11

מקראות גדולות
חומש
ית יהודא
ספר
במדבר
מן
חמשה חומשי תורה

עם שנים וחמשים מעלות ופי' ...ושים ה"ה:

שה חומשי תורה נדפס באותיות
לות. כלן חדשות וברורות
ם הטעמים ואותיות כל הפירושים וההעתקות
וטים והח' מגילות עם פירושיהן וכו' — הכל
ומזהיר. בסדור יפה ונפלא. עם הפטרות.
ומדויק עצהיו"ט.
ום אונקלוס על התורה.
גום אונקלוס מנוקד לפי הדקדוק
הדגושים.
רש"י בשלימות מאת רבינו שלמה
רי ז"ל. ככתבו וכלשונו.
רש"י במז"ר"י (עוד הפעם).

ו) פי' רש"י במרובע מנוקד
ז) פי' רש"י בהעתקת ע"ט. בשפה קלה אשר ירוץ הקורא בו.
ח) פי' רש"י מפורש ע"ט. בביאור אשר יפרש בשמלה כל דברי רש"י מהחל ועד כלה בתורה.
ט) מקד"ש אם (הערות והארות) בע"ט שבלעדם לא יבין כל איש את הפשט הנכון, וכזר זהב ל„בית יהודא" הוא.
י) פי' שפתי חכמים מבאר כל דבר הקשה בפירוש רש"י ז"ל מבעהמ"ת ספר שפתי ישנים.

ויתר המעלות המה מבוארים בדף ב' כאשר תחזינה עיניכם

פיעטרקוב

בהוצאת ובדפוס של יעקב ב"ר מרדכי יהודא ז"ל צעדערבוים
שנת תרפ"ט לפ"ק

CHUMESZ BEJS JEHUDA

5-cio ksiąg Mojżesza z komentarzami i przetłomaczeniem Raszi Część IV

Własność J. Cederbauma.

W drukarni J. Cederbauma w Piotrkowie 1928 r.

Printed in Poland

חומש בית יהודא

פי׳ הרשב״ם מרבינו שמואל ב״ר מאיר נכד רש״י.

פי׳ בעל הטורים מרבינו יעקב ב״ר אשר זצ״ל.

פי׳ דעת זקנים מרבותינו הגאונים בעלי התוס׳ ז״ל.

תולדות אהרן על התורה מראה מקומות מכל פסוק בש״ס.

מנין המצות מספר אלה המצות למהר״מ האגיז ז״ל.

פירוש לתורת אלהים. הוא פירוש ותרגום קצר ומדוקק שבעתים בע״ט קלה ומסודרה וברורה.

עברי טייטש על הפטרות. מלוקט מאת גדולי מפרשים ומדרשים.

משלי יהודה פירוש ומשלים נעימים המושכים לב הקורא, להגות בתורת ה׳. מהה״מ מדובנא ז״ל.

משלי יוסף

משלים על התורה

משלי חכמים

משלי נחמיה

ליקוטי יקרים על הפטרות על ע״ט

ליקוטי יוסף

ליקוטי יהודא

ליקוטי נחמיה

ליקוטים על התורה

ליקוטי מרדכי

ספר הישר על התורה מועתק על ע״ט. יעדער וואס וועט דאס לייענען וועט גרוים תענוג האבען:

מצות השם על תרי״ג מצות ג״כ מועתק בע״ט. כדי יעדר זאל פאר שטיין די תרי״ג מצות מקיים צו זיין. אונ מיר האבין יעדע מצוה גישטעלט אויף זיין ארט.

לא) החמש מגילות עם הטעמים:

פירושים על החמש מגילות

לב) פי׳ רש״י על כל החמ״ג.

לג) פי׳ רש״י במרובע (עוד הפעם

לד) פי׳ רש״י במרובע מנוקד

לה) פי׳ רש״י בהעתקת ע״ט. בשפה קלה ומצוחצחת.

לו) פי׳ רש״י מפורש ע״ט. בביאור אשר יפרש כשמלה כל דברי רש״י מתחל ועד כלה בהחמש מגילות.

לז) פי׳ שפתי חכמים על כל החמ״ג.

לח) פי׳ מצודות דוד } על שה״ש וקהלת מאת הרב מו״ה יחיאל הלל בן הרב הגאון מו״ה דוד אלטשולר ז״ל.
לט) פי׳ מצודות ציון }

מ) תולדות אהרן מראה מקומות בש״ס על החמ״ג.

מא) קול יעקב מהרב המגיד מדובנא ז״ל.

מב) תרגום שני על מגילת אסתר.

מג) פי׳ פתשגן הכתב על תרגום שני.

מד) מצח אהרן מבאר התרגום שני בלשון צח המדוברת מועתק על עברי טייטש.

מה) משלי ישראל על קהלת והוא פירוש יקר ומשלים חדשים מתוקים וערבים על לב הקורא.

מו) עברי טייטש על כל החמש מגילות.

מז) כוכב מיעקב על הפטרות מועתק על ע״ט.

מח) תפלת קבלת ש״ק ושאר התפלות לכל שבתות השנה.

מט) יוצרות לארבע פרשיות ולשה״ג.

נ) לוח המולדות.

מיר האבין מוסיף גיוועזן פי׳ לקוטי יקרים מועתק על עברי טייטש. כדי יעדער זאל פאר שטיין דיא חידושים פון דיא תורה. מלוקט ומסודר פשטים נפלאים ומתוקים ממובחרי המפרשים הראשונים והאחרונים: היינו:

א) אלשיך הקדוש. ב) אור החיים הקדוש. ג) אור תורה. ד) אהבת שלום. ה) אור פני משה. ו) אורי וישעי. ז) אותיות דר׳ עקיבא. ח) אבן עזרא. ט) אמרי בינה. י) אהבת עולם. יא) אור עולם. יב) בעל הטורים. יג) באר מים חיים. יד) ברית כהונה. טו) גלי רזיא. טז) זוהר הקדוש. יז) זרע קודש. יח) חשב האפוד יט) חסד לאברהם. כ) חכם הרזים. כא) ישמח משה. כב) ילקוט ראובני. כג) ילקוט חבקוק. כד) כלי יקר. כה) כלי חמדה. כו) מדרש תנחומא. כז) מגלה עמוקות. כח) מאור עינים. כט) מדרש הנעלם. ל) מדרש רבות. לא) מורה נבוכים. לב) מבשר צדק. לג) נועם אלימלך. לד) נחל קדומים. לה) ספורנו. לו) כפר חסידים. לז) עשרה מאמרות. לח) עוללות אפרים. לט) עבודת הקודש. מ) עבודת ישראל. מא) פענח רזא. מב) פרקי היכלות. מג) פנים יפות. מד) ציוני. מה) צמח צבי. מו) צרור המור. מז) צידה לדרך. מח) קדושת לוי. מט) רמב״ן. נ) ריקאנטי. נא) רביד הזהב. נב) של״ה. נג) שערי אורה. נד) שפתי קדושים. נה) שפתי צדיקים. נו) שפתי כהן. נז) תרגום יונתן. נח) תרגום ירושלמי. נט) תוצאות חיים. ס) תשואות חן. סא) תיקוני זוהר. סב) תורת אמת:

הוספה חדשה

סג) אפיקי יהודה. סד) גליא מסכת. סה) דרכי יוסף. סו) הגיון לב. סז) משנת ר״א. סח) עיר דוד. סט) עטרת זוז. ע) פי צדיק. עא) רשב״ם. עב) שער בת רבים. עג) עטרת שלמה.

א א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּחַד

[illegible]

רשב"ם

(א) במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני. כל הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם המשכן כתיב בהן בהר סיני. אבל משהוקם המשכן באחד לחדש בשנה שניה לא נאמר בהר סיני אבל במדבר סיני באהל מועד. וכן מוכיח לפנינו דכתיב ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני. קודם שהוקם המשכן אז היו תולדות אהרן ארבעה ואלה שמות בני אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר אבל לבסוף בשנה שניה שהוקם המשכן לא היו כי אם שנים לפי שלבסוף כשהוקם המשכן בשנה

בעל הטורים

(א) במדבר סיני. לעיל מיניה כתיב אלה המצות וסמיך ליה במדבר לומר אם אין אדם משים עצמו כמדבר אינו יכול לידע תורה ומצות. למעלה כתיב וכל מעשר בקר וצאן וסמיך ליה שאו את ראש ע"ש מה שנאמר עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה:

בית יהודא

(א) וַיְדַבֵּר וגו' בְּמִדְבַּר סִינַי וגו'). זאגט רש"י (מתוך חבתן לפניו) ווייל די יודען זענען געליבט פאר הקב"ה (כל שעה) ציילט ער זייא צו יעדער צייט (כשיצאו ממצרים מנאן) ווען זיי זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים האט ער זיי געציילט (וכשנפלו בעגל מנאן) אונ ווען דיא יודען האבן געזינדיגט מיטן עגל, אונ פון זיי זענען געשטארבן פיל מענטשן, נאכדעם האט ער זיי געציילט (לידע מנין הנותרים) מען זאל וויסן דעם צאל וויא פיל פון זייא איז געבליבען

שפתי חכמים

א רצונו לתרץ ל"ל למכתב כל הסימנים הללו ומתרץ מתוך חיבתן כו' כלו' הרי כלה"ס צריך לפרש ל"ל למכתב שהו את ראש כל עדת וגו' והרי כבר מנאן כפ' כי תשא אלא ע"כ צ"ל מתוך חיבתן וכו': ב דכתיב ויפול מן העם כשלשת אלפי איש ומתוך שמנה הנופלים

רש"י

(א) וידבר. במדבר סיני באחד לחדש. מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה א כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל מנאן לידע ב מנין הנותרים כשבא

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט האט גערעט צו משה בְּמִדְבַּר סִינַי אין דער מדבר סיני בְּאֹהֶל מוֹעֵד אין אוהל מועד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אין דעם ערשטען טאג פון דעם אנדערן חודש דאס איז דער חודש אייר

ליקוטים על התורה

(א) דער זוהר שרייבט רבי יצחק האט געזאגט עס שטייט אין פסוק ה' זכרנו יברך וגו', דאס מיינט מען די יודען וואס זענען געציילט געווארן אין דער מדבר אונ הקב"ה האט זיי פריער געבענטשט, ווארום ווען איינער וויל ליבן זיין חבר מיט זיינע קינדער, אדער מיט זיין געלט, מוז ער אים פריער בענטשען, אונ דאס לערנען מיר פון משה רבינו, ער האט געזאגט צו די יודען והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, איר זענט היינט אזוי פיל ווי די שטערען אין הימעל, האט ער באלד געזאגט ויברך אתכם כאשר דבר לכם, הקב"ה זאל אייך בענטשען ווי ער האט גערעט צו אייך, אונ אויב איינער ליבט זיין חבר אונ בענטשט אים ניט, ווערט ער געשטראפט פון זיינעטוועגן אויב עס טרעפט אשאדען צו זיין חבר, אונ אז ער בענטשט זיין חבר, ווערט ער געבענטשט פון הקב"ה, אונ ווען ער בענטשט זיין חבר, זאל ער אים בענטשען מיט די ליבשאפט פון זיין הארצן, ניט נאר מיט דעם מויל אליין, אונ ביי אלע זאכען וויל הקב"ה דאס ליבשאפט פון הארצן, מאדאך ווען איינער בענטשט זיין חבר וויל הקב"ה ער זאל אים בענטשען מיט פארגעניגען אונ מיט ליבשאפט פון זיין הארץ, אז ער וויל בענטשען צו הקב"ה, דארף ער געוויס בענטשען מיט אמתה ליבשאפט פון הארצן, דריבער האט משה רבינו געזאגט צו די יודען ואהבת את ה' אלהיך, דו זאלסט ליב האבען צו הקב"ה מיט דיין גאנצען הארצן אונ מיט דיין גאנצן לעבן אונ מיט דיין גאנצן פארמעגען, נאר די זאך וואס ווערט געציילט איז אויף איר ניטא אברכה, אונ אויב דו וועסט פרעגן פאר וואס האט הקב"ה געהייסען מען זאל ציילען די יודען, ערשטענס האבען די יודען פריער געגעבען אאויסלייזונג, יעדער יוד האט געגעבען אין מחצית השקל, צווייטענס האט הקב"ה זיי פריער געבענטשט, פאר דעם ציילען, אונ נאך אמאל געבענטשט נאך דעם ציילען, דריבער האט דאס ציילען אין זיי קיין שאדען געקענט מאכען, אונ אז מען ציילט אן אמחצית השקל אונ אן אברכה פון הקב"ה קומט אמגפה ר"ל, ווי עס איז געווען ביי דוד המלך,

משלים על התורה

(א) בְּמִדְבַּר סִינַי. מיר זעהן אין די תורה דאס מערסטע נסים וואס איז געשאן געווארן צו יודען איז געוועזן אין דער מדבר, דער משכן, דגלים, מן, באר, די תורה, אפילו אויף די צייט וואס משיח וועט קומען זאגט אויך דער נביא ואין די הפטורה) והולכתיה המדבר, הקב"ה האט געזאגט איך וועל פירען די יודען אין דער מדבר, ונתתי לה את כרמיה משם, אונ פון דער מדבר וועל איך איר געבן איר וויינגערטנער, זעהן מיר אז פריער פאר די טובות ארץ ישראל האבן די יודען געמוזט זיין אין דער מדבר, נאר דער ענין איז למשל אגביר איז אמאל געגאנגען אין גאס האט ער געזעהן א ארעם מאן גייט, ער האט דערקענט אויף זיין פנים אז ער איז הונגעריג אונ האט ניט פאר וואס צו קויפען עסן, האט ער געזאגט צום ארעם מאן קום מיט מיר צו מיר אהיים, זיי זענען ביידע געקומען אין שטוב, האט דער גביר געהייסען מען זאל געבן עסען, זיי האבען ביידע געגעסן אגוטע סעודה, דער ארעם מאן האט געדאנקט דעם גביר פר די סעודה וואס ער האט געגעסן, האט דער גביר געזאגט צום ארעם מאן מארגן זאלסטו אויך קומען עסען מיטאג, האט דער ארעם מאן נאך אמאל געדאנקט דעם גביר פר די סעודה וואס ער וועט מארגן עסן, מארגן איז געקומען דער ארעם מאן צום גביר אונ מען האט אים געגעבן אזוי אסעודה וויא ער האט נעכטען געגעסען נאכדעם עסען האט דער ארעם מאן געדאנקט דעם גביר פאר די סעודה וואס ער האט איצט געגעסן, האט דער גביר געזאגט צום ארעם מאן פר די סעודה וואס דו האסט איז[illegible] געגעסן האסטו דאך מיר געכטען געדאנקט, באלד ו[illegible] איך האב דיר געכטען געזאגט דו זאלסט קומען היינט עס[illegible] מיטאג האסטו מיר געדאנקט, צו וואס דאנקסטו מיר אי[illegible] נאך אמאל, האט דער ארעם מאן געזאגט, געכטען ו[illegible] איך האב דיר געדאנקט פר די היינטיגע סעודה, האט[illegible] דאנק ניט געקענט זיין מיט אזוי אליבשאפט ווי דער היינט[illegible] דאנק איז, נוייל געכטען ווען איך האב דיר געדאנקט

אונ דריבער זענען די יודען געבענטשט געווארען אין חודש אייר, דער חודש הייסט "זיו", נוייל אין דעם חודש קו[illegible]

אלע ברכות, אין דעם חודש האט אנגעהויבען גיין דער מן, אין דעם חודש האט שלמה המלך אנגעהויבען באען [illegible]

הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר

אונקלוס

רְחָא תִנְיָנָא בְּשַׁתָּא תִנְיֵתָא לְמִפְּקְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֵימָר: ב קַבִּילוּ יָת חֻשְׁבַּן כָּל כְּנִשְׁתָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן

"א למשפחותם לבית אבותם נזיר מ:, קידושין סט בתרא קט בכורות מז:

בעל הטורים

במספר שמות. כתיב כאן ובפנחס לא כתיב באותו מנין במספר ... ות אלא כתבו כאן להודיע שלא שינו את שמותם במצרים ולכך כתיב

רשב"ם

שנית נאמר וימת נדב ואביהוא לפני ה' במדבר סיני. במדבר סיני היו ארבעה ולבסוף שנים כי בו ביום שהוקם אהל מועד מתו נדב ואביהוא: (ב) שאו את ראש כל עדת. לפי שעתה צריכים לבוא לארץ ישראל ובני ...ים ראוים לצאת בצבא המלחמה שהרי בעשרים בחדש השני הזה נעלה הענן כדכתיב בב' בהעלותך וכתיב שם נוסעים אנחנו אל המקום וגו' ולכך צוה הקב"ה בתחלת חודש זה למנותן:

רש"י

...רות שכינתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן ... זה ג באייר מנאם: (ב) למשפחתם. דע מנין כל שבט ושבט: לבית אבתם. מי שאביו משבט אחד

בית יהודא

(כְּשֶׁבָּא לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ עֲלֵיהֶם מְנָאָן) אונ ווען הקב"ה הָט גֶעוואָלְט מאַכְן רוּהֶען זיין שְׁכִינָה ורוהונגו בַּיי יִדְען, הָאט עֶר זֵיי פְרִיעֶר גֶעצֵיילְט (בְּאֶחָד בְּנִיסָן הוּקַם הַמִּשְׁכָּן) דֶעם עֶרְשְׁטֶען טאָג אין חוֹדֶשׁ נִיסָן איז אויפְגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוואָרן מִשְׁכָּן (וּבְאֶחָד בְּאִיָּיר מְנָאָם) אונ דֶעם עֶרְשְׁטֶען טאג אין חוֹדֶשׁ אייר הָאט מֶען זֵייא גֶעצֵיילְט: (ב) (לְמִשְׁפְּחוֹתָם). ...ב"ה הָט גֶעזאָגְט צוּ מֹשֶׁה (דַע מִנְיַן כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט) דוּא זָאלְסְט ווִיסֶען דֶעם צָאל ווִי פִיל מֶענְטְשֶׁן זֶענֶען דָא אִין יֶעדֶר ...ט: (לְבֵית אֲבוֹתָם). צוּ זֵייעֶרֶע פָאטֶערְס (מִי שֶׁאָבִיו מִשֵּׁבֶט אֶחָד וְאִמּוֹ מִשֵּׁבֶט אַחֵר) דֶר מֶענְטְשׁ וואס זַיין פָאטֶער איז פֿוּן

דעת זקנים מבעלי התוספות

שאו את ראש כל עדת בני ישראל. אמר הרב בכור שור ... כי על ידי בקע לגלגלת דכי תשא נודע כללם דכל ישראל ...חד דכתיב התם לשש מאות וכאן מצינו כל שבט ושבט דגל ...י עצמו שנאמר למשפחותם לבית אבותם ובערבות מואב ...ה את הנולדים מאלו סמוך לכניסה לארץ כי בהם לא היה איש מפקודי משה ואהרן:

שפתי חכמים

ידע הגותרים והכי פירושו שנפלו בעגל מנאן המתים לידע הנותרים בחיים וק"ל: ג כתב הרא"ם פירוש ואל תקשה ממה שמנין זה היה כשסרתה בה השכינה למה לא מנאן מיד בניסן כשסרתה ומתרץ כי באחד בניסן סרתה שכינה ובאחד באייר מנאן והוי כאלו מנאן בניסן. ול"נ דרצונו בזה שלא תקשה ליה מנ"ל לפרש שמנאן ג' פעמים דלמא לא מנאן אלא שני פעמים ותדע לך שהרי המנין האמור כאן והמנין האמור בפרשת כי תשא שוין הן לכך פירש רש"י באחד בניסן הוקם ...שכן וכו' באייר מנאן ואם איתא דמנין זה הוא המנין האמור לעיל אם כן למה כתיב לעיל ויעשו אדנים למשכן מן הכסף שהביאו ...רה על מנין נפשם והרי כאן כתיב באחד באייר מנאן וכבר הוקם המשכן באחד בניסן אלא ודאי זה היה מנין אחר וק"ל וא"ת ולמה לא ...אן מיד אחר הקמת המשכן כי מיד שהוקם המשכן שרתה השכינה. וי"ל כמו דאמרינן (ב"ב דף ח) לענין נדרים המודר הנאה ...אבי עיר מותר ליהנות מבני העיר שלא דרין שם ל' יום לפי שלא חשוב קבוע לכך לא מנאן עד שהוקבע השכינה ל' יום: ד ולא כל ...פחה ומשפחה שהרי לא הוזכר מנין משפחה בקרא רק מנין השבטים. [ד"ד] וא"ת למה כתיב למשפחותם י"ל שע"י המשפחות ...יודעים מספר השבטים וכן כתיב ויתילדו על משפחותם ולא היו נקראים על שם השבט אחר כך וע"י המשפחה היו יודעים משם

פירוש לתורת אלהים

...נָה הַשֵּׁנִית אִין דֶעם אַנְדֶערֶען יָאהְר לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ ...רַיִם צוּא זֵייעֶר אַרוֹיס גֵייְן פוּן לַאנְד מִצְרַיִם ...מֹר אַזוֹי צוּ זָאגֶען: (ב) שְׂאוּ אַנְטְפַאנְגְט אֶת רֹאשׁ ...צָאל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פוּן דֶער גַאנְצֶער עֵדָה פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זֵייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת אִיר זָאלְט ווִיסֶען דִיא צָאל פוּן אִיטְלִיכֶען שֵׁבֶט לְבֵית אֲבוֹתָם צוּם הוֹיז גְזִינְד פוּן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערְן [פ' רש"י] בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִיט דֶער צָאל פוּן דִיא נֶעמֶען

משלים על התורה

...ךְ גֶעווען זַאט, הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעקֶענְט שְׁפִּירֶען בַּיי מִיר דִי ...ה וואָס דוּ ווֶעסְט מִיר מָאן מָארְגֶן מִיט דֶעם מִיטָאג, ...ךְ הָאבּ אֲפִילוּ גֶעוואוּסְט אַז בִּיז מָארְגֶן מִיטָאג ווֶע"ל אִיךְ ...ן נָאךְ אַמָאל הוּנְגֶערִיג ווִי אִיךְ בִּין הַיינְט גֶעוועֶן, אִיךְ בִּין ...בֶּער דָאךְ גֶעוועֶן זַאט, ווֶען מֶען אִיז זַאט שְׁפִּירְט מֶען נִיט ...עם צַעַר פוּן הוּנְגֶער, ווִי מֶען זָאגְט דֶר זַאטֶער גְלוֹיבְּט ...ט דֶעם הוּנְגֶערִיגֶען, אָבֶּער הַיינְט בַּיי טָאג ווֶען אִיךְ בִּין ...קוּמֶען עֶסֶען מִיטָאג בִּין אִיךְ טַאקִי גֶוֶועֶן גוּט הוּנְגֶערִיג ...ג ווֶען דוּ ווָאלְסְט מִיר אִיצְט נִיט גֶעגֶעבֶּען עֶסֶען מִיטָאג, ...אבּ אִיךְ הַיינְט נִיט גֶעהַאט וָוס צוּ עֶסֶען, ווֶער ווֵייס וָואס ...יט מִיר וָואלְט הַיינְט גֶעוועֶן, דְרִיבֶּער שְׁפִּיר אִיךְ הַיינְט נָאךְ ...מָאל דַיין גְרוֹיסֶע טוֹבָה, זָאג אִיךְ דִיר אִיצְט נָאךְ אַמָאל ...דַאנְק מִיט דִיא גְרוֹיסֶע לִיבְּשַׁאפְט פוּן הַארְצֶען, דָאס ...נְלְבִּיגֶע הָאט גֶעזֶעהֶן הקב"ה יוּדֶען זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען

ליקוטים על התורה

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִין דֶעם חוֹדֶשׁ הֵייבִּין אָן בְּלִיעֶן אַלֶע בּוֹימֶער, אוּנ אִין דֶעם חוֹדֶשׁ הָט הקב"ה בְּעֶפֶעסְטִיגְט זַיין וואוֹהְנוּנְג אִין מִשְׁכָּן, ווִי דֶר דִין אִיז אַז אֵיינֶער קוּמְט וואוֹהְנֶען אִין אַפְרֶעמְדֶע שְׁטָאט, אַז עֶר וואוֹהְנְט אִין שְׁטָאט דְרַייסִיג טֶעג, ווֶערְט עֶר גֶערֶעכוּנְט פַר אַשְׁטָאט מֶענְטְשׁ, דְרִיבֶּער אַז דֶר מִשְׁכָּן אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוואָרן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן אוּנ הקב"ה אִיז גֶעקוּמֶען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן פוּן הִימֶעל וואוֹהְנֶען אִין מִשְׁכָּן, אַז עֶס אִיז גֶעקוּמֶען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיָּיר אִיז גֶעוואָרֶען דְרַייסִיג טֶעג ווִי הקב"ה אִיז גֶעקוּמֶען אִין מִשְׁכָּן וואוֹהְנֶען, הָאט שׁוֹין הקב"ה גֶעהֵייסֶען אֵיין אֵיינְוואוֹהְנֶער מִיט דִי יוּדֶען צוּזַאמֶען, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גֶעהֵייסֶען צֵיילֶען דִי יוּדֶען ווִי פִיל דִי מַחֲנֶה יוּדֶען זֶענֶען, עֶר זָאל ווִיסֶען פַר דִי מַלְאָכִים ווִי פִיל זֶענֶען דִי מַחֲנוֹת יוּדֶען וָוס עֶר וואוֹהְנְט צְווִישֶׁען זֵיי, אוּנ זֵיי לוֹיבֶּין אִים טָאג אוּנ נַאכְט, אוֹיף יֶעדֶער עֶסֶען אוֹיף יֶעדֶער טְרִינְקֶען אוֹיף יֶעדֶער טוֹבָה וָוס ...ד טוּט מִיט זֵיי, אוּנ אַזֶעלְכֶע לוֹיבּוּנְג אִיז דָאךְ בַּיי מַלְאָכִים נִיטָא. ווֶעלֶען דִי מַלְאָכִים נִיט הָאבֶּען טַּעֲנוֹת וזֵיי ווֶעלֶען נִיט הָאבֶּען אַטַעֲנָה צוּ הקב"ה פַר וָוס עֶר הָאט אַרָאפְּגֶעצוֹיגֶען זַיין וואוֹהְנוּנְג אִין מִשְׁכָּן:

...) לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם. ווֶען הקב"ה הָאט גֶעהַרְגֶעט דִיא בְּכוֹרִים אִין מִצְרַיִם, אוּנ אִין מִצְרַיִם אִיז גֶעוועֶן אַגְרוֹיסֶען גֶעשְׁרֵיי

שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם: ג מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא
בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם
אַתָּה וְאַהֲרֹן: ד וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ
אִישׁ לַמַּטֶּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־
אֲבֹתָיו הוּא: ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת

שְׁמָהָן כָּל דְּכוּרָא
לְגֻלְגְּלָתְהוֹן: ג מִבַּר
עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא כָּל
נָפֵק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּמְנוּן יָתְהוֹן לְחֵילֵיהוֹן
אַתְּ וְאַהֲרֹן: ד וְעִמְּכוֹן
יְהוֹן גַּבְרָא גַּבְרָא לְשִׁבְטָא
גְּבַר רֵישׁ לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי
הוּא: ה וְאִלֵּין שְׁמָהַת

בעל הטורים

לבית אבותם לו' לך פיקרא בשמו אבותם: (ג) אתה ואהרן. ולמעלה בכי תשא לא סייע אהרן באותו מנין לפי שעל ידו נעשה העגל שבשבילו הוצרכו למנין לכך לא נמנה הוא הנשיאים מתחיל באליצור ומסיים בעינן על שם ילרנהו באישון עינו וע"י הענן:

בית יהודא

איין שבט אונ זיין מוטער איז פון איין אנדער שבט (יקום על שבט אביו) זאל ער ווערן געציילט צום שבט פון זיין פאטער: (לגלגלתם). זאגט רש"י מען האט ניט געציילט די מענטשן (על ידי שקלים בקע לגלגלת) מען האט זיי געציילט דורך דיא שקלים, יעדער יוד האט געגעבן אבקע, אהאלבער טאלער, אונ מען האט געציילט די האלבע טאלערם: (ג) וכל יוצא צבאו. זאגט רש"י (מגיד) דער פסוק זאגט (שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים) דר מענטש וואס איז ניט אלט גוועין צוואנציג יאר, איז ער ניט געגאנגען צו אמלחמה: (ד) ואתכם יהיו. הקב"ה האט געזאגט צו משה (כשתפקדו אותם) ווען דו מיט אהרן וועסט ציילן די יודען (יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט) זאלען זיין מיט אייך ביי דעם ציילן דער נשיא פון יעדער שבט ווע

רש"י

ואמו משבט אחר יקום ה על שבט אביו: לגלגלתם על ידי שקלים ו בקע לגלגולת: (ג) כל יצא צבא מגיד שאין יוצא בצבא פחות ז מבן עשרים: (ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם יהיו עמכם ח נשיא כל שב

שפתי חכמים

יאהרן מאיזה שבט היו: ה פירוש אביו ממשפחת שבט אחד ואמו ממשפחת שבט אחר יקום על משפחת שבט אביו אבל לא תפרש אביו ממשפחה אחת ואמו ממשפחה אחרת כלו' ואפי' משבט אחד כפי המובן מפשט הכ' דמאי נפקותא אם יהיה האב ממשפחת החנוכי והאם ממשפחת הפלואי ויקראו על שם החנוכי כיון ששתיהם משבט ראובן אין הפרש בין יקום על משפחת האב או האם: ו רצ"ל למה מנאן ובלא דבר בא כשמונין אותם על זה פי' ע"י שקלים כו': ז וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא אף פחות מבן עשרים יוצא לצבא וכן אמר הכ' מבן עשרים שנה ומעלה והוא יוצא לצבא תפקדו אותם אבל אם הוא בן עשרים ואינו יוצא לצבא כגון זקן וחולה או יוצא לצבא ואינו בן עשר אל תפקדו אותם. וי"ל דא"כ הל"ל מבן עשרים שנה ומעלה היוצא לצ ול"ל כל יוצא לצבא אלא ודאי אין זה אלא ביאור כפרש"י. וכן שכתב בכי תשא למדך כאן שאין פחות מבן עשרים וכו' מה נפקא. הרא"ם. וע' לעיל בפרשת כי תשא: ח וא"ת מנ"ל לרש

פירוש לתורת אלהים

כל זכר פון איטליכען זכר זאלסטו פאר געמען דיא צאל לגלגלותם צוא זייערע קעפ [עיין רש"י]: (ג) מבן עשרים אזעלכי וועם זיי זענין אלט צוואנציג יאר אונ העכער כל אלי וואס גייען ארום אין חיל צוויישען די ישראל תפקדו אותם זאלט איר זייא ציילין לצבאותם צוא זייערע הערשארן אתה דוא משה או אהרן זאלט איר זיי ציילען: (ד) ואתכם אונ מיט איי יהיו זאלען זיין איש איין מענטש צוא איטליכן שב איש דר מענטש ווס איז איין עלצטער איבר דעם ה גזינד פון זייני עלטערן: (ה) ואלה אונ דאס זענען

ליקוטים על התורה

אונ האבן געטריבען די יודען זיי זאלען גשווינד ארויסגיין פון מצרים ווייל אין יעדערע שטוב איז איינער אדער עטליכע מענטשן געשטארבן, דריבער האבען די מצריים געזאגט מיר וועלן אלע שטארבן, איז דאך אקשיא הקב"ה הט דאך געזאגט נאר בכורים וועלן שטארבן? נאר ווייל די מצריות פלעגן מזנה זיין מיט בחורים אונ פלעגן געבארן פון זיי קינדר יעדער קינד איז געווען אבכור ביי זיין פאטער דריבער זענען די אלע בכורים געשטארבן, די מענער האבען פון דעם ניט געוואוסט האבען זיי געמיינט אלע קינדער זענען זייערע, איז דאך נאר דא איין בכור אין שטוב, דריבער אז זיי האבן געזעהן אין שטוב שטארבן נאך קינדר, וואס נאך זייער מיינונג זענען זיי ניט געווען בכורים, דריבער האבן זיי געזאגט כולנו מתים, מיר וועלען אלע שטארבן מער ווי משה הט געזאגט, אונ ווייל די מצריות האבן אליין ניט געקענט וויסען אויף יעדר קינד פון וועלכען פאטער עס איז געבארן, דריבער הט מען געציילט די קינדער אויף די נעמען פון די מוטער, הט הקב"ה געזאגט צו משה די יודען זאלסטו ציילן צו זייערע פאטערס, ווייל יודישע ווייבער זענען ניט מזנה, זייערע קינדר וועם זיי האבען איז נאר פון זייערע מאנען, דריבער זאלסטו זיי ציילן צו זייערע פאטערס, אונ דס איז אגרויסע צו דיא יודען, אז אלע זענען הייליגע קינדער:

משלים על התורה

פון מצרים מיט פיל גוטס, זאט מיט אלעם גוטען, אז וואלטן גלייך אריינגעגאנגען אין ארץ ישראל, אונ וואל באלד געהאט אלע מינים פרוכטן מיט תבואה מיט גוט וואסער אונ וויין וואלטען זיי געגאנגען פון זאט צו זאט וואלטן זיי ניט געדאנקט צו הקב"ה מיט דעם גאנצ ליבשאפט פון הארצן, זיי וואלטן ניט גענומען די תור מיט דעם משכן מיט אזוי אגרויסע ליבשאפט, אבער אז זענען געווען אין דר מדבר אן עסען אן טרינקן אן וואהנונ די היץ פון דר מדבר הט געברענט, וועלכע זאך הקב האט זיי געגעבן איז געווען ביי זיי טייער אונ האבן מ גרוים ליבשאפט געדאנקט צו הקב"ה, ביז זיי האבן אייגעוויינט צו דאנקען הקב"ה אויף אייביג אויף יעדע טובה, ווען משיח וועט קומען וועט אויך הקב"ה געמ די יודען אין אמדבר, עס זאל זיי פריער אלץ פעלען ווען זיי וועלן קומען אין ארץ ישראל וועלן זיי דערקענ די טובות פון הקב"ה צו לויבין אונ צו דינען אים:

הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃
ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃
ז לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃
ח לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃
ט לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ י לִבְנֵי
יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד
לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃
יא לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ יב לְדָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ יג לְאָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ יד לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן־
דְּעוּאֵל׃ טו לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃
טז אֵלֶּה קְרִיאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת
אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם׃
יז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵת הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת׃ יח וְאֵת

אונקלוס

גּבְרַיָא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכוֹן
לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר
שְׁדֵיאוּר׃ ו לְשִׁמְעוֹן
שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃
ז לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בַּר
עַמִּינָדָב׃ ח לְיִשָּׂשכָר
נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר׃
ט לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵלֹן׃
י לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד
לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר
פְּדָהצוּר׃ יא לְבִנְיָמִן
אֲבִידָן בַּר גִּדְעֹנִי׃ יב לְדָן
אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃
יג לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר
עָכְרָן׃ יד לְגָד אֶלְיָסָף בַּר
דְּעוּאֵל׃ טו לְנַפְתָּלִי
אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃ טז אִלֵּין
מְעַרְעֵי כְנִשְׁתָּא רַבְרְבֵי
שִׁבְטֵי אֲבָהָתְהוֹן רֵישֵׁי
אַלְפַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל אִנּוּן׃
יז וּנְסֵב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
יָת גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּין דִּי
אִתְפָּרַשׁוּ בִּשְׁמָהָן׃ יח וְיָת

...א ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות סנהדרין כו:

בעל הטורים

...) קריאי העדה. ו"ו קטיעא וקרי קרואי ...כיל שלומיאל בן צורישדי שהוא זמרי בן

רש"י

...ט: (טז) אלה קרואי העדה. הנקראים לכל דבר ...השיבות שבעדה: (יז) האנשים האלה. את שנים ...ר נשיאים י הללו: אשר נקבו. לו כאן בשמות:

בית יהודא

איר וועט צייל́ן דעם שבט ראובן זאָל זיין מיט אייך דר נשיא פון שבט ראובן, ווען איר וועט צייל́ן דעם שבט שמעון זאָל זיין מיט אייך דר נשיא פון שבט שמעון אונ אזוי זאָל זיין ביי יעדר שבט: (טז) ואלה קרואי העדה). די ...נטשן זענען די גערופענע פון דער עדה (הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה) ווען משה הט געדאַרפט זאָגן צו די יודען ...יכטיגע זאַך הט ער גערופן צו זיך די צוועלף נשיאים אונ ער האט די זאַך צו זיי געזאָגט, אונ זיי האבן דאס ...זאָגט צו אַלע יודען, יעדער נשיא הט געזאָגט צו זיין שבט: (יז) והאנשים האלה). די מענטשן מיינט מען (את ...ם עשר נשיאים הללו) די צוועלף נשיאים (אשר נקבו לו כאן בשמות) וואס זענען אַרויסגערעט געוואָרן דאָ צו משה

שפתי חכמים

...נא יהיו עמכם בלרכים אחרים כמובן מן המקרא ולא כשתפקדו אותם ועוד ...ל שהיו נשיאים דלמא אנשים אחרים. י"ל מדכתיב בסוף אלה קרואי ...דה נשיאי מטות ש"מ שהיו נשיאים וגם כתיב ויקח משה ואהרן את האנשים וגו' ואת כל העדה הקהילו וגו' ש"מ שהיו מונין עם משה: ט רלונו לתרץ די זה היה חשיבתן שהיו קוראין כל העדה לכן פי' הנקראים כו' כלו' לאת עלה ולתקן כל לרכי העדה: י רל"ל הל"ל ויקח

פירוש לתורת אלהים

...מין פון די מענטשן אשר וואס זיי זאָלן שטיין מיט ...יך צו ציילען די ישראל לראובן צו שבט ראובן זאָל ...ן אליצור בן שדיאור: (ו) לשמעון צו שבט שמעון זאָל ...ן שלמיאל דער זוהן פון צורישדי: (טז) אלה דיא ...ענטשן זענין געווען קריאי העדה די גרעסטע פון דער עדה זיי זענין געווען נשיאי דיא עלצטע מטות פון דיא שבטים פון זייערע עלטערין ראשי זייא זענין עלצטי איבער די טויזנטער פון די ישראל: (יז) ויקח הט משה מיט אהרן גינומען את האנשים האלה די מענטשין אשר וואס זייא זענין באשייד גוואָרען צו אים מיט זייערי

כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְדוּ עַל־מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם׃ יט כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם
בְּמִדְבַּר סִינָי׃ ס שני כ וַיִּהְיוּ בְנֵי־רְאוּבֵן
בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת
לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ כא פְּקֻדֵיהֶם

כָּל כְּנִשְׁתָּא אַכְנִשׁוּ בְּחַד
לְיַרְחָא תִנְיָנָא וְאִתְיַחֲסוּ
עַל זַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא
לְגֻלְגְּלָתְהוֹן׃ יט כְּמָא דְ
פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה
וּמְנָנוּן בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי
כ וַהֲווֹ בְנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא
דְיִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתְהוֹן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
לְגֻלְגְּלָתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא
כֹּל נָפֵק חֵילָא
כא מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָ

רשב"ם

(יט) ויפקדם במדבר סיני. לפי שבמנין שני שבפנחס כתיב וידבר משה ואלעזר אותם בערבות מואב. לכך נאמר כאן כי חשבון הראשון היה במדבר סיני:

בעל הטורים

סלוא וכן בעדת קרח קראי כתיב חסר וכאן חסר סוי"ן לגמרי לפי ש... כולם רשעים אבל בכאן היו האחרים לדיקים: (יט) במדבר סיני ... בגים דסמיכי בסוף פסוק ויפקדם במדבר סיני ואידך ביום לותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם במדבר סיני לפי שכשהיו נמנין היו מקריב עליהם קרבנות כדי שלא ישלוט בהם דבר כדכתיב כי תשא את ראש בנ"י לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו:

בית יהודא

אין די פסוקים מיט זייערע נעמען: (יח) ויתילדו על משפחותם, מיינט מען (הביאו ספרי יחוסיהם) זיי האבען געברייננגט די ביכער וואס אין זיי איז געווען בעשריבען זייער יחוס (ועידי חזקת לידתם) זיי האבן געברייננגט עדות או... די זיבעצהייט פון וועלכן שבט זיי זענען געבארען (כל אחד ואחד להתיחס על השבט) יעדער יחיד זאל וויסען געווים ז...

רש"י

(יח) ויתילדו על משפחותם. הביאו ספרי יחוסיה... ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט

שפתי חכמים

משה ואהרן אותם שהרי לעיל מיניה כתיב נשיאי העדה וממילא ידעינן שהם הנזכרים למעלה אלא ודאי כו"ל וכתיב האנשים האלה יכול אני לו' שהיו אחרים ולא נשיאים לכן פרש"י י"ב נשיאים כללו וא"ת אחרים היו לכך פרש"י אשר נקבו לו כאן בשמות ומי הם אשר נקבו כאן בשמות הוי אומר אלו הנשיאים והוסיף למלת לו כי בזולתו לא נדע למי נקבו. וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש כן דלמא אחרים הן וי"ל דכתיב האנשים האלה בה"א דהו"ל אנשים אלה. וא"ת למה לא אמר כתם ויקח אותם כמו שכתב מ"י ונראה דמתחלה אמר ראש לבית אבות ו... וכסוף אמר נשיאי מטות וה"ל ראשי אבות נמו נשיאים על כל השב... רק על משפחה אבל כאן כתיב קרואי העדה נשיאי מטות מיירי כאן בנשיאים ממש ולשלם אחרים הם ולכך אמר קרואי העדה כדי ל... מי הם שנקראים לכל דבר חשיבות לכן אמר האנשים האלה דהם הם הנשיאים וק"ל נליי"ט [קל"מ] מהרש"ל כתב דק"ל למה כתב אשר נ... בשמות שהי' די אם כתב את האנשים האלה לכ"פ אשר נקבו לו כאן כ... כאן כשם חשיבות שראוין לאותה גדולה ונשיאות היינך המרגלים שנקו... לשם גנאי על שם סופן כדאיתא במדרש רבה: ב הולך לפרש כן לפי פשוטו ויתילדו הוא נגזר התפעל שעומד בפעלו ואם היה כמשמ... מלשון לידה היה משמע שהולידו את עצמם ל"פ שהביאו שהם עצמם הביאו את ספריהם וכו': ל חזקת ל' כנוד כמו שפירש"י בפ' כבר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) ויהיו בני ראובן בכור ישראל. לפי שבגניבה היה יהו... ראשון נותן כאן טעם למה נמנה ראובן ראשון לפי שהיה בכ... ישראל: במספר שמות לגלגלותם. למה נאמר לגלגלות... בראובן ושמעון יותר מכל שאר השבטים לפי שקנטרן יש... כאשר בירך בניו והוצרכו לכפרה ונבי שקלים הבאים לכפ... כתיב בקע לגלגלת:

פירוש לתורת אלהים

געמען: (יח) ואת כל העדה אונ גאר די עדה האבען זיי איין גזאמילט באחד דעם ערשטין טאג פון דעם אנדרין חודש ויתילדו אונ זייא האבען זיך מיחס געוועזען על אויף זייערי משפחות לבית אבותם צום הויז גיזינד פון זייערע עלטערין [פיין הפ"י] במספר אין צאל פון זייערע נעמען מבן עשרים פון אזעלכי וואס זענין אלט צוואנציג יאר אונ העכער לגלגלותם צוא זייער הייבט צאל: (יט) כאשר צוה יי את משה ווי גאט האט גבאטען צו משה ויפקדם במדבר סיני אזו האט ער זיי גציילט אין דר מדבר סיני: (כ) ויהיו אונ זיי זענין געוועזען בני ראובן בכור ישראל די קינדע... פון ראובן וואס ער איז געוועזען דער בכור פון ישר... תולדותם זייער געבורט למשפחותם צו זייערי משפחת... לבית אבותם צום הויז גזינד פון זייערי עלטערן במס... שמות מיט דער צאל פון זייערע נעמען לגלגלותם צ... זייער הייבט צאל כל זכר אלע זכרים מבן עשרים ש... פון אזעלכע וואס זענין אלט צוואנציג יאהר א... אזעלכי וואס זענין אלט מער ווי צוואנציג יאהר... יוצא צבא אלע דיא וואס זענין ראוי צוא גיין אין ... מלחמה: (כא) פקדיהם זייערי געציילטי למטה ר...

לְמַטֵּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ כב לִבְנֵי שִׁמְעוֹן
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
פְּקֻדָיו בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם
כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
כֹּל יֹצֵא צָבָא: כג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: פ כד לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא: כה פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים: פ כו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא: כז פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יְהוּדָה
אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:
פ כח לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל

אונקלוס

ראוּבֵן אַרְבְּעִין וְשִׁתָּא
לְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה:
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוּלְדָתְהוֹן
זַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
בָהַתְהוֹן מִנְיָנוֹהִי בְּמִנְיַן
מָהָן לְגֻלְגְּלָתְהוֹן כָּל
בוּרָא מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין
עֵלָּא כֹּל נָפֵק חֵילָא:
מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
שִׁמְעוֹן חַמְשִׁין וְתִשְׁעָה
לְפִין וּתְלַת מְאָה:
לִבְנֵי גָד תּוּלְדָתְהוֹן
זַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
בָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
בַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא
ל נָפֵק חֵילָא:
מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְגָד
רְבְּעִין וַחֲמְשָׁא אַלְפִין
שִׁית מְאָה וְחַמְשִׁין:
לִבְנֵי יְהוּדָה תּוּלְדָתְהוֹן
זַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
בָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
בַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא
ל נָפֵק חֵילָא:
מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
יְהוּדָה שַׁבְעִין וְאַרְבְּעָא
לְפִין וְשִׁית מְאָה:
לִבְנֵי יִשָּׂשכָר
וּלְדָתְהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
בֵית אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן
שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין

ו"א לבני יהודה סנהדרין כו:

בעל הטורים

כב) לבני שמעון לגלגלתם. הל' פקומה
טה לפי שהלמ"ד [שהגסיא] שלו זמרי
סלוא חטא ונפלו משבטו והלמ"ד היא
וסה מכל האותיות לכך חסר משבטו שלא העמיד לא מלך ולא שופט. הלמ"ד השנית דגלגלותם דשמעון עשויה כמגירה וזקופה ואין לה
כובע בראשה לפי שהורה נשיא בית אב לשמעוני זנות בישראל בגלוי הראש ובקומה זקופה:

פירוש לתורת אלהים

ום שֵׁבֶט רְאוּבֵן זֶענֶן גְווֶען שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים זֶעקְס אוּנ
עֶרְצִיג טוֹיזֶנְט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט:
כג) פְּקוּדֵיהֶם זַייעֶרֶע גִיצֵיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן אִיז
ווֶען תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף נַיין אוּנ פוּפְצִיג טוֹיזֶנְט וּשְׁלֹשׁ
אוֹת אוּנ דְרַייא הוּנְדֶערְט: (כה) פְּקוּדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד זַייעֶרֶע
גִיצֵיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט גָד אִיז גִיוֶועֶן חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
פִינְף אוּנ פֶערְצִיג טוֹיזֶנְט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אוּנ זֶעקְס
הוּנְדֶערְט וַחֲמִשִּׁים אוּנ פוּפְצִיג: (כז) פְּקוּדֵיהֶם דִי גִצֵיילְטֶע
פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה זֶענֶען גְוֶועןְ אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף פִיר
אוּנ זִיבְּצֶעג טוֹיזֶנְט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אוּנ זֶעקְס הוּנְדֶערְט:

יֹצֵא צָבָא׃ כט פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
יִשָּׂשכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ ל לִבְנֵי זְבוּלֻן
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ לא פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה זְבוּלֻן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי
אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
לג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרָיִם אַרְבָּעִים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ לה פְּקֻדֵיהֶם
לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמָאתָיִם׃ פ לו לִבְנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל

וּלְעֵלָּא כֹּל נָפֵק חֵילָא
כט מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָ
דְיִשָּׂשכָר חַמְשִׁין וְאַרְבְּעָ
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה
ל לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדָתְהוֹ
לְזַרְעֲיַתְהוֹן לְבֵי
אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָ
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּ
כֹּל נָפֵק חֵילָא
לא מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָ
דִזְבוּלֻן חַמְשִׁין וּשְׁבַ
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה
לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְ
אֶפְרַיִם תּוֹלְדָתְהוֹ
לְזַרְעֲיַתְהוֹן לְבֵי
אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָ
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּ
כֹּל נָפֵק חֵילָא
לג מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָ
דְאֶפְרַיִם אַרְבְּעִין אַלְפִ
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ לד לִבְ
מְנַשֶּׁה תּוֹלְדָתְהוֹ
לְזַרְעֲיַתְהוֹן לְבֵי
אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָ
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּ
כֹּל נָפֵק חֵילָא
לה מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָ
דִמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וּתְרֵ
אַלְפִין וּמָאתָן׃ לו לִבְ
בִנְיָמִן תּוֹלְדָתְהוֹ
לְזַרְעֲיַתְהוֹן לְבֵי
אֲבָהַתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָ
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּ
כֹּל נָפֵק חֵילָא

בעל הטורים

(לב) לבני יוסף לבני אפרים. ולא אמר לבני יוסף לאפרים לפי שיוסף לא נשא בנותיו אביו משום כבוד מלכות לא רצה למנותו בדגלי ונקרא הדגל על שם בניו לכך אמר לבני אפרים כדרך שאומר בכולן:

פירוש לתורת אלהים

(כט) פְּקֻדֵיהֶם זייערי גֶציילְטִי פון שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר זֶענִין גִיוֶועןְ אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף פִיר אונ פופְצִיג טויזנט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פִיר הונדֶערְט: (לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלֻן זייעֶרי גֶציילְטִי פון שֵׁבֶט זְבוּלֻן זֶענִין גִוֶועןְ שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף זִיבְּן אונ פופְצִיג טויזנט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פִיר הונדֶערְט: (לג) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרָיִם זייעֶר גֶציילְטִי פון שֵׁבֶט אֶפְרַיִם זֶענִין גִיוֶועןְ אַרְבָּעִים אֶלֶ פֶערְצִיג טויזנט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אונ פִינְף הונדֶערְט (לה) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה דִיא גֶציילְטִי מֶענְטְשִׁין פו שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה זֶענִין גִיוֶועןְ שְׁנַיִם צְוֵוייא אונ דְרַייסִי

יֹצֵ֥א צָבָֽא׃ לז פְּקֻדֵיהֶ֖ם לְמַטֵּ֣ה בִנְיָמִ֑ן
חֲמִשָּׁ֧ה וּשְׁלֹשִׁ֛ים אֶ֖לֶף וְאַרְבַּ֥ע
מֵאֽוֹת׃ פ לח לִבְנֵ֣י דָ֔ן תּוֹלְדֹתָ֥ם
לְמִשְׁפְּחֹתָ֖ם לְבֵ֣ית אֲבֹתָ֑ם בְּמִסְפַּ֣ר
שֵׁמֹ֗ת מִבֶּ֨ן עֶשְׂרִ֤ים שָׁנָה֙ וָמַ֔עְלָה כֹּ֖ל
יֹצֵ֥א צָבָֽא׃ לט פְּקֻדֵיהֶ֖ם לְמַטֵּ֣ה דָ֑ן
שְׁנַ֤יִם וְשִׁשִּׁים֙ אֶ֔לֶף וּשְׁבַ֖ע מֵאֽוֹת׃
פ מ לִבְנֵ֣י אָשֵׁ֔ר תּוֹלְדֹתָ֥ם לְמִשְׁפְּחֹתָ֖ם
לְבֵ֣ית אֲבֹתָ֑ם בְּמִסְפַּ֣ר שֵׁמֹ֗ת מִבֶּ֨ן
עֶשְׂרִ֤ים שָׁנָה֙ וָמַ֔עְלָה כֹּ֖ל יֹצֵ֥א צָבָֽא׃
מא פְּקֻדֵיהֶ֖ם לְמַטֵּ֣ה אָשֵׁ֑ר אֶחָ֧ד
וְאַרְבָּעִ֛ים אֶ֖לֶף וַחֲמֵ֥שׁ מֵאֽוֹת׃ פ
מב בְּנֵ֣י נַפְתָּלִ֔י תּוֹלְדֹתָ֖ם לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם
לְבֵ֣ית אֲבֹתָ֔ם בְּמִסְפַּ֣ר שֵׁמֹ֗ת מִבֶּ֨ן
עֶשְׂרִ֤ים שָׁנָה֙ וָמַ֔עְלָה כֹּ֖ל יֹצֵ֥א צָבָֽא׃
מג פְּקֻדֵיהֶ֖ם לְמַטֵּ֣ה נַפְתָּלִ֑י שְׁלֹשָׁ֧ה
וַחֲמִשִּׁ֛ים אֶ֖לֶף וְאַרְבַּ֥ע מֵאֽוֹת׃ פ
מד אֵ֣לֶּה הַפְּקֻדִ֡ים אֲשֶׁר֩ פָּקַ֨ד מֹשֶׁ֤ה
וְאַהֲרֹן֙ וּנְשִׂיאֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל שְׁנֵ֥ים עָשָׂ֖ר
אִ֑ישׁ אִישׁ־אֶחָ֥ד לְבֵית־אֲבֹתָ֖יו הָיֽוּ׃

אונקלוס

מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
בִנְיָמִן תְּלָתִין וַחֲמִשָּׁא
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃
לח לִבְנֵי דָן תּוֹלְדָתְהוֹן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא
כֹּל נָפֵק חֵילָא׃
לט מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְדָן
שִׁתִּין וּתְרֵין אַלְפִין וּשְׁבַע
מְאָה׃ מ לִבְנֵי אָשֵׁר
תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן
שְׁמָהָן מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין
וּלְעֵלָּא כֹּל נָפֵק חֵילָא׃
מא מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְאָשֵׁר אַרְבְּעִין וְחַד
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
מב בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדָתְהוֹן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין
וּלְעֵלָּא כֹּל נָפֵק חֵילָא׃
מג מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְנַפְתָּלִי חַמְשִׁין וּתְלַת
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃
מד אִלֵּין מִנְיָנַיָּא דִּי מְנָא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי
יִשְׂרָאֵל תְּרֵין עֲשַׂר גֻּבְרִין
גַּבְרָא חַד לְבֵית

בעל הטורים

(מב) בני נפתלי. בכולן אומר לבני לבד נפתלי שאומר בני לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים ולכך רמז בברכת נפתלי אשה אילה שלוחה הנותן ר"ת אשה ולפיכך בפנחס כתיב בכולן בני לפי שמתו האנשים ונתרבו הנשים ולכך לא אמר לבני

פירוש לתורת אלהים

...ווזינט וּמָאתָיִם אונ צוויי הונדרט׃ (לז) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה בִנְיָמִן די געציילטע מענטשין פון שבט בנימין זענין געוועזן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף פינף אונ דרייסעג טוזינט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פיר הונדרט׃ (לט) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן די געציילטי פון שבט דן זענין געוועזן שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף צוויא אונ זעכציג טוזינט וּשְׁבַע מֵאוֹת אונ זיבען הונדערט׃ (מא) פְּקֻדֵיהֶם זייערי געציילטי פון שבט אָשֵׁר זענען געוועזן אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף איין אונ פערציג טוזינט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אונ פינף הונדערט׃ (מג) פְּקֻדֵיהֶם זייערי געציילטי מענטשן פון שבט נפתלי זענען געוועזן שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף דריי אונ פופציג טוזינט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פיר הונדערט׃ (מד) אֵלֶּה הַפְּקֻדִים דס זענין דיא געציילטי אֲשֶׁר פָּקַד וואס הט געציילט מֹשֶׁה מיט אַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אונ דיא הארין פון די ישראל שְׁנֵים עָשָׂר

מה ויהיו כל־פקודי בני־ישראל לבית אבתם מבן עשרים שנה ומעלה כל־יצא צבא בישראל׃ מו ויהיו כל־הפקדים שש־מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים׃ מז והלוים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם׃ פ מח וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ מט אך את־מטה לוי לא תפקד ואת־ראשם לא

אבהתהון הוו׃ מה והוו כל מנייני בני ישראל לבית אבהתהון מבר עשרין שנין ולעלא כ... נפק חילא בישראל׃ מו והוו כל מנייניא שית... מאה ותלתא אלפ... וחמש מאה וחמשין׃ מז ולואי לשבטא דאבהתהון לא אתמניא ביניהון׃ מח ומליל יי ע... משה למימר׃ מט ברם ית שבטא דלוי לא תמ... וית חושבנהון לא תקב...

רשב"ם

(מז) והלוים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם. כמו שמפרש והולך. אך את מטה לוי לא תפקוד וגו׳ ומפרש הטעם כי לא ילכו בצבא המלחמה אלא הפ... את הלוים על משכן העדות וגו׳׃

בית יהודא

יחוס פון וועלכן שבט ער איז געבארען׃ (מט) ואך את מטה לוי לא תפקדו. נאר דעם שבט לוי זאלסטו ניט ציילן צוזאמען מיט אלע יודען (כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו) די מענשען וואס ווען די דיגער פון מלך ופון הקב"הו ווען ווערט זיי זאלען געציילט ווערן בזונדער (דבר אחר) נאך אפשט איז דריבער האט הקב"ה געזעהן מען זאל ציילען די לוים בזונדער (צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזרה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר) ווייל הקב"ה האט געוועהן אז עס וועט קומען ופון איבו אגזרה אויף די אלע יודען וואס וועלען געציילט געווא פון צוואנציג יאר אונ אעלטער, זיי זאלען שטארבען אין דר מדבר (אמר) האט הקב"ה געזאגט (אל יהיו אלו בכלל) זא די לוים ניט זיין אין די גזרה (לפי שהם שלי) ווייל זיי זענען מיינע (שלא טעו בעגל) ווייל זיי האבען ניט געהאט אפע...

רש"י

(מט) אך את מטה לוי לא תפקד. (במדב... רבה כ"ב קכה) כדאי הוא לגיון של מלך להיות נ... לבדו. דבר אחר צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזיר... על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמ... אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלי שלא טעו בעגל...

שפתי חכמים

להוציא אבותיו ישוב פי׳ אל חוקת אסתיו והוא לי׳ כתיב׃ מ כלו׳ שלא ישא מנינם מבן עשרים אלא מבן חדש ומעלה כיון שהם לגיון המלך השובים הם הקטנים כאלו מכלל גדול כמו שאלה לצאת בישראל׃ נ כי לפי טעם ראשון למה כתוב אך הוא כל אבין מיעיטין כן מ"ט פי׳ ד"א ומיעוט הוא מגזרת כן עשרים שימותו במדבר. וא"ת כיון לו למנקע שלא טעו כמרגלים שהרי ... במדבר מתו ככלל גזרת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מז) והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם. לפי שלא ה... מנינם שוה שישראל נמנים מבן עשרים שנה והלוים מבן חד... ומבן שלשים שנה כדלקמן׃ (מט) אך את מטה לוי לא תפק... וגו׳. להוציאם מן הגזרה לפי שצפה הקב"ה שעתידין ישר... להכנים לפניו ולגזור עליהם במדבר הזה יפלו פגריכם לפנ... לא ...

ליקוטי יקרים

(מט) אך את מטה לוי לא תפקד וגו׳. אשם לא תשא וגו׳.

צוא פארשטיין דעם פסוק וואס מיינט מען לא תפקד, לא תשא, דר מדרש זאגט אויף דעם פסוק שאו את ראש וגו׳ בני ישראל, בלשון דאמר, ווא איינער זאגט פב רישיה דפלן, צום ארויס דעם קאפ פון יענעם מענטש, וואס איז דערמיינונג פון מדרש מיט די ווערטער, נאר מיר געפינען ווען יוסף האט פותר געווען בעשיינם די חלומות פון שר המשקים אונ פון שר האופים, צום שר המשקים האט יוסף געזאגט ישא פרעה את ראשך, אונ צום שר האופים האט ער אויך געזאגט מיט דעם זעלבען לשון ישא פרעה את ראשך, זעהן מיר דר ווארט "ישא" האט צוויי מיינונגען, אמאהל איז דער טייטש "ישא את ראשך" אויפהייבען דעם קאפ, צום גרוס מאכען, ווי יוסף האט געזאגט צום שר המשקים, אונ אמאל איז דער טייטש ישא את ראשך, אראפנעמען דעם קאפ ווי יוסף האט געזאגט צום שר האופים, ווען הקב"ה האט געזאגט צוא משה שאו את ראש כל עדת בני ישראל, האט דעם מדרש געזאגט פר אנדערקים קאבן יי... גענומען פון דעם ציילען, עס איז דאך באלד געווען אגזרה פון הקב"ה אלע יודען זאלען שטארבען אין דר מדבר, דאן דאך ד... אלע געציילטע פון צוואנציג יאהר אונ העכער געשטארבען אין דר מדבר, און דאך דעם ציילן געווען צום שלעכטן, ניט ...

פירוש לתורת אלהים

איש צוועליף ... איש אחד א ן מענטש לב... אבותיו צו דעם הויז גזינד פון זייני עלטערן היי זענען ... געווען צוא אישליבן שבט איז געווען איין מענטש... (מו) ויהיו אתן זייא זענען געווען כל הפקודים אלע ד... געציילטע שש מאות אלף זעקס הונדערט טויזנט ושלש... אלפים אונ דרייא טויזנט וחמש מאות וחמשים אונ פינ... הונדערט אונ פופציג׃ (מז) והלוים אונ די לוים צו... דעם שבט פון זייערי עלטערן לא התפקדו בתוכם זענע... ניט געציילט געווארען צווישען די ישראל׃ (מט)... נייערט את מטה לוי דעם שבט לוי לא תפקד זאלסט... ניט ציילן ואת ראשם אונ זייער צאל לא תשא זאלסט...

תשא בתוך בני ישראל: נ ואתה הפקד את הלוים על משכן העדת ועל כל כליו ועל כל אשר לו המה ישאו את המשכן ואת כל כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו:
נא ובנסע המשכן יורידו אתו הלוים ובחנת המשכן יקימו אתו הלוים

אונקלוס

...ו בני ישראל: נ ואת ...י ית ליואי על משכנא ...סהדותא ועל כל מנוהי ...ל כל די ליה אנון ...לון ית משכנא וית כל ...והי ואנון ישמשנה ...חור סחור למשכנא ...רון: נא ובמטל ...שכנא יפרקון יתיה ...אי ובמשרי משכנא ...ימון יתיה ליואי וחלוני

בעל הטורים

הפקד. ב׳ במסורה הכא ואידך הפקד עליו רשע וזהו שאמרו אין אדם נעשה שוטר מלמטה אא״כ נעשה רשע מלמעלה וזה הוא הפקד את הלוים

רש״י

ואתה הפקד את הלוים. כתרגומו מני לשון מנוי ...רה״ם על דבר שהוא ממונה עליו כמו (אסתר ב) ויפקד ...לך פקידים: (נא) יורידו אתו. כתרגומו יפרקון

בית יהודא

...ר שהוא ממונה עליו) הפקד את הלוים מיינט מען זאלסט ...ען וואס דו וועסט געבן אונטער זייער בעפעלונג (כמו) ...ל אויפנעמען אלצטע: (נא) יורידו אותו. זאגט רש״י

אויף דעם עגל צו זאגן אויף אים אז ער איז אגאט *): (נ) ואתה הפקד את הלוים. זאגט רש״י (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (מני) זאלסט אויפנעמען (לשון מנוי שררה על ...) אויפנעמען די לוים זיי זאלן זיין שרים והערכין אויף די ... ווי עס שטייט אין פסוק ויפקד המלך פקידים, דער מלך (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (יפרקון) זיי זאלען אים

שפתי חכמים

...גלים היה. וי״ל דגם הלוים טעו במרגלים רק בעגל לא טעו לכך ...ייכנו שהרי אפי׳ ישראל לא נענשו אלא בשביל השני עבירות כמו ...וכיח רש״י בפ׳ שלח לך הואיל וכתיב תשאו את עונותיכם ולא נא׳ ...ו עוניכם אלא ודאי שתי עבירות של עגל ושל מרגלים והא דפרש״י ...ן בפ׳ אלה הדברים שלא היו הלוים עמהם בשלות מרגלים ואפי׳ ...גה לא היו עמהם כמו שאפרש לקמן בע״ה וי״ל מתחלה לענין ...ילוח לא היו עמהם אפי׳ בעצה אבל בחזרתם כשבאו המרגלים והוציאו

דבת הארץ וישאו כל העדה את קולם ויבכו וגו׳ באותה בכייה היו גם שבט לוי שאמרו ולמה ה׳ מביא וגו׳ לנפול בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז וגו׳ ובזה יתורץ ג״כ מה שמקשין העולם ואף אם היו נמנים מבן עשרים שנה כיון שלא חטאו לא יהיו בכלל הגזירה כי אין הערוד ממית אלא החטא ממית אלא ודאי שחטאו במרגלים מש״ה לא נמנו וק״ל: ס וא״ת למה פי׳ כתרגומו שלא תאמר הפקד ל׳ מנין מאי מתורץ בזה שהרי אף על ל׳ מנין מפרש התרגום מני. וי״ל שכ״מ שמתרגמינן מני על ל׳ מינוי

פירוש לתורת אלהים

...ט אנטפאנגען צווישען די ישראל: (נ) ואתה הפקד אונ ...זאלסט בעפעלען די לוים זיי זאלען זיין ממונים על ...שכן העדות אויף דעם משכן וואס איז איין עדות אז ...אט ברוך הוא האט די ישראל מוחל געוועזן די זינד ...ן דעם עגל ווארום ער האט דאך געמאכט רוען זיין ...בינה אין משכן ועל כל כליו אונ אויף אלע זיינע כלים ...ל כל אשר לו אונ אויף אלי זאכען וואס קערען צו אים ...מה ישאו זיי זאלען טראגען דעם משכן אונ אלע זיינע ...לים והם אונ זיי זאלין בדינגען אים וסביב אונ ארום ...עם משכן זאלען זיי רוען: (נא) ובנסע המשכן אונ אז ...ער משכן וועט ציהן אז די ישראל וועלין דארפען ...הן פון איין ארט צום אנדרן וועלען זיי דארפין דם ...שכן אוך מיט זיך נעמען יורידו אותו זאלען זיי אים צו ...מען פון זיין בשטאנד אונ זאלען אים טראגען ביז ...עם ארט וואס זיי וועלען בדארפען רוען ובחנות המשכן ...נ אז דם משכן וועט רוען וועט דם משכן אוך מוזין רוען יקימו אותו הלוים ...לען אים די לוים צו נויף שטעלען והזר אונ אפרעמדער וואס ער איז קיין לוי הקרב וואס ער וועט גנעהען צו

ליקוטי יקרים

גרוסקייט, דריבער זאגט דער מדרש דער ווארט ,שאו את ראש" האט צוויי טייטשן, אמאהל איז דערטייטש שאו את ראש, מען זאל אויפהייבן דעם קאפ צוא גרוסקייט, אוב זייא וועלן ניט זינדיגען, אונ אמאהל איז דערטייטש שאו את ראש, סב רישיה דפלן, נעם אראפ דעם קאפ, אוב זיי וועלען זינדיגען, די גזרה וואס יודען זענען געשטארבען אין דער מדבר, איז אוף לוים ניט געוועזן, ווארום לוים האבען ניט געשיקט זייער נשיא מיט דיא מרגלים, דריבער האט הקב״ה געזאגט צו משה אך את מטה לוי לא תפקיד, דעם שבט לוי זאלסטו ניט ציילן פון צוואנציג יאהר מיט אלע יודען צוזאמען; ואת ראשם לא תשא, זאלסט ניט אראפנעמען פון זיי זייער קאפ, ווארום אז דוא וועסט זייא ציילען מיט אלע יודען צוזאמען פון צוואנציג יאהר אונ ווייטער אז עס וועט זיין דיא גזרה די וואס זענען געציילט געווארען פון צוואנציג יאהר אונ ווייטער זאלן שטארבען אין דער מדבר. וועלען זיי דאך אוך זיין אין די גזרה, דריבער זאלסטו זיי (די לוים) ציילען בזונדער פון אחודש אונ ווייטער וועלען זייא ניט זיין אין די גזרה:

הערה די יודען האבען געהאט צוויי עבירות איין עבירה ווס זייא האבען גערינגט צום עגל, די אנדערע עבירה פון די מרגלים, דריבער איז אויף זיי געקומען די גזרה זייא זאלען שטארבען אין דער מדבר, דער שבט לוי האט אויך געזינדיגט בייא די מרגלים, אפילו פון שבט לוי איז ...נער געגאנגען אויסזוכען די לאנד, נאר ווען אלע יודען האבען געוויינט זייא ווילען ניט גיין אין ארץ ישראל, נאר צוריק אין מצרים, האבען דיא לוים ...ך געוויינט, אונ ווי דער מדרש זאגט ווא עס שטייט איש אל אחיו מיינט מען שמעון מיט לוי, איז דאך דער שבט לוי מיט דעם שבט שמעון געווען ...ג ערשטע וואס האבין געזאגט מען זאל מאכין אעלצטין אונ מען זאל גיין אין מצרים, נאר ווייל דער שבט לוי האט ניט גערינגט צום עגל, איז אויף אים ניט געוועזן דיא גזרה ער זאל שטארבען אין דער מדבר [עש״ה]:

וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ נב וְחָנוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־
דִּגְלוֹ לְצִבְאֹתָם׃ נג וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב
לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־
עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדוּת׃ נד וַיַּעֲשׂוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ׃ פ שלישי ב א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃

אונקלוס

דִּיקְרַב יִתְקְטֵל׃ נב וְיִשְׁרוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל
מַשְׁרוֹהִי וּגְבַר עַל טִקְסֵהּ
לְחֵילֵיהוֹן׃ נג וְלֵוָאֵי
יִשְׁרוֹן סְחוֹר סְחוֹר
לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וְלָא
יְהֵי רוּגְזָא עַל כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְרוֹן
לֵוָאֵי יָת מַטְרַת מַשְׁכְּנָא
דְסַהֲדוּתָא׃ נד וַעֲבַדוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד
יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבַדוּ׃
א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר׃

תו"א והזר הקרב יומת מכות כד׃

בית יהודא

פַאר־אַנַאנְדֶער־נֶעמֶן (כְּשֶׁבָּאִין לִיסַּע בְּמִדְבָּר מִמַּסָּע לְמַסָּע) וֶוען זֵיי הָאבֶּען גֶעדארְפְט גֵיין אִין דֶר מִדְבָּר פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערֶען (הָיוּ מְפָרְקִין אוֹתוֹ מֵהֲקָמָתוֹ) הָאבֶּן דִי לְוִיִּם פַאר־אַנַאנְדֶער־גֶענוּמֶען דֶעם מִשְׁכָּן פוּן זַיין אוֹיפְשְׁטֶעלוּנְג וְזֵיי הָאבֶּען גֶענוּמֶן יֶעדֶר בְּרֶעט פוּן מִשְׁכָּן בֶּעזוּנְדֶער, דִי שְׁוֶועלֶן בֶּעזוּנְדֶער, דִי יְרִיעוֹת בֶּעזוּנְדֶער, פִיל זַאכֶען הָאבֶּן זֵיי גֶעלֵייגְט אוֹיף דִי פוּרֶען, פִיל זַאכֶען הָאבֶּן זֵיי גֶעטְרָאגֶען (וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכּוֹן שָׁם הֶעָנָן וְיַחֲנוּ) אוּנ זֵיי הָאבֶּען גֶעטְרָאגֶען אַלֶע זַאכֶן פוּן מִשְׁכָּן בִּיז דֶעם אָרְט וָואס דֶר וָואלְקֶען אִיז גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֵיין אוּנ זֵייא הָאבֶּען דָארְטֶען גֶערוּהְט (וּמְקִימִין אוֹתוֹ) הָאבְּן זֵיי דֶעם מִשְׁכָּן צוּרִיק אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט׃ וְהַזָּר הַקָּרֵב. (לַעֲבוֹדָתָם זוֹ) אוֹיבּ דֶר וָואס אִיז נִיט אַלֵוִי וֶועט צוּ גֵיין צוּ דִיא אַרְבֶּעט אוֹיפְשְׁטֶעלֶען דֶעם מִשְׁכָּן אָדֶער פַאר־אַנַאנְדֶער־נֶעמֶען דֶעם מִשְׁכָּן (יוּמָת בִּידֵי שָׁמַיִם) וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּן דוּרְךָ הקב"ה׃ (נב) וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ. יֶעדֶער יוּד זָאל שְׁטֵיין בַּיי זַיין פָאן (כְּמוֹ שֶׁהַדְּגָלִים סְדוּרִים בְּסֵפֶר זֶה) וְוִי עֶס שְׁטֵייט אִין דִי אַנְדֶערֶע פַּרְשָׁה דֶער אָרְדֶענוּנְג פוּן דִי דְגָלִים (שְׁלשָׁה שְׁבָטִים לְכָל דֶּגֶל) בַּיי יֶעדֶער פָאן זָאלֶען זַיין דְרַיי שְׁבָטִים׃ (נג) וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף. הקב"ה הָט גֶעזָאגְט (אִם תַּעֲשׂוּ כְּמִצְוָתִי לֹא יִהְיֶה קֶצֶף) אוֹיבּ אִיר וֶועט טָאן וְוִי אִיךְ הָאבּ גֶעבָּאטֶען וֶועט אוֹיף אַייךְ נִיט זַיין אַצָארְען פוּן מִיר (וְאִם לָאו) אוֹיבּ אִיר וֶועט נִיט טָאן וְוִי הקב"ה הָט גֶעבָּאטֶען (שֶׁיִּכָּנְסוּ זָרִים בַּעֲבוֹדָתָם זוֹ) פְּרֶעמְדֶע נִיט לְוִיִּם וֶועלֶן צוּ גֵיין צוּ דִי אַרְבֶּעט (יִהְיֶה קֶצֶף) וֶועט זַיין אַצָארֶן פוּן הקב"ה (כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּמַעֲשֵׂה קֹרַח) וְוִי מִיר גֶעפִינֶען בַּיי קֹרַח (כִּי יָצָא הַקֶּצֶף)

רש"י

בנסע המשכן. כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו ונושאין אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימין אותו׃ והזר הקרב. לעבודתם זו׃ יומת. בידי שמים׃ (נב) ואיש על דגלו. כמו שהדגלים סדורים בספר זה שלשה שבטים לכל דגל׃ (נג) ולא יהיה קצף. אם תעשו כמצותי לא יהי' קצף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף כמו שמצינו במעשה קרח (במדבר יז) כי יצא הקצף וגו'׃

שפתי חכמים

שרלה הנו"ן של מני דגושה וכאן כמי הנו"ן דגושה ש"מ שהוא ל' מינוי שרלה אבל כשהנו"ן של מני אינה דגושה הוא ל' מנין. ועי"ל לכך פרש"י כתרגומו לפי שמלת פקוד הוא גם ל' זכרון כמו וה' פקד את שרה ופעמים שהוא ל' חסרון כמו ולא נפקד ממנו איש לכך פרש"י כתרגומו מני לאפוקי אותן ב' פרושים של זכרון או של חסרון. ואין לו' דלמא הוא ל' מנין לכך פרש"י כמו ויפקד פקידים׃ ע פי' שמפרקין אברי המשכן ומפרידין אותן ממקום חבורן ומעמידים כל אחד לבדו. לא יורידו ממקום גבוה למקום נמוך כמובן מל' ירידה׃ פ ק"ל על מה דכתיב בנסוע המשכן וכי המשכן נוסע והלא מסיעין אותו האנשים וע"ק והא קודם הנסיעה היו מפרקין ובקרא משמע דבשעת נסיעה היו מפרקין וע"ז פי' כשבאו ליסע דהנסיעה קאי על האנשים וכו' ואמר ונושאין אותו וכו' שלא תאמר שהורדה לבדה חובת הלוים ולא המשא ואע"פ שלא נזכר כאן בקרא משאם סמך על סוף הפרשה וכמו שפירש בפרשת נשא׃ צ והוא פריקה והקמה רלוגו לתרץ והרי כבר הזהיר הכתוב כמה פעמים שכל הקרב לעבודת מזבח או הנכנס להיכל יומת לכך פירש לעבודה זו שהיא פריקה והקמה לא לקריבת המזבח׃ ק ואם תאמר מנ"ל לרש"י הכי דהא כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק וי"ל דרש"י בעצמו מפרש זה בסמוך במה דכתיב ולא יהיה קצף וגו' שזו היא מיתה בידי שמים כמו שמצינו בקרח כי יצא הקצף ושם היתה מיתה בידי שמים וע"ל בפרשת אמור׃ ר יש מקשים דהא כל התורה נאמרה כללות ומכלל הן אתה שומע לאו. וי"ל דרש"י בא לפרש שלא נטעה לומר דהא דכתיב ולא יהיה קצף דקאי אדסמיך ליה וחנו ב"י וגו' והלוים יחנו וגו'. לכן פי' אם תעשו ואם לא תעשו וכו' קאי אעבודת משכן פריקה וטעינה והקמתו כמו שמצינו גבי קרח. מצאתי׃ ש רש"י

פירוש לתורת אלהים

דֶער אַרְבֵּייט יוּמָת וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּן׃ (נב) וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ דִי יוּדִין זָאלִין רוּהֶען אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְשׁ עַל מַחֲנֵהוּ בַּייא זַיין שָׁאר וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ זָאל רוּעֶן בַּיי זַיין בַּאנִיר לְצִבְאֹתָם צוּא זֵייעֶר הֶערְשַׁאפְט׃ (נג) וְהַלְוִיִּם אוּנ דִי לְוִיִּם זָאלֶן רוּעֶן אַרוּם דֶעם מִשְׁכָּן וְלֹא יִהְיֶה אוּנ אַז אִיר וֶועט אַזוֹי טָאהְן וֶועט נִיט זַיין קֵיין צָארְן אוֹיף דֶר עֲדַת יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ אוּנ דִי לְוִיִּם זָאלִין הִיטֶן אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן דָם הִיטוּנְג פוּן דֶעם מִשְׁכַּן הָעֵדוּת׃ (נד) וַיַּעֲשׂוּ הָאבֶּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל גְטָאהְן כְּכֹל אַזוֹ וְוִי גָאט הָט גְבָאטְן צוּ מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ אַזוֹ הָאבֶּן זֵיי גְטָאהְן׃ (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן אוּנ צוּ אַהֲרֹן אַזוֹ

ב אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם
יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־
מוֹעֵד יַחֲנוּ׃ ג וְהַחֹנִים קֵדְמָה מִזְרָחָה
דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא
לִבְנֵי יְהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃
ד וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים

ב ...בַל טִקְסֵהּ בְּאַתְוָן
אֲבָהַתְהוֹן יִשְׁרוֹן
...אֵל מִלְקֳבֵל סְחוֹר
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא
ג וְדִי שָׁרַן
מַדִּינְחָא טִקַס
יְהוּדָה לְחֵילֵיהוֹן
...בְנֵי יְהוּדָה נַחְשׁוֹן
...מִינָדָב׃ ד וְחֵילֵהּ
...יהוֹן שַׁבְעִין

רשב"ם

(ב׳ באתת. סימן היה בגם של כל דגל כגון בשל יהודה אריה. בשל יוסף שור: מנגד. מרחוק:

בעל הטורים

...ים הפקד עליו רשע: (ב) איש על דגלו באתת. שיעקב ...יהיה ראש דגל שכל מי שדבר עמו לנוכח היה ראש דגל ...ורי אתה. יהודה אתה יודוך. יוסף מאל אביך ויעזרך. דן לישועתך קויתי ה׳: מנגד סביב לאהל. בגי׳ לאלפים אמה: סביב ...חנו והחנים. לו׳ כשם שחנייתן למעלה ד׳ דגלים סביב לכסא הכבוד כך היה למטה ד׳ דגלים סביב למשכן וזהו איומה כנדגלות

רש"י

...ת. כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה ...של זה לא כצבעו של זה צבע כל אחד כגון ...עה בחשן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. דבר ...ות לבית אבותם באות שמסר להם יעקב אביהם ...ו ממצרים שנאמר (בראשית נ) ויעשו בניו לו ...ום יהודה ויששכר וזבולן ישאוהו מן המזרח וראובן ...ר מן הדרום וכו׳ כדאיתא בתנחומא בפ׳ זו: ...רחוק מיל ב כמו שנאמר ביהושע (יהושע ג) אך ...ביניכם וביניו כאלפים אמה שיוכלו לבא בשבת ...ן ובניו והלוים חונים בסמוך לו: (ג) קדמה. ...רויה קדם ואיזו זו רוח ג מזרחית והמערב קרוי

בית יהודא

איז אַרויסְגֶעגַאנְגֶן אַצאוֶרֶן פוּן הקב"ה אוֹיף דִי יוּדֶען: (ב) וּבְאוֹתוֹת]. מִיט צֵייכוּנְגם (כָּל דֶגֶל יִהְיֶה לוֹ אוֹת) יֶעדֶר פָאן זָאל הָאבְּן אַצֵייכֶן (מַפָּה צְבוּעָה תְלוּיָה בוֹ) יֶעדֶער פָאן הָאט גֶעהַאט אַגֶעפַארְבְּטֶע טוּךְ (צִבְעוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּצִבְעוֹ שֶׁל זֶה) דִי פַארְבּ [דֶער קָאלִיעֶר] פוּן דֶעם פָאן אִיז נִיט גֶעוֶוען גְלַייךְ צוּ דִי פַארְבּ [קָאלִיעֶר] פוּן דֶעם אַנְדֶערֶן פָאן, יֶעדֶר פָאן הָט גֶעהַאט אֵיין אַנְדֶער קָאלִיעֶר (צֶבַע כָּל אֶחָד כְּגַוָּון אַבְנוֹ הַקְּבוּעָה בְּחֹשֶׁן) דֶער קָאלִיעֶר פוּן יֶעדֶר פָאן אִיז גֶעוֶוען וִוי דֶר קָאלִיעֶר פוּן דֶעם שְׁטֵיין [בְּרִילַאנְט] וָוס אִיז גֶעוֶוען אִין חשֶׁן וָואָרוּם אִין חשֶׁן אִיז גֶעוֶוען צְוֶועלְף בְּרִילַאנְטֶען, יֶעדֶר בְּרִילַאנְט הָט גֶעהַאט אֵיין אַנְדֶער קָאלִיעֶר, אוּנ אוֹיף יֶעדֶר בְּרִילַאנְט אִיז גֶעוֶוען גֶעקְרִיצְט דֶר נָאמֶען פוּן אַשֵׁבֶט, אִיז גֶעוֶוען דֶר קָאלִיעֶר

...אן וִוי דֶר קָאלִיעֶר פוּן זַיין בְּרִילַאנְט, לְמָשָׁל דֶר פָאן פוּן רְאוּבֵן הָט גַהאט דִי זֶעלְבִּיגֶע קָאלִיעֶר וִוי דֶר בְּרִילַאנְט
וָואס אִיז גֶעוֶוען אִין חשֶׁן, אוּנ אַזוֹי אַלֶע פָאנֶען] (וּמִתּוֹךְ כַּךְ יַכִּיר כָּל אֶחָד אֶת דִגְלוֹ) אוּנ דְרִיבֶּער וֶועט יֶעדֶר
...קֶענֶען זַיין פָאן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (בְּאוֹתוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם) מִיט דִיא צֵייכוּנְגם צוּ זֵייעֶרֶע אֶלְטֶערֶן (בְּאוֹת
...יַעֲקֹב אֲבִיהֶם) מִיט דֶעם צֵייכֶען וָוס זֵייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב הָאט זֵיי גֶעגֶעבֶּן (כְּשֶׁנְּשָׂאוּהוּ מִמִּצְרַיִם) וֶוען זֵיי הָאבֶּן
...דְפְּט טְרָאגֶן פוּן מִצְרַיִם (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם) דִי קִינְדֶער פוּן יַעֲקֹב
...אן צוּ זֵייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב וִוי עֶר הָט זֵיי גֶעבָּאטֶען (יְהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וּזְבוּלוּן יִשָּׂאוּהוּ מִן הַמִּזְרָח) יְהוּדָה אוּנ יִשָּׂשכָר
...זָאלֶן אִים טְרָאגֶען פוּן מִזְרַח זַייט, רְאוּבֵן אוּנ שִׁמְעוֹן אוּנ גָד זָאלֶען אִים טְרָאגֶען פוּן דָרוֹם זַייט (כִּדְאִיתָא
...פָּרָשָׁה זוּ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא אִין דִי פָּרָשָׁה: [מִנֶּגֶד]. פוּן וַוייטֶן (מֵרָחוֹק מִיל) וַוייט אַתְּחוּם
...אִיז צְוַוייא טוֹיזֶענְד אֵיילֶען (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ) וִוי דֶר פָּסוּק זָאגְט בַּייא יְהוֹשֻׁעַ (אַךְ רָחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינָיו
...ה) פוּן אַייךְ בִּיז צוּם אָרוֹן זָאל זַיין וַוייט אַזוֹי וִויא צְוַוייא טוֹיזֶענְד אֵיילֶן, עֶפֶּעס וַוייבִיגֶער פוּן צְוַוייא טוֹיזֶענְד
...שֶׁיּוּכְלוּ לָבֹא בְּשַׁבָּת) זֵיי זָאלֶן קֶענֶען קוּמֶען שַׁבָּת צוּם אָרוֹן (מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו וְהַלְוִיִּם חוֹנִים בְּסָמוּךְ לוֹ) מֹשֶׁה אוּנ
דִי קִינְדֶער פוּ אהרן אוּנ דִי לְוִיִּם הָאבֶּען גֶערוּהְט נָאנְט צוּם אָרוֹן: (ג) [קֵדְמָה]. מֵיינְט מֶען (לְפָנִים) פָארוּנְט
...דֶם) פָארוּנְט וֶוערְט גֶערוּפֶן קֶדֶם (וְאֵיזוֹ זוֹ רוּחַ מִזְרָחִית) דָאס אִיז מִזְרַח זַייט (וְהַמַּעֲרָב קָרוּי אָחוֹר) דִי מַעֲרָב

שפתי חכמים

...פי׳ דלעיל שפי׳ יומת בידי שמים שאל תקשה מנ"ל לכן ...קרת: ת ופי׳ לבית אבותם הם שמות אבותם ...חושן ולפי שפי׳ זה דחוק שפי׳ על לבית אבותם לכן אמר ...פי׳ ד"א קשה מלת דגלו באותות לבית אבותם לכך צריך ...השון: א פי׳ ולפי זה ל"ל דגל לי קבילה כמו ודגלו עלי ...כל דגל היה גבי קבילתו. מלאתי: ב וא"ת לעיל בפי׳ ...נגד שהר למזרחו כל מקום שאתה מולא נגד פנים למזרח ומשמע אפי׳ סמוך. וי"ל דכאן כתי׳ סביב לאהל מועד יחנו א"כ א"א שיהיו כולם נגד מזרח לכן פרש"י ל׳ רחוק ועוד מלאתי מג"ס למד נא׳ כאן מנגד ונא׳ להלן ותשב מנגד הרחק מה להלן רחוק אף כאן רחוק מיל הם אלפים אמה שיוכלו לבא בשבת: ג וא"ת מנ"ל לרש"י ומפרש דמערב קרוי אחור אם כן ש"מ דקדם הוא מזרח. (קל"מ) פי׳ אחר שהה"א בסוף התיבה במקום למ"ד בתחלתה ופי׳ קדם פנים יתוייב שיהי׳ פי׳ קדמה לפנים ותיבת מזרחה ג"כ הוא למזרח.

פירוש לתורת אלהים

(ב) אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ עַל דִּגְלוֹ בַּיי זַיין
...וֹת מִיט צֵייכֶען לְבֵית אֲבוֹתָם צוּם הוֹיז גְזִינְד
...י עֶלְטֶערְן יַחֲנוּ זָאלֶן רוּעֶן דִי יִשְׂרָאֵל [עיין רש"י]
...קֶענֶען סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד אַרוּם דֶעם
...מוֹעֵד יַחֲנוּ זָאלֶען זֵייא רוּעֶן [עיין רש"י]:
(ג) וְהַחֹנִים אוּנ דִי וָוס רוּעֶן פָארִינְט אִין מִזְרַח זַייט
דֶגֶל דִיא פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה זָאל רוּעֶן אוֹיף מִזְרַח
זַייט לְצִבְאוֹתָם צוּא זֵייעֶר הֶערְשַׁאפְט וְנָשִׂיא אוּנ דֶער
נָשִׂיא צוּ שֵׁבֶט יְהוּדָה הָט גֶהֵייסֶן נַחְשׁוֹן דֶר זוּן פוּן
עַמִּינָדָב: (ד) וּצְבָאוֹ אוּנ זַיין הֶערְשַׁאפְט וּפְקוּדֵיהֶם אוּנ

אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ה וְהַחֹנִים עָלָיו מַטֵּה יִשָּׂשכָר וְנָשִׂיא לִבְנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: ו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ז מַטֵּה זְבוּלֻן וְנָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: ח וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ט כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מְאַת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים אֶלֶף וְשֵׁשֶׁת־אֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאֹתָם רִאשֹׁנָה יִסָּעוּ: ס י דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תֵּימָנָה לְצִבְאֹתָם

וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה: ה וְדִי שָׁרַן סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר וְרַבָּא לִבְנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר: ו וְחֵילֵהּ וּמִנְיָנוֹהִי חַמְשִׁין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: ז שִׁבְטָא דִזְבוּלֻן וְרַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן: ח וְחֵילֵהּ וּמִנְיָנוֹהִי חַמְשִׁין וְשִׁבְעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: ט כָּל מִנְיָנַיָּא לְמַשְׁרִית יְהוּדָה מְאָה וּתְמָנָן וְשִׁתָּא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה לְחֵילֵיהוֹן בְּקַדְמֵיתָא נָטְלִין: י טֵקַס מַשְׁרִית רְאוּבֵן דָּרוֹמָא לְחֵילֵיהוֹ

בעל הטורים

וזהו ודגלו עלי אהבה שישראל ר
כבעת מתן תורה הדגלים של מט
ונתאוו לאותן הדגלים וזה הוא וכ
אלהינו נדגול : (ז) מטה זבלן
ולא אמר ומטה כדרך שאומר באחרים לפי שזבולן היה מפרנס ליששכר וראיתי בתנחומא הטעם שלא אמר ומטה בזבולן כמ"ש בכולן ללמ
שהי' זבולן עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר לפיכך לא רצה הכתוב לעשותו טפילה לו לומר ששכרו גדול כמותו וכן הוא אומר
קיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר וכתיב כי בצל החכמה בצל הכסף לכן השוה הכל כמטה אחד וכאילו אמר יששכר מטה זבולן

בית יהודא

זייט וועט געוואָרפֿן הינטען : (ט) וְרִאשֹׁנָה יִסָּעוּ. זאָגט רש"י (כְּשֶׁרוֹאִין הֶעָנָן מִסְתַּלֵּק) אַז זיי האָבען געזעהן דר וואָלקען גייט אַוועק פון מִשְׁכָּן (תּוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים בַּחֲצוֹצְרוֹת) האָבען די כֹּהֲנִים געבלאָזען מיט טרומייטן (וְנוֹסֵעַ מַחֲנֵה יְהוּדָה תְּחִלָּה) די ערשטע האט געצויגען די מַחֲנֵה יְהוּדָה (וּכְשֶׁהוֹלְכִין הוֹלְכִין כְּדֶרֶךְ חֲנִיָּתָן) אונ ווען זיי זענען געגאַנגען, זענען געגאַנגען ווי זיי האָבען גערוהט (הַלְוִיִּם וְהָעֲגָלוֹת בְּאֶמְצַע) אין מיטען זענען געגאַנגען דיא לוים מיט די פורען ודר משכן

רש"י

אמור : (ט) ראשנה יסעו. כשרואין הענן מסתלק תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תח וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן ה הלוים והעגלות באמ

שפתי חכמים

(ג"א) וא"ת דל"ל למכתב בקרא כפל ל' קדמה מזרחה ונראה שהכתוב מגיד לך מפני שיהודה היה מלך ויש לו לתת לו אותו לד שהוא חשוב יותר לכך קרוי מזרח לשון תחלה וקדימה ואי הוה כ' מזרחה או קדמה לחוד לא הוה ילפינן : ד דק"ל והיאך היו יודעין שיסעו שיהיו הם ראשונים בנסיעה וא"ל שברלונם יסעו דהא כתי' על פי ה' יסעו. ועל זה פירש כשרואים וכו'. כ' הרא"ם ויש לתמוה למה השמיט רש"י ז"ל מאמר משה קומה ה' וגו' ולא הזכיר רק סילוק הענן ותקיעת חצוצרות וצ"ל דרש"י לא בא לפרש אלא היאך היו יודעין שיכינו עצמן ליסע ומפרש בזה היו יודעין כשרואין וכו' אבל הנסיעה האמ דהיינו ההליכה לא היה עד שאמר משה קומה ה' והא דכתיב כ ראשונה יסעו פירושו ראשונה היו מכינים את עצמם לנסוע ואח עוד מזה בפרשת בהעלותך אי"ה (נח"י) ואני אומר דהשתמיט דהא הרב הביא גם הברייתא בפרשת בהעלותך בפסוק על פ יסעו וגם הא דע"פ שלשה היו נוסעים וכו' ע"ש : ה כמ"ד כ

פירוש לתורת אלהים

זייערע געציילטע אַרְבָּעָה פיר אונ זיבעציג טוזינט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אונ זעקס הונדערט : (ה) וְהַחוֹנִים אונ די וואס זאלען וואוינען נעבען שבט יְהוּדָה זאל רוען דר שבט יִשָּׂשכָר וְנָשִׂיא אונ דר נשיא פון שבט יִשָּׂשכָר האט געהייסן נְתַנְאֵל דר זוהן פון צוּעָר : (ו) וּצְבָאוֹ אונ זיין הערשאפט אונ זיינע געציילטע פיר אונ פופציג טוזינט אונ פיר הונדערט : (ז) אונ נעבען זייא האט גרוט מַטֵּה זְבוּלוּן דר שבט זְבוּלוּן וְנָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלוּן אונ דר נשיא פון זְבוּלוּן האט געהייסן אֱלִיאָב דר זוהן פון חֵלוֹן : (ח) וּצְבָאוֹ אונ זיין הערשאפט וּפְקוּדָיו אונ זיינע געציילטע איז געווען שִׁבְעָה זיבען אונ פופציג טויז וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פיר הונדערט : (ט) כָּל הַפְּקוּדִים א געציילטע פון מַחֲנֵה יְהוּדָה אַלע דריי שְׁבָטִים יְהו אונ יִשָּׂשכָר אונ זְבוּלוּן ווערן גירופן מַחֲנֵה יְהו מְאַת אֶלֶף וכו' הונדערט זעקס אונ אכציג טויז וְאַרְבַּע מֵאוֹת אונ פיר הונדערט צו זייער הערשא רִאשֹׁנָה יִסָּעוּ זייא זאלין צום ערשטען ציען [עיין ר (י) דֶּגֶל די פאן פון מַחֲנֵה רְאוּבֵן זאל רוען תֵּימָנָה דרום זייט לְצִבְאֹתָם צו זייער הערשאפט וְנָשִׂיא דר נשיא צו שבט ראובן האט געהייסן אֱלִיצוּר ד

וּנְשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־
שְׁדֵיאוּר׃ יא וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו שִׁשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
יב וְהַחוֹנִם עָלָיו מַטֵּה שִׁמְעוֹן וְנָשִׂיא
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃
יג וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ יד וּמַטֵּה גָּד
וְנָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־רְעוּאֵל׃
טו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ טז כָּל־
הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מְאַת אֶלֶף
וְאֶחָד וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים לְצִבְאֹתָם וּשְׁנִיִּם יִסָּעוּ׃ ס
יז וְנָסַע אֹהֶל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם
בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֹת כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ

אונקלוס

...בָא לִבְנֵי רְאוּבֵן
...יצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר׃
...וְחֵילֵהּ וּמִנְיָנוֹהִי
...בְעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין
...מֵשׁ מְאָה׃ יב וְדִי
...ן סְמִיכִין עֲלוֹהִי
...טָא דְשִׁמְעוֹן וְרַבָּא
...נֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל
... צוּרִישַׁדָּי׃ יג וְחֵילֵהּ
...נְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְשַׁע
...פִין וּתְלַת מְאָה׃
...וְשִׁבְטָא דְגָד וְרַבָּא
...נֵי גָד אֶלְיָסָף בַּר
...וּאֵל׃ טו וְחֵילֵהּ
...נְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין
...מְשָׁא אַלְפִין וְשִׁית
...ה וְחַמְשִׁין׃ טז כָּל
...נַיָּא לְמַשְׁרִית רְאוּבֵן
...ה וְחַמְשִׁין וְחַד אַלְפִין
...רְבַּע מְאָה וְחַמְשִׁין
...ילֵיהוֹן בִּתְנֵיתָא נָטְלִין׃
...וְנָטֵיל מַשְׁכַּן זִמְנָא
...שְׁרִית לֵוָאֵי בְּגוֹ
...שְׁרִיתָא כְּמָא דְשָׁרַן כֵּן
...א ונסע אהל מועד זבחים סא מנחות
...נה׃ כאשר יחנו כן יסעו מנחות שם׃

רשב"ם

...בתוך המחנות. שני דגלים נוסעים תחלה ואחר כן המשכן והלוים ...כן שני דגלים אחרונים׃ כאשר יחנו כן יסעו. בכל ענין שהם סביב למשכן הארבע דגלים כך היו סביב דרך הליכתם ודרך ימין נמנו הדגלים מזרח והרום מערב וצפון׃

רש"י

...יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ...דן בצפון׃ (יז) ונסע אהל מועד. לאחר שני ד... ...ים הללו׃ כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפירשתי

בית יהודא

גֶעלֶעגֶן אויף דִי פוֹרֶען (דֶגֶל יְהוּדָה בְּמִזְרָח) דֶר פָאן פוּן יְהוּדָה אִיז גֶעוֶוען אִין מִזְרַח זַייט (וְשֶׁל רְאוּבֵן בְּדָרוֹם) דֶר פָאן פוּן רְאוּבֵן אִיז גֶעוֶוען אִין דָרוֹם זַייט (וְשֶׁל אֶפְרַיִם בְּמַעֲרָב) דֶר פָאן פוּן אֶפְרַיִם אִיז גֶעוֶוען אִין מַעֲרָב זַייט (וְשֶׁל דָן בְּצָפוֹן) דֶר פָאן ...דָן אִיז גֶעוֶוען אִין צָפוֹן זַייט׃ (יז) וְנָסַע אֹהֶל מוֹעֵד. דֶר אֹהֶל מוֹעֵד הָט גֶעצוֹיגֶען (לְאַחַר שְׁנֵי דְגָלִים הַלָּלוּ) נָאךְ דִיא ...יא פָאנֶען׃ וּכַאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ. זָאגְט רש"י (כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁתִּי) וִוי אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גֶעזָאגְט דֶעם פְּשַׁט (הֲלִיכָתָן

שפתי חכמים

...ופי׳ מאסף לכל המחנות דכתיב גבי דן פי׳ שכל מי ששיה מאבד ...מאותם המחנות שכבר נסעו היה מחזיר להן. אבל אינו ר"ל ...דגל מחנה דן האחרון מכל הדגלים כמ"ד כקורה היו הולכין׃ ו ופי׳ בתוך המחנות היינו מחנות ישראל שהן ד׳ מחנות שתים לפניו ושתים לאחריו ולא בתוך המחנות הנזכרות לעיל דהיינו בין מחנה יהודה ומחנה ראובן הואיל וכתיב ונסע אהל מועד אחר שני דגלים

פירוש לתורת אלהים

...ן פוּן שְׁדֵיאוּר׃ (יא) וּצְבָאוֹ אוּנ זַיין הֶערְשַׁאפְט ...דָיו אוּנ זַיינֶע גְצֵיילְטֶע אִיז גֶוֶועֶן שִׁשָּׁה זֶעקְס אוּנ ...רְצִיג טוֹיזֶנְט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט׃ ...) וְהַחוֹנִים אוּנ נֶעבֶּן אִים זָאלֶן רוּעֶן מַטֵּה שִׁמְעוֹן דֶר ...ט שִׁמְעוֹן וְנָשִׂיא אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן ...ט גִיהֵייסֶען שְׁלוּמִיאֵל דֶער זוּהְן פוּן צוּרִישַׁדָּי׃ ...) וּמַטֵּה גד אוּנ דֶר שֵׁבֶט גָד זָאל אוֹךְ רוּעֶן נֶעבֶּן זַיי׃ (טז) כָּל הַפְּקוּדִים אַלֶע גְצֵיילְטֶע פוּן מַחֲנֶה רְאוּבֵן מִיט שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן אוּנ מִיט שֵׁבֶט גָד אִיז גֶוֶועֶן זֵייעֶר צָאל מְאַת אֶלֶף הוּנְדֶערְט אוּנ אֵיין אוּנ פוּפְצִיג טוֹיזֶנְט וְאַרְבַּע מֵאוֹת אוּנ פִיר הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג וּשְׁנַיִם יִסָּעוּ אוּנ זַייא זָאלֶען צִיהֶן צוּם אַנְדֶרֶן נָאךְ דִי מַחֲנֶה יְהוּדָה הָט גֶעצוֹיגֶן דִי מַחֲנֶה רְאוּבֵן׃ (יז) אוּנ נָאךְ דֶעם אַז דִי צְוֵויי דְגָלִים הָאבֶּן אַוֶועק גְצוֹגֶן וְנָסַע הָט גִיצוֹגֶען

אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם׃ ס יח דֶּגֶל
מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם יָמָּה וְנָשִׂיא
לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃
יט וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כ וְעָלָיו מַטֵּה מְנַשֶּׁה
וְנָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־
פְּדָהצוּר׃ כא וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ כב וּמַטֵּה
בִּנְיָמִן וְנָשִׂיא לִבְנֵי בִּנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־
גִּדְעֹנִי׃ כג וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ כד כָּל־
הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה אֶפְרַיִם מְאַת אֶלֶף
וּשְׁמֹנַת־אֲלָפִים וּמֵאָה לְצִבְאֹתָם
וּשְׁלִשִׁים יִסָּעוּ׃ ס כה דֶּגֶל מַחֲנֵה
דָן צָפֹנָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי דָן

אונקלוס

נָטְלִין גְּבַר עַל
לְטִקְסֵיהוֹן׃ יח
מַשְׁרִית אֶפְרַיִם לְחֵ
מַעַרְבָא וְרַבָּא
אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע
עַמִּיהוּד׃ יט
וּמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ כ וְדִ
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דִ
וְרַבָּא לִבְנֵי
גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָ
כא וְחֵילֵהּ וּמִנְ
תְּלָתִין וּתְרֵין
וּמָאתָן׃ כב וְשִׁ
דְּבִנְיָמִן וְרַבָּא
בִּנְיָמִן אֲבִידָן
גִּדְעוֹנִי׃ כג
וּמִנְיָנֵיהוֹן תְּ
וַחֲמִשָּׁא אַלְפִין וְ
מְאָה׃ כד כָּל
לְמַשְׁרִית אֶפְרַיִם
וְתַמְנֵי אַלְפִין
לְחֵילֵיהוֹן בִּתְ
נָטְלִין׃ כה מֵקַם מַ
דָן צִפּוּנָא לְחֵ

תו"א דגל מחנה אפרים ס' כשכר פ' מקץ : ועליו מטה מנשה מנחות לו :

בעל הטורים

(יח) דגל מחנה אפרים . הפסוק מתחיל בדל"ת ומסיים בדל"ת לפי שיעקב הקדים בארבע מקומות אפרים לפני מנשה וכנגדו קד

רש"י

הליכתן כחנייתן כל דגל מהלך לרוח הקבועה ל ידו . על מקומו ואין לשון יד זו ממשמעו רוח קרוי על ידו הסמוכה לו לכל הוסטת ידו . אינסו"ן בלע"ז : (כ) ועליו . כתרגומו ז ודסמיכין

בית יהודא

כַּחֲנִיָּיה ,ייער גיין איז גְוֶוען ווי זייער רוּהֶען (כָּל דֶגֶל מְהַלֵּךְ לְרוּחַ הַקְּבוּעָה לוֹ) יעדר פאן איז געגאנגען אין די זייט וואס הקב"ה הט אים געהייסן : (עַל יָדוֹ) . מיינט מען (עַל מְקוֹמוֹ) אויף זיין ארט (וְאֵין לָשׁוֹן יַד זֶה מַמַּשְׁמָעוֹ) פון דעסט־וועגען דער ווארט יד בלייבט דער טייטש „האנט" (רוּחַ שֶׁל צִדּוֹ) די זייט וואס איז נעבן דעם מענטש (קָרוּי עַל יָד) גערופן נעבען זיין האנט (הַסְּמוּכָה לוֹ לְכָל הוֹשָׁטַת יָדוֹ) די זייט איז נאנט צוא דעם מענטש ער קען דערלאנגען מיט זיין אויסציהען די האנט : (כ) וְעָלָיו . געבען אים (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דר תרגום טייטשט (וְדִסְמִיכִין עֲלוֹהִי)

שפתי חכמים

של יהודה ושל ראובן : ז ולעיל לא לריך רש"י לפרש מידי שהרי גבי ועליו כתיב והחונים א"כ ודאי פי' כתרגומו אבל כאן אין כ

פירוש לתורת אלהים

דר אוהל מועד מיט דר מַחֲנֵה לְוִיִּם בְּתוֹךְ צווישן די מַחֲנוֹת כַּאֲשֶׁר אזו וויא זיי וועלן רוען כֵּן יִסָּעוּ אזו זאלן זיי ציהן די מַחֲנוֹת זאלן זיך ניט צו מישען בְּשַׁעַת ציהן די מחנה וואס איז גשטאנן בשעת רוען אוף מִזְרָח זייט זאל זיא בשעת ציהן אוך זיין אוף מִזְרָח זייט אִישׁ איטליכר מענטש זאל שטיין אוף זיין ארט לְדִגְלֵיהֶם צו זייערע פאנען : (יח) דֶגֶל די פאן פון מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאוֹתָם צוא זייער הערשאפט זאל ר מַעֲרָב זייט : (כ) וְעָלָיו אונ נעבן אים זאל רו שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה וגו' : (כב) וּמַטֵּה בִּנְיָמִן אונ דער בִּנְיָמִן זאל אויך רוען אין מַעֲרָב זייט : (הַפְּקוּדִים אלי געציילטע פון מַחֲנֵה אֶפְרַיִם זענע מְאַת אֶלֶף וגו' הונדערט אונ אכט טויזנט ומ הונדערט וּשְׁלִשִׁים יִסָּעוּ אונ צום דריטען זאל
צִיהן

אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ כו וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת׃ כז וְהַחֹנִים עָלָיו מַטֵּה אָשֵׁר
וְנָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃
כח וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כט וּמַטֵּה נַפְתָּלִי
וְנָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃
ל וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ לא כָּל־הַפְּקֻדִים
לְמַחֲנֵה דָן מְאַת אֶלֶף וְשִׁבְעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לָאַחֲרֹנָה
יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם׃ פ לב אֵלֶּה פְּקוּדֵי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי
הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים׃ לג וְהַלְוִיִּם לֹא הָתְפָּקְדוּ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ לד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר
עַמִּישַׁדָּי׃ כו וְחֵילֵהּ
יהוֹן שִׁתִּין וּתְרֵין
ן וּשְׁבַע מְאָה׃
די שָׁרַן סְמִיכִין
שִׁבְטָא דְאָשֵׁר
לִבְנֵי אָשֵׁר
אל בַּר עָכְרָן׃
וְחֵילֵהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
עין וְחַד אַלְפִין
ש מְאָה׃ כט וְשִׁבְטָא
תָּלִי וְרַבָּא לִבְנֵי
י אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃
וְחֵילֵהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
ין וּתְלָתָא אַלְפִין
ע מְאָה׃ לא כָּל
א לְמַשְׁרִית דָּן
וְחַמְשִׁין וְשִׁבְעָא
פִין וְשִׁית מְאָה
תְרֵתָא נָטְלִין
קְסֵיהוֹן׃ לב אִלֵּין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית
תְהוֹן כָּל מִנְיָנֵי
יתָא לְחֵילֵיהוֹן שִׁית
וּתְלָתָא אַלְפִין
ש מְאָה וְחַמְשִׁין׃
לֵוָאֵי לָא אִתְמְנִיאוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא
פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בעל הטורים

ג חפרים למנשה בדגלים ובנשיאים ובקרבנות ובשבטים : (לא) לאחרונה . ב' במסורה לאחרונה יסעו . ולא יהיה להם זכרון עם שיהיו
ה . שעגלה היה מסרם שבט דן בעון פסל מיכה שעמהם. יהיה להם זכרון . ס"ת המן שגם הוא בקש לאבד זכרם : (לג) לא התפקדו
בתוך בני ישראל . יש תגין על הה"א לומר שבחמש מקומות שנמנו ישראל לא התפקדו בתוכם :

פירוש לתורת אלהים

: (כה) דֶגֶל דִי פָּאן פוּן דֶר מַחֲנֶה דָן זָאל רוּעֶן
אִין צָפוֹן זַייט : (כז) וְהַחוֹנִים עָלָיו אוּנ נֶעבֶּן אִים
רוּעֶן דֶר שֵׁבֶט אָשֵׁר : (כט) וּמַטֵּה נַפְתָּלִי אוּנ דֶער
נַפְתָּלִי זָאל אוֹךְ רוּעֶן אִין צָפוֹן זַייט : (לא) כָּל
ים אַלֶע גְצֵיילְטֶע פוּן מַחֲנֶה דָן אִיז גְוֶועֶן מְאַת
הוּנְדֶרְט אוּנ זִיבֶּן אוּנ פוּפְצִיג טוֹזִינְט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וָעקְס הוּנְדֶערְט לָאַחֲרוֹנָה זֵיי זָאלֶן צִיהֶען צוּם
וערְשְׁטֶן לְדִגְלֵיהֶם צוּ זֵייעֶרֶע פָאנֶן : (לב) אֵלֶּה דָם
זֶענֶען דִי גְצֵיילְטֶע פוּן דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבוֹתָם
צוּ זֵייעֶרֶע פָאטֶרְם הוֹז גְזִינְד כָּל פְּקוּדֵי דִיא צָאל פוּן
אַלֶע מַחֲנוֹת אִיז גִיוֶעְן שֵׁשׁ מֵאוֹת זָעקְס הוּנְדֶערְט
אוּנ דְרַיי טוֹזִינְט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט מִיט
פוּפְצִיג : (לג) וְהַלְוִיִּם אוּנ דִי לְוִיִּם זֶענֶען נִיט גִיצֵיילְט
גְוָוארֶן צְווִישֶען דִי יִשְׂרָאֵל : (לד) וַיַּעֲשׂוּ הָאבֶּען דִיא
יוּדֶען גְטָאן כְּכֹל אַזוֹ וִוי גָאט הָאט גְשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה
כֵּן חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם אַזוֹ הָאבֶּן זֵיי גִירוּט אִיטְלִיכֶר הָאט

כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן־
חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נָסָעוּ אִישׁ
לְמִשְׁפְּחֹתָיו עַל־בֵּית אֲבֹתָיו׃ פ רביעי
ג א וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם
דִּבֶּר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי׃
ב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אַהֲרֹן הַבְּכֹר ׀
נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃
ג אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן׃
ד וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה

אונקלוס

כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ
מֹשֶׁה כֵּן שְׁרַן לְמִקְ...
וְכֵן נָטְלִין גְּבַר לְזַרְעִי...
עַל בֵּית אֲבָהָתוֹ...
א וְאִלֵּין תּוֹלְדַת אַ...
וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּ...
יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּ...
דְסִינָי׃ ב וְאִלֵּין שְׁ...
בְּנֵי אַהֲרֹן בּוּכְרָא
וַאֲבִיהוּא אֶלְ...
וְאִיתָמָר׃ ג אִלֵּין שְׁ...
בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲ...
דְּאִתְרַבִּיאוּ דִּי אַ...
קֻרְבַּנְהוֹן לְשַׁמָּ...
ד וּמִית נָדָב וַאֲ...

תו"א ואלה תולדות אהרן ומשה ס...
ואלה שמות בני אהרן
זבחים יג׃

רשב"ם

(א) ואלה תולדות אהרן ומשה. תחלה מנה תולדות ישראל ואח"כ תולדות הכהנים ואח"כ תולדות הלוים. ועתה מונה תולדות אהרן ותולדות משה לפנינו נמי מהלוים דכתיב ולקהת משפחת העמרמי זהו משה [ואהרן] ובניו אשר יקראו על שבט הלוי כי לא היה לעמרם בנים רק משה ואהרן ויבדל אהרן להקדישו ומשה ובניו יקראו על שבט הלוי: ביום דבר ה' את משה בהר סיני. שזהו קודם שהוקם המשכן אז היו ד'. אבל בשנה שניה שהו... במדבר סיני לא נשארו כי אם אלעזר ואיתמר כמו שפירשתי למעלה בתחלת הפרשה. שכל מקום שנאמר בהר סיני זהו קודם שהוקם ה... משנבנה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני:

בעל הטורים

(ב) אהרן הבכר נדב. יש פסיק בין הבכור לנדב לומר ... על נדב כי נדב מת בלא בנים ואין נפקותא בבכורה שלו ... על אהרן שהוא הבכור למשה:

רש"י

(א) ואלה תולדת אהרן ומשה. ואינו מזכיר ... אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מ... המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כ... ביום דבר ה' את משה. נעשו אלו התולדו' שלו...

בית יהודא

זֶענֶן נָאנְט גֶעבֶּען אִים׃ (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה. פְרֶעגְט רש"י (וְאֵינוֹ מַזְכִּיר אֶלָּא בְּנֵי אַהֲרֹן) דֶר פָּסוּק זָאגְט דָאס זֶענֶן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן אוּנ מֹשֶׁה, אוּנ דֶר פָּסוּק דֶערְמַאנְט נָאר דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן נִיט פוּן מֹשֶׁה, נָאר מֶען מַיינְט (וְנִקְרְאוּ תּוֹלְדוֹת מֹשֶׁה) דִיא קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וֶוערֶען גֶערוּפֶען זַיי זֶענֶען דִי קִינְדֶער פוּן מֹשֶׁה אוֹיךְ (לְפִי שֶׁלִּמְּדָן תּוֹרָה) וַוייל מֹשֶׁה הָאט גֶעלֶערוּנְט תּוֹרָה מִיט דִי... אַהֲרֹן (וּמְלַמֵּד) דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז (שֶׁכָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה) דֶר מֶענְטְשׁ וָואס לֶערוּנְט תּוֹרָה מִיט דֶעם זוּ... חָבֵר (מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב) רֶעכוּנְט אוֹיף אִים דֶער פָּסוּק (כְּאִלּוּ יְלָדוֹ) גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט אִים גֶעבָּארֶן׃ וּבְיוֹם ... מֹשֶׁה. אִין דֶעם טָאג וָואס הקב"ה הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה, עֶר הָאט מִיט מֹשֶׁה גֶעלֶערוּנְט תּוֹרָה (נַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַתּ...

שפתי חכמים

רק ועליו מטה מנשה א"כ אין אני יודע פירושו לכן פרש"י כתרגומו: ח דאל"כ מה ענין זה לכאן ופי' ביום דבר מיום דבר והכי"ת כבי"ת והנותר בבשר ובלחם לא שבאותו יום עצמו שדבר הש"י עם משה בהר סיני למדן אלא שמאותו יום והלאה היה מלמדן ונעשו תולדותיו. ואם תאמר והא לכל ישראל למד משה תורה ולמה לא נקראו תולדותיו. וי"ל דמה שלמד לכל ישראל תורה היה במצות הש"י כמו דכתי' ויאמר ה' אל משה עלה אלי וגו' אשר כתבתי להורותם משמע דעיקר מה...

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ואלה תולדות אהרן ומשה. כלומר הכהנים והלוים ... אהרן תחלה לבדם כדכתיב ויבדל אהרן להקדישו וב... נבדלו מן הלוים ולכך תולדותם הם בכלל הלוים שיצ... ביום דבר ה' את משה. כלומר באותו יום היו ארב... לאהרן אבל אחר כך מתו נדב ואביהוא לפני ה' כדמ... אמר ר' יוחנן לפני ה' מתו נדב ואביהוא אלא מלמד ... הקדוש ברוך הוא מיתה בניהם של צדיקים כשמתי...

פירוש לתורת אלהים

גִירוּט גֶעבֶּען זַיין פָאן וְכֵן נָסָעוּ אוּנ אַזוֹ הָאבֶּען זַייא גְצוֹגֶן לְמִשְׁפְּחוֹתָיו אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִשְׁטַאנֶען צְווִישֶׁען זַיין שֵׁבֶט עַל בֵּית אֲבוֹתָיו בַּייא דֶעם שֵׁבֶט פוּן זַיין פָאטֶר׃ (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת אוּנ דִיא דָאזִיגֶע וָואס וַוייטֶער אִין דֶער פָּרָשָׁה וֶועט שְׁטֵיין דָאס זֶענֶען דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן אוּנ פוּן מֹשֶׁה [עיין רש"י] בְּיוֹם דִּבֶּר יְיָ אִין דֶעם טָאג וָואס גָאט הָאט גִירֶעט מִיט מֹשֶׁה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי [עיין רש"י]׃ (ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אוּנ דָס זֶענֶען דִי נֶעמֶן פוּן דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הַבְּכוֹר נָדָב וַאֲבִיהוּא דֶר וָוס אִיז צוּ... גִבָּארֶען גִוָּוארִין הָט גֶהֵייסֶן נָדָב אוּנ דִי קִינְדֶר הָאבִּין גֶהֵייסֶן אֲבִיהוּא אוּנ אֶלְעָזָר ... (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת דִי זֶענִין דִי נֶעמִין פוּן דִיא קִ... אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים דִי כֹּהֲנִים הַמְּשׁוּחִים דִי גִזַאלְבְּ... הָט זַייא גִיזַאלְבְּט מִיט שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁ... וָוס עֶס אִיז גִוָוארֶן דֶר פִילְט זַייעֶרִי הֶע... בַּאדִינֶן וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר וַיִּקְרָא ... אִיז נָדָב וַאֲבִיהוּא גִישְׁטָארְבֶּען לִפְנֵי יְיָ פַּ...

בהקרבם אש זרה לפני יהוה
במדבר סיני ובנים לא־היו להם
ויכהן אלעזר ואיתמר על־פני אהרן
אביהם: פ ה וידבר יהוה אל־משה
לאמר: ו הקרב את־מטה לוי
והעמדת אתו לפני אהרן הכהן
ושרתו אתו: ז ושמרו את־משמרתו
ואת־משמרת כל־העדה לפני אהל
מועד לעבד את־עבדת המשכן:

ם יי בקרוביהון
תא נוכריתא קדם
מדברא דסיני ובנין
הוו להון ושמש
זר ואיתמר על אפי
ן אבוהון: ה ומליל
עם משה למימר:
ב ית שבטא דלוי
ם יתה קדם אהרן
א וישמשון יתה:
טרון ית מטרתיה
מטרת כל כנשתא
ם משכן זמנא
לחית פלחן משכנא:

וכניס לא היו להם יבמות סד:

רש"י

למד מפי הגבורה: (ד) על פני אהרן. ט בחייו:
רתו אתו. ומהו השירות ושמרו את משמרתו י לפי
ת המקדש עליו שלא יקרב זר כמו שנאמר (במדבר
תה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש והלוים
מסייעין אותם זו היא השירות: (ז) ושמרו את
רתו. כל מנוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו
משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאמרו בבגתן
מס' מגילה) והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה וכן

בית יהודא

זענען די קינדער פון אהרן געוואָרן גערעכענט גלייך ווי זיי
וואלטען געוועזן די קינדער פון משה (שלמדן מה שלמד מפי
הגבורה) ווייל משה האט געלערנט מיט די קינדער פון אהרן
וואס ער האט געלערנט פון הקב"ה: (ד) (על פני אהרן).
(בחייו) נדב און אביהוא זענען געשטארבען ווען אהרן האט
געלעבט: (ו) (ושרתו אותו). די לוים זאלען אים באדינען
(ומהו השירות) וואס זאל זיין דאס בעדינונג (ושמרו את
משמרתו) די לוים זאלען היטען זיין היטונג וואס אהרן מיט
זיינע קינדער דארפען היטען, זאלען די לוים היטען פון

ויעגן (לפי ששמירת המקדש עליו) דם היטונג פון מקדש איז אויף אים (אויף אהרן), אהרן דארף היטען (שלא יקרב זר)
דר וואס איז ניט אכהן זאל ניט גענען צום משכן (כמו שנאמר) ווי עס איז גזאגט גוואָרן פון הקב"ה צו אהרן (אתה
בית אביך אתך תשאו את עון המקדש) דו און דיינע קינדר און די משפחה פון דיין פאטער (מיינט מען דיא
ר פון קהת ועיין רש"י קרח יח א) מיט דיר וועט איר ליידען דעם שטראף אויב עס וועט זיין אזינד אין מקדש
הללו) און די לוים ופון גרשון און מררי) (מסייעין אותם) וועלן זיי העלפן היטען (זו היא השירות) דם איז דיא
ונג וואס דיא לוים וועלן העלפען צו אהרן מיט זיינע קינדר, היטען דעם משכן עס זאל קיינער אריינגיין אין
און ניט צו גיין צום משכן: (ז) (ושמרו את משמרתו). זאגט רש"י (כל מנוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו)
זאך וואס אמענטש איז געוואָרן אעלצטער אויף דיא זאך און עס איז געבאטען אויף אים ער זאל די זאך טאן
משמרת בכל המקרא) דאס ווערט גערופען אין גאנץ תנ"ך „משמרת", דר מענטש האט אהיטונג, ער האט אזאך
דארף היטען צו טאן (ובלשון משנה) אין די גמרא ווערט אויך גערופן „משמרת" (כמו שאמרו בבגתן ותרש) וויא
מרא זאגט ביי בגתן און תרש אייגער האט געזאגט צום אנדערן (והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה) מיין היטונג און
היטונג זענען ניט גלייך, דוא ביזט אעלצטער אויף די זאך און איך בין אעלצטער אויף איין אנדער זאך (וכן
ת כהונה ולויה) די היטונג פון די כהנים און דיא לוים, די כהנים זענען אלצטע אויף זייער כהונה, און די לוים

שפתי חכמים

ס"י תורה עם משה היה הכל בשביל כלל ישראל לכן אין שייך
ל המלמד אבל גבי בני אהרן שלא היה משה מחוייב ללמוד
דהא האב חייב ללמד את בנו תורה מ"ה נקראו הם תולדותיו
ה וכן נראה דדייק ליסנא דכל המלמד את בן חבירו תורה וכו':
ספרים שגורסין על פני אהרן אביהם בחייו. וא"ת למה ליה

לרש"י לפרש בחייו. וי"ל אי לא פירש בחייו הייתי אומר שהוא לאחר
מיתתו לפי שאינן ראוים לעבודה בפניו לכ"פ ע"פ אהרן אביהם בחייו
נעשו כהנים גדולים ופי' אם אירע טומאה באהרן שימש אלעזר
באלעזר שימש איתמר. תנחומא: י ולא שהם שני ענינים שירתו וגם
ישמרו משמרתו כי אין להם שירות אחר כי אם שמירת המקדש כי

פירוש לתורת אלהים

מועד בהקריבם אש זרה ווייל זיי האבן גנעהנט
מד פייער פאר גאט במדבר סיני אין דער מדבר
ובנים און קינדער האבען זייא ניט גיהאט
און ער האט גידינט אלעזר און איתמר
י אהרן אביהם פר זייער פאטער אהרן [עיין רש"י]:
דבר און גאט הט גרעט צו משה אזו צו זאגין:

(ו) הקרב מאך גנעהנן דעם שבט לוי והעמדת אותו און
זאלסט אים שטעלען לפני פר אהרן הכהן ושרתו אותו
און זיי זאלן אים העלפן בדינגן: (ז) און וום זאלן זיי
אים העלפן ושמרו זיי זאלן היטן זיין היטונג [פי' רש"י]
ואת משמרת און דאס היטונג פון גאר דער עדה
לפני פאר דעם אוהל מועד לעבוד צוא דינין את

ח וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ט וְנָתַתָּה אֶת־
הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִם נְתוּנִם
הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י וְאֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־
כְּהֻנָּתָם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ יא וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב וַאֲנִי הִנֵּה

אונקלוס

ח וְיִטְּרוּן יָת כָּל מָאנ...
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַטְּרַ...
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח יָ...
פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא: ט וְתִתֵּ...
יָת לֵוָאֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִ...
מְסִירִין יְהִיבִין אִנּוּן לֵ...
מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י וְיָ...
אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי תְּמַ...
וְיִטְּרוּן יָת כְּהֻנַּתְה...
וְחִלּוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטָל...
יא וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁ...
לְמֵימָר: יב וַאֲנָא הָ...

רשב"ם

(ט) נתונים נתונים. כפל לשון כמו ...
תתן להם אחזת נחלה. דונ"ש ב"ל: (י) ואת אהרן ואת בניו תפקוד. תעשהו פקיד וממונה עליהם. כמו ויפקוד שר הטבחים את יוסף:

בית יהודא

זענן אלצטע אויף זייער בעדינונג: (ח) [וְאֵת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל]. זאגט רש"י (שֶׁכּוּלָּן הָיוּ זְקוּקִין לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ) אלע
יודען דארפן זיך באשעפטיגען מיט די זאכען וואס מען דארף
צום מקדש (אֶלָּא שֶׁהַלְוִיִּם בָּאִים תַּחְתֵּיהֶן בִּשְׁלִיחוּתָן) נאר די
לוים זענען די שלוחים פון די יודען זיי זאלען אלץ טאן אין
מקדש פון זייערטוועגען (לְפִיכָךְ לוֹקְחִים מֵהֶם הַמַּעַשְׂרוֹת בִּשְׂכָרָן)
דריבער נעמען די לוים מעשר פון די יודען ווייל זיי
באשעפטיגען זיך פון זייערטוועגען אין מקדש (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי
עס שטייט אין פסוק, הקב"ה זאגט צו די לוים (כִּי שָׂכָר הוּא
לָכֶם חֵלֶף עֲבוֹדַתְכֶם) דער מעשר וואס איר נעמט פון די יודען
דאס איז אייער שכר פר אייער ארבעט אין מקדש פון

רש"י

משמרות כהונה ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל
שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיה...
בשליחותם לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן שנאמר (ש...
יח) כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם: (ט) נתונם המה ל...
ב לעזרה: מאת בני ישראל. כמו מתוך בני ישר...
כלומר ל משאר כל העדה נבדלו לכך בגזרת המקום וה...
נתנם לו שנאמר (שם ח) ואתנה את הלוים נתונים וגו'
(י) ואת אהרן ואת בניו הפקד. לשון פקידות ואי...
לשון מנין: וישמרו את כהנתם. קבלת דמים וזריק...
והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: (יב) ואני הנ...

זייערטוועגען: (ט) [נְתוּנִים הֵמָּה לוֹ]. דיא לוים זענען געגעבן צו אהרן (לְעֶזְרָה) צו הילף, זיי זאלן אים העלפן: ומֵאֵ...
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל]. ארט רש"י מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל איז דער מיינונג די יודען גיבען די לוים צו אהרן, זענען דען דיא לוים א...
דעם רשות פון די יודען, וואס די יודען גיבען זיי צו וועמען זיי ווילען, דריבער זאגט רש"י (כְּמוֹ) עס איז גלייך ווי ע...
וואלט געשטאנען מתוך בני ישראל (כְּלוֹמַר) מען מיינט (מִשְּׁאַר כָּל הָעֵדָה נִבְדְּלוּ לְכָךְ) דיא לוים זענען אפגעשייד...
געווארען פון אלע יודען, זייא זאלן געהערין צום מקדש (בִּגְזֵרַת הַמָּקוֹם) הקב"ה האט אזוי גוזר געווען (וְהוּא נְתָנָם ל...
און הקב"ה האט געגעבן די לוים צו אהרן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט געזאגט (וָאֶתְּנָה אֶת הַלְוִ...
נְתוּנִים לְאַהֲרֹן) איך האב געגעבען די לוים צו אהרן: (י) [וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו תִּפְקוֹד]. זאגט רש"י (לְשׁוֹן פְּקִידוּ...
מען מיינט אהרן מיט זיינע קינדער זאלסטו אויפנעמען אלצטע אויף דעם משכן (וְאֵינוֹ לְשׁוֹן מִנְיָן) דעם ווארט „תפקוד" מיינ...
מען ניט ציילען: [וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם]. זייא זאלן היטען זייער בעדינונג, מיינט מען (קַבָּלַת דָּמִים) זיי זאלן נעמען א...
אשיסעל די בלוט פון קרבן (וּזְרִיקָה) שפריצען די בלוט אויף דעם מזבח (וְהַקְטָרָה) פארברענען דעם קרבן אויף דעם מזב...
(וַעֲבוֹדוֹת הַמְּסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים) און נאך אנדערע בעדינונג וואס געהער נאר צו ׳הנים: (יב) [וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי]. הקב"ה זא...

שפתי חכמים

הוא שירותו של אהרן ובניו: כ ר"ל דוקא עבודת הקודש אבל לא
עבודת חול והוכחתו מדכתי' בפ' קרח ואני נתתי לכם מתנה לעבוד
את עבודת אהל מועד ש"מ דוקא עבודת הקודש אבל לא חול: ל ר"ל

לא לפי שמאת בני ישראל משמע שהם היו ברשות בני ישראל וישראל ...
נותנים לכהנים וזה אינו ועוד שהרי כתי' ואני הנה לקחתי את הלוים מת...
בני ישראל וגו' משמע שהקב"ה הוא הנותן לא בני ישראל ועל זה ...

פירוש לתורת אלהים

עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן דיא דינסט פון דעם משכן [עיין רש"י]:
(ח) וְשָׁמְרוּ און זיי זאלן היטען אֶת כָּל כְּלֵי אלע כלים פון
דעם אוהל מועד וְאֶת מִשְׁמֶרֶת און דאס היטונג פון דיא
קינדער ישראל לַעֲבֹד צו דינען די עבודה פון דעם
משכן: (ט) וְנָתַתָּה אֶת הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו און דו משה
זאלסט געבין די לוים צו אהרן און צו זייני קינדער
נְתוּנִים גיגעבין צו דער עבודה צו טראגין דם משכן
נְתוּנִים גיגעבין צום שיר די לוים האבען גמוזט זינגען
דעם שיר בשעת מען האט מקריב גווען די קרבנות

הֵמָּה זיי זענען גיגעבין לוֹ צו אים מֵאֵת פון די קינדע...
יִשְׂרָאֵל: (י) וְאֶת אַהֲרֹן און אהרן מיט זייני קינדע...
תִּפְקוֹד זאלסטו בפעלן וְשָׁמְרוּ זיי זאלען היטען מקרי...
זיין די קרבנות און אנדערי עבודות וואס געהער צ...
די כהנים וְהַזָּר הַקָּרֵב און דער וואס איז ניט א כהן או...
ער וועט גנעהענען צו דער עבודה יוּמָת זאל ווערע...
גטייט: (יא) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר און גאט האט...
גרעט צו משה אזו צוא זאגען: (יב) וַאֲנִי און אי...
הִנֵּה לָקַחְתִּי איך האב גינומען דיא לוים מִתּוֹךְ פו...

לָקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם׃ יג כִּי לִי
כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־
בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה
לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה׃ פ חמישי יד וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי לֵאמֹר׃
טו פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם׃ טז וַיִּפְקֹד אֹתָם

אונקלוס

ית יָת לֵוָאֵי מִגּוֹ
יִשְׂרָאֵל חֲלַף כָּל
א פָּתַח וַלְדָּא מִבְּנֵי
אֵל וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין
י לֵוָאֵי׃ יג אֲרֵי דִילִי
בּוּכְרָא בְּיוֹמָא
לִית כָּל בּוּכְרָא
עָא דְמִצְרַיִם
שִׁית קֳדָמַי כָּל
א בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֱנָשָׁא
בְּעִירָא דִּילִי יְהוֹן
יְיָ׃ יד וּמַלִּיל יְיָ
מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא
לְמֵימָר׃ טו מְנֵי
בְּנֵי לֵוִי לְבֵית
תְהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא
א תִּמְנִנּוּן׃ טז וּמְנָא

כל בכור בכורות ג: פטר רחם שם
מז: בישראל בכורות כ: לי יהיו שם
חדש ומעלה שם מט ערכין מת:

רשב״ם

(טו) כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם. לפי שהיו באים לפטור את הבכורות שחייבין בפדיון מבן חדש ומעלה לכן גם מניינם מבן חדש׃

רש״י

י. ואני מהיכן זכיתי בהן: מתוך בני ישראל. בראל שוכרין אותן לשירות שלי על ידי הבכורות זכיתי לקחתים תמורתם לפי שהיתה העבודה בבכורות או בעגל נפסלו והלוים שלא עבדו ע״א נבחרו ם: (טו) מבן חדש ומעלה. משילא מכלל נפלים נה ליקרא שומר משמרת הקדש. א״ר יהודה בר׳ מוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנאמר) אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח

בית יהודא

(וַאֲנִי מֵהֵיכָן זָכִיתִי בָּהֶן) פון וואנען האב איך זוכה גוועזן אין די לְוִיִּם (מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) פון די יודען (שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל שׂוֹכְרִין אוֹתָן לְשֵׁירוּת שֶׁלִּי) די יודען זאלן דינגען די לוים צו מיין בעדינונג (עַל יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זָכִיתִי בָּהֶם) דורך דיא בכורים וואס איך האב אין זייא זוכה געוועזן ווען איך האב ארויס־געגומען די יודען פון מצרים אונ האב געהרגעט די בכורים פון מצרים פאר דעם האב איך זוכה געוועזן די בכורים פון די יודען זאלן גיהערין צו מיר׃ (וּלְקַחְתִּים תְּמוּרָתָם) האב איך גענומען דיא לוים פאר דיא בכורים (לְפִי שֶׁהָיְתָה הָעֲבוֹדָה ...) ווייל ביז היינט האבן די בכורים מקריב געוועזן קרבנות (וּכְשֶׁחָטְאוּ בְּעֵגֶל נִפְסְלוּ) אונ ווען דיא בכורים האבן ...גט מיט דעם עגל, זענען זייא געווארן פסול וְהַלְוִיִּם שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים) די לוים ווייל זיי האבן ניט געדינט ...ל (נִבְחֲרוּ תַּחְתֵּיהֶם) זענען זיי אויסדערוויילט געווארן צו הקב״ה, פאר די בכורים׃ (טו) וּמִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמַעְלָהּ. ...רש״י (מִשֶּׁיָּצָא מִכְּלַל נְפָלִים הוּא נִמְנֶה לִקְרוֹתוֹ שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקּוֹדֶשׁ) ווי דר קינד פון לוי ווערט אלט אחודש אונ ...סט שוין ניט אנפאל, ער קען לעבן, ווערט ער געציילט מיט אלע גרויסע לוים, מען רופט אים ער איז ...ר צו דיא היילגע היטונג, רבי יהודה ברבי שלום זאגט (לָמוּד הוּא אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט לִהְיוֹת נִמְנֶה מִן הַבֶּטֶן) דר שבט ...געוואהנט מען זאל אים ציילן באלד ווי ער ווערט געבארען (שֶׁנֶּאֱמַר) וואָרום עס שטייט אין פסוק (אֲשֶׁר יָלְדָה ...לֵוִי בְּמִצְרָיִם) יוכבד איז געבארען געווארן צו לוי אין מצרים (עִם כְּנִיסָתָהּ בְּפֶתַח מִצְרַיִם יָלְדָה אוֹתָהּ) ווען די מוטער

פירוש לתורת אלהים

...ינדער ישראל תַּחַת אויף דעם ארט כָּל בְּכוֹר ...לע בכורים פון די קינדער ישראל [עיין רש״י] ...נ די לוים זאלן געהערן צו מיר אויף דעם ארט ...בכורים אונ פון וואנען האב איך די בכורים ...יוועןן׃ (יג) כִּי וואָרום צוא מיר געהערען דיא ...ם בְּיוֹם אין דעם טאג אז איך האב געשלאגען ...כורים אין לאנד מצרים הִקְדַּשְׁתִּי לִי האב איך ...יר געהייליגט כָּל אלע בכורים פון דיא ישראל ...עַד בְּהֵמָה סיי די בכורים פון מענטשען סייא די בכורים פון דיא בהמות פון די ישראל לִי יִהְיוּ זאלין זיי זיין צו מיר אֲנִי יְיָ איך בין גאט׃ (יד) וַיְדַבֵּר יְיָ האט גאט גירעט צוא משה אין דער מדבר סיני אזוי צוא זאגען׃ (טו) פְּקוֹד צייל דיא קינדער פון לוי לְבֵית אֲבוֹתָם צו דעם הויז גזינד פון זייערע עלטערין לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוא זייערי משפחות כָּל זָכָר אלי זכרים מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמַעְלָה וואס זענין אלט פון אחודש אונ ווייטער תִּפְקְדֵם זאלסטו זיי ציילין׃ (טז) וַיִּפְקוֹד האט משה זייא גיציילט עַל פִּי יְיָ דורך גאטס מול כַּאֲשֶׁר

מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה׃
יז וַיִּהְיוּ־אֵלֶּה בְנֵי־לֵוִי בִּשְׁמֹתָם גֵּרְשׁוֹן
וּקְהָת וּמְרָרִי׃ יח וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־
גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנִי וְשִׁמְעִי׃
יט וּבְנֵי קְהָת לְמִשְׁפְּחֹתָם עַמְרָם
וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל׃ כ וּבְנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם׃
כא לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת

אונקלוס

יָתְהוֹן מֹשֶׁה עַל מֵימְרָ
דַיְיָ כְּמָא דְאִתְפַּקַּד
יז וַהֲווֹ אִלֵּין בְּנֵי ל
בִּשְׁמָהַתְהוֹן גֵּרְשׁוֹן וּקְהָ
וּמְרָרִי׃ יח וְאִלֵּין שְׁמָה
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעֲיַתְה
לִבְנִי וְשִׁמְעִי׃ יט וּבְ
קְהָת לְזַרְעֲיַתְהוֹן עַמְרָ
וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵ
כ וּבְנֵי מְרָרִי לְזַרְעֲיַתְה
מַחְלִי וּמוּשִׁי אִלֵּין אִנּ
זַרְעֲיַת לֵוָאֵי לְבֵי
אֲבָהַתְהוֹן׃ כא לְגֵרְשׁ
זַרְעִית לִבְנִי וְזַרְעִ

בית יהודא

פון יוכבד איז אריינגעקומען אין טויער פון מצרים האט זיא געבארן די טאכטער יוכבד (ונמנית בשבעים נפשות) אונ זיא איז באלד געציילט געווארן צו די זיבעציג מענטשען וואס זענען אריינגעקומען אין מצרים (שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת) ווארום אז דו וועסט ציילן די מענטשען וואס זענען אריינגעקומען אין מצרים וועסטו זיי געפינען נאר זיבעציג ווייניגער איינס, נאר ניין אונ זעכציג (והיא השלימה את המנין) אונ זיא האט גאנץ געמאכט דעם צאל, עס זאל זיין גלייך זיבעציג: (טז) ועל פי ה'. זאגט רש"י (אמר משה לפני הקב"ה) משה האט געזאגט פאר הקב"ה (איך אני נכנס לתוך אהליהם לידע מנין יונקיהם) וויא אזוי וועל איך אריינגיין צו די יודען אין זייערע שטובין צו וויסען פיל זייגענדיגע קינדער זיי האבן (אמר לו הקב"ה) האט הקב"ה געזאגט צו משה (עשה אתה שלך) טוה דו ד... דייניגע וואס דו דארפסט טאן (ואני אעשה שלי) אונ איך וועל טאן דאס מייניגע וואס איך דארף טאן (הלך משה וע... פתח האהל) משה איז געגאנגען אונ האט זיך געשטעלט נעבן געצעלט פון איעד (והשכינה מקדמת לפניו) דיא שכי... איז געקומען פריער צו דעם געצעלט (ובת קול יוצאת מן האהל) אונ א שטימע איז ארויסגעגאנגען פון גיצעלט (ואומ... אונ זיא האט געזאגט (כך וכך תינוקות יש באהל זה) אזוי פיל קינדער זענען דא אין דעם געצעלט נאון אזוי איז גענ... בייא אלע געצעלטען (לכך נאמר על פי ה') דריבער זאגט דר פסוק זיי זענען געציילט געווארן דורך די מויל פון הקב"... (כא) ולגרשון משפחת הלבני. אפט רש"י עס שטייט שוין פריער אז גרשון האט געהאט צוויי משפחות לבני אונ שמ... צו וואס זאגט דא דר פסוק נאך אמאל, דריבער זאגט רש"י דר פסוק מיינט ניט צו דערציילען אז גרשון ה... געהאט צוויי קינדער לבני אונ שמעי (כלומר) מען מיינט (לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי) בי... גרשון האט מען געציילט נאר צוויי משפחות, דיא משפחה לבני אונ די משפחה שמעי (פקודיהם כך .וכך) זייע...

רש"י

מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות ם שכשאתה מו... השבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלי... את המנין: (טז) על פי ה'. אמר משה לפני הקב... היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם א"ל הקב'... עשה אתה שלך ואני אעשה שלי הלך משה ועמד על פר... האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן הא... ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי ה... (כא) לגרשון משפחת הלבני. כלומר לגרשון ... הפקודים משפחת הלבני נ ומשפחת השמעי פקודיהם ם ...

שפתי חכמים

כמו מתוך כו': מ וא"ת והרי לעיל כתיב מבן חדש ומעלה מסילא מכלל כפלים הוא נמנה. וי"ל שכאן מדבר בודאי שלא היתה נפל וכלו לה חדשים לכך נמנית מבנולדה קודם שלשים יום: נ ויש נוסחאות שגורסין הראשון לפרש מי היו בניו. רצונו לתרץ למה כתי' ב' פעמים הרי כתיב לעיל מיניה ואלה שמות בני גרשון וגו' ומתרץ הראשון לפרש מי היו בניו והשני כלו' לגרשון משפחת הלבני והשמעי פקודיהם כך ולפי גירסא שלפנינו נמי פי' הכי שלא בא להשמיענו מי היו משפחו... דהא כבר ידענו זה אלא האי קרא בא לאשמעינן שמשפחת ל... ושמעי פקודיהם היו כך וכך כאלו אמר לגרשון משפחת הלבני ומשפ... השמעי שאלה הם משפחות הגרשוני היו הפקודים כך וכך: ס ד...

פירוש לתורת אלהים

צוה וויא ער איז געווארען געבאטען [פירוש רש"י]: (יז) ויהיו אלה בני לוי אונ די זענען געווען די קינדער פון לוי מיט זייערע נעמען גרשון אונ קהת אונ מררי: (יח) ואלה אונ דאס זענען די נעמען פון די זין פון גרשון למשפחותם צו זייערע משפחות איטליכער זוהן מיט זיינע קינדער איז גרופען געווארען איין משפחה איין זוהן האט געהייסען לבני אונ דער אנדערר האט געהייסען שמעי: (יט) ובני קהת אונ די קינדער ... קהת צו זייערע משפחות האבן געהייסען עמרם א... יצהר אונ חברון אונ עוזיאל: (כ) ובני מררי אונ ד... קינדער פון מררי צו זייערע משפחות האבן געהיי... מחלי אונ מושי אלה דאס זענען די משפחות פון ... לבית אבותם זיי זענען אלי געוועזען פון זייערע פאטע... פון שבט לוי: (כא) לגרשון צו גרשון זענען געווען צו...

הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי׃
כב פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־
חֹדֶשׁ וָמָעְלָה פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כג מִשְׁפְּחֹת
הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה׃
כד וּנְשִׂיא בֵית־אָב לַגֵּרְשֻׁנִּי אֶלְיָסָף
בֶּן־לָאֵל׃ כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן
בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל
מִכְסֵהוּ וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
כו וְקַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח
הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתָרָיו לְכֹל

עִי אִלֵּין אִנּוּן זַרְעֲיַת
שׁוֹן׃ כב מִנְיָנֵיהוֹן
נַיַן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר
א וּלְעֵלָּא מִנְיָנֵיהוֹן
עָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
ה׃ כג זַרְעֲיַת גֵּרְשׁוֹן
וֹרֵי מַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן
רְבָא׃ כד וְרַב בֵּית
א לְבֵית גֵּרְשׁוֹן
יָסָף בַּר לָאֵל׃
וּמַטְּרַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
שְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁכְּנָא
סָא חוּפָאָה וּפְרָסָא
רַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
וּסְרָדֵי דְּדַרְתָּא וְיָת
סָא דִּתְרַע דַּרְתָּא דִּי
מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא
ר סְחוֹר וְיָת אַטּוּנוֹהִי

א וקלעי החלר זכתים נט׃

רש"י

: (כה) המשכן. ע יריעות התחתונות: והאהל.
יעות עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות צ אילים
יס: ומסך פתח. הוא ק הוילון: (כו) ואת

בית יהודא

גֶעצֵיילְטֶע זֶענֶן גֶעוֶועֶן זִיבֶּען טוֹיזֶענְד פִינְף הוּנְדֶערְט׃
(כה) וְהַמִּשְׁכָּן. מֵיינְט מֶען (יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת) דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע
יְרִיעוֹת. וָוָס זֶענֶען גֶעלֶעגֶען אוֹיף דִי בְּרֶעטֶער פוּן מִשְׁכָּן׃
וְהָאֹהֶל. מֵיינְט מֶען (יְרִיעוֹת עִזִּים) דִי יְרִיעוֹת וָואס זֶענֶן
ן גֶעמַאכְט פוּן הָאר פוּן צִיגֶען (הָעֲשׂוּיוֹת לְגַג) זֵייא זֶענֶען גֶעוֶוען גֶעמַאכְט פַר אַדַאךְ צוּם מִשְׁכָּן׃ וּמִכְסֵהוּ. מֵיינְט
(עוֹרוֹת אֵילִים וּתְחָשִׁים) דִיא פֶעל פוּן אֵילִים אוּנ פוּן תְּחָשִׁים, זֵיי הָאבֶּן בַּאדֶעקְט דֶעם מִשְׁכָּן אוֹיף דִי יְרִיעוֹת
: וּמָסַךְ פֶּתַח. (הוּא הַוִּילוֹן) דֶר פָארְהַאנְג וָואס פַר דִי טִיר פוּן מִשְׁכָּן׃ (כו) וְאֵת מֵיתָרָיו. (שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֹהֶל וְלֹא שֶׁל

שפתי חכמים

שהלשון לגרשון משפחת הלבני משמע שגרשון היה ממשפחת
וזה אינו דהא משפחת הלבני היה ממשפחת גרשון. לכ"פ כלו'
ן היו וכו' מלאתי: ע ולמה נקראין משכן לפי שהם נראין
כשאתה עומד במשכן ועוד דכתיב ואת המשכן תעשה עשר
ת וגו' והם יריעות התחתונות מכל ד' מכסים לא המשכן בכללו
והקמות את המשכן רא"ם: פ ולמה נקראין אהל לפי שהם אהל
יריעות התחתונות צ וא"ת למה כתיב מכסהו שהוא משמע
דעורות אילים ותחשים הכל כיסוי אחד היה ובמקום אחר הי' משמע
שהם כל אחד ואחד בפני עצמן. וי"ל דודאי כל אחד היה מין בפ"ע
אבל היו מחוברים יחד באמצע ולכך נקראין מכסה. וא"ת היה לו
לכתוב אהלו שהרי גם הם היו אהל על יריעות העזים וי"ל בשלמא
יריעות עזים ניחא שנקראין אהל לפי שהם היו על גבו ועל הגלדין
לכך נקראו אהל שהיו מגינים עליו מכל לד אבל עורות אילים מאדמים
ותחשים לא היו אלא מסך על גבו לכך נקראין מכסה: ק שהיא

פירוש לתורת אלהים

פחות מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי אַיין מִשְׁפָּחָה הָט מֶען גְרוּפֶּן
פַחַת הַלִּבְנִי אוּנ דִי אַנְדֶרִי מִשְׁפָּחָה הָאט מֶען
פֶּן מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם דִי צְוֵויי מִשְׁפָּחוֹת הָט
גִירוּפֶען מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשׁוּנִי׃ (כב) פְּקוּדֵיהֶם דִיא
לְטֶע פוּן דִי צְוֵוייא מִשְׁפָּחוֹת בְּמִסְפַּר אִין צָאל כָּל
פוּן אַלִי זְכָרִים מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמָעְלָה וָואס זֶענֶען אַלְט
ן אַחוֹדֶשׁ אוּנ וַוייטֶער פְּקוּדֵיהֶם זֵייעֶרִי גְצֵיילְטִי
ן גְוֶועֶן שִׁבְעַת אֲלָפִים זִיבֶּען טוֹזִינְט וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ
הוּנְדֶרְט׃ (כג) מִשְׁפְּחוֹת הַגֵּרְשׁוּנִי דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן
שׁוֹן אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ זָאלֶן רוּעֶן הִינְטֶער דֶעם מִשְׁכָּן
אִין מַעֲרָב זַייט׃ (כד) וּנְשִׂיא אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן
טוֹנֶם מִשְׁפָּחָה הָט גְהֵייסֶן אֶלְיָסָף דֶר זוּהְן פוּן לָאֵל׃
(כה) וּמִשְׁמֶרֶת אוּנ דֶם הִיטוּנְג פוּן דִי קִינְדֶר פוּן גֵּרְשׁוֹן
אִין אוֹהֶל מוֹעֵד אִיז גִיוֶועֶן הַמִּשְׁכָּן דָאס מִשְׁכָּן דִיא
אוּנְטֶערְשְׁטִי יְרִיעוֹת וָואס זֶענֶען גְוֶועֶן אִיבֶּער דֶעם
מִשְׁכָּן וְהָאוֹהֶל דִי יְרִיעוֹת וָואס מֶען הָאט גְמַאכְט פוּן
הָאר פוּן צִיגֶן אוּנ זֵיי זֶענֶן גְוֶועֶן אִיבֶּר דִי אוּנְטֶרְשְׁטִי
יְרִיעוֹת אוּנ זֵיי זֶענֶן גְרוּפֶּן גְוָוארֶען אוֹהֶל מִכְסֵהוּ זַיין
דֶעק דִי יְרִיעוֹת וָואס מֶען הָט גְמַאכְט פוּן פֶעל פוּן
ווִידֶר אוּנ פֶעל פוּן תְּחָשִׁים וּמָסַךְ אוּנ דֶר פִיר הַאנְג
פוּן דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (כו) וְקַלְעֵי אוּנ דִי
אוּם הֶענְגֶן פוּן דֶעם הוֹף פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת
מָסַךְ אוּנ דֶעם פִיר הַאנְג פוּן דֶר טִיר פוּן דֶעם הוֹף
אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וָוס דֶער הוֹף אִיז גְוֶועֶן אַרוּם דֶעם

עֲבֹדָתוֹ׃ ס כז וְלִקְהָת מִשְׁפַּחַת
הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי
וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת
הָעָזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי׃ כח בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־
חֹדֶשׁ וָמָעְלָה שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃
כט מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ
הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה׃ ל וּנְשִׂיא בֵית־אָב
לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־
עֻזִּיאֵל׃ לא וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן
וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ

אונקלוס

לְכֹל פָּלְחָנֵהּ׃ כז וְלִקְהָת זַרְעִית עַמְרָם וְזַרְעִית יִצְהָר וְזַרְעִית חֶבְרוֹן וְזַרְעִית עֻזִּיאֵל אִלֵּין אִנּוּן זַרְעֲיַת קְהָת׃ כח בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָּא תְּמַנְיָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה נָטְרֵי מַטַּרְתָּא דְּקוּדְשָׁא׃ כט זַרְעֲיַת בְּנֵי קְהָת יִשְׁרוֹן עַל צִדָּא דְּמַשְׁכְּנָא דָּרוֹמָא׃ ל וְרַב בֵּית אַבָּא לְזַרְעֲיַת קְהָת אֱלִיצָפָן בַּר עֻזִּיאֵל׃ לא וּמַטַּרְתְּהוֹן אֲרוֹנָא וּפָתוֹרָא וּמְנַרְתָּא וּמַדְבְּחָא וּמָנֵי קוּדְשָׁא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן בְּהוֹן וּפְרָסָא וְכֹל
תו"א והמנרה חגיגה ט׃

רשב"ם

(כז) ולקהת משפחת העמרמי. משה ובניו עתה מפרש מה שכתוב למעלה ואלה תולדות אהרן ומשה׃

רש"י

מיתריו. של משכן והאהל ר ולא של חצר : (כט) משפחת בני קהת יחנו וגו' תימנה. וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה ש אוי לרשע ואוי לשכנו לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש ת עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלוקתם : (לא) והמסך. היא הפרכת שאף היא

בית יהודא

חָצֵר) דִי שְׁטְרִיק פוּן מִשְׁכָּן אוּנ פוּן דִי יְרִיעוֹת הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶן דִי גֵרְשׁוּנִים, אָבֶּער דִי שְׁטְרִיק פוּן הוֹיף הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶן דִי מִשְׁפָּחָה פוּן מְרָרִי : (כט) וּמִשְׁפְּחֹת בְּנֵי קְהָת יַחֲנוּ וגו' תֵּימָנָה. זָאגְט רַשִׁ"י (וּסְמוּכִין לָהֶם דֶגֶל רְאוּבֵן הַחוֹנִים תֵּימָנָה) דֶר פָאן פוּן רְאוּבֵן זֶענֶען גֶוֶועֶן נָאנְט צוּ קְהָת ווָס זֵיי הָאבֶּן גֶערוּהְט אִין דָרוֹם זַייט (אוֹי לָרָשָׁע וְאוֹי לִשְׁכֵנוֹ) ווַיי צוּם רָשָׁע ווַייא צוּ זַיין שָׁכֵן (לְכָךְ לָקוּ מֵהֶם דָתָן וַאֲבִירָם וּמָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים אִישׁ עִם קֹרַח וַעֲדָתוֹ שֶׁנִּמְשְׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחֲלֻקְתָּם) דְרִיבֶּער זֶענֶען גֶעשְׁטְרָאפְט גֶעווָארֶען דָתָן אוּנ אֲבִירָם אוּנ צְווֵיי הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטְשֶׁען אוּנ קֹרַח מִיט זַיינֶע מֶענְטְשֶׁן ווַייל זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גֶעצוֹיגֶען מִיט זֵייעֶר קְרִיג מִיט דִיא קְהָתִים : (לא) וְהַמָּסָךְ. (הוּא הַפָּרוֹכֶת), מָסָךְ מֵיינְט מֶען דֶעם פָּרוֹכֶת

שפתי חכמים

מחיצה מבדלת לא הפרוס למעלה כסוכה את לי' מסך : ר כי בני מררי היו נושאין מיתרים של חצר ע' רש"י בפרשת נשא : ש מקשים העולם ל"ל לרש"י לכל פי' זה כאן . וי"ל דק"ל למה לא כתיב משפחת בני הקהתי כמש"כ בתר הכי למשפחת הקהתי ולעיל נמי כתיב אלה הם משפחות הקהתי ומפרש וסמוכים להם דגל ראובן כו' שחטאו והחטיאו את הרבים ואינם ראוים לכתוב השם בשמם דהיינו ה"א בראש התיבה והיו"ד בסוף התיבה : ת כי אלו רובן משבט ראובן היו כדלקמן בסדר קרח וכתב (בג"א) שרש"י בא לתרץ דבבני גרשון כתיב אחרי המשכן יחנו ימה ובבני מררי על ירך המשכן יחנו צפונה וכאן כתיב יחנו על ירך המשכן תימנה אלא כאן לא סמך יחנו לתימנה לומר שלא בא הכתוב כאן ללוות שיחנו תימנה אלא שהיו כבר תימנה וכאלו כתיב יחנו על ירך המשכן במקום שהם חונים עכשיו שהוא תימנה ומאי נ"מ

פירוש לתורת אלהים

מִשְׁכָּן אוּנ אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ וְאֵת מֵיתָרָיו אוּנ זַיינֶע שְׁטְרִיק פוּן מִשְׁכָּן אוּנ פוּן אוֹהֶל לְכֹל עֲבוֹדָתוֹ צוּ אַלִי זַייני דִינְסְט דִי אַלִי זַאכִין אִיז גֶוֶועֶן דָס הִיטוּנְג פוּן דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן גֵרְשׁוֹן אַז מֶען הָט בַּאדַארְפְט רוּקֶען הָאבֶּען זֵיי דָאס צוּ נוֹף גְשְׁטֶעלְט אוּנ אַז מֶען הָט בַּדַארְפְט צִיהְן הָאבִּין זֵיי דָס צוּ אַנַאנְדֶר גְלֵייגְט : (כח) בְּמִסְפַּר אִין דֶר צָאל פוּן אַלֶע זְכָרִים אִיז גֶוֶועֶן שְׁמוֹנַת אֲלָפִים אַכְט טוֹיזֶנְט וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אוּנ זֶעקְס הוּנְדֶערְט שׁוֹמְרֵי זֵיי הָאבֶּן גְהִיטֶן מִשְׁמֶרֶת דָס הִיטוּנְג הַקֹּדֶשׁ פוּן אַלֶע הֵיילִיגֶע זַאכִין פוּן דֶעם מִשְׁכָּן : (כט) מִשְׁפְּחוֹת דִי מִשְׁפְּחוֹת פוּן דִי קִינְדֶער פוּן קְהָת יַחֲנוּ זָאלֶן רוּעֶן עַל יֶרֶךְ אוֹיף דֶער זַייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אִין דָרוֹם זַייט : (ל) וּנְשִׂיא אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן קְהָת הָאט גֶעהֵייסִין אֱלִיצָפָן דֶער זוּהְן פוּן עוּזִיאֵל : (לא) וּמִשְׁמַרְתָּם אוּנ זֵייעֶר הִיטוּנְג אִיז גֶוֶועֶן דֶער אָרוֹן אוּנ דֶער שׁוּלְחָן אוּנ דִי מְנוֹרָה אוּנ דִי מִזְבְּחוֹת וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אוּנ דִי הֵיילִיגֶע כֵּלִים אֲשֶׁר ווָאס מֶען הָאט בַּאדַארְפְט הָאבֶּן צוּ דִי מִזְבְּחוֹת אוּנ צוּ דֶער מְנוֹרָה

וכל עבדתו: לב ונשיא נשיאי הלוי
אלעזר בן־אהרן הכהן פקדת שמרי
משמרת הקדש: לג למררי משפחת
המחלי ומשפחת המושי אלה הם
משפחת מררי: לד ופקדיהם
במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה
ששת אלפים ומאתים: לה ונשיא
בית־אב למשפחת מררי צוריאל
בן־אביחיל על ירך המשכן יחנו
צפנה: לו ופקדת משמרת בני מררי
קרשי המשכן ובריחיו ועמדיו
ואדניו וכל־כליו וכל עבדתו:
לז ועמדי החצר סביב ואדניהם
ויתדתם ומיתריהם: לח והחנים לפני

אונקלוס

נה: לב ואמרכלא
נא על רברבי לואי
ר בר אהרן כהנא
חות ידוהי ממנן
מטרת קודשא:
מררי זרעית מחלי
ת מושי אלין אנון
ת מררי: לד ומנייניהון
ן כל דכורא מבר
א ולעלא שתא
ן ומאתן: לה ורב
אבא לזרעית מררי
אל בר אביחיל על
דמשכנא ישרון
א: לו ודי מסיר
רת בני מררי דפי
כנא ועברוהי
דוהי וסמכוהי וכל
הי וכל פלחנה:
עמודי דדרתא סחור
ר וסמכיהון וסכיהון
וניהון: לח ודי שרן

והחנים לפני המשכן קדמה ערכין יה
תמיד כ:

בעל הטורים

החונים וגו׳ לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן. יש פסיק בין משה לאהרן לו׳ משה במקום א׳ לבד ואהרן ובניו במקום אחד לבד:

רש״י

(פרכת) המסך: (לב) ונשיא נשיאי הלוי. ממונה
כלם ועל מה היה נשיאותו פקודת שומרי משמרת הקודש

בית יהודא

(שֶׁאַף הִיא קְרוּיָה מָסָךְ) דֶר פְּרוֹכֶת וֶוערְט אוֹיךְ גֶערוּפֶן מָסָךְ:
(לב) וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי. דֶר אֶלְצְטֶער אִיבֶּער אַלֶע נְשִׂיאִים
פוּן דִי לְוִיִּם, אִיז גֶעוֶוען אֶלְעָזָר (מְמוּנֶּה עַל כּוּלָם) עֶר אִיז
אָאֶלְצְטֶער אִיבֶּער אַלֶע נְשִׂיאִים (וְעַל מַה הָיָה נְשִׂיאוּתוֹ) אוֹיף וָואס אִיז גֶעוֶוען זַיינֶע נְשִׂיאוּת (פְּקוּדַת שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת

שפתי חכמים

״ל שלכך נמשכו יכו׳: א לפי שהלשון משמע שהוא כאחד משאר הנשיאים ולא יותר מהם דנקוד ונשיא הוא״ו במלאפו״ם הוא דבוק

פירוש לתורת אלהים

ה אוּן דֶר פִיר הַאנְג וָוס אִיז גִיהָאנְגֶן פַר דֶעם
י קָדָשִׁים וְכֹל עֲבוֹדָתוֹ אִיבֶּר דִי אַלֶע זַאכֶן זֶענִין
שְׁפָּחוֹת פוּן קְהָת גְוֶוען מְמוּנִים: (לב) וּנְשִׂיא אוּנ
שִׂיא וָוס אִיז גְוֶוען אִיבֶּר דִי נְשִׂיאִים פוּן שֵׁבֶט
אִיז גְוֶוען אֶלְעָזָר דֶר זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אִיבֶּר
אִיז גְוֶוען זַיין נְשִׂיאוּת פְּקוּדַת שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת עֶר
ן גִיהַאט צוּ בַּאפֶעלִין אִיבֶּער אַלֶע הִיטֶערְם:
וּפְקוּדֵיהֶם אוּנ זֵייעֶרֶע גְצֵיילְטֶע אִיז גְוֶוען שֵׁשֶׁת
ם זֶעקְס טוֹיזֶנְט וּמָאתָיִם אוּנ צְוֵויא הוּנְדֶערְט:
וּנְשִׂיא אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן מְרָרִי הָאט גִיהֵייסִין
אֵל דֶר זוּהְן פוּן אֲבִיחָיִל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן זֵיי זָאלֶן
ן אוֹף דֶער זַייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן צָפוֹנָה אִין צָפוֹן

זַייט: (לו) וּפְקוּדַת אוּנ דִי בַּאפֶעל מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי פוּן
דֶעם הִיטוּנְג פוּן דִי קִינְדֶר פוּן מְרָרִי אִיז גְוֶוען קַרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן דִי בְּרֶעטֶר פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וּבְרִיחָיו אוּנ זַיינֶע
רִיגְלֶען וְעַמּוּדָיו אוּנ זַיינֶע זֵיילֶען וַאֲדָנָיו אוּנ זַיינֶע
שְׁוֶועלִין וְכָל אוּנ אַלֶע זַיינֶע כֵּלִים וְכֹל עֲבוֹדָתוֹ אוּנ
אַלֶע זַיינֶע דִינְסְט: (לז) וְעַמּוּדֵי אוּנ דִי זַיילִין וָוס אַרוּם
דֶעם חָצֵר וְאַדְנֵיהֶם אוּנ זֵייעֶרֶע שְׁוֶועלִין וִיתֵדוֹתָם אוּנ
זֵייעֶרֶע פְלֶעקֶר אָדֶער זֵייעֶרֶע נֶעגִיל וּמֵיתְרֵיהֶם אוּנ
זֵייעֶרֶע שְׁטְרִיק: (לח) וְהַחוֹנִים אוּנ דִי וָוס רוּעֶן לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן פַאר דֶעם מִשְׁכָּן קֵדְמָה פוּן פָארִינְט לִפְנֵי אוֹהֶל
מוֹעֵד פַר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה אִין מִזְרַח זַייט זָאל
זַיין מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן שׁוֹמְרִים זַייא זָאלֶן הִיטֶען מִשְׁמֶרֶת

הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד
מִזְרָחָה מֹשֶׁה ׀ וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים
מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ לט כָּל־
פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־
זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁנַיִם

אונקלוס

קֳדָם מַשְׁכְּנָא קִדּוּמָא
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
מַדִּינְחָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי נָטְרִין מַטְּרַת
מַקְדְּשָׁא לְמַטְּרַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְחִלּוֹנַי דְּיִקְרַב
יִתְקְטָל׃ לט כָּל מִנְיָנֵי
לֵוָאֵי דִּי מְנָא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַּיְיָ
לְזַרְעֲיָתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָּא

בית יהודא

הקודש) ער איז גיוועזן אאָפּצעטער איבער די מענטשען וואס היטען די היילינע היטונג (על ידו היה פקודת כולם) וואס אלע לוים מיט זייערע אָפּצעטע האבען געטאן, איז דם געוועזן מיט דעם בעפעהל פון אלעזר: (לח) ומשה ואהרן ובניו. זאגט רש"י (וסמוכין להם דגל מחנה יהודה) דער פאן פון מחנה יהודה איז געוועזן נאנט צו משה מיט אהרן (והחונים עליו) די שבטים וואס האבען גערוהט נעבען יהודה זענען געוועזן יששכר אונ זבולון (טוב לצדיק טוב לשכנו) אז עס איז גוט צום צדיק איז גוט צום שכן (לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה) ווייל די דריי שבטים זענען געוועזן שכנים פון משה וואס ער הט געלערנט תורה (נעשו גדולים בתורה) זענען זיי געווען גרויסע לומדים אין תורה (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (יהודה מחוקקי) דר שבט יהודה זענען געוועזן געזעץ־געבער אין דיא תורה (ומבני יששכר יודעי בינה וגו' מאתים ראשי סנהדראות) די קינדער פון יששכר וויסען די צייטען וועלכע יארען דארפען זיין אעיבור, צוויי הונדערט זענען געוועזן אָפּצעטע פון סנהדרין (ומזבולון מושכים בשבט סופר) פון זבולון זענען געוועזן שרייבער וואס האבען געשריבען תורה: (לט) ואשר פקד משה ואהרן). וום משה אונ אהרן האבען געציילט, זאגט רש"י (נקוד על ואהרן) דער ווארט „ואהרן" איז געפינטולט (לומר שלא היה במנין הלוים) צו זאגען, אז אהרן איז ניט געוועזן ביי דעם ציילונג פון דיא לוים, נאר משה אליין הט געציילט די לוים ועיין ש"ח (שנים ועשרים אלף). די לוים זענען געוועזן צוויי אונ צוואנציג טויזענד, זאגט רש"י (ובפרטן אתה מוצא ש"ש מאות יתרים) אז מען ציילט איינציגווייז זענען דא דריי הונדערט מער (בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות) דיא קינדער פון גרשון זענען געוועזן זיבען טויזענד פינף הונדערט (בני קהת שמונת אלפים ושש מאות) די קינדער פון קהת זענען געוועזן אכט טויזענד זעקס הונדערט (בני מררי ששת אלפים ומאתים) די קינדער פון מררי זענען געוועזן זעקס טויזענד צוויי הונדערט צוזאמען איז געוועזן צוויי אונ צוואנציג טויזענד דרייא הונדערט (ולמה לא כללן עם השאר) פאר וואס ציילט מען ניט דיא דריי הונדערט צוזאמען מיט דיא צוויי אונ צוואנציג טויזענד (ויפדו את הבכורות) וועלען די דרייא הונדערט לוים אויסלייזען נאך דרייא הונדערט בכורים (ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורים העודפים על המנין לפדיון) וועלען די צוויי הונדערט דריי אונ זיבעציג בכורים וואס זענען מער ווי די צווייא אונ צוואנציג טויזענד לוים, ני

רש"י

על ידו היה פקודת כולם: (לח) משה ואהרן ובניו וסמוכין להם ב דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבול טוב לצדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה שנא' (תהלים ס) יהודה מחוקק (ד"ה א יב) ומבני יששכר יודעי בינה וגו' מאתים ראש סנהדראות ומזבולן (שופטים ה) מושכים בשבט סופר (לט) אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן לומר של היה ג במנין הלוים (בכורות ד): שנים ועשרים אלף ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים בני גרשון שבעת אלפי וחמש מאות. בני קהת שמונת אלפים ושש מאות. בנ מררי ששת אלפים ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר ויפד את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתי

שפתי חכמים

דאל"כ היה נקוד ונשיא בפו"א תחת הוי"ו וקמ"ץ תחת הנו"ן מ"ה לריך לפרש ממונה כו': ב (ג"א) גם כאן בא לתרץ דהל"ל משה ואהרן ובניו יחנו לפני אהל מועד אלא שלא בא לגלות רק להגיד לך שהחונים לפני אהל מועד הם החשובים האלו לפיכך היו כמותם החונים סמוכים להם: ג פי' שלא היה מתעסק במנין הלוים אלא משה לבדו ומפני שבניהם היו מתעסקין במנין ישראל דרך המקרא לכתוב כן אף שלא היה במנין הלוים מ"מ הזכירו הכתוב במנין הלוים וי"מ שלא היה במנין הלוים שלא היה הוא מן המנין. וכן משמע במסכת בכורות דף ד'. א קשה והא קרא במונין כתיב אשר פקד משה ואהרן ולא במנין. הרא"ם. ול"נ דהכי פירושו מדנקוד על ואהרן משמע שלא היה במונין ולא כמי במנין דאל"כ ל"ל להזכיר אהרן ולנקוד עליו אלא שלא לומר במונין לא היה אבל במנין היה מ"ה הזכירו ונקד עליו למדרש שהיה חסר וכל אף מן המנין. דומה קצת פי' זה למה שפירשתי במלת את לאן נקוד. על את וכו' אף שדחוק קצת יש לייסבו כדי שלא תק

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לט) שנים ועשרים אלף. וכנגדן בא הקב"ה במלאכים בש מתן תורה שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ולא נדר שאינן אלא שנאן מלאכים ורבותים ואלפי הם שנים ועשר אלף. ולפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שכל ישראל יעבדו לע חוץ משבט לוי לפיכך לא הביא מלאכים אלא כנגד שבט לו

פירוש לתורת אלהים

המקדש דם היטונג פון דעם הייליקייט למשמרת בני ישראל צום היטונג פון די קינדער ישראל והזר הקרב אונ אפרעמדער וואס וועט גינעהנן יומת זאל ער ווערן גטייט: (לט) כל פקודי הלוים אלע געציילטע לוים אשר פקד וואס משה מיט אהרן האבען זיי געציילט על פי יי דורך גאטס מול למשפחותם צו זייערע משפחות כל זכר איטליבער זכר מ חודש ומעלה פון אנעלבע וואס זענען א

וְעֶשְׂרִים אָלֶף: ס ששי מ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל־בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה וְשָׂא אֵת
מִסְפַּר שְׁמֹתָם: מא וְלָקַחְתָּ אֶת־
הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכֹר
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם
תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבֶהֱמַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: מב וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: מג וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמָאתָיִם: פ
מד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

עַשְׂרִין וּתְרֵין אַלְפִין:
מ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מְנִי
כָּל בּוּכְרָא דְכוּרָא לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבַּר יַרְחָא
וּלְעֵלָּא וְקַבֵּל יָת מִנְיַן
שְׁמָהָתְהוֹן: מא וּתְקָרֵב
יָת לֵוָאֵי קֳדָמַי אֲנָא יְיָ
חֲלַף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא
דְלֵוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְרָא
בִּבְעִירָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
מב וּמְנָא מֹשֶׁה כְּמָא דִי
פַּקִּיד יְיָ יָתֵהּ יָת כָּל
בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
מג וַהֲווֹ כָּל בּוּכְרַיָּא
דִכְרַיָּא בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָּא
לְמִנְיָנֵיהוֹן עַשְׂרִין וּתְרֵין
אַלְפִין מָאתָן וְשַׁבְעִין
וּתְלָתָא: מד וּמַלִּיל יְיָ עִם

תו"א פקד כל בכר בכורים ד:

בעל הטורים

(מ) ושא. ג' ושא את מספר שמותם. ושא עיניך ימה ולפונה. ואידך ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי שהיה דוד מתפלל על שנשא מספר בני ישראל וזהו ושא את מספר שמותם והמתפלל צריך שיתן עיניו למטה וזהו ושא עיניך ימה שיתן עיניו למטה ולא ירים עיניו למעלה:

רש"י

בכורות העודפים על המנין לפדיון אמרו רבותינו במסכת בכורות (בכורות ה) אותן שלש מאות לוים בכורים היו ודים שיפקיעו ד עצמם מן הפדיון: (מ) פקד כל בכור זכר

בית יהודא

דארפֿן אויסגעלייזט ווערן מיט פינף טאלער, עס איז דאך דא געגען זיי דריי הונדערט לוים, זענען דאך די לוים מער פון די בכורים מיט זיבן און צוואנציג (אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת) האבן די רבנן געזאגט אין די גמרא בכורות (אוֹתָן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְוִיִּם בְּכוֹרִים הָיוּ) די דרייא הונדערט לוים זענען געווען בכורים (וְדַיָּם שֶׁיַּפְקִיעוּ עַצְמָן מִן הַפִּדְיוֹן) איז געווען גענוג פאר זיי וואס זיי האבן זיך אליין אויסגעלייזט פון די פינף טאלער: (מ) וּפְקוֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר וגו' מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמָעְלָה, הקב"ה האט געזאגט צו משה ער זאל ציילען אלע ערשט־געבארענע זכרים וואס זענען אלט פון אחודש און ווייטער

שפתי חכמים

מרש"י דפי' החומש על פרש"י דמסכת בכורות שפירש שם בהדיא שאהרן לא היה בין המנין וכן יש לייסב ליפנא. דכ"ר כל פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן נקוד עליו שלא היה אהרן מן המנין דמשמע ליפנא שלא הי' גם מן המנין: ד פי' שלא יצטרכו ליתן חמשת

פירוש לתורת אלהים

אַחוֹדֶשׁ און ווייטער זענען גיוועזן דיא גיציילטע שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף צוויי און צוואנציג טויזנט [עיין רש"י]: (מ) וַיֹּאמֶר האט גאט גיזאגט צו משה פְּקוֹד צייל אלע בכורים וואס זענען זכרים צו דיא ישראל מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמָעְלָה פון אזעלכע וואס זענען אלט פון אחודש און ווייטער וְשָׂא און פאר נעם דיא צאל פון זייערע נעמן: (מא) וְלָקַחְתָּ אֶת הַלְוִיִּם לִי און דו זאלסט נעמען די לוים צו מיר אֲנִי יְיָ איך בין גאט איך בין גוזר דו זאלסט נעמען די לוים צו מיין דינסט תַּחַת אויף דעם ארט פון די בכורים פון די ישראל וְאֵת בֶּהֱמַת און די בהמות פון די לוים זאלסטו נעמען אויף דעם ארט פון די בכורים פון די בהמות פון די ישראל כלומר די שאף פון די לוים זאלן זיין אנטקעגן די בכורים פון די אייזלען פון די ישראל (עיין רש"י): (מב) וַיִּפְקוֹד האט משה געציילט די בכורים פון די ישראל אזו ווי גאט האט אים גיהייסן: (מג) וַיְהִי און עס איז גיוועזן אלע בכורים זכרים בְּמִסְפַּר אין צאל פון זייערע נעמען מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמַעְלָה פון אזעלכי וואס זענען אלט גיוועזן אחודש און ווייטער לִפְקוּדֵיהֶם צוא זייערע גיציילטע די בכורים וואס זענען געציילט גיווארן איז

מה קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם
תַּחַת בְּהֶמְתָּם וְהָיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי
יְהוָה: מו וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה
וְהַשִּׁבְעִים וְהַמָּאתַיִם הָעֹדְפִים עַל־
הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מז וְלָקַחְתָּ

אונקלוס

משֶׁה לְמֵימָר: מה קְ[...]
יָת לֵוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְ[...]
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִי[...]
דְּלֵוָאֵי חֲלַף בְּעִירְ[...]
וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קֳדָ[...]
לֵוָאֵי אֲנָא יְיָ: מו וְ[...]
פֻּרְקַן מָאתָן וְשַׁבְ[...]
וּתְלָתָא דְּיַתִּירִין עַל לֵוָ[...]
מִבּוּכְרַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵ[...]
מז וְתִסַּב חֲמֵשׁ חָמְ[...]

תו"א קח את הלוים בכורות ד: ואת בהמת הלוים תחת בהמתם שם: והיו לי הלוים שם: ולקחת חמשת סנהדרין יז:

בית יהודא

(מִשֶּׁיֵּצֵא מִכְּלַל סְפֵק נְפָלִים) וואָרום דער קינד וואָס האָט געלעבט אחודש איז געוויס אז ער איז ניט אנפל, נאָר ער קען לעבן ביז צו אַלט ווערען: (מה) (וְאֶת בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם וגו׳). זאָגט רש"י (לֹא פָּדוּ בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם אֶת בְּכוֹרֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל) די בהמות פון די לוים האָבן ניט אויסגעלייזט די בכורים פון די כשרה בהמות פון די ישראלים (אֶלָּא אֶת פִּטְרֵי חֲמוֹרֵיהֶם) זיי האָבן נאָר אויסגעלייזט די בכורים פון די אייזלען (וְשֶׂה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֵוִי) איין שעפּס פון אַ לוי (פָּטַר כַּמָּה פִּטְרֵי חֲמוֹרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל) האָט אויסגעלייזט פיל בכורים פון אייזלען פון די ישראל (תֵּדַע) זאָלסט וויסען אז עס איז אַזוי (שֶׁהֲרֵי מָנָה הָעוֹדְפִים בָּאָדָם וְלֹא מָנָה הָעוֹדְפִים בִּבְהֵמָה) וואָרום משה האָט געציילט די בכורים פון מענטשן מיט ווי פיל זיי זענען מער פון די לוים, זייא זאָלן דאַרפען זיך אויסלייזען מיט פינף טאַלער, אונ ער האָט ניט געציילט די בהמות פון דיא לוים אונ ניט די בכורים פון די בהמות פון די ישראלים צו וויסען מיט ווי פיל זענען די בכורים פון די בהמות פון ישראלים מער פון די בהמות פון די לוים, ווייל ער האָט געדאַרפט ציילען, וואָרום אַ לוי האָט אויסגעלייזט פיל אייזלען בכורים פון אַ ישראל פון איין בהמה (איין שעפּס) (ועיין ש"ת אות ה ואות ו): (מו) (וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה וגו׳). (וְאֵת הַבְּכוֹרוֹת הַצְּרִיכִין לְהִפָּדוֹת בָּהֶם) אונ דיא בכורים פון ישראל וואָס דאַרפען אויסגעלייזט ווערען מיט געלט (אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמָאתַיִם הָעוֹדְפִים בָּהֶם וְיְתֵרִים עַל הַלְוִיִּם) דאָס זענען צוויי הונדערט דריי אונ זיבעציג בכורים וואָס זענען מער פון די לוים (מֵהֶם תִּקַּח חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת) פון דיא בכו[...]

רש"י

וגו׳ מבן חדש ומעלה. משילא מכלל ספק נפלים: (מה) וא[ת] בהמת הלוים וגו׳. לא פדו בהמות הלוים את בכורי בה[מה] טהורה של ישראל אלא את פטרי חמוריהם. ושה א[חד] של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל תדע ש[הרי] מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים בבהמ[ה]: (מו) ואת פדויי השלשה וגו׳. ואת הבכורות הצרי[כין] להפדות בהם אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים ב[הם] ויתרים על הלוים מהם תקח: ז חמשת שקלים לגלגלת כך הי[...]

שפתי חכמים

שקלים לפדיון גלגלותם: ה י"מ דקשה לרש"י דאי אבהמה טהורה קאי אין שייך פדיון דלא פקע קדושת בכור דהא הכהנים עלמן חייבים בקדושת בכור וי"ל עוד דהוכחתו מדכתיב בפרשת בא כל בכור אדם תפדה וכל פטר חמור תפדה בשה וכאן שכתב בכור אדם ובכור בהמה תפדה מיירי נמי דוקא פטרי חמורים. הרא"ם תמה והלא רש"י בעלמו פי׳ בפ"ק דבכורות דף ד׳ גבי הא דפריך רבא לאביי אם איתא דדרשת ק"ו מבהמה לפטור לוים מבכור בהמה טהורה דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעו בהמת ישראל סטהורה ול"ע וי"ל דהא פרכא דפריך רבא לאביי אינה אלא לפי סברתו אבל אביי פליג ע[...] בהא וס"ל דלא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל וכו׳ ע׳ (במ"י): ו הרא"ם תמה איך הביא הראיה הזאת שהתל[...] כבר בטל אותה ואמר ודלמא הוו נפישין בהמתן והוו קיימין לבהדי בכורי ישראל והביא ראיה אחרת אמר קרא ואת בהמת הלוים ת[חת] בהמתם בהמה אחת תחת בהמות רבות דאי ס"ד דהאי ואת בהמת הלוים בבהמות רבות מיירי לכתוב קרא או בהמת בהמת או בהמ[...] בהמתם ש"מ חד פוטר טובא. ותירץ הוא מ"ש הניח ראיה אחרונה מפני שהוא רחוק מן הפשט מ"ה הביא ראיה ראשונה: ז כדי [...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מז) ולקחת חמשת שקלים. וכן לדורות. וא"ת מפני מה הל[וים] אינן פודין בכורותיהם הנולדים מכאן ולהבא כמו שבכו[רות] ישראל פודין בכורותיהם וי"ל דכל הלוים הנולדים הם מ[...] אבל הבכורות של ישראל אינן נולדים מן הבכורות אלא מ[...] ישראל שלא נפדו ואותם הנולדים מן הבכורות אינן ידועין לפי[כך] צוה הקב"ה לפדות כל הבכורות שנולדו מכאן ולהבא:

פירוש לתורת אלהים

גוועֶן זייעֶר צאָל שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף צוויי אונ צוואַנציג טויזנט שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים אונ דרייא אונ זיבעציג וּמָאתַיִם אונ צוויי הונדערט: (מד) וַיְדַבֵּר יְיָ האָט גאָט גערעט צו משה אזוי צו זאָגען: (מה) קַח נעם די לוים תַּחַת אויף דעם אָרט פון די בכורים פון די ישראל וְאֶת בֶּהֱמַת אונ די בהמות פון דיא לוים זייערע שאָף זאָלסטו נעמען תַּחַת בְּהֶמְתָּם אַנְטְקעגין זייערע בהמות פון די ישראל אַנטקעגין די בכורים פון די אייזלען פון דיא ישראל ווי פריער איז געשטאַנען וְהָיוּ אונ דיא לוים זאָלן זיין צוא מיר אֲנִי יְיָ וואָרום איך בין גאָט אונ בין דאָס גוזר מען זאָל אַזוי טאָן: (מו) וְאֵת פְּדוּיֵי אונ די צוויי הונדערט מיט דריי אונ זיבעציג בכורים וואָס מען דאַרף זיי אום לייזען הָעֹדְפִים וואָס ד[...] בכורים פון דיא ישראל זענען מער פון דיא לו[ים] וואָרום די לוים זענען גוועֶן צוויא אונ צוואַנצ[יג] טויזנט האָט מען מיט זייא אויס גילייזט צוויי א[...] צוואַנציג טויזנט בכורים פון דיא ישראל איז נא[ך] געבליבן צוויי הונדערט מיט דריי אונ זיבעצג בכורי[ם] וואָס מען האָט זיי בַּדאַרפט אום לייזן אונ קיין פּשוט[...] לוים איז שוין ניט גוועֶן מען זאָל מיט זיי אום לייזן עס איז נאָר גוועֶן דריי הונדערט לוים וואָס זיי זענען גוועֶן בכורים האָט מען מיט זיי ניט גקאָנט אום לייזן אַזוי וויא פריער איז גישטאַנען: (מז) וְלָקַחְתָּ זאָלסטו נעמען פון איטליכען בכור פינף שקלים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ

חֲמֵשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקָּח עֶשְׂרִים גֵּרָה
הַשָּׁקֶל׃ מח וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֹדְפִים בָּהֶם׃ מט וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֵת כֶּסֶף הַפִּדְיוֹם מֵאֵת
הָעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם׃ נ מֵאֵת
בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכָּסֶף
חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ נא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־
כֶּסֶף הַפְּדֻיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי
יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
פ שביעי ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־

אונקלוס

עין לגלגלתא בסלעי
דשא תסב עשרין מעין
עא׃ מח ותתן כספא
אהרן ולבנוהי פרקן
תירין בהון׃ מט ונסיב
שה ית כסף פרקנהון
דיתירין על פריקי
אי׃ נ מן בוכריא
ני ישראל נסיב ית
ספא אלף ותלת מאה
תין וחמש סלעין
לעי קודשא׃ נא ויהב
שה ית כסף פריקיא
אהרן ולבנוהי על
מרא דיי כמא די
קיד יי ית משה׃
ומליל יי עם משה

רשב"ם

הפדיום. מיותר מ"ם כמ"ם של ריקם.
. שלשום. שלש מאות שהלוים עודפים
שנים ועשרים אלף בכורות היו. ואין
כור מפקיע בכור כך פירשו רבותינו:

רש"י

רתו של יוסף עשרים כסף שהיה בכורה של רחל:
) העדפים על פדויי הלוים. על אותן שפדו הלוים
פן: (נ) חמשה וששים ושלש מאות ואלף. כך
ם החשבון חמשת שקלים לגלגלת למאתים בכורות אלף
לשבעים בכורות שלש מאות וחמשים שקל לשלש בכורות
שה עשר שקל (במדרש רבה. סנהד' יז) אמר כיצד אעשה
ר שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר לי אני מפדויי

בית יהודא

זאלסטו נעמן פינף טאלער פון יעדר בכור (כך היתה מכירתו
של יוסף עשרים כסף) פאר אזוי פיל האבן די שבטים פאר־
קויפט זייער ברודער יוסף (שהיה בכורה של רחל) ווס ער איז
געווען א בכור ביי זיין מוטער רחל, זיי האבן אים פאר־
קויפט פר צוואנציג גילדען דס איז פינף טאלער, ווארום
א טאלער איז געווען פיר גילדען: (מט) והעדפים ע' פדויי
הלוים. די צוויי הונדערט דריי אונ זיבעציג בכורים זענען
געווען מער (על אותן שפדו הלוים בגופן) פון די בכורים וואס
לוים האבן זיי אויסגעלייזט מיט זיך אליין: (נ) וחמשה וששים ושלש מאות ואלף. טויזענד דרייא הונדערט פינף אונ
ציג, טאלר (כך סכום החשבון חמשת שקלים לגולגולת) די פינף טאלער וואס מען האט גענומען פון יעדר בכור נים
געווען מער פון די לוים, איז געווען צוזאמען טויזענד דרייא הונדערט פינף אונ זעכציג טאלער (למאתים בכורות
שקל) צוויי הונדערט בכורים, יעדער בכור הט געגעבן פינף טאלער, איז טויזענד טאלער (לשבעים בכורות) נאך
עציג בכורים, יעדר בכור פינף טאלער, פינף מאל זיבעציג איז (שלש מאות וחמשים שקל) דרייא הונדערט פופציג
לער (לשלש בכורות) נאך דריי בכורים, יעדער בכור פינף טאלער, איז (חמשה עשר שקל) פופצעהן טאלער (אמר) משה
געזאגט (כיצד אעשה) ווי זאל איך טאן (בכור שאומר לו תן חמשת שקלים) דר בכור וואס איך וועל זאגן צו אים גיב

שפתי חכמים

נה לו' דהאי ואת פדויי השלשה והשבעים וגו' פי' כמו העודפים
פדויי הלוים דכסמוך לפירוש אותן שפדו הלוים בגופן כדפרש"י פס
ומהם תקח חמשת שקלים גם כן לכך פירש דהאי ואת פדויי השלשה וגו'
פירוש ואת הבכורות הצריכים לפדות כו' כי עדיין לא היו פדויין

פירוש לתירת אלהים

ט א שקל פון הקדש זאלסטו נעמען דיא פינף
קלים עשרים גרה דר שקל זאל זיין צוואנציג גרה
ר אמטבע: (מח) ונתתה הכסף לאהרן ולבניו אונ דם
לד פון די בכורים אויסלייזונג זאלסטו געבן צו
הרן אונ צו זיינע זיהן: (מט) ויקח משה הט משה
מען את כסף הפדיום דם אויסלייזונג געלד מאת פון
א וואס זענען איבעריג געווען על אויף דעם אום
זונג פון די לוים. אונ הט געגעבן צו אהרן אונ
צוא זיינע זיהן: (נ) מאת פון אלע בכורים פון דיא
ישראל ווס זענען געבליבן לקח הט ער גענומן דאס
געלט חמשה וששים ושלש מאות ואלף וגו' טויזנט אונ
דרייא הונדערט מיט פינעף אונ זעכציג שקלים:
(נא) ויתן משה האט משה גיגעבען דאס געלט
פון דעם אויסלייזונג צוא אהרן אונ צוא זיינע
קינדער על פי יי דורך גאטס מויל כאשר צוה יי
וויא גאט האט גיבאטין צוא משה [עיין רש"י]:

אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי
קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם׃ ג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־
בָּא לַצָּבָא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד׃ ד זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קְהָת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ ה וּבָא
אַהֲרֹן וּבָנָיו בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרִדוּ

אונקלוס

וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַ
ב קַבִּילוּ יָת חֻשְׁבַּן
קְהָת מִגּוֹ בְּנֵי
לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְבֵ
אֲבָהָתְהוֹן׃ ג מִבַּר תְּ
שְׁנִין וּלְעֵלָּא וְעַד
חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּ
לְחֵילָא לְמֶעְבַּד עֲבִ
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ד
פֻּלְחַן בְּנֵי קְהָת בְּמַ
זִמְנָא קוֹדֶשׁ קוּדְ
ה וְיֵיעוֹל אַהֲרֹן וּבְ
בְּמִטַּל מַשְׁרִיתָא וְיִפְ

תו"א ייבן שלשים שנה ומעלה תולין

רשב"ם

(ה) אהרן ובניו בנסוע המחנה. שני דגלים ראשונים שנוסעים תחלה קודם שיסע המשכן והלוים:

בית יהודא.

פִינְף טָאלֶער (ויאמר לי) וָועט עֶר זָאגֶען צוּ מִיר (אֲנִי מְפַדּוּיֵי הַלְוִיִּם) אִיךְ בִּין פוּן דִי בְּכוֹרִים וָואס דִי לְוִיִּם הָאבֶּן זֵיי אוֹיסְגֶעלֵייזְט (מַה עָשָׂה) וָוס הָט מֹשֶׁה גֶעטָאן (הֵבִיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פִּתְקִין) עֶר הָט גֶעבְּרַאכְט וּגֶעבְּרֵיינְגְט) צְוֵויי אוּנ צְוַואנְצִיג טוֹיזֶענְד קְוִויטְלִיךְ (וְכָתַב עֲלֵיהֶן בֶּן לֵוִי) אוּנ עֶר הָט גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף זֵיי "בֶּן לֵוִי" (וּמָאתַיִם וְשִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה פִּתְקִין) אוּנ אוֹיף צְוֵויי הוּנְדֶערְט דְרַייא אוּנ זִיבֶּעצִיג קְוִויטְלִיךְ (כָּתַב עֲלֵיהֶן "חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים") הָט עֶר גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף זֵיי "פִינְף טָאלֶער" (בְּלָלָן וְנָתְנָן בְּקַלְפֵּי) עֶר הָט צוּמִישְׁט דִי קְוִויטְלִיךְ אוּנ הָט זֵיי גֶעלֵייגְט אִין אַקֶעסְטִיל (אָמַר לָהֶם בּוֹאוּ וּטְלוּ פִּתְקֵיכֶם לְפִי הַגּוֹרָל) מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ דִי בְּכוֹרִים קוּמְט נֶעמְט יֶעדֶר פוּן אַייךְ אַקְוִויטוּל, וֶועלְכֶער בְּכוֹר עֶס הָאט אַרוֹיסְגֶעצוֹיגֶען אַקְוִויטוּל בֶּן לֵוִי, הָט דֶער לֵוִי אִים אוֹיסְגֶעלֵייזְט, אוּנ וֶועלְכֶער בְּכוֹר עֶס הָט אַרוֹיסְגֶעצוֹיגֶען אַקְוִויטוּ סְלָעִים, הָט עֶר גֶעדַארְפְט גֶעבֶּן פִינְף טָאלֶער: (ב) וְנָשֹׂא אֶת רֹאשׁ וגו׳). הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (מְנֵה הָרְאוּיִן לַעֲבוֹדַת מַשָּׂא) דוּ זָאלְסְט צֵיילֶען פוּן דִי לְוִיִּם דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס קֶענֶען טְרָאגֶען מַשָּׂא (שְׁוֶוערֶע זַאכֶען) (וְהֵם מִבֶּ וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה) זֵיי זָאלֶען זַיין אַלְט פוּן דְרַייסִיג יָאר בִּיז פוּפְצִיג יָאר (וְהַפָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים לֹא נִתְמַלֵּא כֹּחוֹ) דֶער וָוס אִיז אַלְט וֶוינִיגֶער וִויא דְרַייסִיג יָאר הָאט עֶר נָאךְ נִיט דֶעם גַאנְצֶען כֹּחַ (מִכָּאן אָמְרוּ) פוּן דַאנֶען הָאבֶּען דִי גֶעזָאגְט (בֶּן שְׁלֹשִׁים לַכֹּחַ) וֶוען דֶר מֶענְטְשׁ וֶוערְט אַלְט דְרַייסִיג יָאר אִיז עֶר בַּייא זַיין גַאנְצֶען כֹּחַ (וְהַיּוֹתֵר עַל בֶּן חֲמִשּׁ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אֶלְטֶער פוּן פוּפְצִיג יָאר (כֹּחוֹ מַכְחִישׁ מֵעַתָּה) וֶוערְט זַיין כֹּחַ שְׁוַואכֶר: (ד) וְקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מֶען (הַמְקוּדָּשׁ שֶׁבְּכוּלָּן) וֶועלְכֶעס עֶס אִיז דָם הֵיילִיגְסְטֶע פוּן אַלֶע, דָאס הֵיילִיגְסְטֶע אִיז דֶער אָרוֹן (וְהַשֻּׁלְחָן) דֶ (וְהַמְּנוֹרָה) דִי מְנוֹרָה (וְהַמִּזְבְּחוֹת) אוּנ בֵּיידֶע מִזְבְּחוֹת וֶדער גָאלְדֶענֶער מִזְבֵּחַ אוּנ דֶר קוּפֶּערְנֶער מִזְבֵּחַ) (וְהַפָּרוֹ דֶר פָּרוֹכֶת (וּכְלֵי שָׁרֵת) אוּנ דִי אַלֶע כֵּלִים וָוס בֶּעדִינֶען צוּ דִי אַלֶע זַאכֶן: (ה) וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו וגו׳). אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זָאלֶען קוּמֶען (יַכְנִיסוּ כָּל כְּלִי וּכְלִי לְנַרְתִּקוֹ הַמְפוֹרָשׁ לוֹ בְּפָרָשָׁה זוֹ) אוּנ זָאלֶען אַרַיינְלֵייגֶען יֶעדֶר כֵּלִי אִין זַיין שֵׁייד נָאךְ בַּאדֶעקוּנְג) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִי פָּרָשָׁה (וְלֹא יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם בְּנֵי קְהָת אֶלָּא לָשֵׂאת) דִי לְוִיִּם וָואס זֶענֶען דִי קִינְדֶער פוּ זָאלֶען גָאר נִיט דַארְפֶען טָאן נָאר טְרָאגֶען: וּבִנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה). זָאגְט רש"י (כְּשֶׁהֶעָנָן מִסְתַּלֵּק) וֶוען דֶר וָואלְקֶען אִיז

רש"י

הלוים מה עשה הביא שנים ועשרים אלף פתקין ד עליהן בן לוי ומאתים ושבעים ושלשה פתקין כתב ה׳ שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להן בואו וטלו פ לפי הגורל: (ב) נשא את ראש וגו׳. מנה מ הראויין לעבודת משא ט והן מבן שלשים ועד בן שנה והפחות משלשים לא נתמלא כחו מכאן אמרו בן לכח והיותר על בן חמשים כחו מכחיש מעתה: (ד) הקדשים. המקודש שבכולן הארון והשלחן והמנורה וה והפרוכת וכלי שרת: (ה) ובא אהרן ובניו יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו בפרשה זו ולא הלוים בני קהת אלא לשאת: בנסוע המחנה.

שפתי חכמים

אלא הם צריכין לפדות ומהם תקח חמשת שקלים לגלגלת: ח פי׳ חתיכות אגרות וכן וכספר יוחקו מתרגמינן כפתקא יתרשמון: ט כוונתו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) וכסו בה את ארון העדות. וכתיב ושמו בדיו פי׳ נת אבל אין לפרש ל׳ שימה ממש דהא כתיב לא יסורו ממנו

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אַהֲרֹן אַזוֹי צוּ זָאגֶן: (ב) נָשֹׂא אַנְטְפַאנְג אֶת רֹאשׁ דִי צָאל פוּן דִי קִינְדֶער פוּן קְהָת מִתּוֹךְ פוּן צְווִישֶׁען דִי קִינְדֶער פוּן לֵוִי לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זֵייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם צוּם הוֹיז גֶעזִינְד פוּן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן: (ג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה פוּן אַזֶעלְכֶע וָוס זֶענֶען אַלְט דְרַייסֶעג יָאר וָמַעְלָה אוּנ וַוייטֶער וְעַד אוּנ בִּיז פוּפְצִיג יָאר כָּל בָּא לַצָּבָא אִיטְלִיכֶר וָוס אִיז דָ קוּמֶען הֶערְשֶׁען לַעֲשׂוֹת צוּ טָאן אַמְלָאכָה אִי מוֹעֵד: (ד) זֹאת עֲבוֹדַת בְּנֵי קְהָת דָאס אִיז דִי פוּן דִי בְּנֵי קְהָת אִין אֹהֶל מוֹעֵד קוֹדֶשׁ הַקֳּ גַאנְץ הֵיילִיגֶע זַאכֶן דְהַיְינוּ דֶר אָרוֹן אוּנ דֶ אוּנ דִי מִזְבְּחוֹת אוּנ דֶר פָּרוֹכֶת אוּנ דִי כֵּלִי (ה) וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו אוּנ זָאל קוּמֶן אַהֲרֹן מִי

אֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וְכִסּוּ־בָהּ אֵת אֲרֹן
הָעֵדֻת: ו וְנָתְנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ
וּפָרְשׂוּ בֶגֶד־כְּלִיל תְּכֵלֶת מִלְמָעְלָה
וְשָׂמוּ בַּדָּיו: ז וְעַל ׀ שֻׁלְחַן הַפָּנִים
יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְנָתְנוּ עָלָיו
אֶת־הַקְּעָרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־
הַמְּנַקִּיֹּת וְאֵת קְשׂוֹת הַנָּסֶךְ וְלֶחֶם
הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ח וּפָרְשׂוּ עֲלֵיהֶם
בֶּגֶד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה
עוֹר תָּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו: ט וְלָקְחוּ ׀
בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר

פָּרֻכְתָּא דִפְרָסָא
סּוּן בַּהּ יָת אֲרוֹנָא
הֲדוּתָא: ו וְיִתְּנוּן
הִי חוֹפָאָה דִּמְשַׁךְ
וֹנָא וְיִפְרְסוּן לְבוּשׁ
ר תִּכְלָא מִלְעֵלָּא
וּון אֲרִיחוֹהִי: ז וְעַל
וֹרָא דִּלְחֵם אַפַּיָּא
סוּן לְבוּשׁ תִּכְלָא
נוּן עֲלוֹהִי יָת מְגִיסַיָּא
בָּזִיכַיָּא וְיָת מְכִילָתָא
קְסוֹת נִסּוּכָא וּלְחֵם
רָא עֲלוֹהִי יְהֵי:
פְרְסוּן עֲלֵיהוֹן לְבוּשׁ
ע זְהוֹרִי וִיכַסּוּן יָתֵהּ
וֹפָאָה דִּמְשַׁךְ סַסְגּוֹנָא
וּון יָת אֲרִיחוֹהִי:
יִסְּבוּן לְבוּשׁ תִּכְלָא
סּוּן יָת מְנַרְתָּא

תו"א ואת קשות הנסך סנהדרין כח: ולחם התמיד עליו יהיה מנחות נט:

בעל הטורים

(ו) בארון ובמזבח הנחשת כתי' בדיו ובשלחן ובמזבח הזהב כתי' בדים לבדים כתיב את בדיו לרבות הכתים;

רש"י

לך י הם יודעין סיסעו: (ז) קערות וכפות קשות
קיות. כבר פירשתי במלאכת המשכן: הנסך. הכסוי

בית יהודא

געגאנגען פון מישכן (היו יודעין שסעו) האבן די יודען
געוואוסט אז זיי דארפן ציען: (ז) וקערות וכפות קשות
ומנקיות. זאגט רש"י די פיר כלים (כבר פירשתי במלאכת
כן) האב איך געשריבען אין די סדרה תרומה צו וועלכע זאכען זענען געוועזן דיא כלים: והנסך. (הכסוי)

שפתי חכמים

טעם המנין בכל המניינים נמנים מבן חודש ומבן כ' ובני י"ג
זה המספר אינו דומה לשום אחד מהנמספרים לכך פי' מנה מהם
הראויין וכו' רא"ם: י פירוש אל יקשה בעיניך לומר היאך היו יודעים
השעה שיסעו עד שיתחילו לפרק שאין כבוד לארון הקודש לכסותו

פירוש לתורת אלהים

דר בנסע המחנה אז די מחנה וועט וועלן ציען
ידו אונ זיי זאלן אראפ נידערן את פרוכת המסך
ם פיר האנג וואס הענגט פאר דעם קדשי קדשים
אונ זיי זאלן מיט דעם פרוכת צו דעקן דעם
ן וואס דרינען ליגען די לוחות; (ו) ונתנו עליו
דר נאך זאלן זיי געבן אויף אים כסוי עור תחש
עק פון פעל פון תחשים ופרשו אונ זיי זאלען
ף פאר שפרייטן בגד איין קלייד וואס איז גאר
אע וואל מלמעלה פון אויבין ושמו בדיו אונ מען
צו רעכט מאכן די שטאנגן מען זאל קענן מיט
טראגן דעם ארון מיט די אלע זאכן וואס אויף
ם זענן פאר שפרייט; (ז) ועל שלחן הפנים אונ אויף
ם שלחן וואס דרויף ליגט דר לחם הפנים יפרשו
אהרן מיט זיינע זיהן פאר שפרייטען בגד תכלת
וך פון בלאע וואל ונתנו עליו אונ זיי זאלן געבן
ף אים את הקערות די שיסלען ואת הכפות אונ די
לעפיל ואת המנקיות אונ דם ריין גיפעס אדער די
ערד שטעקן ואת קשות הנסך אונ די האלבע רערן
וואס זיי זענען איבער דעם ברוט באדעקט ולחם התמיד
אונ דר לחם התמיד (דער לחם הפנים) עליו יהיה
זאל אויף דעם טיש זיין: (ח) ופרשו עליהם אויף די
אלע זאכן וואס מען האט געלייגט אויף דעם טיש
זאל מען פאר שפרייטען בגד תולעת שני אטוך פון
רויטע פאדים וכסו אותו אונ מען זאל אים באדעקן
במכסה מיט אדעק פון פעל פון תחשים ושמו את בדיו
אונ מען זאל אריין טאן אין דעם שלחן זיינע
שטאנגן: (ט) ולקחו אונ אהרן מיט זיינע זיהן זאלן
נעמן בגד תכלת אונ זאלן דר מיט צו דעקן די מנורה
וואס ברענט אין איר תמיד ליכט ואת נרותיה אונ
אירע רערן ואת מלקחיה אונ אירע צווענגליך ואת
מחתותיה אונ אירע פאנען ואת כל כלי שמנה אונ אלע
כלים וואס מען האלט דרינען אייל וואס מען דארף

וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־מַלְקָחֶיהָ וְאֶת־
מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר
יְשָׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם: י וְנָתְנוּ אֹתָהּ וְאֶת־
כָּל־כֵּלֶיהָ אֶל־מִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ
וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט: יא וְעַל ׀ מִזְבַּח הַזָּהָב
יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ
בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו:
יב וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר
יְשָׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל־בֶּגֶד
תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה עוֹר
תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט: יג וְדִשְּׁנוּ אֶת־

דַּאֲנָהוֹרֵי וְיָת בּוֹצִינָ
וְיָת צִבְתָהָא
מַחְתִּיתָהָא וְיָת כָּל
מִשְׁחָא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן
בְּהוֹן: י וְיִתְּנוּן יָתַהּ
כָּל מָנַהָא לְחוּפָ
דִּמְשַׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיִתְּנוּן
אֲרִיחָא: יא וְעַל מַדְבְּ
דְּדַהֲבָא יִפְרְסוּן לְב
תִּכְלָא וִיכַסּוּן
בְּחוּפָאָה דִּמְשַׁךְ סַסְגּו
וִישַׁוּוּן יָת אֲרִיחוֹ
יב וְיִסְּבוּן יָת כָּל
שִׁמּוּשָׁא דִּי יְשַׁמְּשׁוּן בְּ
בְּקוּדְשָׁא וְיִתְּנוּן לִלְבּ
תִּכְלָא וִיכַסּוּן יָת ד
בְּחוּפָאָה דִּמְשַׁךְ סַסְג
וְיִתְּנוּן עַל אֲרִיחָ
יג וְיִסְּפוּן יָת קִטְ

תו"א את כל כלי השרת אשר ישרתו בם יומא נח סנהדרין טז שבועות טו:

רשב"ם

(י) ונתנו על המוט . טועה היה בזה ר' יוסף קרא . מדלא כתיב כדכתיב במוט בשנים . היה רוצה לומר שכל המוט היה אחת הכלים מרכתיב על . ה

בית יהודא

הַנֶּסֶךְ איז דערטייטש אַבּעדעקוּנג (לָשׁוֹן מָסָךְ) ווי מָסָךְ איז אויך דערטייטש אַפארשטעלונג , אַבּעדעקוּנג , אַקעגן , ווי עס שטייט אין פָּסוּק אֲשֶׁר יוּסַךְ בָּהֶן , וָוס זאָל בּעדעקט ווערן מיט זיי : (ט) וּמַלְקָחֶיהָ . זאָגט רש"י (כְּמִין צְבָת) ווי אַצְוַויינְגִיל (שֶׁמּוֹשֵׁךְ בָּהּ אֶת הַפְּתִילָה לְכָל צַד שֶׁיִּרְצֶה) מיט דעם צְווייִנְגִיל הָט דֶר כֹּהֵן געצויגען דָם קְנֵייטוּל פון די מְנוֹרָה צוּ וועלכע זייט ער האט געוואָלט : וּמַחְתֹּתֶיהָ . איז גֶוועזען געמאַכְט (כְּמִין כַּף קְטַנָּה) ווי אַקלֵיינֶע לֶעפֶעלֶע (וְשׁוּלֶיהָ פְּשׁוּטִים וְלֹא סְגַלְגַּלִּים) דער אוּנְטֶערְשְׁטֶער דֶעק איז גְלַאך גְלַאטו ניט קַיילֶעכְדִיג (וְאֵין לָהּ מְחִיצָה לְפָנִים) פאָרוּנְט איז ניט פאַרמאַכְט (אֶלָּא מִצִּדֶּיהָ) נאָר אין די זַייטען זענען דא ווענְטְלִיךְ (וְחוֹתֶה בָהּ אֶת דֶּשֶׁן הַנֵּרוֹת כְּשֶׁמְּטִיבָן) ווען דֶר פארלעשט אין דֶר פְרִיה די מְנוֹרָה אוּנ מאַכְט ריין די רֶערְלַאךְ , מיט די לֶעפֶעלִיךְ גֶעמְט ער אַרוֹיס די אַשׁ פוּ רֶערְלַאךְ : וְנֵרוֹתֶיהָ . דיא רֶערְלַאךְ (שֶׁנּוֹתְנִים בָּהֶן הַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת) אין די רֶערְלַאךְ הָט מֶען אַריינְגֶעגאָסֶען בּוֹיל אוּנ אִינְוֶוייניג די קְנֵייטְלִיךְ : (י) וְאֶל מִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ. זָאגְט רש"י (כְּמִין מַרְצוּף) פוּן די פֶעל , האט מען גֶעמאַכְט ווי אוּנ אִינְוֶוייניג האט מען אַריינְגֶעלֵייגְט די כֵּלִים : (יב) וְאֵת כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָם בַּקֹּדֶשׁ. אַלֶע כֵּלִים פוּן בֶּע וואס מען הָט מיט זיי בַּאדִינְט אין דִי הֵייליגְקייט (בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ) מֵיינְט מֶען אין מִשְׁכָּן וואס ער איז (וְהֵן כְּלֵי הַקְּטֹרֶת שֶׁמְּשָׁרְתִין בָּהֶם בְּמִזְבַּח הַפְּנִימִי) מען מֵיינְט דיא כֵּלִים פון די קְטוֹרֶת וָוס מען הָט זיי בֶּענוּצְט צוּ די ק וָוס מען הָט גֶערֵייכֶערְט אויף דעם אִינְוֶוייניגְסְטֶען מִזְבֵּחַ : (יג) וְדִשְּׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. מען זאָל אַראָפּנֶעמֶען דיא אַ מִזְבֵּחַ מֵיינְט מֶען (מִזְבַּח הַחִיצוֹן) פון דעם אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶען מִזְבֵּחַ וָוס מען איז אויף אים מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת : ווְ

רש"י

לשון מסך . אשר יוסך בהם : (ט) מלקחיה. כמין צבת שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה : מחתתיה. כף קטנה ושוליה פשוטין ולא סגלגלים ואין לה מחיצה אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן : נרת לוצי"ש בלעז שנותנים בהן השמן והפתילות : (י) מכסה עור תחש. (כלים לב) ל' כמין מרצוף: (יב) כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש. בתוך ה שהוא קדש מ והן כלי הקטרת שמשרתין בהם במזבח הפ (יג) ודשנו את המזבח. מזבח הנחשת: ודשנו.

שפתי חכמים

אחר נסיעת דגל מחנה יהודה כי היה נראה שנסיעת דגל יהודה הכריח לפרק המשכן ולכסות הארון : כ פי' לא הפתילה הדולקת כמו נר אלהים וגומר לכן פי' פה שהוא מורה על הכלי כי מלת נר מורה גם על הכלי : ל פי' שק גדול שמניס בו סחורות מדכתיב אל מסמע דבר שיש לו תוך : מ דק"ל דלא הל"ל אלא אשר יש בקדש ל"ל . ומתרץ מ"ה כתיב בקדש לומר שלא היו משרת

פירוש לתורת אלהים

האָבֶּן צוּ דֶר מְנוֹרָה אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ וָואס מֶען בַּאדִינְט דִי מְנוֹרָה מיט דִי כֵּלִים : (י) וְנָתְנוּ אוֹתָהּ אוּנ מֶען זָאל גֶעבֶּן דִי מְנוֹרָה וְאֵת כָּל כֵּלֶיהָ אוּנ אַלֶע אִירֶע כֵּלִים אֶל מִכְסֵה עוֹר תָּחַשׁ אִין אַזאַק פוּן פֶעל פוּן תְּחָשִׁים וְנָתְנוּ עַל הַמּוֹט אוּנ מֶען זָאל זִיא גֶעבֶּן אויף אַשְׁטַאנְג : (יא) וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב אוּנ אויף דֶעם פוּן גָאלְד יִפְרְשׂוּ זָאל מֶען פַר שְׁפְּרֵייטֶען בֶּגֶד תְּכֵלֶת יב) וְלָקְחוּ אוּנ זֵיי זָאלֶען נֶעמֶען אַלֶע כְּלֵי שָׁרֵת יְשָׁרְתוּ וָוס מֶען הָט מִיט זִיא בַּאדִינְט אִין הֵייל מֵיינְט מֶען אִין מִשְׁכָּן וְנָתְנוּ אֶל בֶּגֶד תְּכֵלֶת

הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן׃
יד וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כֵּלָיו אֲשֶׁר
יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֹּת אֶת־
הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ
עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בַדָּיו׃
טו וְכִלָּה אַהֲרֹן־וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּנְסֹעַ
הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־קְהָת

אונקלוס

בְּחָא וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי
שׁ אַרְגְּוָן׃ יד וְיִתְּנוּן
הִי יָת כָּל מָנוֹהִי דִּי
שׁוּן עֲלוֹהִי בְּהוֹן יָת
יָתָא וְיָת צִנּוֹרְיָתָא
מַגְרוֹפְיָתָא וְיָת
קַיָּא כֹּל מָנֵי
חָא וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי
אָה דִּמְשַׁךְ סַסְגּוֹנָא
וֹן אֲרִיחוֹהִי׃ טו וִישֵׁיצֵי
ן וּבְנוֹהִי לְכַסָּאָה יָת
שָׁא וְיָת כָּל מָנֵי
שָׁא בְּמִטַּל מַשְׁרִיתָא
ר כֵּן יֵעֲלוּן בְּנֵי קְהָת

רשב"ם

שות היו מצד הכלים כדרך כל משא
המוטות בטבעות שבצדי הכלים
בפ' המשכן. אבל אצל לשון ונתנו ראוי לומר על המוט ואצל לשון משא אמר במוט כדכתיב וישאוהו במוט. ונשא בם את השלחן. כדכתיב בכתף
ישאו. אין לכם משא אלא בכתף. כלומר בדבר זה נושאין זה: (טו) ואחרי כן יבאו בני קהת. לאחר שתכסו את הארון והכלים:

רש"י

הדשן מעליו: ופרשו עליו בגד ארגמן. (יומא
אש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת
עות והיתה שורפתו שהיו כופין עליה פסכתר (עירובין
ל נחשת: (יד) מחתת. שבהן חותים גחלים לתרומת
עשויה כמין מחבת שאין לה אלא שלש מחיצות ומלפניה
ת את הגחלים: מזלגות. צנוריות של נחשת שבהן מכין
ים שעל המזבח להפכן כדי שיתעכלו יפה ומהר: יעים.
גרפות ובלע"ז וודי"ל והן של נחושת ובהן מכבדין
דשן מעל המזבח: (טו) לכסת את הקדש. הארון
ח: ואת כל כלי הקדש. המנורה וכלי שרת:

בית יהודא

מזיגט מען (וְדִשְּׁנוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו) מען זאל אראפנעמען די אש
פון מִזְבֵּחַ: וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן. מען זאל פארשפרייטען
איריעה פון אַרְגָּמָן אויף דעם מִזְבֵּחַ, זאגט רש"י (וְאֵשׁ
שֶׁיָּרְדָה מִן הַשָּׁמַיִם) דער פייער וואס איז אראפגעקומען פון
הימעל אויף דעם מִזְבֵּחַ (רְבוּצָה תַּחַת הַבֶּגֶד כָּאֲרִי) איז ער
געלעגן אויף דעם מִזְבֵּחַ ווי א לייב אונטער די יְרִיעָה (בִּשְׁעַת
הַמַּסָּעוֹת) ווען מען האט געצויגען (וְאֵינָהּ שׂוֹרְפָתוֹ) אונ דער
פייער האט ניט פארברענט די יְרִיעָה (שֶׁהָיוּ כּוֹפִין עָלֶיהָ פְּסַכְתֵּר
שֶׁל נְחשֶׁת) מען האט באדעקט מיט אגרויסען קופערנעם
קעסיל אויף דעם פייער: (יד) וּמַחְתּוֹת. (שֶׁבָּהֶן חוֹתִין גֶּחָלִים
לִתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן) מיט די מַחְתּוֹת האט מען אוועקגעשארט די
ן פון ביידע זייטען ווען מען האט געדארפט נעמען די בִּיסֶל אש פון מִזְבֵּחַ אלע טאג אין דער פריה וואס דאס
תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (שֶׁעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחְבַת) דיא כלי איז געוועזן געמאכט ווי אַמַּחֲבַת (שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת) די כלי האט
דריי ווענט, פארנט איז ניטא א וואנט (וּמִלְּפָנֶיהָ שׁוֹאֶבֶת אֶת הַגֶּחָלִים) אונ מיט דעם פארנט שעפט מען אריין דיא
ן אין דיא כלי: וּמִזְלָגֹת. זאגט רש"י (צִנּוֹרִיּוֹת שֶׁל נְחשֶׁת) קופערנע גאפלען (שֶׁבָּהֶן מַכִּין בָּאֵבָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ) מיט די
ן גיט מען אשטעק אריין אין די פלייש וואס ליגט אויף דעם מִזְבֵּחַ אונ מען הייבט־אויף דיא שטיק פלייש (לְהָפְכָן)
אל זיא אומקערען אויף דיא אנדערע זייט (כְּדֵי שֶׁיִּתְעַכְּלוּ יָפֶה וּמַהֵר) דיא פלייש זאל געשווינט אונ גוט פארברענט
: וְיָעִים. זאגט רש"י (הֵם הַמַּגְרֵפוֹת וְהֵם שֶׁל נְחשֶׁת) דאס זענען קופערנע בעזימס (וּבָהֶן מְכַבְּדִין אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל
ח) מיט דיא בעזימס שארט מען אראפ די אש פון מִזְבֵּחַ: (טו) וּלְכַסּוֹת אֶת הַקֹּדֶשׁ. ווען אַהֲרֹן האט געענדיגט צו
קען דאס הייליגקייט, דעם ארון אונ דעם מִזְבֵּחַ: וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ. אונ אלע הייליגע כלים מיינט מען די

שפתי חכמים

באותן כלים כ"א במשכן וא"ל כלים אחרים למזבח הפנימי שלא היו
ין עליו אלא קטורת הסמים. (ג"א) לא שיהיה פירושו שישרתו
קודש דאם כן ה"ל לנקוד הבי"ת בשו"א אבל עכשיו שהיא
בפת"ח נשמע קודש הידוע והוא המשכן שהוא ידוע ביותר:
ג לא שישימו בו הדשן: ס דוקא בשעת המסעות נראית הגחלת כארי
אבל בשעת חנייתן לא היתה נראית מפני אש של המערכה שהית' מונחת
עליו ובכנסם הסירו כל האש ונראית הגחלת: ע בשלהי פרק המולא
תפילין פרש"י פסכתר סיר של נחושת סירות מתרגמינן פסכתרות:

פירוש לתורת אלהים

וְדִשְּׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ אונ זיי זאלען אראפ נעמען דם
פון דעם מִזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן אונ מען
דרויף פר שפרייטען אקלייד פון פורפיל וואל:
וְנָתְנוּ אונ מען זאל אויף אים געבען אלע זיינע
ם אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם וואס מען באדינט מיט די
ם אויף דעם מִזְבֵּחַ אֶת הַמַּחְתּוֹת די פאנען אֶת
גות די גאפלען וְאֶת הַיָּעִים אונ די קער ווישען
וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת אונ די שפרענג בעקן כֹּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אלע
כלים פון דעם מִזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו וגו': (טו) וְכִלָּה אַהֲרֹן
וּבָנָיו אַהֲרֹן אונ זיינע זיהן וועלען ענדיגען לְכַסּוֹת צו
באדעקען אֶת הַקֹּדֶשׁ די הייליגע זאכען דעם ארון מיט
דעם מִזְבֵּחַ אונ אלע הייליגע כלים די מְנוֹרָה אונ
די כְּלֵי שָׁרֵת בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה אז די מַחֲנֶה וועט וועלען
ציען וְאַחֲרֵי כֵן אונ דער נאך יָבֹאוּ זאלען קומען די בְּנֵי

לָשֵׂאת וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ
אֵלֶּה מַשָּׂא בְנֵי־קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
טז וּפְקֻדַּת אֶלְעָזָר ׀ בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
שֶׁמֶן הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת
הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַּת כָּל־
הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ
וּבְכֵלָיו׃ פ מפטיר יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ יח אַל־

אונקלוס

לְמִטַּל וְלָא יִקְרְ
לְקוּדְשָׁא וְלָא יְמוּ
אִלֵּין מַטּוּל בְּנֵי קְ
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ טז
מְסִיר לְאֶלְעָזָר בַּר אַ
כַּהֲנָא מִשְׁחָא דְאַנְהָרוּ
וּקְטוֹרֶת בּוּסְ
וּמִנְחָתָא תְדִירָא וּמִשְׁ
דִרְבוּתָא מַסְרַת
מַשְׁכְּנָא וְכָל דִי
בְּקוּדְשָׁא וּבְמָנוֹהִ
יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
אַהֲרֹן לְמֵימָר׃ יח

רש"י

ומתו. שאם יגעו חייבין פ מיתה בידי שמים: (טז) ופ
אלעזר. שהוא ממונה עליהם לשאת אותם שמן וקטר
המשחה ומנחת התמיד עליו מוטל לצוות ולזרז צ ול
בעת חנייתן: פקדת כל המשכן. ועוד היה ממ
משא בני קהת לצוות איש איש ק על עבודתו ועל משא
המשכן וכל אשר בו כל הסדורים למעלה בפרשה זו אש
בני גרשון ומררי שאינן מקדש הקדשים על פי איתמ
כמו שכתוב בפרשת נשא: (יח) אל תכריתו. אל

בית יהודא

מְנוֹרָה (וּכְלֵי הַשָּׁרֵת) אונ נאך כֵּלִים וואס זענען געווען צום בעדינונג אין מִשְׁכָּן: וָמֵתוּ. מיינט מען (שֶׁאִם יִגְּעוּ חַיָּיבִין מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם) אויב זיי וועלען אנרירען די היילגע כֵּלִים וועלען זיי פארשולדיגט ווערען צו שטארבען מיט דעם טויט וואס הקב"ה וועט אויף זיי שיקען: (טז) וּפְקוּדַּת אֶלְעָזָר. (שֶׁהוּא מְמוּנֶּה עֲלֵיהֶם לָשֵׂאת אוֹתָם) אויף וועלכע זאכען איז געווען אֶלְעָזָר אויפגענומען ער זאל זיי טראגען, זאגט רש"י (שֶׁמֶן וּקְטוֹרֶת וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה) די בוימאייל צו די מְנוֹרָה, אונ די קְטוֹרֶת, אונ די בוימאייל צום זאלבען דעם מִשְׁכָּן מיט די כֵּלִים (וּמִנְחַת הַתָּמִיד עָלָיו מוּטָל לְצַוּוֹת וּלְזָרֵז וּלְהַקְרִיב בְּעֵת חֲנִיָּיתָן) נאך אזאך האט געקערט צו אֶלְעָזָר ווען מ
גערוהט זאל ער אכטונג געבן מען זאל מַקְרִיב זיין די מִנְחַת הַתָּמִיד צו דער צייט: וּפְקוּדַּת כָּל הַמִּשְׁכָּן) · זאגט רש"
הָיָה מְמוּנֶּה) אויף נאך אזאך איז געווען אֶלְעָזָר אויפגענומען (עַל מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת) אויף די זאכען וואס דיא קינדער פ
האבען געדארפט טראגען (לְצַוּוֹת אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מַשָּׂאוֹ) ער זאל געביטען צו יעדר מענטש וואס ער ז
אונ ווס ער זאל טראגען (וְהוּא הַמִּשְׁכָּן וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ) פון מִשְׁכָּן אונ פון אליץ וואס איז דא אין מִשְׁכָּן (וְכָל הַסְּדוּרִים
בְּפָרָשָׁה זוֹ) די אלע זאכען וואס זענען גערעכנט פריער אין דיא פָּרָשָׁה (אֲבָל מַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּמְרָרִי) אבער די זאכען ו
קינדער פון גֵרְשׁוֹן אונ מְרָרִי האבען געטראגען (שֶׁאֵינָן מִקּוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים) וואס זענען ניט פון די גאנץ היילגע זאכע
אִיתָמָר הָיָה) איז דאס געווען דורך אִיתָמָר (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשָׁה נָשֹׂא) ווי עס שטייט אין, די סדרה נָשֹׂא: (יח) וְאַל תַּכ

שפתי חכמים

פ לא שאם לא יגעו ימותו כדמשמע פשוטו של קרא אלא מלת ימותו ולא בעת הנסיעה. וכ"ש שאין לומר שמיירי שהפרישו
אינו דבוק עם ולא יגעו רק שהוא דבוק עם מלת יגעו לבד הכא נתקדשה בכלי דאם כן היתה נפסלת ביוצא גם למה יפרשו אות
מדיוקא ולא יגעו הא אם יגעו ועליה קאי ימותו: צ וא"ת והרי וחביבה נלוה בשעתה ואם כן א"א לומר שנשא אותה בעת ה
תחלה פי' לשאת אותם. וי"ל דכך פירושו לשאת אותם שמן וקטרת ל"פ שעליו מוטל לצוות כו' ובזה נדחה קושיית הרמב"ן מדי
ושמן המשחה אבל מנחת התמיד עליו מוטל כו' אע"ג דמשמע שלשאת ז"ל: ק פי' לא שישאם הוא בעצמו כמו שמן המאור והשא
אכולהו קאי אף על המנחה מ"מ א"א לומר כן לפי שהמנחה זה קמח כתיב למעלה ואחרי כן יבואו בני קהת לשאת והוסיף לומר
ומקריבין עם הקרבן שמפרישין אותו עשרון לכבש ואינה קרויה מנחה בני קהת מפני שלא תטעה לומר שגם משא בני גרשון ומרר
אלא בזמן שמפרישין אותו לקרבן והוא בעת החנייה שאז היו מקריבין ע"פ אלעזר מדכתיב פקודת כל המשכן וזה אינו דמשא

פירוש לתורת אלהים

קְהָת צו טראגען די זאכען וְלֹא יִגְּעוּ אונ זיי זאלען ניט
אן רירען די היילגע זאכען אײדער מען דעקט זיי
צו ווארום אז זיי וועלען יא אן רירען וָמֵתוּ וועלען זיי
שטארבען אֵלֶּה די זאכען וואס פריער איז געשטאנען
מַשָּׂא איז די מַשָּׂא פון די בְּנֵי קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אין
אוהל מועד: (טז) וּפְקֻדַּת אונ דם באפעל פון אֶלְעָזָר
בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן איז ער זאל טראגען שֶׁמֶן הַמָּאוֹר דאס
אייל וואס מען דארף האבען צום לייכטען אין די
מְנוֹרָה וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים אונ דאס דעמפונג פון דעם
געווירץ וּמִנְחַת הַתָּמִיד אונ ער זאל אכטונג געבען מען
זאל מַקְרִיב זיין דעם מִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
אונ ער זאל טראגען דעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻ
ער האט צו באפעלען איבער די בְּנֵי קְהָת ע
איטליכען הייסען גיין צו זיין ארבעט אונ
מַשָּׂא ווס צו אים געהער פון דעם מִשְׁכָּן וְכָל
אונ אלע זאכען וואס איז פאר האנדען אין
בְּקֹדֶשׁ אין די זאכען ווס זענען היילג וּבְכֵלָיו א
זיינע כֵּלִים אויף דעם האט אליץ אֶלְעָזָר גע
באפעלען: (יז) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט האט
צו מֹשֶׁה אונ צו אַהֲרֹן אזוי צו זאגען: (יח) אַ
אֶת שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי איר זאלט ניט גורם
זאל פאר שניטען ווערען די מִשְׁפָּחָה קְהָת פון

שיצון ית שבטא
עית קהת מגו לואי:
ודא עבידו להון ויחון
לא ימותון במקרבהון
קדש קודשיא אהרן
בנוהי יעלון וימנון
תהון גבר גבר על
לחנה ולמטולה:
ולא יעלון למחזי כד
כסן ית מני קודשא
ולא ימותון: פפפ

תַּכְרִיתוּ אֶת־שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: יט וְזֹאת | עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מַשָּׂאוֹ: כ וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ: פפפ

קנ"ט פסוקים. תלקיהו סימן. ומפטירין והיה מספר בת"ע כהושע סימן ב'.

בעל הטורים

) וחיו. ב' וחיו ולא ימותו וחיו את בניהם ושבו בתרי עשר בענין
תולה נלמד שמלאך המות בטל לעתיד לבא וזהו וחיו את בניהם
ושבו וחיו ולא ימותו:

רשב"ם

(כ) כבלע את הקודש. כשסותרין את ההיכל כבוד ה' נגלה ואם יראו ימותו. כמו שמצינו באנשי בית שמש כי ראו בארון ה': כבלע. כמו בלע ה'. ודרך אורחותיך בלעו. בלע כל ארמנותיה. ומאשריו מבולעים. וכן כתיב למעלה שמשעה שהיו מתחילין לפרק את המשכן היו מתרחקים בני קהת כדכתיב ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרכת המסך וכל הפרשה עד וכלה אהרן ובניו לכסות וגומר ואחרי כן יבאו בני קהת:

רש"י

ס ר סימותו: (כ) ולא יבאו לראות כבלע את
קדש. לתוך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה בפרשה
זפרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוגית ובלוע
שלו ש הוא כסויו: חסלת פרשת במדבר

בית יהודא

מיינט מען (אַל תִּגְרְמוּ לָהֶם שֶׁיָּמוּתוּ) איר זאָלט ניט ברייגגען זיי צו אַעֲבֵירָה זיי זאָלן מוזען שטאַרבען: (כ) וְלֹא יָבוֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ. זיי זאָלן ניט קומען זעהן ווי מען וועט אַריינלייגען די הייליגע זאַכן יעדערע זאַך (לְתוֹךְ נַרְתֵּק שֶׁלּוֹ) אין זיין ש יד (כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁתִּי לְמַעְלָה בְּפָרָשָׁה זוֹ) ווי איך
אב געשריבן פריער אין די סֵדֶר (וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד פְּלוֹנִי) אויף די זאַך זאל מען פאַרשפרייטן דעם בגד (דיא יריעה)
כסו אותו בְּמִכְסֶה פְּלוֹנִית) דיא זאַך זאָל מען באַדעקען מיט דעם באַדעקונג (וּבָלוּעַ שֶׁלּוֹ הוּא כִּסּוּיוֹ) דָם באַדעקונג
הייסט איינגעשלונגען:

שפתי חכמים

רי ע"פ איתמר סיה. ל"פ על משא בני קהת היה ממונה אלעזר: ר הודיעני בזה שמלת תכריתו הוא מבנין הפעיל: ש וכן ת"א
כד מכסן ית מני קודשא:

פירוש לתורת אלהים

לְוִיִּם: (יט) וְזֹאת עֲשׂוּ און דָם זאָלט איר זיי טאָן
זיי זאָלן לעבן וְלֹא יָמֻתוּ און זאָלן ניט שטאַרבען
שְׁתָּם אַז זיי וועלן גענעהנן צו טראָגן די הייליגע
אַכן וָוס פריער איז געשטאַנען אַהֲרֹן זאָלען פריער
מען אַהֲרֹן מיט זיינע זיהן וְשָׂמוּ אוֹתָם און זיי זאָלן
אן זיי אִישׁ אִישׁ איטליכן מענטש פון די בְּנֵי קְהָת
עֲבוֹדָתוֹ אויף זיין דינסט וְאֶל מַשָּׂאוֹ און צו זיין
מַשָּׂא וָוס צו אים איז אָפּ געזעצט געוואָרן: (כ) וְלֹא יָבֹאוּ און די בְּנֵי קְהָת זאָלן ניט קומען לִרְאוֹת צו זעהן כְּבַלַּע אַז מען דעקט צו די הייליגע זאַכן וואָרום אַז זיי וועלען יוא זעהן וועלן זיי שטאַרבען נאָר אַהֲרֹן מיט זיינע זיהן זאָלען פריער צו דעקן אַלע זאַכן אַזוי ווי פריער איז געשטאַנען און דער נאָך זאָלן קומען די בְּנֵי קְהָת טראָגן די אַלע זאַכן:

הפטרת במדבר (בתרי עשר בהושע סימן ב)

היה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יֵאָמֵר

פירוש ע"ט

גאָט בָּרוּךְ הוּא הָט גזאָגט צו הוֹשֵׁעַ מַיינע קינדער יִשְׂרָאֵל האָבן גיזינדיגט האָט הוֹשֵׁעַ גזאָגט צו גאָט נעם דיר פאַר זייא אַנדערי אוּמָה הָט עס גאָט פאַר דראָסן וואָרום ער וואָלט בדאַרפט זאָגן זיי זענן דאָך די קינדער פון אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב זיי דיך אויף זיי מְרַחֵם דרום הָט אים גאָט גזאָגט נעם דיר אַווייב אַזוֹנָה הָט ער אַזוֹ גטאָן און האָט געהאַט מיט איר קינדער און דער נאָך הָט אים גאָט ב"ה גזאָגט פאַר וָוס האָסטו דיך ניט אָפּ גלערינט פון דיין רֶבִּי מֹשֶׁה דען וויא איך האב מיט אים אָן גהויבן צו ריידן הָט ער זיך אָפּ גשיידט פון זיין ווייב בדאַרפסטו דיך אויך אָפּ שיידן פון דיין ווייב און זאָלסט איר געבן אַגט הָט הוֹשֵׁעַ גזאָגט איך האָב אָבער קינדער פון איר הָט גאָט צו אים גזאָגט ווען דו וָוס דיין ווייב איז אַזוֹנָה און די קינדער זענען אֶפְשַׁר גאָר ניט פון דיר קאָנסטו זיא ניט גטען איז שון אַכָל שֶׁכֵּן די יִשְׂרָאֵל וָוס זענען די קינדער פון מַיינע לִיבּ האָבער אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הָט הוֹשֵׁעַ פאַר שטאַנען אַז ער הָט גזינדיגט הָט ער גבעטן גאָט פאַר די יִשְׂרָאֵל ער זאָל מְבַטֵּל זיין די גְזֵירוֹת וָוס ער הָט אויף זיי גוֹזֵר גְוֶועזן און הָט אָן גהויבן צו בענטשין די יְהוּדִים און הָט גזאָגט:

היה און עס וועט זיין מִסְפַּר די צאָל פון די יִשְׂרָאֵל וועט זיין מַחְמַת פילקייט אַזוי ווי דָם זאַמד פון דעם
אַזוי פיל וָוס זיי וועלן ניט קענען געציילט ים אֲשֶׁר וָוס עס קאָן ניט געמאָסטן ווערן און ניט

להם לא־עמי אתם יאמר להם בני אל־חי: ונקבצו בני־יהודה ובני־ישראל יחד
ושמו להם ראש אחד ועלו מן־הארץ כי גדול יום יזרעאל: אמרו לאחיכם עמ
ולאחותיכם רחמה: ריבו באמכם ריבו כי־היא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוני
מפניה ונאפופיה מבין שדיה: פן־אפשיטנה ערמה והצגתיה כיום הולדה ושמתי
כמדבר ושתה כארץ ציה והמתיה בצמא: ואת־בניה לא ארחם כי־בני זנונים המה
כי זנתה אמם הובישה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימ

משלי יהודא

במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. צום פארשטיין ווי אזו קען דס זיין אין דעם זעלביגן ארט וואס מען וועט זאגן אויף יודין זיי זענן ניט מיין פאלק וועט מען זאגן זיי זענן די קינדר פון לעבעדיגן גאט, צווייטונס הט דר נביא געדארפט אוספירן וועט מען זאגן זיי זענן מיין פאלק, פר וואס זאגט דר נביא "מען וועט זאגן זיי זענן די קינדר פון לעבעדיגן גאט", דר ענין איז למשל אין אדארף האבן געוואהנט צוויי גבירים. איינר איז געוועזן אגוטר מענטש, ווער עס איז גקומן אין זיין שטוב הונגעריג הט מען אים געגעבן עסין און אארט צום שלאפן ווי לאנג ער הט געוואלט זיין, דר אנדרר איז געוועזן אקארגר, ער הט אמענטשין ניט געוואלט אריין לאזין צו זיך אין שטוב, אמאהל הט געטראפען עס זענען געקומן אין דארף צוויי גנבים, איין גנב איז אריין גגאנגן צום גוטן מענטש, ער הט דארט גיגעסין גענעכטיגט, מען הט ניט געוואוסט אז ער איז אגנב, דר אנדרר גנב איז אריינגעגאנגן צום קארגן מענטש, דר קארגר הט אים אויך גיגעבן עסין און הט ביי אים גענעכטיגט. פאליציע הט געזוכט די צוויי גנבים און מען הט זיי געפונן אין דארף, איין גנב הט מען געפונן ביי דעם גוטן מענטש דעם אנדערן גנב הט מען געפונן בייא דעם קארגן, האבן די פאליציע געזאגט געווים האבן דיא צוויי גבירים שותפות מיט די גנבים, מען איז געקומן צום משפט הט דר שופט געזאגט דר קארגר מוז גיין אין תפיסה און בצאהלן פר אלע גנבות, ווייל דר קארגער לאזט ניט אריין צו זיך אין שטוב קיין מענטש, פר וואס הט ער דעם מענטש אריינגענומן, ווייל עס איז געווים ער איז זיין שותף צו אלע גנבות, און געווים איז זיין רייכקייט פון די גנבות, אבר דר אנדרר גביר ווער עס קומט צו אים נעכטיגט ביי אים און עסט ביי אים, קען זיין אז ער הט ניט גוואוסט אז ער איז אגנב, זעהן מיר די גוטקייט פון דעם מענטש ווייל ער הט געוואלט טאן טובות מיט מענטשין דריבר הט זיך אריינגעגנבת צוא אים אין שטוב דער גנב, און דיא זעלביגע גוטקייט זיינע הט אים גערעטעט פון פאליציע, זעהן מיר די זעלביגע גוטע מדה וואס הט צו אים גבריינגט דעם גנב די זעלביגע גוטע מדה הט אים גערעטעט ער זאל ניט גישטראפט ווערן, דס זעלביגע איז גיוועזן ביי יודין ווען זיי האבן געמאכט דעם עגל, ווייל זיי האבן גיוואלט די שכינה זאל זיין מיט זיי שטענדיג, און דר שטן הט זיי געוויזן משה איז גישטארבן, האבן זיי באלד גיזאגט צוא אהרן מאך פר אונז אזו אזאך וואס די שכינה זאל זיין אויף די זאך, און די זאך זאל ניט קענן שטארבין, ווי מען הט געמאכט דעם עגל, האבן די פעלקר גיזאגט די יודין זענן שוין ניט דיא פאלק פון הקב"ה, הט הקב"ה גיזאגט, פארקערט, אויף דעם ארט וואס איר זאגט אז יודין זענן ניט מיין פאלק ווייל צו זיי הט זיך אריינגעגנבת דר עגל, די מדה בריינגט זיי מען זאל אויף זיי זאגן זיי זענן די קינדער פון לעבעדיגן גאט, פון הקב"ה, ווארום האבן זיי דען גוואלט

פירוש ע"ט

געציילט ווערן מחמת פילקייט והיה און עס וועט זיין אין ארט אשר יאמר וואס עס איז געזאגט געווא
צו זיי איר זענט ניט מיין פאלק יאמר להם וועט צו זיי געזאגט ווערן זיי זענן די קינדער פון דע
לעבעדיגען גאט ונקבצו און זיי וועלען זיך אי
זאמלען די קינדער פון יהודה און ישראל מי
אנאנדר ושמו און זיי וועלן אויף זיי טאן איין ראש
דס איז דוד המלך און זיי וועלן אויף גיין פון ד
לענדער וואס זיי זענען דארטן געווען אין גלו
כי גדול ווארום עס וועט זיין גרויס יום דר טאג וו
די יהודים וועלן איין געזאמלט ווערען פון ד
ערטער וואס זיי זענן צו זייעט און צו שפריי
געווארן: זאגט גאט ברוך הוא אמרו זאגט צ
אייערע ברידר זיי זענן מיין פאלק און צו אייער
שוועסטער רוחמה דער בארמיגערן. זאגט נייטע
גאט ב"ה ריבו קריגט מיט אייער מוטער דס אי
דס דור וואס אצונד דס איז איין מוטער צום דו
וואס וועט זיין ריבו קריגט און זאגט צו כנסת ישרא
אז זיא איז ניט מיין ווייב און איך בין ניט אי
מאן ותסר און לאז זיא אפ טאן איר זנות פון אי
פנים ונאפופיה און איר ניאוף זאל זיא אפ טאן מבי
שדיה פון אירע בריסט זיי זאלן שוין ניט דינען ד
גלולים ווארום אז זיי וועלן ניט אזוי טאן פן טא
אפשיטנה וועל איך זיא אפ ציען כלומר די כנס
ישראל און וועל זיא שטעלן נאקעט כיום הולדה אז
ווי דעם טאג וואס זיי זענן געבארן געווארן אזוי וו
אין גלות מצרים האט זיך קיינער אויף דיר ני
דער בארימט אפילו אין דעם טאג אז דו ביז
געבארן געווארן איז דיין לייב געווארן געווארפ
אויף דעם פעלד און אז דו וועסט קיין תשוב
טאן טאמער וועל איך דיר היינט אויך אזוי טא
ושמתיה און איך גאט וועל זיא טאן כמדבר אזוי ווי
איך האב גוזר געוועזן אז די ישראל זאלען אוי
שטארבן אין דער מדבר ושתה און וועל זיא טא
אזוי ווי אוויסט לאנד והמתיה און איך וועל זיא
טויטען אין דארשט ואת בניה און אירע קינדר פו
כנסת ישראל וועל איך ניט דר בארמן כי בני זנוני
המה ווארום זיי זענען קינדר פון זנות כי זנתה אמ

דעם עגל, זיי האבען דאך נאר געוואלט הקב"ה זאל מאכען רוהען די שכינה צווישן זיי, מיט אטעות איז אריינגענבת
געווארן דר עגל, אבער זיי מיינען נאר צו דינען הקב"ה :

מרי ופשתי שמני ושקויי: לכן הנני־שך את־דרכך בסירים וגדרתי את־גדרה
תיבותיה לא תמצא: ורדפה את־מאהביה ולא־תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא
מרה אלכה ואשובה אל־אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה: והיא לא ידעה כי
נכי נתתי לה הדגן והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל: לכן אשוב
קחתי דגני בעתו ותירושי במועדו והצלתי צמרי ופשתי לכסות את־ערותה: ועתה
לה את־נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא־יצילנה מידי: והשבתי כל־משושה
ה חדשה ושבתה וכל מועדה: והשמתי גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה המה
אשר נתנו־לי מאהבי ושמתים ליער ואכלתם חית השדה: ופקדתי עליה את־ימי
בעלים אשר תקטיר להם ותעד נזמה וחליתה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה
אם־יהוה: לכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על־לבה: ונתתי לה
ת־כרמיה משם ואת־עמק עכור לפתח תקוה וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה

פירוש ע"ט

ארום זייער מוטער די כנסת ישראל הט כי זנה
ען דם הייסט זיי האבן חוטא געוועזן הובישה זיא
ט פר שעמט הורתם זייערע לערנער כלומר די
נים האבן זיך געשעמט פאר די עמי הארצים
ארום די רבנים האבען געשטראפט די עמי
ארצים זיי זאלן ניט גנבנען אונ ניט אנטלייען אוף
חים אונ די רבנים האבן דם אליין געטאן אונ
ארום האבן זיי באמת אזוי געזינדיגט זאגט דער
סוק אטעם כי אמרה ווארום די כנסת ישראל הט
זאגט אלכה איך וועל גיין אחרי מאהבי נאך מיינע
ב האבער אין וועג פון די געטצן דינער נותני
א געבן מיר מיין ברויט אונ מיין וואסער מיין
אל אונ מיין פלאקס מיין אייל אונ מיין שפייז
דרום הנני שך וועל איך פר צאמען דיין וועג
ט דערנער וגדרתי אונ איך וועל פר צאמען איר
אם אונ אירע שטעגן זיא זאל זיי ניט געפינען
י זיי זאלן דארטן ניט קאנען גיין אין שלעכטן
עג ורדפה אונ זיא וועט נאך יאגען אירע ליב
אבער דם פאלק מצרים אונ אשור זיי זאלן זיי
עלפן ולא תשיג אותם אונ זיא וועט זיי ניט גרייכן
נ זיא וועט זיי זוכען אונ זיא וועט פון זייא ניט
פינען איין הילף ואמרה וועט זיא זאגען אלכה
שובה איך וועל גיין אונ וועל מיך ווידער קערן
מיין ערשטן מאן דם מיינט מען הקדוש ברוך
א כי טוב לי ווארום דענסמאל אז איך האב גאט
דינט איז מיר בעסער געוועזן פון אצונד והיא אונ
א האט זיך ניט וויסענדיג געמאכט כי אנכי אז
יך האב איר געגעבן דם קארען אונ דם וויין אונ
ם אייל בירט וכסף הרביתי לה אונ איך האב צו איר
עמערט זילבער אונ גאלד עשו לבעל אונ זיי האבן
ם געמאכט צו דער עבודת כוכבים וואס הייסט
על: זאגט גאט ברוך הוא לכן דרום אשוב וועל
יך ווידער קערן אונ וועל צו נעמען מיין קארען
ין זיין צייט אז עס ווערט פארטיג די תבואה
ירושי אונ מיין וויין וועל איך אויך צו נעמען אין

זיין צייט אז עס וועט פארטיג ווערן והצלתי אונ
איך וועל אפ שיידען מיין וואל אונ מיין פלאקס
וואס עס איז געוועזן צו צו דעקן איר שאנד ועתה אונ
אצונד אגלה וועל איך אנטפלעקן איר שאנד פאר
די אויגען פון אירע ליב האבער ואיש אונ איין
מענטש וועט זיא ניט קאנען מציל זיין פון מיין
האנט והשבתי אונ איך וועל פר שטערן אלע אירע
פרייד אונ איר פייער טאג איר ראש חודש אונ
איר שבת אונ אלע אירע ימים טובים והשמותי אונ
איך וועל פר וויסטען איר וויינשטאק אונ אירע
פייגען בוימער אשר אמרה וואס די כנסת ישראל
פלעגט זאגן אתנה אמתנה וואס מיינע ליב האבער
האבן מיר דם גגעבן איך וועל די ערטער מאכן
צו וואלד אונ די חיות פון דעם וואלד וועלען די
פירות אויף עסן ופקדתי אונ איך וועל באפעלען
עליה אויף איר איך וועל אויף די ישראל ברענגען
איין פורעניות את ימי הבעלים אנטקעגען די טעג
וואס זיא איז מקטיר צו דער עבודת כוכבים בעל
ותעד אונ זיא האט זיך געצירט מיט איר נאז באנד
אונ מיט איר צירונג אונ זיא איז געגאנגען נאך
אירע ליב האבער אונ מיך האט זיא פר געסען
נאום יי דם זאגט גאט לכן דרום הנה אנכי מפתיה איך
וועל זיא איבער ריידען אונ איך וועל זיא פירען
אין בבל וואס עס איז גלייך אונ וויסט ווי א מדבר
ודברתי אונ איך וועל ריידען אויף איר הארץ זיי
וועלן זיך אין בבל צום הארצן נעמען אז עס איז
איר בעסער געוועזן אז זיא האט געטאן מיין רצון
איידער אצונד ונתתי אונ איך וועל געבן צו איר
אירע פרנסים אונ מנהיגים משם פון דארטן פון
גלות בבל ואת עמק עכור אונ מחמת די טריבע אונ
פינסטערע צרות וואס זיי וועלן ליידען וועט זיין
לפתח צו א טיר דם הייסט איין אן הויב תקוה פון
אהאפענונג פון תשובה טאן וענתה אונ זיא וועט
וואהנען שמה דארטען אזוי וויא די טעג פון אירע
יוגענט די כנסת ישראל וועט זיין אין בבל אזוי

לאנג

מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם׃ וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרְאִי־לִי עוֹד בַּעְ
וַהֲסִרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזָּכְרוּ עוֹד בִּשְׁמָם׃ וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בַּ
הַהוּא עִם־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁ
מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לָבֶטַח׃ וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁ
וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים׃ וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת־יְהוָה׃

פירוש ע״ט

לאנג ווי זיא איז געוועזן אין איר יוגענט אין גלות מצרים אונ אזוי וויא דער טאג אז זיא איז אויף געגאנגן פון מצרים הט זיא דאך פריער געשריגן צו ה׳ שם יתברך מחמת גרויסע צרות אונ דר נאך האב איך זיא אויס געלייזט וועט היינט אויך אזוי זיין וְהָיָה אונ עס וועט זיין בַּיּוֹם הַהוּא אין דעם זעלביגען טאג נְאֻם ה׳ טוא איך גאט זאגן תִּקְרְאִי וועט איר כנסת ישראל מיך רופען אִישִׁי דאס איז לשון ליבשאפט וְלֹא תִקְרְאִי אונ איר וועט מיך ניט רופען מיט דעם לשון בַּעְלִי דאס איז לשון האר וַהֲסִירוֹתִי אונ איך וועל אפ טאן אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים די נעמן פון די געטצן מִפִּיהָ פון איר מויל וְלֹא יִזָּכְרוּ עוֹד בִּשְׁמָם אונ מען וועט זייא שוין מער ניט געדענקן אין דעם נאמן פון די ישראל וְכָרַתִּי לָהֶם אונ איך וועל מאכן זיי כורת ברית זיין מיט די חיות פון דעם פעלד אונ מיט די פייגעל וואס זיי פליען

אונטער דעם הימעל אונ מיט די וואס ווידמע
אויף דער ערד וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב אונ איין בויגען אשווערד אונ בעלי מלחמות וועל איך צו בר
פון דער ערד אונ איך וועל זיי מאכן רוען זיבערליכען וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם אונ איך גאט ו
דיך כנסת ישראל מקדש זיין צו מיר פאר אפ
אויף אייביג אונ איך וועל דיך שוין מער פאר טרייבען אין גלות וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי אונ איך ו
דיך צו מיר מקדש זיין מיט צדקה אונ
משפט אונ מיט גענאד אונ מיט דר בארימה
אז איר וועט טאן צדקה אונ משפט וועל
מיט אייך טאן חסד מיט רחמים וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי
איך וועל דיך מקדש זיין בֶּאֱמוּנָה פון וועגען ד
אמונה וואס דו האסט געגלויבט אין מיר
אין די נביאים וְיָדַעַתְּ אֶת ה׳ אונ דו וועסט ווי
אז איך בין גאט׃

מנין המצות כפרשת נשא יש בה ח״י מצות ז׳ עשין י״א לאוין׃

[שסב] (עשה קמג) לשלח הטמאים מן המחנה שנא׳ וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש׃
[שסג] (לאו רכ) שלא יכנס כל טמא במקדש וכל שדומה לו לדורות כל העזרה משער ניקנור ולפנים שהיא עזרת ישראל ש
ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם׃
[שסד] (עשה קמד) להתודות על העונות והחטאים גדולים וקטנים שחטאנו לפני האל יתברך ואפי׳ מביטיל מצות עשה חי
אנו בעת שנרצה לשוב אליו לבקש סליחתו להתודות שנאמר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת הא
למעול מעל בה׳ ואשמה הנפש ההיא והתודו את חטאתם אשר עשו׃
[שסה] (עשה קמה) להביא האשה הסוטה אל הכהן שיעשה לה כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והביא האיש את אשתו אל הכהן וג
[שסו] (לאו רכא) שלא ינתן שמן בקרבן הסוטה שנא׳ והביא את קרבנה וגו׳ לא יצוק עליה שמן׃
[שסז] (לאו רכב) שלא ישים לבונה בקרבן הנזכר שנא׳ ולא יתן עליה לבונה׃
[שסח] (לאו רכג) שלא ישתה הנזיר יין ושכר היוצא מן הגפן שנאמר מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וגו׳׃
[שסט] (לאו רכד) שלא יאכל הנזיר ענבים לחים שנא׳ וענבים לחים לא יאכל׃
[שע] (לאו רכה) שלא יאכל הנזיר צמוקים שנאמר וענבים לחים ויבשים לא יאכל׃
[שעא] (לאו רכו) שלא יאכל הנזיר גרעיני הענבים הנקראים חרצנים שנא׳ מחרצנים לא יאכל׃
[שעב] (לאו רכז) שלא יאכל הנזיר קליפת הענבים הנקראת זג שנא׳ מחרצנים ועד זג לא יאכל׃
[שעג] (לאו רכח) שלא יגלח הנזיר אפי׳ שערה אחת כל ימי נזירותו שנא׳ תער לא יעבור על ראשו׃
[שעד] (עשה קמו) שיגדל הנזיר שער ראשו כל ימי נזרו בקדושה שנא׳ גדל פרע שער ראשו׃
[שעה] (לאו רכט) שלא יכנס הנזיר באהל המת שנא׳ על נפש מת לא יבא׃
[שעו] (לאו רל) שלא יטמא הנזיר למת כל עיקר שנאמר לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם׃
[שעז] (עשה קמז) שיגלח הנזיר את ראשו ויביא קרבנותיו כשישלים ימי נזירותו או כשיטמא שנאמר וזאת תורת הנזיר ב
מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אהל מועד והקריב את קרבנו וגו׳ וגלח הנזיר וגו׳׃
[שעח] (עשה קמח) שהכהנים יברכו את ישראל בכל יום שנא׳ כה תברכו את בני ישראל אמור להם וגו׳׃
[שעט] (עשה קמט) שנצטוה כל שבט לוי לשאת את הארון על כתפיהם כשירצו להוליכו ממקום למקום שנא׳ כי עבו
הקודש עליהם בכתף ישאו׃

במדבר ד נשא

אונקלוס

כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כא וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁ

פירוש לתורת אלהים

(כא) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אונ גאט הט גערעדט צו משה אזוי צו זאגן׃ (כב) נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ אנטפאנג

כב נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־
הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃
כג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן־
חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־
הַבָּא לִצְבֹא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה
בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ כד זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא׃
כה וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־

אונקלוס

מַר׃ כב קַבֵּל יָת
בַּן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אַף
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן
עֲיָתְהוֹן׃ כג מִבַּר
נִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא עַד
חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנֵי
ן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא
א לְמִפְלַח פָּלְחָנָא
שְׁכַּן זִמְנָא׃ כד דֵּין
ן זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן
לַח וּלְמִטּוֹל׃
וְיִטְּלוּן יָת יְרִיעָת

תולדות אהרן

אלו את יריעות המשכן שבת נח׃

רשב"ם

א. גם הם. לפי שכתב למעלה נשא את ראש בני קהת. ולאחר שנסדרו ונקבעו סדר המחנות והנייתן הוצרך לומר שילוח טמאים מן המחנות׃

רש"י

שא את ראש בני גרשון גם הם. כמו שצויתיך
על בני קהת א לראות כמה יש ב שהגיעו לכלל
׃ (כה) את יריעת המשכן. עשר ג התחתונות׃

בית יהודא

(כב) וְנָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם. הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאלְסְט צֵיילֶען דִי קֶעפּ פוּן גֵרְשׁוֹן'ס קִינְדֶר, זֵיי אוֹיךְ (כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קְהָת) אַזוֹי וִוי אִיךְ הָאבּ דִיךְ
עֶן אוֹיף דִי קִינְדֶר פוּן קְהָת דוּ זָאלְסְט זֵיי צֵיילֶען (לִרְאוֹת כַּמָּה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לִכְלַל עֲבוֹדָה) צוּ זֶעהֶן וִויא פִיל לְוִיִּם
דָא וָואס קֶענֶען קוּמֶען אַרְבֶּעטֶען אִין מִשְׁכָּן, אַזוֹי זָאלְסְטוּ צֵיילֶען דִי קִינְדֶר פוּן גֵרְשׁוֹן אוֹיךְ צוּ וִויסֶען וִוי פִיל
א בַּיי זֵיי וָואס קֶענֶען קוּמֶען אַרְבֶּעטֶען אִין מִשְׁכָּן׃ (כה) וְאֶת יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן. מֵיינְט מֶען (עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת) דִי

דעת זקנים מבעלי התוספות

שא את ראש בני גרשון גם הם. לפי שבמנין דלעיל
שמבן חדש ומעלה נמנו בני גרשון תחלה לפי שהיה
ובני לוי שנא' ובני לוי גרשון וקהת ומררי ובמנין זה
שלשים ומעלה נמנו בני קהת תחלה לפי שעקר עבודה
הארון והמזבחות לכך הזכיר על בני גרשון גם הם
ד לא הנחתים לגמרי מלמנות אלא גם הם תמנה׃

שפתי חכמים

א הא דנקט רש"י כמו שצויתיך על בני קהת ולא כמו שנשאת לבני קהת משום דעדיין לא נשא את ראש של בני קהת אלא הקב"ה צוה למשה שישא את ראשם לעיל בפ' במדבר והמעשה כתיב בפרשה זו לכך נקט כמו שצויתיך על בני קהת ר"ל כך מצוה אני אותך גם על בני גרשון ויהיה מלת גם דבוקה עם לבית אבותם למשפחותם וגו'. ועי"ל דק"ל הול"ל גם אותם כי מלת הם נופל על דבר אחר כגון הם ילכו הם ישרתו אבל על נשא אינו נופל לשון הם אלא אותם לכך פי'
יתיך וכו' ואותם אינו נופל על שתי מלות אלו על פועל ועל נפעל. מלאתי: ב הא דלא נקט כך כמו שצויתיך על בני קהת לישא
ס משום דק"ל למה לא כתב נשא גם את ראש וגו' ואז לא היה צריך למכתב הם ומתרץ דאי הוה כתיב נשא גם וגו' היה משמע
בל מנינם מבן כ"ה שנה ומעלה א"כ מבן חודש ומעלה לכך כתב גם בסוף לומר לך דגם לא קאי אנשא דלעיל אלא קאי אמבן
וגו' דלמטה וזהו שנקט שהגיעו לכלל עבודה דהיינו מבן ל' שנה עד בן כ'. מלאתי: ג הרא"ם פי' מדכתיב אחריו ואת אהל מועד

פירוש לתורת אלהים

פוּן דִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם זֵיי אוֹיךְ אַזוֹי וִוי
האב דִיר גֶעהֵייסֶען צֵיילֶען דִי בְּנֵי קְהָת וִוי פִיל
שֶׁען עֶס אִיז דָא בַּיי זֵיי וָואס זֶענֶען אַלְט פוּן
עג יָאר בִּיז פוּפְצִיג יָאר אַזוֹ זָאלְסְטוּ דִי בְּנֵי
אוֹיךְ צֵיילֶען צוּ וִויסֶען וִוי פִיל מֶענְטְשֶׁען
י אִיז דָא פוּן דְרַייסֶעג בִּיז פוּפְצִיג יָאר׃
זֹאת עֲבוֹדַת דָאס אִיז דִי דִינְסְט פוּן מִשְׁפְּחוֹת
נִי לַעֲבוֹד צוּ דִינֶען וּלְמַשָּׂא אוּנ צוּ טְרָאגֶען׃
נָשְׂאוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן טְרָאגֶען דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע
ת פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד דָם

ליקוטי יקרים

(כב) נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם וגו'. מִיר זֶעהֶן אִין דֶעם פָּסוּק צְוֵויי קֻשְׁיוֹת, אֵיין קֻשְׁיָא אִיז פַאר וָואס שְׁטֵייט בַּיי דִי קִינְדֶער פוּן קְהָת לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם, אוּנ בַּיי דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן שְׁטֵייט פַארֶקֶערְט לְבֵית אֲבוֹתָם, לְמִשְׁפְּחוֹתָם, אוּנ צוּ וָואס שְׁטֵייעֶן דִיא צְוֵויי ווערְטֶער גַּם הֵם, זֵיי אוֹיךְ, נָאר מִיר ווייסֶען דִי צְוֵויי קִינְדֶער פוּן לֵוִי, גֵרְשׁוֹן אוּנ קְהָת, הָט יֶעדֶער גֶעהַאט אַמַעֲלָה וָואס בַּיי דֶעם אַנְדֶערֶען אִיז דִי מַעֲלָה נִיט גֶעוֶוען, גֵרְשׁוֹן הָט גֶעהַאט אַמַעֲלָה, עֶר אִיז גֶעוֶוען אַבְּכוֹר, אֲפִילוּ בַּיי דִי צַייט אִיז שׁוֹין נִיט גֶעוֶוען דִי הֵיילִיגְקֵייט בַּייא דִי בְּכוֹרִים, דָאס אִיז נָאר גֶעוֶוען בַּיי דִי בְּכוֹרִים יִשְׂרְאֵלִים, ווייל זֵיי הָאבֶּען גֶעדִינְט צוּם עֵגֶל, אָבֶּער דִי בְּכוֹרִים פוּן לְוִיִּם, זֶענֶען גֶעוֶוען הֵיילִיגֶער פוּן אַלֶע לְוִיִּם, ווארוּם אַלֶע לְוִיִּם הָאבֶּען נִיט גֶעדִינְט צוּם עֵגֶל, דְרִיבֶּער הָאבֶּען דִי בְּכוֹרִים פוּן דִי לְוִיִּם נִיט פַארְלָארֶען
תוּם אוּנ זֵייעֶר הֵיילִיגְקֵייט, נָאר דִי מַעֲלָה פוּן גֵרְשׁוֹן אִיז צוּ אִים גֶעקוּמֶען פוּן זַיינֶע אֶלְטֶערֶן, ווייל זֵייא הָאבֶּען אִים צוּ
גֶעבָּארֶען, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, זָאלְסְט אוֹיפְהֵייבֶּין דֶעם קָאפּ פוּן דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן,
זֵיי גֶעבֶּען אַגְרוֹיסְקֵייט מֶער פוּן דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי, ווארוּם גַּם הֵם, זֵייא הָאבֶּען אוֹיךְ אַגְרוֹיסְקֵייט, זֵייעֶר גְרוֹיסְקֵייט
ת אֲבוֹתָם, צוּ זֵייעֶרֶע אֶלְטֶערֶען, ווייל גֵרְשׁוֹן אִיז דֶער בְּכוֹר בַּיי זַיינֶע אֶלְטֶערֶען, ווֶעסְטוּ פְרֶעגֶען דִיא מַעֲלָה פוּן דִי
אִיז דָאךְ בָּטֵל גֶעוָוארֶן, לְמִשְׁפְּחוֹתָם, צוּ זֵייעֶר מִשְׁפָּחָה, בַּיי דִי מִשְׁפָּחוֹת לְוִיִּם אִיז דִיא מַעֲלָה פוּן בְּכוֹרָה נִיט בָּטֵל גֶעוָוארֶן
זֶעהֶן דִיא בְּכוֹרִים פוּן לְוִיִּם לֵייזְט מֶען נִיט אִיהם אוֹיף פִינְף טָאלֶער, ווייל זֵייעֶר הֵיילִיגְקֵייט בְּלַייבְּט אֵייבִּיג בַּיי זֵיי
ת הָאט גֶעהַאט אַמַעֲלָה ווייל פוּן אִים אִיז גֶעבָּארֶען גֶעוָוארֶען מִרְיָם אַהֲרֹן מֹשֶׁה, אִיז גֶעוֶוען דִי מַעֲלָה פוּן דִיא קִינְדֶער

אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ
אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת־מָסַךְ
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ כו וְאֵת קַלְעֵי
הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ ׀ פֶּתַח ׀ שַׁעַר
הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־
כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר

אונקלוס

מַשְׁכְּנָא וְיָת מַשְׁכַּן זִ
חוֹפָאֵהּ וְחוֹפָאָה דְסַ
דִּי עֲלוֹהִי מִלְעֵלָּא
פְּרָסָא דִּתְרַע מַשְׁ
זִמְנָא׃ כו וְיָת סְ
דַרְתָּא וְיָת פְּרָ
דְמַעֲלָנָא דִּתְרַע דַּ
דִּי עַל מַשְׁכְּנָא
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר
אֲטוּנֵיהוֹן וְיָת כָּל
פָּלְחָנְהוֹן וְיָת כָּל
תו"א על המשכן ועל המזבח סביב

בית יהודא

אונטערשטע צעהן יריעות׃ [וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד]. מיינט מען (יריעות עזים) די יריעות וואס זענען געמאכט פון האר פון ציגען (העשויות לאהל עליו) וואס זענען געמאכט צו זיין אגעצעלט [אבעדעקונג] אויף די אונטערשטע יריעות׃ [ומכסהו]. מיינט מען (עורות אילים מאדמים) דיא פעל פון אילים וואס זענען געפארבט רויט [אילים זענען שעפסען זכרים] וואס זענען אלטער פון דרייצעהן חדשים׃ [ומסך פתח]. מיינט מען (וילון המזרחי) דר פרוכת וואס איז געהאנגען די מזרח זייט פון משכן׃ (כו) [ואשר על המשכן]. זאגט רש"י (כלומר) מען מיינט (הקלעים והמסך של חצר) דיא לייוונט ווענט און דער פרוכת [פארהאנג] פון דעם הויף פון משכן (הסוככים ומגינים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב) פארשטעלן און בעשיצען אויף דעם משכן און אויף דעם קופערנעם מזבח, ארום אין אלע זייטן׃ [ואת כל אשר

רש"י

ואת אהל מועד. יריעות עזים ד העשויות לאהל
מכסהו. עורות אילים ה מאדמים׃ מסך פתח
ו המזרחי׃ (כו) אשר על המשכן. כלומר הקלעים
של חצר הסוככים ומגינים על המשכן ז ועל
ח הנחשת סביב׃ ואת כל אשר יעשה להם. כתרגו

שפתי חכמים

שהם י"א יריעות עזים הקרוים אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל׃ ד כל זה פירש"י בפרשת ויקהל׃ ה וכאלו אמר ומכסהו והכרה וא"ו וכמוהו רבים דאל"כ למה זכר מכסה התחש לבדו ולא מכסה העורות אילים׃ ו כבר מפורש בפ' במדבר. ומ"ש המזרחי אינו הבדל כי אין וילון אחר על פתח אהל מועד חוץ מן המזרחי רק הוא תוספת ביאור [ובג"א] פי' שם לאפוקי חצי יריעה הכפולה לפני פתח אהל מועד למזרח כדלעיל פ' תרומה שהיא מחוברת עם שאר היריעות ואין לה שם בפני עצמה׃ ז דק"ל דקלעים היו כמו דפנות סביב החצר ואינו נופל בו לשון על המשכן דעל משמע שהיה למעלה על המשכן. ומתרץ דה"פ הסוככים ומגינים על המשכן כלומר דצריך להגיה תיבה אחת אשר סוככים על המשכן כי מדרך הלשון לומר שהוא מגין עליו ומגינים עליו סביב. ויש מקשים למה לא פי' רש"י לעיל בפרשת במדבר דכתיב וקלעי החצר ואת מסך פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב וגו' ולא פי' שם כלום ולפי מה שפי' הרא"ם ריש פ' בהעלותך גבי להעלות נר תמיד שכפ' אמור שלא פי' רש"י שם כלום כ' וז"ל כי המפרש פעם יפרש כל הבחינות הנופלות על הלשון ופעם יפרש קצת מהן ופעם יסמוך על מה שפי' במקום אחר ולא פי' שם כלום עכ"ל ול"נ רש"י הוכרח לפרש פה לפי שפי' הוא פשוט

מטום דהכא כתיב ואת מסך פתח שער החצר וכו' וקשה כפ
נ"ל דהיינו פתח והיינו שער. ועוד יש להקשות על הפס"ק ד
פתח ובין מלת שער ומפני זה יבא הטועה לטעות ולפרש
כאלו אמר ואת מסך פתח ואת מסך שער החצר ויפרש הס
הפתח החצר הוא שער המזרחי של חצר ומסך שער הוא
אהל מועד שגם הוא נקרא שער החצר מפני שהוא פתוח
המשכן וזהו שאמר אשר על המשכן כלומר שער החצר אשר הו
אל המשכן ואל המזבח ועל דכתיב הכא פי' ל' סמוך הוא וה
לפני זה ואת מסך פתח אהל מועד פי' הוא פרוכת המסך של
קדשי הקדשים ונקרא פתח אהל מועד מפני שהוא עומד בפ
מועד והיה עולה על הדעת לומר שגם הפרכת שלפני בי
הקדשים היה במשא בני גרשון וזה אינו אמת כי פרכת המ
במשא בני קהת כדכתיב לעיל בפ' במדבר ובא אהרן וגו'
את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדות מ"ה פירש"י הכא
המשכן כלומר הקלעים וכו' הסוככים ומגינים על המשכן
ח דק"ל כיון דקלעים היו מסבבים על המשכן פשיטא שהיו סבי
שהיה במשכן ועוד שהרי הקרשים היו מגינים על מזבח הזה
דלאו מזבח הזהב הוא שהיה במשכן אלא מזבח הנחשת שה

ליקוטי יקרים

פון קהת, אמעלה פון משפחה, דריבער זאגט דער פסוק נשא את ראש בני קהת, זאלסט אויפהייבן דעם קאפ פון די קינדער פון קהת, זאלסט זייא געבען כבוד, זייער כבוד קומט זייא למשפחותם, וועגען זייער משפחה, ווייל אין זייער משפחה איז דא מרים אהרן משה, וועגען זכות פון מרים האבען יודען געהאט וואסער אין דער מדבר, פון שטיין, וועגען זכות פון אהרן האבען יודען געהאט די וואלקינס ארום די מחנה, און וועגען זכות פון משה האבען יודען געהאט דעם מן און דיא תורה, דריבער קומט זיי צו טראגען דעם ארון מיט די לוחות, די לוחות האט געברייגנט משה, און משה איז געגאנגען מיט די מחנה קהת, זיין משפחה, ווי אזוי קען דאס זיין מען זאל צו נעמען דיא לוחות פון מחנה קהת וואס משה איז מיט זיי, און געבען אין איין אנדער מחנה, צו מחנה גרשון, דריבער

פירוש לתורת אלהים

מיינט מען די יריעות וואס מען האט געמאכ
האר פון ציגען מכסהו זיין דעק וואס מען
געמאכט פון רויטע פעל פון ווידער ומכס
די דעק פון פעל פון תחשים אשר עליו וואס
אויף דעם משכן מלמעלה פון אויבען ואת מ
דעם פארהאנג וואס איז געהאנגען פר דער ט
דעם אוהל מועד׃ (כו) ואת קלעי און די אום
פון דעם חצר ואת מסך און דעם פארהא
העננגט פר דער טיר פון דעם חצר אשר ו
קלעים זענען ארום דעם משכן און ארום
מזבח ואת מיתריהם און זייערע שטריק ואת

אלע כלים וואס מען דארף האבען צו זייער בעדינונג ואת כל און אלע די זאכען וואס מע

יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ׃ כז עַל־פִּי אַהֲרֹן
וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי
לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכֹל עֲבֹדָתָם
וּפְקַדְתֶּם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת
כָּל־מַשָּׂאָם׃ כח זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד
וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן׃ ס כט בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם׃ ל מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־
חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא
לַצָּבָא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד׃ לא וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם

אונקלוס

לְהוֹן וְיִפְלְחוּן׃
מֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
ל פָּלְחַן בְּנֵי
לְכָל מַטּוּלְהוֹן
פָּלְחַנְהוֹן וּתְמַנּוּן
בְּמַטְּרָא יָת כָּל
ון׃ כח דֵּין פָּלְחַן
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן
וּמַטַּרְתְּהוֹן בִּידָא
ר בַּר אַהֲרֹן
כט בְּנֵי מְרָרִי
ת הוֹן לְבֵית
הוֹן תִּמְנֵי יָתְהוֹן׃
ר תְּלָתִין שְׁנִין
וְעַד בַּר חַמְשִׁין
תִמְנִנּוּן כָּל דְּאָתֵי
לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן
זִמְנָא׃ לא וְדָא
מַטּוּלְהוֹן לְכָל
הוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא
דפי

רש״י

ר להון ט לבני גרשון׃ (כז) על פי אהרן ובניו.
בנים ממונה י עליהם ביד איתמר בן אהרן הכהן׃
די קינדער פון גרשון, דאס זאלן זיי טאן׃ (כ
עלכער פון אהרן׳ס קינדער איז געוועז אעלצטער אויף

בית יהודא

להם]. זאגט רש״י (כתרגומו) ווי דר תרגום שרייבט (וית כל דיתמסר להון) אלץ וואס וועט געגעבן ווערען צו זיי (לבני (כז) ועל פי אהרן ובניו]. זאגט רש״י (ואיזה מהבנים ממונה אויף זייא (ביד איתמר בן אהרן הכהן) דאס איז געוועז איתמר

שפתי חכמים

פי׳ ולא לכלים הסמוך לו כי אין לכל כלי עבודתם כלים ם לא תפול עליהם לא מסירה ולא עשייה אבל המסירה ני גרשון ועוד דאי קאי על הכלים או היה לו לכתוב אשר
יעשה להם לעובדן לכך הביא התרגום דפי׳ העשייה ל׳ מסירה וכינוי להם קאי על בני גרשון הנזכרים לעיל שכל האמורים בזאת הפ׳ נמסרים בידם׃ י דק״ל דהפסוקים סתרו זה לזה דהפסוק אומר ע״פ

פירוש לתורת אלהים

זיי ועבדו׃ זאלן זיי דינען זיי זאלן תמיד
עט טאן ווען מען דארף ציען זאלען זייא
נוף ליגען און ווען מען דארף רוען
דאס אויף שטעלן׃ (כז) על פי אהרן ובניו
הרן מיט זיינע זיהן תהיה כל עבודת זאל
דינונג פון די בני גרשון לכל משאם צו
ן וואס זיי דארפן טראגן ולכל עבודתם און צו
ערע בעדינונג ופקדתם עליהם במשמרת און
ט באפעלן אויף זיי מיט היטונג את כל
לע זאכען וואס זיי דארפען טראגען׃
די אלע זאכן וואס פריער איז געשטאנען

ליקוטי יקרים

האבען די קינדער פון קהת געמוזט טראגען די לוחות, און אז זייא האבען געטראגען דיא לוחות וועגען משה, האבען זייא געטראגען דעם טיש מיט דעם לחם הפנים, פון דעם לחם הפנים איז געקומען די ברכה צום מן, וואס איז געוועזן אין זכות פון משה, די ליכטיגקייט פון די מנורה איז געוועזן אעדות אז די שכינה איז אין משכן, דיא ליכטיגקייט פון דיא מנורה האט פארשטעלט מען זאל נים הנאה האבען פון די ליכטיגקייט פון די שכינה, דריבער וועגען כבוד פון משה וואס ער איז געוועזן אין מחנה קהת, האבען דיא קהתים געמוזט טראגען דיא אלע הייליגע זאכען פון משכן, נאך קהת איז געוועזן גרשון דער בכור, און ווייל מררי האט נים געהאט יחוס משפחה, און נים בכירה, איז ער געווען דער לעצטער און ביי אים שטייט נים נשא את ראש והמעתיק ימ״ו׃

משפחות איז די ארבעט פון דיא משפחות פון די בני גרשון אין אוהל מועד ומשמרתם און זייער
זאל זיין ביד דורך איתמר דר זוהן פון אהרן הכהן ער זאל זיין איבער זייא דער ממונה
ן וועט דארפען צו צו געמען אדער צו נוף שטעלן זאל ער שאצען מען זאל דאס טאן׃

לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו׃
לב וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם
וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם
וּלְכֹל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־
כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם׃ לג זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם
בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ לד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָתִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם׃ לה מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־
חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ לו וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַּיִם שְׁבַע
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ לז אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָ[תִי]
כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן [...]

אונקלוס

דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וְעַבְ[...]
וְעַמּוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִ[י]
לב וְעַמּוּדֵי דְדַרְתָּא [...]
סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִכֵּ[...]
וְאַטוּנֵיהוֹן לְכָל מָ[...]
וּלְכֹל פָּלְחָנְהוֹן וּבְשְׁ[...]
תְּמַנּוּן יָת מָנֵי מַ[...]
מַטּוּלְהוֹן׃ לג דָּא [...]
זַרְעֲיַת בְּנֵי מְרָרִי
פָּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן
בִּידָא דְּאִיתָמָר
אַהֲרֹן כַּהֲנָא׃ לד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַ[...]
כְּנִשְׁתָּא יָת בְּנֵי
לְזַרְעֲיָתְהוֹן וּלְ[...]
אֲבָהָתְהוֹן׃ לה
תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא
בַּר חַמְשִׁין שְׁנִי[...]
דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָ[...]
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ לו
מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעֲ[...]
תְּרֵין אַלְפִין שְׁבַע
וְחַמְשִׁין׃ לז אִלֵּין
זַרְעֲיַת קְהָת כָּל [...]

בית יהודא

[...]דֶר זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ (לב) וִיתֵדוֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם] . זֵייעֶרֶע
טְשְׁוֶועֶקֶעם אוּנ שְׁטְרִיק (שֶׁל־עַמּוּדִים) פוּן דִי זֵיילֶ֗ן (שֶׁהֲרֵי יְתֵדוֹת
וּמֵיתְרֵי הַקְּלָעִים) וָוארוּם דִי טְשְׁוֶועֶקֶס אוּנ דִי שְׁטְרִיק פוּן דִי
לַיינְוָוענְדֶענֶע וֶוענְט (בְּמַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ) הָאבְּן גֶעטְרָאגֶען דִי קִינְדֶער פוּן גֵּרְשׁוֹן (וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לִירִיעוֹת[...]

רש"י

(לב) ויתדתם ומיתריהם. של עמודים שהרי[...]
ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היו ויתדות ומית[...]

שפתי חכמים

[...]אהרן ובניו ואח"כ כתיב ביד איתמר בן אהרן הכהן ומתרץ דפסוק
[...]בני פי' הוא על הפסוק דלעיל איזה מן הבנים ממונה עליהם כו'
[...]ומפרש איתמר בן אהרן. וא"ת כיון דאין ממונה אלא איתמר למה
כתיב לעיל ובניו לשון רבים. אין זה קושיא דבכמה מקומות מצינו ל'[...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לז) על פי ה' ביד משה. בבני קהת ובני מררי כ[...]
משה ובבני גרשון לא נאמר אלא על פי ה'. וי"ל [...]
של מעלה דאל תכריתו משפחות הקהתי כתיב וידב[ר...]
משה ואל אהרן לפיכך כתיב כאן דמשה פקד ומפי[...]
נאמר למשה ובבני מררי דלא כתיב בהו וידבר ה'[...]
[...]מררי למשפחותם וגו' פירש בסוף הפרשה דעל פי ה' ביד משה היה אבל גבי בני גרשון כתיב למעלה וידבר ה' אל מ[...]
אהרן לא נזכר כלל לפיכך לא הוצרך גבי בני גרשון ביד משה:

פירוש לתורת אלהים

(לא) וְזֹאת אוּנ וָוס וַייטֶער אִין פָּסוּק וֶועט שְׁטֵיין זָאלְט אִיר צֵיילֶען אֶת כְּלֵי דִיא כֵּלִים מֶען זָא[...]
מִשְׁמֶרֶת אִיז דָם הִיטוּנְג פוּן זֵייעֶר מַשָּׂא קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן אִיטְלִיכֶע כֵּלִי מִיט אִיר נָאמֶען׃ (לג) זֹאת עֲבֹ[דַת...]
דִיא בְּרֶעטֶער פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וּבְרִיחָיו אוּנ זַיינֶע [...] אִיז דִי בֶּעדִינוּנְג פוּן מִשְׁפְּחוֹת מְרָרִי לְכָ[ל...]
רִיגֶלֶען׃ (לב) וּבְשֵׁמוֹת אוּנ מִיט דִיא נֶעמֶען תִּפְקְדוּ [...] (לד) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן [...]

פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ ס שני לה וּפְקוּדֵי
בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם׃ לט מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא
לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
מ וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים׃ מא אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד
אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה׃
מב וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם׃ מג מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־
חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ מד וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃ מה אֵלֶּה פְּקוּדֵי

אונקלוס

שְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא
ה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא
בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
וּמִנְיָנֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
עֲיָתְהוֹן וּלְבֵית
הָתְהוֹן׃ לט מִבַּר
תִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא וְעַד
חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל
תֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא
שְׁכַּן זִמְנָא׃ מ וַהֲווֹ
יָנֵהוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
ית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵין
פִין וְשִׁית מְאָה
לָתִין׃ מא אִלֵּין מִנְיָנֵי
צֲיַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל
לַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי
א מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל
מְרָא דַיְיָ׃ מב וּמִנְיָנֵי
עֲיַת בְּנֵי מְרָרִי
רְעֲיָתְהוֹן לְבֵית
הָתְהוֹן׃ מג מִבַּר
תִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא וְעַד
חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי
ילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן
נָא׃ מד וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן
עֲיָתְהוֹן תְּלָתָא אַלְפִין
אתָן׃ מה אִלֵּין מִנְיָנֵי

זרעית

רש"י

עות ולקלעים מלמטה שלא תגביהם הרוח ויתדות
תרים היו לעמודים ב סביב לתלות בהם הקלעים ל
פתם העליונה בלונסות וקונדסין מ כמו ששנויה

בית יהודא

מִלְּמַטָּה שֶׁלֹּא תַגְבִּיהֵם הָרוּחַ) צוּ דִי יְרִיעוֹת וָוס זֶענֶען גֶעהָאנְגֶען
אוֹיף דִי וֶוענְט פוּן מִשְׁכָּן אוּנ צוּ דִי לֵיינְוֶוענְדֶענֶע וֶוענְט וָוס
אַרוּם הוֹיף פוּן מִשְׁכָּן, אִיז גֶוועֶן אוּנְטֶען טְשְׁוֶועקֶעס וְלַאנְגֶע
שְׁטִיקֶר קוּפֶּער אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט אִין דִי עֶרְד ו אוּנ צוּ גֶעבּוּנְדֶען
ן שְׁטְרִיק דֶר וִוינְט זָאל זֵיי נִיט קֶענֶען אוֹיפְהֵייבִּין (וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לָעַמּוּדִים סָבִיב) אוּנ צוּ אַלֶע זַיילֶען וָואס זֶענֶען
ן אַרוּם הוֹיף אִיז גֶוועֶן צוּא זֵייא הָאקִין אוֹיבִין אִין דֶערְהֵייך (לִתְלוֹת בָּהֶם הַקְּלָעִים) מִיט שְׁטְרִיקְלַאךְ מֶען זָאל אוֹיף זֵיי
פְהֵיינְגֶען דִי לֵיינְוֶוענְדֶענֶע וֶוענְט (בִּשְׂפָתָם הָעֶלְיוֹנָה) בַּייא דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטֶען בְּרֶעג (בִּבְלוֹנְסוֹת וְקוּנְדְּסִין) מִיט פִיל עֶרְלֵייא
עקְלִיךְ וָואס זֶענֶען גֶעלֶעגֶן אוֹיף דִי הָאקֶן (כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיָה בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן) וִוי עֶס אִיז גֶעלֶערְנְט אִין דִיא סֶדְרָה תְּרוּמָה

שפתי חכמים

ם של בן א' כמו ובני דן חושים. ובני פלוא אליאב: ב מפרש כזה
ן מלינו שהיה לתרווייהו יתדות ומיתרים. וא"ת והא לעיל כפ'
כי פירש"י את מיתרין של משכן והאהל ולא של חצר והכא פרש"י
תרי החצר היו גם כן לבני גרשון. וי"ל דהא דפי' רש"י לעיל ולא
חצר ר"ל דמיתרים של המשכן היו כולם במשא בני גרשון אבל של
לא היו כולם במשא בני גרשון אלא קצתם במשא בני גרשון
וקצתם במשא בני מררי כמו שפירש כאן וק"ל: ל פירש הרא"ם והיו
היתדות מחוברים לעמודים שהיה עושה כעין קונדסין שקורין פלו"ש
שהן יתדות ארכן ו' ורחבן ג' טפחים ובאמצען טבעת נחושת וכורך
שפת הקלעים שביביו במיתרים כנגד כל עמוד ותולה הקונדס דרך
טבעתו באונקלי שבעמוד העשוי כמין וא"ו ראש א' זקוף למעלה
וראש אחד תקוע בעמוד: מ בפ' תרומה בפירש"י מבואר היטב:

פירוש לתורת אלהים

ואים פון דר עֲדָה האבן גֶעצֵיילְט אֶת בְּנֵי הַקְּהָתִי דיא קינדער פון קְהָת לְמִשְׁפְּחוֹתָם וגו': (מו) כָּל

מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָֹה בְּיַד־מֹשֶׁה׃
מו כָּל־הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם׃ מז מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־
חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד
עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל
מוֹעֵד׃ מח וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים׃ מט עַל־
פִּי יְהוָֹה פָּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה
אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשָּׂאוֹ
וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָֹה אֶת־מֹשֶׁה׃

זַרְעִית בְּנֵי מְרָרִי דִּי
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵי
דַּיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
מו מִנְיָנַיָּא דִּי מְנָא
וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂ
יָת לֵוָאֵי לְזַרְעֲ
וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹ
מז מִבַּר תְּלָתִין
וּלְעֵלָּא וְעַד בַּר חַ
שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְמִ
פָּלְחַן פָּלְחָנָא וּ
מַטּוּל בְּמַשְׁכַּן זִמְ
מח וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן תְּ
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְ
מט עַל מֵימְרָא דַּיְיָ
יָתְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה
גְּבַר עַל פָּלְחָנֵהּ
מַטּוּלֵהּ וּמִנְיָנוֹהִי
פַּקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁ

תולדות אהרן

לעבד עבודת עבודה תולין כד ער

בית יהודא

בַּיי דִי אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן: (מז) (עֲבֹדַת עֲבֹדָה) . זָאגְט רש"י (הוּא הַשִּׁיר בִּמְצִלְתַּיִם וּבְכִנּוֹרוֹת) דִיא לְוִיִּם הָאבֶּן גֶעזוּנְגֶען אוּנ גֶעשְׁפִּילְט (שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת) דָס אִיז אֵיין אַרְבֶּעט צוּ אֵיין אַנְדֶער אַרְבֶּעט, וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גֶוֶוען דִי קָרְבָּנוֹת תְּמִידִין, מוּסָפִין, הָאבֶּן דִי לְוִיִּם גֶעדַארְפְט זִינְגֶען אוּנ שְׁפִּילֶען: (וַעֲבֹדַת מַשָּׂא) . (כְּמַשְׁמָעוֹ) דִיא אַרְבֶּעט פוּן טְרָאגֶען: (מט) וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. זָאגְט (וְאוֹתָן הַפְּקוּדִים) אוּנ דִיא גֶעצֵיילְטֶע (הָיוּ בְּמִצְוָה) אִיז גֶוֶוען גֶעבָּאטֶען צוּ זַיין (מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים) פוּן ד

רש"י

כמלאכת המשכן: (מז) עבודת עבודה. הוא השיר במצלתים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת: ועבודת משא. כמשמעו: (מט) ופקדיו אשר צוה ה' את משה. ואותן הפקודים היו במצוה מבן שלשים שנה ועד

שפתי חכמים

צ כלו' בזמן שהכהנים היו מקריבים ועוסקים בעבודה הלוים היו משוררים ומנגנים במצלתים וכינורות שלהם ועוסקין עבודה לעבודת כהנים: פ (מהרר"ס) כלומר אע"פ שעבודת עבודה פי' עבודה לעבודה מ"מ עבודת משא אין פי' עבודה לא שא אלא כמשמעו עבודה שהיא משא: ע דעת רש"י ז"ל דהאי ק יו קאי על משה דכתיב לעיל פקד אותם ביד משה ואשר צוה כמו כאשר צוה וה"ק ופקודים של משה צוה ה' את משה דהיינו מבן ל' עד בן נ'. וזהו שנקט רש"י ואותן הפקידים היו במצוה מבן ל' עד בן נ'. ואין לתמוה כיון דקאי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מז) לעבוד עבודת עבודה. שחיטה הפשט ונתוח שהם הכהנים וזה היו עושין הלוים כדכתיב בעזרא ובדברי וגבי פסח של חזקיהו שהיו הלוים מפשיטין:

פירוש לתורת אלהים

הַפְּקוּדִים אַלֶע גֶעצֵיילְטֶע אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וָואס מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אוּנ דִי נְשִׂיאִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען גֶעצֵיילְט דִי לְוִיִּם לְמִשְׁפְּחוֹתָם וגו': (מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה פוּן אַזֶעלְכֶע וָואס זֶענֶען אַלְט דְרַייסִיג יָאר אוּנ וַוייטֶער וְעַד בֶּן בִּיז פוּפְצִיג יָאר כָּל הַבָּא אַלֶע דִיא וָואס זָאלֶען קוּמֶען לַעֲבֹד צוּ דִינֶען עֲבֹדַת עֲבוֹדָה אַבֶּעדִינוּנְג צוּ אַבֶּעדִינוּנְג דָס מֵיינְט מֶען נָוס דִי לְוִיִּם הָאבֶּן גֶעזוּנְגֶן דֶעם שִׁיר וֶוען מֶען הָט דִיא קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב גֶעוֶוען הֵייסְט דֶער שִׁיר אַבֶּעדִינוּנְג צוּ דֶער אַנְדֶערֶע בֶּעדִינוּנְג פוּן דֶעם קָרְבָּן וַעֲבֹדַת אוּנ אַזוֹי אֵיין בֶּעדִינוּנְג וָואס דַארְף טְרָאגֶען אִין דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד: (מח) אוּנ זֵיי זֶענֶען גֶוֶוען פְּקֻדֵיהֶם זֵייעֶרֶע גֶעצֵיילְטֶ אַלֶע לְוִיִּם נָוס זֶענֶען רָאוּי צוּ דֶער עֲבוֹדָה אֲלָפִים אַכְט טוֹיזֶענְד וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ פִינְף הוּנְדֶ וּשְׁמוֹנִים אוּנ אַכְצִיג: (מט) עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ גָאט עֶר הָאט גֶעהֵייסֶן פָּקַד אוֹתָם הָט עֶר זֵיי גֶעצֵ בְּיַד מֹשֶׁה דוּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶע פוּן דִי לְוִיִּם אִיז גֶוֶוען עַל עֲבוֹדָתוֹ אוֹיף זַיין בֶּעד וְעַל מַשָּׂאוֹ אוּנ אוֹיף זַיין מַשָּׂא אִיטְלִיכֶער הָט גֶע

פ שלישי ה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וִישַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־
זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ׃ ג מִזָּכָר עַד־

הג"א וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב פסחים סז סז לה תענית כא מכות טו מנחות לה : וכל זב פסחים סז: מזכר עד נדה כח טב :

אונקלוס

...לִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
...ר׃ ב פַּקֵּיד יָת בְּנֵי
...ל וִישַׁלְּחוּן מִן
...תָא כָּל דִּסְגִיר וְכָל
...ב וְכֹל דִּמְסָאַב לִטְמֵי
...ש דֶּאֱנָשָׁא׃ ג מִדְּכַר

בעל הטורים

...עד נקבה תשלחו. כשם שנתגרשו
...אדם וחוה ונחש בנג"ע . וסמך

רש"י

...ס : (ב) צו את בני ישראל וגו'. פרשה זו נאמרה
...הוקם המשכן ושמנה פרשיות נאמרו בו ביום פ
...ת במס' גיטין בפ' הנזקין : וישלחו מן המחנה.
...חנות היו שם צ בשעת חנייתן. תוך הקלעים היא
...כינה. חניית הלוים סביב כמו שמפורש בפ' במדבר
...א מחנה לויה. ומשם ועד סוף מחנה הדגלי' לכל ארבע
...היא מחנה ישראל. (פסחים סז) הצרוע נשתלח ק
...לן. הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים.
...לנפש מותר אף בשל לויה ואינו משולח אלא משל
...ר וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במס' פסחי':
...נפש. דמסאב לטמי נפשא דאנשא אומר אני שהוא
...מות ש אדם בלשון ארמי והרבה יש בב"ר אדריאנוס

בית יהודא

יָאר בִּיז פוּפְצִיג יָאר : (ב) וצַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'). זָאגְט רש"י (פָּרָשָׁה זוּ נֶאֶמְרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן) דִי פָּרָשָׁה אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן אִין דֶעם טָאג וָואס דֶר מִשְׁכָּן אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוָוארֶן (וּשְׁמוֹנָה פָּרָשִׁיּוֹת נֶאֶמְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם) אִין דֶעם טָאג אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן אַכְט פָּרָשִׁיּוֹת (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת גִטִּין פֶּרֶק הַנִּזָּקִין) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִי גְמָרָא גִטִּין אִין פֶּרֶק הַנִּזָּקִין : וַיְשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה). זָאגְט רש"י (שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת הָיוּ שָׁם בִּשְׁעַת חֲנִיָּיתָן) וֶוען דִי יוּדֶען הָאבֶּן גֶערוּהְט אִיז גֶעוֶוען דְרַייא מַחֲנוֹת (תּוֹךְ הַקְּלָעִים הִיא מַחֲנֵה שְׁכִינָה) דֶר הוֹיף פוּן מִשְׁכָּן וָוס אַרוּם אִים אִיז בֶּעהָאנְגֶען מִיט דִי לַיינְוֶוענְדֶענֶע וֶוענְט, דָאס הֵייסְט מַחֲנֵה שְׁכִינָה (חֲנִיַּית הַלְוִיִּם סָבִיב) דֶר אָרְט וְואוּ דִי לְוִיִּים הָאבֶּן גֶערוּהְט אַרוּם דֶעם הוֹיף פוּן מִשְׁכָּן (כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּפ' בְּמִדְבַּר סִינַי) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין סֶדְרָה

...(הִיא מַחֲנֵה לְוִיָּה) דָס הֵייסְט מַחֲנֵה לְוִיָּה (וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֵה הַדְּגָלִים לְכָל אַרְבַּע הָרוּחוֹת) אוּנ פוּן מַחֲנֵה לְוִיָּה בִּיז ...אַלֶע מַחֲנוֹת פוּן יוּדֶען מִיט זֵייעֶרֶע פֶענֶער אִין אַלֶע פִיר זַייטֶען (הִיא מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל) דָס הֵייסְט מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל ...נִשְׁתַּלֵּחַ חוּץ לְכוּלָּן) אַמְצוֹרָע וֶוערְט אַרוֹיסְגֶעשִׁיקְט פוּן אַלֶע מַחֲנוֹת (הַזָּב מוּתָּר בְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וּמְשׁוּלָּח מִן הַשְּׁתַּיִם) אַזָב ...ן אִין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, עֶר וֶוערְט נָאר אַרוֹיסְגֶעשִׁיקְט פוּן צְוֵויי מַחֲנוֹת (וְטָמֵא לָנֶפֶשׁ) אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס אִיז טָמֵא ...ת (מוּתָּר אַף בְּשֶׁל לְוִיָּה) עֶר מֶעג זַיין אִין דִי מַחֲנֵה לְוִיָּה אוֹיךְ (וְאֵינוֹ מְשׁוּלָּח אֶלָּא מִשֶּׁל שְׁכִינָה) עֶר וֶוערְט נָאר אַרוֹיס־ פוּן מַחֲנֵה שְׁכִינָה (וְכָל זֶה דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים) דִיא אַלֶע דִינִים לֶערְנֶען אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים פוּן אִין גְמָרָא פְּסָחִים : וְטָמֵא לָנָפֶשׁ). זָאגְט דֶער תַּרְגוּם (דִּמְסָאַב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא) עֶר אִיז גֶעוָוארֶן טָמֵא פוּן ...מֶענְטְשׁ. זָאגְט רש"י (וְאוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ זָאג (שֶׁהוּא לְשׁוֹן עַצְמוֹת אָדָם בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי) אוֹיף לְשׁוֹן אֲרַמִּי אִיז "טְמֵי" ...יטְשׁ בֵּיינֶער אוּנ דִמְסָאַב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא מֵיינְט מֶען עֶר אִיז גֶעוָוארֶן טָמֵא וַוייל עֶר הָאט אָנְגֶערִירְט דִי פוּן אַטוֹיטְן מֶענְטְשׁ (וְהַרְבֵּה יֵשׁ בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה) פִיל אִיז דָא אִין מִדְרָשׁ דֶער וָוארְט "טְמֵי" בֵּיינֶער, וִוי עֶס שְׁטֵייט

שפתי חכמים

...נה כתיב ב' פעמים משה דהיה לו לכתוב אליו במקום משה. ...בה פסוקים מדברים כן כמו ואל משה אמר עלה אל ה' היה עלה אלי וכן וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש היה לו לומר מאתו וכן ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען למך היה לו לומר נשיי וק"ל. וא"ת מאי צריך רש"י לפרש כן ...ה פעמים כתיב מבן ל' וגו'. וי"ל לפי שכתיב ויהיו פקודיהם ...לפים וחמש מאות ושמונים וא"כ נאמר ע"פ ה' פקד אותם ...ה רוצה לפרש על מנין אחר האמור בפרשת בהעלותך שהוא ...בנים לכך פירש"י ואותן הפקודים כו' והוכחתו מדכתיב אשר את משה משמע שכבר נצטווה עליו ואלו הלוואה מבן חמש לא נאמר אלא לאחר מכאן. וי"מ ופקודיו פי' ממוניו ופירש"י ...קודים וכו' כלומר ואותם הממונים אלעזר ואיתמר הממונים ...יכין אף הם להיות מבן ל' ועד בן נ'. מצאתי כשם גדול אחד :

פ דק"ל למה לא נזה להם פרשה זו מיד כשהוקם המשכן דהא ביום שהוקם המשכן מסתמא היו עושין המחנות וא"כ מיד היה לו לצוות שישלחו כל טמא מן המחנה ומתרץ דבאמת נאמרה ביום שהוקם המשכן. ותו קשה ליה והיכן מצינו שנאמרה להם עוד איזה פרשה ביום שהוקם המשכן ומתרץ ושמונה פרשיות כו': צ מדכתיב ג' פעמים מחנה בפ' זו: ק דכתיב גבי מצורע בדד ישב משמע שתהא ישיבתו במקום שאין שאר טמאים הולכים שם דהיינו חוץ לג' מחנות ומדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב את מחנם משמע מחנה א' לזב ומחנה אחד לטמאת מת ומדטמאת מת מותר במחנה לויה כדלעיל ש"מ דזב הוא במחנה ישראל: ר וא"ת מנ"ל לרש"י וי"ל הא דטמא מת מותר אף בשל לויה יליף ממשה רבינו ע"ה שהיה לוי וכתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו והיה נכנס במחנה לויה: ש כלומר דעת התרגום שנטמא בעצם של מת. והרא"ם פירש דהוכחתו הוא שאם הוא

פירוש לתורת אלהים

...רֶבֶּעט וָואס צוּ אִים גֶעהֶער וּפְקוּדָיו אוּנ גֶעצֵיילְטֶע זֶענֶען גֶעוֶוען מִיט דֶעם צְווֵיי פוּן גָאט ...ר הָט גֶעהֵייסֶען צֵיילֶן פוּן אַזֶעלְכֶען וָוס אִיז דְרַייסֶעג יָאר בִּיז אַזֶעלְכֶען וָואס אִיז אַלְט ...ג יָאר : (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט ...עֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹי צוּ זָאגֶן : (ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֶעבִּיט דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּ זֵיי זָאלֶען אַוֶועק שִׁיקֶען פוּן דֶער מַחֲנֶה כָּל צָרוּעַ אִיטְלִיכֶען מֶענְטְשׁ וָואס אִיז קְרֶעצִיג וְכָל זָב אוּנ אִיטְלִיכֶן זָב וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶען וָוס הָאט זִיךְ מְטַמֵּא גֶעוֶוען צוּ אַמֵת [עיין רש"י] : (ג) מִזָּכָר עַד נְקֵבָה סַיי עֶס אִיז גֶעוֶוען אַזָכָר אוּנ סַיי אַנְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ זָאלְט אִיר

מצות השם

...שסג) וַיְשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל אַוֶועק שִׁיקֶען פוּן דֶר ...עְדֶען מֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז קְרֶעצִיג אָדֶער אַיין זָב אָדֶר אַטְמֵא מֵת אוּנ וִידֶער אִיז אַלְ"ת צוּ אַטָמֵא מֶענְטְשׁ טָאר נִיט קוּמֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין אוּנ דִיא מִצְוָה גִי"ט אָן וֶוען דָאס בֵּיהמ"ק אִיז גֶעשְׁטַאנֶען :

נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם
אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם׃ ד וַיַּעֲשׂוּ־
כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ
ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ו דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה
כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל
מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׃
ז וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ

אונקלוס

עַד נוּקְבָא תְּשַׁלְּ
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִי
תְּשַׁלְּחֻנּוּן וְלָא יְסָאֲבוּן
מַשְׁרִיתְהוֹן דִּי שְׁכִי
שַׁרְיָא בֵּינֵיהוֹן׃ ד וַעֲ
כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁ
יָתְהוֹן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִי
כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ עִם מ
כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵ
ה וּמַלִּיל יְיָ עִם מ
לְמֵימָר׃ ו מַלֵּל עִם
יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אִתְּ
אֲרֵי יַעְבְּדוּן מִכָּל ח
אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא שְׁקַר
יְיָ וְיֶחֱוֹב אֱנָשָׁא הַהִ
ז וִיוַדּוּן יָת חוֹבֵיהוֹן

תו"א אל מחוץ פסחים לה: ולא יטמאו
סז מכות יד זבחים קיז: דבר
תמורה ג: איש או אשה פסחים מג
יבמות פד קידושין לה קמא טו תמורה ב

רשב"ם

(ו) חטאת האדם. הכתובים בפ׳ אשם גזילות בסוף פרשת ויקרא וכחש וגו׳ בעמיתו בפקדון וגו׳ ובשביל גזל הגר שאין לו גואל נשנית כאן: (ז) והשיב

בעל הטורים

פרשת סוטה לפי שהנחש בא על חוה ונפלו ירכיו דכתיב על גחונ
וסמך פרשת נזיר על שם הפרי שאכל אדם הראשון עכבמו ענבי

ולא יטמאו. ב׳ הכא ואידך ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי שאם יטמאו את מחניהם מטמאים את שם קדשי כדכתיב למען ט
מקדשי ולחלל את שם קדשי: (ו) מכל חטאת האדם. סמך לשילוח הטמאים שע"י חטאת האדם שחטא אדם הראשון שאכל מן העץ והנחש
את האשה והוליאה ש"ר באדם הוכו הג׳ הנחש בצרעת והאשה בזיבה ואדם במות וכסדר קללתם מנאם כאן לרוע דהיינו נחש וזב דהיינו
וטמא לנפש דהיינו האדם שנענש במות תמות: למעול מעל בה׳. לומר שכל המעטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה: הנפש
והתודו. רמז שכל המומתים מתודים בעת יציאת הנפש:

בית יהודא

אַדְרִיאָנוּס שָׁחִיק טַמְיָא, מֵיינְט מֶען (שְׁחִיק עַצְמוֹת) זַיינֶע
בֵּיינֶער זָאלֶן צוּרִיבֶען וֶוערֶען: (ו) וְלִמְעוֹל מַעַל בַּה׳. זָאגְט
רש"י (הֲרֵי חָזַר וְכָתַב כַּאן פָּרָשַׁת גּוֹזֵל וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר) דִי תּוֹרָה
הָט דָא גֶעשְׁרִיבֶּן נָאךְ אַמָאל דִי פָּרָשָׁה נֶדעם דִינוֹ אַז אֵיינֶער
הָט גֶעגַזְלְתְּ אוּנ גֶעשְׁוואוֹרֶען פַאלְשׁ (הִיא הָאֲמוּרָה בְּפ׳ וַיִּקְרָא)
דֶער דִין שְׁטֵייט שׁוֹין אִין סֶדְרָה וַיִּקְרָא (וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ) עֶר וֶועט טאָן פַאלְשׁ צוּ הקב"ה וֶוער וֶועט ש
פַאלְשׁ) אוּנ וֶועט לֵייקֶענֶען וְגֶעלְטוּ צוּ זַיין חָבֵר (וְנִשְׁנֵית כַּאן) דֶער דִין אִיז דָא נָאךְ אַמָאל גֶעלֶערוּנְט גֶעוָוארֶען (בִּשְׁבִ
דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בָּהּ) וַוייל דָא אִיז בֶּענַייט גֶעוָוארֶן צְוֵויא נַייעַ זַאכֶן (הָאֶחָד) אֵיין נַייעַ זַאךְ אִיז (שֶׁכָּתוּב וְהִתְוַדּוּ) דָא

רש"י

שחיק טמיא שחיק עלמות: (ו) למעל מעל בה׳
חזר וכתב כאן פרשת גוזל ונשבע על שקר היא הא
בפ׳ ויקרא (ויקרא ה) ומעלה מעל בה׳ וכחש בעמית
ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה האחד

שפתי חכמים

ל׳ טומאה א"כ היה מחוייב שהנוגע בטמא מת יהיה אב הטומאה מדלוה
לשלח הנוגע בטמא מת מחוץ למחנה כזב ומצורע שהם אב הטומאה
ואין הדבר כן שהרי הנוגע בטמא מת אינו אלא ולד הטומאה
על כרחך ל"ל לטמי נפשא וכו׳ אינו אלא מל׳ עלמות ועלם. ה

פירוש לתורת אלהים

אַוֶועק שִׁיקֶען אַל צוּ אוֹיסֶענְוֵוייניג פוּן דֶער מַחֲנֶה
זָאלְט אִיר זֵיי אַוֶועק שִׁיקֶען וְלֹא אוּנ זֵיי זָאלֶן נִיט
מְטַמֵּא זַיין זֵייעֶר מַחֲנֶה אֲשֶׁר וָואס אִיךְ טוּא רוּעֶן
צְווִישֶׁען זֵיי אִין דֶער מַחֲנֶה: (ד) וַיַּעֲשׂוּ אוּנ דִי
יוּדֶען הָאבֶּן אַזוֹי גֶעטָאן וַיְשַׁלְּחוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן זֵיי
אַרוֹיס גֶעשִׁיקְט צוּ אוֹיסֶענְוֵוייניג פוּן דֶער מַחֲנֶה
כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וִוי גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה כֵּן אַזוֹי
הָאבֶּן גֶעטָאן דִי יוּדֶען: (ה) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָאט

גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹי צוּ זָאגֶן: (ו) דַּבֵּר רֶייד
יוּדֶען אִישׁ אַמֶענְטְשׁ אַזָכָר אוֹ אָדֶער אִשָּׁה אַ
וֶועלֶן טָאן מִכָּל פוּן דִי זִינְד פוּן מֶענְטְשֶׁע
וֶועט זִינְדִיגֶען צוּ אַמֶענְטְשׁ אוּנ צוּ הקב"ה
אוּנ עֶס וֶועט פַר שׁוּלְדִיגֶען הַנֶּפֶשׁ הַהִוא דִי
דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט וֶוען אֵיינֶער הָאט בַּיי
אַנְדֶערֶען עֶפֶּעס גֶעגַזְלְתְּ אוּנ הָט גֶעלֵייקֶענְט
הָט דְרוֹיף פַאלְשׁ גֶעשְׁוָוארֶען: (ז) וְהִתְוַדּוּ א

מצות השם

(שסד) וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז. דֶער וָואס
עֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט זָאל תְּשׁוּבָה טָאן אוּנ זָאל
מִתְוַדֶּה זַיין זַיינֶע עֲבֵירוֹת פַאר גָאט אוּנ זָאל זָאגֶען פא
מִיט דֶעם גַאנְצֶען הַארְץ אִיךְ הָאבּ גֶעזִינְדִיגְט אוּנ אַזוֹ א

וְיָתֵב יָת חוֹבְתֵהּ
...שֵׁהּ וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף
...הִי וְיִתֵּן לִדְהָב לֵהּ׃
...ם לֵית לִגְבַר פָּרִיק
...בָא חוֹבְתָא לֵהּ

וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ׃ ח וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם

והשיב את קמא קי : וחמישתו מציעא ...נד : ונתן לאשר פסחים לא כתובות יט ...ין לג קידושין עו קמא מ : ואם אין ...א קט קי סנהדרין סח : האשם המושב קמא קט קי :

רש"י

...לומר שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד ...בדבר והשני על גזל הגר שהוא ניתן לכהנים : ...ת אשמו בראשו . (ב"ק קיא) הוא הקרן ת שנשבע ...לאשר אשם לו . (כתובות יט) למי א שנתחייב לו : ...ם אין לאיש גאל. שמת התובע שהשביעו ואין לו ...: להשיב האשם אליו. כשנמלך זה להתודות על ... ואמרו רבותינו וכי יש לך אדם בישראל שאין לו ...או בן או בת או אח או שאר בשר הקרוב ממשפחת

בית יהודא

אונ ער וועט אליין מודה זיין (לומר שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים) אפילו עס זענן דא עדות אז ער האט פאלש געשווארן פון דעסטוועגן צאלט ער ניט אפינפטיל מער אונ ברייננט ניט אקרבן אשם (עד שיודה בדבר) ביז ער וועט אליין מודה זיין אז ער הט פאלש געשווארן אונ וועט טאן תשובה (והשני) די צווייטע ביישע זאך איז (על גזל הגר) אונ ער האט געגזלת ביי אגר אונ דר גר איז געשטארבן אונ דר גזלן הט ניט וועמען צו געבן די גזלה, דר גר הט ניט ...י גזלה צו די כהנים : (ז) ואת אשמו בראשו) דאס ערשטע זאל ער געבן וואס ער איז שולדיג (הוא הקרן שנשבע ...ר זאל געבען דאס געלט וואס ער האט געשווארען פאלש אז ער איז ניט שולדיג : ולאשר אשם לו) . ער זאל ...ם געלט (למי שנתחייב לו) צו וועמן ער איז שולדיג : (ח) ואם אין לאיש גואל) . דהיינו (שמת התובע שהשביעו) ...ענטש וראובן) וואס האט געמאנט געלט ביי שמעון אונ ער הט בעשווארען צו שמעון, איז ער געשטארבן (ואין ...ים) אונ ער הט ניט וועער עס זאל אים ירשנן : להשיב האשם אליו) . (כשנמלך זה להתודות על עונו) ווען שמעון האט ...אויף דיא שבועה אונ ער איז מודה זיין זינד אונ טוט תשובה , הט ער ניט וועמן ער זאל צוריק געבן דס געלט ...רבותינו) האבן די רבנן געזאגט (וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים) איז דען דא איין מענטש ביא יודען ...האט ניט וועער עס זאל אים ירשנן (או בן או בת או אח) אזוהן אדער אטאכטער אדער אברודר (או שאר בשר הקרוב

שפתי חכמים

...טומאה והנוגע בו אב הטומאה . וא"ת מנא ליה דלמא פירוש ...ן שנטמא בבשר מת ולא בעלם וי"ל דא"כ היה לו לכתוב טמא ...אי טמא לנפש משמע שנטמא במה שמחובר לנפש ואיזה ...ם הרא"ם . ועוד י"ל מדמתרגם דמסאב לטמי נפשא לא היה ...ם כי אם דמסאב לנפשא אלא לטמי עצמות משמע כ"ל :

...ת דממון המשתלם כראש הוא ומפרש ואיזה נקרא קרן אותו שנשבע עליו ר"ל אותו ממון שנשבע עליו לאפוקי חומש : א דק"ל למה לא כתיב לאשר גזל לו אלא לאשר אשם לו משמע למי שהקרן שלו כגון שאים אחד הלוה לנגזל וזה בא וגזל מידו חייב ליתן למלוה שהלוה לנגזל וזהו שפירש רש"י למי שנתחייב לו ר"ל למי שנתחייב הנגזל לו : ב דקשה לרש"י

פירוש לתורת אלהים

...באקענן את חטאתם זייערע זינד אשר עשו וואס ...אבן געטאן דר גזלן וועט מתודה זיין אונ ...וועלן דרוף תשובה טאן והשיב זאל ער אום ...את אשמו זיין שולד דס געלט וואס ער הט ...פאלש געשווארען זאל ער דס אום קערען ...צום ערשטען וחמישתו אונ זיין פינפטיל יוסף ...אל ער דרוף מוסיף זיין . ווי פיל דאס קרן ...ט אן זאל ער דרוף אפינפטיל מוסיף זיין ונתן

אונ ער זאל געבין דס קרן מיט דעם חומש לאשר צו דעם וואס ער הט פר שולדיגט דאס הייסט צו דעם וואס ער הט גגזילת אונ אז דר נגזל איז גישטארבין זאל ער אום קערין די גזלה צוא זיינע יורשים : (ח) ואם אונ אז עס איז ... דעם מענטשין ניטא וועער עס זאל איהם ירשנען להשיב מען זאל צוא אים דיא גזילה אום קערן דהיינו דר נגזל איז גוועז איין גר אונ ער איז גישטארבין אונ האט קיין יורשים ניט

מצות השם

...ווס עס איז שלעכטס אין דיינע אויגן איך שעם מיך מיט ...שלעכטע מעשים אונ איך האב חרטה גמורה אויף דעם ...איז אויעק גגאנגען אונ פון אצונד אן אונ ווייטער נעם ...יף מיר אז איך זאל מיין אזו ניט טאן אונ וואס מער ...נטש קען מתודה זיין אונ וויינען אונ בעטען פאר גאט ...זאל אים מוחל זיין אויף זיינע עבירות איז זייער גוט ...יין (בעל תשובה) דארף תמיד געדענקען זיינע עבירות ...ר הט עובר געוועזין דורך דעם וואס ער וועט זיך תמיד ...אגען אן זייא וועט ער שוין מיין ניט טאן אזו וויא (דוד ...האט געזאגט (וחטאתי נגדי תמיד) דאס איז טייטש ...ד איז תמיד אקעגען מיר . די גמרא שרייבט אז פאר ...כות פון תשובה ברענגט איין רפואה אויף דער וועלט ...א עס שטייט אין פסוק (שובו בנים שובבים ארפא ...ם) דאס איז טייטש איר ווילדע קינדר טוט תשובה

וועל איך אייך היילען אונ אונזרע היליגע חכמים זענען זייער מפליג דעם שבח פון דעם בעל תשובה נאך מער פון איין צדיק ווארום דער צדיק וואס ער האט קיין מאל ניט עובר גוועזן קיין עבירה דארף ער מיט דעם (יצר הרע) ניט פירען אזויא איין שטארקע מלחמה וויא דער (בעל תשובה) וואס ער האט שוין גפילט איין טעם פון עבירות אונ האט זיך פון זייא אוים גבראכען ווארום עס קען גאר זיין ווען דער צדיק וואס ער האט קיין מאל ניט עובר געוועזין אויף קיין עבירה ווען ער זאל נאר געוועזן פילן דעם טעם פון עבירות וואלט ער שוין מער זיך ניט גיקענט אוים דרייען פון זייא אונ וואלט שון גבליבן איין היטיא אונ דיא גמרא זאגט אז דורך דעם זכות פון תשובה ברענגט הקב"ה די גאולה אזו ווי עס שטייט אין פסוק (ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב) דס איז טייטש דורך דעם וואס יודן וועלען תשובה טאן וועט הקב"ה ברענגען דעם גואל צדק אמן :

הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו: ט וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: י וְאִישׁ

חוֹבְתָא דִּמְתֵיב קֳדָם
לְכַהֲנָא בַּר מִדְּכַ
כִּפּוּרַיָּא דִּי יְכַפֵּר בֵּ
עֲלוֹהִי: ט וְכָל אַפְרָשׁוּתָ
לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְ
יִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרְבוּן לְכַהֲנָ
דִּילֵהּ יְהֵא: י וּגְבַר יָ

תו"א לה' לכהן שם ערכין כח: מלבד איל קמא קי קיא ערכין כח: ואיש את ברכות סג קמא קט ערכין לד:

רשב"ם

את אשמו. הקרן: (ח) מלבד איל. האשם האמור בויקרא: האשם המושב. הקרן ישוב לכהנים: (ט) וכל תרומה. תרומת ראשית שישראל מפריש ותרומת מעשר שהלוים מפרישים המפורשין בפ' קרח:

בעל הטורים

(ט) תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה. מ
לה בספרי בבכורים: יקריבו. בגימט' זה הבכורים: (י) ואיש
קדשיו לו יהיו. וסמיך ליה פרשת סוטה לומר שמי שמעכב ק
הגשים ואינו מקריבם כדרך שעשו בני עלי הוי כאלו שכבום:

בית יהודא

מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו) אָדער אַפְרַיינד פון זַיין פָאטֶערְס פַאמִילְיֶע (לְמַעְלָה עַד יַעֲקֹב) אַלֶע מאל זוכֶען הֶעכֶר בִּיז יַעֲקֹב אָבִינוּ, וֶועט מֶען דָאךְ גֶעווִיס גֶעפִינֶען אַיוֹרֵשׁ (אֶלָּא זֶה הַגֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים) נָאר מֶען מֵיינְט אֵיינֶער הָט גֶעגַזֶלְט בַּיי אַגֵר, אוּנ דֶר גֵר אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן, אוּנ עֶר הָט נִיט וֶוער עֶס זָאל אִים יַרְשֶׁנֶן (הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב) דֶעם שׁוּלְד וָוס עֶר דַארְף צוּרִיק גֶעבֶּן (זֶה הַקֶּרֶן וְהַחוֹמֶשׁ) דָם גֶעלְט וָוס עֶר הָט גֶעגַזֶלְט אוּנ דָאס פִינְפְטֶעל מֶער (לַה' לַכֹּהֵן) דָם זָאל עֶר גֶעבֶּן צוּ הקב"ה (קָנָאוֹ הַשֵּׁם) הקב"ה הָט זוֹכֶה גְוֶועזֶען צוּ נֶעמֶען דָאס גֶעלְט (וּנְתָנוֹ לַכֹּהֵן שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר) אוּנ עֶר הָט דָאס גֶעלְט גֶעשֵׁייְנְקְט צוּ דִי כֹּהֲנִים וָואס זֶענֶען מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת אִין דִיא וָואךְ וָוס דֶר מֶענְטְשׁ בְּרֵיינְגְט דָם גֶעלְט: (מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים) וְוִיא אוֹסֶער דֶעם אַיל וָוס עֶר בְּרֵיינְגְט צוּ מְכַפֵּר זַיין דִי עֲבֵירָה פוּן דִי פַאלְשֶׁע שְׁבוּעָה (הָאָמוּר בְּוַיִּקְרָא שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא) וְוִיא שְׁטֵייט אִין דִי סְדְרָה וַיִּקְרָא אַז עֶר דַארְף בְּרֵיינְגֶען אַאַיל פַאר אַקָרְבָּן: (ט) וְכָל תְּרוּמָה וגו'. דֶר מֶדְרָשׁ שְׁרֵייבְּט (אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָט גֶעזָאגְט (וְכִי תְּרוּמָה מַקְרִיבִין לַכֹּהֵן) בְּרֵיינְגְט מֶען דֶען תְּרוּמָה צוּם כֹּהֵן (וַהֲלֹא הוּא הַמְחַזֵּר אַחַר לְבֵית הַגְּרָנוֹת) דֶער כֹּהֵן גֵייט דָאךְ אִין דִי שְׁפַּייכְלֶערְס בֶּעטֶען מֶען זָאל אִים גֶעבֶּן תְּרוּמָה (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר אֲשֶׁר יַקְ לַכֹּהֵן) וָואס דֶען זָאגְט דֶר פָּסוּק דִי תְּרוּמָה וָואס מֶען וֶועט בְּרֵיינְגֶען צוּם כֹּהֵן (אֵלּוּ הַבִּכּוּרִים) דִי הַרוּ זֶה מֵיינְט מֶען בִּכּוּ (שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם) בַּיי בִּכּוּרִים זָאגְט דֶער פָּסוּק (תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ) מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶן דִיא בִּכּוּרִים אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן (וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה יַּעֲשֶׂה בָּהֶם) אִיךְ וֵוייס נִיט וָוס דֶר כֹּהֵן זָאל טָאן מִיט דִיא בִּכּוּרִים (תַּלְמוּד לוֹמַר לַכֹּהֵן לוֹ יִהְ זָאגְט דֶר פָּסוּק דִי בִּכּוּרִים וָואס מֶען וֶועט בְּרֵיינְגֶען צוּם כֹּהֵן, זָאל גִיהֶערֶען צוּם כֹּהֵן (בָּא הַכָּתוּב וְלִימֵּד עַל הַבִּכּוּרִים שֶׁ נִתָּנִין לַכֹּהֵן) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז בִּכּוּרִים וֶוערְט גֶעגֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן: (י) וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ. זָאגְט רש"י (

רש"י

אביו למעלה עד יעקב אלא זה הגר ג שמת ואין לו יורשי
האשם המושב. זה הקרן ד והחומש: לה' לכה
קנאו השם ה ונתנו לכהן שבאותו ו משמר: מלבד א
הכפרים. האמור בויקרא ז שהוא צריך להביא: (ט) וכ
תרומה וגו'. אמר רבי ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכ
והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות ומה ת"ל אשר יקרי
לכהן אלו הבכורים שנאמר בהם (שמות כג) תביא בית
אלהיך ואיני יודע מה יעשה בהם ת"ל לכהן לו יהיה
הכתוב ולימד על הבכורים שיהיו נתונין לכהן: (י) ואי

שפתי חכמים

כיון שגזלן כופר לו וזה שהשביעו הוא ככר מת א"כ היאך בא שזה רוצה לשלם ומתרץ כשנמלך כו': ג וא"ת בפ' בהר כתיב ואיש כי לא יהיה לו גואל ופירש"י וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל ומתרץ אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו ר"ל דודאי יש לו גואל אלא שאין לו גואל עשיר שיוכל לגאול ממכרו ולמה לא מתרץ דמיירי בגר שאין לו יורשים כמו שמתרץ הכא. וי"ל דהתם א"א לומר בגר דהא כתיב ומכר מאחוזתו דהיינו מירושת אביו ולגר אין לו ירושה מאביו וגם הכא א"א לתרץ כהתם דכל אדם רוצה לקבל האשם דהיינו קרן וחומש בין עני ובין עשיר: ד והא דלא נכתב לעיל גבי ואם אין לאיש גואל להשיב

האשם ולא נכתב המושב נפני שסמוך אדלעיל מיניה דכתיב וה
את אשמו בראשו וחמישתו וגו': ה דאל"כ אם הוא לה' אינו לכהן
הסיפך וא"ל שניהם לה' האימורים והבש' לכהנים לה' ולכהן מיבעי ל
ו וא"ת דלמא לאיזה כהן שירצה תע"פ שאינו באותו משמר
מדכתיב אחריו מלבד איל הכפורים וגו' ר"ל דזה יתן לכהן מ
אותו איל הכפורים ואיל הכפורים נותן דוקא לכהן שבאותו מ
כדכתיב בפרשת שפטים חלק כחלק יאכלו וגו' א"כ אף קרן וח
אינו נותן אלא לכהן שבאותו משמר: ז (פענח רזא) כי מלי מ
משמע שכתוב כך בתורה שחייב בה לכך ל"ל האמור בויקרא וכ

פירוש לתורת אלהים

גֶעלָאזְט וָא יָם דֶעם שׁוּלְד דָם הַייסְט דִי גְזֵלָה הַמּוּשָׁב וָוס וֶוערְט אוּם גִיקֶערְט לַיי לַכֹּהֵן דָאס גִיהֶער צוּא גָאט. גָאט הָט דָם קוֹנֶה גְוֶוען אוּנ הָט דָם גְשֶׁענְקְט צוּם כֹּהֵן דָם הֵייסְט צוּ דִי כֹּהֲנִים פוּן דֶעם מִשְׁמָר מִלְּבַד חוּץ אֵיל וִוידֶר הַכִּפּוּרִים דָם פַר גֶעבּוּנְג חוּץ דֶעם וָואס עֶר וֶועט אוּם קֶערִין דָאס קֶרֶן אוּנ עֶר וֶועט נָאךְ מוֹסִיף זַיין אַחוֹמֶשׁ זָאל עֶר נָאךְ בְּרֶענְגֶען אֵיין אַיל פַר אַקָרְבָּן אָשָׁם אוּנ זָאל מַקְרִיב זַיין פַאר גָאט וְוִיא עֶס אִיז גִישְׁטַאנֶען אִין סוֹף פַּרְשַׁת וַיִּקְרָא אֲשֶׁר

וָואס מִיט דֶעם קָרְבַּן אָשָׁם וֶועט פַר גֶעבִּין וֶוע
אוֹף אִים וָוס עֶר הָאט פַאלְשׁ גִישְׁוָוארִין: (ט)
תְּרוּמָה אוּנ אַלֶע דִיא אָפּ שֵׁיידוּנְג לְכָל צוּא אַלֶע
הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִיא יוּדִין דָם מֵיינְט מֶען דִי בִּכּוּ
וָואס מֶען בְּרֶענְגְט פוּן דִיא פֵּירוֹת וָואס וֶוערִין צ
עֶרְשְׁטִין פַארְטִיג אֲשֶׁר וָוס וֶוערִין גִינֶעהְנְט צוּם כ
לוֹ יִהְיֶה דָם זָאל זַיין צוּ אִים צוּם כֹּהֵן גָאט הָאט דָ
גִישֶׁענְקְט צוּם כֹּהֵן: (י) וְאִישׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ אֶת
הֵיילִיגְקֵייט לוֹ יִהְיוּ זָאל דָאס זַיין צוּא אִים [עיין

משלי יהודא

(י) ואיש את קדשיו לו יהיו. מען דֶרְצֵיילְט עֶס הָט אַמָאל גִיבְּרָאכְן אַיוּדִישֶׁער גְבִיר אִיז גִיוָועְן אַחָשׁוּב אוּנ גֶעלִיבְּט

בַּיי אַמֶלֶךְ, אַלֶע גוּטֶע גְשֶׁעפְטִין פוּן דִי מְדִינָה הָט דֶר
אִים גְגֶעבֶּן בִּיז דָר גְבִיר אִיז שְׁטַארְק רַייךְ גִיוָוארְן, אַמָאל

ר קוּדְשֵׁהּ דִּלֵהּ
גְּבַר דְּיִתֵּן לְכַהֲנָא
יְהֵא: יא וּמַלִּיל יְיָ
מֹשֶׁה לְמֵימָר: יב מַלֵּל
בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
גְּבַר גְּבַר אֲרֵי תִסְטֵי
הּ וְתַשְׁקַר בֵּהּ

אֶת־קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ רביעי
יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
יב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל:

איש אשר יתן ברכות סם קמא קי : דבר בני ישראל סוטה כד : איש איש כי א כוטה ג כב כד כו כז מעילה יח :

רשב"ם

אשר יתן לכהן. שיתנדב דבר הראוי לכהנים כגון חרמים וכיוצא ... יהיה. כלומר לכהן יתננו. ומדרש אגדה איש אשר יתן לכהן מה שחייב ליתן לו יהיה לו ממון הרבה ולפי שמיותר הוא דרשו כן: (יב) כי תשטה. כי תסור. כדכתיב שטה מעליו. ושחטה שטים העמיקו:

ריש"י

דשיו לו יהיו. לפי שנאמרו מתנות כהונה ולויה ... ואו ויטלום בזרוע ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד ... הנאתן לבעלים ח ועוד מדרשים הרבה דרשו בו ... ומ"א ואיש את קדשיו לו יהיו מי שמעכב מעשרותיו ... יתנן לו יהיו המעשרות סוף שאין שדהו עושה אלא ... עשרה שהיתה למודה ט לעשות: איש אשר יתן ... נתנות הראויות לו: לו יהיה. ממון הרבה: ... יש איש כי תשטה אשתו. מה כתוב למעלה מן ... ואיש את קדשיו לו יהיו י אם אתה מעכב מתנות

בית יהודא

שֶׁ אֶמְרוּ מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה וּלְוִיָּה) וַוייל די תּוֹרָה הָט גֶעזָאגְט מֶען זָאל גֶעבֶּן תְּרוּמָה אוּנ בִּכּוּרִים צוּם כֹּהֵן, מַעֲשֵׂר צוּם לֵוִי (יָכוֹל יָבוֹאוּ וְיִטְּלוּם בִּזְרוֹעַ) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען יֶעדֶר כֹּהֵן אָדֶער לֵוִי קֶען קוּמֶען צוּם בַּעַל הַבַּיִת אִין שְׁטוּבּ אוּנ אַוֶועקְנֶעמֶען פוּן אִים דִי תְּרוּמָה אוּנ בִּכּוּרִים אוּנ מַעֲשֵׂר (תַּלְמוּד לוֹמַר וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ) זָאגְט דֶר פָּסוּק יֶעדֶר בַּעַל הַבַּיִת זַיינֶע הֵיילִיגְקֵייט גִיהֶער צוּ אִים (מַגִּיד) דֶר פָּסוּק זָאגְט (שֶׁטּוֹבַת הֲנָאָתָן לַבְּעָלִים) דֶר בַּעַל הַבַּיִת מֶעג הָאבֶּן אַטּוֹבָה פוּן דִי הֵיילִיגְקֵייט וּפוּן דִי תְּרוּמוֹת אוּנ בִּכּוּרִים אוּנ מַעַשְׂרוֹת! עֶר מֶעג גֶעבֶּן דִי תְּרוּמוֹת, בִּכּוּרִים, אוּנ מַעֲשֵׂר צוּ וֶועלְכֶען ... לֵוִי עֶר וִויל, אוּנ מֶען טָאר נִיט חַאפֶּן פוּן אִים דִי תְּרוּמוֹת בִּכּוּרִים מַעַשְׂרוֹת. אוּנ אַיִשְׂרָאֵל וָואס הָאט אַאֵיידִים ... אַאֵיינִיקְל אַכֹּהֵן אָדֶער אַלֵוִי מֶעג עֶר גֶעבֶּען צוּ אַיין אַנְדֶער יִשְׂרָאֵל עֶפֶּעס גֶעלְט עֶר זָאל דִי תְּרוּמוֹת אוּנ מַעַשְׂרוֹת ... זַיין אֵיידֶעם אָדֶער צוּ זַיין אֵיינִיקְל וְאָבֶער אַכֹּהֵן אָדֶער אַלֵוִי טָארִין נִיט גֶעבֶּען גֶעלְט צוּ אַבַּעַל־הַבַּיִת עֶר זָאל ... גֶעבֶּן דִי תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר! (וְעוֹד מִדְרָשִׁים הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ בּוֹ בְּסִפְרִי) אִין סִפְרִי אִיז גֶעלֶערְנְט גֶעוָוארְן פִיל דְרָשׁוֹת אוֹיף ... סוּק (וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה) דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט אוֹיף דֶעם פָּסוּק וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ מֵיינְט מֶען (מִי שֶׁמְּעַכֵּב מַעַשְׂרוֹתָיו) ... הַבַּיִת וָואס הַאלְט דִי מַעַשְׂרוֹת פַאר זִיךְ (וְאֵינוֹ נוֹתְנָן) אוּנ עֶר גִיט זֵיי נִיט צוּם לֵוִי (לוֹ יִהְיוּ הַמַּעַשְׂרוֹת) וֶועט עֶר נָאר ... ווִי פִיל זַיינֶע מַעַשְׂרוֹת זֶענֶען (שֶׁאֵין שָׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֶלָּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה לַעֲשׂוֹת) אִין זַיין פֶעלְד וֶועט נִיט ... אַקְסֶען נָאר אַצֶעהֶנְטֶיל פוּן ווִי פִיל זִיא הָאט פְרִיעֶר גֶעוַואקְסֶען וֶוען עֶר הָאט גֶעגֶעבֶּן מַעֲשֵׂר וְדְהַיְינוּ אִין זַיין ... הָט גֶעוַואקְסֶען הוּנְדֶערְט קָארְץ תְּבוּאָה, אִיז גֶעוֶוען דֶער מַעֲשֵׂר צֶעהְן קָארְץ תְּבוּאָה, אַז עֶר הָט אוֹיפְגִיהֶערְט צוּ ... עשֵׂר, הָאט אִין פֶעלְד נִיט מֶער גֶעוַואקְסֶען נָאר צֶעהְן קָארְץ תְּבוּאָה! (אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לַכֹּהֵן) . דֶר מֶענְטְשׁ וָואס ... עֶבֶּן צוּם כֹּהֵן (מַתְּנוֹת הָרְאוּיוֹת לוֹ) דִי מַתְּנוֹת וָואס עֶר דַארְף אִים גֶעבֶּן: (לוֹ יִהְיֶה) . (מָמוֹן הַרְבֵּה) וֶועט הקב"ה אִים ... ל גֶעלְט: (יב) (אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ) . זָאגְט רַשִׁ"י (מַה כָּתוּב לְמַעְלָה מִן הָעִנְיָן) וָואס אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן פְרִיעֶר ... פַּרְשָׁה וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט הַאלְטֶן זַיינֶע הֵיילִיגְקֵייט נַזַיינֶע תְּרוּמוֹת אוּנ מַעַשְׂרוֹת

שפתי חכמים

פה דכד"א היכא דמחזיר הגזילה לבעלים צריך קרבן להתכפר ... ממים אבל היכא דיהיב ליה לכהן זה יהיה כפרתו קמ"ל : ... יתן לכל כהן שירצה דהוא הטובת הנאה ונוטל מישראל סלע ... או יותר כדי לתתם לבן בתו כהן אבל לא שיקח מהכהן איזה ממון שיתן לו המתנות לכך כתיב לו יהיה כלומר שטובת הנאה היא לבעלים: ט למודה רגילה: י ולע"פ פרש"י ז"ל אינו דורש הסמוכים אלא אותן

פירוש לתורת אלהים

... וּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט גֶעבֶּען דִיא ... קֵייט צוּם כֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה וֶועט צוּ אִים זַיין גָאט ... אִים גֶעבִּין פִיל גֶעלְד: (יא) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה ... אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹי צוּא זָאגִין: (יב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי יוּדִין אוּנ זָאלְסְט זֵייא זָאגִין אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ כִּי וָוס זַיין ווַייבּ וֶועט אָפּ קֶערֶען פוּן דֶעם עֶרְלִיכֶען וֶועג אוּנ זִיא וֶועט נֶחְשָׁד וֶוערִין בַּייא אִיר מַאן וּמָעֲלָה אוּנ

משלי יהודא

... סְעוּדָה בַּיי דֶעם מֶלֶךְ, פַר פִיל שָׂרִים פוּן דִי מְדִינָה, ... אִיז אוֹיךְ גֶערוּפֶן גִיוָוארֶען צוּ דִי סְעוּדָה, בַּיי דֶעם ... פוּן דִי סְעוּדָה הָט מֶען גְשְׁמוּעֶסְט פוּן רַייכְקֵייט, יֶעדֶר ... זִיךְ בַּרִיהְמְט מִיט זַיין רַייכְקֵייט, דֶר יוּד הָט גְשְׁוִויגֶן ... פוּן זַיין רַייכְקֵייט גָאר נִיט דֶרְצֵיילְט, נָאר דֶר מֶלֶךְ ... גֶעפְרֶעגְט ווִי פִיל אִיז דַיין רַייכְקֵייט, הָט עֶר גִזָאגְט ... נִיג קֶען אִיךְ דִיר נִיט זָאגְן, אִיךְ וֶועל זַיין אַפָּאר טָאג ... הַיים וֶועל אִיךְ בֶּערֶעכֶנֶען, אוֹיף דֶעם דְרִיטְעֶן טָאג ... ךְ צוּ דִיר קוּמֶען אוּנ וֶועל דִיר זָאגְן, אוֹיף דֶעם דְרִיטֶן ... ז עֶר גֶעקוּמֶען צוּם מֶלֶךְ אוּנ הָט אִים גִיזָאגְט ווִי פִיל עֶס אִיז זַיין פַארְמֶעגִין, דֶר מֶלֶךְ אִיז שְׁטַארְק בֵּייז גִיוָוארֶען אוֹיף אִים אוּנ הָט גִיזָאגְט צוּ אִים ווִי אַזוֹ זָאגְסְטוּ אַזוֹ אַלִיגֶן, אִיךְ זֶעה דָאךְ אַז דַיינֶע הַייזֶער אוּנ גִיטֶער זֶענֶען פִיל מֶער וֶוערְט ווִי דוּ זָאגְסְט, הָט דֶר יוּד גִזָאגְט צוּם מֶלֶךְ דוּ הָאסְט מִיךְ גֶעפְרֶעגְט ווִי פִיל אִיז "מַיין" פֶערְמֶעגֶן, הָאבּ אִיךְ דִיר גִיזָאגְט רִיכְטִיג, "מַיין" פַארְמֶעגֶען אִיז נָאר וָוס אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבֶּן צְדָקָה, אוּנ הָאבּ אַוֶועק גֶעשִׁיקְט אִין הִימֶעל, דָאס אִיז גֶעוִוים מַיינֶע, מַיין עוֹלָם הַבָּא וֶועט קֵיינֶער נִיט אַוֶועק נֶעמֶען פוּן מִיר, אָבֶּער דָס אִיבֶּערִיגֶע פַארְמֶעגְן ווַיים אִיךְ נִיט אוֹיבּ זֵיי זֶענֶען מַיינֶע, אִיךְ ווַיים נִיט וֶועלְכֶע אוּמְגְלִיקְן עֶס

יג וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זֶרַע

שְׁקָר׃ יג וְיִשְׁכּוֹב גְּבַר יָתַהּ שְׁכִבַת זַרְעָא וִיהֵי

תו"א ושכב איש יבמות לה׃ שכבת זרע יבמות כה כו׃

בית יהודא

פר זיך), זאגט די תורה (אם אתה מעכב מתנות הכהן) אויב דו וועסט האלטען די מתנות פון כהן פאר זיך (חייך) אזוי ווי דו לעבסט (שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה) דו וועסט דארפען קומען צום כהן, דו זאלסט ברייננגען צו אים דיין ווייב וואס זיא וועט ווערען אסוטה, דאס וועט זיין דיין שטראף: ואיש אישו. צו וואס שטייט צוויי מאל דער ווארט „איש", זאגט רש"י (ללמדך) דיך צו לערנען (שמועלת בשתים) די אשה האט געזינדיגט צו צוויי (באיש מלחמה של מעלה) צו הקב"ה אין הימעל וואס ער הייסט איש מלחמה (ואישה מלמטה) אונ אונטען האט זיא געזינדיגט צו איר מאן: וכי תשטה אשתו. פארט רש"י פאר וואס שטייט „תשטה" אונ עס שטייט נים תנאף אדער תזנה, זאגט רש"י (שנו רבותינו) אונזערע רבנים האבען געלערנט (אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות) א איש אדער א אשה זענען אנדערע ניט מזנה סיידין אין זיי קומט אריין אפארמישונג פון שכל, אונ זיי ווערען ווי משוגע פון גרויס תאוה (דכתיב) וויא עס שטייט אין פסוק כי תשטה, איז דערטייטש אז זיא וועט ווערען נארעש, ווי משוגע (וכתיב בו) נאך שטייט אין פסוק (נואף אשה חסר לב) דער וואס איז מזנה מיט א אשה פעלט אים דם הארץ, ער האט ניט געקענט מיט זיין שכל אפציהען די הארץ פון די תאוה (ופשוטו של מקרא) דער טייטש פון ווארט „תשטה" מיינט מען כי תשטה, אויב זיא וועט אוועק גיין פון פרומען וועג (ותחשד בעיניו) זיא וועט זיין אין חשד ביי איר מאן קערן (תט מדרכי צניעות) זיא וועט אוועק גיין פון פרומען וועג (שטה מעליו ועבור) גיי אוועק פון אים אונ ווייטער, נאך שטייט אין פסוק (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (אל ישט אל דרכיה לבך) דיין הארץ זאל ניט אפ קערן פון גוטען וועג צו אירע וועגען: ומעלה בו מעל. זיא האט מזנה געוועזן (כמו) זיא וועט צו אים זיין פאלש (ומהו המעל) וואס וועט זיין די פאלשקייט: (יג) ושכב איש אותה. איינער האט מיט מזנה געוועזן, זאגט רש"י (איש פרט לקטן ומי שאינו איש) אויב א קינד האט מיט איר מזנה געוועזן אדער עס האט מיט מזנה געוועזן אזוי אמענטש וואס קען ניט זיך בהעפטען מיט א אשה, דם הייסט ניט מזנה געוועזן, אונ זיא ווערט אסור אויף איר מאן: ואותה שכבת זרע. זאגט רש"י (שכיבתה פוסלת אותה) אויב זיא האט מזנה געוועזן ווערט אסור צוא איר מאן (ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה) אבער אז איינער האט מזנה געוועזן מיט זיין ווייבם שוועסטע

רש"י

הכהן חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה: איש איש. ללמדך שמועלת בשתים באיש מלחמה של מעלה ואישה מלמטה: כי תשטה אשתו. שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות שנאמר כי תשטה וכתיב בו (משלי ו) נואף אשה חסר לב. ופשוטו של מקרא כי תשטה תט מדרכי צניעות ל ותחשד בעיניו כמו (שם ד) שטה מעליו ועבור (שם ז) אל ישט אל דרכיה לבך ומעלה בו מעל. ומהו המעל: (יג) ושכב איש אתה. (סוטה כח) איש פרט לקטן ומי שאינו איש: אתה שכבת זרע. (יבמות נה) שכיבתה פוסלת אותה ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה נ כמעשה בשתי אחיות שה

שפתי חכמים

שאינן נכתבו במקומן שבודאי לא נכתבו אלא לדרשא מ"מ מאחר שאין שום דמיון בין דיני אישות לתרומה וקדשים ודאי לא נסמכו זו אלל זו אלא לדרשא. (ג"א) פירוש דלאו סמיכות הפרשה ק"ל דא"כ למה נסמכה פרשת סוטה לקדשים מיבעי ליה כדרכו אלא ק"ל דלא ה"ל להתחיל הפרשה באיש אלא באשה לומר אשה כי תשטה ומעלה וגו' שהיא עיקר החטא לכ"פ מה כתי' למעלה וגו' ר"ל שהוא עיקר החטא ע"כ איש איש מלמד שמועלת בשנים ע"ש יותר: ב כלומר שילרס הרע מורה להם היתר וזהו השטות דאל"כ למה חייבים מיתה כיון דשוטים היו: ל דוקא נקט רש"י מדרכי לניעות ולא אמר מדרכי תורה דמדרכי תורה משמע דודאי הוא שזינתה ואם ודאי שזינתה אין משקין אותה לכך נקט מדרכי לניעות ר"ל שראה מחבקת ומנשקת עם איש אחר וספק הוא אם זנתה: מ דק"ל ומעלה בו מעל ושכב איש משמע דב' ענינים הם לכן פי' ומהו המעל ושכב וגו' כאלו כתיב ששכב איש אותה ואין לומר ששכב איש אותה באמת דאז אין משקין אותה וסדר הכתובים כן הוא כי תשטה ועברה מדרכי לניעות ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ואח"כ נסתרה כשיעור טומאה מעלה בו מעל ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם ממנו כין לא איש אותה והיא לא נטמאת רק קנא לה אף שלא חמס בכפה ו האיש את אשתו וגו'. הרא"ם: נ ה"ג ושכב איש אותה שכבת שכיבתה פוסלתה ואין שכיבת אחותה פוסלתה מבעלה (יבמות פי' כששכב בעלה עם אחותה אינה נפסלת אשתו מחמת זנות א ומבעלה דה"א שיפסלנה מק"ו ומה מי שבא על איסור קל האוסר מקום שבא על איסור חמור אינו דין שנאסר האוסר רש"י איסור קל אשת איש שיש לה היתר ע"י גט אם זנתה נאסר בה בעלה האוסרה לכל העולם מקום שבא על איסור כגון אחות אשתו שאשתו אוסרת את אחותה עליו כל ימי חייה דין שנאסר האוסר שיאסר אשתו על בעלה האוסרת את לבעלה לכך נאמר אותה לומר שכיבתה פוסלתה וכו' (יבמות ע"א). וטעות נפל בדברי רש"י. מפי הגאון מו"ה יצחק כה ומצאתי כתוב דהאי מעשה בב' אחיות וכו' צריך להיות בפסו

פירוש לתורת אלהים

זיא וועט פעלטשין אין אים אפעלטשונג [עיין רש"י], אונ וואס וועט זיין דם פעלשינג: (יג) ושכב איש

משלי יהודא

קען אויף זיי קומען, דם זאגט די תורה אמענטש זאל ניט מיינען זיינע הייזער זיינע גיטער זיין געלד אונ זילבער, דם איז זיין פארמעגן, ניין, ואיש את קדשיו לו יהיו, יעדער מענטש זאל וויסען, זיינע היילינקייט, וואס ער הט געהייליגט צו הקב"ה, דם וועט זיין זיינע, אונ ניט נאר וועגן עולם הבא דארף מען געבן צדקה, נאר אפילו וועגען עולם הזה אויך, ווי דער נביא מלאכי זאגט הקב"ה הט גיזאגט צו דיא יודין פרובט מיך אונ גיט מעשר וועט איר זעהן איך וועל עפענען די פענסטער פון הימל אונ אלע ברכות וועלן קומען צו אייך פון הימעל, נאר פאר וואס הט הקב"ה גיזאגט מען זאל אים פרובין מיט מעשר אונ צדקה, אלע מצות פון דיא תורה ברייננגן דאך אויף דעם מענטש אלע מינים טובות, דער ענין איז למשל אסוחר איז אמאהל געקומען צו פארען אין אגרויסע שטאט מיט פיל סחורה, ער איז געשטאנען אין אגאסט־הויז, אונ הט געשיקט צו די קרעמער זיי זא... צו אים קופען סחורה, די קרעמער האבן גענומען פון די ... יעדער ווי פיל ער הט געדארפט, איינער צעהן שטיק, ... צוואנציג שטיק, מען הט גפרעגט דעם סוחר ווי פיל ... איז דא אין יעדער שטיק, הט ער גיזאגט אלע שטיקר ... איין מאס, אין יעדער שטיק איז דא פופציג איילען ... קרעמער האבן געוואלט וויסן אוב ער זאגט אמת, מ... מעסטין אלע שטיקר איז אשווערע זאך, נאר מען ... ארויסנעמען איין שטיק סחורה אונ מעסטין, וועט מ... געוויס זענען אלע שטיקר ריכטיגע, וועלכע שטיק ... מען צום מעסטין? געוויס די שטיק וואס זעהט אים ... פון אלע שטיקער אונ אויב אין די שטיק איז דא ... איילין איז אין די אלע גרעבערע שטיקר געוויס דא ... איילין, דם זעלבינגע איז ביי די מצות, הקב"ה הט ...

נְסָבָא מֵעֵינֵי בַעְלַהּ
טַמְרָא וְהִיא מְסָאֲבָא
הִיד לֵית בַּהּ וְהִיא
אִתַּחֲדַת: יד וְיִעֲבַר
וֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי

וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה

(יג) ונעלם מעיני סוטה כז שבועות ה: ונסתרה והיא סוטה ב ד כו כח: ועד אין בה סוטה ב ג ו לא: והיא לא יבמות נו כתובות נט סוטה ב כו לא גט
נב: ועבר עליו רוח קנאה סוטה ג:

רשב"ם

(יג) ועד אין בה. שזינתה: והיא לא נתפשה. לא נאנסה. שאם הסתירה באונס פטורה:

רש"י

ות א לזו: ונעלם מעיני אישה. (סוטה כז) פרט לסומא
אם היה רואה ם ומעמעם (ס"א ומעלים) אין המים
קין אותה: ונסתרה. שיעור שתראה ע לטומאת
ה: ועד אין בה. הא אם יש בה אפי' עד אחד פ
נר נטמאת לא היתה שותה: ועד אין בה. בטומאה
יש עדים לסתירה: נתפשה. נאנסה צ כמו (דברים
ותפשה ושכב עמה: (יד) ועבר עליו. ק קודם לסתירה:

בית יהודא

ווערט ניט זיין ווייב אסור צו אים (כמעשה בשתי אחיות
שהיו דומות זו לזו) ווי עס האט אמאל געטראפן צוויי
שוועסטער זענען געווען גלייך איינע צו די אנדערע. האט
דר מאן זיך געוואלט בהעפטן צו זיין ווייב, האט ער
געהאט אטעות און איז געווען ביי די שוועסטער, איז זיין
ווייב ניט אסור געווארן צו אים (עיין ש"חז *): ונעלם מעיני
אישה). מיינט מען (פרט לסומא) אויב אבלינדער איז חושד
זיין ווייב אז זיא האט מזנה געווען, גיט מען איר ניט
קען די מים המאררים (הא אם היה רואה) און אויב איינער האט געזעהן זיין ווייב איז מזנה (ומעמעם) ער האט
ער טונקעל געזעהן, יוא געזעהן און ניט געזעהן (אין המים בודקין אותה) גיט מען איר ניט טרינקן דיא מים
אררים, ווייל די מים המאררים וועלן זיא ניט קראנק מאכען, ווייל דר חשד פון אבלינדען, און זיין אנזאגן איר
גאר ניט גערעכונט פאר אחשד, און אויב אמאן וויים אז זיין ווייב הט מזנה געווען, אפילו נאר טונקעל, הייסט
ניט אספק צו געבן טרינקן די מים המאררים: ונסתרה). (שיעור שתראה לטומאת ביאה) זיא איז געווען בעהאלטען מיט
פרעמדען מאן אזוי לאנג ווי אין דער צייט קען מען מזנה זיין: ועד אין בה). זאגט רש"י (הא אם יש בה אפילו
אחד שאמר שנטמאת) אויב עס איז דא אפילו איין עדות וואס זאגט ער הט געזעהן ווי זיא האט מזנה געווען (לא היתה
ה) הט מען איר ניט געגעבען טרינקען די מים המאררים: ועד אין בה). (בטומאה) עס איז ניטא עדות אז זיא הט
ה געווען (אבל יש עדים לסתירה) עס איז דא עדות אז זיא איז געווען בעהאלטען מיט דעם מענטש: ונתפשה). מיינט
(נאנסה) זיא איז גענייט געווארען (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק (ותפשה ושכב עמה) ער הט זיא געהאפט ו גענייט) און
ט מיט איר מזנה געווען: (יד) ועבר עליו). (קודם לסתירה) איידער זיא האט זיך בעהאלטען מיט דעם מענטש

שפתי חכמים

ספירש"י שמועלת בשנים באים של מעלה ובאים של מטה והכי
א במדרש באים של מעלה ובאים של מטה אמר לה הקב"ה באיסך
משחקת שמא כי את משחקת ומעשה בשתי אחיות וכו': ם ר"ל
י דברים הם וכולם נתמעטו מפסוק זה מעיני פרט לסומא אע"פ
רע שזינתה הואיל ואינו רואה אינה שותה ומונעלם משמע אם היה
ה ומעמעם שפניהם יחד אין המים בודקין אותה. ומעמעם כמו
ים עוממות והוא תרגום של כהה: ע פירוש האי והיא נטמאה
יב אחר ונסתרה בשיעור טומאה קמיירי שהוא כדי ללגלות בילה
מעה דאי סלקא דעתך נטמאה ממש הא כבר כתיב לעיל
: איש אותה והיינו נטמאה והיא נטמאה דכתב רחמנא למה
אלא לשיעור טומאה הוא דאתא: פ ואם תאמר מהיכא נשמע
זה מדכתיב ועד אין בה הא קיימא לן כל מקום שנאמר
הרי כאן שנים מדהולרך הכתוב לפרט לא יקום עד אחד
מע כל עד שבתורה שנים אלא א"כ פרט בו הכתוב א' כמו שפירש"י
שת שופטים ואם כן הכא כתיב עד סתם משמע שנים אין בה

אבל אחד יש בה. וי"ל דקרא ועד אין בה קאי על והיא לא נתפשה
ולא על וקנא את אשתו והביא האיש את אשתו אל הכהן להשקות אותה
כלומר עד אין בה שהיא לא נתפשה שאין כאן ב' עדי טומאה אלא
עד אחד ראה שנטמאה אין משקין אותה אלא אסורה על בעלה
(סוטה דף ב') והאי מלת הא הוא כמו והא למדת ולא דיוקא הוא כי
לא לדיוקא אתיא רק מסקנא דמלתא הוא הא למדת אבל יש בה וכו' ותו
קשה לרש"י למה נהימן עד אחד לאוסרה על בעלה ומתרץ ועד אין
בה בטומאה אבל יש עדים בסתירה והואיל ובסתירה יש שני
עדים שאומרים שראינו שנסתרה עם פלוני כשיעור טומאה ועד א'
בא ואמר שנטמאת רגלים לדבר הוא דמהימן דודאי זינתה כי יש
גם עדי סתירה לכך נכתב הקרא דועד אין בה כאן כדי ללמדך דקאי
אונטמאה דלעיל כלומר שיש עדי סתירה ולכך מהימן עד אחד ואי
לא נכתב כאן לא הייתי יודע שיש עדים בסתירה: צ והא"ק קרא ועד
אין בה כלומר שנים אין בה אלא אחד והיא לא נתפשה אלא מעיד
שעשתה ברצון אסורה לבעלה ודין בפני עצמו הוא: ק משמע

פירוש לתורת אלהים

נטש וועט מיט איר ליגן מיט שכבת זרע ונעלם
עס וועט פאר הוילין ווערן פון די אויגן פון איר
ן ונסתרה און זיא וועט ווערין בעהאלטין מיט
רעמדין מאן והיא נטמאה און זי וועט טמא ווערין

דם בעהאלטין וועט אזוי לאנג גיוועריו אז ער קאן
בייא איר ליגין ועד אין בה און עס איז אפילו איין
עדות אויך ניטא אז זיא איז טמא גיווארן [עיין רש"י]
והיא און זיא איז דער צו ניט געצוואונגען גיווארין

משלי יהודא

יודין זעקס הונדערט דרייצען מצות, אויף אלע מצות
הקב"ה געזאגט זייא וועלען ברענגן צו די יודין טובות
בות הצלחות, אויב איר וועט ניט גלויבין נעמט איין
וה און טוט איר ווי איך האב אייך גיבאטין, וועט איר
ן אויב איר וועט ווערן גליקליך וועגן די מצוה, נעמט
מצוה וואס איר מיינט זיא איז די ערגסטע, דהיינו צוא
בן צדקה מעשר, וואס איר מיינט ווי אזוי קען זיין אגליק
די מצוה, אז מען דארף פון הונדערט קארן קארין,

געבן צוויי דעם כהן, צעהן דעם לוי, צעהן מעשר עני,
זאגט הקדוש ברוך הוא פרובט אזוי געבן וועט איר זעהן ווי
איר וועט ווערען אלי יאהר רייכער, פון דיא מצוה וועט
איר וויסען די הצלחה פון אלע אנדערע מצות, דם זאגט
דיא תורה ואיש אשר יתן לכהן, דער מענטש וואס וועט
געבען דעם כהן דעם לוי, און דעם עני, און אנדערע
היילינקייט לו יהיה, וועט אליץ זיין בייא אים פיל מער
און מעהר:

הערה מען קען זאגין אז רש"י מיינט ניט די מעשה פון צוויי שוועסטער וואס דער מדרש שרייבט ביי די מים המאררים טרינקען נאר עס קען
זיין אין די צייט פון רש"י האט גיטראפין אמעשה פון צוויי שוועסטער וואס זיי האבין גלייך אויסגיזעהן און דער מאן האט דורך אטעות
ה גיזען מיט זיין ווייבס שוועסטער, ווארום אז רש"י וואלט מיינען די צוויי שוועסטער וואס דער מדרש שרייבט, וואלט רש"י געשריבען
כדאיתא במדרש:

וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־
עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־
אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה׃ טו וְהֵבִיא
הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא
אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה
קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן
וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת

אונקלוס

יָת אִתְּתֵהּ וְהִיא מְסָאֲבָ
אוֹ עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָ
וִיקַנֵּי יָת אִתְּתֵהּ וְהִיא לָ
מְסָאֲבָא׃ טו וְיֵיתֵי גַּבְרָ
יָת אִתְּתֵהּ לְוָת כַּהֲנָ
וְיֵיתֵי יָת קֻרְבָּנַהּ עֲלַהּ חַ
מִן עַסְרָא בִּתְלַת סְאִ
קִמְחָא שְׂעָרִין לָא יְרִי
עֲלוֹהִי מִשְׁחָא וְלָא יִ
עֲלוֹהִי לְבֻנְתָּא אֲ

תו"א וקנא את סוטה ב ג כו כז כח
עבר עליו סוטה ג כח : והביא ה
את אשתו ברכות כג כתובות סא סוטה ז
והביא את קרבנה מנחות ס :

רש"י

רוח קנאה וקנא. פירשו רבותינו לשון התראה שמתר
בה אל תסתרי עם איש פלוני: והיא נטמאה או ע
עליו וגו'. כלומר הוא התרה בה ועברה על התראתו ו
ידוע ר אם נטמאה אם לאו: (טו) קמח. שלא יש י
מסלת: שעורים. ולא חטים (סוטה יג) היא עשתה מע
בהמה וקרבנה מאכל בהמה: לא יצק עליו שמן. ש
יהא קרבנה מהודר שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחש
ולא יתן עליו לבנה. שהאמהות נקראות לבונה שלא

בית יהודא

האט ער איר אָנגעזאָגט זיא זאָל זיך ניט בעהאַלטען מיט
אים: [רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא]. זאָגט רש"י (פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) אונזערע
רבנים האבען געזאָגט (לְשׁוֹן הַתְרָאָה) וְקִנֵּא מיינט מען אָנזאָגען
(שֶׁמַּתְרֶה בָּהּ אַל תִּסָּתְרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי) ער האָט איר אָנגעזאָגט
דו זאָלסט דיך ניט בעהאַלטען מיט יענעם מענטש: [וְהִיא
נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו וגו']. (כְּלוֹמַר) אַזוֹי מיינט דער פסוק (הוּא
הִתְרָה בָהּ) דער מאַן האָט אָנגעזאָגט זיין ווייב זיא זאָל זיך
ניט בעהאַלטען מיט דעם מענטש (וְעָבְרָה עַל הַתְרָאָתוֹ) אונ זיא
האָט ניט געטאָן ווי ער האָט איר געבאָטען, נאָר זיא האָט זיך
בעהאַלטען מיט דעם מענטש (וְאֵין יָדוּעַ אִם נִטְמְאָה אִם לַאו) אונ מען ווייס ניט צו זיא האָט מְזַנֶּה געווען צו ני
(טו) [וְקֶמַח]. געגרשטען מעל (שֶׁלֹּא יְהֵא מִסֹּלֶת) עס זאָל ניט זיין פון ווייצען מעל: [וּשְׂעוֹרִים]. געגרשטען (וְלֹא חִטִּים) ניט וו
(הִיא עָשְׂתָה מַעֲשֵׂה בְּהֵמָה) זיא האָט געטאָן ווי אַבְּהֵמָה (וְקָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה) זאָל זיין איר קרבן פון די זאַכען וואָס אַבְּהֵ
עסט: [לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן]. ער זאָל ניט גיסן בוימאייל אויף דיא מעל (שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנָהּ מְהוּדָּר) איר קרבן זאָל ניט
בעשיינט (שֶׁהַשֶּׁמֶן קָרוּי אוֹר) בוימאייל ווערט גערופען ליכטיג (וְהִיא עָשְׂתָה בַּחֹשֶׁךְ) אונ זיא האָט געטאָן אין דער פינסטע
[וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה]. זאָגט רש"י (שֶׁהָאִמָּהוֹת נִקְרָאוֹת לְבוֹנָה) די מוטערס ושרה רבקה רחל לאה] ווערען גערופען לב

שפתי חכמים

דמקרא מסורס כמו שמפורש למעלה: ר פי' לא שנודע לו שנטמאה אין המים בודקין אותה: ש כתב הרא"ם הרב הודיע הטעם
ונודע לו שלא נטמאה כפי המובן מוסיא נטמאה והיא לא נטמאה מיעט סולת וחטים דאין לפרש דכוונתו להודיע שקמח ושעורים ד
דהא ונעלם מעיני איסה כתיב ודרשו רז"ל שאם היה רואה ומעמעס בקרא למעט סולת וחטים בזה פסוט הוא דזיל קרי בי רב הוא: ת כל

פירוש לתורת אלהים

קיינער האָט זי דער צו ניט גיזעהן נאָר זי האָט דאָס געטאָהן בעהאַלטין מיט דעם מענטש אונ זיא האָט זיך מ
מיט איר גוטין ווילין: (יד) וְעָבַר עָלָיו אונ איידער זיא אים בעהאַלטין אונ זי איז ניט טמא גוואָרין ער
האָט זיך בעהאַלטין איז אין אים געקומען אַכַּעַס איר גיבאָטין זיא זאָל זיך ניט בעהאַלטין מיט ד
וְקִנֵּא אונ ער האָט געצערונט אויף זיין ווייב אונ ער פרעמדין מאַן אונ זי האָט אים ניט גפאָלגט אונ
האָט איר גיבאָטין זי זאָל זיך ניט בעהאַלטין מיט זיך יוא מיט אים בעהאַלטין אונ מען ווייסט
דעם מענטש וְהִיא נִטְמָאָה אונ זיא איז טמא גוואָרין אוב זיא האָט מזנה גוועען אוב ניט: (טו) וְהֵבִיא זאָל
אוֹ עָבַר אָדער עס איז אויף אים געקומען אַכַּעַס וְקִנֵּא מאַן ברענגען זיין ווייב צום כהן וְהֵבִיא אונ ער
אונ ער האָט גיזאָגט זיין ווייב זיא זאָל זיך ניט ברענגען איר קרבן מיט איר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה אַצעג

מצות השם

(שסה) וְהֵבִיא הָאִישׁ וגו'. דאָס איז די (מִצְוַת סוֹטָה) דאָס הייסט
ווען איין מאַן איז (מַתְרֶה) זיין ווייב וואָס ער האָט
מיט איר חתונה געהאַט אַז זיא זאָל ניט גיין מיט דעם מענטש
אונ האָט איר פאַר צוויא עדות גזאָגט אַז זיא זאָל זיך ניט פאַר
באָרגין מיט אים אונ זיא האָט זיך יוא פאַר באָרגין מיט אים אונ
האָט זיך מיט אים פאַר זומט אַזוי פיל וויפיל עס דאַרף דווירין אַז
ער זאָל מיט איר מְזַנֶּה זיין ווערט זיא אָסור אויף איר מאַן ביז
וואַנען זיא וועט טרינקען די (מַיִם הַמָּרִים) דאָס מיינט מען דאָס ביטערי
וואַסער אונ דורך דעם וואַסער וועט דער מאַן קענען גיוואר ווערען צווא
זיא האָט ניט מְזַנֶּה גוועזין דאָס איז גוועזין אַז דאָס ביהמ"ק איז גשטאַנין אונ דער כהן גדול איז גוועזין האָט מען דורך
גקענט גוואר ווערין אָבער איצט אַזוי באַלד איין מאַן איז מ
זיין ווייב פאַר צוויי עדות אַז זיא זאָל זיך ניט פאַר באָרגען
דעם אונ זיא האָט זיך יוא פאַר באָרגען ווערט זיא
אויף איר מאַן אונ ער טאָר מיט איר שוין קיין מאָל ניט ווי
נאָר ער מוז איר גט געבען:
(שסו ששו) לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וגו'. דאָס איז די מצות לא תעשה
אַז מען טאָר ניט אַרויף גיסין אויף דער מ
סוטה קיין בוימיל אונ וואַריך אונ דיא מצוה גייט אָן ווען
ביהמ"ק איז גשטאַנען:

קִנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֺן׃
טז וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ
לִפְנֵי יְהוָה׃ יז וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים
בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה
בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן
אֶל־הַמָּיִם׃ יח וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־

אונקלוס

ת קִנְאָתָא הוּא
ת דוּכְרָנָא מַדְכְּרַת
א׃ טז וִיקָרֵב יָתַהּ
א וִיקִימִנַּהּ קֳדָם יְיָ׃
סַב כַּהֲנָא מֵי כִיּוֹר
דַחֲסַף וּמִן עַפְרָא דִי
בִּיסוֹדֵי מַשְׁכְּנָא
כַּהֲנָא וְיִתֵּן לְמַיָּא׃
יקִים כַּהֲנָא יָת אִתְּתָא

רשב"ם

(יז) מים קדשים. מי כיור:

תו"א מנחת זכרון סוטה כ מנחות ד: והעמידה לפני ה' נזיר מה: בכלי חרש סוטה טו: ומן העפר אשר יהיה שם: והעמיד הכהן סוטה ח כז:

בעל הטורים

ן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן. בירושלמי כמה מים ועפר מים ממקים שבאת עפר למקום שהולכת. וכתב שהיא עתידה ליתן דין ן: בקרקע. ב' במסורה. הכא ואידך ואם יסתרו מנגד עיני בקרקע הים פי' ואם יסתרו מנגד עיני שנסתרה ונעלם מעיני איש ה הים יבדוק אותה ע"י קרקע וים דהיינו מים ועפר: בקרקע המשכן. עי"ן מידלי מפני כי עין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין:

רש"י

ד) אל גבעת הלבונה (סוטה ה) והיא פירשה מדרכיהן: מנחת קנאת הוא. הקמח הזה. קמח לשון זכר: ה קנאת. מעוררת עליה שתי קנאות קנאת המקום ת הבעל: (יז) מים קדשים. שקדשו בכיור (כתובות לפי שנעשה הכיור מנחשת מראות הצובאות וזו פירשה כיהן שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוח וזו ה לאחר תבדק בו: בבלי חרש. (סוטה ז) היא תה את הנואף יין משובח בכוסות משובחי' לפיכך תשתה המרים במקידה בזויה של חרס: (יח) והעמיד הכהן . והלא כבר נאמר והעמידה לפני ה' אלא מסיעין ת היו ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף דעתה ותודה:

בית יהודא

(שֶׁנֶאֱמַר) ווי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֶל גִבְעַת הַלְבוֹנָה) צוּ דִי הַייךְ וצוּ דִי גְרוֹיסְקֵייט) פוּן אוּנְזֶערֶע מוּטֶערְס וָואס זֵייעֶרֶע מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁמֶעקְן אוֹיף דֶר וֶועלְט ווי דִי בְּשָׂמִים לְבוֹנָה (וְהִיא פִּירְשָׁה מִדַרְכֵיהֶן) אוּנ דִי סוֹטָה הָט זִיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זֵייעֶרֶע וֶועגֶן, דְרִיבֶּער דַארְף נִיט גֶערוּפֶן וֶוערֶן דֶר נָאמֶען לְבוֹנָה אוֹיף דִי מִנְחָה פוּן אַסוֹטָה: וכִּי מִנְחַת קְנָאוֹת הוּא). עֶר אִיז אַמִנְחָה פוּן כַּעַס (הַקֶמַח הַזֶה) דֶר מֶעל (קֶמַח לָשׁוֹן זָכָר) דָאס ווָארְט קֶמַח אִיז מֶענְלִיךְ, דְרִיבֶּר שְׁטֵייט הוּא, עֶר: וּמִנְחַת קְנָאוֹת). זָאגְט רש"י (מְעוֹרֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קְנָאוֹת) דִי מִנְחָה דֶערְוֶועקְט אוֹיף דִי אִשָּׁה צְוֵוייעֶרְלֵיי כַּעַס (קִנְאַת הַמָּקוֹם וְקִנְאַת הַבַּעַל) דֶעם כַּעַס פוּן הקב"ה אוּנ דֶעם כַּעַס פוּן אִיר מַאן: (יז) וּמַיִם קְדוֹשִׁים). הֵיילִיגֶע וַואסֶער (שֶׁנִתְקַדְשׁוּ בְּכִיוֹר) וָוס אִיז גֶוֶוען אִין מִשְׁכָּן אוּנ אִין מִקְדָשׁ, פַאר וָואס הָט מֶען

אסֶער זֶענֶען גֶעהֵיילִיגְט גֶעווָארֶן אִין דֶעם כִּיוֹר וְקֶעסִיו), וָוס אִיז גֶוֶוען אִין מִשְׁכָּן אוּנ אִין מִקְדָשׁ, פַאר וָואס הָט מֶען ארְפְט נֶעמֶען דִי וַואסֶער נָאר פוּן כִּיוֹר, זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁנַעֲשָׂה הַכִּיוֹר מִנְחֹשֶׁת מַרְאוֹת הַצוֹבְאוֹת) ווייל דֶר כִּיוֹר אִיז אכְט גֶעווָארֶן פוּן דִי קוּפֶערְנֶע שְׁפִּיגְלֶען וָוס דִי יוּדִישֶׁע וַוייבֶּער הָאבֶּען גֶעהַאט אִין מִצְרַיִם (שֶׁהָיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן ים תַּחַת הַתַּפּוּחַ) דוּרְךְ דִי שְׁפִּיגְלֶען הָאבֶּן דִי וַוייבֶּער זִיךְ בַּהֶעפְט מִיט זֵייעֶרֶע מַאנֶען אִין מִצְרַיִם אוּנְטֶער דִי עֶפִּיל־בּוֹימֶער פִּירְשָׁה מִדַרְכֵיהֶן) אוּנ דִי אִשָּׁה הָט זִיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זֵייעֶר פִירוּנְג (וְזוּ קִלְקְלָה לְאַחֵר) אוּנ דִי אִשָּׁה הָאט מְזַנָה גֶעוֶוען איין אַנְדֶערֶען (תִּבָּדֵק בּוֹ) זָאל זִיא גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן דוּרְךְ דֶעם כִּיוֹר: וּבִכְלִי חָרֶשׂ). זָאגְט רש"י (הִיא הִשְׁקְתָה אֶת הַנוֹאֵף מְשׁוּבָּח בְּכוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים) זִיא הָאט גֶעגֶעבֶּען טְרִינְקֶען דֶעם נוֹאֵף וְדֶעם מֶענְטְשׁ וָואס הָט מִיט אִיר מְזַנָה גֶעוֶוען) גוּטֶען אִין גוּטֶע גְלֶעזֶער אָדֶער בֶּעכֶערְס (לְפִיכָךְ תִּשְׁתֶּה מַיִם הַמָּרִים בְּמַקִידָה בְּזוּיָה שֶׁל חֶרֶס) דְרִיבֶּער זָאל זִיא טְרִינְקֶען דִיא ערֶע וַואסֶער אִין אַמִיאוּסִין עֶרְדֶענֶעם קְרִיגוּל: (יח) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן וגו'). פְרֶעגְט רש"י (וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְהֶעֱמִידָהּ לִפְנֵי ה') שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין פְרִיעֶר דֶר כֹּהֵן זָאל שְׁטֶעלֶען דִי אִשָּׁה פַר הקב"ה (אֶלָּא מְסִיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם) נָאר מֶען הָאט שָׁה גֶעפִירְט פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערֶען אָרְט (כְּדֵי לְיַגְעָהּ וְתִטָּרֵף דַעְתָּהּ וְתוֹדֶה) מֶען זָאל אִיר פַארְמַאטֶערְן וֶועט אִיר

דעת זקנים מבעלי התוספות

מזכרת עון. שאר מנחות באות לכפר עון מנחת חוטא ת נדבה נותנין בהן שמן ולבונה כדי שיהא הקרבן מתמר ה לריח ניחוח אבל זו שאינה באה להזכיר זכות אלא לגלגל עון לפיכך לא יהא קרבנה מהודר:

שפתי חכמים

דשמן היינו ילהר שקרוי שמן כדכתיב דגנך ותירושך ויצהרך ויצהר הוא לי' זוהר להריס שהוא אור: ת מסיעין ל' מעתיקין הוא:

פירוש לתורת אלהים

אַמָאס קֶמַח שְׂעֹרִים גֶערְשְׁטִין מֶעל לֹא יִצוֹק עָלָיו עֶר זָאל אוֹיף דֶעם קָרְבָּן נִיט גִיסִין אֵייל וְלֹא אוּנ עֶר זָאל אוֹיף אִים נִיט גֶעבִּין בְּשָׂמִים כִּי ת וָוארוּם דָאס אִיז אַמִנְחָה פוּן רֶעכֶענִין זִיא ר וֶועקְט אוֹיף אִיר צְוֵוייא קִנְאוֹת אֵיין קִנְאָה גָאט אוּנ דִיא אַנְדֶערֶע פוּן דֶעם מַאן מִנְחַת ן אַמִנְחָה פוּן אַגִידֶעכֶענִישׁ מַזְכֶּרֶת עָוֹן דִיא חָה מַאכְט גִידֶענְקֶען אִירֶע זִינְד [עיין רש"י]:

(טז) וְהִקְרִיב אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זִי גִינֶעהְנֶן וְהֶעֱמִידָהּ אוּנ עֶר זָאל זִיא שְׁטֶעלִין לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט דָאס הֵייסְט אִין אֹהֶל מוֹעֵד: (יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען הֵיילִיג וַואסֶער פוּן דֶעם הַאנְט פַאס בִּכְלִי חָרֶשׂ אוּנ זָאל אַרייַן גִיסִין אִין אֵיין עֶרְדֶענֶע כֵּלִי [עיין רש"י] וּמִן הֶעָפָר אוּנ פוּן דֶער עֶרְד אֲשֶׁר יִהְיֶה וָוס אִיז אִין דֶער קַרְקַע פוּן דֶעם מִשְׁכָּן. יִקַּח הַכֹּהֵן זָאל דֶער כֹּהֵן נֶעמֶן וְנָתַן אוּנ זָאל אַרייַן טָאן אִין דֶעם וַואסֶער: (יח) וְהֶעֱמִיד

הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים׃ יט וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר

תו"א ופרע את כתובות מב סוטה ה : ונתן על כפיה סוטה כז קידושין לו : והשביע אותה סוטה ח:

אונקלוס

קֳדָם יְיָ וְיִפְרַע יָת רֵישָׁא דְאִתְּתָא וְיִתֵּן עַל יְדַהָא יָת מִנְחַת דּוּכְרָנָא מִנְחַת קִנְאָתָא הִיא וּבִידָא דְכַהֲנָא יְהוֹן מַיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְּטַיָּא׃ יט וְיוֹמֵי יָתַהּ כַּהֲנָא וְיֵימַר לְאִתְּתָא אִם

בעל הטורים

(יח) המאררים. עולה ב' פעמים רמ"ח לי' שבודקין רמ"ח איברים של איש ושל אשה לכך כתיב מנחת קנאות הוא וקרינן היא :

בית יהודא

פַּארְמִישְׁט װערֶן דֶר קָאפּ, טָאמֶער װֶעט זִיא מוֹדֶה זַיין אַז זִיא הָאט מְזַנֶּה גֶעװֶען : וּפָרַע. זָאגְט רַשִׁ"י (סוֹתֵר אֶת קְלִיעַת שַׂעֲרָהּ) עֶר הֶט אוֹיפְגֶעפְלָאכְטֶן אִירֶע גֶעפְלָאכְטֶענֶע הָאר (כְּדֵי לְבַזּוֹתָהּ) עֶר זָאל זִיא פַארְשֶׁעמֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (מִכָּאן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוּי הָרֹאשׁ גְּנַאי לָהֶן) פוּן דַאנֶען װייסֶען מִיר עֶס אִיז נִיט שֵׁיין פַר יוּדִישֶׁע טֶעכְטֶער זֵיי זָאלֶען גֵיין מִיט אוֹיפְגֶעדֶעקְטֶע קֶעפּ : וְלִפְנֵי ה׳. מֵיינְט מֶען דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל זִיא שְׁטֶעלֶען (בְּשַׁעַר נִקָּנוֹר) אִין טוֹיעֶר נִקָּנוֹר (הוּא שַׁעַר הָעֲזָרָה הַמִּזְרָחִי) דָּס אִיז דֶר טוֹיעֶר װָאס אִין מִזְרַח זַייט פוּן דִי עֲזָרָה (דֶּרֶךְ כָּל הַנִּכְנָסִים) דָס אִיז דִי װֶעג פַאר אַלֶע מֶענְטְשֶׁן װָאס גֵייעֶן אַרַיין אִין דִי עֲזָרָה נַאר װָאס מֶען רוּפְט דֶעם טוֹיעֶר „נִקָּנוֹר" עַיין ש"ה : וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ. דִי מִנְחָה זָאל מֶען גֶעבֶּן אוֹיף דִי הֶענְט פוּן דִיא אִשָּׁה (לְיַגְּעָהּ) מֶען זָאל אִיר פַארְמַאטֶערֶן (אוּלַי תִּטְרַף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה) טָאמֶער װֶעט אִיר פַארְשְׁטַאנְד פַארְמִישְׁט װֶערֶן װוּעט זִיא מוֹדֶה זַיין אַז זִיא הָט מְזַנֶּה גֶעװֶען (וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַמְיוּחָד עַל הַמַּיִם) װֶעט נִיט אָפְּגֶעמֶעקְט װֶערֶען דֶר נָאמֶען פוּן הקב"ה אוֹיף דִיא װַאסֶער : וְהַמְאָרְרִים. אִיז דֶערְטַייטְשׁ (הַמְחַסְּרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם) װָאס מַאכֶען אִיר פֶעלֶען פוּן דֶר װֶעלְט אַז זִיא װֶעט טְרִינְקֶען דִי װַאסֶער װֶעט זִיא שְׁטַארְבֶּן (לָשׁוֹן סִלּוֹן מַמְאִיר) דֶער דָארֶען װָאס רֵייסְט אָפּ דִי קְלֵיידֶער פוּן מֶענְטְשׁ אוּנ מַאכְט זֵיי פֶעלֶען (וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ מַיִם אֲרוּרִים) מֶען קֶען נִיט טַייטְשִׁין גֶעפְלוּכְטֶע װַאסֶר (שֶׁהֲרֵי קְדוֹשִׁים הֵם) זֵיי זֶענֶען דָאךְ הֵיילִיגֶע װַאסֶער נִיט גֶעפְלוּכְטֶע (וְלֹא אֲרוּרִים כָּתַב הַכָּתוּב) דֶער פָּסוּק שְׁרַייבְּט נִיט מַיִם אֲרוּרִים, גֶעפְלוּכְטֶע װַאסֶר (אֶלָּא מְאָרְרִים) נָאר עֶס שְׁטֵייט מַיִם מְאָרְרִים, מֵיינְט מֶען (מְאָרְרִים אֶת אֲחֵרִים) זֵיי פַארְפְלוּכְען אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן, דִי אִשָּׁה װָאס טְרִינְקְט דִי װַאסֶר װֶערְט גֶעפְלוּכְט (וְאַף אוּנְקְלוֹס לֹא תִּרְגֵּם לִיטַיָּא) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט נִיט לִיטַיָּא גֶעפְלוּכְטֶע (אֶלָּא מְלַטְּטַיָּא) נָאר עֶר טַייטְשְׁט מְלַטְּטַיָּא, װָאס פַארְפְלוּכֶען אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן (שֶׁמַּרְאוֹת קְלָלָה בְּגוּפָהּ שֶׁל זוֹ) זֵיי װַייזֶען אַפְלוּכוּנְג אִין דֶעם קֶערְפֶּער פוּן דִי אִשָּׁה : (יט) וְהִשְׁבִּיעַ וגו׳]. זָאגְט רַשִׁ"י (וּמַה הִיא הַשְּׁבוּעָה) װָס אִיז דִי שְׁבוּעָה, דֶער כֹּהֵן זָאגְט צוּ דִי אִשָּׁה (אִם לֹא שָׁכַב) אוֹיבּ עֶר הָאט נִיט מְזַנֶּה גֶעװֶען מִיט דִיר (הִנָּקִי) זָאלְסְטוּ זַיין רֵיין (הָא אִם שָׁכַב) אָבֶּער אוֹיבּ

רש"י

וּפרע. (שם יד. ספרי) סותר את קליעת שערה א כדי לבזותה מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש ב גנאי להן : לפני ה׳. (ספרי) בשער נקנור ג הוא שער העזרה המזרחי דרך כל הנכנסים : ונתן על כפיה. ליגעה ד אולי תטרף דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד ה על המים : המרים. על שם סופן ו שהם מרים לה : המאררים. המחסרים אותה מן העולם ל׳ (יחזקאל כד) סלון ממאיר ולא יתכן לפרש מים ארורים שהרי קדושים הן ולא ארורים כתב הכתוב אלא מאררים את אחרים ואף אונקלוס לא תרגם ליטיא אלא מלטטיא שמראות קללה בגופה של זו : (יט) והשביע וגו׳. ומה היא השבועה ז אם לא שכב הנקי הא אם שכב חנקי

שפתי חכמים

א משמע דפרע לשון סתירה הוא ואם תאמר בכל מקום פרש"י פרע דגבי ראש ל׳ גידול הוא לעיל בפרשת אמור לא יפרע לא יגדל ולקמן גבי נזיר. וי"ל דגם כאן לשון גידול הוא דכששערותיה קלועים קצרים הם ואינן ארוכים וכשסותר הקליעה הם מאריכין ונמלא דסתירה זו מגדלן. וכתב הרא"ם אעפ"י שהפרע בכ"מ לשון גילוי הוא כמ"ש הרב בעצמו גבי כי פרוע הוא מגולה וכו׳ כמו ופרע את ראש האשה אין זה סותר מה שפי׳ דסותר קליעת שערה דמה שפירש הכא לאו ממלת ופרע דרש אלא מיתורא דהאשה דה"ל למכתב ופרע את ראשה דהא אשה דלעיל קאי אלא האשה לרבות כל גופה שסותר שערה ומגלה את לבה ומרבה בקלונה ואפשר לי לומר דע"י הסתירה נתגלה איך שעערותיה ארוכים הם שהיו נראים מקודם שהם קצרים ודו"ק : ב והטעם במדרש משל לאחד שעבר עבירה יולא לשוק ונתביים ומכסה את ראשו ואת פניו כך האשה שעברה על הלווי מכסה ראשה : ג אדם גדול היה והביא דלתות נחשת מאלכסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בהם נסים הרבה כדתניא במסכת יומא (דף ל"ז) : ד דא"ל משום תנופה כמו דעל כפי אהרן ועל כפי בני דמלואים דהתם כתיב מיד בתריה והנפת אבל הפה התחיל בהשקאת מי המרים ובשבועת האלה ואח"כ כתיב והניף וגו׳ אלא ע"כ כדי ליגעה וכו׳ : ה (מהרר"ה) הא דלא פירש טעם זה לעיל שכתב ג"כ ליגעה דהתם י"ל שלוה ליגעה כדי שלא תשתה ותמות שחסה התורה עליה כיון שאין כאן עדים והתראה על הטומאה אבל כאן א"א לומר כן דאין לחוס עליה כ"כ כיון ששטה מדרכי לניעות ועברה על הקינוי שנסתרה אלא שחס הקב"ה על כבוד שמו : ו ויהיה פי׳ מי המרים המים המרים ופי׳ המאררים למרים להיות בפיה מרים ורעים : ז כלומר לא תאמר שישביעה בשם כמו כל שבועה שפירוש שנשבע בשם. והרא"ם פירש שלא תאמר האמירה לחוד והשבועה לחוד א׳ לא שכב הנקי הא אם שכב לא תנקי וי"ס גורסין הא אם שכב חנקי ולכן כתיב חסר יו"ד כדי לדרוש מלשון חנק כאלו היתה בה"א שרש

פירוש לתורת אלהים

אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל שְׁטֶעלִין דִי אִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וּפָרַע אוּנ עֶר זָאל אָפְּדֶעקִין אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה דֶעם קָאפּ פוּן דִי אִשָּׁה עֶר זָאל דִיא הָאר צוּא פְלֶעכְטֶן אוּנ דָס זָאל מֶען אִיר טָאן עֶס זָאל אִיר זַיין אַבְּזָיוֹן וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין אוֹיף אִירֶע הֶענְט אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן דִי מִנְחָה פוּן דֶעם גִידֶעכְעֶנִשׁ מִנְחַת קְנָאֹת הִיא דָס אִיז אַמִנְחָה פוּן רֶעכֶענוּנְג וּבְיַד הַכֹּהֵן אוּנ בַּיי דֶעם כֹּהֵן אִין דִי הֶענְט יִהְיוּ זָאלֶען זַיין מֵי הַמָּרִים דִי בִּיטֶערֶע װַאסֶר הַמְאָרְרִים דִיא גְמִינֶערְטֶע דוּרְךְ דִי װַאסֶער װֶערְט זִיא גֶעמִינֶערְט פוּן דֶער װֶעלְט (יט) וְהִשְׁבִּיעַ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זִיא בַּאשְׁװֶערֶן וְאָמַר אוּנ עֶר זָאל זָאגִין צוּ דִיא אִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ אוֹיבּ אַפְרֶעמְדֶר מַאן אִיז מִיט דִיר נִיט גִילֶעגֶן וְאִם לֹא שָׂטִית אוּנ אוֹיבּ דוּ הָאסְט נִיט אָפּ גִיקֶערְט פוּן דֶעם רֶעכְטֶן

אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב
אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית
טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי
הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: כ וְאַתְּ
כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת
וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי
אִישֵׁךְ: כא וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־
הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר
הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאָלָה
וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה

אונקלוס

א שְׁכִיב גְּבַר יָתִיךְ וְאִם
אִסְטֵית לְאִסְתָּאָבָא בַּר
בַּעֲלִיךְ הֲוַי זַכָּאָה מִמַּיָּא
דִירַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין:
וְאַתְּ אֲרֵי סְטֵית בַּר
בַּעֲלִיךְ וַאֲרֵי אִסְתָּאֲבַתְּ
הַב גְּבַר בִּיךְ יָת
כְבְהֵה בַּר מִבַּעֲלִיךְ:
וְיוֹמֵי כַהֲנָא יָת אִתְּתָא
מוֹמָתָא דִלְוָטָא וְיֵימַר
הֲנָא לְאִתְּתָא יְהֵב יְיָ
יךְ לִלְוָט וּלְמוֹמֵי בְּגוֹ
מִיךְ בִּדְיְהֵב יְיָ יָת יַרְכִּיךְ:

״א אם לא שכב איש אתך יומא לו סוטה יז גיטין ס סנהדרין לג: הנקי סוטה יז פין כב שבועות לו: ואת כי שטית סוטה תחת אישך סוטה כד קידושין כז: מבלעדי ך יבמות יא כד כז: והשביע הכהן סוטה יז עות לה: ואמר הכהן לאשה סוטה לב: יתן אותך לאלה סוטה יז שבועות לה: בתת ה׳ סוטה טו:

רשב״ם

) לאלה ולשבועה. כשמשביע אדם את חבירו יאמר הנני משביעך בשם על זה הדבר שאם תכזב כי תהיה מקולל כאשה פלונית שצבתה בטנה ונפלה ירכה:

רש״י

״א לא תנקי) שמכלל לאו אתה שומע הן אלא שמלוה לפתוח
יני נפשות תחלה לזכות: (כ) ואת כי שטית. כי
מש ח בל׳ אם: (כא) בשבעת האלה. שבועה של
לה. יתן ה׳ אותך לאלה וגו׳. שיהיו הכל מקללין
יבואך כדרך שבא לפלונית: ולשבעה. (סוטה יח.
ועות כד) שיהיו הכל נשבעין בך לא יארע לי ט כדרך
ירע לפלונית וכן הוא אומר (ישעיה סה) והנחתם שמכם
בועה לבחירי שהצדיקים נשבעים בפורענותן של רשעים
לענין הברכה (בראשית יח) ונברכו וגו׳ (שם מח) בך

בית יהודא

ער הָט מְזַנֶּה גֶוועֶן מִיט דִיר (הִנָּקִי) זָאלְסְטוּ וֶוערֶן דֶערְשְׁטִיקְט, זָאלְסְט שְׁטַארְבֶּן (שֶׁמִּכְּלַל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן) פוּן גֵיין וַויים מֶען אוֹיף יוֹא, אוּנ פוּן יוֹא וַויים מֶען אוֹיף נֵיין, אַז אִין דִי תּוֹרָה וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען דֶר כֹּהֵן בַּאשְׁוֶוערְט דִי אִשָּׁה אוֹיב זִיא הָאט מְזַנֶּה גֶוועֶן זָאל זִיא שְׁטַארְבֶּן, וַוייסֶען מִיר אַלֵיין אוֹיב זִיא הָאט נִיט מְזַנֶּה גֶוועֶן וֶועט זִיא לֶעבֶּן, צוּ וָואס דַארְף דֶר כֹּהֵן פְרִיעֶר זָאגֶען אוֹיב דוּ הָאסְט נִיט מְזַנֶּה גֶוועֶן וֶועסְטוּ זַיין רֵיין, דָם וֶועלֶן מִיר דָאךְ אַלֵיין וִויסֶען (אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לִפְתּוֹחַ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּחִלָּה לִזְכוּת) נָאר בַּיי דִינֵי נְפָשׁוֹת אִיז אַמִּצְוָה מֶען זָאל אָנְהֵייבִּין מִיט אַזְכוּת, דְרִיבֶּר דַארְף כֹּהֵן פְרִיעֶר זָאגֶען אוֹיב דוּ הָאסְט נִיט מְזַנֶּה גֶוועֶן וֶועסְטוּ זַיין רֵיין, וֶועסְטוּ לֶעבֶּן: (כ) וְאַתְּ כִּי שָׂטִית. זָאגְט רַשִׁ״י מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן אִם) דֶער וָוארְט „כִּי“ אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִם, אוֹיב, אוֹיב דוּ הָאסְט מְזַנֶּה גֶוועֶן: (כא) בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה. נְט מֶען (שְׁבוּעָה שֶׁל קְלָלָה) אַשְׁבוּעָה מִיט אַקְלָלָה: יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וגו׳. מֵיינְט מֶען (שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מְקַלְּלִין בִּיךְ) אַלֶע לֶען פְלוּכֶען מִיט דִיר, אַז אֵיינֶער וֶועט וֶועלֶען פְלוּכֶען זַיין חַבֵר וֶועט עֶר זָאגֶען צוּ אִים (יְבוֹאֲךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא לִפְלוֹנִית) ל אוֹיף דִיר קוּמֶען אַזוֹי אַקְרַאנְקְייט וִוי עֶס אִיז גֶעקוּמֶען אוֹיף דִיא סוֹטָה: וְלִשְׁבֻעָה. מֵיינְט מֶען (שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל נִשְׁבָּעִין) אַלֶע וֶועלֶען שְׁוֶוערֶען בַּיי דִיר (לֹא יֶאֱרַע לִי כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵירַע לִפְלוֹנִית) אוֹיב עֶס אִיז נִיט אֱמֶת וִוי אִיךְ זָאג זָאל מִיךְ עֶפֶען וִויא עֶס הָט גֶעטְרָאפֶען צוּ יֶענֶע אִשָּׁה דִי סוֹטָה (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹי זָאגְט דֶער נָבִיא (וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם בוּעָה לִבְחִירַי) אִיר הָאט גֶעלָאזֶען אַייֶער נָאמֶן דִי צַדִיקִים זָאלֶען הָאבֶּן בַּייא וֶועמֶען צוּ שְׁוֶוערֶען (שֶׁהַצַּדִיקִים נִשְׁבָּעִין רְעָנוּתָן שֶׁל רְשָׁעִים) דִי צַדִיקִים שְׁוֶוערֶען בַּיי דִי שְׁטְרָאף פוּן דִי רְשָׁעִים וְאִיךְ זָאל גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען וִוי דֶער רָשָׁע אִיז שְׁטְרָאפְט גֶעוָוארֶען אוֹיב דִי רֵייד מַיינֶע זֶענֶען נִיט אֱמֶת) (וְכֵן לְעִנְיַן הַבְּרָכָה) בַּיי אַבְּרָכָה, בֶּענְטְשְׁט מֶען זִיךְ מִיט דִי כָה פוּן דִי צַדִיקִים, וִוי הקב״ה הָט גֶעזָאגְט צוּ אַבְרָהָם וְנִבְרְכוּ בְךָ, מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶען זִיךְ בֶּענְטְשֶׁען מִיט דִיר, זַייא

שפתי חכמים

ת וחי״ת מתחלפים ודרוש חנקי כלומר שתמות: ח דק״ל דכי משמע שודאי זינתה ואם ודאי זינתה אין מסקין אותה: ט כלומר אם

פירוש לתורת אלהים

נג טוּמְאָה צוּ פַר אוּם רֵיינִיגֶן זִיךְ תַּחַת אִישֵׁךְ אוּנְטֶער ין מַאן חוּץ דַיין מַאן הִנָּקִי זָאלְסְטוּ זַיין רֵיין מִמֵּי רִים פוּן דִי בִּיטֶערֶע וַואסֶר הַמְאָרְרִים דִי וָוס מַאכֶן גֶערֶן הָאֵלֶּה דִיא דָאזִיגֶע אוּנ אַז דוּ הָאסְט דִיךְ יוֹא טְמֵא גֶוועֶן זָאלְסְטוּ דֶער וָוארְגֶן וֶוערֶען מִיט דֶעם אסֶער: (כ) וְאַתְּ אוּנ דוּא כִּי שָׂטִית אַז דוּא הָאסְט אָפּ גֶיקֶערְט תַּחַת אִישֵׁךְ אוּנְטֶער דַיין מַאן וְכִי נִטְמֵאת אוּנ דוּ בִּיסְט יוֹא טָמֵא גֶוָוארֶן וַיִּתֵּן אִישׁ אוּנ אַפְרֶעמְדֶר מַאן הָט גִיגֶעבֶּן בָּךְ אִין דִיר אֶת שְׁכָבְתּוֹ זַיין גְלֶעגֶער מִבַּלְעֲדֵי חוּץ דַיין מַאן: (כא) וְהִשְׁבִּיעַ זָאל דֶער כֹּהֵן בַּשְׁוֶוערֶן דִי אִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה מִיט אַשְׁבוּעָה וָוס אִיז אַקְלָלָה וְאָמַר זָאל דֶער כֹּהֵן זָאגֶן צוּ דִיא אִשָּׁה יִתֵּן יְיָ אוֹתָךְ

אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבָה׃
כב וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה
בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל יָרֵךְ
וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן ׀ אָמֵן׃ כג וְכָתַב
אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר

מַסְיָא וְיָת מְעַיְכִי נְפִיחִ
כב וְיֵעֲלוּן מַיָּא מְלַטְטַ
הָאִלֵּין בִּמְעַיְכִי לְאַפָּ
מְעִין וּלְאַמְסָאָה יַרְ
וְתֵימַר אִתְּתָא אָמֵן אָ
כג וְיִכְתּוֹב יָת לְוָ
הָאִלֵּין כַּהֲנָא בְּסִפְ

בעל הטורים

(כב) אמן אמן. פסיק בין שני אמני
אמן מאיש זה אמן מאיש אחר: (כג) ו
ד'. ומחה אל מי המרים ומחה ע
ים כנרת ומחה ה' אלהים דמעה

תו"א ובאו המים סוטה כו כז כח: לצבות בטן סוטה כח: ואמרה האשה אמן אמן שם יז יח כו קידושין כז שבועות כט לו: וכתב את האלות ברכות טו סוטה יז: בספר סוטה יח:

כל פנים ומחה ה' את שמו. ומחה אל מי המרים היינו מים חיים ספא' ומחה על כתף ים כנרת מה התם מים חיים דכתיב
לעין אף הכא מים חיים אם נטמאה ומחה ה' את שמו ואם נמצאת טהורה ומחה ה' אלהים דמעה ואם היתה עקרה נפקדת

בית יהודא

וועלען זאגן עס זאל מיר אזוי גוט זיין ווי גוט עס איז צו אברהם, יעקב האט געזאגט צו יוסף בך יברך ישראל, מיט דיר וועלען די יודען זיך בענטשען, אז איינער וועט וועלען בענטשען זיין קינד (לאמר) וועט ער צו איהם זאגען ישימך אלהים כאפרים וכמנשה, הקב"ה זאל דיך טאן, ווי ער האט געטאן צו אפרים אונ מנשה: ואת ירכך. זאגט רש"י (בקללה הקדים ירך לבטן) ווען דר כהן האט געפלוכט די אשה, האט ער פריער געפלוכט דעם ירך ודי זייט, נאכדעם דעם בויך (לפי שבה התחילה בעבירה תחלה) ווייל דם מזנה זיין הייבט זיך אן פריער פון ירך, נאכדעם דר בויך: צבה. (כתרגומו) ווי דר תרגום טייטשט (נפוחה) געשוואלן: (כב) ולצבות בטן. זאגט רש"י (כמו) ווי עס וואלט געשטאנען (להצבות בטן) צו מאכען געשוואלען דעם בויך (והוא שמוש פת"ח שהלמ"ד נקודה בו) דער למ"ד וואס איז אפתח ווערט ער גערעט ווי עס וואלט געשטאנען נאך דיא למ"ד אה' (וכן לנחותם הדרך) איז גלייך ווי וואלט געשטאנען להנחותם (לראותכם בדרך אשר תלכו בה) איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען להראותכם (וכן ירך) איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען להנפיל ירך (שהמים מצבים את הבטן) דיא וואסער מאכען געשוואלען איר (ומפילים את הירך) אונ מאכען אראפ־פאלען דאס פלייש פון איר זייט: לצבות בטן ולנפל ירך. מען מיינט (בטנו של בועל) עס וועט געשוואלען ווערן דער בויך פון דעם מענטש וואס האט מיט איר מזנה געווען, אונ דאס פון זיין זייט וועט אויך אראפ־פאלען, פרעגט רש"י (או אינו) טאמער איז ניט אזוי (אלא של נבעלת) נאר דער ב די אשה וואס האט מזנה געווען ווערט געשוואלען אונ דאס פלייש פון איר זייט פאלט אוועק, אבער ער ווער געשטראפט מיט דיא שטראף, זאגט רש"י (כשהוא אומר) אז דער כהן זאגט צו די אשה (את ירכך נופלת ואת בטנ דאס פלייש פון דיין זייט וועט אראפ־פאלען אונ דיין בויך וועט ווערן געשוואלען (הרי של נבעלת אמור) האט דא תורה שוין געזאגט וואס איר שטראף וועט זיין, צו וואס שטייט נאך אמאל לצבות בטן ולנפיל ירך, נאר צ דם זעלביגע שטראף וועט קומען אויף איהם אויך: אמן אמן. דאס איז (קבלת שבועה) זיא נעמט אויף זיך די שבו דער כהן האט זיא באשווארען (אמן על האלה אמן על השבועה) איין אמן זאגט זיא אז זיא נעמט אויף זיך די קללה דער כהן האט זיא געפלוכט, דעם אנדערן אמן זאגט זיא אז זיא נעמט אויף זיך דיא שבועה וואס דר כהן הא באשווארען (אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר) איין אמן זאגט זיא אז זיא נעמט אויף זיך די שבועה מיט ד אויב זיא האט מזנה געווען מיט דעם מענטש וואס מען איז איר איצט חושד, דעם אנדערען אמן זאגט זיא, נעמט אויף זיך די שבועה מיט די קללה אויב זיא האט מזנה געווען מיט איין אנדער מענטש וואס מען ווייס ני חושד צו זיין (אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה) זיא זאגט אמן איך נעם אויף מיר דיא שבועה אונ די קללה או האב מזנה געווען ווען איך בין געווען אכלה, אונ אויב איך האב מזנה געווען נאך די חתונה (שומרת יבם וכנוס זאגט אמן איך נעם אויף מיר דיא שבועה אונ די קללה אויב איך האב מזנה געוועז ווען איך בין געווען א

רש"י

יברך ישראל לאמר: את ירכך. בקללה הקדים ירך לפי שבה התחילה בעבירה תחלה: צבה. כת נפוחה: (כב) לצבות בטן. כמו להצבות בטן וזהו פתח שהלמ"ד נקודה בו וכן (שמות יג) לנחותם הדרך (ד ח) לראותכם בדרך אשר תלכו בה וכן לנפיל ירך להנפי שהמים מצבים את הבטן ומפילים את הירך: לצב בטן ולנפל ירך. בטנו וירכו של בועל או אינו אל נבעלת כשהוא אומר את ירכך נופלת ואת בטנך צבה ה נבעלת אמור: אמן אמן. קבלת שבועה י אמן על אמן על השבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחו שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנו

שפתי חכמים

לא אמת מה שאמרתי יארע לי כו'. דאם לא כן יתן ה' כך אלה ומשביע: י תיספות פרק קמא דקידושין (דף כ"ז) פירשו דמ מיבעי ליה ולמ"ד דמלת לאלה במקום בעבור שתהיה כלי לכל מקלל מפיק כפיר על האלה ועל השבועה ואיש זה ואיש אחר שס

פירוש להורת אלהים

גאט זאל דיך געבען לאלה צוא אקללה אונ צוא אשבועה בתוך צווישען דיין פאלק בתת יי הקב"ה וועט געבין את ירכך דיין דיך זאל אום פאלען ואת בטנך צבה אונ דיין בוך זאל ווערען געשוואלען [טייטש]: (כב) ובאו המים המאררים אונ זיי זאלען קומען דיא מים המאררים במעיך אין דיינע גידערים לצבות בט מאכען געשוואלען דעם בוך פון דעם נואף אונ צו פאלען די דיך אונ די אשה זאל זאגען אמן אמן אי אוף דער קללה אונ איין מאל אוף דער שבועה (כג) וכתב את האלות אונ דער כהן זאל אוף שרי

אונקלוס

וּק לְמַיָּא מְרִירַיָּא׃ ... וְיַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מְרִירַיָּא מְלַטְּטַיָּא ... וֹן בַּהּ מַיָּא מְלַטְּטַיָּא ... ירוּ׃ כה וְיִסַּב כַּהֲנָא ... א דְאִתְּתָא יָת מִנְחַת ... תָא וִירִים יָת מִנְחָתָא ... ם יְיָ וְיִקָרֵב יָתַהּ

וּמִנְחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים׃ כד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים׃ כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָֹה

ומחה עירובין יג סוטה כ: והשקה את ... נדרים מג סוטה יט: ובאו בה סוטה ... ולקח הכהן מגילה כ כת קידושין לו: ... סוטה יט קידושין לו זבחים קיט:

בעל הטורים

לדת כלער יולדת כריוח: (כד) והשקה. ג' במסורה. והשקה את האשה והשקה את נחל השטים ואד יעלה מן הארץ והשקה. והשקה ... ן נותן עפר במים ומשקה אותה וזהו ואד יעלה מן הארץ והשקה למה בשביל שעשתה מעשה שטים שזנתה וזהו והשקה את נחל השטים:

רש"י

השקה את האשה. אין זה סדר המעשה שהרי ... הקריב מנחתה ב אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבאו ... רים לפי שנאמר בטן וירך מנין ל לשאר כל הגוף ת"ל ... ה בכולה אם כן מה ת"ל בטן וירך לפי שהן התחילו ... ה תחלה לפיכך התחיל מהם הפורענות: למרים. מ ... לה רעים ומרים: (כה) והניף. מוליך ומביא ... ומוריד ב ואף היא מניפה עמו שידה למעלה ם ... של כהן: והקריב אותה. זו היא הגשתה בקרן ... ת מערבית של מזבח ע קודם קמיצה כשאר מנחות:

בית יהודא

יָם אונ אויב איך האב מְזַנֶה גֶעוועזן וועֶן איך בין געוועזן אַבְנוּסָה *): (כד) וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה. זאגט רש"י (אֵין זֶה סֵדֶר הַמַּעֲשֶׂה) מיט די סוטה איז ניט געטאן געווארן מיט אַזוֹי אַסֵדֶר וויא עס שטייט אין די פְּסוּקִים (שֶׁהֲרֵי בִּתְחִלָּה הִקְרִיב מִנְחָתָהּ) וואָרום די מִנְחָה האט מען מַקְרִיב געוועזן אויף דעם מִזְבֵּחַ פריער איידער מען האט איר געגעבן טרינקען די וואסער (אֶלָּא הַכָּתוּב מְבַשֶּׂרְךָ) נאר דר פסוק זאגט דיר (שֶׁכְּשֶׁיַשְׁקֶנָה יָבוֹאוּ בָהּ לְמָרִים) ווען דר כֹּהֵן וועט איר געבן טרינקען די וואסער אונ די וואסער וועלן קומען אין איר וועלן זיי איר מאכן ביטער, זאגט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר

ד) ווייל אין פסוק שטייט איר בויך וועט געשוואלן ווערן אונ דיא פליש פון איר זייט וועט אראפ־פאלן (מִנַּיִן הַגּוּף) פון וואגען ווייסן מיר אז דיא איבעריגע גלידער פון איר גוף ווערן אויך קראנק אונ געשוואלן (תַּלְמוּד לוֹמַר ה, בְּכוּלָּהּ) זאגט דער פסוק די וואסר וועלן קומען אין איר, מיינט מען אין איר גאנצען גוף, פרעגט רש"י ן) אויב עס איז אזוי אז איר גאנצער גוף ווערט געשוואלן (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בֶּטֶן וְיָרֵךְ) פאר וואס זאגט דר ער בויך אונ די זייט וועט קראנק ווערן, זאגט רש"י (לְפִי שֶׁהֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵירָה תְּחִלָּה) ווייל דער בויך אונ זענען געווען די ערשטע צו די עבירה (לְפִיכָךְ הִתְחִיל מֵהֶם הַפּוּרְעָנוּת) דריבער הייבט זיך אן דר שטראף פון זיי : וּלְמָרִים). מיינט מען (לִהְיוֹת לָהּ רָעִים וּמָרִים) דיא וואסר וועלען צו איר זיין שלעכט אונ ביטער: (כה) וְהֵנִיף. ל אויפהייבן די מִנְחָה (מוֹלִיךְ וּמֵבִיא) ער פירט דיא מִנְחָה פון זיך אונ ברייגגט זיא צו זיך (מַעֲלֶה וּמוֹרִיד) ער אויף די מִנְחָה אין דערהייך אונ נידערט זיא אראפ נידעריג וויא מען טוט סוכות מיט דעם לולב) (וְאַף הִיא עִמּוֹ) אונ די אִשָּׁה הייבט־אויף דיא מִנְחָה צוזאמען מיט דעם כֹּהֵן (שֶׁיָּדָהּ לְמַעְלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן) איר האנט איז איבער די האנט פון כֹּהֵן ואויף איר האנט איז געלעגן די מִנְחָה, אונ דער כֹּהֵן האט געהאלטן זיין האנט אונטער אנט אונ האבן אויפגעהויבען דיא מִנְחָה ביידע צוזאמען: וְהִקְרִיב אוֹתָהּ). זאגט רש"י (זוֹ הִיא הַגָּשָׁתָהּ בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ קוֹדֶם קְמִיצָה כִּשְׁאָר מְנָחוֹת) די מִנְחָה הט מען געדארפט טראגען צום מִזְבֵּחַ צום ווינקעל דרום

שפתי חכמים

פרשה קאי ואלה ושבועה בהדיא כתיבי בפרשה וכתיב נמי ... ך דמשמע בין מאיש זה בין מאיש אחר ואידך אמן קאי על ... ושומרת יבם דלא כתיבי בפרשה ורש"י קילר בלשונו: ... ב והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים: ... הא גם זה כתיב לעיל ובאו המים המאררים האלה לצבות בטן ... נתרץ לפי שנאמר וכו': מ לא שיבאו שם אל דברים מרים ... ם כבעגה דאין כבעגה ד"א מר: נ פי' כפי' אמור: ם דילפינן יד מפלמים דכתיב ידיו תביאנה וגו' מה להלן הבעלים מניפים עם הכהן אף כאן עם הכהן וכתיב ולקח הכהן הא כילד אלא שהכהן מניף והיא גם כן מניפה עמו שידה למעלה משל כהן. ועוד מן מיד האשה למד זה פי' מתחת יד האשה שידה למעלה מידו של כהן. דאל"כ היה לו לכתוב ולקח הכהן מן האשה ולמה לי מיד: ע דקשה לרש"י דוהקריב משמע שקרב המנחה וכתיב אחר כך וקמץ הכהן מן המנחה משמע דעדיין לא נקמלה והיאך כתיב שקרב אותו קומץ שעדיין לא

פירוש לתורת אלהים

ת א"ף אַבְרִיף וּמַחָה אונ ער זאל דס אַפ מעקין הַמָּרִים אין די ביטערע וואסר אַריין: (כד) וְהִשְׁקָה ר זאל אן טרינקען דיא אִשָּׁה אֶת מֵי הַמָּרִים דיא רע וואסר הַמְאָרְרִים וואס זיי מאכן מינערין וּבָאוּ ים הַמְאָרְרִים אונ די וואסר וואס מאכן מינערן וועלן קומען אין איר לְמָרִים צו ביטער פון דעם וואסר וועט צו איר זיין שלעכט אונ ביטער: (כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן אונ דער כֹּהֵן זאל נעמען פון דר האנט פון די אִשָּׁה אֵת מִנְחַת דיא מִנְחָה פון רעכינונג וְהֵנִיף אֶת הַמִּנְחָה אונ ער זאל אוף הייבען דיא מִנְחָה פאר גאט אין אוהל

רה אויב עס זענען געוועזן צוויי ברידער [ראובן אונ שמעון] אונ שמעון איז געשטארבין אן קינדער, דארף ראובן נעמען דאס ווייב פון שמעון צו זיך פאר אווייב, אונ ראובן הייסט יבם [שוואגער], אין די צייט פון שמעון'ס שטארבין ביז ראובן נעמט זיא פאר אווייב, הייסט זיא שומרת א ווארט אויף דעם יבם, אויף איר שוואגער ראובן, ער זאל זיא נעמען פאר אווייב, אונ זיא טאר ניט חתונה האבין מיט איין אנדער מאן אויסער ראובן, נאכדעם ווי ראובן האט מיט איר חתונה געהאט הייסט זיא כנוסה, זיא איז אריינגעגאנגען צו ראובן אין שטוב:

וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: כו וְקָמַץ
הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם: כז וְהִשְׁקָהּ אֶת־
הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל
מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם
הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ
וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה
בְּקֶרֶב עַמָּהּ: כח וְאִם־לֹא נִטְמְאָה

אונקלוס

לְמַדְבְּחָא: כו וְיִקְ
כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא
אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּ
וּבָתַר כֵּן יַשְׁקֵי יָת אִתְּ
יָת מַיָּא: כז וְיַשְׁקִנַּהּ
מַיָּא וּתְהֵי אִם אִסְתְּאָ
וְשַׁקְּרַת שְׁקָר בְּבַעְ
וְיֵעֲלוּן בַּהּ מַיָּא מְלַטְּ
לְמְרִירוּ וְיִפְּחוּן מְ
וְתִתְמְסֵי יַרְכַּהּ וּ
אִתְּתָא לִלְוָט בְּגוֹ עַמַּ
כח וְאִם לָא אִסְתְּאָ

תולדות אהרן

והקריב אותה אל המזבח מנחות ס
ישקה סוטה יט: ונבתה בטנה
כס ט:

בית יהודא

מֵעֶרֶב אֵיידֶער דֶר כֹּהֵן הָאט אַרָאפְּגֶענוּמֶען דָם בִּיסוּל מֶעל פוּן דִי מִנְחָה צוּם פַארְבְּרֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, וְויא מֶען טוּט בַּיי אַלֶע מְנָחוֹת: (כו) וַאַזְכָּרָתָהּ . (הוּא הַקּוֹמֶץ) אַזְכָּרָתָהּ מֵיינְט מֶען דֶעם קוֹמֶץ ודָם בִּיסוּל מֶעל וָוָס דֶר כֹּהֵן נֶעמְט אַרָאפּ פוּן דִי מֶעל אוּנ פַארְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁעַל יְדֵי הַקְטָרָתוֹ) וֶוענֶן דָם בִּיסוּל מֶעל וָוס דֶר כֹּהֵן פַארְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (הַמִּנְחָה בָּאָה לְזִכָּרוֹן לְגָבוֹהַּ) וֶוערְט דִי מִנְחָה גֶעדֵיינְקְט פַר הקב"ה: (כז) וְהִשְׁקָהּ אֶת הַמַּיִם . זָאגְט רַשִׁ"י (לְרַבּוֹת שֶׁאִם אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה לְאַחַר שֶׁנִּמְחְקָה הַמְּגִלָּה) אוֹיב נָאכְדֶעם ווי דִי מְגִלָּה אִיז אָפְּגֶעמֶעקְט גֶעוָוארֶן הָאט

רש"י

(כו) אזכרתה . הוא הקומץ שע"י הקטרתו המנחה
לזכרון לגבוה: (כז) והשקה את המים . לרבות
אמרה איני שותה פ לאחר שנמחקה המגלה צ מע
אותה ומשקין אותה בעל כרחה אלא א"כ אמרה טמא
(סוטה כז): וצבתה בטנה וגו'. אע"פ שבקללה
ירך תחלה ק המים אינן בודקין אלא כדרך כניסתן
והיתה האשה לאלה. כמו שפירשתי שיהיו ר הכ
בה: בקרב עמה . הפרש יש בין אדם המתנוול
שניכר ש לאדם המתנוול במקום שאינו ניכר: (כח

זִיא גְעזָאגְט אִיךְ וִויל נִיט טְרִינְקֶען דִיא וַואסֶער (עיין ש"ח) (מְעַרְעִרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ) עֶפִּינְט מֶען זִ
מוֹיל אוּנ מֶען גִיסְט אִיר אַרַיין דִי וַואסֶער אִין הַאלְדְז, נִיט וֶועלֶענְדִיג (אֶלָּא אִם כֵּן אָמְרָה טְמֵאָה אָנִי) סַיידֶען זִיא
אִיךְ הָאבּ מְזַנֶּה גֶעוֶוען, טְרִינְקְט זִיא נִיט דִי וַואסֶער: וְצָבְתָה בִטְנָהּ וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (אַף עַל פִּי שֶׁבַּקְּלָלָה הִזְכִּיר יָרֵךְ
אַפִילוּ וֶוען דֶר כֹּהֵן הָט גֶעזָאגְט דִי קְלָלָה הָאט עֶר פְרִיעֶר גֶעפְלוּכְט דֶעם יָרֵךְ וְדִיא זַייט) נָאכְדֶעם דֶעם בּוֹיךְ
דֶערְשְׁטֶוועגֶן (הַמַּיִם אֵינָן בּוֹדְקִין אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן בָּהּ) דִיא וַואסֶר הָאבֶּן אִיר קְרַאנְק גֶעמַאכְט צוּ וֶועלְכֶן אָרְט זִ
גֶעקוּמֶען פְרִיעֶר, זֵיי קוּמֶען פְרִיעֶר אִין בּוֹיךְ נָאכְדֶעם אִין זַייט: וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה). זָאגְט רַשִׁ"י (כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁתִּ
אִיךְ הָאבּ גֶעזָאגְט מֶען מֵיינְט (שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל אָלִין בָּהּ) אַלֶע וֶועלֶען פְלוּכֶען מִיט דִיא סוֹטָה, אַז אֵיינֶער וֶועט פְלוּכֶ
חַבֵר וֶועט עֶר זָאגֶן דַיין סוֹף זָאל זַיין ווי דֶער סוֹף פוּן דִיא סוֹטָה: וּבְקֶרֶב עַמָּהּ). זָאגְט רַשִׁ"י (הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם הַ
בְּמָקוֹם שֶׁנִּיכָּר) עֶס אִיז נִיט גְלַייךְ דִי שַׁאנְדֶע פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס וֶוערְט פַאר מִיאוּסְתְּ צְווִישֶׁן מֶענְטְשֶׁען וָואס קֶענֶ
(לְאָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר) צוּ דִיא שַׁאנְדֶע פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס וֶוערְט פַאר מִיאוּסְתְּ צְווִישֶׁען מֶענְטְשֶׁ
קֶענֶען אִים נִיט: (כח) וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה), אוֹיב דִי אִשָּׁה אִיז נִיט טָמֵא גֶעוָוארֶען, זִיא הָאט נִיט מְזַנֶּה

שפתי חכמים

נקמץ ומתרץ דוהקריב ל' הגשה הוא כלומר שמגיש את המנחה בקרן מערבית דרומית: פ כלומר אלא ממנו באה כתובה ואיני שותה אין שומעין לה כיון שנמחק השם עד שתאמר בפירוש טמאה אני אבל קודם שנמחק השם א"ת איני שותה ואלא בלא כתובה שומעין לה ואין משקין אותה אע"פ שאינה מודה בטומאה: צ פרש"י בפרק היה נוטל

פותחין את פיה שלא בטובתה ושופכין המים לתוך גרונה עכ"ל ערך עור פירש ל' סיכור: ק ואע"פ שבקללה עלמה כתיב ל ולנפיל ירך הבטן תחלה ואחר כך הירך הסיא לאו בבטנה וי סוטה קמיירי אלא בבטנו וירכו של בועל: ר אע"פ שלעיל פ הכל נשבעים כיך ומקללין כיך כאן א"א לפרש כן דא"כ ל"ל:

פירוש לתורת אלהים

מוֹעֵד וְהִקְרִיב אוֹתָהּ אוּנ זָאל זִיא גֶענֶעהֶנֶען צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ: (כו) וְקָמַץ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל גַייפְלֶען פוּן דֶער מִנְחָה אֶת אַזְכָּרָתָהּ אִיר גִידֶעכֶטְנֶעשׁ [פ' רש"י] וְהִקְטִיר אוּנ זָאל מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וְאַחַר אוּנ דֶער נָאךְ: (כז) וְהִשְׁקָהּ זָאל עֶר זִיא מַאכֶען אָן טְרִינְקֶען דָם וַואסֶר (עיין רש"י) וְהָיְתָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אִם נִטְמְאָה אַז זִיא הָט זִיךְ מְטַמֵּא גֶעוֶוען וַתִּמְעוֹל אוּנ הָט

גֶפֶּעלְשְׁט אַפֶּעלְטְשׁוּנְג אִין אִיר מַאן וּבָאוּ וֶועלֶ
אִין אִיר דִי מַיִם מְאָרְרִים לְמָרִים צוּ בִּיטֶערְקֵי
וֶועט אִיר אַשְׁלֶעכְטֶער סוֹף אוּם גֵיין וְצָבְתָה בִּטְ
בּוֹךְ וֶועט גְשְׁוָואלֶען וֶוערֶען וְנָפְלָה יְרֵכָהּ אוּנ אִ
וֶועט אוּם פַאלִין וְהָיְתָה אוּנ דִיא אִשָּׁה וֶועט זַ
אַקְלָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ צְווִישֶׁען אִיר פָאלְק אַז
מִיר הָאבֶּען מְפוֹרָשׁ גִיוֶוען: (כח) וְאִם לֹא

האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה
זרע: כט זאת תורת הקנאת אשר
תשטה אשה תחת אישה
ונטמאה: ל או איש אשר תעבר
עליו רוח קנאה וקנא את־אשתו
והעמיד את־האשה לפני יהוה
ועשה לה הכהן את כל־התורה
הזאת: לא ונקה האיש מעון

אונקלוס

תא ודכיאה היא
ק זכאה ותעדי
: כט דא אוריתא
אתא די תסטי אתתא
מבעלה ותסתאב:
גבר די תעבר עלוהי
קנאה ויקני ית
תה ויקם ית אתתא
ם יי ויעבד לה כהנא
כל אוריתא הדא:
ויהי זכאה גברא

תולדות אהרן

זרעה ברכות לא סוטה כ כה כו : זאת
טה יח כריתות ח : ועשה לה הכהן את
ה כ סוטה יז יח כ : ונקה האיש יבמות
ה כח מז קידושין כז שבועות ה :

בעל הטורים

זרעה . וסמיך זאת תורת הקנאות לומר שאם טהורה היא יזיו
ס לדינים בעלי תורה : (לא) ונקה האיש מעון . ונקה ג' תגין

רש"י

טמאה האשה. בסתירה זו: וטהורה היא. ם אחר: ונקתה. ממים המאררים ולא עוד לא ונזרעה זרע אם היתה יולדת בצער תלד אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים ה כז): (ל) או איש. כמו (שמות כא) או נודע אם איש קנאי הוא לכך והעמיד את האשה: ונקה האיש מעון. אם בדקוה המים אל ידאג לומר במיתתה נקי הוא מן העונש. ד"א משישקנה תהא אצלו

רשב"ם

(כח) ונזרעה זרע. תתעבר: (לא) ונקה האיש מעון. אף על פי שגרם לה פורענות זו ע"י קנוי שקינא לה. ולי נראה ונקה האיש מעון שלא סבל

בית יהודא

(בִּסְתִירָה זוֹ) בַּייא דֶעם אִיצְטִיגֶן בֶּעהַאלְטוּנְג מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ: וּטְהוֹרָה הִיא). אוּנ זִיא אִיז רֵיין (מִמָּקוֹם אַחֵר) פוּן אֵיין אַנְדֶער אָרְט, וֶוען זִיא אִיז גֶעוֶוען אַלֵיין מִיט אַפְרֶעמְדֶען מֶענְטְשׁ הָט זִיא נִיט מְזַנֶּה גֶעוֶוען: וְנִקְּתָה). וֶועט זִיא זַיין רֵיין (מִמַּיִם הַמְאָרְרִים) פוּן דִי מַיִם הַמְאָרְרִים. זֵיי וֶועלֶן אִיר קֵיין שָׁאדֶן טָאן (וְלֹא עוֹד אֶלָּא וְנִזְרְעָה זָרַע) זִיא וֶועט הָאבֶּן קִינְדֶער (אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר) אוֹיבּ זִיא פְלֶעגְט גֶעבֶּארֶען קִינְדֶער מִיט שְׁמֶערְצֶן (תֵּלֵד בְּרֶיוַח) וֶועט זִיא גֶעבֶּארֶען קִינְדֶער אָן שְׁמֶערְצֶן (אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוֹרִים) אוֹיבּ זִיא ט גֶעבֶּארֶען שְׁוַוארְצֶע קִינְדֶער (יוֹלֶדֶת לְבָנִים) וֶועט זִיא גֶעבֶּארֶען וַוייסֶע קִינְדֶער: (ל) נאוֹ אִישׁ). זָאגְט רַשִׁ"י דֶער „אוֹ" אִיז גְלַייך וִוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען „אִם" (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אוֹ נוֹדַע, אִיז אוֹיךְ גְלַייךְ וִוי עֶס גֶעשְׁטַאנֶען אִם נוֹדַע (כְּלוֹמַר) אַזוֹי מֵיינְט דֶר פָּסוּק (אִם אִישׁ קַנָּאִי הוּא) אוֹיבּ עֶר אִיז אַמֶענְטְשׁ וָואס צֶערוּנְגְט זַיין וַוייבּ וַוייל זִיא אִיז גֶעוֶוען אַלֵיין מִיט אַפְרֶעמְדֶען מֶענְטְשׁ (לָכֵךְ וְהֶעֱמִיד אֶת הָאִשָּׁה) דְרִיבֶּער זָאל עֶר שְׁטֶעלֶען וַוייבּ פַאר הקבּ"ה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל טָאן צוּ אִיר וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פַּרְשָׁה: (לא) וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן). מֶען (אִם בְּדָקוּהָ הַמַּיִם) אוֹיבּ דִי וַואסֶער הָאבֶּען אִיר קְרַאנְק גֶעמַאכְט (אַל יִדְאַג לוֹמַר חַבְתִּי בְּמִיתָתָהּ) זָאל דֶר מַאן נִיט ען אוּנ נִיט זָאגֶן אִיךְ בִּין שׁוּלְדִיג אִין אִיר טוֹיט (נָקִי הוּא מִן הָעוֹנֶשׁ) דֶער מַאן אִיז רֵיין פוּן צוּ גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען אַחֵר) נָאךְ מֵיינְט דֶער פָּסוּק (מִשֶּׁיְּקַנֶּה תְּהֵא אֶצְלוֹ בְּהֶיתֵּר) נָאכְדֶעם וִוי זִיא וֶועט טְרִינְקֶען דִיא מַיִם הַמְאָרְרִים, אוּנ נִיט קְרַאנְק וֶוערֶן, וֶועט מֶען דָאךְ וִויסֶען אַז זִיא הָט נִיט מְזַנֶּה גֶעוֶוען, וֶועט דָאךְ דֶער מַאן מֶעגֶען מִיט אִיר

שפתי חכמים

הוא לו: ת אף על פי שלא היה צריך לומר זה דהא כל הכ' שקנא לה ונסתרה קמיירי מ"מ איידי דבעי לפרושי וטהורה מקום אחר שפירושו מהאיש שקנא לה ונסתרה עמו פירש תחלה דואם לא נטמאה מיירי בסתירת האיש שקנא לה: א שלא תאמר דונזרעה זרע נמשך אונקתה כלומר ונקתה ונזרעה .ונקתה מדברים המונעים הלידה וכזה ונזרעה זרע לפיכך פירש ונקתה מהמים

פירוש לתורת אלהים

אַז דִיא אִשָּׁה הָאט זִיךְ נִיט מְטַמֵּא גֶעוֶוען מִיט וָואס זִיא הָאט זִיךְ הַיינְטִיגְס מָאל בֶּעהַאלְטִין ה הִיא אוּנ זִיא אִיז רֵיין פוּן אֵיין אַנְדֶרֶען וְנִקְּתָה וֶועט זִיא זַיין רֵיין פוּן דִי מַיִם מְאָרְרִים בִּיטֶערִי וַואסֶער וֶועלֶען אִיר נִיט שָׁאדֶען ה זָרַע אוּנ זִיא וֶועט הָאבֶּען קִינְדֶער [עיין רש"י]: זאת דָאס וָוס פְרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען אִיז דָאס גוּנְג אוּנ דִי דִינִים הַקְּנָאוֹת פוּן וֶוערוּנְג אֲשֶׁר וָוס אִשָּׁה וֶועט אָפּ קֶערֶען תַּחַת אִישָׁהּ אוּנְטֶער אִיר וְנִטְמָאָה אוּנ וֶועט וֶוערֶען פַר אוּם רֵיינִיקְט: (ל) אוֹ אִישׁ אַז דֶער מַאן אִיז אַזֶעלְכֶר אֲשֶׁר תַּעֲבוֹר וָואס וֶוערְט בֵּייז אוֹיף זַיין וַוייבּ אַז עֶר זֶעהְט זִיא וִויל זִיךְ בֶּעהַאלְטִין מִיט אַפְרֶעמְדִין מַאן וְקִנֵּא אוּנ עֶר וֶועט אִיר וֶוערִין זִי זָאל זִיךְ נִיט בֶּעהַאלְטִין מִיט אִים אוּנ זִיא הָט זִיךְ יוֹא בֶּעהַאלְטִין מִיט אִים וְהֶעֱמִיד אוּנ עֶר זָאל שְׁטֶעלֶען דִיא אִשָּׁה פַאר גָאט וְעָשָׂה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אִיר טָאהְן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת גָאר דָאס לֶערְנוּנְג עֶר זָאל אִיר טָאהְן דִיא דִינִים וָואס פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען: (לא) וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן אוּנ דֶער מַאן וֶועט רֵיין זַיין פוּן אַזִינד [עיין רש"י]

והאשה

וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֲוֺנָהּ׃ פ
ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַפְלִא
לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיהוָה׃
ג מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ
שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת

אונקלוס

מֵחוֹבָא וְאִתְּתָא הַהִ[יא]
תְּקַבֵּל יָת חוֹבַהּ׃ א וּמַלִּ[יל]
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָ[אֵל]
וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר [אוֹ]
אִתְּתָא אֲרֵי יְפָרֵשׁ לְמִ[דַּר]
נְדַר נְזִירוּ לְמִיזַר קֳדָם יְ[יָ]׃
ג מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק יַ[זִּיר]
חַל דַּחֲמַר חֲדַת וְ[חַל]
דַּחֲמַר עַתִּיק לָא יִשְׁ[תֵּי]

תו"א דבר אל בני ישראל נזיר סא מ... עג: כי יפלא חגיגה י נדרים ... מיר ג סב נדה מו: לנדור נדר נדרים ג נזיר ... לה׳ נזיר ד: מיין ושכר יזיר נזיר ג לד מד כריתות יג: לא ישתה נדרים ג: משרת פסחים מ מד נזיר לג לה לח:

רשב"ם

אשתו להיות מונה תחתיו ואילו שתק לא היה מנוקה מעון שהיא אסורה לו אלא היא תשא את עונה שהרי זינתה. ולפיכך קבלה פורענותה: (ג) משרת

בעל הטורים

על ה"א לומר לך שנקה מחמשה עונות ואלו הן עון אשת איש פנויה עון שלא בא עליה עון בניו עון בנותיו: את עונה. ב׳ במס[ורה]
הכא ואידך בנדרים ונשא את עונה כדאיתא בסוטה מ"ז ידאג הבעל לומר גרמתי לה מיתה אלא היא תשא את עונה ודיקא הכא
בנדרים שהיה יכול להפר ולא הפר לה בעלה הוא ישא את עונה: (ב) יפלא. ב׳ במסרה חסרים הכא ואידך בערכין דילפינן נדרים מע[רכין]
מה התם כערכך הכהן כן יהיה אף בנדרים הכל תלוי בחכם אם נראה לו יתיר ואם לאו לא יתיר:

בית יהודא

וואהְנֶען (וְנִקָּה מֵעָוֺן) אוּנ עֶר וֶועט זַיין רֵיין פוּן אַזֶינַד (שֶׁהַסּוֹטָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ) וָוארוּם דיא צַייט וָוס זִיא אִיז אַסוֹטָה (דָאס אִיז פוּן דִי צַייט וָואס דֶר מַאן הָאט גֶעזָאגְט צוּ אִיר זִיא זָאל נִיט זַיין אַלֵיין אִין שְׁטוּב מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ, בִּיז זִיא טְרִינְקְט דָם וַואסֶער) טָאר נִיט דֶר מַאן וואהְנֶען מִיט אִיר: (ב) [כִּי יַפְלִא]. מֵיינְט מֶען (יַפְרִישׁ) עֶר וֶועט אַרוֹיסְרֵיידֶן, זָאגְט רש"י (לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה) פַר וָואס שְׁטֵייט דִי פַּרְשָׁה פוּן נָזִיר נֶעבֶּן דִי פַּרְשָׁה פוּן סוֹטָה (לוֹמַר לְךָ) צוּ זָאגְן דִיר (שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ) וֶוער עֶס וֶועט זֶעהְן דֶעם שְׁטְרָאף פוּן דִיא סוֹטָה וָואס עֶר אוּנ זִיא הָאבְּן גֶעהַאט (יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן) וָו[עט] עֶר זִיךְ אָפְּשֵׁיידֶען פוּן וויין טְרִינְקֶן (שֶׁהוּא מֵבִיא לִידֵי נִיאוּף) ווייל וויין טְרִינְקֶען בְּרֵיינְגְט צוּ מְזַנֶּה זַיין: נֶדֶר נָזִיר. זָא[גְט] רש"י (אֵין נְזִירָה בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא פְּרִישָׁה) וואו עֶס שְׁטֵייט דֶר וָוארְט נָזִיר מֵיינְט מֶען אָפְּגֶעשֵׁיידְט (אַף כָּאן) דָא מֵיינְט מֶען אוֹיךְ (שֶׁפֵּירֵשׁ מִן הַיַּיִן) עֶר הָאט זִיךְ אָפְּגֶעשֵׁייד פוּן וויין טְרִינְקֶן, נֶדֶר נָזִיר, מֵיינְט מֶען, עֶר הָאט גֶעזָאגְט אַנֶדֶר זָאל זַיין אָפְּגֶעשֵׁייד פוּן טְרִינְקֶען וויין: לְהַזִּיר לַה׳. מֵיינְט מֶען (לְהַבְדִּיל עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן לְשֵׁם שָׁמַיִם) עֶר הָט גֶעזָאגְט אַ[ז] עֶר זָאל זַיין אָפְּגֶעשֵׁייד פוּן וויין טְרִינְקֶן, פוּן וֶועגֶן עֶר זָאל נִיט זִינְדִיגֶען צוּא הקב"ה: (ג) וּמִיַּיִן וְשֵׁכָר. זָאגְט ר[ש"י] (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק) פוּן נַייֶע וויין אוּנ פוּן אַלְטֶע וויין (שֶׁהַיַּיִן מְשַׁכֵּר כְּשֶׁהוּא יָשָׁ[ן]) דֶער וויין אִיז אַלְט מַאכְט עֶר שִׁכּוֹר דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס טְרִינְקְט אִים, דְרִיבֶּער וֶוערְט גֶערוּפֶען אַלְטֶער וויין שֵׁכָ[ר]: וְכָל מִשְׁרַת. זָאגְט רש"י (לָשׁוֹן צְבִיעָה בַּמַּיִם אוֹ בְּכָל מַשְׁקֶה) דִי זַאךְ וָוס וֶוערְט גֶעווייקְט אִין וַואסֶר אָדֶער אִין אַמַשְׁ[קֶה]

רש"י

בהיתר ונקה מעון שהסוטה ב אסורה לבעלה (ספרי)
(ב) כי יפלא. יפריש למה נסמכה פרשת נזיר לפ׳ סוט[ה]
לומר לך שכל הרואה סוטה ד בקלקולה יזיר עצמו מן ה[יין]
שהוא מביא לידי ניאוף (סוטה ב): נדר נזיר. אין נז[ירה]
בכל מקום אלא פרישה אף כאן שפירש מן היין: לה[זיר]
לה׳. להבדיל עצמו מן היין לשם שמים: (ג) מיין ושכ[ר]
כתרגומו מחמר חדת ועתיק שהיין ה משכר כשהוא יש[ן]
וכל משרת. לשון לביעה במים או בכל משקה ו וכ[ל]

שפתי חכמים

המאררים שהוא ענין הללה מלבית בטן ומנפילת ירך. ופירוש ונזרעה זרע לעלמו ולא עוד אלא ונזרעה: ב מדסולרך לכתוב ונקה שאים מעון שהיא בהיתר אללו אחר ששתתה משמע שהסוטה קודם ששתתה אסורה לבעלה: ג דק"ל היה לו להסמיך לפרשת נדרים כי הוא מקומה הראוי לה והרא"ם פירש שאין לו דמיון וערך עם פ׳ סוטה שזו עברה על י׳ הדברות וזה קדש עלמו בנותר לו מ"ס ... למה נסמך אף שאין זה סדר של רש"י ז"ל: ד כלומר היאך שמ... אותה כדכתיב ופרע את ראש האשה: ה כלומר למה נקרא חד... ויש[ן] שכר ומפרש ע"ש שמשכר: ו פי׳ דבר שמטבילין במים או ב... כל משקה דכל כיבוש שהוא לטבילה מתרגם ויצבע כמו שכ...

פירוש לתורת אלהים

וְהָאִשָּׁה הַהִיא אוּנ דִי אִשָּׁה תִּשָּׂא וֶועט אַלֵיין לַיידִין אִיר זִינְד: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹי צוּ זָאגִין:(ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי יוּדִין וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ זָאלְסְט זֵייא אַזוֹי זָאגִין אִישׁ אַמֶענְטְשׁ אַזָכָר אוֹ אִשָּׁה אָדֶער אַאִשָּׁה כִּי וֶוען יַפְלִיא עֶר וֶועט בַּאשֵׁיידְלִיךְ אַרוֹם רֵיידִין לִנְדּוֹר אַנֶדֶר צוּ טָאהְן נֶדֶר אַזוֹ אַיין [...] נָזִיר וָואס עֶר ווִיל זַיין אָפּ גִישֵׁייד פוּן וויין טְרִינְ[קֶען] לְהַזִּיר עֶר ווִיל זִיךְ אָפּ שֵׁיידֶען פוּן וָוויין לַיְיָ פוּן גָא[ט] וֶועגִין: (ג) אִיז אַזוֹ דֶער דִין פוּן דֶעם נָזִיר מִיַּיִן נַייֶעם וויין וְשֵׁכָר אוּנ פוּן אַלְטִין וויין יַזִּיר זָאל עֶר

משלים על התורה

(ב) כִּי יַפְלִיא לִנְדּוֹר נֶדֶר וגו׳. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גזָאגְט טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדּוֹר וגו׳. זָאגְט דִי גמרא דָם בֶּעסְטֶע אִיז מֶען זָאל אַלֵיין טָאן אִן אַנֶדֶר, אַז מֶען טוּט אַנֶדֶר אֲפִילוּ מֶען בְּצָאהְלְט דֶעם נֶדֶר, אִיז אוֹךְ נִיט גוּט, דֶער עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אַפְרֶעמְדֶער מֶענְטְשׁ פוּן אַקְלֵיינֶע שְׁטָאט אִיז גֶעקוּמֶען

מצות השם

(שסח שסט שע שעא שעב) מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר וגו׳. דָם אִיז דִי [...] אַז אַנָזִיר טָאר נִיט טְרִינְקְן קַיין

עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים
וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: ד כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן
מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל: ה כָּל־
יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־
רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר
לַיהוָה קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר

מַתְרוּת עִנְבִין לָא
וְעִנְבִין רַטִּיבִין
ן לָא יֵיכוּל: ד כֹּל
זְרֵהּ מִכֹּל דְיִתְעֲבֵד
א דַחֲמְרָא מִפּוּרְצְנִין
עֻצוּרִין לָא יֵיכוּל:
יוֹמֵי נְדַר נְזִרֵהּ
לָא יֶעְבַּר עַל
עַד מִשְׁלַם יוֹמַיָּא
קֳדָם יְיָ קַדִּישׁ יְהֵי
פֵּרוּעַ שְׂעַר רֵישֵׁהּ:

ענבים לחים ויבשים נזיר לה לה: א יאכל נדרים ג: כל ימי נזרו
מכל אשר יעשה פסחים מה נזיר ג ד ט לד לז: מחרצנים ועד זג פסחים כג נזיר לד לה: כל ימי נדר נדר לד: נזרו פסחים כג: תער לא יעבר יבמות
ם מה מד: עד מלאת הימים נזיר ו ט: קדש יהיה תענית יא יז מ"ק יח סנהדרין כב נזיר ג ה ו לט קידושין כו: גדל פרע פסחים כ ל מ"ק ח סנהדרין כב:

רשב"ם

מנחם ושרת את אחיו. והרי המ"ם כמו מ"ם של מרחם ושל משמן בשרו ירזה. ולא יתכן לשון שירות כי אם אצל עבודת בני יהם. לכן אומר אני שמשרת מחשופי למד בעל הוא מגורת שרה.

כמו מקנת כסף מגזירת קנה ופירושו עם כי לא נמצא במקרא נמצא בלשון התלמוד נזיר ששרה פתו ביין. ואם בלשון המקרא הרי מצינו בירמיה אם לא שריתיך לטוב. ופירושו כמו מישרא קיטרין שבדניאל כלומר פתחתיך מן

רש"י

הרבה אין שורין דיו וסממנים נזיר ששרה פתו (ד) חרצנים. (נזיר לד) הם הגרעינין: זג. הם שמבחוץ שהחרצנים בתוכן כענבל ז בזוג: יש יהיה. (ספרי) השער שלו ח לגדל הפרע של ראשו: פרע. נקוד י פתח קטן (סגול) לפי בה"א

בית יהודא

דָם הֵייסְט מִשְׁרַת (וּבְלָּשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הַרְבֵּה) אִין מִשְׁנָיוֹת אִיז דָא פִּיל דֶר וָואָרְט (אֵין שׁוֹרִין דְיוֹ וְסַמְמָנִים) פְרֵייטָאג פַארִין נַאכְט טָאר מֶען נִיט ווַייקְען פַארְבּ צוּ מַאכֶן טִינְט, אוּנ נִיט ווַייקְען אַנְדֶערֶע פַארְבֶּן, נָאךְ שְׁטֵייט אִין מִשְׁנָה (נָזִיר שֶׁשָּׁרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן) אוֹיבּ אַנָזִיר הָט גֶעווֵייקְט זַיין בְּרוֹיט אִין ווַיין: (ד) מֵחַרְצַנִּים. (הֵם הַגַּרְעִינִין) חַרְצַנִּים מֵיינְט מֶען דִי

פוּן דִיא ווַיינְטְרוֹיבֶּן: (זָג). (הֵם הַקְּלִיפּוֹת שֶׁמִּבַּחוּץ) זָג מֵיינְט מֶען דִי שָׁאלַאכְץ ווָאס פוּן אוֹיסְווֵייניג (שֶׁהַחַרְצַנִּים נִבְּל בְּזוּג) ווָס דִי קֶערְנֶער לִיגְען אִין זֵיי אוּנ שָׁאקְלֶען זִיךְ ווִי עֶס שָׁאקִילְט זִיךְ דָם צִינְגִיל אִין אַגְלָאק: (ה) קָדוֹשׁ (הַשֵּׂעָר שֶׁלּוֹ) זַיינֶע הָאר זָאל זַיין הֵיילִיג (לְגַדֵּל הַפֶּרַע שֶׁל שֵׂעָר רֹאשׁוֹ) עֶר זָאל לָאזֶען ווַאקְסֶען דִיא הָאר פוּן זַיין זֵיי זָאלֶען זַיין לַאנְגֶע הָאר: וּפֶרַע. זָאגְט רש"י (נָקוּד פַּתַח קָטָן) סֶגוֹל, דֶר ווָארְט פֶּרַע אִיז גֶעפִּינְטוּלְט מִיט אַסֶגוֹל

שפתי חכמים

ת תזריע: ז כלומר דעת רש"י זג לשון זוג הוא: ח ר"ל דקדוש תגוף אלא השער והוכחתו מפסוק שלפני קדוש יהיה מדבר כתיב תער לא יעבור על ראשו ואחר קדוש יהיה כתיב ג"כ שער ראשו דמדבר בשער וקדוש כתיב באמצע מסתמא

מדבר ג"כ בשער: ט הוצרך להוסיף למ"ד על גדל מפני שאחר שפירש קדוש יהיה שער ראשו פירש יהיה קדוש שלא יתחכנו רק יגדלנו. וגם פרע סמוך לשער ראשו כאלו אמר לגדל גידול השער של שער ראשו: י כלומר סגו"ל נקרא פת"ח קטן וגם פת"ח ממש נקוד תחת

פירוש לתורת אלהים

ן) חוֹמֶץ עֶסִיג פוּן נַייעֶם ווַיין אוּנ פוּן אַלְטֶען אר עֶר נִיט טְרִינְקֶען וְכָל אוּנ אַלֶע ווֵייקוּנְג פוּן רוֹיבִּין אַזוֹ אֵיין מַשְׁקֶה ווָס דְרִינֶען הָט גֶעווֵייקְט רוֹיבֶּען לֹא יִשְׁתֶּה טָאר עֶר נִיט טְרִינְקֶען וַעֲנָבִים וּנ פֵייכְטֶע פְרִישֶׁע ווַיין טְרוֹבֶּן וִיבֵשִׁים אוּנ ווַיין טְרוֹיבִּין זָאל עֶר נִיט עֶסִין: (ד) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ ע טֶעג פוּן זַיין אָפּ שֵׁיידוּנְג מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה פוּן בִּין ווָאס ווֶערְט גְמַאכְט פוּן ווַיין שְׁמָאק פוּן

ווַיין מֵחַרְצַנִּים פוּן דִי קֶערִינְדְלֶעךְ פוּן ווַיין טְרוֹבִּין וְעַד זָג אוּנ בִּיז דִיא שָׁאלֶעכְץ לֹא יֹאכֵל זָאל עֶר נִיט עֶסִין: (ה) כָּל יְמֵי דִיא אַלֶע טֶעג פוּן זַיין גְזִירוֹת תַּעַר לֹא יַעֲבוֹר זָאל אַגָאל מֶעסֶר נִיט אִיבֶּר פָארֶן אִיבֶּר זַיין קָאפּ עֶר טָאר נִיט אַרָאפּ נֶעמֶן דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ מִיט קֵיין שׁוּם כֵּלִי עַד מְלֹאת הַיָּמִים בִּיז זֵייא ווֶעלִין דֶער פִילְט ווֶערִין דִי טֶעג עֶס ווֶועלֶן זִיךְ אוּם לָאזֶען דִי טֶעג אֲשֶׁר יַזִּיר לַיְיָ ווָס עֶר הָאט אַנֶדר גְטַאהֶן עֶר זָאל זַיין אַנָזִיר

מצות השם

אַלְטִין ווַיין אוּנ ווידֶער טָאר עֶר נִיט עֶסִין קֵיין ווַיין טְרוֹבֶּן קֵיין רוֹזִינְקִיס טָאר עֶר נִיט עֶסִין אוּנ ווִידֶר טָאר עֶר נִיט שׁוּם זַאךְ ווָס עֶס ווֶערְט אַרַיין גְמִישְׁט ווַיין טָאר עֶר אַלְס אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אוּנ יֶעדֶער צַייט: נג) תַּעַר לֹא יַעֲבוֹר וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז אֵיין נָזִיר טָאר זִיךְ נִיט אָפּ שֶׁערִין דִי הָאר פוּן דֶעם קָאפּ אוּנ אַמִצְוָה אַז עֶר זָאל זִיךְ לָאזֶן ווַאקְסֶן דִי הָאר פוּן דֶעם דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ יֶעדֶער צַייט:

דֶר פְרֶעמְדֶר הָט זִיךְ גֶעווָאנְדֶערְט, אוּנ הָט גְפְרֶעגְט

משלים על התורה

אַגְרוֹיסֶע שְׁטָאט, דֶר מֶענְטְשׁ אִיז גִיוֶועזְן אָרֶעם, נָאר עֶר הָט גִיוָואלְט גֵיין זֶעהְן דִי גַאסִין פוּן שְׁטָאט, עֶר הָט גֶעטְרָאפֶען זַיינֶעם אַגוּטֶען פְרֵיינְד זֶענֶען בֵּיידֶע גֶעגַאנְגֶען, אוּנ זֶענֶען גֶעקוּמֶען נֶעבִּין אַטִיוּרְמֶע, דָארְטֶן זֶענֶען גִיוֶועזְן פֶערְשִׁידֶענֶע רֶעסְטַאנְטִין, מִיט קֵייטִין גִישְׁלָאסִין, אָן קֵייטֶען גִישְׁלָאסִין, יֶעדֶער אִיז גִיוֶועזְן ווִי זַיין זִינְד אִיז גִיוֶועזְן, אִין אֵיין שְׁטוּבּ הָאבְּן זֵיי גִיזֶעהְן אַרֶעסְטִירְטֶע מֶענְטְשִׁין זֶענֶען גְזֶעסִין נֶעבִּין אַטִישׁ מִיט פְרֵיילִיכֶע אוֹיסְזִיכְטִין הָאבֶּן גֶעשְׁמוּעֶסְט אֵיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶערִין, אוּנ מֶען הָט זֵיי גְגֶעבִּין עֶסִין אַגוּטֶען ווֶער זֶענֶען דִי מֶענְטְשִׁין, פַאר ווָס זֶענֶען זֵיי אִין טִיוּרְמֶע, הָט דער

רֹאשׁוֹ: ו כָּל־יְמֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־
נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: ז לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ
לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם
בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ:
ח כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה:
ט וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם

ו כָּל יוֹמִין דִּינְזַר קֳדָם
עַל נַפְשָׁא דְּמִתָא לָ
יֵיעוֹל: ז לַאֲבוּהִי וּלְאִמֵּ
לַאֲחוּהִי וּלְאַחָתֵהּ לָ
יִסְתָּאַב לְהוֹן בְּמוֹתְהוֹ
אֲרֵי כְּלִילָא דֶאֱלָהֵהּ עַ
רֵישֵׁהּ: ח כֹּל יוֹמֵי נִזְרֵ
קַדִּישׁ הוּא קֳדָם יְיָ
ט וַאֲרֵי יְמוּת מִתָא עֲלוֹ

תו״א כל ימי הזירו נזיר יד: לא יבא מב: לאביו ולאמו לאחיו נזיר מת נא סנהדרין לה: לא יטמא נזיר מב: לא יטמא להם במותם נזיר מג מת: וכי ימות מת עליו פסחים פ פא נזיר סג זבחים כג כריתות טו:

רשב״ם

(ו) האזקים כמעשה שהיה. ואמר שריתיך כמו ווריתי פרש על פניכם מגזירת זרה הלאה. אף כאן משרת ענבים כל מה שנבדל ונופל מן הענבים כאדם הנבדל וניתר מקשר הכבלים והזקים שקשור בהם:

בעל הטורים

(ו) על נפש מת לא יבא. לומר לך שאם תשרה עליו שכינה מה נזרו שלא יאמרו שהוא דורש אל המתים. ל׳ פעמים כתיב נדר ונזי בפרשה דסתם נזירות שלשים יום וכן ג״כ יהיה עולה שלשים:

רש״י

דבוק לשער ראשו פרע של שער ופירוש של פרע גידול שער וכן (ויקרא כא) את ראשו לא יפרע ואין קרוי פ פחות מ ל׳ יום: (ח) כל ימי נזרו קדוש הוא. קדושת הגוף ל מלהטמא למתים: (ט) פתע. זה אונ פתאם. זה שוגג ויש אומרים פתע פתאום דבר אחד

בית יהודא

אונטער די פ׳ (לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק לְשֵׂעַר רֹאשׁוֹ) נַוייל דֶר וָארְט פֶּרַע אִיז בַּאהֶעפְט צוּם וָוארְט שְׂעַר רֹאשׁוֹ, עֶס אִיז גְלַייךְ וְוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען (פֶּרַע שֶׁל שֵׂעָר) אַנְוַאקְסוּנְג פוּן הָאר (וּפֵירוּשׁ שֶׁל פֶּרַע) דֶר טַייטְשׁ פוּן וָוארְט פֶּרַע (גִּידּוּל שֶׁל שֵׂעָר) אַנְוַאקְסוּנְג פוּן הָאר (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּיי אַמְצוֹרָע (אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע) דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ זָאל עֶר נִיט לָאזֶען וַואקְסֶען (וְאֵין קָרוּי פֶּרַע פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם) דִיא הָאר וָואס הָאבֶּן גֶעוַואקְסֶען וֵוייניגֶער וְוי דְרַייסִיג טֶעג הֵייסְט פֶּרַע, הֵייסְט נִיט גְרוֹיסֶע הָאר *): (ח) וכל יְמֵי נִזְרוֹ קָדוֹשׁ הוּא. אַלֶע טֶעג וָואס עֶר אִיז אַנָזִיר אִיז עֶר הֵיי (זוּ קְדוּשַּׁת הַגּוּף מִלְּהִטַּמֵּא לְמֵתִים) מֶען מֵיינְט דֶער מֶענְטְשׁ וְדֶער נָזִיר אִיז הֵיילִיג עֶר זָאל זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין אַמֵּת: (ט) וּפֶתַע. (זֶה אוֹנֶס) מֶען הָט אִים גֶעצְווּנְגֶען עֶר זָאל זִיךְ מְטַמֵּא זַיין צוּ דֶעם מֵת: וּפִתְאוֹם. (זֶה שׁוֹגֵג) עֶר ה זִיךְ מְטַמֵּא גֶעוֶוען צוּם מֵת נִיט וִויסֶענְדִיג, אָדֶער נִיט ווִילֶענְדִיג (וְיֵשׁ אוֹמְרִים פֶּתַע פִּתְאֹם דָּבָר אֶחָד הוּא) אַ

שפתי חכמים

הרי״ם: ב פי׳ מדכתיב קדש יהיה גדל פרע יהיה בגימטריא שלשים יום: ל פי׳ לא כמלת קדש יהיה דלעיל שהוא תואר לשער

פירוש לתורת אלהים

פוּן גָאטְס וֶועגֶען קָדוֹשׁ יִהְיֶה דִי הָאר זָאלֶין זַיין הֵיילִיג אוּנ וָואס אִיז זַייעֶר הֵיילִיקַייט גַּדֵּל עֶר זָאל לָאזֶען וַואקְסֶען פֶּרַע דָאס וַואקְסוּנְג שְׂעַר רֹאשׁוֹ דִיא הָאר פוּן זַיין קָאפּ: (ו) כָּל יְמֵי אַלֶע טֶעג פוּן זַיין נְזִירוּת וָואס עֶר אִיז אַנָזִיר פוּן גָאטְס וֶועגֶען עַל נֶפֶשׁ בַּייא קֵיין טוֹטֶען מֶענְטְשׁ זָאל עֶר נִיט קוּמֶען עֶר טָאר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּ אַמֵּת: (ז) לְאָבִיו צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ צוּא זַיין מוּטֶער לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ צוּא זַיין בְּרוּדֶער אוּנ צוּא זַיין שְׁוֶועסְטֶער לֹא זָאל עֶר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין בְּמוֹתָם אַז זֵייא וֶועלֶען גִישְׁטָארְבֶּען אִיז שׁוֹין אָבֶל שֶׁכֵּן אַז צוּא פְרֶעמְדֶע מֵתִים טָאר עֶר בְּוַודַּאי נִיט מְטַמֵּא זַיין כִּי וָוארוּם נֵזֶר דִיא קְ פוּן זַיין גָאט אִיז אוֹיף זַיין קָאפּ דִיא הָאר וָ וֶועגֶען הֵיילִיג פוּן גָאטְס וֶועגֶען דָאס הֵייסְט קְרוֹן פוּן זַיין גָאט אִיז אוֹיף זַיין קָאפּ: (ח) יְמֵי נִזְרוֹ אַלֶע טֶעג פוּן זַיינֶע נְזִירוּת קָדוֹשׁ אִיז הֵיילִיג צוּ גָאט עֶר טָאר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין אֵיין מֵת: (ט) וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו אוּנ אַז אֵיינֶער וָ שְׁטַארְבֶּען בַּייא אִים בְּפֶתַע פִּתְאוֹם פְּלוּצְלוּנְג [וויי דֶער נַוייל אִיז דֶער נָזִיר מִיט דֶעם מֵת גִיוֶועֶן

משלים על התורה

דֶער מֶענְטְשׁ גִיזָאגְט, דִי מֶענְטְשִׁין הָאבֶּן נִיט גֶעזִינְדִיגְט, נָאר זֵיי הָאבֶּן גֶעבָּארְגְט גֶעלְט, אוּנ זָאגִין זֵיי הָאבֶּן נִיט צוּ בַּצָאהְלִין, הַאלְט מֶען זֵיי אִין טְיוּרְמֶע בִּיז מֶען וֶועט וִויסֶען אוֹיב עֶס אִיז אֶמֶת אַז זֵיי הָאבֶּן נִיט צוּ בַּצָאהְלִין וֶועט מֶען זֵיי לָאזֶען גֵיין אַהֵיים, וְוי דֶר פְרֶעמְדֶר הָט דָם גְהֶערְט הָאט עֶר גֶעטְרַאכְט אִיךְ וֶועל אוֹךְ אַזוֹ טָאהְן, עֶר אִיז גֶעקוּמֶען אִין אַגַאסְט הוֹיז אוּנ הָט גֶעהֵייסְן מֶען זָאל אִים גֶעבֶּען אַ

מצות השם

(שעה שעו) עַל נֶפֶשׁ מֵת וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז נָזִיר טָאר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּא קֵיין שׁוּ אוּנ וִוידֶער אִיז אַמִצְוָה אַז אֲפִילוּ צוּ קְרוֹבִים טָאר עֶר זִיךְ אוֹ מְטַמֵּא זַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אֲפִילוּ בִּזְמַן הַזֶּה:

---

*) הערה צו פארשטיין די דריי דינים וואס אנזיר איז אויף זיי גיבאטין, דער נדר איז דאך נאר גיווען ער זאל ניט טרינקען ווין, וואס ביהט אנדערע צוויי דינים, ער זאל לאזין וואקסין די האר, אונ גרויסע האר, אונ זאל ניט טמא ווערין פון אמת, נאר מיר ווייסין יעדער איז צוזאמען געשטעלט פון פיר זאכין [יסודות] אש, רוח, מים, עפר [פייער, לופט, וואסער, ערד] דער מענטש וואס דער יסוד פון פייער איז שטארקער ווי יענע דריי יסודות, דער מענטש האט אשטארקע תאווה צו זנות [עיין גמרא שבת קנו], נאך ווייסין מיר ווין גיט ארייין אין מענט אין זיינע בלוט אונ דערוועקט אין אים דעם כח פון פייער אונ אתאווה צו זנות, דריבער דער מענטש וואס גויל זיך דערווייטערין פון זנות זאל ניט ם ווין, נאך ווייסין מיר די האר וואקסין פון יסוד המים, פון די פייכטקייט וואס איז דא אין מענטש, דריבער ווען דער מענטש ווערט אלט, די פי איז ווייניג ווערין די האר זיינע ווייס, ווי דער בוים אין סוף זומער, ווען די פייכטקייט איז ווייניג ווערין די גרינע בלעטער געל, ווייס, די האר ארויס די פייכטקייט פון קאפ אונ פון גאנצין גוף, דער נאזיר פון די האר איז, וואס מעהר מען שערט זיי וואקסין זיי געשווינטער אונ ווען זי

וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם
טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ׃
י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ
שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח

ה שָׁלוֹ וִיסָאֵב רֵישׁ
וִיגַלַּח רֵישֵׁהּ בְּיוֹמָא
וּתֵהּ בְּיוֹמָא
עָאָה יְגַלְּחִנֵּהּ׃
מָא תְמִינָאָה יַיְתֵי
ן שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין
נָהּלָוַת כַּהֲנָא לִתְרַע

תו"א וטמא ראש נזרו נזיר טו יח מד : ביום השביעי יגלחנו נזיר מב : וביום השמיני נזיר מד :

רש"י

ם של פתאום : וכי ימות מת עליו. באהל ב שהוא
יום טהרתו. ביום הזייתו ם או אינו אלא בשמיני
טהור לגמרי ת"ל ביום השביעי אי שביעי יכול אפי'
ת"ל ביום טהרתו : (י) וביום השמיני יבא שתי
. להוציא את השביעי או אינו אלא להוציא את התשיעי

בית יהודא

רַבָּנִים זָאגֶן פֶּתַע פִּתְאוֹם אִיז אֵיין זַאךְ, מֶען מֵיינְט (מִקְרֶה שֶׁל פִּתְאוֹם) עֶס הָט אִים גֶעטְרָאפֶן אַפְּלוּצְלוּנְגֶע טְרֶעפוּנְג עֶר אִיז אַרֵיינְגֶעקוּמֶען אִין אַשְׁטוּבּ אוּנ הָט גֶעטְרָאפֶן אִינְוֵוייניג אַמֵּת : וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו] . אוֹיבּ עֶס אִיז אֵיינֶער גֶעשְׁטָארְבֶּן (בְּאֹהֶל שֶׁהוּא בוֹ) אִין דִי שְׁטוּבּ וָואס דֶר נָזִיר אִיז אִין אִיר גֶעוֶוען : וּבְיוֹם טָהֳרָתוֹ] . מֵיינְט מֶען (בְּיוֹם הַזָּיָתוֹ) אִין דֶעם ם מֶען הָאט אוֹיף אִים גֶעשְׁפְּרִיצְט דִי וַואסֶער פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָּה דָאס צְוֵוייטֶע מָאל וְדֶעם זִיבֶּעטִין טָאג], פְּרֶעגְט (אוֹ אֵינוֹ) טָאמֶער מֵיינְט מֶען נִיט אַזוֹי (אֶלָּא בַּשְּׁמִינִי) נָאר מֶען מֵיינְט דֶעם אַכְטֶן טָאג (שֶׁהוּא טָהוֹר לִגְמָרֵי) וָוען עֶר עֶן גָאר רֵיין (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶר פָּסוּק (בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי) אִין דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג (אִי שְׁבִיעִי יָכוֹל אֲפִילוּ לֹא הִזָּה) אִין פָּסוּק וָואלְט נָאר גֶעשְׁטַאנֶען בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג, וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען אֲפִילוּ אֵיידֶער מֶען הָט ם גֶעשְׁפְּרִיצְט דִי וַואסֶר פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָּה (תַּלְמוּד לוֹמַר בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ) זָאגְט דֶר פָּסוּק אִין דֶעם טָאג וָואס עֶר אִיז אָרֶן, אִין דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג נָאכְדֶעם וִוי מֶען הָט אוֹיף אִים גֶעשְׁפְּרִיצְט דִי וַואסֶער פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה זָאל גָאלֶען דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ : (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִיא שְׁתֵּי תוֹרִים] . דֶעם אַכְטֶן טָאג זָאל עֶר בְּרֵיינְגֶען צְוֵויי ן, זָאגְט רש"י (לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׁבִיעִי) עֶר זָאל נִיט בְּרֵיינְגֶען דִיא טָאהְבֶּען דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג. פְּרֶעגְט רש"י ו) טָאמֶער מֵיינְט מֶען נִיט אַזוֹי (אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעִי) נָאר מֶען מֵיינְט עֶר זָאל נִיט בְּרֵיינְגֶען דֶעם נַיינְטֶען

שפתי חכמים

יהם מורים על מהירת הדבר שלא הרגיש בו שימות דהוה אונס
אל"כ הוה נמי קלת איסור בדבר ואפשר שהוא עובר על לאו
ם מת לא יבא כיון שראה שהוא חולה היה לו ליזהר מלבא אל
מת ימות והוה שוגג קרוב למזיד. לכן אמר די"א דהאי פתע
יבר אחד הוא וכו' ואפשר דהרא"ם נמי כיון לזה. והשתא
ם"י מספק לפרש המקרא שמתחלה מפרש פתע פתאום ואחר כך

כי ימות באהל. אלא כלומר דהשתא א"ש נמי מ"ש הקרא עליו כלומר שהיה בפתע פתאום כאלו נפל עליו שאין יכול ליזהר מזה כך מת אדם זה פתאום כלומר שלא היה חולה. והא דאמר נוקרה של פתאום אינו פי' מלות פתע פתאום רק שאותו שבא בפתע פתאום הי' מקרה רא"ם : נ דאל"כ מאי עליו וכי המת מת עליו אלא פירוש באהל. ומלת עליו כמו ועליו מטה מנשה : ם וקרא אותו טהרתו אף

פירוש לתורת אלהים

הוּ וְטִמֵּא אוּנ עֶר הָאט מְטַמֵּא גִיוֶוען רֹאשׁ נִזְרוֹ
הֵיילִיגֶע הָאר פוּן זַיין קָאפּ וְגִלַּח זָאל עֶר אָפּ
ן דִיא הָאר פוּן זַיין קָאפּ אִין דֶעם טָאג וָואס
עֶרְט רֵיין. אוּנ וֶועלְכִין טָאג מֵיין אִיךְ דָאס
שְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג נָאךְ דֶעם אַז

עֶר אִיז טָמֵא גְוָוארֶען יְגַלְּחֶנּוּ זָאל עֶר זִיךְ אָפּ שֶׁערִין וָוארוּם אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג שְׁפְּרֶענְגְט מֶען אוֹיף אִים דִי וַואסֶר פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָּה אוּנ עֶר וֶוערְט טָהוֹר : (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג יָבִא זָאל עֶר בְּרֶענְגֶן צְוֵויי טֶערְקִיל טָאהְבֶּן אָדֶר צְוֵוייא

מצות השם

גִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיין נָזִיר
אִיז טָמֵא גִיוָוארֶען דְהַיְינוּ עֶר אִיז גִיוֶועזִין אִין
טוּבּ וָואס דָארְטֶען אִיז גִיוֶועזִין אֵיין טוֹטֶער קֶערְפֶּער דַארְף
אָפּ שֶׁערִין דִי הָאר פוּן דֶעם קָאפּ אוּנ זָאל בְּרֶענְגֶען
רְבָּן אוּנ דֶער נָאךְ זָאל עֶר אָן הֵייבֶּען צוּ צֵיילֶען אִיבֶּער
עֶ דִיא טֶעג וָואס עֶר הָאט אוֹיף זִיךְ מְקַבֵּל גִוֶועזִין אַז עֶר
ן אֵיין נָזִיר אוּנ אַז עֶר וֶועט אָפּ צֵיילֶען דִיא טֶעג וֶועט
ן מֶעגִין טְרִינְקֶען וַויין. אוּנ אוֹיךְ וֶועט עֶר זִיךְ שׁוֹין
טַמֵּא זַיין צוּא מֵתִים. אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן סַייא בַּייא
זְכָרִים אוּנ סַייא בַּייא נְקֵבוֹת :

משלים על התורה

מִיטָאג, מִיט אַגְלֶעזִיל וַויין, אוּנ אַגוּטֶע וואהנוּנְג, עֶס אִיז אַזוֹי גִיוֶוען צֶעהְן טָאג. נָאכְדֶעם אִיז גֶעקוּמֶען צוּ אִים דֶער גַאסְט־הַייזֶר עֶר זָאל אִים בַּצָאהְלֶן, הָט עֶר גִישְׁוָואוֹרֶען עֶר הָט נִיט אֵיין קָאפֶּעקֶע צוּ גֶעבֶּן אִים, דֶר גַאסְט־הַייזֶר הָט גְרוּפֶן פָּאלִיצִיֶע מֶען הָט אִים גֶעפִירְט אִין טְיוּרְמֶע, אוּנ מֶען הָט אִים דָארְטֶן שְׁטַארְק גֶעפַּיינִיגְט, אַמָאל הָט עֶר גְפְרֶעגְט דֶעם אַלְצְטִין זָאג מִיר אִיךְ הָאבּ דָאךְ נִיט גֶעגַנְבֶת, נָאר אִיךְ בִּין שׁוּלְדִיג גֶעלְט, פַר וָואס יֶענֶע מֶענְטְשִׁין זֶענֶען שׁוּלְדִיג גֶעלְט מֶער פוּן מִיר, אוּנ מֶען פַּיינִיגְט זֵיי נִיט, זֵייא זֶענֶען אִין טְיוּרְמֶע בִּיז מֶען וֶועט וִויסֶן גֶעוִויס אַז זֵייא הָאבֶּען נִיט צוּא בַּצָאלֶן, וֶועט מֶען זֵיי אַרוֹיסְלָאזֶן פוּן טְיוּרְמֶע, דֶר גַאסְט

אוּנ נָאךְ פִיל מֶענְטְשִׁין וַוייסֶן אַז אִיךְ הָאבּ נִיט אֵיין קָאפֶּעקֶע, פַאר וָואס הַאלְט מֶען מִיךְ אִין טְיוּרְמֶע, הָאט דֶר

אקסין זיי וויינינג, וויל זיי זענען ווייט פון קאפ [ווי יעדער בוים וואס העכער ער איז פון די ערד איז ער דינער] דריבער זאגט דיא תורה דער נזיר שערין די האר, נאר ער זאל לאזין וואקסין די האר לאנג, וועלין זיי ניט אויסציהען די פייכטקייט פון קאפ, אונ אז אין אים וועט זיין פיל ים וועט זיין שוואכער די היץ זיינע, וועט ער ניט האבין אתאוה צו זנות [וואס וועגין דעם איז זיינע גאנצע גזירות], שלמה המלך האט גיזאגט ר לאובד וגו' וועגן דער מענטש האט צער וויל ער טרינקען וויין, ער זאל ווערין פרייליכער, ווי דער פסוק זאגט ויין ישמח לבב אנוש, וויין רייליך די הארץ פון מענטש, אאבל דארף מען טרייסטין מיט וויין [עיין גמרא חולין דף צד] דריבער האט די תורה גיבאטין דער נזיר זאל זיך א זיין אונ ניט גיין צו אמת, טאמער וועט ער טרויעריג ווערין פון מת, אונ ער וועט פארגעסין, אדער ער וועט ניט קענען איינהאלטין די טרויערקייט ר טרינקען אביסול וויין, אונ דער וויין וועט אין אים דערוועקין אתאוה צו זנות, וועט דאך געשטערט ווערין זיינע גאנצע גזירות, דריבער טאר נים דער נזיר שערין די האר, אונ טאר זיך נים מטמא זיין צו מתים : המעתיק ימ"י :

אֹ֣הֶל מוֹעֵֽד׃ יא וְעָשָׂ֣ה הַכֹּהֵ֗ן אֶחָ֤ד
לְחַטָּאת֙ וְאֶחָ֣ד לְעֹלָ֔ה וְכִפֶּ֣ר עָלָ֔יו
מֵאֲשֶׁ֥ר חָטָ֖א עַל־הַנָּ֑פֶשׁ וְקִדַּ֥שׁ אֶת־
רֹאשׁ֖וֹ בַּיּ֥וֹם הַהֽוּא׃ יב וְהִזִּ֤יר לַֽיהוָה֙
אֶת־יְמֵ֣י נִזְר֔וֹ וְהֵבִ֛יא כֶּ֥בֶשׂ בֶּן־שְׁנָת֖וֹ

אונקלוס

מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ יא וְיַעְבֵּ
כַּהֲנָא חַד לְחַטָּאתָא וְחַ
לַעֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִ
מִדְּחָב עַל מִתָּא וִיקַדֵּ
יָת רֵישֵׁהּ בְּיוֹמָא הַהוּא
יב וְיַזֵּר קֳדָם יְיָ יָת יוֹמֵ
נִזְרֵהּ וְיַיְתֵי אִמַּר בַּ

תו"א וכפר עליו חטנים יא נדריסי כזיר יח
כב קמה לה : וקדש את נזיר יח כרי
כ : והזיר לה' נזיר יח : את ימי נזרו עם

בית יהודא

טָאג , דִי קָרְבָּנוֹת , ענְפֶערְט רש"י (קָבַע זְמַן לְקָרְבָּן) הקב"ה
הָט בֶּעשְׁטִימְט אַצֵייט צוּ קָרְבָּנוֹת וֶוען זֵיי זָאלֶן וֶוערְען
כָּשֵׁר מֶען זָאל זֵיי מַקְרִיב זַיין נפוּן אַכְטֶן טָאג נָאךְ זֵייעֶר
גֶעבּוֹרֶען ווֶערֶען) (וְקָבַע זְמַן לְמַקְרִיבִין) אוּנ הקב"ה הָט
בֶּעשְׁטִימְט אַצֵייט צוּ דִי מֶענְטְשֶׁען וֶוען זֵיי זָאלֶן דִי קָרְבָּנוֹת
מַקְרִיב זַיין וּמַה קָרְבָּן הַכְּשִׁיר שְׁמִינִי וּמִשְּׁמִינִי וָהָלְאָה) אַזוֹי וִוי
דִי קָרְבָּנוֹת וֶוערֶן כָּשֵׁר מֶען זָאל זֵיי מַקְרִיב זַיין דֶעם אַכְטֶען
טָאג , אוּנ פוּן אַכְטֶען טָאג אוּנ ווַייטֶער זֶענֶען זֵיי אוֹיךְ כָּשֵׁר (אַף מַקְרִיבִין) אַזוֹ דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶן מַקְרִיב דֶעם קָרְ
(שְׁמִינִי) מֶענֶן מַקְרִיב זַיין דֶעם אַכְטֶען טָאג (וּמִשְּׁמִינִי וָהָלְאָה) אוּנ פוּן דֶעם אַכְטֶן טָאג אוּנ ווַייטֶער מֶעגְן זֵיי אוֹיךְ מַקְרִ
זַיין : (יא) וּמֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ . וָואס אִיז גֶוֶוען דִי זִינְד (שֶׁלֹּא נִזְהַר מִטּוּמְאַת הַמֵּת) עֶר הָאט זִיךְ נִיט גֶעהִיט אוּנ
טָמֵא גֶעוָוארֶן פוּן אַמֵת , רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר זָאגְט דִיא זִינְד אִיז (שֶׁצִּיעֵר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן) וָואס עֶר הָט זִיךְ מְצַעֵר גֶעוֶו
אוּנ הָאט קֵיין ווַיין גֶעטְרוּנְקֶן : וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ . עֶר זָאל הֵיילִיגֶען זַיין קָאפּ (לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִנְיַן נְזִירוּתוֹ) עֶר זָאל גַ
אַמָאל אָנְהֵייבֶּען צֵיילֶען דִי טֶעג פוּן זַיינֶע נְזִירוּת וּדְהַיְינוּ עֶר הָט גֶעטָאן אַנֶדר עֶר זָאל זַיין אַנָזִיר דְרַייסִיג טֶעג
אִין מִיטֶען דִי דְרַייסִיג טֶעג אִיז עֶר גֶעוָוארֶן טָמֵא פוּן אַמֵת , נָאכְדֶעם אַז עֶר וֶוערְט רֵיין פוּן דִיא טוּמְאָה הֵייבְּט עֶר
צֵיילֶען נָאךְ אַמָאל גַאנְצֶע דְרַייסִיג טֶעג) : (יב) וְהִזִּיר לַה' אֶת יְמֵי נִזְרוֹ . מֶען מֵיינְט (יַחֲזוֹר וְיִמְנֶה נְזִירוּתוֹ כְּבַתְּחִלָּה)

רש"י

קבע זמן ע לקרבן וקבע זמן למקריבין מה קרבן הכש
שמיני ומשמיני והלאה אף מקריבין שמיני ומשמיני והלאה
(יא) מאשר חטא על הנפש . שלא נזהר מטומאת המ
רבי אלעזר הקפר אומר שציער פ עצמו מן היין : וקד
את ראשו . לחזור ולהתחיל מנין נזירותו : (יב) והז
לה' את ימי נזרו . יחזור וימנה נזירותו כבתחלה

שפתי חכמים

ע"פ שלא נטהר לגמרי כל עוד שלא הביא כפרתו מפני שיוס הזייתו הוא קלת טהרתו : ע ר"ל לקרבנות שקרבין כדכתיב בפרשת אמור ומיוס השמיני והלאה ירלה לקרבן : פ משמע דעבירה הוא שפירש מן היין ואם תאמר והא לעיל פרש"י שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עלמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף וי"ל דודאי מלוה הוא שיזיר עלמו מן היין אבל מ"מ עבירה קלת הוא שליער עלמו מן היין
דהוה למי שנתענה תענית חלום בשבת והוה בעינוי זה שמתענה כאילו קייס מלוה גדולה שהוא עונג שבת ואפ"ה לריך להתענות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) מאשר חטא על הנפש . י"ל מלשון קולע אל השערה
יחטיא שהחטיא את הנפש ומנעה מן היין וקרוב הוא לדר
רז"ל על שציער עצמו מן היין :

פירוש לתורת אלהים

יוּנְגֶע טָאהבִּין צוּם כֹּהֵן צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל
מוֹעֵד : (יא) וְעָשָׂה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל מַאכֶן אֵיין טָאהבּ
פַאר אַחַטָּאת אוּנ אֵיין טָאהבּ פַאר אֵיין עוֹלָה וְכִפֶּר
עָלָיו אוּנ עֶר זָאל אוֹיף אִים מְכַפֵּר זַיין מֵאֲשֶׁר חָטָא פוּן
דֶעם וָוס עֶר הָט גִיזִינְדִיגְט עַל הַנֶּפֶשׁ וָוס עֶר הָט זִיךְ
מְטַמֵא גֶוֶוען מִיט דֶעם טוֹטֶן מֶענְטְשׁ אָדֶער דֶר פְּשַׁט
אִיז מֵאֲשֶׁר חָטָא פוּן דֶעם וָוס עֶר הָט גִיזִינְדִיגְט עַל הַנֶּפֶשׁ
אוֹיף זַיין אֵייגִין לַייבּ וָוס עֶר הָט אַנֶדר גְטָאן הָט עֶר
זִיךְ דוּרְךְ דֶעם גִיפַּיינִיגְט אוּנ הָאט קֵיין ווַיין נִיט
גֶעטְרוּנְקֶען וְקִדַּשׁ אוּנ עֶר זָאל הֵיילִיגֶען זַיין קָאפּ אִין
דֶעם זֶעלְבִּיגֶן טָאג עֶר זָאל אוֹיף דָס נַייעֶ אָן הֵייבּ
צֵיילֶען דִי טֶעג פוּן זַיין נְזִירוּת וָוארוּם דִיא עֶרְשְׁ
טֶעג זֶענֶען פַּר בֵּיי גְנַאנְגֶן מַחֲמַת עֶר אִיז אִין מִיטֶ
טָמֵא גֶוָוארֶען אוּנ אִין דִי טֶעג זָאל עֶר נִיט שֶׁערֶן
הָאר פוּן זַיין קָאפּ אוּנ זָאל טָאהְן דִי אַלֶע דִינִים
אַנָזִיר ווִי פְרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶן : (יב) וְהִזִּיר לַה' אוּנ
זָאל זַיין אֵיין נָזִיר צוּ גָאט אֶת יְמֵי נִזְרוֹ דִי טֶעג פוּן זַ
נְזִירוּת ווִיפִיל עֶר הָאט מְנַדֵר גִיוֶוען צוּ זַיין אַנָ
וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶן כֶּבֶשׂ אֵיין שָׁאףְ בֶּן שְׁנָתוֹ
עֶר אִיז אַלְט אַיָאר לְאָשָׁם צוּא אֵיין אָשָׁם וְהַיָ

משלים על התורה

אָלְצֶער צוּ אִים גִיזָאגְט וָואס גְלַייבְּסְטוּ דִיךְ צוּ דִי מֶענְטְשִׁין
זֵיי זֶענֶן סוֹחֲרִים הָאבֶּן גֶעהַאנְדִילְט , סוֹחֲרִים מוּזִין בָּארְגִין
אוּנ פַאר בָּארְגֶן , אַז עֶס טְרֶעפְט אַמָאהְל אַשְׁלֶעכְטֶע צֵייט
בְּלַייבֶּן זֵיי שׁוּלְדִיג , דַארְף מֶען נָאר ווִיסֶן אוֹיבּ זֵיי הָאבִּין
נִיט בֶּעהַאלְטִין דִי פְרֶעמְדֶע גֶעלְט פַּר זִיךְ , אוּנ הָאבֶּן אִין
אֱמֶת נִיט צוּ בַּצְאלִין וֶועלֶן זֵיי זַיין פְרַייא צוּ גֵיין אַהֵיים , אָבֶּר
דוּ הָאסְט גֶעוָואסְט אַז דוּ הָאסְט נִיט צוּ בַּצָאהְלִין , הָאסְטוּ
גֶעדארְפְט עֶסִין אַשְׁטִיקִיל טְרוּקֶענֶע בְּרוֹיט גֶעכְטִיגֶן ווִי אַלֶע
אָרְעמֶע לַייט גֶעכְטִיגֶן , פַר וָואס הָאסְטוּ גִיגֶעסִין פִישׁ אוּנ
פְּלַייש אוּנ גֶעטְרוּנְקֶן ווַיין אוּנ גֶעווֹאהְנְט אִין אַטַייעֶרֶע
קְוָואטִיר , בִּיזְטוּ נָאךְ עֶרְגֶר פוּן אַגַנָּב , דְרִיבֶּר פַּיינִיגְט
דִיךְ , דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי נְדָרִים , אַלֶע מִצְוֹת הָט הקב"ה
גִבָּאטֶן דֶעם מֶענְטְשׁ , אוּנ הקב"ה הָט גֶגֶעבֶן אִין דֶעם מֶענְ
אַיֵצֶר הָרָע , אוּנ אַז עֶס טְרֶעפְט אַמֶענְטְשׁ זִינְדִיגְט , דַא
מֶען נָאר זֶעהְן אוֹיבּ עֶר הָט גְקֶענְט אֵיין הַאלְטֶן דֶעם
הָרָע אוּנ נִיט זִינְדִיגֶן , אוּנ עֶר הָט גֶעזִינְדִיגְט צוּ דֶר צֶער
הקב"ה , דַארְף עֶר גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן , אָבֶּר אַז עֶר ה
נִיט גֶעמֵיינְט צוּ דֶרְצֶערְנֶן הקב"ה , עֶר הָט גֶעזִינְדִיגְט ו
עֶר הָט נִיט גְקֶענְט אַיין הַאלְטֶן דֶעם יֵצֶר הָרָע , אַז עֶר ה
חֲרָטָה אִיז אִים הקב"ה מוֹחֵל , דָס אִיז נָאר , בַּיי דִיא

לָאָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי
טָמֵא נִזְרוֹ: יג וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר בְּיוֹם
מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: יד וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ
לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָמִים אֶחָד
לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ
תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים
לִשְׁלָמִים: טו וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת
בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים

אונקלוס

לַאֲשָׁמָא וְיוֹמַיָּא
אי יִבְטְלוּן אֲרֵי
אַב נִזְרֵהּ: יג וְדָא
תָא דִנְזִירָא בְּיוֹם
ם יוֹמֵי נִזְרֵהּ יַיְתֵי
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:
רֵב יָת קֻרְבָּנֵהּ קֳדָם
מַר בַּר שַׁתֵּהּ שְׁלִים
לַעֲלָתָא וְאִמַּרְתָּא
בַּת שַׁתַּהּ שַׁלְמְתָא
אתָא וּדְכַר חַד שְׁלִים
ת קוּדְשַׁיָּא: טו וְסַל
סָלְתָּא גְרִיצַן דְּפִילָן
ח וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין

רשב"ם

אותו. את עיקר קרבנו כמו שהולך ומפרש:

תו"א והימים שם ג מד נדה סח: כי טמא נזרו נזיר יט: וזאת תורת נזיר ו: והקריב את קרבנו נסי' זבחים פה:

רש"י

ם הראשונים יפלו. לא יעלו מן המנין: (יג) יביא יביא את עצמו וזה אחד משלשה אתים שהיה רבי ל דורש כן כיוצא בו (ויקרא כב) והשיאו אותם עון את עצמם כיוצא בו (דברים לד) ויקבור אותו בגי

בית יהודא

זאל נאך אמאל אנהייבען ציילן די טעג פון זיינע נזירות ווי ער האט פריער געציילט: וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ. די טעג וואס ער האט געציילט פריער פאלען אוועק (לא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן) זיי ווערן ניט גערעכנט אין צאל פון די נזירות: (יג) יָבִיא אוֹתוֹ. מיינט מען (יָבִיא אֶת עַצְמוֹ) ער זאל זיך אליין , ער זאל קומען צום אהל מועד (וְזֶה אֶחָד מִן שְׁלֹשָׁה אֵתִים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן) דער ווארט אותו ינער פון די דרייא מאל אותו וואס רבי ישמעאל לערנט, מען מיינט גיט אותו „אים" איין אנדערן, נאר ינט זיך אליין (כַּיּוֹצֵא בוֹ) אגלייכונג צו דעם אותו, שטייט אין פסוק (וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה) מיינט מען זייא טראגען אויף זיך אזינד וואס זייא האבען פארשולדיגט (כַּיּוֹצֵא בוֹ) נאך אזוי אגלייכונג שטייט אין פסוק אותו בגי), מיינט מען (הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ), משה האט זיך אליין באגראבען אין טאהל, ער איז אריין

שפתי חכמים

אחד מפני שהתנה בשבת ס"נ ק כך פירשו התוספות בבבא קמא (דף לא) ועי"ל דודאי מלוה הוא שספרים עלמו מן היין המסכר

פירוש לתורת אלהים

ים אונ די ערשטע טעג וואס ער האט גיציילט ער איז טָמֵא געווארן יִפְּלוּ זאלן אוועק פאלין ל ניט אריין גיין אין חשבון פון זיין נזירות כִּי די ווארום ער האט מטמא געווען זיין נזירות טין דיא טעג פון זיין נזירות איז ער טָמֵא ן: (יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אונ דאס איז דאס לערנונג יא דינים פון אנזיר בְּיוֹם מְלֹאת אין דעם טאג ערין דר פילט ווס לאזין זיך אויס די טעג פון ת יָבִיא אוֹתוֹ זאל ער זיך אליין ברענגן צו דער פון דעם אוהל מועד: (יד) וְהִקְרִיב אונ ער זאל ב זיין זיין קָרְבָּן צוא גאט כֶּבֶשׂ אשאף אזכר בֶּן שְׁנָתוֹ וואס ער איז אלט איאר תָּמִים גאנץ אן אמום אֶחָד איינעם לְעֹלָה פון אקרבן עולה וועגין וְכַבְשָׂה אַחַת אונ איין שאף אנקבה בַּת שְׁנָתָהּ וואס זיא איז אלט איאר תְּמִימָה אגאנצע אן אמום זאל ער ברענגען לְחַטָּאת פון אחטאת וועגין וְאַיִל אֶחָד אונ איין ווידער תָּמִים גאנץ לִשְׁלָמִים פון אקרבן שלמים וועגין: (טו) וְסַל מַצּוֹת אונ אקארב מיט מצות סֹלֶת פון פיינע ווייצין מעל חַלּוֹת קוכין בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן גימישט אונ גיקנעטין מיט אייל וּרְקִיקֵי מַצּוֹת אונ דינע מצות גשמירט מיט אייל זאל ער ברענגן צעהן פון איטליכן מין וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אוך זאל ער ברענגן די מנחות מיט די נסכים

משלים על התורה

קב"ה הט אים גיבאטן, אבר צו טאן אנדר, דם האט ים הקב"ה ניט גיבאטן, צו וום ברייננגט ער זיך אליין בירה, טאמר וועט ער ניט קענן בצאלן דעם נדר, איז דער דין אזו, אויב ער בצאהלט ניט דעם נדר ווערט ער געווים גישטראפט, אונ אפילו ער בצאלט דעם נדר, איז אוך הקדוש ברוך הוא ניט צוא פרידן, נוייל אמענטש דארף זיך ניט אריינברייננען אין אסכנה פון אעבירה:

בַּשֶּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם: טז וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חַטָּאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ: יז וְאֶת־הָאַיִל יַעֲשֶׂה זֶבַח
שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סַל הַמַּצּוֹת
וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:
יח וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־
רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ

דִּמְשִׁיחִין בִּמְשַׁ[ח]
וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
טז וִיקָרֵב כַּהֲנָא קֳדָם [יְיָ]
וְיַעֲבֵד יָת חַטָּאתֵהּ וְיָ[ת]
עֲלָתֵהּ: יז וְיָת דִּכְרָ[א]
יַעֲבֵד נִכְסַת קוּדְשִׁ[ין]
קֳדָם יְיָ עַל סַ[ל]
דְּפַטִּירַיָּא וְיַעֲבֵד כַּהֲנָ[א]
יָת מִנְחָתֵהּ וְיָת נִסְכֵּהּ
יח וִיגַלַּח נְזִירָא בִּתְרַ[ע]
מַשְׁכַּן זִמְנָא יָת רֵי[שׁ]
נִזְרֵהּ וְיִסַּב יָת שְׂעַר רֵי[שׁ]

תו"א ומנחתם ונסכיהם זבחים ת מנחות נח : והקריב הכהן זבחים ח : ואת האיל שם ד מנחות מו מז נח : ועשה הכהן זבחים ח : וגלח הנזיר נזיר מה : [...]
את שער שם :

בית יהודא

גֶעגַאנְגֶען אִין דִי מַעֲרָה , קֶעלֶער , אוּנ הָט זִיךְ דָארְט געלֵייגְט אוּנ אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן : (טו) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם) . זֵייעֶר מִנְחָה אוּנ זֵייעֶר וַויינְגִיסוּנְג (שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים) פוּן דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה אוּנ דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים (לְפִי שֶׁהָיוּ בִּכְלָל) וַוייל דִי קָרְבָּנוֹת „עוֹלָה אוּנ שְׁלָמִים" פוּן נָזִיר זֶענֶען גֶעוֶוען אִין כְּלָל פוּן אַלֶע עוֹלוֹת אוּנ שְׁלָמִים מֶען זָאל זֵיי מַקְרִיב זַיין וִוי מֶען אִיז מַקְרִיב אַלֶע עוֹלוֹת אוּנ שְׁלָמִים (וְיָצְאוּ) אוּנ זֵיי זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן כְּלָל (לִידוֹן בְּדָבָר חָדָשׁ) זֵיי זָאלֶן גֶעטָאן וֶוערֶן מִיט אַנֵייעַ זַאךְ (שֶׁיִּטְעֲנוּ לֶחֶם) זֵיי זָאלֶן דַארְפֶן מֶען זָאל מִיט זֵיי מַקְרִיב זַיין חַלּוֹת מִיט קִיכְלַאךְ , וָואלְטֶן מִיר מֵיינֶען זֵיי זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן כְּלָל אַנְדֶערֶע דִינִים זֵיי זָאלֶן נִיט דַארְפֶען מְנָחוֹת אוּנ נְסָכִים (הֶחֱזִירָן לִכְ[לָלָן]) (שֶׁיִּטְעֲנוּ נְסָכִים) זֵיי זָאלֶען דַארְפֶען אַמִנְחָה פוּן מֶעל [...] דְרִיבֶּער הָט דִי תּוֹרָה זֵיי צוּרִיק גֶעקֶערְט צוּ זֵייעֶר כְּלָל (כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים) וִוי דֶער דִין אִיז בַּיי אַלֶע עוֹלוֹת אוּנ שְׁלָמִ[ים] בּוֹימְאֵייל , אוּנ נְסָכִים , גִיסֶען וַויין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (חַלּוֹת בְּלוּלוֹת וּרְקִיקֵי מַצּוֹת) . מֶען הָאט גֶעמַאכְט חַלּוֹת פוּן מֶעל גֶעמִישְׁט מִיט בּוֹימְאֵייל , אוּנ מֶען הָט גֶעמַ[אכְט] קִיכְלַאךְ בֶּעשְׁמִירְט מִיט בּוֹימְאֵייל , זָאגְט רַשִׁ"י (עֶשֶׂר מִכָּל מִין) צֶעהְן פוּן יֶעדֶער מִין , צֶעהְן חַלּוֹת צֶעהְן קִיכְלַא[ךְ] (יז) (זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סַל הַמַּצּוֹת) . זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט (יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים עַל מְנָת לְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם) עֶר זָאל שֶׁע[כְטְן] דִי שְׁלָמִים אוֹיף דֶעם תְּנַאי וֶוער זָאל טְרַאכְטֶן) צוּ הֵיילִיגֶען דִי בְּרוֹיט (דִי חַלּוֹת מִיט דִי קִיכְלַאךְ) וְויא דִי שְׁלָמִים , הֵיילִיג : (אֶת מִנְחָתוֹ וְאֶת נִסְכּוֹ) . זַיין מִנְחָה אוּנ זַיין וַויינְגִיסוּנְג (שֶׁל אַיִל) פוּן דֶעם אַיִל , נִיט פוּן אַחַטָּאת וצוּא אַחֲ[...] בְּרֵיינְגְט מֶען נִיט מְנָחוֹת מִיט נְסָכִים) : (יח) (וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד) . זָאגְט רַשִׁ"י (יָכוֹל יְגַלַּח בָּעֲזָרָה) אִיךְ וָואלְט מֵי[ינֶען] עֶר זָאל אָפְגָאלֶען דִי הָאר פוּן קָאפּ אִין דִי עֲזָרָה נָאין הוֹיף פוּן מִשְׁכָּן) (הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן) דָאס אִיז נִיט שֵׁיין (אֶ"א) אַזוֹי מֵיינְט מֶען (וְגִלַּח הַנָּזִיר) דֶער נָזִיר זָאל אָפְגָאלֶען דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ וּבַיי זִיךְ , אִין זַיין הֵיים) וֶוען זָאל עֶר אָפְ[גָאלֶען] דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ ? (לְאַחַר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים) נָאכְדֶעם וִוי מֶען הָט גֶעשָׁאכְטֶן דִי שְׁלָמִים (שֶׁכָּתוּב בָּהֶן) וָואס בַּיי זֵיי [...]

רש"י

הוא קבר את עלמו : (טו) ומנחתם ונסכיהם . של עו[לה] ושלמים צ לפי שהיו בכלל ויצאו לידון בדבר חדש שיטע[נו] לחם החזירן לכללן שיטעינו נסכים כדין עולה ושלמים : חל[ות] בלולות ורקיקי מצות . (מנחות עז) עשר ק מכל מי[ן] : (יז) זבח שלמים לה' על סל המצות . ישחט את השלמ[ים על מנת לקדש את הלחם : את מנחתו ואת נסכו . של] [...]ר ע"מ לקדש את הלחם : את מנחתו ואת נסכו . של איל : (יח) וגלח הנזיר פתח אהל מועד . (ספרי) יכול י[גלח] בעזרה הרי זה דרך בזיון ת אלא וגלח הנזיר לאחר שחי[טת] השלמים א שכתוב בהן (ויקרא ג) ושחטו פתח אהל מוע[ד]

שפתי חכמים

שמביא לידי ניאוף אבל יין חדש שאינו משכר וענבים וחרצנים וזגים עבירה הוא שליער עלמו מהם : צ לאפוקי חטאת ודכתיב בסמוך ואת האיל יעשה זבח שלמים וגו' ואת מנחתו ואת נסכו דהיינו של איל כדפרש"י ולמה הוצרך לכתוב והלא בכלל אילים הטעונים נסכים היה ולמה יצא אלא להקיש אליו מה שלמים באים בנדר ובנדבה וטעון מנחה ונסכים אף כל כו' לאפוקי חטאת שאינו בא בנדר ובנדבה אינו טעון מנחה ונסכים (בפרק שתי מדות) : ק דילפינן מג"ש מצות מצות מתודה והתם בעי עשר מכל מין ומין דכתיב בלו את אהרן גבי תודה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה ר"ל כדין תרומת [...] דהיינו אחד מעשר : ר פי' מצות יעשה ישחט מפני שבעת הש[...] תליא מילתא שאם חישב מחשבה לאכלו חוץ לזמנו או למקומו [...] מלהקריב . גם פי' על סל המצות ע"מ לקדש את הלחם מפני ש[...] זה יוכן ששחט על מנת לקדש את הסל ולא את הלחם שבו : ש [...] תימא של כל אחד וא' מהנזכרים לעיל וכא לאפוקי חטאת דלא כד[...] ת שצריך לעמוד בגילוי ראש לכך אסור לגלח בעזרה : א וכאלו [...] לגלח הנזיר אחר שחיטת הקרבן הנשחט פתח אהל מועד שהוא הפ[...]

פירוש לתורת אלהים

וָוס מֶען דַארְף הָאבֶּן צוּ דֶער עוֹלָה אוּנ צוּ דִי שְׁלָמִים: (טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְיָ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל דָאס אַלְץ גִינֶעהְנֶען פַאר גָאט צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד וְעָשָׂה אוּנ עֶר זָאל מַאכֶן עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין אֶת חַטָּאתוֹ זַיין חַטָּאת וְאֶת עוֹלָתוֹ אוּנ זַיין עוֹלָה: (יז) וְאֶת הָאַיִל אוּנ דֶעם ווִידֶער פוּן שְׁלָמִים זָאל עֶר שֶׁעכְטִין צוּא גָאט עַל סַל הַמַּצּוֹת בַּייא דֶעם קָארְבּ פוּן מַצּוֹת [עיין רכ"י] וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל מַאכִין זַיין מִנְחָה זַיינִי נְסָכִים פוּן דֶעם אַיִל : (יח) וְגִלַּח הַנָּזִיר אוּנ נָזִיר זָאל זִיךְ אָפּ שֶׁערִין נָאךְ דֶעם אַז מֶען גִישָׁאכְטִין דִי שְׁלָמִים פַאר דֶער טִיר פוּן דֶעם [אֹהֶל] מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נִזְרוֹ דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ וָוס עֶר אָפּ גִשֵׁייד. זֵיי זָאלֶן זַיין הֵיילִיג וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל דִיא הָאר עַל הָאֵשׁ אוֹיף דֶעם פַייעֶר אֲשֶׁר תַּחַת וָוא[ס] [...]

ה וְיִתֵּן עַל אֶשָּׁתָא דִּי
ת דּוּדָא דְּנִכְסַת
שַׁיָּא : יט וְיִסַּב כַּהֲנָא
דְּרָעָא בְּשִׁילָא מִן
רָא וּגְרִצְתָּא פַּטִּירְתָּא
א מִן סַלָּא וְאִסְפּוֹג
ר חַד וְיִתֵּן עַל יְדֵי
א בָּתַר דְּגַלַּח יָת
ה : כ וִירִים יָתְהוֹן
א אֲרָמָא קֳדָם יְיָ
שָׁא הוּא לְכַהֲנָא עַל
א דַּאֲרָמוּתָא וְעַל
א דְּאַפְרָשׁוּתָא וּבָתַר

וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָה מִן־הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ: כ וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן ׀ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר

וגתן על־הלש נזיר מה מנחות נה : הסר תחת זבח השלמים נזיר מה : ולקח הכהן זכחים נה חולין נה : על כפי הנזיר קידושין נו : אחר התגלחו נזיר מו : ואחר ישתה הנזיר יין שם :

רש"י

תחת זבח השלמים. תחת הדוד שהוא מבשלן בו ... שלמי נזיר היו מתבשלין בעזרה ג שצריך ליטול הכהן ... אחר שנתבשל ולהניף לפני ה׳ : (יט) הזרוע בשלה . ... ד שנתבשלה : (כ) קדש הוא לכהן . החלה והרקיק ... ע ה תרומה הן ו לכהן : על חזה התנופה . מלבד ... ושוק הראוים לו מכל שלמים ז מוסף על שלמי נזיר ... ע הזה לפי שהיו שלמי נזיר בכלל ח וי.או לידון בדבר ... להפרשת זרוע הוצרך להחזירן לכללן לידון אף בחזה

בית יהודא

גְעשְׁרִיבֶּן (וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד) מֶען זָאל זַיי שֶׁעכְטֶן בַּיי דִי טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד : וַאֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים. עֶר זָאל לֵייגֶען דִי הָאר (תַּחַת הַדּוּד שֶׁהוּא מְבַשְּׁלָן בּוֹ) אוּנְטֶער דֶעם קֶעסִיל וָוס מֶען קָאכְט אִין אִים דִי שְׁלָמִים (לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי נָזִיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בָּעֲזָרָה) וַוייל דִי שְׁלָמִים פוּן אַנָזִיר הָט מֶען גֶעקָאכְט אִין דִי עֲזָרָה (שֶׁצָּרִיךְ לִיטּוֹל הַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ אַחַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וּלְהָנִיף לִפְנֵי ה׳) וַוייל נָאךְ דֶעם קָאכֶען הָט דֶער כֹּהֵן גֶעדַארְפְט נֶעמֶען דִי גֶעקָאכְטֶע פָאדֶערְשְׁטֶע פוּס אוּנ זִיא אוֹיפְהֵייבֶּען פַאר הקב"ה : (יט) וְהַזְּרוֹעַ בְּשֵׁלָה. דֶר כֹּהֵן נֶעמֶען דִי פָאדֶערְשְׁטֶע פוּס (לְאַחַר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה) נָאכְדֶעם וִוי זִיא אִיז גֶעקָאכְט גֶעוָוארֶען : (כ) וְקוֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן. רש"י (הַחַלָּה וְהָרָקִיק וְהַזְּרוֹעַ תְּרוּמָה הֵן לַכֹּהֵן) אֵיין חַלָּה אוּנ אֵיין קִיכוֹל אוּנ אֵיין פָאדֶערְשְׁטֶע פוּס פוּן דִי שְׁלָמִים, זַיין אָפְּגֶעשֵׁייד צוּ גֶעבֶּן דֶעם כֹּהֵן : וְעַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה. מֵיינְט מֶען (מִלְּבַד חָזֶה וְשׁוֹק הָרְאוּיִם לוֹ מִכָּל שְׁלָמִים) אוֹיסֶער דִיא ...ט אוּנ אֵיין פָאדֶערְשְׁטֶע פוּס וָואס גֶעהֶער צוּם כֹּהֵן פוּן דִי שְׁלָמִים פוּן נָזִיר וִוי פוּן אַלֶע אַנְדֶערֶע שְׁלָמִים (מוּסָף עַל נָזִיר הַזְּרוֹעַ הַזֶּה) דַארְף מֶען גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן פוּן דִי שְׁלָמִים פוּן נָזִיר נָאךְ מֶער, דִיא זְרוֹעַ אוֹיךְ (לְפִי שֶׁהָיוּ שַׁלְמֵי בִּכְלָל) וַוייל דִי שְׁלָמִים פוּן אַנָזִיר זֶענֶען גֶעוֶועזֶען אִין כְּלָל פוּן אַנְדֶערֶע שְׁלָמִים, זַיי זָאלֶען הָאבֶּן דֶעם דִין וִוי אַלֶע ...עֶרֶע שְׁלָמִים (וְיָצְאוּ לִידּוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ) אוּנ זַיי זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן כְּלָל אַנְדֶערֶע שְׁלָמִים בַּיי זַיי זָאל גֶעטָאן ...ן אַנַייעֶ זַאךְ (לְהַפְרָשַׁת זְרוֹעַ) מֶען זָאל גֶעמֶען דִי זְרוֹעַ פוּן דִי שְׁלָמִים אוּנ גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן, וָואלְטֶען מִיר מֵיינֶען אַז ...י שְׁלָמִים פוּן נָזִיר דַארְף מֶען נָאר גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן דִי זְרוֹעַ, אוּנ דֶעם חָזֶה וְשׁוֹק דַארְף מֶען נִיט גֶעבֶּען (הוּצְרַךְ ...ירָן לִכְלָלָן) דַארְף מֶען צוּרִיק בְּרֵיינְגֶען דִי דִינִים פוּן דִיא שְׁלָמִים פוּן נָזִיר צוּ דִי דִינִים פוּן אַלֶע אַנְדֶערֶע שְׁלָמִים

שפתי חכמים

...ל דונתן על האש משמע שנותן על האש ממש ואחר כך כתיב תחת זבח השלמים ויש משמע תחת הבשר של שלמים והבשר היה בדוד ואם כן צריך גם ליתן השער בדוד תחת השלמים. ל"פ הדוד וכו׳ כלומר דתחת דכתיב בקרא לא מיירי תחת הבשר הדוד אלא על האש אשר תחת הדוד : ג דשלמי נזיר נאכלין בכל דכמו חולין הן אבל מ"מ צריך לבשלן בעזרה שצריך ליקח הזרוע קודם לאחר שנתבשלה וליתן לכהן ומשום אותו זרוע שהוא נותן צריך לבשלן בעזרה : ד כלומר שנותנין לכהן לאחר שנתבשלה וא"ל איך לא יאסר הזרוע שהוא קודש את בשר האיל כיון שנתבשלה עמה. י"ל כיון דהזרוע הוא אחד בששים לאיל אם כן הוא בטל בששים : ה כי מלת הוא המורה על אחד שב אל המוסף שהוא ככח מאמר והניף המורה על שלשתן ויהיה הוא במקום הם : ו לא שהם קודש לכהן ואסורים לו אלא רק הם כתרומה שהרימו לכהן : ז פי׳ מלת על במקום מלבד לא ע׳ ממש ואמר הראוים וכו׳ פי׳ האמורים לעיל כפ׳ צו ושלמי נזיר בכללם הם ולא נכתב כאן רק משום הזרוע הנוסף על שאר גוף השלמים : ח וא"ת א"ס כיון ששלמי נזיר הם בכלל

פירוש לתורת אלהים

...ער דֶעם קֶעסִיל וָוס מֶען קָאכְט דְרִינֶען דָאס ...בְּטוּנְג פוּן שְׁלָמִים : (יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן ...נֶעמֶען אֶת הַזְּרוֹעַ דִיא גֶיקָאכְטֶע אָרוּם פוּן דֶעם ...ר וְחַלַּת מַצָּה אוּנ אֵיין קוּכִין מַצָּה פוּן דֶעם קָארְבּ ...ק מַצָּה אוּנ אֵיין דִינֶע מַצָּה וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבֶּן ...דִי הֶענְט פוּן דֶעם נָזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ נָאךְ דֶעם אַז ...הָאט זִיךְ אָפּ גֶישָׁארִין דִי הָאר וָואס עֶר הָאט אָפּ ...וייד זַיי זָאלִין זַיין הֵיילִיג : (כ) וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זַיי אוֹיף הֵייבֶּן כְּלוֹמַר דִי זְרוֹעַ מִיט דֶעם קוּכִין פוּן מַצָּה אוּנ דִי דִינֶע מַצָּה זָאל דֶר כֹּהֵן אוֹיף הֵייבֶּן תְּנוּפָה אֵיין אוֹיף הֵייבוּנְג לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט קוֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן דִי זַאכֶן זֶענֶען הֵיילִיג אוּנ עֶס גֶהֶער צוּם כֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה חוּץ דֶער בְּרוּסְט דָאס אוֹיף הֵייבוּנְג וְעַל שׁוֹק אוּנ חוּץ דֶעם שֶׁענְקִיל דָאס אָפּ שֵׁיידוּנְג חוּץ דִי חָזֶה וְשׁוֹק וָוס עֶס קוּמְט צוּם כֹּהֵן פוּן אַנְדֶערֶע שְׁלָמִים אוּנ בַּיי דִי שְׁלָמִים פוּן דֶעם נָזִיר קוּמְט נָאךְ דִי זְרוֹעַ

יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יָיִן׃ כא זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר
אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ
מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ
אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ׃
פ כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כג דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר
כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר

אונקלוס

כֵּן יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא׃
כא דָּא אוֹרָיְתָא דִּנְזִירָ...
דִּי יִדַּר קָרְבָּנֵהּ קֳ...
יְיָ עַל נִזְרֵהּ ...
מִדְּתַדְבֵּק יְדֵהּ כְּפ...
נִדְרֵהּ דִּי יִדַּר כֵּן יַעְ...
עַל אוֹרָיְתָא דִּנְזִרֵהּ׃
כב וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹ...
לְמֵימָר׃ כג מַלֵּל ...
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵי...
כְּדֵין תְּבָרְכוּן יָת בְּ...
יִשְׂרָאֵל תֵּימְרוּן לְהוֹ...

ת"א אלה שורת הנזיר נזיר ... קרבנו לה' על נזרו ... יין ישתה ... כה תברכו ... לא לגו חולין ... כל ...
התנון : ... ברכת כהנים ... סוטה לח :

רשב"ם

(כא) מלבד אשר תשיג. שאם נדר קרבנות הרבה לשם שמים יביאם. מלבד אלה של חובה. דוגמת מלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם: (כג) כה תברכו את בני ישראל. כלו' לא תברכו מברכת פיכם כאדם שאומר תבואתה לראש פלוני כך וכך אלא אלי תתפללו שאברכם אני כמו שמפרש יברכך ה'

בעל הטורים

(כא) זאת תורת הנזיר. וסמיך ליה על תורת נזרו לומר ... יין אל יורה וסמיך ברכת כהנים לפרשת נזיר לומר שתויי יין ... לכ"כ שנקראת עבודה: (כג) כה תברכו. להזכיר זכות ... גלגה עד כה וכה יהיה זרעך וזהו אמר עד כה ברכני ה' וכ"ה ... בפסוק שמע ישראל וכ"ה פעמים לג' ברכה כתובים וכ"ה פעמים שלום כתובים ולכך מתחיל ברכת כהנים בברכה ומסיים בשלום וזהו ה' יברך ...

בית יהודא

(לידון אף בְּהֵוָה וְשׁוֹק) אֲפִילוּ דֶעם הָזֶה וְשׁוֹק דַארְף מֶען אוֹיךְ גֶעבְּן צוּם כֹּהֵן: (כא) וּמִלְּבַד אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ. מֵיינְט מֶען (שֶׁאִם אָמַר הֲרֵינִי נָזִיר עַל מְנָת לְגַלֵּחַ עַל מֵאָה עוֹלוֹת וְעַל מֵאָה שְׁלָמִים) אוֹיבּ עֶר הָט גֶעזָאגְט אִיךְ זָאל זַיין אַנָזִיר אוֹיף דֶעם תְּנַאי, וֶוען מַיינֶע נְזִירוֹת וֶועט זִיךְ עֶנְדִיגְן אוּנ אִיךְ וֶועל אָפְּשֶׁערְן מַיינֶע הָאר זָאל אִיךְ בְּרֵיינְגֶען הוּנְדֶערְט עוֹלוֹת אוּנ הוּנְדֶערְט שְׁלָמִים (כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה) וִוי זַיין נֵדֶר וֶועט זַיין אַזוֹי זָאל עֶר טָאן (מוּסָף עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ) דִיא קָרְבָּנוֹת וָוס עֶר הָאט צוּ גֶעזָאגְט זָאל עֶר גֶעבְּן אַמֶעהְרֶער אוֹיף דִי קָרְבָּנוֹת וָוס עֶר מוּז בְּרֵיינְגֶען צוּ דִי נְזִירוֹת (עַל תּוֹרַת הַנָּזִיר מוּסָף וְלֹא יְחַסֵּר) מֶער וִוי דִי קָרְבָּנוֹת וָוס דִי תּוֹרָה הָאט גֶעזָאגְט מֶעג עֶר גֶעבְּן, נָאר נִיט וֶוינִיגֶער (שֶׁאִם אָמַר הֲרֵינִי נָזִיר חָמֵשׁ נְזִירוֹת) אוֹיבּ עֶר הָט גֶעזָאגְט אִיךְ זָאל זַיין אַנָזִיר פִינְף מָאל (עַל מְנָת לְגַלֵּחַ עַל שְׁלֹשָׁה בְּהֵמוֹת הַלָּלוּ) אוֹיף דֶעם תְּנַאי, וֶוען אִיךְ וֶועל אָפְּשֶׁערֶען דִי הָאר, זָאל אִיךְ נָאר בְּרֵיינְגֶען אַיין מָאל דִי דְרַיי בְּהֵמוֹת (אֵין אֲנִי קוֹרֵא בוֹ כַּאֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה) זָאגְן מִיר נִיט וִוי דֶער נֵדֶר אִיז אַזוֹי זָאל עֶר טָאן, נָאר דֶער נֵדֶר אִיז אַגוּטֶער נֵדֶר, אוּנ עֶר מוּז בְּרֵיינְגֶען קָרְבָּנוֹת וִויא הקב"ה הָאט גֶעבָּאטְ... (כג) וְאָמוֹר לָהֶם. זָאגְט רש"י (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט (זָכוֹר, שָׁמוֹר) שְׁטֵייט נִיט זְכוֹר, שְׁמוֹר, נָאר עֶס שְׁטֵייט זָכוֹ...

רש"י

ומוק: (כא) מלבד אשר תשיג ידו. שאם אמר הר... נזיר ע"מ לגלח על ק' עולות ועל ק' ש שלמים: כפי נד... אשר ידר כן יעשה. מוסף על תורת נזרו. על תו... הנזיר מוסף ולא יחסר. שאם אמר הריני נזיר חמש נזי... ע"מ לגלח על ג' בהמות הללו אין אני קורא בו כאשר יד... כן יעשה: (כג) אמור להם. כמו זכור כ שמור ב...

שפתי חכמים

פתח שלמים דכתיב בהו כי את חזה התנופה וגו' למה הוצרך לכתוב פה מלבד חזה התנופה וגו' והשיב לפי שהוא שלמי וכו': ם ולא על מאה חטאות מדכתיב אשר תשיג לא אמרתי אלא קדשים הבאים בנדר ונדבה שתולין בהשגת היד: י כלו' מפני שהפסוק מפרש כפי נדרו אשר ידור כן יעשה משמע בין מוסיף בין פוחת מדינו לכך כתיב על תורת... על כמו למעלה דוקא כשנודר יותר מתורת נזרו אבל אם פיחת מת... הנזיר כגון שאמר הריני נזיר חמש נזירות על מנת וכו': כ שפיר... ל' הוה שכך פי' גבי זכור תנו לב לזכור תמיד וכו' מורה על הת...

פירוש לתורת אלהים

אוּךְ צוּם כֹּהֵן וְאַחַר אוּנ דֶער נָאךְ אַז מֶען הָט דִי אַלֶע זַאבְן גִיטָאהְן וָוס פְרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען. יִשְׁתֶּה מֶעג דֶער נָזִיר טְרִינְקֶען וַויין: (כא) זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר דָס אִיז דָס לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים פוּן אַנָזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר וָוס עֶר וֶועט אַנֶדֶר טָאהְן אַז עֶר זָאל זַיין אַנָזִיר קָרְבָּנוֹ לַיְיָ מוּז עֶר בְּרֶענְגֶען צוּ גָאט אַקָרְבָּן אוֹיף זַיין נְזִירוֹת מִלְּבַד חוּץ אֲשֶׁר וָואס עֶס וֶועט גְרֵייכֶען זַיין הַאנְט אַז עֶר זָאגְט אִיךְ וֶועל זַיין אַנָזִיר אַז אִיךְ זָאל דֶער נָאךְ בְּרֶענְגֶען הוּנְדֶערְט עוֹלוֹת אוּנ שְׁלָמִים ... עֶר אַזוֹי פִיל קָרְבָּנוֹת בְּרֶענְגֶען כְּפִי נִדְרוֹ אַזוֹי וִוי ... עֶר וֶועט אַנֶדֶר טָאהְן כֵּן יַעֲשֶׂה אַזוֹי זָאל עֶר טָא... עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ אוֹיף דִי לֶערְנוּנְג פוּן זַיין נְזִירוֹת [ע' רש"י] (כב) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָא... (כג) דַּבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּא זַיינֶע זִין אוּנ זָאלְ... זַיי אַזוֹ זָאגֶן כֹּה תְבָרְכוּ אַזוֹ זָאלְט אִיר בֶּענְטְשֶׁן דִי יִ... אָמוֹר זָאג לָהֶם צוּ זַיי וֶוען דוּא וֶועסְט זַייא בֶּענְטְ...

משלי נחמיה

(כג) כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. הקב"ה הָט גֶעבָּאטְן דִי כֹּהֲנִים זָאלְן בֶּענְטְשְׁן דִי יוּדְען אוּנ זָאלְן זָאגְן צוּ זַיי

מצות השם

(שעח) כֹּה תְבָרְכוּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דִיא כֹּהֲ... זָאלְן בֶּענְטְשְׁן דִיא קִינְדֶער פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ דֶער ... טָאר נִיט מֶערְן גַיין שׁוּם בְּרָכָה נָאר אַזוֹי וִויא אִין דֶער תּ...

שְׁטֵייט אוּנ דֶער כֹּהֵן וָואס עֶר בֶּענְטְשְׁט יוּדְן וֶוערְט עֶר אַלֵיין גִבֶּענְטְשְׁט אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט ... יֶעדֶער צַייט:

יְבָרְכִנָּךְ יְיָ וְיִטְּרִנָּךְ׃ לָהֶם׃ ס כד יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ׃
יַנְהַר יְיָ שְׁכִנְתֵּהּ
ךְ וִירַחֵם יָתָךְ׃ ס כה יָאֵר יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ׃

א ויסמרך פסוקים קן׃

בעל הטורים

שלום׃ אמור להם. מלא ו׳ כנגד ו׳ ברכות. יברכך. וישמרך. ויחנך. ישא. וישם לך שלום. וכנגד ו׳ ה׳. תורת ה׳ עדות ה׳ ה׳ מצות ה׳ יראת ה׳ משפטי ה׳׃ (כד) יברכך ה׳ וישמרך. התחלת ת עולה כ״ו כנגד השם של ד׳ אותיות וסוף התיבות כה״ך עולה כנגד השם של מ״ה תיבות וזהו ה׳ ישמר צאתך ובואך. וג׳ תיבות בפסוק כדי להזכיר זכות ג׳ אבות וכהם ע״ו אותיות על שם האבות זה את זה שלשתן כיחד ע״ו שנים וזכות השבטים עם האבות הם ע״ו. יברכך בזכות אברהם דכתיב ביה וה׳ ברך את אברהם בכל וג׳ כפ׳ כנגד ג׳ ברכות שנאמרו בו ואברכך. והיה ברכה. ואברכה מברכיך׃ יברכך ה׳. בגי׳ בנכסים ובגוף׃ (כה) יאר. כנגד יצחק העקידה ומת והאיר הקב״ה את עיניו והחייהו כדאיתא בפרקי דר״א. יאר להפך ראי שהיה עולת ראיה ויש בו ה׳ תיבות וכ׳ אותיות

רשב״ם

ואני אשמע קולכם כאשר תאמרו ואברכם לישראל כמו שמפרש ושמו את שמי על בני ישראל כשיברכו הכהנים לישראל בשמי ולא בשמם אני אברכם לישראל כמו שהתפללו הכהנים ואומרים יברכך יי. ישא יי פניו אליך, כדכתיב ופניתי אליכם והרביתי אתכם וגו׳׃

רש״י

ע׳׃ אמור להם. (ספרי) שיהיו כולם שומעים׃ ר. (במדרש רבה) מלא לא תברכם בחפזון ובבהלות בכונה ובלב שלם׃ (כד) יברכך. שיתברכו נכסיך׃ מרך. שלא יבאו עליך שודדים ליטול ממונך שהנותן לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם וכיון שבאים לסטים ונוטלין אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו אבל ה הוא הנותן הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו י׃ (כה) יאר ה׳ פניו אליך. יראה לך פנים שוחקות

בית יהודא

שָׁמוֹר, אַז עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען זָכוֹר, שָׁמוֹר, וָואלְט מְען מֵיינֶען דִי מִצְוָה אִיז גָאר אוֹיף אֵיין מָאל. אוֹיף אֵיין שַׁבָּת צוּ גֶעדֵיינְקֶען אוּנ הִיטֶען, אַז עֶס שְׁטֵייט זָכוֹר, שָׁמוֹר, מֵיינְט מֶען אַשְׁטֶענְדִיגֶע זַאךְ, מֶען זָאל אֵייבִּיג גֶעדֵיינְקֶען אוּנ הִיטֶען שַׁבָּת, וֶוען דָא וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען אֱמוֹר לָהֶם, וָואלְט מֶען מֵיינֶען נָאר אֵיין מָאל זָאלֶען דִי כֹּהֲנִים בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדֶען, אַז עֶס שְׁטֵייט אָמוֹר לָהֶם, מֵיינְט מֶען שְׁטֶענְדִיג זָאלֶען דִי כֹּהֲנִים בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדֶען ועיין רש״י סְדָרָה פִּנְחָס עַל פָּסוּק צָרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים׃ וְאָמוֹר לָהֶם. דִי כֹּהֲנִים דַארְפֶען

בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדֶען מִיט אַהוֹיכֶע שְׁטִימֶע, אַלֶע יוּדֶען זָאלֶען הֶערֶען וִוי דִי כֹּהֲנִים בֶּענְטְשֶׁען זֵיי׃ וְאָמוֹר. דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט וָוארְט אָמוֹר אִיז מָלֵא, פוּהל, מִיט אַוא״ו (לֹא תְבָרְכֵם בְּחִפָּזוֹן וּבְבֶהָלָה) דִי כֹּהֲנִים זָאלֶען נִיט בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדֶען מִיט וֵוינְצִיקַייט אוּנ מִיט אַיילֶענִישׁ (אֶלָּא בְּכַוָּנָה וּבְלֵב שָׁלֵם) נָאר מִיט כַּוָּנָה אוּנ מִיט דָאס גַאנְצֶע הַארְץ זָאלֶען זֵיי וֶועלֶען בְּרָכוֹת זָאלֶען קוּמֶען אוֹיף דִי יוּדֶען׃ (כד) יְבָרֶכְךָ. מֵיינְט מֶען (שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ) דַיין פַארְמֶעגֶען זָאל גֶעבֶּענְטְשְׁט וֶוערֶען׃ וְיִשְׁמְרֶךָ. הקב״ה זָאל דִיךְ הִיטֶען (שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדְדִים לִיטּוֹל מָמוֹנְךָ) עֶס זָאלֶען נִיט קוּמֶען צוּ דִיר גַזְלָנִים אַוֶועק צוּ נֶעמֶען פוּן דִיר דַיין גֶעלְט (שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְעַבְדּוֹ) אַז אֵיינֶער גִיט אַמַתָּנָה צוּ זַיין קְנֶעכְט (אֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁמְרוֹ מִכָּל אָדָם) קֶען נִיט הִיטֶען דֶעם קְנֶעכְט פוּן אַלֶע מֶענְטְשֶׁען זֵיי זָאלֶען נִיט אַוֶועק־נֶעמֶען פוּן אִים דִיא מַתָּנָה (וְכֵיוָן שֶׁבָּאִים לִסְטִים עָלָיו וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ) אוּנ אַז גַזְלָנִים קוּמֶען צוּ אִים אוּנ נֶעמֶען אַוֶועק פוּן אִים דִי מַתָּנָה (מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ) וָועלְכֶע הָאט עֶר פוּן דִי מַתָּנָה (אֲבָל הקב״ה הוּא הַנּוֹתֵן הוּא הַשּׁוֹמֵר) אָבֶּער אַז הקב״ה גִיט אַמַתָּנָה, עֶר גִיט דִיא מַתָּנָה, עֶר הִיט מֶען זָאל נִיט אַוֶועק־נֶעמֶען פוּן אִים דִיא מַתָּנָה (וְהַרְבֵּה מִדְרָשִׁים דָּרְשׁוּ בּוֹ בְּסִפְרֵי) אִין סִפְרֵי וֶוערְט גֶעזָאגְט פִיל זַאת אוֹיף דֶעם וָוארְט וְיִשְׁמְרֶךָ׃ (כה) יָאֵר ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ. הקב״ה זָאל מַאכֶען לַייכְטֶען זַיין פָּנִים צוּ דִיר (יַרְאֶה לְךָ פָּנִים

דעת זקנים מבעלי התוספות

יברכך ה׳ וישמרך. יברכך בעושר. וישמרך שתעשה ות כדדרשי׳ ושמרתם את המצות. ד״א יברכך בבנים וישמרך בבנות שהנקיבות צריכות שמירה׃

שפתי חכמים

הפועל׃ ל ולפי זה תהיה מלת אמור שב אל אהרן ובניו ומלת להם

פירוש לתורת אלהים

סְטוּ זֵיי זָאגֶען דִי בְּרָכָה וָואס וַוייטֶער שְׁטֵייט׃ (כד) יְבָרֶכְךָ עֶר זָאל דִיךְ בֶּענְטְשֶׁען יְיָ גָאט [פיין ה״]
ךָ אוּנ עֶר זָאל דִיךְ הִיטִין גַזְלָנִים זָאלֶען בַּייא דִיר דָאס נִיט אַוֶועק נֶעמֶען [פיין ה״]׃
(כה) יָאֵר גָאט זָאל דֶער לַייכְטִין זַיין פָּנִים צוּ דִיר עֶר זָאל דִיר בַּוַוייזִין אַפְרֵיילִיךְ פָּנִים וִיחֻנֶּךָּ אוּנ עֶר

משלי נחמיה

ב״ה זָאל דִיךְ בֶּענְטְשֶׁען, אוּנ זָאל דִיךְ הִיטֶען" ואוּנ וִוי וַוייטֶער שְׁטֵייט) דִי וֶוערְטֶער הָאבֶּען דָאךְ גֶעדַארְפְט דִי כֹּהֲנִים ן בַּיי הקב״ה, זֵיי הָאבֶּען גֶעדַארְפְט זָאגֶען צוּ הקב״ה ה אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמוֹר אוֹתָם" בֶּענְטְשׁ דַיין פָאלְק ן, אוּנ הִיט זֵיי ואוּנ וִויא וַוייטֶער שְׁטֵייט), נָאר דֶר אִיז אַ אָרֶעם מַאן אִיז אַמָאל גֶעקוּמֶען צוּ אַגְבִיר וָואס הָט אט פִיל פֶעלְדֶער מִיט תְּבוּאָה, אוּנ גֶערְטְנֶער מִיט שְׁן, אוּנ עֶר הָט גֶעטְרָאפֶען דֶר גְבִיר אִיז גֶוֶוען אִין פֶעלְד הָט אַכְטוּנְג גֶעגֶעבֶּען אוֹיף דִי אַרְבֶּעטֶער, דֶר אָרֶעם מַאן גֶעזֶעהֶען דִי בְּרָכָה אִין פֶעלְד אִיז זֵייעֶר גְרוֹיס, הָט עֶר עטֶען בַּיי דֶעם גְבִיר עֶר זָאל אִים גֶעבֶּען אַבִּיסֶעל תְּבוּאָה פְרוּכְטֶען, דֶר גְבִיר הָט רַחֲמָנוּת גֶעהַאט אוֹיף דֶעם אָרֶעם אוּנ זָאגְט צוּ אִים הָאסְטוּ זֶעק? גִיב דַיינֶע זֶעק וֶועל אִיךְ אַריינְשִׁיטֶען אִין זֵיי תְּבוּאָה, דֶר אָרֶעם מַאן הָט אָבֶּער מֶער גֶעהַאט נָאר אַקְלֵיינֶעם זַאק, הָט דֶר גְבִיר גֶעזָאגְט אִים אִיךְ הָאבּ אוֹיף דִיר רַחֲמָנוּת אוּנ וִויל דִיר גֶעבֶּען

תְּבוּאָה מִיט פְרוּכְטֶען דוּ מִיט דַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער זָאלְסְט אִיר הָאבֶּן צוּ עֶסִין אַגַאנְץ יָאר, אַז דוּ הָאסְט אָבֶּער נִיט זֶעק אִין וָוס צוּ נֶעמֶען דִי תְּבוּאָה, וָוס קֶען אִיךְ דִיר הֶעלְפֶען, גֵיי אִין שְׁטָאט אוּנ בָּארְג זֶעק, וִוי פִיל זֶעק דוּ וֶועסְט בְּרֵיינְגֶען וֶועל אִיךְ זֵייא אָנְשִׁיטֶען פוּהל מִיט תְּבוּאָה. הקב״ה אִיז דֶר גְבִיר פוּן דֶר וֶועלְט, דִי גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז זַיינֶע, אוּנ עֶר הָט בַּאשַׁאפֶען דִי וֶועלְט דִי מֶענְטְשֶׁען זָאלֶען פוּן אִיר הֲנָאָה הָאבֶּען, עֶר זָאל נָאר קֶענֶען פַארְגֶעמֶען אַזוֹי פִיל גוּטְס וִוי פִיל הקב״ה וִויל אִים גֶעבֶּן, דִי זֶעק וָוס דִי יוּדֶען זָאלֶען אִין זֵיי אַרַיין נֶעמֶען דִי בְּרָכוֹת, זֶענֶען דִיא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וָוס מֶער תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת דֶר יוּד הָט, מֶער בְּרָכוֹת קֶען עֶר פַארְגֶעמֶען פוּן הקב״ה וִוי דֶר פָּסוּק זָאגְט אִין דִי סְדָרָה בְּחֻקֹּתַי אוּנ אִין דִי אַנְדֶערֶע פָּרָשָׁה קְרִיאַת שְׁמַע. דֶרִיבֶּער הָאט הקב״ה גֶעזָאגְט צוּ דִיא כֹּהֲנִים זֵייא זָאלֶען בֶּענְטְשֶׁען דִי יוּדֶען וִוי זָאלֶען לֶערְנֶען מִיט דִיא יוּדֶען תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹתָיו אוּנ זָאלֶען זָאגֶען צוּ דִי יוּדֶען, דִי תּוֹרָה אוּנ

ס כו יִשָּׂא יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ
שָׁלוֹם׃ ס כז וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם׃ ס חמישי ז א וַיְהִי
בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־

כו יִסַּב יְיָ אַפֵּהּ לְוָתָ
וִישַׁוֵּי לָךְ שְׁלָם׃ כז וִישַׁוּ
יָת בִּרְכַּת שְׁמִי עַל בְּנֵ
יִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֲבָרְכִנּוּן
א וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְשֵׁיצֵ
מֹשֶׁה לַאֲקָמָא יָת מַשְׁכְּנָ

תו"א ויחנך פסחים קי : ישא ה' פניו אל
ברכות כ נדה ט ר"ה יז מגילה כח
ושמו את שמי על בני ישראל מגילה יח סוטה לח עקרים מ"ב פ' כח : ואני אברכם חולין פט :

בעל הטורים

כילחק ששיה אחר כ' דורות ושמר ה' חומשי תורה : (כו) ישא. כנגד יעקב וישא יעקב רגליו וכתיב ביה ושבתי בשלום ויש בו ז' תיב
כנגד השבטים אשר נולדו רובן בו' שנים וכ"ה אותיות כנגד כה תאמר לבית יעקב : וישם. יש בו ז' תגין שבז' דרכים ישם לך שלום על ש
בו' דרכים ינוסו לפניך : שלום. בגימ' עשו לרמז שוי מקדים שלום לכל אדם ואפי' בשלום נכרי : (כז) ואני אברכם.. בגימ' הסכימה עלי ידיכם
(א) ויהי ביום כלות. סמך חנוכת המזבח לברכת כהנים רמז לחשמונאי שיעשו חנוכה ועוד כדי שלא תשלוט עין הרע במלכותם לכך ברכם תח

בית יהודא

שׂוֹחֲקוֹת פָּנִים צְהוּבוֹת) אונ ער זאל ווייזן צו דיר אפרייליכן פנים אונ אפריינדליכען פנים: וִיחֻנֶּךָּ. מיינט מען (יִתֵּן לְךָ חֵן) הקב"ה זאל דיר געבען דוא זאלסט האבן חן ביי מענטשן : (כו) יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ. מיינט מען (יִכְבּוֹשׁ כַּעֲסוֹ) הקב"ה זאל איינהאלטן זיין כעס אונ זאל דיך ניט שטראפן אויב דו וועסט עפעס זינדיגען : (כז) וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי. זיי זאלן טאן מיין נאמען אויף דיא יודען מיינט מען (יְבָרְכוּם בְּשֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ) ווען זיי וועלן בענטשן די יודען זאלן זיי אויסריידן מיין נאמען אין דיא בְּרָכָה : וַאֲנִי אֲבָרְכֵם. הקב"ה זאגט אונ איך וועל אויך בענטשן (לְיִשְׂרָאֵל) די יודען

רש"י

פנים להובות : ויחנך . (ספרי) יתן לך חן : (כו) ישא ד
פניו אליך . יכבוש כעסו : (כז) ושמו את שמי
(ספרי) יברכום בשם המפורש : ואני אברכם. לישרא
ואסכים מ עם הכהנים . ד"א ואני אברכם נ לכהנים
(א) ויהי ביום כלות משה. (במדרש רבה) כלות כתי
(ר"ל בפת"ח ולא כלות בשו"א ודו"ק) יום הקמת המשכן ה
ישראל ככלה הנכנסת לחופה : כלות משה . בצלא
ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במש
לפי שמסר נפשו ם עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמ

(וַאֲנִי אַסְכִּים עִם הַכֹּהֲנִים) איך וועל טאן ווי די כהנים וועלען בענטשן (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז (וַאֲנִי אֲבָרְכֵם, לַכֹּהֲנִים) הקב"ה זאגט אונ איך וועל בענטשן דיא כהנים : (א) וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה. זאגט רש"י (כַּלּוֹת כְּתִיב) עס שטייט ני כלות ומיט אשו"א, נאר עס שטייט כלות ומיט אפתחו ויום הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הָיָה לְיִשְׂרָאֵל כְּכַלָּה הַנִּכְנֶסֶת לְחוּפָּה) דר טאג ו אין אים איז אויפגעשטעלט געווארן דר משכן איז געווען אזוי אפרייליכקייט ביי יודען ווי פרייליך עס איז א כלה א דעם טאג ווס זיא גייט צו דער חופה : כַּלּוֹת מֹשֶׁה . פרעגט רש"י (בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל חֲכַם לֵב עָשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן) בצלא אונ אהליאב אונ אלע קלוגע מענטשן צוזאמען האבען געמאכט דעם משכן (וְתָלְאוֹ הַכָּתוּב בְּמֹשֶׁה) אונ דער פס שרייבט משה האט געענדיגט דעם משכן, זאגט רש"י (לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עָלָיו) ווייל משה הט געגעבן זיין לעבען וועג משכן (לִרְאוֹת תַּבְנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר) ער זאל זעהן די צורה פון יעדער זאך (כְּמוֹ שֶׁהֶרְאָהוּ בָּהָר) וויא הקב"ה האט אי

שפתי חכמים

אל בני ישראל כאלו אמר כל אחד מכם אמור להם לישראל הברכות של יברכך יאר ישא האמורים אחר זה : מ אבל אין לפרש שיברכם בעצמו. דא"כ מה תועלת בברכת הכהנים כיון שהשם ברכם : נ דלפי טעם ראשון יהיה ואני אברכם פי' אסכים עמהם וזה נראה

דוחק לכן פירש ד"א. ולפי' האחרון לחוד קשה דמשמעות הקו הוא דקאי על ישראל ולא על הכהנים לכן צריך גם לפירוש ראשון ס נראה דקשה לרש"י דהנגינה דעל כלות משה מפרידו ממלת להקי את המשכן שאין כלות משה סמוך למלת להקים וכאלו הם שני עניני

פירוש לתורת אלהים

זאל דיך לייט זעלינגין : (כו) יִשָּׂא גאט זאל איין האלטין זיין צארען איבער דיר וְיָשֵׂם אונ ער זאל צוא דיר טאהן שָׁלוֹם איר זאלט האבען צווישען איך שָׁלוֹם : (כז) וְשָׂמוּ אונ זייא זאלין

טאהן אֶת שְׁמִי מיין נאמין אויף דיא יודין [זייו רש"] וַאֲנִי אֲבָרְכֵם אונ איך וועל זייא בענטשין [זייו רש"] (א) וַיְהִי אונ עס איז געווען בְּיוֹם אין דעם טאג כַּלּוֹת מש אז משה הט פר לענט אויף צו שטעלין דעם משכ

משלי נחמיה

מִצְוֹת ווס איר וועט לערנען אונ טאן דם איז אייער טוֹבָה, וועגן די תּוֹרָה אונ מִצְוֹת וועט איר זוכה זיין, יְבָרֶכְךָ ה׳ וְיִשְׁמְרֶךָ, הקב"ה וועט דיך בענטשן מיט אלע בְּרָכוֹת ווס דו וועסט דארפן אונ ער וועט דיך היטען די בְּרָכוֹת זאל קיינער ניט קענען אוועקנעמען פון דיר, דר עיקר פון די תּוֹרָה אונ מִצְוֹת אונ דר עִיקָר פון די בְּרָכוֹת, איז דער שָׁלוֹם, ווי מיר זעהן הקב"ה הט ניט געגעבן די תּוֹרָה צו די יודען ביז עס איז געווען וַיִּחַן יִשְׂרָאֵל, נישט וַיַּחֲנוּ, זיי האבן גערוהט, נאר וַיִּחַן, ער האט גערוהט, אלע יודען זענען געווען מיט פרידען, אלע זענען געוועזן וויא איין מענטש, מיט איין הַאַרְץ. וויא דיא גְּמָרָא זאגט וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ, דו זאלסט ליב האבן דיין פריינד וויא זיך אליין, דאס איז דר גרעסטער כְּלָל פון די תּוֹרָה, ווארום דיא תּוֹרָה איז ווי איין מענטש, דר מענטש האט פיל

גְלִידֶער, יעדער גליד טוט איין אנדער זאך, ווס דע גליד טוט קען ניט טאן דר אנדערער גליד, דיא אויג קענען ניט טאן ווס דיא הענט טוען, אונ אזוי אל גלידער, ווען אלע גלידער צוזאמען פאלגען איינער דע אנדערן, אונ עס איז שָׁלוֹם ביי זיי, קען דר מענטש טא אל"ץ ווס ער דארף טאן, דיא תּוֹרָה איז אויך צוזאמע געשטעלט געווארן פון פערשידענע מִצְוֹת, וואס איינע קען ניט טאן דעם אנדערינס מִצְוֹת, עס זענען דא מִצְו ווס געהערן נאר צו אמלך, נאר צו אכהן גדול, נאר צ כֹּהֲנִים, נאר צו לְוִיִּם, נאר אז אלע יודען זענען ווי אי מענטש, טוען זיי ווי די פערשידענע גלידער פון מענטש איז די מִצְוֹת וואס דר כהן גדול טוט גלייך ווי אלע יודע טוען, דריבער האט הקב"ה געזאגט צו דיא כֹּהֲנִים כ תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אזוי זאלט איר בענטשן די יודען

הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃

בי יָתֵהּ וְקַדִּישׁ יָתֵהּ
כָּל מָנוֹהִי וְיָת
בְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי
בנוּן וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן׃

א וימשחם סנהדרין יח שבועות טו מנחות כז

בעל הטורים

למשכן שבזכות המשכן ישיה שלום וכן דוד ס״ך ה׳ יברך את עמו בשלום למזמור שיר חנוכת הבית: ושמו את שמי ואני אברכם. וסמיך ליה ויהי ביום כלות וזהו בכ״מ אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך:

רש״י

אהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית
וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בהמ״ק שנא׳
לים קלב) זכור ה׳ לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה׳
לפיכך נקרא על שמו שנא׳ (מלכים א יב) ראה ביתך
: ביום כלות משה להקים. ולא נאמר ביום הקים
ד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו
יתו היום העמידו ולא פרקו לכך נאמר ביום כלות משה
ים אותו היום כלו הקמותיו וראש חודש ניסן היה (גיטין
בשני נשרפה הפרה ע בשלישי הזו הזיה ראשונ׳ ובשביעי

בית יהודא

געוויזען אויף דעם בארג (לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה) ער זאל לערנען צו די מענטשען וואס האבען געארבעט בייא דעם משכן וואס זיי זאלען טאן אונ ווי זיי זאלען טאן (וְלֹא טָעָה בְּתַבְנִית אַחַת) אונ ער הט קיין טעות געהאט אפילו אין איין צורה אויך ניט (וְכֵן מָצִינוּ בְּדָוִד) אונ אזוי געפינען מיר בייא דוד המלך ע״ה (לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עַל בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) ווייל ער האט געגעבען זיין לעבען וועגען דעם בית המקדש באַען (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק דוד המלך הט געזאגט פר הקב״ה (זְכוֹר ה׳ לְדָוִד אֵת כָּל עֻנּוֹתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַה׳ וגו׳) גאט געדיינק צו דוד וואס ער הט זיך געפייניגט וועגען דעם

המקדש באַען (לְפִיכָךְ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ) דריבער ווערט דר בית המקדש גערופען אויף זיין נאמען (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס
יט אין פסוק די יודען האבען געזאגט (רְאֵה בֵיתְךָ דָוִד) דוד זעה דיין שטוב, דיין בית המקדש: וּבְיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה
ים. אין דעם טאג וואס משה הט געענדיגט אויף־צו־שטעלען דעם משכן, זאגט רש״י (וְלֹא נֶאֱמַר בְּיוֹם הָקִים) פאר
זאגט ניט דער פסוק אין דעם טאג וואס משה האט אויפגעשטעלט דעם משכן (מְלַמֵּד) דר פסוק לערנט אונז
שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים) די אלע זיבען טעג פון מילואים (הָיָה מֹשֶׁה מַעֲמִידוֹ וּמְפָרְקוֹ) יעדער טאג אין דער פריה האט
ה אויפגעשטעלט דעם משכן, אונ האט אים פארין נאכט צולייגט (וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם) אונ אין דעם אכטען טאג (הֶעֱמִידוֹ וְלֹא
) הט ער אויפגעשטעלט דעם משכן אונ הט אים ניט צולייגט (לְכָךְ נֶאֱמַר) דריבער זאגט דער פסוק (בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה
ים) אין דעם טאג וואס משה הט געענדיגט אויף־צו־שטעלען דעם משכן (אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלּוּ הֲקָמוֹתָיו) דעם טאג האבען
געענדיגט די אויפשטעלונגען פון משכן, ווייל ער האט אים אויפגעשטעלט אונ ער איז געבליבען שטיין (וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ
הָיָה) דער טאג איז געווען ראש חודש ניסן (בַּשֵּׁנִי נִשְׂרְפָה הַפָּרָה) דעם אנדערן טאג אין חודש איז פארברענט געווארען
רה אֲדוּמָּה (בַּשְּׁלִישִׁי הִזּוּ הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה) דעם דריטען טאג אין חודש האט מען געשפריצט אויף די לוים דאס ערשטע
די וואסער מיט אש פון די פרה אדומה (וּבַשְּׁבִיעִי) דעם זיבעטען טאג אין חודש (גִּלְּחוּ) האבען דיא לוים אפגעגאלט

שפתי חכמים

ב׳ ענינים איכא הכא. אלא ע״כ דה״פ ויהי ביום כלות משה
יית המשכן ומהקמת המשכן ועל זה מקשה רש״י ז״ל בכלאל וכל
י לב וכו׳ ומתרץ לפי שמסר נפשו וכו׳ ובזה יתורץ מה שמקשים
ם והלא לא תלה במשה רק ההקמה וזה עשה משה לבדו כדכתיב
בפרשת פקודי. ומהרא״י תי׳ דק״ל שלא הל״ל אלא ויהי ביום
הוקם את המשכן עכ״ל והנ״ל כתבתי ודו״ק: ע רוצה לתרץ דלא
תקשה הא מיד אחר הקמת המשכן היו הלוים עובדים עבודתן כדכתיב
בסמוך והיאך ראוין לעשות כן והלא טמאי מתים היו ולא יוכלו
לטהר דעדיין לא נשרפה הפרה. וא״ל דהפרה נשרפה קודם הקמת
המשכן דהא כתיב בהזיה שלה בפ׳ חקת והזה אל נכח פני האהל

פירוש לתורת אלהים

ח אותו און ער האט אים גיזאלבט וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ און
ט איהם גיהייליגט וְאֶת כָּל כֵּלָיו און אלע זיינע
כֵּלִים וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ און דעם מזבח און אלע זיינע כלים
וַיִּמְשָׁחֵם און ער הט זיי גזאלבט וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם און האט

משלי נחמיה

ר לָהֶם, זאגט צו אלע יודען יְבָרֶכְךָ ה׳, הקב״ה זאל
בענטשען, איר זאלט ניט זאגען יְבָרֶכְכֶם ה׳, הקב״ה
אייך בענטשען, נאר איר זאלט זאגען יְבָרֶכְךָ ה׳,
ב״ה זאל דיך בענטשען, צו ווייזען די ברכה קען אנדערש
זיין נאר ווען אלע יודען וועלען זיין ווי איין מענטש,
די גמרא זאגט אין לך כלי המחזיק ברכה לישראל אלא
לום, עס איז ניטא איין אנדער כלי וואס זאל איינ־
לטען די ברכה בייא יודען, די ברכה זאל בלייבען בייא
ען, נאר ווען עס איז שלום, למשל איינער הט אפאס,
פאס איז צוזאמען געשטעלט פון פיל ברעטליך, אויב
ברעטליך זענען גוט צוזאמען באהעפט איינע צו דיא
ערע מיט גוטע רייפען, אז מען גיסט אריין אין די פאס
סר אדער ווייץ, וועט דם בלייבען אינוועניג, אבער אז די
עטליך זענען ניט גוט באהעפט איינע צו די אנדערע וועט
משקה ארויסרינען, בייא די יודען איז אויך אזוי, אויב
וועט זיין בייא זייא שלום, זייא וועלען זיין באהעפט
איינער צום אנדערן, וועלען די ברכות בלייבען בייא זייא
ווי די כהנים בענטשען זיי, יְבָרֶכְךָ, בלשון יחיד:
דיא גמרא זאגט הקב״ה הט געבאטען די כהנים זאלען
בענטשען די יודען, ווען וועלען געבענטשט ווערען די
כהנים, נאר דיא כהנים זענען געבענטשט געווארען פון די
יודען, אז די יודען האבען געהאט אברכה אין די פעלדר
וואס מער תבואה עס איז געווען בייא די ישראלים, מער
מעשר האבען געהאט די לוים, אונ מער תרומה האבען
געהאט די כהנים, דר ענין איז למשל אין אגרויסע שטאט
איז געווען אַרייכער גאסט־הויז אין דעם גאסט־הויז פלעגן
איינשטיין גרויסע גבירים סוחרים, דארטען פלעגט מען
געבען די סוחרים טייערע עסען מיט טייערע וויין, דר בעל
הבית פון גאסט־הויז הט איינגעפירט בייא זיך אין שטוב,
מיט זיינע שטוב מענטשען, מיט איין שעה פריער זאלען זיי
עסען מיטאג, ווס מען וועט פר זיי קאכען, אונ אז זיי
וועלען האבען אפגעגעסען, זאל מען אויפשטעלען אויף דעם

ב וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית
אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם
הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקֻדִים׃ ג וַיָּבִיאוּ אֶת־
קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב
וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי
הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם

אונקלוס

ב וְקָרִיבוּ רַבְרְ[בֵי]
יִשְׂרָאֵל רֵישֵׁי בֵּ[ית]
אֲבָהָתְהוֹן אִנּוּן רַבְרְ[בֵי]
שִׁבְטַיָּא אִנּוּן דְּקָ[יְמִין]
עַל מִנְיָנַיָּא׃ ג וְאַיְ[תִיוּ]
יָת קֻרְבָּנֵיהוֹן קֳדָם
שִׁית עֶגְלָן כַּד מְ[חַפְּיָן]
וּתְרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין עֶגְלְ[תָא]
עַל תְּרֵין רַבְרְבַיָּא וְ[תוֹרָא]
לְחַד וְקָרִיבוּ יָתְהוֹן לְ[קֳדָם]

רשב"ם

(ב) על הפקדים. הם הנקובים בשמות במדבר סיני: (ג) עגלת. לפי שהוא דבוק עגלות של צב כמו שיאמר מעשרה עשרות יאמר מן עגלה של ב' הנשיאים עגלות ומן ענוה ענוי ארץ ומן ערבה ערבי נחל: צב. כמו ובצבים ובפרדים. פתרונו לפי עניינו. ונראה בעיני עגלות העשויות להלוך בצבא ובדרכים רחוקים וקליר: ושני עשר בקר. כנגד

בעל הטורים

(ב) הם נשיאי המטות הם. סופי תיבות להפך מתים יכן הפ[...] ויביאו את קרבנם ס"ת מותם על שם ותבער בם אש ותאכל המחנה בקלינים שבהם: (ג) שש עגלות. כנגד ששה מזלות אשר בגלגל וששה יורדים וכנגד ששה עתים קור וחום וקיץ וחורף כנגד י"ב שבטים וי"ב מזלות:

בית יהודא

זייערע האר פון גאנצן לייב: (ב) וְהֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטּוֹת. זאגט רש"י (שֶׁהָיוּ שׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם בְּמִצְרַיִם) דיא נְשִׂיאִים זענען אין מִצְרַיִם געוועזן שׁוֹטְרִים אויף די יודען (וְהָיוּ מוּכִּים עֲלֵיהֶם) זיי זענען געשלאגן געווארן פאר די יודענסוועגען, ווען די יודען האבען ניט געקענט מאכען אזוי פיל ציגעל ווי פרעה האט געבאטען האט מען געשלאגען דיא שׁוֹטְרִים (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק (וַיֻּכּוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) די שׁוֹטְרִים פון די יודען זענען געשלאגן געווארן: וְהֵם הָעוֹמְדִים עַל הַפְּקוּדִים. זאגט רש"י (שֶׁעָמְדוּ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּשֶׁמָּנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל) ווען משה מיט אהרן האבען געציילט די יודען זענען די נְשִׂיאִים געוועזן מיט זיי צוזאמען (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין הקב"ה האט געזאגט צו משה ווען דו מיט אהרן וועלן ציילן די יודען (וְאִתְּכֶם יִהְיוּ) זאלען זיין מיט אייך די נְשִׂיאִים דעם ציילונג: (ג) וְשֵׁשׁ עֶגְלוֹת צָב. זאגט רש"י (אֵין צָב אֶלָּא מְחוּפִּים) צָב איז דערטייטש באדעקט (וְכֵן) אונ שטייט אין פסוק (בַּצַּבִּים וּבַפְּרָדִים, עֲגָלוֹת מְכוּסִּים קְרוּיִם צַבִּים) פורען, וועגין, וואס זענען באדעקט, ווערען גערופן צַבִּים: וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן. זאגט רש"י (שֶׁלֹּא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם) משה האט ניט גענומען די פורען פון די נְשִׂיאִים (עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַמָּקוֹם) ביז עס איז געזאגט געווארען פון הקב"ה צו אים ער זאל נעמען די פורען (אָמַר רַבִּי נָתָן

רש"י

פ[...] גלהו: (ב) הם נשיאי המטת. (ספרי) שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם שנאמר (שמות ה) ויכו שוטרי בני ישראל וגו': הם העומדים על הפקודים. שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל שנאמר (במדבר א) ואתכם יהיו וגו': (ג) שש עגלת צב. אין צב אלא מחופים וכן (ישעיה סו) בצבים ובפרדים עגלות מכוסים קרוים צבים: ויקריבו אותם לפני המשכן. שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום.

שפתי חכמים

משמע דבכר הוקם המשכן כפשטוה ומתרץ דבשני נשרפה הפרה כו' במלאת דביום שביעי היו טהורים: פ הוא סגילות האמור בפ' בהעלותך והעבירו תער על כל בשרם וכו': צ דק"ל מה סימן נותן בזה שאמר הם נשיאי המטות. ועז"פ שהיו שוטרים עליהם במצרים והכי קאמר קרא הם הנשיאים שהיו ממונים שוטרים עליהם במצרים שהיו הנוגשים רודים אותם שוטרים במצרים במקלות על שלא דחקו את בני להשלים מנין הלבנים. ואע"פ שהעומדים על הפקודים עדיין לא עד אחד באייר י"ל שהכתוב דבר על העתיד שיעמדו על ה[...] באחד באייר: ק דאל"כ מאי לפני המשכן דהא כבר כתיב את קרבנם לפני ה' דהיינו לפני המשכן ששם שכן כבודו יתעלה [...]

פירוש לתורת אלהים

זיי גהייליגט: (ב) וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל עס האבין גענענט דיא עלצטע פון די שְׁבָטִים הֵם הָעוֹמְדִים זיי זענין גשטאנען מיט משה אונ מיט אהרן בשעת זיי האבן גציילט די ישראל: (ג) וַיָּבִיאוּ אונ זייא האבין גבראכט אֶת קָרְבָּנָם זייער פריזענט לִפְנֵי יְיָ פַּר שֵׁשׁ זעקס בדעקטע וועגין וּשְׁנֵי עָשָׂר אונ צוועלף רינדער עֲגָלָה איין וואגין עַל שְׁנֵי אויף צוויי נְשִׂ[יאִים] כלומר צווייא נְשִׂיאִים האבען מנדר גיוועזן

משלי נחמיה

טיש די טייערע עסען מיט די נויין פאר די סוֹחֲרִים, דער קינד פון בַּעַל הַבַּיִת האט עטליכע מאל געזעהן די טייערע עסען וואס מען גיט די סוחרים שפעטער נאך זייער עסען, איז ביי אים געבליבען ער וועט זיין אין חדר ביז צו די צייט וואס מען גיט עסען די סוחרים, אז ער וועט קומען ווען די סוחרים עסען וועט מען אים אויך מוזען געבען אביסעל פון דעם עסן, האט אים געלוינט צו ווארטען אין חדר אונ זיין אביסעל הונגעריג, ער זאל שפעטער עסען דם בעסערע עסען, אפילו עס וועט זיין אביסעל ווייניגער צו עסן, דם זעלביגע איז געוועזן ביי די כֹּהֲנִים, אז מען וואלט זיי געבן פעלדער אונ גערטנער קען זיין זיי וואלטן האבן מער, ווי זייערע תְּרוּמָה באטר[...] אונ זיי וואלטען האבען זייערע תְּבוּאָה פריער, עס[...] אבער פאר זייא בעסער זיי זאלן ווארטן, אונ [...] תְּרוּמָה שפעטער אונ ווייניגער, נאר זיי זאלן ניט [...] ארבעטן אין פעלד, דריבער האט הקב"ה געזאגט כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אזוי זאלט[...] בענטשען די ישראלים, טאמער וועלן די כהנים וואו איז אונזער ברכה, אָמוֹר לָהֶם, זאלסטו זאגן כהנים, די ברכה פון די ישראלים איז זייער ברכה [...] אז די ישראלים וועלן זיין געבענטשט, וועלן די כהנים זיין געבענטשט, מער תבואה, איז מער תרומה

לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: ד וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ה קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי
עֲבֹדָתוֹ: ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת
וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם:
ז אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם:
ח וְאֵת | אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם

אונקלוס

נָא: ד וַאֲמַר יְיָ
ה לְמֵימָר: ה קַבֵּל
ן וִיהוֹן לְמִפְלַח יָת
ן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִתֵּן
ן לְלֵוָאֵי גְּבַר כְּמִסַּת
נֵהּ: ו וּנְסִיב מֹשֶׁה
עֶגְלָתָא וְיָת תּוֹרֵי
יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי:
תַּרְתֵּין עֶגְלָתָא וְיָת
עָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי
ן כְּמִסַּת פָּלְחָנְהוֹן:
ת אַרְבַּע עֶגְלָן וְיָת
א תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי
י כְּמִסַּת פָּלְחַנְהוֹן
א דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן

רש"י

תן מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה ובמלאכת
לא התנדבו תחלה אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו
מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין כיון שראו
מו צבור את הכל שנא' (שמות לו) והמלאכה היתה דים
מעתה מה לנו לעשות הביאו את אבני השוהם
אים לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן תחלה: (ז) כפי
תם. שהיה משא בני גרשון קל משל מררי שהיו נושאים

בית יהודא

נָתַן הָט גֶעזָאגְט (מַה רָאוּ הַנְּשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב כַּאן בַּתְּחִלָּה) פַר וָואס אִיצְט בַּיי דֶעם בֶּענַייהוּנְג פוּן מִזְבֵּחַ זֶענֶען דִי נְשִׂיאִים גֶוֶוען דִי עֶרְשְׁטֶע (וּבִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ תְּחִלָּה) אוּנ בַּיי דִי אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן זֶענֶען זֵיי נִיט גֶוֶוען דִי עֶרְשְׁטֶע צוּ גֶעבֶּן נְדָבוֹת (אֶלָּא כַּךְ אָמְרוּ הַנְּשִׂיאִים) וֶוען מֶען הָט אָנְגֶעהוֹיבֶּען נֶעמֶן נְדָבוֹת אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן הָאבֶּן דִי נְשִׂיאִים גֶעזָאגְט (יִתְנַדְּבוּ צִבּוּר מַה שֶׁיִּתְנַדְּבוּ) זָאלֶן אַלֶע יוּדֶען פְרִיעֶר גֶעבֶּן זֵייעֶרֶע נְדָבוֹת וִוי פִיל זֵיי זָאלֶן גֶעבֶּן (וּמַה שֶּׁמְּחַסְּרִין אָנוּ מַשְׁלִימִין) אוּנ ווָס עֶס וֶועט פֶעלֶען וֶועלֶן מִיר גֶעבֶּן בִּיז וִוי פִיל מֶען וֶועט דַארְפֶען (וְכֵיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁהִשְׁלִימוּ צִבּוּר אֶת הַכֹּל) וֶוען דִי נְשִׂיאִים הָאבֶּן גֶעזֶעהֶן אַז דִי יוּדֶען הָאבֶּען גֶעגֶעבֶּען אַלֶע נְדָבוֹת צוּם מִשְׁכָּן אוּנ מֶען דַארְף נִיט מֶער (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם) דִי נְדָבוֹת צוּ דִי אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן אִיז גֶוֶוען גֶענוּג עֶס אִיז נָאךְ גֶעבְּלִיבֶּען, הָאבֶּן דִי נְשִׂיאִים גֶעזָאגְט (מֵעַתָּה מַה לָּנוּ לַעֲשׂוֹת) וָואס הָאבֶּן מִיר אִיצְט צוּ טָאן (הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְהַמִּלּוּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן) הָאבֶּן זֵיי גֶעבְּרֵיינְגְט דִי בְּרִילַאנְטֶען ווָס מֶען הָט גֶעדַארְפְט צוּם אֵפוֹד אוּנ צוּם חֹשֶׁן, אוּנ וַוייל זֵייא הָאבֶּן בַּיי דֶעם מִשְׁכָּן פַארְשְׁפֶּעטִיגְט (לְכַךְ הִתְנַדְּבוּ כַּאן תְּחִלָּה) דְרִיבֶּער הָאבֶּן זֵיי אִיצְט גֶעבְּרֵיינְגְט זֵייעֶרִי נְדָבוֹת פְרִיעֶר פַאר אַלֶע יוּדֶען: (ז) וּכְפִי עֲבוֹדָתָם). נָאךְ זֵייעֶרֶע אַרְבֶּעט (שֶׁהָיָה מַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן קַל מִשֶּׁל מְרָרִי) דִי מַשָּׂא וָואס דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן הָאבֶּן גֶעדַארְפְט טְרָאגֶן אִיז גֶוֶוען גְרִינְגֶער וִוי דִיא מַשָּׂא ווָס דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי הָאבֶּען גֶעדַארְפְט טְרָאגֶען

פירוש לתורת אלהים

ן וְשׁוֹר לְאֶחָד אוּנ אֵיין אָקְס צוּא אֵיין נָשִׂיא
יעֶכֶר נָשִׂיא הָט מְנַדֵר גֶוֶוען אֵיין אָקְס וַיַּקְרִיבוּ אוּנ
אבִּין דִי וֶועגִין מִיט דִי אָקְסֶן גֶעגֶעהְנְט פַר דֶעם
ן (עיין רש"י): (ד) וַיֹּאמֶר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִיזָאגְט
שֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגִין: (ה) קַח מֵאִתָּם נֶעם צוּא דָם פוּן
יו אוּנ זֵיי זָאלֶען זַיין לַעֲבוֹד צוּ דִינֶן אֶת עֲבוֹדַת דִי
נוּנְג פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד מֶען זָאל מִיט זֵיי
דִי זַאכִין פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד בְּשַׁעַת דִיא
אל וֶועלִין צִיהֶן וְנָתַתָּה אוֹתָם אוּנ דוּ זָאלְסְט זֵיי
ן צוּ דִי לְוִים אִישׁ אִיטְלִיכֶן מֶענְטְשֶׁן כְּפִי עֲבוֹדָתוֹ
זַיין אַרְבֶּעט נָאךְ דִי לְוִים ווָס דַארְפִין טְרָאגִין
יסֶע מַשָּׂא זָאל מֶען זֵיי גֶעבִּין מֶער וֶועגִין מִיט
אָקְסִין אוּנ דִיא לְוִים וָואס דַארְפִין טְרָאגִין

אַקְלֵיינֶע מַשָּׂא הָט מֶען זֵיי גִיגֶעבֶּן וַויינִיגֶער וֶועגִין: (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט גִינוּמֶען דִי וֶועגִין אוּנ דִיא רִינְדֶר וַיִּתֵּן אוֹתָם אוּנ עֶר הָט זֵיי גִיגֶעבִּין צוּ דִי לְוִים: (ז) אֶת שְׁתֵּי צְוַוייא וֶועגִין מִיט פִיר רִינְדֶער נָתַן הָט עֶר גִיגֶעבֶּן צוּ דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבוֹדָתָם נָאךְ זֵייעֶרֶע אַרְבֶּעט נָאךְ דִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָאבִּין גִיטְרָאגִין דִי יְרִיעוֹת אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע גְרִינְגֶע זַאכִין הָט עֶר צוּ זֵיי גֶגֶעבֶּן צְוַויי וֶועגֶען מִיט פִיר רִינְדֶער: (ח) וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלוֹת אוּנ פִיר וֶועגֶן וְאֵת שְׁמוֹנַת הַבָּקָר אוּנ אַכְט רִינְדֶר נָתַן הָט עֶר גֶגֶעבֶּן צוּ דִי בְּנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבוֹדָתָם נָאךְ זֵייעֶרִי אַרְבֶּט נָאךְ וַוארוּם דִי בְּנֵי מְרָרִי הָאבֶּען גִטְרָאגֶען דִי בְּרֶעטֶר אוּנ נָאךְ אַנְדֶרִי שְׁוֶועֶרִי זַאכֶען דְרוּם הָט עֶר זֵיי גֶגֶעבֶּן פִיר וֶועגִין מִיט אַכְט אָקְסִין

בְּיַד֙ אִֽיתָמָ֔ר בֶּֽן־אַהֲרֹ֖ן הַכֹּהֵֽן׃ ט וְלִבְנֵ֥י
קְהָ֖ת לֹ֣א נָתָ֑ן כִּֽי־עֲבֹדַ֤ת הַקֹּ֙דֶשׁ֙
עֲלֵהֶ֔ם בַּכָּתֵ֖ף יִשָּֽׂאוּ׃ י וַיַּקְרִ֣יבוּ
הַנְּשִׂאִ֗ים אֵ֚ת חֲנֻכַּ֣ת הַמִּזְבֵּ֔חַ בְּי֖וֹם
הִמָּשַׁ֣ח אֹת֑וֹ וַיַּקְרִ֧יבוּ הַנְּשִׂיאִ֛ם אֶת־
קָרְבָּנָ֖ם לִפְנֵ֥י הַמִּזְבֵּֽחַ׃ יא וַיֹּ֥אמֶר יְהוָ֖ה
אֶל־מֹשֶׁ֑ה נָשִׂ֨יא אֶחָ֜ד לַיּ֗וֹם נָשִׂ֤יא
אֶחָד֙ לַיּ֔וֹם יַקְרִ֙יבוּ֙ אֶת־קָרְבָּנָ֔ם

א׳נקלוס

כַּהֲנָא׃ ט וְלִבְנֵי קְהָ[ת]
לָא יְהָב אֲרֵי פָּלְ[חַן]
קוּדְשָׁא עֲלֵיהוֹן בְּכַתְפָ[א]
נָטְלִין׃ י וְקָרִיבוּ רַבְרְבַ[יָּא]
יָת חֲנֻכַּת מַדְבְּחָ[א]
בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ יָתֵ[יהּ]
וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָ[ת]
קֻרְבַּנְהוֹן קֳדָם מַדְבְּחָא׃
יא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּ[א]
חַד לְיוֹמָא רַבָּא חַ[ד]
לְיוֹמָא יְקָרְבוּן יָ[ת]
קֻרְבַּנְהוֹן לַחֲנֻכַּ[ת]

תולדות אהרן

ולבני קהת סוטה לה ערכין יא : נשיא קידושין מב :

בית יהודא

(שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הַקְּרָשִׁים וְהָעַמּוּדִים וְהָאֲדָנִים) די קינדער פון מְרָרִי
האבן געדארפט טראגן די ברעטער די זיילען די שוועלען:
(ט) (כִּי עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם). אויף די קינדער פון קְהָת איז
געווען אהייליגע ארבעט (מַשָּׂא דְּבַר הַקְּדוּשָׁה) זיי האבען
געדארפט טראגן די הייליגע זאכן דעם ארון דעם טיש די
מנורה (לְפִיכָךְ בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ) דריבער האבן זיי דם געדארפט
טראגן אויף דעם אקסיל: (י) (וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים אֵת חֲנוּכַּת
הַמִּזְבֵּחַ). די נשיאים האבען געבריינגט דם בעניייהונג פון
מזבח (לְאַחַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֲגָלוֹת וְהַבָּקָר לָשֵׂאת הַמִּשְׁכָּן) נאכדעם
ווי זיי האבן געגעבן די נדבה דיא פורען מיט דיא אקסין
צום טראגן דעם משכן (נִשָּׂאָם לִבָּם לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
לְחַנְּכוֹ) הט זיך דערוועקט זייער הארץ מיט הייליקייט זייא
בעניייען אים: (וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ).
דעם מזבח (וְכִי לֹא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם) נוייל משה האט ניט

רש״י

הקרשים והעמודים והאדנים: (ט) כי עבדת הקד[ש]
עליהם. משא דבר הקדושה הארון והשלחן וגו׳ לפיכך בכ[תף]
ישאו: (י) ויקריבו הנשאים את חנכת המזב[ח]
לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן נשאם ל[בם]
להתנדב קרבנות המזבח לחנכו: ויקריבו הנשיאים [את]
קרבנם לפני המזבח. כי לא קבל משה מידם עד ש[נאמר]
לו ר מפי הגבורה: (יא) יקריבו את קרבנם לחנ[וכת]
המזבח. (זבחים כא) ועדיין לא היה יודע משה ה[יאך]
יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות
שנאמר לו מפי הקב״ה יקריבו ש למסעות איש יומ[ו]

גענומען פון זיי זייער קרבן (עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה)
עס איז צו אים געזאגט געווארן פון הקב״ה ער זאל פון זיי געמען זייערע קרבנות: (יא) (יַקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנָם לַחֲנוּכַּת הַמִּזְ[בֵּחַ]
זאגט רש״י (וַעֲדַיִן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה אֵיךְ יַקְרִיבוּ) משה האט נאך ניט געוואוסט ווי מען זאל מקריב זיין די קרבנות
כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם) אויב נאך זייער געבארען, דער נשיא וואס איז עלטער זאל מען מקריב זיין זיינע קרבנות פריער
כְּסֵדֶר הַמַּסָּעוֹת) אדער ווי עס איז געוועזן דר סדר פון זייער ציהונג, וועלכר נשיא מיט זיין מחנה האבען פריער געצו[גן]
זאל מען זיינע קרבנות פריער מקריב זיין (עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הקב״ה) ביז עס איז געזאגט געווארען צו אים פון הק[ב״ה]
(יַקְרִיבוּ לְמַסָּעוֹת) זיי זאלן מקריב זיין דיא קרבנות נאך זייער ציהונג, דר נשיא וום הט פריער געצויגן, זאל מען פ[ריער]

זאלן געבען נאך נדבות צו בריינגען קרבנות צום מזבח
זאגט רש״י דריבער האבען זיי געשטעלט זייער קרבן [פ]ר

שפתי חכמים

זה דרשו ג״כ בלפני המזבח שלא קבל מהם משום שכבר כתיב ויקריבו
הנשיאים את חנכת המזבח ואם כן ל״ל עוד ויקריבו לפני המזבח:
ר דאל״כ מאי לפני המזבח דקאמר ומהו ויאמר ה׳ אל משה וגו׳ הבא
אחריו דמשמע שאם לא אמר לו הש״י לא היה מקבלם והא דאמר
לו הש״י נשיא אחד ליום וגו׳ אף שלא מצינו שנסתפק משה בזה
שהרי לא פרש״י אלא אם כסדר תולדותם וכו׳ י״ל דהשם השיב לו
מעלמו בלתי שאלת משה פן יבא לטעות ולומר שכולם יקריבו קרבנם

ביום אחד כיון שכולם ביחד הביאו קרבנם והיו כולם זריזים במלות די[ן]
שיהיו כולם שוים בהקרבתן עד שהולרך השם לומר נשיא אחד ליום
והרא״ם כתב שנסתפק גם בזה אם כולם יקריבו ביום אחד או כל
ביומו מיד השיב לו הש״י נשיא אחד ליום וע״ש מה שהקשה ותיר[ץ]
ואין כל כך לורך הפשט מ״ה קלרתי ולא הבאתיו: ש כתב ה[...]
ויש לתמוה היאך נסתפק משה בסדר המקריבים אם כתולדות
כפי מסעם והלא עדיין לא נאמרו סדר המסעות עד אחד בא[...]

פירוש לתורת אלהים

בְּיַד דורך אִיתָמָר דער זוהן פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן ער איז
געווען דר ממונה איבר דעם: (ט) וְלִבְנֵי קְהָת אונ צו די
קינדער פון קְהָת לֹא נָתַן הט ער ניט געגעבן וועגן מיט
אקסן כִּי עֲבוֹדַת ווייל זיי האבן גטראגן די הייליגי
זאכן דעם ארון מיט דעם שלחן אונ אנדרי הייליגי
זאכן בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ האבן זיי דם גמוזט טראגן אוף די

אקסלין: (י) וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים אונ די נשיאים הא[בן]
גנעהנט קרבנות מען זאל מיט זייא בענייען ד[ם]
מזבח בְּיוֹם הִמָּשַׁח אין דעם טאג וואס מען ה[ט]
אים גיזאלבט וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים האבען דיא נשי[אים]
גנעהנט זייערי קרבנות פר דעם מזבח [עיין ...]
(יא) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הט גאט גזאגט צוא משה [...]

מצות השם

(ש״נט) בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ. דם איז די מצוה אז דיא לוים וום זיי האבן
גטראגן די הייליגע זאכן האבן זיי דם גמוזט טראגן

אוף די אקסלן ניט מיט קיין וועגן פירן אונ די מצוה גי ט א[...]
די יודן האבן גירוט אוף זייער ערד זין זייער לא.ד[...]

בְּחָא : יב וַהֲוָה
קָרֵב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה
קֻרְבָּנֵהּ נַחְשׁוֹן בַּר
נָדָב לְשִׁבְטָא
וּדָה : יג וְקֻרְבָּנֵהּ
תָּא דִּכְסַף חֲדָא
ה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה
קָלַהּ מִזְרְקָא חַד
ף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין
ין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא

לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ׃ ס
יב וַיְהִי הַמַּקְרִיב
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־
עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה׃
יג וְקָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀

תו"א ביום הראשון מ"ק ט.: קרבנות הנשיאים כולם עקידה שער כז :

בעל הטורים

קרבנו . וי"ו יתירה ע"ש ו' בנים שילאו ממנו וכולם נתברכו בו' . ו' בנים ילאו מנחשון בעלי ו' ברכות ואלו הן דוד משיח דניאל מישאל ועזריה. דוד דכתיב ביה יודע נגן וגבור חיל איש מלחמה בר ואיש תואר וה' עמו . יודע נגן שיודע לשאול . וגבור חיל להשיב. איש מלחמה יודע ליסא וליתן במלחמתה של תורה . ונבון דבר מבין דבר מתוך דבר . ואיש תואר שמראה פנים בהלכה . וה' הלכה כמותו בכל מקום . משיח דכתיב ... ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עלה וגבורה רוח דעת ויראת ה' . דניאל חנניה ועזריה דכתי' בהן ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמוד המלך. דבר אחר למה וקרבנו עם וי"ו יתירה כנגד ששה דברים שנתחדשו באותו היום בעולם ראשון לשכינה ששרתה בישראל ראשון ם ראשון לברכת כהנים ראשון למחילת מחנה שכינה ראשון לאיסור במה ראשון לירידת האש יצא בן נחשון בשש מדות ויבנה יסוד בית ם ולמה נקרא שמו נחשון על שירד תחלה לנחשול שבים. בכולן כתיב נשיא חוץ מיהודה שלמוד הוא אותו השבט להקטין את עלמו ישב דך תחת הנער וכן בדוד הוא אומר הוא הקטן . בכל אחד יש ששה פסוקים כנגד ששת ימי המעשה ובכל אחד הוכפל שמו הרי כ"ד כ"ד שעות שביום ובלילה : שלשים ומאה משקלה . כנגד שנות אדם עד שנולד שת . שבעים שקל . כנגד ע' שהניח לבניו . [אולי

רשב"ם

(יג) וקרבנו . מוסב למעלה . ויהי המקריב נחשון. וקרבנו היה כך וכך כסדר הכתובים בד' דגלים הביאו קרבנותיהם . דגל יהודה ואחר כן דגל ראובן ואח"כ דגל אפרים ואח"כ דגל דן :

רש"י

ביום הראשון. אותו היום נטל עשר עטרות ראשון ה בראשית א' לנשיאים וכו' כדאי' בסדר עולם: למטה ה . יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב ו אינו אומר למטה יהודה אלא שגבה משבטו והביא ה קרבן נחשון משלו הביא : (יג) שניהם מלאים

בית יהודא

מַקְרִיב זַיין זַייגֶע קָרְבָּנוֹת (אִישׁ יוֹמוֹ) יֶעדֶר נָשִׂיא זָאל מַקְרִיב זַיין אִין אַיין אַנְדֶער טָאג : (יב) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. זָאגְט רש"י (אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת) דֶר טָאג הָאט גֶענוּמֶען צֶעהֶן קְרוֹינֶען וצֶעהֶן גְרוֹיסֶע זַאכֶען זֶענֶען גֶעטָאן גֶעוָוארֶן אִין דֶעם טָאג) דֶר טָאג אִיז גֶעוֶועזֶען זוּנְטָאג , דֶר עֶרְשְׁטֶער טָאג וָוֶאס אִין אִים הָאט הקב"ה אָנְגֶעהוֹיבֶּן בַּאשַׁאפֶען דִי וֶועלְט , אוּנ זַיין זַאכֶען אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן אִין סֵפֶר סֵדֶר עוֹלָם : וּלְמַטֵּה יְהוּדָה]. זָאגְט רש"י (יִחֲסוֹ הַכָּתוּב עַל שִׁבְטוֹ) דֶער פָּסוּק שְׁרַייבְּט יִחוּס פוּן נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב צוּ וֶועלְכֶען שֵׁבֶט עֶר אִיז גֶעוֶועזֶען אַנָשִׂיא (וְלֹא שֶׁגָּבָה מִשִּׁבְטוֹ וְהִקְרִיב) אָבֶּער וָוֶאס עֶר הָאט ב גֶעוֶועזֶען הָאט עֶר גִיט גֶענוּמֶען פוּן זַיין שֵׁבֶט, נָאר פוּן זַיין אַייגֶענֶע גֶעלְט , פְרֶעגְט רש"י (אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר לְמַטֵּה יְהוּדָה שֶׁגָּבָה מִשִּׁבְטוֹ וְהֵבִיא) טָאמֶער מֵיינְט דֶר פָּסוּק צוּ זָאגֶען נַחְשׁוֹן אִיז גֶעוֶועזֶען אַנָשִׂיא צוּם שֵׁבֶט יְהוּדָה הָט עֶר צוּזַאמֶען ... מֶען גֶעלְט פוּן זַיין שֵׁבֶט אוּנ הָט גֶעקוֹיפְט דִי קָרְבָּנוֹת (תַּלְמוּד לוֹמַר זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן) זָאגְט דֶער פָּסוּק דָאס אִיז דֶר פוּן נַחְשׁוֹן, עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין פְרִיעֶר דָם אִיז דֶער קָרְבָּן פוּן נַחְשׁוֹן , צוּ וָוֶאס שְׁטֵייט אִיצְט נָאךְ אַמָאל , צוּ מִשֶּׁלּוֹ הֵבִיא) נַחְשׁוֹן הָט גֶעבְּרֵיינְגְט דִי קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין גֶעלְט : (יג) שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סוֹלֶת). (לְמִנְחַת נְדָבָה) פוּן דִיא מֶעל

דעת זקנים מבעלי התוספות

יהי המקריב ביום הראשון . משמע אעפ"י שאינו ראוי ב ראשון שאינו גדול שבשבטים שהרי ראובן ושמעון ם ממנו אלא שהוא תחלה לכל דבר כדפרי' לעיל א"נ היה נשיאו גיסו של אהרן כהן גדול : ביום הראשון . היה : (יג) וקרבנו . וא"ו יתירה שלא יגיס דעתו על להקריב ראשון לכך כתיב וקרבנו דמשמע שיש אחר ו דוא"ו מוסיף על ענין ראשון ולכך נמי לא הוזכר בו כמו באחרים : קערת כסף אחת . כנגד יוכבד שהיתה בת שנה : מזרק אחד כסף . כנגד משה שהי' שקול כשבעים זקנים : שניהם מלאים . יכול אהרן אינו כמוהו ת"ל שניהם מלאים

שפתי חכמים

שמפורש בפ' במדבר ושמא י"ל שמאז ששהו בהר סיני ארבעים ימים אחרונים הודיעו השם חילוף הבכורים עם הלוים וחילוק הדגלים וסדר מסע המחנות . עכ"ל . ולי נראה שידע משה סדר מסעות וחילוק הדגלים מיעקב אבינו ע"ה כמו שפרש"י בפרשת במדבר בפסוק איש על דגלו באותות וגו' באותות שמסר להם אביהם וכו' ומסתמא גם המסעות היו כן דאין סברא שיהיו המסעות משונים מן הדגלים וק"ל ; ת כלו' אין פירוש למ"ד למטה יהודה כלמ"ד אמרי לי שיהיה

פירוש לתורת אלהים

אַיין נָשִׂיא לַיּוֹם צוּ אַטָאג יַקְרִיבוּ זָאלֶען זֵיי מַקְרִיב אֶת קָרְבָּנָם זֵייעֶר קָרְבָּן לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ מְחַנֵּךְ צוּ זַיין מִזְבֵּחַ עֶס אִיז דָא צְוֶועלְף נְשִׂיאִים זָאל לִיכֶער בַּזוּנְדֶער מַקְרִיב זַיין זַיינֶע קָרְבָּנוֹת אִין אַיין דֶרֶן טָאג בִּיז צְוֶועלְף טָאג כְּדֵי אִיטְלִיכֶער נָשִׂיא קֶענִין מַקְרִיב זַיין זַיין קָרְבָּן אִין אַבַּזוּנְדֶערֶן טָאג : וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גֶעוֶועזֶען הַמַּקְרִיב דֶר נָשִׂיא וָוֶאס הָט יב גֶעוֶועזֶען דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג אֶת קָרְבָּנוֹ זַיין קָרְבָּן הָט גֶעהֵייסֶען נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב נַחְשׁוֹן דֶר זוּן פוּן עַמִּינָדָב לְמַטֵּה עֶר אִיז גֶעוֶועזֶען דֶער נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה : (יג) וְקָרְבָּנוֹ אוּנ זַיין קָרְבָּן אִיז גֶעוֶועזֶען קַעֲרַת אַזִילְבֶּרְנֶע שִׁיסִיל שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה זִיא הָט גֶעוואוֶגֶען הוּנְדֶערְט מִיט דְרַייסֶג שְׁקָלִים מִזְרָק אוּנ אַיין בֶּעקֶען פוּן זִילְבֶּער שִׁבְעִים שֶׁקֶל עֶר הָאט גֶעוואוֶגֶען זִיבֶּעצִג שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ אַזֶעלְכֵי שְׁקָלִים פוּן הֶקְדֵשׁ שְׁנֵיהֶם בֵּיידֶע דִי שִׁיסִיל מִיט דֶעם בֶּעקֶען זֶענֶען גֶעוֶועזֶען בֵּיידֶע פוּל סוֹלֶת מִיט

מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃
יד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת׃ טו פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
טז שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
יז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים

תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹ[...]
דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָ[...]
יד בָּזִיכָא חֲדָא מַ[...]
עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דְדַ[...]
מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמַ[...]
טו תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי[...]
חַד אִמַּר חַד בַּר שְׁ[...]
לַעֲלָתָא׃ טז צְפִיר
עִזִּין חַד לְחַטָּאתָ[...]
יז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּ[...]
תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא [...]
חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי [...]

תו"א שניהם מלאים זבחים פט מנחות ח יט: כף אחת עשרה זהב פסחים יט מגילה כג:

בעל הטורים

ר"ל לדוד המלך ע"ה] ולהלילם משבעים אומות: שבעים שקל. בגימ' שבעים נפש בשביל שבעים שירדו למצרים: (יד) כף אחת. כנגד [...]
שנתנה מכף ידו של הקב"ה: עשרה זהב. כנגד י' דברות: מלאה קטרת. תחליף הק' בד' בא"ת ב"ש יעלה למנין תרי"ג: (ט[...]
אחד. כנגד אברהם ואל הבקר רץ אברהם. איל כנגד יצחק. כבש כנגד יעקב והכשבים הפריד יעקב: פר איל כבש. בגימט' אברהם [...]
ויעקב: (יז) ולזבח השלמים בקר שנים. כנגד משה ואהרן שעשו שלום בין ישראל וכן אביהם שבשמים: אילים כבשים עתודים.
מינים כנגד כהנים לוים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים: עתודים. מלא וי"ו שדוד שעמד ממנו נתברך בשש ברכות וזין ע[...]
אלא לשון עמידה כמד"א אשר התעתדו לגאלים ואומר ועתדה בשדה לך פי' יצא כן נחשון בשש מדות ויבנה יסוד בית המקדש. ד"א וקרב[...]
וי"ו יתירה כנגד ו' דברים שניטלו מאדם הראשון ועתידין לחזור כשיבא בן נחשון הוא המשיח ואלו הן הששה דברים שניטלו מאדה"[...]
דכתיב משנה פניו ותשלחהו. חייו דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב. קומתו דכתיב ויתחבא האדם מלמד שנגדעה קומתו ונעשית ש[...]

בית יהודא

וועט מען מקריב זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ אַמִנְחָה וָוס וָוערט
גֶעבְּרֵיינְגְט אַנְדָבָה, נִיט וָועגֶן אַזוּנְד: (יד) גַּעֲשָׂרָה זָהָב]
זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (מִשְׁקַל עֶשֶׂר
שְׁקָלֵי הַקֹּדֶשׁ הָיוּ בָהּ) דִי לֶעפִיל אִיז גֶוֶוען אַגָאלְדֶענֶע אוּנ זִיא
הָט גֶעוואֹגֶן דִי וָואג פוּן צֶעהֶן זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים הֵיילִיגֶע:
וּמְלֵאָה קְטוֹרֶת]. זָאגְט רש"י (לֹא מָצִינוּ קְטוֹרֶת לְיָחִיד) מִיר
גֶעפִינֶען נִיט אִין דִי תּוֹרָה אַמֶענְטְשׁ זָאל מֶעגֶען מַקְרִיב זַיין קְטוֹרֶת פַּר זִיךְ אַלֵיין (ו"א עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן) אוּנ מִיר גֶ[...]
נִיט קְטוֹרֶת זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶען מִזְבֵּחַ (אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד) נָאר דָא בַּיי דִיא נְשִׂיאִים אִיז אַזוֹי גֶ[...]
יֶעדֶער נָשִׂיא הָאט מַקְרִיב גֶוֶוען קְטוֹרֶת פַּאר זִיךְ אַלֵיין אוֹיף דֶעם אוֹיסְוֶוייניגְסְטֶען מִזְבֵּחַ (וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה) נָאר
דֶעם אֵיין מָאל הָאט הקב"ה דָאס מַתִּיר גֶוֶוען: (טו) פַּר אֶחָד]. מֵיינְט מֶען (מְיוּחָד שֶׁבְּעֶדְרוֹ) יֶעדֶער נָשִׂיא הָאט גֶ[...]
גֶוֶוען דֶעם בֶּעסְטֶען אָקְס פוּן זַיין סְטַאדֶע אָקְסֶען: (טז) וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת]. זָאגְט רש"י דֶר שָׂעִיר אִיז גֶעקוּמֶען [...]
זַיין (עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם) טָאמֶער אִיז אֵיינֶער גֶעגַאנְגֶן אוֹיף אַאָרְט וָואס אוּנְטֶער אִים אִין דִי עֶרְד אִיז דָא אַקֶבֶר וָוס [...]

רש"י

סלת. למנחת א נדבה: (יד) עשרה זהב. כת[...]
משקל עשר שקלי הקדש ב היה בה: מלאה קטרת[...]
מלינו קטרת ליחיד ג ולא על מזבח החילון אלא זו [...]
והוראת שעה היתה: (טו) פר אחד. מיוחד ד שבע[...]
(טז) שעיר עזים אחד לחטאת. לכפר על קב[...]

שפתי חכמים

פירושו בעבור מ"מ יהודה שגבה משבטו והק"יב ופי' למטה כמו
ממטה: א שהיא מנחה ראשונה האמורה בויקרא ולא למנחת נסכים
שהיא דבר הלמד מעניינו מה נלאה קטורת נדבה אף מלאה סולת
נדבה: ב דק"ל דעשרה זהב משמע שהיה עשרה זהובים של מטבע
והיאך יכול להיות זה דאם היה כף לא היה מטבע של זהב: ג פירוש
לא מלינו שום יחיד יביא קטורת על א' מב' מזבחות ואף הקטרת
אינה נקטרת אלא על המזבח הפנימי וכאן נעשו שני שינוים:
ד שהרי כאן אין כתיב אלו שום מספר אחר שהוא יותר מאחד עד
שהולרך לכתוב בפירוש מלת אחד להבדילו מן המספר השני אלא לדרשא
קאתי ועי"ל מדשינה קרא וכתב פר אחד בן בקר ולא כתיב פר בן בקר
אחד אלא לדרשא קאתי: ה פי' קבר התהום הוא שלא הכיר בה אדם כלו'
כאלו הוא משוקע בתהום שאין דרך האדם להשיג שיש שם קבר והיו
לריכים להטהר מטומאה זו ומנגיעת ספק טומאה. דאל"כ לא היו
נתחדשו יותר משששה דברים לכך נ"ל דוא"ו דוקרבנו אצטריך ליה ללמוד שלא יתגאה וא"ו דהכא רמז לו' צדיקים ש[...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

שניהם שוים: (יד) כף אחת עשרה זהב. כנגד עשרת הד[...]
שקבל משה שמלאות ריח טוב כקטרת. ויש להוכיח מכא[...]
שאחז"ל כוס של ברכת המזון שוה מ' זהובים וה"פ דקרא
מכ"ף דהיינו מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום
כ"ף עשרה זהב שוה עשרה זהובים וא"כ כוס של ברכה
בו ארבע ברכות שוה ארבעים זהובים: (יז) ולזבח השל[...]
כנגד כל התורה שנאמר וכל נתיבותיה שלום: בקר ש[...]
שכתובה בשני לוחות. אילם חמשה עתודים חמשה. כנ[...]
דברות על לוח זה וה' על לוח זה כבשים חמשה כנג[...]
חומשי תורה וכל שאר עתודים כתיב חסר וא"ו וזה מלא
שנתחדשו באותו יום ששה דברים ראשון לכהונה ראשון לנש[...]
ראשון לקרבנות ראשון לחדשים ראשון ליציאת מצרים ר[...]
לאיסור הבמות זה מצאתי. ולא נהירא לי שהרי במס'
פרק ר' עקיבא מסיק אותו היום נטל עשר עטרות וכו' [...]

פירוש לתורת אלהים

פַּיינֶע וַוייצִין מֶעל בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן דָאס מֶעל אִיז גֶיוֶוען
גֶמִישְׁט מִיט אֵייל לְמִנְחָה דָס הָט עֶר גֶבְּרַאכְט פוּן
אַקָרְבַּן מִנְחָה גֶוועגֶן: (יד) כַּף אַחַת אֵיין גָאלְדֶענֶע
לֶעפֶל עֲשָׂרָה וָוס זִיא הָט גֶוואֹגֶן צֶעהֶן שְׁקָלִים מְלֵאָה
קְטֹרֶת זִיא אִיז גֶוֶוען פוּל מִיט קְטוֹרֶת: (טו) אוּנ הָט
גִיבְּרַאכְט פַּר אֶחָד אֵיין אָקְס בֶּן בָּקָר אַיוּנְגִי רִינְד אוּנ
אוֹךְ הָאט עֶר גֶבְּרַאכְט אַיִל אֶחָד אֵיין ווידֶער כֶּבֶשׂ
אוּנ אֵיין שֶׁעפְּס בֶּן שְׁנָתוֹ וָוס אִיז אַלְט אַיָאר לְעֹלָה
אַקָרְבַּן עוֹלָה: (טז) שְׂעִיר עִזִּים אוּנ הָאט גֶבְּרַ[...]
אַצִיקֶלִי פוּן צִיגֶן פַּר אַחַטָּאת: (יז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
צוּם שֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים וֶועגִין הָט עֶר גִיבְּרַ[...]
בָּקָר שְׁנַיִם צְוֵויי רִינְדֶער אֵילִם חֲמִשָּׁה אוּנ פִינְף ווי[...]

בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: פ יח בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר: יט הִקְרִב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף

דֵּין קֻרְבָּנָא
בַּר עַמִּינָדָב:
...א תִּנְיָנָא קָרִיב
בַּר צוּעָר רַבָּא
...ר: יט קָרִיב יָת
מְנַסְתָּא דִכְסַף

בעל הטורים

...ת הארץ והאילן דכתיב ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה. מאירות דכתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה. ומנין שגגזן שנאמר ...נים אורס ומנין שעתידין לחזור בימי המשיח שנאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. חייו דכתיב כי כימי העץ ימי עמי ת"ק ...קומה ת"ק שנה. קומתו דכתיב ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה. פירות הארץ והאילן דכתיב הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה. ...ת דכתיב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים: (יח) ביום השני הקריב. בגי' נתן להם עצה

רש"י

...ין ברא"ס) וטומאת ספק: (יח) הקריב נתנאל ... (יט) הקרב את קרבנו. מה ת"ל הקריב ... יששכר מה כלו נאמר בכל השבטים לפי שבא ...עבר ואמר די שקדמני יהודה אחי אקריב אני ...ר לו משה מפי הגבורה נאמר לו שיקריבו כסדר ...ליהם לכך אמר הקרב את קרבנו והוא חסר יו"ד ...ם הקרב לשון צווי שמפי הגבורה נצטוה הקרב ...ב הקריב ב' פעמים שבשביל ב' דברים זכה להקריב ...ם אחת שהיו יודעים בתורה שנאמר (ד"ה א יב) ...שכר יודעי בינה לעתים ואחת שהם נתנו עצה ...התנדב קרבנות הללו ויסודו של ר' משה הדרשן ...ר רבי פנחס בן יאיר נתנאל בן צוער השיאן עצה זו: ...סף. מנין ו אותיותיו בגימ' תתק"ל כנגד שנותיו של ...

בית יהודא

וֵויים נִיט פוּן דֶעם קֶבֶר אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ אִיז טָמֵא גֶעוָוארֶן פוּן דֶעם קֶבֶר (וְטוּמְאַת סָפֵק) אָדֶער עֶר הָט אָנְגֶערִירְט אַזַאךְ אוּנ מֶען וֵויים נִיט אוֹיבּ דִי זַאךְ אִיז טָמֵא אָדֶער טָהוֹר, אִיז דֶר שְׂעִיר אוֹיף אִים מְכַפֵּר עֶר זָאל נִיט הָאבֶּן אַעֲבֵירָה אַז עֶר וֶועט אַרַיינְקוּמֶען אִין מִשְׁכָּן: (יח–יט) וְהִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר. הִקְרִב אֶת קָרְבָּנוֹ. זָאגְט רַשִׁ"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר הִקְרִיב בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר) פַר וָואס בַּיי דֶעם שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר זָאגְט דֶר פָּסוּק הִקְרִיב (מַה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל הַשְּׁבָטִים) וָואס בַּיי אַלֶע שְׁבָטִים שְׁטֵייט נִיט דֶר וָוארְט הִקְרִיב (לְפִי שֶׁבָּא רְאוּבֵן וְעִרְעֵר) וַוייל דֶר שֵׁבֶט רְאוּבֵן אִיז גֶעקוּמֶען אוּנ הָאט גֶעקְרִיגְט מִיט מֹשֶׁה (וְאָמַר) אוּנ עֶר הָט גֶעזָאגְט (דַי שֶׁקְדָמַנִי יְהוּדָה אָחִי) עֶס אִיז גֶענוּג אַז דֶר נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה מַיין בְּרוּדֶער הָט מַקְרִיב גֶעוֶוען קָרְבָּנוֹת פְרִיעֶר פַר מַיין נָשִׂיא (אַקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו) וֶועל אִיךְ נַמִיין נָשִׂיא) מַקְרִיב זַיין דִי קָרְבָּנוֹת נָאךְ דֶעם נָשִׂיא פוּן ...ה (אָמַר לוֹ מֹשֶׁה) הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּם שֵׁבֶט רְאוּבֵן (מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶאֱמַר לִי שֶׁיַּקְרִיבוּ כְּסֵדֶר מַסָּעָן לְדִגְלֵיהֶם) פוּן ...אִיז צוּ מִיר גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען דִי נְשִׂיאִים זָאלֶען מַקְרִיב זַיין זֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת מִיט דֶעם סֵדֶר וִוי זֵיי צִיעֶן מִיט ...אגֶען (לְכַךְ אָמַר הַקְרֵב אֶת קָרְבָּנוֹ וְהוּא חָסֵר יוּד) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק הַקְרֵב, אָן אַיוּד (שֶׁהוּא מַשְׁמַע ...אס מֶען קָען לֵייעֶנֶען הַקְרֵב (שֶׁהוּא לָשׁוֹן צִוּוּי) אַגֶעבָּאט פוּן הקב"ה (שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטַוָּה הַקְרֵב) פוּן הקב"ה ...עבָּאטֶען גֶעוָוארֶן דֶר נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר זָאל מַקְרִיב זַיין זַיינֶע קָרְבָּנוֹת נָאךְ דֶעם נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה ...יב הִקְרִיב שְׁנֵי פְּעָמִים) פַאר וָואס שְׁטֵייט צְווֵיי מָאל דֶר וָוארְט הִקְרִיב (שֶׁבִּשְׁבִיל שְׁנֵי דְבָרִים זָכָה לְהַקְרִיב שֵׁנִי) ...וֶועגֶן צְווֵיי זַאכֶן הָאט דֶר שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר זוֹכֶה גֶעוֶוען זַיין נָשִׂיא זָאל זַיין דֶער צְווֵייטֶער צוּ מַקְרִיב זַיין זַיינֶע ...אֶחָד שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה) אֵיין מָאל וַוייל דֶער שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר הָאבֶּן גֶעקֶענְט לֶערְנֶען תּוֹרָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט (וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים) דִי קִינְדֶער פוּן שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר הָאבֶּען גֶעוואוּסְט צוּ פַארְשְׁטֵיין דִי צֵייטֶען פוּן ...ן, וֶועלְכֶער יָאר זָאל זַיין אַעִיבּוּר מִיט דֶעם דִין פוּן דִיא תּוֹרָה (וְאַחַת) נָאךְ אֵיינְס אִיז גֶעוֶוען (שֶׁהֵם נָתְנוּ עֵצָה ...הִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ) זֵיי הָאבֶּן גֶעגֶעבֶּן דִי עֵצָה צוּ דִי נְשִׂיאִים מֶען זָאל גֶעבֶּען אַנְדָבָה דִי קָרְבָּנוֹת (וּבִיסוֹדוֹ ...שֶׁה הַדַּרְשָׁן מָצָאתִי) רַשִׁ"י זָאגְט אִין דִיא דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הָאבּ אִיךְ גֶעפוּנֶען, רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר ...ט (נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר הִשִּׂיאָן עֵצָה זוֹ) דֶר נָשִׂיא נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר הָט גֶעגֶעבֶּן דִי עֵצָה צוּ דִי נְשִׂיאִים זֵיי זָאלֶען מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת: (קַעֲרַת כֶּסֶף). זָאגְט רַשִׁ"י (מִנְיַן אוֹתִיּוֹת שֶׁלוֹ בְּגִימַטְרִיָּא תתק"ל) דִי צְווֵיי וֶוערְטֶער "קַעֲרַת כֶּסֶף" בַּאטְרֶעפְט

דעת זקנים מבעלי התוספות

...דפי' לעיל. ומאי טעמא לא הקריבו אלא דבר מועט ...שיל אחד משל למלך שיצא לדרך והיו מביאין לפניו ...י הדרך ולפי הפונדק אמר להם המלך כך אתם ...ותי אמרו לו אדונינו המלך בדרך אנו נותנין לפי ...י הפונדק אבל כשתכנס נכנוס עמך לפלטרין שלך אז ...ה אנו מכבדין אותך כך כשהוקם המשכן הקריבו ...קמעא אמר הקב"ה זהו כבודי בדבר מועט אמרו ...ן העולמים במדבר אנו עומדין ולפי המדבר אנו מקריבין לפניך אבל כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותכנס לתוך ...לך אז תראה כמה קרבנות וכמה פרים נקריב לפניך וש"ה הטיבה ברצונך את ציון וגו' אז תחפוץ זבחי צדק עולה ...יעלו על מזבחך פרים ולא פר אחד וכן אתה מוצא בשלמה כשחנך את הבית מה כתי' שם ויזבח שלמה את זבח ...בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו את בית ה'. וכן בימי עזרא כתיב והקריבו בית אלהא דנא ...ה דכרין מאתן אמרין ארבע מאה: (יח) ביום השני הקריב וגו' נשיא יששכר. לפי ששבטו של יששכר היו חכמים בתורה ...בני יששכר יודעי בינה לעתים לכך זכו להקריב בשני ועל פי הדבור היה ולכך כתיב הקריב רחוק היה ונתקרב ורש"י פי' בענין אחר וגם פירש למה הקריב חסר יו"ד:

שפתי חכמים

רשאין לבא למקדש או לעזרה דטומאות הספיקות שאפשר לכפר עליהם ע"י שעיר חטאת הוצרכו כפרה. אבל טומאה ודאי נדחית מפני קרבן צבור כמו הפסח שנדחית הטומאה מפניו אם היו רוב הצבור טמאים כדכתיב במועדו אפילו בטומאה. והרא"ם האריך ואני קצרתי: ...ו הביא מדרשות האלו להיות קרובים לפשוטו של מקרא דאל"כ מה ענין הכלים הללו במספרם ובמשקלם וכן הבהמות הללו עד שכל

פירוש לתורת אלהים

...עקין דָם הֵייסְט זְכָרִים פוּן שָׁאף חֲמִשָּׁה פִינְף ...אף בְּנֵי שָׁנָה וָוס זֶענֶען אַלְט אַיָאר חֲמִשָּׁה פִינְף ...אלֶץ קָרְבַּן אִיז גֶוֶוען דֶר קָרְבָּן פוּן נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב נַחְשׁוֹן דֶר זוּהְן פוּן עַמִּינָדָב: (יח) בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי אִין דֶעם אַנְדֶרֶען טָאג הִקְרִיב הָאט מַקְרִיב גֶיוֶוען קָרְבָּנוֹת פוּן חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ נְתַנְאֵל דֶער זוּהְן פוּן

אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ כ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ כא פַּר אֶחָד בֶּן
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה׃ כב שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם

אונקלוס

חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְ
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְ
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְ
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻלְ
דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָ
כ בָּזִיכָא חֲדָא מַ
עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דְדַ
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַ
כא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּ
חַד אִמַּר חַד בַּר שְׁ
לַעֲלָתָא׃ כב צְפִיר
עִזִּין חַד לְחַטָּאתָ
כג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּ

רש"י

אדם הראשון: שלשים ומאה משקלה. על שם שכשה
תולדות לקיום העולם בן מאה ול' שנה היה שנא' (בר
ה) ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו וגו': מ
אחד כסף. בגימ' תק"כ על שם נח שהעמיד תולד
ת"ק שנה ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזירת המבול
תולדותיו כמו שפירשתי אצל (שם ה) והיו ימיו מאה וע
שנה לפיכך נאמר מזרק א' כסף ולא נאמר מזרק כסף
כמו שנא' בקערה לומר שאף אותיות של אחד מצט
למנין: שבעים שקל. כנגד שבעים אומות שיצאו מ
(כ) כף אחת. כנגד התורה שנתנה מידו של הק
עשרה זהב. כנגד עשרת הדברות: מלאה קט
גימ' של קטרת תרי"ג מצות ובלבד שתחליף קו"ף ב
על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק: (כא) פר אחד. כנגד א
שנאמר בו (בראשית יח) ויקח בן בקר: איל אחד.
יצחק (שם כב) ויקח את האיל וגו': כבש אחד.
יעקב (שם ל) והכשבים הפריד יעקב: (כב) שעיר ע
לכפר על מכירת יוסף שנאמר בו (שם לז) וישחטו
עזים: (כג) ולזבח השלמים בקר שנים. כנגד

בית יהודא

זיין הונדערט דרייסיג (כנגד שנותיו של אדם הראשון) געגען די יארען פון אדם הראשון, אדם הראשון האט געלעבט זיין הונדערט דרייסיג יאר: ושלשים ומאה משקלה). די שיסל האט געוואגן הונדערט דרייסיג שקלים (על שם שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ושלשים שנה היה) ווייל ווען אדם האט אנגעהויבן געבארען קינדער וואס פון זיי האט אנגעהויבן צו ווערן די וועלט, איז ער אלט געווען הונדערט דרייסיג יאר (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו וגו') אדם האט געלעבט הונדערט דרייסיג יאר האט ער געבארען זיין זוהן שת: ומזרק אחד כסף). די דריי ווערטער (בגימטריא תק"כ) באטרעפט פינף הונדערט צוואנציג (על שם נח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה) פון וועגן נח, וואס ער האט אנגעהויבן געבארען קינדער ווען ער איז אלט געווען פינף הונדערט יאר (ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו) אונ וועגן די צוואנציג יאר וואס איז געווען די גזרה פון מבול איידער ער האט אנגעהויבן געבארען (כמו שפירשתי אצל והיו ימיו מאה ועשרים שנה) ווי איך האב געזאגט ביי דעם פסוק "זיינע יארען וועלן זיין הונדערט צוואנציג יאר" (לפיכך נאמר מזרק
אחד כסף, ולא נאמר מזרק כסף אחד כמו שנאמר בקערה) דריבער שטייט אין פסוק דר ווארט אחד אין מיטען צ
מזרק אונ כסף, אונ עס שטייט ניט אין פסוק מזרק כסף אחד, עס שטייט ניט דער ווארט אחד אין לעצטען ו
שטייט ביא די קערה, קערת כסף אחת (לומר שאף אותיות של אחד מצטרפות למנין) צו זאגן די אותיות פון דעם
אחד ווערט אויך צו גערעכונט צום צאל פון דיא צוויי ווערטער "מזרק כסף": ושבעים שקלו. די זיבעציג שקלים
געווען (כנגד שבעים אומות שיצאו מבניו) געגען דיא זיבעציג פעלקער וואס זענען געבארען געווארען פון נח'ס קינ
(כ) וכף אחת). איז געווען (כנגד התורה) געגען די תורה (שנתנה מידו של הקב"ה) וואס זיא איז געגעבען געווא
די האנט פון הקב"ה ודער ווארט כף איז אמאל דערטייטש האנט): ועשרה זהב). צעהן גאלד שטיקען ווענ
(כנגד עשרת הדברות) געגען די צעהן געבאט: ומלאה קטורת). זאגט רש"י (גימטריא של קטרת תרי"ג) דער ווארט "
באטרעפט זעקס הונדערט דרייצעהן, געגען זעקס הונדערט דרייצעהן מצות (ובלבד שתחליף קו"ף בד' על ידי א"ת
ג"ר ד"ק) נאר דעם ק' פון ווארט קטרת זאל מען פארטאשען אויף אד', ווי עס איז דא אאל"ף בית וואס די אותיות
נעטאהשט איינע אויף דיא אנדערע, אא' אויף את', אב' אויף אש', אג' אויף אר', אד' אויף אק': (כא) ופר
איז געווען (כנגד אברהם) געגען אברהם (שנאמר בו) ביי אים זאגט דר פסוק (ויקח בן בקר) ער האט גענומען איונגע
צו די סעודה פון דיא מלאכים: ואיל אחד). איז געווען (כנגד יצחק) געגען יצחק, ווי עס שטייט אין פסוק (ויקח את
אברהם האט גענומען דעם איל אונ האט אים מקריב געווען אקרבן פאר זיין זוהן יצחק: וכבש אחד). איז געווען
יעקב) געגען יעקב, וויא עס שטייט אין פסוק (והכשבים הפריד יעקב) יעקב האט אפגעשיידט זיינע שעפסן פון לבן'ס ש
(כב) ושעיר עזים). איז געווען (לכפר על מכירת יוסף) צו מכפר זיין אויף די עבירה וואס די שבטים האבן פארקויפט
ברודער יוסף (שנאמר בו) ביי אים זאגט דער פסוק (וישחטו שעיר עזים) זיי האבן געשאכטען אציג אונ איינגעטונ
העמדעל זיינע אין בלוט: (כג) ולזבח השלמים בקר שנים). די צוויא אקסען זענען געווען (כנגד משה ואהרן שנתנ

חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־
צוּעָר׃ פ כד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא
לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ כה קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ כו כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
כז פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ כח שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת׃ כט וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים

אונקלוס

ין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גַּדְיֵי
שָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
מְשָׁא דֵּין קֻרְבַּן נְתַנְאֵל
צוּעָר׃ כד בְּיוֹמָא
יתָאָה רַבָּא לִבְנֵי
לֻן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃
קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא
סַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין
עִין הֲוָה מַתְקָלַהּ
רְקָא חַד דִּכְסַף
תְקָלֵהּ שַׁבְעִין סִלְעִין
לְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן
ן סֻלְתָּא דְּפִילָא
מְשַׁח לְמִנְחָתָא׃
בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל
שַׂר סִלְעִין הִיא דִּדְהַב
יָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃
תוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר
אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ
לְתָא׃ כח צְפִיר בַּר
ן חַד לְחַטָּאתָא׃
וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי

רש"י

רן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים: אילם
ודים כבשים. ג' מינים כנגד כהנים ולוים וישראלים
גד תורה נביאים וכתובים. שלש חמשיות כנגד חמשה
שין וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין
השני. ע"כ מיסודו של ר"מ הדרשן: (כד) ביום
שלישי נשיא וגו'. ביום השלישי היה נשיא ז המקריב
י זבולן וכן כולם אבל בנתנאל שנא' בו הקריב נתנאל
ל אחריו הלשון לומר נשיא יששכר לפי שכבר הזכיר שמו
קרבתו ובשאר שלא נאמר בהן הקריב נופל עליהן לשון זה
א לבני פלוני אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני:

בית יהודא

בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם) גֶעגֶן מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן זֵיי הָאבֶּן
גֶעגֶעבֶּן שָׁלוֹם צְווִישֶׁן יוּדֶען אוּנ הקב"ה: [אֵילִים עַתּוּדִים
כְּבָשִׂים]. זָאגְט רש"י (שְׁלֹשָׁה מִינִים) דִי דְרַייא מִינִים זֶענֶען
גֶוועֶן (כְּנֶגֶד כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים) גֶעגֶען כֹּהֲנִים, לְוִיִּם,
יִשְׂרְאֵלִים (וּכְנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים) אוּנ גֶעגֶן תּוֹרָה אוּנ
נְבִיאִים אוּנ כְּתוּבִים (שָׁלֹשׁ חֲמִשִּׁיּוֹת) דְרַייא מָאל שְׁטֵייט דֶר
וָוארְט חֲמִשָּׁה אִין פָּסוּק (כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חוּמָּשִׁים) גֶעגֶן דִי פִינְף
חוּמָּשִׁים [סְפָרִים] פוּן דִיא תּוֹרָה (וַחֲמֵשׁ הַדִּבְּרוֹת הַכְּתוּבִין עַל
לוּחַ אֶחָד) אוּנ דִי פִינְף דִבְּרוֹת וָוס זֶענֶען גֶעשְׁרִיבֶּן אוֹיף אֵיין
לוּחַ (וְחָמֵשׁ הַכְּתוּבִין עַל הַשֵּׁנִי) אוּנ דִי אַנְדֶערֶע פִינְף דִבְּרוֹת
וָוס זֶענֶען גֶעשְׁרִיבֶּן אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶן לוּחַ (עַד כָּאן מִיסוֹדוֹ
רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) בִּיז דֶעם פָּסוּק אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן אִין דִי דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן: (כד) [בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא וגו'].
ט רש"י (בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיָה נְשִׂיא הַמַּקְרִיב לִבְנֵי זְבוּלֻן) דֶעם דְרִיטֶען טָאג אִיז גֶוועֶן דֶר נָשִׂיא וָוס הָאט מַקְרִיב גֶוועֶן דֶר
יא פוּן שֵׁבֶט זְבוּלֻן [ועיין ש"ח] (וְכֵן כֻּלָּם) אוּנ אַזוֹי אִיז דֶר פְּשַׁט אִין אַלֶע פְּסוּקִים *) (אֲבָל בִּנְתַנְאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ הִקְרִיב
נְאֵל) אָבֶּער בַּיי דֶעם נָשִׂיא נְתַנְאֵל וָוס בַּיי אִים זָאגְט דֶער פָּסוּק הִקְרִיב נְתַנְאֵל (נוֹפֵל אַחֲרָיו הַלָּשׁוֹן לוֹמַר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר)
ן מֶען נאכדעם זָאגֶען דִי וָוערְטֶער נְשִׂיא יִשָּׂשכָר, דֶר פָּסוּק זָאגְט בַּאלְד וֶוער אִיז גֶוועֶן דֶער נְתַנְאֵל, דֶער נָשִׂיא
שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר (לְפִי שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר שְׁמוֹ וְהַקְרָבָתוֹ) ווייל דֶער פָּסוּק הָאט שׁוֹין גֶעזָאגְט זַיין נָאמֶען אוּנ הָט גֶעזָאגְט עֶר הָט
רִיב גֶוועֶן קָרְבָּנוֹת (וּבִשְׁאַר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן הִקְרִיב) אוּנ בַּיי דִי אַנְדֶערֶע נְשִׂיאִים וָואס בַּיי זֵייא שְׁטֵייט נִיט דֶר וָוארְט
קְרִיב" (נוֹפֵל עֲלֵיהֶן לָשׁוֹן זֶה) דַארְף מֶען בַּייא זֵייא שְׁרַייבֶּען דֶעם לָשׁוֹן (נָשִׂיא לִבְנֵי פְּלוֹנִי) דֶר נָשִׂיא פוּן דֶעם שֵׁבֶט (אוֹתוֹ
ם הָיָה הַנָּשִׂיא הַמַּקְרִיב לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי) דֶעם טָאג [דְרִיטֶען, פֶערְטִין, פִינְפְטֶען] אִיז גֶוועֶן הֶער נָשִׂיא וָואס הָאט מַקְרִיב
גוועֶן דֶר נָשִׂיא פוּן דֶעם שֵׁבֶט [וִויא עֶר הָאט גֶעהֵייסֶען]:

שפתי חכמים

יאים הסכימו כם שלא לגרוע ולהוסיף ואף שאין מנהג הרב להביא מדרשות כאלה הרא"ם: ז דק"ל דביום הג' נשיא משמע דביום הג'

הערה די כונה פון רש"י איז צו זאגין אז עס שטייט אין פסוק ביום השלישי נשיא, קען מען האבין אטעות אונ זאגין דער פסוק מיינט ביום השלישי
איז געוועזן אנשיא אליאב, אבער נאך דעם יום השלישי, איז אליאב ניט געוועזן אנשיא, דריבער זאגט רש"י אין פסוק פעלט צוויי ווערטער
ה המקריב" אונ עס דארף שטיין ביום השלישי היה המקריב נשיא לבני זבולן, אונ די צוויי ווערטער „היה המקריב" פעלין ווייטער ביי אלע נשיאים,
ער ביי דעם שבט יששכר קען מען ניט האבין דעם טעות, ווייל עס שטייט באלד דער ווארט „הקריב" ביום השני הקריב, דריבער קען נאכדעם שטיי
נשיא יששכר, ווייל עס שטייט שוין וואס דער נשיא פון יששכר האט ניטאהן דעם טאג, „הקריב" ער האט מקריב געוועזן קרבנות:

בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ פ ל בַּיּוֹם
הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃ לא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ לב כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ לג פַּר אֶחָד בֶּן־
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה׃ לד שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
לה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃ פ לו בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי
נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי׃ לז קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ לח כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
לט פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־

שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קֻ
אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃ ל בְּיוֹ
רְבִיעָאָה רַבָּא לִ
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר
שְׁדֵיאוּר׃ לא קֻרְבָּ
מְנִסְתָּא דִּכְסַף הֲ
מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְ
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְ
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻלְ
דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָ
לב בָּזִיכָא חֲדָא מַ
עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דְדַ
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַ
לג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
חַד אִמַּר חַד בַּר שְׁ
לַעֲלָתָא׃ לד צְפִיר
עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא
לה וּלְנִכְסַת קוּדְ
תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְ
גַּדְיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין
שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קֻ
אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּ
לו בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִ
בַּר צוּרִישַׁדָּ
לז קֻרְבָּנֵהּ מְנִסְ
דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְ
סִלְעִין הֲוָה מַתְקְ
מִזְרְקָא חַד דִּכְ
מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סִלְ
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵ
מְלַן סֻלְתָּא דְּפִי
בִמְשַׁח לְמִנְחָתָ
לח בָּזִיכָא חֲדָא מַ
עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דְדַ
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַ
לט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
חַד אִמַּר חַד בַּר

אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: מ שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: מא וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי: פ ששי מב בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי
נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:
מג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה: מד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת: מה פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: מו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
מז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֶלְיָסָף בֶּן־
דְּעוּאֵל: פ מח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

תָא : מ צְפִיר בַּר
חַד לְחַטָּאתָא :
וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
ין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא
חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי
א חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן
מִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי :
בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה רַבָּא
י גָד אֶלְיָסָף בַּר
אֵל : מג קָרְבָּנֵהּ
תָא דִכְסַף חֲדָא מְאָה
תִין סִלְעִין הֲוָה
קְלֵהּ מִזְרְקָא חַד
סַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין
עִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא
יהוֹן מְלַן סֻלְתָּא
לָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא :
בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל
ר סִלְעִין הִיא דִדְהַב
א קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא :
תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
חַד אִמַּר חַד בַּר
הּ לַעֲלָתָא : מו צְפִיר
עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא :
וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
רִין תְּרֵין דִּכְרֵי
שָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא
רִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא
קָרְבַּן אֶלְיָסָף בַּר
וּאֵל : מח בְּיוֹמָא
יעָאָה רַבָּא לִבְנֵי

תולדות אהרן

שלמיאל בן צורישדי סנהדרין פב:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ביום השביעי נשיא לבני אפרים . ושבת היה שהרי ביום הראשון ראשון היה למעשה בראשית ולפי שיוסף היה שומר
קודם שניתנה התורה שנא' וטבוח טבח והכן ואין הכנה אלא לשבת שנא' והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו אמר
קב"ה שבזכות זה יכין בנך קרבנו ביום השבת שאין קרבן יחיד דוחה את השבת וזש"ה לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז
י יהודה מחוקקי ואמר ריש לקיש אם יאמר לך אדם למה בנה אליהו במה בהר הכרמל בשעת איסור הבמות לי גלעד
ר על פי הדבור היה . ואם יאמר לך אדם שבעה דברים עשה גדעון פר הנעבד ופר המוקצה ובנה מזבח וכרת עצים מן
רה והקריב קרבן בלילה וע"י עצמו בלא כהן והיה בין הכומרים כל מה שעשה על פי הגבורה עשה שנא' ויהי בלילה
א ויאמר לו קח את פר השור אשר לאביך ועלית עולה בעצי האשרה אשר תכרות ובנית מזבח לה' אלהיך על ראש המעוז
והיינו דכתיב לי מנשה שגדעון משבט מנשה הוא . ואפרים מעוז ראשי אם יאמר לך אדם יהושע חלל את השבת ביריחו
פי הגבורה עשה דכתיב וסבותם את העיר וכו' כה תעשו ששת ימים וגו' וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע
ים וא"א שבעה ימים בלא שבת ולפי שכבשה ביום שבת קדש אמר תהא כלה קדש לה' . וכן עתה התיר לשבט אפרים
ל את השבת בשביל קרבן יחיד . יהודה מחוקקי אם יאמר לך אדם דוד עבר על לא תעשה אמר הקב"ה דוד הבא משבט
ה למד הבעלי תשובה כסופר מחוקק המלמד תינוקות שנאמר אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו וכן מסיק בריש
ע"ז לא היה דוד ראוי לאותו מעשה דבת שבע אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה :

נְשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־
עַמִּיהוּד׃ מט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ נ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ נא פַּר אֶחָד בֶּן
בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ נב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת׃ נג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃ פ נד בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
בֶּן־פְּדָהצוּר׃ נה קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ נו כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
נז פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
נח שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
נט וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם

אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע
עַמִּיהוּד׃ מט קֻרְ
מְנַסְתָּא דִכְסַף חֲ
מְאָה וּתְלָתִין סִ
הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
דִכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁב
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְ
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻ
דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָ
נ בָּזִיכָא חֲדָא מַ
עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דְדַ
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַ
נא תּוֹר חַד בַּר
דְּכַר חַד אִמַּר חַד
שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃ נב צְ
בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָ
נג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא
חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי
חַמְשָׁא דֵּין קֻ
אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד
נד בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
פְּדָהצוּר׃ נה קֻרְ
מְנַסְתָּא דִכְסַף חֲדָא
וּתְלָתִין סִלְעִין
מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא
דִכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁ
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּ
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן
דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָ
נו בָּזִיכָא חֲדָא
עֲשַׂר סִלְעִין הִיא
מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְ
נז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵ
חַד אִמַּר חַד בַּר
לַעֲלָתָא׃ נח צְפִיר בַּ
חַד לְחַטָּאתָא
נט וּלְנִכְסַת קוּ
תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי
גַּדְיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִ

אֵילִ֤ם חֲמִשָּׁה֙ עַתֻּדִ֣ים חֲמִשָּׁ֔ה
כְּבָשִׂ֥ים בְּנֵי־שָׁנָ֖ה חֲמִשָּׁ֑ה זֶ֛ה קָרְבַּ֥ן
גַּמְלִיאֵ֖ל בֶּן־פְּדָהצֽוּר׃ פ ס בַּיּוֹם֙
הַתְּשִׁיעִ֔י נָשִׂ֖יא לִבְנֵ֣י בִנְיָמִ֑ן אֲבִידָ֖ן
בֶּן־גִּדְעֹנִֽי׃ סא קָרְבָּנ֞וֹ קַֽעֲרַת־כֶּ֣סֶף
אַחַ֗ת שְׁלֹשִׁ֣ים וּמֵאָה֮ מִשְׁקָלָהּ֒ מִזְרָ֣ק
אֶחָ֣ד כֶּ֔סֶף שִׁבְעִ֥ים שֶׁ֖קֶל בְּשֶׁ֣קֶל
הַקֹּ֑דֶשׁ שְׁנֵיהֶ֣ם ׀ מְלֵאִ֗ים סֹ֛לֶת בְּלוּלָ֥ה
בַשֶּׁ֖מֶן לְמִנְחָֽה׃ סב כַּ֥ף אַחַ֛ת עֲשָׂרָ֥ה
זָהָ֖ב מְלֵאָ֥ה קְטֹֽרֶת׃ סג פַּ֣ר אֶחָ֞ד בֶּן־
בָּקָ֗ר אַ֧יִל אֶחָ֛ד כֶּֽבֶשׂ־אֶחָ֥ד בֶּן־שְׁנָת֖וֹ
לְעֹלָֽה׃ סד שְׂעִיר־עִזִּ֥ים אֶחָ֖ד לְחַטָּֽאת׃
סה וּלְזֶ֣בַח הַשְּׁלָמִים֮ בָּקָ֣ר שְׁנַ֒יִם֒ אֵילִ֤ם
חֲמִשָּׁה֙ עַתֻּדִ֣ים חֲמִשָּׁ֔ה כְּבָשִׂ֥ים בְּנֵי־
שָׁנָ֖ה חֲמִשָּׁ֑ה זֶ֛ה קָרְבַּ֥ן אֲבִידָ֖ן בֶּן־
גִּדְעֹנִֽי׃ פ סו בַּיּוֹם֙ הָֽעֲשִׂירִ֔י נָשִׂ֖יא לִבְנֵ֣י
דָ֑ן אֲחִיעֶ֖זֶר בֶּן־עַמִּֽישַׁדָּֽי׃ סז קָרְבָּנ֞וֹ
קַֽעֲרַת־כֶּ֣סֶף אַחַ֗ת שְׁלֹשִׁ֣ים וּמֵאָה֮
מִשְׁקָלָהּ֒ מִזְרָ֣ק אֶחָ֣ד כֶּ֔סֶף שִׁבְעִ֥ים
שֶׁ֖קֶל בְּשֶׁ֣קֶל הַקֹּ֑דֶשׁ שְׁנֵיהֶ֣ם ׀ מְלֵאִ֗ים
סֹ֛לֶת בְּלוּלָ֥ה בַשֶּׁ֖מֶן לְמִנְחָֽה׃ סח כַּ֥ף
אַחַ֛ת עֲשָׂרָ֥ה זָהָ֖ב מְלֵאָ֥ה קְטֹֽרֶת׃
סט פַּ֣ר אֶחָ֞ד בֶּן־בָּקָ֗ר אַ֧יִל אֶחָ֛ד כֶּֽבֶשׂ־
אֶחָ֥ד בֶּן־שְׁנָת֖וֹ לְעֹלָֽה׃ ע שְׂעִיר־עִזִּ֥ים

...א חַמְשָׁא דֵּין קֻרְבַּן
...לִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר :
...בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא
...נֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר
...עֹנִי : סא קֻרְבָּנֵהּ
...סְתָּא דִכְסַף חֲדָא
...ה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה
...תְקָלַהּ מִזְרְקָא חַד
...כְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין
...לְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא
...וֵיהוֹן מְלַן סֻלְתָּא
...פִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא :
... בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל
...שַׂר סִלְעִין הִיא דִדְהַב
...לְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא :
... תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר
... אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ
...עֲלָתָא : סד צְפִיר בַּר
...ין חַד לְחַטָּאתָא :
... וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
...רִין תְּרֵין דִּכְרֵי
...מְשָׁא גַּדְיֵי חַמְשָׁא
...מְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא
...ן קֻרְבַּן אֲבִידָן בַּר
...עוֹנִי : סו בְּיוֹמָא
...שִׂירָאָה רַבָּא לִבְנֵי דָן
...חִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי :
... קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא
...כְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין
...לְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ
...זְרְקָא חַד דִּכְסַף
...תְקָלֵהּ שַׁבְעִין סִלְעִין
...סִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן
...לַן סֻלְתָּא דְּפִילָא
...מְשַׁח לְמִנְחָתָא :
... בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל
...שַׂר סִלְעִין הִיא דִדְהַב
...לְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא :
... תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר
...ד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ
...עֲלָתָא : ע צְפִיר בַּר עִזִּין

אחד לחטאת: עא ולזבח השלמים
בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני שנה חמשה זה
קרבן אחיעזר בן עמישדי: פ שביעי
עב ביום עשתי עשר יום נשיא לבני
אשר פגעיאל בן עכרן: עג קרבנו
קערת כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם ׀
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
עד כף אחת עשרה זהב מלאה
קטרת: עה פר אחד בן בקר איל
אחד כבש אחד בן שנתו לעלה:
עו שעיר עזים אחד לחטאת:
עז ולזבח השלמים בקר שנים
אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן
פגעיאל בן עכרן: פ עח ביום
שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי
אחירע בן עינן: עט קרבנו קערת
כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם ׀ מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה: פ כף

חד לחטאתא: עא ולנכס
קודשיא תורין תר
דכרי חמשא גדיי חמש
אמרין בני שנא חמש
דין קרבן אחיעזר ב
עמישדי: עב ביומא ח
עשר יומא רבא לב
אשר פגעיאל בר עכרן
עג קרבנה מגסת
דכסף חדא מאה ותלת
סלעין הוה מתקל
מזרקא חד דכס
מתקלה שבעין סל
בסלעי קודשא תרויה
מלן סלתא דפיל
במשח למנחתא
עד בזיכא חדא מתק
עשר סלעין היא דדה
מליא קטרת בוסמיא
עה תור חד בר תו
דכר חד אמר חד ב
שתה לעלתא: עו צפ
בר עזין חד לחטאתא
עז ולנכסת קודשי
תורין תרין דכרי חמש
גדיי חמשא אמרין ב
שנא חמשא דין קר
פגעיאל בר עכרן
עח ביומא תרי עשר יומ
רבא לבני נפתלי אחיר
בר עינן: עט קרבנ
מגסתא דכסף חדא מא
ותלתין סלעין הו
מתקלה מזרקא ח
דכסף מתקלה שבע
סלעין בסלעי קודש
תרויהון מלן סלת
דפילא במשח למנחתא
פ בזיכא חדא מתקל עש

תולדות אהרן

אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
פא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ פב שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת׃ פג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ פ פד זֹאת ׀
חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ
מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנֵים
עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃
פה שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת

אונקלוס

ן הִיא דִדְהַב מַלְיָא
ת בּוּסְמַיָּא׃ פא תּוֹר
בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד
חַד בַּר שַׁתֵּהּ
תָא׃ פב צְפִיר בַּר
חַד לְחַטָּאתָא׃
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין
דִּכְרֵי חַמְשָׁא גַּדְיֵי
א אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
א דֵּין קֻרְבַּן אֲחִירַע
עֵינָן׃ פד דָּא חֲנֻכַּת
חָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ
מִן רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל
י כַּסְפָּא תַּרְתָּא
י מַזְרְקֵי כַסְפָּא
עֲשַׂר בָּזִיכֵי דְדַהֲבָא
א עַשְׂרֵי׃ פה מְאָה
תִין סִלְעִין הֲוָה

רשב"ם

ם המשח אותו. התחילו להנכו כמו שכתוב בפרשה זו:

רש"י

ביום המשח אותו. בו ביום שנמשח ומה אני מקיים אחרי המשח שנמשח תחלה ואח"כ או אחרי המשה לאחר זמן ולא בא ללמד ביום המשח ומר שנמשח ביום כשהוא אומר (ויקרא ז) ביום אותם ח למדנו שנמשח ביום ומה ת"ל ביום המשח אותו שנמשח הקריב: קערת כסף שתים עשרה. במ"ר) הם הם שהתנדבו ט ולא אירע בהם פסול: שלשים ומאה הקערה האחת וגו'. מה ת"ל א' שלשים ומאה משקלה ולא פירש באיזו שקל י לכך

בית יהודא

(פד) וּבְיוֹם הִמָּשַׁח אוֹתוֹ. זָאגְט רש"י (בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח הִקְרִיב) אִין דֶעם טָאג וָוס מֶען הָט גֶעזַאלְבְּט דֶעם מִזְבֵּחַ, הָט מֶען אוֹיף אִים מַקְרִיב גֶעוֶוען דִי קָרְבָּנוֹת (וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים אַחֲרֵי הִמָּשַׁח) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ אִין פָּסוּק דִי קָרְבָּנוֹת הָט מֶען מַקְרִיב גֶעוֶוען נָאכְדֶעם וִוי מֶען הָט גֶעזַאלְבְּט דֶעם מִזְבֵּחַ? זָאגְט רש"י בֵּיידֶע זַאכְן זֶענֶען גֶעוֶוען אִין אֵיין טָאג (שֶׁנִּמְשַׁח תְּחִלָּה וְאַחַר כַּךְ הִקְרִיב) פְרִיעֶר הָט מֶען גֶעזַאלְבְּט דֶעם מִזְבֵּחַ נָאךְ דֶעם הָאט מֶען אוֹיף אִים מַקְרִיב גֶעוֶוען קָרְבָּנוֹת, פְּרֶעגְט רש"י (אוֹ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח לְאַחַר זְמַן) טָאמֶער מֵיינְט מֶען דִי נְשִׂיאִים הָאבֶּען מַקְרִיב גֶעוֶוען זֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת אִין אַצַייט ...ער נָאךְ דֶעם זַאלְבּוּנְג פוּן מִזְבֵּחַ (וְלֹא בָא לְלַמֵּד בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֶלָּא לוֹמַר שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם) אוּנ וָוס דֶער פָּסוּק זָאגְט בְּיוֹם ..., מֵיינְט מֶען נִיט מֶען הָאט דִיא קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב גֶעוֶוען אִין דֶעם טָאג וָוס מֶען הָט גֶעזַאלְבְּט דֶעם מִזְבֵּחַ, נָאר דֶער ...קוּמְט זָאגֶן בְּיוֹם הִמָּשְׁחוֹ, דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט מֶען גֶעזַאלְבְּט בַּיי טָאג, נִיט בַּיי נַאכְט, עֶנְפֶערְט רש"י (כְּשֶׁהוּא ...אַז דֶער פָּסוּק זָאגְט (בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אוֹתָם) אִין דֶעם טָאג וָואס עֶר הָט זֵיי גֶעזַאלְבְּט, עֶס הָט גֶעקֶענְט שְׁטֵיין (בְּמָשְׁחוֹ ...וֶוען עֶר הָט זֵיי גֶעזַאלְבְּט, פַר וָואס שְׁטֵייט (בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אוֹתָם) אִין דֶעם טָאג וָואס עֶר הָאט זֵיי גֶעזַאלְבְּט, צוּ ...רְט דֶר מַאנְט דֶער טָאג (לָמַדְנוּ שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם) לֶערְנֶען מִיר פוּן דֶעם וָוארְט בְּיוֹם, אַז אַלְץ אִיז גֶעזַאלְבְּט גֶעוָוארֶן ...ג, נִיט בַּיי נַאכְט (וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָוס זָאגְט דָא דֶר פָּסוּק בְּיוֹם הִמָּשַׁח אוֹתוֹ, אִין דֶעם טָאג וָואס מֶען הָאט ...עזַאלְבְּט, עֶס קֶען דָאךְ שְׁטֵיין בְּהִמָּשַׁח אוֹתוֹ, וֶוען מֶען הָט אִים גֶעזַאלְבְּט, נָאר דֶר פָּסוּק קוּמְט אוּנְז לֶערְנֶען ...שֶׁנִּמְשַׁח הִקְרִיב) אִין דֶעם טָאג וָואס דֶר מִזְבֵּחַ אִיז גֶעזַאלְבְּט גֶעוָוארֶען הָאבֶּען דִי נְשִׂיאִים מַקְרִיב גֶעוֶוען זֵייעֶרֶע ...ת: וַקְעָרוֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. זָאגְט רש"י דֶר פָּסוּק דֶערְצֵיילְט אוּנְז (הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ) דִי שִׁיסְלֶען וָוס זֵיי הָאבֶּן ...ן אַנְדָבָה, זֶענֶען גֶעבְּלִיבֶּן אִין מִשְׁכָּן (וְלֹא אִירַע בָּהֶן פְּסוּל) אוּנ עֶס הָט נִיט גֶעטְרָאפֶן אִין זֵייא אַפְּעלֶער זֵיי זָאלֶן ...וֶוערֶען: (פה) וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת וגו'. פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) וָוס לֶערְנְט אוּנְז דֶר פָּסוּק ...דָאךְ שׁוֹין גֶעשְׁרִיבֶּן אִין פָּסוּק (בַּיי אַלֶע נְשִׂיאִים) אַז אַשִׁיסְל הָט גֶעוואוֹגֶען הוּנְדֶערְט דְרַייסִיג שְׁקָלִים, עֶנְפֶערְט (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ) וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַשִׁיסְל הָאט גֶעוואוֹגֶן הוּנְדֶערְט דְרַייסִיג שְׁקָלִים (וְלֹא ...אֵיזֶה שֶׁקֶל) אוּנ עֶס שְׁטֵייט נִיט אִין פָּסוּק אוֹיף וֶועלְכֶע שְׁקָלִים הָט מֶען גֶעוואוֹגֶען (לְכַךְ חָזַר וְשָׁנָאָה כַּאן) דְרִיבֶּער זָאגְט

שפתי חכמים

...ות אבל אח"כ לא היה נשיא: ח (קל"מ) כלע"ד שהוא ט"ס ...ום המשח אותו והוא מ"ש לעיל בפרשת ויהי ביום כלות משה ...מלא מקרא כשום מקום ביום משחו אותו אך זה מלינו ביום משחו אותם גבי בני אהרן והביאו במ"ר כאן על ענין אחר ומזה טעו הסופרים וכתבו אותו גם בפרש"י: ט דקשה ל"ל המכין לימני לך א' לכל יום ואנא ידענא דיהיו שנים עשר: י פי' דאי לאו הכי קרא

כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ פו כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה׃ מפטיר פז כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת׃ פח וְכֹל בְּקַר ׀ זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ׃

מַתְקְלָא דְמַנִיסְתָא ח
דְּכַסְפָּא וְשַׁבְעִין דְּמִזְ
חַד כֹּל כְּסַף מָנַיָּא ת
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְ
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃ פו בָּ
דְּדַהֲבָא תַּרְתֵּי עַ
מַלְיָן קְטֹרֶת בּוּסְ
מַתְקַל עֲשַׂר סִלְעִין ד
מַתְקְלָא דְבָזִיכָא בְּסִ
קוּדְשָׁא כָּל דְּהַב בָּזִ
מְאָה וְעֶשְׂרִין׃ פז
תּוֹרֵי לַעֲלָתָא תְּרֵי עַ
תּוֹרִין דִּכְרִין תְּרֵי עַ
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
עֲשַׂר וּמִנְחַתְהוֹן וּצְפ
בַּר עִזִּין תְּרֵי עֲ
לְחַטָּאתָא׃ פח וְכֹל ת
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא עֶ
וְאַרְבְּעָא תּוֹרִין דִּ
שִׁתִּין גַּדְיָן שִׁתִּין אִמְּ
בְּנֵי שְׁנָא שִׁתִּין
חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּ

רשב"ם

(פח) אחרי המשח אתו. לסוף שנים
יום שכבר נתחנך עליה חשבון כך

רש"י

חזר ושנאה כאן וכלל בכולן כל כסף הכלים
הקדש: כל כסף הכלים וגו'. (ספרי) למדך שהיו
המקדש מכוונים במשקלן שוקלן אחד אחד ושוקלן כולן כ
כ לא ריבה ולא מיעט: (פו) כפות זהב ש
עשרה. למה נאמר לפי שנאמר כף אחת עשרה
היא של זהב ל ומשקלה עשרה שקלים של כסף
אינו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה
זהב ושקלי זהב אין משקלם שוה לשל כסף ת"ל

בית יהודא

דָא דֶר פָּסוּק נָאךְ אַמָאל (וְכָלַל בְּכוּלָן כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ) אַלֶע זִילְבֶּער פוּן אַלֶע כֵּלִים הָט מֶען גֶעוואָגֶן מִיט דִי הֵיילִיגֶע וָואג וְדִי הֵיילִיגֶע וָואג אִיז גֶוֶועןְ אַטָאפֶּעלֶע, צְוֵויי שְׁקָלִים פְּרָאסְטֶע, זֶענֶן גֶוֶועןְ גֶערֶעכוּנְט אוֹיף דִי וָואג פוּן מִשְׁכַּן פַר אֵיין שֶׁקֶל: וכֹל כֶּסֶף הַכֵּלִים וגו'. זָאגְט רש"י ולְמֶדְךָ שֶׁהָיוּ כְּלֵי הַמִקְדָשׁ מְכוּוָנִים בְּמִשְׁקָלָן) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ אַז דִי וָואג פוּן אַלֶע כֵּלִים פוּן מִקְדָשׁ זֶענֶן גֶוֶועןְ גְלַייךְ (שׁוֹקְלָן אֶחָד אֶחָד) מֶען הָט זֵיי גֶעוואָגֶען אֵיינְצִיגְוַוייז (וְשׁוֹקְלָן כּוּלָּן כְּאֶחָד) אוּנ מֶען הָט זֵיי גֶעוואָגֶן אַלֶע צוּזַאמֶען (לֹא רִיבָּה וְלֹא מִיעֵט) עֶס אִיז נִיט גֶוֶועןְ מֶער אוּנ נִיט וֵוייניגֶער: (פו) וכַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה). פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) וָוס זָאגְט דָס דֶר פָּסוּק? אַז דִי תּוֹרָה זָאגְט יֶעדֶער נָשִׂיא הָט גֶעבְּרֵיינְגְט אֵיין לֶעפִיל, וֵוייסֶען מִיר דָאךְ אַז עֶס גֶוֶועןְ צְוֶועלְף לֶעפִיל, עֶנְטְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב) אֵיין לֶעפִיל ... גָאלְד, וֵוייסֶען מִיר נִיט וְוִי מֵיינְט דֶער פָּסוּק (הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל כֶּסֶף) דִי לֶעפִיל אִיז ... אַגָאלְדֶענֶע אוּנ זִיא הָט גֶעוואָגֶען צֶעהֶן זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים (אוֹ אֵינוֹ) אָדֶער נִיט אַזוֹי מֵיינְט דֶר פָּסוּק (אֶלָּא כַּף אַחַת ... כֶּסֶף) אֵיין לֶעפִיל אַזִילְבֶּערְנֶע (וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שִׁקְלֵי זָהָב) אוּנ דִי לֶעפִיל הָט גֶעוואָגֶען צֶעהֶן גָאלְדֶענֶע שְׁקָלִים (וְשִׁקְלֵי ... אֵין מִשְׁקָלָם שָׁוֶה לְשֶׁל כֶּסֶף) אוּנ דִי גָאלְדֶענֶע שְׁקָלִים וֶועגֶען נִיט גְלַייךְ מִיט דִי זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט אוּנ...

שפתי חכמים

קרא כ"א דשקל הקודש דכתיב גבי מזרק עליה לחודא קאי לכך כתיב שלשים ומאה הקערה וגו': ב פי' כל אחד מכוון למשקל חבירו אף שבכלי הדיוט אין דרך לגמלם בהכרעות אבל כלי הקודש היו זה כזה בלמלום. והטעם נ"ל להורות אף שלכל אחד מן הנשיאים היה הכוונה בקרבנו כנגד שבטו וכמ"ש רבינו בחיי בפ' הזאת היו השיעורים והמשקלות כולן שוה להורות שכוונת כולם לאל אחד כ"ה: ל פי' דזהב כתיב בכף איני יודע אי קאי אכף שהוא היה של זהב או הכף היה של כסף והמשקל היה של זהב מפני ששקלי הזהב והכסף אינן שוין ת"ל כפות זהב סמך זהב לכף למדנו דהכף היה של זהב דעשרה זהב קאי רא"ם. ואם תאמר למה לא מתרץ רש"י כמו שתירץ לעיל ד נכתב המנין לומר לך דהם הם שהתנדבו וכו' דהא בלא"ה נ"ל כן כתיב מזרקי כסף שנים עשר דקשה גם כן נ"ל מנינם ונ"ל הכ כו' ש"מ דדרך הפסוק ללמדך דבר אחד בכל כלי וכלי. ונ"ל דק" למכתב זהב הל"ל כפות שתים עשרה. והרא"ם תירץ מ"ה המנין נ"ל דהם הם שהתנדבו וכו' אלא מדסמך הזהב אל ה למדנו וכדפירש לעיל: חסלת פרשת נשא

פט וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פפפ

ביו יתה: פט וכד
ל משה למשכן זמנא
לא עמה ושמע ית
א דמתמלל עמה
לוי כפרתא די על
נא דסהדותא מבין
ן כרוביא ומתמלל
עמה: פפפ

קע"ו. עמוס סי'. עמינדב סי': ומפטירין ויהי איש אחד בשופטים סי' י"ג:

בעל הטורים

(פט) מבין שני הכרובים. ראשי תיבות משה לומר לך שהוא חשוב ככרוב של מעלה:

רש"י

של זהב היו (ספרי): (פט) ובבא משה. שני
ים המכחישים זה את זה בא שלישי והכריע ביניהם
אחד אומר (ויקרא א) וידבר ה' אליו מאהל מועד
חוץ לפרכת וכתוב אחד אומר (שמות כה) ודברתי
מעל הכפרת בא זה והכריע ביניהם משה בא אל
מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת: מבין
הכרובים. הקול יוצא מן השמים לבין שני הכרובים
יצא לאהל מועד: מדבר. כמו מתדבר כבודו של
לומר כן מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע מאליו:
ר אליו. (ספרי) למעט את אהרן מן הדברות: וישמע
הקול. יכול קול נמוך ת"ל את הקול הוא הקול שנדבר
בסיני וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ
לאהל (במדבר רבה): חסלת פרשת נשא

בית יהודא

פסוק (כפות זהב של זהב היו) די לעפיל זענען געוועזן גאלדענע: (פט) ובבא משה]. זאגט רש"י (שני כתובים המכחישים זה את זה) וואו עס זענען דא צוויי פסוקים וואס דר אנדערער פסוק זאגט אנדערש פון דעם ערשטען פסוק (בא שלישי והכריע) קומט אדריטער פסוק אונ פארגלייכט די ביידע פסוקים (כתוב אחד אומר) איין פסוק זאגט (וידבר ה' אליו מאהל מועד) הקב"ה הט גערעט צו משה פון אהל מועד (והוא חוץ לפרוכת) דס איז אין די אויסוויינגסטע זייט פון פרוכת (וכתוב אחד אומר) נאך איין פסוק זאגט הקב"ה הט געזאגט צו משה (ודברתי אתך מעל הכפורת) איך וועל רייד מיט דיר פון כפורת (בא זה והכריע ביניהם) איז געקומען דר פסוק אונ הט פארגלייכט די ביידע פסוקים (משה בא אל אהל מועד) משה איז געקומן אין אהל מועד (ושם שומע את הקול הבא מעל הכפורת) אונ אין אהל מועד
ער געהערט די שטימע פון הקב"ה וואס זיא איז געקומן פון כפורת: [מבין שני הכרובים]. זאגט רש"י (הקול מן השמים) די שטימע פון הקב"ה איז ארויסגעגאנגען פון הימעל (לבין שני הכרובים) אויף דעם כפורת צווישן די כרובים ומשם יצא אל אהל מועד) אונ פון צווישן די צוויי כרובים איז געגאנגען די שטימע ביז אין אהל מועד, אין אהל מועד הט משה געהערט דיא שטימע פון הקב"ה: [מדבר]. זאגט רש"י (כמו) עס איז גלייך ווי עס ט געשטאנען (מתדבר) עס איז גערעט געווארן (כבודו של מעלה לומר כן) עס איז אכבוד פאר הקב"ה מען זאל אזוי ן (מדבר ביני לבין עצמו) הקב"ה האט גערעט צו זיך אליין (ומשה שומע מאליו) אונ משה הט געהערט, אונ עס ניט אכבוד צו זאגן אז הקב"ה הט גערעט צו משה: [וידבר אליו]. ער האט גערעט צוא אים, צו משה (למעט את מן הדברות) אבער צוא אהרן האט הקב"ה ניט גערעט: [וישמע את הקול]. זאגט רש"י (יכול קול נמוך) איך וואלט ן די שטימע איז געווען נידעריג (תלמוד לומר את הקול) זאגט דר פסוק ער האט געהערט "די שטימע" דיא אויסטע שטימע פון הקב"ה (הוא הקול שנדבר עמו בסיני) דאס איז די שטימע וואס איז גערעט געווארן מיט אויף דעם בארג סיני (וכשמגיע לפתח) ווי די שטימע איז געקומען צו דיא טיר פון אהל מועד (היה נפסק) איז די ימע אפגעהאקט געווארען (ולא היה יוצא חוץ לאהל) אונ די שטימע איז ניט ארויסגעגאנגען פון אהל מועד, אויף די אנדערע זייט אהל מועד האט מען די שטימע ניט געהערט:

פירוש לתורת אלהים

ר נשיא יששכר ער איז גיוועזן דער נשיא פון יששכר: (פט) ובבא משה אונ אז משה איז מען אין אוהל מועד לדבר אתו צו רייד'ען מיט צוא הערן וואס גאט וועט צו אים ריידן וישמע ער האט געהערט את הקול דאס קול פון גאט וועט גרעט אליו צוא אים הקב"ה האט גירעט צו זיך זעלברט אונ משה האט דאס קול ממילא געהערט אונ דאס קול איז ארויס גגאנגען מעל הכפורת פון דעם כפורת אשר וואס דר כפורת ליגט אויף דעם ארון וואס דרינן ליגען די לוחות מבין דאס קול איז ארוס גגאנגען פון צווישען דיא צוויי כרובים אונ עס איז וואריין גרעט צו אים:

הפטרת נשא בשופטים סימן יג

ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה:

פירוש ע"ט

איש אונ עס איז גוועזן אמענטש פון דר שטאט צרעה פון דר משפחה פון דן אונ זיין נאמען איז גוועזן מנוח ואשתו אונ זיין ווייב איז גוועזן אעקרה זיא האט קיין קינדער ניט געהאט אונ אמלאך פון גאט האט

וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה וְלֹא יָלַ
וְהָרִית וְיָלַדְתְּ בֵּן׃ וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טָמֵ
כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר
הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃ וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִי
לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְ
שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי׃ וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ
וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר
הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ׃ וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲ
שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד הל׳ בדגש׃ וַיִּשְׁ
הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂ
וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ׃ וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִ
נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶ
הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי׃ וַיֹּאמֶר מָנ
עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ׃ וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָ
מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר׃ מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְ
וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר׃ וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶ

פירוש ע״ט

זִיךְ בַּווייזְן צוּ דִיא אִשָּׁה אוּנ הָט צוּ אִיר גְזָאגְט דוּ
בִּיסְט אֵיין עֲקָרָה אוּנ הָאסְט קֵיין קִינְדֶער זָאג אִיךְ
דִיר אַבְּשׂוּרָה דוּ וֶועסְט טְרָאגִינְדֶעג וֶוערֶען אוּנ דוּ
וֶועסְט גִיבֶּארֶן אַזוּהְן וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְדֶערְט הִיט דִיךְ
אוּנ זָאלְסְט נִיט טְרִינְקֶען נַייעֶם וַויין אוּנ נִיט אַלְטֶען
וויין אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט עֶסִין אַטָמֵא זַאךְ כִּי וָוארוּם
הִנָּךְ הָרָה דוּ וֶועסְט טְרָאגֶען וֶוערֶען אוּנ דוּ וֶועסְט
גִיבֶּארִין אַזוּהְן אוּנ אַגָאל מֶעסֶער זָאל נִיט אוֹיף
גִיבְּרַאכְט וֶוערִין אוֹיף זַיין קָאפּ עֶר זָאל זִיךְ דִי הָאר
נִיט שֶׁערֶן וָוארוּם אֵיין אָפּ גְשֵׁייטֶער פוּן גָאט וֶועט
זַיין דֶער יוּנְג פוּן דֶעם בּוֹיךְ פוּן דֶעם טָאג וָואס עֶר
וֶועט וֶוערֶן גְבּוֹארֶן בִּיז זַיין טוֹיט אוּנ עֶר וֶועט אָן
הֵייבִּין הֶעלְפֶן דִיא יִשְׂרָאֵל פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים׃ וַתָּבֹא
הָאִשָּׁה אוּנ דִי אִשָּׁה אִיז גְקוּמֶען אוּנ הָאט גְזָאגְט צוּ
אִיר מַאן אִישׁ הָאֱלֹהִים אַגֶעטְלִיכֶער מַאן אִיז צוּא מִיר
גְקוּמֶען אוּנ זַיין גְשְׁטַאלְט אִיז גְוֶוען וִוי דָם גְשְׁטַאלְט
פוּן אַמַלְאָךְ פוּן גָאט עֶר אִיז גְוֶוען זֵייעֶר פָארְכְטִיג
אוּנ אִיךְ הָאבּ אִים נִיט גְפְרֶעגְט פוּן וַואנֶען עֶר אִיז
אוּנ זַיין נָאמֶען הָט עֶר מִיר נִיט גְזָאגְט וַיֹּאמֶר לִי אוּנ
עֶר הָאט צוּ מִיר גְזָאגְט דוּ וֶועסְט טְרָאגֶן וֶוערֶן אוּנ
דוּ וֶועסְט גִיבֶּארִין אַזוּהְן וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד טְרִינְק
נִיט נַייעֶם אוּנ נִיט אַלְטֶען וַויין אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט
עֶסִין קֵיין שׁוּם טָמֵא זַאךְ וָוארוּם אֵיין אָפּ גִישֵׁייטֶער
פוּן גָאט וֶועט זַיין דֶער יוּנְג פוּן דֶעם בּוֹיךְ בִּיז אִין
דֶעם טָאג וָואס עֶר וֶועט שְׁטַארְבֶּען וַיֶּעְתַּר הָט מָנוֹחַ
גְבֶּעטֶען צוּ גָאט אוּנ הָט אַזוֹ גְזָאגְט בִּי אֲדוֹנָי אִיךְ בֶּעט
דִיךְ מַיין גָאט דֶעם גֶעטְלִיכֶן מַאן וָוס דוּ הָאסְט
גְשִׁיקְט לָאז עֶר נָאךְ אַמָאל קוּמֶען צוּ אוּנְז אוּנ לָאז

עֶר אוּנְז לֶערְנֶען וָוס מִיר זָאלֶען טָאן צוּ דֶעם
וָוס וֶועט גֶעבּוֹארֶן וֶוערֶען וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים הָט גָ
גְהֶערְט דָם קוֹל פוּן מָנוֹחַ עֶר הָט פַר נוּמֶען
תְּפִלָּה אוּנ דֶער מַלְאָךְ פוּן גָאט אִיז נָאךְ אַמָא
גִיקוּמֶען צוּ דִי אִשָּׁה אוּנ דִי אִשָּׁה אִיז גִיזֶעסִין
פֶעלְד אוּנ אִיר מַאן מָנוֹחַ אִיז נִיט גִיוֶוען מִיט
וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה אוּנ דִי אִשָּׁה הָט גַאיילְט אוּנ זִיא
גִילָאפֶן אוּנ זִי הָט גְזָאגְט צוּ אִיר מַאן דֶר מֶענְ
הָט זִיךְ צוּ מִיר בַּאוּוייזֶן וָוס אִיז דֶענְסְטְמָאל
טָאג גְקוּמֶען צוּ מִיר וַיָּקָם אוּנ מָנוֹחַ אִיז אוֹיף גְשְׁטַ
וַיֵּלֶךְ אוּנ אִיז גְגַאנְגֶען נָאךְ דֶער עֵצָה פוּן זַיין וַוייבּ
עֶר אִיז גִיקוּמֶען צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ הָט מָנוֹחַ צוּ
גְזָאגְט בִּיסְטוּ דֶער מֶענְטְשׁ וָוס דוּ הָאסְט גִירֶ
צוּ דֶער אִשָּׁה אַז זִיא וֶועט טְרָאגֶן וֶוערֶן אוּנ וֶו
הָאבֶּן אַזוּהְן הָט דֶער מַלְאָךְ גִיזָאגְט אִיךְ בִּין דֶ
וַיֹּאמֶר הָט מָנוֹחַ גְזָאגְט אַצוּנְד וֶוען עֶס וֶועלֶן קֻ
דֵיינֶע רֵייד וָוס זָאלֶען מִיר טָאהְן צוּם קִינְד הָט
מַלְאָךְ פוּן גָאט גְזָאגְט צוּ מָנוֹחַ פוּן דִי אַלֶע זַאכ
וָוס אִיךְ הָאבּ גְזָאגְט צוּ דִי אִשָּׁה זָאל זִיא זִיךְ הִי
מִכֹּל פוּן אַלֶץ וָוס גֵייט אַרוֹים פוּן וַויין שְׁטָאק זָ
זִי נִיט עֶסִין אוּנ נַייעֶם וַויין אוּנ אַלְטֶען וַויין זָ
זִי נִיט טְרִינְקֶען אַלֶץ וָוס אִיךְ הָאבּ אִיר גְבָּאטֶען זָ
זִיא הִיטֶען וַיֹּאמֶר הָט מָנוֹחַ גִיזָאגְט צוּם מַלְאָךְ
גָאט נַעְצְרָה נָא מִיר וֶועלֶען דִיךְ אוֹיף הַאלְטֶען אוּנ מַ
וֶועלֶען מַאכֶען פַר דִיר אַצִיקְעלִי פוּן צִיגֶן צוּ עֶ
וַיֹּאמֶר הָט דֶער מַלְאָךְ פוּן גָאט גְזָאגְט צוּ מָנוֹחַ א
דוּ וֶועסְט מִיךְ שׁוֹין אֲפִילוּ אוֹיף הַאלְטֶען וֶועל אַ
נִיט עֶסִין פוּן דַיין בְּרוֹיט אוּנ אוֹיבּ דוּ ווילְסְט מַא

וה נעצרה־נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: ויאמר מלאך יהוה אל־
ם־תעצרני לא־אכל בלחמך ואם־תעשה עלה ליהוה תעלנה כי לא־ידע
־מלאך יהוה הוא: ויאמר מנוח אל־מלאך יהוה מי שמך כי־יבא דבריך
כבדנוך: ויאמר לו מלאך יהוה למה זה תשאל לשמי והוא־פלאי יתיר א׳:
וח את־גדי העזים ואת־המנחה ויעל על־הצור ליהוה ומפלא לעשות ומנוח
אים: ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה ויעל מלאך־יהוה בלהב
ומנוח ואשתו ראים ויפלו על־פניהם ארצה: ולא־יסף עוד מלאך יהוה
אל־מנוח ואל־אשתו אז ידע מנוח כי־מלאך יהוה הוא: ויאמר מנוח
תו מות נמות כי אלהים ראינו: ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו
ח מידנו עלה ומנחה ולא הראנו את־כל־אלה וכעת לא השמיענו כזאת:
האשה בן ותקרא את־שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יהוה: ותחל רוח
יהוה לפעמו במחנה־דן בין צרעה ובין אשתאל:

פירוש ע"ם

ה ליי פר גאט תעלנה זאלסטו זיא אויף
אגט דר פסוק אונ דם ווס מנוח הט אים
עבן עסין ווארום מנוח הט ניט גוויסט
ז אמלאך פון גאט נאר ער הט גימיינט
ז אנביא פון גאט ויאמר הט מנוח גזאגט
לאך פון גאט מי שמך ווי איז דיין נאמן
רייד ועט קומן צו אונז וועלן מיר דיך
אלטן אז דו וועסט שיקן צו אונז עפים
שליחות וועלן מיר דם טאן ויאמר לו הט
פון גאט גזאגט צו מנוח למאי פרעגסטו
נאמן אונ דר נאמן איז פר הולין כלומר
ם ווס מען שיקט אונז אזו אנאמן הייסן
מנוח הט מנוח גנומן דם ציקעלי פון ציגן
נחה אונ הט אויף גיבראכט אויף דעם
ר הט דם מקריב גיוועזן צו גאט ומפלא
דר מלאך האט גיטאן וונדער אונ הט
זוגין אפייער פון דעם פעלזן אונ דאס
ט פר ברענט דעם קרבן אונ מנוח מיט
האבן דם גזעהן ויהי אונ עס איז גיוועזן

ליקוטי יוסף

ויאמר מלאך ה׳ אל מנוח אם תעצרני וגו׳. די גמרא זאגט לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, אמענטש זאל ניט ענדערען פון דעם מנהג וואס איז אין דעם ארט וואו ער איז געקומען, משה רבינו איז געקומען צווישען מלאכים האט ער ניט געגעסען אונ ניט געטרונקען, מלאכים זענען געקומען צו אברהם האבען זיי געגעסען, דארפען מיר וויסען דער מלאך ווס איז געקומען צו מנוח פר וואס הט ער גיענדערט דעם מנהג אונ הט ניט גיוואלט עסין ביי מנוח, דר תירוץ איז אברהם אבינו הט גיגעבן עסין אליע מענטשין ווס זענען געקומען צו אים אין שטוב, איז ביא אברהם אין שטוב געווען אמנהג ווער עס קומט אריין צוא אים אין שטוב מוז ער עסין אונ טרינקען, דריבער אז דיא מלאכים זענען געקומען צוא אברהם אין שטוב האבן זיי אויך געמוזט עסין אונ ניט ענדערין דעם מנהג פון דיא שטוב, אבער ביי מנוח האבען קיין פרעמדע מענטשין גיגעסין, איז ביי אים אין שטוב קיין מנהג גיווען פרעמדע מענטשין זאלין עסין, דריבער האט דער מלאך געמענט זאגען איך וועל אוך ניט עסין דם זענען גיוועזן די רייד פון מלאך „אם תעצרני״ אויב נאר מיך ווילסטו אויפהאלטין איך זאל ביי דיר עסין, לא אוכל בלחמך, וועל איך ניט עסין דיין ברויט, ווייל דער ברויט איז איבריג נאר דיינער, נאר פר דיר אונ ניט פר אנדרע מענטשין, איז דאך ביי דיר אין שטוב ניטא אמנהג פרעמדע זאלין עסין, וועל איך אויך ניט עסין:

לאם איז ארויף גיגאנגען פון דעם מזבח צום הימל ויעל איז ארויף גיגאנגן דר מלאך פון
ט דעם פלאם פון דעם מזבח אונ מנוח מיט זיין ווייב האבען דאס גזעהן ויפלו זענען זייא
אוף זייער פנים ביז צו דער ערד ולא יסף אונ ער הט ניט גמערט צו באווייזן זיך צו מנוח
ן ווייב דענסטמאל איז מנוח גוואר גוואַרן אז דאס איז גיוועזן אמלאך פון גאט: ויאמר הט מנוח
וא זיין ווייב מות נמות מיר וועלען מוזען שטארבן ווייל מיר האבן גזעהן אמלאך פון גאט
ט דם ווייב גזאגט צו מנוח ווען דאס זאל אמת זיין אז גאט זאל אונז וועלען טייטען וואלט
אונזערע הענט ניט גינומען איין עולה אונ אמנחה אונ וואלט אונז די וואונדערליכע זאכען
ן וכעת אונ אין דר צייט וואלט ער אונז ניט גימאכט הערן אז איך וועל טראגינדיג ווערען
האבען אזון ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון הט די אשה גבארן אזון אונ זי הט גרופן זיין
שון ויגדל אונ דר יונג איז אוף גוואקסין אונ גאט הט אים גבענטשט ותחל אונ עס האט אן
וח יי דיא גבורה פון גאט לפעמו צו קומען צו אים צו צייטען אין דר מחנה דן צווישען דר
שטאט צרעה אונ צווישן דר שטאט אשתאול:

נ. דר בהעלותך יש בה ה׳ מצות ג׳ עשין וב׳ לאוין:

[שפ] (עשה קנ) שכל מי שלא עשה פסח ראשון בזמנו בצווי מיוחד לשחוט הפסח השני ביום י״ד באייר שנאמר בחדש
בארבעה עשר יום לחודש יעשו אותו וגו׳:
[שפא] (עשה קנא) לאכול בשר פסח שני בליל ט״ו מאייר על מצה ומרור שנאמר על מצות ומרורים יאכלהו:
[שפב] (לאו רלא) שלא להותיר מבשר פסח השני שנאמר לא ישאירו ממנו עד בקר:
[שפג] (לאו רלב) שלא לשבור עצם מעצמות הפסח שנאמר ועצם לא ישברו בו:
[שפד] (עשה קנב) לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות שנאמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ו
חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו׳:

במדבר ח בהעלותך

ח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מוּל פְּנֵי

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מ
לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל
אַהֲרֹן וְתֵימַר
בְּאַדְלָקוּתָךְ יָת בּוֹצ
תו״א אל מול פני המנורה יאיר
לא עקידה שער מט:

רשב״ם

(ב) בהעלתך וגו׳. לפי שמלאכת תדיר היא זו הזכירה כאן. אע״פ שכל מלאכת המשכן נגמרה מלאכת הדלקת המנורה לא נגמרה כי תדירה היא: אל מול פני המנורה. היה מטה ראשי הפתילות של כל שבעת הנרות להאיר אל השלחן:

בעל הטורים

(ב) בהעלותך סמך נרות לחנוכה לפרסומי ניסא בנרות ... את. בגי׳ עשה בה מעלות: אל מול פני ... יאירו. כי אני איני צריך לאורה: פני המנורה יאירו. בגי׳

בית יהודא

(ב) וּבְהַעֲלוֹתְךָ. פְרֶעגְט רש״י (לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת הַמְּנוֹרָה לְפָרָשַׁת הַנְּשִׂיאִים) פַר וָוֹם שְׁטֵייט דִי מִצְוָה פוּן דִי מְנוֹרָה צוּנֶדְרֶען גֶעבֶּן דִי קָרְבָּנוֹת וָוֹם דִי נְשִׂיאִים הָאבֶּן גֶעבְּרֵיינְגְט, עָנְטְפֶערְט רש״י (לְפִי שֶׁכְּשֶׁרָאָה אַהֲרֹן חֲנוּכַּת הַנְּשִׂיאִים) וָוען אַהֲרֹן הָט גֶעזֶעהֶן דִי נְשִׂיאִים הָאבֶּן בֶּעגַייט דֶעם מִזְבֵּחַ מִיט זֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת (חָלְשָׁה אָז דַעְתּוֹ) אִיז עֶר בַּיי זִיךְ שְׁוַואךְ גֶעוָוארֶן נִידֶערִיג גֶעוָוארֶן (כְּשֶׁלֹּא הָיָה עִמָּהֶם בַּחֲנוּכָּה) וַוייל עֶר אִיז נִיט גֶעוֶוען צוּזַאמֶען מִיט דִיא נְשִׂיאִים אִין דֶעם בֶּעגַייהוּנְג דֶעם מִזְבֵּחַ (לֹא הוּא) נִיט עֶר אִיז גֶעוֶוען (וְלֹא שִׁבְטוֹ) אוּנ נִיט זַיין שֵׁבֶט אִיז גֶעוֶוען (אָמַר לוֹ הקב״ה) הָט הקב״ה גֶעזָאגְט צוּ אַהֲרֹן (חַיֶּיךָ) אִיךְ שְׁוֶוער בַּיי דַיין לֶעבֶּען (שֶׁלְּךָ גְּדוֹלָה מִשֶּׁלָּהֶם) דַיין בֶּעגַייהוּנְג וָוֹם דוּ וֶועסְט ... דִי מְנוֹרָה אִיז גְרֶעסֶער פוּן זֵייעֶר בֶּעגַייהוּנְג וָואס זֵיי הָאבֶּן בֶּעגַייט דֶעם מִזְבֵּחַ (שֶׁאַתָּה מַדְלִיק וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת) בָּאכְט וֶועסְטוּ אָנְצִינְדֶען דִי מְנוֹרָה אוּנ אִין דֶער פְרִיה וֶועסְטוּ רֵיין מַאכֶן דִי רֶערְלִיךְ פוּן דִי מְנוֹרָה: וּבְהַעֲלוֹתְךָ: ... רש״י בְּהַעֲלוֹתְךָ אִיז דֶערְטַייטְשׁ וָוען דוּ וֶועסְט אוֹיפְבְּרֵיינְגֶען, עֶס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין בְּהַדְלָקָתְךָ, אִין דַיין אָנְ... עָנְטְפֶערְט רש״י (עַל שֵׁם שֶׁהַלַּהַב עוֹלָה) וַוייל מֶען מוּז אַזוֹי לַאנְג צִינְדֶען בִּיז דֶער פְלַאם גֵייט אַרוֹיף אִין דֶערְהֵייךְ, (כָּתוּב בְּהַדְלָקָתָן לָשׁוֹן עֲלִיָּה) אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען בַּיי זֵייעֶר צִינְדֶען, "בְּהַעֲלוֹתְךָ", וֶוען דוּ וֶועסְט אוֹיפְבְּרֵיינְגֶען דֶעם פְלַ... דִיא קְנֵייטְלִיךְ וָוען עֶס וָואלְט שְׁטֵיין בְּהַדְלָקָתְךָ, וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען מֶען דַארְף נָאר אַצִינְד גֶעבֶּן, אוּנ אַוֶוע... דֶערִיבֶּער שְׁטֵייט בְּהַעֲלוֹתְךָ (שֶׁצָּרִיךְ לְהַדְלִיק עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ) צוּ לֶערְנֶען אַז עֶר דַארְף צִינְדֶען בִּיז דֶער... הֵייבְּט זִיךְ אוֹיף אִין דֶערְהֵייךְ (וְעוֹד דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ) נָאךְ הָאבֶּען דִיא רַבָּנָן גֶעלֶערוּנְט בְּהַעֲלוֹתְךָ זָאל זַיין דֶערְטַיי... דַיין אַרוֹיפְגֵיין (מִכָּאן) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר (שֶׁמַּעֲלָה הָיְתָה לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה) נֶעבֶּען דִיא מְנוֹרָה אִיז גֶעוֶוען אַטְרֶעפּ... הַכֹּהֵן עוֹמֵד וּמֵטִיב) אוֹיף דֶעם טְרֶעפּ אִיז גֶעשְׁטַאנֶען דֶער כֹּהֵן אוּנ הָט רֵיין גֶעמַאכְט דִי רֶערְלִיךְ פוּן דִי מְנוֹרָה: פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. מֵיינְט מֶען (אֶל מוּל נֵר הָאֶמְצָעִי) גֶעגֶען דֶעם קְנוֹיט וָוֹם אִיז אִין מִיטֶען (שֶׁאֵינוֹ בַּקָּנִים) עֶר אִיז נִיט ...

רש״י

(ג) בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה ... הנשיאים לפי שכשראה אהרן ... הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה ... ולא שבטו אמר לו הקב״ה חייך שלך גדולה משלהם ... מדליק ומטיב את הנרות: בהעלתך. א על שם ... עולה כתוב בהדלקתן לשון עליה שצריך להדליק עד ... שלהבת עולה מאליה ועוד דרשו רבותינו מכאן ... היתה ב לפני המנורה שעליה ג הכהן עומד ומטי... מול פני המנורה. אל מול נר האמצעי שאינו ...

שפתי חכמים

א דק״ל איך נופל הלשון בהעלותך על נרות שכתב הכתוב במקום בהדלקתך בהעלותך ומתרץ על שם שהלהב עולה כלומר מ״ה נופל בו לשון עליה. ותו קשה לרש״י מ״מ היה לו לכתוב בהדלקתך ולמה כתב בהעלותך דודאי ל׳ בהעלותך נופל ג״כ בנרות כמו שפירש על שם שהלהב עולה אבל מ״מ הלשון בהדלקתך יותר טוב. ומתרץ דמ״ה כתיב בהעלותך כדי ללמוד שצריך להדליק וכו׳ אבל כפ׳ תלוה גבי להעלות נר תמיד לא פירש רק למה כתי׳ להעלות ולא להדליק ואמר שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. וי״ל דלעיל כתיב להעלות לשון ליווי ועל זה פי׳ למה כתב הליווי בל׳ להעלות ולא בל׳ להדליק שהוא לשון יותר מבורר על מה הוא הליווי ומפרש משום שצריך להדליק וכו׳ שהוא בכלל הליווי לכן כתי׳ להעלות. ובפרשת אמור שהוא הליווי האמתי כדפירש״י שם קשה למה לא פירש שם כלום. וי״ל שהוא סומך על מה שפירש בפ׳ תלוה על ל׳ שהוא בל׳ ליווי כדפריבית ודלא כפי׳ הרא״ם שפירש פעם הבחינות הנופלים על הלשון ופעם יפרש קלת מהם ופעם י... מה שפירש במקום אחר ומ״ה לא פי׳ כפ׳ אמור כלום אע״... התם להעלות נר תמיד עכ״ל: ב ואע״ג דדרשו מזה שצריך עד שתהא השלהבת עולה מאליה. י״ל דעיקר דרשא היא מ... תלוה מלהעלות נר תמיד והכא אגב גררא נקטיה ועוד לשלהבת עולה מאליה לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב לה... בהעלותך ואי למעלה אחת לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב אלא להכי כתיב בהעלותך למדרש תרווייהו והרא״ם פי׳ דדר... שתהא השלהבת עולה שקולים הם ויבאו שניהם: ג וא״ת וה... של אדם ד׳ אמות דהיינו כ״ד טפחים וקומתה של מנורה ...

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן׃ (ב) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן רֵייד צוּ אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו אוּנ זָאלְסְט צוּ אִים אַזוֹ זָאגֶען ... אִין דַיין טָאן אוֹיף צִינְדֶען אֶת הַנֵּרוֹת דִי לִי...

הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת׃
ג וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ ד וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה

ל אַפֵּי מְנַרְתָּא יְהוֹן
ין שִׁבְעָא בוֹצִינַיָּא׃
בַד כֵּן אַהֲרֹן לָקֳבֵל
מְנַרְתָּא אַדְלֵק
נָהָא כְּמָא דִי פַקִּיד
ת מֹשֶׁה׃ ד וְדֵין
מְנַרְתָּא נְגִידָא

תו"א וזה מעשה מנחות כח כט עקידה שער ה ושער עח׃

בעל הטורים

ריך׃ שבעת הנרות. כנגד ז' המזלות חככ"ל סנ"ס. כתיב בהעלותך את הנרות וכתיב להעלות נר תמיד לבית הלל נר ואח"כ נרות ין והולכין והיינו להעלות נר תמיד שמעלין בקודש ולב"ש תחלה נרות ואח"כ נר שמורידין והולכין. להעלות נר תמיד. ס"ת תרד׃ מעשה המנורה. וזה עולה י"ח שגובהה של מנורה י"ח טפחים׃ כמראה. בגימט' כגבריאל מלמד שגבריאל הראה לו דמות המנורה׃

רש"י

גוף של מנורה׃ יאירו שבעת הנרות. ששה שעל קנים שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות ד וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך׃ (ג) ויעש כן . (ספרי) להגיד שבחו של ה אהרן שלא שינה׃ ה מעשה המנורה. (שם) שהראהו הקב"ה

בית יהודא

רעדן (אֶלָּא בְּגוּף שֶׁל מְנוֹרָה) נָאר אִין דִי מְנוֹרָה אַלֵיין׃ יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת]. מֶען מֵיינְט (שִׁשָּׁה שֶׁעַל שֵׁשֶׁת הַקָּנִים) דִי זֶעקְס קְנוֹיטֶען וָואס זֶענֶען אוֹיף דִי זֶעקְס רֶערֶען הָאבֶּן זִיךְ גֶעקֶעהְרְט צוּ דֶעם קְנוֹיט וָוס אִין מִיטֶען (שְׁלֹשָׁה הַמִּזְרָחִיִּים) דִי דְרַייא פוּן מִזְרַח זַייט (פּוֹנִים לְמוּל הָאֶמְצָעִי) הָאבֶּן זִיךְ גֶעקֶערְט צוּ דִי מִיטֶעלֶע (רָאשֵׁי הַפְּתִילוֹת שֶׁבָּהֶן) מֶען מֵיינְט דִי שְׁפִּיצֶען קְנֵייטְלִיךְ וָוס זֶענֶען גֶעוֶוען אִין דִי דְרַייא רֶערֶען וָוס אִין מִזְרַח
ען גֶעוֶוען גֶעבּוֹיגֶען צוּ דֶעם מִיטֶעלְסְטֶען קְנוֹיט וָוס עֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען גְלַייךְ] (וְכֵן שְׁלֹשָׁה הַמַּעֲרָבִיִּים) אוּנ אַזוֹי דִי דְרַייא רב זַייט (רָאשֵׁי הַפְּתִילוֹת פּוֹנִים לְמוּל הָאֶמְצָעִי) דִי שְׁפִּיצֶען קְנֵייטְלִיךְ וָוס זֶענֶען גֶעוֶוען אִין דִי דְרַייא רֶערֶען וָוס אִין מַעֲרָב ען גֶעוֶוען גֶעבּוֹיגֶען צוּ דֶעם מִיטֶעלְסְטֶען קְנוֹיט, דְרִיבֶּער זֶענֶען אַלֶע זִיבֶּען פַייעֶרֶן גֶעוֶוען צוּזַאמֶען, דָאס זָאגְט וק (יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת) אַלֶע זִיבֶּען קְנוֹיטֶען צוּאַזַאמֶען הָאבֶּן גֶעלוֹיכְטֶען, וָוען יֶעדֶער קְנוֹיט וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען , וָואלְט יֶעדֶער קְנוֹיט גֶעבְּרֶענְט בֶּעזוּנְדֶער, וָואלְט גֶעוֶוען צוּ זֶעהְן זִיבֶּען פַייעֶרֶען, אִיצְט אַז אַלֶע קְנוֹיטֶען זֶענֶען גֶעבּוֹיגֶען צוּם מִיטֶעלְסְטֶען, הָאט אוֹיסְגֶעזֶעהְן וִוי אַלֶע זִיבֶּען פַייעֶרֶן זֶענֶען אֵיין פַייעֶר], זָאגְט רַשִׁ"י (וְלָמָּה) צוּ וָוס וי גֶעוֶוען (כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לְאוֹרָה הוּא צָרִיךְ) מֶען זָאל נִיט זָאגֶען הקב"ה דַארְף דִי לִיכְטִיגְקַייט, אַז דִי קְנֵייטְלִיךְ וָוען גֶעבּוֹיגֶען אוֹיף אַזַייט הָאט טִינְקִילֶער גֶעבְּרֶענְט׃ (ג) וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן]. זָאגְט רַשִׁ"י (לְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁלֹּא דִיא תּוֹרָה זָאגְט דִיא לוֹיבּ פוּן אַהֲרֹן, עֶר הָט נִיט גֶעעֶנְדֶערְט, עֶר הָאט גֶעטָאן רִיכְטִיג וִויא עֶר אִיז גֶעבָּאטֶן ען׃ (ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה]. זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁהֶרְאָהוּ הקב"ה בְּאֶצְבַּע) הקב"ה הָט אִים גֶעוִויזֶען מִיט דֶעם פִינְגֶער

שפתי חכמים

טפחים כדפירש"י כפ' תרומה וא"כ למה צריך למעלה. וי"ל טפחים של בית המקדש היו שוחקות וא"כ י"ח טפחים של היו כמו כ"ד טפחים של חול דהיינו כנגד קומתו של אדם ואם יב צריך שיראה בנרות כדי שייטיב אותם לכך צריך מעלה׃ דכתיב יאירו שבעת הנרות ע"כ אפתילות קאי שהם המאירים י אנרות שהם הבזיכין ה"ל למימר אל מול פני המנורה יהיו שבעת הנרות. וא"ת והא בקרא כתיב אל מול פני המנורה נר שעל קנה האמצעי יאירו שבעת הנרות ורש"י פי' שאין לנר אמצעי אלא ששה. וי"ל דהא ק"ל דאל מול פני המנורה בעת הנרות משמע שהכל יהיו מאירין לפניו של אמצע הקנה דהיינו למעלה על גביו שהוא נקרא פני המנורה וזה א"א בשלמא אותו נר שעומד על קנה האמצעי מאיר כנגד פניו אבל אחר ששה נרות אינן מאירין אלא לפניו של אותן קנים שעומדים מול פניהם כמנהג כל הנרות שמנהגם להאיר כלפי עלמן. ומתרץ דגם אחר ששה נרות שעל ששה קנים מאירין לפניו של קנה האמצעי דששה שעל ששת הקנים ג' מזרחיים פונים למול אמצעי ר"ל שהיו כופפין ראשי הפתילות לפני קנה אמצעי וכן מערביים. ויאירו שבעת הנרות פי' שבזה האופן יהיו מאירין שבעת הנרות אל מול קנה האמצעי. והרא"ם האריך כאן הרבה. (ועיין בתשובת הריב"ש סי' ת')׃ ה דאל"כ ויעש כן אהרן למה לי וכי תעלה על דעתך שלא עשה מה שלוה ה' ע"י משה.

פירוש לתורת אלהים

מְנוֹרָה אֶל מוּל פְּנֵי אַקֶעגֶן דֶעם פָּנִים פוּן דִיא ה יָאִירוּ זָאלֶען לַייכְטֶען שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת דִיא לִיכְט כְּלוֹמַר דִי קְנֵייטְלֶעךְ פוּן דִיא זֶעקְס יךְ וָוס זֶענֶען אִין דִי זַייטֶן פוּן דֶער מְנוֹרָה זִיךְ קֶערֶן אַקֶעגִין דֶעם זִיבֶּעטֶן רֶערִיל וָוס עֶס אַרוֹים פוּן דֶעם גוּף פוּן דֶער מְנוֹרָה [עיין רש"י]׃ עַשׂ כֵּן אַהֲרֹן הָט אַהֲרֹן אַזוֹ גִיטָאן אֶל מוּל אַקֶעגֶן פְּנֵים פוּן דֶער מְנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרוֹתֶיהָ הָאט עֶר גֶעצִינְדֶען אִירֶע לִיכְט כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַזוֹ וִויא הָאט גֶעבָּאטֶען צוּ מֹשֶׁה׃ (ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנוֹרָה

ליקוטים על התורה

(ג) וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן וגו'. רַשִׁ"י זָאגְט דֶר פָּסוּק דֶערְצֵיילְט אוּנְז אַז אַהֲרֹן הָט נִיט גִיעֶנְדֶערְט, מפרשים פְרֶעגֶן וָואלְטֶן מִיר דֶען מֵיינֶען אַהֲרֹן הָט גִיעֶנְדֶערְט? וִוי קֶען דָס זַיין אַהֲרֹן זָאל טָאן אַנְדֶערְשׁ וִוי הקב"ה הָט גִבָּאטֶן? נָאר דִי גְמָרָא זָאגְט נָאין בָּבָא בַּתְרָא] וֶוען הורדוס הָט גֶעהַרְגֶּעט אַלֶע חֲכָמִים אִיז עֶר נָאכְדֶעם גֶעקוּמֶן פְרֶעגֶן אֵעֵצָה בַּיי בָּבָא בֶּן בּוּטִי וָוס עֶר זָאל טָאן הקב"ה זָאל אִים מוֹחֵל זַיין דִי עֲבֵירָה, הָט בָּבָא בֶּן בּוּטִי גֶעזָאגְט צוּ אִים דוּ הָאסְט פַארְלָאשִׁין דִי לִיכְט פוּן דֶר וֶועלְט, זָאלְסְטוּ אוֹיפְבָּאהֶען דִי לִיכְט פוּן דֶר וֶועלְט דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִי גמרא זָאגְט וֶוען יוּדִין זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען גֶעבֶּען בַּארְג סִינַי זֶענֶען זֵיי גֶעוָוארֶען פְרַייא פוּן מַלְאַךְ הַמָּוֶת, אוּנ וָואלְטֶען גֶעלֶעבְּט אֵייבִּיג, אוּנ וֶוען דִי יוּדִין הָאבֶּען גֶעמַאכְט דֶעם עֵגֶל, אִיז צוּרִיק נִגְזַר גִיוָוארֶען זֵייא זָאלֶען שְׁטַארְבֶּן, דֶר עֵגֶל אִיז דָאךְ גֶעמַאכְט גְוָוארֶן דוּרְךְ אַהֲרֹן, הָאט
ר לָאשֶׁן דִי לִיכְטִיגְקֵייט פוּן דֶר וֶועלְט, דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גֶהֵייסֶן אַהֲרֹן זָאל צִינְדֶן דִי מְנוֹרָה, וָואס זִיא בְּרֵיינְגְט אַלִיכְטִיגְקֵייט ר וֶועלְט, וָואלְטֶן מִיר מֵיינֶען אַהֲרֹן הָאט זִיךְ גֶעשֶׁעמְט אָן צִינְדֶן דִי מְנוֹרָה, וַוייל דָס וֶועט דֶערְמָאנֶען דִי מַעֲשִׂים פוּן עֵגֶל, י יוּדִין בַּייז וֶוערֶן אוֹיף אַהֲרֹן וָואס דוּרְךְ אִים אִיז גֶעקוּמֶן צוּרִיק דִי מִיתָה אוֹיף דֶער וֶועלְט, דְרִיבֶּר דֶערְצֵיילְט דִי תּוֹרָה דִיא ן אַהֲרֹן, אַז עֶר הָאט נִיט גִיעֶנְדֶערְט, נָאר עֶר הָאט אָן גֶעצִינְדֶן דִי מְנוֹרָה וִוי הקב"ה הָט גִבָּאטֶן צוּא מֹשֶׁה, וָוס מֹשֶׁה אַז נִיט שׁוּלְדִיג גִיוֶוען אִין דֶעם עֵגֶל׃

זָהָב עַד־יְרֵכָהּ עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה
הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה׃
פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יִקַּח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

דְּהַב עַד שִׁידַהּ
שׁוֹשַׁנַּהּ נְגִידָא הִיא כְּ
דִּי אַחֲזֵי יְיָ יָת
כֵּן עֲבַד יָת מְנָ
ה וּמַלִּיל יְיָ עִם
לְמֵימָר׃ ו קָרֵב יָת
מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּ

בעל הטורים

כן עשה. כ"ן גרות עשה ש
המנורות: עשה. בגימטריא
ד' פעמים הזכיר מנורה בהאי קרא מד' מינין כדאיתא במנחות דף כ"ח ע"ב ורמז לארבע מנורות בשמחת בית ה

תו"א עד ירכה עד מנחות כט: מקשה הוא שם כח:

בית יהודא

אויף אַפֵּייעֶרְדִיגֶע מְנוֹרָה, אוּנ הֶט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה. אַזוֹי אַמְנוֹרָה זָאלְסְטוּ מַאכֶן (לְפִי שֶׁנִּתְקַשָּׁה בָּהּ) וַוייל אוֹיסְוֶוייניג אִיז שְׁוֶוער גֶוֶוען צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל פַארְשְׁטֵיין וִוי דִי מְנוֹרָה זָאל זַיין גֶעמַאכְט (לְכָךְ נֶאֱמַר וְזֶה) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק וְזֶה, דָס אִיז דִיא מְנוֹרָה, וִוי דִיא פֵּייעֶרְדִיגֶע מְנוֹרָה אִיז זָאלְסְטוּ מַאכֶן דִי גָאלְדֶענֶע: וּמִקְשֵׁהוּ. אוֹיסְגֶעקְלַאפְּט (לָשׁוֹן דָּא לְדָא נָקְשָׁן) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אֵיין קְנִיָּה צוּ דִי אַנְדֶערֶע קְנִיָּה הָט גֶעקְלַאפְּט (עֶשֶׁת שֶׁל כִּכַּר זָהָב הָיְתָה) עֶס אִיז גֶוֶוען אַשְׁטִיק גָאלְד וָואס הָאט גֶעווֹאגֶען אַצֶענְטְנֶער (וּמַקִּישׁ בְּקוּרְנָס) אוֹיף דֶעם גָאלְד הָט עֶר גֶעקְלַאפְּט מִיט אַהַאמֶער (וְחוֹתֵךְ בְּכַשִּׁיל) אוּנ הֶט גֶעשְׁנִיטֶען מִיט אַשֶׁער (לְפַשֵּׁט אֵבְרֶיהָ כְּתִקּוּנָן) מֶען זָאל אוֹיסְצִיעֶן דִי גְלִידֶער פוּן דִי מְנוֹרָה וִוי זֵיי דַארְפֶן זַיין (וְלֹא נַעֲשֵׂית אֵבָרִים אֵבָרִים עַל יְדֵי חִבּוּר) דִי מְנוֹרָה אִיז נִיט גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶן בֶּעזוּנְדֶער שְׁטִיקֶר מֶען זָאל זֵייא צוּזַאמֶען שְׁרוֹיפֶען: [עַד יְרֵכָהּ עַד פִּרְחָהּ]. זָאגְט רַשִׁ"י (יְרֵכָהּ הִיא הַשִּׁדָּה שֶׁעַל הָרַגְלַיִם) יְרֵכָהּ מֵיינְט מֶען אוּנְטֶערְשְׁטֶען קַאסְטֶען פוּן דִיא מְנוֹרָה, דֶר קַאסְטֶען אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיף פִּיס (חָלוּל) אוּנְטֶען אִיז דֶער קַאסְטֶען לֵיידִיג (כְּדֶרֶךְ מְנוֹרוֹת כֶּסֶף שֶׁלִּפְנֵי הַשָּׂרִים) וִוי עֶס זֶענֶען גֶעמַאכְט דִי זִילְבֶּערְנֶע מְנוֹרוֹת וָוס זֶענֶען בַּיי דִי שָׂרִים: [עַד יְרֵכָהּ עַד פִּרְחָהּ]. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּלוֹמַר) מֶען מֵיינְט (גּוּפָהּ שֶׁל מְנוֹרָה כּוּלָּהּ) דִי גַאנְצֶע מְנוֹרָה (וְכָל הַתָּלוּי בָּהּ) אוּנ אַלֶץ וָואס צוּ דִי מְנוֹרָה: [עַד יְרֵכָהּ]. (שֶׁהוּא אֵבֶר גָּדוֹל) סַאיי דֶער אוּנְטֶערְשְׁטֶער קַאסְטֶן וָוס דָס אִיז דִי גְרֶעסְטֶע שְׁטִיק מְנוֹרָה (עַד פִּרְחָהּ) סַאיי דִי בְּלוּמֶען (שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה דַק שֶׁבָּהּ) וָוס דָס אִיז דִי דִינְסְטֶע זַאךְ פוּן דִיא מְנוֹרָה (הַכֹּל מִקְשָׁה) אִיז גֶוֶוען אוֹיסְגֶעקְלַאפְּט פוּן אֵיין שְׁטִיק גָאלְד. זָאגְט רַשִׁ"י (וְדֶרֶךְ עַד לְשַׁמֵּשׁ בְּלָשׁוֹן זֶה) דֶער וָוארְט עַד אִיז אַמָאל דֶר "סַאיי" נִיט "בִּיז" (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זָיִת) מֵיינְט מֶען דֶער שַׁייעֶר, סַאיי שְׁטֵייעֶנְדִיגֶע תְּבוּאָה, סַאיי דִיא אֵיילְבִּירְטֶען, אַלֶץ אִיז פַארְבְּרֶענְט גֶעוָוארֶן: [כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה וגו']. מֵיינְט (כְּתַבְנִית אֲשֶׁר הֶרְאָהוּ בָּהָר) דִי מְנוֹרָה אִיז גֶוֶוען וִוי דִי צוּרָה פוּן דִי פֵייעֶרְדִיגֶע מְנוֹרָה וָואס הקב"ה הָאט גֶעוִויזֶען צ אוֹיף דֶעם בַּארְג (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם) פֵייעֶרְדִיגֶע מְנוֹרָה אוּנ זָאלְסְט מַאכֶן דִי גָאלְדֶענֶע מְנוֹרָה וִוי עֶס אִיז דִיא פֵייעֶרְדִיגֶע מְנוֹרָה: [כֵּן עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה] הָט עֶר גֶעמַאכְט דִי מְנוֹרָה (מִי שֶׁעֲשָׂאָהּ) וֶוער עֶס הָאט זִיא גֶעמַאכְט (וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה) דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט (עַל יְדֵי נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ) דִי מְנוֹרָה אִיז פוּן זִיךְ אַלֵיין גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶן מִיט אַנֵס פוּן הקב"ה, מֶען הָאט אַרַיינְגֶעוָוארְפֶען אַצֶענְטְנֶער גָאלְד אוּנ עֶס אִיז אַרוֹיסְגֶעקוּמֶען גֶעוָוארֶען פוּן פַייעֶר אַמְנוֹרָה: (ו) [קַח אֶת הַלְוִיִּם]. מֵיינְט מֶען

רש"י

ו באלבע לפי שנתקשה בה לכך נאמר וזה: מ
בטדי"ן בלעז לשון דא לדא נקשן (דניאל ה) ז ע
ככר זהב היתה ומקיש בקורנס וחותך ח בכשיל לפשט
כתקונן ולא נעשית איברים איברי' ע"י חבור: עד ירכ
פרחה. ירכה היא השידה שעל הרגלים חלול כדרך
כסף שלפני השרים: עד ירכה עד פרחה. כלומ
של מנורה ט כולה וכל התלוי בה: עד ירכה. שהו
גדול: עד פרחה. שהוא מעשה דק י שבה הכל
ודרך עד לשמש בלשון זה כמו (שופטים טו) מגדי
קמה ועד כרם זית: כמראה אשר הראה וגו'.
אשר כ הראהו בהר כמו שנאמר (שמות כה) וראה
בתבניתם וגו': כן עשה את המנורה. מי שע
ומ"א ע"י הקב"ה מ נעשית מאליה: (ו) קח את ה

שפתי חכמים

ואע"ג שבלאו הכי נמי ידעינן שעשה ליווי של הקב"ה. מ"מ דבר גדול הוא זה שהפסוק מעיד על לדקתו וכן כל כיוצא בזה: ו פי' מפני שמלת זה מורה על הרמוז והמעשה לא היה כ"א בשעת עשיית בצלאל ומתחלה נתקשה בה משה עד שהראהו באלבע וחזר ונתקשה עד שאמר ליה טול ככר וכו' עיין לעיל בפ' תרומה: ז עשת ל' חתיכה: ח בכשיל מספריים: ט דק"ל דהכא משמע שלא היתה מקשה אלא עד ירכה ועד פרחה ובפ' תרומה כתיב שהיתה כולה מקשה: י כלו' מדבר גדול עד דבר קטן שבה הכל היה מקשה ועד משמע לשון בין

וכיוצא בזה מפרש רש"י בפ' בא על מבכור פרעה היושב ע
וגו': כ דק"ל דכמראה משמע ל' מראה שהוא לבע ובמנורה
לומר שהראהו הקב"ה לבע של מנורה. א"נ כמראה הוא
הנבואה כלו' מה שראה במראה הנבואה דהיינו של אש ועשו
מנורה של אש וזה אינו דהא לא עשאו של אש ועל זה פירש
ר"ל כמראה פי' כתבנית כמו שכתוב במקום אחר וראה ועשה ב
דנקראת התבנית בשם מראה מפני שע"י הראיה נודע לו הו
ל ר"ל מי שעשה את כל הכלים והוא בצלאל: מ מפורש בפ'

פירוש לתורת אלהים

אוּנ דָאס אִיז דָאס וֶוערְק פוּן דֶער מְנוֹרָה [עיין רש"י] מִקְשָׁה זִי זָאל זַיין גִיהֶעמֶערְט זָהָב פוּן גָאלְד עַד יְרֵכָהּ סַיי אִיר דִיךְ עַד פִּרְחָהּ סַיי אִיר בְּלִיאוּנְג דֶער גוּף פוּן דֶער מְנוֹרָה אוּנ אַלֶע קְלֵיינֶע זַאכֶן וָוס אִין אִיר אִיז מִקְשָׁה הִיא זָאל זִיא אַלְץ זַיין גִיהֶעמֶערְט כַּמַּרְאֶה אַזוֹ וִוי דָאס גִישְׁטַאלְט וָואס גָאט הָאט גְוִוי מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אַזוֹ הָט עֶר גְמַאכְט דִי מְנוֹרָה: (ה) יְיָ אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ו) אֶת הַלְוִיִּם נֶעם דִי לְוִיִּם פוּן צְוִוישֶׁן דִי יוּדֶן [פיי וְטִהַרְתָּ אוֹתָם אוּנ זָאלְסְט זֵייא רֵיינִיגֶען: (ז) וְכֹה

אונ

וְטִהַרְתָּ אֹתָם: ז וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם
לְטַהֲרָם הַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת
וְהֶעֱבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ
בִגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ: ח וְלָקְחוּ פַּר בֶּן־
בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
וּפַר־שֵׁנִי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת:
ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל

ז וּכְדֵין תַּעְבֵּד
לְדַכּוֹאֵיהוֹן אַדֵּי
מַיָּא דְחַטָּאתָא
מַסְפַּר עַל כָּל
הוֹן וִיחַוְּרוּן
יהוֹן וְיִדְכּוּן:
וּן תּוֹר בַּר תּוֹרֵי
ה סֻלְתָּא דְּפִילָא
וְתוֹר תִּנְיָן בַּר
תִּסַּב לְחַטָּאתָא:
ב יָת לֵוָאֵי קֳדָם

תעשה להם לטהרם ס׳ הזכר פ׳
ע: והעבירו תער נזיר מ: ופר
הוריות ס זבחים מע פרק מו:

רשב״ם

(ז) והעבירו. ויעבירו אבל והעבירו בפת״ח הוא ל׳ ציווי כמו והעתירו אל ה׳:

רש״י

ריס אשריכס ב שתזכו להיות שמשים למקום: עליהם מי חטאת. של אפר הפרה מפני טמאי בהס: והעבירו תער. מצאתי בדברי רבי משה י שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו ע״א ע והיא חי מתים והמצורע קרוי מת הזקיקס תגלחת ז: (ח) ולקחו פר בן בקר. והוא עולה כמ״ש ועשה ולה והוא קרבן לבור בע׳ א: ופר שני. (ת״כ) מה לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת י ר״מ) ובזו יש סמך לדבריו בת״כ צ ואומר אני שעה היתה ק ששעיר היה להם להביא לחטאת ע״א

בית יהודא

בִּדְבָרִים) זָאלְסְט זֵיי נֶעמֶן מִיט גוּטֶע רֵייד, זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי (אַשְׁרֵיכֶם שֶׁתִּזְכּוּ לִהְיוֹת שַׁמָּשִׁים לַמָּקוֹם) ווֹאוּל צוּ אֵייךְ אִיר וֶועט זוֹכֶה זַיין צוּ זַיין בֶּעדִינֶער צוּ הקב״ה: (ז) וְהַזֵּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת. (שֶׁל אֵפֶר הַפָּרָה) זָאלְסְט שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דִי לְוִיִם דִי וַואסֶר וָואס אִיז אוֹיסְגֶעמִישְׁט מִיט דִי אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה (מִפְּנֵי טְמֵאֵי מֵתִים שֶׁבָּהֶם) ווייל עֶס זֶענֶען גֶעוֶוען לְוִיִם וָואס זֶענֶען גֶעוֶוען טָמֵא פוּן מֵתִים: וְהֶעֱבִירוּ תַעַר. זָאגְט רש״י (מָצָאתִי בְּדִבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) אִיךְ הָאבּ גֶעפוּנֶען אִין דִי דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן (לְפִי שֶׁנִּתְּנוּ כַּפָּרָה עַל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים) ווייל דִי לְוִיִם זֶענֶען גֶעגֶעבֶּן גֶעוָוארֶן אַאוֹיסְלֵייזוּנג פַאר דִיא בְּכוֹרִים וָואס זֵייא הָאבֶּן גֶעדִינְט (וְהִיא קְרוּיָה זִבְחֵי מֵתִים) אוּנ עֲבוֹדָה זָרָה וֶוערְט גֶערוּפֶען זִבְחֵי מֵתִים (וְהַמְּצוֹרָע קָרוּי מֵת) אוּנ אַמְצוֹרָע וֶוערְט ...פֶן מֵת (הִזְקִיקָם תִּגְלַחַת כִּמְצוֹרָע) דְרִיבֶּער הָאט הקב״ה גֶעבָּאטֶן דִי לְוִיִם זָאלֶן אָפְּגָאלֶען דִי הָאר פוּן זֵייעֶר קָאפּ אוּנ ...עֶן קֶערְפֶּער, וִוי דֶר דִין אִיז בַּייא אַמְצוֹרָע: (ח) וְלָקְחוּ פַּר בֶּן בָּקָר. (וְהוּא עוֹלָה) דֶער פַּר זָאל זַיין אַקָרְבָּן ... שֶׁכָּתוּב) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עוֹלָה) עֶר זָאל מַאכֶן פוּן אֵיין פַּר וְאֶקְס) אַקָרְבָּן עוֹלָה (וְהוּא ... בַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים) וֶוען פִיל יוּדֶען מִיט אֵיין מָאל הָאבֶּען גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה נִיט וִוילֶענְדִיג, מִיט אַטָעוּת, ... זֵיי אַאָקְס פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה: וּפַר שֵׁנִי. דֶעם אַנְדֶערֶען אָקְס, פְרֶעגְט רש״י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר שֵׁנִי) צוּ וָואס שְׁטֵייט ... „שֵׁנִי" וַאזוֹי ווִי פְרִיעֶר שְׁטֵייט נִיט „אֶחָד", דַארְף נִיט אִיצְט שְׁטֵיין „שֵׁנִי"), עֶנְפֶערְט רש״י (לוֹמַר לְךָ) צוּ זָאגֶען ... אָקְס אִיז דֶר צְוֵוייטֶער פוּן יֶענֶעם אָקְס וָואס אִיז אַעוֹלָה (מַה עוֹלָה לֹא נֶאֱכֶלֶת) אַזוֹי ווִי אַקָרְבָּן עוֹלָה וֶוערְט נִיט ...ף חַטָּאת לֹא נֶאֱכֶלֶת) אַזוֹי אִיז דֶר קָרְבָּן חַטָּאת אוֹיךְ נִיט גֶעגֶעסֶן גֶעוָוארֶן (עַד כָּאן דִּבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) בִּיז דַאהֶען ...ייד פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן (וּבָזוֹ יֵשׁ סָמַךְ לִדְבָרָיו בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים) צוּ דִי רֵייד פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן אִיז דָא אַבֶּעוַוייזוּנג ... תּוֹרַת כֹּהֲנִים, זָאגְט רש״י (וְאוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ זָאג (שֶׁהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה) דֶער דִין אִיז נָאר גֶעפַּסְקֶעט גֶעוָוארֶן צוּ ... אָבֶּער אוֹיף וַוייטֶער אִיז נִיט אַזוֹי דֶער דִין (שֶׁשָּׂעִיר הָיָה לָהֶם לְהָבִיא לְחַטָּאת עֲבוֹדַת אֱלִילִים עִם פַּר הָעוֹלָה) וָוארוּם ... עֶנְדִיג אִיז דֶער דִין אַז אַצִבּוּר דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג בְּרֵיינְגְט מֶען אַפַּר וְאַאָקְס) צוּ אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ

שפתי חכמים

...חולק על פירוש ראשון: נ לא קיחה ממש שהוא מל׳ קנין ...ר תחת רשותו כי הלוים לא נקנו ולא נכנסו תחת רשותו ...ת לך לך על פסוק ותקח שרי אשת אברם: ס לא מפני שאר ...בשאר טומאות אין הזיה לריכה בהן: ע (מנחה בלולה) ...אחר עובדי ע״א לא הלריכם תגלחת אלו שאני שעובדי ... בלרעת כמו שדרשו על פסוק כי פרוע הוא כי פרעה ...ודו ג״ש ממה שנאמר גבי מלורע ראשו יהיה פרוע: ...דכתיב ואת הכבש השני וגו׳ גבי קרבן תמיד היינו משום ... את הכבש אחד אבל הכא לא כתיב אחד א״כ אין נופל כאן לשון שני: צ ר״ל כמה ספי׳ ר׳ משה הדרשן שהעולה הביאו לקרבן לבור בשביל ע״א משום שלא מלינו פר אחד לבדו בלא מין אחר עמו רק בע״א: ק ר״ל מה שפי׳ אף חטאת לא נאכלת אע״ג בשאר חטאות נאכלין זו הוראת שעה היתה ותדע לך שהוראת שעה היתה דהשעיר היה להם להביא לחטאת ע״א עם פר העולה כדין כל לבור העובדים ע״א ולמה הביאו פר לחטאת אלא הוראת שעה היתה א״כ הוראת שעה היתה. הרא״ם הארי״ך שלא נומר שהיתה הוראת שעה שפנימית היתה שהרי חטאת חילונה נאכלת וזו שהיתה של מלואים נשרפת ולא תימא חטאת זו פנימית היא מאחר דנשרפה ותימא

פירוש לתורת אלהים

...זָאלְסְטוּ זֵיי טָאן צוּ רֵיינִיקֶען זֵייא הַזֵּה עֲלֵיהֶם ...סְט אוֹיף זֵיי שְׁפְּרֶענְגֶען מֵי חַטָּאת פוּן דִי וַואסֶר ...ן הָאט אוּם גִימִישְׁט מִיט דֶעם אַשׁ פוּן דֶער ...רוּמָה וְהֶעֱבִירוּ תַעַר אוּנ זֵיי זָאלֶן מַאכֶן אִיבֶּער ...אַגָאל מֶעסֶער עַל כָּל בְּשָׂרָם אוֹיף גָאר זֵייעֶרֶע לַייבֶּער זֵיי זָאלֶן אָפּ גָאלֶן זֵייעֶרֶע הָאר וְכִבְּסוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן וַואשֶׁן בִּגְדֵיהֶם זֵייעֶרֶע קְלֵיידֶר וְהִטֶּהָרוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן זַיין רֵיין: (ח) וְלָקְחוּ אוּנ זֵייא זָאלֶן גֶעמֶען פַּר בֶּן בָּקָר וגו׳: (ט) וְהִקְרַבְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכֶען גִינֶעהֶען דִי לְוִיִם פַאר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אוּנ

מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי
יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־הַלְוִיִּם׃ יא וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת־
הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
יְהוָה׃ יב וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם
עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד
חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה

אונקלוס

מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַכְנֵשׁ
כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָ
י וּתְקָרֵב יָת לֵוָאֵי
יי וְיִסְמְכוּן בְּנֵי יִשְׂ
יָת יְדֵיהוֹן עַל לֵוָ
יא וִירִים אַהֲרֹן יָת
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ מִן
יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן לְמִ
יָת פּוּלְחָנָא דַיְ
יב וְלֵוָאֵי יִסְמְכוּן
יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹ
וְיַעְבֵּד יָת חַד חַטָּ
וְיָת חַד עֲלָתָא קֳדָ

תולדות אהרן

ועשה את האחד חטאת הוריות ה זבח

בית יהודא

אַשָּׂעִיר (אַצִיגְ) בְּרֵיינְגְט מֶען צוּ אַקָרְבַּן חַטָּאת : (ט) וְהִקְהַלְתָּ אֶת כָּל עֲדַת) . זָאלְסְט פַארְזַאמְלֶען אַלֶע יוּדֶען , זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהַלְוִיִּם נְתוּנִים קָרְבַּן כַּפָּרָה תַּחְתֵּיהֶם) וַוייל דִי לְוִיִּם זֶענֶען גֶעגֶעבֶּן אַקָרְבָּן פַאר דִי יוּדִינְם וֶועגֶן (יָבוֹאוּ וְיַעַמְדוּ עַל קָרְבָּנָם) דַארְפֶן דִי יוּדֶען קוּמֶען אוּנ שְׁטֵיין נֶעבֶּן זֵייעֶר קָרְבָּן (וְיִסְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם) אוּנ דִי יוּדֶען דַארְפֶן לֵייגֶען זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף דִי לְוִיִּם : (יא) וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת הַלְוִיִּם תְּנוּפָה) . זָאגְט רש"י (כְּדֶרֶךְ שֶׁאָשָׁם מְצוֹרָע טָעוּן תְּנוּפָה חַי) אַזוֹי וִויא מֶען דַארְף אוֹיפְהֵייבֶּן דֶעם קָרְבַּן אָשָׁם וָוס אַמְצוֹרָע בְּרֵיינְגְט , וֶוען דֶר אָשָׁם לֶעבְּט נָאךְ , אַזוֹי דַארְף מֶען אוֹיפְהֵייבֶּן דִי לְוִיִּם (עיין רש"י פסוק זו) (שָׁלֹשׁ תְּנוּפוֹת נֶאֶמְרוּ בְּפָרָשָׁה זוֹ) אִין דִי פַּרְשָׁה שְׁטֵייט דְרַיי מָאל דֶר וָוארְט תְּנוּפָה (אוֹיפְ... (הָרִאשׁוֹנָה לִבְנֵי קְהָת) דִי עֶרְשְׁטֶע אוֹיפְהֵייבוּנְג הָט מֶען אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת (לְכָךְ נֶאֱמַר בָּם) דְרִיבֶּר בַּיי זֵיי (וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת ה') זֵיי זָאלֶען זַיין צוּ דִינֶען דִי גָאטְלִיכֶע בֶּעדִינוּנְג (לְפִי שֶׁעֲבוֹדַת קוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים) ווייל זֵיי הָאבֶּן גֶעדַארְפְט בֶּעדִינֶען וטְרָאגֶען) דִי גַאנְץ הֵיילִיגֶע זַאכֶן , דֶעם אָרוֹן , דֶעם טִישׁ , דִיא מְנוֹרָה (הַשְּׁנִיָּה לִבְנֵי... דִי אַנְדֶערֶע אוֹיפְהֵייבוּנְג הָט מֶען אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן (לְכָךְ נֶאֱמַר בָּם תְּנוּפָה לַה') דְרִיבֶּר שְׁטֵייט... דָם אוֹיפְהֵייבוּנְג זָאל זַיין פוּן הקב"ה וֶועגֶן (שֶׁאַף עֲלֵיהֶם הָיְתָה עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ) וָוארוּם דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן אוֹיךְ גֶעטְרָאגֶן דִי הֵיילִיגֶע זַאכֶן דִי יְרִיעוֹת וָוס מֶען הָאט בַּאדֶעקְט אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן , אוּנ דִי קְרָסִים , דִי הֶעקְ... מִיט זֵיי הָט מֶען בַּאהֶעפְט דִי יְרִיעוֹת אֵיינֶע צוּ דִי אַנְדֶערֶע (הַנִּרְאוֹת בְּבֵית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים) אוּנ דִי הֶעקְלִיךְ זֶענֶען...

רש"י

עם פר העולה : (ט) והקהלת את כל עדת . לפי ש... נתונים קרבן כפרה תחתיהם יבואו ויעמדו על קרב... ויסמכו את ידיהם עליהם : (יא) והניף אהרן את ה... התנופה. כדרך שאשם מצורע טעון ש תנופה חי. שלש ת... נאמרו בפרשה זו ת הראשונה לבני קהת לכך נאמר ב... לעבוד את עבודת ה' לפי שעבודת קדש הקדשים ... הארון והשלחן וגו' . השניה לבני גרשון לכך נאמ... תנופה לה' שאף עליהם היתה עבודת הקודש יריעות ו... (נ"ל וקרסים דאלו קרסים ביד משא' בני מררי) ה...

שפתי חכמים

מה עולה נשרפת אף חטאת נשרפת שהיתה פנימית . הרא"ם : ר אע"פ שהלוים לא נתנו כפרה אלא על הבכורים כדלעיל . מ"מ כיון שהבכורות היו של כל ישראל קרא בכורות קהל כל ישראל כאלו הם כל ישראל : ש דמצורע קרוי מת כמו שנאמר בסוף הפרשה אל נא תהי כמת והלוים נתנו כפרות על הבכורים בעבדו ע"א שהיא קרויה זבחי מתים לכך צריכין הלוים תנופה חי כמו אשם מצורע ... הפסד תנופה בלוים אלא מחיים : ת הא דלא מקשה רש"י ... למה נאמר ג' תנופות משום די"ל דגזירת הכתוב שצריך לה... ג' פעמים אבל עכשיו שפרש"י כדרך שאשם מצורע טעון ת... ואשם מצורע אינו טעון תנופה כ"א פעם א' יאם כן ג' תנופ...

ליקוטי יקרים

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת הַלְוִיִּם . צְווייא טְעָמִים זֶענֶען דָא וָוס הקב"ה הָט גֶענוּמֶען דִי לְוִיִּם פַאר דִי בְּכוֹרִים , אֵיין טַעַם אִיז וַוייל דִי לְוִיִּם הָאבֶּן נִיט גֶעדִינְט צוּם עֵגֶל , דֶר אַנְדֶערֶר טַעַם וַוייל יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט גִיזָאגְט צוּא הקב"ה וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי , אַלְץ וָוס דוּ וֶועסְט מִיר גֶעבֶּן , עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ , וֶועל אִיךְ אַצֶענְטִיל גֶעבֶּן עֶס זָאל זַיין הֵיילִיג צוּ הקב"ה , אוּנ יַעֲקֹב הָט גֶעהַאט צְוֶועלְף קִינְדֶער , אוּנ הָט גִינוּמֶען דִי צְווייא קִינְדֶער פוּן יוֹסֵף אֶפְרַיִם אוּנ מְנַשֶּׁה צוּ זִיךְ , זֵייא זָאלֶן זַיין גֶערֶעכְנְט פַר זַיינֶע קִינְדֶער , צוּזַאמֶען הָאט עֶר גֶעהַאט פִירְצֶעהְן קִינְדֶער , אוּנ עֶר הָאט גֶעהַאט פִיר ווַייבֶּער , זֵיי הָאבֶּען גֶעהַאט פִיר בְּכוֹרִים וָוס זֶענֶען אַלֵיין הֵיילִיג , אִיז גֶעבְּלִי... קִינְדֶער הָט עֶר גֶעהֵיילִיגְט אֵיין קִינְד , לֵוִי , דְרִיבֶּר זָאגְט הקב"ה אוֹיף דֶעם שֵׁבֶט לֵוִי נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לִי , דִי לְוִיִּם זֶענֶ... מָאל גִינֶעבֶּן גִיוָוארֶן צוּ מִיר , אֵיין מָאל וֶוענֶען זֵייא גֶגֶעבֶּן גְוָוארֶן צוּ מִיר פוּן זֵייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב , נָאךְ אַמָאל זֶענֶען זֵיי גֶ... מִיר , וַוייל זֵיי הָאבֶּן נִיט גֶעדִינְט צוּם עֵגֶל :

פירוש לתורת אלהים

דוּ זָאלְסְט מַאכֶן אֵיין זַאמְלֶען אַלֶע יוּדֶן : (י) ... אוּנ דוּ זָאלְסְט גִינֶעהֶנֶן דִי לְוִיִּם פַר גָאט וְסָ... דִי יוּדֶן זָאלֶן אֶן לֶעהְנֶען זֵייעֶרֶע הֶענְט אוֹיף דִי ... (יא) וְהֵנִיף אַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן זָאל אוֹיף הֵייבֶּען דִ... אֵיין אוֹיף הֵייבוּנְג פַר גָאט פוּן דִי יוּדֶן וְהָיוּ ... לְוִיִּם זָאלֶן זַיין לַעֲבוֹד צוּ דִינֶען דִי בֶּעדִינוּנְג פוּן...

א עַל לֵוָאֵי :
קָם יָת לֵוָאֵי קֳדָם
וְקֳדָם בְּנוֹהִי וּתְרֵם
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ :
פְרֵשׁ יָת לֵוָאֵי מִגּוֹ
יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן
שִׁין קֳדָמַי לֵוָאֵי :
תַר כֵּן יֵעֲלוּן לֵוָאֵי
ח יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא
י יָתְהוֹן וּתְרֵם
אֲרָמָא : טז אֲרֵי
ָא מַפְרְשִׁין אִנּוּן
ו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף
כָּל וַלְדָּא בּוּכְרָא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ת יָתְהוֹן קֳדָמָי :
י דִילִי כָּל בּוּכְרָא
יִשְׂרָאֵל בַּאֲנָשָׁא
ירָא בְּיוֹמָא
ית כָּל בּוּכְרָא
א דְמִצְרַיִם
שִׁית יָתְהוֹן קֳדָמָי :

לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם : יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה : יד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם : שני טו וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה :
טז כִּי נְתֻנִים נְתֻנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פִּטְרַת כָּל־רֶחֶם בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַחְתִּי אֹתָם לִי :
יז כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי :

תו"א כי לי כל בכור בבני בכורות ד :

בעל הטורים

ים נתנים המה לי . בגימטרי' שאלה לא עשו עגל של זהב :

רשב"ם

(יג) והנפת אותם . אהרן הניפם תחלה ואח"כ משה :

רש"י

קודם הקדשים והשלישית לבני מררי : (טז) נתנים
. נתונים למשא נתונים לשיר : פטרת .
: (יז) כי לי כל בכור . שלי היו הבכורות בקו
א שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי
י עד שטעו בעגל ועכשיו ואקח את הלוים :

בית יהודא

גְעוֶואָרֶן אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (וְהַשְּׁלִישִׁית לִבְנֵי מְרָרִי) דָם דְרִיטְע אוֹיפְהֵייבוּנְג הָט מֶען אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי, זֵיי הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶן דִי בְּרֶעטֶער פוּן מִשְׁכָּן, דִי שְׁטְרִיק, דִי לֵיינְוַואנְד וָואס אַרוּם הוֹיף אוּנ נָאךְ אַזֶעלְבֶע זַאכֶן : (טז) וּנְתוּנִים נְתוּנִים) . צְוֵויי מָאל (נְתוּנִים לְמַשָּׂא) זֵיי זֶענֶן גֶעגֶעבֶּן צוּם טְרָאגֶען דֶעם מִשְׁכָּן (נְתוּנִים לְשִׁיר) זֵיי זֶענֶן
צוּם זִינְגֶען וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת תְּמִידִין : (פִּטְרַה) . אִיז דֶערְטַייטְשׁ (פְּתִיחַת), עֶפֶענֶען : (יז) (כִּי לִי
ר) . הקב"ה זָאגְט (שֶׁלִּי הָיוּ הַבְּכוֹרִים בְּקַו הַדִּין) מִיט דֶעם דִין גֶעהֶערֶן דִיא בְּכוֹרִים צוּ מִיר (שֶׁהֵגַנְתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין
צְרַיִם) וֶוען דֶר מַשְׁחִית הָט גֶעהַרְגֶעט דִי בְּכוֹרִים פוּן מִצְרַיִם הָאבּ אִיךְ בֶּעשִׁיצְט אוֹיף דִיא בְּכוֹרִים פוּן דִי יוּדֶען
ל זֵיי נִיט הַרְגֶענֶען : (הִקְדַּשְׁתִּי אוֹתָם לִי) . אִיךְ הָאבּ גֶעהֵיילִיגְט דִי בְּכוֹרִים צוּ מִיר (עַד שֶׁטָּעוּ בָּעֵגֶל) בִּיז דִי צַייט
הָאבֶּן גֶעדִינְט צוּם עֵגֶל (וְעַכְשָׁיו וָאֶקַּח אֶת הַלְוִיִּם) אוּנ אִיצְט הָאבּ אִיךְ גֶענוּמֶען דִיא לְוִיִּם פַאר דִיא בְּכוֹרִים :

שפתי חכמים

איך אמר כי לי כל בכור דמשמע דעדיין הם שלו והא כתיב
ת הלוים משמע שכבר לקח וע"ז פירש שלי היו בקו הדין
ן הדין . וכתב הרא"ם שתקן בזה שאין כי לי כל בכור ר"ל
די נפשלו משטעו בעגל רק ר"ל שיו שלו מתחלה והודיע גם
כן הסיבה למה היו שלו בקו הדין משום שהגנתי וכו' ואמר ולקחתי
אותם לי במקום הקדשתי כדי שיפול עליו ואקח את הלוים תחת כל
בכור שפירושו לקחתי עתה את אלה במקום שלקחתי אז את אלה
והוסיף וא"ו על ולקחתי שהוא במקום הקדשתי להורות שהם שני

פירוש לתורת אלהים

י וָוארוּם נְתוּנִים זֵיי זֶענֶען גִיגֶעבֶּן צוּ טְרָאגֶן דִי
פוּן דֶעם מִשְׁכָּן נְתוּנִים גִיגֶעבֶּן צוּם שִׁיר הֵמָּה
לְוִיִּם לִי צוּ מִיר מִתּוֹךְ פוּן צְוִוישֶׁן דִי יוּדֶען
ויף דֶעם אָרְט פִּטְרַת עֶפֶענוּנְג כָּל רֶחֶם פוּן
בֶר טְרַאגְט בְּכוֹר אַלֶע עֶלְצְטֶע פוּן דִי יִשְׂרָאֵל
אוֹתָם לִי הָאבּ אִיךְ זֵיי גֶענוּמֶען צוּא מִיר אִיךְ
הָאבּ צוּ מִיר גֶענוּמֶען דִי לְוִיִּם אוֹיף דֶעם אָרְט פוּן
דִי בְּכוֹרִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל : (יז) כִּי לִי וָוארוּם צוּ
מִיר זֶענֶען גֶעוֶועזֶען דִי בְּכוֹרִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם
סַיי דִי בְּכוֹרִים פוּן מֶענְטְשֶׁען אוּנ סַיי דִי בְּכוֹרִים פוּן
בְּהֵמוֹת בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁלָאגֶען
אַלֶע בְּכוֹרִים פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם [עיין רש"י]

יח וָאֶקַּח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יט וָאֶתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם
נְתֻנִים ׀ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף
בְּגֶשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ׃
כ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה לַלְוִיִּם כֵּן־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי

אונקלוס

יח וְקָרֵבִית יָת לֵוָאֵי חֲ
כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָא
יט וִיהָבִית יָת לֵוָ
מְסִירִין לְאַהֲרֹן וְלִבְנ
מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְ
יָת פָּלְחַן בְּנֵי יִשְׂרָ
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְכַפָּ
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹ
בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָ
לְקוּדְשָׁא׃ כ וַעֲבַד מ
וְאַהֲרֹן וְכָל כְּנִשְׁתָּא דִ
יִשְׂרָאֵל לְלֵוָאֵי כְּכֹל
פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה לְלֵ
כֵּן עֲבָדוּ לְהוֹן

תולדות אהרן

ואתנה את ערכין יא:

בעל הטורים

(יט) ואתנה את הלוים. ה׳ פעמים בני ישראל כפ׳ כנגד כהנים לוים ישראלים גרים ועבדים משוחררים וזהו קדש ישראל לה׳ ר
תבואתה תבואת ה׳: ולכפר. ג׳ במס׳ הכא ולכפר על בני ישראל. ואהרן ובניו מקטירים וגו׳ ולכפר על בני ישראל כדברי הימים. ופ
שבעים נחתך על עמך ולהתם חטאת ולכפר עון בענין הקץ של דניאל מלמד שגלות מכפרת כמו קרבן:

בית יהודא

(יט) וָאֶתְּנָה וגו׳) . זָאגְט רש״י (חֲמִשָּׁה פְּעָמִים נֶאֱמַר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִקְרָא זֶה) אִין דֶעם פָּסוּק שְׁטֵייט פִינְף מָאל דִי
וֶוערְטֶער „בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (לְהוֹדִיעַ חִבָּתָן) צוּ מַאכֶן וִויסֶען דִי
לִיבְשַׁאפְט וָואס הקב״ה הָט לִיבּ דִיא יוּדֶען (שֶׁנִּכְפְּלוּ
אַזְכָּרוֹתֵיהֶן בְּמִקְרָא אֶחָד כְּמִנְיַן חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה) הקב״ה הָט
זֵיי דֶערְמַאנְט אִין אֵיין פָּסוּק פִינְף מָאל גֶעגֶן דִיא פִינְף
סְפָרִים וָוס זֶענֶען אִין דִי תּוֹרָה (וְכַךְ רָאִיתִי בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה) אַזוֹי
הָאבּ אִיךְ גֶעזֶעהֶן אִין מֶדְרָשׁ: וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף) . דִי לְוִיִּם דַארְפֶען זֶעהֶן אִין דִיא יוּדֶען זָאל קֵיין מָארְד זַיין
יִצְטָרְכוּ לָגֶשֶׁת אֶל הַקֹּדֶשׁ) זֵיי זָאלֶן נִיט דַארפֶן גֶענֶעגֶן צוּ דִיא הֵיילִיגְקֵייט (שֶׁאִם יִגְּשׁוּ יִהְיֶה נֶגֶף) אוֹיבּ זֵיי וֶועלֶן גֶענֶע
דִי הֵיילִיגְקֵייט וֶועלֶן זַייא גֶעמָארְדֶעט וֶוערֶן, וֶועלֶן זַייא שְׁטַארְבֶּען: (כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל עֲדַת וגו׳).
רש״י (מֹשֶׁה הֶעֱמִידָן) מֹשֶׁה הָאט גֶעשְׁטֶעלְט דִי לְוִיִּם פַאר הקב״ה (וְאַהֲרֹן הֵנִיפָם) אַהֲרֹן הָאט זֵיי אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן (

רש״י

(יט) ואתנה וגו׳. ה׳ פעמים נאמר בני ישראל במ
זה ב להודיע חבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כ
ה׳ חומשי תורה וכך ראיתי בב״ר: ולא יהיה נ
ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל ג הקדש שאם
יהיה נגף: (כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת ו
משה העמידן ואהרן הניפם וישראל ד סמכו את ידי

שפתי חכמים

עניינים כי לי כל בכור ביום הכותי וגו׳ וגם הקדשתי אותם לעבודתי או
ומשחטאו נפסלו ולקחתי את הלוים תמורתן ואמר ועכשיו ואקח שלא
תאמר ואקח בזמן שהקדשתי הבכורות לי שהרי תחת כל בכור
כתיב דמשמע שילאו אלו ונכנסו אלו במקומם: ב והא דסמך רש״י
זה לכאן משום דק״ל במאי שפי׳ במלת לקחתי אותם לי דקאי אבכורות
והוא ל׳ עבר כלומר לקחתי אותם לי או דמה צריך הכתוב לומר מה
שכבר בחר בהם הקב״ה והלא לא בא אלא לפרש מה שרחק אותם
משום שטעו בעגל ומתרץ משום חיבתם ואף שרחק אותם אין רוצה
להזכיר חטאתם אלא מזכיר שבחם ומעלתם שקרבם הש״י לעבודתו
תדע שהרי ה׳ פעמים הוזכרו בפסוק אחד והוא מפני חיבתם. ובקצת
ספרי רש״י מצאתי הגירסא ואתנה את הלוים וגומר ה׳ פעמים וכו׳
והוא יותר נכון: ג פי׳ שהרי מקרא קצר שהיה לו לומר ואתנה את
הלוים וגו׳ ולכפר על בני ישראל ולא יצטרכו בני ישראל לגשת אל
ולא יהיה וגומר שטעם נתינת הלוים לכהנים הוא שיעבדו הם ה
שלא יצטרכו ישראל לגשת והטעם כדי שלא יהא בישראל נגף ב
שאם יגשו יהיה בהם נגף שזהו כוונת הכתוב לומר שהוא הכן ול
יהיה בבני ישראל נגף שהוא הלאו וכאלו אמר למה נתנו הלוים
ולבניו כדי שלא יצטרכו בני ישראל להכנס בעבודה זו ויגעו אל
ולמה לא יגעו אל הקדש כדי שלא יהיה בהם נגף הרא״ם. וע
דקשה לרש״י אטו עכשיו שלקח הלוים לא ינגפו בגשתם אל הק
כתיב והזר הקרב יומת ולכך פי׳ ולא יהיה בהם נגף שלא
לגשת אל הקדש דזולת זה יש לחוש שיהיה בהם נגף בגשת אל ה
ד דלא תימא שכולן העמידו הלוים או כלם הניפו או
סמכו. אלא ויעש מתחלף לכל אחד מה שעשה משה

פירוש לתורת אלהים

הִקְדַּשְׁתִּי הָאבּ אִיךְ זֵיי צוּ מִיר גֶיהֵיילִיגְט אֵיידֶער זֵיי
הָאבֶּן זִיךְ טוֹעֶה גֶעוֶועזֶען אִין דֶעם עֵגֶל: (יח) אוּנ
הַיינְט אַז זַייא הָאבֶּן זִיךְ טוֹעֶה גֶעוֶועזֶען אִין דֶעם
עֵגֶל וָאֶקַּח אֶת הַלְוִיִּם הָאבּ אִיךְ גֶענוּמֶען דִי לְוִיִּם אוֹיף
דֶעם אָרְט פוּן אַלֶע דִיא בְּכוֹרִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל:
(יט) וָאֶתְּנָה אוּנ אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבֶּן דִי לְוִיִּם צוּ אַהֲרֹן
אוּנ צוּ זַיינֶע זִין פוּן צְוִוישֶׁן דִי יוּדֶען לַעֲבוֹד אֶת
צוּ דִינֶען דִי בֶּעדִינוּנְג פוּן דִי יוּדֶען אִין דֶעם א
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹי
יוּדֶען וְלֹא יִהְיֶה אוּנ עֶס זָאל נִיט זַיין אִין דִיא י
נֶגֶף אַמָארְד בְּגֶשֶׁת אִין טָאן גְנֶעהֶנֶן דִי יוּדֶען אֶל הַ
צוּם הֵיילִיקֵייט דִי יִשְׂרָאֵל. וֶועלֶן נִיט בַּארַא

יִשְׂרָאֵל׃ כא וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיְכַבְּסוּ בִּגְדֵיהֶם וַיָּנֶף אַהֲרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיְכַפֵּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרָם׃ כב וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם׃ ס כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כד זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה יָבוֹא

אונקלוס

ל׃ כא וְאִדַּכִּיוּ לֵוָאֵי
לְבוּשֵׁיהוֹן וַאֲרֵם
יָתְהוֹן אֲרָמָא
יְיָ וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן
לְדַכּוֹאֵיהוֹן׃
תַר כֵּן עָלוּ לֵוָאֵי
ח יָת פָּלְחַנְהוֹן
ן זִמְנָא קֳדָם אַהֲרֹן
בְּנוֹהִי כְּמָא דִי
יְיָ יָת מֹשֶׁה עַל
כֵּן עֲבָדוּ לְהוֹן׃
לִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
׃ כד דָּא דִי לְלֵוָאֵי
חֲמֵשׁ וְעַשְׂרִין שְׁנִין
א יֵיתֵי לְחֵילָא

רשב״ם

מא. כדכתיב לעיל הוה עליהם
: (כד) זאת אשר ללוים. מצוה

תו״א זאת אשר ללוים חולין כ: מבן חמש ועשרים שנה שם:

רש״י

אשר צוה ה׳ וגו׳ כן עשו. להגיד שבח העושין
בהם ה שאחד מהן לא עכב: (כד) זאת אשר
. שנים פוסלים בהם ואין המומין פוסלים בהם:
מש ועשרים. ובמקום אחר אומר (במדבר ד)
שים שנה הא כילד (חולין כז) מבן כ״ה בא ללמוד
עבודה ולומד חמש שנים ובן ל׳ עובד מכאן לתלמיד
ה סי׳ יפה במשנתו בחמש שנים ו שסוב אינו רואה:

בית יהודא

סָמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם) אוּנ דִי יוּדֶען הָאבֶּן גֶעלֵייגְט זֵייעֶרע הֶענְט אוֹיף דִי לְוִיִּם: (כב) כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ וגו׳ כֵּן עָשׂוּ. דֶר פָּסוּק קוּמְט (לְהַגִּיד שֶׁבַח הָעוֹשִׂין) זָאגֶן דִי לוֹיבּ פוּן דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס הָאבֶּן גֶעטָאן (וְהַנַּעֲשֶׂה בָּהֶם) אוּנ דִי לוֹיבּ פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס אִיז גֶעטָאן גֶעוָוארֶן מִיט זֵיי (שֶׁאֶחָד מֵהֶן לֹא עִכֵּב) אֲפִילוּ אֵיינֶער פוּן זֵייא הָאט נִיט פַארְהַאלְטֶן צוּ טָאן ווִי הקב״ה הָט גֶעבָּאטֶען: (כד) וזאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם. זָאגְט רש״י (שָׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם) יָארֶן מַאכֶן פָּסוּל דִי לְוִיִּם, דִי לְוִיִּם
סוּל צוּ טָאן זֵייעֶר אַרְבֶּעט אִין מִשְׁכָּן, וָוען זֵייעֶרע יָארֶן, אַז זֵיי זֶענֶן גֶעוָוארֶע אֶלְטֶער פוּן פוּפְצִיג יָאר (וְאֵין פּוֹסְלִים בָּהֶם) אָבֶּער פֶעלֶערְם מַאכֶען נִיט פָּסוּל דִיא לְוִיִּם, דִי לְוִיִּם וָוס הָאבֶּן פֶעלֶערְם מֶעגֶן אוֹיךְ טָאן זֵייעֶר בַּיי דֶעם מִשְׁכָּן: (מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים). זָאגְט רש״י (וּבְמָקוֹם אַחֵר אוֹמֵר) אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט זָאגְט דֶער פָּסוּק שִׁים שָׁנָה) אַז עֶר וֶוערְט אַלְט דְרַייסִיג יָאר זָאל עֶר קוּמֶען אַרְבֶּעטֶן בַּיי דֶעם מִשְׁכָּן (הָא כֵּיצַד) ווִי טְרֶעפְט מֶען יִם? (מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים בָּא לִלְמוֹד הִלְכוֹת עֲבוֹדָה) וָוען עֶר וֶוערְט אַלְט פִינְף אוּנ צְוַואנְצִיג יָאר קוּמְט עֶר לֶערְנֶען דִיא וּן דִי אַרְבֶּעט (וְלוֹמֵד חָמֵשׁ שָׁנִים) אוּנ עֶר לֶערְנְט דִיא דִינִים פִינְף יָאר (וּבֶן שְׁלשִׁים עוֹבֵד) אַז עֶר וֶוערְט אַלְט דְרַייסִיג בֶּעט עֶר בַּיי דֶעם מִשְׁכָּן בִּיז עֶר וֶוערְט אַלְט פוּפְצִיג יָאר, זָאגְט רש״י (מִכַּאן לְתַלְמִיד שֶׁלֹּא רָאָה סִימָן יָפֶה בְּמִשְׁנָתוֹ שָׁנִים) אוֹיבּ אַתַּלְמִיד הָט גֶעלֶערְנְט פִינְף יָאר אוּנ הָאט נִיט גֶעזֶעהֶן אַבְּרָכָה אִין זַיין לֶערְנֶען עֶר הָט זִיךְ גָאר נִיט עֶרְנְט, זָאלֶן מִיר ווִיסֶען (שׁוּב אֵינוֹ רוֹאֶה) אַז עֶר וֶועט מֶער קֵיין בְּרָכָה הָאבֶּען אִין זַיין לֶערְנֶען, עֶר וֶועט נִיט

שפתי חכמים

דאם לא כן למה לי הא כבר נאמר ויעש משה וגומר. ו״ם אך קשה דמהכא משמע דמשום דכתיב לעיל מיניה ויעש י מ״ה דרשינן שבח העושה והנעשה בהן אם כן ויעש כן א כתיב לעיל מיניה שעשה אותה נימא לגופא הוא דאתא מלוה שנלטווה בה ולא להגיד שבחו וכן גבי ויעשו כן בפרשת א כתיב לעיל מיניה שעשו כן וכן בכמה מקומות שדרשו וודאי דבכל מקום דכתיב בתורה ויעש או ויעשו לא היה לריך מסתמא כל המלות שלוה משה קיימו וקבלו היהודים ולא כתיב ויעש אלא להגיד שבחן אבל הכא אי לאו קרא דכאשר לוה לא הוה דרשינן מקרא דויעש משה וגומר להגיד שבחן דה״א דלגופא אלטריך שקיימו המלוה דליכא למימר פשיטא דיש לומר דלאו מלתא דפשיטא הוא דהא הקב״ה בעלמו הולרך השתדלות לזה דקאמר למשה קח את הלוים ופרש״י קחם בדברים אשריכם וכו׳ מפני שכמה אזהרות ומיתות תלוים במלוה זו וכן בכורי ישראל שיפסלו מלהיות נשרתי השם מ״ה אלטריך לגופא לומר שקיימו מה שלוה אבל שבחן אין ללמוד מכאן לכך כתיב קרא דכאשר לוה לאשמועינן שבחן: ו דמסתמא לא

פירוש לתורת אלהים

ן צוּ דִינֶען אִין דֶעם הֵיילִיקֵייט וָוארוּם אַז לֶען יוֹא גֶנֶעהֶנֶען וֶועט זַיין אִין זֵיי אַמָארְד: יִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם אוּנ זֵיי הָאבֶּען זִיךְ גִירֵיינִיקְט ם וַיְכַבְּסוּ בִּגְדֵיהֶם אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִיוַואשֶׁן זֵייעֶרֶע ר וַיָּנֶף אַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן הָט זֵיי אוֹיף גִיהוֹבֶּען אוֹיף הֵייבּוּנְג פַר גָאט אוּנ הָט אוֹיף זֵיי פַאר גֶעבֶּן לְטַהֲרָם צוּ רֵיינִיקֶן זֵיי: (כב) וְאַחֲרֵי כֵן אוּנ דֶר נָאךְ אַזוֹ בָּאוּ הַלְוִיִּם זֶענֶן דִי לְוִיִּם גִיקוּמֶען לַעֲבוֹד צוּ דִינֶען אִין אוֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וגו׳: (כג) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (כד) זֹאת דִי דִינִים וָואס וַוייטֶער שְׁטֵייט זָאל זַיין צוּ דִי לְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה פוּן אַזֶעלְבֶע וָוס זֶענֶן

לצבא צבא בעבדת אהל מועד:
כה ומבן חמשים שנה ישוב מצבא
העבדה ולא יעבד עוד: כו ושרת
את־אחיו באהל מועד לשמר
משמרת ועבדה לא יעבד ככה
תעשה ללוים במשמרתם: פ שלישי
ט א וידבר יהוה אל־משה במדבר־
סיני בשנה השנית לצאתם מארץ
מצרים בחדש הראשון לאמר:

חילא בפלחן מ
זמנא: כה ומבר חמ
שנין יתוב מחיל פלח
ולא יפלח עו
כו וישמש עם אח
במשכן זמנא לנ
מטרא ופלחנא לא י
כדין תעבד ל
במטרתהון: א ומ
יי עם משה במד
דסיני בשתא תנ
למפקהון מאר
דמצרים בירחא קד

תולדות אהרן

ומבן החמשים שנה ישוב שם: וידבר ה'
פסחים ו:

רשב"ם

חדשה שעדיין לא נאמרה שבמ' מדבר סיני ובפ' נשא צוה הקדוש ברוך הוא למנותם מבן ל' עד בן נ' שנה לעבוד ולמשא לשאת את המשכן ופתה בפ' זו בא לפרש מצות עבודת משמרת משכן אשר חמש שנים לפני הל' שנה שאינו ראוי למשא יהא ראוי ומצווה לשמירת משכן וכלים. ומבן נ' ומעלה שאינו ראוי לעבודת משא, יהא מצווה לעבודת שמירה כמו שמפרש והולך. מבן כ"ה שנה ומעלה יבא לצבא צבא בעבודת אהל מלאכת שמירה כמו שמפרש לפנינו. ושרת את אחיו לשמור משמרת. ומבן חמשים ישוב מצבא העבודה של משא. כדכתיב בפרשיות של מעלה ועד בן נ'. ולא יעבוד עוד. בעבודת משא. אלא ושרת את אחיו על שניהם הוא מוסב. מבן כ"ה ועד בן ל' ומבן נ' ומעלה ששניהם נפסלו מעבודת מ יעשה ושרת זה וזה את אחיו לשמור משמרת ועבודת משא לא יעבוד: (כו) ככה תעשה ללוים במשמרותם. ה' שנים לפני הל' ומן חמשים ולמעלה יהו

בעל הטורים

(כה) ומבן. ב' ומבן החמשים שנה ישוב מלאכת העבודה ומבן אד יונתן שכיון שהגיע לכלל חמשים שנה אין בו כח לעבוד עבודה יונתן: (א) וידבר ה' אל משה. סמך פ' פסח לטהרת לוים רמז

בית יהודא

קענן לערנען: (כה) וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד. ער זאל ניט מער ארבעטן (עֲבוֹדַת מַשָּׂא בְּכָתֵף) צו טראגען אמשא אויף זיין אקסיל (אֲבָל חוֹזֵר הוּא לִנְעִילַת שְׁעָרִים) אבער ער זאל זיין אין די מחנה לוים צו פארשליסען די טויערן (וְלָשִׁיר) צום זינגען (וְלִטְעוֹן הָעֲגָלוֹת) צו העלפען לייגען אויף דיא פורען (וְזֶהוּ וְשֵׁרֵת אֶת אֶחָיו) דס מיינט דר פסוק ער זאל באדינען אחיו, עם אחיו, מיט זיינע ברידער (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דר תרגום שרייבט עם אחוהי, מיט זיינע ברידער: (כו) משמרת). מיינט מען (לַחֲנוֹת סָבִיב הָאֹהֶל) צוא רוען ארום דעם משכן (וּלְהָקִים) צום אויפשטעלן דעם משכן (וּלְהוֹרִיד הַמַּסָּעוֹת) צום אראפנידערן דעם משכן ווען מען וועט דארפן ציען: (א) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן. זאגט רש"י (פָּרָשָׁה ש

רש"י

(כה) ולא יעבוד עוד עבודת משא בכתף אבל הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות וזהו ושרת את עם אחוהי כת רגומו: (כו) לשמר משמרת. לחנות לאהל ולהקים ולהוריד בשעת המסעות: (א) ב

שפתי חכמים

נתנה התורה אלו הה' שנים ללמוד אלא משום שאם הקלה האחרון צריך לשהות בלמודו אם כן מי שלא ראה סימן יפה בכל אלה השנים במשנתו שוב אינו רואה: ז דקשה לרש"י הא כתיב אחר כך ושרת את אחיו אלא עכ"ל ולא יעבוד עוד עבודה בכתף וזהו שאמר אחר זה ושרת את אחיו פר"ל עם אחיו אבל לא נחשוב כמשמעו שהוא שירות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) בשנה השנית. ויעשו בני ישראל את הפסח וגו'. קמא דפסחים בעי תלמודא אמאי קדמיה קרא מעשה דשאו את ראש בני ישראל שבתחלת הספר להך דהכא שהרי האי מעשה תחלה הוא שהרי בכאן כתיב הראשון שהוא ניסן והתם כתיב באחד לחדש השני שהו ומשני אין מוקדם ומאוחר בתורה ומ"מ יש ליתן טעם שלפי שכל תורת כהנים היה באוהל מועד ושם נמי כתיב באהל מועד וסמוך לאותה פרשה מדבר בדגלים ובחנייתם סביב למשכן הילכך קדמיה קרא ורש"י פי' שלא התחיל הספר בהאי פרשה מפני שראה שמדבר בגנותן של ישראל ש אלא פסח זה כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ואי קשיא מאי גנות הוא זה והלא בביאת הארץ תלאו הכתוב והיה כי יביאך וגו' ועבדת את העבודה הזאת וגם פסח זה לא היו מקריבים כי אם על פי הדבור י"ל דהגנות הוא ש ולא חטאו היו נכנסין לארץ משנה שניה והיו עושין פסח בכל שנה ושנה:

פירוש לתורת אלהים

אַלְט פִינְף אוּנ צְוָואנְצִיג יָאר וָמַעְלָה אוּנ אַזֶעלְכֶע וָוס זֶענֶן אַלְט מֵיין פוּן פִינְף אוּנ צְוָואנְצִיג יָאר יָבוֹא זָאל עֶר קוּמֶן לִצְבֹא צוּ הֶערְשֶׁן צָבָא אַהֶערְשׁוּנְג בַּעֲבוֹדַת אִין דֶער דִינְסְט פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד [זיין רש"י]: (כה) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה אוּנ אַזֶעלְכֶע לְוִיִּם וָואס זֶענֶען אַלְט פוּפְצִיג יָאר יָשׁוּב זָאל עֶר ווידֶער קֶערֶן מִצְּבָא הָעֲבֹדָה פוּן זַיין דִינוּנְג וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד אוּנ זָאל שׁויין מֶער נִיט דִינֶן צוּ טְרָאגֶן דִי מַשָּׂא אוֹיף דִי אַקְסְלֶען: (כו) וְשֵׁרֵת אֶת אֶחָיו אוּנ זָאל נָאר הֶעלְפֶן דִינֶן זַיינֶע בְּרִידֶער אִין אוֹהֶל מוֹעֵד לִשְׁמֹר צוּ הִיטֶען דֶם הִיטוּנְג דָאס הֵייסְט זֵיי זָאלֶען רוּעֶן אַרוּם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ זָאלֶן צוּנֶעמֶען דֶעם מִשְׁכָּן נוּךְ שְׁטֶעלֶן בְּשַׁעַת מֶען וֶועט דַארְפֶן וַעֲבֹדָה לֹא עֶר זָאל נִיט דִינֶן כָּכָה תַּעֲשֶׂה לַלְוִיִּם אַזוֹי זָאלְסְט צוּ דִי לְוִיִּם בְּמִשְׁמְרֹתָם אִין זֵייעֶר הִיטוּנְג: (א) אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אִין דֶר מִדְבַּר בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אִין דֶעם אַנְדֶרִין יָאר לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ צוּ זֵייעֶר אַרוֹיס גֵיין פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם

ב וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפָּסַח
בְּמוֹעֲדוֹ׃ ג בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר־יוֹם
בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם תַּעֲשׂוּ
אֹתוֹ בְּמֹעֲדוֹ כְּכָל־חֻקֹּתָיו וּכְכָל־

ב וְיַעְבְּדוּן בְּנֵי
יָת פִּסְחָא
: ג בְּאַרְבְּעַת
ומָא בְּיַרְחָא הָדֵין
שִׁמְשַׁיָּא תַּעְבְּדוּן
בִּזְמְנֵהּ כְּכָל
וּכְכָל דְּחָזֵי לֵהּ

תר״א ויעשו בני פסחים ו יומא מז: במועדו פסחים סו עב יומא מו:

בעל הטורים

(ב) במועדו. מלא וי״ו לאחר ו׳ שעות זמן שחיטה. במועדו כא״ת כ״ש שיפוק״ף כגימ׳ בשבת

רשב״ם

בשמירת המשכן: (ב) ויעשו בני ישראל. לפי שפסח מצרים לא נהג אלא יום אחד ולא היה כשאר קרבנות עתה כשנבנה המשכן הוצרך לצוות שיעשוהו כעיקר מצות לדורות ולא כפסח מצרים:

רש״י

פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר ח
קים פ״ק ספרי) שאין סדר מוקדם ומאוחר
ה לא פתח בזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל
גה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו ט אלא פסח
(ב) במועדו. (שם) אף בשבת במועדו אף י
(ג) ככל חקתיו. אלו מצות שבגופו שה תמים
ה: וככל משפטיו. אלו מצות שעל גופו כ
ר כגון שבעת ימים למצה ולביעור המן. (ס״א
פו. שה תמים זכר בן שנה. שעל גופו. צלי אש

בית יהודא

הַסֵּפֶר לֹא נֶאֶמְרָה עַד אִיָּיר) דִי עֶרְשְׁטֶע פַּרְשָׁה פוּן דֶעם סֵפֶר
בַּמִדְבָּר אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיָּיר ואוּן דִיא
פַּרְשָׁה אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן דֶעם רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן פְרִיעֶרו
(לְמַדְתָּ שֶׁאֵין סֵדֶר מוּקְדָם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶן
מִיר אִין דִי תּוֹרָה אִיז נִיטָא אַסֵדֶר פוּן פְרִיעֶר אוּנ שְׁפֶּעטֶר,
נָאר אַמָאל וָוס עֶס אִיז גֶעוֶוען פְרִיעֶר שְׁטֵייט שְׁפֶּעטֶר,
אוּנ וָואס עֶס אִיז גֶעוֶוען שְׁפֶּעטֶר שְׁטֵייט פְרִיעֶר. זָאגְט
רַשִׁ״י (וְלָמָּה לֹא פָּתַח בְּזוּ) פאר וָואס הָט דִי תּוֹרָה נִיט
אָנְגֶעהוֹיבֶּן דֶעם סֵפֶר בַּמִדְבָּר מִיט דִי פַּרְשָׁה פוּן קָרְבַּן פֶּסַח,
עֶנְטְפֶערְט רַשִׁ״י (מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל) וַוייל דִי פַּרְשָׁה
דִיא שַׁאנְדֶע פוּן יוּדֶען (שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִדְבָּר) דִי גַאנְצֶע פֶערְצִיג יָאר וָואס דִי יוּדֶען זֶענֶען
ר מִדְבָּר (לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶּסַח זֶה בִּלְבַד) הָאבֶּען זֵייא נִיט מֶער גֶעמַאכְט נָאר דֶעם אֵיינֶעם קָרְבַּן פֶּסַח:
ו. מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח אִין זַיין צַייט (אַף בְּשַׁבָּת) אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת (בְּמוֹעֲדוֹ, אַף בְּטוּמְאָה)
יט אֲפִילוּ וֶוען אַלֶע יוּדֶען זֶענֶען טָמֵא: (ג) (כְּכָל חֻקֹּתָיו). זָאגְט רַשִׁ״י חֻקּוֹתָיו מֵיינְט מֶען (אֵלוּ מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ)
ים גֶעהֶערֶען צוּם קָרְבַּן פֶּסַח אַלֵיין (שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה) דֶער קָרְבַּן פֶּסַח זָאל זַיין אַשֶׁעפְּס, אוּנ אַזָכָר, גַאנְץ
ר, אוּנ אַלְט בִּיז אַיָאר: וּכְכָל מִשְׁפָּטָיו. מֵיינְט מֶען (אֵלוּ שֶׁעַל גּוּפוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר) דִי מִצְוֹת וָוס גֶעהֶערֶען צוּם
נָאר פוּן אֵיין אַנְדֶער אָרְט (כְּגוֹן שִׁבְעַת יָמִים לְמַצָּה וּלְבִיעוּר חָמֵץ) דְהַיְינוּ זִיבֶּען טֶעג זָאל מֶען עֶסֶען מַצָּה אוּנ
וִיסְרָאמֶען חָמֵץ פוּן שְׁטוּבּ (סְפָרִים אֲחֵרִים) אַנְדֶערֶע סְפָרִים שְׁרַייבֶּן (מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ), דִי מִצְוֹת וָוס זֶענֶען אִין דֶעם
מֵיינְט מֶען (שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה) עֶס זָאל זַיין אַשֶׁעפְּס, גַאנְץ אָן אַפֶּעלֶער, אוּנ אַזָכָר, אוּנ אַלְט בִּיז
גוּפוֹ) דִי מִצְוֹת וָוס זֶענֶען אוֹיף דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח מֵיינְט מֶען (צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ) דֶער קָרְבַּן

שפתי חכמים

ניו אלא ושרת עם אחיו בני מררי וגרשון בנעילת שערים
לות ולשיר: ח שנאמר בה באחד השני: ט מדכתיב
ר יום וגומר במדבר סיני ל״ל הא כתיב בתחלת הפרשה
אלא לומר לך שכל מ׳ שנה וכו׳. ואם תאמר ולמה לא
שיעשו הפסח וי״ל שהיו הרבה שלא היו נמולין שבמדבר
ן את בניהם. ואם תאמר אם כן מאי זה גנות וכו׳ והא
ן לעשות. וי״ל שהם גרמו מכח עונותיהם שאלולי היה
כנסין לא״י בעוד ג׳ ימים כדפרש״י בפסוק נוסעים אנחנו
ת קידושין דל״א) : י ר״ל מבמועדו שני דכתיב בקרא
משום דכבר ילפינן מבמועדו הראשון דפסח דוחה את

השבת דילפינן מועדו מועדו מקרבן תמיד שכתוב ביה במועדו וקרבן תמיד דוחה את השבת והייתר לה במועדו שני למדרש שדוחה את הטומאה (בספרי) א״נ י״ל מהך קרא נפקא תרווייהו משום דהי מינייהו מפקית. והא דכתיב בסמוך איש איש כי יהי׳ טמא וגו׳ ועשה פסח לה׳ בחדש השני משמע דטמאים נדחים לפסח שני היינו דוקא באיש דאיש נדחה אבל אין צבור נדחין והכא מיירי בצבור או רוב צבור שטמאים וכשטמאו מחלה המהורים יאכלו אותו בטהרה והטמאי׳ עושים לעצמן בטומאה (פסחים דף ע״ט) ודוקא טומאת מת הוא דדחי ולא שאר טומאות (פסחים ע״ז) : כ ה״ג ככל חקותיו אלו מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה. ככל משפטיו אלו מצות שעל גופו

פירוש לתורת אלהים

ן דֶעם עֶרְשְׁטֶן חוֹדֶשׁ דָס אִיז דֶער חוֹדֶשׁ
אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דִי יוּדֶען
ן אֶת הַפָּסַח דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ אִין זַיין
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם אִין פֶערְצֶעטֶען טָאג בַּחוֹדֶשׁ
דֶעם חוֹדֶשׁ נִיסָן בֵּין הָעַרְבַּיִם צְווִישֶׁען דִיא
תַּעֲשׂוּ זָאלְט אִיר אִים מַאכֶען אִין זַיין צַייט כְּכָל
אַלִי זַיינֶע מִצְוֹת אוּנ דִינִים וָואס גֶהֶערֶען
ן פֶּסַח אַלֵיין דְהַיְינוּ מֶען זָאל בְּרֶענְגֶען
אַזָכָר וָוס אִיז אַלְט אַיָאר אוּנ עֶס זָאל זַיין
מוּם וּכְכָל מִשְׁפָּטָיו אוּנ אַזוֹ וִוי אַלֶע זַיינֶע

ליקוטי יהודא

(ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפָּסַח וגו׳. פְרִיעֶר שְׁטֵייט דֶער עִנְיָן
פוּן דִי לְוִיִם נָאכְדֶעם שְׁטֵייט דֶער עִנְיָן פוּן קָרְבַּן פֶּסַח, פאר
וָוס שְׁטֵייט אֵיין עִנְיָן נֶעבִּין דֶעם אַנְדֶערֶן, דֶער **באר מים חיים**
פְרֶעגְט פַאר וָוס שְׁטֵייט וַיַּעֲשׂוּ מִיט אַוָא״ו, דָס אִיז דָאךְ אַאנְהֵייבּ
עִנְיָן דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין יַעֲשׂוּ אָן אַוָא״ו, נָאר מִיר וֵוייסֶן נָאכְדֶעם
ווִי דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶמַאכְט דֶעם עֵגֶל אוּנ משֶׁה הָט אִים פַרְבְּרֶענְט
אוּנ צוּבְּרָאכֶן דִי לוּחוֹת הָאבֶּן יוּדִין גִיטָאן תְּשׁוּבָה, נָאר זֵיי הָאבֶּן
נִיט גֶעוְואוּסְט אוֹיבּ זֵייעֶר תְּשׁוּבָה אִיז אָנְגֶענוּמֶן גִיוָוארֶן בַּיי הקב״ה
וִוי דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט לְמָשָׁל, אֵיינֶער הָט חֲתוּנָה גֶעהַאט מִיט
אַוַוייבּ אוּנ עֶר הָאט אִיר שְׁטַארְק גֶעלִיבְּט, אַמָאל הָאט זִיא אִים
דֶערְצֶערְנְט, אִיז עֶר אוֹיף אִיר בֵּייז גִיוָוארֶן, אוּנ אִיז אַוֶועק פוּן
אִיר, אִירֶע שְׁכֵנוֹת הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ אִיר דַיין מַאן וֶועט נִיט מֶער
קוּמֶען צוּ דִיר, אִין אַצַייט שְׁפֶּעטֶר הָאט דֶער מַאן גֶעשִׁיקְט צוּ זַיין

זָאל לָאזֶן שַׁיין מָאהְלֶין דִי שְׁטוּבִּין אוּנ אַלֶין אִיפּוּצֶען אוּנ אִין דֶעם טָאג וֶועל אִיךְ צוּ דִיר קוּמֶען, וִויא עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דֶער

מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ׃ ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשֹׂת הַפָּסַח׃
ה וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בָּרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעַרְבַּיִם בְּמִדְבַּר סִינָי כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ

אונקלוס

תַּעְבְּדוּן יָתֵהּ׃ ד וּמַ...
מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂ...
לְמֶעְבַּד פִּסְחָא׃ ה וַעֲ...
יָת פִּסְחָא בְּ...
בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹ...
לְיַרְחָא בֵּין שִׁמְ...
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי כְּכֹל
פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה
עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ו וַהֲווֹ גֻבְרַיָּא דִּי

תו"א ויהי אנשים פסחים ו סוכה...

בעל הטורים

(ד) לעשת הפסח. לעשת חסר וי"ו לומר לך שלא עשו במדבר אלא אותו פסח בלבד: (ו) אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. בגי'... שהיו נושאין ארונו של יוסף: אשר היו טמאים. בגימ' זה למת מלוה:

בית יהודא

פֶּסַח זָאל זַיין גֶעבְּרָאטֶן אוֹיף דֶעם פַייעֶר אַזוֹי וִוי עֶר אִיז אִין גַאנְצֶן מִיט דֶעם קָאפּ, מִיט דִי פִּיס, מִיט אַלִ"ץ וָוס אִיז דָא אִין בּוֹיךְ (שֶׁחוּץ לְגוּפוֹ) דִי מִצְוֹת וָוס זֶענֶען אוֹיסֶער דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח (מַצָּה וּבִיעוּר חָמֵץ) זִיבְּעֶן טֶעג דַארְף מֶען עֶסֶן מַצָּה אוּנ מֶען מוּז אוֹיסְרָאמֶען חָמֵץ פוּן שְׁטוּבּ׃ (ד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וגו'. פְרֶעגְט רש"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָואס דַארְף דֶר פָּסוּק זָאגֶען אַז מֹשֶׁה הָט גֶערֶעט צוּ דִי יוּדֶען זֵי... מאכֶן דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח (וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין אִין פָּסוּק (וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה') מֹשֶׁה הָאט גֶערֶעט... יוּדֶען דִי יָמִים טוֹבִים וָוס הקב"ה הָט גֶעבָּאטֶן אוּנ דָארְטֶען שְׁטֵייט שׁוֹין דֶר דִין פוּן קָרְבַּן פֶּסַח אוֹיךְ, עֶנְפֶערְט... (אֶלָּא כְּשֶׁשָּׁמַע פַּרְשַׁת מוֹעֲדוֹת מִסִּינַי אָמַר לָהֶם) נָאר אַזוֹי אִיז גֶעוֶוען וֶוען מֹשֶׁה הָאט גֶעהֶערְט פוּן הקב"ה אוֹיף דֶעם... סִינַי דִי דִינִים פוּן דִי יָמִים טוֹבִים הָט עֶר זֵיי גֶעזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶען (וְהִזְהִירָם בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה) אוּנ וֶוען מֶען הָט גֶעדַ...

רש"י

ראשו על כרעיו ועל קרבו. שחוץ לגופו. מלה וביעור ח...
(ד) וידבר משה וגו'. (ספרי) מה ת"ל והלא כבר...
(ויקרא כג) וידבר משה את מועדי ה' אלא כ...
פרשת מועדים מסיני אמר להם וחזר והזהירם...

שפתי חכמים

ללי אם ראשו על כרעיו ועל קרבו ושחוץ לגופו כלו' ממקום אחר כגון שבעת ימים וגו' וכן כתבו הרמב"ן והרא"ס אבל מה שבספרים כתוב בכל משפטיו וכו' שבעת ימים למלה ולביעור חמץ טעות סופר הוא דאם לא כן בפסח שני גם כן כתיב וכמשפטו ואפ"ה פסח שני מלה וחמץ עמו בבית כדפירש רש"י לקמן. וע' (בקל"ח ובנח"י) שמיישבים גירסת רש"י שלפנינו: ל אבל לא הוקשה לרבותינו ז"ל מלוע שנה הקב"ה לצוות כאן על הפסח והלא כבר צוה כ... מפני שלא תימא שבמדבר היו פטורים משום דכביאת הארץ ת... לפיכך חזר ושנאה כאן אבל מאמר משה לישראל שאינו כ... לעשות את הפסח בחדש הזה אלא לעשות פסח שתם שמורה... צוה להם רק דין הפסח בלבד הוקשה להם לרבותינו ז"ל מ... וכו'. הרא"ס. ולי נראה דהוקשה להם ז"ל למה ליה למיכת...

ליקוטי יהודא

פָאנ אִיז דֶער מַאן צוּ אִיר גֶעקוּמֶען אוּנ הָט מִיט אִיר גֶעגֶעסִין אוּנ גֶעטְרוּנְקֶען, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן הָאבֶּן דִי שְׁכֵנוֹת נָאךְ נִיט גֶעגְלוֹיבְּט אַז דֶר מַאן הָט זִיךְ מִיט אִיר אִיבֶּערְגֶבֶּעטִין בִּיז זֵיי הָאבֶּן גִיהֶערְט דֶעם רֵיחַ פוּן דִי בְּשָׂמִים וָוס עֶר הָט אִיר גִיגֶעבֶּן הָאבֶּען אַלֶע גֶעוְואסְט אַז דֶר מַאן אִיז שׁוֹין אִיבֶּערְגֶבֶּעטֶן מִיט אִיר. בַּיי הקב"ה אִיז אוֹיךְ אַזוֹ גִיוֶוען עֶר הָט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי יוּדִין פוּן מִצְרַיִם אוּנ הָאט זֵייא שְׁטַארְק לִיבּ גְהַאט אוּנ הָט זֵיי גֶעבְּרֵיינְגְט צוּם בַּארְג סִינַי, אוּנ אִין פֶערְצִיג טֶעג שְׁפֶּעטֶר הָאבֶּן זֵייא גֶעזִינְדִיגְט אוּנ גְמַאכְט דֶעם עֵגֶל, אִיז הקב"ה אוֹיף זֵיי בֵּייז גִיוָוארֶן, הָאבֶּן דִי פֶעלְקֶר גְזָאגְט הקב"ה וֶועט נִיט מֶעהְר אִיבֶּערְגֶבֶּעטִין וֶוערִין צוּ דִי יוּדִין, נָאכְדֶעם וִוי דֶר כַּעַס פוּן הקב"ה אִיז גֶעשְׁטִילְט גִיוָוארֶן נדוּרְךְ דִיא תְּפִלּוֹת פוּן מֹשֶׁה) הָט הקב"ה גֶעשִׁיקְט מֹשֶׁה זָאל זָאגֶן דִי יוּדִין זֵייא זָאלֶן מַאכֶן אַשֵׁיינֶעם מִשְׁכָּן, נָוארוּם אִיךְ וָועל קוּמֶען וואהְנֶען בַּיי זֵייא אִין דֶעם מִשְׁכָּן, יוּדִין הָאבֶּן גֶעמַאכְט דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ הקב"ה הָט גִיבָּאטִין דִי לְוִיִּם זֵיי זָאלֶן זַיין שְׁטֶענְדִיג אַרוּם מִשְׁכָּן, דָס אִיז אַסִימָן אַז דִי שְׁכִינָה אִיז אִין מִשְׁכָּן, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין הָאבִּין דִיא פֶעלְקֶר נִיט גֶעגְלוֹיבְּט אַז הקב"ה הָט זִיךְ אִיבֶּערְגֶעבֶּעטִין מִיט זֵיי,

פירוש לתורת אלהים

מִצְוֹת אוּנ דִינִים וָוס גִיהֶערֶן דֶער צוּ דְהַיְינוּ... עֶרֶב פֶּסַח מוּז מֶען אוּם רוֹימֶען חָמֵץ אוּנ מֶען... נִיט עֶסִין חָמֵץ אַלֶע זִיבֶּן טֶעג פוּן פֶּסַח נָאר... תַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ זָאלְט אִיר אִים מַאכֶן׃ (ד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה... מֹשֶׁה הָאט גִירֶעט צוּ דִי קִינְדֶער פוּן יִשְׂרָאֵל... זָאלֶן מַאכֶן דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח׃ (ה) וַיַּעֲשׂוּ אוּנ זֵיי... גִימַאכְט אַקָרְבַּן פֶּסַח בָּרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶן... דָס אִיז נִיסָן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אִין דֶעם פֶערְצֶטֶן... אִין חוֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם צְווִישֶׁן דִי אָבִינְטֶן בְּמִדְבַּ... אִין דֶער מִדְבַּר סִינַי הָאבֶּען זֵיי דֶענְצָמָאל גֶ... דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח כְּכֹל אַזוֹ וִוי גָאט הָט גֶבָּאטֶן אֶ... צוּ מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ אַזוֹ הָאבֶּן גִיטוּעֶן דִי יוּדֶן׃ (... אוּנ עֶס אִיז גִיוֶוען אֲנָשִׁים מַאנֶען אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִ...

...דְּהַיְינוּ הָט הקב"ה גִיזָאגְט וַיַּעֲשׂוּ וגו' אֶת הַפָּסַח דִי יוּדִין זָאלֶן מַאכִין דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח, וִוי דִי פֶעלְקֶער הָאבֶּן גִיהֶערְט דֶעם... קָרְבַּן פֶּסַח הָאבֶּן זֵיי גֶעגְלוֹיבְּט אַז הקב"ה הָט זִיךְ אִיבֶּער גֶבֶּעטִין מִיט דִי יוּדִין, וָוארוּם וֶוען בַּיי דִיא יוּדִין וָואלְט נָאךְ גִיוֶ... ...נְד פוּן עֵגֶל וָואלְט הקב"ה נִיט גֶעהֵייסֶן זֵייא זָאלֶען מַאכֶן אַקָרְבַּן פֶּסַח, הקב"ה הָט דָאךְ גִיבָּאטִין כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ...
מֶענְטְשׁ וָוס זַיינֶע מַעֲשִׂים זֶענֶען פְרֶעמְד צוּא הקב"ה טָאר עֶר נִיט עֶסִין פוּן קָרְבַּן פֶּסַח׃

טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ
לַעֲשֹׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ
לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא׃
ז וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הָהֵמָּה אֵלָיו
אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה
נִגָּרַע לְבִלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קָרְבַּן

אונקלוס

…בִין לִטְמֵי נַפְשָׁא
…שָׁא וְלָא יְכִילוּ
…בַד פִּסְחָא בְּיוֹמָא
…א וְקָרִיבוּ קֳדָם מֹשֶׁה
…ם אַהֲרֹן בְּיוֹמָא
…א׃ ז וַאֲמָרוּ גֻּבְרַיָּא
…וֹן לֵהּ אֲנַחְנָא
…בִין לִטְמֵי נַפְשָׁא
…שָׁא לְמָא נִתְמְנַע
…ל דְּלָא לְקָרָבָא יָת

…ולא יכלו שם:

רש"י

…: (ו) לפני משה ולפני אהרן. (ספרי) כששניהם …ן בבית המדרש באו ושאלום ולא יתכן לומר זה אחר …ם משה לא היה יודע אהרן מנין לו: (ז) למה נגרע. …אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו יזרק …ם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר לטמאים (ס"א …ים כ"ג רא"ס) אמר להם עמדו ואשמעה כתלמיד …טח לשמוע מפי רבו. אשרי ילוד אשה שכך מובטח …מן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה (סנהדרין פ"ק)

בית יהודא

מאַכען יום טוב, האָט משה נאָך אַמאָל געזאָגט צו די יודען די דינים פון יום טוב: (ו) וְלִפְנֵי משֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן. זאָגט רש"י (כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בָּאוּ וּשְׁאָלוּם) װען משה מיט אַהֲרֹן זענען געזעסען אין בית הַמִּדְרָשׁ זענען דיא מענטשען געקומען אונ האָבען געפרעגט בײ בײדע צוזאַמען (וְלֹא יִתָּכֵן לוֹמַר זֶה אַחַר זֶה) מען קען ניט זאָגען זײ האָבען פריער געפרעגט בײ משה נאָכדעם האָבען זײ געפרעגט בײ אַהֲרֹן (שֶׁאִם משֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ) אז די מענטשען האָבען געזעהן משה װײס ניט דעם דין, װאס זענען זײ געגאַנגען צו אַהֲרֹן …ן בײ אים דעם דין (אַהֲרֹן מִנַּיִן לוֹ) פון װאַנען װעט אַהֲרֹן װיסען, נאָר געװיס איז ניט אַזױ געװען, נאָר משה …אַהֲרֹן זענען געזעסען צוזאַמען אונ מען האָט געפרעגט בײא בײדע מיט אײן מאָל: (ז) לָמָּה נִגָּרַע. זאָגט רש"י (אָמַר …משה האָט צו זײ געזאָגט (אֵין קָדָשִׁים קְרֵבִין בְּטוּמְאָה) מען איז ניט מַקְרִיב אַקָרְבָּן װען מען איז טָמֵא (אָמְרוּ לוֹ) …ן זײ געזאָגט צו משה (יִזָּרֵק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכֹהֲנִים טְהוֹרִים) זאָלען כֹּהֲנִים װאס זענען טָהוֹר שפּריצען די בלוט פון קָרְבַּן פֶּסַח …גזערטװעגען (וְיֵאָכֵל הַבָּשָׂר לִטְמֵאִים) נאָכדעם װעלען מיר עסען דאָס פלײש פון קָרְבַּן פֶּסַח אַפִילוּ װען מיר זענען טְמֵאִים …לָהֶם) האָט משה צו זײ געזאָגט (עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה) שטײט אונ װאַרט איך װעל באַלד הערען װאס הקב"ה װעט זאָגען …מיד הַמּוּבְטָח לִשְׁמוֹעַ דָּבָר מִפִּי רַבּוֹ) װי אַתַּלְמִיד איז זיכער אַז ער װעט הערען אײן אַנטװאָרט פון זײן רַבִּי (אַשְׁרֵי יְלוּד …שֶׁכָּךְ מוּבְטָח) װואל דעם מענטשׁ װאס ער איז אַזױ זיכער (שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא רוֹצֶה הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה) צוא יעדער צײט

שפתי חכמים

…משה וגו' לא הנ"ל אלא ויעשו בנ"י את הפסח וגו' דמסתמא …גלוה לו הקב"ה שידבר ודאי הוא שאמר להם ליווי הש"י דהא …ת הסדר כתיב דבר אל אהרן ואמרת אליו וגו' וכתיב אחרי כן …כן אהרן וגו' ולא מלינו בקרא שדבר משה אל אהרן ליווי השם …אלא מסתמא הוא שאמר לו ליווי השם מדכתיב אחר זה ויעש …וגו' וכן מה שכתוב וידבר ה' אל משה קח את הלוים ולא מלינו …להם משה לישראל ליווי השם אלא סמך הקרא על מה שכתוב …זה ויעש משה ואהרן וכל עדת בנ"י וגומר וכן בפרשת ויהי …אשר היו טמאים לנפש אדם וגומר ש"מ שדבר לו השם דיני פסח שני ולא מלינו שאמר להם משה אלא מסתמא אמר להם אם כן למה נאמר וידבר משה וגו' היה לו לסמוך אחריו ויעשו את הפסח וגו' ואין לומר דקודם לכן לא אמר להם דיני פסח ועכשיו הוא אמר להם מש"ה כתיב וידבר משה והא כבר כתיב וידבר משה את מועדי ה' וגו' מש"ה דרשו מה שדרשו אלא כששמע וכו' כן נראה לי: …ם דק"ל למה אמרו למה נגרע הרי טמאים היו וטמא אסור להקריב קרבן בימי טומאתו ולמה היה ספק למשה שאמר להם עמדו ואשמעה וגו' ואיך שכח משה פרשת שילוח טמאים שנאמר לו בראש חודש ניסן. ומתרץ אין וכו' ועיקר שאלתו היה רק על זריקת הדם עליהם בטומאה

פירוש לתורת אלהים

…(ו) …גיװען אום רײן לְנֶפֶשׁ אָדָם זײ האָבען זיך מְטַמֵּא …ען צו אַמֵת וְלֹא יָכְלוּ אונ זײ האָבען ניט געקאָנט …ת הַפֶּסַח מאַכען דעם קָרְבַּן פֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא אין …ם טאָג װאָרום דער מענטש װאס איז טָמֵא טאָר …דעם קָרְבַּן פֶּסַח ניט עסין וַיִּקְרְבוּ אונ זײ האָבען …נט לִפְנֵי משֶׁה פאַר משה אונ פאַר אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא …דעם טאָג (עײן רש"י): (ז) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים האָבען …ײט געזאָגט צו משה אֲנַחְנוּ טְמֵאִים מיר זענען אום …מַחְמַת מיר האָבען זיך מְטַמֵּא געװען צו אַטוט …ב פרעגין מיר דיך לָמָּה נִגָּרַע װאָרום זאָלען מיר …גימינערט לְבִלְתִּי הַקְרִיב מיר זאָלען ניט מַקְרִיב זײן …קָרְבַּן יְיָ דעם קָרְבָּן פון גאָט דעם קָרְבַּן פֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ

ליקוטי יוסף

(ז) אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגָּרַע וגו'. מפרשי התורה פרעגין זײ אַלײן זאָגען מיר זענען טָמֵא, װײסען זײא דאָך אַז אַטָמֵא טאָר ניט עסין דעם קָרְבַּן פֶּסַח, פאַר װאס האָבען זײ געפרעגט בײ משה, פאַר װאס זאָלען מיר ניט מאַכען דעם קָרְבַּן פֶּסַח? זײ אַלײן זאָגען דאָך מיר זענען טָמֵא, װײל זײ זײנען טָמֵא דריבער דאַרפען זײ ניט מאַכען דעם קָרְבַּן פֶּסַח. נאָר זײא האָבען געפרעגט בײא משה צװײ שאלות, אײן מאָל װײסען מיר עס זענען דא צװײערלײא טומאות, אַטוּמְאָה װאס גײט אַרױס פון מענטש, אַמְצוֹרָע, אַזָב, די זענען שװערע טומאות, עס איז דא אַטוּמְאָה פון אַנדערען, מען רירט אָן אַשֶׁרֶץ, אַנְבֵלָה, אַמֵת, די זענען גרינגערע טומאות, דריבער האָבען זײ גיזאָגט צו משה מיר זענען ניט מְצוֹרָעִים אונ ניט זָבִים, מיר זענען נאָר טָמֵא פון אַנדערען אַמֵת, צװײטענס אַטָמֵא טאָר ניט עסין דעם קָרְבַּן פֶּסַח, אָבער מַקְרִיב זײן דעם קָרְבַּן פֶּסַח פאַר װאס זאָלען מיר ניט, מיר װעלען דאָך דעם שעפּס גאָר ניט אַנרירען, די כֹּהֲנִים װעלען אים שעכטין, זײ װעלען שפּריצען דיא …אױף דעם מִזְבֵּחַ, די חֵלֶב װעלען זײ פאַרברענען אױף דעם מִזְבֵּחַ, צו דיא פלײש עסין װעלען מיר בעשטעלען מענטשין װאס …עסין די פלײש פון אונזער קָרְבַּן פֶּסַח, דריבער האָבען זײא געזאָגט לָמָּה נִגָּרַע, פאַר װאס זאָלען מיר גפעלט װערען, לְבִלְתִּי הַקְרִיב

יְהוָה בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ח וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עִמְדוּ
וְאֶשְׁמְעָה מַה־יְצַוֶּה יְהוָה לָכֶם׃ פ
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ
אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא ׀ לָנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ

קָרְבָּנָא דַייָ בְּזִמְנֵה
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח וַ
לְהוֹן מֹשֶׁה אוֹרִיכוּ
דְּאֶשְׁמַע מָה דְּאִתְ
קֳדָם יְיָ עַל דִּי לְ
ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מ
לְמֵימָר׃ י מַלֵּל עִם
יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר גְּבַר
אֲרֵי יְהֵי מְסָאַב לְ
נַפְשָׁא דַּאֲנָשָׁא

תו"א איש איש כי יהיה טמא פסחים סו סז ל לב זבחים כט בכורות ל: או בדרך רחקה לכם פסחים פא נזיר סג :

בעל הטורים

(י) טמא לנפש. יש פסיק בין טמא לנפש לומר לך שיש חילוק בין הטמאים איש נדחה ואין לבור נדחין : (או בדרך) רחקה בגי

בית יהודא

וואס ער הט געוואלט הט ער גערעט מיט הקב"ה, זאגט רש"י (וּרְאוּיָה הָיְתָה פָּרָשָׁה זוּ לֵיאָמֵר עַל יְדֵי מֹשֶׁה) די פרשה הט געדארפט געזאגט ווערן דורך משה (כִּשְׁאָר הַתּוֹרָה כּוּלָּה) ווי די גאנצע תורה (אֶלָּא שֶׁזָּכוּ אֵלּוּ שֶׁתֵּאָמֵר עַל יְדֵיהֶן) נאר די מענטשן האבן זוכה געווען דיא פרשה זאל געזאגט ווערן דורך זייא (שֶׁמְּגַלְגְּלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַכַּאי) אפרומער מענטש ברייננט טובות אונ מצות פאר נאך מענטשען : (י) נאו בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. זאגט רש"י (נָקוּד עָלָיו) אויף דעם ווארט ר איז געפינטולט (לוֹמַר) צו זאגן (לֹא שֶׁרְחוֹקָה וַדַּאי) מען מיינט ניט אז ער איז אמת ווייט פון משכן אדער פון בית המ אין די צייט וואס מען דארף מאכען דעם קרבן פסח (אֶלָּא שֶׁהָיָה חוּץ לְאִסְקוּפַּת הָעֲזָרָה כָּל זְמַן שְׁחִיטָה) נאר אפי איז געווען נעבן די שוועל נעבן דיא טירו פון הויף פון משכן אדער פון בית המקדש ו נאר וועגען אסבה הט ער געקענט אריין קומען אין הויף אין די גאנצע צייט וואס מען דארף שעכטן דעם קרבן פסח, דארף ער מאכן אקרבן דעם פירצענטן טאג אין חודש אייר, דס הייסט פסח שני, זאגט רש"י (פֶּסַח שֵׁנִי מַצָּה וְחָמֵץ עִמּוֹ בַּבַּיִת). ווען ער ב דעם פסח שני, דארף ער נאר עסען מצה מיט דעם קרבן פסח, אונ ער מעג האבען חמץ אין שטוב (וְאֵין שָׁם יוֹם אונ דער טאג איז ניט יום טוב (וְאֵין אָסוּר חָמֵץ אֶלָּא עִמּוֹ בַּאֲכִילָתוֹ) נאר מיט דעם קרבן פסח צוזאמען טאר מען עסן חמץ, אבער איידער ער עסט דעם קרבן פסח, אדער באלד ווי ער האט אפגעגעסן דעם קרבן פסח מעג ער

רש"י

וראויה היתה פרשה זו ב להאמר ע"י משה כשאר כל ה כולה אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן שמגלגלין זכות זכאי : (י) או בדרך רחקה. נקוד עליו לומר לא שר ודאי אלא שהיה חוץ לאסקופת העזרה ם כל זמן שחיטה שני מלה וחמץ עמו בבית ע ואין שם יו"ט ואין איסור

שפתי חכמים

כדם חטאת שהיא קדשי קדשים ובשרה נאכל לטהורים כל שכן פסח קל : ב ונקדין העולם איך תולה זה במה שפירש לעיל מיניה. וי"ל דאי לא פירש אשרי ילוד אשה וכו' הייתי אומר דמה שלא נאמרה פרשה זו בשם משה הוא לענשו של משה שאמר כל הדבר הקשה וגו' אבל עכשיו שפירש אשרי ילוד אשה וגו' שהקרא מדבר בכבודו של משה אם כן למה לא נאמרה פרשה זו בשם משה ל"פ וראויה ם ואם תאמר למה נאמר רחוקה וכו' וי"ל שאם נאמר בדרך רחוקה הייתי אומר דוקא אם הוא רחוק אז יעשה פסח שני אב הוא חוץ לאסקופת העזרה לא לכך כ' רחוקה ונקדו למדרש את רחוקה ממש כמו שפירשתי לעיל גבי לרעות את צאן וק"ל : ע

ליקוטי יוסף

ונו' מיר זאלן נים מקריב זיין דעם קרבן פסח, זאל זיין ניט עסין פון קרבן פסח, אבער מקריב זיין דעם קרבן פסח ווילן מיר. ווי משה הט גזעהן זייערע טענות זענען מיט אמת אונ זיי האבן גרוס צער וואס זייא קענען נים מקריב זיין דעם קרבן פסח, אונ אז אמענטש טראכט מיט אמת צו טאן אמצוה, אונ עס טרעפט אים אזאך וום ער קען נים טאהן די מצוה, איז ביי הקב"ה אנגענומען די גוטע מחשבה וטראכטונגו גלייך ווי ער וואלט דיא מצוה געטאהן, דריבער הט משה געזאגט צוא זיי איר זאלט ווארטין איך וועל הערן מה יצוה ה' לכם, ווס הקב"ה וועט געבין צו אייך, נאר צו אייך, ווייל די מצוה פון קרב: פסח איז ביי הקב"ה שון גערעכנט גלייך וויא איר וואלט זיא שון געטאהן, דריבער האט הקב"ה געזאגט איר זאלט מאכען אקרבן פסח אין דעם אנדערען חודש (אין חודש אייר) וויא עס שטייט דיא פסוקים :

פירוש לתורת אלהים

אין זיין צייט בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צווישען די יודען [פיין ר (ח) וַיֹּאמֶר הט משה צו זיי געזאגט עִמְדוּ שטייט ווארט ביז איך וועל פרעגען השי"ת וְאֶשְׁמְעָה איך וועל הערען מַה יְצַוֶּה וואס גאט וועט צו א געביטען : (ט) וַיְדַבֵּר יְיָ הט גאט גירעט צו משה צו זאגן : (י) דַּבֵּר רייד צו די יודען אונ זאלסט אזו זאגן איש אמענטש אז ער וועט זיין אום לָנֶפֶשׁ מחמת ער הט זיך מטמא גיוועזן צו את נאר ווייל איר בעגוגענט אייך ניט מיט דעם טראכטן אל

מצות השם

(שפ שפא שפב שפג) אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה וגו'. דאס איז דיא מצוה אז דער מענטש וואס ער האט ניט געקענט מאכען דעם קרבן פסח אום (עֶרֶב פֶּסַח) דהיינו, ער איז געוועזען אום ריין ער האט אן גערירט אן איין טויט לייב אדער ער איז געוועזען אין איין ווייטען וועג זאל ער מאכען דעם קרבן פסח אום (פֶּסַח שֵׁנִי) אינ דעם פערצעטען טאג אין חודש אייר צווישען אבינטען זאל ער אים מאכען אונ עס איז אמצוה אז זאל אים עסן אונ ער זאל פון דעם קרבן ניט איבער לא ביז אין דער פריא אונ ווידער טאר מען ניט צו ברעכין ביין פון דעם קרבן פסח אונ דיא מצוה גייט אן ווען ד בית המקדש איז געשטאנען :

רְחֹקָה נקוד על ה׳ לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם
וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה: יא בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם
יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מַצּוֹת וּמְרֹרִים
יֹאכְלֻהוּ: יב לֹא־יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־
בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־
חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: יג וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה
וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן יְהוָה
לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא
הָאִישׁ הַהוּא: יד וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר

א רְחִיקָא לְכוֹן אוֹ
ן וְיַעְבֵּד פִּסְחָא
יְיָ: יא בְּיַרְחָא
בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא
ין שִׁמְשַׁיָּא יַעְבְּדוּן
ל פַּטִּיר וּמְרָרִין
: יב לָא יַשְׁאֲרוּן
ד צַפְרָא וְגַרְמָא
תְּבְרוּן בֵּהּ כְּכָל
פִּסְחָא יַעְבְּדוּן
יג וְגַבְרָא דְּהוּא
בְּאֹרַח לָא הֲוָה
ע לְמֶעְבַּד פִּסְחָא
י אֱנָשָׁא הַהִיא
אֲרֵי קֻרְבָּנָא
א קָרִיב בִּזְמַנֵּהּ
יְקַבֵּל גַּבְרָא
: יד וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר

ודש השני זבחים כב : על מלוס
פסחים ל לה קטו קכ קידושין נו :
פסחים לה : ועלם לא שם פה :
הפסח יעשו אתו שם לא לה יומא
ט : והאיש אשר הוא טהור פסחים
פט לג : וחדל לעשות הפסח שם לג : ונכרתה הנפש שם לא : חטאו ישא שם כריתות ז :

בעל הטורים

שעל ה"א נקוד כאילו לא נכתב : ועשה פסח לה׳ בחודש השני . לפי שכשמעברים השנה אז אייר במקום ניסן ולפי שבהמשה
יד המן לכך עושים בו פסח יום א׳ : (יג) ובדרך . ד׳ במסרה הכא ואידך וילך בדרך אביו ובדרך אמו ובדרך ירבעם בן נבט ואידך
אים לא עמד וזה הוא ובדרך לא הי׳ וחדל לעשות הפסח שעושה כדרך שעשה ירבעם שהלך בדרך חטאים . שבטל הקרבנות
ות ישראל גם זה שאינו בדרך ומבטל מלעשות הפסח : וחדל . ב׳ במסרה הכא ואידך וחדל לעולם דפסח בכרת וזה
לעולם לעולמו של יובל דהיינו חמשים שנה כדין חייבי כריתות דלא מפקי חמשים : ונכרתה הנפש ההוא . ס"ת אשה לומר לך

רש"י

באכילתו : (יד) וכי יגור אתכם גר ועשה
(פסחים לג . ספרי) יכול כל המתגייר יעשה פסח
חקה אחת וגו׳ אלא כך משמעו וכי יגור אתכם
נת לעשות פסח עם חביריו כחקה וכמשפט יעשה :

בית יהודא

חָמֵץ : (יד) וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח . זָאגְט רש"י
(יָכוֹל כָּל הַמִּתְגַּיֵּיר יַעֲשֶׂה פֶּסַח מִיַּד) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען יֶעדֶער
גוֹי וָוס וֶוערְט אַיוּד זָאל עֶר בַּאלְד מַאכֶן אַקָרְבַּן פֶּסַח (תַּלְמוּד
לוֹמַר חֻקָּה אַחַת) זָאגְט דִי תּוֹרָה אֵיין דִין זָאל זַיין בַּיי אַייךְ
יוּדֶען מִיט דֶעם גֵר צוּזַאמֶען (אֶלָּא כַּךְ מַשְׁמָעוֹ) נָאר אַזוֹי
פָּסוּק (וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר) אוֹיבּ מִיט אַייךְ וֶועט ווֹאוֹינֶען אַגֵר נָאגוֹי וָואס אִיז גֶעוָוארֶען אַיוּד (וּבָא עֵת לַעֲשׂוֹת
חֲבֵרָיו) אוּנ עֶס וֶועט קוּמֶען דִיא צַייט צוּ מַאכֶען אַקָרְבַּן פֶּסַח מִיט יוּדֶען צוּזַאמֶען (כְּחֻקָּתוֹ וּכְמִשְׁפָּטוֹ יַעֲשֶׂה)

שפתי חכמים

ויך סמך זה אדלעיל מיניה . וי"ל דק"ל ל"ל הנקודה ללמד בלאו נקודה נמי יש ללמוד זה מדסמיך דין רחוקה אל דין מי שהיה טמא
ו אלא חוץ לאסקופת העזרה נקרא רחוק ויעשה פסח שני נלמד מהיקשא מהדדי מה טמא אפילו היה בעיר כיון שהוא חוץ לעזרה

פירוש לתורת אלהים

אָדֶער עֶר וֶועט זַיין בְּדֶרֶךְ רְחֹקָה אִין אַוַוייטֶען
יין רש"י) לָכֶם צוּ אַייךְ אוֹ אָדֶער לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ
דוֹרוֹת וְעָשָׂה זָאל עֶר מַאכֶען אַקָרְבַּן פֶּסַח
: (יא) בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אִין דֶעם אַנְדֶערֶן חוֹדֶשׁ
עָשָׂר יוֹם אִין פֶערְצֶעטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ בֵּין
צְווִישֶׁען דִי אָבִינְטֶען יַעֲשׂוּ אֹתוֹ זָאלֶען זֵיי אִים
ל בַּיי מַצּוֹת אוּם גִיזַייעֶרְטֶע קוּכֶען וּמְרוֹרִים
טֶערֶע קְרַייטֶעכְצֶער יֹאכְלֻהוּ זָאלֶען זֵיי אִים
יב) לֹא יַשְׁאִירוּ זֵיי זָאלֶען נִיט לָאזִין פוּן אִים
רְגֶן פְרִיא וְעֶצֶם אוּנ אַבֵּיין זָאלֶן זֵיי אִין אִים
נִיט צוּ בְּרֶעכֶען כְּכָל חוּקַּת הַפֶּסַח אַזוֹ וִוי אַלֶע דִי גֶזֶעץ
פוּן דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ זָאלֶן זֵיי אִים מַאכֶן:
(יג) וְהָאִישׁ אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִיז טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ אוּנ
אִיז נִיט גִיוֶועזֶען אִין וֶועג וְחָדַל אוּנ וֶועט נִיט מַאכֶן
דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ וֶועט פַר שְׁנִיטֶען וֶוערֶען
דָס לַייבּ פוּן אִיר פָאלְק דֶער מֶענְטְשׁ אִיז חַיָּיב כָּרֵת
כִּי קָרְבַּן יְיָ וַוייל עֶר הָאט נִיט מַקְרִיב גִיוֶועזֶען דֶעם
קָרְבַּן פוּן גָאט אִין זַיין צַייט חֶטְאוֹ דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט
לַיידֶען זַיין זִינְד: (יד) וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוּנ אַז עֶס
וֶועט ווֹאוֹינֶען מִיט אַייךְ אַגֵר וָוען אֵיינֶער וֶועט זִיךְ

וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח
וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת
יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ׃ ס
רביעי טו וּבְיוֹם הָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן
כִּסָּה הֶעָנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל
הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן
כְּמַרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר׃ טז כֵּן יִהְיֶה
תָמִיד הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ וּמַרְאֵה־אֵשׁ
לָיְלָה׃ יז וּלְפִי הֵעָלֹת הֶעָנָן מֵעַל

אונקלוס

עֲמְכוֹן גִּיוֹרָא וְיַ...
פִּסְחָא קֳדָם יְיָ כְּ...
פִּסְחָא וּכְדִחְזֵי לֵה...
יַעְבֵּד קְיָמָא חַד...
לְכוֹן וּלְגִיוֹרָא וּלְיַ...
דְאַרְעָא : טו וּבְ...
דְאִתָּקַם יָת מַשְׁכְּנָא
עֲנָנָא יָת מַשְׁכְּ...
לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲ...
וּבְרַמְשָׁא הֲוָה...
מַשְׁכְּנָא כְּחֵזוּ אֶ...
עַד צַפְרָא : טז כֵּן
תְּדִירָא עֲנָנָא חָפֵ...
וְחֵזוּ אֶשָּׁתָא בְּלֵילְ...
יז וּלְפוּם אִסְתַּלָּקוּת...

תו״א וביום הקים את המשכן שבועות טז :

בעל הטורים

אחד החים ואחד האשה בכלל עונשין : (טו) וביום הקים את המשכן. ז׳ פעמים כתיב בירשה כנגד ז׳ משכנות : ובערב. ד׳ הכא ואידך ובערב תאמר מי יתן בקר ומקטירים לה׳ וגו׳ בבקר ובערב . ובערב חתו • לי בקיר ביחזקאל שהיה מתנבא וזהו ובערב חתרתי לי בקיר כשילאו בגולה תאמר מי יתן ערב כשהיא ערב שנאמר בו מקטירים לה׳ בבקר ובערב וכמראה אש (יז) העלות . ב׳ העלות הענן עד העלות הגולה זהו שאמרו ראוין היו שיעשה להם נס כימי עזרא כדרך שנעשה להם כימי משה...

בית יהודא

זאל דר גר מאכן דעם קָרְבַּן פֶּסַח מיט אַלֶע דִינִים גְלַייךְ וִוי אַלֶע יוּדֶען מַאכֶן : (טו) וְהַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדוּת. זָאגְט רש״י מֶען מֵיינְט (הַמִּשְׁכָּן הֶעָשׂוּי לִהְיוֹת אֹהֶל לְלוּחוֹת הָעֵדוּת) דֶר מִשְׁכָּן וָואס עֶר אִיז גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶען עֶר זָאל זַיין אַגֶעצֶעלְט צוּ דִי לוּחוֹת וָואס זֶענֶען אִינְוֶוייניג : וְיִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן.
זָאגְט רש״י מֶען זָאל נִיט טַייטְשֶׁען „יִהְיֶה" עֶר וֶועט זַיין, נָאר (כְּמוֹ) גְלַייךְ וִוי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען (הָיָה עַל) עֶר אִיז שְׁטֶענְדִיג אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן (וְכֵן לָשׁוֹן כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ) אוּנ דִיא גַאנְצֶע פָּרָשָׁה וֶוערְט אַזוֹי גֶעטַייטְשְׁט וְיִהְיוּ, יִסְעוּ , זַייא צִיעֶן : יַחֲנוּ , זַייא רוּעֶן : יִשְׁכּוֹן , עֶר רוּהְטוּ : (יז) הֵעָלוֹת הֶעָנָן. זָאגְט רש״י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶר טַייטְשְׁט (אִסְתַּלָּקוּת) אָפְּגֶעטָאן וֶוערֶען (וְכֵן וְנַעֲלָה הֶעָנָן) אִיז אוֹיךְ דֶערְטַייטְשׁ דֶער וָואלְקֶען וֶועט אָפְּגֶעטָאן וֶוערְ...

רש״י

(טו) המשכן לאהל העדות. המשכן העשוי להי... ללוחות פ העדות : יהיה על המשכן. כמו ... המשכן וכן צ. כל לשון הפרשה : (יז) העלות ... כתרגומו אסתלקות ק וכן ונעלה הענן ולא יתכן...

שפתי חכמים

עושה פסח שני אף מה דכתיב או שהוא בדרך רחוקה אפילו הוא חוץ לעזרה שהוא עושה פסח שני וא״כ קשה ל״ל הנקודה ואפילו מלת רחוקה נמי א״ל לפי מה שפירשתי לעיל . ומתרץ דאתא לאשמועינן הנקודה דאף פסח שני אם היה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטת הפסח לא יעשה פסח שני. ואין להקשות פשיטא מה״ת לחלק . ומתרץ כיון שמלינו דבלא״ה נמי חלוקים הם דהא פסח שני מלה ותמן עמו בבית וכו׳ אם כן ה״א בהא נמי יש לחלק מ״ה באה הנקודה : פ דקשה לרש״י דהא משכן הוא היריעות התחתונות כמו שפרש״י בפ׳ במדבר ואהל הם יריעות עזים אשר עליהם ואיך נאמר המשכן לאהל שמשמעותו שהמשכן הוא צורך אהל לכן פי׳ העשויה לאהל וכו׳ וק״ל . והרא״ם פי׳ הוסיף מלת העשוי קודם מלת לאהל מפני שלמ״ד לאהל מורה על סיבה התכליתית כאלו אמר להיות אהל ובזולת תוספת מלת העשוי היה נראה שהסיבה התכליתית דבקה עם מלת כסה לי׳ כסה הענן את המשכן כדי להיות אהל אבל עם מלת העשוי תהיה התכליתית דבקה עם המשכן שהמשכן עשוי כדי להיות א... להיות הוא פי׳ למ״ד לאהל ומה שהוסיף מלת ללוחו... מפני שהלוחות הם עדות לישראל ולא האהל משא״כ גבי מ... שפירש״י שהוא עדות לישראל וכו׳ מפני שמלת משכן מורה ע... ששוכן בתוכנו משא״כ מלת לאהל. (נח״י) כבר באהרתי היט... תרומה דלפעמים קורא ללוחות העדות ולפעמים קורא להתו... ולפעמים קורא למשכן העדות וע׳ גם ריש פרשת פקודי צ (ג״א) מפני שכל הפרשה מורה על שהוה בכל יום תמיד יהיה תמיד דאין מדרך הל׳ לומר כסה הענן את המשכן ... ואחר כך ובערב יהיה על המשכן ל׳ עתיד שאין זה נמשך ... יהיה לשון עתיד עיין לעיל פ׳ בהלא בפסוק אז ישיר : ק ... עלייה דאם כן ולפי עלות הענן מבע״ל שהוא מבנין הקל ו...

פירוש לתורת אלהים

מְגַיֵּיר זַיין וְעָשָׂה זָאל עֶר מַאכֶן אַקָרְבַּן פֶּסַח צוּ גָאט מִיט אַלֶע יוּדֶען גְלַייךְ וֶוען דִיא צַייט וֶועט קוּמֶען כְּחֻקַּת הַפֶּסַח אַזוֹ וִויא דִי גִיזֶעץ פוּן דֶעם קָרְבַּן פֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ אוּנ אַזוֹ וִויא זַיין גִירֶעכְט כֵּן יַעֲשֶׂה אַזוֹ זָאל דֶר גֵר טָאן חֻקָּה אַחַת אֵיין גִיזֶעץ יִהְיֶה זָאל זַיין לָכֶם צוּ אַייךְ וְלַגֵּר אוּנ צוּ אַגֵר וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ אוּנ צוּ אֵיין אַלְט גִיזֶעסִינֶר פוּן דֶעם לַאנְד : (טו) וּבְיוֹם אוּנ אִין דֶעם טַאג אַז דֶר מִשְׁכָּן אִיז אוֹיף גִישְׁטֶעלְט גְוָוארֶען כִּסָּה הֶעָנָן הָט דֶר וָואלְקֶען בַּדֶעקְט דֶעם מִשְׁכָּן לְאוֹהֶל הָעֵדוּת וָואס דֶער מִשְׁכָּן אִיז גִיוֶוען אַגִיצֶעלְט לְוּחוֹת עֵדוּת וּבָעֶרֶב אוּנ אִין אַלֶע אָבִינְט יִהְיֶה זַיין אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן כְּמַרְאֵה אֵשׁ אַזוֹ וִוי אַגִיזִ... פוּן פַייעֶר עַד בֹּקֶר בִּיז אִין דֶער פְרִי : (טז) אַזוֹ אִיז גִיוֶוען אַלֶע טָאג הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ דֶר עָנָן בַּדֶעקֶען דֶעם מִשְׁכָּן וּמַרְאֵה אוּנ אַגִישְׁטַא... פַייעֶר אִיז גִיוֶוען אַלֶע נֶעכְט אִיבֶּער דֶעם (יז) וּלְפִי אוּנ נָאךְ דֶעם הֵעָלוֹת אַז דֶר עָנָן הָ... אָפּ גִיטָאן פוּן דֶעם אוֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן הָאבֶּן דִ...

דיא

הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכָּן־שָׁם הֶעָנָן שָׁם
יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל־פִּי יְהוָה
יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ
כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הֶעָנָן עַל־
הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ: יט וּבְהַאֲרִיךְ הֶעָנָן
עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא
יִסָּעוּ: כ וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים

דַּיְיָ מַשְׁכְּנָא וּבָתַר
נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אַתְרָא דִּשְׁרֵי תַמָּן
א תַמָּן שָׁרַן בְּנֵי
אֵל: יח עַל מֵימְרָא
נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵימְרָא דַיְיָ שָׁרַן כָּל
דִּי שָׁרֵי עֲנָנָא עַל
כְּנָא שָׁרַן:
בִּי יוֹרְכוּת עֲנָנָא עַל
כְּנָא יוֹמִין סַגִּיאִין
רוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
רַת מֵימְרָא דַיְיָ וְלָא
ין: כ וְאִית דִּי הֲוָה
א יוֹמֵי דִמְנָיָן עַל

על פי ה' יחנו שבת לא עירובין נה:

בעל הטורים

: ובמקום. ב' במסרה הכא ואידך ובמקום גדולים אל תעמוד שלא היו נפנין לא לפניהם ולא לצדדיהם אלא לאחוריהם זהו ובמקום

רש"י

עלות הענן ועלה הענן שאין זה לשון סלוק אלא למוח
ה כמו (מלכים א יח) והנה עב קטנה ככף איש עולה
: (יח) על פי ה' יסעו. שנינו במלאכת המשכן כיון
ישראל נוסעים היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי
הודה כמין קורה תקעו והריעו ותקעו ולא היה מהלך
משה אומר קומה ה' ונסע דגל מחנה יהודה זו ר
י: ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חונים עמוד
מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה
יה נפרש על שמשה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל
אומר ע"פ ה' וביד משה: (כ) ויש. כלו' ופעמים:

בית יהודא

רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לִכְתּוֹב) דֶר פָּסוּק קֶען נִיט שְׁרַייבֶּן וּלְפִי עֲלוֹת הֶעָנָן, וְעָלָה הֶעָנָן (לְפִי שֶׁאֵין זֶה לָשׁוֹן סִלּוּק) וַוייל „עֲלוֹת" אוּנ „וְעָלָה" אִיז נִיט דֶערְטַייטְשׁ אָפְּגֶעטָאן (אֶלָּא לָשׁוֹן צִמּוּחַ וַעֲלִיָּה) נָאר אוֹיפְגֶעוַואקְסֶן, אוֹיפְגֶעגַאנְגֶן (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהִנֵּה עָב קְטַנָּה כְּכַף אִישׁ עוֹלָה מִיָּם) אַקְלֵיינֶער וָואלְקֶן וִוי כַּף אִישׁ גֵייט־אוֹיף פוּן מַעֲרָב זַייט וְדִי בְּרֵייטֶע שְׁטִיקוֹל הַאנְט וָוס מִיט דִי פִינְגֶער, וֶוערְט גֶערוּפֶען כַּף: (יח) וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (שָׁנִינוּ בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן) מִיר הָאבֶּן גֶעלֶערוּנְט אִין דִי בְּרַיְיתָא וָוס שְׁטֵייט דִי אַרְבֶּעט פוּן מִשְׁכָּן (כֵּיוָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִים) וֶוען דִי יוּדֶען הָאבֶּן גֶעצוֹיגֶען (הָיָה עַמּוּד הֶעָנָן מִתְקַפֵּל) הָאט דֶר
[...]קן זִיךְ פַארְוִויקוֹלְט (וְנִמְשַׁךְ עַל גַּבֵּי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין קוֹרָה) אוּנ עֶר הָט זִיךְ גֶעצוֹיגֶען אוֹיף דֶעם שֵׁבֶט יְהוּדָה אַזוֹי וִויא
[...]עק (תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ) הָאט מֶען גֶעבְּלָאזֶען אַתְּקִיעָה אוּנ אַתְּרוּעָה אוּנ אַתְּקִיעָה (וְלֹא הָיָה מְהַלֵּךְ) דִי מַחֲנֶה אִיז
[...]עגַאנְגֶן (עַד שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר קוּמָה ה') בִּיז מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט דִי וֶוערְטֶער קוּמָה ה' נָוִויא עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער פסוק להו.
[...]עם (וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה) הָט גֶעצוֹיגֶען דֶער פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה: וְעַל פִּי ה' יַחֲנוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (כֵּיוָן שֶׁהָיוּ
[...] חוֹנִים) וֶוען דִי יוּדֶען הָאבֶּן גֶערוּהְט (עַמּוּד הֶעָנָן מִתַּמֵּר וְעוֹלֶה) אִיז דֶער וָואלְקֶען גְלַייךְ אוֹיפְגֶעגַאנְגֶן (וְנִמְשַׁךְ עַל גַּבֵּי
[...]הוּדָה כְּמִין סוּכָּה) אוּנ עֶר הָאט זִיךְ גֶעצוֹיגֶען אוֹיף דִיא מַחֲנֵה שֵׁבֶט יְהוּדָה אוּנ עֶר הָט זֵיי בַּאדֶעקְט וִוי אַסוּכָּה (וְלֹא
[...]פָרַשׂ) אוּנ דֶר וָואלְקֶן הָט זִיךְ פוּן זֵיי נִיט אָפְּגֶעשֵׁיידְט (עַד שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר) בִּיז מֹשֶׁה הָאט גֶעזָאגְט דִי וֶוערְטֶער שׁוּבָה
[...]רְבָבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל נָוִויא עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער פסוק לו) (הֲוֵי אוֹמֵר עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה) דָאס מֵיינְט דֶר פָּסוּק יוּדֶען
[...] גֶעצוֹיגֶען אוּנ גֶערוּהְט דוּרְךְ דִי רֵייד פוּן הקב"ה וָוס אִיז גֶעטָאן גֶעוָוארֶען דוּרְךְ מֹשֶׁה: (כ) וְיֵשׁ. זָאגְט רַשִׁ"י

שפתי חכמים

מכנין נפעל: ר והא דאמר לעיל שנינו במלאכת המשכן זה　הכל במשנה במלאכת המשכן עד תקעו והריעו ותקעו אבל מה שאמר

פירוש לתורת אלהים

[...]שְׂרָאֵל גִיצוֹגֶן פוּן דֶעם אָרְט אוּנ זֶענֶען וַוייטֶער
[...]נֶגֶן וּבִמְקוֹם אוּנ אוֹיף דֶעם אָרְט וואו דֶער עָנָן
גִירוּט שָׁם יַחֲנוּ דָארְטִין הָאבֶּן גִירוּט דִי יוּדִין:
עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ גָאטְס צְווּי הָאבֶען דִיא יִשְׂרָאֵל
[...]גֶן אוּנ דוּרְךְ גָאטְס צְווּי הָאבֶּן זֵיי גִרוּט וָוארוּם
[...]ר עָנָן פוּן גָאט הָט אָפּ גִיטָאן פוּן דֶעם מִשְׁכָּן
[...]בְּעֶן זֵיי גִיוואוּסְט אַז מֶען דַארְף אַוֶועק גֵיין פוּן
[...] אָרְט אוּנ דָארְטֶען וִוי דֶער עָנָן פוּן גָאט הָט
[...]ט הָאבֶּן זֵיי גִיוִויסְט אַז מֶען דַארְף דָארְט רוּעֶן

הֵייסְט דָם דוּרְךְ גָאטְס צְווּי: (יט) וּבְהַאֲרִיךְ אוּנ אַז
דֶר עָנָן הָט זִיךְ פַר לֶענְגֶערְט אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן עֶר
הָט זִיךְ פַר זָאמְט אוּנ הָט גִירוּט אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן
יָמִים רַבִּים פִיל טֶעג וְשָׁמְרוּ הָאבֶּן דִי יוּדֶן גִיהִיט אֶת
מִשְׁמֶרֶת יְיָ דָם הִיטוּנְג פוּן גָאט זֵיי הָאבֶּן גְרוּט אַרוּם
דֶעם מִשְׁכָּן וְלֹא יִסָּעוּ אוּנ הָאבֶּן נִיט גִיצוֹגֶן: (כ) וְיֵשׁ
אוּנ עֶס אִיז גִיוֶועןן אַצַייט אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן וָוס דֶר עָנָן
אִיז גִיוֶועןן יָמִים מִסְפָּר וֶוייניג טֶעג אוֹיף דֶעם מִשְׁכָּן
הָאבֶּן דִי יִשְׂרָאֵל דִי עֶטְלִיכֶע טֶעג אוֹיךְ גִירוּט עַל

מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה
יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ׃ כא וְיֵשׁ
אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר
וְנַעֲלָה הֶעָנָן בַּבֹּקֶר וְנָסָעוּ אוֹ יוֹמָם
וָלַיְלָה וְנַעֲלָה הֶעָנָן וְנָסָעוּ׃ כב אוֹ־
יֹמַיִם אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בְּהַאֲרִיךְ
הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יַחֲנוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסָּעוּ וּבְהֵעָלֹתוֹ
יִסָּעוּ׃ כג עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי
יְהוָה יִסָּעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמָרוּ
עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ י א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב עֲשֵׂה לְךָ
שְׁתֵּי חֲצוֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה

מַשְׁכְּנָא עַל מֵימְרָא ד[...]
שָׁרָן וְעַל מֵימְרָא ד[...]
נָטְלִין׃ כא וְאִית דִּי הֲ[...]
עֲנָנָא מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָ[...]
וּמִסְתַּלַּק עֲנָנָא בְּצַפְרָ[...]
וְנָטְלִין אוֹ יְמָם וְלֵי[...]
וּמִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְנָטְלִ[...]
כב אוֹ תְרֵין יוֹמִין [...]
יַרְחָא אוֹ עִדָּן בְּעִ[...]
בְּאוֹרָכוּת עֲנָנָא [...]
מַשְׁכְּנָא לְמִשְׁרֵי עֲלוֹ[...]
שָׁרָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְ[...]
נָטְלִין וּבְאִסְתַּלָּקוּתֵ[...]
נָטְלִין׃ כג עַל מֵימְרָ[...]
דַּיְיָ שָׁרָן וְעַל מֵימְרָא ד[...]
נָטְלִין יָת מַטְּרַת מֵימְרָ[...]
דַּיְיָ נָטְרִין עַל מֵימְרָא ד[...]
בִּידָא דְמֹשֶׁה׃ א וּמַלִּ[...]
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר[...]
ב עֲבֵד לָךְ תַּרְתֵּין חֲצוֹצְ[...]
דִּכְסַף נְגִיד תַּעְבֵּד יָתְ[...]

תו"א עשה לך שתי חלולרת יומא ג ראש [...]
לז מנחות כח עקידה שער [...]
כסף מנחות שם :

בעל הטורים

אשר ישכון שם הענן דהיינו לפניהם או לצדיהם אל תעמוד לעשות שם גדולים : (כג) ביד משה . וסמיך ליה עשה לך שתי חצוצרות [...] שלא היו אלא בידו שבחייו נגנזו : (ב) לך שתי . אותיות שלך שמשלו עשאם : שתי חצוצרות . כנגד אברהם ויעקב שעשו מלחמה בא[...] ונלחמו : כסף ולא זהב שלא להזכיר קול העגל ברעה :

בית יהודא

וכלומר לִפְעָמִים) מען מיינט אמאל פלעגט טרעפן : וְיָמִים מִסְפָּר) . מיינט מען (יָמִים מוּעָטִים) ווייניג טעג : (כב) אוֹ יָמִים) . מיינט מען (שָׁנָה) אַיאָר (כמו) ווי עס שטייט אין פסוק (יָמִים תִּהְיֶה גְאוּלָּתוֹ) אַיאָר וועט זיין די צייט פון אויסלייזונג : (ב) וַעֲשֵׂה לְךָ) . זאלסט מאכן צוויי טרומייטען (שֶׁיִּהְיוּ תּוֹקְעִין לְפָנֶיךָ כְּמֶלֶךְ) מען זאל טרומייטערן פאר דיר ווי פאר אמלך, ווי עס שטייט אין פסוק (וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ) משה איז גע[...] ביי יודען אמלך : וַעֲשֵׂה לְךָ) . מיינט מען (מִשֶּׁלְּךָ) פונדיינע זילבער זאל מען מאכען די טרומייטען : וַעֲשֵׂה לְךָ) . מיי[...] מען (אַתָּה עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְלֹא אַחֵר) נאר דוא מעגסט ניצען מיט דיא טרומייטען ונאר פון דיינעטוועגן זאל [...]

רש"י

ימים מספר . ימים מועטים : (כב) או ימים . שנה [...] (ויקרא כה) ימים תהיה גאולתו : (ב) עשה לך . [...] תוקעין לפניך כמלך ויהי בישורון מלך) : עשה לך [...] משלך (עשה לך אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר) [...]

שפתי חכמים

ולא היה מהלך עד שאמר משה קומה ה' אינו במלאכת המשכן ועל זה אמר זו בספרי ומ"ש אח"כ ונסע דגל מחנה יהודה וגם מה שפי' ע"פ ה' יחנו כיון שהיו וכו' כל זה שנינו הכל במלאכת המשכן : ש ד[...] מעלות חסיב קרא (נח"י) ועיין לעיל כמ"ש בפרשת חיי [...]

פירוש לתורת אלהים

פִּי יְיָ וגו' : (כא) וְיֵשׁ אונ אמאל האט דר ענן גירוט איבר דעם משכן נאר פון אבינט ביז אין דר פריא וְנַעֲלָה אונ דר ענן הט זיך אפ גיטאן אין דר פריא וְנָסָעוּ האבן די ישראל אוועק גיצוגן פון דעם ארט אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה אדר דער ענן הט גירוט אטאג מיט אנאכט וְנַעֲלָה הֶעָנָן אונ דר נאך הט ער זיך אפ גטאן וְנָסָעוּ האבן די ישראל גיצוגן : (כב) אוֹ יֹמַיִם אדער אמאל הט דר ענן גירוט צוויי טעג אדער אחודש אוֹ יָמִים אדער איאר בְּהַאֲרִיךְ ווי פיל דר ענן הט זיך פר זאמט אויף דעם משכן לִשְׁכֹּן עָלָיו ער זאל א[...] אים רוען יַחֲנוּ האבן די ישראל אוך אזו פיל גיר[...] וְלֹא יִסָּעוּ אונ האבען ניט גיצוגען וּבְהֵעָלֹתוֹ אונ[...] ער האט זיך אפ גיטאן יִסָּעוּ האבען דיא ישר[...] גיצוגען : (כג) אֶת מִשְׁמֶרֶת יְיָ דאס היטונג [...] גאט שָׁמָרוּ האבען זייא גיהיט עַל פִּי יְיָ דו[...] גאטס צווי אונ בְּיַד מֹשֶׁה דורך משה [עיין רש"[...] (א) וַיְדַבֵּר יְיָ האט גאט גירעט צו משה אזו[...] זאגן : (ב) עֲשֵׂה לְךָ מאך צו דיר שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת [...]

אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה
וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת: ג וְתָקְעוּ בָּהֵן
וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ד וְאִם־בְּאַחַת יִתְקָעוּ
וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂיאִים רָאשֵׁי אַלְפֵי
יִשְׂרָאֵל: ה וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ
הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה: ו וּתְקַעְתֶּם

אונקלוס

ולך לערעא כנשתא
ולא ית משריתא:
יתקעון בהן ויזדמנון
לך כל כנשתא לתרע
זמנא: ד ואם
א יתקעון ויזדמנון
רברביא רישי
יא דישראל:
ותתקעון יבבתא
ן משריתא דשרן
מא: ו ותתקעון

היו לך שם:ותקעתם ר"ה לד ערכין י:
קעתם תרועה שנית סוכה נג ר"ה לד:

רשב"ם

לך למקרא העדה. לך יהיו החצוצרות לקריאה ולמחנות יהיו צריכין למסע. למסע שם דבר הוא כמו נסיעה: את המחנות. כמו למחנות: (ג) ו.קעו בהן. בשתיהן:

רש"י

א העדה. כשתרלה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם
ם לאסוף אליך תקראם ע"י הצוצרות: ולמסע
מחנות. בשעת סלוק מסעות תתקעו בהם לסימן ת
אתה אומר ע"פ שלשה היו נוסעים ע"פ הקב"ה וע"פ
על פי הצוצרות: מקשה. מהעשת תעשה בהקשת
: (ג) ותקעו בהן. בשתיהן והוא סימן למקרא
סנא' ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד:
אם באחת יתקעו. הוא סימן למקרא הנשיאים
ועדו אליך הנשיאים ואף הן יעידתן א אל פתח אהל
ומגזרה שוה ב הוא בא בספרי: (ה) ותקעתם
ה. סימן מסע המחנות תקיעה תרועה ותקיעה ג כך

בית יהודא

בלאזען מיט די טרומייטען] אבער ניט פאר איין אנדערונס
וועגן: ולמקרא העדה] . הקב"ה האט געזאגט צו משה
(כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם) אז דו וועסט וועלן
רעדען מיט די סנהדרין אדער מיט אנדערע יודען (ותקראם
לאסוף אליך) אונז דו וועסט וועלן זיי רופען צו דיר (תקראם
על ידי חצוצרות) זאלסטו זיי רופען דורך די טרומייטען:
ולמסע את המחנות] . מען מיינט (בשעת סלוק מסעות) ווען דר
וואלקן וועט אפגיטאן ווערן אונז די מחנות וועלן דארפען
ציהען (תתקעו בהן לסימן) זאלט איר בלאזן מיט די טרומייטען
צו אצייכען (ונמצאת אתה אומר) וועסטו גפינען צו זאגן (על פי ג'
היו נוסעים) דורך דרייען האבן די יודען געצוגן (על פי הקב"ה ועל
פי משה ועל פי החצוצרות) דורך הקב"ה , דורך משה , דורך

מייטען: ומקשה]. זאגט רש"י (מהעשת תעשה בהקשת הקורנס) די טרומייטען זאלסטו מאכען פון איין שטיק אויס־
פט מיט אהאמער: (ג) ותקעו בהן]. אונז מען וועט בלאזען מיט זיי (בשתיהן) מיט ביידע טרומייטען (והוא סימן
העדה) וועט דאס זיין אצייכן אז דו רופסט אלע יודען זאלן צו דיר קומען (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ונועדו
העדה אל פתח אהל מועד) עס וועלן זיך פארזאמלען צו דיר אלע יודען צו די טיר פון אהל מועד: (ד) ואם באחת
. אויב מען וועט בלאזן מיט איין טרומייט (הוא סימן מקרא הנשיאים) דס וועט זיין אצייכען אז דו רופסט נאר דיא
(שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ונועדו אליך הנשיאים) די נשיאים וועלען זיך פארזאמלען צו דיר (ואף הן
אל אהל מועד) די נשיאים וועלן זיך אויך פארזאמלען צום אהל מועד (ומגזרה שוה הוא בא) דאס לערנען מיר מיט
שוה: (ה) ותקעתם תרועה] . זאגט רש"י (סימן למסע המחנות) אצייכען ווען די מחנות זאלן אנהייבן ציהען, אז

שפתי חכמים

כב הנערה אתנו ימים: ת בשעת סילוק המחנות . וברוב
גרסינן סילוק המסעות פירוש בשעת סילוק המסעות
שלשה מחנות של כל דגל ודגל ואיך שיהיה הגירסא תיקן
תאמר כשהיו רולים ליסע היו תוקעים בחצוצרות דזה
י מתחלה היה הענן מקפל ואחר כך היה משה אומר קומה
כך היו תוקעים לכן פי' בשעת סילוק המחנות שהיו מכינים
את עצמן ליסע לא היו נוסעים עד שתקעו בחצוצרות: א דהל"ל
נתלקו עדה ונשיאים בב' דברים . והא דצריך לפרש זה משום דק"ל
דבקרא כתיב ונועדו אליך וגו' ולא פירש לאיזה מקום שיהיו יתועדו
יחד . ל"פ ואף וכו' דמלתא דפשיטא הוא דנועדו נועדו לג"ש: ב כתיב
הכא ונועדו וגבי עדה כתיב ונועדו מה להלן פתח אהל מועד אף
כאן פתח אהל מועד: ג דכתיב ותקעתם תרועה משמע תקיעה

פירוש לתורת אלהים

ילבערני טרומייטן מקשה גהאמערט תעשה
אלסטו זיי מאכען זיי זאלן זיין אום געשלאגען
יין שטיק והיו לך אונז זיי זאלען זיין צו דיר
העדה צוא רופען דיא עדה [עיין רש"י]
את המחנות אונז מאכען ציהען די מחנות [עיין רש"י]:
קעו בהן אונז אז מען וועט בלאזין מיט ביידע
רות איין תקיעה זאל דס זיין אסימן אז מען
צו נויף די עדה ונועדו אליך זאלן זיי זיך צו
מלען גאר די עדה צו דער טיר פון דעם
מועד: (ד) ואם באחת יתקעו אונז אז זיי וועלן
בלאזין איין תקיעה מיט איין טרומייט זאל דאס
זיין אסימן אז מען רופט צו נוף די נשיאים ונועדו
אונז זיי זאלן זיך צו דיר איין זאמלען הנשיאים דיא
הארין ראשי די עלצטע ווס האבן צו באפעלן איבר
די טויזנטער פון די ישראל: (ה) ותקעתם אונז איר
זאלט בלאזין מיט ביידע חצוצרות תרועה א' א' וגג
אז מען וועט בלאזין איין תקיעה תרועה תקיעה
זאל דס זיין אסימן אז די ישראל זאלן אוועק ציען
פון דעם ארט ווס זיי האבען גירוט ונסעו אונז זייא
זאלן ציהען המחנות די שארן החונים ווס רוען אויף

תרועה שנית ונסעו המחנות
החנים תימנה תרועה יתקעו
למסעיהם: ז ובהקהיל את־הקהל
תתקעו ולא תריעו: ח ובני אהרן
הכהנים יתקעו בחצצרות והיו
לכם לחקת עולם לדרתיכם: ט וכי־

יבבתא תנינות ויט...
משריתא דשרן דרו...
יבבא יתקעון למטלני...
ז ובמכנש ית קה...
תתקעון ולא תיבב...
ח ובני אהרן כה...
יתקעון בחצוצר...
ויהון לכון לקים ...
לדריכון: ט וארי תי...

רנו"א תרועה יתקעו הוכה שם ערכ...
ובהקהיל את הקהל סוכה ...
השנה לד ערכין י: ובני אהרן סוכ...

בעל הטורים

(ח) לדורותיכם. וכי תבאו מלחמה. רמז למלחמת גוג העתידה שתבא לימות המשיח.

רש"י

הוא נדרש בספרי מן המקראות היתרים (ר"ה ...
(ז) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר ד...
לך למקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה ...
בשני כהנים ובשתיהן שנא' ותקעו בהן וגו' אף מסע ה...
בשתיהם היכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותו...
מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע ומעתה אין חילו...
מקרא העדה למסע את המחנות ת"ל ובהקהיל את הק...
לומר שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאי...
סימן לשלשתם מקרא העדה בשתים ושל נשיאים באחת ...
אין בהם תרועה ומסע המחנות בשתים ע"י תרועה ות...
(ח) ובני אהרן יתקעו. במקראות ובמסעות ה...

בית יהודא

מען האט געבלאזן אתקיעה אונ אתרועה אונ אתקיעה (כך
היא נדרש בספרי מן המקראות היתרים) אזו ווערט געלערנט
אין ספרי פון די איבעריגע פסוקים: (ז) ובהקהיל את הקהל
וגו'. זאגט רש"י (לפי שהוא אומר) ווייל דער פסוק זאגט
(והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות) די טרומייטן זאלן
זיין צו דיר צום רופן די עדה אונ צו מאכן ציהען די מחנות
(מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהם) אזו ווי צום
רופען די עדה האבן געבלאזן צוויי כהנים מיט דיא צווייא
טרומייטן (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ותקעו בהן) דיא
כהנים זאלן בלאזן מיט ביידע טרומייטן (אף מסע המחנות
בשתיהם) צו מאכן ציהען די מחנות האט מען אויך געדארפט
בלאזן מיט ביידע טרומייטען (יכול) איך וואלט מיינען (מה
מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע) אזו ווי צו מאכן ציהען דיא מחנות האט מען געבלאזן אתקיעה אונ אתרועה אונ א...
(אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע) אזו ווען מען האט געבלאזן צו רופן די עדה האט מען אויך געבלאזען אתקיעה אונ א...
אונ אתקיעה (ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות) איז איצט גלייך דם בלאזן צו רופן די עדה
בלאזן צו מאכן ציהען די מחנות (תלמוד לומר ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו) זאגט דר פסוק ווען מען וועט ב...
פארזאמלען דיא יודן זאל מען בלאזן אתקיעה ניט אתרועה (לומר שאין תרועה למקרא העדה) צו זאגען ווען מע...
געבלאזן צו רופן אלע יודן האט מען ניט געבלאזן אתרועה (והוא הדין לנשיאים) אונ ווען מען האט געבלאזען צו רופן די נ...
האט מען אויך ניט געבלאזען אתרועה (הרי סימן לשלשתם) איז אצייכן צו אלע דריי זאכן (מקרא העדה בשתים) צו ר...
עדה האט מען געבלאזען מיט ביידע טרומייטען (ושל נשיאים באחת) אז מען האט געדארפט רופן די נשיאים אליין הא...
געבלאזען מיט איין טרומייט (זו וזו אין בהם תרועה) ווען מען האט געבלאזן צו רופן אלע יודן אונ ווען מען האט ג...
צו רופן די נשיאים אליין, האט מען געבלאזן נאר אתקיעה, ניט אתרועה (ומסע המחנות) אונ צו מאכען ציהען די מ...
(בשתים) האט מען געבלאזען מיט ביידע טרומייטן (על ידי תרועה ותקיעה) אתרועה אונ אתקיעה: (ח) ובני אהרן יתקע...
קינדר פון אהרן זאלען בלאזען מיט די טרומייטן (במקראות ובמסעות הללו) צום רופן די עדה, אונ צום ציהען די מ...

שפתי חכמים

ואחר כך תרועה וכתיב תרועה יתקעו משמע תרועה ואחר כך תקיעה הא כיצד אלא תקיעה ותרועה ותקיעה. ואין להקשות דלמה לי שתי תרועות באמצע דלא מצינו שתי תרועות זה אחר זה. דהא דכתיב שני פעמים תרועה אחד צריך לג"ש מיום הכפורים וכל ג"ש צריך להיות מופנה: ד דקשה לרש"י חדא הא כתיב לעיל ונועדו וגו' ועוד נהיכא תיתי תקיעה תרועה ותקיעה דלר ... תתקעו ולא תריעו. ומתרץ לפי שהוא אומר והיו לך וגו': ה ... והוקשו להדדי ה"א מה מסע המחנות וכו' לכך איצטריך למי...

פירוש לתורת אלהים

מזרח זייט: (ו) ותקעתם אונ איר זאלט בלאזן מיט
ביידע חצוצרות תרועה שנית דאס אנדערי מאהל
תקיעה תרועה תקיעה ונסעו אונ זייא זאלען ציהן
המחנות די מחנות וואס רוען אויף דרום זייט. נאר
עס שטייט דאך אין די פסוקים אז סיי צו מקרא
העדה אונ סיי צו די מסעות זאל מען אלץ בלאזן
מיט ביידע חצוצרות. ווי אזו וועט מען וויסן ווען
מען בלאזט צו מקרא העדה אונ ווען מען בלאזט
פון ציהן וועגן זאגט דער פסוק תרועה יתקעו איין
תרועה זאל מען בלאזן למסעיהם צו ציהונג פון
מסעות וועגן זאל מען בלאזן איין תקיעה ...
תקיעה: (ז) ובהקהיל אונ אז מען דארף דם ק...
נוף זאמלן תתקעו זאלט איר בלאזן איין ת...
אליין מיט ביידע חצוצרות ולא תריעו אבער א...
זאלט איר ניט בלאזן אבער אז מען דארן ...
רופן די נשיאים זאל מען נאר בלאזן אתקיע...
איין טרומייט אונ ווער זאל בלאזן זאגט דער ...
(ח) ובני אהרן אונ די קינדר פון אהרן הכהני...
כהנים יתקעו בחצוצרות זאלען זיי בלאזען מי...
חצוצרות והיו לכם אונ זיי זאלן זיין צו אייך ...

תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם׃ י וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה

תו"א בהרלכם על הלר ס' כזוהר פרשת ויקהל : ובראשי ראש השנה כה כה : ותקעתם שם לד זבחים כח ערכין ג יג : והיו לכם לזכרון ראש השנה לב : אני ה' שם :

אונקלוס

קְרָבָא בְּאַרְעֲכוֹן
...יקֵי דִמְעִיקִין לְכוֹן
...ן בַּחֲצוֹצְרָתָא
דוּכְרָנֵיכוֹן לְטָבָא
יְיָ אֱלָהָכוֹן
...קוּן מִסַּנְאֵיכוֹן׃
...וֹם חֶדְוַתְכוֹן
...דֵיכוֹן וּבְרֵישֵׁי
...ן וְתִתְקְעוּן
...רָתָא עַל עֲלָוָתְכוֹן
...נִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן
לְכוֹן לְדוּכְרָנָא
אֱלָהָכוֹן אֲנָא יְיָ

בעל הטורים

...מלחמה. בגימ' במלחמות גוג :
...ות אבות סוכות האבות עומד
...והרעותם בתלולרות. כל שם רוע התרועה הארץ תרועם בשבט ברזל : (י) שמחתכם. בגימ' גם ביום השבת : ובמועדיכם . מלא
וי"ו כנגד פסח עצרת ראש השנה יה"כ סוכות שמיני עצרת :

רש"י

עלתיכם . (ספרי ערכין יא) בקרבן לבור ו...
...דבר : אני ה' אלהיכם . מכאן למדנו מלכיות ...
...נות ושופרות שנא' ותקעתם הרי שופרות לזכרון ...

בית יהודא

(י) וְעַל עוֹלוֹתֵיכֶם . זָאגְט רש"י (בְּקָרְבַּן צִבּוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶר פָּסוּק שְׁמוּסְט וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּן פַר אַלֶע יוּדִינְם וֶועגְען זָאל מֶען טְרוּמֵייטֶערֶן : (אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם) . אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט , זָאגְט רש"י (מִכָּאן לָמַדְנוּ מַלְכֻיּוֹת עִם זִכְרוֹנוֹת) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר מֶען זָאל זָאגֶן פְּסוּקִים מַלְכֻיּוֹת מִיט דִי פְּסוּקִים זִכְרוֹנוֹת אוּנ שׁוֹפְרוֹת (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט (וּתְקַעְתֶּם לְזִכָּרוֹן אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם) וּתְקַעְתֶּם אִיר זָאלְט בְּלָאזֶן, אִיז שׁוֹפְרוֹת, לְזִכָּרוֹן צוּ אַיין גֶדֵיינְקֶען, אִיז זִכְרוֹנוֹת ,

שפתי חכמים

על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם והיקש שלמים לעולה קדשי קדשים היא ושלמים נמקלתן ק"ק ומקלתן קדשים קלים לבור הם ק"ק ושלמי יחיד קדשים קלים הם לכך הוקש שלמים לעולה מה עולה אינה אלא ק"ק אף שלמים אינו אלא קדשי קדשים דהיינו שלמי לבור והדר ילפי' עולה משלמים מה שלמים שהוא קדשי קדשים הוא קרבן לבור דאי אתה מולא קדשי קדשים בשלמים

פירוש לתורת אלהים

...אַגִיזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּא אַייעֶרֶע ...(ט) וְכִי תָבֹאוּ אוּנ אַז אִיר וֶועט קוּמֶען אִין דֶר בְּאַרְצְכֶם אִין אַייעֶר לַאנְד עַל אוֹיף הַצַּר דֶעם ...גֶר הַצּוֹרֵר אֶתְכֶם דֶער וָואס בַּאלֵיידִיגְט אַייךְ ...וְאלְט אִיר שַׁאלֶען בַּחֲצוֹצְרוֹת מִיט דִי טְרוּמֵייטֶען אוּנ אִיר וֶועט וִוערֶען גִידַאכְט פַאר אַייעֶר ...שַׁעְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט וֶוערֶען גִיהָאלְפֶען פוּן ... פַיינְט : (י) וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם אוּנ אִין דֶעם ...ן אַייעֶר פְרֵייד וּבְמוֹעֲדֵיכֶם אוּנ אִין אַייעֶרֶע ...בִים וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם אוּנ אִין אַייעֶרֶע רָאשֵׁי ... וּתְקַעְתֶּם זָאלְט אִיר בְּלָאזֶן מִיט דִי טְרוּמֵייטֶען ...יכֶם בַּייא אַייעֶרֶע עוֹלוֹת וְעַל זִבְחֵי אוּנ אַייעֶר ...נְג פוּן שְׁלָמִים וְהָיוּ אוּנ דָס זָאל זַיין צוּ אַייךְ ...דֶערְשְׁרֶעקֶען דֶעם שָׂטָן אִין הִימֶעל, דֶרִיבֶּר זָאגְט דֶער

ליקוטי יוסף

(ט י) וְכִי תָבֹאוּ מִלְחָמָה וגו' וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וגו'. מִיר דַארְפֶען פַארְשְׁטֵייען פַר וָוס בַּי דֶ׳ מִלְחָמָה שְׁטֵייט וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם, אִיר וֶועט דֶערְמַאנְט וֶוערֶען פַר הקב"ה, וֶועט דִיא דֶערְמַאנוּנְג זַיין נָאר אִין הִימֶעל, אוּנ בַּיי דִי שִׂמְחוֹת שְׁטֵייט וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם, וֶועט דִי דֶערְמַאנוּנְג זַיין פַר יוּדֶען אוּנ אִין הִימֶעל, נָאר דֶר פָּסוּק זָאגְט הַיִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ, קֶען דָאס זַיין אִין אַ שטאט זָאל גֶעבְּלָאזֶען וֶוערֶען מִיט אַשׁוֹפָר אוּנ דֶם פָאלְק זָאל נִ- שְׁרֶעקִין ? אִיז דֶר בַּאטֵייט אַז דִי שְׁטִימְמֶע פוּן אַשׁוֹפָר זָאל בַּשְׁרֶעקִין, אַז דִי יוּדֶען וֶוערֶען דֶערְשְׁרָאקֶען אוּנ טוּהֶען תְּשׁוּבָה וֶוערְט דֶר שָׂטָן אִין הִימֶעל אוֹיךְ דֶערְשְׁרָאקֶען, אוּנ מַסְרַח נִיט אוֹיף דִי יוּדֶען פַר הקב"ה, אָבֶּער וֶוען דִי יוּדֶען וֶוערֶען נִיט דֶערְשְׁרָאקֶען, אוּנ טוּהֶען נִיט תְּשׁוּבָה וֶוערְט דֶר שָׂטָן אִין הִימֶעל אוֹיךְ נִיט דֶערְשְׁרָאקֶען, אוּנ מַסְרַח וַוייטֶער, אוּנ וֶוען יוּדֶען גֵייעֶן צוּ אַמִלְחָמָה דַארְפֶען זֵיי נִיט דֶר שׁוֹפָר זָאל זֵיי דֶערְשְׁרֶעקִין צוּ טָאהְן תְּשׁוּבָה, וָוארוּם דִי שְׁרֶעק פוּן דִי מִלְחָמָה אַלֵיין דֶערְוֶועקְט זֵיי צוּ טָאהְן תְּשׁוּבָה, מֶען דַארְף נָאר דֶעם ...ער פָּסוּק אַז אִיר וֶועט גֵיין צוּ אַמִלְחָמָה זָאלְט אִיר בְּלָאזֶען מִיט

מצות השם

...תְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת וגו' דאס אִיז דִי מִצְוָה וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גֶוועֶן קָרְבָּנוֹת אִין בֵּית ...אוּם יוֹם טוֹב אָבֶּר רֹאשׁ חוֹדֶשׁ הָט מֶען גִבְּלָאזֶן מִיט ...ן דָאס עִנְיָן פוּן דֶיזֶר מִצְוָה שְׁרַייבֶּן אוּנזֶערֶע הֵייליגֶע ...וארוּם וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גוֶועֶן אַיין קָרְבָּן הָאט ...וּט מְכַוֵּון זַיין אַלֶע מַחְשָׁבוֹת צוּא גָאט אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז פַאר טוּפְט אִין דִיא תַּאֲווֹת פוּן דֶעם פַאסְקִינִים גוּף קֶען עֶר נִיט אַזוֹיא גֶעךְ מְצָרֵף זַיין זַיינֶע מַחְשָׁבוֹת צוּא גָאט דוּרְךְ דֶעם הָאט אוּנְז דִי תּוֹרָה גְהֵייסֶען בְּלָאזֶען מִיט טְרוּמֵייטֶען אוּנ דִיא קוֹלוֹת דֶער וֶועקֶען דֶעם מֶענְטְשׁ עֶר זָאל תְּשׁוּבָה טָאן צוּא גָאט אוּנ בַּאהֶעפְטֶען זַיינֶע מַחְשָׁבוֹת אָן גָאט :

אֱלֹהֵיכֶם׃ פ חמישי יא וַיְהִי בַּשָּׁנָה
הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים
בַּחֹדֶשׁ נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן
הָעֵדֻת׃ יב וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינָי וַיִּשְׁכֹּן
הֶעָנָן בְּמִדְבַּר פָּארָן׃ יג וַיִּסְעוּ
בָּרִאשֹׁנָה עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃
יד וַיִּסַּע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־יְהוּדָה
בָּרִאשֹׁנָה לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ
נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ טו וְעַל־צְבָא

אונקלוס

אֱלָהָכוֹן׃ יא וַהֲוָה בְּשַׁ
תִּנְיֵתָא בְּיַרְחָא תִנְ
בְּעֶשְׂרִין לְיַרְחָא אִסְתְּ
עֲנָנָא מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּ
דְסַהֲדוּתָא׃ יב וּנְטָלוּ
יִשְׂרָאֵל לְמַטְלָנֵיה
מִמַּדְבְּרָא דְסִינָי וּשְׁ
עֲנָנָא בְּמַדְבְּרָא דְפָא
יג וּנְטָלוּ בְּקַדְמֵיתָא
מֵימְרָא דַיְיָ בְּ
דְמֹשֶׁה׃ יד וּנְטַל
מַשְׁרִית בְּנֵי יְהוּ
בְּקַדְמֵיתָא לְחֵילֵיהוֹן
חֵילֵיהּ נַחְשׁוֹן
עַמִּינָדָב׃ טו וְעַל חֵ

תו"א ויהי בשנה שם ג תענית כט: פארן שבת פט: .

בעל הטורים

(יד) ויסע דגל מחנה בני יהודה. בכולם כתיב ונסע וביהודה כתיב ויסע חסר נו' שכל מ' שנה שהיו במדבר היו עצמותיו בארון כאילו לא

בית יהודא

(אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם זו מַלְכִיּוֹת) אִיז מַלְכִיּוֹת׃ (יא) וּבַחוֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי. זָאגט רש"י (נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר) דֶער פָּסוּק זָאגט אוּנְז (שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ חָסֵר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בְּחוֹרֵב) צְוֶועלְף חֳדָשִׁים וְוייניגֶער צֶעהְן טֶעג זֶענֶען דִי יוּדֶן גִשְׁטַאנֶען גֶעבֶּן בַּארְג סִינַי (שֶׁהֲרֵי בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן חָנוּ שָׁם) וָוארוּם רֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן זֶענֶען יוּדֶן גֶעקוּמֶן צוּם בַּארְג סִינַי אוּנ הָאבֶּן דָארְטֶען גֶערוּהְט (וְלֹא נָסְעוּ עַד עֶשְׂרִים בְּאִיָּיר לַשָּׁנָה הַבָּאָה) אוּנ זַייא צְוָואנְצִיג טֶעג אִין אִיָּיר׃ (יב) וּלְמַסְעֵיהֶם. זָאגְט רש"י (כְּמִשְׁפַּט הַמְּפוֹרָשׁ לְמַסַּע דִּגְלֵיהֶם) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּרִיעֶ פְּסוּקִים וְוִי דִי שְׁבָטִים מִיט דִי פָאנֶן זָאלֶען צִיהֶען (מִי רִאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן) וֶועלְכֶער שֵׁבֶט זָאל זַיין דֶער עֶרְשְׁטֶער אוּנ וֶועלְכֶער שֵׁבֶט זָאל זַיין דֶער לֶעצְטֶער׃ וּבְמִדְבַּר פָּארָן. זָאגְט רש"י (קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה בְּמִדְבַּר פָּארָן הָיָה) דֶער אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲ

רש"י

הרי זכרונות ז אני ה' אלהיכם זו מלכיות וכו': (יא) ב
השני. נמלאת אתה אומר שנים עשר חודש ה
ימים עשו בחורב שהרי בראש חודש סיון חנו שם
נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה: (יב) למסע
כמשפט המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי א
במדבר פארן. קברות התאוה במדבר פארן ה

שפתי חכמים

אלא כקרבן לבור אף עולה מדבר בקרבן לבור : ז דהיינו סופרות וזכרונות: ח כמ"ש בפ' יתרו : ט ספרי ממדבר פארן סק

ליקוטי יוסף

חֲצוֹצְרוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, נִיט וֶועגֶען אַייך צוּ דֶערְמַאנֶען צוּ תְּשׁוּבָה, וֶוענְן תְּשׁוּבָה וֶועט אַייך דִי מִלְחָמָה דֶערְמַאנֶען, וָוארוּם אִיר וֵוייסְט שֶׁקֶר הַסּוּס לִתְשׁוּעָה, עֶס אִיז פַאלְשׁ דָס פַארְזִיכֶערוּנְג אַז מִיט פִיל פֶערְד וֶועט מֶען אַיין נֶעמֶן אַמִּלְחָמָה, וּבְרֹב חֵילוֹ לֹא יְמַלֵּט, אוּנ מִיט פִיל זֶעלְנֶער וֶוערְט מֶען אוֹיךְ נִיט גֶערֶעטֶעט פוּן אַמִּלְחָמָה, הִנֵּה עֵין ה׳ אֶל יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ, הקב"ה זֶעהְט נָאר דִי פְרוּמְקֵייט פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן אוּנ אִיב זֵיי פַארְזִיכֶערֶן זִיךְ נָאר אוֹיף דֶעם חֶסֶד פוּן הקב"ה. מֶען דַארְף נָאר דֶעם שׁוֹפָר וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, אִיר זָאלְט דֶערְמַאנְט וֶוערֶן פַאר הקב"ה, דֶער שָׂטָן זָאל דֶערְשְׁרָאקֶען וֶוערֶען וֶועט עֶר נִיט מְסַרֵין אוֹיף אַייךְ פַאר הקב"ה, וֶועט אִיר גֶעווינֶען דִי מִלְחָמָה. אָבֶּער וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וגו׳, וֶוען עֶס אִיז אַשִּׂמְחָה אִיז דַאמָאלְס דֶער מֶענְטְשׁ אַבִּיסֶעל דֶערְוַוייטֶערְט פוּן הקב"ה, דַארְף מֶען דַאמָאלְס בְּלָאזֶען שׁוֹפָר פַאר בֵּיידוּנְגֶס וֶועגֶן, דָס עֶרְשְׁטֶע וְהָיָה לָכֶם לְזִכָּרוֹן, וֶועט דֶער שׁוֹפָר אַייךְ דֶערְמַאנֶען אִיר זָאלְט טָאהְן תְּשׁוּבָה, נָאכְדֶעם וֶועט זַיין לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, וֶועט אִיר דֶערְמַאנְט וֶוערֶן צוּ גוּטֶן פַאר הקב"ה וַוייל דֶער שָׂטָן וֶועט אִין הִימֶעל אוֹיךְ דֶערְשְׁרָאקֶען וֶוערֶען׃

פירוש לתורת אלהים

צוּ אַגִידֶעכֶענֶשׁ דֶר מִיט וֶועט אִיר וֶוערֶן גִידֶ
פַר אַייעֶר גָאט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַייעֶר
(עיין רש"י)׃ (יא) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גִיוֶוען בַּשָּׁנָה
אִין אַנְדֶרִין יָאר וָוס דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶן אַרוּס גֶ
פוּן מִצְרַיִם בַּחוֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אִין דֶעם אַנְדֶרִין
בְּעֶשְׂרִים בַּחוֹדֶשׁ אִין צְוַואנְצִיג טָאג אִין
נַעֲלָה אִיז אַפּ גִיטָאן גִיוָוארֶען דֶער עָנָן פוּן
מִשְׁכַּן הָעֵדוּת׃ (יב) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ דִיא
הָאבֶּען גִיצוֹגֶען לְמַסְעֵיהֶם צוּ זַייעֶר צִיהוּנְג [ש
מִמִּדְבַּר זֵיי הָאבֶּן גִיצוֹגֶן פוּן דֶר מִדְבַּר סִינַי א
עָנָן הָאט גִירוּט אִין מִדְבַּר פָּארָן׃ (יג) וַיִּסְ
זֵיי הָאבֶּן גִיצוֹגֶן בָּרִאשֹׁנָה צוּם עֶרְשְׁטֶן מָאל עַ
דוּרְךְ גָאטְס צְווּי בְּיַד דוּרְךְ מֹשֶׁה׃ (יד) וַיִּסַּע א
הָט גִצוֹגֶן דֶגֶל דִי פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה בָּרִאשֹׁ
עֶרְשְׁטֶן לְצִבְאוֹתָם צוּ זַייעֶר הֶערְשַׁאפְט וְעַל צְבָ

אִיבֶּר זַיין הֶערְשַׁאפְט הָט גִיהַאט צוּ בַּאפֶעלֶן נַחְשׁוֹן עֶר אִיז גִוֶוען דֶער זוּן פוּן עַמִּינָדָב׃ (יז) וְהוּ

מַטֵּה בְּנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃
טז וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב
בֶּן־חֵלֹן׃ יז וְהוּרַד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ
בְנֵי־גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן׃
יח וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצִבְאֹתָם
וְעַל־צְבָאוֹ אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃
יט וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃ כ וְעַל־צְבָא
מַטֵּה בְנֵי־גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃
כא וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ
וְהֵקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בֹּאָם׃

אונקלוס

...א דִבְנֵי יִשָּׂשכָר
... בַּר צוּעָר׃ טז וְעַל
...שִׁבְטָא דִבְנֵי זְבוּלֻן
... בַּר חֵילוֹן׃
...תְפָּרֵק מַשְׁכְּנָא
... בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי
... נָטְלֵי מַשְׁכְּנָא׃
...ל טְקַס מַשְׁרִית
... לְחֵילֵיהוֹן וְעַל
... אֱלִיצוּר בַּר
...ר׃ יט וְעַל חֵילָא
...א דִבְנֵי שִׁמְעוֹן
...אֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃
...ילָא דְשִׁבְטָא דִבְנֵי
...יָסָף בַּר דְעוּאֵל׃
...לִין בְּנֵי קְהָת נָטְלֵי
...א וּמְקִימִין יָת
...א עַד מֵיתֵיהוֹן׃

...סעו הקהתים עירובין כ שבועות טז
...ות לח׃

רש״י

...ממסע י זה׃ (יז) והורד המשכן. כיון שנוסע
...ה נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה
...ון שנא׳ (במדבר ד) ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה
...ן וב׳י מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות
...כלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין
...טות עד שנסע דגל מחנה ראובן ואח״כ ונסעו
...׃ (כא) נשאי המקדש. נושאי דברים
...ס׃ והקימו את המשכן. בני גרשון ובני
...שהיו קודמים להם מסע שני דגלים ל היו מקימין

בית יהודא

גִיוֶועְן אִין מִדְבַּר פָּארָן (וְשָׁם חָנוּ מִמַּסַּע זֶה) דָארְטְן הָאבְּן יוּדְן גְערוּהְט פוּן דִי עֶרְשְׁטֶע צִיהוּנְג׃ (יז) וְהוּרַד הַמִּשְׁכָּן]. זָאגְט רַשׁ״י (כֵּיוָן שֶׁנּוֹסֵעַ דֶגֶל יְהוּדָה) בַּאלְד וִוי דֶר פָאן פוּן יְהוּדָה הָט גֶעצוֹגֶן (נִכְנְסוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו וּפֵרְקוּ אֶת הַפָּרוֹכֶת) זֶענֶען רֵיינְ־גֶעגַאנְגֶן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אִין מִשְׁכָּן אוּנ הָאבֶּן אַרָאפְּ־גְנוּמֶן דֶעם פָּרוֹכֶת (וְכִסּוּ בָהּ אֶת הָאָרוֹן) אוּנ זֵיי הָאבִּין בַּדֶעקְט מִיט דֶעם פָּרוֹכֶת דֶעם אָרוֹן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בִּנְסֹעַ הַמַּחֲנֶה) וֶוען דִי מַחֲנֶה הָט אָנְגֶעהוֹבְּן גֵיין אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶן אִין מִשְׁכָּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ הָאבֶּן מִיט דֶעם פָּרוֹכֶת בַּדֶעקְט דֶעם אָרוֹן (וּבְנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי ... קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי (פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בָּעֲגָלוֹת) הָאבֶּען צוּנוֹיפְגֶענוּמֶען דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ ...ם גֶעלֵייגְט אוֹיף דִי פוּרֶען (וְהָאָרוֹן וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת) דֶר אָרוֹן מִיט אַלֶע הֵיילִיגֶע כֵּלִים וָוס דִי קִינְדֶער ... הָאבְּן גֶדַארְפְט טְרָאגְן (עוֹמְדִין מְכוּסִּין) זֶענֶן גְשְׁטַאנֶען בַּדֶעקְט (וּנְתוּנִין עַל הַמּוֹטוֹת) אוּנ זֶענֶן גִיוֶוען גֶעגֶעבֶּן אוֹיף דִיא ...ם (עַד שֶׁנָּסַע דֶגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן) בִּיז דִיא מַחֲנֶה רְאוּבֵן הָאבְּן גֶעצוֹגֶן (וְאַחַר כָּךְ וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים) נָאכְדֶעם הָאבֶּן גֶעצוֹגֶן ...ים׃ (כא) נ׳וֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ. מֵיינְט מֶען (נוֹשְׂאֵי דְבָרִים הַמְקוּדָשִׁים) זֵיי הָאבֶּן גְטְרָאגֶען דִי הֵיילִיגֶע זַאכֶן׃ וְהֵקִימוּ אֶת ... זֵיי הָאבֶען אוֹיפְגֶשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן. זָאגְט רַשׁ״י (בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי) דִי קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן ...הָיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מַסַּע שְׁנֵי דְגָלִים) וָוס זֶענֶען גִיוֶוען פְרִיעֶר פַאר דִי קְהָתִים מִיט צְוֵויי פָאנֶען (מִיט צְוֵויי מַחֲנוֹת)

שפתי חכמים

...תליה נסעו לחצרות ואחר כך כתיב ואחר נסעו העם
...יחנו במדבר פארן הא כבר היו במדבר פארן דהיינו
...תאוה כמ״ש הכא. וע״ז פי׳ קברות התאוה במדבר פארן
...מדבר פארן היה גבול גדול וים בו מקום שנקרא קברות
...חצרות והכל היה במדבר פארן ולבסוף באו לסוף גבול מדבר
... שנאמר בסוף הפרשה ויחנו במדבר פארן׃ י שלא תטעה
...סע שני כמו מקברות התאוה לפי שמצינו שקראו למקום
...״פ ממסע זה׃ כ פי׳ מקרא קצר הוא כלו׳ והקימו המקימים
או והקימו לבק עם בני גרשון ובני מררי הנזכרים למעלה שלא
יתכן לומר והקימו הקהתים עד בואם של בני גרשון ומררי והוסיף
לומר כשהיה הענן שוכן וסימן החנייה וכו׳ שבזולת זה היה נראה שבני
גרשון ומררי שנסעו קודם נסיעת המחנות חנו במקום הנראה להם וא״א
זה שהרי כתיב על פי ה׳ יחנו ופירוש עד בואם טרם בואם כי הכוונה
במאמר זה אינו אלא לומר שבעת בואם היה המשכן על מכונו והיו
מכניסין בו תיכף הארון וכל כלי הקודש׃ ל פי׳ כי בני גרשון ובני
מררי היו נוסעים קודם נסיעת המחנות. והא דכתיב ויסע דגל

פירוש לתורת אלהים

...וָוארֶען צוּ נוּף גִילֵייגְט דֶר מִשְׁכָּן [פּיון רש״י] אַוֶועק גְצוֹגֶן הָאבֶּן דֶר נָאךְ גְצוֹגֶן דִי בְּנֵי קְהָת נוֹשְׂאֵי
...הָאבֶּען אַוֶועק גִיצוֹגֶן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אוּנ בְּנֵי דִי וָוס הָאבֶּן גְטְרָאגֶן דִיא הֵיילִיגֶע זַאכֶן דֶעם אָרוֹן
...שְׂאֵי דִי וָוס הָאבֶּן גְטְרָאגֶן דֶעם מִשְׁכָּן [ט׳ רש״י]׃ מִיט דֶעם שֻׁלְחָן אוּנ דִי מְנוֹרָה אוּנ דִי מִזְבְּחוֹת מִיט
...סְעוּ הַקְּהָתִים אוּנ אַז דֶער דֶגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן הָט זַייעֶרֶע כְּלֵי שָׁרֵת וְהֵקִימוּ אוּנ דִיא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אוּנ

כב ונסע דגל מחנה בני־אפרים
לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן
עמיהוד: כג ועל־צבא מטה בני
מנשה גמליאל בן־פדהצור: כד ועל־
צבא מטה בני בנימן אבידן בן־
גדעוני: כה ונסע דגל מחנה בני־דן
מאסף לכל־המחנת לצבאתם ועל־

כב ונטל טקס משר
בני אפרים לחיליהון
חילה אלישמע
עמיהוד: כג ועל חי
דשבטא דבני מנ
גמליאל בר פדהצו
כד ועל חילא דשבט
דבני בנימן אבידן
גדעוני: כה ונטל מ
משרית בני דן מכניש
משריתא לחיליהון

בעל הטורים

(כה) מאסף. ג' במסרה הכא ואידך ואין איש מאסף אותם הביתה בפילגש בגבעה ואידך וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף שב
על שהיה עמהם פסל על כן אין איש מאסף שהענן היה פולט אותם ועמלק הרג בהם ונפלו כעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף:

בית יהודא

(והיו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן) אז זיי האבן געזעהן
דר וואלקן בלייבט שטיין, זענן זיי אויך געבליבן שטיין אונ
האבן באלד אויפגשטעלט דעם משכן; (וסימן החניה נראה
בדגל מחנה יהודה) דר צייכן אז מען דארף רוען איז געזעהן
געווארן אויף דעם פאן פון מחנה יהודה (והם חונים) אונ זיי
האבן גערוהט (ועדיין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים
האחרונים) אונ נאכדעם ווען די קינדר פון קהת זענן גקומען
נאך זיי מיט די לעצטע צוויי פאנען נצוויי מחנות) (היו בני
גרשון ובני מררי מקימין את המשכן) האבען דיא קינדער פון
גרשון אונ די קינדר פון מררי שון געהאט אויפגעשטעלט
דעם משכן (וכשבאים בני קהת מוצאים אותו ע"מ מכונו) אונ
ווען די קינדר פון קהת זענן געקומן האבן זיי גיטראפן דר
משכן שטייט אויף זיין ארדענונג (ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות) אונ זיי האבן אריינגעטראגען אין
דעם ארון דעם טיש די מנורה דעם גאלדענעם מזבח האבען זיי געשטעלט אין משכן דעם קופערנם מזבח האבען
געשטעלט אין הויף פון משכן (וזהו משמעות המקרא) אונ אזו מיינט דר פסוק (והקימו מקימי המשכן אותו) די אופשטע
פון משכן דם זיינען די קינדר פון גרשון אונ דיא קינדר פון מררי האבן איפגעשטעלט דעם משכן (עד טרם בוא
בני קהת) פריער איידער די קינדר פון קהת זענן געקומן: (כה) ומאסף לכל המחנות). (תלמוד ירושלמי) דיא גמרא ירו
זאגט (לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלסין) ווייל דער שבט דן איז גיוועזן פיל מענטשען (היה נוסע באחרונה) ד
געצויגן דר לעצטער (וכל מי שהיה מאבד דבר) אונ וועלכער מענטש עס הט פארלארען אזאך האבן זיי געפונען
מחזירו לו) אונ האבען אים אוועק גגעבן (אית מאן דאמר כתבה היו מהלכין) עס איז דא תנאים וואס זאגען די
זענן געגאנגען אין דר מדבר וויא אקאסטען (ומפיק לה) אונ ער לערונט דם (מן כאשר יחנו כן יסעו) פון דעם פסוק
וויא זיי האבן גערוהט אזו האבן זיי געצוגן", זייא האבן גערוהט וויא אקאסטען נדרייא שבטים אין מזרח,
שבטים אין דרום, דריי שבטים אין מערב, דרייא שבטים אין צפון, אין מיטען דר ארון, ארום דעם ארון די
ארום די לוים די מחנות יודין) אונ אזו זענן זיי געגאנגען (ואית דאמרי) אונ עס זענן דא תנאים וועם זאגען (כקו

רש"י

את המשכן כשהי' הענן שוכן וסימן החנייה נראה
מחנה יהודה והם חונים ועדיין בני קהת באים מאח
עם שני דגלים האחרונים היו בני גרשון ובני מררי מ
את המשכן וכשבאים בני קהת מוצאים אותו על
ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וזהו מש
המקרא והקימו מקימי המשכן אותו עד טרם בואם
קהת: (כה) מאסף לכל המחנות. תלמוד יר
לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באח
וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו. אתיא כמאן
כתיבה היו מהלכין ומפיק לה מן (במדבר ב) כאשר
כן יסעו. מ ואית דאמרי כקורה היו מהלכין נ ומפי

שפתי חכמים

מחנה יהודה ואחר כך כתיב והורד המשכן כבר פי' הרא"ם ויסע
דגל מחנה יהודה שהוכן לנסוע ולא שנסע ממש כמו שמפורש שם
באורך ואם כן היו בני מררי ובני גרשון קודמין לבני קהת שני דגלים כי קודם שנסע דגל מחנה יהודה ומיד שראו שהענן
כנכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענים בעגלות ונסעו והארון וכ
של משא בני קהת עומדים מכוסים ונתונים על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן ודו"ק ותמלא הכל מבואר כנ"ל: מ כמו
בפרשת במדבר דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון לכך צריך להתפשט ברוחב שני דגלים
להיות אוכלוסין מרובים אבל למ"ד כקורה היו מהלכין ר"ל זה אחר זה ומפיק לה ממאסף לכל המחנות לפי' זה אפילו לא היה ל
מרובין יכול לאסוף מה שנאבדין. וא"ת הא שבט של יהודה היה מרובה ביותר משבט דן דשבט של יהודה היה קפ"ו אלפים וד
ושבט דן לא היו כי אם קנ"ז אלפים ושש מאות כדכתיב בפרשת במדבר (ג"א) כיון שיהודה היה נוסע תחלה מפני שהוא המלך
כפיעה האחרונה לבני דן שהיה מרובה באוכלוסין אחר יהודה: נ ובחנייתן היו חונים כתיבה כדכתיב בפ' במדבר וא"ת למאן דאמר כק
מהלכין שיאך מפרש כאשר יחנו כן יסעו וי"ל כאשר יחנו איש על דגלו ועל מחנהו כן יסעו וכתיב וחנו בני ישראל איש על דג

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) מאסף לכל המחנות. לפי שהיה אחרון וכל מי

פירוש לתורת אלהים

די בני מררי האבען צו נוף גשטעלט דעם משכן דיא פאן פון מחנה בני דן מאסף ער איז
איידער די בני קהת זענען אן גקומען [עיין רש"י]: דער איין זאמלער פון אלע מחנות [עיין
(כה) ונסע דגל מחנה בני דן אונ ער האט גיצוגען (כח) אלה דם איז גוועזן דער סדר מסעי בני

צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: כו וְעַל־
צְבָא מַטֵּה בְּנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־
עָכְרָן: כז וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי
נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: כח אֵלֶּה
מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאֹתָם וַיִּסָּעוּ:
ס כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבָב בֶּן־
רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֹתֵן מֹשֶׁה נֹסְעִים
אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר

אֲחִיעֶזֶר בַּר
: כו וְעַל חֵילָא
דִּבְנֵי אָשֵׁר
בַּר עָכְרָן: כז וְעַל
דְּשִׁבְטָא דִּבְנֵי
אֲחִירַע בַּר עֵינָן:
מַטְלָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ן וּנְטָלוּ: כט וַאֲמַר
חֹבָב בַּר רְעוּאֵל
חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה
נַהֲנָא לְאַתְרָא דִּי

בעל הטורים

' במסרה הכא ואידך ויסעו ...יס. לומר מה שם הי' חתת ...סכינותיהם אף כאן. ד"א ...ר"פ ויסעו דהכא ס"פ ...ויעקב ביער ע"א מתוכם לפיכך נסעו ביד רמה ושכינה לפניהם אבל בני דן שהיה ביניהם ע"ז נסעו לאחור ולא לפנים שהיה סענן פולט אותם ועמלק היה הורג בהם:

רשב"ם

(כט) לחובב, הוא יתרו כדכתיב מבני חובב חותן משה:

רש"י

לכל המחנות: (כח) אלה מסעי. זהם סדר ...יסעו. ביום ההוא ע נסעו: (כט) חובב. ...א פ יתרו שנאמר (שופטים ד) מבני חובב חותן ...ת"ל (שמות ב) ותבאנה אל רעואל אביהן מלמד ...קורין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו ...יתר פרשה אחת בתורה חובב על שחבב את ...: נסעים אנחנו אל המקום. (ספרי) מיד ...צ אנו נכנסין לארץ שבמסע זה הראשון נסעו

בית יהודא

מְהַלְּכִין) זַיי זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען מִיט דִי לֵיינְג וִויא אַבֶּעלֶעק (וּמַסְפִּיק לָהּ) אוּנ עֶר לֶערוּנְט דָם (מְן מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת) וַוייל דֶר פָּסוּק זָאגְט דֶר שֵׁבֶט דָן אִיז גְוֶוען דֶער לֶעצְטֶער פוּן אַלֶע מַחֲנוֹת, אוּנ אוֹיב זַיי זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען וִויא אַקְאסְטֶען זֶענֶען דָאךְ גֶעוֶוען דְרַייא שְׁבָטִים דִי לֶעצְטֶע. דָן אָשֵׁר נַפְתָּלִי: (כח) נֵאֵלֶּה מַסְעֵי. מֵיינְט מֶען (וְזֶה סֵדֶר מַסָּעָם) אַזוֹ אִיז גְוֶוען דֶר סֵדֶר פוּן זַייעֶר צִיהוּנְג: וַיִּסָּעוּ. מֶען מֵיינְט (בַּיּוֹם הַהוּא נָסְעוּ) אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶן טָאג הָאבֶּן זַיי גֶעצוֹגֶן: (כט) וְחֹבָב. (הוּא יִתְרוֹ), חוֹבָב מֵיינְט מֶען יִתְרוֹ (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט (מִבְּנֵי חֹבָב חוֹתֵן מֹשֶׁה) דִי קִינְדֶער פוּן חוֹבָב דֶער שְׁוִוינֶער־פָאטֶער (דֶעךְ שְׁוֶוער) פוּן מֹשֶׁה, אוּנ דֶער שְׁוֶוער אִיז דָאךְ גְוֶוען יִתְרוֹ, זֶעהְן מִיר דֶער שְׁוֶוער פוּן מֹשֶׁה הָט גֶעהַאט צְוַויי נֶעמֶען, חוֹבָב אוּנ יִתְרוֹ, פְרֶעגְט (תַּלְמוּד לוֹמַר) פַאר וָואס זָאגְט דֶר פָּסוּק (וַתָּבֹאנָה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן) דִי טֶעכְטֶער פוּן יִתְרוֹ זֶענֶען גֶעקוּמֶן צוּ זַייעֶר ...אֵל, הָט דָאךְ יִתְרוֹ גֶעהֵייסֶען רְעוּאֵל אוֹיךְ, קֶען דָאךְ נִיט זַיין אַזוֹ חוֹבָב אִיז יִתְרוֹ, דָא שְׁטֵייט דָאךְ חוֹבָב ...דֶר זוּהְן פוּן רְעוּאֵל אוּנ רְעוּאֵל אִיז דָאךְ יִתְרוֹ אִיז דָאךְ חוֹבָב גְעוֶוען אַזוּהְן פוּן יִתְרוֹ, עֶנְפֶערְט רש"י חוֹבָב אוּנ רְעוּאֵל אִיז גְוֶוען דֶער פָאטֶער פוּן יִתְרוֹ, נָאר פַר וָואס זָאגְט דֶר פָּסוּק דִיא טֶעכְטֶער פוּן יִתְרוֹ זֶענֶען ...צוּא זַייעֶר פָאטֶער רְעוּאֵל (מְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט וְוִיא דִי מֶענְטְשֶׁען רֵיידֶען (שֶׁהַתִּינוֹקוֹת קוֹרִין לַאֲבִי ...) קִינְדֶער רוּפֶען זַייעֶר פָאטֶערְס פָאטֶער, פָאטֶער (וְשֵׁמוֹת הַרְבֵּה הָיוּ לוֹ) יִתְרוֹ הָאט גֶעהַאט פִיל נֶעמֶען ...וּם גֶערוּפֶען יֶתֶר (עַל שֵׁם שֶׁיִּתֵּר פָּרָשָׁה אַחַת בַּתּוֹרָה) וַוייל עֶר הָאט גֶעמֶערְט אֵיין פַּרְשָׁה אִין דִיא תּוֹרָה (וְאַתָּה ...) עֶס שְׁטֵייט אִין סִדְרָה יִתְרוֹ), מֶען הָאט אִים גֶערוּפֶען חוֹבָב (שֶׁחִבֵּב אֶת הַתּוֹרָה) וַוייל עֶר הָאט לִיבּ גֶעהַאט ...: וְנוֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם). מִיר צִיהֶען צוּ דֶעם אָרְט (מִיָּד) בַּאלְד (עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים אָנוּ נִכְנָסִין לָאָרֶץ) בִּיז ...וֶועלֶען מִיר קוּמֶען אִין לַאנְד כְּנַעַן (שֶׁבְּמַסָּע זֶה הָרִאשׁוֹן) וָוארוּם אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען צִיהוּנְג וָואס דִיא יוּדִין

שפתי חכמים

...מלאתי: ס דקשה דהלא מסעי משמע פרולה לפרש ...נו בהם ונסעו מהם והכא לא מפרש זה אלא לקמן בהלה ...וע"ז פי' זה סדר מסעיהם ר"ל דהלה מסעי פי' זה ...היאך היו נוסעים מי ראשון ומי אחרון: ע כלו' ביום ...ענן דלא תימא כיון שהענן הולך לפניהם שלשה ימים ...וחס בודאי נסעו ביום שאח"ז מ"ה מפרש מיד והרא"ם ...את נסעו פי' בחדש השני בעשרים בו אבל ויסעו בנ"י ...עיל פירש ויסעו כמשפט המפורש למסע דגליהם: פ דק"ל ...וכתיב בקרא אין מפורש בקרא אהיית קאי אי קאי ארעואל או אחובב בנו ומתרן דקאי אחובב שה"א יתרו כמו שנא' מבני וגו' רא"ם. ויש מקשים והא בכבר פי' זה בפ' וישמע יתרו וע"ק למה לו להזכיר והרבה שמות היה לו וכו' וי"ל משום דקשה דכתיב חובב בן רעואל וגו' מת"כ אי חובב הוא יתרו ורעואל והוא אביו א"כ יתרו לאו רעואל שמו ואי חובב הוא בנו של יתרו שהוא רעואל א"ב לאו חובב שמו וא"כ היאך מצינו שזו שמות נקראו לו. לכך מתרץ רש"י חובב הוא יתרו והוא נקרא ג"כ רעואל ואל תתמה שיתרו היה שמו רעואל ואביו נמי נקרא שמו רעואל דגבי אביו היה שם העלם שלו רעואל לאפוקי יתרו על שם מעשיו נקרא רעואל שנעשה רוע לאל: צ מדלא כתיב הולכים אנחנו ומדכתיב נוסעים משמע במסע

פירוש לתורת אלהים

...ן דִי יוּדֶן לְצִבְאוֹתָם צוּ זַייעֶרֶע הֶערְשַׁאפְט ...דֶעם טָאג הָאבֶּען זַיי גֶצוֹגֶן: (כט) וַיֹּאמֶר ...בֶּן רְעוּאֵל אוּנ מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ חוֹבָב ...ט מֶען יִתְרוֹ דֶר זוּן פוּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי וָוס עֶר אִיז גְוֶוען פוּן מִדְיָן חוֹתֵן מֹשֶׁה וָואס יִתְרוֹ אִיז גְוֶוען דֶר שְׁוֶוער פוּן מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט צוּ אִים אַזוֹ גְזָאגְט נוֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ מִיר צִיהֶן צוּא דֶעם אָרְט וָואס גָאט הָאט גְזָאגְט אוֹתוֹ

יְהֹוָה אֹתוֹ אֶתֵּן לָכֶם לְכָה אִתָּנוּ
וְהֵטַבְנוּ לָךְ כִּי־יְהֹוָה דִּבֶּר־טוֹב
עַל־יִשְׂרָאֵל: ל וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא
אֵלֵךְ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי
אֵלֵךְ: לא וַיֹּאמֶר אַל־נָא תַּעֲזֹב אֹתָנוּ
כִּי ׀ עַל־כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר

אֲמַר יְיָ יָתֵהּ אֶתֵּן
אִיתָא עִמָּנָא וְנוֹטֵיב
אֲרֵי יְיָ מַלֵּיל לְאַי
טָבָא עַל יִשְׂרָאֵל: ל
לֵהּ לָא אֵזֵיל אֶ
לְאַרְעִי וּלְיַלָּדוּתִי
לא וַאֲמַר לָא כְעַן תִּ
יָתָנָא אֲרֵי עַל כֵּן
כַּד הֲוֵינָא שָׁרַן בְּמַ
וּגְבוּרָן דְּאִתְעֲבִידָ

רשב"ם

(לא) כי על כן. אשר ידעת. ונחתה על לב צרכנו בחנותנו במדבר. וגם היית לנו לעינים לתת לנו עצה טובה כדכתיב וישמע יתרו. דונסת

רש"י

ע"מ להכנס לארץ ישראל אלא שחטאו במתאוננים ו
שתף משה עצמו עמהם שעדיין לא נגזרה גזרה עלי
שהוא ק נכנס: (ל) אל ארצי ואל מולדתי. (ס
בשביל נכסי אם ר בשביל משפחתי: (לא) אל נא
אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמרו לא נתגייר ית
ש סבור היה שיש לגרים חלק בארץ עכשיו שראה
הלק הניחם והלך לו: כי על כן ידעת חנתנו ב

בית יהודא

האָבען גֶעצויגֶען פון בַּארג סִינַי (נָסְעוּ עַל מְנַת לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל) הָאבֶּן זֵיי גֶעצויגֶן אויף דֶעם תְּנַאי נמִיט דֶעם מֵיינוּנְג) זַייא זָאלֶן בַּאלְד אַרַיין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (אֶלָּא שֶׁחָטְאוּ בְּמִתְאוֹנְנִים) נָאר זֵיי הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאוֹנְנִים), פְּרֶעגְט רש"י (וּמִפְּנֵי מַה שִׁתֵּף מֹשֶׁה עַצְמוֹ עִמָּהֶם) פַר וָואס הָאט מֹשֶׁה זִיךְ גֶערֶעכוּנְט מִיט דִיא יוּדִין צוּזַאמֶען וַאז עֶר וֶועט אויךְ אַרַיין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) (שֶׁעֲדַיִין לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה עָלָיו) ווַייל אִין דִי צַייט אִיז נָאךְ נִיט גֶעוֶועֶן דִיא גְזֵרָה אויף אִים עֶר זָאל נִיט אַרַיין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּכְסָבוּר שֶׁהוּא נִכְנָס) עֶר הָט גֶע... וֶועט אַרַייגְגֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נועיין ש"ח) : (ל) וְאֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי). חוֹבָב הָאט גְזָאגְט אִיךְ וֶועל גֵיין צוּ ... (אִם בִּשְׁבִיל נְכָסַי) וֶועגֶן מַיינֶע גִיטֶער וָואס אִיךְ הָאבּ אִין מִדְיָן (אִם בִּשְׁבִיל מִשְׁפַּחְתִּי) וֶועגֶן מַיין פַאמִילְיֶע וָוס אִיךְ ... מִדְיָן: (לא) נאַל נָא תַּעֲזוֹב) . זָאגְט רש"י (אֵין נָא אֶלָּא לָשׁוֹן בַּקָּשָׁה) דֶער וָוארְט נָא וָוס דָא שְׁטֵייט מֵיינְט מֶען ... מֹשֶׁה הָט גְבֶּעטֶען בַּיי זַיין שְׁוֶוער יִתְרוֹ עֶר זָאל נִיט אַוֶועקְגֵיין פוּן אִים (שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לֹא נִתְגַּיֵּיר יִתְרוֹ מֵחִבָּה) וָוארוּ... וֶועט אַוֶועקְגֵיין פוּן דִיא יוּדִין צוּ זִיךְ אַהֵיים וֶועט מֶען זָאגֶן יִתְרוֹ הָאט זִיךְ נִיט מְגַייֵר גֶוֶועֶן ווַייל עֶר הָאט לִיבּ... (סָבוּר הָיָה שֶׁיֵּשׁ לְגֵרִים חֵלֶק בָּאָרֶץ) נָאר ווַייל עֶר הָאט גֶעמֵיינְט גֵרִים וֶועלֶן אויךְ נֶעמֶן אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עַכְ... שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק) אִיצְט אַז עֶר הָט גְזֶעהֶן וגֶעהֶערְט) עֶר וֶועט נִיט הָאבֶּן אַחֵלֶק (הִנִּיחָם וְהָלַךְ לוֹ) הָט עֶר זֵיי גְלָאזְ... מִדְבָּר אוּנ אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען צוּ זִיךְ אַהֵיים, ווַייל מֹשֶׁה הָט גֶעוָואלְט מֶען זָאל דָם נִיט זָאגֶן דְרִיבֶּער הֶט ע... יִתְרוֹ זָאל גֵיין מִיט זֵיי אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: וּכִּי עַל כֵּן יָדַעְתָּ חֲנוֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר). מֹשֶׁה הָאט גְזָאגְט צוּא יִתְרוֹ (כּ...

שפתי חכמים

ראשונה רק שחטאו במתאוננים והא דפירש רש"י עד ג' ימים וכו' הוכחתו מדכתיב בפרשה זו ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים : ק וא"ת והא פרש"י בפ' שמות ביד אחר שתרצה לשלוח אני אין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד ש"מ שמשה היה יודע שנגזרה גזרה. וי"ל דודאי ידע משה שהוא לא יכניסם לארץ ויהיה ראש ונשיא עליהם אבל מ"מ יכנס כא' מהם. אבל קשה דבסוף פ' שמות פרש"י העשוי לפרעה תראה ולא העשוי לשבעה מלכי אומות כשתביאם אל הארץ משמע שלא יכנס כלל. וי"ל דודאי סבר שיכנס אבל ביבוש ארץ ישראל ... ואותן י"ד שנה קסבר שהקב"ה אמר לו שלא יראה אבל יכנס וימות שם לכך נקט רש"י הכא כסבור שהוא נכנס ולא נקט שהוא ... ידע שהוא לא יכניסם וגם בפ' חוקת פירש"י שאלמלא חטאו בזה היו נכנסים לארץ ולא נקט היו מכניסין את ישראל וא"ת והא פ... בשלא תביאמו נתנבא משה שלא יכנס לא"י משמע שאפי' לא יכנס כאחד מישראל בארץ והכא פרש"י כסבור שהוא נכנס. וי"ל דני... מה ניבא : ר מדכתיב אל אל ב"פ. ר"ל אם בשביל נכסי שיש לי שם נחלה אלך ואמכור אם בשביל משפחתי כדי לגייר... וילך לו אל ארצו דפרש"י לגייר את בני משפחתו אבל לעתו היה לחזור להם ולא לדור שם. מצאתי בשם מוהר"ר אברהם מפרא...

דעת זקנים מבעלי התוספות

מתאחר בשביל שום דבר היה מתעכב עמהן לכך נקר...
(לא) כי על כן ידעת חנותנו במדבר. פי' ע"כ אני מ...
שתלך עמנו לפי שידעת חנותנו והנסים והגבורות ש...
הקב"ה והיית לנו לעינים שהרואים אותך עמנו יאמ...
ארצו ואת נחלתו אם לא מפני שראה וידע גדולות ...
והטובות שעשה לעמו :

ליקוטי מרדכי

(לא) כִּי עַל כֵּן יָדַעְתָּ חֲנוֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וגו'. דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט דִי תּוֹרָה הָט גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה וֶוען יוּדֶען וֶועלֶען אַרַיינְקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵיינֶער וֶועט גֵיין אַרְבֶּעטֶן אִין פֶעלְד, אֵיינֶער וֶועט גֵיין אַרְבֶּעטֶן אִין זַיין ווַיינְגָארְטֶען וָוס וֶועט זַיין מִיט מִיר וֶוער וֶועט מִיךְ לֶערְנֶען, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גֶעהַאלְטֶן דִי יוּדֶן אִין דֶר מִדְבָּר פֶערְצִיג יָאהְר בִּיז דִי תּוֹרָה אִיז גוּט אַיינְגֶעוָוארְצִילְט גֶעוָוארֶען אִין דִי הֶערְצֶער פוּן דִי יוּדֶען, נָאכְדֶעם אֲפִילוּ בַּיי זֵייעֶר אַרְבֶּעט וֶועלֶן זֵיי אויךְ נִיט פַארְלָאזֶען דִי תּוֹרָה, נָאךְ פִיל טְעָמִים אִיז דָא אויף דֶעם וָוס הקב"ה הָט גֶעהַאלְטֶען יוּדֶען אַזוֹ לַאנְג אִין דֶר מִדְבָּר, דָם ווַייסֶען מִיר אויךְ אַז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גֶעוֶועֶן דִי בֶּעסְטֶע לַאנְד פוּן אַלֶע לֶענְדֶער ווִי רש"י בְּרֵיינְגְט אִין דִי סֶדְרָה שְׁלַח אויף דֶעם פָּסוּק וְחֶבְרוֹן נִבְנְתָה וגו' הֶבְרוֹן אִיז גֶעוֶועֶן דִיא עֶרְגְסְטֶע פוּן אֶרֶץ ... אִיז גֶעוֶועֶן זִיבֶּן מָאהְל בֶּעסֶר פוּן צוֹעַן וָוס צוֹעַן אִיז גֶעוֶועֶן דִיא בֶּעסְטֶע פוּן מִצְרַיִם אוּנ מִצְרַיִם אִיז גֶעוֶועֶן דִי בֶּעסְ... לֶענְדֶ...

פירוש לתורת אלהים

דָאס לַאנְד וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל...
לְכָה אִתָּנוּ גֵייא מִיט אוּנְז וְהֵטַבְנוּ וֶועלֶן ...
גוּטְס טָאן כִּי יְיָ דִּבֶּר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל וָוא...
הָאט גִירֶעט גוּטְס צוּ טָאהְן אויף דִי ...
(ל) וַיֹּאמֶר אוּנ יִתְרוֹ הָט גְזָאגְט אֵלָיו צוּ מֹשֶׁ...
אִיךְ וֶועל נִיט גֵיין מִיט אַייךְ כִּי אִם נֵייעֶרְט...
צוּ מַיין לַאנְד אוּנ צוּ מַיין גֶבּוּרְט אֵלֵךְ ...
גֵיין: (לא) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ יִתְרוֹ ...
בֶּעט דִיךְ דוּ זָאלְסְט אוּנְז נִיט פַאר לָאזְ...

בְּעֵינָךְ׃ לב וִיהֵי תֵיזֵל עִמָּנָא וִיהֵי הַהוּא דִּי יוֹטֵיב יְיָ עִמְּנָא

וְהָיִ֥יתָ לָּ֖נוּ לְעֵינָֽיִם׃ לב וְהָיָ֖ה כִּֽי־תֵלֵ֣ךְ עִמָּ֑נוּ וְהָיָ֣ה ׀ הַטּ֣וֹב הַה֗וּא אֲשֶׁ֨ר יֵיטִ֧יב יְהוָ֛ה עִמָּ֖נוּ וְהֵטַ֥בְנוּ לָֽךְ׃

בעל הטורים

הטוב ההוא. ה' פעמים טובה כתיב כאן כנגד חמש מאות אמה דושנה של יריחו שנתנו לבניו: והטבנו. טוב. הטוב. ייטיב. והטבנו. בגימ' ביריחו:

רש"י

לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית גבורות שנעשו לנו: כי על כן ידעת. כמו על כן כמו (בראשית לח) כי על כן לא נתתיה לשלה (שם יח) כי על כן עברתם (שם יט) כי על כן באו (שם לג) על כן ראיתי פניך: והיית לנו לעינים. לשון עבר כתרגומו. ד"א לשון עתיד א כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. ד"א שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו שנא' (דברים י) ואהבתם את הגר: והיה הטוב ההוא וגו'. מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה ב של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק אמרו מי שיבנה בהמ"ק בחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו'

בית יהודא

לעשות זאת) עס איז שיין פר דיר דו זאלסט דס טאהן אונ גיין מיט אונז (על אשר ידעת חנותנו במדבר) ווייל דו ווייסט אונזערע רוהונג אין דר מדבר (וראית נסים וגבורות שנעשה לנו) אונ דו האסט געזעהן די נסים אונ די שטארקייט פון הקב"ה וואס ער האט גיטאהן מיט אונז: וכי על כן ידעתו. זאגט רש"י (כמו) וויא עס וואלט געשטאנען (על אשר ידעת) ווייל דו האסט געוואוסט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (כי על כן לא נתתיה לשלה בני) ווייל איך האב זיא ניט געגעבן צו מיין זוהן שלה, נאך שטייט אין פסוק (כי על כן עברתם) ווייל איהר זענט דורך גגאנגן, נאך שטייט אין פסוק (כי על כן באו) ווייל זיי זענן געקומן, נאך שטייט אין פסוק (כי על כן ראיתי פניך) ווייל איך האב געזעהן דיין פנים: והיית לנו לעינים. זאגט רש"י (לשון עבר) והיית מיינט מען עס איז געוועזן, והיית לנו לעינים מיינט מען אלע נסים וואס בייא אונז זענען געוועזן אין דר מדבר האסטו געזעהן מיט דיינע אויגן (כתרגומו) וויא דער תרגום זאגט (דבר אחר לשון עתיד) מען קען והיית מיינט מען דו וועסט זיין, אונ אזו האט משה געזאגט צו יתרו (כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו) יעדער זאך וואס מיר וועלען ניט וויסען (תהיה מאיר עינינו) וועסטו וועט זיין פארהוילין פון אונזערע אויגען, יעדער זאך וואס מיר וועלען ניט וויסען (תהיה מאיר עינינו) וועסטו מאכען אונזערע אויגן, וועסטו אונז קענען זאגען די זאך (דבר אחר) נאך קען מען זאגען אזו האט משה געזאגט (שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו) דוא וועסט בייא אונז זיין געליבט וויא דאס שווארציל פון אויג (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (שנאמר) ווי דאס האט געזאגט ואהבתם את הגר, איר זאלט ליב האבן אגר: (לב) והיה הטוב ההוא וגו'. זאגט רש"י (מה טובה הטיבו לו) וועלכע גוטס האבן יהדין געגעבן צו יתרו (אמרו) האבען דיא חכמים גזאגט (כשהיו ישראל מחלקין את הארץ) ווען יודין האבען צוטיילט די לאנד כנען (היה דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה) איז געווען נעבן די שטאט יריחו א שטיק פעטע ערד פינף הונדערט איילין די לענג אונ פינף הונדערט איילין די ברייט (והניחוהו מלחלוק) האבען דס געלאזין אונ ניט צוטיילט (אמרו) זיי האבען געזאגט (מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו) דר שבט וואס דר בית המקדש וועט גבויט ווערן אין זיין חלק זאל ער נעמן די שטיק ערד (ובין כך ובין כך) דערווייל איידער דער בית המקדש איז געבויט געווארין (נתנוהו לבני יתרו) האבען דיא יודין געגעבען די שטיק לאנד צו דיא קינדער פון יתרו, צו יונדב בן רכב (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים) די קינדער פון קני דער שווער

שפתי חכמים

ממנו שילך עמו והלא ההליכה הוא לטובתו ומאחר בטובה יניחוהו. ועל זה פירש כדי שלא יאמרו וכו': על שראה נסים וגבורות מה שעשה הקדוש ברוך הוא הכי קאמר והיית לנו לעינים כלומר שראית הכל בעיניך:

א דלטעם ראשון קשה מלת לנו לכן פירש ד"א כו' ולפי' ד"א קשה כיון שהשכינה ביניהם שמאיר עיניהם על ידי משה ומה להם ליתרו. ולכן פי' ד"א וכו'. ולטעם אחרון לתוד קשה דהל"ל והיית לנו כעינים. לכן לריך לכל הטעמים: ב דושנה קרקע

פירוש לתורת אלהים

ווען ווייל דו ווייסט אונזער רואונג אין דר מדבר והיית לנו לעינים אונ די גרויסע נסים וואס צו אונז גטאן גווארן האסטו געזעהן מיט דיינע אויגן: (לב) והיה אונ עס וועט זיין כי תלך עמנו אז דו וועסט גיין מיט אונז והיה דס זעלביגע גוטס וואס גאט וועט מיט אונז גוטס טאן והטבנו לך וועלן מיר מיט דיר אויך דס גוטס טאן [עיין רש"י]:

ליקוטי מרדכי

לענדערן, דריבער האט משה רבינו געזאגט צו זיין שווער יתרו, ווען דו ביזט געקומען צו מיר אין דר מדבר אונ דו האסט זיך מגייר געוועזן האבען אלע יודען געזאגט אז דו האסט זיך מגייר געוועזן מיט אמת, ווייל דו האסט פארלאזען דיינע גיטער אונ דיין משפחה אונ ביזט געקומן אין דר מדבר צו די יודן, געווים ווילסטו מיט אמת ווערען איד, אבער איצט אז דו וועסט גיין צוריק אין דיין לאנד וועלן יודן זאגן, געווים האסטו געהערט אין דיין לאנד אז די יודן גייען אין ארץ ישראל וואס וויא איז די בעסטע לאנד פון דער וועלט, האסטו געטראכט דו וועסט קומען צו די יודען אונ וועסט זאגן דוא ווילסט זיך מגייר זיין דיך מיטנעמען אין ארץ ישראל, אונ ווייל דוא ביזט מיין שווער וועלן די יודען דיר געבן א גוטן חלק אין ארץ אונ איצט ווילסטו גיין צוריק אהיים כי על כן ידעת חנותנו במדבר, ווייל דוא ווייסט איצט אז מיר וועלן נאך רוהען צייט אין דר מדבר, וועלן דיא יודן זאגן והיית לנו, וואס דו ביזט ביז איצט געוועזן מיט אונז, דס איז נאר געוועזן אפארשטעלונג צו די אויגען, מיר זאל מיינען אז דוא ביזט אאמתר גר, דריבער אל נא תעזוב אותנו, זאלסטו אונז לאזן אונ זאלסט גיין מיט אונז ווייטער אין דער מדבר, וועלען אלע יודען וויסן אז דו ביזט אאמתר גר, נאכדעם וועלן מיר מיט דיר פאקי גוטעס טאהן:

לג וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה׃ לד וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנָסְעָם מִן־הַמַּחֲנֶה׃ ס ששי נ' הפוכה

תו"א ויסעו מהר ה' שבת קטז תענית כט:

אונקלוס

עִמָּנָא וְנוֹטֵיב לָךְ׃ לג וּנ…
מִטּוּרָא דְּאִתְגְּלִי עֲ…
יְקָרָא דַּיְיָ מַהֲלַךְ תְּ…
יוֹמִין וַאֲרוֹן קְיָמָא…
נָטֵיל קֳדָמֵיהוֹן מַ…
תְּלָתָא יוֹמִין לְאַתְ…
לְהוֹן אֲתַר בֵּית מֵי…
לד וַעֲנַן יְקָרָא דַּיְיָ …
עֲלֵיהוֹן בִּי…

רשב"ם

לשר: (לג) מהר ה'. כי עדיין לא זזו מכנגד הר חורב שהוא במדבר סיני זה לאחר שהוקם המשכן כמש"פ למעלה. ומ"מ אצל הר סיני היו עד עתה:

בעל הטורים

(לד) בנסעם. ב' במס' בנסעם נון המחנה בנסעם מקדם מה לה… אף כאן נמי מרדו: עשה נונו"ן הפוכין סרלה להעביר שבטים שלא… נ' את הירדן שהוא רחב חמשים אלא שחטאם גרם טעם אחר לנוני"ן הפוכין כדאיתא בשבת פרק כל כתבי שאין זה מקומה וכת… להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה ועשה נוני"ן הפוכין לו' שמקומה לפני נ' פרשיות לפניה ואלו לא היו נוני"ן הפוכין ל… יודע אם לאחר נ' פרשיות אם לפני נ' פרשיות לכך עשאם הפוכין לומר לפני נ' לפניה והוא אחר ונסע אהל מועד מחנה הלוים בפ…

בית יהודא

פון משה זענען אויפגעגאנגען פון די טייטיל שטאט דס איז די שטאט יריחו: (לג) ודרך שלשת ימים). זאגט רש"י ומהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד) וואס מען דארף גיין אין דרייא טעג זענען זיי געגאנגען אין איין טאג (שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד) נוייל הקב"ה האט געוואלט דיא יודין זאלן באלד אריין קומען אין ארץ ישראל: וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים). דר ארון האט געצויגן פריער פאראויס פאר די יודין אוועג פון דריי טעג, זאגט רש"י (זה הארון היוצא עמהם למלחמה) מען מיינט דעם ארון וואס פלעגט גיין מיט די יודין אין זייערע מלחמות (ובו שברי לוחות מונחים) אין דעם ארון זענען געלעגען די צובראכענע לוחות

רש"י

(שופטים א): (לג) דרך שלשת ימים. מהלך שלש… הלכו ביום אחד ג' שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לאר… וארון ברית ה' נסע לפניהם דרך שלשת… (ספרי. ב"ב יד) זה הארון היוצא עמהם ד למלח… שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימי… להם מקום חנייה: (לד) וענן ה' עליהם יומם. … עננים כתובים במסעיהם ארבע מד' רוחות ואחד… ואחד למטה ואחד לפניהם ה מנמיך את הגבוה… את הנמוך והורג נחשים ועקרבים: מן המ…

לוחות (ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים) אונ ער איז … פאראויס פאר די יודין מיט דריי טעג פריער (לתקן להם מקום חניה) ער זאל אנגרייטען פאר דיא יודין אארט צום … (לד) וענן ה' עליהם יומם). זאגט רש"י (שבעה עננים כתובים בבסעיהם) זיבען וואלקינס איז געשריבן ביי זייער … (ארבע מארבע רוחות) פיר וואלקינס איז געוועזן ארום די יודין אין די פיר זייטן, אוף יעדער זייט איין וואלק… למעלה) איין וואלקען איז געוועזן איבער זיי (ואחד למטה) אונ איין וואלקן איז געוועזן אונטער זיי (ואחד לפניהם) … וואלקן איז געוועזן פאר זיי (מנמיך את הגבוה) ער האט נידעריג געמאכט די הויכע ארטער (דיא בערג) (ומגביה את … אונ ער האט אויפגעהויבען די נידעריגע ארטער ודי טאהלין) (והורג נחשים ועקרבים) אונ ער האט געהרגת דיא ש… אונ די עגדיסין וואס זענען אין דר מדבר: (ומן המחנה). מיינט מען (ממקום חנייתן) פון דעם ארט וואס זייא האבן גע…

שפתי חכמים

שמנה: ג דאם לא כן דרך שלשת ימים ל"ל: ד פי' זה הארון הנוסע לפניהם הוא היוצא עמהם למלחמה שעשאו משה רבינו ע"ה קודם שהוריד הלוחות שניות ואינו הארון שעשה בצלאל אחר י"כ ואחר שהוליאו הלוחות שניות נתנו בארון והושמו בארון שעשה בצלאל הושמו בו שברי הלוחות אז נשארו בו והוא היה יולא עמהם למלחמה והוא הנוסע לפניהם אבל הארון שהיו בו הלוחות שניות הוא בתוך המחנות היה נוסע כדכתיב בזאת הפרשה: ה והז' עננים מוגה בספרי וענן ה' עליהם וענני עומד ובעמוד ענן אתה הולך וכהאריך הענן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לג) וארון ברית ה' נוסע לפניהם וגו'. ובכל הלילה … שוכן על הארון שהרי לא היו יכולין לילך שלש… רצופים לילה ויום דהא אמרינן האומר שבועה שלא איש… ימים מלקין אותו וישן לאלתר ובבקר היה נוסע מע… והלוים היו מתקנין נסיעותיהם קודם שיסעו המחנות … לפניהם לפי פשוטו שהיתה נסיעה דארון באותן שלש… עד שבאו למדבר פארן אבל כשבאו למדבר שלחו … כדכתיב וישלח אותם משה ממדבר פארן ואז נסעו ב… כדכתיב ויעפילו לעלות וכו' וארון ברית ה' ומשה …

מתוך המחנה והיא היתה נסיעה ראשונה שעשו אחר אותן שלשה ימים. ומה שכתב דרך שלשת ימים ר"ל בדרך…

ליקוטי נחמיה

(לג) ויסעו מהר ה'. די גמרא זאגט די יודען זענען אנטלאפין פון בארג סיני, ווי אקינד אנטלויפט פון חדר, ווייל ער וויל ניט לערנען, אזוי זענען די יודען אנטלאפין פון בארג סיני זיי האבען מורא געהאט טאמער וועט הקב"ה זייא געבען נאך תורה אונ מצות, אונ דעם וועג וואס מען דארף לויפן אין דריי טעג זענען זייא גילאפין אין איין טאג, אונ ווייל דער ארון איז געגאנגען פאראויס, אז די יודן זענען גילאפען האבן דיא לויים מיט דעם ארון אויך געמוזט לויפן אין איין טאג וואס מען דארף לויפן אין דריי טאג, די יודן האבן געזאגט פארקערט ווייל דר ארון איז געלאפען האבען זיי אויך געמוזט לויפן:

פירוש לתורת אלהים

(לג) ויסעו די יודן האבן גצויגן מהר יי פון גאט… פון בארג סיני דרך וועג שלשת דריי טעג רייז… וארון אונ דער ארון פון גאט נוסע לפניה… גיצויגען פאר זייא דרך שלשת ימים דריי… רייז. דער ארון איז דריי טאג רייז פריער פאר די ישראל לתור להם מנוחה צו אום שפ… זיי איין ארט וואס זיי זאלן דארטן רוען [ע… (לד) וענן יי עליהם אונ דער וואלקען פו… פלעגט תמיד זיין איבער זייא יומם ביי…

בנסעם אז זיי פלעגן ציהן פון דער מחנה [עיין רש"י]: (לה) ויהי אונ עס איז גוועזן אז דר ארון האט גצו…

להון מן משריתא:
הוה במטל ארונא
משה אתגלי יי
דרון סנאיך ויערקון
דבבך מן קדמך:
משרוהי אמר תוב
יי ביקרך בגו רבות

לה וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ׀ יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: לו וּבְנֻחֹה (ובנחו ק׳) יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי

תו"א ויהי בנסוע שבת קטו ע"ז כד ידים טו עקרים מ"ב פכ"ח: ובנחה יאמר יבמות סג בבא קמא מג:

בעל הטורים

פס עד הכא ג׳ פרשיות: (לה) ויהי בנסוע. וי היה לאומות ויהי. עולה ל"א שנלחם עם ל"א מלכים: בנסוע
י׳ מתגעגע ולא היה נוסע ממקומו עד שמשה היה אומר קומה ה׳. בנסוע הארון. כשנוסע הארון מסיע עמו המרכבה וחיות הקדש:
באטב"ח חשמ"ל בנסע בא"ת ב"ש שטח"ז שהוא בגי׳ בכבוד המרכבה: בנסע. בגימט׳ יעקב שדמות יעקב אשר הוא חקוק בכסא
יסע עמהם: (לו) ובנחה כתיב בה"א כנגד ארבעה דגלים ומחנה לויה. בפסוק ויהי בנסוע י"ב תיבות כמו שיש בפסוק ולכל היד
שהוא סוף התורה. ובפסוק ובנחה יש בו שבעה תיבות כמו שיש בפסוק בראשית שהוא תחלת התורה לו׳ שהוא חשוב ס"ת בפ"ע
וי"ו ומסיים בלמ"ד ע"ש הליכות עולם ל"ו. כל פרשה שיש בה כדי ללקט פ"ה אותיות כמו ויהי בנסע מגילין אותה מפני הדליקה לכך
לו ותבער בם אש ה׳ לומר לך שמצילין הפ׳ שיש בה פ"ה אותיות מן האש וע"כ המילה בעולם פ"ס מצלת מדינה של גיהנם:

רשב"ם

דרך שלשת ימים. הלכו עד ג׳ ימים שלא חנו עד סוף ג׳ ומפני טורח הדרך:
(לה) קומה ה׳. שהיה אז מסתלק שכינה מעל הכפרת:

רש"י

חנייתן: (לה) ויהי בנסע הארן. עשה לו
מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו ו ולמה נכתב
י להפסיק בין פורענות ז לפורענות וכו׳ כדאיתא
תבי הקדש (שבת קטז): קומה ה׳. לפי שהיה
לפניהם מהלך שלשת ימים היה משה אומר עמוד
לנו ואל תתרחק יותר. (תנחומא בויקהל): ויפוצו
. המכונסין: וינסו משנאיך. אלו הרודפים:
איך. אלו שונאי ישראל שכל השונא את ישראל שונא
שאמר והיה העולם שנא׳ (תהלים פג) ומשנאיך נשאו
מי הם על עמך יערימו סוד: (לו) שובה ה׳.
תרגמו לשון מרגוע וכן (ישעיה ל) בשובה ונחת

בית יהודא

(לה) וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן. זאגט רש"י (עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו) מען הט געמאכט צייכנס נצוויא פארקערטע נונין איין נון פר ויהי בנסע, דעם אנדערן נון נאך דעם ווארט ישראל (לומר שאין זה מקומו) צו זאגן דא איז ניט דר ארט פון די צוויי פסוקים (ולמה נכתב כאן) צו וואס זענען די צוויי פסוקים דא געשריבען געווארן (כדי להפסיק בין פורענות לפורענות) וייל דא שטייען צוויי שטראפן וואס דיא יודין זענען געשטראפט געווארן, עס זאל ניט זיין געשריבען איינע נעבן די אנדערע דריבר הט מען אין מיטן געשריבען די צוויי פסוקים ויהי בנסע (כדאיתא בפרק כל כתבי) וויא עס שטייט אין די גמרא שבת אין פרק כל כתבי: וקומה ה׳. זאגט רש"י (לפי שהיה מקדים לפניהם מהלך שלשת ימים) דער ארון איז געגאנגען פאראויס פר דיא יודין מיט אוועג פון דרייא טעג (היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר) הט משה גזאגט צום ארון שטייא אונ ווארט אויף אונז ביז מיר וועלען צו דיר קומען אונ זאלסט דיך ט דרווייטערן: ויפוצו איביך. עס זאלען פארשפרייט ווערן דיינע פיינד (המכונסין) וואס זענען פארזאמעלט: וינוסו . עס זאלען אנטלויפן דיינע פיינד (אלו הרודפים) דיא וואס יאגען אונז: ומשנאיך. זאגט רש"י (אלו שונאי דיינע פיינד מיינט מען די מענטשן וואס האבען פיינד דיא יודין (שכל השונא את ישראל) ווארום דער מענטש וואס גד די יודין (שונא את מי שאמר והיה העולם) הט ער פיינט הקב"ה וואס ער הט באשאפען די וועלט (שנאמר) וויא עס אין פסוק דוד המלך ע"ה האט געזאגט צו הקב"ה (ומשנאיך נשאו ראש) דיינע פיינד האבן אויפגעהויבן דעם מי הם) ווער זענען דיינע פיינד (על עמך יערימו סוד) די וואס טראכטען פיהל סודות אויף דיין פאלק זיי זאלען טאהן ם צו זייא: (לו) ושובה ה׳. זאגט רש"י (מנחם תרגמו לשון מרגוע) מנחם טייטשט דעם ווארט שובה, בערוהונג ונ אזו שטייט אין פסוק (בשובה ונחת תושעון) מיט בערוהונג אונ מיט שטילקייט וועט איר געהאלפען ווערן:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ששת ימים עשה ה׳ שפירושו בששת ימים: (לה) קומה . פי׳ אם יתאספו לבא על ישראל יפוצו ולא ימצא בהם יחד ואם יבאו ינוסו ולא תהיה להם תקומה זו היא תפלת שלהם: (לו) ובנחה יאמר וגו׳. כשהיה הענן שוכן על היה אומר יהי רצון שישובו כל האלפים והרבבות של במקומם במספרם ולא יחסר מהן איש ושובה כמו השיבה

שפתי חכמים

ובהעלות הענן ואם לא יעלה הענן כי ענן ה׳ על המשכן וכלם שייכים במסע ובחניית בני ישראל (וע׳ בג"א ובנח"י): ו והיכן מקומו לעיל בפרשת במדבר סיני בדגלים ובמסעות דכתיב ונסע אהל מועד מחנה הלוים וגו׳ ואחר פסוק זה היה ראוי להכתב ולכך עשה הקב"ה הנוני"ן לסימניות ר"ל מכאן עד הפרשה ג׳ למפרע היתה ראויה להכתב ולכך הפך הנוני"ן לומר שמקומו בפ׳ ג׳ ולמעלה ולא בפ׳ נו"ן ולמטה: ז וא"ת בשלמא פורענות אחרונה ויהי העם כמתאוננים
רענות ראשונה מה היא וי"ל דכתיב לעיל מיניה ויסעו מהר ה׳ הל"ל ויסעו מהר אלהים אלא כתינוק הבורח מבית הספר והוא

פירוש לתורת אלהים

הט משה גזאגט קומה שטיי אויף יי גאט [עיין רש"י]
אונ זיי זאלן ווערן צו שפרייט איביך דיינע
וינסו אונ זיי זאלען אנטלופן משנאיך דיינע
ים מפניך פון פאר דיר (עיין רש"י): (לו) ובנוחה
אז דער ארון הט גירוט יאמר הט משה גזאגט
רוא יי גאט רבבות בייא צוויי מאל צעהן

ליקוטי מרדכי

(לה) ויהי בנסע הארן וגו׳. אין די צוויי פסוקים ויהי בנסע אונ ובנחה יאמר איז דא זיבן אלפין, צו ווייזן זעקס טויזנד יאהר וועם שטיין דיא וועלט אונ איין מאהל טויזענד וועט זיין וויסט, אונ וייל דיא וועלט איז באשאפען געווארן נאר וועגן די תורה אונ די תורה איז באשאפן געווארן נאר וועגן יודן, דריבר שטייען די אלפין אין דיא צוויי פסוקים וואס שמועסן פון ארון אונ די יודן, אונ וייל ווען יודן גייען אוועק פון די תורה איז ח"ו נפילה, דריבר שטייען צוויי נונין איינער פאר ויהי בנסע
ינער נאך ישראל, וייל דר אות נון ווייזט נפילה, אונ וייל ווען יודען פאלין טוען זייא תשובה אונ הקב"ה הייבט זייא
ריק אויף, דריבער שטייען דיא נונין פארקערט צוא ווייזען אז זייער נפילה וועט פארקערט ווערען צו גרויסקייט:

יִשְׂרָאֵל:] נ׳ הפוכה פ יא א וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה:

אונקלוס

אַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל: א וַ... עַמָּא כַּד מִסְתַּקְּפִין קֳדָם יְיָ וּשְׁמִיעַ קֳדָ... וּתְקֵיף רָגְזֵהּ וּדְ... בְּהוֹן אֶשָּׁתָא מִן קֳדָ... וְשֵׁצִיאַת ... בְּ...

תו״א ויהי העם כמתאננים שבא קי...

רשב״ם

(א) ויהי העם כמתאוננים. כמו שמצינו בפ׳ פרה ותקצר נפש העם בדרך. וידבר העם באלהים ובמשה. וארון ברית ה׳ נוסע לפניהם כל אותן ג׳ ימים לתור להם מנוחה. כי הענן הולך על הארון: כמתאוננים. מצטערים מטורח הדרך:

בעל הטורים

(א) בקצה המחנה. בגימטריא הקלינים:

רש״י

תוסעון: רבבות אלפי ישראל. מגיד שאין השכינה ... בישראל פחותים משני אלפים ח ושתי רבבות: (א) ויהי העם כמתאננים. (ספרי) אין העם אלא רשעים הוא אומר (שמות יז) מה אעשה לעם הזה ואומר (... יג) העם הרע הזה. וכשהם כשרים קרואים עמי ... שלח עמי (מיכה ו) עמי מה עשיתי לך: כמתאו... אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה האיך ... מאחרי המקום וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד) כי ... הוא מבקש: רע באזני ה׳. תואנה שהיא רעה ... ה׳ שמתכוונים שתבא באזניו ויקניט אמרו אוי לנו ... לבטנו ב בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מענוי ה... ויחר אפו. אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו ... מיד: בקצה המחנה. במוקצין שבהם לשפלות א...

בית יהודא

ורבבות אלפי ישראל]. צוויי מאהל צעהן טויזענד אונ צוויי טויזענד יודין (מגיד) דר פסוק זאגט (שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות) די שכינה רוהט ניט ביי אפארזאמלונג יודין ווס זענן ווייניגער וויא צוויי אונ צוואנציג טויזענד: (א) ויהי העם כמתאוננים]. זאגט רש״י (אין העם אלא רשעים) ווען יודין זענן רשעים ווערען זיי גערופן עם, אפאלק (וכן הוא אומר) אונ אזו זאגט דר פסוק משה הט געזאגט אוף די יודין (מה אעשה לעם הזה) ווס זאל איך טאהן צו דעם פאלק (ואומר) נאך זאגט דער פסוק, דר נביא ירמיה הט געזאגט אוף די יודין (העם הרע הזה) דס שלעכטע פאלק (וכשהם כשרים) אונ ווען די יודין זענען פרום (קרוים עמי) רופט זיי הקב״ה עמי, מיין פאלק (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק הקב״ה הט געזאגט צו משה ער זאל זאגן צו פרעה (שלח עמי) שיק מיין פאלק, נאך האט הקב״ה געזאגט צום נביא ער זאל זאגן צו דיא יודין (עמי מה עשיתי לך) מיין פאלק וואס האב אי... געטאן: וכמתאוננים]. זאגט רש״י (אין מתאוננים אלא לשון עלילה) מתאוננים איז דערטייטש אבלבול ואפ... פראטענסיע) (מבקשים עלילה איך לפרוש מאחרי המקום) זייא האבן געזוכט אבלבול ואפראטענסיע] צו הקב״ה ז... קענן זיך אפשיידען פון הקב״ה (וכן הוא אומר בשמשון) אזו זאגט דר פסוק ביי[א] שמשון (כי תואנה הוא מבקש) ע... געזוכט צו האבען אבלבול ואפראטענסיע] צו די פלשתים: ורע באזני ה׳]. מען מיינט (תואנה שהיא רעה) אש... בלבול ואשלעכטע פראטענסיע] (באזני ה׳) אין די אויערען פון הקב״ה מיינט מען (שמתכוונים שתבא באזניו) זיי ... געוואלט הקב״ה זאל הערען זייער בלבול וזייער פראטענסיע] (ויקנים) אונ ער זאל צערנען ועד זאל בייז ווערען (אמ... האבען געזאגט (אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים) וויא צו אונז ווי שטארק פארמאטערט זענען מיר ג... לויפענדיג דריי טעג אין דעם וועג (שלא נחנו מעינוי הדרך) מיר האבען ניט גערוהט פון דעם פייניגען ווס מיר געפייניגט געווארען אין דעם וועג: ויחר אפו]. עס האט געברענט דר צארן ודר כעס] פון הקב״ה אויף דיא ... הקב״ה הט געזאגט (אני הייתי מתכוון לטובתכם) איך האב געמיינט אייער טובה (שתכנסו לארץ מיד) איר זאלט אריינקומען אין ארץ ישראל: ובקצה המחנה]. מען מיינט (במוקצין שבהם לשפלות) דער פייער הט געברענט א...

שפתי חכמים

גם כן פורענות ששרו מה׳: ח שרבבות ואלפים ר״ל שני רבבות ושני אלפים דאם לא כן לא היה צ״ל אלא שובה ה׳ רבבות ישראל כי סתם רבבה בכל מקום הוא עשרת אלפים ולא תמלא בשום מקום שיזכיר הכתוב אחר הרבבה שם האלפים: ט וא״ת והלא מלינו העם שהם לדיקים שנא׳ ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה. וי״ל כשהם רשעים לא נקרא להם שם אחר אלא ... י וא״ת והלא מלינו עמי כשהן רשעים שנאמר ועמי לא התבונן וי״ל דה״פ שהיו קודם לכן עמי ועתה לא התבונן מלאתי: ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

ודומה לו ושב ה׳ את שבותך: (א) ויהי העם כמתא... כאוננים על המת ומתאבלים על מה שהיה הקב״ה רוצה ל... לארץ כי היו קטני אמנה ודואגין מן המלחמה:

ליקוטי יוסף

(א) וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי ה׳ וגו׳. דער באר מים חיים שרייבט עס איז דא אחילוק פון דעם ווארט רשע צו דעם ווארט רע, דר מענטש וואס ווערט גערופן רשע איז ער נאך נים אזו שלעכט ווי דר מענטש ווס ווערט גערופן רע, וואייל אין ווארט רשע איז דא אשין, אונ דר שין איז פון ווארט שדי, צו ווייזן אז אין דעם מענטש איז נאך דא אביסול אהייליגקייט, אונ דער מענטש ווס ווערט גערופען רע איז אזו שלעכט אז אין אים איז נישא איין ביסול הייליגקייט, דריבר זאגט דר פסוק ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה׳, אין די אויערן פון הקב״ה, וויא הקב״ה הערט אונ פארשטייט פון זייער ריידן וואס זיי טראכטין אין הארץ, איז ביי הקב״ה געווען גלייך ווי זיי האלטען מתאוננים רע, געטרויערט „רע" אזו שלעכט אן איין פונק הייליגקייט. דריבר איז הקב״ה בייז געווען אויף דיא יוד... הט אויף זייא געשיקט אפייער, ביז משה הקדוש הט מתפלל געווען פון זייערט וועגען איז דער פייער פון זייא אפגעטאן געוו...

פירוש לתורת אלהים

טויזינט אלפי ישראל אונ צווייא טויזינט פון ישראל (עיין רש״י): (א) ויהי אונ עס איז געווע... פאלק כמתאוננים זיי האבן גזוכט אבילבול ווי א... זאלן זיך אפ שיידן פון הקב״ה רע אזו איין ע... וואס זאל איבעל געפעלן אין גאטס אויגען [עיי... וישמע יי אונ הקב״ה האט דאס גיהערט ויח... אונ עס האט גיגרימט זיין צארען [פיין...

ב וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ׃
ג וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תַּבְעֵרָה
כִּי־בָעֲרָה בָם אֵשׁ יְהוָה׃ ד וְהָאסַפְסֻף
אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה וַיָּשֻׁבוּ
וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי

אונקלום

תָא׃ ב וּצְוַח עַמָּא
שֶׁה וְצַלִּי מֹשֶׁה
יְיָ וְאִשְׁתַּקְעַת
ג וּקְרָא שְׁמָא
א הַהוּא דְּלָקְתָא
לְקַת בְּהוֹן אֶשָּׁתָא
ם יְיָ׃ ד וַעֲרַבְרְבִין
יְנֵיהוֹן שְׁאִילוּ
א וְתָבוּ וּבְכוֹ אַף
שְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ מַאן

ספסף תענית כט ערכין ט :

בעל הטורים

כילנו בשר. אף על פי שהיה להם בשר הרבה הם היו סבורין לעבור הירדן מהרה ואמרו אנו צריכין להלחם בכנענים ולא נוכל להעביר נקננו עמנו ולכך אמרו מי יאכילנו בשר :

רש"י

מעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים: עק העם אל משה. (ספרי) משל למלך בשר כעס על בנו והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמר קש עלי מאבא: ותשקע האש. (שם) שקעה בארץ שאילו חזרה לאחת הרוחות היתה מקפלת ל אותו הרוח: (ד) והאספסף. אלו ערב רב אליהם בצאתם ממצרים: וישבו. (שם) גם בני ויבכו עמהם: מי יאכלנו בשר. וכי לא היה

בית יהודא

מענטשן וואס זענען געווען אפגעשיידט פון די יודין צוא נידעריגקייט (אלו ערב רב) דס מיינט מען דעם ערב רב, דס פיל פארמישטע פאלק וואס זענען געקומען מיט די יודין פון מצרים. רבי שמעון בן מנסיא זאגט דער פייער האט געברענט (בקצינים שבהם ובגדולים) אין די גרעסטע מענטשן פון די יודין: (ב) [ויצעק העם אל משה]. זאגט רש"י (משל למלך בשר ודם שכעס על בני) אמלך איז אמאהל בייז געווען אויף זיין זוהן (והלך בני אצל אוהבו של אביו) איז דער זוהן געגאנגען צו דעם גוטען פריינד פון זיין פאטער וואס זיין פאטער האט אים

ר לו) אונ דער זוהן פון מלך האט געזאגט צו אים (צא ובקש עלי מאבא) גייא צו מיין פאטער אונ בעהט פון
אל מיר שיינקען די זינד ואיז דר זוהן ניט געגאנגען גלייך צום פאטער בעטן, ווייל ער האט געוואוסט זיין בעטען
העלפן נאר אז דער גוטער פריינד פון פאטער וועט בעטן פון זיינעטוועגען וועט העלפן, די יודין האבן אויך
ריגן צו הקב"ה, ווייל זיי האבן געוואוסט זייער בעטן וועט ניט העלפען, דריבער האבן זיי געשריגען צו
ר זאל בעטען בייא הקב"ה פון זייערטוועגען: [ותשקע האש]. זאגט רש"י (שקעה במקומה בארץ) דער
ז אריין גלייך אין די ערד אויף דעם ארט וואו ער איז געווען (שאילו חזרה לאחת הרוחות) ווען דער פייער וואלט
גאנגען פון דיא מחנה אין איינע פון דיא זייטען (היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח) וואלט דער פייער
דיג פארברענט אלע מענטשן וואס זענען געווען אין דיא זייט: (ד) [והאספסוף]. זאגט רש"י (אלו ערב רב)
ט דעם ערב רב, מען רופט זייא אספסוף (שנאספו אליהם בצאתם ממצרים) ווייל זיי האבן זיך פארזאמעלט צו
ווען זייא זענען ארויס געגאנגען פון מצרים: [וישובו], (גם בני ישראל ויבכו עמהם), דיא יודין האבען זיך צוריק
צו זייערע זינד אונ האבען געוויינט צוזאמען מיט דעם ערב רב, אונ האבען געזאגט (מי יאכילנו בשר) ווער

שפתי חכמים

וא"ת והא פירש"י לעיל אין העם אלא רשעים והכא פירש"י גדולים. וא"ל דה"פ דמה שנא' הכא בקצינים ובגדולים ר"ל שברשעים נקראו גדולים. דהא לקמן פירש"י והזקנים היכן היו כו' ומתרץ אלא באש תבערה מתו משמע דהם שבמצרים ואותן זקנים הם לדיקים וגדולי הדור וי"ל דודאי

מ"ש ויהי העם וגו' ותבער בם אש ה' קאי ארשעים על העם שכתוב לעיל. ובשבערה בהם אש בערה גם כן בכלתי מתאוננים ומ"ש ותאכל בקלה המחנה מיירי בקצינים ובגדולים שבהן ועל אותן לדיקים פירש"י לקמן באש תבערה מתו: מ דאם לא כן וילעקו אל ה' מיבעיא ליה: נ דק"ל ויבכו גם בנ"י משמע שגם האספסוף בכו והרי לא

פירוש לתורת אלהים

אש יי אונ עס האט געברענט אין זייא
פון גאט ותאכל אונ עס האט פר ברענט
מחנה אין עק פון דער מחנה [פיין רש"י]:
ן האט דס פאלק גשריגן צו משה ער זאל
מתפלל זיין צו השי"ת ויתפלל האט משה
געוועהן צו גאט איז דם פייער שטיל געווארן:
אונ ער האט גירופן דעם נאמען פון דעם

ארט תבערה דס איז אלשון ברענן כי בערה ווארום
עס האט אין זייא גיברענט אפייער פון גאט:
(ד) והאספסוף אונ דם גמישעכץ אדער דם איין זאמלונג
אשר בקרבו וואס איז גיוועו צווישען אים [פיין רש"י]
התאוו האבן גיגלוסט תאוה אגלוסטונג וישובו אונ
זיי האבן זיך ווידר גיקערט ויבכו אונ זיי האבען
גמאכט וויינען גם אוך בני ישראל די קינדער פון

משלים על התורה

פסוף אשר בקרבו וגו'. דער ענין פון די יודין מיט
איצטיגע טענה איז למשל עס איז געווען אגביר
ט שטענדיג פארין אין לייפציג אויף די ירידים, ער
ט אאיינציג קינד, ווען דער פאטער פלעגט פארין
ציג אונ דם קינד פלעגט בלייבן אין דערהיים מיט

די מוטער, פלעגט די מוטער האבן גרויסע צרות פון דעם קינד,
ווייל דם קינד איז געווען זייער ווילד, אמאל האט דר פאטער
געדארפט פארין נאך לייפציג, האט די מוטער געזאגט צוא
אים איך וועל דיך ניט לאזן פארן נאר דו מוזט דאס קינד
מיטנעמן מיט זיך נאך לייפציג, דם קינד האט געזאגט צום

פאטער

יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר׃ ה זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם אֵת

ייכלננא בס
ה דכירן אנחנא
נוניא דהוינא
במצרים מגן ית בו

תו"א זכרנו את יומא עת ס' הזוהר פרשת בכר סיני: את הקשאים שם ע"ז כט :

בית יהודא

וועט אונז געבן פלייש צום עסין, פרעגט רש"י (וכי לא היה להם בשר) האבען דען די יודין קיין פלייש געהאט? (והלא כבר נאמר) עס שטייט דאך אין פסוק (וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר) פיל פארמישטע פאלק איז ארויסגעגאנגען מיט די יודין פון מצרים אונ שעפסן אונ רינדער ואקסין, מקנה) זייער פיל זענען געגאנגען מיט די יודין (ואם תאמר אכלום) אויב דו וועסט זאגן די בהמות וואס זענען געגאנגען מיט די יודין פון מצרים האבן די יודין אויפגעגעסן איז ניט אמת (והלא בכניסתם לארץ) ווארום ווען די יודין האבען געהאלטען נאנט צום אריין גיין אין ארץ ומיט פערציג יאהר שפעטער) (נאמר) איז גזאגט אין פסוק (ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד) דר שבט ראובן שבט גד האבן געהאט בהמות, נאר דער שבט ראובן אונ דר ש האבען געהאט מעהר) (אלא שמבקשים עלילה) נאר די יודין האבן געוואלט האבן אבלבול ואפראטענסיעו צו הא (ה) ואשר נאכל במצרים חנם). זאגט רש"י (אל תאמר) זאלסט ניט זאגן (שמצרים נותנים להם דגים חנם) דיא מצר

רש"י

להם בשר והלא כבר נאמר (שמות יב) וגם ערב ו
אתם וצאן ובקר וגו' וא"ת אכלום והלא בכניסת
נאמר (במדבר לב) ומקנה רב היה לבני ראובן ו
שמבקשים עלילה: (ה) אשר נאכל במצרים חנ
שמצריים נותנים להם דגים הנם והלא כבר

שפתי חכמים

כתיב לפניו שבכו לכך מפרש רש"י הפסוק וישובו גם בנ"י ויבכו עמהם ר"ל דגם קאי על התאוו תאוה שערב רב שבו מאחרי ה' והתאוו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) זכרנו את הדגה. לשון וידגו לרוב בקרב הארץ קר
בלע"ז ואח"כ מפרש את הקשואים ואת האבטח

ליקוטים על התורה

(ה) זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל וגו'. רש"י ז"ל פרעגט שטרוי הט מען די יודן ניט געגעבן אומזיסט ווי אזוי הט מען זיי געגעבן פיש אומזיסט, נאר מיר ווייסן אין מצרים איז קיין רעגין נאר אין חודש אב הייבט זיך אויף דער טייך נילוס אונ בעגיסט אלע פעלדער אונ אלע גערטנער, די וואסער שטייט אויף די פעלדער דריי טעג, ווען דר נילוס בעגיסט מיט זיין וואסער דיא פעלדער אונ גערטנער ברייננגט ער מיט זיך פיל פיש, אונ ווען די וואסער גיים צוריק אין זיין ארט בלייבן פיל פיש זיין די גערטנער. ווי זיי ווערן פארהאלטען צווישען דיא ערד פרוכטען אונ קענען ניט ארויסגיין, דאמאלס לאזט מען נעמען די פיש פון די ווארום אז זיי וועלן בלייבן ליגן צווישן די פרוכטן וועלען זייא פייגערן אונ וועלען פארפוילט ווערען אונ וועלן קאלי דיא פרוכטען, דיא פיש פלעגט מען לאזין די יודען זאלן זיי נעמען אומזיסט, דס זאגן דא די יודן מיר געדיינקען דיא מיר האבען געגעסען אומזיסט ווען מיר האבן גענומן דיא פיש צוזאמען מיט דיא ערד פרוכטען, קשואים האבטיח

פירוש לתורת אלהים

ישראל כלומר דס ערב רב הט געמאכט ווי
ישראל אוך מיט זיי ויאמרו אונ זיי האבען
מי יאכילנו ווער וועט געבן עסין פלייש ווו וועט
נעמן פלייש צו עסן: (ה) אונ ווידער האבן זיי
זכרנו את הדגה מיר גדענקען די פיש אשר נ
מיר פלעגין עסין אין מצרים אומזיסט

משלים על התורה

פאטר איך וויל ניט מיט פארן, אז דו וועסט מיר צוזאגין דו וועסט מיר קופן אין לייפציג אגוטן זייגעריל וועל איך פארין, דר פאטר הט אים דס צוגעזאגט, זייא זענען ביידע גיפארען, אין וועג האבען זייא בייא נאכט גענעכטיגט אין אגאסט־הויז, איז גקומן צו זיי אארעם מאן אונ הט גזאגט צום פאטר איך האב איצט געפונען דם זייגעריל קויף אים ביי מיר פר דיין קינד, דר פאטר הט געפרעגט דעם ארעם מאן ווי פיל ער וויל פר דעם זייגעריל דר ארעם מאן הט גיזאגט דס זייגעריל איז ווערט הונדערט רובל, איך וועל אים דיר פרקויפין פר פופציג, דר פאטר האט ניט געוואלט קופן דם זייגעריל, דס קינד הט אנגעהויבן וויינען אונ הט גיזאגט צום פאטר איצט זעה איך אז דו נארסט מיך, אז מען וויל דיר פארקופין אזייגערל פר העלפט געלט ווי פיל ער איז ווערט אונ דו ווילסט ניט קופן, ווי אזו וועסטו מיר קופן אזייגעריל אין לייפציג אונ דו וועסט דארטן בצאהלין

דם גאנצע געלט ווי פיל ער איז ווערט? הט דער גזאגט צום קינד, דו ווייסט ניט ווי פיל דס זייגי ווערט, דר ארעם מאן ווייס אויך ניט ווי פיל דער איז ווערט, ער מיינט ער איז ווערט הונדערט רו ער פרקויפט וואלוויל פר פופציג רובל, איך ווייס זייגעריל איז פופציג רובל אויך ניט ווערט, אז זיין אין לייפציג וועל איך פר דרייסיג רובל קופן א זייגעריל, דער קינד הט געזאגט צום פאטר איך אנדערש נאר דעם זייגעריל. ווען ניט, וויל צוריק אהיים, הט דר פאטר צו אים גיזאגט איך דאס זייגעריל קופין, דוא זאלסט ניט זאגען איך גענארט איך וויל ניט קויפין, נאר דו וועסט הרט איידר דו וועסט קומן אין לייפציג וועט דאס זייג צוברעכן. ביי די יודין איז אויך אזוי גיוועזן, ווען ארויסגענומן די יודין פון מצרים הט ער זיי צוגע

---

*) **הערה** דער ספר ע"ד שרייבט עס איז אמת יודין האבין טאקי געהאט פיל בהמות, נאר שעכטין אונ עסין פלייש פון דיא בהמות האב געמעגט, ווארום די תורה הט גיזאגט [אין די סדרה א"ם] דער מענטש וום וועט וועלין שעכטין אבהמה צו עסין פלייש, מו הייליגען די בהמה זיא זאל זיין אקרבן שלמים אונ מוז בריינגען די בהמה אין הויף פון משכן, אין הויף פון משכן זאל מען די בהמה שעכטין שפריצען אויף דעם מזבח, די חלב פארברענגען אויף דעם מזבח. ווי דער דין איז ביי אקרבן שלמים, אונ דער מענטש וואס וועט ניט הייליג צו אקרבן שלמים, אונ וועט ניט בריינגען די בהמה, אדער אציג, אדער אשעפס, אין הויף פון משכן, נאר ער וועט זייא שעכטין אין די ס דער מענטש גישטראפט ווערין מיט כרת, האבין מיר אדין אז די יודין וואלטין וועלין עסין פלייש אין דער מדבר, וואלטין זיי געמוזט הייליגע דעם שעפס, די ציג פאר אקרבן שלמים, אונ יודין האבין ניט געמעגט עסין שלמים אין דער מדבר, ווייל דער מענטש וואס איז ניט געמלת אד אקינד וואס איז ניט געמלת טאר ניט עסין שלמים, אונ אלע קינדער וואס זענען גיבארין גיווארין אין דער מדבר זענען ניט גיוועזן געמלת, ביז אריבער געגאנגען דעם ירדן [עיין ספר יהושע קפיטול ה פסוק ה], דס האט משה רבינו גיזאגט צו הקב"ה הצאן ובקר ישחט להם, ווען ביי זייא ווא ווערין צו שעכטין שעפסין אונ אקסין וואלטין זייא ניט וויינען זייא ווילען פלייש, אדער ווען זייא וואלטין פיש געהאט וואלטין זייא אויך ניט וויינע פלייש, אונ הקב"ה האט זייא ניט ערלויבט צוא עסין פלייש פון רינדער, אונ ניט פון שעפסין אונ ציגען, נאר מען האט זייא גיגעבין דעם שלו פ האבין געהאט אטעם פון פלייש אונ פיש:

אֲבַטִּיחַיָּא וּכְרָתֵי
י וְתוּמֵי : ו וּכְעַן
א תְּאֵיבָא לֵית כֹּל
ן אֱלָהֵן לְמַנָּא
: ז וּמַנָּא כְּבַר זְרַע

עתה נפשנו יומא שם : והמן כזרע
ד שם :

הַקִּשֻּׁאִים וְאֵת הָאֲבַטִּחִים וְאֶת־
הֶחָצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים וְאֶת־
הַשּׁוּמִים׃ ו וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין
כֹּל בִּלְתִּי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ׃ ז וְהַמָּן

רשב"ם

זורע גד הוא . ומראהו כמראה הבדולח . כלומר נראה קשה ויבש אומרים ונפשנו יבשה . כאדם שאוכל חטים יבשים . וא"כ למה של הקב"ה כאמור לפנינו . ועתה מפרש טעם של חרון אף שהרי רחים או דכו במדוכה אז והיה טעמו כטעם לשד השמן . או עמו שהיה מתחלה מתוק כצפיחית בדבש כזיתים ואגוזים קודם טחינה . אבל לאחר טחינה או כתישה במכתשת אז והיה טעמו . נעשה עתה טעמו כלחלוח של שמן ובשר שמן כמו שמן זיתים ואגוזים לאחר טחינה שנתחלף טעמו ולפיכך וישמע ה' ויחר אפו . שכשרוצים טוחנים אותו ונעשה כשמן ואין מאכלם יבש . כאן כתיב והיה טעמו . שמתחלף טעמו הראשון . אבל בפ' בשלח כתיב וטעמו כצפיחית בדבש . שזה הוא טעמו קודם שיש

רש"י

ו) ותבן לא יתן לכם אם תבן לא היו נותנין להם ם היו נותנין להם ם חנם ומהו אומר חנם חנם ע ות (ספרי): את הקשאים. אמר ר' שמעון מפני משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהן קשים למניקות לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק. משל למלך יתא בספרי: הקשאים. הם קוקומברו"ש בלעז: ים. בורק"ש: החציר. כריסין פוריל"ש ותרגומו ניא וכו' : (ו) אל המן עינינו . מן בשחר מן (ז) והמן כזרע גד . מי שאמר זו לא אמר זו זומרים בלתי אל המן עינינו והקב"ה הכתיב בתורה רע גד וגו' כלו' ראו באי עולם על מה מתלוננים

בית יהודא

גְגֶעבְּעֶן צוּ דִי יוּדִין פִּישׁ אוּמְזִיסְט וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְתֶבֶן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם) דִי מִצְרִים הָאבְּן דָאךְ גֶעזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין מֶען וֶועט זֵיי קֵיין שְׁטְרוֹיא גֶעבְּן צוּ דִיא אַרְבֶּעט (אִם תֶּבֶן לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לָהֶם חִנָּם) אַז מֶען הָאט צוּא דִי יוּדִין שְׁטְרוֹיא נִיט גֶעוָואלְט גֶעבְּעֶן אוּמְזִיסְט (דָּגִים הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם חִנָּם) הָט מֶען זֵיי גְגֶעבְּן פִּישׁ אוּמְזִיסְט ? קֶען דָם זַיין ? (וּמַה הוּא אוֹמֵר חִנָּם) וָואס דֶען הָאבֶּען דִי יוּדִין גֶעזָאגְט „אוּמְזִיסְט", זֵייא הָאבֶּן גֶעמֵיינְט חִנָּם מִן מִצְוֹת, אוּמְזִיסְט פוּן מִצְוֹת, הַייְנְט הָט מֶען אוּנְז גֶעזָאגְט אַז מִיר וֶועלֶען טָאהְן מִצְוֹת וֶועט מֶען אוּנְז גֶעבְּעֶן עֶסִין, אוּנ אַז מִיר וֶועלֶן נִיט טָאהְן מִצְוֹת וֶועט מֶען אוּנְז נִיט גֶעבְּן עֶסִין וִוּיא עֶס שְׁטֵייט אִין סִדְרָה בְּחֻקֹּתַי) אָבֶער וֶוען מִיר זֶענֶן גְוֶוען אִין מִצְרַיִם הָאט מֶען עבְּן עֶסִין אָן מִצְוֹת : וְאֵת הַקִּשֻּׁאִים . זָאגְט רש"י (אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן) רַבִּי שִׁמְעוֹן הָאט גֶעזָאגְט (מִפְּנֵי מָה הַמָּן לְכָל דָּבָר) פַאר וָוס אִיז דֶער מַן גִיעֶנְדֶערְט גֶעוָוארְעֶן צוּ דֶעם טַעַם פוּן אַלֶע מִינִים עֶסִינְוַוארְג (חוּץ מֵאֵלּוּ) נָאר צוּ ם פוּן דִי פִּינְף מִינִים אִיז עֶר נִיט גִיעֶנְדֶערְט גֶעוָוארֶן , (מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָשִׁין לְמֵנִיקוֹת) וַוייל דִיא פִינְף מִינִים זֶענֶען נִיט דִי וַוייבֶּער וָואס זֵייגֶען קִינְדֶער (אוֹמְרִים לְאִשָּׁה אַל תֹּאכְלִי שׁוּם וּבָצָל) מֶען זָאגְט צוּ אַ אִשָּׁה זָאלְסְט נִיט עֶסִין נִיט צִיבֶּעלֶע (מִפְּנֵי הַתִּינוֹק) וַוייל דָם וֶועט טָאהְן שָׁאדְען דֶעם קִינְד (כִּדְאִיתָא בְּסִפְרִי) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין סִפְרִי : הַמָּן עֵינֵינוּ . אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען זֶענֶען נָאר צוּם מַן (מָן בְּשַׁחַר מָן בָּעֶרֶב) אִין דֶר פְרִיה עֶסִין מִיר מַן פַארְן נַאכְט מַן : (ז) וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד . זָאגְט רש"י (מִי שֶׁאָמַר זוּ לֹא אָמַר זוּ) וֶוער עֶס הָאט גֶעזָאגְט בִּלְתִּי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ הָאט אגְט וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד (יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ בִּלְתִּי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ) יוּדִין הָאבֶּן גֶעזָאגְט אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען זֶעהְן נָאר מַן (וְהקב"ה תּוֹרָה) אוּנ הקב"ה הָט גֶעשְׁרִיבֶּן אִין דִי תּוֹרָה וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד (כְּלוֹמַר) אַזוֹ הָאט הקב"ה גֶעמֵיינְט (רְאוּ בָּאֵי עוֹלָם מִתְלוֹנְנִים בָּנַי) אַלֶע מֶענְטְשֶׁען וָואס אִיר זֶענְט אוֹיף דֶער וֶועלְט זֶעהְט דָם עֶסִין וָוס מַיינֶע קִינְדֶער זֶעגֶען בֵּייז

שפתי חכמים

יכו גם בני ישראל והתאוו לבשר ואחר כך ויבכו עמהם ר"ל בוכים ביחד : ם מקשים העולם מאי ק"ו הוא זה דלמא הא להם תבן מפום דאמרו גרפים הם וגו' אבל דגים לאכילה ים להם . וי"ל דהוכחתם הוא מה הועיל פרעה בתקנתו להם כדי שתכבד עליהם העבודה דלמא יקנו להם תבן מן במעות אלא ודאי יודע היה פרעה שהמצריים שונאים את ישראל שאפי' במעות לא ימכרו להן וכ"ש שלא יתנו להם בחנם . ואין להקשות הא אמרינן במסכת סוטה כשהיו הולכין נשי ישראל לשאוב מים מן הנהר הי' הקב"ה מזמין להם דגים בכדיהם וכו'. י"ל שהם שתרעמו בודאי על דגים גדולים וע"ז פי' א"ת שמצריים נותנים להם וכו' והיינו לדגים גדולים : ע פי' שלא היה אז מזונותינו ע"י קיום המצות כמו שהן עכשיו שהמזונות הם שכר לפעולתינו שאם נקיים

פירוש לתורת אלהים

שואים מִיר פְלֶעגִין עֶסִין דִיא קִירְבֶּסֶען וְאֵת ים אוּנ דִי בּוּרְקֶס וְאֵת הֶחָצִיר אוּנ דָם קְרוֹיט צָלִים אוּנ דִי צִיבֶּעלֶעס וְאֵת הַשּׁוּמִים אוּנ דִיא ל : (ו) וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד אִיז אוּנְזֶר לַייבּ פַאר אֵין כֹּל מִיר הָאבֶּן קֵיין שׁוּם זַאךְ נִיט בִּלְתִּי נַייעֶרְט אֶל הַמָּן צוּם מָן אִיז אוּנְזֶרֶע אוֹגֶן מִיר עֶסִין מֶער נִיט אִין דֶר פְרִי אוּנ אוֹיף דֶער נַאכְט נָאר מָן [עיין רש"י] זָאגְט דֶר פָּסוּק : (ז) וְהַמָּן אוּנ דֶר מָן אִיז גְוֶוען זֵייעֶר חָשׁוּב אוּנ הָט אִין זִיךְ גְהַאט גְרוֹסֶע מַעֲלוֹת [עיין רש"י] דְהַיְינוּ עֶר אִיז גֶעוֶוען קַיילִיכְדִיג כִּזְרַע גַד הוּא

משלים על התורה

י בְּרֵיינְגֶען אִין אַלַאנְד וָוס אִין איר פְלִיסְט מִילְךְ אוּנ אִין מִיטֶן וֶועג הָט גִיטְרָאפֶן דֶר עֵרֶב רַב אִיז גִקוּמֶן וּדִין אוּנ הָאבֶּן גִיזָאגְט צוּ זֵיי אִיר זָאלְט בֶּעטֶען מֶען ךְ גֶעבֶּן פְלֵייש , וִוי זֵיי הָאבֶּן גִיזֶעהֶן מֹשֶׁה גִיט זֵייא יש , הָאבֶּן זֵיי גֶעוֵויינְט אוּנ הָאבֶּן גֶעזָאגְט וִוי אַזוֹי ת אַז דוּ וֶועסְט אוּנְז גֶעבֶּן אַזוֹ אַגְלִיקְלִיכֶע לַאנְד , אַז סְט אוּנְז אֲפִילוּ פְלֵייש גִיט גֶעבֶּן , הָט הקב"ה גִזָאגְט אַייךְ דֶעם מַן וָוס עֶר אִיז בֶּעסֶער אוּנ גֶעזִינְטֶער פוּן פְלֵייש , הָאבֶּן יוּדִין גֶעוֵויינְט אוּנ הָאבֶּן גִיזָאגְט מִיר וִוילֶען נָאר פְלֵייש , הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט אִיךְ וֶועל אַייךְ גֶעבֶּען פְלֵייש נָאר אִיר וֶועט חֲרָטָה הָאבֶּן , אֵיידֶער אִיר וֶועט גַאךְ קוּמֶן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּן , אוּנ אַזוֹ הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גֶעזָאגְט וַיְנַסּוּ אֵל בִּלְבָבָם , אִין הַארְצֶן הָאבֶּען זֵייא גְטְרַאכְט צוּ פְּרוּבֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא , מִיר וֶועלֶן זֶעהְן אִם יָכִין שְׁאֵר לְעַמּוֹ , אוֹיבּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קֶען אַנְגְרֵייטֶען פְלֵייש צוּא זַיין פָאלְק :

כִּזְרַע־גַּד הוּא וְעֵינוֹ כְּעֵין הַבְּדֹלַח׃
ח שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם
אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר
וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם

גַּדָּא הוּא וְחֶזְוֵהּ כְּ...
בְּדֻלְחָא׃ ח שָׁיְטִין ...
וְלָקְטִין דְּצָבֵי ...
בְּרֵיחַיָּא אוֹ דְצָבֵי ...
בַּמְּדֻכְתָּא וּמְבַשְּׁלִין ...
בְּקִדְרָא וְעָבְדִין ...
גְּרִיצָן וַהֲוָה טַעֲ...

הו"א שטו העם ולקטו שם: וטחנו שם: ובשלו שם: עגות שם: והיה טעמו שם:

רשב"ם

בו טעם שמן. לשד כלו עיקר. כמו נהפך לשדי בחרבוני קיץ. נהפך לחלוחי כיובש תאנים שנתייבשו: (ח) שטו. כמו משוט בארץ. שוטטו בחוצות בשנותו את טעמו גבי דוד. מואב שהיה שקט עמד טעמו אבל דוד

בעה"ט הטורים

(ח) טעמו. ד' והיה טעמו כטעם לשד השמן. שאנן מואב מ... שקט הוא על שמריו על כן עמד טעמו בו. וישנו את ... שגלה ממקום למקום בשנותו את טעמו. ודור המדבר א...

בית יהודא

אויף אים (וְהַמָּן כַּךְ וְכַךְ הוּא חָשׁוּב) דֶר מַן אִיז דָאךְ אַזוֹי גוּט: נכְּזֶרַע גַּד]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (עָגוֹל כְּגִידָא) דֶר מַן אִיז גְוֶוען קַיילֶעכְדִיג וְויא דִי קֶערְנֶר גַּד (זֶרַע קוֹלַיינְדְרִיר) וְויא דִי קֶערְנֶער קוֹלַיינְדְרָא: נהַבְּדוֹלַח]. זָאגְט רש"י (שֵׁם אֶבֶן טוֹבָה) בְּדוֹלַח אִיז דֶר נָאמֶען פוּן אַבְּרִילַאנְט מֶען רוּפְט אִים קְרִיסְטְאל: (ח) [שָׁטוּ]. זָאגְט רש"י (אֵין שַׁיִט אֶלָּא לָשׁוֹן טִיּוּל) שַׁיִט מֵיינְט מֶען שְׁפַּאצִירֶן, דִי יוּדִין זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען נֶעמֶען דֶעם מַן (בְּלֹא עָמָל) אָן אַשְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט נָאר וְוי מֶען גֵייט שְׁפַּאצִירֶן: [וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם]. זָאגְט רש"י (לֹא יָרַד בְּרֵחַיִם) דֶעם מַן הָט מֶען קֵיין מָאהְל גְמָאלְין אִין אַמִיהְל־שְׁטֵיין (וְלֹא בִּקְדֵרָה) אוּנ מֶען הָט אִים נִיט גִיקָאכְט אִין אַטָאפּ (וְלֹא בִּמְדוֹכָה) מֶען הָט אִים נִיט גֶעשְׁטוֹיסֶן אִין אַשְׁטוֹיסִיל (אֶלָּא מִשְׁתַּנֶּה הָיָה טַעֲמוֹ) נָאר דֶר טַעַם פוּן דֶעם מַן אִיז גִיעֶנְדֶערְט גֶעוָוארֶן (לְנִטְחָנִין) צוּ גֶעמָאלִינֶע עֶסִינְוַוארְג (וְלַנִדוֹכִין) אוּנ צוּ גֶעשְׁטוֹיסֶענֶע עֶסִינְוַוארְג (וְלִמְבוּשָּׁלִין) אוּנ צוּ גֶעקָאכְטֶע עֶסִינְוַוארְג: [בַּפָּרוּר]. (קְדֵרָה) אַטָאפּ: [לְשַׁד הַשָּׁמֶן]. מֵיינְט מֶען (לַחְלוּחַ שֶׁל שֶׁמֶן) וְוי אַזַאךְ וָואס אִיז פַייכְט פוּן בּוֹימְאֵייל (כֵּן פֵּירְשׁוֹ דוֹנַ"שׁ) אַזוֹ טַייטְשְׁט דוֹנַ"שׁ (וְדוֹמֶה לוֹ) אַזוֹ אַ... הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גֶעזָאגְט (נֶהְפַּךְ לְשַׁדִּי בְּחַרְבוֹנֵי קַיִץ) מַיין פַייכְטְקֵייט וָוס אִיךְ בִּין פַייכְט גְוֶוען אִיז פַארְקֶערְט גוּ... צוּ אַטְרֶקֶענְקֵייט, וְויא אַזַאךְ וָואס וֶוערְט אוֹיסְגֶעטְרִיקוּנְט פוּן אִירֶע פַייכְטְקֵייט פוּן דִי זוּמֶערְדִיגֶע הִיץ (וְהַלָּמֶ"ד דֶר לָמֶ"ד פִין וָוארְט לְשַׁדִּי גִיהֶער צוּם וָוארְט, מֶען זָאל נִיט טַייטְשְׁעֶן לְשַׁדִּי צוּא מַיין פַייכְטְקֵייט נָאר "לְשַׁדִּי" פַייכְטְקֵייט, גְלַייךְ וְויא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען לְשַׁדִּי (נֶהְפַּךְ לַחְלוּחִי בְּחַרְבוֹנֵי קַיִץ) מַיין פַייכְטְקֵייט אִיז פַארְקֶערְט ג... צוּ אַזַאךְ וָוס וֶוערְט אוֹיס גֶעטְרִיקוּנְט פוּן דִי זוּמֶערְדִיגֶע הִיץ (וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּירְשׁוּהוּ לָשׁוֹן שָׁדַיִם) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים טַיי... לְשַׁד, צִיצֶע אַבְּרִיסְט (אַךְ אֵין עִנְיַן שָׁדַיִם אֵצֶל שֶׁמֶן) נָאר וְויא קוּמְט אַבְּרוּסְט צוּ בּוֹימְאֵייל, הַשָּׁמֶן אִיז דָאךְ דֶערְ... בּוֹימְאֵייל, וְויא פַּאסְטִין דִי צְוֵויי וֶוערְטֶער לְשַׁד הַשָּׁמֶן, אַבְּרוּסְט בּוֹימְאֵייל. זָאגְט רש"י (וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר) מִיר ... נִיט זָאגֶען (לְשַׁד הַשָּׁמֶן לָשׁוֹן וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן) לְשַׁד הַשֶּׁמֶן וֶועט זַיין דֶערְטַייטְשׁ פֶעטֶע בְּרוּסְט הַשְּׁמֶן וֶועט זַיין דֶערְ... פֶעט [נִיט בּוֹימְאֵייל], זָאגְט רש"י (שֶׁאִם כֵּן) אוֹיבּ עֶס וָואלְט אַזוֹ גְוֶוען דֶערְטַייטְשׁ הַשְּׁמֶן, פֶעטְס (הָיָה הַמֵּם נָקוּד קָמֶ... וָואלְט דֶער מֵם גִיוֶוען גֶעפִּינְטוּלְט מִיט אַקְלֵיינֶעם קָמֶץ, מִיט אַצֵירֵי, הַשְּׁמֶן (וְטַעְמוֹ לְמַטָּה תַּחַת הַמֵּם) אוּנ דִי נְגִינָה ... גְוֶוען אוּנְטֶער דִיא מֶ"ם הַשָּׁמֶן (עַכְשָׁיו שֶׁהַמֶּ"ם נָקוּד פַּתַּח קָטָן) אָבֶער אִיצְט אַז דִי מֶ"ם אִיז גֶעפִּינְטוּלְט מִיט אַקְלֵ... פַּתַּח מִיט אַסֶגוֹל (וְהַטַּעַם תַּחַת הַשִּׁין) אוּנ דִי נְגִינָה אִיז אוּנְטֶער דִיא שִׁי"ן (לְשׁוֹן שֶׁמֶן הוּא) אִיז דֶערְטַייטְשׁ הַ... בּוֹימְאֵייל (וְהַשִּׁין הַנְּקוּדָה בְּקָמֶץ גָּדוֹל) אוּנ וָואס דֶער שִׁין אִיז גֶעפִּינְטוּלְט מִיט אַגְרוֹיסֶע קָמֶץ הַשָּׁמֶן (וְאֵינָהּ נְקוּדָה קָטָן) אוּנ עֶס אִיז נִיט גֶעפִּינְטוּלְט מִיט אַקְלֵיינֶע פַּתַּח, מִיט אַסֶגוֹל הַשֶּׁמֶן, זָאגְט רש"י (מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹף פָּסוּק) וְוייל ... וָוארְט הַשָּׁמֶן אִיז אִין עֶנְדֶע פָּסוּק, וֶוערְט פוּן סֶגוֹל אַקָמֶץ וְויא דֶר דִין אִיז בַּיי אַלֶע סֶגוֹל וָואס זֶענֶען אִין סוֹף פָּ... אַזוֹ וְויא, כֶּסֶף, כָּסֶף, אֶרֶץ, אָרֶץ, גֶּפֶן, גָּפֶן אוּנ נָאךְ פִיל אַזֶעלְכֶע וֶוערְטֶער] (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז לָשׁוֹן נוֹטָרִיקוֹן) דֶער וָוארְט לְשַׁד אִיז דְרַייא וֶוערְטֶער לַ״ישׁ, שֶׁמֶן, דְבַשׁ (כְּעִיסָה הַנִּלּוֹשָׁה בְּשֶׁמֶן וּקְטוּפָה בִּדְבַשׁ) וְוי ...

רש"י

... בני והמן כך וכך הוא חשוב: כזרע גד. עגול ... פ זרע קוליינד"ר: בדלח. שם אבן טובה קרים... (ח) שטו. אין שייט אלא לשון טיול אישבני"ר בלא ... וטחנו ברחים וגו'. לא ירד בריחים ולא בק... ולא במדוכה צ אלא משתנה היה טעמו לנטחנין ולנ... ולמבושלין: בפרור. קדרה: לשד השמן. לחל... שמן כך פירשו דונש ודומה לו (תהלים לב) נהפך ... בחרבוני קיץ והלמ"ד יסוד ק נהפך לחלוחי בחרבו... ורבותינו פרשוהו ל' שדים אך אין ענין שדים אצל שמן ... לומר לשד השמן לשון (דברים לב) וישמן ישורון שא"כ ... המ"ם נקוד קמ"ץ קטן וטעמו למטה תחת המ"ם ... שהמ"ם נקוד פת"ח קטן (סגול) והטעם תחת השי"ן ... שמן הוא והשי"ן הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה ... קטן מפני שהוא סוף פסוק. ד"א לשד לשון נוטריקו... שמן דבש ר כעיסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש ותרג...

שפתי חכמים

המלות הארץ תתן יבולה ואם לאו לא תתן הארץ יבולה אבל במצרים היו מזונותינו בהים בלא שום קיום מלות: פ דק"ל הא המן לבן הוא והגד שחור הוא ולמה אמר כזרע גד אלא וכו': צ מדכתיב והמן עינו כעין הבדולח מה רבותא שהיה כעין הבדולח והא נדוך ... ובשלו בפרור ואז היה נשתנה לכ"פ ולא ירד בריחים וכו': ק ... נהפך לשדיוגו': ר פי' לישת שמן ודבש וז"ש אחר זה כעיסה ה...

פירוש לתורת אלהים

אַזוֹ וְוי זָאמֶען פוּן גְלַייגְדֶר וְעֵינוֹ אוּנ זַיין גְשְׁטַאלְט פוּן קְרִיסְטָאל: (ח) שָׁטוּ הָעָם דָס פָאלְק הָט זִיךְ פַר שְׁפְּרֵייט וְלָקְטוּ אוּנ הָאבֶּן גִקְלִיבֶּען וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען גְלַייךְ וְוי מֶען הָט דָס גְמָאלֶען אִין מִיהְל אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה אָדֶר גְלַייךְ וְוי מֶען וָואלְט גְקְלַאפְּט אִין שְׁטֵייסֶעל וּבִשְּׁלוּ אוּנ גְלַייךְ וְויא וָואלְט דָס גְקָאכְט בַּפָּרוּר אִין אַטָאפּ וְעָשׂוּ אֹתוֹ אוּנ מֶען וָואלְט דֶר פוּן גְמַאכְט קוּכֶענְס וָוס פַר אַ...

לְשַׁד הַשָּׁמֶן: ט וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל־
הַמַּחֲנֶה לָיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו:
י וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בֹּכֶה
לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר־
אַף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע:
יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָה
הֲרֵעֹתָ לְעַבְדֶּךָ וְלָמָּה לֹא־מָצָתִי חסר א'
חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם אֶת־מַשָּׂא כָּל־הָעָם
הַזֶּה עָלָי: יב הֶאָנֹכִי הָרִיתִי אֵת כָּל־

...ן דְלִישׁ בְּמִשְׁחָא:
...י נָחֵת טַלָּא עַל
...תָא לֵילְיָא נָחֵת
...עֲלוֹהִי: י וּשְׁמַע
...יָת עַמָּא בָּכַן
...תְהוֹן גְּבַר בִּתְרַע
...הּ וּתְקֵף רֻגְזָא
...חֲדָא וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
יא וַאֲמַר מֹשֶׁה
...יְיָ לְמָא אַבְאֶשְׁתָּא
...דָךְ וּלְמָא לָא
...חִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ
...ה יָת מְטוּל כָּל
...הָדֵין עֲלָי: יב הַאַב
לְכָל עַמָּא הָדֵין

...רדת כס: וישמע מכה סבת קל יומא פה:

בעל הטורים

...קים לנקוס לא סינו את טעמן בסביל המן סנא' בו וטעמו סלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן: (יא) ולמה לא מצתי חן. חסר

רש"י

...דמתרגם דליש במשחא נוטה לפתרונו של דונש ש...
...הגלוסה בסמן לחלוחית סמן יש בה: (י) בכה
...חתיו, משפחות משפחות נאספים ובוכים לפרסם
...ן בגלוי ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי

בית יהודא

וָוס איז גֶעקְנֶעטֶען מִיט בּוֹימְאֵייל אוּנ בַּשְׁמִירְט מִיט הָאנִיק
(וְתַרְגוּם שֶׁל אוּנְקְלוֹס דִמְתַרְגֵם דְלַיִשׁ בְּמִשְׁחָא) אוּנ דֶר תַּרְגוּם
אוּנְקְלוֹס וָוס שְׁרַייבְּט אוֹיף דִי וָוערְטֶר „לְשַׁד הַשָּׁמֶן" דְלַיִשׁ
בְּמִשְׁחָא, גֶעקְנֶעטֶען מִיט בּוֹימְאֵייל (נוֹטֶה לְפִתְרוֹנוֹ שֶׁל דוֹנֶשׁ)
ווייל ער אויך בּעסער דעם מיינוּנג פוּן דוֹנֶשׁ נֶעעיין ש"הו

...ה הַגְּלוּשָׁה בַּשֶּׁמֶן) וָוארוּם אַטֵייג וָוס איז גֶעקְנֶעטֶען מִיט בּוֹימְאֵייל (לַחְלוּחִית שֶׁמֶן יֵשׁ בָּהּ) אִיז דָאךְ אִין אִיר דָא
...קייט פוּן בּוֹימְאֵייל: (י) וּבוֹכֶה לְמִשְׁפְּחוֹתָיו. זָאגְט רש"י (מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת נֶאֱסָפִים וּבוֹכִים לְפַרְסֵם תַּרְעוּמְתָּן
...יודין הָאבֶּן זִיךְ פַרְזַאמוּלְט מִשְׁפָּחוֹת וַוַאמִילְיֶענוַוייז) אוּנ הָאבֶּן גֶעוַויינְט, צוּ וַוייזֶען עֶפֶענְטְלִיךְ פַר הקב"ה, אַז
...בייז פַר וָואס זֵייא הָאבֶּן קֵיין פְלֵייש (וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבֶּן גֶעזָאגְט לְמִשְׁפְּחוֹתָיו מֵיינְט מֶען זֵיי

שפתי חכמים

...טופה בהכס: ש ואס תאמר והלא יותר נוטה לפתרונו של
... ויל דבנוטריקון הוזכר דבש והתרגום לא מזכיר דבש
והרא"ם כתב וז"ל פי' ולא כפתרון של רבותינו זכרונם לברכה
שפירשו מל' שדים אבל לא לאפוקי ל' נוטריקון שגם הוא נוטה לפתרונו

פירוש לתורת אלהים

...בּעֶן גֶוואלְט הָאבֶּען זֵיי אִין דֶעם מָן גְפִילְט
...עְמוֹ אוּנ זֵיין טַעַם אִיז גֶעוֶוען כְּטַעַם אַזוֹ וִוי דֶר
...פוּן פֶעטְקֵייט פוּן שְׁמַאלְץ אָדֶר אַזוֹ וִוי טֵייג
...ז גְקְנֶעטֶען אִין שְׁמַאלְץ אוּנ אִיז גְפְרֶעגִילְט
...אנִיק: (ט) וּבְרֶדֶת הַטַּל אוּנ אַז דֶער טַל אִיז
...נִרְט אוֹיף דֶר מַחֲנֶה בַּיי נַאכְט יֵרֵד הַמָּן הָאט
...מָן גִינִידֶערְט אוֹיף אִים: (י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אוּנ
...הָאט גִיהֶערְט אֶת הָעָם בּוֹכֶה אַז דָאס פָאלְק
... צוּ זֵייעֶרֶע מִשְׁפָּחוֹת דִיא מִשְׁפָּחוֹת פְלֶעגֶען
...ין זַאמְלֶען בַּיי אַנַאנְדֶער אוּנ הָאבֶּן גְוַויינְט

כְּדֵי זֵיי זָאלֶען מְפַרְסֵם זַיין זֵייעֶר קְרִיג [עיין רמ"]
אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ הָט גְוַויינְט אוֹיף דֶר טִיר פוּן
זַיין גִיצֶעלְט וַיִּחַר אוּנ עֶס הָט גְגְרִימְט דֶר צָארֶן פוּן
גָאט וּבְעֵינֵי אוּנ אִין דִי אוֹגֶין פוּן מֹשֶׁה אִיז דָם אִיבֶּל
גִיפֶעלֶען: (יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְיָ הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ
גָאט לָמָּה הֲרֵעֹתָ לְעַבְדֶּךָ וָוארוּם הָאסְטוּ שְׁלֶעכְטְץ
גִיטָאן צוּא דַיין קְנֶעכְט וְלָמָּה לֹא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
וָוארוּם הָאבּ אִיךְ נִיט גִיפוּנֶען חֵן אִין דַיינֶע אוֹיגֶן
לָשׂוּם צוּ טָאן וָואס דוּ טוּסְט אֶת מַשָּׂא דִי מַשָּׂא פוּן
גָאר דֶעם פָאלְק עָלַי אוֹיף מִיר: (יב) הֶאָנֹכִי הָאבּ אִיךְ

משלים על התורה

...אנכי הָרִיתִי וגו'. דִיא טַעֲנָה פוּן מֹשֶׁה אִיז גֶעוֶוען
...מָשָׁל עֶס אִיז אַמָאל גְוֶוען אַגְבִיר צוּ אִים אִיז גִבָּארֶן
...אַקִינְד אוֹיף זַיינֶע אֶלְטֶערֶע יָאהְרִין, אִין אַקוּרְצֶע צַייט
... אִיז גִישְׁטָארְבֶּן זַיין אַלְטֶע מוּטֶר, דֶער צַעַר פוּן דִי
...ם שְׁטַארְבֶּן אִיז זֵייעֶר גְרוֹיס גִיוֶוען, קוֹים דֶר לֶעבְּט
... אַלְטֶער צוּ הָאבֶּן אַקִינְד, אוּנ זֵיא הָט גֶעמוּזְט זִיךְ
...ן מִיט דֶעם קִינְד אוֹיף אֵייבִּיג, דָם קִינְד אִיז גֶעבְּלִיבֶּן
...ם אַלְטֶען פָאטֶער, מִיר פַארְשְׁטֵייעֶן זֵייעֶר גוּט מִיט

וָועלְכֶן גְרוֹיסֶן זָארְג דָם קִינְד זָאיז גֶעאָדֶעוֶועט גִיוָוארֶן, בִּיז
דֶר פָאטֶר הָט זוֹכֶה גִיוֶוען צוּ זֶעהְן דָם קִינְד זָאל קֶענֶן אַלֵיין
גֵיין, אַלֵיין עֶסִין, גֵיין אִין חֵדֶר, אַמָאל הָט גֶעטְרָאפֶן דָאס
קִינְד אִיז קְרַאנְק גְוָוארֶן וִוי פִיל מִיהֶע אוּנ אַרְבֶּעט אוּנ וַוייגֶן
אוּנ נִיט שְׁלָאפֶן נַאנְצֶע נֶעכְט בִּיז דָם קִינְד אִיז גִזִינְד גְוָוארֶן
נָאכְדֶעם וָוען עֶר אִיז גְרוֹיס גְוָוארֶן, דִי אוֹיסְגַאבֶּן אוֹיף אִים
זֶענֶען גְרוֹיס גִיוָוארֶן מִיט קְלֵיידוּנְג מִיט מְלַמְּדִים, נָאר זַיין
גַאנְצֶר הָאפְנוּנְג אִיז גִיוֶוען עֶר וֶועט נָאךְ אַבִּיסֶל וַוארְטֶען

הָעָם הַזֶּה אִם־אָנֹכִי יְלִדְתִּיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְחֵיקֶךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן אֶת־הַיֹּנֵק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתָיו: יג מֵאַיִן לִי

אִם בְּנַי אִנּוּן דְּאָ
לִי סוֹבַרְהִי בְּתָ
כְּמָא דִמְסוֹבַר תֻּרְבְּ
יָת יַנְקָא עַל אַ
דִּי קַיֶּמְתָּא לַאֲבָהָתְ
יג מְנַן לִי בִּסְרָא לְמ

תו"א כאשר ישא סנהדרין ח:

ריב"ם

ירושלים: (יב) ילדתיהו. ילד את אלמודד. הרי ילד את אחרים לפיכך יאמר וירשתם אותם. ילדתיהו. שניהם בחירק לפי שמפעל שלהם דומה בעין מפעיל אבל ישב שהוא בגוף האדם יאמר וישבתם. ישן וישנתם. כל דומיהן פתחין. וכן מן ירד וירדתם:

בעל הטורים

אל"ף ואידך גבי אייב ערום יצאתי חסר אל"ף לומר אם לא
חן בעיניך למה יצאתי מבטן אמי: (יב) האומן. תגין על
שבמשה דברים אב זוכה לבניו ואלו הן בנוי. בכח. בעושר. ב
בשנים. בנוי שנאמר יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם
שנאמר גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. כעושר שנא' נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם כ
חונן ומלוה וזרעו לברכה. בחכמה שנא' תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ וכתיב לא ימושו מפיך ומפי זרע
זרע זרעך. בשנים דכתי' למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה. וכשם שהוא זוכה להם כך מחייב אותם בחמשה דברים חילופם
יחולו על ראש יואב ועל כל בית אביו ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם. זב תחת הכח ש
מתשת הכח. ומצורע תחת הנוי כי הצרעת מגונה על הבריות. ומחזיק בפלך כור שאין בו חכמה. ונופל בחרב קצר ימים ות

רש"י

משפחות על עריות הנאסרות להם (ספרי): (י
תאמר אלי. שאתה אומר אלי שאהו בחיקך
אמר לו כן (שמות לב) לך נחה את העם ואומר (שמ
ויצום אל בני ישראל ע"מ שיהיו סוקלים אתכם ב ומ
אתכם: על האדמה אשר נשבעת לאבותיו.

בית יהודא

האבען געוויינט (על עסקי משפחות) וועגן די משפחות (על
עריות הנאסרות להם) פר וואס עס איז געווארן אסור צו זיי
צו נעמען ווייבער פון זייערע משפחות, פר וואס מען טאר
ניט נעמען אנווייב, אשוועסטער, אמומע, צוויי שוועסטער
צוזאמען, אונ נאך אזעלכע: (יב) כי תאמר אליו. משה
האט געזאגט צו הקב"ה (שאתה אומר אלי שאהו בחיקך)
דוא זאגסט צו מיר טרא ים אין דיין שויס. פרעגט רש"י (והיכן אמר לו כן) וואו שטייט אין פסוק אז הקב"ה הט
געזאגט צו משה. ענטפערט רש"י עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט געזאגט צו משה (לך נחה את העם) גיי פ
פאלק (ואומר) נאך זאגט דער פסוק (ויצום אל בני ישראל) הקב"ה הט גבאטן צו משה מיט אהרן וועגן דיא
(על מנת שיהיו סוקלים אתכם ומחרפין אתכם) הקב"ה הט געזאגט צו משה מיט אהרן אויף דעם תנאי גיב אין
אייך די יודין איר זאלט ליידן פון זייא אפילו זייא וועלען אויף אייך ווארפן שטיינער אונ זיי וועלן אויף אייך ר
שלעכטע רייד, פון דעסטוועגן זאלט איר זיין גוט צו זיי אונ איר זאלט זייא ניט פארשעמן אונ ניט טאהן של
צו זיי: ועל האדמה אשר נשבעת לאבותיו. משה האט גזאגט צו הקב"ה (אתה אומר לי לשאתם בחיקי) דו זאגסט צ

שפתי חכמים

של דונ"ש: ת וא"ת הא כבר נאסרו להם עריות ולמה לא בכוככר.

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יב) כי תאמר אלי שאהו בחיקך. כי לולי זה הייתי בורח ו

וי"ל דקודם שנחלקו המחנות היו הכל מעורבין ביחד והיו שכיחות
אצלן העריות אבל משנחלקו למחנות היו כל שבט ושבט לבד ולא היו נשים של שבט זה אצל שבט זה אלא הכל של שבט אחד. א"נ
היו נחלקין למחנות היו כל השבטים מעורבים זה בזה והיו שכיחין אצל אחר נשים שאינן עריות לא היו חוששין על העריות אבל מ
ונשארו כל שבט ושבט בפ"ע ולא נשארו בהדדי אלא העריות דהיינו של אותו שבט לכך בכו. ודלא כפי' הרא"ם שפירש אע"פ
כל התורה מסורה בידי של משה מ"מ אפשר שלא נאמרה פ' עריות לישראל עד סמוך לנסיעתן מהר סיני. (קל"מ כשם כעל
בלולה שצרפו תלונת העריות לתלונת המן לפי שאמרו במדרש שהעומר היה מגלה על הממזרים בן של מי הוא שבאיזו
שנמצא עומר שלו הוא היה אביו לכך נתרעמו על המן. ועיקר תלונתם על איסור העריות ע"כ): א וכא עתיד במקום
אבל לא עתיד כמשמעו דאם כמשמעו מאין ידע זה ומלת כי משמש הכא לשון דהא שהוא לשון אשר: ב ר"ל שתהיו סובלין

פירוש לתורת אלהים

דען גטראגן את כל העם גאר דעם פאלק בין איך דען
זייער מוטער וואס הט זיי גטראגן אם אדר בין איך
דען זייער פאטער וואס הט גמאכט גיבארין זיי כי
תאמר אז דו טוסט מיר זאגן שאהו טראג זיי אין דער
שוס כאשר אזו ווי ער טראגט דער דר ציהע
זייג קינד על האדמה אויף די ערד צו דעם
אשר נשבעת וואס דו האסט געשווארין צו געבן זי
עלטערין: (יג) מאין פון וואנען זאל איך נעמען פ

משלים על התורה

ווערט ער אים חתונה מאכן, ווערט ער אנהייבן האבן פער-
גניגן פון אים אונ ווערט ניט מער האבן אויסגאבן (והוצאות)
אויף אים, ווערט ער קענן זיין רוהיג אונ זיך אפרוהען, ווי
ער האט גזעהן אז דער זוהן גייט ניט אין גוטען וועג, אונ
ווערט אלע מאל ערגער, האט ער אנגעהובן זארגן ווער
ווייס אויב ער ווערט קענן טאן אשידוך מיט אים, אונ ער
איז איין אלטער מאן, ווער ווייס אויב ער ווערט קענן דער-
לעבן צו דעם פערגעניגן וואס ער האפט, דאס זעלביגע איז
געווען ביי משה מיט די יודין, ווען משה הט ארויסגענומען
די יודין פון מצרים, זענען זייא ביי אים געווען וויא זיינע
קינדער, אונ ער האט געהאט מיט זייא בעשעפטיגונג אונ
שווערע גרויסע ארבעט, וויא מיט קליינע קינדער, אונ ער
הט זיי גאדערעוועט אונ פר זארגט מיט אלעם וואס איז נ
ווי פיל צרות הט ער פון זיי געליטן, ער איז געווען
מאל פערציג טעג אויף דעם בארג סיני פון זייערטוועגן
ניט גיגעסן, ניט גטרונקן, ביז ער הט זיי אויפגעארע
ווי משה האט גזאגט "האנכי הריתי וגו'" עס איז
ביי מיר גלייך ווי איך וואלט גיטראגן דם פאלק ווי
וואלט גיוועזן זייער מוטער) אם אנכי ילדתיהו, אדער ו
וואלט אים גיבארן) אונ הט געהאפט ער ווערט זיי ב
אין ארץ ישראל, יעדער יוד ווערט וואהנען אין זיין
מיט זיינע פעלדער גערטנער, ער ווערט זעהן אונ האבן
גענוגן אונ קענן אפרוען, ווי ער האט גזעהן אז די
זינדיגן אלע מאל מער הט ער אנגעהובן זארגן ווער ווי

מָּא הָדֵין אֲרֵי בָכַן
לְמֵימַר הַב לָנָא
וְנֵיכוּל׃ יד לֵית
יָכִיל בִּלְחוֹדִי
אִית כָּל עַמָּא הָדֵין
קִיר מִנִּי׃ טו וְאִם
אַתְּ עָבֵד לִי
כְּעַן קְטוֹל אִם
ית רַחֲמִין קֳדָמָךְ
אֶחֱזֵי בְּבִישְׁתִי׃

בָּשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ
עָלַי לֵאמֹר תְּנָה־לָּנוּ בָשָׂר וְנֹאכֵלָה׃
יד לֹא־אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי לָשֵׂאת אֶת־
כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי׃ טו וְאִם־
כָּכָה ׀ אַתְּ־עֹשֶׂה לִּי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג
אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אֶרְאֶה

רש"י

לשאתם ג בחיקי: (טו) ואם ככה את עשה לי. של משה כנקבה ד כשהראהו הקב"ה הפורענות יד להביא עליהם על זאת אמר לפניו א"כ הרגני ל אראה ברעתי. ברעתם היה לו לכתוב אלא

בית יהודא

איך זאל זיי טראגען אין מיין שויס ביז איך וועל זייא ברענגען אויף די ערד וואס דו האסט געשוואורן צו זייערע אלטערן דו זאלסט די ערד זייא געבען: (טו) וְאִם כָּכָה אַתְּ עוֹשֶׂה לִּי. הארט רש"י משה האט דאך די ווערטער גזאגט צו הקב"ה האט ער געדארפט זאגען אַתָּה עוֹשֶׂה לִּי, וויא מען

זָכָר „אַתָּה" דו, ניט זאגען „אַתְּ" וויא מען רעדט צוא אַנְקֵבָה, ענטפערט רש"י (תָּשַׁשׁ כּוֹחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כִּנְקֵבָה) הקב"ה הַפּוּרְעָנוּת שֶׁהוּא עָתִיד לְהָבִיא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת) ווען הקב"ה האט געוויזען צו משה דעם שטראף וואס ער די יודין ברייינגען פאר דאס איצטיגען וויינען, איז משה שוואך געווארען וויא אַנְקֵבָה, דריבער האט ער הקב"ה אויך מיט לָשׁוֹן נְקֵבָה (אָמַר לְפָנָיו) ער האט געזאגט פאר הקב"ה (אִם כֵּן) אויב דו ווילסט אזו שטראפן הָרְגֵנִי נָא הָרוֹג) בעט איך דיך דו זאלסט מיך באלד הרגנען (וְאַל אֶרְאֶה בְּרָעָתִי) איך זאל ניט זעהן מיין זאגט רש"י (בְּרָעָתָם הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב) דר פסוק האט געדארפט שרייבען משה האט געזאגט „איך זאל ניט זעהן עכטס" ואיך זאל ניט זעהן די שלעכטס וואס וועט קומען אויף דיא יודין) (אֶלָּא שֶׁכִּינָה הַכָּתוּב) נאר דער גיענדערט פון בְּרָעָתָם אוף בְּרָעָתִי ומשה האט טאקע געזאגט בְּרָעָתָם, נאר ווען משה האט געשריבען די תורה געבאטען צו משה ער זאל ניט שרייבען וויא ער האט געזאגט „בְּרָעָתָם", נאר ער זאל שרייבען „בְּרָעָתִי",

דעת זקנים מבעלי התוספות

לנו בשר. שלא כהוגן שאלו שהרי המן היה מתהפך ו טעם שהיו שואלים שנאמר ויתן להם שאלתם בשר זה כבר היה להם שנא' וגם ערב רב עלה אתם וצאן ת אכלום במדבר הרי נאמר ומקנה רב וכו' מכאן מואל לא נתאוו אלא לעריות שנא' וימטר עליהם כעפר שאר אלא עריות שנא' איש אל כל שאר בשרו. הרי

שפתי חכמים

ג דקשה לרש"י דקרא הכי משמע כאשר ישא האומן את היונק על האדמה וכי אומן נושא את היונק על האדמה אשר נשבע ומתרץ דעל האדמה וגו' קאי אשאהו בחיקך: ד דה"פ של רי"א ואם ככה ר"ל שעתיד אתה לעשות כן לישראל את עושה לי ר"ל כנקבה עשית לי כלומר דאת אומרים לנוכח לנקבה כמו שאומרים אתה לזכר והטעם

תיר עריות וכן הוא אומר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו ולכך אמר ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע ראיתה משה להקב"ה לשעבר היה אתי מי שישא ויתן במשאם שהיו שבעים זקנים שנתמנו מהר סיני שנא' ויעל משה ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ועכשיו אני לבדי שנא' לא אוכל לבדי לשאת והיכן היו אותן שבעים זקנים אלא תאוננים שנא' והאספסף אשר בקרבו פליגי בה ר' שמן בן אבא ור' שמעון בן מנסיא חד אמר אספסוף זה ערב רב אלו שבעים זקנים שנאמר בהם אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וכתיב שם ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה דרשינן בקצינים שבמחנה אלו הסנהדרין וראויין היו לשריפה עם נדב ואביהוא משעת מתן תורה שנא' ויחזו את האלהים צילי בנ"י לא שלח ידו וכו' וכמו שתרגם ואל רברבי בנ"י לא הוה נזקא מכלל שהיו ראויין לנזק להשלחת יד אלא הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד שמיני למלואים כדפירש"י לעיל ולזקנים עד כאן וכן כתיב תבער אש בעדתם ואין עדה אלא סנהדרין שנא' ואם מעיני העדה: (טו) ואל אראה ברעתי. כי טוב לי למות

פירוש לתורת אלהים

עבן צו גאר דעם פאלק כִּי יִבְכּוּ זייא טוען מיר לֵאמֹר צו זאגען תְּנָה לָנוּ גיב אונז פליייש ן עסין: (יד) לֹא אוּכַל איך אליין קאן ניט טראגין די מַשָּׂא פון דעם פאלק כִּי כָבֵד עם איז פר מיר צו שווער: (טו) וְאִם כָּכָה די ווילסט מיר אזו טאן הָרְגֵנִי בעט איך זאלסט מיך בעסער הרגינען אם אויב ב גיפונען חן אין דיינע אויגען [עיין רש"י]:

ליקוטי יקרים

(טו) הָרְגֵנִי נָא הָרוֹג, דער זוהר זאגט יעדער מענטש זאל זיך היטען ער זאל זיך ניט פלוכין (שילטען) אין די צייט ווען הקב"ה איז מיט כעס נאר ווייל אמענטש ווייס ניט ווען הקב"ה איז מיט כעס, זאל ער זיך אייביג היטען ער זאל זיך ניט פלוכען, אונ איין אנדערין איך ניט פלוכין) פיל מאל האט משה געבעטען אויף זיך ער וויל שטארבען פון יודענס וועגן, אונ הקב"ה האט זיינע רייד ניט אנגענומען, נאר איצט ווייל הקב"ה איז געוועזן מיט כעס אונ ער האט געזאגט הָרְגֵנִי נָא הָרוֹג, זענען זיינע רייד אנגענומען געווארען אונ עס איז געווארען אגזירה פון הקב"ה אויף משה ער זאל שטארבען, אונ אֶלְדָּד אונ מֵידָד האבען באלד

ניאות אין דער מַחֲנֶה משֶׁה מֵת וִיהוֹשֻׁעַ מַכְנִיס, משה וועט שטארבען אונ יְהוֹשֻׁעַ וועט אריינברענגען יודען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

משלים על התורה

וועט זיי אריין ברייינגען אין ארץ ישראל, טאמער גיין, וועט ער ניט זוכה זיין צו האבען דם פערגעניגען וואס ער האבן. ווידר פסוק זאגט וַיִּחַר אַף ה', נוי משה האט גזעהן דעם כעס פון הקב"ה, וּבְעֵינֵי משה רע. איז שלעכט געווארן צו משה, ווער ווייס וואס הקב"ה וועט איצט שטראפן די יודן, אונ וואס וועט זיין מיט זיין האפענונג:

בְּרָעָתִי׃ פ טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפָה־לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל

טז וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה קֳדָמַי שַׁבְעִין מִסָּבֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אֲרֵי אִנּוּן סָבֵי וְסָרְכוֹהִי וּתְדַבַּר לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִתְ

תו"א אספה לי שבעים איש יונתן ... ז ח׃

בעל הטורים

זה עוני תחת העושר כמלא שהלדיק זוכה לכניו בחמשה דברים והחייב מחייב לבניו בה' דברים חילופם: (טז) אספה לי שבעים אי' שבעים נפש שירדו למצרים וכנגד ע' אומות וכנגד ע' שמות שיש להקב"ה ואלו הן אל אלהים ה' [אדני] אחד אדון אדיר א' אמת ארך אפים אחרון שאין מוסר מלכותו לאחר אמונה אשכול הכופר ברוך בורא בורא גדול גאה גואל גבור דגול היודע ועד חסיד חנון חוקר חסין חכם טוב טהור עינים ישר יושב סתר כביר מסתתר נורא נשגב נלחי נוצר חסד נושא עון נושא פשע נוקם נוטר נקה סלה יושב קדם סלח סולח עליון עופר עזוז פודה פוקד צור צבי צבאות קדוש קנא קריב רחום רם רחמן

בית יהודא

מֶען זָאל נִיט זָאגֶען אוֹיף משֶׁה עֶר הָט אַרוֹיסְגֶערֶעט אַשְׁלֶעכְטֶען וָואֹרְט אוֹיף דִי יוּדִין (וְזֶה אֶחָד מִתִּקּוּנֵי סוֹפְרִים בַּתּוֹרָה) דָם אִיז אֵיינֶער פוּן דִי וֶוערְטֶער וָואס שְׁרַייבֶּענְדִיג אִיז גִיעֶנְדֶערְט גֶעוָוארֶען אִין דִי תּוֹרָה (לְכִנּוּי וּלְתִקּוּן לָשׁוֹן) אַמָאהְל צוּ גֶעבֶּען אַיין אַנְדֶער נָאמֶען אוּנ אַמָאהְל צוּ פַארְבֶּעסֶערֶן דֶעם לָשׁוֹן (ועיין ש"ח): (טז) וְאֶסְפָה לִּי. הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּ משֶׁה פַארְזַאמְל צוּ מִיר זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן (הֲרֵי תְּשׁוּבָה לְתְלוּנָתְךָ) דָם וֶועט זַיין דִי אַנְטְוָוארְט אוֹיף דַיינֶע רֶייד (שֶׁאָמַרְתָּ לֹא אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי) וָוס דוּ הָאסְט גֶעזָאגְט „אִיךְ אַלֵיין קֶען נִיט טְרָאגֶען דָם פָאלְק" וֶועלֶען דִי זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן דִיר הֶעלְפֶן. פְּרֶעגְט רש"י (וְהַזְּקֵנִים הָרִאשׁוֹנִים הֵיכָן הָיוּ) וְוא זֶענֶען גֶעוֶוען דִי עֶרְשְׁטֶע זְקֵנִים (וַהֲלֹא אַף בְּמִצְרַיִם יָשְׁבוּ עִמָּהֶם) אֲפִילוּ אִין מִצְרַיִם זֶענֶען דִי אַלְטֶע מֶענְטְשֶׁ'ן

רש"י

שכינה הכתוב וזה אחד מתקוני סופרים ה בתור ולתקון לשון: (טז) אספה לי. הרי תשובה לת שאמרת לא אוכל אנכי לבדי והזקנים הראשונים והלא אף במצרים ישבו עמהם שנאמר (שמות ג) לך את זקני ישראל אלא באש תבערה מתו וראוים ה לכך דכתיב (שמות כד) ויחזו את האלהים שנהגו קל כנושך פתו ומדבר בפני ז המלך וזהו (שם) ויאכ ולא רצה הקב"ה ליתן אבלות במתן תורה ופרע לו אשר ידעת כי הם וגו'. אותן שאתה מכיר עליהם שוטרים במצרים ה בעבודת פרך והיו עליהם ומוכים על ידם שנא' (שמות ה) ויכו ש ישראל עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן:

גֶוֶוען מִיט דִיא יוּדִין צוּזַאמֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ משֶׁה (לֵךְ וְאָסַפְתָּ אֶת זִקְנֵ גֵיי אוּנ פַארְזַאמְל דִי אַלְטֶע יוּדִין (אֶלָּא בְּאֵשׁ תַּבְעֵרָה מֵתוּ) נָאר וֶוען עֶס הָאט גֶעבְּרֶענְט דֶער פַייעֶר בַּיי דִיא מ זֶענֶען דִי זְקֵנִים פַארְבְּרֶענְט גֶעוָוארֶען (וּרְאוּיִם הָיוּ מִסִּינַי לְכַךְ) אוּנ פוּן דִי זַאךְ וָואס הָט גֶעטְרָאפֶן מִיט זֵיי בַּיי דִ סִינַי זֶענֶען זֵיי גֶוֶוען וֶוערְט גֶעשְׁטְרָאפְט צוּ וֶוערֶען (דִּכְתִיב) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְ זֵיי הָאבֶּן גֶזֶעהְן הקב"ה אוּנ הָאבֶּען גֶעגֶעסֶן אוּנ גֶעטְרוּנְקֶען (שֶׁנָּהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ) זֵיי הָאבֶּען זִיךְ גֶעפִירְט גֶעגֶע אָן מוֹרָא אוּנ אָן כָּבוֹד, דָאס הֵייסְט מִיט אַגְרִינְגֶען קָאפּ (כְּנוֹשֵׁךְ פִּתּוֹ וּמְדַבֵּר בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ) וִויא אֵיינֶער בֵּ אַשְׁטִיקְל בְּרוֹיט אוּנ הַאלְט דִי בְּרוֹיט אִין מוֹיל אוּנ רֶעט מִיט דֶעם מֶלֶךְ, דָאס אִיז אַגְרוֹיסֶע חָצְפָּה (וְזֶהוּ וַיֹּאכְ זֵיי הָאבֶּן אוֹיךְ אַזוֹ גֶעטָאן, זֵיי הָאבֶּען גֶגֶעסֶן אוּנ גְטְרוּנְקֶען, אוּנ עֶסִינְדִיג הָאבֶּען זֵיי גֶעקוּקְט אוֹיף הקב"ה הקב"ה לִיתֵּן אֲבֵלוּת בְּמַתַּן תּוֹרָה) אוּנ הקב"ה הָט זֵייא נִיט גֶעשְׁטְרָאפְט בַּאלְד ווייל עֶר הָאט נִיט גֶעוָואלְט אַטְרוֹיעֶרְקֵייט צוּ דִי יוּדִין אִין דִי צַייט וֶוען עֶר הָאט גֶעגֶעבֶּען דִי תּוֹרָה (וּפָרַע לָהֶם כָּאן) אוּנ עֶר הָט זֵיי דָא אִיצְט גֶשְׁ וַאֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם וגו'). הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ משֶׁה (אוֹתָן שֶׁאַתָּה מַכִּיר שֶׁנִּתְמַנּוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹטְרִים בְּמִצְרַיִם בַּעֲבוֹ דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן דִי מֶענְטְשֶׁ'ן וָואס דוּא קֶענְסְט זֵיי זֵייא זֶענֶען גֶוֶוען שׁוֹטְרִים אוֹיף דִיא מִצְרַיִם וֶוען זֵיי הָאבֶּן גֶעאַרְבֶּעט דִיא שְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט (וְהָיוּ מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶם) אוּנ דִי שׁוֹטְרִים הָאבֶּען גֶעהַאט רַחֲמָ דִיא יוּדִין (וּמוּכִּים עַל יָדָם) אוּנ זֵיי זֶענֶען גֶעשְׁלָאגֶען גֶעוָוארֶען וֶועגֶען דִי יוּדִין (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּס שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) דִי שׁוֹטְרִים פוּן דִיא יוּדִין זֶענֶען גֶעשְׁלָאגֶען גֶעוָוארֶען (עַתָּה יִתְמַנּוּ בִּגְדוּלָּתָן) אִיצְט אַז דִי יוּדִין זֶענ גֶעוָוארֶען זָאלֶען דִי שׁוֹטְרִים וֶוערֶען אֶלְצְטֶע אוֹיף זֵייא (כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּצְטַעֲרוּ בְּצָרָתָן) אַזוֹ וִויא דִי שׁוֹטְרִים הָאבֶּען גֶעהַ

שפתי חכמים

מוכית שיש פסיק בין ככה לאת דא"ל דקאי על לא אוכל וגו' כי אין הלער של התלונה גורס כ"כ רעה שיאמר הרגני נא הרוג אלא בשביל הפורענות שהוא עתיד להביא על ישראל אמר זה: ה ר"ל כדרך סופרים שכותבין ספרים מגיהין אותן דרך כתיבתן כך לוה הקב"ה למשה שכתב התורה לתקן הל': ו דאם לא כן מה ענין פרשה זו אצל פרשת התלונות הסמוכה לה: ז כך הם אוכלים ושותים ומסתכלים בשכינה: ח דאל"כ כיון דכבר היו שוטרי העם למה נריך עכשיו

דעת זקנים מבעלי התוספות

מיד ולא להיותי מתגונה והולך בידם: (טז) אספה ל איש. מהו לי ומהו איש ולא אמר אנשים אלא מיוחד שיהו דומין לי שנא' בו ה' איש מלחמה ושיהו דומין והאיש משה ענו מאוד וכן דרשינן בסנהדרין אתך ב ד"א לי שיהיו מקיימין השמים והארץ שלי וזש"ח הבונ מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה בשביל אגודה שלי מיוסדת הארץ ואם אין ארץ אין שמים משל לפלטרין בנוים על ספינות כל זמן שהספינות מחוברות פלט

גבן עומדין נסתלקו הספינות נפלו הפלטרין: אשר ידעת. כי הם שהוכו בשבילם במצרים כדאמר ויכו שוטרי בני יש

פירוש לתורת אלהים

וַאל אֶרְאֶה אוּנ אִיךְ זָאל נִיט זֶעהְן אִין מַיין בֵּייז כְּלוֹמַר דָאס בֵּייז וָואס וֶועט קוּמֶען אוֹיף דִי יִשְׂרָאֵל: (טז) וַיֹּאמֶר הָט גָאט גְזָאגְט צוּ משֶׁה אֶסְפָה לִּי זַאמְל מִיר אַיין שִׁבְעִים זִיבֶּצִיג מַאן פוּן דִי זְקֵנִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ אַזֶעלְכֶע וָואס דוּ קָאנְסְ כִּי הֵם וָוס זֵיי זֶענֶען גִיוֶוען זִקְנֵי הָעָם דִיא עֶלְ דֶעם פָאלְק וְשֹׁטְרָיו אוּנ זַייעֶרֶע שׁוֹטְרִים וְלָקַחְתָּ אוֹתָם אוּנ דִיא זָאלְסְט זֵייא גֶעמֶען

מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ׃ יז וְיָרַדְתִּי וְדִבַּרְתִּי עִמְּךָ שָׁם וְאָצַלְתִּי מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשַׂמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנָשְׂאוּ אִתְּךָ בְּמַשָּׂא הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אַתָּה

עִמָּךְ׃ יז וְאִתְגְּלֵי
ל עִמָּךְ תַּמָּן
מִן רוּחָא דַּעֲלָךְ
עֲלֵיהוֹן וִיסוֹבְרוּן
בְּמַטּוּל עַמָּא וְלָא
אַתְּ בִּלְחוֹדָךְ׃

ולכו שם קידושין עו סנהדרין יז לו : וירדתי עקרים מ"ג פי"ח : ונשאו אתך קידושין עו סנהדרין יז לו :

בעל הטורים

חר רב חסד שומר שופט שלטון שר שוכן עד תמים תקיף . וע' שמות של ישראל ואלו הן אשת נעורים אילי הצדק אלופים אחים ם אם איתים אפרים אדירים אגלים אגוז איומה אגודה בנים בני אל חי בני אברהם בני יצחק בכור בחורים בתי ברה בעולה ן נפול גל נעול גפן העמוסים וגאולים זרע קדש חכמים טובים יחידי' יקירים ישראל ישורון יעקב יוסף יהודים ילדים ידידים רם כהנים משרתים מלכים מעין חתום נחלה נדיבים נאוה נער נטע סגולה עליונים ענוים עדה עברים עבדים עמים פדוים לדיקי' קדושי' קנוים רבים רכים שבטי יה תמימים ע"כ ושבעים שמות לירושלים . תגין על ה"א דאספה לומר לך שיהיו בקיאין חומשי תורה : עמך בגימ' יהו דומין : (יז) ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם . כי אני לא אבחרם ולא אתן גורותי אני אמרתי כי אתה לבדך תשא אותם ואתה אמרת לא אוכל לשאת משא כל העם הזה בחר לך מי שישא עמך ותתן מרוחך כתיב ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש אבל אלדד ומידד שלא היו מכלל השבעים נאמר בהם ותנח עליהם הרוח מאת השם ולא משל משה וכשאמר לו יהושע כלאם אמר מי יתן כל עם ה' נביאים כאלו השנים בתת ה' את רוחו עליהם ולא

רש"י

קחם בדברים אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו והתיצבו שם עמך . כדי שיראו ישראל וינהגו ה וכבוד ויאמרו חביבין אלו שנכנסו עם משה בור מפי הקב"ה (ספרי) : (יז) וירדתי . זו אחת ירידות הכתובות בתורה : ודברתי עמך. ולא ואצלתי . כתרגומו י וארבי כמו (שמות כד) ואל ישראל : ושמתי עליהם . למה משה דומה עה לנר שמונח ע"ג מנורה והכל מדליקין הימנו הסר כלום : ונשאו אתך . התנה עמהם על בלו עליהם טורח בני שהם טרחנים וסרבנים : ולא תה לבדך . (ספרי) הרי תשובה למה שאמרת לא

בית יהודא

ווען די יודין איז שלעכט גוועזן , וועלן זיי איצט זיך פרייען ווען די יודין וועט גוט זיין : ולקחת אותם . מיינט מען (קחם בדברים) זאלסט זיי נעמן מיט רייד , דו זאלסט זאגן צו זיי (אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום) וואהי צו אייך וואס איר האט זוכה געווען צו זיין אלצטע אויף דיא קינדער פון הקב"ה : והתיצבו שם עמך . די שוטרים זאלען זיך שטעלן דארטען נעבן אהל מועד מיט דיר צוזאמען (כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדולה וכבוד) אז דיא יודין וועלן זעהן די שוטרים שטייען נעבן אהל מועד מיט דיר צוזאמען וועלן זיי געבן כבוד אונ גרוסקייט צו די שוטרים (ויאמרו) די יודין וועלן זאגן (חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה) די שוטרים זענען געליבט ביי

ארום זיי זענען אריין געגאנגען צוזאמען מיט משה הערען דיא רייד פון הקב"ה : (יז) וירדתי . זאגט רש"י עשר ירידות הכתובות בתורה) אין דיא תורה שטייט צעהן מאהל ביי הקב"ה דם ווארט דערנידערונג , דער רדתי" איך וועל אראפנידערען , איז איינר פון דיא צעהן : ודברתי עמך . איך וועל ריידען מיט דיר) ניט מיט זייא : ואצלתי . זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (וארבי) איך וועל זיי גרויס מאכן ביסול נבואה וואס איך וועל אראפנעמען פון דיר אונ געבן אויף זייא (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק ואל אצילי ל , אונ צו די גרויסע לייט פון דיא יודין : ושמתי עליהם . אונ איך וועל טאהן אויף זיי , זאגט רש"י (למה ה באותה שעה) צו וואס איז משה גלייך געווען אין די צייט (לנר שמונח על גבי מנורה) צו אליכט וואס איז אין ' והכל מדליקין ממנו) אונ אלע ליכט צינדט מען פון די ליכט (ואין אורו חסר כלום) אונ פון די ליכטיגקייט כט פעלט גאר ניט , אלע זיבעציג מענטשן האבן געצויגן זייערע נביאות פון משה , אונ ביי משה איז גבליבען אות אין גאנצן וויא ער איז געווען פריער : ונשאו אתך . (התנה עמהם) זאלסט אויסנעמען אתנאי מיט זיי מיט זיי אויסריידען (על מנת) אויף דעם תנאי ווערן זיי אלצטע (שיקבלו עליהם טורח בני) זייא זאלן נעמען אויף ידען די בעמיהונג פון מיינע קינדער (שהם טרחנים וסרבנים) זיי זענען מטריח זייערע אלצטע אונ פאלגן ניט : אתה לבדך . וועסטו משה ניט דארפען טראגן אלץ אליין (הרי תשובה למה שאמרת לא אוכל אנכי לבדי) דאס

עת זקנים מבעלי התוספות

עצמו על ישראל זוכה לגדולה ולכבוד ולרוח הקדש : י . מלמד שיום זה היה חביב לפני הקב"ה כיום מתן ג' כי ביום השלישי ירד ה' על הר סיני : ואצלתי מן

שפתי חכמים

למנותם : ם ואם תאמר ולמה מפרש רש"י זה יותר מכולן . וי"ל לפי שלא כתיב כאן עמידה כמו באחרים : י וארבי ל' גדולה :

עליך משל למלך שהיה לו פרדס נאה ושכר שומר לשמרו לימים א"ל השומר איני יכול לשמרו כלו לבדי אלא הבא ם שישמרו עמי אמר לו המלך לך נתתי הפרדס לשמרו וכל שכר שמירתו נתתי לך ועכשיו אתה אומר להביא אחרים ני נותן להם שכר שמירה משלי אלא מתוך שכר שנדרתי לך כך אמר לו הקב"ה למשה לך נתתי רוח ודעת לפרנס יתי מבקש אחרי' ואתה אמרת לא אוכל לבדי תייך לא יטלו משלי אלא ואצלתי מן הרוח אשר עליך ואעפ"כ משה לום תדע לך שהרי לאחר ארבעים שנה אמר לו הקב"ה למשה קח את יהושע ונתת מהודך עליו שלא חסר

פירוש לתורת אלהים

צוא דעם אוהל מועד [עיין רש"י] שם אונ זיי זאלן זיך שטעלן דארטין מיט ביציג מאנן זאלען זיך שטעלן אין אוהל יז) וירדתי אונ איך וועל אראפ נידערן איך דארטין הוויזין ודברתי אונ איך וועל

דארטן מיט דיר ריידען ואצלתי אונ איך וועל אפ שיידן מן הרוח פון דר נבואה אשר עליך וואס איז אויף דיר ושמתי אונ איך וועל טאן אויף זיי [עיין רש"י] ונשאו אונ זיי וועלן העלפען לייזן מיט דיר במשא העם אין דר משא פון דעם פאלק ולא תשא אונ דוא

לְבַדֶּךָ׃ יח וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ
לְמָחָר וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר כִּי בְּכִיתֶם
בְּאָזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר
כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרָיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם
בָּשָׂר וַאֲכַלְתֶּם׃ יט לֹא יוֹם אֶחָד
תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמָיִם וְלֹא ׀ חֲמִשָּׁה יָמִים
וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם׃
כ עַד ׀ חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא

יח וּלְעַמָּא תֵּימַר אִזְדַּ
לִמְחַר וְתֵיכְלוּן בִּ
אֲרֵי בְּכֵיתוּן קֳדָם
לְמֵימַר מָן יֵיכְ
בִּסְרָא אֲרֵי טַב
בְּמִצְרָיִם וְיִתֵּן יְיָ
בִּסְרָא וְתֵיכְלוּן׃ יט
יוֹמָא חַד תֵּיכְלוּן
תְּרֵין יוֹמִין וְלָא חַ
יוֹמִין וְלָא עַשְׂרָא
וְלָא עַשְׂרִין יוֹמִין׃ כ
יְרַח יוֹמִין עַד דִּי תְ

תו"א עד חדש ימים יומא עס ת
מגילה ה כ כתובות כו נזיר

רשב"ם

(כ) עד אשר יצא מאפכם. כתרגום: למה זה יצאנו ממצרים. שאמרתם זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים. ולפי שאתם כפויי טובה תלקו. ואילו

בעל הטורים

כשבעים הזקנים שאלל מרוחי ונתן עליהם: (כ) לזרא. כאלין
ט כל מיני טעמים חוץ מאחד והוא טעמו של לויתן (כי

בית יהודא

איז אַאַנְטְוָוארְט אוֹיף דֶעם וָוס דוּ הָאסְט גֶעזָאגְט אִיךְ קֶען
גִיט אַלֵיין טְרָאגֶן דָם פָאלְק, אִיצְט וֶועסְטוּ הָאבֶּן זִיבֶּעצִיג
מֶענְטְשֶׁן וָוס וֶועלֶן דִיר הֶעלְפֶן: (יח) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם. מֵיינְט מֶען
(הַזְמִינוּ עַצְמְכֶם לְפוּרְעָנוּת) אִיר זָאלְט אַייךְ צוּ גְרֵייטְן צוּ דִי
שְׁטְרָאף וָואס אוֹיף אַייךְ וֶועט קוּמֶען (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ הָאט גֶעזָאגְט דֶר נָבִיא (וְהַקְדִּישֵׁם לְיוֹם הֲרֵגָה) זָאלְסְ
צוּגְרֵייטֶען צוּ דֶעם טָאג וָוס זֵייא וֶועלֶן גֶעהַרְגֶעט וֶוערֶען: (כ) עַד חֹדֶשׁ יָמִים. זֵייא וֶועלֶן עֶסֶן פְלֵייש בִּיז אַחֹדֶשׁ
(זוּ בִּכְשֵׁרִים) דָאס וֶועט זַיין בַּיי דִיא פְרוּמֶע (שֶׁמִּתְמַצִּין עַל מִטּוֹתֵיהֶן) זֵיי וֶועלֶן עֶסִין דָם פְלֵייש אוּנ וֶועלֶן לִיגֶן

רש"י

אוכל אנכי לבדי: (יח) התקדשו. הזמינו עצ
לפורענות וכן הוא אומר (ירמיה יב) והקדישם ליום ה
(כ) עד חדש ימים. זו בכשרים ב שמתמצ

שפתי חכמים

י דאל"כ התקדשו ל"ל היה לו לומר ואל העם תאמר למחר תאכלו בשר. ועוד מה הזמנה צריכה לאכילה אלא לפורענות הכתובה בסוף הכאה עליהם על ידי אכילת הבשר: כ שמתמצין פי' שחולין:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ממנו כלום משל לנר שהיה דולק והדליקו ממנו כמה נרו
דליקתו לא חסר: (יט) לא יום אחד וגו'. למה נאמר כל ד
הללו שכל אלו שלין כל הימים שנצטוו ישראל [לשבור
ויומים הרי ג' וחמשה הרי שמונה ועשרה הרי י"ח ועש
הרי ל"ח וחדש ימים מכ"ט יום הרי ס"ז יום וכמנין זה יש שבתות וימים טובים בשנה הרי חמשים שבתות יש בשנת
שעולה שנ"ד ימים וד' מפסח וב' ימים משבועות וב' ימים מר"ה וא' של יום הכפורים הרי נ"ט וד' מסוכות הרי
שבתות מחדש העבור הרי ס"ז ה"ט דקאמר כלהו רחמנא כל אותן הימים (שיאכל הימים) שיאכלו הבשר לא יהיה לו
מום ולי נראה לפרש לא יום לא יהיה לכם אכילה ביום הכפורים ולא בשני ימים של שבועות שהוא יום שמחה לפני
ב' ימים של ר"ה שהם יום זכרון לפני ולא בחמשה ימים שבין יום הכפורים לסוכות ויום סוכות בכלל שהם ימי שמחה
על שנתכפרו עונותיהם ולא בעשרת ימי תשובה ולא בעשרים יום הרי כ"א יום שלא יהיה להם בכ"א יום שישראל גומ
את ההלל בגולה שהם ימי שמחה לישראל ולכך כתיב יום ולא כתיב ימים כמו באחריתי. עד חדש ימים כלו' אותה
תהיה כמו חדש שנחרב בו הבית בראשונה ובשנייה ואם נדונו בשריפה י"ל שרמז להם שידונו בשריפה כמו הבית

ליקוטי יקרים

(יח) וְאֶל הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר. משֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ דִיא
יוּדֶען אֵיידֶער אִיר וֶועט עֶסִין דִיא פְלֵייש, זָאלְט אִיר אַייךְ
הֵיילִיגֶן, אִיר זָאלְט טָאן תְּשׁוּבָה, וָוארוּם אַז אִיר וֶועט נִיט טָאן
תְּשׁוּבָה, וֶועט אִיר דִי פְלֵייש נִיט עֶסִין, וִוי עֶס אִיז גִיוֶועןְ דֶער
סוֹף וֶוען זֵיי הָאבֶּן נָאךְ גֶעהַאלְטֶען דִיא פְלֵייש אִין מוֹיל אֵיידֶער
זֵיי הָאבֶּן צוּקַיִים זֶענֶען זֵיי גְשְׁטָארְבֶּן, אָבֶּער אַז אִיר וֶועט טָאהְן
תְּשׁוּבָה אוּנ אִיר וֶועט עֶסִין דִיא פְלֵייש מִיט הֵיילִיגְקַייט, וֶועט
אִיר עֶסִין דִיא פְלֵייש בִּיז אַחוֹדֶשׁ טֶעג, בִּיז עֶס וֶועט אַייךְ
פַארְמִיאוּסְט וֶוערֶן וֶועט אִיר אַלֵיין נִיט וֶועלֶען עֶסִין דִי פְלֵייש,
אוּנ אִיר וֵוייסְט אוֹיף וָוס אִיר דַארְפְט טָאן תְּשׁוּבָה וַוייל הקב"ה
וֵוייס וָוס אִיר טְרַאכְט אִין הַארְצֶען, וַוייס עֶר אַז אִיר הָט חֲרָטָה
וָוס אִיר זֶענְט אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם, אוּנ אִיר הָאט חֲרָטָה
וָוס אִיר הָט גֶענוּמֶן דִי תּוֹרָה, דְרִיבֶּר זָאלְט אִיר טָאן תְּשׁוּבָה,
אוּנ וַוייל יוּדֶן הָאבֶּן קֵיין תְּשׁוּבָה גֶעטָאן, דְרִיבֶּר הָאבֶּן דִי יוּדֶן
דָאס פְלֵייש נִיט גֶעגֶעסֶן, נָאר וֶוען דִי פְלֵייש אִיז נָאךְ גֶעוֶוען בַּיי
זֵייא אִין מוֹיל, נָאךְ נִיט צוּ קַיים, זֶענֶען זֵיי גְשְׁטָארְבֶּן נָאִיז פַאר עֶנְפֶערְט דִי קַשְׁיָא וָואס מֶען פְרֶעגְט, הקב"ה הָאט גְזָא
וֶועלֶן עֶסִין פְלֵייש אַחוֹדֶשׁ, אוּנ זֵיי הָאבֶּן דָאס פְלֵייש אֵיין מִינוּט אוֹיךְ נִיט גֶעגֶעסֶען, וַוייל זֵיי הָאבֶּן קֵיין תְּשׁוּבָה גִיטָ

פירוש לתורת אלהים

וֶועסְט שׁוֹן נִיט לַייְדֶן אַלֵיין: (יח) וְאֶל הָעָם אוּ
פָאלְק זָאלְסְטוּ זָאגֶען הִתְקַדְּשׁוּ גְרֵייט אַייךְ
מָארְגֶן וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר אוּנ אִיר וֶועט עֶסִין פְלֵי
וָוארוּם אִיר הָט גִיוֵויינְט אִין דִי אוֹעֶרֶן פוּן גָא
צוּ זָאגֶן מִי יַאֲכִילֵנוּ בָּשָׂר וֶוער וֶועט אוּנְז מַאכֶ
פְלֵייש כִּי טוֹב עֶס אִיז אוּנְז בֶּעסֶר גְוֶועןְ אִין
וְנָתַן וֶועט אַייךְ גָאט גֶעבֶּן פְלֵייש וַאֲכַלְתֶּם אוּ
וֶועט עֶסִין: (יט) לֹא יוֹם אֶחָד נִיט אֵיין טָאג וֶוע
עֶסִין דָאס פְלֵייש וְלֹא יוֹמַיִם אוּנ נִיט צְוֵויי טֶ
חֲמִשָּׁה אוּנ נִיט פִינְף טֶעג וְלֹא עֲשָׂרָה אוּנ נִיט
טֶעג וְלֹא עֶשְׂרִים אוּנ נִיט צְוָואנְצִיג טֶעג: (כ) עַד
יָמִים בִּיז אֵיין חוֹדֶשׁ טֶעג אִיר וֶועט דָם פְלֵייש

הצאן

מֵאַפְּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא יַעַן כִּי־מְאַסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם׃ כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ

...י לְכוֹן לְתַקְלָא
...צְתּוּן יָת מֵימְרָא
...שְׁכִנְתֵּהּ שַׁרְיַת
...בְכֵיתוּן קֳדָמוֹהִי
...לְמָא דְנַן נְפַקְנָא
...ן׃ כא וַאֲמַר מֹשֶׁה
...ה אַלְפִין גַּבְרָא
...עַמָּא דִּי אֲנָא

מפה פג מהות סוטה יב :

רשב"ם

...בשר ולא נתרעמתם על יציאת מצרים לא הייתם לוקים כל כך ...ונות שיש מהם שלא לקו : (כא) ויאמר משה שש מאות אלף וגו'. צריך לפרש זה דוגמא שפירשתי לא יוכל העם לעלות אל הר סיני. אף כאן משה היה מתירא על מה שאמר הקב"ה ואכלו חדש ימים וגם אמר והיה

רש"י

...אה"כ נשמתן יוצאה וברשעים הוא אומר הבשר ...ניהם כך היא שנויה בספרי אבל במכילתא שנויה ...עים אוכלין ומצטערין שלשים יום והכשרים ...נו בין שניהם : עד אשר יצא מאפכם. ...י תקוצון ל ביה יהא דומה לכם כאילו אכלתם ...מלאי עד שיוצא ונגעל להון דרך האף : והיה ...א . (ספרי) שתהיו מרחקין אותו מ יותר ממה ...בדברי רבי משה הדרשן ראיתי שיש לשון שקורין ...: את ה' אשר בקרבכם. אם לא שנטעתי ...יכם נ לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו: ...מאות אלף רגלי. לא חש למנות את הפרט ...ם היתרים . ור' משה הדרשן פירש שלא בכו אלא ם

בית יהודא

אויף זייערע בעטן (ואחר כך נשמתן יוצאה) נאכדעם וועלן פון זיי ארויסגיין זייערע נשמות (וברשעים הוא אומר) אויף די רשעים זאגט דער פסוק (הבשר עודנו בין שניהם) ווען דם פלייש איז נאך גוועז צווישן זייערע ציין זענען זייא געשטארבן (כך היא שנויה בספרי) אזו איז געלערנט אין ספרי (אבל במכילתא שנויה חלוף) אבער אין די מכילתא איז געלערנט פארקערט (הרשעים אוכלים ומצטערים שלשים יום) דיא רשעים האבן געגעסן די פלייש דרייסיג טעג אונ האבן געהאט יסורים די גאנצע דרייסיג טעג (והכשרים הבשר עודנו בין שניהם) אונ די פרומע באלד דם ערשטע מאהל וויא זייא האבן גענומן דם פלייש אין מויל אונ האבען אנגעהויבן קייען דם פלייש זענען זייא באלד געשטארבן : (עד אשר יצא מאפכם). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער

...שט (די תקוצון ביה) ביז די פלייש וועט אייך פארמיאוסת ווערען (יהא דומה לכם כאילו אכלתם ממנו יותר ...וועט בייא אייך זיין גלייך וויא איר וואלט געגעסן פון די פלייש מער וויא גענוג (עד שיוצא ונגעל ...אף) ביז איר וועט וועלן די פלייש זאל ארויסגיין אונ אויסגעשפיגען ווערען פון אייך אפילו דורך דיא נאז ...והיה לכם לזרא) . די פלייש וועט בייא אייך זיין פרעמד (שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם) איר וועט ...ן דערוויטערן פון אייך די פלייש, מעהר וויא איר האט פריער געוואלט מען זאל אייך געבען די פלייש, ...איצט מעהר הנאה האבען אז מען וועט פון אייך צונעמען די פלייש, וויא איר האט פריער הנאה געהאט ...ט אייך געגעבן דם פלייש, זאגט רש"י (ובדברי רבי משה הדרשן ראיתי) אין דיא דרשות פון רבי משה הדרשן ...זעהן (שיש לשון שקורין לחרב זרא) עס איז דא אשפראכע וואס מען רופט אויף אשווערד, זרא, הט הקב"ה ...: דיא יודין דם פלייש וועט זיין צו אייך לזרא, אשווערד, דם פלייש וועט אייך הרגענען : ואת ה' אשר ...הקב"ה האט געזאגט צו די יודין (אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם) ווען איך וואלט ניט איינגעפלאנצט מיין ...יישען אייך (לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים האלה) וואלט אייער הארץ ניט אזו גרוס גוועז איר זאלט ...אונ פארלאנגען אזעלכע זאכען, בייא אייך וואלט געווען גענוג דר מן אליין אן פלייש : (כא) ושש מאות ...זאגט רש"י אפילו יודין זענען גוועז מיט דריי טויזענד מער וויא זעקס מאהל הונדערט טויזענד פון ...ען (לא חש למנות את הפרט שלשת אלפים היתרים) הט משה'ן ניט געהארט ער זאל ציילן ריכטיג די איינציגע ...טויזענד וואס יודין זענען גוועז מער פון זעקס מאהל הונדערט טויזענד (ורבי משה הדרשן פירש) רבי משה ...ט געזאגט (שלא בכו אלא אותן שיצאו ממצרים) עס האבן נאר געוויינט וועגען דעם פלייש, די זעקס מאהל

דעת זקנים מבעלי התוספות

...יון וע"כ צ"ל כן דליכא למימר שיאכלו מן הבשר חדש ...תיב הבשר עודנו בין שניהם וגו' : (כא) ויאמר משה ...ומקשים העולם היאך עולה על דעתו של משה לומר ...לא היה יודע שהיה בידו של הקב"ה להספיק שאלתם. ...רבנו נסים דה"ק ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם ...קרבו כלו' עם רב הם ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים כלו' אמרת באף ובחמה כדכתיב עד אשר יצא מאפכם ...הם ביום אחד כדי לאכול חדש ימים. הצאן ובקר ישחט להם כלו' על מה שאמרת להספיק ידעתי כי כל תוכל אבל מה ... לעשות מה יהיה וכי יוכלו בני אדם לאסוף ביום אחד לצורך שש מאות אלף רגלי עד חדש ימים ואם כל דגי הים ...אם יהיו כל דגי הים נצודים במצודה ולא יהיו צריכים כ"א לאסוף כלו' היכולין לאסוף ביום אחד לצורך חדש ימים :

שפתי חכמים

ל שתמאסו בו שיהא דומה לכם כו' : מ וזרא הוא ל' מפזר ומבדר כמו הנה ה' זורה דאל"ף מתחלף בה"א כלו' שיזורו אותו מפיהם ואפס כלו' שלא ירצו אפי' להביט בו שירחקוהו לגמרי יותר ממה שהיו מקרבים אותו תחלה : נ דאל"כ בקרבכם ל"ל : ס (נח"י) אבל הילודים במדבר לא

פירוש לתורת אלהים

...טעג אונ עס וועט אייך פר מיאוסת ווערן ...ביז עס וועט ארוס גיין פון אייערע נאז ...ה אונ עס וועט צו אייך זיין א ערווייטערונג ...ט דם פון אייך מרחיק זיין מער איידער ...דם פריער מקרב גוועזן יען דער ווייל כי מאסתם וואס איר הט פר מיאוסת גאט אשר בקרבכם וואס רוט צווישן אייך ותבכו לפניו אונ איר הט געוויינט פר אים לאמר צוא זאגן למה זה וואורום זענען מיר ארום גיגאנגען פון מצרים : (כא) ויאמר משה הט משה גזאגט שש מאות אלף איין ערך פון זעקס הונדערט

וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָּשָׂר אֶתֵּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים׃ כב הֲצֹאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם וּמָצָא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דְּגֵי

אונקלוס

בֵּינֵיהוֹן וְאַתְּ אֲ
בִּסְרָא אֶתֵּן לְהוֹן וְיֵ
יְרַח יוֹמִין׃ כב
וְתוֹרִין יִתְנַכְּסוּן
הֲיִסַּפְּקוּן לְהוֹן אִ

תו"א הצאן ובקר חולין יז כז:

רשב"ם

לכם לזרא ושאל מן הקב"ה אתה אמרת שיאכלו חדש ימים והלא שש מאות אלף רגלי לבד הנשים והטף והלא כל צאנם וכל בקרם לא יספיק להם חדש ימים והיאך תקיים זה הדבר. או תכלה אותם וישארו מעט ויסתפקו עד חדש שהרי אמרת והיה לכם לזרא או תעשה להם נסים להביא להם בשר ממקום אחר:

בעל הטורים

ראתה גגו'). לזרא בגימט' לחולי מעים: (כב) אם את כל יאסף להם. פי' ימנית להם ל' ויגוע וימת ויאסף וזה הו בעלמא סגי להו:

בית יהודא

הונדערט טויזענד מענשן וואס זיין ארויסגעגאנגען פון מצרים, אבער דיא מערערע מענטשען וואס זענען געבארען גוואָרען אין דר מדבר האבן ניט גענויינט וועגן דעם פלייש: (כב) והצאן ובקר ישחט. זאגט רש"י (זה אחד מארבעה דברים) דר פסוק איז איינער פון די פיר זאכן (שהיה רבי עקיבא דורש) וואס רבי עקיבא הט גלערונט (ואין רבי שמעון דורש כמותו) אונ רבי שמעון הט ניט געלערונט ווי רבי עקיבא, רבי עקיבא זאגט, משה רבינו הט געזאגט צו הקב"ה (שש מאות אלף רגלי) די יודן וואס זענין ארוס גגאנגען מיט מיינע פיס ומיט מיר) פון מצרים זענין זעקס מאהל הונדערט טוזינד (ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חודש ימים) אונ דו זאגסט איך וועל זיי געבן פלייש זיי זאלן עסן אחודש ודרייסיג) טעג (הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם) אפילו מען וועט שעכטן פון זייערטוועגן שעפסען אונ אקסן וועט זיי זיין גענוג? (הכל כמשמעו) רבי

רש"י

אותן שילאו ממלרים: (כב) הצאן ובקר יי (ספרי) זה א' מארבעה דברים שהי' רבי עקיבא ואין רבי שמעון דורש כמותו רבי עקיבא אומר ש אלף רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חד הצאן ובקר וגו' הכל כמשמעו מי יספיק להם כעני (ויקרא כה) ומצא כדי גאולתו ואיזו קשה זו או כ) שמעו נא המורים ע אלא לפי שלא אמר ברבים הכתוב ולא נפרע ממנו וזו של מריבה היתה בגלוי היסך לו הכתוב. רבי שמעון אומר חס ושלום לא דעתו של אותו לדיק כך מי שכתוב בו (שם יב) נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק לנו אלא כך מאות אלף רגלי וגו' ואתה אמרת בשר אתן לח

לערונט דעם גאנצן פסוק פראסט אזוי ווי עס שטייט געשריבן, ומצא להם איז דער טייטש (מי יספיק ל זיי דאס גענוג זיין (כענין שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ומצא כדי גאולתו) ער וועט האבען גענוג געלט וואס ער הט פארקויפט (ואיזה קשה) וועלכע עבירה איז שווערער (זו) די עבירה (או שמעו נא המורים) א עבירה וואס הקב"ה האט געזאגט צו משה ער זאל ריידן צום שטיין אונ ער הט געשלאגען דעם שטיין געווי עבירה פון הצאן ובקר אגרעסערע עבירה, פר וואס איז משה ניט געשטראפט געווארן פאר די עבירה, א עבירה פון שטיין איז ער גישטראפט גוואָרען (אלא לפי שלא אמר ברבים) נאר ווייל הצאן ובקר הט משה ג הקב"ה אליין אונ עס האבן ניט געהערט פיל מענטשן (חסך לו הכתוב) הט הקב"ה אויף אים בארעקט אים ניט גרעכונט די ווערטער פאר אעבירה (ולא נפרע ממנו) אונ ער איז ניט געצאהלט געווארן פון אים (וזו היתה בגלוי) אונ די עבירה וואס איז געוועזן ביי די וואסר פון שטיין האבן אלע יודען געזעהן (לפיכך לא חסך הט דר פסוק ניט בארעקט אויף אים די זינד אונ האט אים געשטראפט, רבי שמעון זאגט חס ושלום (לא דעתו של אותו צדיק כך) עס איז גאר ניט אויפגעגאנגען אויף דעם מיינונג פון דעם צדיק משה ער זאל זאגען ער קען ניט געבען פלייש צו זעקס מאהל הונדערט טוזענד יודן (מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא) דר מע וואס הקב"ה הט געזאגט אויף אים ער איז באגלובט אין מיין גאנצע שטוב, אויף מיין גאנצע וועלט המקום מספיק לנו) זאל ער זאגען הקב"ה קען ניט געבען גענוג ווי פיל מענטשען דארפן (אלא כך אמר) נא משה געזאגט צו הקב"ה (שש מאות אלף רגלי) די יודן זענען זעקס מאהל הונדערט טוזענד מענטשען (ואתה

שפתי חכמים

ככו שלא היו יכולים לומר זכרנו את הדגה אשר נאכל במלרים ואע"ג דכתיב ויבכו גם בני ישראל אפ"ה ס"ל דלא בכו הילודים במ

ליקוטי יוסף

(כב) הצאן ובקר וגו'. צו ענטפערען דיא גרויסע קשיא וואס מען פרעגט „משה רבינו זאל זאגן פר הקב"ה הצאן ובקר וגו'". נאר אין פסוק שטייט יוד האבן געזאגט „מי יאכלנו בשר" ווער וועט אונז געבן עסין פלייש? פר וואס האבען זייא געזאגט ווער וועט זיי געבן עסין פלייש? זיי האבן געדארפט זאגן צו משה גיב אונז פלייש, ווי זיי האבן געזאגט גיב אונז וואסער, נאר אין די הערה האבען מיר געזאגט יודען האבען געהאט גענוג בהמות, נאר ווייל זיי האבן נים געמעגט עסין פלייש סיידען מען זאל די בהמות הייליגן צו קרבנות שלמים, אונ שפריצן דיא בלוט אויף דעם מזבח אונ פארברענען דיא חלב אויף דעם מזבח, אונ נאר ווען דער משכן איז געווען אויפגעשטעלט אונ

פירוש לתורת אלהים

טוזינט מאן רגלי הָעם די פוס גייער פון דֶ אשר אנכי בקרבו וואס איך בין צווישן אים וָ אונ דו זאגסט בשר אתן להם איך וועל זִ פלייש ואכלו חודש ימים אונ זיי וועלן האב אויף אגאנצען חודש: (כב) הצאן ובקר וועו אונ רינדער וועט גקוליט ווערן צו זיי ומצא דען גינוג זיין פון זייערט וועגן אם את כל ווען אלע פיש פון דעם ים זאלן איין גזאמ

גים אין וועג, אונ אין גאנצן זענען נאר גיווען דרייא כ מיט זיינע צווייא זיהן אלעזר אונ איתמר, ווייא אזוי איז מעגליך די דריי כהנים זאלן קענען אנגרייטן פלייש פאר זעק טויזענד מענטשן וואס זענען אלט פון צוואנציג יאר אונ ווייטער, אויסער וואס ווייניגער פון צוואנציג יאהר אונ אויסער קינדער, צוזאמען נאנט צווייא מיליאן מענטשן, טאמער נאך מער, דריבר האבען יודען געפרעגט מי יאכלנו בשר, ווע
גע

הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמָצָא לָהֶם: פ
כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲיַד יְהוָה
תִּקְצָר עַתָּה תִרְאֶה הֲיִקְרְךָ דְבָרִי

נֵי יַמָּא יִתְכַּנְשׁוּן
הִיסְפְּקוּן לְהוֹן:
אֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
רָא דַיְיָ יִתְעַכָּב
תֶחֱזֵי הַיְעַרְעִנָּךְ

רש"י

תהרוג אומה גדולה כזו הלאן ובקר ישחט להם כדי
תהא אכילה זו מספקתן עד עולם וכי שבחך הוא זה
לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך השיבו
ואם לא אתן יאמרו שקצרה ידי הטוב בעיניך שיד
בעיניהם יאבדו הם ומאה כיוצא בהם ואל תהי ידי
ניהם אפי' שעה אחת: (כג) עתה תראה היקרך
רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר אי
עמוד על הטפל פ מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה
יק להם סופן לדון אחריך אם אתה נותן להם בשר
סה יאמרו דקה בקשנו ואם אתה נותן להם דקה
סה בקשנו היה ועוף בקשנו דגים וחגבים בקשנו
א"כ יאמרו שקצרה ידי אמר לפניו הריני הולך
אמר לו עתה תראה היקרך דברי שלא ישמעו לך

בית יהודא

אתן לחודש ימים) אונ דו האסט געזאגט איך וועל זיי
געבן פלייש אויף אחודש טעג (ואחר כך תהרוג אומה גדולה
כזו) נאכדעם וועסטו הרגנן אזו אגרויסע פאלק (הצאן ובקר
ישחט להם כדי שיהרגו) שעפסן אונ אקסן וועט פר זיי
געשאכטן ווערן דו זאלסט זיי נאכדעם הרגנן (ותהי אכילה
זו מספקתן עד עולם) אונ דם עסן זאל זיין פר זיי גענוג ביז
אייביג נרם זאל זיין זייער לעצטער עסן ביז אייביג) (וכי
שבחך הוא זה) דם איז דיין לוב (אומרים לו לחמור) מען
זאגט צו א אייזיל (טול כור שעורים) נעם אמאס גערשטן
ואונ אז דו וועסט אופעסן דעם מאס גערשטע) (ונחתוך
ראשך) וועלן מיר אפשנייַדן דיין קאפ (השיבו הקב"ה) הט
הקב"ה גיענטפערט צו משה (ואם לא אתן) אוב איך וועל
זיי ניט געבן פלייש (יאמרו שקצרו ידי) וועלן זיי זאגן מיין

ז קורץ ואיך קען זיי ניט געבן פלייש) (הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם) א ׳ גוט אין דיינע אויגן נביזטו צוא
ז יודן וועלן זאגן אויף מיר איך קען זיי ניט געבן וום זיי ווילן (יאבדו הם ומאה כיוצא בהם) זאלן פארלארען
יי זעקס הונדערט טוזענד יודן אונ נאך הונדערט מאהל אזו פיל (ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפילו שעה אחת)
לו אויף איין שעה זאלן זיי ניט קענען זאגען "איך קען ניט געבן וואס זיי ווילן" נאר מארגן באלד אין דר פריה
זיי האבן פלייש: (כג) ועתה תראה היקרך דברי). זאגט רש"י (רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר)
יאל דער זוהן פון רבי יהודה הנשיא זאגט משה האט געזאגט צו הקב"ה (אי אפשר לעמוד על הטפל) מען קען
שטיין ביי די קריג ודי קריג וועט מען ניט קענען איינשטילן וועט זיי וואלטן אין אמת ניט מער וועלן נאר
אז מען וועט זיי געבן פלייש, וואלט געווען איינגעשטילט דיא קריג (מאחר שאינן מבקשין אלא עלילה) אז
נאר אבלבול נאפראטענסיעו (לא תספיק להם) וועט ניט גענוג זיין דם פלייש צו בערוהיגן די קריג (סופן לדון
זייער סוף וועט זיין זיי וועלן נאך טראכטען עצות ווי אזו צו קריגן מיט דיר (אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה)
וועסט זיי געבן פלייש פון גרויסע בהמות, פון אקסן, קיה (יאמרו דקה בקשנו) וועלן זיי זאגען מיר ווילן
פון קליינע בהמות, פון שעפסען ציגען (ואם אתה נותן להם דקה) אונ אוב דו וועסט זיי געבן פלייש פון
בהמות (יאמרו גסה בקשנו) וועלען זיי זאגען מיר ווילן פלייש פון גרויסע בהמות (חיה ועוף בקשנו) מיר
פלייש פון חיות פון עופות (דגים וחגבים בקשנו) מיר ווילן פלייש פון פיש פון אײשעריקען (אמר לי) האט
געזאגט צוא משה (אם כן יאמרו שקצרה ידי) אוב עס איז אזו אז זיי זוכן נאר אבלבול נאפראטענסיעו וועלן זיי
זאגן מיין האנט איז קורץ צוגעבן וום זיי ווילן (אמר לפניו) הט משה געזאגט פאר הקב"ה (הריני הולך
איך וועל גיין צו די יודן אונ וועל זיי בעטן זייא זאלן קיין קריג מאכן וועגן דעם פלייש (אמר לו) הט הקב"ה
צו משה (עתה תראה היקרך דברי) איצט וועסטו זעהן אוב מיינע רייד וועלען דיך טרעפן (שלא ישמעו לך)

דעת זקנים מבעלי התוספות

מר ה' אל משה היד ה' תקצר. כלו' כמו שבידי
כן בידי לאחוז בידם עד שיתקיימו דברי וזש"ה ויטוש
נה וגו' וכאמתים על פני הארץ מגובה שלא היו צריכין

שפתי חכמים

אומר לאן ובקר קשה משמעו נא המורים כלו' ואם על אותו דיבור
נענש כל שכן בזה ולמה לא נפרע מזה לפי וכו': פ הטפל ר"ל ריב:

ששת יד. ד"א הצאן ובקר וגו' בוודאי משה היה יודע שיש כח ביד הקב"ה להספיק אלא ה"ק אתה אסרת להם
זה כי אם על ידי הקרבת קרבן אל פתח אהל מועד ואין כאן אלא שלש כהנים אהרן ובניו וא"כ המורם מהם יבא לידי
א יספיקו לאכול הכל. אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם בניחותא כלו' אם היו שואלים דגים ואתה היית מספיק
א שאין בהן קרבן אבל בשר שאמרת ליתן להם דמשמע מצאן ובקר קשיא לפי שצריכין לעשות מהן קרבן. ויאמר
שה היד ה' תקצר עתה תראה שאתן להם בשר ולא יצטרכו לקרבן וזהו השלו שאין מביאין ממנו קרבן:

פירוש לתורת אלהים

ומצא להם וועט הען גנוג זיין פון זייערט וועגן
ש"י): (כג) ויאמר יי הט גאט גזאגט צו משה
תקצר איז הען די מאכט פון גאט קורץ אז
ל זיי ניט קאנן גינוגן טאן עתה תראה אצונד

ליקוטי יוסף

געבן עסין פלייש? די דריי כהנים? דם הט משה אוך גיזאגט
פאר הקב"ה הצאן ובקר ישחט להם, ווען דו וואלסט ערלויבט
זייא זאלען מעגען שעכטין שעפסין אקסין זייערע אונ ניט מקריב
זיין אקרבן, ומצא להם, וואלטען זייא געהאט גענוג פלייש צוא
עסין, אונ אויב דו ווילסט זיי נים ערלויבן צו שעכטען זייערע
בהמות גיב זיי ווייניגסטינס פ"ש צו עסין אונ ווי ל פיש זענען

מינים איינער הט ליב דעם מין פיש, איינער האט ליב איין אנדער מין פיש, דריבער האט משה געזאגט אם את כל
יאסף להם, אוב מען וועט פארזאמלן פון זייערטוועגן אלע מינים פיש פון ים וועלן זיי אוך גענוג האבען, הט הקב"ה
ט מיין גזרה וועל איך ניט ענדערן, מען טאר נישט שעכטן שעפסן אונ רינדער אן אקרבן, אונ זייא געבן פיש וועל
ניט, ווארום היד ה' תקצר, איז דען מיין האנט קורץ, איך קען זיי געבן אזעלכע פלייש וום מען דארף ניט
מקריב זיין אקרבן:

אִם־לֹא׃ כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־
הָעָם אֵת דִּבְרֵי יְהוָה וַיֶּאֱסֹף שִׁבְעִים
אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם
סְבִיבֹת הָאֹהֶל׃ כה וַיֵּרֶד יְהוָה ׀ בֶּעָנָן
וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיָּאצֶל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר
עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים אִישׁ הַזְּקֵנִים
וַיְהִי כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ
וְלֹא יָסָפוּ׃ כו וַיִּשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים ׀

אונקלוס

פִּתְגָמִי אִם לָא׃ כד
מֹשֶׁה וּמַלִּיל לְעַמָּ
פִּתְגָמַיָא דַיְיָ וּכְנַשׁ
גַּבְרָא מִסָּבֵי עַמָּא
יָתְהוֹן סְחוֹר
לְמַשְׁכְּנָא׃ כה וְאִתְ
בַּעֲנָנָא וּמַלִּיל עִמֵּה
מִן רוּחָא דִי עֲלוֹהִי
עַל שַׁבְעִין גַּבְרָא
וַהֲוָה כַּד שְׁרַת עֲ
רוּחָא דִנְבוּאָה וּמִתְ
וְלָא פָסְקִין׃ כו וְאִשְׁ
תְּרֵין גַּבְרִין בְּמַשְׁ

תו"א ויתנבאו ולא סנהדרין יז׃
חכמים פס עה׃

בעל הטורים

(כה) כנוח. ב' במס' ויהי כנוח עליהם הרוח ואידך כנוח כפות רגלי הכהנים לומר לך שנחה עליהם השכינה כמו על הכ

רש"י

הלך משה לפייסן (זה קאי גם לרש"י לעיל) אמר ה' תקצר (תהלים עח) הן הכה צור ויזובו מים לחם יוכל תת אמרו פשרה היא זו צ אין בו כח שאלתנו וזהו שנאמר ויצא משה וידבר אל העם כ שמעו לו ויאסף שבעים איש וגו'׃ (כה) ולא ים נתנבאו אלא אותו היום לבדו כך מפורש בספרי תרגם ולא פסקין שלא פסקה נבואה מהם׃ (כו) שני אנשים. (ספרי) מאותן שנבחרו אמרו אין א

בית יהודא

זַיי וָועלֶן דִיךְ נִיט הֶערֶן (הָלַךְ מֹשֶׁה לְפַיְּסָן) מֹשֶׁה אִיז גַּנַאנְגֶן זַיי אִיבֶּערְבֶּעטֶן (אָמַר לָהֶם) מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ דִי יוּדֶן (הֲיַד ה' תִּקְצָר) אִיז דֶען קוּרְץ דִי הַאנְט פוּן הקב"ה אַייךְ צוּ גֶעבֶּן וָוס אִיר דַארפְט (הֵן הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם) הקב"ה הָט גְהַייסֶן שְׁלָאגֶן דֶעם שְׁטֵיין וְאוּנ אִיךְ הָאבּ אִים גְשְׁלָאגֶן אוּנ עֶס אִיז גֶענַאנְגֶן וַואסֶער פוּן שְׁטֵיין (הֲגַם לֶחֶם יוּכַל תֵּת) בְּרוֹט קֶען אוֹיךְ הקב"ה גֶעבֶּן וגֶעוִויס קֶען הקב"ה פְלֵיישׁ אוֹיךְ גֶעבֶּן (אָמְרוּ פְּשָׁרָה הִיא זוּ) הָאבֶּן דִי יוּדֶן גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּ בִּיזְט נָאר גֶעקוּמֶן מַאכֶן אַפַּארְגְלֵייכוּנְג (אֵין בּוֹ כֹּחַ לְמַלְּאוֹת שְׁאֵלָתֵנוּ) עֶר הָט נִיט כֹּחַ צוּ גֶעבֶּן אוּנְז דִי פְלֵייש וָואס מִיר ווילֶען (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דָס זָאגְט דֶר פָּסוּק (וַיֵּצֵא מֹשֶׁ אֶל הָעָם) מֹשֶׁה אִיז אַרוֹס גֶענַאנְגֶן פוּן פַר הקב"ה אוּנ עֶר הָט גֶערֶעט צוּם פָאלְק (כֵּיוָן שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ לוֹ) אוּנ אַז הָאבֶּן אִים נִיט גֶעוָואלְט הֶערֶן (וַיֶּאֱסֹף שִׁבְעִים אִישׁ וגו') הָאט מֹשֶׁה פַארְזַאמוֹלְט זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשְׁן וְאוּנ עֶס אִיז צוּפְלִיהֶען דֶר שְׁלָו׃ (כה) וְלֹא יָסָפוּ. מֶען מֵיינְט זַייא הָאבֶּען מֶער קֵיין נְבִיאוֹת גֶעזָאגְט (לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לְבַדּוֹ) זַיי הָאבֶּען גֶעזָאגְט נְבִיאוֹת נָאר דֶעם טָאג אַלֵיין נִיט מֶעהְר (כַּךְ מְפוֹרָשׁ בְּסִפְרִי) אַזוֹ שְׁטֵייט אִין סִפְרִי תִּרְגֵּם וְלָא פַּסְקִין) דֶר תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס זָאגְט וְלֹא יָסָפוּ מֵיינְט מֶען זַיי הָאבֶּען נִיט אוֹיפְגֶיהֶערְט צוּ זָאגֶן נְבִיאוֹת (שֶׁ נְבוּאָה מֵהֶם) דִי נְבוּאָה הָאט נִיט אוֹיפְגֶיהֶערְט פוּן זַיי, זַייא זֶענֶן גֶעבְּלִיבֶּן נְבִיאִים׃ (כו) וַיִּשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים צְוַויי מֶענְטְשֶׁן זֶענֶן גֶעבְּלִיבֶּן אִין דִי מַחֲנֶה (מֵאוֹתָן שֶׁנִּבְחֲרוּ) פוּן דִי זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשְׁן וָואס זֶענֶן אוֹיסְגֶעקְלִיבֶּען זֶענֶן גֶעבְּלִיבֶּן צְוַויי מֶענְטְשֶׁן אִין דִי מַחֲנֶה אוּנ הָאבֶּן נִיט גֶוָואלְט גֵיין צוּם אֹהֶל מוֹעֵד (אָמְרוּ) זַייא הָאבֶּן גֶעזָ

שפתי חכמים

צ ר"ל לעשות פשרה כלת אפשר שלכך שלהך שאין בו כו'׃

ליקוטי יקרים

(כו) וַיִּשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים וגו'. רש"י ז"ל שְׁרַייבְּט מֹשֶׁה הָט גֶענוּמֶן צְוַויי אוּנ זִיבֶּעצִיג קְוִויטְלִיךְ, אוֹף זִיבֶּעצִיג קְוִויטְלִיךְ הָט עֶר גֶעשְׁרִיבֶּן זָקֵן, אוּנ צְוַויי קְוִויטְלִיךְ זֶענֶען גֶעבְּלִיבֶּן לֵיידִיגֶע, וֶועלְכֶע צְוַויי מֶענְטְשֶׁען עֶס וֶועלֶן אַרוֹסְצִיהֶען דִי צְוַויי לֵיידִיגֶע קְוִויטְלִיךְ, וֶועלֶן נִיט גֵיין צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד, הָאבֶּן אֶלְדָּד אוּנ מֵידָד גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה, אַז דוּ וֶועסְט אַזוֹ טָאהֶן וֶועלֶן דִי צְוַויי מֶענְטְשֶׁען פַארְשֶׁעמְט וֶוערֶן, דוּ דַארְפְסְט נִיט דִיא קְוִויטְלִיךְ, נֶעם פוּן אַלֶע שְׁבָטִים צוּ זֶעקְס מֶענְטְשֶׁן, אוּנ פוּן

פירוש לתורת אלהים

וֶועסְטוּ זֶעהֶן הֲיִקְרְךָ דְּבָרִי אוֹב עֶס וֶועט גֶשֶׁעהָ רֵייד אִם לֹא אוֹב נִיט (עיין רש"י)׃ (כד) וַיֵּצֵא א אִיז אַרוֹם גֶגַאנְגֶן וַיְדַבֵּר אֶל הָעָם אוּנ עֶר הָט גֶרֵ פָאלְק אֵת דִּבְרֵי יְיָ דִיא רֵייד פוּן גָאט וַיֶּאֱסֹף אוּנ עֶר הָט אַיינְגִיזַאמִילְט זִיבֶּעצִיג מַא זְקֵנִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲמֵד אוֹתָם אוּנ עֶר הָ גִשְׁטֶעלְט סְבִיבוֹת הָאוֹהֶל אַרוּם דֶעם גְצֶעלְט׃ (

יְיָ בֶּעָנָן אוּנ גָאט הָט אַרָאפּ גִינִידֶערְט כְּלוֹמַר עֶר הָאט זִיךְ בַּאווִיזֶען אִין אֵיין וָואלְקְן וַיְדַבֵּר אֵלָיו א גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה וַיָּאצֶל מִן הָרוּחַ אוּנ גָאט הָאט אָפּ גִישֵׁייד פוּן דֶער נְבוּאָה וָוס אוֹף מֹשֶׁה וַיִּתֵּן גֶגֶעבֶּען אוֹף דִי זִיבֶּעצִיג אַלְטִי לַייט וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גִיוֶוען כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ אַז עֶס הָט גִירוּט א דִי נְבוּאָה וַיִּתְנַבְּאוּ הָאבֶּען זַיי נְבִיאוֹת גְזָאגְט וְלֹא יָסָפוּ אוּנ זַייא הָאבֶּען מֶער קֵיין נְבִיאוֹת נִיט גְזָא דֶעם טָאג נִיט מֵיין אוּנ דֶער תַּרְגּוּם מַאכְט דֶעם פְּשַׁט וְלֹא יָסָפוּ זַיי הָאבֶּן שׁוֹן נִיט אוֹף גֶהֶערְט קֵיין צוּ זָאגֶן וָוארוּם דִי נְבוּאָה הָט זִיךְ נִיט אָפּ גְטָאן פוּן זַיי׃ (כו) וַיִּשָּׁאֲרוּ אוּנ עֶס אִיז גְבְּלִיבֶּען צְוַויי מ

בַּֽמַּחֲנֶ֗ה שֵׁ֣ם הָֽאֶחָ֣ד ׀ אֶלְדָּ֡ד וְשֵׁם֩
הַשֵּׁנִ֨י מֵידָ֜ד וַתָּ֧נַח עֲלֵהֶ֣ם הָר֗וּחַ
וְהֵ֙מָּה֙ בַּכְּתֻבִ֔ים וְלֹ֥א יָצְא֖וּ הָאֹ֑הֱלָה
וַיִּֽתְנַבְּא֖וּ בַּֽמַּחֲנֶֽה׃ כז וַיָּ֣רָץ הַנַּ֔עַר וַיַּגֵּ֥ד
לְמֹשֶׁ֖ה וַיֹּאמַ֑ר אֶלְדָּ֣ד וּמֵידָ֔ד

חַד אֶלְדָּד וְשׁוּם
מֵידָד וּשְׁרַת
רוּחָא דִנְבוּאָה
כְתִיבַיָּא וְלָא נְפָקוּ
כְּנָא וְאִתְנַבִּיאוּ
תָא׃ כז וּרְהַט
וְחַוִּי לְמֹשֶׁה וַאֲמַר
וּמֵידָד מִתְנַבְּאִין

בעל הטורים

כ' במסרה (עמ"ש בפרשת נח) : (כז) מתנבאים. קרי ביה
שהיו אומרים משה מת ויהושע מכנים ישראל לארץ : מתנבאים. נוטריקון מש"ה תגו"ח כפס"ו בג"ן אלהי"ס יהוש"ע מכני"ס :

רשב"ם

(כו) בכתבים. שנכתבו לצאת אל האהל ולא יצאו מתוך ענוה כמפורש בסנהדרין:

רש"י

והמה בכתבים. במבוררים שבהם לסנהדרין
כלם נקובים בשמות וע"י גורל לפי שהחשבון עולה
ים ששה ששה לכל שבט ושבט חוץ משני שבטים
ע אליהם אלא חמשה חמשה אמר משה אין שבט
פחות משבטו זקן אחד מה עשה נטל ע"ב פתקין
שבעים זקן ועל שנים חלק וברר מכל שבט
והיו ע"ב אמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי מי
זקן נתקדש ומי שעלה בידו חלק א"ל המקום לא
(כז) וירץ הנער. י"א גרשום בן משה היה :

בית יהודא

אָנוּ כְדַאִין לִגְדוּלָּה זוּ) מיר זֶענֶען נִיט װֶערְט צוּ די גְרוֹיסְקֵייט :
וְהֵמָּה בַּכְּתוּבִים) . מֵיינְט מֶען (בִּמְבוֹרָרִים שֶׁבָּהֶם לְסַנְהֶדְרִין)
זֵיי זֶענֶען גְוֶועֶן אויסְגֶעקְלִיבֶּן צוּ זַיין סַנְהֶדְרִין (וְנִכְתְּבוּ כּוּלָּם
נְקוּבִים בְּשֵׁמוֹת) אַלֶע זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן זֶענֶען גְוֶועֶן פַארְשְׁרִיבֶּן
מִיט זֵייעֶרֶע נֶעמֶען (וְעַל יְדֵי גוֹרָל) אוּנ דוּרְךְ אַגוֹרָל (לְפִי
שֶׁהַחֶשְׁבּוֹן עוֹלֶה לְי"ב שְׁבָטִים) וַוייל דֶר רֶעכֶענוּנְג אִיז גְוֶועֶן
צוּ נֶעמֶן זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן פוּן צְוֶועלְף שְׁבָטִים, קוּמְט־אוֹיס
צוּ נֶעמֶען (שִׁשָּׁה לְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט) פוּן צֶעהֶן שְׁבָטִים זֶעקְס
מֶענְטְשֶׁן פוּן יֶעדֶר שֵׁבֶט (חוּץ מִשְּׁנֵי שְׁבָטִים שֶׁאֵין מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם
אֶלָּא חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה) נָאר פוּן צְוֵויי שְׁבָטִים קוּמְט אוֹיס צוּ נֶעמֶן
פוּן אַשׁבֶט (אָמַר מֹשֶׁה) הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט (אֵין שֵׁבֶט שׁוֹמֵעַ לִי לִפְחוֹת מִשִּׁבְטוֹ זָקֵן אֶחָד) צוּ װֶועלְכֶען שֵׁבֶט אִיךְ װֶועל
מֶן פוּן אִים נָאר פִינְף זְקֵנִים װֶועט עֶר נִיט װֶועלֶען פוּן זַיין שֵׁבֶט זָאל זַיין אֵיין זָקֵן ווייניגער (מַה עָשָׂה) װָאס הָט
אָן (נָטַל ע"ב פִּתְקִין) עֶר הָט גֶענוּמֶן צְוֵויי אוּנ זִיבֶּעצִיג קְוִויטְלִיךְ (וְכָתַב עַל שִׁבְעִים זָקֵן) אוֹיף זִיבֶּעצִיג קְוִויטְלִיךְ הָאט
בֶּען אוֹיף יֶעדֶער קְוִויטְל דֶעם װָארְט „זָקֵן" (וְעַל שְׁנַיִם חָלָק) צְוֵויי קְוִויטְלִיךְ הָט עֶר אַרַיינְגֶעלֵייגְט לֵיידִיגֶע
(וּבֵרֵר מִכָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט שִׁשָּׁה) אוּנ עֶר הָט גֶענוּמֶען פוּן יֶעדֶער שֵׁבֶט זֶעקְס זְקֵנִים (וְהָיוּ ע"ב) זֶענֶען גְוֶועֶן צְוֵויי אוּנ
קֵנִים (אָמַר לָהֶם) הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ דִיא זְקֵנִים (טְלוּ פִּתְקֵיכֶם מִתּוֹךְ קַלְפִּי) נֶעמְט אַיְיעֶרֶע קְוִויטְלִיךְ פוּן קֶעסְטִיל
בְּיָדוֹ זָקֵן נִתְקַדֵּשׁ) דֶר מֶענְטְשׁ װָאס הָט אַרוֹיסְגֶנוּמֶן אַקְוִויטְל „זָקֵן" אִיז עֶר גֶעהֵיילִיגְט גְוָוארֶען (וּמִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ
דֶר מֶענְטְשׁ װָאס הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען אַלֵיידִיגֶען קְוִויטְל (אָמַר לוֹ) הָט מֹשֶׁה צוּ אִים גֶעזָאגְט (הַמָּקוֹם לֹא חָפֵץ
ה ווייל דִיךְ נִיט : (כז) וַיָּרָץ הַנַּעַר) . זָאגְט רש"י (יֵשׁ אוֹמְרִים) עֶס זֶענֶען דָא רַבָּנִים װָאס זָאגֶען (גֵּרְשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה

דעת זקנים מבעלי התוספות

הנער. זה גרשם : ויגד למשה. אלדד ומידד אחי
כי כשנתנה תורה ונאסרו על העריות פרשו
וישמע משה את העם בכה למשפחותיו ודרשינן
משפחותיו וגם עמרם אבי משה פירש מיוכבד
תו ונשא אשה אחרת והוליד ממנה אלדד ומידד
וד מידד מי דוד כלו' חלוף דוד. ומצאתי קונדרים מר'
הלל שהיה מארץ ישראל אני הלל ראיתי קבר אלדד
ה כתוב עליהם אלדד ומידד אחי אהרן מן האב ולא
וי"א אלדד הוא אלידד בן כסלון מידד הוא קמואל בן שפטן. ואיתמר במדריש ר' תנחומא שלפי שמיעטו עצמן
יתרים על הזקנים ה' דברים הזקנים לא נתנבאו עד למחר שנא' ואל העם תאמר התקדשו למחר אבל אלו מתנבאים
להיות לסוף ארבעים שנה שנתנבאו כישה מת ויהושע מכנים ישראל לארץ וי"א שנתנבאו על מפלת גוג ומגוג

שפתי חכמים

ק ה"ג וכתב על ע' זקן וכ' מהן הניח חלק ר"ל ואחר כך נתן בקלפי
וכלגן יחד וא"ת לא היה לו ליטול רק י"ב ולכתוב על י' ו' זקנים ועל ב'
ה' זקנים ומי שיעלה בידו פתק של ו' יברור מאותו שבט ששה וכו'.
(ג"א) ושמא י"ל אם כן אותו שבט שיעלה בידו פתק של חמשה יהי'
בזיון לכל השבט כאלו לא בחר השם בכל השבט אבל עכשיו לא נתבזה
רק אותו הזקן (וע' בקל"מ) מה שהקשה שם עוד : ר' מדכתיב הנער
משמע שידוע ואין ידוע יותר מגרשום שהוא בנו בכורו של משה :

פירוש לתורת אלהים

ה שֵׁם דֶר נָאמֶן הָאֶחָד פוּן דֶעם אֵיינֶם הָאט
אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער הָאט
מֵידָד וַתָּנַח אוּנ עֶס הָט גְרוּט אוֹיף זֵיי דִי
מָה בַּכְּתוּבִים אוּנ זֵיי זֶענֶען גְוֶועֶן צְווִישֶׁן דִי
ע זֵיי זֶענֶען גְוֶועֶן פוּן דִיא זִיבֶּעצִיג זְקֵנִים
ען הָאט אוֹים גִיקְלִיבֶּען וְלֹא יָצְאוּ אוּנ
ען נִיט אַרוֹים גִיגַאנְגֶען פוּן דֶער מַחֲנֶה
עלְט צְווִישֶׁען דִי אַנְדֶערִי זְקֵנִים [עיין רש"י]
מַחֲנֶה זֵיי הָאבֶּן נְבִיאוֹת גְזָאגְט אִין דֶר מַחֲנֶה :
הַנַּעַר אוּנ דֶער יוּנְג אִיז גִילָאפֶען [עיין רש"י]
עֶר הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וַיֹּאמַר אוּנ עֶר הָאט גְזָאגְט אֶלְדָּד מִיט מֵידָד זָאגֶען נְבִיאוֹת אִין דֶער

ליקוטי יקרים

אוּנְזֶער שֵׁבֶט נֶעם נָאר פִיר מֶענְטְשֶׁן, אוּנ מִיר בֵּיידֶע װֶועלֶן נִיט
גֵיין צוּ דִי מַחֲנֶה, װֶועסְטוּ הָאבֶּן זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן, אוּנ ווייל
אֶלְדָּד אוּנ מֵידָד הָאבֶּן גֶעוָואלְט דִי צְוֵויי מֶענְטְשֶׁן זָאלֶן נִיט
פַארְשֶׁעמְט װֶוערֶן, דֶרִיבֶּער הָט זֵיי הקב"ה בַּאצָאהְלְט זֵייעֶר
שְׂכַר, אוּנ עֶר הָט זֵיי גֶגֶעבֶּן זֵייעֶר חֵלֶק נְבִיאוֹת אִין דֶר מַחֲנֶה,
אוּנ נָאךְ אַגְרֶעסֶערֶע נְבִיאוֹת ווי דִי זִיבֶּעצִיג זְקֵנִים הָאבֶּן גְהַאט,
דִי זִיבֶּעצִיג זְקֵנִים הָאבֶּן גֶעהַאט זֵייעֶרֶע נְבִיאוֹת דוּרְךְ מֹשֶׁה,
אוּנ אֶלְדָּד אוּנ מֵידָד הָאבֶּן גֶעהַאט זֵייעֶרֶע נְבִיאוֹת פוּן הקב"ה,
דֶער עֶרְשְׁטֶער מַאן פוּן יוֹכֶבֶד אִיז גֶעוֶועֶן אֱלִיצָפָן בֶּן פַּרְנָךְ,
אוּנ יוֹכֶבֶד הָט גֶעבָּארֶן פוּן אֱלִיצָפָן דִי צְוֵויי זִיהְן אֶלְדָּד אוּנ
מֵידָד, נָאכְדֶעם אִיז אֱלִיצָפָן גֶעשְׁטָארְבֶּן, הָט עַמְרָם זִיא גֶנוּמֶן
פַר אַווייבּ, הָט זִיא אִים גֶעבָּארֶן דְרַיי קִינְדֶר מִרְיָם אַהֲרֹן מֹשֶׁה :

מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה: כח וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחֻרָיו וַיֹּאמַר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם: כט וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ

בְּמַשְׁרִיתָא: כח [...] יְהוֹשֻׁעַ בַּר [...] מְשַׁמְּשָׁנֵהּ דְּ[...] מֵעוּלֵימוּתֵהּ וַאֲמַר [...] מֹשֶׁה אֲסַרְנוּן: כט [...] לֵהּ מֹשֶׁה הֲקַנְאָת [...] מְקַנֵּי לִי רְעֵינָא פוּן [...] כָּל עַמָּא דַיְיָ נְבִיאָ[...] יִתֵּן יְיָ יָת רוּחָא דִנְבִ[...]

תו"א מתנבאים שם: ויען יהושע עירובין סג סנהדרין יז: ומי יתן כל עם ה' נביאים שם:

רשב"ם

(כח) מבחוריו. מנעוריו כמו בחרותיך. אבל על כן על בחוריו לא ישמח ה' הם האנשים הנקראים בחורים: כלאם. כמו ויכלא הגשם. אוסרם ומונעם מן השוק ותנם בבית הכלא. א"נ ה"ע גורם לומר כל שמענו אדני. ימצאהו בארץ מדבר:

בית יהודא

הָיָה) דֶר נַער איז גֶעוֶוען גֶרְשׁוֹם דֶר זוּהְן פוּן מֹשֶׁה: (כח) וּכְלָאֵם. יְהוֹשֻׁעַ הָט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (הַטֵּל עֲלֵיהֶם צָרְכֵי צִבּוּר) גִיבּ זֵיי אַבֶּעשֶׁעפְטִיגוּנְג מִיט דֶעם בַּדֶערְפֶענִישׁ פוּן דִי יוּדִין זֵיי זָאלֶען אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אָן צוּגְרֵייטֶען וָוס אַלֶע יוּדִין וֶועלֶען דַארְפֶען (וְהֵם כָּלִים מֵאֲלֵיהֶם) וֶועט זֵייעֶרֶע נְבִיאוֹת אַלֵיין אַוֶועק גֵיין פוּן זֵיי, וַוייל זֵייא וֶועלֶען קֵיין צַייט הָאבֶּן צוּ טְרַאכְטֶען וֶועגֶן נְבִיאוֹת (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז יְהוֹשֻׁעַ הָאט גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה (תְּנֵם אֶל בֵּית הַכֶּלֶא) גִיבּ זֵייא אִין תְּפִיסָה, זֵיי דַארְפֶן גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען (לְפִי שֶׁהָיוּ מִ[...] דְוֵוייל זֵיי הָאבֶּען גֶעזָאגְט נְבִיאוֹת (מֹשֶׁה מֵת) מֹשֶׁה וֶועט שְׁטַארְבֶּען (יְהוֹשֻׁעַ מַכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ) אוּנ יְהוֹשֻׁ[עַ] אַרַיינְבְּרֵיינְגֶען דִיא יוּדִין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (כט) וְהַמְקַנֵּא אַתָּה לִי. מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ (הַקְנָאִי אַתָּ[ה] דְוִוילְסְט צֶערְנֶען אוֹיף זֵיי פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶן (הִקְנֵאתִי אַתָּה מְקַנֵּא) וָואס אִיךְ דַארְף זַיין בֵּייז, וִוילְסְטוּ זַיין בֵּייז פוּן מַיינֶ[עטְוֶועגֶן] זָאז אִיךְ אַלֵיין בִּין נִיט בֵּייז, דַארְפְסְטוּ דָאךְ נִיט זַיין בֵּייז פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען: וְלִי. (כְּמוֹ בִּשְׁבִילִי), לִי מֵיי[נְט] בִּשְׁבִילִי, פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען, זָאגְט רש"י (כָּל לָשׁוֹן קִנְאָה) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט „קִנְאָה" מֵיינְט מֶען (אָדָם עַל הַדָּבָר) וֶוען אַמֶענְטְשׁ גִיט זַיין הַארְץ הֶערְגֶען אַזַאךְ (אוֹ לִנְקוֹם אוֹ לַעֲזוֹר) אָדֶער צוּ זַיין בֵּייז אוּנ שְׁטְרָאפֶען אָדֶער צ[וּ] (אוֹחֵז בְּעוֹבֵי הַמַּשָּׂא) עֶר נֶעמְט אָן דִי גְרָעב פוּן דִיא מַשָּׂא, דִי זַאךְ אִיז בַּייא אִים אַמַשָּׂא, שְׁוֶוער צוּ דֶערְטְרָא[גֶען]

רש"י

(כח) כלאם. (סנהדרין ו) הטל עליהם צרכי צ[בור] [...]ש כלים מאליהם. (ספרי) ד"א תנם אל בית הכלא [...] שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכנים את ישרא[ל] (כט) המקנא אתה לי. הקנאי אתה לי הקנא[ה] מקנא: לי. כמו בשבילי כל לשון קנאה אדם הנוה [...] הדבר או לנקום או לעזור אנפרמנ"ט בלעז א אוח[ז] [...]

שפתי חכמים

ש ר"ל הנבואה כלה מאליהם לפי שאין שכינה שורה על האדם מתוך אבילות וטורח וכן מלינו גבי יעקב ותחי רוח יעקב אביהם ופרש"י שרתה עליו שכינה: ת והא דפרש"י לעיל כפרשת בשלח גבי כחר לנו אנשים כו' כלאם כלם מן העולם חייבים הם כלייה ול"ל הייני לפי דבר אחר דהכא שפירש תנם אל בית הכלא וכו' דהיינו כלייה שמכניסין אותו לכיפה: א אוחז בעובי המשא ומראה את עלמו כאילו הוא

דעת זקנים מבעלי התוספות

הזקנים לא נכנסו לארץ והם אלידד בן כסלון וקמואל [...] נכנסו לארץ. הזקנים לא נתפרשו שמותן ואלו נתפרשו [...] הזקנים נפסקה מהם נבואתן שהיתה משל משה שנא' מן הרוח אשר עליך והללו היתה נבואתם משל הקב"[ה] ותנח עליהם הרוח ולא היו אצל משה א"כ נבואתם מש[ל] [...] היתה ולא פסקה שנא' אלדד ומידד מתנבאים במחנה מתנבאים והולכין כך מסיק בפ"ק דסנהדרין. ותימא אפשר לומר שהיו אחי משה והם אלידד בן כסלון שהיה ממטה בנימין ומידד קמואל בן שפטן שהוא ממטה אפרי[ם] דמאן דאית ליה הא לית ליה הא: (כח) ויאמר אדני משה כלאם. פשט. לפי שאמר הקב"ה ע' איש בלבד יה[...] והיה הנער סבור שהיו ע' בלא אלדד ומידד וא"כ נביאי שקר הם ולכך אמר כלאם: (כט) ויאמר משה מי יתן את כ[ל] נביאים וכו'. כלו' שמא נביאי אמת הן כי הע' שאמר הקב"ה היו מן הרוח אשר עלי כדכתיב ואצלתי מן הרוח א[שר] אבל מרוחו של הקב"ה שמא אלה מתנבאים ובפ"ק דסנהדרין מסיק בשלמא למאן דאמר משה מת היינו דכת[יב] משה כלאם אלא למאן דאמר על עסק שליו היו מתנבאים שהיו אומרים עלי שליו עלי שליו ולמ"ד נמי על עסקי [...] היו מתנבאים אמאי כלאם ומשני לאו אורח ארעא דהוו כתלמיד המורה הלכה בפני רבו כמי שהיו רוצין ליטול א[...] משה ממנו. ועוד מסיק בשלמא למ"ד דהני תרתי היינו דכתיב מי יתן את כל עם ה' נביאים אלא למ"ד משה [...] הוה ניחא ליה ומשני לא סיימוה קמיה מאי כלאם הטל עליהם צרכי צבור והם כלים מאליהן:

ליקוטי יהודא

(כה כט) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ וגו' וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה וגו'. וַוייל אֶלְדָד אוּנ מֵידָד הָאבֶּען גֶעזָאגְט נְבִיאוֹת מֹשֶׁה וֶועט שְׁטַארְבֶּן אוּנ יְהוֹשֻׁעַ וֶועט אַרַיינְבְּרֶענְגֶן יוּדֶן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ וַוייל הקב"ה הָט גֶעזָאגְט זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן זָאגֶן נְבִיאוֹת, אוּנ אִיצְט זָאגֶן נְבִיאוֹת צְוֵויי אוּנ זִיבֶּעצִיג, דְרִיבֶּער הָט יְהוֹשֻׁעַ גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וֶועגֶן צְוֵויי זַאכֶן, אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם, אַיין מָאהְל זֶענֶען זֵיי פַאלְשֶׁע נְבִיאִים, וָוארוּם הקב"ה הָט גֶעזָאגְט נָאר זִיבֶּעצִיג מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן וֶוערֶן נְבִיאִים, דָס צְוֵוייטֶע וֶועלְכֶע זִינְד הָאסְטוּ דֶען אִיצְט גֶעטָאהְן הקב"ה זָאל אוֹיף דִיר גוֹזֵר זַיין דוּ זָאלְסְט שְׁטַארְבֶּן, הָאט אִים מֹשֶׁה גֶיעֶנְטְפֶערְט, זֵיי זֶענֶען נִיט פַאלְשֶׁע נְבִיאִים אוּנ הקב"ה הָט נִיט גֶיעֶנְדֶערְט [...] הקב"ה הָט גֶעמֵיינְט זִיבּעצִיג מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן זַיין נְבִיאִים דוּרְךְ מִיר, אוּנ זֵייא זֶענֶן נְבִיאִים גְלַייךְ פוּן הקב"ה, אוּנ הַלְ[וַאי] אַלֶע יוּדֶען וֶוערֶען נְבִיאִים, אוּנ נִיט דוּרְךְ מִיר נָאר פוּן הקב"ה אַלֵיין, אוּנ אַז זֵייעֶרֶע נְבִיאוֹת אִיז אֱמֶת הָט דָאךְ הק[ב"ה] מִיר גוֹזֵר גֶעוֶוען צוּם שְׁטַארְבֶּן, הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי, וִוילְסְטוּ צֶערְנֶען אוֹיף הקב"ה פוּן מַיינֶעט וֶועגֶן:

פירוש לתורת אלהים

מַחֲנֶה: (כח) וַיַּעַן הָט גִיעֶנְטְפֶערְט יְהוֹשֻׁעַ דֶר [...] פוּן מֹשֶׁה מִבְּחֻרָיו. פוּן זַיינֶע אוּם דֶר וֶוייל[...] אוּנ עֶר הָאט גֶיזָאגְט אֲדֹנִי מַיין הַאר [...] כְּלָאֵם פַאר לֶענְד זֵייא: (כט) וַיֹּאמֶר [...] הָט מֹשֶׁה צוּ אִים גֶזָאגְט הַמְקַנֵּא דוּ וִוילְ[סְט] מְקַנֵּא זַיין מַיין קִנְאָה דוּ וִוילְסְט דִיךְ נ[...] אִין אֶלְדָד וּמֵידָד פוּן מַיינֶט וֶועגֶן וּמִי יִתֵּן א[...]

עֲלֵיהֶם: שביעי ל וַיֵּאָסֵף מֹשֶׁה אֶל־
הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: לא וְרוּחַ
נָסַע מֵאֵת יְהוָה וַיָּגָז שַׂלְוִים מִן־הַיָּם
וַיִּטֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה
וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה
וּכְאַמָּתַיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: לב וַיָּקָם
הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה

...ון: ל וְאִתְכְּנֵשׁ
...לְמַשְׁרִיתָא הוּא
... יִשְׂרָאֵל: לא וְרוּחָא
...מִן קֳדָם יְיָ וְאַפְרַח
...מִן יַמָּא וּרְמָא עַל
...יתָא כְּמַהֲלַךְ יוֹמָא
...וּכְמַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא
... סְחוֹר לְמַשְׁרִיתָא
...ם תַּרְתֵּין אַמִּין עַל
...אַרְעָא: לב וְקָם
... כָּל יוֹמָא הַהוּא
ורוח נסע מליעה פו:

בעל הטורים

...ז. ב׳ במסורה. ויגז שלוים ואידך ויגז ראשו באיוב וזה הוא שיש במדרש. יותר ממה שהרג בהם השליו ע״י אכילה הרג בהם
...דה ונפילה שנפל על ראשם כמה שנאמר באיוב ויגז ראשו והיה מתאבל על בניו שנפל עליהם הבית כך כאן היו מתאבלים על אותם
שמתו מנפילת השליו. כתיב שלוים. וקרי שלוים שלוים לצדיקים ושליוים לרשעים שהיו להם כקוצים:

רש״י

:(ל) ויאסף משה. מפתח ב אהל מועד: אל
...ה. נכנסו ג איש לאהלו: ויאסף. לשון כניסה אל
...כמו (דברים כב) ואספתו אל תוך ביתך. ואב לכולם
...ם לט) יצבור ולא ידע מי אוספם מלמד שלא הביא
... פורענות עד שנכנסו הצדיקים איש לאהלו (ספרי):
...יגז. ויפריח וכן (תהלים צ) כי גז חיש וכן (נחום א)
...עבר: ויטש. ויפשט כמו (שמואל א׳ ל׳) והנם
... על פני כל הארץ (יחזקאל כט) ונטשתיך המדברה:
...תים. פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו ד של אדם

בית יהודא

ער טוּהט אָן יֶענֶעם אַנְקָמָה, אָדֶער עֶר הֶעלְפְט זִיךְ צוּ פַּארְבֶּעסֶערְן, וֶוערְט אִים גְרִינְגֶער אוֹף דֶם הָאֶרֶץ: (ל) וַיֵּאָסֵף מֹשֶׁה. מֹשֶׁה הָט זִיךְ פַארְזַאמוּלְט, עֶר אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען (מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד) פוּן דִי טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּ דִי מַחֲנֶה: וְאֶל הַמַּחֲנֶה. זָאגְט רש״י (נִכְנְסוּ אִישׁ לְאָהֳלוֹ) דִי זְקֵנִים זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען יֶעדֶער צוּ זַיין גֶעצֶעלְט, צוּ זִיךְ אַהֵיים: וַיֵּאָסֵף. (לָשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבַּיִת) אַז מֶען גֵייט פוּן גַאס אִין שְׁטוּב וֶוערְט גֶערוּפֶען פַארְזַאמוּלְט (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ) דוּ זָאלְסְט אִים פַארְזַאמְלֶען וַארַייְנְבְּרֵיינְגֶען אִין דַיין שְׁטוּב (וְאָב לְכוּלָּם) דֶר ...וִדיא גְרֶעסְטֶע בֶּעוַוייזוּנְג) אִיז דֶר פָּסוּק (יִצְבּוֹר וְלֹא יֵדַע מִי אוֹסְפָם) עֶר וֶועט צוּזַאמֶען נֶעמֶן גֶעלְט אוּנ פַארְמֶעגֶען ...וֵויס נִיט וֶוער עֶס וֶועט זַיי פַארְזַאמְלֶען, בַּיי וֶועמֶען אִין שְׁטוּב דָם פַארְמֶעגֶען וֶועט זַיין, זָאגְט רש״י (מְלַמֵּד) דֶר ...לֶערוּנְט אוּנְז (שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲלֵיהֶם פּוּרְעָנוּת עַד שֶׁנִּכְנְסוּ הַצַּדִּיקִים אִישׁ לְאָהֳלוֹ) הקב״ה הָאט נִיט גֶעבְּרֵיינְגְט דִי שְׁטְרָאף ...יוּדִין בִּיז דִי זִיבֶּעצִיג צַדִּיקִים זֶענֶען גֶעקוּמֶען יֶעדֶערֶער אִין זַיין גֶעצֶעלְט: (לא) וַיָּגָז. אִיז דֶערְטַייטְשׁ (וַיַּפְרִיחַ) עֶר ...מַאכְט פְּלִיהֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי גָז חִישׁ) עֶס אִיז גֶעשְׁוִוינְד אַוֶועק גֶעפְלוֹיגֶען (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט ...ם אַנְדֶערֶען פָּסוּק (נָגוֹזוּ וְעָבָר) עֶס אִיז אַוֶועק גֶעפְלוֹיגֶען אוּנ אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען: וַיִּטֹּשׁ. אִיז דֶערְטַייטְשׁ (וַיִּפְשׁוֹט) עֶר ...זִיךְ פַארְשְׁפְּרֵייט דֶער שְׂלָו הָט זִיךְ פַארְשְׁפְּרֵייט (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהִנָּם נְטוּשִׁים עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ) זֵייא ...פַארְשְׁפְּרֵייט אוֹף דִי גַאנְצֶע עֶרְד, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּנְטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה) אִיךְ וֶועל דִיךְ פַארְשְׁפְּרֵייטֶען אִין דֶר ...: וּכְאַמָּתַיִם. זָאגְט רש״י (פּוֹרְחוֹת בְּגוֹבַהּ) זַיי זֶענֶען גֶעפְלוֹיגֶען הוֹיךְ (עַד שֶׁהֵן כְּנֶגֶד לִבּוֹ שֶׁל אָדָם) בִּיז זֵייא זֶענֶען

שפתי חכמים

...פא את המשא כך נותן זה לב על הדבר לנקמה: ב מפני ...ות ויאסף וגו׳ מורה שהי׳ חוץ למחנה הולרך לפרש מפתח ...עד שהוא מחנה שכינה והוא חוץ מן המחנה שלו שהוא מחנה לויה: ג דק״ל דבקרא משמע ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל שהכל הולכים עמו למחנהו דהיינו מחנה לויה וכי ע׳ סנהדרין היו הכל לוים אלא נכנסו כו׳: ד דקשה לרש״י אם שוכבים זה על זה

פירוש לתורת אלהים

...ט גִיגֶעבֶּן הַלְוַאי וָואלְט גִוֶועזְן גָאר דָם פָאלְק ...אט נְבִיאִים כִּי יִתֵּן גָאט זָאל גֶעבֶּן זַיין נְבוּאָה ...יי: (ל) וַיֵּאָסֵף אוּנ מֹשֶׁה הָט זִיךְ אַיין גְזַאמִילְט ...חֲנֶה צוּא דֶר מַחֲנֶה הוּא עֶר וְזִקְנֵי אוּנ דִי עֶלְצְטִי ...י יִשְׂרָאֵל זַיי זֶענֶען אִיטְלִיכֶר גִיגַאנְגֶען צוּ זַיין ...לְט:(לא) וְרוּחַ אוּנ אַווינְט הָט גִיצוֹגֶן פוּן גָאט ...אוּנ עֶר הָט גִימַאכְט פְלִיעֶן שַׂלְוִים וַואכְטְלֶען ...ם פוּן דֶעם יַם וַיִּטֹּשׁ אוּנ עֶס הָט זִיךְ פַר שְׁפְּרֵייט ...ר מַחֲנֶה כְּדֶרֶךְ אַזוֹ וִוי אַיין טָאג רַייז אַהֶער ... יוֹם אוּנ אַזוֹ וִוי אַטָאג רַייז אַהִין עֶס הָאט ...פַאר שְׁפְּרֵייט אַטָאג רַייז אַרוּם דֶער מַחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם אוּנ אַזוֹ וִוי צְוֵויי אֵייְלֶן עַל אוֹף דֶער עֶרְד עֶר אִיז גְפְלוֹגֶן הוֹיךְ צְוֵויי אֵייְלֶן פוּן דֶר עֶרְד דָאס הָט גָאט גְטָאן כְּדֵי זַיי זָאלֶן קֵיין טִרְחָא נִיט הָאבֶּן מִיט דֶעם קְלוֹבֶּן וָוארוּם עֶס אִיז אוּם גְקוּמֶן אַקֶעגֶן הָאַרְצֶן פוּן דֶעם מֶענְטְשֶׁען כְּדֵי עֶר זָאל זִיךְ נִיט בַּאדַארְפֶן אַיין בֵּייגֶן דֶר צוּ אוּנ הֶעכֶער פוּן צְוֵויי אֵייְלֶן זֶענֶען זַיי נִיט גְפְלוֹגֶן כְּדֵי דֶר מֶענְטְשׁ זָאל נִיט בַּאדַארְפֶן אוּם שְׁטְרֶעקִין דִי הַאנְט בְּשַׁעַת עֶר וֶועט דָם וֶועלֶן נֶעמֶן: (לב) וַיָּקָם הָעָם אוּנ דָם פָאלְק אִיז אוֹף גִישְׁטַאנֶען כָּל הַיּוֹם הַהוּא דֶעם גַאנְצִין טָאג וְכָל הַלַּיְלָה אוּנ אַגַאנְצִי נַאכְט וְכֹל יוֹם אוּנ אַגַאנְצִין

וְכֹל ׀ י֣וֹם הַֽמָּחֳרָ֗ת וַיַּֽאַסְפוּ֙ אֶת־הַשְּׂלָ֔ו
השליו ק׳ הַמַּמְעִ֕יט אָסַ֖ף עֲשָׂרָ֣ה חֳמָרִ֑ים
וַיִּשְׁטְח֤וּ לָהֶם֙ שָׁט֔וֹחַ סְבִיב֖וֹת
הַֽמַּחֲנֶֽה׃ לג הַבָּשָׂ֗ר עוֹדֶ֙נּוּ֙ בֵּ֣ין שִׁנֵּיהֶ֔ם
טֶ֖רֶם יִכָּרֵ֑ת וְאַ֤ף יְהוָה֙ חָרָ֣ה בָעָ֔ם וַיַּ֤ךְ
יְהוָה֙ בָּעָ֔ם מַכָּ֖ה רַבָּ֥ה מְאֹֽד׃ לד וַיִּקְרָ֛א
אֶת־שֵֽׁם־הַמָּק֥וֹם הַה֖וּא קִבְר֣וֹת
הַֽתַּאֲוָ֑ה כִּי־שָׁם֙ קָֽבְר֔וּ אֶת־הָעָ֖ם
הַמִּתְאַוִּֽים׃ לה מִקִּבְר֤וֹת הַֽתַּאֲוָה֙

וְכָל לֵילְיָא וְכֹל י
דְבַתְרוֹהִי וּכְנָשׁוּ
שְׂלָיו דְאַזְעַר כְּנַשׁ עַ
דְגוֹרִין וּשְׁטַחוּ
מְשַׁטְּחִין סְחוֹר סְ
לְמַשְׁרִיתָא׃ לג בִּ
עַד כְּעַן בֵּין שִׁנֵּיהוֹן
לָא פְסַק וְרֻגְזָא
תְּקִיף בְּעַמָּא וּקְטַ
בְּעַמָּא קְטוֹל סַגִּי לַחֲ
לד וּקְרָא יָת
דְאַתְרָא הַהוּא
דְמִשְׁאֲלֵי אֲרֵי תַמָּן
יָת עַמָּא דִשְׁאִ
לה מִקִּבְרֵי דְמִשְׁאֲלֵי

תו"א ויאספו את השליו חולין כז: וישטחו להם יומא עה: הבשר עודנו שם:

רשב"ם

(לה) מקברות התאוה נסעו העם חצרות. כלומר נתעכבו שם עד האסף מרים. ולכך האריך בלשונו ויהיו בחצרות. לומר ויהיו שם בחצרות. ומדרש אגדה בספרי בסוף הפ׳ ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן. ובי שתי חצירות היו שנסעו מזו וחנו בזו ונסעו מזו וחנו בזו. וממופק לרבות״י ונשאלתי עליה בפי׳. ופירשתיו הדרשה. כי זו אנו למידין מתחלת הפ׳ בה מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות. ועל פ׳ זה כתוב בספרי זה היה בשעה שנצטרעה מרים וסוף דבר חוזר ומסיימו בפ׳ האחרון ש ואחר נסעו העם מחצרות וכי ב׳ חצרות היו וכו׳ ופסוק זה הוא נדרש מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרית [ולא] כשאר כל מסעו שכתוב בהן ויסעו ויחנו אלא מקברות התאוה נסעו העם חצרות משמע כי העם נסעו מחצרות ואח"כ ויהיו בחצרות שחזרו לאחוריהם בחצרות שכש

בעל הטורים

(לד) המתאוים. ב׳ כי שם קברו את העם המתאוים הוי המתא כי שם קברו את העם המתאוים:

בית יהודא

גְוִוען גֶעגֶען דִי הַארֶץ פוּן יֶעדֶער מֶענְטְשׁ (כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא טוֹרַח בַּאֲסִיפָתָן) עֶס זָאל נִיט זַיין שְׁוֶוער זֵיי צוּ פַארְזַאמְלֶען וצוּ חַאפֶּן (לֹא לְהַגְבִּיהַּ וְלֹא לִשְׁחוֹת) מֶען הָט נִיט גֶעדַארְפְט זִיךְ אוֹיפְהֵייבֶּען אוּנ נִיט זִיךְ אַיינְבֵּייגֶען צוּם חַאפֶּן זֵיי: (לב) הַמַּמְעִיט. זָאגְט רש"י (מִי שֶׁאָסַף פָּחוֹת מִכּוּלָּם) דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הָאט גֶעחַאפְּט פוּן דֶעם שְׂלָו וֶוייניגֶער פוּן אַלֶע (אָסַף עֲשָׂרָה חֳמָרִים) הָט עֶר פַארְזַאמֶלְט צֶעהֶן בֶּערְג: וַיִּשְׁטְחוּ. מֵיינְט מֶען (עָשׂוּ אוֹתָן מַשְׁטִיחִין מַשְׁטִיחִין) זֵיי אוֹיסְגֶעשְׁפְּרֵייט דֶעם שְׂלָו אוֹיף דֶער עֶרְד בֶּעזוּנְדֶערֶע בֶּערְג: (לג) וְטֶרֶם יִכָּרֵת. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וְויא דֶער

רש"י

כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה ולא ה (ספרי): (לב) הממעיט. מי שאסף פחות מכולם והחגרים אסף עשרה חמרים: וישטחו. עש מסטיחין מסטיחין: (לג) טרם יכרת. כתרגומו

שפתי חכמים

כמשמעו אם כן מתים התחתונים: ה פי׳ לא למעלה יותר מדאי

ואיתמר במדרש תהלים גבי ויהרוג במשמניהם כלו׳ השמנים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לג) הבשר. פשט. כלומר אחר שהספיק הבשר לבל שלא יאמרו לא נגעם אלא לפי שלא היה בידו יכולת למש והבריאים שאותן שאלו שלא כזונן מתוך כרס מלאו

ליקוטים על התורה

(לד) וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה. אִיז דִי קַשְׁיָא מֹשֶׁה הָט גֶעדַארְפְט רוּפֶן דֶעם אָרְט קִבְרוֹת הַמִּתְאַוִּים, וַוי דֶר פָּסוּק זָאגְט כִּי שָׁם קָבְרוּ אֶת הָעָם הַמִּתְאַוִּים, ווארוּם דָארְטֶן הָט מֶען בַּאגְרָאבֶען דָס פָאלְק וָוס הָאבֶּן גֶעגְלוּסְט, נָאר ווי קוּמְט דָס צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל מַאכֶן אַאַנְדֵיינְקוּנְג אוֹיף אַשְׁלֶעכְטֶע זַאךְ, אוֹיף אַשְׁטְרָאף וָוס יוּדֶן זֶענֶען גֶעשְׁטְרָאפְט גֶעוָוארֶן? נָאר דֶר אֱמֶת אִיז פוּן דִי שְׁטְרָאף אִיז אַרוֹיסְגֶעקוּמֶען אַגְרוֹיסֶע טוֹבָה צוּ אַלֶע יוּדֶן, זֵיי הָאבֶּן פוּן הַיינְט אוּנ וַוייטֶער נִיט גֶעגְלוּסְט צוּ אַלֶע מִינִים תַּאֲוֹת וָוס גֶיהֶער צוּם גוּף, זֵיי הָאבֶּן נָאר גֶעגְלוּסְט צוּ דִי זַאכֶן וָוס גֶיהֶער צוּ דִי נְשָׁמָה, דְרִיבֶּער הָט מֹשֶׁה גֶערוּפֶן דֶעם אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה, דִי יוּדֶן הָאבֶּן בַּאגְרָאבֶּן וָאפְּגֶעטָאהְן פוּן זִיךְ] דִי תַּאֲוֹת, זָאגְט דֶר פָּסוּק פַר וָוס הָאבֶּן דִי יוּדֶען בַּאגְרָאבֶן פוּן זִיךְ דִי תַּאֲוֹת, וַוייל דָארְטֶן הָט מֶען בַּאגְרָאבֶּען דָס פָאלְק וָוס הָאבֶּן גֶעגְלוּסְט, דְרִיבֶּער הָאבֶּן זֵיי אַרָאפְּגֶענוּמֶען אַמוֹסָר זֵיי זָאלֶען נִיט מֶעהְר גְלוּסְטֶען:

פירוש לתורת אלהים

מָארְגִידִיגֶן טָאג וַיַּאַסְפוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן אַיין גְזַא דֶעם שְׂלָיו הַמַּמְעִיט דֶער וֶוייניגְסְטֶער דֶער וָו וֶוייניגֶער גְקְלִיבֶּן פוּן אַלֶע דְהַיינוּ דִי פוּלֶע מֶע אוּנ דִי הִינְקִידִיגֶע הָט אַן גְזַאמִילְט צֶעהְן הוֹפֶּן אוּנ זֵיי הָאבֶּן דָס צוּ זִיךְ פַר שְׁפְּרֵייט סְבִיבוֹת דֶר מַחֲנֶה: (לג) הַבָּשָׂר דָאס פְלֵייש אִיז נָאךְ צְווִישֶׁן זֵייעֶרֶע צֵיין טֶרֶם אֵיידֶר עֶס אִיז נָאךְ שְׁנִיטֶן גְוָוארֶן זֵיי הָאבֶּן דָס נָאךְ נִיט רֶעכְט צוּ וְאַף יְיָ אוּנ דֶר צָארֶן פוּן גָאט הָט גְגְרִימְט אִין אוּנ גָאט הָט דָס פָאלְק גְשְׁלָאגֶען מַכָּה זֵייעֶר אַג שְׁלַאק: (לד) וַיִּקְרָא אוּנ עֶר הָאט גִירוּפֶען אֶ נָאמֶען פוּן דֶעם אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה כִּי שָׁ וָוארוּם דָארְטֶן הָט מֶען בַּאגְרָאבֶּן דָס פָּאלְק הָט גִיגְלוּסְט: (לה) מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה פוּן אָרְט קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה נָסְעוּ הָעָם הָאבֶּן דָס פָּאלְק גְצוֹגֶען וַיִּהְיוּ בַּ

לַחֲצֵרוֹת וַהֲווֹ
וֹת: א וּמַלִּלַת
וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל
אִתְּתָא שַׁפַּרְתָּא
סִיב אֲרֵי אִתְּתָא

נָסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיִּהְיוּ בַּחֲצֵרוֹת׃

פ יב א וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר

בעל הטורים

(א) הכשית. בגימט' יפת מראה:

רשב"ם

הראשון מחצרות ועדיין לא הורד המשכן. ומשה ואהרן ומרים שהיו עדיין במחנה לויה קרא להם הקב"ה פתאום ונצטרעה מרים וחזרו לאחוריהם ונאספה מרים
סוף שבעה ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן. וכל דרשה זו מצאתי במכילתא בפ' בשלח כולה בפ' הראשון. ושוב מצאתיה בתשובות ר'
איש רומי כמותי. וגם מ"ש במכילתא ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה. ודרשתי לשואלים לפי שאין כתוב שם ויסעו מרעמסס ויחנו סכותה לומר
עה באו מרעמסס לסוכות ובשעה שנסעו מרעמסס נסעו כמו כן מסוכות וזהו כנפי נשרים: (א) הכשית. שהיא ממשפחת חם: כי אשה כשית לקח.
דברי הימים דמשה רבינו מלך היה בארץ כוש ארבעים שנה ולקח מלכה אחת ולא שכב עמה כמ"ש שם. והם לא ידעו כשדברו בו שלא נזקק

רש"י

. ד"א אינו מספיק לפוסקו בשיניו עד שנשמתו
(א) ותדבר. (ספרי) אין דבור בכל מקום אלא
וכן הוא אומר (בראשית מב) דבר האיש אדוני
אתנו קשות ואין אמירה בכל מקום אלא ל' תחנונים
אומר (בראשית יט) ויאמר אל נא אחי תרעו
יב) ויאמר שמעו נא דברי. כל נא לשון בקשה:
מרים ואהרן. (ספרי) היא פתחה בדבור
פיכך הקדימה הכתוב תחלה ומנין היתה יודעת מרים
משה מן האשה רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה
שנא' למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה כיון
צפורה אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים
שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני
דעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים שלא נתכוונה
כך נענשה ק"ו למספר בגנותו של חבירו: האשה
ת. (שם) מגיד שהכל מודים ביפיה כשם שהכל

בית יהודא

טייטשט (עַד לֹא פִּסֵּק) איידער דם פליייש איז פארדייעט געוואָרן ביי זיי אין בויך, זענען זיי געשטארבן (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז טֶרֶם יִכָּרֵת מיינט מען (אֵינוֹ מַסְפִּיק לְפוֹסְקוֹ בְּשִׁנָּיו עַד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ יוֹצְאָה) ער וועט ניט צייט האבען צום צוהאקין וצוקייען דם עסין מיט די ציין ווייל ווען דאס פליייש וועט נאך ליגען אין מויל וועט פון אים ארויס די נְשָׁמָה: (א) וַתְּדַבֵּר. זאגט רש"י (אֵין דִּבּוּר בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא לָשׁוֹן קָשֶׁה) ווא עס שטייט דר וואָרט "דִּבּוּר" מיינט מען עס איז גערעט געוואָרן הארטע רייד (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אונ אזו זאגט דר פסוק (דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אִתָּנוּ קָשׁוֹת) דער מענטש דער העכר פון דעם לאנד הט גערעט מיט אונז הארטע רייד (וְאֵין אֲמִירָה בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא לָשׁוֹן תַּחֲנוּנִים) אונ ווא עס שטייט דר וואָרט "אֲמִירָה" מיינט מען עס איז גערעט געוואָרן מיט געבעט (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אונ אזו זאגט דר פסוק (וַיֹּאמַר אַל נָא אַחַי תָּרֵעוּ) לוט הט געזאגט צו דיא מענטשן פון סדום מייגע ברידער איך בעהט אייך איר

[...]זיין שלעכטס טאהן צו די מענטשן, נאך שטייט אין פסוק (וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ נָא דְבָרָי) ער האט געזאגט איך בעט [...]ערט מייגע רייד (כָּל נָא לָשׁוֹן בַּקָּשָׁה) ווא עס שטייט דר וואָרט "נָא" איז דערטייטש איך בעט: וַתְּדַבֵּר מִרְיָם [...]זאגט רש"י (הִיא פָּתְחָה בְּדִבּוּר תְּחִלָּה) ווייל מרים האט אנגעהויבן ריידען פון משה פריער פאר אַהֲרֹן (לְפִיכָךְ [...] הַכָּתוּב) דריבער שטייט אין פסוק איר נאמען פריער פר אהרן, דר ספרי פרעגט (וּמִנַּיִן הָיְתָה יוֹדַעַת מִרְיָם שֶׁפֵּירֵשׁ [...] הָאִשָּׁה) פון וואנען הט מרים געוואוסט אז משה הט זיך אפגעשיידט פון זיין ווייב (רַבִּי נָתָן אוֹמֵר) רבי נתן זאגט [...]יְתָה בְּצַד צִפּוֹרָה) מרים איז געשטאנען נעבען צפורה (בְּשָׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה אֶלְדָּד וּמֵידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה) ווען עס [...]זאגט געוואָרן צו משה אז אלדד אונ מידד זאגען נביאות אין די מחנה (כֵּיוָן שֶׁשָּׁמְעָה צִפּוֹרָה) ווייא צפורה האט [...]הערט (אָמְרָה) האט צפורה געזאגט (אוֹי לִנְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל אֵלּוּ אִם הֵם נִזְקָקִין לִנְבוּאָה) ווייא צו די ווייבער פון אלדד [...]ד אויב זייערע מאנען זענען געוואָרן נביאים (שֶׁיִּהְיוּ פּוֹרְשִׁין מִנְּשׁוֹתֵיהֶן) זיי וועלען אויך זיין אפגעשיידט פון זייערע [...] (כְּדֶרֶךְ שֶׁפֵּירֵשׁ בַּעֲלִי מִמֶּנִּי) וויא מיין מאן האט זיך אפגעשיידט פון מיר (וּמִשָּׁם יָדְעָה מִרְיָם) פון דיא רייד הט [...]געוואוסט אז משה האט זיך אפגעשיידט פון זיין ווייב (וְהִגִּידָה לְאַהֲרֹן) אונ זיא הט דם גזאגט צו אהרן, זאגט רש"י [...]יָם שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנָה לִגְנוּתוֹ) מאדאך מרים וואס זיא האט ניט געמיינט מיט דיא רייד צוא פארשעמען משה'ן, פון [...]יעגן (כָּךְ נֶעֶנְשָׁה) איז זיא אזו געשטראפט געוואָרען (קַל וָחוֹמֶר לִמְסַפֵּר בִּגְנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ) אז איינער דערציילט [...]ין חבר שענדליכע רייד צו פארשעמען אים וועט ער געוויס געשטראפט ווערען: (הָאִשָּׁה הַכּוּשִׁית). זאגט רש"י [...]דער פסוק זאגט אונז צפורה איז גוועען אזו שיין (שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּיָפְיָהּ) אז אלע מענטשן האבן געזאגט זיא איז שיין

דעת זקנים מבעלי התוספות

היו יכולין לומר ששואלין כדי להבריא עצמן ואיתמר
כתובות כתיב הבשר עודנו בין שניהם וכתיב עד חדש
א כיצד בינונים נדונין לאלתר רשעים מצטערין והולכים
שים ימים: (א) ותדבר מרים ואהרן במשה. לפי
ם דברניות הן והחזיקה בדבר יותר מאהרן לפיכך

שפתי חכמים

כדי שלא ילטערו בלקיטתן: ו פי' עד לא נתעכל: ז כלו' הא אין דרכן של נשים לנוטות להתרעם על בעליהן בפני סכנותיהן ע"ד התכמים: ח דאל"כ מה כושית דקאמר וכי כושית היתה והלא מדינית היתה אלא מה כושי משונה בעורו אף זו משונה בעורה וביפיה. (ג"א) ומפני שסות קלת רחיק שידבר הכתוב ע"ד חידס לכ"א כושית

פירוש לתורת אלהים

י זענען געוועזן אין חֲצֵרוֹת: (א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם הָט מיט אַהֲרֹן בייז גירעט אויף משה עַל אוֹדוֹת ווילן הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית די שיינע אִשָּׁה אֲשֶׁר לָקָח וואס ט גנומען אונ הט זיך אפ גשייד פון איר כי

ליקוטי יוסף

(א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה וגו'. מרים אונ אהרן וואס האבן געהערט די נְבוּאָה פון אֶלְדָּד אונ מֵידָד אז משה וועט שטארבן אונ יהושע וועט אריינברענגען די יודן אין ארץ ישראל, האבן זיי אנגעהויבן קלערן וועלכע זינד הט משה געטאהן וואס ער וועט שטארבן נים אין ארץ ישראל, איז ביי זיי געבליבען דס איז געוויס וועגן די אִשָּׁה וואס ער הט אמאהל גענומן אין

[...]כוש, ווען ער איז אנטלאפן פון פרעה, אונ איז געוועזן אמלך אין לאנד כוש הט ער דארטן גענומן אווייב פון דיא [...], נאכדעם האבן זיי געזאגט עס קען נים זיין, אז וועגן דעם ווערט ער גישטראפט, וואָרום הלא גם בנו דבר, הקב"ה [...]ך אויף אונז אויך גערעט, מיר וועלן אויך נים קומען אין ארץ ישראל, וואָרום הקב"ה האט געזאגט יהושע וועט אריינ־

לָקָח כִּי־אִשָּׁה כֻשִׁית לָקָח׃ ב וַיֹּאמְרוּ
הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה הֲלֹא
גַּם־בָּנוּ דִבֵּר וַיִּשְׁמַע יְהוָה׃ ג וְהָאִישׁ
מֹשֶׁה עָנָו עניו ק' מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר

אונקלוס

שַׁפִּירְתָּא דִנְסִיב רְ...
ב וַאֲמָרוּ הֲלְחוֹד
בְּמֹשֶׁה מַלִּיל יְיָ
אַף עִמָּנָא מַלִּיל וּשְׁ...
קֳדָם יְיָ׃ ג וְגַבְרָא ...
עִנְוְתָן לַחֲדָא מִכֹּל אֱ...
תו"א והאיש משה ענו מאד בזכות ...
סה נדרים לח :

רשב"ם

לה. זהו עיק"ר פשוט"ו. שאם בשביל צפורה דברו מה צורך לפרש כי אשה כושית לקח וכי עד עתה לא ידענו כי צפורה מדינית היא. ועוד תשובה כי לא היתה כושית כי כוש מבני חם הוא ומדין מבני קטורה אשר ילדה לאברהם: (ב) ויאמרו הרק אך במשה. כלו' עוד זאת אמרו על משה במה יכול להתפאר עלינו הלא גם בנו דבר לישראל: בנו. על ידינו:

בעל הטורים

(ב) וישמע ה'. וסמיך ליה והאיש משה שדברו עליו בינו לב... שמע אותם אדם אחר: (ג) עניו. ענו כתיב שהיה חשבון ענ... כהר ויכסהו הענן ששת ימים ואח"כ ג"פ ארבעים: ענו. ב... בעדן שנוחל גן עדן:

בית יהודא

(כִּשֵׁם שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁחְרוּתוֹ שֶׁל כּוּשִׁי) אַזוֹי וִוי אַלֶע מֶענְטְשֶׁן זָאגֶן אוֹיף דִי שְׁוַוארְצְקַייט פוּן אַכּוּשִׁי אַז עֶר אִיז שְׁוַוארְץ, אוּנ דָס קֶען נִיט קַיינֶער אָפְּלֵייקֶענֶען, אַזוֹ הָט קַיינֶער נִיט גֶעקֶענְט אָפְּלֵייקֶענֶען דִי שֵׁיינְקַייט פוּן צִפּוֹרָה: (כּוּשִׁית). (בְּגִימַטְרִיָא יְפַת מַרְאֶה) דֶר וָוארְט „כּוּשִׁית" בַּטְרֶעפְט אַזוֹ פִיל וִויא דִי צְוַויי וֶוערְטֶער „יְפַת מַרְאֶה". צִפּוֹרָה אִיז גֶוֶועְן שֵׁיין אִיר צוּ זֶעהְן: (עַל אוֹדוֹת הָאִשָּׁה). זָאגְט רַשִׁ"י נִיט וֶועגֶן צִפּוֹרָה הָאבֶּן זֵיי גֶערֶעט, זֵיי הָאבֶּן גֶערֶעט (עַל אוֹדוֹת גֵירוּשֶׁיהָ) וֶועגֶן אִיר אָפְּשֵׁיידוּנְג וָואס זִיא אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט גֶעוָוארֶן פוּן אִיר מַאן מֹשֶׁה: (כִּי אִשָּׁה כֻּשִׁית לָקָח) רַשִׁ"י (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר) צוּ וָואס זָאגְט דֶר פָּסוּק נָאךְ אַמָאהְל אַז מֹשֶׁה הָאט גֶענוּמֶען אַאִשָּׁה כּוּשִׁית (אֶלָּא יֵשׁ לָךְ אִשָּׁ... בְּיָפְיָהּ וְאֵינָהּ נָאָה בְּמַעֲשֶׂיהָ) עֶס אִיז דָא אַאִשָּׁה וָואס אִיר פָּנִים אִיז שֵׁיין אָבֶּער אִירֶע מַעֲשִׂים זֶענֶען נִיט שֵׁיין (בְּמַעֲשֶׂ... בְּיָפְיָהּ) עֶס אִיז דָא אַאִשָּׁה וָוס אִירֶע מַעֲשִׂים זֶענֶען שֵׁיין אוּנ אִיר פָּנִים אִיז נִיט שֵׁיין (אֲבָל זֹאת נָאָה בַּכֹּל) אָבֶּער אִיז גֶוֶועְן שֵׁיין מִיט אַלֶע זַאכֶען, מִיט אִיר פָּנִים אוּנ מִיט אִירֶע מַעֲשִׂים: (הָאִשָּׁה הַכּוּשִׁית). זָאגְט רַשִׁ"י (עַל שֵׁ... נִקְרֵאת כּוּשִׁית) וֶועגֶן אִיר שֵׁיינְקַייט אִיז זִיא גֶערוּפֶען גֶוָוארֶן כּוּשִׁית (כְּאָדָם הַקּוֹרֵא אֶת בְּנוֹ נָאֶה כּוּשִׁי) אַזוֹי וִויא ... וָואס הָאט אַשֵׁיינֶעם זוּהְן רוּפְט עֶר אִים כּוּשִׁי, שְׁוַוארְצֶער (כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשְׁלוֹט בּוֹ עַיִן רָעָה) עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוֹ... אַשְׁלֶעכְטֶע אוֹיג וּמֶען זָאל אִים קַיין עַיִן הָרָע גֶעבֶּן: (כִּי אִשָּׁה כּוּשִׁית לָקָח). מֹשֶׁה הָאט גֶענוּמֶען אַוַוייבּ אַכּוּשִׁית גֵרְשָׁהּ) אוּנ אִיצְט הָאט עֶר זִיא דֶערְוַוייטֶערְט פוּן זִיךְ: (ב) (הֲרַק אַךְ). (עִמּוֹ לְבַד דִּבֶּר ה') צוּ רֶעדְן נָאר מִיט מֹשֶׁה אַלֵּי... הַקבּ"ה גֶערֶעט (הֲלֹא גַם בָּנוּ דִבֵּר) עֶר הָט דָאךְ מִיט אוּנְז אוֹיךְ גֶערֶעט (וְלֹא פֵּירַשְׁנוּ מִדֶּרֶךְ אֶרֶץ) אוּנ מִיר הָאבֶּ... נִיט אָבְּגֶעשֵׁיידְט פוּן דָאס מֶענְטְשְׁלִיכֶע פִירוּנְג וּפוּן תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה): (ג) (עָנָו). מֵיינְט מֶען (שָׁפָל וְסַבְלָן) נִידֶערִיג אוּ...

רש"י

מודים בשחרותו של כושי: כושית. בגימ' יפת מרא...
אודות האשה. על אודות גירושיה: כי אשה...
לקח. מה ת"ל יש אלא יש לך אשה נאה ביפיה ואי...
במעשיה במעשיה ולא ביפיה אבל זאת נאה בכל: ...
הכשית. על שם נויה נקראת כושית כ כאדם הקו...
בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה: כי...
כשית לקח. ועתה ל גרשה: (ב) הרק אך. עמו ל...
דבר ה': הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מד"א: ...

שפתי חכמים

בגימ' יפת מראה: ט פי' על אודות הפרשתה שפירש בעלה ממנה ונקראת קלר הוא: י פי' הרי כבר נאמר ועוד למה נאמר כי אשה וגו' משום דכל כי נתינת טעם הוא על הדבר ומתרץ יש לך וכו': ב זהו לפי פשוטו והראשון הוא ע"פ המדרש רז"ל ולכן לא כתב על זה ד"א כי זה הפי' לא הוזכר בשום מקום. ל וא"ת והא רש"י פירש זה כבר לעיל על אודות האשה על אודות גירושיה ויש לומר דשני פירושים הם הפי' הראשון הוא רבי נתן שהוא מפרש על אודות האשה על אודות גירושיה א"כ מה ת"ל כי אשה כושית לקח אלא יש לך כו'. אב! רש"י פי' דפשוטו של קרא כי אשה כושית לקח הוא כמו שפירש על אודות האשה וכו' כי אשה כושית לקח ועתה גרשה: מ (נח"י) הוקשה לרש"י שני מיעוטים רק אך דה"ל למימר הרק במשה דבר הלא גם

דעת זקנים מבעלי התוספות

הקדימה הכתוב ולקחה יותר: כי אשה כושית לקח...
הימים דמשה משמע כושית ממש שהיתה מלכה ומש...
על כוש ארבעים שנה ולכך אמרו אך במשה דבר ה' כל...
בשביל שדבר עמו הקב"ה נתגאה שלא רצה ליקח אשה...
ישראל הלא גם בנו דבר ולא נתגאינו בכך ונראה שע...
מלכה שלקח היו אומרים כן כי מצפורה בורח הי...
פרעה ואנוס היה. והאיש משה ענו מאד מגיד לך...
שלא מחמת גאוה לקחה אלא היתה סיבה ומזל וגם ב...
עניו שלא היה תובע עלבונו עד שבא הקב"ה ותבע...
כתיב חסר יו"ד לומר שהוא עניו בכל אבריו כי כש...
אותיות של ענו בקריאתן עי"ן נו"ן וא"ו תמצא שהו...

ליקוטי יוסף

בְּרֵיינְגֶען דִי יוּדֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פַר וָוס הָט הקב"ה נִיט גְזָאגְט מִיר וֶועלֶן אַרַיינְבְּרֵיינְגֶען דִי יוּדֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, זֶעהְן מִיר דָאךְ אַז הקב"ה אִיז אוֹיף אוּנְז אוֹיךְ בֵּייז, גֶעוִויס הָאבֶּן מִיר אַלֶע דְרַייא אֵיין עֲבֵירָה וָוס מִיר קֶענֶען נִיט אַרַיינְקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֶען קֶען זָאגֶען וִוי מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה זָאגֶן וַוייל זֵיי אַלֶע דְרַייא זֶענֶען גֶעבָּארֶען גֶעוָוארֶן פוּן עַמְרָם מִיט יוֹכֶבֶד, אוּנ יוֹכֶבֶד אִיז גֶעוֶועְן אַמוּמֶע פוּן עַמְרָם, אֶמֶת דַאמָאלְס אִיז דִי תּוֹרָה נָאךְ נִיט גֶעגֶעבֶּן גֶעוָוארֶען, אָבֶּער זֵייעֶר גוּף אִיז דָאךְ בַּאשַׁאפֶען גֶעוָוארֶען פוּן אַ אִיסוּר, דְרִיבֶּער מִרְיָם אוּנ אַהֲרֹן זֶענֶען בַּאגְרָאבֶּן גֶעוָוארֶן אִין דֶער מִדְבָּר, נָאר מֹשֶׁה וַוייל זַיין גוּף אִיז אַזוֹ גֶעהֵייליגְט גֶעוָוארֶן אַז עֶר אִיז גֶערוּפֶען גֶעוָוארֶען אִישׁ אֱלֹהִים, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה פוּן זַיינֶעטְוֶועגֶען בַּאשַׁאפֶען אַבֶּעזוּנְדֶער מִין קֶבֶר, וִוי דֶר תַּנָּא זָאגְט קִבְרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, דֶר קֶבֶר פוּן מֹשֶׁה אִיז בַּאשַׁאפֶען גֶעוָוארֶען דֶעם עֶרְשְׁטֶען עֶרֶב שַׁבָּת צְוִוישֶׁען טָאג אוּנ...

פירוש לתורת אלהים

אִשָּׁה כּוּשִׁית לָקָח וָוארוּם מֹשֶׁה הָט גֶנוּמֶען אֵיין כּוּשִׁית אוּנ מַחֲמַת גְאַט פְלֶעגְט מִיט אִים צוּ רֵיידֶען הָט עֶר זִיךְ פוֹרֵשׁ גֶוֶועְן פוּן דֶער... (עַיִן רש"י): (ב) וַיֹּאמְרוּ אוּנ מִרְיָם מִיט אַהֲרֹן הָ... גְזָאגְט הֲרַק אַךְ הָט דֶען גָאט נָאר מִיט מֹשֶׁה גֵירֶעט הֲלֹא גַם גָאט הָט דָאךְ מִיט אוּנְז אוֹיךְ גֵ... אוּנ פוּן דֶעסְט וֶועגֶן הָאבֶּן מִיר זִיךְ פָּארְ... אָפּ גֵישֵׁייד פוּן וֶועלְט זַאכֶן וַיִּשְׁמַע יְיָ אוּנ גָאט הָט עֶס גֶהֶערְט: (ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה אוּנ דֶר מַאן מֹשֶׁ...

על אפי ארעא:
מר יי בתכף למשה
הרן ולמרים פוקו
יכון למשכן זמנא
תלתיהון:
אתגלי יי בעמודא
א וקם בתרע
נא וקרא אהרן
ם ונפקו תרויהון:

על־פני האדמה: ס
ד ויאמר יהוה פתאם אל־משה ואל־אהרן ואל־מרים צאו שלשתכם אל־אהל מועד ויצאו שלשתם:
ה וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם:

תולדות אהרן
ויאמר ה' פתאום כריתות ט:

רשב"ם

(ד) פתאם. בשעה שהיו מדברים במשה ולא היתה שעה רגילה לדבר עמהם אלא לגעור בהם מפני משה ולחלוק לו כבוד

רש"י

סכלן: (ד) פתאום. נגלה עליהם פתאום והם כדרך ארץ ג והיו צועקים מים ם מים להודיעם עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליו שכינה ואין עת קבועה לדבור: צאו שלשתכם. מגיד ן נקראו בדבור אחד מה שא"א לפה לומר ולאזן : (ה) בעמוד ענן. (שם) יצא יחידי ע שלא בשר ודם מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא וסין וכשיוצא לשלום יוצא במועטים ומדת הקב"ה יוצא ה יחידי שנא' (שמות טו) ה' איש מלחמה ויוצא לשלום וסין שנאמר (תהלים סח) רכב אלהים רבותים אלפי ויקרא אהרן ומרים. שיהיו נמשכין ויוצאין מן לקראת הדבור: ויצאו שניהם. ומפני מה משכן ן ממשה לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו שלא בפניו וכן מצינו בנח שלא בפניו נאמר (בראשית

בית יהודא

פארנומן מיט גוטן: (ד) ופתאם. זאגט רש"י (נגלה עליהם פתאום) הקב"ה הט זיך בעוויזן צו מרים אונ אהרן פלוצלונג (והם טמאים מדרך ארץ) אונ זיי זענן גוועזן טמא פון תשמיש המטה (והיו צועקים מים מים) אונ זיי האבן געשריגען מען זאל זיי געבן וואסער צום טובל זיין (להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה) זיי זאלן וויסען אז משה האט גוט געטאהן וואס ער הט זיך אפגעשיידט פון זיין נוייב (מאחר שנגלית אליו שכינה תדיר) וועיל די שכינה בעוויזט זיך צו אים שטענדיג (ואין עת קבועה לדבור) אונ ער הט ניט אויסגעזעצטע צייט ווען הקב"ה זאל מיט אים ריידן, דריבר מוז ער זיין שטענדיג ריין אונ הייליג אונ אפגעשיידט פון אשה: [צאו שלשתכם]. גייט ארויס אלע דרייא, זאגט רש"י (מגיד) דר פסוק זאגט אונז (ששלשתן נקראו בדבור אחד) אלע דריי זענן גערופן געוואהרן מיט איין ווארט (מה שאי אפשר לפה לומר ולאוזן לשמוע) וואס עס איז ניט

ך אמויל זאל דם זאגן אונ אאויער זאל דם הערן: (ה) ובעמוד ענן]. זאגט רש"י (יצא יחידי) הקב"ה איז ארויס גען אליין (שלא כמדת בשר ודם) ניט וויא אמענטש טוהט (מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלסין) ווען גייט ארויס האלטן מלחמה גייט ער ארויס מיט אלצטע, מיט זעלנער (וכשיוצא לשלום יוצא במועטים) אונ ר גייט ארויס אין אפרידליכע צייט גייט ער ארויס מיט ווייניג מענטשען (ומדת הקב"ה) דר פירונג פון הקב"ה ט אזו (יוצא למלחמה יחידי) ווען ער גייט צוא אמלחמה גייט ער אליין (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ה' איש ה) הקב"ה איז גאר איינער אין די מלחמה (ויוצא לשלום באוכלוסין) אונ ווען ער גייט ארוס צוא שלום גייט ער מיט לאכים (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (רכב אלהים רבתים אלפי שנאן) דר רייטוואגן פון הקב"ה איז מיט צוויי ואנציג טויזענד מלאכים ורבותים איז צוויי מאהל צעהן טויזענד, אלפי איז צווייא טויזענד: ויקרא אהרן . הקב"ה האט גערופן אהרן, מרים. (שיהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור) זיי זאלען זיך ארויסציהען רויסגיין פון הויף אונ זאלן זיך שטעלען געגען די ווערטער וואס גייען ארויס פון הקב"ה: [ויצאו שניהם]. רש"י (ומפני מה משכן והפרידן ממשה) פר וואס האט הקב"ה זיי אוועקגעצויגן אונ אפגעשיידט פון משה, ווייל ה הט געוואלט לויבן משה פאר אהרן אונ מרים, אונ ווען משה וואלט געוועזן צוזאמען מיט אהרן אונ מרים הקב"ה אים ניט געקענט לויבען (לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו) ווען מען לויבט אמענטש פר אים, ור הערט, זאל מען אים לויבן מיט אביסול פון זיינע מעלות (וכולו שלא בפניו) אונ ווען ניט פאר אים, ווען ער גיט, מעג מען אים לויבען מיט זיינע אלע מעלות (וכן מצינו בנח) אונ אזו געפינען מיר ביי נח (שלא בפניו)

דעת זקנים מבעלי התוספות

אברים: (ד) פתאום. שלא יוכלו לומר משה צעק

שפתי חכמים

כנו. ועל זה תירץ עמו לבדו ולא עם אחרים כלל הן עם לדיקים כיולא כו והן עם לדיקים שפחותים ממדרגתו אלא גם כנו דבר ואעפ"י שאכנו

ים ממדרגת נבואת משה ולכך לריך ב' מיעוטים למעט הדבור וכיולא בזה מתרץ בספרי: ב דאל"כ מאי נפקא מיניה דכתיב פתאום. ם מדכתיב הכא פתאום וכנזיר גם כן כתיב פתע פתאום מה נזיר לריך הבאה במים אף טבול יום כן וק"ל: ע דאל"כ ל"ל למכתב וירד

פירוש לתורת אלהים

איז גיוועזן זייער פרום מכל האדם מיין פון אלע מענשין אשר על פני האדמה וואס אויף דער ערד: ויאמר יי הט גאט גזאגט פלוצלונג צו משה אונ אהרן אונ צו מרים צאו שלשתכם גייט ארויס איר דריי צו דעם אוהל מועד ויצאו שלשתם זענען אלע דריי ארוס גיגאנגן: (ה) וירד יי הט גאט אראפ גינידערט ער האט זיך באוויזן אין דעם עמוד ענן ויעמוד אונ ער הט זיך גישטעלט אין דער טיר פון דעם אוהל מועד ויקרא אהרן ומרים אונ ער הט גירופן צו אהרן אונ צו מרים זיי זאלן ארוס גיין

ו וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא דְבָרָי אִם־יִהְיֶה
נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע
בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ׃ ז לֹא־כֵן עַבְדִּי
מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא׃ ח פֶּה
אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא

אונקלוס

ו וַאֲמַר שְׁמָעוּ
פִּתְגָמָי אִם יְהוֹן
נְבִיאִין אֲנָא יְיָ בְּ
אֲנָא מִתְגְּלֵי לְהוֹן בְּחֶ
אֲנָא מְמַלֵּל עִמְּ
ז לָא כֵן עַבְדִּי מ
בְּכָל בֵּיתִי מְהֵימַן ה
ח מַמְלַל עִם מַמְלַל מַ
עִמֵּהּ בְּחֵזוּ וְלָא בְ

תו"א במראה אליו עקרים מ"ג פ"ט ופי"ח: בחלום אדבר ברכות ה חגיגה ה: בכל ביתי נאמן הוא בתרא טו: פה אל פה שבת פז עקרים מ"ג פ"ת ופ"ט ופי"ט:

רשב"ם

(ו) נביאכם. נבואתכם: (ז) נאמן הוא. קבוע ומיוסד כל שעה ביום. וכמוהו ותקעתיו יתד במקום נאמן. יתד והתקוע במקום חזק אינו ממהר ליפול: וסב כתלמיד לפני רבו: (ח) ומראה. תגין על הה"א לומר שמלין בה' כינה שנאמר ביחזקאל וכה' אור שנאמר כבראשית:

בעל הטורים

(ו) במראה. ב' במראה אליו אתודע במראה נהפכו צירי על. שאפילו במראה שאני נראה לנביאים נתהפך צירם עליהם אב

בית יהודא

ווען הקב"ה האט אים געגלויבט ניט פאר אים (נֶאֱמַר) איז אויף אים געזאגט געוואָרען אִישׁ צַדִּיק תָּמִים (וּבְפָנָיו) אונ ווען הקב"ה האט אים געלויבט פאר אים, ווען ער האט געהערט (נֶאֱמַר) איז אויף אים געזאגט געוואָרען כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי, דיך האב איך געזעהן דו ביזט אצדיק פאר מיר, אונ דם וואָרט תָּמִים האט הקב"ה ניט געזאגט (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז דריבער האט הקב"ה אפגעשיידט אַהֲרֹן אונ מִרְיָם פון משה (שֶׁלֹּא יִשְׁמַע בִּנְזִיפָתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן) משה זאל ניט הערען וויא הקב"ה בייזערט זיך אויף אַהֲרֹן: (ו) (שִׁמְעוּ נָא דְבָרָי). זאגט רש"י (אֵין נָא אֶלָּא לָשׁוֹן בַּקָּשָׁה) נָא איז דערטייטש איך בעט דיך ועיין ש"ח: (אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם). מען מיינט (אִם יִהְיֶה לָכֶם נְבִיאִים) אויב ביי אייך וועלן זיין נביאים נאויב צו אייך וועט קומען אנבואה: (ה' בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע). הקב"ה האט געזאגט (שְׁכִינַת שְׁמִי אֵין נִגְלֵית עָלָיו בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה) דאס רוהונג פון מיין נאמען וועט ניט געזעהן ווערען אויף אים מיט אַלְיין זעהונג (אֶלָּא בַּחֲלוֹם וְחָזָיוֹן) נאר מיט אזעהונג אין אחלום: (ח) (וּפֶה אֶל פֶּה). (אָמַרְתִּי לוֹ לִפְרוֹשׁ מִן הָאִשָּׁה) הקב"ה איך אליין מיט מיין מויל האב געזאגט צוא אים (צו משה) ער זאל זיך אפשיידען פון אאשה (וְהֵיכָן אָמַרְתִּי לוֹ) וואו איך דם אים געזאגט (בְּסִינַי) ביי דעם בארג סיני, הקב"ה האט געזאגט צו משה (לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם) זאג צו דיא יודין קערט אייך צוריק צו אייערע געצאלטען (וְאַתָּה פֹּה עֲמוֹד עִמָּדִי) אונ דו זאלסט דא שטיין מיט (וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידוֹת). זאגט רש"י (וּמַרְאֶה זֶה מַרְאֵה דִבּוּר) דעם וואָרט וּמַרְאֶה, מיינט מען הקב"ה נוייזט

רש"י

ז) אים לדיק תמים ובפניו נאמר (שם) כי אותך ראית לפני. ד"א שלא ישמע בנזיפתו של אהרן: (ו) שמעו דברי. אין נא אלא ל' בקשה: אם יהיה נביאכם. אם יהיו לכם נביאים: ה' במראה אליו אתודע. שכינת שמי אין נגלית עליו ק באספקלריא המאירה בחלום וחזיון: (ח) פה אל פה. (ספרי) אמר (הוכרח לפרש כך דאלו כפשוטו שפה אל פה הזוכר דא"כ הי' אז פה אל פה ממש כפשוטו. וזה א"א דהא בסוף נשא מדבר אליו וע"ש ברש"י. אלא פא"פ אמרתי לו לפרוש כו' ופה אל פה לאו דוקא אלא ר"ל ודו"ק) לפרוש מן האשה והיכן אמרתי לו בסיני (ה) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמדי: ומראה ולא בחידות. ומראה זה מראה

שפתי חכמים

ה' בענן הא כבר נאמר ויאמר ה' לאו שלשתכם ולא ה"ל למימר אחר זה אלא ויעמוד פתח האהל וגו' אבל בפרשת כי תשא דכתיב וירד ה' בענן שהוא תחלת הגלות השכינה אליו בבקר י"ל שבא להודיע הגלות השכינה אליו ולא ללמד שירד יחידי עם עמוד ענגו כמו שדרשו הכא: פ כלו' אעפ"י שחרה בם אף ה' וילך מ"מ אין נא אלא ל' בקשה ודבר עמהם בנחת שאלו היו דבריו בכעס לא היו דבריו נשמעים וללמוד ק"ו לבשר ודם שיהיו דבריו בנחת: צ דבקרא משמע דנביאיהם יהיה ה'. לכך פירש אם יהיה לכם נביאים ומלת ה' דבקה עם במראה אליו אתודע: ק כאומרו שכינת שמי מורה שפי' ה' הוא כאלו אמר אני ה' לאם לא כן יתוודע מיבעי ליה: ר וא"ת והא אמרינן (שבת דף פז)

דעת זקנים מבעלי התוספות

עלינו והתפלל לפני הקדוש ברוך הוא: (ו) אם יהיה נ ה'. תשובה זו הויא על מה שאמרו גם בנו דבר. כלו דומה דבור שאני מדבר עמכם ועם שאר הנביאים שאני מדבר עם משה שעם נביא אחר בחלום אדב כאדם שרואה חלום וצריך פתרון. במראה אליו אתודע שרואה במראה בבואה שלו ואינו רואה ממשות כלומר דרך אני מדבר עמהם כדכתיב שכב על צדך השמאלית וכן ב כתיב אני ראיתי ולא אבין וכן הרבה אחרים: (ז) לא כן משה. תרגם יונתן בבל עמי כלו' כולם מחזיקים אותו כי פה אל פה אדבר בו ופרש"י פה אל פה אמרתי לו מן האשה שנא' ואתה פה עמוד עמדי ותימא א"כ למה נ

ממה שפירש. וי"ל נתרעמו ממה שפירש קודם לכן שלא היה מצוה לו הקב"ה לפרוש אם לא שפירש מדעתו דקי"ל ד שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ומתוך מעשה דאלדד ומידד ידעו מפי צפורה שפירש קודם לכן כדפרש"י ואז דברו

פירוש לתורת אלהים

פון דעם חָצֵר פון דעם אוהל מועד כְּדֵי זיי זאלען הערען גאטס רייד: (ו) וַיֹּאמֶר אונ גאט האט צו זייא גיזאגט שִׁמְעוּ הערט צו מיינע רייד אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם אז עס וועט זיין צו אייך נביאים איר אונ אנדערי נביאים וואס וועלן צו אייך זיין יְיָ די שכינה פון גאט בַּמַּרְאָה מיט איין שיין אֵלָיו אֶתְוַדָּע טוא איך מיך צו אים דער קאנען זיי זעהן די שכינה נאר ווי דורך דער שיין בַּחֲלוֹם אדער איך רייד מיט אים ווי ד דעם חָלוֹם: (ז) לֹא כֵן ניט אזו איז מיין קנעכט מ בְּכָל בֵּיתִי אין גאר מיין הויז איז ער בגלייבט דעם הימל אונ אויף דער ערד האב איך אים געוויזען אונ האב אים אלץ פר טרויערט: (ח) אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ האב איך מיט אים גירעט ער זיך אפ שיידען פון זיין ווייב וּמַרְאֶה אונ ווייזט אים

בְּחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה׃
ט וַיִּחַר־אַף יְהוָה בָּם וַיֵּלַךְ׃ י וְהֶעָנָן

יְקָרָא דַייָ מִסְתַּכַּל
דִּין לָא דְחֶלְתּוּן
בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה׃
ף רֻגְזָא דַייָ בְּהוֹן
לָּךְ׃ י וַעֲנָנָא

תו"א ותמנת ה' יביט כדכות י: ויחר אף ה' בם וילך שבת לו:

בעל הטורים

(י) והענן סר. שלא יראה במפלתן וזהו שאמז"ל אל תסתכל לראותו בשעת קלקלתו:

רש"י

ם לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו
ענין שנאמר ליחזקאל (יחזקאל יז) חוד חידה וגו'.
זה שכינה ת"ל (שמות לג) לא תוכל לראות את
מנת ה' יביט. זה מראה אחורים כענין שנאמר
אית את אחורי: בעבדי במשה. אינו
בדי משה אלא בעבדי במשה בעבדי אף ע"פ
ה במשה אפילו אינו עבדי כדאי הייתם לירא
ם שהוא עבדי ועבד מלך מלך היה לכם לומר אין
בו חנם (ספרי תנחומא) ואם תאמרו איני מכיר
ה זו קשה מן הראשונה: (ט) ויחר אף ה' בם
לאחר שהודיעם סרחונם גזר עליהם נדוי קל וחומר
ם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיענו סרחונו:
ן סר. ואח"כ והנה מרים מצורעת כשלג משל

בית יהודא

ריכטיגע ווערטער (שֶׁאֲנִי מְפָרֵשׁ לוֹ דִבּוּרִי בְּמַרְאִית פָּנִים שֶׁבִּי) איך טוא ארויסרעדען צו אים מיינע רייד מיט אלע מיינונגען וואס עס איז געמיינט אין מיינע רייד (וְאֵינִי סוֹתְמוֹ לוֹ בְּחִידוֹת) איך טוא ניט פערמאכן מיינע רייד מיט רעטענישן, מיט טרעפונגען (כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר לִיחֶזְקֵאל) וויא עס איז גזאגט געוואָרן צום נביא יחזקאל (חוד חִידָה) זאלסט זאגן צו די יודין די נביאות מיט א משל דו אונ זיי זאלן אליין פארשטיין דעם מיינונג. זאגט רש"י (יָכוֹל מַרְאֵה שְׁכִינָה) איך וואלט מיינען הקב"ה מיינט משה וועט זעהן די שכינה (תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת פָּנָי) שטייט אין פסוק הקב"ה הט געזאגט צו משה דו וועסט ניט קענען זעהן מיין פנים: וּתְמֻנַת ה' יַבִּיטוּ. זאגט רש"י (זֶה מַרְאֵה אֲחוֹרַיִם) דם מיינט מען אלין וואס איז הינטער הקב"ה (כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי) דו וועסט זעהן וואס איז מיר *): וּבְעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה. זאגט רש"י (אֵינוֹ אוֹמֵר בְּעַבְדִּי מֹשֶׁה) דער פסוק זאגט ניט בעבדי משה, אין מיין משה (אֶלָּא) נאר דער פסוק זאגט בעבדי במשה, אין מיין קנעכט אין משה (בְּעַבְדִּי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֹשֶׁה) ניט געדארפט ריידען אויף מיין קנעכט, אפילו דר קנעכט וואלט גוועין איין אנדער מענטש ניט משה (בְּמֹשֶׁה) עַבְדִּי) איר האט ניט געדארפט ריידען אויף משה אפילו ווען משה וואלט ניט גוועין מיין קנעכט (כְּדַאי הֱיִיתֶם) איר הט געדארפט מורא האבן פאר משה צו ריידען אויף אים (וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהוּא עַבְדִּי וְעֶבֶד מֶלֶךְ מֶלֶךְ) אונ אז יידע משה אונ מיין קנעכט, דעם קנעכט פון מלך דארף מען געבן כבוד, ווייל דאס איז דער כבוד פון מלך לומר) הט איר געדארפט זאגען (אֵין הַמֶּלֶךְ אוֹהֲבוֹ חִנָּם) אז דער מלך האט אים ליב איז דאס ניט אומזיסט, איז ער ווערט דער מלך זאל אים ליב האבען (וְאִם תֹּאמְרוּ אֵינִי מַכִּיר בְּמַעֲשָׂיו) טאמער וועט איר זאגן איך האב אין משה, איך רעכן משה איז אגרויסער צדיק אונ איר ווייסט ער איז ניט אגרויסער צדיק (זוֹ קָשָׁה מִן דאס איז אגרעסערע עבירה פון אייך, אז איר זאגט איך ווייס ניט וואס איר ווייסט: (ט) וַיִּחַר אַף ה' בָּם אגט רש"י (מֵאַחַר שֶׁהוֹדִיעָם סִרְחוֹנָם גָּזַר עֲלֵיהֶם נִדּוּי) נאכדעם וויא הקב"ה האט זיי געמאכט וויסען זייער זינד, אויף זיי גוזר גוועען זייא זאלען זיין דערווייטערט אויף זיבען טעג (קַל וָחוֹמֶר לְבָשָׂר וָדָם שֶׁלֹּא יִכְעוֹס עַל חֲבֵירוֹ ענו סרחונו) איז געווים אז אמענטש זאל ניט ייז ווערן אויף זיין חבר ביז ער זאל אים פריער זאגן וואס ער ען אים געזינדיגט: (י) וְהֶעָנָן סָר). פריער איז אוועקגעגאנגען דר וואלקען ומיט הקב"ה) (וְאַחַר כַּךְ וְהִנֵּה

שפתי חכמים

עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו ואחד מהן שפירש מן מע שלא לוה לו הקב"ה ע' בתוספות (שם ויבמות דפ"ג): ש וא"ת איך עלתה על דעתו של הקב"ה שיאמרו אהרן ומרים הכי וי"ל לפי ששם אמרו הרק אך במשה דבר אלהים הלא גם בנו דבר ה'

פירוש לתורת אלהים

יך בין אים מפורש מיינע רייד זיי זאלן זיין לא בְּחִידוֹת אונ מיינע רייד זאג איך אים ניט טענישן אונ פר שטעלט וּתְמֻנַת יְיָ אונ דאס לט פון גאט יַבִּיט טוט ער קוקען [עיין רש"י] ונ ווארום לא יְרֵאתֶם האט איר זיך ניט טן לְדַבֵּר צו ריידן אויף מיין קנעכט אויף משה: (ט) וַיִּחַר אונ עס האט גיגרימט אַף יְיָ דער צארען פון גאט בָּם אין זייא אין אהרן מיט מרים וַיֵּלַךְ אונ ער איז אוועק גגאנגן אז גאט האט זייא מודיע גיוועזן אז זיי האבען גיזינדיגט האט ער זיך פון זיי אפ גיטאן (עיין רש"י): (י) וְהֶעָנָן אונ דר וואלקן האט זיך אפ גיטאן פון דעם געצעלט וְהִנֵּה

משלי יהודא

ג לא יְרֵאתֶם וגו'. דר ענין איז למשל אסוחר הט ן צו זיך אין גישעפט א משרת, דר סוחר איז גיוועזן פון משרת, אונ הט אים געהאלטן פר אערליכען מאל האט איינער גזעהן דער משרת גנבית אשטיק סחורה פון קראם אונ טראגט זיא אוועק אין איין אנדער גאס אין אשטוב, אונ ער גייט ארויס צוריק פון שטוב ליידיג אן סחורה, דער מענטש הט דרציילט אין גאס פאר מענטשין דר משרת פון דעם סוחר איז א גנב, אזוי אונ אזוי

הט

*) דער מיינונג פון רש"י איז אזוי, למשל מיר זאלין זעהן די חכמה פון אטעלעפאן, פון די מאשינע פארשטייען מיר ווי גרוים איז די חכמה פון דעם מענטש וואס האט אויסגעטראכט די מאשינע אונ וואס האט בעארבעט די כלים צו די מאשינע, דער פריסטער מענטש פארשטייט אויך אז חכמה אונ דער מייסטער איז אחכם, פון דעסטוועגין יעדער חכם פארשטייט בעסער אונ מער ווי גרוים די חכמה איז פון דיא מאשינע אונ טער צו שאצין דעם מייסטער פון די מאשינע פאר זיין חכמה, אפילו ער זעהט גאר ניט דעם מייסטער אונ קען אים גאר ניט, פון דעסטוועגין פייער דער נאמען פון דעם מייסטער, דיא מאשינע ווערט גערופין די תמונה, דאס בילד פון דעם מייסטער, ווייל אין די מאשינע זעהט מען

סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת
כַּשָּׁלֶג וַיִּפֶן אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה
מְצֹרָעַת׃ יא וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה
בִּי אֲדֹנִי אַל־נָא תָשֵׁת עָלֵינוּ חַטָּאת
אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ׃ יב אַל־נָא
תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ

אונקלוס

אִסְתַּלַּק מֵעִלָוֵי מַשְׁ...
וְהָא מִרְיָם חִוְרָא כְּתַ...
וְאִתְפְּנִי אַהֲרֹן לְוָת מִ...
וְהָא סְגִירַת׃ יא וַ...
אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה בְּ...
רִבּוֹנִי לָא כְעַן תְּ...
עֲלָנָא חוֹבָא דְּאִטְפַּ...
וְדִי סְרַחְנָא׃ יב לָא
תִתְרַחַק דָּא מִבֵּינָנָא
אֲחָתָנָא הִיא צַלִּי

תו"א ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת שם : אשר נואלנו ואשר חטאנו ברכות לג. תענית ז מכות י : אל נא תהי סנהדרין מז ע"ז ה. חולין ו :

רשב"ם

(יב) אל נא תהי כמת . כלו' לכבודך ובשבילך . אל נא תהיה אתה בעצמך כמת והיאך . אשר בצאתו מי שהוא נולד ממעיו מרחם אמו של אחיו שהוא חי הרי נאכל חצי בשרו של חי . כלומר מאחר שנולדה מרים מרחם אמו של משה : אל נא תהי . אל תהיה אתה כמת כמו אל תהי כתו... אל תהי עד חנם. אל תהי בסיבאי יין :

חסלת פרשת בהעלותך

בית יהודא

מִרְיָם מְצוֹרַעַת כַּשָּׁלֶג) נָאכְדֶעם אִיז מִרְיָם בַּדֶעקְט גֶעוָוארֶען מִיט קְרֶעץ וַוייס וִוי שְׁנֵיי (מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁאָמַר לְפַדְגוֹג) לְמָשָׁל אַמֶלֶךְ הָט גֶעזָאגְט צוּ דֶעם לֶערֶער פוּן זַיין זוּהְן (רְדֵה אֶת בְּנִי) שְׁלָאג מַיין זוּהְן נוּוייל עֶר ווִיל נִיט לֶערְנֶען (אֲבָל לֹא תִרְדֶּנּוּ עַד שֶׁאֵלֵךְ מֵאֶצְלָךְ) זָאלְסְט אִים נִיט שְׁלָאגֶן בִּיז אִיךְ וֶועל אַוֶועק גֵיין פוּן דִיר (שֶׁרַחֲמֵי עָלָיו) וַוייל אִיךְ הָאבּ אוֹיף אִים רַחֲמָנוֹת וֶועל אִיךְ נִיט קֶענֶען זֶעהְן ווִיא דוּ שְׁלָאגְסְ(ט) (יא) נוֹאַלְנוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּתַרְגוּמוֹ) ווִי דֶר תַּרְגוּם טַייטְשְׁט (לָשׁוֹן אֱוִיל) נַארֶעשׁ , מִיר הָאבֶּען נַארֶעשׁ גֶעטְאהְן: (יב) תְהִי . (אֲחוֹתֵנוּ זוֹ) אִיךְ בֶּעט דִיךְ דִיא שְׁוֶועסְטֶער אוּנְזֶערֶע זָאל נִיט זַיין (כַּמֵּת) ווִי אַגֶעשְׁטָארְבֶּענֶע (שֶׁהַמְצוֹרַ(עַת)) כַּמֵּת) וָוארוּם אַמְצוֹרָע אִיז גְלַייךְ ווִי אַגֶעשְׁטָארְבֶּענֶר (מַה מֵּת מְטַמֵּא בְּבִיאָה) אַזוֹ ווִיא אַמֵת אִיז מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְ(שׁ) קוּמְט אַרַיין אִין דִיא שְׁטוּב וָואס דֶער מֵת לִיגְט (אַף מְצוֹרָע מְטַמֵּא בְּבִיאָה) אַזוֹ אַז אֵיינֶער קוּמְט אַרַיין אִין דִי שְׁ...

רש"י

למלך שאמר לפדגוג רדה את בני אבל לא תרדנו ע... מאצלך שרחמי עליו : (יא) נואלנו . כתרגומו לשון ... (יב) אל נא תהי . אחותנו זו : כמת . שהמצורע כמת מה מת מטמא בביאה אף מצורע מטמא ב...

שפתי חכמים

ולא פירשנו מדרך ארץ ולמה פירש מדרך ארץ אלא משום גיאות שהוא גס רוח וכך היו אומרים והלא שכינה שורה עליו וכתיב אשכון את דכא ושפל רוח ומשה היה רוח גבוהה ולמה שורה שכינה עליו אלא כביכול הקב"ה אינו יודע שהוא רוח גבוהה לכן אמר זו קשה מאל ראשונה ולכך נכתב ג"כ כאן והאיש משה עניו מאד שאהרן ומרים אמרו שהוא גס רוח ולא כמו שפירש הרא"ם שדרשו כן מיתו... של בעבדי שהוא בי"ת השימוש והקשה א"כ למה לא דרשו ג"כ למ"ד השימוש יתירה גבי לעבדך ליעקב וגם לאדוני נעבו והכיא ש... אחרת כדי לתרץ קושיא זו ולפי דרכנו אין צריך לשבש הספרים שלנו וק"ל : ת דכתיב כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא .

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יב) אל נא תהי כמת . כמצורע שנצטרע עם יציאתו... אמו שאין לו טהרה עולמית אבל זאת שלא בא אלא... חטא תפלות מועיל בה כמו שמצינו בפרעה שנצטרע ...

פירוש לתורת אלהים

אוּנ מִרְיָם מְצוֹרַעַת אִיז וָוארִין קְרֶעצִיג כַּשָּׁלֶג אַזוֹ ווִי שְׁנֵייא וַיִּפֶן אוּנ עֶר הָט זִיךְ גִיקֶערְט אַהֲרֹן צוּ מִרְיָם וְהִנֵּה אוּנ מְצוֹרָעַת זִיא אִיז קְרֶעצִיג : (יא) וַיֹּאמֶר הָאט אַהֲרֹן גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה בִּי אֲדוֹנִי אִיךְ בֶּעט דִיךְ מַיין הַאר אַל נָא תָשֵׁת דוּ זָאלְסְט נִיט טָאן אוֹיף אוּנְז קֵיין זִינְד אֲשֶׁר וָוס מִיר הָאבֶּן אַנַארִישְׁקֵייט גִיטָא(ן) חָטָאנוּ אוּנ וָוס מִיר הָאבֶּן צוּ דִיר גִיזִינְדִיגְט : אִיךְ בֶּעט דִיךְ אַז אוּנְזֶער שְׁוֶועסְטֶער זָאל נִ... אַזוֹ ווִי אַמֵּת וָוארוּם אַמְצוֹרָע אִיז חָשׁוּב כְּמֵ(ת) עֶס גִיהֶער נִיט אַזוֹ צוּ זַיין אַז אַבְּרוּדֶר זָאל...

משלי יהודא

הָט עֶר גְטָאן , ווִי דֶר סוֹחֵר הָאט גהֶערְט דִי רֵייד וָוס מֶען רֶעדְט אוֹיף זַיין מְשָׁרֵת , הָט עֶר גֶערוּפֶן צוּ זִיךְ דִי מֶענְטְשֶׁן , פַר וָוס הָט אִיר פַארְשֶׁעמְט מִיךְ אוּנ מַיין מְשָׁרֵת , אִיר הָאט פְרִיעֶר גְדַארְפְט פְרֶעגְן מַיין מְשָׁרֵת אָדֶער מִיךְ וָוס אִיז גְוֶועז מִיט דִי שְׁטִיק סְחוֹרָה , עֶר הָט דִי סְחוֹרָה נִיט גַנַבְעֶת , אִיךְ הָאבּ אִים גֶעהֵייסֶן עֶר זָאל נֶעמֶען דִי שְׁטִיק סְחוֹרָה אוּנ זָאל זִיא טְרָאגֶן ווָאהִין עֶר הָט גִיטְרָאגֶן . דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶוען בַּיי אַהֲרֹן אוּנ מִרְיָם , זֵיי הָאבֶּן גְזֶעהְן מֹשֶׁה הָט זִיךְ אָפְּגְשֵׁיידְט פוּן וַוייבּ , הָאבֶּן זֵייא גֶערֶכֶנְט מֹשֶׁה טוּט אַעֲבֵירָה , נִיט מְקַיֵּים דִי מִצְוָה פְּרִיָּה וּרְבִיָּה , הָאבֶּן זֵיי גְרֶעט אוֹ(ן) אִיז הקב"ה בֵּייז גִיוֶוען אוֹיף מִרְיָם אוּנ אַהֲרֹן , עֶר הָ(ט) צוּ זֵיי , פַר וָוס הָט אִיר נִיט מוֹרָא גֶעהַאט צוּ רֵיידֶן ... קְנֶעכְט מֹשֶׁה , אוּנ אִיר הָט פַרְשֶׁעמְט מִיךְ אוּנ מֹשֶׁה , הָט אִיר גְדַארְפְט פְרֶעגְן בַּיי מֹשֶׁה אָדֶר בַּיי מִיר , פַר וָ(וס) הָט זִיךְ אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן זַיין וַוייבּ , אִיךְ הָאבּ אִים עֶר זָאל זִיךְ אָפְּשֵׁיידֶן פוּן זַיין וַוייבּ :

די חכמה פון מייסטער , נאר דאס איז ניט דער פנים פון מייסטער , נאר דער הינטען פון מייסטער אזוי ווי אז מען זעהט אמענטש פון הינטען זעהט מ... זיין פארנט אויך , אזוי פון די מאשינע דערקענט מען אביסול די חכמה פון מייסטער , דאס זעלבינע איז ביי הקב"ה ער האט בשאפן די גאנצע וועל... ובדעת ובתבונה , מיט קלוגשאפט , מיט וויסענשאפט , מיט פארשטענדיגקייט , אין חקר לתבונתו , עס איז גאר ניט צו דערקלערין די חכמה ... וואס מען זעהט אין דער וועלט , אפילו אפראסטער מענטש זעהט אויך פון די וועלט די חכמה פון הקב"ה , אונ די מענטשין וואס מער חכמים... פארשטייען זיי מער ווי גרויס איז די חכמה פון הקב"ה , די וועלט ווערט גערופין תמונת ה' , אין די וועלט זעהט מען דאס בילד, די חכמה פ... נאר יעדער מענש קען נאר זעהן די חכמה פון הקב"ה וואס איז אויף די וועלט , אבער די זאכין וואס איבער דעם הימעל קען ער ניט זעהען , זעה... נאך ניט דאס גאנצע בילד, דאס גאנצע חכמה פון הקב"ה , דריבער האט הקב"ה גיזאגט אויף משה ותמונת ה' יביט , משה האט גיזעהן די תמ... בילד , דיא חכמה פון הקב"ה , אין די וועלט בשאפונג מעהר פון אלע מענטשין , אונ "יביט" ער וועט נאך מעהר זעהן , אונ די גאנצע וועלט הייסט ... דאס איז הינטער הקב"ה , דאס האט שוין הקב"ה געמאכט , אבער ופני [סיך אליין] לא יראו , קען קיינער ניט זעהן :

ויאכל חצי בשרו: יג ויצעק משה אל־יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:

בסרא מיתא הדין
נה ויתסי: יג וצלי
קדם יי למימר
א בבעו. אפי כען

תו"א אל נא רפא נא ברכות לד לו:

בעל הטורים

א. ב' במסורה רפא נא ה' רפא שבריה כי מטה משה התפלל לאל שירפא שבריה כי מטה שאל"כ אין מי שיטהרנה: רפא. תגין

רש"י

בצאתו מרחם אמו. אמנו היה לו לומר אלא שכינה
וכן חצי בשרו חצי בשרנו היה לו לומר אלא שכינה
אשר מאחר שיצאה מרחם אמנו היא לנו כאילו נאכל
שרנו כענין שנאמר (בראשית לז) כי אחינו בשרנו
פי משמעו אף הוא נראה כן א אין ראוי לאח להניח
ותו להיות כמת.: אשר בצאתו. מאחר שיצא זה
אמו של זה שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו הרי נאכל
רו שאחיו בשרו הוא. ד"א אל נא תהי כמת (ספרי)
ך רופאה בתפלה מי מסגירה ב ומי מטהרה אני א"א
שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים וכהן אחר
עולם וזהו אשר בצאתו מרחם אמו: (יג) אל נא רפא
ה. בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שהשואל דבר מחבירו
ומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש
: לאמר. מה ת"ל אמר ג לו השיבני אם אתה
אותה אם לאו עד שהשיבו ואביה ירק וגו' רבי
בן עזריה אומר בד' מקומות בקש משה מלפני
להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו. כיוצא בו (שמות
ר משה לפני ה' לאמר וגו' (ספרי) מה ת"ל לאמר

בית יהודא

אין שטיב איז דא אמצורע, ווערט ער טמא: ואשר בצאתו מרחם אמו. זאגט רש"י (אמנו היה לו לומר) אהרן הט גערארפט זאגן אמנו, אונזער מוטר (אלא שכינה הכתוב) נאר דר פסוק הט געשריבן אמו, זיין מוטר (וכן חצי בשרו) אונ אזו איז ביי דעם ווארט חצי בשרו, אהעלפט פון זיין לייב (חצי בשרנו היה לו לומר) אהרן הט גערארפט זאגען חצי בשרנו, אהעלפט פון אונזער לייב (אלא שכינה הכתוב) נאר דער פסוק הט געשריבן בשרו, זיין לייב, אזו האט אהרן געזאגט צו משה (אשר מאחר שיצאה מרחם אמנו) ווייל אונזער שוועסטר איז געבארן געווארן פון אונזער מוטער (היא לנו כאילו נאכל חצי בשרנו) איז ביי אונז גלייך ווי עס וואלט אויפגיגעסען געווארן אהעלפט פון אונזער לייב (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק יהודה הט געזאגט אויף יוסף (כי אחינו בשרנו הוא) ער איז דאך אונזער ברודר אונזער פליייש (ולפי משמעו אף הוא נראה כן) אונ נאך דעם פשט פון פסוק וויא עס שטייט אמו אונ בשרו איז אויך גוט דר פשט, אונ אזו הט אהרן געזאגט צו משה (אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת) אברודר דארף ניט לאזען זיין שוועסטר זיא זאל זיין וויא אגשטארבענע,

א איז געבארען פון זיין מוטער אונ זיא איז מיט אים וויא זיין פליייש: ואשר בצאתו. זאגט רש"י אהרן האט
ט צוא משה ומאחר שיצא זה מרחם אמו של זה שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו) ווייל דר מענטש איז געבארען גווארען
מוטער וואס דר מענטש איז געבארען אונ איינר האט כח צו העלפן דעם אנדערען אונ ער העלפט אים ניט (הרי
צי בשרו) איז דאך אויפגיגעסען געווארן זיין העלפט פליייש (שאחיו בשרו הוא) זיין ברודר איז דאך. העלפט
פון אים (דבר אחר) נאך אפשט איז אהרן האט גזאגט צו משה (אל נא תהי כמת) איך בעט דיך אונזער שוועסטער
ט זיין וויא אגעשטארבענע (אם אינך רופאה בתפלה) אוב דו וועסט איר ניט היילען מיט דיין תפלה (מי מסגירה
תרה) ווער וועט איר פארשליסען אויף זיבען טעג וויא עס שטייט דער דין אין סדרה תזריע) אונ ווער וועט
גען זיא איז טהור (אני אי אפשר לראותה) איך טאר ניט זעהן אירע נגעים (שאני קרוב) איך בין דאך אברודר (אונ
ע קינדער איז זיא אמומע) (ואין קרוב רואה את הנגעים) אונ אפרייינד טאר ניט זעהן נגעים (וכהן אחר אין בעולם)
ין אנדער כהן איז ניטא אויף דער וועלט (וזהו אשר בצאתו מרחם אמו) דאס הט אהרן געזאגט ווייל איך בין
ין שוועסטער געבארן פון איין מוטער, טאר איך דאך ניט זעהן אירע נגעים: (יג) ואל נא רפא נא להו. זאגט רש"י
תוב ללמדך דרך ארץ) דער פסוק קומט לערנען וויא זאל זיין דם פירונג פון מענטשן (שהשואל דבר מחברו) אז איינר
עטן אזאך פון זיין חבר (צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים) דארף ער פריער זאגען צוויא אדער דרייא
ר פון רחמנות (ואחר כך יבקש שאלותיו) נאכדעם זאל ער בעטן וואס ער דארף: (לאמר). זאגט רש"י (מה תלמוד
ואס איז דר ווארט לאמר, צו זאגען, נאר לאמר מיינט מען הקב"ה זאל צו אים זאגען (אמר לו) משה האט
צוא הקב"ה (השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו) ענפער מיר אויב דו וועסט איר היילען אדער ניין (עד
) ביז הקב"ה הט אים גיענפערט ואביה ירוק ירק וויא עס שטייט ווייטער אין דיא פסוקים) (רבי אלעזר
ה אומר) וזאגט) (בארבע מקומות בקש משה מהקב"ה להשיבו אם יעשה שאלותיו או לאו) אין פיר ערטער געפונען
שה האט געבעטן פון הקב"ה ער זאל אים ענפערען אויב ער וועט טאהן וואס ער בעט ביי אים אדער ניין
נו) אזו אגלייכן שטייט אין פסוק וידבר משה לפני ה' לאמר) משה האט גערעדט פאר הקב"ה לאמר (מה תלמוד
מר) צו וואס שטייט דער ווארט לאמר, נאר לאמר מיינט מען הקב"ה זאל צו אים זאגען, משה הט געזאגט

דעת זקנים מבעלי התוספות

כשהשיבה: (יג) אל נא רפא נא לה. נא קמא לשון

שפתי חכמים

כתיב והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא: א פי' אפי' משמעות הק"א נוכל לפרש אותו מבלתי שנצטרך לומר שכינה הכתוב וכתב
וס אמנו ובשרו במקום בשרנו כשנאמר שדבריהם אינם בשביל אחותם אלא שכל אח שהם אין ראוי להנית אחותו להיות
': ב ופי' אל תהי כמת שאין לו תקוה שמאחר שיצאת מרחם אמנו ומי מסגירה ונמצא שנאכל חצי בשרנו מאחר שבשרה שהוא אחד
ו נאכל ואין תרופה למכתה: ג דמלת לאמר קרא יתירה הוא דהל"ל ויצעק משה אל ה' אל נא רפא נא וגו' אלא שא"ל השיבני:

פירוש לתורת אלהים

עסטער זיין אזו ווי אמת אשר בצאתו ווארום פר דארבן ווארום שוועסטער מיט ברידער איז איין
אונזער שוועסטער איז ארום גינאנגען פון אונזער בלוט אונ פליייש: (יג) ויצעק משה אל יי האט משה
ם טראכט היינט אז אונזער שוועסטער איז גישריגן ער הט מתפלל גיוועזן צו גאט לאמר אזו
ויאכל איז גלייך ווי אונזער פליייש איז גווארן צו זאגן אל נאט נא איך בעט דיך רפא הייל נא נון

פ מפטיר יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכָּלֵם
שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף:

יָתַהּ: יד וַאֲמַר יְיָ לְמ
וְאִלּוּ אֲבוּהָא מְנְזַף
בַּהּ הֲלָא תִתְכְּלֵם שַׁב
יוֹמִין תִּסְתְּגַר שַׁב
יוֹמִין מִבָּרָא לְמַשְׁרִי
וּבָתַר כֵּן תִּתְכְּנֵ

תו"א ואביה ירק ירק בפניה מ"ק טז קמא כה בתרא קיא זבחים סט: תסגר שבעת ב"ק כה: ואחר תאסף נדרים לו:

בית יהודא

צוּ הקב"ה (הֲשִׁיבֵנִי) ענפער מיר (אִם גּוֹאֲלָם אַתָּה אִם לַאו) אויב דו וועסט זיי אויסלייזען פון מִצְרַיִם אדער ניין (עַד שֶׁהֱשִׁיבוּ) ביז הקב"ה הט אים גיענפערט (עַתָּה תִרְאֶה) דו וועסט איצט זעהן נום איך וועל טאהן צו פַּרְעֹה (כַּיּוֹצֵא בוֹ) נאך אזו אגלייכן שטייט אין פסוק וַיְדַבֵּר משֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר) משה האט גערעט צו הקב"ה לֵאמֹר, הקב"ה זאל אים ענפערן, משה הט געזאגט צו הקב"ה (יִפְקוֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר) הקב"ה וום וויים אלע טראכטונגען וום מענטשן טראכטען זאל אויפנעמן אויף די יודין אזו אמענטש נום זאל קענן זיין זייער פירער, הט אים הקב"ה גיענפערט דר מענטש וועט זיין יְהוֹשֻׁעַ (כַּיּוֹצֵא בוֹ) נאך אזו אגלייכן שטייט אין פסוק (וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר) כ"ש: הט געזאגט איך האב געבעטען צו הקב"ה אין די צייט לֵאמֹר, הקב"ה זאל מיר ענפערן (הֲשִׁיבוּ רַב לָךְ) הט הקב"ה אים

רש"י

השיבני אם גואלם אתה אם לאו עד שהשיבו עתה
וגו'. כיוצא בו (במדבר כז) וידבר משה אל ה'
יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר. כיוצא בו (דברי
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר השיבו רב לך: רפ
לה. מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו י
אומרים אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בת
(ד"א שלא יאמרו ישראל בשביל אחותו הוא מאריך ב
אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה): (יד) ואביה ירק
בפניה. ואם אביה הראה לה פנים ד זועפות הלא
שבעת ימים (ב"ק כה) קל וחומר לשכינה י"ד ה יוכ
דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף בנזיפתי
שבעת ימים: ואחר תאסף. אומר אני כל הא
המזורות במצורעים על שם שהוא משולח מחוץ ל

גיענפערט פיל צו דיר, האסט שוין גענוג פיל געבעטען: (רְפָא נָא לָהּ). זאגט רש"י (מִפְּנֵי מַה לֹּא הֶאֱרִיךְ משֶׁה בּ
פאר וואס הט משה ניט געזאגט אלייניגערע תְּפִלָּה, ענפערט רש"י (שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים) די יודין זאל
האבן צו זאגן (אֲחוֹתוֹ עוֹמֶדֶת בַּצָּרָה) זיין שוועסטער איז אין (וְהוּא עוֹמֵד וּמַרְבֶּה בִּתְפִלָּה) אוּנ ער שטייט אזו
אונ בעט (דָּבָר אַחֵר) וועגן נאך אזאך האט משה ניט גוואלט בעטען אלאנגע תפלה (שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים) די
זאלן ניט האבן צו זאגן (בִּשְׁבִיל אֲחוֹתוֹ הוּא מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה) וועגן זיין שוועסטער זאגט ער אלאנגע תפלה (אֲבָל בִּ
אֵינוֹ מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה) אבער פון אונזערט וועגן זאגט ער ניט אלאנגע תפלה: (יד) וְאָבִיהָ יָרוֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ)
וואלט געוועזן (וְאִם אָבִיהָ הֶרְאָה לָהּ פָּנִים זוֹעֲפוֹת) אויב איר פאטער וואלט אויף איר בייז גוועזן אונ ער וואלט גע
צוא איר אפנים מיט כעס (הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים) וואלט זיא זיך געשעמט זיבען טעג (קַל וָחוֹמֶר לַשְּׁכִינָה אַרְבָּעָה עָשׂ
אז הקב"ה איז אויף איר בייז דארף זיא זיך שעמן פירצעהן טעג (אֶלָּא דַּי לָבֹא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן) נאר ווייל מיר ל
דם פארשעמונג פון הקב"ה פון די פארשעמונג פון פאטער, קענען מיר ניט זאגן אז די פארשעמונג פון הקב"ה
זיין גרעסער וויא די פארשעמונג פון פאטער ווארום עס איז גענוג דיא זאך וואס מען לערנט איצט זאל זיי
די זאך וואס מען לערנט פון איר, ניט גרעסער, דר תלמיד קען דאך ניט זיין גרעסער פון רבי (לְפִיכָךְ אַף בִּנְזִיפָתִ
שִׁבְעַת יָמִים) דריבער אפילו ווען הקב"ה איז בייז אויף איר דארף זיא אויך פארשעמט ווערען נאר אויף זיבען טעג:
תֵּאָסֵף. זאגט רש"י (וְאוֹמֵר אֲנִי) איך זאג (כָּל הָאֲסִיפוֹת הָאֲמוּרוֹת בִּמְצֹרָע) וואו עס שטייט ביי מצורע דער
"פארזאמלען" (עַל שֵׁם שֶׁהוּא מְשֻׁלָּח מִחוּץ לַמַּחֲנֶה) ווייל אמצורע ווערט ארויסגעשיקט פון די מחנה (וּכְשֶׁהוּא נִרְפָּא) א

שפתי חכמים

דאוגא דוידבר משה וגו': ד הוסיף מלת ואם כאלו אמר ואם אביה וכו' מפני שלא מצינו שירק אביה בפניה מעולם ולא הנזיפה בשום זמן אלא ר"ל אלו אביה ירק כו' ואמר הראה לה פנים זועפות להורות שאין ירק ירק כמשמעו רק נזיפה המתחייבת מן היריקה: ה ואם תאמר והא ק"ו הוא אפי' כמה וכמה ימים ולמה נקט דוקא י"ד יום. וי"ל לפי שאמרו ז"ל (נדה לא) ג' שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו דאב ואם כל אחד נותן ה' דברים לולד והקב"ה לבדו נותן י' דברים

דעת זקנים מבעלי התוספות

בקשה ובתרא לשון עתה: (יד) תכלם שבעת ימים. ק"ו לשכינה י"ד יום ומקשים העולם היכן נמצא שי
די"ד יום וי"ל דמן הדין הוא במסכת נדה פרק המפל
שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו אביו מזרי
שממנו גידים ועצמות וצפרנים ומוח שבראש ולובן ש
הרי ה' מן האב ואמו מזרעת אודם שממנו דם ובש
הקב"ה מטיל בו רוח ונשמה וקלסתר פנים ודעת ובינה
וראית העינים ושמיעת האזנים ודבור שפתים והלוך ה

הרי עשרה דברים מאת הקב"ה כפלים מאביו ולכך נקט בנזיפה דהכא י"ד שהוא כפלים משבעה מאביה אלא דיו ל
הדין להיות כנדון ולא תכלם כי אם שבעה וקשיא להר' בכור שור אי אמרינן בכל חמור שלמד מן הקל שנוס
מה שהוא חמור ממנו וא"ת ק"ו לשכינה י"ד הייינו לעולם שהרי בסוף הסגר שהוא בי"ד אם לא נתרפא המצורע הוא
לעולם. ואו' ה"ר ברוך בר יצחק דבשני הסגרים אין בהם יותר מי"ג יום דיום שביעי עולה לכאן ולכאן. ומיהו תימא דמ
דמנזיפה דאביה תכלם שבעת ימים דלפום ריהטא דקרא משמע דפשוט הוא ממקום אחר דמאביה תכלם שבעת ימים.וי"ל דמ

פירוש לתורת אלהים

לָה צוּ אִיר: (יד) וַיֹּאמֶר הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ משֶׁה
וְאָבִיהָ אוּנ אִיר פָאטֶער זָאל שְׁפַּייעֶן אִין אִיר פָּנִים
וֶוען אִיר פָאטֶר וָואלְט אוֹיף אִיר בְּרוּגֶז גִיוָוארֶן הֲלֹא
פַר וָואר תִּכָּלֵם וָואלְט זִיא גִימוּזְט זִיצֶן פַר שֶׁעמְטֶר
הַייט זִיבֶּן טָאג דָם הֵייסְט זִי. וָואלְט זִיךְ זִיבֶן טָאג

גִישֶׁעמְט פַר אִיר פָאטֶערְם אוֹיגֶן צוּ קוּמֶן אִי
אַכָּל שֶׁכֵּן אַז דִי שְׁכִינָה אִיז אוֹיף אִיר בְּרוּגֶז ג
גִיהֶער זִיא צוּ זִיצֶן פַר שְׁלָאסִין פֶערְצִין טָאג
דָאךְ וַוייל אִיךְ מֶער נִיט נָאר תִּסָּגֵר זִיא זָאל זִי
שְׁלָאסֶן זִיבֶּן טֶעג פוּן אוֹיסִין ווייניג פוּן דֶר

טו וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם: טז וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּארָן:
פ פ פ

קל"ו מהלנא"ל סימן
ומפטירין רני ושמחי בזכריה סימן כ':

...סְגַרַת מִרְיָם מִבָּרָא
...שְׁרִיתָא שַׁבְעָא יוֹמִין
...מָּא לָא נְטַל עַד
...תִּכְנֵשַׁת מִרְיָם:
בָּתַר כֵּן נְטַלוּ עַמָּא
...רוֹת וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא
דְפָארָן: פ פ פ
...ותסגר מרים פענית כס קמא כה:

בעל הטורים

...י"ס אמר הכרת עטרת ראשה רפא שכריה כי מטה: (טו) והעם לא נסע. כפ' ותתצב אחותו יש ז' תיבות לכך המתינה לה שכינה שבעת ימים:

רש"י

...א נרפא נאסף אל המחנה כתוב בו אסיפה לשון הכנסה: ...העם לא נסע. (סוטה ט) זה הכבוד חלק לה המקום ...שעה אחת ו שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור שנא' (שמות ב) ותתצב אחותו מרחוק וגו':

חסלת פרשת בהעלותך

בית יהודא

ער ווערט געהיילט (נֶאֱסַף אֶל הַמַּחֲנֶה) ווערט ער צוריק פארזאמעלט אין די מַחֲנֶה (כְּתִיב בּוֹ אֲסִיפָה) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט ביי דעם מְצוֹרָע דר ווארט אֲסִיפָה, (לְשׁוֹן הַכְּנָסָה) אַרַיין גֵיין: (טו) וְהָעָם לֹא נָסַע. זָאגְט רש"י (וְזֶה הַכָּבוֹד חָלַק לָהּ הַמָּקוֹם) דעם כָּבוֹד הָט הקב"ה איר געגעבן נאָלע יודין זָאלֶן אויף איר ווארטן ביז זיא וועט געזינד ווערן (בִּשְׁבִיל שָׁעָה אַחַת ...ה לְמֹשֶׁה כְּשֶׁהוּשְׁלַךְ לַיְאוֹר) ווייל זיא הָט גֶעוואַרְט איין שָׁעָה אויף משה ווען מען האט אים אַרַיינְגֶעוואָרְפֶן אין טייך ...ר) וויא עם שטייט אין פָּסוּק (וַתֵּתַצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחוֹק) זיין שְׁוועסְטֶער ומרים הָט זיך געשטעלט פון ווייטען זעהן ווָס הקב"ה וועט טָאהן צו איר ברודער משה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

...היא במנודה ומנודה כאבל שנוהג שבעה. ועדיין ...ז' דאבל לא מצינו בקרא דאינו אלא מדרבנן ועוד מאי ...ראביה ירוק ירק בפניה והלא לא היה חי באותה שעה ...נ"ל דמזה לא קשיא כלל דהכי בעי למימר אלו חי וירוק ...פניה. ומ"מ יש מתרצים שאביה נזף בה במצרים ...משה שטפחה אביה על ראשה כשהושלך ביאור ואמר ...י היאך נבואתך הלא תכלם שבעת ימים דהתם כתיב ...אחותו מרחוק מה גבי מצורע ז' אף כאן שבעה. ...לא ידעתי היכן כתיב רחוק במצורע אם לא משום ...וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ולשון הרחקה הוא ...קרא דתכלם שבעת ימים מוכח במועד קטן בפרק ואלו ...דנזיפה דרבנן הוי שבעת ימים: (טו) והעם לא נסע. שלא נעלה הענן משום כבוד משה:

שפתי חכמים

ס"מ שים לו חליו של ולד. ועי"ל לפי שהמלורע כשמוסגר ז' ימים אם לא פשה ועמד בעיניו מסגירו עוד ז' ימים ואם פשה טמא מוחלט הוא לכך נקט י"ד ימים שהוא טמא מוחלט כלו' הרי היא ראויה שתהי' מלורע עולמית: ו ויש לפרש משום דמדה טובה מרובה ממדת פורעניות אחת לחמש מאות ה"נ היא המתינה למשה שליש של שעה ונפתלם לה חמש מאות שלישיות שעות דהיינו ז' ימים דיום ולילה עמו כ"ד שעות ולז' ימים ולילות קס"ח שעות תחלקם לשלישיים כמלא חמש מאות שלישיים אף על פי שארבע שלישיים יהיו יתירים על ה' מאות דהיינו על הז' ימים מ"מ כיון דלאו יום שלם הוא אלא שעה אחת ושלים של שעה אין ככך כלום ואפשר עוד בשכר שהלכה לקרוא לאמו של משה הוסיפו לה ד' שלישיים והא דנקט רש"י שעה אחת לאו דוקא שעה שלימה שהוא אחד מכ"ד שעות שביום אלא כלו' עת אחת דהיינו שליש שעה וק"ל: חסלת פרשת בהעלותך

פירוש לתורת אלהים

...אונ דר נאך זאל זי אַרַיין גינומֶן ווערין אין ...מַחֲנֶה: (טו) וַתִּסָּגֵר אונ מִרְיָם איז פאר שְׁלָאסִין ...ן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג מִחוּץ פון אוסֶן ווייניג ...ר מַחֲנֶה וְהָעָם אונ דָם פָאלְק הָט ניט גצוגֶן ביז ...איז אַרַיין גנומֶן גוָוארֶן אין דֶר מַחֲנֶה [עיין רש"י]: ...אַחַר אונ דֶר נָאך אז מִרְיָם איז אַרַיין גיקומֶן ...ר מַחֲנֶה נָסְעוּ הָט דָם פאלְק גיצוגֶן פון חֲצֵרוֹת ...אונ זיי הָאבֶן גירוט אין דֶער מִדְבַּר פָּארָן:

ליקוטי יהודא

(טו) וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הֵאָסֵף מִרְיָם. וועגען צְווייי זאכן האבען יודן נים געצוגען פון אָרְט ביז מִרְיָם איז געזינד געוואָרען, איין מאהל וועגן איר כָּבוֹד, עס וועט נים זיין שיין מִרְיָם זָאל גיין אליין אָדער מיט נאך מְצוֹרָעִים אוסער די מַחֲנֶה, צווייטונס די וואסער ווָס איז געגאנגען פון שטיין איז געוועזן וועגן זכות פון מִרְיָם, אזוי לאנג ווי די שְׁכִינָה איז געוועזן אויף מִרְיָם, הָט דר שטיין געגעבן וואסער, אָבער ווען זיא איז געווען מְצוֹרַע אונ אמצורע איז טָמֵא הָט אויף איר נִיט גערוהט די שְׁכִינָה, איז פון שטיין נים געגאנגען וואסער, ווָס וועלן די יודן טאהן אין וועג אָן וואסער, דריבער האבען זייא געמוזט ווארטן אין חֲצֵרוֹת, ביז מִרְיָם איז געזינד געוואָרען:

הפטרת בהעלותך (בזכריה סימן ב')

...שִׂמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ נְאֻם־יְהוָה: וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־ ...יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי

פירוש ע"ט

...נג וְשִׂמְחִי אונ פרייא דיך דיא שְׁטָאט צִיּוֹן כִּי ...ארום איך קום אונ איך וועל רוען צווישען ...זו רעט גאט וְנִלְווּ אונ זיי וועלן זיך בהעפטען פיל פעלקער צו גאט אונ זיי וועלן זיין צו מיר צו

משלי יהודא

רָנִּי וְשִׂמְחִי בַּת צִיּוֹן וגו'. שִׂמְחוֹת זענען דא צווייערלייא, דְהַיְינוּ עס הָט גיטראָפֶן מען הָט אויף אגביר געמאכט

אֵלָיִךְ׃ וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלָםִ׃ הַס
בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֵעוֹר מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ׃ וַיַּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד ל
מַלְאַךְ יְהוָה וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן יִגְעַר יְהוָה
הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבֹּחֵר בִּירוּשָׁלָםִ הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל מֵאֵשׁ׃ וִיהוֹשֻׁעַ הָיָה לָ
בְּגָדִים צוֹאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ׃ וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָס
הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֶעֱבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עֲוֺנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ א

משלי יהודא

אבבול ומען הט גיזאגט) ער הט גיטאן אגרוסן פרברעכונג אונ ער איז גזעסן אין תפיסה געשלאסן מיט קייטן, נאכדעם הט הקב"ה גיהאלפן ער איז גקומען לוז פון תפיסה, הט ער געמאכט אסעודה פאר זיינע גוטע פריינד, ווער עס האט געהערט פון דיא שמחה האט גיזאגט הלואי זאל מיך ניט טרעפן אזו אשמחה, אונ ווען מען הט זיך געזעגינט פאר דעם אוועקגיין פון די סעודה, הט יעדער גאסט אים אונ אלע מענטשין געוואנשין מען זאל אזעלכע שמחות ניט דארפן מאכן, עס וויל קיינער האבן פריער אזו אאומגליק אונ נאכדעם מאכען אשמחה, מען וויל ניט דעם האניק אונ מען וויל ניט דעם בים, נאך אשמחה איז דא, דהיינו איינר הט געוואגן אויף דיא לאטעריע פיל געלט, הט ער גמאכט אשמחה, אגרוסע סעודה פר זיינע גוטע פריינד, נאך דעם עסין מען הט זיך געזעגינט, האבן אלע מענטשן געוואנשין איינר דעם אנדרין זיי זאלען אויך זוכה זיין צוא מאכן אזעלכע שמחות, אונ וועלכר מענטש עס הט געהערט פון די שמחה הט גזאגט הלואי זאל איך זוכה זיין צו מאכן אזו אשמחה, דר נביא קומט זאגן די יודן זיי וועלן זינגען אונ זיין פרייליך, ווייסן מיר ניט וועגין וום וועט זיין דיא שמחה, אויב דיא שמחה וועט זיין וויל זייא זענען פרייא גיווארן פון גלות, וועט זיך קיינר פרייען נאר די יודן אליין, זיי זענן גוועןאין גלות זיי זענן פון אים פריי גווארן, אבער אלע פעלקר וום זענן אין גלות ניט גיוועןוועלן זיך ניט פרייען צוזאמן מיט די יודין, אונ וועלן זיך ניט ווינשן אזו אשמחה צו האבן, דריבר זאגט דר נביא די שמחה וועט ניט זיין וויל מען איז פריי גיווארן פון גלות, דיא שמחה וועט זיין וויל הקב"ה האט געזאגט כי הנני בא ושכנתי בתוכך, איך וועל קומען רוען צווישען אייך, צו די שמחה וועט זיין ונלוו גוים רבים אל ה', פיל פעלקר וועלן קומן זיך בהעפטען צוא הקב"ה, אונ וועלן זיך פרייען מיט דיא יודן צוזאמן, אונ מיר זאלן ניט מיינן אז דאמאלס וועלן די פעלקר זיין ביי הקב"ה גלייך מיט די יודין, דריבר זאגט דר פסוק ושכנתי בתוכך, פון דעסטוועגן מיין רוהונג ומיין בית המקדשו וועט נאר זיין ביי דיר, אין ארין ישראל אונ אין ירושלים וום געהער צום שבט יהודה, וועט זיין מיין רוהונג, נאך אמשל קענען מיר זאגען אויף דעם פסוק כי הנני בא ושכנתי בתוכך, עס הט אמאל גיטראפן אמלך איז גיפארן שפאצירען זומער אין אוואלד, פלוצלונג איז דער הימעל גיווארן פר וואלקינט אונ עס איז גיווארן פינסטר מען הט ניט גיזעהן דעם ריכטיגן וועג צוא פארען, וייט פון דיא קעניגליכע שטאט איז דם גיוועזן, עס איז אראפ אגרוסער רעגן מיט דינערין אונ בליצן דר גאנצר וואלד הט געציטרט אלע חיות זענן דערשראקען גיווארען אונ האבען געברומט זייער שטארק, צו זיין גליק הט מען גזעהן פון וויי[…] איז ליכטיג, איז מען גיפאהרן נאך די ליכטיגקייט, מען איז געקומען צו אדארף דער מלך איז אריינגקומען אין דעם [...] שטיבעלע אונ דארטען גענעכטיגט, אין דער פריה האט אופגעשיינט די זונן איז דר מלך פון דארטען אוועק גיפ[…] אין דר פריה האט דר פאער זיך גערימט פאר אלע דארף מענטשין, ער האט געהאט די נאכט כבוד דר מלך ה[…] אים גינעכטיגט, האבען אלע געלאכט פון אים, איז דען דר מלך גקומען צו דיר וועגן געבן דיר כבוד, פר גו[…] דעם רעגען אונ דיין שטוב איז די ערשטע איז ער אריין צוא דיר, דריבער זאגט דער נביא הקב"ה זאגט כי ה[…] ושכנתי בתוכך, איך וועל קומען צוא דיר נאר וועגען וויל איך וויל וואהנען ביי דיר, אפילו ונלוו גוים רבים [...] פיל פעלקר וועלן זיך בהעפטן צו הקב"ה פון דעסטוועגען וועל איך ניט וואהנען אין איין אנדער ארט נאר ביי איי[…]

פירוש ע"ט

אפאלק זאגט דער נביא זכריה אז דו וועסט […] אז עס וועט אזו זיין וידעת וועסטו וויסן אז […] וום הערשט איבר אלע הערשאפט הט מיך גש[…] נביאות זאגן צו דיר ישראל ונחל אונ גאט […] ארבען דם הויז גיזונד פון יהודה צו זיין חל[…] אדמת הקודש אויף דעם הייליגן לאנד אונ ער […] נאך אום דער ווילן אין ירושלים הס שווייג[…] בשר אלע לייבר פון פר גאט כי ווארום נעור ע[…] זיך דער וועקט ממעון קדשו פון זיין הייליג וו[…] ויראני אונ גאט הט מיר גיוויזן דעם יהושע […] גדול ער איז גשטאנן פר דעם מלאך פון גא[…] דר שטן איז גשטאנן פר זיין רעכטי האנט או[…] אויף אים מקטרג גוועןוואס זיינע זין האבע[…] רעכט גטאן אונ ער הט זיי ניט גיווערט וי[…] הט דר מלאך פון גאט גיזאגט צום שטן יגער […] שרייט אן אין דיר דו שטן אונ ער שרייט וו[…] אמאל אין דיר אן דר גאט וום הט אום דר ו[…] אין ירושלים אז דו זאלסט אויף אים ניט מ[…] זיין ווארום ער איז אצדיק הלא פר ווארדר י[…] כהן גדול איז אבראנד מוצל וואס ער איז […] בשערעמט פון פייער ער איז ניצול גווארן […] אונ יהושע כהן גדול איז גיוועןגיקלייד […] גירעכטע קליידר די עבירה הט ער גיהאט […] ער הט זיינע זין ניט גיווערט ויעמד אונ ע[…] גישטאנען פר דעם מלאך ויען האט דער […] גיענטפערט צו די מלאכים וום זענען גישט[…] פר אים צו באדינן אים טוט אפ די איין גיר[…] קליידר פון אים לאזין זיינע זין תשובה טאן […] גאט אים מוחל זיין אונ דר מלאך הט גזאגט […] יהושע כהן גדול ראה זעה איך האב גימאכט […] פארן פון דיר דיינע זינד אז דיינע זין וועלן ת[…] טאן וועט מען דיר מוחל זיין דיינע זינד או[…] האב דיך אן גיקלייד ווייסע אונ שיינע קל[…] כלומר זכיות ואמר אונ איך זכריה האב ג[…]

לצות: ואמר ישימו צניף טהור על־ראשו וישימו הצניף הטהור על־ראשו
בשהו בגדים ומלאך יהוה עמד: ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: כה־אמר יהוה
אות אם־בדרכי תלך ואם את־משמרתי תשמר וגם־אתה תדין את־ביתי וגם
מר את־חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה: שמע־נא יהושע | הכהן
ול אתה ורעיך הישבים לפניך כי־אנשי מופת המה כי־הנני מביא את־עבדי
ח: כי | הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על־אבן אחת שבעה עינים הנני
תח פתחה נאם יהוה צבאות ומשתי את־עון הארץ־ההיא ביום אחד: ביום ההוא
ם יהוה צבאות תקראו איש לרעהו אל־תחת גפן ואל־תחת תאנה: וישב המלאך
בר בי ויעירני כאיש אשר־יעור משנתו: ויאמר אלי מה אתה ראה ויאמר ראיתי
ה מנורת זהב כלה וגלה על־ראשה ושבעה נרתיה עליה שבעה ושבעה מוצקות
ות אשר על־ראשה: ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על־שמאלה:
ען ואמר אל־המלאך הדבר בי לאמר מה אלה אדני: ויען המלאך הדבר בי ויאמר
הלא ידעת מה־המה אלה ואמר לא אדני: ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר־

פירוש ע״ט ס״ואמר קרי

מען זאל אים אן טאן אריינע הוב אויף זיין
כלומר איך האב גאט געבעטען ער זאל זיך
אים דר בארעמען וישימו הט מען אים אן גטאן
ינע הוב אויף זיין קאפ אונ מען האט אים אן
לייד מיט קליידר אונ דר מלאך פון גאט איז
טאנן דר מלאך פון גאט האט גיזאגט צו יהושע
אמר אזו הט גיזאגט גאט וואס הע־שט איבער
העררשאפט אם בדרכי אז דו וועסט גיין אין
וועג אונ אז דו וועסט היטן מיין היטונג וגם
איך וועל דיר טאן וואס ווייטער שטייט אתה
דו וועסט משפטן אונ וועסט ריכטן אונ וועסט
איין עלצטר איבר מיין הויז דאס בית המקדש
אונ איך וועל דיר געבען מהלכים גייענדיגע
שען די שטייענדיגע בשעת תחיית המתים
סטו אויך לעבעדיג ווערין אונ וועסט גיין
שען די מלאכים זאגט דר נביא זכריה ווייטר
גאטס וועגן שמע הער צו דו יהושע כהן גדול
דיינע גזעלן חנניה מישאל ועזריה וואס זייא
פר דיר כי ווארום אנשי לייט מופת וואונדער
זיי כי הנני איך וועל ברענגן צו מיין קנעכט
בל צמח אשפראצונג איך וועל אים מאכען
ראצן אגדולה אונ איך וועל אים געבען חן ביי
ם מלך אין די אויגן אז דר מלך וועט טאן זיין
ער אין דעם עסק פון בנין כי ווארום דעם
יין וואס איך האב גיגעבען פר יהושע כלומר
ם גרונט וואס איר הט גילייגט אונ איר הט אן
ובען בויען דעם בית המקדש אין די טעג פון
ש המלך אונ דורך כורש מיט זיינע שרים איז
ל גיווארן דר בנין אונ דר יסוד איז אין אייערע
ן גרעכינט גוועען פר ניט זאג איך אייך על אבן
דארט ווי עס ליגט איין שטיין וועט איר זעהן
ש אייערי אויגן זיבן שטיינר הנני איך וועל אויף

בינדן איר קנופ איך וועל פאר שטערין דיא עצה
פון אייערי פיינט מען זאל מבטל זיין דם בנין פון
דעם ביהמ״ק ומשתי אונ איך וועל אפ טאן די זינד
פון דעם לאנד אין איין טאג ביום ההוא אין דעם
זעלביגען טאג וועל איך געבען אייך אברכה אין
אייערי פירות דם רעט גאט תקראו איר וועט רופן
אמאן צו זיין גיזעלן ער זאל קומען צו אונטר זיין
ווייך שטאק צו טרינקען אונ צו אונטער זיין פייגען
בום צו עסן וישב אונ דר מלאך וואס הט גירעט מיט
מיר הט ווידר גיקערט ויעירני אונ ער הט מיך דר
וועקט אזו ווי איין מענטש וואס ער וועקט זיך אויף
פון זיין שלאף ויאמר אלי אונ ער הט גזאגט צו מיר
וואס זעהסטו האב איך גיזאגט ראיתי איך זעה
אמנורה וואס זי איז גאר פון גאלד אונ פון אויבען
איז אבעקין אונ זיבן רערליך איז אין איר אונ צו
איטליכן הערל איז פר האנדין זיבן ריגעלך וואס
פון דעם בעקין איז גירונען דם אייל דורך די ריגעלך
צו איטליכן באזונדר ושנים זיתים אונ צווייא ביימער
וואס די פרוכט אייל בירטען וואקסין דרויף זעגען
גשטאנען נעבען דר מנורה איין אייל בירט פון דער
רעכטער זייט פון דעם בעקין אונ אויך אויף דער
לינקע זייט פון דעם בעקין: ואען אונ איך האב
גיזאגט צו דעם מלאך וואס הט צו מיר גירעט לאמר
צו זאגן וואס בטייט דם מיין האר: ויען הט געענפערט
דר מלאך וואס ער הט מיט מיר גירעט אונ ער
הט צו מיר גזאגט הלא ווייסטו דען ניט וואס דאס
בטייט האב איך גזאגט איך ווייס ניט מיין האר:
ויען הט דר מלאך גיענטפערט אונ הט צו מיר אזו
גיזאגט זה דבר יי דאס איז די רייד פון גאט אל צו
זרובבל דם איז צו דיר אסימן אז דו זאלסט מבטיח
זיין צו זרובבל אונ אזו צו זאגן לא בחיל ניט מיט מיא
אונ ניט מיט כח כי נאר איך וועל געבען מיין רוח

יְהוָֹה אֶל־זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָֹה צְבָאוֹת: מִי־אַ
הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשֻׁאוֹת חֵן חֵן לָהּ

פירוש ע"ט

אוֹף דְרַיְוֶושׁ אוּנ עֶר וֶועט אַייךְ שַׁאפֶן אַז אִיר זָאלְט בּוֹעֶן דֶעם בֵּית הַמִקְדָשׁ אוּנ אַלֶע הוֹצָאוֹת וָואס מֶען וֶועט דַארְפֶן דֶר צוּ וֶועט עֶר גֶעבֶּן פוּן זַיין גֶעלְט אוּנ אִיר וֶועט נִיט בַּאדַארְפֶן צוּ קֵיין שׁוּם אַנְדֶערֶן מֶענְטְשִׁינְס הִילְף דָס הָט גָאט גְזָאגְט: מִי אַתָּה וֶוער בִּיסְטוּ דוּ גְרוֹסֶר בַּארְג דוּא וֶועסְט דָאךְ זַיין פַאר זְרוּבָּבֶל צוּא אַיין גְלַייכֶען פְלַאץ וְהוֹצִיא אוּנ עֶר וֶועט אַרוֹס צִיהֶן הָאֶבֶן דֶעם שְׁטֵיין דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם בְּלַייעֶר וָואס דִיא מֵייסְטֶערְס מֶעסְטֶען דֶער מִיט בְּשַׁעַת בִּנְיָן הָרֹאשָׁה דֶער עֶלְצְטֶער כְּל דֶער זְרוּבָּבֶל וֶועט זַיין דֶר עֶלְצְטֶער מֵייסְטֶער אַ אַלֶע מֵייסְטֶערְס אוּנ דֶר בֵּית הַמִקְדָשׁ וֶועט גֶב וֶוערֶען אַזוֹ וִוי עֶר וֶועט הֵייסֶען אוּנ עֶס וֶועט זַייעֶר אַשֵׁיינֶער בִּנְיָן תְּשׁוּאוֹת חֵן חֵן לָהּ אַבְּרוּמוּנְג חֵן וֶועט זַיין צוּ דֶעם בְּלַייעֶר שְׁטֵיין אִיטְלִיכֶער לוֹבֶּן דֶעם בִּנְיָן אוּנ וֶועט זָאגֶען וָואס פַר אַשֵׁיי בִּנְיָן דָאס אִיז וָואס דוּרךְ דֶעם בְּלַייעֶר שְׁטֵיין גִיבּוֹיעֶט גִיוָוארֶען:

מנין המצות כפ' שלח יש כה ג' מלות כ' עשין ולאו א'.

[שפה] (עשה קנג) להפריש חלה מכל עיסה וליתנה לכהן שנא' ראשית עריסותיכם חלה וגו' תתנו לה' תרומה:
[שפו] (עשה קנד) להטיל ציצית בבגד שיש לו ארבע כנפות או יותר שנאמר ועשו להם ציצית וגו':
[שפז] (לאו רלג) שלא לתור אחר מחשבות הרעות שהלב מחשב הפך מה שהתורה מחייבת: ולא אחרי ראות העין ש
והומר תאות גשמיות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם:

במדבר יג שלח

יג א וַיְדַבֵּר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת־

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מ
לְמֵימָר: ב שְׁלַח
גֻּבְרִין וִיאַלְּלוּן יָת אַ
תו"א שלח לך אנשים כשה לך:

רשב"ם

(ב) שלח לך. כל נשיא בהם. עיקר פשוטו כך כל אלה שנים עשר אנשים תקח מאותם שבישראל שנשא אותם לבם ללכת שתכוין את העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ. ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר ולפי שהאנשים גבורים שאינם יראים ורך לבב ראוים ללכת בארץ נכריה וגם להתחזק ולקחת מפרי הארץ לכך הוצרך להכריז ולא נקבם הקב"ה בשמות כשם שעשה לנשיאים שמנו את ישראל ובנשיאים שהנחיל את ישראל את הארץ באלה מסעי. שאותם היו נקובי שמות: כ בהם. המעם שתחת כל מוכיח פירושו. כל אלה הי"ב הנה יהיה נשיא באותם ומתנדבים ללכת. כמו כל שתה תחת רגלין:

בעל הטורים

(ב) שלח לך. סמך מרגלים למרים כשביל לשון הרע שספרו לך אנשים. סופי תיבות חכם שיהיו חכמים ול שלח לך רמז למנין של"ח שנים ישתלחו וילאו בגלות שבג' ושל"ח שנים חרב הבית וכן שלח מעל פני וילאו (ירמיה טו

בית יהודא

(ב) וּשְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים). פְרֶעגְט רש"י (לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת מְרַגְּלִים לְפָרָשַׁת מִרְיָם) פַר וָואס שְׁטֵייט דִי פָּרָשָׁה פוּן דִיא מְרַגְּלִים נֶעבֶּן פָּרָשָׁה פוּן מִרְיָם, עֶנְטְפֶערְט רש"י (לְפִי שֶׁלָּקְתָה עַל עִסְקֵי דִבָּה שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ) וַוייל מִרְיָם אִיז גֶעשְׁלָאגֶען גֶעוָוארֶען וֶועגֶען לָשׁוֹן הָרַע וָואס זִיא הָט גֶערֶעט אוֹיף אִיר בְּרוּדֶער (וּרְשָׁעִים הַלָּלוּ רָאוּ) אוּנ דִי רְשָׁעִים וִדיא מְרַגְּלִים הָאבֶּן דָס גֶעזֶעהֶן (וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר) אוּנ זַייא הָאבֶּן נִיט מוֹרָא גֶעהַאט אַז זַיי וֶועלֶען אוֹיךְ גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען אַז זַייא רֵייךֶן לָשׁוֹן הָרַע אוֹיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: וּשְׁלַח לְךָ). זָאגְט רש"י הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (לְדַעְתְּךָ) צוּ דַיין (אֲנִי אֵינִי מְצַוְּךָ) אִיךְ זָאג דִיר נִיט דוּ זָאלְסְט שִׁיקֶען מְרַגְּלִים (אִם תִּרְצֶה שְׁלַח) אוֹיב דוּא ווִילְסְט שִׁיק (לְפִי שֶׁבָּאוּ וְאָמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ) וַוייל יוּדִין זֶענֶען גֶעקוּמֶען צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָאבֶּן גֶעזָאגְט מִיר ווִילֶען שִׁיקֶען מֶענְטְשֶׁן אוי

רש"י

(ב) שלח לך אנשים. (במדבר רבה) למה נסמ פרשת מרגלים לפ' מרים לפי שלקתה על דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מ שלח לך. (במדבר רבה סוטה לו) לדעתך ב אני איני לך אם תרצה שלח לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א) כ

שפתי חכמים

א הכי מקשה רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפ' מרים לכד דהוי' לו לסמוך גם כן לפרשת קרח והיה לו להקדים מחלוקת קרח ואח"כ מרים ואח"כ מרגלים שהרי מחלוקת של קרח בחצרות היה אבל ענין מרגלים בפארן היה. ומתרץ לפי שלקתה כו' ומ"ה כתב הפרשיות שלא על הסדר כדי לדרוש זה ואם היה כותב על הסדר אע"פ שהיה מקדים מרגלים למרים לא היה יכול לדרוש זה דלמא כסדר הם נכתבים הרא"ם. (נח"י) כבר כתבתי כ"פ שאין הרב כותב טעם על הסמיכה אלא אם כן יש בכתוב איזה יתור או שנוי ל' וכיוצא בזה שהכתוב מקפיד על הסמיכה אף בכאן מה שכתב וישלח אותם משה ממדבר פארן הוא מיותר דהא לעיל מזה כתיב ויחנו במדבר פארן ופשיטא דמשם נשתלחו אלא ודאי שהכתוב הודיע לנו מקום ה לו"ל שאע"פ שמחצרות נסעו ובאו למדבר פארן וה"ל נקחה ואפ"ה חטאו ושלא כפי' הרא"ם: ב דק"ל הלא גלוי וידוע לפ שעתידים לחטוא ע"י שליחות זה א"כ למה צוה להם השם ית' מרגלים לפניהם שעל ידם יבא פורעניות להם שלא יבאו לא"י כ במדבר ועל זה פי' אני איני מצוה לך והרא"ם פירש מומלת שלח ולא ממלת לך דכיון דכתיב ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה לפנינו וגו' ובודאי נמלך משה בהקב"ה ובאתה התשובה שלח ובהכ כתיבת רשות ולא ציווי כיון שהוא תשובת שאלה מורה הוא על נתינ ולא ציווי ומלת לך ל"ל או דרך הנ' כך הוא כמו הגשם חלף הלך

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶען: (ב) שְׁלַח לְךָ שִׁיק פוּן דַיין דֵעה וֶועגֶען אֲנָשִׁים קֶעסְטְלִיכֶע מַאנֶען וְיָתוּרוּ זַייא זָאלֶען אוּם שְׁפֶּעהֶן דָאס לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר

אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה
אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם׃
ג וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן
עַל־פִּי יְהוָה כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה׃ ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם
לְמַטֵּה רְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בֶּן־זַכּוּר׃
ה לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן שָׁפָט בֶּן־חוֹרִי׃
ו לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה׃
ז לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר יִגְאָל בֶּן־יוֹסֵף׃
ח לְמַטֵּה אֶפְרָיִם הוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן׃

אונקלוס

ן דִי אֲנָא יָהֵב לִבְנֵי
ל גַּבְרָא חַד גַּבְרָא
שִׁבְטָא דַאֲבָהָתוֹהִי
חוֹן כֹּל רַבָּא דִבְהוֹן׃
שְׁלַח יָתְהוֹן מֹשֶׁה
בְרָא דְפָארָן עַל
מְרָא דַייָ כֻּלְהוֹן
ן רֵישֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ד וְאִלֵּין שְׁמָהָתְהוֹן
טָא דִרְאוּבֵן שַׁמּוּעַ
זַכּוּר׃ ה לְשִׁבְטָא
עוֹן שָׁפָט בַּר חוֹרִי׃
בְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב
יְפֻנֶּה׃ ז לְשִׁבְטָא
שכָר יִגְאָל בַּר יוֹסֵף׃
בְטָא דְאֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ

בן יפנה סס קה׃

בעל הטורים

ה אותם משה. ס"ת חנה שאמר גסו חמה לעיר שלעולם יכנס אדם : וילא בכי טוב : ראשי בני ישראל

רש"י

לפינו כמה שנאמר (שם) ותקרבון אלי כלכם וגו' נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנא' ג) אעלה אתכם מעני מצרים וגו' הייהם שאני נותן מקום לטעות ג בדברי המרגלים למען לא יירשוה : לפי ה'. ברשותו ד שלא עכב על ידו : כלם אנשים. שים שבמקרא ל' חשיבות ה ואותה שעה כשרים היו :

בית יהודא

די לאנד כנען (כמה שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק משה הט געזאגט צו די יודין (ותקרבון אלי כלכם) איר אלע האבן געגענגט צו מיר אונ איר הט געזאגט איר ווילט שיקען מענטשן אויסזעהן די לאנד כנען (ומשה נמלך בשכינה) אונ משה הט געפרעגט ביי הקב"ה אויב ער זאל שיקען אדער ניין (אמר) הט הקב"ה געזאגט (אני אמרתי להם שהיא טובה) איך האב געזאגט צו די יודין דיא לאנד איז אגוטע ר) וויא עס שטייט אין פסוק הקב"ה הט געזאגט צו משה ער זאל זאגען צו דיא יודין (אעלה אתכם מעני מצרים) ועל אייך אויפברייגען פון מצרים וואס איר ווערט דארט געפייניגט אונ איך וועל אייך ברייגען אין אלאנד אברייטע ווס אין איר רינט מילך אונ האניק, אונ זיי גלייבען ניט (חייהם) איך שווער ביי זייער לעבען (שאני הם מקום לטעות בדברי המרגלים) איך וועל זיי געבען אארט זיי זאלן האבן אטעות אין די רייד פון דיא מרגלים לא יירשוה) זיי זאלן די לאנד ניט ירשנן : (ג) ועל פי ה'. מיינט מען (ברשותו) מיט זיין ערלויבנים (שלא עכב על ידו) ה הט ניט פארהאלטן זיי זאלען ניט גיין : וכלם אנשים). זאגט רש"י (כל אנשים שבמקרא) ווא עס שטייט אין פסוק ארט „אנשים" (לשון חשיבות) מיינט מען גרויסע־לייט (ואותה שעה כשרים היו) ווייל דיא צייט ווען משה האט זייא

דעת זקנים מבעלי התוספות

יש אחד וגו'. אך משבט לוי לא הושלח מרגל לפי שלא

שפתי חכמים

לדרוש כשראה הקב"ה את המרגלים שעתידין לחטוא קרא אותן לשמו של נושה שלח לך וגו' וכשראה הקב"ה את הזקנים שמעשיהם כשרים

ותן לשמו שנאמר אספה לי ע' איש רא"ם : ג וכדאמרינן הבא ליטמא פותחין לו. (כח"י) אין הפי' שישראל יטעו בכוונת דברי ס אלא שהמרגלים יטעו והיינו ארץ אוכלת יושביה שטעו המרגלים וכמו שפירש הרב שם : ד פי' ולא בגזירתו של השם שזה רק לרצונם . ואין לפרש דעל פי ה' אאותם קאי כלומר שהשלוחים היו על פי ה' אף ע"פ שהשליחות לא היה ע"פ ה' שהרי לא הוזכרה כלל עדיין ואם כן היאך יאמר וישלח אותם שהכנוי מורה על הנזכרים לעיל ואדרבה בהליכתן היה לו לומר ע"פ ה' אלא קאי אשתם אנשים שהוזכרו שהיה ברצונם : ה פי' כל שתם אנשים ל' חשיבות הוא וכשיבאו במקום תואר כמו הכא וכמו והזקת

פירוש לתורת אלהים

טוא געבען צוא די קינדער ישראל [עיין רש"י] צו איטליכן שבט זאלט איר שיקן איין מאן יא אלע הערן צוווישן זיי : (ג) וישלח אותם משה משה זיי גישיקט פון דער מדבר פארן על פי יי' גאטס גיבאט דם הייסט ער האט אים ניט רט כלם אלע זענן גיוועזן אנשים זיי זענן גוועזן ים חשובים ראשי זיי זענן גיוועזן דיא עלצטע פון די יודען זיי זענען נאך אין דער צייט צדיקים גיוועזן : (ד) ואלה שמותם אונ דס זענן זייערע נעמן למטה ראובן צו שבט ראובן איז גיוועזן שמוע דר זוהן פון זכור : (ה) למטה שמעון צו שבט שמעון איז גיוועזן שפט דער זון פון חורי : (ו) למטה יהודה צו שבט יהודה איז גיוועזן כלב דער זון פון יפונה : (ח) למטה אפרים צו שבט אפרים איז גיוועזן הושע

ט לְמַטֵּה בִנְיָמִן פַּלְטִי בֶּן־רָפוּא׃
י לְמַטֵּה זְבוּלֻן גַּדִּיאֵל בֶּן־סוֹדִי׃
יא לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶּן־
סוּסִי׃ יב לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גְּמַלִּי׃
יג לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר בֶּן־מִיכָאֵל׃
יד לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחְבִּי בֶּן־וָפְסִי׃
טו לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן־מָכִי׃ טז אֵלֶּה
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה
לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
לְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ׃ יז וַיִּשְׁלַח
אֹתָם מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן

אונקלוס

בַּר נוּן׃ ט לְשִׁבְ
דְבִנְיָמִין פַּלְטִי בַּר רָפ
י לְשִׁבְטָא דִזְבוּלֻן גַּדִ
בַּר סוֹדִי׃ יא לְשִׁבְ
דְיוֹסֵף לְשִׁבְטָא דִמְנַ
גַּדִי בַּר סוּסִי׃ יב לְשִׁבְ
דְדָן עַמִיאֵל בַּר גְּמַ
יג לְשִׁבְטָא דְאָשֵׁר סְ
בַּר מִיכָאֵל׃ יד לְשִׁבְ
דְנַפְתָּלִי נַחְבִּי בַּר וָפְ
טו לְשִׁבְטָא דְגָד גְּא
בַּר מָכִי׃ טז אִלֵּין שְׁ
גֻבְרַיָּא דִי שְׁלַח מ
לְאַלָּלָא יָת אַרְעָא וּ
מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בַּר
יְהוֹשֻׁעַ׃ יז וּשְׁלַח יָ
מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יָת אַ

תו"א סתור בן מיכאל שם לד׃ נתבי
שם׃ ויקרא משה להושע בן נון
שם סנהדרין קז׃

רשב"ם

(טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע. כמו כך פירושו הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא כן בבית אביו הוא אותו שקרא משה [יהושע] כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו שכך היה מנהגם כמו ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח וכמו שאמר נבוכדנצר ועד אחרי על קדמי דניאל די שמיה בלטשצר כשם אלהי׃

בעל הטורים

המטה. המטה עולה נ' מלמד שהיו שרי נו"ן׃ (י) סודי. ב' בן סודי תעבוני כל מתי סודי המרגלים שהיו מתי סודי ששלחו לתור הארץ ולגלות על סודותיה תעבוני שהוליאו דבה וגרמו לי בכיה לדורות׃ (טז) אלה שמות האנשים. בגימ' שמותיהם מכו

בית יהודא

גֶעשִׁיקְט זֶענֶן זַיי גְוֶוען פְרוּמֶע מֶענְטְשֶׁן׃ (טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ וגו'׃ פַאר וָוס הָט מֹשֶׁה גֶערוּפֶן צוּ הוֹשֵׁעַ, יְהוֹשֻׁעַ, זָאגְט רש"י (הִתְפַּלֵּל עָלָיו) מֹשֶׁה הָט גֶעבֶּעטֶן פוּן זַיינֶעטְוֶועגֶען, אוּנ עֶר הָאט גֶעזָאגְט צוּ אִים (יָהּ יוֹשִׁיעֲךָ מֵעֲצַ מְ
הקב"ה זָאל דִיר הֶעלְפֶן דוּ זָאלְסְט נִיט זַיין מִיט דִי עֲצָה פוּן דִי מְרַגְּלִים, יְהוֹשֻׁעַ, וֶועט זַיין צְוַויי וֶוערְטֶער "יָהּ ה

רש"י

(טז) ויקרא משה להושע וגו'. התפלל עליו יה יו

שפתי חכמים

והיית לאיש אבל כשלא יהיו במקום תואר כמו ויאמרו האנשים ואת האנשים אשר פתח הבית שלח לך אנשים כולם ל' אנשים ממש הם

דעת זקנים מבעלי התוספות

היה להם חלק בארץ׃ (יא) למטה יוסף למטה מנשה. שקליה יוסף למטרפסיה לפי שהוציא דבה ולכך הוזכר כ מטה מנשה שהיה ממוציאי הדבה ולא על מטה אפרים הוציא ובכל מקומות הוא נזכר על מטה אפרים׃ (טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע. מדרש תנחומא מה ראה לקרותו י אלא ראה כלב שנטל שכרו בארץ שנאמר ויבא עד חברון וכתיב במקום אחר ויתנו לכלב את חברון ויהושע נטל חלק אנשים של מרגלים ולכך הוסיף יו"ד בשמו שעולה עשרה. ולפי שקראה תגר כשנתחלקה משמה של שרי ופרע לה בכאן. שנתחלקה ה"א בשם שרה וה"א בשם אברהם. ובפ' ואלו נאמרין מסיק שאמר לו משה יה יושיעך מעצת מרגלים

ליקוטים על התורה

(טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ. מֹשֶׁה הָט גֶערוּפֶן צוּא הוֹשֵׁעַ, יְהוֹשֻׁעַ, זַיין נָאמֶען זָאל זִיךְ אָנְהֵייבֶּען מִיט דִי עֶרְשְׁטֶע דְרַיי אוֹתִיּוֹת פוּן דֶעם נָאמֶען פוּן הקב"ה, אוּנ וַוייל דִי מְרַגְּלִים הָאבֶּען בֶּעשְׁרָאקֶן דִי יוּדֶען מִיט עֲמָלֵק וָוס עֶר זִיצְט אִין אָנְהֵייבּ אַרַיין קוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּא מֹשֶׁה עֶר זָאל זָאגֶן אִין דִי אוֹעֶרֶן פוּן יְהוֹשֻׁעַ (אִין דֶערְשְׁטִילוֹ) כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַה' בַּעֲמָלֵק, אַז הקב"ה וֶועט מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט עֲמָלֵק, דְרִיבֶּער הָט מֹשֶׁה גֶערוּפֶען צוּ הוֹשֵׁעַ, יְהוֹשֻׁעַ, אַז יְהוֹשֻׁעַ וֶועט גֶעדֵיינְקֶען דֶעם בַּייעֶם נָאמֶען וָואס זַיין רֶבִּי מֹשֶׁה הָט אִים גֶערוּפֶן וֶועט עֶר גֶעדֵיינְקֶען דֶעם וָוארְט יָהּ, אוּנ וֶועט גֶעדֵיינְקֶען וָוס הקב"ה הָט גֶעזָאגְט נָאךְ דֶעם וָוארְט "יָהּ" מִלְחָמָה לַה' בַּעֲמָלֵק, הקב"ה אַלֵיין וֶועט הַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט עֲמָלֵק, וֶועט דָאךְ יְהוֹשֻׁעַ נִיט קֶענֶען זַיין אִין דִיא עֲצָה פוּן דִי מְרַגְּלִים צוּ מַאכֶן אַמוֹרָא אוֹיף דִי יוּדֶען מִיט עֲמָלֵק, יוֹ
נִייס דָאךְ אַז מֶען דַארְף נִיט מוֹרָא הָאבְּען פַאר עֲמָלֵק, וָוארוּם הקב"ה אַלֵיין וֶועט מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט עֲמָלֵק׃

פירוש לתורת אלהים

בִּן נוּן׃ (ט) לְמַטֵּה בִנְיָמִן צוּ שֵׁבֶט בִּנְיָמִן אִיז גִי
פַּלְטִי בֶּן רָפוּא וגו'׃ (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת דָס זֶענֶען
נֶעמֶן פוּן דִי מַאנֶן אֲשֶׁר וָוס מֹשֶׁה הָט גִישִׁיקְט
אוּם צוּ שְׁפֶּעהֶן דָאס לַאנְד וַיִּקְרָא אוּנ מֹשֶׁה הָ
גִירוּפֶן צוּ הוֹשֵׁעַ דֶעם זוּן פוּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ [עיין ר
(יז) וַיִּשְׁלַח אוֹתָם כ' שֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט זֵיי גִשִׁיקְט
צוּ שְׁפֶּעהֶן דָס לַאנְד כְּנַעַן אוּנ הָט צוּ זֵיי אַזוֹ גְזָ
עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב גֵייט אוֹיף אִין דָרוֹם זַייט וַעֲלִיתֶם אֶת
אוּנ אִיר זָאלְט אַרוּף גֵיין אוֹיף דֶעם בַּארְג [עיין ה

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר: יח וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מַה־הִוא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֶחָזָק הוּא הֲרָפֶה הַמְעַט הוּא אִם־רָב: יט וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הֲטוֹבָה הִוא אִם־רָעָה וּמָה הֶעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יוֹשֵׁב בָּהֵנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים: כ וּמָה

וַאֲמַר לְהוֹן סְקוּ
בְּדָרוֹמָא וְתִסְקוּן
א: יח וְתֶחֱזוּן יָת
מָא הִיא וְיָת עַמָּא
עֲלַהּ הַתַּקִּיף הוּא
יש הַזְּעֵר הוּא אִם
יט וּמָא אַרְעָא דִּי
יָתֵב בַּהּ הֲטָבָא
אִם בִּישָׁא וּמָא
דִּי הוּא יָתֵב בְּהֵן
חִין אִם בִּכְרַכִּין:
אַרְעָא הַעֲתִירָא

בעל הטורים
ר. כגימ' תורה שתעמוד להם

רשב"ם
ם את הארץ מה היא. אם היא בתחלתה ארץ יערים או חלקה או ת ולחה כי לפי מה שתראו את הארץ תכינו לו כלי מלחמה לסתת ולהכין הליכת חיילותיכם כי בטוחים היו שה' יתן להם את ארץ א בלא טורח כי אם בענין ערכי המלחמה: החזק הוא. כל זה להודיע באיזה ענין יערכו אתם מלחמה: (יט) ומה הארץ אשר הוא יושב בה. ומה הארץ אשר אמרנו למעלה מדבר בארץ שהיא בתחלת המלכות שאין שם יושב ועתה מדבר בארץ אשר הם יושבים בה: הטובה היא אם רעה. אם מלאה תבואות הרבה וימצאו בה כל טוב למלחמותם ולא יצטרכו להקדים להם צדה כל

רש"י
מרגלים (במ"ר): (יז) עלו זה בנגב. הוא היה כל ארץ ישראל ז שכן דרך התגרים מראין את תהלה ואח"כ מראין את השבח: (יח) את הארץ א. (במ"ר) יש ארץ ח מגדלת גבורים ויש ארץ חלשים ט יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת י אוכלוסין: הוא הרפה. (במ"ר) סימן מסר להם כ אם בפרזים זקים הם שסומכין על גבורתם ואם בערים בצורות ין חלשים הם: (יט) הבמחנים. תרגומו הכפלהין זחין ופתוחין מאין חומה: הטובה היא. במעינות

בית יהודא
גָאט זָאל הֶעלְפֶן: (יז) וַעֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב]. אִיר זָאלְט אוֹיפְגֵיין אִין דָרוֹם זַייט, זָאגְט רש"י (הוּא הָיָה הַפְּסוֹלֶת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דִי שְׁטִיק לַאנְד וָוס אִין דָרוֹם זַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גְוֶועזְן דִי עֶרְגְסְטֶע פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַתַּגָּרִים) וָוארוּם אַזוֹ אִיז דֶר פִירוּנְג פוּן סוֹחֲרִים (מַרְאִין אֶת הַפְּסוֹלֶת תְּחִלָּה) פְרִיעֶר ווייזֶען זֵייא דִי עֶרְגֶערֶע סְחוֹרָה (וְאַחַר כָּךְ מַרְאִין אֶת הַשֶּׁבַח) נָאכְדֶעם ווייזֶען זֵיי דִיא בֶּעסֶערֶע סְחוֹרָה: (יח) וְאֶת הָאָרֶץ מַה הִיא]. וִויא אִיז דִי לַאנְד (יֵשׁ אֶרֶץ מְגַדֶּלֶת גִּבּוֹרִים) עֶס אִיז דָא אַלַאנְד דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס וֶוערֶן אִין אִיר גֶעבָּארֶען זֶענֶען שְׁטַארְקֶע מֶענְטְשֶׁן (וְיֵשׁ אֶרֶץ מְגַדֶּלֶת חַלָּשִׁים) אוּנ עֶס אִיז

...נְד דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס וֶוערֶען אִין אִיר גֶעבָּארֶען זֶענֶען שְׁוַואכֶע מֶענְטְשֶׁען (יֵשׁ מְגַדֶּלֶת אוּכְלוּסִין) עֶס אִיז דָא אַלַאנְד אִיר זֶענֶען דָא פִיל מֶענְטְשֶׁען, עֶס וֶוערֶען אִין אִיר גֶעבָּארֶען פִיל מֶענְטְשֶׁן אוּנ זֵיי לֶעבֶּען לַאנְג (וְיֵשׁ מְמַעֶטֶת אוּנ עֶס אִיז דָא אַלַאנְד וָוס אִין אִיר זֶענֶען דָא וֶוייניג מֶענְטְשֶׁן, עֶס וֶוערֶען אִין אִיר גֶעבָּארֶען וֶוייניג מֶענְטְשֶׁן לֶעבֶּען נִיט לַאנְג: וְהֶחָזָק הוּא הֲרָפֶה]. זָאגְט רש"י (סִימָן מָסַר לָהֶם) מֹשֶׁה הָט זֵייא גֶעגֶעבֶּן אַצֵייכֶן (אִם בִּפְרָזִים אוֹיבּ זֵיי ווֹאנֶן אִין אָפֶענֶע שְׁטֶעט (חֲזָקִים הֵם) זֶענֶען זֵייא שְׁטַארְקֶע מֶענְטְשֶׁען (שֶׁסּוֹמְכִין עַל גְּבוּרָתָם) וַוייל זֵייא ...ן זִיךְ אוֹיף זֵייעֶר שְׁטַארְקַייט, הָאבֶּען זֵיי נִיט מוֹרָא צוּ ווֹאנֶען אִין אָפֶענֶע שְׁטֶעט (וְאִם בְּעָרִים בְּצוּרוֹת הֵם יוֹשְׁבִים) ...ב זֵיי ווֹאהְנֶען אִין פֶעסְטוּנְגֶען וּשְׁטֶעט וָואס הָאבֶּן אַרוּם אַמָאהֶערו (חַלָּשִׁים הֵם) זֶענֶען זֵיי שְׁוַואכֶע מֶענְטְשֶׁען: ...מַחֲנִים]. (תַּרְגּוּמוֹ) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (הַבִּפְצָחִין) אָפֶענֶע (כְּרַכִּין פְּצוּחִין וּפְתוּחִין מֵאֵין חוֹמָה) מֶען מֵיינְט שְׁטֶעט ...ן אָפֶען אוּנ הָאבֶּען נִיט אַמוֹיעֶר אַרוּם שְׁטָאט: הֲטוֹבָה הִיא]. מֵיינְט מֶען (בְּמַעְיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת טוֹבִים וּבְרִיאִים)

שפתי חכמים
ים רא"ם: ו ויהיה פי' ויקרא ל' תפלה כמו ויקרא שם אברם ...ויהיה למ"ד להופע במקום על והוכרחו לדרום כן דאם לא ...עם לקריאת השם הכא: ז שהרי מצרים בדרומה של ארץ הולך נגש לא"י הולך לצפון העולם. אלא ע"כ צ"ל בנגב זה ...שם חברון שהקלוהו לקברי מתים והוא הפחות שבמקומות הארץ. רא"ם: ח דק"ל למה הקדים משה וכתב את הארץ מה היא היה לו להקדים אנשי הארץ שזה הוא העיקר לכן פירש את הארץ את טבע הארץ כי יש ארץ וכו' וזהו העיקר: ט ר"ל לכך כתיב החזק הוא הרפה: י לכך כתיב המעט הוא אם רב: כ דאל"כ מנא ידעו אם גבורים הם או לא. ולכך כתב בפסוק הבמחנים או במבצרים שהוא

פירוש לתורת אלהים
...איתם אוּנ אִיר זָאלְט זֶעהְן וָוס פַר אַלַאנְד דָם ...ת הָעָם אוּנ דָם פָאלְק וָוס זִיצְט אִין דֶעם לַאנְד ...איר אוֹיךְ זֶעהְן הֶחָזָק הוּא אוֹב עֶר אִיז שְׁטַארְק ...אוּנ אוֹב עֶר אִיז שְׁלַאף הַמְעַט הוּא אוֹב עֶר אִיז ...אִם רָב אוּנ אוֹב עֶר אִיז פִיל: (יט) וּמָה הָאָרֶץ ...ם אִיז דָם לַאנְד אֲשֶׁר וָוס עֶר זִיצְט אִין אִיר ...הִיא אוֹב עֶס אִיז גוּט אוֹב עֶס אִיז דְרִינֶען פַר ...גוּטֶע קְנוֹאלֶן פוּן וַואסֶער אִם רָעָה אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז שְׁלֶעכְט עֶס אִיז פַר הַאנְדִין אַזוֹ אַלַאנְד וָוס אִיז מְגַדֵּל גִּבּוֹרִים אוּנ אַזוֹ אַלַאנְד וָוס אִיז מְגַדֵּל שְׁלַאפֶע לַייט אוּנ אַלַאנְד וָואס אִיז מְגַדֵּל פִיל לַייט אוּנ אַמְדִינָה וָואס אִיז מְגַדֵּל וֶוייניג לַייט וּמָה הֶעָרִים אוּנ וָואס זֶענֶען דִיא שְׁטֶעט אֲשֶׁר וָואס זֵייא ווֹאנֶען דְרִינֶען הַבְּמַחֲנִים אוֹב זֵיי זֶענֶען אָפִינֶע שְׁטֶעט אוּנ אוֹב זֵייא זֶענֶען פֶעסְטֵי שְׁטֶעטְ[טייטש"י]: (כ) וּמָה הָאָרֶץ אוּנ וָואס אִיז דָאס לַאנְד הַשְּׁמֵנָה הִיא

הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם־רָזָה הֲיֵשׁ־בָּהּ עֵץ אִם־אַיִן וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בִּכּוּרֵי עֲנָבִים׃ שני כא וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צִן עַד־רְחֹב

היא אם מסכנא ד... בה אילנין אם ותתקפון ותסבון מ... דארעא ויומיא בכורי ענבין: כא ו... ואלילו ית אר... ממדברא דצין עד ר...

הז"א סים כה עץ בתרא סו:

רשב"ם

כך לעת מלחמה מקודם: הבמחנים. יושבים. או בערי המבצר. כל זה לדעת אם צריכים לעשות דייק וסוללות לכבוש את הערים: (כ) השמנה היא וגו'. להודיע לישראל שימצאוה זבת חלב ודבש כמו שהבטיחם הקב"ה: והתחזקתם. כאנשים גבורים לקחת ולא תגורו מפני איש. והימים ימי בכורי ענבים. זה שנאמר וכניכם יהיו רועים במדבר מ' שנה וגו': (כא) חמת

בעל הטורים

זכות התורה: (כ) השמנה. ב'. השמנה היא אם רזה את... ואת החזקה אשמיד ביחזקאל בפרשת הנני אל הרועים אלו ל... דבה היו זוכים לכל מה שאומר בענין במרעה טוב ארעה אותם... שמן תרעינה אל הרי ישראל ועכשיו שהוציאו דבה גרמו לו... ויעלו בנגב ויבא. ס"ת כהפך אבות שנשתטח על קברי אבות

בית יהודא

אויב עס איז דא אין לאנד קוואלען וואסער גוטע אונ געזונטע: (כ) וְהֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ. מיינט מען (אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו) אויב עס איז דא ביי זיי אפרומער מענטש וואס זאל שיצען אויף זיי מיט זיין זכות: וּבִכּוּרֵי עֲנָבִים. מיינט מען (ימים שהענבים מתבשלין בבכור) די טעג וואס די מרגלים זענען אין זיי געגאנגען איז גוועזן די צייט וואס וויינטרויבען ווערן צייטיג: (כא) וּמִמִּדְבַּר צִן עַד רְחֹב לְבֹא חֲמָת. זאגט רש"י (הלכו בגבוליה באורך וברוחב) זיי זענען געגאנגען ביי די גרענעצען פון ארץ ישראל אין די לייגג אונ אין די ברייט (כמין גאם) ווי אכף ד (הלכו רוח גבול דרומית) זייא זענען געגאנגען דעם גרענעץ פון דרום זייט (ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב) פון ווינקול דרום ביז צום ווינקול מערב דרום (כמו שצוה משה) וויא משה האט זייא געבאטען עלו זה בנגב, גייט־אוי... דרום זייט (דרך גבול דרומית מזרחית) איר זאלט גיין פון ווינקול מזרח דרום די גאנצע זייט דרום (עד הים) ביז ים (שהים הוא גבול מערבי) וואר ום דער ים איז דער גרענעץ פון מערב זייט ארץ ישראל (ומשם חזרו והלכו כל גבול על שפת הים) פון ווינקול דרום מערב זענען זיי געגאנגען ביי דעם ברעג ים די גאנצע מערב זייט (עד לבא... ביז מען קומט צו חמת (שהוא אצל הר ההר) דאס איז נעבן הר ההר (במקצוע מערבית צפונית) אין ווינקול מער... (כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי) וויא עס שטייט אין די סדרה מסעי בייא די גרענעצן פון ארץ י...

ריש"י

ותהומות טובים ובריאים: (כ) היש בה עץ. אם י... אדם כשר שיגין עליהם בזכותו: בכורי ענבים שהענבים מתבשלין בבכור: (כא) ממדבר צן... רחב לבא חמת. הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמ... הלכו רוח גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מע... שצוה משה עלו זה בנגב דרך גבול דרומית מזרחית ע... שהים הוא גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל גבול... על שפת הים עד לבא חמת שהוא אצל הר ההר ב... מערבית צפונית כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרש...

שפתי חכמים

פי' על החזק הוא הרפה. אבל אין לפרש שהוא דבר כפ"ע כלו' לראות אם ערים בצורות הם או פרזים הם דאם כן היה לו לכתוב המחנים אם מבצרים וגם התרגום מוכיח כן שתירגם עליו הבפלאין. והרא"ם כתב ומאמר ומה הערים יחזור לענין ראשון החזק הוא הרפה אף שהפסיק בינתים וכמוהו רבים: ל שהרי כתיב אחרי כן והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וא"כ יש עצים להם והרא"ם פירש ד... אם שמנה היא יש בה עצים והרי כבר אמר להם השמנה... רזה. אף ע"פ שדרשו אותו (בב"ב דף ט"ו) על איוב אבל ר... כתב אדם כשר סתם משום שזהו קרוב לפשוטו: מ דק"ל ביכו... הנ"ל לכן פירש ימים שהענבים נתבשלין בביכור וענינו שם ד...

ליקוטי יקרים

(כ) הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ וגו'. דער אלשיך הקדוש שרייבט עס שטייט אין מדרש ווען די יודען זענען ארוס געגאנגען פון מצרים אונ צו די כנענים איז בעוואוסט געווארן אז די יודען וועלן קומען צו זיי אוועקנעמען זייער לאנד, האבן זיי אויסגעריסן אלע בוימער, זיי האבען נאר געלאזען די בוימער וואס זייא האבען נייטיג געהאט צום לעבען דערוויילל אין די לאנד, דריבער האט משה געזאגט צו די מרגלים איר וועט זעהן אז די כנענים האבען מורא פאר אייך, ווארום איר וועט זעהן היש בה עץ, אויב אין לאנד איז דא איבעריגער בוים, ווען די כנענים וואלטן געוועזן שטארקע מענטשן אונ וואלטן פאר אייך נים מורא געהאט אז איר וועט צונעמען זייער לאנד וואלטען זיי דאך נים אויסגעהאקט די בוימער, אונ ווייל אין כנען איז איצט דא ווייניג בוימער זענען די פרוכטען זייער טייער, אונ נאך מעהר זענען איצט דיא פרוכטן זייער טייער ווייל והימים ימי בכורי ענבים, ווייל איצט איז דיא צייט וואס טרויבן הייבן אן צייטיג דריבער איז דא ווייניג טרויבן, אונ ווייל די טרויבן זענען טייער דריבער זיצען מענטשן אין דיא גערטנער אונ היטען די פ... פון דעסטוועגן זאלט איר קיין מורא האבען, נאר איר זאלט אייך שטארקן אונ איר זאלט נעמען פון די פרוכטן, ווי... האבען אצייכען אז הקב"ה איז מיט אייך אונ ער היט אייך פון אלע שלעכטס וועט איר וויסן אז הקב"ה וועט ווייטער... מיט אייך אונ וועט איין נעמען די לאנד פון אייערט וועגן:

פירוש להורת אלהים

אויב עס איז אפעט לאנד אם רזה אונ אוב ע... מאגער הֲיֵשׁ בָּהּ אונ אויב עס איז פאר ה... דרינען עץ ביימער אם אין אונ אויב ניט [ש... והתחזקתם איר זאלט אייך שטארקין ולקחת... איר זאלט נעמען מפרי הארץ פון די פירו... לאנד והימים אונ די טעג וואס די מרגלים אהין גיגאנגען זענען גיוועזן ימי די טעג וואס ד... טרויבען ווערן צייטיג: (כא) ויעלו אונ זיי זענ... גיגאנגען ויתורו אונ זיי האבן אום גישפעהן זיי... אום גיזעהן דאס לאנד פון דער מדבר צ...

לְבֹא חֲמָת׃ כב וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד־חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם׃ כג וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוֹרָה

אונקלוס

חֲמָת׃ כב וּסְלִיקוּ ... מָא וַאֲתָא עַד חֶבְרוֹן ... אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי ... בָּרַיָא וְחֶבְרוֹן שְׁבַע ... אִתְבְּנִיאַת קֳדָם ... דְמִצְרָיִם׃ כג וַאֲתוֹ ... חֲלָא דְאַתְכָּלָא וּקְצוֹ ... עוֹבַרְתָּא וְאַתְכַּל

תו"א ויעלו בנגב כוטה לד׃ ושם אחימן יומא י סוטה שם׃ וחברון שבע שנים נבנתה כתובות קיב סוטה שם׃

רשב"ם

...ב מפני אשכול של ענבים שנפלו׃ (כב) ויבא עד חברון. הגדה ...ם שעל כלב אמר הכתוב שנאמר ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ...אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה. לפיכך ויבא עד חברון. ...ונשתטח על קבורת אבות והתפלל שינצל מעצת מרגלים. ומצינו ...נתן לכלב את חברון כדכתיב ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנה באחוזתו. ומכל מקום לפי עיקר פשוטו ויבא כל אחד ואחד עד חברון שהרי אמרו וגם בני הענקי' ראינו שם בחברון. וכתיב ושם ראינו את הנפילים בני ענק׃ לפני צען מצרים. לפי פשוטו נבנתה לפני צוען וגם כן חשובה יותר עיר הישנה מן העיר החדשה שהיו ישראל מכירים חשיבותה של צוען הוצרך לומר כי ערי ישראל חשובים יותר וגם מתוך יושנה היו בה ענקים

רש"י

(כב) ויבא עד חברון (סוטה לד) כלב לבדו הלך ...תטה על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות ...ב וכן הוא אומר (דברים א) ולו אתן את הארץ אשר ...ה וכתיב (שופטים א) ויתנו לכלב את חברון׃ שבע ...נבנתה. (סוטה לד) אפשר שבנה חם את חברון ...נו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול ...היתה מבונה ם בכל טוב על אחד משבעה בצוען וכא ...ע שבחה של ארץ ישראל שאין לך פ טרשין בארץ ...יותר מחברון לפיכך הקצוה לקברות מתים ואין לך ...בכל ארצות כמצרים שנא' (בראשית יג) כגן ה' כארץ ...וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים ...שעיה ל) כי היו בצוען שריו והיתה חברון טובה ממנה ...חלקים׃ (כג) זמורה. סוכת גפן ואשכול של ענבים

בית יהודא

(כב) וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן. זָאגְט רש"י (כָּלֵב לְבַדּוֹ הָלַךְ שָׁם) כָּלֵב אַלֵיין אִיז גֶעגַאנְגֶען בִּיז אִין חֶבְרוֹן (וְנִשְׁתַּטַּח שָׁם עַל קִבְרֵי אָבוֹת) אוּנ עֶר אִיז גֶעוֶוען אוֹיף דִי קְבָרִים פוּן דִיא אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב אוּנ עֶר הָט גֶעבֶּעטֶן זַייעֶר זְכוּת זָאל אִים הֶעלְפֶן (שֶׁלֹּא יְהֵא נִיסֶת לַחֲבֵרָיו לִהְיוֹת בַּעֲצָתָם) עֶר זָאל נִיט אִיבֶּערְגֶערֶעט וֶוערֶן צוּ זַיינֶע חֲבֵרִים צוּ זַיין מִיט זֵיי אֵיין עֵצָה (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט דֶר פָּסוּק (וְלוֹ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּהּ) צוּ כָּלֵב וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן דִי עֶרְד וּפוּן חֶבְרוֹן) וָוס עֶר הָאט גֶעטְרֶעטֶען אוֹיף אִיר (וּכְתִיב) אוּנ עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן) מֶען הָט גֶעגֶעבֶּן צוּ כָּלֵב דִיא שְׁטָאט חֶבְרוֹן, זֶעהְן מִיר אַז כָּלֵב אַלֵיין אִיז גֶעוֶוען אִין חֶבְרוֹן׃ (שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה). זָאגְט רש"י (אֶפְשָׁר שֶׁבָּנָה חָם אֶת חֶבְרוֹן לִכְנַעַן בְּנוֹ הַקָּטָן קוֹדֶם שֶׁיִּבְנֶה אֶת צֹעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל) אִיז דֶען מֶעגְלִיךְ צוּ זָאגֶען אַז חָם הָט וְויא עֶר הָט גֶעבּוֹיט דִי שְׁטָאט צוֹעַן פַאר זַיין אֶלְצְטֶן זוּהְן דִי שְׁטָאט חֶבְרוֹן פַר זַיין קְלֶענְסְטֶן זוּהְן כְּנַעַן פְרִיעֶר (אֶלָּא שֶׁהָיְתָה מְבוּנָּה בְּכָל טוּב עַל אֶחָד מִשִּׁבְעָה בְּצוֹעַן) נָאר מֶען מֵיינְט דִי שְׁטָאט חֶבְרוֹן אִיז גֶעוֶוען גֶעבּוֹיט מִיט ...וטֶען זִיבֶּען מָאהְל בֶּעסֶער פוּן צוֹעַן מִצְרַיִם (וּבָא לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דֶער פָּסוּק קוּמְט אוּנְז מַאכֶען ...יא גוּטְקֵייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁאֵין לְךָ טַרְשִׁין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵחֶבְרוֹן) אִין גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז נִיטָא אַזוֹ ...ע עֶרְד פוּהְל מִיט שְׁטֵיינֶער וְויא עֶס אִיז אִין חֶבְרוֹן, אִיז חֶבְרוֹן דִיא עֶרְגְסְטֶע עֶרְד פוּן גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (לְפִיכָךְ ...קְבוּרוֹת מֵתִים) דְרִיבֶּער הָאט מֶען גֶעמַאכְט דִי שְׁטָאט צוּ אַבֵּית הַקְּבָרוֹת, מֶען זָאל אִין אִיר בַּגְרָאבֶּן מֵתִים (וְאֵין ...ה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמִצְרַיִם) אוּנ אִין אַלֶע לֶענְדֶר אִיז נִיטָא אַזוֹ אַגוּטֶע לַאנד וְויא מִצְרַיִם, מִצְרַיִם אִיז דִיא בֶּעסְטֶע ...וּן אַלֶע לֶענְדֶער (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם) וְויא דֶר גָארְטֶען פוּן הקב"ה אַזוֹ אִיז ...י לַאנְד מִצְרַיִם (וְצֹעַן הִיא הַמְּעוּלָּה שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם) דִי שְׁטָאט צוֹעַן אִיז גֶעוֶוען דִיא בֶּעסְטֶע שְׁטָאט פוּן גַאנְצֶען ...מִצְרַיִם (שֶׁשָּׁם מוֹשַׁב הַמְּלָכִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויִיל אִין צוֹעַן הָאבֶּען גֶעוואוֹהְנְט מְלָכִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי הָיוּ ...ו) דִי שָׂרִים זֶענֶען גֶעוֶוען אִין צוֹעַן (וְהָיְתָה חֶבְרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שִׁבְעָה חֲלָקִים) אוּנ חֶבְרוֹן דִיא עֶרְגְסְטֶע פוּן אֶרֶץ ...אִיז גֶעוֶוען זִיבֶּען מָאהְל בֶּעסֶער פוּן צוֹעַן דִיא בֶּעסְטֶע פוּן מִצְרַיִם׃ (כג) וּזְמוֹרָה. מֵיינְט מֶען (סוּכַּת גֶּפֶן) אַצְוַוייג ...וֵוינְשְׁטָאק (וְאֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּיָה בָּהּ) אוֹיף דֶעם זְמוֹרָה (צְוַוייג) אִיז גֶעהָאנְגֶען אַבִּינְטֶעל טְרוֹיבֶּען (עיין ש"ת)׃

שפתי חכמים

ואין משמעותו ל' רבים׃ נ דהל"כ למה הלך לשם להתפלל ...ל במקום אחר אלא ע"כ משום קברי אבות׃ ם ופרש"י ...זכות) מבונה ל' פרי מג' ואבנה גם אנכי ממנה ובנים ל' ...ומר פעמים פי' כי שבע פעמים היתה חברון טובה מצוען מצרים׃ ע מקשים העולם והלא אף לפי פשוטו של קרא קשה נמי מה בא להודיעך וי"ל דדברי רש"י הם כמו והשתא א"ש דלפי פשוטו קשה מאי נ"מ ששבע שנים נבנתה כו' אבל לפי המדרש א"ש שבא להודיעך וכו'׃ פ טרשין סלעים פי' ארץ יבשה ואין עושה פירות כארץ לחה׃

פירוש לתורת אלהים

...ביז מֶען קוּמְט אִין חֲמָת׃ (כב) וַיַּעֲלוּ אוּנ ...עֶן אוֹיף גִינַאנְגֶען בַּנֶּגֶב אוֹיף דָרוֹם זַייט וַיָּבֹא ...י אִיז גִיקוּמֶען עַד חֶבְרוֹן בִּיז חֶבְרוֹן [עיין רש"י] ...נ דָארְטֶן אִין חֶבְרוֹן אִיז גִיוֶועֶן אֲחִימַן שֵׁשַׁי ...יְלִידֵי הָעֲנָק דִי קִינְדֶר פוּן דִי רִיזֶן וְחֶבְרוֹן חֶבְרוֹן ...ן יָאר פְרִיעֶר גִבּוֹיעֶט גִוָוארֶן פַר צוֹעַן [עיין רש"י]׃ (כג) וַיָּבֹאוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען גִקוּמֶען בִּיז דֶעם טָאל אֶשְׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן אָפּ גִישְׁנִיטֶען מִשָּׁם פוּן דָארְטֶען זְמוֹרָה אַצְוַוייג וְאֶשְׁכּוֹל אוּנ אַהֶענְגִיל וַויין טְרוֹיבֶּען וַיִּשָּׂאֻהוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּען דָם גִיטְרָאגֶען בַּמּוֹט מִיט צְוַוייא שְׁטַאנְגֶען וּמִן הָרִמֹּנִים אוּנ פוּן דִי מִיל גְרַאמֶען וּמִן הַתְּאֵנִים אוּנ פוּן דִי פַייגֶן הָאבֶּן זֵיי אוֹיךְ גִנוּמֶען [עיין רש"י]׃

וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט
בִּשְׁנָיִם וּמִן־הָרִמֹּנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים׃
כד לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֶשְׁכּוֹל
עַל אֹדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ
מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כה וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר

עִנְּבִין חַד וּנְ...
בַּאֲרִיחָא בִּתְרֵין
רִמּוֹנַיָּא וּמִן תְּאֵ...
כד לְאַתְרָא הַהוּא
נַחְלָא דְּאַתְכָּלָא עַל
אַתְכָּלָא דִּקְצוֹ...
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כה
מִלְּאַלָּלָא יָת אַ...

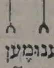
תו"א וישאהו במוט סוטה שם : וישבו מתור הארץ שם לג :

בעל הטורים

(כד) למקום ההוא קרא נחל אשכול. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד דסתם נזירות ל' יום. והיינו אם זכה לשתותו כראוי וריחני פקחין ווזכה ללמוד וללמד :

בית יהודא

וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט בִּשְׁנָיִם. פְרֶעגְט רש"י (מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר) אַז עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט) מֶען הָט גֶעטְרָאגֶען דֶעם צְוַויינ אוֹיף אַשְׁטֶעקֶן (אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בִּשְׁנַיִם) וַוייס אִיךְ דָאךְ אַז צְוֵויי מֶענְטְשֶׁען הָאבֶּען אִים גֶעטְרָאגֶען, אֵיין מֶענְטְשׁ הָט גֶעהַאלְטֶען דֶעם עֶק שְׁטֶעקִין דֶר אַנְדֶערֶר הָאט גֶעהַאלְטֶען דֶעם אַנְדֶערֶן עֶק שְׁטֶעקִין (מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בִּשְׁנַיִם) צוּ וָואס דֶען זָאגְט דֶער פָּסוּק בִּשְׁנַיִם, מִיט צְוֵוייא, עֶנְטְפֶערְט רש"י מֶען מֵיינְט נִיט בִּשְׁנַיִם מִיט צְוֵויי מֶענְטְשֶׁן, נָאר מֶען מֵיינְט בִּשְׁנַיִם (בִּשְׁנֵי מוֹטוֹת) מִיט צְוֵוייא שְׁטֶעקִינְס, בַּיי יֶעדֶער שְׁטֶעקֶען הָאבֶּען גֶעהַאלְטֶען פִיעֶר מֶענְטְשֶׁען וַאזוֹיא אִיז גֶעוֶועזֶען גֶעמַאכְט (הָא כֵּיצַד) וִויא אִיז גֶעוֶועזֶען (שְׁמוֹנָה נָטְלוּ אֶשְׁכּוֹל) אַכְט מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶן דֶעם אֶשְׁכּוֹל (אֶחָד נָטַל תְּאֵנָה וְאֶחָד נָטַל רִמּוֹן) אֵיינֶער הָאט גֶענוּמֶען

אַפֵייג אוּנ הָט אִים גֶעטְרָאגֶען אוּנ אֵיינֶער הָאט גֶענוּמֶען אַמִילְגְרוֹים אוּנ הָאט אִים גֶעטְרָאגֶען, אִיז צֶעהְן מְרַגְּלִים (יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נָטְלוּ כְּלוּם) יְהוֹשֻׁעַ אוּנ כָּלֵב הָאבֶּן נִ... גֶענוּמֶען (לְפִי שֶׁכָּל עֲצָמָם לְהוֹצִיא דִבָּה נִתְכַּוְּנוּ) וָוארוּם דִי צֶעהְן מְרַגְּלִים הָאבֶּן גְנוּמֶן דִי פֵּירוֹת נָאר וֶועגֶען לָשׁוֹ... זֵיי זָאלֶען קֶענֶען זָאגֶן (כְּשֵׁם שֶׁפִּרְיָהּ מְשׁוּנֶּה כַּךְ עַמָּהּ מְשׁוּנֶּה) אַזוֹי וִויא דִי פֵּירוֹת פוּן דִי לַאנְד זֶענֶן אַנְדֶערְשׁ ... פֵּירוֹת פוּן אַלֶע לֶענְדֶער, אַזוֹ דִיא פָאלְק פוּן דִי לַאנְד אִיז אוֹיךְ אַנְדֶערְשׁ פוּן אַלֶע פֶעלְקֶר, אוּנ וַוייל כָּלֵב מִיט ... הָאבְּן נִיט גֶעוָואלְט זָאגֶען לָשׁוֹן הָרַע דְרִיבֶּער הָאבֶּען זַייא נִיט גֶענוּמֶן פוּן דִי פֵּירוֹת (וְאִם חָפֵץ אַתָּה לֵידַע כַּמָּה ... אֶחָד מֵהֶם) אוֹיב דוּ ווִילְסְט ווִיסֶען ווִיא פִיל אַפֵייג אָדֶער אַמִילְגְרוֹים הָט גֶעווֹאגְן (צֵא וּלְמַד מֵהָאֲבָנִים שֶׁהֵקִימוּ ... דֶם קֶענְן מִיר אָפְּלֶערְנֶען פוּן דִיא שְׁטֵיינֶער וָוס דִיא יוּדִין הָאבֶּען אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט אִין גִלְגָל (הֵרִימוּ לָהֶם אִישׁ אֶ... מִן הַיַּרְדֵּן עַל שִׁכְמוֹ וֶהֱקִימוּהָ בַּגִּלְגָּל) יֶעדֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִיא צְוֶועלְף מֶענְטְשֶׁן הָט אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען אֵיין שְׁטֵיין פ... אוּנ הָאט גֶעלֵייגְט דֶעם שְׁטֵיין אוֹיף זַיין אַקְסִיל אוּנ הָאט אִים גֶעשְׁטֶעלְט אִין גִלְגָל (וְשָׁקְלוּם רַבּוֹתֵינוּ) דִי רַבּ... גֶעווֹאגֶען דִי שְׁטֵיינֶער (מִשְׁקַל כָּל אַחַת אַרְבָּעִים סְאָה) הָאט יֶעדֶער שְׁטֵיין גֶעווֹאגֶען פֶערְצִיג סְאָה (וּגְמִירִי) מִיר גֶעלֶערוּנְט (טוּנָא דְּמַדְלֵי אִינָשׁ עַל כְּתֵפָיו) דִיא מַשָּׂא וָואס אַמֶענְטְשׁ הֵייבְט אַלֵיין אוֹיף אוֹיף זַיין אַקְסִיל (אֵ... שְׁלִישׁ מַשְּׂאוֹי מִמַּשְּׂאוֹי שֶׁמְּסַיְּיעִין אוֹתוֹ לְהָרִים) וֶועגְט נָאר אַדְרִיטוֹל פוּן דִי מַשְּׂאוֹי וָואס אַמֶענְטְשׁ קֶען אוֹיפְהֵייבֶּן הֶעלְפְט אִים אוֹיפְהֵייבֶּן, ווֶייסֶען מִיר יֶעדֶער פֵּרִי וָואס דִיא מְרַגְּלִים הָאבְּן גֶעטְרָאגְן הָט גֶעווֹאגֶען הוּנְדֶערְט צְ... סְאָה: (כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. פְרֶעגְט רש"י (וַהֲלֹא אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְ... אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז דָאךְ פִיר הוּנְדֶערְט מַייל דִיא לֵיינְג אוּנ פִיר הוּנְדֶערְט מַייל דִי בְּרֵייט (וּמְהַלֵּךְ אָדָם בֵּינוֹנִי ... פַּרְסָאוֹת לְיוֹם) אוּנ אַמִיטְעלֶער מֶענְטְשׁ קֶען גֵיין צֶעהְן מַייל אַטָאג (הֲרֵי מְהַלֵּךְ אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמִּזְרָח לְמַעֲרָב) פוּן מִזְרָח דָרוֹם בִּיז צוּם ווִינְקוֹל דָרוֹם מַעֲרָב, דַארְף מֶען גֵיין פֶערְצִיג טֶעג ואוּנ נָאכְדֶעם פוּן ווִינְקוֹל דָרוֹם מַעֲרָב ... ווִינְקוֹל מַעֲרָב צָפוֹן פֶערְצִיג טֶעג, עַיין פסוק כא (וְהֵם הָלְכוּ אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ) אוּנ זֵיי זֶענֶן גֶעגַאנְגֶען דִי לֵיינְג אוּנ דִי הָאבֶּען זַייא גֶעדַארְפְט גֵיין אַהִין אַכְטְצִיג טֶעג, אוּנ צוּרִיק אַכְטְצִיג טֶעג, אוּנ זֵיי זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען אַהִין אוּנ ...

רש"י

צ תלוי כה : וישאהו במוט בשנים. ממשמ... וישאוהו במוט איני יודע שהוא בשנים ק מה ת"ל (סוטה לד) בשני מוטות הא כיצד שמונה נטלו אשכול ... נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום ... עצמם להוציא דבה נתכוונו כשם שפריה משונה כך עמ... ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם ל... מאבנים שהקימו בגלגל (יהושע ד) הרימו להם איש א... מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל ושקלום רבותי... כל אחת מ' סאה וגמירי טונא דמדלי אינש על ... אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמסייעין אותו ל... (כה) וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יו... ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא ומה... בינוני עשרה פרסאות ליום הרי מהלך ארבעים ... המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה אלא שגל...

שפתי חכמים

צ כאלו כתיב ויכרתו משם זמורה עם אשכול ענבים אחד לא זמורה לחוד ואשכול לחוד דא"כ למה כרתו הזמורה כלל שאינו פרי: ק פירוש מדכתיב וישאוהו דמשמע שנים דמיעוט רבים שנים א"כ מה ת"ל שנים וכו' והא דלא פי' זה על הקרא י"ל דהייתי אומר דשנים קאי על זמורה [ואשכול] שהיו נושאין הזמורה במוט א' ואשכול במוט אחד אבל לפי מה שפרש"י זמורה ואשכול ענבים תלוי בה ש"מ דאשכול וזמו... אחד הוא אם כן קשה למה כתיב שנים ומתרץ בשני מוטות: ר... שאמר משה ולקחתם מפרי הארץ משמע מכל הפירות ולמה ... רק ג' מינים דכתיב אשכול ענבים ומן התאנים ומן הרמו... ודאי שמונה נטלו אשכול וכו' ומפרש רש"י ואזיל למה לא נ...

פירוש לתורת אלהים

(כד) לַמָּקוֹם צוּ דֶעם אָרְט הָט מֶען גְרוּפֶן נַחַל אֶשְׁכּוֹל עַל אוֹדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל אוּם ווִילֶען דֶעם אֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר וָואס זֵיי הָאבֶּען פוּן דָארְטֶן אָפּ גֶעשְׁנִיטֶען: (כה) אוּנ זֵייא הָאבֶּען זִיךְ ווִידֶער גִיקֶערְט מִתּוּר

הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם: כו וַיֵּלְכוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּארָן
קָדֵשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־כָּל־
הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ:
כז וַיְסַפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ
הִוא וְזֶה־פִּרְיָהּ: כח אֶפֶס כִּי־עַז הָעָם

אונקלוס

ם אַרְבְּעִין יוֹמִין:
זָלוּ וַאֲתוֹ לְוָת מֹשֶׁה
אַהֲרֹן וּלְוָת כָּל
תָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּרָא דְפָארָן לִרְקַם
בוּ יָתְהוֹן פִּתְגָּמָא
כָּל כְּנִשְׁתָּא
יאֻנּוּן יָת אִבָּא
עָא: כז וְאִשְׁתַּעִיאוּ
וַאֲמָרוּ אֲתֵינָא
עָא דִי שְׁלַחְתָּנָא וְאַף
א חֲלַב וּדְבַשׁ הִיא
אִבַּהּ: כח לְחוֹד אֲרֵי

ויספרו לו שם לה: אפס כי עז העם שם:

רש"י

שיגזור עליהם יום לשנה קצר לפניהם את הדרך:
וילכו ויבאו. (סוטה לד) מהו וילכו להקיש הליכתן לביאתן מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה: וישיבו אתם דבר. את משה ואת אהרן:
זבת חלב ודבש היא. (במדרש רבה) כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו:

בית יהודא

פערציג טעג (אלא שגלוי לפני הקב"ה שיגזור עליהם יום לשנה קצר לפניהם את הדרך) נאר ווייל הקב"ה הט געוואסט אז ער וועט גוזר זיין אויף די יודין זיי זאלן זיין אין דר מדבר פר יעדער טאג ווס די מרגלים זענען געגאנגען איין יאהר, דריבער הט הקב"ה אפגעקירצט פאר זיי דעם וועג, אונ זענען געגאנגען דעם וועג אהין אונ צוריק פערציג טעג: (כו) ווילכו ויבואו). פרעגט רש"י (מהו וילכו) צו ווס זאגט פסוק וילכו, זיי זענען אהין געגאנגען, אין פריערדיגן פסוק שטייט דאך וישובו, זייא האבען צוריק געקערט, ט מען דאך פון צוריק־קומען, דארף נאר שטיין ויבואו אל משה, זיי זענען געקומען צו משה, זאגט רש"י שטייט וילכו (להקיש הליכתן לביאתן) צו גלייכען זייער אהין גיין צוא זייער צוריק גיין (מה ביאתן בעצה רעה) א זיי זענען געקומען מיט אשלעכטע עצה (אף הליכתן בעצה רעה) ווען זיי זענען אהין געגאנגען איז אויך געווען זעלביגע שלעכטע עצה: וישיבו אותם דבר). (את משה ואת אהרן) זייא האבען געענטפערט צו משה אונ צו (כז) וזבת חלב ודבש היא). זאגט רש"י דריבער האבען די מרגלים געזאגט פריער אין דיא לאנד רינט מילך אניק, מען זאל זיי גלויבען ווס זיי וועלען ווייטער זאגען (כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו) יעדער וואס מען האט ניט געזאגט פריער אביסעל אמת (אין מתקיים בסופו) איז דר סוף פון דעם ליגען מען גלויבט

שפתי חכמים

סה אמר. ולקחתם מכל הפירות ומפרש לפי שכל עצמן וכו' להוציא דבה נתכוונו לא היה להם ליקח אשכול ענבים שלם כלו ליקח מכל פרי הארץ או לא היה להם ליקח אשכול כלל כדי להוציא דבה נתכוונו משום דאמרינן בגמרא ואם חפץ ע וכו' ומה יכול ללמוד מאבנים שהקימו בגלגל דלמא שאני א היו נושאין משא לפי כחם וגבורתם אלא ודאי דהכי דייק שנשאו כפי כחם וגבורתם למה לא נטלו רק ג' מינים אלא ודאי כדי להוציא דבה נתכוונו. והרא"ם הביא הגמרא ורש"י דמסכת סוטה שמפרש כל זה: ש (נח"י) פירש"י בגמרא וילכו יתירה הוא כיון דכתיב וישובו לא הל"ל אלא ויבאו אל משה ע"כ פי' לפירושו כיון דקודם לזה סיפר וישובו מתור הארץ דהיינו סיפור חזרתן למה הזכיר אחר כך וילכו. ועי"ז תירץ להקיש וכו': ת ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא אף לישראל וי"ל דאי אף אל כל עדת בני ישראל דלעיל מיניה קאי א"כ ואת כל העדה דכתיב אחר כך למה לי: א דאל"כ

פירוש לתורת אלהים

ם שפעהן דאס לאנד מקץ פון סוף אז עס ה אום גלאזט ארבעים יום פערציג טאג [עיין רש"י]: לכו אונ זיי זענען גגאנגען ויבאו אל משה אונ זיי יקומען צו משה אונ צו אהרן אונ צו דר עדה ישראל צו דר מדבר פארן קיין קדש [עיין רש"י] אונ זיי האבען ווידר גקערט אונ זיי האבען זיי גערט איין ענפער ואת כל העדה אונ גאר די עדה ויראום אונ האבען זיי גוויזן את פרי הארץ די פירות פון דעם לאנד: (כז) ויספרו לו אונ האבען אים דר ציילט ויאמרו אונ זיי האבען גזאגט באנו מיר זענען גיקומען אל הארץ צום לאנד אשר שלחתנו ווס דו האסט אונז גישיקט וגם אויך זבת עס רינט חלב מילך ודבש אונ האניק וזה פריה אונ דס זענען אירע פירות [עיין רש"י]: (כח) אפס נייערט כי עז העם עס איז שטארק דס פאלק

משלים על התורה

פס כי עז העם וגו'. למשל איינער (ראובן) האט גשיקט זיין משרת צוא שמעון אין קראם (אונ אין איז דא צו פארקופן קליידר) ער זאל זעהן אוב אין איז דא אמלבוש ווס זאל זיין גוט פר אים, דיא די ברייט, די קאליער, אוב די צייג איז שטארק שוואך, אגראבע צייג אדער אדינע, אונ ווי פיל דר קרעמער וויל פר די קלייד ווס וועט זיין וויא ער וויל, אוב דר משרת איז גקומען צוריק צו ראובן אונ הט גזאגט, די קלייד איז אזו פיל איילען די ליינג, אזו פיל איילען די ברייט, דר קאליער איז רוט, די צייג איז שטארק, אונ גראב, דר קרעמער וויל פר די קלייד צעהן רובל, אונ מעהר הט דר משרת גאר ניט געזאגט, אפילו ראובן הט

הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהֶעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת
מְאֹד וְגַם־יְלִדֵי הָעֲנָק רָאִינוּ שָׁם׃
כט עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי
וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בָּהָר
וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד
הַיַּרְדֵּן׃ ל וַיַּהַס במס' הס' רבתי כָּלֵב אֶת־

תַּקִּיף עַמָּא דְּ
בְּאַרְעָא וְקִרְוַיָּא כְּ
רַבְרְבָן לַחֲדָא וְאַף
גִּבָּרַיָּא חֲזֵינָא
כט עֲמַלְקָאָה יָתֵיב בְּ
דָּרוֹמָא וְחִתָּאָה וִיבוּ
וֶאֱמוֹרָאָה יָתֵיב בְּ
וּכְנַעֲנָאָה יָתֵיב עַל
וְעַל כֵּיף יַרְדְּ
ל וְאַצֵּית כָּלֵב יָת

רשב"ם

שהם מרורות הראשונים : (ל) ויהם . שיתקם בחכמתו :

תו"א

ויהם כלב את העם הס :

בעל הטורים

(כט) והאמורי יושב . מלא ו' שהקול הוא כשה עממים שנא'

רש"י

(כח) בצרות . לשון חוזק ותרגומו כרכין לשון עגולות ובל' ארמי כריך עגול : (כט) עמלק יושב לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים ב כדי ל על יד הירדן . יד כמשמעו אצל הירדן ול ז תוכלו (ל) ויהם כלב . השתיק ג את כולם : אל משה . (רבה) לשמוע מה שידבר במשה צווח ואמר וכי זו בלב לנו בן עמרם ד השומע היה סבור שבא לספר בגנות

בית יהודא

אים ניט, אָבער אַז מען הָט פְריער געזאָגט אַבּיסעל אֱמֶת, מיינט מען אַלֶץ איז אֱמֶת : (כח) וּבְצֻרוֹת) . (לָשׁוֹן חוֹזֶק) , בְּצוּרוֹת מיינט מען שטאַרקע (וְתַרְגוּמוֹ כְּרַכִּין) דֶר תַּרְגוּם טייטשט אויף דעם , אָרט בְּצוּרוֹת, כְּרַכִּין, שְׁטֶעט וָוס זֶענֶען אַרום מיט אַקייַלעכדיגע מויער (לָשׁוֹן בִּירָנִיּוֹת עֲגוּלּוֹת) קייַלעכדיגע פַּאלַאצִין (וּבְלָשׁוֹן אֲרַמִּי כְּרִיךְ עָגוֹל) אויף די אַרַמישע שְׁפּראכע זאָגט מען אויף קייַלעכדיגע , כְּרִיךְ , איז כְּרַכִּין אויך דערטייטש קייַלעכדיג : (כט וַעֲמָלֵק יוֹשֵׁב וגו').
זאָגט רש"י (לְפִי שֶׁנִּכְווּ בַעֲמָלֵק כְּבָר) ווייל יודין האָבען זיך שוין אַמאָהל אָפּגעבּריט פון עֲמָלֵק (הִזְכִּירוּהוּ מְרַגְּלִים) האָבען די מְרַגְּלִים דערמאָנט עֲמָלֵק (כְּדֵי לְיַרְאָם) זייא צו דערשרעקין : (וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן) . זאָגט רש"י (יַד כְּמַשְׁמָעוֹ) מיינט מען אַהאַנט , אַזוֹ וויא די האַנט איז נעבּען מענטש , אַזוֹ איז עֲמָלֵק (אֵצֶל הַיַּרְדֵּן) נעבען יַרְדֵּן (וְלֹא תוּכְלוּ) וועט איר ניט קענען אַריבּער גיין דעם יַרְדֵּן : (ל) וַיַּהַס כָּלֵב) . זאָגט רש"י (הִשְׁתִּיק אֶת כּוּלָּם) כָּלֵב האָט געמאַכט אַלֶע יודין : (אֶל מֹשֶׁה) . מיינט מען (לִשְׁמוֹעַ מַה שֶּׁיְּדַבֵּר בְּמֹשֶׁה) אַלֶע יודין זֶענען שטיל געוואָרען אונ געוואַרט הערען וואס כָּלֵב וועט ריידען אויף משה (צָוַח וְאָמַר) כָּלֵב האָט געשטאָהן אַגעשריי (וְכִי זוֹ בִּלְבַד עָשָׂה לָנוּ בֶּ נאר דם ״יין האָט אונז געטאָהן דער זון פון עַמְרָם (הַשּׁוֹמֵעַ) דער וואס האָט געהערט די ווערטער (הָיָה סָבוּר שֶׁבָּ בִּגְנוּתוֹ) האָט ער געמיינט כָּלֵב וויל דערציילען שענדליכע זאַכען אויף משה (וּמִתּ"ךְ שֶׁהָיָה בְּלִבָּם עַל מֹשֶׁה) א

שפתי חכמים

כיון שבוונתם לא היה אלא לרעה למה אמרו בראש דבריהם היפך כונתם אלא ע"כ כל דבר שקר וכו' : ב אף על גב דבאמת היה יושב שם דכתיב והעמלקי והכנעני יושב בעמק וגו' אלא רש"י דייק בייון דכתיב ועליתם את ההר ישם יושב האמורי והחתי ואם כן כיון שהאמורי והחתי יושבים בהר ועמלק יושב בעמק לא היה להזכירו תחלה אלא כדי ליראם וכו' : ג ואע"ג דבהדיא כתיב בקרא את העם וע"ק דהא בקרא איגו כתיב שדברו העם כלום . וי"ל דקאי אמרג שהשתיק המרגלים כולם ששתקו ולא דברו כלום כדי שישמ מה שידבר כלב במשה : ד מדכתיב עקב היתה רוח את משמע שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב ולמרגלים אמר א בעצה אבל בלבו היה לומר האמת וע"י כן היה בו כח להשי הרא"ם פירש משום שקראו בן עמרם ולא קראו בשמו הכינו

פירוש לתורת אלהים

וָוס וואָנֶן אין דעם לַאנְד וְהֶעָרִים אונ די שְׁטֶעט זֶענֶען זייער פֶעסְט אונ גְרוֹס וְגַם אונ אויך יְלִדֵי די קִינְדֶער פון די רִיזִין האָבֶן מִיר דָארְטֶן גֶזֶעהֶן : (כט) עֲמָלֵק דָם פָאלְק פוּן עֲמָלֵק זִיצְט אִין לַאנְד פוּן דָרוֹם [עיין רש"י] וְהַחִתִּי אונ דֶר חִתִּי אונ יְבוּסִי אונ אֱמוֹרִי יוֹשֵׁב זִיצְט בָּהָר אויף דֶעם בַּארְג וְהַכְּנַעֲנִי אונ דֶער כְּנַעֲנִי בַּיי דֶעם יַם אונ בַּייא דֶעם יַרְדֵּן וֶועט אי קָאנֶן אִיבֶּער פָארֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַחֲמ אוּמוֹת וֶועלֶן אוּנְז נִיט לָאזֶען : (ל) וַיַּהַס א הָט שְׁטִיל גִימַאכְט דָאס פָאלְק אֶל מֹשֶׁה זַיי

משלים על התורה

די קְלֵייד ניט געקויפט, ווייל עס איז פַר אים געוועזען צו־ טייער , אָבּער דֶר קְרֶעמֶער הָט ניט אַטַעֲנָה צוּם מְשָׁרֵת , עֶר הָט געזאָגט וָוס עֶר הָט גֶזֶעהֶן אונ געהערט , אונ וועגען דעם הָט מֶען אים געשיקט , אָבער אַז דֶר מְשָׁרֵת הָט געזאָגט צוּ רְאוּבֵן איךְ האָב געזעהן דָם קְלֵייד , אַזוֹ פִיל אייַלֶן איז זיא לאַנְג , אונ אַזוֹ פִיל בְּרֵייט, אַזוֹ אַקאָלֶער, אַגרַאבֶּע , מען וויל פַר די קְלֵייד צֶעהֶן רוּבֶּל , עס איז ניט ווערט צֶעהֶן רוּבֶּל , אונ ווייל דֶר מְשָׁרֵת הָט געזאָגט זַיין מיינוּנג „עס איז ניט ווערט צֶעהֶן רוּבֶּל" , דְרִיבֶּער הָט רְאוּבֵן דֶם קְלֵייד ניט געקויפט , הָט דֶר קְרֶעמֶער אַטַעֲנָה צוּם מְשָׁרֵת , הָט מען דיךְ געשיקט דוּ זָאלְסְט זאָגען ווי פִיל דָם קְלֵייד איז ווערט בּיי דיר , נאָךְ דַיין מ מען הָט דאָךְ דיךְ נאָר געשיקט דוּ זאָלְסְט הֶערֶן איךְ וויל פַר דָם קְלֵייד , אונ די מָאס אונ דָם קְ אָבער ניט צוּם שַׁאצֶן דָם ווערט פון קְלֵייד . דָם זָ איז געוועזען בּיי די מְרַגְּלִים , ווען די מְרַגְּלִים וואָ זאָגֶן „מִיר האָבֶן געזעהן דָם לַאנְד , די שְׁטֶעט זענֶען פ די מענטשן זענען שְׁטַארְקֶע" , אֲפִילוּ ווען די רייד די יוּדֶן ניט וועלֶן גיין אין לַאנְד כְּנַעַן , פון דעם וואָלְט מען צוּ זיי קיין טַעֲנָה געהאַט , וואָרוּם מ זיי געשיקט זיי זאָלֶן דָם זֶעהֶן , אונ וָוס זיי האָבֶן האָבֶן זיי געזאָגט , נָאר ווייל זיי האָבֶן פְרִיעֶר גֶעלוֹ

הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה
וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוּכַל לָהּ׃
לא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ
לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק
הוּא מִמֶּנּוּ׃ לב וַיֹּצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ

ה וַאֲמַר מִיסַק נִיסַק
יָתַהּ אֲרֵי מִיכַל
לַהּ׃ לא וְגֻבְרַיָּא
סְלִיקוּ עִמֵּהּ אֲמַרוּ
יְכוּל לְמִיסַק לְוָת
אֲרֵי תַּקִּיף הוּא
לב וְאַפִּיקוּ שׁוּם
עַל אַרְעָא דִּי
יָתַהּ לְוָת בְּנֵי
ל לְמֵימַר אַרְעָא
בַרְנָא בַהּ לְאַלָּלָא

לה נעלה וירשנו שם: והאנשים אשר עלו עמו שם: כי חזק הוא מנחות לג. ערכין טו:

בעל הטורים

טו: (ל) עלה נעלה. בה״א לומר שאפי׳ אם יאמר לנו עשו סולמות ועלו לרקיע שהוא מהלך ת״ק שנה נעלה: (לא) כי חזק ו. אי׳ בגמ׳ אל תקרי ממנו אלא ממנו שאפי׳ בעה״ב אינו יכול לה״ג את כליו משם י״מ הל׳ נוננו ל׳ מנא פי׳ כלי וי״מ לפי שכל אותיות של ממנו כפולים כמו נ״ם נו״ן וי״ו לכך כולל ב׳ דברים פשוטו והדרש כלו:

רש״י

כם על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע מר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז השליו: עלה נעלה. אפי׳ בשמים ה והוא אומר מות ועלו שם נצליח בכל דבריו: ויהס. לשון שתיקה יה ב) הס כל בשר (עמוס ו) הס כי לא להזכיר. בני אדם הרוצה לשתק אגודת אנשים אומר ס״ט ם): (לא) חזק הוא ממנו. (במדבר רבה) כביכולו

בית יהודא

זיי זענען געוועז אין הארצען בייז אויף משה (בשביל דברי המרגלים) וועגן די רייד פון די מרגלים (שתקו כולם) האבן אלע געשוויגען (לשמוע גנותו) צו הערן די שענדליכע זאכן וואס כלב וועט ריידען אויף משה (אמר) האט כלב געזאגט (והלא קרע לנו את הים) משה האט דאך געשפאלטן דעם ים פון אונזערט וועגן (והוריד לנו את המן) אונ ער האט גמאכט נידערן דעם מן פון אונזערט וועגן (והגיז לנו את השלו) אונ ער האט געמאכט פליהען צו אונז דעם שלו: ועלה נעלה. אלן איפגיין (אפילו בשמים) אפילו אין הימעל (והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו) אויב משה גען צו אונז מיר זאלן מאכען לייטערס אונ ארויפגיין אין הימעל, די רייד זייגע וועט איך בעגליקען אונ מיר מען אין הימעל: ויהס. (לשון שתיקה) שטיל, כלב האט שטיל געמאכט דאס פאלק זייא זאלען שווייגען (וכן) אונ ייט אין פסוק (הס כל בשר) אלע מענטשען זאלן שטיל ווערען פאר הקב״ה, נאך שטייט אין פסוק (הס כי לא שטיל מען דארף ניט דערמאנען דעם נאמען פון הקב״ה (כן דרך בני אדם) אזוי איז דערשטייגער פון מענטשן לשתק אגודות אנשים) אז איינער וויל שטיל מאכען אפארזאמלונג מענטשען (אומר הס) זאגט ער הס אדער אאט: (לא) וחזק הוא ממנו. זאגט רש״י (כביכול כלפי מעלה אמרו) זייא האבען דם געזאגט געגען הקב״ה, זיי געמיינט חזק הוא ממנו, דיא פעלקער וואס מיר דארפען גיין צו זיי זענען שטארקער פון אים, פון הקב״ה

שפתי חכמים

עפו ויחשבו שכוונתי לגנאי: ה דהל״כ הל״ל נעלה וירשנו עלה עלה נעלה מ״מ אפי׳ בשמים: ו מדכתיב כי חזק הוא ממנו תב כי חזק ממנו שהרי לעיל ג״כ לא כ׳ הוא רק אפס כי עז העם הזה אלא כלפי וכו׳. (ג״א) דאי אפשר לומר ממנו מישראל דהוה משמע שגם ישראל חזק אלא שהוא יותר חזק כדפירש״י על פסוק ועצומים ממך אתה עצום והם עצומים ממך וכאן לא יתכן זה

פירוש לתורת אלהים

וואס ער וועט ריידען אויף משה [עיין רש״י] אונ ער האט גזאגט עלה אויף גיין נעלה מיר וועלן ין אונ מיר וועלן דם לאנד ירשנין [עיין רש״י] וום יכול ביי קומען נוכל לה מיר וועלן ביי ם לאנד: (לא) והאנשים אונ דיא מאנן וואס וף גגאנגען מיט אים די איבריגע צעהן מאן ושע בן נון וואס זענען גיוועזן מיט כלב אין שראל אמרו האבן זיי גזאגט לא נוכל לה מיר יט קאנן אויף גיין צו דעם פאלק כי חזק ארום ער איז שטארקער פון אונז [עיין רש״י]: (לב) ויוציאו אונ זיי האבן אום גיצוגן דבת אר לאסט דם הייסט רכילות הארץ פון דעם לאנד אשר תרו וום זיי האבן דם אום גישפעהט זיי האבן אויף דעם לאנד לשון הרע גירעדט אל בני ישראל פר די קינדער ישראל לאמר אזו צו זאגען הארץ דאס לאנד אשר עברנו וום מיר זענען איבר גיפארין דרינען לתור אום צוא שפעהן זיא ארץ עס איז אזו אלאנד אוכלת וואס עס פאר דארבט אירע זיצער כלומר אין דעם לאנד שטארבן זייער פיל מענטשן [עיין רש״י] וכל העם אונ גאר דם פאלק אשר ראינו וום מיר האבן

משלים על התורה

יט אירע פרוכטן אונ נאכדעם האבן זיי געזאגט ט „אפס״, דם איז גאר ניט ווערט איינצושטעלן ן, נוייל מיר וועלן אין די לאנד ניט קענען קומן, די וועלן אונז ניט אריין לאזן אין דם לאנד, אויף דעם איז הקב״ה אונ משה בייז גוועזן, הט מען דען אייך גשיקט איר זאלט זאגן אייער מיינונג אוב מען וועט קענן איינגעמן די לאנד אדר ניין? מען הט דאך אייך גאר גשיקט זעהן, הט איר גאר גערארפט זאגן וום איר הט געזעהן, ניט מעהר;

לָת֣וּר אֹתָ֗הּ אֶ֣רֶץ אֹכֶ֤לֶת יוֹשְׁבֶ֙יהָ֙
ה֔וא וְכָל־הָעָ֛ם אֲשֶׁר־רָאִ֥ינוּ בְתוֹכָ֖הּ
אַנְשֵׁ֥י מִדּֽוֹת׃ לג וְשָׁ֣ם רָאִ֗ינוּ אֶת־
הַנְּפִילִ֛ים בְּנֵ֥י עֲנָ֖ק מִן־הַנְּפִלִ֑ים וַנְּהִ֤י
בְעֵינֵ֙ינוּ֙ כַּחֲגָבִ֔ים וְכֵ֥ן הָיִ֖ינוּ בְּעֵינֵיהֶֽם׃
יד א וַתִּשָּׂא֙ כָּל־הָ֣עֵדָ֔ה וַֽיִּתְּנ֖וּ אֶת־

יָתַהּ אַרְעָא מְכַ...
יַתְבָהָא הִיא וְכָל...
דִּי חֲזֵינָא בְגַוַּהּ אֱ...
דְמִשְׁחָן׃ לג וְתַמָּן חֲ...
יָת גִּבָּרַיָּא בְּנֵי עֲנָ...
גִּבָּרַיָּא וַהֲוֵינָא בְ...
נַפְשָׁנָא כְּקַמְצִין וְכֵן הֲ...
בְּעֵינֵיהוֹן׃ א וַאֲרִימַ...
כְּנִשְׁתָּא וִיהָבוּ יָת קָ...

תו"א ארץ אוכלת יושביה הוא ...
ונהי בעינינו כחגבים גם ...
העדה תענית כט סוטה לה סנהד...

רשב"ם

(לג) מן הנפילים. הראשונים כדכתיב בבראשית הנפילים היו בארץ בימים ההם: כחגבים. הנמוך נראה לגבוה ממנו הרבה כחגבים שהם נמוכים מאד. וזה מוכיח היושב על חוג הארץ ויושביה כחגבים:

בעל הטורים

(לג) ונהי. ב' במסרה הכא ונהי בעינינו כחגבים ונהי כטמ... וכן היינו בעיניהם. כגי' וזהו קן נמלים וכ"ן ג"כ נוטרי... נמלים וכזה יתיישב מה שפרש"י שמענו אומרים נמלים בכר... דבר שמם של נמלים והלא הפסוק אומר ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם ומשמע כחגבים ולא כנמלים אלא כמו שאמרנו נראה... רש"י ע"כ. ונהי כטמא כולנו לפי שאז נגזר עליהם סורו טמא או כמ"ש ככה יאכלו לחמם טמא: כחגבים. ב' במסרה. הכא ואידך... כחגבים כדאיתא במדרש שענק אחד אכל רמון וזרק הקליפה וכל י"ב מרגלים נכנסו לישב בתוכה מפני הצל וזהו ויושביה כחגבים ש...

בית יהודא

ומען זאל ניט לייענען מִמֶּנּוּ, פון אונז, נאר מִמֶּנּוּ פון אים: (לב) [אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ]. זיי האבן געזאגט (בְּכָל מָקוֹם שֶׁעָבַרְנוּ) אויף וועלכן ארט מיר זענן געגאנגען (מְצָאנוּם קוֹבְרֵי מֵתִים) האבן מיר געטראפן זיי בגראבן מתים (וְהַקב"ה עָשָׂה לְטוֹבָתָם) הקב"ה האט דם געטאהן פון וועגן זייער טוֹבָה (כְּדֵי לְטָרְדָם בְּאֶבְלָם וְלֹא יִתְּנוּ לֵב לְאֵלּוּ) זיי זאלען זיין בשעפטיגט מיט זייער טרויער אויף די מתים וועלן זייא ניט צייט האבען צו טראכטן וועגן די מרגלים ווער זיי זענען אונ זייא וועלן לאזן די מרגלים זאלן גיין זייער וועג: [אַנְשֵׁי מִדּוֹת]. מיינט מען זיי זענען (גְּבוֹהִים וּגְדוֹלִים) הויכע אונ גרויסע מענטשן (וְצָרִיךְ לָתֵת לָהֶם מִדָּה) מען דארף זיי געבען אמאס צו וויסען וויא הויך זיי זענען (כְּגוֹן גָּלְיָת) וויא גָּלְיָת איז געווע... שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזֶרֶת) ער איז געוועזן הויך זעקס אייל מיט אהאלבע אייל (וְכֵן) אונ אזוי שטייט נאך אין פסוק (אִישׁ מָדוֹן) ... מען איש מִדָּה, אהויכער מענטש, וואס מען דארף מעסטען זיין הייך: (לג) [הַנְּפִילִים]. די נפילים זענען געוועזן (עֲנָ... שֶׁמַּחֲזָאֵי וַעֲזָאֵל) די ריזען, זיי זענען געוועזן פון די קינדער פון שמחזאי אונ עזאל (שֶׁנָּפְלוּ מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי דוֹ...) זיי זענען אראפגעפאלען פון הימעל אין די צייטען פון אֱנוֹשׁ: [וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם]. אונ אזוי זענען מיר געוועזן אי... אויגען (שָׁמַעְנוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה נְמָלִים יֵשׁ בִּכְרָמִים כַּאֲנָשִׁים) מיר האבן געהערט די כנענים האבען געזאגט איינ... אנדערען מילבען גייען אין די ווייגגערטנער זיי זענען וויא מענטשן: [עֲנָק]. (שֶׁמַּעֲנִיקִים חַמָּה בְּקוֹמָתָם) ווייל... געוועזן גאנץ הויך האט אויסגעזעהן וויא די זונן איז ארום זייער האלדז: (א) [כָּל הָעֵדָה]. מיינט מען דיא סנ...

רש"י

כלפי מעלה אמרו: (לב) אוכלת יושביה. בכ... שעברנו מצאנום קוברי מתים. והקב"ה עשה לטו... לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו: אנשי מדות. ... וגבוהים וצריך לתת להם מדה כגון גלית (שמואל א' ... שש אמות וזרת וכן (שמואל ב' כ"א) איש מדון (ד"... איש מדה: (לג) הנפילים. ענקים מבני שמחזאי... שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (יומא ס): ובן... בעיניהם. שמענו אומרים זה לזה נמלים (רא"ם... חגבים) יש בכרמים כאנשים (סוטה לה): ענק. שמ... חמה בקומתן: (א) כל העדה. סנהד...

שפתי חכמים

שהרי שמרגלים מדמים עצמן כחגבים נגד העם היושב בארץ אלא כלפי וכו': ז כמ"ש ויראו בני אלהים את בנות האדם וגו' דאל"כ נפילים נפילים למה לי אלא ודאי נפילים השני מל' נפילה ממש כלומר ושם ראינו מאותן שנפלו מן השמים הם שמחזאי ועזאל: ח פירש"י בגמ' כאלו גוהרם נכנס כחלון שהחמה יוצאה משם ופי' מעניקין חמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לב) וכל העם אשר ראינו בתוכה. כלו' מה שהיא אוכלו... לא מפני חלישות שבהם שהרי גבורים משונים הם. ... תאמרו שמפני רוב אכילה ושתייה שהרי הם אנשי דו... במדה ושותין במדה: (לג) הנפילים. שכל הרואה אות... עליהם. ד"א שכל הרואה אותם מתיירא שלא יפלו...

פירוש לתורת אלהים

גיזעהן בְּתוֹכָהּ אין איר אַנְשֵׁי מִדּוֹת מְאס לייט גרויסע אונ הויכע לייט מען האט גזאגט דר מענטש איז גרוס זעקס איילין אונ דר מענטש איז גרוס זיבען איילען: (לג) וְשָׁם אונ דארטן האבען מיר גיזעהן אֶת הַנְּפִילִים דיא פאלינדיגע ריזען (עיין רש"י) בְּנֵי עֲנָק די קינדער פון די ריזן וַנְּהִי אונ מיר זענען געוועזן אין אויגן אקעגן זיי כַּחֲגָבִים אזו ווי די היישריקן אונ אזו זענען מיר געוועזן אין זייערע אויגן... (א) וַתִּשָּׂא אַלע יודן האבען אן גיהובן שריי... אונ דם פאלק האט געוויינט די זעלביגע נא...

משלי יוסף

(א) וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וגו' וַיִּבְכּוּ. דר ענין איז למשל מיר זעהן צוויי מענטשן גייען אין דר פריה ארום פון שטוב איינער גייט אונ עפינט זיין קראם, דר אנדערער גייט אין בית המדרש אונ עפינט אגמרא אונ הייבט אן לערנן; געוויס וועלן מיר זאגן דר וואס האט געעפינט די קראם זוכט צו האבן עולם הזה, אונ דר וואס לערנט אין בית המדרש זוכט צו האבן עולם הבא, אונ אין אמת קען זיין פא... דר מענטש וואס האט געעפינט זיין קראם, איז אמע... ביי אים איז עולם הבא טייערער ווי עולם הזה, וואס לערנט אין בית המדרש איז ביי אים עולם הז... רער ווי עולם הבא, ווי אזו קען מיר דם וויסן דו... וואס האט געטראפן, איינער איז געקומען צו דעם...

קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא׃
ב וַיִּלֹּנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כֹּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה
לוּ־מַתְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר
הַזֶּה לוּ־מָתְנוּ׃ ג וְלָמָה יְהוָה מֵבִיא
אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹּל בַּחֶרֶב
נָשֵׁינוּ וְטַפֵּנוּ יִהְיוּ לָבַז הֲלוֹא טוֹב לָנוּ
שׁוּב מִצְרָיְמָה׃ ד וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה׃

עַמָּא בְּלֵילְיָא
א׃ ב וְאִתְרַעֲמוּ עַל
וְעַל אַהֲרֹן כֹּל
יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ לְהוֹן
כְּנִשְׁתָּא לְוֵי דְמִיתְנָא
עָא דְמִצְרַיִם אוֹ
בְרָא הָדֵין לְוֵי
נָא׃ ג וּלְמָא יְיָ
יָתָנָא לְאַרְעָא הָדָא
ל בְּחַרְבָּא נְשָׁנָא
נָא יְהוֹן לְבִזָּא הֲלָא
אֲדֵי נְתוּב לְמִצְרָיִם׃
מְרוּ גְּבַר לַאֲחוּהִי
רֵישָׁא וּנְתוּב

בעל הטורים

(ג) לנפול. ד׳ במסרה. לנפול בחרב דחה דחותני לנפול אשר החילות לנפול לפניו גם בבל לנפול חללי ישראל שבעון זאת הנפילה דהוני עתה נפילה דכתיב ופגריכם אתם יפלו במדבר ודחיתני לנפול לדורות שגרמו שחרב הבית ונפלו ביד בבל והיינו גם בבל לנפל אל וכן בימי המן שכתבו שטנה על בוני הבית ולא הניחו לבנותו: (ד) נתנה ראש. זהו ע״ז וכן בעגל אשר ילכו לפנינו אשר ותיות ראש ומה התם אחר מ׳ יום אף כאן אחר מ׳ יום: איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה. ר״ת בגימ׳ ע״ז:

רש״י

מתנו. הלואי ומתנו: (ד) נתנה ראש. כתרגומו נמני

בית יהודא

(ב) לוּ מָתְנוּ. מֵיינְט מֶען (הַלְוַאי וָמַתְנוּ) הַלְוַאי וָואלְטֶן מִיר
רֶבֶן: (ד) וְנִתְּנָה רֹאשׁוֹ. זָאגְט רש״י (כְּתַרְגוּמוֹ) וְוִיא דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (נְמַנֵּי רֵישָׁא) מִיר וֶועלֶען אַיינְזֶעצֶען

שפתי חכמים

וממנו החמה נראית כעשה ענק לצוארם והא דלא פרש״י סוק וגם ילידי הענק י״ל דלעיל י״ל דלמא אביהם הראשון ענק ועל שמו נקראו כלם בני ענק כמו שאנו אומרים על מות בני נח אבל הכא כתיב ושם ראינו את הנפילים וקשה למה קוראן נפילים אלא משום שהם בני שמחזאי ועזאל וא״כ קשה למה קוראן בני ענק אלא ודאי משום שמעניקין כו׳ (וע׳ ברש״י דסוטה דל״ד): ט פי׳ לא ל׳ אלו כמו לו יש חרב בידי לו חכמו ומפני שפירש הלואי כמו מי יתן שהוא דבוק עם וא״ו שאחריו כמו מי יתן

פירוש לתורת אלהים

שְׁרַייבְּט דָּס אִיז גֶוועֶן דִי נַאכְט וָואס קֶער
ינְטִין טָאג אִין אָב דָּס הֵייסְט תִּשְׁעָה בְּאָב
קב״ה גְזָאגְט דִי יִשְׂרָאֵל אִיר וֵויינְט דִי נַאכְט
סט אָבֶּער אִיר וֶועט אֵייבִּיג הָאבֶּן דִי נַאכְט
ן וָוארוּם דָּס זֶעלְבִּיגֶע מָאל הָט גָאט גוֹזֵר
אז דָּס בהמ״ק זָאל חָרוּב וֶוערֶן אוּנ דִי יִשְׂרָאֵל
פר טְרִיבֶּן וֶוערֶן: (ב) וַיִּלֹּנוּ אוּנ זֵייא הָאבֶּען
ט אוֹף מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אוּנ גָאר דִיא
הָט צוּ זֵיי גְזָאגְט לוּ הַלְוַאי מַתְנוּ וָואלְטֶן מִיר
גְשְׁטָארְבֶּן אִין דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם אוֹ אָדֶער הַלְוַאי
וָואלְטִין מִיר גְשְׁטָארְבֶּן אִין דֶער מִדְבָּר: (ג) וְלָמָּה
אוּנ וָוארוּם ווִיל גָאט אוּנְז בְּרֶענְגֶען אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת
צוּ דֶעם לַאנְד לִנְפּוֹל צוּ מַאכֶן פַאלֶן אוּנְז בַּחֶרֶב מִיט
דֶער שְׁוֶוערְד נָשֵׁינוּ אוּנְזֶערֶע ווַייבֶּער וְטַפֵּינוּ אוּנ אוּנְזֶער
קְלֵיין גֶעזִינְד יִהְיוּ לָבַז וֶועלֶען זַיין צוּ רוֹב מֶען וֶועט
זֵיי פַאנְגֶען הֲלֹאפַר וָואר טוֹב עֶס אִיז בֶּעסֶער צוּ אוּנְז
שׁוּב מִיר זָאלֶן זִיךְ אוּם קֶערֶן אִין מִצְרַיִם: (ד) וַיֹּאמְרוּ
אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְזָאגְט אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערִין נִתְּנָה רֹאשׁ

משלי יוסף

גֶעזָאגְט צוּ אִים אִיךְ הָאבּ גְהֶערְט דוּ בִּיזְט אַלַמְדָן,
מִיר אַשָׁאד דַיין תּוֹרָה, פָאלְג מִיךְ פַארְמַאךְ דִיא
אוּנ גֵיי אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ לֶערְנֶען, אוּנ אִיךְ וֶועל דִיר
רְנָסָה אַלְץ וָוס דוּ וֶועסְט דַארְפֶן, דֶר מֶענְטְשׁ אִיז
רֵייךְ גְוָוארֶען אוּנ הָט בַּאלְד פַארְמַאכְט דִי קְרָאם
גַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ לֶערְנֶען, אֲפִילוּ מִיר וֵוייסֶן
נִיט אַזוֹ אַגְרוֹסֶער פֶערְגֶעניגֶען צוּ נֶעמֶען פַּרְנָסָה פוּן
רֶע הַאנְט, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן אִיז עֶר אוֹף דֶעם בֶּעשְׁטַאנֶען
ן אַבִּיסֶל, נָאר וֶועגֶן צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ הָאבֶּן
בָא, צוּ דֶעם אַנְדֶערֶן וָוס הָט גֶעלֶערוּנְט אִין בֵּית
, אִיז אֵיינֶער גֶעקוּמֶען אוּנ הָט גֶעזָאגְט צוּ אִים אִיךְ
אוּנ דַיינֶע אַלְטֶערֶן זֶענֶען אָרֶעם וָוס וֶועסְטוּ הָאבֶּן
פוּן דַיין לֶערְנֶען, אִיךְ הָאבּ אוֹף דִיר רַחֲמָנוּת פַארְמַאךְ דִי
גְמָרָא אוּנ קוּם צוּ מִיר אִין מַיין גֶעשֶׁעפְט, אִיךְ וֶועל דִיר
גֶעבֶּן גוּטֶע שְׂכִירוּת אוּנ דוּ וֶועסְט וֶוערֶן אַסוֹחֵר, דֶר מֶענְטְשׁ
הָט בַּאלְד פַארְמַאכְט דִי גְמָרָא אוּנ אִיז גְגַאנְגֶען אִין גְשֶׁעפְט,
דָּס אִיז אַסִימָן עֶר הָט פְרִיעֶר אוֹךְ נִיט גֶעמֵיינְט דָּס לֶערְנֶען,
נָאר צוּ זַיין אַשְׁנַיידֶער, אַשׁוּסְטֶער, הָט אִים נִיט גֶעפַּאסְט,
הָט עֶר גֶעטְרַאכְט עֶר וֶועט לֶערְנֶען, וֶועט עֶר פוּן זַיין לֶערְנֶען
אַמָאהְל הָאבֶּן פַּרְנָסָה, עֶר וֶועט זַיין אַמְלַמֵּד, אַמוֹרֶה
הוֹרָאָה, אַרָב, אִיצְט אַז מֶען ווִיל אִים מַאכֶן פַר אַסוֹחֵר,
אִיז עֶר גַאנְץ גֶעשְׁווִינְט גֶעלָאפֶן; וָוארוּם דִי עוֹלָם הַזֶּה הָט
עֶר גֶעמֵיינְט, דָּס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גֶעוֶועֶן בַּיי דִי יוּדֶן וָוס זֶענֶען
אַרוּם גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם צוּ גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶרֶץ

ה ויפל משה ואהרן על־פניהם לפני
כל־קהל עדת בני ישראל: ו ויהושע
בן־נון וכלב בן־יפנה מן־התרים
את־הארץ קרעו בגדיהם: ז ויאמרו
אל־כל־עדת בני־ישראל לאמר
הארץ אשר עברנו בה לתור אתה
טובה הארץ מאד מאד: שלישי ח אם־
חפץ בנו יהוה והביא אתנו אל־
הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר־
הוא זבת חלב ודבש: ט אך ביהוה
אל־תמרדו ואתם אל־תיראו את־

למצרים: ה ונפל מ
ואהרן על אפיהון
כל קהל כנשתא ד
ישראל: ו ויהושע בר
וכלב בר יפנה מן מא
ית ארעא
לבושיהון: ז ואמ
לכל כנשתא ד
ישראל למימר ארע
עברנא בה לאללא
טבא ארעא לח
לחדא: ח אם רעוא
קדם יי ויעל
לארעא הדא ויה
לנא ארעא דהיא ע
חלב ודבש: ט
במימרא דיי לא תמ
ואתון לא תדחלון

תו"א ויפל משה ואהרן תענית יד: ויהושע בן נון וכלב בן יפנה שם י:

רשב"ם

(ט) סר צלם מעליהם, אין להם מחסה לחסות בו כי כבר נמוגו כל יושבי ארץ מפנינו משעה שעברנו ים סוף כמו שאמרה רחב הזונה. וכדכתיב נמוגו

בית יהודא

אַאֶלְצְטֶען (ורבותינו פירשו לשון עבודת אלילים) די רבנן זאגן בתנה ראש מיינט מען מיר וועלן דינען עבודה זרה: (ט) ואל תמרודו. (ושוב ואתם אל תיראו) איב איר וועט ניט זינדיגען דארפט איר ניט מורא האבען פר די פ

רש"י

ריסא נסים עלינו מלך ורבותינו פירשו לשון ע"א: (

ליקוטי יהודא

(ו) ויהושע בן נון וגו׳. פר וואס ביז איצט האט יהושע געשוויגן, נאר כלב האט גערעט, ווייל מיר ווייסן איידער מען האט גשיקט די מרגלים האבן אלדד און מידד געזאגט נביאות משה וועט שטארבן און יהושע וועט אריין ברייגגען די יודן אין ארץ ישראל, דריבער האט יהושע געטראכט אז איך וועל זאגן מיר וועלן קענען קומן אין ארץ ישראל. וועלן יודן זאגען ווייל איך וויל זיין אמלך אויף זיי, דריבער זאג איך פון ספק וועגן, טאמער וועט מען קענען איינעמן ארץ ישראל, מען זאל גיין האלטען מלחמה מיט די כנענים, דריבער האט יהושע גלאזען כלב אליין זאל ריידן, ווארום אים האט מען ניט וואס חושד זיין, נאר אז ער האט גזעהן אפילו אן אחשד העלפט אויך ניט די רייד פון כלב, איז ער געקומן העלפן כלב, טאמער אז ביידע וועלן ריידן וועט זייערע רייד העלפען:

פירוש לתורת אלהים

מיר וועלן איבער אונז זעצן איין עלצטען ונשוב מיר וועלן זיך אום קערן אין מצרים: (ה) ויפ משה מיט אהרן זענען גיפאלן אויף זייער פנ אלע יודן: (ו) ויהושע און יהושע דער זון פון כלב דער זון פון יפונה מן התרים את הארץ ווא זענען גוועזן פון די אוים שפעהרם פון דעם קרעו בגדיהם האבן צו ריסן זייערי קליידר: (ז) און זיי האבן גזאגט צו די יודן אזו צו זאג דם לאנד אשר וואס מיר זענען איבער גפארן ד אוים שפעהן זיא טובה דאס לאנד איז זייער (ח) אם אז גאט וועט אין אונז באגערן והביא

וועט ער אונז ברענגן אל הארץ הזאת צו דעם לאנד ונתנה לנו און ער וועט זיא אונז געבן ארץ דאס אשר היא וואס עס איז אזו אלאנד זבת חלב וואס פון דיא בהמות וואס דרינען זענען טוט רינען מילך וד פון די טייטלען טוט רינען האניק: (ט) אך נייערט אין גאט אל תמרודו זאלט איר גיט ווידר שפ

משלי יוסף

ישראל איז געוועזן גרייט צוגעבן יודן צווייערליי טובות, עולם הזה און עולם הבא, וועגן וועלכע טובות האבען יודן געוואלט גיין אין ארץ ישראל האבן מיר ניט גוואוסט, נאר דא ביי די מרגלים איז בעוויאוסט גווארן זייער מיינונג, אז נאר וועגן עולם הזה פון ארץ ישראל האבן זיי גוואלט גיין צו ארץ ישראל, ווארום באלד ווי די מרגלים האבן נאר געזאגט מען וועט ניט קענן קומען אין ארץ: האבן זיי ניט געוואלט זיך פארזיכערן אויף הקב"ה צו ארץ ישראל, נאר זיי האבן באלד געזאגט מי גיין צוריק אין מצרים. מיר ווילן בעסער ארבעטן גוף ווי פר די נשמה, דריבער זענען זיי באלד גש געווארן, און האבן ביידע זאכן פארלארן

עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם
מֵעֲלֵיהֶם וַיהוָה אִתָּנוּ אַל־תִּירָאֻם׃
י וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לִרְגּוֹם אֹתָם
בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ יא וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנָה יְנַאֲצֻנִי
הָעָם הַזֶּה וְעַד־אָנָה לֹא־יַאֲמִינוּ בִי
בְּכֹל הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ׃
יב אַכֶּנּוּ בַדֶּבֶר וְאוֹרִשֶׁנּוּ וְאֶעֱשֶׂה

אונקלוס

אַרְעָא אֲרֵי בִידָנָא
אנון עֲדָא
מִנְּהוֹן וּמֵימְרָא
סַעֲדָנָא לָא תִדְחֲלוּן
י וַאֲמָרוּ כָּל
לְמִרְגַּם יָתְהוֹן
וִיקָרָא דַיְיָ
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
יְיָ לְמֹשֶׁה עַד
יְהוֹן מְרַגְּזִין קֳדָמַי
הָדֵין וְעַד אֵימָתַי
מְנוּן בְּמֵימְרִי בְּכֹל
עֲבָדִית בֵּינֵיהוֹן׃
קְטִלִנּוּן בְּמוֹתָא
ן וְאֶעְבֵּד יָתָךְ

תו"א לחמנו הם עקידה שער מא ו : ויאמרו כל העדה לרגום סוטה לה : עד אנה מגילה לא :

בעל הטורים

ד' במסרה. כי לחמנו הם לחמנו נאכל זה לחמנו חם הצטיידנו בנפשנו נביא לחמנו אם בה' אל תמרודו לחמנו הם ונאכלם אחר שעברו את פי ה' ויכום ויכתום וזהו בנפשנו נביא לחמנו מפני חרב המדבר ורב להם הדרך אחד שהלכו מ' שנה במדבר :

רש"י

וטוב ואתם י אל תיראו : כי לחמנו הם. נאכלם : סר צלם. מגינם וחזקם לכשרים שבהם היה מגין עליהם (סוטה לה) ד"א צלו של המקום סר (י) לרגום אותם. את יהושע וכלב : וכבוד בר רבה) הענן נ ירד שם : (יא) עד אנה. עד ינאצני ירגיזוני : בכל האותות. בשביל כל שיתי להם היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים (יב) ואורשנו. כתרגומו לשון תרוכין ע ואם

בית יהודא

(כי לחמנו הם). זיי זענן אונזער ברויט (נאכלם כלחם) מיר וועלן זיי עסין וויא מען עסט ברויט : (סר צלם). עס האט זיך אפגעטאהן זייער שאטען (מגנם וחזקם) זייער שיצער אונ זייער שטארקער איז ניטא ביי זיי (כשרים שבהם מתו) די פרומע מענטשן וואס זענן געווען ביי זיי זענן געשטארבן (איוב שהיה מגין עליהם) איוב וואס ער האט געשיצט אויף זיי איז געשטארבן (דבר אחר) נאך אזאך האט כלב אונ יהושע געזאגט צו די יודין (צלו של מקום סר מעליהם) דער שאטען פון הקב"ה האט זיך אפגעטאהן פון זיי, הקב"ה היט זייא דריבער וועלן זיי פאלן אין אונזערע הענט : (י) (לרגום אותם). צוא בעווארפען מיט שטיינער (את יהושע אונ כלב : (וכבוד ה'). מיינט מען (הענן ירד שם) דר וואלקן וואס הקב"ה קומט אלע מאהל מיט אים איז ער מען צום אהל מועד : (יא) (עד אנה). מיינט מען (עד היכן) ביז וואהין (ביז וויא לאנג) : (ינאצוני). (ירגיזוני) איך דערצערענען : (בכל האותות). הקב"ה זאגט (בשביל כל הנסים שעשיתי להם) וועגן אלע נסים וואס איך האב זייא (היה להם להאמין) האבען זייא געדארפט גלויבן (שהיכולת בידי לקיים הבטחתי) אז איך קען טאהן וואס איך זאג צו געבען : (יב) (ואורשנו). זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דר תרגום טייטשט (לשון תרוכין)

שפתי חכמים

לכן הוצרך להוסיף וא"ו ומתנו שהוא כמו מי יתן ומתנו : סלא תאמר ב' דברים הם אלא האחד נמשך מחבירו כלו' תמרודו בהקב"ה טוב אין אתם צריכים לירא : ב כאלו נו הם : ל מפני שהמגן לאדם עושה לו צל לכך נקרא

המגן צל : מ לא את משה ואת אהרן כי הם לא דברו כלום : נ לקבל אלים ובליסטראות רצונו לתרץ הרי כבוד ה' שוכן עליהם תמיד על הכפורת מבין הכרובים : ס עד אנה עד היכן לא עד איזה מקום כפירוש אנה בכ"מ : ע היינו הכרתה מן העולם ולא ל' ירושה

פירוש לתורת אלהים

ט איר זיך ניט פארכטן פר דעם פאלק לאנד כי לחמנו וואָרום זייא זענען אונזער ר וועלן זיי אויף עסין אזו ווי ברוט סר עם אפ גטאן צלם זייער שאטין מעליהם פון זיי אונ גאט איז מיט אונז אל תיראום איר זאלט פארכטין פר זיי (עיין רש"י) : (י) ויאמרו אונ גזאגט כל העדה גאר די עדה לרגום צו פר הושע מיט כלב באבנים מיט שטיינער וכבוד כבוד פון גאט די שכינה נראה האט זיך אין אוהל מועד אל כל בני ישראל צו אלע

יודן : (יא) ויאמר האט גאט גזאגט צו משה ביז וויא לאנג נאך וועלן מיך דס פאלק דר צערגען אונ ביז ווי לאנג נאך וועלן זיי ניט גלייבן אין מיר מיט אלי צייכן וואס איך האב גטאן צווישן זייא [עיין רמ"ן] : (יב) דרום זאג איך דיר משה אכנו איך וועל שלאגן דאס פאלק בדבר מיט מארד ואורישנו אונ איך וועל זייא פאר טרייבען פון דער וועלט [עיין רמ"ן] ואעשה איך וועל דיך מאכן צוא אגרויס פאלק אונ דו ביסט האך אוך פון זייערע קינדער ועצום אונ דוא וועסט זיין שטארקער פון אים פון דיא

אֹֽתְךָ֛ לְגוֹי־גָּד֥וֹל וְעָצ֖וּם מִמֶּֽנּוּ׃ יג וַיֹּ֥אמֶר
מֹשֶׁ֖ה אֶל־יְהוָ֑ה וְשָֽׁמְע֣וּ מִצְרַ֔יִם כִּֽי־
הֶעֱלִ֧יתָ בְכֹחֲךָ֛ אֶת־הָעָ֥ם הַזֶּ֖ה
מִקִּרְבּֽוֹ׃ יד וְאָמְר֗וּ אֶל־יוֹשֵׁב֮ הָאָ֣רֶץ

אונקלוס

לְעַם רַב וְתַקִּיף מִ
יג וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָ
וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי
אַסֶּקְתָּא בְחֵילָךְ יָת
הָדֵין מִבֵּינֵיהוֹן: יד וְ
לְיָתֵב אַרְעָא
תו"א ושמעו מצרים עקרים מ"

רשב"ם

כנען: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת. ואמרו מצרים על יושבי ארץ כנען כמו שמפורש לפנינו שיאמרו מצרים מבלתי יכולת וגו'. אבל עכשיו מפרש תחלה למה יאמרו מצרים כן. כי שמעו שאתה הוצאתם בכח גדול ובעמוד אש ובעמוד ענן הכל דרך אהבה יתירה וחיבה. ולבסוף תהרגם כ ואמרו מצרים לא מתוך שנאה עשה להם כך אלא מבלתי יכולת להלחם עם שלשים ואחד מלכים. ועתה שוב מחרון אפך. למען שמך שלא

בעל הטורים

(יג) העלית. ג' במס'. עמ"ש בפרשת תשא:

רש"י

תאמר מה אעשה פ לשבועת אבות: ואעשה א גדול. שאתה מזרעס (במדבר רבה): (יג) וש מצרים. ושמעו את אשר תהרגם: כי העל משמש בל' אשר והם ראו אשר העלית בכחך הג מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטל יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי יכולת להלחם. וזו היא: (יד) ואמרו אל יוש הזאת. כמו על יושב הארץ הזאת ומה יאמרו כ

בית יהודא

פֿאַר טְרַייבֶּען (וְאִם תֹּאמַר) אויב דוּ וֶועסְט זָאגֶן (מָה אֶעֱשֶׂה לִשְׁבוּעַת אָבוֹת) וָוס וֶועל אִיךְ טָאהְן מִיט דִי שְׁבוּעָה וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁווֹאוֹרֶען צוּ זֵייעֶרֶע אֶלְטֶערֶן, צוּ אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב: וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל). אִיךְ וֶועל דִיךְ מַאכֶען צוּ אַגְרוֹסֶע פָאלְק (שֶׁאַתָּה מִזַּרְעָם) דוּ בִּיזְט דָאךְ אוֹיךְ פוּן זֵייעֶרֶע קִינְדֶער: (יג) וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם). מֵיינְט מֶען (וְשָׁמְעוּ אֵת אֲשֶׁר תַּהַרְגֵם) דִיא מִצְרַיִם וֶועלֶען הֶערֶן אַז דוּ הָאסְט גֶעהַרְגֶעט דִי יוּדִין: וְכִי הֶעֱלִיתָ). זָאגְט רש"י (כִּי מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן אֲשֶׁר) דֶעם וָוארְט "כִּי" מֵיינְט מֶען "אֲשֶׁר", אַזוֹי הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט פַאר הקב"ה דִיא מִצְרַיִם וֶועלֶן הֶערֶען אַז דוּא הָאסְט גֶעהַרְגֶעט דִיא יוּדִין (וְהֵם רָאוּ) אוּנ זֵיי הָאבֶּען גֶעזֶעהֶען אַז דוּ הָאסְט דִי יוּדִין אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן זֵיי מִיט דַיין גְרוֹסֶען כֹּחַ (וּכְשֶׁיִּשְׁמְעוּ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָּם) דוּ הָאסְט דִי יוּדִין אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן זֵיי מִיט דַיין גְרוֹסֶען כֹּחַ (לֹא יֹאמְרוּ שֶׁחָטְאוּ לָךְ) וֶועלֶן דִי מִצְרַיִם נִיט זָאגֶן הֶירְגָם) אוּנ אַז זֵיי וֶועלֶען הֶערֶען דוּ הָאסְט זֵייא גֶעהַרְגֶעט זֵיי גֶעהַרְגֶעט וַוייל זֵיי הָאבֶּן צוּ דִיר גֶעזִינְדִיגְט (אֶלָּא יֹאמְרוּ) נָאר זֵיי וֶועלֶן זָאגֶען (שֶׁכְּנֶגְדָם יָכוֹלְתָּ לְהִלָּחֵם) גֶעגֶן גֶעקֶענְט הַאלְטֶן מִלְחָמָה (אֲבָל כְּנֶגֶד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכוֹלְתָּ לְהִלָּחֵם) אָבֶּער גֶעגֶען דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס וואוֹהְנֶען כְּנַעַן הָאסְטוּ נִיט גֶעקֶענְט הַאלְטֶען מִלְחָמָה (וְזוֹ הִיא) דָאס מֵיינְט דֶער פָּסוּק: (יד) וְאָמְרוּ אֶל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַ מִצְרַיִם וֶועלֶן זָאגֶן אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁען וָוס וואוֹהְנֶען אִין דִיא לַאנְד כְּנַעַן, זָאגְט רש"י (כְּמוֹ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַ וָוארְט "אֶל" יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת, אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען "עַל" יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת, מֶען מֵיי מִצְרַיִם וֶועלֶן זָאגֶן צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן פוּן כְּנַעַן, נָאר דִי מִצְרַיִם וֶועלֶען זָאגֶען אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערֶן אוֹיף דִי מֶענְטְ (וּמָה יֹּאמְרוּ עֲלֵיהֶם) וָואס וֶועלֶן דִי מִצְרַיִם זָאגֶן אוֹיף דִי כְּנַעֲנִים (מַה שֶּׁאָמוּר בְּסוֹף הָעִנְיָן) וָוס עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא

שפתי חכמים

וכן פירש למטה מזה: פ דאל"כ מה ענין זה לכאן וכי תנאי עשה עמו שאם יניתנו להמיתם יעשנו לגוי גדול. ויש מקשים גבי עגל בפ' כי תשא כתיב נמי ואעשה אותך לגוי גדול ופירש שם אם כסא של ג' רגלים וכו'. וי"ל דהכא קשה לרש"י למה כתיב ועצום ממנו אלא כדי לסלק טענת של כסא של ג' רגלים כלו' שלזרעך יהיה כסא של ד' רגלים כיון שאתה מזרע האבות יהיה להם ג' רגלים וזכותך יהיה רגל ד' א"כ ממנו שב אל אברהם שהוא תחלת היחוס ואז יהיה לזרעך ד' רגלים אבל לעיל לא כתיב ממנו דמשמע דתחלת ממרע"ה כלו' שיקראו בני משה ולא בני אברהם ילחו אמר אם כסא של ג' רגלים וכו' ודוק היטב כי בזה קושיות: צ לא ושמעו את אשר העליתם כמובן מפשוטו שישמעו ההריגה ומלת כי פה הוא במקום אשר כאילו המצרים אשר העלית בכחך את העם הזה מקרבו הגדולה שאי אפשרית להתבטל לא יאמרו שחטאו רק

פירוש לתורת אלהים

יִשְׂרָאֵל: (יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְיָ אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִיזֶעהְן כִּי אַז דוּ הָאסְט אוֹיף גִיבְּרַאכְט מִי גִיזָאגְט צוּ גָאט וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם אַז דִיא מִצְרַיִם וֶועלֶן אֶת הָעָם דָאס פָאלְק יִשְׂרָאֵל פוּן זֵייא הֶערֶן אַז דוּ וֶועסְט זֵיי הַרְגִינֶן אוּנ דָם הָאבֶּן זֵייא (יד) וְאָמְרוּ דִי מִצְרַיִם וֶועלֶן זָאגֶן אֶל יוֹשֵׁב

הערה (יג) ושמעו מצרים וגו'. קשיות אויף דעם פסוק זענען זייער פיל וייל דער גאנצער פסוק איז שווער צו פארשטיין, נאר בקיצ מיינונג פון די פסוקים, מיר ווייסין, נאך די אלע מכות וואס הקב"ה האט גישלאגין די מצרים אין מצרים אונ ביי דעם ים או ארוים געוזמען די יודין פון מצרים אונ האט זיי אזוי גרוים געמאכט, זענען די מצרים גיווען שונאים צו די יודין אונ שונאים צו הקב"ה, געווכם קלענער צו מאכין די גרויסקייט פון הקב"ה אונ די גרויסקייט פון די יודין, זאגט משה פאר הקב"ה אויב די וועסט איצט הרגנן אל מאהל אין דער מדבר וועלין די מצרים קענען זאגין אויף דיר וואס זיי ווילען, אונ עס וועט נים שיין זיין פאר דיין כבוד, [מיר ווייסין דער אפילו ער שטייט מיט או"ו, פון דעסטוועגין קען מען אים טייטשין עבר, זיי האבין גיהערט [עיין פ' בהעלותך י"א פסוק לא, והיית לנו ל כתרגומו לשון עבר] נאך ווייסין מיר "ושמעו" איז אמאהל דער טייטש פארשטיין ווי רש"י טייטשט אויף דעם ווארט כי "שומע" יוסף], עס צוויי מענטשין שפארקין זיך איינער אויף דעם אנדערין אונ איינער האט אומגיווארפין דעם אנדערין [ראובן האט אומגיווארפין צו שמעון] פארשטעט גיווארין האט ער גיזאגט צו ראובן, אבער עס איז דיר נים גרינג אנגעקומען ביז דוא האסט מיך אומגיווארפין, דו האסט דיך גו די מצרים האבין אויך אזוי גיזאגט, ד"ה זאגט משה צו הקב"ה ושמעו מצרים, די מצרים האבין פארשטאנען כי העלית בכחך את הע מיט כח האסטו קוים געקענט ארויסנעמען די יודין פון מצרים, [דו האסט דיך געמוזט מאטערין מיט צעהן ערליי מכות] ביז דו האסט געמען די יודין פון מצרים (ואמרו אל יושב הארץ הזאת) אונ די מצרים וועלין זאגין צו די מענטשין פון כנען (שמעו) זייא האבין גיהער בקרב העם הזה) אז דו הקב"ה אליין ביזט צווישען דעם פאלק (אשר עין בעין נראה אתה ה') אויך אין אויג ביזטו הקב"ה גיזעהן גיווארין צו עומד עליהם) אונ דיין וואלקין שטייט איבער זיי, אונ מיט וואלקין גייסטו פאר זיי ביי טאג אונ מיט אבעלייכטונג פון פייער גייסטו פאר קען דען זיין די יודין זאלין זינדיגען פאר הקב"ה, ווען זיי האבין אזעלכע טובות אונ זעהן אזוי פיל ווינדער, געווים נים, והמתה וגו' איצט הרגנן אלע יודין מיט איין מאהל, וועלין די פעלקער זאגין, נים די יודין זענען שולדיג, נאר מבלתי יכולת וגו', ווייל הקב"ה הא מלכים פון כנען זענען שטארקער פון אים אונ ער וועט מיט זיי נים קענען מלחמה האלטין ווייל ער וויל נים פארשעמט ווערין מאכט ער [אפראטענסיע] זיי האבין גזינדיגט אונ ער האט זיי גישאכטין אין דער מדבר, ועתה יגדל וגו', איצט דארפסטו הקב"ה ווייזין אז דיין כח פון פריער אונ דו קענסט ארייננברייננגען די יודין אין כנען, אונ וואס מיר ווייסין אז אין אמת האבין די יודין געזינדיגט, כאשר דברת מאה ווי דו האסט געדעט ה' ארך אפים וגו' אז דו קענסט איינהאלטין דיין כעס, דריבער דערזוייל פלח נא:

הזאת שמעו כי־אתה יהוה בקרב העם הזה אשר־עין בעין נראה ׀ אתה יהוה ועננך עמד עלהם ובעמד ענן אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה׃ טו והמתה את־העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר־שמעו את־שמעך לאמר׃ טז מבלתי יכלת יהוה להביא את־

...ארי את יי
...תך שרית בגו
...הדין די בעיניהון
...בינת יקרא דיי
...מטל עלויהון
...רא דעננא את
...קדמיהון בימָמא
...מודא דאשתא
...: טו ותקטל ית
...הדין כגברא חד
...עממיא די שמעו
...שמע גבורתך
...ר: טז מדלית
...קדם יי לאעלא ית

תו"א והמתה את העם הזה כאיש אחד. עקידה שער לד:

בעל הטורים

...עין. ג' במסרה אשר עין בעין נראה אתה ה' כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ואידך עין בעין שן בשן. בעה"ו א"א לראות ...כתיב כי לא יראני האדם וחי וזה הוא שכתיב כאן אשר עין בעין נראה וסמיך ליה והמתה אבל לעתיד לבא יראו ועתידין לומר ...ו לו וכן רמז למה שדרשו עין בעין ממון כדכתיב הכא עין בעין וסמיך ליה והמתה פי' אם יהיה עין בעין ממש (פירוש) שמא ...פירושו ממון: (טז) מבלתי. ב' במסרה. מבלתי יכולת ה' ואידך ותזני אל בני אשור מבלתי שבעתך בענין תועבות ירושלים

רש"י

...סוף הענין מבלתי יכולת ה' בשביל ששמעו כי אתה ...קרבם ועין בעין אתה ה' נראה להם והכל בדרך חבה ...כך שנתקה אהבתך מהם עד הנה: (טו) והמתה ...ם הזה כאיש אחד. פתאום ומתוך כך יאמרו ...ר שמעו את שמעך וגו': (טז) מבלתי יכלת וגו'.

בית יהודא

פון משה (מבלתי יכולת ה') ווייל הקב"ה קען ניט מיט זיי האלטן מלחמה (בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם) ווייל די מצרים האבן געהערט אז דו הקב"ה אליין ביזט צווישען זיי (ועין בעין אתה נראה להם) אונ אויך אין אויג ביזטו געזעהן געווארן צו זיי (והכל בדרך חבה) אונ אלץ איז גוועזן מיט ליבשאפט (ולא הכירו בך) אונ זיי האבן ניט ...אויף דיר (שנתקה אהבתך מהם עד הנה) ביז איצט אז דיין ליבשאפט איז אפגעריסען געווארען פון זייא: ...תה את העם הזה כאיש אחד). אויב דוא וועסט הרגנן דם פאלק (פתאום) פלוצלונג (ומתוך כך יאמרו הגוים ...שמעך) דריבער וועלן זאגען דיא פעלקער וואס האבען אלץ געהערט פון דיר: (טז) ומבלתי יכולת ה' וגו').

דעת זקנים מבעלי התוספות

...י יכולת ה'. ויאמרו לא מחמת שנאה המיתם שהרי ראינו שהיה מחבבן בהיות אשר עין בעין וגו' אלא מבלתי יכולת

פירוש לתורת אלהים

...ם וואס וואגן אין דעם לאנד ווייל הקב"ה ...ניט ברייגגן אין לאנד כנען דריבער האט ...עהרגת אין דער מדבר. אונ פר וואס וועלן ...אגן וואָרום שמעו זיי האבען גיהערט כי אז ...ט ביסט גיווען צווישען זייא. דוא האסט ...רוען דיין שכינה צווישען די ישראל אשר ...אט האסט דיך באוויזען צו זייא אונ אלץ ...ם ליבשאפט אונ מיט גרוס אהבה אונ זיי ...אר ניט גיזעהן אין דיר ביז אהער אז דיין אהבה זאל אוועק גירוקט ווערן פון זיי ועננך אונ דיין וואלקין שטייט איבער זיי ובעמוד ענן אונ מיט דר וואלקנדיגע זייל גייסטו פר זיי ביי טאג ובעמוד אש אונ מיט דער פייערדיגע זייל ביי נאכט: (טו) והמתה את העם הזה אונ דוא ווילסט טייטען דם פאלק ישראל כאיש אחד אזו ווי מען טייט איין מענטש אז דו וועסט זייא פלוצלונג הרגנן ואמרו הגוים וועלן זאגן די פעלקר וואס זיי האבן גיהערט דיין שם לאמר אזו צו זאגן: (טז) מבלתי גאט האט

משלי נחמיה

...עין בעין נראה וגו'. דער מדרש זאגט משה ...עזאגט צו הקב"ה די וואג־שאל איז עין בעין, ...ף גלייך, דו זאגסט אבנו בדבר, איך וועל די ...ן מיט איין מאל אלע, אונ איך זאג מען דארף ...ן די עבירה, וועלן מיר זעהן וועמעס רייד וועט ...מיינע רייד, אדער דיינע רייד, דר ענין איז, ...אובן איז געקומען צו זיין ברודער שמעון אונ ער ...הן שמעון וויינט, ראובן זאגט צו שמעון פר וואס ..., זאגט שמען דעם אמת איך האב געזינדיגט צו לוי אונ לוי הט געזאגט ער וועט מיך געווים ברייגגן אין קייטן אויף אייביג, אונ איך וויים ער קען דם טאהן, ראובן איז געגאנגען צו לוי אונ וויל מיט אים ריידן פון שמעון'ס וועגן, בעטן פון זיינעטוועגן, ער זעהט אבער עס וועט נאר ניט העלפן, דר כעס פון לוי איז זייער גרוס אויף שמעון, הט ראובן געזאגט צו לוי, זאג מיר מיך האסטו ליב, זאגט לוי, דיך האב איך ליב, הט ראובן געזאגט צו לוי ווי אזו קענסטו טאהן צוויי פארקערטע זאכן, דו האסט ליב מיך אונ איך האב ליב מיין ברודער שמעון;

הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר׃ יז וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר׃ יח יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד

עַמָּא הָדֵין לְאַרְ
דִּי קַיֵּם לְהוֹן וְקַטְ
בְּמַדְבְּרָא׃ יז וּכְעַן
יִסְגֵּי כְעַן חֵילָא (מִן) קֳדָ
יְיָ כְּמָא דְמַלֵּלְתָּא לְמֵי
יח יְיָ מַרְחֵק רְגַז וּמ
לְמֶעְבַּד טַבְוָן (וּקְ

תו"א ועתה יגדל נא כח ה׳ שבת פט סנהדרין קיא עקידה שער ו׃

רשב"ם

(יז) יגדל נא כח. להאריך אפך. כדכתיב טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר׃

בעל הטורים

כביכול שעונות ישראל עושין ליד חזקה שאין בה יכולת׃ במדבר. הקי"ת שבורה לומר שעברו על התילה שכרת עלי[...] כריתות בכלל ושמונה כריתות בפרט ועל כן נתן רשות למלאכי חבלה לפרוע על חטאתם׃ (יז) ועתה יגדל נא כח. יגדל יו"ד גדו[...]

רש"י

לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים (ברכות לב) ואינו[...] פרעה לשלשים ואחד מלכים זאת יאמרו על יושב[...] הזאת: מבלתי יכלת. מתוך שלא היה יכולת בידו[...] שחטם: יכלת. שם דבר הוא: (יז) יגדל נא כח[...] לעשות ר דבורך: כאשר דברת לאמר. ומהו ה[...] (יח) ה׳ ארך אפים. לצדיקים ולרשעים כשעלה משה[...] מלאו משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה׳ ארך אפי[...]

בית יהודא

ווייל הקב"ה קען ניט האלטען מלחמה מיט די מענטשען פון כנען (לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים) ווייל די מענטשען פון כנען זענען שטארק (ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכי כנען) פרעה איז ניט גלייך צו די איין און דרייסיג מלכים פון כנען (זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת) דס וועלען זיא מצרים זאגען אויף די מענטשען פון לאנד כנען (מבלתי יכולת) ווייל הקב"ה קען ניט (מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם) ווייל הקב"ה האט קיין כח געהאט צו ברייגנען די יודין אין לאנד כנען דריבער האט ער זייא געשאכטען אין דר מדבר׃ (יכולת). (שם דבר הוא), רש"[...] "יכולת" איז ניט דערטייטש זיא קען ניט, נאר "יכולת" איז דערטייטש "קענען" מבלתי יכולת ה׳, ווייל [...] קען ניט׃ (יז) [כאשר דברת לאמר]. וויא דוא האסט גערעט צו זאגען (ומהו הדבור) וואס האט הקב"ה גערעט (ה׳ אר[...] לצדיקים ולרשעים) הקב"ה האלט־איין זיין כעס צוא צדיקים אונ צוא רשעים (כשעלה משה למרום) ווען מש[...] ארויפגעגאנגען צו הקב"ה (מצא משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה׳ ארך אפים) האט משה געטראפען הקב"ה [...] [וה׳ ארך אפים] אויף זיך אז ער האלט־איין זיין כעס (אמר לו) האט משה געזאגט צוא הקב"ה (לצדיק[...]

שפתי חכמים

וכו׳: ק ולא פועל לנקבה אבל חסר למ"ד כאלו אמר יכולת לה׳: ר שלא בקש ממנו חדשות רק לקיים מאמרו וזהו כאשר דברת:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ה׳ היה: (יז) ועתה יגדל נא כח ה׳ וגו׳. שתכבוש כע[...] שאחז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו שנא׳ טוב אר[...] מגבור: כאשר דברת לאמר. כשאמרתי לפניך הודיעני דרכיך באי זה מדה אתה דן את הבריות ועברת על פני וקראת ה׳ ה׳ ארך אפים ולכך לא הזכיר כאן ה׳ ה׳ ששם ה[...] רחמים ומדת הדין וכאן לא הוצרך להזכיר כי אם מדת רחמים. ואל נמי לא הזכיר כאן שמשמע לשון דיין, מלשון וא[...]

ליקוטי נחמיה

(יז) וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה׳. ווייל הקב"ה האט געזאגט צו משה איך וועל דיך מאכען צו אגרויסע פאלק, האט הקב"ה געמיינט וועט דורך משה אונ דורך דיינע קינדער גרוס ווערען מיין נאמען אויף דר וועלט, האט משה געזאגט ביז פון מיר וועט ארויסקומען אגרויסע פאלק וועלען אוועקגיין פיל יאהרען, אונ ביז די צייט וועט דערוויייל פארשעמט ווערען דיין נאמען, איז דאך גלייכער צו שיינקען יודען די עבירה ועתה יגדל נא כח ה׳, וועט באלד איצט גרוס ווערען דר כח פון הקב"ה׃

פירוש לתורת אלהים

קיין יכולת ניט להביא צו ברענגען דם פאלק א[...] צו דעם לאנד וואס ער האט גישוואוירען ער זא[...] צו זיי אונ מחמת דעם וישחטם האט ער זייא [...] אין דר מדבר: (יז) ועתה אונ אצונדערט יג[...] זאל גיאכפערט ווערען כח יי דר קראפט פ[...] כאשר דברת לאמר אזו ווי דו האסט גירעט [...] זאגען: (יח) יי גאט ארך אפים ער דערלענגען[...]

צארן ער האלט אויף זיין צארן אונ ברענגט ניט גיך קיין פורעניות אויף די וואס זינדיגען ווארום [...] וועלען זיי תשובה טאן אהער אזו איז דער פשט עס גיווערט לאנג איידער מען דר צערינט אים [...] יגדל נא כח יי כאשר דברת איז טייטש עס זאל גרוים ווערען דיין כח אזו ווי דוא האסט גרעט אב[...]

משלי נחמיה

אז דו וועסט ברייגנען מיין ברודער שמעון אין קייטען; ווי אזו קענסטו מיר טאהן אזו. אגרויסען צער אונ געמען מיין געליבטען ברידער אין קייטען איך וועל דאך שטארבען פון גרוס צער, אונ אז דו וועסט אזו טאהן, איז אצייכען אז דיינע רייד איז ניט אמת, וואס דו זאגסט דו האסט מיך ליב, ווארום איך זעה דאך דו ווילסט איך זאל שטארבען פון צער וועגען מיין ברודער, דריבער מוז איין זאך גיענדערט ווערען, אדער דיין ליבשאפט צו מיר וועט בטל ווערען, אדער דיין כעס אויף מיין ברודער שמעון מוז בטל ווערען, דס זעלביגע האט משה געזאגט פר הקב"ה דו האסט גזאגט דו האסט מיך ליב, אונ דו זאגסט דו וועסט הרגען מיינע אלע ברידער, ווי אזו וועל איך קענען זעהן אז ד[...] הרגען מיינע אלע ברידער, דריבער וועט דאך מ[...] איינס בטל, אדער דיינע רייד וואס דו זאגסט ד[...] מיך ליב וועט זיין בטל, אדער וואס דו זאגסט ד[...] די יודען הרגען וועט זיין בטל, אדער סלח נא, אד[...] בדבר, אדער סלח נא וועגען מיין ליבשאפט, אדע[...] בדבר אונ דיין ליבשאפט צו מיר וועט זיין בטל, הט [...] גיענפערט סלחתי כדברך׃

(יח) ה׳ ארך אפים וגו׳. דר תנא זאגט אין מסכ[...] איזהו גבור, וועלכער מענטש הייסט אשט[...] הכובש את יצרו, אז ער קען איינהאלטען זיין יצ[...]

נֹשֵׂא עָוֺן וָפָשַׁע וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֺן אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים׃ יט סְלַח־נָא לַעֲוֺן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הֵנָּה׃

אונקלוס

לַעֲוָיָן וְלִמְרוֹד
...בִין סַגִּי לִדְתָיְבִין
...יְתֵהּ וּדְלָא תָיְבִין
...מְזַכֵּי מַסְעַר חוֹבֵי
...ן עַל בְּנִין מָרְדִין
...ר תְּלִיתַי וְעַל דַּר
...י׃ יט שְׁבוֹק כְּעַן
...בֵי עַמָּא הָדֵין
...אוּת טַבְוָתָךְ וּכְמָא
...בַקְתָּא לְעַמָּא הָדֵין
...רַיִם וְעַד כְּעָן׃

בעל הטורים

אם נסוך· עשר פעמים בי׳ נסיונות זכור להם לדקת אביהם שנסית· אותו בעשר נסיונות׃ (יט) כגודל. ב׳ במסרה. כגודל חסדך. כגודל זרועך הותר בני תמותה. זהו שאמרו שני פרנסים טובים עמדו לישראל משה ודוד שידעו להתפלל עליהם׃

רש"י

...ם אמר לו הקב"ה אף לרשעים אמר לו רשעים יאבדו
...ו הקב"ה חייך שאתה צריך לדבר כשחטאו ישראל
...ובמרגלים התפלל משה לפניו בארך אפים אמר לו
... והלא אמרת לי לצדיקים אמר לו והלא אמרת לי אף
...ם׃ ונקה. ש לשבים׃ לא ינקה. לשאינן

בית יהודא

אויף צדיקים אויב זיי זינדיגען האלסטו־איין דיין כעס, אונ שטראפסט זיי ניט באלד? ואמר לו הקב"ה אף לרשעים) האט הקב"ה געזאגט צו משה אפילו אויב רשעים זינדיגען האלט איך אויך איין מיין כעס אונ שטראף זיי ניט באלד (אמר לו) האט משה געזאגט צו הקב"ה (רשעים יאבדו) אויב זיי זענען רשעים זאלען זיי פארלארען ווערן באלד (אמר לו)
...קב"ה געזאגט צו משה (חייך שאתה צריך לדבר) איך שווער ביי דיין לעבן אז דוא וועסט דארפען מיך בעטן איך ...יינהאלטען מיין כעס פון רשעים (כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים) ווען די יודין האבען געזינדיגט מיט דעם עגל ...ט די מרגלים (התפלל משה לפניו בארך אפים) האט משה געבעטן צו הקב"ה ער זאל איינהאלטען זיין כעס אונ זאל ...יט באלד שטראפען (אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים) האט הקב"ה געזאגט צו משה דו האסט דאך צו ...זאגט אז נאר ביי צדיקים זאל איך איינהאלטען מיין כעס אבער ניט ביי רשעים (אמר לו) האט משה גזאגט ...ב"ה (והלא אמרת לי אף לרשעים) דוא האסט דאך געזאגט צו מיר אפילו צו רשעים וועסטו אויך איינהאלטען ...ם׃ ויגדל נא כח ה׳. עס זאל גרויס ווערען דער כח פון הקב"ה (לעשות דבורך) צו טאהן וויא דוא האסט גערעט׃ ...נקה. (לשבים) הקב"ה איז מוחל דיא זינד פון דיא מענטשן וואס טוהען תשובה׃ ולא ינקה. (לשאינן שבים) ...די מענטשן וואס טוהען ניט תשובה, צו זייא איז הקב"ה ניט מוחל דיא זינד, נאר זיי ווערען געשטראפט׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

...לקת וגם אלהים לא תקלל מתרגם דיינא לא תלוט. וגם ...חנון לא כתיב כאן שאין לשון של רחום נופל אלא גם ...ון וחנינה נתינה היא שנא׳ וצדיק חונן ונותן וכאן לא ...בקש כי אם לסלוח בלא נתינה. אבל ה׳ שהוא מדת ... וארך אפים שמאריך אפו על בריותיו ואינו מכלה אותם ...ייכי שפיר הכא ורב חסד ישמור בה חסדו עם בריותיו ואינו משלם להם תגמולם. ואמת לא הזכיר כאן דאדרבה לא ...צה לאמת מה יאמר אכנו בדבר ואורישנו. ונוצר נמי לא שייך שמא לא עשו חסד אלא (פשעו). נושא עון ופשע ...לא הזכיר כאן שאין חטא אלא שוגג כדכתיב וחטאה בשגגה ואלו מורדין היו שנא׳ אך בה׳ אל תמרודו׃ (יח) ונקה ...ה, שאינו מבער הפושעים מן העולם והוא כמו ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך׃ פוקד עון אבות על בנים. וזו היא ...חמים שאינו נפרע עד דור רביעי ובפרשת כי תשא שבא למנות כל המדות כתיב על בני בנים אבל לא חשש להאריך

שפתי חכמים

ש ואם תאמר והרי פסוק זה גם כן כתיב בפרשת כי תשא וגם שם פירשו רש"י וי"ל דהא דפירש כאן לבד על ונקה רק כדי שלא תקשה לרש"י מה שפירש לעיל ארך אפים לצדיקים ולרשעים והרי כתיב ונקה פי׳ לצדיקים ולא ינקה פירוש לרשעים לכך פירש"י ונקה לשבים

פירוש לתורת אלהים

...יא איך האב גזאגט ורב חסד אונ ער איז פיהל ...גינאד נושא עון ער פאר טראגט זינד ופשע אונ ...זייט ונקה אונ ליידיג לאזן לא ינקה לאזט ער ניט ...חאטשי עס שטייט פריער אז גאט פאר טראגט ...זינד אבער ער איז ניט מוחל דעם עון אין ...ען נאר ער שטראפט ביסלעכוויים [עיין רש"י] ...ער גדענקט עון אבות די זינד פון דיא פעטער ...ים אויף די קינדער על שלשים אויף דריט גיבירט ביז דעם דריטען דור ועל רבעים אונ אויף פערט געבירט אז די קינדער טוען אויך אזעלכע שלעכטע מעשים וויא זייערע פעטער שטראפט זיי הקב"ה פאר זייערע פעטער אויך׃ (יט) סלח פאר גיב לעון צוא דיא זינד פון דעם פאלק כגודל חסדך אזוי וויא דאס גרויסקייט פון דיין חסד וכאשר אונ אזו וויא דוא האסט פאר טראגען צו דיא זינד פון דעם פאלק ממצרים פון דער צייט אן וואס זייא זענען

משלי

...ין איז למשל צוויי מענטשן שטייען אונ איינער וויל ...דעם אנדערן, דר שטארקט זיך אמאהל אויף דעם, ...ל שטארקט זיך דר אנדערער אויף אים, מיט איין ...האט איינער געווארפן דעם אנדערן אויף דר ערד ...ר האט זיך בערימט ער האט געקענט אומווארפן דעם ...קסטן מענטש, האט מען געזאגט צו אים ווי אזוי

נחמיה

האסטו אומגיווארפן דעם שטארקסטן מענטש, אז דו האסט אים אומגיווארפן ביזטו דאך שטארקער פון אים, איז ער דאך ניט דער שטארקסטער, דריבער זאגט דר תנא איזהו גבור, וועלכער מענטש הייסט א שטארקער, אז ער קען איינגעמן זיך אליין, דס איז די מדה פון הקב"ה ער איז ארך אפים, ער האלט איין זיין איינגענעם כעס׃

כ וַיֹּאמֶר יְהוָה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ׃
כא וְאוּלָם חַי־אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד־יְהוָה
אֶת־כָּל־הָאָרֶץ׃ כב כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים

כ וַאֲמַר יְיָ שְׁבַקִ
כְּפִתְגָּמָךְ׃ כא וּבְ
קַיָּם אֲנָא וּמַלְיָא יְ
דַיְיָ יָת כָּל אַרְעָא
כב אֲרֵי כָל גֻּבְרַיָּא דַ

תו"א ויאמר ה' ברכות לג:

רשב"ם

(כ) סלחתי. סולח אני עכשיו. כמו נתתי כסף השדה: כדברך. שלא אכנו בדבר בפעם אחת אלא אאריך להם עד ארבעים שנה: (כא) ואולם.

בית יהודא

(כ) וּכִדְבָרֶךָ]. וויא דיינע רייד (בִּשְׁבִיל מַה שֶּׁאָמַרְתָּ פֶּן יֹאמְרוּ מִבִּלְתִּי יְכוֹלֶת ה') ווייל דו האסט געזאגט טאמער וועלען די פעלקער זאגן ווייל איך קען ניט זיי ברייננגען אין לאנד כנען דריבער האב איך זיי געהרגת אין דער מדבר: (כא) וְאוּלָם]. זאגט רש"י (כְּמוֹ אֲבָל) דר ווארט "וְאוּלָם" ווערט געטייטשט וויא "אֲבָל" (וַאֲבָל זֹאת אֶעֱשֶׂה לָהֶם) אבער דם וועל איך צו זייא טאהן: וְחַי אָנִי]. זאגט רש"י (לְשׁוֹן שְׁבוּעָה) חַי אָנִי איז אשבועה, אזו הט הקב"ה געזאגט (כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי חַי) אזו וויא איך לעב (וּכְבוֹדִי יִמָּלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ) אונ מיין כבוד איז פוהל אויף דיא גאנצע וועלט (כַּךְ אֲקַיֵּם לָהֶם כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרוֹאִים וגו') אזו געוויס וועל איך צו זיי, די אלע מענטשן וואס האבן געזעהן מיין כבוד אונ האבן מיך דערצערונט, וועלען זיי ניט זעהן דיא כנען: וְאִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ]. זאגט רש"י (הֲרֵי זֶה מִקְרָא מְסוֹרָס) דער פסוק שטייט ניט גלייך, נאר אזו דארף אין פסוק (חַי אָנִי כִּי כָל הָאֲנָשִׁים אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ) הקב"ה זאגט איך שווער אזו וויא איך לעב דיא אלע מענ... וואס האבן מיך דערצערנט וועלען ניט זעהן דיא לאנד כנען, פון דעסטוועגן (וּכְבוֹדִי יִמָּלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ) מיין כבוד פוהל ווערען אויף דיא גאנצע וועלט (שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בַּמַּגֵּפָה הַזֹּאת) אונ מיין נאמן וועט ניט פאר... ווערן ווען די מגפה וואס איך וועל טאהן אין די מענטשען (לֵאמֹר מִבִּלְתִּי יְכוֹלֶת ה' לַהֲבִיאָם) מען זאל זאגען איך... זיי געהרגת אין דער מדבר ווייל איך קען ניט זיי ברייננגען אין לאנד כנען, דאס וועט מען ניט זאגען (שֶׁלֹּא... פִּתְאוֹם כְּאִישׁ אֶחָד) ווייל איך וועל זיי ניט הרגנען פלוצלונג אלע מיט איין מאהל וויא מען הרגת איין מענטש... בְּאִיחוּר אַרְבָּעִים שָׁנָה מְעַט מְעַט) נאר איך וועל זיי הרגנן ביסלאכוויז אין אצייט פון פערציג יאהר וואס זיי...

רש"י

שבים: (כ) כדברך. בשביל מה שאמרת פן יאמרו... יכולת ה': (כא) ואולם. כמו אבל זאת אעשה להם... אני. לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל... א כך אקיים להם כי כל האנשים הרואים וגו'. אם... את הארץ הרי זה מקרא מסורס חי אני כי כל האנשים... יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחל... במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת ה' להביאם שלא א... פתאום כאיש אחד אלא באיחור מ' שנה מעט מ...

שפתי חכמים

ולא ינקה לשאינן שבים: ת לא בשביל דברך שאתה מתפלל בעדם ואמרת סלח נא וגו' דאם לא כן מאי כדברך בסלחתי סגי: א בי"ם גורסין חי אני ל' שבועה כשם שאני חי וכבודי מלא כל הארץ כך אקיים להם כי כל האנשים וגו' ואין גורסין אחר כך אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה וכו' כי הם פירשו וימלא כבוד ה' וגו' וכאשר ימלא כבודי את כל הארץ כמו שפירש רא"ב"ע ולפי פירוש זה א"ל לסרס המקרא אבל לפי מ"ש בספרים שלפנינו אם יראו הרי זה מקרא מסורס חי אני כי כל האנשים וכו' כי הם מפרשים וימלא כבוד ה' וגו' שהוא ל' עתיד כמו שפירש רא"ב"ע בל' שני לכן צריכין לסרס המקרא ולפרש וכבודי ימלא כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה הזאת שהוא ל' עתיד ולפי פי' זה צריך למחוק למעלה וכבודי ימלא כל הארץ וכן צריך לגרום כשם שאני חי

דעת זקנים מבעלי התוספות

כל כך. וגם מכאן אתה למד דנקה לא ינקה מדת... מדחשיב ליה הכא: (כ) ויאמר ה'. על ששנינו ש... הקב"ה לישראל ביום הכפורים ואמר לו סלחתי כדברך... הוקבע אותו יום למחילה ולכפרה לדורות מקשים העול... מצינו שאמר לו הקב"ה למשה סלחתי כדברך במעשה... אלא כאן במרגלים. וי"ל דהאי קרא אדלעיל קאי והכ"... נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה אז אמרת סלחתי... וכן סלח נא לעמך ועוד י"ל כדברך משמע כאשר בקש... שאסלח להם עתה כמו שנשאתי להם ביציאת מצרים ב... העגל וא"כ גם שם אמר סלחתי: (כא) ואולם חי א... שבועה ולא פי' מה היא השבועה אלא אמר וימלא כ... את כל הארץ כלומר אם אעשה שלא יתחלל שמי בגוים...

ליקוטי יקרים

(כ) וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ. הקב"ה הט געזאגט צו משה איך האב מוחל געווען, אבער נאר ווי דו האסט געבעטן, איך וועל זיי ניט הרגנן אלע מיט איין מאהל, נאר ביסלאכווייז, זאגט דר ילקוט ראובני הקב"ה איז בייז געווען אויף משה, פאר וואס ער הט ניט געבעטן הקב"ה זאל אין גאנצן מוחל זיין די יודן די עבירה, דריבער איז נגזר געווארן אויף משה ער זאל נים אריין קומען אין ארץ ישראל, ווי דר מדרש זאגט

פירוש לתורת אלהים

ארוס געגאנגען פון מִצְרַיִם וְעַד הֵנָּה אונ ביז ... אזו זאלסטו זיי היינט אוך פר געבין זייערע... (כ) וַיֹּאמֶר יְיָ האט גאט געזאגט סָלַחְתִּי איך הא... געבען כִּדְבָרֶךָ אזוי וויא דיינע רייד [פיין... (כא) וְאוּלָם אונ פאר וואר דאס וועל איך זייא... חַי אָנִי דא שווער איך אזו וויא איך לעב וְיִמָּ... אזו וויא מיין כבוד איז פול דיא גאנצע וועלט: (כב) כִּי אז אלע מאנען הָרוֹאִים וואס זייא האבן...

משלי יהודא

(כא) וְאוּלָם חַי אָנִי וגו'. דר תנא זאגט אין מסכת אבות וּמְצוּדָה פְּרוּשָׂה עַל כָּל הַחַיִּים, אנעץ איז פארשפרייט אויף אלע לעבעדיגע, למשל איינער פאנגט אפייגעלע אין אקליאטקע, אוב די קליאטקע איז אקליינע, ווייס די פייגעלע באלד אז זיא איז גפאנגן, אונ אוב די קליאטקע איז אגרויסע, זיא קען אין איר פליהען אונ שפרינגן, ווייסט זיא נאך ניט אז זיא איז געפאנגן, נאר ווען זיא וויל ארויסגיין פון די קליאטקע אונ קען ניט ארויסגיין דאמאלס ווייס זיא אז זיא איז געפאנגן, די וועלט איז אוך אגרויסע קליאטקע דר מענטש קען אין איר פליהען ביז אי... עקין וועלט, טויזענדער מיילען, אונ ער ווייס גא... אז ער איז אגעפאנגענער, ער זאל וועלן אראפ... דער וועלט קען ער ניט, ווי דר תנא זאגט הילוד... מענטשן וואס זענן געבארען געווארן אונ געקומען... קליאטקע, אויף דר וועלט, למות, די מוזען שטאר... קענן ניט אנטלופן פון די וועלט, ווי דוד המלך... הט געזאגט אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ, וואוהין זאל איך גיי... זאל ניט זיין אונטער דיין ווילן, איך זאל ארופ... הימעל

יְקָרִי וְיָת אַתְוָתַי דִּי
דִית בְּמִצְרַיִם
דְבְּרָא וְנַסִּיאוּ קֳדָמַי
עֲשַׂר זִמְנִין וְלָא
לוּ בְּמֵימְרִי׃ כג אִם
ן יָת אַרְעָא דִּי
ית לַאֲבָהָתְהוֹן וְכָל
רְגִיזוּ קֳדָמַי לָא
הּ׃ כד וְעַבְדִּי כָלֵב
דַּהֲוָה רוּחַ אוֹחֲרִי
ה וְאַשְׁלֵם בָּתַר

וינסו אתי אבות יא ערכין טו : ועבדי כלב סוטה לד :

הָרֹאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֹתֹתַי
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר
וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא
שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי׃ כג אִם־יִרְאוּ אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל־
מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ׃ כד וְעַבְדִּי כָלֵב
עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא

רשב"ם

(כב) עשר פעמים. הרבה. כמו עשרת מונים. ואפו עשר נשים. עשר פעמים תכלימוני :

רש"י

ינסו. כמשמעו : זה עשר פעמים. שנים בים שנים ב בשליו וכו' כדאיתא במס' ערכין : (כג) אם . לא ג יראו : לא יראוה. לא יראו את הארץ : רוח אחרת. (במדבר רבה) שתי רוחות אחת בפה כלב ד למרגלים אמר אני עמכם בעלה ובלבו היה האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם כמו שנא' ויהס

בית יהודא

זיין אין דער מִדְבָּר: (כב) [וַיְנַסּוּ]. (כְּמַשְׁמָעוֹ) זֵיי הָאבֶּן מִיךְ גֶעפְּרוּבְט : [וְזֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים]. צֶעהֶן מָאהְל (שְׁנַיִם בַּיָּם) צְוֵויי מָאהְל הָאבֶּן יוּדִין גֶעפְּרוּבְט הקב"ה בַּיי דֶעם יַם (שְׁנַיִם בַּמָּן) צְוֵויי מָאהְל בַּיי דֶעם מַן (וּשְׁנַיִם בִּשְׂלָו) צְוֵויי מָאהְל בַּייא דֶעם שְׂלָו (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת עֲרָכִין) נָאךְ פִיר מָאהְל שְׁטֵייט אִין דִי גְמָרָא עֲרָכִין : (כג) [אִם יִרְאוּ]. מֵיינְט מֶען (לֹא יִרְאוּ) זֵיי וֶועלֶן נִיט זֶעהֶן (לֹא יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ) זֵיי וֶועלֶן נִיט זֶעהֶן

נְד : (כד) [וְרוּחַ אַחֶרֶת]. מֵיינְט מֶען (שְׁתֵּי רוּחוֹת) צְוֵויי מֵיינוּנְגֶען (אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב) אֵיין מֵיינוּנְג הָאט עֶר גְזָאגְט
דֶעם מוֹיל אוּנ אֵיין מֵיינוּנְג הָאט עֶר גֶעטְרַאכְט אִין הַארְצֶן (לַמְרַגְּלִים אָמַר) צוּ דִי מְרַגְּלִים הָט כָּלֵב גֶעזָאגְט (אֲנִי
בָּעֵצָה) אִיךְ בִּין מִיט אַייךְ אֵיין עֵצָה (וּבְלִבּוֹ הָיָה לוֹמַר הָאֱמֶת) אוּנ אִין הַארְצֶען הָאט עֶר גֶעטְרַאכְט עֶר זָאל זָאגֶען
אֱמֶת (וְעַל יְדֵי כֵּן הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהַשְׁתִּיקָם) דְרִיבֶּער הָאט כָּלֵב גֶעהַאט כֹּחַ עֶר זָאל זֵיי שְׁטִיל מַאכֶען (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר)

שפתי חכמים

קיים להם וכו' ודו"ק ותמלא. והרא"ם כתב הרי זה מקרא שימלא כבוד ה' לריך להיות אחר סיום כל הפסוקים האלה שהם עם השבועה שבא אחר כך ואמר ולמה אני מאריך להם כדי כבוד ה' ולא יתחלל שמי בעכו"ם לחשוב עלי מבלתי יכולת , והוא סוא שפי' לפי הספרים שלפנינו : ב וז"ל הגמרא אלו נערכין תניא עשר נסיונות נסו אבותינו להקב"ה שנים ים כמן שנים בשליו שנים במים ואחד בעגל ואחד במדבר פארן ס בים אחת בירידה דכתיב המבלי אין קברים במלרים ואחת

בעליה דכתיב וימרו על ים בים סוף מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואמרו כשם שאנו עולים מצד זה כך המצריים עולים מצד אחר וכו' שנים במים במרה דכתיב ויבאו מרתה וגו' וילן העם על משה. וברפידים דכתיב ויחנו ברפידים ואין מים לשתות העם וירב העם עם משה. שנים במן דכתיב אל תצאו ויצאו . ואל תותירו ויותירו שנים בשליו ראשון בשבתנו על סיר הבשר שני והאספסף אשר בקרבו . בעגל כדכתיב. במדבר פארן פרש"י היינו מרגלים : ג (ג"א) דודאי לא יראו כי אין ספק לפני הקב"ה : ד משום דקשה וכי לכלב

פירוש לתורת אלהים

כָּבוֹד וְאֶת אוֹתֹתַי אוּנ מַיינֶע צֵייכֶן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
אִיךְ הָאבּ גְטָאן אִין מִצְרַיִם אוּנ אִין דֶר מִדְבָּר
אוּנ זֵייא הָאבֶּן מִיךְ גִיפְּרוּבְט זֶה דָאס אִיז שׁוֹן
פְּעָמִים צֶעהֶן מָאל וְלֹא שָׁמְעוּ אוּנ זֵייא פָאלְגֶען
נִיט : (כג) אִם יִרְאוּ אוֹב זֵייא וֶועלֶען זֶעהְן זֵייא
נִיט זֶעהֶן דָאס לַאנְד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי וָואס אִיךְ
גִשְׁווֹארֶען צוּ זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערְן אִיךְ זָאל זֵייא
דֶם לַאנְד וְכָל מְנַאֲצַי אוּנ דִי אַלֶע וָוֹם דֶר צֶערְנֶען
לֹא יִרְאוּהָ וֶועלֶען דָאס נִיט זֶעהְן (עיין רש"י) :
וְעַבְדִּי כָּלֵב אוּנ מַיין קְנֶעכְט כָּלֵב עֵקֶב דֶר וַוייל
רוּחַ נַוייל עֶס אִיז גִיוֶועְן אֵיין אַנְדֶר גְמִיט מִיט

ליקוטי יקרים

למשל אַבַּעַל הַבַּיִת הָט גְגֶעבְּן צוּ אַפַּאסְטוּךְ זַיינֶע שֶׁעפְּסֶן עֶר זָאל זֵיי פִּיטֶערְן , דֶר פַּאסְטוּךְ הָט נִיט גוּט אַכְטוּנְג גְגֶעבְּן אוֹיף דִי שֶׁעפְּסֶן , אוּנ חַיּוֹת זֶענֶן אַרַיין אִין דִי סְטַאדֶע אוּנ הָאבְּן גֶעהַרְגֶעט פִיל שֶׁעפְּסֶן , דִי אִיבֶּערִיגֶע שֶׁעפְּסֶן , הָט דֶר פַּאסְטוּךְ צוּרִיקְגֶעגֶעבְּן פַארְן נַאכְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת , מָארְגְן פְרִיה אִיז גֶעקוּמֶן דֶר פַּאסְטוּךְ צוּם בַּעַל הַבַּיִת עֶר זָאל אִים גֶעבְּן דִיא אִיבֶּערִיגֶע שֶׁעפְּסֶן צוּ פִירְן זֵיי אִין פֶעלְד , הָט דֶר בַּעַל הַבַּיִת גֶעזָאגְט צוּם פַּאסְטוּךְ , זָאג מִיר וִוי אַזוֹי הָאסְטוּ דִיךְ נִיט גְשֶׁעמְט קוּמֶן צוּ מִיר אִיךְ זָאל דִיר גֶעבְּן דִי אִיבֶּערִיגֶע שֶׁעפְּסֶן , דוּ הָאסְט גֶעקֶענְט רַאטֶעוֶוען יֶענֶע שֶׁעפְּסֶן אוּנ דוּ הָאסְט זֵיי נִיט גֶערַאטֶעוֶועט , זָאל אִיךְ דִיר גֶעבְּן דִי אִיבֶּערִיגֶע שֶׁעפְּסֶן , נֵיין , דִי אִיבֶּערִיגֶע שֶׁעפְּסֶן וֶועל אִיךְ גֶעבְּן צוּ אֵיין אַנְדֶער פַּאסְטוּךְ , אַזוֹי הָט גֶעזָאגְט הקב"ה צוּ מֹשֶׁה , וַוייל דוּ הָאסְט גֶעקֶענְט מִיט דַיין תְּפִלָּה רַאטֶעוֶוען אַלֶע יוּדְן , ווָארוּם הקב"ה גוֹזֵר גְזֵרָה
מְבַטְּלָה , דֶר צַדִּיק קֶען מְבַטֵּל זַיין דִי גְזֵרוֹת פוּן הקב"ה , אוּנ דוּרְךְ דִיר זֶענֶען גְשְׁטָארְבְּן הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְדֶער יוּדְן , דְרִיבֶּער
וֶועסְטוּ נִיט אַרַיין פִירְן דִיא אִיבֶּערִיגֶע יוּדְן אִין לַאנְד כְּנַעַן נָאר אֵיין אַנְדֶערֶער וֶועט זֵיי אַרַיין פִירְן אִין כְּנַעַן :

משלי יהודא

ל , בִּיזְטוּ דָארְטְן , וֶוען אִיךְ זָאל לוֹיפְן אִין אַלֶע עֶקִין , אוּנ בִּיז צוּ עֶנְדֶע פוּן יַם , דָארְטְן וֶועט מִיךְ אוֹיךְ זָאגְט פַארְהַאלְטְן , דָם הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה , אִיךְ דַארְף מִיךְ נִיט אַיילְן צוּ הַרְגֶענֶן דִי יוּדְן אַלֶע מִיט אֵיין מָאהְל , וָוארוּם חַי אָנִי , אִיךְ לֶעבּ אֵייבִּיג , אוּנ מַיין כְּבוֹד אִיז פוּהְל אוֹיף דִי גַאנְצֶע וֶועלְט , קֶען קֵיינֶער נִיט אַנְטְלוֹיפְן פוּן מִיר :

אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרִשֶׁנָּה׃ כה וְהָעֲמָלֵקִי
וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב בָּעֵמֶק מָחָר פְּנוּ וּסְעוּ
לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם־סוּף׃ פ רביעי
כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵּאמֹר׃ כז עַד־מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה
הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלָי אֶת־

דַּחֲלְתִי וְאַעְ...
לְאַרְעָא דִּי עַל ...
וּבְנוֹהִי יְתָרְכִנַּ...
כה וַעֲמַלְקָאָה וּכְנַעֲ...
יָתֵב בְּמֵישְׁרָא ...
אִתְפְּנוּ וְטוּלוּ
לְמַדְבְּרָא אוֹרַח
דְסוּף׃ כו וּמַלִּיל יְ...
מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵ...
כז עַד אֵימָתַי לִכְנִ...
בִּישְׁתָּא הָדָא דִּי
מִתְרַעֲמִין עֲלָ...

תו"א עד מתי מגילה כג לא גיטין מז סנהדרין ב:

בעל הטורים

(כד) יורישנה. ב' וזרעו יורישנה הנה ה' יורישנה שלא היה יכול להורישם אלא שה' הורישם מפניו:

רש"י

כלב שהיו סבורים שיאמר כמותם וזהו שנא' בספר (יהו...
ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ה ולא כאשר ...
וימלא אחרי. וימלא את לבו ו אחרי וזה מקרא ...
אשר בא שמה. חברון ז תנתן לו: יורשנה. כ...
יתרכינה יורישו את הענקים ואת העם אשר בה ואין ...
יירתינה אלא במקום יירשנה: (כה) והעמלקי וגו' ...
תלכו שם יהרגו אתכם מאחר ח שאיני עמכם: מחר ...
לאחוריכם וסעו לכם וגו': (כז) לעדה הרעה וג...

בית יהודא

וויא עס שטייט אין פסוק (ויהם כלב) כלב האט שטיל געמאכט (שהיו סבורים שיאמר כמותם) זיי האבן געמיינט כלב וועט זאגען וויא זיי זאגען (וזהו שנאמר בספר יהושע) דס שטייט אין ספר יהושע כלב האט געזאגט צו יהושע (ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי) איך האב געענפערט צו משה וויא עס איז געוועזן אין מיין הארץ (ולא כאשר עם פי) ניט וויא איך האב גערעדט מיט מיין מויל צו די מרגלים: ‏(וימלא אחרי). מען מיינט (וימלא את לבו אחרי) כלבים הארץ איז געוועזן פולל מיט איין מיינונג צו מיר (וזה מקרא קצר) דאס איז אקורצער פסוק: ‏(אשר בא שמה). הקב"ה זאגט איך וועל ברייניגען כלב צו דיא לאנד ועדר] וואס ער איז געקומען מיינט מען די שטאט חברון (תנתן לו) די שטאט חברון וועט צו אים געגעבן ווערען: ויורשנהו. (פ... וויא דר תרגום טייטשט (יתרכינה) ער וועט זיא פארטרייבען (ויורישו את הענקים ואת העם אשר בה) זיי וועלן פא... די ריזען אונ דם פאלק וואס זענען אין דיא שטאט חברון, זאגט רש"י (ואין לתרגמו ייֵרת נה) מען קען ניט יורשנה, ער וועט זיא ירשנן (אלא במקום יירשנה) נאר ווא עס שטייט יירשנה, מיינט מען ירשנען, אבער איז דערטייטש פארטרייבען: ‏(כה) (והעמלקי וגו'). הקב"ה האט געזאגט (אם תלכו שם יהרגו אתכם) אויב א... דארטן גיין וועלן די עמלקים אונ די כנענים אייך הרגענן (מאחר שאיני עמכם) ווייל איך בין ניט מיט אייך: ... (לאחוריכם) וסעו לכם וגו'. מארגען זאלט איר אייך קערן צוריק אונ איר זאלט ציהען צוא דער מדבר: (כ... הרעה וגו'). זאגט רש"י (אלו המרגלים) דם מיינט מען דיא מרגלים, אונ ווייל די עדה מיינט מען די מרגלי...

שפתי חכמים

לכך היה רוח אחרת והא אף ליהושע היה רוח אחרת משל מרגלים ועל זה פירש שתי רוחות וכו': ה לכך לריך רש"י להביא מגביאים שלא תקשה מנ"ל שהיה אחד בפה ואחד בלב דלמא רוח אחרת היה לו בפה ובלב שהיה אומר איני עמכם בעלה. לכן פרש"י וזהו שנאמר בספר יהושע ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי: ו שחסר מלת את לבו דאל"כ מאי וימלא אחרי סתם דקאמר והלא כפיו היה עם מרגלים ולא בלב: ז פי' והביאותיו שנאמר בקרא הוא כמו ונתתיו ופי' אל הארץ אל חברון ופי' אשר בא שמה בבואו לרגל את הארץ ולא שיביאנו לארץ לאפוקי שלא ימות במדבר כמובן מן הקרא: ח הודיענו טעם סמיכות מחר פנו עם והעמלקי הקודם לו והוסיף לומר לאחוריכם שבזולת זה הי' נראה שפני דרכים היו ליכנס לארץ ישראל אחד דרך העמק ואחד במדבר דרך ים סוף ואין...

דעת זקנים מבעלי התוספות

מבלתי יכולת ה' כי סוף סוף אתן להם הארץ אבל זא... להם הארץ אם יראו וגו': (כה) והעמלקי. יש מק... בעמק היו יושבים והרי כתיב בסמוך וירד העמלקי היושב בהר אלא כך אמר הקב"ה עצה עמוקה ה... שיפנו דרך המדבר ולא ילחמו כי לא יצליחו ואע"... רשעים כי אינני שמה במפלתן ולפי הפשט ודאי ב... יושבים אלא כיון ששמעו ישראל באו לקראתם דרך... עלו בהר וארבו להם וגבי מארב שייך לשון ישיבה כדכ... במארב חצרים:

פירוש לתורת אלהים

אים ער האט געהאט איין אנדערע מחשבה וימלא אחרי אונ ער האט זיין הארץ דער פילט נאך מיר [עיין רש"י] והביאותיו דרום וועל איך אים ברענגען אל הארץ צו דעם לאנד וואס ער איז דארטן געקומען דם מיינט מען חברון וזרעו אונ זיינע קינדער יורישנה וועלן פארטרייבן די ריזן אונ דאס פאלק וואס זיצן דארטן: ‏(כה) זאגט גאט ב"ה והעמלקי אונ עמלק והכנעני אונ דער כנעני יושב ער זיצט בעמק אין טאל אונ אז

איר וועט דארטן גיין וועלן זייא אייך ד... ווארום איך בין ניט צווישען אייך דרום ז... אייך פנו קערט אייך צוריק וסעו לכם אונ... אייך אין דער מדבר דרך ים סוף אין וועג... סוף: ‏(כו) וידבר יי אונ גאט האט גערעט צ... אונ צו אהרן אזו צו זאגען: ‏(כז) עד מתי ... לאנג נאך וועט דאס זיין צו דער שלעכט... דיא מרגלים אשר וום זיי מאכן קריגען די...

תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה
מַלִּינִים עָלַי שָׁמָעְתִּי׃ כח אֱמֹר אֲלֵהֶם
חַי־אָנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנָי כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם׃
כט בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־
פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפַּרְכֶם מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה אֲשֶׁר הֲלִינֹתֶם
עָלָי׃ ל אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם
בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־

אונקלוס

[…]מַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
[…]ן מִתְרַעֲמִין עֲלַי
[…]ע קֳדָמַי׃ כח אֱמַר
[…]קַיָּם אֲנָא אֲמַר יְיָ אִם
כְּמָא דִּי מַלֵּלְתּוּן
[…]מַי כֵּן אֶעְבֵּד לְכוֹן׃
[…]מַדְבְּרָא הָדֵין יִפְּלוּן
[…]יכוֹן וְכָל מִנְיָנֵיכוֹן
חֻשְׁבַּנְכוֹן מִבַּר
[…]ין שְׁנִין וּלְעֵלָּא דִּי
[…]עַמְתּוּן עֲלָי׃ ל אִם
[…]ן תֵּיעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי
[…]מִית בְּמֵימְרִי
[…]רָאָה יָתְכוֹן בַּהּ
[…]ן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה
[…]וֹשֻׁעַ בַּר נוּן׃

במדבר הזה בתרא קמא : מבן עשרים
שנה פס :

רש"י

[…]ים ט מכאן לעדה שהיא עשרה : אשר המה
[…]ים. את ישראל כ עלי : את תלנות בני ישראל
המה מלינים. המרגלים מלינים אותם עלי שמעתי:
[…]חי אני. ל' שבועה: אם לא וגו' כן אעשה. ל כביכול
[…]י : כאשר דברתם. שבקשתם ממני או במדבר הזה
[…]גו : (כט) וכל פקדיכם וכל מספרכם. כל הנמנה
[…]מספר שאתם נמנין בו כגון לצאת ולבא לצבא ולתת
[…] כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו ואלו הן מבן כ'
[…]ו' להוציא שבטו של לוי שאין פקודיהם מבן עשרים:

בית יהודא

מרגלים זענען געוועזן צעהן אויסער יהושע אונ כלב (מכאן לעדה שהיא עשרה) פון דאנען ווייסען מיר אז צעהן מענטשען ווערן גערופען עדה : (אשר המה מלינים). (את ישראל עלי) די מרגלים מאכען די יודען זאלען קריגען אויף מיר : (את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי). די קריג פון דיא יודען (המרגלים מלינים אותם עלי) וואס די מרגלים האבען זיי גמאכט קריגען אויף מיר (שמעתי) האב איך געהערט : (כח) (חי אני). (לשון שבועה) הקב"ה האט געשווארען אזו וויא איך לעב : (אם לא וגו' כן אעשה) . אויב איך וועל ניט אזו טאהן (כביכול איני חי) לעב איך ניט, נאר אזו וויא עס איז אמת אז איך
[…]אזו וועט זיין אמת אז איך וועל מיט אייך טאהן (כאשר דברתם) וויא איר האט גערעט (שבקשתם ממני או […]ר הזה לו מתנו) איר האט געבעטען פון מיר הלואי וואלט איר געשטארבען אין דער מדבר, וועט איר שטארבען […]ר מדבר : (כט) (וכל פקודיכם לכל מספרכם). מען מיינט (כל הנמנה לכל מספר שאתם נמנין בו') די אלע מענטשען וואס […]ן געציילט צו יעדער צאהל וואס איר ווערט געציילט (כגון לצאת ולבא לצבא) דהיינו דיא מענטשען וואס ווערען […]לט צום ארויסגיין צו אמלחמה (ולתת שקלים) אונ צו געבען אמחצית השקל (כל המנויים לאותן מספרות ימותו) […]ע מענטשען וואס ווערען געציילט צו דיא אלע ציילונג וועלען שטארבען אין דער מדבר (ואלו הן מבן עשרים שנה וגו') […]יינט די מענטשען וואס זענען אלט פון צוואנציג יאהר אונ ווייטער (להוציא שבטו של לוי) דער שבט לוי איז ניט […]ן אין די גזרה (שאין פקודיהם מבן עשרים) זייא זענען ניט געציילט געווארען פון צוואנציג יאהר, נאר פון אחודש:

שפתי חכמים

[…]רך המדבר ים סוף הוא לאחוריהם וכבר הלכו אותו ובאו אל […]פי' לאחוריכם שהש"י אינו חפץ להביאם אל הארץ שהש"י חפץ […]ר ימותו : ט אבל לא כל ישראל שהרי מלינים עלי את תלונות בני […]כתיב דמשמע הגורמים לישראל שילינו : י שהרי המרגלים היו
שנים עשר הואיל מהן יהושע וכלב שלא היו בעצה עמהם נשארו עשרה: וקראם עדה : כ הוסיף מלת ישראל בין מלינים ועלי כדי שלא תפרש מלת מלינים על המרגלים וזה אין אמת שהמרגלים הוציאו דבה על א"י וישראל היו המלינים : ל כאלו אמר אם לא אעשה לכם כאשר דברתם שיפלו

פירוש לתורת אלהים

[…]מיר את תלונות די קריג פון דיא יודען וואס דיא […]ים מאכען קריגען אויף מיר שמעתי האב איך […]נומען : (כח) אמור אליהם דוא משה זאג צוא […]חי אני דא שווער איך אזו וויא איך לעב נאם […]ט גאט אם לא אויב ניט כאשר אזו וויא איר […]גערעט אין מיינע אויערען אזו וויא איר האט […]ען פון מיר אז איר זאלט שטארבען אין דער […]ן אזו וועל איך אייך טאהן : (כט) במדבר
הזה אין דער מדבר יפלו פגריכם וועלען פאלען אייערע קערפער וכל פקודיכם אונ אלי אייערע געציילטע לכל מספרכם צו אלע אייער צאהל [עיין רש"י] מבן עשרים וגו' פון אזעלכי וואס זענען אלט צוואנציג יאהר אונ העכער אשר וואס איר האט גקריגט אויף מיר : (ל) אם אויב איר וועט קומען איר וועט ניט קומען אל הארץ צו דעם לאנד אשר נשאתי וואס איך האב אויף גהובען מיין האנט אונ האב גשווארען

נון: לא וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את־הארץ אשר מאסתם בה: לב ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: לג ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את־זנותיכם

לא וטפלכון די אמר לבזא יהי ואעיל ית וידעון ית ארעא די קצ פה: לב ופגריכון די לכ יפלון במדברא הדי לג ובניכון יהון מאד במדברא ארבעין ש ויקבלון ית חוביכון

רשב"ם

(לג) רועים במדבר. מתפרנסים כצאן הצאן שהולכים הנה והנה כלומר ש במדבר לכאן ולכאן. כך נראה בס

בעל הטורים

(לא) והביאתי. י' יתירה שהביא אותם אל הארץ שנתקדשה בי' קדושות: (לב) ופגריכם אתם. פי' כאשר אתם בבריאותיכם כן תשכיבו עצמכם ות

בית יהודא

(לב) ופגריכם אתם. זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (דילכון) אייערע טויטע קערפער (לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ) ווייל ער האט גערעט אויף דיא קינדער אז זיי וועלן אריין גיין אין ארץ ישראל (ובקש לומר ואתם תמותו) אונ ער וויל זאגן אבער איר וועט שטארבען (נופל לשון זה כאן לומר אתם) דריבער גיהער דא צו זאגן דעם ווארט אתם, ופגריכם אתם, אבער איר וועט זיין פגרים, איר וועט שטארבען אין דר מדבר: (לג) וארבעים שנה. זאגט רש"י (לא מת אחד מהם פחות מבן ששים) עס איז איינער ניט געשטארבן וואס איז געוועזן אלט ווייניגער וויא זעכציג יאהר (לכך נגזר ארבעים שנה) דריבער האט הקב"ה גוזר גוועזן זיי זאלען זיין פערציג יאהר אין דער מדבר (כדי שיהיו אותן של בני עשרים מגיעין לכלל ששים) די מענטשען וואס זענען איצט אלט צוואנציג יאהר זאלן לעבען נאך פערציג יאהר ביז זיי וועלן אלט ווערן זעכציג (ושנה ראשונה היתה בכלל) דער ערשטער יאהר ווערט גערעכנט צו די פערציג יאהר ודי פערציג יאהר ווערט גערע פון דעם יאהר וואס מען איז ארויסגעגאנגען פון מצרים (אף על פי שקדמה לשלוח המרגלים) אפילו דער ערשטער איז גוועזן פריער איידער מען האט געשיקט דיא מרגלים, פון דעסטוועגן ווערט דר יאהר גערעכנט צו דיא (לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה) ווייל ווען די יודין האבען געמאכט דעם עגל האט הקב"ה גע זיי זאלען אלע שטארבען אין דער מדבר (אלא המתין להם עד שתתמלא סאתם) נאר הקב"ה הט געווארט ביז מאס מיט עבירות וועט פוהל ווערן (וזהו שנאמר) דס איז וואס הקב"ה האט געזאגט (וביום פקדי ופקדתי עליהם ח אין דעם טאג וואס איך וועל זיי שטראפן פאר איין אנדער זינד ופאר די זינד פון די מרגלים) וועל איך גע דיא זינד פון עגל אויך (ואף כאן נאמר) דא זאגט אויך הקב"ה (תשאו עונותיכם) איר וועט ליידען אייערע זי עונכם) הקב"ה הט ניט געזאגט איר וועט ליידען אייער זינד, איין זינד, די איצטיגע זינד פון דיא מרגלים, נאר הט געזאגט עונותיכם, אייערע זינד מיינט מען צוויי זינד (של עגל ושל תלונה) די זינד פון עגל אונ דיא זינד קריג פון דיא מרגלים (וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה ככולה) אין דעם צאהל פון זייער לעבן רעכנט זיי אביסעל פון זעכציגסטען יאהר גלייך וויא זיי וואלטען גלעבט דעם גאנצען זעכציגסטען יאהר (וכשנכנסו לשנת שש אותם של בני עשרים) אונ ווען זייא זענען אריינגעקומען אין זעכציגסטען יאהר פון די גזרה זענען געשטארבן די מ וואס זענען אלט גוועזן צוואנציג יאהר ווען די גזרה איז געווארען: ונשאו את זנותיכם. זאגט רש"י (כתרגו

רש"י

(לב) ופגריכם אתם. כתרגומו (דילכון) לפי שד הבנים להכניסם לארץ מ ובקש לומר ואתם תמותו נופ זה כאן לומר אתם: (לג) ארבעים שנה. לא מת מהם פחות מבן ששים ב לכך נגזר ארבעים כדי שיהיו של בני עשרים מגיעין לכלל ששים ושנה ראשונה היתה ם ואע"פ שקדמה לשלוח המרגלים לפי שמשעשו את עלתה גזירה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שת סאתם וזהו שנא' (שמות לב) וביום פקדי במרגלים ו עליהם חטאתם ואף כאן נא' תשאו את עונותיכם ולא ע שתי עונות של עגל ושל תלונה וחשב להם במנין חייהם שנה ככולה ע וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני ע ונשאו את זנותיכם. כתרגומו ויקבלון ית חוב

שפתי חכמים

פגריכם וגו' אני חי ולא נכתב אני חי שכבוד אלהים הסתר וסמך על המבין ממה שאמר בראשונה חי אני דאם לא כן חי אני נאם ה' כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם מבע"ל: מ פי' דבר על הבנים בסיפור זה להכניסם לארץ ואלו ימותו נ"ל ואתם להבדילם זה מזה: נ שהרי לא נגזרה גזירה אלא על אותן שהיו בני כ' ועמדו במדבר מ'

שנה נמלא שהיו בני ס' שנה שאם נקנסה עליהם מיתה בני היו: ם כלומר ושנה ראשונה מן המנין היתה בכלל כו': ע כ אנשים שנמנו לאחר מעשה העגל שלאחר המנין הראשון כש אבל אם בתחלה היו בני י"ט שנה ובשילוח מרגלים היו בני אותם היו בבאי הארץ וזה שאמר וכשנכנסו לשנת ששים מתו

פירוש לתורת אלהים

לשכן אז איך וועל אייך מאכן רוען אין איר כי אם בייערט כלב בן יפנה כלב דר זון פון יפונה אונ יהושע דר זון פון נון זיי וועלן יוא קומן אין דעם לאנד: (לא) וטפכם אונ אייער קליין גזינד אשר אמרתם וואס איר הט גזאגט לבז זייא וועלן זיין צו רוב והביאתי וועל איך זייא ברענגען אין דעם לאנד וידעו אונ

זייא וועלן וויסן את הארץ דם לאנד אשר מאס איר הט פר מיאוסת: (לב) ופגריכם אתם אי וום איר זענט אלט פון צוואנציג יאר אונ ה יפלו וועלן אלע שטארבן אין דר מדבר: (לג) אונ אייערע קינדער יהיו רועים וועלן זיך פ אין דער מדבר זיי וועלן ארום גיין אין דר

עַד־תֹּם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר׃ לד בְּמִסְפַּר
הַיָּמִים אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה
תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה
וִידַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי׃ לה אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא ׀ זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־
הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים עָלָי
בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ׃
לו וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר
אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ וַיִּלּוֹנוּ וילינו ק׳ עָלָיו
אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל־

תו״א במספר הימים אשר תגיגה ה : במדבר הזה יתמו סנהדרין קח קי :

אונקלוס

ופון פִּגְרֵיכוֹן
דְבְרָא : לד בְּמִנְיַן
א דִּי אַלֵּלְתּוּן יָת
נא אַרְבְּעִין יוֹמִין יוֹמָא
תָא יוֹמָא לְשַׁתָּא
בְּלוּן יָת חוֹבֵיכוֹן
בְּעִין שְׁנִין וְתִדְעוּן יָת
תְרַעַמְתּוּן עֲלָי : לה אֲנָא
רִית בְּמֵימְרִי אִם לָא
אֶעְבֵּד לְכָל כְּנִשְׁתָּא
שְׁתָא הָדָא דְּאִזְדַּמְּנוּן
בְּמַדְבְּרָא הָדֵין
פוּן וְתַמָּן יְמוּתוּן :
גֻבְרַיָּא דִּי שְׁלַח מֹשֶׁה
לָא יָת אַרְעָא וְתָבוּ
עִימוּ עֲלוֹהִי יָת כָּל
שְׁתָּא לְאַפָּקָא שׁוּם

רשב״ם

אנשים אשר שלח משה. ואחר ששלחם
מארץ ישראל ואחרי כן וילינו אחרי

רש״י

את תנואתי שהניאותם את לבבכם פ מאחרי.
ה לשון הסרה כמו (במדבר ל) כי הניא אביה אותה:
וישבו וילינו עליו. וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו
ל העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו. כל הוצאת
לשון חינוך דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו כמו
ו) דובב שפתי ישנים ויסנה לטובה ויסנה לרעה לכך
כאן מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא טובה:דבה

בית יהודא

דער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (וִיקַבְּלוּן יָת חוֹבֵיכוֹן) איר וֶועט נֶעמֶען אַשְׁטְרָאף פַאר אַייעֶרֶע זִינְד : (לד) וְאֶת תְּנוּאָתִי. מֵיינְט מֶען (שֶׁהֲנִיאוֹתֶם אֶת לְבַבְכֶם מֵאַחֲרַי) וָואס איר הָט אָפְּגֶעטָאהְן אַייעֶר הַארְץ פוּן מִיר (תְּנוּאָה לָשׁוֹן הֲסָרָה) תְּנוּאָה אִיז דֶערְטַייטְשׁ אָפְּטָאהְן (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי הֵנִיא אָבִיהָ אוֹתָהּ) איר פָאטֶער הָט איר גֶעשְׁטֶערְט וְאָפְּגֶעטָאהְן פוּן דֶעם נֶדֶר : (לו) וַיָּשׁוּבוּ וַיַּלִּינוּ עָלָיו. דֶער פָּסוּק זָאגְט (וּכְשֶׁשָּׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ הִרְעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצָאַת דִּבָּה)

די מְרַגְּלִים זֶענֶען צוּרִיק גֶעקוּמֶען פוּן אוֹיסְזֶעהְן דִיא לַאנְד הָאבֶּען זֵיי גֶעמַאכְט שְׁטוּרֶעמֶען אַלֶע יוּדִין אוֹיף הקב״ה
ויעֶרֶע שְׁלֶעכְטֶע רֵייד וָואס זֵיי הָאבְּן גֶערֶעט אוֹיף דִיא לַאנְד (אוֹתָם הָאֲנָשִׁים וַיָּמוּתוּ) דִי מֶענְטְשֶׁן (די מְרַגְּלִים) זֶענֶען
גֶעשְׁטָארְבֶּן, זָאגְט רש״י (כָּל הוֹצָאַת דִּבָּה) אוֹיס צִיהֶען „דִבָּה״ רֵייד, מֵיינְט מֶען (לָשׁוֹן חִנּוּךְ דְּבָרִים) עֶר בֶּעטְייט בַּייעֶ
(שֶׁמַּלְקִיחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בּוֹ) זֵיי נֶעמֶען זֵייעֶר צוּנְג צוּ אַמֶענְטְשׁ זֵייא זָאלֶן רֵיידֶן אוֹיף אִים (כְּמוֹ) וְוִי עֶס שְׁטֵייט
סוּק (דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים) זֵיי רֵיידֶן, דִי לֶעפְּצֶן פוּן דִיא שְׁלָאפֶעדִיגֶע, אִיז דוֹבֵב, דִּבָּה, דֶערְטַייטְשׁ רֵיידֶען (וְיֶשְׁנָהּ
ה וְיֶשְׁנָהּ לְרָעָה) אַמָאהְל רֶעדְט מֶען גוּטֶע רֵייד אוּנ אַמָאהְל רֶעדְט מֶען שְׁלֶעכְטֶע רֵייד (לְכַךְ נֶאֱמַר כַּאן מוֹצִיאֵי
הָאָרֶץ רָעָה) דְרִיבֶּער זָאגְט דָא דֶר פָּסוּק זֵייא הָאבֶּען גֶערֶעט אוֹיף דִיא לַאנְד שְׁלֶעכְטֶע רֵייד (שֶׁיֵּשׁ דִּבָּה שֶׁהִיא לְטוֹבָה)

שפתי חכמים

שנת כ׳ כשם מהרי״ן. פ קרא הסרת לבב מהשם הסרת השם מהם ונפני שכיון שהוסרו לבבם מהשם הוסר השם מהם:

פירוש לתורת אלהים

ים שָׁנָה פֶערְצִיג יָאר וְנָשְׂאוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן לַיידֶן
נוֹתֵיכֶם אַייעֶרֶע זִינְד עַד תּוֹם בִּיז איר וֶועט אוּם
ארְבֶּן אִין דֶער מִדְבָּר : (לד) בְּמִסְפַּר אִין צָאל פוּן
טֶעג אֲשֶׁר תַּרְתֶּם וָואס איר הָט אוּם גִישְׁפֶּעהְט
לַאנְד אַרְבָּעִים יוֹם פֶערְצִיג טָאג יוֹם לַשָּׁנָה אַטָאג
יָאר תִּשְׂאוּ זָאלְט איר לַיידֶן אֶת עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַייעֶרֶע
פַאר אִיטְלִיכֶן טָאג זָאלְט איר לַיידֶען אַיָאר
ים שָׁנָה דָס זָאל גְדוֶוערֶן פֶערְצִיג יָאר אַיידֶער
וֶועט אוּם שְׁטַארְבֶּען אִין דֶער מִדְבָּר [עיין רש״י]
תֶּם אוּנ איר זָאלְט וִויסֶען אֶת תְּנוּאָתִי אַז איר הָט
זִיךְ פוּן מִיר אָפּ גֶקֶערְט : (לה) אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט
דִּבַּרְתִּי אִיךְ רֵייד דָס אִם לֹא אוּב נִיט דָס וֶועל אִיךְ
טָאן לְכָל הָעֵדָה הָרָעָה צוּ דֶר שְׁלֶעכְטֶר עֵדָה הַנּוֹעָדִים
עָלָי וָואס זֵייא הָאבֶּן זִיךְ אַיין גֶעזַאמֶלְט צוּ קְרִיגֶען
אוֹיף מִיר בַּמִּדְבָּר הַזֶּה אִין דֶר מִדְבָּר זָאלֶן זֵיי צוּ גֵיין
וְשָׁם יָמוּתוּ אוּנ דָארְטֶן זָאלֶן זֵיי שְׁטַארְבֶּן : (לו) וְהָאֲנָשִׁים
אוּנ דִי מַאנֶן אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וָואס מֹשֶׁה הָט גֶעשִׁיקְט
לָתוּר אֶת הָאָרֶץ אוּם שְׁפֶּעהְן דָס לַאנְד וַיָּשׁוּבוּ אוּנ זֵיי
הָאבֶּן ווידֶר גִיקֶערְט וַיַּלִּינוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִימַאכְט
קְרִיגֶן אוֹיף אִים גָאר דִי עֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה צוּ מַאבֶן

הָאָרֶץ׃ לז וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי
דִבַּת־הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ לח וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־
יְפֻנֶּה חָיוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם
הַהֹלְכִים לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ׃ לט וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד׃
מ וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשׁ־
הָהָר לֵאמֹר הִנֶּנּוּ וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם

אונקלוס

בִּישׁ עַל אַרְעָא׃ לז וּמִי
גֻּבְרַיָּא דְּאַפִּיקוּ שׁוּם בִּ
עַל אַרְעָא בְּמוֹתָנָא קֳ
יְיָ׃ לח וִיהוֹשֻׁעַ בַּר
וְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה אִתְקַ
מִן גֻּבְרַיָּא הָאִנּוּן דַּאֲ
לְאַלָּלָא יָת אַרְעָ
לט וּמַלִּיל מֹשֶׁה
פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין לְכָל
יִשְׂרָאֵל וְאִתְאַבַּלוּ עַ
לַחֲדָא׃ מ וְאַקְדִּי
בְּצַפְרָא וּסְלִיקוּ לְ
טוּרָא לְמֵימַר הָא אֲנַ

תו"א ויהושע בן נון ככרא ק׃

רשב"ם

שובם ככתוב למעלה. עתה וימותו וגו׳: דבה. מן דובב שפתי ישנים. כמו מן באבוד רשעים רנה. רננת רשעים מקרוב. וכן כי היתה סבה מעם ה׳. מן סובב. סבה: (מ) אל המקום אשר אמר ה׳. וצונו ללכת שם לירש את

בעל הטורים

(לח) חיו. בא"ת ב"ש סמ"ך שהוא בגי׳ בחלקם חיוו. בו
(מ) ועלינו. ב׳ הננו ועלינו ואם כה יאמרו עלו עלינו ועל
שנא׳ כי אין לה׳ מעצור להושיע ברב או במעט אלו היו שמיכ

רש"י

פרלור"ש בלעז: (לז) במגפה לפני ה׳. באותה ההגונה להם מדה כנגד מדה הם חטאו בלשון וגם לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין טבורם לכך נא׳ במגפה ולא כמגפה וזהו לפני ה׳ ב הראויה להם על פי מדותיו של הקב"ה שהוא מודד כנגד מדה: (לח) ויהושע וכלב חיו. מה ת"ל מן האנשים ההם אלא מלמד שנטלו (כ"ב קיז) חל מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים: (מ) אל ראש ה הוא הדרך העולה לארץ ישראל: הננו ועלינו אל המ

בית יהודא

אז מען רעט אויף איינעם גוטע רייד, הייסט אויך דבה: (לז) ובמגפה לפני ה׳). זיי זענען געשטארבן (באותה מיתה ההגונה להם) מיט דעם טויט וואס האט געפאסט צו די עבירה (מדה כנגד מדה) אמאס געגן אמאס, וויא עס איז געווען די זינד אזוי איז געווען די שטראף (הם חטאו בלשון) זייא האבן געזינדיגט מיט דעם צונג (ונשתרבב לשונם עד טבורם) איז זייער צונג געווארן לאנג ביז צו זייער נאפיל (ותולעים יוצאים מלשונם) ווערעם זענען ארויסגעגאנגען פון זייער צונג (ובאים לתוך טבורם) אונ זענען אריינגעגאנגען אין זייער נאפיל (לכך נאמר במגפה ולא כמגפה) אז עס וואלט געשטאנען כמגפה, וואלט מען מיינען מיט וועלכע מגפה עס איז, אז עס שטייט במגפה מיינט מען מיט די מגפה וואס צו דיא זינד (וזהו לפני ה׳) דאס מיינט מען "פאר גאט" זיי זענען געשטארבן (באותה מיתה הראויה להם על פי של הקב"ה) מיט דעם טויט וואס געהער צו זיי נאך די מדות פון הקב"ה (שהוא מודד מדה כנגד מדה) הקב"ה מעס שטראף זאל זיין וויא דיא עבירה איז געווען: (לח) ויהושע וכלב חיו. זאגט רש"י (מה תלמוד לומר חיו מן האנשים צו וואס זאגט דר פסוק זיי האבן געלעבט פון די מענטשן (אלא מלמד) נאר דער פסוק לערונט אונז (שנטלו חל מרגלים בארץ) יהושע אונ כלב האבען גענומען די חלקים פון די מרגלים אין ארץ ישראל (וקמו תחתיהם לחיים זיי זענען געקומען אויף דעם ארט פון די מרגלים צום לעבן פון זייערע חלקים: (מ) ואל ראש ההר. זאגט רש" הדרך העולה לארץ ישראל) דער בארג איז געווען דער וועג וואס מען גייט דורך אים צו ארץ ישראל: והננו ועל

שפתי חכמים

צ ר"ל והא כתיב קרא אחרינא ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע וגו׳:

ליקוטי יקרים

(לח) ויהושע בן נון וגו׳. די תורה דערציילט פר וואס זענען יהושע אונ כלב ניט מיט אין די גזרה וואס איז נגזר געווארן אויף אלע יודן זיי זאלן שטארבן אין דר מדבר, ווייל ההולכים לתור את הארץ, ווייל זיי זענען געגאנגען אויסזעהן די לאנד, אונ זענען ניט געווען איין עצה מיט די מרגלים, דריבר האבן זיי זוכה געווען זיי זאלען אריין קומען אין ארץ ישראל:

פירוש לתורת אלהים

אום ציהן לשון הרע אויף דעם לאנד: (לז) האנשים מוצאי דיא וואס האבען אום געצוגן של רייד אויף דעם לאנד זענען זייא געשטא במגפה אין דעם מארד לפני יי פאר גאט ופי (לח) ויהו׳ שע אונ יהושע מיט כלב דער זון פון חיו זייא זענען געבליבן לעבן מן האנשים ההם פון דיא מענטשן ההולכים לתור וואס זיי זענען גע אום שפעהן דאס לאנד: (לט) וידבר משה אונ משה האט גרעט די אלע רייד אל כל בני ישראל צו יודן וואס גאט האט אויף זיי גוזר געווען זיי זאלן אלע אום שטארבן אין דער מדבר ויתאבלו האבע פאלק זייער גיטרויערט: (מ) וישכימו בבוקר אונ זייא האבן זיך געפעדערט אין דר פריא ויעלו א

אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ׃
מא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־פִּי יְהוָה וְהִוא לֹא תִצְלָח׃ מב אַל־
תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא
תִּנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ מג כִּי הָעֲמָלֵקִי
וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם
בֶּחָרֶב כִּי־עַל־כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי
יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם׃
מד וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר
וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ

לְאַתְרָא דִי אֲמַר יְיָ
חַבְנָא׃ מא וַאֲמַר
לְמָא דְנַן אַתּוּן
עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא
יא לָא תַצְלָח׃
תִסְקוּן אֲרֵי לֵית
א דַיְיָ בֵּינֵיכוֹן וְלָא
ן קֳדָם בַּעֲלֵי
יכוֹן׃ מג אֲרֵי
אָה וּכְנַעֲנָאָה תַּמָּן
כוֹן וְתִפְּלוּן בְּחַרְבָּא
פֵּן תַּבְתּוּן מִבָּתַר
דַיְיָ וְלָא יְהֵי
דַיְיָ בְּסַעְדְּכוֹן׃
שְׁעוּ לְמִסַּק לְרֵישׁ
וַאֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ
ה לָא עֲדוֹ מִגּוֹ

תו"א ויעפילו פרת א׳ :

בעל הטורים

ן לא היה אלא הוא ונערו ונלחו : (מד) ויעפילו . בגימ׳ ללפתד דאיכא למ"ד מן המעפילים היה :

רשב"ם

הארץ : כי חטאנו . כאשר האמינו לעצת המרגלים : (מא) והיא . דרך זה לא תצלח: (מג) כי על כן שבתם . אשר שבתם. כמו וכל יש לו נתן בידו. שהוא כמו וכל אשר יש לו : (מד) משו . מגזרת לא ימיש :

רש"י

אל : אשר אמר ה׳ . לתתה לנו שם נעלה : כי
על אשר אמרנו הלא טוב לנו שוב מצרימה :
א לא תצלח . זו שאתם עושין ק לא תצלח :
על כן שבתם . כלומר כי זאת תבא לכם ר על
ס וגו׳ : (מד) ויעפלו . לשון חוזק וכן (חבקוק ב)
ה . אינגרי"ש בלעז ל׳ עזות וכן (מיכה ד) עופל
(ישעיה לב) עופל ובחן . ומדרש תנחומא מפרשו

בית יהודא

הַמָּקוֹם. מיר זֶענֶען דָא אוּנ מִיר וֶועלֶן גֵיין צוּ דֶעם אָרֶץ, צוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : וַאֲשֶׁר אָמַר ה׳. (לְתִתָּהּ לָנוּ שָׁם נַעֲלֶה) מִיר ווילֶען גֵיין צוּ דִי לַאנְד וָוס הקב"ה הָט גֶעזָאגְט עֶר וֶועט זיא אוּנְז גֶעבְּן : כִּי חָטָאנוּ . מִיר הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט (עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרַיְמָה) אוֹיף דֶעם וָוס מִיר הָאבֶּן גֶעזָאגְט עֶס אִיז בֶּעסֶער צוּ אוּנְז מִיר זָאלֶן צוּרִיקְגֵיין אִין מִצְרַיִם : (מא) וְהִיא לֹא תִצְלָח . (זוּ שֶׁאַתֶּם עֹשִׂים לֹא תִצְלַח) וָוס אִיר ווילְט טָאהְן וֶועט אַייךְ נִיט גְלִיקֶען : (מג) כִּי עַל כֵּן

...אגְט רש"י (כִּי כֵּיר) אַזוֹ הָט מֹשֶׁה גֶעמֵיינְט (כִּי זֹאת תָּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שַׁבְתֶּם) דֶער שְׁטְרָאף וֶועט צוּ אַייךְ קוּמֶען ...האט צוּרִיקְגֶעקֶערְט פוּן הקב"ה : (מד) וַיַּעְפִּלוּ . (לָשׁוֹן חוֹזֶק) שְׁטַארְקַייט (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהִנֵּה ...נְט מֶען (לָשׁוֹן עַזּוּת) שְׁטַארְקַייט (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (עוֹפֶל בַּת צִיּוֹן , עוֹפֶל וָבַחַן) מֵיינְט מֶען אַלֶּץ ...ט (וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא מְפָרְשׁוֹ לָשׁוֹן אוֹפֶל) דֶר מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא טַייטְשְׁט וַיַּעְפִּלוּ, עֶס אִיז זֵייא גֶוועןְ פִינְסְטֶער (הָלְכוּ

שפתי חכמים

...ות סבה אל הפעולה ופעולה ל׳ נקבה כאלו אמר זאת הפעולה אשר אתם עושים לא תצלח: ר ספי׳ על כן הוא כמו הואיל

פירוש לתורת אלהים

אנְגֶן אֶל רֹאשׁ הָהָר צוּם שְׁפִּיץ בַּארְג [עיין רש"י] וָוארוּם גָאט אִיז נִיט צְוִוישֶׁען אַייךְ וְלֹא תִּנָּגְפוּ אוּנ
...ב הָאבֶּן אַזוֹ גְזָאגְט הִנֶּנּוּ דָא זֶענֶען מִיר מִיר אִיר זָאלְט נִיט גְמָארְד וֶוערֶן פַר אַייעֶרֶע פַיינְט׃
...גְבְּרֵיט וְעָלִינוּ אוּנ מִיר וֶועלֶן אוֹיף גֵיין צוּא (מג) כִּי הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וָוארוּם עֲמָלֵק מִיט
...ט וָוס גָאט הָט אוּנְז צוּ גְזָאגְט צוּ גֶעבֶּען דֶעם כְּנַעֲנִי אִיז דָארְטֶן פַר אַייךְ זֵיי זִיצֶן אוֹיף דֶעם
וָוארוּם מִיר הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט [עיין רש"י]: וֶועג וואוּ אִיר דַארְפְט גֵיין דָארְט אַרוּם וּנְפַלְתֶּם
...מֶר מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה צוּא זֵייא גְזָאגְט לָמָּה וֶועט אִיר פַאלֶן אִין דֶער שְׁווֶערְד זֵיי וֶועלֶען אַייךְ
...ם טוּט אִיר אִיבֶּר פָארֶן אוֹיף דִי רֵייד פוּן הַרְגֶענֶען . אוּנ פַאר וָוס וֶועט דָס אַזוֹ זַיין כִּי וַוייל
...רוּם גָאט הֵייסְט אַייךְ נִיט גֵיין צוּ אֶרֶץ אִיר הָט אָפּ גְקֶערְט פוּן גָאט וְלֹא דְרוּם וֶועט גָאט
אוּנ אִיר זֶענְט אוֹיף גְגַאנְגֶן אוֹיף דֶעם בַּארְג נִיט זַיין מִיט אַייךְ : (מד) וַיַּעְפִּילוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן זִיךְ
...ט גֵיין צוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהוּא לֹא תִצְלָח אוּנ גְשְׁטַארְקְט לַעֲלוֹת אוּנ זֵיי זֶענֶען אַרוּף גְגַאנְגֶען אוֹיף
...ט נִיט בַּאגְלִיקֶן : (מב) דְרוּם זָאג אִיךְ מֹשֶׁה דֶעם שְׁפִּיץ בַּארְג וַאֲרוֹן אוּנ דֶער אָרוֹן פוּן דֶעם
...אַל תַּעֲלוּ אִיר זָאלְט נִיט אוֹיף גֵיין כִּי אֵין יְיָ זִיכְרְהֵייט פוּן גָאט וּמֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ זֵייא

מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה׃ מה וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי
וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר הַהוּא וַיַּכּוּם
וַיַּכְּתוּם עַד־הַחָרְמָה׃ פ טו א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ
אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי
נֹתֵן לָכֶם׃ ג וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַיהוָה
עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ

מַשְׁרִיתָא׃ מה וּנְ
עֲמַלְקָאָה וּכְנַעֲנָ
דְּיָתֵב בְּטוּרָא הַ
וּמְחָנוּן וּטְרָדְנוּן
חָרְמָה׃ א וּמַ
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵי
ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂ
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵ
לַאֲרַע מוֹתְבָנֵיכוֹן
אֲנָא יָהֵב לְכ
ג וְתַעְבְּדוּן קֻרְבָּנָא
יְיָ עֲלָתָא אוֹ נִ
קוּדְשַׁיָּא לְאַפְרָשָׁא נ

תו"א כי תבאו אל זבחים קיא: ועשיתם אשה מנחות נא: עלה או זבח שם נא: לפלא נדר שם נא:

בעל הטורים

(ג) ועשיתם אשה לה'. סמך פרשת נסכים למלחמה וכן בפנחס אשר יצא לפניהם סמך מיד פרשת קרבנות שבזכות הקרבנות היו נוצחים ב

רש"י

לשון אופל הלכו השכים שלא ברשות: (מה) ויכתו (דברים ט) ואכות אותו טחון מכה אחר מכה החרמה. שם המקום נקרא ע"ש שם המאורע: תבאו. בשר להם שיכנסו לארץ: (ג) ועשיתם א זה לווי אלא כשתבאו שם ותעלה על לבבכם לעש לה': ריח ניחח. שיהיה נחת רוח א לפני: לפ

בית יהודא

חֲשֵׁכִים) זַיי זֶענֶן גֶעגַאנְגֶן ווִי אִין דֶר פִינְסְטֶער (שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת) ווייל הקב"ה הָט נִיט גֶעהֵייסֶן גֵיין: (מה) וַיַּכְּתוּם). זָאגְט רש"י (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וָאֶכּוֹת אוֹתוֹ טָחוֹן) אִיךְ הָאבּ אִים גֶעשְׁטוֹיסֶן בִּיז עֶס אִיז גֶעוָוארֶן צוּ מָאלְין (מַכָּה אַחַר מַכָּה) מֶען הָט גֶעשְׁלָאגֶן אֵיין מָאהְל נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין מָאהְל: וַעַד הַחָרְמָה). זָאגְט רש"י (שֵׁם מָקוֹם) חָרְמָה אִיז דֶר נָאמֶען פוּן דֶעם אָרְט וָוס מֶען הָט דִי יוּדִין גֶשְׁלָאגֶן (נִקְרָא עַל שֵׁם הַמְּאוֹרָע) דָער אָרְט וֶוערְט גֶערוּפֶען חָרְמָה, ווייל עֶס הָט גֶעטְרָאפֶען מֶען הָט דִי יוּדִין וִויסְט, ווייסְט אוֹיף דֶעם אָרְט: (ב) וְכִי תָבוֹאוּ). זָאגְט רש"י (בִּישֵּׂר לָהֶם שֶׁיִּכָּנְסוּ לָאָרֶץ) הקב"ה הָט אָנְגֶעזָאגְט דִיא יוּ וֶועלֶען אַרַיין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה). זָאגְט רש"י (אֵין זֶה צִוּוּי) הקב"ה הָט נִיט גֶעבָּאטֶן טָאהְן אַזֶעלְכֶעס נָאר אַזוֹי הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט (כְּשֶׁתָּבוֹאוּ שָׁם) אַז אִיר וֶועט קוּמֶען אִין אֶרֶ טָאהְן אַנֶדֶר אוּנ בְּרֵיינְגֶען אַקָרְבָּן (אֶלָּא) נָאר אַזוֹי הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט (וְתַעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם לַעֲשׂוֹת אִשֶּׁה לַה') אוּנ עֶס וֶועט אוֹיפְגֵיין אוֹיף אַייעֶר הַארְץ צוּ גֶעבֶּען אַקָרְבָּן צוּ הקב"ה טָאהְן וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְּסוּקִים): נֵרִיחַ נִיחֹחַ). הקב"ה זָאגְט (נַחַת רוּחַ לְפָנַי) עֶס וֶועט זַיין בַּיי מִיר אַפָאר קָרְבָּנוֹת ווייל אִיר הָאט צוּגֶעזָאגְט מִיט אַנֶדֶר, אָ (לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה). מֶען מֵיינְט אִיר וֶועט בְּרֵיינְגֶען אַייעֶרֶע

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) כי תבואו אל ארץ מושבותיכם. למה נסמכה לפרשת מרגלים לפי כששמעו ישראל גזרתו של הקב איי לנו לעולם לא נכנום לארץ כי לסוף ארבעים שנ אנו חוטאין יגזור גזרה אחרת וא"כ אין לדבר סוף הקב"ה בודאי לאחר מ' שנה תבואו אל האר

שפתי חכמים

ספירושו על אשר ומפני שאין טעם לומר הואיל ובכתם לכן הוסיף על מלת כי על כן פועל שתפול עליה הסיבה הואיל ועשיתם כך כלו' שבכתם מאחרי השם יתברך: ש פי' בדרך נבואה או מרע"ה כתב ככה כשכתב התורה בסוף מ' שנה שאז נקרא כבר שם המקום ההוא חרמה: ת פי' דאם זה ליווי הוא אין נופל עליו לומר לפלא נדר או בנדבה דנדבה אינו ליווי ולכך פירש ותעלה על לבבכם וכו': א לא שהוא יתברך מקבל נחת רוח מהקרבן שהרי כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו' כדלעיל בפרשת תצוה והא דפירש ריח ניח

פירוש לתורת אלהים

הָאבֶּן זִיךְ נִיט אָפּ גֶעטָאן מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה פוּן דֶר (מה) וַיֵּרֶד אוּנ עֶר הָט גִינִידֶערְט הָעֲמָלֵקִי דֶ אוּנ דֶר כְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב וָוס עֶר אִיז גֶעזֶעסֶן ב אוֹיף דֶעם בַּארְג וַיַּכּוּם אוּנ עֶר הָט גֶשְׁלָא וַיַּכְּתוּם אוּנ עֶר הָאט צוּ שְׁטוֹסֶען זַיי עַד הַ דֶעם אָרְט וָואס מֶען רוּפְט חָרְמָה: (א) אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה: (ב) דַּבֵּר רֵי יוּדֶן וְאָמַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט צוּ זַיי אַזוֹ זָאגֶ אַז אִיר וֶועט קוּמֶען אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם צוּ דֶ וָוס אִיז אַייעֶר בַּאוֵוינוּנְג אֲשֶׁר וָוס אִיךְ ג

ליקוטי יוסף

(מה) וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי. עֲמָלֵק אוּנ כְּנַעַן זֶענֶען גֶעוֶוען דִי עֶרְשְׁטֶע וָוס הָאבֶּן נִיט גֶלָאזְט דִי יוּדֶן זָאלֶן אַרַיין קוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ווייל בֵּיידֶע הָאבֶּען גֶעהַאט אַטַעֲנָה אַז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גֶהֶער צוּ זֵיי, כְּנַעַן הָט גֶעהַאט אַטַעֲנָה אוֹיף גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ עֲמָלֵק הָט גֶהַאט אַטַעֲנָה אוֹיף אַחֵלֶק פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וָוארוּם וֶוען נֹחַ מִיט זַיינֶע דְרַיי זִיהְן זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן דִי תֵּבָה, הָאבֶּן זַיי זִיךְ גֶעטֵיילְט מִיט דִי וֶועלְט, אַדְרִיטְטֵיל וֶועלְט הָט גֶענוּמֶען שֵׁם, אַדְרִיטְטֵיל וֶועלְט הָט גֶענוּמֶען חָם, אַדְרִיטְטֵיל וֶועלְט הָט גֶענוּמֶען יֶפֶת, דָס מִיטֶעלְסְטֶע דְרִיטְטֵיל וֶועלְט הָט גֶענוּמֶען חָם, אוּנ ווייל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז אִין מִיטֶן וֶועלְט, אִיז גֶוֶוען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין חֵלֶק פוּן חָם, דְרִיבֶּער כְּנַעַן וָוס עֶר אִיז דֶער זוּהְן פוּן חָם הָט גֶעזָאגְט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גִיהֶער צוּ אִים, אוּנ עֲמָלֵק

(ג) וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר וֶועט וֶועלֶען מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט עוֹלָה אִיר וֶועט וֶועלֶען מַקְרִיב עוֹלָה אוֹ אָדֶער זֶבַח אַשֶׁעבְטוּנְג אַקָרְבַּן שְׁלָמִים לְפַלֵּא אַרוּם צוּ בַּיידֶען אָדֶר אָפּ צוּ שַׁיידֶען

אונקלוס

בִּנְדַבְתָּא אוֹ
יכוֹן לְמֶעְבַּד
בְלָא בְרַעֲוָא קֳדָם
תוֹרֵי אוֹ מִן
ד וִיקָרֵב דִּמְקָרֵב
קֳדָם יְיָ מִנְחָתָא
עֶשְׂרוֹנָא דְּפִילָא
ת הִינָא מִשְׁחָא:
א לְנִסְכָּא רַבְעוּת
תַּעְבֵּד עַל עֲלָתָא
כְסַת קוּדְשַׁיָּא
א חָד: ו אוֹ

בִּנְדָבָה אוֹ בְּמֹעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ מִן־
הַצֹּאן׃ ד וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב קָרְבָּנוֹ
לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת עִשָּׂרוֹן בָּלוּל
בִּרְבִעִית הַהִין שָׁמֶן׃ ה וְיַיִן לַנֶּסֶךְ
רְבִיעִית הַהִין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה
אוֹ לַזָּבַח לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׃ ו אוֹ לָאַיִל

תו"א במועדיכם שם לא : והקריב זבחים מז : לכבש האחד מנחות נא : או לאיל שם חולין כג:

רש"י

בה וגו׳. או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם י אתכם לעשות במועד : (ד) והקריב המקריב סכים ומנחה לכל בהמה ג המנחה כליל והשמן כה ד והיין לספלים ה כמו ששנינו במס׳ סוכה): (ה) לכבש האחד. על כל האמור למעלה הוא המנחה ועל השמן ועל היין : (ו) או לאיל. הוא. (מנחות נא) ורבותינו דרשו או לרבות זאת

בית יהודא

קָרְבָּנוֹת זֶענֶן אַנְדָבָה (אוֹ בְּמוֹעֲדֵיכֶם) מֶען מֵיינְט (אוֹ שֶׁתַּעֲשׂוּ הָאִשֶּׁה בִּשְׁבִיל חוֹבַת מוֹעֲדֵיכֶם) אָדֶער אִיר וֶועט מַאכֶען דִי קָרְבָּנוֹת וָוס אִיר זֶענְט שׁוּלְדִיג צוּ מַאכְן יוֹם טוֹב (שֶׁהִיַּבְתִּי אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד) וָוס אִיךְ הָאבּ אַייךְ שׁוּלְדִיג גֶעמַאכְט גֶעבָּאטֶען צוּ בְּרֵיינְגֶען קָרְבָּנוֹת יֶעדֶר יוֹם טוֹב : (ד) וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (תַּקְרִיבוּ נְסָכִים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה) צוּ יֶעדֶער בְּהֵמָה וָוס מֶען בְּרֵיינְגְט אַקָרְבָּן דַארְף מֶען בְּרֵיינְגֶען וַויין צוּ גִיסֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וָדָם הֵייסְט נְסָכִים] דַארְף בְּרֵיינְגֶען מֶעהְל מִיט בּוֹימְאֵייל צוּזַאמֶען גֶעקְנֶעטֶן וְדָאם הֵייסְט מִנְחָה] (הַמִּנְחָה כָּלִיל) דִי מִנְחָה וֶוערְט ם (וְהַשֶּׁמֶן נִבְלַל בְּתוֹכָהּ) דִיא בּוֹימְאֵייל אִיז אַרַיין גֶעמִישְׁט אִין דִי מֶעהְל, וֶוערְט צוּזַאמֶען פַארְבְּרֶענְט (וְהַיַּיִן י וַויין גִיסְט מֶען אַרַיין אִין דִי בֶּעקִינְס וָוס זֶענֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת סוּכָּה) וְוִיא מִיר הָאבֶּן ט אִין דִיא גְמָרָא סוּכָּה : (ה) וְלַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד]. זָאגְט רש"י (עַל כָּל הָאָמוּר לְמַעְלָה הוּא מוּסָב) דֶער פָּסוּק גֵייט אוֹיף פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען (עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַיַּיִן) דִי מֶעהְל מִיט דִי בּוֹימְאֵייל מִיט דִי וַויין וָואס גִיהֶערְן צוּ אָקְסִין אֵילִים : (ו) [אוֹ לָאַיִל]. מֵיינְט מֶען (וְאִם אַיִל הוּא) אוֹיבּ דֶער קָרְבָּן אִיז אַאַיִל (וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ אוֹ לְרַבּוֹת אֶת הַפַּלְגָּס

שפתי חכמים

מפני שפירש ועשיתם אשה שאינו ליוזי רק כשתעלה על ות אשה בעבור ריח ניחוח אגב זה פירש גם כן ריח ם במועדיכם : ב הולרך לפרש או שתעשו וכו׳ שלא תפרש אי לפלא נדבה או לפלא במועדיכם וזה אינו כי קרבן חובה הם ואינן תלוין ביד המפלא : ג ר"ל אף ע"פ עיל ועשיתם אשה וגו׳ וזה אינו חובה כדפרישית לעיל תקריבו נדר או נדבה או חובת מועדיכם חובה עליכם עליהם נסכים ומנחה : ד פי׳ שאין הכהנים אוכלין ממנה ות הכתובות בויקרא אלא כולה כליל והשמן נבלל בתוכה ואינו כא כפ"ע : ה פי׳ ב׳ ספלים של כסף היו שם על המזבח ומנוקבים והכהן היה מערה היין והמים בפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדין על גבי המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו חלולין ועמוקין מאד : ו פי׳ אז תעשה מנחתו שני עשרונים במקום שהיה לכבש עשרון אחד ויין ושמן שלישית ההין במקום שהיה לכבש רביעית ההין שתעשה לאיל יותר מלכבש ופירוש של או הוא אם ולא או כמשמעו ולומר שיהא כבש ואיל שוים : ז ר"ל עד י"ב חדשים נקרא כבש ומשבא לי"ג חדשים ואילך נקרא איל אם כן מי"ב חדשים ועד י"ג חדשים ויום אחד איני יודע אם איל הוא או

ליקוטי יוסף

הָט גֶעזָאגְט וֶוען נֹחַ הָט גֶעפְּלוּכְט זַיין זוּהְן חָם מִיט כְּנַעַן אוּנ עֶר הָט גֶעזָאגְט כְּנַעַן זָאל זַיין אַקְנֶעכְט צוּ זַיינֶע בְּרִידֶער הָט עֶר אַוֶועקְגֶענוּמֶען דֶעם חֵלֶק וֶועלְט פוּן כְּנַעַן אוּנ הָט גֶעגֶעבְּן צוּ שֵׁם אוּנ יֶפֶת, אוּנ הקב"ה הָט גֶעגֶעבֶּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ אַבְרָהָם אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער נָאךְ אִים, אוּנ אַבְרָהָם הָט אָפְּגֶעזָאגְט זַיינֶע אַלֶע קִינְדֶער פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ עֶר הָט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גֶעגֶעבֶּן נָאר צוּ זַיין זוּהְן יִצְחָק, אוּנ יִצְחָק הָט גֶעהַאט צְווֵיי זִיהְן, עֵשָׂו אוּנ יַעֲקֹב, הָאבֶּן בֵּיידֶע גֶעיַרְשֶׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ אִיךְ בִּין פוּן עֵשָׂו'ס קִינְדֶער הָאבּ אִיךְ דָאךְ אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דֶרִיבֶּער הָאבֶּן אִיצְט עֲמָלֵק מִיט כְּנַעַן גֶעמַאכְט שׁוּתְּפוּת צוּ הַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט. יִדֶן אוּנ זֵיי נִיט לָאזֶען אַרַיין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל :

פירוש לתורת אלהים

דֶר מִיט אַבַּוִוילִינוּנְג אִיר וֶועט מְנַדֵר אָדֶער יין אַקָרְבָּן או בְּמוֹעֲדֵיכֶם אָדֶער אִיר וֶועט דִי קָרְבָּנוֹת וָוס אִיךְ הָאבּ אַייךְ גֶעהֵייסֶען זַיין אִין אַייעֶרֶע יָמִים טוֹבִים לַעֲשׂוֹת צוּא יחַ אַגְשְׁמַאקֶן רֵיחַ צוּ גָאט מִן הַבָּקָר סַיי אִיר רֶענְגֶן דֶעם קָרְבָּן פוּן רִינְדֶער או מִן הַצֹּאן פוּן דִי שָׁאף : (ד) וְהִקְרִיב אוּנ עֶר זָאל מַקְרִיב קְרִיב דֶר וָוס אִיז מַקְרִיב זַיין קָרְבָּן צוּ גָאט מִנְחָה פוּן פֵיינֶע מֶעל עִשָּׂרוֹן אַצֶענְטִיל פוּן פָה בָּלוּל עֶס זָאל זַיין גֶמִישְׁט בִּרְבִיעִית הַהִין עֶרְט חֵלֶק פוּן אֵיין עֶמִיר שֶׁמֶן אֵייל : (ה) וְיַיִן אוּנ וַויין זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען לַנֶּסֶךְ צוּ גִיסֶען אוֹיף דֶעם בִיעִית אַפֶערְטִיל פוּן אֵיין עֶמִיר תַּעֲשֶׂה זָאלְסְט דוּא מַאכֶען אַזוֹ אַמִנְחָה מִיט אַזֶעלְכֶע נְסָכִים זָאלְט קְרִיב זַיין עַל הָעוֹלָה צוּא אַקָרְבַּן עוֹלָה או לַזָּבַח אָדֶער צוּ אַשֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וָואס עַט מַקְרִיב זַיין פוּן אֵיין שָׁאף : (ו) או לָאַיִל אָדֶער אַז דֶער קָרְבָּן אִיז אַווידֶער תַּעֲשֶׂה זָאלְסְט דוּא

תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהִין: ז וְיַיִן
לַנֶּסֶךְ שְׁלִשִׁית הַהִין תַּקְרִיב רֵיחַ־
נִיחֹחַ לַיהוָה: חמישי ח וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־
בָּקָר עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ־
שְׁלָמִים לַיהוָה: ט וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־
הַבָּקָר מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הַהִין: י וְיַיִן תַּקְרִיב
לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה: יא כָּכָה יֵעָשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד
אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד אוֹ־לַשֶּׂה בַכְּבָשִׂים
אוֹ בָעִזִּים: יב כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ

ת"א וכי תעשה בן בקר מנחות ל : ככה יעשה זבחים מה מנחות לח :

לְדִכְרָא תַּעְבֵּד מִנְחָ
סֻלְתָּא תְּרֵין עַשְׂר
דְּפִילָא בִּמְשַׁח תְּלָ
הִינָא: ז וְחַמְרָא לְנִ
תַּלְתוּת הִינָא תְּקָ
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
יְיָ: ח וַאֲרֵי תַעְבֵּד
תּוֹרֵי עֲלָתָא אוֹ נִ
קוּדְשַׁיָּא לְפָרָשָׁא נִ
אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
יְיָ: ט וִיקָרֵב עַל
תּוֹרֵי מִנְחָתָא סֻ
תְּלָתָא עַשְׂרוֹנִין דְּפִ
בִּמְשַׁח פַּלְגוּת הִי
י וְחַמְרָא תְּקָרֵב לְנִ
פַּלְגוּת הִינָא קֻ
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא
יְיָ: יא כְּדֵין יִתְ
לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדִ
חַד אוֹ לְאִמַּר בְּאִ
אוֹ בְעִזַּיָּא: יב כְּ

רש"י

הפלגס לנסכי איל (חולין כג) : (י) אשה ריח
מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין אינו אשה שאי
על האש : (יא) או לשה . בין שהוא בכבשים בין
בעזים כבש ושה קרוים בתוך שנתם : איל . בן
עשר הדש ויום אחד : (יב) כמספר אשר תעשו .
הבהמות אשר תקריבו לקרבן א ככה תעשו נסכי

בית יהודא

לְנִסְכֵּי אַיִל) די רבנן לערנן דר ווארט „או" לערנט אונז אז
איינער ברענגט אקרבן אפלגס, דארף ער ברענגען די
מנחה אונ די נסכים וויא מען ברענגט צו אאיל ואשעפס
אזכר ביז צוועלף חדשים ווערט ער גערופן כבש, דעם
דרייצעהנטן חודש ווערט ער גרופן פלגס, פון דרייצעהנטן
חודש אונ ווייטער ווערט ער גערופן איל) : (י) נאשה ריח .
זאגט רש"י (אינו מוסב אלא על המנחה והשמן) אויף דעם
פייער קומט נאר די מנחה מיט דיא בוימאייל ודיא מעהל נוס איז צומישט מיט בוימאייל) (אבל היין איננו אשה
די ווייין ווערט ניט גערופן אשה ופייערו (שאינו ניתן על האש) דר ווייין ווערט דאך ניט גגעבען אויף דעם פייער :
לשהו . זאגט רש"י (בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים) סיי דר קרבן איז אשעפס אדער אציג, האבן בייד
מאס צו די מנחה אונ נסכים (כבש ושה קרוים בתוך שנתם) אשעפס ביז צום יאהר ווערט ער גערופען כבש אדע
ואיל) . (בן שלשה עשר חודש ויום אחד) אשעפס אזכר אז ער ווערט אלט דרייצעהן חדשים מיט איין טאג ווי
גערופן איל : (יב) וכמספר אשר תעשו) . מען מיינט (כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן) וויא פיל בהמות אי
מקריב זיין אקרבן (ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם) אזוי זאלט איר מאכן דיא נסכים ואונ מנחות) צו יעדער

שפתי חכמים

ככש לענין הנסכים כלומר אם צריך נסכים של כבש או נסכים של
איל והוא נקרא פלגס לכך דרשו רז"ל מאו לרבות שצריך לנסכי איל .
ופלגס הוא כמו שתי מלות פלג גס כלומר שהוא חלוק מהיות גדול
הנקרא איל . (נח"י) כל הפרשה מבוארת בפרק שתי מדות ד' ל"א

וכמדומה לי שהרא"ם לא ידע את מקומה . א מפני שהס
שהוא כתב כמספר ולא פירש באיזה מספר של בהמות או
ועוד שכפל וכתב כ"פ תעשו לכן פירש כמספר קאי אבהמו
ראשון קאי על ההקרבה ותעשו שני קאי על הנסכים ופי'

פירוש לתורת אלהים

מקריב זיין מנחה אמנחה פון פיינע מעהל צוויי
צענטיל בלולה אונ די מנחה זאל זיין גימישט מיט
אדריט חלק עמיר אייל : (ז) ויין אונ ווייין זאל מען
ברענגען מנסך צו זיין אדריט חלק פון איין עמיר
תקריב ריח וגו' : (ח) וכי תעשה אונ אז דו וועסט מאכן
איונגע רינד פאר איין עולה אדער פאר אקרבן
שלמים : (יא) ככה אזוי זאל ווערן געמאן אזו אמנחה

אונ נסכים וויא פריער איז געשטאנען זא
מקריב זיין לשור האחד צו איין אקס או אדע
אווידר או לשה אדר צו אלעמיל בכבשים א
סיי דם לעמיל איז פון שאף או בעזים אדע
עס איז פון ציגן דארף מען אלץ דר צי ב
די מנחה מיט די נסכים : (יב) כמספר אין ד
אשר תעשו וס איר וועט מאכן וויפיל קרבנ

כָּכָה תַּעֲשׂוּ לָאֶחָד כְּמִסְפָּרָם׃ יג כָּל־
הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה־כָּכָה אֶת־אֵלֶּה
לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃
יד וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־
בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה אִשֵּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן
יַעֲשֶׂה׃ טו הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם
וְלַגֵּר הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה׃ טז תּוֹרָה
אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר
הַגָּר אִתְּכֶם׃ פ ששי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יח דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם

אונקלוס

תַעְבְּדוּן כְּדֵין
ון לְחַד כְּמִנְיַנְהוֹן׃
ל יַצִּיבָא יַעְבֵּד
יָת אִלֵּין לְקָרָבָא
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
יְיָ׃ יד וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר
גִּיּוֹרָא אוֹ דִי
ון לְדָרֵיכוֹן וְיַעְבֵּד
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
יְיָ כְּמָא דִי
ון כֵּן יַעְבֵּד׃
הָלָא קְיָמָא חַד
וּלְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר
עָלַם לְדָרֵיכוֹן
ון כְּגִיּוֹרָא יְהֵי
יְיָ׃ טז אוֹרַיְתָא
דִּינָא חַד יְהֵי לְכוֹן
א דְּיִתְגַּיַּר
׃ יז וּמַלִּיל יְיָ
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
ל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְהוֹן בְּמֵעַלְכוֹן

הג״ה וזבחים מה לה מנחות עג קד קז תמורה ג: להי תמורה שם: וכי יגור אתכם גר כריתות ט: כאשר תעשו כן יעשה שם ח: הקהל חקה אחת לכם קידושין עג: ככם כגר כריתות שם: יהיה מנחות קז: בבאכם כתובות כה נדה מז:

רש״י

ס: כמספרם. של בהמות מספרם של נסכים: כם כגר. כמותכם כן גר וכן דרך ל' עברית ת יג) כגן ה' כארץ מצרים כן ארץ מצרים. (מ״א י כמוך כעמי כעמך: (יח) בבאכם אל הארץ. יאה זו מכל ביאות שבתורה שבכולן נאמר כי תבא לפיכך כולן למדות זו מזו וכיון שפרט לך הכתוב

בית יהודא

(כְּמִסְפָּרָם שֶׁל בְּהֵמוֹת מִסְפָּרָם שֶׁל נְסָכִים) וְוִי פִיל עֶס אִיז דֶר צָאהְל פוּן דִי בְּהֵמוֹת וָוס אִיר זֶענְט מַקְרִיב אַזוֹ זָאל זַיין דֶער צָאהְל פוּן דִי נְסָכִים אוּנ מְנָחוֹת: (טו) כָּכֶם כַּגֵּר. (כְּמוֹתְכֶם כֵּן גֵּר) וְויא אִיר דַארְפְט טְאהְן אַזוֹ זָאל דֶר גֵר טְאהְן (וְכֵן דֶרֶךְ לָשׁוֹן עִבְרִית) אַזוֹ וֶוערְט גֶעשְׁרִיבֶּן אִין לָשׁוֹן הַקוֹדֶשׁ מִיט צְוֵויי כָּפִין, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כְּגַן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם) אַזוֹ וְויא עֶס אִיז דֶר גָארְטֶען פוּן הקב״ה (כֵּן

...יִם) אַזוֹ אִיז דִי לַאנְד מִצְרַיִם (כָּמוֹנִי כָמוֹךָ) וְויא אִיךְ אַזוֹ דוּ, וְויא דוּא אַזוֹ אִיךְ (כְּעַמִּי כְּעַמֶּךָ) וְויא מַיין פָאלְק ...פָאלְק, וְויא דַיין פָאלְק אַזוֹ מַיין פָאלְק: (יח) בְּבוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ. זָאגְט רַשִׁ״י (מְשׁוּנָה בִּיאָה זוֹ מִכָּל בִּיאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה ...קוּמֶן אִיז גְשְׁרִיבֶּן אַנְדֶערְשׁ וְויא אַלֶע אַרַיינְקוּמֶענִס זֶענֶען גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִי תּוֹרָה (שֶׁבְּכוּלָּם נֶאֱמַר כִּי תָבֹא כִּי תָבוֹאוּ) ...אַרַיינְקוּמֶענִס אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן (כִּי תָבֹא) אַז דוּא וֶועסְט קוּמֶן (כִּי תָבוֹאוּ) אַז אִיר וֶועט קוּמֶן (לְפִיכָךְ כּוּלָּן לְמֵדוֹת זוֹ מִזוֹ)

פירוש לתורת אלהים

...מַקְרִיב זַיין כָּכָה אַזוֹ פִיל מְנָחוֹת מִיט נְסָכִים ...ן צוּ אִיטְלִיכֶן בַּאזוּנְדֶר כְּמִסְפָּרָם אַזוֹ וִוי דִיא ...וּן דִי בְּהֵמוֹת אַזוֹ זָאל זַיין דִי צָאל פוּן דִיא ...: (יג) כָּל הָאֶזְרָח אִיטְלִיכֶער אַלְט גְזֶעסִינֶער ...כָה זָאל אַזוֹ טָאן אֶת אֵלֶּה דִי דָאזִיגֶע. אַז עֶר ...וֶועלֶן בְּרֶענְגֶן אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת וִוי פְרִיעֶר אִיז ...אַגְן זָאל עֶר בְּרֶענְגֶן דִי מִנְחָה מִיט נְסָכִים ...הֶער דֶער צוּ: (יד) וְכִי יָגוּר אוּנ אַז עֶס וֶועט צְוִוישֶׁען אַייךְ אַגֵר אוֹ אָדֶר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם וָואס ...עט זַיין צְוִוישֶׁען אַייךְ לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּא אַייעֶר ... וְעָשָׂה אוּנ עֶר וֶועט וֶועלֶן מַאכֶן אִשֵּׁה אַיין

פַייעֶר אָפֶּער עֶר וֶועט וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן רֵיחַ עֶס זָאל זַיין אַגְשְׁמַאקֶר רֵיחַ פַאר גָאט כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִוי אִיר וֶועט טָאן כֵּן אַזוֹ זָאל עֶר אוֹיךְ טָאן דִי דִינִים וָואס אִיר זֶענְט זִיךְ נוֹהֵג בַּיי אַייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת דִיא אֵייגֶענֶע דִינִים זָאל עֶר נוֹהֵג זַיין בַּייא זַיינֶע קָרְבָּנוֹת: (טו) הַקָּהָל דָאס אַיין זַאמְלוּנְג פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל חֻקָּה אַחַת אַיין גְזֶעץ זָאל זַיין צוּ אַייךְ אוּנ צוּ אַגֵר וָואס וואוֹנְט צְוִוישֶׁען אַייךְ: (יז) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּא זָאגֶען: (יח) דַּבֵּר רֵייד צוּא דִיא יוּדֶן אוּנ זָאלְסְט זְויא זָאגֶן בְּבוֹאֲכֶם אַז אִיר וֶועט קוּמֶען צוּא דֶעם לַאנְד אֲשֶׁר

אֶל־הָאָ֕רֶץ אֲשֶׁ֥ר אֲנִ֛י מֵבִ֥יא אֶתְכֶ֖ם שָֽׁמָּה׃ יט וְהָיָ֕ה בַּאֲכָלְכֶ֖ם מִלֶּ֣חֶם הָאָ֑רֶץ תָּרִ֥ימוּ תְרוּמָ֖ה לַיהוָֽה׃ כ רֵאשִׁית֙ עֲרִסֹ֣תֵכֶ֔ם חַלָּ֖ה תָּרִ֣ימוּ תְרוּמָ֑ה כִּתְרוּמַ֣ת גֹּ֔רֶן כֵּ֖ן תָּרִ֥ימוּ

אונקלוס

לְאַרְעָא דִּי אֲנָא
יָתְכוֹן לְתַמָּן׃ יט
בְּמֵיכַלְכוֹן מִלַּחְ
דְאַרְעָא תַּפְרְ
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם
כ רֵישׁ אַצְוָתְכוֹן חַ
תַּפְרְשׁוּן אַפְרָשׁוּתָא
דִּי מַפְרְשִׁין מִן אִדְרָ

רשב"ם

(כ) כתרומת גורן. שהיא ראשית
זו מראשית עריסותיכם. וכן שנינו

תו"א והיה באכלכם סוכה לה פסחים לח ס׳ הזוהר פרשת דברים : מלחם פסחים לז מנחות ע : ראשית ע׳׳ונין
ם פסחים לח מנחות סז ע חולין קלה מעילה טו :

בעל הטורים

(כ) חלה. תגין על ה"א שה׳ דברים חייבין בחלה. חמשת רבעים קמח חייבין :

רש"י

באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן
זו נאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלחמה
בחלה : (כ) ראשית ערסתכם. כשתלושו כדי עריו
שאתם רגילין ללוש במדבר וכמה היא (שמות טז)
בעומר עומר לגלגלת (ושיעורו מ"ג בצים וחומש ביצה
מראשיתה כלומר קודם שתאכלו ממנה ראשית תלו
אחת תרומה לשם ה׳ : חלה. טוריט"ל בלעז : כו
גורן. שלא נאמר בה שיעור ט ולא כתרומת מעש
בה שיעור י אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבי

בית יהודא

אוג ווייל אַלֶע זֶענֶען גֶעשְׁרִיבֶּען מִיט אֵיין לָשׁוֹן דְרִיבֶּער
לֶערוּגְט מֶען אַלֶע אֵיינֶע פוּן דָם אַנְדֶערֶע (וְכֵיוָן שֶׁפֵּרַט לְךָ
הַכָּתוּב בְּאַחַת מֵהֶן) וַוייל דֶר פָּסוּק הָט גֶעשְׁטֶעלְט בַּיי אֵיין
כִּי תָבֹא (שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא אַחַר יְרוּשָּׁה וִישִׁיבָה) אַז מֶען מֵיינְט נִיט
בַּאלְד ווִיא מֶען וֶועט אַרַיינְקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָאר
נָאכְדֶעם ווִיא מֶען וֶועט אַיינְגֶעמֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ מֶען
וֶועט וואהְנֶען אִין לַאנְד דַאמָאלְס דַארְף מֶען טָאהְן דֶעם
דִין (אַף כּוּלָּן כֵּן) אַזוֹ אִיז בַּיי אַלֶע כִּי תָבֹא אוּנ כִּי תָבוֹאוּ
מֵיינְט מֶען אוֹיךְ נִיט בַּאלְד ווִיא מֶען וֶועט אַרַיינְקוּמֶען,
נָאר נָאכְדֶעם ווִיא מֶען וֶועט הָאבְּן אַיינְגֶענוּמֶען דִי לַאנְד
אוּנ מֶען וֶועט וואהְנֶען אִין אִיר (אֲבָל זוֹ נֶאֱמַר בָּהּ בְּבוֹאֲכֶם) אָבֶּער דָא שְׁטֵייט בְּבוֹאֲכֶם, מֵיינְט מֶען (מִשֶּׁנִּכְנְסוּ בָ
מִלַּחְמָהּ נִתְחַיְּבוּ בְּחַלָּה) בַּאלְד ווִיא מֶען וֶועט אַרַיינְקוּמֶען אִין לַאנְד אוּנ מֶען וֶועט עֶסִין פוּן דִיא תְּבוּאָה וָואס
אִין לַאנְד זָאל מֶען בַּאלְד גֶעבֶּען חַלָּה : (כ) וְרֵאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם. מֵיינְט מֶען (כְּשֶׁתָּלוּשׁוּ כְּדֵי עֲרִסוֹתֵיכֶם שֶׁאַתֶּם רְגִילִ
בַּמִּדְבָּר) אוֹיבּ אִיר וֶועט קֶענֶען אַזוֹ אַגְרוֹיסֶע טֵייג ווִיא אִיר פְּלֶעגְט קֶנֶעטְן וֶוען אִיר זֶענְט גֶוֶוען אִין דֶער מִדְבָּר (וְכ
ווִיא פִיל אִיז גֶעוֶוען דִי טֵייג ? ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיָּמוֹדוּ בָעוֹמֶר) מֶען הָאט גֶעמָאסְטֶן מִיט אַמָאס וָואס
"עוֹמֶר". נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (עוֹמֶר לַגּוּלְגּוֹלֶת), אַעוֹמֶר מַן אִיז גֶוֶוען פַר יֶעדֶער מֶענְטְשׁ (וְשִׁיעוּרוֹ מ"ג בֵּיצִים וְחוֹמֶ
דִי מָאס פוּן אַעוֹמֶר אִיז גֶוֶוען דְרַיי אוּנ פֶערְצִיג אֵייעֶר אוּנ אֵיין פִינְפְטֶע טֵייל פוּן אַאֵיי וְדָאס וֶוערְט אַזוֹ גֶעךְ
מֶען נֶעמְט אַכֵּלִי פוּהְל וַואסֶער בִּיז צוּם בְּרֶעג, דִיא כֵּלִי מִיט וַואסֶער שְׁטֶעלְט מֶען אַרַיין אִין אַשִׁיסוּל, אוּנ מֶ
אַרַיין אִין דִי כֵּלִי דְרַיי אוּנ פֶערְצִיג אֵייעֶר גַאנְצֶע אוּנ אֵיין פִינְפְטֶע טֵייל פוּן אַאֵיי, גֵייט אַרוֹיס וַואסֶער פוּן דִיא
דִי שִׁיסוּל, מֶעסְט מֶען דִי וַואסֶער וָואס אִין דִי שִׁיסוּל ווִי פִיל מָאס דָם אִיז, אוּנ אַז מֶען פַארְקְנֶעט אַטֵייג פוּן
מֶעהְל ווִיא דִי מָאס וַואסֶער אִיז (תָּרִימוּ מֵרֵאשִׁיתָהּ) זָאלְט אִיר אָפְּשֵׁיידֶען פוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע (כְּלוֹמַר) מֶען מֵייְ
שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה) אֵיידֶער אִיר וֶועט עֶסִין פוּן דִיא טֵייג (רֵאשִׁית תְּלַקַּח חַלָּה אַחַת) זָאלְט אִיר פְרִיעֶר אַרָאפְּנֶעמֶען אַ
טֵייג (תָּרִימוּ תְרוּמָה לְשֵׁם ה׳) זָאלְט אִיר אָפְּשֵׁיידֶען אַאָפְּשֵׁיידוּנְג עֶס זָאל זַיין הֵיילִיג צוּ הקב"ה : וְכִתְרוּמַת גּוֹרֶן.
תְּרוּמָה וָוס מֶען נֶעמְט פוּן שְׁפַּייכְלֶער תְּבוּאָה צוּ גֶעבֶּען דֶעם כֹּהֵן (שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ שִׁיעוּר) ווָס עֶס שְׁטֵייט נִיט ו
תְּרוּמָה זָאל זַיין נָאר ווִי פִיל עֶר וויל גִיט עֶר דֶעם כֹּהֵן, אַזוֹ דִי שְׁטִיקוּל טֵייג וָואס עֶר דַארְף גֶעבֶּען חַלָּה,
דִי תּוֹרָה נִיט גֶעזָאגְט ווִיא פִיל זִיא זָאל זַיין (וְלֹא כִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ שִׁיעוּר) נִיט ווִיא דִי תְּרוּמָה ווָס
גִיט פוּן זַיינֶע מַעֲשֵׂר וָוס דִי תּוֹרָה הָט גֶעזָאגְט ווִי פִיל דֶר לֵוִי זָאל גֶעבֶּען, אַצֶעהְנְטֵיל (אֲבָל חֲכָמִים נָתְנוּ שִׁיעו
דִי חֲכָמִים הָאבֶּען גֶגֶעבֶּען אַמָאס ווִי פִיל דִי שְׁטִיק טֵייג צוּ חַלָּה זָאל זַיין (לְבַעַל הַבַּיִת אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה) אַבַּ

שפתי חכמים

אחד ואחד ופי׳ כמספרם השני על שיחי מספר הכהונות לנשכים: ט פי׳ כי תטה אחת פוטרת הכרי לפי שגא׳ סתם ראשית דגנך

פירוש לתורת אלהים

אֲנִי וָואס אִיךְ וֶועל אֵייךְ אַהִין בְּרֶענְגֶען [עיין רש"י]: (יט) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין בַּאֲכָלְכֶם אַז אִיר וֶועט עֶסֶן מִלֶּחֶם פוּן בְּרוֹט פוּן לַאנְד תָּרִימוּ זָאלְט אִיר אָפּ שֵׁיידֶן תְּרוּמָה אֵיין אָפּ שֵׁיידוּנְג לַיְיָ צוּ גָאט : (כ) רֵאשִׁית דָאס עֶרְשְׁטֶע עֲרִיסוֹתֵיכֶם פוּן אַייעֶר טֵייג חַלָּה אֵיין קוּכֶן תָּרִימוּ זָאלְט אִיר אָפּ שֵׁיידֶן תְּרוּמָה אֵיין אָפּ שֵׁיידוּנְג כִּתְרוּמַת אַזוֹ ווִיא דִיא תְּרוּמָה וָוס מֶען שֵׁייד שִׁיעוּר הָט דָאךְ דִי תּוֹרָה דֶר בַּיי נִיט גֶשְׁטֶע שִׁיעוּר נָאר מֶען מֶעג אָפּ שֵׁיידֶן ווִי פִיל מֶע תָּרִימוּ אַזוֹ זָאלְט אִיר דִי חַלָּה אוֹךְ אָפּ שֵׁייְ

מצות השם

(שפה) רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מִיר יוּדְן דַארְפֶן אָפּ שֵׁיידְן חַלָּה אוּנ גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן אוּנ אַזַא טֵייג וָוס עֶס אִיז דָא אִין דֶעם אַזוֹ פִיל ווִי דְרַיי אוּנ פֶערְצִיג אֵייעֶר אוּנ מֶען הָט פוּן דֶעם גְבַּאקְן בְּרוֹט מוּז מֶען דֶר פוּן נֶעמֶן חַלָּה אוּנ אֲפִילוּ אִין חוּץ לָאָרֶץ הָאבְּן אוּנְזֶרִי הֵיילִיגֵי חֲכָ אַז מֶען זָאל אָפּ שֵׁיידְן חַלָּה כְּדֵי עֶס זָאל נִיט פַאר גֶ דֶער דִין פוּן חַלָּה פוּן דִיא יוּדֶען אוּנ דִי מִצְוָה זַיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

אֹתָהּ: כא מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ס
כב וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה

...ון יָתַהּ: כא מֵרֵישׁ
...כוֹן תִּתְּנוּן קֳדָם יְיָ
...וּתָא לְדָרֵיכוֹן:
...רֵי תִשְׁתְּלוּן וְלָא
...וּן יָת כָּל פִּקּוֹדַיָּא
... דִּי מַלִּיל יְיָ עִם

...ראשית מנחות ס: לדרתיכם בכורות
...: וכי תשגו שבת סט הוריות ח:

בעל הטורים

...שית עריסותיכם. הפ' מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם לומר לך שעין יפה א' ממ':

רשב"ם

ובמס' שבת: (כב) וכי תשגו. בעובד ע"ג בשוגג פירשו חכמים. ופרשת העלם דבר שבויקרא בשאר מצות של כרת:

רש"י

ולארבעה ולנחתום אחד מארבעים ושמונה: ...ראשית ערסתיכם. (ספרי) למה נאמר לפי שנא' ...עריכם יכול שומע אני ראשונה שבעיסות ב ת"ל ...מקצתה ולא כולה: תתנו לה' תרומה. (ספרי) ...שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי ...(כב) וכי תשגו ולא תעשו. ע"א היתה בכלל ...ת שהצבור מביאין עליהן פר והרי הכתוב מוציאה ...לן לידון בפר לעולה ל ושעיר לחטאת: וכי תשגו ...ס) בע"א הכתוב מדבר או אינו אלא באחת מכל ...ת"ל את כל המצות האלה מצוה אחת שהיא ככל ...ם מה העובר על כל המצות (כריתות ז) פורק עול ...ית ומגלה פנים ב אף מצוה זו פורק בה עול ומפר

בית יהודא

דאַרף געבען חַלָּה צום כֹּהֵן איינס פון פיר אונ צוואַנציג (וְלַנַּחְתּוֹם אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה) אונ אַבֶּעקער גיט איינס פון אַכט אונ פערציג: (כא) וּמֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם, פרעגט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צו וואס שטייען דיא צוויא ווערטער, ענטפערט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם) וויל פריער שטייט אין פסוק ראשית ערסתיכם, די ערשטע טייג אייערע (שׁוֹמֵעַ אֲנִי רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּעִיסּוֹת) וואלט איך מיינען די תורה זאגט די ערשטע טייג וואס מען וועט קנעטן ווען מען וועט אַריינקומען אין ארץ ישראל זאל מען געבן צום כהן די גאַנצע טייג, אונ נאר דם איינע מאל (תַּלְמוּד לוֹמַר מֵרֵאשִׁית) זאגט דער פסוק מען זאל געבן אַשטיקל פון די טייג וואס מען וועט קנעטן, נאר די ערשטע שטיקל טייג (מִקְצָתָהּ וְלֹא כּוּלָּהּ) אַביסל פון די טייג אונ ניט די גאַנצע טייג,

...נאר איין מאהל, נאר שטענדיג, ווען מען וועט קנעטן טייג, זאל מען נעמען אַשטיקל פון די טייג אונ געבען ...: תִּתְּנוּ לַה' תְּרוּמָה. איר זאלט געבען אַאָפּשיידונג צו הקב"ה, זאגט רש"י (לְפִי שֶׁלֹּא שָׁמַעְנוּ שִׁיעוּר לְחַלָּה) ווייל ...בן ניט געהערט ווי פיל טייג זאל זיין די חלה (נֶאֱמַר תִּתְּנוּ) זאגט דער פסוק איר זאלט געבן (שֶׁיְּהֵא בָהּ כְּדֵי נְתִינָה) ...שיקל טייג וואס זאל הייסן געגעבען: (כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ. זאגט רש"י (עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים הָיְתָה בִּכְלַל כָּל הַמִּצְוֹת ...מְבִיאִין עֲלֵיהֶם פַּר) די עבירה פון דינען עבודה זרה איז געווען אין כלל פון אַלע עבירות וואס אַצבור טוהען ...ען אונ זיי דארפן ברענגען אַפּר ואַאָקסן פאר אַקרבן (וַהֲרֵי הַכָּתוּב מוֹצִיאָהּ כַּאן מִכְּלָלָן) דר פסוק נעמט דא אַרויס ...רה פון עבודה זרה בעזונדער פון אַלע עבירות (לִידּוֹן בְּפַר לְעוֹלָה וְשָׂעִיר לְחַטָּאת) צו לערנען אַז אויף די עבירה ...ה זרה דארף מען ברענגען אַאָקס צוא אַקרבן עולה אונ אַשעיר צו אַקרבן חטאת: וְכִי תִשְׁגּוּ וגו'. זאגט רש"י ...גִּלּוּלִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דר פסוק שמועסט אַז מען האט געדינט עבודה זרה בשוגג ואומגערעכן, פרעגט רש"י ...) טאמער ניין (אֶלָּא בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת) נאר דער פסוק שמועסט אַז מען האט געזינדיגט אין אַמצוה פון ...מצות, ענפערט רש"י (תַּלְמוּד לוֹמַר) זאגט דר פסוק (אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה) מען וועט ניט טאהן אַלע מצות, ...איז מעגליך מען זאל ניט טאהן אַלע מצות ניט ווילענדיג (מִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא כְּכָל הַמִּצְוֹת) מען מיינט ער ...ט טאהן איין מצוה וואס עס איז גליך וויא ער וואלט אַלע מצות ניט געטאהן (מַה הָעוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת) ...דר מענטש וואס טוהט ניט אַלע מצות (פּוֹרֵק עוֹל) האט ער אַראָפּגענומען פון זיך די משא פון אַלע מצות (וּמֵפֵר ...) אונ ער שטערט דאס פאַרבינדונג וואס איז צווישען הקב"ה אונ יודין (וּמְגַלֶּה פָנִים) אונ ער לערנט פאַלשע ...ן אין די תורה (אַף מִצְוָה זוּ) די מצוה וואס די תורה זאגט דא ער האט געזינדיגט מיינט מען אויך ער האט ... אַזוי אַעבירה (פּוֹרֵק בָּהּ עוֹל) וואס מיט דיא עבירה הט ער אַראָפּגענומען פון זיך די משא פון צו דינען הקב"ה ...רית) אונ הט גישטערט דעם פאַרבינדונג וואס איז צווישען הקב"ה אונ דיא יודין (וּמְגַלֶּה פָנִים) ער לערנט

שפתי חכמים

...ם כו שיעור שהוא אחת מי' שאין: כ כלומר אם היו ...ות צריך ליתן הראשונה כולה חלה ת"ל וכו' ואם תאמר ...נה לי ראשית עריסותיכם. וי"ל דאם לא נאמר רק מראשית ...ם ה"א דאם היו לו י' עיסות צריך ליתן מקצת מן הראשונה ...רים פטורים לכך כתיב ראשית עריסותיכם שצריך ליתן מכל ...לת. הקשה הרא"ם מ"ש הכא דדרשינן מראשית מקצתה ...ומ"ש דגבי בכורים דדרשינן מראשית ולא כל ראשית שאין ...ת חייבין בבכורים אלא שבעה מינים בלבד כמו שפירש ...וכן פירש רש"י בפרשת כי תבא ולמה לא דרשינן כמי כמו ...ן כל הפירות שבאילן שבכרו חייבים בבכורים אלא אשכול א'

או גרגיר אחד והניח בקושיא לפי' הרמב"ם וכן לפרש"י דלקמן. ונ"ל דגבי חלה יש עוד מיעוט דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וגומר דקשה הארץ ל"ל הא כתיב לעיל מיניה והיה בבואכם אל הארץ וגומר אלא ע"כ למדרש אתא דאינו חייב בחלה אלא מחמשה מ"י דהיינו ה' מיני דגן ואם כן אייתר מראשית למדרש שאין כל העיסה חייבת אלא מקצתה מש"כ התם דאין שם יתור ודו"ק כ"ל: ל ולא פר לחטאת כבשגגת כל המצות למדנו שאין שגגת הע"א בכלל שאר שגגות כלומר אי לאו פרשה זו היה עולה על הדעת שע"א היה בכלל שאר שגגות שבמצות אבל מפ' שה זו למדנו שאינה בכלל: מ דכתיב נעשתה משמע עבירה אחת: נ דורש כאגדות של דופי כגון לא הי"ל למשה

פירוש לתורת אלהים

...ן וויל אונ עס הט קיין שיעור ניט [עיין רש"י]: ...ראשית פון דעם ערשטן פון אייער טייג תִּתְּנוּ ...איר געבען צוא גאט איין אָפּ שיידונג

לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוא אייער גבורט: (כב) וְכִי תִשְׁגּוּ אונ אַז איר וועט זינדיגען בשוגג וְלֹא תַעֲשׂוּ אונ איר וועט ניט טאהן אֵת כָּל הַמִּצְוֹת דיא אַלע מצות

אֶל־מֹשֶׁה׃ כג אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃
כד וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֶשְׂתָה
לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָל־הָעֵדָה פַּר בֶּן
בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט
וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת חסר א׳׃
כה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי

אונקלוס

מֹשֶׁה׃ כג יָת כָּל
פַּקִּיד יְיָ יָתְכוֹן בְּ
דְמֹשֶׁה מִן יוֹמָא
פַּקִּיד יְיָ וּלְהַלָּא לְדָרֵי
כד וִיהֵי אִם מֵעֵ
כְּנִשְׁתָּא אִתְעֲבֵ
לְשָׁלוּ וְיַעְבְּדוּן
כְּנִשְׁתָּא תּוֹר בַּר
חַד לַעֲלָתָא לְאִתְקַ
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ וּמִנְ
וְנִסְכֵּהּ כִּדְחָזֵי וּצְ
בַּר עִזֵּי חַד לְחַטָּא
כה וִיכַפַּר כַּהֲנָא

תו"א אשר לוה ה׳ הוריות פט: פ
אשר קידושין כט הוריות ח
אם תענית כד בתרא ד הוריות פ
כמשפט הוריות יג זבחים נ:

רשב"ם

(כג) את כל אשר צוה ה׳ אליכם ביד משה. את הכל יעברו בשוגג. וזהו ע"ג שהעובדה כופר בכל המצות: מן היום אשר צוה ה׳ והלאה. כל כולן נצטוו אחר אנכי ולא יהיה לך כי הם ראשונות:

בית יהודא

פאַלשע פְּשָׁטִים אין די תּוֹרָה (וְאֵיזוֹ זוֹ עֲבוֹדַת גִּלוּלִים) מֶען מיינט עֶר הָט גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה, אוּנ דֶער וָואס דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה טוּהט דָאךְ אַלֶע עֲבֵירוֹת: וַאֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, זָאגְט רשׁ"י (אָנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם) די צְוֵויי מִצְוֹת הָאבְּן די יוּדִין גֶעהֶערְט פוּן הקב"ה אַלֵיין, מֶען זָאל נָאר דִינֶען צוּ הקב"ה אַלֵיין, אוּנ מֶען זָאל נִיט דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה (אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים) הקב"ה הָט נָאר אֵיינְס גֶערֶעט (שְׁתַּיִם זוּ שָׁמָעְתִּי) אוּנ אִיךְ הָאבּ גֶעהֶערְט צְוֵויי: (כג) וְאֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה וגו׳. (מַגִּיד) דֶער פָּסוּק זָאגְט (שֶׁכָּל הַמּוֹדֶה בַּעֲבוֹדַת גִּלוּלִים) דֶער יוּד וָואס זָאגְט די עֲבוֹדָה זָרָה אִיז אֱמֶת (כְּכוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ) אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט גֶעלַייקֶענְט די גַאנְצֶע תּוֹרָה (וּבְכָל מַה שֶּׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים) אוּנ אִין אַלֶע

רש"י

ברית ומגלה פנים ואיזו זו ע"א: אשר דבר ה׳ אל
(הוריות ח) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה ש
(תהלים סב) אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי. (כ
כל אשר צוה וגו׳. (ספרי) מגיד שכל המודה
ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתנבאו הנביאים
למן היום אשר צוה ה׳ והלאה: (כד) אם מעיני ה
נעשתה לשגגה. אם מעיני העדה נעשתה עב
ע"י שוגג כגון שטעו והורו על אחת מן העבודות ע
מותרת לעבוד ע"א בכך: לחטת. (הוריות יג זב
חסר א׳ שאינו כשאר חטאות שכל חטאות שבתורה
עם עולה החטאת קודמת לעולה שנאמר (ויקרא ה) וא

נְבוּאוֹת וָואס דִיא נְבִיאִים הָאבֶּען גֶעזָאגְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ וָהָלְאָה) עֶ
גֶעלַייקֶענְט אַלֶץ וָואס הקב"ה הָט גֶעבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה אוּנ וָואס עֶר הָט גֶעבָּאטֶן פוּן דֶעם טָאג אוּנ וַויטֶער דוּרךְ די נְבִ
(כד) וְאִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֶשְׂתָה לִשְׁגָגָה). מֶען מֵיינְט (אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֶשְׂתָה עֲבֵירָה עַל יְדֵי שׁוֹגֵג) אוֹיבּ די עֲבֵירָה
גֶעטָאהְן גֶעוָוארֶן אוּמְגֶערֶן דוּרךְ די אוֹיגֶען פוּן דִיא עֵדָה, דִי אוֹיגֶען פוּן דִיא עֵדָה מֵיינְט מֶען בֵּית דִין (שֶׁשָּׁגְג
עַל אַחַת מִן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁהִיא מוּתֶּרֶת לַעֲבוֹד עֲבוֹדַת גִּלוּלִים בְּכָךְ) בֵּית דִין הָאבֶּן גֶעהַאט אַטְעוּת אוּנ הָאבֶּען גֶעפַּסְקֶנְט אוֹי
מִיט דִי זַאךְ מֶעג מֶען דִינֶען צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה: וּלְחַטָּתוֹ. (חָסֵר א) אִין דֶעם וָוארְט חַטָּת פֶעלְט אַא׳ צוּ לֶערְנֶ
(שֶׁאֵינָהּ כִּשְׁאָר הַחַטָּאוֹת) אַז דֶער חַטָּאת אִיז נִיט גְלַייךְ צוּ אַנְדֶערֶע חַטָּאוֹת (שֶׁכָּל חַטָּאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה) אַלֶע חַטָּאוֹת
שְׁטֵייעֶן אִין דִי תּוֹרָה (הַבָּאוֹת עִם עוֹלָה) וָואס קוּמֶן צוּזַאמֶען מִיט עוֹלוֹת (הַחַטָּאוֹת קוֹדְמוֹת לְעוֹלָה) אִיז מֶען מַקְרִי
חַטָּאת פְרִיעֶר פַאר דִיא עוֹלָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְאֶת הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עוֹלָה) דֶעם אַנְדֶערֶען זָאל עֶר

שפתי חכמים

לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע: ם מדכתיב אשר דבר ה׳ אל משה וכתיב את כל אשר לוה ה׳ את משה דמשמע שלוה ע"י משה וכתיב אשר דבר ה׳ דמשמע שהוא הדבור של הקב"ה כלומר ששמעו ישראל מפיו כשדבר למשה איזה מלוה שהיתה בדבור של הקב"ה והית
משה בכ"מ כגון לא תשתחוה לאל אחר שלא שמעו אלא מ
הוי אומר זו דאנכי ולא יהיה לך מפי כו׳: ע מדכתיב בפ

פירוש לתורת אלהים

אֲשֶׁר דִּבֶּר וָואס גָאט הָאט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה [עיין רש"י]: (כג) אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אַלֶע דִיא מִצְוֹת וָואס גָאט הָאט גְבָּאטֶן צוּ אַייךְ דוּרךְ מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם פוּן דֶעם טָאג אָן אַז גָאט הָט גְבָּאטֶען וָהָלְאָה אוּנ וַויטֶער לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גְבִירְט (עיין רש"י): (כד) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה אוֹבּ פוּן דִי אוֹגֶן פוּן דֶער עֵדָה נֶעֶשְׂתָה לִשְׁגָגָה וֶועט דָס גְטָאן וֶוערֶן בְּשׁוֹגֵג [ע׳ רש"י] וְעָשׂוּ זָאלֶען גָאר דִיא עֵדָה מַקְרִיב זַיין אֵיין פַּר עֶר אִיז אַיוּנְגֶע רִינְד פַאר אֵיין עוֹלָה אוּנ מִנְחוֹת פוּן דֶעם פַּר אוּנ זַיינֶע נְסָכִים זָאלֶע בְּרֶענְגֶען אַזוֹ וִויא דֶער דִין אִיז פוּן אֵיין פַּ
אַצִיקֶלֶע פוּן צִיגֶן זָאלֶען זֵייא בְּרֶענְגֶען פַאר קָרְבַּן חַטָּאת: (כה) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵ
פַאר גֶעבֶּען אוֹיף גָאר דֶער עֵדָה פוּן דִיא

יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שְׁגָגָה הִוא
וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשֶּׁה
לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־
שִׁגְגָתָם: כו וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־
הָעָם בִּשְׁגָגָה: ס שביעי כז וְאִם־נֶפֶשׁ
אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז
בַּת־שְׁנָתָהּ לְחַטָּאת: כח וְכִפֶּר
הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָה
בִשְׁגָגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
וְנִסְלַח לוֹ: כט הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי
ל וְיִשְׁתְּבֵק לְהוֹן
שָׁלוּתָא הִיא וְאִנּוּן
אוּ יָת קֻרְבַּנְהוֹן
נָא קֳדָם יְיָ
תְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל
תְהוֹן: כו וְיִשְׁתְּבֵק
כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי
ל וּלְגִיּוֹרָא
יר בֵּינֵיהוֹן אֲרֵי
עַמָּא בְּשָׁלוּתָא:
ם אֱנָשׁ חַד יְחוֹב
וִיקָרֵב עִזָּא בַּת
לְחַטָּאתָא: כח
וִיכַפַּר כַּהֲנָא עַל
דְּאִשְׁתְּלִי בְּמֶחְבֵהּ
קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ: כט
יִבָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

תו"א והם הביאו את קרבנם זבחים מח: כי לכל העם הוריות ה: ואם נפש אחת יבמות ט: וכפר הכהן הוריות ז מנחות עד קט:

רש"י

עולה וזו עולה קודמת לחטאת: (כה) הביאו
קרבנם אשה לה'. (ספרי יבמות ט) זה האמור
ה הוא פר העולה פ שנאמר אשה לה': וחטאתם. זה
: (כז) תחטא בשגגה. צ כע"א: עז בת שנתה.

בית יהודא

אַעוֹלָה (וְזוֹ עוֹלָה קוֹדֶמֶת לְחַטָּאת) אוּנ בַּיי דִי עֲבֵירָה אִיז מֶען מַקְרִיב דִי עוֹלָה פְרִיעֶר פַר דֶעם חַטָּאת: (כה) וְהֵבִיאוּ אֶת קָרְבָּנָם אִשֶּׁה לַה'). זָאגְט רַשׁ"י (זֶה הָאָמוּר בְּפָרָשָׁה) דֶר קָרְבָּן וָוָאס דָא שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הוּא פַּר הָעוֹלָה) מֵיינְט מֶען דֶעם אָקְס וָואס מֶען אִיז אִים מַקְרִיב פַאר אַעוֹלָה (שֶׁנֶּאֱמַר) עס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אִשֶּׁה לַה'). אוֹיף דֶעם פַייעֶר צוּ גָאט, מֵיינְט מֶען אַקָרְבָּן עוֹלָה וָואס וֶוערְט אִין גַאנְצֶען ...ענְט: (וְחַטָּאתָם). (זֶה הַשָּׂעִיר) דֶער חַטָּאת אִיז גְוֶוען אַשָּׂעִיר: (כז) (וְתֶחֱטָא בִשְׁגָגָה). דֶר מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט זִינְדִיגֶען ...רִין (בַּעֲבוֹדַת גִלּוּלִים) עֶר וֶועט דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה: (עֵז בַּת שְׁנָתָהּ). זָאגְט רַשׁ"י (שְׁאָר עֲבֵירוֹת) בַּייא אַנְדֶערֶע

דעת זקנים מבעלי התוספות

אם נפש אחת. לעיל פי' בפ' ויקרא שתולה החטא ...משמעו ולא כל הגוף: פ שלא תפרש הקרא הביאו את קרבנם זה עולה וחטאת והא דכתיב וחטאתם הוא פר החטאת האמור בויקרא ...א הכתוב לומר שחוץ מפר העולה והשעיר לחטאת האמורים בפ' זו מביאים עוד את פר החטאת הנאמר בויקרא לכן פירש זה פר שנאמר בו אשה לה' לאפוקי חטאת אינו אשה לה' רק עולה הוא אשה לה': צ דוי"ו ואם נפש מוסיף על ענין ראשון שבע"א הוא

שפתי חכמים

ונעלם דבר משמע דבר ולא כל הגוף שידעו שאסור לעבוד ע"א רק שלא ידעו שאסור עבודה זו. או ילפינן דבר דבר מכי יפלא ממך

פירוש לתורת אלהים

...הייסט דער כהן זאל מַקְרִיב זיין די קָרְבָּנוֹת
...דורך דיא קָרְבָּנוֹת וְנִסְלַח לָהֶם וועט פאר געבען
...ען צוא זייא דיא עֲבֵירָה כִּי שְׁגָגָה הוּא וואָרום
...איז אשוגג דען דאס בית דין זאל ניט מַתִּיר
...וואלטען זייא דאס ניט געטאהן וְהֵם הֵבִיאוּ אונ
...האבען דאך געבראכט זייער קָרְבַּן עוֹלָה אִשֶּׁה
...פייער אָפֶּר צוא גאט וְחַטָּאתָם אונ זייער קָרְבַּן
...ת דאס איז דער שְׂעִיר עִזִּים האבען זייא
...אכט לִפְנֵי יְיָ צוא פאר גאט עַל שִׁגְגָתָם אויף זייער
...: (כו) וְנִסְלַח אונ עס וועט פר געבען ווערען לְכָל
...צוא גאר דער עֵדָה פון דיא יודען וְלַגֵּר הַגָּר
...ם אונ צו דעם פרעמדען וואס וואונט צווישען זיי כִּי
...הָעָם בִּשְׁגָגָה וואָרום צו גאר דעם פאלק איז גיוועען

אֵיין שׁוֹגֵג: (כז) וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת אונ אז איין מענטש
וועט זינדיגען אום גערן ער וועט דינען עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים בְּשׁוֹגֵג וְהִקְרִיבָה זאל דער מענטש מַקְרִיב
זיין עֵז איין ציג בַּת שְׁנָתָהּ וואס איז אלט א יאר לְחַטָּאת
פַר אָקָרְבָּן חַטָּאת: (כח) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אונ דער כֹּהֵן
זָאל פר געבען עַל הַנֶּפֶשׁ אויף דעם מענטש וואס איז
געוועען אשוגג בְּחֶטְאָה בִשְׁגָגָה וואס זיא האט געזינדיגט
בשוגג לִפְנֵי יְיָ פאר גאט לְכַפֵּר עָלָיו צו פר געבען אויף
אים וְנִסְלַח לוֹ אונ דורך דעם קָרְבָּן וועט פר געבען
ווערען די זינד וואס ער האט גטאן בשוגג: (כט) הָאֶזְרָח
דר אלט גזעסענער בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פון די יודען וְלַגֵּר הַגָּר
אונ צו דעם פרעמדען וואס וואונט צווישען זייא תּוֹרָה
אַחַת איין לערנונג זאל צו איך זיין לָעוֹשֶׂה צו דעם

וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת
יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה׃ ל וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה ׀ בְּיָד רָמָה מִן־
הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא
מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב
עַמָּהּ׃ לא כִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־
מִצְוָתוֹ הֵפַר הִכָּרֵת ׀ תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא עֲוֺנָה בָהּ׃ פ לב וַיִּהְיוּ בְנֵי־

אונקלוס

וּלְגִיוֹרָא דְּיִתְ
בֵּינֵיהוֹן אוֹרַיְתָא חֲ
יְהֵי לְכוֹן לִדְיַעְ
בְּשָׁלוּ׃ ל וֶאֱנָשׁ דְּיַעְ
בְּרֵישׁ גְּלֵי מִן־יַצִּיבַיָּא
גִּיּוֹרַיָּא קֳדָם יְיָ ה
מַרְגֵּז וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָ
הַהִיא מִגּוֹ עַמַּהּ
לא אֲרֵי עַל מֵימְרָא
בְּסַר וְיָת פִּקּוֹדוֹהִי אַ
אִשְׁתֵּיצָאָה תִּשְׁ
אֱנָשָׁא הַהִיא חוֹבַ
בַּהּ׃ לב וַהֲווֹ בְ

פסוקים ל״א ל״ב

תו״א תורה אחת שבת סח קנג יב

תורי ה ה כריתות ב ג: והנפש אשר תעשה שבת סח סט קיב יבמות ט סנהדרין כט כריתות ג הוריות ח: את ה' הוא מגדף סנהדרין סד: כי דבר ה
ברכות כד סנהדרין לח שבועות ג: הכרת תכרת יומא לו סנהדרין סד: בה כריתות כה: ויהיו בני ישראל שבת לו ספר הזוהר תחלת הפ' עלמה:

רשב״ם

(ל) ביד רמה. מגדף. זו ע״ג לפי הפשט:

בעל הטורים

(לא) הכרת תכרת. בגימטריא שדברה התורה כלשון בני אדם. מקושש למגדף. לומר לך שבזמן אחד היו כדאיתא בחולין פרק
ומפני ששבת חמור כע״ז סמך להם פרשת ציצית ששקולה גם כן ככל המצות דכתיב וזכרתם את כל מצות ה':

בית יהודא

עֲבֵירוֹת וּנִיט עֲבוֹדָה זָרָה׃ (יָחִיד מֵבִיא כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה) אַז אֵיין מֶענְטְשׁ טוּהְט אַעֲבֵירָה בְּרֵיינְגְט עֶר אַשֶׁעפְּס אַנְקְבָה אָדֶער אַצִיג אַנְקֵבָה (וּבְזוֹ) אוּנ בַּיי דִי עֲבֵירָה פוּן עֲבוֹדָה זָרָה (קָבַע לָהּ שְׂעִירָה) הָאט דִי תּוֹרָה גֶעזָאגְט נָאר אַצִיג אַנְקֵבָה זָאל זַיין דֶר קָרְבָּן׃ (ל) וּבְיָד רָמָה׃. מֵיינְט מֶען עֶר זִינְדִיגְט בְּמֵזִיד, עֶר ווייס מֶען טָאר נִיט טָאהְן דִי זַאךְ אוּנ עֶר טוּהְט׃ וּמְגַדֵּף׃. מֵיינְט מֶען (מְחָרֵף) עֶר פַארְשֶׁעמְט (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהָיְתָה חֶרְפָּה וּגְדוּפָה) עֶס וֶועט זַיין אַשַׁאנְדֶע אוּנ אַבֶּעסְטֶערוּנְג, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֲשֶׁר גִּדְּפוּ מֶלֶךְ אַשּׁוּר) ווָאס דִיא יוּנְגֶע שָׂרִים פוּן מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָאבֶּען גֶעלֶעסְטֶערְט הקב״ה (וְעוֹד דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן לִמְבָרֵךְ הַשֵּׁם שֶׁהוּא בְּכָרֵת) נָאךְ הָאבֶּען דִיא רַבָּנָן גֶלֶערוּנְט פוּן דַאנֶען אַז אֵיינֶר פְלוּכְט דֶעם נָאמֶען פוּן הקב״ה אוּנ עֶס נִיטָא עֵדוּת׃ וֶוערְט עֶר גֶעשְׁטְרָאפְט מִיט כָּרֵת׃ (לא) וּדְבַר ה'׃. זָאגְט רש״י (אַזְהָרַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים מִפִּי הַגְּבוּרָה) אַז מֶען זָאל נִיט דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה הָאבֶּן מִיר גֶעהֶערְט פוּן הקב״ה אַלֵיין (וְהַשְּׁאָר מִפִּי מֹשֶׁה) דִי אִיבֶּערִיגֶע דִינִים הָאבֶּן מִיר גֶעהֶערְט פוּן מֹשֶׁה׃ וַעֲוֹנָהּ בָהּ׃. מֶען מֵיינְט (בִּזְמַן שֶׁעֲוֹנָהּ בָּהּ) אוֹיבּ זַיינֶע זִינְד זֶענֶען דָא בַּיי אִים (שֶׁלֹּא תְּשׁוּבָה) עֶר הָט נִיט גֶעטָאהְן תְּשׁוּבָה, וֶועט עֶר גִשְׁטְרָאפְט ווֶוערֶען מִיט כָּרֵת׃ (לב) וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ וגו'

רש״י

שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה ק ובזו קבע שעירה: (ל) ביד רמה. במזיד: מגדף. מחרף (יחזקאל ה) והיתה חרפה וגדופה (ישעיה לו) אשר נערי מלך אשור. ועוד ר דרשו רבותינו מכאן למברך השם שהוא בכרת (סנהדרין ל): (לא) דבר ה'. אז ע״א מפי הגבורה ש והשאר מפי משה: עונה בה. שעונה בה ת שלא עשה תשובה: (לב) ויהיו בני ישר

שפתי חכמים

מדבר: ק פי' גם זה ראיה שפרשה זו מיירי בשגגת ע״א דהא קרבן שגגת יחיד בפרשת ויקרא הוא כשבה או שעירה ובפרשה זו דוקא שעירה: ר ה״פ ועוד כלומר תדע דל' קל״ה הוא שהרי דרשו רז״ל מכאן כרת למברך את השם כשאין עדים והתראה במזיד ואם לא היה ל' זה לשון קללה מה יוכלו לדרוש רבותינו מכאן למברך השם שהוא בכרת אלא ודאי כדפרישית: ש פי' כי ל' ה' בזה לא קמיירי אלא בע״א שהוא דבור אחד מי' דברות ששמעו אותו ישראל מפי הגבורה משא״כ שאר מצות שלא שמעום רק משה אף שגם הם דבר ה' ואף ע״פ שרש״י ז״ל פי' שהמגדף כמברך השם קמיירי ולא בע״א מאמר כי דבר ה' בזה בע״א מיירי ו אמר את ה' הוא מגדף ונכרתה וגומר וכי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת וגו': ת וכאלו אמר כשעונה בה והוכרח

דעת זקנים מבעלי התוספות

בנשמה יותר מהגוף: (לב) ויהיו בני ישראל במדבר.

פירוש לתורת אלהים

ווָס טוּט בְּשׁוֹגֵג סַיי אֵיין יִשְׂרָאֵל אוּנ סַיי אַפְּרֶעמְדֶער אַז עֶר דִינְט עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּשׁוֹגֵג זָאל עֶר אַלֶיץ בְּרֶענְגֶען אַזוֹי אַקָּרְבָּן וויא פְרִיעֶר אִיז גֶשְׁטַאנֶען׃ (ל) וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר ווָאס וֶועט טָאהְן בְּיָד רָמָה עֶר וֶועט דִינֶען עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּמֵזִיד מִן הָאֶזְרָח פוּן דֶעם אַלְט גִיזֶעסֶענֶם וּמִן הַגֵּר אוּנ פוּן אַפְּרֶעמְדֶען סַייא אֵיין אַלְט גִיזֶעסֶענֶער אוּנ סַייא אַפְּרֶעמְדֶער ווָס וֶועט דִינֶען עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּמֵזִיד אֶת יְיָ טוּט עֶר לֶעסְטֶערֶן גָאט עֶר טוּט אַחֶרְפָּה צוּ כִּבְיָכוֹל וְנִכְרְתָה אוּנ עֶס וֶועט פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶען דֶער מֶענְטְשׁ פוּן צְווִישֶׁן אִיר פָאלְק עֶר אִיז חַיָּיב כָּ (לא) כִּי ווָארוּם עֶר הָאט מְבַזֶּה גֶוועֶן גָאטְס רֵ גָאט אַלֵיין הָט גְזָאגְט מֶען זָאל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דִינֶן אוּנ עֶר הָאט עוֹבֵר גֶוועֶן אוּנ הָט יוֹא גֶעד הֵייסְט דָאס עֶר הָט מְבַזֶּה גְוועֶן גָאטְס רֵייד מִצְוָתוֹ אוּנ זַיינֶע מִצְוֹת הָט עֶר פַאר שְׁטֶערְט הֵ פַר שְׁנִיטֶן תִּכָּרֵת עֶס וֶועט פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶען הַ הַהִיא דֶער מֶענְטְשׁ עֲוֹנָה בָהּ אַז עֶר הָאט נָאךְ תְּשׁוּבָה נִיט גְטָאן׃ (לב) וַיִּהְיוּ אוּנ אַז דִי יוּדֶן זֶ גֶוועֶן אִין דֶר מִדְבָּר וַיִּמְצְאוּ הָאבֶּן זֵיי גֶעפִינֶען אֵ

מענטש

בְּמַדְבְּרָא
גַּבְרָא כַּד מְגַבֵּב
וּמָא דְשַׁבְּתָא:
וּ יָתֵהּ דְאַשְׁכַּחוּ
מְגַבֵּב אָעִין
שֶׁה וּלְוָת אַהֲרֹן
כָּל כְּנִשְׁתָּא:
וּ יָתֵהּ בְּבֵית
רֵי לָא אִתְפָּרַשׁ
דְיַעְבְּדוּן לֵהּ:
יְיָ לְמֹשֶׁה
יִתְקְטֵל גַּבְרָא

יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ
מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:
לג וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֹּצְאִים אֹתוֹ
מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל כָּל־הָעֵדָה: לד וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ
בַּמִּשְׁמָר כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ:
ס לה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוּמַת

אתו סנהדרין מא: כי לא ת״ש

רשב״ם (לד) כי לא פרש, באיזה מיתה:

רש״י

מצאו. (כריתות ז) בגנותן של ישראל דבר לא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה וחללה: אים אתו מקושש. (ספרי) שהתרו בו ולא ב אף משמצאוהו והתרו בו: (לד) כי לא עשה לו. (ספרי סנהדרין עח) לא היו יודעים ימות אבל יודעים היו שהמחלל ג שבת במיתה:

בית יהודא

זאגט רש״י (בגנותן של ישראל דבר הכתוב) דער פסוק דערציילט די שענדליכקייט פון די יודין (שלא שמרו אלא שבת ראשונה) זיי האבען נאר געהיט דעם ערשטען שבת (ובשניה בא זה וחללה) דעם אנדערען שבת האט געטראפען איינער וואס האט מחלל שבת געווען: (לג) והמוצאים אותו מקושש) . זאגט רש״י (שהתרו בו) מען האט געזאגט צו אים „מען טאר ניט קלויבען האלץ עס איז היינט שבת״ קושש אף משמצאוהו והתרו בו) אפילו נאכדעם וויא מען האט אים געפונען קלויבענדיג אונ מען האט צו אים ן טאר ניט קלויבען עס איז היינט שבת, פון דעסטוועגען האט ער נאך געקליבען: (לד) וכי לא פורש מה אגט רש״י (לא היו יודעים באיזו מיתה ימות) זיי האבען ניט געוואוסט מיט וועלכען טויט ער זאל געטייט ווערען היו שהמחלל שבת במיתה) אבער זייא האבען געוואוסט אז איינער איז מחלל שבת קומט אים מיתה:

עת זקנים מבעלי התוספות

מלי שמרו ישראל שבת שניה לא שלשה בהן כל ומנא להו שזה היה בשבת שניה מדכתיב ויהיו להויה שנצטוו במצות שבת מצאו מקושש. ומנא זה צלפחד מדכתיב מקושש עצים ביום השבת ׳ דביי״ם עולה בגימטריא צלפחד ולמה נסמכה ש לפרשת ציצית לפי שבשעה שחלל המקושש את משה לפני הקב״ה רבון העולמים כתוב בתפילין תורת ה׳ בפיך וצויתם שלא לנשאם בשבת ואלו אן היה נזכר ולא חלל את השבת אמר הקב״ה ומצוה להם מצוה אחת שעל ידה יהיו נזכרין מן במצות תפילין ותהיה נוהגת בשבת וזו היא מצות ציצית:

שפתי חכמים

כן מפני שא״א לפרש עונש בה כרת דומיא דעוגה תשא האמור כפי׳ לו ומפני שסבר כתב בה הכרת כפי׳: א פי׳ דאל״כ במדבר ל״ל אלא ללמד מיד שבאו למדבר חלל זה את השבת ולא קודם לכן והא דאמרינן בפרק כל כתבי (דף קיח) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון. וי״ל דמדרשות חלוקים הם והא דאמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך שבת ודינים במרה אפקיד ש״מ שלא היה שבת ראשונה וכמו שהקשו התוספות וי״ל דרש״י נזהר מקושיא זו כפי׳ בשלא שפי׳ שם שם לו במרה נתן להם מקצת פרשיות שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינים משמע שהודיעם החוקים ההם ולימד אותם כי עתיד הקב״ה לצוות אתכם בכך כמו שפי׳ הרמב״ן שם. כפי׳ בשלא ואם כן לא נצטוו עדיין בשמירת מלאכת שבת כי אם ללמוד מצות השבת: ב דהמוצאים אותו שקשש עצים לא נאמר אלא מקושש לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש ומה טעם תלוי בכך אלא שהתרו בו קושש כך ל׳ רש״י בסנהדרין (דף מא). והרא״ם פירש דאם לא כן המוצאים אותו מקושש ל״ל הא פשיטא הוא דהא כתיב המוצאים אלא ויקריבו אותו המוצאים אותו ועוד מקושש ולא הכיא מלקושש: ג מדכתיב כי לא פרש מה יעשה לו משמע

פירוש לתורת אלהים

ט געקליבען האלץ אום שבת: (לג) ויקריבו יי האבען אים גיגעהנט המוצאים די וואס געפונען ער האט גקליבען דם האלץ [פיון רש״י]: אונ זייא האבען אים געלאזט במשמר אין דר תפיסה כי ווארום עס איז ניט ווארן באשייד מה יעשה לו וואס מען זאל אים טאן [פיון רש״י]: (לה) ויאמר יי האט גאט גזאגט צו משה מות יומת דער מענטש זאל ווערען גיטייט אונ מיט וואס זאל מען

משלי נחמיה

בני ישראל במדבר וגו׳. די תורה דערציילט ב פון די יודען, דר נאטור פון אמענטש איז, ווען געזינדיגט צו אמלך אונ ער איז פארשולדיגט ן זאל אים הרגען, טראכט ער מען וועט דאך אונ צוויי מאהל הרגען קען מען דאך מיך איך איצט ריידען אוף דעם מלך וואס איך וויל, עוויס ניט טאהן וואס ער וועט מיך געביטען, יהער שון ניט צום מלך, ער הרגת דאך מיך, תורה יודען זענין ניט אזוי געוועזען, אפילו ויהיו בר, יודען זענען געבליבען אין דר מדבר, ווי זענען פון דר מדבר ניט ארויסגעגאנגען, זיי זענען געשטארבען אין דר מדבר, אונ האבען געוואוסט אז זיי וועלען שטארבען אין דר מדבר אונ וועלען ארץ ישראל ניט זעהן, האבען זיי דאך געקענט זאגען צו וואס דארפען מיר טאהן די מצות פון הקב״ה, דערציילט דר פסוק אלע יודען האבען גהיט די תורה וימצאו איש מקושש עצים, אונ אז מען האט געטראפען איין יוד איז מחלל שבת, האבען זיך אלע יודען אנגענומען פר די הייליגקייט פון שבת אונ האבען דעם מענטש געבראכט וגעברייננגטו צו משה מען זאל אים שטראפען נוייל ער האט מחלל שבת געווען:

הָאִישׁ רָגוֹם אֹתוֹ בָאֲבָנִים כָּל־
הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ לו וַיֹּצִיאוּ אֹתוֹ
כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ
אֹתוֹ בָּאֲבָנִים וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ פ מפטיר לז וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ לח דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם

אונקלוס

מִרְגַּם יָתֵהּ בְּאַבְנֵ...
כְּנִשְׁתָּא מִ...
לְמַשְׁרִיתָא׃ לו וְ...
יָתֵהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא לְ...
לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ...
בְּאַבְנַיָּא וּמִית
דִּי פַקִּיד יְיָ יָת...
לז וַאֲמַר יְיָ לְ...
לְמֵימָר׃ לח מַלֵּ...
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַ...
וְיַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּרוּ...

תו"א דבר אל בני ברכות יד ... ועשו להם ברכות יב סו... ד מנחות מב׃

בעל הטורים

(לח) ועשו להם ציצית. אמר הקדוש ב"ה אני רוצה שתהיו נעוטפים כמלאכים לבושי הבדים וכאשר ראיתם אותי מעוטף לכן ...

בית יהודא

(לה) וְרָגוֹם). בֶּעֶנוּארְפֶן (וְכֵן הָלוֹךְ) אוּנ הָלוֹךְ אִיז דֶערְטַייטְשׁ גֵיין (וְכֵן זָכוֹר) גֶעדֵיינְקֶען (וְשָׁמוֹר) הִיטֶען *)׃ (לו) וַיּוֹצִיאוּ אוֹתוֹ). זָאגְט רש"י (מִכָּאן שֶׁבֵּית הַסְּקִילָה חוּץ וְרָחוֹק מִבֵּית־דִּין) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר דֶר אָרְט וָואס מֶען הַרְגֶת אוֹיף אִים דִיא מֶענְטְשֶׁן וָוס מֶען דַארְף זֵייא הַרְגֶענֶען, דַארְף זַיין אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט אוּנ וַוייט פוּן בֵּית דִין׃ (לח) וְעָשׂוּ לָהֶם ...

רש"י

(לה) רגום. פסנ"ט בלעז וכן הלוך אלנ"ט וכן זכור ושמור׃ (לו) ויוציאו אתו. מכאן שבית הסקילה ... מב"ד (סנהדרין מב)׃ (לח) ועשו להם ציצת...

שפתי חכמים

שהיו יודעין שחייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא פירש באיזה מיתה אבל במקלל בפרשת אמור הוא אומר לפרוש להם משמע שאינם יודעים אם חייב מיתה אם לאו. וא"ת הא סתם מיתה שבתורה הוא חנק כדפרש"י בפרשת אמור וגבי שבת גם כן כתיב דכתיב מחלליה מות יומת יש לומר מש"ה מספקא להו ... שבת כעובד ע"א והעובד ע"א בסקילה לכך מספקא להו׃

ליקוטי מרדכי

(לח) וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית וגו'. דֶר זוהר שְׁרַייבְּט רַבִּי נְהוֹרָאִי זָאגְט אִיךְ זָאג עֵדוּת דֶר מֶענְטְשׁ וָוס גֵייט אַרוֹס אִין דֶר פְּרִיה פוּן זַיין שְׁטוּב אָנְגֶעטָאהְן דֶעם טַלִית מִיט כְּשֵׁרָה צִיצִית אוּנ תְּפִילִין אוֹיף זַיין הַאנְט אוּנ אוֹיף זַיין קָאפּ אוּנ גֵייט אַזוֹי אִין שׁוּהְל, קוּמְט צוּ אִים דִי שְׁכִינָה מִיט צְווייא מַלְאָכִים אוּנ גֵייעֶן מִיט אִים בִּיז אִין שׁוּהְל אוּנ בֶּענְטְשֶׁן אִים עֶר זָאל זוֹכֶה זַיין מָארְגֶן אוֹיךְ אַזוֹי צוּ טָאהְן, אוּנ אֵיין מְקַטְרֵג גֵייט אוּנְטֶער אִים אוּנ עֶר מוּז עֶנְפֶערֶן אָמֵן אוֹיף דִי בְּרָכָה, דֶר עִנְיָן צִיצִית אִיז אַגְרוֹיסֶער מוּסָר גֶעגֶעבֶּן גֶעוָוארֶן צוּ דִי יוּדֶן, ווייל דֶר טַלִית אִיז דָאס אֵיינֶע קְלֵייד וָוס מֶען גִיט דֶעם יוּד אִין קֶבֶר, אוּנ פוּן זַיינֶע אַלֶע טַייעֶרֶע קְלֵיידֶער וָוס עֶר אִיז גֶעוֶוען אָנְגֶעטָאהְן וָוען עֶר הָט גֶעלֶעבְּט, גִיט מֶען אִים נִיט מֶעהְר נָאר דֶעם טַלִית, אוּב וָוען דֶר מֶענְטְשׁ הָאט גֶעלֶעבְּט אִיז דֶער טַלִית גֶעוֶוען מִיט כְּשֵׁרָה צִיצִית, אוּנ עֶר הָט אַלֶע טָאג גֶעדַאוְוינְט אָנְגֶעטָאהְן טַלִית. אִיז דֶר טַלִית אוֹיף אִים אַמֵלִיץ יוֹשֶׁר פַר הקב"ה, אוּנ אוּב וָוען עֶר הָאט גֶעלֶעבְּט הָט עֶר דֶעם טַלִית נִיט אָ... אִיז דֶר טַלִית אוֹיף אִים אַמְקַטְרֵג, וָוען דוּא הָאסְט גֶעלֶעבְּט הָאסְטוּ מִיךְ נִיט גֶעוָואלְט אָנְטָאהְן, אוּנ אִיצְט נָאךְ זָאל אִיךְ דִיךְ בַּאדֶעקִין, דֶרִיבֶּער אִיז אַגְרוֹיסֶער מוּסָר אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס פָארֶן אִין וֶועג, אוּנ לֵייגֶען נָאר תְּפִילִין ... דֶעם טַלִית, זָאגְט דֶר טַלִית עֶס וֶועט קוּמֶען אַוֶועג וָואס נָאר מִיךְ וֶועסְטוּ מִיט נֶעמֶען אוּנ נִיט דִיא תְּפִילִין

פירוש לתורת אלהים

אִים מֵייטֶען רָגוֹם אוֹתוֹ גָאר דִיא עֵדָה זָאל אִ... שְׁטֵייגֶען מִיט שְׁטֵיינֶער אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה פוּ... וֶוייניג פוּן דֶר מַחֲנֶה׃ (לו) וַיּוֹצִיאוּ הָאבֶּן אִ... דִי עֵדָה אַרוֹס גְצוֹגֶן פוּן אוֹסֶן וֶוייניג פוּן דֶ... וַיִּרְגְּמוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן אִים פַר שְׁטֵיינְט מִיט... וַיָּמֹת אוּנ עֶר אִיז גְשְׁטָארְבֶּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַזוֹ... הָט גִיבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה מֶען הָט אִים גִיטֵ... דֶר מִיתָה וָוס גָאט הָט גְבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה׃ ... אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵייד צוּ דִי יוּדֶן אוּנ זָאלְסְט...

מצות השם

(שפו) וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן צִיצִית אַזַא קְלֵייד וָואס מֶען גֵייט אִין דֶעם בַּיי טָאג אוּנ עֶס הָאט פִיר עֶקִין אִיז מֶען חַייב אַז מֶען זָאל אָן מַאכֶען צִיצִית אוּנ דָם קְלֵייד פוּן אֵיין קְלֵיין קִינְד וָוס עֶר פַר שְׁטֵייט וָואס מֶען מֵיינְט צִיצִית אִיז דֶר פָאטֶר חַייב אַז עֶר זָאל אִים אָן טָאן צִיצִית אוּנ אוּנְזֶערֶע הֵיילִיגֶע חֲכָמִים הָאבֶּען מַפְלִיג גֶעוֶועזֶן דֶעם שֶׁבַח פוּן דֶער מִצְוָה אַז דֶער וָואס עֶר הַאלְט זִיא עֶרְלִיךְ אִיז גְלַייךְ אַזוֹ וִויא עֶר אִיז מְקַיֵים דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה אוּנ דָם עִנְיָן פוּן דֶר מִצְוָה שְׁרַייבֶּן אוּנְזֶערֶע הֵיילִיגֶע חֲכָמִים אַזוֹ וִויא דִיא גְמָרָא בְּרֶענְגְט בְּשַׁעַת וָוען דֶר אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט זִי... אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי הָאט עֶר זִיךְ אַיין גֶעוִויקֶעלְט טַלִית אַזוֹ וִויא אֵיין (שְׁלִיחַ צִבּוּר) אוּנ הָאט גֶעזָאגְט רַבֵּינוּ אַז וָוען דִיא יוּדֶען וֶועלֶען חָלִילָה זִינְדִיגֶ... אֵיין הִילֶען אִין אֵיין טַלִית אוּנ זָאל בֶּעטֶען פַאר זֵייא זֵייא מוֹחֵל זַיין זֵייעֶרֶע עֲבֵירוֹת אַזוֹי דַארְפֶן מִיר זִיךְ ... אִין אֵיין טַלִית אוּנ בֶּעטֶען פַאר גָאט עֶר ... מוֹחֵל זַיין אוּנְזֶערֶע עֲבֵירוֹת אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן ... אָרְט אוּנ יֶעדֶער צַייט בַּיי זְכָרִים׃

---

*) הערה רש"י מיינט אז עס וואלט געשטאנען רגום, הלך, זכור, שמור, וואלט מען געמיינט נאר אויף דאס איינע מאהל וואס מען ... גיווארין, רגום נאר דעם מחלל שבת זאל מען בעווארפין מיט שטיינער, הלך נאר איין מאהל איז ער געגאנגען, זכור שמור ג... זאל מען געדיינקען אונ היטען, אבער אז עס שטייט רגום, איז אשטענדיגע זאך ווען איינער וועט מחלל שבת זיין, דארף מען ניט גיין פרעגי... וואס מען זאל מיט אים טאהן, נאר מען הרגת אים, הלוך מיינט מען ער איז שטענדיג געגאנגען פון איין ארט צום אנדערין [עיין רש"י ברא... זכור שמור מיינט מען ער זאל אייביג געדיינקען אונ היטען שבת׃

פי כסותהון
הון ויתנון על
יא דכנפא חוטא
א: לט ויהון
רוספדין ותחזון
דכרון ית כל

ציצת על־כנפי בגדיהם לדרתם
ונתנו על־ציצת הכנף פתיל תכלת:
לט והיה לכם לציצת וראיתם אתו
וזכרתם את־כל־מצות יהוה

פי שם מב חולין קלו: הכנף פתיל
ן כו שבת כז יבמות ד נזיר נח מנחות לח לט: וראיתם אותו ברכות יב שבת כז זבחים יח מנחות לח מג ספר הזהר פרשת תרומה:

בעל הטורים

ע ולכסא הכבוד: ציצית. בא"ת ב"ש בגימטריא עולה . בגימ' לדקות ובגימ' נשרים לומר מי שהוא זהיר במצות רואה פני השכינה דכתיב אני בצדק אחזה פניך וזוכה למה אתכם על כנפי נשרים: (לט) וראיתם. בגימטריא ציצית תם. כתיב זכירה בציצית לכן צוה לעשות ד' ציצית בארבע כנפות בגדיו שכ"מ שיפנה יזכור י תורה. ויש בכל א' שמונה חוטין שימנע מלעשות עבירה בשמונה איברים המרגילין את האדם לעבירה ואלו הן אזנים עינים ם רגלים הערוה והלב ואם שמר עצמו מעבירה זוכה לעלות למעלה מח' רקיעים דכתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור עבר בהן עבירה נידון בשמונה דינין בחיבוט הקבר ובז' מדורות של גיהנם. ציצית. עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים תרי"ג קולה מצות ציצית ככל התורה כולה. בכל עת יהיו בגדיך לבנים. בגימטריא זה ציצית לבגדיכם: כל מצות ה'. עולה תרי"ב אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום:

רשב"ם

(לח) ציצת. כמו בציצת ראשי. קבוצת פתילים תלויין כשער הראש: (לט) והיה לכם לציצת. הציצית הזה יהיה לכם לראייה שתראו אותו. כמו מציץ מן החרכים. וכן מצאתי בספרי: פתיל תכלת. פירשו רבותינו לפי שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד:

רש"י

תלוים בה כמו (יחזקאל ח) ויקחני בציצית ראשי. על שם וראיתם ה אותו כמו (שיר ב) מציץ מן הכלת. (מנחות מב) צבע ירוק של ו חלזון: יתם את כל מצות ה'. שמנין גימטריא של מאות ושמונה חוטים וחמשה ח קשרים הרי

בית יהודא

זאגט רש"י (על שם הפתילים התלוים בה) וועגן די פעדים וואס הייננגען ווערט דם געריפן ציצית (כמו) ווי עם שטייט אין פסוק (ויקחני בציצת ראשי) ער האט מיך גענומען ביי די פעדים (ביי די האר) פון מיין קאפ (דבר אחר) נאך אפשט איז דריבער ווערט דם גערופען ציצית, ווייל ציצית איז דערטייטש קוקען (על שם וראיתם אותו) ווייל עם שטייט
איר זאלט זעהן דיא ציצית (כמו) וויא עם שטייט אין פסוק (מציץ מן החרכים) ער קוקט פון דיא שפאלטען, ערטייטש קוקען: ותכלת). (צבע ירוק של חלזון) עם איז דא אפיש וואס הייסט חלזון, איין מאהל אין הר קומט ארויס דער מין פיש פון ים אונ מיט זיין בלוט פארבט מען דעם פאדים ציצית, די פארב הייסט לט) וזכרתם את כל מצות ה'). דורך די ציצית וועט איר געדיינקען אלע מצות פון הקב"ה (שמנין גימטריא שש מאות) דער ווארט „ציצית" בטרעפט זעקס הונדערט (ושמונה חוטים) אונ אכט פעדים (וחמשה קשרים) ק:יפלאך (הרי תרי"ג) איז זעקס הונדערט דרייצעהן, אונ מצות זענען אויך דא זעקס הונדערט

עת זקנים מבעלי התוספות

יצית הכנף פתיל. שצריך לפותלו ואמרו רבותינו צית שליש גדיל ושני שלישי ענף והטעם כדאמרינן מונה חוטין של ציצית כנגד שמונה דברים שבלב ונה שמות יש ללב והלב הוא תלוי בשליש גופו כך הוו חוטין מתחילין משליש ראשון ונמשכין עד ם כמו שיש מן הלב עד סוף גופו של אדם שני הר"ר: (לט) וראיתם אותו. פרט לכסות לילה או אינו לכסות סומא כשהוא או' וזכרתם נתן ראיה וזכירה שרואה וזכירה למי שאינו רואה. ד"א וראיתם אותו כן נעשה כמי שאתה רואה כסא הכבוד שדומה א"ר מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים לפי דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנא' ויראו ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וספיר בלע"ז דומה לרקיע וכתיב וראיתם והדר וזכרתם תם מלמד שהראיה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה
: וזכרתם את כל מצות ה'. פרש"י שמנין גימט' של ציצית ת"ר כו'. ואעפ"י שציצת כתיב חסר יו"ד שניה וי"ל דג' וחד מינייהו כתיב לציצת והלמ"ד משלמת השלש יודי"ן החסרות. ועוד שמעתי שיש שעושין חוליות וכריכות עד החוליות והכריכות והחוטין והקשרים מן כל ד' ציציות תרי"ג. ושיעור החוליא בפ' התכלת כדי שיכרוך וישנה הפוחת לא יפחות מז' כנגד ז' רקיעים והמוסיף לא יוסיף על י"ג כנגד ז' רקיעים וששה אוירים שביניהם: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. כדאמר מר ליבא ועינא תרי סרסורי דחטאה:

שפתי חכמים

ל' הוא אע"פ שאינו נוהג תמיד אלא באותו עת שמחלל השבת כיון דקאי על כל מקושש שיהיה או המחלל שבת שייך ל' הוה כי תמיד מוטל עליהם לרגום את האיש שעובר עבירה הזאת: ה דלטעם ראשון קשה הל"ל ועשו להם פתילים על שם שנאמר פתיל תכלת לכן אמר דבר אחר ולפי ד"א קשה הל"ל מצינן מאי ציצית לכן פי' גם טעם ראשון דכתיב ויקחני בציצית ראשי: ו והוא דג העולה מן הים אחת לשבעים שנה ומראיתו דומה לים וצובעין בו פתיל של צמר שנותנים בציצית: ז הרא"ם כתב והנראה בעיני פירושו שהוא אליבא דמ"ד יש אם למקרא וכיון שהוא נקרא מלא כאלו הוא מלא יו"ד עכ"ל: ח פי' לא שכונת התורה לזה הטעם דהא י"א שיכול לעשות ט"ז חוטין וכן הקשרים דמן התורה אין צריך שיהיה רק קשר אחד לכד ועוד יכול לעשות יותר רק שכוונת התקנה שתקנו ה' קשרים ולא פחות ולא יותר היתה למלאות החשבון שיתכן בזכירת כל המצות יותר בראיית הציצית והקשרים מש"ה פרש"י הקרא כאחר התקנה ולא

פירוש לתורת אלהים

ו להם ציצית אונ זיי זאלן זיך מאכן ציצית
גדיהם אוף די עקין פון זייערע קליידער
יד וואס האט פיר עקין זאלן זיי אין איטליכן עק
צית לדורותם צו זייערע געבירט די דורות
ן זיין נאך זייא זאלן זייא אויך האלטען
ה פון ציצית ונתנו אונ ביי די ציצית וואס
ן מאכן ביי דעם עק פון דעם קלייד זאלן
זיי געבן פתיל תכלת איין פאדם פון בלאע וואל
דר פאדם זאל זיין גיפארבט מיט דעם בלוט פון
אזו אוואַרם וואס הייסט חלזון דאס הייסט תכלת
אונ אז עס איז ניט פאר האנדן קיין תכלת מוז
מען מאכן ציצית אן תכלת: (לט) והיה אונ עס זאל
זיין צו אייך צו ציצית וראיתם אותו אונ איר זאלט
זעהן דיא ציצית וזכרתם אונ איר זאלט גידענקין

וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתֻרוּ אַחֲרֵי
לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
זֹנִים אַחֲרֵיהֶם׃ מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֺתָי וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם׃ מא אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם

אונקלוס

פִּקּוֹדַיָּא דַיְיָ וְתַ
יָתְהוֹן וְלָא תִטְעוֹן
הִרְהוּר לִבְּכוֹן
חֵיזוּ עֵינֵיכוֹן דִּי
טָעַן בַּתְרֵיהוֹן׃ מ
דְּתִדְכְּרוּן וְתַעְבְּד
כָּל פִּקּוֹדַי וּתְהוֹן קַ
קֳדָם אֱלָהֲכוֹן׃ מא
יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַ

תו"א ולא תתורו נדרים כ: ה
ברכות יג: אני ה' מנחו
סוטהתי ברכות יג: הפכה מתגן

בית יהודא

דְרַייצֶעהְן: וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם. זָאגְט רש"י (תָּתוּרוּ) אִיז דֶערְטַייטְשׁ אוֹיסְזֶעהְן (כְּמוֹ) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מִתּוּר הָאָרֶץ) פוּן אוֹיסְצוּזֶעהְן דִי לַאנְד (הַלֵּב וְהָעֵינַיִם הֵם מְרַגְּלִים לְגוּף) דִי הַארְץ מִיט דִי אוֹיגֶען זֶענֶן דִי אוֹיסְזֶעהֶרְם פַאר דֶעם גוּף (וּמְסַרְסְרִים לוֹ אֶת הָעֲבֵירוֹת) זֵיי מֶעקְלֶערֶן אִים דִי עֲבֵירוֹת (הָעַיִן רוֹאָה) דִי אוֹיג זֶעהְט דִי עֲבֵירָה (וְהַלֵּב חוֹמֵד) דִי הַארְץ גְלוּסְט דִי עֲבֵירָה (וְהַגּוּף עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבֵירוֹת) אוּנ דֶר גוּף טוּהְט דִי עֲבֵירוֹת: (מא) וַאֲנִי ה'. (נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר) אִיךְ גָאט בִּין בַּגְלוֹיבְּט צוּ בַּצָאהְלֶן אַגוּטֶן לוֹין צוּ דִי צַדִּיקִים: וֵאלֹהֵיכֶם. (נֶאֱמָן לְהִפָּרַע) אִיךְ בִּין בַּגְלוֹיבְּט צוּ שְׁטְרָאפֶן דִי רְשָׁעִים: וַאֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. הקב"ה זָאגְט (עַל מְנַת כֵּן פָּדִיתִי אֶתְכֶם שֶׁתְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם גְּזֵרוֹתַי) אוֹיף דֶעם תְּנַאי הָאבּ אִיךְ אַייךְ אוֹיס גֶעלֵייזְט פוּן מִצְרַיִם אִיר זָאלְט אוֹיף אַייךְ נֶעמֶן מַיינֶע גְזֵרוֹת: וַאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. זָאגְט רש"י (עוֹד לָמָּה נֶאֱמַר) צוּ וָואס שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאהְל אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל) דִי יוּדִין זָאלֶן נִיט זָאגֶען (מִפְּנֵי מַה אָמַר הַמָּקוֹם) פַּר וָואס הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ אוּנְז דִי מִצְוֹת (לֹא וְנִטּוֹל שָׂכָר) גֶעוִויס וַוייל מִיר זָאלֶען טָאהְן דִי מִצְוֹת וֶועלֶען מִיר גֶעמֶען שָׂכָר (אָנוּ לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נִטּוֹל שָׂכָר) מִיר נִיט טָאהְן דִי מִצְוֹת אוּנ מִיר ווִילֶען נִיט נֶעמֶען שָׂכָר, הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט (אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם) אִיךְ בִּין אַייעֶר כָּרְחֲכֶם אֲנִי מַלְכְּכֶם) אֲפִילוּ אִיר ווִילְט נִיט בִּין אִיךְ אוֹיךְ אַייעֶר מֶלֶךְ (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ הָאט הקב"ה דוּרְךְ דֶעם נָבִיא יְחֶזְקֵאל (אִם לֹא בְּיָד חֲזָקָה וגו' אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם) מִיט מַיין שְׁטַארְקֶע הַאנְט וֶועל אִיךְ אוֹיף אַייךְ וְדָבָר אַחֵר) נָאךְ אַזַאךְ הָאבֶען מִיר גֶעלֶערוּנְט (לָמָּה נֶאֱמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם) צוּ וָוס הָאט הקב"ה דֶערְמָאנְט יְצִיאַת בַּייא צִיצִית, הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט (אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְשֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר) אִיךְ הָאבּ גֶעוּ מִצְרַיִם וֶועלְכֶער קִינְד אִיז אַבְּכוֹר אוּנ וֶועלְכֶער אִיז נִיט אַבְּכוֹר וְדְהַיְינוּ אוֹיבּ אַאִשָּׁה אִיז מְעוּבֶּרֶת גֶעוָואךְ אַצְווִילִינְג, הָאבּ אִיךְ גֶעוָואסְט צוּא דֶערְקֶענֶען וֶועלְכֶער קִינְד אִיז פוּן עֶרְשְׁטֶען טְרָאפֶּען זֶרַע אוּנ וֶועלְכֶער פוּן טְרָאפֶּען זֶרַע (אֲנִי הוּא עָתִיד לְהַבְחִין וּלְהִפָּרַע מִן הַתּוֹלֶה קַלָּא אִילָן בְּבִגְדוֹ וְאוֹמֵר תְּכֵלֶת הוּא) וֶועל אִיךְ דֶערְקֶענֶ

רש"י

תרי"ג: ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו מתור
הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את ה
העין רואה והלב חומד והגוף עושה את הע
(מא) אני ה'. נאמן לשלם שכר: אלהיכם. נאמן ל
אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן פדיתי אתכם
י עליכם גזרותי: אני ה' אלהיכם. עוד למה
שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום לא שנעשה ונ
אנו לא עושים ולא נוטלים שכר (שבת פח) על כר
מלככם וכן הוא אומר (יחזקאל כ) אם לא ביד ח
אמלוך עליכם. ד"א למה נאמר יציאת ב מצרים
שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של ב
הוא עתיד להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן ל

שפתי חכמים

כפי קודם התקנה: ט פי' אלהים בגימט' זה דיין כלומר שהוא מדת הדין: י לא להיות לאלהים דבין כך ובין כך אלהים הוא אבל קבלת הגזירות בהוראות כינוי אלהיכם תלוי בתנאי שלולא שפדאם מבית עבדים לא נתחייבו לקבל הגזירות כמו שאר אומות: כ כי לפי טעם ראשון קשה והא כתיב נמי להיות לכם לאלהים שמשמע שעל כרחכם אני אמלוך עליכם לכן אמר ד"א וכו'. ולפי ד"א קשה ל לומר ק אני ה' דהא גבי מכת בכורות לא כתיב כ"א וה' אלהים דכתיב בקרא נ"ל לכן צריך גם לטעם הראשון על כרח ל פרש"י צבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר פתיל תכלת וה לצבוע בדם חלזון והצטריך קרא לעבור עליו משעת תלייה כ

פירוש לתורת אלהים

אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ אַלֶע מִצְוֹת פוּן הקב"ה [עיין רש"י] וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זֵייא טָאן אִיר זָאלְט מְקַיֵּים זַיין מַיינֶע מִצְוֹת וְלֹא תָתוּרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט נָאךְ קוּקֶן אוּנ טָאן וָואס אַייעֶר הַארְץ גְלוּסְט אֵיין עֲבֵירָה צוּא טָאן וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אוּנ נָאךְ דֶעם וָואס אַייעֶרֶע אוֹיגֶען זֶעהְן אֲשֶׁר אַתֶּם זוֹנִים אַחֲרֵיהֶם וָואס אִיהר קֶערְט זִיךְ נָאךְ זֵייא [עיין רש"י]: (מ) לְמַעַן דְרוּם אַז אִיר וֶועט זֶעהְן דִי צִיצִי זָאלְט אִיר גֶדֶענְקֶן וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט כָּל מִצְוֹתָי אַלֶע מַיינֶע מִצְוֹת וִהְיִיתֶם אוּנ אִיר זַיין הֵיילִיג צוּ אַייעֶר גָאט: (מא) אֲנִי יְיָ אַ אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּאגְלֵייבְּט צוּ צָאלֶן אַגוּ אַז אִיר וֶועט מְקַיֵּים זַיין מַיינֶע מִצְוֹת אֱלֹהֵיכֶם אַייעֶר דַיָּין אִיךְ וֶועל אַייךְ שְׁטְרָאפֶן אַז אִי

מצות השם

(שפז) וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיר טָארֶען נִיט אוֹיף בְּרֶענְגֶען אוֹיף אוּנְזֶער הַארְץ אֵיין שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבָה וָואס זִיא קֶען גוֹרֵם זַיין אַז מִיר זָאלֶען הָלִילָה לֵייקֶענֶען אָן אֵיין מִצְוָה פוּן נָאטְס מִצְוֹת וָוארוּ דֶעם קֶען דֶר שָׂטָן אָן רֶעדֶן אַלֶע מָאל מֶער בִּיז וַואן מ אֵיין כּוֹפֵר אִין דֶר גַאנְצֶר תּוֹרָה אוּנ ווִידֶער טָאר מֶען קוּקֶען

מארעא דמצרים
לכון לאלה

מארץ מצרים להיות לכם לאלהים

רש"י

...לת הזה (כ"מ סח) ומיסודו של רבי משה הדרשן ...מה נסמכה פרשת מקושש לפ' ע"א (הולין ה) לומר ...את השבת כעובד ע"א שאף היא שקולה מ ככל ...ן הוא אומר בעזרא (נהמי' ט) ועל הר סיני ירדת ...ך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם ואף ...ית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל ...א' ועשיתם את כל מצותי : על כנפי בגדיהם. ...ות יט) ואשא אתכם על כנפי נשרים. על ארבע ...א בעלת שלש ולא בעלת ב חמש כנגד ד' לשונות ...שנאמר במצרים (שמות ו) והוצאתי והצלתי וגאלתי ...פתיל תכלת. על שם שכול בכורות תרגום של ...לא. ומכתם היתה בלילה וכן צבע התכלת דומה ...משחיר לעת ערב ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ...ו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו ם שירה על הים : חסלת פרשת שלח

בית יהודא

מענטש וואס היינגט אויף דיא ציצית אויף זיין קלייד אונ דער פאדים איז געפארבט מיט די פארב וואס הייסט קלא אילן, אונ ער זאגט דס איז תכלת ווער נארט מענטשען, ווייל מענטשען דערקענען ניט די פארבען וועלכע איז קלא אילן וועלכע תכלת, זאגט הקב"ה אבער איך ווייס וועלכע ציצה איז געפארבט מיט קלא אילן וועלכע איז געפארבט מיט תכלת, אונ ווייל ער נארט מענטשען, דריבער וועל איך אים שטראפען, זאגט רש"י (ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי) פון די דרשות פון רבי משה הדרשן האב איך געלערנט (למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים) פר וואס שטייט די פרשה פון מקושש נעבן די פרשה פון עבודת אלילים (לומר שהמחלל את השבת כעובד אלילים) דר וואס איז מחלל שבת איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה (שאף היא שקולה ככל המצות) שבת אליין איז אויך ווערט ווי פיל אלע מצות צוזאמען זענען ווערט (וכן הוא אומר בעזרא) אונ אזו שטייט אין ספר ...זמיה הט געזאגט פר הקב"ה (ועל הר סיני ירדת) אויף דעם בארג סיני האסטו געניזערט (ותתן לעמך תורה ...ב דו האסט געגעבען צו דיין פאלק תורה אונ מצות (ואת שבת קדשך הודעת להם) אונ דיין הייליגען שבת ...געמאכט וויסען צוא זייא, רעכענט מען אלע מצות בעזונדער, אונ שבת בעזונדער, ווייל שבת אליין איז ...פיל וויא אלע מצות צוזאמען (ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו) אונ דריבער שטייט דיא פרשה ציצית נעבן ...פרשות (שאף היא שקולה כנגד כל המצות) ווארום די מצוה ציצית אליין איז ווערט אזו פיל וויא אלע מצות ...(שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק איר זאלט אנטאהן ציצית (ועשיתם את כל מצותי) ווערט זיין גלייך וויא ...ט געטאהן מיינע אלע מצות : ועל כנפי בגדיהם. דאס איז וכנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים) מען זאל ...ן די טובה וואס הקב"ה האט אונז געטאהן, ער האט אונז ארויסגעטראגען פון מצרים וויא אויף די פליגעל ...ער (על ארבע כנפות) אויף דיא פיר עקין (ולא בעלת שלש) אבער אז די קלייד האט דריי עקין דארף מען ניט ...ציצית אין די דריי עקין (ולא בעלת חמש) אונ אויב די קלייד האט פינף עקין דארף מען נאר מאכען פיר ציצית ...עקין (כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים) מען זאל געדיינקען די פיר ערליי ווערטער פון אויסלייזונג ...געזאגט געווארען ביי די אויסלייזונג פון מצרים דס זענען די פיר ווערטער (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי) ..., איך וועל אייך ארויסנעמען פון מצרים, והצלתי, איך וועל אייך רעטטין פון מצרים, וגאלתי, איך וועל ...לייזען פון מצרים, ולקחתי, איך וועל אייך נעמען צו מיר פאר אפאלקן : ופתיל תכלת. אפאדים תכלת ...אין דיא ציצית (על שם שכול בכורות) מען זאל געדיינקען אז הקב"ה הט געהרגת די בכורים פון די מצרים ...שכול תכלא) אוף דעם ווארט "שכול" פערוואלפען (שטארבען) קינדער, טייטשט דר תרגום תכלא, וויא דער ...ת (ומכתם היתה בלילה) הקב"ה הט געהרגת דיא בכורים בייא נאכט (וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ...פארב פון תכלת איז גלייך צום הימעל, פארין נאכט ווערט אויך דר הימעל טונקיל אונ שווארץ (ושמונה ...ה) אונ דיא אכט פעדים וואס איז דא אין די ציצית (כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו ...ים) מען זאל געדיינקען דיא אכט טעג וואס איז געוועזען פון ארויסגיין פון מצרים ביז זיי האבען געזאגט שירת אויף דעם אריבערגיין דעם ים :

שפתי חכמים

...מ דף סח) : מ והטעם כדפרש"י בחולין דף ה' דהעובד ...כהקב"ה והמחלל את השבת כופר במעשיו ומעיד שקר ...קב"ה במעשה בראשית עכ"ל. וכן כתבו התוספות בסנה' ...ב פי' שיתן ציצית על כל חמש כנפות אבל כד' כנפות ...ציצית אף שהיא בעלת ה' כנפות דבכלל מאתים מנה ...כ"ע דס"ל הכי. ולא כהרא"ם שפירש שפטור לגמרי בעלת ...ביא דברי רבי משה הדרשן וליה לא ס"ל כר"מ הדרשן ...(נק"י) ה"פ בתחלה רשם הרב על כנפי האמור פה ...נה דוקא על הכנף ואחר כך רשם על ד' כנפות האמור ...לא ופי' לו אלא בעלת ג' וכו' ע"ש : ם ואם תאמר והא ...ח פרש"י שאמרו שירה ביום השביעי של פסח. וי"ל שהוא ...ה הולך אחר היום שעבר כמו קרבנות שכתוב ביום זבחכם יאכל והנותר ממנו עד בוקר באש ישרף ולמה צריך לשרוף בבוקר שהרי אף מיד בלילה הוא מתחייב נשרוף שהרי כתיב ביום זבחכם יאכל אלא ודאי שגם בלילה הוא מותר לאכול שהלילה הולך אחר יום שעבר. והתחלת יציאה נחשבת מיד ששחטו הפסח וצלאו ואכלו אותו ונתהלת היציאה יהיה ח' ימים ונתחלה האמיתית שהיה ביום ט"ו שהיה יציאה האמיתית יהיה שבעה שהרי ביום השביעי חוץ מזו הלילה אמרו שירה ורבי משה הדרשן נמי ס"ל הכי ודלא כהרא"ם שפירש כי אלה הדברים האמורים פה הם דברי ר"מ הדרשן אבל רש"י ז"ל לא ס"ל הכי. וע' (בנח"י) כי שם סותר דברי הרא"ם ואמר שאלה הם דברי הרב ולא דברי ר' משה הדרשן רק מ"ש למה נסמכה פרשת מקושש כו' הם דברי ר"מ הדרשן ולא יותר :

חסלת פרשת שלח

פירוש לתורת אלהים

...ן אוף מיינע מצות אשר וואס איך האב אייך אום גיצוגן פון דעם לאנד מצרים אוף דעם תנאי

מצות השם

...ס וואס זיינע אויגען זעהן דאס מיינט מען זנות ...ר מען נים נאך יאגען נאך אנדערע תענוגים ... אונ מען דארף זיך זייער צו היטען פון שלעכטע ... אונ אפילו עס קומט אים ער האט יוא אמאל איין תענוג זאל ער אין זינען האבען אז ער טוט זיך אן דעם תענוג כדי ער זאל קענען דינען נאט ברוך הוא אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדען ארט אונ יעדער צייט בייא זכרים אונ נקבות :

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ פ פ

אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

קי"ט. פל"ט סימן. ומפטירין וישלח יהושע כיסופע סימן כ׳ :

תולדות אהרן

אני ה׳ עם יד מנחות מד :

פירוש לתורת אלהים

איר זאלט מקיים זיין מיינע מצות להיות איך זאל זיין צו אייך אגאט אני איך בין אייער גאט

הפטרת שלח

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מִן־הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ
אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב וַיִּשְׁ
שָׁמָּה׃ וַיֵּאָמַר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים
אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ׃ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲ
וַתִּצְפְּנוֹ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה׃ וַיְהִי הַשַּׁעַר לִ
בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מַהֵר אַחֲרֵיהֶ
תַשִּׂיגוּם׃ וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־הַגָּג׃ וְהָאֲ

ליקוטי יהודא

(ג) וישלח מלך יריחו וגו׳ הבאים אליך אשר באו לביתך. דער מלך יריחו האט ניט חושד געוועזן אז רחב ווייס זיי זענען יודישע מרגלים, ווארום ווי אזוי קען דאס זיין זיא זאל וועלען בעהאלטען אירע פיינד אונ די פיינד פון איר לאנד, ווען די יודען וועלען קומען אונ איינעמען די לאנד וועלען זיי דאך הרגנען איר אונ אלע פעלקער, נאר דער מלך האט גערעכנט ווייל ביי איר איז אגאסט־הויז, וואס קומען פיל ערליי מענטשען, ווייס זיא אליין איך ניט ווער די מענטשען זענען, דריבער האט דער מלך צו איר געשיקט זאגען, וועלכע מענטשען עס זענען דא בייא איר איצט, אונ וועלכע מענטשען עס וועלען צו איר קומען פון היינט אונ ווייטער, סיי זיי וועלען זאגען זיי האבען אגעשעפט מיט איר, סיי זיי וועלען זאגען זיי זענען נאר געקומען אפרוהען ווייל דא איז אגאסט־הויז, זאל זיא די מענטשען פארהאלטען אונ שיקען זאגען צום מלך „צו איר זענען געקומען פרעמדע מענטשען" אונ ווייל זיא האט געהערט אז דער מלך איז איר ניט חושד זיא זאל בעהאלטען יודישע מרגלים, האט זיא געזאגט עס איז אמת, צו מיר זענען געקומען מענטשען, נאר איך ווייס ניט ווער זיי זענען, אונ זיי זענען אוועקגעגאנגען, נאר היינט האט געטראפען, מען האט פארשלאסען דעם טויער פון שטאט שפעטער פון אלע טאג, אלע טאג פארשליסט מען דעם טויער פארן נאכט ווען עס איז נאך ליכטיג, זעהט מען וועלכע מענטשען גייען ארויס פון שטאט אונ וואוהין זיי גייען, היינט האט מען פארשלאסען דעם טויער ווען עס איז שוין געווען פינסטער, דריבער ווייס איך ניט וואוהין די מענטשען זענען געגאנגען, נאך קען מען זאגן רחב האט געזאגט צו די שלוחים פון מלך כן באו אלי האנשים, אזוי ווי איר זעהט געקומען זוכען מרגלים, אזוי פריער פאר אייך זענען אויך געקומען צו מיר מענטשען אונ האבען געזוכט מרגלים, אונ ווייל איך האב געמיינט די מענטשען זענען פון אונזער לאנד געשיקט פון מלך זוכען מרגלים, דריבער האב איך די מענטשען אוועקגעלאזט אונ האב זייא ניט פארהאלטען :

פירוש ע"ט

וישלח אונ יהושע דער זון פון נון האט געשי
דער שטאט שטים צוויי קעסטליכע מ
זעהרם חרש טובע ער האט זיי גזאגט איר זא
מאכען גלייך ווי איר זענט טובע כדי די ל
דעם לאנד זאלען זיך פאר אייך ניט היטען צ
וועט איר קאנען געוואר ווערען ווי ארום מ
דם לאנד איין נעמען לאמר אונ ער האט זיי אזו
לכו גייט אונ זעהט דם לאנד ווי אזו מען ק
איין נעמען ואת יריחו אונ די שטאט יריחו זא
אוך אום זעהן ווארום יריחו איז אזו שווע
איין צו נעמען ווי דם גאנצע לאנד ווייל
גשטאנען אויף דעם עק לאנד וילכו אונ זיי זענען
אונ זיי זענען גקומען בית אשה זונה אין איין הויז
אשה וואס זיא פאר קויפט מיני שפייזען אדר אש
איז גוועזען איין זונה ושמה אונ איר נאמען אי
רחב וישכבו שמה אונ זיי האבען זיך דארטען ג
ויאמר אונ עס איז ווארען גזאגט צום מלך פו
אזו צו זאגען הנה אנשים באו מאנען זענען אהע
פון די יודען אום צו זעהן דם לאנד : וישלח
מלך פון יריחו האט גשיקט צו רחב אזו צ
הוציאי ציא אום די מאנען וואס זיי זענען צו דיר
וואס זיי זענען גקומען צו דיין הויז ווארום זיי
גקומען אום זעהן דם גאנצע לאנד : ותקח הא
די אשה האט גנומען די צוויי מאנען ותצפנו
האט באהאלטען אים איטליכען באזונדער ד
באהאלטען אויף אנאנדער ארט אונ זיא האט געזאגט צו דעם שליח פון דעם מלך כן עס איז אזו ד
אמת אז די מאנען זענען צו מיר געקומען אונ איך האב ניט געוויסט פון וואנען זייא זענען ויהי
איז גיוועזען אז עס איז גקומען די צייט צו פאר שליסען דעם טויער אז עס איז פינצטער גיווארען זענ
מאנען ארוס גגאנגען איך ווייס ניט ווי הין די מאגען זענען גיגאנגען יאגט זיי גיך נאך כי תשיגום א
איר זיי גרייכען : והיא אונ זי האט זיי ארוף גבראכט צום דאך אונ זיא האט זיי פאר בארגען צווי
שטענגליך פון פלאקס וואס איז אן גיגרייט צו איר אויף דעם דאך והאנשים אונ די מאנען פון דע

חריהם דרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחרי כאשר יצאו הרדפים
ם: והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם על־הגג: ותאמר אל־האנשים
כי־נתן יהוה לכם את־הארץ וכי־נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל־ישבי
מפניכם: כי שמענו את אשר־הוביש יהוה את־מי ים־סוף מפניכם
ם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחן
אשר החרמתם אותם: ונשמע וימס לבבנו ולא־קמה עוד רוח באיש
כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל־הארץ מתחת: ועתה
נא לי ביהוה כי־עשיתי עמכם חסד ועשיתם גם־אתם עם־בית אבי חסד
לי אות אמת: והחיתם את־אבי ואת־אמי ואת־אחי ואת־אחותי אחיותי קרי
־אשר להם והצלתם את־נפשתינו ממות: ויאמרו לה האנשים נפשנו
ם למות אם לא תגידו את־דברנו זה והיה בתת יהוה לנו את־הארץ
עמך חסד ואמת: ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה
היא יושבת: ותאמר להם ההרה לכו פן־יפגעו בכם הרדפים ונחבתם
לשת ימים עד שוב הרדפים ואחר תלכו לדרככם: ויאמרו אליה האנשים
חנו משבעתך הזה אשר השבעתנו: הנה אנחנו באים בארץ את־תקות

פירוש ע"ט

בן נאך גיאגט זיי מיט דעם וועג וויא צום ירדן אויף דעם איבר פאר אונ דעם אבן די היטר פר שלאסן אחרי דער נאך ן ארוס גגאנגן די וואס האבן זייא נאך מה אונ זיי די מרגלים איידער זיי האבן ט שלאפן והיא אונ זיא רחב איז אויף גגאנגן דעם דאך ותאמר אונ זיא האט גזאגט ן ידעתי איך ווייס וואל אז גאט הט אייך לאנד וכי נפלה אונ עס איז גפאלן אייער אויף אונז אונ זענן צו גאנגן די הערצר פון פון דעם לאנד פון פר אייך: כי שמענו יר האבן גהערט וואס גאט הט גמאכט קענן די וואסר פון דעם ים סוף פון פר אייך גט ארוס גגאנגן פון מצרים אונ דס האבן גיהערט ווס איר האט גטאן צו די צוויי ן אמורי ווס זיי זענן אויף יענר זייט ירדן אונ צו עוג ווס איר הט זיי פר ווישט אז מיר האבן דס דר הערט איז צו גאנגן הערצר אונ עס איז ניט גבליבן שטיין נאך ם אין אמענטש פון פר אייך כי יי אלהיכם ייער גאט ער איז אגאט אויף דעם הימל אונ אויף דר ערד פון אונטן ועתה אונ אצונד ווערט מיר ביי דעם נאמן פון גאט אז איר ך לאזן לעבן מיט מיין פאטערס הוז גזינד איך האב מיט אייך גטאן חסד אונ ה זב האלטן פר די לייט פון דעם מלך יריחו ר מיט מיין פאטערס הוז גזינד אוך טאן איר זאלט מיר געבן דרוף אווארר האפטיגן ך זאל טאן כדי איר זאלט דר קענן דעם היתם אונ איר זאלט לאזן לעבן מיין פאטר

אונ מיין מוטער אונ מיינע ברידער אונ מיינע שוועסטער אונ אלץ ווס צו זייא איז פר האנדן והצלתם אונ איר זאלט מציל זיין אונזערע לייבער פון דעם טוט ויאמרו האבן די מאנן גזאגט צו איר אונזער לייב איז אויף אייער ארט צו טייטן מיר שטעלן אונזער נפש דראן אוב מען וועט אייך הרגנן זאל מען אונז הרגנן אויף אייער ארט נאר אין ווס פר איין אופן זאגן מיר דס דיר צו אז איר וועט ניט אוס זאגן פר קיינם דעם צייכן ווס מיר וועלן דיר געבן ווארום אז איר וועט יוא אוס זאגן וועלן די אנדערע לייט אוך טאן דעם צייכן והיה בתת אונ עס וועט זיין אז גאט וועט אונז געבן דס לאנד וועלן מיר מיט דיר טאן חסד מיט אמת ותורידם אונ זיא הט גמאכט אראפ נידערן דיא מרגלים פון איר מוער מיט אשטריק דורך דעם פענצטר ווארום איר שטוב איז גוועזן אין דר וואנט פון דר מוער פון דר שטאט אונ זיא איז גיזעסן אין דר מוער ותאמר להם אונ זיא הט גזאגט צו זיי גייט צום בארג ווארום אז איר וועט גיין גלייך מיט דעם וועג טאמר וועלן אייך באגעגנן די ווס האבן אייך נאך גיאגט אונ דארטן ביא דעם בארג זאלט איר זיך באהאלטן דריי טאג ביז די נאך יאגר וועלן זיך אום קערן אונ דער נאך וועט איר גיין צו אייער וועג ויאמרו האבן די מאנן צו איר גזאגט נקים אנחנו מיר זענען ריין פון דער שבועה ווס דו האסט אונז בשווארן מיר הענגען די זאך אן אין דיר אזו ווי ווייטר שטייט הנה אנחנו אז מיר וועלן אריין קומן אין לאנד את תקות דעם שנור דעם רוטען פאדים זאלסטו אן קניפען אין דעם פענצטער ווס דו האסט אונז גמאכט אראפ

חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחַלּוֹן אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בוֹ וְאֶת־אָבִיךְ וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־
וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיךְ תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה׃ וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ הַ
דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתָּךְ בַּבַּיִת דָּמוֹ בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּ
בּוֹ׃ וְאִם־תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃ וַתֹּ
כְּדִבְרֵיכֶם כֶּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם וַיֵּלֵכוּ וַתִּקְשֹׁר אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן׃ וַיֵּלְכוּ
הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ
מָצָאוּ׃ וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיְ
לוֹ אֵת כָּל־הַמֹּצְאוֹת אוֹתָם׃ וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־כָּל־
וְגַם־נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ׃

פירוש ע"ט

גידערן דורך אים ואת אביך אונ דיין פאטער אונ דיינע ברידער אונ גאר דיין פאטערס הוז געזינד זאלסטו איין זאמלען צו דיר אין הוז: והיה אונ עס וועט זיין דער וואס וועט ארוס גיין פון דיין הוז דמו זיין שולד בלוט אויף זיין קאפ אז מען וועט אים הרגנען איז דער עון פון דער הריגה חל אויף זיין קאפ וואָרום ער האט דאך די מיתה זיך אליין גורם גוועזן אונ מיר וועלן זיין ריין דם הייסט מיר וועלן ניט שולדיג זיין אונ דער וואס וועט זיין מיט דיר אין הוז איז זיין בלוט אויף אונזער קאפ אז אהאנט וועט זיין אין אים אז מען וועט אים הרגנען ואם תגידי אונ אז דו וועסט אוס זאגן אונזערע רייד פר די שטאט לייט וועלען מיר זיין ריין פון דיין שבועה וואס דו האסט אונז בשווארען ותאמר האט זי גזאגט אזו ווי אייערע רייד אזו איז דם אזו זאל בלייבן ותשלחם אונ זי האט זיי אוועק געשיקט אונ זייא זענען אוועק גגאנגן ותקשור אונ זי ה[...] געקניפט דעם רויטן שנור ביי דעם פענצט[...] אונ זיי זענען געגאנגן אונ זיי זענען גקומען צו[...] אונ זענען דארטן געזעסן דרייא טעג ביז [...] יאגר האבען זיך אום גקערט ויבקשו אונ [...] יאגר האבן זיי גזוכט אויף דעם גאנצען וו[...] זיי האבן זיי ניט גפונען: וישובו אונ די צוו[...] האבן ווידר גקערט אונ האבן אראפ גנידע[...] דעם בארג אונ זיי זענען איבער גפארן דע[...] אונ זיי זענען גקומען צו יהושע בן נון א[...] האבן אים דער ציילט אלץ וואס איז זיי ג[...] ווי אזו עס האט זיך מיט זיי געפירט: וי[...] יהושע כי נתן יי בידנו את כל הארץ אונ זיי האבן[...] צו יהושע דו זאלסט וויסן אז גאט האט ד[...] גגעבן אין אונזערע הענט וגם אונ אויך עס [...] גאנגען דם הארץ פון די אלע זיצר פון פר[...]

מנין המצות

כפרשת קרח יש בה ט' מלות ה' עשין וד' לאוין

[שפח] (עשה קנה) שישמרו המקדש הכהנים מבפנים והלוים מבחוץ שנאמר ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל וגו'

[שפט] (לאו רלד) שלא יתעסקו הלוים בעבודות המיוחדות לכהנים ולא פחות בעבודת הלוי חבירו. ולא הכהנים בעסק ללוים ולא פחות בעבודת כהן חבירו שנא' אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם א[...]

[שצ] (לאו רלה) שלא יעבוד הזר שאינו מזרע אהרן שום עבודה מהארבע עבודות המיוחדות לכהנים שנאמר וזר לא יקרב[...]

[שצא] (לאו רלו) שלא לבטל שמירת המקדש הנזכרת שנאמר ושמרתם את משמרת הקדש:

[שצב] (עשה קנו) שיפדה הישראל את בן הבכור שנולד לו מהישראלית מן הכהן שוכתו השם יתברך בו שנאמר תפדה את בכור האדם וגו':

[שצג] (לאו רלז) שלא לפדות בכור בהמה טהורה כמו שנצטוינו לפדות הפטר חמור שנאמר אך בכור שור או בכור[...] בכור עז לא תפדה:

[שצד] (עשה קנז) להיות הלוים שוערים ומשוררים קבועים במקדש שנא' ועבד הלוי הוא את עבודת אוהל מועד:

[שצה] (עשה קנח) לתת ללוים חלק אחד מעשרה ממה שתוציא הארץ והוא הנקרא מעשר ראשון שנא' כי את מ[...] ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים וגו':

[שצו] (עשה קנט) שהלוים יפרישו מעשר מן המעשר הניתן להם ויתנו אותן לכהנים וזהו הנקרא תרומת מעשר ש[...] הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמו[...] תרומת ה' מעשר מן המעשר וגו':

טז א וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת

ְתפְּלֵג קֹרַח בַּר
ָהר בַּר קְהָת בַּר

תו"א ויקח קרח בן יצהר סנהדרין קט :

בעל הטורים

קרח. סמך מחלוקת קרח לפרשת ציצית שעל ענין ציצית על משה : ויקח קרח. בגימט' זה במקח רע. עושר שמור לבעליו לרעתו. בגימטריא עשרו של קרח לרעתו היה לו :

רשב"ם

(א) ויקח קרח. כמו ויקח את שרה אשתו ואת לוט. אף כאן ויקח קרח.

רש"י

ח קרח. פרשה זו יפה נדרשת א במדרש רבי תנחומא : ויקח קרח. לקח את עצמו לצד אחד לק מתוך העדה ב לעורר על הכהונה וזהו שתרגם ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן ו) מה יקחך לבך לוקח אותך להפליגך משאר בני ד"א ויקח קרח ג משך ראשי סנהדראות שבהם כמו שנא' (במדבר כ) קח את אהרן (הושע יד) קחו ברים : בן יצהר בן קהת בן לוי. ולא הזכיר בן קש רחמים על עצמו ד שלא יזכר שמו על מחלוקתם אסית מט) ובקהלם אל תחד כבודי והיכן נזכר שמו רח בהתיחסם על הדוכן בדברי הימים שנא' (ד"ה

בית יהודא

(א) וַיִּקַּח קֹרַח. זָאגְט רש"י (הַפָּרָשָׁה זוּ יָפָה נִדְרֶשֶׁת בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא) דִי פַּרְשָׁה וֶוערְט גוּט גֶעלֶערְנְט אִין מִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא (וַיִּקַּח קֹרַח) קֹרַח הָט גֶענוּמֶען, וָואס הָאט עֶר גֶענוּמֶען ? זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (לָקַח אֶת עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד לִהְיוֹת נֶחֱלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה) קֹרַח הָט גֶענוּמֶען זִיךְ אַלֵיין בְּעַזוּנְדֶער עֶר זָאל זַיין אָפְּגֶעטֵיילְט פוּן אַלֶע יוּדִין (לְעוֹרֵר עַל הַכְּהוּנָּה) צוּ קְרִיגֶען אוֹיף דִי כְּהוּנָּה (וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס וְאִתְפְּלֵג) דָס אִיז וִויא דֶר תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס טַייטְשְׁט „וְאִתְפְּלֵג", קֹרַח אִיז אָפְּגֶעטֵיילְט גֶעוָוארֶען (נֶחֱלַק מִשְּׁאָר הָעֵדָה) עֶר אִיז אָפְּגֶעטֵיילְט גֶעוָוארֶן פוּן דִי יוּדִין (לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלוֹקֶת) עֶר זָאל הַאלְטֶען אַקְרִיג אוֹיף דִי כְּהוּנָּה (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מַה יִּקָּחֲךָ לִבֶּךָ) וָוָס נֶעמְט דִיךְ דַיין הַארְץ (לִיקַּח אוֹתְךָ מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם) דַיין הַארְץ נֶעמְט דִיךְ אָפּ צוּא טֵיילֶען דִיךְ פוּ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז ח) מֶען מֵיינְט קֹרַח הָט גֶענוּמֶן צוּ זִיךְ נָאךְ מֶענְטְשֶׁן (מָשַׁךְ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת שֶׁבָּהֶם בִּדְבָרִים) קֹרַח הָאט גֶעצוֹיגֶען ִיט גוּטֶע רֵייד דִי גְרֶעסְטֶע מֶענְטְשֶׁען פוּן דִיא יוּדִין (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (קַח אֶת אַהֲרֹן) ְעמֶען אַהֲרֹן, מֵיינְט מֶען זָאלְסְט אִים גֶעמֶען מִיט גוּטֶע רֵייד, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים) אִיר ֶמען מִיט אַייךְ רֵייד וָועהֶן מִיר „נֶעמֶן" מֵיינְט מֶען נִיט נָאר מִיט דִיא הֶענְט, אַז מֶען צִיהְט אֵיינֶעם צוּא זִיךְ מִיט יד, הֵייסְט דָאס אוֹיךְ עֶר הָט אִים גֶענוּמֶען, אוּנ אַזוֹ אִיז גֶוֶועזֶען בַּיי קֹרַח עֶר הָט צוּגֶעצוֹיגֶען צוּ זִיךְ מֶענְטְשֶׁען ע רֵייד, דָאס הֵייסְט וַיִּקַּח קֹרַח, קֹרַח הָט גֶענוּמֶן) : וּבֶן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי. פְרֶעגְט רש"י (וְלֹא הִזְכִּיר בֶּן יַעֲקֹב) שְׁטֵייט נִיט וַוייטֶער בֶּן יַעֲקֹב אוֹיךְ, זָאגְט רש"י (שֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ) יַעֲקֹב הָאט גֶעבֶּעטֶן אוֹיף זִיךְ (שֶׁלֹּא יִזָּכֵר שְׁמוֹ עַל מַחֲלָקוֹתָם) וֶוען בַּיי זַיינֶע קִינְדֶער וֶועט זַיין אַקְרִיג זָאל נִיט דֶערְמַאנְט וֶוערֶען זַיין נָאמֶען, אַז זֵיי זֶענֶען זַיינֶע (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק יַעֲקֹב הָט גְזָאגְט (וּבִקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי) וֶוען מַיינֶע קִינְדֶער וֶועלֶען זִיךְ ן צוּ אַקְרִיג זָאל מַיין כָּבוֹד נִיט זַיין מִיט זֵייא צוּזַאמֶען (וְהֵיכָן נִזְכַּר שְׁמוֹ עַל קֹרַח) וְוא שְׁטֵייט דֶערְמַאנְט דֶער נָאמֶען אוֹיף קֹרַח (בְּהִתְיַיחֲסָם עַל הַדּוּכָן) וֶוען מֶען רֶעכֶנְט זֵייעֶר יִחוּס צוּא זִינְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (בְּדִבְרֵי הַיָּמִים) וִויא

דעת זקנים מבעלי התוספות

קרח. איתא בחלק ויקח אמר ריש לקיש שלקח רע לעצמו. קרח שעשה קרחה בישראל ד"א קרח מטריא שד"ד ששדד ולא שמר מצותיו של הקב"ה. שהרתיח את כל העולם כצהרים. בן קהת שקיהה ידיו. בן לוי שנעשה לויה לגהינם ופריך וליחשוב עקב בן שעקב עצמו לגיהנם ומשני אמר ר' שמואל בר יעקב ביקש רחמים על עצמו שנא' ובקהלם אל תחד ודהן שעבר על דת. ואבירם שאיבד עצמו מלעשות ואון שישב כל ימיו באנינות. בן פלת בן שנעשו לו בני ראובן בן שראה והבין. מדרש לפי שהיה ראובן רו יש לנו חלק בכהונה לפיכך החזיקו במחלוקת גם הם. ואמר רב און בן פלת אשתו הצילתו אמרה ליה מאי מינה אי משה רבא את תלמידא אי קרח רבא את תלמידא אמר לה ומאי איעבד דהואי בעצת ואשתבעי לי אמרה ליה ידענא דכולה כנישתא קדישתא היא שנא' כי כל העדה כלם קדושים תיב בביתך ואנא מצילנא לך אשקיתיה רויתיה ואגניתיה בבתא יתבא אבבא וסתרא לשערא כל דאתא חזי לה רישא פרוע וחוזר אדהכי והכי נבלעו והוא ימא בנפשה חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו זו אשתו של קרח שהחזיקה יד בעלה במחלוקת יה חזי מאי עביד משה איהו הוה מלכא לאחוה שוייה כהנא רבא לבני אחוה שוינהו סגני כהונה אי אתיא תרומה א לכהן בכורים לכהן מעשר ראשון נמי דשקליתין אתון אמר חד מן עשרה תהוי לכהנא ועוד גייז לכו למזייכו בירו תער על כל בשרם ומיטלטל לכו כי כופתא שנא' והנפת אותם תנופה אמר לה איהו נמי קא עביד הכי אמרה

שפתי חכמים

א דק"ל למה אמר ל' ויקח. ולפי שפרש"י בפ' בראשית ואני לא באתי לפרש רק פשוטו של מקרא ולא ע"פ המדרש לכך פרש"י כאן פרשה זו יפה נדרשת וכו' שהוא קרוב לפשוטו לכך אפרש אותו ע"פ המדרש ולא נצטרך לפרשו לפי פשוטו : ב פי' לקיחה זו מחשביות היא והלב הוא הפועל וקרח הוא הפעול אם כן ויקח הוא כמו ויוקח כדעת המתרגם ואתפלג : ג דלטעם הראשון קשה שיפרש ויקח ל' ויוקח ל"פ ד"א ולפי ד"א קשה דלא פירש בקרא את מי לקח כמו גבי משה דכתיב קח את אהרן. ל"פ גם טעם ראשון : ד ר"ל למה לא נייחסו גם כן אחר יעקב ומתרץ יעקב ביקש וכו' : ה כל מר

פירוש לתורת אלהים

קֹרַח אוּנ קֹרַח הָט גֶנוּמֶן עֶר הָט זִיךְ גֶנוּמֶן אַזֵייט צוּ זַיין אָפּ גְטֵיילְט פוּן דֶר עֵדָה עֶר יגֶן אוֹף דֶער כְּהוּנָּה. אוּנ אַנאַנְדֶער פְּשַׁט הָאנְדֶן וַיִּקַּח קֹרַח קֹרַח הָט אַיין גְנוּמֶן דִי פוּן דִי סַנְהֶדְרִין מִיט גוּטֶע רֵייד זֵיי זָאלֶן ָלְפֶן קְרִיגֶן אוּנ וֶוער אִיז דֶר קֹרַח זָאגְט דֶר יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי עֶר אִיז גְוֶועזֶן דֶער זוּן ָר אוּנ יִצְהָר אִיז גְוֶועזֶן דֶער זוּן פוּן קְהָת

ליקוטים על התורה

(א) וַיִּקַּח קֹרַח. דֶר מדרש שוחר טוב שְׁרַייבְּט קֹרַח אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּ דִיא יוּדֶען אוּנ הָאט זֵייא דֶערְצֵיילְט, פוּן מַיין וואהְנוּנְג נִיט וַוייט הָאט גֶעוואהְנְט אַאַלְמָנָה, זִיא הָאט בַּייא זִיךְ גֶעהַאט צְווֵיי טֶעכְטֶער יְתוֹמוֹת, אוּנ זִיא הָאט גֶעהַאט אַפֶּעלְד, וֶוען זִיא הָאט גֶעוָואלְט אַקֶערְן דִי פֶעלְד אִיז גֶעקוּמֶען צוּ אִיר משֶׁה אוּנ הָאט גֶעזָאגְט צוּ אִיר זָאלְסְט נִיט שְׁפַּאנֶען אִין אַקֶער אַאָקְס מִיט אַאֵייזִיל צוּזַאמֶען, וֶוען זִיא הָאט גֶעוָואלְט זֵייעֶן, הָט משֶׁה צוּ אִיר גֶעזָאגְט זָאלְסְט נִיט זֵייעֶן צְווֵיי מִינִים תְּבוּאָה צוּזַאמֶען, וֶוען זִיא הָאט גֶעוָואלְט שְׁנַיידִין דִי תְּבוּאָה, הָט משֶׁה צוּ אִיר גֶעזָאגְט דִיא זַאנְגֶען וָוס וֶועלֶן אַרָאפּ פַאלִין אוֹיף דִי עֶרְד אוּנ זָאלְסְט נִיט אָפּ שְׁנַיידֶן דִי תְּבוּאָה פוּן גַאנְצֶן פֶעלְד, נָאר פַר אָרֶעמֶע, אוּנ דוּ נֶעמְסְט פַארְגֶעסִין אַבִּיסוּל תְּבוּאָה אִין פֶעלְד,

ים אוֹפְּקְלַייבֶּן פַאר זִיךְ, זָאלְסְט זֵיי לָאזִין פַר אָרֶעמֶע. עלְד זָאלְסְטוּ לָאזִין אַבִּיסוּל תְּבוּאָה נִיט אָפְּגֶעשְׁנִיטֶען

בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם

רשב"ם

ודתן ואבירם . אנשים הרבה עד שקמו עמהם לפני משה חמשים ומאתים :

בית יהודא

עס שטייט אין ספר דברי הימים (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל): ודתן ואבירם . זאגט רש"י (בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחניתם תימנה) ווייל ווען די יודין האבען גערוהט אויף אארט הט דער שבט ראובן גערוהט אין דרום זייט (שכן לקהת ובניו החונים תימנה) גאנט צו די קינדר פון קהת וום זיי האבן אויך גערוהט אין דרום זייט (נשתתפו עם קרח במחלוקתו) האבן דתן און אבירם געמאכט שותפות מיט קרח אין די קריג (אוי לרשע אוי לשכנו) אז עס איז וויי צום רשע איז וויי צו זיין שכן . פרעגט רש"י (ומה ראה קרח לחלוק עם משה) פאר וואס הט קרח איצט געמאכט א קריג מיט משה ? זאגט רש"י (נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל) קרח איז בייז געווען וועגען די גרויסקייט פון אליצפן דר זוהן פון עוזיאל (שמינהו משה נשיא על בני קהת)

רש"י

א ו) בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן ישראל (תנחומא) : ודתן ואבירם . בשביל שהיה ראובן שרוי בחנייתם תימנה ו שכן לקהת ובניו ה... תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו ז אוי לרש... לשכנו . ומה ראה קרח לחלוק עם משה ח נתקנא... נשיאותו ט של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא ... קהת על פי הדבור . אמר קרח אחי אבא ארבעה... שנא' (שמות ו) ובני קהת וגו' עמרם הבכור נטל... בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליט... השניה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והו... נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ו... את דבריו . מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראו... משבט ראובן שכיניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו ...

משה האט געמאכט דעם אליצפן פאר אנשיא אויף דיא קינדער פון קהת (על פי הדבור) הקב"ה הט אזו געה... (אמר קרח) הט קרח געזאגט (אחי אבא ארבעה היו) דיא ברידער פון מיין פאטער זענען געווען פיר (שנאמר) ווי... שטייט אין פסוק (ובני קהת) דיא קינדער פון קהת זענען געווען עמרם יצהר חברון עוזיאל (עמרם הבכור נט... בניו גדולה) עמרם וואס ער איז דער עלטסטער זוהן פון קהת האבען זיינע צוויא זוהן גנומען גרויסקייט מלך ואחד כהן גדול) איין זוהן (משה) איז א מלך דער אנדערר זוהן (אהרן) איז א כהן גדול (מי ראוי ליטול את ה... ווער דארף נעמען די אנדערע גרויסקייט, (לא אני) ניט איך ? געוויס איך (שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם) איך בין ד... פון יצהר. וואס ער איז דער צווייטער ברודער פון עמרם (והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם) און ער געמאכט פ ר אנשיא דעם זוהן פון דעם יינגסטן ברודער פון זיין פאטער (הריני חולק עליו ומבטל את דבריו) וועל קריגען מיט משה און וועל מאכן צו נישט אלץ וואס ער הט געטאהן (מה עשה) וואס הט קרח געטאהן (עמ... ר"נ ראשי סנהדראות) ער הט פארזאמעלט צוויי הונדערט פופציג די עלצטע פון דיא סנהדרין (ראובן משבט ראובן... דם מערסטע זענען גוועזן פון שבט ראובן זיינע שכנים (והם אליצור בן שדיאור וחבריו) דם זענען געווען אליצור בן ש...

שפתי חכמים

היכן נזכר שמו של יעקב אבינו על קרח עד שנצטרך לתת טעם פה על שלא הוזכר שמו והלא אין דרך כל המתייחסים לעלות אלא עד השבט בלבד . כ' הרא"ם אך קשה לפי המדרש שדרשו בסודם אל תבא נפשי אלו המרגלים וכן מה שפרש"י בפרשת ויחי גבי בסודם אל תבא נפשי זה מעשה זמרי שנאמר בו זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא אמר בן יעקב היכן נזכר שמו על זמרי עד שנצטרך לתת טעם על מה שלא הזכיר שמו של יעקב על זמרי כו' והניח הדבר בצריך עיון. ע' במה שכתבתי בפ' ויחי תירוץ על קושיית הרא"ם: ו רצ"ל היאך באו דתן ואבירם לבני קהת להשתתף עם קרח שיעורר על הכהונה שהרי הם לאו לוים ולאו בכורים ניננהו דכתיב נמואל דתן ואבירם ואם באים לחלוק על הכהונה בשביל נמואל אחיהם שהיה בכור רחוק הוא שיכנסו לחליק בשביל אחיהם ונמואל עצמו שבעבורו המחלוקת לא נזכר בקרא שהיה מעורר : ז (מהרש"ל) ומא"ז קבלתי דה"פ כי אמר בתחלה יעקב ביקש רחמים וכו' ואם כן קשה דתן ואבירם שייחסם עד ראובן ולא אמר בן יעקב ולא מ...ינו שביקש ע' ראובן שלא יתייחסו בניו אחריו במחלוקתו של קרח . ע"כ פירש אוי לרשע וכו' וממילא הם בכלל ודו"ק ע"כ: ח פי' אע"פ שקרח ה... משה בכל מעשיו שעשה הכל מפי עצמו מ"מ לא היה לו לחלוק על הכהונה שהרי אהרן בדין הוא קודם לו לא ותו בן עמרם הרא"ם . וא"ת למה לא פירש זה על הקרא ואיך תלה קושיא זו במה שפי' לעיל . וי"ל בשלמא קודם שפירש לעיל על דתן ואביר היה יכול להקשות מה ראה כו' לפי שגם הוא רצה להיות כהן אבל עתה שפירש על דתן ואבירם בשביל שהיה שבט ראובן שרוי ב... גבי דגלים אם כן ש"מ מזה המחלוקת היה בשנה שניה ליציאת מצרים שהרי הדגלים התחילו בשנה השניה כמו שמבואר בפ' במדבר מקשה רש"י מה ראה קרח לחלוק עם משה בשביל הכהונה בשנה שניה למה לא חלק בשנה הראשונה מיד אחר הקמת המשכן . רש"י נתקנא על נשיאותו של אליצפן וכו' שנתמנה גם כן בשעת סידור הדגלים . וכיון שנכנס במחליקת רצה לבטל את הכל אף בדבר כו זכות : ט ואם תאמר ולמה פרש"י לעיל לעורר על הכהונה וי"ל דודאי אם היה ניתן משה לקרח הנשיאות ודאי לא היה חו... הכהונה אבל כיון שנתן הנשיאות לאליצפן בא קרח לחלוק על הכל גם על הכהונה לכך פרש"י הריני חולק עליו ומבטל את כל ד... ואם תאמר למה לא חלק גם על המלכות וי"ל לפי שסבר היה עבודה בבכורים לכך נשתתפו עמו הבכורים לבטל דבריו של משה כדי... יהיו כהנים אבל על המלכות כולם מסכימים שיהא משה מלך כי בדין הוא שהוציא אותם ממצרים ועוד דלא כולם יהיו מלכים ול...

דעת זקנים מבעלי התוספות

ליה איהו כיון דרבא הוא ונל דידיה הוא תמות נפ... פלשתים הוא דקאמר ועוד דקאמר לכו עבידו תכלת... ס"ד תכלתא חשיבא אפיק גלימא דתכלתא ולבשינהו... בני מתיבתך . ולכך נסמכה פרשת ציצית לכאן לו' לך... ידי תכלת הוחזק המחלוקת כי באותה שעה עישה קרח ... לכל אותם ר"נ איש ונתעטפו כלם טליתות שכלה תכלת... לו קרח למשה טליתות הללו פטורין מן התכלת אם לא... לו חייבין אמר לו ארבע חוטין של תכלת פוטרין טלית ... תכלת אינו דין שתפטור עצמה אמר לו בית שהוא... ספרים פטור מן המזוזה או לא אמר לו חייב אמר ... התורה כלה מאתים ושבעים וחמש פרשיות אין פוטר... הבית וב' פרשיות שבמזוזה פוטרין את הבית אין אתה...

ליקוטים על התורה

זאלסטו ד"א תבואה ניט מעהר נעמען , נאר דם זאל זיין פאר ארעמע , ווען זיא האט געמאכט אשייער תבואה, הט משה צו איר געזאגט גיב פון דיא תבואה תרומה צום כהן , מעשר צום לוי , ווייל זיא הט גיזעהן זיא הט אזו פיל דינים אויף די פעלד , האט זיא דיא פעלד פארקויפט , און זיא האט געקויפט צ... שעפסין , ווי די שעפסין האבען געבארען דיא ערשטע צוויי קינדר, איז געקומען אהרן און האט גיזאגט צו די אשה די ערשטע קינדער זענען בכורים גיהערן זייא צו מיר, האט זיא אים געגעבן די צווייא יונגע שעפסליך , ווען זיא האט אנגעהויבען שערין וואל פון דיא שעפסין איז געקומען אהרן און האט געזאגט דיא ערשטע ביסול וואל קומט מיר, האט זיא אים געגעבן , ו...

פירוש לתורת אלהים

און קהת איז געוועזן דער זון פון לוי [עיין ...
ודתן ואבירם און דתן מיט אבירם ואון בן פלת און...

האט

וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן׃ ב וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־שֵׁם׃ ג וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם

ואון בר פלת בני
ב וְקָמוּ לְאַפֵּי
גֻבְרַיָּא מִבְּנֵי
מָאתָן וְחַמְשִׁין
כְנִשְׁתָּא מְעַרְעֵי
שִׁין דִּשְׁמָא ׃
נְשׁוּ עַל מֹשֶׁה
רֹן וַאֲמָרוּ לְהוֹן

רשב"ם

קוראים ושולחים בשבילם ליום
ע למשפט בין איש לאיש :

תו"א ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל שם קי :

בעל הטורים

בגימ' לחלק : חמשים ומאתים ג"ר רשעים ידעך : קראי . חסר יו"ד שעברו על י' הדברות : אנשי שם . בחכמה

רש"י

נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר) אלה קרואי העדה י והלבישן טליתות שכולן ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה של תכלת ית ב או פטורה אמר להם חייבת התחילו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת שכולה תכלת לא תפטור את עצמה : בני תן ואבירם ל ואון בן פלת: (ג) רב לכם .

בית יהודא

מיט זיינע חברים (וכיוצא בו) נאך אזעלכע מענטשען (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (נשיאי עדה קריאי מועד) די אלצטע פון די יודין וואס ווערן גערופן צו אפארזאמלונג (ולהלן הוא אומר) אונ דארטן זאגט דר פסוק נביי די נשיאים (אלה קרואי העדה) דס זענן די גערופענע פון די יודין וואס ווערן גערופן צו אפארזאמלונג ועיין ש"ח (והלבישן טליתות שכולן תכלת) אונ ער הט זייא אנגעטאהן טליתים וואס זענן אין גאנצן געפארבט מיט תכלת (באו ועמדו לפני משה)

ומן אונ האבן זיך ג שטעלט פר משה (אמרו לו) אונ האבען געזאגט צו אים (טלית שכולה של תכלת חייבת בטורה) א טלית וואס ער איז אין גאנצען געפארבט תכלת דארף ער האבן ציצית אדער ניין (אמר להם חייבת) עזאגט צו זיי מען דארף מאכן ציצית אין דעם טלית (התחילו לשחק עליו) האבען זיי אנגעהויבען לאכען נג האבען געזאגט (אפשר) איז דס מעגליך (טלית של מין אחר) דר טלית וואס איז איין אנדער מין (חוט אחד מטרה) אז אין טלית איז דא נאר איין פאדים פון תכלת , איז גענוג (זו שכולה תכלת) דער טלית וואס ער צען תכלת (לא תפטור את עצמה) זאל ניט פטרין זיך אליין מען זאל ניט דארפען מאכען ציצית אין דעם ראובן). די קינדער פון ראובן מיינט מען דתן אונ אבירם אונ און דער זוהן פון פלת : (ג) (רב לכם). פיל

עת זקנים מבעלי התוספות

מלבך : (ב) ואנשים מבני ישראל . ומי הם אליצור חביריו ואע"פ שלא פרסמן הכתוב נתן בהם סימנין ואנשים מבני ישראל וכתיב התם האנשים האלה

שפתי חכמים

נשתתפו עמו לחלוק על המלכות : י יש מקשים ל"ל להביא ראיה מהתם דכתיב קרואי העדה והתם גופה מנלן אלא מדכתיב נשיאי מטות והא הכא נמי נשיאי עדה כתיב וי"ל דאי לאו מקרא דהתם ה"א דלאו ראשי סנהדראות היו מדכתיב קריאי מועד ש"מ שלא היו

בר שבקדושה אלא לעתים רחוקים לכן מביא ראיה מהתם שנקראים בכל פעם לכל דבר שבקדושה דכתיב קרואי עדה כלו' לכל העדה והא דהוסיף רש"י וכיוצא בהם משום דהאנשים אשר נקבו בשמות לא היו כי אם י"ב נשיאי השבטים ואלה היו חמשים ח לומר וכיוצא בהם שכולם היו ראשי בני ישראל מהם נשיאי שבטים ומהם ראשי סנהדראות ומהני ג"ש ללמוד שהיו ממדרגה וחביריו ומהני ק"א דחמשים ומאתים דלא תימא דוקא הי"ב אשר נקבו בשמות ולא האחרים כיוצא בהן . רא"ם : כ דכסיף כתיב ציצית וסמך ליה ויקח קרח כלומר נטל ציצית . ואם תאמר והרי רש"י לא דריש סמיכות רק היכא שאינו מקומו כמו פת שלח לך . וי"ל שגם כאן אינו מקומו לפי מה שפירשתי שמחלוקתו של קרח היה בשביל נשיאותו של אליצפן זה היה קודם פ' אם כן למה נסמכה כאן היה לו לכתוב בפרשת במדבר סיני לכך דרשינן סמיכות : ל שלא תפרש בני ראובן קאי על

פירוש לתורת אלהים

ן פלת בני ראובן וואס זיי זענן די קינדער ראובן אונ זענען געוועזן שכנים צוא ט זיינע קינדער האבן זיי זיך מתחבר מיט קרח אין דעם מחלוקת [עיין רמ"ו] : אונ דתן ואבירם אונ און בן פלת האבען לט פר משה ואנשים אונ מאנען פון די משים ומאתים צוויי הונדערט מיט פופציג די הארן פון דר עדה קריאי מועד די וואס פן צו אלע איין זאמלונג אנשי שם וואר מאנען זיי האבן אשם גהאט פר צדיקים : אונ זיי האבן זיך איין גזאמילט אוף משה

ליקוטים על התורה

האט געזעהן אז זיא כווז פין ד א שעפסן אוך נאר געבען אונ געבען , הט זיא גזאגט איך וועל דיא שעפסען שעכטען וויא זיא האט געשאכטען דיא שעפסען איז געקומען אהרן אינ האט געזאגט איין פאר עישטע פוס אונ די באקין אונ דער מאגן פון יעדער שעפס קומט מיר , האט דיא אלמנה געזאגט אז דאס שעכטין העלפט אוך ניט , זאלען די שעפסען זיין חרם , וויא אהרן האט געהערט זיא האט געזאגט דיא שעפסען זענן חרם , האט ער געזאגט זענען די גאנצע שעפסען מיינע , ווארום משה הט געזאגט אלע זאכען וואס די יודען וועלען זאגען זיי זענען חרם גיהערע זייא צו דיא כהנים, האט אהרן גענומען ביידע שעפסען אונ איז מיט זיא געגאנגען אהיים, אונ ער האט געלאזען דיא אלמנה מיט אירע צוויא טעכטער וויינעדיג, וואס זאגט איר יודען איז רעכט מען זאל אזוי טאן, אדר ניין :

אהרן ויאמרו אליהם אונ האבען געזאגט צו זיי גזאגט רב לכם דס איז פיל צו אייך איר הט צו אייך מער

משלים על התורה

כי כל העדה כולם קדושים , אוף דעם פסוק געזאגט צו משה איך האב דיר געגעבן גרויסקייט נאר כי שתת עמך , זאגט דר מדרש הקב"ה הט וועגן יודען , אז יודן האבן געזינדיגט גיי אראפ פון דיין

כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל יְהוָה׃ ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו׃

אונקלוס

סַגִּי לְכוֹן אֲרֵי כָל כְּנִ
כֻּלְּהוֹן קַדִּישִׁין וּבֵי
שַׁרְיָא שְׁכִנְתָּא דַיְיָ
דֵין אַתּוּן מִתְרַבְ
עַל קְהָלָא דַיְיָ׃ ד וּ
מֹשֶׁה וּנְפַל עַל אַפּ

תו״א כי כל העדה כלם קדושים
וישמע משה שם׃

רשב״ם

(ד) ויפול על פניו. לתפלה ושם נאמר לו מה שאמר לקרח׃

בעל הטורים

ובעושר ונתחייבו כדור המבול אשר מעולם אנשי השם׃ (ד) וישמע משה. בגימט׳ מלמד כי חשדוהו באשה׃

בית יהודא

צו איך (הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי לַקַחְתֶּם לְעַצְמְכֶם גְּדוּלָּה) פִיל גְרוֹיסְקֵייט מֶער וויא גֶענוּג הָט איר גֶענוּמֶען פַאר אַייך׃ (כּוּלָּם קְדוֹשִׁים). אַלֶע יוּדִין זֶענֶן הֵיילִיג (כֻּלָּם שָׁמְעוּ דְבָרִים בְּסִינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה) אַלֶע יוּדִין הָאבֶּן גֶעהֶערְט דִי רֵייד פוּן הקב״ה וָוס עֶר הָאט גֶערֶעט אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי (וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ) פַאר וָוס זֶענְט איר גֶעוָוארֶען גְרֶעסֶער פוּן אַלֶע יוּדִין (אִם לָקַחְתָּ אַתָּה מַלְכוּת) אוֹיבּ דוּ הָאסְט גֶענוּמֶען פַאר זִיךְ דִיא מְלוּכָה (לֹא הָיָה לָךְ לְבָרֵר לְאָחִיךָ כְּהוּנָּה) הָאסְטוּ נִיט גֶעדַארְפְט נֶעמֶען פַאר דַיין בְּרוּדֶער דִי כְּהוּנָּה (לֹא אַתֶּם לְבַדְּכֶם שְׁמַעְתֶּם בְּסִינַי אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ) נִיט איר אַלֵיין הָאט גֶעהֶערְט אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי דִי וָוערְטֶער וָוס הקב״ה הָט (אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ (כָּל הָעֵדָה שָׁמְעוּ) אַלֶע יוּדִין הָאבֶּן גֶהֶערְט דִי וָוערְטֶער׃ (ד) (וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו). זָאגְט רש״י (מִפְּנֵי הַמַּ... וֶועגֶען דִי קְרִיג פוּן קֹרַח (שֶׁכְּבָר זֶה בְּיָדָם סִרְחוֹן רְבִיעִי) וַוייל יוּדִין הָאבֶּן אִיצְט גֶעהַאט דִי פֶערְטֶע זִינְד (חָטְ... וַיְחַל מֹשֶׁה) וֶוען דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט בַּיי דֶעם עֵגֶל, הָט מֹשֶׁה גֶעבֶּעטֶען פוּן זַייעֶרְטְוֶועגֶען (בְּמִתְאוֹנְנִים) וֶ... הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט בַּיי דִי מִתְאוֹנְנִים (וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה) הָאט מֹשֶׁה גֶעבֶּעטֶען פוּן זַייעֶרְטְוֶועגֶן (בִּמְרַגְּלִים) וֶוען זֵיי הָאבֶּן גֶע...

רש״י

הרבה יותר מדאי לקחתם מ לעצמכם גדולה קדושים. (תנחומא) כולם שמעו נ דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם לקחת אתה מל... היה לך לברר לאחיך כהונה ם לא אתם לבדכם ... בסיני ע אנכי ה׳ אלהיך כל העדה שמעו: (ד) ויפ... פניו. (תנחומא מ״ר) מפני המחלוקת פ שכבר ז... סרחון רביעי צ הטאו בעגל (שמות לב) ויחל... במתאוננים (במדבר יא) ויתפלל משה במרגלים (...

שפתי חכמים

פלת וכלת הוא פלוא בן ראובן שמלינו במקום אחר גם כן כמו ובני דן חושים ובני פלוא אליאב אף ע״פ שאינו אלא אחד קרא אותו בלשון רבים. לכך פרש״י בני ראובן דתן ואבירם ואון בן פלת ופלת גם כן מבני בניו של ראובן. והרא״ם כתב י״מ שכוונתו לומר שבני ראובן שב לדתן ולאבירם לבדם ר״ל לא לאון כאלו אמר בני ראובן דתן ואבירם הם. אבל און בן פלת הוא ולא מבני ראובן. וי״מ שכוונתו שאדרבה שישוב גם לאון שלא תאמר שבני ראובן ישוב לדתן ולאבירם ולא לאון הואיל ולא מלינו נזכר בשום מקום לא און ולא פלת בבני ראובן. והוא דחה שני הפירושים האלה והנ״ל כתבתי: ם תיקן בזה הרבה פי׳ רב שהוא שם כמו הרבה והוסיף יותר מדאי שבזולת זה יתכן לומר שאותו הרבוי שלקחו הוא כראוי להם וגם הוסיף מלת לקחתם מפני שמלת לכם לבדה אין לה מובן בלתי שתחבר. לה מלת לקחתם ומפני שהמחלוקת היתה ע... לכן אמר פה לקחתם לכם ולא מלת יש לכם ואמר יותר מדאי לא על מה שיש בידם גם פירש מלת לכם לעצמכם שבזולת זה ית... וחלק לאחרים גם הוסיף מלת גדולה מפני שמלת הרבה נופל על השפלות כמו על הגדולה והמעלה לכן הוסיף מלת גדולה הרא״ם לא ידעתי למה לא פירש זה במלת קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים כי עם קדוש וגו׳. ונ״ל דאל״כ יש לו להשי... ע״פ שהעדה היא קדושה אבל משה ואהרן יש בהם קדושה יתירה שהם נביאים ושמעו הדבור מפי הקב״ה ל״פ כלם שמ... ם (נח״י) וה״פ אם לקחת אתה מלכות הוא כדין שאתה שמעת כל הדברות וכל העדה לא שמעו אלא אנכי ולא יהיה לך אבל היה לך לברר לאחיך כהונה דהא אחיך לא שמע יותר מכל העדה וז״ש מדוע תתנשאו שניכם אתה ואהרן והיה די בנשיאות אבל לא תפרש שטונתו היה לחלוק גם על המלכות דהא לא מלינו בכל הפרשה מחלוקת כ״א על הכהונה לבד: ע (ג״א) ואם ... להם דבר גם כן היה אומר זה לכולם ולא לך בפרט שיהא אהרן כהן ואלילפן נשיא: פ ואם תאמר והא לעיל גבי מרגלים כתיב משה ואהרן על פניהם וי״ל דלעיל י״ל דנפלו על פניהם להתפלל כיון דלא כתיב שם שדברו שום דבר י״ל שהתפללו אבל הכא כ... אל קרח וגו׳ משמע שבשעת נפילתו דבר עמהם ולא התפלל אם כן למה נפל אלא מפני המחלוקת: צ ואם תאמר והרי לא הי... ג׳ שהרי מחלוקת של קרח היה קודם מרגלים כמו שפרש״י לעיל בפרשת שלח לך וי״ל דלעיל בפרשת שלח לך פירש״י ל... הראשון שפירש״י כפ׳ ואלה הדברים שפש פירש״י ותלרות ומחלוקתו של קרח אבל כאן פירש״י לפי דבר אחר שפירש שם ותלרו...

דעת זקנים מבעלי התוספות

אשר נקבו בשמות כתיב הכא נשיאי עדה קריאי מוע... התם אלה קרואי העדה נשיאי מטות. משל לבן טובים גונב כלים בבית המרחץ ולא היה בעל הגנבה רוצה התחיל נותן בו סימנין אמרו לו מי גנב כליך אומר טובים שהוא בעל קומה ועיניו נאות ושערו שחור ... תלתלים וחוטמו זקוף משנתן הסימנים הללו הכירוהו אע״פ שסתמן הכתוב על ידי הסימנין אתה יודע מי ... וראה כמה קשה המחלוקת שב״ד שלמעלה אין עונשין ... בן עשרים ושלמטה מי״ג וכאן נענשו אפי׳ יונקי שדים הם ובניהם וטפם וכן אמרו גדול השלום שאפי׳ הקב״...

פירוש לתורת אלהים

גְדוּלָּה גֶנוּמֶען וִוי עֶס גֶהֶער צוּ אַייךְ כִּי וָוארוּם כָּל הָעֵדָה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי וּמַדּוּעַ אוּנ וָוארוּם וִוילְ... דִי גַאנְצֶע עֵדָה זֶענֶן הֵיילִיג וּבְתוֹכָם אוּנ צְווִישֶׁן זֵיי זִיךְ דֶר הֵייבֶּן אוֹיף דֶעם קָהָל פוּן גָאט ... אִיז גָאט אוּנ מִיר הָאבֶּן אַלֶע גֶהֶערְט הקב״ה רֵיידֶן (ד) וַיִּשְׁמַע הָט מֹשֶׁה דָס גֶהֶערְט אַז עֶס הֵייבְּ...

משלים על התורה

גְרוֹיסְקֵייט, דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל יֶעדֶר מְלַמֵּד הָט אַבֵּייהֶעלְפֶער, וָואס עֶר בְּרֵיינְגְט דִי קִינְדֶער אִין חֵדֶר, אוּנ עֶר גֶעוֶועלְטִיגְט אוֹיף זֵיי אַזוֹ וִוי דֶר מְלַמֵּד, אַמָאהְל הָט דֶער בֵּייהֶעלְפֶער גֶעשְׁלָאגֶן אַקִינְד אִין חֵדֶר, הָט דֶר קִינְד גְזָאגְט צוּם בֵּייהֶעלְפֶער, זָאג מִיר וָוס אִיז דַיין גְרוֹיסְקֵייט אוֹיף מִיר, דוּ הָאסְט דָאךְ גָאר אוֹיף מִיר צוּ גֶעוֶועלְטִיגֶען וֶוען אִיךְ גֵיי אִין חֵדֶר, אָבֶּער אַז אִיךְ וֶועל נִיט גֵיין אִין חֵדֶר, הָאסְטוּ דָאךְ אוֹיף מִיר קֵיין גֶעוֶועלְטִיגְקֵייט אוּנ וֶועסְט נִיט זַיין מַיין בֵּייהֶעלְפֶער, קֶען אִיךְ דִיךְ גְרוֹיס מַאכֶען אוּנ קָ... פַר וָוס גֶעוֶועלְטִיגְסְטוּ אוֹיף מִיר, דָס הָט גֶעזָאגְט מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן רַב לָכֶם, וֶוען אִיז צוּ אַייךְ אַ... כִּי כָל הָעֵדָה כּוּלָּם קְדוֹשִׁים, וֶוען אַלֶע יוּדֶען זֶענֶ... אוּנ הקב״ה אִיז צְווִישֶׁען זֵיי, אִיז דָאךְ אַייעֶר גְ... נָאר וֶועגֶן אוּנְז, אַז מִיר וָואלְטֶן נִיט גֶעוֶוען הֵייל... אִיר נִיט גֶעהַאט דָס גְרוֹיסְקֵייט, וִוי מֶען הָט גְזָאגְט לֶךְ רֵד, וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ, פַר וָוס גֶעוֶועלְטִיגְט אִיר אִי...

ה וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֵת

אונקלוס

וּמַלִּיל עִם קֹרַח וְעִם כָּל
כְּנִשְׁתֵּהּ לְמֵימַר בְּצַפְרָא
וִיהוֹדַע יְיָ יָת דְּכָשַׁר לֵהּ
וְיָת דְּקַדִּישׁ וִיקָרֵב
לְקֳדָמוֹהִי וְיָת דִּי יִתְרְעֵי

רש"י

משה אל ה׳ ושמעו מצרים במחלוקתו של קרח ... ידיו משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו ... פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי ... ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל ממני: (ה) בקר וידע וגו׳. עתה (במדבר רבה) ... שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו והוא היה ... לדחותם שמא יחזרו בהם: בקר ויודע ה׳ את ... לו. לעבודת ר לויה: ואת הקדוש. לכהונה: ... יב. אותם אליו (תנחומא) והתרגום מוכיח כן ... לקדמוהי ש יקרב לשמושיה. ומדרשו בקר א"ל

בית יהודא

בַּיי דִי מְרַגְּלִים (וַיֹּאמֶר משׁה אֶל ה׳ וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם) משֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה דוּ הָאסְט מוֹחֵל זַיין דִי יוּדִין זַייעֶר זִינְד וָוארוּם דִי מִצְרִים וֶועלִין הֶערִן וִוי עֶס שְׁטֵייט דָארְטִין אִין דִי פְּסוּקִים: (בְּמַחְלָקְתּוֹ שֶׁל קֹרַח) בַּיי דִי קְרִיג פוּן קֹרַח. (נִתְרַשְּׁלוּ יָדָיו) זֶענֶען אִים שְׁוַואךְ גֶעוָוארֶען זַיינֶע הֶענְט נֶער הָט נִיט גֶעקֶענְט אוֹיפְהֵייבֶען זַיינֶע הֶענְט מִיט תְּפִלָּה צוּ הקב"ה: (מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁסָּרַח עַל אָבִיו) לְמָשָׁל דֶער זוּהְן פוּן אַמֶלֶךְ הָאט גֶעזִינְדִיגְט צוּ זַיין פָאטֶער (וּפִיֵּיס עָלָיו אוֹהֲבוֹ פַּעַם וּשְׁתַּיִם וְשָׁלשׁ) זַיין גוּטֶער פְרַיינְד הָאט אִיבֶּערְגֶעבֶּעטִין דֶעם מֶלֶךְ פוּן זַיינֶעטְוֶועגֶען אֵיין מָאהְל, עֶר הָאט נָאךְ אַמָאהְל גֶעזִינְדִיגְט, הָט עֶר אִים נָאךְ אַמָאל אִיבֶּער גֶעבֶּעטִין, אַדְרִיטֶען מָאהְל גֶעזִינְדִיגְט, הָט עֶר אִים אַדְרִיטֶען מָאהְל אִיבֶּער גֶעבֶּעטֶען (וּכְשֶׁסָּרַח רְבִיעִית) אַז עֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט אַפֶערְטֶען מָאהְל (נִתְרַשְּׁלוּ יְדֵי הָאוֹהֵב הַהוּא) זֶענֶען שְׁוַואךְ גֶעוָוארֶען דִי הֶענְט פוּן דֶעם גוּטֶען פְרַיינְד (אָמַר) עֶר הָט גֶעזָאגְט (עַד מָתַי אַטְרִיחַ עַל הַמֶּלֶךְ) בִּיז וִויא לַאנְג וֶועל אִיךְ בֶּעמִיהֶען דֶעם מֶלֶךְ עֶר זָאל מוֹחֵל זַיין דֶעם זַיינֶעם (שֶׁמָּא לֹא יְקַבֵּל עוֹד מִמֶּנִּי) טָאמֶער וֶועט עֶר מַיינֶע רֵייד נִיט מֶעהְר אָנְנֶעמֶען אוּנ עֶר וֶועט נִיט וֶועלִין גֶעבֶּעטֶען וֶוערֶען: (ה) (בֹּקֶר וְיֹדַע ה׳ וגו׳). משֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ קֹרַח מִיט זַיינֶע מֶענְטְשֶׁען (עַתָּה עֵת שִׁכְרוּת הוּא לָנוּ) אִיצְט אִיז בַּיי אוּנְז אַצַייט פוּן שִׁכְרוּת וּמִיר זֶענֶען שִׁכּוֹר פוּן כַּעַס, אַזוֹי וִויא דֶער וָואס טְרִינְקְט פִיל וַויין, בְּרָאנְפִין, אִיז דֶער שֵׂכֶל פַארְמִישְׁט, אַזוֹי דֶער וָואס אִיז שְׁטַארְק אִין כַּעַס אִיז אוֹיךְ זַיין שֵׂכֶל פַארְמִישְׁט: (וְלֹא נָכוֹן לְהֵרָאוֹת לְפָנָיו) עֶס אִיז נִיט שֵׁיין מִיר זָאלֶען אִיצְט גֶעזֶעהֶן וֶוערֶען פַאר הקב"ה (וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְדַחוֹתָם שֶׁמָּא יַחְזְרוּ בָּהֶם) אוּנ הָט גֶעטְרַאכְט עֶר זָאל זֵיי אָפְּשְׁטוּפְּסֶען בִּיז מָארְגֶען טָאמֶער וֶועט זַייעֶר כַּעַס גֶעשְׁטִילְט וֶוערֶען וֶועלִין זֵיי חֲרָטָה הָאבֶּען פוּן דִי קְרִיג: (בֹּקֶר וְיֹדַע ה׳ אֶת אֲשֶׁר לוֹ). אִין דֶער פְרִיה וֶועט הקב"ה מַאכֶען ווִיסֶען וֶוער עֶס גִיהֶער צוּ אִים (לַעֲבוֹדַת לְוִיָּה) צוּ דִי בֶּעדִינוּנְג פוּן דִי לְוִיִּם, וֶוער זָאל זַיין אַלֵוִי: (וְאֶת הַקָּדוֹשׁ). (לִכְהוּנָּה) וֶוער זָאל זַיין הֵיילִיג צוּא זַיין אַכֹּהֵן: (וְהִקְרִיב) (אוֹתָם) אֵלָיו, אוּנ הקב"ה וֶועט זֵייא גֶענֶענְטֶען צוּ זִיךְ, אַזוֹי שְׁטֵייט אִין מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא, זָאגְט רש"י (וְהַתַּרְגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן) דֶער תַּרְגּוּם זָאגְט אוֹיךְ אַזוֹי דֶעם מֵיינוּנְג אִין פָּסוּק, אוֹיף דִיא וֶוערְטֶער "וְיֹדַע ה׳ אֶת אֲשֶׁר לוֹ", ... ה וֶועט מַאכֶען ווִיסֶען וֶוער עֶס אִיז צוּא אִים זָאגְט דֶער תַּרְגּוּם (וִיקָרֵב לְקֳדָמוֹהִי) וֶועט הקב"ה אִים גֶענֶענְטֶען ... זַיין פַאר אִים, אַרוּם מִשְׁכָּן, אוּנ זָאל גִיהֶערֶען צוּם שֵׁבֶט לֵוִי, אוּנ אוֹיף דִי וֶוערְטֶער "וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו", ... דֶער תַּרְגּוּם (וִיקָרֵב לְשִׁמּוּשֵׁיהּ) וֶועט הקב"ה אִים גֶענֶענְטֶען צוּא זַיין בֶּעדִינוּנְג, צוּא מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוּנ

שפתי חכמים

... כן יכול להיות שמרגלים היו לפני מחלוקת של קרח א"כ ... סרחון רביעי: ק שהיו עוסקין במחלוקת כל היום לכך ... ת שכרות היא לנו כמו שמלינו שכורת ולא מיין ש"מ אף ע"פ ... ו נקראו שכור ותו קשה לרש"י למה לא עשה משה לעצמו ... יוסכת לכן פרש"י הוא היה מכוין כו׳: ר דכתיב בהו והיו לי ... ומ"ת והלא לא היו חולקים רק על עבודת כהונה וי"ל כך ... שה אם אומר להם ואת הקדוש לכהונה כיון שהם רואין שאין להם כח לחלוק על הכהונה יחלקו על הלויה וזהו כדין מאחר שהיו בכורים והלוים באים תחתיהם ל"פ וכו׳: ש וה"פ בוקר ויודע ה׳ מי הוא אשר לו לעבודת לויה כענין שנא׳ והיו לי הלוים ומי שהוא קדוש לכהונה כענין שנא׳ ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים ולפי זה ישאר מלת והקריב אליו בלי מובן לכן הוסיף מלת אותם ואיך יהיה זה שיקריבו כל הר"ן איש המבקשים הכהונה ויקריבו הקטרת לפניו ומלת אליו כמו לפניו ואז יבחן מי הוא הקדוש וידעו הכל כי אהרן הוא הקדוש

פירוש לתורת אלהים

בְּמַחֲלוֹקֶת אִיז עֶר גְפַאלֶען אוֹיף זַיין פָּנִים [עיין רש"י]: ... וַיְדַבֵּר אוּנ עֶר הָט גִירֶעט צוּ קֹרַח אוּנ צוּ גָאר ... עֵדָה אוּנ הָט זֵיי אַזוֹי גֶעזָאגְט בֹּקֶר מָארְגֶען ... וְיֹדַע יְיָ וֶועט גָאט לָאזִין ווִיסֶען אֶת אֲשֶׁר לוֹ ... וֶוער עֶס אִיז צוּ אִים וֶועמֶען עֶר הָט אוֹס דֶער ... ט צוּ דֶער דִינְסְט פוּן דֶער לְוִיָּה וְאֶת הַקָּדוֹשׁ ... דֶעם הֵיילִיגֶן וֶועמֶן עֶר הָט אוֹס דֶער ווַיילְט צוּ ... כְּהוּנָּה וְהִקְרִיב אֵלָיו וֶועט עֶר זֵייא גֶענֶעהֶנֶען ... זִיךְ צוּ זַיין דִינְסְט וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ אוּנ ... וָואס עֶר וֶועט אוֹס דֶער ווַיילֶען אִין אִים

ליקוטי יהודא

(ה) בֹּקֶר וְיֹדַע ה׳ אֶת אֲשֶׁר לוֹ. פַאר וָואס הָאט משֶׁה גֶעזָאגְט מָארְגֶען פְרִיה וֶועט הקב"ה מַאכֶען ווִיסֶען, פַאר וָוס מָארְגֶען אוּנ פַאר וָואס אִין דֶר פְרִיה, נָאר דִי גְמָרָא זָאגְט (יומא עח) דֶר מָן אִיז גֶעקוּמֶען צוּ דִי צַדִּיקִים אַלֶע טָאג אִין דֶר פְרִיה נֶעבֶּן זֵייעֶר טִיר פוּן זַייעֶר שְׁטוּב, פַאר דִיא מִיטֶעלֶע מֶענְטְשֶׁען אִיז דֶער מָן גֶעגַאנְגֶען אַרוּם דִי מַחֲנֶה, נֶעבֶּען דִי מַחֲנֶה, פַאר דִי רְשָׁעִים אִיז דֶער מָן גֶעגַאנְגֶען ווַייט פוּן דִי מַחֲנֶה, אַלֶע טָאג אִין דֶער פְרִיה הָאט מֶען גֶעקֶענְט ווִיסֶען דוּרְךְ דֶעם מָן וֶוער עֶס אִיז אַצַדִּיק אוּנ וֶוער עֶס אִיז אַרָשָׁע אוּנ וֶוער עֶס אִיז אַמִיטֶעלֶער מֶענְטְשׁ. דְרִיבֶּער הָט משֶׁה גֶעזָאגְט צוּ קֹרַח דוּ זָאגְסְט דוּ בִּיסְט אַצַדִּיק, אוּנ דוּ ווִילְסְט זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל נָאר וֶועגֶען מִצְוָה מָארְגֶען פְרִיה וֶועט הקב"ה מַאכֶען ווִיסֶען דוּרְךְ דֶעם מָן וֶוער עֶס אִיז אַצַדִּיק מֶען וֶועט זֶעהֶן אוֹיבּ דֶער מָן וֶועט פַאלֶען נֶעבֶּן דַיין שְׁטוּב בְּיוֹשְׁר ... אוּנ מֶען מֶעגְסְט זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל, אוּנ אוֹיבּ דוּ וֶועסְט מוּזֶען גֵיין ווַייט פוּן דִיא מַחֲנֶה נֶעמֶען דֶעם מָן וֶועט מֶען ווִיסֶען אַז דוּא ... אַרָשָׁע, אוּנ ווַייל קֹרַח הָאט גֶעווָאוּסְט בַּייא זִיךְ אַז עֶר אִיז אַרָשָׁע אוּנ אַז עֶר וֶועט ווַארְטֶען בִּיז מָארְגֶען פְרִיה וֶועלֶען ... אַלֶע יוּדֶען ווִיסֶען זַיינֶע רִשְׁעוּת, דְרִיבֶּער הָאט עֶר גֶעוָואלְט דִיא זַאךְ זָאל זִיךְ בַּאלְד עֶנְדִיגֶען אוּנ אַזוֹי אִיז גֶעוֶוען:

אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו׃ ו זֹאת
עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־
עֲדָתוֹ׃ ז וּתְנוּ בָהֵן ׀ אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן ׀
קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ

אונקלוס

בֵּהּ יְקָרֵב לְשִׁמ...
ו דָּא עֲבִידוּ סַב...
מַחְתְּיָן קֹרַח...
כְּנִשְׁתֵּיהּ׃ ז וְהָבוּ...
אֶשָּׁתָא וְשַׁוּוֹ...
קְטֹרֶת בּוּסְמִין...

בית יהודא

קְטוֹרֶת (וּמְדָרְשׁוֹ בֹּקֶר) דֶר מְדְרָשׁ זָאגְט אוֹיף דֶעם וָואְרט בֹּקֶר (אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה) משֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ קֹרַח (גְּבוּלוֹת חָלַק הקב"ה בְּעוֹלָמוֹ) הקב"ה הָט גֶעמַאכְט גְרֶענִיצֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט, וֶועלְכֶע צַייט זָאל זַיין טָאג אוּנ וֶועלְכֶע צַייט זָאל זַיין נַאכְט (יְכוֹלִים אַתֶּם לַהֲפוֹךְ בֹּקֶר לָעֶרֶב) קֶענְט אִיר מַאכֶן פַארְקֶערְט, דִי צַייט וָוס אִיז טָאג זָאל וֶוערֶן נַאכְט אוּנ דִי צַייט וָוס אִיז נַאכְט זָאל וֶוערֶן טָאג (כֵּן תּוּכְלוּ לְבַטֵּל אֶת זוֹ) אַזוֹ וֶועט אִיר קֶענֶן עֶנְדֶערֶן דִי זַאךְ, פוּן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶען וֶוערֶן לְוִיִּם אוּנ פוּן דִי לְוִיִּם זָאלֶן וֶוערֶן כֹּהֲנִים (שֶׁנֶּאֱמַר) עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר וַיַּבְדֵּל) עֶס אִיז גְוֶוען אָבֶענְד, עֶס אִיז גְוֶוען פְרִיה, אוּנ הקב"ה הָט אָפְּגֶעשֵׁיידְט צְוִוישֶׁען דִי לִיכְטִיגְקֵייט אוּנ דִיא פִינְסְטֶערְנִיס (כַּךְ וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים) אַזוֹ אִיז אָפְּגֶעשֵׁיידְט גֶעוָוארֶן אַהֲרֹן עֶר זָאל זַיין גַאנְץ הֵיילִיג, אוּנ עֶס וֶועט אַנְדֶערְשׁ נִיט וֶוערֶן׃ (ו) (וְזֹאת עֲשׂוּ קְחוּ לָכֶם מַחְתּוֹת)․ פְרֶעגְט רַשִׁ"י

רש"י

מסה גבולות הלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם לה... לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר (בראשית א) ויהי בוקר ויבדל כך (דה"א כג) ויבדל אהרן להק... (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות. מה ראה לומ... אמר להם בדרכי העכו"ם יש נימוסים הרבה וכומ... וכולם (ס"א ואין כולם) מתקבלים בבית אחד ... אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד ... אחד ואתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה אף ... בכך הא לכם תשמיש הביב מכל היא הקטרת הח... הקרבנות וסם המות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב... לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר ה' ה... כבר הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעים שמי ש... הקדוש אלא אמר להם משה הריני אומר לכם שלא ת... שיבחר בו יצא חי וכולכם אובדים (במדבר רבה)׃

(מַה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כַּךְ) וָוס הָאט משֶׁה גְזֶעהְן אוֹיף קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים וָוס עֶר הָט צוּ זֵיי אַזוֹ גְזָאגְט, זָא... (משֶׁה הָט גְזֶעהְן קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים אַלֶע ווילֶען וֶוערֶן כֹּהֲנִים גְדוֹלִים) (אָמַר לָהֶם) הָאט משֶׁה צוּ זֵיי גֶעזָא... עַכּוּ"ם) בַּייא דִי גֶעצִין דִינֶער (יֵשׁ נִימוּסִים הַרְבֵּה) אִיז דָא פִיל עֶרְלֵייא מִנְהָגִים וויא צוּ דִינֶען זֵייעֶרֶע גֶאטֶער (וְכוּמ... אוּנ עֶס זֶענֶען דָא פִיל עֶרְלֵייא כּוֹמְרִים (וְאֵין כּוּלָּם מִתְקַבְּצִים בְּבַיִת אֶחָד) אוּנ נִיט אַלֶע פַארְזַאמְלֶען זִיךְ אִין ... (אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא ה' אֶחָד) מִיר הָאבֶען נָאר אֵיין גָאט (אָרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת) אֵיין אָרוֹן אוּנ אֵיין תּוֹרָה (וּמִזְבֵּחַ... גָדוֹל אֶחָד) אֵיין מִזְבֵּחַ אוּנ אֵיין כֹּהֵן גָדוֹל (וְאַתֶּם ר"נ אִישׁ) אוּנ אִיר זֶענְט צְוֵוייא הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטְשֶׁן ... כְּהוּנָה גְדוֹלָה) אוּנ יֶעדֶער פוּן אַייךְ ווִיל זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹל (אַף אֲנִי רוֹצֶה בְּכַךְ) אִיךְ ווִיל אוֹיךְ זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹ... תַּשְׁמִישׁ חָבִיב מִכֹּל) אִיךְ וֶועל אַייךְ גֶעבֶּען אַבֶּעדִינוּנְג וָואס אִיז בַּייא הקב"ה לִיבֶּער פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת (הִיא הַחֲבִיבָה מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת) דָס אִיז דִי קְטוֹרֶת וָוס זִיא אִיז לִיבֶּער פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת (וְסַם הַמָּוֶת נָתוּן בְּתוֹכוֹ) אִין דִי ק... דָא אַזוֹ אַסַם וָוס קֶען הַרְגֶען אַמֶענְטְשׁ נַייא דִיא קְטוֹרֶת קֶען גֶעטָאהְן וֶוערֶען אַזוֹ אַעֲבֵירָה, מֶען זָאל שְׁטַארְבֶּ... עֲבֵירָה) (שֶׁבּוֹ נִשְׂרְפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא) וֶועגֶען דִי קְטוֹרֶת אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא (לְפִיכָךְ הִתְרָה בָּהֶם) הָאט משֶׁה זֵיי אָנְגֶעזָאגְט (וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ) דֶער מֶענְטְשׁ וָוס הקב"ה וֶועט אִים אוֹיסְדֶערְוֶוי... דֶר הֵיילִיגֶער, אוּנ אִיר זָאלְט נִיט מֵיינֶען אַז אִיצְט וֶועט הקב"ה אוֹיסְדֶערְוֶוייֶלֶען אֵיין אַנְדֶער מֶענְטְשׁ, נָאר... בִּקְדוּשָּׁתוֹ) הקב"ה וֶועט אוֹיסְדֶערְוֶוייֶלֶען דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז פוּן לַאנְג הֵיילִיג, פְּרֶעגְט רַשִׁ"י (וְכִי אֵין ... שְׁמִי שֶׁיִּבְחַר הוּא הַקָּדוֹשׁ) ווייסֶן מִיר דֶען נִיט אַז דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הקב"ה וֶועט אִים אוֹיסְדֶערְוֶוייֶלֶען אִיז עֶר אַ... נָאז עֶר וָואלְט נִיט גֶעוֶוען אַהֵיילִיגֶער וָואלְט דָאךְ הקב"ה אִים נִיט אוֹיסְדֶערְוֶוייֶלְט) (אֶלָּא אָמַר לָהֶם משֶׁה) הָט גֶעזָאגְט צוּ זֵיי, צוּ קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים (הֲרֵינִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁלֹּא תִּתְחַיְּבוּ) אִיךְ זָאג צוּא אַייךְ אִיר זָאלְט פֶערְזִינְדִיגֶען (מִי שֶׁיִּבְחַר בּוֹ יֵצֵא חַי) דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הקב"ה וֶועט אִים אוֹיסְדֶערְוֶוייֶלֶן וֶועט בְּלַייבֶּן לֶעבֶּן (וְכֻלְּ... אוּנ דִי וָוס וֶועלֶען נִיט אוֹיסְדֶערְוֶוייֶלְט וֶוערֶן, וֶועלֶן אַלֶע פַארְלָארֶן וֶוערֶען, דֶרִיבֶּער הָט משֶׁה גֶעזָאגְט (הוּ...

שפתי חכמים

לכהונה כשיתקלקל הקטרת שלו והלוים הם הראוים לעבודת הלויה כי כאשר ישרפו כל מקריבי הקטרת וכתוכם היה קרח שהיה לוי ונשרף יתבטל תרעומת הלוים והתרגום מוליח כן שהראשון נותרגם לקדמותי והשני לשימושיה והאיו שבפסוק שאחריו יתוייב שפירושו

דעת זקנים מבעלי התוספות

בו כדפרשי' לעיל: (ז) והיה האיש אשר יבחר ה' ... יודעים זה אלא כך אמר מתרה אני בכם שלא תחיי... כי תדעו שהקטרת חביב לפני הקב"ה יותר מכל ... ובו נתן סם המות שבו נשרפו נדב ואביהוא וכל ... הקב"ה מכם הוא הקדוש כלו' יצא חי וכלכם אוב...

קבלו עליהם התראה והקריבו. וזש"ה החטאים האלה בנפשותם שכבר התרה בהם. וא"ת קרח שפקח היה מה ראה לע... כזה אלא עינו הטעתו שרא׳ה שלשלת גדולה יוצאה ממנו כדפירש"י ז"ל וכו' ועוד דרש אני בן יצהר כד"א תירוש ... תירוש זה היין יצהר זה השמן ובכל המשקין כשתתן בהם שמן השמן עולה למעלה וא"כ די להיות למעלה מכולן. ול... שנא' ואלה בני היצהר וכי יש בנים לשמן אלא אלו אהרן וחור שנמשחו בשמן המשחה אהרן נטל כהונה ודוד נטל ... אלו שלא נמשחו אלא בשמן בלבד נטלו כהונה ומלכות אני שאני בן השמן אינו דין שאחיה כהן גדול או מלך מיד חלק...

פירוש לתורת אלהים

יַקְרִיב אֵלָיו וֶועט עֶר אִים גִינֶענֶען צוּ זִיךְ [עיין רש"י]׃ (ו) זֹאת עֲשׂוּ דָס טוּט קְחוּ לָכֶם מַחְתּוֹת נֶעמְט אַייךְ פַייעֶר פַאנֶען קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ דוּ קֹרַח מִיט דַיין עֵדָה׃ (ז) וּתְנוּ בָהֵן אֵשׁ אוּנ גִיט אִין זֵיי פַייעֶר וְשִׂ... קְטֹרֶת אוּנ טוּט אוֹיף זֵייא קְטוֹרֶת לִפְנֵי ... גָאט מָחָר מָארְגֶען וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט ...

…ויהי גַּבְרָא דְּיִתְרְעֵי …וּא קַדִּישׁ סַגִּי לְכוֹן …לֵוִי׃ ח וַאֲמַר מֹשֶׁה

אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי׃ ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח

רש"י

…מחותין בהם גחלים ויש להם בית יד: (ז) רב לכם …וי. דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו שכך …בהם וקבלו עליהם לקרב אלא הם הטאו על נפשותם …את מחתות החטאים האלה בנפשותם. וקרח שפקח היה …ה לשטות זה את עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה …מואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני …וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח …שנאמר (ד"ה א כה) כל אלה בנים להימן אמר …כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום לכך …לבוא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים …נמלט. אשר יבחר ה' הוא הקדוש טעה ותלה בעצמו …זה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה. …(א): רב לכם. דבר גדול נטלתם בעצמכם א לחלוק …כ"ה: (ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני …התחיל לדבר עמו דברים רכים כיון שראהו קשה

בית יהודא

נאר דר וועט זיין דער הייליגער, אָבער אַלע וואָס קריגען אויף אים וועלן זיין זינדיגע: ומחתו.ת. זענען כלים (שחותין בהם גחלים) וואָס מען נעמט מיט זיי הייסע קוילן (ויש להם בית יד) אונ זיי האָבן אַהאַנט אָן צו נעמען די מחתה: (ז) ורב לכם בני לוי. משה האָט געזאָגט צו קרח מיט זיינע חברים (דבר גדול אמרתי לכם) איך האָב צו אייך געזאָגט אַגרויסע זאַך, פרעגט רש"י (ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב) זענען זיי דען ניט געווען נאַרין, משה האָט זייא אַזוי פיל מוסר געזאָגט אונ זיי האָבן אַלין גענומען אויף זיך צו געגען מיט זייערע קטורת, נאר (הם חטאו על נפשותם) זיי האָבן געזינדיגט מיט זייער לעבן (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (את מחתות החטאים האלה בנפשותם) די מחתות פון די זינדיגע וואָס זיי האָבן איינגעשטעלט זייער לעבען וועגען דיא זינד, זאָגט רש"י (וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה) קרח איז דאָך געווען אַקלוגער וויא קומט דם אַז ער הט ניט גזעהן אַז וואָס ער וויל וועט ער ניט האָבען …ן קריג איז נארעש, ענטפערט רש"י (עינו הטעתו) זיין אויג האָט אים גענאַרט (ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו) …געזעהן פון אים וועט געבאָרען ווערען אַגרויסער יחוס, דס איז דער נביא שמואל (ששקול כנגד משה ואהרן) …איז געווען גערעכנט ביי הקב"ה ווי משה אונ אהרן (אמר בשבילו אני נמלט) האָט קרח געזאָגט וועגן שמואל וועל …רעטעט ווערן, וואָרום אַז איך וועל איצט שטאַרבען וויא אַזוי וועט פון מיר גבאָרן ווערן שמואל (וכ"ד משמרות …לבני בניו) פיר אונ צוואַנציג טייל לויים וועלן זיין פון זיינע אייניקליך (כולם מתנבאים ברוח הקודש) אַלע וועלען …נביאות מיט רוח הקודש (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (כל אלה בנים להימן) די אַלע זענען געווען קינדער צו הימן …איז געווען פון קרח'ס קינדער: (אמר) האָט קרח גזאָגט (אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני) אַזוי אַגרויסקייט …ארויסקומען פון מיר איז מעגליך (ואני אדום) איך זאָל שווייגען (לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה …אובדים ואחד נמלט) דריבער האָט קרח גמאַכט שותפות מיט זיינע חברים ווייל ער איז געקומען צו די געוויסע רייד …שה הט געזאָגט אַלע וועלן פאַרלאָרען ווערן נאר איינער וועט בלייבן לעבען (אשר יבחר ה' הוא הקדוש) דער …קב"ה וועט אים אויסדערוויילען איז ער דר הייליגער (טעה ותלה בעצמו) הט ער געהאַט אַטעות אונ ער האָט …נט געווים וועט ער בלייבען לעבן (ולא ראה יפה) אונ ער האָט ניט גוט גזעהן (לפי שבניו עשו תשובה) זיינע …האָבן גטאָהן תשובה, איז פון זיי געבאָרן גוואָרען דער נביא שמואל (ומשה היה רואה) אונ משה הט דם גזעהן: …ם). משה האָט געזאָגט צו קרח מיט זיינע חברים (דבר גדול נטלתם בעצמכם) איר הט גענומען צו אייך אַגרויסע …חלוק על הקב"ה) צוא קריגען אויף הקב"ה: (ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי. זאָגט רש"י (התחיל לדבר …רים רכים) משה הט אָנגעהויבן ריידען מיט קרח ווייכע רייד (כיון שראהו קשה עורף) וויא משה האָט געזעהן

שפתי חכמים

…יה לעבודת הכהונה: ת ר"ל מאחר שלא קראו הכתוב חוטא …"כ בודאי היה לו איזה טעם שסמך עליו: א ורב דהכא …שהוא תואר כמשפט והסר הדבר המתואר ומלת רב הראשון …הרבה שפי' סם ולא תואר מפני שסם היה קרח החולק על …מעלות שלקחו לעצמם לכן פירשו מענין רבוי וכאן תמיהת משה לא היתה רק על גודל עזות פניהם לחלוק על הקב"ה לכן פי' מלת רב דהכא מענין גודל ובלי תוספת נטלתם אין מובן מאמר רב לכם ואמר בעצמכם ולא לעצמכם כדלעיל מפני שהעזות שהוא דבר הגדול שנטלו היא דבוקה בעצמם ולא לקוחה מן החוץ לכך פי' לכם בעצמכם ולעיל היא לקוחה כי השררה שלקחו היה מן החוץ לכך פירש

פירוש לתורת אלהים

…מענטש וואס גאט וועט אים אוים דערוו…ן הוא הקדוש ער איז דער הייליגער [עיין רש"י] …בני לוי גענוג צו אייך איר קינדער פון לוי …אט אגרויסע זאך אויף זיך גענומען צו קריגן אויף הקב"ה אָדער אַזוי איז דער פשט רב לכם בני לוי איך האָב אייך דא געזאָגט אגרויסע זאך אונ איר זאלט זיך דם ניט האלטן פר גרינג [עיין רש"י]: (ח) ויאמר משה האט משה געזאגט צו קרח [עיין רש"י]

משלי יהודא

…ויאמר משה וגו' המעט מכם וגו'. אַדאַרף מענטש …איז אמאהל גקומען אויף שבת אין שטאָט, אונ ווייל …אים קיין מאָהל ניט אויסגעקומען צו זיין שבת אין …הט ער געזאָגט איך וועל גיין דאַווענען אין בית …, ווי ער איז גקומען אין בית המדרש הט ער גזעהן …יען שטרויימליך אויף די קעפּ, אונ מען רופט זיי צו …תורה, אונ די מענטשן וואָס האָבן ניט געהאַט …מיל אויף זייער קאָפּ זענען געשטאַנען נאָנט נעבן טיר …ן הט פון זיינעם גערופן צו די ספר תורה, אונ מען הט זיי ניט געלאָזן גיין ווייטער פון נעבען טיר, אונ אפילו דר דאָרף מאַן איז געווען אַגביר פון דעסטוועגען הט מען אים ניט געלאָזן גיין העכער ביז צום מזרח וואַנט, נאָר פון דעסטוועגען ווייל דר שמש פון בית המדרש הט געוואוסט ער איז אַגביר הט מען אים געלאָזן גיין אביסל ווייטער פון די מענטשן וואָס שטייען ביי די טיר, ער הט ניט געוואוסט פר וואָס מען לאָזט אים ניט גיין ביז צו מזרח וואַנט, ער האָט געמיינט די סבה איז ווייל ער הט ניט אשטרייממיל אויף דעם קאָפּ אונ דם גהער צום שמש, באַלד

שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי׃ ט הַמְעַט מִכֶּם כִּי־
הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת
יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד
לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם׃ י וַיַּקְרֵב אֹתְךָ
וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְנֵי־לֵוִי אִתָּךְ
וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה׃ יא לָכֵן אַתָּה

אונקלוס

לְקֹרַח שְׁמָעוּ כְעַן
לֵוִי׃ ט הַזְעֵר לְכוֹן
אַפְרֵשׁ אֱלָהָא דְיִשְׂ
יָתְכוֹן מִכְּנִשְׁתָּא דְיִשׂ
לְקָרָבָא יָתְכוֹן קֳדָ
לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן מַשְׁ
דַיָי וּלְמֵקַם קֳדָם כְּנִ
לְשַׁמָשׁוּתְהוֹן׃ י וְ
יָתָךְ וְיָת כָּל אֲחָךְ
לֵוִי עִמָּךְ וּבָעַן אַתּ
אַף כְּהֻנְתָּא רַבְּתָ
יא בְּכֵן אַתְּ וְכָל כְּנִ

רשב"ם

(יא) לכן אתה וכל עדתך. הם אותם הנועדים על ה׳:

בעל הטורים

(י) ובקשתם. ב׳ ובקשתם גם כהונה ובקשתם משם את ה

רש"י

עורף אמר עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבד
אדבר גם אל כולם התחיל לזרז בהם שמעו נא ב
(ט) ולעמוד לפני העדה. לשיר על הדוכן: (י)
אתך. לאותו שירות שהרחיק ממנו שאר ב עדת י
(יא) לכן. בשביל כך ג אתה וכל עדתך הנועדים ל
ה׳ כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן ולא ל

בית יהודא

קֹרַח איז מיט איין הארטן נאַקען, ער וויל זיך ניט קערן צו זיינע רייד (אָמַר) הָט משֶׁה גזאגט (עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׁאָר שְׁבָטִים וְיֹאבְדוּ עִמּוֹ) איידער די איבעריגע שְׁבָטִים וועלען מאַכן מיט אים שׁוּתְּפוּת וועלן זיי פאַרלאָרן ווערן מיט אים (אֲדַבֵּר גַּם אֶל כּוּלָּם) וועל איך ריידען צו אַלע לְוִיִּם (הִתְחִיל לְזָרֵז בָּהֶם) הָט משֶׁה אָנגעהויבען ריידן צו זיי מיט שטאַרקע רייד (שִׁמְעוּ נָא בְּנֵי לֵוִי) הערט נאר איר קינדער לְוִיִּם:

(ט) וְלַעֲמוֹד לִפְנֵי הָעֵדָה). (לָשִׁיר עַל הַדּוּכָן) צוא זינגען אויף די ברעט וואס איז געווען ארום מִזְבֵּחַ ואויף די ברע געשטאַנען די לְוִיִּם ארום מִזְבֵּחַ ווען זיי האבן געזונגען): (י) וַיַּקְרֵב אוֹתְךָ). הקב"ה האט גענענט דיך מיט אַ (לְאוֹתוֹ שֵׁירוּת שֶׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאָר עֲדַת יִשְׂרָאֵל) צוא דעם בעדינונג וואס ער הָט פון אים דערווייטערט אַנדערע (יא) וְלָכֵן). (בִּשְׁבִיל כַּךְ) ווייל איר זענט ניט צופרידען מיט אייער בעדינונג (אַתָּה וְכָל עֲדָתְךָ הַנּוֹעָדִים עַל ה׳) זע אַז דו מיט דיינע אַלע חֲבֵרִים האבן זיך פאַרזאַמעלט צוא קריגן אויף הקב"ה (כִּי בִּשְׁלִיחוּתוֹ עָשִׂיתִי לָתֵת כְּהוּנָּה וואָרום הקב"ה הָט מיך געשיקט איך זאל געבן די כְּהוּנָּה צו אַהֲרֹן (וְלֹא לָנוּ הוּא הַמַּחֲלוֹקֶת הַזֶּה) דיא קריג גיה

שפתי חכמים

לכם לעצמכם: ב לא ויקרב אותך אליו שכבר אמר להקריב אתכם אליו: מורכבת מאך וכן והכ"ף משמשת לכ"ף נמלת לך ולכ"ף מ
ג פי׳ אין הלמ"ד שורש כמו האל"ף שבמלת אכן שהיא מלה אבל למ"ד של מלת לכן היא שימוש כלמ"ד אמרי לי אחי

פירוש לתורת אלהים

שִׁמְעוּ נָא הערט איר קינדער פון לֵוִי: (ט) הַמְעַט מִכֶּם איז דען ווייניג פאַר אייך דער כָּבוֹד וואס גאָט הָט אייך צוגיטיילט כִּי הִבְדִּיל אַז דער גאָט פון די יִשְׂרָאֵל הָט אייך אָפּגישייד פון דער עֵדָה פון יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם צו מאַכען גינעהענן אייך אֵלָיו צו זיך לַעֲבוֹד צו דינען אֶת עֲבוֹדַת די דינסט פון דעם מִשְׁכַּן פון גאָט וְלַעֲמוֹד אונ איר זאָלט שטיין פאַר דער עֵדָה לְשָׁרְתָם צו באַדינען זיי איר זאָלט זינגען דעם שִׁיר פאַר גאָט: (י) וַיַּקְרֵב אוֹתְךָ אונ ער הָט גמאַכט גי דיך קֹרַח וְאֶת כָּל אַחֶיךָ אונ אַלע דיינע ברידע לֵוִי די קינדער פון לֵוִי אִתָּךְ מיט דיר די גאַנצע הָט גאָט מַרְחִיק גוועען פון דעם בעדינונג נאָ מיט דיינע ברידער האָט ער גינעהנט דע וּבִקַּשְׁתֶּם ווילט איר נאָך האָבען די כְּהוּנָּה איר זיין כֹּהֲנִים: (יא) לָכֵן דרום אַתָּה דו וְכָל עֲדָתְ גאר דיין עֵדָה הַנּוֹעָדִים וואס זיי האָבען זיך

משלי יהודא

זונטאג הָט ער געקויפט אַשטרַיימיל, אונ הָט גוואַרט ביז צום אַנדערן שַׁבָּת, שַׁבָּת הָט ער אָנגעטאָהן די שְׁטְרַיימיל אונ איז געגאַנגען אין בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אונ וויל גיין צום מִזְרָח וואנט, הָט דער שַׁמָּשׁ אים ניט געלאָזן גיין צום מִזְרָח וואנט, הָט ער זיך געקריגט מיט דעם שַׁמָּשׁ, אונ האָט געזאָגט צו אים „מיך דאַרף מען שטעלן אויף דעם אָרט וואו דער רַב שטייט" וואָרום איך גיי אָנגעטאָהן אַשענערע שְׁטְרַיימיל ווי דער רַב, הָט דער שַׁמָּשׁ געזאָגט צו אים דו מיינסט אַז דער רַב אונ אַלע וואס שטייען ביי די מִזְרָח וואנט איז דאס ווען זייערע שְׁטְרַיימְלִיך גיין, דאס איז נאָר ווייל זיי קענען גוט לערנען אונ זענען גרויסע צַדִּיקִים, אָבער דו ביזט אַפּראָסטער מענטש, געננג פאַר דיר אַז איך האב דיך געלאָזן גיין אַבִיסעל נויטער פון געבן טיר, אונ דו זאָלסט ניט צווישן אַלע פּראָסטע מענטשען, אָבער ווי קומט זאָלסט שטיין אין מִזְרָח וואנט, אונ דו ווילסט נאָך אויף דעם אָרט וואו דער רַב שטייט, צווייטינס דע געהער ניט צו מיר דָם געהער צום גַּבָּאִי, דער בֵּית הַ איז זיין אייגענער ער מעג טאָהן אין בֵּית הַמִּדְרָשׁ ו וויל, דָם זעלביגע איז געווען ביי קֹרַח, ווען יוּדן געאַרבעט אין מִצְרַיִם זיי האָבען ניט געוואוסט וואס ד כֹּהֲנִים, לְוִיִּם, יִשְׂרְאֵלִים, וואס איז אַכֹּהֵן גָּדוֹל, זענען געקומען אין דער מִדְבָּר מען הָט אופגעשטעלט אַ אונ מען הָט געטיילט די יוּדן אין דריי טייל, כֹּהֲנִים יִשְׂרְאֵלִים, אונ אַכֹּהֵן גָּדוֹל, ער שטייט העכער פון

פאלק

וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן
מַה־הוּא כִּי תַלּוֹנוּ תלינו ק׳ עָלָיו׃
יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן
וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא
נַעֲלֶה׃ יג הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר
כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׂתָּרֵר׃
שני יד אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבַשׁ הֲבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת

אונקלוס

מְנָתוּן עַל יְיָ וְאַהֲרֹן
א אֲרֵי אִתְרַעַמְתּוּן
: יב וּשְׁלַח מֹשֶׁה
י לְדָתָן וְלַאֲבִירָם
לִיאָב וַאֲמָרוּ לָא
יג הַזְעֵר אֲרֵי
נָא מֵאַרְעָא עָבְדָא
ידְבַשׁ לְקַטָּלוּתָנָא
י בְּרָא אֲרֵי
רַבְתְּ עֲלָנָא אַף
רְבָא׃ יד בְּרַם לָא
א עָבְדָא חֲלַב
אַעֵלְתָּנָא וִיהַבְתָּא
אַחֲסָנַת חַקְלִין
מלת הסה לקרא לדתן ולאבירם בני
ליאב מ״ק יד :

בעל הטורים

אותי וגו׳ בירמיה על הגלות כשתבקשו אותי בגלות בתשובה
ובקשתם גם כהונה שהיא בטלה נוכס כ״ז שאתם בגלות :
תלינו עליו. תלונו כתיב וי להם שהרהרו על רבם :

רשב״ם

(יב) ויאמרו לא נעלה. אליך למשפט. לשון עלייה רגיל לומר אצל הליכה אל השופטים ועלתה יבמתו השערה. ויעלו אליה בני ישראל למשפט. ובעז עלה השער: (יג) גם השתרר. גמין שבתורה הפוכין כי גם תשתרר עלינו גם השתרר. וכן וברכתם גם אותי. גם תברכו אותי. וכן ויאהב גם את רחל. וגם אהב

רש״י

ת הזה : (יב) וישלח משה וגו׳. (סנהדרין קי)
אין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם
ם בדברי שלום : לא נעלה. פיהם הכשילם שאין
ה ירידה : (יד) ותתן לנו. הדבר מוסב על לא

בית יהודא

צו אונז, נאר צוא הקב״ה : (יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וגו׳ז. זָאגְט רש״י (מִכַּאן שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין בְּמַחֲלוֹקֶת) פוּן דַאנֶען זֶעהְן מִיר מֶען דַארְף נִיט הַאלְטֶען אַקְרִיג (שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם לְהַשְׁלִימָם בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם) וָוארוּם מִיר זֶעהְן משֶׁה הָאט נִיט גֶעקְרִיגְט אוֹיף קֹרַח, נָאר פַארְקֶערְט קֹרַח הָט גֶעקְרִיגְט אוֹיף
הָאט קֹרַח גֶעדַארְפְט צוּא משֶׁה אִיבֶּער בֶּעטֶען, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן הָאט משֶׁה גֶעשִׁיקְט צוּא קֹרַח בֶּעטֶען זַייא זָאלֶען
פְּרִידֶען : וְלֹא נַעֲלֶה). מִיר וֶועלֶען נִיט אוֹיפְגֵיין, זָאגְט רש״י (פִּיהֶם הִכְשִׁילָם) זֵייעֶר מוֹיל הָאט אַרוֹיסְגֶערֶעט
נִכְטְס וָוס אוֹיף זֵיי וֶועט קוּמֶען (שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא יְרִידָה) זֵיי וֶועלֶען נִיט אוֹיפְגֵיין נָאר אַרָאפְּגֵידֶערֶען : (יד) וַתִּתֶּן לָנוּ.

פירוש לתורת אלהים

ילְט מִיט דִיר צוּ קְרִיגֶען עַל יְיָ דָם קְרִיגְט אִיר
אַט אוּנ נִיט אוֹיף אוּנְז וָוארוּם מִיט גָאטְס
ת הָאבּ אִיךְ דָם גְטָאן וָוס אִיךְ הָאבּ גְגֶעבֶּן
נָה צוּ אַהֲרֹן וְאַהֲרֹן מַה הוּא אוּנ אַהֲרֹן וָואס
ר וָוס אִיז עֶר שׁוּלְדִיג כִּי תַלִּינוּ עָלָיו וָואס
רִיגְט אוֹיף אִים : (יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה
ט לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב רוּפֶען צוּ
אֲבִירָם דִיא קִינְדֶער פוּן אֱלִיאָב [מיין רש״י]
הָאבֶּן זֵייא גֶעזָאגְט לֹא נַעֲלֶה מִיר וֶועלֶען נִיט
ין מִיר וֶועלֶען נִיט גֵיין צוּ מֹשֶׁה אוּנ פַר וָוס
ם דָם לָשׁוֹן לֹא נַעֲלֶה וָוארוּם דָם מוֹל הָט זֵיי
גִישְׁטְרוֹכִילְט זַייא וֶועלֶען נִיט הָאבֶּן אֵיין עֲלִיָּה נָאר
אַיְרִידָה אוּנ הָאבֶּן צוּ אִים אַזוֹ בַּאפוֹלֶען : (יג) הַמְעַט
אִיז דֶען דָם וֶוייניג וָוס דוּ הָאסְט גִיטָאן כִּי הֶעֱלִיתָנוּ
וָוס דוּ הָאסְט אוּנְז אוֹיף גִיבְּרַאכְט מֵאֶרֶץ פוּן אַזוֹ
אַלַאנְד וָוס טוּט רִינֶען מִילֶךְ אוּנ הָאנִיק לַהֲמִיתֵנוּ
בַּמִּדְבָּר צוּ טֵייטֶען אוּנְז אִין דֶר מִדְבָּר כִּי תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ
הֶערְשֶׁען אִיבֶּער אוּנְז גַם אוֹךְ הִשְׂתָּרֵר דוּ ווילְסְט
הֶערְשֶׁען : (יד) אַף אוֹךְ לֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וגו׳ דוּ
הָאסְט אוּנְז נִיט גִיבְּרַאכְט צוּ אַלַאנְד וָוס טוּט רִינֶען
מִילֶךְ אוּנ הָאנִיק אוּנ דוּ הָאסְט אוּנְז נִיט גֶעגֶעבֶּן
אֵיין אַרְבּ פוּן פֶעלְדֶער אוּנ וַויין גֶערְטְנֶער נָאר דוּ

משלי יהודא

עֶר גֵייט גֶעקְלֵיידְט מִיט גָאלְד אוּנ בְּרִילַאנְטֶען, אוּנ
יין בִּיז אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, זַיינֶע זִיהְן אוּנ דִי לְוִיִּם
רוּם מִשְׁכָּן אוּנ אַלֶע יוּדֶען זֶענֶען נָאר וַוייט פוּן מִשְׁכָּן,
ו הָט דָם גֶעזֶעהְן, דָם עֶרְשְׁטֶע הָט עֶר גֶעמַאכְט פַר
לֶאע קְלֵייד פוּן תְּכֵלֶת וִוי דֶר כֹּהֵן גָדוֹל אִיז גֶעגַאנְגֶען
גֶעמַאכְט פוּן תְּכֵלֶת, אוּנ הָט גֶעזָאגְט עֶר מֶעג אוֹךְ
יין אִין מִשְׁכָּן, אוּנ אֲפִילוּ וִוי אַהֲרֹן, אוּנ וִוי מֹשֶׁה
ם נִיט גֶעלָאזֶען גֵיין אִין מִשְׁכָּן, הָט עֶר זִיךְ גֶעקְרִיגְט
שֶׁה, הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ אִים דוּ מֵיינְסְט אַז נָא־
וֶועגֶען דִי קְלֵיידוּנְג גֵייט אַהֲרֹן אַרַיין אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ
זַיינֶע קִינְדֶער גֵייעֶן אַרַיין אִין מִשְׁכָּן, גַיין, זֵיי גֵייעֶן אַרַיין
אִין מִשְׁכָּן וֶועגֶען זֵייעֶרֶע צְדָקוֹת, גֶענוּג פַר דִיר אַז דוּ בִּיזְט
גֶעוָוארֶען אַלֵוִי אוּנ דוּ קֶענְסְט גֵיין נֶענְטֶער פוּן אַלֶע יוּדֶען בִּיז
צוּם מִשְׁכָּן, צְוָוייטֶינְס אִיז דֶען דֶער מִשְׁכָּן מַיינֶער,
דָאס גֶעהֶער דָאךְ אַלֶץ צוּ הקב״ה, עֶס אִיז זַיין מִשְׁכָּן,
זָאל הקב״ה מַאכֶן אַכֹּהֵן גָדוֹל וֶועמֶען עֶר וִויל, אִיךְ
בִּין נָאר אַמְשַׁמֵּשׁ, וִוי הקב״ה הֵייסְט מִיר אַזוֹ טוּה אִיךְ,
וָוס הָאט אִיר אַייךְ צוּקְרִיגֶען מִיט מִיר :

שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם
תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה׃ טו וַיִּחַר לְמֹשֶׁה
מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־

וְכַרְמִין הַעֵינֵי
הָאִנּוּן תְּשַׁלַּח
לָא נִסַּק׃ טו
לְמֹשֶׁה לַחֲדָא וַאֲמַ
יְיָ לָא תְקַבֵּל ב

תו"א העיני האנשים ההם תנקר סס׃

רשב"ם

את רחל. גם אותך הרגתי. גם הרגתי אותך׃ (יד) העיני האנשים ההם תנקר. כסבור אתה שאלו האנשים אשר מתרעמים עליך אין להם עינים לראות מכשיל הזה. שמארץ מצרים ארץ טובה העליתנו למות במדבר כי לא השלמת תנאי שלך להביאנו אל ארץ זבת חלב ודבש אבל באלו ארבעים שנה ימותו במדבר׃ לא נעלה. לפיכך לא נעלה אליך כלל ופרט וחזר וכלל לא נעלה אמר תחלה ואח"כ פירש למה וחזר וכלל לפיכך לא נעלה׃ טו) אל תפן. אל תענה׃ לא חמור אחד מהם נשאתי. אפילו חמור אחד לא נשאתי מהם כשאר משתררים על העם. וא"כ למה מפשיעים אותי בשררה ואם היה נקוד לא חמור אחד מהם (בפת"ח) פתרונו היה חמור של אחד מהם כמו אחד העם וכמו את אחד מהם׃

בעל הטורים

(יד) העיני. ב' במס' העיני האנשים ההם ואידך העיני בשר ... שדתן ואבירם הטיחו דברים כלפי מעלה אלא שסיכה הכ' ... הפסע העיני האנשים ההם תנקר שאתה רוצה לעשות או... ועינים לנו שכבר אמרת להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ו... אתה אומר להמיתנו במדבר׃ (טו) אל תפן. ג' במס' א... מנחתם אל תפן אל קשי העם הזה אל תפן אל און פי' ה...

בית יהודא

זָאגְט רש"י (הַדָּבָר מוּסָב עַל לֹא הָאָמוּר לְמַעְלָה) דֶר וַתִּתֶּן לָנוּ גִיהֶער צוּם וָוארְט „לֹא" וָואס שְׁטֵייט פְרִיעֶר (כְּלוֹמַר) אַזוֹי הָאבֶּן גֶעזָאגְט דָתָן אוּנ אֲבִירָם צוּ מֹשֶׁה (לֹא הֲבִיאוֹתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם) דוּ הָאסְט אוּנְז נִיט גֶעבְּרֵיינְגְט אִין דִי לַאנְד וָוס אִין אִיר רִינְט מִילֶךְ אוּנ הָאנִיק אוּנ דוּ הָאסְט אוּנְז נִיט גְגֶעבֶּען נִיט פֶּעלְדֶער אוּנ נִיט וַויינְגֶערְטְנֶער (אָמַרְתָּ לָנוּ אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ) דוּ הָאסְט גֶעזָאגְט צוּ אוּנְז אִיךְ וָועל אַייךְ אוֹיפְבְּרֵיינְגֶען פוּן מִצְרַיִם אִין אַלַאנְד וָוס אִין אִיר רִינְט מִילֶךְ אוּנ הָאנִיק (מִשָּׁם הוֹצֵאתָנוּ) פוּן דָארְטֶען הָאסְטוּ אוּנְז אַרוֹיסְגֶענוּמֶן (וְלֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ הֲבִיאוֹתָנוּ) אָבֶער צוּ דִי לַאנְד וָואס אִין אִיר רִינְט מִילֶךְ אוּנ הָאנִיק הָאסְטוּ אוּנְז נִיט גֶעבְּרַאכְט [גֶעבְּרֵיינְגְטוּ (אֶלָּא גָּזַרְתָּ עָלֵינוּ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר) נָאר דוּא הָאסְט אוֹיף אוּנְז גְזֵירָה גֶעוָוען מִיר זָאלֶען שְׁטַארְבֶּען אִין דֶ... (שֶׁאָמַרְתָּ לָנוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם) דוּ הָאסְט גְזָאגְט צוּ אוּנְז אִין דֶער מִדְבָּר וֶועלֶען פַאלֶען אַייֶערֶע טוֹיטֶע ק... [הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר] . זָאגְט רש"י דָתָן אוּנ אֲבִירָם הָאבֶּן גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (אֲפִילוּ אַתָּה שׁוֹלֵחַ לְנַקֵּר ... אִם לֹא נַעֲלֶה אֵלֶיךָ) אֲפִילוּ דוּ וֶועסְט שִׁיקֶען מֶענְטְשֶׁען זַייא זָאלֶען אוֹיסְשְׁטֶעכֶען אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען אוֹיב מִיר וֶוע... אוֹיפְגֵיין צוּ דִיר, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן (לֹא נַעֲלֶה) וֶועלֶען מִיר נִיט אוֹיפְגֵיין׃ [הָאֲנָשִׁים הָהֵם]. הַארְט רש"י זֵיי הָאבֶּן גֶ... זָאגֶען הַעֵינֵינוּ תְּנַקֵּר, אֲפִילוּ דוּ וֶועסְט אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען אוֹיסְשְׁטֶעכֶען, פַאר וָוס הָאבֶּן זֵייא גֶעזָאגְט הָאֲנָשִׁ... דוּ וֶועסְט אוֹיסְשְׁטֶעכֶן דִי אוֹיגֶן פוּן דִי מֶענְטְשֶׁען, פוּן וֶועלְכֶע מֶענְטְשֶׁן? זָאגְט רש"י (כְּאָדָם הַתּוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּחֲ... אַמֶענְטְשׁ וָוס ווִיל נִיט זָאגֶן אַקְלָלָה אוֹיף זִיךְ זָאגְט עֶר דִי קְלָלָה אוֹיף אֵיין אַנְדֶערֶן, דְרִיבֶּר הָאבֶּען זֵיי גְזָאגְט ... הָהֵם) דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס דוּ וֶועסְט שִׁיקֶען *)׃ (טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד]. מֶען מֵיינְט (נִצְטַעֵר עַד לִמְאֹד) עֶר הָאט גֶעהַ... צַעַר׃ [אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם]. מֹשֶׁה הָאט גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה זָאלְסְט דִיךְ נִיט קֶערֶען צוּא זֵייעֶר מִנְחָה, וֶועלְכֶע ... זָאגְט רש"י (לְפִי פְּשׁוּטוֹ) נָאךְ דֶעם אִינְהַאלְט פוּן פָּסוּק הָאט מֹשֶׁה גֶעמֵיינְט (הַקְּטֹרֶת שֶׁהֵם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מָחָ... אֲלֵיהֶם) דִי קְטוֹרֶת וָוס קֹרַח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים וֶועלֶן מָארְגֶן מַקְרִיב זַיין פַאר דִיר זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט קֶערֶען צוּ זֵיי ... אוֹמֵר) דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט פַאר הקב"ה (יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בִּתְמִידֵי צִבּוּר) אִיךְ ווייס אַז ... זַיינֶע חֲבֵרִים הָאבֶּן אַחֵלֶק אִין דִי קָרְבָּנוֹת תְּמִידִים וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב פַאר אַלֶע יוּדִינְסְוֶועגֶען (אַף חֶלְקָם לֹא יִקּ... לְרָצוֹן) זֵייעֶר חֵלֶק וָוס זֵיי הָאבֶּען אִין דֶעם קָרְבַּן תָּמִיד וָואס מֶען וֶועט אִיצְט מַקְרִיב זַיין זָאל נִיט אָנְגֶענוּמֶען ...

רש"י

האמור למעלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נ... וכרם אמרת לנו (שמות ג) אעלה אתכם מעני מצר... הארץ וגו' משם הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש ... אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר שאמרת לנו (במ... במדבר הזה יפלו פגריכם׃ העיני האנשים הה... וגו'. אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה ... לא נעלה׃ האנשים ההם. כאדם התולה קללתו ... (טו) ויחר למשה מאד. נצטער עד למאוד׃ ... אל מנחתם. לפי פשוטו הקטרת ו שהם מקריבי... מחר אל תפן אליהם והמדרש אומר יודע אני ... חלק בתמידי ז צבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצ...

שפתי חכמים

ואף כאן לכן בשביל כן׃ ד כלומר ולולא שנדר להם להביאם לא אמרו לו זה כי לא היה מחוייב להביאם והפך המקרא להורות שהיה המקרא ראוי להיות המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו להמיתנו כדי שתשתרר שלפי זה לא תצטרך למלת אף ולכן השמיטה אבל לפי סדר הכתוב נ"ל לא די שעשית לנו הרעה למות במדבר אלא אף הטובה שנדרת לנו לא עשית שאלו עשית לנו הטובה גם הרעה היינו מקבלים. שאם נפרש כן היה קש... שהתרעמו על הטובה כיון שימותו מה להם לארץ זבת... לכן מהפך רש"י הכתוב כי לפי פירושו יהיו שני דברים ולא... שגזרת עלינו מיתה ודו"ק׃ ה דקשה פשיטא שאם ינקר ע... יוכלו לעלות׃ ו ה"פ אפילו העשן אל תעלה לפניך׃ ז ... דבקרא כתיב מנחה וקטרת אינה נקראת מנחה ופי' על...

פירוש לתורת אלהים

גִיגְרִימְט צוּ מֹשֶׁה זֵייעֶר עֶר הָט זִיךְ זֵייעֶר גִיוֶועֶן וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּ ... תֵּפֶן דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט קֶערֶן צוּ זֵייעֶר דִיא קְטוֹרֶת וָואס זֵיי וֶועלֶן מָארְגֶן מַקְרִיב ... דִיר זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט קֶערֶען צוּ זַייא ...

הָאסְט גוֹזֵר גִיוֶועֶן אוֹף אוּנְז מִיר זָאלֶן שְׁטַארְבֶּן אִין דֶער מִדְבָּר הָאסְט אוּנְז גִיזָאגְט (בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם) הַעֵינֵי אוֹבּ דִי אוֹגֶן הָאֲנָשִׁים פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן וֶועסְטוּ אוֹס שְׁטֶעכֶען לֹא נַעֲלֶה וֶועלֶן מִיר פָארְט נִיט אוֹף גֵיין׃ (טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה אוּנ עֶס הָאט

*) הערה מען קען זאגין דתן אונ אבירם האבין געמיינט העיני האנשים ההם תנקר די אויגין פון די מענטשין וואס האלטין מיט ד... אויסשטעכין אונ פארבלענדין זיי זאלין ניט זעהן אונ וויסען וואס דו טוהס, אבער אונזערע אויגין וועסטו ניט פארבלענדין אונ ניט א... מיר זעהן אונ פארשטייען אלץ וואס דו טוהסט, דריבער לא נעלה, וועלין מיר ניט אויפגיין צו דיר׃

מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם
נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם׃
טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־
עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וָהֵם
וְאַהֲרֹן מָחָר׃ יז וּקְחוּ ׀ אִישׁ מַחְתָּתוֹ
וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם
לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים
וּמָאתַיִם מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ

הוֹן לָא חֲמָרָא
מִנְהוֹן שַׁחֲרִית
אַבְאֵשִׁית יָת חַד
ן׃ טו וַאֲמַר מֹשֶׁה
ח אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ
מִינִין קֳדָם יְיָ אַתְּ
וְאַהֲרֹן מְחַר׃
בוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ
ון עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת
ין וּתְקָרְבוּן קֳדָם
ר מַחְתִּיתֵהּ מָאתַן
ין מַחְתִּיָן וְאַתְּ
ן גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ׃
יאמר משה אל קרח מועד קטן טו׃

בעל הטורים

דכרי און לפיכך אל תפן אל מנחתם: אחד מהם. ד׳ במסורה ולא הרעותי את אחד מהם ואידך כי ישבו אחים יחדיו ומת ם יהי נא דברך כדבר אחד מהם ודברת טוב אם לא כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם באליהו פי׳ שמשה פייסו

רש"י

א תאכלנו: לא חמור אחד מהם נשאתי. לא של אחד מהם נטלתי א אפי׳ (תנחומא) כשהלכתי מצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה אותו החמור ט משלהם לא נטלתי אלא משלי. ות"א ל׳ ארמי כך נקראת אנגריא של מלך שחור: (טז) והם. : (יז) והקרבתם וגו׳ איש מחתתו. החמשים

בית יהודא

דיר צו אַבְּעוואָליגונג (תַּנִּיחֶנּוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֹאכְלֶנּוּ) דֶר פֵייעֶר זָאל לָאזֶן דָם שְׁטִיקעל קָרְבָּן לִיגֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ זָאל דָם נִיט פַארְבְּרֶענֶן: וְלֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי. מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט (לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נָטַלְתִּי) אִיךְ הָאבּ נִיט גֶענוּמֶען בַּיי אֵיינֶעם פוּן זֵיי זַיין אֵייזֶעל (אֲפִילוּ כְּשֶׁהָלַכְתִּי מִמִּדְיָן לְמִצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנַי עַל הַחֲמוֹר) אֲפִילוּ וָוען אִיךְ בִּין גֶעגַאנְגֶן פוּן מִדְיָן צוּ מִצְרַיִם אוּנ הָאבּ גֶעמַאכְט רַייטֶן מַיין ווייבּ מִיט מַיינֶע קִינְדֶער אוֹיף אַאֵייזִיל (וְהָיָה לִי לִיטּוֹל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשֶּׁלָּהֶם) הָאבּ אִיךְ דָאךְ גֶעדַארְפְט גֶעמֶען דֶעם אֵייזִיל פוּן זֵיי נָאר פוּן מִיר (וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס שַׁחֲרִית) אוֹיף דֶעם וָוארְט נָשָׂאתִי טַייטְשְׁט דֶער תַּרְגּוּם שַׁחֲרִית (לָשׁוֹן שַׁחֲרִית אִיז אַרַמִישֶׁער וָוארְט (כַּךְ נִקְרֵאת אַנְגַּרְיָא שֶׁל מֶלֶךְ שַׁחְוָור) דִיא בְּהֵמוֹת וָואס מֶען גִיט צוּ דִיא אַרְבֶּעט פוּן הַייסְט שַׁחְוָור: (טז) וָהֵם. אוּנ זֵייא מֵיינְט מֶען (עֲדָתְךָ) דַיינֶע חֲבֵרִים: (יז) וְהִקְרַבְתֶּם וגו׳ אִישׁ מַחְתָּתוֹ. מֶען מֵיינְט ם וּמָאתַיִם אִישׁ שֶׁבָּכֶם) דִיא צְוֵוייא הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטְשְׁן אַייעֶרֶע זָאלְט אִיר גֶעבְּעֶנְגֶען פַאר הקב"ה מִיט

שפתי חכמים

ג"כ מנחה עם התמיד: ח פי׳ לא סיכיה מלת אחד תואר יקיה פירושו חמור אחד מהם שהם ישראל שעבדתי לי וקורא חמורים חלילה שיאמר כאלה רק חמור סמוך לא׳ פי׳ חמור מהם ואמר נטלתי כמקום נשאתי שלא תחשוב שנשאתי הוא מותי: ט שהולכתי לחמור מ"מ לא לקחתי דאל"כ במאי דילמא משום שלא היה צריך מ"ה לא לקח ואילו היה צריך היה לוקח: י וא"ת והלא כתיב באותו פסוק אתה וכל עדתך. וי"ל לפי שקרח היה סבור שמשה ילך עמהם ואמר קרח אליו לא תלך עמנו כי אין בלכנו עליך אלא על אהרן אחיך ואז השיב משה ואמר לו אתה ואהרן והם מחר כו׳ נגלאתי. והרא"ם פי׳ שלא נחשוב שמלת הם מורה על אנשים אחרים חוץ מהנזכרים לעיל דהם ר"ן איש דומיא דאהרן שהוא חוץ מהנזכרים שהרי כתיב אחריו חמשים

פירוש לתורת אלהים

ור אִיךְ הָאבּ אֲפִילוּ אֵיין אֵייזִיל נִיט גִינוּמֶען אֲפִילוּ בְּשַׁעַת אִיךְ בִּין גֶגַאנְגֶען פוּן מִדְיָן צוּ ם בִּין אִיךְ דָאךְ גִינַאנְגֶען פוּן זֵייעֶרְט וֶועגֶען אִיךְ נִיט גִינוּמֶען פוּן זֵיי זֵייעֶר אֵייזִיל נָאר אֵייזִיל וְלֹא הֲרֵעֹתִי אוּנ אִיךְ הָאבּ נִיט שְׁלֶעכְטֶם אֶת אַחַד מֵהֶם אֲפִילוּ אֵיינֶם פוּן זֵיי: (טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ קֹרַח הֱיוּ זַייט לִפְנֵי יְיָ פַאר אַתָּה דוּ וָהֵם אוּנ זֵיי דַיין עֵדָה וְאַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן אִיר זַיין מָחָר מָארְגֶן פַר גָאט: (יז) וּקְחוּ אוּנ אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ מַחְתָּתוֹ זַיין פֵייעֶר פַאן

ליקוטי מרדכי

(יז) וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וגו׳. אַז מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ זֵייא יֶעדֶער זָאל נֶעמֶען אַמַחְתָּה, אוּנ מִיר וֵוייסֶען זֵייא זֶענֶען גֶעוֶוען צְוֵוייא הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטְשִׁין, זֶענֶען דָאךְ גֶעוֶוען צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מַחְתּוֹת, צוּ וָואס דַארְף דֶר פָּסוּק זָאגֶען חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת, עֶס אִיז גֶעוֶוען צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מַחְתּוֹת. נָאר מֹשֶׁה הָט זֵייא גֶעזָאגְט אוֹפֶען וְואנְק, אִיצְט זֶענְט אִיר צְוֵוייא הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטְשֶׁען מִיט צְוֵוייא הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מַחְתּוֹת, אִישׁ מַחְתָּתוֹ, יֶעדֶער פוּן אַייךְ הָאלְט אַמַחְתָּה אָבֶּער אַבִּיסוֹף שְׁפֶּעטֶער וֶועלֶן זַיין חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתּוֹת צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מַחְתּוֹת אָן צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּפְצִיג מֶענְטְשֶׁען, דִי מֶענְטְשֶׁען וֶועלֶען שְׁטַארְבֶּען דִיא מַחְתּוֹת וֶועלֶען בְּלַייבֶּען׃

אוּנ אִיר זָאלְט גֶעבֶּען אוֹיף דִיא פֵייעֶר פַאנֶען דָם קְטוֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן זָאל גִינֶעהְנֶען זַיין פֵייעֶר פַאן פַר גָאט חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם צְוֵוייא הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג פֵייעֶר פַאנֶען וְאַתָּה

מַחְתָּתוֹ: יח וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ
עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת
וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן: יט וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־
כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה:
ס שלישי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר: כא הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ
הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע:

יח וּנְסִיבוּ גְּבַר מַחְ
וִיהָבוּ עֲלֵיהוֹן אֶ
וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן קְ
בּוּסְמִין וְקָמוּ בּ
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּ
וְאַהֲרֹן: יט וְאַכְ
עֲלֵיהוֹן קֹרַח יָת
כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מ
זִמְנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא
לְכָל כְּנִשְׁתָּא: כ ו
יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם
לְמֵימַר: כא אִתְפְּרַשׁ
כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאֵ

תולדות אהרן

הבדלו מתוך ברכות כח מגילה כג חנ

בעל הטורים

לקרח שידבר טובה ויחזור בו וכיון שלא רצה רמז לו סימות כעת מחר: (יט) ויקהל עליהם קרח. כמו שנעשה לאהרן ששנ
כל העדה הקהל: (כא) כרגע. ב׳ במסרה בהאי פרשה ואידך אך היו לשמה כרגע רמז למ״ד עדת קרח אין להם חלק כעה״

בית יהודא

איערע מַחְתּוֹת קְטוֹרֶת: (יט) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח. קֹרַח הָט פַארְזַאמוּלְט אַלֶע יוּדִין צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן זַיינֶע, זָאגְט רש״י (בְּדִבְרֵי לֵיצָנוּת כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא הָלַךְ אֵצֶל הַשְּׁבָטִים וּפִתָּה אוֹתָם) אַגַאנְצֶע נַאכְט אִיז קֹרַח גֶעגַאנְגֶען צוּ אַלֶע יוּדִין אוּנ מִיט גֶעלֶעכְטֶערְס וָואס עֶר הָאט גֶעלַאכְט פוּן מֹשֶׁה הָאט עֶר אִיבֶּערְגֶערֶעט דִי יוּדִין זַיי זָאלֶן גְלֵייךְ קוּמֶען קְרִיגֶען אוֹיף מֹשֶׁה, קֹרַח הָאט גְזָאגְט צוּ דִי יוּדִין (כִּסְבוּרִין אַתֶּם שֶׁעָלַי לְבַדִּי אֲנִי מַקְפִּיד) אִיר מֵיינְט אַז מִיךְ הַארְט נָאר פוּן מַיינֶ (אֵינִי מַקְפִּיד אֶלָּא בִּשְׁבִיל כֻּלְּכֶם) מִיךְ הַארְט נָאר פַר אַייךְ אַלֶע (אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדוּלוֹת) דִיא צְוֵויי מֶענְטְשֶׁן וּמ אַהֲרֹן: הָאבֶּען פַאר זִיךְ גֶענוּמֶען אַלֶע גְרוֹיסְקֵייט (לוֹ הַמַּלְכוּת וּלְאָחִיו הַכְּהוּנָה) פַאר זִיךְ הָט עֶר גֶענוּמֶען דִי מְלוּכָה, בְּרוּדֶער הָט עֶר גֶענוּמֶען דִיא כְּהוּנָה (עַד שֶׁנִּתְפַּתּוּ כֻלָּם) בִּיז אַלֶע יוּדִין זֶענֶען אִיבֶּערְגֶערֶעט גְוָוארֶען צוּ קֹרַח: וַיֵּרָא כְּ

רש״י

ומחתים איש שבכם: (יט) ויקהל עליהם קרח. (ה
בדברי ליצנות כל הלילה ההוא הלך אצל השבטי
אותם כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד איני
אלא בשביל כלכם אלו באין ונוטלין כל הגדולות לו
ולאחיו הכהונה עד שנתפתו כלם: וירא כבוד

שפתי חכמים

ומאתים מחתות ואתה וגו׳ שהם הנזכרים לעיל: ב דא״כ איך הקהיל עליהם כל ישראל אל פתח אהל מועד והלא לא היו במחלוקת

רק קרח דתן ואבירם ור״ן איש דאילו היו נתחלה כמחל
נקהלים גם הם על משה ועל אהרן אלא ע״כ בדברי ליצנות פ

ליקוטי יקרים

(יט) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת כָּל הָעֵדָה. קֹרַח הָט גֶעלֶערְנְט דִיא גַאנְצֶע עֵדָה אַלֶע זָאלֶען הָאבֶּען אַטַעֲנָה צוּ מֹשֶׁה, דִי נְשִׂיאִים הָאבֶּען גֶעהַאט אַטַעֲנָה פַאר וָואס הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב דֶער נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה זָאל זַיין דֶער עֶרְשְׁטֶער צוּא בֶּענַייעֶן דֶעם מִזְבֵּחַ, פַאר וָואס אִיז נִיט גֶעוֶועֶן דֶער עֶרְשְׁטֶער דֶר נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט רְאוּבֵן, דָאס הָאבֶּען גֶעמַאנְט דָתָן אוּנ אֲבִירָם, גֶעוּוִיס הָאט מֹשֶׁה דָאס גֶעטָאן וַוייל נַחְשׁוֹן אִיז גֶעוֶוען אַשְׁוָוָאגֶער פוּן אַהֲרֹן, דְרִיבֶּער הָאט עֶר אִים גֶעגֶעבֶּען דֶעם כָּבוֹד, דִי לְוִיִּם הָאבֶּען גֶעהַאט אַטַעֲנָה פַאר וואס הָאט מֹשֶׁה גֶעגֶעבֶּען צוּא דִיא קְהָתִים זַייא זָאלֶען טְרָאגֶען דִיא הֵיילִיגְסְטֶע זַאכֶען, גֵּרְשׁוֹן אִיז דָאךְ אַבְּכוֹר, פְרִיעֶר פַר קְהָת, דַארְפֶען דָאךְ דִיא קִינְדֶער פוּן גֵרְשׁוֹן טְרָאגֶען דִיא הֵיילִיגֶע זַאכֶען, דִיא קְרִיג הָאבֶּען גֶעהַאט דִיא קִינְדֶער פוּן גֵּרְשׁוֹן, אַלֶע לְוִיִּם צוּזַאמֶען הָאבֶּען גֶעפְּרֶעגְט אֵיין קַשְׁיָא, מִיר מִיט אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען מִיר דָאךְ פוּן אֵיין שֵׁבֶט פוּן שֵׁבֶט לֵוִי, פַר וָואס זֶענֶען מִיר נָאר לְוִיִּם אוּנ זַייא זֶענֶען כֹּהֲנִים, אוּנ מִיר אַלֶע לְוִיִּם דַארְפֶען בֶּעדִינֶען אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער, אִיצְט זֶענֶען גֶעקוּמֶען דִיא בְּכוֹרִים מִיט אַטַעֲנָה צוּ מֹשֶׁה, מֹשֶׁה אַלֵיין הָאט גֶעזָאגְט הקב״ה הָאט אִים גֶעבָּאטֶען קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר, עֶר זָאל הֵיילִיגֶען אַלֶע בְּכוֹרִים, פַאר וָוא אָפְּגֶעזָאגְט דִיא בְּכוֹרִים פוּן דִי הֵיל גְקֵייט אוּנ הָאט גֶעהֵיילִגְט נָאר זַיין שֵׁבֶט לֵוִי, אוּנ וַוייל קֹרַח הָאט זֵיי גֶעלֶערְנְט מִיט דִי טַעֲנוֹת, דְרִיבֶּער זֶענֶען אַלֶע אִיצְט גֶעקוּמֶען מִיט אֵיין מָאהל אוֹף מֹשֶׁה, נָאר פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אַפִילוּ אַלֶע יו

פירוש לתורת אלהים

אוּנ דוּ קֹרַח אוּנ אַהֲרֹן זָאלְט אוֹךְ גְנֶעהְמֶען אִישׁ
אִיטְלִיכֶר מַאן זָאל נֶעמֶען זַיין פַייעֶר פַאן: (יז
אוּנ זַיי הָאבֶּן גִינוּמֶען אִישׁ מַחְתָּתוֹ אִיטְלִיכֶר בּ
פַייעֶר פַאן וַיִּתְּנוּ אוּנ הָאבֶּן גִיגֶעבֶּן אוֹף זַיי
וַיָּשִׂימוּ אוּנ הָאבֶּן גִיטָאן אוֹף זַיי קְטוֹרֶת וַיַּעַמְ
זַיי הָאבֶּן זִיךְ גִישְׁטֶעלְט בַּיי דֶר טִיר פוּן דֶע
מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אוּנ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן הָא
אוֹךְ גִישְׁטֶעלְט בַּיי דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל
(יט) וַיַּקְהֵל הָט קֹרַח גְמַאכְט אַיין זַאמְלֶן אוֹף
דִי עֵדָה צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד [פ
(כ) וַיְדַבֵּר יְיָ הָט גָאט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צ
אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (כא) הִבָּדְלוּ שֵׁייד אַייךְ אָפּ מִתּ
פוּן דֶר עֵדָה וַאֲכַלֶּה אוּנ אִיךְ וֶועל זַיי פַאר

כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף׃ ס
כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃
כה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם

אונקלוס

בְּשָׁעָה׃ כב וּנְפָלוּ
אַפֵּיהוֹן וַאֲמָרוּ אֵל
וְחַיָּא לְכָל בִּשְׂרָא
חַד יְחוּב וְעַל כָּל
א יְהֵי רָגְזָא׃
יל יְיָ עִם מֹשֶׁה
׃ כד מַלֵּל עִם
א לְמֵימָר אִסְתַּלָּקוּ
סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא
דָּתָן וַאֲבִירָם׃
ם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת

ס משה וילך אל סנהדרין קי׃

רשב"ם

(כב) אלהי הרוחות. אתה מכיר רוחות ולבות שאר העם שלא פשעו: (כה) וילך אל דתן ואבירם. אולי יחזרו בתשובה:

רש"י

וד ל ענן: (כב) אל אלהי הרוחות. יודע
מ אין מדתך כמדת בשר ודם מלך בשר ודם
עליו מקלת מדינה אינו יודע מי החוטא
שהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך
ל המחשבות ויודע אתה מי החוטא: האיש
וא החוטא ב ואתה על כל העדה תקצוף. אמר הקדוש
ל אמרת אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא:
עלו וגו'. כתרגומו אסתלקו ם מסביבות משכן
כה) ויקם משה. (מדרש רבה) כסבור שישאו לו

בית יהודא

זָאגְט רש"י (בָּא בְּעַמּוּד עָנָן) הקב"ה איז גֶעקוּמֶען מִיט אַוָואלְקֶען: (כב) וַאֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת. (יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת) עֶר וֵוייס וָואס מֶענְטְשֶׁן טְרַאכְטֶען (אֵין מִדָּתְךָ כְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם) דַיין נַאטוּר איז נִיט וִויא דִי נַאטוּר פוּן אַמֶענְטְשׁ (מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מִקְצַת מְדִינָה) אוֹיב אַבִּיסוֹל מֶענְטְשֶׁן פוּן אַמְדִינָה הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט צוּ אַמֶלֶךְ (אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַחוֹטֵא) וֵוייס עֶר נִיט וֶוער צוּ אִים הָט גֶעזִינְדִיגְט (לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא כּוֹעֵס) דְרִיבֶּער אַז דֶער מֶלֶךְ אִיז בֵּייז אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁען (נִפְרַע מִכּוּלָּם) שְׁטְרָאפְט עֶר אַלֶע מֶענְטְשֶׁען (אֲבָל אַתָּה) אָבֶּער דוּ הקב"ה (לְפָנֶיךָ גְלוּיוֹת כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְיוֹדֵעַ אַתָּה מִי הַחוֹטֵא) פַר דִיר

אַנְטְדֶעקְט אַלֶע טְרַאכְטוּנְגֶען אוּנ דוּ וֵוייסְט וֶוער עֶס הָט גֶעזִינְדִיגְט, דַארְפְסְטוּ נָאר שְׁטְרָאפֶען דִיא מֶענְטְשֶׁען
עֶן גֶעזִינְדִיגְט: (הָאִישׁ אֶחָד). (הוּא הַחוֹטֵא) נָאר אֵיין מֶענְטְשׁ איז דֶר זִינְדִיגֶער (וְאַתָּה עַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצוֹף) אוּנ
בֵּייז אוֹיף אַלֶע יוּדִין (אָמַר הקב"ה) הָט הקב"ה גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (יָפֶה אָמַרְתָּ) דוּא הָאסְט שֵׁיין אוּנ גוּט גֶעזָאגְט (אֲנִי
דֵיעַ מִי חָטָא וּמִי לֹא חָטָא) אִיךְ וֵוייס אוּנ וֶועל מַאכֶען וִויסֶען וֶוער עֶס הָאט גֶעזִינְדִיגְט אוּנ וֶוער עֶס הָאט נִיט
ט: (כד) הֵעָלוּ וגו'). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (אִסְתַּלָּקוּ מִסְּבִיבוֹת מִשְׁכַּן קֹרַח) אִיר זָאלְט
ן וֶוערֶען אִיר זָאלְט אַוֶועקְגֵיין פוּן אַרוּם דֶעם וואוֹינוּנְג פוּן קֹרַח: (כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה). זָאגְט רש"י (כְּסָבוּר שֶׁיִּשְּׂאוּ לוֹ

שפתי חכמים

א לבד: ל דק"ל הלא כבוד ה' תמיד שוכן במשכן. פי' לא שהשרה עליהם שכינה שהרי אמר הבדלו מתוך ' : מ לא אלהי הנשמות כמובן מהרוחות שמה ענין זה טעם להאים אחד יחטא הכא אחריו אבל פירושו אתה היודע מחשבות ותוכל לדעת מי החוטא וכו' : נ מפני שאין כוונתו על מי שיחטא להבא רק על זה המחלוקת שכבר היה קרח חוטא. אבל מלת תקצוף הוא כמשמעו שהרי עדיין לא קצף רק רצה לקצוף: ס והעלו כמו ילועי עלה ולמ"ד למשכן נוסף ולכן כתב מסביבות

פירוש לתורת אלהים

אֵיין אוֹגֶען בְּלִיק: (כב) וַיִּפְּלוּ אוּנ מֹשֶׁה אוּנ
זֶענֶען גְפַאלֶען עַל פְּנֵיהֶם אוֹיף זֵייעֶר פָּנִים וַיֹּאמְרוּ
הָאבֶּען גְזָאגְט אֵל גָאט אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת דֶר גָאט וָואס
אַלֶע מַחֲשָׁבוֹת פוּן דִיא מֶענְטְשֶׁען [עיין רש"י]
וֵוייסְט וֶוער עֶס הָט אֶקְעגֶן דִיר גֶיזִינְדִיגְט
זִיךְ דָאס הָאִישׁ אֶחָד אַז אֵיין מֶענְטְשׁ הָאט
יגְט וְעַל כָּל הָעֵדָה אוּנ אוֹיף גָאר דֶער עֵדָה
ו צֶערְנֶען: (כג) וַיְדַבֵּר יְיָ הָאט גָאט גֶירֶעט
ה אַזוֹי צוּ זָאגֶען: (כד) דַבֵּר רֵייד צוּ דֶער
אוּנ זָאלְסְט זֵייא אַזוֹי זָאגֶען הֵעָלוּ טוּט אֵייךְ
בִיב פוּן אַרוּם דֶעם רוּאוּנְג פוּן קֹרַח אוּנ
אֲבִירָם: (כה) וַיָּקָם אִיז מֹשֶׁה אוֹיף גֶעשְׁטַאנֶען
וּנ אִיז גִיגַאנְגֶען צוּא דָתָן וַאֲבִירָם [עיין רש"י]

ליקוטי יקרים

זִיךְ פַארְזַאמֶעלְט אוֹיף מֹשֶׁה, אוּנ הָאבֶּען גֶעטְרַאכְט אִין הַארְצֶן דִי טַעֲנוֹת וָואס קֹרַח הָט זֵיי גֶעלֶערוּנְט, זֵיי הָאבֶּן דָס אָבֶּער צוּ מֹשֶׁה נִיט גֶעזָאגְט, דְרִיבֶּער וִוי מֹשֶׁה הָט גֶעהֶערְט הקב"ה זָאגְט צוּ אִים אוּנ צוּ אַהֲרֹן נָאר זֵיי בֵּיידֶע זָאלֶען אַוֶועקְגֵיין פוּן אַלֶע יוּדֶען אוּנ עֶר וֶועט אַלֶע נָוָוס שְׁטֵייעֶן דָא נֶעבֶּן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן] פַארְלֶענְדֶען אִין אֵיין רֶגַע, הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט פַר הקב"ה דוּ בִּיזְט טַאקִי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר, דוּ וֵוייסְט טַאקִי וָואס זֵיי טְרַאכְטֶען צוּ רֵיידֶן, זֵיי הָאבֶּן דָאךְ אָבֶּער נָאךְ נִיט גֶערֶעט, אוּנ אִיף אַשְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבָה שְׁטְרָאפְסְטוּ דָאךְ נִיט, פַר וָוס זָאלֶן זֵיי פַארְלֶענְדְט וֶוערֶן, הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצוֹף. ווילְסְטוּ דֶען אֵיינְפִירֶען אַנֵייעֶם דִין אוּב אֵיין מֶענְטְשׁ וֶועט זִינְדִיגֶען זָאלְסְטוּ צֶערְנֶען אוֹיף אַלֶע יוּדֶען [דְרִיבֶּער שְׁטֵייט יֶחֱטָא, מִיט לָשׁוֹן עָתִיד, עֶר וֶועט זִינְדִיגֶען], הָט מֹשֶׁה'ס תְּפִלָּה בַּאלְד גֶעהָאלְפֶען אוּנ הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל זָאגֶן צוּ דִי יוּדֶען אַלֶע זָאלֶען אַוֶועקְגֵיין פוּן דֶעם אָרְט:

עֶנֶען אִים נָאךְ גֶגַאנְגֶען דִיא עֶלְצְטֶע פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל: (כו) וַיְדַבֵּר הָט מֹשֶׁה גִירֶעט צוּ דֶער עֵדָה

וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל
אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה
וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפוּ
בְּכָל־חַטֹּאתָם׃ כז וַיֵּעָלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־
קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן
וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם
וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם׃ כח וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי

דָּתָן וַאֲבִירָם וּ
בָּתְרוֹהִי סָבֵי יִשְׂרָ
כו וּמַלֵּיל עִם כְּנִ
לְמֵימַר זוּרוּ כְעַן מֵ
מַשְׁכְּנֵי גֻבְרַיָּא חַ
הָאִלֵּין וְלָא תִקְרְבוּן
דִּי לְהוֹן דִּלְמָא תִ
בְּכָל חוֹבֵיהוֹ
כז וְאִסְתַּלָּקוּ מֵעִ
מַשְׁכְּנָא דְקֹרַח
וַאֲבִירָם מִסְּחוֹר
וְדָתָן וַאֲבִירָם נְפָקוּ
בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵיהוֹן וּנְשֵׁ
וּבְנֵיהוֹן וְטַפְלְהוֹ
כח וַאֲמַר מֹשֶׁה
תִּדְעוּן אֲרֵי יְיָ שַׁ

תו"א סורו נא מעל שבועות לט : כי ה' שלחני עקידה שער פד :

בעל הטורים

דכתיב היו לשמה כרגע ספו תמו בעה"ז תמו בעה"ב : (כו) תספו. ב' במס' פן תספו בכל חטאתם ואם הרעו תרעו גם אתם גם תספו שאמר להם שאם לא יחזרו בהם סימנותו הם וקרח גדולם :

בית יהודא

פָּנִים) משה הָט גְעטְרַאכְט די יוּדִין וֶועלֶן אִים גֶעבְּן כָּבוֹד (וְלֹא עָשׂוּ) אוּנ זֵיי הָאבְּן דָס ניט גְטָאהְן, זֵיי הָאבְּן אִים ניט גֶעגֶעבְּן כָּבוֹד : (כז) יָצְאוּ נִצָּבִים. מֵיינְט מֶען (בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְחָרֵף וּלְגַדֵּף) אִיפְּגֶעשְׁטֶעלְט צוּ זִידְלֶען אוּנ צוּ פַארְשֶׁעמֶען (כְּמוֹ וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם דְגָלְיָת) וִויא עֶס שְׁטֵייט בַּיי דֶעם פְּלִשְׁתִּי גָלְיָת עֶר הָט זִיךְ גְשְׁטֶעלְט פֶערְצִיג טֶעג צוּ זִידְלֶען אוּנ לַאכְן אוּנ פַארְשֶׁעמֶען די יוּדִין : וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם. זָאגְט רַשִׁ"י (בּא וּרְאֵה כַּמָּה קָשָׁה הַמַּחֲלוֹקֶת) קוּם אוּנ וִויא שְׁטַארְק אִיז דֶער שְׁטְרָאף פוּן קְרִיג (שֶׁהֲרֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה אֵין עוֹנְשִׁין אֶלָּא עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת) דֶער בֵּ נוּס אִיז דָא אוֹיף דֶער עֶרְד שְׁטְרָאפְט נִיט דֶעם קִינְד וָואס הָט נָאךְ נִיט גֶעבְּרֵיינְגְט צְווֵיי הָאר צוּ אַצֵייכְן אַז עֶ מֶער קַיין קִינְד (וּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה) דֶר בֵּית דִּין אִין הִימֶעל שְׁטְרָאפְט נִיט בִּיז מֶען וֶוערְט אַלְט צְוַ

רש"י

פנים ולא עשו : (כז) יצאו נצבים. (תנחומא) זקופה ע לחרף ולגדף כמו (שמואל א יז) ויתילב אר יום פ דגלית : ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראי קשה המחלוקת שהרי ב"ד של מטה אין עונשין אלי שיביא שתי שערות וב"ד של מעלה עד כ' שנה וכאן

שפתי חכמים

במקום סביב כדי שיסמוך למלת המשכן מפני שסביב אינו נסמך : ע דק"ל מאי יצאו נצבים משמע ונל זה פי' רש"י לחרף ולגדף : פ פירו רא"ס ועוד ק"ל מאי יצאו נצבים דמלת יצאו משמע הלכו נצבים משמע שעמדו מסתמא לא יצאו כשהם יושבים

פירוש לתורת אלהים

אוּנ הָט צוּ זֵיי אַזוֹ גְזָאגְט סוּרוּ נָא קֶערְט אֵייךְ אָפּ מֵעַל פוּן די גִיצֶעלְטֶן פוּן רְשָׁעִים וְאַל תִּגְּעוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט אָן רִירֶען אִין אַלְץ וָוס צוּ זֵיי גִיהֶער וָוארוּם פֶּן תִּסָּפוּ טָאמֶר וֶועט אִיר אַיין גְטָאן וֶוערֶען אִיבֶּר אַלֶע זֵייעֶרִי זִינְד : (כז) וַיֵּעָלוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן זִיךְ אָפּ גִיטָאן מֵעַל מִשְׁכַּן פוּן דֶעם רוֹאוּנְג פוּן קֹרַח אוּנ דָתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב פוּן אַרוּם וְדָתָן וַאֲבִירָם אוּנ דָתָן מִיט אֲבִירָם יָצְאוּ זֶענֶען אַרוּס גְגַאנְגֶען נִצָּבִים זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גְשְׁטֶעלְט פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם בַּיי דֶער טִיר פוּן זֵ גִיצֶעלְט הָאפֶערְדִיג צוּ קְרִיגֶן מִיט מֹשֶׁה וּנְשֵׁיהֶם זֵייעֶרֶע וַוייבֶּר וּבְנֵיהֶם אוּנ זֵייעֶרֶע קִינְדֶר וְטַפָּם זֵייעֶר קְלֵיין גִיזִינְד הָאבֶּן אַלֶע זִיךְ אַרוּס גְשְׁטֶ צוּ קְרִיגֶן אַקֶעגֶן מֹשֶׁה : (כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָט גִיזָאגְט בְּזֹאת תֵּדְעוּן דָארְךְ דֶעם וֶועט אִיר וִויסֶ יְיָ שְׁלָחַנִי אַז גָאט הָאט מִיךְ גֶעשִׁיקְט צוּ טָאן מַעֲשִׂים צוּ מַאכֶן אַהֲרֹן פַר אַכֹּהֵן גָדוֹל אוּנ

משלי יוסף

(כח) בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי ה' שְׁלָחַנִי וגו'. דֶר עִנְיָן פוּן קֹרַח אִיז גְּוֶוען לְמָשָׁל אַמֶּלֶךְ הָט גֶעשִׁיקְט זַיינֶע זֶעלְנֶער צוּ אַגְרֶעסֶע מִלְחָמָה, אוּנ הָט מִיט זֵיי גֶעשִׁיקְט זַיין גְרֶעסְטֶען גֶענֶערַאל, וָוס דֶר מֶלֶךְ הָט גֶעוואוּסְט עֶר אִיז גוּט גֶלֶערוּנְט צוּ הַאלְטֶען מִלְחָמָה, אוּנ עֶר הָט זִיךְ פַארְזִיכֶערְט אוֹיף אִים אַז עֶר וֶועט גְעוִוים אַיין נֶעמֶן די מִלְחָמָה, אִין דֶעם וֶועג וָוס דֶר גֶענֶעראַל מִיט זַיינֶע זֶעלְנֶער הָאבֶּען גֶעדַארְפְט גֵיין, הָט גֶעוואוֹינְט אַמֶענְטְשׁ וָוס הָט אַמָאהְל גֶעזִינְדִיגְט צוּם מֶלֶךְ, אוּנ עֶס אִיז אוֹיף אִים גֶעוֶוען אַגְזֵירָה פוּן מֶלֶךְ זָאל אִים הַרְגֶען, נָאר נָאךְ נִיט אִיצְט. אִין אַיאָהְר שְׁפֶּ פַארְשְׁטֵייעֶן מִיר אַז דֶר מֶענְטְשׁ אִיז גֶעוֶוען אַשׂוֹנֵא מֶלֶךְ אוּנ דוּרְךְ דֶעם מֶלֶךְ אִיז עֶר גֶוֶוען אַשׂוֹנֵא צוּם גֶענֶ פַר וָוס דֶר גֶענֶעראַל הָט נִיט גִבֶּעטֶען פוּן זַיינֶעט וֶועגֶ זָאל אִים מוֹחֵל זַיין די זִינְד, דְרִיבֶּער הָט עֶר גֶעוואוֹ גֶענֶעראַל זָאל נִיט קֶענֶען גֵיין צוּ די מִלְחָמָה מִיט זֶעלְנֶער וֶועט דֶר מֶלֶךְ פַארְלִירֶן די גַאנְצֶע לַאנְד זַיינֶע

לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי: כט אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי: ל וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה הָאֲדָמָה

יָת כָּל עוֹבָדַיָּא
אֲרֵי לָא מֵרְעוּתִי:
מוֹתָא דְכָל אֱנָשָׁא
אִלֵּין וְסַעֲרָא דְכָל
יִסְתְּעַר עֲלֵיהוֹן
שַׁלְחַנִי: ל וְאִם
יִבְרֵי יְיָ וּפְתָחַת

ות כל נדרים לט: ואם בריאה עם
סנהדרין קי:

בעל הטורים

כ׳ כמות כל האדם ימותון והארץ כנגד תבלה ויושביה
ן פי׳ אחר שתבלם ויושביה ימותין שיבלעו הם תחתם:
במסרה הכא ואידך ופקידתו נשמרת ופקודת אלעזר בן
פרלו ליכנם בפקודת אלעזר שבקשו כהונה ע״כ ופקודת
: ופקודת כל האדם יפקד. אמר משה אם הקב״ה יעשה כאלו, כמו שעושה לכל אדם שהוא פוקד עון אבות על בנים ועל
עים. אלא שיעניסם מיד: (ל) בריאה. ב׳ במסרה מתרי לישני ואם בריאה ונאכלו בריאה שהגיל קרח לעדתו עד שהכניסם

רשב״ם

(כח) כי לא מלבי. שחינכתם בקטורת כשאמרתי אתה ואהרן איש מחתתו: (כט) לא ה׳ שלחני. אלא עשיתים מדעתי שצויתי להקטיר קטורת: (ל) [illegible] בריאה. חדשה יברא ה׳ בארץ כדכתיב כי ברא ה׳ חדשה בארץ. שאינה כמיתת נדב ואביהוא:

רש״י

יס: (כח) לעשות את כל המעשים האלה. פי הדבור צ לתת לאהרן כהונה גדולה ובניו ולאליצפן נשיא הקהתי: (כט) לא ה׳ שלחני. שיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם ודשה: יברא ה׳. להמית אותם במיתה שלא ם עד הנה ק ומה היא הבריאה ופצתה האדמה בלעם או וידעתם כי נאצו הם את ה׳ ואני מפי יתי ורבותינו פירשו (סנהדרין קי) אם בריאה סת ימי בראשית ר מוטב ואם לאו יברא ה׳

בית יהודא

יָאהר (וּבָא אָבְדוּ אַף יוֹנְקֵי שָׁדַיִם) אוּנ בַּיי קרח זֶענֶן פַארְלָארֶן גֶעוָוארֶן אֲפִילוּ קִינְדֶער וָוָאס הָאבֶּן גֶעזֵייגְט: (כח) וְלַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה). (שֶׁעָשִׂיתִי עַל פִּי הַדִּבּוּר) הקב״ה הָט מִיךְ גֶעשִׁיקְט אִיךְ זָאל טָאהְן, אַלֶץ וָוָאס אִיךְ הָאבּ גֶעטָאן (לָתֵת לְאַהֲרֹן כְּהוּנָּה גְדוֹלָה וּבָנָיו סְגָנֵי כְהוּנָּה וֶאֱלִיצָפָן נְשִׂיא הַקְּהָתִי) אִיךְ זָאל גֶעבֶּען צוּ אַהֲרֹן דִיא כְּהוּנָּה גְדוֹלָה, אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער זָאלֶען זַיין דִי צְווייטֶע כֹּהֲנִים אוּנ אֱלִיצָפָן זָאל זַיין אַנְשִׂיא אוֹיף דִי מִשְׁפָּחָה קְהָת: (כט) (לֹא ה׳ שְׁלָחַנִי). הָאט נִיט הקב״ה מִיךְ גֶעשִׁיקְט (אֶלָּא אֲנִי עָשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעְתִּי) נָאר אִיךְ הָאבּ אַלֶץ אַליין גֶעטָאן מִיט מַיין ווילֶען (וּבְדִין הוּא
נג קרח אִיז גֶערֶעכְט וָוָאס עֶר קְרִיגְט אוֹיף מִיר: (ל) (וְאִם בְּרִיאָה). (חֲדָשָׁה) אוֹיבּ אַנַייעֶ בֶּעשַׁאפוּנְג (יִבְרָא ה׳) וֶועט
שאפֶען (לְהָמִית אוֹתָם בְּמִיתָה שֶׁלֹּא מֵת בָּהּ אָדָם עַד הֵנָּה) עֶר וֶועט זֵיי הַרְגֶנֶן מִיט אַזוֹי אַטוֹיט וָוָאס בִּיז אִיצְט
נטש גֶעשְׁטָארְבֶּען מִיט אַזוֹי אַטוֹיט (וּמַה הִיא הַבְּרִיאָה) וָוָאס אִיז דָאס בֶּעשַׁאפוּנְג (וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ
א ערד וֶועט עֶפֶענֶען אִיר מוֹיל אוּנ וֶועט זַייא אַיינְשְׁלִינְגֶען (אָז וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הֵם אֶת ה׳) דַאמָאלְס וֶועט
זיי וקרח מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים) הָאבֶּן דֶערְצֶערְנְט הקב״ה (וַאֲנִי מִפִּי הַגְּבוּרָה אָמַרְתִּי) אוּנ אִיךְ הָאבּ אַלֶץ גְזָאגְט
וָוָאס הקב״ה הָאט מִיר גֶעהֵייסֶן טָאהְן דָס הָאבּ אִיךְ גֶעטָאן (וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּירְשׁוּ) דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גְלֶערְנְט אַזוֹי
זאגט (אִם בְּרִיאָה פֶּה לָאָרֶץ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית מוּטָב) אוֹיבּ עֶס אִיז בַּאשַׁאפֶען גֶעוָוארֶן אַמוֹיל צוּ דִי עֶרְד אַיין
וועקס טֶעג וֶוען הקב״ה הָט בֶּעשַׁאפֶען דִי וֶועלְט, אִיז גוּט (וְאִם לָאו) אוּנ אוֹיבּ בִּיז אִיצְט אִיז נָאךְ נִיט בַּשַׁאפֶען

שפתי חכמים

פתי את מערכות אלהי ישראל: צ דאל״כ כל המעשים לו, הלקו אלא על אהרן מאי כל המעשים האלה ואף כרים לעיל הם מהמפורסמים להם וכאלו הם נזכרים. דאל״כ הרי הספק על הסגנות והנשיאות עדיין במקומה עומדת ומה שלא הזכיר המלכות משום שאין חולק עליו: ק תיקן בזה דהא כתיב אין כל חדש תחת השמש לכן פי׳ להמית אותם בגויתה כו׳: ר ר״ל

פירוש לתורת אלהים

סגני כהונה אוּנ אֱלִיצָפָן פַר אַנְשִׂיא כִּי מיין הַארְצֶן נִיט פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּערְט: ות אַז דִי אַלֵי מֶענְטְשֶׁן וָוָאס קְרִיגֶן וֶועלֶן מיט דֶעם טוֹט וָוָאס אַלֵי מֶענְטְשֶׁן שְׁטַארְבֶּן דם בַּאפֶעלוּנְג פוּן אַלֶע מֶענְטְשֶׁן יִפָּקֵד ט אוֹיף זֵייא בַּאפֶעלְט וֶוערֶען לֹא יְיָ שְׁלָחַנִי הָט מִיךְ גָאט נִיט גֶעשִׁיקְט צוּ טָאן דִי אַלֶע זַאכֶן נָאר אִיךְ הָאבּ דָס גְטָאן פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּערְט: (ל) וְאִם אוּנ אוּבּ בְּרִיאָה אַנַייעֶ בַּאשֶׁעפֶנִישׁ יִבְרָא יְיָ וֶועט גָאט בַּאשַׁאפֶען צוּ טֵייטֶן זֵיי מִיט אַזוֹ אַטוֹט וָוָאס קֵיין שׁוּם מֶענְטְשׁ אִיז נָאךְ בִּיז אַהֶער אַזוֹ נִיט גִישְׁטָארְבֶּן וּפָצְתָה דִיא עֶרְד וֶועט עֶפֶענֶן אִיר מוֹל

משלי יוסף

אהן? עֶר הָט גֶעמַאכְט אַגְרוֹסֶע קְרִיג צְווִישֶׁן דִי דֶעם גֶענֶעראַל, דִי גְרֶעסְטֶע טַעֲנָה זַייעֶרֶע ניט דֶר מֶלֶךְ שִׁיקְט זֵיי אִין דִי מִלְחָמָה נָאר דָם דר גֶענֶעראַל אַליין, אוּנ וֶוער וֵוייס וואוּהִין עֶר ן? הָט דֶר גֶענֶעראַל גְזֶעהְן עֶס אִיז אַנַאנְצֶער די זֶעלְנֶער, אוּנ דוּרְךְ דֶעם וֶועלֶן אַלֶע זֶעלְנֶער רען אוּנ דִי גַאנְצֶע לַאנְד וֶועט זַיין פַארְלָארֶען, אלט דֶר שׂוֹנֵא זָאל אוֹיף גֶעשְׁווִינְד גֶעשְׁטְרָאפְט יין טוֹט, עֶר זָאל אַוֶועקְגֵיין פוּן דֶר וֶועלְט, נָאר ווייל אוֹיף אִים אִיז שׁוֹן דָא אַגְזֵרָה מֶען זָאל פוּן אִים דָם לֶעבֶּן צוּוֶועקְנֶעמֶען נָאר אִין אַיאָהְר שְׁפֶּעטֶער, אַז מֶען וֶועט דֶעם שׂוֹנֵא הַרְגֶנֶן מִיט דֶעם זֶעלְבִּיגֶן טוֹט וָוָאס אִיז אוֹיף אִים נִגְזַר גֶעוָוארֶען וֶועט מֶען נִיט ווִיסֶען אַז עֶר וֶוערְט גֶהַרְגֶת וֶועגֶן דִי קְרִיג וָוָאס עֶר הָט גְמַאכְט צְווִישֶׁן גֶענֶעראַל מִיט דִי זֶעלְנֶער, נָאר עֶר וֶוערְט גֶהַרְגֶת וֶועגֶן דִי פְרִיעֶרְדִיגֶע גְזֵרָה, דֶרִיבֶּר הָט דֶר גֶענֶעראַל גֶעבֶּעטֶן בַּיי דֶעם מֶלֶךְ מֶען זָאל אִים הַרְגֶנֶן מִיט אֵיין טוֹט וֶועלְכֶן עֶר וֶועט אִיצְט אַרוֹיס גֶעבֶּען, אַז דִי זֶעלְנֶער וֶועלֶן זֶעהְן, דֶר מֶלֶךְ הָט גֶעטָאהְן

אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה
וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
אֶת־יְהוָה׃ לא וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם׃ לב וַתִּפְתַּח
הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־
בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח
וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ׃ לג וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־

אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְ
יָתְהוֹן וְיָת כָּל דִּי
וְיֵחֲתוּן כַּד חַיִּין לִ
וְתִדְּעוּן אֲרֵי אַ
גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם
לא וַהֲוָה כַּד
לְמַלָּלָא יָת כָּל פִּתְ
הָאִלֵּין וְאִתְבְּזַעַת אַ
דִּי תְחוֹתֵיהוֹן׃ לב וּפְ
אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְ
יָתְהוֹן וְיָת אֱנָשׁ בָּ
וְיָת כָּל אֱנָשָׁא דִּי לְ
וְיָת כָּל קִנְיָנָא׃ לג וּ

תולדות אהרן

ותפתח הארץ סנהדרין לו : וירדו הם
עירובין יט :

בעל הטורים

אחריו כדאי׳ בפ׳ חלק : כי נאצו האנשים האלה. ר״ת הכהן על שבקשו כהונה : (לא) ותבקע. ד׳ במסרה ותבקע האדמה ואידך ותבק
בקולם ותבקע העיר דירמיה ודמלכים על ירושלים ותבקע הארץ בקולם והיינו דכתיב וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם ורמז לה
בעירובין שפתחה של גיהנם בירושלים ותבקע העיר פי׳ בירושלים שם ותבקע האדמה וירדו שאולה : (לב) האדם אשר לקרח. ס״ת חר

פירוש לתורת אלהים

וּבָלְעָה אוֹתָם און זיא וועט איין שלינגען זיי ואת און אלץ וואס צו זיי געהער וְיָרְדוּ און זיי וועלן נידערין לעבעדיגער הייט אין דעם גרוב פון דעם גיהנם וִידַעְתֶּם וועט איר וויסן כִּי נִאֲצוּ אז די מענטשן האבן דר צערינט גאט און די אלע זאכן וואס איך האב גטאן איז אלץ דורך גאטס צווי. אדר אזו איז דר פשט אם בריאה איז אנדערש באשאפן גווארן אמול צו דר ערד פון ששת ימי בראשית איז גוט א... ניט זאל גאט היינט באשאפן אמול : (ל... און עס איז גוועזן כְּכַלֹּתוֹ אז ער הט פר לע... ריידן די רייד וַתִּבָּקַע איז וואָרן צו שפאלטן די ערד אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם וואס אונטער זיי : (לב) און די ערד הט גיעפינט איר מול וַתִּבְלַע א... הט איין גישלונגען זיי און זייער הויז גזיי...

משלי יוסף

ווי דר גענעראל הט אים געבעטן, וועלן אלע וויסן אז ער ווערט ניט געהרגת וועגן די פריערדיגע גזרה, נאר ער ווערט געהרגת וועגן די איצטיגע קריג וואס ער הט געמאכט צווישן די זעלנער מיט דעם גענעראל, וועלן די זעלנער מורא האבן צו קריגען מיט זייער גענעראל וועט שטיל ווערן די קריג, דם זעלביגע איז דא געוועזן ביי משה מיט די יודן, די וועלט איז די לאנד פון הקב״ה, און הקב״ה הט באשאפן די מענטשען מיט א יצר הרע, דר מענטש זאל אייביג האלטן מלחמה מיט דעם יצר הרע און זאל אים איינגעמן, מיט וואס זאל ער איינגעמן די מלחמה, מיט די תורה, ווי די גמרא זאגט הקב״ה הט געזאגט איך האב באשאפן דעם יצר הרע איך האב באשאפן דיא תורה תבלין, בשמים צום יצר הרע, אז דר יצר הרע שמעקט אז עס איז דא אריין תורה אין דעם מענטש אנטלויפט ער פון אים, צו די מלחמה געגען יצר הרע הט הקב״ה געשיקט משה רבינו מיט די תורה צו די יודן, עס הט אבער געטראפן אשונא פון הקב״ה און פון משה, דס איז גוועזן קרח, ווייל עס איז אויף אים נגזר געווארן ער זאל שטארבן אין דר מדבר ואפילו ער איז געוועזן אליין, דריבער איז ער בייז געוועזן אויף הקב״ה און אויף משה, ווי משה הט געזעהן אז קרח הט אופגערייצט אלע יודן זיי זאלן לייקענען אין די תורה, זיי זאלן ניט האלטן מלחמה מיט דעם יצר הרע, וועט דאך חרוב ... גאנצע וועלט, ווי די גמרא זאגט הקב״ה הט ג... אתנאי מיט די וועלט אויב די יודן וועלן ניט נ... תורה וועט די וועלט צוריק ווערן וויסט, דריפ... משה געזאגט פר הקב״ה מען מוז דעם שונא ק... נעמען פון דר וועלט, נאר אם כמות כל אדם ימותו... אויב קרח מיט זיינע מענטשן וועלן שטארבן ווי... מענטשן וואס שטארבען אין דר מדבר, וועגן די ג... די מרגלים, ופקודת כל אדם יפקד עליהם, און... וועט דערמאנט ווערן די גזרה וואס איז נגזר געווע... אלע יודן וואס שטארבן אין דר מדבר פון די גזרת ... לא ה׳ שלחני, וועט ניט זיין אבעווייזונג אז הקב... מיך געשיקט מיט די תורה צו די יודען, אבער אז... וועט באשאפן אנייעם טוט אויף קרח, ווי הקב... געזאגט צו די יודען געבען בארג סיני ווען ער ה... אלע יודן אונטער דעם בארג און ער הט גזאג... אויב איר וועט נעמן די תורה איז גוט און אויב ני... איר באגראבן ווערן לעבעדיג אונטער דעם באר... וועט איצט קרח אויך באגראבן ווערן לעבעדיג ... יודן וויסן אז נאר ווייל קרח לייקנט אין די תורה... ווייל די יודן זאלן ניט נעמן די תורה דריבער גייט ... לעבעדיג אין די ערד און אזו איז גיוען דר סוף פ...

אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל׃
לד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלָעֵנוּ
הָאָרֶץ׃ לה וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת׃ ס יז א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב אֱמֹר אֶל־
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־
הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־הָאֵשׁ

אונקלוס

וְכָל דִּי לְהוֹן כַּד
לִשְׁאוֹל וַחֲפַת
הוֹן אַרְעָא וַאֲבָדוּ
קְהָלָא׃ לד וְכָל
אֵל דִּי בִסְחָרָנֵיהוֹן
לְקָלְהוֹן אֲרֵי אֲמָרוּ
א תִבְלְעִנָּנָא אַרְעָא׃
אֶשָּׁתָא נְפָקַת מִן
יְיָ וַאֲכָלַת יָת מָאתָן
שִׁין גַּבְרָא מְקָרְבֵי
ת בּוּסְמַיָּא׃
מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
ר׃ ב אֱמַר לְאֶלְעָזָר
אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיַפְרֵשׁ
מַחְתְּיָתָא מִבֵּין
א וְיָת אֶשָּׁתָא

ותכס עליהם סנהדרין קח: ואש יצאה
מאת ה' סנהדרין קי:

בעל הטורים

חרס על שנתחברו לקרח: (לג) ויאבדו. ב' במסרה הכא

רשב"ם

(לד) נסו לקולם. כשצעקו בשעת נפילה כדכתיב מקול נפלם רעשה ארץ:

רש"י

ברא ה' הפה לכאן): (לד) נסו לקולם. בשביל ש
היוצא על בליעתן: (ב) ואת האש. שבתוך
חתות: זרה הלאה. לארץ מעל א המחתות: כי

בית יהודא

געווארן אמאל צו דיא ערד (יִבְרָא ה') זאל הקב"ה איצט בעשאפן: (לד) נָסוּ לְקוֹלָם. מען מיינט (בִּשְׁבִיל הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעָתָן) זיי זענען אנטלאפן וועגן די גרויסע שטימע וואס זיי האבן גיהערט פון די ערד ווען זיא האט זיך געשפאלטן
זענען איינגעשלונגען געווארן אין איר: (ב) וְאֶת הָאֵשׁ. (שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתּוֹת) אונ דעם פייער וואס איז אין די מחתות:
לְאָה). פארשפרייט ווייט (לָאָרֶץ מֵעַל הַמַּחְתּוֹת) זאלסט ארויסווארפען דעם פייער פון דיא מחתות אויף דיא ערד:

שפתי חכמים

להם והא עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות
ה; פי הארץ: ש פי' שהוא הקול היוצא מתוך הבקיעה
רעם שמבהיל אנשים לברוח לא קול לעקתם בעת הבליעה
שהוא אינו קול מברית אדרבה מקבץ לראות הפלא: ת לא גם האש
שעל המזבח דאם כן מאי כי קדשו דקאמר מה מוגעת האש שעל גבי
המזבח מקדושתן: א לא למקום רחוק דא"כ היה לו לפרש לאיזה מקום:

פירוש לתורת אלהים

די מענטשן וואס האבען זיך מחבר גיוועזן צו
וְכָל הָרְכוּשׁ אונ גאר זיין האב: (לג) וַיֵּרְדוּ אונ
אבן גינידערט הם זיי וְכָל אונ אלץ וואס צו זיי
לעבעדיגער הייט שְׁאוֹלָה אין גרוב פון דעם
ם וַתְּכַס אונ די ערד איז וואָרן אויף זיי בעדעקט
אונ זיי זענען פר לארן גוואָרן מִתּוֹךְ הַקָּהָל פון
ן דעם איין זאמלונג פון די יִשְׂרָאֵל: (לד) וְכָל
אונ אלע ישראל וואס זענען גיוועזן ארום זייא
נען אנטלאפן גיווארען לְקוֹלָם פון וועגען זייער
וואס זיי האבן געשריגען אין דער שָׁעָה כִּי אָמְרוּ
ם זיי האבן גטראכט פֶּן תִּבְלָעֵנוּ טאמער וועט
אוך די ערד איין שלינגען: (לה) וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת
ב אפייער איז ארום גנאנגן פון פר גאט וַתֹּאכַל
ם הט פר ברענט אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ די

ליקוטי יוסף

(לה) וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת ה' וגו'. דער מדרש תנחומא שרייבט קרח איז געמשפט געווארן מיט צווייערליי יסורים, אייף אים הט אויך געברענט אפייער, אונ אזוי וויא דר פייער האט געברענט אויף אים הט די ערד אים אריינגעצויגען ביז אין גיהנם לעבעדיג, אונ דריבער איז ער געמשפט געווארע מיט ביידע ערליי יסורים, ווארום אז ער וואלט נאר אריין אין די ערד אונ ניט פארברענט געווארן וואלטן די געברענטע זאגען קרח הט דאך אויך גערייכערט קטורת אזוי וויא מיר, פאר וואס איז ער ניט פארברענט געווארן אזוי וויא מיר זענען פארברענט גוואָרן, דריבער הט דר פייער געברענט אויף אים אויך, אונ ווען ער וואלט נאר פארברענט געווארן, אונ ניט איינגעזונקען גיווארן, וואלטן דתן אונ אבירם די איינגעזונקענע גזאגט קרח הט דאך געזינדיגט אזוי וויא מיר האבן געזינדיגט, ער הט אויך געקריגט מיט משה אונ געלייקנט אין די תורה, פאר וואס זענען מיר איינגעזונקען געווארן אונ קרח ניט, דריבער הט הקב"ה אים געמשפט מיט ביידע דינים:

הונדערט מיט פופציג מאן מַקְרִיבֵי דיא וואס האבן מקריב גיוועזן די קְטֹרֶת: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ
הט גירעט צו משה אזו צו זאגען: (ב) אֱמֹר זאג צוא אֶלְעָזָר דער זון פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אונ ער
אויף הייבען אֶת הַמַּחְתּוֹת דיא פייער פאנען מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה פון צווישען דעם ברענונג וְאֶת הָאֵשׁ אונ דם

זֵרֶה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ׃ ג אֵת מַחְתּוֹת
הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ
אֹתָם רִקֻּעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־
הִקְרִיבֻם לִפְנֵי־יְהוָֹה וַיִּקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ
לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֵת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיְרַקְּעוּם צִפּוּי

אונקלוס

יַרְחַק לְהָלָא
אִתְקַדָּשׁוּ׃ ג יָת מַח
חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין דְּאִת
בְּנַפְשָׁתְהוֹן וְיַעְבְּ
יָתְהֵן טַסִּין רְדִי
חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא
קָרְבִנּוּן קֳדָם יְיָ וְאִתְקַ
וִיהוֹן לְאָת לִבְנֵי יִשְׂ
ד וּנְסֵיב אֶלְעָזָר כַּ
יָת מַחְתְּיָתָא דִּנְ
דְּקָרִיבוּ יוֹקִידַ
וְרַדִּידְנּוּן חוֹ

תו"א את מחתות סנהדרין נב מנחות לט :

בעל הטורים

ואידך ויאבדו כלי מלחמה כיון שנאבדו נאבדו כלי מלחמה : (ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם שנתחייבו על עסקי נפשותם דאמר ר"ל מאי דכתיב בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו בשביל חנופה שהחניפה קרח על עסקי לגי׳ [illegible] חרק עליהם שר של גיהנם חרק : אותיות קרח : החטאים (האלה) . שנים במסרה . החטאים האלה בנפשותם החטאים את עמלק [illegible] לך כמו שאלו חטאו בנפשו[תם] חטא עמלק בנפשו שראה כל הנסים שנעשו לישראל ונזדווג להם כדאי׳ במדרש משל למי שראה [illegible] רותחת וקפץ לתוכה :

בית יהודא

וכי קדשו . (המחתות) וואָרום די מחתות זענען גוואָרן היילִיג (ואסורים בהנאה) טאָר מען ניט הנאה האָבען פון זיי (שהרי עשאום כלי שרת) וואָרום מען האָט געמאַכט די מחתות כלים צום בעדינען מיט זיי פאר הקב"ה : (ג) והחטאים האלה בנפשותם) . מען מיינט (שנעשו פושעים בנפשותם) זיי זענען גוואָרן זינדיגע מיט זייער ווילען , ניט אומגערין האָבן זיי געזינדיגט , נאר ווילענדיג האָבן זיי געזינדיגט (שנחלקו על הקב"ה) זייא האָבען געקריגט אויף הקב"ה : ורקועי) . (רדידין) אויסגעשפרייט : ופחים) . מיינט מען (טסין מר[ודדין]) אויסגעשפרייטע בלעכען : צפוי למזבח) . אַבעדעקונג צום מזבח (למזבח הנחשת) דעם קופערנעם מזבח זאָ[ל מען] בדעקין מיט די בלעכען : ויהיו לאות) . מיינט מען (לזכרון) די בלעכען וועלען זיין אַצייכן צים געדיינקן (שיאמרו א[...] מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו) מען וועט זאָגן די בלעכען זענען פון די מחתות (פייער־פאַנען) וואס האָבען גע[...] די מענטשן וואס האָבען געקריגט אויף די כהונה פון אהרן מיט זיינע קינדער , אונ דיא מענטשען זענען פארב[...]

רש"י

קדשו . המחתות ואסורין בהנאה ב שהרי עשאום כלי [...] (ג) החטאים האלה בנפשותם . (יומא לו) [...] פושעים ג בנפשותם שנחלקו על הקב"ה : רקעי . ר[...] פחים . טסין מרודדין טינבי"ש בלעז : צפוי למ[...] ד למזבח הנחשת : ויהיו לאות . לזכרון שיאמרו א[...] מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו : (ד) וירקעום . אינטי[...]

שפתי חכמים

ב אבל לא שאם דאל"כ לא היה להם לזרוק לארץ ופירש אחר כך מה טעם קדשו שהם אסורים בהנאה שעשאום מקריבי הקטורת כלי שרת ועטונים גניזה : ג דקשה והא התרה בהם משה ואם כן למה כתיב החטאים שהוא ל׳ [illegible] . לכן פירש פושעים וכן כתיב כי נאלו [...] ההם שהוא לשון מרד שמרדו ברצונם לחלוק על הקדוש ברוך [...] ד לא למזבח הזהב שהמחתות היו נחושת והיאך היו עושין [...]

ליקוטי מרדכי

(ג) (את מחתות החטאים וגו׳ ויהיו לאות וגו׳) מיר ווייסן הקב"ה וויל ניט אַמענטש זאל פארשטויסן ווערען פון ביידע וועלטן , אפילו ער איז אָפּגעגאַנגען פון דיא וועלט גאר אָן תשובה , האט מען אויך געגעבען עצות אויף נאך זיין שטאַרבען ער זאל קענן זוכה זיין צו עולם הבא , וואס אַנדערע מענטשן וועלן אים ברייניגען צו עולם הבא , אונ ווייל דיא מענטשן וואס זענען פארברענט געוואָרן זענען גווען די גרעסטע מענטשן פון יודין , דריבער האט הקב"ה גזאגט צו משה ער זאל זאגן צו אלעזר ער זאל נעמען די מחתות אונ מען זאל פון זייא מאַכען אַבעדעקונג (אַפּלאַטע) אויף דעם מזבח , אונ דאס זאל זיין אַצייכען צו דיא יודין , ווען די יודין וועלען זעהן דיא פלאַטע אויף דעם מזבח וועלן זיי געדיינקען פון וואס די פלאַטע איז געמאַכט געוואָרען , אונ וועלן געדיינקען די קריג פון קרח , זיי זאָלן ניט מער טאָן וויא קרח מיט זיינע מענטשען האָבען גטאָהן , דאס וועט זיין אַזכות פאר די פארברענטע מענטשן זיי זאָלן קומען צו עולם הבא , אונ ווייל די קריג איז גווען אויף משה מיט אהרן אונ אין קטגור נעשה סניגור , דריבער האט הקב"ה געזאגט צו משה אלעזר זאל נעמען די מחתות נים אהרן :

פירוש לתורת אלהים

פייער וואס איז אין די פייער פאנן זרה הלאה ו[...] אוועק ווייט כי קדשו וואָרום די פייער פאנן ז[...] היילִיג גוואָרן מחמת די קטורת וואס מען האָ[ט] זיי מקריב גיווען : (ג) את מחתות די פאנן פון מענטשן וואס האָבן אליין זייער נפש פר זינ[...] דר מיט וואס זיי האָבן געקריגט אוף הקב"ה אותם אונ מען זאל פון זיי מאכן רקועי דינע בלעכין צפוי אדעק למזבח צום מזבח כי ווייל האָבן זיי גינעהנט פר גאט ויקדשו זענען זיי ה[...] ויהיו אונ זיי זאָלן זיין לאות צו אצייכן דם הייס[...] אגידעכעניש צו די קינדר ישראל מען זאל [...] די בלעכין זענען פון די מענטשן וואס זיי הא[...] גיקריגט אוף דער כהונה אונ זענען פאר ברע[...] גיוואָרן : (ד) ויקח האט אלעזר הכהן גנומען את מ[...] הנחשת די קופערנע פייער פאנן אשר הקריבו וו[...] האָבן גינעהנט השרופים די פאר ברענטי וירקעום אונ ער האט זייא געמאכט דין צפוי למזבח אדעק

לַמִּזְבֵּחַ׃ ה זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא
מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת
לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ׃
פ ו וַיִּלֹּנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה׃
ז וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־

בְּחָא : ה דָּכְרָנָא
יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לָא
גְּבַר חִלּוֹנַי דִּי
מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן הוּא
קָא קְטֹרֶת בּוּסְמִין
יְיָ וְלָא יְהֵי כְקֹרַח
שְׁתֵּהּ כְּמָא דִי מַלִּיל
בִּידָא דְמשֶׁה לֵהּ :
תְּרַעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא
יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא
רוֹהִי עַל משֶׁה וְעַל
ן לְמֵימַר אַתּוּן
תּוּן דְּמִית עַמָּא דַיְיָ :
הֲוָה בְּאִתְכַּנָּשׁוּת
תָּא עַל משֶׁה וְעַל

ולא יהיה כקרח וכעדתו סנהדרין קי:

רשב"ם

שר דבר ה' ביד משה לו. מוסב למעלה. ויקח אלעזר הכהן את מחתות מבין השריפה באשר דבר ה' ביד משה. לו. לאלעזר. שכך ציוהו הקב"ה למשה אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחתות: (ו) אתם המתם את עם ה'. על דתן ואבירם הבלועים אנו מודים שחטאו אבל המאתים והחמשים

רש"י

: (ה) ולא יהיה כקרח. כדי שלא יהיה כקרח : ר דבר ה' ביד משה לו. כמו עליו על אהרן דבר ה שיהיה הוא ובניו כהנים לפיכך לא יקרב איש זר לא מזרע אהרן וגו' וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל פתרוגם כמו על. ומדרשו על קרח ומהו ביד משה ו ולא

בית יהודא

גְוָוארֶן : (ה) וְלֹא יִהְיֶה כְקֹרַח. מֵיינְט מֶען (כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקֹרַח) דְרִיבֶּער. זָאל מֶען מַאכֶן דֶעם צֵייכֶן מֶען זָאל נִיט זַיין וִויא קֹרַח. מֶען זָאל נִיט קְרִיגֶען אוֹיף מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן : וּכַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּמוֹ עָלָיו) עֶס אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען עָלָיו, וִויא הקב"ה הָט גֶערֶעט דוּרךְ מֹשֶׁה אוֹיף אִים (עַל אַהֲרֹן דִּבֶּר אֶל מֹשֶׁה) הקב"ה גֶערֶעט צוּ מֹשֶׁה וֶועגֶען אַהֲרֹן (שֶׁיִּהְיֶה הוּא וּבָנָיו כֹּהֲנִים) אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זָאלֶן זַיין כֹּהֲנִים (לְפִיכָךְ לֹא יִקְרַב אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן) דְרִיבֶּער אַפְרֶעמְדֶר מֶענְטְשׁ וָואס עֶר אִיז נִיט פוּן אַהֲרֹן'ס קִינְדֶער טָאר נִיט גֶעגֶענֶען צוּם מִזְבֵּחַ זַיין קָרְבָּנוֹת (וְכֵן כָּל לִי וְלוֹ וְלָהֶם הַסְּמוּכִים אֵצֶל דִּבּוּר פִּתְרוֹנָם כְּמוֹ עַל) וְוא עֶס שְׁטֵייט דֶער וָוארְט לִי אָדֶער דֶער לוֹ אָדֶער דֶר וָוארְט לָהֶם, נֶעבֶּען דֶעם וָוארְט דִבּוּר גֶערֶידִין, מֵיינְט מֶען עֶר הָט גֶערֶעט לִי אוֹיף מִיר, לוֹ אוֹיף אִים, לָהֶם אוֹיף זֵיי, גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גְשְׁטַאנֶען עָלַי, עָלָיו, עֲלֵיהֶם, אוֹיף מִיר, אוֹיף אִים, אוֹיף זֵייא (וּמִדְרָשׁוֹ) דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט דֶעם וָוארְט לוֹ, אוֹיף אִים, מֵיינְט מֶען אוֹיף קֹרַח (וּמַהוּ בְּיַד מֹשֶׁה וְלֹא כָתַב אֶל מֹשֶׁה) אוּנ פַר

דעת זקנים מבעלי התוספות

אשר דבר ה' ביד משה כו'. פשטיה דקרא קאי אדלעיל ויקח אלעזר את המחתות כאשר דיבר ה' ביד משה : ם המיתם את עם ה'. לדעת לפי שאמרתם להביא והוא סם המות שבו נשרפו נדב ואביהוא שהיו כהנים ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו' ושים קטרת שאין הקטרת ממית אלא החטא ממית אמרו אין כאן ה שאין אלו ראויין לכהונה המטות יוכיחו ולכך צוה ה דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מאת כל נשיאיהם ניב בתריה והשכותי מעלי את תלונות בני ישראל :

שפתי חכמים

המזבח הזהב רא"ם. ועוד מלאתי לפי שכתוב ויהיו לאות לבני ישראל ואין ישראל יכולין ליכנס למזבח הזהב : ה פי' הוא נתינת טעם ולא אזהרה ומה שאמרו כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח וגו' אינו אלא אסמכתא : ו ואף על גב דכתיב כ"פ בקרא ביד משה כפרשת בהעלותך על פי ה' ביד משה וכן בפרשת בחקת וכן בפ' פנחס. ויש לומר דק"ל מאי ביד משה דאין לומר דעל ידי משה אמר לקרח שיענוש אותו אם יחלוק על הכהונה דלא מלינו זה בקרא ועוד דלמה לוה לקרח יותר משאר ישראל דעל כרחך האי לו על קרח קאמר לפי המדרש דאמר רמז לחולקים כלו' קרח שחולק אלא על כרחך האי ביד משה דהכא אתא רמז לחולקין פי' דכתיב הכא ביד משה וכתיב התם הכא נא ידך בחיקך מה התם לרעת אף הכא כל החולקים ילקו

פירוש להורות אלהים

ח : (ה) זִכָּרוֹן אַגִידֶערְכִינִישׁ צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל דְרוּם אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר עֶס זָאל נִיט גִיגֶענֶען ן וָוס אִיז פְרֶעמְד אֲשֶׁר וָוס עֶר אִיז נִיט פוּן דֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לְהַקְטִיר צוּ רֶעמְפֶּען קְטֹרֶת פוּנג לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט וְלֹא יִהְיֶה כְּדֵי עֶס זָאל נִיט אַזוֹ וִוי קֹרַח אוּנ אַזוֹ וִויא זַיין עֵדָה כַּאֲשֶׁר אַזוֹ אט הָט גִירֶעט דוּרךְ מֹשֶׁה לוֹ אוֹיף אִים אוֹיף ן גָאט הָאט גִירֶעט אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זַיין כֹּהֲנִים דְרוּם זָאל אַפְרֶעמְדֶר נִיט גִינֶעהֶן צוּ דֶר כְּהוּנָה : (ו) וַיִּלֹּנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִיקְרִיגְט גָאר דִי עֵדָה פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל מִמָּחֳרָת פוּן מָארְגְעֶן אוֹיף מָארְגֶעדִיגֶן טָאג הָאבֶּן זֵיי גְקְרִיגְט עַל מֹשֶׁה אוֹיף מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן אוּנ הָאבֶּען אַזוֹ גִיזָאגְט אַתֶּם אִיר הָאט גִיטֵייטְ אִיר הָט גוֹרֵם גִיוֶועֶן דָס פָאלְק פוּן גָאט אִיז גְשְׁטָארְבֶּן : (ז) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גִיוֶועֶן בְּהִקָּהֵל אַז עֶס הָט זִיךְ אַיין גִיזַאמֶלְט דִי עֵדָה אוֹיף מֹשֶׁה אוּנ אוֹיף אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּען זִיךְ גִיקֶערְט צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה אוּנ כִּסָּהוּ עֶס הָט בַּדֶעקְט אִים הֶעָנָן

אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה
כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה׃ ח וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד׃ ס
רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
י הֵרֹמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה
אֹתָם כְּרָגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃
יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־
הַמַּחְתָּה וְתֶן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה
אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא

אונקלוס

אַהֲרֹן וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַ
זִמְנָא וְהָא חֲפָהִי עֲ
וְאִתְגְּלִי יְקָרָא
ח וַעֲל מֹשֶׁה וְאַ
לָקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְ
ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מ
לְמֵימָר׃ י אִתְפְּרַשׁוּ
כְּנִשְׁתָּא הָדָא וַאֲ
יָתְהוֹן כְּשָׁעָה וּנְפָלוּ
אַפֵּיהוֹן׃ יא וַאֲמַר מ
לְאַהֲרֹן סַב יָת מַחְתִּ
וְהַב עֲלַהּ אֶשָּׁתָא מֵ
מַדְבְּחָא וְשַׁוִּי קְטֹ
בּוּסְמַיָּא וְאוֹבֵיל בִּפְ
לִכְנִשְׁתָּא וְכַפַּר עֲלֵ
אֲרֵי נְפַק רֻגְזָא מִן

רשב"ם

איש שמתו כמיתת נדב ואביהוא אתם הרגתם אותם שצויתם להקטיר הקטורת: (י) הרמו. ככו המוגו לה' אבל בשביל הרי"ש נהפך החירק כמו [בירך] ברך משקל דג"ש. ולמעלה אומר הבדלו. וכאן אומר הרמו שמשמע להבדיל יותר לפי שכבר יצא הקצף: (יא) ושים קטורת, להודיע שהקטורת הממיתה כשאינם כהנים היא הנותנת חיים ביד כהנים לדעת שהם ראוים:

בעל הטורים

(י) ויפלו על פניהם. ולא התפללו כמו למעלה שלא היתה תפלה בפיהם וע"כ אמר כי יצא הקצף כדאמר ר"ח בן דוסא כשהיה על החולים אם אין תפלתי שגורה בפי אני יודע שהוא מט

בית יהודא

וואס שטייט בְּיַד משֶׁה, אונ עס שטייט ניט אֶל משֶׁה (רֶמֶז לְחוֹלְקִים עַל הַכְּהוּנָה שֶׁלּוֹקִין בְּצָרַעַת) צו ווייזין די מענטשען וואס וועלן קריגען אויף די כְּהוּנָה. וועלן געשלאגן ווערען מיט צָרַעַת (כְּמוֹ שֶׁלָּקָה משֶׁה בְּיָדוֹ) וויא משֶׁה איז געשלאגן געוואָרן, זיין האנט איז געוואָרן קרעציג (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פָּסוּק (וַיּוֹצִיאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג) משֶׁה הָט ארויסגענומען זיין האנט פון בּוזים איז זיין האנט געוועזן קרעציג ווייס ווי שניי, דריבער שטייט בְּיַד משֶׁה, ווי דיא האנט פון משֶׁה איז געוועזן קרעציג, אזו וועט ווערען קרעציג דר מענטש וואס וועט קריגען אויף די כְּהוּנָה (וְעַל כֵּן לָקָה עוּזִיָּהוּ בְּצָרַעַת) דריבער ווען דר מֶלֶךְ עוּזִיָּהוּ הָט ג… ווערען אַכֹּהֵן איז ער קרעציג געוואָרן: (יא) וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. זאגט רַשִׁ"י (רָז זֶה מָסַר לוֹ מַלְאַךְ הַמָּוֶת כְּשֶׁעָלָה לָרָקִיעַ) משֶׁה איז געוועזן אין הימעל הָט דער מַלְאַךְ הַמָּוֶת איהם געזאגט דעם סוד וגעהיימניס) (שֶׁהַקְּטוֹרֶת עוֹצֶר הַמַּגֵּפָה) אַז … האלט־אויף עס זאל ניט זיין אמגפה (וְרָצָה לוֹמַר) רש"י וויל זאגען (כְּשֶׁנִּיתַּן רְשׁוּת לְמַשְׁחִית אָז אֵין מַבְחִין בֵּין טוֹב לְרַע) עס ווערט געגעבען רְשׁוּת צום מַלְאַךְ הַמָּוֶת ער זאל ברייננגען אמגפה (אַהָלִירֶע) אויף דער וועלט אדער אויף … אדער אויף אשטאט, קוקט ער ניט אויס־צו־קלויבען די רְשָׁעִים פון דיא צַדִּיקִים, נאר ער הַרְגֶּת אַלֶ"ע (וְעַל מַה שֶׁ… מְדִילֵיהּ) אונ וועגן די מענטשן וואס ער הַרְגֶּת מיט זיין ווילען (יֵשׁ תִּיקוּן בִּקְטוֹרֶת) קען מען אים אפהאלטען מיט קטוֹרֶת זאל זיי ניט הרגנן (אֲבָל מַה שֶּׁגָּזַר הַקב"ה בְּהֶדְיָא) אָבער דיא מענטשן וואס הקב"ה אליין האט אויף זייא גוזר געווע… זאלען שטארבן (אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה) העלפט ניט חָכְמָה אונ עס העלפט ניט פארשטאנדיגקייט צו געראטעוועט ווער… די גְזֵרָה (וּבָזֶה מְתוֹרָץ מַה שֶּׁכָּתַב אַחַר כָּךְ שֶׁלֹּא הֵנִיחַ הַמַּלְאָךְ אֶת אַהֲרֹן לַעֲצוֹר בִּקְטוֹרֶת) מיט דעם פירוש וועט זיין געענ… וואס רש"י שרייבט ווייטער דער מַלְאַךְ הַמָּוֶת הָט ניט גלאזין אַהֲרֹן זאל גיין אויפהאלטען די מַגֵּפָה מיט די קְטוֹרֶת

רש"י

כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין: כצרעת שלקה משה בידו שנאמר (שמות ד) ויוציאה והנה ידו מ… כשלג וע"כ לקה עוזיה בצרעת: (יא) וכפר עליהם. … מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע שהקטרת עוצר ה… (ר"ל כשניתן רשות למשחית אז אין מבחין בין טוב לר… מה שמוסיף מדיליה יש תיקון בקטרת אבל מה שגזר ה… בהדיא אין חכמה ואין תבונה ובזה מתורץ מ"ש … שלא הניח המלאך את אהרן לעצור בקטרת והלא הו…

שפתי חכמים

כצרעת: ז וכיון שהמדרש דורש כן ס"מ דהאי לו פל קרח קאמר כלומר על החולק על הכהונה דאין לומר שהם סוברים דמ…

פירו"ש לתורת אלהים

דר וואלקין כלומר דער וואלקין הָט בַּדעקט דעם מִשְׁכָּן וַיֵּרָא עס הָט זיך באוויזן די שְׁכִינָה פון גאט: (ח) וַיָּבֹא אונ ער איז גיקומען משֶׁה מיט אַהֲרֹן פאר דעם אוהל מועד: (ט) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט הָט גרעט צו משֶׁה אונ הָט איהם אזו גיזאגט: (י) הֵרוֹמּוּ שייד איך אפּ מִתּוֹךְ פון די עֵדָה וַאֲכַלֶּה אונ איך וועל פר לענדן אזו ווי איין אוגין בליק וַיִּפְּלוּ אונ זענען גיפאלן עַל פְּנֵיהֶם אויף זייער פָּנִים: (יא) משֶׁה הָט משֶׁה גזאגט צו אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה די פייער פאן וְתֵן אונ גיב אויף איר פייער פון

הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף׃
יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה
וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל
הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר
עַל־הָעָם׃ יג וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין
הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה׃ יד וַיִּהְיוּ
הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף

אונקלוס

שָׁרֵי מוֹתָנָא׃ יב וּנְסִיב
הֲרֹן כְּמָא דִי מַלִּיל מֹשֶׁה
הַט לְגוֹ קְהָלָא וְהָא שָׁרֵי
תָנָא בְּעַמָּא וִיהַב יָת
טוֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְכַפַּר
עַמָּא׃ יג וְקָם בֵּין
תַיָּא וּבֵין חַיַּיָּא וְאִתְכְּלִי
תָנָא׃ יד וַהֲווֹ דְמִיתוּ
מוֹתָנָא אַרְבַּעַת עֲשַׂר

א ויתן את שבת פט יומא מד זבחים פח ערכין טז: ענין קריאת פ׳ קטרת אליהו ז״ל לר׳ פנחס ומעשה מתא מחסיא עשר פ׳ וילך: ויעמד בין המתים ובין החיים שבת פט:

בעל הטורים

(יב) וירץ. בא״ת ב״ש אותיות מגפה פרץ לעצור המגפה:

רש״י

רז זה אלא שהיה גזרת הקב״ה כמ״ש אני שלוחו של מקום ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט): (יג) ויעמוד בין מתים וגו׳. אחז את המלאך והעמידו ח על כרחו א״ל לאך הנח לי לעשות שליחותי א״ל משה צוני לעכב על א״ל אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה א״ל משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה אם אין אתה מין הרי הקב״ה ומשה אל פתח אהל מועד בא עמי ושאל ו שנא׳ וישב אהרן אל משה (מכילתא). ד״א למה בקטרת

רשב״ם

(יג) ויעמד בין המתים ובין החיים. שלא עבר המשחית את מקום ההקפרה:

בית יהודא

דאך אַקְשְׁיָא (וַהֲלֹא הוּא מַבַּר לוֹ רָז זֶה) דֶער מַלְאַךְ הַמָּוֶת אַלֵיין האט דאך גֶעזָאגְט דיא עֵצָה מֶען זָאל מיט קְטוֹרֶת אוֹיפְהַאלְטֶען הַמַּגֵּפָה (אֶלָּא שֶׁהָיָה גְּזֵרַת הקב״ה) נָאר וַוייל עֶס איז גְוֶוען אַגְזֵרָה פוּן הקב״ה די מֶענְטְשֶׁן זָאלֶען שְׁטַארְבֶּן (כְּמוֹ שֶׁאָמַר) וויא דֶר מַלְאַךְ הַמָּוֶת הָאט גֶעזָאגְט צוּ אַהֲרֹן (אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם) אִיךְ בִּין דֶר שָׁלִיחַ פוּן הקב״ה אִיךְ זָאל זֵיי הַרְגֶענֶן, דְרִיבֶּער הָאבֶּן די קְטוֹרֶת נִיט גֶקֶענְט הֶעלְפֶען צוּ דיא מַגֵּפָה (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת) וויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי גְמָרָא שַׁבָּת׃ (יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וגו׳. זָאגְט רַשִׁ״י

(אָחַז אֶת הַמַּלְאָךְ וְהֶעֱמִידוֹ עַל כָּרְחוֹ) אַהֲרֹן הָט אָנְגֶענוּמֶען דֶעם מַלְאַךְ הַמָּוֶת אוּנ נִיט וְועלִינְדִיג הָאט עֶר גֶעמוּזְט בְּלֵייבֶּען שְׁטֵיין (אָמַר לוֹ הַמַּלְאָךְ) דֶער מַלְאַךְ הָאט גֶעזָאגְט צוּא אַהֲרֹן (הַנַּח לִי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתִי) לָאז מִיךְ טאהֶן ווָס הקב״ה הָאט מִיךְ גֶעשִׁיקְט (אָמַר לוֹ) הָט אַהֲרֹן גֶעזָאגְט צוּם מַלְאָךְ (מֹשֶׁה צִוַּנִי לְעַכֵּב עַל יָדְךָ) משֶׁה הָאט מִיךְ גֶעבֶּאטֶען אִיךְ זָאל דִיךְ פַארְהַאלְטֶען (אָמַר לוֹ) הָאט דֶער מַלְאַךְ גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן (אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם) אִיךְ בִּין דֶר שָׁלִיחַ פוּן הקב״ה (וְאַתָּה שְׁלוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) אוּנ דוּ בִּיזְט דֶר שָׁלִיחַ פוּן מֹשֶׁה (אָמַר לוֹ) הָאט אַהֲרֹן גֶעזָאגְט צוּם מַלְאַךְ (אֵין מֹשֶׁה אוֹמֵר כְּלוּם מִלִּבּוֹ אֶלָּא מִפִּי הַגְּבוּרָה) מֹשֶׁה זָאגְט נִיט אֵיין ווָארְט פוּן זִיךְ אַלֵיין, אוֹיסְגֶעטְרַאכְט פוּן זַיין הַארְץ, עֶר זָאגְט נָאר ווָאס הקב״ה גְט צוּ אִים גֶעווִיס הָאט הקב״ה אַזוֹ גֶעזָאגְט צוּ משֶׁה עֶר זָאל מִיר זָאגֶן אִיךְ זָאל גֵיין דִיךְ פַארְהַאלְטֶען (אִם אֵין אַתָּה מַאֲמִין) אוֹיבּ דוּ גְלוֹיבְּסְט נִיט (הֲרֵי הקב״ה וּמֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד בֹּא עִמִּי וּשְׁאַל) הקב״ה אוּנ מֹשֶׁה זֶענֶען בֵּיידֶע דִיא מִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד קוּם מִיט מִיר אוּנ פְרֶעג בַּייא הקב״ה (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה) דָס זָאגְט דֶר פָּסוּק אַהֲרֹן הָאט זִיךְ צוּרִיק גֶעקֶערְט צוּ משֶׁה וּמִיט דֶעם מַלְאַךְ הַמָּוֶת) (דָּבָר אַחֵר לָמָּה בִּקְטֹרֶת) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז פַר ווָס הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּא אַהֲרֹן עֶר זָאל מִיט קְטוֹרֶת אַיינְהַאלְטֶען דִי מַגֵּפָה, עֶס קֶען דָאךְ זַיין דִיא מַגֵּפָה אַיינְגֶעהַאלְטֶען אָן

שפתי חכמים

אל אהרן דנה ענין לרעת לענין אהרן: ח דאל״כ מאי בין החיים ובין המתים וכי החיים היו לצד אחד והמתים לצד אחר פסים

פירוש לתורת אלהים

בַּח וְשִׂים אוּנ טוּא דְרוֹף קְטוֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל דָה אוּנ גֵייא גֶעךְ צוּ דֶר עֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם אוּנ פַר ב אוֹיף זֵייא כִּי ווָארוּם עֶס אִיז אוֹם גִיגַאנְגֶען דֶער אָרִין פוּן פַר גָאט הֵחֵל הַנָּגֶף עֶס הָט אָן גִיהוֹבֶּן צוּ ן דֶר מָארְד: (יב) וַיִּקַּח אַהֲרֹן הָט אַהֲרֹן גִינוּמֶען פֵייעֶר פַאן אוּנ הָט אַזוֹ גִיטָאן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה א מֹשֶׁה הָאט גִירֶעט וַיָּרָץ אוּנ אִיז גְלָאפֶּן צְווִישֶׁן עָם אַיין זַאמְלוּנְג פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְהִנֵּה אוּנ הֵחֵל ם הָט אָן גְהוֹבֶּען הַנֶּגֶף דֶר מָארְד בָּעָם אִין פָאלְק תֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת הָט אַהֲרֹן מַקְרִיב גִיוֶוען דִי קְטוֹרֶת כַּפֵּר עַל הָעָם אוּנ עֶר הָט פַר גֶעבֶּען אוֹיף דֶעם פָאלְק:

(יג) וַיַּעֲמֹד אוּנ עֶר הָט זִיךְ גְשְׁטֶעלְט בֵּין הַמֵּתִים צְווִישֶׁען דִי טוֹטִי וּבֵין הַחַיִּים אוּנ צְווִישֶׁן דִי לֶעבֶּעדִיגֶע וַתֵּעָצַר אוּנ ם אִיז אַיין גִיהַאלְטֶן גִיוָוארֶן דִי מָארְד [עיין רש״י]: (יד) וַיִּהְיוּ זֶענֶען גִיוֶוען הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה דִי ווָאס זֶענֶען

ליקוטים על התורה

(יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים. דִי תּוֹרָה דֶערְצֵיילְט וויא גְרוֹיס אִיז גְוֶוען דֶער כֹּחַ אוּנ זְכוּת פוּן אַהֲרֹן, דֶר לָשׁוֹן פוּן דֶר ווֶועלְט אִיז אַז אֵיינֶער אִיז אִין סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, זָאגְט מֶען עֶר אִיז צְווִישֶׁן טוֹיט אוּנ לֶעבֶּן, עֶר אִיז נָאנְט צוּם טוֹיט נָאר דֶערְוַוייל לֶעבְּט עֶר נָאךְ, זָאגְט אוּנְז דִיא תּוֹרָה ווֶען אַהֲרֹן אִיז גֶעקוּמֶען צוּ דִי מַחֲנֶה הָט עֶר גֶעטְרָאפֶן דְרַייעֶרְלַיי מֶענְטְשֶׁן, אַזֶעלְכֶע ווָס זֶענֶען גְוֶוען גֶעזוּנְד אוּנ לֶעבֶּעדִיג, אַזֶעלְכֶע ווָס זֶענֶען גְוֶוען גִשְׁטָארְבֶּן, אוּנ אַזֶעלְכֶע ווָס זֶענֶען גִיוֶוען גוֹסְסִים, צְווִישֶׁען טוֹיט אוּנ לֶעבֶּן, דִי ווָס זֶענֶען גְוֶוען גִישְׁטָארְבֶּן אִיז פַארְפַאלִין, דִי ווָס הָאבֶּן אַךְ גֶעלֶעבְּט דָט עֶר פַארְהַאלְטֶען דֶעם מַלְאַךְ הַמָּוֶת עֶר זָאל זֵייא נִיט הַרְגֶענֶן, אוּנ עֶר הָט זִיךְ גֶשְׁטֶעלְט נֶעבֶּן דִי מֶענְטְשֶׁן ווָאס זֶענֶען גְוֶוען צְווִישֶׁען טוֹיט אוּנ לֶעבֶּן, אוּנ הָט נִיט גֶעלָאזְן זֵייא זָאלֶען שְׁטַארְבֶּן, אוּנ דֶר מַלְאַךְ הַמָּוֶת הָט זֵיי גֶעמוּזְט צוּרִיק גִוּנְט מַאכֶן:

וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־
דְּבַר־קֹרַח׃ טו וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה
נֶעֱצָרָה׃ פ חמישי טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יז דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה
לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית
אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־

אונקלוס

אַלְפִּין וּשְׁבַע מְאָה ...
מִדְּמִיתוּ עַל פִּלְגֻ...
דְּקֹרַח : טו וְתָב אַהֲ...
לְמֹשֶׁה לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְ...
וּמוֹתָנָא אִתְכְּלִי : טז וּמַלִּ...
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר ...
יז מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָ...
וְסַב מִנְּהוֹן חֻטְרָ...
חֻטְרָא לְבֵית אַבָּא
כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן לְבֵ...
אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵי עֲ...
חֻטְרִין גְּבַר יָת שְׁמֵ...

רשב"ם

(יז) וקח מאתם מטה מטה וגו'. מאחר שמתלוננים על דבר הקטורת ואומרים אתם המתם את עם ה' ואינה הוכחה שבחרתי בכהנים אני א...

רש"י

טו לפי שהיו ישראל מליזין ומרננים אחר הקטרת לומר ...
המות הוא על ידו מתו נדב ואביהוא על ידו נשרפו חמ...
ומאתים איש אמר הקב"ה תראו שעוצר מגפה הוא והח...

בית יהודא

קטורת אויך (לפי שהיו ישראל מליזין ומרננים אחר הקטורת) וויל די יודין האבן גערעט שלעכטע רייד אויף די קטורת (לומר סם המות הוא) זיי האבן געזאגט די קטורת מוז זיין אזו אסם וואס הרגט מענטשן (על ידו מתו נדב ואביהוא) וועגן די קטורת איז געשטארבען נדב און אביהוא (על ידו נשרפו חמשים ומאתים איש) וועגען די קטורת זענען פארברע... געווארן צוויי הונדערט פופציג מענטשן, אמר הקב"ה תראו שעוצר המגפה הוא) האט הקב"ה געזאגט צו דיא יודין ... וועט זעהן אז קטורת האלט איין א מגפה מען זאל ניט שטארבן (והחטא הוא הממית) און נאר די זינד הרגנען ד...

שפתי חכמים

א אהרן עומד ביניהם ואי קאי על המלאך א"ש ופירוש שלא מתו עוד : או לכל הפחות כשהתחיל הנגף לכן פי' ד"א שהיה גזירת הקב"ה ...
ב דלטעם ראשון קשה למה לא התפלל מיד כדי שלא יתחיל הנגף ולפי ד"א קשה שלא מלינו שאמר לו הקב"ה זה מש"ה פירש ...

פירוש לתורת אלהים

געשטארבען אין דער מגפה ארבעה עשר אלף פער... טויזענט ושבע מאות און זיבען הונדערט מלבד המת... חוץ וואס זענען געשטארבען על דבר קרח איבער דר ו... פון קרח: (טז) וידבר יי און גאט האט גירעט ... משה אזו צו זאגען: (יז) דבר רייד צו די קינדע... ישראל וקח מאתם און נעם פון זיי מטה מטה לבית ... איין שטעקין צו איטליכען שבט מאת פון אלי זייע... נשיאים לבית אבותם צו דעם הויז געזינד פון זייע... עלטערען שנים עשר צוועלף שטעקין איש פ... איטליכען מענטשען את שמו זיין נאמען תכתוב

ליקוטי נחמיה

(טו) והמגפה נעצרה. פר וואס שטייט צוויי מאהל והמגפה נעצרה, נאר אזוי דערציילט די תורה באלד ווי אהרן איז געקומען אין די מחנה מיט די קטורת והמגפה נעצרה, איז די מגפה אופגעהאלטן געווארען, האט אהרן באלד געציילט דיא געשטארבענע ואדער דר מלאך המות האט אים געזאגט און זיי זענען געווען פערצען טויזענד זיבען הונדערט, וישב אהרן וגו' איז אהרן געקומען צו משה און ער האט אים געזאגט פערצעהן טויזענד זיבען הונדערט זענען געשטארבען און די מגפה איז אופגעהאלטען געווארען, מער שטארבט מען ניט:

(יז) דבר אל בני ישראל וקח מאתם וגו'. הקב"ה האט געזאגט צו משה ער זאל ריידן צו די יודען, און עס שטייט ניט וואס ער זאל ריידן צו זיי, מיר קענען ניט זאגען מען מיינט ער זאל ריידן צו די יודן זיי זאלן געבען די שטעקינס, האט גדארפט שטיין אין פסוק דבר אל בני ישראל „ויתנו" איש מטה לבית אב, זיי זאלען געבען די שטעקינס, דארף מען צו זיי רייד... אבער צום נעמען פון זיי די שטעקינס דארף מען דאך ניט ריידן, דארף שטיין אין פסוק וידבר ה' אל משה, הקב"ה הא... גערעט צוא משה קח מאתם וגו' נעם אשטעקין פון יעדער נשיא, דער באר מים חיים שרייבט נאך די קריג פון קרח א... דעם שטראף וואס זיי האבן געהאט, האבן אלע יודן געוואוסט אז דיא כהונה געהער צו אהרן מיט זיינע קינדער, האבן אי... אלע געוואוסט אז נאר דער שטעקין פון אהרן וועט בליהען, וואלטען יודן זאגן וואס זאלן מיר געבען אונזערע שטעקינס א... מיר זאלען פארשעמט ווערן, דריבער האט הקב"ה געזאגט צוא משה רייד צו די יודען און בעט זיי זיי זאלן דיר געבען ד... שטעקינס, נאר מאמער וועלן זייא דיר ניט וועלן געבען דיא שטעקינס קח מאתם, זאלסטו פון זיי נעמן די שטעקינס ב... ווילעגדינג, ווארום עס איז אמת זיי האבן אלץ געזעהן מיט זייערע אויגען; אבער וואס וועט זיין מיט די שפעטערדיגע דור... ווס זיי האבן דס אלץ ניט געזעהן, דארפן זייא געבן די שטעקינס פון זיי וועט זיין אצייכן אויף אייביג אז די כהונה געהער נ... צו אהרן מיט זיינע קינדער דריבער זאגט דר פסוק (כא) וידבר משה אל בני ישראל, משה הט גערעט צו די יודן זייא זא... געבן זייערע שטעקינס, ויתנו וגו' האבען דיא יודן באלד געגעבן זייערע שטעקינס מיט זייער גוטן ווילען:

איש את שמו תכתוב על מטהו. דר באר מים חיים פרעגט צוא וואס דארף מען שרייבען דעם נאמען אויף יעדער שטעקי... ערשטענס אן אנאמען וועט אוף יעדער נשיא דר קענען זיין שטעקין, צווייטענס זאל יעדער נשיא מאכען אצייכן אויף נ...

שטעקין

שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ׃ יח וְאֵת שֵׁם
אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֶּה
אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם׃
יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי
הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה׃
חצי הספר כ וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־
בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וַהֲשִׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־
תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם
עֲלֵיכֶם׃ כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו | כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם
מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא

אונקלוס

ב עַל חֻטְרֵהּ׃
ת שְׁמָא דְאַהֲרֹן
ב עַל חֻטְרָא דְלֵוִי
חֻטְרָא חַד לְרֵישׁ
אֲבָהַתְהוֹן׃
תַצְנְעִנּוּן בְּמַשְׁכַּן
קֳדָם סַהֲדוּתָא דִּי
מִמְרִי לְכוֹן תַּמָּן׃
י גַּבְרָא דְאִתְרְעֵי
חֻטְרֵהּ יְנֵעֵי וַאֲנִיחַ
קֳדָמַי יָת תֻּרְעֲמַת
יִשְׂרָאֵל דִּי אִנּוּן
מִין עֲלֵיכוֹן׃
לֵיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי
ל וִיהָבוּ לֵהּ כָּל
נֵיהוֹן חֻטְרָא
חַד חֻטְרָא לְרַבָּא
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן

פני העדות הוריות יב כריתות ה׃

בעל הטורים

. ד׳ במסרס הכל והידך לדיק כתמר יפרח. יפרח כשושנה.
ין לדיק. מטהו יפרח זהו לדיק כתמר יפרח שכיון שמטהו
לדיק כדיט וזהו יפרח כשושנה ויהי כזית הודו וזהו כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וכן יפרח בימיו לדיק שנאמר

רשב״ם

הוכחה אחרת שלא יוכלו לערער על הכהונה. כי מטהו יפרח על ידי ‏:
(כ) והשכתי. מן וחמת המלך שככה. הסבותי מן סבב׃

רש״י

מית: (יח) כי מטה אחד. אף ע״פ שחלקתים
ספחות משפחת כהונה לבד ולויה לבד מ״מ שבט א׳
) והשכתי. כמו (ברחשית ה) וישכו המים (אסתר

בית יהודא

מֶענְטְשׁ: (יח) וְכִי מַטֵּה אֶחָד). הקב״ה הָט גְזָאגְט (אַף עַל פִּי
שֶׁחִלַּקְתִּים לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת) אֲפִילוּ אִיךְ הָאבּ צוּטֵיילְט דֶעם
שֵׁבֶט לֵוִי אוֹיף צְוֵויי מִשְׁפָּחוֹת (מִשְׁפַּחַת כְּהוּנָּה לְבַד וּמִשְׁפַּחַת
לְוִיָּה לְבַד) דִי מִשְׁפָּחוֹת כֹּהֲנִים בַּזוּנְדֶער אוּנ דִיא מִשְׁפָּחוֹת
ונְדֶער (מִכָּל מָקוֹם שֵׁבֶט אֶחָד הוּא) פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען זֶענֶען דִי כֹּהֲנִים מִיט דִיא לְוִיִּם אֵיין שֵׁבֶט, דְרִיבֶּער דַארְפֶען
ר אֵיין שְׁטֶעקִין: (כ) וַהֲשִׁכֹּתִי. וֶועל אִיךְ הָאבֶּען שְׁטִיל גֶעמַאכְט (כּנ״ל) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיָּשֹׁכּוּ הַמָּיִם)

פירוש לתורת אלהים

אַלְסְטוּ שְׁרַייבֶּן אוֹף דֶעם שְׁטֶעקִין: (יח) וְאֵת
ן אוּנ דֶעם נָאמֶן פוּן אַהֲרֹן תִּכְתֹּב זָאלְסְטוּ
אוֹף דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן שֵׁבֶט לֵוִי כִּי נַייעֶרְט
ד אֵיין שְׁטֶעקִין זָאל זַיין לְרֹאשׁ צוּ עֶלְצְטֶע
תָם פוּן דֶעם הוֹז גֶעזִינְד פוּן זַייעֶרִי עֶלְטֶערֶן
אִיךְ הָאבּ דָאס שֵׁבֶט לֵוִי צוּ טֵיילְט אוֹף
שְׁפָּחוֹת דִי מִשְׁפָּחָה פוּן כְּהוּנָּה בַּאזוּנְדֶער
מִשְׁפָּחָה לְוִיָּה בַּאזוּנְדֶער דִי בֵּיידֶע מִשְׁפָּחוֹת
ר נָאר אֵיין שֵׁבֶט דְרוּם זָאל נָאר זַיין צוּ זֵיי
טֶעקִין: (יט) וְהִנַּחְתָּם אוּנ דוּ זָאלְסְט לֵייגֶען
עקִין בְּאֹהֶל מוֹעֵד אִין דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי
פַר דֶעם אָרוֹן וָוס דְרִינֶען לִיגֶען דִיא לוּחוֹת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם וָוס אִיךְ טוּא זִיךְ צוּ אַייךְ בַּאוַוייזֶען
אַרְטֶען: (כ) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין הָאִישׁ דֶער מַאן אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ וָוס אִיךְ וֶועל אִין אִים אוֹם דֶער
מַטֵּהוּ יִפְרָח וֶועט זַיין שְׁטֶעקִין בְּלִיעֶן וַהֲשִׁכֹּתִי אוּנ אִיךְ וֶועל שְׁטִילֶען מֵעָלַי פוּן מִיר אֶת תְּלוּנּוֹת דִיא
וּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם וָוס זֵייא קְרִיגֶען אוֹף אַייךְ: (כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גֶירֶעט
קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו הָאבֶּען אִים אַלֶע נְשִׂיאִים גִיגֶעבֶּן מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד אַשְׁטֶעקִין צוּא אֵיין
אִיטְלִיכֶר נָשִׂיא הָט אִים גִיגֶעבֶּן אַשְׁטֶעקִין לְבֵית אֲבוֹתָם צוּ דֶעם הוֹז גִיזִינְד פוּן זַייעֶרִי עֶלְטֶערֶן

ליקוטי נחמיה

שְׁטֶעקִין וֶועלְכֶען צַייכֶען עֶר וִויל, דֶער תֵּירוּץ אִיז, דִי שְׁטֶעקִינְס
זֶענֶען גֶעוֶועזְן דְרַייצֶעהְן, וָוארוּם דֶער שֵׁבֶט יוֹסֵף אִיז גֶוֶוען צְוֵויי
„אֶפְרַיִם אוּנ מְנַשֶּׁה", אַז אוֹיף דִי שְׁטֶעקִינְס וֶועט קֵיין נָאמֶען
זַיין, אַז מֶען וֶועט אַרוֹיסְנֶעמֶען דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן שֵׁבֶט לֵוִי,
וֶועט מֶען נָאר וִויסֶען אַז דִי כְּהוּנָּה גֶעהֶער צוּם שֵׁבֶט לֵוִי, מֶען
וֶועט אָבֶּער נִיט וִויסֶן צוּ וֶועלְכֶען מֶענְטְשׁ פוּן שֵׁבֶט לֵוִי גֶעהֶער
דִי כְּהוּנָּה, דְרִיבֶּער הָאט יֶעדֶער נָשִׂיא גֶעדַארְפְט שְׁרַייבֶּן זַיין
נָאמֶן אוֹיף דֶעם שְׁטֶעקִין, אִיז אוֹיף דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן שֵׁבֶט לֵוִי
גֶעוֶועזְן גֶעשְׁרִיבֶּען דֶער נָאמֶן אַהֲרֹן, וָוארוּם אַהֲרֹן אִיז גֶעוֶוען דֶער
נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט לֵוִי, אוּנ וֶוען דָס בְּלִיהוּנְג אִיז אַרוֹיסְגֶעקוּמֶן אִיז
דָס בְּלִיהוּנְג גִיוֶוען אוֹף דֶעם וָוארְט „אַהֲרֹן" הָאבֶּן אַלֶע גֶעוואוּסְט
אַז נָאר אַהֲרֹן מוּז זַיין אַכֹּהֵן גָּדוֹל אוּנ גִיט קֵיין אַנְדֶערֶער׃

אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר
מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם:
כב וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהוָה
בְּאֹהֶל הָעֵדֻת: כג וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא
מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח
מַטֵּה־אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶרַח

אונקלוס

תְּרֵי עֲסַר חֻטְרִין וְ
דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חֻטְ
כב וְאַצְנַע מֹשֶׁ
חֻטְרַיָּא קֳדָם יְיָ בְּמַ
דְסַהֲדוּתָא : כג
בְּיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי
מֹשֶׁה לְמַשְׁ
דְסַהֲדוּתָא וְהָא
חֻטְרָא דְאַהֲרֹן
לְבֵית לֵוִי וְאַפֵּק לַבְלְבִין

רשב"ם

(כג) ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים. נראה לפי הפשט כשהוציאו משה מצאו שפרח ולא יותר כדכתיב והנה פרח מטה אהרן. אבל אחר כן ויצץ ציץ לעיני כל ישראל. ואחר כן ויגמל שקדים שאילו כן היה הענין תחלה הנה לא היתה נראה לא הפריחה ולא הניצה וגם לא היה לו לכתוב

בעל הטורים

על המלך המשיח שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה אהרן : (

בית יהודא

די וואסער איז שטיל געווארן, נאך שטייט אין פסוק (וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה) דער כעס פון מלך איז שטיל געווארען : (כא) (בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם). הקב"ה האט גזאגט צו משה (הַנִּיחוֹ בְּאֶמְצַע) דעם שטעקין פון שבט לוי זאלסטו לייגן אין מיטען (שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּצַד הַשְּׁכִינָה פָּרַח) די יודין זאלען ניט זאגען ווייל דו האסט געלייגט דעם שטעקין פון שבט לוי נאנט צו די שכינה, נאנט צום ארון, דריבער האט זיין שטעקין געבליהט : (כג) (וַיּוֹצֵא פֶרַח). (כְּמַשְׁמָעוֹ) עס האט ארויסגעוואקסין אבלום : (וַיָּצֵץ). (הוּא חֲנָטַת הַפְּרִי כְּשֶׁהַפֶּרַח נוֹפֵל) נאכדעם וויא דיא בלום פאלט אראפ הייבט אן צו בליהען עס זאל ווערען פון דיא בליהונג אפרי : (וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים). זאגט רש"י (כְּשֶׁהוּכַּר הַפְּרִי הוּכַּר שֶׁהֵן שְׁקֵדִים) ווען עס איז דערקענט געווארן אז עס איז ארויסגעוואקס
הט מען דערקענט דס איז מאנדלען (לָשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל) וויא עס שטייט אין פסוק דאס קינד איז גרויס געוואר
איז געווארן אציטיג קינד (וְלָשׁוֹן זֶה מָצוּי בְּפֵרוֹת הָאִילָן) ביוא די פירות פון בוימער שטייט דער ווארט גומל (כ
עס שטייט אין פסוק (וּבוֹסֶר גּוֹמֵל יִהְיֶה נִצָּה) פון דם בליהונג וועט זיין אאומצייטיגע פרי נאכדעם וועט זיא צייטיג
זאגט רש"י (וְלָמָּה שְׁקֵדִים) פאר וואס האט געוואקסען נאר מאנדלען, ניט איין אנדער פרי (הוּא הַפְּרִי הַמְמַהֵר
מִכָּל הַפֵּירוֹת) ווייל מאנדלען וואקסען געשווינדער פון אלע פירות (אַף הַמְעוֹרֵר עַל הַכְּהוּנָּה) אזוי דער מענטש וואס
אויף דיא כהונה (פּוּרְעָנוּתוֹ מְמַהֶרֶת לָבֹא) קומט זיין שטראף געשווינט (כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעוּזִיָּהוּ) ווי מיר געפינען ביי ד
עוזיהו באלד וויא ער האט גענומען אין האנט די קטורת צורייכערין אויף דעם מזבח (וְהַצָּרַעַת זָרְחָה בְמִצְחוֹ)
באלד געשיינט דיא צרעת (דיא קרעץ) אויף זיין שטערען (וְתַרְגּוּמוֹ וְכָפִית שִׁגְדִּין כְּמִין אֶשְׁכּוֹל שְׁקֵדִים יַחַד כְּפוּתִים ז
אויף די צווייי ווערטער „וַיִּגְמוֹל שְׁקֵדִים" טייטשט דער תרגום „וְכָפִית שִׁגְדִּין" אויף דעם שטעקין איז אויפג
אצווייגיל מאנדלען, ווס דיא מאנדלען זענען געוועזן וויא צוזאמען געבונדען צוזאמען געוואקסען אייגער צום א

רש"י

ז) וחמת המלך שככה : (כא) בתוך מטותם
באמצע י שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכינה
(כג) ויצא פרח. כ כמשמעו : ציץ. הוא הנפ
כשהפרח נופל : ויגמל שקדים. כשהוכר הפרי ה
שקדים לשון (בראשית כא) ויגדל הילד ויגמל ו
מצוי בפרי האילן כמו (ישעיה יח) ובוסר גומל יה
ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפי
המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבא כמו
בעוזיה (ד"ה ב כו) והצרעת זרחה במצחו ותרגומ
שגדין כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה

שפתי חכמים

ראשון רז זה וכו' : י מדכתיב שנים עשר מטית ל"ל ומטה אהרן בתוך מטותם אלא ללמד כא שקודם שנתנן במקדש היו מסדרין המטות בפניהם והניחו באמצע והרא"ם כתב ואפשר שרש"י ז"ל מלא פה אגדה כדבריו ולא שמלת בתוך מורה על זה : כ לפי שמצינו ציץ קודם לפרח שנאמר יציץ ופרח לכן פירש"י פרח כמשמעו. ואם תאמר ולמה לא פירש ציץ כמשמעו ופרח הוא דבר הבא קודם הציץ כגון ליתלות של אילן. וי"ל לפי שנאמר אחר הציץ ויגמול שקדים ומהו
הדבר שלפני גמול שקדים חנטת הפרי מלאתי. ועוד מלאתי היכן שיש שתי לשונות כגון הכא פרח והדר וילץ ציץ ופרח הוא ידו
הוא וציץ אין ידוע מה ל' הוא לכך פירש"י פרח כמשמעו ואין צריך פי' אבל ציץ אין ידוע וצריך פירוש והוא חנטת פרי וכן
חטאתם ואשמם כמשמעו דכסמוך לפי שהם ידועים מה הם אבל אשר ישיבו לי צריך לפרש זה גזל הגר כי לא הייתי יודע מ
אשר ישיבו לי אבל מנחתם חטאתם ואשמם כמשמעו בין דלבור ובין דיחיד. ולפי סברת הרב שבפרשת ויסב שכתב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) והנה פרח מטה אהרן. משמע דתרי עני
היו שם דמצד אחד פרח ואותן פרחים עמדו ולא נפל
ומצד אחד ויוצא פרח ונפל כדרך כל פרחי אילנות וי
ויגמול שקדים. וראיה מיומא ומפרק מקום שנהגו דמ
אותן דברים שנגנזו וי"א אף מקלו של אהרן שקדיה
נגנזו מכלל דפרחים היו ועמדו לעולם ומצד אחד הש

פירוש לתורת אלהים

אונ עס איז געוועזן די צאל פון דיא שטעקין שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת צוועלף שטעקין וּמַטֵּה אַהֲרֹן אונ דעם שטעקין פון אהרן הט מען גילייגט בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם צווישען זייערי שטעקין כדי מען זאל ניט זאגען דרום הט ער גיבליהט ווייל מען הט אים גלייגט אין דר נייט ווי די שכינה באווייזט זיך : (כב) וַיַּנַּח
משה הט משה גילייגט אֶת הַמַּטּוֹת די שטעקי
(כג) וַיְהִי אונ עס איז געוועזן מִמָּחֳרָת אויף מארג
טאג וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל הָעֵדוּת איז משה גקומ
אוהל ווס דר ארון מיט די לוחות זענען דרינ
אונ פָּרַח עס האט געבליהט מַטֵּה אַהֲרֹן דר שט
פון אהרן לְבֵית לֵוִי צו דעם הויז געזינד פו

ויוצא

וַיֹּצֵא צִיץ וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים׃ כד וַיֹּצֵא
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה
אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מַטֵּהוּ׃ פ ששי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי
הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי
וּתְכַל תְּלוּנֹּתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ׃
כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
כֵּן עָשָׂה׃ פ כז וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ

אונקלוס

וְכָפֵת שִׁגְדִין׃
וְאַפֵּק מֹשֶׁה יָת כָּ
רַיָּא מִן קֳדָם יְיָ לְוָת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִתְמוֹדָעוּ וּנְסִיבוּ גְּבַר
חוּטְרֵהּ׃ כה וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה אֲתֵב יָת חֻטְרָא
דְאַהֲרֹן לִקֳדָם סַהֲדוּתָא
לְמַטְּרָא לְאָת לְעַמָּא
סָרְבָנָא וִיסוּפַן
תֻּרְעֲמַתְהוֹן מִן קֳדָמַי
וְלָא יְמוּתוּן׃ כו וַעֲבַד
מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
יָתֵהּ כֵּן עֲבַד׃ כז וַאֲמָרוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה
לְמֵימַר הָא מִנָּנָא קְטִילַת
חַרְבָּא הָא מִנָּנָא בְּלַעַת

בעל הטורים

סקדים . כנגד ג' שערערו על הכהונה קרח וירבעם ועוזיהו :
. בגימט' חשמונים רמז לחשמונים שהם מזרע אהרן ותתקיים
ה בידם : (כד) ויוצא משה את כל המטת . חסר וי"ו שהיו
יבשים כמו שהכניסם : (כה) לבני מרי . מכאן למד משה שקראם ממרים

רשב"ם

אלא והנה גמל שקדים מטה אהרן לבית לוי : (כה) לאות לבני מרי . לדורות
הבאים שירצו למרוד כגון עוזיהו : ותכל תלונתם . ותכלה את תלונתם של
ישראל . כמו מן צו צוה : (כז) אבדנו . ויאבדו מתוך הקהל א"כ טלטו

רש"י

ותכל תלונתם . כמו ותכלה תלונתם לשון זה שם
יחיד ל' נקבה כמו ל תלונתם מרמורי"ש בלעז ויש
בין תלונותם לתלונתם תלונתם תלונה אחת תלונותם
בר בל' יחיד ואפילו הם תלונות הרבה : למשמרת
ת . לזכרון שבחרתי באהרן הכהן מ ולא ילונו עוד על

בית יהודא

(כה) וּתְכַל תְּלוּנוֹתָם. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּמוֹ) וְוִיא עֶס וָואלְט
גֶעשְׁטַאנֶען (וּתְכַלֶּה תְּלוּנָּתָם) זֵייעֶר קְרִיג וֶועט זִיךְ עֶנְדִיגֶען
(לָשׁוֹן זֶה שֵׁם מִפְעַל יָחִיד לָשׁוֹן נְקֵבָה) דֶער וָוארְט וּתְכַל אִיז
דֶערְטַייטְשׁ זִיא וֶועט פַארְלֶענְדְט וֶוערֶן, אַאֵיינְצִיגֶע פְּעוּלָּה,
אַאֵיינְצִיגֶעם טָאהְן, מִיט לָשׁוֹן נְקֵבָה, זִיא וֶועט פַארְלֶענְדְט
וֶוערֶן, דִי קְרִיג וֶועט פַארְלֶענְדְט וֶוערֶן (כְּמוֹ) וִוי עֶס וָואלְט

...אָנֶען תְּלוּנָּתָם, זֵייעֶר קְרִיג, וָואס יֶעדֶער יוּד קְרִיגְט, דָאס וֶועט אוֹיפְהֶערֶן, פוּן זִיךְ אַלֵיין (וְיֵשׁ חִילּוּק בֵּין תְּלוּנוֹתָם
...תָם) עֶס אִיז דָא אַחִילּוּק (אַאָפְּטֵיילוּנְג) פוּן וָוארְט תְּלוּנָּתָם צוּם וָוארְט תְּלוּנוֹתָם (תְּלוּנָּתָם תְּלוּנָּה אַחַת) תְּלוּנָּתָם
... מֶען וֶוען אַלֶע קְרִיגֶען אֵיין מִין קְרִיג וְדִיא קְרִיגֶערְם זֶענֶען פִיל, אָבֶּער דִי קְרִיג פוּן אַלֶע אִיז נָאר אֵיינֶע (תְּלוּנוֹתָם
...בָר בְּלָשׁוֹן יָחִיד) תְּלוּנוֹתָם מֵיינְט מֶען זֵייעֶר קְרִיג, אֵיינְצִיגֶע קְרִיג, יֶעדֶער פוּן זֵייא הָאט אֵיין אַנְדֶער מִין קְרִיג
דִי קְרִיגֶערְם פִיל, אוּנ דִיא מִינִים קְרִיג זֶענֶען פִיל, וַוייל יֶעדֶער פוּן זֵיי קְרִיגְט וָוס אַנְדֶערְשׁ (וַאֲפִילוּ הֵם תְּלוּנוֹת
...) אֲפִילוּ זֵייא זֶענֶען פִיל מִינִים קְרִיג, אָבֶּער יֶעדֶער פוּן זֵייא הָט נָאר אֵיין קְרִיג: (לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת). הקב"ה זָאגְט
...ן שֶׁבָּחַרְתִּי בְּאַהֲרֹן הַכֹּהֵן) דָאס וֶועט זַיין בַּייא יוּדִין אַאָנְדֵיינְקוּנְג אַז אִיךְ הָאבּ אוֹיסְדֶערְוֵוייְלְט אַהֲרֹן זָאל זַיין

שפתי חכמים

...כן אלא שהנץ גדול מפרח יהיה פרח מורה על הנץ הקטן
פרח וגומר מורה על הנץ הגדול כי שניהם נקראים פרח והיינו
שהפרח עדיין לא נפל נקרא גם הנץ פרח אלא שזה גדול יזה
...נן קטן אבל כשהפרח נפל כמו הכא נקרא הנשאר בשם ניץ :
ל דאל"כ ותכלינה מבע"ל ומה שלא פירש ותכל לנוכח משה שאמר
לו השם שבזה הפועל תכלה תלונותם מעלי הוא מפני שכלוי התלונות
אינו מפעולותיו של משה רק הוא מתחייב מהפועל הזה מעצמו :
מ שמאחר שיפרח מטהו והוא הנותן המטה ולא אלעזר בנו שהוא

פירוש לתורת אלהים

...אוּנ עֶר הָאט אַרוֹיס גֶעצוֹיגֶען פֶּרַח אַבְּלִיאוּנְג
אוּנ עֶר הָט גִישְׁפְּרָאצְט צִיץ אַשְׁפְּרָאצוּנְג וַיִּגְמוֹל
עֶס הָט גִיוַואקְסִין שְׁקֵדִים מַאנְדְלֶען [עיין רש"י]:
(כד) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט אוֹס גִיצוֹיגֶען אֶת כָּל
...ת דִי אַלִי שְׁטֶעקִין מִלִּפְנֵי יְיָ פוּן פַר גָאט אֶל כָּל
...שְׂרָאֵל צוּ אַלֶע דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ אוּנ זֵיי
...ן גִיזֶעהְן וַיִּקְחוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְנוּמֶן אִישׁ אִיטְלִיכֶר
...טְשׁ מַטֵּהוּ זַיין שְׁטֶעקִין: (כה) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה
גָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת מַטֵּה אַהֲרֹן טוּא
וִוידֶער קֶערִין דֶעם שְׁטֶעקִין פוּן אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת
פַר דֶעם אָרוֹן וָוס דְרִינֶען לִיגֶן דִי לוּחוֹת לְמִשְׁמֶרֶת צוּ
אַהִיטוּנְג לְאוֹת צוּ אַצֵייכֶן לִבְנֵי מֶרִי צוּ דִיא וִוידֶער
שְׁפֶּענִיגֶע קִינְדֶר אַז אִיךְ הָאבּ אוֹם דֶר וֶוייְלְט אִין
אַהֲרֹן עֶר זָאל זַיין אַכֹּהֵן וּתְכַל אוּנ עֶס זָאל וֶוערֶן פַר
לֶענְדְט תְּלוּנוֹתָם זֵייעֶר קְרִיג מֵעָלַי פוּן מִיר וְלֹא יָמוּתוּ
אוּנ זֵיי זָאלֶן נִיט שְׁטַארְבֶּען: (כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה הָאט
מֹשֶׁה גִיטָאן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אַזוֹ וִוי גָאט הָאט אִים
גִיבָּאטֶן כֵּן עָשָׂה אַזוֹ הָט עֶר גִיטָאן: (כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי

פְּלְנוּ אָבָדְנוּ׃ כח כֹּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב
אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הַאִם תַּמְנוּ
לִגְוֹעַ׃ ס יח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ
תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה

אַרְעָא וְהָא מִנָּנָא דְּ...
בְּמוֹתָנָא׃ כח כֹּל דְּ...
מִקְרַב לְמַשְׁכְּנָא
מָאִית הָא אֲנַחְנָא ...
לִמְמָת׃ א וַאֲמַר
לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָךְ וּ...
אָבוּךְ עִמָּךְ תְּקַבְּלוּן
חוֹבֵי מַקְדְּשָׁא

תו״א כל הקרב הקרב סנהדרין פה:

רשב״ם

אובדים סדי יום ביום. כיצד כל הקרב הקרב כל איש ואיש אשר יקרב אל המשכן לשומרו או אל כלי המשכן עם הלוים ימות שעדיין לא התרה בם הקב״ה שעדיין לא נכתב והזר הקרב יומת. ולכך הוא מזהירם בפרשה זו וזר לא יקרב אליכם והזר הקרב יומת שמכאן ואילך לא יקרבו כלל ולא ימותו שאפילו בפרשת אמור אל הכהנים שכתוב שם דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך אשר יהיה בו מום לא יגש להקריב לחם ה׳. שם לא פסל אלא בעלי מומים אבל זרים לא פסל. ומה שפסל שם בפ׳ אמור אליהם כל איש אשר יקרב וגו׳ בטומאת ו... מדבר אבל בעבודת זרים במשכן ובכליו לא ראינו עדיין חיוב מיתה: (א) ויאמר ה׳ אל אהרן אתה ובניך וגו׳. וזר לא יקרב. והזר יומת. הרי הזהרתים בחיוב מיתה. ומעותה אין להוש הקרב שהרי אסרתים באל יקרב. וחייבתים מיתה:

בעל הטורים

(כח) האם. ב׳ במסרה האם תמנו לגוע והידך באיוב האם אין ... כי וגו׳ שמי שאין לו אשה כדכתיב אעשה לו עזר כנגדו וכן מי ... לומד תורה כדכתיב שם ותושיה נדחה ממני חשוב כמת כדכתי... תמנו לגוע:

בית יהודא

אַכְּהֻן (וְלֹא יִלּוֹנוּ עוֹד עַל הַכְּהוּנָּה) וֶועלֶן זֵיי נִיט מֶעהְר קְרִיגֶען אוֹיף דִי כְּהוּנָּה׃ (כח) וְכֹל הַקָּרֵב הַקָּרֵב וגו׳). דִי יוּדִין הָאבֶּן גְזָאגְט (אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִהְיוֹת זְהִירִין בְּכָךְ) מִיר וֶועלֶן נִיט קֶענֶן זַיין גֶעהִיט מִיר זָאלֶן נִיט צוּ גֵיין צוּם מִשְׁכָּן (וּכוּלָּנוּ רְשָׁאִין לִיכָּנֵס לַחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד) מִיר אַלֶע מֶעגִין אַרַיין גֵיין אִין הוֹיף פוּן אֹהֶל מוֹעֵד (וְאֶחָד שֶׁיְּקָרֵב עַצְמוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרָיו וְיִכָּנֵס לְאֹהֶל מוֹעֵד יָמוּת) אוּנ אוֹיב אֵיינֶער וֶועט גֵיין אַבִּיסֶעל נֶענְטֶער פוּן זַיינֶע חֲבֵרִים צוּם אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ עֶר וֶועט פַארְגֶעסֶען אוּנ וֶועט אַרַיין גֵיין אִין אֹהֶל מוֹעֵד וֶועט עֶר בַּאלְד שְׁטַארְבֶּען׃ וְהַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ). (שֶׁמָּא הוּפְקַרְנוּ לְמִיתָה) טָאמֶער זֶענֶען מִיר גְוָוארֶען וִוי הֶפְקֵר וִוִיא גָאר גִיטוּ צוּם שְׁטַארְבֶּען׃ (א) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן). זָאגְט רַשִׁ״י נִיט צוּ אַהֲרֹן הָאט הקב״ה גֶערֶעט, נָאר (לְמֹשֶׁה אָמַר שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן) הקב״ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאל זָאגֶן צוּ אַהֲרֹן (לְהַזְהִירוֹ עַל תַּקָּנַת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ) אַהֲרֹן זָאל אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אוֹיף דִי יוּדִין זֵיי זָאלְ... אַרַיין גֵיין אִין מִשְׁכָּן׃ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ). דוּא אַהֲרֹן אוּנ דַיינֶע זוּהְן אוּנ דַיין פָאטֶערְס פַאמִילְיֶע (הֵם בְּנֵי ... אָבִי עַמְרָם) דָס זֶענֶען דִי קִינְדֶער פוּן קְהָת דֶר פָאטֶער פוּן עַמְרָם׃ וְתִשְׂאוּ אֶת עֲוֺן הַמִּקְדָּשׁ). אִיר וֶועט לַיידִין דִיזֶ...

רש״י

הכהונה: (כח) כל הקרב הקרב וגו׳. אין אנו ... להיות זהירין בכך כולנו ב רשאין להכנס לחצר אהל ... ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו ויכנס לתוך אהל ... ימות: האם תמנו לגוע. שמא הופקרנו ם למי... (א) ויאמר ה׳ אל אהרן. (ספרי) למשה אמר ש... לאהרן ע להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למ... אתה ובניך ובית אביך. הם בני קהת פ אבי ע... תשאו את עון המקדש. עליכם אני מטיל עונש ה...

שפתי חכמים

נשיא לשבט לוי כש״ר נשיאים ובזה יודע שבחר באהרן שעיקר המחלוקת בזה היה בשביל הכהונה ולא בשביל התקרבות שבט לוי ואין צריכין לאות ולזכרון רק על הכהונה ודי ג״כ בפריחת מטה אהרן על שיהיה הלוים כי מטה אחד על שבט לוי. כל זה תורף דברי רא״ם. ונראה כי כל פריחת המטה של אהרן שהוא משבט לוי הוא עדות שבחר הש״י בשבט לוי יותר מבשאר שבטים וכיון שהפריחות היה בשם של אהרן ולא במקום אחר של מטה כמו שכתבתי בסמוך זה עדות שבחר הש״י באהרן יותר מבשאר בני לוי: נ פירוש הקרב הראשון בחצר אהל מועד והקרב השני בתוך האהל וכאלו אמר כל הקרב לחצר אהל מועד משיקרב לתוך אהל מועד ימות ומה שלא אמר כל הקרב אל משכן ה׳ ימות מפני שאין הדבר תלוי מי שהוא חוץ לעזרה שיכנס לתוך אהל מועד אלא המעט ואין ראוי שידאגו בעבור זה לומר האם תמנו לגוע אבל העומדים בחצר קרובים הם ליכנס לתוך היה״מ ועליהם יש לידאג. רא״ם: ס לא בתמנו כבר שאין נופל ע״ז ה״א ... התימה של האם ועוד שהרי לא מתו אלא שנא׳ וכו׳: ע דזה א׳ מיעוטים כמו שפירש״י בריש פרשת ויקרא שנא׳ למשה ולא ... והרא״ם דחה פירוש זה דשמא לא באו מיעוטים אלו למעט ... לפרש שהקב״ה אמר למשה שיאמר לאהרן אלא היכא שנזכר שמו ... משה עם שמו של אהרן אבל היכא שלא נזכר שמו של משה שמא ... נאמר ולא למשה והרא״ם הביא הספרי אבל היא שנויה ב... שלאחריה ע״ש כי האריך ול״נ דהוכחת רש״י מדכתיב לעיל ... ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר דק״ל לאמר ל״ל אלא ודאי ש... למשה פ ...ל להקב״ה ע״ז ומסתמא שאל משה להקב״ה והקב״ה ... על זה כי אין ד״א שמשה ישאל להקב״ה והקב״ה ישיב לאהרן ... ודאי למשה אמר שיאמר לאהרן. כן נ״ל ולא כמו שעלה על ... הרא״ם: פ מדכתיב בסוף הענין תשאו את עון המקדש ופ... דברים המקודשים כגון האהל וארון ושלחן וכלי הקדש וכלים ... נושאים בני קהת ולכן פירש״י הם בני קהת וא״ת עון המקדש ב...

פירוש לתורת אלהים

יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן הֵן גָּוַעְנוּ מִיר זֶענֶען פַר גַאנְגֶען אָבַדְנוּ מִיר זֶענֶען פַר לָארִין כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ מִיר וֶועלֶן אַלִי פַר לָארִין וֶוערִין׃ (כח) כֹּל הַקָּרֵב וֶוער עֶס גִינֶעהֶענְט צוּם מִשְׁכָּן פוּן גָאט יָמוּת דֶער טוּט שְׁטַארְבִּין אוּנ מִיר קֶענֶען זִיךְ נִיט אָפּ הִיטֶען מִיר זָאלֶן נִיט גִינֶעהֶענֶען צוּם אֹהֶל מוֹעֵד וָוארוּם מִיר אַלִי מֶעגִין אַרַיין קוּמֶען אִין דֶעם חָצֵר פוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אַז אֵיינֶער גֵייט אַבִּיסֶעל וַוייטֶער אוּנ גֵייט אַרַיין אִין דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד שְׁטַארְבְּט עֶר הַאִם תַּמְנוּ זֶענֶען מִיר דֶען גִיוָוארֶען הֶפְקֵר מִיר זָא...עֶן אַלֶע שְׁטַארְבֶּ... (א) וַיֹּאמֶר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאגֶען צוּ אַהֲרֹן אַתָּה דוּ אוּנ דַיינֶע זִין וּבֵית אָבִיךָ דַיין פָאטֶערְס הוֹיז גֶעזִינְד דִי בְּנֵי קְהָת אִתָּךְ ... דִיר תִּשְׂאוּ זָאלְט אִיר לַיידֶן אֶת עֲוֺן דִי זִינְד פוּן דֶ... הֵיילִיגְקֵייט אוֹיף אַייךְ וַוארְף אִיךְ אַרוֹיף דֶעם ... פוּן דִי מֶענְטְשֶׁען וָוס זֶענֶען נִיט כֹּהֲנִים אוּנ נִיט ... אוּנ וֶועלֶן אָן רִירֶן אִין דִי הֵיילִיגֶע זַאכֶן וָוס ... צוּ אַייךְ אִיבֶּער גִיעֶנְפֶּערְט דָס אִיז דֶר אֹהֶל מוֹ... אוּנ דֶר אָרוֹן אוּנ דֶר שֻׁלְחָן אוּנ דִי כְּלֵי הַקּוֹדֶשׁ ...

עִמָּךְ תְּקַבְּלוּן עַל חוֹבֵי כְּהֻנַּתְכוֹן׃ ב וְאַף
...ךְ שִׁבְטָא דְלֵוִי
דַּאֲבוּךְ קָרֵב
וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ
...ךְ וְאַתְּ וּבְנָךְ
קֳדָם מַשְׁכְּנָא
...תָא׃ ג וְיִטְּרוּן
וּמַטְּרַת כָּל
בְּרַם לְמָנֵי
וּלְמַדְבְּחָא לָא
וְלָא יְמוּתוּן אַף

וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺן
כְּהֻנַּתְכֶם׃ ב וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי
שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ
וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי
אֹהֶל הָעֵדֻת׃ ג וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ
וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי
הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־

תו"א וילוו עליך וישרתוך ספיד כו זבחים כז : ולא ימתו ערכין יא :

רש"י

...עסקי הדברים המקודשים המסורים לכם הוא ...רון והשלחן וכלי הקדש אתם תשבו ותזהירו על כל ...יגע : ואתה ובניך. הכהנים : תשאו את ...נתכם. שאינה מסורה ללוים ותזהירו הלוים ...לא יגעו אליכם בעבודתכם : (ב) וגם את ...בני גרשון ובני מררי : וילוו. ויתחברו אליכם ...גם את הזרים מלהתקרב אליהם : וישרתוך. ...שערים ולמנות מהם גזברין ואמרכלין (זבחים

בית יהודא

פון מִקְדָּשׁ, הקב"ה זָאגְט (עֲלֵיכֶם אֲנִי מַטִּיל עֹנֶשׁ הַזָּרִים שֶׁיֶּחֶטְאוּ בְּעִסְקֵי הַדְּבָרִים הַמְקוּדָּשִׁים הַמְּסוּרִים לָכֶם) אוֹיף אַייךְ כֹּהֲנִים אוּנ לְוִיִּם וֶועט זַיין דֶער שְׁטְרָאף אוֹיב יִשְׂרְאֵלִים וֶועלֶן זִינְדִיגֶען אִין דִי הֵיילִיגֶע זַאכֶן וָוס אִיז אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּן צוּ אַייךְ (הוּא הָאֹהֶל וְהָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ) דָס מֵיינְט מֶען דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד, דֶעם אָרוֹן, דֶעם טִישׁ. אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע הֵיילִיגֶע כֵּלִים (אַתֶּם תֵּשְׁבוּ וְתַזְהִירוּ עַל כָּל זָר הַבָּא לִיגַּע) אִיר וֶועט זִיצֶען אַרוּם מִשְׁכָּן אוּנ אִיר וֶועט אָנְזָאגִין צוּ אַלֶע יִשְׂרְאֵלִים זַיי זָאלֶן נִיט צוּגֵיין אָנְרִירֶען דִי הֵיילִיגֶע ...מִשְׁכָּן: וְאַתָּה וּבָנֶיךָ. (הַכֹּהֲנִים) דוּ אַהֲרֹן מִיט דַיינֶע זִיהְן דִיא כֹּהֲנִים (תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֺן כְּהוּנַּתְכֶם) וֶועט אִיר ...זִינְד פוּן אַייעֶר כְּהוּנָּה (שֶׁאֵינָהּ מְסוּרָה לַלְוִיִּם) וָואס אִיז נִיט אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּן צוּ דִי לְוִיִּם נָאר צוּ אַייךְ כֹּהֲנִים ...הִירוּ לַלְוִיִּם הַשּׁוֹגְגִים שֶׁלֹּא יִגְּעוּ אֲלֵיכֶם בַּעֲבוֹדַתְכֶם) אִיר זָאלְט זָאגֶן דִי לְוִיִּם זַיי זָאלֶן זַיין גֶעהִיט זַיי זָאלֶען נִיט ...א אַייךְ אִין אַייעֶר בֶּעדִינוּנְג אֲפִילוּ נִיט ווִילֶענְדִיג אוֹיךְ נִיט: (ב) וְגַם אֶת אַחֶיךָ. אוּנ דַיינֶע בְּרִידֶער דִיא ...גֵרְשׁוֹן אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי זָאלְסְטוּ גֶענֶעגֶען צוּא דִיר: וְיִלָּווּ. מֵיינְט מֶען (וְיִתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהַזְהִיר גַּם אֶת ...הַקָּרֵב אֲלֵיהֶם) דֶער שֵׁבֶט לֵוִי זָאלֶען זִיךְ בַּהֶעפְטֶען צוּ אַייךְ אוּנ זָאלֶען אַייךְ הֶעלְפֶען אָנְזָאגֶען דִי פְרֶעמְדֶע ...יִם) זַייא זָאלֶן נִיט גֶענֶעגֶען צוּ זַיי: וִישָׁרְתוּךָ. אוּנ זַיי זָאלֶן דִיךְ בֶּעדִינֶען (בִּשְׁמִירַת הַשְּׁעָרִים) צוּ הִיטֶען דִיא ...מָנוֹת מֵהֶן גִּזְבָּרִין וְאַמַרְכָּלִין) אוּנ מֶען זָאל אוֹיפְנֶעמֶען פוּן זַיי גַבָּאִים אוּנ עֶלְצְטֶע, זַיי זָאלֶן אַכְטוּנְג גֶעבֶּן אוֹיף

שפתי חכמים

...שהזהיר שלא יכנסו בו זרים אם כן מה נשתנו בני עמרם ...לוים שיהיו אלו מן המוזהרים ולא שאר לוים : צ לא ...ואתה אזהרה שאתם מוזהרים להזהיר הלוים בעבודת ...די אין עבודת הכהונה מסורה להם ואיך יזהירו הלוים על עבודת הכהונה אלא כמו שהכהן מצווה להזהיר הלוי שלא יגע לעבודת הכהונה ככה הלוי מצווה להזהיר את ישראל שלא יקרבו לעבודת לוים ושניהם ישאו את עונם אם לא יזהירו : ק ל' אמר כל בספר ירמיה כשינן ג"כ פירש"י אמרכלין שמפתחות העזרה מסורות

פירוש לתורת אלהים

...ן אוּנזָאפְ הִיטֶן דִי יִשְׂרְאֵלִים זָאלֶן נִיט אָן הֵיילִיגֶע זַאכֶן וְאַתָּה אוּנ דוּ וּבָנֶיךָ אוּנ דַיינֶע ...הֲנִים אִתָּךְ מִיט דִיר תִּשְׂאוּ זָאלְט אִיר לַייְדֶען ...זִינְד כְּהֻנַּתְכֶם פוּן אַייעֶר דִינוּנְג אַלֵיי וָוס ...עהֶנֶען צוּ דֶר עֲבוֹדָה וָואס גִיהֶער צוּ דִיא ...יז דֶר עָוֺן אוֹיף אַייךְ וָוארוּם אִיר בַּדַארְפְט ...לְוִיִּם זַיי זָאלֶן נִיט אָן רִירֶן אִין דֶר עֲבוֹדָה ...הֶער צוּ אַייךְ: (ב) וְגַם אוּנ אוֹיךְ אַחֶיךָ דַיינֶע ...יינֶע פְרַיינְד דִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן מִיט בְּנֵי מְרָרִי ...וָם זַיי זֶענֶען פוּן שֵׁבֶט לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ דֶער ...דַיין פָאטֶער הַקְרֵב אִתָּךְ מַאךְ גִינֶענֶען צוּ דִיר ...אוּנ זַיי זָאלֶן זִיךְ בַּאהֶעפְטִין צוּ דִיר אוּנ זַיי זָאלֶען אוֹיךְ זָאגֶען דִי יִשְׂרְאֵלִים זַייא זָאלֶען נִיט גְנֶעהֶנֶען צוּא דֶער עֲבוֹדָה וָואס גִיהֶער נִיט צוּא זַייא וִישָׁרְתוּךָ אוּנ זַייא זָאלֶען בַּאדִינֶען דִיךְ [עיין רש"י] וְאַתָּה אוּנ דוּ אַהֲרֹן וּבָנֶיךָ אוּנ דַיינֶע זִין אִתָּךְ מִיט דִיר זָאלֶען הִיטֶען לִפְנֵי פַאר דֶעם אוֹהֶל הָעֵדוּת: (ג) וְשָׁמְרוּ אוּנ זַיי זָאלֶן הִיטֶען מִשְׁמַרְתְּךָ דַיין הִיטוּנְג דָס הֵייסְט זַיי זָאלֶן הִיטֶן אַז יִשְׂרָאֵל זָאל נִיט גְנֶעהֶנֶען צוּ דֶר עֲבוֹדָה וָוס אִיז אִין אוֹהֶל מוֹעֵד דוּרְךְ דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִשְׁמֶרֶת אוּנ דָם הִיטוּנְג כָּל הָאוֹהֶל פוּן גָאר דֶעם אוֹהֶל אַךְ נַייעֶרְט אֶל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ צוּ דִי הֵיילִיגֶע כֵּלִים וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אוּנ צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ זָאלֶען זַייא נִיט גִינֶענֶען וְלֹא יָמוּתוּ כְּדֵי זַייא זָאלֶען נִיט

מצות השם

...אֶל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז דִי ...יִם טָארֶן נִיט טָאן דִיא זַאךְ וָוס דִי לְוִיִּם דַארְפֶן טָאן אוּנ דִי לְוִיִּם טָארֶען נִיט טָאן אַזוּ אַיין מְלָאכָה וָואס דִי כֹּהֲנִים דַארְפֶן טָאן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וָוען דָם בהמ"ק אִיז גִישְׁטַאנֶען:

יָמֻתוּ גַּם־הֵם גַּם־אַתֶּם׃ ד וְנִלְווּ עָלֶיךָ
וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד
לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב
אֲלֵיכֶם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת
הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־
יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם
הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם
מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־

אִנּוּן אַף א
ד וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ
יָת מַטְּרַת מַשְׁכַּ
לְכָל פָּלְחַן
וְחִלּוֹנַי לָא יִקְרַב
ה וְיִטְּרוּן יָת
קוּדְשָׁא וְיָת
מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵ
רָגְזָא עַל בְּנֵי יִ
ו וַאֲנָא הָא קָרֵ
אֲחֵיכוֹן לֵוָאֵי מִ
יִשְׂרָאֵל לְכוֹן
יְהִיבִין קֳדָם יְיָ

תו"א ונלוו עליך תמיד עם : זבחים טז : ושמרתם הקודש חגיגה יט :

בעל הטורים

(ד) ונלוו . ד' במסרה הכא ואידך ונלוו עליהם רבים בחלקלקות ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם ליון ישאלו דרך הנה פניהם באו ונלוו וגו' פירוש ונלוו עליהם רבים בחלקלקות להלך לישראל כדכתיב ומן המשכילים יכשלו וגו' עד עת קץ אבל כשיבא הק רבים אל ה' וגו' והיינו ונלוו עליך ושמרו. כדכתיב ובני נכר אכריכם וכורמיכם :

בית יהודא

אַלֶע עֲנְיָנִים וָוס גְהֶערֶן צוּם מִשְׁכָּן : (ד) וְזָר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם . הקב"ה זָאגְט צוּ דִי כֹּהֲנִים (אֶתְכֶם אֲנִי מַזְהִיר עַל כָּךְ) אַייךְ גֶעבּ אִיךְ אוֹיף דִי אַכְטוּנְג גֶעבּוּנְג : (ה) וְלֹא יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף. עֶס נִיט מֶעהְר זַיין אַצָארֶען אוֹיף דִי יִדִין (כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבָר) וִויא עֶס אִיז אַמָאהְל לַאנְג גְוֶועְן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי יָצָא הַקֶּצֶף) עֶס אִיז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען אַצָארֶען : (ו) לָכֶם מַתָּנָה נְתוּנִים . דִי לְוִיִּם זֶענֶען גֶעשֵׁיינְקְט צוּ אַייךְ כֹּהֲנִים (יָכוֹל לַעֲבוֹדַתְכֶם שֶׁל הֶדְיוֹט) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען דִי לְוִיִּם דַארְפֶען דִינֶען צוּ דִיא כֹּהֲנִים אֲפִילוּ צוּ פוּן דִי כֹּהֲנִים , וָוס דִי כֹּהֲנִים דַארְפֶּן פַאר זִיךְ (תַּלְמוּד לוֹמַר לַה'וֹ) זָאגְט דֶער פָּסוּק נָאר צוּ דִיא אַרְבֶּעט וָואס דִי כֹּ צוּ הקב"ה דַארְפֶן דִי לְוִיִּם זַיי הֶעלְפֶן (כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ לְמַעְלָה) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְרִיעֶרְדִינֶע פְּסוּקִים (לְשָׁמוֹ

רש"י

נו) : (ד) וזר לא יקרב אליכם . אתכם אני ה כך : (ה) ולא יהיה עוד קצף . (ספרי) כמו שה שנא' (במדבר יז) כי יצא הקצף : (ו) לכם מתנה יכול לעבודתכם של הדיוט ת"ל לה' כמו שמפו

שפתי חכמים

להם . ואם תאמר ודלמא ישרתוך בעבודת חול . וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב בסוף לכם מתנה נתונים לה' וגו' משמע דוקא עבודת הקדש : ד פי' אתכם אני מזהיר שתזהירו את ישראל שלא יקרבו לעבודת כהונה כי למעלה הזהירם על הלוים ועתה מזהירם על על פי שקל וחומר הוא אם הלוים מוזהרים קל וחומ אין עונשין מן הדין : ש הוצרך לומר כמו שהיה

פירוש לתורת אלהים

שְׁטַארְבֶּען גַּם אוֹךְ הֵם זֵייא גַּם אוֹךְ אַתֶּם אִיר דִיא לְוִיִּם זָאלֶן נִיט שְׁטַארְבֶּן אוּנ אִיר זָאלְט אוֹךְ נִיט שְׁטַארְבֶּן מַחֲמַת דֶעם עָוֹן וָוס זַיי וֶועלֶן גִינֶעהְנֶן צוּ דֶר עֲבוֹדָה וָוס גִיהֶער נִיט צוּ זַיי : (ד) וְנִלְווּ אוּנ זַיי זָאלֶן זִיךְ בַּאהֶעפְטֶן צוּ דִיר וְשָׁמְרוּ אוּנ זַיי זָאלֶן הִיטֶן אֶת מִשְׁמֶרֶת דָאס הִיטוּנְג פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבוֹדַת הָאוֹהֶל צוּ גָאר דִיא בֶּעדִינוּנְג פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד דָס הֵייסְט אַז זֵייא וֶועלֶן דַארְפֶן צִיהֶן זָאלֶן זַיי צוּ נוּף לֵייגֶן דֶעם אוֹהֶל אוּנ אַז זֵייא וֶועלֶען דַארְפֶען רוּעֶן זָאלֶן זַיי אִים אוֹיף שְׁטֶעלֶען וְזָר אוּנ אַפְרֶעמְדֶער לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם זָאל צוּ אַייךְ נִיט (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן אֵת מִשְׁמֶ דָם הִיטוּנְג פוּן דֶעם הֵיילִיגְקֵייט וְאֵת אוּנ דָ פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וְלֹא יִהְיֶה אוּנ עֶס זָאל שׁוֹן זַיין קֵיין צָארִין אוֹיף דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל עֶס אִיז אַמָאל גִיוֶועְן אַצָארִין אוֹיף דִיא (ו) וַאֲנִי אוּנ אִיךְ גָאט הִנֵּה לָקַחְתִּי אִיךְ הָאבּ אֶת אֲחֵיכֶם אַייעֶרֶע בְּרִידֶער הַלְוִיִּם דִיא לְוִיִּם יִשְׂרָאֵל פוּן צְווִישֶׁן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לָכֶם צוּ דִיר אַהֲרֹן אוּנ צוּ דַיינֶע קִינְדֶר מַתָּנָה זֶענֶן

מצות השם

(שפט) וְזָר לֹא יִקְרַב . דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אַפְרֶעמְדֶער וָוס עֶר אִיז נִיט פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאל עֶר נִיט טָאן דִיא עֲבוֹדָה אוּנ זָאל נִיט גְנֶעהְנֶען אִין דֶעם ביהמ"ק אַריין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶעם ביהמ"ק :

(שצ שצא) וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דִיא כֹּהֲנִים אוּנ לְוִיִּם זָאלֶען הִיטֶּן דָאס ביהמ"ק אוּנ דָאס הִיטֶען אִיז נִיט אַזוֹי וִויא אַנְדֶערֶע הִיטֶ מְלָכִים וָוארֶען בַּיי אַנְדֶערֶע מְלָכִים דַארְף מֶען זַייא פַאר גַזְלָנִים אוּנ גַנָבִים אָבֶּער בַּיי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִ בָּרוּךְ הוּא דַארְף מֶען חָלִילָה נִיט הִיטֶען נָאר פַאר כָּ מֶען שְׁטֶעלֶען דִיא כֹּהֲנִים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן ביהמ"ק אִיז גֶעשְׁטַאנֶען :

...ן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
...בְנָיךְ עִמָּךְ תִּטְּרוּן
...נַּתְכוֹן לְכָל פִּתְגַם
...א וּלְמִגָּו
...תָא וְתִפְלְחוּן
...מַתְּנָא אִיהַב יָת
...וֹן וְחִלּוֹנַי דְיִקְרַב
׃ ח וּמַלִּיל יְיָ
...ן וַאֲנָא הָא יְהָבִית

עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ
ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה

בעל הטורים

...ה נתתי. כדרך שנותנים שער ...עת שלימה וכנפש חפלה׃

תו"א ואתה ובניך אתך תשמרו יומא כד כז : ולמבית יומא כד : עבודת מתנה פסחים עג : והזר הקרב שבת לא סנהדרין פג פד ערכין יא : ואני הנה שבת כס כו יבמות עד בכורות לד :

רשב"ם

(ז) עבדת מתנה. ונמצאו ישראל פטורים מן העבודה ומתוך שאינם מצווים לא יקרבו עוד שהרי והזר הקרב יומת :

רש"י

משמרת גזברין ואמרכלין : (ז) עבדת מתנה. ...ן נתתיה לכם : (ח) ואני הנה נתתי לך. שמחה לשון ב שמחה הוא זה כמו (שמות ד) הנה ...לקראתך וראך ושמח בלבו משל למלך שנתן שדה ...א כתב ולא התם ולא העלה בערכאין בא אחד ...עליו) על השדה א"ל המלך כל מי שירצה יבא ...נגדך הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין אף ...שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכ' ...חולין קלג) כ"ד מתנות ג כהונה בברית מלח עולם

בית יהודא

צו היטען די היטונג וואס גיהער צו הקב"ה (גזברין ואמרכלין) זייא זאלען זיין גבאים אונ עלצטע : (ז) ועבודת מתנה. הקב"ה זאגט צו די כהנים (במתנה נתתיה לכם) די כהונה האב איך אייך געשיינקט : (ח) ואני הנה נתתי לך. איך האב דיר געגעבן אלעס וואס די יודין וועלען הייליגן (בשמחה) מיט פרייליכקייט האב איך דיר געגעבן (לשון שמחה הוא זה) די ווערטער ואני הנה נתתי, ווייזין אז הקב"ה האט געגעבען מיט פרייליכקייט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו) הקב"ה האט גזאגט צו משה אהרן גייט געגען דיר ער וועט דיך זעהן וועט ער זיך פרייען

...ארצן, זאגט רש"י (משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין) לכשל אמלך האט ...אפעלד צו זיין גוטען פריינד, דר מלך האט ניט געשריבען אונ ניט געחתמת אונ ניט איינגעשריבן אין די ...די פעלד גיהער צו זיין גוטען פריינד (בא אחד וערער על השדה) איז געקומען איינער אונ האט געזאגט דיא ...זיינע (אמר לו המלך) האט דער מלך געזאגט צו זיין גוטען פריינד (כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך) ווער ...וועלן די פעלד וועט ער קומען צו דיר אונ וועט זאגען דיא פעלד איז זיינע (הריני כותב וחותם לך ומעלה ...איך וועל דיר שרייבן אונ התמנן אונ איינשרייבען אין די ביכער אז איך האב דיר געגעבען די פעלד ווער עס ...ען אנועקנעמן פון דיר די פעלד, וועסטו ווייזען געשריבן דער מלך האט דיר די פעלד געשיינקט (אף כאן) ...יא כהונה איז אויך אזוי געווען (לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה) ווייל קרח איז געקומן קריגען אויף ...ער האט געזאגט די כהונה קען גיהערן צו אים, ווייל גיט הקב"ה האט די כהונה געגעבען צו אהרן, נאר משה ...אים געגעבען (בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם) דריבער האט דער פסוק געשריבן אז הקב"ה

דעת זקנים מבעלי התוספות

...הנה נתתי לך. דוק ותשכח בהאי פרשתא כ"ד ...הונה תרומה וחלה שגם היא נקראת תרומה. מן ...קרבנם. בכלל זה יש מנחת סלת ומנחת מאפה תנור ...חבת ומנחת מרחשת. ולכל חטאתם אלו חטאות. ...ם אלו אשמות. אשר ישיבו לי זה גזל הגר דכתיב ...נשא האשם המושב לה' לכהן. תרומת מתנם זה ...התודה ומן השלמים חזה ושוק ומורם מלחמי תודה ...לה מאיל נזיר. מתנם זה זרוע להיים וקיבה. בכורי ...כורים המובאים מ:בעה מינים. כל חרם אלו חרמים ...ן. כל פטר רחם זה פדיון בכור אדם בחמשת שקלים. ואת בכור הבהמה הטמאה זה פטר חמור אשר תפדה. בכור שור בכור כשב בכור עז אלו בכורות בהמה טהורה. ומעשר מן המעשר :

שפתי חכמים

אלא עוד שפירושו שכבר קלף כיולא בו : ת ואם כן אותה משמרת של גזברים שלכם היא שאלמלא לוים עוסים אותם חייבים אתם לעשות אותה : א פי' עבודה שהיא מתנה כלומר העבודה עצמה היא המתנה לא עבודה של מתנה שאז תהיה המתנה זולת העבודה וכמו שפירש אחר זה שהעבודה שהיא במתנה היא שאתן לכם את כהונתכם וכו'. הרא"ם : ב ואם תאמר והא כתיב ואני הנני מביא את המבול מים וגו'. כבר תרצו בספרי אין שמחה לפני המקום אלא כשיאבדו מכעיסיו מן העולם : ג (חולין קלג) והם

פירוש לתורת אלהים

...ענטפערט פר אמתנה ניט זייא זי לן, טאן ...איינגע בעדינונג נאר ליי זיי זאלן טאן די ...פון גאט לעבוד צו דינען את עבודת אוהל מועד ...ג פון דעם אוהל מועד זיי זאלן היטן די ...אונ מען זאל פון זיי מאכען גבאי צדקה ...ערע ממונים אזו ווי פריער איז געשטאנען : ...אונ דו אהרן ובניך אונ דיינע זין אתך מיט ...רו זאלט איר היטען אייער דינונג לכל צו

די אלע זאכן פון דעם מזבח ולמבית לפרוכת אונ פון אינוויינינג פון דעם פרוכת ועבדתם אונ איר זאלט דינען עבודת די דינונג מתנה אגישאנק אתן האב איך גיגעבען את כהונתכם אייער דינונג דיא עבודה פון אייער כהונה האב איך אייך במתנה גיגעבען והזר הקרב יומת אונ אפרעמדער וואס איז ניט אכהן וואס וועט גינעהען צו דער עבודה זאל ווערן גטייט : (ח) וידבר אונ גאט האט גירעט צו אהרן ואני אונ

נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי
לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים
לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם׃ ט זֶה
יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ
כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־
חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ
לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ׃
י בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר
יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ׃ יא וְזֶה־

לָךְ יָת מַטְּרַת אַפְ
לְכָל קוּדְשַׁיָּא
יִשְׂרָאֵל לָךְ יְ
לִרְבוּ וְלִבְנָיךְ לִקְיָ
ט דֵּין יְהֵי לָךְ
קוּדְשַׁיָּא מִתַּר
אֶשָּׁתָא כָּל קָרְ
לְכָל מִנְחָתְהוֹן
חַטָּוָתְהוֹן וּלְכָל אֲ
דִּי יְתִיבוּן קֳדָמַי
קוּדְשִׁין דִּי לָךְ
וְלִבְנָיךְ׃ י בְּקֹדֶשׁ
תֵּיכְלִנֵּהּ כָּל
יֵיכוֹל יָתֵהּ קוּדְשָׁ
לָךְ׃ יא וְדֵין לָךְ אַפְ

תו"א למשחה סוטה מו זבחים כח לא חולין קלב : כל קרבנם זבחים פה מנחות נא פג : אשר ישיבו לי מנחות פג : בקדש זבחים לז מנחות

רשב"ם

(ח) לך נתתים למשחה. הרי הן לך כעין סימן שרים הנמשחים למלוך : (ט) מן האש. לאחר הקטרת אימורין הנותר מן האש : אשר ישיבו לי. האשם המושב לה' לכהן זהו גזל הגר. שאין לו יורשין :

בעל הטורים

(ט) מקדש הקדשים מן. ס"ת סמן כמו שדרשו רז"ל לרבו של מצורע : (יא) וזה לך תרומת מתנם. וכן למעלה זה שני פעמים זה עולה כ"ד רמז לכ"ד מתנות כה

רש"י

ולכך נסמכה פרשה זו לכאן : משמרת תרומתי. שאתה צריך לשמרן בטהרה : למשחה. לגדולה : (ט) מן האש. לאחר הקטרת האשים : כל קרבנם. כגון זבחי שלמי צבור : מנחתם חטאתם ואשמם. אשר ישיבו לי. זה גזל הגר : (י) בקדש ה

בית יהודא

הָט גְגֶעבְּן צוּ אַהֲרֹן פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג מַתָּנוֹת וָוָס גְהֶערֶען צוּ דִי כֹּהֲנִים מִיט אַאֵייבִּיגֶע פַארְזִיכֶערוּנְג, וְוִי זַאלְץ אִיז אַאֵייבִּיגְקֵייט (וּלְכַךְ נִסְמְכָה פָּרָשָׁה זוּ לְכַאן) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט דִי פָּרָשָׁה נֶעבְּן דִי קְרִיג פוּן קֹרַח : (מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי). מֵיינְט מֶען (שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְשָׁמְרָן בְּטָהֳרָה) דוּ בַּארְפְסְט הִיטֶען דִיא תְּרוּמָה זִיא זָאל זַיין רֵיין אוּנ נִיט טָמֵא וֶוערֶען : (לְמָשְׁחָה). מֵיינְט מֶען (לִגְדוּלָּה) צוּ אַגְרוֹיסְקֵייט : (ט) (מִן הָאֵשׁ) מֶען (לְאַחַר הַקְטָרַת הָאִשִּׁים) נָאכְדֶעם וְוִיא מֶען הָאט פַארְבְּרֶענְט פוּן דֶעם קָרְבָּן אוֹיף דֶעם פַייעֶר וָוָס מֶען הָאט פַארְבְּרֶענְט, דָאס אִיבְּרִיגֶע זָאל גִיהֶערִין צוּ דִי כֹּהֲנִים : (כָּל קָרְבָּנָם). מֵיינְט מֶען (כְּגוֹן זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר) אָ קָרְבָּנוֹת שְׁלָמִים וָוָס מֶען אִיז מַקְרִיב פַאר אַלֶע יוּדִין, גִיהֶער אוֹיךְ צוּ דִיא כֹּהֲנִים : (מִנְחָתָם חַטָּאתָם וַאֲשָׁמָם). דִיא מֶעהְל פוּן דִי מְנָחוֹת אוּנ דִיא פְלֵייש פוּן חַטָּאוֹת אוּנ אֲשָׁמוֹת גִיהֶער צוּ דִיא כֹּהֲנִים : (אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי). (וֶ... אוֹיב אֵיינֶער הָט גֶעגַזְלְתְּ (אַוֶועקְגֶענוּמֶען) פוּן אַגֵר, אוּנ דֶער גֵּר אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען, אוּנ עֶר הָט נִיט וֶוער עֶס יַרְשְׁנֶען, אוּנ דָר גַזְלָן וִויל צוּרִיקְגֶעבֶּן וָואס עֶר הָאט גֶעגַזְלְתְּ, זָאל עֶר גֶעבֶּן דִיא גְזֵלָה צוּם כֹּהֵן : (י) (בְּקֹדֶשׁ

שפתי חכמים

פסר במקדש. חטאת בהמה. ועוף. אשם ודאי. ותלוי. זבחי שלמי צבור. ולוג שמן של מצורע. שתי הלחם. ולחם הפנים. ושירי מנחות. ומנחת העומר. וד' בירוגלים. בכור. ביכורים. ומורם מתודה ומאיל נזיר. ועורות קדשים. ועשרה בגבולים. תרומה. ותרומת מעשר. חלה. ראשית הגז. מתנות. פדיון הבן. ופטר חמור. שדה החרם. שדה אחוזה. וגזל הגר. וכולן מבוארין בפרשה זו ובמקרא במקום אחר : ד כלומר ולא לשומרן מן הזרים דומיא דושמרתם את משמרת הקודש שאין נופל בתרומה רק אותה בידים : ה שהרי אין נשיחה כדגן ותירוש : ו כאלו האש כלומר מאחר שהוקטרו באש. ואין לפרש מן האש מן באש שאין הכהנים זוכים מהאימורים שבתוך האש שככר הו אלא פי' שאין הכהנים זוכים אלא לאחר הקטרת האימורים: ז כאן מקדש הקדשים ושלמי יחיד קדשים קלים הם. אבל לכל קרבנם כמשמעו שהרי מנחתם וחטאתם ואשמם את

פירוש לתורה אלהים

אִיךְ הִנֵּה נָתַתִּי אִיךְ טוּא גֶעבְּן צוּ דִיר אֶת מִשְׁמֶרֶת דָם הִיטוּנְג פוּן מַיין תְּרוּמָה אִיר מוּזְט דָאס הִיטֶען בְּטָהֳרָה לְכָל צוּ דִי אַלֶע הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִיא אַלֶע קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לְךָ צוּ דִיר טוּא אִיךְ זֵיי גֶעבֶּן לְמָשְׁחָה צוּ אֵיין הֶערְשַׁאפְט וּלְבָנֶיךָ אוּנ צוּ דַיינֶע זִין לְחָק עוֹלָם צוּ אַגִיזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג : (ט) זֶה דָם זָאל זַיין צוּ אֵייךְ פוּן דִי גַאנְץ הֵיילִיגֶע קָרְבָּנוֹת מִן הָאֵשׁ נָאךְ דֶעם אַז מֶען אִיז מַקְרִיב דִי חֵלֶב אוֹיף דֶעם פַייעֶר זָאלְסְטוּ אַהֲרֹן נֶעמֶען דַיין חֵלֶק כָּל פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת דָם מֵיינְט מֶען אַקָרְבַּן שְׁלָמִים פוּן צִבּוּר לְכָל מִנְחָתָם אוּנ פוּן אַקָרְבַּן מִנְחָה אָדֶער פוּן אַקָרְבַּן אָדֶר אַקָרְבַּן אָשָׁם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי אָדֶר אַז אֵיין ... וֶועלֶן אוּם קֶערֶן וָואס עֶר הָט גִיגַזְלְתְּ אַ... עֶר הָט נִיט קֵיין יוֹרְשִׁים קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים דָם אַ... הֵיילִיג לְךָ הוּא דָם גִיהֶער צוּ דִיר וּלְבָנֶיךָ אוּנ... זִין : (י) בְּקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אוֹיף אֵיין גַאנְץ הֵייל... דָם אִיז אִין דֶר עֲזָרָה תֹּאכְלֶנּוּ זָאלְסְטוּ דָם זָכָר יֹאכַל אוֹתוֹ אַלִי זְכָרִים פוּן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶ... עֶסִין קוֹדֶשׁ הֵיילִיג זָאל דָאס זַיין צוּ דִיר : אוּנ דָם זָאל צוּ אֵייךְ זַיין תְּרוּמַת אַפְּ שֵׁיירוּ...

ווייער

לְךָ֞ תְּרוּמַ֣ת מַתָּנָ֗ם לְכָל־תְּנוּפֹת֮ בְּנֵ֣י
יִשְׂרָאֵל֒ לְךָ֣ נְתַתִּ֗ים וּלְבָנֶ֧יךָ וְלִבְנֹתֶ֛יךָ
אִתְּךָ֖ לְחָק־עוֹלָ֑ם כָּל־טָה֥וֹר בְּבֵיתְךָ֖
יֹאכַ֥ל אֹתֽוֹ׃ יב כֹּ֚ל חֵ֣לֶב יִצְהָ֔ר וְכָל־
חֵ֖לֶב תִּיר֣וֹשׁ וְדָגָ֑ן רֵאשִׁיתָ֛ם אֲשֶׁר־
יִתְּנ֥וּ לַיהוָ֖ה לְךָ֥ נְתַתִּֽים׃ יג בִּכּוּרֵ֞י כָּל־
אֲשֶׁ֧ר בְּאַרְצָ֛ם אֲשֶׁר־יָבִ֥יאוּ לַיהוָ֖ה
לְךָ֣ יִהְיֶ֑ה כָּל־טָה֥וֹר בְּבֵיתְךָ֖ יֹאכְלֶֽנּוּ׃
יד כָּל־חֵ֥רֶם בְּיִשְׂרָאֵ֖ל לְךָ֥ יִהְיֶֽה׃ טו כָּל־

אונקלוס

...ון לְכָל אַרְמוּת
...רָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנּוּן
... וְלִבְנָתָיךְ עִמָּךְ
...עָלַם כָּל דְּדָכֵי
... יֵיכוּל יָתֵהּ :
...טוּב מְשַׁח וְכָל
...חֲמַר וְעִבּוּר
...הוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם
... יְהַבְתִּנּוּן :
...י כָּל דִּי בְּאַרְעֲהוֹן
...ן קֳדָם יְיָ דִּי לָךְ
...ל דְּדָכֵי בְּבֵיתָךְ
... : יד כָּל חֶרְמָא
...ל דִּי לָךְ יְהֵי :
...פָּתַח וַלְדָּא לְכָל

רשב"ם

...יצהר. כדכתיב בהרימכם את חלבו ממנו :

תו"א כל חלב בכורות נג תמורה ה : פירות סנהדרין ע תמורה ה : ראשיתם בכורות פב תמורה ה : בכורי כל אשר בארצם מנחות פד חולין קלו : לך יהיה מנחות פד : כל טהור שם : כל חרם בכורות לב ערכין כח כט :

רש"י

...וגו'. למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא ... ולזכרי כהונה : (יא) תרומת מתנם. המורם ... י ומהשלמים ואיל נזיר : לבל תנופות. שהרי ...ן תנופה : כל טהור. (ספרי) ולא כ טמאים. ...הור לרבות ל אשתו : (יב) ראשיתם. היא תרומה

בית יהודא

תֹּאכְלֶנּוּ וגו'). זָאגְט רש"י (לָמַד עַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בָּעֲזָרָה וּלְזִכְרֵי כְהוּנָּה) דֶר פָּסוּק לֶערְנְט דִי חַטָּאוֹת אוּנ אֲשָׁמוֹת וַוייל זֵיי זֶענֶען גַאנְץ הֵיילִיג מוּז מֶען זֵיי עֶסִין נָאר אִין דִי עֲזָרָה אוּנ נָאר זְכָרִים פוּן כֹּהֲנִים זָאלֶן זֵיי עֶסִין : (יא) תְּרוּמַת מַתָּנָם). מֵיינְט מֶען (הַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה וּמֵהַשְּׁלָמִים וְאֵיל נָזִיר) אַלֶעם וָוס וֶוערְט גֶענוּמֶען פוּן אַקָרְבָּן תּוֹדָה, אוּנ ...ן שְׁלָמִים, אוּנ פוּן דֶעם אַיִל וָוס דֶר נָזִיר בְּרֵיינְגְט, זָאל מֶען גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן : וּלְכָל תְּנוּפֹתוֹ. צוּ אַלֶע זַאכֶן וָואס ...יפְגֶעהוֹיבֶּן פוּן קָרְבָּן (שֶׁהֲרֵי אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה) וָוארוּם דִי אַלֶע זַאכֶען פוּן קָרְבָּן וּדִי בְּרוּסְט דִיא פָּאלֶעק דִיא ...זִין אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן וֶוערֶן פְרִיעֶר אֵיידֶער מֶען גִיט זֵייא צוּם כֹּהֵן : (כָּל טָהוֹר). וֶוער עֶס אִיז רֵיין זָאל דָם עֶסִין (וְלֹא ...בֶער דִי כֹּהֲנִים וָוס זֶענֶען טָמֵא טָארֶן דָם נִיט עֶסִין (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (כָּל טָהוֹר) אַלֶע וָואס זֶענֶען רֵיין ...ן פוּן דִי קָרְבָּנוֹת (לְרַבּוֹת אִשְׁתּוֹ) דָאס וַוייבּ פוּן כֹּהֵן וֶוען זִיא אִיז רֵיין מֶעג זִיא אוֹיךְ עֶסִין פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת : ...יתָם). (הִיא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה) (רֵאשִׁיתָם) דִי עֶרְשְׁטֶע מֵיינְט מֶען דִי עֶרְשְׁטֶע פוּן דִיא תְּבוּאָה אוּנ פֵּירוֹת גִיט מֶען

שפתי חכמים

...כגזירה שוה כתיב התם האשם המושב לה' לכהן וכתיב הכא ...לי : ט ויהיה פי' כקודש הקדשים וגו' כדרך קודש ...פירושו כדרך אכילת קדשי קדשים שהוא במקום קדוש ...ה כדמפורש במקום אחר ונשנה כאן לעיכובא : י הוא ...ולכם א' מן העשרה הכא עמו. ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא תרומת מתנם מן תבואה לכך פרש"י שהרי אחר כך כתיב לכל תנופות שהרי אלו טעונין תנופה כגון תודה כו' : כ כלומר אינה מלות עשה לטהורים רק אזהרה לטמאים שנכלל הן וכו': ל דגפי' ראשון קשה היה לו לומר כל אשר טהור דהוה משמע ולא טמאים ל"ן פי' ד"א ולפי ד"א קשה למה מרמז אשתו במלת כל

פירוש לתורת אלהים

...אב דָם מֵיינְט מֶען וָוס מֶען שֵׁייד אָפּ פוּן ...ם וֶועגֶען פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת לְכָל תְּנוּפֹת צוּ ...עֶרֶע אוֹיף הֵייבּוּנְג פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל כְּלוֹמַר ...קָרְבָּנוֹת בַּאדַארְפֶן הָאבֶּן תְּנוּפָה מֶען זָאל ...הֵייבֶּן פַאר גָאט לְךָ נְתַתִּים דָם אָפּ שֵׁיידוּנְג ...קָרְבָּנוֹת הָאבּ אִיךְ צוּ דִיר אַהֲרֹן גִיגֶעבֶּען ...וּנ צוּ דַיינֶע זִין פַאר אֵיין מַתָּנָה וְלִבְנֹתֶיךָ ...דַיינֶע טֶעכְטֶער אִתְּךָ מִיט דִיר זֵיי זָאלֶן אוֹיךְ ...סִין דֶר פוּן לְחָק עוֹלָם דָם זָאל זַיין צוּ אֵייךְ ...ק אוֹיף אֵייבִּיג כָּל טָהוֹר אִיטְלִיכֶער וָואס אִיז ...אִין דַיין הוֹז גֶעזִינְד מֶעג דֶר פוּן עֶסִין אָבֶּר ...ם אִיז טָמֵא טָאר דֶר פוּן נִיט עֶסִין : (יב) כֹּל ...ע בֶּעסְטֶע יִצְהָר פוּן דֶעם אֵייל בִּירְט וְכָל חֵלֶב אוּנ אַלֶע בֶּעסְטֶע פוּן דֶעם וַויין אוּנ פוּן דֶעם קָארְן רֵאשִׁיתָם דָם עֶרְשְׁטֶע וָואס דִי יִשְׂרָאֵל וֶועלֶען גֶעבֶּן פוּן גָאנְטְם וֶועגֶן דָם מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה גְדוֹלָה לְךָ נְתַתִּים דָם הָאבּ אִיךְ דִיר גִיגֶעבֶּן : (יג) בִּכּוּרֵי דָם וָוס וֶוערְט צוּם עֶרְשְׁטֶען צֵייטִיג כָּל פוּן דִי אַלֶע תְּבוּאָה אוּנ פֵּירוֹת אֲשֶׁר בְּאַרְצָם וָואס וַואקְסְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה זָאלֶן זֵיי זַיין צוּ דִיר כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ אַלֶע וָואס זֶענֶען טָהוֹר אִין דַיין הוֹז גֶעזִינְד יֹאכְלֶנּוּ זָאלֶן דָם עֶסִין : (יד) כָּל חֵרֶם אַלְץ וָואס דִיא יִשְׂרָאֵל וֶועלֶן מַחֲרִים זַיין זֵיי זָאלֶען דֶער פוּן קֵיין הֲנָאָה נִיט הָאבֶּן לְךָ יִהְיֶה זָאל צוּ דִיר זַיין : (טו) כָּל פֶּטֶר אַלֶע עֶפֶענוּנְג רֶחֶם פוּן דֶעם טְרַאכְט לְכָל בָּשָׂר צוּ אַלֶע בֶּשֶׁעפֶענִישׁ דָם מֵיינְט מֶען דִי בְּכוֹרִים אֲשֶׁר

פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ
לַיהוָֹה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ
אַךְ ׀ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם
וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
תִּפְדֶּה׃ טז וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא׃ יז אַךְ
בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר
עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם
תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם
תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָֹה׃
יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה

אונקלוס

בִּשְׂרָא דִּי יְקָרְבוּן
יְיָ בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָ
לָךְ בְּרַם מִפְרַק תִּ
יָת בּוּכְרָא דֶּאֱנָשָׁ
בּוּכְרָא דִבְעִירָא מְ
תִּפְרוֹק׃ טז וּפְ
מִבַּר יַרְחָא תִּ
בְּפֻרְסָנֵהּ כְּסַף
סִלְעִין בְּסִלְעֵי ק
עַשְׂרִין מָעִין ד
יז בְּרַם בּוּכְרָא ד
אוֹ בוּכְרָא דְאִמְּר
בּוּכְרָא דְעִזָּא לָא ר
קוּדְשָׁא אִנּוּן יָת
תִּזְרוֹק עַל מַדְבְּחָ
תַּרְבֵּיהוֹן תַּסֵּק
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
יְיָ׃ יח וּבִשְׂרְהוֹן יְ
כְּחַדְיָא דַאֲרָמ

תו"א יהיה לך בכורות נה:
קידושין כט ב"ק יא מנחו
ג ה י יב: תפדה יומא פט:
תדע תפדה שבת קלא יומא פט קידושין כט שבועות ד חולין פד בכורות מט נא ערכין ג יח: בערכך כסף שקלים בכורות ד נה: אך בכור שו
זבחים לו בכורות ג ה ו יא יז כריתות ד: לא תפדה קמא יג זבחים לו בכורות לא לב תמורה ה ח: את דמם תזרק על המזבח פכם"ס סד זבת
תמורה ח: ובשרם יהיה לך זבחים כז לז קב בכורות יו לב לג תמורה כא:

בעל הטורים

(טו) פדה. שנים במסרה אך פדה תפדה ואידך את לא פדה יפדה היינו דאמר רבי יהושע רחל שלא בכרה וילדה שני זכר

בית יהודא

צום כֹּהֵן, צְווייא פון הונדערט, דָאס הייסט תְּרוּמָה:
(יח) וכַחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין). וויא דיא בְּרוּסְט פון
אויפְהייבונג אונ וויא די רעכטע פאלקע (שֶׁל שְׁלָמִים) פון
אַקָרְבָּן שְׁלָמִים (שֶׁנֶּאֱכָלִים לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד) וואס ווערט גיגעסין צו ד

רש"י

גדולה: (יח) כחזה התנופה וכשוק הימין.
כו) של שלמים שנאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם ו

פירוש לתורת אלהים

יַקְרִיבוּ לַיְיָ וואס זיי ווען מאכן גינעהען צו גאט בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה פון אמענטש אדר פון אבהמה יִהְיֶה לָּךְ זאל
דאס צוא דיר זיין אַךְ נייערט פָּדֹה אוים לייזען
תִּפְדֶּה דו זאלסט אוס לייזין אֵת בְּכוֹר הָאָדָם דעם בכור
פון אמענטש וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה אונ דעם בכור
פון אבהמה טמאה תִּפְדֶּה זאלסטו אוס לייזען:
(טז) וּפְדוּיָו אונ זיין אוס לייזונג פון אמענטש מִבֶּן
חֹדֶשׁ פון דעם וואס איז אלט איין חודש אז דער בכור
ווערט אלט אחודש באדארף מען אים אוס לייזין
פון דעם כהן בְּעֶרְכְּךָ מיט דיין שאצונג כֶּסֶף פינף
וִילְבֶערְנִי שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ אויף דעם
פון קודש עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא צוואנציג העלבּ
איז אזו איין מטבע וואס גייט צוואנציג א
שֶׁקֶל: (יז) אַךְ נייערט בְּכוֹר שׁוֹר דעם בּ
אאקס אדער פון אשאף אדר דעם בכור פ
לֹא תִפְדֶּה זאלסטו ניט אוס לייזין קודש הֵם
הייליג אֶת דָּמָם זייער בלוט תִּזְרֹק זאלסטו ש
עַל הַמִּזְבֵּחַ אויף דעם מזבח וְאֶת חֶלְבָּם אונ זיי
זאלסטו מַקְטִיר זיין: (יח) וּבְשָׂרָם אונ זייער
יִהְיֶה לָּךְ זאל זיין צו דיר כַּחֲזֵה אזו וויא דיא

מצות השם

(שצב) אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אז מען זאל
אוס לייזען דיא בְּכוֹרִים פון דיא יודען ביי דיא כֹּהֲנִים
אונ מען דארף דעם כהן געבען פינף סְלָעִים אבער אזא זאך
וואס דאס איז ווערט פינף סְלָעִים דאס איז אז דער פאטער
אנ די מוטער פון דעם בכור זענען ביידע ישראלים אבער אז
דער פאטער איז איין כהן אדער איין לוי אבער. דיא מוטער
איז איין כהנת איין טאכטער אדער איין לויס איין טאכטער
דארף מען דעם בכור ניט אוס לייזען אונ אז דאס ק
אלט דרייסיג טאג זאל מען אים אוס לייזען אונ ד
גייט אן אויף יעדער ארט:
(שצג) אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר וגו'. דס איז די מִצְוָה אז איין
איין כשירע בְּהֵמָה זאל מען ניט אוס לייזען
בכור וואס איז אפטר חמור מעג מען אוס לייזען או
גיים אן אויף יעדער ארט אין איעדער צייט

וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה׃ יט כֹּל ׀ תְּרוּמֹת
הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ
אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם
הִוא לִפְנֵי יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ׃
כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא
תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם

דְיַמִּינָא לָךְ
ט כֹּל אַפְרָשׁוּת
א דִי יַפְרְשׁוּן בְּנֵי
קֳדָם יְיָ יְהָבִית
בְּנָיךְ וְלִבְנָתָיךְ
לִקְיָם עָלָם קְיָם
לָם הוּא קֳדָם יְיָ
נָיךְ עִמָּךְ׃ כ וַאֲמַר
רֹן בְּאַרְעֲהוֹן לָא
וְחֳלָק לָא יְהֵי לָךְ
מַתְּנַן דִי יְהָבִית
אִנּוּן חֳלָקָךְ

הג"ה: לך יהיה זבחים נג בכורות כח : כחזה התנופה זבחים נו : ברית מלח עולם מנחות יט כה :

בעל הטורים

האחד פוטר את חבירו והיינו אח לא פדה יפדה :
ג'. כל תרומות הקדשים. הרי בגלבוע אל טל ואל מטר
ואיש תרומות יהרסנה. זהו שדרשו רז"ל אם דומה הדיין
כלום יעמיד ארץ והיינו שדי תרומות שנאמר גבי שאול, ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות היינו כל תרומות הקדשים יהרסנה:

רשב"ם

(יט) ברית מלח. נראה לי לשון קיום. וכן בדוד לו ולבניו ברית מלח כי פתרונם לפי ענינם. אבל לא השבית מלח ברית אלהיך. מדבר במלח ממש. ברית מלח. ברית קיים ועומד לדורות:

רש"י

ולילה אחד אף הבכור מן נאכל לשני ימים ולילה
יהיה. (ספרי) בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך
ה אחרת שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו
א ליום ולילה : (יט) כל תרומת הקדשים.
ל פרשה זו כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט
ברית מלח עולם. כרת ברית עם אהרן בדבר
מתקיים ומבריא את אחרים : ברית מלח.
ברותה למלח שאינו מסריח לעולם : (כ) וחלק לא

בית יהודא

אונ צו זייערע ווייבר אונ צו זייערע קינדער אונ צו זייערע
געקויפטע כנעני'שע קנעכט, אונ זיי מעגן דם עסין צוויי
טעג אונ איין נאכט ודהיינו אויב דר קרבן איז געשאכטן
געווארן זונטאג, עסט מען ודעם חזה אונ דעם שוק] זונטאג,
אונ די נאכט נאך זונטאג, אונ מאנטאג] (אף הבכור נאכל
לשני ימים ולילה אחד) אבכור ווערט אויך געגעסן צוויי טעג
אונ איין נאכט : לך יהיה. זאגט רש"י (בא רבי עקיבא
ולמד הוסיף לך הכתוב הויה אחרת) רבי עקיבא איז געקומן
אונ האט געלערנט דר פסוק הט געשריבען נאך אמאהל

צו דיר זאל ער זיין, ווס די צוויי ווערטער זענן איבעריג, עס שטייט דאך אין אנהייב פסוק „יהיה לך" עס
וא דיר (שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה) דו זאלסט ניט זאגען דר בכור זאל גגעסען
א די ברוסט אונ די פאלקע פון אתודה וואס זיי ווערן נאר גגעסען איין טאג אונ איין נאכט, לערונט אונז
איבעריגע צוויי ווערטער „לך יהיה", דער בכור זאל זיין גלייך צו די ברוסט אונ די פאלקע פון שלמים ווס
געסן צווייא טעג אונ איין נאכט : (יט) וכל תרומת הקדשים. זאגט רש"י (מחיבתה של פרשה זו כללה בתחלה
ופרט באמצע) ווייל די פרשה איז ליב ביי הקב"ה הט ער געשריבען אין אנהייב פרשה אכלל, אלע היילינקייט
כהן, נאכדעם הט מען געשריבען אפרט, וועלכע היילינקייט גיהער צום כהן, נאכדעם אין סוף הט הקב"ה
הל געשריבן אכלל אלע היילינקייט גיהער צום כהן : וברית מלח עולם). דער פסוק מיינט (כברית הכרותה
מסריח לעולם) אזו וויא הקב"ה האט צוא גיזאגט צו די זאלץ זיא זאל קיין מאהל ניט קאליע ווערן, אזו הט
גיזאגט די אלע היילינקייט זאל גהערן צום כהן, אונ עס זאל קיין מאהל ניט גיענדערט ווערען : (כ) וחלק

שפתי חכמים

פי' שהכתוב הקיש בכור לחזה ושוק של שלמים שהם שנאכלין לשני ימים ולילה א': נ כתב הרא"ם ויש היקשא תיפוק ליה מקרא דשנה בשנה ופרש"י שם שאם שחטו בסוף שנתו אוכל אותו היום ויום אחד בשנה האחרת לימד שנאכל הבכור לשני ימים ולילה אחד. וג"ל דאי לאו קרא דלך יהיה ה"א שנה בשנה איפכא שאם שחטו בסוף שנה יהא נאכל דוקא

פירוש לתורת אלהים

ם אויף הייבונג וכשוק הימין אונ אזו ווי די
שענקיל לך יהיה צו דיר זאל דם זיין אזו
גים פון חזה ושוק פון אקרבן שלמים אזו
דינים פון פלייש פון דעם בכור : (יט) כל
קדשים אלע אפ שיידונג פון די היילינקייט
ו ווס ווען אפ שיידן די קינדער ישראל
נתתי האב איך גיגעבן לך צו דיר ולבניך אונ
ע זין ולבנותיך אונ צו דיינע טעכטער אתך
לחק עולם צוא אחוק אויף אייביג ברית
הייט מלח פון זאלץ עולם עס איז אויף
אייביג לפני יי פאר גאט לך צוא דיר ולזרעך
אונ צוא דיינע קינדער אתך מיט דיר [עיין רש"י]:
(כ) ויאמר יי אל אהרן הט גאט גזאגט צו אהרן בארצם
אין זייער לאנד פון די ישראל לא תנחל זאלסטו ניט
ירשינען וחלק אונ קיין חלק זאלסטו ניט האבען
צווישען זיי כלומר אפילו דם רוב ווס די ישראל
וועלן רובן אין דער מלחמה זאלסטו אויך דער פון
קיין חלק ניט נעמען אני חלקך איך גאט בין דיין
חלק ונחלתך אונ דיין נחלה בתוך צווישען די קינדער
פון ישראל דם ווס איז היילינג צו מיר דם איז דיא

אֲנִי֙ חֶלְקְךָ֣ וְנַחֲלָֽתְךָ֔ בְּת֖וֹךְ בְּנֵ֥י
יִשְׂרָאֵֽל׃ ס שביעי כא וְלִבְנֵ֣י לֵוִ֔י הִנֵּ֥ה
נָתַ֛תִּי כָּל־מַעֲשֵׂ֥ר בְּיִשְׂרָאֵ֖ל לְנַחֲלָ֑ה
חֵ֤לֶף עֲבֹֽדָתָם֙ אֲשֶׁר־הֵ֣ם עֹֽבְדִ֔ים
אֶת־עֲבֹדַ֖ת אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃ כב וְלֹֽא־
יִקְרְב֥וּ ע֛וֹד בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל אֶל־אֹ֣הֶל
מוֹעֵ֑ד לָשֵׂ֥את חֵ֖טְא לָמֽוּת׃ כג וְעָבַ֨ד
הַלֵּוִ֜י ה֗וּא אֶת־עֲבֹדַת֙ אֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד
וְהֵ֖ם יִשְׂא֣וּ עֲוֺנָ֑ם חֻקַּ֤ת עוֹלָם֙
לְדֹרֹ֣תֵיכֶ֔ם וּבְתוֹךְ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל לֹ֥א
יִנְחֲל֖וּ נַחֲלָֽה׃ כד כִּ֞י אֶת־מַעְשַׂ֣ר בְּנֵֽי־
יִשְׂרָאֵ֗ל אֲשֶׁ֨ר יָרִ֤ימוּ לַֽיהוָה֙ תְּרוּמָ֔ה

וְאַחֲסַנְתָּךְ בְּגוֹ
יִשְׂרָאֵל׃ כא וְלִבְנֵ[י]
הָא יְהָבִית כָּל מַעֲ[...]
בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא
פָּלְחַנְהוֹן דִּי אִנּוּן פָּ[...]
יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמ[...]
כב וְלָא יִקְרְבוּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְ[...]
זִמְנָא לְקַבָּלָא [...]
לִמְמָת׃ כג וְיִפְלְחוּן
אִנּוּן יָת פָּלְחַן [...]
זִמְנָא וְאִנּוּן יְ[...]
חוֹבֵיהוֹן קְיָם
לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִ[...]
לָא יַחְסְנוּן אַחְסָ[...]
כד אֲרֵי יָת מַעְשְׂרָא
יִשְׂרָאֵל דִּי יַפְרְשׁוּן
יְיָ אַפְרָשׁוּתָא יְ[...]

תו"א כי את מעשר בני ישראל לה' תרומה יחמות פו כב תמורה ג׃

בית יהודא

כא יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם. (אַף בְּבִיזָה) אֲפִילוּ ווען יודין וועלן [...]
איינְנֶעמֶען אַמִלְחָמָה אונ וועלן צונֶעמֶען פַארְמֶעגִין פון דיא
פֶעלְקֶער, קוּמְט ניט צו גֶעבֶּן אַחֵלֶק די כֹּהֲנִים׃ (כג) וְהֵם
אונ זיי (הַלְוִיִם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל) די לְוִיִם וועלן לַיידִין
דיא זִינְד פון דיא יוּדִין (שֶׁעֲלֵיהֶם לְהַזְהִיר הַזָרִים מִגֶשֶׁת אֲלֵיהֶם) וָוארוּם די לְוִיִם דַארְפֶן זָאגֶן די פְרֶעמְדֶע וּדי יִשְׂרָ[...]
זָאלֶן ניט גֶענֶעהֶנֶן צוּם מִשְׁכָּן, אונ אויב די לְוִיִם וועלן דָם ניט זָאגֶען צו די יוּדִין, אונ די יוּדִין וועלן גֶענֶע[...]
מִשְׁכָּן, וֶועלֶן די לְוִיִם גֶעשְׁטְרָאפְט ווערֶען׃ (כד) וַאֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה. הַארְט רש"י דֶער פָּסוּק שֶׁגֶעסְט פ[...]

רש"י

יהיה לך בתוכם. (כספרי) אף בביזה׃ (כג) [...]
הלוים ישאו עונם של ישראל שעליהם להזהיר הזרי[ם]
אליהם׃ (כד) אשר ירימו לה' תרומה. (ספרי [...]

שפתי חכמים

באותו יום ולא בשנה האחרת לכך כתב לך יהיה להוסיף הויה אחרת וכו' ומנילא דרשינן שנה בשנה שאם הוא בסוף שנתו וכו'׃ ס רלונו לתרץ הרי כתיב בארלם לא תנחל ולמה כתב וחלק לא יהיה וגו' אלא אף בביזה וא"ת והרי נטל אלעזר הכהן בביזה כמ[...] בפרשת מטות. וי"ל שכאן נדבר בא"י ושם לא נטלו [...] כתיב כאן בארלם שמשמע בא"י׃ ע לא שתאמר שמלת [...]

פירוש לתורת אלהים

מַתְּנוֹת כְּהוּנָה הָאבּ אִיךְ דִיר דָם גֶגֶעבֶּן פַר אַנַחֲלָה׃
(כא) וְלִבְנֵי לֵוִי אוּנ צו די קִינְדֶער פון די לְוִיִם הִנֵּה
נָתַתִּי הָאבּ אִיךְ גֶגֶעבֶּן כָּל מַעֲשֵׂר דָם מַעֲשֵׂר פון דיא
קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פַר אַנַחֲלָה חֵלֶף פַר בֵּייטוּנְג עֲבוֹדָתָם
זֵייעֶר דִינוּנְג אֲשֶׁר הֵם וָוס זיי דִינֶגען די דִינוּנְג פון
דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד פַר דֶעם וָואס זייא בַּדִינֶען דֶעם
אוֹהֶל מוֹעֵד דְרוּם הָאבּ אִיךְ זיי גֶגֶעבֶּן די מַעֲשְׂרוֹת׃
(כב) וְלֹא יִקְרְבוּ אוּנ די קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל זָאלֶן שׁוֹן ניט
גֶינֶעהֶנֶן צו דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא צו לַיידֶן
אַזִינְד לָמוּת צו שְׁטַארְבֶּן׃ (כג) וְעָבַד אונ דֶער לֵוִי זָאל
דִינֶען די דִינוּנְג פון דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם
לְוִיִם זָאלֶען לַיידֶען די זִינְד פון די יִשְׂרָאֵל
וֶועלֶן גִינֶעהֶנֶן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד וָוארוּם צו
גִיהֶר זיי זָאלֶן ניט לָאזִין גִינֶעהֶנֶן פְרֶעמְדֶע
אוֹהֶל מוֹעֵד חֻקַּת עוֹלָם עֶס זָאל זַיין צו אייך
אוּף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צו אַייעֶרֶע דוֹרוֹת וּבְ[תוֹךְ]
צְווִישֶׁן די קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ זָאלֶן זֵי[י]
יַרְשִׁינֶען קֵיין אַרְב׃ (כד) כִּי וָוארוּם דָם מַעֲ[שֵׂר]
די קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר וָוס זיי וֶועלֶן אָפּ שֵׁ[יידֶען]
גָאט תְּרוּמָה אֵיין אָפְּשֵׁיידוּנְג נָתַתִּי הָאבּ אִיךְ

מצות השם

(שצד) וְעָבַד הַלֵּוִי וגו'. דָם אִיז דִיא מִצְוָה אַז די לְוִיִם זָאלֶען צו
שְׁלִיסֶען דָם בֵּיהמ"ק אוּנ אוּף עֶפִינֶען דיא טִירֶן אוּנ זייא
זָאלֶען זִינְגֶען דֶעמָאלְט וָוען מֶען אִיז מַקְרִיב די קָרְבָּנוֹת אוּנ די
מִצְוָה גֵייט אָן אִין ביהמ"ק׃
(שצה) כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו'. דָאס אִיז [...]
אַז נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָאט גֶעגֶעבֶּען (תְּרוּמָ[ה]
זָאל מֶען גֶעבֶּן מַעֲשֵׂר אֵיינְס פון צֶעהֶן צוּא דיא לְוִיִ[ם]
כֹּהֲנִים אוּנ דיא לְוִיִם מוּזֶען אוֹךְ אָפּ שֵׁיידֶען מַעֲשֵׂ[ר]

נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי
לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ
נַחֲלָה׃ פ כה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ כו וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם
מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ
תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר׃
כז וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־

אונקלוס

י לְאַחְסָנָא עַל כֵּן
ית לְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי
אֵל לָא יַחְסְנוּן
נָא׃ כה וּמַלִּיל יְיָ עִם
ה לְמֵימָר׃ כו וּלְלֵוָאֵי
ל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי
וּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
רָא דִּי יְהָבִית לְכוֹן
ן בְּאַחְסַנְתְּכוֹן
רְשׁוּן מִנֵּהּ
שׁוּתָא קֳדָם יְיָ
רָא מִן מַעַשְׂרָא׃
וְתִתְחַשַּׁב לְכוֹן
שׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא מִן

אל הלוים הדבר ואמרת אליהם ר"ה יב
יבמות פו בכורות יא : והרמתם ברכות
ג עירובין לא פסחים לה ביצה יג
מנחות כו : ונחשב לכם גיטין ל מנחות לד : תרומתכם פסחים כג ביצה יג בכורות נח :

בעל הטורים

מותם ממנו . קרי ביה ממינו שאין תורמין ממין על שאינו מינו ולא מחדש על הישן :

רשב"ם

(כז) כדגן מן הגרן . שהוא כלאו . וכל זר לא יאכל קודש . באמור אל הכהנים : לא תחללו . לאוכלם בטומאה :

רש"י

רומה על שיפרים ממנו פ תרומת מעשר:(כז) ונחשב תרומתכם כדגן מן הגרן . תרומת מעשר שלכם לזרים ולטמאים וחייבין עליה מיתה וחומש כתרומה נקראת ראשית דגן מן הגורן : וכמלאה מן כתרומת תירוש ויצהר הניטלת מן היקבים: מלאה.

בית יהודא

פַר יָוֹם רוּפְט עֶר דָם תְּרוּמָה , זָאגְט רש"י (הַכָּתוּב קְרָאוֹ תְּרוּמָה עַד שֶׁיַּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר) דֶער מַעֲשֵׂר וֶוערְט גֶערוּפֶען תְּרוּמָה בִּיז דֶר לֵוִי גִיט צוּם כֹּהֵן תְּרוּמָה פוּן דִיא מַעֲשֵׂר , דִי תְּרוּמָה רוּפְט מֶען תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר , נָאכְדֶעם וִוי דֶר לֵוִי הָאט גֶגֶעבֶען תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר צוּם כֹּהֵן , וֶוערְט דִיא אִיבֶּערִיגֶע תְּבוּאָה גֶרוּפֶן מַעֲשֵׂר : (כז) וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם
הַגּוֹרֶן). מֶען מֵיינְט (תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם) אַייעֶרֶע תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר , דִי תְּרוּמָה וָואס דֶער לֵוִי גִיט צוּם כֹּהֵן פוּן
עֲשֵׂר (אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִים) אַזָר (אַפְרֶעמְדֶער) מֵיינְט מֶען , אַלֵוִי אָדֶער אַיִשְׂרָאֵל , אֲפִילוּ זַייא זֶענֶען רֵיין פוּן
ה , פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן טָארֶען זֵיי נִיט עֶסִין דִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר , אוּנ אַכֹּהֵן וָואס אִיז טָמֵא טָאר אַיְךְ נִיט עֶסִין דִיא
מַעֲשֵׂר (וְחַיָּיבִין עָלֶיהָ מִיתָה) אוּנ אוֹיבּ דֶער כֹּהֵן טָמֵא אָדֶער דֶר זָר הָאבֶן גֶגֶעסֶן דִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וֶוען זֵיי הָאבֶּן
ט אַז דָם אִיז תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר , וֶועלֶן זֵיי שְׁטַארְבֶּען פַאר דִי עֲבֵירָה (וְחוֹמֶשׁ) אוּנ אוֹיבּ אַזָר הָט גֶגֶעסֶען דִי תְּרוּמַת
וַוייל עֶר הָאט נִיט גֶעוְואוּסְט אַז דָאס אִיז תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר , דַארְף עֶר בַּצָאהְלִין צוּם כֹּהֵן דִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִיט
ל מֶעהְר (כִּתְרוּמָה גְדוֹלָה שֶׁנִּקְרֵאת רֵאשִׁית דָּגָן מִן הַגּוֹרֶן) וְויא דֶער דִין אִיז בַּיי דִי עֶרְשְׁטֶע תְּרוּמָה וָוס דֶר בַּעַל
ט צוּם כֹּהֵן וֶוען עֶר נֶעמְט אַרַיין דִיא תְּבוּאָה אִין זַיין שַׁייעֶר : וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב . זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (כִּתְרוּמַת
צְהָר הַנִּיטֶּלֶת מִן הַיְקָבִים) וְויא דִי תְּרוּמָה וָוס דֶער בַּעַל הַבַּיִת גִיט צוּם כֹּהֵן פוּן זַיינֶע וַויין אוּנ פוּן זַיינֶע

שפתי חכמים

: אל ישראל רק והם סבה אל הלוים ועתה סבה אל. ישראל הסמוך והא"כ פירש מהו נשיאות עון שאם לא יזהירום וכו' : פ דאם

פירוש לתורת אלהים

לְוִיִּם לְנַחֲלָה צוּ אַיין אַרְב עַל כֵּן דְרוּם אָמַרְתִּי
יךְ צוּ זֵיי גְזָאגְט בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְווִישֶׁען דִיא
יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ זָאלֶן זֵיי נִיט יַרְשִׁינֶען קֵיין
: (כה) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה
ן צוּ אִים אַזוֹ גְזָאגְט : (כו) וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר
דִי לְוִיִּם זָאלְסְטוּ רֵיידֶן וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דוּ
צוּ זֵיי אַזוֹ זָאגֶן כִּי תִקְחוּ אַז אִיר וֶועט גֶעמֶען
קִינְדֶר יִשְׂ׳ אֵל דָם מַעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי וָוס אִיךְ
הָאבּ צוּ אַייךְ גִיגֶעבֶּען פוּן זֵיי בְּנַחֲלַתְכֶם פַר אַייעֶר
אַרְבּ וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ זָאלְט אִיר דֶר פוּן אָפּ שֵׁיידֶען
אֵיין אָפּ שֵׁיידוּנְג פוּן גָאטְס וֶועגִין מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר
פוּן דֶעם מַעֲשֵׂר וָוס אִיר וֶועט נֶעמֶן זָאלְט אִיר דֶר
פוּן אוֹיךְ גֶעבֶּן מַעֲשֵׂר אוּנ דָם וֶוערְט גִירוּפֶן תְּרוּמַת
מַעֲשֵׂר : (כז) וְנֶחְשַׁב אוּנ דִיא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר זָאל
וֶוערֶן גִירֶעכִינְט לָכֶם צוּ אַייךְ עֶם זָאל הָאבֶּן דֶעם
דִין כַּדָּגָן אַזוֹ וִוי תְּרוּמָה גְדוֹלָה וָוס וֶוערְט גִירוּפֶען

מצות השם

זֵיי אַלֵּיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף דֶעם אָרֶץ וִויא תְּרוּמָה גֵייט אָן : וַהֲרֵמוֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה׳ וגו׳ , דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דִיא לְוִיִּם דַארְפֶען גֶעבֶּען מַעֲשֵׂר צוּא דִי כֹּהֲנִים אוּנ דָאס הַייסְט תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וִוען תְּרוּמָה גֵייט אָן :

בַּגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן־הַיָּקֶב׃ כח כֵּן
תָּרִימוּ גַם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל
מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ כט מִכֹּל
מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת
יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ׃
מפטיר ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם

אונקלוס

אִדְּרָא וְכִמְלֵאתָא
מַעֲצַרְתָּא׃ כח כֵּן תַּפְ
אַף אַתּוּן אַפְרָשׁ
קֳדָם יְיָ מִכֹּל מַעַשְׂרַ
דִּי תִסְּבוּן מִן בְּנֵי יִשְׂ
וְתִתְּנוּן מִנֵּהּ
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְ
כַּהֲנָא׃ כט מִכֹּל מַתְּ
תַּפְרְשׁוּן יָת
אַפְרָשׁוּתָא דַּייָ
שׁוּפְרֵהּ יָת מַקְ
מִנֵּהּ׃ ל וְתֵימַר

תר״א גם אתם גיטין כג קידושין
כח עח : ונתתם ממנו סנהדרין
מתנותיכם ברכות מו שבת קכז עירובין
לב ביצה יג תמורה ד ה : מכל חלבו

רש״י

לשון בישול תבואה שנתמלאת : יקב. הוא הבור של
שהיין יורד לתוכו וכל לשון יקב חפירת קרקע ה
(זכריה יד) יקבי המלך הוא ים אוקיינוס חפירה שח
של עולם : (כח) כן תרימו גם אתם. כמו
נרימים מגרנם ומיקביהם תרימו גם אתם ממעש
כי הוא נחלתכם : (כט) מכל מתנותיכם תרימו
תרומת ה'. בתרומה גדולה הכתוב מדבר שאם
לוי את הכהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיט
תרומה גדולה מן הכרי צריך להפריש הלוי מן
תחלה א' מחמשים לתרומה גדולה ויחזור ויפריש
מעשר : (ל) בהרימכם את חלבו ממנו. לאחר

בית יהודא

בוימאייל ווען די וויין אונ דיא בוימאייל זענען גאך אין זייערע גריבער : וּמְלֵאָהוּ. (לָשׁוֹן בִּישּׁוּל תְּבוּאָה שֶׁנִּתְמַלְּאָה) מְלֵאָה מיינט מען ווען די תְּבוּאָה ווערט צייטיג אונ דיא שטרויא ווערט פוהל מיט די קערנער תְּבוּאָה : וְיֶקֶב. (הוּא הַבּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגַּת שֶׁהַיַּיִן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ) גַת ווערט גערופען דער ארט ווָס דארטען טרעט מען די ווייַנטרויבן די וויין זאל פון זיי ארויסגיין, נעבען דעם גַת איז דָא אַגְרוּב ווָס די וויין רינט אריין אינוויינִיג, די גרוב ווערט גערופען יֶקֶב וְכָל לָשׁוֹן יֶקֶב חֲפִירַת קַרְקַע הוּא) די גרוב ווָס איז געגראבען אין די ערד ווערט גרופען יֶקֶב (וְכֵן) אונ אַזוֹ שטייט אין פָּסוּק (יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ) די גריבער פון מֶלֶךְ (הוּא יָם אוֹקְיָנוֹס) די גרוב מיינט מען דעם יָם אוֹקְיָנוֹס (חֲפִירָה שֶׁחָפַר מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם) דָם איז אַגרוב ווָס דער מֶלֶךְ פון דר וועלט, הקב״ה, האט זיא גיגראבען : (כח) וְכֵן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם. הקב״ה הָט געזאגט אויף (כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְרִימִים מִגָּרְנָם וּמִיִּקְבֵיהֶם) אַזוֹ ווי די יִשְׂרְאֵלִים גיבען תְּרוּמָה צום כֹּהֵן פון זייערע תְּבוּאָה ווָס זענען שייערן, אונ פון זייערע וויין אונ בוימאייל ווָס זענען אין די גריבער. (תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם מִמַּעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם) אַזוֹ זא לֵוִיִּם געבען תְּרוּמָה צום כֹּהֵן פון אייערע מַעֲשֵׂר (כִּי הוּא נַחֲלַתְכֶם) ווארום דיא מַעֲשֵׂר זענען אייערע פעלדער יְרוּשָׁה אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : (כט) וּמִכֹּל מַתְּנוֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת ה'). פון אַלע אייערע מַתָּנוֹת וָואס הקב״ה אייך געגעבען זאלט איר פון זיי אָפּשיידין אַאָפּשיידונג ווָס הקב״ה האט געבאטען, זאגט רש״י (בִּתְרוּמָה גְדוֹלָה מְדַבֵּר) דר פָּסוּק שמועסט פון די ערשטע תרומה וואס מען דארף געבען צום כֹּהֵן פון שייער תְּבוּאָה (שֶׁאִם הִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן בִּכְרִי וְקִבֵּל מַעַשְׂרוֹתָיו קוֹדֶם שֶׁיִּטּוֹל כֹּהֵן תְּרוּמָה גְדוֹלָה מִן הַכְּרִי) אויב דר בַּעַל הַבַּיִת האט געהאט זייַנע קערנער תְּבוּאָה, ביז ער הָט געדארפט פון זיי געבען פריער תְּרוּמָה צום כֹּהֵן נאכדעם מַעֲשֵׂר צום לֵוִי, אויב איז געקומען פריער פאר דעם כֹּהֵן אונ הָט גענומען זייַנע מַעֲשֵׂר, צעהן פון הונדערט, איידער דער כֹּהֵן האט תְּרוּמָה, הָט דאך דר בַּעַל הַבַּיִת ניט גגעבען תְּרוּמָה פון דיא צעהן ווָס דר לֵוִי הָט גענומען (צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ הַלֵּוִי מִמֶּנּוּ תְּחִלָּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים לִתְרוּמָה גְדוֹלָה) דארף דר לֵוִי פריער געבען צום כֹּהֵן אפופציגסטע טייל פון זייַנע מַעֲשֵׂר תְּרוּמָה וואס איז דא אין דיא מַעֲשֵׂר (וְיַחְזוֹר וְיַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר) נאכדעם וועט ער געבען צום כֹּהֵן די תְּרוּמָה פון זייַנע מַעֲשֵׂר : (ל) וּבַהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ. ווען איר וועט אָפּשיידען פון דיא מַעֲשֵׂר דאס בעסטע,

שפתי חכמים

לא כן תרומה למה לי הא כבר נאמר אשר ירימו לה' יעוד מעיקרא קרי ליה מעשר וכסיף תרומה : צ מפום דמכל

פירוש לתורת אלהים

רֵאשִׁית דָּגָן אונ אַזוֹ ווִיא דָאס דער פילונג פון דעם קעלטער אַזוֹ ווי די תְּרוּמָה וָואס מען שייט אָפּ פון וויין אונ פון אייל בירט : (כח) כֵּן תָּרִימוּ אַזוֹ זאלט איר לֵוִיִּם אוך אָפּ שיידן תְּרוּמַת איין אָפּ שיידונג פַר גָאט מִכֹּל פון אַלי אייערע מַעְשְׂרוֹת אֲשֶׁר תִּקְחוּ ווָס איר וועט נעמען פון די קינדער יִשְׂרָאֵל ווארום דאס איז אייער נַחֲלָה וּנְתַתֶּם אונ איר זאלט געבען פון [illegible] כעשר דיא תְּרוּמָה וואס איר שייט אָפּ פון גאטס וועגען צוא אַהֲרֹן הַכֹּהֵן : פון אַלע אייער גאב תָּרִימוּ זאלט איר אָפּ אַלע תְּרוּמוֹת פון גאטס וועגען מִכָּל חֶלְבּוֹ פון גאר דעם בעסטין אֶת מִקְ הייליגקייט פון אים אַז די תְּבוּאָה ליגט א ארט אונ פון איין זייט ליגט ערגערע תְּב פון דער אנדערער זייט ליגט בעסערע זאלט איר אָפּ שיידען פון דער גוטער

אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם
כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב׃
לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם
וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף
עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ לב וְלֹא־
תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־
חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

שׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵהּ
וְיִתְחַשַּׁב לְלֵוָאֵי
ת אִדְּרָא וְכַעֲלַלַת
תָּא׃ לא וְתֵיכְלוּן
בְּכָל אֲתַר אַתּוּן
בָּתֵּיכוֹן אֲרֵי אַגְרָא
לְכוֹן חֲלַף פָּלְחַנְכוֹן
ן זִמְנָא׃ לב וְלָא
וֹן עֲלוֹהִי חוֹבָא
שׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵהּ
יָת קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי

ת תשאו יבמות פט בכורות נו׃

רש"י

ת מעשר ממנו׃ ונחשב. המותר ר ללוים חולין
: כתבואת גרן. לישראל שלא תאמר הואיל וקראו
תרומה ש שנא' כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו
מה יכול יהא כולו אסור ת"ל ונחשב ללוים כתבואת
של ישראל חולין אף של לוי חולין׃ (לא) בכל
אפי' בבית הקברות׃ (לב) ולא תשאו עליו חטא
יבמות פט) הא אם לא תרימו ת תשאו חטא׃

בית יהודא

(לְאַחַר שֶׁתָּרִימוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ) נָאכְדֶעם וְויא אִיר וֶועט אָפְּשֵׁיידֶען תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר פוּן דִי מַעֲשֵׂר׃ וְנֶחְשַׁב]. (הַמּוּתָּר לַלְוִיִּם חוּלִין גְּמוּרִים) וֶועט דִי אִיבֶּערִיגֶע מַעֲשֵׂר גֶערֶעכִינְט וֶוערֶען צוּ דִי לְוִיִּם וְויא אֶמֶתֶע חוּלִין׃ כִּתְבוּאַת גּוֹרֶן]. (לְיִשְׂרָאֵל) אַזוֹ וְויא בַּיי דִי יִשְׂרְאֵלִים וֶוען זֵיי גִיבֶּען אַוֶועק צוּם כֹּהֵן דִי תְּרוּמָה פוּן זֵייעֶר שֵׁייעֶר תְּבוּאָה, זֶענֶען דִי אִיבֶּערִיגֶע תְּבוּאָה חוּלִין, פְּרָאסְט אָן אַהֵיילִיגְקֵייט, אַזוֹ וֶוען דִי לְוִיִּם גִיבֶּען אַוֶועק צוּם כֹּהֵן תְּרוּמָה פוּן זֵייעֶרֶע מַעֲשֵׂר, וֶוערְט [מַעֲ]שֵׂר חוּלִין, פְּרָאסְט אָן אַהֵיילִיגְקֵייט (שֶׁלֹּא תֹאמַר הוֹאִיל וְקָרְאוֹ הַכָּתוּב תְּרוּמָה) דוּ זָאלְסְט נִיט זָאגֶען וַוייל דֶער [ה]אט גערוּפֶען דיא מַעֲשֵׂר, תְּרוּמָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' דִי מַעֲשֵׂר פוּן דִיא יוּדִין וָואס זֵייא וֶועלֶין אָפְּשֵׁיידִין צוּא הקב"ה תְּרוּמָה (יָכוֹל יְהֵא כּוּלוֹ אָסוּר) וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען [גַאנְ]צֶע מַעֲשֵׂר זָאל זַיין אָסוּר צוּ יִשְׂרְאֵלִים צוּם עֶסִין אַזוֹ וְויא תְּרוּמָה (תַּלְמוּד לוֹמַר וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גּוֹרֶן) זָאגְט [דֶער פָּס]וּק דִי מַעֲשֵׂר זָאל זַיין בַּיי דִי לְוִיִּם וְויא דִי תְּבוּאָה וָוס אִין שֵׁייעֶר בַּיי דִיא יִשְׂרְאֵלִים (מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל חוּלִין) אַזוֹ [וְו]יא תְּבוּאָה פוּן אַיִשְׂרָאֵל אִיז חוּלִין, פְּרָאסְט נִיט הֵיילִיג, נָאכְדֶעם וְויא מֶען הָט פוּן זַיי אַרָאפְּגֶענוּמֶען דִיא (אַף שֶׁל לֵוִי חוּלִין) אַזוֹ דִי מַעֲשֵׂר פוּן לֵוִי זֶענֶען אוֹיךְ חוּלִין, פְּרָאסְט נִיט הֵיילִיג, נָאכְדֶעם וְויא מֶען הָט פוּן זֵייא [אַרָאפְּגֶע]נוּמֶען זֵייעֶר תְּרוּמָה׃ (לא) וּבְכָל מָקוֹם]. אִיר מֶעגְט עֶסִין דִי מַעֲשֵׂר אוֹיף יֶעדֶער אָרְט (אֲפִילוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת) אֲפִילוּ [אִין אַ]בֵּית הַקְּבָרוֹת׃ (לב) וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא]. זָאגְט רש"י (הָא אִם לֹא תָּרִימוּ תִּשְׂאוּ חֵטְא). אָבֶער אַז אִיר וֶועט

שפתי חכמים

רומת מעשר משמע ואם כן תרימו את כל תרומת ה' ע"כ גדולה קמיירי ואיך יהיה זה הא כבר נתן ישראל תרומה אמר כגון שהקדים לוי את הכהן דהיינו אחר הלישה ולא שאם הקדימו אז אינו חייב ליתן לו רק תרומת מעשר: ם המותר מהרמת חלבו לא בעת הרימכם ובי"ת בהרימכם בור דהיינו אחר: ר וי"ו לונחשב הוא וי"ו נוסף אחר הרימכם חלבו יחשב המותר כו': ש פי' דרש"י מפרש מעלמו שאל יקשה לומר מהיכא תיתי לאסור את המותר דאיצטריך קרא להתירו משום שלא תאמר וכו': ת פי' האי קרא לא לפטור המרימים אתי דמהיכא תיתי לחייב אלא לחייב אתא ומכלל לאו אתה שומע הן ומזה הטעם עצמו פירש גבי ולא תמותו הא אם תחללו תמותו דמכלל לאו אתה שומע הן דאל"כ ל"ל ולא תמותו מהי תיתי לחייב דאצטריך קרא לפטור. הרא"ם:

וחסלת פרשת קרח

פירוש לתורת אלהים

[וְאָ]מַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דוּ כִישֶׁה זָאלְסְט צוּ זֵייא אַזוֹי [זָאגֶען בַּ]הֲרִימְכֶם אַז אִיר וֶועט אָפּ שֵׁיידִין דָם בֶּעסְטֶע [פוּן אִי]ם נָאךְ דֶעם אַז אִיר וֶועט דֶער פוּן אַרָאפּ [נֶעמֶען] תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְנֶחְשַׁב זָאל דֶר אִיבְּרִיגֶר מַעֲשֵׂר [גֶע]רֶעכִינְט צוּ דִיא לְוִיִּם כִּתְבוּאַת אַזוֹ וְויא דִיא [תְּבוּאָ]ה פוּן דֶעם שֵׁייעֶר וְכִתְבוּאַת אוּנ אַזוֹ וְויא דִיא [תְּבוּאָ]ה פוּן דֶעם קֶעלְטֶער עֶס הָט דֶעם דִין אַזוֹ וְוי [חוּלִין]׃ (לא) וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם אוּנ אִיר מֶעגְט [עֶ]סִין אִין אַלֶע עֶרְטֶר אֲפִילוּ אִין אַזוֹ אֵיין אָרְט [וָואס אִ]יז נִיט הֵיילִיג דְהַיְינוּ אִין אַבֵּית הַקְּבָרוֹת [אוּנ]ז אִיר דָם אוֹיךְ עֶסִין אַתֶּם אִיר וּבֵיתְכֶם אוּנ אַייעֶר [גֶע]זִינְד כִּי שָׂכָר וָוארוּם עֶס אִיז אַייעֶר לוֹין חֵלֶף פַר בַּייטוּנְג עֲבוֹדַתְכֶם אַייעֶר דִינוּנְג׃ (לב) וְלֹא תִשְׂאוּ אוּנ אִיר וֶועט נִיט לַיידֶען קֵיין זִינְד בַּהֲרִימְכֶם אַז אִיר וֶועט אָפּ שֵׁיידִין דָם בֶּעסְטֶע פוּן אִים אַז אִיר וֶועט אָפּ שֵׁיידִין דִי תְּרוּמָה וֶועט אִיר נִיט לַיידֶען קֵיין זִינְד אָבֶער אַז אִיר וֶועט נִיט אָפּ שֵׁיידֶען וֶועט אִיר יוֹא לַיידֶען אַזִינְד וְאֶת קָדְשֵׁי אוּנ דִיא הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל זָאלְט אִיר נִיט פַר שְׁוֶועכֶען וְלֹא תָמוּתוּ וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּען אָבֶער אַז אִיר וֶועט יוֹא פַאר שְׁוֶועכֶען וֶועט אִיר יוֹא שְׁטַארְבֶּן. אוּנ דְרוּם גִיהֶערְט אִיר מְקַיֵּים זַיין אַלְץ וָואס פְרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען וֶועט אִיר לַאנְג לֶעבֶּען׃

לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ׃ פפפ

ל"ה דניאל סימן. ומפטירין ויאמר שמואל בשמואל א׳ סימן י"א׃

יִשְׂרָאֵל לָא תַחֲלוּן ... תְמוּתוּן׃ פפפ

בית יהודא

גִיט אָפְּשֵׁיידִין תְּרוּמָה פוּן אַייעֶרֶע מַעֲשֵׂר, וֶועט אִיר הָאבֶּן אַזִינְד׃ וְלֹא תָמוּתוּ. זָאגְט רש"י (הָא אִם תְּחַלְּלוּ תָּמוּתוּ) אָבֶּער אַז אִיר וֶועט פָּסוּל מַאכֶען דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן הקב"ה, וֶועט אִיר שְׁטַארְבֶּען׃

רש"י

ולא תמותו. (בכורות נו) הא אם תחללו ת...

חסלת פרשת קרח

הַפְטָרַת קֹרַח (בשמואל א׳ סימן יא)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה׃ וַיֵּלְכוּ כָל־
הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים
יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשׂ
הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃ וְעַתָּה הִנֵּה־הַ
מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעֻרַ
הַיּוֹם הַזֶּה׃ הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר מִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָ
וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב
וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד
בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד׃ וַיֹּאמֶר שְׁ
אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵ
מִצְרָיִם׃ וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־
אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם׃ כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח

פירוש ע"ט

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם אוּנ שְׁמוּאֵל הָט גִיזָאגְט צוּם פָאלְק לְכוּ גֵייט קוּמְט אוּנ לָאמֶר גֵיין צוּא גִלְגָל אוּנ לָאמֶר בַּנַייֶען דִיא מְלוּכָה פוּן שָׁאוּל וָוארוּם פְרִיעֶר הָאבֶּען אַטֵייל גִקְרִיגְט דְרוּף אוּנ הַיינְט זֶענִין אַלֶע מְרוּצָה גִיוָוארֶן׃ וַיֵּלְכוּ אוּנ זֶענֶען גִגַאנְגֶען גָאר דָס פָאלְק צוּ גִלְגָל אוּנ הָאבֶּן גִימַאכְט קֵינִיגֶן דָארְטֶן שָׁאוּל פַר גָאט אִין שְׁטָאט גִלְגָל אוּנ זַיי הָאבֶּן דָארְטֶן גִישָׁאכְטֶן קָרְבָּנוֹת פוּן שְׁלָמִים צוּ גָאט וַיִּשְׂמַח אוּנ שָׁאוּל הָאט זִיךְ דָארְטֶן גִפְרֵייט אוּנ אַלֶע יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען זִיךְ אוֹיךְ גִפְרֵייט זֵייעֶר׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אוּנ שְׁמוּאֵל הָט גִיזָאגְט צוּ אַלֶע יִשְׂרָאֵל אִיךְ הָאבּ גִיהֶערְט אַייעֶר קוֹל צוּ אַלְץ וָואס אִיר הָאט צוּ מִיר גִיזָאגְט אוּנ אִיךְ הָאבּ גִימַאכְט קֵינִיגֶן אוֹיף אַייךְ אַיין מֶלֶךְ׃ וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְדֶערְט דֶער מֶלֶךְ טוּט גֵיין פַר אַייךְ אוּנ אִיךְ בִּין אַלְט אוּנ גְרַייז גְרָא גִיוָוארֶן פְלוּצְלוּנְג אוּנ מַיינֶע קִינְדֶר זֶענִין מִיט אַייךְ וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי אוּנ אִיךְ בִּין גִיגַאנְגֶען פַר אַייךְ פוּן מַיין יוּגֶנְט אָן בִּיז אִין דֶעם טָאג׃ הִנְנִי אַז אִיךְ בִּין נָאךְ דָא אַז אִיךְ לֶעבּ נָאךְ עֲנוּ בִי זָאגְט עֵדוּת אוֹיף מִיר נֶגֶד יְיָ אַקֶעגִין גָאט אוּנ זַיין גִיזַאלְבְּטֶען מֶלֶךְ וֶועמֶס אָקְס הָאבּ אִיךְ גְנוּמֶען צוּ מַיין אַרְבֶּעט אוּנ פוּן וֶועמֶען הָאבּ אִיךְ גְנוּמֶען אַיין אֵייזִיל אַז אִיךְ בִּין גִיגַאנְגֶען פוּן אַיין שְׁטָאט צוּ דֶר אַנְדֶערֶר שְׁטָאט צוּ מִשְׁפָּטִין זַייא בִּין אִיךְ דָאךְ גִיגַאנְגֶען פוּן זַייעֶרְט וֶועגֶען וָואלְט אִיךְ דָאךְ גִיקֶערְט נֶעמֶען פוּן זַיי אַיין אֵייזִיל אִיךְ פָארְט בַּייא זַייא נִיט גְנוּמֶען אוּנ בִּין ... אוֹיף מַיין אֵייזִיל אוּנ וֶועמֶין הָאבּ אִיךְ פַאר צוּק... בַּיי וֶועמֶן הָאבּ אִיךְ עֶפִּיס מִיט גִיוַואלְד אַוֶועק... אוּנ פוּן וֶועמֶס הַאנְט הָאבּ אִיךְ גִינוּמֶען אוּם ... צוּ בֵּייגֶען דֶעם דִין אוּנ אִיךְ הָאבּ פַאר הוֹלֶען אוֹיגִין פוּן אִים וְאָשִׁיב וֶועל אִיךְ וִוידֶער קֶערֶן צוּ... וַיֹּאמְרוּ הָאבִּין זַיי גִיזָאגְט דוּ הָאסְט נִיט פַאר... אוּנְז אוּנ דוּא הָאסְט נִיט מִיט גִיוַואלְד בַּייא... אַוֶועק גְנוּמֶען אוּנ דוּ הָאסְט נִיט גִינוּמֶען פוּן אוּנְ... שׁוּם זַאךְ׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הָט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט צוּ זַ... אִיז אַיין עֵדוּת אַז אִיר הָט קֵיין שׁוּם זַאךְ גִיט... אִין מַיין הַאנְט וַיֹּאמֶר עֵד אִיז אַיין בַּת קוֹל ... גְגַאנְגֶען אוּנ הָט גְזָאגְט עֶר אִיז אַיין עֵדוּת׃ וַיֹּאמֶר הָט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט צוּ דֶעם פָאלְק דֶר גָאט וָו... בַּשָׁאפֶן מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן זַיי זָאלֶן זַיין אָן גִיבְּרֵי... זַיין שְׁלִיחוּת אָדֶער אַזוֹ אִיז דֶר פְּשַׁט גָאט וָו... גִיטָאן נִיסִים דוּרְךְ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אוּנ דֶר וָו... אוֹיף גִבְּרַאכְט אַייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִ... דֶר זָאל זַיין אַיין עֵדוּת׃ וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד שְׁ... אַייךְ אוּנ אִיךְ וֶועל אַייךְ רִיכְטֶען דָאס הֵייסְ... וֶועל מִיט אַייךְ אַיין וִויכּוּחַ הָאבֶּן פַר גָאט צִדְקוֹת אַלֶע גִרֶעכְטִיגְקֵייט וָוס גָאט הָאט גִיטָאן... אַייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן׃ כַּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב אַז יַעֲקֹב אִיז גְ...

מ משה ואת־אהרן ויוציאו את־אבותיכם ממצרים וישיבום במקום הזה: וישכחו את־
ה אלהיהם וימכר אתם ביד סיסרא שר־צבא חצור וביד פלשתים וביד מלך מואב
מו בם: ויזעקו אל־יהוה ויאמר ויאמרו ק׳ חטאנו כי עזבנו את־יהוה ונעבד את־
לים ואת־העשתרות ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדך: וישלח יהוה את־ירבעל
־בדן ואת־יפתח ואת־שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשבו בטח:
או כי נחש מלך בני־עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי־מלך ימלך עלינו ויהוה
היכם מלככם: ועתה הנה המלך אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן יהוה
כם מלך: אם־תיראו את־יהוה ועבדתם אתו ושמעתם בקולו ולא תמרו את־פי
ה והיתם גם־אתם וגם־המלך אשר־מלך עליכם אחר יהוה אלהיכם: ואם־לא תשמעו
ל יהוה ומריתם את־פי יהוה והיתה יד־יהוה בכם ובאבתיכם: גם־עתה התיצבו
ו את־הדבר הגדול הזה אשר יהוה עשה לעיניכם: הלוא קציר־חטים היום אקרא
יהוה ויתן קלות ומטר ודעו וראו כי־רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני יהוה לשאול
ם מלך: ויקרא שמואל אל־יהוה ויתן יהוה קלת ומטר ביום ההוא וייראו כל־העם

פירוש ע"ט

מצרים האבן דארטן אייערע עלטרן געשריגן
אט מחמת מען האט זיי דארטן געפייניגט האט
געשיקט משה מיט אהרן און זיי האבן אויס
ן אייערע עלטערן פון מצרים און האבן זיי
צט אויף דעם ארט אין ארץ ישראל: וישכחו און
יי זענען שון געוועזן אין ארץ ישראל האבן זיי פר
ן אין גאט זייער האט ער זיי איבער גענפרט
האנט פון סיסרא דר הויבט מאן פון חצור און
דר האנט פון די פלשתים און אין דר האנט פון
ב און זיי האבן מיט אייערע עלטרן מלחמה
לטן ויזעקו אל יי האבין אייערע עלטרן גשריגן
אט ויאמרו און זיי האבען גיזאגט מיר האבין
דיגט וואס מיר האבן פר לאזט אונזר גאט און
האבען גידינט עבודת כוכבים וואס הייסען
תרות ועתה און אצונד בעטען מיר דיך זייא
מציל פון דער האנט פון אונזרע פיינט און
וועלן שון צו דיר דינן וישלח יי האט גאט גשיקט
ירובעל דס איז גדעון און בדן מיינט מען
שון וואס ער איז פון שבט דן און יפתח און
אל און גאט האט אייך דורך זייא מציל גיוועזן
יי הענט פון אייערע פיינט פון ארום און איר
ט גיזעסן זיכער און דרום רעכינט דער פסוק
א מענטשן וואס זענין ניט גיוועזן צדיקים דם
ן גדעון און שמשון און יפתח און רעכינט
ער דריי גרעסטע צדיקים פון דר וועלט דם
משה און אהרן און שמואל דאס וויל אונז
נן אז דער ערגסטער אין זיין דור אז עס איז
פאר האנדען א בעסערער פון אים איז ער אזוי
ב אזוי ווי דר בעסטער אין זיין דור און מען
רף זייא חשוב האלטן גלייך וויא זיי וואלטען
ן די גרעסטע חשובים ותראו און אז איר האט
הן נחש דער מלך פון עמון קומט אויף אייך

מלחמה האלטין ותאמרו האט איר גיזאגט ניין מיר
ווילען שון ניט די שופטים זאלען גיין פר אונז כי
מלך נאר מיר ווילן האבן א מלך זאל איבער אונז
קיניגען ויי אבער גאט איז דאך אייער מלך ועתה
און אצונד הנה המלך אשר בחרתם דס איז דער מלך
וואס איר האט אויס דער ווילט אשר שאלתם וואס איר
האט בגערט והנה האט גאט גיגעבן איבער אייך איין
מלך אם תיראו אז איר וועט זיך פארכטין פר גאט
און איר וועט אים דינן און איר וועט פאר נעמן
זיין קול און איר וועט ניט ווידר שפעניגן די רייד
פון גאט והייתם וועט איר אקיום האבען אויך איר
און אויך דר מלך וואס ער קיניגט איבער אייך אחר
נאך גאט אייער גאט איר וועט אקיום האבן פר
גאט ואם לא תשמעו און אז איר וועט ניט פר נעמן
אין גאטס קול און איר וועט ווידער שפעניגן די
רייד פון גאט והיתה און עס וועט זיין דער שלאק
פון גאט אין אייך און אין אייערי עלטערן גם עתה
אצונד אויך שטעלט אייך און זעהט די גרוסי זאך
וואס גאט וועט טאן פר אייערע אויגן הלא פר וואר
קציר חטים היום היינט איז די צייט וואס מען שנייט
ווייץ אקרא איך וועל רופען איך וועל מתפלל זיין
צו גאט וועט ער געבן דונערן און רעגן חאטשי
בשעת שניט איז רעגן א סימן קללה און עס איז
שווער אין דיא אויגען פון השי"ת צוא ברענגען
אפורענות אומזיסט פון דעסט וועגען האב איך
פארט כח אז איך זאל מתפלל זיין צו גאט וועט
ער געבען רעגען און אזו אויך אז עס וואלט אויף
אייך גיקומען א מלחמה וואלט איך גיקאנט מתפלל
זיין אז איר זאלט דעם פיינט ביי קומען ודעו און
ווייסט וראו און זעהט איר וועט וויסען און וועט
זעהן כי אז אייער שלעכטיקייט איז גרוס וואס איר
האט גיטאן בעיני יי אין די אויגן פון גאט: ויקרא און

מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל׃ וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר שְׁ
אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲ
אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ וְלֹא תָּסוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּ
הֵמָּה׃ כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ

פירוש ע"ט

שְׁמוּאֵל הָאט מִתְפַּלֵּל גִיוָועֶן צוּא גָאט הָאט גָאט גִיגֶעבְּן דוּנֶערְן אוּנ רֶעגִין אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶן טָאג וַיִּירָא הָט דָם פָאלְק זֵייעֶר גִיפָארכְטְן פַר גָאט אוּנ פַר שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ הָט גָאר דָם פָאלְק גִיזָאגְט צוּא שְׁמוּאֵל זַיי מִתְפַּלֵּל צוּ גָאט פַר דַיינֶע קְנֶעכְט אוּנ מִיר זָאלֶן נִיט שְׁטַארְבְּן וָוארוּם מִיר הָאבְּן גִימֶערְט אוֹיף אוּנְזֶערֶע זִינְד אוּנ מִיר הָאבִּין שְׁלֶעכְטְס גִיטָאן וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הָט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט צוּם פָאלְק אַל תִּירָאוּ אִיר זָאלְט זִיךְ נִיט פָארְכְטֶען אַךְ אַל תָּסוּרוּ נֵייעֶרְט אִיר זָאלְט נִיט אָפּ קֶערֶן פוּן גָאט וַעֲבַדְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט דִינֶען גָאט מִיט גָאר אַייעֶר הַ וְלֹא תָּסוּרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט אָפּ קֶערֶן פוּן וָוארוּם אַז אִיר וֶועט יוֹא אָפּ קֶערֶן פוּן גָא אִיר זִיךְ דֶער נָאךְ קֶערֶען אַחֲרֵי הַתֹּהוּ נָאךְ אַ זַאכֶן וָוס אִיז נִישְׁט אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ וָואס זֵיי נִיט הֶעלְפֶן אוּנ זֵיי קָאנֶן נִיט מַצִּיל זַיין זֵ ווִיסְט כִּי וָוארוּם לֹא יִטּוֹשׁ יְיָ גָאט וֶועט נִי לָאזִין זַיין פָאלְק פוּן וֶועגִין זַיין גִיאַכְפֶּערְטֶן וָוארוּם גָאט הָאט גִיוָואלְט אָדֶר עֶר הָט גִישׁ עֶר זָאל אַייךְ מַאכֶן צוּ זִיךְ פַאר אַפָאלְ

מנין המצות כפ' חקת ים כס ג' מלות

[שצז] (עשה קס) לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מוכן ומזומן למי שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת שנאמר זא התורה וגו' דבר וגו' ויקחו אליך פרה אדומה וגו' והיתה לעדת בני ישראל וגו':

[שצח] (עשה קסא) לדון ולהתנהג בכל דיני טומאת מת כמו שצותה התורה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל כ אל האהל וכל אשר באהל יטמא:

[שצט] (עשה קסב) להיות מימי הזיות אפר הפרה מטהרין לטמא ומטמאין לטהור המזה אותן שנאמר והזה הטהור על וגו' ומזה מי הנדה יכבס בגדיו:

במדבר יט חקת

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב זֹאת חֻקַּת

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מ
וְעִם אַהֲרֹן לְמֵי
ב דָא גְּזֵרַת אוֹרַיְתָא

תו"א זאת חקת התורה יומא ב מב זבחים יד מנחות יט חולין כד:

רשב"ם

(ב) זאת חקת התורה. ולפנינו יפריש באיזו תורה הוא מדבר. דכתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל. כלומר חקת התורה שאמר למשה

בעל הטורים

(ב) זאת חקת התורה. סמך חוקת התורה להחרימכם את חלבו ממ לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שנייה לה לאוכלי

בית יהודא

(ב) [זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה]. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהַשָּׂטָן וְאוּמּוֹת הָעוֹלָם מוֹנִין אֶת יִשְׂרָאֵל לוֹמַר מַה הַמִּצְוָה הַזֹּאת וּמַה טַּעַם יֵשׁ בָּהּ) וַוייל דֶר שָׂטָן אוּנ דִי פֶעלְקֶער דֶערְצֶערֶענֶען דִיא יוּדִין אוּנ פְרֶעגֶן בַּיי דִי יוּדִין וָוס אִיז דִיא מִצְוָה, אוּנ צוּ וָו

רש"י

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן א ואומות ה

שפתי חכמים

א דק"ל למה כתיב מלת חקת ומלת התור' שניהם דודאי חקת או התורה אחד לחוד לא קשה לרש"י דהא הרבה פעמים כתיב בתורה כמו זאת חקת הפסח וכמו אם בחקותי וגם מלת התורה כמו זאת התורה לעולה ולחטאת וזאת תורת העולה אבל כאן זאת חקת התורה קשה למה לי תרווייהו ועוד שהסמיך חקת עכל"ל שהאחד הוא פירוש לשני כאלו אמר שהתורה הזאת של פר

ליקוטים על התורה

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר וגו' אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר. צוּ וָואס שְׁטֵיים צְוַויי מָאל דֶער וָוארְט לֵאמֹר, נָאר רש"י זָאגְט דֶער שָׂטָן אוּנ דִי אוּמּוֹת דֶערְצֶערְנֶען דִי יוּדִין אוּנ פְרֶעגֶן בַּיי דִי יוּדִין וָואס אִיז דֶער טַעַם פוּן דִי מִצְוָה, דַארְפֶן מִיר וִויסֶען וָוס גִיהֶער דָאס צוּם שָׂטָן אוּנ דִי אוּמּוֹת אוֹיבּ מִיר וֵוייסֶן אַטַּעַם צוּ דִיא מִצְוָה אָדֶער מִיר וֵוייסֶן נִיט, אוּנ פַאר וָוס פְרֶעגֶן זֵיי נִיט אוֹיף אַנְדֶ

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּא מֹשֶׁה צוּא אַהֲרֹן לֵאמֹר זֵייא זָאלִין זָאגֶען דִיא יִשְׂרָאֵל׃ (ב) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה דָאס אִיז דָ

משלים על התורה

(ב) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה וגו'. דֶר מדרש זָאגְט וֶוען הקב"ה הָט גִזָאגְט צוּ מֹשֶׁה לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא וגו', דִיא כֹּהֲנִים זָאלֶען זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּ אַמֵּת, הָאט מֹשֶׁה גֶעפְרֶעגְט בַּיי הקב"ה אוּנ אוֹיבּ עֶס וֶועט טְרֶעפֶן דֶער כֹּהֵן וֶועט טָמֵא וֶוערֶען, ווִיא אַזוֹ וֶועט עֶר צוּרִיק וֶוערֶן טָהוֹר, הָאט אִים הקב"ה נִיט גֶעעֶנְפֶערְט, בִּיז עֶס אִיז גֶעקוּמֶן צוּ דִי פַּ פָּרָה אֲדוּמָּה, הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וֶוען דוּ הָ מִיךְ גֶעפְרֶעגְט אוֹיבּ דֶער כֹּהֵן וֶועט וֶוערֶן טָמֵא וִויא וֶועט עֶר צוּרִיק וֶוערֶען טְהוֹר אוּנ אִיךְ הָאבּ דִיר גִיעֶנְפֶערְט, זָאג אִיךְ דִיר אִיצְט מִיט דִי פָּרָה אֲדוּמָּה וְ

ער

...לְמֵימַר מַלֵּל עִם
...רָאֵל וְיִסְּבוּן לָךְ
...א סֻמַּקְתָּא
...א דִי לֵית בַּהּ
...א דִי לָא סְלִיק
...נִירָא: ג וְתִתְּנוּן

הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל: ג וּנְתַתֶּם

...אל בני ישראל ע"ז כג: ויקחו אליך יומא ג: פרה אדומה מגילה כט: אשר אין בה מום סוטה מו: אשר לא עלה עליה על שם: ונתתם אותה יומא מב זבחים יד:

בעל הטורים

...המחזיקים בתורת ה' יש לשם מנות שאין נותנין תרומה ...ן: לא תחללו. סמיך ליה חוקת התורה שת"ח שחוטא ...טעם: ולא תמותו. וסמיך ליה חקת התורה דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה: פרה אדומה. בגימ' זה על עון עגל: לא עלה עליה על. על כתיב חסר שאפי' לא משכה בעול אלא עלה עליה לבד פסולה:

רשב"ם

זאת התורה: פרה אדומה. צוה לקחת לעשות תורת טהרתו של אדם כי ימות באהל להטהר בו נוגע ונושא ומאהיל:

רש"י

...ת ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש ...כך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות ...זריה: ויקחו אליך. (במדבר רבה) לעולם היא ...ל שמך ג פרה שעשה משה ד במדבר: אדמה ...שתהא תמימה באדמימות ה שאם היו בה שתי

בית יהודא

די מִצְוָה גֶעבָּאטֶן גֶעוָוארֶן (לְפִיכָךְ כָּתַב בָּהּ חֻקָּה) דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גֶעשְׁרִיבֶּן דִי מִצְוָה אִיז אַחוק וַאֲגְזֵרָה (וּגְזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי) עֶס אִיז אַגְזֵרָה פוּן מִיר, אִיךְ הָאבּ גֶעבָּאטֶן מֶען זָאל אַזוֹ טָאהְן (אֵין לָךְ רְשׁוּת לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ) דוּ הָאסְט נִיט רְשׁוּת נָערְלוֹיבְּנִיס) צוּ טְרַאכְטֶן פַר וָוס אִיךְ הָאבּ אַזוֹ גֶעבָּאטֶן, דָס זָאלְסְטוּ עֶנְטְפֶערְן דֶעם שָׂטָן אוּנ דִי פֶעלְקֶער: וְיִקְחוּ

...ב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (לְעוֹלָם הִיא נִקְרֵאת עַל שִׁמְךָ) אֵייבִּיג וֶועט דִי פָּרָה אֲדוּמָּה גֶערוּפֶן וֶוערֶען אוֹיף ...ן, מֶען וֶועט זָאגִין (פָּרָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר) דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה וָואס מֹשֶׁה הָאט גֶעמַאכְט אִין דֶער מִדְבָּר: ...ימָהוּ. מֵיינְט מֶען (שֶׁתְּהֵא תְּמִימָה בַּאֲדְמִימוּת) זִיא זָאל זַיין גַאנְץ אִין דִיא רוֹיטְקֵייט, עֶס זָאל נִיט זַיין אַפֶּעלְעֶר ...טְקֵייט (שֶׁאִם הָיוּ בָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת פְּסוּלָה) אוֹיבּ עֶס אִיז גֶעוֶועֶן אִין דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה צְוֵויא שְׁוַוארְצֶע

שפתי חכמים

...ה דומיא דחקותי ותורתי דהתם אינו סמוך חוקים לתורות ...התורה כולה היא גזירת המלך הכא בא להודיע שאין בזה ...ק הגזירה וראוי לקבלה אף שאין טעם כלל נודע לישראל ...ומתרץ לפי שהשטן וכו'. וא"ת גבי כלי מדין נמי כתיב זאת ... וי"ל דהתם נמי קאי אאפר פרה דכתיב אך במי נדה ...מדרש רז"ל דקאי קרא אך במי נדה יתחטא הטבילה שאף ...האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות לריך לומר דגם הטבילה ...נאותן שאין בהם טעם למה לא יועיל אלף שאה שלא במקום ...שאה דמי מקוה. רא"ם: ב וא"ת למה נקט רש"י כפל ל' ...הזאת ומה טעם יש בה וע"ק למה מונין את ישראל במצוה ...אר מצות שהרי כמה מצות ישנן שאין בהם טעם כגון כלאים

או שאר דברים וכיוצא בזה. וי"ל דמצוה זו הן מונין ואומרים מה מצוה זו שהרי היא עצמה סתרי אהדדי דאפר פרה מטהר הטמאים וטהור שנושא אפר פרה מטמאו ועוד מה טעם יש בה שיכולה לטהר טמאים: ג רלל"ת למה כתיב אליך דאליך משמע שמשה יתעסק בפרה ובסמוך כתיב ונתתם אותה אל אלעזר. אבל גבי ויקחו אליך שמן זית שלא ביאר הכ' מי היה מתעסק י"ל שמשה היה מתעסק בו לכך כתיב ויקחו אליך שמן זית: ד לפי כשעשה משה פרה זו במדבר היו נייחין ממנה להר המשחה לכהנים גדולים לפרות אחרות שמקדשין ממנה. כדפי' רש"י בסמוך ר"ל בכל פרות היו לריכים לערב מפרה של משה ובזה מקדשין אותה ואי לאו הכי פסולה לאפר פרה לכך נקראין כולן של משה: ה ר"ל למה כתיב תמימה שא"ל שתהא תמימה בלא מום הא בהדיא

פירוש לתורת אלהים

...ן דֶער תּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָואס גָאט הָאט ...זָאגֶען גָאט הָאט אַיךְ גִיהֵייסֶען זָאגֶן אַז ...ה פוּן פָּרָה אֲדוּמָּה אִיז אַחוק [פיין רש"י] ...צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אוּנ זֵיי ...ן צוּא דִיר פָּרָה אַקוּא אֲדֻמָּה תְּמִימָה אַגַאנְץ ...עֶס גִיפִינְט זִיךְ אִין אִיר צְוֵויי שְׁוַוארְצֶע ...וִיא פָּסוּל אֲשֶׁר אֵין עֶס זָאל אִין אִיר נִיט ...מוּם אֲשֶׁר לֹא וָואס אִיז אוֹיף אִיר נִיט אוֹיף ...קֵיין יָאךְ דָאס הֵייסְט מֶען הָאט מִיט אִיר ...ל נִיט גִיאַרְבִּיט: (ג) וּנְתַתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט

ליקוטים על התורה

חֻקִּים אוֹיבּ מִיר וֵוייס; אַטַּעַם אוּנ וָואס אִיז דֶער וָוארְט „דֶערְצֶערֶענֶען" וָוס רש"י זָאגְט. נָאר מִיר וֵוייסֶן פוּן בַּעֲלֵי קַבָּלָה אַז הקב"ה הָט גְבָּאטֶן צוּ דִי גַאנְצֶע וֶועלְט מֶענְטְשֶׁן אוּנ מַלְאָכִים מֶען זָאל נִיט דֶערְמַאנֶען פַאר אִים דִי עֲבֵירָה פוּן עֵגֶל, נָאר יוּדִין אַלֵיין מֶעגֶן דֶערְמַאנֶען זֵייעֶר זִינְד פוּן עֵגֶל, דְרִיבֶּער הָט דֶר נָבִיא יְשַׁעְיָה גְזֶעהְן שְׂרָפִים שְׁטֵייעֶן נֶעבֶּען הקב"ה, דִי שְׂרָפִים הָאבֶּען זֶעקְס פְלִיגוּל. מִיט צְוֵויי פְלִיגוּל בַּדֶעקִין זֵיי דִי פִּיס, זָאגְט דִיא גְמָרָא וַוייל דִיא פִּיס פוּן דִי מַלְאָכִים זֶענֶען כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל, וִויא דִיא פִּיס פוּן אַקָאלְב, מוּזִין זֵיי בַּדֶעקִין דִי פִּיס דִי זִינְד פוּן עֵגֶל זָאל נִיט דֶערְמַאנְט וֶוערֶן פַאר הקב"ה, דֶר שָׂטָן אוּנ דִי פֶעלְקֶער ווִילֶען עֶס זָאל דֶערְמַאנְט וֶוערֶן דִי זִינְד פוּן עֵגֶל, אוּנ זֵיי טָארִין נִיט דֶערְמַאנֶען קוּמֶען זֵיי צוּ דִי יוּדִין אוּנ פְרֶעגֶן בַּיי זֵייא וָואס אִיז דֶער טַעַם פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה, גֶעוִוים וֶועלֶן זֵיי עֶנְטְפֶערֶען

...אֲדוּמָּה קוּמְט מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דֶעם עֵגֶל נאוּג ו לג אוֹיסְרֶעכֶענֶען אַלֶע פַארְגְלֵייכוּנְג פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה צוּם עֵגֶל

מצות השם

...חוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדוּמָּה תְּמִימָה. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה אוּנ דִיא מִצְוָה ...אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶעשְׁטַאנֶען:

משלים על התורה

עֶר וֶוערֶען טָהוֹר, דַארְפֶן מִיר ווִיסֶען פַאר וָואס אִין אֱמֶת הָט הקב"ה נִיט גְזָאגְט בַּאלְד צוּ מֹשֶׁה דֶעם דִין פוּן פָּרָה אֲדוּמָּה, דֶער עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אַגְבִיר הָט גְזֶעהְן דוּרְךְ זַיין פֶענְסְטֶער נִיט וַוייט פוּן אִים וואהְנְט אַאָרֶעמֶער טְרֶעגֶער, אוּנ דֶער טְרֶעגֶער זֶעהְט־אוֹיס גֶעזוּנְד אוּנ שְׁטַארְק אוּנ פְרֵיילִיךְ, הָט

...וואנְדֶערְט, אִיךְ עֶס אוּנ טְרִינְק פוּן אַלֶעם גוּטֶן אוּנ בִּין שְׁוואךְ אוּנ מָאגֶער, אוּנ עֶר עֶסְט אַשְׁטִיקֶעל טְרוּקֶען ...אִיז גֶעזוּנְד אוּנ שְׁטַארְק, דֶער גְבִיר הָט גֶעשִׁיקְט רוּפֶען דֶעם טְרֶעגֶער אוּנ הָט אִים גֶעפְרֶעגְט דִי שַׁאֲלָה, הָט

אתה אל־אלעזר הכהן והוציא אתה אל־מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו: ד ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל־נכח פני אהל־מועד מדמה שבע פעמים:

יתה לאלעזר כהנא
יתה למברא למשר...
ויכוס יתה קדמו...
ד ויסב אלעזר כ...
מדמה באצבעה
לקבל אפי משכן
מדמה שבע זמ...

תו"א והוציא אותה יומא מב פרה
מחוץ למחנה יומא סח ז

קיג: ושחט אותה יומא מב מג זבחים קיג חולין יא כד לב: ולקח אלעזר הכהן יומא מג: והזה זבחים קיג: אל נכח יומא ג מנחות ט:

בית יהודא

האר, איז זיא פסול: (ג) ואלעזר]. זאגט רש"י (מצותה בסגן) די מצוה איז דר כהן וום איז דער צווייטער פון כהן גדול זאל זיך בשעפטיגען צו מאכען אלץ וום מען דארף צו די פרה אדומה: ואל מחוץ למחנה]. זאגט רש"י (חוץ לשלש מחנות) מען זאל ארויספירען די פרה אדומה אויסער אלע דריי מחנות וועלכע די יודין זענען געוועזען אין דער מדבר איז ביי זיי געוועזען דריי מחנות, די מחנה שכינה, וודם איז דער הויף וואס ארום משכן] די מחנה לויה וווא דיא לוים זענען געוועזען ארום הויף פון משכן] דיא מחנה ישראלים ודיא יודין ישראלים זענען געוועזען ארום די לוים]: ושחט אותה] זאגט רש"י (זר שוחט ואלעזר רואה) אזר נאלוי אדער אישראל] הט געשאכטען די פרה אדומה, אונ אלעזר געדארפט זעהן וויא דיא פרה אדומה ווערט געשאכטען: (ד) ואל נכח פני אהל מועד]. זאגט רש"י (עומד במזרחה של ירושלים (ומתכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם) דער כהן איז געשטאנען אין מזרח זייט פון ירושלים געקוקט פון דארטען גלייך אויף דיא טיר פון היכל ווען ער האט דארטען געשפריצט דיא בלוט פון די פרה

רש"י

שערות שחורות פסול': (ג) אלעזר. (ספרי) מצותה אל מחוץ למחנה. (יומא סח ספרי) חוץ לשלש ח ושחט אותה לפניו. (יומא מב) זר שוחט ו רואה: (ד) אל נכח פני אהל מועד. עומד י של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשע

שפתי חכמים

כתיב אשר אין בה מום: ו ואם תאמר דלמא אפי' שער אחד נמי. וי"ל דהא אף כשלא היה כתיב תמימה אלא אדומה בלבד הוה ידענא דצריך שתהא כולה אדומה ואפי' אם לא היה בה אלא שער אחד שחור היתה פסולה וחזר הכ' וכתב תמימה ללמד שתהא כולה תמימה באדמימות דמשמע הא אם יש בה אפי' שער אחד שחור פסולה הוה מיעוט אחר מיעוט והוי מיעוט אחר מיעוט אלא לרבית שנים פסולה ואחד כשרה אבל הרא"ם פי' שתי שערות הל"מ: ז פירוש דה"ל לכתוב ונתתם אל הכהן אלא מצותה בסגן ר"ל בסגן של כהן גדול דהיינו אלעזר ונקרא בשם סגן שאם היה כ"ג טמא היה זה

במקומו לעבוד עבודה וזה שפירש מצותה בסגן ר"ל דוק... מצותה בסגן אבל פרות אחרות י"מ (יומא מ"ב) שנעשי... עצמו כדפרש"י בסמוך ולכך כתיב ונתתם אותה ר"ל א... אלעזר דהיינו סגן אבל אחרות נעשית ע"י כהנים גדולים: מחוץ למחנה דהכא ממחוץ למחנה דכתיב בפ' מצורע וה... בהדיא דמחוץ לשלש מחנות איירי כדכתיב בדד ישב מחוץ ל... ר"ל שישב כדד שאין שום טמא יושב עמו ע"ש בפ' ויקרא:... לפניו דהל"ל ושחט אותה לפניו ל"ל אלא אחר שוחט ומדל... מי שוא השוחט משמע אפי' בזר כשרה: י ר"ל דהא ב...

ליקוטים על התורה

ווי רש"י שרייבט פון ר' משה הדרשן וועגן דערוועיל וועלען די יודין אליין דערמאנען די זינד פון עגל אונ דם ווערט געהערט ווערן פאר הקב"ה, דריבער האט הקב"ה גזאגט צו משה אונ צו אהרן איר זאלט זאגן צוא יודין אשר צוה ה', הקב"ה האט גבאטען לאמר, מען זאל זאגן נצו ווער עס וועט פרעגען אטעם אויף די פרה אדומה] זאת חקת התורה, דם איז אחק אונ מיר ווייסין נים אטעם, אונ דריבער האט הקב"ה געזאגט (ג) ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, אלעזר זאל מאכען דיא פרה אדומה נים אהרן, ווארום אז אהרן וועט מאכען די פרה אדומה, וועט דאך דערמאנט ווערן ד א זינד פון עגל צווייי מאהל, ערשטונס ווייל דיא פרה אדומה קומט מכפר זיין דיא זינד צווייטונס וועט מען דערמאנען אהרן האט געברייננגט דאס שטארבן אויף די יודין, ווען יודין זענען געשטאנען בארג סיני גענומען די תורה, האט אויפגעהערט דאס שטארבען, אונ ווען אהרן הט געמאכט דעם עגל איז צוריק געווא אוף יודין ניי זאלן שטארבן, דורך דעם וועט ווערן אשנאה פון יודין אוף אהרן, דריבער זאל אהרן גאר נים טאהן ביי אדומה, נאר אלעזר:

פירוש לתורת אלהים

זיא געבן צו אלעזר הכהן והוציא אונ ער... ארום ציהען אוסען ווייניג פון דער מחנה (ע... ושחט אונ מען זאל זי שעכטין פר אים (עי... (ד) ולקח אלעזר הכהן אונ אלעזר זאל נעמן... בלוט באצבעו מיט זיין פינגער והזה אונ... שפרענגין אל נוכח צו קעגין פני אהל מועד... אוהל מועד מדמה פון איר בלוט שבע פע...

משלים על התורה

דר טרעגער גזאגט צום גביר איך וועל דיר זאגן, ווען דו שטייסט־אויף אין דער פריה שטייט באלד פאר דיר דייגע טייא אונ באלד נאכדעם שטייט גרייט דיין עסין, אונ אזו דיין מיטאג עס קומט דיא שעה איינס שטייט דער מיטאג אויף דעם טיש, אונ אזו ביי נאכט צו די בעשטימטע שעה שטייט גרייט דיין עסין אויף דעם טיש אונ דו מוזט עסין, אפילו דו ביזט ניט הונגעריג מוזטו אויך עסין, דריבער האסטו קיין פערגעניגען פון דיין עסין, אונ דיין עסין מאכט דיר נאך פיל שאדען אונ ביזט קראנק אונ מאגער, אבער

איך שטייא אויף אין דר פריה, עס איז ניטא איי... צו קויפן אשטיקול ברויט, איך אונ מיין ווייב א... זענען הונגעריג, ביז איך גיי אין גאס אונ פארד... גולדין אונ ברענג אהיים אברויט איז האלבער... ווייל מיר זענען גאנץ הונגעריג, עסין מיר דיא ברויט מיט אקריגול וואסער מיט גרוים אפעטיט... זענען גאנץ פריילך אונ מיר דאנקען הקב"ה מ... פאר דעם ברויט אונ וואסר וום ער הט אונז גג... מיר דער פארגעניגען פון דעם טרונקענעם ברוי...
וויי

ה וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ
וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ
יִשְׂרֹף: ו וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב
וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ
שְׂרֵפַת הַפָּרָה: ז וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן
וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־
הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב:
ח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם
וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב: ט וְאָסַף | אִישׁ טָהוֹר אֵת

יָת תּוֹרְתָא ה
יָת מַשְׁכַּהּ וְיָת
ה וְיָת דְּמַהּ עַל
יוֹקֵד: ו וְיִסַּב
אָעָא דְאַרְזָא
וּצְבַע זְהוֹרִי
לְגוֹ יְקִידַת
א: ז וִיצַבַּע
י כַּהֲנָא וְיַסְחֵי
בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן
לְמַשְׁרִיתָא וִיהֵי
כַּהֲנָא עַד רַמְשָׁא:
קֵד יָתַהּ יְצַבַּע
י בְּמַיָּא וְיַסְחֵי
ה בְּמַיָּא וִיהֵי
עַד רַמְשָׁא:
ש גְּבַר דְּכֵי יָת

תו"א ושרף את הפרה לעיניו זבחים לג. קיג מנחות ז חולין יא: על פרשה זבחים קיג: ולקח הכהן יומא מב. וכבס בגדיו הכהן שם: ואחר יבא אל המחנה זבחים קה: ואסף איש יומא .נג:

ה) לעיניו. של אהרן:

בעל הטורים

ת הפרה לעיניו. הפסוק מתחיל ומסיים בשריפה לומר שמרבים עלים בשריפתה: (ט) ואסף. ג' הכא ואידך ואסף המצורע ואסף המצורע איתקש למת וכשם שאפר הפרה מטהרת כך תפלת הצדיקים גם כן מטהרת. ואסף כדתי ישראל לעתיד אז ואסף את המצורע דכתיב אז ידלג כאיל פסח וכן לא יצטרכו לאפר פרה דכתיב בלע המות לנצח:

רש"י

א כח): (ז) אל המחנה. למחנה שכינה שאין
א חוץ לשתי מחנות אלא זב ובעל קרי ומצורע:
כהן עד הערב. סרסהו ודרשהו וטמא עד

בית יהודא

(ז) וְאֶל הַמַּחֲנֶה). נאכדעם וויא ער וועט האבן גוועןן אין די
מִקְוֶה נאסער. מעג ער קומען (לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה) צו די מַחֲנֵה
שְׁכִינָה, אין הויף פון מִשְׁכָּן (שֶׁאֵין טָמֵא מְשׁוּלָּח חוּץ לִשְׁתֵּי
מַחֲנוֹת אֶלָּא זָב וּבַעַל קֶרִי וּמְצוֹרָע) ווארום אלע מענטשן וואס
וועֶרן נאר ארויסגשיקט פון איין מַחֲנֶה פון מַחֲנֶה שְׁכִינָה אַליין, אַז מען זאגט ער זאל צוריק קומען אין דיא
ינט מען אין דיא מַחֲנֶה שְׁכִינָה, ראס פון איר איז ער פריער ארויסגעשיקט געווארן, נאר אַזב וואס רינט פון
נדיג זרעו אונ אַבַעַל קֶרִי וואס איז פון אים ארויסגעגאנגען זרע טרעפענדיג) אונ אמצורע נאקרעציגער)
לויי מענטשן ווערען ארויסגעשיקט פון מַחֲנֶה לְוִיָּה אויך: וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד הָעָרֶב). זאגט רש"י (סָרְסֵהוּ וְדָרְשֵׁהוּ)
ר דארפן שטיין אין פסוק פארקערט אונ אזו דארף מען לערנען (וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְאַחַר יָבֹא אֶל הַמַּחֲנֶה) דער מענטש

שפתי חכמים

ט הפרה חוץ לג' מחנות כדפרישי' לעיל ועל זה קאי ולקח מת מותר במחנה לויה ק"ו ממת עצמו שמותר במחנה לויה
' משמע דאף להזות חוץ לג' מחנות לריך להזות ואם שהרי עצמות של יוסף היו עם משה ומשה במחנה לויה
פייך נוכח פני אהל מועד ומתרץ לא מיירי הקרא היה שהרי לוי היה כל שכן מי שנטמא בפרה שמותר במחנה
אהל מועד ממש אלא עומד וכו': כ אפילו טמא לויה ואם כן מה דכתיב ואחר יבא אל המחנה זה מחנה

פירוש לתורת אלהים

) וְשָׂרַף אונ ער זאל פַר ברענגן די קוא פאר
ין פון אֶלְעָזָר אֶת מיט עֹרָהּ איר פעל וְאֶת
ן מיט איר פליישׁ וְאֶת דָּמָהּ אונ מיט איר
פִּרְשָׁהּ מיט איר מיסט יִשְׂרוֹף זאל ער פאר
(ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן דער כהן זאל נעמען עֵץ אֶרֶז
האלץ וְאֵזוֹב אונ קרייטעכץ וואס ווערט
גירופען אֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת אונ ארוטן פאדים וְהִשְׁלִיךְ
אונ ער זאל ווארפען אֶל תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה אין דעם
פַר ברענונג פון דער קוא: (ט) וְאָסַף אונ ארייניגער
מענטש זאל איין זאמלען דם אַש פון דר פָּרָה וְהִנִּיחַ
אונ ער זאל דם אש לייגן אויסען ווייניג פון דער
מַחֲנֶה אויף אריין ארט וְהָיְתָה אונ עם וועט זיין צו

משלים על התורה

ן האט אים גגעסען ווען מען איז געווען שטארק
, דם זעלביגע הט גטאהן הקב"ה, ווייל די פָּרָה
איז אחק, אגזרה אן אטעם, ווען הקב"ה וואלט
משה דעם חק פון די פָּרָה אֲדוּמָּה באלד נאך
ה, וואלט משה ניט געהאט אזו אשמחה מיט
ה, ווייל ער האט דיא תשובה ניט פארשטאנען,
אבער אז פריער הט אים הקב"ה גאר ניט גענפערט, אונ
משה איז געווען שטארק הונגעריג אונ האט געגלוסט צו
וויסען די אנטוואָרט מיט וואס קען מען ווערען טהור, אונ
אפילו הקב"ה הט אים גזאגט אחק אן אטעם, איז ער אויך
געווען צו פרידען אונ פריילך, לאז מען ווערען טהור מיט
אפרה אדומה. ווען נאר מען קען ווערען טהור:

אֵ֣פֶר הַפָּרָ֗ה וְהִנִּ֛יחַ מִח֥וּץ לַֽמַּחֲנֶ֖ה
בְּמָק֣וֹם טָה֑וֹר וְ֠הָיְתָה לַעֲדַ֨ת בְּנֵֽי־
יִשְׂרָאֵ֧ל לְמִשְׁמֶ֛רֶת לְמֵ֥י נִדָּ֖ה חַטָּ֥את
הִֽוא׃ י וְ֠כִבֶּס הָאֹסֵ֨ף אֶת־אֵ֜פֶר הַפָּרָ֗ה
אֶת־בְּגָדָ֔יו וְטָמֵ֖א עַד־הָעָ֑רֶב וְהָיְתָ֞ה
לִבְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל וְלַגֵּ֛ר הַגָּ֥ר בְּתוֹכָ֖ם

קִטְמָא דְתוֹרְתָא וְ...
לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִי...
בַּאֲתַר דְּכֵי וּתְ...
לִכְנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂ...
לְמַטְּרָא לְמֵי אַדָּ...
חַטָּאתָא הִיא׃ י וִי...
דִּכְנֵישׁ יָת קִ...
דְּתוֹרְתָא יָת לְבוּ...
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַ...
וּתְהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָ...

בית יהודא

זָאל זַיין טָמֵא בִּיז נַאכְט נָאכְדֶעם װֶעט עֶר מֶעגֶען קוּמֶען אִין דִּיא מַחֲנֶה׃ (ט) וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. זָאגְט רש״י (לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים נִתְחַלְּקָה) דִּיא אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָּה אִיז גֶעטֵיילְט גֶעוָוארֶן אִין דְרַייא טֵייל (אֶחָד נָתַן בְּהַר הַמִּשְׁחָה) אֵיין טֵייל אַשׁ הָט מֶען גֶעלֵייגְט אוֹיף דֶעם בַּארְג וָוָאס מֶען רוּפְט אִים הַר הַזֵּיתִים אָדֶער הַר הַמִּשְׁחָה (וְאֶחָד מִתְחַלֵּק לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת) אוּנ דִי צְוַוייטֶע טֵייל אַשׁ הָט מֶען גֶעגֶעבֶּן צוּ דִי פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג מִשְׁמָרוֹת, צוּ דֶעם אֶלְצְטֶען פוּן יֶעדֶער מִשְׁמָר הָט מֶען גֶעגֶעבֶּן אַבִּיסֶעל אַשׁ פוּן דִּיא פָּרָה אֲדוּמָּה (וְאֶחָד נָתַן בְּחֵיל) אוּנ דָם דְרִיטֶע טֵייל אַשׁ הָט מֶען גֶעגֶעבֶּן אִין חֵיל (זֶה שֶׁל מִשְׁמָרוֹת) דִּי אַשׁ וָוָאס מֶען הָאט גֶעגֶעבֶּן צוּ דִּי מִשְׁמָרוֹת (הָיָה חוּץ לָעֲזָרָה) אִיז גֶעוֶוען אִיסֶער דִּיא עֲזָרָה (לִיטּוֹל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעֲיָרוֹת וְכָל הַצְּרִיכִין לְהִטַּהֵר) דִּי מֶע... וָואס וואוֹהְנֶען אִין דִּיא וַוייטֶע שְׁטֶעט פוּן יְרוּשָׁלַיִם אוֹיבּ אַמֶענְטְשׁ וֶועט וֶוערֶן טָמֵא אוּנ וֶועט וֶועלֶען רֵיין... פוּן דִּי טוּמְאָה, אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען צוּם אֶלְצְטֶען פוּן אַמִּשְׁמָר אוּנ עֶר הָאט אוֹיף אִים גֶעשְׁפְּרִיצְט דִּי וַואסֶער וָו... גֶעוֶוען גֶעמִישְׁט מִיט דִּי אַשׁ פוּן דִּי פָּרָה אֲדוּמָּה *) (וְזֶה שֶׁבְּהַר הַמִּשְׁחָה) אוּנ דִּי אַשׁ וָואס אִיז גֶעוֶוען אוֹיף דֶעם הַר... (כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים לְפָרוֹת אֲחֵרוֹת מְקַדְּשִׁין הֵימֶנָּה) צוּ יֶעדֶער צַייט וָוען מֶען הָט פַארְבְּרֶענְט אַפָּרָה אֲדוּמָּה, הָט דֶר כֹּ... גֶענוּמֶען אַבִּיסֶעל אַשׁ פוּן דִּי אַשׁ וָוָאס אִיז גֶעוֶוען אוֹיף דֶעם הַר הַמִּשְׁחָה פוּן דִּיא עֶרְשְׁטֶע פָּרָה אֲדוּמָּה וָואס מֶ... גֶעמַאכְט אוּנ הָאט דִּי בִּיסֶעל אַשׁ אַרַיינְגֶעשָׁאטֶן אִין דִּי אַשׁ פוּן דִּיא פָּרָה אֲדוּמָּה וָוָאס אִיז פַארְבְּרֶענְט גֶעוָוארֶן... צַייט (וְזֶה שֶׁבְּחֵיל) אוּנ דִּיא אַשׁ וָואס אִיז גֶעוֶוען אִין חֵיל וַאשְׁטוּבּ אִיז גֶעוֶוען אִין הוֹיף פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מֶ... גֶערוּפֶן דִּי שְׁטוּבּ חֵיל) (נָתוּן לְמִשְׁמֶרֶת מִגְּזֵרַת הַכָּתוּב) הָט דִּיא תּוֹרָה גֶעבָּאטֶן דִּיא בִּיסֶעל אַשׁ זָאל אֵייבִּיג לִיגֶען אִ... צוּ וָוָאס זִיא זָאל לִיגֶען וֵוייסֶען מִיר נִיט נָאר דִי תּוֹרָה הָט אַזוֹי גֶעבָּאטֶן (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת) דִּי בִּיסֶעל אַשׁ זָאלֶען דִּי יוּדִין הַאלְטֶען צוּ אַהִיטוּנְג׃ (לְמֵי נִדָּה). מֵיינְט מֶען (לְמֵי הַזָּיָה) וַואסֶ... שְׁפְּרִיצֶען (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי) זֵיי הָאבֶּען גֶעוָוארְפֶען אַשְׁטֵיין אוֹיף מִיר, נָאךְ שְׁטֵייט אִ... (לְיַדּוֹת אֶת קַרְנוֹת הַגּוֹיִם, לָשׁוֹן זְרִיקָה) מֵיינְט מֶען אוֹיךְ לְיַדּוֹת, צוּ וַוארְפֶן׃ (חַטָּאת הִיא). מֵיינְט מֶען (לָשׁוֹן חִטּוּי) (כִּפְשׁוּטוֹ) אַזוֹ וִויא עֶס אִיז, דִּי פָּרָה אֲדוּמָּה אִיז גֶעמַאכְט גְוָוארֶען צוּ רֵיינִיגֶען פוּן טוּמְאָה (וּלְפִי הִלְכוֹתָיו) נָאךְ דִּי... וָוָאס אִיז בַּיי דִּיא פָּרָה אֲדוּמָּה (קְרָאָהּ הַכָּתוּב חַטָּאת) דְרִיבֶּער רוּפְט אִיר דֶער פָּסוּק חַטָּאת (לוֹמַר שֶׁהִיא כְּקָדָשִׁים...

ר״שי

הערב ל ואחר יבוא אל המחנה: (ט) והניח למחנה. (פרה פ״ג) לשלשה חלקים מ מתחלקת בהר המשחה וא׳ מתחלק לכל המשמרות ואחד נתן ב... של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העייר... הצריכין להטהר וזה שבהר המשח׳ כהני׳ גדולי׳ לפרות... מקדשין הימנה וזה שבחיל נתון למשמרת מגזירת... שנא׳ והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: למי נדה. ל... כמו (איכה ג) וידו אבן בי (זכריה ב) לידות את... הגוים לשון זריקה: חטאת הוא. לשון חטוי כ כפשו... הלכותיו קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים ל...

שפתי חכמים

שכינה: ל דק״ל דבקרא משמע אחר שכיבס בגדיו מותר לבא למחנה שכינה אבל עדיין הוא טמא עד הערב וכי שייך זה שיהא מותר לבא למחנה שכינה בשעה שהטומאה עליו והא אפילו אכילת תרומה אין לו לאכול אם לא העריב שמשו כל שכן שלא יכנס למחנה שכינה אם לא העריב שמשו לכן לריך לסרס המקרא וכו׳: מ כדתנן בפרק ג׳ דפרה דף כ״ו ובתוס׳ פירשו הג׳ חלקים כמו שפירשם רש״י ז״ל. והרא״ם כתב וני״ל שהחלוק שאמרו שמ חלקים ל... הוא קבלה בידם כי אף על פי שאמר הכתוב תחלה וא... טהור וגו׳ חזר ואמר והיתה לעדת בני ישראל וגו׳ כדי ל... יעשה בה בהנחתה במקום טהור והפ׳ הג׳ שאמר והיתה לב... ולגר הגר וגו׳ בא להודיע שיהא דין זה נוהג ע״פ ה... תמיד עכ״ל: נ לא חטאת כמשמעו שעל מה היתה מכפרת...

פירוש לתורת אלהים

דֶער עֵדָה פוּן דִי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת צוּ אַהִיטוּנְג לְמֵי נִדָּה צוּ שְׁפְּרֶענְגִידִיגִי וַואסֶר אַז מֶען הָט בַּדַארְפְט שְׁפְּרֶענְגֶן אוֹיף אַטָמֵא הָט מֶען דֶר מִיט גִישְׁפְּרֶענְגְט אַזוֹ וִוי וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין אִין דֶער פַּרְשָׁה חַטָּאת הִוא דָם אִיז אַזַאךְ וָוָאס מֶען רֵייניגְט דֶר מִיט אָדֶער חַטָּאת הִוא דָאס אִיז אַזוֹ וִויא קָדָשִׁים עֶס אִי... בַּהֲנָאָה׃ (י) וְכִבֶּס אוּנ דֶר וָוָאס וֶועט אֵיין זַאמ... אַשׁ פוּן דֶער פָּרָה זָאל וַואשְׁן זַיינִי קְלֵיידֶע... אוּנ עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז דֶעם אָבִינְט וְהָיְ... דִי פָּרָה זָאל זַיין צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר א...

*) הערה אלע כהנים זענען גיוועזן געטיילט אין פיר אונ צוואנציג טייל [יעדער טייל ווערט גערופען משמר, אין געווען פיר אונ צוואנציג... יעדער משמר האט געהאט אעלצטין. אונ די כהנים זענען גיוועזן פארשפריים מיט זייערע וואהנונגען אין גאנץ ארץ ישראל, וואו... געוואלט האבען זיי געוואהנט, יעדער משמר האט געהאט זיין בעשטימטע [אויסגעזעצטע] וואך וואס זייא מוזען קומען אין ירושלים, צו מקרי... קרבנות פון די וואך, צו די וואך פלעגין צוזאמען קומען אלע כהנים פון זייער משמר צו זייער אלצטין, אונ דער אלצטער איז מיט זיי ג... ירושלים, זוי זייער וואך האט זיך גיענדיגט זענען זיי בעגאנגען יעדער כהן צו זיין היים, איז אויס געקומען יעדער משמר האט מקריב גיו... אין בית המקדש איין וואך אין אהאלב יאהר [עס איז נאך דא פיל צו דערציילין פון די משמרות]:

לְחֻקַּת עוֹלָם: יא הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־
נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:
יב הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא
יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: יג כָּל־הַנֹּגֵעַ
בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא

הג"א הנגע במת נזיר מג ע"ז לז חולין עב:

אונקלוס

וּרַיָא דְיִתְגַּיְרוּן
[..]ון לִקְיָם עָלַם:
[..]קְרַב בְּמִיתָא לְכָל
[..] דֶאֱנָשָׁא וִיהֵי
[..] שַׁבְעָא יוֹמִין:
[..]א יַדֵי עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא
[..]אָה וּבְיוֹמָא
[..]אָה יִדְכֵּי וְאִם לָא
[..]עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא
[..]אָה וּבְיוֹמָא
[..]אָה לָא יִדְכֵּי: יג כָּל
[..] בְּמִיתָא בְּנַפְשָׁא

רש"י

: (יב) הוא יתחטא בו . באפר הפרה
[..] הזה) : (יג) במת בנפש . ואי זה מת של נפש
להוציא נפש בהמה שאין טומאתה צריכה הזאה
[..]מאת שבעה) ד"א בנפש זו רביעית דם (חולין

בית יהודא

בַּהֲנָאָה) צו זאגן די פָּרָה אֲדוּמָה הָט דעם דין וויא אַקָרְבַּן חַטָּאת מען טאר ניט פון איר הֲנָאָה האבע אויסער דאס שפריצען אויף אַטָמֵא: (יב) והוּא יִתְחַטָּא בוֹ). ער זאל זיך ריינינגען מיט אים מיינט מען (בְּאֵפֶר הַפָּרָה) מיט די אַש פון די פָּרָה אֲדוּמָה: (יג) בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ). דער וואס וועט אָנריהרען

(וְאֵיזֶה מֵת) וועלכן טויטין (שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם) אַטויטין מענטש (לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהֵמָה) אויב מען רירט אָן אטויטע
[..]שֶׁאֵין טוּמְאָתָהּ צְרִיכָה הַזָּאָה) צום ריין ווערען פון דיא טוּמְאָה פון אַבְהֵמָה דאַרף מען ניט שפריצען פון די וואסער
[..] פון דיא פָּרָה אֲדוּמָה (וְלֹא טוּמְאַת שִׁבְעָה) אז מען רירט אָן אַטויטע בְּהֵמָה איז מען ניט טָמֵא זיבען טאג (דָּבָר
[..]פֶשׁ זוֹ רְבִיעִית דָּם) נאך מיינט דער פָּסוּק מיט דעם ווארט בְּנֶפֶשׁ. אויב עס איז געווען אַקְוָואטירעל בלוט פון
אונ איינער הָט אָנגערירט דאס בלוט איז ער טָמֵא זיבען טעג אונ מען דאַרף אויף אים שפריצען דיא בלוט פון

שפתי חכמים

אלא היו מטהרין ממנה וי"ל זה שבשביל אסורה בהנאה . [..]דים שבאין לכפרה כך האפר בא לטהר מי שצריך ואין שום [..]הרת ממנה . מלאתי : ע ר"ל דהל"ל בה לי נקבה דהא קאי פ באפר ר"ל דקאי האפר והפר לי זכר הוא : פ ר"ל כיון מת פשיטא שהוא בנפש ומתרץ שהוא פי' על במת כלומר [..] במת ואיזה מת של נפש אדם וכו' . ואע"פ דלעיל גם כן ת לכל נפש אדם י"ל דלעיל כתיב במת לכל נפש והוי כאלו כתיב במת של כל נפש האדם דהוי פירושו דלמ"ד כלמ"ד דפרשת ויאמר למי אתה של מי אתה וגם כלמ"ד לעבדך ליעקב ופי' של עבדך יעקב אבל כאן מלת מת ומלת נפש שתיהן עם אות בי"ת ונראה שמלת הנוגע דבוקה עם שתיהן כדרך התיבה המחוברת עם בי"ת שלאחריה לכך אמר שאעפ"כ תיבה דבוקה מלת הנוגע רק עם במת ל"פ שהוא פירוש על במת : צ היוצא מן המת שהנוגע בו יטמא טומאת שבעה וצריך הזייה ג' וז' ולפי זה יהיה פירוש הבי"ת כמשמעו

פירוש לתורת אלהים

[..]ר וואס וואגט צווישן זיי זאל דאס זיין לְחֻקַּת
[..] אגיזעץ אוף אייביג: (יא) הַנֹּגֵעַ בְּמֵת דר וואס
[..]אָן אַטוטין לְכָל צוא איטליכען טוט לייב פון
[..]פֶשׁ וְטָמֵא זאל ער זיין אום ריין זיבען טאג:
[..]א ער זאל זיך ריינינקין מיט דעם אַש מען
[..]אוף אים שפריצען פון דעם וואסר מיט אַש
[..] שְׁלִישִׁי דעם דריטען טאג וואס ער איז טָמֵא
[..]ן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אונ דעם זיבטען טאג זאל מען
[..]אוף אים שפריצען אז מען וועט אזו טאן יִטְהָר
[..]ר זיין ריין וְאִם אונ אז ער וועט זיך ניט
[..]ין דעם דריטן טאג אונ דעם זיבטען טאג לא
[..]אל ער ניט זיין ריין: (יג) כָּל הַנֹּגֵעַ איטליכער
[..]עט אָן רירין אַטוט לייב פון אַמענטש וואס
[..]עט שטארבין וְלֹא יִתְחַטָּא אונ ער וועט זיך
[..]יינִיקין מען האט אויף אים ניט גישפרענגט

ליקוטי יקרים

(יב) הוּא יִתְחַטָּא בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וגו', צו וויסען פאר וואס די תּוֹרָה הָט אויסגעקליבען די צוויי צייטען מען זאל שפריצען אויף אַטָמֵא די וואסער מיט די אַש פון די פָּרָה אֲדוּמָה, מען קען אֶפְשַׁר זאגן, ווייל די גמרא זאגט שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים לִבְכִי, דיא ערשטע דריי טאג וויא איינער שטארבט איז צום וויינען דיא אנדערע דריי טעג איז לְהֶסְפֵּד, ווייל דיא ערשטע דריי טעג נאך דעם מענטשינס שטארבן שוועבט די נְשָׁמָה אויף די וועלט, אונ זיא קימט נאך אין די שטוב וואס זיא איז פון איר ארויסגעגאנגען דריבער דערוועקט זיא אין שטוב רַחֲמָנוּת אויף איר אונ דיא אֲבֵלִים וויינען פון זיך אליין, אֲפִילוּ דיא אֲבֵלִים זעהן ניט דיא נְשָׁמָה, פון דעסטוועגן ברייננגט די נְשָׁמָה אַטרויערקייט אין די אֲבֵלִים, נאך דעם דריטען טאג הייבט אָן די נְשָׁמָה דערווייטערט צו ווערן פון די וועלט, אונ זיא הייבט אָן ביסלאכווייז פארגעסן צו ווערן פון הָאַרְצָן. אונ די טרויערקייט ווערט וויניגער, נאר אַז מען הייבט אָן מַסְפִּיד זיין דעם מֵת, מען הייבט אָן ריידען פון אים, דערוועקט זיך נאך אמאהל די טרויערן, נאך דעם זיבעטין טאג גייט שוין דיא נְשָׁמָה אוועק ווייט פון דיא וועלט, דריבער הָט דיא תּוֹרָה גיבאטן מען זאל שפריצען אויף דעם טָמֵא פון אַמֵת דעם דריטען טאג נאך די [..] דערווייטערונג וואס פון שטוב אונ דעם זיבעטען טאג נאך די צווייטע דערווייטערונג פון דיא נְשָׁמָה, דער מענטש [..]ייזקען דעם סוף זיינעם ואונ אזו איז דר דין בייא אלע מענטשן וואס ווערן טָמֵא פון אַמֵת, אֲפִילוּ ניט ביי די אֲבֵלִים. ווייל די תּוֹרָה שמועסט פון די מערסטע מענטשן וואס ווערן טָמֵא פון אַמֵת זענען די אֲבֵלִים:

יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי
מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד
טֻמְאָתוֹ בוֹ: יד זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־
יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל
וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת
יָמִים: טו וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־

דֶאֱנָשָׁא דִי יְמוּת וְלָ
עֲלוֹהִי יָת מַשְׁכְּנָא
סָאֵב וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָ
הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אֲ
אַדָּיוּתָא לָא אִזְדְּ
עֲלוֹהִי מְסָאַב יְהֵי
סְאוֹבְתֵהּ בֵּהּ: יד
אוֹרַיְתָא אֱנָשׁ אֲרֵי
בְמַשְׁכְּנָא כָּל דְּ
לְמַשְׁכְּנָא וְכָל
בְּמַשְׁכְּנָא יְהֵי מְ
שַׁבְעָא יוֹמִין: טו וְכֹ

רשב"ם

(יג) עוד טומאתו בו. אע"פ שטבל:

בעל הטורים

(טו) פתוח. ד' במס' וכל כלי פתוח. שרפי פתוח אלי מים. ק
גרונם. אשפתו כקבר פתוח. היינו דאמרי' ד' מדות בכלי ה

כבונם משקה נפסל מלקדם בו מי חטאת והיינו כלי פתוח האמור כאן אלא מי חטאת שאינו חשוב כלי. ועדיין כלי הוא לענין זרעים
כשורש קטן כלוף (פי' הוא מאכל עורבים) דהיינו מין קטניות טהור הוא לענין זרעים שאם היו זרעים זרועים בעציץ נקוב אינו מקבל

בית יהודא

די פָּרָה אֲדוּמָּה: וְאֶת מִשְׁכַּן ה' טִמֵּא]. דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז גֶעוֶועְן טָמֵא פוּן אַמֵּת (אִם נִכְנַס לָעֲזָרָה) אוֹיבּ עֶר אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין מִשְׁכַּן אָדֶער אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (אֲפִילוּ בִּטְבִילָה) אֲפִילוּ עֶר הָאט זִיךְ פְרִיעֶר טוֹבֵל גְוֶועְן אִין אַ מִקְוָה (בְּלֹא הַזָּאַת שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי) נָאר מֶען הָאט נִיט גֶעשְׁפְּרִיצְט אוֹיף אִים דִיא וַואסֶער מִיט אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה דֶעם דְרִיטֶען טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג פוּן זַיין טָמֵא וֶוערֶען: וְעוֹד טֻמְאָ
אִיז נָאךְ זַיין טוּמְאָה אוֹיף אִים (אַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל) אֲפִילוּ עֶר הָאט זִיךְ טוֹבֵל גְוֶועְן: (יד) וְכָל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל]. ו
קוּמְט אַרַיין אִין דִיא שְׁטוּבּ (בְּעוֹד שֶׁהַמֵּת בְּתוֹכוֹ) וֶוען דֶר מֵת אִיז אִין שְׁטוּבּ, וֶוערְט עֶר טָמֵא: (טו) וְכֹל כְּלִי
זָאגְט רַשִׁ"י (בִּכְלִי חֶרֶשׂ הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אוֹיבּ אִין שְׁטוּבּ וְוא דֶער מֵת לִיגְט אִיז דָא אַעֶרְדֶע

רש"י

(יג): את משכן ה' טמא. אם נכנס ק לעזר
בטבילה בלא הזאת שלישי ושביעי: עוד טמאת
אע"פ שטבל. (יד) כל הבא אל האהל. בעוד
ר בתוכו: (טו) וכל כלי פתוח. (שם כה) כל

שפתי חכמים

ול"פ ד"א וכו' ולפי ד"א קשה הל"ל או נכנס וגו' כיון שאין נכנס ביאור למלת במת לכן פירש גם לטעם הראשון: ק משום דמשמע כשהוא נטמא טמא את משכן ה' ולמה יהא המשכן טמא אם הוא טמא. ומתרץ דמיירי כשנטמא ואח"כ נכנס לעזרה קודם שיתחטא, אם תאמר היה לו לפרש אם נכנס למשכן כו' וי"ל דאם כן הוי משמע דוקא השתא שהוא טמא אז אסור לבא שם אבל בשעת טהרה מותר ליכנס שם והא זר אסור ליקרב שם אף בשעת טהרה.

ומה שפירש אפילו בטבילה אין להקשות דלמא דוקא בלא ט
איסור בכניסת העזרה. רש"י עצמו מפרש ליה והולך עוד
בו ר"ל מדכתיב עוד טומאתו בו משמע שטיהר עצמו קצת
זו אלא שעדיין קצת טומאה עליו שלא הזה הזאת ג' וז' א"
אף כשטבל כבר אסור ליכנס שם א"כ מדכתיב כי מי נדה
עליו וגומר ש"מ דמיירי שטבל דאי לא טבל הל"ל ולא רח
ולא זרק עליו אלא ע"כ מיירי אף ע"פ שטבל: ר לא

ליקוטי יהודא

(טו) וְכֹל כְּלִי פָּתוּחַ וגו'. דִי גְמָרָא זָאגְט מַה אוּמְנָתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וָוס זָאל דֶר מֶענְטְשׁ לֶערְנֶען צוּ טָאן אוֹיף דִיא וֶועלְט? יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלֵּם, עֶר זָאל זִיךְ מַאכֶען וִויא שְׁטוּם, עֶר זָאל נִיט רֵיידֶען פְּרָאסְטֶע רֵייד, נָאר תּוֹרָה אוּנ תְּפִלָּה אוּנ וָואס עֶר דַארְף נֵייטִיג צוּ זַיין פַּרְנָסָה, אֲפִילוּ אִין דִי רֵייד אִיז נִיטָא אֲעֲבֵירָה, טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט רֵיידֶען וְדֶער מוּסַר פוּן רֵייבֶען אִיז זֵייעֶר פִיל] נָאר סְפָרֵי מוּסָר זָאגֶן אַרֶמֶז אִין פָּסוּק וְכֹל כְּלִי פָּתוּחַ, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס זַיין כְּלִי וְדִי מוֹיל זַיינֶע אִיז אָפֶען] צוּ רֵיידֶען וָוס מֶען מֶעג אוּנ וָוס מֶען טָאר נִיט, אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו, עֶס אִיז נִיטָא אַדֶעק צוּ זַיין מוֹיל, צוּא פַארְמַאכֶען מֶען זָאל נִיט רֵיידֶען וָואס מֶען טָאר נִיט, טָמֵא הוּא, דֶער מֶענְטְשׁ אִיז טָמֵא:

פירוש לתורת אלהים

פוּן דֶעם אֵפֶר הַחַטָּאת אוּנ עֶר אִיז אַרַיינְגֶ
אִין מִשְׁכַּן אֶת מִשְׁכַּן יְיָ טִמֵּא הָאט עֶר מְטַמֵּא
דֶעם מִשְׁכַּן פוּן גָאט וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ אוּנ עֶס זָא
שְׁנִיטֶען וֶוערִין דָם נֶפֶשׁ פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל כִּי
עֶס אִיז אוֹיף אִים נִיט גִישְׁפְּרֶענְגְט דָם שְׁפְּרֶ
וַואסֶער טָמֵא יִהְיֶה עֶר זָאל זַיין טָמֵא עוֹד טֻמְאָתוֹ
אִיז נָאךְ דִיא טוּמְאָה אוֹיף אִים בִּיז מֶען
שְׁפְּרֶענְגֶען אוֹיף אִים דִיא וַואסֶער מִיט דֶעם
(יד) זֹאת הַתּוֹרָה דָם אִיז דָם לֶערְנוּנְג אוּנ דִי
אָדָם פוּן אַמֶענְטְשׁ וָוס וֶועט שְׁטַארְבֶּן אִין אַ
כָּל הַבָּא אֶל הָאוֹהֶל אִיטְלִיכֶער וָואס קוּמְט אִין דֶעם גִיצֶעלְט בְּשַׁעַת דֶער מֵת אִיז נָאךְ אִין
וְכָל אוּנ אַלִי זַאכֶען וָואס וֶועט זַיין אִין גִיצֶעלְט יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין זִיבִּין טָאג: (טו) וְכֹל א

מצות השם

(שצח) אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז אֵיין מֵת דֶר וָוס עֶר דִירְט אָן אִין אִים אִיז טָמֵא זִיבֶּן טָאג אָדֶר וֶוען מֶען אִיז מִיט אֵיין מֵת אִין אֵיין גְצֶעלְט אִיז מֶען אוֹיךְ טָמֵא זִיבֶּען טָאג. אוּנ אֵיין מֶענְטְשׁ וָוס עֶר הָאט אָן גִירִירְט אָן אֵיין מֵת אוּנ אַז דֶער

מֶענְטְשׁ רִירְט דֶר נָאךְ אָן אִין כֵּלִים אָדֶר אִין עֶסִין וַוארְק אָ
אַנְדֶערֶען מֶענְטְשׁ וֶוערֶען דִי כֵּלִים אוּנ דָם עֶסִין טָמֵא אוּנ דֶר
וָוס עֶר הָאט אִים אָן גִרִירְט אִיז טָמֵא זִיבֶּן טָאג אַזוֹ גְלַייךְ וִוי עֶ
אַלֵיין אָן גִרִירְט דֶעם מֵת. דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ

צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא׃ טז וְכֹל
אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־
חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ
בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ יז וְלָקְחוּ
לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן
עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי׃ שני יח וְלָקַח
אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה

פְּתִיחַ דְּלֵית מְגוּפַת
מַקַּף עֲלוֹהִי מְסָאָב
טז וְכֹל דִּי יִקְרַב
אַפֵּי חַקְלָא בִּקְטִיל
א אוֹ בְמִיתָא אוֹ
א דֶאֱנָשָׁא אוֹ
א יְהֵי מְסָאָב
א יוֹמִין׃ יז וְיִסְּבוּן
סָאָב מֵעֲפַר יְקֵדַת
תָא וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי מֵי
לְמָן׃ יח וְיִסַּב
א וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא
דְּכֵי וְיַדֵּי עַל מַשְׁכְּנָא

תו"א וכל אשר יגע נזיר נו חולין עב : בחלל חרב שבת קא פסחים יד עט חולין ג : ולקחו לטמא יומא מג סוכה לא יבמות עב סוטה טז חולין פח תמורה יב : ונתן עליו מים חיים פסחים. לד סוטה ט תמורה יב : ולקח אזוב יומא מג סוכה לג זבחים נג מנחות ו:

בעל הטורים

פי פתוח אלי מים. ועדיין כלי הוא לענין זיתים. ניקב כמוליא מסתם כלי חרס העומד לזיתים והיינו פתוח גרונס דסתם כזית. ועדיין כלי הוא לרמונים. ניקב כמוליא רמון טהור מכלום והיינו אספתו כקבר פתוח כלומר כשניקב כרמון ופתוח כמוליא רמין ותו לאספה ואין שם כלי עליו עוד : (יז) אל כלי. ב' במסרה ונתן עליו מים חיים אל כלי ואידך ולא הורק מכלי אל כלי שצריך שתהא

רשב"ם

(טז) וכל אשר יגע על פני השדה. כלומר הבא אל האהל שהמת בו טמא בלא נגיעה. אבל אם המת על פני השדה ולא באהל אינו מטמא אלא במגע :

רש"י

מדבר שאין מקבל טומאה' ש מגבו אלא מתוכו לפיכך מגופת למידתו פתולה עליו יפה בחבור טמא הוא ים למיד פתיל עליו טהור : פתיל. לשון מחובר בלשון כן (בראשי' ל) נפתולי אלהים נפתלתי נתחברתי עם תי : (טז) על פני השדה. (חולין עב) רבותינו רבות גולל ודופק א ופשוטו על פני השדה שאין שם

בית יהודא

(שֶׁאֵין מְקַבֵּל טוּמְאָה מִגַּבּוֹ) וָוס זיא וֶוערְט נִיט טָמֵא אויבּ דִי טוּמְאָה הָט איר אָנְגֶערִירְט אויסְוֶוייניג (אֶלָּא מִתּוֹכוֹ) נָאר אויבּ דִי טוּמְאָה אִיז אִין דִיא כֶּלִי וֶוערְט דִיא כֶּלִי טָמֵא (לְפִיכָךְ אִם אֵין מְגוּפַת צְמִידָתוֹ פְּתוּלָה עָלָיו יָפֶה בְּחִבּוּר טָמֵא הוּא) דְרִיבֶּער אויבּ דֶער דֶעק וָוס אויף דִיא כֶּלִי אִיז נִיט גוּט פַארְמַאכְט, גֵייט אַרַיין דִי טוּמְאָה אִינְוֶוייניג אִין דִיא כֶּלִי וֶוערְט דִי כֶּלִי טָמֵא (הָא אִם יֵשׁ צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָהוֹר) אָבֶער דֶעק פוּן דִי כֶּלִי אִיז גוּט פַארְמַאכְט אויף דִי כֶּלִי, אוּנ וֶוען דֶער מֵת הָאט נָאךְ גֶעלֶעבְּט אִיז דִיא כֶּלִי גֶוֶוען גוּט כט אָדֶער מֶען הָאט אַרַיינְגֶעטְרָאגֶען דִי פַארְמַאכְטֶע כֶּלִי אִין שְׁטוּבּ פוּן מֵת, וֶוערְט נִיט טָמֵא דִי כֶּלִי : (פָּתִיל). מְחוּבָּר בְּלָשׁוֹן עִבְרִי) אויף לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אִיז פָּתִיל דֶערְטַייטְשׁ מְחוּבָּר, בַּהֶעפְט (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אט גְזָאגְט (נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי) אָנְגֶעטְלִיכֶע בַּהֶעפְטוּנְג בִּין אִיךְ בַּהֶעפְט גֶעוָוארֶן (נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי) אִיךְ בִּין ט גֶעוָוארֶן מִיט מַיין שְׁוֶועסְטֶער לֵאָה : (טז) (עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה) זָאגְט רַשִׁ"י (רַבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבֶּען וּנט (לְרַבּוֹת גּוֹלֵל וְדוֹפֵק) גוֹלֵל אִיז דִי בְּרֶעט וָואס מֶען בַּדֶעקְט מִיט אִיר אויף דֶעם מֵת אִין קֶבֶר, דוֹפֵק זֶענֶען דִיא ער וָוס זֶענֶען אִין קֶבֶר אַרוּם מֵת וְויא אַקַאסְטֶן, אויבּ דֶער גוֹלֵל אָדֶער דוֹפֵק אִיז אַרויסְגֶענוּמֶען גֶעוָוארֶען פוּן קֶבֶר גֶען אויף דִי פֶעלְד, אוּנ אַמֶענְטְשׁ הָאט זֵיי אָנְגֶערִירְט וֶוערְט עֶר טָמֵא (וּפְשׁוּטוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה) אוּנ דֶר גְלַייכֶער פְּשַׁט וּק אויבּ מֶען הָט גֶעפוּנֶען אַטוֹיטֶער מֶענְטְשׁ לִיגְט אויף דֶעם פֶעלְד (שֶׁאֵין שָׁם אֹהֶל) אוּנ דֶער מֵת לִיגְט נִיט אִין

דעת זקנים מבעלי התוספות

ם חיים אל כלי. מכאן רמז לקרות בתורה כהן ולוי וישראל כלומר ונתן עליו התורה שנקראת מים כד"א הוי כל צמא זים וגם נקראת עץ חיים שנאמר עץ חיים היא [אל כל"י נוטרי'] "כהן "לוי "ישראל :

שפתי חכמים

תאמר שהאהל מטמא לעולם אף שילא ממנו המת דסברא הוא דממאי יטמא הא אינו נוגע ונושא שום טומאה בשלמא אם המת באהל נעשה כאילו כל האהל מלא טומאה כיון שאין הטומא' רצוצה היא שתהיה בוקעת ועולה ואינה מתפשטת באהל אבל כשאינה רצוצה היא מתפשטת באהל והבא אל האהל כאילו נגע בטומאה עצמה וק"ל :

שמלינו בפרשת שמיני דכלי חרס אינו מטמא מגבו אלא מאוירו לפיכך וכו' : ת ואם תאמר והא לעיל בפרשת ויצא פירש נפתולי נפתלתי מנחם בן סרוק פירשו במחברת למיד פתיל חבורים מאת המקום נתחברתי וכו' ואני מפרשו ל' עקש ופתלתול וכו' ודוחק יכאן פירש לפי פירושו של מנחם בן סרוק כיון דליה לא סבירא ליה . ויש לפרש כי מה שפירש לעיל ואני מפרשו ל' עקש ומש' פי' תולי אלהים אבל נפתלתי בתרא הוא מפרשו מל' למיד פתיל וכאן הוא נמי' ג"כ נפתלתי נתחברתי עם אחותי אבל נראה דחוק כי משמעות רש"י ול"ע. וע' (בג"א) כי שם האריך : ז: שרוב פעמים הם על פני השדה. גולל הוא הדף הניתן על הארון לכיסוי

פירוש לתורת אלהים

ע כֵּלִים וָואס דִיא דֶעק אִיז נִיט בַּאהֶעפְט אִים אוּנ דִיא כֵּלִי לִיגְט אִין אוֹהֶל פוּן מֵת טָמֵא הוּא אִיז דִיא כֵּלִי טָמֵא [עיין רש"י] : וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע אוּנ אַלֶץ וָוס וֶועט אָן רִירֶען עַל דֶעם פֶעלְד אוּנ נִיט אִין שְׁטוּבּ בַּחֲלַל חֶרֶב אִין שְׁלָאגֶענֶעם פוּן אַשְׁוֶוערְד אוֹ אָדֶער עֶר וֶועט אָן אַטוֹטֶין אוֹ אָדֶר אִין אַבֵּיין פוּן אַמֶענְטְשׁ אוֹ אָדֶער אִין אֵיין קֶבֶר יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין זִיבִּין טָאג : (יז) וְלָקְחוּ לַטָּמֵא אוּנ מֶען זָאל נֶעמֶען צוּ דֶעם אוּם רֵיינֶם מֵעֲפַר פוּן דֶעם אַשׁ פוּן פַר בְּרֶענוּנְג פוּן דֶעם חַטָּאת מֵיינְט מֶען אַשׁ פוּן דֶר פָּרָה אֲדוּמָּה אוּנ זָאל אַרַיין לֵייגֶן אִין אֵיין כֶּלִי וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין אויף דֶעם אַשׁ מַיִם חַיִּים קְוֶועלְגְדִיגֶע וַואסֶער אֶל כֶּלִי אִין דֶער כֶּלִי : (יח) וְלָקַח אֵזוֹב אוּנ עֶר זָאל

עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־
הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ
בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר׃
יט וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָהֵר בָּעָרֶב׃ כ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא
וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה
טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא
הוּא׃ כא וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם

וְעַל כָּל מָנַיָּא וְעַל נַפְ...
דִּי הֲווֹ תַמָּן וְעַל דְּיִ...
בְּגַרְמָא אוֹ בִקְטִילָא
בְּמִיתָא אוֹ בְקִבְרָ...
יט וְיַדֵּי דַכְיָא עַל מְסָ...
בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְ...
שְׁבִיעָאָה וִידַכְּנֵהּ בְּ...
שְׁבִיעָאָה וִיצַ...
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְ...
וְיִדְכֵּי בְרַמְשָׁא׃ כ וּ...
דִּי יִסְתָּאַב וְלָא
עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱ...
הַהוּא מִגּוֹ קְהָלָא
יָת מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ סָאַ...
אַדָּיוּתָא לָא אִזְדְּ...
עֲלוֹהִי מְסָאָב הוּ...
כא וּתְהֵי לְהוֹן לִקְיָם...

תו"א ועל הנפשות מ"ק מד : ...
בעלם נזיר נג : והזה הטהור ...
מג מגילה כ יבמות עג נזיר סא ק...

כב זבחים יז: ואיש אשר יטמא נזיר סא מכות ח ערכין ג : ונכרתה הנפש הוריות ט: כי את מקדש ה' טמא מכות יד שבועות טז :

רש"י

אהל מטמא המת שם בנגיעה : (יט) וחטאו השביעי ..(ספרי) הוא גמר ב טהרתו : (כ) ואיש יטמא וגו'. אם נאמר מקדש למה נאמר ג מ...

בית יהודא

אַנְגעצְעלְט (וּמְטַמֵּא הַמֵּת שָׁם בִּנְגִיעָה) דָארְטְן אִיז דֶר מֵת מְטַמֵּא נָאר אַז מֶען הָט אִים אָנְגְערִירְט : (יט) וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. מֶען זָאל שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם טָמֵא דִי וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ פוּן דִי פָּרָה אֲדוּמָה דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג פוּן זַיין טוּמְאָה (הוּא גְּמַר טַהֲרָתוֹ) מִיט דֶעם שְׁפְּרִיצֶען וֶוערְט עֶר טָהוֹר : (כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וגו'. זָאגְט רַשִׁ"י (אִם נֶאֱמַר מִקְדָּשׁ לָמָּה נֶאֱמַר מִשְׁכָּן וכו') אַז דִיא תּוֹרָה הָט גֶעשְׁרִיבֶּען אַטְמֵא טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וֵוייסֶען מִיר דָאךְ אַלֵיין אַז אִי...

שפתי חכמים

ואותן שבדפנות קרי להו דופק (רש"י בסנהדרין פ' נגמר הדין). וי"מ גולל הוא המצבה כדכתיב וגללו את האבן ודופק הוא כפי' ראשון : ב רנ"ל וכי דוקא טהרתו ביום ז' אבל יותר מיום השביעי אין יכול לטהר אדרבא ק"ו הוא ומפרש דלא בא לאשמע... אלא דגמר טהרתו ביום ז' לאפוקי פחות מז' וכאילו אמר ב... טהרתו : ג ר"ל אם נאמר גבי מקדש שאסור ליכנס בטו...

פירוש לתורת אלהים

גֶעמֶען אֵיין בִּינְטֶל אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר אוּנ אַ רֵייגֶער מֶענְטְשׁ זָאל אַיין טוּנְקִין דָם בִּינְטֶל אֵזוֹב אִין דֶעם וַואסֶר וְהִזָּה עַל הָאוֹהֶל אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אוּף דֶעם אוֹהֶל פוּן דֶעם מֵת וְעַל כָּל הַכֵּלִים אוּנ אוּף אַלִי כֵּלִים וְעַל אוּנ אוּף דִי לַייבֶּר אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וָואס זֶענִין גִיוֶעזֶען אִין אוֹהֶל פוּן דֶעם מֵת וְעַל הַנּוֹגֵעַ בַּעֶצֶם אוּנ אוּף דֶעם וָוס הָט אָן גְרִירְט דֶעם בֵּיין אוֹ בֶחָלָל אָדֶר אָן דֶעם דֶר שְׁלָאגֶענֶעם אוֹ בַמֵּת אָדֶער אָן דֶעם טוֹטִין אוֹ בַקָּבֶר אָדֶר אָן דֶעם בַּגְרֶעבֶּנִישׁ : (יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא אוּנ דֶר רֵיינֶער מֶענְטְשׁ זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אוּף דֶעם אוּמְרֵיינֶעם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אִין דֶעם דְרִיטֶען טָאג אוּנ אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג וְחִטְּאוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים רֵיינִיקֶן אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג וֶוערְט עֶר טָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו אוּנ עֶר זָאל זַיינֶע קְלֵיידֶער וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ עֶר זָאל זִיךְ וַואשְׁ... וַואסֶער וְטָהֵר בָּעָרֶב אוּנ עֶר זָאל רֵיין זַיין אִי... אָבִינְט : (כ) וְאִישׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ וָואס וֶועט... וֶוערֶן וְלֹא יִתְחַטָּא אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ נִיט רֵיינִיגֶ... וֶועט אוּף אִים נִיט שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דִיא וַואסֶ... אַשׁ פוּן דֶער פָּרָה אוּנ עֶר וֶועט אַרַיין גֵ... בהמ"ק וְנִכְרְתָה זָאל דָם נֶפֶשׁ פַאר שְׁנִיטֶען וֶוע... דֶעם אַיין זַאמְלוּנְג פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל כִּי וָוארְ... הָאט מְטַמֵּא גִיוֶועזֶען דֶעם מִקְדָּשׁ פוּן גָאט... דִיא שְׁפְּרֶענְגֶדִיגֶע וַואסֶער אִיז אוֹיף אִי... גִישְׁפְּרֶענְגְט גִיוָוארֶען טָמֵא הוּא עֶר אִיז... (כא) וְהָיְתָה אוּנ עֶס זָאל זַיין לָהֶם צוּא זֵיי לְחֻ...

מצות השם

(שצט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז דָאס אַשׁ פוּן דֶער פָּרָה אֲדוּמָה זָאל מְטַמֵּא זַיין דִיא רֵיינֶע מֶענְטְשֶׁן אוּנ דִיא אוּם רֵיינֶע זָאל דָאס מְטַהֵר זַיין אוּנ דִיא מִצְוָה אִין דֶער צַייט וָוען דָם ביהמ"ק אִיז גֶעשְׁטַאנֶען :

כא וּמַזֵּ֤ה מֵֽי־הַנִּדָּה֙ יְכַבֵּ֣ס בְּגָדָ֔יו וְהַנֹּגֵ֙עַ֙ בְּמֵ֣י הַנִּדָּ֔ה יִטְמָ֖א עַד־הָעָֽרֶב׃ כב וְכֹ֧ל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּ֛וֹ הַטָּמֵ֖א יִטְמָ֑א וְהַנֶּ֥פֶשׁ הַנֹּגַ֖עַת תִּטְמָ֥א עַד־הָעָֽרֶב׃

אונקלוס

מֵי אַדָּיוּתָא יְצַבַּע
וֹהִי וּדְיִקְרַב בְּמֵי
תָא יְהֵי מְסָאָב עַד
א: כב וְכֹל דִּי יִקְרַב
מְסָאֲבָא יְהֵי מְסָאַב
דְּיִקְרַב בַּהּ יְהֵי
ב עַד רַמְשָׁא:

תו"א ומזה מי הנדה יומא יד: וכל אשר יגע ע"ז לז: והנפש הנגעת שם:

רשב"ם

(כב) והנפש הנגעת. באותו שנגע במת תטמא עד הערב כי המת אבי אבות הטומאה:

בעל הטורים

לי ולא שיוריקום מכלי אל כלי: (כא) במי. ה' במסורה במי
במי נדה יתחטא. במי מריבת קדש. במי הירדן. אם התרחצתי
. זהו מה שדרשו ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הלכה שכיון שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות ששכח להורות להם הלכות גיעול וזהו
בת כיון שבא לכלל מריבה טעה במי נדה. במי הירדן לומר שמי הירדן כמי נדה וצריכים ארבעים סאה והיינו כשמואל דאסר
ף סה) לטבול בנהרות שמא ירבו שנוטפין על הזוחלין ואין מטהרין דרך זחילה. במי שלג לומר שיכולין לעשות מקוה משלג כדאיתא

רש"י

שבועות (דף טז): (כא) ומזה מי הנדה. (נדה
א יד) רבותינו אמרו שהמזה טהור ד וזה בא ללמד
מי ה חטאת טמא טומאה חמורה לטמא בגדים
משא"כ בנוגע וזה שהוציאו בלשון מזה לומר לך שאינן
על שיהא בהן שיעור הזאה: והנגע וגו' יטמא.
און ו כבוס בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו.
הזה שנטמא ז במת יטמא: והנפש הנגעת.
א ח מת: תטמא עד הערב. מכאן למדנו שהמת
בות הטומאה והנוגע בו אב הטומאה ומטמא אדם

בית יהודא

טאר געווים ניט אריין גיין אטמא, וואָרום דר משכן איז
הייליגער פון מקדש, ווייל דר משכן איז געזאלבט גוואָרן
מיט די הייליגע בוימאייל, צו וואָס שרייבט די תורה נאך
אמאהל ביי דעם משכן אז אטמא טאר ניט אריין גיין אין
משכן, דר תירוץ איז מען קען ניט אפלערנען דעם משכן
פון מקדש אונ ניט דעם מקדש פון משכן, וואָרום דער
משכן הט אמעלה ער איז געזאלבט גוואָרן מיט די הייליגע
בוימאייל, דר מקדש הט אמעלה ווייל זיין הייליגקייט איז
גוועזן אויף אייביג ווען יודין וואלטען ניט זינדיגען (כדאי תא
בשבועות) וויא עס שטייט אין גמרא שבועות: (כא) ומזה
תו. זאגט רש"י (רבותינו אמרו) אונזערע רבנים האבן געזאגט (שהמזה טהור) דער מענטש וואס שפריצט דיא
פון די פרה אדומה אויף אטמא, איז דר שפריצער ניט טמא (וזה בא ללמד) די דריי ווערטער ומזה מי הנדה
צו לערנען (שהנושא מי חטאת) דר מענטש וואס טראגט די וואסער מיט דיא אש פון דיא פרה אדומה וטמא טומאה
איז טמא אשטארקע טומאה (לטמא בגדים שעליו) צו מטמא זיין די קליידער וואס ער איז אנגעקליידט (מה
בנוגע) אבער דר מענטש וואס הט אנגערירט דיא וואסער מיט די אש פון דיא פרה אדומה איז ניט טמא אזו
קע טומאה (וזה שהוציאו בלשון מזה) פאר וואס שטייט ומזה, דר וואס וועט שפריצען, אונ עס שטייט ניט והנושא,
אס וועט טראגען (לומר לך שאינן מטמאין עד שיהא בהן שיעור הזאה) די תורה קומט לערנען אויב מען טראגט
נואסער וואס מען קען מיט דיא ביסול וואסער שפריצען אויף אטמא, ווערט דער טרעגער טמא, אבער
איז דא גאר ווייניג וואסער וואס איז ניט גענוג צו שפריצען מיט זיי אויף אטמא איז דער טרעגער ניט טמא:
וגו' יטמא), דער וואס הט אנגערירט די וואסער מיט אש פון די פרה אדומה איז ער טמא (ואין טעון כבוס בגדים)
גע קליידער דארף ער ניט וואשען: (כב) וכל אשר יגע בו. אלץ וואס וועט אנרירען (הטמא הזה שנטמא במת
אן דעם מענטש וואס איז טמא געוואָרען פון אמת, זאלען די אלע זאכען ווערען טמא: והנפש הנוגעת (בו בטמא מת)
מענטש וואס וועט אנרירען דעם מענטש וואס איז טמא געוואָרן פון אמת, דהיינו ראובן האט אנגערירט צו
, אונ שמעון הט פריער אנגערירט אמת (תטמא עד הערב) זאל ראובן זיין טמא ביז נאכט, זאגט רש"י (מכאן
פון דאנען לערנען מיר (שהמת הוא אבי אבות הטומאה) דר מת איז דער זיידע נדר וואָרצל פון טומאהו (והנוגע בו)
ער עס רירט אן דעם מת, הייסט ער (אב הטומאה) דער פאטער פון די טומאה (ומטמא אדם) אונ ער איז מטמא

שפתי חכמים

הוא נמשח בשמן המשחה ומתרץ אילו נאמר משכן ולא נאמר
ייתי אומר על המשכן הוא חייב שנמשח בשמן המשחה
במקדש שלא נמשח בשמן המשחה ואם נאמר מקדש ה"א מה
שקדושתו קדושת עולם משא"כ משכן שאין קדושתו קדושת
לא לפי שעה קמ"ל: ד מדכתיב והזה הטהור על הטמא
שהוא טהור דאם טמא הוא אם כן מטמא את המים אלא
על פי שהזה טהור הוא: ה משא"כ בנוגע ר"ל אל תקשה
כריסית דקרא ומזה וגומר בא ללמד שהנושא טו"ן אם נושא
מזה והא אחר כך כתיב והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב
אפי' יש בו שיעור מזה טמא ואם מזה הוא נושא ל"ל למכתב
אם הנושא טמא מכל שכן הנוגע ומפרש דקרא ומזה וגו' בא
שהנושא מי חטאת צריך כיבוס בגדים מה שא"כ בנוגע דהתם

לא צריך כיבוס בגדים ומה שאמר לטמא בגדים שעליו ה"ה נמי
לכל בגד וכלי שנוגע בו טמא זה בשעת חיבורו במטמאין והא דנקט
עליו דמשתמא הם עליו בשעת חיבורו במטמאין ומה שטמא טומאה
חמורה היינו כשנושא שלא לצורך הזייה וקודם שעשו מלותן אבל
לצורך הזייה או לאחר שנעשה מלותן טהורין כנוגע וכמשא. הרא"ם:
ו ר"ל כיון דמזה הוא נושא אם כן הל"ל הנוגע גבי ומזה דדרך
המקרא לכלול נוגע ונושא יחד וכאן חלקן אלא שאין וכו': ז כלומר
איזה טמא כי מלת הטמא מורה על הנזכר והוא הנוגע במי חטאת
וזה הינו דהא אין בנוגע במי נדה אלא טומאת ערב ואיך יטמא אדם
ומתרץ הטמא הזה שנטמא במת יטמא ר"ל שאם יגע בכלים יטמא
הכלים והוסיף מלת בו להורות באיזה מקום יגע וכו' שמלת בו
מורה בטמא מת לא בו בנוגע בטמא מת: ח ר"ל אדם אחר הנוגע

פירוש לתורת אלהים

יעץ אויף אייביג ומזה אונ דר וואס שפרענגט
דעם שפרענגדיגען וואסער יכבס בגדיו זאל ער
וואשען זיינע קליידער והנוגע אונ דר וואס רירט
ן דעם שפרענגדיגען וואסער יטמא זאל ער

טמא זיין ביז אבינט: (כב) וכל אשר אונ אלע וואס
דר טמא מת וועט אן רירען אין זיי יטמא זאל טמא
זיין והנפש הנוגעת אונ אמענטש אז ער וועט אן
רירען אין דעם מענטש וואס איז טמא גוואָרן פון אמת

בית יהודא

דעם מענטש וואס ער האט איהם אנגעריררט (זהו פירושה לפי משמעה והלכותיה) דאס איז דער פירוש פון די פרשה וויא די דינים זענען (ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של רבי משה הדרשן) זאגט רש"י איצט וועל איך שרייבען אויף די פרשה וויא איך האב געזעהן די מדרשים וואס זענען געשריבען אין דיא דרשות פון רבי משה הדרשן (וזהו) אונד דאס איז דיא דרשה (ב) ויקחו אליך. די יודין זאלען געמען צו דיר די פרה אדומה (משלהם) פון זייער געלט זאלען זיי קויפען די פרה אדומה (כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל משלהם) אזוי וויא זייא האבען אראפגענומען זייער אייגענע גאלדענע אויערינגלאך אונד האבען געגעבען צום עגל (כך יביאו זו לכפרה משלהם) אזוי זאלען זיי ברייגגען די פרה אדומה צו מכפר זיין דיא עבירה פון עגל, אויך פון זייער געלט: (פרה אדומה). האט רש"י פאר וואס זאל מען נעמען אקוה, ניט אאקס, זאגט רש"י (משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך) למשל דאס קינד פון דעם מלכ'ס דינסט איז אריינגעקומען צום מלך אין שטוב אונד האט בעשמוצט די שטוב (אמרו) האט מען געזאגט (תבא אמו ותקנח הצואה) די מוטער פון דעם קינד זאל קומען אונד אפווישן וריין מאכען וואס איר קינד האט בעשמוצט (כך תבא פרה ותכפר על העגל) אזוי זאל קומען אקוה אונד זאל פארגעבען די זינד וואס די קאלב האט געמאכט: (אדומה). פר וואס ארויטע (על שם אם יאדימו כתולע) ווייל עס שטייט אין פסוק אויב אייערע זינד וועלען זיין רויט וויא דער ווארעם תולע (שהחטא קרוי …
דיא זינד ווערען גערופען רויט: (תמימה). אגאנצע, אן אפעלער (על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי …
וועגען די יודין זיי זענען געוועזען גאנצע אונד זענען געווארען מיט פעלערן דורך דעם עגל (תבא זו ותכפר עליהם …
לתמותם) זאל קומען די פרה אונד זאל פארגעבען זייערע זינד וועלען זיי צוריק קומען צו זייער גאנצקייט: (ל …
עליה עול), זאגט רש"י (כשם שפרקו מעליהם עול שמים) אזוי וויא די יודין האבען אראפגענומען פון זיך דעם …
צו דינען הקב"ה, ווען זיי האבען געמאכט דעם עגל, זאל קומען די קוה וואס האט אויף זיך קיין יאך געהאט א …
מכפר זיין אויף די יודין פאר וואס זיי האבען פון זיך דעם יאך פון הקב"ה אראפגענומען: (ג) (אל אלעזר הכהן) …
רש"י (כשם שנקהלו על אהרן שהוא כהן לעשות העגל) אזוי וויא דיא יודין האבען זיך פארזאמעלט אויף אהרן וואס …
אכהן ער זאל מאכען דעם עגל, אזוי זאל די פרה אדומה אויך געמאכט ווערען דורך אכהן (ולפי שאהרן עשה את …
אונד ווייל אהרן האט געמאכט דעם עגל (לא נעשית עבודה זו על ידו) דריבער איז ניט געמאכט געווארן די פרה …
דורך איהם (שאין קטיגור נעשה סניגור) ווייל דער וואס ברייגגט שלעכטס קען ניט ברייגגען גוטס: (ד) (ושרף את הפרה) …
זאל פארברענען די פרה (כשם שנשרף העגל) אזוי ווי דער עגל איז פארברענט געווארן: (ו) (ועץ ארז ואזוב ושני תו …
זאגט רש"י (שלשה מינים הללו) מען האט גדארפט ברייגגען די דריי מינים (כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל) גע …
דריי טויזענד מענטשן וואס זענען געפאלען וגעהרגת געווארען פון יודין דורך דיא זינד פון עגל (וארז הוא הגבוה …
האילנות) דער טענענבוים איז העכער פון אלע מינים בוימער (ואזוב נמוך מכולם) דער בוים אזוב איז נידעריגער פו …
בוימער (סימן) דאס איז אצייכען (שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו) דער מענטש וואס …
גרויס ביי זיך אונד האט געזינדיגט, זאל ער ביי זיך נידעריג ווערען וויא דער בוים אזוב אונד וויא אווארעם וועט …
זינד פארגעבען ווערען: (ט) (למשמרת). צו אהיטונג (כמו שפשע העגל שמור לדורות לפורענות) אזוי וויא די זינד פ …
איז געהיט אויף אייביג צו די יודין זייא זאלען געשטראפט ווערען (שאין לך פקודה שאין בה מפקודת העגל) אין …
שטראף וואס קומט אויף יודין איז אביסעל פון דעם שטראף ווייל מען האט געמאכט דעם עגל (שנאמר) וויא עס …
אין פסוק (וביום פקדי ופקדתי) ווען איך וועל אייך שטראפען פאר אנדערע עבירות וועל איך געדיינקען איך זא …
אביסעל פארגרעסערן די שטראף פר די זינד פון עגל (וכשם שהעגל מטמא כל העוסקין בו) אונד אזוי וויא דער עגל …
מטמא געוועזען אלע מענטשן וואס האבען זיך בשעפטיגט מיט איהם (כך פרה מטמאה כל העוסקין בה) אזוי האט די פרה …
מטמא געוועזען אלע מענטשען וואס האבען זיך מיט איר בשעפטיגט (וכשם שנטהרו באפרו) אונד אזוי ווי די יודין …
ריין געווארען פון די זינד פון עגל, דורך דיא אש פון עגל (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ויזר על פני המים …
האט פארברענט דעם עגל אונד די אש האט ער פארשפרייט אויף דעם וואסער אונד האט געגעבען צו די יודין זייא …
טרינקען די וואסער מיט די אש (כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת) אזוי האט מען גענומען צו דעם טמא פון די א …
מען האט פרברענט די פרה אדומה אונד מען האט אויסגעמישט די אש מיט וואסער אונד מען האט געשפריצט אויף דעמ …

רש"י

זהו פירושה לפי משמעה והלכותי'. ומ"א העתקתי מ…
של ר' משה הדרשן וזהו: (ב) ויקחו אליך. משלהם כשם…
פרקו נזמי הזהב לעגל משלהם כך יביאו זו לכפרה מש…
פרה אדמה. משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך…
תבא אמו ותקנח הצואה כך תבא פרה ט ותכפר על ה…
אדמה. על שם (ישעי' א) אם יאדימו כתולע שהחטא…
אדום: תמימה. על שם ישראל שהיו תמימים ונע…
בעלי מומין תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם…
עלה עליה עול. כשם שפרקו מעליהם עול ש…
(ג) אל אלעזר הכהן. כשם שנקהלו על אהרן שהו…
לעשות העגל ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית ע…
זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור: (ד) ושרף…
הפרה. כשם שנשרף העגל: (ו) עץ ארז ואזוב…
תולעת. ג' מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו…
וארז הוא הגבוה מכל האילנות ואזוב נמוך מכולם…
שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת וי…
לו: (ט) למשמרת. כמו שפשע העגל שמור ל…
לפורענות שאין לך פקודה שאין בה מפקודת העגל…
(שמות לב) וביום פקדי ופקדתי וגו'. וכשם שהעגל י…
כל העוסקין בו כך פרה מטמאה כל העוסקין בה…
שנטהרו באפרו שנא' (שם) ויזר על פני המים וגו'…

שפתי חכמים

בטמא מת הזה תטמא עד הערב ומקשה רש"י בשלמא כלים יכול לטמא לפי שטמא מת הוא ראשון וכלים נטמאו מראשון אבל אדם אחר הנוגע בטמא למה יהא טמא והרי אדם אינו נטמא מראשון אלא מאב הטומאה ומתרץ מכאן למדו וכו': ט ואם תאמר והא אין קטיגור נעשה סניגור דכה"ג נמי אמרינן גבי בגדי זהב דאסור לעשות עבודה בהן בפנים משום דעבירה באה ע"י זהב ה"נ באה עבירה ע"י עגל. וי"ל דוקא עבודת פנים אסור לעשות משום דאין קטיגור נעשה סניגור אבל לא גבי בגדי זהב שמשמש בהן בחוץ וה"נ גבי פרה אדומה שעשייתה בחוץ אין שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור

ואם תאמר והא בסמוך פירש"י מה דלא היתה עבודת פרה ע"י אהרן משום דאין קטיגור נעשה סניגור וי"ל דש… לעבירה היתה ע"י עצמו אבל פרה אדומה הא אותה פרה … בעבירת עגל אלא ממינה היתה ואם תאמר והא בפ' שמיני באהרן קח לך עגל ופרש"י להודיע שע"י זה מכפר לו הקב… מעשה עגל ולגבי עצמו אין לחלק בחוץ ובפנים כדפרישית וי"… מיירי שהוא היה מכפר ע"ע אין שייך לומר אין קטיגור נעשה … אף על פי שהיה מכפר עליו בעון העגל: י לפי שהעגל ה… וע"א מטמא כנדה כדכתיב בספר תהלים וילמדו לבעל פעור … זבחי

פ כ א וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְבַּר־צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם׃ ב וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן׃ ג וַיָּרֶב

...בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
...לְמַדְבְּרָא דְצִין
...קַדְמָאָה וִיתֵב
...רְקָם וּמִיתַת תַּמָּן
...אִתְקְבָרַת תַּמָּן׃
...הֲוָה מַיָּא לִכְנִשְׁתָּא
...עַל מֹשֶׁה וְעַל
ג וּנְצָא עַמָּא עִם

תו״א ותמת שם מרים ותקבר תענית ט מ״ק כח ע״ז כו: ולא היה מים לעדה תענית שם:

בעל הטורים

...נקיאות העידו אנשי מידבא על רבי ישמעאל שהיה אומר ...יאו שלג ועשו מקוה בתחלה: (א) בחדש הראשון. סמך ...ה שבראשון נשרפה הפרה וגם כמו שדרשו חז״ל שמיתת צדיקים מכפרת כמו פרה. פרה אדומה. בגימט׳ מכפר: ותמת שם מרים ...שם בגימט׳ מכפר. פם בגימ׳ אסור בהנאה הוא: (ג) וירב. ב׳ במסרה. וירב העם ויליך וירב בנחל לומר שעשו מריבה

רשב״ם

(א) ותמת שם מרים. בחדש הראשון החדש שלסוף ארבעים שנה שהרי מת אהרן אחריה בחדש החמישי בשנת ארבעים לצאת ב״י כדכתיב בפ׳ אלה מסעי:

רש״י

...א מעפר שריפת החטאת וגו׳: (א) כל העדה. ...ה ב שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים: ...ם מרים. (מ״ק כח) למה נסמכה מיתת מרים ...פרה אדומה לומר לך מה קרבנות מ מכפרין (ס״א ...אדומה מכפרת) אף מיתת צדיקים נ מכפרת: ...ם מרים. (שם) אף היא בנשיקה מתה ס ומפני ...כה ע״פ ה׳ ע שאינו דרך כבוד של מעלה ובאהרן ...ר לג) ע״פ ה׳ באלה מסעי: (ב) ולא היה מים ...כאן שכל מ׳ שנה היה להם הבאר פ בזכות מרים:

בית יהודא

איז ער געווארן טהור: (א) וכל העדה׃. מיינט מען (עדת השלמה) אגאנצע עדה, וואס האבען געדארפט אריינקומען אין ארץ ישראל (שכבר מתו מתי מדבר) די יודין וואס האבען געדארפט שטארבען אין דר מדבר זענען אלע געשטארבן (ואלו פרשו לחיים) אונ די מענטשן זענען אפגעשיידט געווארן צום לעבן: ותמת שם מרים׃. פרעגט רש״י (למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה) פר וואס שטייט דם שטארבען פון מרים נעבן די פרשה פון פרה אדומה (לומר לך) צו זאגן דיר (מה קרבנות מכפרין) אזו ווי קרבנות זענען מכפר די עבירות (אף מיתת צדיקים מכפרת) דם שטארבן פון צדיקים מכפר די עבירות ואונ אזו ווי אקרבן איז ניט מכפר אן תשובה, אזו דם שטארבען פון צדיקים איז אויך אן תשובה׃ ותמת שם מרים׃. זאגט רש״י (אף היא בנשיקה מתה) מרים איז אויך געשטארבען בנשיקה, ...יין האט ארויסגעצויגען די נשמה פון מרים, מיט זיין מויל פון איר מויל, דם הייסט נשיקה וויא איינער ...חבר מיט זיין מויל אויף זיין חברם מויל (ומפני מה לא נאמר בה על פי ה׳) פאר וואס שטייט ניט אין פסוק מרים ...ארבען דורך די מויל פון הקב״ה (שאינו דרך כבוד של מעלה) עס איז ניט שיין צו שרייבען אז הקב״ה האט ...נ מרים אויף איר מויל (ובאהרן נאמר על פי ה׳ באלה מסעי) אונ אין די סדרה אלה מסעי זאגט דער פסוק ...ער איז געשטארבען דורך דיא מויל פון הקב״ה, הקב״ה הט געלייגט זיין מויל צו די מויל פון אהרן אונ הט ...רויסגעצויגן זיין נשמה׃ (ב) ולא היה מים לעדה׃. זאגט רש״י (מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכותה ...פון דאנען ווייסען מיר די פערציג יאהר וואס יודין זענען געוועזן אין דער מדבר האבן זיי געהאט די וואסר פון ...דעם זכות פון מרים, דריבער באלד ווי מרים איז געשטארבן הט אויפגיהערט גיין די וואסער פון שטיין׃

שפתי חכמים

...ב רצונו לתרץ כיון שכתוב בני ישראל פשיטא שהיו כל ...ם שכבר מתו מתי מדבר: ל פירוש דאין כאן מקומו ...ראשונה ליציאת מצרים עשו העגל ובשנה שנייה שרפו פרה ...ת מרים היתה בסוף מ׳ שנה ליציאת מצרים: מ וא״ת ...תה הפרה אדומה והלא לא היו מקריבין ממנה כלום. וי״ל ...רש״י לעיל שקראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים ליאסר ...שהיא כקרבן: נ וא״ת לפ״ז היה לו לסמוך גבי קרבנות ...ליך נסמכה לפרה לפי שהם דומים להדדי לפי שמיתת ...קרבנות וגם הפרה אינה קרבן ממש ולמדנו מהדדי כמו ...גם זה נכפר: ס מדכתיב כאן שם שם וכתיב גם גבי ...אהרן שם דאי לאו לג״ש אתי שם שם תרי זימני דגבי מרים ל״ל א״נ ע״כ לג״ש אתי מה שתם בנשיקה שהרי כתיב על פי ה׳ אף כאן בנשיקה: ע זה מקשה מה מקשה רש״י הא פירש״י דילפינן שם שם מאהרן. וי״ל דרש״י הכי פריך ל״ל ג״ש לכתוב בהדיא ע״פ ה׳ דע״כ לאו ג״ש גמורה היא דא״כ ל״ל גבי אהרן ע״פ ה׳ להורות שבנשיקה מת נלמוד שם שם ממשה א״ו לאו ג״ש גמורה היא מ״ה כתב גבי אהרן ע״פ ה׳ א״כ גבי מרים נמי לכתוב ע״פ ה׳ וכו׳. אבל בגמרא כתב בפירוש שלמדו הג״ש ממשה לכן צ״ל דרש״י ז״ל נמי ה״ק אף היא בנשיקה מתה ר״ל דיליף שם שם ממשה אבל אהרן נאמר בו ע״פ ה׳ וא״צ ללמדו ממשה ולכ״א ובאהרן וכו׳ ולא אמר שבאהרן יע״ש: פ שהרי מיד כשמתה מרים לא היה להם עוד מים. וא״ת למה לא היה הבאר בזכות אהרן או משה וי״ל בזכות שהמתינה למשה

פירוש לתורת אלהים

...הערב זאל דם נפש טמא זיין ביז אבינט [פי׳ רש״י]: ...אונ דיא יודין זענין גיקומען כל העדה דיא ...דה אין מדבר צין בחודש הראשון אין דעם ...חודש דם איז דער חודש ניסן וישב העם ...נ דאס פאלק האט זיך גיזאמט אין קדש ...ז מרים דארטין גישטארבין ותקבר שם אונ ...דארטין בגראבין גיווארן: (ב) ולא היה מים ...איז ניט גוועזן וואסר צו דר עדה ווארום די פערציג יאר וואס זיי זענין גיוועזן אין דר מדבר איז זיי נאך גיגאנגען אברונן אין זכות פון מרים אונ אז מרים איז גישטארבן הט זיך דער ברונען אפ גטאן ויקהלו על משה אונ דיא ישראל האבן זיך איין גיזאמילט אויף משה אונ אויף אהרן: (ג) וירב העם עם משה אונ דם פאלק הט גיקריגט מיט משה ויאמרו אונ זיי האבן גיזאגט לאמר אזו צו זאגין ולו גוענו הלואי וואלטין מיר גיוועזן פאר גאנגין בגוע

מיט

הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוּ
גָוַעְנוּ בִּגְוַע אַחֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ ד וְלָמָה
הֲבֵאתֶם אֶת־קְהַל יְהוָה אֶל־
הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוּת שָׁם אֲנַחְנוּ
וּבְעִירֵנוּ׃ ה וְלָמָה הֶעֱלִיתֻנוּ מִמִּצְרַיִם
לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה
לֹא מְקוֹם זֶרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן
וּמַיִם אַיִן לִשְׁתּוֹת׃ ו וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד־
יְהוָה אֲלֵיהֶם׃ פ　שלישי　שני　כשהן מחוברין
ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

אונקלוס

מֹשֶׁה וַאֲמַרוּ לְמֵימַר
דְּמִתְנָא בְּמוֹתָא דְּאַ
קֳדָם יְיָ׃ ד וּלְמָא אַ
יָת קְהָלָא דַּייָ לְמַדְ
הָדֵין לִמְמַת תַּמָּן אֲנַ
וּבְעִירָנָא׃ ה וּלְ
אַסֶּקְתּוּנָא מִמִּצְרַ
לְאַיְתָאָה יָתָנָא לְאַ
בִּישָׁא הָדֵין לָא
כְּשַׁר לְבֵית זְרַע וְאַ
תֵּינִין וְגוּפְנִין וְרִ
וּמַיָּא לֵית לְמִשְׁתֵּי׃ ו
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן
קְהָלָא לִתְרַע מַשְׁכַּן
וּנְפַלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וְאִ
יְקָרָא דַּייָ לְהוֹן׃ ז ו

בעל הטורים

על עסקי נחל שפסק מהם דהי
שהיה מושך כנחל : (ה) העלית
וי"ו שעיקר התרעומות היה
והתאנה וגפן ורמון. ולהלן ה
דכתיב ארץ חטה ושעורה וג
ורמון. אלא בכל מקום מקדים גפן כדכתיב איש תחת גפנו ותחת תאנתו וכאן הקדים תאנה משום דסליק מפרה רמז למה בא
משם עלי תאנה :

רש"י

(ג) ולו גוענו. הלואי ש גוענו : בגוע אחינו
אחינו בדבר למד שמיתת צמא מגונה ממנה : בג
דבר הוא כמו במיתת אחינו ולא יתכן ק לפרשו כשמ

בית יהודא

ולו גָוַעְנוּ. זיי הָאבְּן גֶעזָאגְט (הַלְוַאי שֶׁגָוַעְנוּ) הַלְוַאי וָואלְטֶן
מִיר גֶעשְׁטָארְבֶּן (בִּגְוַע אַחֵינוּ) מִיט דֶעם טוֹיט וָוָאס אוּנְזֶערֶע
בְּרִידֶער זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן (בְּמִיתַת אַחֵינוּ בַּדֶּבֶר) מִיט דֶעם
טוֹיט וָוָאס אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן מִיט דֶר מַגֵּפָה
(לָמַד שֶׁמִּיתַת צָמָא מְגוּנָּה מִמֶּנָּה) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז צוּא, שְׁטַארְבֶּען פוּן דָארְשְׁט אִיז עֶרְגֶער וִויא צוּ שְׁטַאר
אַמַּגֵּפָה : וּבִגְוַע). זָאגְט רש"י (שֵׁם דָּבָר הוּא) בִּגְוַע אִיז דֶר נָאמֶען שְׁטַארְבֶּן (כְּמוֹ) וִוי עֶס וָואלְט גִשְׁטַאנֶען (בְּמִי
מִיט דֶעם שְׁטַארְבֶּן וָוָאס אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶר זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען, זָאגְט רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרְשׁוֹ) אוּנ מֶען קֶען נִיט
בִּגְוַע אַחֵינוּ מֵיינְט מֶען (כְּשֶׁמֵּתוּ אַחֵינוּ) הַלְוַאי וָואלְטֶן מִיר גֶעשְׁטָארְבֶּן וֶוען אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען

שפתי חכמים

על המים לראות מה יעשה לו כשהושלך בתיבה לכך נעשה לה זכות　כמו הן לו יהי כדבריך לא מעני̇ן שמא כמו לו יסט...
וה של באר דהיינו מים שנתן הקב"ה מים לעדה בשבילה : צ פירוש　מענין אולי כמו לו הקשבת למצותי : ק כאלו אמר בג...

פירוש לתורת אלהים

מִיט דֶעם פַאר גֵיין אַחֵינוּ אוּנְזֶרִי בְּרִידֶר לִפְנֵי פַאר
גָאט הַלְוַאי וָואלְטִין מִיר גִישְׁטָארְבֶּען מִיט דֶעם
טוֹט וָוָאס אוּנְזֶרֶע בְּרִידֶר זֶענִין גִישְׁטָארְבֶּן אִין דֶער
מִדְבָּר אֵיידֶער מִיר זָאלִין דָא שְׁטַארְבִּין מֵחֲמַת
דָארְשְׁט : (ד) וְלָמָּה אוּנ וָוארוּם הֲבֵאתֶם הָאט אִיר
גִיבְּרַאכְט גָאטְס קָהָל צוּ דֶער מִדְבָּר לָמוּת שָׁם מִיר
זָאלֶן דָארְטֶן שְׁטַארְבֶּן מִיט אוּנְזֶרֶע פִיךְ : (ה) וְלָמָּה
אוּנ וָוארוּם הָט אִיר אוּנְז אוּף גִיבְּרַאכְט פוּן מִצְרַיִם
לְהָבִיא אוֹתָנוּ צוּ בְּרֶענְגֶן אוּנְז אֶל הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה צוּא
דֶעם שְׁלֶעכְטִין אָרְט לֹא מְקוֹם זֶרַע עֶס אִיז נִיט אַזוֹי
אֵיין אָרְט וָוָאס מֶען זָאל קָאנֶען זֵייעֶן וּתְאֵנָה אוּנ פַייגֶן
וְגֶפֶן אוּנ וַויין שְׁטָאק וְרִמּוֹן אוּנ מִיל גְרָא...
נִיטָא אִין דֶעם אָרְט וּמַיִם אַיִן לִשְׁתּוֹת אוּנ וַו...
אוֹךְ נִיט דָא צוּ טְרִינְקִין : (ו) וַיָּבֹא מֹשֶׁה אוּנ
גִיקוּמִין מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן פוּן פַאר דֶעם קָ...
הָאבֶען גִימוּזְט אַנְטְלוֹפֶן אֶל פֶּתַח צוּא דֶער
אוֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ אוּנ זֵיי זֶענִין גִפַאלִין עַל א...
פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא אוּנ עֶס הָאט זִיךְ בַּוִוייזִין דֶער כָּ...
גָאט צוּ זֵיי : (ז) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אוּנ
גִירֶעט צוּא מֹשֶׁה אַזוֹ צוּא זָאגִין : (ח) קַח
נֶעם דֶעם שְׁטֶעקִין וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה אוּנ זַא...
דִי עֵדָה אַתָּה דוּ אוּנ דַיין בְּרוּדֶר אַהֲרֹן א...
בְּרוּד

ח קַח אֶת־הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְדִבַּרְתֶּם אֶל־הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן־הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם׃ ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֶּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ׃ י וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסָּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים הֲמִן־הַסֶּלַע הַזֶּה

אונקלוס

ם משֶׁה לְמֵימָר׃ ח סַב
חֻטְרָא וְאַכְנֵשׁ יָת
תָּא אַתְּ וְאַהֲרֹן אֲחוּךְ
מַלְּלוּן עִם כֵּיפָא
יהוֹן וְיִתֵּן מוֹהִי וְתַפֵּק
מַיָּא מִן כֵּיפָא וְתַשְׁקֵי
נִשְׁתָּא וְיָת בְּעִירְהוֹן׃
סִיב משֶׁה יָת חֻטְרָא
קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי
ה׃ י וְאַכְנִישׁוּ משֶׁה
רֹן יָת קְהָלָא לֳקֳדָם
א וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ
סַרְבָנַיָּא הֲמִן כֵּיפָא

והשקית את העדה ואת בעירם מנחות טו׃

בעל הטורים

קהל את העדה. אלו הטהורים הגדולים שבעדה והוא לא עשה ויקהילו משה ואהרן את הקהל גדולים וקטנים: (י) פני הסלע. ימע' כלפי נלמד שהיו כל ישראל אל פני הסלע פא"פ והי' מחזיק את המרובה: המן. ג' במס' המן הסלע המן העץ כמו שמש

רשב"ם

(ח) קח את המטה. מלפני העדות: ודברתם אל הסלע. לא צוה הקב"ה לקחת את המטה להכות בו הסלע כמו שעשה ברפידים. שכתוב שם והכית בצור ויצאו ממנו מים. אלא המטה צוה לקחת להראות בו קשוי מרי שלהם כדכתיב למשמרת לאות לבני מרי. אפס בדבור ידבר עם הסלע לתת מימיו והוצאת להם מים. ע"י דבורך עם הסלע: (י) ויאמר להם. שמעו נא המרים. ממה הזה שיש בו שקדים מוכיח שהוא למשמרת לאות לבני מרי: המן הסלע הזה נוציא לכם מים. בשעת הרמת ידו במטה ויך בו את הסלע פעמים

רש"י

היה לו להנקד בגוע (בחולם): (ח) ואת בעירם. ם רבה) מכאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל: קהלו וגו'. (בס) זה א' מן המקומות שהחזיק מועט המרובה: המן הסלע הזה נוציא. לפי שלא היו

בית יהודא

ווארום אויב אזו האבן זיי געמיינט (הָיָה לוֹ לְהִנָּקֵד בְּגוֹעַ) הט גדארפט זיין געפינטולט בגוע, וואלט גוועז דערטייטש ווען זיי זענען געשטארבען: (ח) וְאֶת בְּעִירָם. זאגט רש"י (מִכָּאן שֶׁחָס הקב"ה עַל מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל) פון דאנן ווייסן מיר אז הקב"ה הט רחמנות אויף יודישע געלט, ווייל הקב"ה גבאטן צו משה אזוי וויא ער וועט געבן טרינקען דיא יודין אזו זאל ער געבען טרינקען זייערע בְּהֵמוֹת: קהלו וגו'. זאגט רש"י (וְזֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֶחֱזִיק מוּעָט אֶת הַמְּרוּבָּה) דאס איז איינער פון דיא ארטער וואס נר ארט האט פארנומען פיל מענטשען אלע יודין זענן געשטאנען ארום שטיין אונ האבען געקענט זעהן דעם׃ וְהֲמִן הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיאוֹ. זאגט רש"י (לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מַכִּירִין אוֹתוֹ) ווייל משה אונ אהרן האבען ניט דערקענט

דעת זקנים מבעלי התוספות

קח את המטה והקהל. אמר הרב בכור שור ולהכות בסלע אמר לו שיקח המטה וזהו המעשה של בשלח דכתיב שם בצור אלא שהיה מסדר שם איך פרנס ישראל במן ובשלו ואחר מפרש כל אחד במקומו ותרווייהו חד מעשה הוא כתיב התם ויקרא שם המקום מסה ומריבה ובפרשת וזאת ה כתיב אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה. וגם

שפתי חכמים

דאל"כ בגוע בחול"ם מיבעי ליה אם הוא מקור ושיהי' פירושו בזמן שגועו אחינו כמו ויהי כשמוע לבן: ר וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא הקב"ה השיב להם על מה שבקשו הם ואמרו למה גוות שם אנחנו ובעירנו והשיב להם הקב"ה והשקית את העדה ואת בעירם. וי"ל דל' והשקית נופל על בהמה כדכתיב בפרשת חיי שרה וגם גמליך אשקה והל"ל וישתו העדה כדכתיב בסמוך ותשת העדה דלשון שתייה נופל על אדם כדכתיב נמי שם שתה אדוני ומדמשני וכתב והשקית הקפיד על בעירם (מהרא"י) ועי"ל דק"ל ואת בעירם ל"ל דהא בפרשת בשלח בתשובת הקב"ה למשה על דבר המים לא השיב לו אלא העם אע"פ שישראל אמרו להמית אותי ואת בני ואת מקני וא"כ ואת בעירם ל"ל אלא שחס וכו': ש דק"ל וכי אפשר להקהיל כל

פירוש לתורת אלהים

ע גיין אין דעם שליחות וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע אונ זאלט ריידין צום שטיין לְעֵינֵיהֶם פאר זייערע ן פר די אויגין פון די ישראל וְנָתַן מֵימָיו אונ דר ין זאל געבין זיין וואסר איר זאלט זאגין צום ין ער זאל געבען זיין וואסר פון זיך וְהוֹצֵאתָ לָהֶם ן הַסֶּלַע אונ דו זאלסט אוס ציהן צו זייא וואסר פון דעם שטיין וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה אונ דו זאלסט אן טרינקען די עדה אונ זייערי בְּהֵמוֹת: (ט) וַיִּקַּח משֶׁה אֶת הַמַּטֶּה אונ משה האט גינומען דעם שטעקין מִלִּפְנֵי יְיָ פון פאר גאט פון אוהל מועד [עיין רש"י] כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ווי גאט הט אים גיבאטן: (י) וַיַּקְהִלוּ אונ זיי האבן איין גיזאמילט אֶת הַקָּהָל דם איין זאמלונג

משלי יהודא

שמעו נא המורים. דר ענין איז למשל ארב איז אמאהל עקומן אין אשטאט וווייל ער הט גהערט אין די שטאט מטא ארב, אונ די מענטשן פון שטאט ווילען נעמען דער רב הט געזאגט אשיינע דרשה, אונ ביי דיא מענטשען פון שטאט איז געבליבען מען זאל אים נעמען פאר ארב אין דיא שטאט, עטליכע לומדים פון שטאט האבן געזאגט פון די דרשה איז נאך ניט אבעווייזונג אז ער קען זיין ארב, וואמער הט ער ערגעץ געפונען אספר נוס

נוֹצִיא לָכֶם מָיִם: יא וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשְׁתְּ הָעֵדָה

הָדֵין נַפֵּיק לְכוֹן מַ
יא וַאֲרֵים מֹשֶׁה יָת
וּמְחָא יָת כֵּיפָא בְּחֻ
תַּרְתֵּין זִמְנִין וּנְפָקוּ
סַגִּיאֵי וּשְׁתִיאַת כְּנִשְׁ

רשב"ם

או אמר להם דרך. כעס וחמה סבורים אתם שמן הסלע הזה נוציא לכם מים. ומספק אמר משה כן שטעה במה שאמר לו הקב"ה קח את המטה ולא האמין שבדבורו עם הסלע יוציא ממנו מים אלא בהכאת המטה כמו שעשה ברפידים. ומה שאמר לו הקב"ה ודברתם אל הסלע היה סבור שזו היא דבור הסלע הנאמר במטה ולכך הכה פעמים בסלע כעין חימה וכעס ומספק אם יוציא מים הרי טוב ואם אין אדבר אל הסלע אחרי כן. והקב"ה הסכים ע"י משה לצאת ע"י הכאתו ואעפ"כ נענש שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים וזהו שאמר הקב"ה האמנתם בי להקדישני ע"י דבוריכם אל הסלע. לפי שהוא מדקדק עם הצדיקים אפי' כחוט השערה. ולפי שידעתי אני המפרש שמשה רבינו לא היה שוגג לעבור על דברי הקב"ה לפיכך אני זקוק לפרש כי משה רבינו טעה כמו שפרשתי:

בעל הטורים

הפר הליווי גם כאן נמי הפר הליווי ואידך מן הגורן או מן היי שהיה שם רעב גם כאן ארץ ליה כלי מים וסמך למ"ד ען שאכ אדם הראשון חטה הי' זהו המן העץ המן הגורן ולמ"ד אשכ דכתיב או מן היקב: (יא) ויך את הסלע. הוא הכה לסלע אחד

בית יהודא

דעם שְׁטֵיין (לְפִי שֶׁהָלַךְ הַסֶּלַע וְיָשַׁב לוֹ בֵּין הַסְּלָעִים כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק הַבְּאֵר) וָוארוּם וָוען מִרְיָם אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אוּנ דֶר שְׁטֵיין הָט אוֹפְגֶיהֶערְט צוּ גֶעבֶּן וַואסֶר אִיז דֶר שְׁטֵיין אַוֶּועק גֶעגַאנְגֶן פוּן דִי יוּדִין אוּנ הָט זִיךְ גֶעזֶעצְט צְווִישֶׁען דִי שְׁטֵיינֶער, דְרִיבֶּער הָאבֶּן אִיצְט מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן נִיט דֶערְקֶענְט דֶעם שְׁטֵיין (וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָהֶם) אוּנ דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן (מַה לָּכֶם מֵאֵיזֶה סֶלַע תּוֹצִיאוּ לָנוּ מַיִם) וָוס אִיז אַייךְ דֶר חִילוּק פוּן וֶועלְכֶן שְׁטֵיין אִיר וֶועט נֶעמֶן דִי וַואסֶר (לְכָךְ אָמַר לָהֶם הַמּוֹרִים) דְרִיבֶּער הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין אִיר זֶענְט מוֹרִים, אִיר זֶענְט סַרְבָנִים פָאלְגֶער (לָשׁוֹן יְוָנִי שׁוֹטִים) אוֹיף דִי גְרִיכִישֶׁע שְׁפְּרַאכֶע מוֹרִים מֵיינְט מֶען שׁוֹטִים, נַארֶען (מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם) זַייא ... לֶערְנֶן זַייעֶרֶע לֶערֶער (הֲמִן הַסֶּלַע הַזֶּה שֶׁלֹּא נִצְטַוִּינוּ עָלָיו נוֹצִיא לָכֶם מָיִם) אִיר ווִילְט מִיר זָאלֶען נֶעמֶען וַואסֶער פוּן שְׁטֵיין וָוס מִיר זֶענֶן נִיט גֶעבְּאטֶן גֶעוָוארֶן מִיר זָאלֶן פוּן אִים נֶעמֶען וַואסֶער? דָס קֶען נִיט זַיין, מִיר מוּזִין גֵיין צוּ שְׁטֵיין וָואס הקב"ה הָט גֶעבֶּאטֶען עֶר זָאל גֶעבֶּען וַואסֶער: (יא) (פַּעֲמָיִם). זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה לֹא הוֹצִיא טִיפִּין) ווייל בַּיי דֶעם עֶרְשְׁטֶען קְלַאפּ וָואס מֹשֶׁה הָט גֶעטְאהְן אוֹיף דֶעם שְׁטֵיין אִיז פוּן שְׁטֵיין אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶן טְרָאפִּינְס (לְפִי שֶׁלֹּא צִוָּה הַמָּקוֹם לְהַכּוֹתוֹ) ווייל הקב"ה הָט נִיט גֶעבָּאטֶען מֶען זָאל דֶעם שְׁטֵיין שְׁלָאגֶען (אֶלָּא וְ... אֶל הַסֶּלַע) הקב"ה הָט נָאר גֶעבָּאטֶען מֶען זָאל רֵייךְעֶן צוּם שְׁטֵיין (וְהֵמָּה דִּבְּרוּ אֶל סֶלַע אַחֵר וְלֹא הוֹצִיא) אוּנ זֵיי גֶערֶעט צוּ אֵיין אַנְדֶער שְׁטֵיין הָט עֶר נִיט גֶגֶעבֶּען וַואסֶער (אָמְרוּ) הָאבֶּען זֵיי גֶעזָאגְט (שֶׁמָּא צָרִיךְ לְהַכּוֹתוֹ) טָאמֶער

רש"י

מכירין אותו את לפי שהלך הסלע וישב לו בין הס... כשנסתלק הבאר והיו ישראל אומרים להם מה לכם ... סלע תוציאו לנו מים לכך אמר להם המורים סרבני... יוני שוטים מורים את מוריהם המן הסלע הזה שלא ... עליו נוציא לכם מים: (יא) פעמים. לפי שבראשו... הוציא אלא א טיפין לפי שלא צוה המקום להכותו אלא וד... אל הסלע והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו...

שפתי חכמים

הקהל אל פני הסלע: ת רלונו לתרץ מה חידוש היה להם עד שאמרו המן הסלע וגו'. כיון שאמר הקב"ה וגתן מימיו ודאי כך יהי'. ומתרץ לפי שלא היו כו' והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציאו כלומר מה חילוק בין זה לזה לכך אמר להם כו': א דק"ל למה הכה ב' פעמים. ומתרץ לפי שבמכה ראשונה הוציא טיפין וכו' והוכחתו דאם איתא שלא הוציא כלום למה הכה אותו פעם שנית ולמה לא היה סובר ודאי זה סלע אחר שלא לוה עליו הקב"ה ואם הוציא מתחלה מים הרבה לא היו לריכין להכותו פעם שנית אלא ודאי שהוציא מתחלה טיפין לכך הכה אותו פעם שניה. ומה דלא הוציא מים כשיעור בפעם ראשון לפי שלא כו' ומה שהוסיף לומר והם דברו כו' כדי להודיע טעותו של משה שהכה משום שהם דברו לסלע אחר ולא הוציא מש"ה הכה את הסלע מפני שאמרו שמא כו' והוסיף עוד ונזדמן להם כו' דאל"כ למה הוציא אפילו טיפין ואפילו בהכאות רבות לא היה לו להוציא אפילו טיפה אחת אלא שנזדמן להם כו' וקלת קשה ממה שפירש רש"י בפ' מטות גבי ויאמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

כאן כתיב המה מי מריבת קדש מדבר סין והתם נמי ויסעו ממדבר סין והא דכתיב כאן ודברתם אל הסלע לאו ל... שלא להכותו קאמר אלא ה"ק תדברו אל בני ישראל (אל... הסלע כדי שיראו הדבר לעיניהם שאני מוציא להם מים ... החלמיש והם אמרו שמעו נא המורים המן הסלע הזה ... לכם מים כלומר למה תריבון עמי וכי אנו יכולין להוצי... מים מן הסלע הזה אם לא ע"י הקב"ה וא"כ דרך תפלה ו... היה לכם לבקש ממנו ולא דרך מריבה ותלונה ולפי שהיו ... לפרש דבריהם יותר הקפיד הקב"ה עליהם ואמר יען לא הא... בי ולפי הפשט העונש ממה שאמר נוציא והיה להם לו' ... דמשמע יוציא הקב"ה וכן ייסד הפייט נוקש בעשר היו"ד דיוציא עשר:

פירוש לתורת אלהים

פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אֶל פְּנֵי הַסֶּלַע צוּא פַאר דֶעם פֶעלְזִין (עַיין רש"י) וַיֹּאמֶר לָהֶם הָאט מֹשֶׁה צוּ זֵייא גֶיזָאגְט שִׁמְעוּ הֶערְט צוּ אִיר ווִידֶר שְׁפֶּענִיגֶער אָדֶר אִיר נַארֶנִים הֲמִן הַסֶּלַע אוֹיב פוּן דֶעם פֶעלְזִין נוֹצִיא וֶועלִין מִיר אוֹיס צִיהֶן צוּ אַייךְ וַואסֶר: (יא) וַיָּרֶם אוּנ מֹשֶׁה הָאט גהוֹבֶּן זַיין הַאנְט וַיַּךְ אוּנ עֶר הָט גְשְׁלָאגִין דֶעם מִיט זַיין שְׁטֶעקִין צְווֵייא מָאל וַיֵּצְאוּ אוּנ ... אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען מַיִם רַבִּים פִיל וַואסֶער וַתֵּשְׁתְּ

משלי

מִיר הָאבֶּן אִים נִיט אוּנ עֶר הָט זִיךְ אוֹיסְגֶעלֶערוּנְט אַדְרָשָׁה, נָאר מִיר וֶועלֶען אִים פְּרוּבִין, מִיר וֶועלֶען אִים ווַייזֶען אַמַהֲרְשָׁ"א וָואס גְאוֹנִים מַאטֶערִין זִיךְ אוֹיף אִים בִּיז זֵייא פַארְשְׁטֵייֶען אִים, אַז עֶר וֶועט ווִיסֶען בַּאלְד צוּ זָאגֶן דֶעם מַהַרְשָׁ"א מִיט ווַייניג צַייט צוּ טְרַאכְטֶן. וֶועלֶן מִיר ווִיסֶען אַז עֶר אִיז וֶוערְט צוּא זַיין בַּיי אוּנְז אַרַב, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז דָא גְוֶועזֶן בַּיי דִיא יוּדִין מִיט מֹשֶׁה. ווִי דֶער מִדרש זָאגְט דִיא יוּדִין הָאבֶּן גֶעזָאגְט אוֹיף מֹשֶׁה עֶס אִיז אֱמֶת מִיר

יהודא

הָאבֶּן בִּיז אִיצְט גְזֶעהְן פוּן מֹשֶׁה אַגְרוֹיסֶע זַאךְ, דֶר ... הָט גְגֶעבְּן וַואסֶער, וֶוער ווייסְט אוֹיב דָס אִיז גְוֶועזֶן אַנֵס, עֶר אִיז גֶעוֶועזֶן אַפַּאסְטוּךְ בַּיי יִתְרוֹ, אוּנ עֶר ... שְׁטֶענְדִיג גְוֶועזֶן אִין דֶער מִדְבָּר בַּיי דִי קְוַואלֶן וַואסֶר ... עֶר עֶפֶּעס אַחָכְמָה אָדֶער כִּשּׁוּף ווִי אַזוֹי צוּ צִיהֶען וַו... פוּן דֶעם שְׁטֵיין, מִיר וֶועלֶן מַאכֶן אַפְּרָאבֶּע מִיר וֶועלֶ... ווַייזִין אַשְׁטֵיין אוּנ מִיר וֶועלֶען זָאגֶען צוּ אִים עֶר ... אַרוֹיסְצִיהֶען וַואסֶער פוּן דֶעם שְׁטֵיין אוֹיב עֶר וֶועט ...

ארויסציהען

דהון : יב וַאֲמַר יְיָ
ה וּלְאַהֲרֹן חֲלַף דִּי
הֵמַנְתּוּן בְּמֵימְרִי
שׁוּתִי לְעֵינֵי בְּנֵי
אֵל בְּכֵן לָא תַעֲלוּן יָת

וּבְעִירָֽם׃ ס יב וַיֹּ֣אמֶר יְהוָה֮ אֶל־מֹשֶׁ֣ה
וְאֶל־אַהֲרֹן֒ יַ֚עַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּ֣ם בִּ֔י
לְהַ֨קְדִּישֵׁ֔נִי לְעֵינֵ֖י בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל לָכֵ֗ן
לֹ֤א תָבִ֙יאוּ֙ אֶת־הַקָּהָ֣ל הַזֶּ֔ה אֶל־

תו"א יען לא האמנתם בי שבת כה ע יומא פז :

בעל הטורים

ים שבמדבר שנא' יבקע צורים
(יב) לכן. בגימט' מדה כמדה :

רש"י

הכותו כבראשונה שנא' (שמות יז) והכית בצור ונזדמן
ותו סלע והכהו : (יב) יען לא האמנתם בי. גלה
ב שאלולי חטא זה בלבד ג היו נכנסין לארץ כדי שלא
עליהם כעון ד שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא
לארץ כך היה עון משה ואהרן. והלא (במדבר יא)
בקר ישחט קשה מזו ה אלא לפי שבסתר חסך עליו
וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני
שם : להקדישני. שאילו דברתם אל הסלע והוציא
מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר
ומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום קל
אנו : לכן לא תביאו. בשבועה כמו (שמואל א ג)

בית יהודא

מען דעם שטיין שלאגן (כבראשונה) וויא מען הט געטאהן
דם ערשטע מאהל (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה
הט געזאגט צו משה (והכית בצור) דו זאלסט שלאגן דעם
שטיין (ונזדמן להם אותו סלע והכהו) הט זיך גטראפן פר זיי
דר שטיין וואס הט ביז איצט געגעבן וואסר הט משה אים
געשלאגן: (יב) יען לא האמנתם בי. זאגט רש"י (גלה הכתוב)
דער פסוק זאגט אונז (שאלולי חטא זה בלבד) ווען ניט דיא
איינע זינד (היו נכנסין לארץ) וואלטען זיי אריינגעגאנגען
אין ארץ ישראל, אונ דריבער הט הקב"ה געשריבען אין
די תורה די זינד פון משה מיט אהרן (כדי שלא יאמרו עליהם
כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ כך היה
עון משה ואהרן) מען זאל ניט זאגן משה מיט אהרן האבען
אזעלכע זינד וויא אלע יודין וואס זענען געווען אין דר מדבר אונ הקב"ה אויף זיי גוזר געווען זייא זאלען ניט
יין אין ארץ ישראל, פרעגט רש"י (והלא הצאן ובקר ישחט קשה מזו) ווען משה הט געזאגט פר הקב"ה אפילו
עט שעכטן אלע שעפסן אונ אלע רינדער פר יודינס וועגן וועלן זיי דען גענוג האבן? פון וואנען וועסטו נעמען
ייש זיי צו געבען? פאר וואס אויף די רייד איז הקב"ה ניט בייז געווען אויף משה? (אלא לפי שבסתר) ווייל די רייד
ה גערעט צו הקב"ה ווען עס איז קיינער געווען (חסך עליו הכתוב) הט דער פסוק פארדעקט אונ הט ניט געשריבען
קב"ה איז אויף אים בייז געווען (וכאן שבמעמד כל ישראל) אבער דא ווייל משה הט געענדערט די רייד פון הקב"ה
ע יודין האבן גזעהן (לא חסך עליו הכתוב) הט דער פסוק ניט פארדעקט אויף משה אונ הט געשריבען זיין שטראף
קדוש ה') ווייל דורך דעם איז געהייליגט געווארן דער נאמען פון הקדוש ב"ה, אפילו משה איז אויך גשטראפט
ען אז ער הט געזינדיגט: (להקדישני) הקב"ה האט געזאגט צו משה (שאילו דברתם אל הסלע והוציא) ווען איר
גערעט צום שטיין אונ ער וואלט געגעבען וואסער (הייתי מקודש לעיני העדה) וואלט איך געהייליגט געווארען
יודין (ואומרים) זיי וואלטן זאגען (מה סלע זה) מאדאך דער שטיין (שאינו מדבר) ער קען ניט ריידן (ואינו שומע)
ן ניט הערן (ואינו צריך לפרנסה) אונ ער דארף ניט געשפייזט ווערען פון דעסטוועגען (מקיים דבורו של מקום)
ער וואס הקב"ה זאגט צו אים (קל וחומר אנו) דארפען מיר דאך געוויס טאהן וואס הקב"ה זאגט צו אונז : (לכן לא
. זאגט רש"י (בשבועה) הקב"ה הט געשווארן משה אונ אהרן זאלען ניט אריין קומען אין ארץ ישראל (כמו)
שטייט אין פסוק הקב"ה האט געזאגט (לכן נשבעתי לבית עלי) איך וועל דם טאהן ווייל איך האב געשווארען
ל אזו טאהן צו די משפחה פון עלי, ווא געפינען מיר אז הקב"ה הט געשווארען אויף דיא משפחה פון עלי.

שפתי חכמים

ו' לפי שכעס משה בא לכלל טעות וכן בשמעו נא המורים
הסלע ע"י הכעס בא לכלל טעות משמע אבל לא מפני שדברו
אחר ולא הוליא מים ומפני שהשבו שאולי ליווי השם לא היה
שכאה כמו שכתב כאן. ושמא י"ל שהן אגדות חלוקות ורש"י
יהן כמנהגו בכ"מ עכ"ל הרא"ם : ב רלונו לתרץ וכי דרך
ות חרפה של לדיקים ומפרש דאדרבה מפני שבח שלהם גילה
בדפי' גילה כו' : ג דק"ל דיען משמע שהוא טעם אלמעלה.
דה"פ שאלולי כו' כלומר יען שעשיתם זו בלבד. כתב הרא"ם
א כוולת זה החטא לא היה נכנס לארץ שכבר נגזרה עליו

גזירה כמ"ש עתה תראה וגו' ולא העשוי לשלשים ואחד מלכים.
ותירולו עיין בפי' בהעלותך כמה שכתבתי בפסוק נוסעים אנחנו כו'
שדבריו התם כמו שתירץ הוא הכא לכן לא הבאתי דבריו על הגליון:
ד ר"ל שאל תסבור לומר שהיו בידיהם אף עונות דור המדבר דהם
עונות גדולות כמו מתלוננים ושאר דברים : ה ששם אמר שאין בכח
השם לתת בשר כדי סיפוקם וכאן אמר משה שאין ברשותו להוליא
מסלע אחר שלא נלטוו והי' זה שבח שיאמינו העם שמחוזק הסלע
וטבעו היו המים ולא מפני גזירתו של הש"י ילאו דאל"כ מה לי סלע
זה מה לי אחר לגבי הקב"ה וחטאתם לא היה רק שלא בטחו בהש'

פירוש לתורת אלהים

ט גימרונגן הערה די עדה ובעירם אונ זייערי
ת (עיין רש"י) : (יב) ויאמר הט גאט גיזאגט צו
אונ צוא אהרן יען דרום ווייל איר הט ניט

גיגלייבט אין מיר להקדישני צוא מאכען הייליגין
מיך פר די אויגען פון די קינדער ישראל [עיין רש"י]
לכן דרום שווער איך לא תביאו איר זאלט ניט ברענגען

משלי יהודא

יהען וואסער פון דעם שטיין וואס מיר וועלן אים
וועלן מיר וויסען דס איז מיט נסים, האט משה
גזאגט שמעו נא המורים, הערט נאר איר ווייזערס,
סלע הזה נוציא לכם מים, איר ווילט מיר זאלען
הען וואסער פון דעם שטיין וואס איר ווייזט, מיר

וועלן אזו טאהן, מיר וועלן אייך געבען וואסר פון דעם
שטיין וואס איר ווייזט, האט משה אויפגעהויבן די האנט
אונ הט געשלאגן דעם שטיין וואס זיי האבן אים געוויזען
אונ עס איז פון דעם שטיין אויך געגאנגען וואסער ודיא
פירושים זענען זייער פיל אויף די פסוקים :

הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: יג הֵמָּה מֵי
מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
יְהוָה וַיִּקָּדֵשׁ בָּם: ס רביעי יד וַיִּשְׁלַח
מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל־מֶלֶךְ
אֱדוֹם כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל אַתָּה
יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר
מְצָאָתְנוּ: טו וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה

אונקלוס

קְהָלָא הָדֵין לְאַרְעָא
יְהָבִית לְהוֹן: יג אִנּ
מַצּוּתָא דִּנְצוֹ בְנֵי יִשְׂ
קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדַּשׁ בְּ
יד וּשְׁלַח מֹשֶׁה אִזְ
מֵרְקָם לְוָת מַלְכָּא דֶּאֱ
כִּדְנַן אֲמַר אָחוּךְ יִשְׂ
אַתְּ יְדַעְתְּ יָת כָּל עָ
דִּי אַשְׁכַּחְתָּנָא: טו וּנְ
אֲבָהָתָנָא לְמִצְרַ

רשב"ם

(יג) ויקדש בם שהוקדש במים מכל
ואע"פ שלא דברו אל הסלע

תו"א המה מי מריבה סוטה יג סנהדרין קא קי: הוא משה והרן עקרים מד פ' כ"ב ס' הזוהר פ' נט:

בית יהודא

נָאר וַוייל עֶס שְׁטֵייט דָארְטֶן וש"א בו לָכֵן נְאוּם ה' אוּנ וֶוען הקב"ה זָאגְט דָס וָוארְט לָכֵן אִיז אַשְׁבוּעָה (נִשְׁבַּע בִּקְפִיצָה שֶׁלֹּא יָרְבוּ בִּתְפִלָּה עַל כָּךְ) הקב"ה הָט גֶעשְׁווִירְט גֶעשְׁווארֶען מִישֶׁה מִיט אַהֲרֹן זָאלֶען נִיט קֶענֶען בֶּעטֶן דִי גְזֵרָה זָאל גֶעשֵׁיינְקְט אוּנ בָּטֵל וֶוערֶן: (יג) וְהֵמָּה מֵי מְרִיבָה]. זָאגְט רש"י מֶען מֵיינְט (הֵם הַנִּזְכָּרִים בְּמָקוֹם אַחֵר) דָס זֶענֶען דִי וַואסֶער וָואס זֶענֶען דֶערְמַאנְט אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אָרְט (אֶת אֵלּוּ רָאוּ אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה) דֶעם שְׁטְרָאף וָוס מֹשֶׁה הָט גֶעהַאט וֶועגֶן דִי וַואסֶער הָאבֶּן אַמָאהְל גֶזֶעהֶן דִי שְׁטֶערֶן זֶעהֶער פוּן פַּרְעֹה (שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לוֹקֶה בַּמַּיִם) דֶר הֶעלְפֶר פוּן דִי יוּדִין וֶועט גֶעשְׁלָאגֶן וֶוערֶן וֶועגֶן וַואסֶר (לְכָךְ גָּזְרוּ כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאוֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ) דְרִיבֶּער הָאבֶּן זֵיי דַאמָאלְס גוֹזֵר גֶעוֶוען וֶועלְכֶר קִינְד אַזָּכָר עֶס וֶועט גֶעבָּארֶן וֶוערְן זָאל מֶען אִים וַוארְפֶן אִין וַואסֶער:

רש"י

לכן נשבעתי לבית עלי נשבע ו בקפילה שלא ירבו
על כך: (יג) המה מי מריבה. הם הנזכרים במקו
את אלו ראו אצטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה
לכך גזרו (שמות א) כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו: ו
בם. שמתו משה ואהרן על ידם. שכשהקב"ה עוש
במקודשיו הוא ירא ומתקדש על הבריות וכה"א (תהל
נורא אלהים ממקדשיך וכה"א (ויקרא י) בקרובי א
(יד) אחיך ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא
אחים אנחנו בני אברהם שנא' לו (בראשית טו) כי ג
זרעך ועל שנינו היה אותו החוב לפורעו: אתה ידעת א
התלאה. לפיכך פירש אביכם מעל אבינו (שם לו) ו
ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב המוטל עליהם ז

וַיִּקָּדֵשׁ בָּם]. הקב"ה אִיז גֶעהֵיילִיגְט גֶעוָוארֶן דוּרְךְ דִי וַואסֶער (שֶׁמֵּתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל יָדָם) דוּרְךְ דִי וַואסֶר זֶענֶען גֶעשׁ משה מִיט אַהֲרֹן (שֶׁכְּשֶׁהַקָּבָּ"ה עוֹשֶׂה דִין בִּמְקוּדָּשָׁיו) וֶוען הקב"ה שְׁטְרָאפְט זַיינֶע הֵיילִיגֶע מֶענְטְשֶׁן (הוּא יָרֵא וּמִתְקַדֵּשׁ עַל הַבְּרִיּוֹת) וֶוערְט פַארְגְרֶעסֶערְט זַיין מוֹרָא אוּנ עֶר וֶוערְט גֶעהֵיילִיגְט בַּיי מֶענְטְשֶׁען (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט פָּסוּק (נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ) וְזָאגְט דִיא גְמָרָא זָאלְסְט נִיט לֵייעֶנֶען מִמִּקְדָּשֶׁיךָ נָאר זָאלְסְט לֵייעֶנֶען מִמְּקוּדָּשֶׁיךָ הקב"ה שְׁטְרָאפְט זַיינֶע הֵיילִיגֶע וֶוערְט עֶר גֶעהֵיילִיגְט (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אוּנ אַזוֹ זָאגְט נָאךְ דֶער פָּסוּק הקב"ה הָט גֶ (בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ) דוּרְךְ מַיינֶע נָאנְטֶע וֶועל אִיךְ גֶעהֵיילִיגְט וֶוערֶען, זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא: (יד) יִשְׂרָאֵל]. פְרֶעגְט רש"י (מַה רָאָה לְהַזְכִּיר כַּאן אַחְוָה) צוּ וָואס הָט מֹשֶׁה דָא דֶערְמַאנְט צוּ אֱדוֹם אַז עֶר אִיז אַבְּרוּדֶ יוּדִין (אֶלָּא אָמַר לוֹ) נָאר מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּם מֶלֶךְ אֱדוֹם (אַחִים אֲנַחְנוּ) מִיר זֶענֶען דָאךְ בְּרִידֶער (בְּנֵי אַבְרָהָם) פוּן אַבְרָהָם (שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ) וָוס צוּ אִים אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען (כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ) דַיינֶע קִינְדֶער וֶועלֶן זַיין גֵרִים א וֶועט מִיט זֵייא אַרְבֶּעטֶען מֶען וֶועט זֵייא פַּיינִיגֶען (וְעַל שְׁנֵינוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחוֹב לְפוֹרְעוֹ) אוּנ מִיר בֵּיידֶע הָאבֶּען גֶ בַּצָאהְלִין דֶעם חוֹב: וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה]. דוּ וֵוייסְט דִי אַלֶע אוּמְגְלִיקֶען וָוס אוּנְז הָאט גֶעטְרָאפֶען (לְפִיכָךְ אֲבִיכֶם מֵעַל אָבִינוּ) דְרִיבֶּער הָט זִיךְ אַייעֶר פָאטֶער אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן אוּנְזֶער פָאטֶער (וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו) אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין אֵיין אַנְדֶער לַאנְד וַוייל עֶר הָאט נִיט גֶעוָואלְט זַיין צוּזַאמֶען מִיט זַיין בְּרוּדֶער יַעֲקֹב (מִפְּנֵי חוֹב הַמּוּטָל עֲלֵיהֶם) וַוייל אוֹיף זֵייא אִיז גֶעוֶוען אַח"ב צוּ בַּצָאהְלֶען, מֶען זָאל אַרְבֶּעטֶען אוּנ גֶעפַּיינִיגְט וֶוערְ

שפתי חכמים

ו כלומר מעלמו בלי שום הכרח שהרי לא עמדו לפניו בתפלה: ז ר"ל מה שהוציאו מכל סלע שירצו אף על פי שלא נלטוו עליו:

שאמר הקב"ה לאברהם כי גר יהי' זרעך והקב"ה הטיל ע וכניו לבדו גזירתו שהיינו עבדים בארץ מצרים כנגלה שאנו שנ

פירוש לתורת אלהים

דָס אַיין זַאמְלוּנְג פוּן יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ צוּ דֶעם לַאנְד וָוס אִיךְ הָאב זֵייא גֶגֶעבֶּען: (יג) הֵמָּה זֵייא מֵי מְרִיבָה קְרִיגֶענְדִיגֵי וַואסֶר אֲשֶׁר רָבוּ וָוס דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען דְרִיבֶּער גֶקְרִיגְט אַנְטְקֶעגֶין גָאט [פ"ו רש"י] וַיִּקָּדֵשׁ דוּרְךְ דֶעם אִיז הקב"ה גֶהֵיילִיגְט גֶוָוארֶן [פ' רש"י]: (יד) וַיִּשְׁלַח אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶשִׁיקְט מַלְאָכִים שְׁלוּחִים מִקָּדֵשׁ פוּן דֶער שְׁטָאט קָדֵשׁ אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם צוּם מֶלֶךְ

אֱדוֹם אוּנ הָאט גִיהֵייסֶען זֵייא זָאלֶען אִים זָאגֶען כֹּה אָמַר אַזוֹי זָאגְט דַיין בְּרוּדֶער י אַתָּה דוּא וֵוייסְט דָאךְ אֵת גָאר דָאס מִיךְ אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ וָואס הָאט אוּנְז גִיגְרֵייכְט [פ"ו (טו) וַיֵּרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ דְרוּם זֶענֶען אוּנְזֶערֵי עֶלְטֶ גִיגִידֶערְט אִין מִצְרַיִם וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם אוּנ מִיר הָ זִיךְ גִיזָאמְט אִין מִצְרַיִם פִיל יָאהְרִין וַיָּרֵעוּ לָנ

וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ
מִצְרַיִם וְלַאֲבֹתֵינוּ׃ טז וַנִּצְעַק אֶל־
יְהוָה וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ
וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ
עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ׃ יז נַעְבְּרָה־נָּא
בְאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם
וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ׃

...א בְמִצְרַיִם יוֹמִין
...ן וְאַבְאִישׁוּ לָנָא
...י וְלַאֲבָהָתָנָא׃
...לֵינָא קֳדָם יְיָ וְקַבִּיל
...נָא וּשְׁלַח מַלְאָכָא
...נָא מִמִּצְרָיִם וְהָא
...א בִרְקַם קַרְתָּא
...ם טַר תְּחוּמָךְ׃
...בַר כְּעַן בְּאַרְעָךְ לָא
...בַּחֲקַל וּבִכְרַם וְלָא
...מֵי גוֹב בְּאֹרַח

בעל הטורים

...נו. חסר יו"ד על ידי י' מכות הוליאנו משם: (יז) נעברה ...ך. וכסיחון אמר אעברה נא. אלא אמר זכור מה שאמר

רשב"ם

(יז) לא נשתה מי באר. שלכם כי המים היו יקרים לאומות באותו הארץ: דרך המלך. במסלה מסלת עוברי דרכים. המיוחדת לכל העולם:

רש"י

...ב:(טו) וירעו לנו. סבלנו צרות ח רבות: ולאבותינו. ...שהאבות מצטערים ט בקבר כשפורענות באה על ...: (טז) וישמע קלנו. בברכה שברכנו י אבינו ...ת כז) הקול קול יעקב שאנו צועקים ונענים: מלאך. ...כ מכאן שהנביאים קרואים מלאכים ואו' (ד"ה ב ...ו מלעיבים במלאכי האלהים: (יז) נעברה נא ...ך. אין לך לעורר על הירושה ל של ארץ ישראל כשם ...עת החוב. עשה לנו עזר מעט לעבור דרך ארצך: ...שתה מי באר. (במדרש רבה) מי בורות היה צ"ל ...ך אמר משה אע"פ שיש בידינו מן לאכול מ ובאר

בית יהודא

הונגערט יאהר (וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב) אונ אייער פאטער האט געוואָרפען דעם חוב אויף אונזער פאטער יַעֲקֹב: (טו) וַיָּרֵעוּ לָנוּ. זיי האבען אונז שלעכטס געטאהן (סָבַלְנוּ צָרוֹת רַבּוֹת) מיר האבען געליטען פיל צרות: וְלַאֲבוֹתֵינוּ. זאגט רש"י (מִכָּאן) פון דאנען ווייסען מיר (שֶׁהָאָבוֹת מִצְטַעֲרִים בְּקֶבֶר כְּשֶׁפּוּרְעָנוּת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל) ווען עס קומט א שטראף אויף יודין האבען די אבות (אברהם יצחק יעקב) צער אין זייערע קברים ליגענדיג (עיין ש"ח): (טז) וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ. זאגט רש"י משה האט געזאגט מיר זענען געהאָלפען געוואָרען (בִּבְרָכָה שֶׁבֵּרְכָנוּ אָבִינוּ) דורך דיא ברכה וואס אונזער פאטער יצחק האט אונז געבענטשט (הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב) יעקב זאל ...פען ווערען דורך זיין שטימע (שֶׁאָנוּ צוֹעֲקִין וְנַעֲנִין) מיר שרייען צו הקב"ה ווערען מיר געענטפערט: וּמַלְאָךְ. (זה ...ער מלאך מיינט מען משה (מִכָּאן שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּיִם מַלְאָכִים) פון דאנען ווייסען מיר די נביאים ווערען גערופען ...ם (וְאוֹמֵר) דער פסוק זאגט (וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים) זיי האבען געלאכט פון דיא מלאכים פון הקב"ה, ...ם מיינט מען נביאים, זייא האבען געלאכט פון דיא נביאים: (יז) נַעְבְּרָה נָא בְאַרְצֶךָ. משה האט געשיקט זאגען ...ךָ אֱדוֹם (אֵין לְךָ לְעוֹרֵר עַל הַיְרוּשָׁה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דו דארפסט ניט קריגען אויף דיא ירושה וואס מיר ירשענן ...שְׂרָאֵל (כְּשֵׁם שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּ הַחוֹב) אזו וויא דוא האסט ניט בצאהלט דעם חוב פון מצרים אזו דארפסטו ניט נעמען ...אין ארץ ישראל (עֲשֵׂה לָנוּ עֵזֶר מְעַט לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ אַרְצֶךָ) טוה אונז א קליינע הילף אונ לאז אונז גיין דורך דיין ...וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר. מיר וועלען ניט טרינקען וואסער פון ברונען, זאגט רש"י (מֵי בְאֵרוֹת הָיָה צָרִיךְ ...משה האט געדארפט זאגען מיר וועלען ניט טרונקען וואסער פון ברונענס, פון דיינע ברונענס, ווארום אז יודין ...דארפען טרונקען וואסער פון אדום וועלען זיי טרונקען נאר פון איין ברונען? (אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה) נאר אזו האט ...געזאגט (אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדֵינוּ מָן לֶאֱכוֹל) אפילו מיר האבען מן צום עסין (וּבְאֵר לִשְׁתּוֹת) אונ מיר האבען אונזער

שפתי חכמים

...כעד עשו אחיך ובניו וע"כ ראוי לכם להניח לנו דרך ארלך ...י בסמוך גבי נעברה נא בארלך וגו': ח (ג"א) אע"ג שלשון ...ו משמע רק שעשו להם רעה אחת ובמקום אחר כתיב וירעו ...יענונו וגו' ל"פ שפירוש וירעו הוא כולל לרות רבות וא"כ ...לל: ט דאי קאי על אבות שהיו בארץ מצרים הי' לו להקדים ...ללנו והכי הל"ל וירעו לאבותינו ולנו ומדכתי' לאבותינו לבסוף ...דמלתא אחריתא הוא. מהרא"י: י מתשובה שהשיב מלך אדום למשה שמעינן דמשה אמר לו כן בברכה כו' מדכתיב בסמוך פן בחרב אלא לקראתך ופירש רש"י מה לו להשיב זה אלא אתם מתגאים וכו' א"כ מוכח שמשה אמר לו זה בברכה כו' (דבק טוב) דאל"כ כיון שאמר ונלעק אל ה' וגו' הל"ל וישמע ה' וישלח וגו' קולנו ל"ל אלא בברכה וכו': כ רלונו לתרץ והא משה הוליאם וע"ז מפרש מכאן וכו': ל רלונו לתרץ מה לריך משה להזכיר למלך אדום ענין ירו"מ וגם כל הענין דכתיב לפניו: מ הא דנקט רש"י מן לאכול ולא

פירוש לתורת אלהים

...מצרים האבען אונז שלעכטס גיטאן וְלַאֲבוֹתֵינוּ ...ו אונזערי עלטערען: (טז) וַנִּצְעַק האבען מיר ...יגין צו גאט וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ אונ גאט האט פר נומען ...ר קול אזוי וויא אונזער פאטער האט אונז ...בענטשט הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב: דס הייסט אז מיר וועלין ...ען וועט גאט אונז ענטפערן וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ אונ ...געשיקט א מלאך דס איז משה רבינו [עיין רש"י] וַיֹּצִאֵנוּ אונ ער האט אונז אויס גיצויגן פון מִצְרָיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ מיר זענען היינט אין דער שטאט קָדֵשׁ עִיר דיא שטאט וואס איז אין עק פון דיין גבול: (יז) נַעְבְּרָה נָא בעטען מיר דיך לאמיר איבער פארען דורך דיין לאנד [עיין רש"י] לֹא נַעֲבֹר מיר וועלען ניט איבער פארען דורך אפעלד אדער א ווייןגארטען וְלֹא נִשְׁתֶּה אונ מיר

לֹא נִטֶּה יָמִין וּשְׂמֹאול עַד אֲשֶׁר־
נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ יח וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם לֹא
תַעֲבֹר בִּי פֶּן־בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ׃
יט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמְסִלָּה
נַעֲלֶה וְאִם־מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנַי
וְנָתַתִּי מִכְרָם רַק אֵין־דָּבָר בְּרַגְלַי
אֶעֱבֹרָה׃ כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא

תו״א ואם מימיך נשתה עקרים מ״ד פכ״ה :

אונקלוס

מַלְכָּא נֵזֵל לָא נ
לְיַמִּינָא וְלִסְמָאלָא
דְּנִעְבַּר תְּחוּמָךְ׃ יח וַאֲ
לֵהּ אֱדוֹמָאָה לָא תִעְ
בִּתְחוּמִי דִּלְמָא בִּדְקָ
בְּחַרְבָּא אֶפּ
לְקַדָּמוּתָךְ׃ יט וַאֲ
לֵהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּא
כְּבִישָׁא נִסַּק וְאִם מַ
נִשְׁתֵּי אֲנָא וּבְעִירַי וְאֵ
דְּמֵיהוֹן לְחוֹד לֵית פִּ
דְּבִישׁ בְּרַגְלַי אֶעְבַּ
כ וַאֲמַר לָא תִעְבַּר וּ

בעל הטורים

עשו נסעה ונלכה ולכך אמר אחיך ישראל : (יח) פן בחרב אלא לקראתך . והיינו דכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה : (יט) מ
ג׳ במס׳ ואם מימיך נשתה ונתתי מכרם . ואעיד בים מכרם ליד . על מכרם בכסף לדיק . בשביל שמכרו בכסף לדיק ולדו את אביהם
מכרם בפיקס ואמרו לו חיה רעה אכלתהו על כן ונתתי מכרם והוצרכו לשתות מימיהם בכסף :

בית יהודא

ברונגען צום טרינקען (לא נשתה ממנו) וועלען מיר ניט
טרונקען פון אונזער ברונען (אלא נקנה מכם אוכל ומים)
נאר מיר וועלען קויפען פון אייך עסינוואַרג אונ וואסער
(להנאתכם) צו אייער טובה אונ פערגעניגען איר זאלט
פארדינען פיל געלט , זאגט רש״י (מכאן) פון דאנען ווייסען
מיר (לאכסנאי שאף על פי שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני)
אז איינער קומט אין אגאסט־הויז אפילו ער הט ביי זיך
עסינוואַרג זאל ער ניט עסין פון זיינע נאר ער זאל קויפין
עסינוואַרג פון בעל הבית (כדי להנות את אושפיזו) צו טאהן
אטובה דעם בעל הבית פון גאסט הויז , ער זאל פארדינען : (ודרך המלך נלך וגו׳) . זיי האבן געזאגט (אנו חוסמי
בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול) מיר וועלן פארשליסען די מיילער פון אונזערע בהמות זיי זאלען ניט קענען עס
די פעלדער וואס זענען אין די זייטען פון וועג : (יח) (פן בחרב אצא לקראתך) . דער מלך אדום הט געזאגט צו דיא
(אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם) איר זענט ביי זיך גרוים מיט אייער שטימע וואס אייער פאטער האט
געמאכט ירשענען (ואמרתם ונצעק אל ה׳ וישמע קולנו) אונ איר הט געזאגט מיר האבן געשריגען צו הקב״ה אונ ער
געהערט אונזער שטימע (ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי) אונ איך וועל ארוים גיין צוגא אייך מיט מיין י
וואס מיין פאטער הט מיך געמאכט ירשענען (ועל חרבך תחיה) זאלסט לעבען אויף דיין שווערד : (יט) (רק אין דברו) .
מען (אין שום דבר מזיק) מיר וועלען דיר איין זאך ניט שאדן מאכן : (כ) (וביד חזקה) . מיר וועלען גיין פארזיכ

רש״י

לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה מכם אוכל ומים להנ
מכאן לאכסנאי שאף ע״פ שיש בידו לאכול יקנה מן ה
כדי להנות את אושפיזו : דרך המלך נלך וגו׳ .
חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול : (י
בחרב אצא לקראתך . אתם מתגאים בקול שהור
אביכם ואמרתם ונצעק אל ה׳ וישמע קולנו ואני אלא ע
במה ש שהורישני אבי (בראשית כז) ועל חרבך תי
(יט) רק אין דבר . אין שום דבר מזיק : (כ) וביד ח

שפתי חכמים

כתיב בקרא אלא מים דהוקשה לרש״י דאי לא אמר למלך אדום על
ענין אכילה מה הנאה הוא להם בזה שיקחו מהם מים דהנאה מועטת
היא אלא אף על האכילה אמר משה ליקח מהם ואת דנקט הקרא
דוקא מים רבותא נקט אף מים רוצין ליקח מהם אף שאין דרך
לקנות מים כמו שהיה מקונן ירמיה מימינו בכסף שתינו . מה
ב (נח״י) דק״ל הא כבר אמרו לא נעביר בשדה ובכרם אלא
דלעיל קאי אהעברה ברגלים וכאן קאי אנטייה לאכול : ם דא
כן כחרב למה לי הוה ליה למימר פן אלא לקראתך למלו

פירוש לתורת אלהים

וועלען ניט טרינקען דאס וואסער פון אונזער
ברונען חאטשי מיר האבען מן צו עסען אונ מיר
האבן אויך אברונען צו טרינקן וועלן מיר פארט
קויפן ביי אייך עסן אונ טרינקן פון אייער הנאה
וועגן כדי איר זאלט לייזען ביי אונז געלט [עיין רש״י]
דרך מיט דעם וועג וואס דר מלך אדום וועט אונז
ווייזען דורך דעם וועג וועלען מיר גיין לא נטה
מיר וועלן זיך ניט נייגען אויף דר רעכטע זייט
אונ ניט אויף דער לינקע זייט עד אשר נעבור ביז
מיר וועלען איבער פארען דיין לאנד : (יח) ויאמר
הט דר מלך אדום באפולן צו משה דורך אשליח
לא תעבור בי דו זאלסט ניט איבער פארן דורך מיין
לאנד פן בחרב אצא לקראתך וארום טאמר וועל
ארוים גיין מיט אשווערד אקעגען דיר [עיין ר
(יט) ויאמרו האבן די קינדער ישראל צו אים גע
במסלה מיט דיא שטעגן וועלן מיר אויף גיין
מימיך נשתה אונ אז מיר וועלן טרינקן דיין וו
אני ומקני איך אונ מיינע בהמות ונתתי וועל
געבן זייער פר קופונג איך וועל דר פר באצ
רק גייערט אין דבר איך וועל דיר מיט קיין זאך
שאדען טאן ברגלי מיט מיינע פיס וועל איך
איבר פארן : (כ) ויאמר האט אדום געזאגט
זאלסט ניט איבר פארן דורך מיין לאנד ויצא אי
מלך אדום ארוס גענאנגען אקעגן די ישראל ב

אֱדוֹם לִקְרָאתוֹ בְּעַם כָּבֵד וּבְיָד
חֲזָקָה׃ כא וַיְמָאֵן ׀ אֱדוֹם נְתֹן אֶת־
יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל
מֵעָלָיו׃ פ חמישי שלישי כשהן מחוברין כב וַיִּסְעוּ
מִקָּדֵשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־
הָעֵדָה הֹר הָהָר׃ כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר עַל־גְּבוּל
אֶרֶץ־אֱדוֹם לֵאמֹר׃ כד יֵאָסֵף אַהֲרֹן
אֶל־עַמָּיו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־

מָאָה לְקַדָּמוּתֵהּ
רַב וּבִידָא תַקִּיפָא׃
סָרִיב אֱדוּמָאָה
יָת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר
וּמֵהּ וּסְטָא יִשְׂרָאֵל
תֵהּ׃ כב וּנְטַלוּ מֵרְקַם
בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
תָא לְהֹר טוּרָא׃
מַר יְיָ לְמשֶׁה וּלְאַהֲרֹן
טוּרָא עַל תְּחוּם
א דֶאֱדוֹם לְמֵימָר׃
תְכְּנֵשׁ אַהֲרֹן לְעַמֵּהּ
לָא יֵיעוֹל לְאַרְעָא דִּי
ת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
רֶבְתּוּן עַל מֵימְרִי

רש"י

ות ע זקנו (שם) והידים ידי עשו: (כב) כל העדה. שלמים ועומדים להכנס לארץ פ שלא היה בהן אחד שנגזרה גזירה עליהם שכבר כלו מתי מדבר ואלו שכתוב בהן (דברים ד) חיים כלכם היום: הר ההר. גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול ואע"פ שהענן פניהם ומשוה את ההרים שלשה נשארו בהן הר סיני והר נבו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן: על גבול ארץ אדום. מגיד שמפני שנתחברו כאן ב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכן אנו' ליהושפט (ד"ה ב כ) בהתחברך עם אחזיהו פרץ

בית יהודא

(בְּהַבְטָחַת זְקֵנוֹ) מיט דעם פארזיכערונג פון אונזער זיידע יצחק וואס ער האט געזאגט (וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו) די הענט זענען פון עשו, עשו וועט געוועלטיגן מיט זיינע הענט: (כב) וְכָל הָעֵדָה. מיינט מען (כּוּלָּם שְׁלֵמִים וְעוֹמְדִים לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ) אלע יודין זענען געווען גאנץ מיט איין מיינונג און זענען געשטאנען גרייט ארײן צו גיין אין ארץ ישראל (שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה עֲלֵיהֶם) עס איז ניט געווען צווישען זיי אפילו איינער פון די מענטשען וואס אויף זיי איז געווען די גזרה זיי זאלען ניט אריין גיין אין ארץ ישראל (שֶׁכְּבָר כָּלוּ מֵתֵי מִדְבָּר) די מענטשען וואס האבען געדארפט שטארבען אין דער מדבר זענען געשטארבען (וְאֵלּוּ מֵאוֹתָן שֶׁכָּתוּב בָּהֶם חַיִּים

יום) און די מענטשען וואס זענען דא געווען מיט משה אויף זיי האט געשריבען דר פסוק איר לעבט היינט אלע פר: והֹר הָהָר. עס איז געווען (הַר עַל גַּבֵּי הַר) א בארג אויף א בארג (כְּתַפּוּחַ קָטָן עַל גַּבֵּי תַּפּוּחַ גָּדוֹל) וויא א קלײנער וס איז געוואקסען אויף א גרויסען עפיל (וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶעָנָן הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וּמַשְׁוֶה אֶת הֶהָרִים) אפילו דער וואלקען וואס איז ן פאר די יודין פלעגט גלייך מאכען די וועג און אלע בערג זענען נידעריג געווארען גלייך מיט דעם וועג (שְׁלֹשָׁה בָּהֶן) דריי בערג זענען געבליבען (הַר סִינַי לַתּוֹרָה) דער בארג סיני איז געבליבען מען זאל אויף אים געבען די תורה ו לִקְבוּרַת מֹשֶׁה) דר בארג נבו איז געבליבען אויף אים זאל בגראבען ווערן משה (וְהֹר הָהָר לִקְבוּרַת אַהֲרֹן) דר בארג ר איז געבליבען אויף אים זאל בגראבען ווערן אהרן: (כג) וְעַל גְּבוּל אֶרֶץ אֱדוֹם. זאגט רש"י (מַגִּיד) דער פסוק זאגט מפני שֶׁנִּתְחַבְּרוּ כָּאן לְהִתְקָרֵב לְעֵשָׂו הָרָשָׁע) ווייל יודין האבען דא געוואלט זיך בהעפטען און דערנענטערן צום רשע פרצו מַעֲשֵׂיהֶם) איז אויסגעבראכען געווארען זייערע מעשים (וְחָסְרוּ הַצַּדִּיק הַזֶּה) און עס איז פון זיי געפעלט געווארען יק אהרן ע"ה (וְכֵן הַנָּבִיא אוֹמֵר לִיהוֹשָׁפָט) און אזו האט געזאגט דער נביא צום מלך יהושפט (בְּהִתְחַבֶּרְךָ עִם וייל דו האסט דיך באהעפט מיט אחזיהו (פָּרַץ ה' אֶת מַעֲשֶׂיךָ) האט הקב"ה צו בראכען נצו שטערט) אלין וואס

שפתי חכמים

כיד חזקה ל"ל כל עם ככד יש לו יד חזקה: פ וא"ת ולמה לא מפרש כלי זה שפירש לעיל על כל העדה ומה לריך לנקוט כולם שלמים:

פירוש לתורת אלהים

שווער פאלק וּבְיָד חֲזָקָה און מיט שטארקען
כא) וַיְמָאֵן האט אדום ניט געוואלט לאזען דיא
זאלען איבר פארען דורך זיין גבול וַיֵּט און די
האבען אוועק געניגט פון אים: (כב) וַיִּסְעוּ
און די ישראל האבען אוועק געצויגען פון קדש
און זיי זענען געקומען די קינדער ישראל כָּל
גאר דיא עדה הֹר הָהָר צו דעם בארג הור
הָהָר (עיין רש"י): (כג) וַיֹּאמֶר יְיָ און גאט האט געזאגט
צו משה און צו אהרן ביא דעם הור הָהָר עַל גְּבוּל
וואס דאס ארט איז ביי דעם גבול פון לאנד אדום
לֵאמֹר אזוי צו זאגען: (כד) יֵאָסֵף אַהֲרֹן אהרן זאל
שטארבען און זאל ווערן פארזאמעלט צו זיין פאלק
כִּי לֹא יָבֹא דען ער וועט ניט קומען צו דעם לאנד
אֲשֶׁר נָתַתִּי וואס איך האב געגעבען צו די קינדער ישראל
על

מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמֵי מְרִיבָה׃ כה קַח
אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל
אֹתָם הֹר הָהָר׃ כו וְהַפְשֵׁט אֶת־אַהֲרֹן
אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־אֶלְעָזָר
בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף וּמֵת שָׁם׃ כז וַיַּעַשׂ

לְמֵי מַצּוּתָא׃ כה דְּבַר
אַהֲרֹן וְיָת אֶלְעָזָר ב
וְאַסֵּק יָתְהוֹן לְהֹר טוּ
כו וְאַשְׁלַח יָת אַהֲרֹן
לְבוּשׁוֹהִי וְתַלְבֵּשִׁנּוּן
אֶלְעָזָר בְּרֵהּ וְאַ
יִתְכְּנֵשׁ וִימוּת תַּ
כז וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָ

בעל הטורים

(כה) והעל. ב' במסרה עמ"ש בפרשת וארא: (כו) והלבשתם. ב' במסרה והלבשתם את אלעזר והלבשתם אתם כתנות דאיכא מאן

בית יהודא

די האסט געטאהן: (כה) וקח את אהרן. זאלסט נעמן אהרן (בְּדִבְרֵי נחוּמים) מיט גוטע רייד, זאלסט אים טרייסטן אויף זיין שטארבן (אֱמוֹר לוֹ) זאג צו אים (אַשְׁרֶיךָ שֶׁתִּרְאֶה כִּתְרְךָ נָתוּן לְבִנְךָ) וואהל דיר דו וועסט זעהן וויא דיין קרוין דיין כהונה-גדולה ווערט גגעבן צו דיין זוהן (מַה שֶּׁאֵין אֲנִי זַכַּאי לְכַךְ) וואס איך וועל דאס ניט זוכה זיין: (כו) ואת בגדיו. זאגט רש"י (אֶת בִּגְדֵי כְּהוּנָּה גְּדוֹלָה הַלְבִּישֵׁהוּ) משה האט אנגעטאהן צו אהרן זיינע אכט קליידער פון כהונה גדולה (וְהַפְשִׁיטָם מֵעָלָיו) נאכדעם הט משה די קליידר אראפגענומן פון אהרן (לְתִתָּם עַל בְּנוֹ) ער זאל געבן די קליידר אויף זיין זוהן (בְּפָנָיו) פאר אים, אהרן זאל זעהן וויא זיין זוהן אלעזר טוהט אן זיינע קליידער אונ ווערט אכהן גדול. או ארט (אָמַר לוֹ) משה הט געזאגט צו אהרן (הִכָּנֵס לַמְּעָרָה) גיי אריין אין דעם קעלער (וְנִכְנַס) איז אהרן אריינגעג (רָאָה מִטָּה מוּצַּעַת וְנֵר דָּלוּק) משה האט געזעהן אבעט שטייט אויף דם בעט איז פארשפרייט ווי צו גיין אויף איר (וְנֵר דָּלוּק) אונ אליכט ברענט (אָמַר לוֹ) הט משה געזאגט צו אהרן (עֲלֵה לַמִּטָּה) גיי ארויף אויף דיא בעט (וְעָלָה) ער ארויפגעגאנגען, האט משה געזאגט צו אהרן (פְּשׁוֹט יָדֶיךָ) ציה־אויס דיינע הענט (וּפָשַׁט) הט אהרן אויסגעצויגן (קְמוֹץ פִּיךָ) פארמאך דיין מויל (וְקָמַץ) הט ער פארמאכט (עֲצוֹם עֵינֶיךָ) פארמאך דיינע אויגען (וְעָצַם) האט ער פארמאכט איז געשטארבען (מִיַּד חָמַד מֹשֶׁה לְאוֹתָהּ מִיתָה) האט משה געגלוסט ער זאל אויך אזו שטארבען (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר איז וואס הקב"ה הט געזאגט צו משה דו וועסט שטארבען (כַּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ) ווי דיין ברודר אהרן איז געשטא (מִיתָה שֶׁנִּתְאַוֵּית לָהּ) מיט דעם טויט וואס דו האסט געגלוסט צו שטארבען: (כז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה. זאגט רש"י (אף

רש"י

ה' את מעשיך: (כה) קח את אהרן. בדברי נחומים
לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך מה שאין אני זכאי
(כו) את בגדיו. את בגדי כהונה גדולה צ הלבי
והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו אמר לו הכנס ל
ר ונכנס ראה מטה מוצעת ונר דלוק אמר לו עלה
ועלה פשוט ידיך ופשט קמוץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצ
חמד משה לאותה מיתה וזהו שנא' לו (דברים לב) כאש
אהרן אחיך מיתה שנתאוית לה: (כז) ויעש משה

שפתי חכמים

ליכנס לארץ וגם זה לא צריך לפרש ואלו מאותן כו' וי"ל שאל תקשה למה צריך לכתוב כל העדה וללמדך שכל העדה כלם עומדים לחיים שכבר מתו מתי מדבר והא לעיל כתיב כל העדה. ומפרש לו, לך אף בשעה שהיו נכנסים לארץ שהיה זמן מריבה לאחר מיתת אנשי דור המדבר היו כלם שלמים כו': צ רצונו לתרץ דאי בגדיו של חולין מה טעם צוה הקב"ה להלביש את אלעזר לפניו בבגדיו. והרא"ם תירץ ע"כ פירושו בגדי כהונה דאל"כ איך יהיה אות על זכיותו בכהונה גדולה ואפשר דבכלל דבריו דברי: ק אע"פ שאין כתיב כאן שכך צוה השם שאין כתיב אלא והפשט את אהרן וכו' דאל"כ שמשה

הלביש את אהרן תחלה איך ילבש אהרן בגדי כהונה של עבודה והלא היוצא מהר הבית. בבגדי כהונה שופג ארבע ע"כ צריך לומר דמשה הלבישו ע"פ הדיבור כדי שיפשיטן את אלעזר בפני אהרן להראות שבנו זוכה לכה"ג תחתיו: ר דק"ל ולמה לא הפשיט אהרן את בגדיו וילבישם אלעזר א כי זה נראה שהוא גנאי למשה שיהא מסרת להם ומתרץ וכו' וכי לא סגי בלא דיבורו של משה אלא להורות מצות חסדים של מתים שהרי משה בעצמו היה מתעסק בכל עסק אהרן: ש דאל"כ ויעש משה ל"ל וכי תעלה על דעתך ש

ליקוטי מרדכי

(כו) והפשט את אהרן וכו'. די תורה דערציילט אונז אז אהרן איז געשטארבן אונ בגראבן געווארן דורך הקב"ה אליין, דיא גמרא זאגט די זיבען טעג פון מלואים האט משה רבינו מקריב געוועזן קרבנות וויא אכהן גדול, אונ ער איז גוועזן געהייליגט וויא אכהן גדול, הט משה ניט געמעגט קובר זיין אהרן, אונ ווען אלעזר וואלט אנגעטאהן דיא קליידער פון זיין פאטער אהרן נאך אהרן'ס שטארבן, וואלט ער נאך קיין כהן גדול גוועזן, וואלט ער זיך געמעגט בשעפטיגען מיט זיין פאטער'ס קבורה, דיא תורה זאגט אבער והפשט את אהרן את בגדיו וגו' משה זאל אראפנעמען די קליידער פון אהרן אונ אנטאהן צו אלעזר איז אלעזר שוין געווארן אכהן גדול, נאכדעם ואהרן יאסף ומת, זאל אהרן שטארבן, האט דאך אלעזר שוין ניט געקענט זיך בשעפטיגען מיט זיין פאטערס קבורה, ווער דען הט אים קובר געווען, געווים הקב"ה אליין:

פירוש לתורת אלהים

על אשר מריתם איבער דעם וואס איר האט וו
גישפעניגט מיין מויל ביא דעם מי מריבה
האב געהייסען ריידען צום סלע ער זאל ג
וואסר אונ איר הט אים געשלאגן: (כה) קח א
נעם אהרן ואת אלעזר בנו אונ זיין זוהן אלעז
אונ ברענג זיי אויף דעם בארג הור ההר [פיי
(כו) והפשט אונ ציא אפ את אהרן פון אהרן א
זיינע קליידער והלבשתם אונ דו זאלסט זיי
קליידען. את אלעזר אלעזר זיין זוהן ואהר
אהרן יאסף זאל ווערן איין געטאן ומת שם
ער זאל דארטען שטארבן: (כז) ויעש האט
געטאן אזו ווי גאט האט אים געשאפט [פי

ביגלו אונ זיי זענן ארויף געגאנגען צו דעם בארג הור ההר לעיני פאר די אויגען פון גאר דר

מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־
הֹר הָהָר לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה׃ כח וַיַּפְשֵׁט
מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ
אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיָּמָת אַהֲרֹן
שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
מִן־הָהָר׃ כט וַיִּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גָוַע

אונקלוס

יְיָ וּסְלִיקוּ לְהֹר
א לְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׁתָּא׃
שְׁלַח מֹשֶׁה יָת אַהֲרֹן
לְבוּשׁוֹהִי וְאַלְבֵּשׁ
ן יָת אֶלְעָזָר בְּרֵהּ
אַהֲרֹן תַּמָּן בְּרֵישׁ
ר א וּנְחַת מֹשֶׁה
עָזָר מִן טוּרָא׃
חזוֹ כָּל כְּנִשְׁתָּא אֲרֵי

ויראו כל העדה כי גוע אהרן ר״ה ג
תענית ט ס׳ הזוהר . ס׳ המור :

בעל הטורים

בן כהן גדול טעון משיח׳ כשם דאהלבשתם כתנות דקתם-סיתה במשיח׳ אף והלבשתם דהכא הי׳ במשיחה : (כח) וימת אהרן שם . בגי׳ מלמד כי מת בנשיקה : (כט) ויראו . בגימטריא בעננים :

רש״י

ם רבה) אע״פ שהדבר קשה לו לא עכב : (כט) ויראו עדה וגו׳ . (שם) כשראו משה ואלעזר יורדים ת לא ירד אמרו היכן הוא אהרן אמר להם מת אמרו מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו המות מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת מוטל במטה ראו והאמינו : כל בית ישראל . ם והנשים א לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה לי מריבה ובין איש לאשתו : כי גוע . אומר אני גם דהא מית טועה הוא אא״כ מתרגם ויראו או שלא אמרו רבותינו ז״ל כי זה משמש בלשון דהא ל מדרש שנסתלקו ענני כבוד וכדאמר ר׳ אבהו (ראש ג) דא״ר אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו ועל לשון ל לשון דהא לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעל׳ הימנו ויראו לפי שהרי מת אהרן אבל על תרגום וחזו כל

בית יהודא

שֶׁהַדָּבָר קָשֶׁה לוֹ) אַפִילוּ דִי זַאךְ אִיז אִים שְׁוֶוער גֶעוֶוען צוּ טָאהְן , עֶר זָאל פִּירֶען זַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן צוּם שְׁטַארְבֶּן , פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען (לֹא עִכֵּב) הָט עֶר דִי זַאךְ נִיט אוֹיפְגֶעהַאלְטֶן נָאר עֶר הָט בַּאלְד גֶעטָאהְן וִוי הקב״ה הָט אִיהְם גֶעבָּאטֶן׃ (כט) וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה וגו׳) . זָאגְט רש״י (כְּשֶׁרָאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר יוֹרְדִים וְאַהֲרֹן לֹא יָרַד) וֶוען דִי יוּדִין הָאבֶּן גְזֶעהְן מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר גֵייעֶן אַרָאפּ פוּן בַּארְג אוּנ אַהֲרֹן אִיז נִיט אַרָאפּ־ גֶעגַאנְגֶען (אָמְרוּ הֵיכָן הוּא אַהֲרֹן) הָאבֶּן זֵיי גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וְוא אִיז אַהֲרֹן (אָמַר לָהֶם מֵת) הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּ זֵייא אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן (אָמְרוּ אֶפְשָׁר) הָאבֶּן דִי יוּדִין גֶעזָאגְט אִיז מֶעגְלִיךְ , קֶען דָס זַיין אַהֲרֹן זָאל שְׁטַארְבֶּען (מִי שֶׁעָמַד כְּנֶגֶד הַמַּלְאָךְ וְעָצַר אֶת הַמַּגֵּפָה) דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אִיז גִישְׁטַאנֶען גֶעגֶען מַלְאַךְ הַמָּוֶת אוּנ הָט אוֹיפְגֶעהַאלְטֶן דִי מַגֵּפָה זָאל נִיט זַיין (יִשְׁלוֹט בּוֹ מַלְאַךְ הַמָּוֶת) זָאל דֶר מַלְאַךְ הַמָּוֶת קֶענֶן אוֹיף אִים גֶעוֶועלְטִיגֶן עֶר זָאל בַּיי אִים גֶעמֶען זַיין נְשָׁמָה (מִיָּד בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַחֲמִים) הָאט בַּאלְד מֹשֶׁה גֶעבֶּעטֶען בַּייא הקב״ה (וְהֶרְאוּהוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לָהֶם מוּטָל בְּמִטָּה) הָאבֶּן מַלְאָכִים ...עטְרָאגֶן דָס בֶּעט מִיט אַהֲרֹן פוּן בַּארְג צוּ אַלֶע יוּדִין (רָאוּ וְהֶאֱמִינוּ) הָאבֶּן דִי יוּדִין גְזֶעהְן וִוי אַהֲרֹן לִיגְט גְשְׁטָארְבֶּן ... זֵיי גֶעגְלוֹיבְּט : וְכֹל בֵּית יִשְׂרָאֵל. זָאגְט רש״י (הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים) מֶענְנֶער אוּנ ווייבֶּער הָאבֶּען גֶעוֵויינְט אוֹיף דֶם ...ן פוּן אַהֲרֹן (לְפִי שֶׁהָיָה אַהֲרֹן רוֹדֵף שָׁלוֹם) ווייל אַהֲרֹן הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעזוּכְט נָאר צוּ מַאכֶען פְרִידֶען (וּמֵטִיל אַהֲבָה) ...יינְגֶען לִיבְּשַׁאפְט (בֵּין בַּעֲלֵי מְרִיבָה) צְווִישֶׁן דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס הָאבֶּען גֶעקְרִיגְט (וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ) אוּנ צְווִישֶׁן מַאן אוּנ ...וָוס הָאבֶּן גֶעקְרִיגְט , דְרִיבֶּער הָאבֶּען אַלֶע גֶעוֵויינְט אוֹיף זַיין שְׁטַארְבֶּען : (כִּי גָוַע) . זָאגְט רש״י (אוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ ...הַמְתַּרְגֵם דְהָא מִית) דֶער וָואס טַייטְשְׁט כִּי גָוַע וָוארוּם אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן (טוֹעֶה הוּא) הָט עֶר אַטָעוּת (אֶלָּא אִם כֵּן ...וַיִּרְאוּ וְאִתְחֲזִיאוּ) סַיידֶען עֶר טַייטְשְׁט וַיֵּרָאוּ זֵיי זֶענֶען גֶעזֶעהְן גֶעוָוארֶן , וֶועט דֶר פָּסוּק זָאגֶן פַּר וָוס זֶענֶען זֵיי גֶעזֶעהְן ...יען (כִּי גָוַע אַהֲרֹן) וָוארוּם אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען (שֶׁלֹּא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל כִּי זֶה מְשַׁמֵּשׁ בְּלָשׁוֹן דְּהָא) וָואס דִי רַבָּנָן ...גְזָאגְט אַז דֶר וָוארְט „כִּי״ אִיז דֶערְטַייטְשׁ „וָוארוּם״ הָאבֶּען זֵיי גֶעמֵיינְט (אֶלָּא עַל מִדְרָשׁ שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָּבוֹד) נָאר ...עם דְרַשׁ וָוס מִיר זָאגֶען וֶוען אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען זֶענֶען אַוֶועקְגֶענַאנְגֶען דִי וָואלְקֶען וָוס זֶענֶען גֶוֶוען אַרוּם דִי יוּדִין ...ר זֶענֶען דִי יוּדִין גֶעזֶעהְן גֶעוָוארֶן (וּכְדְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ) וִוי רַבִּי אַבָּהוּ הָאט גֶעזָאגְט (דְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ) וָוארוּם רַבִּי אַבָּהוּ ...זָאגְט (אַל תִּקְרֵי וַיִּרְאוּ אֶלָּא וַיֵּרָאוּ) זָאלְסְט נִיט לֵייעֶנֶען וַיִּרְאוּ , זֵיי הָאבֶּען גְזֶעהְן נָאר זָאלְסְט לֵייעֶנֶען וַיֵּרָאוּ , זֵיי ...זֶעהְן גֶעוָוארֶן (וְעַל לָשׁוֹן זֶה נוֹפֵל לָשׁוֹן דְּהָא) אַז מֶען לֵייעֶנְט וַיֵּרָאוּ , זֵיי זֶענֶען גֶעזֶעהְן גֶעוָוארֶן , דַארְף מֶען טַייטְשֶׁען ...וָוארְט „כִּי״ וָוארוּם (לְפִי שֶׁהוּא נְתִינַת טַעַם לְמַה שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ) ווייל דִי דְרַיי ווֶערְטֶער „כִּי גָוַע אַהֲרֹן״ אִיז אַטַעַם ...עם וָוס שְׁטֵייט פְרִיעֶר וַיֵּרָאוּ, זֵיי זֶענֶען גֶעזֶעהֶען גֶעוָוארֶן (לָמָּה וַיֵּרָאוּ) פַר וָוס זֶענֶען דִי יוּדִין גֶעזֶעהְן גֶעוָוארֶען ...אַהֲרֹן) ווייל אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן (לְפִי שֶׁהֲרֵי מֵת אַהֲרֹן) וָוארוּם אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען (אֲבָל עַל תַּרְגּוּם וְחָזוּ כָּל

שפתי חכמים

ו של מקום . כתב הרא״ם ולא ידעתי למה לא דרשו על מה כפ׳ קרח ויעש משה כאשר צוה ה׳ אותו כן עשה ואפשר שלא ו מפום שיש לומר שעשה זה בשמחה משום טובתו שלא יכוהו רא לחלוק עוד על סררת שבט לוי ומפני שאהבת סררות שבטו מעורבת בעשיית מלוה זו אף שעשה ג״כ מלות הש״י לא רלו לדרוש בו כלום ודו״ק ג״ל : ת רלונו לתרץ וסרי לא ראו נויתם של אהרן רק משה ואלעזר והל״ל ויספעו והלא מפי משה ואלעזר שמעו ומפרש כשראו כו׳ והראוהו מלאכי השרת וזהו שכ׳ ויראו כל העדה : א רלה

פירוש לתורת אלהים

וַיַּפְשֵׁט מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט אַרָאפּ גֶעצוֹיגֶען פוּן ...ן זַיינֶע קְלֵיידֶר אוּנ עֶר הָט זֵיי אָן גֶעקְלֵייד ...וֹהְן אֶלְעָזָר וַיָּמָת אִיז אַהֲרֹן דָארְטֶן גֶעשְׁטָארְבֶּן אוֹיף דֶעם שְׁפִּיץ בַּארְג וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה מִיט אֶלְעָזָר הָאבֶּן אַרָאפּ גֶינִידֶערְט פוּן דֶעם בַּארְג [עיין רש״י]׃ (כט) וַיִּרְאוּ הָאבֶּען גֶעזֶעהְן גָאר דִיא עֵדָה כִּי

אַהֲרֹן וַיִּבְכּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ ס כא א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עֲרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם

מִית אַהֲרֹן וּבְכוֹ יָת אַ
תְּלָתִין יוֹמִין כֹּל
יִשְׂרָאֵל׃ א וּשְׁ
כְּנַעֲנָאָה מַלְכָּא דַ
יָתֵב דָּרוֹמָא אֲרֵי
יִשְׂרָאֵל אֹרַח מְאַ
וַאֲגַח קְרָבָא בְּיִשְׂ

תו"א וישמע הכנעני ר"ה ג תענית ט ס' הזוהר פרשת אמור ופרשת וילך:

רשב"ם

(א) יושב הנגב דרך האתרים. דרך המרגלים. דכתיב שם עלו זה בנגב. ועמלק יושב בנגב וכנענים אצלם. כי העמלקי והכנעני שם ל

בית יהודא

כְּנִישְׁתָּא) אָבֶער אַז מֶען וֶועט טַייטְשְׁ, (וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה) אַלֶע יוּדִין הָאבֶּן גֶזֶעהְן (אֵין לָשׁוֹן דְּהָא נוֹפֵל) פַּאסְט נִיט נָאכְדֶעם צוּ טַייטְשְׁעֶן „כִּי" וָוארוּם (אֶלָּא לָשׁוֹן אֲשֶׁר) נָאר מֶען דַארְף טַייטְשְׁעֶן דֶעם וָוארְט „כִּי" ווִי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען „אֲשֶׁר" וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה אֲשֶׁר גָוַע אַהֲרֹן, אַלֶע יוּדִין הָאבֶּן גֶזֶעהְן דַאס אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן (שֶׁהוּא מִגִּזְרַת שִׁמּוּשׁ אִי) דֶער וָוארְט „כִּי" וֶועט זַיין ווִי עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען „אִי" דָס אִיז „אִם" (שֶׁמָּצִינוּ אִם בִּלְשׁוֹן אֲשֶׁר) מִיר גֶעפִינֶען אִין פְּסוּקִים וְוא עֶס דַארְף שְׁטֵיין „אֲשֶׁר" שְׁטֵייט „אִם" (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְאִם מַדּוּעַ לֹא תִקְצַר רוּחִי) דַארְף שְׁטֵיין וַאֲשֶׁר מַדּוּעַ (וְהַרְבֵּה מְפוֹרָשִׁים מִזֶּה הַלָּשׁוֹן) אוּנ פִיל „וְאִם" וֶוערְט גֶעטַייטְשְׁט מִיט דֶעם לָשׁוֹן „אֲשֶׁר", עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אִם חֲרוּצִים יָמָיו) גְלַייךְ ווִיא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען (אֲשֶׁר חֲרוּצִים יָמָיו) דָס הֵייסְט כִּי חֲרוּצִים יָמָיו וַוייל דֶר וָוארְט „כִּי" וֶוערְט גֶעטַייטְשְׁט מִיט דִי פִיר וֶוערְטֶער (אִי, דִּלְמָא, אֶלָּא, דְּהָא), אִי אִיז אִם. דָאס אִיז אֲשֶׁר: (א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַ

זָאגְט רַשִׁ"י (שָׁמַע שֶׁמֵּת אַהֲרֹן וְנִסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָבוֹד) דֶר כְּנַעֲנִי הָט גֶעהֶערְט אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן דִי וָואלְקִינְס וָוס גֶעוֶוען אַרוּם דִי יוּדִין זֶענֶען אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען (כִּדְאִיתָא בר"ה) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין גְמָרָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה דְרִיבֶּער אִיז גֶעקוּמֶען צוּ אַמִלְחָמָה מִיט יוּדִין (וַעֲמָלֵק מֵעוֹלָם רְצוּעָה מַרְדּוּת לְיִשְׂרָאֵל) עֲמָלֵק אִיז פוּן אֵייבִּיג גֶוֶוען אַקַאנְטְשׁוּק צוּ שְׁ דִיא יוּדִין (מְזוּמָן בְּכָל עֵת לְפוּרְעָנוּת) עֶר אִיז גֶוֶוען פוּן אֵייבִּיג גְרֵייט צוּ יֶעדֶער צַייט שְׁטְרָאפֶען דִי יוּדִין: יֹשֵׁב הַנֶּגֶב) מֵיינְט מֶען עֲמָלֵק (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב) דִי מְרַגְּלִים הָאבֶּען גֶזָאגְט עֲמָלֵק אִין דָרוֹם זַייט לַאנְד (וְשִׁנָּה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן כְּנַעַן) עֲמָלֵק הָט גֶעעֶנְדֶערְט זַיין שְׁפְּרַאכֶע אוּנ הָט גֶערֶעט מִיט דִי כְּנַעֲ שְׁפְּרַאכֶע, דִי יוּדִין זָאלֶען מֵיינֶען זַיי זֶענֶען כְּנַעֲנִים (כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִים לְהקב"ה לָתֵת כְּנַעֲנִים בְּיָדָם) אַז דִי וֶועלֶען בֶּעטְן צוּ הקב"ה זַיי זָאלֶען אַיינְנֶעמֶען דִי מִלְחָמָה, וֶועלֶען זַייא בֶּעטֶען הקב"ה זָאל גֶעבֶּען דִי כְּנַעֲנִים אִין זַייעֶער (וְהֵם אֵינָם כְּנַעֲנִים) אוּנ זַיי זֶענֶען דָאךְ נִיט כְּנַעֲנִים נָאר עֲמָלֵקִים (רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְבוּשֵׁיהֶם כִּלְבוּשֵׁי עֲמָלֵקִים) דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶע זַייעֶרֶע קְלֵיידֶער זֶענֶען ווִיא דִיא קְלֵיידֶער פוּן דִיא עֲמָלֵקִים (וּלְשׁוֹנָם לְשׁוֹן כְּנַעַן) אוּנ זַייעֶר רֵיידֶען אִיז ווִיא דִי כְּנַ רֵיידֶען (אָמְרוּ נִתְפַּלֵּל סְתָם) הָאבֶּן דִי יוּדִין גֶעזָאגְט מִיר וֶועלֶען בֶּעטֶען אָן אַנָאמֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק יוּדִין הָאבֶּן גֶעבֶּעטֶען צוּ הקב"ה אוּנ הָאבֶּען גֶזָאגְט (אִם נָתֹן תִּתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי) אוֹיבּ דוּ וֶועסְט גֶעבֶּען דָם פָאלְ מַיין הַאנְט, אוּנ הָאבֶּן נִיט גֶעזָאגְט וֶועלְכֶע פָאלְק, נָאר דָאס פָאלְק וָואס הַאלְט מִיט אוּנְז מִלְחָמָה: דֶּרֶךְ הָאֲתָ מֵיינְט מֶען (דֶּרֶךְ הַנֶּגֶב) דוּרְךְ דָרוֹם זַייט, דָאס אִיז דִיא וֶועג (שֶׁהָלְכוּ בָהּ הַמְרַגְּלִים) וָוס דִי מְרַגְּלִים זֶענֶען אִין אִיר גֶעגַ (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב) זַייא זֶענֶען אוֹיפְגֶעגַאנְגֶען אִין דָרוֹם זַייט (דָבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים מֵיינְט מֶען (דֶּרֶךְ הַתַּיָּר הַגָּדוֹל) דִיא וֶועג פוּן דֶעם גְרוֹיסֶן וֶועג־ווייזֶער (הַנּוֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם) וָוס עֶר הָט גֶ

רש"י

כניסתא אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר שהוא ס שמוש אי שמלינו אם משמש בלשון אשר כמו (איוב כא מדוע לא תקצר רוחי והרבה מפורשים מזה הלשון (ש אם חרוצים ימיו: (א) וישמע הכנעני. שמע שמת וגסתלקו ענני כבוד ב כו' כדאיתא בר"ה (דף ג) ו מעולם רצועה מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורע יושב הנגב. זה עמלק ג שנאמר (במדבר יג) עמלק בארץ הנגב ושנה את לשונו לדבר בל' כנען כדי שיהיו י מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינן כנעני ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען נתפלל סתם שנאמר אם נתון תתן את העם הזה ב דרך האתרים. דרך הנגב שהלכו בה המרגלים שנאמר ויעלו בנגב. ד"א דרך האתרים דרך התייר הגדול ד

שפתי חכמים

לומר למה כתיב במיתת משה רבינו עליו השלום ויבכו בני ישראל והכא גבי אהרן כל בית ישראל. ומפרש דכאן אף הנשים. בכו ולמה לפי שהיה כו': ב וא"ת מנליה לרש"י דלמא כפשוטו כדכתיב אחריו כי בא ישראל וגו'. וי"ל דקשה לרש"י ל"ל וישמע דלא הל"ל אלא ויבא ישראל דרך האתרים ויבא הכנעני וילחם וגו' כמו ויבא עמלק וילחם בישראל וכמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל וכן גבי עוג ויצא לקראת ישראל וגו' למלחמה אדרעי אלא שמע שמת אהרן.ונסתלקו ענני כבוד ועי"ל דהוכחתו מדכתיב בפרשת ואלה מסעי וישמע הכנעני וגו' אחר מיתת אהרן והתם ע"כ לא אלא שמת אהרן ונסתלקה השכינה מישראל והתם פירש"י כאן כו' לשון מכאן למדך משמע שפי' דראייתו משם ושם אפרש כ והרא"ם פי' מדכתיב ויראו כל העדה וגו' ואמר ר' אבהו קרי בליר"י תחת היו"ד וכדרים לקים דאמר האי כי נתינת טעם שלפניו הוא נתגלו העדה לפי שגוע אהרן: ג מפרש דאל תקש סתרי קראי אהדדי דכתיב וישמע הכנעני ואח"כ כתיב יושב היינו עמלק ל"פ שינה כו': ד פי' וקוא הארון כלומר כיון

פירוש לתורת אלהים

גָוַע אַהֲרֹן אַז אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען וָוארוּם דֶער וָואלְקֶען הָט זִיךְ אָפּ גֶטָאן [עיין רש"י]. וַיִּבְכּוּ אֶת אַהֲרֹן הָאבֶּן זַיי בַּאוֵויינְט אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם דְרַייסִיג טָאג כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל אַלֶע יוּדֶען מַאנֶען אוּנ וַוייבֶּער מַחֲמַת עֶר פְלֶעגְט שָׁלוֹם מַאכֶען צְווִישֶׁן מֶענְטְשֶׁן ווָס הָאבֶּן זִיךְ גֶעקְרִיגְט אוּנ צְווִישֶׁן מַאן אוּנ וַוייבּ: (א) וַ הַכְּנַעֲנִי אוּנ דֶער כְּנַעֲנִי דֶר מֶלֶךְ פוּן עֲרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶ ווָאנְט אוֹיף דָרוֹם זַייט הָט גֶעהֶערְט כִּי בָא יִשְׂרָאֵ דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶען גֶעקוּמֶען דֶּרֶךְ ווֶעג הָאֲתָרִים דִיא שְׁפֶּעהֶערְס ווָס דִי מְרַגְּלִים זַענֶען גֶעגַאנְגֶען [עיין ר

בְּיִשְׂרָאֵ֔ל וַיִּ֥שְׁבְּ ׀ מִמֶּ֖נּוּ שֶֽׁבִי׃ ב וַיִּדַּ֨ר
יִשְׂרָאֵ֥ל נֶ֛דֶר לַיהוָ֖ה וַיֹּאמַ֑ר אִם־נָתֹ֨ן
תִּתֵּ֜ן אֶת־הָעָ֤ם הַזֶּה֙ בְּיָדִ֔י וְהַחֲרַמְתִּ֖י
אֶת־עָרֵיהֶֽם׃ ג וַיִּשְׁמַ֨ע יְהוָ֜ה בְּק֣וֹל
יִשְׂרָאֵ֗ל וַיִּתֵּן֙ אֶת־הַֽכְּנַעֲנִ֔י וַיַּחֲרֵ֥ם
אֶתְהֶ֖ם וְאֶת־עָרֵיהֶ֑ם וַיִּקְרָ֥א שֵֽׁם־
הַמָּק֖וֹם חָרְמָֽה׃ פ ד וַיִּסְע֞וּ מֵהֹ֤ר הָהָר֙
דֶּ֣רֶךְ יַם־ס֔וּף לִסְבֹ֖ב אֶת־אֶ֣רֶץ אֱד֑וֹם

אונקלוס

מִנֵּהּ שִׁבְיָא׃
ים יִשְׂרָאֵל קְיָם
יי וַאֲמַר אִם מִמְסַר
יָת עַמָּא הָדֵין
אֲגַמַּר יָת קִרְוֵיהוֹן׃
בִּיל יְיָ צְלוֹתֵהּ
רָאֵל וּמְסַר יָת
ה וְגַמַּר יָתְהוֹן וְיָת
ן וּקְרָא שְׁמָא
א חָרְמָה׃ ד וּנְטָלוּ
טוּרָא אֹרַח יַמָּא
לְאַקָּפָא יָת אַרְעָא
ם וַעֲקַת נַפְשָׁא

ב ממנו גיטין לח׃

רשב"ם

האתרים. כמו אפרוח אתמול אזרוע הרבה אלפי"ן באין לשמוש בראש התיבה׃ (ב) והחרמתי. המטלטלין יהיו הקדש לשמים׃

רש"י

שנא' (שם י) דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה׃ ממנו שבי. אינה אלא שפחה אחת׃ (ב) והחרמתי. שללם לגבוה׃ (ג) ויחרם אתהם. בהריגה׃ יהם. חרמי גבוה׃ (ד) דרך ים סוף. כיון שמת אה עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם דרך ים הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם. גזירת מרגלים

בית יהודא

פאר זיי נאר די יודין דאס מיינט מען דעם ארון (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וַאֲרוֹן בְּרִית ה' נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה) דער ארון מיט די לוחות האט געצויגין פאר זיי דריי טעג פ..ראוים ער זאל זעהן פאר דיא יודין אארט ווא צו רוהען׃ וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי. זאגט רש"י (אֵינָהּ אֶלָּא שִׁפְחָה אַחַת) זיי האבען נאר געפאנגען איין דינסט׃ (ב) וְהַחֲרַמְתִּי. מיינט מען (אַקְדִּישׁ שְׁלָלָם) איך וועל הייליגען זייער פארמעגען צו הקב"ה׃ (ג) וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם. ער האט זייא פארוויסט (בַּהֲרִיגָה) מיט די יודין האבען זיי געהרגת׃ וְאֶת עָרֵיהֶם. זייערע שטעט האבען זיי פארוויסט (חֶרְמֵי גָּבוֹהַּ) זיי האבען געהייליגט ה׃ (ד) וְדֶרֶךְ יַם סוּף. זאגט רש"י (כֵּיוָן שֶׁמֵּת אַהֲרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מִלְחָמָה זוֹ) באלד וויא אהרן איז געשטארבען איז אויף דיא יודין געקומען די מלחמה (חָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם דֶּרֶךְ יַם סוּף) זענען זייא געגאנגען צוריק מיט דיא ם גייט צום ים סוף (הוּא הַדֶּרֶךְ שֶׁחָזְרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מְרַגְּלִים) דאס איז די וועג וואס די יודין האבן

דעת זקנים מבעלי התוספות

מהר ההר לסבוב את ארץ אדום וגו'. וכתיב ותקצר העם כיון שראו שחזרו לאחוריהם אל הדרך המדבר ה בעיניהם כמות כי היו סבורין ליכנס מיד לארץ ישראל תבואת הארץ ועכשיו חוזרין למקום שאין מים ומזון ם. וכי תימא מה קפידא יש כאן הרי היה להם מן ב ותפשנו קצה בלחם הקלקל אינו דומה רואה וטועם לא ראיה שלפי שאינו רואה ממשות הדבר שאינו טועם ואינו נחשב בעיניו לכלום אי נמי שלא היו טועמין טוב ההוא עד שהיו טורחין בו וטחנו בריחים או דכו וכן משמע קרא דפרשת בהעלתך דכתיב ביה והיה טעמו כטעם לשד השמן׃

שפתי חכמים

שנסתלקו ענני כבוד ולא הי' להכי כ"א ארון הקודש שנסע לפניהם מ"ה בא להלחם מה שלא עשה קודם לכן הרא"ם. והוצרך לטעם של ד"א כי לטעם הראשון קשה למה כתיב דרך האתרים וכי המרגלים כבשו אותו דרך והלא דרך כבושה היא לכל עוברים ושבים. לכן פי' ד"א וכו' וכמו שפי' הרא"ם כי בשבת שלא הלך לפניהם אלא הארון ונסתלקו ענני כבוד בא להלחם ולטעם של ד"א קשה למה כתיב האתרים לשון רבים כיון דלא קאי אלא על הארון הקודש ל"פ גם טעם ראשון׃ ה הוצרכו רז"ל לפרש כן משום דס"ל אין ישראל מנוצחים אלא בעת קלקולם לפני הש"י וכאן לא מצאו שום קלקול לכן אמרו שהשבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם ואין לומר מגליה אחת דלמא שתים יש לומר דמלשון שבי משמע שאינה אלא אחת וא"ת מנ"ל לרש"י דשפחה היתה וי"ל דמלשון שבי משמע שפחה כדכתיב

א מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה וגו' כך כתיב בהתראה ובסוף כשלקה כתיב עד בכור השבי אלא צריך לפרש דשבי השפחה אף שבי דכתיב הכא מיירי בשפחה דאל"כ וישב ממנו אנשים או נשים או טף מיבעי ליה׃ ו דאי כמשמעו מה נדר הוא זה עריהם דהא שתם נדר לה' כאמר על הקדש אלא אקדיש וכו' ולשון חרם הוא. ומפרש ע"ד לפירוש זה דויחרם היינו חרם גטם ך לומר על בני אדם חרם כדכתיב אתהם ואת עריהם ומפרש כשקאי על בני אדם משמש ל' הריג' וכשקאי על עריהם משמש חרם גבוה׃ דכתיב ויסעו מהר ההר דרך ים סוף וגו' הא קודם שבאו להר ההר היו סובבין ארץ אדום כדכתיב לעיל וימאן אדום וגו' נמצא

פירוש לתורת אלהים

אונ האט מִלְחָמָה געהאלטען מיט דיא יִשְׂרָאֵל אונ האט גיפאנגען פון די יִשְׂרָאֵל א גיפענקיניש׃ האבען די יִשְׂרָאֵל אַנֶדֶר גיטאן לַיְיָ צו גאט אונ האט אזו געזאגט אִם נָתוֹן תִּתֵּן אז דו וועסט דאס פאלק צו אונז אין די הענט אז מיר זיי גובר זיין אין דער מִלְחָמָה וְהַחֲרַמְתִּי וועל אר וויסטן זייערע שטעט מקדיש זיין צו הקב"ה׃ (ג) וַיִּשְׁמַע האט גאט גיהערט דם קול פון די יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אונ ער האט גיגעבן דעם כְּנַעֲנִי צו זיי אין די הענט וַיַּחֲרֵם אונ ער האט זיי פר וויסט אונ זייערע שטעט האבן זיי אויך פר וויסט וַיִּקְרָא אונ ער האט גערופן דם ארט חָרְמָה׃ (ד) וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר אונ זיי האבן אוועק געצויגן פון הור הָהָר דֶּרֶךְ יַם סוּף מיט דעם וועג פון דעם יַם סוּף (עיין רש"י) לִסְבֹב

וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ־הָעָם בַּדָּרֶךְ: ה וַיְדַבֵּר

דְעַמָּא בְּאָרְחָא
ה וְאִתְרַעַם עַמָּא בְּמֵי

תו"א וידבר העם באלהים סנהדרין י:

בעל הטורים

(ד) ותקצר נפש העם. מלמד שראו כל הצרות שיבאו עליהם בגלות אדום ואיך ימשך הגלות: ותקצר. ד' במסרה ותקצר נפש העם ותקצר נפש
ישראל ותקצר נפשו למות ותקצר נפשי בהם כיון שבאו לגבול אדום ותקצר נפש העם וידברו בה' ובמנשה וקצרה נפשו בעמל ישראל שתטאו ותקצ
למות שמת אהרן בגבול אדום. וכן ותקצר נפשי בהם דרישא דקרא ותכחיד ג' הרועים בירח אחד שדרשו אותו על אהרן ומרים ומשה שמתו

בית יהודא

אָנְגֶעהוֹיבֶּן גֵיין צוּרִיק וֶוען עֶס אִיז אוֹיף זֵיי גְּזֵר גֶעוָוארֶען
דִי גְּזֵרָה פוּן דִי מְרַגְּלִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק
הקב"ה הָט גְזָאגְט (וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם סוּף) צִיהְט אִין דֶער
מִדְבָּר אִין דִיא וֶועג וָואס גֵייט צוּם יַם סוּף (וְכַאן חָזְרוּ
לַאֲחוֹרֵיהֶם שֶׁבַע מַסָּעוֹת) דָא זֶענֶען דִי יוּדִין גֶעגַאנְגֶען צוּרִיק
זִיבְּעֶן צִיהוּנְג (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן מוֹסֵרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן) דִי יוּדֶען הָאבֶּען
גֶ'צוֹיגֶען פוּן בְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן צוּ מוֹסֵרָה דָארְט אִיז אַהֲרֹן
גֶעשְׁטָארְבֶּן (וְכִי בְּמוֹסֵרָה מֵת) אִיז דֶען אַהֲרֹן גֶעשְׁטָארְבֶּן אִין
מוֹסֵרָה (וַהֲלֹא בְּהֹר הָהָר מֵת) עֶר אִיז דָאךְ גֶעשְׁטָארְבֶּן אוֹיף
דֶעם הֹר הָהָר (אֶלָּא שָׁם חָזְרוּ וְהִתְאַבְּלוּ עָלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאִילוּ
הוּא בִּפְנֵיהֶם) נָאר אִין מוֹסֵרָה הָאבֶּן דִי יוּדִין נָאךְ אַמָאהְל
גֶעטְרוֹיעֶרְט אוֹיף אַהֲרֹן אוּנ הָאבֶּן גֶעזָאגְט הֶסְפֵּדִים אוֹיף
אִים גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט דָארְטֶען גֶעשְׁטָארְבֶּן נֶעבֶּען זֵיי
(וְצֵא וּבְדוֹק בְּמַסָּעוֹת וְתִמְצָא שֶׁבַע מַסָּעוֹת מִן מוֹסֵרָה עַד הֹר הָהָר)
אַז דוּ וֶועסְט צֵיילֶן זֵייעֶרֶע צִיהוּנְג וֶועסְטוּ גֶעפִינֶען זִיבֶּען
צִיהוּנְגֶען פוּן מוֹסֵרָה בִּיז צוּם הֹר הָהָר: וְלִסְבֹּב אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם.
זֵיי זָאלֶן גֵיין אַרוּם דִי לַאנְד אֱדוֹם (שֶׁלֹּא נְתָנָם לַעֲבוֹר בְּאַרְצוֹ)
ווייל דֶער מֶלֶךְ אֱדוֹם הָט נִיט גֶעלָאזְן דִי יוּדִין דוּרְךְ גֵיין
זַיין לַאנְד, דְרִיבֶּער הָאבֶּן זֵיי גֶעמוּזְט גֵיין אַרוּם דִי לַאנְד:

רש"י

שנא' (דברים א) וסעו המדברה דרך ים סוף. וכא
לאחוריהם (עיין פ' פנחס) שבע מסעות שנא' (שם י
ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן
במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו וה
עליו והספידוהו כאילו הוא בפניהם וצא ובדוק בו
ותמצא שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר: לסבו
ארץ אדום. שלא נתנם לעבור בארצו: ותקצר
העם בדרך. בטורח הדרך שהוקשה להם אמרו עכשי
קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו א
ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום לפיכך קצרה
בעינוי הדרך ובלשון לע"ז אנקרודלו"ר ולא יתכן
ותקצר נפש העם בהיותם בדרך ולא פי' בו במה
שכל מקום שתמצא קצור נפש במקרא מפורש שם במה
כגון (זכריה יא) ותקצר נפשי בהם וכגון (שופטים י)
נפשו בעמל ישראל וכל דבר הקשה על אדם נופל ב
קצור נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה
אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אות
ובדבר המטריח נופל לשון גודל שגדול הוא וכבד על
כגון (זכריה יא) וגם נפשם בחלה בי גדלה עלי (

וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרֶךְ. עֶס אִיז קוּרְץ גֶעוָוארֶען דָם לֶעבֶּען פוּן פָאלְק (בְּטֹרַח הַדֶּרֶךְ) וֶועגֶען דִיא שְׁוֶוערְקַייט פ
(שֶׁהוּקְשָׁה לָהֶם) עֶס אִיז זֵיי שְׁוֶוער גֶוָוארֶן דָם גֵיין אִין וֶועג (אָמְרוּ) זֵייא הָאבֶּען גְזָאגְט (עַכְשָׁיו הָיִינוּ קְרוֹבִים לְהִכָּנֵ
מִיר זֶענֶען אִיצְט גְוֶוען נָאנְט אַרַיין צוּ גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וַאֲנוּ חוֹזְרִים לַאֲחוֹרֵינוּ) אוּנ מִיר מוּזִין אִיצְט צוּרִיק
חָזְרוּ אֲבוֹתֵינוּ) אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערִין הָאבֶּן אוֹיךְ גֶעמוּזְט צוּרִיק גֵיין (וְנִשְׁתַּהוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה) אוּנ הָאבֶּען פַארְזָא
דֶער מִדְבָּר אַכְט אוּנ דְרַייסִיג יָאהְר (עַד הַיּוֹם) בִּיז הַיינְט (לְפִיכָךְ קָצְרָה נַפְשָׁם בְּעִנּוּי הַדֶּרֶךְ) דְרִיבֶּער אִיז קוּרְץ גֶ
זֵייעֶר לֶעבֶּן וֶועגֶן דֶעם וָוס זֵיי זֶענֶן פַארְמַאטֶערְט גְוָוארֶען פוּן וֶועג וְאִיז דֶערְטַייטְשׁ בַּדֶּרֶךְ וֶועגֶען דֶעם וֶועג
רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לוֹמַר וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדֶּרֶךְ וְלֹא פֵּירֵשׁ בּוֹ בַּמָּה קָצְרָה) מִיר קֶענֶען נִיט זָאגֶען דֶער פָּסוּק מֵיינְט דָאס
פוּן פָאלְק אִיז קוּרְץ גְוָוארֶען אִין וֶועג, אוּנ דֶער פָּסוּק זָאגְט נִיט פַאר וָואס זֵייעֶר לֶעבֶּען אִיז קוּרְץ גֶעוָוארֶען (שֶׁ
שֶׁתִּמְצָא קִצּוּר נֶפֶשׁ בַּמִּקְרָא) וָוארוּם אִין וֶועלְכֶען פָּסוּק דוּ וֶועסְט גֶעפִינֶען עֶס שְׁטֵייט "עֶס אִיז קוּרְץ גֶעוָוארֶען דָאס
(מְפוֹרָשׁ שָׁם בַּמָּה קָצְרָה) שְׁטֵייט דָארְטֶען פַר וָוס דָאס לֶעבֶּען אִיז קוּרְץ גְוָוארֶן (כְּגוֹן) דְהַיְינוּ עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק
הָט גֶעזָאגְט (וַתִּקְצַר נַפְשִׁי) מֵיין לֶעבֶּן אִיז קוּרְץ גֶעוָוארֶן, פַר וָואס? (בָּהֶם) וֶועגֶן זֵיי, וֶועגֶען דִיא יוּדִין (וּכְגוֹן
עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ) עֶס אִיז קוּרְץ גֶעוָוארֶען זַיין לֶעבֶּען, פַאר וָוס? (בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל) וֶועגֶען דִי צַ
יוּדִין (וְכָל דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל הָאָדָם) יֶעדֶערֶע זַאךְ וָואס אִיז אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ שְׁוֶוער צוּ טְרָאגֶען, שְׁוֶוער צוּ לַיידֶן
לָשׁוֹן קִצּוּר נֶפֶשׁ) דָאס הֵייסְט זַיין לֶעבֶּען וֶוערְט אָפְּגֶעקוּרְצְט (כְּאָדָם שֶׁהַטּוֹרַח בָּא עָלָיו) אַזוֹ וִויא עֶס אִיז גֶעקוּמֶ
אַ מֶענְטְשׁ אַ שְׁוֶוערֶע זַאךְ, אַ שְׁוֶוערֶער צַעַר (וְאֵין דַּעְתּוֹ רְחָבָה לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדָּבָר) אוּנ זַיין קָאפּ, זַיין מוֹחַ, קֶען נִיט פַ
דִיא זַאךְ (וְאֵין לוֹ מָקוֹם בְּתוֹךְ לִבּוֹ לָגוּר שָׁם אוֹתוֹ הַצַּעַר) עֶר הָאט נִיט אָארְט אִין זַיין הַארְצֶען אִינְוֶוייניג זָאל זַ
פַארְהַאלְטֶען דֶער צַעַר, עֶר זָאל דֶעם צַעַר קֶענֶען טְרָאגֶן אִין זַיין הַארְץ (וּבְדָבָר הַמַּטְרִיחַ) אוּנ אַזַאךְ וָואס אִיז גִי
נָאר עֶס אִיז אַאַרְבֶּעט (נוֹפֵל לָשׁוֹן גּוֹדֶל) רוּפְט מֶען דָאס גְרוֹיס, אַגְרוֹיסֶע אַרְבֵּייט (שֶׁגָּדוֹל הוּא וְכָבֵד עַל הָאָדָם) דִי
גְרוֹיס אוּנ שְׁוֶוער אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ דָאס צוּ טָאהְן (כְּגוֹן) דְהַיְינוּ וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְגַם נַפְשָׁם בָּחֲלָה בִי

שפתי חכמים

שכבר חזרו לאחוריהם ולמה אמר איך שעכשיו חזרו לאחוריהם ומפרש
כיון שמת כו': ח ול"ת למה הספידוהו במוסרה וי"ל בפרשת פנחס
וכפ' עקב מפרש רש"י למה הספידוהו במוסרה וזה תוכן דבריו לפי
שכאשר חזרו למוסרה היו רודפין בני לוי אחריהם עד מוסרה והרגו

כמה משפחות כדפירש"י בפרשת פנחס והספידו או על א
למלחמת שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד מעליהם לכן ש
הכנענים עליהם למלחמה ומ"ה חזרו לאחוריהם למוסרי
שחזרו נהרגו כמה משפחות לכך הספידוהו כאותו פעם

ליקוטי יהודא

(ה ו ז) וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה וגו'. וֶוען דִי יוּדִין הָאבֶּען
גְזֶעהְן זֵיי גֵייעֶן אַוֶועק פוּן דִי לַאנְד פוּן אֱדוֹם, אוּנ מוּזִין
ווייטֶער גֵיין אִין דֶער מִדְבָּר אוּנ עֶסִין מַן אוּנ טְרִינְקֶען וַואסֶער
פוּן נִסִּים, הָאבֶּן זֵיי גֶעקְרִיגְט, נָאר זֵיי הָאבֶּן נִיט גֶעוָואסְט מִיט
וֶועמֶן צוּ קְרִיגֶען, מִיט הקב"ה, ווייל הקב"ה הֵייסְט אַוֶועקְגֵיין
פוּן אֱדוֹם, אָדֶער מִיט מֹשֶׁה, ווייל נָאר מֹשֶׁה הֵייסְט אַוֶועקְגֵיין
פוּן אֱדוֹם, נָאךְ הָאבְּען זֵייא גֶעפְרֶעגְט פַאר וָואס הָאט מֹשֶׁה נִיט גֶעמַאכְט אַמִּלְחָמָה מִיט אֱדוֹם, ווייל יוּדִין הָאבֶּן גֶעוָ

פירוש לתורת אלהים

אֶת אֶרֶץ אֲרוּם צוּ גֵיין אַרוּם דָאס לַאנְד פו
וַתִּקְצַר אוּנ עֶס אִיז גֶעוָוארֶן קוּרְץ נֶפֶשׁ הָ
גֶימִיט פוּן דֶעם פָאלְק אִיבֶּער דֶעם וֶועג [ט
(ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה הָט דָם פָאלְק שָׁ

עַם מֹשֶׁה נְצוֹ לְמָא
...וּנָא מִמִּצְרַיִם
...ת בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי
...לַחְמָא וְלֵית מַיָא
...א עָקַת בְּמַנָּא הָדֵין
...ה קְלִיל׃ ו וְגָרֵי יְיָ
...א יָת חִוְיָן קָלָן וּנְכִיתוּ

נפשנו קלה ע"ז ה׃

רשב"ם

הקלקל. כמו קלקל בחצים׃

הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָה הֶעֱלִיתֻנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל׃ ו וַיְשַׁלַּח יְהוָה בָּעָם אֵת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת־

בעל הטורים

...חד׃ (ה) קלקל. בגימט׳ זה רמ"ח שנבלע ברמ"ח איברים׃ (ו) הנחשים. לפי שעשו מעשה נחש שהוציאו לה"ר על המן׃ את הנחשים. לרבות כלבים וחיות רעות׃

רש"י

...שהל תלודני כללו של פירושו כל לשון קצור נפש בדבר ...ן יכול לסובלו הוא שאין הדעת סובלתו׃ (ה) באלהים ...ה. השוו עבד לקונו (במ"ר)׃ למה העליתנו. ...ויס׃ ונפשנו קצה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס׃ ...הקלוקל. (ע"ז ה) לפי שהמן נבלע באיברים ...קלוקל אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו י כלום ...אשה שמכנים ואינו מוציא׃ (ו) את הנחשים ...ים. (במ"ר) ששורפים ב את האדם בארס שיניהם׃ ...את העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ...דבה יבא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד

בית יהודא

מֶען (נָדְלָה עָלַי) זִיא הָט זִיךְ גֶעגְרֵייסְט אוֹיף מִיר, נאָךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּגְאֶה כַּשַּׁחַל תְּצוּדֵנִי) דוּ הָאסְט זִיךְ גֶעגְרֵייסְט אוּנ דוּ פַאנְגְסְט מִיךְ וִויא אַלֵייב (כְּלָלוֹ שֶׁל פֵּירוּשׁוֹ) דֶער כְּלָל פוּן דֶעם פְּשַׁט אִיז (כָּל לָשׁוֹן קִצּוּר נֶפֶשׁ בְּדָבָר) בַּיי וֶועלְכֶע זאַךְ עֶס שְׁטֵייט דֶר לָשׁוֹן קִצּוּר נֶפֶשׁ, עֶס אִיז קוּרְץ דָם לֶעבֶּן (לָשׁוֹן שֶׁאֵין יָכוֹל לְסוֹבְלוֹ הוּא) מֵיינְט מֶען דָם קֶען מֶען נִיט דֶערְטְרָאגְן (שֶׁאֵין הַדַּעַת סוֹבַלְתּוֹ) דֶער פַארְשְׁטַאנְד קֶען דָם נִיט לַייְדֶן׃ (ה) וּבֵאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה]. זֵיי הָאבֶּן גִירֶעט אוֹיף הקב"ה אוּנ אוֹיף מֹשֶׁה (הִשְׁווּ עֶבֶד לְקוֹנוֹ) זֵיי הָאבֶּען גֶעגְלַייכְט דֶעם קְנֶעכְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת וָוס הָט אִים גְקוֹיפְט, זֵיי הָאבֶּען גֶעגְלַייכְט מֹשֶׁה צוּ הקב"ה׃ [לָמָּה הֶעֱלִיתֻנוּ]. זֵיי

...אגט אוֹיף הקב"ה מִיט מֹשֶׁה צוּ וָוס הָט אִיר אוּנְז אוֹיפְגֶעבְּרֵיינְגְט פוּן מִצְרַיִם (שְׁנֵיהֶם שָׁוִים) בֵּיידֶע זֶענֶען גְוֶועןֶ ...יי דִיא יוּדִין, הקב"ה וִוי מֹשֶׁה׃ וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה]. זָאגְט רש"י (אַף זֶה לָשׁוֹן קִצּוּר נֶפֶשׁ וּמָאוּס) דִי וֶוערְטֶער "וְנַפְשֵׁנוּ ...יינְט מֶען אוֹיךְ אוּנְזֶער לֶעבֶּען וֶוערְט קוּרְץ אוּנ פַארְמִיאוּסְת (בַּלֶּחֶם הַקְּלוֹקֵל) וֶועגֶען דָם גְרִינְגֶע בְּרוֹיט, זָאגְט ...לְפִי שֶׁהַמָּן נִבְלַע בְּאֵבָרִים) וַוייל דֶער מַן אִיז אַייְנְגֶעזאַפְּט גְוָוארֶן אִין זַייעֶרֶע גְלִידֶער (קְרָאוּהוּ קְלוֹקֵל) דְרִיבֶּער הָאבֶּען ...פֶּן דֶעם מַן "קְלוֹקֵל" דָם גְרִינְגֶע בְּרוֹיט (אָמְרוּ) זֵיי הָאבֶּען גְזָאגְט (עָתִיד הַמָּן הַזֶּה שֶׁיִּתָּפַח בְּמֵעֵינוּ) דֶער מַן וֶועט ...וֶוערֶען וַאוֹיפְגֶבְּלָאזִין וֶוערֶן] אִין אוּנְזֶערֶע גֶדֶערֶעם, קִישְׁקֶעס (כְּלוּם יֵשׁ יִלּוּד אִשָּׁה שֶׁמַּכְנִיס וְאֵינוֹ מוֹצִיא) אִיז דֶען ...נְטְשׁ וָואס זָאל עֶסִין אוּנ נִיט אַרוֹיסְגֵיין׃ (ו) וְאֵת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים]. דִי שְׁלַאנְגֶען וָוס בְּרֶענֶען (שֶׁשּׂוֹרְפִים אֶת ...אָרֶס שֶׁבְּשִׁנֵּיהֶם) וֶוען זֵיי בַּייסֶן אַמֶענְטְשׁ פַארְבְּרֶענֶען זֵיי דֶעם מֶענְטְשׁ מִיט דֶעם גִיפְט וָואס אִיז אִין זַייעֶרֶע צֵיין (וַיְנַשְּׁכוּ ...) דִי שְׁלַאנְגֶן הָאבֶּן גֶעבִּיסֶן דָם פָאלְק, הקב"ה הָאט גְזָאגְט (יָבֹא נָחָשׁ שֶׁלָּקָה עַל הוֹצָאַת דִּבָּה) זָאל קוּמֶן דֶר שְׁלַאנְג ...אִיז גְשְׁטְרָאפְט גְוָוארֶן וַוייל עֶר הָט גֶערֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף הקב"ה (וְיִפָּרַע מִמּוֹצִיאֵי דִּבָּה) אוּנ עֶר זָאל שְׁטְרָאפֶען ...טְשֶׁן וָוס הָאבֶּען גֶערֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף הקב"ה (יָבֹא נָחָשׁ שֶׁכָּל הַמִּינִים נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד) זָאל קוּמֶען דֶר

שפתי חכמים

...א להם כל זה כדפי׳ ומה שפירש"י הכא שבע מסעות חזרו ...ו ובפרשת פנחס פירש שמונה מסעות חזרו לאחוריהם ...מקום אחר דהיינו לכד מאותו מסע אקרובה הוא שבע ...ט מה שפירש שיתפח מדכתיב הקלוקל כחול"ם מממע לי, ...מש הייתו שיתפח במעיו. ומה שפירש נבלע באיברים ר"ל ...קלקל חסר היינו לשון קל שלא היה צריך לעכלו (נח"י) זה לשון רש"י (בע"ז דף ה) בלחם הקלוקל הוא המן ומפני שהיה נבלע בכל איבריהם ואינן יולאין לחוץ קראוהו קלקל וכו׳ עכ"ל ש"מ שהוא מלשון קלות ע"ד ירקרק אדמדם וגעלגה מעיני הרא"ם׃ י וה"ת והלא כתיב ויתד תהיה לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וגו׳ ש"מ שהיה להם יציאה וי"ל מנה שקונים מן התגרים היו מוליאים. מגלאתי׃ כ פי׳ שהשרפים הוא תואר לנחשים דכתיב בקרא כלומר הנחשים

פירוש לתורת אלהים

...אוֹיף גָאט אוּנ אוֹיף מֹשֶׁה (עיין רש"י) אוּנ ...גֶעזָאגְט לָמָּה הֶעֱלִיתֻנוּ וָוארוּם הָאסְטוּ אוּנְז ...גִיבְּרַאכְט פוּן מִצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר מִיר זָאלֶען ...בֶּן אִין דֶר מִדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וָוארוּם עֶס אִיז ...בְּרוֹיט וְאֵין מַיִם אוּנ נִיט וַואסֶר וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה אוּנ ...ן לַייבּ אִיז פַר אוּמֶערְט בַּלֶּחֶם הַקְּלוֹקֵל מִיט ...גְרִינְגֶען בְּרוֹיט דָאס אִיז דֶער מַן [עיין רש"י]׃ ...ח יְיָ בָּעָם הָט גָאט אָן גֶערֵייצְט אִין פָאלְק ...שְׁלַאנְגֶן הַשְּׂרָפִים דִי בְּרֶענֶעדִיגֶע וָוס זֵיי פַר

ליקוטי יהודא

גֵייעֶן אַרַיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹיף אֵייבִּיג, אוּנ פַאר דִיא רִיכְטִיגֶע גְאוּלָּה מוּז דָאךְ אֱדוֹם פַאלִין אִין דִי הֶענְט פוּן דִי יוּדִין וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו, נָאכְדֶעם וְהָיְתָה לַה׳ הַמְּלוּכָה, פְרִיעֶר וֶועט אַייְנְגֶענוּמֶען וֶוערֶען עֵשָׂו, אֱדוֹם, נָאכְדֶעם וֶועט זַיין דִי מְלוּכָה פוּן הקב"ה אַלֵיין אוֹיף דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט, זֵייא הָאבֶּן אָבֶּער נִיט גֶעוְואוּסְט אַז דָאס אִיז נָאךְ נִיט דִי רִיכְטִיגֶע אֵייבִּיגֶע גְאוּלָּה, וַוייל דִי זִינְד פוּן עֵץ הַדַּעַת אִיז נָאךְ דָא, דֶער שְׁלַאנְג, דֶער יֵצֶר הָרָע אִיז נָאךְ דָא, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה אוֹיף זֵיי גֶעשִׁיקְט דִי שְׁלַאנְגֶען צוּ בַּייסִין זֵיי, זֵייא זָאלֶן גֶעדֵיינְקֶען אַז אַלֶע עֲבֵירוֹת אוּנ אַלֶע צָרוֹת קוּמְט פוּן דֶעם עֶרְשְׁטֶען שְׁלַאנְג וָוס עֶר הָאט אוֹיךְ גִירֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף הקב"ה, אוּנ דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גִיבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל מַאכֶן אַשְׁלַאנְג

...אוֹיפְהֵייגֶען גַאנְץ הוֹיךְ אוּנ וֶוער עֶס וֶועט זֶעהֶן דֶעם שְׁלַאנְג וֶועט עֶר זִיךְ דֶערְמַאנֶען אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען שְׁלַאנְג אוּנ וֶועט ...גֶעדֵיינְקֶען צוּ טָאהְן תְּשׁוּבָה אוֹיף זַייגֶע עֲבֵירוֹת וָואס קוּמֶען פוּן דֶעם שְׁלַאנְג, פוּן יֵצֶר הָרָע׃

הָעָם וַיָּמָת עַם־רָב מִיִּשְׂרָאֵל׃ ז וַיָּבֹא
הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי־
דִבַּרְנוּ בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה
וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם׃ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־
נֵס וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי׃

אונקלוס

יָת עַמָּא וּמִית עַם
מִיִּשְׂרָאֵל׃ ז וַאֲתָא עַ
לְמֹשֶׁה וַאֲמַרוּ חַבְנָא
אִתְרַעַמְנָא קֳדָם יְיָ וְעִ
נְצֵינָא צַלִּי קֳדָם יְיָ וְיַ
מִנַּנָא יָת חִוְיָא וְצַלִּי מ
עַל עַמָּא׃ ח וַאֲמַר
לְמֹשֶׁה עֲבֵד לָךְ קָ
וְשַׁוִּי יָתֵהּ עַל אָת
כָּל דְּיִתְנְכֵית וְיֵחֵזֵי

תולדות אהרן

עשה לך שרף ר"ה כט ע"ז מד

בית יהודא

שלאנג וואס אלע מינים עסין האבען ביי אים איין טעם, אטעם פון ערד (ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים) און ער זאל שטראפען דיא מענטשען וואס פארלייקענען די טובה וואס הקב"ה האט מיט זיי געטאהן ער האט זיי געגעבען איין מין עסין וואס דר איין מין עסין ווערט גיענדערט אויף פיל מינים טעמים: (ז) ויתפלל משה. זאגט רש"י (מכאן) פון דאנען ווייסען מיר (למי שמבקשים ממנו מחילה) אז מען זינדיגט צו איינעם און מען בעט פון אים ער זאל מוחל זיין (שלא יהא אכזרי מלמחול) זאל ער ניט זיין אשלעכטער און זאל מוחל זיין: (על נס). מיינט מען (על כלונס) אויף אשטעקין (וכן) און אזו שטייט אין פסוק (וכנס על הגבעה) ווי אהויכער שטעקין (מיט אפאן) וואס שטייט אוף אהויכן ארט, נאך שטייט אין פסוק (ארים נסי) איך אויפהייבען מיין פאן, נאך שטייט אין פסוק (שאו נס) הייבט־אויף אפאן (ולפי שהוא גבוה לאות ולראיה קוראו און ווייל דער פאן איז הויך און ער איז געמאכט ווען אצייכען און מען זאל אים זעהן, דריבער רופט מען אים נוארום ווען הקב"ה טוט אנס זעהן אויך אלע מענטשען אצייכען אז עס איז דא אגאט אויף דר וועלט: (ח) וכל הנשוך זאגט רש"י (כלב או חמור נושכו היה ניזק ומתנוונה והולך) אפילו אז אהונט אדער אאייזיל האט איינעם געביסען ער אים געטאן אשאדען און דער מענטש איז אלע מאהל מאגערער געווארן ביז ער איז געשטארבען (אלא שנשיכת ה ממהרת להמית) נאר דם בייסען פון דיא שלאנגען האט געשווינטער געהרגת דעם מענטש (לכך נאמר כאן ו דריבער ווייל אין דעם פסוק שטייט (כל הנשוך) ווער עס וועט געביסען ווערען, אפילו ניט פון שלאנגען נאר בהמות און חיות, אז ער וועט זעהן דעם נחש הנחשת וועט ער געזונד ווערען, שטייט "וראה" אז ער וועט זעהן (ראיה בעלמא) איין זעהונג, ער וועט נאר איין קוק געבן אויף דעם נחש הנחשת, וועט ער בלייבען לע ווייל זיין קראנקייט איז ניט אזו שטארק, איז גענוג איין קוק אויף דעם נחש הנחשת (ובנשיכת הנחש נאמר וה און דער מענטש וואס אשלאנג האט אים געביסען ווייל דער מענטש איז אין אסכנה געשווינט צו שטארבען זאגט פסוק (והביט) ער זאל גוט קוקען אויף דעם נחש הנחשת וויא עס שטייט אין פסוק (והיה אם נשך הנחש את והביט וגו') אויב אשלאנג וועט בייסען אמענטש זאל ער גוט קוקען אויף דעם שלאנג וועט ער געזונד ווערן (שלא ממהר נשוך הנחש להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכונה) ווייל דער בים וואס אשלאנג בייסט אמענטש ווערט

רש"י

(טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה
לכמה טעמים: (ז) ויתפלל משה. מכאן למי שמב
ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול: (ח) על נס
כלונס שקורין פירק"א בלעז וכן (ישעי' ל) וכנס על הג
(שם מט) ארים נסי (שם יג) שאו נס ולפי שהוא גבוה
ל ולראי' קוראו נס: כל הנשוך. (במדבר רבה) אפי'
או חמור נושכו מ היה ניזק ומתנונה נ והולך אלא שנ
הנחש ממהרת להמית לכך נא' כאן וראה אותו ראיה בע
ובנשיכת הנחש נא' והביט והיה אם נשך הנחש את איש ו
וגו' שלא היה ממהר נשוך הנחש להתרפאות אלא א"כ

שפתי חכמים

ששורפים ולא שהם מין נחש כמו שרף מעופף וכמו נחש שרף ועקרב
דא"כ והשרפים מיבעי ליה והא דכתיב עשה לך שרף ש"מ דמין נחש
היה ששמו שרף י"ל עשה לך נחש שרף קא"ר וכמוהו ומאכלו בריאה
פירוש שם בריאה: ל ר"ל לפי שדרך לרמוז בנוט על אותו מקום
שהאות שם לפי שהמוט גבוה משום הכי קרינן למוט נס: מ דהא"כ כל ל"ל לכתיב והיה הנשוך וכו': נ לשון חולי מתכחש גופו והולך

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) עשה לך שרף. לכך צוה הקב"ה לעשות נחש לא דבר
כדי להגדיל נסיו ונפלאותיו שהוא מכה באזמל ומרפא ב
בנחש הכה ובנחש מרפא:

פירוש להורת אלהים

ברענגען דעם מענטש מיט זייער גיפט וינשכו און
זיי האבען געביסען דאס פאלק וימת און עס איז
געשטארבען פיל פאלק פון די ישראל: (ז) ויבא
און עס איז געקומען דאס פאלק צו משה ויאמרו
און זיי האבען געזאגט חטאנו מיר האבען געזינדיגט
כי דברנו וואס מיר האבען גירעט שלעכטס ביי ובך
אויף גאט און אויף דיר התפלל אל יי טוא
תפלה צוא גאט ויסר מעלינו און ער זאל
טאן פון אונז את הנחש דעם שלאנג ויתפלל
משה האט מתפלל געווען פר דעם פאלק [פיין ר
(ח) ויאמר יי אל משה און גאט האט געזאגט צו מ
עשה מאך דיר איין ברענעדיגען שלאנג ושים
און טוא אים אויף אשטאנג והיה און עס וועט
כל איטליכער וואס וועט ווערען געביסען

איתו

ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחַשׁ נְחֹשֶׁת וַיְשִׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי׃ ששי י וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת׃ יא וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי

אונקלוס

: ט וַעֲבַד מֹשֶׁה [ח]ִוְיָא דִנְחָשָׁא וְשַׁוְיֵהּ עַל [אָת וִיהֵ]י כַּד נָכֵית חִוְיָא [לְגַבְר]ָא וּמִסְתַּכֵּל לְחִוְיָא [דִנְחָשָׁ]א וּמִתְקַיָּם׃ י וּנְטַלוּ [בְּנֵי יִ]שְׂרָאֵל וּשְׁרוֹ [בְּאוֹבוֹת]: יא וּנְטַלוּ [מֵאוֹבוֹת] וּשְׁרוֹ בִּמְגִיזַת [עֲבָרָאֵי] בְּמַדְבְּרָא דִי עַל

משה נחש נחשת ס' כזוכר פרשה פרומה :

בעל הטורים

[(ט)] על הנס. כדרך המייסר את בנו שמשים השוט שמכהו בו [ב]מקום גבוה כדי שיראה אותו בכל פעם ויזכור:

רשב"ם

(ט) והביט. וראה אותו. שיסתכל לשמים למעלה: (יא) בעיי העברים. לשון ארץ חריבה. כמו וירושלים עיים תהיה. לעי השדה:

רש"י

[...] ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן [שהיו ישרא]ל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם [שבשמים ה]יו מתרפאים ואם לאו היו נמוקים (נ"א ניזוקים): [נחש] נחשת. (שם) לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא [...] הקב"ה קורא נחש ם ואני אעשנו של נחושת לשון [על לש]ון: (יא) בעיי העברים. לא ידעתי למה נקרא [...] ע ועי ל' חורבה הוא דבר הטאוט במטאטא פ[...] יסוד לבדה והוא מלשון יעים (ישעי' כח) ויעה [...] [הע]ברים. דרך מעבר העוברים שם את הר נבו [...] כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי:

בית יהודא

גְּעשְׁווינְט גֶעהֵיילְט הִיז עֶר וֶועט גוּט קוּקְעֶן אוֹיף דֶעם נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת עֶר זָאל קֶענֶן גֶעהֵיילְט וֶוערֶן (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים הָאבֶּן גְזָאגְט (וְכִי נָחָשׁ מֵמִית אוֹ מְחַיֶּה) הָט דֶען דֶר נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת גֶקֶענְט הַרְגֶנֶן אָדֶער לֶעבֶּעדִיג מַאכֶן (אֶלָּא) נָאר (בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם הָיוּ מִתְרַפְּאִין) וֶוען דִי יִדִין הָאבֶּען גֶעקוּקְט אִין דֶעם הִימֶעל צוּ הקב"ה אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶעגֶעבֶּען זֵייעֶר הַארְץ צוּ זֵייעֶר פָאטֶר וָוס אִין הִימֶעל, זֶענֶען זֵייא גֶעהֵיילְט גֶוְוארֶן (וְאִם לַאו) אוּנ אוֹיב זֵיי הָאבֶּן נִיט גֶעקוּקְט צוּ הקב"ה (הָיוּ נִמּוֹקִים) זֶענֶען זֵיי גֶוֶוען קְרַאנְק אוּנ גֶשְׁטָארְבֶּן: (ט) וּנְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת. זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל [נחשת ...הק]ב"ה הָט נִיט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל מַאכֶן דֶעם שְׁלַאנְג פוּן קוּפֶּער (אֶלָּא אָמַר מֹשֶׁה) נָאר מֹשֶׁה הָאט גְזָאגְט [...] נָחָשׁ) הקב"ה רוּפְט אִים נָחָשׁ (וַאֲנִי אֶעֱשֶׂנּוּ שֶׁל נְחֹשֶׁת) אוּנ אִיךְ וֶועל אִים מַאכֶן פוּן נְחֹשֶׁת, קוּפֶּער (לָשׁוֹן [עַל לָ]שׁוֹן) ווייל עֶס פַּאסְט אֵיין וָוארְט צוּם אַנְדֶערֶען, נָחָשׁ, נְחֹשֶׁת *): (יא) בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים. זָאגְט רַשִׁ"י (לֹא יָדַעְתִּי [לָמָּה נִקְרָא] שְׁמָם עִיִּים) אִיךְ ווייס נִיט פַאר וָוס מֶען רוּפְט דֶעם אָרְט עִיִּים (וְעִי לָשׁוֹן חוּרְבָּה הוּא) עִי אִיז דֶערְטַייטְשׁ ווִיסְט [...] בְּמַטְאֲטֵא) אַזַאךְ וָוס וֶוערְט אוֹיסְגֶעקֶערְט מִיט אַבֶּעזִים (וְהָעַיִ"ן בּוֹ יְסוֹד לְבַדָּהּ) אוּנ נָאר דֶער אוֹת ע אַלֵיין [...]דַאמֶענְט פוּן וָוארְט (וְהוּא מִלָּשׁוֹן יָעִים) דֶער וָוארְט עִיִּים אִיז פוּן וָוארְט יָעִים, בֶּעזִימֶס, ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין [...] בָּרָד) דֶער הָאגִיל וֶועט אוֹיסְקֶערִין: (הָעֲבָרִים). מֵיינְט מֶען (דֶּרֶךְ מַעֲבָר) אַוֶועג וָואס מֶען גֵייט דוּרְךְ אִיר צוּ [...] אָרְט (הָעוֹבְרִים שָׁם אֶת הַר נְבוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן) דוּרְךְ דֶעם וֶועג גֵייט מֶען אַרִיבֶּער דֶעם בַּארְג נְבוֹ אוּנ מֶען [...]לַאנְד כְּנַעַן (שֶׁהוּא מַפְסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֱמוֹרִי) דֶר אָרְט אִיז צְווִישֶׁען דִי צְוֵויי לֶענְדֶר, צְווִישֶׁען מוֹאָב אוּנ

דעת זקנים מבעלי התוספות

[ו]אובות. פי' בצלמון ובפונון שבין הר ההר ואובות [...]. ונראה לפרש כיון דשם העגם של נחש שקוראו הקב"ה הוא נחש אם כן למה קראו הכא שרף אלא אמר משה רמז לי הקב"ה [...] בשם התואר ולא בשם העצם כדי לעשות הנחש נחשת כדי שעל ידו יבא שם העצם ודו"ק:

שפתי חכמים

מת מיד (ב"ק דף לב): ם כתב הרמב"ן ולא הבינותי זה שהרי שהקב"ה לא הזכיר אלא עשה לך שרף אבל כוונתם לומר שהלך משה אחר שם [...] ע ר"ל לא ידעתי למה נקרא [...]א עיי העברים אבל פירוש של עיי ידע כדמסיק: פ פי' מכבד במכבדת מפני שהוא ל' יעים שגורף בו את הדשן: צ ר"ל [...] משמע במקום ההוא עוברים למקום אחר ולאיזה מקום היו עוברים מאותו מקום ומפרש דרך העוברים שם אל הר נבו וכו'

פירוש לתורת אלהים

[...] אז עֶר וֶועט זֶעהְן דֶעם שְׁלַאנְג וָואס [...]ט מַאכֶען וָחָי וֶועט עֶר בְּלַייבֶּען לֶעבֶּען [...]) : (ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה גֶעמַאכְט [...] פוּן קוּפֶּער וַיְשִׂמֵהוּ אוּנ עֶר הָאט אִים [...]עְטָאן אוֹיף אַשְׁטַאנְג וְהָיָה אוּנ עֶס אִיז [...] אַז אֵיין שְׁלַאנְג הָט אַמֶענְשׁ אַבִּים גִיטָאן וְהִבִּיט אוּנ עֶר הָט אַבְּלִיק גִיטָאן אֶל צוּם קוּפֶּערְנֶעם שְׁלַאנְג וָחָי אִיז עֶר גֶעבְּלִיבֶּען לֶעבֶּען [עיין י"ח]: (י) וַיִּסְעוּ אוּנ דִי יוּדֶען הָאבֶּן גֶעצוֹיגֶען וַיַּחֲנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִירוּט אִין אוֹבוֹת: (יא) וַיִּסְעוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶעצוֹיגֶען פוּן אוֹבוֹת וַיַּחֲנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִירוּט אִין עִיֵּי הָעֲבָרִים (עיין רש"י) בַּמִּדְבָּר אִין דֶר מִדְבָּר אֲשֶׁר וָוס

[...] מיר זעהן אין פסוק שטייט הקב"ה האט גיזאגט צוא משה עשה לך שרף דוא זאלסט מאכין אשרף, אונ משה האט געמאכט אנחש, אונ [...] וואס אין דער ווארט „לך", הקב"ה הט געדארפט זאגין צוא משה עשה שרף, מאך אשרף, נאר מיר ווייסין דיא שלאנגען זענען דרייערליי, [...]אסטער שלאנג, אונ אשרף, דאס אין איין אנדער מין שלאנג, וואס זיין גיפט ברענט שטארק, אונ אעקרב, דאס איז דער ערגסטער אונ [...]ער מין שלאנג, וויא דער פסוק זאגט אין דיא סדרה עקב נחש, שרף ועקרב, דא האט הקב"ה געשיקט אויף די יודין צווי מינים שלאנגען, [...] שרף, ווייל יודין האבין געהאט צווי עבירות, זיי האבין גערעט אויף הקב"ה אונ אויף משה, פאר די עבירה וואס זיי האבין גערעט אויף הקב"ה [...] אויף זיי געשיקט אנחש, אונ פר די עבירה וואס די יודין האבין גערעט אויף משה האט הקב"ה אויף זייא געשיקט די שרפים, ווייל ביי הקב"ה [...] פון דיא צדיקים גרעסער פון זיין כבוד, דריבער האט הקב"ה גיזאגט צוא משה מיין כבוד בין איך מוחל דיא יודין, דריבער ווילין זייא נים [...]ין פון דיא נחשים, נאר דיין כבוד בין איך נים מוחל, ווילין זייא געביסן ווערין פון דיא שרפים, דריבער עשה לך שרף, [...]ן אשרף פון דיינעטוועגין, אונ ווייל משה האט גיזעהן אז הקב"ה וויל וויזין אז דער כבוד פון משה איז ביי אים גרעסער פון זיין כבוד, אונ [...] הקב"ה צו איז ער זאל מאכין אשרף, הט משה געוויזען פארקערט, דר כבוד פון הקב"ה איז ביי אים טייערער פאר זיין כבוד, אונ ער האט געמאכט אנחש:

מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃ יב מִשָּׁם
נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרֶד׃ יג מִשָּׁם
נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנוֹן אֲשֶׁר
בַּמִּדְבָּר הַיֹּצֵא מִגְּבֻל הָאֱמֹרִי כִּי
אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין

אַפֵּי מוֹאָב מִמַּ
שִׁמְשָׁא׃ יב מִתַּמָּן נְ
וּשְׁרוֹ בְּנַחֲלָא דְזָרֶ
יג מִתַּמָּן נְטַלוּ וּ
מֵעִבְרָא דְאַרְנוֹן
בְּמַדְבְּרָא דְנָפֵק מִתְּ
אֱמוֹרָאָה אֲרֵי אַ
תְּחוּם מוֹאָב בֵּין מ

בעל הטורים

(יב) משם נסעו. ולא אמר ויסעו מנחל זרד כדרך הכתוב בכל המסעות לפי שעל נחל זרד היו נקומות רבים דיבון גד ועלמון דבלתימה ונסעו הכל ע

בית יהודא

אָמוֹרִי: וְעַל פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ. דֶר אָרְט עִיֵי הָעֲבָרִים אִיז (בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב) אִין מִזְרַח זַייט פוּן לַאנְד מוֹאָב: (יג) וּמִגְּבוּל הָאֱמוֹרִי. זָאגְט רש"י גְבוּל מֵיינְט מֶען נִיט אַגְרֶענֶעץ, נָאר מֶען מֵיינְט (תְּחוּם סוֹף מֵצַר שֶׁלָּהֶם) דֶר טַייךְ אַרְנוֹן גֵייט אַרוֹיס פוּן סוֹף לַאנְד אֱמוֹרִי (וְכֵן גְּבוּל מוֹאָב לָשׁוֹן קָצֶה וְסוֹף) גְבוּל מוֹאָב מֵיינְט מֶען אוֹיךְ נִיט דֶער גְרֶענֶעץ פוּן מוֹאָב נָאר מֶען מֵיינְט דֶער סוֹף לַאנְד פוּן מוֹאָב: וּמֵעֵבֶר אַרְנוֹן. זָאגְט רש"י (הִקִּיפוּ אֶרֶץ מוֹאָב) דִי יוּדִין זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען אַרוּם דִי לַאנְד מוֹאָב (כָּל דְּרוֹמָהּ וּמִזְרָחָהּ) גַאנְץ דָרוֹם אוּנ מִזְרַח (עַד שֶׁבָּאוּ מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי לְאַרְנוֹן) בִּיז זֵיי זֶענֶען גֶעקוּמֶען צוּ דִי אַנְדֶערֶע זַייט, צוּם טַייךְ אַרְנוֹן (בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֱמוֹרִי) אִין לַאנְד פוּן אֱמוֹרִי (בִּצְפוֹנָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב) אִין צָפוֹן זַייט פוּן לַאנְד מוֹאָב: הַיּוֹצֵא מִגְּבוּל הָאֱמוֹרִי. זָאגְט רש"י (רְצוּעָה יוֹצְאָה מִגְּבוּל הָאֱמוֹרִי) אַשְׁטִיק עֶרְד גֵייט אַרוּם פוּן דֶעם גְרֶענֶעץ פוּן אֱמוֹרִי (וְהִיא שֶׁל אֱמוֹרִים) דִיא שְׁטִיק עֶרְד גִיהֶער צוּ דִי אֱמוֹרִים (וְנִכְנֶסֶת לִגְבוּל מוֹאָב עַד שֶׁהוּא גְּבוּל מוֹאָב) אוּנ זִיא גֵייט צוּם גְרֶענֶעץ פוּן מוֹאָב בִּיז צוּם טַייךְ אַרְנוֹן וָואס עֶר אִיז דֶער גְרֶענֶעץ פוּן מוֹאָב (חָנוּ יִשְׂרָאֵל) דָארְטֶען הָאבֶּן דִי יוּדִין גֶערוּהְט (וְלֹא בָאוּ לִגְבוּל מוֹאָב) אוּנ זֵיי זֶענֶען נִיט גֶעקוּמֶען צוּם גְרֶענֶעץ פוּן (כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב) וָוארוּם אַרְנוֹן אִיז דֶער גְרֶענֶעץ פוּן מוֹאָב (וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רְשׁוּת לַעֲבוֹר בְּאַרְצָם) דִיא מוֹאָבִים הָ... נִיט עֶרלוֹיבְּט וּנִיט גֶלָאזְין) דִיא יוּדִין דוּרְךְ גֵיין זֵייעֶר לַאנְד, זָאגְט רש"י (וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּירְשָׁה מֹשֶׁה) אֲפִילוּ נִישׁ... נִיט גֶעשְׁרִיבֶּן אִין דִי תּוֹרָה אַז דִי מוֹאָבִים הָאבֶּן נִיט גֶלָאזִין דִיא יוּדִין דוּרְךְ גֵיין זֵייעֶר לַאנְד (פֵּירְשָׁהּ יִפְתָּח) הָאט אוּנְז דֶערְצֵיילְט (כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִפְתָּח) וְוִיא יִפְתָּח הָט גֶעזָאגְט (וְגַם אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה) מֹשֶׁה הָאט גֶעשִׁיקְ... מֶלֶךְ מוֹאָב עֶר זָאל לָאזִין יוּדִין דוּרְךְ גֵיין זַיין לַאנְד אוּנ עֶר הָט נִיט גֶעוָואלְט (וּמֹשֶׁה רְמָזָהּ) אוּנ מֹשֶׁה הָט דָאס אוֹיפְּין וָואנְק (כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיּוֹשְׁבִים בְּשֵׂעִיר) וְוִיא עֶס הָאבֶּען גְטָאהְן צוּ מִיר דִי קִינְדֶר פוּן עֵשָׂו וָוס וואהְנ... שֵׂעִיר (וְהַמּוֹאָבִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעָר) אוּנ וְוִיא עֶס הָאבֶּען גְטָאהְן דִי מוֹאָבִים וָוס וואהְנֶען אִין דִי שְׁטָאט עָר (מַה אֵלּוּ לֹא ... לַעֲבוֹר בְּתוֹךְ אַרְצָם אֶלָּא הִקִּיפוּם סָבִיב) אַזוֹ וְוִיא דִי קִינְדֶער פוּן שֵׂעִיר הָאבֶּען נִיט גְלָאזִין דִי יוּדִין גֵיין דוּרְךְ זֵייעֶר לַאנְ...

רש"י

על פני מואב ממזרח השמש. במזרחה של ארץ מ...
(יג) מגבול האמורי. תחום סוף מצר של שלהם ...
(דברים ב) גבול מואב לשון קצה וסוף: מעבר א...
הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר ...
לארנון בתוך ארץ האמורי בצפונה של ארץ מואב: ה...
מגבול האמורי. רצועה יוצאה מגבול האמורי וה...
אמוריים ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול ...
ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב (כי ארנון גבול ...
והם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם ואע"פ שלא ...
משה פירשה יפתח) כמו שאמר יפתח (שופטים יא) ו...
מלך מואב שלח ולא אבה. ומשה רמזה (דברים ב)
עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים ...
מה אלו לא נתנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סב...

שפתי חכמים

דבפרשת האזינו נ"כ כתיב העברים הזה הר נבו: ק הוצרך לפרש שהוא מצר ולא לי רשות מפני שאם הוא גבול האמורי אינו גבול מואב ואם הוא גבול מואב אינו גבול האמורי אבל מצר הוא גבול

דעת זקנים מבעלי התוספות

כמו שכתוב באלה מסעי וישם היתה מכת נחשים ומשם בא... המכה לאובות: (יב) משם נסעו. פי' מעיי העברים ויחנו בנ... ובמסעי כתיב שמעיי העברים באו לדיבון גד וי"ל דהתם ... שם המקומות והכא מפרש שם הנהרות לפי שרוצה ל...

הבאר: (יג) ויחנו מעבר ארנון. ארנון הוא שם הנהר וחנו מעבר הנהר לצד ארץ סיחון כי היו מקיפין את ארץ מואב שלא להם רשות לעבור דרך עריו כי אם בגבוליו כדכתיב וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה ובאו ממזרח שמש לארץ מואב ארץ מואב למערב שעברו מעבר לארנון לצד ארץ סיחון: כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמורי. כלומר שהנהר בין שני הגבולים כי מתחלה היתה כל הארץ למלך מואב משני צדי הנהר וסיחון לקח כל מה שהיה למלך מואב לצד ומאותה מלחמ' ואילך הי' הנהר מפסיק בין גבול מואב ובין גבול ארץ סיחון מלך האמורי ואותה ארץ שבעבר הירדן שכבש סיחון מיד מואב לקחו ישראל מיד סיחון כמו שאז"ל עמון ומואב טהרו בסיחון כלומר נטהרו ונכשרו לישראל סיחון ואותה נחלה היה שואל מלך עמון מישראל ואו' לא לקח ישראל מארץ מואב כי לא עברו ארנון:

פירוש לתורת אלהים

אַנְטְקֶעגֶן מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ פוּן מִזְרַח זַייט וואו דִי זוּנְן גֵייט אוֹף: (יב) מִשָּׁם פוּן דָארְטֶן הָאבֶּן זֵיי גִיצוֹגֶן וַיַּחֲנוּ אוּנ הָאבֶּן גִירוּט אִין נַחַל זָרֶד: (יג) מִשָּׁם נָסָעוּ פוּן דָארְטֶען הָאבֶּען זֵיי גֶעצוֹגֶן וַיַּחֲנוּ אוּנ הָאבֶּען גִירוּט מֵעֵבֶר אַרְנוֹן פוּן דֶר אַנְדֶערֶער זַייט פוּן אַרְנוֹן וָואס אִיז אִין דֶר מִדְבָּר הַיּוֹצֵא וָואס עֶר אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען מִגְּבוּל פוּן דֶעם גְרֶענֶעץ פוּן אֱמוֹרִי [עיין רש"י] כִּי אַרְנוֹן וָוארוּם אַרְנוֹן אִיז גִיוֶועזֶען דֶער גְרֶענֶעץ מוֹאָב צְוִוישֶׁען מוֹאָב אוּנ צְוִוישֶׁען אֱמוֹרִי אוּנ יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען גִירוּט אוֹף דֶעם שְׁטִיק פֶעלְד הָט גִיקֶערְט צוּ אֱמוֹרִי אוּנ זֶענֶען נִיט אַרַיין ג... אִין דֶעם גְבוּל פוּן מוֹאָב וָוארוּם מוֹאָב הָט אוּ... גְלָאזְט דִי יִשְׂרָאֵל גֵיין דוּרְךְ זַיין לַאנְד אוּנ גָא... אָן גִיזָאגְט מֶען זָאל מִיט מוֹאָב קֵיין מִלְחָמָ...

האמרי: יד על־כן יאמר בספר מלחמת יהוה את־והב בסופה ואת־הנחלים ארנון: טו ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער

אמוראה: יד על כן
מר בספרא קרבין
ד יי על ימא דסוף
רן דעל נחלי ארנון:
ושפוך נחליא
ברין לקבל לחית

תו"א על כן יאמר ברכות נד נה ס' הזוהר פרשת בשלח: את והב קידושין ל: ואשד הנחלים ברכות מד:

בעל הטורים

למקום: (יד) את והב בסופה. כמו יהב וכן הוה גביר כמו היה
' אשר ניתן לנו בסופה כלומר במהירות כמו כעבור סופה שבמהרה
הון רב וזהו שכתוב במלחמות ה' דכתיב רק הבהמה ושלל
בזזנו לנו: בסופה. ב' את והב בסופ' ואידך בסופ' ובסערה
זהו שת"א בסופה כשיזכירו נסים ש' ים סוף דכתיב ה' בסופה
וסיפיה דקרא גוער בים ויבשהו הכא נמי איירי ביבושת ים
(טו) ואשד הנחלים. ס"ת דם שהדם היה יורד מן הסרוגים
ו בנחל: לשבת. שנים במסרה לשבת ער שבזכות אברהם זכו לזה. ד"א הייבו ד...ריגן בגמ' נשא אשה ושהה עמה עשר

רשב"ם

(יד) על כן יאמר. על אלו המסעות שחזרו לאחוריהם והקיפו את ארץ אדום. כדכתיב ונסב את הר שעיר ימים רבים וחזרו עד שפגעו בבאר שכתוב למעלה אז יאמר בספירת דברים ששיבחו להקב"ה והזכירו נסי ים סוף ונסים שנעשו בנחל ארנון ובאר. וגם אז ישיר ישראל. בראותם עתה את הבאר כי מתחלה לא אמרו שירה עליו לפי שאז נענשו עליה משה ואהרן: את והב. את יהב של הקב"ה. כמו השלך על ה' יהבך. וכמו מן יהיה מה הוה לארם. מן יקשת לך וגם נלכדת בבל. פן תוקש בו. למען תורא, וי"ו תחת יו"ד. כן והב מן יהב:

רש"י

כן: (יד) על כן יאמר. על חניה זו ר ונסים שנעשו
אמר בספר מלחמות ה'. כשמספרים נסים שנעשו
זינו יספרו את והב וגו': את והב. כמו את יהב כמו
ר מן יעד ועד כן יאמר מן יהב והב והוי"ו יסוד הוא
' את אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף: ואת
לים ארנון. כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר
נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולי'. ומה הם הנסים:
ואשר הנחלים. תרגום של שפך אשד שפך הנחלים
ך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם לפי שהיו ההרים
ם והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם
על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה והדרך עובר

בית יהודא

די יודין האבן געמוזט גיין ארום זייער לאנד (את מואב בן) מואב הט אויך אזו גטאהן: (יד) (על כן יאמרו). זאגט רש"י (על חניה זו ונסים שנעשו בה) וועגען די רוהונג וואס די יודין האבן דא גערוהט אונ וועגען די נסים וואס דא איז גטאהן גוואָרן (יאמר בספר מלחמות ה') ווערט געזאגט ווען מען דערציילט די מלחמות פון הקב"ה (כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו) ווען מען דערציילט די נסים וואס איז געטאהן גוואָרן ביי די מלחמות וואס הקב"ה הט געהאלטן מלחמה פאר אונזערע אלטערינס וועגן (יספרו את והב בסופה) וועט מען דערציילן די נסים וואס דא זענען אויך גטאן גוואָרן: ואת והבו. זאגט רש"י (כמו את יהב) גלייך ווי עס וואלט געשטאנען את יהב (כמו שיאמר מן יעד ועד) אזוי ווייא מען פון יעד ועד וכן יאמר מן יהב והב) אזוי זאגט מען פון יהב והב (והוי"ו יסוד הוא) דער וא"ו גיהער צום ווארט וויא דער יו"ד פון יהב גיהער צום ווארט יהב, אזוי דער וי"ו פון והב גיהער אויך צום ווארט והב (כלומר) מיינט דר פסוק (את אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף) וואס הקב"ה הט גגעבען צו די יודין אונ ער האט געטאהן נסים ביי דעם ים סוף, אזוי האט הקב"ה געטאן נסים ביי די טייכן ארנון: ואת הנחלים ארנון. מען מיינט (כשם שמספרים בנסי ים סוף) אזוי וויא מען דערציילט די נסים וואס זענען גטאהן גוואָרן ביי דעם ים סוף (כך יש לספר בנסי ארנון) אזוי איז דא צו דערציילען די נסים וואס זענען גטאהן געוואָרן ביי די טייכן ארנון (שאף כאן נעשו נסים) דא ביי די טייכן ארנון זענען אויך גטאהן געוואָרן גרויסע נסים (ומה הם הנסים) וואס זענען גוועז דיא נסים: ואשד הנחלים. זאגט רש"י (תרגום של שפך אשד) דעם ווארט שפך טייטשט דער תרגום אשד, איז אשד טייטש אויסגיסע: (שפך הנחלים שנשפך שם דם אמורים שהיו נחבאים שם) דאס אויסגיסונג פון די טייכען, דארטען איז אויסגגאסין גוואָרען די בלוט פון די אמורים וואס זענען גוועזן דארטען בעהאלטען (לפי שהיו ההרים גבוהים) ווייל די בערג זענען גוועזן הויכע בערג, צווישן די בערג איז גוועזן (והנחל עמוק וקצר) א טאהל טיף אונ שמאהל (וההרים סמוכים זה) די בערג פון ארום טאהל זענען גוועזן נאנט אייגער נעבן אנדערן (אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בהר) אז א מענטש איז געשטאנען אויף דעם בארג פון די זייט טאהל הט ער געקענט ריידן מיט זיין חבר וואס איז טאנען אויף דעם בארג וואס איז גוועזן אויף די אנדערע זייט טאהל (והדרך עובר בתוך הנחל) די וועג וואס די יודין

דעת זקנים מבעלי התוספות

על כן. על שנצח סיחון את מואב יאמר בס' מלחמות ה'
כמו בדברי הימים שכותבין בו מלחמות שבין אומה לאומה
ת שהקב"ה נותן לאומה כנגד חברתה וכתוב בו ענין מלך
: את והב בסופה. את והב תיבה אחת והיא כמו בהתודע
שמתפרש כמו באתודע והכי נמי את והב כמו אתיהב למלך מואב בסופה ובסערה שהיא נצות שנלקחה ארצו עד הנחל:
ואשד הנחלים. שפך הנחלים כמו אשדות הפסגה אשר נטה לשבת ער כלומר שהיה נוטה בתוך ארצם וישיבתם של

שפתי חכמים

לזה ולזה: ר פי' על הנסים שנעשו בחניה זו. ופי' בספר סיפור דברים ופי' והב יהב שפירושו נתן. ופי' בסופה ים סוף ופי' ואת הנחלים נסי נחלים. ופי' ארנון ש: תרגון. ופי' ואשד שפך. ופי'

פירוש לתורת אלהים

טען: (יד) על כן דרום ווערט גיזאגט בספר אז דער ציילט די מלחמות אונ די נסים וואס גאט גיטאן צו אונזערע עלטערען דער ציילן זיי את אזוי ווי מען דער ציילט די נסים וואס גאט האט בן אונ הט גיטאן צו די ישראל בסופה ביי דעם סוף ואת הנחלים ארנון אזוי גהער מען דר ציילן די נסים וואס גאט הט גטאן צו די ישראל ביי די בעך פון ארנון אונ וואס זענין דיא נסים גיוועזן:(טו) ואשד אונ דם גיסונג פון דעם בלוט פון די אמורים הנחלים וואס הט זיך גיגאסין אזו ווי די טייכען אשר וואס דיא בערג האבען זיך גינייגט לשבת ער צום זיצונג פון דר שטאט ער ונשען אונ עס איז גיוואָרן אן גלענט

וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב׃ טז וּמִשָּׁם בְּאֵרָה הִוא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֱסֹף אֶת־הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מָיִם׃

וּמִסְתְּמִיךְ לִתְחוּם מ
טז וּמִתַּמָּן אִתְיְהִיבַ
בֵּירָא הִיא בֵּירָא ד
יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ יָ

בעל הטורים

שנים ולא ילדה שהוא יכול להוציא' וילפינן ליה מדכתיב מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען שלקח הגר והיינו לשבת עד ש
יכול ליקח אשה אחרת וכמה מקץ עשר שנים: ונשען. שנים במסרה ונשען לגבול מואב ונשען על ה' קדוש ישראל באמת כיון ש

בית יהודא

האבן געדארפט גיין איז גווען צו גיין דורך דעם טאהל (אמרו האמורים) די אמורים האבן גזאגט (כשיכנסו ישראל לתוך הנחל) ווען די יודין וועלן אריין גיין אין דעם טאהל (לעבור) דורך צו גיין (נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם) וועלן מיר ארויסגיין פון די קעלערס וואס מיר האבן גמאכט אין די בערג וואס זענען העכער איבער זיי (ונהרגם בחצים ובאבני בליסטראות) אונ מיר וועלן זיי הרגנן מיט פיילן אונ מיט שטיינער וואס מיר וועלן אויף זיי ווארפען (והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב) די קעלערס זענען גוועזן אין דיא בערג וואס זענען אויף דיא זייט פון מואב (ובהר של צד אמוריים) אין דעם בארג וואס איז גוועזן ביי די זייט פון די אמוריים (היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ) זענען ארויסגעגאנגען פון בארג שטיקער ערד אזו וויא הערנער אונ וויא בריסט וואס זענען גוועזן גלייך געגען די לעכער פון די קעלערס וואס זענען גוועזן אין די בערג פון מואב (כיון שבאו ישראל לעבור) ווי די יודין זענען געקומען צום טאהל דורך צו גיין (נזדעזע ההר של ארץ ישראל) האט דר בארג פון ארץ ישראל ופון די אמורים) אציטערט אונ הט זיך אפגעריקט פון ארט אונ געגאנגען געגען די יודין (כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה) וויא אדינ גייט ארוס פון שטוב געגען איר בעלתהביתטע פרעגען וואס זיא מאכט (ונתקרב לצד הר של מואב) איז דר ב די אמורים געקומען ביז צום בארג פון מואב (ונכנסו אותן השדים לתוך אותן הנקעים והרגום) זענען דיא ברי הערנער) פון דעם בארג פון דיא אמורים אריינגעגאנגען אין דעם בארג פון מואב אונ האבען געהרגת די וואס זענען גוועזן אין די בערג (וזהו אשר נטה לשבת ער) דס איז וואס דער פסוק זאגט דער בארג האט גענייגט זיינוואהנער פון דיא שטאט ער (שההר נטה ממקומו) דער בארג פון די אמורים האט גענייגט פון זיין ארט לצד גבול מואב ונדבק בו) אונ ער הט זיך דערגענטערט צום גרענעץ פון מואב אונ ער האט זיך בהעפט צום ב מואב (וזהו ונשען לגבול מואב) דס איז וואס דער פסוק זאגט דער בארג איז גוועזן אנגעלענט צום גרענעץ פ (ועברו ישראל על ההרים) אונ די יודין זענען גגאנגען אויף די בערג (ולא ידעו הנסים האלו) אונ זיי האבען ניט געו נסים וואס דא איז גטאן גווארען פון זייערטוועגן (אלא על ידי הבאר שנכנס לשם) נאר דורך דעם ברונן וואס איז ארי אין די בערג האבן זיי געוואסט די נסים וואס זענען גטאהן גווארן פון זייערטוועגן: (טז) ומשם בארה. מט (משם בא האשד אל הבאר) פון דארטען איז געקומען דם אויסגיסונג צו די ברונען (כיצד) וויא אזו (אמר הקב"ה הט גזאגט (מי מודיע לבני הנסים הללו) ווער וועט מאכען וויסען צו מיינע קינדער די נסים וואס דא אי גווארען (המשל אומר) דר משל זאגט (נתת פת לתינוק) אויב דו האסט גגעבען ברויט צו אקינד (הודיע לאמו) מאכן וויסען זיין מוטער, נוועט ווערן פריינדשאפט צווישען זיי ואז די יודין וועלן וויסען די נסים וואס הקב"ה איצט גטאהן, וועט זיך פארגרעסערין די ליבשאפט פון דיא יודין צו הקב"ה) (לאחר שעברו) נאכדעם וויא די יו אוועקגעגאנגן פון די בערג (חזרו ההרים למקומם) זענען די בערג צוריקגעקומען צו זייער ארט (והבאר ירדה לת אונ דער ברונען ודער שטיין) איז אראפגעגאנגען אין טאהל (והעלתה משם דם ההרוגים) אונ זיא הט ארויפגעברי טאהל בלוט פון די געהרגתע (וזרועות ואברים) הענט אונ נאך גלידער (ומוליכתן סביב המחנה) אונ דער שטיי

רש"י

כתוך הנחל אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל [לאו
הנחל לעבור נלא מן המערות בהרים שלמעלה מהם
בחלים ואבני בליסטראות והיו אותן הנקעים בהר
מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקע
קרנות ושדים בולטין לחוץ כיון שבאו ישראל לעבו
ש ההר של א"י כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה
לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אות
והרגום וזהו אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו
לצד גבול מואב ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב (כ
(ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו
הבאר שנכנס לשם): (טז) ומשם בארה. משם בא
הבאר כיצד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים ה
אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו לאחר שעברו הז
למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם
וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה ויש

שפתי חכמים

ואשר הנחלים הוא ביאור על ואת הנחלים ארנון. יפי' אשר נטה וגומר שההר של ער נעתק ממקומו: ש (ג"א) וא"ת מיד היה לו לחזור למקומו ויהיו ישראל רואים את ההרוגים בנחל ולמה לא חזר ההר למקומו רק עד שישראל עברו. וי"ל דאין דרך מי שמקבל פני אדונו שיחזור עד שעבר אדונו לכך לא חזר לאחוריו עד שעברו ישראל. (וקל"מ) מקשה ואין להקשות הרי הענן הולך לפניהם ומשפיל הגבוה ומרים הנמוך ואם כן ה"ל לחזור מיד. ואין לת נסתלק הענן במיתתו של אהרן והלא כבר אמרו בגמרא תענית דף ט' שחזרו בזכות משה. אך מ"מ לא קשיא שהענן הול

דעת זקנים מבעלי התוספות

מואב דער הוא מואב כדכתיב והמואבים היושבים ב
כבר יושבים מכאן ומכאן לנחלים ועתה נשען הנד
מואב שאין גבולם עובר הנחל: (טז) ומשם בארה
נחלים ומנסיעתם היתה הבאר נובעת שיוצאה מן

פירוש לתורת אלהים

לִגְבוּל מוֹאָב צו דיא גרענעצין פון מואב [עיין רש"י]: גיגאנגן מיט דיא ישראל אין דער מדבר (ט
(טז) וּמִשָּׁם אונ פון דארטען איז אריין גיגאנגען הִוא הַבְּאֵר דאס איז דער ברונען אֲשֶׁר אָמַר יְ
דאס בלוט בְּאֵרָה אין דעם ברונען וואס איז וואס גאט הט גזאגט צו משה אֱסֹף זאמל א

ס יז אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֲלִי בְאֵר עֱנוּ־לָהּ׃ יח בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה׃ יט וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל

ב לְהוֹן מַיָּא׃ יז בְּכֵן
ן יִשְׂרָאֵל יָת
חְתָּא הָדָא סַקִּי
א שַׁבַּחוּ לַהּ׃ יח בֵּירָא
רוּהָ רַבְרְבַיָּא כְּרוּהָ
עַמָּא סָפְרַיָּא
רֵיהוֹן וּמִמַּדְבְּרָא
יְהִיבַת לְהוֹן׃
וּמִדְּאִתְיְהִיבַת לְהוֹן
א עִמְּהוֹן לְנַחֲלַיָּא

ם (יח) שרים. משה ואהרן: וממדבר מתנה. לפי הפשט כל אלו שמות מקומות של נסיעה וחנייה:

תו"א אז ישיר ר"ה לא ס' הזהר פ' וילך: באר חפרוה ס' הזהר פ' בהעלותך: וממדבר נדרים נה: וממתנה עירובין נד נה אבות ו:

בעל הטורים

מולב יראו הנסים שנעשו להם ונפעו על ה' קדוש ישראל באמת: (יז) עלי באר ענו לה. כשחזרו מן המלחמה חנו על הבאר ואמרו שירה במקום עשרה דכתיב בין משאבים שם יתנו צדקות ה': ענו. ב' במסרה עלי באר ענו לה ענו לה' בתודה שעל הבאר ענו לה' בתודה ואמרו שירה:

רש"י

שירה: (יז) עלי באר. מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה ת ומנין שהבאר הודיעה להם שנא' ומשם בארה ר) וכי משם היתה א והלא מתחלת ארבעים שנה היתה אלא שירדה לפרסם את הנסים וכן (שבת לה) אז ישראל השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים והבאר להם מתחלת מ' ומה ראה ליכתב כאן אלא הענין הזה למעלה הימנו: (יח) באר חפרוה. זאת היא הבאר הפרוה שרים משה ואהרן: במשענותם. במטה: ־בר. נתנה להם: (יט) וממתנה נחליאל. כתרגומו:

בית יהודא

געפירט ארום די מחנה (וישראל ראו) אונ די יודין האבען דם גזעהן (ואמרו שירה) האבען זיי געזונגען צו הקב"ה: (יז) ועלי באר). (מתוך הנחל) די יודין האבען גזאגט צום שטיין גיי ארויף ברונען פון טייך (והעלי מה שאת מעלה) אונ בריינג ארויף וואס דו קענסט ארויפברייננגען, זאגט רש"י (ומנין שהבאר הודיעה להם) פון וואגען וויסן מיר אז דר ברונען הט זיי געמאכט וויסן די נסים (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (ומשם בארה) פון דארטן איז דער ברונען (וכי משם היתה) איז דען דר ברונען גוועזן פון דארטען (פון מואב) (והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם) דער ברונען איז
גוועזן מיט די יודין פון אנהייב פערציג יאהר, ווען זיי זענען גוועזן אין רפידים (אלא שירדה לפרסם את הנסים)
ער ברונען הט גענידערט אין טאהל ער זאל נוייזען די יודין די נסים וואס הקב"ה הט געטאהן פון זייערטוועגן (וכן
ר ישראל) אונ אזו שטייט אין פסוק אז ישיר ישראל, דאמאלס האבען די יודין געזונגען עלי באר, גיי אויף ברונען
ה הזאת נאמרה בסוף ארבעים) דאס געזאנג איז געזאגט געווארן אין סוף פערציג יאהר (והבאר נתנה להם מתחלת
ם) אונ דער ברונען איז צו זיי געגעבען געווארן אין אנהייב פערציג יאהר, איז דאך ש'ין לאנג דער ברונען
ענאנגען צו זיי (מה ראה להכתב כאן) פאר וואס הט דיא תורה דא געשריבען די יודין האבען געזונגען גיי ארויף
ן (אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו) נאר דער ענין ווערט גלערונט צו פריער, וואס די אמורים זענען געהרגת
רען, אונ די ברונען איז אראפגענידערט אין טאהל האבען די יודין געזונגען צום ברונען עלי באר, גיי ארויף
ן אונ בריינג ארויף די בלוט מיט דיא ביינער פון דיא אמורים: (יח) ובאר חפרוה. מען מיינט (זאת היא הבאר
חפרוה) דס איז דר ברונען וואס די שרים האבען איר גגראבען (שרים, משה ואהרן) שרים מיינט מען משה מיט
(במשענותם, במטה) במשענותם איז דערטייטש מיט זייער שטעקין: (וממדבר). (נתנה להם) פון דער מדבר
ר ברונען צו זיי געגעבן געווארן: (יט) וממתנה נחליאל. זאגט רש"י (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (וממתנה

דעת זקנים מבעלי התוספות

אז ישיר ישראל. אז כשנתן להם הבאר ישיר ישראל מתוך ה שהיו סבורים למות שם הם ומקניהם בצמא אבל משה ר כדפרש"י: עלי באר ענו לה. כך משוררים וצועקין ענו הרימו קול לה כמו וענו הלוים: (יח) באר חפרוה שרים. ר הבאר הזה אינו כשאר בארות שחופרים אותה עבדים ויכרו שם עבדי יצחק באר אלא באר זו מכובדת שחפרוה וכרוה נדיבי עמים משה ואהרן וזקני ישראל: במחוקק
ענות'. כלו' לא חפרוה כשאר בארות אלא שחקקוה בסלע במטה האלהים וזה מוכיח שלא הקפיד הקב"ה על שהכה דאם
ד לא היו משוררים מדבר שהקפיד. וי"א מחוקק זה משה כד"א כי שם חלקת מחוקק ספון ומתרגמינן מיתה ספרא רבא.
בר מתנה כלומר חשיבות גדולה היה באותו הבאר כי ממדבר שהוא מקום צמאון היה להם למוצא מים:
וממתנה נחליאל. לא היתה כשאר בארות שנובעות במקומן ואינן נמשכות אלא מטנתנה נגברה והיה לנחל והיו

שפתי חכמים

דרך שלשה ימים והספר שבעת עברו עדיין לא עשה הסר שליחותו להרוג כל אותן האוכלוסין לכך לא השוה הענין אותו הסר: ת אמר מתוך הנחל מפני שהעלי' לעולם ממקום נמוך למקום גבוה ומפני שאין המכוון במלת עלי לעלות רק להעלות האיברים כדי שיראו ישראל הנסים שנעשו להם מ"ה הוסיף מלת והעלי וכו'. אך מפני שעל ידי שהיא עולה היא מעלה כתב עלי במקום העלי: א פי'

פירוש לתורת אלהים

ק אונ איך וועל זייא געבען וואסער: (יז) אז שמאל אז די ישראל האבען געזעהן דעם נס ישיר ל איז אויף גגאנגען אויף דער דעה פון די ישראל אלין זינגען את השירה הזאת דיא דאזיגי שירה באר גייא אויף דו ברונען אונ ברענג אויף די טוטע רים אונ דם בלוט פון די אמורים ענו לה האבען גישריגען צוא איר: (יח) באר דעם ברונען

חפרוה האבען גיגראבען שרים האערן דאס מיינט מען משה מיט אהרן כרוה זייא האבען זייא גגראבען נדיבי העם די הארן פון דעם פאלק [עיין רש"י] במחוקק דורך משה רבינו וואס ער ווערט גירופען מחוקק במשענותם מיט זייערי שטעקן וממדבר מתנה אונ פון דר מדבר אן איז דער ברונען גגעבן גוואורן פר אמתנה: (יט) וממתנה אונ פון דער צייט אן אז

וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת: כ וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן: פ שביעי

אונקלוס

וּמִנַּחֲלַיָּא סָלְקָא ע... לְרָמָתָא: כ וּמֵרָ... לְחֵילַיָּא דִּי בְּחַקְלֵי מ... רֵישׁ רָמָתָא וּמִסְ... עַל אַפֵּי בֵּית יְשִׁי...

תו"א ומנחליאל נדרים פט:

בעל הטורים

(כ) ומבמות הגיא. קרי בא מות בגי דכתיב ויקבור אותו בגיא:

בית יהודא

בַּחֲל' א"י) וויא דער ברונען איז צו די יודין גיגעבן געוואָרען הָט ער געניזערט אין טאהל (ומנחליאל במות) אונ פון טאהל איז ער ארויפגעגאנגען אין דערהייך: (כ) וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב]. פון די הייך איז דער ברונען געגאנגען ביז צום טאהל וואס אין דיא פעלד פון מואב (כי שם מת משה) וואָרום דארטען איז גשטארבען משה (ושם בטלה הבאר) דארטען הָט דר שטיין אויפגיהערט צו געבען וואסער (דבר אחר) נאך אפשט איז (כרוה נדיבי העם) די גרויסע לייט פון די יודין האבען זיא גגראבען (כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו) ווען דיא יודין האבען גערוהט איז דר שטיין גלעגן אין מיטען מחנה הָט יעדער נשיא גענומען זיין שטעקין אונ האט גגראבען אריגע פון שטיין ביז צו זיין פאן אונ צוא זיין מחנה (ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן) אונ די וואסער פון ברונען האבן זיך געצויגן דורך דעם סימן ודורך די ריגעס] (ובאין לפני חניית כל שבט ושבט) אונ זענען געקומען צו יעדער שבט וואו ער הָט גערוהט: ובמחוקקו. מיינט מען (על פי משה (שנקרא מחוקק) משה ווערט גערופען מחוקק (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (כי שם חלקת מחוקק) דארטען איז דר חלק וואס דער מחוקק ומשה] וועט זיין דארטען בהאלטען, פרעגט רש"י (למה לא נזכר משה בשי...) פאר וואס איז ניט דערמאנט דער נאמען פון משה אין די שירה, ענפערט רש"י (לפי שלקה על ידי הבאר) וויי... איז גשטראפט גיוואָרען דורך דעם ברונען (וכיון שלא נזכר שמו של משה) אונ וייל עס איז ניט דערמאנט דר נ... פון משה אין דיא שירה (לא נזכר שמו של הקב"ה) איז ניט דערמאנט דר נאמען פון הקב"ה (משל למלך שהיו מזמינין לסעודה) אמאהל הָט גטראפען מען הָט געבעטן א מלך צו א סעודה (אמר) הָט דער מלך געזאגט (אם אוהבי שם א... אויב מיין געליבטער פריינד איז דא ביי דיא סעודה וועל איך אויך קומען צו דיא סעודה (ואם לאו) אויב געליבטער פריינד איז ניטא ביי די סעודה (איני הולך) וועל איך אויך ניט גיין צו דיא סעודה: וראש הפס... (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (ריש רמתא) אויף דעם שפיץ פון די הייך: ופסגה]. (לשון גובה) פסגה איז דערע... אין ווערהייך (וכן) אזו שטייט אין פסוק (פסגו ארמנותיה) מיינט מען (הגביהו ארמנותיה) איר זאלט אויפהייבען א... פאלאצין: ונשקפה]. עס ווערט גזעהן (ואותה הפסגה) דיא הייך (על פני המקום ששמו ישימון) אויף דעם ארט וו... באמען איז ישימון (והוא לשון מדבר שהוא שמם) אונ ישימון מיינט מען דעם מדבר וואס ער איז וויסט (דבר אחר) אפשט איז (ונשקפה הבאר על פני הישימון) דער ברונען ודער שטיין ווערט גזעהן אויף דעם מדבר (שנגנזה של טבריה) דער שטיין איז בעהאלטען געוואָרן אין דעם ים פון טבריה (והעומד על הישימון) אונ דר מענטש וואס ש...

רש"י

(כ) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב. כי שם מ... ב ושם בטלה ג הבאר. ד"א כרוה נדיבי העם כ... ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנ... הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כ... ושבט: במחקק. ע"פ משה שנקרא מחוקק שנאמר (... לג) כי שם חלקת מחוקק ספון ולמה לא נזכר משה בש... ד לפי שלקה ע"י הבאר וכיון שלא נזכר שמו של מ... נזכר שמו של הקב"ה משל למלך שהיו מזמינין אותו ל... אמר אם אוהבי שם אני שם ואם לאו איני הולך: הפסגה. כתרגומו ריש רמתא: פסגה. לשון גוב... (תהלים מח) פסגו ארמנותיה הגביהו ארמנותיה: ונשק... אותה הפסגה ה על פני המקום ששמו ישימון וה... מדבר שהוא שמם. ד"א ונשקפה הבאר ו על פני ה... שנגנזה בימה של טבריה והעומד על הישימון מביט

שפתי חכמים

שנאמר וממדבר מתנה שנתנה להם מעת בואם למדבר: ב פי' שאגב שהוזכר כאן וממתנה נחליאל זכר גם כן שנתגלגל עוד הבאר הבמות ומבמות לגיא אף ע"פ שעדיין לא היו המסעות שאגב שנזכר הבאר פה ספר כל עניניה ומפני שנראה שלא בזה עמהם יותר נתן טעם בזה ואמר שם מת משה ובטלה. הרא"ם: ג וא"ת והלא כשמתה מרים פסק הבאר כדלעיל. וי"ל שחזר להם בזכות של משה ומשמת משה פסק: ד וא"ת לעיל ה"ל לאקשויי מיד כשמתחיל השירה אז ישיר ישראל למה לא מזכיר גם כן משה. וי"ל דה"א לפי שחטא בבאר כדכתיב לעיל שהכה על הסלע מ"ה לא רצה להזכיר אותו בשירה זו שקאי על הבאר כדפרש"י בסמוך אבל השתא דפירש במחוקק דהיינו משה למה לא הזכירו בשירה בהדיא: ה דא"ל דקאי על הגיא דגיא ל' זכר ונשקפה ל' נקיבה: ו שהבאר ל' נקבה והוצרך לטעם של ד"א דלטעם ראשון קשה דהא כל הפ' כולה איירי בבאר והיך נפרש ונשקפה על הפסגה לכן פירש ד"א ולפי ד"א קשה הל"ל ונשקפ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

רוב המים עולין על הבמות: (כ) ומבמות הגיא. ומתבמות יורד אל ההר לעבר הגיא ונמשכה אצל ראש הפסגה הנ... על רא"ש פני הישימון הנראית על פני המדבר שהוא ישימון כדכתיב ובתהו יליל ישימון וזו היתה שמח' גדול' ש... נראית על פני המדבר להולכים בתהו שהיו רואים מקום לחש... הם ומקניהם ולהתקרר ולהתעדן ובעירובין פרק כיצד מ... מסיק וממדבר מתנה אם משים אדם עצמו כמרבר הזה ש... דשין בו תורתו מתקיימ' ונתנת לו במתנה וכיון שנתנה לו ב... נחלו אל כלומר כירושה היא לו וכיון שנחלו אל עולה לג... שנא' ומנחליאל במות ואם הגים דעתו הקב"ה משפילו ש... ומבמות הגיא ואם הזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל

פירוש לתורת אלהים

דער באר איז גגעבן גיוואָרען פאר אמתנה נחליאל איז ער מיט די ישראל גנידערט אין טאל ומנחליאל אונ פון דעם טאל במות איז ער מיט זיי גיגאנגען אוף די הייך: (כ) ומבמות אונ פון די הייך הגיא איז ער מיט זיי גיגאנגן אין טאל אשר בשדה מואב וואס דר טאל איז אין פעלד פון מואב ראש הפסגה ד... איז ביי דעם הויכען בארג ונשקפה אונ זיא ווע... גיקוקט פון דער הייך קאן מען קוקען על... אנטקעגן דער וויסטניי דס איז דיא מדבר א... ונשקפה איז דר פשט פון דר מדבר זעהט מען ד...

...לַח יִשְׂרָאֵל אִזְגַּדִּין
...סִיחוֹן מַלְכָּא
...רָאָה לְמֵימָר:
...עְבַּר בְּאַרְעָךְ לָא
...בַּחֲקַל וּבִכְרַם לָא
...מֵי גוֹב בְּאֹרַח
...א נֵזֵיל עַד דִּי נִעְבַּר
...ךְ: כג וְלָא שְׁבַק
...יַת יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר
...מֵהּ וּכְנַשׁ סִיחוֹן יַת
...מֵהּ וּנְפַק לְקַדָּמוּת

רביעי כשהן מחוברין

כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי לֵאמֹר׃ כב אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נִטֶּה בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ כג וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל

בעל הטורים

...רה בארצך. ולא אמר נא כדרך באדום שלא רצה לפייסו כל ...שלח לו אלא כדי לפתוח לו בשלום ועל כן לא השיב לו תשובה כמו שעשה מלך אדום אלא מיד יצא לקראתו למלחמה:

רש"י

...כרה בים והיא הבאר כך דרש רבי תנחומא: ...וישלח ישראל מלאכים. ובמקום אחר תולה ...ת במשה שנא' (דברים ב) ואשלח מלאכים ממדבר ...וכן (במדבר כ) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך ...ביפתח הוא אומר (שופטים יא) וישלח ישראל מלאכים ...אדום וגו' הכתובים הללו צריכים. זה לזה זה נועל וזה ...משה הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שנשיא הדור ...הדור כי הנשיא הוא הכל: (כב) אעברה בארצך. ...שלא נצטוו לפתוח ז להם בשלום בקשו מהם שלום: ...לא נתן סיחון וגו'. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין ...ן שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות כיון שאמרו ...ל אעברה בארצך אמר להם כל עצמי איני יושב ...ן לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך: ויצא לקראת

בית יהודא

אין דער מדבר (מביט ורואה כמין כברה בים והיא הבאר) זעהט ער אין ים ליגט אשטיין וואס איז גלעכערט וויא אזיפ אונ דאס איז דער ברונען (כך דרש רבי תנחומא) אזוי האט געלערנט רבי תנחומא: (כא) וישלח ישראל מלאכים). זאגט רש"י (ובמקום אחר תולה השליחות במשה) אויף איין אנדער ארט זאגט דר פסוק משה האט געשיקט צו סיחון (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק משה האט געזאגט (ואשלח מלאכים ממדבר קדמות) איך האב געשיקט שלוחים פון מדבר קדמות צו סיחון מלך האמורי (וכן וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום) משה האט געשיקט שלוחים פון קדש צום מלך אדום (וביפתח הוא אומר) אונ ביי יפתח זאגט דר פסוק (וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום) יודין האבען געשיקט שלוחים צום מלך אדום, זאגט רש"י (הכתובים הללו צריכים זה לזה) דיא פסוקים דארף איין פסוק צום ...(זה נועל וזה פותח) וואס איין פסוק פארשליסט עפינט דער אנדערער פסוק, די פסוקים לערנען אונז (שמשה הוא ישראל הוא משה) וואס משה טוהט ווערט גערופען יודין האבען געטאהן, אונ וואס יודין טוהען ווערט גערופען ...ט געטאן, ווייל עס איז אלץ איינס משה צו ישראל (לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור) דער פסוק זאגט אונז ...צטער פון די מענטשען וואס זענען אין זיין צייט איז ער גערעכונט וויא זיי אלע, וואס ער טוהט איז גלייך וויא ...אלטן גטאהן (כי הנשיא הוא הכל) ווארום דר נשיא איז גלייך וויא אלע: (כב) אעברה בארצך). זאגט רש"י ...פי שלא נצטוו לפתוח להם בשלום) אפילו דיא יודין זענען ניט געבאטן געווארן זיי זאלן אנהייבן מיט סיחון מיט ... פון דעסטוועגען (בקשו מהם שלום) האבען זיי גבעטן פון סיחון ער זאל מאכען מיט זיי פריערן: (כג) ולא ...ן וגו'). זאגט רש"י (לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס) ווייל אלע מלכים פון כנען האבען געגעבן געלט צו ...שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות) ווייל ער האט זיי געהיט עס זאל ניט קומען אויף זיי אמלחמה (כיון שאמרו ...ל אעברה בארצך) וויא דיא יודין האבען געזאגט צו סיחון מיר ווילען גיין דורך דיין לאנד צום כנעני (אמר להם) ...ון גזאגט צו זיי (כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם) וואס איך האב מיך דא באזעצט איז נאר פון ...וועגן איך זאל היטען דיא כנענים פון אייך, איך זאל אייך ניט לאזן גיין צו זיי (ואתם אומרים כך) אונ איר זאגט ...זאל אייך לאזין גיין דורך מיין לאנד צו דיא כנענים: ויצא לקראת ישראל). זאגט רש"י (אלו היתה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כב) עד אשר נעבור גבולך. לא היו שואלין לעבור ...צו אלא לסבוב גבולו מבחוץ כמו שסבבו ארץ אדום ...אב וכן כתוב בפ' אלה הדברים כאשר עשו לי בני

שפתי חכמים

הסימון מאי על פני לכן פי' טעם ראשון: ז כלומר אעפ"י שלא נצטוו על זה אעפ"כ בקשו מהם זה מפני שאינו אלא דרך ערכי בעלמא ואינו דומה לאותו שאסר הכ' בערים הקרובות. הרא"ם: ח דאל"כ

פירוש לתורת אלהים

...ארג: (כא) וישלח אונ די ישראל האבען גשיקט ...ם אל סיחון צו סיחון מלך האמורי דער מלך פון ...לאמר מען זאל אים אזוי זאגין (עיין רש"י): ...אעברה איך וועל איבער פארען אין דיין ...לא נטה מיר וועלען זיך ניט בייגען בשדה אין פעלד ובכרם אונ אין וויין גארטין לא נשתה מיר וועלין ניט טרינקען מי באר דאס וואסער פון ברונען בדרך מיט דעם מלכות וועג וועלן מיר גיין עד ביז מיר וועלן איבער פארען דיין גבול [עיין רש"י]: (כג) ולא נתן אונ סיחון האט ניט גלאזט די ישראל עבור בגבולו

הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יָהְצָה וַיִּלָּחֶם
בְּיִשְׂרָאֵל: כד וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־
חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן עַד־
יַבֹּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל בְּנֵי
עַמּוֹן: כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־
הֶעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־
עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־בְּנֹתֶיהָ:
כו כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
הִוא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא
לְיָהַץ וְאַגִּיחַ
בְּיִשְׂרָאֵל: כד ו
יִשְׂרָאֵל לְפִתְגַם
וִירֵת יָת אַרְעֵהּ מֵ
עַד יֻבְקָא עַד בְּנֵ
אֲרֵי תַקִּיף תְּחוּמָ
עַמּוֹן: כה וּכְבַשׁ
יָת כָּל קִרְוַיָּא
וִיתֵב יִשְׂרָאֵל בְּכָ
אֱמוֹרָאָה בְּחֶשְׁבּוֹ
כַּפְרָנָהָא: כו אֲרֵי
קַרְתָּא דְּסִיחוֹן
דֶּאֱמוֹרָאָה הִיא
אַגַּח קְרָבָא בְּ
תו"א כי חשבון עיר סיחון הו

רש"י

ישראל. אילו היתה חשבון מלאה יתושין אין
יכולה לכבשה ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל
לכבשו וכ"ש אילו היה בחשבון אמר הקב"ה מה א
על בני מ כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בל
המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום
כפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנג
שם איש אלא נשים וטף: (כד) כי עז. ומהו חזק
של הקב"ה שאמר להם (דברים ב) אל תצור
(כה) בנתיה. כפרים הסמוכים לה: (כו) והוא

בית יהודא

חָשְׁבּוֹן מְלֵאָה יַתּוּשִׁין) וֶוען אִין דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן וָואלְטְען
גְוֶוען מֶענְטְשְׁן שְׁוַואכֶע וִויא דִי פְלִיגֶען (אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה
לְכָבְשָׁהּ) וָואלְט אוֹיךְ קֵיינֶער זִיא גֶקֶענְט אַיינְגֶענֶעמֶען וַוייל דִי
שְׁטָאט הָאט גֶעהַאט אַשְׁטַארְקִין פֶעסְטוּנְג (וְאִם הָיָה סִיחוֹן
בִּכְפַר חָלָשׁ) אוּנ וֶוען סִיחוֹן וָואלְט גְוֶוען אִין אַדָארְף מִיט
שְׁוַואכֶע מֶענְטְשֶׁען (אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְכָבְשָׁהּ) וָואלְט אוֹיךְ
קֵיינֶער נִיט גֶקֶענְט אַיינְגֶענֶעמֶען דֶעם דָארְף, וַוייל סִיחוֹן אִיז
גְוֶוען גַאנְץ שְׁטַארְק (וְכָל שֶׁכֵּן אִ"וּ שֶׁהָיָה בְּחֶשְׁבּוֹן) אוּנ אַז
סִיחוֹן אִיז גְוֶוען אַמֶּלֶךְ אִין חֶשְׁבּוֹן אִיז גֶעוִוים שְׁוֶוער גְוֶוען
מֶען זָאל אַיינְנֶעמֶען דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן (אָמַר הקב"ה) הָאט
הקב"ה גְזָאגְט (מָה אֲנִי מַטְרִיחַ עַל בָּנַי כָּל זֹאת לָצוּר עַל כָּל עִיר וְעִיר) צוּ וָוס זָאל אִיךְ מַטְרִיחַ זַיין מַיינֶע קִינְדֶער זֵי
מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט יֶעדֶער שְׁטָאט בַּזוּנְדֶער (נָתַן בְּלֵב כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָצֵאת מִן הָעֲיָירוֹת) הָט הקב"ה גֶגֶעבְ
צוּ אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וָוס הָאבֶּען גְוָואלְט מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דִי יוּדִין זֵיי זָאלֶען אַרוֹיסְגֵיין פוּן זֵייעֶרֶע שְׁטֶעט
כּוּלָּם לְמָקוֹם אֶחָד) אוּנ אַלֶ"ע הָאבֶּן זִיךְ פַארְזַאמְעלְט צוּ אֵיין אָרְט (וְשָׁם נָפְלוּ) אוּנ דָארְטֶען זֶענֶען זֵיי גֶעפַאלֶען
גְוָוארֶען (וּמִשָּׁם הָלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הֶעָרִים וְאֵין עוֹמֵד לְנֶגְדָּם) פוּן דָארְטֶן זֶענֶען דִי יוּדִין גֶעגַאנְגֶען צוּ זֵייעֶרֶע שְׁטֶעט
הָאט זִיךְ קֵיינֶער גֶעשְׁטֶעלְט גֶעגֶן זֵיי (כִּי אֵין אִישׁ שָׁם) וַוייל דָארְטֶען אִין דִי שְׁטֶעט אִיז קֵיין מֶענְטְשׁ גְוֶוען (אֶלָּא
נָאר וַוייבֶּר אוּנ קְלֵיינֶע קִינְדֶער: (כד) וְכִי עַז). וָוארוּם עַמּוֹן אִיז גְוֶוען שְׁטַארְק (וּמַהוּ חָזְקוֹ) וָוס אִיז גְוֶוען זַיין
(הַתְרָאָתוֹ שֶׁל הקב"ה) דֶר אָנְזָאג פוּן הקב"ה (שֶׁאָמַר לָהֶם אַל תְּצוּרֵם) הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין אִיר
בֶּעלַאגֶערֶן אוּנ נִיט מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט עַמּוֹן: (כה) וּבְנוֹתֶיהָ. מֵיינְט מֶען (כְּפָרִים הַסְּמוּכִים לָהּ) דִי דֶערְפֶער וָוס
נָאנְט צוּ דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן: (כו) וְהוּא נִלְחַם). סִיחוֹן הָאט גֶעהַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט דֶעם פְרִיעֶרְדִיגֶען מֶלֶךְ פ

שפתי חכמים

והא לא בקשו מהם אלא לעבור דרך ארצם ולא נתן סיחון את ישראל
לעבור למה יצאו עוד להלחם כנגדם: ט דק"ל למה יצא לקראתם
ונלחם בהם והלא אין לו לירא משרי עיר חשבון אפי' מלא יתושין וכו'

דעת זקנים מבעלי התוספות

עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער
לסבוב ארצם וגבולם: (כד) עד יבוק עד ב
יבוק שם הנחל שנא' ויעבור את מעבר יבק וכמו ש
את ארץ מואב עד ארץ ארנון כך לקח ארץ בני עמ

והנהר היה מפסיק ביניהם אבל משם ואילך כי עז וחזק גבול בני עמון מן הנהר ואילך מפני שהנהר הי' מפסיק הגבו

פירוש לתורת אלהים

בִּגְבוּלוֹ זֵיי זָאלֶן אִיבֶּר פָארֶען דוּרְךְ זַיין גְבוּל [עיין רש"י]
וַיֶּאֱסֹף אוּנ סִיחוֹן הָאט אֵיין גִיזַאמִילְט זַיין פָאלְק
וַיֵּצֵא אוּנ אִיז אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען אַנְטְקֶעגִין דִיא
יִשְׂרָאֵל צוּא דֶער מִדְבָּר וַיָּבֹא יָהְצָה אוּנ עֶר אִיז
גִיקוּמֶען צוּא דֶעם אָרְט יָהַץ וַיִּלָּחֶם אוּנ עֶר הָט
מִלְחָמָה גִיהַאלְטֶען מִיט דִיא יִשְׂרָאֵל [עיין רש"י]:
(כד) וַיַּכֵּהוּ אוּנ דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן אִים גְשְׁלָאגֶן לְפִי חָרֶב
מִיט דִי שַׁארְף פוּן דֶר שְׁוֶוערְד וַיִּירַשׁ אוּנ עֶר הָאט
גִירַשְׁתִּ זַיין לַאנְד פוּן אַרְנוֹן בִּיז יַבּוֹק בִּיז דֶע
פוּן דִיא קִינְדֶער עַמּוֹן כִּי וָוארוּם עֶס אִיז
גִיוֶוען דֶער גְבוּל פוּן דִיא בְּנֵי עַמּוֹן [פי
(כה) וַיִּקַּח אוּנ דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן אַוֶועק גִנוּמֶ
הֶעָרִים דִיא אַלֶע שְׁטֶעט וַיֵּשֶׁב אוּנ דָם פָאלְק
הָאט זִיךְ בַּזֶעצְט בְּכָל עָרֵי אִין אַלֶע שְׁטֶעט פו
בְּחֶשְׁבּוֹן אִין דֶער שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן וּבְכָל בְּנוֹתֶיהָ
אַלֶע אִירֶע דֶערְפֶער: (כו) כִּי וָוארוּם חֶשְׁבּוֹן

הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אַרְנֹן׃ כז עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן׃ כח כִּי־אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר

אונקלוס: …ב קַדְמָאָה וּנְסֵיב … כָּל אַרְעֵהּ מִידֵהּ … אַרְנוֹן׃ כז עַל כֵּן … ן מְתַלַיָא עוּלוּ … שְׁבּוֹן תִּתְבְּנֵי … שְׁתַּכְלַל קַרְתָּא … וֹן׃ כח אֲרֵי קִידוּם … כְּאֶשָּׁא נְפַק … בּוֹן עָבְדֵי קְרָבָא … הוֹבִיתָא מִקַּרְתָּא … וֹן קְטִילוּ עַמָּא … בְּלָחֵית מוֹאָב

תו"א ויקח את כל ארצו מידו מליעה כז: על כן יאמרו המשלים בפרה עת ספר הסכר מתילת פ' בלק: כח אם יאשה מחשבון בפרה שם:

בעל הטורים

(כז) על כן יאמרו המושלים. בגימ' אלה המה ותביריו: (כח) ער מואב. עיר מלוכה של מואב נקראת ער:

רשב"ם

(כז) על כן יאמרו המשלים. על מלחמת סיחון ומואב נתנבא תחלה. מושלים. מושלי נבואות כגון בלעם

רש"י

…רך להכתב לפי שנא' (שם) אל תצר את מואב וחשבון …אב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה …: מידו. מרשותו: (כז) על כן. על אותה מלחמה …סיחון במואב: יאמרו המשלים. בלעם שנא' בו …ר כג) וישא משלו: המשלים. בלעם ובעור והם …: באו חשבון. שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך …ת בלעם לקללו וזהו שאמר לו בלק (שם כב) כי ידעתי …ר תברך מבורך וגו': תבנה ותכונן. השכון בשם …להיות י עירו: (כח) כי אש יצאה מחשבון. …ה כ סיחון: אכלה ער מואב. שם אותה המדינה

בית יהודא

זָאגְט רש"י (לָמָּה הוּצְרַךְ לְהִכָּתֵב) צוּ וָוָס דַארְף דָּס גֶעשְׁרִיבֶּן וֶוערֶען אִין דִי תּוֹרָה (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) וַוייל עֶס אִיז גֶעזָאגְט גְוָוארֶען צוּ יוּדִין (אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב) דוּ זָאלְסְט נִיט בֶּעלַאגֶערֶן מוֹאָב (וְחֶשְׁבּוֹן מִשֶּׁל מוֹאָב הָיְתָה) אוּנ דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן אִיז גְוֶועןֶ פוּן מוֹאָב, וְויא אַזוֹי הָאבֶּן דִי יוּדִין גֶעמֶעגְט נֶעמֶען דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן פוּן מוֹאָב (כָּתַב לָנוּ) דְרִיבֶּר הָט דִי תּוֹרָה אוּנְז גֶעשְׁרִיבֶּען (שֶׁסִּיחוֹן לְקָחָהּ מֵהֶם) סִיחוֹן הָט דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן אַוֶועקְגֶענוּמֶן פוּן מוֹאָב (וְעַל יָדוֹ טִיהֲרָה לְיִשְׂרָאֵל) אִיצְט הָאבֶּען יוּדִין גֶענוּמֶן דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן פוּן סִיחוֹן: (מִיָּדוֹ). מֵיינְט מֶען (מֵרְשׁוּתוֹ) פוּן זַיין מְלוּכָה: (כז) (עַל כֵּן). אוֹיף דִי זַאךְ (עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה שֶׁנִּלְחַם סִיחוֹן בְּמוֹאָב) וֶועגֶען דִיא

…ה וָוס סִיחוֹן הָט מִלְחָמָה גֶעהַאלְטֶן מִיט דֶעם מֶלֶךְ פוּן מוֹאָב: (יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים). פְלֶעגְן זָאגֶען דִי בַּייִשְׁפִּילֶער, …איז בִּלְעָם (שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ) אוֹיף אִים זָאגְט דֶער פָּסוּק עֶר הָט פָארְגֶעטְרָאגֶן זַיין בַּייִשְׁפִּיל: (הַמּוֹשְׁלִים). מֵיינְט …עם אוּנ בְּעוֹר (וְהֵם אָמְרוּ) אוּנ זַיי הָאבֶּען גֶעזָאגְט (בּוֹאוּ חֶשְׁבּוֹן) קוּמְט אִין דִיא שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן (שֶׁלֹּא הָיָה סִיחוֹן …בְּשָׁהּ) סִיחוֹן הָט נִיט גֶעקֶענְט אַיינְנֶעמֶען דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן (וְהָלַךְ וְשָׂכַר אֶת בִּלְעָם לְקַלֵּל) הָט סִיחוֹן גֶעדוּנְגֶען דֶעם מְכַשֵּׁף …ער זָאל פַלוּכִין דֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב (וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לוֹ בָּלָק) דָס אִיז וָוס בָּלָק הָאט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם (כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבוֹרָךְ) אִיךְ וֵוייס וֶועמֶען דוּא בֶּענְטְשְׁט אִיז עֶר גֶבֶּענְטְשְׁט אוּנ וֶועמֶען דוּ פַלוּכְסְט אִיז עֶר גֶעפַלוּכְט: (תִּבָּנֶה …) עֶס זָאל גֶעבָּאהְט וֶוערֶן אוּנ גֶעשְׁטַארְקְט וֶוערֶן דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן (בְּשֵׁם סִיחוֹן) אוֹיף דֶעם נָאמֶען פוּן סִיחוֹן (לִהְיוֹת …ם) זָאל וֶוערֶן גְרוּפֶען חֶשְׁבּוֹן אִיז דִי שְׁטָאט פוּן סִיחוֹן: (כח) (כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן). (מִשֶּׁכְּבָשָׁהּ סִיחוֹן) נָאכְדֶעם וִויא …הָט אַייְנְגֶענוּמֶן דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן, אִיז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶן אַפַייעֶר פוּן חֶשְׁבּוֹן (אָכְלָה עָר מוֹאָב) אוּנ עֶס הָאט פַארְבְּרֶענְט

דעת זקנים מבעלי התוספות

…עיר סיחון. לפי שכתוב אחריו וישב ישראל בארץ האמורי …אן שלא תתמה על שאנו אומרים שחשבון היא מארץ …י ויודעין אנו שהיא מארץ מואב כי חשבון עתה היא …חון שהרי הוא נלחם במלך מואב הראשון וכבשה מידן …ו בלק מלך מואב אלא במלך ראשון שהיה קודם בלק: …כן יאמרו המושלים. בני אדם הרגילים למשול משלים על …קחה סיחון באו לדור בתוך חשבון כי עתה תבנה ותכונן …שהיא עכשיו עיר סיחון כי כל זמן שהיתה למלך מואב …ה מלך חזק אבל משכבש סיחון אין לכלום לגור בה:

שפתי חכמים

וכן אם הי' סיחון לבדו בכפר וכו' ועוד כתיב ויאסוף את כל עמו דמשמע כל העם אשר בארצו ואין זה דרך ארץ אדרבה שמכניסין גם אנשי חיילות בעריס לשמור העיר אם יבא האויב ל"פ אמר הקב"ה וכו': י תבנה ותכונן סב לחשבון הנזכר למעלה ולא לעיר סיחון שמאחר שכבש אותה וזכה בה מה לריך לומר תבנה ותכונן אלא הכי קאמרו המושלים בואו סיחון ועמו לעיר חשבון כי תוכלו לה לפי שמתחלה כשנבנית וכוננה עיר סיחון בשם סיחון נבנית כלומר שמאז נגזר עליה להיות עיר סיחון ויהיה תבנה ותכונן עתיד בייקום עכר: כ לא קודם זה דא"כ

…י אש יצאה. לאחר שנכבשה חשבון ונלחם גם בשאר עיירות שהוא ער וארנון וכבשם אז אמר אש יצאה מחשבון כלומר …בורים ולהבה מאותה עיר שנקראת קרית סיחון. אכלה ער מואב כלומר ממקומו יצא אש ושרפם והוא כמו תצא אש

פירוש לתורת אלהים

…ט וָוס גִיהֶער צוּ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְהוּא נִלְחַם …ער סִיחוֹן הָאט מִלְחָמָה גִיהַאלְטִין מִיט דֶעם …טֶען מֶלֶךְ פוּן מוֹאָב וַיִּקַּח אוּנ עֶר הָאט אַוֶועק …עֶן גָאר זַיין לַאנְד בִּיז אַרְנוֹן אוּנ דִיא יִשְׂרָאֵל …עֶס אַוֶועק גִינוּמֶן פוּן סִיחוֹן: (כז) עַל כֵּן דְרוּם …הָאבֶּן גִיזָאגְט דִי בַּיי שְׁפִּילֶער דָס אִיז בִּלְעָם …בְעוֹר הָאבֶּן זַיי גִיזָאגְט אוֹיף דֶר מִלְחָמָה וָואס …הָט גִיהַאט מִיט דֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב וָוארוּם סִיחוֹן הָט נִיט גִיקֶענְט אַיין נֶעמֶן דָס לַאנְד הָט עֶר גִידוּנְגֶען דֶעם בִּלְעָם עֶר זָאל דֶעם מֶלֶךְ מוֹאָב שֶׁעלְטֶן כְּדֵי עֶר זָאל קֶענֶן דָאס לַאנְד אָפּ נֶעמֶן הָאבֶּן זַיי גִיזָאגְט בּוֹאוּ חֶשְׁבּוֹן קוּמְט צוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה זִיא זָאל גְבוֹיעְט וֶוערֶן וְתִכּוֹנֵן אוּנ זִיא זָאל אָן גִיבְּרֵייט וֶוערֶן עִיר סִיחוֹן דִי שְׁטָאט סִיחוֹן כְּלוֹמַר דִי שְׁטָאט זָאל גִירוּפֶן וֶוערֶן אוֹיף דֶעם נָאמֶען פוּן סִיחוֹן: (כח) כִּי אֵשׁ וָוארוּם אַפַייעֶר אִיז אַרוּם גֶעגַאנְגֶן פוּן

מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן: כט אוֹי־לְךָ
מוֹאָב אָבַדְתָּ עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו
פְּלֵיטִם וּבְנֹתָיו בַּשְּׁבִית לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי
סִיחוֹן: ל וַנִּירָם אָבַד חֶשְׁבּוֹן עַד־
דִּיבֹן וַנַּשִּׁים עַד־נֹפַח אֲשֶׁר נקוד על ר'

הו"א ונירם אבד חשבון שם:

אונקלוס

כְּמַרְיָא דְפָלְחִין
דַּחֲלָא רָמָתָא דְאַ
כט וַי לְכוֹן מוֹ
אֲבַדְתּוּן עַמָּא דְ
לִכְמוֹשׁ מְסַר בְּנוֹהִי
וּבְנָתֵיהּ בְּשִׁבְיָא לְ
דֶּאֱמוֹרָאָה סִיחוֹ
ל וּמַלְכוּ פְּסַקַת מִ
עֲדָא שָׁלְטַן

רשב"ם

(ל) ונירם. ונשליך אותם ממקומם. ונחרם אותם. כמו מן נטה יאמר נשנו יאמר מן ירה ניר. ונירם כמו ונרם. וכן יבדלני מן יבדלגו. להוציאנו בקמ"ץ כמו להוציאנו בציר"י: ונשים. ונפעל כן ונירם. ואילו היה מפורש כתרגום היה לו לינקד ונירם וי"ו חט"ף:

בעל הטורים

המושלים בילרם: (ל) אסר על נידבה. רי"ם נקודה

רש"י

ל קרוי ער בלשון עברי ולחיית בלשון ארמי: ער
ער מ של מואב: (כט) אוי לך מואב. שקללו
ב שימסרו בידו: כמוש. שם אלהי מואב: נתן.
בניו של מואב: פליטם. נסים ופליטים מחרב ו
בשבית וגו': (ל) ונירם אבד. מלכות שלהם: אבד
עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב בחשבון
וכן עד דיבון ם תרגום של סר עד כלומר סר ניר
ניר ל' מלכות ועול וממשלת איש כמו (מלכים א
היות ניר לדוד עבדי: ונשים. שי"ן דגושה לש
כך יאמרו המושלים ונשים אותם: עד נפח.

בית יהודא

די לאנד מואב, זאגט רש"י (שֵׁם אוֹתָהּ הַמְּדִינָה קָרוּי עָר בְּלָשׁוֹן עִבְרִי) אויף לָשׁוֹן עִבְרִית איז די לאנד מואב גערופען געוואָרען ער (וּלְחַיִּית בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי) אויף לָשׁוֹן אֲרַמִּי איז די לאנד מואב גערופען געוואָרען לְחַיִּית: וְעָר מוֹאָב]. מיינט מען (עָר שֶׁל מוֹאָב) די לאנד פון מואב: (כט) [אוֹי לְךָ מוֹאָב]. (שֶׁקִּלְּלוּ אֶת מוֹאָב שֶׁיִּמָּסְרוּ בְיָדוֹ) בִּלְעָם אונ בְּעוֹר האָבען געפלוכט דָם פאלק מואב זיי זאָלען גגעבען ווערען אין דיא האנט פון סיחון: וּכְמוֹשׁ]. (שֵׁם אֱלֹהֵי מוֹאָב) כְּמוֹשׁ איז געוועזען דער נאָמען פון דעם גאָט פון מואב: וְנָתַן]. ער האט גגעבען (הַנּוֹתֵן) ווער וואָס האט גגעבען (אֶת בָּנָיו שֶׁל מוֹאָב) די זיהן פון מואב זאָלען זיין פְּלֵיטִם (נָסִים) אנטלויפער (וּפְלֵיטִים מֵחֶרֶב) זייא זאָלען אנטלויפען פון שווערד (וְאֶת בְּנוֹתָיו בַּשְּׁבִית) אונ זיינע טעכטער זענען געפאנגען געוואָרען: (ל) [וַנִּירָם (מַלְכוּת שֶׁלָּהֶם) זייער מְלוּכָה איז פארלאָרען: וְאָבַד חֶשְׁבּוֹן]. מען מיינט (מַלְכוּת וְעוֹל שֶׁהָיָה לְמוֹאָב בְּחֶשְׁבּוֹן אָבַד מִ... מְלוּכָה אונ די געוועלטיגקייט וואס מואב האט געהאט אויף די שטאט חשבון איז פארלאָרען געוואָרען פון דאָרטען דיבון) זאגט רש"י (תַּרְגּוּם שֶׁל סָר עַד) אויף דעם וואָרט „סר" טייטשט דער תרגום „עד" (כְּלוֹמַר) אזוי מיינט דער פ... ניר מִדִּיבוֹן) עס האט זיך אפגעטאהן דיא מְלוּכָה פון דיבון (נִיר לָשׁוֹן מַלְכוּת וְעוֹל וּמֶמְשֶׁלֶת אִישׁ) ניר מיינט מען ... אַיאָך נאלאכטן אונ אגיוועלטיגקייט פון אמענטש אויף מענטשען (כְּמוֹ) וויא עס שטייט אין פסוק (לְמַעַן ... לְדָוִד עַבְדִּי) עס זאָל בלייבען אמְלוּכָה צו מיין קנעכט דָוִד: וַנַּשִּׁים]. זאגט רש"י (שִׁין דְגוּשָׁה) אין שין שטייט ... (לָשׁוֹן שְׁמָמָה) וויסט (כַּךְ יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים) אזוי זאָגען די ביישפיעלער וַנַּשִּׁים, אוֹתָם: [עַד נֹפַח]. השימוגם

שפתי חכמים

כי אם באה בחשבון מיבעי ליה: ל אמר זה שלא תחשוב שפירוש ער כמו עיר והוא על משקל דם שהרבים ממנו דמים וכן ער הרבים ממנו פרים ויהיה ער שם המין בעבור כל העיירות שלו לא יתכן זה שהרי עדיין נשארו למואב עיירות רבות שהי' מולך עליהם וגם לא בעבור עיר אחת שלו דאם כן הי' לו להזכיר איזה עיר כמנהג הכ' בכ"מ כי לא בא לסתום אלא לפרש והביא ראיה מהתרגום שתרגם ולחיית ולא תרגמו קרתא: מ כי' הרא"ם כ"ל שכיון בזה אע"פ שהם העיר הפרטי לא יסמוך וכיון שער שם פרטי של מדינה הוא איך הוא סמוך ומכח זה תרלה לדחוק ולפרש ער מל' עיר לא תדחוק. לפרש כן ער מל' עיר כי יותר נכון לפרש שהם העיר הפרטי הוא סמוך אף שהוא שלא כמנהג מלפרשו מל' עיר מפני הטענות הנופלות עליו עכ"ל: נ פי' שמקרא זה דבוק עם תכנה ותכונן כלומר מאחר שנבנית העיר לסיחון א"כ היה בהכרח שסופה להמסר ביד סיחון: ם רש"י מפרש עד לשון סר כלומר סר ניר מדיבון דליכא לפרש אבד חשבון עד דיבון הוא שאבד כל אותו ישוב שמחשבון עד דיבון דאם כן נאמר ונירם שפירושו מלכות שלהם בלתי נקבר לא לפניו ולא לאחריו אבל לפי מ

דעת זקנים מבעלי התוספות

מאבימלך ותאכל את אנשי שכם ומבעלי שכם ותאכל את כלו' מהם ובהם וזה המשל שמשלו על גבורת סיחון להוד גדול כחו של משה שנצחו והרגו. וכן משלו משל על בני עמ שנצחם סיחון ואמרו אוי לך מואב אבדת עם כמוש עם לע"ז דכמוש דהיינו בני עמון כמו שאמר יפתח למלך הלא את אשר יורישך כמוש אלהיך: (כט) נתן בניו כלומר הבנים הקטנים שפלטו מן החרב והבנות שא להלחם שבק והניחם להוליך בשביה לפי שלא היה יכול מידו. נתן כמו נרדי נתן ריחו: (ל) ונירם אבד חשבון. כ ויורש שלהם אבד חשבון וכל הארץ עד דיבון שלא עם ירושתו. ניר לשון יורש כמו ולמען היות ניר לדוד

פירוש לתורת אלהים

חֶשְׁבּוֹן נאָך דעם אז סִיחוֹן האט זיא איין גינומען לְהָבָה אפלאם איז ארויס געגאנגען מִקִּרְיַת פון דער שטאט פון סִיחוֹן אָכְלָה זיא האט פאר ברענט עָר מוֹאָב דיא מְדִינָה וואס איז גירופען ער וואס גיהער צו מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנוֹן אונ די מאגען פון די הייך פון אַרְנוֹן: (כט) אוֹי לְךָ מוֹאָב וויי איז צו דיר מוֹאָב אָבַדְתָּ דו האסט פאר לאָרען עַם דאס פאלק וואס דינט צו דער ע"ז וואס הייסט כְּמוֹשׁ נָתַן ער האט גיגעבען בָּנָיו זיינ... פְּלֵיטִם זאָלען אנטלויפען פון דער שווערד וּבְנוֹתָ... זייגע טעכטער זאָלען זיין בַּשְּׁבִית געפאנגען לְמֶלֶ... צו דעם מֶלֶךְ פון אֱמֹרִי וואס ער הייסט ... (ל) וַנִּירָם אונ די מְלוּכָה פון מוֹאָב אָבַד איז פאר... גיוואָרין פון חֶשְׁבּוֹן עַד עס איז גיוואָרין אפ גִּ... מְלוּכָה פון דיבון וַנַּשִּׁים אונ די מוֹשְׁלִים זאגֶ...

עַד־מֵידְבָא׃ לא וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי׃ לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֵר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֹתֶיהָ
וַיּוֹרֶשׁ ויירש ק' אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם׃
לג וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג
מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל־
עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי׃ מפטיר
לד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא

עַד נַפַּח דִּסְמִיךְ
ידְבָא׃ לא וִיתֵב
בַּאֲרַע אֱמוֹרָאָה׃
לַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא
ר וּכְבָשׁוּ כַּפְרָנָהָא
יָת אֱמוֹרָאָה דִּי
לג וְאִתְפְּנִיאוּ וּסְלִיקוּ
מַתְנָן וּנְפַק עוֹג
א דְּמַתְנָן
וּתְהוֹן הוּא וְכָל
לְאַגָּחָא קְרָבָא
עִי׃ לד וַאֲמַר יי
לָא תִדְחַל מִנֵּהּ
מר ה' אל משה אל תירא אתו ספ:

בעל הטורים

כי שרפה באש וניטל ראש שלה: (לב) ויורש כתיב ויירש. שלא הוצרכו להורישם אלא ברחו מעצמם:

רש"י

: (לב) וישלח משה לרגל את יעזר. המרגלים
אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים אנו בכח תפלתו
להלחם: (לד) אל תירא אותו. (נדה סא) שהי'
להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם שנא'
ת יד) ויבא הפליט הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו

בית יהודא

מיר האבן זיי פארוויסט ביז די שטאט נופח: (לב) וַיִּשְׁלַח משה לרגל את יעזר. זאגט רש"י (המרגלים לכדוה) דיא מענטשען וואס זענען געגאנגען זעהן די שטאט האבן באלד איינגענומען די שטאט (אמרו לא נעשה כראשונים) זיי האבן געזאגט מיר וועלען נישט טאהן וויא די פריערדיגע מרגלים האבן געטאן (בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם) מיר זיכערט צו האלטען מלחמה אויף דעם כח פון די תפלה פון משה: (לד) ואל תירא אותו. זאגט רש"י (שהיה להלחם) משה האט געהאט מורא צו האלטען מלחמה מיט עוג (שמא תעמוד לו זכותו של אברהם) טאמער וועט אים די זכות פון אברהם (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (ויבא הפליט) עס איז געקומען דער פליט (הוא עוג) דער

דעת זקנים מבעלי התוספות

מר ה' אל משה אל תירא אותו. פרש"י לכך הוצרך
תירא אותו מה שלא הוצרך לו' מסיחון לפי שהיה ירא
לו זכות מה שהגיד לאברהם אבינו שנשבה לוט וא"ת
נתו לרעה היתה כדי שיהרג אברהם ויקח שרה י"ל
גלה באה על ידו היה לו לירא כמו שמצינו בפרק ח"ק
"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאת ממנו רות וא"נ"פ שלא נתכוין אלא לרעה לקלל את ישראל ומיהו תמה למ"ד
רא פלים על שנפלט מן המבול דבמס' נדה מסיק דעוג וסיחון אחי הוו וא"כ [היכן מצינו] שסיחון פלט מן המבול
עוג מצינו סמך ורמז כדפרשתי בפ' נח בשם ר"י החסיד וישאר אך נח שעולה בגי' עוג אבל לסיחון לא מצינו
או' הרב רב יחיאל בר יוסף ששת נולד קודם המבול ואמו היתה מעוברת מסיחון בשנת המבול והלכה ונשאת לאחד
מבני נח וכבר היתה מעוברת מאותן בני האלהים אשר לקחו מבנות האדם ונולד סיחון בתיבה:

שפתי חכמים

רש"י ז"ל הוא כאלו כתיב ונירש שבחשבון אכל וניחס שבדיבון סר:
ע' מדכתיב וילכדו בנותיה וילכדו ל' רבים ולא כתיב וילכוד ל' יחיד
כדבסמוך דכתיב ויורש ל' יחיד אלא המרגלים לכדו את בנותיה:
פ דאל"כ מה נשתנה עוג מסיחון דגבי סיחון לא אמר הש"י אל תירא:

פירוש לתורת אלהים

ייי פר וויסט עד ביז דעם ארט וואס הייסט
אשר וואס איז ביי מידבא: (לא) וַיֵּשֶׁב און די
האבין זיך בזעצט אין דעם לאנד פון
: (לב) וַיִּשְׁלַח און משה הט גישיקט לרגל מען
וים שפעהן די שטאט יעזר וַיִּלְכְּדוּ האבין
גלים אליין באצוואונגען איר דערפער[טייטש רש"י]:
פנו און זיי האבין זיך גיקערט וַיַּעֲלוּ און זיי
וף גיגאנגין אוף דעם וועג פון בשן וַיֵּצֵא און
מלך פון בשן איז ארוס גיגאנגין אקעגען
ער וְכָל עמו און גאר זיין פאלק מלחמה צו
צו דעם ארט וואס הייסט אדרעי: (לד) וַיֹּאמֶר
אט הט גיזאגט צו משה אל תירא אותו זאלסט
ו עוג ווייל דו האסט פארשעמט מיינע קינדער. דריבער וועל
רע איינגלאך און דוא וועסט פאלן אין זייערע הענט, דר
אים גיגעבין:

ליקוטי נחמיה

(לד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל משֶׁה וגו'. דער מדרש תנחומא שרייבט
שלמה המלך ע"ה האט געזאגט אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד, וואהל דעם מענטש וואס שרעקט שטענדיג, אזוי איז דיא מדה פון צדיקים אפילו הקב"ה האט זייא צו גיזאגט פון דעסטוועגען האבען זיי מורא, משה רבינו האט מורא געהאט טאמער האבען די יודען עפעס געזינדיגט ביי די מלחמה פון סיחון, האט הקב"ה געזאגט צו משה האב נישט מורא, דיא יודין האבען קיין זינד געטאהן ביי די מלחמה פון סיחון, נאכדעם האט משה גזאגט איך בין אלט הונדערט מיט צוואנציג יאהר און עוג איז אלט פינף הונדערט יאהר ווען ער וואלט נישט געהאט אזכות וואלט ער נישט גלעבט אזוי לאנג, האט הקב"ה געזאגט צו משה האב נישט מורא פאר עוג, וואס עוג לעבט אזוי לאנג איז וועגען איין אנדער זאך ווייל עוג האט אמאהל געזאגט צו אברהם מיט שרה, איר ביידע זענט וויא צוויי שיינע ביימער וואס שטייען נעבען אקוואל וואסער נאר אויף זיי וואקסט נישט פרוכטין, האט הקב"ה וועל איך דיך נישט אויסקומען פון דער וועלט ביז דוא וועסט, דריבער האט הקב"ה געזאגט צו משה אין דיין האנט האב איך גיגעבין:

אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן׃
לה וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ׃
כב א וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃

ס ס ס

פ"ז למידבא סי'. ימואל סימן. עזי סי':
ומפטירין ויפתח הגלעדי בשופטים סי' י"א.

אונקלוס

אֲרֵי בִידָךְ מְסָרִית ... וְיָת כָּל עַמֵּהּ וְיָת אַ... וְתַעְבֵּד לֵהּ כְּמָא ... עֲבַדְתְּ לְסִיחוֹן מַ... דֶאֱמוֹרָאָה דִּי ... בְּחֶשְׁבּוֹן׃ לה וּמְחוֹ ... וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת כָּל ... עַד דְּלָא אִשְׁתְּאַר ... מְשֵׁזִיב וִירִיתוּ ... אַרְעֵהּ׃ א וּנְטַלוּ ... יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוֹ בְּמֵי... דְמוֹאָב מֵעִבְרָא לְיַרְ... דִּירֵחוֹ׃ ססס

רשב"ם

(א) מעבר לירדן ירחו. כלומר כנ... כנגד ירחו. לא למטה בירדן ולא למעלה מיושבי ארץ ישראל. ראוי ליכתב מעבר לירדן לאותן שעברו את הירדן שלהם קרוי ערבות מואב עבר ...

ריש"י

... כדרלעומר והביריו בעשתרות קרנים שנא' (דברים ...) עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים: (לה) ויכו א... משה הרגו כדאיתא בברכות (דף נח) בהרואה עקר ... בר תלתא פרסי וכו': חסלת פרשת חקת

בית יהודא

פָּלִיט מֵיינְט מֶען עוֹג (שֶׁפָּלַט מִן הָרְפָאִים שֶׁהִכּוּ כְּדָרְלָעֹמֶר וַחֲבֵרָיו בְּעַשְׁתְּרוֹת קַרְנַיִם) דֶר מֶלֶךְ כְּדָרְלָעֹמֶר מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים הָאבֶּן גֶעהַרְגֶת דִי רְפָאִים וָוס זֶענֶען גֶוועֶן אִין עַשְׁתְּרוֹת קַרְנַיִם, אוּנ עוֹג אִיז פוּן זַיי גֶערֶעטֶעט גֶוָוארֶן אוּנ אַנְטְ־אָפֶּן (שֶׁנֶּאֱמַר) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים) נָאר עוֹג דֶר מֶלֶךְ פוּן בָּשָׁן אִיז גֶעבְּלִיבֶּען פוּן דִי מֶערֶערֶע רְפָאִים, אוּנ עוֹג אִיז גֶעקוּמֶען צוּ אַ... אוּנ הָט אִים גֶעזָאגְט זַיין בְּרוּדֶערס זוּן לוֹט אִיז גֶעפַאנְגֶען גֶוָוארֶן, אוּנ אַבְרָהָם הָאט אִים גֶערֶעטֶעט, הָאט מֹשֶׁה גֶעהַאט פַר עוֹג אִים צוּ הַרְגֶנֶן, טָאמֶער הָט עוֹג אַזְכוּת פַאר דִי רֶעטוּנְג וָוס עֶר הָט גֶערֶעטֶעט דֶעם לוֹט:

שפתי חכמים

אותו. וא"ת והלא לא נתכוין רק לרעה שיהרג אברהם וישא את שרה כמו שפירש"י בפרשת לך לך בפסוק ויבא הפליט וגו'. וי"ל מ"מ כיון שזכות הגלה באה על ידו שניצל לוט היה משה ירא שמא תעמוד לו אותו זכות אע"פ שנתכוין לרעה כדאמרינן בזכות הקרבנות ש... בלק זכה ויצאה ממנו רות אף על פי שנתכוין לרעה הואיל ו... לכבוד הקב"ה: חסלת פרשת חקת

פירוש לתורת אלהים

דיך נִיט פָארְכְטֶען פַר אִים כִּי בְיָדְךָ וָוארוּם אִיךְ וֶועל אִים גֶעבֶּען אִין דַיין הַאנְט וְאֶת אוּנ גָאר דַיין פָאלְק וְאֶת אַרְצוֹ אוּנ זַיין לַאנְד וְעָשִׂיתָ לּוֹ אוּנ דוּ זָאלְסְט טָאן צוּ אִים אַזוֹ וְוִי דוּ הָאסְט גֶיטָאן צוּ סִיחוֹן דֶר מֶלֶךְ פוּן אֱמוֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב וָוס עֶר אִיז גֶיוֶעסִין אִין חֶשְׁבּוֹן: (לה) וַיַּכּוּ אוּנ זַיי הָאבִּין גִישְׁלָאגֶן אוֹתוֹ אִים וְאֶת בָּנָיו אוּנ זַיינֶע זִיהְן וְאֶת כָּל עַמּוֹ אוּנ גָאר זַיין פָאלְק עַד בִּיז בִּלְתִּי הִשְׁאִיר לוֹ שָׂרִיד זַיי הָאבִּין פוּן אִים נִיט גִילָ... קַיין אִיבֶּער בְּלַייבוּנְג וַיִּירְשׁוּ אֶת אַרְצוֹ אוּנ זַיי הָ... גֶעיַרְשֶׁנְט זַיין לַאנְד: (א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבִּין קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל גֶעצוֹיגֶען וַיַּחֲנוּ אוּנ זַייא הָ... גִירוּט אִין עַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ דֶער זַייט פוּן דֶעם יַרְדֵּן וְואס דֶער יַרְדֵּן בַּייא יְרֵחוֹ:

הפטרת חקת (בשופטים סימן יא)

וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִּבּוֹר חַיִל וְהוּא בֶּן־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח׃ וַתֵּ... אֵשֶׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיְגָרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ ...

פירוש ע"ט

וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי אוּנ אֵיינֶער הָט גִיהֵייסִין יִפְתָּח אוּנ עֶר אִיז גִיוֶועֶן פוּן דֶר שְׁטָאט גִּלְעָד הָיָה גִּבּוֹר חַיִל עֶר אִיז גִיוֶועֶן אַשְׁטַארְקֶר הֶעלְד וְהוּא בֶּן אִשָּׁה זוֹנָה אוּנ עֶר אִיז גִיוֶועֶן אַזוּהְן פוּן אַאִשָּׁה זוֹנָה זַיין פָאטֶער הָט אִים גִיהַאט פוּן אַזוֹ אַוַוייבּ וָוס עֶר הָט זִיא גִינוּמֶען אָן קִידוּשִׁין אוּנ אָן כְּתוּבָּה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד הָאט גִ... גִיבָּארִין דֶעם יִפְתָּח: וַתֵּלֶד אוּנ דָס רֶעכְטֶע וַוייבּ הָט גִיבָּארִין קִינְדֶער צוּ גִּלְעָד וַיִּגְדְּלוּ אוּנ זַייא זֶענֶען ...

ליקוטי יהודא

וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי וגו' וְהוּא בֶּן אִשָּׁה זוֹנָה וגו'. ווי דֶער פָּסוּק ... יִפְתָּח אִיז גֶוֶועֶן אַזוּהְן פוּן אַזוֹנָה, אִיז אַוָואנְדֶער אַ... דוּרְךְ אִים הָאט הקב"ה גֶהָאלְפִין דִיא יוּדִין פוּן עַמּוֹן, אִי... נִיט גֶוֶועֶן בַּיי יוּדִין אַייד אַמְיוּחָס הקב"ה זָאל דוּרְךְ אִים ...

בבית־אבינו כי בן־אשה אחרת אתה: ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ
תלקטו אל־יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: ויהי מימים וילחמו בני־עמון
ראל: ויהי כאשר־נלחמו בני־עמון עם־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת
תח מארץ טוב: ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני
יאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי
באתם אלי עתה כאשר צר לכם: ויאמרו זקני גלעד אל־יפתח לכן עתה
אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישבי גלעד:
פתח אל־זקני גלעד אם־משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה
לפני אנכי אהיה לכם לראש: ויאמרו זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמע
ו אם־לא כדברך כן נעשה: וילך יפתח עם־זקני גלעד וישימו העם אותו

פירוש ע"ט

וואָרין די קינדער פון דעם רעכטען ווייב
פר טריבין דעם יפתח ויאמרו לו און זיי
אים גיזאָגט דו זאָלסט ניט ירשנען אין
אטערס הויז וואָרום דו ביזט אזוהן פון
ווייב ויברח און יפתח איז אנטלאָפן גוואָרען
ברידער וישב און הט זיך בזעצט אין דעם
ב ויתלקטו און זיי האָבן זיך צו נוף גיקליבן
ליידיגע מענטשין און זיי זענען גיגאַנגין
ויהי און עס איז גיוועזען אין עטליכע צייטען
קינדער פון עמון מלחמה גיהאַלטין מיט
ל ויהי און עס איז גיוועזען אז די בני עמון
לחמה גיהאַלטין מיט די ישראל וילכו זענען
די עלצטע פון גלעד צו נעמן יפתח פון
ד טוב ויאמרו און די עלצטע פון גלעד
זאָגט צו יפתח גיי און דו וועסט זיין צו
אַהאר ונלחמה און מיר וועלין מלחמה
מיט די בני עמון ויאמר און יפתח האָט
ו די עלצטע פון גלעד הלא פר וואָר אתם
יר הט דאך מיך פיינט גיהאַט ותגרשוני
הט מיך פר טריבין פון מיין פאטערס הויז
וואָרום זענט איר היינט צו מיר גיקומען
איז ענג ויאמרו און דיא עלצטע פון גלעד
זאָגט צו יפתח לכן דרום עתה שבנו האָבין
אַצונד צו דיר ווידער גיקערט און טוען
ד אן והלכת עמנו און אַז דו וועסט גיין מיט
דו וועסט מלחמה האַלטין מיט דיא בני
ית וועסטו זיין צו אונז איין עלצטער איבער
ערם פון גלעד ויאמר יפתח און יפתח האָט
צו די זקני גלעד ער הט זיי גיפרעגט אם
תם אוב איר וועט מיך ווידער קערן מלחמה
טין מיט די בני עמון ונתן יי׳ און גאָט וועט
עגטפערן צו מיר פרעג איך אייך אנכי
הט איר מיך יוא מאַכין פאַר איין ראש טאָמער נאַרט איר מיך ויאמרו האָבין די זקני גלעד
צו יפתח יי׳ יהיה שומע גאָט זאָל זיין דער הערער צווישן אונז גאָט זאָל זיין דר עדות אויב
לין ניט טאָן אַזוי ווי דיינע רייד: וילך יפתח און יפתח איז גיגאַנגין מיט דיא זקני גלעד וישימו
פאָלק האָבין אים גיטאָן איבער זיי פאַר איין עלצטען און פאַר אַהאר: וידבר יפתח את כל דבריו הט

ליקוטי יהודא

די יודין ? און וויא די גמרא זאָגט די שכינה רוהט נאָר אויף
אמשפחה וואָס זענען יחסנים, איז דאָך געווים אַקשיא פאַר וואָס
הט הקב"ה געהאָלפן די יודין נאָר דורך יפתח, און אוי דיא
מענטשן פון גלעד איז אויך אַקשיא האָבן זיי דען ניט געוואוסט
כי לה׳ המלחמה, אַז יעדער מלחמה גיהער צוא הקב"ה, און
עין ה׳ אל יראיו הקב"ה קוקט נאָר אויף צדיקים וואָס גייען אין
די מלחמה ניט אויף גבורים, וואָרום כל הגבורים כאין לפניך,
אַלע גבורים זענען ביי הקב"ה וויא גאָר־ניט, פאַר וואָס זענען
דיא מענטשען פון גלעד געגאַנגען צו יפתח ?, נאָר דער ספר
זרע ברך שרייבט ווס דאָ שטייט אשה זונה מיינט מען ניט
זיא איז גיוועזען אַאשה זונה, וואָס זיא האָט מזנה גיוועזען, נאָר
דיא תורה האָט געזאָגט וועלכע אשה עס וועט ירשנן אַפעלד,
זאָל זיא נעמען אַמאַן נאָר פון איר שבט, וואָרום אַז זיא וועט
נעמען אַמאַן פון איין אַנדער שבט, דהיינו זיא איז פון שבט
נפתלי און זיא וועט נעמען אַמאַן פון שבט אשר, וועט דיא
פעלד גיהערין צום מאַן, וועט זיין צוויי פעלערס, איין פעלער
וועט זיין עס וועלען פאַרמישט ווערן די פעלדער, איין פעלד
וועט גהערן צו דעם שבט איין פעלד וועט גיהערן צו איין אַנדער
שבט, צווייטונס וועט דר שבט פון וויב ווייניגער ווערן מיט
פעלדער, און דער שבט פון מאַן וועט מער ווערן מיט פעלדער.
און אויב עס האָט געטראָפן אַאשה הט גענומן אַמאַן פון איין
אַנדער שבט, האָט מען איר גערופן זונה, זיא האָט אָפגעקערט
[אַוועקגעגאַנגען] פון איר שבט צו איין אַנדער שבט, דס זעלביגע
איז גיוועזען ביי יפתח, זיין מוטער איז ניט גיוועזן פון דעם שבט
וואָס זיין פאָטער איז גיוועזן, און ווען זיין מוטער איז געשטאָרבן
איז די ירושה פון זיין מוטער געקומען צו זיין פאָטער, און ווען
דער פאָטער פון יפתח האָט גענומען איין אַנדער ווייב און האָט
געהאַט מיט איר קינדער, און די קינדער זענען גרויס גיוואָרן,
האָבן זיי גיוואָלט יפתח זאָל גיין צו זיין מוטערס שבט, און יפתח
זאָל ניט ירשנן זיין פאָטער, ווייל זיין פאָטער און מוטער האָבן
ניט ערליך גיטאָהן מיט זייער חתונה, אַזוי האָבען געזאָגט דיא
ברידער פון יפתח, אָבער פון דעסטוועגן יפתח איז ערליך
גיבאָרן געוואָרן, און נאָך דעם תנא וואָס זאָגט דער דין, דיא
ווייבער זאָלן ניט נעמן מאַנען פון איין אַנדער שבט", איז נאָר
גבאָטן געוואָרן צום ערשטען דור וואָס זענען געקומען אין ארץ
ישראל, אָבער דער צווייטער דור און ווייטער האָבען געמעגט
נעמען מאַנען פון אַנדערע שבטים איז געווים יפתח כשר
געבאָרין געוואָרין און הקב"ה האָט געמעגט העלפען דיא יודין
דורך אים:

עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל־דבריו לפני יה״ה במצפה: וישלח י
מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך כי־באת אלי להלחם בארצי: וי
מלך בני־עמון אל־מלאכי יפתח כי־לקח ישראל את־ארצי בעלותו ממ
מארנון ועד־היבק ועד־הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום: ויוסף עוד י
וישלח מלאכים אל־מלך בני עמון: ויאמר לו כה אמר יפתח לא־לקח יש
את־ארץ מואב ואת־ארץ בני עמון: כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במ
עד־ים־סוף ויבא קדשה: וישלח ישראל מלאכים | אל־מלך אדום לאמר אעב
נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל־מלך מואב שלח ולא אבה וישב יש
בקדש: וילך במדבר ויסב את־ארץ אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־ש
לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון ולא־באו בגבול מואב כי ארנון גבול מו
וישלח ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־האמרי מלך חשבון ויאמר לו יש
נעברה־נא בארצך עד־מקומי: ולא־האמין סיחון את־ישראל עבר בגבלו וי
סיחון את־כל־עמו ויחנו ביהצה וילחם עם־ישראל: ויתן יהוה אלהי־ישראל
סיחון ואת־כל־עמו ביד ישראל ויכום ויירש ישראל את כל־ארץ האמרי י
הארץ ההיא: ויירשו את כל־גבול האמרי מארנון ועד־היבק ומן־המדבר ו
הירדן: ועתה יהוה | אלהי ישראל הוריש את־האמרי מפני עמו ישראל ו
תירשנו: הלא את אשר יורישך כמוש אלהיך אותו תירש ואת כל־אשר הו

פירוש

יפתח גירעט אלע זיינע רייד פר גאט אין דר שטאט מצפה ער הט דארטין איבר גירעט מיט זיי אלע תנאים וואס זיי האבין צווישין זיך גיהאט וישלח יפתח מלאכים און יפתח הט גישיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון מען זאל אים אזו זאגין מה לי וואס האסטו צו מיר אז דו ביזט גיקומין צו מיר מלחמה האלטין אין מיין לאנד: ויאמר מלך הט דר מלך פון בני עמון גיזאגט צו די שלוחים פון יפתח כי ווייל די ישראל האבין אוועק גינומין מיין לאנד אין זיין אוף גיין פון מצרים פון דעם טייך ארנון ביז אין דעם טייך יבוק און ביז דעם ירדן ועתה און אצונד קער מיר אום די שטעט בשלום וועל איך מיט דיר קיין מלחמה האלטין: ויוסף עוד און יפתח הט נאך גישיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון: ויאמר לו און הט צו אים דורך די שלוחים אזו גיזאגט אזו הט יפתח גיזאגט לא לקח די ישראל האבין ניט גינומין דם לאנד פון מואב און ניט דם לאנד פון עמון: כי ווארום אז די ישראל זענין אוף גיגאנגין פון מצרים זענין זיי גיגאנגין ביז דעם ים סוף ויבא קדשה און זענין גיקומין אין דר שטאט קדש: וישלח האבין די ישראל גישיקט שלוחים צום מלך אדום אזו צו זאגין אעברה איך בעט דיך איך וועל איבר פארין דורך דיין לאנד צו ארץ ישראל ולא שמע און דר מלך אדום הט זיי ניט גיוואלט צו הערין און ניט גילאזט איבר פארין דורך זיין לאנד וגם און צום מלך מואב האבין די ישראל אויך גישיקט ער זאל זיי לאזין דורך פארין דורך זיין לאנד הט ער זיי אויך ניט גיוואלט לאזין

ע״ט

וישב זענין די ישראל גיזעסין אין קדש: ויל
דם פאלק ישראל גיגאנגין אין דר מדבר ויס
הט ארום גירינגילט דם לאנד אדום און דם
מואב און איז גיקומין ממזרח שמש וואו ד
שיינט צום לאנד מואב ער איז גיקומין צו
זייט פון מואב און זיי האבין גירוט אוף י
זייט פון ארנון ולא באו און זיי זענין ניט גי
אין ארנון דעם גבול פון מואב ווארום ארנ
דר גבול פון מואב: וישלח ישראל און דם
ישראל הט גישיקט שלוחים צו סיחון דר מל
אמורי און פון חשבון ויאמר לו און הט אי
גיזאגט איך בעט דיך מיר זאלין איבר פארין
דיין לאנד עד מקומי ביז מיין ארט ביז כנען
האמין סיחון און סיחון הט ניט גיטרויעט די י
זאלין איבר פארין דורך זיין גבול הט סיחו
גיזאמילט גאר זיין פאלק און זיי האבין גירו
דעם ארט יהץ און ער הט מלחמה גיהאלטי
די ישראל: ויתן הט גאט איבר גיענטפערט
מיט גאר זיין פאלק אין די הענט פון די יש
ויכום און דם פאלק ישראל הט זיי גישלאגי
ישראל הט גיערשינת גאר דם לאנד פון אמור
ער איז גיזעסין אין דעם לאנד: ויירשו א
ישראל האבין גיערשינת דם גאנצע לאנ
אמורי פון דעם טייך ארנון און ביז יבוק או
דר מדבר ביז דעם ירדן: ועתה און אצונד דר
פון די ישראל ער הט פר טריבן דעם אמור
זיין פאלק ישראל און דו ווילסט היינט דם
ירשינען הלא פר וואר את אשר יורישך וואס דיין

ה אלהינו מפנינו אותו נירש: ועתה הטוב טוב אתה מבלק בן־צפור מלך
ב הרוב רב עם־ישראל אם־נלחם נלחם בם: בשבת ישראל בחשבון
נותיה ובערעור ובבנותיה ובכל־הערים אשר על־ידי ארנון שלש מאות שנה
וע לא־הצלתם בעת ההיא: ואנכי לא־חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה
חם בי ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: ולא שמע
בני עמון אל־דברי יפתח אשר שלח אליו: ותהי על־יפתח רוח יהוה ויעבר
הגלעד ואת־מנשה ויעבר את־מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון:
יפתח נדר ליהוה ויאמר אם־נתון תתן את־בני עמון בידי: והיה היוצא אשר
מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה ליהוה והעליתיהו עלה:
בר יפתח אל־בני עמון להלחם בם ויתנם יהוה בידו: ויכם מערוער ועד־בואך
ת עשרים עיר ועד אבל כרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל:

פירוש ע״ט

ט הט דיך געמאכט ירשינן דם זאלסטו ירשינן כל אשר הוריש יי אלהינו אונ דם וואס אונזר גאט געמאכט ירשינן פר אונז דם וועלין מיר ...ן: ועתה אונ אצונד ביזטו דען בעסער פון דר זוהן פון צפור וואס ער איז גיוועזן דר מלך מואב הט ער זיך דען גיקריגט מיט די ישראל ...ר דען מיט זיי מלחמה גיהאלטן: בשבת ישראל ...י ישראל זענין גיזעסין אין דר שטאט חשבון אין אירע דערפער אונ אין דר שטאט ערעור אירע דערפר אונ אין אלע שטעט וואס איז ביי ...טייך ארנון זענען זיי דארטן גיזעסען דריי ...רט יאר אונ וואר[ו]ם הט איר אין דר צייט ניט ...גיוועזן: ואנכי אונ איך יפתח האב צו דיר ניט ...דינגט אונ דו מלך עמון טוסט מיט מיר ...טס וואס דו ווילסט שטרייטען מיט מיר ...יי השופט גאט וואס ער איז אריכטער זאל ...ען היינט צווישן די ישראל אונ צווישן די ...עמון: ולא שמע אונ דער מלך בני עמון האט ...צו גיהערט צו די רייד פון יפתח וואס ער ...געשיקט צו אים: ותהי על יפתח אונ עס איז

געוואָרען אויף יפתח איין רוח גבורה פון גאט ויעבור אונ ער איז איבר גיפארען די שטאט גלעד אונ מנשה אונ ער איז איבער גיפארען די מצפה פון גלעד אונ פון דארטען איז ער איבר גיפארען צו די בני עמון: וידר הט יפתח אנדר געטאן צו גאט אונ הט גיזאגט אז דו וועסט איבר ענטפערין די בני עמון אין מיינע הענט והיה אונ עס וועט זיין היוצא דער אוס גייער וואס וועט ארוס גיין פון דר טיר פון מיין הויז אנטקעגן מיר אז איך וועל מיך אום קערין בשלום פון די בני עמון זאל דאס זיין צו גאט אונ איך וועל דאס אויף ברענגען פר איין עולה ויעבור אונ יפתח איז איבער גיפארען צו די בני עמון ער זאל מלחמה האלטען מיט זיי ויתנם אונ גאט האט זיי איבר גיענטפערט צו אים אין די הענט: ויכם אונ ער האט גישלאגען זיי פון דער שטאט ערוער אונ ביז מען קומט צו מנית צוואנציג שטעט אונ ביז דעם ארט אבל כרמים האט ער זייא גישלאגען זייער אגרויסען שלאק ויכנעו זענען אונטער טעניג גיווארען די בני עמון פאר דיא קינדער ישראל:

אונקלוס במדבר כב בלק

וזא בלק בר צפור ...
...כל די עבד ישראל

ב וירא בלק בן־צפור את כל־אשר־

תו״א בלק סנהדרין קה:

בעל הטורים

א בלק. כא לטוק דמן של ישראל: בן צפור. שעף עליהם כצפור לקללם וזהו כצפור נודדת מן קנה כן קללת חנם לא תבא. וירא

רש״י

רא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל

בית יהודא

(ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי,

דעת זקנים מבעלי התוספות

א בלק כו׳ לאמורי. לסיחון מלך האמורי ונשא ק״ו בעצמו ומה סיחון שנצח מלך מואב לא היה יכול לעמוד בפניהם

פירוש לתורת אלהים

רא בלק אונ בלק דער זון פון צפור האט גזעהן וואס דיא ישראל האבען גיטאן צום אמורי וואס די

משלי נחמיה

א בלק בן צפור. דר מדרש תנחומא שרייבט למשל ...לך הט גיהערט עס זענען דא גרויסע מלחמות אויף דר

וועלט אונ ארום זיין מדינה זענען דא גזלנים גרויסע גבורים. הט דר מלך שטארק מורא געהאט. הט ער איסגעקליבן

עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי: ג וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ

אונקלוס

לֶאֱמוֹרָאֵי: ג וּדְ... מוֹאֲבָאָה מִן קֳדָם ... לַחֲדָא אֲרֵי סַגִּי ... וְעָקַת לְמוֹאֲבָאֵ... קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵ... ד וַאֲמַר מוֹאָב לְ... מִדְיָן כְּעַן יְשֵׁיצוּן קְ...

רשב"ם

(ג) ויקץ מואב. בחייו כמו קצתי בחיי: (ד) ילחכו. כל התבואות וכל מיני אוכלין:

בעל הטורים

שראה שעמדה לו חמה למשה. וירא שנתקדרה חמה מליו... לי הכנה כמו יכל העם רואים וכן שמיעה לי הכנה כמו כי...

יוסף: (ג) ויגר. ב' במסורה הכא ואידך וירא שאול אשר הוא משכיל מאד ויגר מפניו. אף כאן בשביל שראה שישראל מצליחים ומ... בכל ירא מפניהם: ויגר מואב. והיינו דכתיב אילי מואב יאחזמו רעד: (ד) ילחכו. ב' במסרה ילחכו הקהל ילחכו עפר כנחש בתרי עשר רעה עמך בשבטך שמדבר מענין הגאולה והיינו דכתיב כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צור לומר כאשר נפל פחדם על כל האו...

בית יהודא

זאגט רש"י (אמר) בלק האט גזאגט (אלו שני מלכים שהיו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם) די צוויי מלכים סיחון אונ עוג וואס מיר זענען געווען פארזיכערט אויף זייער שטארקייט האבן ניט געקענט בעשטיין געגן די יודין (אנו על אחת כמה וכמה) וועלן מיר געוויס ניט קענן בעשטיין געגן די יודין (לפיכך ויגר מואב) דריבער הט מואב מורא געהאט פר דיא יודין: (ג) ויגרו. זאגט רש"י (לשון מורא) ויגר איז דערטייטש ער הט געהאט מורא (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (גורו לכם) איר זאלט אייך פירכטען מורא האבען: ויקץ מואב. זאגט רש"י (קצו בחייהם) דיא מואבים פארמיאוסט זייער לעבן (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (קצתי בחיי) איך האב פארמיאוסט מיין לעבען (והוא קצר) דאס איז אקורצער פסוק, עס דארף שטיין ויקץ מואב בחייו, מואב הט פארמיאוסט זיין לעבען: (ד) ואל זקני מ... פרעגט רש"י (והלא מעולם היו שונאים זה את זה) מואב אונ מדין האבן דאך אייביג פיינט געהאט איינער דעם אנדער (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (המכה את מדין בשדה מואב) ער הט געשלאגען מדין אין דיא פעלד פון מואב (... מדין על מואב למלחמה) מדין איז געקומן האלטען מלחמה מיט מואב (אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם)

רש"י

לאמורי. אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים ע... לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה ... ויגר מואב: (ג) ויגר. לשון מורא כמו (איוב יט) גורו ... ויקץ מואב. קצו בחייהם (כמו קצתי בחיי והוא ... קצר): (ד) אל זקני מדין. והלא מעולם היו שונא... את זה שנאמר (בראשית לו) המכה את מדין בשדה ... שבאו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתן של י...

שפתי חכמים

א דק"ל וכי הוא ראה ואחרים לא ראו אלא הוא שם על לכו לפיכך תלה הראיה בו. א"נ דקשה ליה ויסמע הל"ל דמשתמע לא היה במלחמה אלא וירא הוא לשון הבנה ומהו ההתבוננות אמר כו': ב דק"ל היאך מוסב ויגר מואב אוירא בלק וגומר דמשמע בשביל שראה לפיכך ויגר מואב ועל זה פירש אמר אלו שני מלכים כו' סיחון ועוג כלו' כיון ששמעו המון העם את דברי המלך שאמר כן מ"ה ויגר מואב וק"ל. כתב הרא"ם ותימה אם מלת ויגר דבקה אלעיל מיני' מאי כי רב הוא דכתיב בתריה דמשמע שמפני רבויים הוא שפחדו ולא מפני מה שעשו לשני מלכי האמורי וליכא ... שחסר וי"ו מן כי רב הוא כאילו אמר וכי רב הוא שפירושו ועוד מפני שרב הוא דאם כן היה לו לפרש זה כמו שפירש גבי כי ... ה' את ישראל ממצרים וכו'. ונראה לפרש שגם המואבים ידעו שבני ישראל נלחמו את ב' המלכים אבל חשבו שהנילוח היה כדרך טב... שגלות מלחמתם לא הי' כ"א מפני רבוי העם אפשר לגלות אותם ברבוי העם שישכרו עליהם כל מלכי כנען ועכשיו ששמעו מפי נגלכם כי ... מלחמות ישראל הוא שלא כדרך הטבע כי ישראל הרגו האמורים והם לא עמדו כנגדם להרוג בהם אז ויגר מואב מפני העם כי ר... כלומר שעדיין נשארו ברבויים כבתחלה ולא נפקד מהם איש ולכך קצו בחייהם בעצמם. ולפי זה יהיה פירושו של רש"י הכי אלו ב' ... וכו' כלומר אלו ב' מלכים שהיינו בטוחים עליהם שיהרגו לכל הפחות מישראל כפי המספר שיהרגו ישראל מהם ואז נבוא אנחנו ע... מלכי כנען ונהרוג הנשארים בהם בישראל אבל עכשיו שלא הרגו מהם כלום כי לא נשא איש את ידו עליהם מפני שנפל פחד עליהם אנו על אחת כמה וכמה שלא נוכל להם אפילו עם כל מלכי כנען: ג ר"ל המואבים קצו בחייהם וכאלו אמר ויקץ מואב וסיבה הוא בשביל מורא שיראו מפני בני ישראל. והוכחתו מדכתיב מפני העם: ד דאל"כ לכתוב הכה את מדין דמשמע פעם אחת...

דעת זקנים מבעלי התוספות

אני על אחת כמה וכמה: (ד) עתה ילחכו הקהל וגו' היו יראים אלא שלא יהו שוללים ובוזזים את כל סבי... ולהכי נקט לשון לחיכה אבל שלא יהרגום לא היו יראים ... הזהיר הקב"ה אל תצר את מואב: כלחוך השור. מתוך לו שינים למעלה ואינו יכול לחתוך העשבים כמו שום ... וכחו גדול עוקר העשבים והשרשים:

פירוש לתורת אלהים

ישראל האבין געהרגית סיחון ועוג: (ג) ויגר מואב הט מואב זייער גיפארכטן פר דעם פאלק ישראל כי ווארום די ישראל זענין גיוועען פיל ויקץ מואב אונ ... מואב הט פר מיאוסת זיך זעלבערט זיין לעבן די ישראל: (ד) ויאמר מואב הט מואב גיזאגט צ... עלצטע פון מדין עתה אצונד וועלן אפ עסין ...

משלי

פון זיינע זעלנר די שטארקסטע אונ הט מיט זיי בעוואכט זיין גאנצן פאלאץ, ווי ער הט גיהערט אפרעמדר מלך איז גיקומן אונ הט געהרגת זיינע וועכטער אונ היטער, הט ער אנגעהובן שטארק מורא האבן מיט ווען וועל איך איצט מלחמה האלטן אונ ווער וועט מיך היטן. דס זעלביגע איז גיוועין ביי מואב, פון די צייט ווס יודין זענען ארויס־געגאנגן פון מצרים האבן מואב מורא געהאט פר יודין ווי עס שטייט אין פסוק אילי מואב יאחזמו רעד, עס הט אנ־

נחמיה

געגומן אציטערניש צו די שטארקע מענטשן פון מואב. מואב גערונגן די צוויי מלכים סיחון אונ עוג זיי זאלי... היטן, איצט ווי די יודין זענען געקומען אונ האבן נער... צו סיחון אונ עוג, האבן מואב נאך אמאל אנגעהובן ... האבן פר די יודין, דס זאגט דר פסוק וירא בלק בן ... וגו', בלק הט גיזעהן ווס די יודין האבין געטאן צו א... סיחון אונ עוג זייערע היטערס, ויגר מואב, הט מואב ... געהאט פר די יודין: בלק בן צפור. דר זוהר זאגט

הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: ה וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בִּלְעָם בֶּן־בְּעֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ

סַחֲרָנָנָא כְּמָא
תּוֹרָא יָת יָרוֹקָא
וּבָלָק בַּר צִפּוֹר
לְמוֹאָב בְּעִדָּנָא
ה וּשְׁלַח אִזְגַּדִּין
לְעָם בַּר בְּעוֹר
אֲרָם דְּעַל פְּרָת
...ור שם:

רשב״ם

...ץ בני עמו. של בלק:

בעל הטורים

(ה) אל בלעם בן בעור פתורה. בגימ' זהו פותר חלומות: הנה עם יצא. הנה עולה ס' לומר ס' רבואות יצאו: יושב ממלי.

רש״י

...ביניהם. ומה ראה מואב ה ליטול עצה ממדין ו
...את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמרו
...אלו במדין נתגדל נשאל מהם מה מדתו אמרו לו
...לא בפיו אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו
...חוך השור. (במדבר רבה) כל מה שהשור מלחך
...מן ברכה: בעת ההיא. לא היה ראוי למלכות
...מדין היה וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך
...פתורה. כשולחני ט הזה שהכל מריצין לו מעות
...כים מריצין לו אגרותיהם י ולפי פשוטו של מקרא
...מקום (שם): ארץ בני עמו. (שם) של בלק.

בית יהודא

זיי האָבן מורא געהאט פאר יודין האָבן זיי געמאַכט שָׁלוֹם וּפְרִידען) איינער מיט דעם אַנְדערן, פרעגט רש״י (וּמַה רָאָה מוֹאָב לִיטּוֹל עֵצָה מִמִּדְיָן) פאר וואס האָט מואב געפרעגט א עצה פון מִדְיָן וגיט פון אַנְדערע לענדער וואס זענען געווען נאָנט צו מוֹאָבוּ, ענטפערט רש״י (כֵּיוָן שֶׁרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שֶׁלֹּא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם) ווייל מואב האָט געזעהן יודין געמען־איין זייערע מִלְחָמוֹת ניט וויא אַנְדערע מְלָכִים פון דער וועלט געמען־איין מִלְחָמוֹת (אָמְרוּ) האָבן זיי גזאָגט (מַנְהִיגָם שֶׁל אֵלּוּ בְּמִדְיָן נִתְגַּדֵּל) דר פירער פון די יודין איז געוואָרן גרויס געוואָרן אין מִדְיָן (נִשְׁאַל מֵהֶם מַה מִדָּתוֹ) מיר וועלן פרעגן ביי די מִדְיָנִים מיט וועלכען כח נעמט ער איין אַמִּלְחָמָה ...י מִדְיָנִים האָבן גזאָגט צו די מוֹאָבִים (אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפִיו) דער כח פון משה איז נאר מיט זיין מויל, וואס ער ...יל, ווערט אזוי געטאָהן (אָמְרוּ) האָבען די מוֹאָבִים גזאָגט (אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם) מיר וועלן קומען אויף די יודין ...ו בְּפִיו) מיט אַמענטש וואס זיין כח איז אין מויל: וּכִלְחֹךְ הַשּׁוֹר. זאָגט רש״י (כָּל מַה שֶּׁהַשּׁוֹר מְלַחֵךְ אֵין בּוֹ סִימָן ...ן וואס אַאָקס עסט אָפּ איז ניט מער דא אַבְּרָכָה, ווייל ער רייסט־אויס מיט דעם וואָרציל, די יודין טוהען ...ז זיי האַלטען מִלְחָמָה הַרְגענען זיי אַלע אַפִילוּ ווייבער אונ קינדער אויך: וּבָעֵת הַהִיא. זאגט רש״י (לֹא הָיָה ...ה) בָּלָק האָט קיין מֶלֶךְ געדאַרפט זיין וואָרום (מִנְּסִיכֵי מִדְיָן הָיָה) ער איז געווען אַשַּׂר פון די שָׂרִים פון מִדְיָן ...סִיחוֹן) אונ ווייל סִיחוֹן איז געשטאָרבן (מִנּוּהוּ עֲלֵיהֶם לְצוֹרֶךְ שָׁעָה) האָבען די מוֹאָבִים גענומען בָּלָק פאר אַמֶּלֶךְ ...ט האָבן די מוֹאָבִים געדאַרפט אַמֶּלֶךְ, ווייל זייא האָבן מורא געהאט פאר די יודין: (ה) פְּתוֹרָה. זאגט רש״י ...ה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִים לוֹ מָעוֹת) בִּלְעָם איז געווען ווי דער מענטש וואס זיצט ביי אַטיש אונ טאהשט (בייט) געלט, ...בְּעוֹת אויף קליינע מַטְבֵּעוֹת אונ קליינע מַטְבֵּעוֹת אויף גרויסע מַטְבֵּעוֹת וויא איינער דאַרף, דריבר ברייגגען ... מענטשען זייער געלט (כָּךְ כָּל הַמְּלָכִים מְרִיצִין לוֹ אִגְּרוֹתֵיהֶם) אזוי איז געזעסין בִּלְעָם ביי אַטיש אונ האָט שטענדיג ...די בְּרִיף וואס אַלע מְלָכִים האָבן צו אים שטענדיג געשיקט (וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא כָּךְ שֵׁם הַמָּקוֹם) נאך דעם ...סוּק איז דער וואָרט „פְּתוֹרָה" דער נאָמן פון דיא שטאָט וואס בִּלְעָם האָט געוואוינט: וְאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ. (שֶׁל בָּלָק)

שפתי חכמים

...ין משמע שתמיד מכה והולך: ה פי' אע"ג דעשו שלום ...הירא מ"מ השלום לא הי' אלא שלא יהיו עוד שונאים אבל ...מהם מה ראו ומשני כו': ו דמדתלה הכתוב בקשת ... ולא כתיב ויאמרו זקני מואב וזקני מדין ש"מ דמואב ...מדין מ"ה קשה ומה ראה וכו' ועל הקרא לא קשה מידי ...לא היה ירא מפני בני ישראל אלא מואב לבד היה ירא. ...פירש"י מיראתם של ישראל עשו שלום ביניהם ש"מ דשניהם ...קשה מה ראה מואב ליטול עלה ממדין ולמה לא נטל מדין ... להציל את עצמם. ומתרץ כיון שראו כו' רלה לומר דהמדינים מכירין מנהיגם של ישראל דהיינו משה לפי שבמדין נתגדל לכך נטל מואב עלה ממדין: ז לפי שעוקר את הכל מן השורש כך אלו כן שעוקרים את הכל כדכתיב עד בלתי השאיר לו שריד. דאל"כ כלחוך הבהמה מבע"ל: ח פי' שרים והרא"ם גורס מנסיכי סיחון היה וע"ש הכל א"ל למחוק הספרים. בשביל זה כי בקרא על שם שניהם נזכרו דכתיב ואת נשיאי מדין את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי סיחון: ט ופתורה ל' שלחן: י ליטול עלה הימנו: כ ופתורה פירושו כמו לפתור דכל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה ולפי המדרש הה"א מן השם. כי תרגום של שלחן

פירוש לתורת אלהים

...לונג פון דיא יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל סְבִיבוֹתֵינוּ גאר ...ם אונז כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אזוי וויא איין אָקס עסט ...רינגע בְּלֶעטְלִיךְ פון דעם פעלד איז דאך ...דעם ניט דא קיין בְּרָכָה עס קאן שון נאך ...ט וואַקסען אזו וועלן זיי ארום אונז אוך ...זיי וועלן אונז הרגינען זאגט דער פָּסוּק וּבָלָק בֶּן צִפּוֹר אונ בָּלָק דער זוהן פון צִפּוֹר איז געוועזן אַמֶּלֶךְ איבער מוֹאָב אין דער צייט [פייז רס״י]: (ה) וַיִּשְׁלַח האָט בָּלָק געשיקט שְׁלוּחִים צו בִּלְעָם דער זון פון בְּעוֹר וואס ער האָט געוואוינט אין פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל הַנָּהָר וויאס די שטאָט פְּתוֹרָה איז געשטאַנען ביי דעם טייך אֶרֶץ דיא שטאָט פְּתוֹרָה איז געווען דאס

משלי נחמיה

...אגרויסר מְכַשֵּׁף אונ זיינע כִּשּׁוּף האָט ער געמאכט ...ומיט אפויגיל) וואס הייסט יִדְּעֹנִי, יִדְּעֹנִי איז טייטש וויסען, ווייל דר פויגיל וויים אַלְץ אונ בָּלָק האָט געמאכט מיט כִּשּׁוּף דר פויגיל זאל אים זאגן אַלְץ וואס וועט זיין אונ

אלע

בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם
יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת־עֵין
הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי: ו וְעַתָּה

אַרַע בְּנֵי עַמֵּה
לֵהּ לְמֵימַר הָא
נְפַק מִמִּצְרַיִם הָא
יָת עֵין שִׁמְשָׁא דְ
וְהוּא שָׁרֵי מִלְּ
ו וּכְעַן אִיתָא כְּ

תו"א והוא יושב ממלי חולין יט:

בית יהודא

דער אָרט „פְּתוֹר" איז גְוֶוען אין די זַ"א:ד וָוס דָארְטְעֶן הָאבְּן גֶעוואוֹהנְט דָס פָאלְק (וּמִשְׁפָּחָה) פון בִּלְק (מִשָּׁם הָיָה) בִּלְק איז גְוֶוען פון פְּתוֹר וְנָאךְ דֶעם עֶרְשְׁטְן פְּשַׁט גִיהֶער די ה' פון וָוארְט פְּתוֹרָה, צוּם וָוארְט, פְּתוֹרָה מֵיינְט מֶען אַטִיש, נָאךְ דֶעם אַנְדֶערְעֶן פְּשַׁט איז די ה' פון פְּתוֹרָה גְלַייךְ וְוִיא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען לִפְתוֹר, וָוארוּם פִיל מָאל שְׁטֵייט אַה' אין סוֹף וָוארְט פַר דִי לַמ"ד וָוס דַארְף שְׁטֵיין אין אָנְהֵייב וָוארְט) (וְזֶה הָיָה מִתְנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ) בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט נְבִיאוֹת צוּ בָּלָק (וְעָתִיד אַתָּה לִמְלוֹךְ) דוּ וֶועסְט זַיין אַמֶלֶךְ (וְאִם תֹּאמַר מִפְּנֵי מַה הִשְׁרָה הקב"ה שְׁכִינָתוֹ עַל אָדָם רָשָׁע מֵעוֹבְדֵי כוֹכָבִים) אוֹיב דוּ וֶועסְט זָאגְן פַאר וָוס הָאט הקב"ה גֶעמַאכְט רוּהֶען זַיין שְׁכִינָה אוֹיף אַזוֹ אַרְשַׁע וְוִיא בִּלְעָם, עֶנְפֶע[...] הקב"ה הָט אַזוֹ גִיטָאן (שֶׁלֹּא יְהֵא פִּתְחוֹן פֶּה לְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים לוֹמַר אִילוּ הָיוּ לָנוּ נְבִיאִים חָזַרְנוּ לְמוּטָב) דִי גֶעצִין [...] נִיט קֶענֶען עֶפֶענֶען דִי מוֹיל גֶעגֶען הקב"ה אוּנ זָאגֶען וֶוען מִיר וָואלְטֶן גֶעהַאט נְבִיאִים וָואלְטֶן מִיר גוּט גְוָוארֶן [...] נְבִיאִים) הָט הקב"ה גֶעגֶעבֶּן צוּ זֵיי נְבִיאִים (וְהֵם פָּרְצוּ גֶדֶר הָעוֹלָם) אוּנ זֵיי הָאבֶּען אוֹיפְגֶבְּרָאכֶן דָם פַארְצָאמוּנ[...] וֶועלְט (שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיוּ גְדוּרִים בַּעֲרָיוֹת) אין אָנְהֵייבּ בִּיז אִיצְט זֶענֶען זֵיי גְוֶוען פַארְצָאמְט וְאָפְּגֶעהִיטוּ פון זְנוּת [...] וְהֵם עֵצָה לְהַפְקִיר עַצְמָן לִזְנוּת) אוּנ דֶר נָבִיא בִּלְעָם הָט זֵייא גֶעגֶעבֶּן אַעֵצָה זֵיי זָאלֶען הַייסֶען זֵייעֶרֶע טֶעכְטֶער [...] מְזַנֶּה זַיין: וְלִקְרוֹא לוֹ]. הַאַרְט רש"י עֶס הָאט גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין לִקְרוֹא אוֹתוֹ, פַר וָואס שְׁטֵייט לִקְרוֹא לוֹ [...] רש"י (הַקְּרִיאָה הָיְתָה שֶׁלּוֹ וּלְהַנָאָתוֹ) וַוייל דָאס רוּפֶען הָט גֶקֶערְט צוּ אִים אוּנ וֶועגֶען זַיין טוֹבָה אוּנ הֲנָאָה (וְ[...] כְּמָמוֹן הַרְבֵּה) וַוייל בָּלָק הָאט צוּגֶעזָאגְט גֶעבֶּען צוּ בִּלְעָם פִיל גֶעלְט: וְעַם יָצָא מִמִּצְרַיִם. אַפָאלְק איז אַרוֹי[ס] פון מִצְרַיִם (וְאִם תֹּאמַר מַה מַזִּיקְךָ) אוֹיב דוּ וֶועסְט זָאגֶן צוּ מִיר וֶועלְכֶן שָׁאדֶען טוּהְט דִיר דָם פָאלְק: וְהִנֵּה כִ[סָּה אֶת עֵין] הָאָרֶץ). עֶר הָאט בַּדֶעקְט (צוּגֶענוּמֶען) דִי אוֹיג פון דִי לַאנְד, דָם איז סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ עָמְדוּ עֲלֵיה[ֶם] סִיחוֹן אוּנ עוֹג וָוס זֵיי הָאבֶּן אוּנְז גֶעהִיט, הָאבֶּען דִי יוּדִין זֵיי גֶעהַרְגֶעט: וְהוּא יוֹשֵׁב מִמֻּלִי. זָאגְט רש"י (

מסס היה וזה היה מתנבא ל ואומר לו עתיד אתה
וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רש
שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביא
למוטב העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם
היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצ
לקרא לו. (שם) הקריאה שלו היתה ולהנאתו: ש
לו ממון הרבה: עם יצא ממצרים. ואם תא
מזיקך: הנה כסה את עין הארץ. סיחון ו
שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יושב

שפתי חכמים

פתורה: ל ר"ל בלעם היה מתנבא עליו ואף שהיה מנסיכי מדין ארץ מולדתו היה פתורה: מ והא דלא המתין רש"י להקשות הקושיא במקומה גבי ותהי עליו רוח אלהים י"ל דלקמן לא קשה נוידי דלמא משום כבודן של ישראל השרה שכינה עליו כדי שיברך אותן אבל הכא קשה: נ מדכתיב נקרא לו ל"ל למכתב והא אחר כך כתיב לכה נא ובומר פי' שילך עם שלוחיו אלא לדרוש וכו' ועי"ל כיון שכוונתו היה

שיקלל אותם למה קרא אותו שיבא אליו יקללם במקומו הקריאה היתה להנאתו שיעשה עמו פיסוק הדמים. וכזה י הרא"ם שכתב אבל לא ידעתי מהיכן דרשו זה שהרי אין מל כמו גבי פסל לך עשה לך שלח לך שהרי כאן הוא צרי במקום אותו כמו קראן לו ויאכל לחם שמלת לו במקום ם דק"ל ל"ל למכתב הנה הנה דכל הנה משמע דבר כא

ליקוטי יוסף

ה) הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם וגו'. דִיא גמרא זָאגְט דְרַייא מֶענְטְשֶׁן זֶענֶען גִיוֶועֶן בַּיי פַּרְעֹה וֶוען עֶר הָט גִיפְרֶעגְט אַעֵצָה וָואס עֶר זָאל טָאן מִיט דִי יוּדִין, יִתְרוֹ אִיּוֹב בִּלְעָם, אִיּוֹב אוּנ יִתְרוֹ הָאבִּין חֲרָטָה גִיהַאט אוּנ הָאבִּין קֵיין עֵצָה גִיגֶעבִּן, בִּלְעָם אִיז גִיבְּלִיבֶּען אַשׁוֹנֶא אוּנ עֶר הָט גִיגֶעבִּין אַעֵצָה מֶען זָאל מִיט דִי יוּדִין שְׁוֶוער אַרְבֶּעטֶן, נָאכְדֶעם וִוי עֶר הָאט גִיזֶעהֶן עֶס דַארְף גִיבָּארֶן וֶוערֶן דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט יוּדִין אַרוֹיס נֶעמֶן פון מִצְרַיִם, הָט עֶר גִיגֶעבִּין אַעֵצָה מֶען זָאל אַלֶע קִינְדֶער זְכָרִים וַוארְפֶען אִין וַואסֶר, וֶוען דִי יוּדִין זֶענֶען אַרוֹיסגִיגַאנְגֶען פון מִצְרַיִם אוּנ בִּלְעָם הָאט גִיזֶעהְן זַיינֶע אַלֶע עֵצוֹת הָאבֶּן נִיט גִיהָאלְפֶען, הָאט עֶר גִירוּסִין זַיינֶע הָאר פון קָאפּ פַר צַעַר, אוּנ אִיז גִיפְלוֹיגִין צוּ דִי הָרֵי חֹשֶׁךְ (דִי פִינְסְטֶערֶע בֶּערְג) דָארְטִין זֶענֶען דִי צְוֵויי מַלְאָכִים שַׁמְזָא אוּנ עֲזָאֵל, פון דָארְטֶן זֶענֶען אַלֶע מְכַשְּׁפִים, אוּנ בִּלְעָם אִיז דָארְטֶן גִיוֶוען פוּפְצִיג טֶעג, וַוייל פוּפְצִיג טֶעג דוֹיעֶרְט בִּיז מֶען דֶער לֶערוּנְט דִי כִּשּׁוּף אוּנ דָס אִיז גִיוֶוען פון דִי צַייט וָוס דִי יוּדִין זֶענֶען אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פון מִצְרַיִם בִּיז דִיא תּוֹרָה אִיז גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין, אוּנ וַוייל עֶר אִיז גִיקוּמִין וֶוען דִי תּוֹרָה

פירוש לתורת אלהים

לַאנְד פון זַיין פָאלְק בָּלָק אִיז גְוֶוען פון דָאר[ט]
בִּלְעָם הָאט גִיזָאגְט בִּנְבִיאוֹת אַז עֶר וֶוע[ט]
זַיין דְרוּם הָאט בָּלָק גִישִׁיקְט צוּא אִים
לִקְרֹא לוֹ צוּא רוּפֶען אִים [עיין רש"י] לֵאמֹר
זָאלֶן זֵיי אִים זָאגֶן הִנֵּה עַם יָצָא אַיין פָאלְק [...]
גִיגַאנְגֶען פון מִצְרַיִם אוּנ טָאמֶער וֶועסְטוּ זָא[גְן]
שַׁאט עֶס מִיר הִנֵּה כִסָּה עֶר הָט צוּ גֶדֶעקְט דִ[י]
דֶר עֶרְד דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גִהַרְגִית דִי צְוֵויי
סִיחוֹן אוּנ עוֹג וָוס זֵייא הָאבֶּען אוּנְז גִהִיטֶן
מִמֻּלִי אוּנ דִי יִשְׂרָאֵל זִיצֶן אַקֶעגִין מִיר צוּ פַ[...]
מִיךְ: (ו) וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד בֶּעט אִיךְ דִיךְ
שֶׁעלְט מִיר דָאס פָאלְק כִּי עָצוּם וָוארוּם

משלי נחמיה

אַלֶץ וָוס זִיא וַוייס, דְרִיבֶּר הָט מֶען אִים גֶערוּפֶען בֶּן צִפּוֹר, דֶר זוּהְן פון דֶעם פוֹיגִיל, וַוייל דֶר פוֹיגִיל אִיז גִיוֶוען צוּ בָּלָק וִוי אַפָאטֶר צוּ זַיין זוּהְן, דֶר פוֹיגִיל הָט גֶעזָאגְט צוּ בָּלָק וָוס

עֶר הָט צוּ טָאן אוֹיף דֶר וֶועלְט, דְרִיבֶּער הָאבִּין גְעמַאכְט פַר אַמֶלֶךְ, אוּנ עֶר הָט גִיזֶעהֶן אִיצְט וָוע[...]
אִין זַיין הַאנְט אוּנ שְׁפֶּעטֶר וֶועט עֶר פַאלֶן אִין דִי הֶע[...]

יָת עַמָּא הָדֵין אֲרֵי
יף הוּא מִנִּי מָאִים
ל לַאֲגָחָא בֵהּ קְרָב
תָרְכִנֵּהּ מִן אַרְעָא
י יְדַעְנָא יָת דִּי תְבָרֵךְ
רַךְ וְדִי תְלוּט לִיט׃
אֲזַלוּ סָבֵי מוֹאָב וְסָבֵי
ין וְקִסְמַיָּא בִּידֵיהוֹן
תוֹ לְוָת בִּלְעָם וּמַלִּילוּ

לְכָה־נָּא אָרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר׃ וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וּקְסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם

בעל הטורים

ב כנגדי ורואה אותי ואני איני יכול לראותי מפני העננים שמקיפים : (ו) לכה נא. בה"א כי ד' דגלים הם וערב רב יוצא אחריהם : ארה לי. פיו הכשילו שלבסוף קלל אותו : מבורך. ג' אשר ך מבורך ואידך יהי שם ה' מבורך ואידך באיוב מלמד שהיה יודע השעה שהקב"ה כועס בה והיה מקלל ומברך בה' וזהו יהי שם מבורך: תאור. ג' ואשר תאור. לא תאור את העם. וגפיה בעמך לא תאור ודרשינן מיניה בסנהדרין ה"ה לכל אדם ע"כ לא תאור שאסור לקלל כל אדם : ואשר תאר יואר. בגימ' שקיללתה את מואב :

רשב"ם

(ו) את אשר תברך. בנבואה. גם בלק היה יודע שנביא היה ובנבואה היה אומר עתידות או ע"י קסמים כי כן נקרא בלעם הקוסם ביהושע אך סבור הוא שיועילו לו תפלותיו וקרבנותיו : (ז) וקסמים בידם. מיני קסמים היו מוליכין לבלעם פן יאמר אין בידי מיני קסמים. כדכתיב בימינו היה הקסם ירושלים קלקל בחצים שאל בתרפים ראה בכבד :

רש"י

כתיב ע קרובים הם להכריתני כמו (תהלים קיח) כי אמילם : (ו) נכה בו. אני ועמי פ נכה בהם. ד"א לשון משנה הוא (במד"ר) מנכה לו מן הדמים לחסר צ מהם מעט: ידעתי וגו'. ע"י מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב : (ז) וקסמים בידם. (שם) כל מיני קסמים שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי. ד"א (שם) קסם זה נטלו בידם זקני מדין אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש

בית יהודא

אין דעם וואָרט ממלי פ"ט או"ר, איז דערטייטש ממני, מיך צו פערשניידין (קרובים הם להכריתני) זיי זיינען נאָנט צו מיר מיך צו פארשניידען (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (כי אמילם) איך וועל זיי פארשניידען : (ו) נכה בו. מיר וועלן אים שלאָגן (אני ועמי נכה בהם) איך מיט מיין פאָלק וועלן מיר זיי שלאָגן (דבר אחר) נאך אפשט איז (לשון משנה הוא) דר וואָרט „נכה" איז אמשנה וואָרט, ווי עס שטייט אין די משנה (מנכה לו מן הדמים) ער רעכונט אים אונ מאכט

...גינר פון דם געלט, בלק האָט אויך געזאָגט אולי אוכל נכה בו, טאָמער וועל איך קענען (לחסר מהם מעט) אביסל ...ערין ווייניגער מאכען פון זיי : (כי ידעתי וגו'). וואָרום איך וויים (על ידי מלחמת סיחון שעזרתי להכות את מואב) ...ך די מלחמה פון סיחון ווס דו האָסט אים גיהאָלפען ער זאל שלאָגען מואב וויים איך וועמען דו בענטשט איז ער ...ענטשט אונ וועמען דו פלוכסט איז ער געפלוכט : (ז) וקסמים בידם). זאָגט רש"י (כל מיני קסמים) זיי האָבען ...ומען מיט זיך אלע מינים כשוף (שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי) בלעם זאָל ניט קענען זאָגען איך האָב ניט ביי ... די כלים וואָס איך דארף צו מיין כשוף (דבר אחר) נאָך אפשט איז וקסמים בידם, קסמים מיינט מען סימנים, ...ונס (קסם זה נטלו בידם זקני מדין) די אלצטע פון מדין האָבען ביי זיך געמאכט דעם צייכען (אמרו) זיי האָבען גזאָגט ... יבא עמנו בפעם הזאת) אויב בלעם וועט באלד גיין מיט אונז, איז אצייכען (יש בו ממש) אז ער קען העלפען (ואם

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואגרשנו מן הארץ. מארץ שלי שלקחו מיד סיחון שכבש ... מואב כדפירש"י לעיל : כי ידעתי את אשר תברך מבורך. ... שנבא על מואב שיפול ביד סיחון כדכתיב לעיל על כן יאמרו ...ישלים דהיינו בלעם : (ז) וילכו זקני מואב. בפרק חלק תנא ...ב ומדין לא היה שלום ביניהם לעולם משל לשני כלבים ...יו בעדר והיו שונאין זה את זה ובא זאב על אחד מהם ...ר אם אין אני עוזרו למחר יבא עלי הלכו להם שניהם והרגו ...ב אמר רב משרשיא היינו דאמרי אינשי שונרא וכרכושתא ... תולדה עבדו הלולא מתרבא דביש גדא : וקסמים בידם. שכר קסמים בידם וכן תרגום ירוש' ואגרתא דקסמיא בידיהון

שפתי חכמים

ובתוספת זו יתורץ הכפל שיהיה עתה התחלת דיבור וצריך כו מלת הנה : ע פי' ממולי מלא פירושו לנגדי אבל כיון שכתיב חסר הוא לשון כריתה : פ דק"ל דאולי אוכל לי יחיד ונכה הוא לי רבים : צ ר"ל כך אמרו המואבים על ישראל שיחסרו מישראל מעט. והוצרך לטעם של ד"א וכו' כי לפי טעם ראשון קשה שצריך להגיה אני ועמי לכן פי' ד"א וכו' ולטעם של ד"א קשה דהל"ל נכה ממנו כל' המשנה מנכה מן הדמים לכן צריך גם לטעם ראשון : ק כלומר סימן זה

פירוש לתורת אלהים

...שטאַרקער פון מיר דרום האָב איך מורא מיט זייא ...מלחמה צו האַלטען דרום בעט איך דיך דו זאָלסט ... פריער שעלטען אונ דער נאָך אולי אוכל טאָמער ...על איך קאָנען מינערין פון זיי ואגרשנו אונ איך וועל ...א פר טרייבען פון דעם לאַנד כי ידעתי איך וויים ...עמען דו בענטשט דער איז גיבענטשט אונ דעם ...אס דוא שעלסט דער איז גישאָלטען [פיין רש"י] : וילכו אונ זענען גיגאַנגען די עלצטע פון מואב אונ ...זייערע טעכטער צו מזנה זיין מיט די יודין, איז בלק געהרגת

ליקוטי יוסף

גיוואָרין האָט שון בלעם מיט זיינע כשוף גאר ניט גיקענט טאָן צו די יודין, דאָס האָט בלק געשיקט זאָגען צו בלעם דאָס פאָלק יודין זענען אַרוס גיגאַנגען פון מצרים אונ מצרים מיט זייערע כשוף אונ דו מיט דיינע כשוף אונ איך מיט מיינע כשוף קענען מיר גאר ניט טאָן צו דיא יודין, דריבער איז ניט דא איין אַנדער הילף נאָר דו זאָלסט זייא פלוכין, אונ דאָס קען קיינר ניט נאָר דו אליין :

(ו) ועתה לכה נא ארה לי וגו'. בלק האָט אַרויס גירעט אַ איבעריגען וואָרט, לי, ארה לי, דו זאָלסט מיך פלוכען, פון די עצה וואָס בלעם האָט גיגעבין צו בלק זיי זאָלין מפקיר ... גיוואָרין ווען יודין האָבין גימאַכט אַמלחמה אויף מדין, וואָרום

בלק

וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק: ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם: ט וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי

עִמֵּהּ פִּתְגָמֵי בָ
ח וַאֲמַר לְהוֹן בִּיתוּ
בְּלֵילְיָא וְאָתֵיב יָ
פִּתְגָמָא כְּמָא דִי
יְיָ עִמִּי וְאוֹרִיכוּ רַבְ
מוֹאָב עִם בִּלְעָם: ט וַ
מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ

תולדות אהרן

לינו פה הלילה שם: וישבו שרי מואב

בית יהודא

דָּחֵנוּ) אויב ער וועט אונז אָנוּעקשטויסען צו איין אַנדער צייט, איז אַצייכן (אֵין בּוֹ תּוֹעֶלֶת) עס איז אין אים ניטא אהילף, ער קען ניט העלפן (לְפִיכָךְ כְּשֶׁאָמַר לָהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה) דריבער אז בלעם הט געזאגט צו זיי נעכטיגט דא די נאכט אונ איך וועל הערן פון הקב"ה וועט זאגן (אָמְרוּ) האבען זיי געזאגט-(אֵין בּוֹ תִּקְוָה) עס איז אין אים ניטא אהאפענונג (הֱנִיחוּהוּ וְהָלְכוּ לָהֶם) האבן זיי אים געלאזין אונ זענן אוועקגעגאנגען (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם) די שרים פון מואב זענן געזעסען מיט בלעם (אֲבָל זִקְנֵי מִדְיָן הָלְכוּ לָהֶם) אבער די עלצטע פון מדין זענן אוועקגעגאנגען פון אים: (ח) (לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה). זאגט רש"י בלעם האט געוואוסט (אֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו אֶלָּא בַּלַּיְלָה) דער רוח הקודש רוהט ניט אויף אים ביי נאר ביי נאכט (וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים) אונ ביי אלע נביאים פון די שטערען דינער רוהט אויך ניט אויף זיי נביאות בייא טאג נאר ביי נאכט (וְכֵן לָבָן בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה) אזו צו לבן איז אויך געקומען די רייד פון הקב"ה ביי נאכט חלום (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה) הקב"ה איז געקומען צו לבן הארמי חלום ביי נאכט (כְּאָדָם הַהוֹלֵךְ אֶל פִּלַּגְשׁוֹ בְּהַחְבָּא) וויא אמענטש גייט צו זיין פלגש אין דערשטיל אונ בעהאלטען עס אים קיינער זעהן: וכַאֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלָיו. וויא הקב"ה וועט ריידען צו מיר (אִם יַמְלִיכֵנִי לָלֶכֶת עִם בְּנֵי אָדָם כְּמוֹתְכֶם) הקב"ה וועט מיר געבען רשות ערלויבנים) צו גיין מיט אזעלכע מענטשן וויא איר זענט (שֶׁמָּא אֵין כְּבוֹדוֹ לְתִתִּי לַהֲלֹךְ) טאמער איז ניט שיין פאר הקב"ה ער זאל מיר געבען ערלויבנים צו גיין מיט אייך (אֶלָּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם) נאר מיט גרעסערע שרים פון אייך: וַיֵּשְׁבוּ. (לְשׁוֹן עַכָּבָה) וַיֵּשְׁבוּ מיינט מען ניט נאר זיי זענען געזעסען, נאר מען מיינט זייא האבען אויפגעהאלטען (געוואַרט): (ט) (מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ). האָרט רש"י האט דען הקב"ה ניט געוואוסט ווער

רש"י

ואם ידחנו אין בו תועלת לפיכך כשאמר להם לינו פה ה אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנאמר וישבו מואב עם בלעם אבל זקני מדין הלכו ר להם: (ח) לינו הלילה. אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה וכן לנביאי אומות העולם וכן לבן בחלום הלילה ש (כראשית לא) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הל כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא: כאשר ידבר ה' א אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם יש אלך ע שמא אין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים מ וישבו. לשון עכבה: (ט) מי האנשים האלה עמ

שפתי חכמים

נטלו בידם. והוצרך לטעם של ד"א כו' דלפי טעם ראשון קשה מאי כלי אומנות צריך לזה ועוד והא בביתו היה ובודאי כלי אומנתו בידו ל"פ ד"א. ולטעם של ד"א קשה דמאי ל' קסמים ל' רבים ועוד סימן זה הל"ל או דבר זה נטלו בידם ועוד ל' בידם אינו נופל על הסימן לכך צריך לטעם ראשון וק"ל: ר שידעו שאין בו ממש לכך נקט רש"י לעיל קסם זה נטלו בידם זקני מדין שהרי זקני מואב ישבו עם בלע ש ואם תאמר דלמא כפשוטו שלא רצה הקב"ה שילך עמהם וכן בסמיך כתיב להלוך עמכם ופירש"י אלא עם שרים גדולים ק' גם כן מנלי וי"ל מדכתיב ויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה משמע שהוא אמר שהראשונים אינן ראוין שילך עמהם [ועוד] דאם כאשר י

דעת זקנים מבעלי התוספות

אי נמי אגרתא דקסמיא בידיהון שהביאו לו ספרי קוסמ (ח) וישבו שרי מואב עם בלעם. וזקני מדין להיכן הלכו דאמר להו לינו פה הלילה וגו' הלכו להם אמרו כלום יש

ליקוטי יוסף

בָּלָק איז גיוועזן פון די שָׂרֵי מִדְיָן, ער איז נאר גיוועזן אמלך ביי מוֹאָב אין די צייט ווָס מוֹאָב האט מורא גיהאט פר די יודין, אָבער ווען בִּלְעָם הָט גיזאגט צו מוֹאָב זיי זאָלֶן פר די יודין קיין מורא האבין, ווארום דיא יודין וועלן צו מוֹאָב איצט קיין שלעכטס טאן, איז בָּלָק צוריק גינאנגען אין זיין לאנד מִדְיָן: אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וגו'. בָּלָק האט געשיקט זאגען צו בִּלְעָם טאמער ווָעסטו זאגן צו ווָס זאל איך קריגען מיט די יודין אונ זאל זייא פלוכען, ווייל דו ווָעסט מיר פאר דעם פלוכין בצאלן. איך ווָעל גיין צו די יודין אונ ווָעל זיי בענטשן וועלן זיי מיר בצאלן פר די בְּרָכוֹת, ווארום די יודין זענן גענוג רייך אונ קענען באצאלן, הט בָּלָק גיזאגט צו בִּלְעָם דו האסט אמעות, דו האסט גאר ניט אַנייע בְּרָכָה פון ווייערט ווערען, אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ, מיט וועלכע בְּרָכָה דו ווָעסט זיי ווָעלן בענטשן, מְבֹרָךְ, זענען זיי שון גיבענטשט, צו ווָס דארפן זיי דו זאלסט זיי בענטשן, אָבער וַאֲשֶׁר תָּאֹר, אז דוא ווָעסט זיי פלוכען, יוזאר וועלען זיי זיין געפלוכט, ווייל ביז איצט זענען זיי נא ניט געפלוכט גיווארין, ווען דיא קְלָלוֹת זיין אַנייע זאך, דריבער ווָעל איך דיר פאר זייא באצאלן: (ט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם וגו'. דער מדרש זאגט אבותי האט גיפרעגט בייא רבי אֶלְעָזָר מיר זעהן בייא בִּלְעָם אַרַעסער

פירוש לתורת אלהים

דיא עלצטע פון מִדְיָן וּקְסָמִים בְּיָדָם אונ אלירל צובערניש האבן זיי מיט גינומן אין זייער האנט ז זאל ניט זאגען איך האב ניט קיין קְסָמִים וַיָּבֹאוּ בִּלְעָם אונ זייא זענין גיקומען צוא בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ א אונ האבען צו אים גרעט די רייד פון בָּלָק [עיין רש" (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הט בִּלְעָם צו זיי גזאגט נעכטיגט ד די נאכט וַהֲשִׁבוֹתִי אֶתְכֶם וועל איך אייך ענטפערן א ענטפער אזו ווי גאט וועט צו מיר זאגען [עיין ת וַיֵּשְׁבוּ אונ די האַרין פון מוֹאָב האבען זיך גזאמ מיט בִּלְעָם אבער דיא הארען פון מִדְיָן זענין אוועק גינאנגען: (ט) וַיָּבֹא אונ גאט איז גיקומען צוא בלע

הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: י וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפֹּר
מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: יא הִנֵּה הָעָם
הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ
עַתָּה לְכָה קָבָה־לִּי אֹתוֹ אוּלַי אוּכַל
לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו: יב וַיֹּאמֶר

וַאֲמַר מָן גֻּבְרַיָּא
דְּעִמָּךְ: י וַאֲמַר
קֳדָם יְיָ בָּלָק בַּר
מַלְכָּא דְמוֹאָב
לְוָתִי: יא הָא עַמָּא
מִמִּצְרַיִם וַחֲפָא יָת
מְשָׁא דְאַרְעָא כְּעַן
לוּט לִי יָתֵהּ מָאִים
לְאַגָּחָא בֵהּ קְרָב
כְּנֵהּ: יב וַאֲמַר

רש"י

ות כא (ר"ל ישרים דרכי ה' לדיקים ילכו בם ופושעים
ם כוונת הש"י שאמר מי האנשים היתה לטובה
מו בדברים כמ"ש רש"י בפ' בראשית בתיבת איכה.
לבלעם לטעות כי הוא טעה) אמר פעמים שאין הכל
יו אין דעתו שוה עליו אף אני אראה עת שאוכל
א יבין: (י) בלק בן צפור וגו'. אף על פי שאיני
עיניך א חשוב אני בעיני המלכים: (יא) קבה לי.
רבה) זו קשה מארה לי ב שהוא נוקב ג ומפרש:
יו. (שם) מן העולם ד ובלק לא אמר אלא והגרשנו

בית יהודא

מֶענְטְשֶׁן זֶענֶן, נָאר (לְהַטְעוֹתוֹ בָּא) הקב"ה אִיז גֶעקוּמֶן אִים נַארֶען, עֶר זָאל מֵיינֶען אַז הקב"ה וֵוייס נִיט (אָמַר) בִּלְעָם הָט גְזָאגְט (פְּעָמִים שֶׁאֵין הַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו) עֶס טְרֶעפְט אַצֵייט וָוס הקב"ה ווייסְט נִיט אַלְץ (אֵין דַּעְתּוֹ שָׁוָה עָלָיו) זַיין ווִיסְענְשַׁאפְט אִיז נִיט אַלֶע מָאהְל גְלַייךְ בַּיי אִים, אַמָאהְל ווַייסְט עֶר אוּנ אַמָאהְל ווַייסְט עֶר נִיט (אַף אֲנִי אֶרְאֶה עֵת שֶׁאוּכַל לְקַלֵּל וְלֹא יָבִין) אִיךְ ווֶעל אוֹיךְ זֶעהֶן אַצֵייט ווָס אִיךְ וֶועל קֶענֶן פְלוּכֶן אוּנ עֶר וֶועט נִיט פַארְשְׁטֵיין: (י) וּבָלָק בֶּן צִפּוֹר וגו'). בִּלְעָם הָט גְזָאגְט צוּ הקב"ה (אַף עַל פִּי שֶׁאֵינִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ) אֲפִילוּ אִיךְ בִּין בַּיי דִיר נִיט גֶערֶעכוּנְט (חָשׁוּב [בְּעֵינֵי] הַמְּלָכִים) פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן בִּין אִיךְ גֶערֶעכוּנְט אוּנ גְרוֹיס בַּיי דִיא מְלָכִים: (יא) וְקָבָה לִּי. זָאגְט רַשִׁ"י (זוּ קָשָׁה [לִי]) קָבָה מֵיינְט מֶען אַשְׁטַארְקֶערֶע קְלָלָה פוּן אָרָה (שֶׁהוּא נוֹקֵב וּמְפָרֵשׁ) עֶר רֶעט אַרוֹיס דִי קְלָלָה מִיט דֶעם [...]: וְגֵרַשְׁתִּיו. אִיךְ וֶועל אִים פַארְטְרַייבֶּן (מִן הָעוֹלָם) פוּן דֶער וֶועלְט (וּבָלָק לֹא אָמַר אֶלָּא וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ) בָּלָק

דעת זקנים מבעלי התוספות

בנו: (י) בלק בן צפור. הוא היה משלשה אנשים
שלא כהוגן קין ובלעם וחזקיה. קין כשאמר [לו] הקב"ה
אחיך ענה השומר אחי אנכי היה לו להשיב רבון
אתה יודע הכל והכל גלוי לפניך. בלעם כמו כן כשאמר
"ה] מי האנשים האלה [הי' לו להשיב אתה יודע מי
קיה כששאל לו ישעיה מאין באו אליך האנשים ויאמר
רחוקה באו אלי מבבל היה לו להשיב נביא אתה
דע. וקשיא לי אמאי לא חשיב אדם הראשון כשאמר
"ה איכה היה לו להשיב אתה יודע שהרי כבר נתנה
ה דהא בשעה ששית קרא שמות ולא סרת עד שעה
ואי אמרינן אפיק חזקיה ועייל אדם הראשון הוא ניחא
ה שהרי שלשה אלו עם הקב"ה היו מדברים אבל חזקיה
ם הנביא היה מדבר ואין הנביאים יודעין הכל:

שפתי חכמים

ה' אלי פי' אם ילוה לילך ולקלל אם לא א"כ למה הלכו להם זקני
מדין מאחר שהוא אומר שהוא עושה ברצון ה' אלא פי' אם יתן לו
רשות שילך עם בני אדם ספלים כמותם א"כ ראו בני מדין שודאי אין
בו תקוה מאחר שהוא ריח גסה ולכך הלכו להם: ת ע"ל בפרשת
בראשית ושם פי' כדי ליכנס עמו בדברים וכאן פירש כדי להטעותו.
והרא"ם פי' להטעותו כו' כלומר ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל
ולמה כדי להטעותו וכאן פירש הטעם למה נכנס עמו בדברים ושם
לא פירש הטעם: א דאל"כ מלך מואב ל"ל: ב דאל"כ למה שינה
בלעם הלא בלק אמר ארה לי לכ"פ כ"כ שנאה היה לו על ישראל
שבראשונה שאל בלק ארה והוא בקש קבה במקום ארה. רא"ם:
ג ר"ל דקבה לי ל' נוקב ומפרש הקללה יותר: ד לא אמרנו לבד
דא"כ מן הארץ נבע"ל כמאמר בלק. אף כאן פירש הרא"ם מרוב
שנאתו אמר וגרשתיו מן העולם. ואני אומר שאמר כן שאולי יבא

ליקוטי יוסף

מַעֲלָה וִוי בַּיי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, בַּיי מֹשֶׁה שְׁטֵייט וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, הקב"ה הָט גֶערוּפֶן צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל קוּמֶען צוּ אִים, אוּנ בַּיי בִּלְעָם שְׁטֵייט הקב"ה אִיז גֶעקוּמֶען צוּ בִּלְעָם, וֶועלְכֶער שַׂר אִיז גְרֶעסֶער, דֶר שַׂר וָוס דֶר מֶלֶךְ קוּמְט צוּ אִים, אָדֶער דֶער שַׂר וָוס וֶוערְט גֶערוּפֶן עֶר זָאל קוּמֶען צוּם מֶלֶךְ, גֶעווִיס אִיז גְרֶעסֶר דֶר שַׂר וָוס דֶר מֶלֶךְ קוּמְט צוּ אִים, אִיז דָאךְ בִּלְעָם גְרֶעסֶער גִיוֶוען פוּן מֹשֶׁה, הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט צוּם כּוּתִי, אִיךְ וֶועל דִיר זָאגֶען אַמָשָׁל, אַמָאל הָט גִיטְרָאפֶן דֶער מֶלֶךְ אִיז גִיזֶעסֶען גֶעבֶּען זַיין טִישׁ אוּנ הָט גִישְׁמוּסְט מִיט אַשַׂר, הָאט עֶר גִיהֶערְט מֶען קְלַאפְּט אִין טִיר, הָט דֶר מֶלֶךְ גִיפְרֶעגְט דֶעם קְנֶעכְט וֶוער קְלַאפְּט אִין טִיר, הָט דֶר קְנֶעכְט גִיעֶנְפֶערְט דֶער שַׂר וָוס אִיז מְצוֹרָע קְלַאפְּט, הָט דֶר מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ זַיין קְנֶעכְט לָאז אִים [...]ן גֵיין אִין פַּאלַאץ, ווַייל עֶר וֶועט פַארְמִיאוּסֶען מַיין פַּאלַאץ, אוּנ אִין פַּאלַאץ וֶועט ווֶערֶען אַשְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ פוּן אִים, [...] בֶּעסֶער אַרוּם גֵיין צוּא אִים אוּנ וֶועל אִים פְרֶעגֶען וָואס עֶר דַארְף, נָאכְדֶעם הָט מֶען נָאךְ אַמָאל גֶעקְלַאפְּט אִין טִיר; הָט

פירוש לתורת אלהים

אוּנ הָט גְזָאגְט וֶוער זֶענֶען דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס [...]א מִיט דִיר: (י) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם הָט בִּלְעָם גְזָאגְט [...]ט בָּלָק בֶּן צִפּוֹר בָּלָק דֶר זוּן פוּן צִפּוֹר דֶער מֶלֶךְ [מו]אָב שָׁלַח אֵלַי הָט גְשִׁיקְט צוּ מִיר: (יא) הִנֵּה הָעָם [...]לְק וָוס אִיז אַרוֹס גְגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אוּנ הָט [...]ט דִי שַׁיין פוּן דֶעם לַאנְד עַתָּה אַצוּנְד גֵיי פְלוּךְ [...]ינְט וֶועגֶין דֶם פָאלְק אוּלַי טָאמֶער וֶועל אִיךְ [...] מִלְחָמָה הַאלְטֶען קֶעגִין דֶעם פָאלְק וְגֵרַשְׁתִּיו [...]ךְ וֶועל אִים פַּר טְרַייבִּין: (יב) וַיֹּאמֶר הָט גָאט

דער

[...]רה בלק האט געשיקט צו בלעם ארה לי, ער זאל פלוכין די יודין מיט אגרינגערע קללה, בלעם האט געטראכט אז ער וועט זאגין פאר הקב"ה בלק וויל ארה לי, טאמער וועט אים הקב"ה ענפערין לא תאור, וועט ער דאך גאר ניט קענען פלוכין, דריבער האט ער גיזאגט [...]ה בלק וויל קבה לי, וועט אים הקב"ה ענפערין לא תקוב, וועט ער ניט קענען פלוכין אשטארקע קללה, וועט ער קענען פלוכין אגרינגערע [...] בלק האט גיוואלט, ארה לי, הקב"ה וואס ער האט געוואסט דעם מיינונג פון בלעם, האט ער ניט גיזאגט צו בלעם לא תקוב, נאר ער האט גיזאגט צו אים לא תאור:

אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם
לֹא תָאֹר אֶת־הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא׃
שני חמישי כשהן מחוברין יג וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר
וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל־
אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתִתִּי לַהֲלֹךְ
עִמָּכֶם׃ יד וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ
אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֲלֹךְ
עִמָּנוּ׃ טו וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלֹחַ שָׂרִים

אונקלוס

יְיָ לְבִלְעָם לָא
עִמְּהוֹן לָא תְלוּט יָ
אֲרֵי בְרִיךְ הוּא׃
בִּלְעָם בְּצַפְרָא
לְרַבְרְבֵי בָלָק
לְאַרְעֲכוֹן אֲרֵי לֵית
קֳדָם יְיָ לְמִשְׁבְּקִ
עִמְּכוֹן׃ יד וְקָמוּ
מוֹאָב וַאֲתוֹ לְוָת
וַאֲמָרוּ סָרֵב
לְמֵיתֵי עִמָּנָא׃ טו
עוֹד בָּלָק לְמִשְׁלַח
תו"א לא תלך עמהם עם מכו
בלעם קידושין ל׃

רשב"ם

(יד) הלך עמנו. כי לא נחשבנו בעיניו׃

בעל הטורים

(יב) לא תאור את העם. בלעם אמר קבה לי והקב"ה הסיבו
אפי' חסרון כל דהו׃ (יג) מאן. ג' [דאיכא למידרש] מאן ה' לתתי מאן בלעם הלוך עמנו מאן לתתי לך בכסף מלמד שכוונ
לו שכרו וזהו מאן כדי לתתו בכסף פדיום להרבות שכרו׃

בית יהודא

הָט נָאר גֶעזָאגְט אִיךְ וֶועל אִים פַארְטְרַייבְּן פוּן לַאנְד (אֵינִי מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְהַסִּיעָם מֵעָלַי) אִיךְ ווִיל נִיט מֶעהְר נָאר זַיי זָאלֶן אַוֶועק צִיהֶען פוּן מִיר (וּבִלְעָם הָיָה שׂוֹנְאָם יוֹתֵר מִבָּלָק) בִּלְעָם הָט פַיינְט גֶעהַאט דִי יוּדִין מֶעהְר וִויא בָּלָק הָט זַיי פַיינְט גֶעהַאט׃ (יב) וְלֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם! . הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם דוּ זָאלְסְט נִיט גֵיין מִיט זַיי וְאָמַר לוֹ) הָאט בִּלְעָם גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה (אִם כֵּן) אוֹיבּ עֶס אִיז אַזוֹ אִיךְ זָאל נִיט גֵיין מִיט דִי מֶענְטְשֶׁען (אֲקַלְּלֵם בִּמְקוֹמִי) וֶועל אִיךְ זֵייא פְלוּכִין אוֹיף מַיין אָרְט נֶבּיי מִיר אִין שְׁטוּבּ וֶועל אִיךְ זַיין אוּנ וֶועל זַייא פְלוּכִין! (אָמַר לוֹ) הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ בִּלְעָם (... אֶת הָעָם) דוּ זָאלְסְט נִיט פְלוּכִין דָם פָאלְק (אָמַר לוֹ) הָאט בִּלְעָם גֶעזָאגְט צוּא הקב"ה (אִם כֵּן) אוֹיבּ עֶס אִיז ... דוּ ווִילְסְט נִיט מֶען זָאל פְלוּכִין דָם פָאלְק (אֲבָרְכֵם) וֶועל אִיךְ זֵיי בֶּענְטְשֶׁן (אָמַר לוֹ) הָאט הקב"ה גֶעזָאגְט ... (אֵינָם צְרִיכִים לְבִרְכָתְךָ) דִי יוּדִין דַארְפֶען נִיט דַיין בְּרָכָה (כִּי בָרוּךְ הוּא) וָוארוּם עֶר אִיז גֶבֶּענְטְשְׁט (מָשָׁל אוֹמְרִים ... עֶס אִיז אַמָשָׁל מֶען זָאגְט צוּ אַבִּין (לֹא מִדּוּבְשֵׁיךְ וְלֹא מֵעוּקְצֵיךְ) אִיךְ ווִיל נִיט דַיין הָאנִיק אוּנ ווִיל נִיט דַיין בִּים׃ (יג ... עִמָּכֶם! . הקב"ה ווִיל נִיט אִיךְ זָאל גֵיין מִיט אַייךְ (אֶלָּא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם) עֶר ווִיל אִיךְ זָאל גֵיין מִיט ג... שָׂרִים פוּן אַייךְ (לִמַּדְנוּ) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז (שֶׁרוּחוֹ גְבוֹהָה) בִּלְעָם אִיז בַּייא זִיךְ גְרוֹיס גֶוֶועזְן (וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת שֶׁהוּא ... שֶׁל מָקוֹם) עֶר הָט נִיט גֶעוָואלְט זָאגֶען אַז עֶר מוּז טָאהְן נָאר וָוס הקב"ה וֶועט אִים הַייסֶן (אֶלָּא בִּלְשׁוֹן גַּסּוּת) עֶר

רש"י

מן הארץ איני מבקש אלא להסיעם מעלי ובלעם ה... יותר מבלק׃ (יב) לא תלך עמהם. (שם) אמר... אקללם במקומי ה אמר לו לא ותאור את העם אמ... אברכם אמר לו אינם צריכין לברכתך כי ברוך ... אומרים לצרעה (ס"א לדבורה) לא מדובשיך ולא מ... (יג) להלך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם ... שרוחו גבוהה ו ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מ...

שפתי חכמים

עמו השם כפשרה כמו שפירשתי לעיל׃ ה דקשה לרש"י ז"ל למכתב לא תרי זימני לא היה לו לכתוב אלא לא תלך עמהם לאור את העם ועוד מה אמר לו כי ברוך הוא היא הנותנת שילך לאור את העם כדי לבטל את הברכות ומתרץ דכל א' דבור באנפי נפש שרלה ללכת אמר לא תלך ומפני שבקש לקללם במקומו אמר ומפני שבקש לברכם אמר כי ברוך הוא ואין צריכין לברכתך

ליקוטי יוסף

דֶר מֶלֶךְ גִיפְרֶעגְט וֶוער קְלַאפְּט, הָט דֶר קְנֶעכְט גִיזָאגְט דֶר שַׂר וָוס אִיז דַיין גוּטֶער פְרַיינְד קְלַאפְּט, הָט דֶר מֶלֶךְ גִיזָאגְט זָאל עֶר אַרַיין קוּמֶען, אִיךְ הָאבּ לִיבּ מִיט אִים צוּ רֵיידֶען, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶוען בַּיי בִּלְעָם, הקב"ה הָט גֶעדַארְפְט רֵיידֶן מִיט בִּלְעָם, הָט הקב"ה נִיט גִיוָואלְט אִים רוּפֶן אִין מִשְׁכָּן עֶר זָאל מִיט אִים רֵיידֶען, עֶר זָאל נִיט מְטַמֵּא זַיין דֶעם מִשְׁכָּן מִיט דֶעם טָמֵא רֵיחַ וָוס אִיז פוּן אִים, דְרִיבֶּער אִיז הקב"ה גֶעקוּמֶען צוּ בִּלְעָם, אָבֶּער צוּ זַיין גֶעלִיבְּטֶען מֹשֶׁה הָט הקב"ה גֶערוּפֶען עֶר זָאל קוּמֶען צוּ אִים אִין מִשְׁכָּן, אוּנ דָארְטִין הָאט הקב"ה מִיט אִים גִישְׁמוּסְט׃

פירוש לתורת אלהים

גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ דוּ זָאלְסְט נִיט גֵיין מִ... הָט בִּלְעָם גְזָאגְט וֶועל אִיךְ זֵיי שֶׁעלְטֶן דָא א... אָרְט הָט גָאט אִים גְזָאגְט לֹא תָאוֹר אֶת הָעָם דוּ ... נִיט פְלוּכֶן דָם פָאלְק הָט בִּלְעָם גְזָאגְט וֶועל ... בֶּענְטְשֶׁן הָט אִים גָאט גִיזָאגְט זֵיי בַּדַארְפֶן נִ... בְּרָכָה כִּי בָרוּךְ הוּא זֵיי זֶענִין שׁוֹן גֶבֶּענְטְשְׁט [... (יג) וַיָּקָם אוּנ בִּלְעָם אִיז אוֹף גִישְׁטַאנֶן אִין דֶ... וַיֹּאמֶר אוּנ הָט גְזָאגְט צוּ דִי הַארִין פוּן בָּלָק ... צוּ אַייעֶר לַאנְד כִּי מֵאֵן יְיָ וָוארוּם גָאט ווִיל ... לָאזֶן גֵיין מִיט אַייךְ נָאר מִיט גְרֶעסֶערֶע הַארֶן פוּן אַייךְ (עַיין רש"י)׃ (יד) וַיָּקוּמוּ אוּנ זֶענִין אוֹף גְשְׁ... דִי הַארִין פוּן מוֹאָב אוּנ זֶענִין גְקוּמֶען צוּ בָּלָק וַיֹּאמְרוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּען אִים גְזָאגְט מֵאֵן בִּלְעָם ווִיל נִ... מִיט אוּנְז׃ (טו) וַיּוֹסֶף עוֹד בָּלָק אוּנ בָּלָק הָט גְמֶערְט אִים צוּא שִׁיקִין פִיל הַארִין אוּנ גְרֶעסֶרֶע פוּן

רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאֵלֶּה׃ טז וַיָּבֹאוּ אֶל־
בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־
צִפּוֹר אַל־נָא תִמָּנַע מֵהֲלֹךְ אֵלָי׃
יז כִּי־כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־
תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכָה־נָּא קָבָה־
לִּי אֵת הָעָם הַזֶּה׃ יח וַיַּעַן בִּלְעָם
וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי
בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל
לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת

אונקלוס

...ין וִיקִירִין מֵאִלֵּין׃
...תוֹ לְוָת בִּלְעָם וַאֲמַרוּ
...כִּדְנַן אֲמַר בָּלָק בַּר
... לָא כְעַן תִּתְמְנַע
...תֵי לְוָתִי׃ יז אֲרֵי
...א אֲיַקְרִנָּךְ לַחֲדָא וְכֹל
... תֵימַר לִי אַעֲבֵד
...תָא כְעַן לוּט לִי יָת
...א הָדֵין׃ יח וַאֲתֵיב
...ם וַאֲמַר לְעַבְדֵי בָלָק
... יִתֵּן לִי בָלָק מְלֵי
...הּ כְּסַף וּדְהַב לֵית לִי
... לְמֶעְבַּר עַל גְּזֵרַת
...רָא דַּיְיָ אֱלָהִי לְמֶעְבַּד

רשב״ם

...ים. מרובים ונכבדים מן הראשונים׃

רש״י

...סות לפיכך ויוסף עוד בלק: (יז) כי כבד אכבדך ... ז (במדבר רבה) יותר ממה שהיית נוטל לשעבר ... במלחמת סיחון) אני נותן לך: (יח) מלא ביתו כסף ... למדנו שנפשו רחבה ח ומחמד ממון אחרים אמר ... לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור חיילות ... ספק נוצח ספק אינו נוצח ואני ודאי נוצח: לא אוכל ... ור. על כרחו גלה שהוא ברשות אחרים ונתנבא כאן

בית יהודא

גֶערֶעט נָאר מִיט גְרוֹיסְקֵייט (לְפִיכָךְ וַיּוֹסֶף עוֹד בָּלָק) דְרִיבָּר הָט בָּלָק גֶעשִׁיקְט גְרֶעסֶערֶע שָׂרִים *): (יז) וְכִי כַבֵּד אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד. בָּלָק הָט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם אִיךְ וֶועל דִיר גֶעבְּן כָּבוֹד (יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיִיתָ נוֹטֵל לְשֶׁעָבַר) מֶער ווִי פִּיל דוּ הָאסְט גֶענוּמֶן פְרִיעֶר (בְּמִלְחֶמֶת סִיחוֹן) בַּיי דִי מִלְחָמָה פוּן סִיחוֹן (אֲנִי נוֹתֵן לָךְ) וֶועל אִיךְ דִיר גֶעבְּן: (יח) וּמְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. זָאגְט רש״י (לָמַדְנוּ שֶׁנַּפְשׁוֹ רְחָבָה וּמְחַמֵּד מָמוֹן אֲחֵרִים) פוּן זַיינֶע רֵייד לֶערְנְן מִיר ווִיא בְּרֵייט אוּנ גְרוֹיס זַיין גְלוּסְטוּנְג ...וֶוען צוּ נֶעמֶן פְרֶעמְדֶע גֶעלְט, עֶר הָט דֶערְמַאנְט מֶען זָאל אִים גֶעבְּן אַפִילֶע שְׁטוּבּ זִילְבֶּער אוּנ גָאלְד (אָמַר ... הָאט גֶעזָאגְט (רָאוּי לוֹ לִיתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁלּוֹ) בָּלָק דַארְף מִיר גֶעבְּן זַיין גַאנְצֶע זִילְבֶּער אוּנ גָאלְד (שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ ... חַיָּלוֹת רַבּוֹת) עֶר וָואלְט דָאךְ גֶעדַארְפְט דִינְגֶען פִיל זֶעלְנֶער (סָפֵק נוֹצֵחַ סָפֵק אֵינוֹ נוֹצֵחַ) אוּנ עֶר ווייסְט נִיט אוֹיבּ ...וָאלְט אַיינְגֶענוּמֶן דִי יוּדִין מִיט דִי פִיל זֶעלְנֶער אָדֶער דִי פִיל זֶעלְנֶער וָואלְטֶן אוֹיךְ נִיט גֶעהָאלְפְן אַיין צוּ גֶעמֶען ...דִין (וַאֲנִי וַדַּאי נוֹצֵחַ) אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעווִיס אַיין נֶעמֶן דִי יוּדִין, קוּמְט דָאךְ מִיר פִיל גֶעלְט צוּ גֶעבְּן: (לֹא אוּכַל ...ר. זָאגְט רש״י (עַל כָּרְחוֹ גִּלָּה שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים) נִיט ווִילֶענְדִיג הָט עֶר גְעמוּזְט זָאגְן אַז עֶר אִיז אִין רֶעם ...ן פוּן הקב״ה (וְנִתְנַבֵּא כַּאן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאָבוֹת מִפִּי הַשְּׁכִינָה) אוּנ דָא הָאט בִּלְעָם אַלֵיין

שפתי חכמים

...עמכס דהכא כמו לא תלך עמהס דהקדוס ברוך הוא. וי״ל דהוכחתו ...כס הל״ל מאן ה׳ לתתי להלוך ותו לא. בשלמא עמהס דהקב״ה ...תלך כאשר הס חושבים לקללם אבל עמכס דהכא ל״ל. והרא״ס פי׳ דדייק מקרא דויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה: ז דאל״כ היאך הוא יודע לכבד אותו שמא כל מה שיכבד אותו עדיין לא הגיע לאלי כבודו: ח מדלא אמר בלעם אם יתתוך בלק את ראשי או שוס

פירוש לתורת אלהים

...וַיָּבֹאוּ אוּנ דִי הַארִין זֶענִין גִיקוּמֶע צוּ בִּלְעָם ...וּ אוּנ הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ אִים כֹּה אַזוֹי הָט גְזָאגְט ...דֶר זוּן פוּן צִפּוֹר אַל נָא דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט פַּר...ן פוּן צוּ גֵיין צוּ מִיר: (יז) כִּי כַבֵּד ווָארוּם עֶרְלִיךְ ...טֶען אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד אִיךְ וֶועל דִיךְ זֵייעֶר עֶרְלִיךְ ...טֶן וְכֹל אֲשֶׁר אוּנ אַלְץ וָוס דוּ וֶועסְט מִיר זָאגִין וֶועל אִיךְ טָאן וּלְכָה נָא אוּנ גֵיי נָאר אוּנ פְלוּךְ מִיר דָם פָאלְק: (יח) וַיַּעַן בִּלְעָם הָט בִּלְעָם גִיעֶנְטְפֶערְט אוּנ הָט גְזָאגְט צוּא דִי קְנֶעכְט פוּן בָּלָק אִם יִתֶּן לִי וֶוען בָּלָק זָאל מִיר אֲפִילוּ גֶעבִין זַיין הוֹז פוּל מִיט גָאלְד אוּנ מִיט זִילְבֶּער לֹא אוּכַל קֶען אִיךְ אוֹךְ נִיט אִיבֶּער פָארֶן דָם וָוארְט פוּן גָאט מַיין גָאט לַעֲשׂוֹת

...ערה, ווארום אין די דריי ווערטער „לא תלך עמהם״ וואס הקב״ה האט גיזאגט צו בלעם קען־מען זאגין צוויי מיינונגען, מען קען זאגין, הקב״ה האט געמיינט פשוט דו זאלסט ניט גיין מיט זיי, דאס הייסט, ער זאל גאר ניט גיין, אונ אזוי האט הקב״ה געמיינט אין אמת [ווי רש״י ...פסוק יב], בלעם האט אבער געקענט זאגין הקב״ה האט געמיינט לא תלך עמהם, עמהם, מיט זיי, זאל ער ניט גיין, אבער מיט אנדערס מעג ...ין, דריבער האט בלעם נאר געהיט ער זאל ריידין די זעלביגע ווערטער וואס הקב״ה האט צו אים גערעט, דריבער האט ער גיזאגט צו די שרים ...ק, הקב״ה וויל ניט להלך עמכם, איך זאל גיין מיט אייך, אויב ער זאל אין גאנצין ניט גיין אדער נאר מיט זיי זאל ער ניט גיין, האבין זיי ...וואסט, די שרים האבין צו בלק אויך גיזאגט די זעלבינע ווערטער מאן בלעם הלוך עמנו, בלעם וויל ניט גיין מיט אונז, אויב ער וויל אין ...ניט גיין אדער נאר מיט אונז וויל ער ניט גיין ווייסין מיר ניט, דריבער האט בלק געשיקט גרעסערע שרים, נאר טאמער וועט בלעם זאגין ...די שרים איז אויך ניט זיין כבוד צו גיין, האט בלק געשיקט זאגין צו בלעם, דו דארפסט ניט קוקען אויף די שלוחים וועד זיי זענען, דו ...ט נאר זעהן ווער עס שיקט צו דיר, אל נא תמנע מהלוך אלי, זאלסט דיך ניט פארמיידין פון צו גיין צו מיר, כי כבד אכבדך, אוך אליין ...יר געבין כבוד, אונ אז דו וועסט עפעס דארפין, וועסטו ניט דארפין זאגין צו אשר, נאר אשר תאמר אלי, צו מיר וועסטו זאגין, אונ אעשה, איך אליין וועל אלע טאהן פון דיינעטוועגין׃

קטנה או גדולה: יט ועתה שבו נא
בזה גם־אתם הלילה ואדעה מה־
יסף יהוה דבר עמי: כ ויבא אלהים׀
אל־בלעם לילה ויאמר לו אם־
לקרא לך באו האנשים קום לך
אתם ואך את־הדבר אשר־אדבר
אליך אתו תעשה: שלישי כא ויקם
בלעם בבקר ויחבש את־אתנו

אונקלוס

זְעֵרְתָא אוֹ רַבְּתָ
יט וּכְעַן אוֹרִיכוּ כְעַן ד
אַף אַתּוּן בְּלֵילְיָא וְא
מָא יוֹסֵף יְיָ לְמַלָּלָא ע
כ וַאֲתָא מֵימַר מִן קֳדָ
לְבִלְעָם בְּלֵילְיָא וַאֲ
לֵהּ אִם לְמִקְרֵי לָךְ
גֻּבְרַיָּא קוּם אֱזֵל עִמְּ
וּבְרַם יָת פִּתְגָּמָא
אֲמַלֵּל עִמָּךְ
תַּעְבֵּד: כא וְקָם בִּ
בְּצַפְרָא וְזָרֵז יָת אַ

תו"א קום לך אתם סנהדרין קה מ
ויקם בלעם בבקר ויחבוש סנהד

בעל הטורים

(כ) ואך את הדבר. יכול אם ירצה לקלל האומות יקלל ישראל עמהם או אם ירצה לברך ישראל יברך האומות (ג"כ) ת"ל אך חלק:

בית יהודא

גֶעזָאגְט אַז עֶר קֶען נִיט אַוֶועקְנֶעמֶען אוּנ אַוֶועקְשְׁטוֹיסֶען די בְּרָכוֹת וָואס דִיא אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב זֶענֶען גֶעבֶּענְטְשְׁט גֶעוָוארֶן פוּן הקב"ה: (יט) וְגַם אַתֶּם. זָאגְט רש"י (פִּיו הִכְשִׁילוֹ) זַיין מוֹיל הָט אַרוֹיסְגֶערֶעט שְׁלֶעכְט (גַם אַתֶּם) איר אוֹיךְ (סוֹפְכֶם לֵילֵךְ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ כָּרִאשׁוֹנִים) אַייעֶר סוֹף וֶועט זַיין איר וֶועט אוֹיךְ אַוֶועקְגֵיין טְרוֹיעֶרִיג ווִיא די עֶרְשְׁטֶע שָׂרִים זֶענֶען אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען: וּמַה יֹּסֵף). בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט צוּ די שָׂרִים (לֹא יְשַׁנֶּה דְבָרָיו מִבְּרָכָה לִקְלָלָה) דָס אִיז גֶעוִויס אַז הקב"ה וֶועט נִיט עֶנְדֶערֶן פוּן די בְּרָכוֹת וָוס עֶר הָט זֵיי גֶבֶּענְטְשְׁט עֶר זָאל זֵיי אִיצְט פְלוּכִין, נָאר די בְּרָכוֹת בְּלַייבֶּען בַּיי זֵיי (הַלְוַאי שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְבָרֵךְ) הַלְוַאי זָאל עֶר זֵייא נִיט מֶעהְר בֶּענְטְשֶׁן (כַּאן נִתְנַבֵּא שֶׁעָתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּ עַל יָדוֹ) דָא הָט בִּלְעָם גְזָאגְט נְבִיאוֹת אַז הקב"ה וֶועט גֶעבֶּן נָאךְ בְּרָכוֹת צוּ דִיא יוּדִין דוּרְךְ אִים, עֶר אַלֵיין וֶועט בֶּענְטְשֶׁען דִיא יוּדִין מִיט נָאךְ בְּרָכוֹת: (כ) וְאִם לִקְרֹא לְךָ]. הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם (אִם הַקְּרִיאָה שֶׁלְּךָ) אוֹיבּ רוּפְט דִיךְ פוּן דַיינֶעטְוֶועגֶן (וְסָבוּר אַתָּה לִיטּוֹל עָלֶיהָ שָׂכָר) אוּנ דוּ מֵיינְסְט מֶען וֶועט דִיר בֶּצָאהְלֶען פַאר דַיין וֶועג (ק אִתָּם) שְׁטֵייא־אוֹיף אוּנ גֵייא מִיט זֵיי: וְאַךְ]. נָאר (עַל כָּרְחֲךָ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה) וָוס אִיךְ וֶועט דִיר רֵיידְען, דוּ זָאלְסְט רֵיידְן צוּ בָּלָק, דָאס וֶועסְטוּ מוּזִין רֵיידְען, נִיט וִוילֶענְדִיג, זָאגְט רש"י (וְאַף עַל פִּי כֵן דֶעסְטְוֶועגֶן אֲפִילוּ עֶר הָאט גֶעוְואוּסְט אַז עֶר קֶען גָאר נִיט טאהֶן דֶעם ווִילֶען פוּן בָּלָק, פוּן דֶעסְטְוֶועגְן (וַיֵּלֶךְ בּ אִיז בִּלְעָם גֶעגַאנְגֶען (אָמַר) בִּלְעָם הָט גְזָאגְט (שֶׁמָּא אֲפַתֶּנּוּ וְיִתְרַצֶּה) טָאמֶער וֶועל אִיךְ קֶענֶען אִיבֶּער רֵיידֶען ה עֶר זָאל אַיינְוִוילִיגֶען אִיךְ זָאל פְלוּכִין דִיא יוּדִין: (כא) וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אֲתֹנוֹ). זָאגְט רש"י (מִכַּאן שֶׁהַשִּׂנְאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁ פוּן דַאנֶען זֶעהְן מִיר אַז פַיינְדְשַׁאפְט עֶנְדֶערְט דָאס גְלַייכֶע פִירוּנְג, בִּלְעָם הָאט גֶעדַארְפְט וַוארְטֶען זַיינֶע קְנֶעכְט וֶועלֶען אוֹיפְשְׁטֵיין אוּנ זֵייא וֶועלֶען שְׁפַאנֶען דֶעם אֵייזִיל, עֶר הָט זִיךְ אָבֶער גֶעאַיילְט לוֹיפֶען צוּ בָּלָק ט נִוֶעט עֶר קֶענֶען פְלוּכִין דִי יוּדִין (שֶׁחָבַשׁ הוּא בְּעַצְמוֹ) דְרִיבֶּר הָאט עֶר אַלֵיין גֶעשְׁפַּאנְט דֶעם אֵייזִיל, פְרִיעֶר אֵיידֶר

רש"י

שאינו יכול לבטל הברכות ש שנתברכו האבות מפי הש
(יט) גם אתם. פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך
בפחי נפש כראשונים: מה יסף. לא ישנה דבריו מברכה ל
הלואי שלא יוסיף לברך כאן נתנבא שעתיד להוסיף
ברכות על ידו: (כ) אם לקרא לך. אם הקריאה שלך ו
אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם: ואך. על כרח
הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואעפ"כ וילך בלעם
שמא אפתנו ויתרצה: (כא) ויחבוש את אתנו.
שהשנאה מקלקלת את השורה ל שחבש הוא בעצמו.

שפתי חכמים

דבר אחר יעשה לי לא אוכל לעבור וגומר אלא אמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב למדנו שנפשו כו': ט כלו' ניבא ולא ידע מה ניבא שילא מפיו לא אוכל לעבור את פי ה' ופי ה' כולל את שניהם. רא"ם. א"נ דקשה לרש"י למה אמר לא אוכל הל"ל לא אעבור דהוי משמע דתולה בבחירתי אבל לא אוכל משמע שאינו רשאי כיון שהוא ברשותו של הקב"ה ומ לא אוכל לקללם מאי פי ה' דקאמר אלא לא אוכל לשנות הברכה שנתברכו מפי ה' וק"ל: י בדאנו נפש: כ דק"ל הול"ל ידבר ה' עמ פ"ק יודע אני שלא ישנה כו' הלואי שלא יוסיף לברך. והרא"ם פירש גם כאן ע"ד ניבא ואינו יודע מה ניבא: ל כיון שקם בבוקר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) אם לקרא לך. פי' אם אתה סבור להשתכר בהליכתך לך אתם ואל תאמר שהפסדתי שכרך ואך ידוע תדע כ

פירוש לתורת אלהים

צוּ טָאן אַקְלֵיינֶע זַאךְ אָדֶר אַגְרוֹסֶע זַאךְ [עיין רש"י]: (יט) וְעַתָּה אַצוּנְד שְׁבוּ נָא בָזֶה זָאמְט אִיר דָא אוֹיךְ הַיינְטִיגֶע נַאכְט וְאֵדְעָה מַה יֹּסֵף וֶועל אִיךְ וִויסֶען וָואס גָאט וֶועט מִיט מִיר נָאךְ רֵיידֶען [עיין רש"י]: (כ) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אוּנ גָאט אִיז גְקוּמֶען צוּא בִּלְעָם בַּייא נַאכְט וַיֹּאמֶר לוֹ אוּנ הָאט אִים גְזָאגְט אִם לִקְרֹא אוֹיבּ זֵיי זֶענֶען גְקוּמֶען דִיךְ רוּפִין פוּן דַיינֶעט וֶועט אוּב דוּ מֵיינְסְט דֶער פַר שָׂכָר צוּא קְרִיגֶען קוּ שְׁטֵיי אוֹיף אוּנ גֵיי מִיט זֵייא וְאַךְ אֶת הַדָּבָר נָאר זַאךְ וָוס אִיךְ וֶועל רֵיידֶן צוּ דִיר דָס וֶועסְטוּ מ טָאן: (כא) וַיָּקָם בִּלְעָם אוּנ בִּלְעָם אִיז אוֹיף גְשְׁטַא אִין דֶער פְרִיא אוּנ הָאט גְזָאטֶעלְט זַיין אֵיי

וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב׃ כב וַיִּחַר־אַף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מַלְאַךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשָׂטָן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנוֹ וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ׃ כג וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב בַּדֶּרֶךְ

ם רַבְרְבֵי מוֹאָב׃
ת רֻגְזָא דַיְיָ אֲרֵי
וּא וְאִתְעַתַּד
דַיְיָ בְּאָרְחָא
הּ וְהוּא רָכֵב עַל
וּתְרֵין עוּלֵמוֹהִי
כג וַחֲזַת אֲתָנָא
ָכָא דַיְיָ מְעַתַּד

בעל הטורים

טן.מכאן שכל הדרכים בחזקת סכנה: (כג) ותט.שלשה כמס׳
תרי וחד ותט אשורנו מני הרחק למה ותט האתון בשביל ותט

רשב״ם

(כב) כי הולך הוא. ברצון מתאוה לקללם אע״פ שהיה יודע שאין הקב״ה רוצה:
ותט אשורנו שבלעם נטה מני ארחך שהיה חפץ לקללם והקב״ה רצה לברכם:

רש״י

ע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר (בראשית
אברהם בבקר ויחבוש את חמורו: עם שרי
במדבר רבה) לבו כלבם שוה: (כב) כי הולך
ה שהדבר רע בעיני המקום ם ונתאוה לילך:
. (שם) מלאך של רחמים ב היה והיה רוצה למנעו
א יחטא ויאבד: ושני נעריו עמו. מכאן לאדם
א לדרך יוליך עמו שני ם אנשים לשמשו והוזרים
ם זה את זה: (כג) ותרא האתון. והוא לא

בית יהודא

קְנֶעכְט זֶענֶן אוֹיפְגֶעשְׁטאַנֶען, בַּאלְד וִוי זֵיי וֶועלֶן אוֹיפְשְׁטֵיין
זָאל עֶר שׁוֹין גֵיין מִיט זֵיי (אָמַר הקב״ה) הָט הקב״ה גֶעזָאגְט
צוּ בִּלְעָם דוּ רָשָׁע (כְּבַר קְדָמְךָ אַבְרָהָם אֲבִיהֶם) פְרִיעֶר פַר דִיר
הָט זֵייעֶר פָאטֶער אַבְרָהָם אַזוֹ גֶעטָאהְן פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען
(שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר
וַיַּחֲבוֹשׁ אֶת חֲמוֹרוֹ) אַבְרָהָם אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטאַנֶען גַאנְץ פְרִיה
(פְרִיעֶר פַאר זַיינֶע קְנֶעכְט) אוּנ הָט אַלֵיין גֶעשְׁפַּאנְט דֶעם
אֵייזִיל, וֶוען דִי קְנֶעכְט וֶועלֶן אֵיפְשְׁטֵיין זָאלֶן זֵיי שׁוֹין גֵיין
מִיט אִים טָאהְן מִיט גְרוֹיס לִיבְשַׁאפְט דֶעם וִוילֶן פוּן הקב״ה

זַיין פַאר אַקָרְבָּן זַיין אֵיינְצִיגֶען זוּהְן יִצְחָק, אוּנ פַר דֶעם קָרְבָּן אוּנ פַר דִי לִיבְשַׁאפְט הָאבּ אִיךְ אִים גֶבֶּענְטְשְׁט
קִינְדֶער גֶבֶּענְטְשְׁט, פַארְשְׁטֵייסְטוּ שׁוֹין אַלֵיין אַז דוּ וֶועסְט מִיךְ נִיט קֶענֶען אִיבֶּער רֵיידֶען אִיךְ זָאל דִיךְ לָאזֶן
ן זַיינֶע קִינְדֶער: (עִם שָׂרֵי מוֹאָב). זָאגְט רש״י (לִבּוֹ כְּלִבָּם שָׁוֶה) דִי הַארְץ פוּן בִּלְעָם אִיז גֶוֶוען גְלַייךְ וִויא דִי
י שָׂרִים, מֶען זָאל פְלוּכֶין דִי יוּדִין: (כב) (כִּי הוֹלֵךְ הוּא). הקב״ה אִיז גֶוֶוען בֵּייז אוֹיף בִּלְעָם וַוייל עֶר גֵייט
אָה שֶׁהַדָּבָר רַע בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם) בִּלְעָם הָאט גִיזֶעהְן אַז הקב״ה ווִיל נִיט עֶר זָאל גֵיין (וְנִתְאַוֶּה לֵילֵךְ) אוּנ עֶר הָט
וּ גֵיין, דְרִיבֶּער אִיז הקב״ה אוֹיף אִים בֵּייז גֶוֶוען: (לְשָׂטָן לוֹ). עֶר זָאל אִים פַארְשְׁטֶעלֶן דִי וֶועג אוּנ נִיט לָאזֶען
ט רש״י (מַלְאַךְ שֶׁל רַחֲמִים הָיָה) דֶער מַלְאַךְ וָואס הָאט אִים פַארְשְׁטֶעלְט דִי וֶועג אִיז גֶוֶוען מִיט רַחֲמָנוּת (וְהָיָה
מַלְחֲטוֹא) דֶר מַלְאַךְ הָט גֶעוָואלְט נִיט לָאזִין אִים זִינְדִיגֶען (שֶׁלֹּא יֶחֱטָא וְיֹאבַד) וָוארוּם אַז עֶר וֶועט זִינְדִיגֶען
פְלוּכִין דִי יוּדִין וֶועט עֶר פַארְלָארֶן וֶוערֶען: (וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ). זָאגְט רש״י (מִכַּאן) פוּן דַאנֶען וַוייסֶן מִיר (לְאָדָם
א לַדֶּרֶךְ יוֹלִיךְ עִמּוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְשַׁמְּשׁוֹ) אוֹיבּ אַגְרוֹיסֶער מַאן גֵייט אִין וֶועג זָאל עֶר נֶעמֶען מִיט זִיךְ צְוֵויי
י זָאלֶן אִים בֶּעדִינֶען (וְחוֹזְרִים וּמְשַׁמְּשִׁים זֶה אֶת זֶה) אוּנ זֵיי בֶּעדִינֶען אֵיינֶער פַר דֶעם אַנְדֶערֶן, אוֹיבּ אֵיינֶר הָט
אַוֶועקְגֵיין אוֹיף אַקְלֵיינֶע צֵייט צוּ זַיין בַּדֶערְפֶענִישׁ, בֶּעדִינְט דֶער אַנְדֶערֶער דֶעם הֶערְר פַאר זַיין חָבֵר אוֹיךְ:
הָאָתוֹן). זָאגְט רש״י (וְהוּא לֹא רָאָה) אָבֶּער בִּלְעָם הָט נִיט גֶזֶעהְן (שֶׁנָּתַן הקב״ה רְשׁוּת לִבְהֵמָה לִרְאוֹת יוֹתֵר מִן

דעת זקנים מבעלי התוספות

אדבר אליך אותו תדבר על כרחך: (כב) ויחר אף
הולך הוא. ואע״פ שנתן לו רשות מ״מ מחשבת
נכרת מתוך מעשיו שאם לא היה דעתו לקלל לא
ך אלא ודאי כך היתה סברא שלו מאחר שאמר לו
חלה לא תלך ואח״כ אמר לו לך א״כ חזר בו ובדעתו
בך חרה אפו של הקב״ה שהרי היה לו לעלות בדעתו
ה חוזר מדבריו וכשאמר לו קום לך אתם לא התירו

שפתי חכמים

שקמו נעריו כדי למהר ולילך ושלא להתעכב עד שהנערים יחבשו את
חמורו ותו קשה אם כן למה לא כתיב וישכם בלעם וגומר. ומתרץ
כדי לרמוז תשובתו של מקום אמר הקב״ה וכו׳: מ דק״ל למה כתיב
ויחר אף ה׳ וגומר והלא אמר לו קום לך אתם אלא ראה שהדבר
רע הוא בעיני המקום שלא התיר לו לילך אלא בשביל הנאתו ליטול
עליה השכר והוא נתאוה לילך כדי לקללם לפיכך ויחר אף ה׳ וגומר
והרא״ם פי׳ כיון שלא הסכים ה׳ שילך אלא מפני שכרו לא היה לו
לילך מ״ה ויחר וגומר: נ דק״ל אם היה שטן לא הי׳ מלאך ה׳ שהוא
(נח״י) משמע דדייק מתיבת לו משמע הא לאחר לא הי׳ שטן אלא מלאך של רחמים הי׳ וממילא גם כאן נהג עמו ברחמי׳
דאל״כ שני ל״ל דלא היה לו לכתוב אלא נעריו עמו: ע ליתר אם יצטרך א׳ לנקביו יהיה השני משמש שמוש שלו ושל

פירוש לתורת אלהים

איז גַגַאנְגֶען מִיט דִי הַארֶן פוּן מוֹאָב [עיין רש״י]: לוֹ פַאר אֵיין אוֹיף הַאלְטֶער צוּא אִים וְהוּא רוֹכֵב אוּנ
אוּנ עֶס הָט גֶגְרִימְט דֶער צָארִין פוּן גָאט בִּלְעָם אִיז גֶרִיטֶען אוֹיף זַיין אֵייזֶל וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ אוּנ
אִיז מִיט זֵייא גֶגַאנְגֶען וַיִּתְיַצֵּב אוּנ דֶער זַייגֶע צְוֵוייא יוּנְגֶען מִיט אִים: (כג) וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אוּנ
ן גָאט הָט זִיךְ גֶשְׁטֶעלְט אָפֶען וֶועג לְשָׂטָן דָם אֵייזֶעל הָט גִיזֶעהְן דֶעם מַלְאָךְ פוּן גָאט אַז עֶר

משלי יוסף

אַף אֱלֹהִים וגו׳. אַלֶע מְפָרְשִׁים פְרֶעגֶן הקב״ה הָט
אִים גֶעהֵייסֶען גֵיין פַר וָוס אִיז אִיצְט הקב״ה בֵּייז
עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען, נָאר מִיר גֶעפִינֶען אִין לָשׁוֹן
ט אַמָאל אִתִּי, מִיט מִיר, אָדֶער אִתָּם, מִיט זֵיי,
שְׁטֵייט עִמִּי, מִיט מִיר, אוּנ אַמָאל שְׁטֵייט עִמָּהֶם,

מִיט זֵיי, דֶר חִילּוּק פוּן דִי צְוֵוייעֶרְלֵייא וֶוערְטֶער אִיז אַזוֹי,
לְמָשָׁל רְאוּבֵן גֵייט אִין גַאס טְרֶעפְט עֶר זַיין חָבֵר שְׁמוּאֵל,
זָאגְט רְאוּבֵן צוּ שְׁמוּאֵל וְואהִין גֵייסְטוּ, זָאגְט שְׁמוּאֵל אִיךְ
גֵיי בִּיז צוּ דִי גַאס, זָאגְט רְאוּבֵן אִיךְ גֵיי אוֹיךְ בִּיז צוּ דִי
גַאס, גֵייעֶן זֵיי צוּזַאמֶען, אָבֶּער רְאוּבֵן מִיט שְׁמוּאֵל גֵייעֶן

נאר

וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאָתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיַּךְ בִּלְעָם אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ הַדָּרֶךְ׃ כד וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גָּדֵר

אונקלוס

בְּאָרְחָא וְחַרְבֵּהּ
בִּידֵהּ וּסְטַת אַתָּ
אָרְחָא וַאֲזָלַת בְּ
וּמְחָא בִלְעָם יָת
לְאַסְטָיוּתַהּ לְאָ
כד וְקָם מַלְאֲכָא
בִּשְׁבִיל כַּרְמַיָּא.

בית יהודא

האדם) הקב"ה הָט גֶעגֶעבְּן אַכְּהַ צוּ אַבְּהֵמָה זִיא זָאל קֶענֶען זֶעהֶן מֶעהְר וִוי אַמֶענְטְשׁ זֶעהט (שֶׁבְּתוֹךְ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ כְּשֶׁיִּרְאֶה מַזִּיקִין) ווייל דֶר מֶענְטְשׁ הָאט פַארְשְׁטאַנְד וְשֵׂכֶל) ווֶעט עֶר פַארְמִישְׁט ווֶערֶן אַז עֶר ווֶעט זֶעהֶן מַזִּיקִין אוּנ שֵׁדִים אָדֶער עֶר ווֶעט זֶעהֶן אַמַלְאָךְ: וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ). (אָמַר) הקב"ה הָט גֶעזָאגְט (רָשָׁע זֶה הִנִּיחַ כְּלֵי אוּמָנוּתוֹ) דֶר רָשָׁע הָט אַוֶועקְגֶעלֵייגְט זַיינֶע כֵּלִים פוּן מִלְחָמָה (שֶׁכְּלֵי זַיְינָן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּחֶרֶב) דִי כֵּלִים צוּ אַמִלְחָמָה וָואס דִי גֶעצֵיין דִינֶער הָאבְּן אִיז דֶר שְׁווֶערְד (וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם בַּפֶּה) אוּנ בִּלְעָם קוּמְט הַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט דִי יוּדִין מִיט זַיין מוֹיל (שֶׁהוּא אוּמָנוּת שֶׁלָּהֶם) ווָס דָאס אִיז דִי גְווֶער פוּן יוּדִין (אַף אֲנִי אֶתְפּוֹשׂ אֶת שֶׁלּוֹ) ווֶעל אִיךְ גֶעמֶען זַיינֶע כֵּלִים עָלָיו בְּאוּמְנוּתוֹ) אוּנ אִיךְ ווֶעל אוֹיף אִים קוּמֶען מִיט זַיינֶע כֵּלִים, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה אַרָאפְּגֶעשִׁיקְט אַמַלְאָךְ מִיט אַשְׁווֶערְד (וְכֵן הָיָה סוֹפוֹ) אוּנ אַזוֹ אִיז גֶווֶען דֶער סוֹף פוּן בִּלְעָם ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְאֵת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הָרְגוּ בֶּחָרֶב) דִי יוּדִין הָאבְּן גֶעהַרְגֶ'ט בִּלְעָם מִיט אַשְׁווֶערְד: (כד) וּבְמִשְׁעוֹל, זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווִי דֶער תַּרְגּוּם "בִּשְׁבִיל" אִין אַשְׁמָאלֶע ווֶעג (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אִם יִשְׂפּוֹק עֲפַר שׁוֹמְרוֹן לִשְׁעָלִים) דֶר מֶלֶךְ פוּן אֲרָם אוֹיבּ דִי עֶרְד פוּן שׁוֹמְרוֹן ווֶעט זַיין גֶענוּג צוּ דִי טְרִיט פוּן מַיינֶע זֶעלְנֶער (עָפָר הַנִּדְבָּק בְּכַפּוֹת הָרַגְלַיִם בְּהִלּוּכָן) פוּן שׁוֹמְרוֹן ווָס ווֶעט אָנְגֶעקְלֶעבְּט ווֶערֶען אוֹיף דִי טְרִיט פוּן דִי פִּיס פוּן מַיינֶע זֶעלְנֶער גֵייעֶנְדִיג, ווֶעט נִיט (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ זָאגְט נָאךְ דֶר פָּסוּק (מִי מָדַד בְּשָׁעֳלוֹ מַיִם) ווֶער הָט גֶעמְאסְטֶען דִי ווַאסֶער (בְּרַגְלָיו וּבְהִלּוּכוֹ) מִיט אוּנ מִיט זַיין גַאנְג, אִיז שַׁעַל אוּנ מִשְׁעוֹל דֶערְטַייטְשׁ אַוֶועג ווָס מֶען גֵייט אוֹיף אִיר: וְגָדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה. ז

רש"י

ראה שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר
שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה מזיקי
שלופה בידו. אמר. רשע זה הניח כלי אומ
זיינן של אומות העולם בחרב והוא בא עליהם
אומנות שלהם אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו
וכן היה סופו (במדבר לא) ואת בלעם בן בעור ה
(כד) במשעול. כתרגומו בשביל. וכן (מ"א כ)
עפר שומרון לשעלים. עפר הנדבק בכפות הרגל
וכן (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים. ברגליו ובה

שפתי חכמים

אכירו וכן פירש"י בהדיא בפ' וירא על פסוק ויקח את שני נעריו אתו דאם לא כן יש להקשות על רש"י שלא פירש הכא כמו שפירש התם גבי אברהם. ואין להקשות והלא כבר למדנו זה מאברהם. וי"ל דאי לאו האי קרא ה"א דוקא ת"ח אסור כדאמרינן אסור לת"ח לילך יחידי בלילה מפני החשד ואברהם ת"ח הי' אבל אינש אחרינא לע"פ שהוא אדם חשוב לא מ"ה כתב כאן. ואי לאו קרא דהתם ה"א דרך ארץ בעלמא אבל איסורא ליכא להכי צריך למכתב קראי דאברהם ופי"ל דלכך לא פירש"י הכא כמו גבי אברהם משום דגבי אברהם כתיב וישכם אברהם בבוקר דל' וישכם משמע קודם אור הבוקר ר"ל קודם שיאיר היום ועדיין היה לילה ולכך פירש"י שאם אי' יצטרך לנקביו ישאר יחידי ואסור ללאת יחידי בלילה ולכך נקט רש"י שאין אדם חשוב רשאי ללאת בלאו שני נערים משום סכנה וסכנה חמירא מאיסורא אבל גבי בלעם לא כתיב וישכם אלא ויקם בבוקר משמע שהאיר היום ולכך לא היה סכנה אף אם ישאר יחידי ולכך מפרש משום דרך ארץ וק"ל: פ דק' לרש"י דבלא חרב יכול המלאך להמיתו. ועל זה פי' אמר המלאך רשע זה כו' ולכן

דעת זקנים מבעלי התוספות

לקללם אלא לפי שראה שהוא חומד ממון אמר ל
והוא הלך על דעת לקלל לכך שלח לו מלאך לשט
שהוא יודע מחשבותיו: (כג) ותלך בשדה וגו'. פי
אבות הראהו וצריך פי' לפי' וה"ק בתחלה עמד
שיש דרך לנטות ימין ושמאל רמז לו שאם ירצה
של אברהם יקלל מימין ומשמאל: בני ישמעאל מצ
קטורה מצד אחד אבל לא תלך באמצע אל תקלל
ואחר עמד במשעול הכרמים שאין דרך שם כי א
שני אנשים בצמצום ורמז לו שאם בא לקלל זרע
שיוכל לקללם מצד אחד דהיינו מצדו של עשו א
השני מצד יעקב. ואחר עמד במקום צר אשר אין
ימין ושמאל כי כל בניו כשרים הם דהיינו זרע יעק
האבות הראהו:

פירוש לתורת אלהים

שְׁטֵייט אוֹיף דֶעם ווֶעג וְחַרְבּוֹ אוּנ זַיין שְׁווֶערְד אִיז אוֹם גֶשְׁטְרֶעקְט אִין זַיין הַאנְט וַתֵּט הָאָתוֹן הָאט דָאס אֵייזֶל אַוֶועק גֶנֵייגְט פוּן דֶעם ווֶעג אוּנ אִיז גֶגַאנְגֶען אוֹיף דֶעם פֶעלְד וַיַּךְ בִּלְעָם הָט בִּלְעָם גֶשְׁלָאגֶן דָאס אֵייזֶל עֶר זָאל זִיא נֵייגֶען אוֹיף דֶעם ווֶעג: (כד) וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְיָ בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים אוּנ דֶער מַלְאָךְ פוּן זִיךְ גֶשְׁטֶעלְט אִין דִי שְׁטֶעג פוּן דֶעם ווַיי גָּדֵר מִזֶּה ווָאס עֶס אִיז גֶיוֶוען אַשְׁטֵיינֶערְנֶע דֶער זַייט אוּנ פוּן דֶער אַנְדֶערֶר זַייט אִיז אַצָאם אוּנ אִין מִיטִין אַוֶועג הָאט דֶער

משלי יוסף

נָאר קֶערְפֶּערְלִיךְ צוּזַאמֶן, אָבֶּר נִיט מִיט זַייעֶרֶע טְרַאכְטוּנְג, רְאוּבֵן גֵייט אוּנ טְרַאכְט זַיין גִישֶׁעפְט, שְׁמוּאֵל גֵייט אוּנ טְרַאכְט זַיין גִישֶׁעפְט, דָם ווֶערְט גֶערוּפֶן רְאוּבֵן גֵייט "אִתּוֹ" מִיט אִים מִיט שְׁמוּאֵל, אָבֶּר ווֶען רְאוּבֵן גֵייט מִיט שְׁמוּאֵל צוּזַאמֶען ווֶעגֶן אֵיין גִישֶׁעפְט, דָם ווֶערְט גֶערוּפֶן "עִמּוֹ". הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּ בִּלְעָם "לֵךְ אִתָּם". דָם הֵייסְט דוּ גֵייסְט ווֶעגֶן דַיין גִישֶׁעפְט, צוּ פַארְדִינֶען גֶעלְט, אָבֶּר זָאלְסְט גִיט טְרַאכְטֶן צוּ פְלוּכֶן דִי יוּדִין, דִי שָׂרִים גֵייעֶן גִישֶׁעפְט, צוּ פְלוּכֶן דִי יוּדִין, נָאר אִיר גֵייט צוּ מֶענְטְשׁוּ גֵיין מִיט זֵיי, זָאגְט דֶר פָּסוּק וַיֵּלֶךְ מוֹאָב, בִּלְעָם אִיז נִיט גֶעגַאנְגֶען ווִיא הקב"ה גִיבָּאטִין "אִתָּם", נָאר "עִם" צוּזַאמֶען מִיט דִי אֵיין עֵצָה צוּ פְלוּכִין דִי יוּדִין, דְרִיבֶּר אִיז הקב"ה אוֹף בִּלְעָם פַר ווָס עֶר גֵייט:

מזה וגדר מזה: כה ותרא האתון את־
מלאך יהוה ותלחץ אל־הקיר
ותלחץ את־רגל בלעם אל־הקיר
ויסף להכתה: כו ויוסף מלאך־יהוה
עבור ויעמד במקום צר אשר אין־
דרך לנטות ימין ושמאול: כז ותרא
האתון את־מלאך יהוה ותרבץ
תחת בלעם ויחר־אף בלעם ויך
את־האתון במקל: כח ויפתח יהוה

רא מִכָּא וְגָדֵרָא
א: כה וַחֲזַת אֲתָנָא יָת
כָא דַייָ וְאִדְחֲקַת
לָא וּדְחֲקַת יָת
א דְבִלְעָם לְכָתְלָא
ף לְמִמְחַהּ:
וְאוֹסֵף מַלְאֲכָא דַייָ
עֲבַר וְקָם בַּאֲתַר
דִי לֵית אֹרַח לְמִסְטֵי
מִינָא וְלִסְמָאלָא:
חֲזַת אֲתָנָא יָת מַלְאֲכָא
וּרְבַעַת תְּחוֹת בִּלְעָם
ף רָגְזָא דְבִלְעָם
זָא יָת אֲתָנָא בְּחֻטְרָא:
וּפְתַח יְיָ יָת פּוּמָא

בעל הטורים

יך את האתון. ולא קלל אותה לפי שהיה דעתו לקלל את ישראל

רשב"ם

(כה) ותלחץ את רגל בלעם. שעל זה נעשה חגר כדכתיב וילך שפי:

רש"י

וגדר מזה. סתם גדר של צ אבנים הוא: (כה) ותלחץ. עלמה: ותלחץ. את אחרים את רגל בלעם: (כו) ויוסף אך ה' עבור. לעבור עוד לפניו ק להלן להיות לפניו ס אחר כמו (בראשית לב) והוא עבר לפניהם. ומדרש יש בתנחומא מה ראה לעמוד בשלשה מקומות סימני ר

בית יהודא

(סְתַם גֶּדֶר שֶׁל אֲבָנִים הוּא) אַז עֶס שְׁטֵייט גֶּדֶר, אוּנ עֶס שְׁטֵייט נִיט פוּן וָוס דֶר גֶּדֶר אִיז גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶן, מֵיינְט מֶען עֶר אִיז גֶעמַאכְט אַוָואנְט פוּן שְׁטֵיינֶער: (כה) וַתִּלָּחֵץ. מֵיינְט מֶען (הִיא עַצְמָהּ) דִי בְּהֵמָה אַלֵיין אִיז צוּ גֶעדְרִיקְט גֶעוָוארֶן: וַתִּלְחַץ. מֵיינְט מֶען (אֶת אֲחֵרִים) דִי בְּהֵמָה הָט צוּגֶעדְרִיקְט אַנְדֶערֶע, זִיא הָאט צוּגֶעדְרִיקְט (אֶת רֶגֶל בִּלְעָם) פוּס פוּן בִּלְעָם: (כו) וַיּוֹסֶף מַלְאַךְ ה' עֲבוֹר. דֶר מַלְאַךְ פוּן הקב"ה הָאט גֶעמֶערְט (לַעֲבוֹר עוֹד לְפָנָיו לְהַלָּן) צוּ גֵיין אוֹיס פַאר בִּלְעָם וַוייטֶער (לִהְיוֹת לְפָנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר) עֶר זָאל זַיין פַאר אִים אוֹיף אַיין אַנְדֶער אָרְט (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק (וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם) עֶר אִיז אַרִיבֶּערְגַאנְגֶען פָארְאוֹיס פַאר זֵייא (וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא) אִין מִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא אִיז גֶעלֶערְנְט גֶעוָוארֶען (מָה רָאָה לַעֲמוֹד בִּשְׁלשָׁה מְקוֹמוֹת) פַר וָוס הָאט דֶער מַלְאַךְ זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט אִין דְרַייא

שפתי חכמים

שלו פה הפה לישראל שמתפללים להקב"ה ולא שלך: צ מדכתיב ותלחץ אל הקיר כה"א הידיעה משמע הגדר שהוזכר לפניו ירש הרא"ם וכל קיר של אבנים הוא דכפרשת מצורע כתיב הנגע בקירות הבית וכתיב אחריו וחלצו את האבנים משמע הוא של אבנים וקיר דהכא קאי אגדר דלעיל (כ"ק כט): ק"ל דלשון עבור אינו שייך אלא כשעוברין על הנהר או כין בתרים והכא לא מצינו שעבר ומפרש דהאי עבור פירוש לפניו כלומר שהלך במקום אחר לעמוד לפניו והא דנקט רש"י לעבור במקום עבור גי כן מפשט המקור שהוא עבר שהוא בא בלמ"ד רא"ם: ר כ"ל פירושו הכי דבעמידה ראשונה היה לו ריוח מכאן ומכאן לכך כתיב ותט האתון מן הדרך משמע שלא היתה צריכה אלא הטייה מעט ובעמידה שניה לא יכלה לזוז אלא לצד אחד דכתיב ותלחץ אל הקיר משמע שדחקה

פירוש לתורת אלהים

ט גִישְׁטֶעלְט: (כה) וַתֵּרֶא הָט דָאס אֵייזֶל גִזֶעהְן ם מַלְאָךְ פוּן גָאט אַז עֶר שְׁטֵייט דָא וַתִּלָּחֵץ הָאט זִיךְ צוּ גִיקְוֶועטְשְׁט צוּא דֶער וַואנְט צוּם צָאם ין הָט זִיא צוּ גִקְוֶועטְשְׁט דִי פִּיס פוּן בִּלְעָם צוּ ר וַואנְט וַיֹּסֶף הָט עֶר גִמֶערְט צוּא שְׁלָאגֶען זִיא: וַיּוֹסֶף אוּנ דֶער מַלְאָךְ פוּן גָאט הָט גִמֶערְט נָאךְ ר צוּ פָארֶען פַאר אִים אוֹיף אַנְדֶער אָרְט וַיַּעֲמוֹד עֶר הָאט זִיךְ גִשְׁטֶעלְט אוֹיף אַיין עֶנְגֶען פְּלַאץ ם קֵיין וֶועג אִיז דָארְט נִיט דָא צוּא נֵייגִין אוֹיף רֶעכְטֶער זַייט אוּנ נִיט אוֹיף דֶער לִינְקֶער זַייט: וַתֵּרֶא הָט דָס אֵייזֶל גִזֶעהְן דֶעם מַלְאָךְ פוּן גָאט בֵּץ הָאט דָאס אֵייזֶל זִיךְ גִלֵייגְט אוֹיף דֶער עֶרְד טֶער בִּלְעָם וַיִּחַר הָט נִיגְרִימְט דֶער צָארְען פוּן ם וַיַּךְ אוּנ עֶר הָאט גִישְׁלָאגִין דָאס אֵייזֶל מִיט אַיין שְׁטֶעקִין: (כח) וַיִּפְתַּח אוּנ גָאט הָאט גִיעֶפִינְט

ליקוטים על התורה

(כח) וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאָתוֹן וגו'. וִויא מִיר זֶעהְן אִין דִיא פְּסוּקִים הָט בִּלְעָם גֶעשְׁמוּעֶסְט מִיט דֶעם אֵייזִיל וִוי צְוֵוייא מֶענְטשֶׁן שְׁמוּעֶסֶן, עֶס אִיז אָבֶּער אַ וואוּנְדֶער אוֹיף בִּלְעָם אַז עֶר הָט גֶעהֶערְט פְּלוּצְלוּנְג דֶר אֵייזִיל הֵייבְּט אָן רֵיידֶן, אוּנ עֶר רֶעט מִיט חָכְמָה וִוי אַמֶענְטְשׁ, וִוי אַזוֹי אִיז עֶר נִיט דֶר שְׁרָאקֶן גִיוָוארֶען, בַּיי יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וָוס בַּיי אִים וָואלְט אַזוֹי אַזַאךְ גִיטְרָאפֶען זַיין בְּהֵמָה זָאל פְּלוּצְלוּנְג אָנְהֵייבֶּען רֵיידֶען וִוי גְרוֹיס וָואלְט דִי שְׁרֶעק גִיוֶועֶן, נָאר דִי גמרא זָאגְט אִין סַנְהֶדְרִין (דף ס"ז) זְעִירִי הָט גֶעקוֹיפְט אַ אֵייזִיל אוּנ הָט גֶערוּטֶען אוֹיף אִים אִין וַואס, וִויא עֶר אִיז גֶעקוּמֶען צוּ אַבְּרוּנֶען הָאט עֶר גֶעוָואלְט גֶעבְּעֶן דֶעם אֵייזִיל אַבִּיסֶעל וַואסֶער צוּ טְרִינְקֶען אִיז גֶעוָוארֶען פוּן דֶעם אֵייזִיל אַבְּרֶעט, נָאךְ דֶר צֵיילְט דִי גמרא אַמָאל הָט אַמְכַשֵּׁף גֶעמַאכְט פוּן אַאִשָּׁה אַאֵייזִיל, אוּנ אֵיינֶער הָט דֶעם אֵייזִיל גֶעקוֹיפְט אוּנ הָאט גֶערוּטֶען אוֹיף אִים אִין וַואס, נָאכְדֶעם הָט דֶער מְכַשֵּׁף אָפּ גֶעטָאן דִיא כִּשּׁוּף פוּן דִיא אִשָּׁה, אִיז דֶר מֶענְטְשׁ גֶעבְּלִיבֶּען

אֶת־פִּי הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ כִּי הִכִּיתַנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים׃ כט וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עַתָּה הֲרַגְתִּיךְ׃ ל וַתֹּאמֶר הָאָתוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה

אונקלוס

דְאַתָּנָא וַאֲמַרַת לְ...
מָה עֲבָדִית לָךְ...
מְחֵיתַנִי דְנַן תְּלָת זִ...
כט וַאֲמַר בִּלְעָם לְאַ...
אֲרֵי חַיֵּכְתְּ בִּי אִלּוּ...
אִית חַרְבָּא בִּידִי
כְּעַן קְטַלְתִּיךְ׃ ל וַאֲ...
אַתָּנָא לְבִלְעָם
אֲנָא אַתָּנָךְ דִּי רְ...
עֲלַי מִדְּאִיתָךְ עַד
יוֹמָא הָדֵין הֲמֵילַף אַלִּ...
לְמֶעְבַּד לָךְ כְּדֵין הֲ...

תו"א הלוא אנכי אתנך שם ע"ז ד עק...
כח : ההסכן הסכנתי סנהד' קה...

בעל הטורים

יאין שני קללות ביום אחד דכתיב לא אוסיף לקלל. אי נמי מפני שלא הגיע הרגע של הזעם: (ל) הלוא אנכי אתנך. מלא וי"ו שהיה אמרה לו לטעינה בעלונה אקראי בעלמא כדאיתא בפ"ק דע"ז דף ד': רכבת עלי. בגימטריא רבעתני:

רש"י

אבות הראהו: (כח) זה שלש רגלים. רמז לו מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים ב...
(כט) התעללת. כתרגומו ל' גנאי וכזיון: לו יש בידי. גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים הולך להרוג אומה שלמה בפיו ולאתון זו צריך לכלי (ל) ההסכן הסכנתי. כתרגומו וכן (איוב כח)

בית יהודא

אָרְטֶער (סִימָנֵי אָבוֹת הֶרְאָהוּ) דֶר מַלְאַךְ הָט גֶעוויזֶן צוּ בִּלְעָם עֶר זָאל גֶעדֵייגְקֶען אַז דִי יוּדִין הָאבֶן גֶעהַאט דְרַייא אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, אוּנ וֶועגֶן זֵייעֶר זְכוּת וֶועט הקב"ה נִיט לָאזֶען מֶען זָאל פְלוּכִין זֵייעֶרֶע קִינְדֶר וועיין ש"חו: (כח) וְזֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים. זָאגְט רש"י (רָמַז לוֹ) מִיט דֶעם וָוארְט "רְגָלִים" הָט דֶער מַלְאַךְ אַוְואנְק גֶעטָאהֶן צוּ בִּלְעָם (אַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲקוֹר אוּמָּה הַחוֹגֶגֶת שָׁלֹשׁ רְגָלִים בַּשָּׁנָה) דוּ ווִילְסְט אוֹיסְרַייסֶען פוּן דֶער וֶועלְט דִי פָאלְק וָואס הִיטֶען דִיא דְרַייא יָמִים טוֹבִים אִין יָאהְר, גֶעוִויס ווּעסְטוּ נִיט קֶענֶן, דֶער זְכוּת אֲפִילוּ נָאר פוּן דִי אֵיינֶע מִצְוָה אִיז גֶענוּג, זֵיי זָאלֶען בְּלַייבֶּן אוֹיף דֶער וֶועלְט: (כט) הִתְעַלַּלְתְּ. זָאגְט ר... (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווִיא דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט, דוּ הָאסְט גֶעלַאכְט פוּן מִיר (לְשׁוֹן גְנַאי וּבִזָּיוֹן) אַז מֶען לַאכְט פוּן אֵיינֶעם מִיט שׁ... הַייסְט דָס הִתְעַלַּלְתְּ, דוּ הָאסְט פוּן מִיר שֶׁענְדְלִיךְ גֶעלַאכְט: לוּ יֶשׁ חֶרֶב בְּיָדִי. הַלְוַואי וָואלְט אִיךְ גֶעהַאט אַשְׁוֶ... אִין מַיין הַאנְט, זָאגְט רש"י (גְנוּת גְדוֹלָה הָיָה לוֹ דָבָר זֶה בְּעֵינֵי הַשָּׂרִים) דִי וֶוערְטֶער וָוס בִּלְעָם הָאט גֶערֶעט צ... אֵייזִיל אִיז גְוֶועזֶען אַגְרוֹיסֶע שַׁאנְדֶע פַר בִּלְעָם גֶעגֶען דִי שָׂרִים (זֶה הוֹלֵךְ לַהֲרוֹג אוּמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו) עֶר גֵייט הַרְגֶענֶען אַגַ... פָאלְק מִיט זַיין מוֹיל, מִיט אַקְלָלָה (וְלָאָתוֹן זוֹ צָרִיךְ כְּלֵי זַיין) אוּנ צוּם הַרְגֶענֶען דֶעם אֵייזִיל דַארְף עֶר אַשְׁוֶועְרְד, עֶר דַאךְ פְלוּכִין דֶעם אֵייזִיל עֶר זָאל שְׁטַארְבֶּען: (ל) הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווִי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְ... בִּין אִיךְ דֶען גֶעווֹאהְנְט גִיוֶוען אִיךְ זָאל דִיר אַזוֹ טָאהְן? (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ הָאט אִיּוֹב גֶעזָאגְט (הַלְאֵל יִסְכָּן גָּבֶר) קֶע...

שפתי חכמים

אא עלמה לאותו לד קיר כדי שילך המלאך ובעמידה שלישית אין דרך להטות ימין ושמאל כדכתיב בקרא ומה היו הסימנים שאם יבקש לקלל בניו של אברהם ימלא ריוח מכאן ומכאן שתחול הקללה שילאו ממנו בני ישמעאל ובני קטורה. ואם יבקש לקלל בניו של ילחק ימלא ריוח מלד א' שילא עשו ממנו ואם יבקש לקלל בניו של יעקב לא ימלא בהם פסול ולא יוכל ליגע בהם וזהו שכתיב בעמידה שלישית במקום לר וזה יעקב שנאמר ויצר לו: ש והא דרמז לו מלוה זו ולא אחת מאחר מלות. וי"ל דגבי רגלים כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך רז"ל יראה יראה כשם שבא לראות וכו' וא"ל המלאך אתה כא ... האומה מן העולם שהקב"ה רולה לראות אותה ג"פ ודבר זה היאך אם אתה מאבדם מן העולם וק"ל: ת יש מקשים ומה היא הגנות הוא עלמו אמר אין כחי אלא שאני יודע לכוין השעה שהקב"ה כמו שפירש"י לקמן ומה אועם לא זעם ה' ואם כן מהו הגנות שיה עכשיו העת של זעם. וי"ל דזה לא היה יודע בלק והשרים מ...

ליקוטים על התורה

בַייםְ'ן אוֹיף אַ אִשָּׁה אִין גַאס, בִּלְעָם וָוס עֶר אִיז גֶעוֶוען אַגְרוֹיסֶער מְכַשֵּׁף, הָאט פוּן דִיא אַלֶע זַאכֶען גֶעוואוּסְט, דְרִיבֶּער בַּאלְד פְלוּצְלוּנְג ווִי עֶר הָט גֶעהֶערְט דֶר אֵייזִיל הֵייבְּט אָן רֵיידֶן הָט עֶר גֶערֶעכוּנְט דָס אִיז גֶעוִויס גִיוֶוען אַמֶענְטְשׁ נָאר מִיט כִּשּׁוּף אִיז עֶר גֶעווָארֶען אַ אֵייזִיל, דְרִיבֶּער קֶען עֶר רֵיידֶען, הָט דֶר אֵייזִיל צוּ אִים גֶעזָאגְט אִיךְ בִּין אַגִיבָּארֶענֶער אֶמֶת'ער אֵייזִיל, וָוארוּם דוּ רַייטְסְט אוֹיף מִיר פוּן דַיין יוּגֶענְד בִּיז הַיינְט. אוּנ אַזַאךְ וָואס וֶוערְט גֶעמַאכְט מִיט כִּשּׁוּף, קֶען נִיט זַיין לֶייגְגֶער ווִי זִיבֶּען טָעג, אָדֶר אַז עֶר קוּמְט צוּם וַואסֶער גֵייט אַוֶועק פוּן אִים דִי כִּשּׁוּף, דְרִיבֶּער דַארְפְסְטוּ ווִיסֶען אַז מַיין רֵיידֶען אִיז פוּן הקב"ה. זֵיי וָואלְטֶן בַּיידֶע וַויִיטֶער גֶערֶעט, נָאר וַוייל דֶער מַלְאָךְ אִיז גִיוֶועהְן גֶעוָוארֶען צוּ בִּלְעָם הָאט אוֹיפְגֶעהֶערְט דִיא רֵייד פוּן בִּל... מִיט זַיין אֵייזִיל:

פירוש לתורת אלהים

דָאס מוֹיל פוּן דֶעם אֵייזֶעל וַתֹּאמֶר הָאט דָאס אֵי... גִיזָאגְט צוּא בִּלְעָם וָואס הָאבּ אִיךְ דִיר גִיטָ... וָוס דוּ הָאסְט מִיךְ גְשְׁלָאגֶען דְרַייא מָאל [...]
(כט) וַיֹּאמֶר הָאט בִּלְעָם גְזָאגְט צוּם אֵייזֶעל כִּי וַו... דוּא הָאסְט גִישְׁפֶּעט אוֹיס מִיר לוּ יֶשׁ חֶרֶב ב... הַלְוַואי וָואלְט אִיךְ גִיהַאט אַשְׁוֶוערְד אִין מ... הַאנְט וָואלְט אִיךְ דִיךְ אַצוּנְד גִיהַרְגִית. [...]
(ל) וַתֹּאמֶר אוּנ דֶם אֵייזֶעל הָט גְזָאגְט צוּא בִּלְעָם ה...

וַיֹּאמֶר לֹא׃ לא וַיְגַל יְהוָה אֶת־עֵינֵי
בִלְעָם וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב
בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה בְּיָדוֹ וַיִּקֹּד
וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו׃ לב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ
יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־אֲתֹנְךָ זֶה
שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי
לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי׃

א וּגְלָא יְיָ יָת עֵינֵי
וַחֲזָא יָת מַלְאֲכָא
מְעַתַּד בְּאָרְחָא
ה שְׁלִיפָא בִּידֵהּ
וּסְגִיד לְאַפּוֹהִי׃
ר לֵהּ מַלְאֲכָא דַיְיָ
מָא מְחֵיתָא יָת
דְּנַן תְּלָת זִמְנִין
א נְפָקִית לְמִסְטַן
לִי קֳדָמַי דְּאַתְּ רָעֵי
בְּאָרְחָא לְקִבְלִי׃

רבו שלפה סוטה יא: כי ירט
רך שם קה מנחות סו:

בעל הטורים

) מלאך ה׳ בדרך. בגי׳ גבריאל המלאך: (לב) הנה אנכי יצאתי לשטן. יצאתי ממדתי ממדת רחמים שמלאך רחמים היה:

רש״י

. ור״ד מקרא זה (ע״ז ד) בגמ׳ אמרו ליה מאי
רכבת אסוסיא אמר להון ברטיבא א שדאי ליה כו׳
כמס׳ ע״ז: (לב) כי ירט הדרך לנגדי. (שבת
תינו חכמי המשנה דרשוהו נוטריקון יראה ב ראתה
כיל שהדרך לנגדי כלומר ג לקנאתי ולהקניטני.
עו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט ד כי ראיתי בעל
רד ומהר הדרך ה שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא
כמו (ש״ב יג) ותכל דוד ו. ולשנא אחרינא ירט ל׳ ז רצון

בית יהודא

אַמֶענְטְשׁ זָאגֶן צוּ הקב״ה עֶר אִיז גֶעוואוֹינְט אַזוֹ צוּ טָאהֶן ז
(וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ מִקְרָא זֶה בִּגְמָרָא) דִי רַבָּנָן לערְנֶען דֶעם פָּסוּק
אִין דִי גְמָרָא (אָמְרוּ לֵיהּ) דִי שָׂרִים הָאבֶּען גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם
(מַאי טַעְמָא לֹא רָכַבְתְּ עַל סוּסְיָא) פַאר וָואס הָאסְט דוּ נִיט
גֶערוּטֶען אוֹיף אַפֶערְד (אָמַר לְהוּ) הָט בִּלְעָם צוּ זֵיי גֶעזָאגְט
(בִּרְטִיבָא שְׁדָאִי לֵיהּ) אִיךְ הָאבּ דֶעם פֶערְד גִילָאזְן אוֹיף דֶעם
גְרָאז (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין
דִי גְמָרָא עֲבוֹדָה זָרָה וָוס זֵיי הָאבֶּען גֶערֶעט: (לב) וּכִּי יָרַט
הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי). רש״י זָאגְט (רַבּוֹתֵינוּ חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה דְּרָשׁוּהוּ
אוּנְזֶערֶע רַבָּנִים דִי חֲכָמִים וָוס הָאבֶּן דִי מִשְׁנָיוֹת גֶעלֶערְנְט הָאבֶּן גֶעלֶערְנְט דִי דְרַיי אוֹתִיּוֹת פוּן דֶעם וָוארְט „יָרַט“ זֶענֶען
פוּן דְרַיי וֶוערְטֶער, דֶער יוּד מַאכְט יָרְאָה וְזִיא הָאט מוֹרָא גֶעהַאט). דֶער רֵיישׁ מַאכְט רָאֲתָה וְזִיא הָאט גִיזֶעהֶן
אַךְ), דֶער טֵית מַאכְט נָטְתָה וְזִיא הָט אָפְּגֶענֵייגְט, אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען פוּן וֶועג) (בִּשְׁבִיל שֶׁהַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) וַוייל דִיא
מִיר דֶערְגֶעגִין (כְּלוֹמַר לְקִנְאָתִי וּלְהַקְנִיטֵנִי) עֶס אִיז גֶעמֵיינְט מִיךְ צוּ דֶערְצֶערְנֶען אוּנ צוּא טָאהֶן גֶעגֶען מַיין ווילֶען
מֶען) נָאךְ דֶעם עִנְיָן וְאִינְהַאלְט פוּן פָּסוּק מֵיינְט מֶען (כִּי חָרַד הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) דִי וֶועג הָאט גְאַיילְט אוּנ גֶעצִיטֶערְט
יר (לָשׁוֹן רֶטֶט) יָרַט אִיז דֶערְטַייטְשׁ גֶעצִיטֶערְט (כִּי רָאִיתִי בַּעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחָרַד וּמִהֵר הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּא לְכַעֲסִי וּלְהַמְרוֹתִי)
אִיךְ הָאבּ גְזֶעהֶן דָם נַאנְצֶע וֶועג וָוס דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן דֶעם וֶועג אִיז גֶעגַאנְגֶן הָט עֶר נָאר גֶעצִיטֶערְט אוּנ גַאיילְט
אִיז גִוֶוען נָאר מִיךְ צוּ דֶערְצֶערְנֶען אוּנ צוּ טָאהֶן אַנְדֶערְשׁ וְוִיא אִיךְ וִויל (וּמִקְרָא קָצָר הוּא) דָם אִיז אַקוּרְצֶער
טו) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַתְּכַל דָּוִד) דַארְף שְׁטֵיין (וַתְּכַל נֶפֶשׁ דָּוִד) פֶעלְט אַוָוארְט נֶפֶשׁ דָא פֶעלְט אוֹיךְ
„בַּעַל“ כִּי יָרַט בַּעַל הַדֶּרֶךְ (לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא) אֵיין אַנְדֶער מֵיינוּנְג קֶען מֶען זָאגֶען אִין פָּסוּק (יָרַט לָשׁוֹן רָצוֹן) יָרַט
טַייטְשׁ עֶר הָאט גֶעוָואלְט, אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִין פָּסוּק (כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי) עֶר הָט גֶעוָואלְט גֵיין אִין דֶעם וֶועג וָוס

שפתי חכמים

בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר
ידי לקלל אם לא בעת שזועם ה׳ ושמא לא יזעום ה׳ אלא
שבלעם לא גלה הסוד וכתר הכי ע״כ שלא בטובתו גילה
נ״ל: א פי׳ באפר רועין כלומר הסוסים רועין בשדה ואמרה
אנכי אתונך אמר לה הן למשא ולא לרכיבה אמרה לו אשר
אמר לה לפרקים דבך ארעי אמרה לו מעודך עד היום הזה
אלא גם שכבת אללי שנאמר ההסכן הסכנתי ובלכיסג השונמית
י למלך סוכנת פירוש מחממת: ב כלומר בשביל שראתה
נטתה: ג כלומר דקשה לרש״י כיון דירט נוטריקון הוא
תי הדרך לנגדי. ומתרץ דקאי אהנה אנכי יצאתי לשטן
והכי קאמר הנה אנכי יצאתי לשטן כי הדרך שהלכת היה לנגדי לקנאתי
ולהקניטני ובזה יתיישב קצת קושיית הרא״ם שכתב ולא ידעתי איך
מתפרש מלת כי במקום הזה ודו״ק: ד כלומר מיהר: ה וה״ק קרא
שירט בעל הדרך דהיינו בלעם לנגדי שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא
קצר הוא דשתי תיבות חסרים הם בעל והדרך דכך ראוי לכתיב כי
ירט בעל הדרך הדרך שהוא לנגדי ובזה ניחא נמי מאי שהביא רש״י
הפשוטו לאחר שהביא המדרש לפי שע״פ המדרש אין צ״ל מקרא קצר
וק״ל: ו דגם כן חסר הוא דותכל הוא ל׳ נקבה ואינו מוסב על דוד
וצריך להיות ותכל נפש דוד: ז וגם חיבורו של מקרא כבתחלה כי
רצה בעל הדרך לילך בדרך שהוא לנגדי אלא לפי׳ ראשון ירט ל׳ מיהר

פירוש לתורת אלהים

ר אִיךְ בִּין דַיין אֵייזֶל וָואס דוּא הָאסְט אוֹיף
יטֶען פוּן דַיין יוּגֶענְט אָן בִּיז הַיינְטִיגֶן טָאג
בִּין אִיךְ גְוואוֹינְט דִיר אַזוֹ צוּ טָאן קֵיין מָאל
אִיךְ דִיר נִיט אַזוֹי טָאהֶן מִן הַסְתָּם אַז אִיךְ
יר הַיינְט יוֹא גְטָאן בִּין אִיךְ אוֹךְ נִיט שׁוּלְדִיג
לא הָאט בִּלְעָם גְזָאגְט נֵיין דוּ פְלֶעגְסְט מִיר
וי טָאן (עַיין רש״י): (לא) וַיְגַל אוּנ גָאט הָאט
אַנְפְּלֶעקְט דִי אוֹיגֶן פוּן בִּלְעָם וַיַּרְא אוּנ הָאט גֶזֶעהֶן
דֶער מַלְאָךְ פוּן גָאט שְׁטֵייט אוֹיף דֶעם וֶועג וְחַרְבּוֹ
אוּנ זַיין שְׁוֶוערְד אִיז אוֹים גְשְׁטְרֶעקְט אִין זַיין
הַאנְט וַיִּקֹּד הָט בִּלְעָם גִיקְנִיט אוּנ הָט זִיךְ גְבוּקְט
צוּ פַר אִים: (לב) וַיֹּאמֶר הָאט דֶער מַלְאָךְ פוּן גָאט
גְזָאגְט צוּ אִים עַל מָה הִכִּיתָ פַר וָוס הָאסְטוּ גְשְׁלָאגֶן
דַיין אֵייזֶל דְרַייא מָאל הִנֵּה אָנֹכִי אִיךְ בִּין ארוים

לג וַתִּרְאַנִי הָאָתוֹן וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ
רְגָלִים אוּלַי נָטְתָה מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַּם־
אֹתְכָה הָרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֶחֱיֵיתִי׃
לד וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה

אונקלוס

לג וַחֲזַתְנִי אַתָּנָא
מִן קֳדָמַי דְּנַן תְּלָת
אִלּוּ פוֹן לָא סְטַ...
קֳדָמַי אֲרֵי כְעַן אַ...
קְטָלִית וְיָתַהּ קַ...
לד וַאֲמַר בִּלְעָם לְמַ...

רשב"ם

(לג) אולי נטתה מפני. כל אולי שבמקרא פירושם כמו אם וכמו אילו. והמפרשים את זה כמו לולא התמהמהנו וכמו לולי ה' וגו'. טעות הוא בידם. אבל פירושו כמו אולי יש תקוה. אולי יחנן ה' צבאות. אולי משגה הוא. וכן אמר המלאך על מה הכית את אתונך שלש פעמים שלא כדין עשית שהרי ותט לפני זה שלש רגלים כל נטיותיה היו לפני אבל לא מפני שהרי לא ... אולי נטתה מפני. כלומר שאם נטתה מפני ולא לפני כלומר שאם עברה אותי את הדרך עד אחרי. גם הרגתי אתך כלומר לא היית ניצול בה... להיצת רגלך אלא אף אותך הרגתי והיא לא היתה מפסדת שאותה החייתי כמו שהיא קיימת גם עתה שהיא לא היתה פושעה כי אם אתה שהיית פוש... אתונך: גם אתכה. גם הרגתי אותך. כמו וברכתם גם אותי. גם תברכו אותי:

בעל הטורים

(לג) אתכה. כתיב בה"א כה' דברים חטאת: ואותה החיי... וי"ו שהסיבה אותו ו' דברים ונבראת ביום ו' בין הש...

בית יהודא

איז מיר דערגעגען, וואס איך וויל זיא ניט (וכן) אונ אזו הט גזאגט איוב (ועל ידי רשעים ירטני) הקב"ה בעוויליגט מיך דורך רשעים (מפיים ומנחם אותי על ידי רשעים) הקב"ה שיקט צו מיר גוטע רייד אונ טרייסטונג דורך רשעים (שאינן אלא מקניטין) זיי זענען נאר דערצערנער: (לג) ואולי נטתה. זאגט רש"י (כמו לולא) עס איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען אין פסוק (לולא נטתה) ווען זיא וואלט ניט אפגעניגט וניט אוועקגעגאנגען (פעמים שאולי משמש בלשון לולא) אולי איז אמאהל דערטייטש ווי לולא, ווען ניט: וגם אתכה הרגתי. הארט רש"י נועמען הט דען דר מלאך געהרגת, פריער, וואס ער זאגט צו בלעם איך וואלט דיך אויך געהרגת, דריבער זאגט רש"י (הרי זה מקרא מסורס) די ווערטער אין דעם פסוק שטייען ניט גלייך (והרגתי אותך) עס איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען איך וואלט דיך געהרגעט אויך (כלומר) אזו מיינט (העכבה בלבד קראתיך על ידי) ניט נאר דאס אויפהאלטונג אליין וואלט דיך געטראפן דורך מיר (כי גם ההרי... וואלט דיך געהרגת אויך: ואותה החייתי. אונ זיא וואלט איך גלאזט לעבען (ועתה מפני שדברה והוכיחתך ו... לעמוד בתוכחתה) אונ איצט ווייל זיא הט גערעט אונ זיא האט דיך געשטראפט אונ דו האסט ניט געקענט געגען איר שטראף (כמו שכתוב) וויא עס שטייט אין פסוק (ויאמר לא) בלעם הט גזאגט צום אייזיל, ניין, ... מיר קיין מאהל אזו געטאהן (הרגתיה) דריבער האב איך זיא געהרגת (שלא יאמרו) מען זאל ניט זאגען (זו היא ... את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב) דאס איז דער אייזיל וואס הט געשטראפט צו בלעם. אונ בלעם האט געקענט ענפערן (שחס המקום על כבוד הבריות) הקב"ה הט רחמנות אויף דעם כבוד פון מענטשען זייא זא... פארשעמט ווערען (וכן ואת הבהמה תהרוגו) אונ אזו שטייט אין פסוק אז איינער הט מזנה גוועזן מיט אבהמה... די בהמה אויך הרגען (וכן והרגת את האשה ואת הבהמה) אונ אויב אבהמה האט מזנה גוועזן מיט אאשה, ה... די אשה אונ די בהמה, פר וואס זאל מען הרגען די בהמה, זיא איז דאך אבהמה, נאר ווען די בהמה ווע... אונ זיא וועט גיין אין גאס וועט מען ווייזען אויף די בהמה אונ מען וועט זאגען וועגען די בהמה איז דער... געהרגת געווארען ווייל ער הט מיט איר מזנה געווען, וועט מען פארשעמען דעם מענטש, אפילו ער איז געש...

ריש"י

וכן (איוב טז) ועל ידי רשעים ירטני מפיים ומנחם ידי רשעים שאינן אלא מקניטים: (לג) אולי נטתה לולא ח פעמים שאולי משמש בל' לולא: גם אתכה הרי זה מקרא מסורס ט והוא כמו גם הרגתי אות... לא העכבה בלבד י קראתך על ידי כי גם ההריגה: החייתי. (במ"ר) ועתה מפני שדברה והוכיחת... יכולת לעמוד בתוכחתה כמו שכתוב ויאמר לא. שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה להשיב שחס המקום על כבוד הבריות וכן (ויקרא... הבהמה תהרוגו וכן (שם) והרגת את האשה ואת ...

שפתי חכמים

ולפי' זה ירט ל' רצון: ח דק"ל דאולי משמע שמא נטתה והא ודאי נטתה: ט דק' ליה דגם אותך הרגתי משמע דבתחלה הרג שום אדם אחר וזה אינו דא"ל שרי בלק שהם סרסורי העבירה דהא כתיב לך עם האנשים וא"ל הנערים דמה פשעם ומה חטאתם וא"ל דגם קאי על האתון כלומר כמו שהרגתי האתון הרגתי אותך דהא כתיב ואותה החייתי: י ר"ל לא שעכבתי אותך מלילך אלא גם הרגתיך. קראתך פי' אירע לך: כ דקשה לרש"י מדכתיב אולי נטתה וגו' כלומר אי לא נטתה מפני כי עתה גם אותכה הרגתי ואותה החייתי משמע אבל עכשיו שנטתה לא החייתי ולמה אדרבה עכשיו היה לו להחיותה יותר הואיל ונטתה מפניו ולמה הרגה ומפרש דלכך הרגה מפני שדברה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לג) גם אותכה הרגתי. פירש"י הרי זה מקרא מס... כמו גם הרגתי אותך. וצריך פי' לפירושו וה"ק דאי... כמו שכ' הוה משמע גם אותך הרגתי עם האתון וא... קאמר אחר כן ואותה החייתי אבל השתא דמהפכינן ... למדרש הכי לא העכבה בלבד קראתיך ע"י כי גם... כלו' לא זו בלבד הייתי עושה לך שהייתי מעכבך פ... הרגתי אותך ואותה החייתי כי מאחר שיהי' נהרג ... על כבודו כל כך אבל עתה מפני שדברה והוכיחתה ... יכולת לעמוד בתוכחתה [הרגתיה כו'] שחס המקו... הבריות. ואותה החייתי ונראה שגם הנערים הרג ש...

פירוש לתורת אלהים

גינאנגען פר איין אויף האלטער צו דיר כי ירט ווייל דוא האסט גאיילט דעם וועג צוא גיין וואס דער וועג איז לנגדי אנטקעגען מיר צוא דער צערנין מיך: (לג) ותראני אונ דאס אייזל האט מיך גזעהן ותט האט זיא גינייגט פר מיר דריי מאל. אולי ווען זיא זאל ניט אוועק גייגען פון פאר מיר כי עתה גם אתכה וואלט איך דיך נאך גהרגית אוך ואותה אונ דם אייזל וואלט איך גלאזט לעבן (לד) ויאמר בלעם אונ בלעם האט גיזאגט צו מלאך פון גאט חטאתי איך האב גיזינד... לא ידעתי ווארום איך האב ניט גיוווסט שטייסט אקעגין מיר אויף דעם וועג ...

ית אֲרֵי לָא יְדַעִית
מְעַתַּד לִקְדָמוּתִי
א וּכְעַן אִם בִּישׁ
אֲתוּב לִי:
מַר מַלְאֲכָא דַיְיָ
אֱזֵל עִם גּוּבְרַיָּא
יָת פִּתְגָמָא דִי
עִמָּךְ יָתֵהּ תְּמַלֵּל
בִלְעָם עִם רַבְרְבֵי
לו וּשְׁמַע בָּלָק אֲרֵי
בִלְעָם ו נ פ ק

חָטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב לִקְרָאתִי בַּדָּרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אָשׁוּבָה לִּי:
לה וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאֶפֶס אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־שָׂרֵי בָלָק:
לו וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם

רש"י

לא ידעתי. גם זה גנותו ועל כרחו הודה שהוא כה שיודע דעת עליון ופיו העיד לא ידעתי: אם ניך אשובה לי. להתרים נגד המקום ל היא . אמר לו הוא בעצמו צוני ללכת ואתה מלאך מבטל ו למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו אמר (בראשית כב) קח נא את בנך וגו' וע"י מלאך בטל אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב: (לה) לך שים. (במ"ר) בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין ואפס. על כרחך את הדבר ג אשר אדבר וגו': האנשים. כי חלקך עמהם ם וסופך להאבד לם: עם שרי בלק. שמח לקלל כמותם: מע בלק. שלח שלוחים לבשרו: אל עיר מואב.

בית יהודא

וויל אויך ניט הקב"ה דר מענטש זאל פארשעמט ווערן: (לד) וכי לא ידעתי. זאגט רש"י (גם זה גנותו) דס איז אויך גוועזן אשאנדע צו בלעם ער זאל זאגען איך האב ניט געוואסט (ועל כרחו הודה) ניט וויליגדיג הט ער מודה גוועזן אז ער הט ניט געוואסט (שהוא היה משתבח שיודע דעת עליון) בלעם האט זיך געלויבט פר די שרים אז ער ווייסט וואס הקב"ה טראכט (ופיו העיד לא ידעתי) אוג זיין מויל הט עדות געזאגט אויף אים אז ער ווייסט ניט אפילו צו דערקענען אויב אמלאך שטייט פר אים: ואם רע בעיניך אשובה לי. זאגט רש"י (להתרים נגד המקום היא תשובה זו) דאס איז געוועזן גיענטפערט מיט בייזקייט קעגן הקב"ה (אמר לו) בלעם האט געזאגט צום מלאך (הוא בעצמו צוני ללכת) הקב"ה אליין האט מיר געבאטן איך זאל גיין (ואתה מבטל את דבריו) אוג דו מלאך ענדערסט זיינע רייד (למוד הוא בכך) הקב"ה איז אזוי געוואהנט (שאומר דבר ומלאך מחזירו) ער זאל זאגען אזאך אוג נאכדעם קומט אמלאך אוג ענדערט זיינע רייד (אמר לאברהם) הקב"ה הט צו אברהם (קח נא את בנך וגו') נעם דיין זוהן אוג ברייינג אים פאר אקרבן (ועל ידי מלאך בטל את דבריו) אוג מלאך האט ער גיענדערט זיינע רייד אוג האט פון זיי חרטה געהאט (אף אני) איך וועל אויך אזוי טאהן (אם ה) אויב עס איז שלעכט אין דיינע אויגן, עס געפעלט דיר ניט וואס איך גייא (צריך אני לשוב) דארף איך ן: (לה) ולך עם האנשים]. זאגט רש"י (בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו) אין דיא וועג וואס אמענטש אין איר פירט מען אים, לאזט מען אים ער זאל גיין אין איר: ואפס]. דיין גיין איז גאר ניט ווערט (על ן הדבר אשר אדבר וגו') ווארום וואס איך וועל צו דיר ריידען דס וועסטו מוזין ריידען צו בלק: ולך עם האנשים]. אך האט גזאגט צו בלעם גייא מיט דיא מענטשען (כי חלקך עמהם) וואורום דיין חלק וועסטו נעמען מיט זיי האבד מן העולם) דיין ענדע וועט זיין דו וועסט פארלארין ווערען פון דר וועלט דורך דעם גיין: ועם שרי אגט רש"י (שמח לקללם כמותם) אזו וויא ביי דיא שרים איז גוועזן אשמחה מען זאל פלוכין די יודין, אזו איז ם אויך גוועזן אשמחה צו פלוכין דיא יודין; (לו) וישמע בלקו. זאגט רש"י (שלח שלוחים לבשרו) בלעם

דעת זקנים מבעלי התוספות

: (לה) ואפס את הדבר. בעל כרחך ואם על דעת ראשונה תה הולך תהרג בחרב. וכדי ליראו ולבהלו בא המלאך:

שפתי חכמים

כו' ופי' אלא הרגתי ר"ל הייתי הורגך ואם כן הייתי פירושו גמי הייתי מחיה ולמדנו מזה שהרגה: ל דק"ל הא ודאי רע בעיניו דהא קלף עליו ועוד קשה אלא בעיניך למה לי דמשמע בעיניך ולא בעיני מלת לי ל"ל ועל זה פירש להתרים נגד המקום וכו' ובזה יתורצו כל הקושיות וק"ל: מ דאם לא כן כיון שאמר בלעם אשובה לי מר שוב אלא מפוס בדרך שאדם רוצה כו' אמר לו לך: נ דאם לא כן מה הרויח המלאך ברדיפתו שרדף אחריו מפני שהשם פו אם בעבור שאמר לו ואפס את הדבר וגומר הרי כבר אמר לו השם ואך את הדבר וגומר עכ"ל הרא"ם ול"נ שסוליא רש"י ס כי ידוע כי ל' אפס נאמר על העדר הדבר או הענין כמו שפירש גם כן (מאיר נתיב) במלת אפס ויהי' דברי המלאך אל בלעם ליכתך שבמחשבתך היא נעדרת כי את הדבר אשר וגומר אתה מוכרח לדבר: ס דק"ל עם האנשים ל"ל אלא לרמז כי חלקך דמהפך רש"י ופירש שלא ע"ד הקרא י"ל דרש"י בא להורות דאפס וגומר קאי אמלת לך שדרשו בו בדרך שאדם רוצה ל נדרש עם האנשים כי חלקך וכו' אין נופל עליו ל' אפס דא"ל ואפס וגומר מלתא אחריתא והוא תהלת דיבור וי"ו שעיטוף

פירוש לתורת אלהים

ך אונ אצונד אז עס איז איבעל גיפעלען נע אוגין איך זאל גיין אשובה לי וועל איך ום קערין (עיין רש"י): (לה) ויאמר האט דער מלאך פון גאט צוא בלעם לך עם גייא מיט דיא מענטשען [עיין רש"י] ואפס אונ נייערט את הדבר דיא רייד וום איך וועל ריידן צו דיר אותו תדבר דס מוזטו ריידן וילך אונ בלעם איז גיגאנגען מיט דיא הארען פון בלק: (לו) וישמע בלק אונ בלק הט גיהערט אז בלעם קומט ויצא איז ער אים אקעגן גיגאנגען צו דער הויבט

וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל׃
לז וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא שָׁלֹחַ
שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ לָמָּה לֹא־
הָלַכְתָּ אֵלָי הַאֻמְנָם לֹא אוּכַל כַּבְּדֶךָ׃
לח וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־
בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הֲיָכֹל אוּכַל דַּבֵּר
מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יָשִׂים אֱלֹהִים
בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ רביעי ששי כשהן מחוברין
לט וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת

אונקלוס

לְקַדָּמוּתֵיהּ לְקַרְ
דְמוֹאָב דִּי עַל
אַרְנוֹן דִּי בִּסְטַר תְּחוּ
לז וַאֲמַר בָּלָק לְבִ
הֲלָא מִשְׁלַח שְׁלַ
לְוָתָךְ לְמִקְרֵי לָךְ לְמָ
אֲתֵיתָא לְוָתִי הַבְקוּ
הֲוֵיתָא אָמַר לֵית
יָכִיל לְיַקָּרוּתָךְ׃ לח וַ
בִּלְעָם לְבָלָק הָא אֲ
לְוָתָךְ כְּעַן הֲמִיכַל יָכִ
לְמַלָּלָא מִדָּעַם פִּתְ
דִּישַׁוֵּי יְיָ בְּפוּמִי
אֲמַלֵּל׃ לט וַאֲזַל בִּ
עִם בָּלָק וַאֲתוֹ לְקִ

בעל הטורים

(לח) כפי. בגי' מלאך: כפי. בג שמלאך נתן זמם לתוך פיו כדי אל בלק:

רש"י

(במד"ר) אל מטרפולין שלו ע עיר החשובה שלו לומ מה אלו מבקשים לעקור: (לז) האמנם לא אוכל כ נתנבא שסופו פ לצאת מעמו בקלון: (לט) קרית ח

בית יהודא

הָט גֶעשִׁיקְט פְרִיעֶר אָנְזָאגֶן צוּ בָּלָק אַז עֶר קוּמְט׃ וְאֶל עִיר מוֹאָב׃ זָאגְט רש"י בָּלָק אִיז גֶעגַאנְגֶען (אֶל מֶטְרְפּוֹלִין שֶׁלּוֹ) צוּ זַיין הוֹיפְּט שְׁטָאט (עִיר הַחֲשׁוּבָה שֶׁלּוֹ) צוּ זַיין בֶּעסְטֶע שְׁטָאט (לוֹמַר) עֶר זָאל זָאגֶן צוּ בִּלְעָם (רְאֵה מַה אֵלּוּ מְבַקְשִׁים לַהֲרוֹג) זֶעה וָוס דִי יוּדִין ווִילֶען הַרְגֶענֶען׃ (לז) וְהַאֻמְנָם לֹא אוּכַל כַּבְּדֶךָ׃ זָאגְט רש"י (נִתְנַבֵּא שֶׁסּוֹפוֹ לָצֵאת מֵעִמּוֹ בָּלָק הָט גֶעזָאגְט נְבִיאוּת אַז דֶער סוֹף וָועט זַיין עֶר וֶועט אַרוֹיסְגֵיין פוּן אִים מִיט שַׁאנְדֶע *)׃ (לט) וְקִרְיַת חוּ

שפתי חכמים

דמלת ואפס ל"ל אלא על כרחך כדפירש: ע דאם לא כן עיר מואב ל"ל אם להודיע הכבוד שיצא לקראתו עד קצה גבולו היה לו לומר ויצא לקראתו אל עיר קצה גבולו מה צריך לומר אל עיר מואב אשר על גבול ארנון וכיוצא בזה דרשו גבי קרית חוצות כמו שפירש דאל"כ ויבאו קרית חוצות למה לי: פ (נ"א) דאל"כ הל"ל אמרת לא אוכל כבדך מאי האמנם לא אוכל כבדך אלא שכך כו

פירוש לתורת אלהים

שְׁטָאט פוּן מוֹאָב עֶר הָט אִים גִיזָאגְט זֶעה וָוס פַר אגוּט לַאנְד דִי יִשְׂרָאֵל ווִילֶען אוֹם רַייסֶען אֲשֶׁר וָוס דִי שְׁטָאט אִיז עַל גְּבוּל אַרְנוֹן בַּיי דֶעם גְּבוּל פוּן אַרְנוֹן וָוס עֶס אִיז אִין עֶק פוּן דִי גִימַארְקִין׃ (לז) וַיֹּאמֶר אוּנ בָּלָק הָט גִיזָאגְט צוּ בִּלְעָם הֲלֹא פַר וָואר שָׁלוֹחַ אִיךְ הָאבּ גֶעשִׁיקְט נָאךְ דִיר צוּ רוּפֶן דִיךְ לָמָּה פַאר וָוס בִּיזְטוּ נִיט גִיגַאנְגֶען צוּ מִיר הַאֻמְנָם פַר וָואר לֹא אוּכַל וֶועל אִיךְ דֶען דִיךְ נִיט קָאנֶען עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן אוּנ דִיר בַּצָאלֶן פַר דַיין וֶועג׃ (לח) וַיֹּאמֶר אוּנ בִּלְעָם גִיזָאגְט צוּ בָּלָק הִנֵּה בָאתִי אִיךְ בִּין שׁוֹן אַצוּנְד גִ צוּ דִיר הֲיָכֹל וֶועל אִיךְ דֶען קָאנֶען עֶפֶּעס רֵיי מֵיינְסְט אַצוּנְד אַז אִיךְ בִּין גִיקוּמֶען צוּ דִיר וֶועל זַיי שׁוֹן קָאנֶען פְלוּכֶען הַדָּבָר דִי זַאךְ וָואס גָאט טָאן אִין מַיין מוֹל דָאס מוּז אִיךְ רֵיידֶען אָבֶּער וַויים נִיט אוּבּ גָאט וֶועט וֶועלֶען אִיךְ זָאל זַיי פְ (לט) וַיֵּלֶךְ אוּנ עֶר אִיז גִיגַאנְגֶען בִּלְעָם מִיט בָּלָק

משלים על התורה

(לז) הַאוּמְנָם לֹא אוּכַל כַּבְּדֶךָ׃ למשל מֶען הָט גֶערוּפִין אַדָאקְטָאר צוּ אַקְרַאנְקֶען׃ דֶר דָאקְטָאר הָט בֶּעטְרַאכְט דֶעם קְרַאנְקֶען אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּם פָאטֶער דִי קְרַאנְקַייט בַּארְף דוּיעֶרִין פִיר וָואכֶן, ווִייל אִיךְ פַר דִי פִיר וָואכֶן פוּפְצִיג רוּבֶּל אוּנ מֶען זָאל מִיר דִי פוּפְצִיג רוּבֶּל שׁוֹן גֶעבֶּען, הָט דֶר פָאטֶר צוּ אִים גִיזָאגְט, זָאג מִיר פַר וָוס ווִילְסְטוּ מֶען זָאל דִיר בַּאלְד גֶעבֶּען דִי פוּפְצִיג רוּבֶּל, דוּ זֶעהְסְט דָאךְ אִיךְ בִּין רַייךְ גֶענוּג, נָאר גֶעווִיס ווַייסְטוּ אַז דֶער קִינְד וֶועט בִּיז דִי צַייט פִיר וָואכֶן שְׁטַארְבֶּן, הָאסְטוּ מוֹרָא טָאמֶר וֶועל אִיךְ דִיר נִיט וֶועלֶען בַּצָאלֶן דְרִיבֶּר ווִילְסְטוּ שׁוֹן דִי פוּפְצִיג דָם זֶעלְבִּיגֶע הָט גִיזָאגְט בָּלָק צוּ בִּלְעָם, פַר וָוס נִיט גִיוָואלְט קוּמֶען צוּ מִיר, אוּנ דוּ הָאסְט גִיזָאגְט צוּ שָׂרִים אוּב בָּלָק וֶועט מִיר גֶעבֶּען אֲפִילוּ שְׁטוּב זִילְבֶּ גָאלְד, הָאסְטוּ גִיוָואלְט אִיךְ זָאל דִיר גֶעבֶּען פְרִיעֶ גֶעלְט, אִיךְ בִּין דָאךְ אַמֶלֶךְ הָאבּ אִיךְ דָאךְ גֶענוּג דִיר צוּ בַּצָאלֶן, הַאֻמְנָם לֹא אוּכַל כַּבְּדֶךָ, קֶען אִי דִיר נִיט גֶעבֶּען גֶענוּג כָּבוֹד אוּנ גֶעלְט, נָאר גֶעווִיס זַ אַז דוּ קֶענְסְט נָאר נִיט הֶעלְפֶן׃

*) הערה מען קען זאגן אין דיא ווערטער צוויא מיינונגען, מען קען זאגין בלק האט געמיינט „האמנם לא אוכל כבדך" איז דען דאס א איך קען דיר ניט געבין כבוד? בעווים קען איך דיר געבין כבוד, אונ מען קען זאגין האמנם לא אוכל כבדך, מיינט מען דער אמת ווי [דאס הייסט דער סוף וועט זיין] אז איך וועל ניט קענען דיר געבין כבוד:

י׃ מ וּנְכַס בָּלָק
עָן וְשַׁלַּח לְבִלְעָם
בַיָּא דִּי עִמֵּהּ׃
ה בְצַפְרָא וּדְבַר
ת בִּלְעָם וְאַסְּקֵהּ
דַחַלְתֵּהּ וַחֲזָא
קְצַת מִן עַמָּא׃
ר בִּלְעָם לְבָלָק
לִי הָכָא שַׁבְעָא
ן וְאַתְקֵן לִי הָכָא
תּוֹרִין וְשַׁבְעָא
׃ ב וַעֲבַד בָּלָק
דִּי מַלִּיל בִּלְעָם
בָּלָק וּבִלְעָם תּוֹר
עַל כָּל מַדְבְּחָא׃
מַר בִּלְעָם לְבָלָק
ד עַל עֲלָתָךְ

חֻצוֹת׃ מ וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וָצֹאן
וַיְשַׁלַּח לְבִלְעָם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃
מא וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם
וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה
הָעָם׃ כג א וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק
בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן
לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים׃
ב וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל
בָּלָק וּבִלְעָם פַּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃
ג וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל־

בעל הטורים

ז׳ אילים. וכן עשה איוב כי כן מנהג בני נח להקריב ז׳ ז׳ כנגד ז׳ מצות שלהם: (ג) על עלתך. חסר וי"ו כי לא חפץ בה הקב"ה שא"ל

רש"י

ה שווקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה לומר ראה
א יעקרו אלו: (מ) בקר וצאן. (שכ) דבר מועט צ
ולאן אחד בלבד: (מא) במות בעל. כתרגומו

בית יהודא

מיינט מען (עִיר מְלֵאָה שְׁוָקִים) אשטאט וואס האט פיל גאסין (אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטַף בְּחוּצוֹתֶיהָ) אין די גאסין זעהט מען פיל מענער אונ ווייבער אונ קליינע קינדער (לוֹמַר) ער זאל זאגן צו בלעם (רְאֵה וְרַחֵם שֶׁלֹּא יֵעָקְרוּ אֵלּוּ) האב רחמנות אונ זעה
שן זאלן ניט אויסגעריסען ווערן: (מ) וּבָקָר וָצֹאן׃ בָּלָק האט געשיקט צו בלעם (דָּבָר מוּעָט) אקליינינקייט (בָּקָר
ן אֶחָד בִּלְבַד) נאר איין אקס אונ איין שעפס: (מא) וּבָמוֹת בָּעַל. זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וויא דער תרגום

דעת זקנים מבעלי התוספות

משם קצה העם. פי׳ כל העם מקצה שראה כלם עד

שפתי חכמים

סלא יככל אותו: צ מדכתיב כי ככל אככך. מאד ל"ע לנוכתב לאן

פירוש לתורת אלהים

ענן גיקומן אין דר שטאט קִרְיַת חוּצוֹת וואס
ן איז דא פיל גאסען מיט פיל מענטשן הט
אגט צו בלעם זעה די פיל מענטשן אונ
קינדר וואס זיי ווילן אום ברענגן: (מ) וַיִּזְבַּח
ק הט גישאכטין רינדר אונ שאף וַיְשַׁלַּח אונ
שיקט צו בלעם אונ צו די הארען וואס זענן
מיט אים: (מא) וַיְהִי בַבֹּקֶר אונ עס איז גיוועין
פרי הט בלק גינומן צו בלעם אונ הט אים
בראכט בָּמוֹת בָּעַל אויף די הויכע עבודה זרה
הייסט בעל פעור וַיַּרְא מִשָּׁם אונ ער הט פון
ן גיזעהן אטייל פון דעם פאלק ישראל:
ר אונ בלעם האט גיזאגט צו בלק בְּנֵה לִי
צו מיר דא זיבען מִזְבְּחוֹת וְהָכֵן אונ ברייט
אן זיבן אקסן אונ זיבן ווידר: (ב) וַיַּעַשׂ בָּלָק
ק גיטאן אזו ווי בלעם הט אים גיזאגט וַיַּעַל
עם בלק אונ בלעם האבן אויף גבראכט איין
נ איין ווידר אויף איטליכן מִזְבֵּחַ: (ג) וַיֹּאמֶר

ליקוטי יקרים

(מא) וַיַּרְא מִשָּׁם קְצֵה הָעָם. דער ציוני שרייבט אין סוריא איז גיוון אמענטש אויף וועלכן ארט ער הט געקוקט איז געווען שאדין, אמאל איז ער גענאנגען אין גאס האט ער באגעגינט זייער אשיינעם מענטש מיט שיינע אויגען, ווי ער האט אקוק געטאן אויף אים, איז איין אויג ארוס פון אים, אונ דיא אנדערע אויג איז ביי אים טונקיל געווארען, אזוי אשלעכטע אויג הט געהאט בלעם, דריבער הט בלק געוואלט בלעם זאל זעהן אביסעל פון די יודין, ווייל בלק האט געוואוסט אלע יודין וועלען ניט פארלענדט ווערן, דריבער האט ער געזאגט אולי אוכל נכה בו, טאמער וועל איך קענען ווייניגער מאכען פון אים, אונ בלק האט געוואוסט אז בלעם וועט אויף זיי קוקן מיט זיין שלעכטע אויג, וועלען די מענטשן פארלענדט ווערן, אונ נים נאר ביי מענטשן זענען דא גיפטיגע אויגען נאר ביי חיות אונ עופות זענען אויך דא גיפטיגע אויגען, עס זענען דא עופות וואס שטייען פון ווייטען אונ קוקען אויף זייערע אייער, גייט ארויף אהייסע גיפט אויף די אייער, אונ פון דיא אייער גייען ארויס יונגע פייגעליך, ווען אלכסנדר מוקדן איז געגאנגען אין דיא מדבריות, וויסטע ארטער, וואו דארטען זענען דא גיפטיגע חיות, הט ער גענומען מיט זיך גרויסע שפיגלען, אונ הט זיי געשטעלט פאר די חיות, ווי דיא חיות האבען גיזעהן זייערע צורות אין די שפיגלען, האבען זיי געברייגט דעם גיפט אליין, אונ זענען גישטארבען, דריבער האט הקב"ה באדעקט דיא יודין מיט וואלקינס דיא אויג פון בלעם זאל נים קענען קוקן אויף זייא:

עֹלָתֶךָ וְאֵלְכָה אוּלַי יִקָּרֵה יְהוָה
לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־יַּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי
לָךְ וַיֵּלֶךְ שֶׁפִי׃ ד וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל־
בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת

אונקלוס

וְאֵיהָךְ מָאִים
מֵימַר מִן קֳדָ
לְקַדָמוּתִי וּפִתְ
דִיחַזְנַנִי וְאֶחַוֵי לָךְ
יְחִידִי׃ ד וַעֲרַע
מִן קֳדָם יְיָ לְוָת
וַאֲמַר לֵהּ יָת

תו"א וילך שפי סוטה י סנהדרין שם׃

רשב"ם

(ג) וילך שפי, חגר. כמו ושפו עצמותיו. גם שניהם מגזרת חשופי לפ"ד פעל

הכא ואידך אלהים יראני בשירי מלמד שהיה בלעם שונא אותם וחפץ לקללם יותר מבלק והיה מתפלל עליהם אלהים יראני בשור
שפי. בגי' היגר כרגל ד"א מלשון ספף מדוכתיה משום שנאמר ותלחץ רגל בלעם אל הקיר. שפי פ"א כפולה שפשפש וחפש באיזה

בעל הטורים

טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב ר"ת ממזר פ
פרים ושבעה אילים שהקריבו מואבים שבאו ממזרות׃

בית יהודא

טייטשט (לְרָמַת דַּחַלְתֵּיהּ) מיינט מען צו דעם הויכען ארט
וואו זיין עבודה זרה שטייט (שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) בעל איז
דער נאמען פון די עבודה זרה׃ (ג) ואולי יִקָּרֵה ה' לִקְרָאתִי.
טאמער וועט הקב"ה געטראפען ווערען צו מיר, פאר וואס האט
ער גזאגט „טאמער" (אֵינוֹ רָגִיל לְדַבֵּר עִמִּי בַּיּוֹם) ווייל הקב"ה
איז ניט געוואוהנט ער זאל מיט מיר ריידען ביי טאג, דריבע'
נויים איך ניט אויב הקב"ה וועט מיט מיר איצט ריידען,
אדער ביי נאכט׃ וַיֵּלֶךְ שֶׁפִי. זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וויא
דר תרגום טייטשט (יְחִידִי) אליין (מִלְּשׁוֹן שׁוֹפִי וְשֶׁקֶט) שפי
איז דערטייטש שטיל (שֶׁאֵין עִמּוֹ אֶלָּא שְׁתִיקָה) עס איז קיין
זאך געווען מיט בלעם וואס זאל אים שטערען זיינע
טראכטונגען, עס איז נאר גוועזן שטיל, ווייל ער איז
געגאנגען אליין׃ (ד) וַיִּקָּר. זאגט רש"י (לְשׁוֹן עֲרַאי)
טרעפענדיג הקב"ה האט זיך געטראפען צו בלעם (לְשׁוֹן גְּנַאי) דער ווארט וַיִּקָּר איז אשענדליבער ווארט (לָשׁוֹן טוּ
יִקָּר איז דער זעלביגער ווארט וויא קֶרִי (שִׁכְבַת זֶרַע) דאס איז אומריין (כְּלוֹמַר) מען מיינט (בְּקוֹשִׁי וּבְבִזָּיוֹ
שוועריקייט און מיט שענדליכקייט ועס איז שווער געווען ביי הקב"ה ער זאל געטראפען ווערען צו בלעם הט
זיך געטראפען צו בלעם (וְלֹא הָיָה נִגְלָה עָלָיו בַּיּוֹם) הקב"ה וואלט ניט געטראפען גוואָרען צו בלעם ביי טאג (וְאָ
לְהַרְאוֹת חִבָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל) הקב"ה האט דם נאר געטאהן צו ווייזן זיין ליבשאפט צו דיא יודין׃ וְאֶת שִׁבְעַת הַמ
זאגט רש"י (שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת עָרַכְתִּי אֵין כְּתִיב כַּאן) עס שטייט ניט אין פסוק בלעם הט גיזאגט איך האב גמאכ
מזבחות (אֶלָּא אֶת שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחוֹת) נאר ער הט געזאגט די זיבען מזבחות, וועלכע זיבען מזבחות (אָמַר לְפָנָיו
הט געזאגט פאר הקב"ה (אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ בָּנוּ לְפָנֶיךָ שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת) די אלטערן פון די יודין האבן געבאהט
זיבען מזבחות ואלע צוזאמען האבען געבאהט זיבען מזבחות (וַאֲנִי עָרַכְתִּי כְּנֶגֶד כּוּלָּן) און איך אליין האב געבא
מזבחות, געגן אלע אבות צוזאמען (אַבְרָהָם בָּנָה אַרְבָּעָה) אברהם הט געבאהט פיר מזבחות וויא עס שטייט
פסוקים (וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו) אברהם האט געבאהט אמזבח צו הקב"ה וואס ער איז צו אים געזעהן ג
(וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה) פון דארטען איז אברהם געגאנגען צום בארג און הט דארטען אויך געבאהט אמזבח (וַיֶּאֱהַל
אברהם האט געמאכט געצעלטין אין אלוני מורה און האט דארטען געבאהט אמזבח (וְאֶחָד בְּהַר המוריה) איי
הט ער געבאהט אויף דעם בארג מוריה (וְיִצְחָק בָּנָה אֶחָד) יצחק האט געבאהט איין מזבח, וויא עס שטייט א
(וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ) ער הט דארטען געבאהט אמזבח (וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בְּאֵר) די קנעכט פון יצחק האבן דארטן
אברונען (וְיַעֲקֹב בָּנָה שְׁתַּיִם) יעקב הט גבאהט צוויי מזבחות (אֶחָד בִּשְׁכֶם וְאֶחָד בְּבֵית אֵל) איין מזבח האט ער גבא

רש"י

לרמת דחלתיה שם ע"א׃ (ג) אולי יקרה ה' לק
אינו רגיל לדבר ק עמי ביום׃ וילך שפי. כתרגו
ל' שופי ושקט שאין עמו ר אלא שתיקה׃ (ד) ויקר.
ל' גנאי ל' טומאת קרי כלומר בקושי ובבזיון יש ולא ה
עליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל׃ את
המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן
שבעת המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו ב
שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן אברהם בנה
(בראשית יב) ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו (שם
משם ההרה וגו' (שם יג) ויאהל אברם וגו' וא
המוריה. ויצחק בנה אחד (שם כו) ויבן שם מזבח ו
שם עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתים אחד בשכ

שפתי חכמים

ובקר ודאי ככלו כמו שהבטיחו. ועוד דדרך כל העולם כן הוא
ששולחים לשרים הבאים אצלם מאכל ומשתה וכל שכן לבלעם ולשרים
אשר אתו שבאו בשבילו בשליחותו אלא לכך כתיב בקר ולאן לומר לך
דלא ככלו כמו שהבטיחו אלא כדבר מועט דלא שלח לו אלא בקר אחד
ולאן אחד ולהודיע רשעתו של בלק שאמר הרבה ועשה מעט׃
ק כדכתיב לינו פה הלילה וכן אמר נופל וגלוי עינים שפירושו לפי
פשוטו כתרגומו שאינו נראה אלא בלילה כשהוא שוכב על מטתו. (ג"א) דאל"כ למה אמר אולי ל' מסופק ולמעלה אמר וא
יוסף וגומר שמשמש שהיה בטוח שהקב"ה ידבר עמו׃ ר כיון שהולך יחיד אין לו חבר לדבר עמו׃ ש אמר בקושי מל' מקרה וערו

דעת זקנים מבעלי התוספות

סוף המחנה׃ (ד) ויקר אלהים אל בלעם. מקשים העו
בא הקב"ה לקראת בלעם ולא בא לקראת משה רע
קורהו כדכתיב ויקרא אל משה. וי"ל שזה משל למלך
בפלטרין שלו בא מצורע אחד וקורא בשער שרוצה
המלך באו והגידו למלך אמר המלך אל תניחוהו ל

פירוש לתורת אלהים

און בלעם האט גזאגט צוא בלק הִתְיַצֵּב בלייב דא וְהִגַּדְתִּי לָךְ וועל איך זאגען צו דיר וַיֵּלֶךְ און ג
שטיין בייא דייני עולות וְאֵלְכָה און איך וועל גיין גינאנגען שפי אליין און שטיל׃ (ד) וַיִּקָּר אֱלֹה
אולי טאמער וועט זיך טרעפין גאט אקעגען מיר גאט הט זיך גיטראפען צו בלעם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
און וועט מיר עפים זאגען וּדְבַר און די זאך וואס בלעם גזאגט צו גאט אֶת שִׁבְעַת דיא זיבען מ
ער וועט מיר ווייזן וואס ער וועט מיך הייסן זאגן האב איך אן גירעכט ואַיל און איך האב

...זִין סַדָּרִית וְאַסֵּקִית
... וּדְכַר עַל כָּל
...חָא: ה וְשַׁוִּי יְיָ
...א בְּפוּמָא דְבִלְעָם
... תּוּב לְוָת בָּלָק
... תְמַלֵּל: ו וְתָב
... וְהָא מְעַתַּד עַל
...ה הוּא וְכָל רַבְרְבֵי
...: ז וּנְטַל מַתְלֵיהּ
... מִן אֲרָם דַּבְּרַנִי
... מַלְכָּא דְמוֹאָב
...י מַדִּינְחָא אִיתָא
...לִי יַעֲקֹב וְאִיתָא
...לִי יִשְׂרָאֵל: ח מָא
...ה דְּלָא לַטְיֵהּ אֵל
... אֲתָרֵכֵהּ דְּלָא

הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל
בַּמִּזְבֵּחַ: ה וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי
בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה
תְדַבֵּר: ו וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־
עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב: ז וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק
מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי־קֶדֶם לְכָה
אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל:
ח מָה אֶקֹּב לֹא קַבֹּה אֵל וּמָה אֶזְעֹם

תו"א ויסם ה' דבר בפי בלעם סם קח : מהררי קדם ס' הזוהר פ' חיי שרה : מה אקב לא קבה אל ברכות ז סוטה מח סנהדרין מ נב קס :

בעל הטורים

...ישראל : (ד) ערכתי . ב' הכא ואידך הנה לא ערכתי ...לומר שערך המזבחות כדי לערוך משפט עם ישראל : ...משלו . שהרים קולו שישמעוהו כל ע' אומות כדי שיקללו ...וזהו מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו : מן ארם . כלומר ...ו באים עליהם מארם לקללם ומארם יצא אברהם אביהם שעשה בברכות שנאמר לך לך מארצך וכתיב ואברכך וגו' וכן יעקב הלך לארם ...אותן הברכות שנאמר והנה אנכי עמך ושמרתיך וגו'. ד"א מן ארם שאילולי הם לא הייתי בעולם שאני מארם וכשנעקד יצחק נפקדה ...מנחור שנאמר הנה ילדה מלכה גם היא . ואתה גם כן כפוי טובה שאילולי אברהם לא באת לעולם שבזכותו ניצל לוט מסדום ...כפוי טובה שאלו לא בא יעקב אל לבן לא היה לו בנים ואנו באים מארם לקללם : מן ארם . בגימ' אבל פי' באים בזכות אברהם ...של : ינחני . ב' במס' ינחני בלק ינחני במעגלי צדק כשבא אותו רשע לקללני הנחני במעגלי צדק שלא כעס . ינחני . בגימ' לגהנם . ...קדם . מהר שהעמידו קדמונים זה גל וזה גל וכרתו עליו ברית כדכתיב אם אני לא אעבור אליך הגל הזה וגו' והוא שלא אני ...ברית לקללם . ד"א מהררי קדם אני רואה שלא לקללם כי ההרים נהגו בהם כבוד דכתיב ההרים רקדו כאילים לכבודם ואני ...מהררי קדם . בגי' מאבות העולם : ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל . הזכירם בשני שמותיהם אמר באיזה שם אקללם ...ברכו כשהיה שמו יעקב ושוב ברכו בשם ישראל א"כ באיזה שם אקללם . והקב"ה לא רצה לייחד שמו על קללתם שבקללתם כתיב

רשב"ם

של ה"א : (ז) ינחני . הנחני : מהררי קדם . כפל לשון דכתיב ארם מקדם . כלומר מורח גדול מארץ רחוקה . ובהנם כי לא יועיל לו : זעמה . נראה לי הוי' בפתח שהוא לשון ציווי . אבל וזעמה מלאפו"ם (כלומר בחול"ם) משמע נקבת וזעמת . כמו אש אוכלת . והיא שזעמה את ישראל : (ח) לא זעם ה' . אותם . לא

רש"י

...ל: ואעל פר ואיל במזבח . ואברהם לא העלה ...ל אחד : (ז) ארה לי יעקב ולכה זעמה ...ל . בשני שמותיהם א"ל לקללם א שמא אחד מהם ...בהק : (ח) מה אקב לא קבה אל . (במ"ר) כשהיו

בית יהודא

שְׁבַע אוּנ אֵיין מִזְבֵּחַ הָט עֶר גְּבָּאהְט אִין בֵּית אֵל : וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ . אוּנ אִיךְ הָאבּ מַקְרִיב גְּוֶועְן אַאָקְס אוּנ אַאַיִל אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (וְאַבְרָהָם לֹא הֶעֱלָה אֶלָּא אַיִל אֶחָד) אַבְרָהָם הָט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ נָאר מַקְרִיב גְּוֶועְן אֵיין אַיִל : (ז) נָארָה לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה יִשְׂרָאֵל . זָאגְט רַשִׁ"י (בִּשְׁנֵי ...ם אָמַר לוֹ לְקַלְּלָם) בָּלָק הָט גְעזָאגְט צוּ בִּלְעָם עֶר זָאל פְלוּכִין דִי יוּדִין מִיט בֵּיידֶע נָעמֶען , מִיט דֶעם נָאמֶען יַעֲקֹב ...ט דֶעם נָאמֶען יִשְׂרָאֵל (שֶׁמָּא אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מוּבְהָק) טָאמֶער אִיז אֵיין נָאמֶען נִיט רִיכְטִיג בֶּעווָאסְט : (ח) וּמָה אֶקֹּב ...אֵלוּ . ווָס זָאל אִיךְ זֵיי פְלוּכִין אַז הקב"ה פְלוּכְט זֵייא נִיט (כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִם לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְּלוּ) אֲפִילוּ ווָען זֵייא

דעת זקנים מבעלי התוספות

...פלטרין שלי אך אלך לדבר עמו חוץ וכשאוהבו רוצה ...עמו אינו זז ממקומו ומניחו לבוא תוך חדריו ומדבר ...ה) וכה תדבר . אמור לו מה שאמרתי לאברהם כה ...יעך וא"כ אין לכלותם כיון שגזרתי עליהם להרבותם :

שפתי חכמים

מל' קרי : ת דאל"כ ואעל עולות מבע"ל מה ת"ל פר ואיל אלא לא כאברהם כו' : א אע"פ שלא נזכר בקרא רק ארם וגו' מסתמא כך היה כיון שהוא אמר כן וכן מצינו בקרא ותאמרו נשלחה אנשים

...ה אזעום לא זעם ה' . שלא כעס הקב"ה בכל אותן הימים והיינו דקאמר ליה נביא לישראל עמי זכר נא מה יעץ ...דאיתא בגמ' ברכות . ואמרינן התם וכמה הוי זעמו רגע וכמה רגע כמימריה ותימה היאך יכול לקללם באותו זמן

פירוש לתורת אלהים

...ט אֵיין אָקְס אוּנ אֵיין ווִידֶר אוֹיף אִיטְלִיכֶען : (ה) וַיָּשֶׂם יְיָ אוּנ גָאט הָט גְטָאן אֵיין עֶנְטְפֶער ...עם מוֹל פוּן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אוּנ הָט אִים גְזָאגְט ...ל בָּלָק קֶער דִיךְ אוּם צוּ בָּלָק אוּנ אַזוֹי זָאלְסְטוּ : (ו) וַיָּשָׁב אֵלָיו אוּנ בִּלְעָם הָט זִיךְ אוּם גֶקֶערְט ...ק וְהִנֵּה נִצָּב עֶר שְׁטֵייט בַּיי זַיינֶע עוֹלוֹת הוּא ...נ אַלֶע הֶערִין פוּן מוֹאָב : (ז) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר הָט עֶר אוּף גְהוֹבֶּן זַיין בַּייא שְׁפִּיל אוּנ הָאט אַזוֹי גְזָאגְט מִן אֲרָם פוּן אֲרָם הָט מִיךְ גְפִירְט בָּלָק דֶער מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם פוּן דִי בֶּערְג פוּן מִזְרַח זַייט אוּנ הָאט מִיר גְזָאגְט לְכָה גֵייא שֶׁעלְט מִיר יַעֲקֹב וּלְכָה זֹעֲמָה אוּנ גֵייא צֶערֶען אוֹיף דִיא יִשְׂרָאֵל : (ח) מָה אֶקֹּב אָבֶּער ווָאס זָאל אִיךְ זֵייא שֶׁעלְטֶען אַז גָאט ווִיל זֵייא נִיט שֶׁעלְטֶען [עיין רש"י]

לֹא זָעַם יְהוָה: ט כִּי־מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֶן־עָם

תְּרַכֵהּ יְיָ: ט אֲרֵי
טוּרַיָּא חֲזֵיתֵהּ וּמִ
סְכֵיתֵהּ הָא

רשב"ם

הכעיסם כדכתיב והעם אשר זעם ה׳ שהקב"ה זעם אותם לשון הכעים אחרים הוא: (ט) כי מראש צרים אראנו. שאני עומד עכשיו אני רואה אותם. מפרש הטעם

בעל הטורים

וכאו עליך כל הקללות וכברכות כתיב ילו ה׳ אחך את הברכ
וככל תשלח ידך והיאך אקללם: (ט) כי מראש צרים אראנו.
שנבראו קודם שנברא העולם והצורים: כי מראש. בגימ׳ על הר המוריה: מראש צורים. בגי׳ מזכות האבות: מגבעות. בגימ׳ הן

בית יהודא

זָענֶן װערט גוֶעען מֶען זָאל זֵיי פְלוּכִין, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען זָענֶן זֵיי נִיט גֶעפְלוּכְט גֶעוָוארֶן (כְּשֶׁהִזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עֲוֹנָם) וָוען זֵייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב הָט דֶערְמַאנְט זֵייעֶרֶע זִינְד (כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ) ווָארוּם מִיט זֵייעֶר כַּעַס הָאבֶּן זֵיי גֶעהַרְגֶת אַמֶענְטְש (לֹא קִלֵּל אֶלָּא אַפָּם) פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען הָט עֶר זֵייא נִיט גֶעפְלוּכְט נָאר זֵייעֶר כַּעַס הָט עֶר גֶעפְלוּכְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אָרוּר אַפָּם) פַארְפְלוּכְט זָאל וֶוערֶן זֵייעֶר כַּעַס (וּכְשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֵצֶל אָבִיו הָיָה רָאוּי לְהִתְקַלֵּל) אוּנ וֶוען זֵייעֶר פָאטֶער יַעֲקֹב אִיז אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען צוּ זַיין פָאטֶער יִצְחָק מִיט פַאלְשְׁקֵייט צוּ גֶעמֶען דִי בְּרָכוֹת פוּן יִצְחָק, אִיז עֶר וֶוערְט גוֶעען עֶר זָאל גֶעפְלוּכְט וֶוערֶן (וּמַה נֶּאֱמַר שָׁם) וָוס אִיז דָארְטֶען גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן פוּן זַיין פָאטֶער (גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה) זָאל עֶר אוֹיךְ זַיין גֶעבֶּענְטְשְׁט (בִּמְבָרְכִים נֶאֱמַר) בַּיי דִי לְוִיִּם וָוס הָאבֶּן גֶבֶּענְטְשְׁט דִי יוּדִין

רש"י

ראוים להתקלל לא נתקללו ב כשהזכיר אביהם את
באפם הרגו איש. לא קלל אלא אפם שנאמר (ברא
ארור אפם. כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו ה
להתקלל מה נאמר שם (שם כז) גם ברוך יהיה. ב
נאמר (דברים כז) אלה יעמדו לברך את העם.
לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם אלא על ה
רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם ה׳. (ב
אני אין כחי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקב"ה
והוא לא כעס כל הימים הללו ג שבאתי אליך וזה
(מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ וגו׳ ומה ענה אותו ב
למען דעת צדקות ה׳: (ט) כי מראש צרים אר
מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה
מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ד

אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען (אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם) דִי לְוִיִּם זָאלֶן שְׁטֵיין בֶּענְטְשֶׁן דָם פָאלְק (בִּמְקַלְּלִים) בַּיי דִי
הָאבֶּן גֶעדַארְפְט פְלוּכִין דָם פָאלְק (לֹא נֶאֱמַר וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם) הָט הקב"ה נִיט גֶעזָאגְט דִיא לְוִיִּם זָאלֶ
פְלוּכִין דָם פָאלְק (אֶלָּא עַל הַקְּלָלָה) נָאר עֶס שְׁטֵייט דִיא לְוִיִּם זָאלֶן שְׁטֵיין אוֹיף דִי קְלָלָה, צוּ פְלוּכִין, אוּנ עֶס שְׁ
נֶועמֶן זֵיי זָאלֶן פְלוּכִין „דִי יוּדִין" (לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה) הקב"ה הָאט נִיט גֶעוָואלְט דֶערְמַאנֶען אוֹיף
דֶעם נָאמֶען קְלָלָה: וְלֹא זָעַם ה׳. הקב"ה הָאט נִיט גֶעצֶערְנְט (אֲנִי אֵין כֹּחִי אֶלָּא שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשָּׁעָה שֶׁהקב"ה
מַיין כֹּחַ אִיז נָאר וָוס אִיךְ וַוייס דִי צַייט וֶוען הקב"ה אִיז מִיט כַּעַס, דַאמָאלְס קֶען אִיךְ פְלוּכִין וֶועמֶען אִיךְ וִי
לֹא כָּעַס כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ שֶׁבָּאתִי אֵלֶיךָ) אוּנ דִיא אַלֶע טֶעג פוּן דִי צַייט וָוס אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען צוּ דִיר. אִיז הקב"ה
כַּעַס (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דָם אִיז וָוס הקב"ה הָט גֶעזָאגְט (עַמִּי) מַיין פָאלְק (זְכָר נָא מַה יָּעַץ עָלֶיךָ בָּלָק) גֶעדֵיינְק
עֵצָה וָוס בָּלָק הָט אוֹיף דִיר גֶגֶעבֶּן, עֶר הָאט גֶערוּפֶען צוּ בִּלְעָם עֶר זָאל דִיךְ פְלוּכִין (וּמֶה עָנָה אוֹתוֹ בִּלְעָם)
הָט בִּלְעָם אִים גִיעֶנְפֶערְט עֶר קֶען אַייךְ נִיט פְלוּכִין וַוייל הקב"ה אִיז נִיט בֵּייז אִין דִיא צַייטִין (לְמַעַן דַּעַת צִ
זָאלְסְטוּ ווִיסֶען דִי צְדָקוֹת אוּנ דִי טוֹבוֹת וָואס הקב"ה טוּהְט מִיט אַייךְ יוּדִין: (ט) וְכִי מֵרֹאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ. בִּלְעָ
גֶעזָאגְט (אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם) אִיךְ זֶעה גוּט זֵייעֶר אָנְהֵייבּ (וּבִתְחִלַּת שָׁרְשֵׁיהֶם) אוּנ דֶעם אָנְהֵייבּ פוּן זֵייעֶר וָו
פוּן וֶועלְכֶע מֶענְטְשֶׁען הָט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּן דָאס פָאלְק (וַאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מְיוּסָּדִים וַחֲזָקִים כְּצוּרִים וְכִגְבָעוֹת הַלָּלוּ)
זֶעה זֵיי זֶענֶען פוּנְדַאמֶענְטִירְט אוּנ שְׁטַארְק וִויא דִיא שְׁטֵיינֶער אוּנ וִוי דִיא בֶּערְג (עַל יְדֵי אָבוֹת וְאִמָּהוֹת) דוּרְ

שפתי חכמים

אע"פ שלא נזכר בקרא: ב ויהיה פי׳ הפסוק מה אקוב כי יודע אני שלא יסכים אל ע"י לקלל וממה אני יודע משלא נתקללו כלל אף שהיו ראוים להתקלל שאין לומר שפי׳ שאין השם רוצה לקללם א"כ מאי ומה אזעום לא זעם ה׳ שהרי כבר אמר שאין השם רוצה לקללם אם כן אפי׳ היה כועס בימים ההם לא היה יכול לקללם: ג ואם תאמר כיון שלא יכול לקלל אלא בזמן שכועס הקב"ה והקב"ה לא כעס כל הימים הללו למה אמר לו אלהים לא תאור את העם דהא הקללה לא היתה חלה וי"ל דהקב"ה היה יודע שעתידין לכשול בבעל פעור ומגפה תבא עליהם ואם היה מקללם היה אומר בשביל הקללה באה המגפה. מלאתי: ד אבות קרוים צורים ואמהות קרויות

דעת זקנים מבעלי התוספות

מועם וי"ל שהיה יכול לו׳ כלם. וזש"ה ויהפוך ה׳ א
את הקללה לברכה שאמר ותרועת מלך בו. הוא הפ
ומיהו קשיא מדאמרינן התם ההוא מינא דהוה בש
דר׳ יהושע בן לוי דהוה קא מצער ליה טובא כו׳ כי מ
שעתא איתנמנם אמר ש"מ לאו אורח ארעא למעבד הכ
גם ענוש לצדיק לא טוב ואפילו למינאי והיאך היה יכ
באותו רגע ואי זו קללה היה יכול לומר בשעה מועכ

פירוש לתורת אלהים

וּמָה אֶזְעוֹם לֹא זָעַם יְיָ אוּנ וָואס זָאל אִיךְ צֶערְנֶען אִיךְ אַז זֵיי זֶענֶען אַזוֹ שְׁטַארְק וִוי שְׁטַארְקִי
אַז גָאט הָאט נִיט גִיצֶערְנְט [טייז רס"י] : אוּנ זֵיי זֶענֶען אַיין גְוָוארְצִילְט גְוָוארֶן דוּרְךְ
(ט) כִּי מֵרֹאשׁ וָוארוּם פוּן זֵייעֶר אָן הֵייבּ צוּרִים זֶעה; גוּטֶע אָבוֹת אוּנ אִמָּהוֹת הֶן פַר וָואר עָם דָא

משלים על התורה

(ט) הֶן עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וגו׳. דֶר מדרש זָאגְט (כְּשֶׁהוּא מְשַׂמְּחָן מְשַׂמְּחָן לְבַדָּן) וֶוען הקב"ה דֶערְפְרֵייט דִי יוּדִין דֶערְפְרֵייט עֶר דִי יוּדִין אַלֵיין וִוי דֶר פָּסוּק זָאגְט הֶן עָם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן, יוּדִין זֶענֶען אַפָאלְק וָוס רוּהֶן אַלֵיין, (וּכְשֶׁהָאוּמּוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה שְׂמֵחִין הֵן שְׂמֵחִין עִם כָּל אוּמָּה וְאוּמָּה) אוּנ וֶוען דִי פֶעלְקֶער פְרֵייעֶן זִיךְ אוֹיף דִי וֶועלְט, פְרֵייעֶן זִיךְ דִי יוּדִין מִיט יֶעדֶער פָאלְק (וְאֵין עוֹלֶה לָהֶם מִן הַחֶשְׁבּוֹן) אוּנ מֶען רֶעכְנְט זֵיי נִיט אָפּ פוּן זֵייעֶרֶע גוּטֶס. וִוי עֶס

פָּסוּק וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב, וָוס יוּדִין הָאבֶּן הֲנָאָה צוּזַ
אַלֶע פֶעלְקֶער וֶוערְט נִיט גִירֶעכוּנְט, מִיר וַוייסֶען
פִירְט דִי וֶועלְט מִיט דֶר נַאטוּר, וִוי עֶר הָט זֵיי בַּשַ
דִי עֶרְשְׁטֶע זֶעקְס טֶעג, אוּנ אַמָאל עֶנְדֶערְט עֶר דִי
דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אַזֵייגֶר מַאכֶר הָט גֶעמַאכְט
דֶר זֵייגֶר גֵייט שׁוֹן הוּנְדֶערְט יָאר, עֶר אִיז אִין דִי צַ
נִיט קַאלְיֶע גִיוָוארִין, אִיז אַװאוּנְדֶר, אוּנ מֶע
אַגוּטֶר מַייסְטֶער, עֶר הָט גִיקֶענְט מַאכֶן אַזֵייגֶר זָאל

דיהון עתידין ... לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב: מִי
... נון עלמא ובעממיא
... תדנון גמירא: ימן

תו"א ובגוים לא יתחשב סנהדרין לט עקידה שער מו: מי מנה עפר יעקב ומספר נדה לא ס' הזוכר פ' תשפטים:

בעל הטורים

' במסורה. הן עם לבדד ישכון. שבני לבדד כתרי עשר כפ' ... נשבטך בענין הגאולה שבלעם היה מתנבא על הגאולה. ... פ' לבדד לבטח תושיבני. שלא כעם כל אותן הימים על כן ... שיבני: לבדד ישכון. ז' תגין על שי"ן דישכון לומר לך שישכון ... ממנים. לבדד עולה לחשבון מ' לומר לך שישכון בארץ ישראל שהוא מהלך מ' יום. לבדד ישכן עולה לחשבון ת"כ שרמז לימי בית ... ד ישכן. כגימ' בימי משיח: (י) מי מנה עפר יעקב. כמו שופר האילים על שם כי נער ישראל ואהבהו וגו' וכן ת"א מן יכול

רשב"ם

למה לא זעם אותם הקב"ה ולמה איני חפץ לקללם שהרי מראש צורים שאני עומד עכשיו אני רואה אותם ומראש הגבעה אני רואה כי לבדם הם ואין שאר אומות מתחשבין ומעורבין עמהם וגם יש בהם בנים קטנים שאין להם מנין כי לא נמנו כי אם מבן עשרים שנה ומעלה נמצא יותר ויותר: (י) מי מנה עפר יעקב. לכך

רש"י

לבדד ישכון. הוא אשר זכו לו אבותיו ה לשכון ... תרגומו: ובגוים לא יתחשב. כתרגומו לא יהיו ... כלה עם שאר האומות עו"ג שנאמר (ירמיה ל) כי ... כלה בכל הגוים וגו' אינן נמנין עם השאר. ד"א כשהן ... אין אומה שמחה עמהם שנאמר (דברים לב) ה' ... וגו. וכשהאומות עו"ג בטובה הם אוכלין עם כל אחד ... אין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוים לא יתחשב: ... מנה עפר יעקב וגו'. כתרגומו דעדקיא דבית ... וגו' מארבע משריתא ז ארבע דגלים. ד"א עפר יעקב ... אין במצות שהם א מקיימין בעפר (דברים כב) לא ... בשור ובחמור (ויקרא יט) לא תזרע כלאים. אפר

בית יהודא

פְּאַטְערְם אוּנ מוּטֶערְם: הֵן עָם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן, עֶר איז אַפָּאלְק וָוס וָועט אֵייבִּיג זַיין אַלֵּיין, אָפְּגֶעזוּנְדֶערְט פוּן אַלֶע פֶעלְקֶער (הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו לִשְׁכּוֹן בָּדָד) עֶר איז אַפָּאלְק וָוס זַיינֶע אֶלְטֶערְן הָאבֶּן אִים גִיגֶעבֶּען אַזְכוּת, עֶר זָאל רוּהֶען אַלֵּיין, בֶּעזוּנְדֶער (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט, עֶס וָועט קוּמֶען אַצַייט וָוס יוּדִין אַלֵּיין וֶועלֶען יַרְשֶׁנֶען דִי גַאנְצֶע וֶועלְט: וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב. עֶר וָועט נִיט גֶערֶעכֶנְט וֶוערֶען צוּזַאמֶען מִיט דִי פֶעלְקֶער, עֶר וָועט גֶערֶעכֶנְט וֶוערֶען בַּזוּנְדֶער (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לֹא יִהְיוּ נַעֲשִׂין כָּלָה עִם שְׁאָר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים) זַיי וֶועלֶען נִיט פַארְלָארֶען וֶוערֶען צוּזַאמֶען מִיט דִי שְׁטֶערְן-דִינֶער וֶוען זַיי וֶועלֶען פַארְלָארֶען וֶוערֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גֶזָאגְט ...ה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם) אִיךְ וֶועל מַאכֶן אַפַּארְלֶענְדוּנְג אִין אַלֶע פֶעלְקֶער, אָבֶּער דִיךְ וֶועל אִיךְ נִיט פַארְלֶענְדֶען, ...ל דִיךְ נָאר שְׁטְרָאפֶען אָבֶּער נִיט פַארְלֶענְדֶען (אֵינָם נִמְנִים עִם הַשְּׁאָר) זַיי וֶועלֶען נִיט גֶעצֵיילְט וֶוערֶען צוּזַאמֶען ...ע פֶעלְקֶער (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט איז (כְּשֶׁהֵן שְׂמֵחִין אֵין אוּמָה שְׂמֵחָה עִמָּהֶם) וֶוען יוּדִין זֶענֶען פְרֵיילִיךְ וֶוען הקב"ה ...וּן זַייעֶרְטְוֶוענֶען נִסִּים אוּנ וְוָאנְדֶער) אִיז דִי שִׂמְחָה נָאר פַּר יוּדִין אַלֵּיין, אוּנ אַנְדֶערֶע פֶעלְקֶער פְרֵייעֶן זִיךְ נִיט ...ן מִיט זַיי, וַוייל פוּן זַייעֶרְטְוֶוענֶען זֶענֶען דִיא נִסִּים נִיט גֶוֶוען (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ) ...ין אַלֵּיין וָועט הקב"ה פִירֶען מִיט נִסִּים אוּנ וְוָאנְדֶער (וּכְשֶׁהָאוּמּוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּטוֹבָה) אוּנ וֶוען דִיא פֶעלְקֶער אִיז ...זַיינֶע וֶוען הקב"ה גִיט אוֹיף דֶער וֶועלְט בְּרָכָה אוּנ פִיל תְּבוּאָה אוּנ פַּרְנָסָה אוּנ פְרֵידֶען (הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד ...וּן דִי גִיטֶעם עֶסִין יוּדִין צוּזַאמֶען מִיט אַלֶע פֶעלְקֶער (וְאֵין עוֹלֶה לָהֶם מִן הַחֶשְׁבּוֹן) אוּנ דָאס רֶעכֶנְט מֶען זַייא נִיט ...ם חֶשְׁבּוֹן פוּן זַייעֶרֶע מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, דָס הָאבֶּען זַיי אוּמְזִיסְט (וְזֶהוּ וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב) דָס מֵיינְט ...וּק „וּבַגּוֹיִם" וָוס יוּדִין הָאבֶּן הֲנָאָה פוּן דֶער וֶועלְט צוּזַאמֶען מִיט דִי פֶעלְקֶער, זַיי הָאבֶּען בְּרָכָה אוּנ פַּרְנָסָה ...פֶעלְקֶער הָאבֶּען (לֹא יִתְחַשָּׁב) דָס וָועט הקב"ה זַייא נִיט אָפְּרֶעכֶענֶען פוּן זַייעֶרֶע מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים צוּא ...א: (י) וּמִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וגו'ז. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (דְעַדְקַיָּא דְבֵית יַעֲקֹב) וֶוער קָען ...ו קְלֵיינֶע קִינְדֶער פוּן יוּדִין וָואס זֶענֶען אַזוֹ פִיל וִויא דִי שְׁטוֹיבּ פוּן דִי עֶרְד (אוֹ חֲדָא מֵאַרְבַּע מַשִּׁרְיָתָא) אָדֶער וֶוער ...ן אַפִילוּ אֵיין מַחֲנֶה פוּן דִי פִיר מַחֲנוֹת (אַרְבַּע דְגָלִים) פוּן דִי פִיר דְגָלִים וּפַאנֶען) וָואס דִיא יוּדִין זֶענֶען גֶעטֵיילְט ...ן וֶוען זַיי רוּהֶען אוֹיף זַייעֶר אָרְט (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט איז עֲפַר יַעֲקֹב מֵיינְט מֶען (אֵין חֶשְׁבּוֹן בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם ...בְּעָפָר) וֶוער קָען צֵיילֶען אוּנ וִויסֶען זַייעֶר שָׂכָר וָוס זַיי וֶועלֶן הָאבֶּן פַאר דִיא מִצְוֹת וָוס זַיי טוּהֶען נָאר מִיט דִי עֶרְד ...וֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר) מֶען טָאר נִיט אַקֶערֶען וּמֶען טָאר נִיט אַיינְשְׁפַּאנֶען אִין אַקֶער אַאָקְס מִיט אַאֵייזִיל צוּזַאמֶען ...עֶרִין מִיט זַיי (לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם) מֶען טָאר נִיט זַייעֶן צְוֵויא מִינִים תְּבוּאָה צוּזַאמֶען (אֵפֶר פָּרָה) דִי מִצְוֹת וָוס מֶען

דעת זקנים מבעלי התוספות

...ין הדבר תלוי כי אם להתחיל הקללה בשעת הזעם ... מוכח התם דמסיק אמר ר"י מברכותיו של אותו ...ה למד מה הי' בלבו בקש לומר לא יהיה להם ...כא תיתי שיהיו נעשים כלה עם העו"ג ל"פ ד"א ולד"א קשה מנ"ל לחלק בין שמחה לפורענות ל"פ טעם א': ז לפי שפירש נמי ... כו' כתרגומו והתרגום מתרגם בו מארבע משריתא ולא ידענו מאי הוא. לכך פי' מד' דגלים וק"ל: ח ויהיה המקרא הזה ...אלו אמר מי מנה מה שעושה יעקב בעפר פי' המצות שעושה בעפר ומספר את רובע ישראל זרע היוצא מן התשמיש כאלו אמר ...מצות העפר שעושים ישראל ומספר זרע רובע ישראל כמה הם ולא ידעתי מה יעשו במלת את על כל הרא"ם והא דפירש ד"א

שפתי חכמים

ה פי' ע"כ האי הן נמשך לתחלת המקרא כי מראש צורים וגומר הן האבות כמו שפרש"י וכא להודיע מה הוא החוזק שזכו לו אבותיו ואמר הן עם וגומר והוא אשר זכו לו אבותיו כתרגומו בלחודיהון עתידין וכו' דאל"כ מה הוא ל' הן היה לו לומר והוא עם וגו': ו דלטעם ראשון

פירוש לתורת אלהים

...ין פָאלְק וָוס דִי עֶלְטֶערְן הָאבֶּן זַיי זוֹכֶה גֶוֶועְן לְבָדָד יִשְׁכֹּן זַיי זָאלֶן אַלֵּיין רוּהֶען לֶעָתִיד לָבֹא: (י) מִי

משלים על התורה

...מֶען זָאל נִיט דַארְפֶען פַאר רִיכְטֶען, אִיז אֵיינֶער גִיקוּמֶען ... גִיזָאגְט מֶען נֶויִים נָאךְ נִיט אוֹבּ דֶר מֵייסְטֶער איז אַזוֹי ...קֶענֶער, עֶס קֶען זַיין אַזוֹ אַזֵייגֶער קֶען עֶר מַאכֶען, אָבֶּער ...עֶר מִין נָאַרְטוּ זֵייגֶער קֶען עֶר נִיט מַאכֶען, הָאט דֶר ...אָבֶּער גֶעמַאכְט פוּן דֶעם זֵייגֶער אֵיין אַנְדֶער מִין זֵייגֶער, ...הָאט עֶר גִיטָאן פִיל מָאל, עֶר הָאט גֶעמַאכְט פוּן דֶעם ...ע מָאל אֵיין אַנְדֶר מִין זֵייגֶר, הָאט מֶען גֶעוואוּסְט אַז נָאר עֶר אִיז אֵיין זֵייגֶר מַאכֶר אוֹיף דֶר וֶועלְט, דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי הקב"ה עֶר הָט בַּשַׁאפֶען אַוֶועלְט וָוס שְׁטֵייט שׁוֹין עֶטְלִיכֶע טוֹיזֶענְד יָאר, אוּנ אִיז גָאר נִיט קַאלְיֶע גִיוָוארִין, עֶס פֶעלְט נִיט אֵיין בְּלֶעטִיל פוּן וִוי עֶס אִיז גִיוֶוען נִיעַן הקב"ה הָט זִיא בַּשַׁאפֶען, וָוס זָאגְט מֶען וִוי גְרוֹיס אִיז דִי מֵייסְטֶערְשַׁאפְט פוּן הקב"ה, טָאמֶר וָועט אֵיינֶער זָאגֶען נָאר אַזוֹ אַוֶועלְט הָט הקב"ה גִיקֶענְט בַּשַׁאפֶען, אָבֶּער אַנְדֶערְשׁ

מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע
יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים
וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ: יא וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בִּלְעָם מֶה עָשִׂיתָ לִי לָקֹב אֹיְבַי
לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ: יב וַיַּעַן
וַיֹּאמַר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה
בְּפִי אֹתוֹ אֶשְׁמֹר לְדַבֵּר: חמישי
יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לְךָ־נָּא אִתִּי אֶל־

אונקלוס

יִכּוֹל לְמִמְנֵי דַ
דְבֵית יַעֲקֹב ד
עֲלֵיהוֹן יִסְגּוֹן כְּ
דְאַרְעָא אוֹ חֲדָא מֵ
מַשִּׁרְיָתָא דְיִשְׂרָאֵל
נַפְשִׁי מוֹתָא דְקַשְׁ
וִיהֵי סוֹפִי כְּוָתְ
יא וַאֲמַר בָּלָק לְ
מָה עֲבַדְתְּ לִי לְ
סַנְאַי דְבַרְתָּךְ וְהָא
מְבָרְכַת לְהוֹן: יב
וַאֲמַר הֲלָא יָת דִּי
בְּפוּמִי יָתֵהּ אֱטַר לְמַ
יג וַאֲמַר לֵהּ בָּלָק

תו"א תמת נפשי מות ישרים סנהדרין קה ע"ז כה עקידה שער ט:

רשב"ם

אינו חפץ לקללם. כדכתיב בנינוה ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו ושמאלו אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו: רבע ישראל. זרע ישראל. לפי שע"י הרביעה נוצר האדם:

בעל הטורים

לממני דעדקיא דבית יעקב: עפר. בגימ' ערלה כחול רמז לנו
הערלה כחול: תמות. ג' במסורה הכא ואידך תמות נפשי ע
ואידך תמות בנוער נפשם הוא בקש שתמות נפשו עם הי
היה כן אלא אדרבה מת במות פלשתים כלומר מות רשעי
כדאיתא אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם שבן ל"ד שנים היה כשהרגו פינחס: ישרים. בגי' אבות העולם. ס"ת של שמות האבות ב

בית יהודא

טוהט מיט די אש פון די פָּרָה אֲדוּמָּה (וַעֲפַר סוֹטָה) דיא מצוה וואס מען טוהט מיט די ערד אונ וואסער וואס מען גיט טרינקען די סוטה (וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם) אונ נאך אזעלכע מצות: נתמות נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים]. (שֶׁבָּהֶם) הלואי זאל איך האבן די עולם הבא נאך מיין שטארבן וויא זייערע

רש"י

פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם: ומספר את רבע יש
רביעותיהן זרע היוצא מן התשמיש שלהם: תמות

שפתי חכמים

וכו' מבוס דלטעס ראשון קשה וכי לא ידעינן מספר ד' דגלים שהרי

הדעת זקנים מבעלי התוספות

בתי כנסיות כמו שאפרש בסמוך וכל אלו הקללות לא ד
לומר באותו רגע אלא ש"מ דבהתחלה תליא מילתא: (י
את רובע ישראל. פי' ל' רביעה כלומר זרע העתיד לצאת מהם. ד"א לשון רביעית לפי שראה ישראל שוכנים בארבע
אמר אפילו חלק רביעית שבהם איני יכול לספור: תמות נפשי מות ישרים. מכאן תשובה למינים זכרים לאבדון שהו
הקדש היה אומר דבריו וקאמר שיהא סופו כישראל אלמא יש תקנה לישראל לאחרית:

פירוש לתורת אלהים

ווער קאן ציילען דיא שטוב פון יַעֲקֹב ווער קאן צ""לן די יִשְׂרָאֵל וואס גאט ב"ה האט זיי געבענטשט זיי זאלן זיך מערן ווי שטוב פון דער ערד וּמִסְפָּר אדר ווער קען ציילן אֶת רוֹבַע יִשְׂרָאֵל איין פערדטייל דאס איז איין דגל פון די ישראל ווארום בייא דיא ישראל איז געוועזן פיר דגלים תָּמוֹת נַפְשִׁי בלעם האט געזאגט הלואי זאל איך שטארבן מיט אזו איין טוט ווי די רעכט פארטיגי פון די ישראל וּתְהִי אונ הלואי וואלט מיין סוף אויך געוועזן וויא
(יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק האט בלק געזאגט צו בלעם מֶה האסטו מיר געטאן לָקֹב איך האב דיך גנומע
זאלסט שעלטן מיינע פיינט וְהִנֵּה אונ דו בענ
זיי נאך: (יב) וַיַּעַן האט בלעם געענפערט אונ געזאגט הֲלֹא פאר וואר אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְיָ בְּפִי וואס ווערט טאן אין מיין מויל דאס מוז איך היטע
רעדן: (יג) וַיֹּאמֶר האט בלק צו אים געזאגט לְךָ

משלים על התורה

קענער ניט מאכן, דריבער האט הקב"ה געוויזען וואונדער אויף דר וועלט, צו ווייזען אז ער קען מאכן פון אים זאל ווערן טרוקן, אונ א שטיין זאל געבן וואסער, אונ נאך פיל וואונדער, אונ מיט די וואונדער האט ער דר פרייט די יודין, אבער ביזר די יודין, ניט איין אנדר פאלק, אבער ווען הקב"ה גיט צו די פעלקר פיל תבואה, אונ אנדערע פרוכטן אונ אנדר גוטס וואס איז מיט די באטור, די פרייד האבין יודין אויך גלייך ווי אלע פעלקר, דאס האט גיזאגט בלעם צו בלק:
(י) תמות נפשי מות ישרים וגו'. דר מדרש תנחומא שרייבט למשל איינר איז גיקומן אין אפרעמדן הויף אונ האט ארומגעפירט פון שטאל די קוה פון בעל הבית אונ האט זיא גיוואלט שעכטין, דר ווייל האט דר בעל הבית גיזעהי
אונ האט אנגעשריי גיטאן צום גנב, איז דר גנב
שראקען געווארען, אונ ער האט אוועק גיטאן
מעסער פון האנט, אונ ער האט אנגעהויבן ג
דיא קוה אונ האט איר גיגעבין עסען אונ טרינ
האט ער צו זיך גיזאגט הלואי וואלט איך גיש
פריער, איידער איך זאל דארפען בעדינען אפ
קוה, איך האב געמיינט איך וועל עסען דיא
פון דיא קוה, איצט מוז איך געבין עסען דיא
אזו האט בלעם גיזאגט הלואי וואלט איך גישטא
איך האב געמיינט איך וועל פלוכען די יודין,
איצט מוז איך זייא בענטשין, דריבער האט ער א
גיזאגט תמות נפשי מות ישרים:

מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפֶס
קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה
וְקָבְנוֹ־לִי מִשָּׁם׃ יד וַיִּקָּחֵהוּ שְׂדֵה
צֹפִים אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פַּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃
טו וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה
עַל־עֹלָתֶךָ וְאָנֹכִי אִקָּרֶה כֹּה׃ טז וַיִּקָּר
יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו
וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר׃

אונקלוס

עִמִּי לַאֲתַר אָחֳרָן
חֲ זְנֵהּ מִתַּמָּן לְחוֹד
הּ תֶּחֱזֵי וְכֻלֵּהּ לָא
וּתְלוּטֵהּ לִי מִתַּמָּן׃
בְרֵהּ לַחֲקַל סְכוּתָא
שׁ רָמָתָא וּבְנָא
א מַדְבְּחִין וְאַסֵּק
וּדְכַר עַל כָּל
חָא׃ טו וַאֲמַר לְבָלָק
תַּד הָכָא עַל עֲלָתָךְ
אִתְמְטֵי עַד כָּא׃
רַע מֵימַר מִן קֳדָם
בִלְעָם וְשַׁוִּי פִּתְגָּמָא
מֵהּ וַאֲמַר תּוּב לְוָת
וּכְדֵין תְּמַלֵּל׃

בעל הטורים

והו ותהי אחריתי כמוהו: (יג) וכלו. ב' הכא ואידך וכלו מחמדים והיינו דאמרו במס' נדה ע"ד זה נסמית עינו של בלעם שאמר הקב"ה דוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדבר זה והיינו וכלו לא תראה. בשביל שדיבר כנגד הקב"ה שכלו מחמדים נסמית עינו וכלו לא תראה:

רש"י

שרים. ט שבהם: (יג) וקבנו לי. לשון צווי קללהו
) שדה צופים. מקום גבוה היה ששם הצופה עומד
אם יבא חיל על העיר: ראש הפסגה. בלעם לא
וסס כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל
שם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם הקללה וזו
פרצה שאני רואה: (טו) אקרה כה. מאת הקב"ה:
ה. לשון אתפעל: (טז) וישם דבר בפיו. ומה היא
הזאת י ומה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק
ודבר אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל אמר מה
וזר אל בלק לצערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו

בית יהודא

וועלן האבן נאך זייער שטארבן: (יג) וְקָבְנוֹ לִי. זאגט
רש"י (לְשׁוֹן צִוּוּי) בָּלָק הָט געבאטן צו בִּלְעָם וְקָלְלֵהוּ לִי) דו
זאלסט אים פלוכין פון מיינעטוועגן: (יד) וּשְׂדֵה צוֹפִים.
זאגט רש"י (מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שֶׁשָּׁם הַצּוֹפֶה עוֹמֵד לִשְׁמוֹר אִם
יָבֹא חַיִל עַל הָעִיר) דארטן איז געוועזן אהויכער ארט, אויף
דעם ארט איז געשטאנען אהיטער אכטונג צו געבן טאמער
קומט אמלחמה אויף די שטאט: וראש הַפִּסְגָּה. זאגט
רש"י (בִּלְעָם לֹא הָיָה מְכַשֵּׁף כְּבָלָק) בִּלְעָם הָט ניט געקענט
אזו פיל כשוף וויא בלק הט געקענט (רָאָה בָלָק שֶׁעֲתִידָה
פִרְצָה לְהִפָּרֵץ בְּיִשְׂרָאֵל מִשָּׁם) בלק הט געזעהן אז אויף דעם
בארג וועט טרעפן אאומגליק צו די יודין (שֶׁשָּׁם מֵת מֹשֶׁה)
דעם בארג איז משה געשטארבן (כְּסָבוּר שֶׁשָּׁם תָּחוּל הַקְּלָלָה עֲלֵיהֶם) האט בלק געמיינט אז מען וועט פלוכין דיא
אויף דעם בארג וועט געווים אויף זייא קומען דיא קְלָלָה (וְזוּ הִיא הַפִּרְצָה שֶׁאֲנִי רוֹאֶה) אונ דאס איז דר בראך
יך זעה אויף דיא יודין: (טו) וְאִקָּרֶה כֹּה. איך וועל דא געטראפן ווערן פון הקב"ה: וְאִקָּרֶה. (לְשׁוֹן אֶתְפַּעֵל)
מיינט מען איך וועל געטראפן ווערן: (טז) וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו. פרעגט רש"י (וּמַה הִיא הַשִּׂימָה הַזֹּאת) וואס איז
די זאך וואס הקב"ה האט געטאהן אין דיא מויל פון בלעם (וּמַה חָסֵר הַמִּקְרָא) ווס וואלט דען געפעלט אין פסוק
) אז ער וואלט זאגן (שׁוּב אֶל בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר) גייא צוריק צו בלק אונ אזו זאלסטו ריידען (אֶלָּא כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ
נִרְשֶׁה לְקַלֵּל) נאר ווען בלעם האט געהערט אז אים איז ניט ערלויבט צו פלוכין די יודין (אָמַר) הט ער גזאגט (מַה
זֵר לְבָלָק לְצַעֲרוֹ) וואס זאל איך צוריק גיין צוא בלק איך זאל אים מצער זיין (וְנָתַן לוֹ הקב"ה רֶסֶן וְחַכָּה בְּפִיו) הט

שפתי חכמים

לספיר אותן לכן הביא ד"א וכו' וכדפירש במתן שכרן קמיירי. קשה שלריך לפרש המקרא לכך פירש גם טעם ראשון: ט פי' ריס שתם דאם כן הברכה הזאת אינה של ישראל ואיך אמר וב אויבי לקחתיך והנה ברכת ברך: י שתי קושיות מקשה

רש"י הדא מה היא השימה הזאת דלא מפרש הפסוק מה היא השימה. ועוד מה חסר המקרא באמרו כו' ר"ל היה לו לכתוב ויקר ה' אל בלעם ויאמר שוב אל בלק וגומר דהא לא חסר המקרא כלום אי לא אמר וישם דבר בפיו. והרא"ם פי' מה היא השימה הזאת דאי אפשר

פירוש לתורת אלהים

ד מיט מיר צו אנדער ארט אֲשֶׁר וואס דוא
ט די יִשְׂרָאֵל ארום זעהן פון דארט אֶפֶס אטייל
יי וועסטו נאר ארום זעהן וְכֻלּוֹ אבער גאר די
אל וועסטו ניט זעהן וְקָבְנוֹ אונ פלוך זיי פון
עט וועגין פון דארטען: (יד) וַיִּקָּחֵהוּ אונ ער
אים גפירט שְׂדֵה צוֹפִים אויף איין הויך פעלד
מען הט גיקאנט פון דעם פעלד וייט קוקען

ראש אויף דעם שפיץ פון דר הייך וַיִּבֶן וגו' [פיין הטיי]:
(טו) וַיֹּאמֶר אונ בלעם האט גזאגט צוא בלק הִתְיַצֵּב
בלייב דא שטיין ביי דיינע עולות וְאָנֹכִי אונ איך
וועל דא גיפיגט ווערען פון גאט: (טז) וַיִּקָּר יי אונ
גאט האט זיך גיפיגט צוא בלעם וַיָּשֶׂם אונ האט
גיטאן איין רייד אין זיין מויל וַיֹּאמֶר אונ האט
אים גזאגט קער דיך אום צוא בלק אונ אזוי

יז וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנּוֹ נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דִּבֶּר יְהוָה׃ יח וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמָע הַאֲזִינָה עָדַי בְּנוֹ צִפֹּר׃ יט לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם הַהוּא אָמַר וְלֹא

תו"א לא איש אל ויכזב פסחים קיא׃

יז וַאֲתָא לְוָתֵהּ ... מְעַתַּד עַל עֲ... וְרַבְרְבֵי מוֹאָב ... וַאֲמַר לֵהּ בָּלָק מַלִּיל יְיָ׃ יח וּנְטַל מַ... וַאֲמַר קוּם בָּלָק ... אֲצֵית לְמֵימְרִי בַּר צִ... יט לָא כְמִלֵּי בְנֵי אֱ... מֵימַר אֱלָהָא בְּנֵי אֱ... אָמְרִין וּמְכַדְּבִין וְאַף כְּעוֹבָדֵי בְנֵי בִ שְׂ... דִי אִנּוּן גָּזְרִין לְמֶעְבַּד וְתַיְבִין וּמִתְמַלְּכִין דְּהוּא אָמַר וְעָבֵד וְכָל מֵי...

רשב"ח

(יט) לא איש אל. אינו איש לחזור מברכתו בשעה מועטת כזו שהרי לא פשעו אחר הברכה שברכתי אותם היום׃ ויכזב. והוא האך יכזב בו...

בית יהודא

הקב"ה גְגֶעבֶּן אַצוֹים אִין זַיין מוֹיל, דָס הֵייסְט הקב"ה הָט אִים גֶעצְוִויגֶען אוּנ גֶעשְׁלֶעפְּט (כְּאָדָם הַפּוֹקֵס בְּהֵמָה בְּחַכָּה לְהוֹלִיכָהּ אֶל אֲשֶׁר יִרְצֶה) וִויא אַמֶענְטְשׁ לֵייגְט אַרַיין אַצוֹים אִין דִי מוֹיל פוּן אַבְּהֵמָה אוּנ מִיט דֶעם צוֹים פִירְט עֶר דִי בְּהֵמָה צוּ וֶועלְכֶן אָרְט עֶר וִויל (אָמַר לוֹ) הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ בִּלְעָם (עַל כָּרְחָךְ תָּשׁוּב אֶל בָּלָק) נִיט ווִילֶענְדִיג מוּזְטוּ גֵיין צוּ בָּלָק אוּנ צוּ אִים זָאגֶן וָוס אִיךְ הָאבּ מִיט דִיר גְרֶעט׃ (יז) וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ. זָאגְט רש"י (וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב) פְרִיעֶר זָאגְט דֶר פָּסוּק אַלֶע שָׂרִים פוּן מוֹאָב זֶענֶען גְוֶועֶן נֶעבֶּן בָּלָק, אוּנ אִיצְט זָאגְט נִיט דֶר פָּסוּק אַלֶע שָׂרִים (כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁאֵין בּוֹ תִּקְוָה הָלְכוּ לָהֶם מִקְצָתָם) וַוייל דִי שָׂרִים הָאבֶּען גְזֶעהֶן עֶס אִיז נִיטָא קֵיין הָאפְנוּנְג אוֹיף בִּלְעָם עֶר זָאל קֶענֶען פְלוּכֶן דִי יוּדִין זֶענֶען אַבִּיסֶל שָׂרִים אַוֶועקְגֶענַאנְגֶען (וְלֹא נִשְׁאֲרוּ אֶלָּא מִקְצָתָם) עֶס אִי... מֶעהְר גֶעבְּלִיבֶּען מִיט בָּלָק נָאר אַבִּיסֶל שָׂרִים פוּן וֶועגֶן דֶעם כָּבוֹד פוּן בָּלָק וָואס עֶר אִיז גְוֶועֶן אַמֶּלֶךְ עֶר... נִיט שְׁטֵיין אַלֵיין׃ (מַה דִּבֶּר ה'). זָאגְט רש"י (לְשׁוֹן צְחוֹק הוּא זֶה) בָּלָק הָט גֶעזָאגְט מִיט אַגִילֶעכְטֶער, עֶר הָט גֶע... פוּן בִּלְעָם, אוּנ הָט אִים גֶעפְרֶעגְט, וָוס הָט הקב"ה גֶערֶעט צוּ דִיר? (כְּלוֹמַר) בָּלָק הָאט גִיצֵיינְט אוֹיף בִּלְעָם (אֵינְךְ בִּרְ... דוּ בִּיזְט נִיט אִין דַיין וִוילֶען, דוּ קֶענְסְט נִיט טָאן וָוס דוּא וִוילְסְט, נָאר וָוס מֶען הֵייסְט דִיר מוּזְטוּ טָאן׃ (יח... בָּלָק). זָאגְט רש"י (כֵּיוָן שֶׁרָאָהוּ מְצַחֵק בּוֹ) וַוייל בִּלְעָם הָט גִיזֶעהֶן בָּלָק לַאכְט פוּן אִים (נִתְכַּוֵּן לְצַעֲרוֹ) הָאט עֶר גֶע... אִים מְצַעֵר זַיין אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים (עֲמוֹד עַל רַגְלֶיךָ) שְׁטֶעל דִיךְ אוֹיף דַיינֶע פִיס (אֵינְךָ רַשַּׁאי לֵישֵׁב) דוּ טָ... נִיט זִיצֶען (וַאֲנִי שָׁלוּחַ אֵלֶיךָ בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם) אִיךְ בִּין גֶעשִׁיקְט צוּ דִיר פוּן הקב"ה אִיךְ זָאל דִיר זָאגֶען וָוס... וֶועסְט בַּאלְד הֶערֶען׃ (בְּנוֹ צִפֹּר). אַרְט רש"י עֶס דַארְף שְׁטֵיין בֶּן צִפּוֹר, דֶר זוּהְן פוּן צִפּוֹר, פַר וָוס שְׁטֵייט בְּנוֹ... זָאגְט רש"י (לְשׁוֹן מִקְרָא הוּא זֶה) דֶער לָשׁוֹן פוּן פָּסוּק אִיז אַזוֹי (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק חַיְתוֹ יָעַר, וְחַיְתוֹ... לְמַעְיְנוֹ מָיִם, זֶענֶען אוֹיךְ דִי וָואוִין אִיבֶּערִיג׃ (יט) וְלֹא אִישׁ אֵל וגו'. בִּלְעָם הָאט גֶעזָאגְט צוּ בָּלָק (כְּבָר נִשְׁבַּע... לַהֲבִיאָם וּלְהוֹרִישָׁם אֶרֶץ שִׁבְעָה אוּמוֹת) הקב"ה הָט שׁוֹן לַאנְג גִישְׁווֹארֶען צוּ זֵיי עֶר זָאל זֵיי בְּרֵיינְגֶען אוּנ מַאכֶן יַרְשֶׁנֶ... לַאנְד פוּן דִי זִיבֶּען פֶעלְקֶער (וְאַתָּה סָבוּר לַהֲמִיתָם בַּמִּדְבָּר) אוּנ דוּ וִוילְסְט הקב"ה זָאל זֵיי הַרְגֶען אִין דֶר מִדְבָּר׃ ... אָמַר וגו'. (בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה) מִיט אַוואוּנְדֶער הָט בִּלְעָם גִיזָאגְט דִי וֶוערְטֶער הַהוּא אָמַר, אַז הקב"ה הָט גֶעזָאגְט, וְלֹא יַ... וֶועט עֶר דֶען נִיט טָאן וִוי עֶר הָט גִיזָאגְט? (וְתַרְגּוּמוֹ) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (וְתַיְבִין וּמִתְמַלְּכִין, חוֹזְרִים וְנִמְלָכִין) מֶע...

רש"י

כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה א"ל... כרחך תשוב אל בלק׃ (יז) ושרי מואב אתו. ול... הוא אומר וכל שרי מואב כיון שראו שאין בו תקוה הלכ... מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם׃ מה דבר ה'. (כמ... לשון צחוק הוא זה כ כלומר אינך ברשותך׃ (יח) קום בלק... שראהו מצחק בו נתכוון לצערו עמוד על רגליך אינך רשאי... ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום׃ בנו צפר. ל' מקרא... זה כמו (תהלים קד) חיתו יער (בראשית א) וחיתו ארץ (... קיד) למעינו מים׃ (יט) לא איש אל וגו'. כבר נשבע... להביאם ולהורישם ארץ שבעה אומות ואתה סבור לה... במדבר׃ ההוא אמר וגו'. בל' תימה מ ותרגומו ...

שפתי חכמים

לומר שמאמר שוב אל בלק הוא פי' וישם דבר בפיו דא"כ ויאמר ל"ל היה לו לומר וישם דבר בפיו שוב אל בלק וכה תדבר׃ כ וא"ת למה לא פירש"י זה לעיל דשם גם כן כתיב וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. י"ל דלעיל י"ל דוישם ה' בפיו וגו' הוא תשובה על את שבעת המזבחות ערכתי וגו' אבל הכא קשה ה... דבר בלעם כלום׃ ל דאל"כ מה כפיך מיבעי ליה דפשיטא שש... דבר ה'. (ג"א) דאל"כ מה היה צריך לשאול דודאי נעלמו ית... מה דבר השם ית' כבראשונה אלא כיון לצחק׃ מ כלומר וכי ...

פירוש לתורת אלהים

זָאלְסְטוּ רֵיידְען וָואס וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין׃ (יז) וַיָּבֹא אֵלָיו אוּנ עֶר אִיז גְקוּמֶען צוּ אִים וְהִנֵּה אוּנ עֶר שְׁטֵייט בַּייא זַיינֶע עוֹלוֹת אוּנ דִי הֶערֶען פוּן מוֹאָב זֶענֶען מִיט אִים וַיֹּאמֶר אוּנ בָּלָק הָט גְזָאגְט צוּא אִים וָואס הָאט גִירֶעט גָאט [עיין רש"י]׃ (יח) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ אוּנ עֶר הָט אוֹיף גְהוֹבֶּען זַיין בַּיי שְׁפִּיל וַיֹּאמַר אוּנ הָט גְזָאגְט שְׁטֵיי אוֹיף בָּלָק אוּנ הֶער הַ... פַאר נֶעם מַיינֶע רֵייד דֶער זוּן פוּן צִפּוֹר [עיין ר... (יט) לא איש אל ויכזב גָאט אִיז נִיט גְלַייךְ צוּ אַמֶע... עֶר זָאל לִיגֶענְט זָאגֶן וּבֶן אָדָם וְיִתְנֶחָם אוּנ עֶר אִיז... גְלַייךְ וִויא אַמֶענְטְשׁ עֶר זָאל זִיךְ בַּארֶע... עֶר זָאל חֲרָטָה הָאבֶּען אוֹיף זַיינֶע רֵייד [עיי...

יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה׃ כ הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה׃ כא לֹא־הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ

תו"א ולא יקימנה בס: פ' אלהיו עמו ותרועת מלך בו ר"ה לב:

ים׃ כ הָא בִרְכָן
ת וַאֲבָרֵכִנֵּה
אֵלוּ וְלָא אָתֵיב בִּרְכְּתִי
׃ כא אִסְתַּכָּלִית לֵית
גָּלוּלִין בִּדְבֵית
וְאַף לָא עָבְדֵי
שְׁקַר בְּיִשְׂרָאֵל
א דַּיְיָ אֱלָהֲהוֹן

רשב"ם

ויתנחם. בתמיה. והיאך יתנחם: ולא יעשה. בתמיה: (כ) הנה ברך לקחתי הנה כבר לקחתי לברך אותם היום והוא ברך אותם כבר ואותה הברכה לא אשיבנה. וברך לשעבר. כמו חרף עושהו: (כא) לא הביט און ביעקב. אינו רוצה לעונשן אפילו כשהן חוטאין. כדכתיב וירא און ולא יתבונן. לא הביט אינו רוצה להביט:

בעל הטורים

הביט און ביעקב. שאין אותיות חט בשמותיהן של שבטים:

רש"י

אין חוזרים ב ומלכין לחזור בהם: (כ) הנה ברך לקחתי. אתה שואלני מה דבר ה' קבלתי ממנו ם לברך אותם ברך כמו לברך): וברך ולא אשיבנה. הוא ברך ואני לא אשיב ע את ברכתו: וברך. כמו וברך וכן הוא י"ש כמו (תהלי' עד) אויב חרף כמו חרף וכן (שם י) ברך המהלל ומברך את הגוזל ואומר אל תירא תענש שלום יהיה לך מרגיז הוא להקב"ה. ואין לומר ם דבר שא"כ היה נקוד בפתח קטן (ר"ל סגול תחת) וטעמו למעלה אבל לפי שהוא לשון פעל הוא נקוד טן (צירי) וטעמו למטה: (כא) לא הביט און וגו'. מו. ד"א אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה: לא הקב"ה און שביעקב שכשהן עוברין על דבריו אינו אחריהם להתבונן באוניות פ שלהם ובעמלן שהן על דתו: עמל. לשון עברה כמו (שם ז) הרה עמל

בית יהודא

אז זיי זאגן עפעס אזאך זעגן זיי געוואנט (לחזור בהם) חרטה האבען פון זייערע רייד, אבער הקב"ה הט ניט חרטה פון זיינע רייד: (כ) והנה ברך לקחתי. בלעם זאגט צו בלק (אתה שואלני מה דבר ה') דו פרעגסט מיך וואס הט הקב"ה גערעט, זאג איך דיר (קבלתי ממנו לברך אותם) איך האב גענומען פון הקב"ה איך זאל די יודין בענטשן: וברך ולא אשיבנה. (הוא בירך אותם) הקב"ה הט גבענטשט די יודין (ואני לא אשיב את ברכתו) אונ איך קען ניט צוריק ענדערען די ברכת זיינע, זאגט רש"י (וברך כמו וברך) וברך איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען וברך (וכן הוא גזרת רי"ש) אזו דארף ווערן געפינטולט ווען עס איז דא אריש אין מיטען ווארט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (אויב חרף כמו חרף) חרף איז גלייך ווי עס וואלט גשטאנען חרף (וכן ובוצע ברך) ובוצע ברך איז אויך גלייך ווי עס וואלט גישטאנען ברך (המהלל ומברך את הגזל) דער וואס אונ בענטשט דעם גזלן (ואומר אל תירא כי לא תענש שלום יהיה לך) אונ ער זאגט צו אים דוא זאלסט ניט האבען דו וועסט ניט גישטראפט ווערען, פרידען וועט זיין צו דיר (מרגיז הוא להקב"ה) דר מענטש דר צערענט צו ה, זאגט רש"י (ואין לומר ברך שם דבר) מען קען ניט זאגען ברך איז דר טייטש בענטשונג (שאם כן) אוב אזו (היה פתח קטן) וואלט דער ריש געווען געפינטולט מיט אסגול אונטער דיא ריש "וברך" למעלה) אונ די נגינה וואלט גיוועז אונטער דיא ב "וברך" (אבל לפי שהוא לשון פעל) אבר ווייל וברך איז דר ער הט געטאן, ער האט גיבענטשט (הוא נקוד קמץ קטן) איז דר רי"ש געפינטולט מיט אקליינעם קמץ, מיט "וברך" (וטעמו למטה) אונ דיא נגינה איז אונטען ביי דיא רי"ש "וברך": (כא) ולא הביט און וגו'. (כתרגומו) ער תרגום טייטשט, הקב"ה זאגט איך האב גיזעהן ביי יודין איז ניט דא ווער זאל דינען עבודה זרה (דבר אך קען מען זאגן (אחרי פשוטו הוא נדרש יפה) נאך דעם גלייכען פשט ווערט דער פסוק גוט געלערנט (לא הקב"ה און שביעקב) הקב"ה קוקט ניט אוף דיא עבירות וואס זענען ביי יעקב (שכשהן עוברין על דבריו) ווען יודין טוען ינע רייד (אינו מדקדק אחריהן) זוכט ער ניט נאך זיי (להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו) ער ק פארשטיין אוף זייער זינד אונ שלעכטקייט וואס זייא היטען ניט זיין תורה: ועמל). (לשון עבירה) עמל מיינט מען

דעת זקנים מבעלי התוספות

ה ברך לקחתי. קבלתי ברכה מאת הקב"ה לברך את וברך ולא אשיבנה כלו' ואברך אותם ולא אשיב הברכה דין הוא שיברכם שהרי לא הביט און ביעקב ולפיכך ת מלך בו לשון חיבה ורעות וזהו דבר גדול כי חזק הוא

שפתי חכמים

אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: ב כלומר תרגומו של ויתנחם תייכין ומתמלכין ופי' חוזרין ונמלכין לחזור בהם והוא מדברי רש"י ז"ל ולפי התרגום אינו ל' תמיה כלומר בני אדם דרכם בכך אבל לא הקב"ה: ם הודיעם בזה כי ברך אינו דבוק עם ודבר ולא יקימנה הסמוך לו אלא עם מאמר מה דבר ה' ואמר קבלתי במקום לקחתי

א לקח ממנו כפי' לקיחה בכ"מ ולהיות שמלת ברך מקור הוסיף למ"ד כי המקור בכ"מ ילטרך לשימוש אותיות בכל"ם ולהורות ממי קבל ו הוסיף מלת ממנו ולהורות למי יברך הוסיף מלת אותם: ע הודיעם בזה שמלת ברך הוא פועל כלומר שברך אותם ולא שם כלומר שהוא ברך אותם. ומפני שמלת ולא אשיבנה אינו נופל אלא על השם כלומר שעדיין לא ברך אותם ולא אשיבנו ממחשבתו שרולה לברך אותם אבל פועל אינו נופל לא אשיבנו כיון שכבר ברך אותם הולרך לומר ולא אשיבנה את ברכתו כאלו אמר וברך ברכה ולא אשיבנה: פ באוניות

פירוש לתורת אלהים

אמר דר גאט פון די ישראל האט גזאגט אז עט זיי ברענגען אין ארץ ישראל קען דען זיין אל עס ניט טאן ודבר אונ ער האט גרעט אונ ם ניט מקיים זיין דאס איז גאר ניט מעגליך: ענסט מיך וואס גאט האט מיר גזאגט זאלסט : (כ) הנה ברך לקחתי איך האב גנומען פון גאט איך זאל זיי בענטשן וברך אונ ער הט זיי גבענשט ולא אשיבנה אונ איך קען עס ניט מבטל זיין: (כא) לא הביט דען גאט הט ניט גקוקט קיין אום רעכט אין יעקב ולא ראה עמל בישראל אונ ער האט ניט געזעהן קיין מידעקייט צווישן די ישראל יי אלהיו עמו גאט זיין גאט איז מיט אים מיט די ישראל ותרועת אונ

וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ׃ כב אֵל מוֹצִיאָם
מִמִּצְרָיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ׃ כג כִּי
לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם

בְּסַעֲדְהוֹן וּשְׁכִינַת מַ
בֵּינֵיהוֹן׃ כב אֱלָהָא דְּאַ
מִמִּצְרָיִם תָּקְפָּא וְ
דִּילֵהּ׃ כג אֲרֵי לָא נַ
צָבָן דְּיֵיטַב
יַעֲקֹב וְאַף לָא

תו"א אל מוציאם ממצרים ברכות יב לא פסחים קיח סקרים מ"ג פ"ח : כי לא נחש נדרים לג עקרים פס ס' הזוהר פ' ויחלה :

רשב"ם

ותרועת מלך. ריעות כמו איש רעים להתרועע. כי שוכן ביניהם. ולמה שוכן אתם ומחבב אותם : (כג) כי לא נחש ביעקב וגו'. אינם מעוננים וקוסמים כמונו ולא שואלין אוב וידעוני. אלא כעת יאמר ליעק מה פעל אל. מתוך ששכינה ביניהם אומרים להם הנביאים ליעק

בית יהודא

זינד (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אין פסוק (הָרָה עָמָל) ער טראכט צו זינדיגן, נאך זאגט דר פסוק (כִּי אַתָּה עָמָל וָכַעַס תַּבִּיט) דו זעהסט די זינד אונ די דערצערנונג וואס דר רשע זינדיגט אונ דערצערגט דיך (לְפִי שֶׁהָעֲבֵירָה הִיא עָמָל לִפְנֵי הַמָּקוֹם) ווייל הקב"ה ווערט אפ געמאטערט פון דיא עבירות וואס מענטשן טוען, ודר פסוק רעט אוף הקב"ה ווי מען רעט אוף א מענטש, וואס האט אפאבריק מיט פיל מענטשען וואס ארבעטען ביי אים, אז די מענטשען ארבעטען ניט ווי מען דארף אונ פאלגן אים ניט, ווערט ער אפ געמאטערט פון צער, אפילו ביי הקב"ה איז ניט אזו, דעם מענטשינס זינד קומען גאר ניט פר אים זיי זאלן אים מיד מאכן, נאר מען רעט ווי מענטשן ריידן אוף מענטשן : וה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ. (אֲפִילוּ מַכְעִיסִין וּמַמְרִים לְפָנָיו אֵינוֹ זָז מִתּוֹכָן) אפילו ווען די יודין דערצערענען אים אונ זינדיגן צו אים פון דעסטוועגן גייט ער ניט אוועק פון זייא : וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ. זאגט רש"י וּתְרוּעַת מיינט מען (לָשׁוֹן חִבָּה וְרֵעוּת) ליבשא פריינדשאפט (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אין פסוק (רֵעֶה דָוִד) מיינט מען אוהב דוד, ווער עס האט ליב געהאט דעם מ נאך שטייט אין פסוק (וַיִּתְּנָהּ לְמֵרֵעֵהוּ) ער האט איר גיגעבען צו זיין פריינד (וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס) דר תרגום טייטשט אויך אזו (וּשְׁכִינַת מַלְכְּהוֹן בֵּינֵיהוֹן) דם רוהונג פון זייער מלך הקב"ה איז צווישען זייא : (כב) ואל ממצרים). בלעם האט געזאגט צו בלק (אַתָּה אָמַרְתָּ הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם) דו האסט געזאגט אוף די יודין אפ ארויסגעגאנגען פון מצרים (לֹא יָצָא מֵעַצְמוֹ) ער איז ניט ארויסגעגאנגען פון זיך אליין (אֶלָּא הָאֱלֹהִים הוֹצִיאָ הקב"ה האט זיי ארויסגענומען פון מצרים : וּכְתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ. מען מיינט הקב"ה האט זיי ארויסגענומען פון מצרים רום וְגוֹבַהּ שֶׁלּוֹ) ווי זיינע שטארקע הייך אונ גרויסקייט איז גיוועזן (וְכֵן וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת. לָשׁוֹן מֵעוֹז הַמָּה) כסף מיינט מען, געלט איז דאס שטארקייט, זאגט רש"י (וְאוֹמֵר אֲנִי) איך זאג (שֶׁהוּא לָשׁוֹן וְעוֹף יְעוֹפֵף) תּוֹעָפוֹת מ פליהען (הַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגוֹבַהּ תּוֹקֶף רַב הוּא זֶה) דער וואס פליהט אין דר הייך איז דאס א גרויסע שטארקייט : ראם). מיינט מען (עֲפִיפַת גּוֹבַהּ) ער פליהט הויך (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז תּוֹעֲפוֹת רְאֵם, מיינט מען תּוֹקֶף די שטארקייט פון די חַיָּה וואס הייסט רְאֵם, אזויזיל (וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אֵלּוּ הַשֵּׁדִים) די רבנן זאגען תּוֹעֲפוֹת רְאֵם מ ווי די שטארקייט פון די שֵׁדִים, זייא פליהען געשווינט פון איין עק וועלט ביז צום אנדערען עק וועלט : (כג נחש ביעקב). בלעם הט געזאגט צו בלק (כִּי רְאוּיִם הֵם לִבְרָכָה) זיי זענען ווערט מען זאל זיי בענטשען (ש

רש"י

(שם י) כי אתה עמל וכעס תביט. לפי שהעבירה
לפני המקום : ה' אלהיו עמו. אפילו מכעיסין
לפניו אינו זז מתוכן : ותרועת מלך בו. לשון חב
כמו (שמואל ב טו) רעה דוד אוהב דוד (שופטים ט
למרעהו. וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהון
(כב) אל מוציאם ממצרים. אתה אמרת הנה
ממצרים לא יצא מעצמו אלא האלהים הוציאם : כ
ראם לו. כתוקף רום צ וגובה שלו וכן (איוב כ
תועפות לשון מעוז המה. ואומר אני שהוא לשון (
א) ועוף יעופף. המעופף ברום וגובה ק ותוקף
זה : תועפת ראם. עפיפת גובה. ד"א תועפו
תוקף ראמים (גיטין סח) ואמרו רבותינו אלו ר ה
(כג) כי לא נחש ביעקב. כי ראויים הם לבר

שפתי חכמים

אלהם לשון און: צ רצונו בזה דמלת ראם כמו רום לא ראם שהוא בהמה שאין ראוי ליחס כח האל לבהמה והכי קאמר כמו הבנאי שבונה בנין גבוה וחזק אתה מכירו ויודע שהוא חזק כך הקדוש ברוך הוא בנה עולמו ויסדו על חזקי והוציאם בחזקה כתוקף רום וגובה שלו ר"ל כחוזקת עולמו. ור"ל כתועפות דהכא וכסף תועפות שניהם ל' מעוז: ק ר"ל דהוא רוצה לתת טעם למה נקרא התוקף בל' תועפות ואמר שהוא ל' עוף יעופף דמה שיעוף העוף תוקף רב הוא זה לפי שסדר כל דבר שהוא מורכב מד' יסודות כשזורקין אותו באויר נופל לארץ והעוף מעופף באויר שהוא הפך טבעו בודאי כח רב יש לו : ר ר"ל כתוקף השדים שפורחין במהירות מסוף העולם ועד סופו ולטעם ראשון קשה למה כתיב ראם לכן הביא ד"א דשדים נקראים ראמים ולד"א קשה היל"ל בקרא ראמים ל"פ גם טע

דעת זקנים מבעלי התוספות

המוציאם ממצרים. אל לשון חוזק [כמו] ואת אילי האר
(כב) כתועפות ראם לו. כלומר כפלי כפלים כתו כפ
ראם. תועפות לשון כפלות כדמתרגמי' וכפלת ותעוף וכ
בבקר תהיה שתהא אור שלך כפול מאור הבקר ומדמה
לראם כדי להאזין לבני אדם וכן הוא נמשל לארי ה
ישאג אריה שאג מי לא יירא : (כג) כי לא נחש ביעק
נסיון כמו נחשתי כלו' אין לנסות אם יקללם כי בודאי ל
וכי תימא אין הקב"ה חפץ לקללם אבל ע"י כשפים
יכול אדם לקללם ת"ל ולא קסם בישראל שאין שום

פירוש לתורת אלהים

דם ליבשאפט אונ דם ווילן פון גאט די שכינה איז ביי די ישראל דו האסט גזאגט הִנֵּה עַם אפאלק איז ארוס גגאנגן פון מִצְרַיִם זיי זענען ניט אליין ארוס גגאנגן : (כב) אֵל מוֹצִיאָם נאר גאט הט זיי אוס גצוגן פון מִצְרַיִם כְּתוֹעֲפוֹת ווייל דם שטארקייט אונ דאס הויכקייט איז צו אים דען זיי זענען ווערט מען זאל זיי בענטשן : (כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וואראום ע ניט פר האנדן כישוף מאכר ביי יַעֲקֹב וְלֹא ק עס איז ניט פר האנדן צובערניש ביי דיא י כעת עס וועט זיין אזו אצייט וואס עס ווע בעוואסט זייער ליבשאפט פר אלע יֵאָמֵר עס גזאגט ווערן צו יַעֲקֹב די מלאכים וועלען

בְּרְבוּת בֵּית
כְּעִדַּן יִתְאֲמַר
וּלְיִשְׂרָאֵל מָה
לְהָא: כד הָא עַמָּא
שָׁרֵי וּכְאַרְיָא

בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל: כד הֶן־עָם
כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא לֹא

פעל אל פסתים שם:

בעל הטורים

. הפסוק מתחיל בה"א ומסיים בה"א לומר שלא ימות משה עד שיהרוג לחמשת מלכי מדין:

רשב"ם

ואם מה פעל וגזר הקב"ה לימים הבאים ואינם צריכים נחש וקסם: כעת יאמר. מה שעתיד לבא בעת אחת מן הרבה ימים ושנים יאמר להם היום על ידי נביא וכן כל כעת מדבר בעתידות. כדכתיב באשת מנוח לו חפץ ה' להמיתנו לקח מידינו עולה ומנחה וכעת לא השמיענו כזאת. לידת הבן שהודיענו שתהיה כעת לשנה הבאה לא השמיענו. אלא ודאי נחיה ויתקיים לנו בן שאם היינו מתים האיך יהיה לנו בן לשנה הבאה. וכן כעת חיה את חובקת בן:

רש"י

שים וקוסמים: כעת יאמר ליעקב וגו'. עוד יות עת כעת הזאת ש אשר תגלה חבתן לעין ן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחילתן לפנים השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמר) והיו עיניך רואות את מוריך. ד"א יאמר ליעקב עתיד אלא ל' הוה אינן צריכים למנחש וקוסם ת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה תיו במרום אינן מנחשים וקוסמי' א אלא נמסר להם יאיהם מה היא גזרת המקום או אורים ותומים להם. ואונקלוס לא תרגם כן: (כד) הן עם יקום וגו'. כשהן עומדין משינתם שחרית הן כלביא וכארי להטוף את המצות ללבוש ציצית לקרוא

בית יהודא

מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים) ווייל בַּיי זֵיי אִיז נִיט דָא מְכַשְּׁפִים וָוָאס זָאלֶען מַאכֶן כִּשּׁוּף: וּכָעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וגו'. בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט צוּ בָּלָק (עוֹד עָתִיד לִהְיוֹת עֵת כָּעֵת הַזֹּאת) עֶס וֶועט נָאךְ זַיין אַזוֹ אַצַייט וִוי אִיצְט אִיז (אֲשֶׁר תִּגָּלֶה חִבָּתָן לְעֵין כֹּל) וָוס אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן זֶעהֶן דִי לִיבְּשַׁאפְט וָוס הקב"ה הָט לִיבּ דִי יוּדִין (שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו) דִי יוּדִין וֶועלֶן זִיצֶען פַר הקב"ה אוּנ וֶועלֶן לֶערְנֶען תּוֹרָה פוּן זַיין מוֹיל (וּמְחִיצָתָן לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת) אוּנ זֵייעֶר אָרְט צוּם זִיצֶען וֶועט זַיין נָאךְ דֶעם אָרְט פוּן דִי מַלְאָכִים וְדִי יוּדִין וֶועלֶן זַיין נֶענְטֶער צוּ הקב"ה וִוי דִי מַלְאָכִים (וְהֵם יִשְׁאֲלוּ לָהֶם) דִי מַלְאָכִים וֶועלֶן פְרֶעגֶן בַּיי דִי יוּדִין (מַה פָּעַל אֵל) וָוס הָט הקב"ה אִיצְט גֶעטָאן (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דָס אִיז וָוס דֶער נָבִיא יְשַׁעְיָה הָט גֶעזָאגְט (וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ) דַיינֶע לֶן זֶעהֶן דַיין רַבִּי, הקב"ה (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב אֵינוֹ לָשׁוֹן עָתִיד) דֶער וָוארְט „יֵאָמֵר" אִיז נִיט עס וֶועט גֶעזָאגְט וֶוערֶען (אֶלָּא לָשׁוֹן הֹוֶה) נָאר מֶען מֵיינְט עֶס וֶוערְט גֶעזָאגְט אִיצְט (אֵינָן צְרִיכִין לִמְנַחֵשׁ וְקוֹסֵם) יוּדִין וִוילֶען ווִיסֶען וָוס וֶועט זַיין דַארְפֶן זֵיי נִיט פְרֶעגֶן בַּיי מְכַשְּׁפִים (כִּי בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ לְהֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל קב"ה וּמַהוּ גְזֵרוֹתָיו בַּמָּרוֹם) וָוארוּם צוּ יֶעדֶער צַייט וָוס דַארְף גֶעזָאגְט וֶוערֶן צוּ דִיא יוּדִין וָואס הקב"ה טוּט אוּנ עֶן זַיינֶע גְזֵרוֹת אִין הִימֶעל (אֵינָן מְנַחֲשִׁין וְקוֹסְמִין) פְרֶעגֶן זֵיי נִיט בַּיי דִי מְכַשְּׁפִים (אֶלָּא נִמְסַר לָהֶם עַל פִּי נְבִיאֵיהֶם גְזֵרַת הַמָּקוֹם) נָאר עֶס וֶוערְט צוּ זֵיי גֶעזָאגְט דוּרךְ זֵייעֶרע נְבִיאִים וָואס הקב"ה הָאט גוֹזֵר גְיוֶועֶן (אוֹ אוּרִים וְתוּמִים הֵם) אָדֶער דֶער אוּרִים וְתוּמִים זָאגְט זֵיי (וְאוּנְקְלוֹס לֹא תִּרְגֵּם כֵּן) דֶר תַּרְגוּם טַייטְשְׁט נִיט אַזוֹי דֶעם פָּסוּק: עַם כְּלָבִיא יָקוּם וגו'. בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט צוּ בָּלָק (כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין מִשֵּׁינָתָן שַׁחֲרִית) וֶוען דִיא יוּדִין שְׁטֵייעֶן־אוֹיף פוּן לָאף אִין דֶער פְרִיה (הֵן מִתְגַּבְּרִים כְּלָבִיא וְכַאֲרִי) שְׁטַארְקֶען זֵיי זִיךְ וִוי דִי לֵייבִּין (לַחֲטוֹף אֶת הַמִּצְוֹת) צוּ חַאפֶּן (לִלְבּוֹשׁ צִיצִית לִקְרוֹא אֶת שְׁמַע וּלְהָנִיחַ תְּפִלִּין) אָנְ־טָאן צִיצִית, לֵייעֶנֶען דִיא פַּרְשָׁה שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. לֵייגֶען תְּפִלִּין

דעת זקנים מבעלי התוספות

הם שהקב"ה שומרם: כעת יאמר ליעקב. כעת הבא חיה יאמר על יעקב ועל ישראל מה פעל אל כלומר עשה הקב"ה נסים וגבורות לישראל עד שיאמרו הכל לות פעל הקב"ה עם אלו. והוא כמו מה רבו מעשיך) הן עם כלביא יקום. לא כמו שחשבת להשפילם ו ויתגברו כארי וכלביא: ולא הלך וגו'. לקראת נסיונות לפי שיודע הוא שלא יועילו כדפי' לעיל אלא נתכוון לברכם הקב"ה על ידו שנאמר ותהי עליו רוח אלהים אי נמי רצה לקללם ושרתה שכינה עליו והכריתו בעל כרחו לברכם:

שפתי חכמים

וק"ל: ש מפני שכ"ף הדמיון מורה שהוא מדמה עת אחרת לעת הזאת: ת מפני דלעיל מייתי כתיב ותרועת מלך בו שהוא חבה וריעות אמר עוד עתיד שתהא עת אחרת כזאת שישבו לפניו דרך חבה: א פי' ויהיה דבוק עם כי לא נחש ביעקב. ולפי הדבר אחר יהיה

פירוש לתורת אלהים

קב וּלְיִשְׂרָאֵל אוּנ צוּא דִיא יִשְׂרָאֵל מַה וָואס וָואס עֶר טוּהְט אוֹיף שְׁטֵיין אִין דֶער פְרִיא אַזוֹי גָאט: (כד) הֶן עָם כְּלָבִיא עֶס אִיז אַזוֹ אַפָּאלְק וִוי אַלֶעמְפֶּערְט וְכַאֲרִי אוּנ אַזוֹ וִויא אַלֵייבּ [עיין רש"י]

רישלי יהודא

ת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל. לְ־וֹשל בִּיר הָט גִיהֶערְט אִין אַמֶערִיקָא אִיז דָא אֵיינֶר וָוס אכְט אַזוֹ אַבוֹמְאֵייל אַז עֶר בֶּעשְׁמִירְט אַמֶענְטְשׁ מִיט מַאֵייל קֶען נִיט אַרַיין אִין אִים פַייעֶן אוּנ נִיט קָאהֲלִין קֶענֶן אִים קֵיין שָׁאדִין טָאן, דֶר גְּבִיר אִיז גֶעפָארֶן רִיקָא, עֶס הָט אִים גִיקָאסְט פִיל גֶעלְט דָם פָארִין, הָט בֶּעצָאלְט פִיל גֶעלְט פַר דֶעם בּוֹמְאֵייל בֶּשְׁמִירֶן, אִיז גִיפָארִין אַהֵיים, אִין וֶועג זֶענֶן גִיקוּמֶן צוּ אִים לָנִים אוּנ הָאבִין גִישָׁאסִין אוֹיף אִים, דִי קָאהֲלִין אַלִין אוֹיף אִים אוּנ זֶענֶן פוּן אִים אַרָאפְּגִיפַאלִין, אוּנ קֵיין שָׁאדִין גֶעהַאט, דִי גַזְלָנִים הָאבֶן אָנְגֶעהוֹבִּין אַנְטְלוֹפִין, ווייל זֵייא הָאבִין גִימֵיינְט עֶר אִיז אַשֵׁד, אַטֵייוְוייל, וָוארוּם פַאר וָוס הָאבִין דִי קָאהֲלִין אִים נִיט גֶעהַרְגֶעט, הָט עֶר זֵיי גִירוּפִין אוּנ הָט זֵיי גִיבֶּעטִין זֵיי זָאלִין קוּמִין צוּ אִים, זֵיי זֶענֶן גִיקוּמִין צוּ אִים, עֶר הָאט אַרוֹס גִינוּמִין אַפְלַאשׁ וַויין, עֶר הָט גִיגֶעבִּין דִי גַזְלָנִים צְוַוויי גְרוֹסֶע גְלֶעזֶער וַויין, זֵיי הָאבִּין גִיטְרוּנְקֶן אוּנ הָאבִין זִיךְ גֶעוואוּנְדֶערְט, אוּנ הָאבִּין גִיפְרֶעגְט מִיר הָאבִּין דָאךְ דִיךְ גִיוָואלְט הַרְגֶענֶן פַר וָוס גִיבֶּסְטוּ אוּנְז וַויין צוּם טְרִינְקֶן, הָט דֶר גְבִיר גִיזָאגְט צוּ זֵיי אִיךְ וֶועל אַייךְ דֶרְצֵיילֶן, אִיךְ הָאבּ גִיהֶערְט אַז אִין אַמֶערִיקָא אִיז דָא אַמֶענְטְשׁ וָוס הָט אַזוֹ אַבוֹימְאֵייל אַז עֶר בֶּעשְׁמִירְט אַמֶענְטְשִׁין מִיט דֶעם

בוימאייל

יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם־חֲלָלִים
יִשְׁתֶּה׃ כה וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם
גַּם־קֹב לֹא תִקֳּבֶנּוּ גַּם־בָּרֵךְ לֹא
תְבָרֲכֶנּוּ׃ כו וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־
בָּלָק הֲלֹא דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל

יִתְנַטַּל לָא יִשְׁרֵי בְּאַ
עַד דְּיִקְטוֹל קְטוֹל
עַמְמַיָּא יֵירַת׃ כה
בָּלָק לְבִלְעָם אַף
לָא תְלוּטְנוּן
בָּרָכָא לָא תְבָרֵכ
כו וַאֲתֵיב בִּלְעָם
לְבָלָק הֲלָא מַלֵּילִית
תו"א ודם חללים תולין לה לו נדה

בית יהודא

(לֹא יִשְׁכַּב בַּלַּיְלָה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמְחַבֵּל כָּל מַזִּיק הַבָּא לְטָרְפוֹ) דר יוד לייגט זיך ניט בייא נאכט אויף זיין בעט ביז פריער פארלענדט ער אלע מזיקים אונ שדים וואס ווילען אים שלעכטס טאן בייא נאכט (כיצד) ווי אזוי (קורא את שמע על מטתו) ער לייענט די פרשה שמע ישראל, והיה אם שמוע, אונ די פרשה ציצית איידער ער לייגט זיך אויף זיין בעט (ומפקיד רוחו ביד המקום) אונ ער בעהאלט זיין נשמה ביי הקב"ה (בא מחנה וגיים להזיקם) אוב עס קומען פרעמדע פעלקער מיט זעלנער זיי צו טאן שאדין (הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים) היט זיי הקב"ה אונ ער האלט מלחמה פון זייערט וועגן אונ ער מאכט פאלען זייערע פיינד געהרגעטע (דבר אחר) נאך אפשט איז הן עם כלביא יקום וגו' (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט חללים ישתה. זאגט רש"י (נתנבא) בלעם הט ניט ווילענדיג אַרוס געזאגט אנביאות (שאין משה מת עד שיפיל מלכי חללים ויהרג הוא עמהם) משה וועט ניט שטארבען ביז ער וועט פריער הרגנן דיא מלכים פון מדין אונ ער וועט געהרגעט ווערן מיט זיי צו זאמען (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל אל חלליהם) די יודין האבן געהרגעט מיט אשווערד דעם מכשף בלעם דער זוהן פון בעור צו זאמען מיט אלע געהרגעטע פון מדין׃ (כה) וגם קוב לא תקבנו גם ברך וגו'. זאגט רש"י (גם ראשון מוסב על גם שני) דר ערשטער וואָרט „גם" אויף דעם אנדערען „גם" (וגם שני על גם ראשון) אונ דר אנדערער גם גייט אויף דעם ערשטען גם, אזו הט געזאגט צו בלעם אויב דו קענסט ניט פלוכן די יודין, זאלסטו זיי בענטשן אויך ניט, אונ דוא זאלסט זיי בענטשן ווען דו קענסט זייא ניט פלוכין, בענטש ניט אונ פלוך ניט, פלוך נים אונ בענטש ניט (וכן גם לי גם

רש"י

את שמע ולהניח תפילין: לא ישכב. בלילה על עד שהוא אוכל ב ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום בא מחנה להזיקם הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם ג ד"א הן עם כלביא יקום וגו'. כתרגומו: ודם ישתה. (כמ"ר) נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מדין ד חללים ויהרג הוא עמהם שנא' (יהושע י בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל הל (כה) גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסף על גם וגם שני ה על גם ראשון וכן (מ"א ג) גם לי גם לך ל

שפתי חכמים

פי' כ"ף הדמיון הכי כנת כלומר אם יבאו עתים שיצטרכו לדבר בענין נחש או קסם יאמר להם ע"י נבואה ולא יצטרכו נחש או קסם כנ"ל ובזה נמי ניחא ל"ל לרש"י לשני טעמים וק"ל: ב אוכל ג"כ ל' חבלה הוא: ג פירש דם חללים ישתה: ד דלפי' ראשון המקרא הזה כולו אינו כמשמעו ולפי' ד"א קשה דפי' לא ישכב על משה משמע דקאי על העם לכן פירש. גם טעם ראשון וק"ל. ואף ע' כאן רמז על הריגתו של בלעם עמהם מ"מ משמעות הראו השמים הריגתו כאשר הראו הריגת מדין: ה כאלו א

פירוש לתורת אלהים

לא יִשְׁכַּב ער וועט זיך ניט לייגען אין זיין לאנד ביז ער וועט עסין דם פאר צוקונג פון די כנענים ודם חללים ישתה אונ דם בלוט פון דיא דער שלאגענע זייער גוטס וועט ער טרינקען׃ (כה) ויאמר בלק אונ בלק הט גזאגט צו בלעם גם אוך קוב פלוך זיי גם ברך אונ בענטשן בענטש זיי אוך ניט׃ (כו בלעם הט בלעם געענפערט אונ הט גזאגט צו הלא פאר וואר דברתי איך האב דאך גרעט צו

משלי יהודא

בוימאייל מוזין אלע פיילין אונ קאהלין פון אים אראפ־ פאלין אונ קענן אים קיין שאדין טאן, איך בין גיפארין אין אמעריקא אונ מען הט מיך בעשמירט מיט דעם בוימאייל, דס הט מיך פיל געלט גיקאסט, ווען איך בין גיפארין צוריק האב איך געהאט פיל צער, איך האב אוועק גיגעבן פר דעם בעשמירונג אזו פיל געלט, ווער ווייס אוב עס איז אמת אז דם בעשמירונג קען העלפן, אונ איך זאל אליין פרובין אויף זיך האב איך מורא גיהאט, טאמער וועל איך מיך אליין הרגנן, אונ ווי איך בין גיזעסין אזוי טרויעריג הט איר גימאכט אויף מיר די פראבע, איר הט אויף מיר גישאסין אונ די פיילין מיט די קאהלין האבן מיך ניט גיקענט הרגנן, איצט בין איך זיכער גיווארין צו גיין אין די גרעסטע מלחמה, אונ האב מיין געלט צום גרויסען ניטצען גיגעבין, דס זעלביגע איז גיוועזן ביי די יודין זיי האבן געוואוסט זיי האבין אירושה פון יעקב אז כשון ניט טאן צו זיי שלעכטס, דארום לבן איז גיוועזן א מכשף אונ הט גיוואלט מיט כשוף טאן שלעכטס צו אונ פארהאלטן אים ביי זיך, אונ ער הט ניט גיקענט האבן יודין געוואוסט כי לא נחש ביעקב, אויף יעקב גיטא קיין כשוף, אבר ולא קסם בישראל, אז אויף איז אויך ניטא כשוף, דם האבן יודין נים געוואוסט זיכער, אבער איצט אז בלק אונ בלעם האבן גיפרובט זייערע כשוף טאן שלעכטס צו יודין אונ האבען גיקענט, האבין זייא גיטאן אטובה צו יודין, דריבער בלעם גיזאגט צו בלק בעת, אזו ווי איצט איז גיווא יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, איז גיזאגט גיו צו אלע יודין די טובה וואס הקב"ה הט מיט זיי גי אז מיט כשוף קען מען זיי קיין שלעכטס טאן

אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה׃
ששי שביעי כשהן מחוברין כז וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־
בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ אֶל־מָקוֹם
אַחֵר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים
וְקַבֹּתוֹ לִי מִשָּׁם׃ כח וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־
בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי
הַיְשִׁימֹן׃ כט וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק
בְּנֵה־לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן
לִי בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים׃
ל וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם
וַיַּעַל פַּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃ כד א וַיַּרְא

ונקלוס
כל דימלל יי
אעבד׃ כז ואמר
בלעם איתא כען
ד לאתר אחרן
יהי רעוא מן
יי ותלוטה לי
כח ודבר בלק
עם ריש רמתא
יא על אפי בית
׃ כט ואמר בלעם
בנה לי הכא
מדבחין ואתקן
א שבעא תורין
דכרין׃ ל ועבד
כמא די אמר
ואסק תור ודכר
מדבחא׃ א וחזא

רש"י

' לב) גס בחור גס בתולה: (כז) וקבותו לי.
ן לווי ו כמו וקבנו אלא ל' עתיד אולי יישר בעיניו
משם. מלדיר"ם בלע"ז: (כח) ראש הפעור.
כלק ורחה שהן עתידין ללקות על ידי פעור ולא
כמה אמר שמא הקללה תחול עליהם משם וכן כל
כוכבים ז רואים ואין יודעים מה רואים: (א) וירא

בית יהודא

יִהְיֶה) מֵיינְט מֶען אוֹךְ אַזוֹ, אַז מֶען גִיט נִיט מִיר זָאל מֶען
דִיר אוֹךְ נִיט גֶעבֶּן, וֶועלֶן מִיר בֵּיידֶע נִיט הָאבֶּן (וְכֵן גַּם
בָּחוּר גַּם בְּתוּלָה) דֶר שְׁוֶוערְד וֶועט פַארְלֶענְדֶען דֶעם בָּחוּר
וְוִי דִי בְּתוּלָה, אוּנ דִי בְּתוּלָה וְוִי דֶעם בָּחוּר: (כז) וְקַבֹּתוֹ
לִי. זָאגְט רש"י (אֵין זֶה לָשׁוֹן צִוּוּי כְּמוֹ וְקָבְנוֹ) בָּלָק הָט
אִיצְט נִיט גֶעבֶּעטֶן אוֹיף בִּלְעָם עֶר זָאל פְלוּכִין דִי יוּדִין וְוִי
אוֹיף אִים פְרִיעֶר גֶעבֶּעטֶן וֶוען עֶר הָט גֶעזָאגְט צוּ אִים וְקָבְנוֹ לִי מִשָּׁם, וְוָארוּם פְרִיעֶר הָאט בָּלָק גֶעמֵיינְט אַז
ען פְלוּכִין וֶועמֶען עֶר וִויל אוּנ וֶוען עֶר וִויל, דְרִיבֶּער הָט בָּלָק אוֹיף אִים גֶעבֶּעטֶן עֶר זָאל פְלוּכִין דִי יוּדִין,
צְט אַז בָּלָק הָט גִיזֶעהֶן אָן דִי עֶרְלוֹיבְּנִיס פוּן הקב"ה צוּ פְלוּכִין דִי יוּדִין, קֶען נִיט בִּלְעָם זֵייא פְלוּכִין,
נִיט זָאגֶען בָּלָק הָט גֶעבֶּעטֶן צוּ בִּלְעָם עֶר זָאל פְלוּכִין דִי יוּדִין, טָאמֶר וִויל נִיט הקב"ה מֶען זָאל זֵיי
לָא לָשׁוֹן עָתִיד) נָאר אַזוֹ הָט בָּלָק גֶעמֵיינְט טָאמֶר וֶועסְטוּ זֵייא קֶענֶען פְלוּכִין (אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינָיו וְתִקְבֶנּוּ לִי מִשָּׁם)
עט הקב"ה וֶועלֶען דוּא זָאלְסְט פְלוּכִין דִי יוּדִין, וֶועסְטוּ זֵיי קֶענֶן פְלוּכִין פוּן דָארְטֶען: (כח) וְרֹאשׁ הַפְּעוֹר.
ש"י (קוֹסֵם הָיָה בָּלָק) בָּלָק אִיז גִיוֶועזֶן אַמְכַשֵּׁף (וְרָאָה שֶׁעֲתִידִין לִלְקוֹת עַל יְדֵי פְּעוֹר) אוּנ עֶר הָאט גִיזֶעהֶן דִי יוּדִין
שְׁטְרָאפְט וֶוערֶען דוּרְךְ דִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר (וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ בַּמֶּה) אוּנ עֶר הָט נִיט גֶעווּאוּסְט דוּרְךְ וָוס זֵיי וֶועלֶען
גֶישְׁטְרָאפְט וֶוערֶען (אָמַר) הָט עֶר גֶעזָאגְט (שֶׁמָּא הַקְּלָלָה תָּחוּל עֲלֵיהֶם מִשָּׁם) טָאמֶר וֶועט אוֹיף זֵיי קוּמֶען דִיא
ן דָארְטֶען (וְכֵן כָּל הַחוֹזִים בַּכּוֹכָבִים רוֹאִים וְאֵין יוֹדְעִים מַה רוֹאִים) דִי אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶעהֶן שְׁטֶערֶען־זֶעהֶר זֶעהֶן
רִיכְטִיג, זֵיי זֶעהֶן אוּנ וֵוייסֶען נִיט וָוס זֵיי זֶעהֶן: (א) וַיַּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב וגו'. (אָמַר) בִּלְעָם הָאט גֶעזָאגְט

שפתי חכמים

ם לא תקבנו ולא תקבנו גם לא תברכנו. ואם תאמר מ"ט
ן וי"ל דסלקא אדעתא דבלק שמא יהיה בלעם סובר לפי
קוב לא תקבנו וגו' אבל אם רוצה יברך תהלה ואחר
אותם לכך אמר גם קוב וגו' פי' גם ראשון מוסב על גם שני
וגם שני על גם ראשון וק"ל: ו כי איך ילוגו שיקוב אותו מיד שמא לא
יישר בעיני אלהים לכן אמר וקבותו לי משם לשון עתיד כלומר אחר
שיישר בעיני האלהים לקוב אותם: ז (נח"י) הרב כפל ככאן קרוב
למ"ש לעיל גבי ראש הפסגה ולא עוד אלא שהוסיף וכן כל החוזים וכו'.

פירוש לתורת אלהים

אגן כל אֲשֶׁר אַלְץ וָואס גָאט וֶועט רֵיידֶן אוֹתוֹ
אס וֶועל אִיךְ טָאן: (כז) וַיֹּאמֶר אוּנ בָּלָק הָט
צוּ בִּלְעָם לְכָה נָא גֵיי אִיךְ וֶועל דִיךְ פִירֶען
נְדֶער אָרְט אוּלַי טָאמֶר וֶועט וואל גְפֶעלֶן אִין
אוֹגֶין וְקַבֹּתוֹ לִי מִשָּׁם וֶועסְטוּ פוּן מֵיינְט וֶועגֶין
לוּכֶען פוּן דָארְטֶען: (כח) וַיִּקַּח אוּנ בָּלָק הָאט גְפִירְט צוּא בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר אוֹיף דֶעם שְׁפִּיץ פוּן
נִּשְׁקָף וואו מֶען קֶען קוּקֶען עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן אוֹיף דֶער וִויסְטֶענִיש: (א) וַיַּרְא בִּלְעָם אוּנ בִּלְעָם הָאט

ליקוטי יהודא

(א) וַיַּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב וגו', וַוייל בִּלְעָם הָט גִיזֶעהֶן אַז הקב"ה
ווִיל עֶר זָאל בֶּענְטְשֶׁן דִי יוּדִין, אוּנ וָואס הקב"ה זָאגְט צוּ
אִים, דָס מוּז עֶר רֵיידֶען, דְרִיבֶּער הָאט עֶר גֶעטָאן אַעֵצָה עֶר
וֶועט גָאר נִיט גֵיין הָערֶן וָואס הקב"ה וֶועט אִים זָאגֶען, וֶועט עֶר
קֶענֶען פְלוּכֶן דִי יוּדִין וְוִי עֶר וֶועט וֶועלֶען. אוּנ עֶר הָט גֶעטָאן

בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הָלַךְ כְּפַעַם־בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו׃ ב וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן

בִּלְעָם אֲרֵי תַקִּין
יְיָ לְבָרָכָא יָת יִ
וְלָא הֲלַךְ כִּזְמַן
אֱלָהֵן לְקַדְמוּת נ
וְשַׁוִּי לָקֳבֵל עֶגְלָא דַ
יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא אַ
ב וּזְקַף בִּלְעָם יָת
וַחֲזָא יָת יִשְׂרָאֵל

תו"א ולא הלך ס' הזוהר פ' חיי שרה : וישא בלעם את עיניו בתרא ס ס' הזוהר פ' נח :

רשב"ם

(א) לקראת נחשים. לנסות ממקום למקום אולי יוכל לקללם. אלא מעתה נתכוין לברכם בלב שלם ומתוך כך כתיב כאן ותהי עליו רוח אל

בית יהודא

(אֵינִי צָרִיךְ לִבְדּוֹק בְּהַקבּ"ה) איך דארף ניט פרעגן בייא הקב"ה, איך ווייס (כִּי לֹא יַחְפּוֹץ לְקַלְּלָם) ער וועט ניט וועלן זיי פלוכין : (וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם) . ער איז ניט געגאנגען פרעגן ביי הקב"ה (כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁנֵי פְּעָמִים) ווי ער הט געטאן צוויי מאל : (לִקְרַאת נְחָשִׁים) . מיינט מען (לְנַחֵשׁ אוּלַי יִקְרֶה ה' לִקְרָאתוֹ כִּרְצוֹנוֹ) צו פרובין טאמער וועט הקב"ה געטראפן ווערן צו אים אונ וועט צו אים זאגן ווי ער וויל (אָמַר) בִּלְעָם הט געזאגט (רוֹצֶה וְלֹא רוֹצֶה לְקַלְּלָם) הקב"ה וויל זיי פלוכין אונ וויל זיי ניט פלוכין (אַזְכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם וְהַקְּלָלָה עַל הַזְכָּרַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תָּחוּל) איך וועל דר מאנען זייערע זינד ווערט קומען די קְלָלָה אויף די זינד וואס איך וועל דר מאנען :
(וַיָּשֶׁת אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו) . (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דער תרגום טייטשט, בִּלְעָם איז געקומען דר מאנען פר הקב"ה די זינד פ
עֵגֶל וואס זיי האבן געמאכט : (ב) וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו . זאגט רש"י (בִּקֵּשׁ לְהַכְנִיס בָּהֶם עַיִן רָעָה) בִּלְעָם האט ג
ברייננגן אין דיא יודין אשלעכטע אוג (וְעַיִן הָרַע) (וַהֲרֵי יֵשׁ לְךָ שְׁלֹשָׁה מִדּוֹתָיו) דאס זענן די דריי שלעכטע מ
בִּלְעָם (עַיִן רָעָה) אשלעכטע אויג (וְרוּחַ גְּבוֹהָה) הוכמוהטיג, (וְנֶפֶשׁ רְחָבָה) גרויסקייט אונ אברייטען ווילן, ער ה
געוואלט (הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה) די דריי זאכען זענען געזאגט פריער, ועה איז גיוועזן גרוס ביי זיך, וואָרום ער
געוואלט גיין מיט די ערשטע שָׂרִים וואס בָּלָק הט געשיקט צו אים, נאר מיט גרעסערע שָׂרִים, ער האט
אשלעכטע אוג, ווי מיר זעהן ער הט נאר געוואלט קוקען אויף די יודין מיט זיין אויג, אונ הקב"ה הט פאר
די יודין מיט וואלקינס ער זאל זיי ניט קענן זעהן, אונ ער הט פיל געוואלט, וואָרום ער האט געוואלט בָּלָק ז
געבען אפולע שטוב זילבער אונ גאלד) : (וְשֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו) . זאגט רש"י (רָאָה כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָן
ער הט גיזעהן יעדער שבט רוהט בעזונדער אונ זענן ניט צו מישט (רָאָה שֶׁאֵין פִּתְחֵיהֶן מְכֻוָּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה)
גיזעהן זייערע טירען זענען ניט גלייך גיעפינט אטיר געגען אטיר (שֶׁלֹּא יָצִיץ לְתוֹךְ אֹהֶל חֲבֵרוֹ) ער זאל ניט זעהן

רש"י

בלעם כי טוב וגו'. אמר איני צריך לבדוק בהק
לא יחפוץ לקללם : ולא הלך כפעם בפעם. כא
ב' פעמים : לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה'
כרצונו אמר רוצה ולא רוצה לקללם אזכיר עונותיהם ח
על הזכרת עונותיהם תחול : וישת אל המדבר
ט כתרגומו :(ב) וישא בלעם את עיניו. בקש להכנ
עין רעה י והרי יש לך ג' מדותיו עין רעה ורוח
ונפש רחבה האמורים למעלה (אבות פ"ה): שכן לש
ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ר
פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל

שפתי חכמים

ונראה דבשלמא לעיל ראה שתהיה המגפה כראש הפסגה וכן נעשה שהרי נאמר בס"פ וזאת הברכה ויעל משה וגו' ראש הפסגה וגו' וימת שם משה וגומר אבל בראש הפעור לא היתה שום פרלה ולמה הוליכו בלק לשם וע"ז תירץ דמ"מ היתה הפרלה ע"י הפעור והוקשה להרב

דאם כן לא היה בלק קוסם דהא טעה ולכך תירץ וכן כל הח ח ה"ג רולה ולא רולה לקללם אזכיר כו' כלומר בין רולה רולה לקללם אזכיר עונותיהם : ט שהזכיר להם עון של ט במדבר : י דאם לא כן למה נשא את עיניו בפעם הזאת יות

ליקוטי יהודא

זיין פָּנִים צו דר מִדְבָּר וויא דר תַּרְגוּם שרייבט, צו דר מאנען די זינד פון עֵגֶל, אונ ער הט אויפגעהובן זיינע אויגען קוקן אויף די יודין, ער זאל זיי הרגנן מיט זיין שלעכטע אויג, אונ ער הט גיזעהן ווי די יודין רוען יעדער שבט בעזונדער, הט זיך אין אים דר וועקט די קִנְאָה נאך שטארקער, אונ ער הט געוואלט ארויסרעדן אקְלָלָה, אין די רגע וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים, איז דר רוּחַ, די נְבוּאָה, פון הקב"ה, געקומען אויף אים וואו ער איז גיוועזן, אונ ער הט זיין שלעכטע אוג געמוזט צו מאכין, אונ הט געמוזט ריידען אנדערע רייד (וויא עס שטיים אין דיא פסוקים) דס האט בִּלְעָם געזאגט נְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן, דס זענען די רייד פון דעם מענטש וואס מוז האלטען פארמאכט די אוג אונ טאר ניט קוקען אויף דיא יודין, אונ אפילו איך האב איצט ניט געוואלט הערן אמרי אל, וואס גאט וועט זאגן, מוז איך הערן, אונ מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה, אונ איך מוז איצט זעהן די זעהונג פון הקב"ה, ווייל דיא הייליגע זעהונג פון הקב"ה פארשטעלען מיר די אויגען איך זאל ניט קוקען אויף ד
מען דר ציילט מען הט אמאל געפונען אגעהרגתין מענטש אונ מען הט ניט געוואוסט ווער הט אים געהרגת. האט א

פירוש לתורת אלהים

גזעהן כי טוב בעיני יי אז עס איז וואל געפעלן
אונזין פון גאט כלומר גאט וויל בוודאי מ
בענטשען די ישראל ולא הלך איז ער ניט ג
לקראת נחשים אקעגין פרובן אוב די שכינה וו
צו אים בווייזן אונ וועט אים הייסן פלוכן נ
הט גזאגט איך וועל דר מאנען זייערע זינד
שון מחמת דעם אויף זיי חל זיין די קללה וי
ער האט גטאן זיין פנים צו דער מאנן וואס
האבן גמאכט אין דער מדבר דאס עגל : (ב
בלעם את עיניו אונ בלעם הט אויף גהובן זיינע
אונ האט גיזעהן די ישראל רוען צו

לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים׃
ג וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃
ד נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה

שׁוֹהִי וּשְׁרַת עֲלוֹהִי
בוּאָה מִן קֳדָם יְיָ׃
ג ...ל מַתְלֵהּ וַאֲמַר
בִּלְעָם בְּרֵהּ בְּעוֹר
גַּבְרָא דְּשַׁפִּיר חָזֵי׃
ד ...י דְּשָׁמַע מֵימַר מִן
אֵל וְחֵזוּ מִן

תו"א בנו בער סנהדרין קה ס' הזוהר פ' נשא: ונאם הגבר שתום העין נדה לא:

בעל הטורים

הגבר. כד"א קרא גבר שדומה בלעם לתרנגול כמו שהתרנגול מכל כן בלעם רבע אתונו וכמו שהתרנגול יודע העתים כן

רשב"ם

שכינה שרתה עליו מאהבה דרך חיבה: (ג) שתום העין. פתוח עין. רואת מראות אלהים כמו ששנינו עד שישתום ויסתום: (ד) אשר מחזה שדי

רש"י

עליו רוח אלהים. עלה בלבו כ שלא יקללם: בעור. כמו (תהלים קיד) למעינו מים. ומ"א ...ל היו גדולים מאבותיהם בלק בנו לפור אביו בנו ...לכות ובלעם גדול מאביו בנביאות מנה בן מ פרס שתם העין. עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה ...תוח ולשון משנה הוא כדי שישתום ב ויסתום ויגוב ...ן). ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע ...שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבא ...לד הצדיק ממנה. אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו יסתכל בדברים הללו ועל דבר זה נסמית עינו של ...גדה לא). וי"מ שתום העין פתוח העין ם כמו שתרגם ועל שאמר שתום העין ע ולא אמר שתום העינים

בית יהודא

טוט בַּיי זַיין חַבֶר אין שְׁטוּב: (וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים). זָאגְט רש"י (עָלָה בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא לְקַלְּלָם) עֶס איז אויפְגֶעגַאנְגֶען אין זַיין הַארְצֶען עֶר זָאל זֵיי נִיט פְלוּכִין: (ג) (בְּנוֹ בְעוֹר). עֶס דַארְף שְׁטֵיין בֶּן בְּעוֹר, דִי וָאו איז אִיבֶּערִיג (כְּמוֹ) וִוי עֶס שְׁטֵייט לְמַעְיְנוֹ מָיִם, איז אויךְ דִי וָאו אִיבֶּערִיג, עֶס דַארְף שְׁטֵיין לְמַעְיַן מָיִם (וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה) דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט (שְׁנֵיהֶם הָיוּ גְּדוֹלִים מֵאֲבוֹתֵיהֶם) בֵּיידֶע בִּלְעָם אוּנ בָּלָק זֶענֶען גִיוֶועין גְרֶעסֶער פוּן זֵייעֶרֶע פָאטֶערְס, דְרִיבֶּר שְׁטֵייט בַּיי בִּלְעָם בְּנוֹ בְעוֹר, בְּעוֹר גֶעגֶען בִּלְעָם איז גִיוֶוען וִוי אַזוּהִין גֶעגֶען אַפָאטֶער (בָּלָק בְּנוֹ צִפּוֹר) צִפּוֹר גֶעגֶען בָּלָק איז גִיוֶוען וִוי אַזוּהִין גֶעגֶען אַפָאטֶר (אָבִיו בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת) וַוייל בָּלָק איז גִיוֶוען אַמֶלֶךְ אוּנ זַיין פָאטֶר צִפּוֹר איז נִיט גִיוֶוען אַמֶלֶךְ, דְרִיבֶּר הָט צִפּוֹר אוֹיסְגִיזֶעהְן וִוי אַזוּהִין צוּ בָּלָק (וּבִלְעָם גָּדוֹל מֵאָבִיו בִּנְבִיאוּת) בִּלְעָם איז גִיוֶוען אַנָבִיא אוּנ זַיין פָאטֶער איז נִיט גִיוֶוען אַנָבִיא, ...עֶן גְרֶעסֶער פַר זַיין פָאטֶר בְּעוֹר אין נְבִיאוּת, בִּלְעָם (מָנָה בֶּן פְּרַס הָיָה) דִי צְווייא פָאטֶערְס הָאבֶּן אוֹיסְגִיזֶעהְן גֶעגֶען דִי זִיהְן, ...הָט בְּעוֹר אוֹיסְגִיזֶעהְן וִויא אַזוּהִין צוּ בִּלְעָם ...עֶהְט אוֹיס אַהַאלְב פוּנְט גֶעגֶען אַפוּנְט: (שְׁתֻם הָעָיִן). זָאגְט רש"י שְׁתוּם הָעַיִן מֵיינְט מֶען אַאָפֶּענֶע אוֹיג (עֵינוֹ ...מוֹצֵאת לַחוּץ) אֵיין אוֹיג פוּן בִּלְעָם איז גִיוֶוען אוֹיסְגִישְׁטָאכֶען אוּנ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען (וְחוֹר שֶׁלָּהּ נִרְאָה פָּתוּחַ) דִיא ...אוֹיג איז גִיוֶוען אָפֶען (שְׁתוּם איז דֶערְטַייטְשׁ אָפֶען), זָאגְט רש"י (וְלָשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא) שְׁתוּם איז אַמִשְׁנָה וָוארְט, ...שְׁטֵייט אין דֶר מִשְׁנָה (כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹם וְיִסְתּוֹם וְיִגּוֹב) עֶר זָאל עֶפֶענֶען אוּנ פַארְמַאכֶען אוּנ פַארְטְרִיקֶענֶען (וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ) ...רַבָּנִים זָאגֶען (לְפִי שֶׁאָמַר וּמִסְפָּר אֶת רֹבַע יִשְׂרָאֵל) וַוייל בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט הקב"ה צֵיילְט דִי זֶרַע וָוס גֵייט אַרוֹיס ...יוּדִין (שֶׁהַקָּבָּ"ה יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רְבִיעוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל) הקב"ה זִיצְט אוּנ צֵיילְט דִי זֶרַע וָואס גֵייט אַרוֹיס פוּן דִי יוּדִין ...בֹא טִפָּה שֶׁנּוֹלַד הַצַּדִּיק מִמֶּנָּה) וֶוען וֶועט קוּמֶען דֶער טְרָאפֶּען זֶרַע וָוס פוּן אִיר וֶועט גִיבָּארֶען וֶוערֶען אַצַדִיק אוֹיף ...ט (אָמַר בְּלִבּוֹ) הָט בִּלְעָם גֶעזָאגְט אין זַיין הַארְץ (מִי שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמְשָׁרְתָיו קְדוֹשִׁים) הקב"ה וָואס עֶר איז הֵיילִיג ...ע דִינֶערְס (מַלְאָכִים) זֶענֶען הֵיילִיג (יִסְתַּכֵּל בִּדְבָרִים הַלָּלוּ) זָאל קוּקֶען אוֹיף אַזֶעלְכֶע זַאכֶען (וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמֵית עֵינוֹ שֶׁל ...וֶוענֶען דִי רֵייד איז בְּלִינְד גִיוָוארֶען בַּיי בִּלְעָם אֵיין אוֹיג (וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים) עֶס זֶענֶען דָא רַבָּנִים וָוס זָאגֶען „שְׁתוּם הָעַיִן" ...מֶען „פְּתוּחַ הָעַיִן", עֶר הָאט גֶעהַאט אַאָפֶענֶע אוֹיג, עֶר הָט גוּט גִיזֶעהְן (כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס) וִוי דֶער תַּרְגוּם ...טַייטְשְׁט (וְעַל שֶׁאָמַר שְׁתוּם הָעַיִן) אוּנ וַוייל דֶר פָּסוּק זָאגְט שְׁתוּם הָעַיִן, אַאָפֶענֶע אוֹיג (וְלֹא אָמַר שְׁתוּם הָעֵינַיִם)

שפתי חכמים

ב רנ"ל כמה שכתוב ותהי עליו רוח אלהים משמע שהיה ...א' ולא מפרש אחריו אחי נבואה אלא מספר בשבחן של ...פרש עלה בלבו וכו' וכאלו אמר ותהי עליו רוח אחרת והוא ...ים שלא לקללם: ל בלעם ובלק דלעיל גם כן כתיב בבלק בנו ...ירושו בנו הוא בעור אביו וכן בלק. והא דלא פירש זה לעיל ...פור י"ל דלעיל ה"א שוי"ו נוספת היא כמו למעינו מים אבל ...ו משום דכתיב פעם שנית בנו בעור ע"כ לדרשא אתי ומכאן ילפינן נמי אמה דכתיב בנו לפור: מ כלומר ליטרא בן חצי ליטרא היה: נ לענין יין נסך קאמר שאם היה אבית של יין בבית עכו"ם לבדו ושהה שם עד שיכול לנקב העכו"ם האבית ולהוליא יין ויסתום ויגוב פי' וייבש הסתימה כתרגומו הרבו המים נגובו אז הוי יין נסך ש"מ דל' שתום נקובה הוא: ם כלומר שהיה לו ראייה טובה יותר משאר האדם: ע רנ"ל הא מסורת בידינו דבלעם היה סומא ולמה מפרש רש"י פתוח העין דמשמע שהיה רואה בראייה טובה.

פירוש לתורת אלהים

...ם אִיטְלִיכֶם שֵׁבֶט רוּהְט בַּאזוּנְדֶער [עיין רש"י] ...וּנ עֶס איז גֶוָוארֶען אוֹיף אִים דִיא נְבוּאָה פוּן ...וּנ עֶס איז שׁוֹין אוֹיף גְגַאנְגֶען אין זַיין הַארְץ ...ל זֵיי נִיט פְלוּכִין: (ג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוּנ עֶר ...אוֹיף גֶעהוֹיבֶען זַיין בַּייא שְׁפִּיל אוּנ הָאט ...ט נְאוּם בִּלְעָם דָאס איז דִיא זָאג פוּן בִּלְעָם ...זִהְן פוּן בְּעוֹר וּנְאוּם הַגֶּבֶר אוּנ דָאס איז דִיא ...ן דֶעם מַאן וָואס זַיין אוֹיג איז אָפִין [עיין רש"י]:

ליקוטי יהודא

גֶעזָאגְט אִיךְ וֶועל קֶענֶען וִויסֶען דִי צוּרָה פוּן רוֹצֵחַ, עֶר הָאט גִיעֶפוּנְט דִי אוֹיגֶען פוּן גֶעהַרְגֶעתִין אוּנ מִיט אַפַארְגְרֶעסֶער גְלָאז הָט עֶר גִיזֶעהְן דִי צוּרָה פוּן רוֹצֵחַ אִין דִי אוֹגֶען פוּן גֶעהַרְגֶעתִין דֶר דָאקְטָאר הָט אָפְּגֶערִיסֶעוֶועט דִי צוּרָה פוּן דֶעם רוֹצֵחַ, אוּנ מֶען הָט גֶעפוּנֶען דֶעם רוֹצֵחַ, זֶעהְן מִיר וִוי דִי שְׁלֶעכְטֶע צוּרָה פוּן רוֹצֵחַ הָט זִיךְ אַיינְגֶעוָוארְצִילְט אִין דִי אוֹגֶען פוּן גֶעהַרְגֶעתִין, אַזוֹי פְלֶעגְט זִיךְ אַיינְוָוארְצְלֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע אוֹיג פוּן בִּלְעָם אִין יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וָוס הָט אִים גִיזֶעהְן אוּנ עֶס איז אַרַיין אִין דֶעם מֶענְטְשׁ דֶער גִיפְט פוּן בִּלְעָם אוּנ עֶר איז גִישְׁטָארְבֶּן:

...ם שׁוֹמֵעַ אִמְרֵי אֵל דָם זָאגְט דֶער וָוס הֶערְט דִיא זָאג פוּן גָאט אֲשֶׁר וָוס עֶר טוּט זֶעהְן דִי שַׁיין פוּן

שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם: ה בראש עמוד
בי"ה שמ"ו סימן מַה־טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב
מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: ו כִּנְחָלִים נִטָּיוּ
כְּגַנֹּת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְהוָה

אונקלוס

קֳדָם שַׁדַּי חָזֵי שָׁכֵ
וּמִתְגְּלֵי לֵהּ: ה מָא טָבָ
אַרְעָךְ יַעֲקֹב בֵּי
מֵישְׁרָיךְ יִשְׂרָאֵל: ו כְּנַחֲ
דְּמִדַּבְּרִין כְּגִנַּת שַׁקְ
דְּעַל פְּרָת כְּבוּסְמַ
דִּנְצִיב יְיָ כְּאַרְזִין דִּנְצִיבִ

תו"א מה טבו אהליך יעקב סנהדרין שם: כנחלים נטיו ברכות יז סנהדרין שם:

רשב"ם

יחזה. פעמים נופל שוכב בלילה ופעמים גלוי עינים ביום. כי עתה היו נבואות הללו ביום, כמו נופלים על פני השדה בשאול. שוכבים: (ו) כנחלים נטיו. ננטיו. מיושרים: כאהלים. כמו מור ואהלות. כאהלים כארזים עלי

בעל הטורים

בלעם ידע לכוון השעה שהקב"ה כועס בה וכמו שהתרגול דרכו לט
על רגל א' כן בלעם הגר באחת מרגליו: (ד) יחזה נופל וגלוי עי
ס"ת מילה. נופל בשביל הערלה שהיא מאוסה לפני הקב"ה: (ה)
טבו אהליך. לפי שיעקב הוא באהל של מטה ובאהל של מעלה בכסא הכבוד. ששה תיבות בפסוק כנגד ששה אהלים. נוב וגבעון גלגל שילה ו
עולמים שנים: (ו) כאהלים נטע ה'. עי"ן של נטע עקומה כי בזה העולם אין לישראל נטיעה קיימת רק לעתיד לבא:

בית יהודא

אוּנ עֶר זָאגְט נִיט אָפֶּענֶע אוֹיגֶן (לָמַדְנוּ שֶׁסּוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו הָיָה) לֶערְנֶן מִיר אַז אֵיין אוֹיג זַיינֶע אִיז גִיוֶועְן בְּלִינְד: (ד) [נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם]. זָאגְט רש"י (פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ) דֶר מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק אִיז וִוי דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט וֶוען בִּלְעָם פַאלְט אוֹיף זַיין בֶּעט אוּנ שְׁלָאפְט, אִין שְׁלָאף זֶענֶען זַיינֶע אוֹיגֶען אָפֶען וִוי אִין חֲלוֹם אוּנ זֶעהְט אַנְבוּאָה (שֶׁאֵין נִרְאֶה עָלָיו אֶלָּא בַּלַּיְלָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב) הקב"ה פְלֶעגְט צוּ בִּלְעָם גִיזֶעהְן וֶוערֶן נָאר בַּיי נַאכְט וֶוען עֶר אִיז גֶעלֶעגֶן אִין שְׁלָאף (וּמִדְרָשׁוֹ) דֶר דְרַשׁ זָאגְט (כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עָלָיו) וֶוען הקב"ה פְלֶעגְט גִיזֶעהְן וֶוערֶן צוּ בִּלְעָם וּבַיי טָאג (לֹא הָיָה בוֹ כֹּחַ לַעֲמוֹד עַל רַגְלָיו) כְּלֶעגְט עֶר פַר חַלָּשׁוּת וֶוערֶן אוּנ הָט קֵיין כֹּחַ גֶעהַאט צוּ שְׁטֵיין אוֹיף דִי פִיס (וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו) אוּנ עֶר אִיז גֶעפַאלֶן מִיט דֶעם פָּנִים אוֹיף דִי עֶרְד (לְפִי שֶׁהָיָה עָרֵל וּמָאוּס לִהְיוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו) וַוייל עֶר אִיז נִיט גִיוֶועְן גִעמַלְתְּ אִיז עֶר גִינֶועְן מִיאוּס פַר הקב"ה, הָט נִיט גֶעקֶענְט זַיין הקב"ה זָאל גִיזֶעהְן וֶוערֶן צוּ אִים אוּנ עֶר זָאל בְּלַייבֶּען שְׁטֵיין אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט פַאר הקב"ה: (ה) [מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב]. זָאגְט רש"י (עַל שֶׁרָאָה פִּתְחֵיהֶם שֶׁאֵינָן מְכוּוָּנִין זֶה מוּל זֶה) וַוייל בִּלְעָם הָט גִיזֶעהְן דִי טִירֶען פוּן דִי יוּדִישֶׁע שְׁטוּבִּין זֶענֶען נִיט אָפֶען אֵיינֶע גֶעגֶען דִי אַנְדֶערֶע, דְרִיבֶּ הָאט עֶר זֵיי גֶעלוֹיבְּט אוּנ הָט גֶעזָאגְט וִוי גוּט זֶענֶען דַיינֶע גֶעצֶעלְטֶן יוּדִין: [מִשְׁכְּנֹתֶיךָ]. מֵיינְט מֶען (חֲנִיּוֹתֶיךָ) דֶ רוּהוּנְג (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶר תַּרְגּוּם שְׁרַייבְּט (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז אוֹיף דִיא וֶוערְטֶער מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ (מַה טֹּ אֹהֶל שִׁילֹה וּבֵית עוֹלָמִים בְּיִשּׁוּבָן) וִויא גוּט זֶעֶען גִיוֶועְן דֶער מִשְׁכָּן וָוס אִין דֶעם אָרְט שִׁילֹה אוּנ דֶער בֵּי הַמִּקְדָּשׁ וָוס אִיז אִין יְרוּשָׁלַיִם וֶוען זַייא זֶענֶען גִיוֶועְן בַּאזֶעצְט מִיט יוּדִין אַרוּם זַייא (שֶׁמַּקְרִיבִין בָּהֶם קָרְבָּנוֹת לְכַ עֲלֵיהֶן) אִין מִשְׁכָּן אוּנ אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פְלֶעגֶען דִיא יוּדִין מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף זֵייעֶרֶע זִינְד [מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ]. מֵיינְט מֶען (אַף כְּשֶׁהֵן חֲרֵבִין) אֲפִילוּ וֶוען דִיא בָּתֵּי מִקְדָּשׁוֹת זֶענֶען חָרֵב (לְפִי שֶׁהֵן מַשְׁכּוֹן עֲלֵיהֶם) וַוייל דֶ חוּרְבָּן אִיז אַמַשְׁכּוֹן אוֹיף זֵייעֶרֶע זִינְד (וְחוּרְבָּנָן כַּפָּרָה עַל הַנְּפָשׁוֹת) אוּנ דֶער חוּרְבָּן אִיז אַכַּפָּרָה אוֹיף דִי יוּדִין (שֶׁנֶּאֱמַ וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כִּלָּה ה' אֶת חֲמָתוֹ) הקב"ה הָאט פַארְעֶנְדִיגְט (אוֹיסְגִילָאזְן) זַיין כַּעַס (וּבַמֶּה כִּלָּה) אוֹיף וָוס הָ עֶר אוֹיסְגִילָאזְן זַיין כַּעַס (וַיַּצֶּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן) עֶר הָט אָנְגֶעצוּנְדֶן אַפַייעֶר אִין צִיּוֹן: (ו) [כִּנְחָלִים נִטָּיוּ]. מֶען מֵיינְט (שֶׁנֶּאֶרְ וְנִמְשְׁכוּ לִנְטוֹת לְמֵרָחוֹק) זֵייעֶרֶע גֶעצֶעלְטֶן זֶענֶען דֶערְלֵייגֶערְט גֶעוָוארֶן אוּנ גֶעצוֹיגֶן גֶוָוארֶן בִּיז וַוייט (אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ) רַבָּנָן הָאבֶּן גֶעזָאגְט (מִבִּרְכוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע אָנוּ לְמֵדִים מַה הָיָה בְּלִבּוֹ לְקַלְּלָם) פוּן דִי בְּרָכוֹת וָוס דֶער רָשָׁע בִּלְעָם הָט זֵיי גֶעבֶּענְטְשְׁט לֶערְנֶען מִיר וָוס עֶר הָט גֶעטְרַאכְט אִין הַארְצֶן זֵיי צוּ פַלוּכִין (כְּשֶׁאָמַר לְהָשִׁית אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו) וֶוען עֶר הָ גַזָאגְט עֶר וֶועט טָאהְן זַיין פָּנִים צוּם מִדְבָּר (וּכְשֶׁהֶפֶךְ הַמָּקוֹם אֶת פִּיו) אוּנ וֶוען הקב"ה הָאט פַארְקֶערְט דִי מוֹיל פוּן בִּלְעָ פוּן קְלָלוֹת צוּא בְּרָכוֹת (בֵּרְכָם מֵעֵין אוֹתָם קְלָלוֹת שֶׁבִּקֵּשׁ לוֹמַר) הָט עֶר זֵיי גֶעבֶּענְטְשְׁט מִיט אַזֶעלְכֶע בְּרָכוֹת וָואס זֶענְ פַארְקֶערְט פוּן דִי קְלָלוֹת וָוס עֶר הָט גְוָואלְט זָאגֶען (כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין גְּמָרָא סַנְהֶדְרִין: [כַּאֲהָלִים]. זָאגְ

רש"י

למדנו שסומא באחת מעיניו היה: (ד) נפל וגלוי עינים
פשוטו כתרגומו שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכ
ומדרשו כשהיה נגלה פ עליו לא היה בו כח לעמוד על רג
ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומ
זקופה לפניו: (ה) מה טבו אהליך. על שראה פתחיו
שאינן מכוונין זה מול זה: משכנתיך. חניותיך כתרגומ
ד"א מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמ
בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם: משכנתיך
אף כשהן חרבין לפי שהן משכון עליכם וחרבנן כפרה
הנפשות שנאמר (איכה ד) כלה ה' את חמתו ובמה כלה וי
אש בציון: (ו) בנחלים נטיו. שנארכו ונמשכו לנט
למרחוק. אמרו רבותינו מברכותיו של אותו רשע אנו למד
מה היה בלבו לקלם כשאמר להשית אל המדבר פניו
וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותם קללות שבקש לו
כו' כדאיתא בחלק (סנהד' קה): כאהלים. כתרגומו ל

שפתי חכמים

ופ"ז פירש ולא אמר שתום העינים וכו': פ לפי פשוטו קשה למה אמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) מה טובו אהליך יעקב. איתמר בחלק אמר ר' אלע
מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לו
לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב. לא תשרה עליהם שכינה אמר משכנותיך ישראל. לא תהי
מלכותם נמשכת אמר כנחלים נטיו. לא יהיה להם זיתים וכרמים אמר כגנות עלי נהר. לא יהיה ריחם נודף אמר כאהלים נט

פירוש לתורת אלהים

דֶעם אַלְמֶעכְטִיגֶן גָאט נוֹפֵל עֶר טוּט פַאלֶען אוּנ שְׁלָאפֶען וּגְלוּי אוּנ זַיינֶע אוֹיגִין זֶענֶען אִים אַנְפְלֶעקְט דִי שְׁכִינָה פְלֶעגְט זִיךְ צוּ אִים נִיט בַּוַוייזֶען נָאר בַּיי נַאכְט אַז עֶר לִיגְט אוּנ שְׁלָאפְט: (ה) הַיינְט אִיז עֶר מְפוֹרָשׁ וָואס זֶענִין דִיא רֵייד מַה טֹּבוּ וִוי גוּט זֶענֶען דַיינֶע גֶעצֶעלְטֶען יַעֲקֹב [טייו רש"י] מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל דַיין רוּאוּנְג יִשְׂרָאֵל: (ו) כִּנְחָלִים נִטָּ גְלַייךְ אַזוֹ וִוי דִי בֶּעךְ וָואס זַייא גֵייעֶן גַאנְץ וַויי

כַּאֲרָזִים עֲלֵי־מָיִם: ז יִזַּל־מַיִם מִדָּלְיָו
וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ
וְתִנַּשֵּׂא מַלְכֻתוֹ: ח אֵל מוֹצִיאוֹ
מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ יֹאכַל

[...]א: ז יִסְגֵּי מַלְכָּא
[...]א מִבְּנוֹהִי וְיִשְׁלוֹט
[...] סַגִּיאִין וְיִתְקוֹף
[...] מַלְכֵּהּ וְתִתְנַטֵּל
[...]הּ: ח אֱלָהָא
[...]ן מִמִּצְרַיִם
וְרוּמָא דִילֵהּ
[...]בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי
סַנְאֵיהוֹן וּבְבִזַּת

תו״א כארזים עלי תענית כ: יזל מים נדרים פא סנהדרין פה: כתועפת ראם לו גיטין סח:

בעל הטורים

(ז) יזל מים. בגימטריא יגדל מלך שאין מושחין המלכים אלא על הנהר: (ח) אל מוציאו ממצרים.

רשב״ם

שהוא במקום חשוב. כארזים על יבלי מים. אבל בחור כארזים מבורר בארזים: (ז) וירום מאגג. מלכות שאול. כל מלכי עמלק נקראין אגג כמו כל מלכי מצרים קרוים פרעה. מלכי פלשתים אבימלך. ושל ירושלים מלכי צדק. אדוני צדק: (ח) תועפות. חוזק כמו ותועפות הרים לו:

רש״י

[...]) מר ואהלות: נטע ה׳. בגן עדן. לשון אחר [...]טע ה׳ בשמים המתוקין כאהל שנאמר (ישעיה מ) [...]אהל לשבת (ולשון זה אינו דא״כ היה לו לנקוד [...]א׳ בחול״ם): נטע ה׳. ל׳ נטיעה מצינו באוהלים [...]ניאל יא) ויטע אהלי אפדנו: (ז) מדליו. [...] ופירושו כתרגומו: וזרעו במים רבים. לשון [...] זרעו כזרע הזרוע על פני המים: וירום [...]לכו. מלך ראשון שלהם צ׳ יכבוש את אגג מלך [...]תנשא מלכתו. של יעקב יותר ויותר שיבא [...] ושלמה: (ח) אל מוציאו ממצרים. מי גורם [...]ה הזאת. אל המוציאם ממצרים בתוקף ורום שלו

בית יהודא

רש״י (כְּתַרְגוּמוֹ) וויא דר תַּרְגוּם טייטשט (לְשׁוֹן מוֹר וַאֲהָלוֹת) אַזֶעלְכֶע מִינִים בְּשָׂמִים: וְנָטַע ה׳ו. (בְּגַן עֵדֶן) הקב״ה הָט גְעפְלַאנְצְט אִין גַּן עֵדֶן (לָשׁוֹן אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז כַּאֲהָלִים נָטַע ה׳ מֵיינְט מֶען (כִּבְשָׂמִים הַמְּתוּקִין כְּאֹהֶל) וְוִי דִי הִימְלֶען וָוס זֶענֶען פַארְשְׁפְּרֵייט וְוִי אַגִיצֶעלְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת) הקב״ה הָט אוֹיסְגֶעשְׁפְּרֵייט דִי הִימְלֶען וְוִיא אַגִיצֶעלְט צוּם זִיצֶען זָאגְט רש״י (וְלָשׁוֹן זֶה אֵינוֹ) דֶר פְּשַׁט אִיז נִיט רִיכְטִיג (דְּאִם כֵּן) אוֹיבּ עֶס זָאל אַזוֹ זַיין, אֳהָלִים מֵיינְט מֶען גֶעצֶעלְטִין (הָיָה לוֹ לְנְקוֹד כְּאוֹהָלִים הָאַ׳ בְּחוֹלָם) הָט דֶר וָוארְט גֶעדַארְפְט זַיין גֶעפִּינְטוּלְט אוֹהָלִים מִיט אַחוֹלָם א, אֲהָלִים, מֵיינְט מֶען בְּשָׂמִים: וּנְטַע ה׳ו. זָאגְט רש״י (לָשׁוֹן נְטִיעָה מָצִינוּ בְּאוֹהָלִים) אַגֶעצֶעלְט אוֹיפְ[...]

[...]סְט אוֹיךְ גֶעפְלַאנְצְט (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּטַּע אָהֳלֵי אַפַּדְנוֹ) עֶר הָט גֶעפְלַאנְצְט דִי גֶעצֶעלְטֶען [...]לַאץ: (ז) וּמִדָּלְיָו. מֵיינְט מֶען (מִבְּאֵרוֹתָיו) פוּן זַיינֶע בְּרוּנֶענְס (וּפֵירוּשׁוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ) דֶר מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק אִיז [...]תַּרְגּוּם זָאגְט: וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים. זָאגְט רש״י (לָשׁוֹן הַצְלָחָה הוּא) זַיין פַארְזֵייהוּנְג וֶועט זַיין מִיט הַצְלָחָה [...] הַזּוֹרֵעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם) זַיין פַארְזֵייהוּנְג וֶועט זַיין וְוִי מֶען פַארְזֵייט אַפַארְזֵייהוּנְג גֶעבֶּען וַואסֶער, אַלְץ וָואס עֶר וֶועט [...] זַיין מִיט הַצְלָחָה: וְיָרוֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ. מֶען מֵיינְט (מֶלֶךְ רִאשׁוֹן שֶׁלָּהֶם יִכְבּוֹשׁ אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק) דֶר [...]מֶלֶךְ וָוס וֶועט זַיין בַּיי יוּדִין וֶועט גְרוֹיס וֶוערֶען דוּרְךְ דֶעם וָוס עֶר וֶועט אַיינְנֶעמֶען דֶעם אֲגַג דֶער מֶלֶךְ פוּן [...] וְתִנַּשֵּׂא מַלְכוּתוֹ. (שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר וְיוֹתֵר) דִיא מְלוּכָה פוּן יוּדִין וֶועט אַלֶע מָאהְל גְרֶעסֶער וֶוערֶען, מֶער אוּנ מֶער [...]רִיו דָוִד וּשְׁלֹמֹה) נָאךְ שָׁאוּל וֶועט זַיין אַמֶּלֶךְ דָוִד, שְׁלֹמֹה: (ח) וְאֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם. מֶען מֵיינְט (מִי גָרַם לָהֶם [...]את) וֶוער הָאט גִבְּרֵיינְגְט דִי יוּדִין צוּ אַזוֹ אַגְרוֹיסְקֵייט (אֵל הַמּוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹקֶף וְרוּם שֶׁלּוֹ) דֶר גָאט וָוס הָט זֵיי

דעת זקנים מבעלי התוספות

[...]ה להם מלכים בעלי קומה. אמר כארזים עלי מים. [...]יהיה להם מלך בן מלך אמר יזל מים מדליו. לא [...]תם שולטת באומות אמר וזרעו במים רבים. לא תהיה מלכותם עזה אמר וירום מאגג מלכו. לא תהא קימה למלכותן [...]א מלכותו. א״ר אבא בר כהנא וכלן חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות שנא׳ ויהפוך ה׳ אלהיך לך את הקללה [...]לה ולא קללות. ד״א כנחלים נטיו (לשון נטיו) לישן, נטיה שייך בנחלים שנא׳ הנני נוטה אליה כנהר שלום כמו [...]וטים ומתפשטים לכאן ולכאן כשגדלים כך ישראל יפרו וירבו ויהיו צריכים לפשט אהלים ולהרחיבם כדאמר הרחיבי [...]י וכו׳. כאהלים נטע ה׳ כאותן זריעות חשובות שנטע ה׳ בגן עדן שנא׳ ויטע ה׳ אלהים גן בעדן מקדם שגדלין ומתברכין: [...] מדליו. כמו הרים נזלו כלומר יתנטפו מים ממקום שהם דולים כלו׳ ירבה חיל מזרעו כי חיילות נמשלו למים כמו [...]ומים את מלך אשור כלומר יצא חיל מזרעו וזרעו יהיה כמים רבים שיגדלו מאד. וירום מאגג מלכו ירום מלכו של [...]ר מאגג כמו שמצינו שמלך ראשון של ישראל דהיינו שאול הרג עמלק וכל מלכי עמלק קרוין אגג וכל מלכי מצרים [...]ה וכל מלכי פלשתים קרוין אבימלך. ותנשא מלכותו של ישראל: (ח) יאכל גוים צריו. כלו׳ ישראל יכלה הגוים שהם צריו. ועצמותיהם יגרם כאדם שאוכל בשר ואח״כ אוכל העצמות ואינו משייר כלום:

שפתי חכמים

נופל היה לו לומר שוכב וגלוי עינים: צ שאול המלך וה״ק קרא וירם

פירוש לתורת אלהים

[...] גְלַייךְ וְוִי דִי גֶערְטְנֶער וָואס זֶענֶען בַּייא [...]ךְ וַואקְסְט דָארְט תָּמִיד פֵּירוֹת חָאטְשֶׁי קֵיין [...]ט נִיט כַּאֲהָלִים גְלַייךְ וְוִיא בְּשָׂמִים וָוס גָאט [...]אנְצְט אִין גַן עֵדֶן כַּאֲרָזִים אַזוֹ וְוִי דִי טֶענִין [...]וֹם זֵיי שְׁטֵייעֶן בַּיי דֶעם וַואסֶר: (ז) יִזַּל עֶס [...]גֶען וַואסֶער אוּם נַיין שֶׁעפֶּער עֶס וֶועלֶען [...]טֶע מְלָכִים פוּן זַיינֶע קִינְדֶר וְזַרְעוֹ אוּנ זַיינֶע [...]עלֶן בַּגְלִיקְן אַזוֹ וְוִי פִיל וַואסֶר וְיָרוֹם אוּנ דֶר עֶרְשְׁטֶער מֶלֶךְ פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וֶועט דֶר הוֹבֶּן אוּנ דֶר הֵייכְט וֶוערֶען פוּן אֲגַג דֶער מֶלֶךְ פוּן עֲמָלֵק [ש׳ רש״י] אוּנ דֶר נָאךְ וְתִנַּשֵּׂא וֶועט זַיין מַלְכוּת נָאךְ מֶער דֶר הוֹבִּין וֶוערִין וָוארוּם דֶער נָאךְ וֶועט זַיין דָוִד אוּנ שְׁלֹמֹה: (ח) אוּנ וֶוער הָאט דָם זֵיי גוֹרֵם גְוֶועֶן דִיא גְדוּלָּה אֵל דֶר גָאט וָואס הָאט זֵיי אוֹם גִיצוֹגִין פוּן מִצְרַיִם כְּתוֹעֲפוֹת רְאֵם לוֹ מִיט זַיין שְׁטַארְקֵייט אוּנ הוֹכְקֵייט נוּם אִיז צוּ אִים יֹאכַל גּוֹיִם עֶר וֶועט עֶסִין

גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֵם וְחִצָּיו
יִמְחָץ׃ ט כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי
יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ
אָרוּר׃ י וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־בִּלְעָם
וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־

אונקלוס:
מַלְכֵיהוֹן יְתַ...
וְאַרְעֲתְהוֹן יַחְסְנוּ...
ט יְנוּחַ יִשְׁרֵי בִתְ...
כְּאַרְיָא וּכְלֵיתָא לֵית מַ...
דִּתְתַעֲנֵיהּ בְּרִיכָךְ...
בְּרִיכִין וְלִיטָךְ...
לִיטִין׃ י וּתְקֵיף...
דְבָלָק בְּבִלְעָם וְשַׁ...
לִידוֹהִי וַאֲמַר...

תו"א ועצמותיהם מקרא כאן מלא: כרע שכב כארי יג׳ בתרגום שם: וכלביא מי כאן הוא כתוב פ׳ רבתי:

בעל הטורים

אמר זה כ"פ לומר כנגד ששלחם ממצרים בן שלשים לפ"ל: ועצמותיהם. עין הלוים לומר לך כי ישקר ג׳ פעמים ולפ"ל פ"ג אומות ... כלו כ"ג יחתו גלגלו: (ט) כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו. ולמעלה אמר הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא למעלה הקדים לכתוב ההלך מתחלה יתגבר תחלה כלביא ואחר כך יתנשא והולך כמו כארי שהוא מתגבר והולך וכאן הקדים ארי ללביא שרמז ג"כ שכב כארי ... וכלביא ביתי ישבת שמני משה כנגד משה ופני יהושע כפני לבנה: מברכיך ברוך ואורריך ארור. כלעם השיב כלנו לקללם לכך ...

רש"י

ק יאכל את הגוים שהם צריו: ועצמותיהם. של צריו יגרם. מנחם פתר בו לשון שבירה וכן (צפניה ג) לא גרמו לבקר וכן (יחזקאל כג) ואת חרשיה תגרמי. ואני אומר עלם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמוח שבפנים העלם על ר ערמימותו: וחציו ימחץ. אונקלוס תרגם חליו של צרים הלוקה שלהם כמו בעלי חצים מרי פלגתא (פ"א לי הלוקה והגיה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה) ומחצה וחלפה רקתו שיהלו את ארצם ויש לפתור לשון ממש חליו של הקב"ה ימחץ בדמם של צרים ויצטבע בדמם כמו (תהלים סח) למען תמחץ רגלך והוא זה מלשון מכה כמו מחצתי שהצבוע בדם נראה מחוץ ונגוע: (ט) כרע שכב כארי. כתרגומו. יתיישבו בארצם בכח ובגבורה: (י) ויספוק. הכה זו על זו

בית יהודא

אַרויסְנֶעמֶען פון מִצְרַיִם מִיט זַיין שְׁטַארְקַייט אוּנ גְרוֹיסְקַייט, אוּנ מִיט זַיין שְׁטַארְקַייט אוּנ גְרוֹיסְקַייט (יֹאכַל אֶת הַגּוֹיִם שֶׁהֵם צָרָיו) וֶועט עֶר פַארְצֶערְן דִי פֶעלְקֶער וָואס זֶענֶען פַיינְד צוּ דִי יוּדְן: וְעַצְמוֹתֵיהֶם (שֶׁל צָרִים) דִי בַּיינֶער פוּן דִי פַיינְד (יְגָרֵם) זָאגְט רַשִׁ"י (מְנַחֵם פָּתַר בּוֹ לְשׁוֹן שְׁבִירָה) מְנַחֵם טַייטְשְׁט "יְגָרֵם" טַייטְשׁ מֶען צוּבְּרֶעכְן (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי (לֹא גָרְמוּ לַבֹּקֶר) טַייטְשׁ מֶען אוֹיךְ זֵיי הָאבְּן נִיט צוּבְּרָאכְן (וְכֵן) אוּנ אַזוֹי (וְאֶת חֲרָשֶׂיהָ תְּגָרֵמִי) אִירֶע שַׁארְבְּנְס וֶועסְטוּ צוּבְּרֶעכְן, זָאגְט רַשִׁ"י (וַאֲנִי אוֹמֵר) אוּנ אִיךְ זָאג (לְשׁוֹן עֶצֶם הוּא) גֶרֶם אִיז דֶערְטַייטְשְׁט אַבִּיין (שֶׁמְּגָרֵר הַבָּשָׂר בְּשִׁנָּיו מִסָּבִיב וְהַמּוֹחַ שֶׁבִּפְנִים וּמַעֲמִיד הָעֶצֶם עַל עַרְמִימוּתוֹ) וְעַצְמוֹתֵיהֶם יְגָרֵם טַייטְשׁ מֶען עֶס וֶועט בְּלַייבְּן פוּן דִי פַיינְד לֵיידִיגֶע בַּיינֶער, וִוי מֶען גְרִיזְשְׁעט אַרָאפּ מִיט דִי צִיין דִיא פְלֵיישׁ פוּן אַבִּיין אוּנ מֶען צִיהְט אַרוֹיס דֶעם מַארךְ פוּן אִינְוֶוענִיג אוּנ עֶס בְּלַייבְּט אַנַאקֶעטֶער בִּיין: וְחִצָּיו יִמְחָץ. זָאגְט רַשִׁ"י (אוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם חִצָּיו שֶׁל צָרִים) דֶר תַּרְגוּם טַייטְשְׁט דִי צוּטֵיילוּנְג פוּן דִי פַיינְד (חֶלְקָם) זֵייעֶרֶע צוּטֵיילוּנְג (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּעֲלֵי הַחִצִּים טַייטְשׁ מֶען (מָרֵי פַּלְגוּתָא) דִי הֶערְרֶן פוּן צוּטֵיילוּנְג וָואס הָאבְּן זִיךְ אָפְּגֶעטֵיילְט פוּן זַייעֶר בְּרוּדֶער (וְכֵן יִמְחָץ) יִמְחָץ אִיז אוֹיךְ דֶערְטַייטְשְׁט צוּטֵיילֶען (לְשׁוֹן וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ) טַייטְשׁ מֶען עֶס הָאט דוּרְךְ גֶעטֵיילְט אוּנ גֶעגַאנְגֶען זַיין שְׁלֵייף, אוּנ דָא אִין פָּסוּק מֵיינְט מֶען (שֶׁיְּחַצּוּ אֶת אַרְצָם) דִי יוּדְן וֶועלְן צוּטֵיילְן זִיךְ צְוִוישְׁן זֵיי, זָאגְט רַשִׁ"י דִי לַאנְד וָואס דִי פֶעלְקֶער הָאבְּן וִויא פְרִיעֶר צוּטֵיילְט (וְיֵשׁ לִפְתּוֹר לְשׁוֹן חִצִּים מַמָּשׁ) מֶען קֶען טַייטְשְׁן דֶעם וָוארְט חִצִּים פַייל, אוּנ אַזוֹי מֵיינְט דֶער פָּסוּק (חִצָּיו שֶׁל הַקָּבָּ"ה יִמְחָץ בְּדָמָם שֶׁל צָרִים) הַקָּבָּ"ה וֶועט אַיינְטוּנְקֶען דִי פַייל אִין דִיא בְּלוּט פוּן דִי פַיינְד (וּמְבוֹל וְיִצְטַבַּע בְּדָמָם) הַקָּבָּ"ה וֶועט אַיינְטוּנְקֶען דִי פַיילְן אִין זֵייעֶר בְּלוּט (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (לְמַעַן תִּמְחַץ רַגְלְךָ בְּדָם) זָאלְסְט אַיינְטוּנְקֶען דַיין פִיס אִין בְּלוּט (וְאֵינוֹ זֶה מִלָּשׁוֹן מַכָּה כְּמוֹ מָחַצְתִּי) דֶר וָוארְט יִמְחָץ אִיז פוּן דֶעסְטְוֶועגְן דֶערְטַייטְשְׁט שְׁלָאגְן, וִוי דֶר וָוארְט מָחַצְתִּי אִיז דֶערְטַייטְשְׁט אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁלָאגְן (שֶׁהַצָּבוּעַ בְּדָם נִרְאֶה כְּאִלּוּ מָחוּץ וְנָגוּעַ) ווארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בְּטַבָא מִיט בְּלוּט זֶעהְט אוֹיס וִויא עֶר וָואלְט גֶעוֶוען צוּשְׁלָאגְן אוּנ צוּבִּיילְט: (ט) כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (יִתְיַשְּׁבוּ בְּאַרְצָם בְּכֹחַ וּבִגְבוּרָה) דִיא יוּדְן וֶועלְן זִיךְ בַּאזֶעצְן אִין זַייעֶר לַאנְד מִיט כֹּחַ אוּנ שְׁטַארְקַייט וִויא דִיא לֵייבְּן: (י) וַיִּסְפֹּק. מֵיינְט מֶען (הִכָּה זוֹ עַל זוֹ) עֶר הָאט גֶעקְלַאפְּט אַהַאנְט אוֹיף אַ...

שפתי חכמים

ר"ל שאול המלך ישול מלכותו מאגג ע"י שיכבוש אותו: ק ולא כמנת המקרא הוא לומר שהאל שהוציאו ממצרים תקפו כתוקף ראם וגובה שלו כלא כן הכתוב כאן להודיע כחו של הקדוש ברוך הוא שהרי כבר אמר למעלה. ועוד שהספר תאמר יאכל גוים צריו בלתי נקשר לא לפניו ולא לאחריו. ולפי"ז אמר כתוקף וראם שלו יאכל וכו׳ ואם כן יהיה פירושו על ישראל הכי האל שהוציאו ממצרים תקפו כתוקף ראם וגובה שלו ועם אותו התוקף וראם שלו יאכל ישראל והוסיף מלת את וה"א הידיעה על מלת ע"א ואמר את הע"א זה יובן שיהיו הע"א נאכלים ולא אוכלים והוסיף מלת שהם כי תהיה מלת צריו כיתור ועוד הוסיף מלת של צרים להורות אותם צריו יגרם ולא כל הע"א בכלל לכן אמר צריו ולא צרים: ר פ׳ לשון ערוס: ש תרגום של בעלי חצים וה"ק קרא והלוקה של צרים

פירוש לתורת אלהים

די גִיטֶער פוּן דִי כְּנַעֲנִים וָואס זַיי זֶענֶען צָרָיו זַיינֶע בְּלֵיידִיגֶער וְעַצְמוֹתֵיהֶם אוּנ זַייעֶרֶע בֵּיינֶער וֶועט עֶר צוּ בְּרֶעכֶען וְחִצָּיו יִמְחָץ אוּנ זַייעֶרֶע גִיטֶער וֶועט עֶר וואוּנְדֶען, אַרְבִּין צוּא זִיךְ: (ט) כָּרַע עֶר וֶועט קְנִיעֶן אוּנ וֶועט לִיגֶן בְּרוּהִיג אַזוֹ וִוי אַלֵייב [עיין רמ"ן] וּכְלָבִיא אוּנ אַזוֹי וִוי אַלְטֶעפֶערְט מִי יְקִימֶנּוּ וֶוער קֶען אָקֶעגִין זַיי בַּשְׁטֵיין מְבָרְכֶיךָ דִי וָואס דִיךְ בֶּענְטְשְׁן דִי וֶועלְן אַלֵיין גִבֶּענְטְשׁ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר אוּנ דִי פְלוּכִין דִיךְ וֶוערִין אַלֵיין גִפְלוּכְט: (י) וַיִּחַר אוּנ הָט גִגְרִימְט דֶער צָארְן פוּן בָּלָק אוֹיף בִּלְעָם ... אוּנ עֶר הָט גִקְלַאפְּט זַיינֶע הֶענְט אֵיינֶע אוֹיף אַנְדֶערֶע וַיֹּאמֶר בָּלָק אוּנ בָּלָק הָאט גֶעזָאגְט צוּ ב...

לקים

בלעם לקב איבי קראתיך והנה
ברכת ברך זה שלש פעמים:
יא ועתה ברח־לך אל־מקומך
אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך
יהוה מכבוד: יב ויאמר בלעם אל־
בלק הלא גם אל־מלאכיך אשר־
שלחת אלי דברתי לאמר: יג אם־
יתן־לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא
אוכל לעבר את־פי יהוה לעשות
טובה או רעה מלבי אשר־ידבר
יהוה אתו אדבר: שביעי יד ועתה הנני
הולך לעמי לכה איעצך אשר

...עם למילט סנאי
...ך והא ברכא
...כת להון דנן תלת
...: יא וכען זיל לך
...רך אמרית יקרא
...ינך והא מנעך יי
...קר: יב ואמר בלעם
...ק הלא אף לאזגדיך
...שלחת לותי מלילית
...ר: יג אם יתן לי
...מלי ביתה כסף
...ב לית לי רשו
...בר על גזרת מימרא
...למעבד טבתא או
...תא מרעותי דימלל
...תה אמלל: יד וכען
...אנא אזל לעמי
...ת א אמלכנך מא
...בד ואחוי לך מא

תולדות אהרן

הנני הולך לעמי שם:

בעל הטורים

...ים בברשותיו ס"ל ויתן לך כברוך אורריך ארור ומברכיך ברוך. ...אמר לו בלק לקללם יותר אלא אמר לו ברח לך: (יא) מנעך. ...' הכא והידך אסר מנעך היום מטוב בדמים בשביל שמנעך מטוב בדמים שלא לקללם על כן מנעך מכבוד:

רשב"ם

(יד) איעצך. עצה להכשילם לפי דעתי. אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. אבל עתה בקרוב בחייך לא תירא מהם. וזו היא העצה הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו' וכאן סתם משה את העצה לפי שבלחש אמרה בלעם לבלק ולא נודעה העצה עד שפירשה משה בשעת

רש"י

...עבור את פי ה'. כאן לא נאמר אלהי כמו שאמר ...וגה לפי שידע שנכשל בהקב"ה ונטרד: (יד) הולך ... מעתה הריני כשאר עמי ת' שנסתלק הקב"ה מעלי: ...איעצך. מה לך לעשות א ומה היא העצה אלהיהם

בית יהודא

(יג) (לעבור את פי ה'), זאגט רש"י (כאן לא נאמר אלהי) איצט הט בלעם ניט געזאגט אויף הקב"ה אלהי, מיין גאט (כמו שנאמר בראשונה) וויא ער הט געזאגט דם ערשטע מאהל (שידע שנכשל בהקב"ה ונטרד) ווייל ער הט געוואסט ער איז איצט פארמיאוסת געווארן ביי הקב"ה אונ פארטריבן ...רן פון אים: (יד) והולך לעמיו. בלעם הט געזאגט (מעתה הריני כשאר עמי) פון איצט בין איך גווארען אזו וויא ...מענטשען פון מיין פאלק (שנסתלק הקב"ה מעלי) ווייל הקב"ה איז אפגיטאהן געווארן פון מיר: ולכה איעצך. ...איך וועל דיר געבען אעצה (מה לך לעשות) וואס דו זאלסט טאהן (ומה היא העצה) וואס איז די עצה (אלהיהם של

דעת זקנים מבעלי התוספות

...בה איעצך. א"ר יוחנן שלשה היו באותה עצה בלעם איוב ...בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נדון ביסורין יתרו שברח ...ניו וישבו בלשכת הגזית שנא' ומשפחות סופרים ישבי ...תרעתים שמעתים סוכתים המה הקינים הבאים מחמת ...וכתיב ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' ד"א ...' כלומר על אותו דבר שאתה ירא וחרד מפני זה הקהל

שפתי חכמים

ישראל ר"ל אי"י שסיה להם במלוקה יחלקו ישראל: ת דאם לא כן אני הולך למקומי מבע"ל כמו שאמר בסמוך וישב למקומו: א ר"ל דלשון איעצך אין שייך לומר על אשר יעשה העם וגומר אלא יאמר לו השמועה אבל לא בלשון עצה. והיה ראוי לכתוב אשר תעשה וגומר. ועל זה פי' מה לך לעשות ומקרא קצר הוא כמו שפירש בסיוך וה"פ איעצך מה לך לעשות וגם אודיעך את אשר יעשה וכו' ומה היא העצה

פירוש לתורת אלהים

...צו פלוכען מיינע פיינט האב איך דיך גרופען אונ דו האסט זיי נאך געבענשט זה שלש פעמים ...ד דריי מאל: (יא) ועתה ברח אונ אצונד אנטלויף ...יין ארט אמרתי איך האב גטראכט איך וועל ...ערליך האלטין אבר והנה מנעך נאט האט דיך ...מיטין פון כבוד: (יב) ויאמר הט בלעם גזאגט ...לק הלא פר וואר גם אל מלאכיך איך האב דאך ...יינע שלוחים וואס דו האסט גשיקט צו מיר אויך גרעט לאמר אזו צו זאגען: (יג) אם יתן לי ווען בלק זאל מיר געבען זיין שטוב פול מיט זילבער אונ גאלד לא אוכל וועל איך ניט קענען עובר זיין דיא צווי פון גאט לעשות צו טאן גוטס אדער בייז פון מיין הארצען פון מיר אליין אשר ידבר דאס וואס גאט טוט ריידען דס מוז איך ריידען: (יד) ועתה אונ אצונד הנני הולך גיי איך צו מיין פאלק [ע' רש"י] לכה איך וועל דיר אעצה געבען וואס דו זאלסט טאן ע' רש"י

יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים: טו וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם
בִּלְעָם בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם
הָעָיִן: טז נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל וְיֹדֵעַ
דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל
וּגְלוּי עֵינָיִם: יז אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עַתָּה
אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כּוֹכָב

דְיַעְבֵּד עַמָּא הָ
לְעַמָּךְ בְּסוֹף יוֹמַ
טו וּנְטַל מַתְלֵהּ וַ
אֲמַר בִּלְעָם בְּרֵהּ
וַאֲמַר גַּבְרָא דְשַׁפִּיר
טז אֲמַר דִשְׁמַע מֵימַ
קֳדָם אֵל וְיָדַע מַדַּ
קֳדָם עִלָּאָה חֵזוּ
קֳדָם שַׁדַּי חָזֵי
וּמִתְגְּלֵי לֵהּ: יז חָ
וְלָא כְעַן סְכִיתֵהּ
אִיתוֹהִי קָרִיב כַּד

תו"א שתם העין שם קה: וידע דעת עליון ברכות ו סנהדרין קה ע"ז ד: נפל וגלוי עינים סנהדרין שם:

רשב"ם

הצורך: (יז) אראנו. אני רואה עתה עכשיו את העתידות ולא עתה יהיה:

בעל הטורים

(טו) בנו בער. בער כתיב חסר וי"ו כי נפטר מדעת שמאו ל...
טמו סכינה: (טז) וידע דעת עליון. אמר כאן וידע דעת עליון לפי שרצה לגלות ימות המשיח:

בית יהודא

אֵלוּ שׂוֹנֵא זִמָּה הוּא) דֶר גָאט פוּן דִי יוּדִין הָט פַיינְט אַז מֶען אִיז מְזַנֶּה, אַז דוּ וֶועסְט זָאגֶן דִי מֶענְטְשֶׁן פוּן מוֹאָב זֵייעֶרֶע טֶעכְטֶער זָאלֶן מְזַנֶּה זַיין מִיט דִי יוּדִין וֶועלֶן דִי יוּדִין וֶוערֶן זִינְדִיג צוּ הקב"ה, וֶועלֶן זֵיי גֶשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען (כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי גְמָרָא סַנְהֶדְרִין (דף קה) (תֵּדַע שֶׁבִּלְעָם הֵשִׂיא עֵצָה זוּ לְהַכְשִׁילָם בִּזְנוּת) זָאגְט רש"י אִיךְ וֶועל דִיר נוֹייזִין דִי עֵצָה צוּ מְזַנֶּה זַיין הָט גֶעזָאגְט בִּלְעָם (שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר) וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר בִּלְעָם) דִי נְקֵבוֹת פוּן מוֹאָב זֶענֶען גֶוועֶן אַשְׁטְרוֹיכְלוּנְג צוּ יוּדִין וִויא עֶס אִיז גֶוועֶן דִי עֵצָה פוּן בִּלְעָם: (אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ). זָאגְט רש"י (מִקְרָא קָצָר הוּא זֶה) דָס אִיז אַקוּרְצֶער פָּסוּק, בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט צוּ בָּלָק (אִיעָצְךָ לְהַכְשִׁילָם) אִיךְ וֶועל דִיר גֶעבֶּען אַעֵצָה דוּ זָאלְסְט דִי יוּדִין בְּרֵיינְגֶען צוּגאַ אַאוּמְגְלִיק (וְאוֹמַר לְךָ מַה שֶּׁהֵן עֲתִידִין לְהָרַע לְמוֹאָב בְּאַחֲרִית הַיָּמִים) אוּנ אִיךְ וֶועל דִיר זָאגֶן וָוס דִי יוּדִין וֶועלֶן שְׁלֶעכְטְס צוּ מוֹאָב אִין שְׁפֶּעטֶערְדִיגֶע יָאהְרֶען (כְּמוֹ שֶׁאָמַר) וִויא בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט (וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב) עֶר וֶועט שׁ... דִי גְרֶעסְטֶע מֶענְטְשֶׁען פוּן מוֹאָב (וְהַתַּרְגּוּם מְפָרֵשׁ קִצּוּר הָעִבְרִי) דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט אוּנ זָאגְט וָוס דֶר פָּסוּק הָט אָפְּגֶ... (אֲמַלְּכִנָּךְ מַה דְּתַעְבֵּד וַאֲחַוֵּי לָךְ מָא דְיַעֲבֵד) בִּלְעָם הָט גֶזָאגְט צוּ בָּלָק אִיךְ וֶועל דִיר גֶעבֶּען אַעֵצָה וָואס דוּ זָאלְסְט צוּ דִי יוּדִין אוּנ אִיךְ וֶועל דִיר זָאגֶען וָואס דִי יוּדִין וֶועלֶען דִיר טָאהְן: (טז) וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן. בִּלְעָם הָט גֶע... (לְכַוֵּין הַשָּׁעָה שֶׁכּוֹעֵס בָּהּ) צוּ טְרֶעפֶן דִי שָׁעָה וָוס הקב"ה אִיז אִין כַּעַס: (יז) (אֶרְאֶנּוּ). בִּלְעָם הָאט גְעזָאגְט (רוֹאֶה אֲנִי ... שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדוּלָּתוֹ) אִיךְ זֶעה דִיא לוֹיבּ פוּן דִיא יוּדִין אוּנ זַיין גְרוֹיסְקַייט (אַךְ לֹא עַתָּה הוּא) עֶס אִיז אָבֶער נָאךְ נִיט (אֶלָּא לְאַחַר זְמַן) נָאר אִין אַצְייט שְׁפֶּעטֶר: וְדָרַךְ כּוֹכָב. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לְשׁוֹן דָּרַךְ ... וִויא עֶס שְׁטֵייט דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ, זַיין פַייל־אוּנ־בּוֹיגֶען הָאט גֶעטְרֶעטֶן, גֶענַאנְגֶען, גֶעשָׁאסֶן, דָּרַךְ כּוֹכָב מֵיינְט מֶע... אַשְׁטֶערְן הָט גֶעטְרֶעטֶען (שֶׁהַכּוֹכָב עוֹבֵר כְּחֵץ) וָוארוּם דֶער שְׁטֶערְן לוֹיפְט דוּרְךְ וִויא אַפַייל (כְּלוֹמַר יָקוּם מַזָּל) מֶען...

רש"י

של אלו שונא זמה הוא כו' כדאיתא בחלק (סנהדרין קה) שבלעם השיא עלה זו להכשילם בזמה שהרי נא' (במדבר ...) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: אשר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קלר הוא זה. איעלך להכשילם ואו... מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים ומחץ מואב. התרגום מפרש קולר העברי ויקטול וכו' (אלו ויקטול וכו' הוא מיותר ומן נוקרא קלר וכו' עד כאן הכל דבור שבאחרית הימים ימחץ פאתי מואב. ומ"ש התרגום מפ' כו' ר"ל ... אמלכינך מה דתעביד ואחוי לך מה דיעביד עמא הדין לעמך כו'. (טז) וידע דעת עליון. לכוין ב השעה שכועס (יז) אראנו. רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו ג אך ל... הוא אלא לאחר זמן: דרך כוכב. כתרגומו ל' (איכה ...) קשתו. שהכוכב עובר כחץ. ובלעז דישטי"ט כלומר יקום ...

שפתי חכמים

שהכתוב לא גילה אותה אלהיכן וכו': ב דקריינן דע עת עליון כלומר שיודע עת שכועס בה עליון. (דב"ט) דק"ל הפשט דעת כהמתו לא ידע והיאך ידע דעת עליון ל"פ לכוין וכו': ג (ג"א) דאין לפרש

דעת זקנים מבעלי התוספות

היושב ממולך דע שאם לא תתגרה בהם אל תירא אשר יעשה העם הזה. כדמפרש ואזיל. אראנו ולא עתה ... ולא קרוב. אני שר ומעיין הדבר ולא יהיה בקרוב ודבר הוא אך משה לא אמר כן אלא כי קרוב יום אידם של העולם וחש עתידות למו. משל למלך המהלך בדרך ועמו אוהבו ושונאו צמא המלך למים האויב אמר לו רחוקים אנו כדי לצערו האוהב אמר אדוני המלך רכב כי קרוב לנו המים כדי להשיב נפשו עליו. כך בלעם האויב אומר כי ה... רחוקה אבל האוהב אומר שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות: (יז) דרך כוכב מיעקב. המושל של יעקב. דרך לשון חוזק כמו תדרכי נפשי עוז. וקם שבט מישראל חזק שימחץ פאתי מואב של מואב פאתי

פירוש לתורת אלהים

אוּנ אִיךְ וֶועל דִיר וִוידֶר זָאגֶן אֲשֶׁר וָואס דֶם פָאלְק יִשְׂרָאֵל וֶועט טָאן צוּ דַיין פָאלְק מוֹאָב צוּם סוֹף פוּן דִיא טֶעג אִין אַצַייט אַרוּם: (טז) נְאֻם שֹׁמֵעַ דָאס טוּט זָאגֶן בִּלְעָם וָואס עֶר הֶערְט דִיא זָאג פוּן גָאט וְיֹדֵעַ אוּנ וַוייסְט מְכַוֵּין צוּ זַיין דִי צַייט וָואס גָאט צֶערְנְט: (יז) אֶרְאֶנּוּ אִיךְ טוּא זֶעהְן דִיא גְדוּלָּה יִשְׂרָאֵל וְלֹא עַתָּה אָבֶער אַצוּנְד וֶועט זַיא נָאךְ נִי... נָאר עֶרְשְׁט אִין אַצַייט אַרוּם אֲשׁוּרֶנּוּ אִיךְ טוּא... דִי גְדוּלָּה פוּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא קָרוֹב אָבֶער נִיט נָאהְנ... כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב עֶס וֶועט טְרֶעטֶן אַיין שְׁטֶערְן פוּן ...

וקם

א מִיַּעֲקֹב וְיִתְרַבָּא
א מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטוֹל
י מוֹאָב וְיִשְׁלוֹט
בְּנֵי אֱנָשָׁא׃ יח וִיהֵי
יְרְתָּא וִיהֵי יְרְתָּא
לְבַעֲלֵי דְבָבוֹהִי
אֵל יַצְלַח בְּנִכְסִין׃
חוּת חַד מִדְּבֵית
וְיוֹבֵד מְשֵׁיזֵב
ת עַמְמַיָּא׃ כ וַחֲזָא
עֲמַלְקָאָה וּנְטַל
הּ וַאֲמַר רֵישׁ קְרָבַיָּא

מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ
פַּאֲתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת׃
יח וְהָיָה אֱדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יְרֵשָׁה
שֵׂעִיר אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל׃
יט וְיֵרְדְּ מִיַּעֲקֹב וְהֶאֱבִיד שָׂרִיד מֵעִיר׃
כ וַיַּרְא אֶת־עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר

בעל הטורים

(יז) ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת. קרקר בא"ת ב"ש דג דג כגי' דוד: (יט) וירד מיעקב. ב' כ..ס' הכא והידך וירד מים עד ים דהיינו מלך המשיח שהתנבא על מלך המשיח: (כ) וירא את עמלק

רשב"ם

ת. לפי הפשט זה מלך המשיח: (יח) ירשה. כמו שמאה. נפש ארטור"א: (יט) וירד מיעקב. יהיה רודה בכל המלכיות איש מיעקב: והאביד שריד מעיר. מאדום כדכתיב ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר: (כ) וירא את עמלק. ממקום שהיה שם משם ראה אותם:

רש"י

בט. מלך רודה ומושל: ומחץ פאתי מואב. זה דוד בו (שמואל ב ח) השכב אותם ארצה וימדד שני חבלים וכו': וקרקר. לשון קורה ד כמו (מ"ב יט) אני קרתי נח) מקבת בור נקרתם (משלי ל) יקרוה עורבי נחל. ר בלע"ז: כל בני שת. כל האומות שכולם יצאו מן שת של אדם הראשון: (יח) והיה ירשה שעיר איביו. ו ישראל: (יט) וירד מיעקב. ועוד יהיה מושל מיעקב: והאביד שריד מעיר. מעיר החשובה ס והיא רומי ועל מלך המשיח אומר כן שנאמר בו ס עב) וירד מים עד ים (עובדיה א) ולא יהיה שריד עשו: (כ) וירא את עמלק. נסתכל ח בפורענותו

בית יהודא

אַמָזָל וֶועט אוֹיפְשְׁטֵיין: וְקָם שֵׁבֶט. מֵיינְט מֶען (מֶלֶךְ רוֹדֶה וּמוֹשֵׁל) עֶס וֶועט אוֹיפְשְׁטֵיין אַמֶּלֶךְ וָוס וֶועט גֶעוֶועלְטִיגֶן בַּיי יוּדִין: וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב. אוּנ עֶר וֶועט שְׁלָאגֶען דִּיא גְרוֹיסֶע לַייט פוּן מוֹאָב (זֶה דָוִד) דָס מֵיינְט מֶען דֶעם מֶלֶךְ דָוִד (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (הַשְׁכֵּב אוֹתָם אַרְצָה) דָוִד הָט גֶעהֵייסֶן מֶען זָאל לֵייגֶען דִּי מוֹאָבִים אוֹיף דִּי עֶרְד (וַיְמַדֵּד) אוּנ מֶען הָט זֵיי גֶעמָאסְטֶן מִיט אַשְׁטְרִיק (שְׁנֵי חֲבָלִים לְהָמִית) צְוֵויי שְׁטְרִיק אִיז גְוֶוען צוּם הַרְגֶענֶן אוּנ אֵיין שְׁטְרִיק צוּ לָאזֶן לֶעבֶּן: וְקַרְקַר. זָאגְט רש"י (לְשׁוֹן קוֹרָה) לֶעכֶערֶן, גְרָאבֶּן (כְּמוֹ) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אֲנִי קַרְתִּי) אִיךְ הָאבּ גִיגְרָאבֶּן, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם) פוּן דִּי גְרוּבּ וָוס אִיר זֶענְט אוֹיס גִיגְרָאבֶּן גֶעוָוארֶן, נָאךְ שְׁטֵייט וּק (יִקְּרוּהָ עֹרְבֵי נַחַל) דִּי קְרָאהֶען וָוס זֶענֶן בַּיי דִּי טַייכֶען זָאלֶען אוֹיסְשְׁטֶעכֶן וּאוֹיסְגְרָאבֶּן דִּי אוֹיג: וְכָל בְּנֵי שֵׁת. מֶען (כָּל הָאוּמּוֹת) אַלֶע פֶעלְקֶער (שֶׁכֻּלָּם יָצְאוּ מִן שֵׁת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן) אַלֶע פֶעלְקֶער זֶענֶן גְבָּארֶן פוּן שֵׁת דֶער וּן אָדָם הָרִאשׁוֹן ועיין ש"ח: (יח) וְהָיָה יְרֵשָׁה שֵׂעִיר אֹיְבָיו. שֵׂעִיר וֶועט זַיין אַיְרוּשָּׁה (לְאוֹיְבָיו) צוּ זַיינֶע פַיינְט, עֶנֶן זַיינֶע פַיינְט? יִשְׂרָאֵל, יוּדִין: (יט) וְיֵרְדְּ מִיַּעֲקֹב. זָאגְט רש"י (וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחֵר מִיַּעֲקֹב) אוּנ עֶס וֶועט ךְ אַגִיוֶועלְטִיגֶער פוּן יַעֲקֹב (וְהֶאֱבִיד שָׂרִיד מֵעִיר) אוּנ עֶר וֶועט פַארְלִירֶען אֲפִילוּ דֶעם אִיבֶּערְבְּלַייבּוּנְג פוּן שְׁטָאט הַחֲשׁוּבָה) פוּן דִּיא בֶּעסְטֶע שְׁטָאט (שֶׁל אֲרַם) פוּן אֲרַם (וְעַל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ אוֹמֵר כֵּן) בִּלְעָם הָט דָס גֶעזָאגְט אוֹיף דֶעם מָשִׁיחַ (שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ) עֶס אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן אוֹיף אִים (וְיֵרְדְּ מִיָּם עַד יָם) עֶר וֶועט גִוֶועלְטִיגֶען פוּן אֵיין יַם בִּיז דֶערֶען יַם (וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו) עֶס וֶועט נִיט זַיין אַאִיבֶּערְבְּלַייבּוּנְג צוּ דִּי קִינְדֶער פוּן עֵשָׂו: (כ) וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק.

דעת זקנים מבעלי התוספות

לראש פנה. ועל דוד נבא שנא' ויך את מואב וימדדם וגו': וקרקר כל בני שת. האומות כדפרש"י ואין בכלל שהרי ברישיה דקרא תלה הממשלה בישראל: היה אדום ירשה. שהיו עבדים לדוד נושאי מנחה והיה שעיר אויביו שעיר יהיה ירושה לאויביו: (כ) וירא את וכתיב וירא את הקיני וגו' שתי אומות הללו נקט ביחד עמלק הי' ראשית לשנאה וקיני ראשית לאהבה שעל ידו ו שרי אלפים ושרי מאות ולשניהם מפרש תגמולם עמלק ובד וקני איתן מושבך ושים בסלע קנך ושים שם דבר

שפתי חכמים

ארתנו לעס דאס כן איך אמר ולא עתה אלא אמר רואה וכו': ד והוא לשון נוקב: ה ואע"פ שהיה לאדם גם קין והבל הא הבל הרגו קין קודם שהיו לו בנים וקין אע"פ שהיו לו בנים הא מתו כולם במבול אבל משת בן אדם בא נח שהיה אחר המבול וממנו יצאו כל האומות שהוא בא משת: ו ר"ל אויביו שכתוב בקרא הם ישראל שהם אויביו של ע"א והוס ף למ"ד למלת אויביו מפני שבזולת זה לא הודיע הכתוב לאיזה אומה יהיה שעיר ירושה: ז כלומר זולת דוד הנזכר: ח פי' לא ראייה חושיית שהרי כתיב אחריו ואחריתו עדי אובד ותהיה מלת וירא ע"כ הראיה השכלית ומה שלא פירש לעיל גבי ארתנו שהוא לשון הסתכלות שהיא ראיה שכלית מפני ששם מדבר בענין שכחו וגדולתו

ב שהיא ראיה שכלית בהכרח אבל פה אמר ראשית גוים עמלק היה עולה על הדעת שהיא ראיה חושיית לפיכך פירש שהוא מורה על

פירוש לתורת אלהים

אוּנ עֶס וֶועט אוֹיף שְׁטֵיין אֵיין גְוֶועלְטִיגֶער פוּן ל וּמָחַץ אוּנ עֶר וֶועט וואוּנְדִין דִּיא הַארֶן פוּן דָס אִיז דָוִד וְקַרְקַר אוּנ עֶר וֶועט לֶעכֶערֶן אַלֶע ר פוּן שֵׁת וָוארוּם שֵׁת אִיז גְוֶוען דֶער זוּהְן פוּן הָרִאשׁוֹן (עיין רש"י): (יח) וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל אוּנ שְׂרָאֵל וֶועלֶן אֵיין זַאמְלֶען פִיל גוּטְס: (יט) וְיֵרְדְּ מִיַּעֲקֹב אוּנ עֶס וֶועט זַיין אֵיין גְוֶועלְטִיגֶר פוּן יַעֲקֹב וְהֶאֱבִיד אוּנ וֶועט מַאכֶן פַּר לִירֶן אֵיין אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג מֵעִיר פוּן דִּי שְׁטָאט: (כ) וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק אוּנ עֶר הָאט גִיזֶעהְן דָס פוּרְעָנִיּוֹת פוּן עֲמָלֵק וַיֹּאמַר הָאט בִּלְעָם גִיזָאגְט רֵאשִׁית גּוֹיִם דֶער עֶרְשְׁטֶער פוּן אַלֶע פֶעלְקֶער אִיז גְוֶוען עֲמָלֵק עֶר הָט צוּם עֶרְשְׁטֶן מִיט דִּי יִשְׂרָאֵל

רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד׃ כא וַיַּרְא אֶת־הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשִׂים בַּסֶּלַע קִנֶּךָ׃ כב כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר

דְּיִשְׂרָאֵל הֲוָה עֲמָלֵ
וְסוֹפֵיהּ לְעָלְמָא יֵבַ
כא וַחֲזָא יָת שַׁלְ
וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר תַּ
בֵּית מוֹתְבָךְ וְשַׁוִּי בְ
תַּקִּיף מְדוֹרָךְ׃ כב
אִם יְהֵי לְשֶׁצָאָה שַׁלְ

תו"א אית"ה: לא פקיד ויש"א משלו שם קו: איתן מושבך ר"ה יא. סוטה מו:

רשב"ם

ראשית גוים. כתרגומו: (כא) איתן מושבך. כסבור אתה שאיתן יהא מושבך ושיהא בסלע קנך קיים. לא יהיה כמו שאתה סובר אלא אשר כן יהיה לבער קין עד מקום רחוק:

בעל הטורים

וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. ראש
בגי' שנלחם בישראל: (כא) מושבך. ג' במס' הכא ואידך ממשמ
יהיה מושבך ונפקדת כי יפקד מושבך אע"פ שאיתן ומשמני ארץ

בית יהודא

זאגט רש"י (נסתכל בפורענותו של עמלק) בלעם הט געקוקט אויף די שטראף וואס וועט קומען אויף עמלק: וראשית גוים עמלק. (הוא קדם את כולם להלחם בישראל) עמלק איז געקומען פריער כאר אלע פעלקר צו האלטן מלחמה מיט די יודין (וכך תרגם אונקלוס) אונ אזוי טייטשט דער תרגום אונקלוס (ואחריתו להאבד בידם) זיין סוף וועט זיין ער וועט פארלארן ווערן אין די הענט פון די יודין (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (תמחה את זכר עמלק) דו זאלסט אפמעקין עמלק עס זאל פון אים קיין אנדיינקען בלייבן: (כא) וירא את הקיני. זאגט רש"י (לפי שהיה קיני תקוע אצל עמלק) ווייל קיני הט געוואהנט נעבן עמלק (כענין שנאמר) וויא עס שטייט אין

רש"י

של עמלק: ראשית גוים עמלק. הוא קדם את כ
להלחם בישראל וכך תרגם אונקלוס. ואחריתו ל
בידם י שנא' (דברים כה) תמחה את זכר עמלק: (כא)
את הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל עמלק כענין ש
(שמואל א טו) ויאמר שאול אל הקיני וגו' הזכירו אחר
נסתכל בגדולתם של בני יתרו שנאמר בהם (דה"
תרעתים שמעתים כ סוכתים: איתן מושבך. תמ
מהיכן זכית ל לכך הלא אתה עמי היית בעצת (שמו
הבה נתחכמה לו ועתה נתישבת באיתן ומעוז של י
(כב) כי אם יהיה לבער קין וגו'. אסריך שנ

פסוק (ויאמר שאול אל הקיני סורו מתוך עמלקי) שאול האט געזאגט צום קיני גיי אוועק פון עמלק (הזכירו אחר דריבער הט בלעם דערמאנט דעם קיני באלד נאך עמלק (ונסתכל בגדולתם של בני יתרו) ער האט געזעהן די גרוי פון די קינדער פון יתרו (שנאמר בהם) ביי זיי זאגט דער פסוק זיי זענען געווען תרעתים שמעתים סוכתים, זייא זענען די סנהדרין ביי יודין (עיין ש"ח): ואיתן מושבך. בלעם הט געזאגט אויף דעם קיני נדי קינדער פון יתרו (תמה אני זכית לכך) איך וואנדער מיך אויף דיר יתרו פון וואנען האסטו זוכה געווען צו אזו אגרויסקייט (הלא אתה עמ בעצה הבה נתחכמה לו) ווען מען הט געגעבן צו פרעה די עצה ער זאל זיך קליגען ווערכע שלעכטס צו טאה יודין, ביזטו דאך אויך געווען ביי דיא עצה (ועתה נתיישבת באיתן ומעוז של ישראל) אונ איצט האסטו דיך בזעצ די שטארקייט פון די יודין: (כב) וכי אם יהיה לבער קין וגו'. בלעם האט געזאגט צום קיני ודאס איז קין (אשריך ש

שפתי חכמים

ראיה שכלית. (רא"ם): ט רל"ל הא הרבה ע"א היו לפני עמלק ואין לפרש נמי ראשית לשון חשיבות ומעלה שהרי מפלגם אליפז בן עשו היה: י כלומר ולא כמו שאר מלכי ע"א שיאבדו מכח מלחמות שאר האומות וידענו זה דכתיב תמחה את זכר עמלק ידענו שעל כל פנים יהיה זה מידינו: כ ר"ל שהיו סנהדרין וכל הלשונות הללו שייכים גבי סנהדרין תרעתים ל' שער ר"ל שער של סנהדרין. שמעתים על שם שיודעים בשמעתא. סוכתים ר"ל שסוכים ברוה"ק: ל הוצרך לפרש שהוא לשון תימה מפני שבלעם לא בא אלא להודיע גדולתן של ומה לו להודיע גדולתן של בני יתרו. ואין לומר משום שהוא תקוע אצל עמ"ן מש"ה הזכירו אחר עמלק וכמו שפי' רש"י לעיל ועדי מכ"ל שהוא לשון תימה י"ל דאם כן למה הזכיר גדולתו עד שהוצרך לפרש גם הרעה שלו דהיינו שיגלה ואין בזה היזק מאחר שיש ל שישוב אלא ע"כ שלא הזכיר אלא על דרך תימה. רא"ם. ועי"ל כיון שהזכירו בלשון נכה ואמר איתן מושבך ולא אמר מושבו ש'

דעת זקנים מבעלי התוספות

כלומר ושימת מושבך וקן שלך יהיה בסלע: (כב) כי א
לבער קין. כלומר כשיהיה לבער קין כשילכו בגלות ע
אשור כלו' עד מתי יהי' דבר זה [שלא יהי'] לזמן אח
תהי' כ"א בשביה שהרי אשור תשבך ולא תהי' נבער ונא
העולם כמו עמלק לפיכך המריב בהם שושה והמשלים

פירוש לתורת אלהים

מלחמה געהאלטן: (כא) וירא אונ בלעם האט געזעהן דיא קינדער פון יתרו וישא משלו אונ ער האט אויף געהויבען זיין ביישפיל אונ האט געזאגט איתן מושבך שטארק איז דיין זיצונג דוא האסט דיך בזעצט אין דעם שטארקייט פון דיא ישראל [פיין רש"י] ווייל דו האסט דיך בהעפט צו דיא ישראל בסלע קנך אונ דו האסט דיך געמאכט גלייך ו פעלזן איז דיין נעסט: (כב) כי אם יהיה דען ווען ווערט שון יוא זיין צו איין אום ראמונג אפי ער וועט גיין מיט די עשרת השבטים אין

משלי יהודא

(כ) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. עמלק הט זיך בערימט מיט די אותיות פון זיין נאמען, "עמלק" מאכט עמרם משה לוי קהת, אבער דער סוף פון זיין נאמען מאכט "מיתה". עמרם לוי קהת משה, דס זאגט דער פסוק עמלק הט געזאגט ער איז ראשית גוים, דער ערשטער, דער בעסטער, פון אלע פעלקר, ווייל ער הט אזוי אטייערען נאמען, ער הט אבער ניט געוואוסט ואחריתו, זיין סוף, דר סוף פון זיין נאמען איז עדי אובד, ער וועט ווערען פארלארן, ווייל דר סוף איז אותיות מיתה, ווען הט דער צייכט פר בלק די טובות וואס יודין האבין ג פון הקב"ה אונ וואס זיי וועלן האבען פון הקב"ה, ד געזאגט ראשית גוים עמלק, דר ערשטער וואס הט גע א מלחמה מיט יודין איז געווען עמלק, דס איז אויך א טובה פר יודין, למשל יעדער מלך שטעלט היטער די גרעניץ מען זאל ניט ברייננגען סחורה פון איין א מדינה, נאר מען זאל בצאלען ווי פיל עס איז די טא

קָיִן עַד־מָה אַשּׁוּר תִּשְׁבֶּךָּ׃ כג וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשֻּׂמוֹ
אֵל׃ כד וְצִים מִיַּד כִּתִּים וְעִנּוּ אַשּׁוּר
וְעִנּוּ־עֵבֶר וְגַם־הוּא עֲדֵי אֹבֵד׃

מָא אֲתוּרָאָה
בְּנָךְ׃ כג וּנְטַל מַתְלֵהּ
מַר וַי לְחַיָּבַיָּא דְּיֵחוֹן
יַעְבֵּד אֱלָהָא יָת אִלֵּין׃
סִיעָן יִצְטַרְחָן מֵרוֹמָאֵי
נוּן לְאָתוּר וְיִשְׁתַּעְבְּדוּן
בַר פְּרָת וְאַף אִנּוּן

תו"א ויטא מטלו ויאמר אוי מי סנהדרין קו׃ וצים מיד כתים שם׃

בעל הטורים

מוסכך כי יבא אשור וישבך׃ (כב) עד מה. ד' במסורה הכא עד מה ה' תאנף לנצח. עד מה ה' תסתר לנצח. ולא אתנו עד מה. על גלות אשור. עד מה ה' תאנף לנצח ותסתר לנצח כי אין אתנו יודע עד מה׃ כיאמר לי מתי ישובו מגלות אשור כי אף כשחזרו גלות יהודה ובנימין לא חזרו עשרת השבטים׃

רשב"ם

(כב) אשור תשבך. מלכות אשור תשבך. ויגלה אותך בשבי׃ (כג) אוי מי יחיה. מפני מלך המשיח בשומו הקב"ה אלה הדברים שיקרקר כל בני שת׃ (כד) וצים. כמו וצי אדיר דרמו"ן בלע"ז הוא בורני גדולה׃

רש"י

ף זה שאינך נטרד עוד מן העולם כי אף אם אתה עתיד עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם בכך׃ עד מה אשור תשבך. עד היכן הוא מגלה שמא להלח וחבור מ אין זה טרוד מן העולם אלא ל ממקום למקום ותשוב עם שאר הגליות׃ (כג) וישא לו וגו'. כיון שהזכיר את שביית אשור אמר׃ אוי מי ה משמו אל. מי יכול להחיות את עצמו משומו את נ שלא ישים עליו הגוזר את אלה שיעמוד סנחריב ויבלבל כל האומות ועוד יבואו צים מיד כתים ויעברו כתיים ארמיים בבירניות גדולות על אשור׃ (כד) וענו אשור עבר. וענו אותם שבעבר הנהר׃ וגם הוא ם עדי

בית יהודא

(תָקֵף זֶה) וואהל צו דיר וָוס דו האסט דיך בַהֶעפְט צו די שטארקייט (שֶׁאֵינְךָ נִטְרָד עוֹד מִן הָעוֹלָם) דו וֶועסט ניט מֶעהר פארטריבען ווערן פון דר וועלט (כִּי אַף אִם אַתָּה עָתִיד לִגְלוֹת עִם עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים) אֲפִילוּ דו וועסט אַמָאהל פארטריבען ווערן מיט די צעהן שְׁבָטִים צוזאמען (וְתִהְיֶה לְבָעֵר מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְיַשַּׁבְתָּ שָׁם) אונ דו וועסט אויסגערוימט ווערן ודו וועסט מוזין אַוועקגיין פון דעם אָרט וָוס דו האסט דיך דָארטן בַזעצט (מַה בְּכָךְ) וָוס איז דָס אַגרויסער אומגליק׃ נַעַר מָה אַשּׁוּר תִּשְׁבֶּךָּ. (עַד הֵיכָן הוּא מַגְלֶה אוֹתָךְ) ביז ווי ווייט וועט אַשּׁוּר דיך פארטרייבן (שֶׁמָּא לַחְלַח וְחָבוֹר) טָאמֶר ביז לַחְלַח אונ חָבוֹר? (אֵין זֶה טֵרוּד מִן הָעוֹלָם) דָאס איז דָאךְ ניט אַפארוואַרפונג פון דר וועלט (אֶלָּא טִלְטוּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם) דָס

אר איבערגעטראגן פון איין אָרט צום אַנדערען אָרט (וְתָשׁוּב עִם שְׁאָר הַגָּלֻיּוֹת) ווען אַלע פארטריבענע וועלען קגיין צו זייערע ערטער וועסטו אויך צוריק גיין צו דיין אָרט׃ (כג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וגו'. זאגט רש"י וּכֵיוָן שֶׁהִזְכִּיר ת אַשּׁוּר) ווייל בִּלְעָם האט דערמאנט אַשּׁוּר אונ וָוס ער וועט פאנגען (אָמַר) הָט ער געזאגט (אוֹי מִי יִחְיֶה מִשֻּׂמוֹ אֵל) ם האט געזאגט (מִי יָכוֹל לְהַחֲיוֹת עַצְמוֹ מִשּׂוּמוֹ אֶת אֵלֶּה) ווער וועט קענען לעבען אונ דיא צָרוֹת זאלען אויף ניט געטאהן ווערען (שֶׁלֹּא יָשִׂים עָלָיו הַגּוֹזֵר אֶת אֵלֶּה) הקב"ה וָוס הָט גוזר גיווען די גְזֵרָה זאל די גְזֵרָה אויף אים אן (שֶׁיַּעֲמוֹד סַנְחֵרִיב וִיבַלְבֵּל אֶת כָּל הָאוּמוֹת) סַנְחֵרִיב דר מֶלֶךְ פון אַשּׁוּר וועט אויפשטיין צו האלטען מִלְחָמָה אונ ער פארמישען אַלע פעלקר, ער וועט זיי פארטרייבען פון זייערע ערטער (וְעוֹד יָבוֹאוּ צִים מִיַּד כִּתִּים וְיַעַבְרוּ כִּתִּים שֶׁהֵן ים בְּבִירָנִיּוֹת גְּדוֹלוֹת עַל אַשּׁוּר) עס וועלן נאךְ קומען שיפען פון די כִּתִּים דָס זענען אַרמער זיי וועלן קומע מיט ע שיפען צו א מִלְחָמָה אויף אַשּׁוּר׃ (כד) וְעִנּוּ אַשּׁוּר וְעִנּוּ עֵבֶר). די כִּתִּים וועלן פייניגען די מענטשן פון אַשּׁוּר אוֹתָם שֶׁבְּעֵבֶר הַנָּהָר) אונ זיי וועלן פייניגען די מענטשן וָואס וואהנען אויף דיא אַנדערע זייט טייךְ פְּרָת׃ וְגַם הוּא

דעת זקנים מבעלי התוספות

׃ (כג) ויאמר אוי מי יחיה משומו אל. בפרק חלק אמר לקיש אוי למי שמחיה עצמו בשום אל אי נמי בשום אלה יחנן אומר אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקב"ה עושה לבניו מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין ה ד"א שהיה מקטן ואומר אוי מי יוכל לחיות מאותה ישישים הקב"ה בעולם ועל מלך המשיח נבא׃ (כד) וצים כתים. וספינות גדולו' מיד ארמיים יוצאים כמו וצי אדיר גברנו. וענו אשור ואע"פ שאשור יגדל כמו שאמר לעיל עד מה אשור תשבך. וענו עבר בני ישראל. וגם הוא עדי

שפתי חכמים

תימה הוא׃ מ כלומר אינו מגלך אלא לחלח וחבור ואין זה טירוד כו' לחלח וחבור שמות מקומות הם וה"ק כי אף אם יהיה אתה עתיד לבער עם ישראל אתה קין מה בכך עד מה אשור תשבך ר"ל אינו מגלך אלא לחלח וחבור ואין זה טירוד מן העולם׃ נ ר"ל מי האדם שיכול לעשות שלא ישים עליו הגוזר את אלה והם הבלבולים שיהיו בעולם׃ ס כלומר ואח"כ גם הע"א שענו את אשור ועבר סופן ליאבד עדי עד׃

פירוש לתורת אלהים

ין עַד מָה ביז וואנען וויא ווייט אַשּׁוּר תְּשַׁבֶּךָּ וועט דער מֶלֶךְ אַשּׁוּר פאנגען נאר ביז לַחְלַח וְחָבוֹר דו וועסט ניט פארלארען ווערען פון דר וועלט דו וועסט ווידר ארוס גיין פון דעם גָלוּת מיט עהן שְׁבָטִים. אונ ווייל ער הָט דר מאנט דיא נקיניש פון דעם מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ (כג) וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ ער אויף גהובן זיין ביישפיל אונ האט גזאגט אוֹי מִי יִחְיֶה ווי גשריגן ווער וועט קאנען זיךְ מציל זיין אַז גאט זאל אויף אים ניט טאן דָס וָוס וועט זיין אַז דר מֶלֶךְ אַשּׁוּר וועט צו מישן אונ פר וויסטן אַלי אומות אונ ער זאל ניט פר וויסט ווערן׃ (כד) וְצִים מִיַּד כִּתִּים אונ נאךְ וועט קומן שיפען פון דעם אָרט כִּתִּים וְעִנּוּ אַשּׁוּר אונ זיי וועלן פייניגן אַשּׁוּר וְעִנּוּ עֵבֶר אונ זיי וועלן פייניגן די וָוס וואנן אין דר אַנדערער

משלי יהודא

אלין פר יעדער מין סחורה, עס זענען אָבֶר דא מענטשן ברייִנגען סחורה פון איין אַנדר מדינה, אונ גבן דעם אהלונג. דָס איז נאר אַזוֹ לַאנג ווי מען מאפט ניט איינעם, אָבער אַז מען מאפט נאר אֲפִילוּ איינעם אונ מען בעשטראפט אים מיט אַגרויסע שטראף פאלט אויף אַלע מענטשען אַשרעק אונ מען הָט מורא צו גנבן סחורה

כה וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ
וְגַם־בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ: פ כה א וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת
אֶל־בְּנוֹת מוֹאָב: ב וַתִּקְרֶאןָ לָעָם
לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לֵאלֹהֵיהֶן: ג וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל
פְּעוֹר וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:

אונקלוס

לְעָלְמָא יֵיבְדוּן: כה
בִּלְעָם וַאֲזַל וְתָב לְא...
וְאַף בָּלָק אֲזַל לְאָר...
א וִיתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּ...
וְשָׁרִי עַמָּא לְמִטְעֵי
בְּנַת מוֹאָב: ב
לְעַמָּא לְדִבְחֵי טַעֲ...
וַאֲכַל עַמָּא וּסְגִ...
לְטַעֲוָתְהוֹן: ג וְאִתְ...
יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא
וּתְקֵף רָגְזָא

רשב"ם

(ג) ויחר אף. שהתחילה מגפה

תו"א ויסב ישראל בשטים סנהדרין קו בגורות ה: ותקראן לעם לזבחי סנהדרין סס בגורות סס:

בעל הטורים

(כה) וישב למקומו. ולא אמר הלך לדרכו שנטרד מדרכו וירד לגיהנם: (א) בשטים. ל' כי תשטה אשתו: ויחל העם. מלמד שהתחלו מ... רבים חללים [ומשתעי באשה זרה והוא ג"כ כינוי לע"ז] בגימ' זה שטים: (ג) לבעל פעור. בעל בגימט' לוחם ובגימ' הכל ו...

בית יהודא

עֲדֵי אוֹבֵד). דִי אֲרַמֶער וָוס וֶועלֶן פַּייניגֶען אַשּׁוּר אוּנ עֵבֶר, וֶועלֶן אוֹיךְ וֶוערֶן פַאַרְלָארֶען אַ״ף אֵייבִּיג (וְכֵן פֵּירֵשׁ דָנִיֵּאל) אוּנ אַזוֹ הָט דָנִיֵּאל גֶעזָאגְט (עַד דִקְטִילַת חֵיוְתָא וְהוּבַד גִשְׁמַהּ) דִי חַיָה וֶועט וֶוערֶען גֶעהַרְגֶעט אוּנ אִיר קֶערְפֶּער וֶועט וֶוערֶען פַּארְלָארֶען: וְצִים). מֵיינְט מֶען (סְפִינוֹת גְדוֹלוֹת) גְרוֹסֶע שִׁיפֶען (כְּדִכְתִיב) וַוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְצִי אַדִּיר) אַשְׁטַארְקֶע שִׁיף (וּבוֹרְנִי רַבְּתָא) אוּנ אַגְרוֹיסֶע שִׁיף: (א) וּבַשִּׁטִּים). זָאגְט רש״י (כַּךְ שְׁמָהּ) דֶר נָאמֶען פוּן דֶעם אָרְט אִיז „שִׁטִּים": לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב). דָס אִיז גִיוֶוען (עַל יְדֵי עֲצַת בִּלְעָם) דוּרְךְ דִי עֵצָה פוּן בִּלְעָם (כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק): (ב) וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן). וַויא עֶס שְׁטֵייט אִין פֶּרֶק חֵלֶק; זָאגְט רש״י (כְּשֶׁתָּקַף עָלָיו) וֶוען דֶר יֵצֶר הָרַע הָאט זִיךְ גֶעשְׁטַארְקְט אוֹיף אִים צוּ מְזַנֶּה זַיין (וְאוֹמֶר לָהּ הִשָּׁמְעִי לִי) אוּנ עֶר הָאט גֶעזָאגְט זִי זָאל מִיט אִים מְזַנֶּה זַיין (וְהִיא מוֹצִיאָה לוֹ דְמוּת פְּעוֹר מֵחֵיקָהּ) אוּנ זִיא הָאט אַרוֹיסגֶענוּמֶען פוּן אִיר בּוּזִים אַבִּ... דִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר (וְאוֹמֶרֶת לוֹ הִשְׁתַּחֲוֵה לָזֶה) אוּנ זִיא הָט גֶעזָאגְט צוּ אִים אַז דוּא וֶועסְט דִיךְ בּוּקֶען צוּ דִי עֲבוֹ... וֶועל אִיךְ מִיט דִיר מְזַנֶּה זַיין: (ג) וּפְעוֹר). דִיא עֲבוֹדָה זָרָה הָט מֶען גֶערוּפֶען פְּעוֹר (עַל שֵׁם שֶׁפּוֹעֲרִין לְפָנָיו פִּי וּמוֹצִיאִין רְעִי) וַוייל מֶען הָט זִיךְ אוֹיפְגֶעדֶעקְט פַאר אִיר אוּנ מֶען הָט אַרוֹיסגֶעגֶעבֶּן פוּן זִיךְ דִי צוֹאָה גֶעבֶּען אִיר עֲבוֹדָתוֹ) אוּנ אַזוֹ הָט מֶען גֶעדִינְט צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר: וַיִּחַר אַף ה׳ בְּיִשְׂרָאֵל). הקב״ה אִיז בַּייז גֶעוָוארֶען אוֹיף...

רש"י

אובד. וכן פי' (דניאל ז') עד דקטילת חיותא והובד ... וצים. ספינות גדולות כדכתיב (ישעיה לג) וצי אדיר ... רבתא: (א) בשטים. כך ע שמה: לזנות אל ... מואב. ע"י עצת בלעם כדאית' פ בחלק: (ב) וי... לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו צ ואומר לה השמעי ... מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו השתחו... (ג) פעור. על שם שפוערין ק לפניו פי הטבעת ומוצי... וזו היא עבודתו: ויחר אף ה' בישראל. שלח בהם ...

שפתי חכמים

ע כלומר אע"פ שיש מדרשים לנוה נקרא שטים ע"ש שעשו שם מעשה שטות אין זה ממדרשים הקרובים לפשוטו של מקרא לכך פי' כך שמה: פ ר"ל דשם מפורש מה העצה שנתן בלעם איך שיתפתו אף על פי שהיו פירושים מן העריות כדאיתא התם שהיתה הילדה יושבת מבפנים והזקנה מבחוץ וכו' אבל לא ר"ל כדאיתא בחלק שבלעם נתן העצה שזה מוכח בהדיא בקרא כדפרש"י לעיל דכתיב הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: צ הוצרך לומר זה מפני שהזנות יצר הרע שולט בו מ"ה אין לתמוה היאך נכשלו בה ישראל אלא שיש לתמוה בע"א היאך נכשלו בה וזה בא להודיע וכו'. (ג"א) דאם לא כן הל"ל וישתחוו לאלהי מואב למה אמר לאלהיהן שתלה האלהית בזונות. אלא שע"י הזונות עבדו ע"ז: ק פי' פעור מל' פתיחה וגלוי הוא שהיו מגלים פי הטבעת ומוציאין רעי: ר מדכתיב בסמוך ותעצר המגפה מכלל ששלח בם

דעת זקנים מבעלי התוספות

אובד וגם הוא לאחר שימשול ארם בכל העולם לעד ... בימי מלך המשיח. ועל שראה כל האומות כלות לימות ... היה מקונן ואומר אוי מי יחיה משומו אל: (א) וישב בשטים ויחל העם לזנות. [כ"מ שנאמר וישב כתיב פורענות] וישב יעקב ויבא יוסף את דבתם רעה ונמכר יוסף במצרים ויאמר יוסף אל אחיו הנה אנכי מת. וישב בארץ מצרים וסמיך ליה ויקרבו ימי ישראל למות. וישב ... ויהודה בטח וסמיך ליה ויקם ה' שטן לשלמה וגו': ... אמר רבי אלעזר שטים שמה ר' יהושע אומר שנתעסקו ... שטות: ויחל העם לזנות. נעשו חולין ע"י הזונות בעצ... ולכך הוא נדון בשכבת זרע רותחת כדאיתא במס' גי... הניזקין מדה כנגד מדה:

פירוש לתורת אלהים

זַייט טַייךְ פְּרָת וְגַם הוּא אוּנ דִי כִּתִּים וֶועלֶען אוֹךְ פַּרְלָארֶען וֶוערֶען אוֹיף אֵייבֶּעג: (כה) וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ אוּנ בִּלְעָם אִיז אוֹיף גְשְׁטַאנֶען אוּנ אִיז אַוֶועק גִיגַאנְגֶען וַיָּשָׁב לִמְקוֹמוֹ אוּנ הָאט זִיךְ אוּם גֶקֶערְט צוּ זַיין אָרְט אוּנ בָּלָק אִיז אוֹךְ גְגַאנְגֶען צוּ זַיין וֶועג: (א) וַיֵּשֶׁב אוּנ דִיא יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זִיךְ גְזָאמְט אִין דֶעם אָרְט שִׁטִּים וַיָּחֶל הָט דֶם פָאלְק אָן גֶהוֹבֶּן מְזַנֶּה צוּ זַיין מִיט דִי טֶ... פוּן מוֹאָב: (ב) וַתִּקְרֶאןָ הָאבִּין דִי טֶעכְטֶער פוּן ... גֶרוּפֶען דָאס פָאלְק צוּ דִיא שֶׁעכְטוּנְג פוּן זֵייעֶ... גֶעטֶער פְּעוֹר וַיֹּאכַל אוּנ דָאס פָאלְק הָאבֶּן גִיגֶע... זֵייעֶר שֶׁעכְטוּנְג וַיִּשְׁתַּחֲווּ אוּנ הָאבֶּען זִיךְ גְבוּקְ... זֵייעֶרֶע אָפּ גֶעטֶער פְּעוֹר: (ג) וַיִּצָּמֶד אוּנ דִיא ...

משלי יהודא

אִיבֶּער דִיא גְרֶענֶעץ, דָאס אִיז אַטוֹבָה פַאר דֶעם מֶלֶךְ אוּנ אַטוֹבָה פַאר אַלֶע מֶענְטְשֶׁען, דָם זֶעלְבִּיגֶע הָאט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גֶעטָאהְן מִיט דִי יוּדִין, וַוייל בָּרוּךְ הוּא הָט גֶעזֶעהְן בַּיי יוּדִין אִיז אַבִּיסֶעל ...

ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־
רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד
הַשָּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה
מִיִּשְׂרָאֵל׃ ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי
יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים
לְבַעַל פְּעוֹר׃ ו וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי

אונקלוס

אֵל׃ ד וַאֲמַר יְיָ
דְּבַר יָת כָּל
עַמָּא וְדוּן וּקְטוֹל
קְטוֹל קֳדָם יְיָ
שִׁמְשָׁא וִיתוּב
ת רֻגְזָא דַּיְיָ
אֵל׃ ה וַאֲמַר מֹשֶׁה
יִשְׂרָאֵל קְטוּלוּ גְּבַר
י דְּאִתְחַבָּרוּ
א פְּעוֹר׃ ו וְהָא

אם כל ראשי העם סנהדרין לה: והוקע אותם לה' נגד השמש שם לד: ויאמר משה שם פב: הנצמדים שם סד:

רשב"ם

(ד) והוקע אותם. החטאים כמו והוקענום בגבעת שאול. לשון תלייה והריגה:

רש"י

את כל ראשי העם. (סנהדרין לה)
ש את העובדים לפעור: והוקע אותם. את
. והוקע היא תלייה כמו שנאמר בבני שאול (שמואל
וקענום לה') ושם תלייה מפורשת. עוע"א בסקילה
נסקלים נתלין: נגד השמש. לעין כל א ומדרש
ממש מודיע את החוטאים הענן ב נקפל מכנגדו
זורחת עליו: (ה) הרגו איש אנשיו. כל אחד וא'
ראל היה הורג שנים ודייני ישראל פ' רבוא ושמונת
דאיתא בסנהדרין: (ו) והנה איש וגו'. נתקבצו
שמעון ד אצל זמרי שהיה נשיא שלהם ואמרו לו אנו
מיתה ואתה יושב וכו' כדאיתא באלו הן הנשרפין

בית יהודא

(שָׁלַח בָּהֶם מַגֵּפָה) עֶר הָט גֶעשִׁיקְט אוֹיף זֵיי אַמַגֵּפָה: (ד) וַקַּח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם. דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען דִי אֶלְצְטֶע פוּן דִי יוּדִין (לִשְׁפּוֹט אֶת הָעוֹבְדִים לִפְעוֹר) דִי אֶלְצְטֶע זָאלֶען מִשְׁפָּטִין דִי מֶענְטְשֶׁן וָוָאס דִינֶען צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר: וְהוֹקַע אוֹתָם. (אֶת הָעוֹבְדִים) דִי יוּדִין וָוָאס הָאבֶּען גֶעדִינְט צוּ פְּעוֹר זָאל מֶען זֵיי הֵיינְגֶען (וְהוֹקַע הִיא תְּלִיָּה) וְהוֹקַע מֵיינְט מֶען הֵיינְגֶען (כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בִּבְנֵי שָׁאוּל) וְוִי עֶס שְׁטֵייט בַּייא דִיא קִינְדֶער פוּן שָׁאוּל (וְהוֹקַעֲנוּם לַה') מִיר וֶועלֶען זֵיי הֵיינְגֶען ווייל זֵיי הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט צוּ הקב"ה (וְשָׁם תְּלִיָּה מְפוֹרֶשֶׁת) בַּיי דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה שְׁטֵייט אַז מֶען דַארְף הֵיינְגֶען (עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בִּסְקִילָה) דֶער וָוָאס דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה דַארְף מֶען אִים בֶּעוַוארְפֶן מִיט שְׁטֵיינֶער בִּיז מֶען הַרְגֶ'עט אִים (וְכָל הַנִּסְקָלִים נִתְלִין) אוּנ

טשען וָוָאס וֶוערֶען גֶעהַרְגֶ'עט מִיט שְׁטֵיינֶער בֶּעוָוארְפֶן דַארְף מֶען זֵיי הֵיינְגֶען: וְנֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ. גֶעגֶען דִי זוּנְן מֵיינְט
כל) אַלֶע מֶענְטְשֶׁען זָאלֶען זֶעהְן (וּמִדְרָשׁ אֲגָדָה) דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט (הַשֶּׁמֶשׁ מוֹדִיעַ אֶת הַחוֹטְאִים) דִי זוּנְן הָט גֶעוויזֶען
מֶענְטְשׁ הָט גֶעזִינְדִיגְט (הֶעָנָן נִקְפָּל כְּנֶגְדּוֹ) דֶער וָואלְקֶען וָוָאס אִיז גֶעוֶוען אִיבֶּער זַיין קָאפּ וְוִי אוֹיף אַלֶע יוּדִין
נְדֶעקְט גֶעוָוארֶען (וְהַחַמָּה זוֹרַחַת עָלָיו) אוּנ דִי זוּנְן הָט גֶעשַׁיינְט אוֹיף אִים, אוֹיף דֶעם זִינְדִיגֶען: (ה) הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו.
י"י (כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדַּיָּינֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם) יֶעדֶער דַיָּין הָט גֶעהַרְגֶ'עט צְווייא זִינְדִיגֶע מֶענְטְשֶׁען (וְדַיָּינֵי
ה רִבּוֹא וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים) דִיא דַיָּינִים זֶענֶען גֶעוֶוען אַכְט אוּנ אַכְטְצִיג טוֹיזֶענְד (כִּדְאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין) וְוִי עֶס שְׁטֵייט
גְּמָרָא סַנְהֶדְרִין: (ו) וְהִנֵּה אִישׁ וגו'. זָאגְט רַשִׁ"י (נִתְקַבְּצוּ שִׁבְטוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן אֵצֶל זִמְרִי שֶׁהָיָה נָשִׂיא שֶׁלָּהֶם) דִיא
פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן הָאבֶּען זִיךְ פַארְזַאמֶעלְט צוּ זֵייעֶר נָשִׂיא וְאֶלְצְטֶער זִמְרִי (וְאָמְרוּ לוֹ) אוּנ זֵיי הָאבֶּען גֶעזָאגְט צוּ
נִדּוֹנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק) מִיר וֶוערֶען גֶעמִשְׁפָּט מֶען זָאל אוּנְז הַרְגֶ'ענֶען אוּנ דוּ זִיצְט אוּנ שְׁוַוייגְסְט (כִּדְאִיתָא

שפתי חכמים

רל"ל אם העם חטאו ראשי העם מה חטאו ומתרץ דוהוקע ראשי העם אלא הם דנו את העם וכל מי שידונו למיתה
הם: ת רנ"ל הא עוע"א בסקילה ולמה נתלו אלו: א מפני
א לעין כל נקרא כל דבר שהוא לעין כל נגד השמש ולא
השמש ממש: ב יש מקשים והא כשמת אהרן נסתלקו
רפרש"י לעיל בפרשת חקת ולא מצינו שחזרו כמו הבאר
חזר להם וכן הקשה החזקוני. ולי נראה אף שנסתלקו העננים
הענן שהיה מיסך עליהם מפני השרב והשמש שלא יכה על ראשם
ובפרט במדבר שהיה החום גדול ושלא נשבו הרוחות שהרי מש"ה לא
מלו את עצמם מפני שלא נשבה רוח לפונית אותו ענן לא נסתלק מהם.
ועי"ל שאף שנסתלקו העננים ענן זה היה לפי שעה כדי להודיע
מי הם החוטאים: ג דהענן היה נמשך עליהם כסוכה ואותו שחטא
נקפל מכנגדו כו': ד ר"ל הא ראו כל ישראל שמשה צוה להרוג כל
הנצמד לבעל פעור והשוכב עמהם ולמה לא ירא מלקרב אליה והרא"ם

פירוש לתורת אלהים

ךְ בַהֶעפְט צוּ דֶער ע"ג בַּעַל פְּעוֹר וַיִּחַר אוּנ עֶס
יִמְט דֶער צָארֶען פוּן גָאט אוֹיף דִיא יִשְׂרָאֵל:
ר הָט גָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה קַח נֶעם דִי הוֹפְט
וּן דֶעם פָאלְק אוּנ אִיר זָאלְט מִשְׁפָּטֶן דִיא
ין צוּ דֶער ע"ג פְּעוֹר וְהוֹקַע אוֹתָם אוּנ הֶענְג זֵיי
גָאט נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ אַקֶעגֶען דֶער זוּנְן אַלֶע זָאלֶען
שׁוּב וֶועט ווִידֶער קֶערֶען דֶער גְרִים צָארֶען פוּן
גָאט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיֹּאמֶר אוּנ מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט
צוּ דִיא דַיָּינִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ דֶער שְׁלָאגְט
אִיטְלִיכֶער זַיינֶע מַאנֶען הַנִּצְמָדִים וָוָאס זֵייא הָאבֶּען זִיךְ
בַּהֶעפְט צוּ דֶער ע"ג בַּעַל פְּעוֹר: (ו) וְהִנֵּה אוּנ אִישׁ אֵיין
מַאן פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אִיז גְקוּמֶען וַיַּקְרֵב אוּנ
הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶנֶען צוּ זַיינֶע בְּרִידֶער דִי מִדְיָנִית
וָוָאס זִיא הָאט גְהֵייסֶען כָּזְבִּי דִיא טָאכְטֶער פוּן צוּר

משלי יהודא

ן דִי אֱמוּנָה וְוִי זֵיי הָאבֶּען גֶעזָאגְט הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ,
קב"ה אִיז דָא צְווִישֶׁען אוּנְז, דְרִיבֶּער הָט הַקָּדוֹשׁ
א אוֹיף זֵיי גֶעבְּרֵיינְגְט דֶעם עֲמָלֵק, אוּנ יוּדִין הָאבֶּן
גֶעבֶּעטֶען בַּיי הקב"ה עֶר זָאל זֵיי הֶעלְפֶען פוּן עֲמָלֵק.
זֶענֶען זֵיי פְרִימֶער גֶעוָוארֶען, אִיז דָס גֶעוֶוען אַטוֹבָה פַאר
יוּדִין, דוּרְךְ דִי שְׁטְרָאף פוּן עֲמָלֵק:

יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב אֶל־אֶחָיו אֶת־
הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: מפטיר ז וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ
הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: ח וַיָּבֹא אַחַר
אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת־
שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־

גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵ
וְקָרֵיב לְוָת אֲחוֹ
מִדְיָנֵיתָא לְעֵינֵי
וּלְעֵינֵי כָּל כְּנִשְׁתָּ
יִשְׂרָאֵל וְאִנּוּן בָּכַן
מַשְׁכַּן זִמְנָא:
פִּינְחָס בַּר אֶלְעָ
אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְקָ
כְּנִשְׁתָּא וּנְסִיב
בִּידֵיהּ: ח וְעָ
גַּבְרָא בַּר יִשְׂ
לְקֻבְּתָא וּבְ
תַּרְוֵיהוֹן יָת גַּבְרָ

בעל הטורי
(ז) ויקח רמח. אותיות חרם ב

תו"א והמה בכים שם: וירא פינחס שם ס' הזהר פרשת אחרי מות: ויקח רמח סנהדרין שם חולין קלד: הקבה חולין שם: ואת האשה אל קבתה שם:

רשב"ם

(ו) ויקרב אל אחיו. להזנותה. כדכתיב לא תקרבו לגלות **ערוה**: **(ח)** הקבה. ענין אהל:

בית יהודא

באלו הן הנשרפין) ווי עס שטייט אין גמרא סנהדרין: ואת המדינית]. מיינט מען (כזבי בת צור) כזבי די טאכטער פון צור: ולעיני משה]. (אמרו לו) זיי האבען געזאגט צו משה „משה" (זו אסורה או מותרת) די אשה טאר מען ניט נעמן פר אנווייב, אדר מען מעג זיא נעמן פר אנווייב (אם תאמר אסורה) אויב דו וועסט זאגן מען טאר זיא ניט נעמן פאר אנווייב (בת יתרו מי התירה לך) ווער הט דיר ערלויבט צו נעמן די טאכטער פון יתרו פר אנווייב, זיא איז דאך אויך אמדינית (כדאיתא התם) ווי עס שטייט דארטן אין מסכת סנהדרין: והמה בוכים]. זאגט רש"י (נתעלמה ממנו הלכה) פון משה איז פארגעסן געווארן אדין (כל הבועל ארמית) דר מענטש וועלכער וואס איז מזנה מיט אאשה אארמית (קנאין פוגעין בו) די פרומע מענטשן מעגן אים באלד הרגנען אונ מען דארף ניט ווארטן ביז מען וועט אים מ סנהדרין (געו כולם בבכיה) אלע יודין האבן געוויינט (בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא) בייא דעם עגל האט געשטעלט געגען זעקס מאל הונדערט טויזענד יודין צו טאן אין זיי אמשפט (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק אשר דק וגו') משה הט גענומן דעם עגל אונ האט אים צומאלען אונ האט די גאלד צומישט מיט וואסר געגעבן טרינקן די יודין (וכאן רפו ידיו) אונ דא זענען אים שוואך געווארן דיא הענט אונ הט ניט געוואוסט טאן (אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו) נאר פנחס האט געדארפט קומען אונ טאן דעם משפט ער זאל גע ווס גיהער צו אים: (ז) ויירא פנחס]. זאגט רש"י (ראה מעשה ונזכר הלכה) פנחס הט גיזעהן וואס זמרי טו זיך דר מאנט דעם דין (אמר לו למשה) פנחס האט געזאגט צו משה (מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו) געלערנט פון דיר דר יוד וואס איז מזנה מיט ארמית, אפרומער יוד מעג אים הרגנען (אמר לו) הט מש צו פנחס (קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא) דר וואס קען לייענען דעם בריף דר דארף זיין דר שליח אוועק דעם בריף, אז דו ווייסט דעם דין טוה דו דעם משפט (מיד ויקח רומח בידו) הט פנחס באלד גענומען אשפיז אונ איז געגאנגען: (ח) ואל הקבהו]. (אל האהל) אין געצעלט וואו זמרי הט מזנה גיוועז מיט כזבי: ואל קבתה].

רש"י

(סנהדרין פב): את המדינית. כזבי בת צו
משה. אמרו לו. משה. זו אסורה או מותרת א
בת יתרו מי התירה לך ה וכו' כדאיתא התם
בכים. נתעלמה ממנו ו הלכה (כל הבועל אר
פוגעין בו) געו כולם בבכיה. בעגל עמד משה
רבוא שנאמר (שמות לב) ויטחן עד אשר דק וגו'
ידיו. אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי ל
שם): (ז) וירא פינחס. (שם) ראה מע
הלכה ז אמר לו למשה מקובלני ממך הבועל ארמ
פוגעין בו. א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פ
ויקח רומח בידו וגו': (ח) אל הקבה. אל ה

שפתי חכמים

פירש דאם נעלמו עשה זה מדוע המתין עד שאמר משה הרגו איש אנשיו הנצמדים: ה אבל טעו דמשה היה נושאה קודם מתן תורה אי נמי שהיתה גיורת: ו דאם לא כן למה היו בוכין כאן יותר מבעון פעגל או שאר העבירות: ז דאם לא כן למה ליה וירא הל"ל ויקם פנחס מתוך העדה וגו': ח רל"ל הרוצים לקנא להש"י יה קנאין פוגעין בו כלומר מעצמן ודוקא בשעת מעשה אב הבועל אין הורגין אותו ואם בא הקנאי ליטול רשות מב לו אע"פ שהוא בשעת מעשה מ"ה הולרך פנחס לקום

פירוש לתורת אלהים

לעיני פר די אויגין פון משה אונ פר די אויגין פון גאר די עדה פון די ישראל והמה אונ זייא וואָרען וויינען פר דר טיר פון דעם אוהל מועד [עיין רש"י]: (ז) וירא אונ פנחס דר זוהן פון אלעזר הכהן הט געזעהן ויקם אונ איז אויף גישטאנען פון דעם איין זאמלונג ויקח אונ הט גנומען אשפיז אין זיין האנט (ח) ויבא אחר איש אונ ער איז גקומען נאך פון ישראל צום געצעלט וידקר אונ האט זיי ביידע דעם מאן פון די ישראל אונ די קבתה אין איר בויך ארין (עיין רש"י) ות

וְיָת אִתְּתָא
וְאִתְכְּלִי מוֹתָנָא
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַהֲווֹ
בְּמוֹתָנָא עַשְׂרִין
א אַלְפִּין: פ פ פ

הָֽאִשָּׁ֖ה אֶל־קֳבָתָ֑הּ וַתֵּֽעָצַר֙ הַמַּגֵּפָ֔ה
מֵעַ֖ל בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃ ט וַיִּֽהְי֕וּ הַמֵּתִ֖ים
בַּמַּגֵּפָ֑ה אַרְבָּעָ֥ה וְעֶשְׂרִ֖ים אָֽלֶף׃
פ פ פ

ק"ד . מנות סימן . ומפטירין וסיס
שארית יעקב . במיכה סימן ה' :

המתים סנהדרין מד פב :

רשב"ם

. במנה כמו והקבה :

רש"י

כמו הלהיים (ס"א אל הקיבה) והקיבה .
זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו כולם שלא
ס והרבה נסים נעשו ט לו כו' כדאי' התם
הדרין פס) : חסלת פרשת בלק

בית יהודא

(כְּמוֹ) ווי עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (הַלְּתָיִם וְהַקֵּבָה) דִי בָּאקֶן אוּנ מָאגֶן (כִּוֵּון בְּתוֹךְ זַכְרוּת שֶׁל זִמְרִי וְנַקְבוּת שֶׁלָּהּ) עֶר הָט גֶעטְרָאפֶן אַרַיין צוּ שְׁטֶעקֶן דֶעם שְׁפִּיז אִין דֶעם אָרְט וואוּ זִמְרִי אִיז גִיוֶועְן בָּאהֶעפְט מִיט זְנוּת מִיט כָּזְבִּי (וְרָאוּ כּוּלָּם שֶׁלֹּא לְחִנָּם הֲרָגָם) אוּנ אַלֶע יוּדִין הָאבֶּן גִיזֶעהְן אַז עֶס אִיז אֱמֶת זֵייא נֶה גִיוֶועְן (וְהַרְבֵּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לוֹ) פִיל נִסִּים זֶענֶן גֶעשְׁאהְן גֶעוָוארֶען צוּ פִּנְחָס (כִּדְאִיתָא הָתָם) וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין מַסֶּכְתָּ סַנְהֶדְרִין

שפתי חכמים

שהיה לו לזמרי לפרוש ופנחס לא היה רשאי אז להורגו ן ה"ל לזמרי לקרא לאנשי שבטו שיסייעוהו ושכיון בזכרות בות שאשה שיהיו הכל יודעין למה הרגם . ובלא נשמטו מן א המלאך והגביה המשקוף כדי שיוכל להוציאם . ובא המלאך והשחית בעם שיהא שבטו של שמעון טרודי' . ונארך חנית הרומח עד שנכנס בתוכם ויהא למעלה . ונתחזק זרוע פנחס . ולא נשבר הרומח . ולא נפל מדמם על פנחס . ולא מתו לטמא את פנחס . ודרך העליון להיות התחתון ותחתון עליון . וכאן עליון עליון ותחתון תחתון :

פירוש לתורת אלהים

איז אוּף גְהַאלְטֶן גְוָוארֶן דִי מַגֵּפָה פוּן דִיא שְׂרָאֵל : (ט) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אוּנ עֶס אִיז גִוֶועְן דִי צָאל פוּן דִי אוּם גְשְׁטָארְבֶּנֶע אִין דֶר מַגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פִיר אוּנ צְוַואנְצִיג טוּזִינְט :

הפטרת בלק (במיכה סימן ה)

שְׁאֵרִ֣ית יַעֲקֹ֗ב בְּקֶ֙רֶב֙ עַמִּ֣ים רַבִּ֔ים כְּטַל֙ מֵאֵ֣ת יְהוָ֔ה כִּרְבִיבִ֖ים עֲלֵי־עֵ֑שֶׂב
שֶׁ֚ר לֹֽא־יְקַוֶּה֙ לְאִ֔ישׁ וְלֹ֥א יְיַחֵ֖ל לִבְנֵ֥י אָדָֽם׃ וְהָיָה֩ שְׁאֵרִ֨ית יַעֲקֹ֜ב בַּגּוֹיִ֗ם בְּקֶ֙רֶב֙
רַבִּ֔ים כְּאַרְיֵה֙ בְּבַהֲמ֣וֹת יַ֔עַר כִּכְפִ֖יר בְּעֶדְרֵי־צֹ֑אן אֲשֶׁ֧ר אִם־עָבַ֛ר וְרָמַ֥ס וְטָרַ֖ף
מַצִּֽיל׃ תָּרֹ֥ם יָדְךָ֖ עַל־צָרֶ֑יךָ וְכָל־אֹיְבֶ֖יךָ יִכָּרֵֽתוּ׃ וְהָיָ֤ה בַיּוֹם־הַהוּא֙ נְאֻם־יְהוָ֔ה
י סוּסֶ֖יךָ מִקִּרְבֶּ֑ךָ וְהַאֲבַדְתִּ֖י מַרְכְּבֹתֶֽיךָ׃ וְהִכְרַתִּ֖י עָרֵ֣י אַרְצֶ֑ךָ וְהָרַסְתִּ֖י כָּל־
ךָ׃ וְהִכְרַתִּ֥י כְשָׁפִ֖ים מִיָּדֶ֑ךָ וּמְעוֹנְנִ֖ים לֹ֥א יִֽהְיוּ־לָֽךְ׃ וְהִכְרַתִּ֧י פְסִילֶ֛יךָ וּמַצֵּבוֹתֶ֖יךָ
ךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶ֥ה ע֖וֹד לְמַעֲשֵׂ֥ה יָדֶֽיךָ׃ וְנָתַשְׁתִּ֥י אֲשֵׁירֶ֖יךָ מִקִּרְבֶּ֑ךָ וְהִשְׁמַדְתִּ֖י

פירוש ע"ט

נָבִיא הָט גְזָאגְט נֶחָמוֹת אוּף דִי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה וּנ דָאס אִיבֶּר בְּלַייבוּנְג פוּן יַעֲקֹב וֶועט זַיין די פֶעלְקֶער אַזוֹ ווי טוֹא פוּן גָאט אוּנ אַזוֹ ווי עגֶן צוּ דֶעם גְרָאז וָואס מֶען הָאפְט נִיט צוּ ן אוּנ מֶען הָאפְט נִיט אַז אַמֶענְטְשׁ זָאל דָם ר מֶען הָאפְט אוּף גָאט ב"ה אַלֵיין עֶר זָאל יא אוּנ רֶעגֶן אַזוֹ וֶועלֶן דִי יִשְׂרָאֵל אוֹיךְ נִיט וּ קֵיין הִילְף פוּן אַיין מֶענְטְשֶׁן נָאר צוּ דֶר ן גָאט בָּרוּךְ הוּא : וְהָיָה אוּנ דָאס אִיבֶּער ג פוּן יַעֲקֹב וֶועט זַיין צְוִוישֶׁן די פֶעלְקֶער אַזוֹ יב צְוִוישֶׁן דִיא בְּהֵמוֹת פוּן דֶעם וַואלְד אַזוֹ מַפֶּערְט צְוִוישֶׁן די סְטַאדֶעס פוּן שָׁאף אֲשֶׁר ן דֶר לֵייב פָארְט אִיבֶּער פַר דִיא בְּהֵמוֹת הוּנְגֶרִיג צוּ טְרֶעט עֶר דִי בְּהֵמוֹת אוּנ פַר י אוּנ קֵיינֶר קָאן זֵיי נִיט מַצִּיל זַיין פוּן אִים : תָּרוֹם יָדְךָ עֶס וֶועט דֶר הוֹיבֶּן וֶוערֶן דַיין הַאנְט יִשְׂרָאֵל אִיבֶּר דַיינֶע בַּאלֵיידִיגֶער אוּנ דַיינֶע פַיינְט וָואס הַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט דִיר וֶועלֶן פַר שְׁנִיטֶן וֶוערִין : וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר צַייט זָאגְט גָאט וְהִכְרַתִּי וֶועל אִיךְ פַר שְׁנַיידִין דַיינֶע פֶערְד פוּן צְוִוישֶׁן דִיר אוּנ וֶועל מַאכֶן פַר לִירֶען דַיינֶע רַייט וֶועגֶן וְהִכְרַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל פַר שְׁנַיידֶן דַיינֶע שְׁטֶעט וָוס דִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הָאבֶן גְבוֹיעט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיךְ וֶועל צוּ פִירֶן גָאר דַיינֶע פֶעסְטֶע שְׁטֶעט דוּ וֶועסְט דִיךְ שׁוֹן נִיט בַּדַארְפֶען צוּ פָארְכְטֶען אוּנ צוּ זִיצֶן אִין דִי פֶעסְטֶע שְׁטֶעט : וְהִכְרַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל פַר שְׁנַיידֶן דָם כִּישׁוּף פוּן דַיין הַאנְט אוּנ דִי כִּישׁוּף טַאכֶערְס וֶועלִין שׁוֹן נִיט זַיין צוּ דִיר : וְהִכְרַתִּי פְּסִילֶיךָ אוּנ אִיךְ וֶועל פַר שְׁנַיידֶן דִי בִּילְדֶער אוּנ דִי מַצֵּבוֹת פוּן צְוִוישֶׁן דִיר אוּנ דוּ וֶועסְט דִיךְ שׁוֹן נִיט בוּקֶען

עָרֶיךָ: וְעָשִׂיתִי בְּאַף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמֵעוּ: שִׁמְעוּ־נָא אֵת אֲ
יְהוָה אֹמֵר קוּם רִיב אֶת־הֶהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלֶךָ: שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־
יְהוָה וְהָאֵתָנִים מֹסְדֵי אָרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ וְעִם־יִשְׂרָאֵל יִתְוַכָּח: עַמִּי מֶ
עָשִׂיתִי לְךָ וּמָה הֶלְאֵתִיךָ עֲנֵה בִי: כִּי הֶעֱלִתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִ
וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם: עַמִּי זְכָר־נָא מַה־יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמֶ
עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְהוָה: בַּמָּה אֲקַ
יְהוָה אִכַּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה: הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵי
בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי: הִגִּיד לְךָ אָדָם מַ

משלי נחמיה

עַמִּי מֶה עָשִׂיתִי לְךָ וגו׳. הקב״ה זאגט צו די יודין מיין פאלק געדיינק נאר אלע טובות וואס איך האב דיר געטאן אונ מיט וואס האב איך דיך פארמאטערט דו זאלסט טאן פון מיינעטוועגען. דער ענין א״ז למשל איינער איז געקומען צו פארען פרייטאג פארען נאכט מיט נאך סוחרים צוזאמען, ווי ער איז געקומען אין שטאט זעהט ער מען צונדט שוין ליכט אויף שבת, האט ער זיך געשעמט צו פארן אין שטאט ביז צו זיין שטוב, האט ער געזאגט צו די סוחרים קומט אראפ פון די פוהר, דר פוהר מאן זאל פארען צו זיך אהיים מיט די זאכען, שפעטער וועלן מיר שיקען צום פוהר מאן אפ נעמען די זאכען, זיי האבען אזוי געטאן, איין סוחר האט געשיקט זיין משרת ער זאל ברייגגען די זאכען זייגע פון די פוהר, דר משרת האט געברייגגט אפעקיל זאכן אונ האט זיי געלייגט אין קיך, אונ איז אריין געקומען צום בעל הבית אונ האט געזאגט איך האב געבריינגט דם פעקעל, דר ווייל זעהט דר בעל הבית ווי דער משרת ווישט אפ די שווייס פון זיין פנים, זאגט דר בעל הבית צום משרת דו האסט ניט געברייגגט מייגע זאכען, זאגט דר משרת צום בעל הבית פון וואנען ווייסט איהר אז איך האב ניט געבריינגט אייערע זאכן, זאגט דער בעל הבית ווייל דו ביזט אזוי פארמאטערט, מיט מייגע זאכען האט מען ניט געדארפט זיין פארמאטערט, ווייל מיין פעקעל איז אקליינע, דם זאגט הקב״ה צו די יודין וואס האב איך דיך פאר־מאטערט, איך האב דיר געגעבען אקליין פעקעל מצות, אונ אלע מצות האב איך דיר ניט גיגעבען פון מיין טובה וועגען, נאר פון דיין טובה וועגען, דו זאלסט גיבענטשט ווערען אויף די וועלט אונ זאלסט האבען עולם הבא, אונ יעדערע זאך וואס אמענטש טוט פון זיינעט וועגען איז ביי אים די זאך ניט שווער צו טאן, דריבער האט הקב״ה געזאגט צום נביא ער זאל זאגען מוסר צו די יודין אונ זאל זיי דר וועקן צו לערנען תורה אונ צו טאן מצות, ווייל דם אלץ טוען זיי פר זיך, זאלען זיי רחמנות האבען אויף זייערע קערפערם אונ אויף זייערע נשמות:

פירוש ע״ט

צו די בילדר וואס דו האסט זיי אליין גמאכט: ונ
אונ איך וועל אוס רייסין דיינע ליגדן בומער
צווישען דיר אונ איך וועל פר טיליגען דיינע פי
וְעָשִׂיתִי אונ איך וועל טאן מיט צארן אונ מיט ג
צארן איין נקמה אין די פעלקר עובדי כוכ
ומזלות וואס זיי האבען מיך ניט געהערט: זאגט מ
הנביא שִׁמְעוּ נָא הערט וואס גאט זאגט צו מיר קו
גאט זאגט צו מיר שטיי אויף אונ קריג דיך מי
בערג מיינט מען די אבות אונ לאזן הערן די ד
בערג דיין קול מיינט מען די אמהות: אונ זאג
שִׁמְעוּ הָרִים הערט צו איר אבות די קריג פון גאט
שטארקע גרונד פעסט פון דר ערד הערט צ
קריג ווארום גאט האט אקריג מיט זיין פאלק
מיט די ישראל וועט גאט האבען אויכוח. אזו ז
גאט: עַמִּי מיין פאלק ישראל נעם דיר צום הא
דיא טובה וואס איך האב דיר גטאן וּמָה אונ
וואס האב איך דיך מיר גימאכט וואס פאר
שווערע דינסט האב איך דיר גהייסען טאן
זאלסט מיך דר מיט דינען עֲנֵה בִי באצייג אין
זאג מיר: כִּי הֶעֱלִתִיךָ דיא ערשטע טובה איז
איך האב דיך אוס גצוגען פון מצרים אונ האב
דיר גישיקט משה צוא לערנען דיך תורה
מצות אונ דינים אונ אהרן ער זאל אויף דיר מ
זיין מיט קרבנות אונ מרים זיא זאל לערנען די
דעם גוטען וועג: עַמִּי זְכָר נָא מיין פאלק גדענק א
וואס פר א עצות האט אויף דיר גגעבען בלק דר מלך
מואב וּמָה אונ וואס בלעם דר זוהן פון בעור האט
גענטפערט מָה וואס זאל איך צערנען אז גאט
צערינט ניט אונ איך גדענק אוך די עבירה מִן הַשִּׁטִּים פון שטים וואס איר האט גטאן אונ איך האב פ
מיין גוטס ניט פר מיטן פון אייך עַד הַגִּלְגָּל ביז איך האב אייך גבראכט קיין גלגל אונ דארטען האב
פר אייך איין גנומען דם לאנד דאס האב איך אלץ גטאן לְמַעַן דַּעַת פון דעם וועגן איר זאלט וויסען
צדקות פון מיר גאט: בַּמָּה אֲקַדֵּם יְיָ מיט וואס זאל איך פעדערען פאר גאט מיט וואס וועל איך מ
ווערען פר גאט איך זאל אים אפ דינען פר דיא טובות וואס ער האט אונז גיטאן אונ וויא אזו
איך אונטר טעניג זיין צו דעם גאט פון דעם הימל הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְעוֹלוֹת זאל איך אים פעדערען אונ דינין
עולות מיט קעלבער וואס זענען אלט איאר זאל איך פר אים מקריב זיין: הֲיִרְצֶה יְיָ בגערט דען גאט
טוזינט ווידר אדר אין פיל טוזינט בעך אייל הַאֶתֵּן זאל איך געבען מיין בכור פר מיין זינד פְּרִי בִטְנִי דם פר
פון מיין בוך זאל איך געבין פאר דיא זינד פון מיין לייב הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב הקב״ה האט דיר גיזאגט
מענטש וואס דיר גוט איז צו טאן אונ וואס גאט בגערט פון דיר כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט נאר דוא זאלסט טאן מש

יְהֹוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ׃

פירוש ע"ט

לסט ליב האבען חסד צו טאן מיט מענטשין און צו גיין בצניעות אין גאטס דינסט׃

מנין המצות בסדר פינחס יש בה ו' מצות עשין

לדון בדיני הנחלות כמו שצותה התורה שנאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו'׃
) להקריב במקדש לשם כל ישראל שני תמידין בכל יום אחד בבקר ואת השני בין הערבים שנא' צו את בני
אמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד וגו'׃
) להקריב קרבן בכל שבת מוסף על תמידי היום שני כבשים שנא' וביום השבת שני כבשים בני שנה וגו'׃
) להקריב קרבן בכל ראש חדש מוסף על תמידי היום שנאמר ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני
ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם ונסכיהם וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת לה'׃
) להקריב קרבן מוסף ביום חמשים להקרבת העומר והוא יום ששי בסיון שנא' וביום הבכורים בהקריבכם מנחת
ה' וגו' והקרבתם עולה לריח ניחח לה'׃
ח) לשמוע קול שופר בר"ה שהוא יום ראשון של חדש תשרי שנאמר ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום
ה לכם׃

במדבר כה פינחס

נקלוס

י וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל

יְיָ עִם מֹשֶׁה י
׃ יא פִּינְחָס בַּר
אַהֲרֹן כַּהֲנָא
חֵימְתִי מֵעַל
ות אהרן
סנהדרין פב׃

בעל הטורים

חמתי מעל. בגימ' זהו את המלאך של אף ושל חמה׃ בקנאו את קנאתי. תגין על הקו"ף לומר שעטרו על שקנא לה'. ג"ם

רש"י

בן אלעזר בן אהרן הכהן. (סנהדרין פב. סוטה מג) לפי שהיו השבטים מבזים אותו א
ועי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"א והרג
מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן׃

בית יהודא

(יא) (פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן). זאגט רש"י (לְפִי שֶׁהָיוּ הַשְּׁבָטִים מְבַזִּים אוֹתוֹ) ווייל די יודין האבן פארשעמט צו פִּנְחָס, זיי האבן געזאגט אייגער צום אנדערן (הַרְאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפִּטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים) איר האט געזעהן דער זוהן פון דעם פוטי (פאשערו) וואס זיין מוטערס
הט געפאשעט קעלבער און הט זיי מַקְרִיב געווען קרבנות צו דיא עבודה זרה (וְהָרַג נְשִׂיא שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל)
גת אנשיא פון איודישען שבט (לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן) דריבער האט דער פסוק געשריבען דעם יחוס

עת זקנים מבעלי התוספות

אלעזר. כלומר אין להם לשנאתו אם הרג זמרי
רי על ידי כן השיב את חמתי מעליהם ולא כליתי

שפתי חכמים

א דאל"כ הא כתיב לעיל בסוף פרשת בלק פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ולמה כתיב כאן אלא ע"כ כדי ליחסו ואם כן קשה ולמה ליה ליחסו והלא כבר יחסו לעיל אחר אהרן הכהן גבי הא
תיב וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקח וגו' ומתרץ לפי שהיו השבטים מבזין אותו הוצרך הכתוב ליחסו עוד שהוא בן
י"ל דמש"ה יחסו לעיל אחר אהרן כלומר כמו שאהרן היה עוצר המגפה מישראל בקטרת את המחתה כך פנחס עצר
בהריגת אים מישראל ולכך יחסו אחר אהרן מש"ה מקשה רש"י הכא דלא שייך הכא לתרץ כן׃ ב ר"ל דשני דברים הן

פירוש לתורת אלהים

און גאט האט גירעט צו משה אזו צוא
ן׃ (יא) פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר פִּנְחָס דער זוהן פון אֶלְעָזָר דער זוהן פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב ער האט גמאכט ווידער קערן אֶת חֲמָתִי מיין גרים צארן פון

משלים על התורה

ת חֲמָתִי וגו', מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה פרעגן מיט וואס
ן גרעסר דר זכות פון פִּנְחָס ווי דר זכות פון
ווען דיא יודין האבן געמאכט דעם עגל האט
געוואלט פארלענדען די יודין, אונ ווען משה
זוי שטארק געבעטען פאר הקב"ה וואלטן דיא
דט געווארען, וויא דר פסוק זאגט ויאמר
הקב"ה האט געזאגט ער וועט די יודין פאר־
י משה בְּחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו, ווען משה
ינגעהאלטן דעם כעס פון הקב"ה, פר וואס הט
יס צו געזאגט צו משה אזוי אשכר ווי ער הט
נו פִּנְחָס, נאר מיט עטליכע זאכען איז אפ־
עגין פון משה פון פִּנְחָס, ערשטונס ביי דעם
געווען מְחוּיָב (שולדיג) צו בעטן פר די יודין,
ווייל נאר דורך משה איז דר עגל געמאכט געווארן, הקב"ה האט געזאגט צו משה ער זאל ניט נעמן די ערב רב צוזאמען מיט די יודין, אונ ער האט זיי גענומען, ווארום מאכן דעם עגל זענען געוועזן דר ערב רב, וויא עס שטייט אין פסוק וַיִּקָּהֵל הָעָם וגו', דס פאלק (דר ערב רב) האט זיך פארזאמעלט אוף אַהֲרֹן אונ האבן געזאגט צו אים מאך פר אונז א גאט, אונ ווען דר עגל איז פערטיג געווארן האבן זיי געזאגט צו די יודין אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל, זעהן מיר פריער געמאכט דעם עגל האבן ניט יודין, הקב"ה אליין הט אזו געזאגט צו משה לֶךְ רֵד, גיי אראפ פון בארג. כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ, ווארום דיין פאלק דר ערב רב האט פארזינדיגט מיין פאלק, נאך אַחוּב הט משה געהאט צו בעטן פר די יודין, וועגן זיין ברודר אַהֲרֹן, ווען הקב"ה וואלט פארלענדען יודין, וואלט דאס

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי׃ יב לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדְקַנֵּי […] קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן […] שֵׁיצִית יָת בְּנֵי יִשְׂ[…] בְּקִנְאָתִי׃ יב בְּכֵן […] הָא אֲנָא גְזַר לֵיהּ יָת […]

ת"א לכן אמור קיימין כו סנהדרין פב שבר אתי שקרים פ' אחרון:

בעל הטורים

קנאה כנגד ג' עבירות שעשו זנות וישתחוו ויאכלו: (יב) לכן. ב' ר"פ הכא ואידך לכן אמור לבני ישראל. וזהו שאמר הקב"ה במצרים […] אחותי כלה ועתה אתם קרובים לארץ ואתם פרוצים בעריות. לכן. בגימט' מדה כמדה:

בית יהודא

פון פִּנְחָס נָאךְ אַהֲרֹן, פִּנְחָס אִיז אַ אֵיינִיקְל פוּן אַהֲרֹן׃ וּבְקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי׃ מֵיינְט מֶען יִנְקְמוּ אֶת נִקְמָתִי) עֶר הָט גֶענוּמֶען מֵיין נְקָמָה (בְּקִצְפּוֹ אֶת הַקֶּצֶף שֶׁהָיָה לִי לִקְצוֹף) פִּנְחָס הָאט גֶעצֶערְנְט אוֹיף דִיא יוּדִין דֶעם צָארְן וָוָאס אִיךְ הָאבּ גֶעדַארְפְט אוֹיף זֵיי צֶערְנֶען, זָאגְט רש"י וְכָל לְשׁוֹן קִנְאָה הוּא הַמִּתְחָרֶה (גְּנוּם נִקְמַת דָּבָר) דֶער מֶענְטְשׁ וָוָאס וֶוערְט דֶער הִיצְט צוּ שְׁטְרָאפֶען מִיט כַּעַס דֶעם מֶענְטְשׁ וָוָאס הָאט גֶעזִינְדִיגְט, דָס הֵייסְט קִנְאָה, צָארְן׃ (יב) וְאֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם׃ הַאֲרְט רש"י „פְרִידֶען" אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי וָוָאס וֶוערְט [...] פוּן הַאנְט אִין הַאנְט, פַאר וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק „הִנְנִי נוֹתֵן" אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען, זָאגְט רש"י (שֶׁתְּהֵא לוֹ לִבְרִית שָׁלוֹם) [...] הָט גֶעזָאגְט פַאר דִי מִצְוָה וָואס פִּנְחָס הָט גֶעטָאן וָוָאס עֶר הָט גֶעשְׁטִילְט דֶעם כַּעַס פוּן מִיר אוֹיף דִי יוּדִין, וֶועט עֶר [...] אַבְּרִית וַאצוּזָאגְן פוּן מִיר עֶר זָאל הָאבֶּען אֵייבִּיג פְרִידֶען (כְּאָדָם הַמַּחֲזִיק טוֹבָה וְתוֹדוֹת לְמִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ טוֹבָה וְהוֹדָאָה) [...]

רש"י

בקנאו את קנאתי. בנקמו את נקמתי. בקצפו את [...] ג שהיה לי לקצוף. כל לשון קנאה הוא המתחרה [...] ד נקמת דבר אנפרימנ"ט בלעז: (יב) את בריתי ש[לום ...] (סנהדרין פט) שתהא לו ה לברית שלום כאדם המחזיק [...]

שפתי חכמים

אלא שהוא בן פוטי ר"ל אמו של אלעזר היתה ממשפחת יתרו ואביה פיטם עגלים לע"ז כדפירש רש"י לעיל בפרשת וארא ועוד שהרג נשיא שבט מישראל והא דנקט רש"י שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז לאו למימרא דפיטאל ליה לרש"י דאבי אמו היה מזרע יתרו אלא לאו דוקא הוא אלא הדא נקט כי שפק הוא אם אם אמו היתה מזרע יתרו או אבי אמו וק"ל: ג דק"ל דקנאה אינו אלא שנושא עליו [...] ופנחס לא היה לו קנאה בלבו על זמרי. ומתרץ בנקמו את נקמתי כלומר דקנאה לשון נקמה והו ק"ל היאך שייך למכתב אהקב"ה את נקמתי. ומתרץ בקצפו כו' כלומר דנקמה הוא בא ע"י קצף מש"ה נקט ליבנא דקנאה וכן כל לשון נקמה שכתוב בהקב"ה לשון ק[...] והו ק"ל כיון דקנאה היינו נקמה למה לא כתיב בהדיא בנקמו את נקמתי ומתרץ כל לשון קנאה כו' כלומר קודם שעושה נקמה [...] בלבו ויש לו קנאה עליו לעשות בו נקמה -אם כן התחלת הנקמה יש בו קנאה לכך כתיב לשון קנאה: ד המתחרה לשון חרה: ה [...] כתיב בריתי הל"ל את ברית שלום. ומתרץ בריתי שאני נותן לו תהא לו לברית שלום ומ"ש לא נכתב בקרא ברית שלום אלא [...] שלום דיקות אלא הוא כמו מקרא קצר וכמו שפרש"י ז"ל. והרא"ם פירש הוסיף מלת שתהא לו לברית שלום ולא הספיק כמ[...] נותן לו הכתוב לעיל מפני שכתוב אחריו והיתה לו ברית כהונת עולם אלא הספיק לו מלת נותן לו ומלת בריתי הכתובים לעיל יתו[...] גם לגבי שלום כמותו שפירושו הנני נותן לו את בריתי שתהא לו לברית שלום ולברית כהונת עולם והוסיף למ"ד כמלת שלום על כשמור הלריך לו להורות שהברית הואת בשביל שלום ובשביל כהונת עולם ואחר שגלה זה בשלום אין לריך לגלותו בכה[...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

אותם: (יב) לכן. שעשה דבר הגון לפני הנני נותן [...] בריתי שלום ואם ישנאוהו ישראל לא יחוש ואין לו ל[...] מקרובי זמרי ולא מקרובי כזבי שהיתה בת מלך ובקדוש[...]

פירוש לתורת אלהים

די קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אִין זֵיין טָאן רֶעכֶענֶן אֶת קִנְאָתִי מֵיין רֶעכֶענוּנְג בְּתוֹכָם צְווִישֶׁען זֵיי דֶעם צָארֶן וָוָאס אִיךְ הָאבּ בַּאדַארְפְט צֶערְנֶען הָט עֶר גִיצֶערְנְט וְלֹא כִלִּיתִי אוּנ מַחֲמַת דֶעם הָאבּ אִיךְ נִיט פַאר לֶענְד דִיא קִינְדֶער פוּן יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי מִיט מֵיין רֶעכֶענֶן [סיון הפ"]׃ (יב) לָכֵן אֱמוֹר דְרוּם זָאג צוּא אִים הִנְנִי נֹתֵן ל[...] גִיבּ צוּ אִים אֶת בְּרִיתִי מֵיין זִיכֶערְהֵייט פוּן שָׁלוֹם [...] דֶער אֶבֶּן עֶזְרָא שְׁרֵייבְּט דֶער פִּנְחָס הָט מוֹרָא גִ[...] דִיא פְרֵיינְד פוּן זִמְרִי זָאלֶען אִים נִיט הַרְגֶענֶען [...] עֶר אִיז גִיוֶועזֶען אַ נָשִׂיא אִיבֶּער שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן דְרוּ[ם ...]

משלים על התורה

גֶעהֵייסֶען דוּרְךְ אַהֲרֹן וֶוענֶען דִי יוּדִין פַארְלֶענְדְט גֶעוָוארֶען, אָבֶּר פִּנְחָס הָט גָאר קֵיין מָאל גֶעהַאט אִין דִי זִינְד פוּן דִי יוּדִין, אִיז עֶר גָאר נִיט מְחוּיָב גֶעוֶועזֶען צוּ טָאן פַאר דִי יוּדִין וָוָאס עֶר הָט גֶעטָאן, נָאךְ אַזוֹי, מֹשֶׁה הָט דָאךְ נִיט אַיין גֶעשְׁטֶעלְט זַיין לֶעבֶּן וֶוען עֶר הָט גֶערֶעטֶעט דִי יוּדִין, אָבֶּר וֶוען פִּנְחָס אִיז אַרֵיינְגֶעגַאנְגֶען מִיט דֶעם שְׁפִּיז שְׁטֶעכֶען זִמְרִי, אִיז עֶר דַאמָאלְס גֶעוֶועזֶען אִין סַכָּנָה, דֶער שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן הָאט אִים גֶעוָואלְט הַרְגֶענֶען, נָאר מִיט נִסִּים אִיז עֶר גֶערֶעטֶעט גֶעוָוארֶען פוּן זֵיי, נָאךְ אַזוֹי, אַהֲרֹן הָט גֶעבְּרֵיינְגְט אוֹיף דִי יוּדִין אַ אֵייבִּיגֶע זִינְד, אַלֶע זִינְד וָוָאס יוּדִין זִינְדִיגֶען אַפִילוּ הַיינְט, אִיז אַהֲרֹן שׁוּלְדִיג, ווָארוּם פוּן דִיא צַייט וָוָאס יוּדִין זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען בַּיי דֶעם בַּארְג סִינַי אִיז פוּן זֵיי צוּגֶענוּמֶען גֶעוָוארֶען דֶר יֵצֶר הָרַע, אוּנ הָאבֶּען נִיט גֶעקֶענְט זִינְדִיגֶען, וִוי מֶען הָט גֶעמַאכְט דֶעם עֵגֶל אִיז דֶר יֵצֶר הָרַע צוּרִיק גֶעקוּמֶען, אוּנ דוּרְךְ דֶעם יֵצֶר הָרַע זִינְדִיגֶען יוּדִין בִּיז הַיינְט, אוּנ מֶען מוּז שְׁטַארְבֶּן, אִיז דָאךְ דִי זִינְד פוּן עֵגֶל נִיט אָפְּגֶעמֶעקְט גֶעוָוארֶען אִין גַאנְצֶען נָאר מֶען וֶוערְט נָאךְ הַיינְט אִיךְ גֶעשְׁטְרָאפְט פַאר

דִי זִינְד פוּן עֵגֶל, אָבֶּר דִי זִינְד פוּן שִׁטִּים אִיז דוּרְ[ךְ ...] אִין גַאנְצֶען אָפְּגֶעמֶעקְט גֶעוָוארֶען וִוי דֶר אַלְשֵׁיךְ [...] לְמָשָׁל אֵיינֶער אִיז שׁוּלְדִיג גֶעוֶועזֶען פִיל גֶעלְט, וֶוען דֶ[...] פְלֶעגְט קוּמֶען מָאנֶען דֶעם חוֹב, אִיז גֶעקוּמֶען זַיין גוּטֶער [...] אוּנ הָאט גֶעגֶעבֶּען דֶעם מַלְוֶה עֶר זָאל וַוארְטֶען, דֶער פְלֶעגְט אִים צוּ לִיבּ טָאן אוּנ פְלֶעגְט וַוארְטֶען, אַמָ[...] גֶעקוּמֶען דֶר מַלְוֶה מִיט כַּעַס צוּם לֹוֶה אוּנ הָט גֶעוָו[...] נֶעמֶען פוּן לֹוֶה זַיין גַאנְצֶען פַארְמֶעגֶען, אִיז גֶעקוּמֶען אַיי[...] גוּטֶער פְרֵיינְד אוּנ הָט פַארְגְלֵייכְט דֶעם לֹוֶה מִיט דֶעם [...] אוּנ הָט אִים בַּאצָאלְט אַבִּיסֶל גֶעלְט אוּנ הָט אָפְּגֶע[...] וָועקְסֶלֶען פוּן מַלְוֶה, אוּנ עֶס אִיז מֶער קֵיין חוֹב גֶעוֶו[...] זֶעלְבִּיגֶע אִיז גֶעוֶועזֶען דֶר חִילּוּק פוּן מֹשֶׁה צוּ פִּנְחָס, מ[...] נָאר גֶעבֶּעטֶען הקב"ה זָאל נִיט פַארְלֶענְדֶען דִי יוּדִין [...] עֲבֵירָה אִיז גֶעבְּלִיבֶּען, אוּנ דוּרְךְ פִּנְחָס אִיז דִיא עֲבֵירָ[ה ...] גֶעמֶעקְט גֶעוָוארֶען אִין גַאנְצֶען, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גֶ[...] צוּ פִּנְחָס מֶער וִוי צוּ מֹשֶׁה, נָאר דִי שַׁאֲלָה אִיז פַאר [...] הקב"ה גֶעדַאנְקְט צוּ פִּנְחָס. דִי יוּדִין הָאבֶּן גֶעדַארְפְט [...]

יב ... אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם: יג וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו

יב ותהי ל...
...הי בתרוהי קים
עלם חלף די קני
אלהה וכפר על

...יתא יבמות ק כתובות יג קידושין ...זבחים קא: ברית כהנת עולם מנחות כ:

בעל הטורים

...שלום. שלים כתיב והוא וי"ו קטיעא כס"ג דקידושין כסהוא שלם. ד"א מתנה שלמה אני נותן לו י' מתנות במקדש י' במדינה ...מילוי גי' כ'). ד"א ו' קטיעא כי פנחס הוא אליהו וכן אליה כתיב חסר וי"ו ויעקוב מלא ו' בטל ו' מאליהו למשכון עד שיבא עם ...אל את בניו וזהו יגל יעקב ישמח ישראל ישמח אותיות משיח שישמח לימות המשיח ויחזיר הוי"ו ויהא אליהו שלם: שלום. בגימט'

רש"י

...למי שעושה עמו טובה אף כן פירש לו הקב"ה ...: (יג) והיתה לו. בריתי ז זאת: ברית ...עולם. שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן ... אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם ...אחר המשחתן אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא ...בא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו בזבחים לא ...פינחס עד שהרגו לזמרי: לאלהיו. בשביל אלהיו.

בית יהודא

אמענטש דאנקט אונ זאגט־צו צו טאן א טובה דעם מענטש וואס האט אים געטאן א טובה (אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו) דא איז אויך אזוי ווייל פנחס האט געטאן פרידען צווישען הקב"ה אונ די יודין, האט הקב"ה אים צו געזאגט ער וועט אויך האבען פרידען: (יג) והיתה לו. (בריתי זאת) הקב"ה זאגט נאך צו משה דר צוזאג וואס איך זאג צו פנחס איז אויף נאך א מתנה (ברית כהונת עולם) א צוזאג די כהונה זאל געהערען צו אים אונ זיינע קינדר נאך אים פון היינט ביז ..., זאגט רש"י (שאף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן) אפילו די כהונה איז שוין לאנג געגעבן געווארען ...נדער פון אהרן, אונ פנחס איז א אייניקיל פון אהרן, האט דאך פנחס שוין לאנג געדארפט זיין א כהן? ענטפערט ...לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהן שיולידו אחר המשחתן) די כהונה איז דאמאלס נאר געגעבען ... צו אהרן מיט זיינע קינדער וואס זענען געזאלבט געווארען מיט אים, אונ צו זייערע קינדר וואס זיי וועלען ...נאך זייער זאלבונג (אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח) אבער פנחס איז געבארען געווארען פריער פר זייער ...אונ ער איז ניט געזאלבט געווארען צו זיין א כהן (לא בא לכלל כהונה עד כאן) איז ער ניט געווארען א כהן ביז איצט ... בזבחים) אונ אזוי האבען מיר געלערנט אין די גמרא זבחים (לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי) פנחס איז ניט ...א כהן ביז נאך דעם ווי ער הט געהרגעט זמרי **): ולאלהיו. מיינט מען (בשביל אלהיו) וועגן זיין גאט (קמ"ו)

דעת זקנים מבעלי התוספות

...סיק וי"ו דשלום קטיעא היא למדרש כשהוא שלם ולא ...חסר מכאן לכהן בעל מום שעבודתו פסולה: (יג) והיתה ... אחריו וגו'. שיהא משוח מלחמה מכאן ואילך ווש"ה ... מדין אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא וכו' ...רו רז"ל דלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי. ובהכי ... שהעולם מקשים היאך הרג פנחס את זמרי ונטמא ...כא למימר דעד עכשיו לא נתנה כהונה אלא לאהרן ...בל לבני בניו לא וגם במלואים תמצא כתיב לאהרן ...עשה כתנות ולא לבני בניו. ועוד י"ל דהניחו לזמרי ...מת ממש וגוסס אינו מטמא ועל זה הקשה הר"ר שמואל שהרי משמיני למלואים היה פנחס משוח מלחמה שכן מונה

שפתי חכמים

פכ"ל: ו פי' שפלא לו חן חן לך על הטובה שעשה לו. כתב הרא"ם ויש לתמוה כשלמא לפי' החכם אבן עזרא שפירש שהשלום שבא לו הוא שלא יירא מאחי זמרי שהוא הבטחה נופלת בו שבועה לקיים הבטחתו אלא לפי' הרב שאמר פירש לו שלומותיו כאדם המחזיק טובה ויין בזה שום הבטחה מה שבועה נופלת בו עד שיאמר שתהא לו שבועתי זאת לשבועת שלום ויש לדחוק וליישב דעיקר ברית הוא על כהונת עולם שעיקר כהנים גדולים הם מזרע פנחס ואגב הברית מבשר איתו שמחזיק לו טובה וחנות על שעשה עמו טובה והוא השלום: ז ר"ל

פירוש לתורת אלהים

...צו אים געזאגט ער וועט זיין שלום ער זאל זיך ...רכטן פר די פריינד פון זמרי: (יג) והיתה אונ ...ת זאל זיין לו ולזרעו אחריו צו אים אונ צו זיינע קינדר נאך אים ברית אפרזיכערהייט פון איין אייביגע כהונה ער מיט זיינע קינדר וואס וועלען קומען נאך אים זאלין אייביג האבען דיא כהונה [פיין רפ"י]

משלים על התורה

...ה, ווען פנחס וואלט ניט געהרגעט זמרי וואלטן אלע ...שטארבן אין די מגפה, נאר דער ענין איז למשל ...יז געפארען אין וועג הט ער געהערט מען שרייט ...יעט" ער איז אבער גאנץ נייט, געזעהן הט ער ווי ...נטש שלאגט דעם אנדערן, האט ער געהאט גרויס ...פילו ער הט ניט געוואוסט וועמן מען שלאגט, דר־ ...ט ער געזעהן ווי אדריטר מענטש איז געקומען צו זיי ...ט געשלאגן דעם רוצח ביז דר רוצח איז געבליבן ליגען אויף דר ערד טויט, דר געשלאגענער הט זיך קיים געקענט אויפהייבן, דרנוייל איז ער געקומען צו פארן צו דעם ארט, הט ער געזעהן דר געשלאגענער איז זיין זוהן, הט דר פאטר געדאנקט דעם מענטש וואס הט געראטעוועט זיין זוהן, דער זוהן האט צו זיין רעטער קיין ווארט גערעט, ערשטענס ווייל ער איז געווען זייער צו שלאגן אונ האט געהאט גרויסע יסורים. איז אים פארגעסן געווארן אז מען דארף דאנקען, צווייטענס הט ער זיך געשעמט צו דאנקען,

---

...ה ווייל פנחס האט גיטאהן צווי זאכין קומט אים צווי מתנות, איין זאך האט ער גיטאהן ער האט געמאכט שלום צווישען הקב"ה אונ די יודין, די מגפה האט באלד אויפגיהערט, אונ דער כעס פון הקב"ה אויף דיא יודין האט באלד אויפגיהערט, ווי הקב"ה האט גיזאגט השיב ..., פנחס האט פערוהיגט געשטילט מיין כעס, דריבער קומט צו פנחס מען זאל אים געבין מדה כנגד מדה, הקב"ה זאל איינשטילען דעם כעס פון ...ישין וואס זענען מיט כעס אויף פנחס [אפילו פון שבט שמעון] אונ פנחס זאל לעבין מיט פרידען. אונ ווייל פנחס האט איצט מקריב גיווען אקרבן ...ה, ווי דער מדרש זאגט דער וואס הרגנט ארשע איז גלייך ווי ער וואלט מקריב גיווען אקרבן פאר הקב"ה, אונ מיט דעם קרבן האט פנחס מכפר ...נד פון די יודין, ווי דער פסוק זאגט ויכפר על בני ישראל, קומט אויך צו פנחס מדה כנגד מדה ער זאל ווייטער זיין אכהן ער זאל שטענדיג מכפר זיין אויף די יודין:

...וויסען פאר וואס איז באמת פנחס ניט געזאלבט גיווארין צו זיין אכהן גלייך מיט אהרן אונ זיינע קינדער אין איין צייט, פאר וואס האט ...ה גיווארט מיט דיא כהונה פון פנחס ביז איצט, נאר הקב"ה וואס ער איז דער קורא הדורות מראש, אונ ער האט געוואוסט אז עס וועט טרעפין ... וואס עס האט גיטראפין, אונ נאר דורך פנחס וועט זמרי דארפין געהרגעט ווערין, ווען פנחס וואלט גיווען אכהן וואלט ער דאך ניט געקענט הרגנן ..., אבהן טאר דאך ניט זיך מטמא זיין צו אמת, דריבער האט הקב"ה גיווארט מיט זיין כהונה ביז נאכדעם ווי ער האט געהרגעט זמרי:

וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן־סָלוּא נְשִׂיא בֵית־אָב לַשִּׁמְעֹנִי׃ טו וְשֵׁם הָאִשָּׁה

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יד
גַּבְרָא בַר יִשְׂרָאֵל
דִּי אִתְקְטֵל עִם מִ
זִמְרִי בַּר סָלוּא רַ
אַבָּא לְבֵית שִׁמְ
טו וְשׁוּם אִ

תו"א זמרי סנהדרין פב:

בעל הטורים

זהו משיח: שלומיאל. בני' זה זמרי בן סלוא: (יג) ויכפר. לכפר לא נאמר אלא ויכפר שעומד ומכפר על ישראל עד סוף כל (יד) הכה. ג' במסרה הכא ואידך הוכה כעשב ויבש לבי הוכה אפרים. ע"י המדינית שהיתה בהם המגפה וסיפיה דקרא כי שכחתי מ שע"י אכילת לחמי טעיתי ונלמדתי לבעל פעור כדאיתא במדרש שהושיבו להם פונדקאות שהיו מוכרין להם מיני מאכל ומשקה. אפריט' ע"י פעור כדאיתא בתחלת הפ' (שם) המה באו בעל פעיר וינזרו לבושת וגו':

בית יהודא

ווי עס שטייט אין פסוק הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי, מיינט מען דו ביזט בייז ווען מיר, נאך שטייט אין פסוק וְקִנֵּאתִי לְצִיּוֹן, מיינט מען איך וועל צערענן אויף די פעלקר בשביל ציון, וועגן ציון: (יד) וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וגו'. זאגט רש"י (בְּמָקוֹם שֶׁיִּחֵס אֶת הַצַּדִּיק לְשֶׁבַח) ווען די תּוֹרָה בעשרייבט דעם נאמן אונ דעם יחוס פון אַצַדִּיק צו לויבן דעם צדיק מען זאל געבן כָּבוֹד דעם צדיק (יִיחֵס אֶת הָרָשָׁע לִגְנַאי) שרייבט באלד די תּוֹרָה דעם נאמן אונ דעם יחוס פון רשע מען זאל וויסן דיא שאנדע פון דעם רשע, מיט וועלכע מיאוסה עבירה ער הט זיך בעשעפטיגט: וּנְשִׂיא בֵּית אָב לַשִּׁמְעֹנִי. זאגט זִמְרִי איז ניט געוועזן אנשיא איבר דעם גאנצן שבט שמעון, ער איז נאר געוועזן אנשיא (לְאֶחָד מֵחֲמֵשֶׁת בָּתֵּי אָבוֹת לְשֵׁבֶט שִׁמְעוֹן) צו איין משפחה פון די פינף משפחות וואס איז געוועזן אין שבט שמעון (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט שרייבט די תּוֹרָה דעם נאמען זמרי בן סלוא אונ ער איז געוועזן אנשיא צוא אמשפחה פון שבט שמעון (לְהוֹדִיעַ שִׁבְחוֹ שֶׁל פִּנְחָס) צו מאכן וויסן די לויב אונ דיא פרומקייט פון פנחס (שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הָיָה נָשִׂיא) אפילו זמרי איז געוועזן פון דעסטוועגן (לֹא מָנַע אֶת עַצְמוֹ מִלְּקַנֵּא לְחִילּוּל הַשֵּׁם) הט ער זיך ניט פארמיטען ואפגעהאלטען פון צו הרג עס זאל ניט פארשעמט ווערן דער נאמען פון הקב"ה (לְכָךְ הוֹדִיעֲךָ הַכָּתוּב מִי הוּא הַמּוּכֶּה) דריבער זאגט דיר ווער איז געוועזן דער וואס איז געהרגת געווארן פון פנחס: (טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה וגו'. זאגט רש"י דער פס

רש"י

כמו (במדבר יה) המקנא אתה לי (זכריה ח) וקנא בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל וגו'. כשם ש הצדיק לשבח ייחס את הרשע לגנאי: נשיא ב לשמעני. לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט ד"א להודיע שבחו של פינחס שאע"פ שזה היה מנע את עצמו מלקנא לחילול השם לכך הודיעך ה הוא המוכה: (טו) ושם האשה המכה וגו'.

שפתי חכמים

והיתה שהוא לשון נקבה מוסב על ברית דכתיב לעיל מיניה וברית ל' נקבה הוא. והרא"ם פי' מלת והיתה אינה דבוקה עם מלת בריתי שלום כי בריתי שלום לא תהי' ברית כהונה רק היא דבוק' עם מלת בריתי שהברית תהיה לברית כהונת עולם כמו שהיתה לברית שלום: ח דק"ל דכתי' לעיל והנה איש מבני ישראל בא וגו' שם היה לו להזכירו. ומתרץ כשם וכו' ייחס את הרשע לגנאי דכל מי שהוא יותר גדול חטאו נמי יותר גדול. הרא"ם: ט נראה לפרש דמה שפירש"י נשיא בית אב לאחד כו' קאי אדלעיל מה שפירש כך ייחס את הרשע לגנאי כלומר שלא תאמר הואיל ומלינו דזמרי היה נשיא לא תאמר שהיה נשיא על כל שבט שמעון אלא לא היה נשיא אלא לאחד מחמשת כו' וזהו גנאי: י דלטעם ראשון קשה דלא ה"ל למכתב אלא והאיש בחטא עם המדינית זמרי וגומר המוכה דכתיב בקרא למה לי מ"ה פירש ד"א ולפי ד"א קשה ל

דעת זקנים מבעלי התוספות

שמחה זו בשבע שמחות שהיתה אלישבע אשת אה על האחרות שהיה בן בנה משוח מלחמה ושמא מש להיות משוח מלחמה אבל לעבודה ולדורות לא וכאן הכהונה לכל מילי ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם: בני ישראל. וראוי הוא לעשות כפרות אחרות: (טו) וש המוכה. לא נכתב אלא להודיע שגדולים היו ואעפ"כ פנחס מלהרגם ולכך הוצרך להבטחתו של הקב"ה באברהם לאחר שהרג המלכים שאמר לו הקב"ה אברם:

פירוש לתורת אלהים

תַּחַת דער ווייל אֲשֶׁר וואס ער הט גערעכינט פון וועגן זיין גאט וַיְכַפֵּר אונ ער הט געמאכט פר געבן אויף די קינדר פון יִשְׂרָאֵל: (יד) וְשֵׁם אונ דער נאמען אִישׁ יִשְׂרָאֵל פון דעם מאן פון די יִשְׂרָאֵל הַמּוּכֶּה דער וואס איז ווארן דער שלאגן אֲשֶׁר וואס ער איז געווארן דער שלאגן אֶת הַמִּדְ די מִדְיָנִית הט ער געהייסן זִמְרִי אונ ער אי דער זוהן פון סָלוּא נְשִׂיא ער איז געוועזן אנ אַבֵית אָב לַשִּׁמְעֹנִי צוא שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן [פי

משלים על התורה

ווייל דער רעטער אונ דער פאטער האבען אים געפרעגט וויא קומסטו דא אויף דעם וועג, דיין פאטער האט דאך דיך געבאטן פיל מאל דו זאלסט אויף דעם וועג ניט גיין ווייל אויף דעם וועג זענען דא גַּזְלָנִים פר וואס ביזטו אויף דעם וועג געגאנגן אויף דעם הט ער ניט געקענט ענפערן, ווייל ער איז געגאנגן אויף דעם וועג צו טאן זיין תַּאֲוָה, פון דעסטוועגן ווייל דיא רַחֲמָנוּת פון אפאטער איז גרויס האט ער געדאנקט דעם רעטער פון זיין זוהן אונ הט אים געשיינקט אמתנה. דאס זעלביגע איז דא געוועזן בייא דיא יודין, ערשטונס ווייל פון זיי זענען אין איין מאל געהרגת געווארן פיר אונ צוואנציג טויזענד מענטשן, ווי גרוס איז דאמאלס געוועזן דער טרויער ביי יודין, ווי פיל פאטער אונ האבען געטרויערט אויף זייערע קינדער, וויא פי וואס זענען געבליבען אַלְמָנוֹת, וויא פיל קינדער געבליבען יְתוֹמִים. איז דען זייא דאמאלס געל דיא געדאנקען צו גיין דאנקען פִּנְחָס'ן, צווייטנ זייא זיך געשעמט צו דאנקען פִּנְחָס'ן. ווער הא געהייסן זייא זאלן אויף זיך ברייננגן דעם טויט, האט זייא דאך געבאטן זיי זאלן ניט מְזַנֶּה זיין, נ עֲבוֹדָה זָרָה, פון דעסטוועגן ווייל די רַחֲמָנוּת פו איז גרויס, האט ער געדאנקט צו פִּנְחָס פר די רע די יודין אונ הט אים נאך געשיינקט אמתנ

ילַת מִדְיָנֵיתָא
ת צוּר רֵישׁ אֻמֵּי
א בְּמִדְיָן הוּא:
ל יְיָ עִם מֹשֶׁה
יז אָעֵק יָת
וְתִקְטֵל יָתְהוֹן:
מְעִיקִין אִנּוּן
כְלֵיהוֹן דִּי נְכִילוּ
עֵסַק פְּעוֹר וְעַל
כָּזְבִּי בַת רַבָּא
אֲחַתְהוֹן

סס: לגור כ״ק לס:

הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַת־צוּר
רֹאשׁ אֻמּוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הוּא:
פ טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
יז צָרוֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם
אוֹתָם: יח כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם
בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִכְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר־
פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כָּזְבִּי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן

בעל הטורים

המדינים. לשון יחיד והכיתם לשון רבים לרור כי על ידך היה שאמר לה אביה אל תבעלי אלא לגדול שבהם וזהו משה והכיתם לשון

רש״י

ל מדינים שהפקירו בת מלך לזנות ל כדי להחטיא
: ראש אומות. אחד מחמשת (במדבר לא)
מ את אוי ואת רקם ואת צור וגו׳ והוא היה
ולם שנאמר ראש אמות ולפי שנהג בזיון בעלמו
תו מנאו ב שלישי: בית אב. חמשת בתי אבות
. עיפה ועפר והנוך ואבידע ואלדעה וזה היה
מהם: (יז) צרור. כמו זכור שמור לשון הויה.
יב אותם: (יח) כי צוררים הם לכם וגו׳ על
ר. שהפקירו בנותיהם ם לזנות כדי להטעותכם

בית יהודא

(לְהוֹדִיעֲךָ שִׂנְאָתָן שֶׁל מִדְיָנִים) דיךְ מאכן וויסן די פיינדשאפט
פון דיא מִדְיָנִים (שֶׁהִפְקִירוּ בַּת מֶלֶךְ לִזְנוּת כְּדֵי לְהַחֲטִיא אֶת
יִשְׂרָאֵל) זיי האבן מַפְקִיר געווען א טאכטער פון א מֶלֶךְ זאל
מְזַנָה זיין פון וועגן צו מאכן זינדיגען דיא יודין זיי זאלען
געשטראפט ווערן: (ראש אֻמּוֹת). זאגט רש״י (אֶחָד מ חֲמֵשֶׁת
מַלְכֵי מִדְיָן) צור איז געווען איינר פון די פינף מְלָכִים וואס
זענען געוועזן אין מִדְיָן, דס זענן זייערע נעמען „אֱוִי רֶקֶם
צור חור רֶבַע״ (וְהוּא הָיָה חָשׁוּב מִכּוּלָּם) צור איז געווען דר
גרעסטער פון זיי אלע (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פָּסוּק
(ראש אֻמּוֹת) דר עלצטער פון די פיר מְלָכִים (וּלְפִי שֶׁנָּהַג בִּזָּיוֹן

: ווייל ער הט זיך אליין פארשעמט (לְהַפְקִיר בִּתּוֹ) צו געבען זיין טאכטער צו מְזַנָה זיין (מְנָאוֹ שְׁלִישִׁי) דריבער
אים צום דריטען: (בֵּית אָב). זאגט רש״י (חֲמֵשֶׁת בָּתֵּי אָבוֹת הָיוּ לְמִדְיָן) מִדְיָן איז געווען געטיילט אין פינף
, דס זענן זייערע נעמן „עֵיפָה עֵפֶר חֲנוֹךְ אֲבִידָע אֶלְדָּעָה״ (וְזֶה הָיָה מֶלֶךְ לְאֶחָד מֵהֶם) אוני צור איז געווען א מֶלֶךְ
ע פון דיא פראווינצען: (יז) צָרוֹר). הארט רש״י עס דארף שטיין צרור, זאגט רש״י (כְּמוֹ זָכוֹר שָׁמוֹר) שטייט
שמור, אז עס וואלט געשטאנען זכור שמור, וואלטען מען מיינען די תורה הט נאר גבאטען מען זאל
אוני היטען נאר איין שבת איז גענוג, דריבער שטייט זכור שמור (לְשׁוֹן הֹוֶה) דס זאל זיין אשטענדיגע
זאל געדיינקען אוני היטען שבת אייביג, דא הט אויך די תורה גזוו גבאטען צרור (עֲלֵיכֶם לְאַיֵּב אוֹתָם) עס איז
אייך איר זאלט אייביג פיינט האבען די מִדְיָנִים: (יח) (כִּי צוֹרְרִים הֵם לָכֶם וגו׳ עַל דְּבַר פְּעוֹר). ווייל די מִדְיָנִים
פיינט, זיי האבן נאר געוואלט איר זאלט דינען צו די עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר (שֶׁהִפְקִירוּ בְּנוֹתֵיהֶם לִזְנוּת) וואס זייא
איר געווען זייערע טעכטער צו מְזַנָה זיין מיט אייך, האבן זיי נאר געמיינט (כְּדֵי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֲרֵי פְּעוֹר) דורך
זיין וועלן זיי אייך גייטין איר זאלט דינען צו דיא עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר נעיין רש״י בלק כה בו, זאגט רש״י

שפתי חכמים

אמר טעם ראשון וק״ל: כ מקשים העולם מנ״ל דמשום
א דעתן היה להחטיא אותם כדי שתסור השכינה מישראל
ירתים מישראל. וי״ל כיון דזקני מדין הלכו להם ובכירא
בלעם שום ממשות אם כן איך עשו מעשה כזה ע״פ עלתו
נתה עשו: ל ואם תאמר ולמה לא תירץ כמו שתירץ לעיל
ו של פנחס כו׳ הל״ל כמי אע״פ שהיתה בת מלך לא נינע
ומר דמה שפירש״י לא מנע וכו׳ ר״ל לא היה ירא שיענש
יהרגנו הואיל והיה נשיא כדפירש״י: מ ר״ל מה דכתיב
אומות משמע דלור היה ראש עליהם ואח״כ כתיב בית

אב משמע שלא היה ראש אלא על בית אב ומתרץ דודאי לא היה
ראש אלא על אחד מחמשת בתי אבות של מדין אבל הוא היה החשוב
שבכלן וזהו שכתוב ראש אומות: נ יש מקשים למה מנאו שלישי ולא
בני דהוי כדי בזיון שלא מנאו ראשון אף שהיה ראש אומות וי״ל דאי
מנאו שני ה״א לאו משום בזיון מנאו שני אלא משום שהיה לעיר בימים
יותר מכלם אע״פ שהוא החשוב שבכולם אפ״ה לא מנאו ראשונה אבל
השתא דמנאו שלישי ע״כ משום בזיון: ס הוכרח לפרש כן מפני שאין
אדם נעשה צורר לאחרים אלא מפני הרעה שבאה לו מאחרים ולא
מצינו שעשו להם ישראל שום רעה. לכך פירש שהפקירו וכו׳ מפני

פירוש לתורת אלהים

האשה אונ דר נאמן פון דר אִשָּׁה הַמֻּכָּה וואס
ווארן דר שלאגן איז געווען איר נאמן כָּזְבִּי
געווען דיא טאכטער פון צור ראש ער איז
ן עלצטער פון איין בֵּית אָב פון מִדְיָן [עיין רש״י]:
ר יְיָ הט גאט גרעדט צו משה אזו צו זאגן:
באליידיג די מִדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוני איר זאלט
גען: (יח) כִּי צֹרְרִים וואררום זיי האבן אייך

באליידיגט בְּנִכְלֵיהֶם מיט זייערע טראכטן אֲשֶׁר נִכְּלוּ
וואס זיי האבן גטראכט אנטקעגין אייך עַל דְּבַר פְּעוֹר
ווייל זייא האבן אייך גמאכט זינדיגען מיט דער
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וואס הייסט פְּעוֹר וְעַל דְּבַר כָּזְבִּי אוני
וועגן כָּזְבִּי די טאכטער פון דעם נָשִׂיא פון מִדְיָן אֲחוֹתָם
זייער שוועסטער ווייל זיי האבן מפקיר געווען זייערע
טעכטער פון זנות וועגן כְּדֵי זיי זאלן מאכן זינדיגן די

אֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־
דְּבַר־פְּעוֹר׃ א וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה
פסקא באמצע פסוק פ כו וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן לֵאמֹר׃ ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ ׀
כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֹצֵא
צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה

אונקלוס

דְּאִתְקְטִילַת בְּ
דְּמוֹתָנָא עַל עֵסַק
א וַהֲוָה בָּתַר מוֹתָנָא
יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָ
אַהֲרֹן כַּהֲנָא לְמֵ
ב קַבִּילוּ יָת חֻשְׁ
כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין
לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ ג
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר

בעל הטורים

רבים ולא נשה כי נתגדל במדי
אחרי המגפה. פרשה זו פ
הפסק בין המגפה למנין

המגפה בפקוד אותם: (ב) לבית אבותם. ולא אמר למשפחותם כמו למעלה לפי שאומר בכל אחת משפחת החנוכי משפחת הפלואי

רש"י

אחר פעור. ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות עתידה לצאת מהם כדאמרי' (בבבא קמא לח): אחרי המגפה וגו'. משל לרועה פ שנכנסו זא עדרו והרגו בהן והוא מונה אותן לידע מנין הנות אחר כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה נמנסרו לו כ שקרב למות ולהחזיר צאנו מחזירם במנין: (ב) לבי על שבט האב צ יתיחסו ולא אחר האם: (ג) וידו

בית יהודא

(וְאֶת מוֹאָב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד) פַר וָוס הָט הקב"ה נִיט גִבָּאטֶן מֶען זָאל הַרְגֶנֶן מוֹאָב? (מִפְּנֵי רוּת שֶׁעֲתִידָה לָצֵאת מֵהֶם) וַוייל פוּן מוֹאָב הָט גֶעדַארְפְט גִבָּארֶן וֶוערֶן רוּת (כִּדְאַמְרִינָן) וִויא מִיר זָאגֶן אִין דִי גְמָרָא בָּבָא קַמָּא: (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וגו') . זָאגְט רַשִׁ"י (מָשָׁל לְרוֹעֶה שֶׁנִּכְנְסוּ זְאֵבִים לְתוֹךְ עֶדְרוֹ וְהָרְגוּ בָּהֶן) לְמָשָׁל אַפַּאסְטוּךְ הָט גֶעפִיטֶערְט זַיינֶע שֶׁעפְּסֶען זֶענֶן גֶעקוּמֶן וֶועלְף אִין דִי סְטַאדֶע אוּנ הָאבֶּן גֶעהַרְגֶעט פִיל שֶׁעפְּסִין (וְהוּא מוֹנֶה אוֹתָן לֵידַע מִנְיַן הַנּוֹתָרוֹת) אוּנ עֶר צֵיילְט דִי שֶׁעפְּסִין עֶר זָאל וִויסֶען וִוי פִיל לֶעבֶּעדִיגֶע שֶׁעפְּסֶן זֶענֶען גֶעבְּלִיבֶּן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דְרִיבֶּער
גִבָּאטֶן מֶען זָאל צֵיילֶן דִי יוּדִין (כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ לְמֹשֶׁה נִמְסְרוּ לוֹ בְּמִנְיָן) וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען אַרוֹיסְגֶע
מִצְרַיִם אוּנ זֵיי זֶענֶן גְגֶעבֶּן גֶעוָוארֶען צוּ מֹשֶׁה, זֶענֶן זַייא גְגֶעבֶּן גְוָוארֶן צוּ אִים מִיט אַצָאהְל (עַכְשָׁיו שֶׁקָּרַב לָמ
צֹאנוֹ מַחֲזִירָם בְּמִנְיָן) אִיצְט אַז דִי צַייט אִיז גֶעקוּמֶן נָאנְט מֹשֶׁה זָאל שְׁטַארְבֶּן אוּנ עֶר זָאל דִי יוּדִין גֶעבֶּען
דַארְף עֶר זֵיי אוֹיךְ צוּרִיק גֶעבֶּען מִיט אַצָאהְל: (ב) וּלְבֵית אֲבוֹתָם) . מֵיינְט מֶען (עַל שֵׁבֶט הָאָב יִתְיַחֲסוּ וְלֹא עַל
זֵיי זָאלֶען זִיךְ צֵיילֶן אוֹיף דֶעם שֵׁבֶט פוּן זֵייעֶרֶע פָאטֶערְס נִיט נָאךְ דֶעם שֵׁבֶט פוּן זֵייעֶרֶע מוּטֶערְס: (ג)

שפתי חכמים

שנסיבותיהם היו מוכרחים להפקיר בנותיהם לזנות כדי להטעותם בפעור. רא"ם: ע וא"ת ולמה לא כתב אלא טעם א' וכפרשת מטות כתב שני טעמים לשבא וי"ל דקשה לרש"י מדכתיב הכא לרור את המדינים והכיתם אותם למה לי מלת לרור כיון דכתיב והכיתם אלא ע"כ צ"ל משום הכי כתיב לרור עליכם לחייב אותם תמיד מש"ה כתיב בלשון הווה ואם כן קשה למה לא יחייבו את המואבים לכל הפחות שלא יתחתנו בהם ולאסור אף הנקבות ועל זה פירש משום רות וכו' ובזה יתורץ למה דעת רש"י משונה מכל המדקדקים שכולם סוברים שהוא מקור במקום צווי וכמו שכתב הרא"ם: פ דק"ל היאך תלוי המנין במגפה והביא המשל. אבל קשה לפי הדבר אחר שהביא רש"י היאך יתורץ קושיית רש"י וי"ל דכתיב לעיל מיניה לרור את המדינים והכיתם אותם וגומר וכתיב בפרשת מטות נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך שמע מינה דבמלחמת מדין תולה מיתת משה לכך סמך מנין ישראל למלחמת מדין. והוצרך לטעם של ד"א משום דלטעם ראשון קשה דלא היה לו למנות אלא המתים במגפה וממילא היה יודע הנותרים לכן פירש ד"א וכו'. ולד"א קשה סוף סוף עדיין לא הגיע זמן מיתת משה לכן פירש גם טעם ראשון וק"ל: צ משום דבמשפחה אין חילוק אם הולך אחר האב או אחר האם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ויהי אחרי המגפה. צוה הקב"ה למנות את
אותם שילחמו עם הכנעניים ושני פעמים נמנו וזה
להזכיר שם המשפחות אבל במדבר סיני לא הזכיר
ולפי הפשט לא כל בני השבטים עלו למשפחות
שלא היה להם בנים ונקראו על שם אחיהם שהיתה
מרובה ונטמעו בהם ולא היה להם שם לעצמן כגון
שאינו מונה משפחות אוהד ויכין וצחר וגם בני א
משפחת ישוה ונטמעה במשפחת ישוי ופעמים שא
נקראת אלא על שם בני בניהם כגון לזרח משפחה
מצינו זרח מבני שמעון אלא מבני בניו היה ונתלית
וכן אצבון וכן ארד ונעמן שהם בני בלע ומדקא
הבלעי מכלל שהיו בנים אחרים לבלע ונקראו על ש
עשה לו משפחה לעצמו ומכיר היה לו בנים אחרים
שמו כדכתיב למכיר משפחת המכירי ויש מהם ש
שמותם כגון נמואל ימואל חושים **חושם אחי** א
שפופם:

פירוש לתורת אלהים

יִשְׂרָאֵל הַמֻּכָּה וָואס כָּזְבִּי אִיז וָוארֶן דֶר שְׁלָאגֶן בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה אִין דֶעם טָאג וָוס עֶס אִיז גְוֶועֶן צְוִוישֶׁן אַייךְ אַמַּגֵּפָה עַל דְּבַר פוּן וֶועגֶן דֶעם וָוס זֵיי הָאבֶּן גְזִינְדִיגְט מִיט דֶר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וָוס הֵייסְט פְּעוֹר [טייז רש"י]:
(א) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גְוֶועֶן נָאךְ דֶר מַגֵּפָה וַיֹּאמֶר יְיָ הָט גֶאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אֶלְעָזָר דֶר זוּהְן פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) שְׂאוּ פַר נֶעמְט דִי צָאל
פוּן גָאר דֶר עֵדָה יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פ
וָוס זֶענֶן אַלְט צְוַואנְצִיג יָאר וָמַעְלָה אוּנ הֶע
אֲבוֹתָם צוּ זֵייעֶר פָאטֶערְס הוֹיז גְזִינְד זֵיי זָאלֶן
זַיין נָאךְ דֶעם שֵׁבֶט פוּן זַיין פָאטֶער נִיט פוּן
כָּל יוֹצֵא אַלֶע וָואס גֵייעֶן אַרוֹס אִין דֶער
צְוִוישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל אַזֶעלְכֶע זָאלְסְטוּ צֵיילֶן
(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה מִיט אֶלְעָזָר הַכּ

וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעַרְבֹת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ ד מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ שני ה רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל
בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי

לְמִמְנֵי יָתְהוֹן
רַיָּא דְמוֹאָב עַל
א דִירֵחוֹ לְמֵימַר׃
בַר עַשְׂרִין שְׁנִין
א כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
שֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם׃
בֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל
רְאוּבֵן חֲנוֹךְ זַרְעִית
ךְ לְפַלּוּא זַרְעִית

רש"י

ר הכהן אתם. דברו עמם על זאת ק שלוה המקום : לאמר. אמרו להם לריכים ר אתם להמנות: (ד) מבן שנה ומעלה כאשר צוה וגו'. שיהא מניינם ריס שנה ומעלה שנאמר (שמות ל) כל העובר על ש ס וגו' : (ה) משפחת החנכי. לפי שהיו האומות ותם ואומרים מה אלו מתיחסין על שבטיהם סבורין שלטו המצריים באמותיהם אם בגופם היו מושלים ר בנשותיהם לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א ויו"ד מלד זה ת לומר מעיד אני עליהם שהם בני ס וזה הוא שמפורש ע"י דוד (תהלים קכב) שבטי יה ישראל. השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם לפיכך כתיב החנכי הפלאי אבל בימנה לא הוצרך לומר הימני לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף:

בית יהודא

וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם. זָאגְט רש"י (דַּבְּרוּ עִמָּם עַל זֹאת שֶׁצִּוָּהוּ הַמָּקוֹם לִמְנוֹתָם) מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר הָאבֶּן גֶערֶעט מִיט דִי יוּדִין וֶועגֶן דָם צֵיילוּנְג, הקב"ה הָט גִבָּאטִין מֶען זָאל זֵיי צֵיילֶן: וְלֵאמֹר. וְאָמַר לָהֶם צְרִיכִים אַתֶּם לְהִמָּנוֹת) מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אִיר דַארְפְט גֶעצֵיילְט וֶוערֶן: (ד) וּמִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה וגו'ו. הקב"ה הָט גֶעבָּאטֶן (שֶׁיְהֵא מִנְיָנָם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה) זֵייעֶר צָאהל זָאל זַיין פוּן צְוָואנְצִיג יָאהְר אוּנ וַוייטֶער (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה) אַלֶע יוּדִין וָוָאס וֶועלֶן דוּרְךְ גֵיין צוּם גֶעצֵיילְט וֶוערֶן, זָאלֶן זֵייא זַיין פוּן צְוָואנְצִיג יָאהְר אוּנ וַוייטֶער: (ה) וּמִשְׁפַּחַת הַחֲנוֹכִיו. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהָיוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְבַזִּין אוֹתָם) וַוייל דִי פֶעלְקֶער פְלֶעגֶן פַארְשֶׁעמֶן דִי יוּדִין (וְאוֹמְרִים) זֵיי פְלֶעגֶן זָאגֶן (מָה אֵלּוּ מִתְיַחֲסִים עַל שִׁבְטֵיהֶם) וָוָאס זֶענֶען דִי יוּדִין מְיוּחָסִים? זֵיי צֵיילֶן זֵייעֶרֶע שְׁבָטִים נָאךְ זֵייעֶרֶע פֶאטֶערְס? וַוייסֶען זֵיי דֶען וֶוער זֵייעֶרֶע פֶאטֶערְס זֶענֶען (סְבוּרִים הֵם שֶׁלֹּא שָׁלְטוּ ... בְּאִמּוֹתֵיהֶן) זֵייא מֵיינֶען דִיא מִצְרִיִּים הָאבֶּען נִיט גֶעוֶועלְטִיגְט אוֹיף זֵייעֶרֶע מוּטֶערְס צוּ מְזַנֶּה זַיין מִיט זֵייא ... פָּם הָיוּ מוֹשְׁלִים קַל וָחוֹמֶר בִּנְשׁוֹתֵיהֶן) מַאדָאךְ דִי מִצְרִיִּים הָאבֶּען גְוֶועלְטִיגְט אוֹיף דִיא מֶענֶער צוּ פַּיינִיגֶען זֵיי זֵיי אוֹיף זֵייעֶרֶע וַוייבֶּער גֶעוִוים גְוֶועלְטִיגְט צוּ מְזַנֶּה זַיין מִיט זֵיי (לְפִיכָךְ הֵטִיל הַקב"ה שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם) דְרִיבֶּער הָאט ... גֶעבֶּען זַיין נָאמֶן אוֹיף דִי יוּדִין (הֵ' מִצַּד זֶה וְיֻ' מִצַּד זֶה) אַהֵ' אִין אָנְהֵייבּ וָוארְט אוּנ אַי' אִין סוֹף וָוארְט, דָאס מַאכְט ... מַר) צוּ זָאגֶען, הקב"ה זָאגְט (מֵעִיד אֲנִי עֲלֵיהֶם) אִיךְ זָאג עֵדוּת אוֹיף זֵיי (שֶׁהֵם בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם) אַז זֵיי זֶענֶען דִיא ... פוּן זֵייעֶרֶע פֶאטֶערְס וָוָאס גִיהֶערֶען צוּ דִי שְׁבָטִים (וְזֶהוּ הוּא שֶׁמְּפוֹרָשׁ עַל יְדֵי דָוִד) דָם אִיז גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן דוּרְךְ דָוִד ... ע"ה (שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, הַשֵּׁם הַזֶּה מֵעִיד עֲלֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם) דֶר נָאמֶען "יָהּ" זָאגְט עֵדוּת אוֹיף דִי יוּדִין אַז זֵייא ... בָּארֶען פוּן זֵייעֶרֶע שְׁבָטִים (לְפִיכָךְ בְּכוּלָּם כָּתַב הַחֲנוֹכִי, הַפַּלְּאִי) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט בַּיי אַלֶע אַהֵ' אִין אָנְהֵייבּ נָאמֶען ... אִין סוֹף נָאמֶען, הַחֲנוֹכִי, הַפַּלְּאִי (אֲבָל בְּיִמְנָה לֹא הוּצְרַךְ לוֹמַר מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנִי) אָבֶּער בַּייא דֶעם נָאמֶען יִמְנָה ... ר נִיט זָאגֶען מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנִי (לְפִי שֶׁהַשֵּׁם קָבוּעַ בּוֹ) וַוייל אִין דֶעם וָוארְט "יִמְנָה" אַלֵיין אִיז דָא דֶר נָאמֶען יָהּ

שפתי חכמים

אפילו אם יהיו משפחות הרבה בשבט אחד אבל בשבטים יש ... האם משבט אחר : ק רלונו בזה דמלת אותם קאי אדברים ... ישראל לאפוקי שלא תפרש כמו אתם שדברו עם ישראל : ... לא קאי אוידבר משה ואלעזר אלא קאי אשלמעה דהיינו מבן ... נה וגו'. והכי קאמר קרא וידבר משה ואלעזר הכהן אותם ... ריס בערבות מואב על ירדן ירחו ומה הן הדברים שדברו ... בן עשרים וגו' דברו אתם על זאת : ש וא"ת למה מביא ... אמר בפרשת כי תשא ולא מביא פסוק דכתיב כאן שנאמר שאו ... וגו' מבן עשרים שנה וגו'. וי"ל משום דק"ל דכאשר צוה ... ככר צוה לפס וגם ישראל יודעין ככר ולווי דהכא עדיין לא ידעו אלא כשאמר להם משה. ועי"ק לרש"י ל"ל למכתב ובני ישראל היוצאים מארץ מלרים לא הל"ל אלא ובני ישראל ותו לא לכך הולרך לפרש ולהביא אותו פסוק האמור בכי תשא דאותו ליווי לא נאמר אלא ליוצאי מצרים. וא"ת מ"מ היה לו להביא מפסוק הנאמר בפרשת במדבר סיני וי"ל דמנין הנאמר בפרשת במדבר סיני לא היה אלא לפי שעה ביום הקמת המשכן ולא לדורות אבל המנין שנאמר בכי תשא נאמר אף לדורות דמשמע כי תשא את ראש וגו' לעולם כשתמנה אותם לא תמנה אלא מבן עשרים שנה : ת ואם תאמר הא גבי עכו"ם גם כן כתיב הכי דכתיב וירד העמלקי והכנעני. וי"ל אי הוה כתיב כאן בני ראובן משפחת החנוכי ולא כתיב חנוך לא היה קשה מידי

פירוש לתורת אלהים

... י יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבוֹת מוֹאָב אִין פֶלְדֶער פוּן מוֹאָב עַל ... חוֹ בַּיי דֶעם יַרְדֵּן פוּן יְרִיחוֹ לֵאמֹר צוּ זָאגֶן זֵיי זֵיי גֶעזָאגְט אִיר זָאלְט וִויסֶען גָאט הָט גֶעהֵייסֶען צֵיילֶן : (ד) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה פוּן אַזֶעלְכֵי ... נֶען אַלְט צְוַואנְצִיג יָאר אוּנ הֶעכֶער כַּאֲשֶׁר צִוָּה ... מֹשֶׁה אַזוֹ וִוי גָאט הָט גְבָאטֶן צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ ... רָאֵל וָוָאס זֶענֶען אַרוֹס גְגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם זֵיי זָאלֶן וֶוערֶן גְצֵיילְט פוּן אַזֶעלְכֶע וָוָאס זֶענֶען אַלְט צְוַואנְצִג יָאר אוּנ הֶעכֶער אַזוֹ זָאלְט אִיר הַיינְט אוֹיךְ גְצֵיילְט וֶוערֶען : (ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל רְאוּבֵן אִיז גְוֶועזֶן דֶער עֶרְשְׁטֶער גְבָארִינֶער פוּן יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן דִי זִיהְן פוּן רְאוּבֵן אִיז גְוֶועזֶן חֲנוֹךְ פוּן אִים אִיז אַרוֹס גִיקוּמֶען דִיא מִשְׁפָּחָה הַחֲנוֹכִי לְפַלּוּא פוּן פַלּוּא אִיז אַרוֹיס גֶעקוּמֶען דִיא מִשְׁפָּחָה הַפַּלּוּאִי [עיין רש"י]:

לְפַלּוּא מִשְׁפַּחַת הַפַּלֻּאִי׃ ו לְחֶצְרֹן
מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי מִשְׁפַּחַת
הַכַּרְמִי׃ ז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הָרֻאוּבֵנִי
וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים׃ ח וּבְנֵי
פַלּוּא אֱלִיאָב׃ ט וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל
וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא־דָתָן וַאֲבִירָם
קְרוּאֵי קריאי ק׳ הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל־
מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת־קֹרַח
בְּהַצֹּתָם עַל־יְהוָה׃ י וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ
אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קֹרַח
בְּמוֹת הָעֵדָה בַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֵת
חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ וַיִּהְיוּ לְנֵס׃

אונקלוס

פַלּוּא׃ ו לְחֶצְרוֹן זַ...
חֶצְרוֹן לְכַרְמִי זַ...
כַּרְמִי׃ ז אִלֵּין זַ...
רְאוּבֵן וַהֲווֹ מִנְ...
אַרְבְּעִין וּתְלָתָא אַ...
וּשְׁבַע מְאָה וּתְ...
ח וּבְנֵי פַלּוּא אֱלִי...
ט וּבְנֵי אֱלִיאָב נְ...
וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא
וַאֲבִירָם מְעַרְעֵי כְנִ...
דְאִתְכְּנָשׁוּ עַל מֹשֶׁ...
אַהֲרֹן בִּכְנִשְׁתָּא דְ...
בְּאִתְכַּנּוֹשֵׁיהוֹן עַל
י וּפְתַחַת אַרְעָא יָת פֻּ...
וּבְלָעַת יָתְהוֹן וְיָת
בְּמוֹתָא דִכְנִשְׁתָּא
אֲכָלַת אֶשָּׁתָא יָת מָ...
וְחַמְשִׁין גֻּבְרָא וַהֲווֹ לְ...

תו"א ובני פלוא בתרא קמג: ואבירם מגילה יח: בהצותם קי: באכל האש שם:

בעל הטורים

(ו) לכרמי. שניס הכא והיך נמ... עוד לכרמי מי הוא כרמי זה... בו לכרמי משפחת הכרמי כדכ... כרם ה׳ לבאות בית ישראל: (י) לנם. שמחתותם היו לנס ולזכרון: לנם. ג׳ במסורה ויהיו לנס. שורש ישי אשר עומד לנס עמים. שם ברקמה וגו׳ היה לסיות לך לנס זהו שאמר מקום נתבלר להם כשנפתחה הארץ נשאר מקום באמצע כמו הנס שהוא כראש התורן. כך נשאר מקום ומכאן רמז למאן דאמר שהיא אבידה המתבקשת שיעמדו לתחיית המתים לימות המשיח והיינו שורש ישי אשר עומד לנס עמים:

רש"י

(ט) אשר הצו. את ישראל על א משה: בהצתם... העם על ה׳: הצו. השיאו את ישראל לריב על מ... הפעילו: (י) ויהיו לנם. לאות ב ולזכרון (במדב... למען אשר לא יקרב איש זר להלוק עוד על הכ...

בית יהודא

(וי"ד בראש והה"א בסוף) אי׳ אין אנהייב וואָרט אונ אהה׳ אין סוף וואָרט: (ט) ואשר הצו. (את ישראל על משה) דתן אונ אבירם האבן גמאכט קריגען די יודין אויף משה מיט אהרן: ובהצותם. (את העם על ה׳) זיי האבן געמאכט קריגען דאס פאלק אויף הקב"ה: והצו. (השיאו את ישראל לריב על משה) זיי האבן אנגערעט די יודין זייא זאלען קריגען אויף משה (לשון הפעילו) זיי האבן געמאכט טאהן, גימאכט קר... (י) ויהיו לנס, (לאות ולזכרון) צו אצייכן אונ צו אאנדיינקונג (למען אשר לא יקרב איש זר להלוק עוד על הכהונה) ע...

שפתי חכמים

כמו גבי העמלקי אבל עכשיו דכתיב בני ראובן הנוך משפחת החנוכי קשה למה הטיל ה"א מלד זה ויו"ד מלד זה: א מפני שמלות הלו בהצותם הם מבנין הפעיל היולא לאחר שהוא פעול ולריך לפרש מי הוא הפעול הלו את ישראל כתב הרא"ם ולא ידעתי למה שינה הפעולי ואמר שהאחד מהם הוא ישראל והאחד מהם הוא העם ולמה ... שניהם ממין אחד. ונראה י"ל כיון שהכפיל הפסוק בלשונו במ... בהצותם לכן אמר הצו את ישראל ובהצותם הוא העם או להיפך ב כלומר מלשון נס המורה על האות כמו כנס על הגבעה כנ...

פירוש לתורת אלהים

(ח) וּבְנֵי אונ די קינדער פון פַלּוּא איז גוועזן אֱלִיאָב׃ (ט) וּבְנֵי אונ די קינדער פון אֱלִיאָב איז גוועזן נְמוּאֵל אונ דָתָן וַאֲבִירָם דָס איז דָתָן וַאֲבִירָם קְרִיאֵי הָעֵדָה די גרופענע פון דער עֵדָה אז מען פלעגט בארופען האבן צו אדבר חשיבות פון דער עֵדָה פלעגט מען זייא רופען אֲשֶׁר הִצּוּ וָוס זיי האבן גמאכט קריגען די יִשְׂרָאֵל אויף משה אונ אויף אַהֲרֹן אין דער עֵדָה פון קֹרַח בְּהַצֹּתָם אז זיי האבן גמאכט קריגען די יִשְׂרָאֵל עַל יְיָ אויף גאט׃ (י) וַתִּפְתַּח האט געעפינט די ערד מויל וַתִּבְלַע אונ זיא האט איין גשלונגען אוֹתָם דָתָן מיט אֲבִירָם אונ מיט קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה א... עֵדָה ווס האבן גקריגט זענען גשטארבען בַּאֲכֹל אז דס פייער האט פער ברענט אֵת חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם דיא צוויי הונדערט אונ פופציג מאן וַיִּהְיוּ לְנֵס עס איז געוועזן צו אצייכען אונ צו אזכרון אפערעמדער ווס איז ניט אכהן זאל ניט גנעהנן

יא וּבְנֵי־קֹרַח לֹא־מֵתוּ׃ ס יב בְּנֵי
שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִנְמוּאֵל
מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת
הַיָּמִינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי׃
יג לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל
מִשְׁפַּחַת הַשָּׁאוּלִי׃ יד אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
וּמָאתָיִם׃ ס טו בְּנֵי גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם
לִצְפוֹן מִשְׁפַּחַת הַצְּפוֹנִי לְחַגִּי

אונקלוס

קֹרַח לָא מִיתוּ׃
שִׁמְעוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
ל זַרְעִית נְמוּאֵל
זַרְעִית יָמִין לְיָכִין
יָכִין׃ יג לְזֶרַח
זֶרַח לְשָׁאוּל זַרְעִית
׃ יד אִלֵּין זַרְעֲיַת
ן עַשְׂרִין וּתְרֵין
וּמָאתָן׃ טו בְּנֵי
זַרְעֲיָתְהוֹן לִצְפוֹן

פני קרח מגילה יד סנהדרין קי׃

בעל הטורים

וני. ב' במסרה הכא ואידך
י ארחיק מעליכם זהו שאליהו
גד שבד"ה [מ"א] י"ן מייחס
בני גד אז והצפוני ארחיק
יתבטל יצר הרע. לצפון הוא

רש"י

בני קרח לא מתו. (במ"ר סנהדרין קי) הם היו
תחלה. ובשעת המחלוקת הרהרו ג תשובה בלבם
נתבצר ד להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם:
רח. הוא צוחר. ל' צוהר. אבל משפחת אהד
וכן חמש משבט בנימין שהרי בעשרה בנים ירד
וכאן לא מנה אלא חמשה וכן אצבון ו לגד הרי שבע
ומצאתי בגמ' ירושלמית שכשמת אהרן נסתלקו ענני
או הכנענים להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למצרים
והוריהם ח' ז מסעות מהר ההר למוסר' שנא' (דברים
שראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן
ר ההר מת וממוסרה עד הר ההר שמונה מסעות

בית יהודא

ניט גֶעוֶועֶן אַפְּרֶעמֶדֶער מֶענְטְשׁ צוּ קְרִיגֶען אוֹיף דִי כְּהוּנָה: (יא) וּבְנֵי קֹרַח לֹא מֵתוּ. זָאגְט רַשִׁ"י (הֵם הָיוּ בְּעֵצָה תְּחִלָּה) דִי קִינְדֶער פוּן קֹרַח זֶענֶען גֶוֶועֶן דִי עֶרְשְׁטֶע צוּ דִי עֵצָה צוּ קְרִיגֶען אוֹיף מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן (וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלוֹקֶת) אוּנ וֶוען דִי קְרִיג אִיז שׁוֹין גֶוֶועֶן (הִרְהֲרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם) הָאבֶּן זֵיי אִין הַארְצֶען חֲרָטָה גֶעהַאט (לְפִיכָךְ נִתְבַּצֵּר לָהֶם מָקוֹם גָּבוֹהַּ בְּגֵיהִנָּם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם) דְרִיבֶּער אִיז פוּן זֵייעֶרְטְוֶועגֶן גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶען אַהוֹיכֶער אָרְט אִין גֵיהִנָּם אוּנ זֵיי זֶענֶען דָארְטֶען גֶעזֶעסֶען: (יג) וּלְזֶרַח. זָאגְט רַשִׁ"י (הוּא צֹחַר) זֶרַח אוּנ צוֹחַר דָס אִיז אֵיין מֶענְטְשׁ (לְשׁוֹן צוֹהַר) אַבֶּעלַייכְטוּנְג וָוארוּם אַהֵ' מִיט אַח' וֶוערֶן פִיל מָאהל פַארְטָאהְשְׁט אִין לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ, זֶרַח אִיז טַייטְשׁ אַשַׁיינוּנְג, אוּנ צוֹהַר אִיז טַייטְשׁ אַשַׁיינוּנְג, צוֹהַר, דָס אִיז צוֹחַר) (אֲבָל מִשְׁפַּחַת אֹהַד בָּטְלָה) אָבֶּער דִיא

…רוּפְט מֶען דֶעם מֶענְטְשׁ אַמָאהל זֶרַח אוּנ אַמָאהל
…פוּן אֹהַד זֶענֶען אַלֶע גֶעשְׁטָארְבֶּען, עֶס אִיז פוּן זֵיי קֵיינֶער גֶעבְּלִיבֶּן (וְכֵן חָמֵשׁ מִשֵּׁבֶט בִּנְיָמִין) פוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין
…יךְ פִינְף מִשְׁפָּחוֹת (שֶׁהֲרֵי בַּעֲשָׂרָה בָנִים יָרַד לְמִצְרַיִם) בִּנְיָמִין אִיז גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם מִיט צֶעהְן קִינְדֶער (וְכָאן לֹא
…חֲמִשָּׁה) אוּנ דָא צֵיילְט מֶען נָאר פִינְף קִינְדֶער (וְכֵן אֶצְבּוֹן לְגָד) בַּיי דֶעם שֵׁבֶט גָד פֶעלְט דִי מִשְׁפָּחָה אֶצְבּוֹן (הֲרֵי
…פָּחוֹת) פֶעלֶן זִיבֶּען מִשְׁפָּחוֹת, זָאגְט רַשִׁ"י (וּמָצָאתִי בִּגְמָרָא יְרוּשַׁלְמִית) אִיךְ הָאבּ גֶעפוּנֶען אִין דִיא גְמָרָא יְרוּשַׁלְמִי
אַהֲרֹן נִסְתַּלְּקוּ עֲנָנֵי כָבוֹד) וֶוען אַהֲרֹן אִיז גִשְׁטָארְבֶּען זֶענֶען אַפְּגִיטְאהְן גֶעוָוארֶען דִי וָואלְקִינְס וָוָס זֶענֶען גֶוֶועֶן ארוּם
(וּבָאוּ הַכְּנַעֲנִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל) זֶענֶען גֶעקוּמֶען דִיא כְּנַעֲנִים הַאלְטֶען מִלְחָמָה מִיט דִיא יוּדִין (וְנָתְנוּ לֵב לַחֲזוֹר
הָאבֶּען דִי יוּדִין גֶעוָואלְט גֵיין צוּרִיק אִין מִצְרַיִם (וְחָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם שְׁמוֹנָה מַסָּעוֹת מֵהוֹר הָהָר לְמוֹסֵרָה) אוּנ זֵייא
…יקְגֶעגַאנְגֶען צוּ דִיא זַייט פוּן מִצְרַיִם אַכְט צִיהוּנְגֶען, אַכְט אָרְטֶער, פוּן הוֹר הָהָר בִּיז מוֹסֵרָה (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס
…אִין פָּסוּק (וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן מוֹסֵרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן) דִי יוּדִין הָאבֶּען גֶעצוֹיגֶען פוּן בְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן
…הּ דָארְטֶען אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אַהֲרֹן, אִיז דָאךְ אַקַשְׁיָא (וַהֲלֹא בְּהוֹר הָהָר מֵת) אַהֲרֹן אִיז דָאךְ גֶעשְׁטָארְבֶּען אִין הוֹר
…מוֹסֵרָה עַד הוֹר הָהָר שְׁמוֹנָה מַסָּעוֹת יֵשׁ לְמַפְרֵעַ) אוּנ פוּן מוֹסֵרָה בִּיז הוֹר הָהָר אִיז אַכְט צִיהוּנְגֶען נָאכְט אָרְטֶער:

שפתי חכמים

…רצונו לתרץ היאך יתכן שלא מתו הא כתיב את כל האדם
…ה ש"מ דגם הבנים נבלעים בארץ: ד מלשון ערי מבצר כלומר
…ס הקב"ה מקום גבוה שלא העמיקו כ"כ בגיהנם ולא נותו:
…הא לא חשיב כאן אלא בני מצרים שנמנו בפ' ויגש והתם
…שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית
…זרח והתם לא נמנה וגם אהד לא מנה כאן ומפרש דזרח
…ן י"ל הייגו צוחר וצוחר לשון צוהר דה"א מתחלף בחי"ת וזרח
…וא לשון אור אבל משפחת אהד ע"כ בטלה: ו וא"ל והא
…ו מפרש לקמן לאזני אומר אני זו משפחת אצבון. י"ל דהא
…אא הוא על פי המדרש דז' משפחות בטלו אבל ליש לא
…ה וזהו כמי שפרש"י לקמן דלא נקראת משפחה אלא אלו
…צרים ואזני לא היה מיורדי מצרים ולמה חשב אותו דא"ל
דאזני הוא אצבון אין דנויון לאזני עם אצבון אלא על כרחך צ"ל דמה שפירש רש"י וכן אצבון לגד הוא על פי מדרש ירושלמי דז' משפחות חסרים ולית ליה כמי למדרש ירושלמי דאין נקראת משפחה אלא מיורדי מצרים. ובזה יתורץ קו"ע של הרא"ם שכתב אך קשה והלא רש"י עצמו כתב אחר זה שכל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים והנולדים משם והלאה לא נקראו על שמם ואם כן איך מונה האזני והא אינו מבאי מצרים וצ"ע עכ"ל. וי"מ וכן אצבון לגד כלומר אל תתמה על שינוי השם של זרח שהרי אצבון לגד משבט גד גם הוא נשתנה שמו. והא דכתב רש"י הרי ז' משפחות והא לא היו לפי זה אלא ששה משפחות י"ל הרי שבע וכו' דנקט רש"י ר"ל על משפחת ישוה שהוא מבני אשר ומבני אשר לא נמנה כאן אלא ישוי ובפ' ויגש כתיב ישוה וישוי וזהו שפרש"י שבע משפחות: ז וא"ת והא לעיל בפרשת

פירוש להורת אלהים

…אוף דֶער כְּהוּנָה: (יא) וּבְנֵי קֹרַח אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן קֹרַח לֹא מֵתוּ זֶענֶען נִיט גִישְׁטָארְבֶּען [טייז יפ"י]:

מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּנִי׃ טז לְאָזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאָזְנִי
לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת הָעֵרִי׃ יז לַאֲרוֹד
מִשְׁפַּחַת הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת
הָאַרְאֵלִי׃ יח אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־גָד
לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת׃ ס יט בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן
וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ כ וַיִּהְיוּ
בְנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה
מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת
הַפַּרְצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי׃
כא וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת
הַחֶצְרֹנִי לְחָמוּל מִשְׁפַּחַת הֶחָמוּלִי׃
כב אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם
שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃

זַרְעִית צְפוֹן לְחַגִּי
חַגִּי לְשׁוּנִי זַרְעִית
טז לְאָזְנִי זַרְעִית אָזְנִ
זַרְעִית עֵרִי׃ יז לַ
זַרְעִית אֲרוֹדִי לְאַ
זַרְעִית אַרְאֵלִי׃ יח
זַרְעִית בְּנֵי גָד לְמִנְ
אַרְבְּעִין אַלְפִין
מְאָה׃ יט בְּנֵי יְהוּדָ
וְאוֹנָן וּמִית עֵר
בְּאַרְעָא דִכְנָעַן׃ כ
בְּנֵי יְהוּדָה לְזַרְעֲ
לְשֵׁלָה זַרְעִית שֵׁלָה
זַרְעִית פֶּרֶץ לְזֶרַח זַ
זָרַח׃ כא וַהֲווֹ בְּנֵי
לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶ
לְחָמוּל זַרְעִית חָמ
כב אִלֵּין זַרְעֲיַת יְ
לְמִנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעִין וְ
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָ

בעל הטורים

לפיון וכתיב לפון על שם שמש
עשרת הדברות לפון כחלק

בית יהודא

צוּרִיק (אֶלָּא שֶׁחָזְרוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם) נָאר דִי יוּדִין זֶענֶען צוּרִיק
גֶעגַאנְגֶען צוּ דֶער זַייט פוּן מִצְרַיִם (וְרָדְפוּ בְּנֵי לֵוִי אַחֲרֵיהֶם
לְהַחֲזִירָם) דִי לְוִיִּם זֶענֶען גֶעלָאפֶּן נָאךְ דִי יוּדִין אוּמְצוּקֶערֶן
זֵיי צוּרִיק, אִיז גֶוועֶן אַמִלְחָמָה דִיא יוּדִין מִיט דִיא לְוִיִּם
(וְהָרְגוּ מֵהֶם שֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת) דִי לְוִיִּם הָאבֶּן גֶעהַרְגֶעט פוּן דִיא
יוּדִין זִיבֶּען מִשְׁפָּחוֹת (וּמִבְּנֵי לֵוִי נָפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת) פוּן דִי
לְוִיִּם זֶענֶען גֶעהַרְגֶעט גֶעוָוארֶן פִיר מִשְׁפָּחוֹת (מִשְׁפַּחַת שִׁמְעִי
וְעֻזִּיאֵלִי) דִי מִשְׁפָּחָה שִׁמְעִי אוּנ עוּזִיאֵל (וּמִבְּנֵי יִצְהָר לֹא נִמְנָה
כַּאן אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי) פוּן יִצְהָרִס קִינְדֶער זֶענֶען דָא נָאר גֶעצֵיילְט גֶעוָוארֶן דִי מִשְׁפָּחָה פוּן קֹרַח (וְהָרְבִיעִית לֹא
מַה הִיא) זָאגְט רש״י דִי פֶערְטֶע מִשְׁפָּחָה וָוס פֶעלְט ווייס אִיךְ נִיט וועלְכֶע ועיין ש״ת (וְרַבִּי תַנְחוּמָא דָרַשׁ) רַבִּי תַּ
הָאט גֶעלֶערְנְט (שֶׁמֵּתוּ בְּמַגֵּפָה בִּדְבַר בִּלְעָם) דִיא זִיבֶּען מִשְׁפָּחוֹת זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען אִין דִי מַגֵּפָה וָוס אִיז גֶוועֶן בַּיי יוּדִין
דִי עֵצָה פוּן בִּלְעָם (אֲבָל לְפִי הַחִסָּרוֹן שֶׁחָסֵר מִשֵּׁבֶט שִׁמְעוֹן בְּמִנְיָן זֶה מִמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּמִדְבַּר סִינַי) אָבֶּער נָאךְ דֶעם
מֶענְטְשֶׁען וָואס פֶעלְט פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן אִין דֶעם צֵיילוּנְג, גֶעגֶען דֶעם צֵיילוּנְג וָוס אִיז גֶוועֶן פְרִיעֶר אִין מִדְבָּר
(נִרְאֶה שֶׁכָּל כ״ד אֶלֶף נָפְלוּ מִשִּׁבְטוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן) זֶעהְט מֶען דִי פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶענְד יוּדִין וָואס זֶענֶען גֶעפַאלֶן אִ
מַגֵּפָה וָוס אִיז גֶוועֶן אִין שִׁטִּים זֶענֶען אַלֶע גֶוועֶן פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן׃ (טז) וּלְאָזְנִי. זָאגְט רש״י (אוֹמֵר אֲנִי) אִיךְ

רש״י

יש למפרע אלא שחזרו לאחוריהם ורדפו בני לוי א
להחזירם והרגו מהם שבע משפחות ומבני לוי נפלו
משפחות משפחת שמעי ועזיאלי ומבני יצהר לא נמ
אלא משפחת ה הקרחי והרביעית לא ידעתי ט מה הי
תנחומא דרש שמתו במגפה בדבר בלעם י אבל לפי ה
שחסר משבט שמעון במנין זה ממנין הראשון שבמדב
כ נראה שכל כ״ד אלף נפלו משבטו ל של שמעון: (טז) ל

שפתי חכמים

חקת פירש שבע מסעות וי״ל דלעיל חשיב מהר ההר ואילך ולא הר
ההר בכלל: ח כלומר דליצהר היו ג׳ בנים קרח ונפג וזכרי ולא מנה
כאן כי אם משפחת הקרחי ונפג וזכרי בטלו והואיל ובטל הרוב כאלו
בטלו כלן כמלא מבני לוי נפלו ג׳ משפחות שמעי ועזיאלי ויצהרי:
ט יש מקשים דלמא ד׳ משפחות שחסרו הם שמעי ועזיאלי ונפג וזכרי
שהם בני יצהר י״ל דמשפחות בלוי אינן אלא אותן ח׳ שאמורות בפ׳
במדבר ולא נמנו שם נפג וזכרי. וקרחי דחשיב כאן הוא במקום ש
רא״ם: י פי׳ הז׳ משפחות דוקא ולא תאמר שהלוים נמי היו
בלעם שלא מצינו שהלוים חטאו בדבר בלעם: כ דבמדבר סי
פקודיהם חמשים ותשעה אלף וג׳ מאות וכאן לא נמנו כ״
אלף ומאתים כמלאו חסרים ל״ז אלף ומאה: ל כלוייר הכ
שמתו בדבר בלעם כלם נפלו משבטו של שמעון הואיל ומלאנו
ל

כג בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע
מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפֻוָּה מִשְׁפַּחַת
הַפּוּנִי׃ כד לְיָשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיָּשֻׁבִי
לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְרֹנִי׃ כה אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת יִשָּׂשכָר לִפְקֻדֵיהֶם
אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃
ס כו בְּנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם לְסֶרֶד
מִשְׁפַּחַת הַסַּרְדִּי לְאֵלוֹן מִשְׁפַּחַת
הָאֵלֹנִי לְיַחְלְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלְאֵלִי׃
כז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַזְּבוּלֹנִי לִפְקֻדֵיהֶם
שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ ס כח בְּנֵי
יוֹסֵף לְמִשְׁפְּחֹתָם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם׃
כט בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת
הַמָּכִירִי וּמָכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד

אונקלוס

…יִשָּׂשכָר לְזַרְעֲיָתְהוֹן
…זַרְעִית תּוֹלָע לְפֻוָּה
…פּוּנִי׃ כד לְיָשׁוּב
…יָשׁוּב לְשִׁמְרוֹן
…שִׁמְרוֹן׃ כה אִלֵּין
…יִשָּׂשכָר לְמִנְיָנֵיהוֹן
…וְאַרְבְּעָא אַלְפִין
…מְאָה׃ כו בְּנֵי
…לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְסֶרֶד
…סֶרֶד לְאֵלוֹן זַרְעִית
…לְיַחְלְאֵל זַרְעִית
…׃ כז אִלֵּין זַרְעֲיַת
…לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין
…וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
…יוֹסֵף לְזַרְעֲיָתְהוֹן
…וְאֶפְרָיִם׃ כט בְּנֵי
…לְמָכִיר זַרְעִית
…וּמָכִיר אוֹלִיד יָת

בעל הטורים

…ה משפחת הפוני. היה לו לומר …יב פוני לומר שכל ישראל פונים …וד מהירתו: (כד) ישוב. הוא …רא הוחו ישוב בשביל שבעלי …יו: (כט) מנשה. נתרבה בזה …אלף וה' מאות וזהו שאמרו בני …סף עד כ"ס ברכני ה':

רש"י

…אני שזו משפחת אצבון מ ואיני יודע למה לא נקראת …ו על שמו: (כד) לישוב. הוא יוב האמור ביורדי …ב כי כל המשפחות נקראו ע"ש יורדי מצרים. והנולדין …והלאה לא נקראו המשפחות על שמם חוץ ממשפחות …ומנשה שנולדו כולם במצרים וארד ונעמן ם בני …בנימין ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן שירדה …צרים ע כשהיתה מעוברת מהם לכך נחלקו למשפחות …רון וחמול שהיו בני בנים ליהודה וחבר ומלכיאל שהיו

בית יהודא

(שֶׁזּוֹ מִשְׁפַּחַת אֶצְבֹּן) דִי מִשְׁפָּחָה אָזְנִי אִיז דִי מִשְׁפָּחָה אֶצְבּוֹן (וְאֵינִי יוֹדֵעַ לָמָּה לֹא נִקְרֵאת מִשְׁפַּחְתּוֹ עַל שְׁמוֹ) אוּנ אִיךְ וֵויים נִיט פַר וָואס וֶוערְט נִיט גֶערוּפֶן דִי מִשְׁפָּחָה פוּן אֶצְבּוֹן אוֹיף דֶעם נָאמֶען אֶצְבּוֹן, נָאר מֶען רוּפְט זִיא אָזְנִי: (כד) וּלְיָשׁוּב. זָאגְט רַשִׁ"י (הוּא יוֹב הָאָמוּר בְּיוֹרְדֵי מִצְרַיִם) יָשׁוּב מֵיינְט מֶען דֶעם יוֹב וָוס אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן בַּיי דִי מֶענְטְשֶׁען וָוס זֶענֶען גֶענַאנְגֶען מִיט יַעֲקֹב אִין מִצְרַיִם (כִּי כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יוֹרְדֵי מִצְרַיִם) וָוארוּם אַלֶע מִשְׁפָּחוֹת זֶענֶען גֶערוּפֶן גֶעוָוארֶען אוֹיף דִי נֶעמֶען פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶען גֶעגַאנְגֶען מִיט יַעֲקֹב …ִים (וְהַנּוֹלָדִים מִשָּׁם וָהָלְאָה לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמָם) אוּנ דִי מִשְׁפָּחוֹת וָוס זֶענֶען גֶעבָּארֶען גֶעוָוארֶן פוּן נָאךְ דִי צַייט …ן אִיז גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם זֶענֶען נִיט גֶערוּפֶן גֶעוָוארֶען אוֹיף זַייעֶר נָאמֶען נָאר אוֹיף דִי נֶעמֶען פוּן דִי פְרִיעֶרְדִיגֶע …ת (חוּץ מִמִּשְׁפְּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ כּוּלָּם בְּמִצְרַיִם) נָאר דִיא מִשְׁפָּחוֹת פוּן אֶפְרַיִם אוּנ מְנַשֶּׁה וָואס זֶענֶען אַלֶע …ן גֶעוָוארֶן אִין מִצְרַיִם, הָאבֶּען זַייעֶר אֵייגֶענֶע נֶעמֶען (וְאַרְדְּ וְנַעֲמָן בְּנֵי בֶּלַע בֶּן בִּנְיָמִין) אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן דִי קִינְדֶער …ע דֶר זוּהְן פוּן בִּנְיָמִין זֶענֶען אוֹיךְ גֶעבָּארֶן גֶעוָוארֶן אִין מִצְרַיִם, זָאגְט רַשִׁ"י (וּמָצָאתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) …אבּ גֶעפוּנֶען אִין דִיא דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן (שֶׁיָּרְדָה אִמָּן לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהָיְתָה מְעוּבֶּרֶת מֵהֶם) דִי מוּטֶער פוּן אַרְדְּ …מָן אִיז גֶעוֶוען מִיט זֵיי מְעוּבֶּרֶת וֶוען זִיא אִיז גֶעקוּמֶען מִיט יַעֲקֹב אִין מִצְרַיִם (לְכָךְ נֶחְלְקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת כְּחֶצְרוֹן וְחָמוּל …נֵי בָנִים לִיהוּדָה) דְרִיבֶּער אִיז אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן גֶערֶעכוּנְט פַר צְוַויי מִשְׁפָּחוֹת אַזוֹי וִויא חֶצְרוֹן אוּנ חָמוּל דִיא אֵיינִיקְלאךְ …וּדָה (וְחֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֶׁל אָשֵׁר) אוּנ אַזוֹי וִויא חֶבֶר אוּנ מַלְכִּיאֵל דִי אֵיינִיקְלאךְ פוּן אָשֵׁר וָוייל דִיא …ר אִיז גֶעוֶוען מְעוּבֶּרֶת מִיט אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן, וֶוען זִיא אִיז אַרַיין גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם. אִיז גְלַייךְ וִויא אַרְדְּ אוּנ נַעֲמָן

שפתי חכמים

…עון חטאו יותר מאחר שבטים שהרי הנשיא של שמעון חטא: …ר אזני שנוגה כאן לא נמנה בבאי מצרים לכך נ"ל שהוא אצבון …ני יודע כו'. ואם תאמר והא לעיל פרש"י וכן אצבון לגד. …וס לעיל: נ בפרשת ויגש. ופירש"י בדברי הימים סימן י' כי יוב הוא שמו ולפי שנתישבו ללמוד תורה דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לכך זכה ונקרא ישוב: ס כלומר גם אלו נולדו במצרים: ע ר"ל שהוא מפרש טעם למה נמנו משפחות ארד ונעמן בני בנים של בנימין כיון שלא מיורדי מצרים היו: פ וה"פ אל תקשה היאך שייך דבני

לגלעד משפחת הגלעדי: ל אלה בני גלעד איעזר משפחת האיעזרי לחלק משפחת החלקי: לא ואשריאל משפחת האשראלי ושכם משפחת השכמי: לב ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי: לג וצלפחד בן־חפר לא־היו לו בנים כי אם־בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה: לד אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלף ושבע מאות: ס לה אלה בני־אפרים

אונקלוס

גלעד לגלעד זרע[illegible] גלעד: ל אלין בני גל[illegible] איעזר זרעית איע[illegible] לחלק זרעית חלק[illegible] לא ואשריאל זרעי[illegible] אשריאלי ושכם זרע[illegible] שכם: לב ושמידע זרע[illegible] שמידע וחפר זרע[illegible] חפר: לג וצלפחד [illegible] חפר לא הוו לה ב[illegible] אלהן בנן ושום ב[illegible] צלפחד מחלה ונ[illegible] חגלה מלכה ותרצ[illegible] לד אלין זרעית מנ[illegible] ומנינהון חמשין ות[illegible] אלפין ושבע מאה לה אלין בני אפר[illegible]

בעל הטורים

(לה) אלה בני אפרים. בבני [illegible] כתיב אלה על שם אלה אלהיך י[illegible] פילא ממנו ירבעם שעשה שני [illegible]

רש"י

בני בנים של אשר. ואם אגדה היא צ הרי טוב ואם לאו [illegible] אני שהיו לבלע בני בנים הרבה ומשנים הללו ארד ונ[illegible] יצאה מכל א' משפחה רבה ק ונקראו תולדות שאר הב[illegible] ע"ש בלע ותולדות הבנים הללו נקראו על שמם. וכן [illegible] אומר בבני מכיר שנחלקו לב' משפחות אחת נקראת על [illegible] ואחת נקראת ע"ש גלעד בנו. ה' משפחות חסרו ר[illegible] של בנימין כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו שקראתו בן [illegible] בן אונותי ובפלגש בגבעה נתקיימה כולה. זו מצאתי בי[illegible]

בית יהודא

אלין וואלטן אריין קומען אין מצרים, דריבער ווערען זיי גערעכענט אויף זייערע נעמען, זאגט רש"י (ואם אגדה היא) אויב רבי משה הדרשן האט דאס געלערנט אין אספר פון תנאים (הרי טוב) איז גוט, טאר איך ניט קריגען אויף איס (ואם לאו) אונ אויב זייגע רייד זענען ניט פון אספר אגדה נאר ער אליין זאגט אזו (אומר אני) זאג איך (שהיו לבלע בני בנים הרבה) בלע האט געהאט פיל אייניקלאך (ומשנים הללו ארד ונעמן יצאה מכל אחד משפחה רבה) אונ פון די צוויי מענטשען ארד אונ נעמן איז פון יעדער פון זיי געוואקסען געווארען אגרויסע משפחה (ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע) די קינדער (אייניקלאך) וואס זענען געווען פון די אנדערע קינדער פון בלע, ווייל זיי זענען ניט פיל ווערען זיי גערופען אויף דעם נאמען פון בלע (ותולדות הבנים הללו) אונ די קינדער פון די צוויא, פון ארד אונ נעמן (נקראו על שמם) ווערען גערופען אויף זייער נאמען, זאגט רש"י (וכן אני אומר בבני מכיר) אונ אזו זאג איך ביי די קינדער פון מכיר (שנחלקו לשני משפחות) זיי זענען צוטיילט געווארען צוא צוויא משפחות (אחת נקראת על שמו) איין משפחה ווערט גערופען אויף זיין נאמען, מכיר (ואחת נקראת על שם גלעד בנו) אונ איין משפחה ווערט גערופען אויף דעם נאמען פון זיין זוהן גלעד (חמשה משפחות חסרו מבני בנימין) פון בנימינס קינדער פעלען פינף משפחות (כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו שקראתו בן אוני) דא איז מקוים געווארען אביסעל נבואה פון זיין מוטער רחל, זיא האט גערופען איר זוהן בנימין בן אוני, זיא האט געמיינט (בן אנינותי) דער זוהן פון מיין טרויער, ווייל ער וועט האבען צו טרויערען אויף זייגע קינדער (ובפלגש בגבעה נתקיימה כולה) אונ ביי מעשה פון די פלגש וואס איז געווען אין גבעה איז געווען די גאנצע נביאות פון רחל, ווייל עס איז געהרגת געווארען דר גאנצער שבט בנימין, עס זענען נאר געבליבען זעקס הונדערט מענטשען, זאגט רש"י (זו מצאתי ביסוד[illegible]

שפתי חכמים

דבני בנים יקראו משפחות על שמם. ומפרש כתרגון והמו"ל וכו': צ כלומר אם ר' משה הדרשן מלא טעם זה בספר אגדה הרי טוב ואיני רשאי לחלוק עליו ואם לאו אומר אני כו' כלומר ואם טעמא דנפשיה קאמר אומר אני גם כן טעם אחר מעצמי: ק פי' ארד ונעמן שנמנו למשפחות אינו אלא מפני רבויים שנולדו מכל אחד מהם בנים הרבה ורצוי לכל אחד מהם לסקרא בשם משפחה אף ע"פ שהיו מיורדי מצרים ומפני שיש לסלול מאחר שארד ונעמן מפני בניהם נקראו משפחה לא היה לבלע אביהם לזקרא משפחה עצמה כמו שלא נקרא יוסף שבט כפ"ע מפני שבכר נחלק לשני אפרים ומנשה בשלמא לרבי משה הדרשן שחשיב עובר כילוד

פירוש לתורת אלהים

(לג) וצלפחד אונ צלפחד דר זוהן פון חפר האט קיין זיהן גיהאט כי אם בנות נאר טעכטער ושם בנות צלפחד וגו' אונ די נעמען פון די טעכטער פון צלפחד געווען מחלה ונועה חגלה מלכה ותרצ[illegible]

לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּתֶלַח מִשְׁפַּחַת
הַשֻּׁתַלְחִי לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת הַבַּכְרִי
לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי: לו וְאֵלֶּה בְּנֵי
שׁוּתָלַח לְעֵרָן מִשְׁפַּחַת הָעֵרָנִי:
לז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אֶפְרַיִם
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְנֵי־יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם: ס לח בְּנֵי בִנְיָמִן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע מִשְׁפַּחַת הַבַּלְעִי
לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאַשְׁבֵּלִי
לַאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת הָאֲחִירָמִי:
לט לִשְׁפוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּפָמִי
לְחוּפָם מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי: מ וַיִּהְיוּ

נְהוֹן לְשׁוּתֶלַח
שׁוּתְלַח לְבֶכֶר
בֶּכֶר לְתַחַן זַרְעִית
וְאִלֵּין בְּנֵי שׁוּתְלַח
רְעִית עֵרָן: לז אִלֵּין
בְּנֵי אֶפְרַיִם
הוֹן תְּלָתִין וּתְרֵין
וַחֲמֵשׁ מְאָה אִלֵּין
סֵף לְזַרְעֲיָתְהוֹן:
בִּנְיָמִן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
זַרְעִית בֶּלַע
ל זַרְעִית אַשְׁבֵּל
ם זַרְעִית אֲחִירָם:
שְׁפוּפָם זַרְעִית
ם לְחוּפָם זַרְעִית
: מ וַהֲווֹ בְּנֵי בֶלַע

בעל הטורים

גם כן אלה בבני דן ע"ש ויתן
כדן: (לט) לשפופם משפחת
היל"ל השפופמי רמז שמת
טיו של נחש שנאמר בו הוא
ם. ויש בפסוק זה פ"א בכל
בה לומר שהיה לו פה ולא גלה
אחיו במכירת יוסף:

רש"י

משה הדרשן: (לו) ואלה בני שותלח וגו'. י שותלח ש נקראו תולדותיהם על שם שותלח אלה משפחה רבה ונקראת על שמו ונחשבו בני לשתי משפחות לא והשוב ותמצא בפרשה זו ושבע משפחות ומבני לוי שמונה הרי ששים וחמש אמר (דברים ז) כי אתם המעט וגו' ה"א מעט אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים אף תי מיסודו של רבי משה הדרשן. אך הוצרכתי להוסיף כדבריו: (לח) לאחירם. הוא אחי שירד ולפי שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו חירם: (לט) שפופם. הוא מופים על שם שהיה

בית יהודא

ר' משה הַדַּרְשָׁן) דָם הָאב אִיךְ גֶעפוּנֶען אִין דִי דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי משֶׁה הַדַּרְשָׁן: (לו) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתָלַח וגו'. זָאגְט רש"י (שְׁאַר בְּנֵי שׁוּתָלַח נִקְרְאוּ תוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוּתָלַח) אַלֶע קִינְדֶער פוּן שׁוּתָלַח וֶוערֶן גֶערוּפֶן זַייעֶרֶע קִינְדֶער נְדִי אֵיינִיקְלַאךְ פוּן שׁוּתָלַח) אוֹיף דֶעם נָאמֶען פוּן שׁוּתָלַח (וּמֵעֵרָן יָצְאָה מִשְׁפָּחָה רַבָּה וְנִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ) פוּן עֵרָן אִיז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען אַגְרוֹיסֶע מִשְׁפָּחָה אוּנ זֵיי וֶוערֶן גֶערוּפֶן אוֹיף זַיין נָאמֶען (וְנֶחְשְׁבוּ בְּנֵי שׁוּתָלַח לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת) דִי קִינְדֶער פוּן שׁוּתָלַח זֶענֶען גֶעצֵיילְט גֶעוָוארֶן אוֹיף צְווֵיי מִשְׁפָּחוֹת (צֵא וַחֲשׁוֹב וְתִמְצָא בְּפָרָשָׁה זוֹ חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת) אַז מֶען וֶועט צֵיילֶען וֶועט מֶען גֶעפוּנֶען אִין דִי פָּרָשָׁה זִיבֶּען אוּנ פוּפְצִיג מִשְׁפָּחוֹת (וּמִבְּנֵי לֵוִי שְׁמוֹנָה) דִי לֵוִיִּם זֶענֶען גֶוועֶן אַכְט מִשְׁפָּחוֹת (הֲרֵי שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ) אוּנ זֶעכְצִיג מִשְׁפָּחוֹת (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אַתֶּם הַמְעַט) דָם אִיז וָוס דֶער פָּסוּק זָאגְט אוֹיף דִי יוּדִין אִיר זֶענְט הַמְעַט הַמִּשְׁנֶה) דֶער הֵ' פוּן וָוארְט „הַמְעַט" אִיז פִינְף, אִיר זֶענְט מִיט פִינְף וֶוייניגֶער פוּן אַלֶע פֶעלְקֶער (אַתֶּם חֲסֵרִים ת כָּל הָעַמִּים שֶׁהֵן שִׁבְעִים) אַלֶע פֶעלְקֶער זֶענֶען זִיבֶּעצִיג אוּנ אִיר זֶענְט נָאר־פִינְף אוּנ זֶעכְצִיג, מִיט פִינְף וֶוייניגֶער. רש"י (אַף זֶה הֲבֵנוֹתִי מִיסוֹדוֹ שֶׁל ר' משֶׁה הַדַּרְשָׁן) דָאס הָאב אִיךְ אוֹיךְ פַארְשְׁטַאנֶען פוּן דִי דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי משֶׁה (אַךְ הוּצְרַכְתִּי לִפְחוֹת וּלְהוֹסִיף עַל דְּבָרָיו) נָאר אִיךְ הָאבּ גֶעדַארְפְט אַבִּיסֶעל וֶוערְטֶער וֶוייניגֶער מַאכֶען, אוּנ אַבִּיסֶעל ר צוּגֶעבֶּען צוּא זַיינֶע רֵייד: (לח) לַאֲחִירָם). זָאגְט רש"י (הוּא אֵחִי שֶׁיָּרַד לְמִצְרַיִם) דָם אִיז אֵחִי דֶער זוּהְן פוּן וָוס עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען מִיט יַעֲקֹב אִין מִצְרַיִם (וּלְפִי שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף) אוּנ ווייל אֵחִי וֶוערְט גֶערוּפֶען אוֹיף דֶעם פוּן יוֹסֵף ווּויא דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט בִּנְיָמִין הָט גֶערוּפֶען דִי נֶעמֶען פוּן זַיינֶע צֶעהֶן זוּהְן וֶועגֶען דִי צָרוֹת פוּן יוֹסֵף) אָחִיו וְרָם מִמֶּנּוּ) וָוס יוֹסֵף אִיז גֶעוֶועֶן זַיין בְּרוּדֶער אוּנ הֶעכֶער פוּן אִים (נִקְרָא אֲחִירָם) דְרִיבֶּער רוּפְט מֶען אִים אֲחִירָם: שְׁפוּפָם). זָאגְט רש"י (הוּא מוּפִים עַל שֵׁם שֶׁהָיָה יוֹסֵף שָׁפוּף בֵּין הָאוּמּוֹת) שְׁפוּפָם דָם אִיז מוּפִּים אוּנ ווייל יוֹסֵף אִיז

שפתי חכמים

בנים כפרץ ובניו מפני שהיו שניהם מיורדי מצרים אבל קשה. ומש"ה הוצרך לומר שהיו לבלע בנים הרבה חוץ מארד וגעמן וקראו הם על שמו משא"כ ביוסף. הרא"ם: ר פירוש זה ג"כ מיסודו של רבי משה הדרשן ולכך פי' זה קודם ואלה בני שותלח: ש זה לבון

בְּנֵי־בֶלַע אַרְדְּ וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת
הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי׃
מא אֵלֶּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃ ס מב אֵלֶּה בְנֵי־דָן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת דָּן
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ מג כָּל־מִשְׁפְּחֹת
הַשּׁוּחָמִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ ס מד בְּנֵי
אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיִמְנָה מִשְׁפַּחַת
הַיִּמְנָה לְיִשְׁוִי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוִי
לִבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי׃ מה לִבְנֵי
בְרִיעָה לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי
לְמַלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי׃
מו וְשֵׁם בַּת־אָשֵׁר שָׂרַח׃ מז אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אָשֵׁר לִפְקֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ ס מח בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְצְאֵלִי לְגוּנִי
מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי׃ מט לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת

אונקלוס

אַרְדְּ וְנַעֲמָן זַרְעִית הָאַ...
לְנַעֲמָן זַרְעִית נַעֲמָ...
מא אִלֵּין בְּנֵי בִנְ...
לְזַרְעֲיָתְהוֹן וּמִנְיָנֵ...
אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַ...
וְשִׁית מְאָה׃ מב אִלֵּין
דָן לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְשׁ...
זַרְעִית שׁוּחָם אִלֵּין זַרְ...
דָן לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃ מג
זַרְעֲיַת שׁוּחָם לְמִנְיָנֵ...
שִׁתִּין וְאַרְבַּע אַ...
וְאַרְבַּע מְאָה׃ מד
אָשֵׁר לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְיִ...
זַרְעִית יִמְנָה לְיִשְׁוִי זַרְ...
יִשְׁוִי לִבְרִיעָה זַרְ...
בְּרִיעָה׃ מה לִבְנֵי בְרִ...
לְחֶבֶר זַרְעִית ...
לְמַלְכִּיאֵל זַרְ...
מַלְכִּיאֵל׃ מו °וְשׁוּם ...
אָשֵׁר סָרַח׃ מז ...
זַרְעֲיַת בְּנֵי ...
לְמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְ...
אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָ...
מח בְּנֵי נַפְתָּלִי לְזַרְעֲיָ...
לְיַחְצְאֵל זַרְעִית יַחְ...
לְגוּנִי זַרְעִית גּוּנִ...
מט לְיֵצֶר זַרְעִית ...

°נ"י הרמב"ן ושום בת אתו...

דעת זקנים מבעלי התו...

(מו) ושם בת אשר שרח. לפי ... עם יוצאי מצרים [זכרה] כ... לתמוה מהו ושם וגם על התר... לתמוה שתרגם ושום בת אתו... סרח משמע שלא היתה בר... אלא בת. אשתו ונדלה אש... נקראת על שמו וזהו ושם ש... לו לאשר עליה אלא השם בלב... בתו לא היתה. ומיהו תימ... הולידה אחד מן השבטים ל... הזכירו ואם אחר דמעלמא... מתיחסת על יעקב ושמא ב...

רש"י

יוסף שפוף ת כין האומות: (מב) לשוחם. הוא ... (מו) ושם בת אשר שרח. לפי שהיתה קיימת בחיי...

בית יהודא

נָעוֶען דֶער גִידֶערְט צְווֵישֶׁן דִי פֶּעלֶקֶר וְוִיא בִּנְיָמִין הָאט גְמֵיינְט] דְרִיבֶּר הָט מֶען אִים גֶערוּפֶן שְׁפוּפָם: (מב) [לְשׁוּחָם]. (הוּא חוּשִׁים) שׁוּחָם אִיז חוּשִׁים, דֶר זוּן פוּן אָשֵׁר: (מו) [וְשֵׁם בַּת אָשֵׁר שָׂרַח]. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהָיְתָה קַיֶּימֶת בְּחַיִּים מְנָאָהּ כַּאן) ווייל זיא הָט נָאךְ גֶעלֶעבְּט בִּיז דִי צייט, ...

שפתי חכמים

לשון רש"י ורוצה לפרש לנוה נקראת משפחה על שם בני בנים כמו כפירש לעיל: ת שפוף לשון מרתף:

הַיִּצְרִי לְשִׁלֵּם מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלֵּמִי׃
נ אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ נא אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וָאָלֶף שְׁבַע
מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים׃ פ שלישי נב וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ נג לָאֵלֶּה
תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת׃ נד לָרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ

אונקלוס

ם זַרְעִית שִׁלֵּם׃
לֵּין זַרְעֲיַת נַפְתָּלִי
עֲיָתְהוֹן וּמִנְיָנֵיהוֹן
עִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
בַּע מְאָה׃ נא אִלֵּין
י בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁית
ה וְחַד אַלְפִין שְׁבַע
ה וּתְלָתִין׃ נב וּמַלִּיל
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
אִלֵּין תִּתְפְּלֵג אַרְעָא
חְסָנָא בְּמִנְיַן שְׁמָהָן׃
לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן

] לאלה תחלק בתרא קיז : לרב תרבה
חלתו שם :

זקנים מבעלי התוספות
ולפי שהיה שמה ידוע ביותר
ות ובמעשים טובים כתוב עליה
ואמנם לשון התרגום דחוק :

רש"י

(נג) לאלה תחלק הארץ. ולא לפחותים מבן ם א אע"פ שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו לא נטלו חלק אלא אלו שש מאות אלף ואלף ואם היה לאחד ששה בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו : לרב תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרובה באוכלוסין חלק רב ב ואע"פ שלא היו החלקים שוים שהרי הכל יבוי השבט חלקו החלקים לא עשו אלא ע"י גורל והגורל ע"פ רוח הקודש כמו שמפורש בב"ב (דף קיח) אלעזר היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוה"ק אם שבט עולה תחום פלוני עולה עמו והשבטים היו כתובים

בית יהודא

צייל'ט מען זיא אויך : (נג) וְלָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ. זאגט רש"י (ולא לפחותים מבן עשרים) אבער די מענטשן וואס זענען איצט ביי דעם ציילן ניט אלט גוועזן צוואנציג יאהר, האבן ניט גענומן א חלק אין ארץ ישראל (אף על פי שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ) אפילו זיי זענן אלט געווארן צוואנציג יאהר איידער מען הט צוטיילט די לאנד (שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו) וואָרום זיבען יאר הט געדויערט דאס איין־געמען די לאנד און זיבען יאהר הט געדויערט דאס צוטיילען די לאנד, זענען דאך דערווייל פיל מענטשען געווארן אלט צוואנציג יאהר און נאך מעהר ווי צוואנציג יאהר (לא נטלו חלק בארץ אלא שש מאות אלף ואלף) פון דעסטוועגען האבן נאר גענומן א חלק אין ארץ ישראל די הונדערט טויזענד און טויזענד וואס זענען איצט געציילט געווארען (ואם היה לאחד מהם ששה בנים) און אפילו ער האט געהאט זעקס קינדער (לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו) האבן די זעקס קינדער נאר גענומן איין חלק, זייער ערם חלק ווגלייך וויא דער חלק פון דעם מענטש וואס האט נאר געהאט איין זוהן : (נד) וְלָרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ. זאגט י (לשבט שהיה מרובה באוכלסין נתנו חלק רב) צוא דעם שבט וואס הט געהאט פיל מענטשן הט מען געגעבן א גרויסען אין ארץ ישראל (ואף על פי שלא היו החלקים שוים) אפילו דיא חלקים זענען ניט געווען גלייכע איינער צום רען (שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים) מען הט דאך געטיילט די חלקים נאך די פילקייט פון די שבטים, עסטוועגען (לא עשו אלא על ידי גורל) הט מען אלץ געטאהן נאר מיט א גורל (והגורל היה על פי רוח הקודש) און גורל איז געווען דורך רוח הקודש (כמו שמפירש) וויא עס שטייט אין גמרא ב"ב (אלעזר הכהן היה מלובש באורים ם) אלעזר הכהן הט אנגעטאהן אויף זיך דיא אורים ותומים (ואומר ברוח הקודש) און ער האט געזאגט מיט רוח ש (אם שבט פלוני עולה) אויב מען ווערט איצט ארויס נעמען א קוויטל וואס אויף אים איז געשריבען דר נאמען ן (תחום פלוני עולה עמו) וועט צו שמעון ארויס גענומן ווערען א קוויטל מיט דעם נאמען פון דיא שטיק לאנד

שפתי חכמים

ום לאלה הנזכרים לעיל דהיינו שש מאות אלף ואלף ושבע מאות ם שהם כאי הארץ תתחלק הארץ כרבי יונתן ומפני שלא היה : לריך לזה דנתחלק הארץ בנחלה במספר שמות הבא אחריו שלאלה הנזכרים לעיל תחלק ומה ת"ל לאלה דמשמע מיעוטא לאלה ולא לזולתם לא בא למעט אלא לאלה דוקא שהם מבני עשרים ומעלה ולא לאחרים. הרא"ם: ב ואף ע"פ שנתחלקה לחלקים שוים מ"מ לא נתחלקה הארץ אלא לי"ב תחומין אינם שוין ומעשה נסים היתה החלוקה שגורלות כל אנשי השבט יתחברו יחדיו כמכוון לכך

פירוש לתורת אלהים

אֵלֶּה פְּקוּדֵי דם זענן די גיציילטע פון די קינדער אל זייער צאל איז גיווען שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זעקס רט טויזנט וָאָלֶף שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים און טויזנט זיבן הונדערט און דרייסיג : (נב) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה י און גאט האט גרעט צו משה אזו צו זאגען : לָאֵלֶּה צו די וואס זענען אצונד אלט פון צוואנציג יאר און ווייטער תֵּחָלֵק הָאָרֶץ זאל דם לאנד צו טיילט ווערן בְּנַחֲלָה מיט איין ארב בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת אין צאל פון דיא געמען אבער ניט צ א דיא וואס זענען אצונד אלט ווייניגער פון צוואנציג יאר [עיין רש"י]: (נד) לָרַב צו דעם שבט וואס אין אים איז פיל לייט תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ זאלסטו מערן זיין ארב דו זאלסט אים

וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי
פְקֻדָיו יֻתַּן נַחֲלָתוֹ׃ נה אַךְ־בְּגוֹרָל
יֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת־

אַחְסַנְתְּהוֹן וְלִזְעֵ
תַּזְעֲרוּן אַחְסַנְתְּהוֹן
לְפוּם מִנְיָנוֹהִי תִּתְ
אַחְסַנְתֵּהּ׃ נה בְּ
בַּעֲדְבָא תִּתְפְּלֵג

תו"א אך בגורל שם קכב סנהדרין מ׃

בית יהודא

(וְהַשְּׁבָטִים הָיוּ כְּתוּבִין בְּי"ב פִּתְקִין) די נעמען פון די צוועלף שבטים זענען געוועזן געשריבן אויף צוועלף קוויטלעך אויף יעדער קוויטל איז געוועזן געשריבן איין נאמען (וְי"ב גְבוּלִים בְּי"ב פִּתְקִין) אונ צוועלף שטיקער פון די לאנד, יעדער שטיק לאנד מיט איר נאמען, זענען אויך געוועזן געשריבען אויף צוועלף קוויטלעך (וּבְלָלוּם בְּקַלְפִּי) די צוועלף קוויטלעך מיט די נעמען פון דיא שבטים האט מען געלייגט אין איין קעסטיל אונ אויסגעמישט די קוויטלעך אונ דיא צוועלף קוויטלעך מיט די נעמען פון די חֲלָקִים לאנד האט מען געלייגט אין איין בעזונדער קעסטיל אונ מען האט אויסגעמישט דיא קוויטליך (וְהַנָּשִׂיא מַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹכָם) דער נָשִׂיא האט אריינגעשטעקט איין האנט אין דעם קעסטיל אונ איין האנט אין דעם אנדערן קעסטיל (וְנוֹטֵל שְׁנֵי פִּתְקִין) אונ ער האט ארויסגענומען צוויי קוויטלאך איין קוויטל פון דעם קעסטל אונ איין קוויטל פון דעם אנדערן קעסטעל (עוֹלֶה בְּיָדוֹ פֶּתֶק שֶׁל שֵׁם שִׁבְטוֹ) אין איין האנט איז געקומען א קוויטל מיט אנאמען פון א שבט (וּפֶתֶק שֶׁל גְּבוּל הַמְּפוֹרָשׁ לוֹ) אין דיא אנדערע האנט איז געקומען דר קוויטל מיט דעם נאמ חֵלֶק לאנד וויא עס איז פריער ארויסגערעט געווארן פון רוּחַ הַקֹּדֶשׁ (וְהַגּוֹרָל עַצְמוֹ הָיָה צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר אֲנִי הַגּוֹרָל לִגְבוּל פְּלוֹנִי לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי) דער גורל אליין האט געשריגען אונ האט געזאגט איך גורל בין געקומען זאגען די שטיק מיט דעם נאמען גיהער צו דעם שבט מיט דעם נאמען (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פסוק (עַל פִּי הַגּוֹרָל) דור מויל פון גורל (וְלֹא נִתְחַלְּקָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה) דיא לאנד איז ניט צוטיילט געווארן מיט אמאס (לְפִי שֶׁיֵּשׁ גְּבוּל מְשׁוּבָּח ווייל עס איז דא אבעסערע שטיק ערד אונ אערגערע שטיק ערד (אֶלָּא בְּשׁוּמָא) עס איז נאר געוועזן געשאצט (בֵּ רַע כְּנֶגֶד בֵּית סְאָה טוֹב) אפעלד פון דרייסיג סאה שלעכטע ערד האט מען געשאצט געגן איין סאה גוטע ערד (הַ הַדָּמִים) אלץ נאך דעם געלט וויא די פעלד איז ווערט, אזוי האט מען געטיילט׃ (נה) לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבוֹתָם. נעמען פון די שבטים פון זייערע אלטערען (אֵלּוּ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם) מען מיינט די אלטערן וואס זענען ארויסגעגאנגען פון מ נאגט רש"י (שִׁנָּה הַכָּתוּב נַחֲלָה זוֹ מִכָּל הַנַּחֲלוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה) די תורה האט גיענדערט די ירושה פון אלע ירושות וואס אין די תורה (שֶׁבְּכָל הַנַּחֲלוֹת הַחַיִּים יוֹרְשִׁים אֶת הַמֵּתִים) בייא אלע ירושות די לעבעדיגע ירשנען דיא טויטע (וְכַאן יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים) אונ דא בייא די לאנד ארץ ישראל ירשנען די טויטע דיא לעבעדיגע (כֵּיצַד) וויא אזוי (שְׁנֵי אַחִים מִצְרַיִם שֶׁהָיוּ לָהֶם בָּנִים בְּבָאֵי הָאָרֶץ) צוויא ברידער זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים אונ זיי האבן קינדער וואס איצט אלט צו צוואנציג יאהר וואס דארפען נעמען אחלק אריינקומענדיג אין ארץ ישראל (לָזֶה אֶחָד וְלָזֶה איינער שמואל האט איין זוהן אונ איינער יונה האט דריי זיהן (הָאֶחָד נָטַל חֵלֶק אֶחָד) שמואל'ס איין זוהן נעמט אי אין ארץ ישראל (וְהַשְּׁלֹשָׁה נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה) אונ יונה'ס דריי זיהן גענעמען דרייא חֲלָקִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אי לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ) צו די מענטשן וואס זענען דא געציילט געווארן זאל צוטיילט ווערן די לאנד (חָזְרָה נַחֲלָתָן אֶצְ אֲבִיהֶן) גייט צוריק זייער נחלה נדי פיר נחלאות) צו זייער פאטער, צוא שמואל אונ יונה (וְחָלְקוּ הַכֹּל בְּשָׁוֶה) א צוטיילן אלץ גלייך, צוויא חלקים געמט שמואל אונ ער גיט זיי צו זיין איין זוהן אונ צוויי חלקים געמט יונ ער גיט זיי צו זיינע דריי זוהן ועיין ש"ח) (וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר) דס זאגט דער פסוק (לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבוֹתָם יִנְחָלוּ) זייא ירשנען צו די נעמען פון זייערע אלטערען (שֶׁאַחַר שֶׁנָּטְלוּ הַבָּנִים הֶלְקוּהָ לְפִי הָאָבוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם) נאכדעם וויא די ק האבן גענומען זייערע חֲלָקִים האבן זיי די חלקים צוטיילט נאך די אלטערן וואס זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים מִתְּחִלָּה חֲלָקוּהָ לְמִנְיַן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֵלּוּ הַד' אֶלָּא שְׁנֵי חֲלָקִים) אונ ווען מען וואלט אין אנהייב צוטיי

רש"י

בי"ב פתקין וי"ב גבולים בי"ב פתקין ובללום בקלפי מכניס ידו לתוכה ונוטל שני פתקין עולה בידו פתק שבטו וכתן של גבול המפורש לו והגורל עלמו הי ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני שנ הגורל ולא נתחלקה הארץ במדה לפי שיש גבול משובח אלא בשומא בית כור רע כנגד בית סאה טוב הכל לפי ה (נה) לשמות מטות אבתם. אלו יולאי מלרים שי ג נחלה זו מכל הנחלות שבתורה ד שכל הנחלות יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים שני אחים מיולאי מלרים שהיו להם בנים ה בבאי הא אחד ולזה שלשה האחד נטל חלק אחד והשלשה נטל שנאמר לאלה תחלק הארץ חזרה נחלתן אלל אבי א וחלקו הכל בשוה. וזהו שנאמר לשמות מטות אבותם שאחר שנטלו הבנים חלקוה לפי האבות שילאו ממלרי מתחלה חלקוה למנין יולאי מלרים לא היו נוטלין א

שפתי חכמים

[ב]מו שהיה גם כן גם שלא עלה גורל גדול בארץ לשבט מועט באוכלוסין (וע' במזרחי הארוך ובגמרא)׃ ג רל"ל הא לעיל כתיב למ"ק תחלק הארץ משמע לאותן שנכנסים לא"י וכאן משמע ליולאי מלרים׃ ד נראה הטעם משום דכל דבור שילא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר ובכא הבטיח הקב"ה ליתן ליולאי מלרים את א"י ומתו

כלם במדבר לכן לוה הש"י שתחזור הנחלה ליולאי מלרים וה את בניהם. ובזה יתורץ נמי מה שנאמר לעיל בפרשת וארא אותה לכם מורשה וגומר ולא כתיב ונתתי אותה לכם ירוש רמז שלא יכנסו לארץ ולא יירשוה רק שהם יורישו את בניהם א ה ר"ל שהם בני עשרים ולמעלה לירש׃ ו ר"ל אלל אביהן

פירוש לתורת אלהים

געבן אגרעסערן חֵלֶק וְלַמְעַט אונ צו דעם שבט וואס אין אים איז ווייניג לייט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ זאלסטו ווייניגען זיין ארב זאלסט אים געבען אקלענערען חֵלֶק אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו איטליכען נאך זיינע געציילטע זאל ווערען גיגעבען זיין נַחֲלָה׃ (נה) אַךְ בייערט בְּגוֹרָל איין גורל זאל צו טיילט ווערען דס לאנד [עיין לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבוֹתָם יִנְחָלוּ צוא דיא נעמען זייערע עלטערן זאלן זיי ירשנען דס לאנד [עיין

אֲבֹתָם יִנְחָלוּ׃ נו עַל־פִּי הַגּוֹרָל
תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט׃ ס
נז וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי לִקְהָת
מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת
הַמְּרָרִי׃ נח אֵלֶּה ׀ מִשְׁפְּחֹת לֵוִי
מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי
מִשְׁפַּחַת הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי
מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי וּקְהָת הוֹלִד אֶת־
עַמְרָם׃ נט וְשֵׁם ׀ אֵשֶׁת עַמְרָם
יוֹכֶבֶד בַּת־לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ

לִשְׁמָהָן שִׁבְטֵי
תְהוֹן יַחְסְנוּן׃ נו עַל
עַדְבָא תִּתְפְּלַג
תְהוֹן בֵּין סַגִּיאֵי
י׃ נז וְאִלֵּין מִנְיָנֵי
לְזַרְעֲיַתְהוֹן לְגֵרְשׁוֹן
ת גֵּרְשׁוֹן לִקְהָת
ית קְהָת לִמְרָרִי
ת מְרָרִי׃ נח אִלֵּין
ת לֵוִי זַרְעִית לִבְנִי
ת חֶבְרוֹן זַרְעִית
זַרְעִית מוּשִׁי זַרְעִית
וּקְהָת אוֹלִיד יָת
ם׃ נט וְשׁוּם אִתַּת
ם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי

קנים מבעלי התוספות

ר ילדה אותה ללוי. כי אשתו של לוי אותה שמה:

רש"י

י חלקים עכשיו נטלו ד' חלקים: אך בגורל. יצאו וכלב ז וכה"א (שופטים א) ויתנו לכלב את חברון בר משה ואומר (יהושע יט) ע"פ ה' נתנו לו את העיר אל: מטות אבתם. יצאו גרים ועבדים: (נו) על רל. הגורל היה מדבר כמו שפירשתי. מגיד שנתחלקה . ח לכך נאמר ע"פ ה': (נח) אלה משפחות לוי. ן משפחת השמעי והעזיאלי וקצת מן היצהרי: (נט) אשר אתה ללוי. (סוטה יב) אשתו ילדתה ט במצרים במצרים] ואין הורתה במצרים. כשנכנסו לתוך החומה . והיא השלימה מנין שבעים. שהרי בפרטן אי אתה

בית יהודא

לאנד צו דעם צאהל פון די מענטשן וואס זענען ארויסגעגאנגען פון מִצְרַיִם וואלטן די פיר מענטשן ניט מעהר גענומען נאר צוויי חֲלָקִים (עַכְשָׁיו נָטְלוּ ד' חֲלָקִים) איצט האבן זיי גענומען פיר חֲלָקִים: וַאַךְ בְּגוֹרָל]. זאגט רש"י (יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב) יְהוֹשֻׁעַ אונ כָּלֵב האבן זייערע חֲלָקִים ניט גענומען מיט אגורל (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אונ אזו זאגט דער פָּסוּק (וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה) די יודין האבן געגעבן צו כָּלֵב די שטאט חֶבְרוֹן וויא משה האט גערעט (וְאוֹמֵר) נאך זאגט דר פָּסוּק (עַל פִּי ה' נָתְנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל) וויא הקב"ה האט געבאטן האט מען געגעבן צו כָּלֵב די שטאט וואס ער האט געבעטן: וּמַטּוֹת אֲבוֹתָם]. זאגט רש"י (יָצְאוּ גֵּרִים וַעֲבָדִים) עֲבָדִים כְּנַעֲנִים האבן ניט גענומען אחֵלֶק אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (נו) וַעַל פִּי הַגּוֹרָל]. זאגט רש"י (הַגּוֹרָל הָיָה מְדַבֵּר) [...] האט גערעט (כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁתִּי) ווי איך האב געשריבען אין פָּסוּק נד (מַגִּיד שֶׁנִּתְחַלְּקָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ) דר פָּסוּק זאגט [...] איז צוטיילט געווארן מיט רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ (לְכָךְ נֶאֱמַר עַל פִּי ה') דריבער זאגט דער פָּסוּק עַל פִּי ה' דורך דיא מויל [...]"ה, וויא הקב"ה האט געזאגט: (נח) וְאֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי]. זאגט רש"י (חָסֵר כָּאן) דא פעלט (מִשְׁפְּחוֹת הַשִּׁמְעִי [...] וּקְצָת מִן הַיִּצְהָרִי) די מִשְׁפָּחָה שִׁמְעִי אונ די מִשְׁפָּחָה הָעָזִיאֵלִי אונ אביסול מענטשען פעלן פון די מִשְׁפָּחָה יִצְהָר: [...]שֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלֵוִי]. זאגט רש"י (אִשְׁתּוֹ יְלָדַתָּה בְּמִצְרַיִם וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם) דם ווייב פון לֵוִי האט געבארן [...] טער יוֹכֶבֶד אין מִצְרַיִם, אָבֶער מעוּבֶּרֶת איז זיא ניט געוועזן מיט יוֹכֶבֶד אין מִצְרַיִם (כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַחוֹמָה [...]) ווען דם ווייב פון לֵוִי איז אריין געקומען אין דיא מאהער פון ארום מִצְרַיִם האט זיא געבארען די טאכטער [...] (וְהִיא הִשְׁלִימָה לְמִנְיַן שִׁבְעִים) מיט יוֹכֶבֶד איז געווארן זיבעציג מענטשען אריין געקומענע אין מִצְרַיִם (שֶׁהֲרֵי בִּפְרָטָן [...] מוֹצֵא אֶלָּא שִׁשִּׁים וְתֵשַׁע) ווארום ווען מען ציילט איינציגווייז מיט די נעמען די קינדער פון יַעֲקֹב וואס זענען

שפתי חכמים

כר מתו ש"מ שהמתים יורשים את החיים ואח"כ הלך אותן הכל בשוה לפי שהוא ירושת אביהן ואח"כ יורש בן אחד ג' בנים. והא דקאמר אלא אבי אביהן ולא אמר אלא אביהן לו לא חזרה נחלתן אלא אלא אביהן שהיו מבני עשרים ומעלה ממצרים למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד מבאי הארץ לא כל אחד חוזר ומורים לבניו ולא לבני אחיו (וע' בגמרא הארוך): ז פי' דאך מיעוט הוא כלומר שלא נחלק בגורל והא כתיב ע"פ הגורל אלא יצאו יהושע וכלב וכו': ח דאל"כ ע"פ הגורל ל"ל הא כתיב אך בגורל תחלק וגומר אלא לומר שע"פ רוח הקודש כלומר בשעה שיצאו הקלפים היה הקול עולה עם הקלפים ואומר אני גורל של תחום עכו עליתי לשבט פלוני. והוצרך לזה דאם לא כן מאחר שלפי רבוי השבט ולפי מיעוט השבט היו חולקים ואם כן למה חלקו בגורל שמא יפול לשבט מרובה באוכלוסין חלק מועט לכן פירש שהגורל היה ע"פ רוה"ק: ט פי' משום שהכתוב קצר ולא פירש

פירוש לתורת אלהים

פי הַגּוֹרָל דורך דעם מויל פון דעם גורל תֵּחָלֵק זאל צו טיילט ווערען זיין נַחֲלָה בֵּין רַב לִמְעָט צווישען פיל אונ ווייניג וועלכער שֵׁבֶט איז גרעסער געווען האט ער גנומען אגרעסערן חֵלֶק אזו ווי פריער

לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מִרְיָם אֲחֹתָם׃
ס וַיִּוָּלֵד לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־
אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר׃
סא וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם
אֵשׁ־זָרָה לִפְנֵי יְהוָה׃ סב וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־
זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמָעְלָה כִּי לֹא
הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
לֹא־נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ סג אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל
יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ סד וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה

אונקלוס

דִּי לֵדַת יָתַהּ
בְּמִצְרָיִם וִילֵידַת לְעַ
יָת אַהֲרֹן וְיָת מֹשֶׁה
מִרְיָם אֲחָתְהוֹן
ס וְאִתְיְלִיד לְאַהֲרֹן
נָדָב וְיָת אֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְיָת אִיתָמָ
סא וּמִית נָדָב וַאֲבִ
בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשָּׁ
נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ׃ סב
מִנְיָנֵיהוֹן עַשְׂרִין וּתְ
אַלְפִּין כָּל דְּכוּרָא
יַרְחָא וּלְעֵלָּא אֲרֵי
אִתְמְנִיוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂ
אֲרֵי לָא אִתְיְהִיבַת
אַחֲסָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂ
סג אִלֵּין מִנְיָנֵי
וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא דִּי
יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי
דְמוֹאָב עַל יַרְדְּ
דִירֵחוֹ׃ סד וּבְאִלֵּין
הֲוָה גְבַר מִמִּנְיָנֵי

בית יהודא

אַרייִנגֶעקוּמֶן אִין מִצְרַיִם גֶעפוּנְט מֶען גָאר זַיין אוּנ זֶעכְצִיג, דֶר פָּסוּק זָאגְט אָבֶער עֶס זֶענֶן גֶעוֶוען זִיבֶּעצִיג, נָאר מִיט יוֹכֶבֶד אִיז גֶעוָוארֶן זִיבֶּעצִיג: (סב) וְכִי לֹא הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דִי לְוִיִּם זֶענֶן נִיט גֶעצֵיילְט גֶעוָוארֶן צוּזַאמֶען מִיט אַלֶע יוּדִין (לִהְיוֹת נִמְנִין בְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה) זֵיי זָאלֶען גֶעצֵיילְט וֶוערֶען פוּן צְוָואנְצִיג יָאהְר (וּמַה טַעַם) פַאר וָוָאס זֶענֶען זֵיי נִיט גֶעצֵיילְט גֶעוָוארֶן צוּזַאמֶען מִיט אַלֶע יוּדִין פוּן צְ... יָאהְר (כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה) וַוייל צוּ דִיא לְוִיִּם אִיז נִיט גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וְהַנִּמְנִין מִבֶּ... שָׁנָה הָיוּ בְּנֵי נַחֲלָה) אוּנ דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶען גֶעצֵיילְט גֶעוָוארֶן פוּן צְוָואנְצִיג יָאהְר הָאבֶּן גֶענוּמֶן חֲלָקִים ... יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (אִישׁ לְפִי פְקוּדָיו יוּתַּן נַחֲלָתוֹ) יֶעדֶער מֶענְטְשׁ נָאךְ זַיינֶע גֶעצֵיילְטֶע נְפָ... (וֶוינִיג) אַזוֹ זָאל צוּ אִים גֶעגֶעבֶּן ווֶערֶען זַיין חֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (סד) וּבְאֵלֶּה לֹא הָיָה אִישׁ וגו'. צְווִישֶׁן דִי גֶע...

רש"י

מולא אלא שבים ותשע: (סב) כי לא התפקדו בני ישראל. להיות נמנין בני עשרים שנה י ומה... כי לא נתן להם נחלה. כ והנמנין מבן עשרים... בני נחלה שנאמר איש לפי פקודיו יותן נחלתו: (סד) ו...

שפתי חכמים

מי ילדה הולרך לומר אשתו ילדה ואמר כך ק"ל במלרים ל"ל הורכח לדרוש שלידתה היתה במלרים ולא הורתה וא"א זה אלא כשנולדה בין החומות: י רל"ל מה שכתב כי לא התפקדו בתוך בני ישראל הא מנה אותם. ומתרץ שלא נמנו מבן כ' כישראל אלא מבן חודש: כ כתב הרא"ם ל"ע והא לעיל בפרשת במדבר כתיב אך את מטה לוי וגומר וכתב רש"י שני טעמים אחד כדאי לגיון מלך ... לפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה וכו' ומנא ליה לב' טע... הא הכא כתבה התורה טעם למה לא התפקדו בתוך ב... ושמא יש לומר שהטעם שכתבה התורה הוא על היותם נמ... חדש ומעלה ולא מבן עשרים ומעלה כדכתיב מבן חדש ומ...

פירוש לתורת אלהים

איז גֶשְׁטַאנֶען: (נז) וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי אוּנ דָם זֶענֶען דִי גְצֵיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט לֵוִי: (סב) וַיִּהְיוּ פְקוּדֵיהֶם אוּנ זֵיי זֶענֶן גְוֶועֶן דִי גְצֵיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט לֵוִי שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף דְרַיי אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶנְט כָּל זָכָר אַלֶע זְכָרִים מִבֶּן חוֹדֶשׁ וָמָעְלָה וָוס זֶענֶען אַלְט גְיוֶועֶן פוּן אַחוֹדֶשׁ אוּנ הֶעכֶר כִּי לֹא הָתְפָּקְדוּ וָוארוּם דִי לְוִיִּם זֶענֶען נִיט גְצֵיילְט גְוָוארֶן צְווִישֶׁן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל כִּי... לָהֶם וָוארוּם עֶס אִיז נִיט גִיגֶעבֶּען גְוָוארֶען צ... אַנַחֲלָה צְווִישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל: (סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה דָם אִיז דִי צָאל פוּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וָוָס מִיט אֶלְעָזָר הָאבֶּען גְצֵיילְט בְּעַרְבוֹת מוֹאָב אִי... פוּן מוֹאָב בַּיי דֶעם יַרְדֵּן פוּן יְרֵחוֹ: (סד) וּבְאֵ...

אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבַּר סִינָי׃ סה כִּי־אָמַר יְהוָה
לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נוֹתַר
מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃ ס כז א וַתִּקְרַבְנָה
בְּנוֹת צְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד
בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחֹת
מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו

אונקלוס

ן כַּהֲנָא דִּי מְנוֹ יָת
יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא
: סה אֲרֵי אֲמַר יְיָ
מֵמַת יְמוּתוּן
בְּרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר
אֱנַשׁ אֱלָהֵן כָּלֵב
פֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר
א וְקָרִיבָא בְּנַת
ד בַּר חֵפֶר בַּר
בַּר מָכִיר בַּר
ה לְזַרְעִית מְנַשֶּׁה
סֵף וְאִלֵּין שְׁמָהַת
א נותר בתרא קיח קכא :

בעל הטורים

ת ימתו. כתיב חסר קרי ביה
תות הרבה מתלוננים ועדת קרח :

רש"י

ה איש וגו'. אבל על הנשים ל לא נגזרה גזרת
ם. לפי שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים
(במדבר יד) נתנה ראש ונשובה מצרימה. והנשים
תנה לנו אחוזה. לכך נסמכה פרשת מ בנות צלפחד
(א) למשפחת מנשה בן יוסף. למה נאמר והלא
מר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ
ראשית נ) והעליתם את עצמותי וגו' ובנותיו חבבו
רץ שנאמר תנה לנו אחוזה. וללמדך שהיו כולם נ

בית יהודא

אִיז נִיט גֶעוֶוען אֵיין מֶענְטְשׁ פוּן דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶען
פְרִיעֶר גֶעצֵיילְט גֶעוָוארֶן אִין מִדְבַּר סִינַי, זָאגְט רַשִׁ"י (אֲבָל
עַל הַנָּשִׁים לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת הַמְרַגְּלִים) אָבֶּער אוֹיף נְקֵבוֹת אִיז
נִיט נִגְזַר גֶעוָוארֶן דִי גְזֵרָה צוּ שְׁטַארְבֶּן אִין דֶר מִדְבָּר וֶועגֶן
דִי מְרַגְּלִים (לְפִי שֶׁהֵן הָיוּ מְחַבְּבוֹת אֶת הָאָרֶץ) וַוייל זֵיי הָאבֶּן
לִיבּ גֶעהַאט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (הָאֲנָשִׁים אָמְרוּ נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה
מִצְרַיְמָה) דִי מֶענֶער הָאבֶּן גֶעזָאגְט מִיר וֶועלֶן מַאכֶן אַעֶלְצְטֶן
אוּנ מִיר וֶועלֶן צוּרִיק גֵיין אִין מִצְרַיִם (וְהַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת תְּנָה
לָנוּ אֲחוּזָּה) אוּנ דִי נְקֵבוֹת זָאגֶן צוּ מֹשֶׁה גִיבּ אוּנְז אַטֵייל עֶרְד

[אִי]ן יִשְׂרָאֵל (לְכָךְ נִסְמְכָה פַּרְשַׁת בְּנוֹת צְלָפְחָד לְכַאן) דְרִיבֶּער הָט דִי תּוֹרָה גֶעשְׁרִיבֶּן דִי פַּרְשָׁה וָוים דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד
גֶעוָואלְט אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נֶעבֶּען דִיא נַייעֶ צֵיילוּנְג פוּן דִי יוּדִין, צוּ וַוייזֶען יֶענֶע מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּען נִיט
[לִיבּ גֶעהַא]ט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ וֶועגֶן דֶעם זֶענֶען זֵיי גֶעשְׁטָארְבֶּן, אוּנ דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד בֶּעטֶען מֶען זָאל זֵייא גֶעבֶּען
אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (א) וּלְמִשְׁפְּחוֹת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף]. דִי פִינְף טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד זֶענֶען גֶעוֶוען פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה
[...]ן פוּן יוֹסֵף, פְרֶעגְט רַשִׁ"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צוּ וָואס זָאגְט דֶער פָּסוּק נָאךְ אַמָאהְל זֵיי זֶענֶען גֶעוֶוען פוּן שֵׁבֶט
[...]בֶּן יוֹסֵף (וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר בֶּן מְנַשֶּׁה) עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שׁוֹין בֶּן מְנַשֶּׁה צְלָפְחָד אִיז גֶעוֶוען פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה
[...]מַר לָךְ יוֹסֵף חָבַב אֶת הָאָרֶץ) נָאר דֶער פָּסוּק זָאגְט אוּנְז פוּן וַואנֶען קוּמְט דָם וָוים דִי טֶעכְטֶר פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּן לִיבּ
[...] אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָאר דָם הָאבֶּן זֵיי גֶעיַרְשֶׁנְט פוּן זֵייעֶר זֵיידֶע יוֹסֵף, וָוארוּם יוֹסֵף הָאט אוֹיךְ לִיבּ גֶעהַאט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
[...] וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק יוֹסֵף הָט בֶּעשְׁוואוֹרֶען זַיינֶע בְּרִידֶער וֶוען זֵיי וֶועלֶן אַרוֹים גֵיין פוּן מִצְרַיִם (וְהַעֲלִיתֶם אֶת
[...] זָאלְט אִיר מִיט נֶעמֶן מַיינֶע בֵּיינֶר אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי בַּגְרָאבֶּען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּבְנוֹתָיו חָבְבוּ
[...]ן) דְרִיבֶּער הָאבֶּען זַיינֶע טֶעכְטֶער וַאיינִיקְלַאךְ] אוֹיךְ לִיבּ גֶהַאט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִי
[...] פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּען גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (תְּנָה לָנוּ אֲחוּזָּה) גִיבּ אוּנְז אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּלְלַמֶּדְךָ שֶׁהָיוּ כּוּלָּם צַדִּיקִים)

שפתי חכמים

דו בתוך בני ישראל מבן עשרים ומעלה אבל הטעם שאמרו
אלא על שלא נמנו בתוך בני ישראל אלא אלו בפני עצמן
עצמן והכתוב הולכך ללוות שלא ימנה שבט לוי עם שבטי
בל איני יודע איך היה אפשר שימנה אלו עם אלו מאחר
ן חדש ומעלה ואלו מבן עשרים ומעלה ול"ע עכ"ל. ול"נ
דהוקשה להם כי מנין בני ישראל היה שלא ע"פ לידתן אלא לפי הדגלים
וא"כ היה לו למנות שבט לוי אחר מסע שני דגלים כפי נסיעתם
ולמה נמנו בפני עצמן ועל זה נתנו שני טעמים: ל רצונו לתרץ למה
כתיב אים ולא נותר א' מיבעי ליה: מ פירוש שגם הן היו מחבבות
את הארץ אמרו תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו: נ כלומר

פירוש לתורת אלהים

[...] דִי מֶענְטְשֶׁן וָוָאס זֶענִין גְצֵיילְט גְוָוארֶן אִין
[...] מוֹאָב לֹא הָיָה אִישׁ אִיז נִיט גְוֶוען אֲפִילוּ אֵיין
[...]פְקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן פוּן דִיא גְצֵיילְטֶע וָואס
[...] מִיט אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָאבֶּן גְצֵיילְט דִי יִשְׂרָאֵל
[...] מִדְבַּר סִינַי וָוארוּם זֵיי זֶענֶען אַלֶע גְשְׁטָארְבֶּן
[...]ר מִדְבָּר: (סה) כִּי אָמַר יְיָ לָהֶם וָוארוּם גָאט
[...]ף זֵיי גוֹזֵר גְוֶוען מוֹת יָמוּתוּ בַּמִּדְבָּר זֵייא זָאלֶן
שְׁטַארְבֶּן אִין דֶער מִדְבָּר וְלֹא נוֹתַר אוּנ עֶס אִיז פוּן
זֵיי נִיט גְבְלִיבֶּען אֵיין מַאן כִּי אִם כָּלֵב עֶס אִיז נָאר
גְבְלִיבֶּען פוּן דִיא יוֹצְאֵי מִצְרַיִם כָּלֵב דֶער זוּהְן
פוּן יְפוּנֶּה אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶער זוּהְן פוּן נוּן [עיין רש"י]:
(א) וַתִּקְרַבְנָה אוּנ זֵייא הָאבֶּען גִינֶעהֶנְט בְּנוֹת צְלָפְחָד
דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד וָוים צְלָפְחָד אִיז גִיוֶועֶן
דֶער זוּהְן פוּן חֵפֶר אוּנ חֵפֶר אִיז גְוֶוען דֶער זוּהְן

מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃
ב וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם
וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
לֵאמֹר׃ ג אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא
לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים

אונקלוס

בְּנָתֵהּ מַחְלָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִר
ב וְקָמָא קֳדָם מֹשֶׁה וְ
אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְקֳ
רַבְרְבַיָּא וְכָל כְּנִ
בִּתְרַע מַשְׁכַּן
לְמֵימָר׃ ג אֲבוּנָא
בְּמַדְבְּרָא וְהוּא לָא
בְּגוֹ כְּנִשְׁתָּא דְּאִזְדַּמַּ

תולדות אהרן

ותעמדנה שם קיב: אבינו מת שם לו כ

בית יהודא

דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז זַיי זֶענֶן אַלֶע גֶעוֶועןְ צַדִיקִים (שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּעֲשָׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים) אוּב עֶס טְרֶעפְט אַמָאל מֶען נוייס נִיט אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אוּנ מֶען ווייס נִיט אוֹיף זַיינֶע אֶלְטֶערְן פוּם זַיי זֶענֶן גֶעוֶוען צַדִיקִים אָדֶר רְשָׁעִים (וּפֵרֵט לָךְ הַכָּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן לְיַחֲסוֹ לְשֶׁבַח) אוּנ דֶר פָּסוּק הָט גֶעשְׁרִיבֶּן בַּיי אֵיינֶם פוּן זַיי זַיין יִחוּס אַז עֶר אִיז גֶעוֶוען אַצַדִיק (הֲרֵי זֶה צַדִיק בֶּן צַדִיק) אִיז עֶר אַצַדִיק אוּנ זַיין פָאטֶער אוֹיךְ אַצַדִיק (וְאִם יְחֲסוֹ לִגְנַאי) אוּנ אוּב דֶר פָּסוּק הָט גֶעשְׁרִיבֶּן אוֹיף אֵיינֶם אַז עֶר אִיז גֶעוֶוען אַרָשָׁע (כְּגוֹן) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַבָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמָע) עֶס אִיז גֶעקוּמֶן יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמָע אוּנ הָט גֶעהַרְגֶעט גְדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם, אַזוֹי ווִי יִשְׁמָעֵאל אִיז גֶעוֶוען אַרָשָׁע (בְּיָדוּעַ שֶׁכָּל הַנִּזְכָּרִים עִמּוֹ הָיוּ רְשָׁעִים) אִיז בֶּעוואוּסְט דִיא אַלֶע מֶענְטְשֶׁען ווָאס זֶענֶן גֶעצֵיילְט מִיט אִים זֶענֶן אוֹיךְ גֶעוֶוען רְשָׁעִים: (מַחְלָה נֹעָה וגו׳). זָאגְט רַשִׁ״י (וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר) דָארְטֶען (ווַייטֶער) זָאגְט דֶר פָּסוּק וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִרְצָה, צֵיילְט זַיי דֶר פָּסוּק מִיט אֵיין אַנְדֶער סֵדֶר (מַגִּיד שֶׁכּוּלָּן שְׁקוּלוֹת זוֹ כְּזוֹ לְפִיכָךְ שִׁנָּה אֶת סִדְרָן) דֶר פָּסוּק זָאגְט אוּנְז זַיי זֶענֶן גֶעוֶוען אַלֶע גְלַייךְ אֵיינֶע צְווֵייטֶע, דְרִיבֶּר צֵיילְט זַייא דֶר פָּסוּק אַמָאל דִיא פְרִיעֶר אַמָאל אֵיינֶע אַנְדֶערֶע פְרִיעֶר: (ב) וְלִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶ... זָאגְט רַשִׁ״י ווַייל עֶס שְׁטֵייט נִיט וְלִפְנֵי אַהֲרֹן (מַגִּיד) זָאגְט דֶר פָּסוּק (שֶׁלֹּא עָמְדוּ לִפְנֵיהֶם אֶלָּא בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים אַחַר אַהֲרֹן) דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד זֶענֶן גֶעקוּמֶן פַאר מֹשֶׁה אִין פֶערְצִיגְסְטֶן יָאר, נָאךְ דֶעם ווִי אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען ... מֹשֶׁה). (וְאַחַר כָּךְ לִפְנֵי אֶלְעָזָר) פְרֶעגְט רַשִׁ״י פְרִיעֶר זֶענֶן דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד גֶעקוּמֶן פַר מֹשֶׁה, נָאךְ דֶעם פַר ... (אֶפְשָׁר) קֶען דָאס זַיין? (אִם מֹשֶׁה לֹא יָדַע אֶלְעָזָר יוֹדֵעַ) אוּב מֹשֶׁה הָט נִיט גֶעוואוּסְט דֶעם דִין הָט אֶלְעָזָר גֶעוואוּסְט? ... פֵּרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ) נָאר אִין פָּסוּק דַארְף שְׁטֵיין פַארְקֶערְט זַיי זֶענֶען גֶעקוּמֶן פְרִיעֶר פַאר אֶלְעָזָר, אַז אֶלְעָזָר הָ... גֶעוואוּסְט דֶעם דִין זֶענֶען זַייא גֶעקוּמֶן פַר מֹשֶׁה (דִבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָה) אַזוֹי זָאגְט רַבִּי יֹאשִׁיָה (אַבָּא חָנָן מִשּׁוּם רַבִּי ... אוֹמֵר) אַבָּא חָנָן זָאגְט פוּן רַבִּי אֶלְעָזָר'ס ווֶעגֶן (בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִים וְעָמְדוּ לִפְנֵי כּוּלָּם) מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר אוּנ דִיא נְ... זֶענֶן גֶעוֶוען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּנ דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען פַר אַלֶע צוּזַאמֶען מִיט אֵיין מָאל: (ג) וְה... הָיָה וגו׳). זָאגְט רַשִׁ״י (לְפִי שֶׁהָיוּ בָּאוֹת לוֹמַר בְּחֶטְאוֹ מֵת) ווַייל זַיי זֶענֶען גֶעקוּמֶן זָאגֶן זַייעֶר פָאטֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן ווֶע... זִינְד (וְנִזְקְקוּ לוֹמַר לֹא בְּחֵטְא מִתְלוֹנְנִים) זֶענֶען זַיי גֶעוֶוען גֶענֵייט צוּ זָאגֶן עֶר אִיז נִיט גֶעוֶוען צְווִישֶׁן דִי מֶענְטְשֶׁן ווָ... גֶעקְרִיגְט אוֹיף הקב״ה (וְלֹא בַּעֲדַת קֹרַח שֶׁהִצּוּ עַל הקב״ה) אוּנ עֶר אִיז נִיט גֶעוֶוען צְווִישֶׁען דִי פַארְזַאמְלוּנְג פוּן קֹרַח ווָ... הָאבֶּן גֶעקְרִיגְט אוֹיף הקב״ה, אוּנ עֶר אִיז נִיט גֶעשְׁטָארְבֶּען ווֶעגֶן דִי זִינְד ווָם זַיי זֶענֶן גֶעשְׁטָארְבֶּען (אֶלָּא בְּחֶטְאוֹ לְבַד ...) עֶר אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן נָאר ווֶעגֶן דִי זִינְד ווָאס עֶר אַלֵיין הָט גֶעזִינְדִיגְט (וְלֹא הֶחֱטִיא אֶת אֲחֵרִים עִמּוֹ) אוּנ עֶר הָאט ...

רש״י

לדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ... לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח הרי זה לדיק בן ... ואם יחסו לגנאי כגון (מ״ב כה) בא ישמעאל בן נת... אלישמע בידוע שכל הנזכרים עמו רשעים היו: ... נעה וגו׳. ולהלן הוא אומר (במדבר לו) ותהיינה ... תרלה. מגיד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שנה את ... (ב) לפני משה ולפני אלעזר. מגיד שלא עמדו ל... אלא בשנת הארבעים אחר שמת אהרן: לפני מ... ואח״כ לפני אלעזר אפשר אם משה לא ידע אלעזר ... אלא סרס המקרא ודרשהו ם דברי רבי יאשיה אב... משום רבי אלעזר אומר בבית המדרש היו יושבים ... לפני כולם (ב״ב קיט ספרי): (ג) והוא לא היה ... (שם קיח ספרי) לפי שהיו באות לומר בחטאו מת ... לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על ה... אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו

שפתי חכמים

ועוד טעם למה נאמר מנשה בן יוסף: ט וכאלו אמר ותעמודנה לפני אלעזר הכהן וגו׳ ואח״כ לפני משה: ע דאם ...

פירוש לתורת אלהים

פוּן גִלְעָד אוּנ גִלְעָד אִיז גֶוֶועןְ דֶר זוּהְן פוּן מָכִיר אוּנ מָכִיר אִיז גִיוֶועןְ דֶר זוּהְן פוּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחוֹת צוּא גִישְׁלֶעכְט מְנַשֶּׁה זַייא זֶענֶען אַרוֹס גִקוּמֶען פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף דֶער זוּהְן פוּן יוֹסֵף [עיין רש״י] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אוּנ דָס זֶענֶן דִי נֶעמֶען פוּן זַיינֶע טֶעכְטֶער מַחְלָה נוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה תִּרְצָה: (ב) וַתַּעֲמוֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה אוּנ זַיי הָאבֶּן זִיךְ גִשְׁטֶעלְט פַר מֹשֶׁה אוּנ פַר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ פַר דִי נְשִׂיאִים אוּנ פַאר גָאר עֵדָה פַר דֶר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ הָאבֶּן גִזָא... (ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר אוּנְזֶר פָאטֶער אִיז גִשְׁטָארְבֶּן ... דֶר מִדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה אוּנ עֶר אִיז נִיט גֶוֶועןְ הָעֵדָה צְווִישֶׁן דֶר עֵדָה הַנּוֹעָדִים ווָאס הָאבֶּן זִיךְ גִזַאמִילְט צוּ קְרִיגֶן אוֹיף גָאט בַּעֲדַת קֹרַח אִין דֶר ... פוּן קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ נָאר עֶר אִיז גִשְׁטָארְבֶּן פוּן

עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֹרַח כִּי־בְחֶטְאוֹ
מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ׃ ד לָמָּה יִגָּרַע
שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין
לוֹ בֵּן תְּנָה־לָּנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי
אָבִינוּ׃ ה וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן
לִפְנֵי יְהוָה׃ פ רביעי ו וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ז כֵּן בְּנוֹת

בִּכְנִשְׁתָּא דְקֹרַח
בְחוֹבֵהּ מִית וּבְנִין
לָא הֲווֹ לֵהּ׃ ד לְמָא
יִתְמְנַע שְׁמָא דַאֲבוּנָא
מִגּוֹ זַרְעִיתֵהּ אֲרֵי לֵית
לֵהּ בַּר הַב לָנָא אַחֲסָנָא
בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּנָא׃
ה וְקָרֵב מֹשֶׁה יָת דִּינְהֶן
קֳדָם יְיָ׃ ו וַאֲמַר יְיָ
לְמֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ז יָאוּת

תולדות אהרן
בתרא קי׳: ויקרב משה שם קיט סנהדרין ח׳:

רש"י

נקושש עלים פ׳ היה ור"ש אומר מן המעפילים צ
(ד) למה יגרע שם אבינו. אנו במקום בן
ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו ליבם
(ט): כי אין לו בן. הא אם היה לו בן לא היו
ת כלום. מגיד שחכמניות ד היו: (ה) ויקרב
ת משפטן. (סנה׳ ח) נתעלמה הלכה ממנו ש
רע על שנטל עטרה לומר (דברים א) והדבר אשר
כם תקריבון אלי (סנהדרין שם). ד"א ראויה היתה
זו להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד
על ידן: (ז) כן בנות צלפחד דברת. כתרגומו

בית יהודא

געמאכט זינדיגען נאך מענטשן מיט אים (רבי עקיבא אומר מקושש עצים היה) רבי עקיבא זאגט צלפחד איז געוועזן דער מענטש וואס הט געקליבען האלץ אום שבת (ורבי שמעון אומר מן המעפילים היה) רבי שמעון זאגט צלפחד איז געוועזן איינער פון די מענטשן וואס האבן זיך געשטארקט צו גיין אין ארץ ישראל נאך די גזרה פון די מרגלים ווען הקב"ה הט געזאגט מען זאל ניט גיין אין ארץ ישראל: (ד) ולמה יגרע שם אבינו. פאר וואס זאל פעלן דר נאמן פון אונזר פאטער אין אונזר פאמיליע (אנו במקום בן עומדות) מיר ווערן גערעכענט ווי אזוהן (ואם אין הנקבות חשובות זרע) אונ אויב נקבות ווערן ניט גערעכענט ווי קינדער (תתיבם אמנו ליבם)

...ך אונזר מוטער געמוזט ווערן פר אנווייב צו אונזר פאטערס ברודער: (כי אין לו בן). ווייל אונזר פאטער הט ניט אזוהן, זאגט רש"י (הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום) אבער ווען זייער פאטער וואלט געהאט אזוהן זיי ניט געמאנט מען זאל זיי געבן אחלק אין ארץ ישראל (מגיד שחכמניות היו) דר פסוק זאגט אונז זיי זענען קלוגע אונ האבען געוואוסט אז אטאכטער ירשת ניט ווען עס איז דא אזוהן: (ה) ויקרב משה את משפטן, זאגט (נתעלמה הלכה ממנו) פון משה איז פארגעסן געווארן דער דין (וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר) איצט איז משה ...פט געווארן ווייל ער האט גענומען צו זיך דיא גרוסקייט אונ הט געזאגט צו די דיינים (והדבר אשר יקשה ...יבון אלי) דיא זאך וואס אייך וועט זיין שווער צו וויסען זאלט איר געבען צו מיר, זאלט איר מיך פרעגען ...ך אייך זאגען, הט הקב"ה געוויזען צו משה מען הט ביי אים געפרעגט אדין אונ ער הט ניט געוואוסט צו זאגן ...ר) נאך אפשט איז (ראויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה) די פרשה הט געדארפט געשריבען ווערן דורך ...לא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן) נאר די טעכטער פון צלפחד האבן זוכה געווען די פרשה זאל געשריבן ווערן ...א: (ז) וכן בנות צלפחד דוברות. זאגט רש"י (כתרגומו) ווי דער תרגום טייטשט (יאות) זיי רייטען ריכטיג

שפתי חכמים

אם נות בחטאו: פ נאמר כאן אבינו מת במדבר ולהלן הוא ...ין בני ישראל במדבר וימלאו וגו׳ מה להלן נוקושש אף כאן צ דכתיב בפרשת שלח לך ויעפילו לעלות וגו׳ דויעפילו ...חד ומפני שהתורה כסתו ולא גלתה אותו לכן אמר מן ...ם היה שלא הרשיע כ"כ בחילול שבת: ק רלונו לתרץ דכל ... טעם הוא אשלמעלה והכא נמי טעם הוא אלמעלה אדרבה ...אין לו בן לכך יגרע ל"פ דה"ק למה יגרע ותן לנו נחלה כי ...אבל אם היה כו׳: ר הקשה מהר"ן דבפרק יש נוחלין אמרו על מ"ש כי אין לו בן מגיד שדרשניות היו ועל מ"ש אנו כמקום בן אמרו מגיד שחכמניות היו וצ"ע: ש דהל"כ לקמן בפרשת מסעי לא כתיב רק ויצו משה על פי ה׳ כן מטה בני יוסף וגו׳ וכאן הוצרך להביא משפטן לפני ה׳ אלא שנתעלמה כו׳: ת דלטעם ראשון קשה מגליה דנתעלמה ממנו הלכה דלמא משה לא רצה לפסוק הלכה בלי ידיעת הקב"ה כמו דכתיב לעיל גבי ויהי אנשים וגו׳ בפ׳ בהעלותך דלא פירש שם שכאן נפרע ממנו ה"ה ה"נ ל"פ ד"א. ולפי ד"א קשה למה לא כתיב הכא כמו התם עמדו ואשמעה וגו׳ לכן פירש גם

פירוש לתורת אלהים

...ליין ובנים אונ זיהן האט ער ניט גיהאט: ...ה יגרע ווארום זאל ווערן גמינערט שם אבינו ...מן פון אונזער פאטער מתוך פון צווישן זיין ...כי אין לו ווארום זיהן הט ער ניט דען וואלט ...האט אזוהן וואלט ער גירשנת דם חלק פון ... פאטר אונ היינט זענען מיר אוף דעם ארט ...והן תנה לנו מיר ווילן דו זאלסט אונז געבן ...איין ארב אחלק ירושה בתוך צווישען דיא ברידער פון אונזער פאטער אונזער פאטער זאל גוועזן לעבן וואלט ער דאך גנומען אחלק פון ארץ ישראל מיט זיינע ברידער גלייך היינט אז אונזער פאטער איז גישטארבען גיהערען מיר נעמען זיין חלק: (ה) ויקרב משה הט משה גמאכט גנעהנן זייער משפט פאר גאט: (ו) ויאמר יי האט גאט גזאגט צו משה: (ז) כן בנות צלפחד די בנות צלפחד הידן רעכט נתון תתן דו זאלסט געבן צו זייא אחוזת נחלה איין ארב

צְלָפְחָד דֹּבְרֹת נָתֹן תִּתֵּן לָהֶם
אֲחֻזַּת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶם
וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן׃
ח וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר
אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם

תו"א נתן תתן בתרא קיח: איש כי ימות שם קת קי קטו: והעברתם שם קט קטו קיז קמח קמז:

אונקלוס

בְּנַת צְלָפְחָד מְמַלְּלָן
תִּתֵּן לְהוֹן אֲחוּדַת אַ
בְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּהֶן וְ
יָת אַחְסָנַת אֲבוּהֶן
ח וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימָר גְּבַר אֲרֵי

בעל הטורים

(ז) דברת. ב' במס' הכא ואי
אשימס דוברות כיס שהיו מל
אלהים וחכמות כיס שהוא מלא כ
חכמניות היו דרשניות היו

בית יהודא

(כָּךְ כְּתוּבָה פָּרָשָׁה זוּ לְפָנַי בַּמָּרוֹם) אַזוֹ אִיז דִי פַּרְשָׁה גֶעשְׁרִיבֶּן פַר מִיר אִין הִימֶעל (מַגִּיד) דֶר פָּסוּק זָאגְט אוּנְז (שֶׁרָאֲתָה עֵינָן שֶׁל בְּנוֹת צְלָפְחָד מַה שֶּׁלֹּא רָאֲתָה עֵינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד הָאבֶּן זוֹכֶה גֶעוֶועֶן צוּ זֶעהֶן וָואס מֹשֶׁה הָאט נִיט גִיזֶעהְן: וּכֵן בְּנוֹת צְלָפְחָד דּוֹבְרוֹת). (יָפֶה תָּבְעוּ) זֵיי הָאבֶּן גוּט גֶעמָאנְט, עֶס קוּמְט זֵיי אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, זָאגְט רש"י (אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁהַקבּ"ה מוֹדֶה לִדְבָרָיו) ווֹאל דֶעם מֶענְטְשׁ וָוָאס הקב"ה אִיז מוֹדֶה צוּ זַיינֶע רֵייד: וְנָתוֹן תִּתֵּן. פַר וָואס שְׁטֵייט צְווֵיי מָאל „גֶעבֶּן", וַוייל מֶען הָט זֵיי גֶעדַארְפְט גֶעבְּן (שְׁנֵי חֲלָקִים) צְווֵיי חֲלָקִים (חֵלֶק אֲבִיהֶן שֶׁהָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם) דֶעם חֵלֶק פוּן זֵייעֶר פָאטֶער וָוָס עֶר אִיז גֶעוֶועֶן פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זֶענֶען אַרוֹס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם (וְחָלְקוֹ בְּנִכְסֵי חֵפֶר) זַיין פָאטֶער חֵפֶר אִיז דָאךְ אוֹךְ אַרוֹס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם, קוּמְט דָאךְ אִים אוֹךְ אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חֵלֶק יַרְשֶׁנְן זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ צְלָפְחָד נֶעמְט אוֹךְ אַחֵלֶק פוּן חֵפֶר'ס חֵלֶק גְלַייךְ מִיט זַיינֶע בְּרִידֶער, אוּנ דִי טֶעכְ... צְלָפְחָד הָאבֶּן גֶענוּמֶען צְווֵיי חֲלָקִים, אֵיין חֵלֶק אַגְרוֹסֶען, דִי יְרוּשָׁה פוּן זֵייעֶר פָאטֶער צְלָפְחָד, אוּנ אֵיין חֵלֶק אַקְלֶ... יְרוּשָׁה פוּן זֵייעֶר זֵיידֶע חֵפֶר: וְהַעֲבַרְתָּ. זָאגְט רש"י (לָשׁוֹן עֶבְרָה הוּא) דָאס אִיז אִין כַּעַס, הקב"ה אִיז אִין כַּעַס (בְּ... מַנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ) אוֹף דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס עֶר לָאזְט נִיט אַזוּהְן וָוס זָאל אִים יַרְשֶׁנֶן (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דְרִינֶ... דֶר פָּסוּק וְהַעֲבַרְתָּ, זָאלְסְט מַאכֶן אַרִיבֶּער גֵיין (עַל שֵׁם שֶׁהַבַּת מַעֲבֶרֶת נַחֲלָה מִשֵּׁבֶט לְשֵׁבֶט) וַוייל אַטָאכְטֶער גִיט אִ... יְרוּשָׁה פוּן אֵיין שֵׁבֶט צוּם אַנְדֶערֶען שֵׁבֶט, אוֹיבּ זִיא נֶעמְט אַמַאן פוּן אֵיין אַנְדֶר שֵׁבֶט, אוּנ זִיא שְׁטַארְבְּט גֵיי... אִיר נַחֲלָה צוּ אֵיין אַנְדֶר שֵׁבֶט, וַוייל (בְּנָהּ וּבַעֲלָהּ יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ) אִיר זוּהְן אוּנ אִיר מַאן וָוס זֶענֶען פוּן אֵיין אַנְדֶ... יַרְשֶׁנֶען אִיר יְרוּשָׁה וָוס זִיא הָט גֶעהַאט פוּן אִירֶע עֶלְטֶערֶן וָוס זֶענֶן פוּן אֵיין אַנְדֶר שֵׁבֶט (שֶׁלֹּא תִסּוֹב נַחֲלָה לֹא נִצְ... לְאוֹתוֹ הַדּוֹר בִּלְבַד) וָוארוּם דֶר דִין וָוס דִי תּוֹרָה הָט גֶעזָאגְט יֶעדֶער אִשָּׁה וָוס הָאט אַיְרוּשָׁה זָאל נִיט גֶעמֶען אַמַאן אַנְדֶר שֵׁבֶט, דָס אִיז נָאר גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶן צוּ דֶעם עֶרְשְׁטֶען דוֹר וָואס זֶענֶן אַרַיין גֶעקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַנְדֶרֶע דוֹרוֹת הָאבֶּן זִיךְ מִתְחַתֵּן גֶעוֶועֶן אֵיין שֵׁבֶט מִיטְ דֶעם אַנְדֶערֶן אוּנ דִי יְרוּשׁוֹת זֶענֶען צוּמִישְׁט גֶעוָוארֶן (וְכֵן ... אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ בְּכוּלָּן הוּא אוֹמֵר וּנְתַתֶּם וּבְבַת הוּא אוֹמֵר וְהַעֲבַרְתֶּם) אוּנ אַזוֹ מֵיינְט מֶען מִיט דִיא וֶוערְטֶער „וְהַעֲבַ...

רש"י

יאות א כך כתובה פרשה זו לפני במרום מגיד שרא... מה שלא ראתה עינו של משה: כן בנות צלפחד ד... יפה תבעו. אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו: נת... (ב"ב קיח) שני חלקים ב חלק אביהן שהיה מיוצאי... וחלקו עם אחיו בנכסי חפר: והעברת. ל' העברה... עברה) הוא במי שאינו מניח בן ליורשו. ד"א ע"ש... מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אות... תסוב נחלה לא נצטוה אלא לאותו ד הדור כל... והעברתם את נחלתו לבתו. בכולן הוא אומר ונתת...

שפתי חכמים

מעט ראשון: א פי' שרש"י רוצה לפרש דברי המתרגם שתרגם יאות שרצונו לומר יפה תבעו בנות צלפחד שכך דרשו רז"ל כן בנות צלפחד דוברות שכך כתובה פרשה זו לפני במרום. רא"ם: ב הרא"ם האריך כאן וסוף דבריו דברי רש"י ליסנא דברייתא נקט בליסניה אע"ג דהכיא ברייתא אתיא כמ"ד ליוצאי מצרים נחלקה הארץ לאו משום דס"ל כוותיה אלא משום דניחיה מלי למילף למ"ד לבאי הארץ ב' חלקים בנכסי חפר בתורת תורה שאותם חלקים שנטלו בני חפר שהיו מבאי הארץ החזירו כולן לחפר שהיה מיוצאי מצרים לשמות מטות אבותם ינחלו ונמצא כאלו זכה חפר בכל החלקים וירשו ממנו כל בניו וצלפחד ירש שני חלקים לפי שהי' בכור וכל אחד חלק אחד הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביהם בנכסי חפר ועל אותן שני חלקים כתב קרא נתן תתן. ורש"י נקט בליסניה ... וחלקו עם אחיו בנכסי חפר כלשון הברייתא ואין כוונתו לומר רק שני חלקי אביהן עם אחיו בנכסי חפר אבל משל חפר עצמו ... בלום שהרי לבאי הארץ נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים וחזרה לא שייך ביה שהרי לא היו לי בנים הנכנסים לארץ עד שיחזרו לו ... שנטלו בארץ ול"ע עכ"ל הרא"ם: ג ר"ל שים לו להקב"ה עברה וזעם עליו לכך אינו מניח בן ליורשו: ד ור"ל שלא הקשה והא ... ואלה מסעי ולא תסוב נחלה וגומר דאין אשה משבט זה רשאי להנשא לאיש משבט אחר ומפרש דלא נצטווה אלא לאותו הדור ולא ...

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) והעברתם את נחלתו לבתו. בכלהו כתיב ונתתם והעברתם לפי שכשהנחלה נתונה לבת היא נעברת הראשון ממטה למטה ונקראת על שם בעלה

פירוש לתורת אלהים

בְּתוֹךְ אֲחֵי צְווִישֶׁען דִיא בְּרִידֶער פוּן זֵייעֶר פָאטֶער וְהַעֲבַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכֶן אִיבֶּער פָארֶן אֶת נַחֲלַת דִי יְרוּשָׁה פוּן זֵייעֶר פָאטֶער צוּ זֵיי דָם חֵלֶק וָוס דֶר פָאטֶער הָט גֶזָאלְט יַרְשֶׁנֶן זָאלֶען זֵיי יַרְשֶׁנֶן: (ח) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ דוּ מֹשֶׁה זָאלְסְט רֵיידֶען צוּ דִי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן אִישׁ כִּי יָמוּת וֶוען אַ... וֶועט שְׁטַארְבֶּן וּבֵן אוּנ אַזוּהְן וֶועט נִיט זַיין ... וְהַעֲבַרְתֶּם זָאלְט אִיר מַאכֶן אִיבֶּר פָארֶן זַיין אַ...

מצות השם

(ח) וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ כו'. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז אֵיין זוּן נֶעמְט פְרִיעֶר יְרוּשָׁה פוּן דֶער טָאכְטֶער אָבֶער אַז דֶער מֶענְטְשׁ הָט נִיט קֵיין זוּן נָאר אֵיין טָאכְטֶער אִיז זִיא פְרִיעֶר פַאר אַנְדֶערֶע קְרוֹבִים אוּנ אֵיין בְּכוֹר נֶעמְט צְווֵייא חֲלָקִים ... יְרוּשָׁה אוּנ דֶר מַאן יַרְשֶׁעט דָם וַוייבּ אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט ... יֶעדֶער אָרֶם אוּנ יֶעדֶער צַייט:

את־נחלתו לבתו: ט ואם־אין לו
בת ונתתם את־נחלתו לאחיו:
י ואם־אין לו אחים ונתתם את־
נחלתו לאחי אביו: יא ואם־אין
אחים לאביו ונתתם את־נחלתו
לשארו הקרב אליו ממשפחתו
וירש אתה והיתה לבני ישראל
לחקת משפט כאשר צוה יהוה
את־משה: פ יב ויאמר יהוה אל־
משה עלה אל־הר העברים הזה

אונקלוס

לית לה ותעברון
אחסנתה לברתה:
ם לית לה ברתא
ון ית אחסנתה
והי: י ואם לית לה
ותתנון ית אחסנתה
אבוהי: יא ואם לית
לאבוהי ותתנון ית
תה לקריבה
ב לה מזרעיתה
יתה ותהי לבני
אל לגזרת דין כמא
קיד יי ית משה:
מר יי למשה סק
א דעבראי הדין

ונתתם שם: ונתתם שם קיא קמז:
אם אין אחים שם קט: לשארו שם קט
משפחתו שם קט: וירש שם קט: אתה
נע בתרא קי קיא קיג סנהדרין לא:

בעל הטורים

תו לשארו. אותיות נחלת שארו לו ואין שארו אלא אשתו. הי: מה שאמרו חז"ל גורעין ומוסיפין ודורשין פי' גורעין הו"ו מנחלתו אותה על הלמ"ד של לשארו ונשאר לו הרי נחלת שארו לו ודורשין נחלת שארו שהיא אשתו לו והיינו מה שאחז"ל שהבעל יורש

רש"י

ומר והעברתם: (יא) לשארו הקרב אליו
חתו. (ספרי ב"ב קט) ואין משפחה קרויה אלא
האב: (יב) עלה אל הר העברים. (במדבר
מה נסמכה לכאן ה כיון שאמר הקב"ה נתן תתן להם
ותי לזה המקום להנחיל שמא הותרה הגזירה ואכנס
מר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת (ספרי) ד"א
כנס משה ו לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר

בית יהודא

נחלתו לבתו" אז מען גיט אנחלה צו אטאכטר האט מען איבר געגעבן די נחלה אין איין אנדר שבט, דריבר ביי אלע ווס ירשנן שטייט ונתתם את נחלתו, איר וועט געבן זיין נחלה, אונ ביי אטאכטער שטייט והעברתם, איר וועט איבר געבן די נחלה צו די טאכטר, גלייך ווי מען וואלט די נחלה שוין געגעבן צו איין אנדר שבט: (יא) ולשארו הקרוב אליו ממשפחתו). א'ב איינר שטארבט און קינדר זאל מען געבן די נחלה צו דעם פריינד ווס איז נעגטר צו אים

ן פאמיליע, זאגט רש"י (ואין משפחה קרויה אלא משפחת האב) נאר די משפחה פון פאטער הייסט משפחה, יא משפחה פון דיא מוטער הייסט ניט משפחה: (יב) ועלה אל הר העברים). זאגט רש"י (למה נסמכה לכאן) שרייבט די תורה די פסוקים פון משה'ס שטארבן געבען די פריערדיגע פסוקים (כיון שאמר הקב"ה נתון תתן) ייל הקב"ה האט געזאגט צו משה דו זאלסט געבען די ירושה צו די טעכטער פון צלפחד (אמר) האט משה געזאגט וה הקב"ה להנחיל) הקב"ה האט געבאטען צו מיר איך זאל מאכן ירשענען די טעכטער פון צלפחד אחלק אין ארץ וועל איך דען אריין קומען אין ארץ ישראל ?! (שמא הותרה הגזרה ואכנס לארץ) טאמער איז שוין בטל געווארן ה אונ איך וועל אריין גיין אין ארץ ישראל (אמר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת) האט הקב"ה געזאגט צו משה ה איז ווי זיא איז געוועזן, ניט גיענדערט געווארען, נאר גיי ארויף אויף דעם בארג העברים ווי עס שטייט אין די (דבר אחר) נאך אפשט איז (כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח) ווי משה איז געקומען אויף דעם ארץ

שפתי חכמים

ולטעם ראשון קשה היה לו ליכקד והעברת בסגול כיון שהוא ה לכן פי' ד"א ולפירוש ד"א קשה למה כתיב בבנות ללפחד דהא לא היו רשאות להנשא כ"א לבני דודיהן ל"פ גם טעם ראשון: ה פירוש הא הר העברים הוא הר נבו וכיון שעלה משה להר נבו שוב לא ירד ומת שם מיד כדכתיב בפרשת וזאת הברכה ולמה נסמכה וכו': ו דלטעם ראשון קשה למה שמח דלמא הא דכתיב

פירוש לתורת אלהים

ן טאכטער אז ער הט ניט אזוהן זאלן אים די
טר ירשנן: (ט) ואם אין לו בת אונ אז ער הט
בטר אוך ניט ונתתם זאלט איר געבן זיין ארב
נע ברידר: (י) ואם אין לו אחים אונ אז ער הט
ר אוך ניט ונתתם זאלט איר געבן זיין נחלה
ן פאטרס ברידר: (יא) ואם אין אחים אונ אז
פאטר הט אוך ניט ברידער זאלט איר געבין
חלה לשארו צו זיין פריינד הקרוב ווס ער איז
נאהינט צו אים מען זאל געבן די ירושה צו איין
געהנטערין פריינד ממשפחתו פון זיין משפחה וירש
אותה אונ דר קרוב זאל ירשנן דיא נחלה והיתה אונ
דיא דינים וואס דא איז גשטאנען זאל זיין לחקת צו
אנזעין משפט גרעכט כאשר צוה אזו וויא גאט האט
גיבאטן צו משה: (יב) ויאמר האט גאט גזאגט צו
משה עלה גייא אויף אל הר אויף דעם בארג העברים
וראה אונ זעה את הארץ דאס לאנד אשר וואס
איך

וְרָאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יג וְרָאִיתָה אֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־עַמֶּיךָ גַּם־אָתָּה כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אַהֲרֹן אָחִיךָ׃

אונקלוס

וַחֲזֵי יָת אַרְעָא דִּי יְהָ
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יג וְ
יָתַהּ וְתִתְכְּנֵשׁ לְ
אַף אַתְּ כְּמָא דִי אִתְכְּ

בעל הטורים

את אשתו: (יג) וראיתה. כתיב
מלמד שהראהו כל הארץ המערות ו
והאולרות כסף וזהב שבה: נאסף
את ך. בגימטריא זהו בנשיקה

רש"י

כמדומה שהותר לי נדרי משל למלך שגזר על בנו שלא
לפתח פלטין שלו נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא
לטרקלין והוא אחריו כיון שבא ליכנס ז לקיטון א"ל בני
ואילך אתה אסור ליכנס: (יג) כאשר נאסף אהרן א
מכאן שנתאוה ח משה למיתתו של אהרן. ד"א אין אתה
ט ממנו (דברים לב). על אשר לא קדשתם. ה
קדשתם י אותי עדיין לא הגיע זמנכם להפטר. בכ"מ
מיתתם כתב סרחונם לפי שנגזרה גזרה על דור ה
למות במדבר בעון שלא האמינו לכך בקש משה ש
סרחונו שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה (יומא פ
לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה כ ואחת אכל
ל שביעית וכו' אף כאן בכ"מ שהזכיר מיתתן הזכיר ס

בית יהודא

וואו דר שבט גד אונ דר שבט ראובן וועלן ירשנן, הט ער
זיך געפרייט (ויאמר) אונ ער הט געזאגט (כמדומה שהותר לי
נדרי) איך רעכן הקב"ה הט שוין מתיר געוועז מיין נדר
(משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו) למשל
א מלך הט גוזר געוועז אויף זיין זוהן ער זאל ניט צו גיין צו
די טיר פון זיין פאלאץ (נכנס לשער והוא אחריו) דר מלך איז
אריין געגאנגען אין טויער, דר זוהן איז נאך אים אריין
געגאנגען אין טויער (לחצר והוא אחריו) דר מלך איז אריין
געגאנגען אין הויף, דר זוהן איז נאך אים אריין געגאנגען אין
הויף (לטרקלין והוא אחריו) דר מלך איז אריין געגאנגען אין
שטוב, דר זוהן איז נאך אים אריין געגאנגען אין שטוב והט
דר זוהן געטראכט געוויס הט דר פאטר מתיר געוועז דעם
נדר) וכיון שבא ליכנס לקיטון) ווי דר מלך הט געוואלט אריין
גיין אין זיין לעצטען צומער (אמר לו) הט ער געזאגט צו זיין זוהן (מכאן ואילך אתה אסור ליכנס) פון דאנען אונ ווי
טארסטו ניט גיין: (יג) (כאשר נאסף אהרן אחיך). ווי דיין ברודער אהרן איז געשטארבען, זאגט רש"י (מכאן ש
משה למיתתו של אהרן) פון דאנען ווייסען מיר אז משה הט געגלוסט צו שטארבן מיט דעם זעלביגען טויט וום
איז געשטארבן (דבר אחר) נאך אפשט איז הקב"ה הט געזאגט צו משה (אין אתה טוב ממנו) דוא ביזט ניט
פון דיין ברודער אהרן: ועל אשר לא קדשתם). ווייל איר הט מיך ניט געהייליגט (הא אם קדשתם אותי עדיין לא
זמנכם להפטר מן העולם) אבר אז איר וואלט מיך געהייליגט וואלט נאך ניט געוועזן אייער צייט איר זאלט אוועק גי
דער וועלט, זאגט רש"י (בכל מקום שכתב מיתתם כתב סרחונם) אוף יעדער ארט וואו עס איז געשריבן דר שט
פון משה מיט אהרן איז באלד געשריבן זייער זינד פר וואס זיי שטארבען (לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות ב
בעון שלא האמינו) ווייל הקב"ה הט גוזר געוועזן אויף די יודין וואס זענען געוועזן אין דער מדבר זיי זאלן שטארבן א
מדבר ווייל זיי האבן ניט געגלויבט אין הקב"ה (לכך ביקש משה שיכתב סרחונו) דריבער הט משה געבעטן פון ה
מען זאל שרייבען זיין זינד אין די תורה (שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה) מען זאל ניט זאגן משה איז אויך געווע
אלע יודין ער הט אויך ניט געגלויבט (משל לשתי נשים שלוקות בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית)
צוויי ווייבר הט מען געדארפט שלאגען מלקות ביי בית דין, איינע ווייל זיא הט מזנה געוועזן, די צווייטע ווייל
הט געגעסן אומצייטיגע פירות וום האט געוואקסן אין דעם זיבעטען יאר וום איז שמטה), די צווייטע אשה הט גע
ביי בית דין מען זאל אופהייבען אויף איר האלז פירות פון שביעית, וועלן אלע וויסען אז מען שלאגט איר מלקות
זיא הט געגעסן אומצייטיגע פירות פון שביעית אונ זיא הט ניט מזנה געוועזן ווי די אנדערע אשה הט געטאן (אף
דא ביי משה איז אויך אזו געוועזן (בכל מקום שהזכיר מיתתן הזכיר סורחנן) אויף יעדר ארט וואס הקב"ה האט דר

שפתי חכמים

נתן תירן כלומר ע"י לוואתך וכמ"ש לקמן בפרשת מסעי ל"פ ד"א.
ולפי' ד"א קשה איך נסמך זה לכאן ל"פ גם טעם ראשון וק"ל:
ז לקיטון היינו לחדר. ויבא החדרה ת"י וטייל לקיטונא: ח מדלא
כתיב כאשר נאסף אברהם או שאר לדיקים: ט כלומר וכשם שהוא
מת בשביל עון זה כך אתה תמות: י ואם תאמר והא בפרשה זו
לא כתיב על אשר לא קדשתם. וי"ל דלפי' ד"א שפירש אין אתה טוב
ממנו משמע כשם שאהרן מת ועדיין לא הגיע זמנו כך משה ימות אף
ע"פ שלא יגיע זמנו והיכן מלינו שמתו קודם זמנם ומתרץ דהא
גבי מיתת משה על אשר לא קדשתם וכו' והוצרך לטעם של דב
דלטעם ראשון קשה והא לא היתה מיתת משה כמיתת אהר
אהרן ראה בחייו שנתנה גדולתו לבנו מה שא"כ גבי משה לכן
ד"א ולפי' של דבר אחר קשה דמשמע מכאשר מת אהרן וגו'
מת קודם שהגיע זמנו למות וזה אינו מפורש אצל אהרן לכן לר
לטעם ראשון וק"ל: כ שזינתה תחת בעלה בלא התראה: ל ר"ל

ליקוטים על התורה

(יג) ונאספת אל עמך וגו'. דער מדרש זאגט הקב"ה נעמט
ניט די נשמה פון צדיק ביז דר צדיק אליין וויל שטארבן,
אונ ווען אהרן הט געדארפט שטארבן האט משה אים פריער
געפרעגט אהרן מיין ברודער ווילסט צוריק געבען דיין נשמה
צו הקב"ה, האט אהרן געזאגט ער ווילגט איין צוריק געבן
זיין נשמה צו הקב"ה, איז באלד משה מיט אהרן ארויפגעגאנגען
אויף דעם הר ההר, אונ אהרן איז דארטן געשטארבן, איצט
האט הקב"ה געזאגט צוא משה ונאספת אל עמך, דוא וועסט שטארבן, כאשר נאסף אהרן אחיך, ווי דיין ברודער
הט איינגעוויליגט צו שטארבן ווילינגט. אזו האט אים הקב"ה געפרעגט, איף דעם האט משה
געענטפערט, נאר ער האט געפרעגט ווער וועט זיין אויף מיין ארט צו פירן די יודן אין ארץ ישראל, ער האט געמיינ

פירוש לתורת אלהים

איך האב געגעבן צו די קינדער ישראל [פיין
(יג) וראיתה אונ דו וועסט דאס לאנד זעהן ווג
אונ דו וועסט ווערען איין גטאן צו דיין פאל
אתה דו אויך כאשר אזו ווי אהרן דיין ברודער איז
גטאן געווארן דו וועסט שטארבן מיט דער מ

שטארבן

ן אֲחוּךְ׃ יד כְּמָא
רְבְתּוּן עַל מֵימְרִי
דְבְרָא דְצִן בְּמַצּוּת
תָּא לְקַדָּשׁוּתִי בְמַיָּא
ניהוֹן אִנּוּן מֵי מַצּוּת
מַדְבְּרָא דְצִן׃
מַלִּיל מֹשֶׁה עִם יְיָ
מַר׃ טז יְמַנֵּי יְיָ אֱלָהּ

יד כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַּר־צִן
בִּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם
לְעֵינֵיהֶם הֵם מֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ
מִדְבַּר־צִן׃ ס טו וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה לֵאמֹר׃ טז יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי

בעל הטורים

דבר משה אל ה' לאמר. אין פסוק אחר כזה בתורה א"ל לא תזכור כמה וידבר שדברת אלי : (טז) יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש
דה. אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. באלו השני פסוקים

רש"י

ע שלא היתה בהם אלא זו בלבד : (יד) הם מי
ת קדש. הם לבדם אין בהם עון מ אחר. ד"א הם
ו במרה ב הם היו שהמרו בים סוף הם עצמם שהמרו
ר צין : (טו) וידבר משה אל ה' וגו'. להודיע
של צדיקים ש כשנפטרין מן העולם מניחין צרכן
ן בצרכי צבור : לאמר. אמר לו השיבני ע אם אתה
להם פרנס אם לאו : (טז) יפקד ה'. כיון ששמע
ה"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו (במ"ר) אמר
שעה פ שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. א"ל
ה לא כך עלתה במחשבה לפני. כדאי הוא יהושע ליטול

בית יהודא

זייער שטארבן ווערט דר מאנט זייערע זינד (לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּהֶם אֶלָּא זוֹ בִּלְבָד) אַלֶע יודין זָאלֶן וויסֶן אַז משֶׁה אונ אַהֲרֹן הָאבֶּן קיין אַנְדֶערֶע זינְד נָאר דִי אֵיינֶע זינְד וָוָס אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן אוֹיף זֵיי : (יד) וְהֵם מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ. (הֵם לְבַדָּם) נָאר דִי זִינְד אַלֵיין הָאבֶּן זֵיי, וָוָס זֵיי הָאבֶּן גֶעשְׁלָאגֶן דֶעם שְׁטֵיין (אֵין בָּהֶם עָוֹן אַחֵר) זֵיי הָאבֶּן קיין אַנְדֶר זִינְד (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמָרָה) דָם זֶענֶען דִי יוּדִין וָוָס הָאבֶּן גֶעקְרִיגְט מִיט משֶׁה אִין מָרָה (הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בְּיַם סוּף) דָם זֶענֶען דִי יוּדִין וָוָס הָאבֶּן גֶעקְרִיגְט בַּיי דֶעם יַם סוּף וְהֵם עַצְמָם שֶׁהִמְרוּ בְּמִדְבַּר צִן) דָם זֶענֶען דִי יוּדִין וָוָס הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט אִין מִדְבַּר צִן : (טו) וַיְדַבֵּר משֶׁה אֶל ה' וגו'). זָאגְט רש"י
יַע שְׁבָחָן שֶׁל צַדִּיקִים) דֶר פָּסוּק מַאכְט אוּנְז וויסֶן דִי לוֹב פוּן דִי צַדִּיקִים (שֶׁכְּשֶׁנִּפְטָרִין מִן הָעוֹלָם) אֵיידֶר זֵייא גֵייעֶן
ק פוּן דֶער וֶועלְט (מַנִּיחִין צָרְכָּן וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צִבּוּר) בַּשְׁעפְּטִיגֶן זֵיי זִיךְ נִיט וֶועגֶן זֵייעֶרֶע זַאכֶן נָאר זֵיי בַּשֶׁעפְּטִיגֶן
יעגֶן צוּ פֶערְזָארְגֶן וָוָס דִי יוּדִין דַארְפֶן : (לֵאמֹר). מֵיינְט מֶען (אָמַר לוֹ) משֶׁה הָאט גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה (הֲשִׁיבֵנִי אִם אַתָּה
לָהֶם פַּרְנָס אִם לַאו) עֶנְפֶער מִיר אוֹיב דוּ וֶועסְט אוֹיף נֶעמֶען אַאַלְצְטֶן אוֹיף דִי יוּדִין, אָדֶר נֵיין : (טז) וַיִּפְקוֹד ה'.
רש"י (כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע משֶׁה שֶׁאָמַר לוֹ הַמָּקוֹם תֵּן נַחֲלַת צְלָפְחָד לִבְנוֹתָיו) ווי משֶׁה הָאט גֶעהֶערְט הקב"ה זָאגְט צוּ אִים
י נַחֲלָה פוּן צְלָפְחָד צוּ זַיינֶע טֶעכְטֶער (אָמַר) הָט משֶׁה גֶעזָאגְט (הִגִּיעַ שָׁעָה שֶׁאֶתְבַּע צְרָכַי) עֶס אִיז גֶעקוּמֶן דִי צַייט
אל מָאנֶן וָואס אִיךְ דַארְף (שֶׁיִּירְשׁוּ בָּנַי גְדוּלָּתִי) מַיינֶע קִינְדֶר זָאלֶן יַרְשֶׁענֶען מַיין גְרוֹיסְקֵייט (אָמַר לוֹ הקב"ה) הָט הקב"ה
גט צוּא משֶׁה (לֹא כָּךְ עָלְתָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנַי) נִישְׁט אַזוֹ אִיז אוֹפְגֶעגַאנְגֶען אוֹיף מַיין מֵיינוּנְג צוּ טָאן (כְּדַאי הוּא יְהוֹשֻׁעַ לִיטּוֹל
שִׁמּוּשׁוֹ שֶׁלֹּא מָשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל) יְהוֹשֻׁעַ אִיז וֶוערְט עֶר זָאל זַיין אַאַלְצְטֶער אוֹיף דִי יוּדִין עֶר זָאל נֶעמֶען זַיין שְׂכַר וָוָס עֶר

שפתי חכמים

ת שעדיין לא בשלו כל צרכן וכתיב לאכלה ולא להפסד ואותה
ה הפירות שביעית מבקשת מב"ד שיכריזו עליה משום מה
כדי שלא יאמרו אף היא קלקלה כו' אף כאן כו' : מ ר"ל עון של
יבה לבד שיה בהן ולא עון אחר ולפי זה קאי על משה ועל אהרן :
הם מי מריבה שהמרו במרה הם היו שהמרו כו'. ולפי זה
ל ישראל. והוצרך לד"א דלפי' ראשון קשה הא כבר נא' שלא
הם עון אחר לכן פירש ד"א וקאי על ישראל ולפי' של ד"א
מאי בעי הכא בעון ישראל לכך צריך לטעם ראשון : ס ר"ל

למה אמר משה ענין זה ולא התפלל שיכנס : ע דאם לא כן לאמר
ל"ל דבשלמא וידבר ה' לאמר כבר פרשו בו לא ואמור להם דברי
כבושים או לא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום כמ"ש וישב
משה את דברי העם אל ה' אבל כאן שני הטעמים בלתי נכונים.
ל"פ השיבני וכו' וע' בפרשת ואתחנן : פ נ"ל דקשה לרש"י לרבותינו
ז"ל שאמרו שאמר לו השיבני וכו' וכי יהיה הדור בלא פרנס אלא
שאלתו היה אם צריך למנות פרנס או שיירשו בניו אחריו גדולתו כמו
שאמר תן נחלת צלפחד לבנותיו לכך דרשו ולפיכך נמשך גם רש"י ז"ל

פירוש לתורת אלהים

דיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן אִיז גְשְׁטָארְבֶּען : (יד) כַּאֲשֶׁר
ווי אִיר הָט ווִידֶר גְשְׁפֶּעגִיגְט מֵיין צִיוּוי בְּמִדְבַּר
ין דֶער מִדְבַּר צִין בִּמְרִיבַת הָעֵדָה אַז דִי עֵדָה הָט
אַייךְ גְקְרִיגְט אוּנ הָאבֶּן גְוָואלְט אִיר זָאלְט זֵיי
ן וַואסֶר צוּ טְרִינְקֶען לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם לְעֵינֵיהֶם צוּא
ן הֵיילִיגֶען מִיךְ פַאר זֵייעֶרֶע אוֹגֶן מִיט דֶעם
עֶער הֵם מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ דָאס אִיז דָאס וַואסֶער
ם מֶען הָאט דְרִיבֶּער גְקְרִיגְט אִין דֶער שְׁטָאט
ט וָוָס דִי שְׁטָאט אִיז אִין דֶער מִדְבַּר צִין [עיין רש"י] :
וַיְדַבֵּר משֶׁה הָאט משֶׁה גֶרֶעט צוּ גָאט אַזוֹ צוּא
ן : (טז) יִפְקוֹד עֶר זָאל בַּאפֶעלֶן יְיָ גָאט אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת

ליקוטים על התורה

שְׁטַארְבֶּן ווי אַהֲרֹן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן, אַהֲרֹן הָט גֶעזֶעהֶן ווי זַיין זוּהְן אִיז גֶעוָוארֶען אַכֹּהֵן גָדוֹל אוֹיף זַיין אָרְט, טָאמֶער וֶועט עֶר אִיךְ זֶעהֶן ווי זַיין זוּהְן וֶועט פִירֶען דִי יוּדֶען אוֹיף זַיין פָּאטֶערְם אָרְט, הָט משֶׁה אָנְגֶעהוֹבֶּען אִים צוּרֶעכֶענֶען דִי אַלֶע מַעֲלוֹת וָואס דֶר פִירֶער פוּן יוּדֶן דַארְף הָאבֶּן, אֲפִילוּ עֶס אִיז אֱמֶת דוּ אַלֵיין בִּיזְט זֵייעֶר פִירֶער, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן קֶען נִיט אַלְץ זַיין דוּרְךְ דִיר אַלֵיין נָאר מֶען מוּז הָאבֶּען אִישׁ עַל הָעֵדָה, אַמֶענְטְשׁ זָאל פִירֶען דִי עֵדָה, זֵיי זָאלֶן זֶעהְן מִיט זֵייעֶרֶע אוֹגֶען אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם, ווִי עֶר גֵייט אַרוֹים פַּר זֵיי אוּנ ווִי עֶר קוּמְט פַאר זֵיי, וָוארוּם הקב"ה אַלֵיין קֶענֶען זֵייא דָאךְ נִיט זֶעהְן, הָט אִים הקב"ה גִיעֶנְפֶערְט דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען יְהוֹשֻׁעַ אוֹיף דַיין אָרְט, יְהוֹשֻׁעַ אִיז דַיין תַּלְמִיד, דוּ הָאסְט אִים גֶעלֶערְנְט תּוֹרָה, אוּנ דֶער וָוָס לֶערְנְט תּוֹרָה מִיט אַתַּלְמִיד אִיז גְלַייךְ ווִי עֶר וָואלְט אִים גֶעבָּארֶן, אִיז דָאךְ יְהוֹשֻׁעַ גְלַייךְ בַּיי דִיר ווִיא דַיין זוּהְן, בִּיזְטוּ אוֹיךְ ווִי דַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן, גֵייט אוֹיךְ דַיין מְלוּכָה צוּ דַיין זוּהְן, פַאר דַיינֶע אוֹיגֶען :

הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־
הָעֵדָה׃ יז אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר
יָבֹא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר
יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן
אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעֶה׃ יח וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־

אונקלוס

רוּחַיָא לְכָל בִּסְרָא
עַל כְּנִשְׁתָּא׃ יז דִּי
קֳדָמֵיהוֹן וְדִי
קֳדָמֵיהוֹן וְדִי
וְדִי יָעֵלִנּוּן וְלָא
כְּנִשְׁתָּא דַיָי כְּעָנָא דִ
לְהֵין רָעֵי׃ יח וַאֲמַ
לְמֹשֶׁה דְּבַר לָךְ

תולדות אהרן

קח לך ברכות כד יומא עה עקרים

בעל הטורים

יש עשרים ושמונה תיבות ולכן פרנס יהושע את ישראל כ"ח שנים וזה הוא שנאמר וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כ"ח לעשות
(יז) ואשר יבא. ב' במסרה הכא ואידך ואשר יבא את רעהו ביער. לומר לך בין בישוב בין ביער בכל פעם צריך לבא ל

בית יהודא

האט דיך בעדינט אונ איז ניט אוועק געגאנגען פון דיין געצעלט (וְזֶהוּ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה) דאס איז וואס שלמה המלך האט געזאגט (נוֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ) דר וואס היט דעם פייגן בוים וועט ער עסן אירע פרוכטן: (אֱלֹהֵי הָרוּחֹת). זאגט רש"י (לָמָּה נֶאֱמַר) צו וואס האט משה געזאגט די ווערטער „אֱלֹהֵי הָרוּחֹת" (אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גָּלוּי לְפָנֶיךָ דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד) משה האט געזאגט פאר הקב"ה רבונו של עולם דו ווייסט דאך דאס טראכטונג פון יעדר מענטש (וְאֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה) אונ די טראכטונגען זענען ניט גלייך פון איינם צום אנדערן, יעדר מענטש וויל וואס אנדערש אונ יעדר מענטש לערונט אים זיין שכל אנדערש (מְנֵה עֲלֵיהֶם מַנְהִיג שֶׁיְּהֵא סוֹבֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַעְתּוֹ) גיב אויף זיי אאלצטן וואס ער זאל קענן טראגן יעדר מענטש בעזונדר נאך זיין ווילן, יעדר מענטש זאל האבן ווי ער פארלאנגט נאך זיין פארשטאנד:

(יז) וַאֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם. זאגט רש"י (לֹא כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאוּמוֹת בִּימֵי קֶדֶם) ער זאל ניט טאן ווי דר פירונג איז געווי דיא פארצייטיגע מלכים (שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבָתֵּיהֶם וּמְשַׁלְּחִין חַיָּלוֹתֵיהֶם לַמִּלְחָמָה) זיי פלעגן זיין אין דער היים אונ שיקן זייערע זעלנער אין די מלחמה (אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתִי אֲנִי) נאר ער זאל טאן ווי איך האב געטאן (שֶׁנִּלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן איך אליין האב געהאלטן מלחמה מיט סיחון אונ עוג (שֶׁנֶּאֱמַר אַל תִּירָא אוֹתוֹ) ווי עס שטייט אין פסוק הקב"ה געזאגט צו משה זאלסט ניט מורא האבן פר עוג נאר זאלסט הרגנן עוג ווי דו האסט געהרגת צו סיחון (וּכְדֶרֶךְ יְהוֹשֻׁעַ) אונ ווי יהושע האט געטאן (שֶׁנֶּאֱמַר) ווי עס שטייט אין פסוק (וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ) י איז געגאנגען צום מלאך אונ האט געזאגט צו אים דו ביזט געקומען צו אונז אדר צו אונזערע פיינד (וְכֵן בְּדָוִד הוּא בייי דוד זאגט אויך דר פסוק (כִּי הוּא יוֹצֵא וּבָא לִפְנֵיהֶם) ער איז ארויס געגאנגען אונ געקומען פר די יודין (יוֹצֵא וְנִכְנָס בְּרֹאשׁ) ער איז ארוס געגאנגען דר ערשטער צו די מלחמה אונ איז געקומען דר ערשטער, וער איז שטענדיג געגאנ צאמען אונ פאראוס פר די מענטשן וואס זענען געגאנגען צו די מלחמה: (וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם). (בִּזְכֻיּוֹתָיו) ער זאל זיי פירען א מלחמה מיט זיין זכות: (וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם). ער זאל זייא צוריק ברייננגן פון די מלחמה מיט זיין זכות (דָּבָר אַחֵר) נאך א איז וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם מיינט מען ער זאל זיי ברייננגן אין ארץ ישראל (שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִי) דוא זאלסט טאן צו אים וויא דו טוסט צו מיר (שֶׁאֵינִי מַכְנִיסָן לָאָרֶץ) איך ברייננג זיי ניט אריין אין ארץ ישראל: (א) נְקַח לְךָ. ב

רש"י

שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה כז) נ.ר תאנה יאכל פריה: אלהי הרוחות. למה ק אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל ו.אחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא ס אחד ואחד לפי דעתו: (יז) אשר יצא לפניהם. לא מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את חייל למלחמה אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג (במדבר כא) אל תירא אותו. וכדרך שעשה יהושע (יהושע ה) וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה וגו' בדוד הוא אומר (ש"א יח) כי הוא יוצא ובא לפניהם בראש ונכנס בראש: ואשר יוציאם. בזכיותיו: ו יביאם. בזכיותיו. ד"א ואשר יביאם שלא תעשה כדרך שאתה עושה לי. שאיני מכניסן לארץ: (יח) קח

שפתי חכמים

אחרי דברי רז"ל: צ ר"ל ישב באהל ועסק בתורה: ק ר"ל ולא נאמר אלהי השמים או אלהי הארץ: ר דלטעם ראשון קשה לל"ל ואשר יוציאם מה זכות לריך לגבי הולאה בשלמא גבי הבאה לריך זכות שלא יפקד מהם ל"פ ד"א וכו' ולפי ד"א קשה דואשר יוליאם וכו' לא דומה לאשר ילא לפניהם דעיקר תפלתו הוא בשביל העם יוליאם פירושו הוא בשביל טובת המנהיג היה תפלתו ולפי

פירוש לתורת אלהים

דער גאט וואס ווייסט אלע גמיט לְכָל בָּשָׂר פון אלע לייבר אִישׁ א מענטש איבר דר עֵדָה [עיין רש"י]: (יז) אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וואס דר מענטש זאל אום גיין פאר זייא אין דער מלחמה וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם אונ וואס ער זאל קומען פר זיי אין דר מלחמה [עיין רש"י] וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם אונ וואס ער זאל אום ציהן זיי אין דר מלחמה דורך זיינע זכיות וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם אונ דורך זיינע זכיות זאל זייר זיי קענן אהיים ברענגען [עיין וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְיָ אונ עס זאל ניט זיין די עדה גאט כַּצֹּאן אזו וויא די שאף אֲשֶׁר וואס איז צו ניטא אפאסטוך: (יח) וַיֹּאמֶר האט גאט געזאגט משה קַח נעם צו דיר יְהוֹשֻׁעַ דר זוהן פון נון [עיין אִישׁ ער איז איין מענטש ווי דו האסט מיך געבעט אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וואס ער ווייסט מיט איטליכן צ

נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־
יָדְךָ עָלָיו׃ יט וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה
וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם׃ כ וְנָתַתָּה
מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת

שֻׁעַ בַּר נוּן גְּבַר דִּי
נְבוּאָה בֵהּ וְתִסְמוֹךְ
דָךְ עֲלוֹהִי׃ יט וּתְקִים
לְקֳדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא
דָם כָּל כְּנִשְׁתָּא
קֵד יָתֵהּ לְעֵינֵיהוֹן׃
תֵּן מִזִּיוָךְ עֲלוֹהִי
דִּי יְקַבְּלוּן מִנֵּהּ

וסמכת קמא לב׃ ונתתה מהודך תגיגה
טו בתרא פה׃

בעל הטורים

ולויתה. כתיב בה"א לומר לך שלמדו ה' חומשי תורה׃ (כ) מהודך. בגי' הסוד לומר לך שמסר לו סוד המרכבה ומעשה בראשית׃

רש"י

בדברים ש אסריך שזכית להנהיג בניו של מקום׃ לך.
בדוק לך ת את זה אתה מכיר׃ אשר רוח בו.
שאלת שיוכל להלוך כנגד א רוחו של כל אחד ואחד׃
ת את ידך עליו. תן לו מתורגמן ב שידרוש בחייך.
יאמרו עליו לא היה לו להרים ראש בימי משה׃
צויתה אתו. על ישראל דע שטרחנין הם סרבנים הם
שתקבל עליך׃ (כ) ונתתה מהודך עליו. זה קירון
נים׃ מהודך. ולא כל הודך נמצינו למדין פני משה
ד פני יהושע כלבנה׃ למען ישמעו כל עדת בני

בית יהודא

מֶען (קָחֶנוּ בִּדְבָרִים) זָאלְסְט אִים נֶעמֶן מִיט גוּטֶע רֵייד, זָאלְסְט
זָאגֶן צוּ אִים (אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ לְהַנְהִיג בָּנָיו שֶׁל מָקוֹם) ווּאוֹל צוּ
דִיר דוּ הָאסְט זוֹכֶה גֶעוֶועזֶן צוּ פִירֶען דִי קִינְדֶער פוּן הקב"ה׃
(לְךָ). זָאלְסְט גֶעמֶן צוּ דִיר מֵיינְט מֶען דוּ זָאלְסְט גֶעמֶן (אֶת
שֶׁבָּדוּק לָךְ) דֶעם מֶענְטְשׁ וָוָאס דוּ קֶענְסְט אִים (אֶת זֶה אַתָּה
מַכִּיר) דֶעם מֶענְטְשׁ יְהוֹשֻׁעַ קֶענְסְטוּ׃ וַאֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. מֵיינְט
מֶען יְהוֹשֻׁעַ אִיז (כַּאֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ) וִוי דוּ הָאסְט גֶעבֶּעטֶן (שֶׁיּוּכַל
לַהֲלוֹךְ כְּנֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד) עֶר וֶועט קֶענֶען גֵיין גֶעגֶן
יֶעדֶר מֶענְטְשִׁינְס ווִילֶן׃ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו. הקב"ה הָט
גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (תֵּן לוֹ מְתוּרְגְּמָן שֶׁיִּדְרוֹשׁ בְּחַיֶּיךָ) דוּ זָאלְסְט
צוּ יְהוֹשֻׁעַ אַמְתוּרְגְּמָן עֶר זָאל לֶערְנֶען מִיט דִי יוּדִין תּוֹרָה וֶוען דוּ וֶועסְט לֶעבֶּען (שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עָלָיו לֹא הָיָה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ
מֹשֶׁה) וָוארוּם אַז יְהוֹשֻׁעַ וֶועט נִיט לֶערְנֶען מִיט דִי יוּדִין וֶוען דוּ וֶועסְט לֶעבֶּען נָאר נָאךְ דַיין שְׁטַארְבֶּען וֶועט יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן מִיט זֵיי לֶערְנֶען תּוֹרָה וֶועלֶען יוּדִין זָאגֶען אוֹיף יְהוֹשֻׁעַ וַוייל מֹשֶׁה אִיז נִיט דָא קֶען יְהוֹשֻׁעַ מִיט אוּנְז לֶערְנֶען אָבֶּער
מֹשֶׁה הָט גֶעלֶעבְּט הָט יְהוֹשֻׁעַ נִיט גֶעקֶענְט אוֹיפְהֵייבֶּן זַיין קָאפּ וְעֶר הָט נִיט גֶעקֶענְט הָאבֶּען הָעָזָה צוּ זָאגֶן תּוֹרָה
נְז, וַוייל עֶר וָואלְט זִיךְ גֶעשֶׁעמְט מִיט זַיין תּוֹרָה פַאר מֹשֶׁהן דְרִיבֶּער זָאל יְהוֹשֻׁעַ זָאגֶן תּוֹרָה וֶוען דוּ מֹשֶׁה לֶעבְּסְט
יוּדִין זֶעהֶן אַז דוּ הָאסְט גֶעהֶערְט דִי תּוֹרָה פוּן יְהוֹשֻׁעַ אִיז רִיכְטִיג אוּנ גוּט גֶעלֶערוּנְט, נֶדֶער מִנְהָג אִיז גֶעוֶועזֶן פַּר
וֶוען אַדַרְשָׁן הָאט גֶעזָאגְט אַדְרָשָׁה אִיז נֶעבֶּען אִים גֶעשְׁטַאנֶען אַמֶענְטְשׁ וַאלְמְדָן וֶוענֶען צְוֵויי זַאכֶן, עֶרְשְׁטוּנְס
דֶר דַרְשָׁן הָט גֶעזָאגְט דִי דְרָשָׁה מִיט דִי לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ שְׁפְּרַאכֶע, אוּנ נִיט אַלֶע מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן פַארְשְׁטַאנֶען לָשׁוֹן
, דְרִיבֶּר הָט דֶער מֶענְטְשׁ גֶעזָאגְט דִי רֵייד פוּן דַרְשָׁן מִיט דִי שְׁפְּרַאכֶע וָוָאס דָס פָאלְק הָאבֶּן גֶערֶעט אוּנ פַארְשְׁטַאנֶען,
נֶר הָאט מֶען דֶעם מֶענְטְשׁ גֶערוּפֶען "מְתוּרְגְּמָן" "אִיבֶּערְזֶעצֶער", צְוֵוייטוּנְס אַמָאל אִיז דָס פָאלְק גֶעוֶועזֶן זֵייעֶר פִיל
נִיט אַלֶע גֶעקֶענְט הֶערֶן פוּן דַרְשָׁן, אִיז דֶר מְתוּרְגְּמָן גֶעגַאנְגֶען נֶענְטֶער צוּם פָאלְק אוּנ הָט זֵיי גֶעזָאגְט וָוָאס דֶר דַרְשָׁן
לֶערוּנְט, מֹשֶׁה הָט נִיט גֶעדַארְפְט אַמְתוּרְגְּמָן, וַוייל דִי שְׁכִינָה הָאט גֶערֶעט פוּן זַיין הַאלְדְז, דְרִיבֶּר אִיז זַיין
מֶע גֶעוֶועזֶן גַאנְץ הוֹיךְ אוּנ אַלֶע הָאבֶּן גֶעהֶערְט אוּנ פַארְשְׁטַאנֶען׃ (יט) וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ. זָאלְסְט אִים גֶעבִּיטֶען (עַל
) וֶוענֶען דִי יוּדִין, זָאלְסְט אִים זָאגֶען (דַע שֶׁטַּרְחָנִין הֵם סַרְבָנִים הֵם עַל מְנַת שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיךָ) וַויים דִי יוּדִין זֶענֶען כַּי
דִי אֶלְצֶטֶע, אוּנ פָאלְגֶן נִיט, אוֹיף דֶעם תְּנַאי וֶועסְטוּ וֶוערֶען אַאֶלְצְטֶער אוֹיף זֵיי דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען אוֹיף זִיךְ דָאס
צוּ לַיידֶען׃ (כ) וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו. דוּא זָאלְסְט גֶעבֶּן פוּן דַיין שַׁיינְקַייט אוֹיף יְהוֹשֻׁעַ (זֶה קִירוּן עוֹר פָּנִים)
פוּן דִי לִיכְטִיגְקַייט פוּן דַיין פָּנִים זָאלְסְטוּ גֶעבֶּן אוֹיף יְהוֹשֻׁעַ׃ וּמֵהוֹדְךָ. פוּן דַיין שַׁיינְקַייט (וְלֹא כָּל הוֹדְךָ) אָבֶּער נִיט
אַנְצֶע שַׁיינְקַייט (נִמְצֵינוּ לְמֵדִין) פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר (פְּנֵי מֹשֶׁה כְּחַמָּה פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כַּלְּבָנָה) דֶר פָּנִים פוּן מֹשֶׁה הָט גֶעלוֹיכְטֶן
זוּנְן, דֶר פָּנִים פוּן יְהוֹשֻׁעַ הָט גֶעלוֹיכְטֶן וִוי דִי לְבָנָה׃ וּלְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אַלֶע יוּדִין זָאלֶען

שפתי חכמים

דואגר יוליאס משמע דכל תפלתו ודבריו היו לטובת ישראל
רש גם טעם ראשון ודוק׃ ש ככר נתבאר זה כ"פ שאין קיחה
בבני אדם ל"פ וכו'׃ ת אע"פ שמנהג הכתוב שיאמר מלת לך
לורך כמו עלה לך היערה והדומה להם מ"מ כל היכא דאיכא
דרשי' הרא"ם. ולי"נ דקשה לרש"י כיון שבקשת משה היה
בניו גדולתו כמו שפירש"י לעיל לא הל"ל לך המורה כאלו
בקשתו במחשבתו היה על יהושע וזה ליתא ומתרץ הבדוק לך
א ר"ל שאלת ואמרת גלוי לפניך דעת כל אחד ואחד כו' כך
ואכרור את יהושע שזה אתה מכיר אשר רוח בו כאשר שאלת׃
ב מדכתיב אחריו למען ישמעו כל עדת בני ישראל ומה ישמעו אלא
שתתן לו מתורגמן. מלאתי׃ ג דע"כ הסמיכות של הרב לתלמיד הוא
ענין רשות להורות ולדון לאסור ולהתיר ואם כן הכא גבי יהושע אי
הסמיכות הוא לאחר מות משה למה נתן לו רשות דלאחר מותו אין
לריך רשות אלא בחייו של משה. וא"ל דלמא האי וסמכת וגו' הוא
נתינת ההוד דאם כן היה לו להסמיך מאמר ונתת מהודך עליו למלת
וסמכת וגומר אלא ע"כ וסמכת מילתא אחריתא היא והיא נתינת
רשות׃ ד כלומר פנים של משה מאירים יותר משל יהושע וי"מ כמו
חמה שנטלה אורה מהקב"ה ולבנה נטלה אורה מחמה כך משה נטל

פירוש לתורת אלהים

נָאךְ זַיין גְמִיט נָאךְ אוּנ עֶר אִיז אַזוֹ אַמֶענְטְשׁ
דִיא נְבוּאָה אִיז אִין אִים וְסָמַכְתָּ אוּנ דוּא
טְט אָן לֶעגֶען דַיין הַאנְט אוֹיף אִים [פיין רש"י]׃
וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ אוּנ זָאלְסְט אִים שְׁטֶעלֶן פַּר אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אוּנ פַּר גָאר דֶר עֵדָה וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ אוּנ זָאלְסְט
אִים גְבִּיטֶן פַּר זֵייעֶרֶע אוֹיגֶען עֶר זָאל אוֹיף זִיךְ מְקַבֵּל
זַיין דִי מַשָּׂא פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וָוארוּם זֵיי זֶענֶען טַרְחָנִים
אוּנ ווִידֶר שְׁפֶּענִיגֶערְם׃ (כ) וְנָתַתָּה אוּנ דוּ זָאלְסְט

בני ישראל: כא ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה על־פיו יצאו ועל־פיו יבאו הוא וכל־בני־ישראל אתו וכל־העדה: כב ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח את־יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל־העדה: כג ויסמך את־ידיו עליו

כל כנשתא דבני ישר
כא וקדם אלעזר כה
יקום וישאל ליה ב
אוריא קדם יי
מימרה יהון נפקין
מימרה יהון עלין
וכל בני ישראל ע
וכל כנשתא: כב ועב
משה כמא די פ
יי יתה ודבר ית יהו
ואקימה קדם אל
כהנא וקדם
כנשתא: כג וסמך
ידוהי עלוהי ופק

תו"א ולפני אלעזר עירובין סג סנהדרין טז: ושאל לו יומא עג: במשפט האורים יבמות עט: ויסמוך סנהדרין יג קה מנחות לג:

בית יהודא

הערען אז דו אליין האסט גענומען יהושע אויף דיין ארט (שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך) וועלן זיי געבן כבוד צו יהושע אונ זיי וועלן מורא האבן פר אים אזו וויא זייא גיבען כבוד אונ האבן מורא פר דיר: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד). הקב"ה הט געזאגט צו משה (הרי שאלתך ששאלת) דא האסטו וואס דו האסט געבעטן (שאין הכבוד הזה זז מבית אביך) דר כבוד וועט ניט אוועקגיין פון דיין משפחה (שאף יהושע יהא צריך לאלעזר) אפילו יהושע וועט אויך דארפן קומען פרעגן ביי אלעזר וואס ער וועט ניט וויסען: (ושאל לו). (כשיצטרך לצאת למלחמה) ווען יהושע וועט דארפן גיין צו אמלחמה, וועט ער דארפן פרעגען ביי אלעזר ער זאל אים זאגן דורך די אורים ותומים אויב ער זאל צו די מלחמה אדער ניין: ועל פיו). (של אלעזר) אונ וויא דיא מויל פון אלעזר וועט אים זאגן, אזו וועט ער טאהן: וכל העדה). מיינט מען סנהדרין: (כב) ויקח את יהושע). זאגט רש"י (לקחו בדברים) משה הט גענומען יה מיט גוטע רייד (והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא) משה הט געזאגט צו יהושע דעם שכר וואס הקב"ה גי עולם הבא צו די מענטשן וואס בשעפטיגן זיך צו פירען די יודין אין גוטן וועג אונ בשעפטיגען זיך וועגן זיי צו זיי דארפען צו די וועלט: (כג) ויסמוך את ידיו). (בעין יפה) מיט אגוטע אויג הט משה געקוקט אויף יהושע (יותר ממה שנצטוה) משה הט געגעבן צו יהושע פיל מעהר וויא ער איז געבאטן געווארען ער זאל אים געבן (שהקב"ה א וסמכת את ידך) הקב"ה האט געזאגט צו משה דו זאלסט לייגן דיין האנט אויף יהושע, מיינט מען נאר איין ה

רש"י

ישראל. שיהיו נוהגין בו כבוד ה ויראה כדרך שנ בך: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד. הרי שאל ששאלת שאין הכבוד הזה זז (ס"א נוטל) מבית אביך יהושע יהא צריך לאלעזר: ושאל לו. כשיצטרך ל למלחמה: על פיו. של אלעזר: וכל העדה. ז סנה (יומא עג): (כב) ויקח את יהושע. (ספרי) בדברים ח והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם ה (כג) ויסמך את ידיו. בעין יפה יותר ט ויותר שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה

שפתי חכמים

קירון עור פניו מהקב"ה ויהושע נטל ממשה: ה פי' למען ישמעו השוד שנתת לו ויחוייב מזה שינהגו בו כבוד וכו' אבל לא נוכל לפרש דישמעו יקבלו דאם כן יחסר מלת אליו מפני שפירושו היה למען יקבלו דבריו וגזירותיו כל ישראל. הרא"ם: ו ר"ל היאך בא ענין זה לכאן מה ענין אלעזר אצל יהושע. (ג"א) דאל"כ למה לוה זה למשה ה"ל לצוות ליהושע בעצמו: ז מדכתיב לפניו וכל ישראל אתו א"כ וכל העדה ל"ל אלא זו סנהדרין: ח ר"ל הא כתיב ויעש משה כאשר צוה ה' ואם כן ויקח את יהושע למה לי. ומתרץ לקחו וכו' ר"ל שאמ יותר ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא דהקדוש ברוך הוא ציה לאמר לו אלא אצריך שזכית לכך וכו' והוא הודיעו שכר וכו' והטעם כדי שלא יאמר מה לי ולצרה זו שסרי והרן נענשו עליהם ולכך הראהו מתן שכרן: ט כאן ג

פירוש לתורת אלהים

געבען מהודך פון דיין שיינקייט עליו אויף אים למען דרום ישמעו זייא זאלען אים צו הערן גאר די עדה פון ישראל אונ זאלען אים פאלגן [עיין רש"י]: (כא) ולפני אונ פר אלעזר הכהן יעמוד זאל ער שטיין ושאל לו אונ ער זאל אים פרעגן במשפט אין גרעכט פון דיא אורים ותומים אז יהושע וועט דארפען גיין אין דער מלחמה זאל ער פרעגען צו אלעזר הכהן אונ ער זאל אים זאגן דורך די אורים ותומים על פיו דורך דער צווי פון אלעזר יצאו זאלען זייא ארויס גיין אין דער מלחמה ועל פיו אונ דורך זיין צווי יבואו זאלען זייא קומען הוא ער יהושע וכל ישראל אונ אלע קינדער ישראל וכל העדה אונ ג די עדה דאס מיינט מען די סנהדרין [עיין רש (כב) ויעש משה אונ משה הט גיטאן כאשר צוה אותו אזו וויא גאט האט אים געשאפט ויקח יהושע אונ ער האט גנומען צוא יהושע [עיין רש ויעמדהו אונ ער הט אים געשטעלט פר אלעזר הכ אונ פר גאר דער עדה: (כג) ויסמוך אונ משה הט גילעהנט זיינע ביידע הענט אויף יהושע [עיין ר ויצוהו אונ ער האט אים נבאטן כאשר דבר יי ביד מ

וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־
משֶׁה: פ חמישי כח א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־משֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי
לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ
לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: ג וְאָמַרְתָּ לָהֶם

אונקלוס

די מַלִּיל יְיָ בִּידָא
ה: א וּמַלִּיל יְיָ
משֶׁה לְמֵימָר:
ד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ר לְהוֹן יָת קֻרְבָּנִי
ם סִדּוּר לְקֻרְבָּנִי
קַבָּלָא בְּרַעֲוָא
ון לְקָרָבָא קֳדָמַי
ה: ג וְתֵימַר לְהוֹן

לו את בני תענית כו כז מגילה כא
כט מנחות נב ס' הזוהר פ' וילה:
סחיב לו מנחות מט פה ערכין יג תמורה
ט: במועדו פסחים סו:

בעל הטורים

והו כאשר דבר ה' ביד משה. לוהו שלא לבטל תורה ותמיד מפני המלחמה. ולכך סמך כאן פרשת תמידין: (א) משה לאמר לו את

רש"י

שאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: כאשר
ה'. אף לענין ההוד נתן מהודו עליו: (ב) צו את
שראל. מה אמור למעלה י יפקוד ה'. אמר לו
ן עד שאתה מצוני על בני ב צוה את בני עלי. משל
ולך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה
ה וכו' כדאיתא בספרי: קרבני. (ספרי) זה ל
לחמי. אלו אימורין וכן הוא אומר (ויקרא ג) מ
רס הכהן המזבחה לחם אשה: לאשי. הנתנין לאשי
: תשמרו. (ספרי) שיהיו כהנים ולוים וישראלים
ן על גביו מכאן למדו נ ותקנו מעמדות (תענית כז):
דו. בכל יום ם הוא מועד התמידים: (ג) ואמרת

בית יהודא

(וְהוּא עָשָׂה בִּשְׁתֵּי יָדָיו) אוּנ משֶׁה הָט גֶעלֵייגְט אוֹיף יְהוֹשֻׁעַ
בֵּיידֶע הֶענְט (וְעָשָׂאוֹ כִּכְלִי מָלֵא וְגָדוּשׁ) משֶׁה הָט גֶעמַאכְט
צוּ יְהוֹשֻׁעַ פוּהל מִיט חָכְמָה וְויא אַכֵּלִי וָואס מֶען הָט אִין
אִיר אַריינְגֶעלֵייגְט פוּהל אוּנ נָאךְ הֶעכֶער פוּן פוּהל (וּמִלָּאוֹ
חָכְמָתוֹ בְּעַיִן יָפָה) משֶׁה הָט פוּהל גֶעמַאכְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ מִיט
חָכְמָה מִיט אַגוּטֶע אוֹיג, עֶר הָט אִים פַארְגוּנֶען צוּ גֶעבֶּן
פוּן זַיין חָכְמָה: (כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'). זָאגְט רש"י (אַף לְעִנְיַן
הַהוֹד נָתַן מֵהוֹדוֹ עָלָיו) אֲפִילוּ וֶועגֶן דִי שֵׁיינְקַייט הָט אוֹיךְ
משֶׁה גֶעטָאהְן וְויא הקב"ה הָט אִים גֶעבָּאטֶן אוּנ עֶר הָט פוּן
זַיין שֵׁיינְקַייט גֶעגֶעבֶּן צוּ יְהוֹשֻׁעַ: (ב) (צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל).
זָאגְט רש"י (מַה אָמוּר לְמַעְלָה) וָוס אִיז גֶעזָאגְט פְרִיעֶר
(יִפְקוֹד ה') משֶׁה הָט גֶעבֶּעטֶן בַּיי הקב"ה עֶר זָאל אוֹיפְנֶעמֶן
...וּדִין, אַגוּטֶען פִירֶער (אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה) הָט הקב"ה גְזָאגְט צוּ משֶׁה (עַד שֶׁאַתָּה מְצַוֵּנִי עַל בָּנַי) אֵיידֶער דוּא גֶעבִּיטֶעסְט
...וֶועגֶן מַיינֶע קִינְדֶער (צַוֵּה אֶת בָּנַי עָלַי) גֶעבִּיט מַיינֶע קִינְדֶער וֶועגֶן מִיר, זַיי זָאלֶן מִיךְ פָאלְגֶן אוֹיב זַייא וֶועלֶן
...יר פָאלְגֶען וֶועט זַייא אָן דַיין גוּט זַיין (מָשָׁל לְבַת מֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה נִפְטֶרֶת מִן הָעוֹלָם) לְמָשָׁל אַטָאכְטֶער פוּן
... אִיז גֶעוֶוען קְרַאנְק אוּנ זַיא הָט גֶעזֶעהְן זַיא וֶועט בַּאלְד אַוֶועקְגֵיין פוּן דֶער וֶועלְט (וְהָיְתָה מְפַקֶּדֶת לְבַעְלָהּ עַל בָּנֶיהָ)
זַיא גֶעבָּאטֶען אִיר מַאן עֶר זָאל אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אוֹיף אִירֶע קִינְדֶער עֶס זָאל זַיי גָאר נִיט פֶעלֶן, הָט דֶר מַאן צוּ
...עזָאגְט גֶעבִּיט דַיינֶע קִינְדֶר זַיי זָאלֶן מִיךְ פָאלְגֶן, אַז זַיי וֶועלֶן מִיךְ פָאלְגֶען וֶועט זַיי גֶעווִיס גוּט זַיין (כִּדְאִיתָא בְּסִפְרִי)
...ס שְׁטֵייט אִין סִפְרִי: (קָרְבָּנִי). (זֶה הַדָּם) מַיין קָרְבָּן מֵיינְט מֶען דָם בְּלוּט פוּן קָרְבָּן וָואס מֶען שְׁפְּרִיצְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ:
. (אֵלּוּ אֵימוּרִין) מַיין בְּרוֹיט מֵיינְט מֶען דִי חֵלֶב פוּן קָרְבָּן וָואס מֶען פַארְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ (וְכֵן הוּא אוֹמֵר)
...זוּ זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה) דֶר כֹּהֵן זָאל פַארְבְּרֶענֶען וְדִי חֶלְבּוֹ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, דָס
וְדִי חֶלְבּוֹ זָאלֶן ווערֶן פַארְבְּרֶענְט אוֹיף דֶעם פַייעֶר: (לְאִשַּׁי). (הַנִּתָּנִין לְאִשֵּׁי מִזְבְּחִי) וָוס וֶוערֶן גֶעגֶעבֶּען צוּם פַייעֶר
אוֹיף מַיין מִזְבֵּחַ: (תִּשְׁמְרוּ). מֵיינְט מֶען (שֶׁיִּהְיוּ כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים עוֹמְדִים עַל גַּבָּיו) כֹּהֲנִים אוּנ לְוִיִּם אוּנ
...לִים זָאלֶן שְׁטֵיין נֶעבֶּן קָרְבָּן תָּמִיד וֶוען מֶען אִיז אִים מַקְרִיב (מִכַּאן לָמְדוּ וְתִקְּנוּ מַעֲמָדוֹת) פוּן דַאנֶען הָאבֶּען דִיא
...געלֶערוּנְט אוּנ הָאבֶּן גֶעזָאגְט יֶעדֶער טָאג זָאל שְׁטֵיין אַבִּיסֶל פוּן יוּדִין פְּרִיה אוּנ אָבֶענְד וֶוען מֶען וֶועט מַקְרִיב
...עם קָרְבָּן תָּמִיד פְּרִיה אוּנ אָבֶענְד: (בְּמוֹעֲדוֹ). אִין זַיין צַייט (בְּכָל יוֹם הוּא מוֹעֵד הַתְּמִידִים) אַלֶע טָאג אִיז דִיא צַייט
...קְרִיב זַיין דִי צְווֵייא תְּמִידִים אֵיינֶעם אִין דֶער פְּרִיה אוּנ אֵיינֶעם פַארְן נַאכְט: (ג) (וְאָמַרְתָּ לָהֶם). זָאגְט רש"י (אַזְהָרָה

שפתי חכמים

...ל למכתב כדפריסית לעיל: י רצ"ל מה ענין פ' התמיד לפ'
...ה שנאמר יפקוד ה' אלהי הרוחות: ב כדכתיב יפקוד ה' וגו'
...ת בני עלי שישמעו אלי: ל כמו שנאמר ויקריבו בני אהרן
...ם אליו: מ ר"ל והקטירם היינו אימורים שמקטירין אותן וכתיב
...וס פ"מ דאימורין מקרי לחם: נ ר"ל דכתיב תשמרו משמע דכל
...קרבתו בשחר ובין הערבים יעמדו כל ישראל על גביו וזה א"א
...אחד צריך לעסוק בעסקו כדי להחיות את עצמו עמדו ותקנו

והלקו כל ישראל לכ"ד חלקים וכן לוים וכהנים כ"א לכ"ד חלקים
והלק אחד מאותן כ"ד משמרות כהנים וכן חלק מלוים וישראלים תקנו
שמעמד אחד יעמדו על קרבן תמיד שבוע אחד ובשבוע שניה מעמד
אחר והם יהיו שלוחי כל ישראל ושלוחו של אדם כמותו וכן חוזר
חלילה לעולם נמלא שלא הגיע מעמד אחד כי אם שני פעמים בשנה:
ם שהרי פעמים בכל יום הוא נקרב וצ"ל למימר במועדו אלא שלא
יהא מונע אף בטומאה והא דלא פי' הכא במועדו אף בטומאה כמו

פירוש לתורת אלהים

...וי גָאט הָט גְרֶעט דוּרְךְ משֶׁה: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל
אוּנ גָאט הָאט גְרֶעט צוּ משֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגִין:
...ו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבִיט דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל [עיין רש"י]
...ת אֲלֵיהֶם אוּנ דוּ זָאלְסְט צוּ זֵייא זָאגֶן אֶת קָרְבָּנִי
... קָרְבָּן אִיז דָם בְּלוּט וָואס מֶען שְׁפְּרֶענְגְט אוֹיף
... מִזְבֵּחַ לַחְמִי מַיין שְׁפַּייז דָם אִיז דָם פְלֵייש וָואס

מֶען אִיז מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ לְאִשַּׁי וָואס עֶס
וֶוערְט גְגֶעבֶּן אוֹיף דֶעם פַייעֶר וָואס אִיז אוֹיף דֶעם
מִזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחִי צוּ אַנְשְׁמַאקֶן רֵיחַ תִּשְׁמְרוּ זָאלְט אִיר
הִיטֶן לְהַקְרִיב לִי אִיר זָאלְט צוּ מִיר מַקְרִיב זַיין בְּמוֹעֲדוֹ
אִין זַיין צַייט: (ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי
זֶה הָאִשֶּׁה דָם אִיז דָם פַייעֶר אָפֶּער אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ וָוס

זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם
לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד׃ ד אֶת־הַכֶּבֶשׂ
אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ
הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם׃
ה וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין׃
ו עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי

דֵּין קֻרְבָּנָא דִּי תְקָרְ
קֳדָם יְיָ אִמְּרִין בְּנֵי שְׁ
שַׁלְמִין תְּרֵין לְיוֹמָ
עֲלָתָא תְדִירָא׃ ד
אִמְּרָא חַד תַּעְ
בְּצַפְרָא וְיָת אִמְּרָ
תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד
שִׁמְשַׁיָּא׃ ה וְחַד
עַשְׂרָא בִּתְלָת סְאִ
סֻלְתָּא לְמִנְחָתָא דְּפִ
בִּמְשַׁח כְּתִישָׁא רַבְ
הִינָא׃ ו עֲלָתָא תְּדִי
דְּאִתְעֲבִידָא בְּטוּרָ

תו"א שנים ליום יומא סב: את הכבש פסחים נח יומא מב זבחים יב מנחות סה: ואת הכבש מנחות ע: עלת תמיד חגיגה ו:

בעל הטורים

ס"ת תורה לומר שהעוסק בתורה כאילו הקריב קרבן: (ג) זה האשה. ג' תגין על ה"א אחרונה של האשה לומר לך ה' מיני קרבנות לכם (חטאת. עולה. אשם. שלמים. תודה). והעולה חביבה מכלם ועסקו בה' חומשי תורה ומעלה אני עליכם כאילו הקרבתם ה' מיני קרב תמימם שנים ליום. ר"ת תש"ל לומר לך שחשבון תש"ל תמידין קרבין לשנה: ליום עלה תמיד. קרי ביה עולה (בסגול) לומר לך שמ

בית יהודא

בבית דין) די תורה זאגט צום בית דין זיי זאלן אכטונג געבן מען זאל מקריב זיין די תמידין צו די צייט: ושנים ליום. (כפשוטו) מען מיינט צוויי שעפסען זאל מען מקריב זיין יעדער טאג (ועיקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום) דר עיקר מיינט דר פסוק צו לערנען די צוויי תמידים זאלען געשאכטן ווערן געגען די זונן (תמיד של שחר במערב) דעם תמיד פון דער פריה שעכט מען אין מערב זייט דם איז געגען די זונן, ווייל די זונן איז אנטקעגען אין מזרח (ושל בין הערבים במזרחן של טבעות) דעם תמיד פון פארן נאכט שעכט מען אין מזרח זייט פון די רינגען, געגען די זונן וואס אין מערב זייט ואויף די ערד זענען געווען פיר אונ צוואנציג רינגען, ווען מען הט געדארפט שעכטען אקרבן האט מען דעם אקס געלייגט אויף די ערד אונ מיט א רינג הט געלייגט איבער זיין קאפ אויף דעם האלדז ער זאל ניט קענען רירען מיט דעם קאפ: (ד) ואת הכבש אחד. רש"י (אף על פי שכבר נאמר בפ' ואתה תצוה וזה אשר תעשה) אפילו עס שטייט שוין אין די סדרה ואתה תצוה דר פון די תמידים וויא אזו מען איז זיי מקריב, צו וואס שטייט דא נאך אמאהל, זאגט רש"י (היא היתה אזהרה במלואים) דם איז געווען געבאטן אויף די תמידים וואס מען האט מקריב געווען אין די זיבען טעג פון מלואים (צוה לדורות) אונ דא הט הקב"ה געבאטען אויף די תמידים וום מען וועט שטענדיג מקריב זיין: (ה) נבולת למנ מיינט מען (מנחת נסכים) די מנחה מעהל מיט בוימאייל וואס מען איז מקריב צו יעדער קרבן: (ו) והעשויה בהר ס

רש"י

להם. אזהרה ע לב"ד: שנים ליום. כפשוטו פ וע בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום צ תמיד של שחר במ ושל בין הערבים במזרחן של ק טבעות (יומא ס (ד) את הכבש אחד. אע"פ שכבר נאמר בפ' ו תלוה (שמות כט) וזה אשר תעשה וגו' היא היתה או לימי המלואים וכאן צוה לדורות: (ה) סלת למנח מנחת ר נסכים: (ו) העשיה בהר סיני. כאות

שפתי חכמים

ספי' גבי קרבן פסח י"ל דהתם אינו בא אלא פעם אחת בשנה נופל בו מלת במועדו כשיגיע מועדו יעשהו אף בשבת אף בטומאה אבל הכא דהתמיד נקרב פעמים בכל יום אינו נופל בו במועדו אלא ע"ד שפי' רש"י ז"ל. רא"ם: ע פי' אזהרה לב"ד שיזהירו לישראל על התמידין דאל"כ ואמרת שניה ל"ל: פ פירוש שנים בכל יום א' בבקר וא' בערב: צ דאל"כ שנים ליום ל"ל הרי כבר נאמר את הכבש האחד תעשה בבוקר מת"ל שנים ליום אלא כנגד היום שפירושו כנגד השמש: ק כלומר אצל הטבעות שהיו במזרח כדי שיהיה כנגד השמש כדי שלא יאמרו הם עובדין. והטבעות שהזכיר כאן הם הטבעות שקבע יוחנן במקום השחיטה בעזרה והיו קבועים בקרקע שאוסרין בהם הבהמה וידיה בעת השחיטה וכו': ר כלומר הוא הסולת שהיא עם האיפה הבאה עם הקרבן לאפוקי מחמשת המנחות האמורות בו שהן באות בפני עצמן: ש ר"ל כיון שכתוב העשויה בהר סיני מ שכבר נעשו בהר סיני וכיון שכבר נעשו למה צריכין לעשות

פירוש להורת אלהים

איר זאלט מקריב זיין צו גאט כבשים שאף בני שנה וום זעגן אלט צו יאר תמימים גאנצע אן מומים שנים ליום צוויי אויף איין טאג עולה תמיד זאלט איר מקריב זיין פר איין עולה אלע טאג זאלט איר מקריב זיין צוויי שאף פאר איין עולה: (ד) את הכבש אחד איין שאף פון די צוויי תעשה בבוקר זאלט איר מקריב זיין אין דר פריא ואת הכבש השני אונ דעם אנדערן כבש תעשה בין הערבים זאלט איר מקריב זיין צווישן אבינטן: (ה) ועשירית האיפה אונ אצענטל פון א וום ווערט גרופן איפה סולת פיינע מעל למנחה זא איר ברענגען פר אקרבן מנחה בלולה דם פיינע מ זאל זיין אום גימישט בשמן מיט אייל כתית פון שטוסענע אייל בירטן רביעית ההין דם אייל זאל אפערט חלק פון איין עמר: ה) עלת תמיד גלייך

מצות השם

(תא) את הכבש אחד וגו', דאס איז דיא מצוה אז א ע טאג זאל מען מקריב זיין צווייא שאף זכרים איינס אין דער פריא אונ דאס אנדערע פאר נאכט אונ דיא מצוה נאר נוהג בזמן הבית:

לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ ז וְנִסְכּוֹ
רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ
הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה׃ ח וְאֵת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם
כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה
אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ ט וּבְיוֹם
הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה

אונקלוס

ּי לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
בָּנָא קֳדָם יְיָ׃
סְכֵּהּ רַבְעוּת הִינָא
רָא חַד בְּקוּדְשָׁא
ךְ נִסוּךְ דַּחֲמַר עַתִּיק
ם יְיָ׃ ח וְיָת אִמְּרָא
נָא תַּעְבֵּד בֵּין
שַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְרָא
סְכֵּהּ תַּעְבֵּד קֻרְבַּן
תְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם
ט וּבְיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא

ונסכו יומא לד: לכבש האחד שם: בקדש הסך סוכה מט תענית ג מעילה יא: כמנחת הבקר יומא לד: וביום השבת מגילה כא:

בעל הטורים

מקום שהיום עולה. כל עולת הכתוב במועדות כלם חסרים חוץ מעולת העצרת שהוא מלא רמז שבשבה בסיון ניתנה תורה. ככל ת נאמר חג חוץ משבועות כי פעמים נדחה אם הוא בשבת לבית שמאי יום טבוח למחר אבל בפסח ובסכות יביא בחוש"מ אבל שבועות תשלומין שלו א׳ כי בחג. בכלם נאמר לחטאת חוץ מעצרת בשביל שניתנה בו תורה שמכפרת על לומדיה:

רש"י

בימי המלואים. ד"א העשויה בהר סיני הקים יעולת
לעולת הר סיני אותה שנתקרבה לפני מתן תורה שכתו׳
מות כד) ויםם באגנות מלמד שטעונה כלי: (ז) ונסכו.
: בקדש הסך. (ספרי) על המזבח א יתנסכו:
שכר. (כ"ב לו) יין המשכר פרט ליין מגתו: (ח) ריח

בית יהודא

מֵיינְט מֶען (כְּאוֹתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּימֵי הַמִּלּוּאִים) ווִי דִי תְּמִידִים וָוס
מֶען הָט גֶעמַאכְט אִין דִי זִיבֶּען טֶעג פוּן מִלּוּאִים (דָּבָר אַחֵר)
נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז „הָעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינַי" מֵיינְט מֶען (הִקִּישׁ עוֹלַת
תָּמִיד לְעוֹלַת הַר סִינַי) מֶען זָאל גְלַייכֶן דִי עוֹלוֹת תְּמִידִין צוּ
דִי עוֹלוֹת פוּן הַר סִינַי (אוֹתָהּ שֶׁנִּקְרְבָה לִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה) דִיא
וָוס מֶען הָט מַקְרִיב גֶעוֶועזֶן אֵיידֶער דִיא תּוֹרָה אִיז גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶן (שֶׁכָּתוּב בָּהּ) בַּיי דִי עוֹלָה זָאגְט דֶער פָּסוּק
בָּאֲגָנוֹת) עֶר הָאט גֶעטָאהְן דִי בְּלוּט אִין בֶּעקִינְס (מְלַמֵּד) דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז (שֶׁטְּעוּנָה כְּלִי) דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן
ווִיא מֶען שֶׁעכְט אִים זָאל מֶען פְרִיעֶר נֶעמֶען אִין אַכֵּלִי, אוּנ פוּן דִיא כֵּלִי זָאל מֶען שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ,
ען זָאל נִיט נֶעמֶען אִין הַאנְט אַבִּיסוּל בְּלוּט פוּן קָרְבָּן בַּאלְד נָאךְ דֶעם שֶׁעכְטֶען אוּנ שְׁפְּרִיצֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ:
סְכּוֹ). מֵיינְט מֶען (יַיִן) וַויין: וּבַקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ). מֶען מֵיינְט (עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְּכוּ) דִי וַויין זָאל גֶעגָאסֶן וֶוערֶען אוֹיף דֶעם
: נֶסֶךְ שֵׁכָר). מֵיינְט מֶען (יַיִן הַמְשַׁכֵּר) מֶען זָאל גִיסֶען אַזֶעלְכֶע וַויין וָוס מַאכְט שִׁכּוֹר (פְּרַט לְיַיִן מִגִּתּוֹ) אָבֶּער פְרִישֶׁע
וָואס מֶען נֶעמְט אַרוֹיס פוּן דִי גְרוּבּ, טָאר מֶען נִיט גִיסֶען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: (ח) וְרֵיחַ נִיחֹחַ). הקב"ה זָאגְט (נַחַת

דעת זקנים מבעלי התוספות

יום השבת. איתא בשוחר טוב לכל המוספים לא תמצא
מועט כשבת ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקדוש
הוא אמר לה הקב"ה הנה שזהו קרבן מוספ הראוי
פי׳ שכל מעשיך כפולים שיר כפול שנא׳ מזמור שיר ולים

שפתי חכמים

ומתרץ כאותן וכו׳ כלומר דמגיה הפסוק והוי כאלו כתיב כהעשויה
בכ"ף הדמיון: ת פי׳ ולא שאר משקין שכן כתיב בפ׳ נסכים יין לנסך
רביעית ההין: א אף על גב דכתיב סתם בקודש ולא פירש כאיזה

ן עונג כפול שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה׳ מכובד עונשו כפול שנא׳ מחלליה מות יומת לחם כפול לחם משנה
י ראוי קרבן שלך להיות כפול וזהו שאנו אומרים במוסף של שבת להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי מה שלא נאמר בכל
פין משל למלך שאמר לעבדיו הכינו סעודה לבני הכינו להם שני מיני מאכלים לאחר שסעדו צוה המלך להכין לו סעודתו
לו עבדיו מה נכין לך אמר להם ולבני מה הכינותם אמרו לו כך וכך אמר להם ולי כמו כן אל תכינו יותר מבני כך
ה נתן לבני ישראל לחם משנה ביום השבת לפיכך צוה להקריב ג"כ לחם משנה וזהו וביום השבת שני כבשים. ואגב גררא אפרש
של תכנת שבת והוא לשון ותכן לבנים כלומר שספרת יום ראשון יום שני וכו׳ ושבת ביום שביעי שהקב"ה אוהב שביעית
לקח חנוך שהיה דור שביעי וכן שבת וכן שבעה רקיעים וכן שמטה וכן יובל וכן ארץ שבעה עממין. רצית קרבנותיה

פירוש לתורת אלהים

עוֹלַת תָּמִיד הָעֲשׂוּיָה וָוס מֶען הָאט מַקְרִיב גְוֶועזֶן
ת דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶען גְוֶועזֶן בַּיי דֶעם בַּארְג סִינַי
נִיחֹחַ צוּ אַגִישְׁמַאקֶען רֵיחַ לַיְיָ צוּ גָאט: (ז) וְנִסְכּוֹ
יין גִיסוּנְג רְבִיעִית הַהִין אֵיין פֶערְט חֵלֶק פוּן אֵיין
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד צוּ אֵיין שָׁאף בַּקֹּדֶשׁ אִין הֵיילִיקַייט
דֶעם מִזְבֵּחַ הַסֵּךְ זָאלְט אִיר גִיסֶען נֶסֶךְ
סוּנְג שֵׁכָר אַלְטֶען וַויין לַיְיָ צוּ גָאט צוּ אִימְלִיכֶען
ן זָאלְט אִיר אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ גִיסֶן אַלְטֶן וַויין

אֵיין פֶערְט חֵלֶק פוּן אֵיין עֶמֶער: (ח) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ
הַשֵּׁנִי אוּנ דֶעם אַנְדֶערֶען כֶּבֶשׂ תַּעֲשֶׂה זָאלְט אִיר
מַקְרִיב זַיין צְווִישֶׁען דִי אָבִינְטֶן כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר אַזוֹ ווִי
דִיא מִנְחָה פוּן דֶער פְרִיא וּכְנִסְכּוֹ אוּנ אַזוֹ ווִיא זַיין
גִיסוּנְג תַּעֲשֶׂה זָאלְט אִיר מַאכֶען אִשֵּׁה אַפַּייעֶר אָפֶּער
רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ אַגִישְׁמַאקֶער רֵיחַ צוּ גָאט [טייז רש"י]:
(ט) וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת אוּנ אִין דֶעם טָאג שַׁבָּת זָאלְט אִיר
מַקְרִיב זַיין שְׁנֵי כְבָשִׂים צְווֵיי שָׁאף בְּנֵי שָׁנָה וָוס זֶענֶען

מצות השם

ג תד) וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים וגו׳. דָאס אִיז דִיא
מִצְוָה אַז מֶען הָט מַקְרִיב גֶעוֶועזֶן אֵיין קָרְבַּן מוּסָף
שַׁבָּת אוּנ ווִידֶער אוּם רֹאשׁ חוֹדֶשׁ הָט מֶען מַקְרִיב גֶעוֶועזֶן
אֵיין מוּסַף הַחוֹדֶשׁ אוּנ ווִידֶער אוּם שָׁבוּעוֹת הָט מֶען אֵייךְ
מַקְרִיב גֶעוֶועזֶן אֵיין קָרְבַּן מוּסָף אוּנ דִי דְרַייא מִצְוֹת גַייעֶן אָן וֶועגְ
דָאס בֵּיהַמ"ק אִיז גֶעשְׁטַאנֶען:

תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ יא וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה

שַׁלְמִין וּתְרֵין עֶשְׂ... סֻלְתָּא דְמִנְחָתָא דְּ... בִמְשַׁח וְנִסְכֵּהּ: י ... שַׁבְּתָא דְּתִתְעֲ... בְּשַׁבַּתָּא עַל עֲלַ... תְדִירָא וְנִסְכַּהּ: יא וּבְ... יַרְחֵיכוֹן תְּקָרְבוּן עֲ... קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי ... תְּרֵין וּדְכַר חַד אִ... בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא שַׁ...

תו"א עולת שבת בשבתו: שבת כד קיד קלג פסחים נט סו סג: וברחשי מגילה כח לח עקידה שער לג:

בית יהודא

רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי) עֶס אִיז אַפַּארְגֶעניגֶען בַּיי מִיר וַוייל עֶס אִיז גֶעטָאהְן גֶעוָוארֶן ווִיא אִיךְ הָאבּ גֶעזָאגְט אוּנ גֶעוָואלְט: (י) וְעֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ). זָאגְט רַשִׁ"י (וְלֹא עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת) מֶען טָאר נִיט מַקְרִיב זַיין דִי עוֹלָה פוּן דֶעם שַׁבָּת אִין דֶעם אַנְדֶערְן שַׁבָּת (הֲרֵי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּשַׁבָּת זֶה שׁוֹמֵעַ אֲנִי יַקְרִיב שְׁתַּיִם לְשַׁבָּת הַבָּאָה) אוֹיבּ עֶר הָאט נִיט מַקְרִיב גֶעוֶועְן דִי קָרְבָּנוֹת פוּן שַׁבָּת, וָואלְט אִיךְ מֵיינֶען עֶר זָאל דֶעם אַנְדֶערְן שַׁבָּת מַקְרִיב זַיין צְווייא קָרְבָּנוֹת (תַּלְמוּד לוֹמַר בְּשַׁבַּתּוֹ) זָאגְט דֶר פָּסוּק מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין דֶעם פוּן שַׁבָּת אִין זַיין שַׁבָּת (מַגִּיד) זָאגְט דֶר פָּסוּק (שֶׁאִם עָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ) אוֹיבּ דֶער טָאג שַׁבָּת אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען הָאט נִיט מַקְרִיב גֶעוֶועְן דֶעם קָרְבָּן מוּסַף פוּן שַׁבָּת, אִיז מֶען נִיט מֶעהְר מַקְרִיב דֶעם קָרְבָּן מוּסַף פוּן דֶעם (וְעַל עוֹלַת הַתָּמִיד). זָאגְט רַשִׁ"י (אֵלּוּ מוּסָפִין לְבַד אוֹתָן שְׁנֵי כְּבָשִׂים שֶׁל עוֹלַת הַתָּמִיד) דִיא קָרְבָּנוֹת מוּסָפִין אִיז מֶען אוֹיסֶער דִי צְווייא שֶׁעפְּסֶען פוּן דִיא תְּמִידִין (וּמַגִּיד) נָאךְ זָאגְט דֶער פָּסוּק (שֶׁאֵין קָרְבָּן אֶלָּא בֵּין שְׁנֵי הַתְּמִידִין) דִי ... מוּסָפִין אִיז מֶען נָאר מַקְרִיב צְווִישֶׁען דִי צְווייא תְּמִידִים (וְכֵן בְּכָל הַמּוּסָפִין נֶאֱמַר עַל עוֹלַת הַתָּמִיד לְתַלְמוּד זֶה) אוּנ בַּיי...

רש"י

ניחח. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רלוני: (י) עולת שבת בשבתו. ולא עולת שבת בשבת אחרת ב ה... הקריב בשבת זו שומע אני יקריב שתים לשבת הבא... בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו: על עלת הת... (ספרי) אלו מוספין לבד אותן שני כבשים של עולת ... ומגיד שאין קרבן אלא בין שני התמידין וכן בכל ה...

שפתי חכמים

ר"ל על המזבח שהוא קודש כדאיתא בסוכה דף נ"ו: ב ואם תאמר גבי י"ט למה לא כתב גם כן שאין מביאין עולת י"ט בי"ט אחר. וי"ל דזה לא לריך ללמוד דפשיטא דאסור כיון דיו"ט זה שם כפ"ע וזה שם כפ"ע אבל משבת לשבת הכל ענין אחד הוא ה"א דשרי קמ"ל דאסור: ג מדכתיב על עולת התמיד משמע אחר עולת התמיד. ומדלא כתיב על עולות התמידים משמע בין שני תמידים. ובזה יתורץ מה שכתב הרא"ם אבל ממה שאמר לבד אותן שני כבשים

דעת זקנים מבעלי התוספות

הקרבנות שראו פני שבת שאמרת ומיום השמיני והלאה י... אפשר לשמונה ימים בלא שבת. צוית פירושיה עם סדורי... צוית פי' ענש שבת עם צווי דנסכים כדפרש"י גבי זכור ... בדבור אחד נאמרו. וכן לא יקח איש את אשת אחיו יב... עליה בדבור אחד נאמרו וכלם נרא' סותר זה לזה א... ושמור אין נראה סותר זה את זה וי"ל דאיהו נמי דומה ... שהרי זכור ושמור דרשי' מיניה זכרהו על היין בכני... מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ושמור משמע לא

דכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ונשים חייבות הרי דומה שבא לסתור הבנין דזכור. מיהו אמת הוא חייבות בקדוש היום דכל דאיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה. ויש להקשות למה אין אנו קורין בכל שבת פרשה זו דביום כמו שאנו קורין בר"ח ובמועדות מוספין שלהם וליכא למימר משום דאין בפ' זו כי אם שני פסוקים ואמרי' במס' מגלה דאין ... בפרשה פחות מג' פסוקים שהי' לנו לקרותה ולהתחיל בפ' דצו את אהרן את קרבני לחמי כמו שאנו מתחילין אף בר"ח שחל... שבת וי"ל לפי שכל קריאת הפרשיות הוו משום כפרה כדאמרינן במס' תענית בשעה שאמר אברהם אבינו במה אדע כי א... כלומר באיזה זכות אירשנה ואמר לו הקב"ה קחה לי עגלה משולשת כלו' בזכות הקרבנות והשיב לו אברהם תינח בזמן ש... קיים כשאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם אמר לו הקב"ה שיהו קורין לפני הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני... להם ובכל פרשיות של מועדות ור"ח כתיב בהו כפרה שנא' ושעיר עזים אחד לכפר עליכם אבל פרשת שבת לא כתיב בה... לפיכך אין אנו קורין אותה. ד"א משום דגבי מועדות כתיב אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם ואין מקרא יוצא מידי פשוטו ... קריאה בתורה ממש אבל בשבת לא כתיב כן וגם לא איקרי מועד ור"ח איקרי מועד כדכתיב קרא עלי מועד וגומר בר"ח... לחטאת לה' מה שלא נאמר בכל המוספין ובמסכת שבועות דריש ליה אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הי... לפרש כן תביאו לדורות בשבילי ולשמי קרבן להיות קרבן כפרה לי ובזה תתנחם הלבנה על שמעטתי אותה והכפרה היא ... לתינוקות שלא תפול עליהם אסכרה לפי שחדוש ראשון היה ברביעי כדאמרינן ברביעי נתלו המאורות ואמר מר ברב...

ליקוטי יקרים

(יא) וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וגו'. מְפָרְשִׁים פְרֶעגֶן פַר וָוָאס שְׁטֵייט וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם, אַייעֶרֶע חֳדָשִׁים, אוּנ עֶס שְׁטֵייט נִיט וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, דֶער תֵּירוּץ אִיז וַוייל וֶוען יוּדֶען זֶענֶען גֶעוֶוען אִין מִצְרַיִם הָאבֶּען זֵיי גֶעצֵיילְט דִי חֳדָשִׁים פוּן מִצְרַיִם, פָאמֶער וֶועלֶן יוּדֶען מֵיינֶען זֵיי זָאלֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת דִי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים פוּן מִצְרַיִם, דְרִיבֶּער זָאגְט דִי תּוֹרָה וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם, אִין אַייעֶרֶע רָאשֵׁי חֳדָשִׁים זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, נִיט אִין אַנְדֶערֶע רָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

פירוש לתורת אלהים

אַלְט צוּ יָארֶען תְּמִימִם זֵיי זָאלֶן זַיין גַאנְץ אָן ... וּשְׁנֵי אוּנ צְווייא צֶעגְטִיל פַיינֶעמֶעל זָאלְט אִיר בְּ... פַאר אַמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן גֶמִישְׁט מִיט אֵייל וְנִסְ... זַיין גִיסוּנְג: (י) עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ דִי עוֹלָה פוּן ... זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אִין זַיין שַׁבָּת אָבֶּער נִי... דֶעם אַנְדֶערֶן שַׁבָּת אַז מֶען הָאט אֵיין שַׁבָּת פַּר... אוּנ מֶען הָאט דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה נִיט מַקְרִיב

הֶעלְפְט נִיט מֶען זָאל דֶעם אַנְדֶערֶן שַׁבָּת מַקְרִיב זַיין צְווייא קָרְבַּן עוֹלוֹת עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ דֶער ... עוֹלָה פוּן שַׁבָּת מִיט אִירֶע נְסָכִים אִיז חוּץ דֶער עוֹלָה וָואס מֶען פְלֶעגְט אַלֶע טָאג מַקְרִיב זַיין מִיט ...

תָּמִים: יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: יג וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:
יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר
וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין
לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ
לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד

אונקלוס

תא עשרונין סלתא
א דפילא במשח
רא חד ותרין
נין סלתא מנחתא
א במשח לדכרא
ועשרונא עשרונא
מנחתא דפילא
ת לאמרא חד
לאתקבלא ברעוא
נא קדם יי:
כיהון פלגות הינא
תורא ותלתות הינא
א ורבעות הינא
א חמרא דא עלת
יחא באתחדתותה
ל רישי ירחי שתא:
פיר בר עזי חד
תא קדם יי על

רון עשרון מנחות נא : ונסכיהם שם פט : לכבש שם נג : זאת עולת יומא סה ר"ה ז מגילה כט : ושעיר יומא טו שבועות ט חולין ס בכורות יז :

רש"י

ל עולת התמיד לתלמוד זה : (יב) ושלשה ם . כמשפט נסכי פר שכן הן קצובין בפרשת : (יד) זאת עלת חדש בחדשו. שאם עבר יומו מו ושוב אין לו תשלומין : (טו) ושעיר עזים וגו'. י המוספין באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו מו שמפורש במס' שבועו' (דף ט) ונשתנ' שעיר ר"ח בו לה' ללמדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא ולא בסוף שאין מכיר בחטא אלא הקב"ה בלבד עירין ח למדין ממנו (חולין ס) ומדרשו באגדה ט "ה הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח : על

ב'ית יהודא

קרבנות מוספין שטייט זיי זענען (על עולת התמיד) אויסער דעם עולת התמיד, אונ נאך דעם תמיד פון דר פריה אונ פאר דעם תמיד פון פארין נאכט, דאס הייסט צווישען די צוויי תמידין: (יב) ושלשה עשרנים]. זאגט רש"י (כמשפט נסכי פר) ווי דער דין איז אז מען איז מקריב אפר (שכן הן קצובין בפרשת נסכים) ווארום אזוי שטייען דיא דינים פון נסכים ופון די וויין גיסין אויף דעם מזבח) אין דיא סדרה שלח: (יד) וזאת עלת חדש בחדשו]. זאגט רש"י (שאם עבר יומו) אויב דער טאג ראש חדש איז אוועקגעגאנגען אונ מען האט ניט מקריב גיוועז דעם קרבן מוסף ראש חדש (בטל קרבנו ושוב אין לו תשלומין) איז מען ניט מעהר מקריב בן מוסף פון דעם ראש חדש: (טו) ושעיר עזים וגו']. זאגט רש"י (כל שעירי המוספין באין לכפר על טומאת דשו) אלע שעירים וואס מען איז מקריב מיט דעם קרבן מוסף קומען צו מכפר זיין אויף דיא מענטשין וואס ען טמא אונ זענען אריין געגאנגען אין בית המקדש אדער זיי האבין גיגעסין קדשים, ווייל זייא האבין פארגעסין גען טמא (הכל כמו שמפורש במסכת שבועות) וויא עס איז געערונט געווארן אין די גמרא שבועות (ונשתנה ט חודש שנאמר בו לה') דר שעיר פון ראש חודש איז אנדערש פון אלע שעירים בייא דעם שעיר פון ראש טייט חטאת לה' אונ בייא אלע שעירים שטייט ניט דר ווארט לה' (ללמדך שמכפר על שאין לו ידיעה לא בתחלה) דר פסוק לערונט אונז דר שעיר פון ראש חודש איז מכפר אויף די מענטשן וואס זענען געווען טמא אונ זענען אנגען אין משכן, אונ זיי האבען ניט געוואסט אז זיי זענען טמא, אונ זיי ווייסן איצט אויך ניט, דס הייסט ן ניט פריער אונ ניט שפעטער (שאין מכיר בחטא אלא הקב"ה בלבד) פון דיא זינד ווייסט נאר הקב"ה אליין עירים למדין ממנו) אונ דיא שעירים פון אלע ימים טובים לערנען מיר פון דעם שעיר ראש חודש, זיי זענען א דר שעיר ראש חודש איז מכפר (ומדרשו באגדה) דער דרש פון דיא גמרא איז (אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על את הירח) הקב"ה האט געזאגט צו דיא יודין איר זאלט ברייגען פון מיינעטוועגען א קרבן ווייל איך האב

דעת זקנים מבעלי התוספות

ל האסכרה שלא תפול בתינוקות וגם רש"י פי' בפרשת טלפיכך כתיב יהי מארת חסר לשון מארה וכ"ש ביום נה שיש לדאג על התינוקות וקרבן זה של ר"ח מכפר הו שאנו אומרי' במוסף של ר"ח. זמן כפרה לכל ולדותם ותולדותיו של אדם אלו התינוקות :

שפתי חכמים

ס] עולת התמיד שפירש מלת על כמו חוץ לא ידעתי איך יתויב מזה מגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין : ד ר"ל בפרשת שלח לך : ה ר"ל למה מביאין בר"ח שעיר עזים לחטאת על איזה חטא הוא : ו ר"ל אם נכנס אחד בטומאה למקדש וקדשיו ר"ל אם הקריב קרבנות בטומאה : ז כגון גר שנתגייר ותינוק שנשבה לבין העו"א : ח פי' כל שעירי המוספין דרגלים ילפינן משעיר דראש חדש מדכתיב ושעיר על מוסף דר"ח מה שעיר דר"ח מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אף שאר שעירים כן ובאותן שאין בהם וי"ו ילפינן כיון דגלי לפינן היכך מהם דילפינן סתום מן המפורש : ט אף ע"פ שהראשון נמי מדרש אלא פירושו הכי ומדרשו לפי אגדה כלומר שהם

יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃ ס ששי טז וּבַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
פֶּסַח לַיהוָה׃ יז וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת
יֵאָכֵל׃ יח בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־
קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ׃ יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל
אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃ כ וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ׃
כא עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ

עֲלָתָא תְּדִירָא יִ
וְנִסְכַּהּ׃ טז וּבְ
קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת
יוֹמָא לְיַרְחָא פִּסְחָא
יְיָ׃ יז וּבְחַמְשַׁת
יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין
שִׁבְעָא יוֹמִין פַּ
יִתְאֲכֵל׃ יח בְּיוֹ
קַדְמָאָה מְעָרַע
כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן
תַעְבְּדוּן׃ יט וּתְ
קֻרְבָּנָא עֲלָתָא קֳ
תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי
וּדְכַר חַד וְשִׁבְעָא
בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין
לְכוֹן׃ כ וּמִנְחַ
סֻלְתָּא דְּפִילָא בִ
תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְ
וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין לְ
תַעְבְּדוּן׃ כא עֶ
עֶשְׂרוֹנָא תַעְבֵּד לְ

בית יהודא

קְלֶענֶר גֶעמַאכְט דִי לְבָנָה וגְמָרָא חוּלִין ס) ׃ (עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה) . (כָּל הַקָּרְבָּן הַזֶּה) דֶר גַאנְצֶער קָרְבָּן פוּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ זָאל גֶעמַאכְט וֶוערֶן נָאךְ דֶעם קָרְבָּן תָּמִיד פוּן דֶער פְרִיה : (וְנִסְכּוֹ) . זָאגְט רש"י (אֵין וְנִסְכּוֹ מוּסָב עַל הַשָּׂעִיר) דֶר וָוארְט וְנִסְכּוֹ גֵייט נִיט אוֹיף דֶעם שָׂעִיר (שֶׁאֵין נְסָכִים לְחַטָּאת) וָוארוּם וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב אַקָּרְבָּן חַטָּאת גִיסְט מֶען נִיט וַויין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וְנָאר וְנִסְכּוֹ גֵייט אוֹיף דֶעם קָרְבָּן עוֹלָה וָוס שְׁטֵייט פָּסוּק יא) : (יח) וְכָל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וגו') . זָאגְט רש"י דְרִיבֶּער שְׁטֵייט כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה , אַלֶע מְלָאכוֹת טָאר מֶען נִיט (אֲפִילוּ מְלָאכָה הַצְּרִיכָה לָכֶם) אֲפִילוּ אַזוֹ אֵיין אַרְ אִיר דַארְפְט זִיא נֵייטִיג (כְּגוֹן דָבָר הָאָבֵד הַמּוּתֶּרֶת בְּחוֹל הַמּוֹעֵד אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב) דְהַיְינוּ אוֹיב מֶען וֶועט דִיא אַרְ טָאהְן יוֹם טוֹב וֶועט זַיין שָׁאדֶען , אוּם חוֹל הַמּוֹעֵד מֶעג מֶען טָאהְן אַזוֹ אֵיין אַרְבֶּעט , אָבֶער יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִ אֲפִילוּ אַזוֹ אֵיין אַרְבֶּעט : (יט) וּפָרִים) . אִיז מֶען מַקְרִיב (כְּנֶגֶד אַבְרָהָם) גֶעגֶען אַבְרָהָם אָבִינוּ (שֶׁנֶּאֱמַר) וְוִיא עֶ אִין פָּסוּק (וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם) צוּ דִי אָקְסֶען אִיז גֶעלָאפֶען אַבְרָהָם : (אֵילִים) . אִיז מֶען מַקְרִיב (כְּנֶגֶד אֵילוֹ שֶׁל יִצְ דֶעם אַיִל פוּן יִצְחָק : וּכְבָשִׂים) . שֶׁעפְּסֶען אִיז מֶען מַקְרִיב (כְּנֶגֶד יַעֲקֹב) גֶעגֶען יַעֲקֹב אָבִינוּ (וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲ שֶׁעפְּסֶען הָט יַעֲקֹב אָפְּגֶעשֵׁייד , זָאגְט רש"י (בִּיסוֹדוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן רָאִיתִי זֹאת) דָס הָאבּ אִיךְ גֶעזֶעהֶן אִין דִי דְרָ

רש"י

עלת התמיד יעשה. כל הקרבן י הזה : ונס
ונסכו מוסב על השעיר ב שאין נסכים לח
(יח) כל מלאכת עבודה. אפי' מלאכה הצריכ
כגון דבר האבד המותרת בחוה"מ אסורה בי"ט:(יט)
כנגד אברהם שנא' (בראשית יח) ואל הבקר רץ א
אילים. כנגד אילו של יצחק : כבשים. כנג
(בראשית ל) והכשבים הפריד יעקב. ביסודו של ר

שפתי חכמים

דברים אגדיים והראשון מדרשו על פי הברייתות של ת"כ שהם הלכות ודינים : י (ג"א) פי' דלא קאי על השעיר בלבד דלמה יכתוב זה בשעיר ולא אלא הפרים ואילים וכבשים ועוד שהרי ונסכו ל השעיר כלל שאין נסכים לחטאת אלא על הקרבן : כ פי' רק

פירוש לתורת אלהים

נְסָכִים : (טז) וּבַחוֹדֶשׁ אוּנ אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין חוֹדֶשׁ דָס אִיז דֶער חוֹדֶשׁ נִיסָן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אִין דֶעם פֶערְצְטִין טָאג אִין חוֹדֶשׁ פֶּסַח לַיְיָ זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אַקָּרְבַּן פֶּסַח צוּ גָאט : (יז) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר אוּנ אִין דֶעם פוּפְצֶעטֶן טָאג אִין דֶעם חוֹדֶשׁ חָג זָאלְט אִיר מַאכֶען יוֹם טוֹב שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג זָאל וֶוערֶען גֶגֶעסֶען (יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג פוּן דִי טָאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ זָאל גְרוּפֶען וֶוערֶן הֵיילִג כָּל עֲבוֹדָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיר נִיט טָאן (יט) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין

הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: כב וּשְׂעִיר
חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
כג מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת
הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־־־אֵלֶּה:
כד כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים
לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־־
עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:
כה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
ס כו וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם
מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם
מִקְרָא־־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
כז וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ

ן לְשַׁבְעָא אִמְּרִין:
ירָא דְחַטָּאתָא חַד
א עֲלֵיכוֹן: כג בַּר
צַפְרָא דְהִיא עֲלַת
א תַּעְבְּדוּן יָת
כד כְּאִלֵּין תַּעְבְּדוּן
שַׁבְעָא יוֹמִין לְחֵם
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא
יְיָ עַל עֲלָתָא
א יִתְעֲבֵד וְנִסְכֵּהּ:
בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
עֲבִידַת פָּלְחָן לָא
דוּן: כו וּבְיוֹמָא
וּרַיָּא בְּקָרוֹבֵיכוֹן
א חֲדַתָּא קֳדָם יְיָ
תֵיכוֹן מְעָרַע קַדִּישׁ
לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
לָא תַעְבְּדוּן:
תְקָרְבוּן עֲלָתָא

תולדות אהרן

ועות ס י: מלבד עולת יומא פ
הוריות יג זבחים כח: כאלה תעשו
שם: בהקריבכם מנחות מו פד:

רש"י

רליתי זאת: (כד) כאלה תעשו ליום. כלה
התין והולכין כפרי החג: (כו) וביום הבכורים.
בועות קרוי בכורי קציר חטים ע"ש שתי הלחם שהם
סוכות: (כו) וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים]. זָאגְט רַשִׁ"י (חַג הַשָּׁבוּעוֹת קָרוּי בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים) דֶער יוֹם טוֹב שָׁבוּעוֹת
גערופען בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים, ווייל דאמאלס הייבט מען אן שנייד'ן ווייץ (עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהֵם רִאשׁוֹנִים לְמִנְחַת

בית יהודא

רבי משה הדרשן: (כד) וּכָאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם]. אזוי פיל קָרְבָּנוֹת
זאלט איר מקריב זיין אלע טאג (שֶׁלֹּא יִהְיוּ פּוֹחֲתִין וְהוֹלְכִין
כְּפָרֵי הֶחָג) די קרבנות זאלען ניט ווערן אלע טאג ווייניגער
וויא עס ווערן אלע טאג ווייניגער די אקסען ווס מען איז

דעת זקנים מבעלי התוספות

יום השביעי. מצאתי שבז' של פסח שאומר בקרבנות
פסוק זה ביום השביעי וגו' כתיב גבי שבועות שעיר
פר עליכם ולא כתיב לחטאת מפני כבוד התורה שנתנה בו ביום וזהו אשר יסד הפייט דיום הבכורים חטאת לא נזכר
דבר המלך למנוחה, ד"א לפי שהיו אז ישראל נקיים מכל חטאת כדאיתא במדרש משקבלתם עליכם עול תורה והמצות
ני עליכם כאלו לא חטאתם מעולם וזהו שייסד הפייט בעולת של שבועות קבלו מלכותי ולא תאשמו ועוד כתיב גביה מלבד
תמיד מאי מעמא לא כתיב בהדיה ומלבד שתי הלחם ופר ושני אילים ושני כבשים הקריבים באותו יום כמו שכתוב
מלבד עולת החדש ומלבד עולת התמיד וכן ביום הכפורים מלבד חטאת הכפורים ועולת התמיד וי"ל שהם נזכרים בכלל מה
וביום הבכורים בהקריבכם מנחה בשבועותיכם בגלל המנחה כל אלו באין ולא במוסף. ג"כ גבי ר"ה כתיב ועשיתם עולה
א מכולהו דכתיב בהו והקרבתם. וי"ל לפי שהוא יום הדין ומשנכנסו לדין הם נעשים בריאה חדשה וזהו שייסד הפייט
ם בריאה חדשה וצריך לאמרו אזר האוחז דמיירי בדין ולפי המדרש נראה שאין לאמרו כי אם ביום הכפורים דכתיב בספר
ועם נברא יהלל יה ומסיק על מי נאמר פסוק זה רב ור' יוחנן חד אמר על דור מרדכי ואסתר וחד אמר על כל דור ודור
שהם מתים בכל שנה במעשיהם הרעים והקב"ה מחיה אותם ביום הכפורים שמוחל להם עונותיהם ובוראים בריא' חדש' וזהו
א יהלל יה ועוד גבי מלבד עולת החדש אמאי לא כתי' גבי' מלבד חטאת החדש שהוא שעיר אחד לחטאת דכמו שמזכי'

שפתי חכמים

עולת התמיד הסמוך לו כאלו אמר על עולת התמיד ונסכו יעשה כל

פירוש לתורת אלהים

פון איין עולה צו גאט: (כד) כָּאֵלֶּה אזו וויא די
ות ווי איך היים אייך מקריב זיין דעם ערשטען
פון פֶּסַח תַּעֲשׂוּ זאלט איר אזעלכע קָרְבָּנוֹת
ב זיין, איטליכען טאג פון די זיבען טאג
פֶּסַח: (כו) וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים אונ אין דעם טאג פון
דער צייטיגונג דאס מיינט מען שבועות [עיין רש"י]
בְּהַקְרִיבְכֶם אז איר וועט מקריב זיין דיא נייע מִנְחָה
פון דעם נייעם ווייץ צוא גאט בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם אין

לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל
אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה׃
כח וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד׃ כט עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים׃ ל שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ לא מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם
וְנִסְכֵּיהֶם׃ פ כט א וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם׃ ב וַעֲשִׂיתֶם

אונקלוס

לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי
וּדְכַר חַד שַׁבְעָא א
בְּנֵי שְׁנָא׃ כח וּמִנְחַ
סֻלְתָּא דְּפִילָא בְּמ
תְּלָתָא עֶשְׂרוֹנִין לְ
חַד תְּרֵין עֶשְׂ
לְדִכְרָא חָד׃ כט עִשְׂ
עִשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא
לְשַׁבְעָא אִמְּרִין׃ ל
בַּר עִזִּין חַד לְכַ
עֲלֵיכוֹן׃ לא בַּר מֵ
תְּדִירָא וּמִנְחָתֵהּ תַּעְ
שַׁלְמִין יְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן׃ א וּבְיַ
שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַ
מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹ
עֲבִידַת פָּלְחַן
תַעְבְּדוּן יוֹם יַבָּבָא
לְכוֹן׃ ב וְתַעְבְּדוּן עֲ

תו"א עשרון עשרון שם מז : ובח
לב : כל מלאכת שבת קלה
תרועה שם ר"ה כט לב לד מגילה כ ע

בעל הטורים

(ב) בראש השנה כתיב ועשיתם עולה לריח ניחח לה' כו' לומר עשו תשובה ואני מעלה עליכם כאילו הקרבתם כל הקרבנות. וכפ

בית יהודא

חִטִּים הַבָּאִים מִן הֶחָדָשׁ) וֶוענֶן דִי צְוֵויי חַלּוֹת וָוס מֶען בְּרֵיינְגְט שָׁבוּעוֹת אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִי צְוֵויי חַלּוֹת זֶוענֶן דִי עֶרְשְׁטֶע (פְּרִיעֶר) פַר אַלֶע מִנְחוֹת וָוס מֶען וֶועט בְּרֵיינְגֶען פוּן דִיא נַייעַ וַוייץ׃ (לא) וּתְמִימִים יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם). זָאגְט רַשִׁ"י (אַף הַנְּסָכִים יִהְיוּ תְּמִימִים) דִיא וַויין זָאל אוֹיךְ זַיין גַאנְץ אִין דִי וַויין זָא"ל קֵיין פֶעלֶער זַיין (לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכַּאן בֵּאנֶען הָאבֶּן דִי רַבָּנָן גֶעלֶערוּנְט (שֶׁהַיַּיִן שֶׁהֶעֱלָה קְמָחִין פָּסוּל לִנְסָכִים) דִיא וַויין וָואס הוֹיבִּין אוֹיף דִי וַויין אִיז דָא ב

רש"י

ראשונים ל למנחת הטים הבאה מן החדש : (לא) תמ יהיו לכם ונסכיהם. אף הנסכים יהיו מ תמימים. רבותינו (מנחות פז) מכאן שהיין שהעלה קמחין פסול לנכ

שפתי חכמים

הקרבן הזה : ל אף ע"פ שהעומר מתיר כל מיני חדש של חיטין ושל שעורין ושאר מיני דגן ה"מ לאכילה אבל למנחה לאישים אין רשאי להביא מן החדש אלא אחר מנחת שתי הלחם שהיא באה מן החטין של שנה זו : מ פי' דהל"ל למעלה ושעיר עזים אחד לכפר עליכם תמימים יהיו לכם וסמיך ליה אל ונסכיהם ל"ל שגם נסכיהם יהיו

דעת זקנים מבעלי התוספות

העיל' הי' לו להזכיר החטאת כי גם ביום הכפורים מצינו מלבד חטאת הכפורים. וי"ל דלא הזכיר העולה אלא לפי שב שוה קצת לעולה דר"ה דעולת ר"ח מכפרת על שאין בה לא בתחלה ולא בסוף ושל ר"ה על שאין בה ידיעה בתחל בה ידיעה בסוף ומיהו אמת הדבר שיש בראש השנה שני מוספין אחד של ר"ה ואחד של ר"ח ולפי שלא פירש הכתוב ר"ח בפי' קורא התלמוד ר"ה חג שהחדש מתכסה בו כי השעיר הזה בא לכפרה ותנחומין ללבנה שנתמעטה ולפי שאמת הוא שעירים קריבין למוסף של ר"ה תיקנו לומר במוסף של ר"ה ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן. וגם נכון לומר מלבד ההדש ומנחתה שהרי גם היא קריבה במוסף. ובשם הרב נתנאל מצאתי שאין צריך לומר ושני שעירים כי מאחר שהכתוב מכפר לפרסמו. ויש מקשים למה אין אומרין בתפלת מוסף של שבועות כמו כן ושני שעירים שהרי בזבחים מסיק שני שעירי עצרת הן באין על טומאה שאירע בין זה לזה. וכן מוכיחין הפסוקי' בפ' אמור דכתיב ועשיתם שעיר עזים לחטאת ופרש"י יכול האמור כאן היא שעיר האמור בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל הפרים ואילים אינו כן. ועוד נוכל לומר שיש להוכיח הוא מדכתיב שם לחטאת והכא לא כתיב לחטאת וא"כ מאחר שקריבין שני שעירים בעצרת וכפרת' שוה לכפר על טומאת מ וקדשיו כשאר שעירי המוספין דין הוא להזכירם בתפלה. וי"ל דלא דמי שהרי תפלת מוסף תחת קרבן מוסף היא באה ואח

פירוש להורת אלהים

אַייעֶר שָׁבוּעוֹת׃ (א) וּבַחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אוּנ אִין דֶעם טָאג אִין חוֹדֶשׁ דָם אִיז רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם תְּרוּעָה זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ דָם הֵייסְט תִּשְׁרֵי בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ אִין אֵיין טָאג פוּן שַׁאלוּנְג יִהְיֶה לָכֶם זָאל דֶר טָאג צוּ אַייךְ

מצות השם

(תה) יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז יֶעדֶער יוּד דַארְף הֶערֶען אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שׁוֹפָר בְּלָאזֶען. אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ יֶעדֶער צַייט׃

עלה לריח ניחח ליהוה פר בן־בקר
אחד איל אחד כבשים בני־שנה
שבעה תמימם: ג ומנחתם סלת
בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר
שני עשרנים לאיל: ד ועשרון אחד
לכבש האחד לשבעת הכבשים:
ה ושעיר־עזים אחד חטאת לכפר
עליכם: ו מלבד עלת החדש
ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה
ונסכיהם כמשפטם לריח ניחח
אשה ליהוה: ס ז ובעשור לחדש
השביעי הזה מקרא־קדש יהיה
לכם ועניתם את־נפשתיכם כל־
מלאכה לא תעשו: ח והקרבתם
עלה ליהוה ריח ניחח פר בן־בקר
אחד איל אחד כבשים בני־שנה
שבעה תמימם יהיו לכם:
ט ומנחתם סלת בלולה בשמן
שלשה עשרנים לפר שני עשרנים

לא ברעוא קדם
בר תורי חד דכר
מרין בני שנא
שלמין:
חתהון סלתא
במשח תלתא
ן לתורא תרין
נין לדכרא:
ונא חד לאמרא
שבעא אמרין:
יר בר עזי חד
תא לכפרא עליכון:
מעלת ירחא
ה ועלת תדירא
ה ונסכיהון כדחזי
אתקבלא ברעוא
נא קדם יי:
עשרא לירחא
ה הדין מערע
יהי לכון ותענון
שתיכון כל
א לא תעבדון:
רבון עלתא קדם
תקבלא ברעוא
תורי חד דכר
מרין בני שנא
שלמין יהון לכון:
חתהון סלתא
במשח תלתא
ין לתורא תרין

רון מנחות פז: ובעשור יומא סג
ה מ: כל מלאכה שבת קיד:
מימם יהיו מנחות פז:

רש"י

ד עלת החדש. מוספי ר"ח שהוא ביום ר"ה:

בית יהודא

אזו וויא מעהל, טאר מען ניט גיסען די וויין אויף דעם מזבח: (ו) ומלבד עלת החודש. מיינט מען (מוספי ראש
יסער די עולות וום מען איז מקריב וועגען קרבן מוסף פון ראש חודש (שהוא בראש השנה) ראש חודש איז

דעת זקנים מבעלי התוספות

הללו לא היה קרב במוסף כי אם בשחר וכן נמי פרש"י בפרשת אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן הללו קריבין בגלל
לו למוספין. בסוכות כתיב פרים בני בקר שלשה עשר אלים שנים כבשים ארבעה עשר ולפי שיש בסוכות תוספת שמחה
לעיל שבו תוספת קרבן והפרים מתמעטין והולכין כדי שיבאו לחשבון ע' כנגד ע' אומות והכבשים עומדין במקומן בכל
די שיעלו לחשבון צ"ח כדי לבטל צ"ח תוכחות שבמשנה תורה, ואומר הרב בכור שור שצריך פי' למה הן עומדין בכל
שנים ולפי שבכל ימי החג קרבן מוסף משתנה משא"כ במוסף פסח לפיכך אנו גומרין את ההלל בכל ימי החג. וכימי

פירוש לתורת אלהים

ט אין דעם טאג בלאזען שופר: (ז) ובעשור דעם זיבעטען חודש דאס איז יום כפור ועניתם את
שביעי הזה אונ אין דעם צעהנטען טאג פון נפשותיכם אונ איר זאלט פייניגען אייערע לייבר כל

לָאַיִל הָאֶחָד׃ י עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃
יא שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד
חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם׃ ס שביעי
יב וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְחַגֹּתֶם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים׃
יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ

אונקלוס

עִשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא
י עִשְׂרוֹנָא עִשְׂר
לְאִמְּרָא חַד לְשַׁ
אִמְּרִין׃ יא צְפִיר
עִזִּין חַד חַטָּאתָא
מֵחַטָּאתָא דְכִפּוּרַיָּא
תְּדִירָא וּמִנְחָ
וְנִסְכֵּיהוֹן׃ יב וּבְחַ
עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַ
שְׁבִיעָאָה מְעָרַע
יְהֵי לְכוֹן כָּל עִ
פֻּלְחָנָא לָא תַעְ
וְתֵחַגּוּן חַגָּא קֳדָ
שִׁבְעָא יוֹמִין׃ יג וּתְ
עֲלָתָא קֻרְבַּן דְּמִתְ

בעל הטורים

דורש כאילו נעשה כריס
(יא) ביוה"כ כתיב שעיר עזים
ולא כתיב לכפר לפי שיוה"כ

תו"א שעיר עזים יומא ט שבועות י׃

רש"י

(יא) מלבד חטאת הכפרים. שעיר הנעשה האמור באחרי מות שגם הוא חטאת: ועלת התמיד. ומלבד עולת התמיד תעשו ג' עולות הללו: ונסכיהם. מוסב על המוספין הכתובים ועל תעשו קאי והוא לשון ציווי עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה ונסכיהם. ונסכיהם האמורים בכל המועדות חוץ משל קרבנות ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם מוסבים על התמיד ציווי. שהרי נסכיהם של מוספין כתובין לעצמן בכל יו

בית יהודא

אין ראש השנה׃ (יא) ומלבד חטאת הכפורים). אויסער דעם חטאת פון יום כפור, דס מיינט מען (שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות) דעם שעיר וואס זיין בלוט ווערט געשפריצט אין בית המקדש וויא עס שטייט אין די סדרה אחרי מות (שגם הוא חטאת) דער שעיר איז אויך א חטאת׃ ועולת התמיד). (ומלבד עולת התמיד תעשו עולות הללו) אויסער דיא עולות פון תמיד זאלט איר מאכען דיא עולות׃ ונסכיהם). זאגט רש"י (מוסב על המוספים הכתובים ועל תעשו) דער ווארט ונסכיהם זייער גיסונג, גייט אויף די קרבנות מוספים וואס איז פריער געשריבן, די וויין וואס מען האט געגאסן אויף דעם מז מען האט מקריב געוועזן די קרבנות מוספים, דער ווארט „ונסכיהם" גייט אויך אויף דעם ווארט תעשו, אי מאכען זייער גיסונג ועיין ש"ח) (והוא לשון צווי) הקב"ה האט געבאטן מען זאל גיסען וויין אויף דעם מזבח ווען מ מקריב זיין די עולות פון מוסף, אונ אזו מיינט דער פסוק (מלבד עולת התמיד ומנחתה) אויסער די עולה פון ת איר מנחה (תעשו את אלה ונסכיהם) זאלט איר מאכען די קרבנות מוספין מיט זייערע וויין גיסונג (וכן כל האמורים בכל המועדות) אונ אזו איז בייא אלע „נסכיהם" וואס איז געשריבען ביי אלע ימים טובים, מיינט מען ני די וויינגיסונג וואס געהער צו די קרבנות מוספים (חוץ משל קרבנות החג שבל ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם מו התמיד) נאר ביי די קרבנות פון סוכות די אלע ווערטער ונסכה אונ ונסכיהם אונ ונסכיה גייט דאס אויף דע עאינן לשון צווי) די ווערטער ונסכה ונסכיהם ונסכיה, זענען ניט איצט געבאטן געווארן אויף די גיסונג. ווארום תמיד איז שון לאנג געשריבן מען זאל גיסן וויין, פון וואנען ווייסן מיר אז די ווערטער ונסכה ונסכיהם ונסכיה ג דעם תמיד (שהרי נסכיהם של מוספין כתובין בפני עצמן בכל יום ויום) ווארום די נסכים ודי וויינגיסונגו פון די מו

שפתי חכמים

תמימים׃ נ ר"ל דעולת התמיד לא קאי אשעיר עזים לחטאת אלא אוהקרבתם עולה דלמעלה וה"ק קרא שעיר עזים אחד לחטאת מלבד חטאת הכפורים ועולה של י"כ מלבד עולת התמיד ומנחתה יהוה כאלו כתיב ב' פעמים מלבד דוי"ו של ועולת קאי אמלבד חטאת הכפורים׃ ס דא"ל דקאי על ועולת התמיד דאם כן הל"ל ונסכה לשון יחיד כדכתיב ומנחתה וגם א"ל דקאי אשעיר עזים אחד לחטאת שאין נסכים לחטאת עכ"ל דקאי אעולות המוספין וזהו שנקט מוסב על המוספים הכתובים ועל תעשו ואף ע"פ שאין כתיב תעשו בקרא מ"מ כיון שכרש"י לפני זה ועולת התמיד ספירושו ומלבד עולת הת עולות הללו ור"ל דהוי כאלו כתיב בהדיא בקרא תעשו והאי ונסכיהם קאי עליו׃ ע ר"ל עכשיו מלוה על הנסכים של עולות המו

דעת זקנים מבעלי התוספות

הפסח אין אנו גומרין אותו אלא שני ימים ראשונ ובפרק שני דערכין פריך שבת דהלוקה בקרבנותיה לימ שבת לא איקרי מועד וביום ר"ה ויום הכפורים שהם אין אומרין אותו ובחנוכה גומרין משום ניסא ובפורי למימר הללויה הללו עבדי וכו' ואכתי עבדי אחשורוש אנ חג עצרת פר אחד איל אחד להראות שאין הקב"ה צרי

פירוש לתורת אלהים

מלאכה לא תעשו קיין שום מלאכה זאלט איר ניט טאן׃ (יב) ובחמשה עשר יום לחודש אונ אין דעם פופצ׳טין טאג אין זיבעטן חודש דס מיינט מען סוכות וחגותם אונ איר זאלט פייער טאגין חג ליי אפייער ט גאט שבעת ימים זיבן טעג איר זאלט מאכן זי יום טוב דס מיינט מען די זיבן טאג פון ס

ליהוה פרים בני־בקר שלשה עשר
אילם שנים כבשים בני־שנה
ארבעה עשר תמימם יהיו׃
יד ומנחתם סלת בלולה בשמן
שלשה עשרנים לפר האחד
לשלשה עשר פרים שני עשרנים
לאיל האחד לשני האילם׃ טו ועשרון
נקוד על ו' בתרא עשרון לכבש האחד
לארבעה עשר כבשים׃ טז ושעיר־
עזים אחד חטאת מלבד עלת
התמיד מנחתה ונסכה׃ ס יז וביום
השני פרים בני־בקר שנים עשר
אילם שנים כבשים בני־שנה
ארבעה עשר תמימם׃ יח ומנחתם
ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים
במספרם כמשפט׃ יט ושעיר־עזים
אחד חטאת מלבד עלת התמיד
ומנחתה ונסכיהם׃ ס כ וביום
השלישי פרים עשתי־עשר אילם

אונקלוס

א קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי
תְּלַת עֲשַׂר דִּכְרִין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
עָא עֲשַׂר שַׁלְמִין
: יד וּמִנְחַתְהוֹן
א דְּפִילָא בִמְשַׁח
א עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא
תְלָתָא עֲשַׂר תּוֹרִין
עֶשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד
ן דִּכְרִין: טו וְעֶשְׂרוֹנָא
נָא לְאִמְּרָא חַד
בְעַת עֲשַׂר אִמְּרִין:
פִיר בַּר עִזִּין חַד
תָא בַּר מֵעֲלַת
א מִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ:
יוֹמָא תִנְיָנָא תּוֹרִין
וֹרֵי תְּרֵי עֲשַׂר דִּכְרִין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
עָא עֲשַׂר שַׁלְמִין:
מִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
ין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין
יְנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי:
פִיר בַּר עִזִּין חַד
תָא בַּר מֵעֲלַת
א וּמִנְחָתַהּ
יהוֹן: כ וּבְיוֹמָא
תָאָה תּוֹרִין חַד עֲשַׂר

וביום סוכה מז : ומנחתם תענית ב
זבחים ת פד מנחות מד נב תמורה
: ונסכיהם שבת קג תענית ג :

זקנים מבעלי התוספות

כי אם להראות כבודן של
. ומן הראוי היה להיות חג
חמשי' יום אחר סוכות כמו
ות חמשים יום אחר הפסח
אחר הפסח באין ימי הקיץ ואין
עלות לרגל אבל אחר סוכות באין ימי הגשמים והיה טורח לעלות לפיכך קבעו ית' מיד אחר סוכות משל למלך שנושא
שים אחת ממקום קרוב ואחת ממקום רחוק לאותה שהיא ממקום קרוב אומר לה עכשיו נעשה השידוכין ולאחר שלשה

רש"י

מנחתם ונסכיהם לפרים. (סוכה נה) פרי החג ע'
נגד ע' אומות עו"ג שמתמעטים והולכים סימן כליה
ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין:
שים. כנגד ישראל שנקראו (ירמיה נ) שה פזורה והם
ם ומניגם תשעים ושמונה לכלות מהם תשעים ושמונה

בית יהודא

געשריבן בעזונדר נעבן יעדר טאג יום טוב: (יח) ומנחתם
ונסכיהם לפרים. זאגט רש"י (פרי החג שבעים הם) די פרים
וואס מען האט מקריב געוועזן סוכות זענען געוועזן זיבעציג (כנגד
שבעים אומות שמתמעטים והולכים) געגן די זיבעציג פעלקר
געצן דיגר וואס ווערן אלע מאל ווייניגער (ובימי המקדש היו
מגינים עליהם מן היסורין) אונ ווען דר מקדש איז געוועזן
די זיבעציג פרים וואס מען האט מקריב געוועזן סוכות אויף זיי בעשיצט עס זאל אויף זיי קיין יסורים קומען:
מסו. די שעפסן האט מען מקריב געוועזן סוכות (כנגד ישראל) געגן די יודין (שנקראו שה פזורה) וואס זיי ווערן
אשעפס וואס איז פארשפרייט אויף די גאנצע וועלט (והם קבועים) די שעפסן זענען געוועזן אלע טאג גלייך (ומניגם
ושמונה) זיי זענן געציילט אכט אונ ניינציג שעפסן (לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה) צו פאר־

שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר תְּמִימִם׃ כא וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט׃ כב וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ ס כג וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים
עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃
כד מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
כה וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃
ס כו וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה
אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃ כז וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃ כח וּשְׂעִיר
חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ ס כט וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי
פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃

דִּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין
שְׁנָא אַרְבְּעָא
שַׁלְמִין׃ כא וּמִנְ
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְ
וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵ
כִּדְחָזֵי׃ כב וּצְפִ
דְּחַטָּאתָא חַד בַּר מִ
תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִ
כג וּבְיוֹמָא רְבִי
תּוֹרִין עַסְרָא דִּכְרִין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְ
עֲשַׂר שַׁלְמִין׃ כד מִנְחַ
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְ
וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵ
כִּדְחָזֵי׃ כה וּצְפִיר בַּ
חַד חַטָּאתָא בַּר מִ
תְּדִירָא מִנְחָתַהּ וְנִ
כו וּבְיוֹמָא חֲמִי
תּוֹרִין תִּשְׁעָה דִּכְרִין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְ
עֲשַׂר שַׁלְמִ
כז וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְ
לְתוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִ
בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָ
כח וּצְפִירָא דְחַטָּאתָ
בַּר מֵעֲלַת תְּדִ
וּמִנְחָתַהּ וְנִסְכַּ
כט וּבְיוֹמָא שְׁתִי
תּוֹרִין תְּמַנְיָא דִּכְרִין
אִמְּרִין בְּנֵי
אַרְבְּעָא עֲשַׂר שַׁלְ

דעת זקנים מבעלי התו
חדש"ם אחזור הנה ונעשה
כי ק"וב אלי המקום ולאותה
ממקום רחוק אומר לה
עכשיו השידוכין והנשואים ב

רש"י

קללות שבמשנה תורה. בשני נאמר ונסכיהם על שני
היום ולא שינה הלשון אלא לדרוש כמו שאמרו רז"ל

בית יהודא

מיידן פון די יודין די אכט אונ ניינציג קללות וואס זענען
געשריבען אין משנה תורה (בשני נאמר ונסכיהם) ביי דעם
אנדערען טאג סוכות שטייט ונסכיהם, אונ זייער וויינגיסונג
(על שני תמידי היום) אויף די צוויי תמידים וואס מען איז מקריב דעם טאג (ולא שינה הלשון אלא לדרוש) די תו
געענדערט דעם לשון, אונ האט ניט געשריבען "ונסכה" ווי עס שטייט אלע מאל, נאר זיא האט געשריבען ונסכי
לערנען אויף דעם אדרשה (כמו שאמרו רבותינו ז"ל) ווי דיא רבנן האבען געזאגט (בשני ונסכיהם בששי ונסכיה
במשפטם) ביי דעם אנדערען טאג סוכות שטייט ונסכיהם, איז איבעריג דער מ"ם. ביי דעם זעקסטען טאג סוכות

ל וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
לא וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וּנְסָכֶיהָ׃ ס לב וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנָיִם
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם׃ לג וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּהֶם
לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם
כְּמִשְׁפָּטָם׃ לד וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ ס מפטיר לה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת
תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא

חַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין
הוֹן כִּדְחָזֵי׃
רָא דְחַטָּאתָא חַד
בַּת תְּדִירָא מִנְחָתַהּ
א׃ לב וּבְיוֹמָא
ה תּוֹרִין שַׁבְעָא
תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי
אַרְבְּעָא עֲשַׂר
׃ לג וּמִנְחַתְהוֹן
הוֹן לְתוֹרִין לְדִכְרִין
ין בְּמִנְיָנֵיהוֹן
לְהוֹן׃ לד וּצְפִירָא
תָא חַד בַּר מֵעֲלַת
מִנְחָתַהּ וְנִסְכַּהּ׃
מָא תְּמִינָאָה כְּנִישִׁין
כוֹן כָּל עֲבִידַת
לָא תַעְבְּדוּן׃

מפטס שבת קג סוכה מז תענית ב
ות מד: ביוס סוכה מז: ביוס
הזוכר פרשת ברלשית: עלרת
יס פת בילה טו חגיגה ט:

רש"י

בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם מ"ם יו"ד מ"ם הרי
רמז לנסוך המים מן התורה בחג: (לה) עצרת
לכם. עלורים בעשיית מלאכה. (ספרי) ד"א
רו צ מללאת. מלמד שטעון לינה. ומדרשו באגדה
ימות הרגל ק הקריבו כנגד ע' אומות וכשבאין

בית יהודא

וּנְסָכֶיהָ, איז איבעריג דער יו"ד, ביי דעם זיבעטן טאג סוכות שטייט כְּמִשְׁפָּטָם, איז אויך איבעריג די מ"ם, מ' י' מ' (הֲרֵי כָּאן מַיִם) מאכט מַיִ"ם (רֶמֶז לְנִסּוּךְ הַמַּיִם מִן הַתּוֹרָה בְּחַג) פון דאנען ווייסן מיר אז די תורה הייסט מען זאל סוכות גיסן וואסער אויף דעם מִזְבֵּחַ ווען מען איז מַקְרִיב דעם קָרְבַּן תָּמִיד: (לה) וַעֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. (עֲצוּרִים בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה)

זיין אופגעהאלטן פון צו טאן א מְלָאכָה (דָּבָר אַחֵר) נאך אפשט איז (עֲצֶרֶת עִצְרוּ מִלָּצֵאת) עֲצֶרֶת מיינט מען איר
ן אופגעהאלטען פון ארום צו גיין פון יְרוּשָׁלַיִם ביז נאך דעם אכטן טאג (וּמְלַמֵּד שֶׁטָּעוּן לִינָה) דער פָּסוּק לערונט
הט געדארפט נעכטיגן אין יְרוּשָׁלַיִם דעם טאג ווס נאך יום טוב (וּמִדְרָשׁוֹ בְּאַגָּדָה) דער מִדְרָשׁ זאגט (לְפִי שֶׁכָּל
ל הִקְרִיבוּ כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אוּמוֹת) ווייל אלע טאג סוכות הט מען מַקְרִיב געווען זיבעציג פָּרִים פאר די זיבעציג פעלקר

דעת זקנים מבעלי התוספות

קום ולא אוכל לטרוח לשוב פה פעם אחרת וזהו
פיים בשמיני חג העצרת חקר לאספו עד שבעה מפני
דת השבעה וישראל נקראו. כן שנאמר אומללה
ת השבעה על שם שילדה שבעה מלכים לגיהנם:

שפתי חכמים

לפני זה לא כתיב שום נסכים בעולות הללו: פ והא דכתיב בתרים כל מלאכת עבודה לא תעשו הוא תוספת ביאור שהכ' עצמו מפרש לענין מה תהיו עצורים: צ דלטעם ראשון דחוק הוא שהכתוב עצמו יפרש מהו העצרת שהוא עשיית מלאכה ל"פ ד"א ולפי' ד"א קשה כיון דקאי על ישראל מהו דכתיב עצרת תהיה לכם לא הו"ל אלא עצורים

ן פי' טעם ראשון: ק אע"פ שגם הראשון הוא מדרש. מפני שהראשון מדרשו על פי הברייתות שבת"כ שהם כלם הלכות.

פירוש לתורת אלהים

ום הַשְּׁמִינִי אין דעם אכטן טאג עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם איין אויפהאלטונג זאל זיין צו אייך פון איין מְלָאכָה

ליקוטי יהודא

ום הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם וגו'. עס זענען דא
ייערליי שִׂמְחוֹת, איין שִׂמְחָה פאר דעם גוף אונ איין
ר די נְשָׁמָה, דער גוף הט א שִׂמְחָה פון גוט עסין אונ
נקן, די שִׂמְחָה הט אגרענעץ, דער מענטש הט א שִׂמְחָה
עסען נאר ווען ער איז הונגעריג, קוים איז ער זאט
ן, נִיט גענוג, ער הט מער קיין פערגעניגען פון דעם
ם עסן ווערט ביי אים פארמיאוסט, דאס זעלביגע ביי
ינקען, ווען דער מענטש איז דארשטיג, טרינקט ער
ער זייער גערען, אז ער הט זאט געטרונקען, איז אים

דס וואסער פארמיאוסט, אונ אפילו דס בעסטע וויין אז ער הט
פיל געטרונקען, ווערט ער אים פארמיאוסט, אבער דאס
פארגעניגען פון די נְשָׁמָה פון תורה לערנען אונ מִצְוֹת טאהן הט
קיין ענדע, ווס מער תורה דער מענטש לערונט אונ מער מִצְוֹת
דער מענטש טוהט מער פערגעניגן הט די נְשָׁמָה, ווי דער תנא
זאגט מִצְוָה גוֹרֶרֶת מִצְוָה, איין מִצְוָה שלעפט דעם מענטש ער
זאל טאהן נאך א מִצְוָה, אונ ניט גענוג עס ווערט אים ניט
פארמיאוסט, נאר פארקערט ער לערונט מיט מער פערגעניגען,
עס איז אבער אמאהל דא ווס די פערגעניגען פון דעם גוף מיט

תַּעֲשׂוּ׃ לו וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃
לז מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
לח וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ לט אֵלֶּה

אונקלוס

לו וְתִקְרְבוּן עֲלָתָא
דְמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ תּוֹר חַד דְּכַר
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא ש...
שַׁלְמִין׃ לז מִנְ...
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרָא לְ...
וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנְ...
כִּדְחָזֵי׃ לח וּצְפִ...
דְחַטָּאתָא חַד בַּר ...
תְּדִירָא וּמִנְחָתַהּ וְנִ...
לט אִלֵּין תַּעַבְדוּן קֳ...

תו"א פר אחד סוכה מז : כמשפט שם : אלה תעשו פסחים עו ר"ה ד שבועות י מנחות עב תמורה יד : לעלתיכם מנחות קד : ולנסכיכם תמורה

בית יהודא

(וּכְשֶׁבָּאִין לָלֶכֶת) ווען די יודין האבן געוואלט אוועק גיין פון ירושלים (אָמַר לָהֶם הַמָּקוֹם) האט הקב"ה געזאגט צו די יודין (בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם) איך בעט פון אייך (עֲשׂוּ לִי סְעוּדָה קְטַנָּה) מאכט פון מיינעטוועגן אקליינע סעודה (כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִכֶּם) איך זאל הנאה האבן פון אייך: (לו) נפַר אֶחָד אַיִל אֶחָד]. זאגט רש"י (אֵלּוּ כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל) די צוויי קרבנות זענען געגען די יודין (הִתְעַכְּבוּ לִי מְעַט עוֹד) פארהאלט אייך פון מיינעטוועגן נאך אביסל (וְלָשׁוֹן חִבָּה הוּא זֶה) דס איז אבעוויזונג אויף ליבשאפט (כְּבָנִים הַנִּפְטָרִים מֵאֲבִיהֶם) ווי קינדער וואס ווילן אוועק גיין פון זייער פאטער (וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם עִכְּבוּ עוֹד יוֹם אֶחָד) אונ דר פאטער זאגט צו זיי עס איז מיר שווער אייער אפשיידונג פון מיר, פארהאלט אייך ביי מיר נאך אטאג (מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁאָמַר לַעֲבָדָיו עֲשׂוּ לִי ... גְּדוֹלָה) למשל אמלך הט געזאגט צו זיינע קנעכט מאכט פר מיר אגרויסע סעודה (לְיוֹם אַחֲרוֹן אָמַר לְאוֹהֲבוֹ עֲשֵׂה לִי קְטַנָּה כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִמְּךָ) צום לעצטען טאג הט ער געזאגט צו זיין גוטען פריינד איך בעט דיך דו זאלסט מא... מיינעטוועגן אקליינע סעודה איך זאל האבן הנאה פון דיר אליין (כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוּכָּה) וויא עס שטייט אין גמרא (וּבְמִדְרָשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא) דער מדרש רבי תנחומא זאגט (לִמְּדָה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ) די תורה לערונט דיך דרך ארץ (שֶׁמִּי אַכְסְנָאִי) דר וואס הט ביי זיך אגאסט (יוֹם רִאשׁוֹן מַאֲכִילוֹ פְּטוּמוֹת) דעם ערשטען טאג גיט ער אים עסן פעטע... (לְמָחָר מַאֲכִילוֹ דָּגִים) אויף מארגען גיט ער אים עסן פיש (לְמָחָר מַאֲכִילוֹ בְּשַׂר בְּהֵמָה) דעם דריטען טאג גיט ער אים ע... פלייש (לְמָחָר מַאֲכִילוֹ קִטְנִיּוֹת) דעם פערדען טאג גיט ער אים עסען ארבעס (לְמָחָר מַאֲכִילוֹ יָרָק) דעם פינפטען טאג אים עסען קארטאפלים, נאך אזעלכע עסן (פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ) אלע טאג גיט ער אים ווייניגער עסן (כְּפָרֵי הֶחָג) ווי ד... וואס מען איז מקריב סוכות אלע טאג ווייניגער: (לט) [אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם]. די קרבנות וואס דא זענען גע...

רש"י

ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה
כדי שאהנה מכם: (לו) פר אחד איל אחד. איל (א...
ישראל ר התעכבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה
הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פר...
עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו' כ...
במס' סוכה (דף נ"ה) ובמדרש רבי תנחומא למדה
דרך ארץ ש שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון מאכילו
למחר מאכילו דגים למחר מאכילו בשר בהמה למחר
קטניות למחר מאכילו ירק פוחת והולך כפרי...
(לט) אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הו...

שפתי חכמים

ודינים אלא זה הם דברי אגדיים : ר ששם עם אחד בארץ : ש ר"ל קאי אדלעיל אפרי חג מה שמתמעטין והולכים בזה למדה תורה דרך ארץ כו' : ת ר"ל כתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדר... הואיל וגם הנדרים ונדבות צריך לעשות למה לא כללן בכלל...

פירוש לתורת אלהים

איר זאלט אין דעם אכטען טאג קיין מלאכה ניט טאן: (לט) אלה די קרבנות וואס פריער איז געשטאנען תַּעֲשׂוּ לַיְיָ בְּמוֹעֲדֵיכֶם די קרבנות זענען אחיוב איר זייא מקריב זיין אין אייערע ימים טובים לב...

ליקוטי יהודא

די נשמה זענען צוזאמען, דס איז יום טוב, אונ נאך מעהר דר יום טוב סוכות, וואס דר מענטש פלעגט איין זאמלען פר סוכות אלע מינים עסנוואַרג פר דעם גוף אויף אגאנץ יאהר, איז די שמחה געוועזן זייער גרוס, עס איז אבער אשמחה פר די נשמה אויך געוועזן, מיט די מצות וואס געהערען צו דעם יום טוב, די שמחה פון דעם גוף איז נאר גרוס דיא ערשטע נאכט יום טוב, ווייל ער ווייס ער האט זיך צופרייען מיט דעם יום טוב אכט טאג, ער וועט גוט עסען גוט טרינקען אונ וואס אטאג עס גייט אוועק פון יום טוב איז די שמחה קלענער, אז עס קומט שמיני עצרת דער לעצטער טאג יום טוב, איז געוויס דער גוף מיט ווייניג שמחה. ביי די נשמה איז פארקערט יעדער טאג יום טוב וואס גייט אוועק איז די נשמה פרייליכער מיט די מצות וואס זיא האט פארזאמעלט יום טוב, דריבער אז עס קומט עצרת, דר לעצטער טאג יום טוב, די נשמה ברעט... פיל מצות זיא האט געקויפט דעם יום טוב גייט זיא אוועק... פרייליך פון דעם יום טוב, דריבער האט די תורה גע... שמיני עצרת זאל מען זיין פרייליך, ווייל דר מענטש... גיט בעזארגט זיין אויף די פריערדיגע טעג, אונ זענען נאר מיט תורה אונ מצות. דריבער זענען די זיבן טעג סוכות די זיבעציג יאהר פון מענטשענס לעבן, דר אכטער טאג עצרת, איז געגען ווי דוד המלך זאגט ואם בגבורות... שנה, אמאהל לעבט דר מענטש אכציג יאהר, נאר... זעהן ער זאל קענען אוועקגיין פון דר וועלט מיט שמחה,... תורה אונ מצות וואס ער האט איין געקויפט אויף דער וועל...

תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם׃
ל א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פפפ

עֲדֵיכוֹן בַּר מִנִּדְרֵיכוֹן
...נִדְבָתְכוֹן לַעֲלָוָתְכוֹן
...נְחָתְכוֹן וּלְנִסְכֵּיכוֹן
...כְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן׃
...אֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי
...אֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ
...יָת מֹשֶׁה׃ פפפ

קס"ח. למ"ק סי'. ואלי פלה"ו סי'. ומפטירין ויד ה' היתה אל אליהו. (במלכים א' סימן י"ח וסימן י"ט):

רש"י

ה: לבד מנדריכם. אם באתם לידור קרבנות ברגל היא בידכם. או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה ...בוס ברגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ...ריב נדריו ונמצא עובר בבל תאחר: (א) ויאמר משה ...בני ישראל. להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל ...שעד כאן דבריו א של מקום ופרשת נדרים מתחלת ...רו של משה הוצרך להפסיק תחלה ולומר שחזר משה ...פרשה זו לישראל שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו:

חסלת פרשת פינחס

בית יהודא

(דבר הכתוב להובה) איז אויסגעזעצט צו אחוב, דם מוז מען מקריב זיין יום טוב (לבד מנדריכם) אויסער נדרים (אם באתם לידור קרבנות ברגל מצוה היא בידכם) אוב איר וועט קומן אין ירושלים אויף יום טוב אונ איר וועט טאן אנדר צו ברייננן נאך קרבנות אין בית המקדש איז אמצוה (או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה תקריבום ברגל) די נדרים אונ נדבות וואס איר הט צו געזאגט אגאנץ יאר זאלט איר מקריב זיין יום טוב (שמא יקשה לו לחזור ולעלות בירושלים ולהקריב נדריו) טאמר נאך יום טוב וועט אים שווער זיין צו גיין נאך אמאל אין ירושלים באצאלן די נדרים (נמצא עובר בבל תאחר) וועט ער האבן אעבירה וואס ער הט פארשפעטיגט

צאהלין דעם נדר, ווארום די תורה הט געבאטן מ'זאל ניט פארשפעטיגען צו באצאהלין דעם נדר: (א) ויאמר אל בני ישראל. זאגט רש"י (להפסיק הענין) דער פסוק קומט אפטיילין דיא צוויי סדרות איינע פון דיא אנדערע (דברי רבי ישמעאל) אזוי זאגט רבי ישמעאל (לפי שעד כאן דבריו של מקום) ווייל ביז פסוק א זענען די רייד פון הקב"ה ...ת נדרים מתחלת בדבורו של משה) דיא פרשה פון נדרים הייבט זיך אן מיט די רייד פון משה (הוצרך להפסיק תחלה ... שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל) דריבר זאגט פריער דער פסוק משה האט געזאגט צו די יודין די פרשה וואס ...ה הט צו אים געזאגט, אונ פון ווייטער הייבט זיך אן די רייד פון משה (שאם לא כן) אויב דר פסוק וואלט ניט ...טאגן (יש במשמע שלא אמר להם זו) וואלטן מיר מיינען משה הט דיא פרשה ניט געזאגט צו דיא יודין (אלא בפרשת ... התחיל דבריו) ער הט נאר אנגעהויבן ריידען מיט דיא יודין פון דיא פרשה נדרים, דריבער זאגט דער פסוק:
(א) ויאמר משה וגו':

שפתי חכמים

...ן דאלו הכתובים למעלה דבר קלוב לחובה לבד מנדריכם שהם התורה כאמר הליווי לבד ולמה כאמר כאן הליווי וגם דברי משה ...: א דק"ל פשיטא הוא דאמר מה שלוה לו הקב"ה ועוד בכל לישראל ומתרץ לפי וכו': חסלת פרשת פינחס

פירוש לתורת אלהים

...יכם פון אייערע נדרים ונדבותיכם אונ אייערע ...ות לעולותיכם צו אייערע עולות ולמנחותיכם אונ צו ...ערע מנחות ולשלמיכם אונ צו אייערי קרבן שלמים ...די קרבנות וואס איז איין חיוב צו ברענגן יום ...איז אמצוה איר זאלט מנדר זיין אונ מנדב זיין נאך עולות אונ מנחות אונ שלמים פון יו"ט וועגין אונ איר זאלט זייא ברענגן אין ביהמ"ק [פייז רש"י]: (א) ויאמר משה הט משה גזאגט צו די קינדער פון ישראל ככל אזוי ווי גאט דם גבאטן צו משה משה הט גזאגט דיא פרשה פון קרבנות צו די ישראל:

הפטרת פינחס (במלכים א סימן יח וסימן יט)

וכשמטות ומסעי מחוברין אז מפטירין לפינחס דברי ירמיהו שהיא הפטרת מטות

...יְהוָה הָיְתָה אֶל־אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה׃
...וַיַּגֵּד אַחְאָב לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הָרַג אֶת־כָּל־

פירוש ע"ט

...יי אונ דיא גבורה פון גאט איז גוועזן צו אליהו ...גאט הט אים געגעבן כח אונ ער האט אן גגורט ...ע לענדן אונ ער איז גלאפן פר אחאב המלך ...זיין מרכבה ווארום ער הט חולק כבוד גוועזן צום מלך אחאב ער זאל ניט אליין גיין ביז מען קומט אין יזרעאל: ויגד אחאב אונ אחאב הט דער ציילט צו זיין ווייב איזבל וואס אליהו האט גטאן ער הט איר דר ציילט וואס אליהו האט גהרגת

הנביאים בחרב: ותשלח איזבל מלאך אל־אליהו לאמר כה־יעשון אלהים
יוספון כי־כעת מחר אשים את־נפשך כנפש אחד מהם: וירא ויקם וילך אל־נפ
ויבא באר שבע אשר ליהודה וינח את־נערו שם: והוא־הלך במדבר דרך יום וי
וישב תחת רתם אחת אחד קרי וישאל את־נפשו למות ויאמר ׀ רב עתה יהוה
נפשי כי לא־טוב אנכי מאבתי: וישכב ויישן פתח בז"ק תחת רתם אחד והנה־
מלאך נגע בו ויאמר לו קום אכול: ויבט והנה מראשתיו עגת רצפים וצפחת
ויאכל וישת וישב וישכב: וישב מלאך יהוה ׀ שנית ויגע־בו ויאמר קום אכל
רב ממך הדרך: ויקם ויאכל וישתה וילך בכח ׀ האכילה ההיא ארבעים
וארבעים לילה עד הר האלהים חרב: ויבא־שם אל־המערה וילן שם והנה ד
יהוה אליו ויאמר לו מה־לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה ׀ אלהי צבא
כי־עזבו בריתך בני ישראל את־מזבחתיך הרסו ואת־נביאיך הרגו בחרב וא
אני לבדי ויבקשו את־נפשי לקחתה: ויאמר צא ועמדת בהר לפני יהוה והנה י

ליקוטי מרדכי

ותשלח איזבל מלאך וגו'. איזבל דאס ווייב פון אחאב האט גשיקט צו אליהו, דו זאלסט ניט מיינען יודען וועלן ניט דינען עבודה זרה, ווייל דו האסט געהרגעט די אלע נביאים, ניין, כה יעשון אלהים, יודען וועלן נאך געטער מאכען, וכה יוסיפון זיי וועלן איצט מאכען געטער נאך מעהר פון פריער, ווייל זיי וועלען זעהן אז ביז מארגען אין די צייט וועסטו אויך זיין געהרגעט ווי זיי זענען געהרגעט געווארן, אונ ווייל אליין וואס אליהו האט געטאהן ביי דעם בארג כרמל, האט ער געטאהן פון זיך אליין, ער האט ניט געהאט א נבואה פון הקב"ה ער זאל אזוי טאהן, אונ איצט איז אויך ניט געקומן צו אים א נבואה פון הקב"ה וואס ער זאל טאהן, אויב ער זאל ניט מורא האבען פר איזבל אונ זיין אויף זיין ארט, אדער ער זאל אנטלויפען, דריבער איז ער אנטלאפען, אונ איז אנטלאפען ביז אין דער מדבר, אונ ווייל מיר ווייסען אז פנחס איז אליהו הנביא, האט ער ביז איצט גאנץ לאנג געלעבט, דריבער האט ער געבעטן ער וויל שטארבען, אונ ווייל פנחס־אליהו האט ניט געקענט זעהן מען זאל זינדיגען געגען הקב"ה, ווי עס שטייט אין די סדרה בלק, אונ אין דעם קפיטול, אונ ער האט ניט געהאט א נבואה פון הקב"ה ווי אלע נביאים האבען געהאט וואס ער זאל זאגן צו די יודען מוסר, נאר ער האט זמרי בן סלוא געשטאכען, פיר הינדערט פופציג נביאים געשאכטען, האט הקב"ה געזעהן אליהו קען ניט זיין צווישען מענטשען, ווייל די וועלט מוז געפירט ווערען מיט רחמנות ניט מיט מדת הדין, אונ שטארבען האט ער ניט געקענט ווייל הקב"ה האט אים צו געזאגט ער וועט אייביג לעבען, דריבער האט הקב"ה אים גענומען לעבעדיג אין הימעל:

פירוש ע"ט

אלע נביאי הבעל מיט א שווערד: ותשלח האט א
גשיקט א שליח צו אליהו אזוי צו זאגן אזוי זאלן
טאן די אפ געטער אזוי ווי דו האסט גטאן צו
נביאי הבעל אונ אזוי זאלן זיי מערין אונ עס
ניט זיין אמת כי כעת מחר אז מארגען אין דער
וועל איך טאן דיין לייב אזוי ווי דם לייב פון א
פון זייא איך וועל דיך הרגנן אזוי וויא דו ה
גהרגעט דיא נביאי הבעל: וירא אונ ער האט
גפארכטן אונ ער איז אוועק גנאנגן ער זאל
אין באר שבע וואס דיא שטאט גיהער צו
יהודה וינח אונ ער הט דארטען גילאזט זיין
והוא אונ אליהו הלך במדבר איז גינאנגען אין
מדבר איין טאג רייז אונ ער איז גקומן אונ
זיך גזעצט אונטער איין באקסער בום אונ ער
גבעטן צו השי"ת אויף זיך ער זאל שטארבען
ער האט גזאגט רב עס איז גנוג מיר צווא ל
אצונד גאט נעם מיין לייב ווארום איך בין
בעסר פון מיינע עלטערן: וישכב אונ ער האט
געלייגט אונ ער איז אנטשלאפן גווארן אונטער
באקסער בום והנה זה מלאך אונ א מלאך הט אי
גרירט אונ הט צו אים גזאגט שטיי אויף אונ
ויבט אונ אליהו הט א בליק גטאן אונ ביי זיי
קאפן ליגט א קוכין וואס ער איז גבאקן גווארן אויף קולין אונ איין קריגל וואסער אונ ער הט גיג
אונ ער האט גטרונקען וישב וישכב אונ ער האט זיך ווידער גלייגט: וישב אונ דער מלאך פון גאט
גקומן דס אנדרע מאל אונ ער הט אים אן גרירט אונ ער האט צו אים גזאגט שטיי אויף אונ עס וו
עס איז ווייט פון דיר דער וועג דו האסט זייער פיל צו גיין: ויקם איז אליהו אויף גישטאנען אונ
געגעסן אונ גטרונקן וילך אונ ער איז גגאנגען מיט דעם כח פון דער אכילה פערציג טעג אונ פער
נעכט ביז דעם בארג חורב דס איז דער בארג סיני: ויבא שם אל המערה אונ ער איז דארטן גקומן צ
הייל אונ אליהו הט דארטן גנעכטיגט והנה דבר יי' אליו די רייד פון גאט איז גוועזן צו אים אונ האט
אים אזוי גזאגט מה לך וואס טוסטו דא אליהו: ויאמר האט אליהו גזאגט קנא קנאתי איך האב מיך
גוועזן פון וועגן גאט וואס ער הערשט איבער אלע הערשאפט ווארום דיא קינדער ישראל האבן
לאזט דיין זיכערהייט דיינע מזבחות האבען זיי צו פירט אונ דיינע נביאים האבן זיי דר שלאגן
אשווערד אונ איך בין איינר אליין גבליבן פון די נביאים וויל מען אוועק נעמן מיין לעבען זיין

ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא ברוח יהוה ואחר
רעש לא ברעש יהוה: ואחר הרעש אש לא באש יהוה ואחר האש קול
ה דקה: ויהי | כשמע אליהו וילט פניו באדרתו ויצא ויעמד פתח המערה
אליו קול ויאמר מה־לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה | אלהי צבאות
זבו בריתך בני ישראל את־מזבחתיך הרסו ואת־נביאיך הרגו בחרב ואותר
בדי ויבקשו את־נפשי לקחתה: ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרכך מדברה
בפתח דמשק ובאת ומשחת את־חזאל למלך על־ארם: ואת יהוא בן־נמשי
ח למלך על־ישראל ואת־אלישע בן־שפט מאבל מחולה תמשח לנביא
יך: והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע:
ארתי בישראל שבעת אלפים כל־הברכים אשר לא־כרעו לבעל וכל־הפה
לא־נשק מלרע לו: וילך משם וימצא את־אלישע בן־שפט והוא חרש שנים
צמדים לפניו והוא בשנים העשר ויעבר אליהו אליו וישלך אדרתו אליו:
ב את־הבקר וירץ אחרי אליהו ויאמר אשקה־השי"ן בח"ק נא לאבי ולאמי ואלכה
יך ויאמר לו לך שוב כי מה־עשיתי לך: וישב מאחריו ויקח את־צמד הבקר
חהו ובכלי הבקר בשלם הבשר ויתן לעם ויאכלו ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו:

פירוש ע"ט

אוך הרגנן: ויאמר אונ ער הט גזאגט צא גייא
אונ זאלסט שטיין אויף דעם בארג פר גאט
י עובר גאט וועט איבר פארן ורוח אונ אגרויסר
ווס ער צו רייסט בערג אונ ער צו ברעכט
ר לפני יי וועט איבר פארן פר גאט אבר ניט
ר מחנה איז גאט ואחר אונ דר נאך וועט זיין
רעש אונ ניט אין דעם רעש איז גאט: ואחר
אונ נאך דעם רעש אש וועט זיין פייער אבר
אין דעם פייער איז גאט ואחר האש אונ נאך
פייער וועט זיין קול דממה דקה אשטילע
מע: ויהי אונ עס איז גוועזן אז אליהו הט דס
ט האט ער ארום גהילט זיין פנים מיט זיין
טיל אונ ער איז ארוס גגאנגן אונ ער הט זיך
עלט אויף דר טיר פון דר הייל והנה אונ עס
קומן צו אים אקול אונ עס האט גזאגט ווס
ו דא אליהו: ויאמר הט אליהו גזאגט קנא וגו':
הט גאט גזאגט צו אים גייא קער דיך אום
ין וועג אין דר מדבר דמשק אונ דו זאלסט
ן אונ דו זאלסט זאלבן צו חזאל ער זאל זיין
ך איבר ארם: ואת אונ יהוא דר זוהן פון נמשי
י זאלסטו זאלבן ער זאל זיין אמלך איבער די
אל אונ אלישע דר זוהן פון שפט פון דר שטאט
מחולה זאלסטו זאלבען ער זאל זיין אנביא
דיין ארט ווארום איך גאט קען ניט ליידן דיין
ות מחמת דו ביסט מקטרג אויף די ישראל:
אונ ווער עס וועט אנטרונען ווערין פון דער
רד פון חזאל ימית וועט יהוא הרגנן אונ דר

ווס וועט אנטרונען ווערן פון דר שווערד פון יהוא
וועט אלישע טייטן דורך די דרייא וועלען אום
גבראכט ווערן אלע די מענטשן ווס האבן אקעגין
מיר גזינדיגט: והשארתי אונ איך וועל לאזן אין די
ישראל זיבן טוזינט כל הברכים אלע די קניען וואס
זיי האבן ניט גקניעט צו דר עבודת כוכבים וואס
הייסט בעל אונ איטלעכם מויל ווס הט דעם בעל
ניט גקושט די מענטשן וועל איך לאזן: וילך משם
איז אליהו פון דארטן אוועק גגאנגן אונ ער האט
גפונען צו אלישע דער זוהן פון שפט אונ ער האט
גאקערט מיט צוועלף פאר אקסין פר אים אונ דר
אלישע איז גוועזן אין דר צוועלפטער פאר ויעבור
אונ אליהו איז איבער גפארען צו אים אונ האט
גווארפן זיין מאנטיל צו אים: ויעזוב האט ער פאר
לאזט די רינדר ווס ער הט מיט זייא גאקערט וירץ
אונ ער איז גלאפען נאך אליהו ויאמר אונ אלישע
האט גזאגט איך וועל נאר קושען מיין פאטר אונ
מיין מוטר ואלכה אונ איך וועל גיין נאך דיר ויאמר
לו הט אליהו גזאגט צו אלישע לך שוב קער ווידר
פון מיר ווארום ווס האב איך דיר גטאן וואס דו
ווילסט גיין נאך מיר: וישב מאחריו הט זיך אלישע
ווידר גקערט פון אים אונ ער הט גנומן איין פאר
רינדר אונ הט זיי גשאכטן אונ מיט די כלים פון
די רינדר הט ער גקאכט זייער פלייש ויתן אונ הט
גגעבן דם פלייש צום פאלק אונ זיי האבן גגעסן
אונ ער איז אויף גשטאנען אונ איז גגאנגען נאך
אליהו אונ האט אים באדינט:

מנין המצות בפ' מטות יש בה ב' מצות א' עשה וא' ל"ת.

[תו] (עשה קסט) לדון הפרת נדרים שנא' איש כי ידור נדר לה' וגו'

[תז] (לאו רלח) שלא לעבור על הנדר שנאמר לא יחל דברו:

ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר

ב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם רֵ
שִׁבְטַיָּא לִבְנֵי יִשְׂ
לְמֵימַר דֵּין פִּתְגָּמָא

תו"א ראשי המטות נדרים עח ברכות קכ: זה הדבר גדה מו :

רשב"ם

(ב) וידבר משה אל ראשי המטות. נשאלתי בוגיוב בכרך לושדין לפי הפשט היכן מצינו שום פרשה שמתחלת כן שלא נאמר למעלה וידבר ה' אל משה לאמר איש כי ידור וגו'. והיאך מתחלת הפרשה בדבורו של משה שאין מפורש לו מפי הגבורה. וזה תשובתי. למעלה כתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדביתיכם שאתם צריכין להביא באחד משלש רגלים משום בל תאחר כמפורש במסכת ר"ה הלך משה ודבר אל ראשי המטות שהם שופטים להורות לישראל הל' נדרים ואמר להם הקב"ה צוה לי

בעל הטורים

(ב) ראשי המטות. סמך ראשי המטות לנדרים ונדבות דכתיב לע מנדריכם ונדבותיכם לומר לך שראשי המטות כופין הנדרים והנדבות כדאמרינן אזהרה לב"ד שיעשוך. וכן רגלים ראשי המטות נקבעים ועוד כשישראל בצרה ראשיהם נודרין כמו כן שרי האלפים ונקרב את קרבן ה': נדרים. בגימ' רואת תשוב כרואת אם אינו משלם דכעון נדרים הבנים מתים :

בית יהודא

(ב) וְרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת. זָאגְט רש"י (חָלַק כָּבוֹד לַנְּשִׂיאִים לְלַמְּדָם תְּחִלָּה) מֹשֶׁה הָט גֶעגֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ דִי נְשִׂיאִים עֶר זָאל פְרִיעֶר לֶערְנֶען מִיט זֵיי (וְאַחַר כָּךְ לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) נָאכְדֶעם הָט עֶר גֶעלֶערוּנְט מִיט אַלֶע יוּדִין, טַייטְשְׁט רש"י דֶעם פָּסוּק וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת, פְרִיעֶר הָט מֹשֶׁה גֶערֶעט צוּ דִי אֶלְצְטֶע פוּן דִיא שְׁבָטִים, נָאכְדֶעם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, נָאכְדֶעם הָט עֶר גֶערֶעט צוּ אַלֶע יוּדִין, זָאגְט רש"י (וּמִנַּיִן שֶׁאַף שְׁאַר הַדִּבְּרוֹת כֵּן) פוּן וַואנֶען וַוייסֶען מִיר אַז דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה הָט מֹשֶׁה אַזוֹ גֶעלֶערוּנְט, פְרִיעֶר הָאט עֶר גֶעלֶערוּנְט מִיט דִיא נְשִׂיאִים נָאכְדֶעם מִיט אַלֶע יוּדִין (תַּלְמוּד לוֹמַר) לֶערְנְט דֶר פָּסוּק (וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל הַנְּשִׂיאִים וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם) אַהֲרֹן אוּנ אַלֶע נְשִׂיאִים זֶענֶען צוּרִיק גֶעקוּמֶען צוּ מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶערֶעט צוּ זֵיי (וְאַחֲרֵי כֵן נִגְּשׁוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) נָאכְדֶעם הָאבֶּען גֶענֶענְט אַלֶע יוּדִין צוּ מֹשֶׁה, אוּנ מֹשֶׁה הָט מִיט זֵיי אוֹיךְ גֶעלֶערוּנְט, פְרֶעגְט רש"י מִיר זָאגֶען אִיז דָאךְ דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה אַזוֹ גֶלֶערוּנְט גֶעוָוארֶען, פְרִיעֶר צוּ דִיא נְשִׂיאִים אַלֵיין נָאכְדֶעם צוּ אַלֶע יוּדִין (וּמַה לְּאוֹמְרָהּ כָּאן) פַר וָוס זָאגְט דָא דִי תּוֹרָה בַּייא דִי פָּרְשָׁה נְדָרִים אַז פְרִיעֶר אִיז דִי פָּרְשָׁה גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען צוּ דִיא נְשִׂיאִים נָאכְדֶעם צוּ אַלֶע יוּדִין, עֶנְפֶערְט רש"י וַוייל דָא הָט מֹשֶׁה גֶעלֶערוּנְט צוּ דִיא נְשִׂיאִים אַנְדֶערְשׁ וִוייא צוּ אַלֶע דְרִיבֶּר שְׁטֵייעֶן דִי נְשִׂיאִים בֶּעזוּנְדֶר אוּנ אַלֶע יוּדִין בֶּעזוּנְדֶער, אִיז אַזוֹ דֶר פְּשַׁט אִין פָּסוּק וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּ
מֹשֶׁה הָט גֶערֶעט צוּ דִי אֶלְצְטֶע פוּן דִי שְׁבָטִים, וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ מֹשֶׁה הָאט גֶערֶעט צוּ דִי יוּדִין (לָמַד הָאט זַייא גֶעלֶערוּנְט (שֶׁהֲפָרַת נְדָרִים בְּיָחִיד מוּמְחֶה) אוֹיב אַנְשִׁיא וָאדֶער אֵיין אַנְדֶער לַמְדָן וֶועט וֶועלֶען מַתִּיר אַנֶדֶר אֲפִילוּ אֵיינֶער קֶען אוֹיךְ מַתִּיר זַיין אַנֶדֶר (וְאִם אֵין יָחִיד מוּמְחֶה) אוֹיב עֶס אִיז נִיטָא אַלַמְדָן אֲפִילוּ אֵיינֶער נִיט (מֵפֵר בִּשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת) דְרַייא פְּרָאסְטֶע מֶענְטְשֶׁען קֶענֶען אוֹיךְ מַתִּיר זַיין אַנֶדֶר, זָאגְט רש"י (אוֹ יָכוֹל שֶׁלֹּא אָמַר מֹשֶׁה פָּרָשָׁה זוּ אֶלָּא לַנְּשִׂיאִים בִּלְבַד) טָאמֶער הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט דִי פָּרְשָׁה נָאר צוּ דִיא נְשִׂיאִים, נִיט צוּ אַלֶע יוּדִין, וַוייל אַנְשִׁיא וְאַלַמְדָן קֶען מַתִּיר זַיין אַנֶדֶר, אָבֶּר פְּרָאסְטֶע מֶענְטְשֶׁן קֶענֶען נִיט מַתִּיר זַיין אַנֶדֶר, אֲפִילוּ דְרַייא מֶענְ
פְּרָאסְטֶע קֶענֶען נִיט מַתִּיר זַיין אַנֶדֶר, אוּנ אַזוֹ מֵיינְט דֶער פָּסוּק וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הָט גֶערֶעט צוּ דִי אֶלְצְטֶע פוּן דִי שְׁבָטִים וָוס זַייא זָאלֶען טָאהְן מִיט דִיא נְדָרִים פוּן דִיא יוּדִין, עֶנְפֶערְט רש"י
(נֶאֱמַר כָּאן זֶה הַדָּבָר וְנֶאֱמַר בִּשְׁחוּטֵי חוּץ זֶה הַדָּבָר) דָא שְׁטֵייעֶן דִיא צְווֵיי וֶוערְטֶער „זֶה הַדָּבָר" אוּנ אִין דִי סִדְרָה אַחֲרֵי בַּיי דֶעם דִין אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט וגו' שְׁטֵייעֶן אוֹיךְ דִי צְווֵיי וֶוערְטֶער „זֶה הַדָּבָר" לֶערְנֶען מִיר אַגְזֵרָה שָׁוָה וְ

רש"י

(ב) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם ואחר כך לכל א בני ישראל ומנין שאף הדברות כן ת"ל (שמות לד) וישובו אליו אהרן וכל הנ בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בנ" ראה לאומרה כאן למד ב שהפרת ג נדרים ביחיד מ ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות (ב"ב ק או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בל נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ (ויקרא יז) זה

שפתי חכמים

א ר"ל למה כתיב אל ראשי המטות וה"ל דלא אמר פרשה זו אלא לראשי המטות בלבד ולא לכל ישראל דהא נאמר כאן זה הדבר לג"ש כדפרש"י בסמוך דפרשה זו לכל ישראל נאמרה וא"כ לל"ל ראשי המטות ומתרץ חלק כבוד כו' ואם כן לפי זה יהיה הפירוש אל ראשי המטות לבני ישראל כמו ולבני ישראל. רא"ם. וא"ל דלמא פירושו של קרא הוא הכי אל ראשי המטות של בנ"י א"כ בנ"י דכתיב בקרא ל"ל לא הל"ל רק אל ראשי המטות לאמר וגו'. אלא ע"כ סדר הלימוד הוא בא לאשמועינן כמו שפירש הרא"ם וכמו שמפרש בסמוך א"נ דק"ל למה כתב קרא ראשי המטות לבני ישראל הל"ל א מטות בני ישראל אלא ע"כ כיון דכתב קרא הכי ל"ל דראשי המטות הוא דביק כלומר מלת מטות דבוק למלת ראשי ואז יהיה מלת מוכרת ואינו דבוק למלת מטות והוי מלתא בפני עצמו וע"כ פירושו הכי מתחלי' אמר משה לראשי המטות ואח"כ לבנ"י וכאלו כתי והיינו החילוק כבוד ללמדם תחלה ואחר כך לבנ"י וק"ל. ובזה ניחא נמי למה לא כתיב וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישר כי ידור כו' אע"כ סדר הלימוד הוא בא לאשמועינן לכן כתיב וידבר משה כלומר סיאך היה הדבור של משה לישראל ודו"ק כ"ל כ" דברי רש"י ע"פ ת"כ אבל בגמרא נדרים יש ילפותא אחריתא: ב כלומר הואיל ובכל התורה כולה חלק כבוד לנשיאים כדכתיב וישובו אליו וגו' למה חזר ולמדה כאן: ג דכשהחכם בא להתיר הנדר אז עוקר הנדר מעיקרו כאלו לא היה נדר כאן מעולם וכאותה התרם הנדר כאלו לא היה נדר כאן מעולם ולכן תפס רש"י לשון הפרה מלאתי: ד דראשי מטות משמע ראש אחד יכול להפר הנדר דהיי מומחה ואם תאמר הרי כתיב ראשי לשון רבים וי"ל דה"ק ראשי דעלמא ואבל ראשי המטות קאי. והואיל שצריך יחיד מומחה לא הדיוטות דסברא הוא שצריך יותר הדיוטות ממומחים ושנים אי אפשר שאין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן להקשות דלמא יותר נמ' אם כן אין לדבר סוף: ה ופי' לבני ישראל בעבור ישראל שלמד לנשיאים כדי שילמדו לישראל אבל משה לא למד לכולן משום שמשה לא הוצרך לזה מאחר שלהתרת נדרים צריכים ממונים על ישראל להורות איזה מהן אין יכולים להתיר ואי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) וידבר משה אל ראשי המטות וגו' זה הדבר אשר צו נשאל הרשב"ם היכן מצינו שנצטוה משה על נדרים והשיב דכתיב לעיל מיניה אלה תעשו לה' במועדיכ מנדריכם כלומר מנדרים ונדבות שאדם נודר ונודב מדעו נדרים אחרים שיש להן דין אחר ואותו פסוק קאי אמאי בריש קרבנות וידבר ה' אל משה לאמר :

פירוש לתורת אלהים

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט גֶרֶעט צוּ דִי הֶערֶען פוּן דִי שְׁבָטִים לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה הָט גֶיגֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ דִי נְשִׂיאִים אוּנ הָט מִיט זֵיי פְרִיעֶר גֶלֶערִינְט אוּנ דֶר נָאךְ מִיט אַלֶע יִשְׂ לֵאמֹר עֶר הָט זֵיי אַזוֹ גִיזָאגְט זֶה הַדָּבָר דָּס וָואס וֶועל אַייךְ זָאגֶן אִיז דִי זַאךְ וָוס גָאט הָט גֶבּ

ד יי: ג גבר ארי ידר
קדם יי או יקים קים

צוה יהוה: ג איש כי־ידר נדר ליהוה

תו"א כי ידר נדרים יב טו שבועות כ: לק' נזיר ד:

רש"י

הלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנא' דבר
הרן וגו' אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. (ספרי)
נתנבא (שמות יא) כה אמר ה' כחצות הלילה.
יאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסף עליהם משה שנתנבא
ן זה ו הדבר (ספרי. נדרים עז) ז ד"א זה הדבר מיעוט
א לומר שהחכם בל' התרה ט ובעל (ואב) בל' הפרה י
ן הכתוב כאן ואם הלפו אין מותר ואין מופר: (ג) נדר.

בית יהודא

וועריטער] דעם זה הדבר וואס דא שטייט לערנען מיר פון
יענעם זה הדבר (מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני
ישראל) אזו וויא דארטן איז דער דין געזאגט געווארן צו
אהרן אונ צו זיינע קינדר אונ צו אלע יודין (שנאמר) וויא
עס שטייט אין פסוק הקב"ה הט געזאגט צו משה (דבר אל
אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל) זאלסט רייען צו אהרן אונ
צו זיינע קינדער אונ צו אלע יודין (אף זו נאמרה לכולן) די
פרשה פון נדרים איז אויך געזאגט געווארן צו די נשיאים

צו אלע יודין: וזה הדבר]. זאגט רש"י (משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה וגו') משה האט געזאגט נביאות
דעם לשון כה אמר ה' (והנביאים נתנבאו בכה אמר ה') אלע נביאים האבן אויך געזאגט זייערע נביאות מיט דעם
כה אמר ה' (מוסף עליהם משה) משה איז געוועזן גרעסר פון אלע נביאים (בלשון זה הדבר) ער האט געזאגט
לשון זה הדבר *) (דבר אחר) נאך אפשט איז וזה הדבר מיעוט הוא) די צוויי ווערטער „זה הדבר" קומט ווייניגער
אכן (לומר שהחכם בלשון התרה) ווען החכם וויל מתיר זיין א נדר מוז ער זאגען מיט דעם לשון „מותר לך" (ובעל
ן הפרה) אונ ווען א מאן וויל שטערן א נדר פון זיין ווייב אדער א פאטער וויל שטערן א נדר פון זיין טאכטער
א ער זאגען מיט דעם לשון „מופר לך", דר נדר איז געשטערט (ואם חלפו) אונ אויב זיי האבן פארטאהשט
ביטען), דהיינו דער חכם האט געזאגט צו איינעם מופר לך ודיין נדר איז געשטערט] אדער דר מאן האט
גט צו זיין ווייב מותר לך ודיין נדר איז מותר] אדער דר פאטער הט געזאגט צו זיין טאכטער מותר לך ודיין נדר
מותר] (אין מותר ואין מופר) זענען די נדרים ניט מותר אונ ניט מופר, ניט געשטערט **) : (ג) נדר]. זאגט רש"י

שפתי חכמים

להתיר ולזה היה די גם כן בנשיאים שיהיו המורים להם ומתרץ
כאן כו': ו ואם תאמר הא איצטריך זה הדבר לג"ש דלעיל
פ"י וי"ל דג"ש דהכא אין להשיב עליה אינה צריכה להיות מופנה:
מעלה יתירה דזה הדבר משמע הדבר עצמו ברור שמשמע מהקב"ה
אספקלריא המאירה מה שא"כ בשאר נביאים דלא קי' מדבר
אלא בחידות או ע"י הלומות ונקרא אספקלריא שאינה מאירה
משה היה מדבר הדבר עצמו שיאמר לבני ישראל כענין שנאמר
פה אדבר בו במראה ולא בחידות ומה שכתיבא משה בכה
ה' כדכתיב בפרשת וארא ובפרשת בא י"ל דקודם עידתו כשר

סיני היה מתנבא בכה אבל אחר מתן תורה היה מתנבא בזה הדבר
אחר קירון עור פניו: ח דלפי פי' הראשון קשה למה לא אמר בכל
המלות כן לכן פירש ד"א כו' וא"ל דלמא מפני טעם זה לבד נאמר אם
כן למה אמר זה הדבר אשר צוה ה' וגו' היה לו לו' בסדיא מאי
ממעט לכן צריך גם לטעם ראשון: ט לפי שהחכם אינו מתיר אלא
בחרטה צריכה ל' התרה אבל הבעל מפר בלא חרטה ובלא נתינת טעם
שייך ביה לשון הפרה: י דגם כאן כתיב איש כי ידור נדר וגו' לאסור
אסר על נפשו לא יחל דברו דמשמע הוא לא יחל דברו אבל אחר יחל
לו וכתיב לאסור אסר דמשמע שאסר עליו דבר פלוני ואחר בא ומתיר

פירוש לתורת אלהים

איש ווען אמענטש וועט אנדר טאן צוא גאט
ינו ער וועט זאגן מיט אלשון נדר איך טו אנדר
זאל ניט עסן אבער איך זאל ניט טרינקן או השבע

ליקוטים על התורה

(ג) איש כי ידור נדר וגו'. ווייל דער איסור פון נדרים אונ
שבועות איז זייער גרוים, ווי דר מדרש זאגט ינאי המלך
הט גיהאט צוויי טויזנד שטעט אונ אלע שטעט זענן חרב געווארן
נאר פר אמתה שבועות, איינר האט געזאגט צו זיין חבר איך

איך וועל גיין עסן, איך וועל גיין טרינקן, אונ זיי האבן גיגעסען אונ געטרונקן ווי זייא האבן געשווארען, פון דעסטוועגן
דיא שטעט חרב געווארן, ווייל הקב"ה וויל נים מען זאל שווערן אונ וויל נים מען זאל טאן אנדר, דריבער וועלן מיר
ל שרייבן פון איסור שבועות אונ נדרים, שבועות זענען דרייערליי, שבועת האמת, שבועת הצדקה, שבועת המשפט,
ת האמת הייסט ווען איינער דערציילט עפעס צו זיין חבר אדער ער האט אים עפעס צוגעזאגט צו געבן, אונ זיין חבר
ט אים ניט, אונ ער שווערט אמת צו מאכען זיינע רייד, פון אזו אשבועה זאל מען זיך היטען צו שווערין, ווייל דאס איז
זיסטע שבועה, אויב יענער וויל נים גלויבין, זאל ער נים גלויבין, שבועת הצדקה הייסט, ער שווערט צו געבן צדקה

מצות השם

(ז) איש כי ידור נדר לה' וגו'. דאס איז די מצוה אז מען
זאל מתיר זיין נדרים אונ מען זאל נים פאר שוועכען זיין
ט וואס ער הט גזאגט אונ דר מענטש וואס ער הט חרטה אונ

משלים על התורה

(ג) איש כי ידור נדר וגו'. דר מדרש זאגט דר מענטש
וואס הט די דריי מדות „ער הט מורא פאר הקב"ה ווי
אברהם יוסף איוב", אונ ער הט קיין אנדר געשעפט נאר
צו לערנען תורה, אונ ער הט געגעבן צו זיין טאכטר אמאן

מיד חכם, דר מענטש מעג שווערן, די ערשטע צוויי זאכען פארשטייען מיר אז זיי געהערן צו אשבועה, דער

הערה אזוי ז סיינט רש"י, צו אלע נביאים האט הקב"ה ניט גערעט ווי איין מענטש רעדט צום אנדערין, נאר ווי הקב"ה האט גיזאגט „בחלום אדבר
בו", הקב"ה האט גערעט צום נביא אין חלום ביי נאכט אדער ביי טאג [עס האט געקענט טרעפין אין מיטען טאג אין דער נביא פארחלשת
ן, אונ אין דעם שלאף פון חלשות האט אים הקב"ה געוויזען אנבואה], אויף מארגין איז דער נביא געקומען צו די יודין אונ האט גיזאגט צו זיי כה
', אזוי האט גיזאגט הקב"ה, דער נביא האט גיזאגט דעם מיינונג פון דעם חלום וואס הקב"ה האט אים געוויזען, מיט זיין מליצה מיט זיינע שיינע
אמאהל מיט גוטין אמאהל מיט בייזין, ווי דיא צייט האט געדארפט, אבער צו משה האט הקב"ה ניט גערעט מיט חלומות, נאר ווי איין מענטש
צו זיין חבר וואס ער דארף צו אים ריידין, אונ משה האט גערעדט צו די יודין די זעלביגע ווערטער וואס הקב"ה הט צו אים גערעדט, נים איין
מעהר נים איין ווארט ווייניגער נים איין ווארט אנדערש, דריבער הט משה גיזאגט זה הדבר אשר צוה ה', ווס איך רייד צו אייך דס זענן די ווערטער
הקב"ה האט צו מיר גערעדט, נאר ווען משה איז גיוועזן ביי פרעה אין שטוב, אונ פרעה האט גיזאגט צו משה דו זאלסט נים מעהר זעהן מיין פנים,
אן דו וועסט נאך אמאהל זעהן מיין פנים [קומען צו מיר] וועסטו שטארבין, האט דאך משה נים געקענט אוועקגיין פון פרעה אונ נאך אמאהל
צו אים זאגין וואס הקב"ה וועט אים זאגין וועגין די מכה פון די בכורים, דריבער האט הקב"ה געמוזט זאגין צו משה וועגין די מכה פון די בכורים
שה איז נאך גיוועזן ביי פרעה אין שטוב, ביי פרעה אין שטוב האבין נים געקענט קומען די הייליגע ווערטער פון הקב"ה, מאדאך משה האט נים
ט זאגין אתפלה אין מצרים, די הייליגע ווערטע פון הקב"ה ביי פרעה אין שטוב האבין געווים נים געקענט קומען, דריבער האט הקב"ה געמוזט געבין
רייד אין קאפ פון משה ווי ער טוהט מיט אלע נביאים, דריבער האט משה ביי די מכה בכורות נים געקענט זאגין זה הדבר, ווייל ער האט קיין
ווארט פון הקב"ה גיהערט, נאר ער האט געמוזט זאגין כה אמר ה', ווי אלע נביאים זאגין:
צוא פארשטיין וואס רש"י זאגט וועלין מיר ערקלערין דיא דינים פון מתיר זיין נדרים, אויב איינער האט גיטאהן אנדר, דהיינו ראובן האט גיזאגט
דאס ברוים זאל זיין אויף מיר אסור צו עסין, ווייל דעם ברוים האט געבאקט דער בעקער שמעון, נאכדעם איז בעוואסט גיווארין נים שמעון

אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה׃ ד וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה

לְמֵיסַר אֱסָר עַל נַ...
לָא יְבַטֵּל פִּתְגָמֵהּ ...
דְּיִפּוֹק מִפּוּמֵהּ יַעְ...
ד וְאִתְּתָא אֲרֵי תִדַּר ...
קֳדָם יְיָ וְתֵיסַר ...

תו"א או השבע נדרים טז : לאסר אסר נדרים יד נזיר סא סב : לא יחל דברו ברכות לב חגיגה י נדרים יד טו טז פא ל נזיר לא שבועות כ כא נדה מ... היוצא נדרים ג :

רשב"ם

שיקריבו נדריהם ונדבותם ברגל פן יאחרו נדריהם לפיכך איש כי ידור נדר לה' קרבן , או השבע שבועה . לענות נפשו : (ג) לאסור אסר לא יחל דברו. מוסב על הנדר כלומר לא יאחר את נדרו עד לאחר הרגלים כמו שציום הקב"ה שכך פי' לא יחל כמו ויחל עד בוש . ויחל עוד שבעת ימים . יחל ישראל ... ימתין ויחכה לו . והמפרש ל' חלול לפי הפשט טעות הוא בידו : ככ... מפיו יעשה . מוסב על השבע שבועה כענין שפירש בשעת שבועתו ...

רש"י

האומר הרי עלי קונם ב שלא אוכל ל או שלא אעשה... פלוני יכול אפי' נשבע שיאכל נבלות אני קו"א עלי... היוצא מפיו יעשה ת"ל לאסור אסר לאסור את המות... להתיר את האסור : לא יחל דברו. כמו לא יחלל ...

בית יהודא

(הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי קֹנָם שֶׁלֹּא אוֹכַל אוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי) אַנֶדֶר הייסט אַז אײנער זאָגט די זאַך זאָל זיין אויף מיר אָסור וויא אַקָרְבָּן איך זאָל זיא ניט עסין , אָדער ער זאָגט די אַרבּעט זאָל זיין אויף מיר אָסור איך זאָל זיא ניט טאָהן , זאָגט רש"י (יָכוֹל אֲפִילוּ נִשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל נְבֵלוֹת אֲנִי קוֹרֵא עָלָיו כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה) איך וואָלט מײנן אֲפִילוּ ער האָט געשוואָרען ער זאָל עסין נְבֵלוֹת , וועלען מיר זאָגען ע... עסין די נבלות ווייל עס שטייט אין פסוק אַזוֹ וויא עס וועט ארויס גיין פון זיין מויל זאָל ער טאָהן (תַּלְמוּד לוֹמַר אִסָּר) זאָגט דער פסוק ער וועט טאָהן אַנֶדֶר אָדער ער וועט שווערין ער זאָל אַסָרִין (לֶאֱסוֹר אֶת הַמּוּתָּר) ער זאָל אַ... אַסָרִין וָוס מען מעג , טאָר ער ניט ענדערען די רייד זיינע (וְלֹא לְהַתִּיר אֶת הָאָסוּר) אָבער אַז ער האָט געשוואָרען ע... מַתִּיר זיין וָוס איז אָסוּר , איז זיין שְׁבוּעָה גאָר ניט , אונ ער טאָר ניט עסין אונ ניט טאָהן וואָס מען טאָר ניט : (... דְּבָרוֹ) . זאָגט רש"י (כְּמוֹ לֹא יְחַלֵּל דְּבָרוֹ) גלייך וויא עס וואָלט געשטאַנען לא יְחַלֵּל , ער זאָל ניט אומְוָא...

שפתי חכמים

לו הדבר שאסר עליו דעל האסור נופל ל' מתיר כי אסר הוא מלשון קשר וגבי קשר שייך לשון התרה שמתיר הקשר פ"מ דבחכם כתיב לשון התרה: כ ר"ל שאמר דבר זה יהא עלי קונם שלא אוכל כו' : ל אף ע"פ שלא אוכל שייך גבי שבועה ולא גבי נדר וכמו ... הרמב"ן ז"ל ככר תירץ הרא"ם ע"ש : מ והוא מבעלי הכפל ... המי"ת שאינה מקבלת דגש היתה נדגשת לתשלום אות הכפל ...

ליקוטים על התורה

אָדער ער שווערט צו טאָן אַמִצְוָה , איז בעסער ער זאָל טאָן די מִצְוָה אָדער ער זאָל געבען צְדָקָה אונ ניט שווערען פריער , וואָרום אַז דר מענטש שווערט איז געוויסער ער זאָל די שְׁבוּעָה ניט מְקַיֵּים זיין , ווייל דר שָׂטָן וועט זוכען אַלע מיטלען ער זאָל די שְׁבוּעָה ניט מְקַיֵּים זיין , ער זאָל האָבען אַעֲבֵירָה פון דיא שְׁבוּעָה , שְׁבוּעַת הַמִּשְׁפָּט הייסט ווען ער האָט אַדין תּוֹרָה מיט אַ...נם אונ בֵּית דִין זאָגען ער מוז שווערין , אוב ער קען באַצאָלען זאָל ער בעסער באַצאָלען אונ ניט שווערין , דער ערבי נחל שרייבט אין די סדרה נח , שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ האָט געזאָגט וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ , פון דעם טאָג וואָס דער מענטש ווערט געבאָרען הייבט ער אָן שטארבין , דְהַיְינוּ הקב"ה האָט גוֹזֵר געוועזט דעם מענטש ער זאָל לעבען זיבעציג יאָר , ער האָט געלעבט איין מִנוּט , איז די מִנוּט שוין געשטאָרבין . וואָרום ער האָט צ... אַמִנוּט ווייניגער , אונ אַזוֹ נאָך אַמִנוּט , נאָך אַמִנוּט , אַשָׁעָה , אַטאָג , אונ אַזוֹ ווייטער , אונ ווען דר קינד הייבט אָן ... מיט רעדער וואָרט וָוס ער רעט גייט אַרויס אַחֵלֶק פון די נְשָׁמָה , נאָר דר חִילוּק איז וואָס דעם מענטשנס ריידן זענען , או... רעט הייליגע דבורים , גייען זייא באַלד אַרײן אין גַן עֵדֶן , אונ אוב ער רעט אַזעלכע רייד וָוס מען טאָר ניט ריידען , גי...

פירוש לתורת אלהים

אָדֶר ער וועט שווערען דְהַיְינוּ ער וועט זאָגען ... אַלָשוֹן שְׁבוּעָה איך זאָל ניט עסען לֶאֱסוֹר ער זאָל ... איין אָסוּר אויף זיין לייב אַזוֹ אַזאַך וָוס איז מות... אים וועט ער עס אויף זיך מאַכען פאַר איין איס... יַחֵל זאָל ער ניט פאַר שוועכען זיינע רייד כְּכָל ... נאָר ווי עס גייט אַרוס פון זיין מויל אַזוֹ זאָ... מְקַיֵים זיין : (ד) וְאִשָּׁה אונ ווען איין אִשָּׁה וועט ...

משלים על התורה

מענטש וָוס האָט מוֹרָא פאַר הקב"ה , אונ האָט קיין אַנֶדֶר געשעפט נאָר צו לערנען תּוֹרָה , פאַרשטייען מיר דער מענטש וועט ניט פאַלש שווערען , אָבער וָוס געהער צו די שְׁבוּעָה אוב זיין טאָכטער האָט אַמאַן אַתַּלְמִיד חָכָם , נאָר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ האָט געזאָגט שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה איך בין שוואַרץ אונ בין שיין , זאָגט דר מדרש ער האָט געמיינט איך בין שוואַרץ

מצות השם

ווייל זיך דעם נֶדֶר מַתִּיר זיין זאָל ער גיין צו איין תַּלְמִיד... אָבער ער זאָל נעמען דריי פְּראָסטע מענטשען ווען עס איז נ... קיין תַּלְמִיד חָכָם אונ זאָל זאָגען פאַר זיי איך האָב געשוואָרען ווען ער האָט איין נֶדֶר געמאַן זאָל ער זאָגען איך האָב געמאַן אַי... אונ איך האָב חֲרָטָה אויף דר זאַך אונ ער זאָל זאָגען ווען אי... גוועז וויסען אַז איך וועל האָבען צַער פון דער זאַך וואָלט אי... קיין נֶדֶר געטאָן אונ דר חָכָם אָבער דיא דריי פְּראָסטע מענ... זאָגען צו אים אַז זייא זענען אים מַתִּיר דעם נֶדֶר אונ איין ווייב איז דער מאַן מֵפֵר דעם נֶדֶר אונ איין מיידיל איז דער פ... מֵפֵר דעם נֶדֶר אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער אָרט אונ אין יעדער צייט :

האט נעבאקט דעם ברויט נאר איין אנדער בעקער , דעם נדר איז מען מתיר , ווייל דאס איז גיוועזן אנדר מיט אטעות חען ער וואלט פריער וויסען א... שמעון האט געבאקט דעם ברויט וואלט ער אים נאר ניט געאסרת אויף זיך , ער האט דאך אויף זיך געאסרת שמעון'ס ברויט אונ דער ברויט איז ניט ש... איז דאך דער ברויט ניט אסיר גיווארין , אזעלכע נדרים וואס זענען גיוועזן מיט אטעות , ווען ער וואלט פריער וויסען וואס ער וויים איצט וואלט ע... נדר ניט גיטאהן , אויף אזעלכע נדרים זאגט מען צו אים מותר לך , דער נדר איז מותר פון פריער , ער איז קיין מאהל אסור גיוועזן , אבער מע... זאגין מופר לך , דר נדר איז געשטערט , יוען דר נדר איז ניט גיוועזן מיט אטעות , ווי אזוי קען מען שטערין אנדר ? אבער אמאן מעג זאגין צו זיין... מופר לך , דיין נדר איז גישטערט , איך וויל גיט דיין נדר , דהיינו זיין ווייב האט גיטאהן אנדר זיא זאל ניט עסין פלייש אחודש , זיא זאל גיט... ברויט אחודש , מעג דער מאן זאגין מופר לך , דיין נדר איז געשטערט , איך וויל ניט דיין נדר , מעג זיא עסין פלייש , אונ ברויט , אבער מו... פים דער נדר , אויב דער מאן האט איר גיגט אין דעם חדש אדער ער איז גישטארבין אין דעם חדש מוז זיא טאהן ווי איר נדר איז גיוועזן , דער וועל... דין איז ביי אפאטער מיט אטאכטער :

ת אֲבוּהָא
יתְהָא׃ ה וְיִשְׁמַע
א יָת נִדְרַהּ וְאֶסָרַהּ
סָרַת עַל נַפְשַׁהּ
ק לַהּ אֲבוּהָא

וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ׃ ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ

בעל הטורים

ס לה. ב׳ במסרה דין ואידך בפרשה עלמה ושמע אישה ביום
ריס לה וקאי נדריה היינו דאיתא בנדרים ושמע אישה פרט
חרש שהוא מדבר ואינו שומע שאינו מפר וילפינן אב מבעל׃

רשב״ם

ולפי הזמן שפירש הן קרוב הן רחוק. וראייה לדבר בענין ב׳ דברים הללו פירש משה במשנה תורה כי תדור נדר לה׳ אלהיך לא תאחר לשלמו. מוצא שפתיך תשמור ועשית. השבע שבועה וגו׳׃

רש״י

ה דבריו חולין׃ (ד) בבית אביה. (ספרי) אביה נ ואפי׳ אינה בביתו׃ בנעוריה. ולא קטנה ת שהקטנה אין נדרה נדר ם והבוגרת אינה ברשותו להפר נדריה ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו בת ויום א׳ נדריה נבדקין. אם ידעה לשם מי נדרה הקדישה נדרה נדר. בת י״ב שנה ויום א׳ אינה

בית יהודא

זיינע רייד (לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חוּלִּין) ער זאל ניט מאכן זיינע רייד פראסט, נאר זיי זאלן זיין הייליג׃ (ד) וּבְבֵית אָבִיהָ. מיינט מען (בִּרְשׁוּת אָבִיהָ) די טאכטער איז אין רשות פון איר פאטער (וַאֲפִילּוּ אֵינָהּ בְּבֵיתוֹ) אפילו זיא איז ניט אין זיין שטוב׃ בִּנְעוּרֶיהָ. ווען זיא איז אנערה (וְלֹא קְטַנָּה וְלֹא בּוֹגֶרֶת) ניט ווען זיא איז אקטנה אונ ניט ווען זיא איז אבוגרת ובֵיי אמיידיל זענען דא דריי צייטן, ביז זיא ווערט אלט יאהר כיט אטאג הייסט זיא אקטנה ואקליינע), פון צוועלף יאהר מיט אטאג ביז צוועלף יאהר מיט זעקס הייסט זיא אנערה, אונ פון צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים אונ ווייטער הייסט זיא אבוגרת) (שֶׁהַקְּטַנָּה ה נֶדֶר) ווען זיא איז אקטנה איז ואמאהל) איר נדר קיין נדר (וְהַבּוֹגֶרֶת אֵינָהּ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָבִיהָ לְהָפֵר נְדָרֶיהָ) אונ איז ניט אין רשות פון איר פאטער ער זאל קענען שטערן אירע נדרים (וְאֵיזוֹ הִיא קְטַנָּה) וועלכע הייסט אקטנה בּוֹתֵינוּ) אונזערע רבנן האבען געזאגט (בַּת י״א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד) אנקבה וואס איז אלט עלף יאהר מיט אטאג אונ געטאהן אנדר (נִדְרֶיהָ נִבְדָּקִין) ווערען דיא נדרים געפרובט (אִם יָדְעָה לְשֵׁם מִי נָדְרָה וּלְשֵׁם מִי הִקְדִּישָׁה) אויב געוואוסט פון וועמעס וועגען זיא האט געטאהן אנדר אונ פון וועמעס וועגען זיא האט די זאך געהייליגט (נִדְרָהּ איר נדר אגוטער נדר) אונ פאר עלעף יאהר דארף מען איר גאר ניט פרעגען, אונ איר נדר איז קיין נדר) (בַּת י״ב אֶחָד) אויב זיא איז אלט צוועלף יאהר מיט אטאג (אֵינָהּ צְרִיכָה לְהִבָּדֵק) דארף זיא ניט געפרעגט ווערען נאר

שפתי חכמים

יין כזלזול החולין שאינו חושש בשמירתן מטומאה רק כקדש׃ כ בסוף פרשה זו בנעורי׳ בית אביה וקרא יתירא הוא דהא בבית אביה בנעוריה אלא בא ללמדך כל שבח נעוריה לאביה ואפי׳ אינה בביתו דלאו דוקא כתיב בבית אביה. אף בבית אביה דלעיל מיניה פי׳ ברשותו ולא בביתו ממש. רא״ם׃ ם ה״פ אין נדרה נדר ודאי אלא יש שנדרה צריך בדיקה ויש שאינו נדר כלל כמו שמפרש׃

פירוש לתורת אלהים

צו גאט וְאָסְרָה אונ וועט אויף זיך אסרין אזו וואס איז צו איר מותר וועט זיא עס אויף זיך פר איין איסור בְּבֵית אָבִיהָ אונ זיא איז נאך אין ם רשות בִּנְעֻרֶיהָ אין איר יוגענהייט [עיין רש״י]׃ ע אונ איר פאטער וועט הערען איר נדר אונ איר איסור וואס זיא הט אויף זיך גאסרת לָהּ אונ איר פאטער וועט איר שווייגען ער ים זאגען איר דיין נדר זאל פאר שטערט ער זאל גאר קיין נדר ניט זיין איז דער דין

ליקוטים על התורה

ווערטער גלייך אין גיהנם, ווען דער מענטש לעבט זענען שוין חלקים פון זיין נשמה אין גן עדן אדער אין גיהנם, נאר אזעלכע ווערטער וואס זענען ניט הייליג אונ ניט אסור, דהיינו רעדער פון פרנסה, אז דר מענטש וויל קענען די ווערטער ווערען הייליג, דהיינו ער רעט אלץ אמת אונ נארט ניט, זיין האנדיל איז ערליך, אונ וויל האבען פרנסה ער זאל קענען ערליך שפייזען זיין ווייב אונ קינדער ער זאל ניט דארפן גנבענען ניט גזלנן, געבן צדקה, טאן גמילות חסדים, איז די האנדיל מיט די רייד פון האנדיל הייליג, עס זענען דא ווערטער ווען דר מענטש רעט די ווערטער ווייס מען ניט וואס זיי זענען, דהיינו ער הט געזאגט אנדר ער זאל טאן אמצוה, אדער ער האט עפעס צו געזאגט צו זיין חבר, אויב ער וועט טאן ווי זיין נדר איז געוועזן, זענען זיינע ווערטער געווארן הייליג אונ גייען אין גן עדן, אונ אויב ער הט זיינע ווערטער ניט מקיים געווען, זענען דיא ווערטער

משלים על התורה

ינע מעשים אונ בין שיין מיט די מעשים פון מיינע, דר ענין איז למשל אסוחר איז געקומען אין ע שטאט אונ איז געגאנגען אין די גאסן זעהן די האט ער געזעהן אגרויסע מאער אונ עס זענען דא פיל אן שאבען נאר פר שטעלט מיט ברעטלעך, מיט מיט שמאטעס, האט ער זיך געוואונדערט דער וואס הט אזו אגרויסע מאער איז דאך אגביר, פר ן אזו פיל שאבען, די שאלה הט דר סוחר געפרעגט ם פון שטאט, הט מען אים געזאגט דר מענטש וואס איז זיינע ער הט די הויז ניט געמאערט, אונ ניט נאר ער הט אירושה פון זיינע אלטערן, זיינע זענען געוועזן רייך, אונ ער איז ארעם, אויב דו ווייסט וועל איך דיר ווייזען מער וואונדער ער גייט דא באלד נעבן אונז, ער גייט אן געטאן אשיינע קאפאטע מיט צוריסענע שטיוואול, ווייל די קאפאטע הט ער נאך פון זיינע חתונה קליידער, אונ אויף שטיוואול הט ער קיין געלט צו קויפע' ביי יודין זענען דא מצות צוויי ערליי, ציצית, תפלין, מצה, סוכה, אונ נאך אזעלכע מצות, דס האבען מיר אירושה פון אונזערע אלטערן, עס איז אבער נאך דא אונזערע אייגענע מצות, מורא האבען פאר הקב״ה, ליב האבען הקב״ה, כוונות צו יעדר מצוה, אויף דעם הט שלמה המלך געזאגט שחורה אני ונאוה, איך בין שווארץ מיט מיינע מעשים, מיט מיינע כוונות. מיט מיין מורא פאר הקב״ה, מיט מיין ליבשאפט צו הקב״ה, אבער איך בין שיין

להּ אביהּ וקמו כל־נדריה וכל־אסר אשר־אסרה על־נפשהּ יקום: ו ואם־הניא אביה אתהּ ביום שמעו כל־נדריה ואסריה אשר־אסרה על־נפשהּ לא יקום ויהוה יסלח־להּ כי־

אונקלוס

ויקומון כל נדרהא ואסרי די אסרת נפשה יקומון: ו ואם אעדי אבוהא יתה ביומא דשמע כל נד[רהא] ואסרהא די אסרת על נפשה לא יקומון וקדם יי ישתבק

בית יהודא

אירע נדרים זענן גוטע נדרים: (ו) ואם הניא אביה אותה. מיינט מען (אם מנע אותה מן הנדר) אויב איר פאטער הט איר פארמיטען פון דעם נדר (כלומר) מען מיינט (שהפר לה) ער הט איר געשטערט דעם נדר, ער הט ניט געלאזט זיא זאל האלטען איר נדר, זאגט רש"י (הנאה זו איני יודע מהו) איך ווייס ניט וואס מיינט מען מיט דעם ווארט „הניא" (כשהוא אומר ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר) אז דר פסוק זאגט אויב אין דעם טאג וואס איר מאן ועט הערען דעם נדר יניא אותה והפר, וועט ער איר שטערען דעם נדר (הוי אומר הנאה זו הפרה) ווייסען מיר דר ווארט „הניא" דערטייטש שטערונג ער הט איר געשטערט דעם נדר (ופשוטו) דערטייטש פון ווארט „הניא" (לשון מניעה והסרה) פאר אונ אפטאהן (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (ולמה תניאון) פאר וואס זאלט איר אפטאהן (וכן) אונ אזו שטייט א[ין פסוק] (שמן ראש אל יניא ראשי) די בוימאייל וואס איז אויף מיין קאפ געזאלבט געווארען וועט ניט אפטאהן מיין קאפ פון [...] (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (וידעתם את תנואתי) איר וועט וויסען (את אשר סרתם מעלי) וואס אייך וועט טרעפ[ען ...] איר הט אוועקגעקערט פון מיר: וה' יסלח לה. זאגט רש"י (במה הכתוב מדבר) ביי וואס שמועסט דער פסוק [...]

רש"י

צריכה להפדק: (ו) ואם הניא אביה אותה. א[ם ...] אותה מן הנדר כלו' שהפר לה. הנאה זו איני יודע [מהו] כשהוא אומר ע ואם ביום שמוע אישה יניא אותה [והפר] הוי אומר הנאה זו הפרה ופשוטו לשון מניעה והס[רה] (במדבר לב) ולמה תניאון וכן (תהלים קמא) שמן ר[אש אל] יני ראשי וכן (במדבר יד) וידעתם את תנואתי. א[ת אשר] סרתם מעלי: וה' יסלח לה. במה הכתוב מדבר [...]

שפתי חכמים

ע ואם תאמר והא בלאו קרא זה נמי ידע רש"י פירושו בל הניא כמו שמביא אח"כ פסוק ולמה תניאון ואל יניא ראשי ועוד האריך [הרא"ם] בקושיות וי"ל דה"פ בתחלה נפרש רש"י אם מנע אותה מן הנדר כמו שפירש אחר כך ופשוטו כו' והואיל ופירש אם מנע אותה ה"א בדיבור בעלמא יכול לבטל הנדר כשאמר אי אפשי שיתקיים [...] לכך גפרש כלומר שהפר לה ר"ל במדרש מפירש כן שצריך [...] ולומר לה מופר לך אבל אי לא אמר כן אלא מניעה בעל[מא ...] מופר ולפי המדרש אמר הנאה זו איני יודע מה היא ר"ל [...]

ליקוטים על התורה

געווארען עבירות אונ גייען אין גיהנם, דאס איז וואס די גמרא זאגט היתר נדרים פורחין באויר, אויב דיא רייד פון נדר זענען מותר צו אמור, פליען די רייד אין דר לופטען, זיי זענען ניט אין גן עדן ניט אין גיהנם, ווייל מען ווייס ניט וואס פון זיינע רייד וועט ווערין, דריבער הט די תורה געזאגט אז איינער וועט זאגן אנדר לא יחל דברו, זאל ער זעהן זיינע רייד זאלען ניט זיין אנדערש, נאר ווי ער הט גערעט זאל ער טאן, וועלן די ווערטער באלד קומען אין גן עדן מיט די חלקים פון זיין נשמה, אונ נאך דעם ווען דר מענטש שטארבט בהעפטען זיך די חלקים מיט די נשמה צוזאמען, נאר ווייל יעדר מענטש איז ניט זיכר מיט זיין לעבען אפילו אויף איין מינוט, ווי די גמרא זאגט אמענטש זאל ניט זאגען לה' עולה, טאמער באלד ווי ער וועט זאגן לה' וועט ער שטארבען, וועט ער האבען געזאגט דעם ווארט לה' אומזיסט, דריבער זאל יעדר מענטש זיך היטען פון נדרים אונ פון שבועות, וואס ער וויל געבען זאל ער געבען אן אנדר אונ אן אשבועה, ווייל מען אים גלויבען אן אשבועה זאל מען גלויבען, אויב ניט זאל מען ניט גלויבען, אונ אויב ער האט געטאן אנדר אדער אשבו[עה ...] עם זענען אזעלכע נדרים אונ שבועות וואס מען קען זיי מתיר זיין, זאל ער זיי מתיר זיין, זיינע חלקים נשמה זאלען ניט פ[...] דר לופטען, ניט אין גיהנם ניט אין גן עדן, אונ אויב ער איז געשטארבען אונ האט ניט מקיים געווען זיין נדר, קי[...] צוזאמען קומען די חלקים פון זיין נשמה, צו זיין נשמה:

פירוש לתורת אלהים

וקמו זאל בלייבען שטיין אלע אירע נדרים ו[...] אונ אלע איסורים וואס זיא האט אוף זיך ג[...] זאל אלץ בלייבען שטיין דר נדר איז אנגוטע[ן ...] אונ זיא מוז אים מקיים זיין: (ו) ואם הניא אב[יה ...] איר פאטער הט איר פר ווערט דעם נדר אי[ן ...] טאג אז ער הט געהערט זיא הט אנדר געטאן [...] גזאגט איך וויל ניט דו זאלסט האבען דע[ם ...] כל נדריה איז דר דין אלע אירע נדרים אונ[ד ...] איסורים וואס זיא הט אוף זיך גאסרת לא יק[ום ...] ניט בלייבען שטיין איז איר נדר קיין נדר ני[ט ...] די זאכען וואס זיא האט אוף זיך גאסרת זענ[ען ...] אוף איר ניט אסור ויי אונ גאט וועט איר [...]

משלים על התורה

מיט די מצות וואס איך האב גערשת פון מיינע עלטערן, מיט אלע אויסוויינינגסטע מצות בין איך שיין, איך טוה אלע מצות, דס זעלביגע איז ביי אמענטש וואס איז אצדיק אונ ער איז געוואהנט צו שווערען, נאר אויף אמת, ער הט אבר קינדר, די קינדר הערען פון זייער פאטער שבועות, ווייסען זיי ניט אוב אלע שבועות זענען נאר אויף אמת געשווארען, וועגען די זיהן דארפען מיר ניט אזו פיל מורא האבען, ווייל געווים לערנען זיי תורה וויסען זיי מ[...] ניט שווערען פאלש, אבר טעכטער, די קינדר פון די[...] טאמר וועלען זיי געוואהנט ווערען מיט שווערן, או[נ ...] ניט וויסען ווי גרוס די עבירה איז פון אפאלשע ש[בועה ...] אבער אז דער פאטער האט געגעבען זיין טאכט[ער ...] אמאן אתלמיד חכם, וועט ער לערנען זיין נוייב[...] קינדר מען זאל שווערן נאר אמת:

אַעְדִּי אֲבוּהָא יָתַהּ׃
ם מֶהֱוָה תֶהֱוֵי לִגְבַר
דְהָא עֲלַהּ אוֹ פֵּרוּשׁ
תְהָא דִּי אֲסָרַת עַל
שַׁהּ׃ ח וְיִשְׁמַע בַּעֲלַהּ
מָא דִּשְׁמַע וְיִשְׁתּוֹק

הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ׃ ז וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה
לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא
שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ׃
ח וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ

תו"א ואם היו תהיה שם מז סח ע עח שבועות כ׃ ושמע אישה נדרים עב עג׃ ביום שמעו שם עב׃

רש"י

ה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת
דרה ושותה יין ומטמאה למתים זו היא שצריכה סליחה
פ שהוא מופר ואם המופרי' צריכים סליחה ק"ו לשאינן
יס (ספרי)׃ (ז) ואם היו תהיה לאיש. (נדרים סז)
וסה או אינו פ אלא נשואה כשהוא אומר ואם בית אישה
הרי נשואה אמור וכאן בארוסה צ ובא לחלוק ק בה
ה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל או
הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואין צ"ל אם
ר אחד מהם׃ ונדריה עליה. שנדרה בבית אביה
מע בהן אביה ש ולא הופרו ולא ת הוקמו׃ (ח) ושמע

בית יהודא

שֶׁנָּדְרָה בְּנָזִיר) אויב אַאִשָּׁה הָט גֶעטָאהְן אַנֶדֶר זיא זָאל זַיין
אַנְזִירָה (וְשָׁמַע בַּעְלָהּ וְהֵפֵר לָהּ) דֶר מַאן הָט גֶעהֶערְט זיא איז
גֶעוָוארֶן אַנְזִירָה, הָט עֶר גֶעזָאגְט איך וויל נִיט דִי נְזִירוּת
(וְהִיא לֹא יָדְעָה) אונ זיא הָט נִיט גֶעוְואוּסְט אַז דֶר מַאן הָט
איר גֶעשְׁטֶערְט דֶעם נֶדֶר (וְעוֹבֶרֶת עַל נִדְרָהּ וְשׁוֹתָה יַיִן וּמִטַּמְּאָה
לְמֵתִים) אונ זיא הָט נִיט גֶעהִיט איר נֶדֶר זיא הָט גֶעטְרוּנְקֶען
וויין אונ הָט זִיךְ מְטַמֵּא גֶעוֶועזֶן צוּ מֵתִים (זוּ הִיא שֶׁצְּרִיכָה
סְלִיחָה) דִי אִשָּׁה דַארְף בֶּעטֶן בַּיי הקב"ה עֶר זָאל איר מוֹחֵל
זַיין (וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּפָר) אֲפִילוּ דֶר נֶדֶר איז גֶעוֶוען
גֶעשְׁטֶערְט, נָאר זיא הָט דָאךְ אָבֶּער גֶעמֵיינְט צוּ זִינְדִיגֶען,
וָוארוּם זיא הָט דָאךְ נִיט גֶעוְואוּסְט אַז דֶער נֶדֶר איז שׁוֹין

ערְט גְוָוארֶן, זָאגְט רש"י (וְאִם הַמּוּפָרִים צְרִיכִים סְלִיחָה) אַז מֶען הָאט נִיט גֶעהִיט אַגִישְׁטֶערְטֶן נֶדֶר דַארְף מֶען בֶּעטֶען
הקב"ה עֶר זָאל מוֹחֵל זַיין (קַל וָחוֹמֶר לְשֶׁאֵינָן מוּפָרִים) אַז מֶען הָט נִיט גֶעהִיט אַנֶדֶר וָוס איז נִיט גֶעשְׁטֶערְט גֶעוָוארֶן
מֶען גֶעוִויס בֶּעטֶן בַּיי הקב"ה עֶר זָאל דִי זִינְד מוֹחֵל זַיין׃ (ז) וְאִם הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ. זָאגְט רש"י (זוּ אֲרוּסָה) מֶען
זיא איז גֶעוָוארֶן אַכַּלָּה וּפַארְצַייטֶען איז גְוֶוען דֶער מִנְהָג דֶר חָתָן הָט מְקַדֵּשׁ גֶעוֶוען דִי כַּלָּה בַּיי דִי תְּנָאִים,
ט רש"י (אוֹ אֵינוֹ) טָאמֶער מֵיינְט נִיט אַזוֹ דֶר פָּסוּק (אֶלָּא נְשׂוּאָה) נָאר דֶער פָּסוּק מֵיינְט אויב זיא הָאט חֲתוּנָּה
אט, עֶנְטְפֶערְט רש"י (כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה) אַז דֶר פָּסוּק זָאגְט וַוייטֶער אויב זיא הָט גֶעטָאהְן אַנֶדֶר וֶוען
איז גֶעוֶוען בַּיי איר מַאן אִין שְׁטוּב (הֲרֵי נְשׂוּאָה אָמוּר) זָאגְט דָאךְ דֶער וַוייטֶערְדִיגֶר פָּסוּק דֶעם דִין פוּן אַאִשָּׁה וָוס
עֶטָאהְן אַנֶדֶר נָאךְ איר חֲתוּנָּה (וְכַאן בַּאֲרוּסָה) אונ דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז אַכַּלָּה הָט גֶעטָאן אַנֶדֶר (וּבָא לַחֲלוֹק בָּהּ)
דֶר פָּסוּק קוּמְט אָפְּצוּטֵיילֶען דֶעם דִין פוּן אַכַּלָּה פוּן דֶעם דִין וָוס נָאךְ דִיא חֲתוּנָּה דִי נְדָרִים וָואס אַאִשָּׁה טוּהְט
דִי חֲתוּנָּה קֶען דֶער מַאן אַלֵיין שְׁטֶערֶען אִירֶע נְדָרִים, בַּיי אַכַּלָּה איז דֶר דִין (שֶׁאָבִיהָ וּבַעְלָהּ מְפִירִין נְדָרֶיהָ) איר
ר אונ איר מַאן בֵּיידֶע צוּזַאמֶען מוּזֶען שְׁטֶערֶן אִירֶע נְדָרִים (הֵפֵר הָאָב וְלֹא הֵפֵר הַבַּעַל) אויב איר פָאטֶער הָאט
טֶערְט איר נֶדֶר אונ דֶער מַאן וְדֶער חָתָן] הָאט נִיט גֶעשְׁטֶערְט עֶר הָט גֶעשְׁווִיגֶן עֶר הָט נִיט גֶעזָאגְט עֶר וויל
נֶדֶר אונ עֶר הָאט נִיט גִיזָאגְט עֶר וויל נִיט דֶעם נֶדֶר (אוֹ הֵפֵר הַבַּעַל וְלֹא הֵפֵר הָאָב) אָדֶער דֶר מַאן וְדֶער חָתָן]
גֶעשְׁטֶערְט איר נֶדֶר אונ דֶער פָאטֶער הָאט נִיט גֶעשְׁטֶערְט איר נֶדֶר עֶר הָאט נִיט גֶעזָאגְט עֶר וויל
נֶדֶר אונ עֶר הָאט נִיט גִיזָאגְט עֶר וויל נִיט (הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מוּפָר) איז דֶער נֶדֶר נִיט גֶעשְׁטֶערְט (וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר
יֵּים אֶחָד מֵהֶם) אונ אויב אֵיינֶער פוּן זֵייא וְדֶער פָאטֶער אָדֶער חָתָן] הָט גֶעזָאגְט איך וויל זיא זָאל הַאלְטֶען איר
דֶר אַנְדֶערֶר הָט גֶעזָאגְט איך וויל נִיט איר נֶדֶר, איז גֶעוִויס אַז זיא מוּז הַאלְטֶען איר נֶדֶר׃ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ, דָא
מְט (שֶׁנָּדְרָה בְּבֵית אָבִיהָ) זיא הָאט גֶעטָאהְן אַנֶדֶר וָוען זיא איז גֶעוֶוען בַּיי איר פָאטֶער אִין שְׁטוּב וְאֵיידֶער זיא איז
ען אַכַּלָּה] (וְלֹא שָׁמַע בָּהֶן אָבִיהָ) אונ איר פָאטֶער הָט גָאר נִיט גֶעהֶערְט אַז זיא הָאט גֶעטָאן אַנֶדֶר (וְלֹא הוּפְרוּ וְלֹא הוּקְמוּ)
אִירֶע נְדָרִים נִיט גֶעשְׁטֶערְט גֶעוָוארֶען אונ נִיט אויפְגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוָוארֶען׃ (ח) וְשָׁמַע אִישָׁהּ וגו׳]. אונ דֶער

שפתי חכמים

אביה אותה לפי המדרש שפירש שהוא ל׳ הפרה איני יודע היאך
מהניא הפרה אבל כיון שפירש במדרש כשהוא אומר בסיפא
על ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר ש"מ דהנאה דגבי
הוא לשון הפרה הוי אומר הנאה זו דכתיב גבי אב הוי נמי
דאי פירושו ל׳ מניעה בעלמא הוי קראי סתרי אהדדי דהניא
אותה משמע מניעה בעלמא ויניא דכתיב גבי בעל משמע
שיאמר מופר לך מדכתיב ואם יניא אותה והפר וע"כ צ"ל
פירושו של יניא ש"מ דהנאה דכתיב גבי אב נמי היינו הפרה
הכתוב הנאה במקום הפרה אבל לפי פשוטו ל׳ מניעה והסרה
פ"י לעיל ומביא ראיה מהפסוקים ואחר כך ק"ל כיון דהניא
אותה משמע הפרה ממש למה כתיב וה׳ יסלח לה למה צריכה
כיון שלא חטאה דהא הפר לה הנדר ומתרץ דהא כתיב נמי
גבי בעל וה׳ יסלח לה וכמה הכי מדבר באשה שנדרה כו׳ זו
שצריכה סליחה ואע"פ שהוא מופר ה"נ באב וכתו מיירי בבת

שנדרה בנזיר ושמע אביה וכו׳ שצריכה סליחה כיון שהיא לא ידעה
שהפר לה ועוברת על נדרה כדפרש"י והרא"ם האריך עוד ע׳ שם׃
פ פי׳ אע"פ שסתם הויה לשון קידושין הוא מ"מ כיון דאשכחן נמי הויה
למשכב גבי הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש שר"ל למשכב
דהיינו נשואה ה"א אף הויה זו נמי למשכב דהיינו נשואה ויהיו האב
והבעל מפירין נדרה כשהוא אומר כו׳׃ צ דכאן כתיב ואם היו תהי׳
לאיש שהוא ל׳ הויה וקידושין׃ ק כלומר הא דלא כללן הכתוב בכלל א׳
משום דבא לחלק בה כלומר בארוסה אביה ובעלה מפירין נדריה
משא"כ בנשואה לכך חלקן הכתוב ואחר כך מפרש והולך שלא תאמר
אביה ובעלה אחד מהם יכול להפר זה אינו דאם הפר האב כו׳ כמו
שמפרש והולך מן המקראות׃ ר דהא אמרת אם הפר אחד ואחד
שותק אינו מופר כ"ש אם קיים אחד מהם שאיך אינו יכול להפר׃
ש דאי הפר האב טוב א"ל הפרה יותר׃ ת דאי קיים האב טוב אין
מועיל הפרת הבעל דהא אם לא הפר האב והפר הבעל אין מועיל

פירוש לתורת אלהים

וָואס זיא הָאט נִיט מְקַיֵּים גְוֶוען איר נֶדֶר כִּי
יוֹם איר פָאטֶער הָט איר פַאר וֶוערְט דֶעם נֶדֶר[פ"י רש"י]׃
אַם אונ אוֹב זיא איז שׁוֹן אַכַּלָּה [ווי פַאר צַייטֶען איז

גְוֶוען דֶר מִנְהָג בַּיי דִיא תְּנָאִים פְלֶעגְט דֶער חָתָן
מְקַדֵּשׁ זַיין דִיא כַּלָּה] וּנְדָרֶיהָ אונ זיא וֶועט הָאבֶּען
נְדָרִים אויף זִיךְ זיא וֶועט אַנֶדֶר טָאן אוֹ מִבְטָא אַדֶר

לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרֶהָ אֲשֶׁר־
אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקֻמוּ׃ ט וְאִם בְּיוֹם
שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־
נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא
שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ׃ י וְנֵדֶר אַלְמָנָה
וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ

אונקלוס

לַהּ וִיקוּמוּן נִדְ[רַהָא]
וֶאֱסָרָהָא דִּי אֲסָרַת
נַפְשַׁהּ יְקוּמוּן׃ ט
בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע בַּ[עְלַהּ]
אַעְדִּי יָתַהּ וּבַטַּל
נִדְרָהָא דִּי עֲלַהּ
פֵּרוּשׁ סִפְוָתָהָא
אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ
קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק
י וּנְדַר אַרְמְלָא וּמְתָ[רְכָא]
כֹּל דִּי אֲסָרַת עַל נַ[פְשַׁהּ]

תו"א ונדר אלמנה כתובות מט נדרים

רש"י

אישה וגו'. הרי לך שאם קיים הבעל שהוא ק... (ט *) והפר את נדרה אשר עליה. א יכול אם... הפר האב ב ת"ל בנעוריה בית אביה כל שבנעוריה ב... אביה היא (קידושין יג): (י) כל אשר אסרה על נ... יקום עליה. לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות ... ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר. אבל אלמ... האירוסין מת הבעל נתרוקנה וחזרה לרשות ...

*) ס"א ואם הפר יפר

בית יהודא

מַאן וְדֶר חָתָן וֶועט הֶערֶן אַז זִיא וְדִי כַּלָּהו הָט גְּטָאן אַנֶּדֶר אוּנ עֶר וֶועט שְׁוַויינֶן, עֶר וֶועט נִיט זָאגֶן אִיךְ וִויל נִיט דֶעם גֶּדֶר, מוּז זִיא הַאלְטֶן אִירֶע נְדָרִים (הֲרֵי לָךְ שֶׁאִם קִיֵּים הַבַּעַל שֶׁהוּא קַיָּים) וְוייסֶן מִיר דֶעם דִין אוֹיבּ דֶר מַאן וְדֶר חָתָןו הָט נִיט גֶעשְׁטֶערְט דֶעם נֶדֶר אִיז דֶר נֶדֶר גֶעבְּלִיבֶּן: (ט) וְהֵפֵר אֶת נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָו. אוֹיבּ דֶער חָתָן הָט גֶעשְׁטֶערְט אִיר גֶדֶר, אִיז אִיר נֶדֶר שׁוֹין גֶעשְׁטֶערְט, זָאגְט רש"י (יָכוֹל אֲפִילוּ לֹא הֵפֵר הָאָב) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ דֶר פָּאטֶער הָט נִיט גֶעשְׁטֶערְט אִיר נֶדֶר, אִיז אוֹיךְ דֶר נֶדֶר גֶעשְׁטֶערְט (תַּלְמוּד לוֹמַר בִּנְעוּרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ) זָאגְט דֶר פָּסוּק וֶוען זִיא אִיז אַנַעֲרָה אִיז זִיא בַּיי אִיר פָּאטֶער אִין שְׁטוּבּ, דֶער פָּסוּק מֵיינְ[ט] (שֶׁבִּנְעוּרֶיהָ בִּרְשׁוּת אָבִיהָ הִיא) דִיא גַאנְצֶע צַייט וָואס זִיא אִיז אַנַעֲרָה וּפַר אִיר חָתוּנָהו אִיז זִיא אִין רְשׁוּת פוּן אִיר פָּ[אטֶער] (י) וְכֹל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָו. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁאֵינָהּ לֹא בִּרְשׁוּת הָאָב וְלֹא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל) וַוייל זִיא [אִיז] נִיט צוּם פָּאטֶער אוּנ נִיט צוּם מַאן, דְרִיבֶּער גִיהֶערִין אִירֶע נְדָרִים צוּ אִיר אַלַיין (וּבְאַלְמָנָה מִן הַנְשׂוּאִין הַכָּתוּב מְדַבֵּ[ר]) פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט בַּיי אַאִשָּׁה וָוָס זִיא אִיז גֶעוָוארֶען אַלְמָנָה נָאךְ אִיר חֲתוּנָה (אֲבָל אַלְמָנָה מִן הָאֵירוּסִין) אָבֶער אַז אַבַּ[ל] גֶעוָוארֶן אַ אַלְמָנָה נָאִיר חָתָן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּןו, אִיז דֶער דִין (מֵת הַבַּעַל) אוֹיבּ דֶר מַאן וְדֶר חָתָןו אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען וְנִתְ[רוֹקְנָה] וְחָזְרָה לִרְשׁוּת הָאָב) אִיז זִיא לֵיידִיג גֶעוָוארֶען פוּן מַאן וּפוּן חָתָןו אוּנ זִיא אִיז צוּרִיק אִין גַאנְצֶען אִין רְשׁוּת פוּן אִיר פָּ[אטֶער]

שפתי חכמים

כדפרש"י בסמוך יכול אפי' לא הפר וכו' מכל שכן אם קיים האב שאין מופר בהפרת בעל: א (נח"י) אין ספק שהוא ט"ס שהרי זה הפסוק קאי אואם בית אישה נדרה שהיא נשואה מאיש אבל גירסת הרא"ש היא נכונה שרשם והפר את נדרה: ב כלו' מדכתיב למעלה ואם היו תהיה לאיש הל"ל אם תהיה אלא וי"ו מוסיף על ענין ראשון ולמעלה כתיב והניא אביה וגומר ודרשינן כל שבח נעוריה לאביה מקרא דבנעוריה בית אביה מהתם משמע דגם כאן צריך הפרת אביה ולא שנא ארוסה ולא שנא פנויה משום דוי"ו מוסיף על ענין ראשון שהיא ברשות אביה גם כן והיינו ארוסה שהיא ברשות שניהם ו... פי' דאי בפנויה דוקא קמיירי אבל הארוסה פקעה רשות האב ... ל"ל בנעוריה בית אביה פעם שנית הא כבר כתיב בבית אביה ב... ושני פירושים אלו בגמרא הם וכמו שהביא הרא"ש גם כן ויה... הפסוק ואם היו תהיה האשה אשר אסרה אסר בבית אביה ב... ונדריה עליה כי לא שמע אביה כהן ושמע אישה אחר שנתאר... הוא ישתתף בהפרתה: ג דה"פ אלמנה אינה ברשות האב ... אינה ברשות הבעל להפר לה. ואם תאמר ואיך תעלה על...

פירוש לתורת אלהים

דָם רֵיידֶן פוּן אִירֶע לֶעפְּצֶן וָוס זִיא הָט אוֹיף זִיךְ גְאַסֶרְתְּ וֶועט זַיין נָאכְדֶעם וִוי זִיא אִיז גְוָוארֶן אַכַּלָּה: (ח) וְשָׁמַע אוּנ אִיר חָתָן וֶועט הֶערֶען אִין דֶעם טָאג נָוס עֶר וֶועט הֶערֶן נִיט דַוְוקָא עֶר מוּז הֶערֶן דֶעם טָאג וָוס זִיא הָט גְטָאן דֶעם גֶדֶר נָאר וֶוען עֶר וֶועט הֶערֶען וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אוּנ עֶר וֶועט שְׁוַויינֶן עֶר וֶועט אִיר נִיט מֵפִיר זַיין וְקָמוּ נְדָרֶיהָ זָאלֶען אִירֶע נְדָרִים בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין וֶאֱסָרֶהָ אוּנ אִירֶע אִיסוּרִים וָוס זִיא הָט אוֹיף זִיךְ גְאַסֶרְתְּ יָקוּמוּ זָאלֶן זֵיי בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין אִיז דֶער גֶדֶר אַגוּטֶער גֶדֶר אֲפִילוּ וֶוען דֶר פָאטֶער הָאט מֵפִיר גְוֶוען וָוארוּם בַּיי אַנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה מוּז דֶר פָאטֶער מִיט דֶעם חָתָן מֵפִיר זַיין אִיר גֶדֶר אָבֶּר וֶוען אֵיינֶר פוּן זֵיי הָט נִיט מֵפִיר גְוֶוען אִיז שׁוֹן דֶר גֶדֶר אַגוּטֶער גֶדֶר: (ט) וְאִם אָבֶער אַז אִין דֶעם טָאג וָוס אִיר וֶועט הֶערֶן פוּן אִיר גֶדֶר יָנִיא אוֹתָהּ וֶועט עֶר אִיר וֶוערֶען וְהֵפֵר אוּנ עֶר וֶועט אִיר מֵפִיר זַיין אִיר וָוס אוֹיף אִיר אִיז וְאֵת מִבְטָא אוּנ דָם אַרוּם רֵיידֶן אִירֶע לֶעפְּצֶן אֲשֶׁר אָסְרָה וָוס זִיא הָט אוֹיף זִיךְ גְאַ[סֶרְתְּ] אוּנ דֶר פָאטֶער הָאט אִיר אוֹיךְ מֵפִיר גְוֶוען אִיז [דֶער] גֶדֶר קֵיין גֶדֶר נִיט אוּנ אַז זִיא הָט נִיט גְוואוּסְט מֶען הָט אִיר מֵפִיר גְוֶוען אוּנ זִיא הָאט עוֹבֵר גְ[וֶוען] אוֹיף אִיר גֶדֶר וַיי׳ יִסְלַח לָהּ זָאל אִיר גָאט עֶם פַר גֶ[עבֶּען]: (י) וְנֵדֶר אוּנ דֶער גֶדֶר פוּן אֵיין אַלְמָנָה אָדֶער אַגְרוּשָׁה וֶוען אֵיין אַלְמָנָה אָדֶער אַגְרוּשָׁה הָ[ט] אַנֶדֶר טָאן כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה וָוס זִיא הָט אוֹיף זִיךְ גְאַ[סֶרְתְּ] זָאל דָם אוֹיף אִיר בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין וָוארוּם וֶוער [...]

אִיר

יָקוּם עָלֶיהָ׃ יא וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ
נָדָרָה אוֹ־אָסְרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ
בִּשְׁבֻעָה׃ יב וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ
לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־
נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־
נַפְשָׁהּ יָקוּם׃ יג וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם ׀
אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצָא
שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר נַפְשָׁהּ
לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֲפֵרָם וַיהוָה
יִסְלַח־לָהּ׃ יד כָּל־נֵדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת
אִסָּר לְעַנֹּת נֶפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ

אונקלוס

עֲלַהּ׃ יא וְאִם בֵּית
נְדָרַת אוֹ אֲסָרַת
עַל נַפְשַׁהּ בְּקִיוּם׃
שְׁמַע בַּעֲלַהּ וְיִשְׁתּוֹק
לָא אַעְדִּי יָתַהּ
וּן כָּל נִדְרָהָא וְכָל
דִּי אֲסָרַת עַל
יְקוּמוּן׃ יג וְאִם
א יְבַטֵּל יָתְהוֹן
בְּיוֹמָא דִּי שְׁמַע
אַפָּקוּת סִפְוָתָהָא
הָא וּלְאֱסַר נַפְשַׁהּ
קוּמוּן בַּעֲלַהּ בַּטֵּלִנּוּן
קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק
יד כָּל נְדַר וְכָל
ת אֱסָר לְסַגָּפָא נְפַשׁ
ה יְקִימִנּוּן וּבַעֲלַהּ

ואם בית אישה נדרים סו שבועות כ: אסרה אסר שבועות שם: אישה הפרם לה נזיר כג קידושין פא: כל נדר וכל נדרים פא שבועות כ: אישה יקימנו נדרים עב עו פז נזיר יב גיטין ה מליאה לז:

בעל הטורים

ת. ד' במס' לענות נפש על מחלת לענות והוא ענין כלי שיר ם נדרה שלא לשמוע כלי שיר שבעלה מפר לה שחשוב כנדרי נוי נפש כדאיתא במועד קטן (ד' ט') שאף הזקנות נהנות מכלי שיר בת שתין כבת שית לקל טבלא ריסטא (כך הוא הל' שם):

רשב"ם

(יא) ואם בית אישה נדרה. אבל למעלה כתיב ונדריה עליה אותו פסוק בנדרים הקודמים קודם שנשאה ומשמע לפי הפשט שהבעל מיפר בקודמין:

רש"י

ם בית אישה נדרה. בנשואה ד הכתוב מדבר: נדר וכל שבועת אסר וגו'. לפי שאמר שהבעל מפר נדרים במשמע ת"ל לענות נפש אינו מפר אלא נדרי ש ה בלבד. והם מפורשים במס' נדרים (דף עט):

בית יהודא

(יא) וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה). זָאגְט רַשִׁ"י (בִּנְשׂוּאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן אַאִשָּׁה וָוס הָאט גֶעטָאן אַנֶדֶר נָאךְ אִיר חֲתוּנָּה: (יד) וְכָל נֶדֶר וְכָל שְׁבוּעַת אִסָּר וגו'). זָאגְט רַשִׁ"י (לְפִי שֶׁאָמַר שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר) וַוייל דֶר פָּסוּק זָאגְט אַמַאן קֶען שְׁטֶערֶן דִי נְדָרִים פוּן זַיין וַוייבּ (יָכוֹל כָּל נְדָרִים בְּמַשְׁמָע)
איךְ מֵייגֶען אַלֶע נְדָרִים פוּן זַיין וַוייבּ קֶען עֶר שְׁטֶערֶן (תַּלְמוּד לוֹמַר לְעַנּוֹת נָפֶשׁ) זָאגְט דֶער פָּסוּק אוֹיבּ זִיא הָאט
ן אַנֶדֶר זִיךְ צוּ פַּיינִיגֶען (אֵינוֹ מֵפֵר אֶלָּא נִדְרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ בִּלְבַד) דֶר מַאן קֶען נָאר שְׁטֶערֶען דִי נְדָרִים פוּן זַיין וַוייבּ
זִיא הָט גֶעטָאן אַנֶדֶר זִיךְ צוּ פַּייניגֶן (וְהֵם מְפוֹרָשִׁים בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים) דִיא נְדָרִים וָוס אַמַאן קֶען שְׁטֶערֶען זַיין וַוייבּ

שפתי חכמים

י"ל לפי שמלינו הבעל מפר אפילו נדר שלא נדרה ברשותו ה בבית אביה כל שכן שיכול להפר לה מה שנדרה ברשותו ה ברשות הבעל. מלאתי: ד (ג"א) והא דלא הקדים הכתוב אישה נדרה קודם קרא דונדר אלמנה שמדבר אחר הנשואין למנה וגרושה לאו דוקא אלא ה"ה בוגרת והיא פנויה אין לאב רשות עליה ונדרה קיים כמו באלמנה וא"כ הכל כסדר דבתחלה דיבר בנערה שהיא ברשות אביה לגמרי ואחר כך ואם היו תהיה לאיש דהיא ברשות אביה וברשות בעלה ואחר כך באשה שאין רשות האב עליה אלמנה וגרושה וה"ה בוגרת וא"כ בנשואה שהיא ברשות בעלה לגמרי: ה כגון שלא תטעום אחד מכל המינים או שלא תשתה מכל

פירוש לתורת אלהים

פִיר צוּ זַיין זִיא אִיז שׁוֹן נִיט אִין פָּאטֶערְס אוּנ אַמַאן הָט זִיא אוֹךְ נִיט: (יא) וְאִם אָבֶר וֶועט אַנֶדֶר טָאן אַז זִיא אִיז אִין דֶעם רְשׁוּת ר מַאן דְהַיְינוּ זִיא הָט שׁוֹן חֲתוּנָּה גֶהַאט אוּ דֶר זִיא הָט אוֹף זִיךְ גַאסֶרְתְּ מִיט אַשְׁבוּעָה: שָׁמַע אוּנ אִיר מַאן הָט גֶהֶערְט דֶעם נֶדֶר אוּנ שְׁוִויגֶן אוּנ הָט אִיר נִיט מֵפִיר גְוֶועְן וְקָמוּ זָאלֶן ן שְׁטֵיין אִירֶע אַלֶע נְדָרִים וְכָל אִסָּר אוּנ אַלֶע ים וָוס זִיא הָט אוֹף זִיךְ גַאסֶרְתְּ: (יג) וְאִם הָפֵר ז דֶר מַאן הָאט אִיר מֵפִיר גְוֶועְן דֶעם נֶדֶר אִין דֶעם טָאג וָואס עֶר הָאט אִים גְהֶערְט כָּל מוֹצָא אַלְץ וָואס זִיא הָאט גִירֶעט אִירֶע נְדָרִים אוּנ דִיא אִיסוּרִים וָוס זִיא הָט אוֹף זִיךְ גַאסֶרְתְּ לֹא יָקוּם זָאל עֶם נִיט בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין אִישָׁהּ הֲפֵרָם וָוארוּם אִיר מַאן הָאט אִיר עֶם מֵפִיר גְוֶועְן אוּנ אוֹבּ זִיא הָאט נִיט גְוואוּסְט אוֹבּ דֶר מַאן הָאט אִיר מֵפִיר גְוֶועְן אוּנ זִיא הָאט עוֹבֵר גְוֶועְן וַיְיָ יִסְלַח זָאל אִיר גָאט פַּאר גֶעבֶּן: (יד) כָּל נֵדֶר אַלֶע נְדָרִים אוּנ אַלֶע שְׁבוּעוֹת וָוס זִיא אַסֶרְתְּ אוֹף זִיךְ לְעַנּוֹת נֶפֶשׁ צוּ פַּייניגֶן אִיר לַייבּ דְהַיְינוּ זִיא הָאט אַנֶדֶר גֶטָאן זִיא זָאל נִיט עֶסֶן אָדֶר

וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: טו וְאִם־הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ
לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהֵקִים
אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֱסָרֶיהָ
אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי־הֶחֱרִשׁ
לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: טז וְאִם־הָפֵר יָפֵר
אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עֲוֺנָהּ:
יז אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־
אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

אונקלוס

יְבַטְלִנּוּן: טו וְאִם מ
יִשְׁתּוֹק לַהּ בַּעְלַהּ
לְיוֹם וִיקַיֵּם יָת
נִדְרָהָא אוֹ יָת כָּל אֱ
דִּי עֲלַהּ יְקַיֵּם יָתְהוֹן
שְׁתַק לַהּ בְּיוֹמָא דִ
טז וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל
בָּתַר דִּשְׁמַע וִיקַבֵּ
חוֹבַהּ: יז אִלֵּין קְיָמַ
פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה בֵּי
לְאִתְּתֵהּ בֵּין
לִבְרַתֵּהּ בְּרַבְיוּתְהָא

ה"א ואם החרש נדרים עט : ט
שם : בין איש לאשתו שם
בית כתובות מה מז נדרים מ קידוש

בעל הטורים

(יז) בנעריה. אותיות נערה י"ב
בת י"ב שנים ויום אחד נדרי

רשב"ם

(טז) ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו. והיא אינה יודעת ששמע ונשא את עונה. שאינם מופרים והיא שוגגת שלא ידעה אם שמע עד עתה

בית יהודא

שְׁטֵייעֶן גֶעְרֶעכֶענְט אִין דִי גְמָרָא נְדָרִים: (טו) וּמִיּוֹם אֶל יוֹם. זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁלֹּא תֹאמַר מֵעֵת לְעֵת) דוּ זָאלְסְט נִיט זָאגֶן דֶר מַאן אָדֶער דֶר פָאטֶר הָאבֶּן צַייט צוּ שְׁטֶערֶן דֶעם נֶדֶר פִיר אוּנ צְוָואנְצִיג שָׁעָה פוּן דִי מִנוּט וָוס זֵיי הָאבֶּן גֶעהֶערְט דֶעם נֶדֶר (לְכַךְ נֶאֱמַר מִיּוֹם אֶל יוֹם) דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק דָם שְׁטֶערוּנְג זָאל נִיט אִיבֶּער גֶעהַאלְטֶן וֶוערֶן פוּן אֵיין טָאג צוּ דֶעם אַנְדֶערֶען טָאג (לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין מֵפֵר אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט דִיךְ דֶער מַאן אָדֶער דֶר פָאטֶר הָאט צַייט צוּ שְׁטֶערֶן דֶעם נֶדֶר בִּיז נַאכְט, אַמָאהְל אִיז דִי צַייט לֶיינְגֶער אַמָאהְל קִירְצֶער, דְהַיְינוּ עֶר הָאט גִיהֶערְט זוּנְטָאג פַארְן נַאכְט פִינְף מִנוּטִין פַר נַאכְט הָאט עֶר נָאר צַייט דִי פִינְף מִנוּטִין צוּ שְׁטֶערֶען דֶעם נֶדֶר, אוּנ אוֹיב גֶעהֶערְט דֶעם נֶדֶר פְרִיעֶר, אֲפִילוּ עֶר הָט גֶעהֶערְט מוֹצָאֵי שַׁבָּת הָאט עֶר צַייט צוּ שְׁטֶערֶען דֶעם נֶדֶר בִּיז דֶער עֶנְדִיגְט זִיךְ: (טז) וְאַחֲרֵי שָׁמְעוֹ. מֶען מֵיינְט (אַחֲרֵי שֶׁשָּׁמַע וְקִיֵּם שֶׁאָמַר אֶפְשִׁי בּוֹ) בַּאלְד וִויא עֶר הָט גֶעהֶערְט הָט עֶר גֶעזָאגְט אִיךְ וִויל דֶעם נֶדֶר (וְחָזַר וְהֵפֵר לָהּ) נָאכְדֶעם הָט עֶר חֲרָטָה גֶעהַאט אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁטֶערְט (אֲפִילוּ בּוֹ בַּיּוֹם) אֲפִילוּ אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶען טָאג. (וְנָשָׂא אֶת עֲוֹנָהּ) וֶועט עֶר לַייְדֶן דִי זִינְד וָוס זִיא הַאלְט נִיט אִיר (נִכְנַס תַּחְתֶּיהָ) עֶר גֵייט אַרַיין גְּשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן פוּן אִירֶעטְוֶועגֶן (לָמַדְנוּ מִכַּאן שֶׁהַגּוֹרֵם תַּקָּלָה לַחֲבֵרוֹ) מִיר לֶערְנֶען פוּן ד

רש"י

(טו) מיום אל יום. שלא תאמר מעת לעת ו לכ
מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא עד ז ש
(טז) אחרי שמעו. אחרי ששמע וקיים שאמר אפ
וחזר והפר לה אפי' בו ביום: ונשא את עונה. ה
תחתיה. למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הו

שפתי חכמים

מיני מסקים: ו ר"ל ל"ל למכתב מיום אל יום אין לומר דבא ללמד דאם לא הפר ביום שמעו שוב אינו מפר הא זה כבר כתיב לעיל ושמע אישה ביום שמעו והחרים לה וקמו וגו' ומתרץ דאי לא כתיב מיום אל יום ה"א מה שכתב לעיל ביום שמעו היינו מעת לעת ש שעות: ז ר"ל שאם שמע היום אף ע"פ שהוא סמוך לשקי אם שתק עד שתחשך שוב אינו מפר: ח ר"ל למה כתיב

פירוש לתורת אלהים

טְרִינְקֶען אָדֶער אַזוֹי אַגְלַייכֶען אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ קָאן אִיר מַאן אִיר מְקַיֵּים זַיין אָבֶּער מֵפִיר זַיין אָבֶּער זִיא טוּט אַנְדֶער וָוס דוּרְךְ דֶעם וֶועט זִיא זִיךְ נִיט פַּיינִיגֶען אִיר לַייב קָאן אִיר דֶר מַאן דִי נְדָרִים נִיט מֵפִיר זַיין: (טו) וְאִם הַחֲרֵשׁ אוּנ אַז אִיר מַאן וֶועט אִיר שְׁוַוייגֶען פוּן אֵיין טָאג בִּיז דֶעם אַנְדֶערֶן אַז דֶר מַאן וֶועט דֶעם טָאג וָואס עֶר וֶועט הֶערֶן דֶעם נֶדֶר שְׁוַוייגֶען אוּנ וֶועט אִים נִיט מֵפִיר זַיין אֲפִילוּ וֶוען אוֹיף דֶר נַאכְט אָדֶער דֶעם אַנְדֶערֶן טָאג וֶועט עֶר אִיר שׁוֹן מֵפִיר זַיין וְהֵקִים וֶועט עֶר בַּשְׁטֶעטִיגֶען אַלֶע אִירֶע נְדָרִים אוֹ אֶת כָּל אֱסָרֶיהָ אָדֶער אַלֶע אִיסוּרִים וָוס זִיא הָט גְאַסֶרְתְּ אוֹיף זִיךְ הֵקִים הָט עֶר זֵיי בַּשְׁטֶעטִיגְט דֶר מִיט וָוס עֶר הָט גְשְׁוִויגֶען אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר הָט דִי נְדָרִים מְקַיֵּים גְוֶועֶן: (טז) וְאִם הָפֵר אָבֶּער אַז דֶר מַאן הָט אִיר גְוֶועֶן דִי נְדָרִים נָאךְ דֶעם אַז עֶר הָאט גְזָא וִויל דֶעם נֶדֶר אוּנ דֶר נָאךְ הָאט עֶר אִים מֵפִיר גְוֶועֶן אֲפִילוּ דֶעם אֵיינְגֶנֶם טָאג וְנָשָׂא עֶר לַייְדֶן אִיר זִינְד עֶר וֶוערְט פַר אִיר גְשְׁ וָוארוּם זִיא הָט דָאךְ גְמֵיינְט אַז אִיר נֶדֶר נֶדֶר אִיז זִיא נִיט שׁוּלְדִיג נָאר עֶר אִיז וָוארוּם אַז מֶען אִיז מְקַיֵּים טָאר מֶען שׁוֹן דֶע נִיט מֵפִיר זַיין: (יז) אֵלֶּה הַחוּקִים דָם זֶענִין ד אֲשֶׁר צִוָּה וָואס גָאט הָאט גִבָּאטֶן צוּ מֹשֶׁה זָאגֶן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל דִי דִינִים בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ מַאן אוּנ וַוייבּ וֶוען עֶר קָאן אִיר מֵפִיר זַי גֶדֶר אוּנ עֶען נִיט בֵּין אָב לְבִתּוֹ צְווִישֶׁן אַפָּא

וִוישען:

שני **לא** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל־

אונקלוס

א: א וּמַלִּיל יְיָ עִם
לְמֵימָר: ב אִתְפְּרַע
נוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן
אֵי בָּתַר כֵּן תִּתְכְּנֵשׁ

בעל הטורים

קס נקמת בני ישראל. סמך זה
נדרים לומר לך שנודרים בעת צרה ומלחמה. ועוד אמרו המחרים לבתו ולאשתו ולא הפר להן הוא נכנס תחתיהן מדינים שהחטיאו
אל לא כל שכן שיענשו: אחר תאסף. לפי שראה מעשה מדינית ולא קנא לשם לכך נתלו חייו בנקמת מדינים: אל עמיך. מלא

רש"י

לכל עונשין: (ב) מאת המדינים. ולא מאת
ים מ שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים
היו שוללים אותם שלא נאמר אלא (דברים ב) אל
בם מלחמה. אבל מדינים נתעברו על ריב י לא להם.
מפני ב' פרידות ב טובות שיש לי להוציא מהם רות

בית יהודא

אײנער ברײנגט זײן חבר צו אזינד (הוא נכנס תחתיו לכל
עונשין) אלע שטראף װאס דארף קומען אויף זײן חבר קומט
אויף אים: (ב) מאת המדינים. פרעגט רש"י (ולא מאת
המואבים) פאר װאס האט הקב"ה ניט געהײסען מען זאל הרגנן
די מואבים, ענטפערט רש"י (שהמואבים נכנסו לדבר מחמת
יראה) די מואבים װאס זײ האבען געמאכט זינדיגען די יודין,

ען װײל זײ האבען מורא געהאט פאר די יודין (שהיו יראים מהם שהיו שוללים אותם) דיא מואבים האבען מורא
פאר די יודין טאמער װעלען די יודין בײ זײ אװעקנעמען זײער פארמעגען (שלא נאמר אלא ואל תתגר בם מלחמה)
האט נאר געזאגט צו די יודין זײ זאלען ניט האלטען מלחמה מיט די מואבים, אבער אװעקנעמען דם פארמעגען
מואבים מעגען זײ (אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם) אבער די מדינים האבען געקריגט מיט די יודין אזוי אקריג
האבען ניט געדארפט קריגען װײל די יודין זענען צו זײ ניט געגאנגען (דבר אחר) נאך אפשט דריבער האבען דיא
ניט געהרגת די מואבים ואונ ניט דיא עמונים) (מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם) װײל הקב"ה האט

שפתי חכמים

ם אחרי שמעו ונשא את עונה דמשמע מיד ששמע אם יפר
עונה הרי ספיר עביד וא"ל דאחרי שמעו ה"פ שאם לא הפר
כששמע את נדרה איכו חוזר ומפר דהא כתיב כי החריש לה
שמעו דמשמע שכל יום שמעו אע"פ שהחריש לה יכול להפר
אותו יום. אלא ע"כ ה"פ שאם שמע נדרה ואמר אפשי בו
יכול להפר אפי' בו ביום: מ ר"ל למה לוה לנקום מהמדינים
מואבים שכרו את בלעם כדכתי' בפרשת בלק וא"ת ולמה נקט
א תרי טעמים וכפ' פנחס לא נקט אלא חד טעמא וי"ל דק"ל
נה כאן הל' וכתב נקום נקמת והתם כתיב צרור וגו' אלא ע"כ

צ"ל משום הדיוק מאת המדינים ולא מאת המואבים אם כן ש"מ
מדיוקא דנקום דוקא להורגם אסור אבל לאייב אותם מותר ולעיל
משמע אפילו לאייבם אסור מדכתיב צרור את המדינים אם כן סתרי
קראי אהדדי ועל זה נקט הכא ב' טעמים דהא שאסר להרגם משום
שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה וכו' והא דמשמע הכא דמותר
לאייבם היינו לאחר שנתגיירו הב' פרידות דעיקר הטעם הוא משום
ב' פרידות וכו' וכיון שילאו ב' פרידות מותר לאייבם אבל לאייבם
קודם שנתגיירו אסור: י פירוש נתרגזו לריב עם ישראל ולא להם ר"ל
ישראל לא נסעו דרך ארצם ולא היה להם לריב עם ישראל: כ פרידות

פירוש לתורת אלהים

ן זײן טאכטער בנעוריה אין איר יוגינט אז זיא
אך אין פאטרם רשות: (א) וידבר אונ גאט האט
צו משה אזו צו זאגען: (ב) נקום רעכען נקמת דם
נג פון די קינדער ישראל מאת המדינים פון די

מדינים די ישראל זאלען גײן מלחמה האלטען מיט
די מדינים אונ זאלען זיך אין זײ נוקם זײן פאר דעם
װאס זײ האבען מפקיר געװען זײערע טעכטער צו זנות
זײ זאלען מאכען זינדיגען די ישראל אחר תאסף אל עמיך

משלי יוסף

ם נקמת בני ישראל וגו'. למשל אײנער האט געהאט
ן יחיד, דער פאטער האט דעם בן יחיד זײער ליב געהאט,
אים געמאכט שײנע קלײדער, אונ אלץ װאס ער האט
ט האט דער פאטער אים געגעבען, פיל קינדער פון
ע אלטערן האבען אים מקנא געװען, אונ האבען אים
ינט געהאט אין הארצען װײל ער איז ניט געװען מיט
זאמען אין אײן חברה, זײ האבען געזוכט עצות צו
ר פאטער זאל אים פײנט האבען, אונ נאך מער אים
רײבען פון זיך, װאס האבען זײ געטאן צװײ קינדער זענען
ן צו אים אונ האבען מיט אים גערעט פרײנדליכע רײד
אבען אים געגעבען פרוכטען ביז זײ זענען מיט אים געקומען
ײן האנדיל אונ האבען מיט אים געטרונקען װײן, זײ
באצאלט פאר די װײן, ביז זײ האבען אים איבער גערעט
ל זײן מיט זײ אײן חברה, אונ ער איז געװאהנט
ן מיט דעם װײן טרינקען, ביז ער פלעגט קומען אהײם
אכט שפעט אונ שכור, דער פאטער האט געזעהן דם
ם װאס איז געװארען פון זײן זוהן האט ער געזוכט צו
װער האט אים שלעכט געמאכט, האט מען אים דער
די צװײ קינדער האבען אים שלעכט געמאכט, ער האט
ן די צװײ קינדער צום משפט, האט דער שופט געזאגט
ארף װיסען דעם אנהײב װי אזו איז דער קינד געקומען

ער זאל זיך בהעפטען מיט זײ, דװי עס איז בעװאוסט געװארען
אז זײ האבען בצאלט פאר זײן װײן טרינקען, האט דער שופט זײ
געפרעגט װעלכע הנאה האט איר געהאט אז ער האט
געטרינקען װײן פאר אײער געלט, זעהט מען אז אײער
פערגעניגען איז געװען װאס איר װעט אים שלעכט מאכען
דער פאטער זאל אים דארפען ארויסטרײבען פון זיך, דריבער קומט
אײך אשװערע שטראף, דם זעלביגע איז געװען בײ די
מדינים, זײ האבען איבער גערעט די יודין זײ זאלען דינען
זײער עבודה זרה. װעלכען פערגעניגען אונ װעלכע טובת
האבען די מדינים געהאט פון דעם װאס די יודין דינען זײער
עבודה זרה, עס איז נאר געװען װײל די מדינים האבען
מקנא געװען די גרויסקײט פון די יודין, אונ די ליבשאפט
װאס הקב"ה האט צו די יודין אונ װאס די יודין זענען דער
װײטערט פון זײ אונ פון אלע פעלקער, האבען זײ געװאלט
די יודין שלעכט מאכען הקב"ה זאל זײ שטראפען אונ זײ
אװעק ברײנגען פון דער װעלט, דריבער האט הקב"ה געזאגט
צו משה גײ צו אמלחמה אויף מדינים אונ טוה מיט זײ
װי זײ האבען געװאלט טאן מיט יודין אונ זאלסט זײ הרגנען
אין די מלחמה װי עס שטײט אין די פסוקים:
נקום נקמת וגו'. דער מדרש תנחומא שרײבט רבי יהודה
האט געזאגט װען משה װאלט איצט װעלין האט ער
געקענט

עַמֶּךָ: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
לֵאמֹר הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים
לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת־
יְהֹוָה בְּמִדְיָן: ד אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף
לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל
תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא: ה וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי

אונקלוס

לְעַמָּךְ: ג וּמַלִּיל מֹשֶׁ[ה]
עַמָּא לְמֵימַר זְרִיזוּ [...]
גֻּבְרִין לְחֵילָא וִיהוֹ[ן]
מִדְיָן לְמִיהַב פּוּרְעָנוּ[ת]
עַמָּא דַיְיָ בְּמִדְיָן: ד אַ[...]
לְשִׁבְטָא אַלְפָּא לְשִׁ[בְטָא]
לְכֹל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂ[רָאֵל]
תְּשַׁלְּחוּן לְחֵי[לָא]
ה וְאִתְבְּחַרוּ מֵאַ[...]

תו"א החלצו מאתכם יבמות קב:

רשב"ם

(ה) וימסרו. בעל כרחן לפי שאמר הקב"ה ואחר תאסף אל עמך. מדרש אגדה:

בעל הטורים

יו"ד לומר לך שביו"ד מקוננות הוזכרה מיתתו בתורה: (ד) אל[ף] אלף למטה. לכל מטה שני אלפים הרי כ"ד אלפים הלכו עליהם כנגד כ"ד אלפים שהפילו מישראל. הפסוק מתחיל באל"ף ומסיים באל"ף לומר לך שכלם היה להם לב א' לאביהם שבשמים: (ה) וימסר[ו]

בית יהודא

גֶעדַארְפְט צְווַיי טָאכְטֶער צְווַיי נְקֵבוֹת זָאלֶן גֶעבָּארֶן וֶוערֶן פוּן זֵיי, אֵיינֶע פוּן עַמוֹן אוּנ אֵיינֶע פוּן מוֹאָב (רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה) רוּת פוּן מוֹאָב (וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית) אוּנ נַעֲמָה פוּן עַמוֹן: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וגו'. זָאגְט רש"י (אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע שֶׁמִּיתָתוֹ תְּלוּיָה בְּדָבָר) אֲפִילוּ מֹשֶׁה הָט גֶעהֶערְט אַז זַיין שְׁטַארְבֶּען גֶעהֶער צוּ דִי מִלְחָמָה, נָאךְ דִי מִלְחָמָה וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן (עָשָׂה בְּשִׂמְחָה וְלֹא אִיחֵר) הָט עֶר אַלֶיץ גֶעטָאן מִיט פְרֵיילִיכְקַייט אוּנ עֶר הָט דִי מִלְחָמָה נִיט אָפְּגֶעלֵייגְט אוֹיף שְׁפֶּעטֶער: [הֵחָלְצוּ]. זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶר תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (לְשׁוֹן חֲלוּצֵי צָבָא, מְזוּיָּנִים) מֶען מֵיינְט גֶעוָואפוּנְט צוּ מִלְחָמָה: [וַאֲנָשִׁים]. מֵיינְט מֶען צַ[...] פְרוּמֶע (וְכֵן בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים) מֵיינְט מֶען אוֹיךְ זָאלְסְט אוֹיסְקְלַייבֶּען מֶענְטְשֶׁען צַדִּיקִים (וְכֵן אֲנָשִׁים חֲכָמִים [...]) מֵיינְט מֶען אוֹיךְ מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶען צַדִּיקִים אוּנ קְלוּגֶע אוּנ בֶּעוואוּסְטֶע: [נִקְמַת ה']. זָאגְט רש"י (שֶׁהָעוֹמֵד [...]) יְשָׁרִים כְּאִילוּ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הַקב"ה) וָוארוּם דֶער מֶענְטְשׁ וָואס שְׁטֶעלְט זִיךְ [קְרִיגְן] גֶעגֶען פְרוּמֶע מֶענְטְשֶׁן אִיז גְלַייךְ [...]ער וָואלְט זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט [קְרִיגְען] גֶעגֶען הקב"ה: (ד) [לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל]. זָאגְט רש"י (לְרַבּוֹת שֵׁבֶט לֵוִי) פוּן שֵׁ[בֶט] זָאלֶן אוֹיךְ גֵיין טוֹיזֶענְד מֶענְטְשֶׁן צוּ דִי מִלְחָמָה ועיין ש"ת: (ה) [וַיִּמָּסְרוּ]. זָאגְט רש"י (לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחָן שֶׁל רוֹעֵי [...]

רש"י

המואביה ונעמה העמונית: (ג) וידבר משה וגו'. אף ע"פ ששמע שמיתתו תלויה ל בדבר עשה בשמ[חה ולא] איחר: החלצו. כתרגומו לשון חלוצי לבא מזוי[נים]: אנשים. לדיקים מ וכן (שמות טז) בחר לנו אנ[שים] (דברים א) אנשים חכמים וידועים: נקמת ה'. ש[העומד] כנגד ישראל כאלו עומד נ כנגד הקב"ה: (ד) לכל [מטות] ישראל. (ספרי) לרבות ס שבט לוי: (ה) וימ[סרו]. להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על [...]

שפתי חכמים

פי' גזולות ואף ע"פ שלא באה ממואב אלא אחת י"ל דרש"י נקט לשון הגמרא והוצרך לד"א דלטעם ראשון קשה דהא לעיל משמע דאף מדין היו יראים מישראל כדפי' לעיל שעשו שלום ביניהם וכו' ע"ש לכן פי' ד"א ולד"א קשה היה לו להקב"ה לסבב סיבות שלא יהרגו ישראל שלשלת משפחתה של רות ולמה לוה על כל האומה שלא לגור את מואב ל"פ גם טעם ראשון: ל דכתיב נקום נקמת וגו' אחר תאסף אל עמיך. דאל"כ וידבר משה למה לי דמשתמא כל מה שנלטווה אמר לישראל: מ לא הל"ל אנשים דהא אין דרכן של נשים שיולאות ופשיטא שהיו אנשים אלא אנשים בא ללמדך שהיו לדיקים לכך שלא לך לא פרש"י על שלח לך אנשים לדיקים דאלטריך לגו[פיה] אנשים דכתיב אחר כך פירש לדיקים דהשתא אנשים יתירא שכתוב לעיל אנשים והרא"ם פי' מדכתיב מאתכם וגומר והד[...] היה לאנשים מסתמא אותם שנחלצו מהם אנשים היו א"כ דכתיב ל"ל: נ ר"ל למה לא כתיב נקמת ישראל: ס דה"[...]

פירוש לתורת אלהים

נָאךְ דֶעם וֶועסְטוּ שְׁטַארְבֶּן: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר אוּנ מֹשֶׁה הָט גְרֶעט צוּם פָאלְק יִשְׂרָאֵל אַזוֹי צוּא זָאגֶען הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם וָואפֶּינְט פוּן אַייךְ אֲנָשִׁים לַצָּבָא מֶענְטְשֶׁען צַדִּיקִים וְיִהְיוּ עַל מִדְיָן אוּנ זֵייא זָאלֶען מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת יְיָ צוּא גֶעבֶּען דָאס רֶעכֶענוּנְג פוּן גָאט אִין מ[דין]: (ד) אֶלֶף לַמַּטֶּה אִיר זָאלְט פוּן אַייךְ וָואפֶּינֶען ט[וֹיזֶענְד] פוּן אִיטְלִיכֶען שֵׁבֶט לְכֹל צוּ אַלֶע שְׁבָטִים אֲפִי[לוּ] שֵׁבֶט לֵוִי זָאלְט אִיר אוֹיךְ שִׁיקֶען טוֹיזֶנְט אִי[ן] מִלְחָמָה: (ה) וַיִּמָּסְרוּ אוּנ זֵייא זֶענֶען וָוארֶען [...]

משלי יוסף

גֶעקֶענְט לֶעבִּין גַאנְץ לַאנְג, וָוארוּם הקב"ה הָאט צוּ אִים גֶעזָאגְט נָאךְ דִי נְקָמָה פוּן מִדְיָן וֶועסְטוּ שְׁטַארְבִּן, הָט מֹשֶׁה גֶעקֶענְט אוֹפְּהַאלְטֶען דִי נְקָמָה פוּן מִדְיָן זוֵי לַאנְג עֶר וָואלְט וֶועלֶען אוּנ עֶר וָואלְט לֶעבִּין, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן הָט מֹשֶׁה נִיט גֶעטָאן אַזוֹי, עֶר הָט גֶעזָאגְט וֶועגֶן מַיין לֶעבֶּן וֶועל אִיךְ נִיט אוֹפְּהַאלְטֶען צוּ טָאן אַנְקָמָה אִין מִדְיָן פוּן וֶועגֶן דִי יוּדִין, הקב"ה הָט גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דִי נְקָמָה אִיז וֶועגֶן דִי יוּדִין, אוּנ מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ דִי יוּדִין דִי נְקָמָה אִיז וֶועגֶען הקב"ה, מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ הקב"ה וֶוען מִיר וָואלְטִין אוֹיךְ גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה וִויא אַלֶע פֶעלְקֶער וָואלְטִין דִי פֶעלְקֶער אוּנְז נִיט פַיינְד גֶעהַאט, אוּנ וָואלְטִין אוּנ[ז] שְׁלֶעכְטְס גֶעטָאן, דִי גַאנְצֶע פַיינְדְשַׁאפְט וָוס דִי [...] הָאבֶּן אוּנְז פַיינְד אִיז נָאר וֶועגֶן דַיין תּוֹרָה וָוס דוּ אוּנְז גִיגֶעבִּין, גֵייעֶן מִיר דָאךְ טָאן דִי נְקָמָה אִין מ[דין] דַיינֶעטְוֶועגֶן, דֶר מדרש תנחומא פְרֶעגְט הקב"[ה] גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל טָאן אַנְקָמָה אִין מִדְיָן, פ[אר]וָואס הָט עֶר גֶעשִׁיקְט צוּ פִּנְחָס, נָאר וַוייל מֹשֶׁה אִיז גֶעוָ[וען] גִיוָוארֶען אִין מִדְיָן, הָט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט וִוי אַזוֹי קֶען אִיךְ זֵיי הַרְגֶנֶען, אִיךְ זָאל זֵיי טָאהְן שְׁלֶעכְטְס פַר גוּטְס אֲפִילוּ הקב"ה הָט פְרִיעֶר גֶעוואוּסְט אַז מֹשֶׁה וֶועט נ[...]

ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא: ו וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן

...ראל אלפא לשבטא
...עשר אלפין מזרזי
...: ו ושלח יתהון
... אלפא לשבטא
...א יתהון וית פינחס
...לעזר כהנא לחילא

תולדות אהרן

וישלח אותם משה סוטה מג:

בעל הטורים

...שמסרו עצמן על קדושת השם להצלת ישראל: (ו) וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס. והנשיאים לא שלח עמהם כדי שלא יתכוין שבט שמעון שנהרג נשיא משבטו:

רש"י

...לא שמעו במיתתו מה הוא אומר (שמות טז) עוד מעט ... ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ... עד שנמסרו ע על כרחן: (ו) אותם ואת פינחס. ... שהיה פינחס פ שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך ... ולא הלך אלעזר צ אמר הקב"ה מי שהתחיל במצוה ... כזבי ק בת צור יגמור. ד"א שהלך לנקום נקמת יוסף ... אמו שנא' (בראשית לז) והמדנים מכרו אותו (סוטה מ) ... שהיתה אמו של פנחס משל יוסף שנא' (שמות ו) מבנות

בית יהודא

כמה הם חביבים על ישראל) דער פסוק ווייזט אונז וויא ליב ביי די יודין זענען געוועזען זייערע מנהיגים ופירערס) (עד שלא שמעו במיתתו) איידער די יודין האבען געהערט אז משה וועט שטארבען (מה הוא אומר) וואס הט משה געזאגט (עוד מעט וסקלוני) מען וועט ווארטען נאך אביסעל וועט מען מיך בעווארפען מיט שטיינער (ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין) אונ וויא די יודין האבען געהערט אז דם שטארבען פון משה געהער צו די נקמה ומלחמה) פון מדין, נאך די מלחמה פון מדין וועט משה שטארבען (לא רצו ללכת)

...ן די יודין ניט געוואלט גיין צו די מלחמה (עד שנמסרו על כרחן) ביז מען האט זיי געצווינגען גיין צו דיא ...מה: (ו) ואותם ואת פנחס. האט רש"י דר אנדערער ווארט אותם איז איבעריג (מגיד שהיה פנחס שקול כנגד כולם) ...ם אליין איז געוועזען טייער ביי הקב"ה ווי אלע יודין צוזאמען, זאגט רש"י (ומפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר) וואס איז פנחס געגאנגען צו די מלחמה, אונ אלעזר איז ניט געגאנגען (אמר הקב"ה) הקב"ה הט געזאגט (מי ...חיל במצוה שהרג כזבי בת צור יגמור) ווייל פנחס הט אנגעהויבען טאהן די מצוה צו הרגען די מדינים, ער הט ...רגת כזבי דיא טאכטער פון צור, זאל ער ענדיגען דיא מצוה ודי מלחמה) (דבר אחר) נאך אפשט איז (שהלך לנקום ...ת יוסף אבי אמו) פינחס איז געגאנגען האלטען מלחמה מיט מדין, ווייל מדין האבען פארקויפט זיין מוטערס פאטער יוסף ...פוטיפר אין מצרים (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (והמדנים מכרו אותו) די מדנים האבען פארקופט יוסף צו ...פר אין מצרים, זאגט רש"י (ומנין שהיתה אמו של פנחס משל יוסף) פון וואנען ווייסען מיר אז די מוטער פון פנחס איז ...ן פון יוסף (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (מבנות פוטיאל) אלעזר ...ער פאטער פון פנחס) האט גענומען

דעת זקנים מבעלי התוספות

...ישלח אותם משה. הקב"ה אמר למשה נקום נקמת אתה ...ך והוא משלח אחרים אלא על ידי שנתגדל במדין אמר ...בדין שאבגוד בהם שהם עשו לי טובת הנאה כדאמרי ...י בירא דשתית מינה מיא לא תשדי ביה עפרא. וי"א שאין ...דין שנתגדל בו משה שזו בצד מואב ועד עכשיו היא ...ה ולמה שלח פינחס דמי שהתחיל במצוה אומרים לו גמור והוא הכה המדינית לפיכך יגמור מצותו:

שפתי חכמים

ושבט לוי לא נטלו חלק בארץ גם לא יצאו ללכת לכך צריך לרבות ואם תאמר כיון דגם שבט לוי הולכין ללכת היו י"ג דהא חשיב אפרים ומנשה לכל הפקודים ובקרא כתיב וימסרו וגו' אלף למטה י"ב אלף. והרא"ם תירץ דאפרים ומנשה לא נקראו ב' שבטים רק בדבר נחלת הארץ ולכן במרגלים שהיו בעבור נחלת הארץ נחשבו לשני מטות ופה שלא היה רק לנקמת ה' בלבד אינם נקראים אלא שבט אחד עכ"ל והאריכו בזה המפרשים ע"ש: ע דאל"כ ויקח משה י"ב אלף מבע"ל וגו': פ מדכתיב וישלח אותם משה לנוה חזר וכתב אותם ואת פנחס

...מגיד וכו': צ בשלמא בלא זה ה"א דהא דלא שלח את אלעזר משום חשיבותו של אלעזר שהיה שקול כנגד כלם אבל עכשיו שפירש ...פנחס היה שקול כנגד כלם א"כ למה שלח את פנחס וכו': ק ולהאי טעמא לחוד קשה דהא עיקר מלוה היה מה שהרג את זמרי ...מה שהרג את כזבי לכן אמר דבר אחר שהלך וכו' ולפי ד"א קשה הא לטובה היה לו ליוסף מה שמכרוהו למצרים שהרי נעשה

פירוש לתורת אלהים

...נטפערט פון דיא טויזענטער ישראל טויזענט ...ן איטליכען שבט זענען גיגאנגען צוועלף ...ענט חלוצי צבא געוואפענטע אין די מלחמה[עיין רש"י]: (ו) וישלח אותם האט זייא משה געשיקט טויזענט פון איטליכען שבט אין חיל אריין אותם ואת פינחס ער הט מיט זיי געשיקט פנחס דער זוהן פון אלעזר

משלי יוסף

...דר מלחמה, פון דעסטוועגען הט הקב"ה אים געהייסען אין די מלחמה אונ משה וועט זאגען פר וואס ער קען ניט אין די מלחמה, וועלין יודין לערנען אגוטע מדה פון ...ה, ווי מענטשין זאגען די ברונען וואס דו האסט פון איר ...רונקען נואסר זאלסטו ניט ווארפען אין איר בלאטע, דר ...רש תנחומא זאגט עס שטייט אין פסוק די יודין האבען ...הרגת בלעם, ווי קומט בלעם צו מדין? נאר ער איז ...ומן מען זאל אים באצאלען פר זיין עצה וואס ער הט ...גבין צו מואב אונ מדין, אונ וועגען זיין עצה זענען ...הרגת געווארען פיר אונ צוואנציג טויזענד יודין, הט בלעם ...ואלט מואב אונ מדין זאלען אים באצאהלען, אבער ניט זייא האבען אים בעצאהלט נאר יודין האבען אים בעצאהלט, אונ ניט מיט געלט, נאר מיט דעם שווערד, ווי מען זאגט אמשל א אייזיל איז געגאנגען מאנען מען זאל אים געבין הערנער, האט מען אים אפגעשניטען די אויערען, ניט גענוג בלעם הט קיין געלט בעקומען פאר זיין עצה, האט מען אים געהרגת, משה האט געזאגט צו פנחס דו וועסט דארטען טרעפען בלעם. אונ בלעם מיט די פינף מלכים פון מדין וועלען מיט כשוף פליהען אין דר הייך, זאלסטו אויפהייבען דעם ציץ געגען זיי וועלען זיי אראפ פאלען, אונ אזוי הט פנחס געטאן:

לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת
הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ׃ ז וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ
כָּל־זָכָר׃ ח וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ
עַל־חַלְלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם
וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע
חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בִּלְעָם בֶּן־

אונקלוס

וּמָנֵי דְקוּדְשָׁא וַחֲצֹ
יַבָּבְתָא בִּידֵהּ׃ ז וְאִ
עַל מִדְיָן כְּמָא דִי פַ
יְיָ יָת מֹשֶׁה וְ
כָּל דְּכוּרָא׃ ח וְיָת
מִדְיָן קְטַלוּ עַל קְטִי
יָת אֱוִי וְיָת רֶקֶם וְיָת
וְיָת חוּר וְיָת רֶבַע חֲ
מַלְכֵי מִדְיָן וְיָת בִּלְעָ
תו"א ואת מלכי מדין הרגו פל
סנהדרין קו:

בעל הטורים

(ח) ואת בלעם בן בעור הרגו

רש"י

פוטיאל מזרע יתרו שפיטם עגלים לע"א ומזרע
שפטפט בילרו. ד"א שהיה משוח מלחמה: וכלי הק
זה הארון והציץ ר שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי
בכשפים והוא עלמו פורח עמהם הראה להם את הציץ
חקוק בו והם נופלים לכך נאמר על חלליהם במלכ
שנופלים על החללים מן האויר וכן בבלעם כתיב אל ה
(בספר יהושע יג): בידו. ברשותו ש וכן (במדב
ויקח את כל ארצו מידו: (ח) חמשת מלכי מדין
איני רואה שחמשה מנה הכתוב למה הוזקק לומר חמש
ללמדך ששוו כולם בעצה והושוו כולם בפורענות. בלע
שם ליטול ת שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מ

בית יהודא

אַוַויב פוּן פּוּטִיאֵלִ'ס טָעכְטֶער, פּוּטִיאֵל מֵיינְט מֶען (מִזֶּרַע יִתְרוֹ שֶׁפִּיטֵּם עֲגָלִים לַאֲלִילִים) פוּן דִי קִינְדֶר פוּן יִתְרוֹ וָוָאס עֶר הָט פֶּעט גֶעמַאכְט קֶעלְבֶּער עֶר זָאל זֵיי מַקְרִיב זַיין צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה (וּמִזֶּרַע יוֹסֵף שֶׁפִּטְפֵּט בְּיִצְרוֹ) אוּנ פוּן דִי קִינְדֶער פוּן יוֹסֵף וָוָאס עֶר הָט אַיינְגֶעהַאלְטֶן דֶעם יֵצֶר הָרַע (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז דְרִיבֶּער אִיז פִּנְחָס גֶעגַאנְגֶן אִין דִי מִלְחָמָה (שֶׁהָיָה מָשׁוּחַ מִלְחָמָה) וַוייל עֶר אִיז גֶעוֶוען גֶעזַאלְבְּט צוּ גֵיין אִין אַלֶע מִלְחָמוֹת: וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ׃ זָאגְט רַשִׁ"י (זֶה הָאָרוֹן וְהַצִּיץ) זֵיי הָאבֶּן מִיט גֶענוּמֶען אִין דִי מִלְחָמָה דֶעם אָרוֹן אִין דֶעם צִיץ וְדָאס אִיז דִי גָאלְדֶענֶע בְּלֶעךְ וָוָאס אִיז גֶעוֶוען אוֹיף דֶעם שְׁטֶערְן פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל (שֶׁהָיָה בִּלְעָם עִמָּהֶם) בִּלְעָם אִיז גֶעוֶוען מִיט דִי מְדְיָנִים אִין דִי מִלְחָמָה (וּמַפְרִיחַ מַלְכֵי מִדְיָן בִּכְשָׁפִים) אוּנ עֶר הָאט גֶעמַאכְט מִיט כִּשּׁוּף דִיא מְלָכִים פוּן מִדְיָן זָאלֶן פְלִיהֶען אִין דֶערְהֵייךְ (וְהוּא עַצְמוֹ פוֹרֵחַ עִמָּהֶם) בִּלְעָם אַלֵיין אִיז גֶעפְלוֹיגֶען מִיט זֵיי (הֶרְאָה לָהֶם אֶת הַצִּיץ שֶׁהַשֵּׁם חָקוּק בּוֹ) הָאט פִּנְחָס זֵיי גֶעוִויזֶען דֶעם צִיץ אוֹיף אִים אִיז גֶעקְרִיצְט דֶער נָאמֶען פוּן הקב"ה (וְהֵם נוֹפְלִים) זֶענֶען זֵיי אַרָאפְּגֶעפַאלֶן (לְכָךְ נֶאֱמַר עַל חַלְלֵיהֶם בְּמַלְכֵי דְרִיבֶּער שְׁטֵייט בַּיי דִי מְלָכִים פוּן מִדְיָן מֶען הָט זֵיי גֶעהַרְגֶת אוֹיף דִי גֶעהַרְגֶתֶע (שֶׁנּוֹפְלִים עַל הַחֲלָלִים מִן הָאֲוִיר) דִיא זֶענֶען גֶעפַאלֶען פוּן דֶער הֵייךְ אוֹיף דִי גֶעהַרְגֶתֶע, אוּנ אַזוֹ וִויא זֵיי זֶענֶען גֶעלֶעגֶן אוֹיף דִיא גֶעהַרְגֶתֶע הָט מֶען גֶעהַרְגֶת (וְכֵן בְּבִלְעָם כְּתִיב אֶל חַלְלֵיהֶם בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ) אִין סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ שְׁטֵייט בַּיי בִּלְעָם אוֹיךְ אַזוֹ עֶר אִיז גֶעפַאלֶן אוֹין גֶעהַרְגֶתֶע, אוּנ אַזוֹ וִויא עֶר אִיז גֶעלֶעגֶן אוֹיף דִיא גֶעהַרְגֶתֶע הָט מֶען אִים גֶעהַרְגֶת: וּבְיָדוֹ׃ זָאגְט רַשִׁ"י מֶען מֵיינְט פִּנְחָס הָט גֶעהַאלְטֶן אִין הַאנְט דֶעם אָרוֹן מִיט דֶעם צִיץ מִיט דִי חֲצוֹצְרוֹת וִויא אַזוֹ קֶען דָאס זַיין עֶר זָאל דָס אַלֶץ טְרָאגֶען, נָאר (בִּרְשׁוּתוֹ) זֵייא זֶענֶען גֶעוֶוען אִין זַיין רְשׁוּת, פִּנְחָס הָט גֶעדַארְפְט אַכְטוּנְג גֶעבֶּן אוֹיף דִי דְרַיי זַאכֶן, עֶר הָט גֶעהֵייסֶן הָט מֶען גֶעבְּלָאזֶן מִיט דִי חֲצוֹצְרוֹת (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ) עֶר הָט גֶע… זַיין גַאנְצֶע לַאנְד פוּן זַיין הַאנְט, הָט עֶר דֶען גֶעהַאלְטֶען דִי לַאנְד אִין זַיין הַאנְט? נָאר מֶען מֵיינְט מֶען הָט זִיא פַ… אַוועקְגֶענוּמֶען עֶר זָאל נִיט מֶעהְר זַיין אַמֶלֶךְ אוֹיף אִיר: (ח) וַחֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן׃ פִינְף מְלָכִים פוּן מִדְיָן, פְרֶעגְט ר… (וְכִי אֵינִי רוֹאֶה שֶׁחֲמִשָּׁה מָנָה הַכָּתוּב) זֶעה אִיךְ דֶען נִיט אַז דֶר פָּסוּק הָט גֶעצֵיילְט פִינְף מְלָכִים (וְלָמָּה הוּזְקַק לוֹמַר ה… צוּ וָוָאס בַּארְף דֶר פָּסוּק זָאגֶן זֵיי זֶענֶען גֶעוֶוען פִינְף מְלָכִים (אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁשָּׁווּ כּוּלָם בְּעֵצָה) נָאר דֶער פָּסוּק קוּמְט דִיךְ … אַלֶע פִינְף מְלָכִים זֶענֶען גֶעוֶוען גְלַייךְ אִין דִי עֵצָה מֶען זָאל מַאכֶן זִינְדִיגֶען דִי יוּדִין (וְהוּשְׁווּ כּוּלָם בְּפוּרְעָנוּת) אוּנ זֵי… אַלֶע גְלַייךְ גֶעשְׁטְרָאפְט גֶעוָוארֶען (בִּלְעָם הָלַךְ שָׁם לִיטוֹל שְׂכַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל בַּעֲצָתוֹ) בִּלְעָם

שפתי חכמים

מלך שם לכן אמר ד"א שהיה משוח מלחמה. ולהאי טעמא לחוד כמי קשה למה מפרש קרא שמו של פנחס שהיה משוח מלחמה במלחמה זו יותר מבמלחמה אחרת ולכך לריך רש"י לכל הטעמים נ"ל: ר משום דשניהם נקראו קדש דכתיב בפרשת במדבר סיני בסופו ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגבי לין כתיב בפרשת תלוה ועש וגו' קדש לה': ש רלל"ת היאך יכול פנחס לישא כל זה בידו והלין והחלוצרות: ת דקשה היאך אירע שבלעם היה אלל ס שהרי בלעם מארם נהרים היה אלא שהלך למדינים לבקש השכ

פירוש לתורת אלהים

הַכֹּהֵן צוּ דִי מִלְחָמָה וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אוּנ דִיא הֵיילִיגֶע כֵּלִים מֵיינְט מֶען דֶעם אָרוֹן מִיט דֶעם צִיץ הָאבֶּן זֵיי אוֹיךְ מִיט גְנוּמֶן וַחֲצֹצְרוֹת אוּנ דִי טְרוּמֵייטֶן פוּן שַׁאלוּנְג זֶענֶען גְוֶוען אִין זַיין הַאנְט: (ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדְיָן אוּנ זֵיי הָאבֶּן גִיהֶערְשְׁט אִיבֶּר מִדְיָן אַזוֹ וִויא גָאט הָאט גְבָאטֶן צוּ מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ אוּנ הָאבֶּן גְהַרְגֶת אַלֶע זְכָרִים: (ח) וְאֶת מַלְכֵי מִדְיָן אוּנ דִיא מְלָ… פוּן מִדְיָן הָרְגוּ הָאבֶּן זֵייא גִיהַרְגֶת אוֹיף זֵייעֶרֶע … שְׁלָאגֶענֶע אֶת אוּנ אֱוִי אוּנ רֶקֶם אוּנ צוּר אוּנ חוּר … רֶבַע חֲמֵשֶׁת דִי פִינְף מְלָכִים פוּן מִדְיָן הָאבֶּן זֵיי … גִיהַרְגֶת וְאֵת בִּלְעָם אוּנ בִּלְעָם דֶעם זוּהְן פוּן … הָאבֶּן זֵייא גִיהַרְגֶת מִיט אַשְׁוֶוערְד [עיין …

בְּעוֹר הָרְגוּ בֶּחָרֶב: ט וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזָזוּ: י וְאֵת כָּל־עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל

אונקלוס

ר קְטַלוּ בְּחַרְבָּא: שְׁבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מִדְיָן וְיָת טַפְלְהוֹן וְיָת בְּעִירְהוֹן וְיָת כָּל יהוֹן וְיָת כָּל נִכְסֵיהוֹן : י וְיָת כָּל קִרְוֵיהוֹן ותְבָנֵיהוֹן וְיָת כָּל ת סִגְדַתְהוֹן אוֹקִידוּ רָא: יא וּשְׁבוֹ יָת כָּל

בעל הטורים

פע (יג) או' ואת בלעם בן בעור ס מלמד שהביאוהו לפני משה ודנוהו מכשפ' לא תחיה. יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות יש דרך ישר ר"ת עולה כ"ד וס"ת שכר. שכר כ"ד אלף שהפיל מישראל בעצתו:

רש"י

תו (ספרי) וילא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עלה רעה מר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם. פיו בי"ב אלף אתם באים להלחם. נתנו לו שכרו משלם לא קפחוהו: בחרב. הוא בא על ישראל והחליף נתו באומנותם שאין נושעים אלא בפיהם ע"י תפלה שה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף הם באו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין בחרב שנא' אשית כז) ועל חרבך תחיה: (י) טירתם. מקום פלטרין ם שהוא ל' מושב כומרים יודעי חוקיהם. ד"א ל' מושב הם כמו שמתורגם סרני ג פלשתים טורני פלשתאי: ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד שהיו כשרים קים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות מר את כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקבלה שניך כעדר

בית יהודא

געגאנגען צו די מִדְיָנִים זיי זאָלען אים בּצאָהלען פֿאַר זיין עֵצָה, ווייל וועגען זיין עֵצָה זענען געהרגעת געוואָרען פיר אונ צוואַנציג טויזענד יודין (וַיֵּצֵא מִמִּדְיָן לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וּמַשִּׂיאָן עֵצָה רָעָה) אונ ער איז אַרויסגעגאַנגען פון מִדְיָן געגען די יודין אונ ער הָט זיי געגעבּן אַשׁלעכטע עֵצָה (אָמַר לָהֶם) בִּלְעָם הָט געזאָגט צו די יודין (אִם כְּשֶׁהֱיִיתֶם שִׁשִּׁים רִבּוֹא לֹא יְכָלְתֶּם לָהֶם:) מַאדאָך ווען איר זענט געוועזען זעקס מאָהל הונדערט טויזענד יודין צוזאַמען הָט איר ניט געקענט האַלטען מִלְחָמָה מיט די מִדְיָנִים (וְעַכְשָׁיו בְּי"ב אֶלֶף אַתֶּם בָּאִים לְהִלָּחֵם) אונ איצט קומט איר האַלטען מִלְחָמָה מיט מִדְיָן מיט צוועלף טויזענד מענטשען? (נָתְנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם וְלֹא קִפְּחוּהוּ) האָבען די יודין אים בּצאָהלט זיין פֿאַרדינסט וואָס ער הָט פֿאַרדינט בּיי זיי אין גאַנצען, זיי האָבען אים גאָר ניט אָפּגערעכונט: (בֶּחָרֶב). זאָגט רש"י (הוּא בָּא עַל יִשְׂרָאֵל וְהֶחֱלִיף אוּמָנָתוֹ

(אוּמָנָתָם) בִּלְעָם איז געקומען אויף יודין אונ ער האט געטאַהשט (געבּיטען) זיין אַרבּעט אויף זייער אַרבּעט (שֶׁאֵין נוֹשָׁעִים אֶלָּא בְּפִיהֶם) יודין ווערען נאָר געהאָלפען דורך זייער מויל (עַל יְדֵי תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה) דורך זייער בּעטען צו הקב"ה (הוּא) ער (וּבִלְעָם) איז געקומען (וְתָפַשׂ אוּמָנָתָם) אונ הָט אָנגענומען די אַרבּעט פון די יודין (לְקַלְּלָם בְּפִיו) ער זאָל זייא בּין מיט זיין מויל (אַף הֵם בָּאוּ עָלָיו) זענען די יודין געקומען אויף אים (אויף בִּלְעָם) (וְהֶחֱלִיפוּ אוּמָנָתָם בְּאוּמָנוּת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁבָּאִים בְּחֶרֶב) האָבען די יודין אויך אויסגעטאַהשט זייער אַרבּעט אויף די אַרבּעט פון די פעלקער אונ זענען געקומען אויף אים צו הַרגנען אים מיט אַשׁווערד (שֶׁנֶּאֱמַר) וויא עס שטייט אין פָּסוּק יִצְחָק האָט געזאָגט צו עֵשָׂו (וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה) דו זאָלסט לעבּען דורך דיין שווערד: (י) (וְטִירוֹתָם). מיינט מען (מְקוֹם פַּלְטְרִין שֶׁלָּהֶם) זייערע קלויסטערם (שֶׁהוּא מוֹשַׁב כּוּמָרִים יוֹדְעֵי חוּקֵּיהֶם) אין די קלויסטערם וואוהנען זייערע כּוּמָרִים וואס ווייסען די מִנְהָגִים וואס געהערען צו זייערע עֲבוֹדָה זָרוֹת (דָּבָר אַחֵר) נאָך אַפְּשַׁט איז (לְשׁוֹן מוֹשַׁב שָׂרֵיהֶם) טִירוֹתָם מיינט מען זייערע פּאַלאַצין וואו די שָׂרִים וואוינען (כְּמוֹ שֶׁמְּתֻרְגָּם סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים טוּרְנֵי פְלִשְׁתָּאֵי) אויף סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים, די שָׂרִים פון דיא פְּלִשְׁתִּים, שרייבּט דער תַּרְגּוּם טוּרְנֵי פְּלִשְׁתָּאֵי, איז טוּרְנֵי דערטייטש "שָׂרִים" הערען, אונ טִירוֹתָם מיינט מען די פּאַלאַצין וואס די שָׂרִים וואוינען אין זיי: (יא) (וַיִּקְחוּ אֶת כָּל הַשָּׁלָל וגו'). זאָגט רש"י (מַגִּיד) דער פָּסוּק זאָגט (שֶׁהָיוּ כְּשֵׁרִים וְצַדִּיקִים) די יודין וואס זענען געוועזען אין די מִלְחָמָה זענען געוועזען כָּשֵׁרָה אונ פרומע (וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַגֶּזֶל לִשְׁלוֹחַ יַד בַּבִּזָּה שֶׁלֹּא בִרְשׁוּת) זיי האָבען ניט געוואָלט נעמען פון די מִדְיָנִים'ס פֿאַרמעגען אָן רְשׁוּת (עֶרְלֵיוּבְּנִים) פון משה, טאָמער הייסט דאס גְזֵלָה (שֶׁנֶּאֱמַר) עס שטייט אין פָּסוּק (אֶת כָּל הַשָּׁלָל וַיָּבִיאוּ אֶל מֹשֶׁה) דאס גאַנצע רויב האָבען זיי געבּרענגט צו משה (וַעֲלֵיהֶם מְפוֹרָשׁ בַּקַּבָּלָה) אויף זיי הָט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ געזאָגט אין שיר השירים (שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים וגו') דיינע שָׂרִים זענען וויא אַסטאַדע

שפתי חכמים

בלק כי הם היו סרסורי העבירה א"נ שמא היה שם באותו הזמן נבר דרך שם לילך אל בלק לבקש שכרו: א דאם לא כן איך הרגוהו איכו מדיני דא"ל משום שבסיבתו חטאו שהרי הם לא ידעו זה סובם ממדין שנא' להם הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם אלא י שמשיאן עלה רעה למרוד בלווי הקב"ה: ב יש לפרש משלם ממש ולא קפחוהו ר"ל לא היו מנכין לו אלא היו משלמין לו כל גמולו הרע שעשה להם. ויש לפרש משלם כשגו"ל השי"ן וקמ"ן הלמ"ד ר"ל משל האומות דהיינו חרב שנתנו לו לפי שהוא תפש אומנתן של ישראל כו' כדפרש"י בסמוך: ג וסרני היינו שרים ותרגומו טורני ש"מ דטירני פירוש שרים וטורני היינו טירותם כלומר מקום מושב שרים

פירוש לתורת אלהים

וַיִּשְׁבּוּ האָבען די קינדער יִשְׂרָאֵל גיפאַנגען די ווייבּער מִדְיָן וְאֶת טַפָּם אונ זייערע קליינע קינדער אונ ר זייערע בְּהֵמוֹת וְאֵת כָּל מִקְנֵיהֶם אונ גאָר זייערע ה וְאֶת כָּל חֵילָם בָּזָזוּ אונ גאָר זייער גוטץ האָבען זיי גרוּבּט: (י) וְאֵת כָּל עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבוֹתָם אונ אַלע זייערע שטעט ווי זיי האָבען גוואוינט וְאֵת כָּל טִירוֹתָם אונ אַלע זייערע פּאַלאַצן שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ האָבען זיי פֿאַר בּרענט אין פייער: (יא) וַיִּקְחוּ אֶת כָּל הַשָּׁלָל אונ זיי האָבען גנומען

וְאֵת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה׃
יב וַיָּבִאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל
אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ ס שלישי שני כשהן מחוברין
יג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־
נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לִקְרָאתָם אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה׃ יד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי
הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת
הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה׃ טו וַיֹּאמֶר

אונקלוס

עֲדָאָה וְיָת כָּל דִּבַרְתָּ
בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא
יב וְאַיְתִיו לְוָת מֹשֶׁ
וּלְוָת אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְוָ
כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
שִׁבְיָא וְיָת דִּבַרְתָּא וְ
עֲדָאָה לְמַשְׁרִיתָ
לְמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב דִּי
יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ׃ יג וּנְפַ
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְ
רַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּ
לְקַדָּמוּתְהוֹן לְמִבָּרָ
לְמַשְׁרִיתָא׃ יד וּרְגֵ
מֹשֶׁה עַל דִּמְמַנַּן
חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּ
מָאוָתָא דַּאֲתוֹ מֵחֵ
קְרָבָא׃ טו וַאֲמַר לְ

תולדות אהרן

ויקצוף משה שבת סד פסחים עז:

רשב"ם

(יב) את השבי. אדם: ואת המלקוח. בהמות: ואת השלל. מטלטלין: (יג) אל מחוץ למחנה. כדי שלא יכנסו הבאים מן המלחמה במחנה. מפני טומאת

בית יהודא

שֶׁעפְּסֶן, אַזוֹ וִויא דֶר שֶׁעפְּס אִיז אִין גַאנְצֶן הֵיילִיג וַאלְץ פוּן דֶעם שֶׁעפְּס קֶען זַיין הֵיילִיג, עַיין רש"י שִׁיר הַשִּׁירִים פָּסוּק זֶה) (אַף אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה שֶׁבִּיךְ כּוּלָם צַדִּיקִים) דִי מֶענְטְשֶׁן דִיינֶע וָוס גֵייעֶן אִין אַמִלְחָמָה זֶענֶן אַלֶע צַדִּיקִים: וּשְׁלָלוֹ. (הֵן מְטַלְטְלִין שֶׁל מַלְבּוּשׁ וְתַכְשִׁיטִין) קְלֵיידֶער צִירוּנְג רוּפְט מֶען שָׁלָל: וּבָזוֹ. (הוּא בִּזַּת מְטַלְטְלִין שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיטִין) אַזֶעלְכֶע זַאכֶן וָוס זֶענֶן נִיט אַצִירוּנְג נָאר מֶען קֶען זֵיי טְרָאגֶען פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערֶן אָרְט, וֶוערֶן גֶערוּפֶן בָּז: וּמַלְקוֹחוֹ. מֵיינְט מֶען (אָדָם וּבְהֵמָה) מֶענְטְשֶׁען אוּנ בְּהֵמוֹת (וּבְמָקוֹם שֶׁכָּתוּב שְׁבִי אֵצֶל מַלְקוֹחַ) אוּנ וְוא עֶס שְׁטֵייט שְׁבִי נֶעבְ מַלְקוֹחַ (שְׁבִי בָּאָדָם מַלְקוֹחַ בִּבְהֵמוֹת) שְׁבִי מֵיינְט מֶען מֶענְטְשֶׁן אוּנ מַלְקוֹחַ מֵיינְט מֶען בְּהֵמוֹת: (יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְ הַכֹּהֵן. זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁרָאוּ אֶת נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים לַחֲטוֹף מִן הַבִּזָּה) וַוייל מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר הָאבֶּן גֶעזֶעהֶן דִי יוּנְ מֶענְטְשֶׁען פוּן יוּדִין גֵייעֶן גֶעגֶען דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס קוּמֶען פוּן דִי מִלְחָמָה אוּנ וִוילֶען הַאפֶּען פוּן דִי זַאכֶען וָואס מֶען גֶעבְּרֵיינְגְט פוּן דִי מִלְחָמָה, דְרִיבֶּער זֶענֶען מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר גֶעגַאנְגֶן צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶן גֶעקוּמֶן פוּן דִי מִלְחָמָ זֶעהְן מֶען זָאל נִיט חַאפֶּן: (יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל. מֹשֶׁה הָט גֶעצֶערוּנְט אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁען (מְמוּנִים עַל הַחַיִל) זֶענֶען גֶעוֶוען אֶלְצְטֶע אוֹיף דִי זֶעלְנֶער פוּן דִי מִלְחָמָה (לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל סִרְחוֹן הַדּוֹר תָּלוּי בִּגְדוֹלִים) דֶר פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְ אַ

רש"י

הרהלים וגו'. אף אנשי המלחמה שביך כולם לדיקי שלל. הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז. הוא ב מטלטלין ד שאינס תכשיטין: מלקוח. אדס ובהמה. וכמו שכתוב שבי אצל מלקוח שבי באדס ומלקוח בבהמו (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נע ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה: (יד) ויקצף משה פקודי החיל. ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הד

שפתי חכמים

ולטעס אחרון לחוד קשה הי"ל לכתוב גוטרות לכן פירש כ' טעמים: ד דלקמן פרש"י על יתר הכז אבר כזוו שהיה עודף על כז המטלטלין אשר בזוו עס ה איס לו שמשמע שנשארו בידס והמטלטלין של תכשיט לא נשארו ב

ולטעם ראשון קשה הי"ל לכתיב טירנות ולטעם

פירוש לתורת אלהים

גָאר דֶעם רוֹיבּ וְאֵת כָּל הַמַּלְקוֹחַ אוּנ גָאר דִי רוֹב פוּן דִי מֶענְטְשֶׁן אוּנ פוּן דִי בְּהֵמוֹת: (יב) וַיָּבִיאוּ אֶל מֹשֶׁה אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְבְרַאכְט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ צוּא גָאר דֶער עֵדָה פוּן יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבִי דִיא גֶפַאנְגֶנֶע וְאֶת אוּנ דָם רוֹב פוּן מֶענְטְשֶׁן אוּנ בְּהֵמוֹת אוּנ נָאךְ פַארְמֶעגִין הָאבֶען זֵיי דָם אַלְץ גִיבְּרַאכְט צוּ דֶר מַחֲנֶה צוּ דֶעם פְלוֹן פוּן מוֹאָב וָוס דֶר פְלוֹן אִיז בַּיי דֶעם יַרְדֵן יְרֵיחוֹ: (יג) וַיֵּצְאוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען אַרוֹם גִיגַאנְגֶען מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ אַ נְשִׂיאִים פוּן דֶר עֵדָה לִקְרָאתָם אַנְטְקֶעגֶן דִי צְוֶועְ טוֹיזֶנְט מֶענְטְשֶׁן צוּ אוֹסִין וַויינֶג פוּן דֶער מַחֲנֶ (יד) וַיִּקְצוֹף מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה גְצֶערִינְט אוֹיף דִי עֶלְצְ פוּן דֶעם חַיִל אוּנ אוֹיף דִי הֶערֶן וָוס הָאבֶּן גְהַאט שַׁאפִין אִיבֶּר טוֹיזֶנְט אוּנ אוֹיף דִי הֶערִין וָוס הָא גְהַאט צוּ שַׁאפֶן אִיבֶּר הוּנְדֶערְט הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָ ווס זייא זֶענֶען גְקוּמֶן פוּן דֶר מִלְחָמָה: (טו) וַיֹּא

אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל־נְקֵבָה׃
טז הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר
בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר־
פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה׃
יז וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־
אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר
הֲרֹגוּ׃ יח וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־

ש ה הֲקַיֶּמְתּוּן כָּל
בָא׃ טז הָא אִנּוּן
אָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
צַת בִּלְעָם לְשַׁקָּרָא
ר קֳדָם יְיָ עַל עֵסַק
עוֹר וַהֲוַת מוֹתָנָא
נִשְׁתָּא דַיְיָ׃ יז וּכְעַן
וֹלוּ כָל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא
ל אִתְּתָא דִּידַעַת גְּבַר
מִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קְטוּלוּ׃
וְכֹל טַפְלָא בִּנְשַׁיָּא דִּי

"א וכל אשה יבמות ס: וכל הטף שם קידושין סח:

בעל הטורים

ידעת איש. בגי' אין בתולה חוזרין: יודעת. ג' במסרה הכא ואידך דיבש גלעד ואידך נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד והיינו דאיתא מות שהעבירום לפני הציץ כל שפניה מוריקות בידוע שנבעלה והיינו נפלאים מעשיך שעל ידי נפלאות מעשיך נודע אם היא יודעת איש:

רש"י

י בגדולים שיש כח בידם למחות: (טז) בדבר בלעם.
ר להם אפי' אתם מכניסים כל המונות (ס"א האומות)
עולם אין אתם יכולים להם שמא מרובים אתם מן המצרים
יו שש מאות רכב בחור בואו ואשיאכם עצה. אלהיהם של
ן שונא זמה הוא וכו' כדאי' בחלק וכספרי: הן הנה.
יד שהיו מכירין אותן. זו היא שנכשל פלוני בה: (יז) וכל
שה יודעת איש. (יבמות ס) ראויה להבעל אף ע"פ
א נבעלה ו ולפני הציץ העבירום והראויה להבעל פניה
ריקות: הרגו. (ספרי) למה חזר ואמר להפסיק הענין
רי ר' ישמעאל שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה
עת איש וכל הטף בנשים וגו' איני יודע אם להרוג (וכל
ה יודעת) עם הזכרים או להחיות ז עם הטף לכך נאמר

בית יהודא

זִינְד וָוס יוּדִין טוּהֶען זֶענֶן שׁוּלְדִיג דִי רַבָּנִים (שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיָדָם לִמְחוֹת) זַיי קֶענֶן וֶוערֶן מֶען זָאל נִיט זִינְדִיגֶען: (טז) וּבִדְבַר בִּלְעָם. זָאגְט רַשִׁ"י (אָמַר לָהֶם) בִּלְעָם הָט גֶעזָאגְט צוּ דִיא מִדְיָנִים אוּנ מוֹאָבִים (אֲפִילוּ אַתֶּם מַכְנִיסִים כָּל הָאוּמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם) אֲפִילוּ אִיר וֶועט פַארְזַאמְלֶען אַלֶע פֶעלְקֶר פוּן דֶער וֶועלְט (אֵין אַתֶּם יְכוֹלִים לָהֶם) וֶועט אִיר נִיט קֶענֶען זַיי אַיינְנֶעמֶען (שֶׁמָּא מְרוּבִּים אַתֶּם מִן הַמִּצְרִים שֶׁהָיוּ לָהֶם שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר) טָאמֶר זֶענְט אִיר מֶער פוּן דִי מִצְרִים וָוס זַיי הָאבֶּן גֶעהַאט זֶעקְס הוּנְדֶערְט רַייט וֶועגֶען דִי בֶּעסְטֶע וָאוֹיסֶער פְּרַאסְטֶע רַייט וֶועגֶן אוּנ זַיי הָאבֶּן נִיט גֶעקֶענְט בֶּעשְׁטֵיין גֶעגֶן דִיא יוּדִין, וֶועט אִיר גֶעוִויס נִיט קֶענֶן בֶּעשְׁטֵיין גֶעגֶען דִי יוּדִין (בּוֹאוּ וְאַשִּׂיאֲכֶם עֵצָה) קוּמְט אִיךְ וֶועל אַייךְ גֶעבֶּען אַעֵצָה (אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׂוֹנֵא זִמָּה הוּא) דֶער גָאט פוּן דִי יוּדִין הָט
[...]נְט דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶן מְזַנֶּה, זָאלְט אִיר זֶעהְן דִי יוּדִין זָאלֶען מְזַנֶּה זַיין מִיט אַייעֶרֶע טֶעכְטֶער וֶועט זַייא הקב"ה [...]רְאפֶען (כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק וּבְסִפְרֵי) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פֶּרֶק חֵלֶק אוּנ אִין סִפְרֵי: וְהֵן הֵנָּה. זָאגְט רַשִׁ"י (מַגִּיד שֶׁהָיוּ [...]ירִים אוֹתָן) דֶר פָּסוּק זָאגְט אוּנְז דִי יוּדִין הָאבֶּן דֶערְקֶענְט דִי נְקֵבוֹת וָוס זַיי הָאבֶּען מִיט זַיי מְזַנֶּה גֶוֶועזֶן (זוּ הִיא שֶׁנִּכְשַׁל [...]נִי בָּהּ) מִיט דִי אִשָּׁה הָט דֶער יוּד מְזַנֶּה גֶעוֶועזֶן, מִיט דִיא אִשָּׁה הָט דֶר יוּד מְזַנֶּה גֶעוֶועזֶן: (יז) וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ. [...]ר אִשָּׁה וָוס וַוייסְט פוּן אַמַאן, זִיא אִיז אַגְרוֹיסֶע (רְאוּיָה לְהִבָּעֵל) זִיא קֶען זַיין אַווייבּ צוּא אַמַאן (אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה) [...]ילוּ זִיא הָט נָאךְ נִיט גֶעהַאט אַמַאן, זָאל מֶען זִיא הַרְגֶענֶען, זָאגְט רַשִׁ"י (וְלִפְנֵי הַצִּיץ הֶעֱבִירוּם) מֶען הָט גֶעפִירְט דִי נְקֵבוֹת [...]ר דֶעם צִיץ (וְהָרְאוּיָה לְהִבָּעֵל פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת) אוּנ דִיא אִשָּׁה וָוס הָט גֶעקֶענְט זַיין אַווייבּ צוּ אַמַאן אִיז אִיר פָּנִים גֶעל וָוארֶען: וְהִרְגוּ. פְּרֶעגְט רַשִׁ"י (לָמָּה חָזַר וְאָמַר) צוּ וָוס שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאהל דֶער וָוארְט הֲרוֹגוּ, עֶס שְׁטֵייט דָאךְ [...]יעֶר הִרְגוּ. מֶען זָאל הַרְגֶענֶען (לְהַפְסִיק הָעִנְיָן דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאגְט דֶר וָוארְט „הֲרוֹגוּ" קוּמְט אָפּ צוּ טֵיילֶען [...]ן פָּסוּק פוּן אַנְדֶערֶן (שֶׁאִם אֲנִי קוֹרֵא) אוֹיבּ אִיךְ וָואלְט גֶעלֵייעֶנְט הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ וגו' [...] הַטַּף בַּנָּשִׁים וגו', אוּנ דֶער וָוארְט הֲרוֹגוּ וָואלְט נִיט גֶעשְׁטַאנֶן (אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לַהֲרוֹג עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם הַטַּף) [...]לְטֶן מִיר נִיט וִויסֶען דֶעם דִין וָוס מֶען זָאל טָאהְן מִיט „וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר" אוֹיבּ דָאס גֵייט צוּא

שפתי חכמים

סביאום לה' כדכתיב ונקרב את קרבן ה' וגו' וע"כ צ"ל דכו נו מטלטלים שאינן של תכשיט. וכתב הרא"ם אבל לא ידעתי מנין ה כי יותר נכון הל"ל שהוא כולל כל המטלטלין בכלל מאחר שכלל הבזה לשנים את כל השלל ואת כל המלקוח. ונראה דרש"י גם ס"ל הא דכתיב את כל השלל שהוא כולל הכל בין של תכשיט ובין ינו של תכשיט אך רש"י רצה לתרץ הקרא דפעם קורא אותו שלל ם קורא אותו בז ולמה לא כתיב ויהי המלקוח יתר השלל אשר ו וגומר אלא ע"כ צ"ל הכא דשלל הוא מטלטלין של תכשיט ובז הוא מטלטלין שאינו של תכשיט: ה כגון בת ג' שנים ויום אחד אבל פחותה מכאן אינה ראויה ליבעל: ו דאל"כ הוי קראי סתרי אהדדי דכתי' וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו משמע דוקא גדולה שנבעלה הא גדולה שלא נבעלה תחיו וקטנה בין נבעלה ובין לא נבעלה תחיו וסדר כתיב וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם משמע דוקא קטנה שלא נבעלה הא קטנה שנבעלה וגדולה בין נבעלה ובין לא נבעלה תהרוגו ואם כן קשיא רישא לסיפא לכך הוכרח לפ' ראויה וכו': ז ואם תאמר אם כן אמאי אצטריך למיכתב וכל הטף בנשים

פירוש לתורת אלהים

[...]יהם משה הָט מֹשֶׁה צוּ זַיי גֶזָאגְט הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה [...] וָוס הָט אִיר גְלָאזְט לֶעבֶּן אַלֶע נְקֵבוֹת: (טז) הֵן [...] זֶענֶען דָאךְ דִי וָוס זֶענֶען גְוֶועזֶן צוּ דִיא קִינְדֶער [...]רָאֵל בִּדְבַר דוּרךְ דֶר עֵצָה פוּן בִּלְעָם צוּ זִינְדִיגֶען אִין גָאט אִיבֶּער דִיא זַאךְ פוּן פְּעוֹר. [עיין רש"י]: (יז) וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד הִרְגוּ הַרְגֶעט אַלֶע זְכָרִים כוּן קְלֵיינֶע קִינְדֶער וְכָל אוּנ אַלֶע נְקֵבוֹת וָואס זִיא אִיז רָאוּי צוּ אַמַאן זָאלְט אִיר זַיי הַרְגֶענֶן: (יח) וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אוּנ

יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם: יט וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם

לָא יְדַעָא מִשְׁכְּבֵי דְכוּרָ[א] קַיִּימוּ לְכוֹן: יט וְאַתּ[וּן] שְׁרוֹ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָ[א] שַׁבְעָא יוֹמִין כֹּל [די] קְטַל נַפְשָׁא וְכֹל דִּי קְרַ[ב] בִּקְטִילָא תַּדּוּן עֲלוֹ[הִי] בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָ[א]

תו"א כל הרג נפש יבמות סח:

בעל הטורים

וכל אשה יודעת איש למשכב. בגימ' אם היא בת שלש שנים ויום אחד: ולא נפקד ממנו איש בגימט' לעבירות: (יט) חנו. ב' במסרה חנו מ[...] למחנה חנו עליה סביב. פי' אע"פ שאמר חנו מחוץ למחנה חנו עליה סביב דהיינו במחנה לויה כדכתיב והלוים יחנו סביב למשכן הע[דות]

בית יהודא

פְרִיער „הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר, זָאל מֶען אויך הַרְגֶענֶען. אָדֶער מֶען זָאל אַזוֹ לֵייעֶנֶען הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף, אָבֶּער וְכָל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים וגו' הַחֲיוּ לָכֶם, זָאלְט אִיר זֵיי לָאזֶען לֶעבֶּן (לְכַךְ נֶאֱמַר הִרְגוּ) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאהל דֶער וָוארְט הִרְגוּ: (יט) וּמִחוּץ לַמַּחֲנֶה. מֶען מֵיינְט (שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָעֲזָרָה) זֵיי זָאלֶען נִיט אַרַיין גֵיין אִין דִי עֲזָרָה, אָבֶּער אִין דִי מַחֲנֶה מֶעגֶן זֵיי אַרַיין גֵיין: וּכֹל הוֹרֵג נֶפֶשׁ. זָאגְט רַשִׁ"י (רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר) רַבִּי מֵאִיר זָאגְט דֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אוֹיב מֶען הָאט גֶעהַרְגֶת מִיט אַזָאךְ וָוס וֶוערְט טָמֵא פוּן אַמֵת (וְלִמֶּדְךָ הַכָּתוּב שֶׁהַכְּלִי מְטַמֵּא אָדָם בְּחִבּוּרֵי הַמֵּת כְּאִילוּ נוֹגֵעַ בְּמֵת עַצְמוֹ) דֶער פָּסוּק לֶערְנְט דִיךְ אַז אֵיינֶער הַאלְט אִין הַאנְט אֵיין עֶק כֵּלִי [...] דָאס אַנְדֶערֶע עֶק כֵּלִי רִירְט אָן אַמֵת, וֶוערְט דֶער מֶענְטְשׁ אַזוֹ טָמֵא גְלַייךְ וִוי עֶר אַלֵיין וָואלְט אָנְגֶערִירְט דֶעם מֵת (אוֹ [...]) אֲפִילוּ זָרַק בּוֹ חֵץ וַהֲרָגוֹ) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ אֵיינֶער הָאט גֶעוָוארְפֶען אַפַייל אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אוּנ הָאט אִים גֶעהַרְגֶ[ת] זָאל דֶער וַוארְפֶער זַיין טָמֵא (תַּלְמוּד לוֹמַר) זָאגְט דֶער פָּסוּק (וְכֹל הַנּוֹגֵעַ בֶּחָלָל) וֶוער עֶס וֶועט הַרְגֶענֶען אַמֶענְטְשׁ אוּנ וֶו[...] עֶס וֶועט אָנְרִירֶען אַגֶעהַרְגֶתִין (מַקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגֵעַ) גְלַייכְן מִיר דֶעם וָוס הַרְגֶת צוּ דֶעם וָואס רִירְט אָן דֶעם מֵת (מַה [...] עַל יְדֵי חִבּוּרָיו) אַזוֹ וִויא אָנְרִירֶען מוּז מֶען דָאךְ זַיין בַּהֶעפְט צוּם מֵת (אַף הוֹרֵג עַל יְדֵי חִבּוּרָיו) אַז עֶר הַרְגֶת אוּנ דִי כֵּלִי [...] בַּהֶעפְט צוּם מֵת, דְהַיְינוּ עֶר הַאלְט אַכֵּלִי אִין הַאנְט אוּנ הַרְגֶת, אִיז דֶער רוֹצֵחַ טָמֵא, אָבֶּער אַז עֶר וַוארְפְט אַ[...] אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ הַרְגֶת אִים אִיז עֶר נִיט טָמֵא: תִּתְחַטְּאוּ. אִיר זָאלְט אַייךְ רֵיינִיגֶען (בְּמֵי נִדָּה) מִיט [...] וַואסֶער מִיט אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה (כְּדִין שְׁאָר טְמֵאֵי מֵתִים) וִויא אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען וָוס וֶוערֶען טָמֵא פוּן מֵתִים (שֶׁ[...] לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים קִבְרֵי כְּנַעֲנִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאוֹהֶל) אֲפִילוּ דֶר תַּנָּא וָוס זָאגְט אַז מֶען גֵייט אַרַיין אִין אַשְׁטוּבּ וָואס אִינְוֵוי[...] אִיז דָא אַקֶבֶר פוּן אַכְּנַעֲנִי וֶוערְט מֶען נִיט טָמֵא (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַ[תֶּם]) הַקב"ה הָאט גֶעזָאגְט אוֹיף דִי יוּדִין אִיר זֶענְט מַיינֶע שֶׁעפְּסֶען, דִי שֶׁעפְּסֶען וָוס אִיךְ פִּיטֶער זֵיי. אִיר וֶוערְט גֶערוּפֶען אָ[דָם] (אַתֶּם קְרוּיִן אָדָם) אִיר וֶוערְט גֶערוּפֶען אָדָם, אָבֶר כְּנַעֲנִים וֶוערֶען נִיט גֶערוּפֶען אָדָם, אוּנ אִין דִיא תּוֹרָה שְׁטֵייט אָדָם יָמוּת בְּאוֹהֶל וגו', אוֹיבּ אַ אָדָם וֶועט שְׁטַארְבֶּן אִין אַ אֹהֶל, אַשְׁטוּבּ, וֶוער עֶס וֶועט אַרַיין קוּמֶען אִין דִיא שְׁטוּבּ [...] וֶוערֶען טָמֵא, אָבֶּער אַז אַגֶעשְׁטָארְבֶּענֶער כְּנַעֲנִי לִיגְט אִין אַשְׁטוּבּ אוּנ אַיוּד קוּמְט אַרַיין אִין דִי שְׁטוּבּ וֶוערְט עֶר [נִיט] טָמֵא (מוֹדֶה הוּא) אִיז דֶר תַּנָּא מוֹדֶה (שֶׁהַכְּנַעֲנִים מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא) אוֹיבּ מֶען רִירְט אָן אַגֶעשְׁטָארְבֶּענֶעם כְּנַ[עֲנִי] אָדֶער מֶען טְרָאגְט אִים, וֶוערְט מֶען טָמֵא (שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אָדָם אֶלָּא אֵצֶל טוּמְאַת אֹהָלִים) וָוארוּם נָאר גֶעגֶען טֻמְאָה וֶוע[...] אַרַיינְקוּמֶענְדִיג אִין דִי שְׁטוּבּ וְוא אַמֵת לִיגְט, וֶוערְט מֶען אַנְדֶערְשׁ נִיט טָמֵא סַייְדֶען דֶר מֵת אִיז אַאָדָם, אַיוּד, אָ[...]

רש"י

ח הרגו: (יט) מחוץ למחנה, שלא יכנסו ט לעזרה: כל הורג נפש. (ספרי) ר"מ אומר בהורג בדבר המ[קבל] טומאה הכתוב מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא א[דם] בחבורי המת כאלו נוגע במת עצמו י או יכול אפי' זרק בו [חץ] והרגו ת"ל וכל הנוגע בחלל מקיש הורג לנוגע מה נוגע [ע"י] חבורו אף הורג ע"י חבורו: תתחטאו. במי נדה כ[...] שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים קברי עו"ג [אין] מטמאין באהל שנא' (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעי[תי] אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עו"ג קרויין אדם. מ[ודה] הוא שהעו"ג מטמאין במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא [...]

שפתי חכמים

אשר לא ידעו איש החיו לכם פשתא אפי' אשה יודעת איש החיו שאינה יודעת מיבעיא אלא לאו ש"מ מדאצטריך למכתב וכל הטף בנשים אשר לא ידעו החיו לכם מכלל דאשה יודעת איש הרגו וי"ל דע"כ לריך לכתוב וכל הטף בנשים וגומר דאל"כ לא הייתי יודע דוכל אשה יודעת איש מיירי בראויה ליבעל ואע"פ שלא נבעלה או דלמא כנבעלה ממש דהאי דמוקמינן בראויה ליבעל היינו משום דקשיא קראי אהדדי כדפריכית והרא"ם תירץ בענין אחר. ומהרא"י תירץ דאי לא הוי כתיב הרגו ממשמעות הכתוב הוי מוכח למדרש וכל אשה למטה קאי וכיון דלמטה קאי היינו מהפכים הסברא וגימא דאי הוה כתיב וכל אשה יודעת איש לחודיה ולא הוה כתיב הטף לא הוה ילפינן מק"ו להחיות וה"א כיון שהיא ראויה ליבעל ולא נבעלה מ"ה [...] לפי שהיתה ראויה להחטיא את ישראל ולא הכשילה את ישראל טף דאין ראוין ליבעל אין להם זכות להחיות מ"ה כתיב ה[...] להפסיק: ח ואם תאמר מכל מקום ועתה הרגו כל זכר ש[...] כרישא דקרא ל"ל וי"ל דאי לא כתיב הרגו בזכרים ברישא דקרא [...] דגם בזכרים יש חילוק אם ראוי לבעול דהיינו גדול ואינו ראוי ל[בעול] דהיינו קטן לכך נאמר ועתה הרגו מ"מ: ט ר"ל הא טמא מת מ[...] ליכנס אפי' במחנה לויה ולמה אמר חנו מחוץ למחנה ומתרץ דמ[...] מיירי בעזרה: י ר"ל דכל הורג נפש משמע אע"פ שלא נגע בו זרק בו חץ והרגו או בפשוטי כלי עץ שאינו מקבל טומאה למה [...]

פירוש לתורת אלהים

אַלֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶר פוּן דִיא וַוייבֶּער אַלֶע קְלֵיינֶע בְּקֵבוֹת אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ וָוס זֵיי זֶענֶען נִיט רָאוּי צוּ אַמַאן הַחֲיוּ לָכֶם זָאלְט אִיר זֵיי לָאזֶען לֶעבֶּן צוּ אַייךְ [עיין רש"י]: (יט) וְאַתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט רוּעֶן פוּן אוֹסִין וַוייגֶע פוּן דֶר מַחֲנֶה זִיבֶּען טֶעג כֹּל הוֹרֵג אִיטְלִיכֶר וָואס הָאט גֶהַרְגֶת אַמֶענְטְשׁ וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶר וָואס הָאט גֶרִירְט אִין אֵיין דֶער שֶׁלָאגֶענֶעם מֶענְטְשׁ תִּתְחַ[טְּאוּ] זָאלְט אִיר זִיךְ רֵיינִיגֶען דֶעם דְרִיטֶען טָאג אוּנ דֶ[עם] זִיבֶּעטֶען טָאג מֶען זָאל אוֹיף אַייךְ שְׁפְּרִיצֶען מִיט דֶ[עם] וַואסֶר וָוס דְרִינֶען אִיז דָס אַשׁ פוּן דֶר פָּרָה אֲדוּמָּ[ה]

וּשְׁבִיכֶם׃ כ וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ׃ ס כא וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ כב אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־

יְעָאָה אַתּוּן וּשְׁבִיכוֹן׃
וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מַן
שַׁךְ וְכָל עוֹבַד מְעַזֵּי
מַן דְּעָא תַּדּוּן
והִי׃ כא וַאֲמַר אֶלְעָזָר
נָא לְגַבְרֵי חֵילָא דַּאֲתוֹ
רָבָא דָּא גְּזֵרַת
יתָא דִּי פַּקִּיד יְיָ
מֹשֶׁה׃ כב בְּרַם יָת

א וכל בגד שבת סג סד חולין נה׃
ויאמר אלעזר עירובין סד פסחים כו׃
אך את הזהב שבת יז׃

בעל הטורים

א מת נותר ליכנס במחנה לויה. ס הטובים. אבל אלעזר הכהן דבר (כא) ויאמר אלעזר הכהן. משה דבר לראשי האלפים פ׳ טהרה והם לא היו בידם כלי מתכות אלא גבי הלבא וראה בידם כלים של תשמיש הנמצאים בבתים לכך הורה להם דיני גיעול א״נ לפי שהיתה ההזאה על ידו לכך הורה להם ג״כ דיני גיעול׃

רש״י

את כ אהלים שנא׳ (במדבר יט) אדם כי ימות באהל׃ ם ושביכם. לא שהנכרים מקבלין טומאה וצריכין הזאה מה אתם בני ברית אף שביכם כשיבואו לברית ויטמאו ריכין הזאה׃ (כ) וכל מעשה עזים. (ת״כ) להביא כלי הקרנים והטלפים והעצמות׃ (כא) ויאמר אלעזר כהן וגו׳. לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות נעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים וכן אתה מוצא בשמיני ואים שנאמר (ויקרא י) ויקצוף (משה) על אלעזר ועל מר בא לכלל כעס בא לכלל טעות וכן (במדבר כ) בשמעו המורים ויך את הסלע ע״י הכעס טעה׃ אשר צוה וגו׳. (ספרי) תלה ההוראה ב רבו׃ (כב) אך את הב וגו׳. אע״פ שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות

בית יהודא

ניט אַז ער איז אַכְּנַעֲנִי (שֶׁנֶּאֱמַר) וַוארוּם עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל) אויב אַ אָדָם וועט שְׁטַארְבֶּן אין אַגֶיצֶעלְט, וועֶר עס וועט אַרַיין קוּמֶען אין גֶיצֶעלְט אֲפִילוּ ער וועט ניט אָנְרִירֶען דעם מֵת, ווערְט ער טָמֵא, אָבֶּער אַז דֶר מֵת איז אַכְּנַעֲנִי ווערְט מען ניט טָמֵא אַרַיינְקוּמֶענְדִיג אין שְׁטוּב, אָבֶּער אַז מען רִירְט־אָן אַמֵת, אֲפִילוּ דֶר מֵת איז אַכְּנַעֲנִי ווערְט מען אויך טְמֵא׃ (אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם). זָאגְט רש״י (לֹא שֶׁהַכְּנַעֲנִים מְקַבְּלִין טוּמְאָה וּצְרִיכִין הַזָּאָה) מען מֵיינְט ניט אַז אַכְּנַעֲנִי ווערְט טָמֵא פוּן אַמֵת אוּנ מען דַארְף אויף אִים שְׁפְּרִיצֶען די וַואסֶר מיט אַש פוּן די פָּרָה אֲדוּמָּה, גֵיין, אַכְּנַעֲנִי ווערְט ניט טָמֵא אַז ער רִירְט־אָן אַמֵת (אֶלָּא) נָאר אַזוֹ מֵיינְט דֶר פָּסוּק (מַה אַתֶּם בְּנֵי בְרִית) אַזוֹ ווִיא איר זֶענְט יוּדִין (אַף שְׁבִיכֶם כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לִבְרִית וְיִטָּמְאוּ צְרִיכִין הַזָּאָה) אַזוֹ ווען עֶרֶע גֶעפַאנְגֶענֶע ווֶעלֶען זיך מְגַיֵּיר זַיין אוּנ נָאכְדֶעם ווֶעלֶען זַיי טָמֵא ווערֶען פוּן אַמֵת ווֶעט מען דַארְפֶן אויף זַייא שְׁפְּרִיצֶען דִיא וַואסֶער מיט אַש פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה׃ (כ) (וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים). זָאגְט רש״י (לְהָבִיא כְּלֵי הַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם וְהָעֲצָמוֹת) די כֵּלִים ווָאס זֶענֶען גֶעמַאכְט פוּן הֶערְנֶער אָדֶער פוּן קְלָאעֶן אָדֶר פוּן בֵּיינֶער, אוֹב זַיי זֶענֶען טָמֵא גֶעווָארֶן אַמֵת, דַארְף מען אויף זַיי שְׁפְּרִיצֶען די וַואסֶער מיט אַש פוּן די פָּרָה אֲדוּמָּה׃ (כא) (וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וגו׳). זָאגְט רש״י (לְפִי שֶׁבָּא מֹשֶׁה לִכְלַל כַּעַס) ווַיילֶ משֶׁה איז גֶעווֶען מיט כַּעַס (בָּא לִכְלַל טָעוּת) דְרִיבֶּער הָט ער גֶעהַאט אַטָעוּת (שֶׁנִּתְעַלְּמוּ ...נוּ הִלְכוֹת גִיעוּלֵי עַכּו״ם) עס איז פוּן אִים פַארְגֶעסֶן גֶעווָארֶען צוּ זָאגֶן די דִינִים אַז מען דַארְף כַּשֶׁרִין די כֵּלִים פוּן די ...ענִים אוּנ ווִיא אַזוֹ מען זָאל זַיי כַּשֶׁרִין (וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בִּשְׁמִינִי לְמִלּוּאִים) בַּיי דֶעם אַכְטֶען טָאג. פוּן די מִלּוּאִים איז ...ךְ אַזוֹ גֶעווֶען (שֶׁנֶּאֱמַר) ווִיא עס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (וַיִּקְצוֹף מֹשֶׁה עַל אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר) משֶׁה איז בֵּייז גֶעווָארֶן אויף אֶלְעָזָר ...ג אִיתָמָר (בָּא לִכְלַל כַּעַס בָּא לִכְלַל טָעוּת) אַז ער איז גֶעקוּמֶן צוּ כַּעַס איז ער גֶעקוּמֶען צוּ אַטָעוּת (וְכֵן בְּשִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים) ...ג אַזוֹ איז גֶעווֶען ווען משֶׁה הָט מיט כַּעַס גֶעזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין (שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים) הֶערְט נָאר איר נִיט־פָאלְגֶר (וַיַּךְ אֶת ...לַע) הָט ער גֶעשְׁלָאגֶען דֶעם שְׁטֵיין (עַל יְדֵי הַכַּעַס טָעָה) ווֶעגֶן דֶעם כַּעַס הָט ער גֶעהַאט אַטָעוּת, ער הָט פַארְגֶעסֶן אַז ...קב״ה הָט גֶעבָּאטֶן מען זָאל רֵיידֶן צוּם שְׁטֵיין נִיט שְׁלָאגֶן׃ (אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה). זָאגְט רש״י (תָּלָה הַהוֹרָאָה בְּרַבּוֹ) ... הָט בַּאלְד גֶעזָאגְט צוּ די יוּדִין נִיט צוּ מִיר הָאט הקב״ה גֶעזָאגְט דֶעם דִין, נָאר צוּ מַיין רַבִּי „משֶׁה" הָט הקב״ה ...זָאגְט דֶעם דִין׃ (כב) (וְאַךְ אֶת הַזָּהָב וגו׳). אֶלְעָזָר הָט גֶעזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין (אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לָכֶם משֶׁה אֶלָּא עַל

שפתי חכמים

...את אותו אים׃ כ ואם תאמר והא גבי מגע ג״כ כתיב אדם ...פרשת חקת דכתיב כל הנוגע במת בנפש האדם וע׳ בבבא קמא ...ף נח) כתוספות תמלא ישוב על כל הפסוקים שהגוים גם כן נקראו אדם׃ ל ומקרא זה אף לדורות נאמר וכן כל הפרשה של גיעול כלים׃ מ ר״ל לל״ל וכל מעשה עזים הא כתיב וכל כלי עור׃ נ פי׳ שלא הל״ל שמשמע מרבו אלא הל״ל סתם שהרי כל התורה ניתנה

פירוש לתורת אלהים

...זוֹ ווִיא דֶער דִין איז אַז מען רִירְט אָן אַמֵת אַתֶּם ...שְׁבִיכֶם איר אוּנ אֵייעֶרֶע גְפַאנְגֶענֶע׃ (כ) וְכָל בֶּגֶד ...וּנ אַלֶע קְלֵיידֶר וְכָל כְּלִי עוֹר אוּנ אַלֶע כֵּלִים ווָאס ...זֶענֶען גְמַאכְט גְוָוארֶן פוּן פֶעל וְכָל מַעֲשֵׂה אוּנ אַלֶע ...וֶוערְק ווָאס זֶענֶען גְמַאכְט גְוָוארֶן פוּן צִיגֶן [עיין רש״י] ...כָל כְּלִי עֵץ אוּנ אַלֶע כֵּלִים ווָאס זֶענֶען גְמַאכְט גְוָוארֶן ...פוּן הָאלְץ תִּתְחַטָּאוּ זָאלְט איר דִיא אַלֶע כֵּלִים רֵיינִיגֶן׃ (כא) וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר אוּנ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָאט גְזָאגְט צוּ די מֶענְטְשֶׁן ווָאס זֶענֶען גְוֶוען אין חַיִל הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה ווָאס זֶענֶען גְקוּמֶען צוּ דֶר מִלְחָמָה פוּן מִדְיָן זֹאת חוּקַּת הַתּוֹרָה דָאס ווָאס איך וֶויל אַייךְ זָאגֶען איז דָם גֶזֶעץ ווָאס גָאט הָט גִיבָּאטֶן צוּ משֶׁה [עיין רש״י]׃ (כב) אַךְ נַייעֶרְט די גִילְדֶענֶע כֵּלִים וְאֶת הַכֶּסֶף אוּנ די זִילְבֶּערְנֶע כֵּלִים אֶת הַנְּחוֹשֶׁת די קוּפֶּערְנֶע כֵּלִים אוּנ

דיא

הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל
אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפָרֶת׃ כג כָּל־
דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ
וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל

אונקלוס

דַּהֲבָא וְיָת כַּסְפָּא
נְחָשָׁא יָת פַּרְזְלָא
אֲבָצָא וְיָת אֲבָרָא
כג כָּל מִדַּעַם דְּמִתְ
בְּנוּרָא תַּעַבְרִנֵּהּ בְּנוּ
וְיִדְכֵּי בְּרַם בְּמֵי אַדָּיוּ
יִתַּדֵּי וְכֹל דִּי לָא מִתַּ

תו"א כל דבר שבת נח. נזיר לז. סנהדרין לט ע"ז עה: במי נדה ע"ז שם:

רשב"ם

(כג) אך במי נדה של פרה אדומה לטהרם מטומאת נפש ושאר דברים לנקותם מאיסור מאכל הנבלע בכלים:

בית יהודא

הלכ'ת טומאה) אפילו משה הט אייך נאר געבאטן א'ר זאלט רייניגן אייערע כלים פון טומאה (עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול) עס איז נאך דא דינים אייך צו זאגן ווי אזו איר זאלט כשרין די כלים (ואך לשון מיעוט) דער ווארט "אך" איז ווייניגער צו מאכן (כלומר) מען מיינט (ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת) איר זאלט אייך ווייניגער מאכן פון צו ניצען מיט די כלים אפילו נאך דעם ווי זיי וועלן ריין ווערן פון די טומאת מתים (עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות) ביז זיי וועלן ריין ווערן פון דעם איינזאפונג וואס זיי האבן איינגעזאפט פון די נבלות וואס מען הט אין זיי געקאכט (ורבותינו אמרו אך את הזהב) די רבנן זאגן דריבער שטייט "אך" את הזהב (לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו) צו זאגן מען דארף אראפ נעמן דעם ראסט פון די כלי איידער מען כשרת די כלי (וזהו לשון "אך") דס מיינט מען מיט דעם ווארט "אך" מען זא"ל ווייניגער מאכען דעם ראסט פון די כלי (שלא יהא שם חלודה) אויף די כלי זאל ניט זיין ראסט (אך המתכת יהיה כמות שהוא) דס מאטעריאל זאל זיין ריין ווי עס איז געוועזן ווען עס איז געוועזן נייא: (כג) וכל דבר אשר יבא באש יעדער כלי וואס קומט אין פייער (לבשל בו כלום) מען זאל עפעס קאכין אין די כלי (תעבירו באש) זאלט איר די כלי דורכ פירען דורך דעם פייער (כדרך תשמישו הגעלתו) אזוי ווי מען ניצט מיט דיא כלי אזוי זאל מען זיא כשרין (מה שתשמישו ע"י חמין) וואס מען ניצט מיט ווארעמע וואסער (יגעילנו בחמין) זא"ל מען כשרין מיט ווארעמע וואסער (ומה שתשמישו על ידי צלי) אונ וואס מען ניצט צום בראטען (כגון השפוד והאסכלה) דהיינו א שפיז אדער אאסכלה, דס איז אאייזערנע שיסל מיט לעכליך, אינוועיניג לייגט מען אריין פלייש אונ מען שטעלט די כלי אויף דעם פייער אונ דער פייער גייט אריין די כלי דורך די לעכליך, די צוויי כלים אז מען דארף זייא כשרין (ילבננו באור) דארף מען זיי ברענגען אין פייער: אך במי נדה יתחטא. זאגט רש"י (לפי פשוטו) נאך דעם פשט פון פסוק (חטוי זה לטהרו מטומאת מת) דאס רייניגונג מיט מען עס זא"ל ווערן ריין פון די טומאה וואס מען האט אנגערירט א מת (אמר להם) אלעזר הט געזאגט צו זיי (צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור) די כלים דארף מען כשרין זיי זאלן ריין ווערען פון איסור נבלות וטרפות (וחטוי לטהרן מן הטומאה) אונ מען דארף אויך זיי שפריצען די וואסער מיט די אש פון די פרה אדומה זיי זאלן ריין ווערן פון די טומאה (ורבותינו דרשו מכאן) די רבנן לערנען פון דעם פסוק (שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות) אפילו מען דארף כשר מאכן א כלי פון איסור, אוב דיא כלי איז פון מאטעריאל וגאלד, זילבער, קופער, מעש, צינק, אונ נאך אזעלכע נאך דעם כשרין דארף מען די כלי טובל זיין (ומי נדה הכתובין כאן) אונ וואס דער פסוק זאגט דא מי נדה (דרשו) האט דיא רבנן געלערנט מען מיינט (מים הראוים לטבול בהם נדה) עס זאל זיין אזוי פיל וואסער א אשה וואס ווערט ריין פון איר נדות זאל מעגן זיך טובל זיין אין די וואסער (וכמה הם) ווי פיל וואסער דארף זיין (מ' סאה) פערציג סאה ואזוי אמאס

רש"י

טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך מיעוט כלו' ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפי' לא טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבל ורבותינו אמרו אך את הזהב לומר שצריך להעביר חלודה קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המת יהיה כמות שהוא: (כג) כל דבר אשר יבא באש. ל בו ם כלים: תעבירו באש. כדרך תשמישו הגעלתו שתשמישו ע"י חמין יגעילנו בחמין ומה שתשמישו ע"י צלי הספוד והאסכלה ילבננו באור: אך במי נדה יתחטא לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת ע צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האי הטעין טבילה לכלי מתכות ומי נדה הכתובין כאן דרשו הראוים לטבול בהם נדה. וכמה הם מ' סאה: וכל א

שפתי חכמים

פי' משה אלא לומר דבר בשם אומרו כמו ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי: ם ר"ל וכי בשביל שהאומן עושה הכלי כאור הצריכו הכתוב להעביר אותו עוד באש ל"פ לבשל בו והוא מקרא קצר דהל"ל וכל אשר יבא באש לבשל בו: ע ומלת נדה מגזרת וידו אבן כי אבל לפי מדרשו הוא מלשון נדת דותה מים הראויין לטבילת נדה ומפי שמלת ית ... אינו נופל אלא על החטוי קרא הפירוש הראשון לפי פשוטו: ומ... שהמים הראויין לטבילת נדה דהיינו מ' סאין אותן מים ראויין לכל הטמאים והיה לו לומר כמי טמא יתחטא אמר ורבותינו ד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) כל דבר אשר יבא באש. תימה מפני מה לא נצטוו ישר על גיעולי עכו"ם במלחמת סיחון ועוג כמו במלחמת מד וי"ל לפי ששאר מלחמות היו בשדה ולא היו שם כלי תשמ בית אבל כאן שהמלחמה היתה במדין ושללו הבתים הוצ להזהר על גיעולי עכו"ם:

פירוש לתורת אלהים

די אייזערנע כלים ואת העופרת אונ די בלייערנע כלים זאלט איר די אלע כלים כשרין היינט איז ער מפורש ווי אזוי מען זאל זייא כשרין: (כג) כל דבר אלע כלים וואס איז גניצט געווארן בייא פייער מען האט אין זיי געקאכט תעבירו באש וטהר זאלט איר, זיי איבער פירן אין אזוי איין היים וואסער וואס שטיי ביי דעם פייער אונ עס וועט ווערן ריין [פייז ... אך במי נדה יתחטא נאר מיט שפרענגעדי וואסער זאל זיא פריער גריינגט ווערן [פייז ... וכל אשר לא יבא באש אונ אלע כלים וואס זענען ג

אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַמָּיִם׃
כד וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה׃
ס רביעי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ כו שָׂא אֵת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ
הַשְּׁבִי בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה אַתָּה
וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה׃
כז וְחָצִיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי
הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא וּבֵין כָּל־

אונקלס

א תַּעַבְרְנֵהּ בְּמַיָּא׃
יתְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיכוֹן
א שְׁבִיעָאָה וְתִדְכּוּן
ר כֵּן תֵּיעֲלוּן
ריתָא׃ כה וַאֲמַר יְיָ
ה לְמֵימָר׃ כו קַבֵּל
ושְׁבַּן דִּבְרַת שַׁבְיָא
שָׁא וּבִבְעִירָא אַתְּ
עָזָר כַּהֲנָא וְרֵישֵׁי
ת כְּנִשְׁתָּא׃ כז וּתְפַלֵּג
דִּבַרְתָּא בֵּין גַּבְרֵי
זֵי קְרָבָא דִּנְפָקוּ
לָא וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא׃
וכבסתם קמא פס׃

בעל הטורים

הרתם. ב׳ הכא ואידך וזרקתי עליכם
הורים וטהרתם. שעם הלכות גיעול
סם ג״כ טהרת הכלים שהיא בהזאה׃ (כו) מלקוח. ב׳ שא את ראש מלקוח היוקח מגבור מלקוח פי׳ היוקח מגבור מלקוח ואתם לקחתם

רש״י

בא באש. כל דבר שאין תשמישו ע״י האור כגון
ולוהיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור׃ תעבירו
ם. מטבילו ודיו ודוקא כלי מתכות׃ (כד) אל
נה. למחנה שכינה שאין טמא מת טעון שילוח
ה לויה וממחנה ישראל׃ (כו) שא את ראש.
את החשבון׃ (כז) וחצית את המלקוח בין
י המלחמה וגו׳. חציו לאלו וחציו צ לאלו׃

בית יהודא

וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָּאֵשׁוּ. אוּנ וֶועלְכֶע זַאךְ עֶס קוּמְט נִיט אִין פַּייעֶר (כָּל דָּבָר שֶׁאֵין תַּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי הָאוּר) אוּנ אַלֶע זַאכֶן וָוס וֶוערֶן נִיט גֶענִיצְט דוּרךְ פַייעֶר (כְּגוֹן כּוֹסוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת שֶׁתַּשְׁמִישָׁן בְּצוֹנֵן וְלֹא בָּלְעוּ אִיסוּר) דְהַיְינוּ גְלֶעזֶר, פְלֶעשֶׁר, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע כֵּלִים וָוס מֶען נִיצְט זֵיי מִיט קַאלְטֶע זַאכֶן אוּנ זֵיי הָאבֶּן נִיט אַיינְגֶעזַאפְּט פוּן אִיסוּר (תַּעֲבִירוּ בַמָּיִם) זָאל מֶען דִי כֵּלִי בְּרֵיינְגֶן אִין וַואסֶר (מַטְבִּילוֹ וְדַיּוֹ) מֶען אִיז טוֹבֵל דִי כֵּלִי אִין אַמִקְוֶה וַואסֶר אוּנ עֶס אִיז גֶענוּג (וְדַוְקָא כְּלֵי
ו) דֶר דִין אִיז נָאר בַּיי כֵּלִים פוּן מַאטְרֶעיַאל וָוס וֶוערֶן גֶעשְׁמָאלְצֶן, אָבֶער נִיט בַּיי עֶרְדֶענֶע כֵּלִים׃ (כד) וְאֶל הַמַּחֲנֶה. מֶען (לְמַחֲנֶה שְׁכִינָה) אִיר וֶועט מֶעגֶען קוּמֶן אִין הוֹף פוּן מִשְׁכָּן (שֶׁאֵין טָמֵא מֵת טָעוּן שִׁילוּחַ מִמַּחֲנֶה לְוִיָּה וּמִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל) נְטְשׁ וָוס אִיז טָמֵא פוּן אַמֵת וֶוערְט נִיט אַרוֹסְגֶעשִׁיקְט פוּן דִיא מַחֲנֶה לְוִיִּם אוּנ נִיט פוּן דִי מַחֲנֶה יִשְׂרְאֵלִים, פַּר עֶן זָאגְט דֶר פָּסוּק נָאךְ דֶעם וַוי זֵיי וֶועלֶן רֵיין וֶוערֶען פוּן דִי טוּמְאָה מֶעגֶן זֵיי קוּמֶען אִין דִי מַחֲנֶה? נָאר מֶען אִין מַחֲנֶה שְׁכִינָה וֶועלֶן זֵיי מֶעגֶן קוּמֶ; נָאךְ דֶעם וֶוען זֵיי וֶועלֶן רֵיין וֶוערֶען׃ (כו) נְשָׂא אֶת רֹאשׁ. מֵיינְט מֶען נַקַח אֶת יֵין) נֶעם־אוֹף אַרֶעכְנוּנְג׃ (כז) וְחָצִיתָ אֶת הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי הַמִּלְחָמָה וגו׳. אוּנ אַלֶץ וָוס מֶען הָאט גֶעבְּרֵייגְט פוּן חָמָה זָאלְסְטוּ טֵיילֶן אוֹף הֶעלְפְט (חֶצְיוֹ לְאֵלּוּ וְחֶצְיוֹ לְאֵלּוּ) הֶעלְפְט זָאלְסְטוּ גֶעבֶּן צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶען גֶעגַאנְגֶן אִין

שפתי חכמים

וכו׳ תעבירו במים טובלן ודיו. והא דנקט טבילה בל׳ העברה מר ל׳ הבאה כמו במים יובא וטמא עד הערב י״ל מפני שאמר תעבירו באש שאין פירושו מל׳ העברה אלא ל׳ הבאה באש ועבירו דהכא פירוש נמי לשון הבאה והוא טבילה וכיון שצריך צריך להסיר ממנו כל דבר הנדבק בו בכלי כדי שלא יהא בו דבר בטבילה כדכתיב אך את הזהב וכו׳׃ פ פי׳ קבל כמו לא תשא שמע שוא ולא ל׳ הרמה כמו ישא פרעה את ראשך ופירש ראש סך חשבון כמו כי תשא את ראש ונקרא הסך ראש מפני שמנהג בעלי החשבון לכתוב הסך בראש איגרת הפרטים׃ צ ר״ל לפי מה שכתוב בקרא משמע תופשי המלחמה יעמדו בלד זה ושאר כל העדה יעמדו בלד שני ובין אלו שתי המחנות תחלקוהו ואם כן מה טעם יש בדבר וגם לא מפרש הקרא למי יתן החלקים ומתרץ ה״ק קרא יתן חציו לאלו

פירוש לתורת אלהים

ט גֶעוָוארֶן בַּיי דֶעם פַייעֶר מֶען הָאט נִיט גֶעקָאכְט יי נָאר מֶען הָאט זֵיי גֶענִיצְט מִיט קַאלְטֶען דְהַיְינוּ לֶךְ אָדֶר פְלֶעשֶׁר תַּעֲבִירוּ זָאלְט אִיר זֵייא אִיבֶּר אִין וַואסֶר זָאלְט אִיר זֵייא טוֹבְלִין [עיין רש״י]׃ וְכִבַּסְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט וַואשֶׁן אַייעֶרֶע קְלֵיידֶר דֶעם זִיבֶּעטֶען טָאג וָוארוּם דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג מֶען אוֹף אַייךְ דָאס אַנְדֶערֶע מָאל שְׁפְּרֶענְגֶן ט אִיר דֶענְסְטְמָאל וַואשֶׁען אַייעֶרֶע קְלֵיידֶער תֶּם אוּנ אִיר וֶועט זַיין רֵיין וְאַחַר אוּנ דֶר נָאךְ אִיר מֶעגִין קוּמֶן אִין דֶר מַחֲנֶה׃ (כה) וַיֹּאמֶר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גֶזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן׃ (כו) שָׂא פַר נֶעם אֶת רֹאשׁ דִי צָאל מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי פוּן דֶעם רוֹיב בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה פוּן מֶענְטְשֶׁן אוּנ פוּן בְּהֵמוֹת אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן דוּ אוּנ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ דִי נְשִׂיאִים פוּן דֶער עֵדָה זָאלְט אִיר אַלֶע פַר נֶעמֶן דִי צָאל פוּן דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶן רוֹיב׃ (כז) וְחָצִיתָ אוּנ אִיר זָאלְט הַאלְבּ צוּ טֵיילֶן דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶן רוֹיב בֵּין תּוֹפְשֵׂי צְוִוישֶׁען דִיא מֶענְטְשֶׁן וָוס הָאבֶּן בַּצְוואוּנְגֶן דִי מִלְחָמָה וָוס זֶענֶען גֶגַאנְגֶן אִין חַיִל אַרַיין וּבֵין כָּל הָעֵדָה אוּנ צְוִוישֶׁן נָאר דֶר עֵדָה הַאלְבּ זָאלְט אִיר גֶעבֶּן דִיא מֶענְטְשֶׁן וָואס

הָעֵדָה׃ כח וַהֲרֵמֹתָ מֶכֶס לַיהוָה
מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים
לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מֵחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת
מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים
וּמִן־הַצֹּאן׃ כט מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ
וְנָתַתָּה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת
יְהוָה׃ ל וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
תִּקַּח ׀ אֶחָד ׀ אָחֻז מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־
הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־
הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם
לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה׃
לא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ לב וַיְהִי
הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם
הַצָּבָא צֹאן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף

אונקלוס

כח וְתַפְרֵשׁ נְסִיבָא ...
יְיָ מִן גַּבְרֵי מְגִיחֵי קְ...
דִּנְפָקוּ לְחֵילָא חַד נַ...
מֵחֲמֵשׁ מְאָה מִן אֱ...
וּמִן תּוֹרֵי וּמִן חֲמָרֵי
עָנָא׃ כט מִפַּלְגוּ...
תִּסְּבוּן וְתִיהַב לְאֶ...
כַּהֲנָא אַפְרָשׁוּתָא ...
יְיָ׃ ל וּמִפַּלְגוּת
יִשְׂרָאֵל תִּסַּב חַד דְּאִ...
מִן חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁ...
תּוֹרֵי מִן חֲמָרֵי וּמִן
מִכָּל בְּעִירָא וְתִ...
יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי נָטְרֵי מַ...
מַשְׁכְּנָא דַּייָ׃ לא וַ...
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּ...
כְּמָא דִּי פַּקִּיד יְ...
מֹשֶׁה׃ לב וַהֲוָה דְּבַ...
שְׁאָר בִּזָּא דִּי בְזוֹ...
דִּי נְפָקוּ לְחֵילָא ...

בעל הטורים

מגכור מלקוח לכן שח את רא...
ותתן ממנו מכם לה׳ : (ל) אחז.
ואידך אחז לאלעזר וגומר אחז
(בדברי הימים א׳) בענין המשמ...
כרפס ותכלת אחוז בשביל שנעשו ...
לעמוד על השיר נטלו א׳ אחוז מן ה...
כרפס ותכלת אחוז מלמד אף על ...

בית יהודא

די מִלְחָמָה, די אַנדערע העלפט זאלסטו געבן צו אַלע יודין׃
(לב) וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז. זאגט רש״י (לְפִי שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ
לְהָרִים מֶכֶס מִן הַמִּטַּלְטְלִין אֶלָּא מִן הַמַּלְקוֹחַ) ווייל די יודין זענען
ניט געבאטן געווארן צו געבן פון אַלע זאכען צו אֶלְעָזָר, נאר פון מענטשן אונ בהמות (כָּתַב אֶת הַלָּשׁוֹן הַזֶּה) דריבר ש...
דר פסוק מיט דעם לשון (וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ שֶׁבָּא לִכְלַל חֲלוּקָה וְלִכְלַל מֶכֶס) די מענטשען אונ די בהמות וואס מיט זיי ה...

רש״י

(לב) ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נלטוו להרים מ...
המטלטלין אלא מן המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי ה...

פירוש לתורת אלהים

זענען געוועזן אין דער מִלְחָמָה אונ די אַנדערע העלפט
זאלט איר געבן די איבריגע עדה׃ (כח) וַהֲרֵמֹתָ אונ
זאלסט אפ שיידן מֶכֶס צאל לַיְיָ פון גאטס וועגן מֵאֵת
אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה פון די מאַנן וואס זענען געגאנגען אין חיל
אונ האבן מִלְחָמָה געהאלטן מיט מדין זאלסטו ביי
זייא נעמן מֶכֶס אֶחָד נֶפֶשׁ איינס פון פינף הונדערט
מִן הָאָדָם פון מענטשן וּמִן הַבָּקָר אונ פון רינדער אונ
פון אייזלען אונ פון שאף זאלסטו אַלץ נעמען מֶכֶס
איינס פון פינף הונדערט׃ (כט) מִמַּחֲצִיתָם פון זייער
העלפט לעבעדיגען רויב תִּקָּחוּ זאלט איר געמען
ווארום פריער איז דאך גשטאנען אז פון דעם
לעבעדיגען רויב וואס זיי האבן גיבראכט פון מדין

זאלן די מאַנן וואס זענען געוועזן אין דער מִלְחָמָה
האלב זאלסטו געמען פון זייער האלב איינ...
פינף הונדערט וְנָתַתָּה אונ זאלסט געבען צו א...
תְּרוּמַת יְיָ תְּרוּמָה פון גאטס וועגן גאט האט אי...
גשענקט׃ (ל) וּמִמַּחֲצִית אונ פון דער אַנדערער ה...
וואס די ישראל נעמען תִּקַּח זאלסטו נעמען איינ...
בעסטער טייל פון פופציג מִן הָאָדָם פון מענטש...
מִכָּל הַבְּהֵמָה פון אַלערליי בהמות וְנָתַתָּה אונ ז...
דם געבן צו די לְוִים שׁוֹמְרֵי וואס זייא היטען
היטונג פון גאטס מִשְׁכָּן׃ (לא) וַיַּעַשׂ האט משה
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן גטאן כַּאֲשֶׁר אזו ווי גאט האט גבא...
משה׃ (לב) וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ אונ עס איז געוועזן

וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים׃
לג וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אָלֶף׃
לד וַחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אָלֶף׃
לה וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ לו וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה
חֵלֶק הַיֹּצְאִים בַּצָּבָא מִסְפַּר הַצֹּאן
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
לז וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ
מֵאוֹת חָמֵשׁ וְשִׁבְעִים׃ לח וְהַבָּקָר
שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה
שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים׃ לט וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים

אונקלוס

מְאָה וְשַׁבְעִין
שְׁא אַלְפִין׃ לג וְתוֹרֵי
עִין וּתְרֵין אַלְפִין׃
וַחֲמָרֵי שִׁתִּין וְחַד
פִין׃ לה וְנַפְשָׁא דַאֲנָשָׁא
שַׁיָא דִי לָא יְדָעָא
בֵי דְכוּרָא כָּל
תָא תְּלָתִין וּתְרֵין
ין׃ לו וַהֲוַת פַּלְגוּתָא
גֻּבְרַיָא דִי נְפָקוּ
לָא מִנְיַן עָנָא תְּלַת
וּתְלָתִין וּשְׁבַע
ין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃
הֲוָה נְסִיבָא קֳדָם יְיָ
עָנָא שִׁית מְאָה
עִין וְחָמֵשׁ׃ לח וְתוֹרֵי
ין וְשִׁתָּא אַלְפִין
בְהוֹן קֳדָם יְיָ שַׁבְעִין
ין׃ לט וַחֲמָרֵי תְּלָתִין

בעל הטורים

יתן מכס אלא מן האדם ובבהמה נתנו מכות המטלטלין דילפינן אחוז דהכא מאחוז דהתם:

רש"י

לכלל חלוקה ולכלל מכס שהיה עודף על בז המטלטלין בזזו עם הצבא איש לו ולא בא לכלל חלוקה מספר הצאן

בית יהודא

זיך גֶעטֵיילְט אוּנ פוּן זֵיי הָט מֶען גֶענֶעבֶּן צוּ אֶלְעָזָר (שֶׁהָיָה עוֹדֵף עַל הַבָּז הַמְּטַלְטְלִין אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא אִישׁ לוֹ וְלֹא בָאוּ לִכְלַל חֲלוּקָה) אוּנ זֵיי זֶענֶען גֶעוֶוען מֶעהְר פוּן דִי גֶערוֹיבְּטֶע
וָואס דִי מִילִיטֶער הָאבֶּן גֶערוֹיבְּט יֶעדֶר פַר זִיךְ ווִי פִיל אֵיינֶער הָט גֶעקֶענְט אוּנ מֶען הָאט דָאס נִיט גֶעטֵיילְט
איז גֶעוֶוען (מִסְפַּר הַצֹּאן), דֶער צָאהְל פוּן דִיא שֶׁעפְּסֶן אוּנ פוּן דִיא אָקְסֶן ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

בקר שנים ושבעים אלף. צ"ע איך לא נזכרו בשלל מדין גמלים ובימי גדעון כתיב ולגמליהם אין מספר אם לא נאמר שלאחר מכאן באו שם׃

פירוש לתורת אלהים

עדִיגֶע רוֹב יֶתֶר הַבָּז חוּץ דֶעם רוֹב פוּן טְלִין אֲשֶׁר בָּזְזוּ וָואס הָאבֶּען גְרוֹבְּט דֶם פָאלְק עֶנֶען גֶעוֶוען אִין חַיִל פוּן דֶער מִלְחָמָה [עיין רמ"ן] אף שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זֶעקְס הוּנְדֶרְט טוֹזִינְט וְשִׁבְעִים אוּנ זִיבֶּצִיג טוֹזִינְט וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אוּנ פִינְף טוֹזִינְט׃ בָּקָר אוּנ רִינְדֶר אִיז גֶעוֶוען שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אָלֶף צְווֵיי זִיבֶּצִיג טוֹזִינְט׃ (לד) וַחֲמֹרִים אוּנ אֵייזְלֶען אֶחָד אֶלֶף אֵיין אוּנ זֶעכְצִיג טוֹזִינְט׃ (לה) וְנֶפֶשׁ אָדָם די מֶענְטְשֶׁן מִן הַנָּשִׁים פוּן וַוייבֶּער וָוס הָאבֶּן נִיט סְט קֵיין גְלֶעגֶר פוּן אַזָכָר פוּן אַזֶעלְכֶע נְקֵבוֹת עֶנֶן נִיט רָאוּי גֶעוֶוען מֶען זָאל מִיט זֵייא לִיגֶען וֶוען כָּל נֶפֶשׁ אַלֶע מֶענְטְשֶׁען שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף א אוּנ דְרַייסֶעג טוֹזִינְט׃ (לו) וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה אִיז די הֶעלְפְט חֵלֶק הַיּוֹצְאִים בַּצָּבָא פוּן דֶעם חֵלֶק וָוס

דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זֶענֶען גְגַאנְגֶן אִין חַיִל מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט מִדְיָן הָאבֶּן גְנוּמֶן אִיז גֶעוֶוען מִסְפַּר הַצֹּאן דִי צָאל פוּן דִי שָׁאף שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף דְרַייא הוּנְדֶערְט טוֹזִינְט וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף אוּנ דְרַייסֶג טוֹזִינְט וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנ זִיבֶּען טוֹזִינְט אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט׃ (לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיְיָ אִיז גֶעוֶוען דֶר פוּן דִי צָאל וָוס זֵיי הָאבֶּן גֶגֶעבֶּן צוּ גָאט דִי תְּרוּמָה וָוס גָאט הָט גֶהֵייסֶן גֶעבֶּן צוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִן הַצֹּאן פוּן דִי שָׁאף שֵׁשׁ מֵאוֹת זֶעקְס הוּנְדֶערְט מִיט פִינְף אוּנ זִיבֶּצִיג׃ (לח) וְהַבָּקָר אוּנ רִינְדֶער אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר הַאלְבּ שִׁשָּׁה זֶעקְס אוּנ דְרַייסִיג טוֹזִינְט וּמִכְסָם אוּנ זֵייעֶר צָאל וָוס הָאבֶּן דֶר פוּן גֶגֶעבֶּן צוּ גָאט אִיז גֶעוֶוען שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים צְווֵיי אוּנ זִיבֶּעצִיג׃ (לט) וַחֲמֹרִים אוּנ אֵייזְלֶען אִיז גֶעוֶוען הַאלְבּ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף דְרַייסִיג טוֹזִינְט אוּנ פִינְף הוּנְדֶערְט

אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמִכְסָם לַיהוָה
אֶחָד וְשִׁשִּׁים׃ מ וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה
עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ׃ מא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־
מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ חמישי
מב וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֹּבְאִים׃
מג וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
מד וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף׃
מה וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת׃ מו וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר
אָלֶף׃ מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצִת בְּנֵי־

אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מ
וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שׁ
וְחָד׃ מ וְנַפְשָׁא דַאֲנָ
שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִ
וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ תְּלָ
וּתְרֵין נַפְשִׁין׃ מא וִי
מֹשֶׁה יָת נְסִיב אַפְרָשׁו
קֳדָם יְיָ לְאֶלְעָזָר כַּהֲ
כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
מֹשֶׁה׃ מב וּמִפַּלְגוּת
יִשְׂרָאֵל דִי פְלַג מ
מִן גֻּבְרַיָּא דִי נ
לְחֵילָא׃ מג וַהֲוַת פַּלְ
כְּנִשְׁתָּא מִן עָנָא תְּ
מְאָה וּתְלָתִין וְשַׁבְ
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָ
מד וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁ
אַלְפִין׃ מה וַחֲמָרֵי תְּלָ
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָ
מו וְנַפְשָׁא דַאֲנָשָׁא שִׁ
עֲשַׂר אַלְפִין׃ מז וּנְ
מֹשֶׁה מִפַּלְגוּת

תולדות אהרן

ותהי מחלת העדה במרא ג: ונפש אדם
סא כריתות ו:

בית יהודא

(מב) וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה. (לָעֵדָה) פון די
העלפט וואס משה האט געגעבן צו די יודין (וְהוֹצִיאָהּ לָהֶם מִן
הָאֲנָשִׁים הַצּוֹבְאִים) די העלפט האט משה גענומן פון די מענטשן
וואס זענען געוועזן אין די מִלְחָמָה׃ (מג) וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה)

רש"י

וגו': (מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה מש
לעדה והוציאה להם מן ק האנשים הצובאים: (מג) ו
מחצת העדה. כך ר וכך: (מז) ויקח משה ו
די העלפט ווי פיל די יודין האבן גענומן, איז געוועזן

שפתי חכמים

ותליו לאלו: ק ר"ל מה שכתוב בקרא אשר חלה משה מן האנשים
הצובאים משמע שחלק גוף האנשים וכי אפשר זה ועוד קשה למה
לא מפרש הקרא למי נתן משה החלוקה וע"ז פי' לעדה ר"ל שנתן

לעדה והוליאה להם מן האנשים הצובאים ולא מגופן והרי מ
קלר: ר לא שבא להודיענו מספר המחלה כמה הוא שזה
ממחלית תיפסי המלחמה אלא הכתוב נמשך עד ויקח משה

פירוש לתורת אלהים

וּמִכְסָם לַיְיָ און עס איז געוועזן זייער צאל וואס זיי האבן
געגעבן צו גאט אֶחָד וְשִׁשִּׁים איין און זעכציג׃ (מ) וְנֶפֶשׁ
אָדָם און מענטשען איז געוועזן זייער האלב שִׁשָּׁה עָשָׂר
זעכצען טויזנט וּמִכְסָם לַיְיָ און עס איז געוועזן זייער
צאל וואס זיי האבן געגעבן צו גאט שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ
צוויא און דרייסיג מענטשן׃ (מא) וַיִּתֵּן און משה
האט געגעבן די צאל וואס פריער איז געשטאנען וואס זיי
האבן געגעבן תְּרוּמָה פון גאט וועגן האט ער דאס
געגעבן צו אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר אזוי ווי גאט האט געבאטן
צו משה׃ (מב) וּמִמַּחֲצִית און פון דער העלפט וואס די
קינדער ישראל האבן גנומן אֲשֶׁר חָצָה משה מִן הָאֲנָשִׁים

וואס משה האט האלב אפ געטיילט פון די מענטש
וואס זענען געוועזן אין דער מִלְחָמָה׃ (מג) וַתְּהִי איז ג
די העלפט וואס די עדה האט גנומען מִן הַצֹּאן פון ש
דריי הונדערט טויזנט און דרייסיג טויזנט און ז
טויזנט און פינף הונדערט׃ (מד) וּבָקָר און רינדער
געוועזן אויף זייער האלב שִׁשָּׁה זעקס און דריי
טויזנט׃ (מה) וַחֲמוֹרִים און אייזלען איז געוועזן ש
אֶלֶף דרייסיג טויזנט און פינף הונדערט׃ (מו) ו
אָדָם און מענטשן איז געוועזן שִׁשָּׁה עָשָׂר זעכצן טויז
(מז) וַיִּקַּח האט משה גנומען פון דער האלב וואס די קי
ישראל האבן גנומען אֶת הָאָחֻז דאס בעסטע טייל

יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֻז אֶחָד מִן־
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה
וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ מח וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִים
אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ מט וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד
מִמֶּנּוּ אִישׁ׃ נ וַנַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה
אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב אֶצְעָדָה
וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־

אונקלוס

ל יָת דְּאִתְּחַד חַד
שִׁין מִן אֱנָשָׁא וּמִן
אוִיהַב יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי
מַטְּרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ
דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת
: מח וְקָרִיבוּ לְוָת
דִּי מְמַנַּן עַל אַלְפֵי
רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי
א: מט וַאֲמָרוּ
ה עַבְדָּיךְ קַבִּילוּ יָת
גֻּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא
נָא וְלָא שְׁגָא מִנָּנָא
נ וְקָרֶבְנָא יָת
א דַיְיָ גְּבַר דְּאַשְׁכַּח
הַב שֵׁירִין וְשִׁבְּכִין
קַדָּשִׁין וּמָחוֹךְ
א עַל נַפְשָׁתָנָא

תולדות אהרן

בת סד יבמות סא: ונקרב שבת סד סג זבחים קג תמורה ו יג:

רשב"ם

ך נשאו את ראש ונו'. ולא נפקד. במגפה. לפיכך. ונקרב את קרבן על נפשותינו שנדרנו מלפני החשבון שנמנינו כדי שלא ישלוט בנו נגף ולפיכך צוה הקב"ה לתתו על עבודת אהל מועד שכן מצינו בכי תשא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבודת אוהל מועד והיו לבני ישראל לזכרון וגו'. אף כאן ויביאו אותו אל אהל מועד לזכרון לפני ה'. מאבא מורי הרב רבי מאיר שמעתי שיטה זו ועיקר:

רש"י

הפקודים. הממונים: (מט) ולא נפקד. חסר ותרגומו ולא שגא אף הוא בלשון ארמי כמו (בראשית לא) אנכי אחטנה תרגומו דהות ממניננא וכן (שמואל א כ) כי יפקד מושבך. מקום מושבך. איש הרגיל לישב שם וכן (שם) ויפקד מקום דוד. נחסר מקומו ואין איש יושב) אצעדה. אלו צמידים של רגל: וצמיד. של יד: נזמי אוזן: וכומז. דפוס של בית הרחם לכפר

בית יהודא

(וכך) אזו פיל אונ אזו פיל וויא פיל עס שטייט אין פסוק: (מח) [הפקודים]. מיינט מען (הממונים) די עלצטע: (מט) [ולא נפקדו]. מיינט מען (ולא נחסר) עס איז ניט גיפעלט געווארן (ותרגומו לא שגא) דר תרגום שרייבט אויף ולא נפקד „לא שגא" (אף הוא לשון ארמי, חסרון) אויף די ארמישע שפראכע איז שגא דער טייטש פעלין (כמו) ווי יעקב האט געזאגט אנכי אחטנה (תרגומו) טייטשט דר תרגום (דהות שגיא ממניננא) וואס עס האט גיפעלט פון צאהל (וכן) אונ אזו שטייט אין פסוק (כי יפקד מושבך), איז דר טייטש (יחסר מקום
עס וועט פעלין דר ארט פון דיין זיצונג, עס וועט פעלין (איש הרגיל לישב שם) דער מענטש וואס איז געוואהנט דארטען שטענדיג זיצן (וכן) אונ אזו שטייט (ויפקד מקום דוד), עס האט גיפעלט דר ארט פון דוד (נחסר מקומו) ט גיפעלט זיין ארט (ואין איש יושב שם) דארטן אויף דעם ארט פון דוד איז קיין אנדער מענטש גיזעסען: דה]. (אלו צמידים של רגל) אצעדה מיינט מען דיא בענדר וואס ארום די פיס: [וצמיד]. (של יד) צמיד מיינט בענדר וואס ארום האנט: [ועגיל]. (נזמי האזן) עגיל מיינט מען אויער־רינגלאך, אונ כומז, דאס אלץ איז

דעת זקנים מבעלי התוספות

ב את קרבן. פירש"י במסכת שבת מייתי אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו. ואע"ג דיפת תואר מותרת אה. י"ל דהיינו דוקא בביאה ראשונה ואשה אחת בלבד אבל שתים ואפילו אחת מביאה ראשונה ואילך אסורה ואפי'

פירוש לתורת אלהים

פון פופציג פון מענטשן אונ פון בהמות ויתן ט עס געגעבן צו די לוים שומרי וואס זיי היטן טונג פון גאטס משכן כאשר אזו ווי גאט האט צו משה: (מח) ויקרבו אונ זיי האבן גנעהנט שה הפקודים די עלצטע וואס האבן גהאט צו איבר דעם וואפענונג פון דעם היל שרי דיא וועס איבר טויזנט אונ די הערין וואס איבער

הונדערט: (מט) ויאמרו אל משה אונ זיי האבן גזאגט צו משה עבדיך מיר דיינע קנעכט נשאו האבן גציילט את ראש די צאל פון די מענטשן וואס זענן געווען מיט אונז אין דר מלחמה ולא נפקד ממנו איש אונ עס איז ניט גמינערט געווארן פון אונז אפילו איין מענטש: (נ) ונקרב אונ מיר האבן גנעהנט את קרבן יי דעם קרבן צו גאט איש איטליכער מענטש פון אונז וואס

נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ נא וַיִּקַּח מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל
כְּלִי מַעֲשֶׂה׃ נב וַיְהִי ׀ כָּל־זְהַב
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה
עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים
שָׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת
שָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ נג אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ
אִישׁ לוֹ׃ נד וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
יְהוָה׃ פ ששי שלישי כשהן מחוברין לב א וּמִקְנֶה
רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם

קֳדָם יְיָ׃ נא וּנְסֵיב מ...
וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת דַּהֲ...
מִנְּהוֹן כָּל מָן דְּעוֹבָדָ...
נב וַהֲוָה כָּל דְּ...
אַפְרָשׁוּתָא דִּי אַפְרִ...
קֳדָם יְיָ שִׁתַּת עֲשַׂר אַ...
שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין סִ...
מִן רַבָּנֵי אַלְפִין וּמִן רַ...
מָאוָתָא׃ נג גַּבְרֵי דְּחֵ...
בָּזוּ גְּבַר לְנַפְשֵׁ...
נד וּנְסֵיב מֹשֶׁה וְאֶלְ...
כַּהֲנָא יָת דַּהֲבָא מִן רַ...
אַלְפִין וּמָאוָתָא וְאַ...
יָתֵהּ לְמַשְׁכַּן זִמְ...
דָּכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂ...
קֳדָם יְיָ׃ א וּבְעִיר
הֲוָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִ...
גָּד תַּקִּיף לַחֲדָא
תו"א ומקנה רב בכורות ד׃

בעל הטורים

(א) ומקנה רב היה לבני ראובן ול... כאן הקדים ראובן. ויאמר בני ... ראובן. הקדים גד אלא תחלה ... ראובן שהיה הגדול ואחר כך הק... שהיו גבורים והרוגיהם ניכרים

דעת זקנים מבעלי התוספות

בהרהור׃ (נג) אנשי הצבא בזזו איש לו. הבזה כגון הכלים והמטלטלין והבגדים את אלו לא חלקו מהם לעדה א... מה שבזזו כל איש ואיש היו לו׃ (א) ומקנה רב היה. לפי שהיו עשירים ביותר חבבו ממונם ובשביל חבוב ממונם פירשו מ...

ליקוטי יקרים

(א) וּמִקְנֶה רַב הָיָה וגו׳. דֶּר מִדרש תנחומא שְׁרַייבְּט דְּרַיי מַתָּנוֹת הָט הקב"ה בַּשַׁאפֶן אוֹף דֶער וֶועלְט, חָכְמָה, גְּבוּרָה, עוֹשֶׁר, דִי דְּרַיי זַאכֶן אוּנ זַיי זֶענֶן גֶעקוּמֶן צוּם מֶענְטְשׁ אַמַתָּנָה פוּן הקב"ה קֶענֶן זַיי זַיין בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ אוֹיף זַיין גַאנְצֶן לֶעבֶּן, אוּנ עֶר אִיז גְלִיקְלִיךְ מִיט זַיי, אָבֶער דִי דְּרַיי זַאכֶן אַז זַיי קוּמֶען צוּם מֶענְטְשׁ פוּן דֶר נַאטוּר, דְּהַיְינוּ עֶר אִיז גֶעבָּארֶן שְׁטַארְק אוּנ קְלוּג, אוּנ אִיז רַייךְ פוּן הַאנְדִיל, אִיז נִיט גֶעווִיס אַז דָּס וֶועט זַיין בַּיי אִים אֵייבִּיג, אוּנ עֶס אִיז נִיט גֶעווִיס אַז עֶר וֶועט מִיט זַיי גְלִיקְלִיךְ זַיין, ווִי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גֶעזָאגְט לֹא לַחֲכָמִים לֶחֶם, עֶס זֶענֶן דָא חֲכָמִים וָוס הָאבֶּן קֵיין בְּרוֹט, וְלֹא לַגִּבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה, עֶס זֶענֶן דָא שְׁטַארְקֶע מֶענְטְשֶׁן אוּנ פַאלֶען אִין דִי מִלְחָמָה, וְיֵשׁ עוֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ, אוּנ עֶס טְרֶעפְט אַז דִיא רַייכְקַייט מַאכְט דֶעם מֶענְטְשׁ אוּמְגְלִיקְלִיךְ, ווַייל גַזְלָנִים הָאבֶּן גֶעווּאוּסְט עֶר אִיז רַייךְ, הָאבֶּן זַיי אִים גֶעהַרְגֶעט זַיי זָאלֶן צוּנֶעמֶן זַיין גֶעלְט, צְווַיי חֲכָמִים זֶענֶן גֶעוֶוען אוֹיף דֶר וֶועלְט, אֵיין יוּד אוּנ אֵיין גּוֹי, אוּנ בֵּיידֶע זֶענֶען פַארְלָארֶן גֶעוָוארֶן פוּן בֵּיידֶע וֶועלְטֶן, אֲחִיתוֹפֶל

פירוש לתורת אלהים

הָט בַּיי זִיךְ גְפוּנֶען כְּלִי זָהָב גִילְדֶענֶע כֵּלִים אֶצְעָדָה אָרוּם בַּאנְד. וְצָמִיד אוּנ אַהֶעפְטֶל טַבַּעַת אֵיין רִינְ... אֵיין אוֹרִינְגֶל וכוּמָז אוּנ אַמוּל שְׁלָאס הָאבֶּן מִי... אַלְץ גְבְּרַאכְט לְכַפֵּר מִיר זָאלֶען דוּרְךְ דֶעם פַאר גֶעבֶּען וֶוערֶען לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט [עיין (נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה הָט מֹשֶׁה אוּנ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן גְנוּ... הַזָּהָב מֵאִתָּם דָּס גָאלְד פוּן זַיי כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה אַלֶע... פוּן וֶוערְג׃ (נב) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען כָּל זְהַב הַ... גָאר דָּס גָאלְד פוּן דֶר תְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיְיָ... הָאבֶּען אָפּ גְשֵׁייד צוּא גָאט שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף זֶע... טוֹזִינְט זִיבֶּן הוּנְדֶערְט אוּנ פוּפְצִיג שְׁקָלִים א... גָאלְד אִיז גְוֶוען מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים פוּן דִי הֶערִ... אִיבֶּר טוֹזִינְט אוּנ פוּן דִי הֶערִין וָוס אִיבֶּר הוּנְ... (נג) אַנְשֵׁי דִיא מֶענְטְשֶׁן וָואס זֶענֶען גְוֶוען אִי...
הָאבֶּן אִיטְלִיכֶר גְרוּבְּט גָאלְד אוּנ זִילְבֶּר אוּנ כֵּלִים אוּנ הָאבֶּן דֶער פוּן נִיט גִיגֶעבֶּען קֵיין חֵלֶק צוּ... אִיבְּרִיגֶער עֵדָה אוּנ דִי הֶערֶן הָאבֶּן אָפּ גִישֵׁייד דִיא תְּרוּמָה ווִי פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען׃ (נד) וַיִּקַּח א... הָט גְנוּמֶן מֹשֶׁה מִיט אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת הַזָּהָב דָּס גָאלְד מֵאֵת פוּן דִי הֶערִין וָואס זֶענִין גְוֶוען אִיבֶּר טוֹזִינְ... פוּן דִי הֶערֶן וָוס זֶענֶען גְוֶוען אִיבֶּער הוּנְדֶרְט וַיָּבִיאוּ אוֹתוֹ אוּנ הָאבֶּן גְבְּרַאכְט דָּס גָאלְד אֶל אוֹהֶל מוֹעֵ... אוֹהֶל מוֹעֵד כְּדֵי דָּס זָאל זַיין זִכָּרוֹן אַגִידֶעכְנִישׁ צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פַאר גָאט גָאט בָּרוּךְ הוּא דוּרְךְ דֶעם גְדֶענְקֶען דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל צוּ גוּטְס׃ (א) וּמִקְנֶה רַב אוּנ פִיל פִיךְ אִיז גְוֶוען צוּ דִי קִינְדֶ...

מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־
אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם
מִקְנֶה׃ ב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן
וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְאֶל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר׃ ג עֲטָרוֹת
וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה
וּשְׂבָם וּנְבוֹ וּבְעֹן׃ ד הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה
יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה
הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה׃ ס ה וַיֹּאמְרוּ
אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה אַל־

תו"א עטרות ודיבון ברכות ח :

אונקלוס

אֲרַע יַעְזֵר וְיָת אֲרַע
עָד וְהָא אַתְרָא אֲתַר
ר לְבֵית בְּעִיר׃
תוֹ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן
מָרוּ לְמשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר
נָא וּלְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא
מַר׃ ג מַכְלֶלְתָּא
כְּנִשְׁתָּא וּבוּמְרִין
ת נִמְרִין וּבֵית
בְּנָא וּבַעֲלֵי דְבָבָא
מָא וּבֵית קְבֻרְתָּא
שֶׁה וּבְעוֹן׃ ד אַרְעָא
מְחָא יְיָ יָת יָתְבָהָא
ם כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל
ע כְּשְׁרָא לְבֵית בְּעִיר
א וּלְעַבְדָּיךְ אִית בְּעִיר׃
אֲמָרוּ אִם אַשְׁכַּחְנָא
מִין בְּעֵינָיךְ תִּתְיְהִיב
אַרְעָא הָדָא לְעַבְדָּיךְ

בעל הטורים

ורוע אף קדקד . ח"פ הוזכרו בני גד ובני ראובן בפ' זו וזהו נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך מבוהלת כתיב בחי"ת בשביל ח"פ שהוזכרו על נחלתן ליקח בראשונה אחריתה לא תבורך שגלו ח' שנים קודם לשאר השבטים:

רש"י

הרהור הלב של ש בנות מדין: (ג) עטרות ודיבון

בית יהודא

געקומען (לכפר על הרהור הלב של בנות מדין) צו מכפר זיין, הקב"ה זאל מוחל זיין, אוף די עבירה טאמר האבן זיי אין
צו געטראכט צו מזנה זיין מיט די טעכטער פון מדין: (ג) ועטרות ודיבון) . זאגט רש"י (מארץ סיחון ועוג היו) דיא

דעת זקנים מבעלי התוספות

ו להם חוץ לארץ ישראל ולפיכך גלו תחלה לכל השבטים
מר ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי וזש"ה כי
ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים כי אלהים שופט זה
ל וזה ירים כלומר כל מה שאדם עמל ויוצא בסחורה והולך
ח למערב ודוחק את השעה להתעשר אינו נעשה עשיר
ל זה ואפי ילך במדבריות ואל ההרים מהו ולא ממדבר
אמר ר' אבא כל הרים שבמקרא הרים ממש חוץ מזה שהוא לשון הרמה כלומר שאין האדם מתרומם בזה כי אלהים
ז זה ישפיל וזה ירים נוטל נכסים מזה ונותנם לזה ולמה נקרא שמם נכסים שהם נכסין מזה ונגלין לזה . ולמה נקרא שמם
שהם זוזין מזה והולכין לזה ולמה נקרא שמם ממון כלומר למה אתה מונה אותם למה נקרא שמם מעות שמעותין את
פט . ועוד אמר ר' אבא אמרה חנה ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם כלומר מאף שהוא מביא על זה מתרומם זה וכן

שפתי חכמים

שממחליתם לקח אחד מן החמשים ונתן ללוים ועוד דאם לא כן ומחלית מבע"ל דממחלית מורה שר"ל שממחליתן לקח מה שלקח: יש ואם תאמר והלא הותר להם יפת תואר וי"ל דלא הותר להם אלא לאחר ז' שנים שכבשו וז' שנים שחלקו וכן משמע בירושלמי דסוף מסכת ע"ז. מלאתי. ול"נ הא דהותר להם יפת תואר דוקא במלחמת

פירוש לתורת אלהים

בן אונ צו דיא קינדר פון גד עצום מאד זייער
ארק עס איז געוועזן זייער פיל ויראו האבן זייא
הן דם לאנד יעזר אונ דם לאנד גלעד והנה המקום
ארט איז איין ארט פר פיך דארטן איז דא פיל
ו: (ב) ויבאו זענען געקומען די קינדער פון ראובן
רו אונ האבען געזאגט צו משה אונ צו אלעזר
הן אונ צו די נשיאים פון דער עדה: (ד) הארץ דם
ד וואס גאט האט געמאכט שלאגן לפני פאר די עדה
ישראל ארץ מקנה איז דם איין גוט לאנד פאר
ולעבדיך מקנה א נ צווא אונז דיינע קנעכט איז
פיל פיך: (ה) ויאמרו אונ זיי האבן געזאגט צווא

ליקוטי יקרים

פון יודין, בלעם פון גוים . צוויי שטארקע מענטשן זענען געווען אוף דר וועלט שמשון פון יודין, גלית פון גוים, אונ ביידע זענען פארלארן געווארן פון דר וועלט. צוויי רייכע מענטשן זענען געווען אוף דר וועלט, קרח פון יודין, המן פון גוים, אונ ביידע זענען פארלארען געווארן פון דר וועלט, ווייל זייערע מתנות זענען ניט געוועזן פון הקב"ה, אונ אזוי איז געוועזן ביי דיא צוויי שבטים ראובן אונ גד זיי זענען געוועזן גאנץ רייך, זיי האבן געהאט פיל שעפסן, אונ האבן שטארק ליב געהאט זייער געלט, דריבער האבן זיי זיך בזעצט אוף די זייט ירדן, אונ וועגן דעם זענען זיי פארטריבען געווארען פון זייער לאנד פריער פון אלע יודין. דריבער זאגט דר פסוק כי לא ממוצא וממערב, ווס דר מענטש מאטערט זיך אין זיין האנדיל אונ פארט פון מזרח וועלט צו מערב וועלט צו פארדינען געלט, ניט פון דעם האנדיל וועט ער רייך

ה אוב מיר האבן געפונען חן אין דיינע אויגן יותן לאז דאך דאס לאנד געגעבן ווערן צו אונז דיינע

תַּעַבְרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן׃ ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאַחֵיכֶם
יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה׃
ז וְלָמָּה תְנוּאוּן תניאון קרי אֶת־לֵב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נָתַן לָהֶם יְהוָה׃ ח כֹּה עָשׂוּ
אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלְחִי אֹתָם מִקָּדֵשׁ
בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ׃ ט וַיַּעֲלוּ

אונקלוס

לְאַחְסָנָא לָא תַעְבְּר
יָת יַרְדְּנָא׃ ו וַאֲמַר מ
לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְא
הַאֲחֵיכוֹן יֵעֲלוּן לִקְ
וְאַתּוּן תֵּיתְבוּן הָכָ
ז וּלְמָא תוֹנוּן יָת לִ
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּמֶ
לְאַרְעָא דִיהַב לְהוֹן
ח כְּדֵין עֲבָדוּ אֲבָהַ
כַּד שְׁלָחִית יָתְהוֹן מֵ
גֵּיאָה לְמֶחֱזֵי יָת אַרְ
ט וּסְלִיקוּ עַד נַחֲ

בית יהודא

שְׁטֶעט זֶענֶן גֶעוֶועֶן פוּן דִי לַאנְד וָואס גֶעהֶער צוּ סִיחוֹן אוּנ עוֹג׃ (ו) וְהַאַחֵיכֶם. זָאגְט רש״י (לְשׁוֹן תְּמִיָּה הוּא) דָס הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט מִיט אַוואוּנְדֶער, אִיר וֶוילְט זַיין דָא אוּנ אֵייעֶרֶע בְּרִידֶער זָאלֶן גֵיין צוּ דִי מִלְחָמָה? ׃ (ז) וְלָמָּה תְנִיאוּן. מֵיינְט מֶען (תָּסִירוּ וְתַמְנִיעוּ לִבָּם מֵעֲבוֹר) אִיר וֶועט אָפּ טאָן אוּנ אִיר וֶועט פַארְמֵייֶדען זֵייעֶר הַאָרֶץ פוּן אַרִיבֶּר צוּ גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שֶׁיִּהְיוּ סְבוּרִים שֶׁאַתֶּם יְרֵאִים לַעֲבוֹר הַמִּלְחָמָה וְחוֹזֶק הֶעָרִים וְהָעָם) דִי יוּדִין וֶועלֶן מֵיינֶען אִיר וֶוילְט נִיט גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַוייל אִיר הָאט מוֹרָא פַאר דִי מִלְ[חָמָה] אוּנ פַאר דִי שְׁטַארְקֶע שְׁטֶעט אוּנ פַאר דֶעם פָאלְק׃ (ח) נִמְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ. זָאגְט רש״י (כָּךְ שְׁמָהּ) אַזוֹ אִיז דֶער נָאמֶן פ[...]

רש״י

וגו׳. מארץ סיחון את ועוג היו׃ (ו) האחיכם. תמיהה הוא׃ (ז) ולמה תניאון. תסירו ותמניעו מעבור שיהיו סבורי׳ שאתם יראים לעבור מפני המ[לחמה] והוזק הערים והעם׃ (ח) מקדש ברנע. כך שמ[ה]

שפתי חכמים

הרשות אבל מלחמה זו היתה דומה למלחמת חובה של לא תחי׳ כל נשמה וישראל לא ידעו זה מתחלה אלא אחר שכעס משה עליהם שהחיו כל נקבה ואם כן באיסור היה להם הרהור הלב של בנות מדין׃ ת מדכתיב אחר כך הארץ אשר הכה ה׳ וגו׳ דהיינו סיחון ועוג שישראל כבשו אותן וירשו את ארצם כמו שמפורש בפרשת חקת. א״כ מדכתיב בסמוך ויתן להם משה לבני גד וגומר את ממלכת סיחון מלך האמורי ואת ממלכת עוג מלך הבשן וכתיב בתריה ויבנו בני גד את דיבון ואת עטרות וגומר וחשיב כל הערים הכתובים הכא שמע מיניה דמארץ סיחון ועוג היו ולא מערי מדין הנכתב קודם לזה׃ א כלומר הא דכתיב קדש ברנע לא תאמר דקדש שמה ושם בעלה ברנע כמו פלוני ממרא דבעל המישור נקרא ממרא ל״פ כך שמה קדש ברנע

דעת זקנים מבעלי התוספות

אתה מוצא בבני גד ובני ראובן מה כתיב למעלה אנשי ד[...]
בזוז איש לו מאף שהביא הקב״ה על מדין נתעשרו בני ג[ד ו]
ראובן וכן מאף שהביא הקב״ה על מצרים נתעשרו ישרא[ל]
אמז״ל שלש מתנות ברא הקב״ה בעולמו חכמה וגבורה ו[...]
זכה לאחד מהם זכה לכלם ואימתי בזמן שהם באים מכח [...]
התורה ויראת השם אבל בענין אחר אין גבורה ועושר [...]
מועיל לו כלום. וכך אמר ירמיה אל יתהלל חכם בחכמת[ו]
יתהלל הגבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל [...]
וגם אני שמעתי על זה מה שאמחז״ל במס׳ נדה פרק כל[...]
שמלאך אחד ממונה על ההריון ולילה שמו ומביא הטפה
הקב״ה ואומר טפה זו מה תהא עליה חכם או טפש גבו[ר]
חליש עני או עשיר אבל רשע וצדיק לא קאמר כי הדבר
ברצונו של אדם כדאמרינן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וזהו שאמר הכתוב אל יתהלל חכם בחכמתו שהרי נגזר
מיום שנוצר כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי שזה לא נגזר עליו שזה בידו הוא. והשלשה הללו בזמן [...]

ליקוטי יקרים

וֶוערֶן אֲפִילוּ עֶר וֶועט פָארֶען מִיט שִׁיפֶען אִין אַלֶע עֶקֶען וֶועלְט, אוּנ אֲפִילוּ עֶר וֶועט זַיין אִין אַלֶע מִדְבָּרוֹת, אוּנ אוֹיף אַלֶע בֶּערְג, אוֹיבּ הקב״ה וֶועט נִיט וֶועלֶען עֶר זָאל רַייךְ זַיין וֶועט עֶר נִיט רַייךְ זַיין, וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת, אוּמְזִיסְט אִיז דָס פְרִיה אוֹיפְשְׁטֵיין אוּנ דָס שְׁפֶּעט זִיצֶען בַּיי נַאכְט בַּיי דִי אַרְבֶּעט אָדֶער בַּיי דֶעם הַאנְדִיל, כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָה, וֶועמֶען הקב״ה הָאט לִיבּ נִים עֶר אִין שְׁלָאף זַיין גְלִיק, עֶר אַרְבֶּעט וֶוייניג אוּנ וֶוערְט גְלִיקְלִיךְ, דְרִיבֶּער דַארְף נִיט אֵייד פַארְבְּרֵיינְגֶען זַיין גַאנְצֶען טָאג אִין הַאנְדִיל אָדֶער אִין אַרְבֶּעט, נָאר עֶר דַארְף גֵיין פְרִיה אוּנ אָבֶענְד אִין שׁוּהְל דַאוְונֶען, אוּנ אַשָּׁעָה לֶערְנֶען תּוֹרָה, אוּנ עֶר וֶועט גָאר נִיט פַארְלִירֶען וֶועגֶען דֶעם, פַארְקֶערְט הקב״ה וֶועט אִים זַיין פַּרְנָסָה צוּ שִׁיקֶען מִיט וֶוייניגֶער אַרְבֶּעט׃

פירוש לתורת אלהים

קְגֶעכְט פַר אֵיין אַרְבּ טֵייל אַל תַּעֲבִירֵנוּ לָאז אוּנ[ז]
מַאכִין אִיבֶּר פָארֶן דֶעם יַרְדֵן מִיר זָאלֶען דָאר[ט]
גֶעמֶען אִין א״י פַר אוּנְז אֵיין חֵלֶק נָאר מִיר וִוילֶ[ן]
לַאנְד׃ (ו) וַיֹּאמֶר משֶׁה הָאט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ דִי קִי[נְדֶער]
פוּן גָד אוּנ פוּן רְאוּבֵן הַאַחֵיכֶם זָאלֶען דֶען אֵיי[עֶרֶע]
בְּרִידֶער קוּמֶען מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דִי אוּמוֹת [...]
וואגֶן אִין אֶרֶץ כְּנַעַן וְאַתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט דָא בְּלַ[ייבֶּען]
זִיצֶען׃ (ז) וְלָמָּה אוּנ ווארוּם זָאלְט אִיר אָפּ קֶערֶן
צוּ בְּרֶעכִין דָאס הַאַרְץ פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל מֵ[...]
פוּן אִיבֶּר צוּ פָארֶן צוּ דֶעם לַאנְד וָואס גָאט הָאט
גֶגֶעבֶּן דִי יִשְׂרָאֵל וֶועלֶן זָאגֶן וֶוען אִיר וִוילְט נֶעמֶען דָס לַאנְד פַאר אֵיין אַרְבּ מִן הַסְּתָם הָאט אִיר מ[...]
אִיבֶּר צוּ פָארֶן מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דִיא אוּמוֹת פוּן כְּנַעַן וֶועלֶן זֵיי אוֹיךְ נִיט וֶועלֶן אִיבֶּר פָארֶן
וֶועלֶן אוֹיךְ מוֹרָא הָאבֶּן׃ (ח) כֹּה עָשׂוּ אַזוֹ הָאבֶּן אֵייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן אוֹיךְ גֶטָאן בְּשָׁלְחִי אַז אִיךְ הָאבּ זֵייא גְשִׁ[יקְט]
פוּן קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת זֵיי זָאלֶען אוּם זֶעהֶן דָם לַאנְד כְּנַעַן׃ (ט) וַיַּעֲלוּ אוּנ זֵיי זֶענֶען אוֹיף גֶגַאנְגֶען בִּיז [...]

עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ
וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־
בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
יְהוָה׃ י וַיִּחַר־אַף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא
וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר׃ יא אִם־יִרְאוּ
הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֵת הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי׃
יב בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי
יְהוָה׃ יג וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל
וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
עַד־תֹּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי

אונקלוס

תִּכְּלָא וַחֲזוֹ יָת אַרְעָא
יו יָת לִבָּא דִבְנֵי
אֵל בְּדִיל דְּלָא לְמֵעַל
עָא דִּיהַב לְהוֹן יְיָ׃
תְּקֵף רָגְזָא דַיְיָ בְּיוֹמָא
א וְקַיֵּים לְמֵימָר׃
אִם יֶחֱזוֹן גֻּבְרַיָּא
לִיקוּ מִמִּצְרַיִם מִבַּר
רִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא יָת
עָא דִּי קַיֵּימִית
בְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לָא אַשְׁלִימוּ בָּתַר
לְתִי׃ יב אֱלָהֵן כָּלֵב
יְפֻנֶּה קְנִזָּאָה וִיהוֹשֻׁעַ
נוּן אֲרֵי אַשְׁלִימוּ בָּתַר
לְתָא דַיְיָ׃ יג וּתְקֵף
א דַיְיָ בְּיִשְׂרָאֵל
רְדִנּוּן בְּמַדְבְּרָא
בְּעִין שְׁנִין עַד דְּסָף
דָרָא דַעֲבִיד דְּבִישׁ

רש"י

קדש היו: (יב) הקנזי. (סוטה יא) הורגו של קנז היה
ה לו אמו ב של כלב את עתניאל: (יג) וינעם.

בית יהודא

שְׁטָאט „קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ" (וּשְׁנֵי קָדֵשׁ הָיוּ) עֶס זֶענֶען גֶעוֶועֶן צְוֵויי
שְׁטֶעט וָוס הָאבֶּען גֶעהֵייסֶען קָדֵשׁ: (יב) הַקְּנִזִּי. זָאגְט רש"י
גוּ שֶׁל קְנַז הָיָה) כָּלֵב אִיז גֶעוֶועֶן אַשְׁטִיף־זוּהְן פוּן קְנַז (וְיָלְדָה לוֹ אִמּוֹ שֶׁל כָּלֵב אֶת עָתְנִיאֵל) דִּי מוּטֶער פוּן כָּלֵב הָאט
אָרֶען צוּ אִיר צְוֵוייטֶען מַאן קְנַז אִיר זוּהְן עָתְנִיאֵל: (יג) וַיְנִעֵם. אִיז דֶער טַייטְשׁ (וַיְטַלְטְלֵם) עֶר הָאט זֵיי גֶעפִירְט

דעת זקנים מבעלי התוספות

הקב"ה סופן ליפסק ממנו וכן שנו רז"ל שני חכמים היו
עשירים עמדו בעולם. אחד מישראל ואחד מאומות העולם
והמן ושניהם נאבדו מן העולם. וכן אז"ל עושר שמור
ליו לרעתו זה עשרו של קרח ושל המן וכל כך למה לפי
היתה מתנתן מאת הקב"ה אלא חטפו אותן להם: (יב) בלתי אם כלב בן יפונה וגו'. תימה והלא יאיר בן מנשה נכנס לארץ
רשינן בסנהדרין ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש זה יאיר בן מנשה שהיה שקול כרובה של סנהדרין וזה היה
מעשה דעכן. וי"ל הא אמרו ז"ל דלא נגזרה גזרת מרגלים על פחות מבן עשרים וכן מוכח קרא דכתיב אם יראו האנשים
העולים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה בלתי אם כלב בן יפונה:

שפתי חכמים

הכל שם המקום והא דקרי ליה במקום אחר קדש לחוד ע"ז פי' דב'
קדש היו: ב רל"ל מה שכתוב כאן כלב בן יפנה הקניזי ואם הוא בן
יפנה לאו בן קנז הוא ואם בן קנז הוא לאו בן יפנה הוא וגם במקום

פירוש לתורת אלהים

כּוֹל אוּנ הָאבֶּען אוּם גִיזֶעהֶן דֶם לַאנְד וַיָּנִיאוּ אוּנ
הָאבֶּען צוּ בְּרָאכֶען דָאס הַארְץ פוּן דִיא קִינְדֶער
רָאֵל לְבִלְתִּי זֵיי זָאלֶען נִיט קוּמֶען צוּ דֶעם לַאנְד וָוס
ט הָט זֵיי גֶגֶעבִּין: (י) וַיִּחַר אוּנ עֶס הָאט גְגְרִימְט
צָארֶען פוּן גָאט דֶעם זֶעלְבִּיגֶען טָאג וַיִּשָּׁבַע אוּנ עֶר
גְשְׁוָוארֶען אַזוֹ צוּ זָאגֶען: (יא) אִם יִרְאוּ אוּב דִיא
נְטְשֶׁען וָוס זֶענֶען אוּף גְגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם וָוס זֶענֶען
ט צְוַואנְצִיג יָאר אוּנ וַוייטֶער אוּב זֵיי וֶועלֶען זֶעהְן
הָאֲדָמָה דָאס לַאנְד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי וָואס אִיךְ הָאבּ
גְשְׁוָוארֶען צוּ אַבְרָהָם אוּנ צוּ יִצְחָק אוּנ צוּ יַעֲקֹב אִיךְ
זָאל דָם גֶעבֶּען צוּ זֵייעֶרֶע קִינְדֶער וֶועלִין זֵייא עֶס נִיט
זֶעהְן כִּי וָוארוּם זֵיי הָאבֶּען נִיט דֶער פִילְט נָאךְ מַיין
פָארְכְט זֵיי הָאבֶּען מִיךְ נִיט גְפָאלְגְט: (יב) בִּלְתִּי נָאר
כָּלֵב דֶער זוּהְן פוּן יְפוּנֶה דֶער קְנִיזִי אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶער
זוּהְן פוּן נוּן זֵיי וֶועלֶען יוא אַריין גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
כִּי מִלְאוּ וָוארוּם זֵייא הָאבֶּען דֶער פִילְט נָאךְ גָאט:
(יג) וַיִּחַר הָט גְגְרִימְט דֶער צָארֶן פוּן גָאט אוּף דִיא
יִשְׂרָאֵל וַיְנִיעֵם אוּנ עֶר הָט זֵיי גְוָואגִילְט אִין דֶר מִדְבָּר

יְהוָה׃ יד וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ טו כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה׃ ס טז וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִּדְרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ׃ יז וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנֻם

אונקלוס

קֳדָם יְיָ׃ יד וְהָא קַ
חֲלַף אֲבָהָתְכוֹן תַּלְמ
גֻּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא לְאוֹס
עוֹד עַל תְּקוֹף רָגְזָא
לְיִשְׂרָאֵל׃ טו אֲרֵי תְּת
מִבָּתַר דַּחֲלְתֵהּ וְי
עוֹד לְאַחֲרוּתְה
בְּמַדְבְּרָא וּתְחַבְּלוּן
עַמָּא הָדֵין׃ טז וְקָר
לְוָתֵהּ וַאֲמָרוּ חַטְרִין
נִבְנֵי לִבְעִירָנָא
וְקִרְוִין לְטַפְלָנָ
יז וַאֲנַחְנָא נִזְדָּרֵז מַ
קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דִּי נַעֲלִנּוּן לְאַתְרְ

רשב"ם

(יז) חשים. נמהרים (צ"ל מהירים) כמו החישה מפלט לי:

בעל הטורים

(יז) חושים. ב' במסרה מתרי ליסנא הכא ואידך ובני דן חושים דאיתא בפרק מי שמת ודלמא כחושים של קנה פי' הרכה יוצאים מסורס אחד ולמעלה כפרדים זה מזה וכך פי' נחלץ כמו חופים של קנה שנאחזים זה בזה כך נחלץ למלחמה כי כן דרך הנ

בית יהודא

פון אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערְן אָרְט (מִן נַע וְנַד) וַיְנִעֵם איז פון וָוארְט נַע וְנַד, מֵיינְט מֶען גֵיין פון אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערְן אָרְט׃ (יד) וְלִסְפּוֹתוֹ. מֶעהְרֶען (כְּמוֹ) ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (סְפוּ שָׁנָה עַל שָׁנָה) אִיר טוּט מֶעהְרֶען אַיָאר אוֹיף אַיָאר, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (עוֹלֹתֵיכֶם סְפוּ עַל זִבְחֵיכֶם) אִיר זָאלְט פון דִי עוֹלוֹת מֶעהְרֶען אוֹיף אַייעֶרֶע שְׁלָמִים (לָשׁוֹן תּוֹסֶפֶת) סְפוּ איז דֶר טַייטְשׁ מֶעהְרֶען׃ (טז) נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה. מִיר וֶועלֶן דָא בָּאעֶן שְׁטַאלֶן צוּ אוּנְזֶערֶע בְּהֵמוֹת, זָאגְט רַשִׁ"י (חָסִים הָיוּ עַל מָמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם) זֵיי הָאבֶּן מֶער רַחֲמָנוּת גֶעהַאט אוֹיף זֵייעֶרֶע בְּהֵמוֹת ווִי אוֹיף זֵייעֶרֶע זִיהְן אוּנ טֶעכְטֶער (שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם) זֵיי הָאבֶּן גֶעזָאגְט פְרִיעֶר "מִיר וֶועלֶן מַאכֶן שְׁטַאלֶען צוּ אוּנְזֶערֶע שָׁעפְּסֶן אוּנ שְׁטֶעט אוּנְזֶערֶע קִינְדֶער" (אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה) הָאט מֹשֶׁה צוּ זֵיי גֶעזָאגְט (עֲשׂוּ הָעִיקָּר עִיקָּר וְהַטָּפֵל טָפֵל) וָוס עֶס אִיז דֶר עִיקָּר מַאכְט אַעִיקָּר אוּנ וָוס עֶס אִיז אַנֶעבֶּן זַאךְ מַאכְט פַר אַנֶעבֶּן זַאךְ (בְּנוּ לָכֶם תְּחִלָּה עָרִים לְטַפְּכֶם) פְרִיעֶר בָּאהְט שְׁטֶעט פַר אַייעֶרֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶער (וְאַחַר כָּךְ גְדֵרוֹת לְצֹאנְכֶם) נָאךְ דֶעם וֶועט אִיר מַאכֶן שְׁטַאלֶן פַר אַייעֶרֶע שֶׁעפְּסֶן׃ (יז) וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חוּשִׁ מֶען מֵיינְט (נִזְדַּיֵּין מְהִירִים) מִיר וֶועלֶן אוּנְז וָואפֶּענֶן גֶעשְׁווִינְט (כְּמוֹ) ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (מַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז) עֶר גֶעשְׁווִינְט רוֹיבֶּן עֶר וֶועט זַיין גֶעאַייְלְט צוּ רוֹיבֶען, נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (יְמַהֵר יָחִישָׁה) עֶר וֶועט אַייְלֶן גֶעשְׁווִינְט זַיין אַרְ וּלְפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מֵיינְט מֶען (בְּרָאשֵׁי גַּיְיסוֹת) פְרִיעֶר פַר אַלֶע יוּדִין וֶועלֶען מִיר גֵיין צוּ דִי מִלְחָמָה (מִתּוֹךְ שֶׁגִּבּוֹרִים הָיוּ)

רש"י

ויטלטלם. מן נע ונד (ס"א וטלטלם בנע ונד): (יד) לספ כמו (ישעיה כט) ספו שנה על שנה (ירמיה ז) עולותיכם וגו' לשון תוספת: (טז) נבנה למקננו פה. חסים על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם ל אמר להם משה לא כן ג עשו העיקר עיקר והטפל טפל לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנ (יז) ואנחנו נחלץ חשים. נזדיין מהירים כמו (י ח) מהר שלל חש בז (שם ה) ימהר יחישה: לפני ישראל. בראשי גייסות מתוך שגבורים היו. שכן

שפתי חכמים

אחר לא כתיב אלא כלב בן יפנה ומתרץ דמה שכתוב כאן בן יפנה שקניזי ה"פ אחר שמת יפנה אביו של כלב נשאת אמו של כלב לקנז וילדה לו את עתניאל וכלב נקרא בן יפנה אביו וקניזי בשם אמו: ג ר"ל למה שינה משה ואמר בנו לכם ערים לטפכם וג

פירוש לתורת אלהים

אַרְבָּעִים שָׁנָה פֶערְצִיג יָאר עַד תֹּם בִּיז עֶס הָט זִיךְ אוֹם גְלָאזְט גָאר דָם דוֹר בִּיז נִי זֶענִין גִשְׁטָארְבֶּן דָאס דוֹר וָוס הָאבֶּן גִיטָאן בֵּייז אִין דִי אוֹגֶען פוּן גָאט׃ (יד) וְהִנֵּה קַמְתֶּם אִיר זַייט אוֹיף גִשְׁטַאנֶען אוֹף דֶעם אָרְט פוּן אַייעֶרֶע עֶלְטֶערְן תַּרְבּוּת מֶערוּנְג פוּן זִינְדִיגֶע מֶענְטְשֶׁן לִסְפּוֹת נָאךְ צוּ מֶערֶן אוֹף גָאטְס גְרִים צָארְן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אִיר ווִילְט הָאבֶּן אַז גָאט זָאל נָאךְ מֶער בְּרוֹגֶז זַיין אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל׃ (טו) כִּי וָוארוּם אַז אִיר וֶועט אַייךְ אַוֶועק קֶערֶן פוּן נָאךְ אִים אַז אִיר וֶועט זִינְדִיגֶן וְיָסַף וֶועט גָאט נָאךְ מֶערֶן צוּ לָאזִין זֵיי אִין דֶר מִדְבָּר וְשִׁחַתֶּם וֶועט אִיר פַר דַארְבֶּען גָאר דֶעם פָאלְק׃ (טז) וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו אוּנ דִי בְּנֵי רְ אוּנ דִי בְּנֵי גָד הָאבֶּען גְנֶעהְנְט צוּ אִים וַיֹּאמְרוּ הָאבֶּן גְזָאגְט גִּדְרוֹת צֹאן שְׁטַאלֶן פוּן דִי שָׁאף וֶו נִבְנֶה וֶועלֶן מִיר דָא בוֹעֶן פוּן אוּנְזֶערֶע שָׁאף וֶוע וְעָרִים אוּנ שְׁטֶעט וֶועלֶן מִיר בוֹעֶן פוּן אוּנְזֶערֶע קְלֵ קִינְדֶר וֶועגֶן׃ (יז) וַאֲנַחְנוּ אוּנ מִיר נֵחָלֵץ מִיר וֶו זִיךְ וָואפֶּענֶן חוּשִׁים אַיילִינְדִיג לִפְנֵי פַאר דִיא קִינְ יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר בִּיז וַואנֶן מִיר וֶועלֶן זֵיי בְּרֶענְגֶן זֵייעֶר אָרְט וָוס דוּ זָאגְסְט דְרוּם ווִילֶען מִיר נֶ

אל־מקמם וישב טפנו בערי
המבצר מפני ישבי הארץ: יח לא
נשוב אל־בתינו עד התנחל בני
ישראל איש נחלתו: יט כי לא ננחל
אתם מעבר לירדן והלאה כי באה
נחלתנו אלינו מעבר הירדן מזרחה:
פ שביעי רביעי כשהן מחוברין כ ויאמר אליהם
משה אם־תעשון את־הדבר הזה
אם־תחלצו לפני יהוה למלחמה:
כא ועבר לכם כל־חלוץ את־הירדן

אונקלוס

תבון טפלנא בקרוין
...יבן מן קדם יתבי
...עא: יח לא נתוב
...יתנא עד דיחסנון בני
...שראל גבר אחסנתה:
...ארי לא נחסין עמהון
...עברא לירדנא ולהלא
...רי קבלנא אחסנתנא
...א מעברא לירדנא
...דינחא: כ ואמר להון
...שה אם תעבדון ית
...תגמא הדין אם תזדרזון
...קדם עמא דיי לקרבא:
...א ויעבר לכון כל דמזרז
...ת ירדנא קדם עמא דיי
...ויא ועבר לכם סוטה ג:

בעל הטורים

...תקרב זה אל זה כדי שלא יפרידוס
...ויכים: (כא) חלוץ. ב' במסרה הכא
...דך חלוץ הנעל והיינו דאמרינן כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו שלא תזקק ליבם ולא תצטרך לחלוץ מן היבם ושמעינן

רש"י

...ד (דברים לג) וטרף זרוע אף קדקד. ואף משה חזר ופירש
...ס באלה הדברים (שם ג) ואצו אתכם בעת ההיא וגו' חלוצים
...עברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל. וביריחו
...תיב (יהושע ו) והחלוץ הולך לפניהם. זה ראובן וגד שקיימו
...אם: וישב טפנו. בעודנו ד אצל אחינו: בערי
...מבצר. שנבנה ה עכשיו: (יט) מעבר לירדן וגו'.
...עבר ו המערבי: כי באה נחלתנו. כבר קבלנוה

בית יהודא

זיי זענן געוועזן שטארקע מענטשן (שכן נאמר בגד) אזוי
שטייט ביי גד (וטרף זרוע אף קדקוד) ער האקט־אפ די האנט
[מיט] דעם אָרעם צוזאמען מיט דעם קאפ (ואף משה חזר ופירש
להם באלה הדברים) אין דיא סדרה אלה הדברים איז
געשריבן ווי משה האט נאך אמאל גערעט מיט דעם שבט
ראובן אונ דעם שבט גד אונ ער האט געזאגט צו זיי (ואצו
אתכם בעת ההיא) איך האב אייך געבאטן אין די צייט
(חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל) אייערע
...ע שטארקע מענטשן זאלן זיין געוואפנט פריער פר אייערע יודישע ברידר (וביריחו כתיב) אונ ביוא די שטאט יריח[ו]
...טייט (והחלוץ הולך לפניהם) דר געוואפנטער גייט פאראויס, פריער פאר זיי (זה ראובן וגד שקיימו תנאם) דיא
...וואפענטע מיינט מען דעם שבט ראובן אונ דעם שבט גד, זיי האבן מקיים געוועזן [געהאלטען] וואס זיי האבן צו
...זאגט צו משה זיי וועלען גיין פאראויס אין די מלחמה: (וישב טפנו). (בעודנו אצל אחינו) אין די צייט וואס מיר וועלן
...ן ביי אונזערע ברידר וועלן אונזערע קליינע קינדר זיין אין די פעסטע שטעט: (בערי המבצר). (שנבנה עכשיו) אין דיא
...סטע שטעט וואס מיר וועלען איצט באהען: (יט) (מעבר לירדן וגו'). (בעבר המערבי) אין די זייט וואס צו מערב: (כי באה

שפתי חכמים

...נכם ומתרץ לפי שהם היו חסים כו': ד דאל"כ מה טעם אמרו זה למשה מה שיהיה: ה כי הגנוים כבר נהרסו במלחמה: ו ר"ל הא

פירוש לתורת אלהים

...גזר חלק פון דר זייט ארץ ישראל וואָרום מיר
...אבן מורא צו גיין מלחמה האלטן מיט די כנענים
...רום וועלן מיר נאך גיין פריער פר אלע ישראל
... דר מלחמה פון די כנענים אונ מיר וועלן זיך
...ט אום קערן אהיים ביז מיר וועלען די ישראל
...ענגן אויף זייער אָרט וישב נאר לאזן דא זיצען
...נזערע קליינע קינדר אין די פעסטע שטעט וואס
...ר וועלן היינט דא בויען מפני פר די זיצערס פון
...ם לאנד דרום וועלען מיר זייא בויען פעסטע
...טעט וואָרום מיר וועלין גיין אין ארץ ישראל
...ט אונזערע ברידר דארט מלחמה האלטן האבן
...ר מורא דר ווייל וועלן קומן די אמוריים אונ
...לן הרגענן אונזערע קינדר דרום וועלן מיר זייא
בויען פעסטע שטעט זיי זאלן זיצן אין די פעסטע
שטעט וועלן זיי שוין קיין מורא ניט האבין פר דיא
אמוריים: (יח) לא נשוב מיר וועלן זיך ניט אום קערן
צו אונזערע הייזר אהיים עד התנחל ביז וואנען דיא
קינדר ישראל וועלן ארבן איטליכר מענטש זיין
נחלה: (יט) כי וואָרום מיר וועלן מיט זיי ניט ארבן
פון יענער זייט ירדן אונ ווייטר אין מערב זייט כי
באה וואָרום עס איז גקומען אונזער ארב צו אונז
מעבר פון דר זייט ירדן אין מזרח זייט: (כ) ויאמר
האט משה צו זיי גזאגט אם תעשון אוב איר וועט טאן
די זאך אם אז איר וועט זיך וואפנן פר גאטס פאלק
למלחמה צוא דער מלחמה: (כא) ועבר אונ עס וועט
איבר פארן צו אייך איטליכר געוואפנטר דעם ירדן

לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו
מִפָּנָיו׃ כב וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְהוָה
וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהוָה׃ כג וְאִם־לֹא
תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וּדְעוּ
חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם׃
כד בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת
לְצֹנַאֲכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ׃

אונקלוס

עַד דִיתָרֵךְ יָת בְּ
דְבָבוֹהִי מִן קֳדָמוֹה
כב וְתִתְכְּבֵשׁ אַרְעָא קֳ
עַמָּא דַייָ וּבָתַר
תְּתוּבוּן וּתְהוֹן זַכָּאִין
קֳדָם יְיָ וּמִיִשְׂרָאֵל וּ
אַרְעָא הָדָא לְ
לְאַחְסָנָא קֳדָם יְ
כג וְאִם לָא תַעְבְּדוּן
הָא חַבְתּוּן קֳדָם יְיָ וּ
חוֹבַתְכוֹן דִּי תַשְׁ
יָתְכוֹן׃ כד בְּנוֹ לְ
קִרְוִין לְטַפְלְכוֹן וְחַטְ
לְעָנְכוֹן וּדְיִפּוֹק מִפּוּמְ

תו"א ונכבשה שם: והייתם נקיים יג שקלים ד יומא לח:

בעל הטורים

מכאן שגם משה עשה כן וממנו למד דוד וזהו ועבר לכם כל חלוץ חלוץ הגעל: (כב) לפני ה'. כפרש' ז"פ כנגד ז' שנים של כבוש:

בית יהודא

נחלתנו. זיי האבן געזאגט (כבר קבלנוה בעבר המזרחי) מיר האבן שוין לאנג גענומן אונזר חלק אין דר מזרח זייט: (כד) ולצנאכם. זאגט רש"י (תיבה זו מגזרת צנה ואלפים כולם) דר ווארט צנאכם איז ווי דר ווארט צנה, איז דר טייטש שעפסן (שאין בו אלף מפסיק בין צ' לנ') אין ווארט צנה איז ניט דא א א' צווישן די צ' אונ נ' ווי עס דארף זיין ביי דעם ווארט צאנו (ואלף שבא כאן אחר הנ') אונ וואס דא שטייט א א' נאך די נ"ן (במקום ה' של צנה הוא) איז דם ווי די ה' וואס שטייט ביי דעם ווארט צנה עס איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען לצנהכם מיט א ה' (מיסודו של ר' משה הדרשן למדתי כן) איך האב אזו געלערנט פון די דרשות פון רבי משה הדרשן: והיוצא מפיכם תעשו. (לגבוה) וואס גייט ארויס פון אייער מויל זאלט איר טאן צוא הקב"ה (שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק) איר אויף זיך גענומן איר זאלט אריבר גיין דעם ירדן צו די מלחמה אונ איר זאלט דארטן זיין ביז די יודין וועלן איין נעמן ארץ ישראל אונ וועלען זיא צוטיילן צווישן זיך (שמשה לא בקש מהם אלא ונכבשה ואחר תשובו) משה האט נאר געבעטן פון זיי ביז נאך דר מלחמה זאלן זיי דארטן זיין, נאך דעם זאלען זיי צוריק גיין אהיים (קבלו עליהם) אונ זיי האבן אויף זיך גענומן זיי זאלען דארטן זיין (עד התנחל) ביז זיי וועלן די לאנד יר (הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו) האבן זיי אליין צו געגעבן נאך זיבען יאהר צו ווארטען ביז דיא לאנד וועט צוטיי

רש"י

בעבר המזרחי: (כד) לצנאכם. תיבה זו מגזרת (ת ח) צנה ואלפים כלם. שאין בו אל"ף מפסיק בין נו"ן ל ואל"ף שבא כאן אחר הנו"ן במקום ה"א של צנה הוא. מי של ר' משה הדרשן למדתי כן: והיוצא מפיכם תע לגבוה ח שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש ו שמשה לא בקש מהם אלא ונכבשה ואחר תשובו והם ק עליהם עד התנחל הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו

שפתי חכמים

נחלתן היתה גם כן בעבר הירדן ולמה אמרו כי לא ננחל וגו' לכן פי' בעבר הירדן של מערבי ר"ל לא נטלו כעבר לצד מערב אלא בעבר של צד מזרח כדכתיב בתריה כי באה נחלתנו אלינו וגו': ז דק"ל הקדים הנו"ן להאל"ף וגם נקוד הנו"ן בפת"ח ולא בשו"א: ח ר"ל

פירוש לתורת אלהים

לפני יי פר דעם פאלק פון גאט מלחמה צו האלטן מיט די כנענים עד הורישו ביז ער וועט פר טרייבן זיינע פיינט פון פר אים ביז די ישראל וועלן הרגנן זייערע פיינט: (כב) ונכבשה אונ עס וועט ווערען בצוואונגן דאס לאנד כנען פר גאטס פאלק ואחר תשובו אונ דר נאך וועט איר זיך אום קערן אהיים והייתם וועט איר זיין ריין פון פר גאט אונ פר די ישראל וועט איר ניט זינדיגן אקעגן גאט אונ איר וועט אוך יוצא זיין אקעגן די ישראל והיתה וועט זיין דם לאנד וואס איר ווילט פון מזרח זייט ירדן צו אייך פר איין ארב לפני יי צו פר גאט: (כג) ואם אונ אוב איר וועט ניט אזו טאן ווי איר זאגט איר וועט ניט איבר פארן פר די ישראל הנה חטאתם האט איר גזינדיגט צו גאט ודעו אונ ווייסט אייערע עבירות אשר וואס וועט אייך גרייכען אז איר וועט ניט מקיים זיין אייערע רייד זאלט איר וויסן עס וועט אייך בוודאי ניט גוט זיין מחמת דר עבירה וואס איר וועט דער מיט טאן ווארום איר וועט די שרעקין אלע ישראל זיי וועלין זאגן מן הסתם וו איר האט מורא איבר צו פארן דעם ירדן זענען די כנענים בוודאי גרויסע גבורים: (כד) בנו בועט אי שטעט פון אייערע קליינע קינדר וועגין וגדרות א שטאלן פון אייערע שאף וועגן והיוצא אונ דם וואס א ארויס גגאנגן פון אייער מויל זאלט איר טאן [זיין רש"

כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר
אֲדֹנִי מְצַוֶּה׃ כו טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ
וְכָל־בְּהֶמְתֵּנוּ יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי
הַגִּלְעָד׃ כז וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל־חֲלוּץ
צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר
אֲדֹנִי דֹּבֵר׃ כח וַיְצַו לָהֶם מֹשֶׁה אֵת
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן
וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם
אִם־יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן ׀
אִתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חָלוּץ
לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־
אֶרֶץ הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה׃ ל וְאִם־לֹא

עָבְדוּן׃ כה וַאֲמָרוּ בְּנֵי
ד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה
מֵימַר עַבְדָּךְ יַעְבְּדוּן
מָא דִי רִבּוֹנִי מְפַקֵּד׃
טַפְלָנָא נְשָׁנָא גֵּיתָנָא
כָל בְּעִירָנָא יְהוֹן תַּמָּן
קִרְוֵי גִלְעָד׃ כז וְעַבְדָּךְ
עִבְרוּן כָּל מְזָרַז חֵילָא
קֳדָם עַמָּא דַייָ לִקְרָבָא
מָא דִי רִבּוֹנִי מְמַלֵּל׃
ח וּפַקֵּיד לְהוֹן מֹשֶׁה
ת אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְיָת
הוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְיָת רֵישֵׁי
אֲבָהַת שִׁבְטַיָּא לִבְנֵי
שְׂרָאֵל׃ כט וַאֲמַר מֹשֶׁה
הוֹן אִם יַעְבְּרוּן בְּנֵי גָד
בְנֵי רְאוּבֵן עִמְּכוֹן יָת
רְדְנָא כָּל דִּמְזָרַז לִקְרָבָא
קֳדָם עַמָּא דַייָ וְתִתְכְּבֵשׁ
אַרְעָא קֳדָמֵיכוֹן וְתִתְּנוּן
הוֹן יָת אַרְעָא דְגִלְעָד
אַחְסָנָא׃ ל וְאִם לָא

נ״א ויאמר משה קידושין סא: ואם לא יעברו חלוצים שם:

בעל הטורים

ה) ויאמר בני גד היל״ל ויאמרו אלא הגדול שבהם דבר בשביל כלם:

רש״י

עשו: (כה) ויאמר בני גד. כולם כאיש אחד:
כח) ויצו להם. כמו עליהם ועל תנאם ב מינה אלעזר

בית יהודא

װערן יוכן עשו) אונ אַזוֹ הָאבֶּן זַיי גְעטָאן: (כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן). הַארְט רש״י עס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין וַיֹּאמְרוּ, זַיי הָאבֶּן גֶעזָאגְט, פַר וָוס שְׁטֵייט וַיֹּאמֶר, עֶר הָט גֶעזָאגְט,
זאגט רש״י (כּוּלָם כְּאִישׁ אֶחָד) אַלֶע הָאבְּן גֶעזָאגְט מִיט אֵיין מָאהל גְלַייךְ וְוִי דָאס וָואלְט גֶעזָאגְט אֵיין מֶענְטְשׁ׃
כח) וַיְצַו לָהֶם). זָאגְט רש״י (כְּמוֹ עֲלֵיהֶם) עֶס אִיז גְלַייךְ וְוִיא עֶס וָואלְט גֶעשְׁטַאנֶען (וַיְצַו עֲלֵיהֶם) מֹשֶׁה הָט גְעבֶּעטֶען
אֶלְעָזָר אוּנ יְהוֹשֻׁעַ װעגען דִי בְּנֵי גָד אוּנ בְּנֵי רְאוּבֵן (וְעַל תְּנָאָם מִנָּה אֶלְעָזָר וִיהוֹשֻׁעַ) מֹשֶׁה הָט גֶעזָאגְט צוּ אֶלְעָזָר אוּנ

שפתי חכמים

ה כתיב כאן והיוצא מפיכם תעשו שהוא ל׳ הכתוב בכדר דכתיב ככל יוצא מפיו יעשה וגו׳: ט כלומר אל תקשה מגליה שקבלו עליהם כן שהרי בספר יהושע כתיב שכן עשו שעברו על התנאי הארץ ש״מ שכך קבלו עליהם: י ר״ל למה כתיב ויאמר ל׳ יחיד ובני ל׳ רבים הוא: כ מפני

פירוש לתורת אלהים

כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי גָד הָאבֶּן דִי קִינְדֶער פוּן גָד אוּנ דִיא
ינְדֶער פוּן רְאוּבֵן גִיזָאגְט אֶל מֹשֶׁה צוּא מֹשֶׁה לֵאמֹר
זוֹ צוּ זָאגֶן עֲבָדֶיךָ דַיינֶע קְנֶעכְט יַעֲשׂוּ זַיי װעלֶן טָאן
אֲשֶׁר אַזוֹ וְוִי מַיין הַאר טוּט שַׁאפֶן׃ (כו) טַפֵּנוּ אוּנְזֶערֶע
לַיינֶע קִינְדֶער נָשֵׁינוּ אוּנְזֶערֶע װייבֶּער מִקְנֵנוּ אוּנְזֶערֶע
יךְ וְכָל בְּהֶמְתֵּנוּ אוּנ אַלֶע אוּנְזֶערֶע בְּהֵמוֹת יִהְיוּ זַייא
עלֶען זַיין דָארְט אוֹיף דֶעם פְּלַאץ פוּן גִלְעָד׃
כז) וַעֲבָדֶיךָ אוּנ דַיינֶע קְנֶעכְט װעלֶן אִיבֶּר פָארֶן כָּל
לֶע וָוס זֶענֶען גְוָואפִינְט אִין חַיִל לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט
ין דֶער מִלְחָמָה אַריין כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וְוִי מַיין הַאר טוּט
רֵיידֶען׃ (כח) וַיְצַו הָט מֹשֶׁה גֶבָאטֶען צוּ זַיי אֶת אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֵת אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶער זוּהְן פוּן נוּן וְאֶת רָאשֵׁי אוּנ
דִי עֶלְצְטֶע אֲבוֹת הַמַּטּוֹת פוּן דִיא שְׁבָטִים פוּן דִיא
יִשְׂרָאֵל׃ (כט) וַיֹּאמֶר הָאט מֹשֶׁה גִיזָאגְט צוּ זַיי אִם
יַעַבְרוּ אַז זַיי װעלֶן אִיבֶּר פָארֶן בְּנֵי גָד דִי קִינְדֶער פוּן
גָד אוּנ פוּן רְאוּבֵן אִתְּכֶם מִיט אַייךְ אֶת הַיַּרְדֵּן דֶעם
יַרְדֵּן כָּל אַלֶע גְוָואפִינְטֶע צוּ דֶער מִלְחָמָה לִפְנֵי יְיָ פַר
דֶעם פָאלְק פוּן גָאט וְנִכְבְּשָׁה אוּנ עֶס װעט אֵיין גְנוּמֶען
װערֶען דָם לַאנְד פַר אַייךְ וּנְתַתֶּם זָאלְט אִיר גֶעבֶּען צוּ
זַיי אֶת אֶרֶץ דָם לַאנְד גִלְעָד פַר אֵיין אַרְב׃ (ל) וְאִם

יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ
בְתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ לא וַיַּעֲנוּ
בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן
נַעֲשֶׂה׃ לב נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי
יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת
נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃ לג וַיִּתֵּן
לָהֶם ׀ מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן
וְלַחֲצִי ׀ שֵׁבֶט ׀ מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף אֶת־
מַמְלֶכֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־
מַמְלֶכֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ
לְעָרֶיהָ בִּגְבֻלֹת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב׃
לד וַיִּבְנוּ בְנֵי־גָד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־
עֲטָרֹת וְאֵת עֲרֹעֵר׃ לה וְאֶת־עַטְרֹת

אונקלוס

יַעְבְּרוּן מְזָרְזִין עִמְּ
וְיַחְסְנוּן בֵּינֵיכוֹן בְּאַרְ
דִּכְנָעַן: לא וַאֲתִיבוּ בְ
גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֵימ
יָת דִּי מַלִּיל יְיָ לְעַבְדָּ
כֵּן נַעְבֵּד: לב נַחְנָא נֶעְ
מְזָרְזִין קֳדָם עַמָּא דַ
לְאַרְעָא דִכְנָעַן וְעִמָּ
אֲחוּדַת אַחֲסַנְתָּנָ
מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא
לג וִיהַב לְהוֹן מֹשֶׁה לִבְ
גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וּלְפַלְגוּ
שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה בַר יוֹ
יָת מַלְכְוַת סִיחוֹן מַלְכָּ
דֶאֱמוֹרָאָה וְיָת מַלְכְוַ
עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן אַרְעָ
לְקִרְוָהָא בִּתְחוּמִין קִרְ
אַרְעָא סְחוֹר סְחוֹר
לד וּבְנוֹ בְנֵי גָד יָת דִּיב
וְיָת עֲטָרוֹת וְיָת עֲרֹעֵ
לה וְיָת עַטְרוֹת שׁוֹפָן וְיָ

תו"א ונאחזו שם: ובני ראובן סוטה י

בעל הטורים

(לב) נחנו נעבור חלוצים. הפסוק מת
ומסיים בנו"ן כלומר נעבור הירדן ש
רחב נ' אמה. ויש בו י"ב תיבות לו'
י"ב שבטים יעברו: נחנו. ג' נחנו נעבור בני איש אחד נחנו נחנו פשענו ומרינו נחנו נעבור למה כי כולנו בני איש אחד נחנו ואם לא נ
פשענו כדכתיב ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם:

בית יהודא

יְהוֹשֻׁעַ זַיי זָאלֶן זֶעהֶן בְּנֵי גָד אוּנ בְּנֵי רְאוּבֵן זָאלֶען הַאלְטֶן
זַייעֶר תְּנַאי, וָואס זַיי הָאבֶּען צוּ גֶעזָאגְט (כְּמוֹ) וְויא עֶס
שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (ה' יִלָּחֵם לָכֶם) מֵיינְט מֶען נִיט הקב"ה
וֶועט שְׁטְרֵייטֶען צוּא אַייךְ, נָאר מֶען מֵיינְט הקב"ה וֶועט שְׁטְרֵייטֶן פוּן אַייעֶרְטְווֶעגֶן, דָא מֵיינְט מֶען אוֹיךְ „לָהֶם"
פַאר זֵיירְטְווֶעגֶן: (לב) וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ. זָאגְט רש"י (כְּלוֹמַר) מֶען מֵיינְט (בְּיָדֵינוּ וּבִרְשׁוּתֵנוּ תְּהִי אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ ...

רש"י

ויהושע. כמו (שמות יד) ה' ילחם לכם: (לב) ואת
אחוזת נחלתנו. כלומר בידינו וברשותנו ל תהי אחו

שפתי חכמים

שלווי זה הוא לשון מגוי כמו שכתוב אחר זה והיינו נופל בזה מלת להם
אלא עליהם אמר כמו עליהם ומפני שלא נתמכו רק על התנאים אמר
ועל תנאם. ואמר שמלינו מלת להם כמו עליהם והוא מלת ה' ילחם
לכם שפירושו עליכם כלומר בשבילכם: ל ר"ל מה שכתוב ואתנו אחו
נחלתנו מעבר לירדן מזרחה משמע שנטלו הקרקע אתם והיאך אפ
זה וע"ק למה כתיב מעבר לירדן והלא בלד זה נטלו נחלתן לזה

פירוש לתורת אלהים

אוּנ אוּב לֹא יַעַבְרוּ זַייא וֶועלֶען נִיט אִיבֶּער פָארֶען
גֶעוָואפִינְט מִיט אַייךְ וְנֹאחֲזוּ זָאלֶן זֵיי נֶעמֶען אַחֵלֶק גְלַייךְ
מִיט אַייךְ אִין לַאנְד כְּנַעַן: (לא) וַיַּעֲנוּ הָאבֶּן גֶעעֶנְפֶערְט
דִי קִינְדֶער פוּן גָד אוּנ רְאוּבֵן אַזוֹ צוּ זָאגֶן אֵת וָוס גָאט
רֶעט צוּ דַיינֶע קְנֶעכְט כֵּן נַעֲשֶׂה אַזוֹ וֶועלֶן מִיר טָאן:
(לב) נַחְנוּ מִיר נַעֲבֹר מִיר וֶועלֶן אִיבֶּער פָארֶן חֲלוּצִים
גֶעוָואפִינְט לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט אֶרֶץ כְּנַעַן צוּ דֶעם לַאנְד
כְּנַעַן וְאִתָּנוּ אוּנ מִיט אוּנְז וֶועט בְּלַייבֶּן דָס בַּגְרֵייפוּנְג
פוּן אוּנְזֶער אַרְב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן פוּן דֶער זַייט יַרְדֵּן:
(לג) וַיִּתֵּן הָט מֹשֶׁה גֶגֶעבֶּן לִבְנֵי גָד צוּ דִי קִינְדֶער פוּן
גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן אוּנ צוּ דִי קִינְדֶער פוּן רְאוּבֵן אוּנ צוּ
הַאלְבֶּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה דֶער זוּהְן פוּן יוֹסֵף אֶת מַמְלֶ
סִיחוֹן דָס קֶינִיגְרַייךְ פוּן סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי דֶר קֶינ
פוּן אֱמוֹרִי וְאֶת אוּנ מַמְלֶכֶת דָאס קֶינִיגְרַייךְ פוּן ע
דֶער קֶינִיג פוּן בָּשָׁן הָאָרֶץ דָאס לַאנְד מִיט אִיךְ
שְׁטֶעט בִּגְבוּלוֹת מִיט אַלֶע גְרֶענֶעצֶן פוּן דִי שְׁטֶע
אַרוּם זַייא: (לד) וַיִּבְנוּ הָאבֶּן דִיא קִינְדֶער פוּן גָא
גְבוֹיעט אֶת דִיבוֹן דִי שְׁטָאט וָוס הֵייסְט דִיבוֹן וְאֶת עֲטָרוֹ
אוּנ דִי שְׁטָאט עֲטָרוֹת מִיט דֶער שְׁטָאט עֲרוֹעֵר
(לה) וְאֶת עַטְרוֹת שׁוֹפָן אוּנ עַטְרוֹת שׁוֹפָן וְאֶת יַעְזֵר או

שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֵר וְיָגְבְּהָה׃ לו וְאֶת־
בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרָן עָרֵי
מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן׃ לז וּבְנֵי רְאוּבֵן
בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלֵא וְאֵת
קִרְיָתָיִם׃ לח וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל
מְעוֹן מוּסַבֹּת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה
וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הֶעָרִים
אֲשֶׁר בָּנוּ׃ מפטיר לט וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר
בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדֻהָ וַיּוֹרֶשׁ

אונקלוס

ר וְרָמְתָא׃ לו וְיָת
ת נִמְרָה וְיָת בֵּית הָרָן
ין כְּרִיכַן וְחַטְרִין
ן׃ לז וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנוֹ
חֶשְׁבּוֹן וְיָת אֶלְעָלֵא
קִרְיָתָיִם׃ לח וְיָת נְבוֹ
בַּעַל מְעוֹן מַקְּפַן
מְהָן וְיָת שִׂבְמָה וּקְרוֹ
שְׁמָהָן יָת שְׁמָהַת קִרְוַיָּא
בְּנוֹ׃ לט וַאֲזָלוּ בְּנֵי
יר בַּר מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד
בְשׁוּהָ וְתָרִיךְ יָת
"א ואת נבו שם :

ת זקנים מבעלי התוספות

) מוסבות שם. שבתחלה נקראו שם עמון ומואב ואחר כן על שם יחון ולבסוף על שם ישראל :

רש"י

תנו מעבר הזה : (לו) ערי מבצר וגדרות צאן. סוף הפסוק מוסב על תחלת הענין ויבנו בני גד את ריס הללו להיות ערי מבצר ם וגדרות צאן : (לח) ואת ו ואת בעל מעון מוסבת שם. נבו ובעל מעון מות ע"א הם והיו האמוריים קורים עריהם ב ע"ש ע"א הם ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים וזהו מוסבות נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר : ואת שבמה. בנו מה ם והיא שבם האמורה למעלה : (לט) ויורש. כתרגומו ריך. שתיבת רי"ש משמשת שתי חלוקות ל' ירושה ולשון

בית יהודא

הַזֶּה) אִין אוּנְזֶער הַאנְט אוּנ אִין אוּנְזֶער רְשׁוּת וֶועט זַיין אוּנְזֶער לַאנְד וָוס מִיר יַרְשְׁנֶן אוֹיף דִי זַייט יַרְדֵן : (לו) וְעָרֵי מִבְצָר וְגִדְרוֹת צֹאן] . זָאגְט רַשִׁ"י (זֶה סוֹף הַפָּסוּק מוּסַב עַל תְּחִלַּת הָעִנְיָן) דֶר סוֹף פוּן דֶעם פָּסוּק גִיהֶער צוּם אָנְהֵייבּ עִנְיָן (וַיִּבְנוּ בְּנֵי גָד אֶת הֶעָרִים הַלָּלוּ לִהְיוֹת עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרוֹת צֹאן) דִי בְּנֵי גָד הָאבֶּן גֶעבָּאהְט דִי שְׁטֶעט זֵיי זָאלֶען זַיין פֶעסְטֶע שְׁטֶעט אוּנ הָאבֶּן גֶעמַאכְט שְׁטַאלֶן צוּ דִי שֶׁעפְּסֶן : (לח) וְאֶת נְבוֹ וְאֶת בַּעַל מְעוֹן מוּסַבּוֹת שֵׁם] . זָאגְט רַשִׁ"י (נְבוֹ וּבַעַל מְעוֹן שֵׁמוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הֵם) נְבוֹ אוּנ בַּעַל מְעוֹן זֶענֶען נֶעמֶען פוּן זֵייעֶרֶע עֲבוֹדָה זָרוֹת (וְהָיוּ הָאֱמוֹרִים קוֹרִים עָרֵיהֶם שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלָּהֶם) דִי אֱמוֹרִים פְלֶעגֶען רוּפֶען דִי נֶעמֶען פוּן דִי שְׁטֶעט וִויא עֶס אִיז גֶעוֶוען דֶער נָאמֶען פוּן עֲבוֹדָה זָרָה וָוס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אִין דִי שְׁטָאט (וּבְנֵי רְאוּבֵן הֵסַבּוּ אֶת שְׁמָם לְשֵׁמוֹת אֲחֵרִים) דִי בְּנֵי רְאוּבֵן הָאבֶּן גֶערוּפֶן דִי שְׁטֶעט מִיט אַנְדֶערֶע נֶעמֶן (וְזֶהוּ מוּסַבּוֹת שֵׁם) דָם מֵיינְט מֶען מוּסַבּוֹת שֵׁם , זֵיי הָאבֶּען גֶעגֶעבֶּן צוּ דִיא שְׁטֶעט אַנְדֶערֶע נֶעמֶען (נְבוֹ וּבַעַל מְעוֹן מוּסַבּוֹת לְשֵׁם אַחֵר) דִיא שְׁטֶעט וָואס זֵייעֶרֶע נֶעמֶען זֶענֶען גֶעוֶועֶן נְבוֹ אוּנ בַּעַל מְעוֹן הָאבֶּן דִי זַיין זֵיי גֶערוּפֶן מִיט אַנְדֶערֶע נֶעמֶען : וְאֶת שִׂבְמָה] . זָאגְט רַשִׁ"י (בָּנוּ שִׂבְמָה) זֵייא הָאבֶּען גֶעבָּאהְט דִי שְׁטָאט שִׂבְמָה וְהִיא שְׂבָם הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה) שִׂבְמָה אִיז דָאס זֶעלְבִּיגֶע וָואס שְׁטֵייט פְרִיעֶר שְׂבָם , שִׂבְמָה אוּנ שְׂבָם אִיז אֵיין שְׁטָאט : ט) וַיּוֹרֶשׁ] . זָאגְט רַשִׁ"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט "וְתָרִיךְ", עֶר הָט פַארְטְרִיבֶּן (שֶׁתֵּיבַת יָרַשׁ מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁתֵּי וּקוֹת) דָר וָוארְט "יָרַשׁ" הָאט צְווֵיי מֵיינוּנְגֶען (לָשׁוֹן יְרוּשָׁה) אַמָאהְל אִיז יָרַשׁ דֶערְטַייטְשׁ יַרְשְׁנֶן (וְלָשׁוֹן הוֹרָשָׁה שֶׁהוּא

שפתי חכמים

י מעבר הזה והוסיף מלת תהי נופכי שנאמר בידינו וברשותנו חוזת נחלתנו יסבול שהיתה ברשותנו אחוזת נחלתנו לפיכך הוסיף ת תהי שהרי עדיין לא זכו בנחלתן זו אלא אחרי קיום התנאים ופי' באה נחלתנו אלינו אחרי קיום התנאים כאילו אמר אחרי קיום תנאים לא נבקש עוד לנחול מעבר לירדן והלאה כי כבר קבלנו לתנו בעבר הירדן מזרחה למפרע קודם שעברנו את הירדן כיון שכבר קיימנו תנאינו באחרונה אחר שהחזקנו בנחלתנו ובנינו דרות לאן למקננו וערים לטפנו וישבנו בתוכם : מ לא כפי מלבו נורס בכל אלה הערים הנזכרים היו ערי מבצר וגדרות צאן דאם כן מאי ויבנו דקאמר הא כבר בנויים ועומדין : נ כלומר שהסבו שמם קודם בנינם מתחלה כדי שלא יזכר שם ע"א בפיהם כי נבו ובעל מעון היו שמות ע"א והיו נקראין הערים על שמם ובני ראובן הסבו את שמם כמו שאמרו רז"ל בית גליא בית כריא אבל שאר העיירות הסבו שמם אחר בנינם החדש כמנהג כל בוני עיר : ס ר"ל למה לא כללן הכתוב בכלל א' ואת נבו ואת בעל מעון ואת שבמה מוסבות שם. ומתרץ דדוקא נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר פי' קודם בנינם החדש הסבו שמם כדי שלא יזכר שם ע"א בפיהם אבל שאר העיירות הסבו שמם אחר בנינם החדש ויהיה שבמה דבוק למעלה כמו דלעיל

פירוש לתורת אלהים

עְזֵר מִיט יָגְבְּהָה : (לו) וְאֶת בֵּית נִמְרָה אוּנ דִי שְׁטָאט ית נִמְרָה וְאֶת בֵּית הָרָן אוּנ דִי שְׁטָאט בֵּית הָרָן עָרֵי בְצָר פֶעסְטֶע שְׁטֶעט אוּנ שְׁטַאלֶן פוּן שָׁאף [עיין רש"י] : לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן רְאוּבֵן בָּנוּ הָאבֶען בּוֹיעט דִי שְׁטָאט חֶשְׁבּוֹן וְאֶת אֶלְעָלֵא אוּנ דִי שְׁטָאט אֶלְעָלֵא מִיט דֶער שְׁטָאט קִרְיָתָיִם : (לח) וְאֶת נְבוֹ אוּנ דִיא שְׁטָאט נְבוֹ וְאֶת אוּנ בַּעַל מְעוֹן [פי' רש"י] וְאֶת אוּנ שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְרוּפֶן דִי נֶעמֶן פוּן דִי שְׁטֶעט וָוס זֵיי הָאבֶּן גְבוֹיעט מִיט אַנְדֶערֶע נֶעמֶן : (לט) וַיֵּלְכוּ זֶענֶען גְגַאנְגֶען דִי קִינְדֶער פוּן מָכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה דֶר זוּהְן פוּן מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה אִין גִלְעָד וַיִּלְכְּדֻהָ אוּנ זֵייא הָאבֶּן בַּצְווּאוּנְגֶען זִיא וַיּוֹרֶשׁ אוּנ הָאט פַאר

אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: מ וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: מא וְיָאִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חַוֹּתֵיהֶם
וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוֹּת יָאִיר: מב וְנֹבַח
הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קְנָת וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ
וַיִּקְרָא לָה נֹבַח בִּשְׁמוֹ: פ פ פ

ק״ב. כק״י יק״ב עיב״ל סימן: ומפטירין דברי ירמיהו בירמיה סימן א׳:

אונקלוס

אֱמוֹרָאָה דִּי בַהּ: מ וִיהַ[ב]
מֹשֶׁה יָת גִּלְעָד לְמָכִ[יר]
בַּר מְנַשֶּׁה. וִיתֵב בַּהּ:
מא וְיָאִיר בַּר מְנַשֶּׁה אֲ[זַל]
וּכְבַשׁ יָת כַּפְרָנֵיהוֹן וּקְ[רָא]
יָתְהֶן כַּפְרָנֵי יָאִיר:
מב וְנֹבַח אֲזַל וּכְבַשׁ [יָת]
קְנָת וְיָת כַּפְרָנָהָא וּקְ[רָא]
לָהּ נֹבַח בִּשְׁמֵהּ: פ פ [פ]

בעל הטורים

(מב) ויקרא לה נבח. לה ג׳ לא מ[פיק] ה״א ויקרא לה נובח בשמו שלא נתק[יים] לה זה השם. ויאמר אלי לבנות לה [בית] בארץ שנער שבקש לבנות ולא בנה. ויא[מר] לה בועז שלא דבר עמה הוא בעצמו [אלא] ע״י שליח לה כמו לא:

רש״י

הורשה שהוא טירוד ותירוך: (מא) חותיהם. כפרניהון: ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קרא[ם] בשמו לזכרון: (מב) ויקרא לה נבח. לה אינו מפיק ה׳[א] וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה ש[ם] זה לפיכך הוא רפה. שמשמע מדרשו כמו לא. ותמהני מ[ה] ידרוש בשתי תיבות הדומות לה (רות ב) ויאמר לה בועז (זכריה ה) לבנות לה בית: חסלת פרשת מטות

בית יהודא

(תירוד וְתִירוּךְ) אוּנ אַמָאהְל אִיז יָרַשׁ דֶערְטַייטְשׁ פַּרְטְרַייבְּן: (מא) נחַוֹּתֵיהֶםו. מֵיינְט מֶען (כַּפְרָנֵיהוֹן) זֵייעֶרֶע דֶערְפֶער: וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוֹּת יָאִירו. זָאגְט רש״י (לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בָּנִים קְרָאָם בִּשְׁמוֹ לְזִכָּרוֹן) וַוייל יָאִיר הָט קֵיין קִינְדֶער גֶעהַאט דְרִיבֶּער הָט עֶר דִי דֶערְפֶער גֶערוּפֶען אוֹיף זַיין נָאמֶען צוּ אַ אָנְדֵיינְקוּנְג, מֶען זָאל גֶעדֵיינְקֶען דֶעם נָאמֶען „יָאִיר״: (מב) וַיִּקְרָא לָה נֹבַחו. זָאגְט רש״י (לָה אֵינָהּ מַפִּיק הֵ״א) אִין דִי הֵ׳ פוּן וָואָרְט לָה אִיז נִיטָא אַפִּינְטֶעלֶע, זָאגְט רש״י (וְרָאִיתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) אִיךְ הָאבּ גֶזֶעהֶן אִין דִיא דְרָשׁוֹת פוּן רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן (לְפִי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּים לָהּ שֵׁם זֶ[ה]) ווייל דֶר נָאמֶען נוֹבַח אִיז נִיט גֶעבְּלִיבֶּען בַּיי דִי שְׁטָאט (לְפִיכָךְ הוּא רָפֶה) דְרִיבֶּער וֶוערְט דֶער וָואָרְט „לָה״ שְׁוַוא[ך] גֶערֶעט (שֶׁמַּשְׁמַע מִדְרָשׁוֹ כְּמוֹ לֹא) דֶר וָוארְט „לָה״ זָאל וֶוערֶען גֶרֶעט וִויא „לֹא״ נִיט, זָאגְט רש״י (וּתְמֵהַנִי) מִיךְ וְואוּנְדֶער (מַה יִדְרוֹשׁ בִּשְׁתֵּי תֵּיבוֹת הַדּוֹמוֹת לָהּ) וָוס וֶועט רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן זָאגֶען אוֹיף נָאךְ צְווייא וֶוערְטֶער „לָה״ וָוס זֶענֶען אַ[ן] אַפִּינְטֶעלֶע אִין דִי הֵ״א, וִויא דֶר „לָה״ אִיז, דָס זֶענֶען דִיא צְווייא וֶוערְטֶער „לָה״, וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז, לִבְנוֹת לָהּ בַּיִת

שפתי חכמים

ולא עם מוסכות שם ואמר אל תחשוב שדבוק עם מוסכות שם שהרי שבם ושבמה שם אחד הוא: ע והקשה הרמב״ן וכן שאר מפרשים איך לא ראה במדרש רות ואנכי לא אהיה כאחת שפחותיך א״ל ח״ו אין אתה מן השפחות אלא מן האמהות ודכוותה ונבח הלך וגומר ודכוותה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער מלמד שאין לשקר תשועה ט׳ ע׳ שם ול״נ דגם רש״י ידע המדרש אך מ״ש ותמהני כו׳ הוא לפי מה שדרש רבי משה הדרשן שלא עמד השם של עיר ככך לכן כתיב לה רפה כאלו כתיב לא נבח שלא נתקיים זה השם אלא שם אחר וכן צריך לדרוש גמי בהאי דיוקא ויאמר לה בועז לא בועז אלא שליח ו[כו׳] אינו וכן לבנות לה בית לא בית אלא אהל וזה אינו ולכן דקדק רש״[י] בדבריו ואמר מה ידרוש כלומר לפי הדרש שדרש פה יש לדרוש גם [כן] התם וזה אינו ובאמת לא נשתנה שם העיר שקרא בשם נובח וה[א] דכתיב לה רפה י״ל דנובח ואחרים קראו את העיר בשם נובח א[בל] בניו לא קראו אותה נובח כמו שכתב הרמב״ם והביאו טור יו״ד סי[מן] ר״ם היה שם אביו כשם אחרים ישנה את שמם כלומר שמם של אחרים כן נ״ל ליישב דברי רש״י: חסלת פרשת מטות

פירוש לתורת אלהים

טְרִיבְּן דֶעם מַלְכוּת אֱמוֹרִי אֲשֶׁר וָוס דֶר אֱמוֹרִי אִיז גֶוֶועזֶן אִין דֶר שְׁטָאט גִלְעָד: (מ) וַיִּתֵּן הָט מֹשֶׁה גֶגֶעבְּן דִי שְׁטָאט גִלְעָד לְמָכִיר צוּ מָכִיר דֶר זוּהְן פוּן מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב אִיז מָכִיר גֶזֶעסֶן אִין גִלְעָד: (מא) וְיָאִיר אוּנ יָאִיר דֶר זוּן פוּן מְנַשֶּׁה הָלַךְ אִיז גֶגַאנְגֶען אוּנ הָט אָפּ גְנוּמֶען אֶת חַוֹּתֵיהֶם דִי דֶערְפֶער פוּן דִי שְׁטֶעט וַיִּקְרָא הָאט עֶר גְרוּפֶּן דִי גֶעמֶן פוּן דִי דֶערְפֶר חַוֹּת יָאִיר [עיין רש״י] (מב) וְנֹבַח אוּנ נוֹבַח הָלַךְ אִיז גִיגַאנְגֶען אוּנ הָאט אָפּ גְנוּמֶען אֶת קְנָת דִיא שְׁטָאט קְנָת מִיט אִירֶ[ע] דֶערְפֶער וַיִּקְרָא לָה נֹבַח אוּנ הָאט אֵיין נָאמֶן גֶגֶעבְּ[ן] דֶער שְׁטָאט נוֹבַח בִּשְׁמוֹ דֶעם נָאמֶן אַזוֹי וִוי עֶר הָט גֶהֵייסֶן [פ׳ רש״י]:

הפטרת מטות (בירמיה סימן א)

ואם מטות ומסעי מחוברין אז קורין דברי ירמיהו בפרשת פינחס וקורין שמעו בפרשת מטות ומסעי ואפילו סוף ר״ח:

דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן: אֲשֶׁר הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה

פירוש ע״ט

דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ דָס זֶענֶען דִי שְׁטְרָאף רֵייד פוּן יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא דֶר זוּהְן פוּן חִלְקִיָּהוּ עֶר אִיז גִיוֶועזֶן אֵיינֶר פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס זֶענֶען גֶוֶועזֶן אִין דֶר שְׁטָאט עֲנָתוֹת אִין לַאנְד פוּן בִּנְיָמִין. רש״י שְׁרַייבְּט פַאר

אלין בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה עד־תם עשתי־עשרה שנה
ישרי בן־יאשיהו מלך יהודה עד־גלות ירושלם בחדש החמישי: ויהי דבר־
א ראלי לאמר: בטרם אצורך אצרך קרי בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם
דשתיך נביא לגוים נתתיך: ואמר אהה אדני יהוה הנה לא־ידעתי דבר כי־
אנכי: ויאמר יהוה אלי אל־תאמר נער אנכי כי על־כל־אשר אשלחך תלך
ת כל־אשר אצוך תדבר: אל־תירא מפניהם כי־אתך אני להצלך נאם־יהוה:
לח יהוה את־ידו ויגע על־פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפיך: ראה
קדתיך | היום הזה על־הגוים ועל־הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס
נות ולנטוע: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר מה־אתה ראה ירמיהו ואמר מקל

פירוש ע"ט

הט גאט גראד געשיקט דעם נביא ירמיהו ווייל יהו הנביא איז געווען פון רחב הזונה און אליין ער פארט געווען אצדיק הט גאט אים געשיקט ראפן די יודין וואס זיי זענען געווען פון גוטע ת און אליין זענין זיי געווען שפל: אשר היה ווס הט אן געהובן די שכינה צו רוען אויף ירמיהו די טעג פון יאשיהו דער זוהן פון אמון דער קיניג יהודה אין דרייצן יאר נאך דעם אז יאשיהו איז ערן מלכות ויהי בימי און ער איז געווען איין נביא ן די איבריגע טעג פון יאשיהו און די טעג פון קיהו זיין זוהן ביז עס האט זיך אום געלאזט עליה צו צדקיהו זיין זוהן דאס איז דאס יאר וואס שלים איז פר טריבן געווארן אין פיפטען חודש: איז געווען צו מיר גאטס רייד אזוי צו זאגן בטרם דר איך האב דיך בשאפן אין בוך האב איך דיך קענט נאך פון אדם הראשון הט אים הקב"ה ען דור ודור ונביאיו ובטרם תצא און איידער דו ט ארויס געגאנגען פון דיין מוטערס טראכט האב דיך אן גגרייט נביא דו זאלסט זיין אנביא צוא ישראל האב איך דיך גיגעבן. רש"י שרייבט ם תצא אויף דיר האב איך גזאגט צו משה אנביא ל איך אויף שטעלן צו זייא גליך מיט דיר דו סט זיי גשטראפט און ער וועט זיי אויך שטראפן א האסט נביאות גזאגט פערציג יאר און ער ט אויך נביאות זאגין פערציג יאר ואמר און איך מיהו טו זאגן איך קלאג צו גאט הנה לא ידעתי דבר וויים ניט צו ריידן ווארום איך בין יונג בשלומא ה רבינו הט צו די ישראל פריער פיל ניסים

משלי יהודא

ויהי וגו' מה אתה רואה ירמיהו וגו' סיר נפוח וגו' מצפון תפתח הרעה. למשל דר יצר טוב און דר יצר הרע זענען אמאל געגאנגען בזעהן די וועלט, דר יצר טוב איז געגאנגען אנגעטאן מיט שיינע קליידר, און דר יצר הרע איז געגאנגען אנגעטאן מיט צוריסענע קליידר, און אין וועלכע שטאט זיי זענען געקומען הט מען גיגעבן כבוד צום יצר טוב און מיט דעם יצר הרע הט מען גאר ניט געוואלט ריידן, מען הט גאר ניט געוואלט צו גיין צו אים, דר יצר הרע איז בייז געווען אין הארצן און הט געטראכט אעצה, אמאל איז דר יצר הרע געקומען צום יצר טוב און הט געזאגט צו אים בארג מיר אויף עטליכע שעה דיינע גוטע קליידר, און דו בקלייד דיך דר ווייל מיט מיינע צוריסענע קליידר, און ווייל דר יצר טוב איז באמת גוט הט ער אים געבארגט זיינע גוטע קליידר, און ווייל דר יצר הרע איז באמת שלעכט, הט ער אים די גוטע קליידר ניט געוואלט צוריק געבן, פון די צייט און ווייטער איז דר יצר טוב געגאנגען אנגעטאן צוריסענע קליידר, און דר יצר הרע איז געגאנגען אנגעטאן מיט שיינע קליידר, אין וועלכע שטאט זיי זענען געקומען הט מען דעם יצר הרע גיגעבן כבוד און מיט דעם יצר טוב הט מען גאר ניט געוואלט ריידן, ווייל מען הט געקוקט אויף דעם יצר הרע אויסוויינג הט מען אים גיגעבין כבוד, ווען מען וואלט געוואוסט די שלעכטקייט ווס ער הט בעהאלטן אין הארצן וואלט מען מיט אים גאר ניט גערעט, און ווען מען וואלט געוואוסט די גוטקייט ווס איז בעהאלטן ביי דעם יצר טוב אין הארצן וואלט מען נאר מיט אים זיך בהעפט, דס הט הקב"ה געזאגט צו ירמיהו "מצפון", ווייל דר יצר הרע איז בעהאלטן ער קומט צו דעם מענטש מיט גוטע רייד פון דעם תפתח הרעה, הייבט זיך אן דס שלעכטס, ווס דר מענטש ווערט איבר גערעט צו זיינע רייד, און ער טראכט גאר ניט אויף זיינע אינווייניגסטע שלעכטס אז ער וויל אים פארלענדן פון ביידע וועלטן, און אויף די אינווייניגסטע גוטקייט פון יצר טוב קוקט מען גאר ניט, נאר אויסוויינג, דריבר בהעפט מען זיך ניט צום יצר טוב:

אן איידר ער הט זיי געשטראפט איז ער חשוב געווען אין זייערע אויגן אבער איך זאל זיי אין ערשטן ל באלד שטראפן וועלין זיי מיך ניט צו הערן ויאמר יי אלי האט גאט צו מיר געזאגט אל תאמר זאלסט ן זאגען דו ירמיהו איך בין יונג נייערט צו אלעם ווס איך וועל דיך שיקן זאלסטו גיין און ווס איך ל דיך גביטן צו די ישראל זאלסטו ריידען דו זאלסט דיך ניט פארכטען פר זייא ווארום איך בין ט דיר צו באשערמען דיך אזוי רעט גאט וישלח און גאט האט גישיקט זיין נביאות און ער וואר ער זיין די רייד אין מיין מול און הט געזאגט צו מיר איך האב געטאן מיין נביאות אין דיין מול ראה ה איך האב דיך געזעצט היינט דעם טאג איבער אלע היידן און זייער קיניגרייך צו פר שטערן און ברעכן און צו מאכן פר לירן און צו פירן לבנות ולנטוע צו בויען און צו פלאנצען די ישראל ויהי דבר אלי לאמר און גאטס נביאות וואר צוא מיר זאגען וואס זעהסטו דו ירמיהו ויאמר דא זאג איך איין

שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת כִּי־שֹׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה ׀ אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר סִיר נָפוּחַ אֲנִי
מִפְּנֵי צָפוֹנָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ כִּי
קֹרֵא לְכָל־מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת צָפוֹנָה נְאֻם־יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח
שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה׃ וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי אוֹ
עַל כָּל־רָעָתָם אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם׃ וְאַתָּה תֶּא
מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֲצַוֶּךָּ אַל־תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן־אֲחִ
לִפְנֵיהֶם׃ וַאֲנִי הִנֵּה נְתַתִּיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְצָר וּלְעַמּוּד בַּרְזֶל וּלְחֹמוֹת נְחֹשֶׁת עַל־כָּל־הָאָ
לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ׃ וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יוּכְלוּ לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְא
יְהוָה לְהַצִּילֶךָ׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ הָלֹךְ וְקָרָאתָ בְאָזְנֵי יְרוּשָׁלִַם לֵאמֹר כֹּה אָ
יְהוָה זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָ
קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה כָּל־אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָ

פירוש ע"ט

מַאנְדְל שְׁטֶעקִין זֶעה אִיךְ דָם מֵיינְט מֶען אֵיין מֶלֶךְ דֶר דָא וֶוערְט אַיילֶן צוּ אִיבְּלֶן דִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְיָ דָא שְׁפְּרָאךְ גָאט צוּ מִיר דוּ הָאסְט רֶעכְט גְזֶעהֶן כִּי שֹׁקֵד אִיךְ טוּ אַיילֶן אוֹיף מַיינֶע רֵייד צוּ טָאן זֵיי אַזוֹ ווִי דֶר מַאנְדְל בּוֹם הֵייבְּט אָן צוּ בְּלִיעֶן פְרִיעֶר פוּן אַלֶע בּוֹמֶר אַזוֹ וֶועל אִיךְ אַיילֶן צוּ שִׁיקֶן אֵיין מֶלֶךְ דֶר וֶוערְט אַיילֶן צוּ אִיבְּלֶן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל וַיְהִי אוּנ גָאטְס רֵייד וָואר דָם אַנְדֶרֶע מָאל צוּ מִיר צוּ זָאגֶן מָה וָוס זֶעהְסְטוּ וָאֹמַר דָא זָאג אִיךְ יִרְמְיָהוּ אִיךְ זֶעה אֵיין זִידִיגֶן טָאפּ וּפָנָיו מִפְּנֵי צָפוֹנָה אוּנ זַיין זִידוּנְג אִיז פוּן צָפוֹן זַייט וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי שְׁפְּרָאךְ גָאט צוּ מִיר מִצָּפוֹן פוּן בָּבֶל וָוס אִיז אִין צָפוֹן פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועט קוּמֶן דָם בֵּייז אוֹיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי דֶען אִיךְ גָאט רוּף צוּ אַלֶע מִשְׁפָּחוֹת דִי אִין צָפוֹן זַייט זֶענֶען נְאוּם יְיָ אַזוֹ רֶעט גָאט וּבָאוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן קוּמֶן אוּנ שְׁטֶעלֶן אִיטְלִיכֶר זַיין שְׁטוּל בַּיי דִי טוֹעֶרֶן פוּן יְרוּשָׁלַיִם אוּנ אַרוּם אוֹיף אַלֶע מוֹעֶרֶן אוּנ אוֹיף אַלֶע שְׁטֶעט פוּן לַאנְד יְהוּדָה וְדִבַּרְתִּי אוּנ אִיךְ גָאט וֶועל רֵיידֶן מַיין בַּוֶוערוּנְג מִיט יְהוּדָה אוּנ מִיט יְרוּשָׁלַיִם אוֹיף זֵייעֶר בֵּייז וָוס זֵיי הָאבֶּן מִיךְ פַר לָאזְט אִין מַיין דִינְסְט אוּנ דֶעמְפֶּן צוּ פְרֶעמְדֶע אָפּ גֶעטֶר אוּנ בּוּקֶן זִיךְ צוּ דִיא ווֶערְק פוּן זֵייעֶרִי הֶענְט וְאַתָּה אוּנ דוּ יִרְמְיָהוּ זָאלְסְט אָן גוּרְטֶן דַיינִי לֶענְדֶן דוּ זָאלְסְט דִיךְ פְרִישֶׁן ווִי אֵיין גִבּוֹר אוּנ דוּ זָאלְסְט אוֹיף שְׁטֵיין אוּנ זָאלְסְט רֵיידֶן צוּ

זֵיי אַלֶע זַאכֶן וָוס אִיךְ וֶועל דִיר גְבִּיטֶען דוּ זָאלְ נִיט אַנְגְסְטֶן פַאר זֵייא פִילַייכְט וֶועל אִיךְ דִיךְ צ בְּרֶעכֶן פַר זֵיי וַאֲנִי אוּנ אִיךְ הָאבּ דִיךְ גֶגֶעבֶּן הַיינְט טָאג צוּ זַיין אַפֶּעסְטִי שְׁטָאט אוּנ אֵיין אַייזִירְנֶע ז אוּנ אַקוּפֶּערְנֶע מוֹעֶר עַל כָּל הָאָרֶץ אֵיין פְלוּךְ בֶּע אָן צוּ טְרִינְקֶן דֶר מִיט דָם גַאנְצֶע לַאנְד לְמַלְכֵי יְהוּ צוּ דִי קִינִיגֶן פוּן לַאנְד יְהוּדָה אוּנ צוּ אִירֶע שָׂרִ אוּנ כֹּהֲנִים אוּנ צוּם פָאלְק פוּן לַאנְד וְנִלְחֲמוּ אֵ אוּנ זֵיי וֶועלֶן שְׁטְרַייטֶן אוּנ קְרִיגֶן זִיךְ מִיט דִיר בְּרֶעכֶן דַיין נְבִיאוֹת אוּנ זֵיי וֶועלֶן נִיט קָאנֶען בַּי קוּמֶן דִיךְ ווָארוּם אִיךְ בִּין מִיט דִיר אַזוֹ רֶעט גָאט בַּשֶׁערְמֶן דִיךְ וַיְהִי אִיז גְוֶועזְן צוּ מִיר גָאטְס רֵייד צוּ זָאגֶן נְבִיאוֹת גֵיי אוּנ דוּ זָאלְסְט אוֹם רוּפֶן אִין אוֹעֶרֶן פוּן דֶעם פָאלְק וָוס זֵיי זֶענֶען אִין יְרוּשָׁלַ אַזוֹ צוּ זָאגֶן כֹּה אָמַר יְיָ אַזוֹ הָאט גָאט גְזָאגְט זָכַרְתִּי וֶוען אִיר יִשְׂרָאֵל זָאלְט פְרוּם זַיין דָא ווָאלְט אִ מִיךְ גֶערֶן דֶר בַּארֶעמְט אִיבֶּר אַייךְ דֶען אִיךְ גֶדֶע דֶעם חֶסֶד פוּן דַיינֶער יוּגֶענְט אוּנ דִי לִיבּ שֶׁאַ וָוס אִיךְ הָאבּ דִיךְ אוּנְטֶר דֶר חוּפָּה גְפִירְט אוּנ דַ גַאנְג נָאךְ מִיר אִין דֶר מִדְבָּר בְּאֶרֶץ דוּ בִּיסְט אַוֶו גְגַאנְגֶן אִין אַזוֹ אַלַאנְד וָואס מֶען זֵייעֶט גָאר נ אוּנ הָאסְט מִיט דִיר נִיט גְנוּמֶן קֵיין עֶסֶן שְׁפַּייז דֶ דוּ הָאסְט אִין מִיר גִיגְלֵייבְּט קוֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ דְ יִשְׂרָאֵל זֶענֶען הֵיילֶג פַר גָאט אַזוֹ ווִי תְּרוּמָה

מנין המצות בסדר מסעי יש בה ו' מצות ב' עשין וד' לאוין.

[תח] (עשה קט) לתת ללוים ערים לשבת כי אין להם חלק ונחלה בארץ שנאמר צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחו ערים לשבת:

[תט] (לאו רלט) שלא להרוג למי שכבר עשה מעשה רע בעדים והתראה קודם שיעמוד לדין לפני ב"ד שנאמר ולא ימות הרו עד עמדו לפני העדה למשפט:

[תי] (עשה קטו) להוציא מכה נפש בשגגה מעירו לעיר מקלט שנאמר והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו:

[תיא] (לאו רמ) שלא יהיה העד טוען ומדבר דברים אחר שהעיד עדותו לא לזכות ולא לחובה שנא' ועד אחד לא יענה בנפש למו

[תיב] (לאו רמא) שלא ליקח כופר נפש ההורג במזיד כדי לפוטרו מן המיתה ואפי' שיתן כל ממון שבעולם שנא' ולא תק כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות:

[תיג] (לאו רמב) שלא ליקח כופר מההורג בשוגג כדי לפוטרו מן הגלות שנא' ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו:

לג א אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם
בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה
אֶת־מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי
יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם׃

אונקלוס

אִלֵּין מַטְלָנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל דִּי נְפָקוּ
אַרְעָא דְמִצְרַיִם
[ח]ילֵיהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה
[וְא]הֲרֹן׃ ב וּכְתַב מֹשֶׁה
מַפְּקָנֵיהוֹן לְמַטְלָנֵיהוֹן
מֵימְרָא דַיְיָ וְאִלֵּין
[מַ]טְלָנֵיהוֹן לְמַפְּקָנֵיהוֹן׃

בעל הטורים

אלה מסעי. מוצאיהם למסעיהם. וכתב הכי הפך וכתב ואלה

רשב"ם

(א) אלה מסעי. כל מסעות וחניות חוזר ומונה כדי לפרש היכן היו חונים׃

רש"י

אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו. להודיע חסדיו של מקום. שאעפ"י שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה. שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות. צא מהם י"ד שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה. משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה. משם נשתלחו המרגלים שנא' (במדבר יב) ואחר נסעו העם מחצרות וגו' (שם יג) שלח לך אנשים וגו'. וכאן הוא אומר

בית יהודא

(א) וְאֵלֶּה מַסְעֵי. זָאגְט רש"י (לָמָּה נִכְתְּבוּ הַמַּסָּעוֹת הַלָּלוּ) צוּ וָוס אִיז גְּשְׁרִיבְּן אִין דִי תּוֹרָה דִי נֶעמֶן פוּן דִי צִיהוּנְגֶען? (לְהוֹדִיעַ חֲסָדָיו שֶׁל מָקוֹם) צוּ מַאכֶען וִויסֶען דִי טוֹבוֹת וָוס הקב"ה הָט גֶעטָאהְן מִיט דִי יוּדִין (שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁגָּזַר עֲלֵיהֶם לְטַלְטְלָם וּלְהַנִיעָם בַּמִּדְבָּר) אֲפִילוּ הקב"ה הָט גוֹזֵר גֶעוֶועֶן אוֹיף דִי יוּדִין זֵיי זָאלֶן אַרוּמְגֵיין אִין דֶער מִדְבָּר (לֹא תֹּאמַר שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטוּלְטָלִים מִמַּסָּע לְמַסָּע כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה) זָאלְסְטוּ נִיט זָאגֶען דִי גַאנְצֶע פֶערְצִיג יָאהְר זֶענֶען זֵיי נָאר גֶעגַאנְגֶען פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערְן אָרְט אוּנ הָאבֶּען גָאר נִיט גֶערוּהְט (שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן אֶלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מַסָּעוֹת) דָא אִיז נָאר גֶעשְׁרִיבֶּן צְוֵויי אוּנ פֶערְצִיג אָרְטֶער (צֵא מֵהֶם אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שֶׁכּוּלָּם הָיוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה קוֹדֶם גְּזֵרָה) פוּן דִי צְוֵויי אוּנ פֶערְצִיג אָרְטֶער דַארְפְן מִיר אַוֶועק רֶעכְעֶנֶען [פֶ]ערְצֶעהְן אָרְטֶער וָוס יוּדִין זֶענֶען אִין זֵיי גֶעוֶועֶן פַאר דִיא גְּזֵרָה פוּן דִי מְרַגְּלִים, בַּאל"ד אִין עֶרְשְׁטֶן יָאהְר אַרוֹיסְגֵייעֶנְדִיג [פוּן] מִצְרַיִם (מִשֶּׁנָּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס עַד שֶׁבָּאוּ לְרִתְמָה) וָוען זֵיי הָאבֶּן גֶעצוֹיגֶען פוּן רַעְמְסֵס בִּיז זֵיי זֶענֶען גֶעקוּמֶען אִין רִתְמָה וְאִיז [פֶערְ]צֶעהְן אָרְטֶער (שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁתַּלְּחוּ מְרַגְּלִים) פוּן רִתְמָה זֶענֶען גֶעשִׁיקְט גֶעוָוארֶן דִי מְרַגְּלִים (שֶׁנֶּאֱמַר) וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין [פָּסוּ]ק (וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת) נָאכְדֶעם הָאבֶּן דָס פָאלְק גֶעצוֹיגֶען פוּן חֲצֵרוֹת, נָאכְדֶעם שְׁטֵייט הקב"ה הָט גֶעזָאגְט [צוּ] מֹשֶׁה (שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים) שִׁיק מֶענְטְשֶׁען מְרַגְּלִים אִין לַאנְד כְּנַעַן (וְכָאן הוּא אוֹמֵר) אוּנ דָא זָאגְט דֶער פָּסוּק (וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרוֹת

פירוש לתורת אלהים

[א]) אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דָס זֶענֶען דִי צִיאוּנְג פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ וָוס זֵיי זֶענֶען אַרוֹס [גֶע]גַאנְגֶען פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם צוּ זֵייעֶר [הֶע]רְשַׁאפְט בְּיַד דוּרְךְ מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן [עיין רש"י]׃ [ב] וַיִּכְתּוֹב מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גְשְׁרִיבְּן אֶת מוֹצָאֵיהֶם זֵייעֶר אוֹס צִיהוּנְג לְמַסְעֵיהֶם וגו' צוּא זֵייעֶר צִיהוּנְג דוּרְךְ גָאטְס בַּפֶעל עֶר הָט גְשְׁרִיבְּן דִי עֶרְטֶער וָוס זֵיי זֶענִין פוּן זֵיי אַרוֹס גְגַאנְגֶן אוּנ דִי עֶרְטֶער וָואס זֵיי הָאבֶּן צוּ זֵיי גְצוֹגֶן וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם אוּנ דָס זֶענֶן דִי עֶרְטֶּער וָוס זֵיי הָאבֶּן צוּ זֵיי גְצוֹגֶן לְמוֹצָאֵיהֶם פוּן דִי

משלי מרדכי

וַיִּכְתּוֹב מֹשֶׁה אֶת מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם וגו'. לְמשל [צוּ] עֶטְלִיכֶע סוֹחֲרִים הָאבֶּן גֶעדוּנְגֶען אַשִׁיף צוּ פָארֶן אִין [אַמֶ]ערִיקָא קוֹיפֶן סְחוֹרָה, אִין וֶועג הָט זֵיי גֶעטְרָאפֶן גְרוֹסֶע [אוּ]מְגְלִיקֶן זֵיי הָאבֶּן גֶעהַאט גְרוֹיסֶע שְׁטוּרֶעם וִוינְטֶן אוֹף דֶעם [יַם], הוּנְגֶר, דָארְשְׁט, קֶעלְט, הִיץ, אוּנ דִי וֶועג הָט לַאנְג [גֶעדָ]אעֶרְט, בִּיז זֵיי זֶענֶען גֶעקוּמֶן אַהֵיים, אוּנ הָאבֶּן דִי [סְחוֹ]רָה פַארְקוֹיפְט, גוּטֶע פְרַיינְד זֶענִן גֶעקוּמֶן הֶערֶן נַיִּיס, [הָא]בֶּן זֵיי דֶער צֵיילְט דִי אוּמְגְלִיקֶן וָוס זֵיי הָאבֶּן גֶעהַאט אִין [וֶו]עג, הָאבֶּן דִי גוּטֶע פְרַיינְד גִיפְרֶעגְט בַּיי דִי סוֹחֲרִים, הָט [אֵי]ךְ גֶעלוֹינְט דֶער פַר דִינְסְט אַזוֹ פִיל צוּ לֵיידֶן צָרוֹת, דִי [סוֹ]חֲרִים וָוס הָאבֶּן וֶוייניג פַר דִינְט הָאבֶּן גֶעזָאגְט עֶס הָט נִיט [גֶע]לוֹינְט, מִיר וֶועלֶן נָאךְ אַמָאל נִיט פָארֶן, דִי סוֹחֲרִים וָוס [הָ]אבֶּן פִיל פַר דִינְט הָאבֶּן גֶעזָאגְט עֶס הָט גֶעלוֹנְט צוּ פָארֶן, [אוּנ] מִיר זָאלֶן דַארְפֶן נָאךְ אַמָאל פָארֶן וֶועלֶן מִיר פָארֶן, [אַזוֹי] הָאבֶּן אוֹיךְ גֶעהַאט אַגְרוֹסֶע נְסִיעָה, פוּן מִצְרַיִם בִּיז [קֵי]ין יִשְׂרָאֵל, זֵיי זֶענֶן גֶעגַאנְגֶען הַאנְדְלֶען דְרַיי זַאכֶען, [אֶרֶץ] יִשְׂרָאֵל, תּוֹרָה, עוֹלָם הַבָּא, זֵיי הָאבֶּן גֶעהַאט פִיל [אוּ]מְגְלִיקֶן אִין זֵייעֶר וֶועג, אוּנ גֶעגַאנְגֶן פֶערְצִיג יָאר אִין דֶער [מִדְ]בָּר, ווילֶן מִיר וִויסֶן אוּב דִי וֶועג הָט גֶעלוֹנְט וֶועגֶן דִי [תּוֹ]רָה, הָט מֹשֶׁה גֶעשְׁרִיבֶּן אֶת מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם, זֵייעֶרֶע אוּמְגְלִיקֶן הָאבֶּן גֶעלוֹינְט צוּ הָאבֶּן וֶועגֶן דֶעם פַר דִינְסְט וָוס זֵיי הָאבֶּן שׁוֹן אוּנ וָוס זֵיי וֶועלֶן הָאבֶּן פוּן זֵייעֶר גֵיין צוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם, אוּנ דִי צִיהוּנְג הָט גֶעלוֹנְט אֲפִילוּ צוּ לֵיידֶן דִי אוּמְגְלִיקֶן וָוס זֵיי הָאבֶּן גֶעהַאט וּמוֹצָאֵיהֶם אִיז טַייטְשׁ זֵייעֶר טְרֶעפוּנְג, ווִי עֶס שְׁטֵייט "הַמּוֹצְאוֹת" יהושע כו: נָאךְ אַפְּשַׁט קֶענֶען מִיר זָאגֶען דְרִיבֶּר שְׁטֵייט צְוֵויי מָאל מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם אוּנ מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם, דֶער נָבִיא זָאגְט וְהוֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וגו', הקב"ה הָט גֶעזָאגְט אִיךְ וֶועל פִירֶען דִי יוּדִין אִין דֶער מִדְבָּר, וָוען הקב"ה וֶועט אוֹסְלֵייזֶען דִי יוּדִין פוּן דֶעם לֶעצְטֶן גָלוּת וֶועט עֶר זֵיי פִירֶן אִין דֶער מִדְבָּר, וּכִימֵי צֵאתֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם יַרְאֵנוּ נִפְלָאוֹת, הקב"ה וֶועט אוּנְז וַוייזֶען אַזֶעלְכֶע ווּאוּנְדֶער ווִי עֶר הָט אוּנְז גֶעווִיזֶען וֶוען מִיר זֶענֶען אַרוֹסְגֶעגַאנְגֶן פוּן מִצְרַיִם, וֶוען אַמֶענְטְשׁ הָט אַגִישֶׁעפְט אוּנ אַז עֶס קוּמְט אַצַייט עֶר דַארְף דָס גֶעשֶׁעפְט פַר קוֹיפֶן אוּנ עֶר וַוייס נָאךְ אַמָאל וֶועט עֶר דָס גִישֶׁעפְט נִיט מַאכֶן, מֶעקְט עֶר אַלֶע בִּיכֶר וָוס אִין זֵיי אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן פוּן דֶעם גִישֶׁעפְט, אוּנ צוּרַייסְט אַלֶע פַּאפִירֶן וָוס הָאבֶּן גֶעקֶערְט צוּ דֶעם גִישֶׁעפְט, אָבֶּער אַז עֶר שְׁטֶעלְט אַוֶועק דָס גִישֶׁעפְט נָאר אוֹיף אַצַייט, אוּנ עֶר וֶועט אַמָאל וַוייטֶער פִירֶן דָס גִישֶׁעפְט, פַר שְׁרַייבְּט עֶר

ג וַיִּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל־מִצְרָיִם׃

ג וּנְטַלוּ מֵרַעְמְסֵס בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בַּחֲמִשְׁתָּא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא קַדְמָאָה מִבָּתַר יוֹמָא דְפִסְחָא נְפָקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרֵישׁ גְּלֵי לְעֵינֵי כָּל מִצְרָאֵי׃

תו"א ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה ברכות ט:

בעל הטורים

מסעיהם למוצאיהם לומר שהכל היה ע"פ ה' בין מסע בין מוצא: (ג) ויסעו מרעמסס. ובתר הכי כתיב ויסעו בנ"י מרעמסס מתחלה נסעו בערבובית ערב רב ביניהם ואח"כ כשמספר המסעות כולם הזכיר בני ישראל כי הפרידו ערב רב מביניהם: יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. לומר שגם ערב רב שהם מצרים יצאו ביד רמה לעיני שאר מצרים:

בית יהודא

וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה) זיי האבען געצויגען פון חֲצֵרוֹת אונ האבען גערוהט אין רִתְמָה ואונ אין פסוק שטייט מען הט געשיקט די מְרַגְּלִים פון מִדְבַּר פָּארָן (לְמַדַּת שֶׁהִיא בְּמִדְבַּר פָּארָן) לערונסטו פון דאנען אז רִתְמָה איז אין מִדְבַּר פָּארָן, איז די גְּזֵרָה פון די מְרַגְּלִים געווען אין רִתְמָה, נאך די פערצעהן ערטער וואס זיי האבען פריער גערוהט (וְעוֹד הוֹצֵא מִשָּׁם שְׁמֹנָה מַסָּעוֹת שֶׁהָיוּ לְאַחַר מִיתַת אַהֲרֹן מֵהֹר הָהָר עַד עַרְבוֹת מוֹאָב בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים) מען דארף אראפנעמען נאך אכט מַסָּעוֹת (ערטער) וואס זענען געווען נאכדעם ווייא אַהֲרֹן איז געשטארבען, פון הֹר הָהָר ביז עַרְבוֹת מוֹאָב די אכט ציהונגען זענען געווען אין פערציגסטען יאהר ווייא יודין זענען ארויסגעגאנגען פון מִצְרַיִם ואכט אונ פערצעהן איז צוויי אונ צוואנציג (נִמְצָא שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה) זעהן מיר דיא גאנצע אכט אונ דרייסיג יאהר וואס יודין זענען געווען אין דער מִדְבָּר פון נאך די מְרַגְּלִים (לֹא נָסְעוּ אֶלָּא עֶשְׂרִים מַסָּעוֹת) האבען זיי ניט מעהר געצויגען נאר אין צוואנציג ערטער (זֶה מִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן) אזו זאגען דיא דְרָשׁוֹת פון רבי משה הַדַּרְשָׁן (וְרַבִּי תַּנְחוּמָא דָרַשׁ בּוֹ דְּרָשָׁה אַחֶרֶת) רבי תַּנְחוּמָא האט דא גלערונט איין אנדער דְרָשָׁה (מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה בְּנוֹ חוֹלֶה) לְמָשָׁל ביי א מֶלֶךְ איז קראנק געווארען זיין זוהן (וְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם רָחוֹק לְרַפְּאוֹתוֹ) הט דר מֶלֶךְ געפירט זיין זוהן צו אוועיטען ארט מען זאל אים דארטען געזונד מאכען (כֵּיוָן שֶׁהָיוּ חוֹזְרִין) ווייא זיי זענען צוריק געפארן (הִתְחִיל אָבִיו מוֹנֶה כָּל הַמַּסָּעוֹת) הט דר פאטער אנגעהויבען ציילען אלע ערטער (אָמַר לוֹ) ער הט געזאגט צום זוהן (כָּאן יָשַׁנְנוּ) דא זענען מיר געשלאפען (כָּאן הוֹקַרְנוּ) דא האבען מיר אונז אפגעקיהלט פון די היץ (כָּאן חָשַׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ) דא האסטו געהאט קאפ-שמערצען וְדא

רש"י

ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה למדת שהיא במדבר פארן א ועוד הוצא משם ח' מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמצא שכל שמנה ושלשים ב שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות. זה מיסודו של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת ג משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישננו ד כאן הוקרנו ה כאן חששת את ראשך וכו' (במדבר

שפתי חכמים

א ר"ל דפארן היה מישור גדול ומקום היה בו שנקרא רתמה ש"מ דגזירת מרגלים היה ברתמה: ב שלא היתה הגזירה כ"א ל"ח שנה כמו שפירש"י בפ' ואלה הדברים וא"ת והלא מרתמה עד הר ההר לא היו אלא י"ט מסעות וא"כ לא יהיו אלא מ"א מסעות ולעיל פירש"י מ"ב מסעות ע"ל בפרשת חקת בפירש"י שבע מסעות ממוסרה עד הר ההר: ג ר"ל דלכך נכתבו המסעות: ד ר"ל כאן היית ישן כו' כך הקב"ה מונה כל המסעות כלומר דבר זה עשיתם במסע פלוני וזה אירע לכם במסע פלוני: ה ל' מיקר שכן דרך החולים שנוח להם

פירוש לתורת אלהים

ערטער וואס זיי זענען פון זיי ארוס גגאנגען: (ג) וַיִּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס אונ זייא האבען גצוגען פון רַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן אין דעם ערשטען חודש דס מיינט מען נִיסָן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אין דעם פופצענטען טאג אין חודש נִיסָן מִמָּחֳרַת אויף דעם אנדערען טאג פון פֶּסַח יָצְאוּ זענען די קינדר יִשְׂרָאֵל ארוס גגאנגען אפין ווארלך זיי האבען פאר קיינעם קיין מורא ניט געהאט לְעֵינֵי פר דיא אויגין פון אלע מִצְרַיִם אלע האבען געזעהן

משלי מרדכי

ער יעדר זאך, צום געדיינקען, דס זעלביגע הט הקב"ה געזאגט צו משה, ווייל יודין וועלן נאך אמאל קומען אין דר מִדְבָּר, אין אצייט שפעטר, אונ איך וועל זיי פירן אין די זעלביגע וועג וואס דו האסט זיי געפירט, דריבר זאלסטו שרייבן אין די תּוֹרָה די נעמען פון די ערטר וואס יודין האבן אין זיי גערוהט, ווען זיי וועלן קומן נאך אמאל אין דר מִדְבָּר וועלן זיי רוהען אין די זעלביגע ערטר וואס זיי האבן מיט דיר גערוהט, דס זאגט דר פסוק וַיִּכְתּוֹב מֹשֶׁה אֶת מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם. משה הט געשריבן זייער ארוסגיין פון מִצְרַיִם צו זייערע ציהונג וואס זיי האבן געצויגן, אויף וועלכע ערטר זיי האבן גערוהט, זאגט דר פסוק וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם, דס וועט זיין זייער ציהונג ווען זיי וועלן נאך אמאל ארוס גיין פון לעצטן גָלוּת, וועלן זיי אויך ציהען אויף די זעלביגע וועגן אונ וועלן רוען אויף די זעלביגע ערטר: נאך קענן מיר זאגן אפשט אין פסוק, משה רבינו הט געזאגט אין מִשְׁנֵה תּוֹרָה אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ, מען זאל גיין פון בארג סִינַי דורך דעם וועג פון בארג שֵׂעִיר ביז קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ, גייט מען עלעף טעג, ווען יודין וואלטן ניט געשיקט מְרַגְּלִים וואלטן זיי אזו געגאנגן, וואלטן זיי געהאט אין וועג פירצעהן אפרוהונג, נעיין רש"י פסוק אז נאר ווייל זיי האבן געשיקט מְרַגְּלִים אונ האבן געמוזט זיין אין דר מִדְבָּר זענען זיי געגאנגן צוויי אונ פערציג ערטר, איז דא אבּיסל ערטר וואס הקב"ה אליין הט געבאטן זיי זאלן דארטן רוען, אונ דס איבעריגע ערטר האבן יודין אליין געבריינגט צו דעם זיי זאלן דארטן רוען, דריבר זאגט דר פסוק מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי ה', דס זענען די ציהונגן וואס זענען געווען עַל פִּי ה', דורך הקב"ה, וואס הקב"ה הט געבאטן זיי זאלן דארטן רוען, וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם, אונ דס זענען די ציהונגן וואס זענען געווארן דורך די יודין אליין.

ד וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה
יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר וּבֵאלֹהֵיהֶם
עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וַיַּחֲנוּ בְּסֻכֹּת:
ו וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם
אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ
מֵאֵתָם וַיָּשָׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי בַּעַל צְפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי
מִגְדֹּל: ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ
בְתוֹךְ־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ
בְּמָרָה: ט וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ
אֵילִמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־

אונקלוס

צְרָאֵי מְקַבְּרִין יָת דִּי
יְיָ בְּהוֹן כָּל בּוּכְרָא
עֲוָתְהוֹן עֲבַד יְיָ דִּינִין:
נְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עְמְסֵס וּשְׁרוֹ בְּסֻכּוֹת:
נְטָלוּ מִסֻּכּוֹת וּשְׁרוֹ
תָם דִּי בִּסְטַר
בְּרָא: ז וּנְטָלוּ מֵאֵתָם
עַל פּוּם חִירָתָא דִּי
ים בְּעֵל צְפוֹן וּשְׁרוֹ
ים מִגְדֹּל: ח וּנְטָלוּ
פּוּם חִירָתָא וַעֲבָרוּ
יַמָּא לְמַדְבְּרָא וַאֲזָלוּ
לַךְ תְּלָתָא יוֹמִין
מַדְבְּרָא דְּאֵתָם וּשְׁרוֹ
רָה: ט וּנְטָלוּ מִמָּרָה
תוֹ לְאֵילִם וּבְאֵילִם
י עֲשַׂר מַבּוּעִין דְּמַיִן
בְעִין דִּקְלִין וּשְׁרוֹ תַמָּן:

בעל הטורים

ומצרים. ב׳ ר״פ ומצרים מקברים
ים ילד את לודים לומר שאפי׳ אותם
נתו רובם נחטטו: מקברים. ב׳
ים מקברים מקברים את העוברים
גוג והיינו דכתיב כאשר שמע
ים יחילו כשמע צור: (ה) בסכות.
נסתככו בענני כבוד: (ז) וישב ע״פ
ות. ואינו אומר וישובו מלמד שכולם
להם לב אחד לעשות כן ע״פ ציווי ש׳ משה: ע״פ החירות. וכפרשת ויהי בשלח אומר לפני פי החירות מלמד שאמר להם משה ע״פ ה׳ אני
לכם שתהיו בני חורין: (ח) ויסעו מפני החירות. היל״ל מפי החירות אלא ויסעו ביד רמה מפני שהבטיחן שיהיו בני חורין: (ט) ויבאו
אילמה. ולא אמר ויחנו באילם מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס שמצאו י״ב עינות מים ואז חנו שם:

רש״י

(ז): (ד) ומצרים מקברים. טרודים ו באבלם:

בית יהודא

האט אויך די תּוֹרָה געשריבן אַלֶע אָרְטֶער וָואס די יוּדִין האָבן גערוהט אונ וָואס זֵיי האָבּן געטאָהן: (ד) וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים).
ט רש״י (טרוּדִים בְּאֶבְלָם) זֵיי זֶענֶען גֶעוֶוען בַּשֶׁעפְּטִיגְט מִיט זֵייעֶר טְרוֹיעֶר, צוּ בַּגְרָאבֶען דִי גֶעשְׁטָארְבֶּענֶע בְּכוֹרִים:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ובאלהיהם עשה ה׳ שפטים. כלומר ובשיפטיהם עשה ה׳
שפטים לשון נופל על הלשון ולכך נאמר ובאלהיהם והוא ל׳
דינים כדאמר ונקרב בעל הבית אל האלהים:

שפתי חכמים

כשמקברין אותן: ו כלומר שנותן טעם אלמעלה מה שכתוב יצאו בני
ישראל ביד רמה ולמה הניחו להם המצריים ומפרש ומצרים מקברים
וגו׳ והיו טרודים באבלם ר״ל שהיו עסוקים לקבור מתיהם ולא היה

פירוש לתורת אלהים

קינדער האט זֵייא נִיט גְקָאנְט וֶוערֶן: (ד) וּמִצְרַיִם
רים אונ דִי מִצְרִים הָאבֶּן בַּגְרָאבֶּן אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְיָ
גָאט הָט גְשְׁלָאגֶן אִין זֵיי אַלֶע בְּכוֹרִים וּבֵאלֹהֵיהֶם
אִין זֵייעֶרֶע אָפּ גֶעטֶער הָט גָאט גְטָאן רֶעכְטֶן:
וַיִּסְעוּ אונ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דֶר
שטאט רַעְמְסֵס וַיַּחֲנוּ בְּסוּכּוֹת אונ זֵייא הָאבֶן גֵירוּט
ן סוּכּוֹת: (ו) וַיִּסְעוּ מִסֻּכּוֹת אונ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן
כּוֹת אונ זֵייא הָאבֶּן גֵירוּט אִין אֵיתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה
דְבָּר וָוס דִי שְׁטָאט אֵיתָם אִיז אִין עֶק פוּן דֶער
דְבָּר: (ז) וַיִּסְעוּ מֵאֵיתָם אונ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן אֵיתָם
: אונ הָאבֶּן זִיךְ אוּם גְקֶערְט צוּ דֶעם אָרְט וָואס
הֵייסְט פִּי הַחִירוֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי בַּעַל צְפוֹן וָוס אִיז פַר
דִי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וָואס הֵייסְט בַּעַל צְפוֹן וַיַּחֲנוּ אונ
זֵיי הָאבֶּן גְרוּט פַר דֶעם אָרְט וָואס הֵייסְט מִגְדּוֹל:
(ח) וַיִּסְעוּ אונ זֵייא הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דֶעם אָרְט וָואס
הֵייסְט פִּי הַחִירוֹת וַיַּעַבְרוּ אונ זֵיי זֶענֶען דוּרְךְ גְפָארֶן
דֶעם יַם הַמִּדְבָּר צוּ דֶר מִדְבָּר וַיֵּלְכוּ אונ זֵייא זֶענֶען
גְגַאנֶגֶען דְרַיי טָאג אִין דֶר מִדְבַּר אֵיתָם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה
אונ זֵייא הָאבֶען גֵירוּט אִין מָרָה: (ט) וַיִּסְעוּ מִמָּרָה
אונ זֵייא הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן מָרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה אונ זֵיי
זֶענֶען גְקוּמֶן אִין אֵילִים וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אונ אִין
אֵילִם אִיז גְוֶועֶן צְוֶועלְף קְוַואל בְּרוּנֶן מִיט וַואסר

שם: י ויסעו מאילם ויחנו על־ים־
סוף: שני יא ויסעו מים־סוף ויחנו
במדבר־סין: יב ויסעו ממדבר־
סין ויחנו בדפקה: יג ויסעו מדפקה
ויחנו באלוש: יד ויסעו מאלוש
ויחנו ברפידם ולא־היה שם מים
לעם לשתות: טו ויסעו מרפידם
ויחנו במדבר סיני: טז ויסעו ממדבר
סיני ויחנו בקברת התאוה: יז ויסעו
מקברת התאוה ויחנו בחצרת:
יח ויסעו מחצרת ויחנו ברתמה:
יט ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ:
כ ויסעו מרמן פרץ ויחנו בלבנה:
כא ויסעו מלבנה ויחנו ברסה: כב ויסעו
מרסה ויחנו בקהלתה: כג ויסעו
מקהלתה ויחנו בהר־שפר: כד ויסעו

י ונטלו מאילם ושרו ע
ימא דסוף: יא ונטלו מימ
דסוף ושרו במדבר
דסין: יב ונטלו ממדבר
דסין ושרו בדפקה
יג ונטלו מדפקה ושר
באלוש: יד ונטלו מאלו
ושרו ברפידם ולא הו
תמן מיא לעמא למשתי
טו ונטלו מרפידם ושר
במדברא דסיני
טז ונטלו ממדברא דסי
ושרו בקברי דמשאלי
יז ונטלו מקברי דמשאל
ושרו בחצרות: יח ונטל
מחצרות ושרו ברתמה
יט ונטלו מרתמה ושר
ברמון פרץ: כ ונטל
מרמון פרץ ושר
בלבנה: כא ונטלו מלבנ
ושרו ברסה: כב ונטל
מרסה ושרו בקהלתה
כג ונטלו מקהלתה ושר
בטורא דשפר: כד ונטל

בעל הטורים

(יא) מדבר סין. מתחלה נקרא מדבר
ולבסוף נקרא סיני שנתוסף לו יו"ד כנ
יו"ד דברות. סי"ן ימים הי' משה בהר
(יב) בדפקה. שם דפק לבם שלא היה ל
לחם: (יג) באלוש. נתן להם המן בזכות לושי ועשי עגות: (יח) ברתמה ע"ש המרגלים שנאמר חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים: (כא) ויר
ברסה. שנתרוססו שם. (כב) בקהלתה. ע"ש ויקהל עליהם קרח את וגו':

בית יהודא

(יח) ויחנו ברתמה). דר ארט האט געהייסן פארן, נאר פר
וואס רופט מען איס רתמה (על שם לשון הרע של מרגלים)
ווענן די לשון הרע וואס די מרגלים האבן גרעט אויף דעם
ארט (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה) וואס וועט דיר געבען אונ וואס מער וועט
דיר געבען דר פאלשער צונג וואס וועסטו פארדינגען פון דיא פאלשע רייד (חצי גבור שנונים) די פאלשע רייד זענען ווי

רש"י

(יח) ויחנו ברתמה. ע"ש לה"ר של מרגלים שנא' (תהל
קכ) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנוני

שפתי חכמים

להם פנאי לעכב את ישראל: ז רצונו לתרץ למה קראו כאן רתמה יותר מאשר כל המסעות מפני שפה כתיב ויסעו מחצרות ויח
ובמקום אחר קראו פארן וק"ל (דכ"ט) מה שהוצרך לפרש מסע זו ברתמה ובפרשת בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויח

פירוש לתורת אלהים

ושבעים אונ זיבציג טייטל ביימער ויחנו אונ זיי האבן
דארטן גירוט: (י) ויסעו אונ זיי האבן גצוגן פון אילם
אונ האבען גירוט ביי דעם ים סוף: (יא) ויסעו אונ
זיי האבן גצוגן פון דעם ים סוף אונ האבן גירוט
אין דר וויסטעניש סין: (יב) ויסעו אונ זייא האבן
גצוגן פון דר וויסטעניש סין אונ זיי האבן גירוט
אין דפקה: (יג) ויסעו מדפקה אונ זיי האבן גצוגן פון
דפקה אונ האבן גירוט אין אלוש: (יד) ויסעו מאלו
אונ זייא האבען גצוגען פון אלוש ויחנו ברפידם א
האבן גירוט אין רפידים ולא היה אונ עס איז גי
גוועזן דארטן וואסר צו דעם פאלק צו טרינקען
(טו) ויסעו מרפידים אונ זיי האבן גצוגן פון רפידי
אונ האבן גירוט אין דר וויסטעניש סיני: (טז) ויס
אונ זיי האבן גצוגן פון דער וויסטעניש סיני ויח

מֵהַר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה׃ כה וַיִּסְעוּ
מֵחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת׃ כו וַיִּסְעוּ
מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת׃ כז וַיִּסְעוּ
מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח׃ כח וַיִּסְעוּ מִתָּרַח
וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה׃ כט וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה
וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה׃ ל וַיִּסְעוּ מֵחַשְׁמֹנָה
וַיַּחֲנוּ בְּמֹסֵרוֹת׃ לא וַיִּסְעוּ מִמֹּסֵרוֹת
וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן׃ לב וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן
וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָּד׃ לג וַיִּסְעוּ מֵחֹר
הַגִּדְגָּד וַיַּחֲנוּ בְּיָטְבָתָה׃ לד וַיִּסְעוּ
מִיָּטְבָתָה וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה׃ לה וַיִּסְעוּ
מֵעַבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן גָּבֶר׃ לו וַיִּסְעוּ
מֵעֶצְיֹן גָּבֶר וַיַּחֲנוּ בְמִדְבַּר־צִן הִוא
קָדֵשׁ׃ לז וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהֹר
הָהָר בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם׃ לח וַיַּעַל
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הֹר הָהָר עַל־פִּי
יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים

טוּרָא דְשָׁפֶר וּשְׁרוֹ
בַּחֲרָדָה׃ כה וּנְטָלוּ
מֵחֲרָדָה וּשְׁרוֹ בְּמַקְהֵלוֹת׃
ו וּנְטָלוּ מִמַּקְהֵלוֹת
וּשְׁרוֹ בְּתָחַת׃ כז וּנְטָלוּ
מִתָּחַת וּשְׁרוֹ בְּתָרַח׃
ח וּנְטָלוּ מִתָּרַח וּשְׁרוֹ
בְּמִתְקָה׃ כט וּנְטָלוּ
מִמִּתְקָה וּשְׁרוֹ
בְּחַשְׁמוֹנָה׃ ל וּנְטָלוּ
מֵחַשְׁמוֹנָה וּשְׁרוֹ
בְּמוֹסֵרוֹת׃ לא וּנְטָלוּ
מִמּוֹסֵרוֹת וּשְׁרוֹ בִּבְנֵי
עֲקָן׃ לב וּנְטָלוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן
וּשְׁרוֹ בְּחוֹר הַגִּדְגָּד׃
לג וּנְטָלוּ מֵחוֹר הַגִּדְגָּד
וּשְׁרוֹ בְּיָטְבָתָה׃ לד וּנְטָלוּ
מִיָּטְבָתָה וּשְׁרוֹ
בְּעַבְרוֹנָה׃ לה וּנְטָלוּ
מֵעַבְרוֹנָה וּשְׁרוֹ בְּעֶצְיוֹן
גָּבֶר׃ לו וּנְטָלוּ מֵעֶצְיוֹן
גָּבֶר וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְצִן
הִיא רְקָם׃ לז וּנְטָלוּ מֵרְקָם
וּשְׁרוֹ בְּהוֹר טוּרָא בִּסְיָפֵי
אַרְעָא דֶאֱדוֹם׃ לח וּסְלֵק
אַהֲרֹן כַּהֲנָא לְהוֹר טוּרָא
עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּמִית תַּמָּן

ת"א ויעל אהרן הכהן אל הר ר"ה ג ג: על

בעל הטורים

(כה) במקהלות. ע"ס ויקהלו על משה ועל אהרן: במקהלות. ב' הכא ואידך במקהלות ברכו אלהים דרשינן מיניה שאפי' עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים וזהו ויסעו מחרדה פי' מחרדת מצרים שהיה נוסע אחריהם ויחנו במקהלות מלמד שנעשו קהלות קהלות לו' שירה :

רש"י

ס גחלי רתמים: (לח) על פי ה'. מלמד שמת ח בנשיקה:

בית יהודא

יל מענטשען (עם גַחֲלֵי רְתָמִים) מיט הייסע ברענענדיגע
אנג דר פייער, אזו ברענט לאנג דער פייער ודר שטראף!
רעט, דריבער רופט מען דעם ארט רִתְמָה: (לח) וַעַל פִּי ה'.
שארפע פיילן וואס אשטארקער מענטש ווארפט זיי אונ הרגת
קוילין פון די האלץ וואס הייסט רותם, אין די קוילין ברענט
פון די לשון הרע אונ פארשעקייט וואס די מרגלים האבען
זאגט רש"י (מְלַמֵּד שֶׁמֵּת בִּנְשִׁיקָה) דר פסוק לערנט אונז

שפתי חכמים

מדבר פארן ל"פ ע"ש לשון הרע וכו' כלומר שהכל מקום אחד : ח כלומר על פי ה' נדרש לפניו ולאחריו ויעל אהרן על פי ה' וקרי

פירוש לתורת אלהים

אונ האבען גירוט אין קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה: (לו) וַיִּסְעוּ
עֶצְיוֹן אונ זיי האבן געצוגן פון עֶצְיוֹן גֶּבֶר וַיַּחֲנוּ בְמִדְבַּר
ן אונ האבן גירוט אין דר וויסטעניש צִן הִוא קָדֵשׁ
ם איז קָדֵשׁ: (לז) וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ אונ זיי האבן גיצוגן
ון קָדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהוֹר הָהָר אונ האבן גירוט אויף דעם
ארג הוֹר הָהָר בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם אין דעם עק פון
דעם לאנד אֱדוֹם: (לח) וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן איז אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אויף געגאנגען אֶל הוֹר הָהָר אויף דעם בארג וואס
הייסט הוֹר הָהָר עַל פִּי יְיָ דורך גאטס רייד וַיָּמָת
שָׁם אונ ער איז דארטן געשטארבען בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים אין
דעם פערציגסטען יאר לְצֵאת וואס די קינדער פון
ישראל זענען ארוס געגאנגען פון דעם לאנד מִצְרַיִם

לצאת בני ישראל מארץ מצרים
בחדש החמישי באחד לחדש:
לט ואהרן בן שלש ועשרים ומאת
שנה במתו בהר ההר: ס מ וישמע
הכנעני מלך ערד והוא ישב בנגב
בארץ כנען בבא בני ישראל:
מא ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמנה:
מב ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן:
מג ויסעו מפונן ויחנו באבת: מד ויסעו
מאבת ויחנו בעיי העברים בגבול
מואב: מה ויסעו מעיים ויחנו בדיבן
גד: מו ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן
דבלתימה: מז ויסעו מעלמן

תו"א פי ס' בפרה יז: דבלתימה יבמות ס:

בשנת ארבעין ל
בני ישראל מאר
דמצרים ביר
חמשאה בחד לירח
לט ואהרן בר מ
ועשרין ותלת שנין
מית בהור טורא
מ ושמע כנענאה מל
דערד והוא
בדרומא בארעא דכ
במיתי בני ישראל
מא ונטלו מהור טו
ושרו בצלמונה: מב ונ
מצלמונה ושרו בפונ
מג ונטלו מפונון ו
באבות: מד ונט
מאבות ושרו במ
עבראי בתחום מוא
מה ונטלו ממגזתא ו
בדיבון גד: מו ונ
מדיבון גד ושרו בעל
דבלתימה: מז ונ

בית יהודא

אהרן איז געשטארבן בנשיקה, הקב"ה האט אנגערירט זיין מויל אויף די מויל פון אהרן און האט פון אים ארויסגעצויגן זיין נשמה: (מ) וישמע הכנעני. זאגט רש"י (ללמדך) דער פסוק קומט דיך לערנען (שמיתת אהרן היא השמועה) דם הערונג וואס דער כנעני האט געהערט, איז געוועזן דם שטארבן פון אהרן, ער האט געהערט אהרן איז געשטארבען (שנסתלקו ענני כבוד) וועיל די וואלקינס וואס זענען געוועזן ארום די ... זענען אוועקגעגאנגען (וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל) האט ער געמיינט מען מעג שוין האלטען מלחמה מיט יודין (לפיכך חזר וכתבה) דריבער שרייבט דאס דא די תורה נאך אמאהל ועיין ש"חז מיר זאלן וויסן וואס דער כנעני ... גיהערט: (מד) ובעיי העברים. זאגט רש"י (לשון חרבות וגלים) וויסטע הייזער און איינגעפאלענע הייזער ... געוועזן אויף דעם ארט (כמו) וויא עס שטייט אין פסוק (לעי השדה) צו די בערג פון פעלד, נאך שטייט אין פסוק ...

רש"י

(מ) וישמע הכנעני. כאן למדך שמיתת אהרן ... השמועה ש שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שנתנה רשות לה... בישראל לפיכך חזר וכתבה: (מד) בעיי העברים חרבות וגלים כמו (מיכה א) לעי השדה (תהלים עט) ...

שפתי חכמים

ביה נמי על פי ה' וימת שם: ם ר"ל לעיל בפ' חקת ג"כ כתיב אחר מיתת אהרן וישמע הכנעני וגו' אבל לא נוכח שם ששמע מיתת אהרן דאיכא למימר ששמע מה שאמר הקרא אחריו כי בא י... דרך האתרים אבל כאן לא מפרש אחריו מידי לכך מוכיח כאן ש...

פירוש להורת אלהים

בחודש אין דעם פינפטן חודש באחד אין איין טאג אין חודש: (לט) זאגט דער פסוק ואהרן און אהרן איז אלט געוועזן הונדערט מיט דריי און צוואנציג יאר במותו אז ער איז געשטארבן אויף דעם בארג וואס הייסט הור ההר: (מ) וישמע הכנעני מלך ערד און דער כנעני דער מלך פון ערד וואס ער זיצט אין דרום זייט פון דעם לאנד כנען האט ער דער הערט בבא בני ישראל אז די קינדער פון ישראל קומען אן [עיין רש"י]: (מא) ויסעו און זיי האבען געצויגן פון דעם בארג הור ההר און האבן גירוט אין צלמונה: (מב) ויסעו און זיי האבן גיצויגן פון צלמונה און האבן גירוט פונון: (מג) ויסעו און זיי האבען געצויגן פון פונון האבן גירוט אין אובות: (מד) ויסעו מאובות און האבען גצויגן פון אובות און האבען גירוט אין העברים בגבול מואב אין דיא גרעניץ פון מואב (מה) ויסעו מעיים און זיי האבן גצויגן פון עיים האבען גירוט אין דיבון גד: (מו) ויסעו און זיי האבן גצויגן פון דיבון גד און זיי האבען גירוט אין עלמון דבלתימה: (מז) ויסעו און זיי האבען גצויגן פון עלמון דבלתימה און זיי האבן גירוט אויף די בערג

דִּבְלָתָיְמָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נְבוֹ׃ מח וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ מט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת מוֹאָב׃ ס שלישי חמישי כשהן מחוברין נ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ נא דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן׃

אונקלוס

עַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה וּשְׁרוֹ
בְּטוּרֵי דַעֲבָרָאֵי דִּקֳדָם
נְבוֹ׃ מח וּנְטַלוּ מִטּוּרֵי
דַעֲבָרָאֵי וּשְׁרוֹ בְּמֵישְׁרַיָּא
דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ׃
מט וּשְׁרוֹ עַל יַרְדְּנָא מִבֵּית
יְשִׁימוֹת עַד מֵישַׁר שִׁטִּין
בְּמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב׃
נ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
בְּמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב עַל
יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ לְמֵימַר׃
נא מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן
עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא

תולדות אהרן

ויחנו על הירדן נה יומא עב: כי אתם עוברים את הירדן בכורות כה:

רשב"ם

(מט) ויחנו על הירדן וגו׳ בערבות מואב. שם וידבר ה׳ אל משה בערבות מואב על ירדן ירחו:

רש"י

את ירושלים לעיים: (מט) מבית הישמת עד אבל השטים. כאן למדך שיעור מחנה ישראל י״ב מיל. דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא וכו׳: אבל השטים. מישור של שטים אבל שמו: (נא) כי אתם עברים את הירדן וגו׳ והורשתם וגו׳. והלא כמה פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמר להם משה כשאתם עוברים בירדן ביבשה ע״מ כן תעברו. ואם לאו מים באין ושוטפין אתכם וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן:

בית יהודא

אֶת יְרוּשָׁלַיִם לְעִיִּים) זַיי הָאבֶּן גֶעשְׁטָאהֶן וְרוּשָׁלַיִם צוּ בָּערְג פוּן דִי אַיינְגֶעפַאלֶענֶע הַייזֶער: (מט) וּמִבֵּית הַיְשִׁמוֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים). זָאגְט רַשִׁ״י (כַּאן לִמֶּדְךָ) דָא לֶערוּנְט דִיךְ דֶער פָּסוּק (שִׁיעוּר מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל י״ב מִיל) דִי מַחֲנֶה פוּן יוּדִין הָט פַארְנוּמֶען אַפְּלַאץ פוּן צְוֶועלְף תְּחוּם שַׁבָּת, דָס אִיז דְרַייא מַייל (דְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה לְדִידִי חָזֵי לִי הַהוּא אַתְרָא) וָוארוּם רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָט גֶעזָאגְט אִיךְ הָאבּ גֶעזֶעהֶן דֶעם אָרְט פוּן דִי יוּדִישֶׁע מַחֲנֶה אִין דֶער מִדְבָּר אִיז עֶר גְרוֹיס דְרַייא מַייל: וְאָבֵל הַשִּׁטִּים). זָאגְט רַשִׁ״י (מִישׁוֹר שֶׁל שִׁטִּים אָבֵל שְׁמוֹ) דֶר גְלַייכֶער פְּלַאץ פוּן שִׁטִּים אִיז גֶוועזֶען זַיין נָאמֶען אָבֵל׃ (נא) וְכִי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן וגו׳ וְהוֹרַשְׁתֶּם וגו׳). פְרֶעגְט רַשִׁ״י (וַהֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים הוּזְהֲרוּ עַל כָּךְ) יוּדִין זֶענֶען דָאךְ שׁוֹין פִיל מָאהל גֶעבָּאטֶען גֶעוָוארֶען וֶוען זַיי וֶועלֶען אַרַיינְקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאלֶען זַיי אַרוֹיסְטְרַייבֶּען דִי כְּנַעֲנִים מִיט זַייעֶרֶע עֲבוֹדָה זָרוֹת (אֶלָּא כָּךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה) נָאר אַזוֹי הָאט מֹשֶׁה גֶעזָאגְט צוּא דִיא יוּדִין (כְּשֶׁאַתֶּם עוֹבְרִים בַּיַּרְדֵּן בַּיַּבָּשָׁה עַל מְנַת כֵּן תַּעַבְרוּ) וֶוען אִיר וֶועט גֵיין טְרוּקֶען אִין יַרְדֵּן זָאלְט אִיר דַאמָאלְס גֶעדֶיינְקֶען אַז אִיר גֵייט אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט פַארְלֶענְדֶען אַלֶע עֲבוֹדָה זָרוֹת פוּן אַייעֶר לַאנְד (וְאִם לָאו) אוּנ אוֹיבּ אִיר וֶועט נִיט אַזוֹ טְרַאכְטֶען (מַיִם בָּאִין וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם) וֶועלֶען קוּמֶען דִי וַואסֶער אוּנ וֶועלֶען אַייךְ פַארְפְלֵייצֶן (וְכֵן מָצִינוּ שֶׁאָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ בְּעוֹדָם בַּיַּרְדֵּן) אוּנ אַזוֹ גֶעפִינֶען מִיר בַּיי יְהוֹשֻׁעַ וֶוען דִי יוּדִין זֶענֶען גֶעוֶוען אִין יַרְדֵּן הָט עֶר צוּ זַייא גֶעזָאגְט אִיר גֵייט אַרִיבֶּער דֶעם יַרְדֵּן טְרוּקֶען אִיר זָאלְט גֶעדֶיינְקֶען אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט

שפתי חכמים

אהרן וכו׳. או ר״ל ללמדך שמיתת אהרן היא השמועה דכתיב ואהרן בן קכ״ג שנה במותו וישמע הכנעני אבל בפ׳ חקת לא ידענו מה שמועה שמע אם מיתתו של אהרן אם בכייתם שכניהם כתובים שם: י הייני ג׳ פרסאות דמבית הישימות עד אבל השטים י״ב מיל הס: כ אבל אין פירוש

פירוש לתורת אלהים

עֲבָרִים פַר נְבוֹ: (מח) וַיִּסְעוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דִי בֶּערְג פוּן עֲבָרִים אוּנ זַיי הָאבֶּן גִירוּט אִין דֶעם פְלוֹן פוּן מוֹאָב עַל בַּייא דֶעם יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: (מט) וַיַּחֲנוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן גִירוּט בַּיי דֶעם יַרְדֵּן פוּן בֵּית הַיְשִׁימוֹת עַד בִּיז אָבֵל הַשִּׁיטִים אִין דֶעם פְלוֹן מוֹאָב: (נ) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הָט גָאט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת אוֹיף דֶעם פְּלַאץ וָוס הֵייסְט עַרְבוֹת מוֹאָב לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶען: (נא) דַּבֵּר רֶייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּ זַיי אַזוֹ זָאגִין כִּי אַז אִיר וֶועט אִיבֶּער פָארֶען דֶעם יַרְדֵּן אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן צוּם לַאנְד כְּנַעַן אַז אִיר וֶועט אִיבֶּער פָארֶען דֶעם יַרְדֵּן אִין דֶר טְרִיקֶענִשׁ זָאלְט אִיר אוֹיף דֶעם תְּנַאי אִיבֶּער פָארֶען אַז אִיר זָאלְט טָאן וָואס וַוייטֶער אִין דִי פְּסוּקִים וֶועט שְׁטֵיין אוּנ אַז אִיר וֶועט נִיט אִיבֶּער פָארֶען אוֹיף דֶעם תְּנַאי וֶועלֶען

נב וְהֽוֹרַשְׁתֶּ֞ם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵ֤י הָאָ֙רֶץ֙
מִפְּנֵיכֶ֔ם וְאִ֨בַּדְתֶּ֔ם אֵ֖ת כָּל־
מַשְׂכִּיֹּתָ֑ם וְאֵ֨ת כָּל־צַלְמֵ֤י מַסֵּכֹתָם֙
תְּאַבֵּ֔דוּ וְאֵ֥ת כָּל־בָּמוֹתָ֖ם תַּשְׁמִֽידוּ׃
נג וְהוֹרַשְׁתֶּ֥ם אֶת־הָאָ֖רֶץ וִֽישַׁבְתֶּם־
בָּ֑הּ כִּ֥י לָכֶ֛ם נָתַ֥תִּי אֶת־הָאָ֖רֶץ
לָרֶ֥שֶׁת אֹתָֽהּ׃ נד וְהִתְנַחַלְתֶּ֨ם אֶת־

דִכְנָעַן: נב וּתְתָרְכוּן
כָּל יָתְבֵי אַרְעָא
קֳדָמֵיכוֹן וּתְאַבְּדוּן יָת
בֵּית סִגְדַּתְהוֹן וְיָת
צַלְמֵי מַתְּכַתְהוֹן תְּבַ[...]
וְיָת כָּל בָּמָתְהוֹן תְּשֵׁיצ[...]
נג וּתְתָרְכוּן יָת יָ[...]
אַרְעָא וְתֵיתְּבוּן בַּהּ [...]
לְכוֹן יְהָבִית יָת אַרְ[...]
לְמֵירַת יָתַהּ: נד וְתַחְ[...]
תו"א והורשתם את כל יושבי הארץ שוט[...]

בעל הטורים

(נב) ואבדתם. ב' הכא ואידך ואבדת[...] שמם. משכיותם היינו בית עכו"ם שלהם והמאבד ע"ז צריך לשרש אחריה דכתיב ואבדתם את שמם: (נד) והתנחלתם. ב' הכא ואידך [...] עבד דעבד איתקש לקרקעות: והתנחלתם. ד"פ נחלה בפסוק שכל א' הי"ל כד' מקומות כהר וכמישור ובשפלה ובחוף הים והפסוק מ[...] ומסיים בנחלה לומר שבמקום שילא הגורל אפי' רחוק זה מזה אין לשנות:

רש"י

(נב) והורשתם. ל ונרשתם: משכיתם. כתרגומו סגדתהון על שם שהיו מסככין את הקרקע ברצפת אב[...] של שיש להשתחוות עליהם בפישוט ידים ורגלים כדכ[...] (ויקרא כו) ואבן משכית לא תתנו בארצכם מ להשתח[...] עליה: מסכתם. כתרגומו מתכתהון: (נג) והורשתם [...] הארץ. והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם [...] נ תוכלו להתקיים בה ם ואם לאו לא תוכלו להתקיים [...]

בית יהודא

פארלעגן די עבודה זרות פון אייער לאנד: (נב) וְהוֹרַשְׁתֶּם. מיינט מען (וְנֵרַשְׁתֶּם) איר וועט זיי פארטרייבן: וּמַשְׂכִּיֹּתָם. זאגט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) ווי דר תרגום טייטשט (בֵּית סִגְדַּתְהוֹן) די שטובין וואס זיי בוקין ובייגין זיך דארטען צו זייער עבודה זרה (עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מְסַכְּכִין אֶת הַקַּרְקַע בְּרִצְפַּת אֲבָנִים שֶׁל שַׁיִשׁ) ווייל זיי פלעגען בדעקין די ערד נדי פאדלאגע) פון זייערע קלויסטערם מיט מארמארנע שטיינער (לְהִשְׁתַּחֲווֹת עֲלֵיהֶם בְּפִישּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם) זיי זאלן זיך בוקין ובייגין) אויף די שטיינער מיט דעם גאנצען קערפער אויסגעצויגען דיא הענט מיט די פיס, דריבער האט די תורה געבאטען מיר [...] ניט טאהן אזו (כִּדְכְתִיב) וויא עס שטייט אין פסוק (וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ) אמארמ[...] שטיינערנע פאדלאגע זאלט איר ניט מאכען אין אייער לאנד צום בוקין זיך אויף איר: וּמַסֵּכֹתָם. מיינט [...] (כְּתַרְגּוּמוֹ) וויא דער תרגום טייטשט (מַתְּכַתְהוֹן) זייערע געגאסענע מאטראלענע געטער וואס איז געלד, זילב[...] קופער, מעש, אייזין, און נאך אזעלכע מאטעריאל, וואס ווערט געגאסען און גישמאלצן: (נג) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶ[...] מיינט מען וְהוֹרַשְׁתֶּם אוֹתָהּ מִיּוֹשְׁבֶיהָ) אויב איר וועט ארויסטרייבען די איצטיגע מענטשען פון לאנד, און [...] אליין וועט בלייבען וואהנען אין לאנד (וְאָז וִישַׁבְתֶּם בָּהּ) דאמאלס וועט איר זיצען אין לאנד (תּוּכְלוּ לְהִתְקַיֵּם [...] איר וועט קענען בלייבן אין לאנד (וְאִם לַאו) אויב איר וועט ניט ארויסטרייבען די איצטיגע מענטשן פון לאנד (לֹא תּ[...]

דעת זקנים מבעלי התוספות

(נב) ואבדתם את כל צלמי משכיתם. איתא במדרש וש"ה מל[...] וכו' מלפנו מבהמות ארץ הקב"ה מלמד לנו מפרו של אל[...] וכו'. מיד בנה אליהו מזבח וכתיב ויעש תעלה כבית סאו[...] שמעתי דומיא דחצר המשכן וזהו שאז"ל בכל מקום סאתים כח[...] המשכן וכתיב מלאו ארבעה כדים מים ושנו ושלשו והתע[...] מלא מים והיאך נתמלאת באלו הכדים אלא שבא אלי[...] תלמידו ויצק אותו מים על ידו של אליהו ונעשו שתי ידיו כש[...] מעיינות ומהם נתמלאת התעלה וזהו שאמר הכתוב הנה [...] אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו. ומעוף השמ[...] תהכמנו מהעורבים המכלכלים את אליהו והיו מביאים אצלו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב ומביתו של יהושפט היו מבי[...] לו ולא היו רוצים ליכנס לביתו של אחאב להביא משם מפני ע"ז שהיתה כביתו ונ"ל דהא לא הוי כששה דתלמוד בפרק קמא דחו[...] דמסיק והעורבים מביאים לו וגו' וא"ר יהודה א"ר מבי טבחי דאחאב:

שפתי חכמים

של אכל מישור וכפ' לך לך האריך רש"י כו והתרגום שתרגם אכל מישור פתר הענין ולא הל': ל דאי פירושו לשון ירושה הל"ל וירשתם א"כ דאי פירושו ירושה לא הל"ל מפניכם דאין מלת מפניכם נופל אירושה: מ פי' שרוצה להוכית דמשכית ל' רצפה כדכתיב בקרא ואבן משכית וגם רוצה להוכיח מה שפי' להשתחוות עליה בפישוט ידים ורגלי' מדכתיב להשתחוות עליה וכתיב גבי יוסף להשתחוות לך ארצה דהיינו פישוט ידים ורגלים: נ מפני שהורשתם לשון גירוש הוא ומה שכתוב את הארץ רצה לומר יושבי הארץ: ס דאל"כ הא כבר כתיב והורשתם

פירוש לתורת אלהים

קומען די וואסער און וועלן אייך פאר פלייצען: (נב) וְהוֹרַשְׁתֶּם און איר זאלט פאר טרייבען אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אלע וואס זיצען אין דעם לאנד מִפְּנֵיכֶם פון צו פאר אייך וְאִבַּדְתֶּם און איר זאלט מאכען פאר לירען אֵת כָּל מַשְׂכִּיֹּתָם אלע זייערע גיפלאסטערטע הייזער וואס זענין אום גפלאסטערט מיט מערמיל שטיין מען זאל זיך דרויף בוקין צו דר עבודת כוכבים וְאֵת כָּל צַלְמֵי מַסֵּכֹתָם און איהרע גגאסענע בילדער פון כוכבים ומזלות תְּאַבֵּדוּ זאלט איר מאכין פאר לירען וְאֵת כָּל בָּמוֹתָם און אלע זייערע הויכע במות תַּשְׁמִידוּ זאל[...] איר מאכען פר טיליגן: (נג) וְהוֹרַשְׁתֶּם און איר זאל[...] פר טרייבען די זיצערס פון דעם לאנד וִישַׁבְתֶּם [...] אז איר וועט אזו טאן וועט איר זיצען און וועט [...] אקיום האבען אין דעם לאנד כִּי לָכֶם נָתַתִּי ווארום [...] אייך האב איך גגעבען אֶת הָאָרֶץ דאס לאנד לָרֶ[שֶׁת] אֹתָהּ צו ירשנען זיא: (נד) וְהִתְנַחַלְתֶּם און איר זאל[...] מאכען ארבען אֶת הָאָרֶץ דם לאנד בְּגוֹרָל מיט איין גור[...] צו אייערע משפחות לרב צו אזו אשבט וואס [...]

הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב תַּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנֶחָלוּ: נה וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִם בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם

תו"א ואם לא תורישו את יושבי הארץ מגילה יא:

אונקלוס

ת אַרְעָא בְּעַדְבָא
זַרְעֲיָתְכוֹן לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוֹן
ת אַחְסַנְתְּהוֹן וְלִזְעִירֵי
זְעִירוֹן יָת אַחְסַנְתְּהוֹן
דְיִפּוֹק לֵהּ תַּמָּן עַדְבָא
י לֵהּ יְהֵי לְשִׁבְטֵי
בָהָתְכוֹן תַּחְסְנוּן: נה וְאִם
א תְתָרְכוּן יָת יָתְבֵי
רְעָא מִן קֳדָמֵיכוֹן וִיהֵי
י תַשְׁאֲרוּן מִנְּהוֹן לְסִיעַן
שְׁלַן זֵין לְקָבְלֵיכוֹן
מַשְׁרְיָן מַקְפַן נְכוֹן

בעל הטורים

) ולצנינים. לשון לנה שיבאו עליהם במגן ולנה:

רשב"ם

) לשכים בעיניכם. לשון קוצים וסירים הנוקבים את העינים כמו הנני שך דרכך בסירים. ובספר יהושע מוכיח שם והיו לכם לפח ולמוקש ולשוטט בצדיכם. לשון אבי יסר אתכם בשוטים. שוט לסוס: ולצנינים. גם הוא ממיני קוצים המזיקים העינים. מנחם בן סרוק חברו עם ואל מצינים יקחהו.

רש"י

) אל אשר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל קום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה: למטות אבותיכם. "ב קיז) לפי חשבון ע יוצאי מצרים. ד"א בשנים עשר גבולין כמנין השבטים: (נה) והיה אשר תותירו מהם. ו לכם צ לרעה: לשכים בעיניכם. ליתדות המנקרות ניכם. תרגום של יתדות שיכיא: ולצנינים. פותרים הפותרים לשון מסוכת ק קוצים הסוככת אתכם לסגור בלוא אתכם מאין יוצא ובא: וצררו אתכם. כתרגומו:

בית יהודא

לְהִתְקַיֵּים בָּהּ) וֶועט איר נִיט קֶענֶן בְּלַייבֶּן וואוֹהְנֶן אִין לַאנְד: (נד) נאֶל אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה). זָאגְט רש"י (מִקְרָא קָצָר הוּא זֶה) דֶר פָּסוּק אִיז אַקוּרְצֶער, עֶס פֶעלְט אַוָוארְט, אַזוֹ דַארְף שְׁטֵיין אִין פָּסוּק (אֶל מָקוֹם אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה) דֶר אָרְט וָוס וֶועט אַרוֹיסְגֵיין צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ נצוּ דֶעם שֵׁבֶט) מִיט אַגוֹרָל, גִיהֶער דֶר אָרְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וצוּ דֶעם שֵׁבֶט): וְלְמַטּוֹת אֲבוֹתֵיכֶם). זָאגְט רש"י (לְפִי חֶשְׁבּוֹן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם) דִי לַאנְד אִיז גֶעטֵיילְט גֶעוָוארֶען נָאךְ דֶעם רֶעכֶענוּנְג פוּן דִי מֶענְטְשֶׁען וָוס זֶענֶן אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם (דָּבָר אַחֵר) אַפְּשַׁט אִיז (בִּשְׁנֵים עָשָׂר גְּבוּלִין כְּמִנְיַן הַשְּׁבָטִים) דִי לַאנְד אִיז גֶעטֵיילְט גֶעוָוארֶען אוֹיף צְוֶועלְף טֵייל, וִויא עֶס אִיז צָאהְל פוּן דִיא שְׁבָטִים, צְוֶועלְף שְׁבָטִים: (נה) וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם). דִי פֶעלְקֶר וָוס אִיר וֶועט לָאזֶען וואוֹהְנֶען אִין ק יִשְׂרָאֵל (יִהְיוּ לָכֶם לְרָעָה) זֵיי וֶועלֶען זַיין צוּ אַייךְ צוּם שְׁלֶעכְטֶען, דוּרְךְ זֵייא וֶועט אַייךְ שְׁלֶעכְט זַיין: נלְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם). וֶועלֶען זַיין (לִיתֵדוֹת הַמְנַקְרִים אֶת עֵינֵיכֶם) דִיא פֶעלְקֶער וֶועלֶען זַיין וִויא טְשְׁוֶועקֶעס וָוס וֶועלֶען אוֹיסְשְׁטֶעכֶן אַייעֶרֶע גֶען (תַּרְגוּם שֶׁל יְתֵדוֹת שִׂיכַיָּא) אוֹיף דֶעם וָוארְט יְתֵדוֹת וטְשְׁוֶועקֶס, פְּלֶעקֶער) טַייטְשְׁט דֶער תַּרְגוּם שִׂיכַיָּא: נוְלִצְנִינִים). גט רש"י (פּוֹתְרִים בּוֹ הַפּוֹתְרִים לָשׁוֹן מְסוּכַת) צְנִינִים מֵיינְט מֶען אַפַארְשְׁטֶעלוּנג, דִי פֶעלְקֶער וֶועלֶען זַיין צוּ אַייךְ (קוֹצִים סוֹכֶכֶת אֶתְכֶם לִסְגּוֹר וְלִכְלוֹא אֶתְכֶם מֵאֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא) וִויא דֶערְנֶער וָואס וֶועלֶען אַייךְ פַארְשְׁטֶעלֶען אוּנ וֶועלֶען אַייךְ רְשְׁלִיסֶען דִיא וֶועג, נִיט אַרוֹיס צוּ גֵיין אוּנ נִיט אַרַיין צוּ קוּמֶען: נוְצָרְרוּ אֶתְכֶם). זָאגְט רש"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִויא דֶר

שפתי חכמים

ל להתחיל והתנחלתם וגו' אלא שאמר זה לתנאי שאם תורישו ם תוכלו להתקיים: ע כאן לא פירש כפירושו שפירש בפ' פנחס ם משמע שפירושו שחלקו לפי באי הארץ שבאו לכלל כ' שנה משום לא פלוגתא בב"ב (דף קיז) איכא למ"ד לאלה תחלק וגו' על באי רץ נאמר ושם פי' אליבא אותו מ"ד וכאן פי' אליבא דמ"ד לאלה לק הארץ על יוצאי מצרים נאמר ואפשר לדחוק ולייסב דהיינו ' לפי שפירש לעיל משוגה נחלה זו כו': פ ר"ל דכל גבול נקרא שבטו זה גבול ראובן וזה גבול שמעון והשתא א"ש מה שפירש"י ויהי מ"מ לא נקראו שבטים אלא אלו ר"ל אף נחלת אפרים שה לא נקראו אלא על שמם גבול אפרים וגבול מנשה. כתב א"ם תימא דהא לא כמאן דלרבי יאשיה דאמר ליוצאי מצרים נחלקה הארץ שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו ולרבי יונתן דאמר לבאי הארץ נחלקה א"י שנאמר לאלה תחלק הארץ ומה אני מקיים לשמות מטות אבותם משונה נחלה זו כו' והניח בצ"ע. וי"ל דק"ל לכל הפירושים קשה מהו למטות אבותם לא הל"ל אלא לשמות אבותם ינחלו למטות ל"ל אלא ע"כ למדרש כמי לי"ב גבולין וכו' וזה שהכריח את רש"י לפרש ד"א ולפי ד"א נמי קשה ל"ל למימר אבותם דלא הל"ל אלא לשמות מטות ל"ל גם לטעם ראשון: צ ר"ל לפי שבמקרא משמע שהם יותירו ע"מ כן ברצון שיהיו לשכים ועוד היאך שייך לומר על בנ"א שיהיו שכים דהיינו יתדות כדפירש"י ומתרץ יהיו לכם לרעה ר"ל אם תותירו אותם יהיו לכם לרעה כלומר לא יהיו לכם לשכים ממש אלא לרעה להרע לכם: ק כמו מסך פתח כלומר גדר הסוככת:

פירוש לתורת אלהים

ו אִין אִים פִיל מֶענְטְשִׁין זָאלְט אִיר מֶערִין זַיין ב אִיר זָאלְט אִים גֶעבִּין אַגְרוֹסֶן חֵלֶק וְלַמְעַט אוּנ אַזוֹ אַשֵׁבֶט וָואס אִין אִים אִיז וֵוייניג מֶענְטְשֶׁן עִים זָאלְט אִיר מִינֶערֶען זַיין נַחֲלָה אֶל צוּ דֶעם ט אֲשֶׁר וָוס עֶס וֶועט אִים גִפַאלֶן דָארְטֶן דֶער ל לוֹ יִהְיֶה זָאל צוּ אִים זַיין לְמַטּוֹת אֲבוֹתֵיכֶם צוּא דִי שְׁבָטִים פוּן אַייעֶרֶע עֶלְטֶרֶן זָאלְט אִיר מַאכֶען אַרְבֶּן: (נה) וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אוּנ אוֹב אִיר וֶועט נִיט פַר טְרַייבֶּן אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ דִיא וָואס זִיצֶן אִין דֶעם לַאנְד מִפְּנֵיכֶם פוּן פַאר אַייךְ וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אֲשֶׁר וָוס אִיר וֶועט אִיבֶּער לָאזֶען פוּן זֵייא לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וֶועלֶען זֵייא צוּ אַייךְ זַיין צוּ נֶעגִיל אָדֶער צוּ

פלעקער

עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ׃
נו וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם
אֶעֱשֶׂה לָכֶם׃ פ לד א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם
בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנַעַן
לִגְבֻלֹתֶיהָ׃ ג וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב
מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם

וִיעִיקוּן לְכוֹן עַל אַרְעָ
אַתּוּן יָתְבִין בַּהּ׃ נו
כְּמָא דִי חֲשָׁבִית לְמֶ
לְהוֹן אֶעְבֵּד לְכוֹן׃ א וּמַ
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַ
ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂ
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי
עָלִין לְאַרְעָא דִכְנַעַן
אַרְעָא דִי תִתְפְּלֵג
בְּאַחְסָנָא אַרְעָא דְ
לִתְחוּמָהָא׃ ג וִיהֵי
רוּחַ דָּרוֹמָא מִמַּדְ
דְצִן עַל תְּחוּמֵי אֱדוֹם

תו"א ארץ כנען לגבלתיה סנהדרין

רשב"ם

אך אני מפרשו לשון כצנת שלג. ש
כתב אשר קצירו רעב יאכל ואל מצי
ושאף צמים חילם כלומר הלסטי'

חורומים צנים והנמצאים יקחו כמונם: (נו) כאשר דמיתי. חשבתי לעשות להם אשר צויתי לכם לא תחיה כל נשמה ואתם מותירים אותם ומחיים או
לכם שלא תחיה אתכם: (ב) זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה. רבינו זקני פירש וצייר תחומין ואע"פ כ אפרש בקוצר כי תחלה פירש הכתוב גבול דר
נבול מערב כי הים הגדול הוא גבול מערבי ואחר כך צפון ואח"כ מזרחי: (ג) על ידי אדום. סמוך לאדום:

בית יהודא

תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט (וִיעִיקוּן לְכוֹן) זֵיי וֶועלֶען אַייךְ צוּדְרִיקְעֶן: (ב) וְזֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם וגו׳). זָאגְט רש"י (לְפִי שֶׁהַרְבֵּה מִצְוֹת נוֹהֲגוֹת בָּאָרֶץ וְאֵין נוֹהֲגוֹת בְּחוּץ לָאָרֶץ) ווייל עֶס אִיז דָא פִיל מִצְוֹת וָוס דַארְפֶן וֶוערֶען גֶעטָאן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אִין חוּץ לָאָרֶץ דַארְף מֶען זֵיי נִיט טָאהְן (הוּצְרַךְ לִכְתּוֹב מִצְרָנֵי גְבוּלֵי רוּחוֹתֶיהָ סָבִיב) דְרִיבֶּער דַארְף דֶר פָּסוּק שְׁרַייבְּעֶן דִיא גְרֶענְעֶצִין פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרוּם אִין אַלֶע זַייטֶען, מֶען זָאל ווִיסֶען וֶועלְכֶע אֶרְטֶער זֶענֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ וֶועלְכֶע אֶרְטֶער זֶענֶן נִיט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (לוֹמַר לָךְ) צוּ זָאגֶען דִיר (מִן הַגְּבוּלִים הַלָּלוּ וְלִפְנִים הַמִּצְוֹת נוֹהֲגוֹת) פוּן דִי גְרֶענְעֶצִין אוּנ אִינְוֶוייגִיג דַארְף מֶען טָאהְן דִי אַלֶע מִצְוֹת וָואס גִיהֶערִין

רש"י

(ב) זאת הארץ אשר תפול לכם וגו׳. לפי ש
מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחול' לארץ הוצרך
מצרני ר גבולי רוחותיה סביב. לומר לך מן הגבולי
ולפנים המצות נוהגות: תפול לכם. על שם ש
בגורל נקראת חלוקה לשון ש נפילה. ומ"א אומר ע"י
הקב"ה שריהם של ע' אומות מן השמים וכפתן לפני
אמר לו ראה אין בהם עוד כח: (ג) והיה לכם
נגב. רוח דרומית אשר מן ת המזרח למערב: מ
צין. אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית מזרחית
ארץ תשעת המטות. כיצד שלש ארצות ב יושבות ב

צוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: נִתְפּוֹל לָכֶם). זָאגְט רש"י (עַל שֵׁם שֶׁנֶּחְלְקָה בְּגוֹרָל) ווייל דִי לַאנְד אִיז גֶעטֵיילְט גֶעוָוארְן מִיט (נִקְרֵאת חֲלוּקָה לָשׁוֹן נְפִילָה) רוּפְט מֶען דָם צוּטֵיילוּנְג מִיט דֶעם לָשׁוֹן פַאלֶען ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הִפִּיל פּוּר הוּא
עֶר הָט גֶעמַאכְט פַאלֶן פּוּר, דָם מֵיינְט מֶען עֶר הָאט גֶעמַאכְט פַאלֶן גוֹרָל) (וּמִדְרָשׁ אַגָּדָה אוֹמֵר) דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט
שֶׁהִפִּיל הקב"ה שָׂרֵיהֶם שֶׁל שִׁבְעָה אוּמוֹת מִן הַשָּׁמַיִם וְכָפְתָן לִפְנֵי מֹשֶׁה) ווייל הקב"ה הָאט גֶעמַאכְט פַאלֶען דִי שָׂרִים
זִיבֶּען פֶעלְקֶער פוּן הִימֶעל אוּנ עֶר הָט זֵיי גֶעבּוּנְדֶן פַאר מֹשֶׁה (אָמַר לוֹ) הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ מֹשֶׁה (רְאֵה אֵין בָּהֶם ע
זֶעה זֵייעֶרֶע שָׂרִים הָאבֶּן שׁוֹין קֵיין כֹּחַ צוּ פַארְהַאלְטֶן דִי לַאנְד פַאר זֵייעֶרֶע פֶעלְקֶער: (ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת נֶגֶ
וֶועט זַיין צוּ אַייךְ (רוּחַ דְּרוֹמִית אֲשֶׁר מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב) דֶער דָרוֹם זַייט וָוס פוּן מִזְרָח צוּ מַעֲרָב (מִמִּדְבַּר צִן) פוּן מִ
(אֲשֶׁר אֵצֶל אֱדוֹם) וָוס נֶעבֶּען אֱדוֹם (מִתְּחִלַּת מִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית מִזְרָחִית שֶׁל אֶרֶץ תִּשְׁעַת הַמַּטּוֹת) פוּן אָנְהֵייבּ ווִינְקוּ
אוּנ מִזְרָח פוּן דִי לַאנְד וָואס גִיהֶער צוּ דִי נַיין שְׁבָטִים (כֵּיצַד) ווִיא אַזוֹ (שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת יוֹשְׁבוֹת בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂ

שפתי חכמים

ר כלל זה נקוט בידך כל מקום שהזכיר רש"י לשון מילר ר"ל הוא גבול פירוש הרלועה המקפת א"י: ש כמו הפיל פור הוא הגורל: ת כלומר לאו דוקא הפאה של נגב אלא כל הרוח נקרא פאה מקרן מזרחית דרומית עד קרן מערבית דרומית: א וע"י אדום ר"ל ה להודיע מקום מלב מדבר לין בארץ כנען שהוא ארץ תשע מט הקרן מזרחית דרומית שלה: ב כל דבריו מבוארים לכל מעיי

פירוש לתורת אלהים

פְלֶעקִיר אִין אֵייעֶרֶע אוֹגִין וְלִצְנִינִים בְּצִדֵּיכֶם אוּנ צוּ דֶערְנֶר אִין אֵייעֶרֶע זַייטֶן זֵיי וֶועלֶן אַייךְ זַיין נָאר צוּ שְׁלֶעכְט וְצָרְרוּ אֶתְכֶם אוּנ זֵיי וֶועלֶן בַּאלֵיידִיגֶען אַייךְ עַל אוֹיף דֶעם לַאנְד וָואס אִיר וֶועט וואוֹנֶען דְרִינֶען: (נו) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין אַזוֹ ווִי אִיךְ הָאבּ גִטְרַאכְט צוּ טָאן זֵיי אֶעֱשֶׂה לָכֶם וֶועל אִיךְ טָאן צוּ אַייךְ: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה

אַזוֹ צוּ זָאגֶען: (ב) צַו גֶיבִּיט צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל אוּנ דוּ זָאלְסְט צוּ זֵיי אַזוֹ זָאגֶן כִּי אַתֶּם בָּאִים אַ וֶועט קוּמֶן צוּם לַאנְד כְּנַעַן זָאלְט אִיר ווִיסֶן דָם אִיז דָם לַאנְד וָוס וֶועט צוּ אַייךְ גְפַאלֶן פַ יְרוּשָּׁה דָם לַאנְד כְּנַעַן צוּ אִירֶע גְרֶענְעֶצִין [פ וְהָיָה אוּנ דִי עֶק פוּן דִי דָרוֹם זַייט זָאל זַי אַייךְ מִמִּדְבַּר צִן פוּן דֶער ווִיסְטֶעְנִישׁ צִן בַּייא

בון תחום דרומא מסיפי
מא דמלחא קדומא :

גבול נגב מקצה ים המלח קדמה :

רש"י

ארץ ישראל זו אצל זו קצת ארץ מצרים וארץ אדום כולה
רן מואב כולה. ארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית שנא'
' זו מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה. ונחל מצרים
ה מהלך על פני כל ארץ מצרים שנא' (יהושע יג) מן
יהור ג אשר על פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים
רץ ישראל וארץ אדום אצלה לצד המזרח וארץ מואב
ל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח וכשיצאו ישראל ממצרים
רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ היה מעבירם את
ילוס לצד צפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן וזהו שנאמר
מות יג) ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהם יושבים
היס במערבה של ארץ כנען כענין שנא' בפלשתים (צפניה
יושבי חבל הים גוי כרתים. ולא נחם אותו הדרך אלא
יבן והוציאם דרך דרומה אל המדבר והוא שקראו יחזקאל
חזקאל כ) מדבר העמים לפי שהיו כמה אומות יושבות
דו והולכין אצל דרומה מן המערב בלפי מזרח תמיד עד
או לדרומה של ארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור
ך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רצה והוצרכו
בוב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה של ארץ
אב שנא' (שופטים יא) וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה.
לכו כל דרומה של מואב עד סופה ומשם הפכו פניהם לצפון
שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה וכשכלו את מזרחה
או את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען
ירדן מפסיק ביניהם וזהו שנא' ביפתח (שם) וילך במדבר
ב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ד ויבא ממזרח שמש
רץ מואב. וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיתה בצפונה של
ץ מואב. וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע צפונית

בית יהודא

אצל זו) דביי לענדער זענען אין דרום זייט פון ארץ ישראל איינע נעבן די אנדערע (קצת ארץ מצרים) אביסול פון לאנד מצרים (וארץ אדום כולה) אונ די גאנצע לאנד אדום (וארץ מואב כולה) אונ די גאנצע לאנד מואב (ארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית) די לאנד מצרים איז אין ווינקול דרום מערב פון ארץ ישראל (שנאמר בפרשה זו) וואֶרום עס שטייט אין די פרשה (מעצמון נחלה מצרים) פון עצמון איז דער גרעניץ דר טייך פון מצרים (והיו תוצאותיו הימה) די עקין פון דעם גרעניץ איז ביז צום ים (ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים) דר טייך פון מצרים איז געגאנגען אויף גאנץ לאנד מצרים (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (מן השיחור אשר על פני מצרים) פון טייך נילוס וואס ער איז פארשפרייט אויף מצרים (ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישראל) דר טייך נילוס טיילט אפ צווישען מצרים אונ ארץ ישראל (וארץ אדום אצלה לצד המזרח) די לאנד אדום איז נעבן ארץ ישראל אין מזרח זייט (וארץ מואב אצל ארץ אדום) די לאנד מואב איז נעבן די לאנד אדום (בסוף הדרום למזרח) אין סוף דרום זייט וואס איז נאנט צו מזרח (וכשיצאו ישראל ממצרים) ווען די יודין זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים (אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ) ווען הקב"ה וואלט וועלן דערנענטערן זייער אריין גיין אין ארץ ישראל (היה מעבירם את הנילוס לצד צפון) וואלט ער זיי אריבער געפירט דעם נילוס צו צפון זייט (ובאין לארץ ישראל) וואלטען דיא יודין באלד אריין געקומען אין ארץ ישראל (ולא עשה כן) הקב"ה האט ניט אזוי געטאהן (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים) הקב"ה האט ניט געפירט די יודין אין דעם וועג פון לאנד פלשתים (שהם יושבים על הים) די פלשתים האבן געוואהנט נעבן ים (ובמערבה של ארץ כנען) אין מערב זייט פון לאנד כנען (כמו שנאמר בפלשתים) וויא עס שטייט אין פסוק די פלשתים (יושבי חבל הים גוי כרתים) דאס פאלק כרתים ופלשתים וואהנען ביי די ליניע ביי די זייט פון ים (ולא אותו הדרך) הקב"ה האט זיי ניט געפירט דעם וועג (אלא הסיבן) נאר ער האט זיי געפירט ארום (והוציאם דרך דרומה המדבר) ער האט זייא געפירט דורך דרום זייט אין דער מדבר (והוא שקראו יחזקאל מדבר העמים) דעם מדבר האט נביא יחזקאל גערופען מדבר העמים, דער מדבר פון די פעלקער (לפי שהיו כמה אומות יושבות בצדו) ווייל פיל פעלקער האבען געוואהנט ביי דער זייט פון דעם מדבר (והולכין אצל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד) די יודין זענען שטענדיג געגאנגען נעבן דרום זייט, פון מערב צו מזרח (עד שבאו לדרומה של ארץ אדום) ביז זיי זענען געקומען אין דרום זייט פון לאנד אדום (ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו) זיי האבען געבעטען ביי דעם מלך פון אדום ער זאל זיי לאזען גיין דורך זיין לאנד (וליכנס לארץ דרך רחבה) זיי זאלען קענען אריין גיין אין ארץ ישראל דורך דיא ברייט (ולא רצה) האט דער מלך אדום ניט געוואלט (והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום) האבן זיי געמוזט גיין דעם גאנצען דרום זייט פון אדום (עד בואם לדרומה של ארץ מואב) ביז זיי זענען געקומען צו דרום זייט פון לאנד מואב (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה) צום מלך מואב האט אויך משה געשיקט ער זאל לאזען דיא יודין גיין דורך זיין לאנד, האט מלך מואב ניט געוואלט (והלכו כל דרומה של מואב) זענען די יודין געגאנגען דעם גאנצען דרום זייט פון מואב (עד סופה) ביז צום ענדע דרום זייט (ומשם הפכו פניהם לצפון) פון דארטען האבן די יודין געהויבן גיין צו צפון זייט (עד שסבבו כל מיצר מזרחי שלה לרחבה) אונ זיי זענען געגאנגען די גאנצע ברייט מזרח פון מואב ודאס הייסט פון דרום דורך מזרח ביז צפון (וכשכלו את מזרחה) ווען זיי האבן גיענדיגט צו גיין די מזרח זייט באו את ארץ סיחון ועוג) האבן זיי געטראפען די לאנד פון סיחון אונ עוג (שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען) זיי האבען וואהנט אין מזרח זייט פון לאנד כנען (והירדן מפסיק ביניהם) צווישען די לאנד פון סיחון אונ עוג אונ די לאנד ען איז געוועזען דער טייך ירדן (וזהו שנאמר ביפתח) דס האט דר פסוק געזאגט בייא יפתח (וילך במדבר ויסב את ארץ ום ואת ארץ מואב) יודין זענען געגאנגען אין דער מדבר, ארום די לאנד אדום, אונ ארום די לאנד מואב (ויבא ממזרח ש לארץ מואב) אונ ער ודי יודין) זענען געקומען פון מזרח זייט צום לאנד מואב (וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיתה פונה של ארץ מואב) אונ זיי האבען איינגענומען די לאנד פון סיחון אונ עוג וואס די לאנד איז געוועזען אין צפון זייט מואב (וקרבו עד הירדן) אונ זיי האבן גע... ביז צום ירדן (והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב) דער

שפתי חכמים

יירת גבולי ארץ ישראל : ג השיחור היינו נילוס : ד וכתיב אחריו
ת ישראל מלאכים אל סיחון וגו' משמע מתחלה הסיבם מן המערב

למזרח בצד דרומו של אדום ומואב וכשהגיעו למקצוע דרומית מזרחית
פנו אל צפון העולם לסבוב את מצר המזרחי של מואב וכשסיבו את

פירוש לתורת אלהים

ה אונ די דרום גרעניץ זאל זיין צו אייך מקצה פון דעם עק ים המלח קדמה פון דעם זאלץ ים אין

ד וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָה וְהָיָה (והיו קרי) תּוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר וְעָבַר עַצְמֹנָה׃ ה וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחְלָה מִצְרָיִם וְהָיוּ

ד וְיַסְחַר לְכוֹן תְּח...
מִדָּרוֹמָא לְ מַ סְ קָ...
דְּעַקְרַבִּים וְיִעְבַּר...
וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי מִדָּר...
לְרֶקֶם גֵּיאָה וְיִפּוֹק לַ...
אַדָּר וְיִעְבַּר לְעַצְמ...
ה וְיַסְחַר תְּחוּמָא מֵעַ...
לְנַחֲלָא דְמִצְרָיִם ...

רשב״ם (ד) ונסב לכם. שם בולט הגבול: ויצא ועבר. דרך ישר בלא הקף: (ה) והיו

בית יהודא

יַרְדֵּן איז גֶעגֶען וִוינְקֶעל צָפוֹן אוּנ מַעֲרָב פוּן לַאנְד מוֹאָב (נִמְצָא שֶׁאֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁבְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְמַעֲרָב) ווייסֶן מִיר פוּן די פְּסוּקִים די לַאנְד כְּנַעַן ווָס איז אוֹיף די אַנְדֶערֶע זַייט יַרְדֵּן צוּ מַעֲרָב איז דֶר ווִינְקֶעל דָרוֹם מִזְרָח פוּן כְּנַעַן נֶעבֶּן לַאנְד אֶדוֹם׃ (ד) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים. זָאגְט רַשִׁ״י (כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְנָסַב אוֹ וְיָצָא מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה הַמֵּצַר שָׁוֶה) ווָא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶר ווָארְט וְנָסַב אָדֶער דֶער ווָארְט וְיָצָא די ווֶערְטֶער לֶערְנֶען אוּנְז דֶר גְרֶענֶעץ איז נִיט גֶעוֶוען גְלַייךְ (אֶלָּא הוֹלֵךְ וְיוֹצֵא לַחוּץ) נָאר דֶר גְרֶענֶעץ איז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען צוּ אוֹיסְוֵוייניג (יוֹצֵא הַמֵּצַר וְעוֹקֵם לְצַד צְפוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּאַלַכְסוֹן לְמַעֲרָב) דֶר גְרֶענֶעץ איז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען אוּנ הָט זִיךְ פַארְקְרִימְט צוּ צָפוֹן זַייט פוּן דֶער ווֶעלְט אִין דֶערְקְרִים צוּ מַעֲרָב (וְעוֹבֵר הַמֵּצַר בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל מַעֲלֵה עַקְרַבִּים) אוּנ דֶר גְרֶענֶעץ גֵייט אִין דָרוֹם זַייט פוּן מַעֲלֵה עַקְרַבִּים (נִמְצָא מַעֲלֵה עַקְרַבִּים לִפְנִים מִן הַמֵּצַר) איז דֶר מַעֲלֵה עַקְרַבִּים אִינְוֵוייניג פוּן גְרֶענֶעץ (וְעָבַר צִנָה) מֵיינְט מֶען דֶר גְרֶענֶעץ איז גֶעגַאנְגֶען (אֶל צִן) צוּ צִן (כְּמוֹ מִצְרַיְמָה) אַזוֹי ווִיא עֶס שְׁטֵייט מִצְרַיְמָה, מֵיינְט מֶען (אֶל מִצְרַיִם) צוּ מִצְרַיִם (וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו) מֵיינְט מֶען (קְצוֹתָיו) זַיינֶע עֶקְן (בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ) זֶענֶען אִין דָרוֹם זַייט פוּן קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ׃ וְיָצָא חֲצַר אַדָּר זָאגְט רַשִׁ״י מֶען מֵיינְט (מִתְפַּשֵּׁט הַמֵּצַר וּמַרְחִיב לְצַד צְפוֹן שֶׁל עוֹלָם) דֶר גְרֶענֶעץ הָט זִיךְ אוֹיסְגֶעצוֹגֶען אוּנ דֶערְבְּרֵייטֶערְט צוּ די צָפוֹן זַייט פוּן דֶר ווֶעלְט (וְנִמְשַׁךְ עוֹד בְּאַלַכְסוֹן לְמַעֲרָב) אוּנ עֶר הָט זִיךְ נָאךְ גֶעצוֹיגֶן אִין דֶער קְרִים צוּ מַעֲרָב (וּבָא לוֹ לַחֲצַר אַדָּר) אוּנ עֶר איז גֶעקוּמֶען בִּיז צוּ חֲצַר אַדָּר (וּמִשָּׁם לְעַצְמוֹן) פוּן דָארְטֶן איז דֶר גְרֶענֶעץ גֶעקוּמֶען בִּיז (וּמִשָּׁם לְנַחַל מִצְרַיִם) פוּן עַצְמוֹן איז עֶר גֶעקוּמֶען בִּיז נַחַל מִצְרַיִם, זָאגְט רַשִׁ״י (וְלָשׁוֹן וְנָסַב הָאָמוּר כָּאן) אוּנ ווָא שְׁטֵייט דֶער לָשׁוֹן „וְנָסַב" (לְפִי שֶׁכָּתַב וְיָצָא חֲצַר אַדָּר) ווַייל דֶר פָּסוּק הָט גֶעשְׁרִיבֶּן דֶר גְרֶענֶעץ איז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען חֲצַר אַדָּר (שֶׁהִתְחִיל לְהַרְחִיב) עֶר הָט אָנְגֶעהוֹיבֶּן בְּרֵייטֶער צוּ ווֶערֶען (מִשֶּׁעָבַר אֶת קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ) ווִי עֶר איז אַרִיבֶּערְגֶעגַאנְגֶען קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ (וְרוֹחַב אוֹתָהּ רְצוּעָה שֶׁבַּלְטָה לְצַד צָפוֹן הָיְתָה מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ עַד עַצְמוֹן) די בְּרֵייט פוּן דֶעם פַּאס עֶרְד ווָא צוּא צָפוֹן זַייט איז גֶעוֶוען פוּן קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ בִּיז עַצְמוֹן (וּמִשָּׁם וְהָלְאָה נִתְקַצֵּר הַמֵּצַר) פוּן דָארְטֶן אוּנ ווַייטֶער איז דֶר עֶרְד שְׁמֶעלֶער גֶעוָוארֶען (וְנָסַב לְצַד הַדָּרוֹם) אוּנ עֶר איז גֶעגַאנְגֶען צוּא דָרוֹם זַייט (וּבָא לוֹ לְנַחַל מִצְרַיִם) אוּנ עֶר איז גֶעקוּמֶען צוּם טַייךְ פוּן מִצְרַיִם (וּמִשָּׁם לְצַד הַמַּעֲרָב אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל) פוּן דָארְטֶען איז עֶר גֶעגַאנְגֶען צוּ מַעֲרָב זַייט גְרוֹיסִין יַם (שֶׁהוּא מֵצַר מַעֲרָבִי שֶׁל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) דָס איז דֶר גְרֶענֶעץ פוּן מַעֲרָב זַייט פוּן גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (נִמְצָא מִצְרַיִם בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית) ווֶערְט גֶעפוּנֶען דֶר טַייךְ פוּן מִצְרַיִם איז אִין ווִינְקֶעל מַעֲרָב־דָרוֹם׃ (ה) וְהָיוּ תּוֹ...

רש״י

מערבית של ארץ מואב נמצא שארץ כנען שבעבר... למערב היה מקצוע דרומית מזרחית שלה ה אצל... (ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבי... מקום שנא׳ ונסב או ויצא מלמד שלא היה המצר שו... הולך ויוצא לחוץ יוצא המצר ועוקם לצד ו לפונו של... באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה ע... נמצא מעלה עקרבים לפנים ז מן המצר: ועבר צנ... אין ח כמו מצרימה: והיו תוצאותיו. קצותיו. בדרו... קדש ברנע: ויצא חצר אדר. מתפשט המצר ו... לצד צפון של עולם ט ונמשך עוד באלכסון למערב... לחצר אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים. ולשו... האמור כאן י לפי שכתב ויצא חצר אדר שהתחיל ל... משעבר את קדש ברנע ורוחב אותה רצועה שבלטה ל... היתה מקדש ברנע עד עצמון כ ומשם והלאה נתקצר... ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים ומשם לצד ה... אל הים הגדול שהוא מצר מערבה של כל ארץ ישראל... שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית: (ה)

שפתי חכמים

מצר המזרחי כתיב אחריו וישלח וגו׳ שמצאו את ארץ סיחון ועוג: ה זה מוסב אדלעיל ר״ל לכך כתיב ממדבר צין ע״י אדום: ו ר״ל שעיקם לצד א״י ומתרחב המיצר נמצא שארץ ישראל מתקצר דכל כמה שמרחיב המיצר לתוך ארץ ישראל מתקצר ארץ ישראל: ז מדכתיב מנגב למעלה עקרבים משמע שהגבול דהיינו המיצר בדרומה של מעלה עקרבים אבל היכא שכתוב ועבר משמע שעבר המיצר תוך העיר: ח דה״א בסופה במקום למ״ד בתחלתה: ט שהגבול של א״י מתפשט בצד דרום של עולם ואם כן מתרחב הגבול של א״י לצד צפון של עולם ודו״ק היטב: י כלומר מה שכת... הגבול מעצמון נחלה מצרים אין פירושו כונסב דלעיל. דלעיל פירוש שהמיצר היה מתעקם לא״י ונמצא שא״י מתקצר והמיצר מרחי... ונסב דכתיב כאן היה מתעקם לנחל מצרים שהוא דרומו של עולם ונמצא שמתקצר המיצר וא״י מרחיב: כ כלומר שלא היה מרחי...

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) מנגב לקדש ברנע. תימה להרב בכור שור דהכא דקדש ברנע היתה מארץ כנען והלא משה רבינו ל... הירדן ומקדש ברנע שלח מרגלים דכתיב בשלות אותם... ברנע. ונ״ל דתרי קדש ברנע הוו כדאי׳ בפ׳ ג׳ דמכו...

פירוש לתורת אלהים

מִזְרָח צוּ׃ (ד) וְנָסַב לָכֶם אוּנ דִיא גְרֶענִיץ פוּן דָרוֹם זַייט צוּא קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל אַרוּם זַייט זָאל אוּם רִינְגְלֶען צוּ אַייךְ צוּ דֶעם אוֹיף גַאנְג צוּ חֲצַר אַדָּר וְעָבַר עַצְמוֹנָה אוּנ עֶר זָאל אִיבֶּר... פוּן עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָה אוּנ עֶר זָאל אִיבֶּר פָארֶן צִנָה עַצְמוֹנָה׃ (ה) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן אוּנ די גְרֶענִיץ... וְהָיָה אוּנ עֶס זָאלֶען זַיין זַיינֶע אוּם גֶענְג פוּן דָרוֹם אוּם רִינְגְלֶען פוּן עַצְמוֹן צוּ דֶעם טַייךְ פוּן מִ...

והי לְיַמָּא: ו וּתְחוּם
א וִיהֵי לְכוֹן יַמָּא
וּתְחוּמֵהּ דֵּין יְהֵי
תְּחוּם מַעַרְבָא:
יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם
א מִן יַמָּא רַבָּא
ן לְכוֹן לְהוֹר טוּרָא:
וֹר טוּרָא תְּכַוְּנוּן
חֲמָת וִיהוֹן
והי דִתְחוּמָא

תּוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה: ו וּגְבוּל יָם וְהָיָה
לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה
לָכֶם גְּבוּל יָם: ז וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם
גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ
לָכֶם הֹר הָהָר: ח מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ
לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תּוֹצְאֹת הַגְּבֻל

תו"א וגבול ים והיה לכם הים הגדול גיטין ח:

רשב"ם

ימה. גבול דרומית מערבית: (ו) וגבול ים. כלומר וגבול מערבי, כיצד והיה לכם הים הגדול לגבול מערב: וגבול. חכמים פירשו לרבות נסים שבים הם אוי הים: (ז) תתאו. תתרשמו לשון תחום וגבול:

רש"י

תיו הימה. אל מצר המערב שאין עוד גבול נגב לצד המערב משם והלאה: (ו) וגבול ים. ומצר מהו: והיה לכם הים הגדול. למצר: וגבול. שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים שקורין ים: (ז) גבול צפון. מצר לפון: מן הים הגדול לכם הר ההר. שהוא במקצוע לפונית מערבית. משפיע ונכנס לתוך הים ויש מרוחב הים לפנים הימנו ה הימנו: תתאו. תשפעו לכם לנטות ממערב ללפון ההר: תתאו. לשון סיבה כמו (ד"ה ב יב) אל תא (יחזקאל מ) ותאי השער הילוע שקורין אפנדי"ז שהוא משופע: (ח) מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הלפון מזרה ותפגעו בלבא חמת זו אנטוכיא: תוצאות . סופי הגבול. כל מקום שנא' תוצאות הגבול או לה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם מתפשט ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב ולענין רוחב המדה הראשון קראו תוצאות ששם כלתה נ

בית יהודא

הַיָּמָּה]. די עקין זיינע גייען (אל מצר המערב) צום גרעניץ אין מערב זייט (שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב משם והלאה) ווס פון דארטען אונ ווייטער גייט שוין ניט דר גרענעץ פון דרום זייט ביז צו מערב: (ו) [וּגְבוּל יָם]. דר גרענעץ פון מערב זייט (ומצר מערבי מהו) ווער איז דר גרענעץ פון מערב זייט (והיה לכם הים הגדול למצר) דר גרויסער ים איז דר גרענעץ פון מערב זייט: [וּגְבוּל]. זאגט רש"י (הנסין שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים שקורין אינזולם) די אינזלען ווס זענען אין ים זענען אויך פון גרענץ, נסין זענען אינזלען: (ז) [וּגְבוּל צָפוֹן]. מיינט מען (מצר צפון) ווס עס גרענעצט זיך מיט צפון זייט: [מִן הַיָּם הַגָּדוֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר]. פון גרויסן ים זאלט איר אייך בעצייכענען דעם הר ההר (שהוא במקצוע צפונית מערבית) דער הר ההר איז אין ווינקול צפון מערב (וראשו משפיע ונכנס לתוך הים) דר סוף פון דעם בארג גייט אראפ ביז אין ים (ויש מרוחב הים לפנים הימנו ותוצה הימנו) די ברייט פון ים גייט ארום דעם בארג איינוועניג און ארץ ישראל] אונ אויסוועניג ארץ ישראל]: [וּתְתָאוּ]. מיינט מען (תשפיעו לכם לנטות מבמערב לצפון אל הר ההר) איר זאלט אייך אראפלאזען פון מערב צוא צפון ביז צום הר ההר, זאגט רש"י "תתאו" מיינט מען (לשון סיבה) ארומגיין (כמו) וויא עס אין פסוק (אל תא הרצים) צו די שטוב פון די לויפער וואס היטען ארום דיא שטוב, נאך שטייט אין פסוק (ותאי יציע) די צימערען פון דעם טויער פון דעם יציע (שהוא מוסב ומשופע) ווס ער איז ארומגערינגעלט פון אלע זייטען ... בארג אראפ: (ח) [וּמֵהֹר הָהָר]. פון הר ההר: (תסבו ותלכו אל מצר צפון לצד המזרח) זאלט איר גיין ארום ... גרענעץ פון צפון זייט ביז מזרח (ותפגעו בלבוא חמת זו אנטוכיא) וועט איר בגעגענען וויא מען קומט צו חמת, ... די שטאט אנטוכיא: [וּתוֹצְאוֹת הַגְּבוּל]. מיינט מען (סופי הגבול) דיא עקין פון דעם גרענעץ, זאגט רש"י (כל שנאמר תוצאות הגבול או המצר כלה שם לגמרי) אויף וועלכען ארט עס שטייט דר ווארט "תוצאות", מיינט מען ... ענדיגט זיך דער גרענעץ אדער דער פלאץ אין גאנצען (ואינו עובר להלן כלל) אונ ווייטער גייט גאר ניט (או משם ... ומרחיב ויוצא לאחוריו) אדער מען מיינט פון דעם ארט אונ ווייטער פארשפרייט זיך אונ דער ברייטערט זיך ... גייט נאך ארויס אויף אינטען (להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון) עס זאל זיך ציהען ווייטער אין ... רים ברייטער פון די ערשטע ברייט (ולענין רוחב המדה הראשון) געגען די ברייט פון די ערשטע מאס (קראו תוצאות) ... מען דאס תוצאות, די ענדע פון דעם שמאלען ארט (ששם כלתה אותה מדה) ווייל ביז דעם ארט האט זיך

דעת זקנים מבעלי התוספות

...תי קד"ש היו וכן ביהושע מונה אותו בעיירות שמעבר ...כן פרש"י דתרי הר ההר הוו לפי שמצינו בהר ההר מת שלא עבר את הירדן והכא משמע שהוא מארץ כנען דכתיב תתאו לכם הר ההר:

שפתי חכמים

משכה לחצר אדר אלא עומד ברוחב הראשון אבל מעלמון התחיל לק"ר ובא לו לנחל מצרים: ל מגבול יתירה מרבה ליה אף נסין: מ ר"ל ברוחב היה מסבב את ההר בכל פנים דהיינו א"י ובכל תולה דהיינו ח"ל: נ ר"ל מלדדס עד חצר עינן ימשוך המיצר לדרומו

פירוש לתורת אלהים

...נג זיינע אוס געננ זאלן זיין צום ים: (ו) וּגְבוּל ... די גרענעץ פון מערב זאל זיין צו אייך דר ... ים וּגְבוּל זֶה דם זאל זיין צו אייך די גרענעץ ... מערב: (ז) וְזֶה אונ דאס זאל זיין צו אייך דיא גרעניץ פון צפון זייט מן הַיָּם פון דעם גרויסן ים זאלט איר בצייכנן צו אייך דעם בארג הור ההר: (ח) מֵהֹר הָהָר פון דעם בארג הור ההר זאלט איר בצייכנן ווי מען קומט אין חמת וְהָיוּ אונ די געננ

צְדָדָה׃ ט וְיָצָא הַגְּבֻל זִפְרֹנָה וְהָיוּ
תֹוצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם
גְּבוּל צָפוֹן׃ י וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם
לִגְבוּל קֵדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה׃
יא וְיָרַד הַגְּבֻל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה
מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבֻל וּמָחָה עַל־
כֶּתֶף יָם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה׃ יב וְיָרַד
הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו יָם
הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ
לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב׃ יג וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־

אונקלוס

לִצְדָד׃ ט וְיִפּוֹק תְּחוּמָ
לְזִפְרוֹן וִיהוֹן מַפְּקָנוֹ
לַחֲצַר עֵינָן דֵּין יְהֵי לְכ
תְּחוּם צִפּוּנָא׃ י וּתְכַו
לְכוֹן לִתְחוּם מַדְנ
מֵחֲצַר עֵינָן לִשְׁפָם
יא וְיֵחוֹת תְּחוּמָא מִשְּׁ
לְרִבְלָה מִמַּדְנַח לְ
וְיֵחוֹת תְּחוּמָא וְיִמְטֵי
כֵּיף יַם גִּנֵּסַר קִדּוּמָ
יב וְיֵחוֹת תְּחוּמָא לְיַרְדְּ
וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לְיַ
דְּמִלְחָא דָּא תְּהֵי לְ
אַרְעָא לִתְחוּמָהָא סְח
סְחוֹר׃ יג וּפַקֵּיד מֹשֶׁה

תולדות אהרן

זאת תהיה לכם הארץ בגורות כם ב

רש"י

אותה מדה: (ט) והיו תוצאותיו חצר עינן. הוא סוף המצר הצפוני. ונמצאת חצר עינן במקצוע לפ מזרחית. ומשם והתאויתם לכם אל מצר המזר (י) והתאויתם. לשון הסבה ונטיה כמו תתאו: שפמ במצר המזרחי ומשם הרבלה: (יא) מקדם לעין. שם מ והמצר הולך במזרחו נמצא העין לפנים מן המצר ומ ישראל הוא: וירד הגבול. כל שהגבול הולך מצפון לד הוא יורד והולך: ומחה על כתף. עבר: ים כנ קדמה. שיהא ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במ ים כנרת ומשם יורד אל הירדן והירדן מושך ובא מן ה לדרום באלכסון. נוטה לצד מזרח ומתקרב לצד ארץ כ כנגד ים כנרת ומושך לצד מזרחה של א"י כנגד ים כנרת שנופל בים המלח ומשם כלה הגבול בתוצאותיו אל ים ה

בית יהודא

גיענדיגט די מאס פון דעם שמאלערין אָרט: (ט) וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצַר עֵינָן]. זאגט רש"י (הוּא הָיָה סוֹף הַמֵּצַר הַצְּפוֹנִי) דאס איז געוועזן די ענדע פון דעם מצר ופלאץ וואס אין צפון זייט (וְנִמְצָא חֲצַר עֵינָן בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מִזְרָחִית) זעהן מיר חצר עינן איז אין ווינקעל צפון מזרח (וּמִשָּׁם וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם אֶל מֵצַר מִזְרָחִי) פון דארטען זאלט איר אראפגיין צום גרענעץ פון מזרח זייט: (י) [וְהִתְאַוִּיתֶם]. זאגט רש"י (לְשׁוֹן הֲסִבָּה וּנְטִיָּה כְּמוֹ תִּתְאוּ) וְהִתְאַוִּיתֶם איז דערטייטש אַוועקקערען אונ ניינען וויא עס איז דערטייטש תתאו: [שְׁפָמָה]. איז געוועזן (בְּמֵצַר הַמִּזְרָחִי) אין מזרח זייט (וּמִשָּׁם הָרִבְלָה) פון דארטען איז מען געגאנגען אין רבלה: (יא) [מִקֶּדֶם לָעָיִן]. אין מזרח זייט פון עין. זאגט רש"י (שֵׁם מָקוֹם) עין איז אנאמען פון אארט (וְהַמֵּצַר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ) דר גרענעץ גייט אין מזרח זייט (נִמְצָא הָעַיִן לִפְנִים מִן הַמֵּצַר) איז דיא שטאט עין איניוויניג פון גרענעץ (וּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא) דיא שטאט עין איז פון ארץ ישראל: [וְיָרַד הַגְּבוּל]. זאגט ר (כָּל שֶׁהַגְּבוּל הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ) דר גרענעץ (דיא וועגן וואס גייט פון צפון צו דרום גייט אלע מ נידעריג (וּמָחָה עַל כֶּתֶף יָם כִּנֶּרֶת קֵדְמָה) זאגט רש"י (שֶׁיְּהֵא יָם כִּנֶּרֶת תּוֹךְ לַגְּבוּל בְּמַעֲרָב) דר ים כנרת זאל זיין אין גר צו מערב זייט (וְהַגְּבוּל בְּמִזְרַח יָם כִּנֶּרֶת) דער גרענעץ איז אין מזרח זייט פון ים כנרת (וּמִשָּׁם יוֹרֵד אֶל הַיַּרְדֵּן) פון דאר גייט דער גרענעץ ביז צום ירדן (וְהַיַּרְדֵּן מוֹשֵׁךְ וּבָא מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם בַּאֲלַכְסוֹן) דר ירדן ציהט זיך פון צפון צו דרום דער קרים (נוֹטֶה לְצַד מִזְרָח) ער איז גענייגט צו מזרח זייט (וּמִתְקָרֵב לְצַד אֶרֶץ כְּנַעַן) ער איז נענטער צום לאנד (כְּנֶגֶד יָם כִּנֶּרֶת) געגען ים כנרת (וּמוֹשֵׁךְ לְצַד מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) אונ ער ציהט זיך צו מזרח זייט פון ארץ יש (כְּנֶגֶד יָם כִּנֶּרֶת) געגען דעם ים כנרת (עַד שֶׁנּוֹפֵל בְּיָם הַמֶּלַח) ביז ער פאלט אריין אין גענאלצענעם ים (וּמִשָּׁם כָּלָה הַ

פירוש לתורת אלהים

פון די גרענעץ זאלן זיין צו צדד: (ט) וְיָצָא אונ די גרענעץ זאל ארוס גיין אין זפרון אונ זיינע אוס געגג זאל זיין צו חצר עינן זה די זאלן זיין צו אייך די גרעניץ פון צפון זייט: (י) וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם אונ איר זאלט בצייכינן צו אייך לִגְבוּל קֵדְמָה צו די גרענעץ פון מזרח זייט פון חצר עינן צוא שפם: (יא) וְיָרַד אונ דיא גרעניץ זאל אראפ נידערין פון שפם צו רבלה מִקֶּדֶם לָעָיִן פון מזרח זייט צו עין וְיָרַד הַגְּבוּל אונ די גרענעץ זאל אראפ נידערין וּמָחָה עַל כֶּתֶף כִּנֶּרֶת קֵדְמָה אונ זאל גרייכן צו דיא זייט פון כנ אין מזרח זייט: (יב) וְיָרַד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה אונ ד גרעניץ זאל אראפ נידערין צו דעם ירדן וְהָיוּ זיינע אוס געגג זאלן זיין דר זאלץ ים זאת תִּהְיֶה זאל זיין צו אייך דם לאנד לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב צו אי גרעניץ ארום אונ ארום: (יג) וַיְצַו אונ משה ה געבאטן די קינדר ישראל אזו צו זאגן זאת דם איז

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי
הַמַּטֶּה׃ יד כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי
הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה בְנֵי־
הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וַחֲצִי מַטֵּה
מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם׃ טו שְׁנֵי הַמַּטּוֹת
וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר
לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה׃ פ
רביעי ששי כשהן מחוברין טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דָא
א דְתִתְחַסְנוּן יָתַהּ
בָא דִי פַקִּיד יְיָ לְמִתַּן
עַת שִׁבְטִין וּפַלְגוּת
טָא׃ יד אֲרֵי קַבִּילוּ
טָא דִבְנֵי רְאוּבֵן לְבֵית
תְהוֹן וְשִׁבְטָא דִבְנֵי
לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
וּת שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה
לוּ אַחֲסַנְתְּהוֹן׃ טו תְּרֵין
טִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא
לוּ אַחֲסַנְתְּהוֹן
רָא לְיַרְדְּנָא דִירֵחוֹ
מָא מַדִּינְחָא׃ טז וּמַלִּיל
ם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
לֵין שְׁמָהַת גֻּבְרַיָּא
חְסְנוּן לְכוֹן יָת אַרְעָא

מעבר לירדן בס :

בעל הטורים

ה שמות האנשים . ולמטה פעם
אלה שמות האנשים. לומר כשרים
בשמותם וכשרים במעשיהם :

רש"י

התחלת מצר מקצוע דרומית מזרחית הרי סובבת לארבע רוחותיה : (טו) קדמה מזרחה. אל פני שהם במזרח ם שרוח מזרחית קרויה פנים ומערבית אחור לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל : (יז) אשר לכם. בשבילכם ע כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו לק נחלת השבט למשפחות ולגברי׳ צ ובורר לכל אחד חלק הגון . ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשאום

בית יהודא

בתוֹצְאוֹתָיו אֶל יָם הַמֶּלַח) דָארְטְען עֶנְדִיגְט זִיךְ דֶר גְרֶענֶעץ וְוא עֶר גֵייט אַרַיין אִין גֶעזַאלְצֶענֶעם יַם (שֶׁמִּמֶּנּוּ הַתְחָלַת מֵצַר מִקְצוֹעַ דְרוֹמִית מִזְרָחִית) פוּן דָארְטֶן הֵייבְּט זִיךְ אָן דֶר ווִינְקֶעל דָרוֹם־מִזְרַח (הֲרֵי סוֹבֶבֶת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ) אִיז דֶער יַרְדֵן גֶעוֶוען אַרוּמְגֶענוּמֶן פוּן אַלֶע פִיר זַייטֶ : (טו) וְקֵדְמָה מִזְרָחָה. מֶען מֵיינְט (אֶל פְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁהֵם בְּמִזְרָח) צוּם פָארוּנְט פוּן דִי וָועלְט , דָס אִיז דֶר מִזְרַח זַייט (שֶׁרוּחַ מִזְרָחִית קְרוּיָה פָּנִים) דִי מִזְרַח זַייט וֶוערְט גֶערוּפֶן פָארוּנְט (וּמַעֲרָבִית קְרוּיָה אָחוֹר)

...ב זַייט וֶוערְט גֶערוּפֶען אִינְטֶען (לְפִיכָךְ דָּרוֹם לְיָמִין וְצָפוֹן לִשְׂמֹאל) דְרִיבֶּער אִיז דָרוֹם רֶעכְטְס אוּנ צָפוֹן לִינְקְס : ...שֶׁר יִנְחֲלוּ לָכֶם . מֵיינְט מֶען זֵיי וֶועלֶען יַרְשֶׁנֶן (בִּשְׁבִילְכֶם) פוּן אַייעֶרְטְווֶעגֶן (כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשִׁבְטוֹ) יֶעדֶער אִיז דֶר פָאטֶער פוּן זַיין שֵׁבֶט (וּמְחַלֵּק נַחֲלַת הַשֵּׁבֶט לְמִשְׁפָּחוֹת וְלִגְבָרִים) אוּנ דֶער נָשִׂיא צוּטֵיילְט דֶעם חֵלֶק וָואס ...ט הָט גֶענוּמֶן צוּ דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן שֵׁבֶט אוּנ צוּ דִיא מֶענְטְשֶׁן פוּן דִי מִשְׁפָּחוֹת (וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק הָגוּן) ...ר הָט אוֹיסְגֶעקְלִיבֶּן פַאר יֶעדֶער מֶענְטְשׁ אַגוּטְען חֵלֶק (וּמַה שֶׁהֵם עוֹשִׂים יִהְיֶה עָשׂוּי כְּאִלּוּ עֲשָׂאוּם שְׁלוּחִים) אוּנ וָואס ...אִים וֶועלֶן טָאהְן זָאל זַיין גֶעטָאן גְלַייךְ וִויא דִי יוֹדִין וָואלְטֶן זֵיי גֶעשִׁיקְט זֵיי זָאלֶן טָאהְן פוּן זֵייעֶרְטְווֶעגֶן , זָאגְט

שפתי חכמים

ס ממערב למזרח כמלא שארץ ישראל מתקצר והמיצר מרחיב : ד דקדמה הוא ל׳ פנים והה״א בסופה במקום למ״ד בתחלתה י׳ אל פני ר״ל לפני ומפרש ואזיל על מה קאי אל פני לכך עלם ר״ל אל פני העולם דהיינו במזרח שרוח כו׳ : ע ר״ל משמע שהם ינחלו לעצמן ולכם משמע שהם ינחילו לכם ל״פ אשר ינחלו בשבילכם : פ דאם לא כן הרי כאן היו קטנים דלאו בני שליחות נינהו וגם איכא דניחא להו בכור ואיכא דניחא להו בבקעה אלא מה שעשה האפוטרופוס עשוי והיינו בחלוקת נחלת השבט למשפחות והמשפחות לגברים וחלוקת הארץ עצמה לשבטים היה ע״פ הגורל והיינו תלוי ביד האפוטרופוס : צ הא דלא נקט רש״י גם כן דהנשיאים

פירוש לתורת אלהים

...וֶוס אִיר זָאלְט אַרְבֶּן מִיט דֶעם גוֹרָל וָואס ...הָט גְבָאטֶן לָתֵת צוּ גֶעבִּין צוּ דִי נַיין שְׁבָטִים ...וּ דֶעם הַאלְבֶּן שֵׁבֶט : (יד) כִּי דֶען עֶס הָאבֶּן דָס שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶער רְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבוֹתָם ...עם הוֹז פוּן זֵייעֶרֶע פֶעטֶר וּמַטֵּה אוּנ דָס שֵׁבֶט ...יא קִינְדֶר פוּן גָד לְבֵית אֲבֹתָם צוּ דֶעם הוֹז פוּן ...ע פֶעטֶר אוּנ דָאס הַאלְבֶּע שֵׁבֶט פוּן מְנַשֶּׁה הָאבֶּן גְגוּמֶן זֵייעֶרֶע עֶרְבְשַׁאפְט : (טו) שְׁנֵי הַמַּטּוֹת דִי צְוֵויי שְׁבָטִים אוּנ דָס הַאלְבֶּע שֵׁבֶט הָאבֶּן גִינוּמֶן זֵייעֶרֶע עֶרְבְשַׁאפְט מֵעֵבֶר פוּן דִי זַייט פוּן דֶעם יַרְדֵן בַּיי יְרֵחוֹ קֶעגֶן מִזְרָח : (טז) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן : (יז) אֵלֶּה דִי זֶענֶען דִי נֶעמֶן פוּן דִי מֶענֶר אֲשֶׁר וָואס זָאלֶן מַאכֶן אַרְבֶּן צוּ אַייךְ דָס לַאנְד אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶלְעָזָר דֶר כֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ

הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃ יח וְנָשִׂיא אֶחָד
נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה תִּקְחוּ לִנְחֹל
אֶת־הָאָרֶץ׃ יט וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה׃
כ וּלְמַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־
עַמִּיהוּד׃ כא לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן־
כִּסְלוֹן׃ כב וּלְמַטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בֻּקִּי
בֶּן־יָגְלִי׃ כג לִבְנֵי יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי־
מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן־אֵפֹד׃
כד וּלְמַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל

אונקלוס

אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וִיהוֹשֻׁעַ
נוּן׃ יח וְרַבָּא חַד רַבָּא
מִשִּׁבְטָא תִּסְּבוּן לְאַחְסָ
יָת אַרְעָא׃ יט וְאִ
שְׁמָהַת גֻּבְרַיָּא לְשִׁבְ
דִיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּ
כ וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי שִׁמְ
שְׁמוּאֵל בַּר עַמִּיהוּ
כא לְשִׁבְטָא דִבְנ
אֱלִידָד בַּר כִּסְלוֹ
כב וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי דָן רַ
בֻּקִּי בַּר יָגְלִי׃ כג לִבְ
יוֹסֵף לְשִׁבְטָא דִבְ
מְנַשֶּׁה רַבָּא חַנִּיאֵל
אֵפוֹד׃ כד וּלְשִׁבְטָא דִ
אֶפְרַיִם רַבָּא קְמוּאֵל

בעל הטורים

(כא) אלידד בן כסלון. הוא אלדד ו...
לו יו"ד ע"ש הנבואה שנקראת בי' לשונות. (חזון. הטפה. דיבור. אמירה. צווי משא. משל. מליצה. חידה. נבואה):

בית יהודא

רש"י (וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ לָכֶם זֶה כְּכָל לָכֶם שֶׁבַּמִּקְרָא) אונ מֶען קֶען נִים טַייטְשֶׁען דֶעם וָוארְט „לָכֶם" נצו אַייךְ) אַזוֹ וְויא מֶען טַייטְשְׁט אַלֶע וֶוערְטֶער „לָכֶם" וָוס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (לָכֶם) צוּ אַייךְ (שֶׁאִם כֵּן) וָוארוּם אוֹיבּ אַזוֹ, לָכֶם, צוּ אַייךְ (הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב יַנְחִילוּ לָכֶם) הָט גֶעבַּארְפְט שְׁטֵיין יַנְחִילוּ לָכֶם, זֵיי וֶועלֶן מַאכֶן יַרְשֶׁענֶן צוּ אַייךְ וְזֵיי וֶועלֶען מַאכֶען אִיר זָאלְט יַרְשֶׁענֶן (וְיִנְחֲלוּ מַשְׁמַע שֶׁהֵם נוֹחֲלִים לָכֶם) אַז עֶס שְׁטֵייט (יִ... לָכֶם) מֵיינְט מֶען זֵיי וֶועלֶן אַייךְ יַרְשֶׁענֶן, דְרוּבֶּער מוּזִין מִיר זָאגֶן לָכֶם מֵיינְט מֶען (בִּשְׁבִילְכֶם) פוּן אַייעֶרְטְוֶועגֶען (וּבִמְקוֹ... אוֹיף אַייעֶר אָרְט, וָוס דִי נְשִׂיאִים וֶועלֶען גֶעמֶען אִיז גְלַייךְ וְויא אִיר וָואלְט גֶענוּמֶען, וַוייל זֵיי גֶעמֶען פוּן אַייעֶרְטְוֶו... (כְּמוֹ) וְוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (ה' יִלָּחֵם לָכֶם) מֵיינְט מֶען הקב"ה וֶועט הָאבֶּען אַמִלְחָמָה מִיט דִיא מִצְרִים פוּן אַייעֶרְטְוֶו... (יח) וְלִנְחוֹל אֶת הָאָרֶץ). מֵיינְט מֶען (שֶׁיְּהֵא נוֹחֵל וְחוֹלֵק אוֹתָהּ בִּמְקוֹמְכֶם) יֶעדֶער נָשִׂיא זָאל יַרְשֶׁענֶן וְדִי שְׁטִיק לַאנְד וָוא... גוֹרָל הָט גֶעגֶעבֶּען צוּ זַיין שֵׁבֶט) אוּנ עֶר זָאל דִי שְׁטִיק לַאנְד צוּ טֵיילֶן צוּ דִיא מֶענְטְשֶׁן פוּן זַיין שֵׁבֶט, אוּנ דָם זָא...

רש"י

שלוחים. ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא ש... הי"ל לכתוב ינחילו לכם ינחלו משמע שהם נוחלים לכ... בשבילכם ובמקומכם כמו (שמות יד) ה' ילחם לכ... (יח) לנחול את הארץ. שיהא נוחל וחולק אותה במקומ...

שפתי חכמים

היו נוחלקים תחלה לשבטים ואח"כ למשפחות ולגברים משום דהנשיאים לא חלקו לשבטים אלא ע"פ הגורל נחלק לשבטים: ק ר"ל א...

ליקוטי יוסף

(יט) לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וגו'. דֶר רבינו בחיי שְׁרַייבְּט פַאר וָוס שְׁטֵייט נִיט דֶער נָאמֶען נָשִׂיא בַּיי דִי דְרַיי שְׁבָטִים יְהוּדָה בִּנְיָמִין שִׁמְעוֹן, נָאר וַוייל כָּלֵב אִיז גֶעוֶוען דֶר נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה אוּנ כָּלֵב אִיז גֶעוֶוען פוּן דִי מְרַגְלִים, אוּנ בַּיי דִי מְרַגְלִים שְׁטֵייט זֵיי זֶענֶען גֶעוֶוען נְשִׂיאִים, ווייסֶען מִיר שׁוֹין אַז כָּלֵב אִיז גֶעוֶוען אַנָשִׂיא, אוּנ וַוייל זִמְרִי בֶּן סָלוּא אִיז גֶעוֶוען אַנָשִׂיא בַּיי שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן, אוּנ עֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט אוּנ אִיז גֶעהַרְגֶעט גֶעוָוארֶען, ווִיל נִיט דִיא תּוֹרָה רוּפֶען דֶעם נָאמֶען נָשִׂיא אוֹיף דֶעם נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן, אֲפִילוּ אִיצְט אִיז גֶעוֶוען אַיין אַנְדֶער נָשִׂיא, אוּנ וַוייל דֶער שֵׁבֶט בִּנְיָמִין הָאט גֶעזִינְדִיגְט מִיט פִּלֶגֶשׁ בְּגִבְעָה אוּנ דֶער גַאנְצֶער שֵׁבֶט בִּנְיָמִין אִיז גֶעהַרְגֶעט גֶעוָוארֶען, פוּן זֵיי אִיז נָאר גֶעבְּלִיבֶּען זֶעקְס הוּנְדֶערְט מֶענְטְשֶׁן, אוּנ וַוייל דֶער נָשִׂיא פוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין הָאט נִיט אָפּ גֶעהַאלְטֶען עֶס זָאל קֵיין עֲבֵירָה פוּן זְנוּת זַיין אִין זַיין שֵׁבֶט, אוּנ עֶר הָאט גֶעלָאזְט עֶס זָאל זַיין אַמִלְחָמָה, עֶר הָט נִיט גֶעמַאכְט פְרִיעֶר דָס שָׁלוֹם וֶוערֶן צְווִישֶׁן דִי שְׁבָטִים, דְרִיבֶּער אִיז עֶר נִיט וֶוערְט עֶר זָאל גֶערוּפֶען וֶוערֶען נָשִׂיא, אֲפִילוּ אִיצְט אִיז גֶעוֶוען אַיין אַנְדֶער נָשִׂיא, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אִיז בָּטֵל גֶעוָוארֶען דֶער נָאמֶען נָשִׂיא פוּן זַיין שֵׁבֶט:

פירוש לתורת אלהים

בִּן נוּן אוּנ יְהוֹשֻׁעַ דֶער זוּהְן פוּן נוּן: (יח) וְנָשִׂיא אַנָשִׂיא פוּן אִיטְלִיכֶן שֵׁבֶט תִּקְחוּ זָאלְט אִיר נֶעמֶ... מַאכֶן אַרְבֶּן דָאס לַאנְד: (יט) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אוּנ... זֶענִין דִי נֶעמֶן פוּן דִיא מֶענֶר לְמַטֵּה יְהוּדָה צוּ... שֵׁבֶט יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה כָּלֵב דֶער זוּהְן פוּן יְפֻ... (כ) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶער שִׁ... שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל דֶער זוּהְן פוּן עַמִּיהוּד: (כא) ... בִּנְיָמִן צוּא דֶעם שֵׁבֶט פוּן בִּנְיָמִן אֱלִידָד דֶער זוּ... כִּסְלוֹן: (כב) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִי... דָן נָשִׂיא דֶר נָשִׂיא בֻּקִּי דֶר זוּהְן פוּן יָגְלִי: (כג) יוֹסֵף צוּא דִיא קִינְדֶער פוּן יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי מְנַשֶּׁה דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶער מְנַשֶּׁה נָשִׂיא דֶער נָ... חַנִּיאֵל דֶר זוּהְן פוּן אֵפוֹד: (כד) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ...

אונקלוס

[...]שָׁן׃ כה וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי
[...]ן רַבָּא אֱלִיצָפָן בַּר
[...]ךְ׃ כו וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי
[...]שכָר רַבָּא פַּלְטִיאֵל
[...] עַזָּן׃ כז וּלְשִׁבְטָא
[...]י אָשֵׁר רַבָּא אֲחִיהוּד
[...] שְׁלֹמִי׃ כח וּלְשִׁבְטָא
[...]י נַפְתָּלִי רַבָּא פְּדַהְאֵל
[...] עַמִּיהוּד׃ כט אִלֵּין דִּי
[...]ד יְיָ לְאַחְסָנָא יָת בְּנֵי
[...]אֵל בְּאַרְעָא דִכְנָעַן׃
[...]מַלִּיל יְיָ עִם משֶׁה
[...]מֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב עַל
[...]נָא דִירֵחוֹ לְמֵימָר׃
[...]קֵד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
[...]נוּן לְלֵוָאֵי מֵאַחְסָנַת
[...]וּדַתְהוֹן קִרְוִין לְמִתַּב
[...]ח לְקִרְוַיָּא סַחְרָנֵיהוֹן
[...]נוּן לְלֵוָאֵי׃ ג וִיהוֹן
[...]רְוַיָּא לְהוֹן לְמִתַּב
[...]חֵיהוֹן יְהוֹן לִבְעִירְהוֹן

בֶּן־שִׁפְטָן׃ כה וּלְמַטֵּה בְנֵי־זְבוּלֻן
נָשִׂיא אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ׃ כו וּלְמַטֵּה
בְנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן׃
כז וּלְמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד
בֶּן־שְׁלֹמִי׃ כח וּלְמַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי
נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃ כט אֵלֶּה
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ פ חמישי
לה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־משֶׁה בְּעַרְבֹת
מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ ב צַו
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת
אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים
סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם׃ ג וְהָיוּ
הֶעָרִים לָהֶם לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ

תולדות אהרן

ומגרשיהם נדרים פא מכות יב׃

רש"י

[...] לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו אותה להם [ל]חלוקותיה׃ (ב) ומגרש. ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב [להיו]ת לנוי לעיר ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע

בית יהודא

גְלַייךְ ווִיא אִיר אַלַיין וָואלְט דָם גֶעטָאן׃ (כט) וְלְנַחֵל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל). מַיינְט מֶען (שֶׁהֵם יַנְחִילוּ אוֹתָהּ לָכֶם לְמַחְלְקוֹתֶיהָ) דִי נְשִׂיאִים זָאלֶן מַאכֶן יַרְשֶׁנֶן דִי לַאנְד צוּ אַייךְ ווִיא אִירֶע צוּטֵיילוּנְג וֶועט זַיין׃ (ב) וּמִגְרָשׁ). מֵיינְט מֶען (רֶיוַח מָקוֹם [...]חוּץ לָעִיר סָבִיב) אַרוּם יֶעדֶער שְׁטָאט פוּן אוֹיסְוֶועניג הָט מֶען גֶעגֶעבֶן אַלֵייִדִיגֶען פְּלַאץ (לִהְיוֹת לְנוֹי לָעִיר) דָאס זָאל זַיין [...]שֵׁיינְקַייט וֶועגֶן צוּ דִיא שְׁטָאט (וְאֵין רַשָּׁאִין לִבְנוֹת שָׁם בַּיִת וְלֹא לִנְטוֹעַ כֶּרֶם וְלֹא לִזְרוֹעַ זְרִיעָה) אוֹיף דֶעם לֵיידִיגֶן פְּלַאץ

פירוש לתורת אלהים

[...]ט פוּן דִי קִינְדֶער אֶפְרַיִם נָשִׂיא דֶער נָשִׂיא קְמוּאֵל [...] זוּהְן פוּן שִׁפְטָן׃ (כה) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט [...] דִי קִינְדֶער זְבוּלוּן נָשִׂיא דֶער נָשִׂיא אֱלִיצָפָן דֶער זוּהְן [...] פַּרְנָךְ׃ (כו) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּא דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִיא [...]דֶער יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל דֶער נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל דֶער [...]ן פוּן עַזָּן׃ (כז) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן [...]קִינְדֶער אָשֵׁר נָשִׂיא דֶער נָשִׂיא אֲחִיהוּד דֶער זוּהְן פוּן [...]וֹמִי׃ (כח) וּלְמַטֵּה אוּנ צוּ דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי קִינְדֶער [...]תָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל דֶער נָשִׂיא פְּדַהְאֵל דֶער זוּהְן פוּן [...]יהוּד׃ (כט) אֵלֶּה דִי זֶענֶען וָוס גָאט הָט גֶבָאטֶען צוּ מַאכֶען אַרְבֶען דִיא יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אִין דֶעם לַאנְד כְּנַעַן׃ (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָאט גִירֶעט צוּ משֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב אוֹיף דֶעם פְּלַאץ וָואס הֵייסְט עַרְבוֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ בַּיי דֶעם יַרְדֵּן יְרֵחוֹ אַזוֹי צוּ זָאגֶן׃ (ב) צַו שַׁאף דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ זַיי זָאלֶן גֶעבֶן צוּ דִיא לְוִיִּם פוּן זַייעֶר אַרְב עָרִים לָשֶׁבֶת שְׁטֶעט צוּ זִיצִין וּמִגְרָשׁ אוּנ אֵיין פְּלַאץ אַרוּם אִיטְלִיכֶער שְׁטָאט זָאלְט אִיר גֶעבִין צוּ דִי לְוִיִּם פוּן שֵׁיינְקַייט וֶועגֶן׃ (ג) וְהָיוּ הֶעָרִים אוּנ דִיא שְׁטֶעט זָאלֶן זַיין צוּ זַיי צוּ זִיצִין וּמִגְרְשֵׁיהֶם אוּנ זַייעֶרֶע פְּלֶעצֶער זָאל זַיין צוּא

מצות השם

[...] וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל גֶעבֶען דִי לְוִיִּם שְׁטֶעט אוּנ אַיין פְּלַאץ זַיי זָאלֶען זִיצֶען אִין זַיי אוּנ [...]יעדֶער שְׁטָאט וָואס מֶען וֶועט זַיי גֶעבֶן זָאל מֶען זַיי צוּ גֶעבֶען אַיין פְּלַאץ פוּן צְווֵיי טוֹיזֶענְד אַיילֶן דְהַיְינוּ טוֹיזֶענְד אַיילֶן לֵיידִיגֶער פְּלַאץ אוּנ טוֹיזֶענְד אַיילֶן פֶעלְדֶער אוּנ וַויין גֶערְטְנֶער אוּנ דִי מִצְוָה גִּיים אָן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃

לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם׃
ד וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם
מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב׃
ה וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־
קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־
נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם ׀
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה
יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים׃ ו וְאֵת
הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת
שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וַעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ
אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר׃ ז כָּל־הֶעָרִים

וּלְקִנְיָנֵיהוֹן וּלְכָל חֵיוַתְה
ד וְרָוְחֵי קִרְוַיָּא דִּי תִתְּ
לְלֵוָאֵי מִכּוֹתַל קַרְ
וּלְבָרָא אֲלַף אַמִּין סְ
סְחוֹר׃ ה וְתִמְשְׁחוּן מִבָּ
לְקַרְתָּא יָת רוּחַ קִדּוּ
תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְ
רוּחַ דָּרוֹמָא תְּרֵין אַלְ
אַמִּין וְיָת רוּחַ מַעְרְ
תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְ
רוּחַ צִפּוּנָא תְּרֵין אַלְ
אַמִּין וְקַרְתָּא בִּמְצִ
דֵּין יְהֵי לְכוֹן רָוְחֵי קִרְוַ
ו וְיָת קִרְוַיָּא דִּי תִתְּ
לְלֵוָאֵי יָת שִׁית קִ
שֵׁזָבוּתָא דִּי תִתְּנ
לְמֵעֲרַק תַּמָּן קָטוֹ
וַעֲלֵיהוֹן תִּתְּנוּן אַרְבְּ
וְתַרְתֵּין קִרְוִין׃ ז כָּל קִרְ

תו"א מקיר העיר עירובין נא נו כ
כז: ומדתם מחוץ לעיר את פאת
עירובין נא נדרים נו סוטה כז: זה יהיה
עירובין נא: ועליהם תתנו מכות ט

רשב"ם

(ה) אלפים באמה. אלף אמה מגרש ו
שדות וכרמים:

בעל הטורים

(ה) ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה. שאלפים אמה יהיו תוך מנ' אמה ושיריים. וזהו ומדותם מחוץ לעיר׃

רש"י

כרס ולא לזרוע זריעה: (ג) ולכל חיתם.
לצרכיהם: (ד) אלף אמה סביב. (עירובין כא) וא
הוא אומר אלפים באמה הא כיצד אלפים הוא נותן
סביב ומהם אלף הפנימים למגרש והחיצונים לש

בית יהודא

ווָס אַרוּם שְׁטָאט טָאר מֶען נִיט בּאהֶען אַשְׁטוּב אוּנ נִיט
פְלַאנְצֶן אַנַויין גָארְטֶען אוּנ נִיט פַארְזֵייעֶן אַפַארְזֵייהוּנְג׃
(ג) וּלְכֹל חַיָּתָם. מֵיינְט מֶען (לְכָל צָרְכֵיהֶם) צוּ אַלְץ ווָס זֵייא
דַארְפֶן׃ (ד) וְאֶלֶף אַמָּה סָבִיב. טוֹיזֶענְד אֵיילֶן אַרוּם שְׁטָאט,
פְרֶעגְט רַשִׁ"י (וְאַחֲרָיו הוּא אוֹמֵר אַלְפַּיִם בָּאַמָּה) נָאכְדֶעם זָאגְט
דֶער פָּסוּק צְוַויי טוֹיזֶענְד אֵיילֶן פְלַאץ אַרוּם שְׁטָאט (הָא כֵּיצַד) וויא קֶען דָם זַיין, עֶנְטְפֶערְט רַשִׁ"י (אַלְפַּיִם הוּא נוֹתֵן לָהֶם סָ
מֶען גִיט צוּ דִי לְוִיִם צְוַויי טוֹיזֶענְד אֵיילֶן פְלַאץ אַרוּם יֶעדֶר שְׁטָאט (וּמֵהֶם) פוּן זֵיי, פוּן דִיא צְוַויי טוֹיזֶענְד אֵיילֶען (
הַפְּנִימִים לְמִגְרָשׁ) דִי אִינְוֶוייניגְסְטֶע טוֹיזֶענְד אֵיילֶן, ווָס נֶעבֶּען שְׁטָאט, מוּז זַיין לֵיידִיג (וְהַחִיצוֹנִים) דִיא אֵייסְוֶוייניגְ
טוֹיזֶענְד אֵיילֶען (לְשָׂדוֹת וְלִכְרָמִים) הָט מֶען גֶעמַאכְט פוּן זֵיי פֶעלְדֶער מֶען הָאט גֶעזֵייט תְּבוּאָה מֶען הָאט אוּיף

פירוש לתורת אלהים

זֵייעֶרֶע בְּהֵמוֹת אוּנ צוּ זֵייעֶר גוּטְס אוּנ צוּ זֵייעֶר
דֶר נֶערוּנְג׃ (ד) וּמִגְרְשֵׁי אוּנ דִי פְלֶעצֶר ווָס אִיר ווֶעט
גֶעבֶּען צוּ דִי לְוִיִם זָאלֶן זַיין דִי לֶענְג מִקִּיר פוּן דֶער
וַואנְט פוּן דֶר שְׁטָאט אוּנ אַרוּם פוּן דֶר שְׁטָאט אֶלֶף
אַמָּה טוֹזִינְט אֵיילֶן אַרוּם׃ (ה) וּמַדֹּתֶם אוּנ אִיר זָאלְט
מֶעסְטֶן פוּן אוֹסֶן וַוייניג פוּן דֶר שְׁטָאט אוּף מִזְרָח
זַייט צְוַויי טוֹזִינְט אֵיילִין וְאֶת פְּאַת אוּנ אוּף דָרוֹם זַייט
צְוַוייא טוֹזִינְט אֵיילִין וְאֶת פְּאַת אוּנ אוּף מַעֲרָב זַייט
צְוַויי טוֹזִינְט אֵיילִין וְאֵת אוּנ אוּיף צָפוֹן זַייט צְוַוייא
טוֹזִינְט אֵיילִין דִי עֶרְשְׁטֶע טוֹזִינְט אֵיילֶן וְואס אִיז
נָאהִינְט פוּן דֶר שְׁטָאט זָאל זַיין פוּן שֵׁיינְקֵייט ווֶעגֶן
אַזוֹ וויא עֶס אִיז גְשְׁטַאנֶען אִין פָּסוּק ב׳. אוּנ דִיא
אַנְדֶערֶע טוֹזִינְט אֵיילֶן זָאלֶן זַיין פוּן פֶעלְדֶר אוּנ
וַויין גֶערְטְנֶער ווֶעגֶן וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ אוּנ דִי שְׁטָאט
זַיין אִין מִיטֶען זֶה דָאס זָאלֶן זַיין דִי לֶענְג פוּן
פְלֶעצֶר פוּן דִי שְׁטֶעט׃ (ו) וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַ
אוּנ דִי שְׁטֶעט ווָס אִיר ווֶעט גֶעבֶּן צוּ דִי לְוִיִם
צְווִישֶׁן זֵיי זַיין דִי זֶעקְס שְׁטֶעט פוּן אַנְטְרִינוּנְג
אִיר ווֶעט גֶעבֶּן לָנוּס דֶר רוֹצֵחַ ווָס הַרְגִית אַמֶענְ
בְּשׁוֹגֵג זָאל אַהִין אַנְטְלוֹפֶן וַעֲלֵיהֶם אוּנ צוּ זֵיי זָא
אִיר נָאךְ גֶעבֶּן צְוַויי אוּנ פֶערְצִיג שְׁטֶעט חוּץ
זֶעקְס שְׁטֶעט פוּן דִי עָרֵי מִקְלָט׃ (ז) כָּל הֶעָרִים
תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַלֶע שְׁטֶעט ווָס אִיר ווֶעט גֶעבִּין צוּ
לְוִיִם אַרְבָּעִים זָאלֶן זַיין אַכְט אוּנ פֶערְצִיג שְׁטֶעט א

אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה
עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן׃
ח וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת
הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ
אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם׃ פ
ששי שביעי כשהן מחוברין ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן׃
יא וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי
מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה
רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ יב וְהָיוּ
לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא
יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה

תו"א והיו לכם הערים למקלט שם ט : עד עמדו שם יב :

אונקלוס

תִתְּנוּן לְלֵוָאֵי אַרְבְּעִין
...נֵי קִרְוִין יָתְהֶן וְיָת
...הֶן׃ ח וְקִרְוַיָּא דִּי
...וּן מֵאֲחוּדַת בְּנֵי
...אֵל מִן סַגִּיאֵי תַּסְגּוּן
...זְעִירֵי תַּזְעִירוּן גְּבַר
...ם אַחֲסַנְתֵּהּ דִּי
...סְנוּן יִתֵּן מִקִּרְווֹהִי
...אֵי׃ ט וּמַלִּיל יְיָ עִם
...ה לְמֵימַר׃ י מַלֵּיל עִם
...יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
אַתּוּן עָבְרִין יָת
...א לְאַרְעָא דִּכְנָעַן׃
...תְזַמְּנוּן לְכוֹן קִרְוִין
...שֵׁיזָבוּתָא יֶהֶוְיָן לְכוֹן
...וֹק לְתַמָּן קָטוֹלָא
...טוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ׃
...וִיהוֹן לְכוֹן קִרְוַיָּא
...בָא מִגָּאֵל דְּמָא וְלָא
...ת קָטוֹלָא עַד דִּיקוּם

בעל הטורים

...לו. ג' במסורה הכא. ולאידך לשמות
...אבותם ינחלו. כבוד חכמים ינחלו.
...נחלו לשמות מטות אבותם ינחלו
... מלרים כתזקה הארץ וכן לשמות
...אבותם ינחלו חכמים דכתמשה
...הלב זוכה לכנו וקתני בחכמה:
...פ' מקלט כתיב ה' פעמים מקלט.
...ולא יהרג הנפש שיש לה תגמשה

רש"י

...ס: (יא) והקריתם. אין הקרייה אלא לשון הזמנה
...א אומר (בראשית כז) כי הקרה ה' אלהיך לפני:
מגאל. מפני גואל הדם ר שהוא קרוב לנרלח:

בית יהודא

געפֿאַנצט וויינגערטנער: (יא) וְהִקְרִיתֶם. זאגט רש"י (אֵין הַקְרִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה) וְהִקְרִיתֶם מיינט מען איר זאָלט אָנגרייטען (וְכֵן הוּא אוֹמֵר) אונ אזו האט געזאגט יַעֲקֹב אָבִינוּ (כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי) הקב"ה האט אנגעגרייט פר
(יב) ומגואל. מיינט מען (מִפְּנֵי גּוֹאֵל הַדָּם שֶׁהוּא קָרוֹב לַנִּרְצָח) דר רוצח דארף אנטלויפען פאר דעם קרוב פון דעם

דעת זקנים מבעלי התוספות

...בשופטים כתיב] תכין לך הדרך. כלומר שיכתוב מקלט

שפתי חכמים

למה כתיב לכם אלא בשבילכם: ר כלומר מגואל פי' מפני גואל הדם

פירוש לתורת אלהים

...יט זייערע פלעצער ווי עס שטייט אין פסוק ה': ...הערים אונ די שטעט וואס איר וועט געבען פון די ...אל מאת פון א שבט וואס האט פיל פעלדער זאל מען ...נעמען ומאת אונ פון אזו א שבט וואס האט ווייניג ...דר תמעיטו זאלט איר ווייניג נעמען איש איטליכער ...זיין ירושה וואס ער האט גיארבט יתן זאל ער ...ן פון זיינע שטעט צו דיא לוים: (ט) וידבר יי ...זאט האט גרעט צו משה אונ האט צו אים אזו גיזאגט: (י) דבר רייד צו דיא קינדער ישראל ואמרת אליהם אונ דו זאלסט זאגין צו זיי כי אז איר וועט איבער פארין דעם ירדן ארצה כנען צום לאנד כנען: (יא) והקריתם זאלט איר אן גרייטין צו אייך שטעט ערי שטעט פון אנטרינונג זאלן זיי צו אייך זיין ונס עס זאל אהין אנטלופין דר רוצח וואס דר שלאגט איין נפש בשוגג: (יב) והיו אונ די שטעט זאלן זיין צו אייך למקלט צו אנטרינונג מגואל פון דעם בלוט

מצות השם

ולא ימות הרוצח וגו'. דס איז די מצוה אז אפילו מען ...ועהט אייער הרגת דעם אנדערן טאר מען אים איין ניט הרגנן נאר מען מוז אים ברייננן צו די דיינים צום משפט אונ די מצוה גייט אן אייך יעדר ארט אונ יעדר צייט:

לַמִּשְׁפָּט: יג וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ
שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם:
יד אֵת ׀ שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר
לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:
טו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב
בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הֶעָרִים הָאֵלֶּה
לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ

אונקלוס

קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא:
יג וְקִרְוַיָּא דִי תִתְּנוּן שׁ...
קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא יְהֶוְיָן לְכ...
יד יָת תְּלָת קִרְוַיָּא תִתְּ...
מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וְיָת תְּ...
קִרְוַיָּא תִתְּנוּן בְּאַרְ...
דִכְנָעַן קִרְוֵי שֵׁיזָבוּ...
יְהֶוְיָן: טו לִבְנֵי יִשְׂרָ...
וּלְגִיּוֹרָא וּלְתוֹתָ...
בֵּינֵיכוֹן יְהֶוְיָן שִׁית קִרְ...
הָאִלֵּין לְשֵׁיזָבָא לְמֵעְ...
לְתַמָּן כָּל דְיִקְטוֹל נַפְ...

תו"א שש ערי שם ט: את שלש הערי... לבני ישראל שם:

רשב"ם

(יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן. אותן הבדיל משה בחייו. כדכתיב אז יבדיל משה:

רש"י

(יג) שש ערי מקלט. (מכות ט) מגיד שאע"פ שה... משה בחייו ג' ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד ש... ש שלש שנתן יהושע בארץ כנען (ספרי): (יד) את ... הערים וגו'. (מכות שם) אף ע"פ שבארץ כנען ט' ... וכאן אינן אלא שנים וחצי השוה מנין ערי מקלט שלהם דבגלעד נפישי ת רוצחים דכתיב (הושע ו) גלעד ...

בית יהודא

גֶעהַרְגֶעתִּין, וָוארוּם אַז דֶר קָרוֹב וֶועט אִים חַאפֶּן וֶועט עֶר אִים גֶעווִיס הַרְגֶענֶן: (יג) וְשֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט, זָאגְט רש"י (מַגִּיד) דֶר פָּסוּק זָאגְט (שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל מֹשֶׁה בְּחַיָּיו שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן) אַפִילוּ מֹשֶׁה הָט שׁוֹין אָפְּגֶעשֵׁיידְט דְרַייא שְׁטֶעט אוֹיף דִי זַייט יַרְדֵן, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן (לֹא הָיוּ קוֹלְטוֹת) הָאבֶּן דִי שְׁטֶעט נִיט צוּגֶענוּמֶען דִי רוֹצְחִים (עַד שֶׁנִּבְחֲרוּ שָׁלֹשׁ שֶׁנָּתַן יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן) בִּיז יְהוֹשֻׁעַ הָט אוֹיסְגֶעקְלִיבֶּן דִי אַנְדֶערֶע דְרַייא שְׁטֶעט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בִּיז עֶס זֶענֶען גֶעוֶוען אַלֶע זֶעקְס שְׁטֶעט צוּזַאמֶען: (יד) וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים וגו'. רש"י (אַף עַל פִּי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנַעַן תִּשְׁעָה שְׁבָטִים) אַפִילוּ אִין לַאנְד כְּנַעַן זֶענֶען גֶעוֶוען נַיין שְׁבָטִים (וְכַאן אֵינָן אֶלָּא שְׁנַיִם וְחֵצִ... אוֹיף דִיא זַייט יַרְדֵן אִיז נָאר גֶעוֶוען צְווַיי אוּנ אַהַאלְבֶּער שֵׁבֶט, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען (הִשְׁוָה מִנְיַן עָרֵי מִקְלָט שֶׁלָּהֶ... הקב"ה גֶעבָּאטֶן דֶער צָאהְל פוּן דִי עָרֵי מִקְלָט זָאל זַיין אִין בֵּיידֶע אֶרְטֶער גְלַייךְ, אוֹיף דִיא זַייט יַרְדֵן דְרַייא שְׁטֶעט, אוּנ אִין כְּנַעַן דְרַייא מִקְלָט שְׁטֶעט (מִשּׁוּם דְּבְגִלְעָד נְפִישֵׁי רוֹצְחִים) וַוייל אִין גִלְעָד זֶענֶן גֶעוֶוען פִיל ר... (דִכְתִיב) וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (גִּלְעָד קִרְיַת פֹּעֲלֵי אָוֶן עֲקֻבָּה מִדָּם) גִלְעָד אִיז אַשְׁטָאט וָואס דִיא מֶענְטְשֶׁען ...

שפתי חכמים

ומפרש וא"ל הי מקרי גואל הדם להיות שם גואל נופל על גואל הרוצח כשל גואל הנרצח פירשו הרב ואמר שהוא קרוב לנרצח: ש ר"ל ל"ל למכתב המנין הא מדכתיב אחריו את שלש הערים תתנו וגומר ש"מ דשש הם אלא לומר לך שלא היו קולטות אלא עד שיהיו כל השש כיחד: ת ואם תאמר והרי ערי מקלט לא היו קולטות אלא שוגגין ולא מזידין ואם כן למה צריך בגלעד לג' ערי מקלט דא"ל דנפישי רוצחים ר"ל שוגגים דאין טעם בדבר היאך בא דנפישי שוגגים היו וי"ל דודאי מזידים היו אבל לא היו שם עדים ואמרו שוגגין אנו לכך היו צריכין שלש ערי מקלט. רא"ם. ועי"ל דאיירי כענין שפי' בפרשת משפטים על והאלהים אנה לידו שהקב"ה מזמנם לפונדק אחד וכו' ה"נ איירי כענין זה לפי שהיו הרבה רוצחין בגלעד שהיו מזידין בלא עדים ובא"י היו הרבה שוגגין בלא עדים מה עשה הקב"ה מזמנן לפונדק אחד ר"ל לגלעד ואותן שוגגין שמא"י הורגין אותן המזידין בשוגג כגון שיושבין תחת הסולם כענין שפרש"י שם ואם כן המזידין

דעת זקנים מבעלי התוספות

על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם וזש"ה טו... ה' על כן יורה חטאים בדרך והלא דברים ק"ו ומה ל... עשה שביל שיברחו וינצלו לצדיקים עאכ"ו וזהו שכתוב ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו: (יד) את שלש מעבר לירדן ואת שלש הערים בארץ כנען. ובפרק שני מקשה בעבר הירדן תלת ובארץ ישראל תלת ומשני שהוא מעבר לירדן שכיחי רוצחים דכתיב גלעד קרי... און עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבים להרוג נפשות מאי קא משני והא לא מהני ערי מקלט אלא להורגים ובגלעד דשכיחי רוצחים דקאמר היינו במזיד. וי"ל דכיון ... רוצחים במזיד הקב"ה מביא ישם רוצחים בשיגג בלא ע... שיהרגו הרוצחים במזיד ויהיו שם עדים ויגלו כדאמרי... בסמוך מרשעים יצא רשע במה הכתוב מדבר בשני ... שהרגו את הנפש אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד ... עדים ולזה אין עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד זה ...

מזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל עליו והורגו ויש שם עדים זה נהרג וזה גולה:

גר"א

פירוש לתורת אלהים

פַרְייאנְד וְולא וֶועט נִיט וֶוערִין גֶטֵייט דֶר רוֹצֵחַ בִּיז עֶר וֶועט שְׁטֵיין צוּם מִשְׁפָּט פַר דִי דַיָּנִים: (יג) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ אוּנ דִי שְׁטֶעט ווָאס אִיר וֶועט גֶעבֶּן שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט זָאלֶן זַייא צוּא אַייךְ זַיין זֶעקְס עָרֵי מִקְלָט: (יד) אֵת דְרַייא שְׁטֶעט תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן זָאלְט אִיר גֶעבֶּן אוֹיף יֶענֶער זַייט יַרְדֵן וְאֵת אוּנ דִי דְרַייא שְׁטֶעט

תִּתְּנוּ זָאלְט אִיר גֶעבִּין אִין לַאנְד כְּנַעַן [פ... עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה זַיי זָאלֶן זַיין שְׁטֶעט פוּן אַנְטְר... (טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִי עָרֵי מִקְלָט זָאלֶן זַיין צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אוּנ צוּם פְרֶעמְדֶן אוּנ צוּם אַלְט גִיזֶע... בְּתוֹכָם צְווִישֶׁן זַיי זָאלֶן זַיין שֵׁשׁ דִי זֶעקְס שְׁטֶ... אַיין אַנְטְרִינוּנְג לָנוּס שָׁמָּה צוּ אַנְטְלוֹיפִין דָאר...

בִּשְׁגָגָה׃ טז וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל׀ הִכָּהוּ
וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃
יז וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת
הָרֹצֵחַ׃ יח אוֹ בִּכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־

תו"א בשגגה סס ז:

שָׁלוּ׃ טז וְאִם בְּמָן
פַרְזְלָא מְחָהִי וְקַטְלֵהּ
טוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא
קְטַל קָטוֹלָא׃ יז וְאִם
אַבְנָא דְמִתְנַסְבָא בִידָא
הִיא כְמִסַּת דִּי יְמוּת
הּ מְחָהִי וְקַטְלֵהּ קָטוֹלָא
וּא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל
טוֹלָא׃ יח אוֹ בְּמָן דְּעָא

בעל הטורים

ות: (יז) כאבן. ג' הכא ואידך והכה איש את רעהו כאבן. כאבן המלך. והכה איש את רעהו כאבן אם הוא כאבן יד כאבן יד לריך. אומר שיהא בו

רש"י

עלי און עקובה א מדס: (טז) ואם בכלי ברזל הכהו. ן זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו אלא בהורג במזיד א ללמד שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי המית שנאמר בכולם אשר ימות בו דמתרגמינן דהיא מסת ב דימות בה חוץ מן הברזל שגלוי וידוע לפני הקב"ה הברזל ממית בכל שהוא אפי' מחט לפיכך לא נתנה בו ורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו וא"ת בהורג בשוגג כתוב מדבר ג הרי הוא אומר למטה או בכל אבן ד אשר מות בה בלא ראות וגו' למד על האמורים למעלה שבהורג מזיד הכתוב מדבר: (יז) באבן יד. (ספרי) שיש בה לא יד: אשר ימות בה. שיש בה שיעור להמית ה תרגומו לפי שנאמר (שמות כא) והכה איש את רעהו באבן א נתן בה שיעור יכול כל שהוא לכך נא' אשר ימות בה: ח) או בכלי עץ יד. לפי שנאמר (שמות כא) וכי יכה

בית יהודא

אויסגערעכט זייא לאערען אויף ב"וט: (טז) וְאִם בִּכְלִי בַרְזֶל הִכָּהוּ. זאגט רש"י (אֵין זֶה מְדַבֵּר בְּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג) דר פסוק שמועסט ניט פון אמענטש וואס הרגעט אומגערן (הַסָּמוּךְ לוֹ) וויא דר פסוק וואס שטייט פריער נאנט צו דעם פסוק, דר פריערדיגער פסוק שמועסט פון אמענטש וואס האט געהרגעט זיין חבר אומגערן (אֶלָּא בְּהוֹרֵג בְּמֵזִיד) נאר דער פסוק שמועסט אז איינער הרגעט דעם אנדערן גערן, וויל'ענדיג (וּבָא לְלַמֵּד) דר פסוק קומט לערנען (שֶׁהַהוֹרֵג בְּכָל דָּבָר צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בוֹ שִׁיעוּר כְּדֵי לְהָמִית) אז איינער הרגעט דעם אנדערן, מיט וועלכע זאך ער הרגעט אים, מוז דס זיין אזו אזאך מען זאל קענען מיט די זאך הרגנן (שֶׁנֶּאֱמַר בְּכוּלָּם אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ) ווארום עס שטייט ביי אלע זאכן אשר ימות בו, וואס מען קען דורך די זאך שטארבן (כִּדְמְתַרְגְּמִינָן) וויא דער תרגום טייטשט (דְּהִיא כְּמִסַּת דִּימוּת בָּהּ) דס איז אזאך וואס מען קען דורך דעם שטארבען (חוּץ מִן הַבַּרְזֶל) נאר אז איינער האט עהרגעט זיין חבר מיט אאייזין אפילו מיט אקליינע שטיקל אייזין, דארף מען דעם רוצח הרגענן (שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי הקב"ה שֶׁהַבַּרְזֶל מֵמִית בְּכָל שֶׁהוּא אֲפִילוּ מַחַט) ווייל הקב"ה ווייסט אפילו מיט די קלענסטע שטיקל אייזען קען מען רגנן אמענטש, אפילו מיט אנאדיל קען מען הרגנן אמענטש (לְפִיכָךְ לֹא נָתְנָה בוֹ תּוֹרָה שִׁיעוּר לִכְתּוֹב בּוֹ אֲשֶׁר ות בּוֹ) דריבער האט די תורה ניט געגעבן אמאס און ניט אנזאג וויא גרויס און וויא שווער זאל זיין דער אייזין אס מען וועט מיט אים הרגנן און די תורה האט ניט געשריבן ביי דעם אייזן אשר ימות בו, עס זאל זיין אאייזען ס מען קען מיט אים הרגענען, ווייל מיט אלע אייזינס קען מען הרגנן (וְאִם תֹּאמַר בְּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג הַכָּתוּב מְדַבֵּר) אויב דו עסט וועלן זאגן דר פסוק שמועסט ביי דעם מענטש וואס הרגעט ניט וויל'ענדיג, דאס קען ניט זיין (הֲרֵי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה) ארום דער פסוק זאגט ווייטער (אוֹ בְּכָל אֶבֶן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וגו') אויב ער האט אים געשלאגען מיט אשטיין ס מען קען מיט אים הרגנן, נאר ער האט אים געהרגעט ניט זעהענדיג, ווען ער האט געווארפען דעם שטיין האט ער ט געזעהען אמענטש גייענדיג, נאר פלוצלונג איז אנגעקומען דר מענטש און דער שטיין איז אויף אים געפאלן, ונ האט אים געהרגעט (לָמַד עַל הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה) דער פסוק לערנט אונז די פסוקים וואס זענען פריער געזאגט (שֶׁבְּהוֹרֵג מֵזִיד הַכָּתוּב מְדַבֵּר) שמועסין פון דעם וואס הרגעט וויל'ענדיג: (יז) וּבְאֶבֶן יָד. מיינט מען (שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מְלֹא יָד) דר שטיין פארנעמט פולע האנט: וַאֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ. מיינט מען (שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁיעוּר לְהָמִית) דר שטיין איז אזו גרוס אז מען קען מיט אים הרגנן תַּרְגּוּמוֹ) וויא דר תרגום טייטשט (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן) ווייל עס שטייט אין פסוק אויב איינער וועט לאגן דעם אנדערן מיט אשטיין (וְלֹא נָתַן בָּהּ שִׁיעוּר) און די תורה האט ניט געזאגט וויא גרוס דר שטיין דארף זיין כוֹל כָּל שֶׁהוּא) איך וואלט מיינען אפילו ער האט אים געהרגעט מיט אקליין שטיינדיל, דארף מען אים אויך הרגענען לְכָךְ נֶאֱמַר אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ) דריבער זאגט דער פסוק ער איז אנדערש ניט חייב מיתה סיידן ער האט געהרגעט מיט אשטיין ם מען קען מיט אים הרגנן: (יח) ואוֹ בִּכְלִי עֵץ יָד. זאגט רש"י (לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר) ווייל עס שטייט אין פסוק (וְכִי יַכֶּה אִישׁ

שפתי חכמים

רגו והשוגגין היו גולין שם כגלעד לערי מקלט לכך לריכין שלש רי מקלט בגלעד כמו בכל א"י: א עקובה ל' ארב: ב כמיסת כדי "ל כשיעור: ב כלומר נהי שכתוב ואם בכלי ברזל וגו' ואם באבן יד ומר או בכלי עץ וגו' עד ואם בשנאה וגו' דלמא מיירי בשוגג פי' ולכך לזה שלא תאמר בשלמא אם הוא על השוגג הולרך לומר ואם בכלי ברזל וכל הנמשכים להודיע שכר קטלא הוא אם הורג אפילו בשוגג אבל אם הוא על המזיד מה לי ברזל מה לי דבר אחר מזיד הוא אבל מה שכתוב אחריו או באיבה וגומר עד ואם בפתע וגו' זה ודאי מיירי במזיד: ד וה"פ דקשה לרש"י ל"ל למכתב אבן הא לעיל כתיב גב כן אבן ומיירי נמי בשוגג אלא למד על האמורות למעלה כו': ה וא"ת

פירוש להורת אלהים

כה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה אימליכער וואס דער שלאגט אנפש שוגג: (טז) וְאִם און אויב אמענטש וועט דר שלאגן עם אנדערן מיט איין אייזערני כְּלִי וַיָּמֹת און ער ועט ווערען גיטייט ער וועט אים הרגנן במזיד רֹצֵחַ הוּא איז ער ארוצח מוֹת קומט דעם רוצח מִיתָה: (יז) וְאִם בְּאֶבֶן יָד און אויב מיט אזו אשטיין וואס זיין האנד איז דר פון פול אֲשֶׁר וואס מען קען מיט דעם טייטן הִכָּהוּ האט ער געשלאגן אים וַיָּמוֹת און ער

יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
יוּמַת הָרֹצֵחַ: יט גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית
אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא יְמִתֶנּוּ:
כ וְאִם־בְּשִׂנְאָה יֶהְדֳּפֶנּוּ אוֹ־הִשְׁלִיךְ
עָלָיו בִּצְדִיָּה וַיָּמֹת: כא אוֹ בְאֵיבָה
הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה
רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ
בְּפִגְעוֹ־בוֹ: כב וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־
אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־

אונקלוס

דְמִתְנְסֵב בִּידָא דְּהִ[...]
כְּמִסַּת דִּי יְמוּת בַּהּ מְחָ[...]
וְקַטְלֵהּ קָטוֹלָא הוּ[...]
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל קָטוֹלָ[...]
יט גָּאֵל דְּמָא הוּא יִקְטֹ[...]
יָת קָטוֹלָא כַּד אִתְחַיַּב[...]
מִן דִּינָא הוּא יִקְטְלִנֵּ[...]
כ וְאִם בְּסַנְאָה דְּחָהִי [...]
רְמָא עֲלוֹהִי בְּכַמְ[...]
וְקַטְלֵהּ: כא אוֹ בִדְבָ[...]
מְחָהִי בִּידֵהּ וְקַטְ[...]
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל מַחְ[...]
קָטוֹלָא הוּא גָּאֵל דְּ[...]
יִקְטוֹל יָת קָטוֹלָא [...]
אִתְחַיַּב לֵהּ מִן דִּינָא[...]
כב וְאִם בִּתְכֵף בְּלָא דְבָ[...]
דְּחָהִי אוֹ רְמָא עֲלוֹהִי[...]

תו"א או באיבה סנהדרין עו פד: מות יומת המכה מציעא לא סנהדרין טו מה נג עב עז: גואל הדם שם מה: ואם בפתע שם כריתות ט:

בעל הטורים

כדי להמית שנאמר אשר ימות בה אבל אם הוא גדול כאבן המלך א"ל אומד ממילא יש בו כדי להמית: (כב) הדפו. ב' במס' בלא [...] הדפו כי ס' הדפו. והיינו דאמרינן והאלהים אנה לידו משל לשני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד הקב"ה מזמנן לפונדק א[...] שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג מזיד ונמצא הורגו בשוגג ונתחייב גלות וזהו בלא איבה הדפו ורוצה להתחזק ולעמוד ולא [...]

בית יהודא

אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אֲמָתוֹ בַּשֵּׁבֶט) אויב אַמֶענְטְשׁ וֶועט שְׁלָאגֶען זַיין קְנֶעכט אָדֶער זַיין דִינְסְט מִיט אַרוּט אוּנ זֵיי זֶעְנֶען בַּאלְ"ד גֶעשְׁטָארְבֶּן קוּמְט אִים מִיתָה (יָכוֹל כָּל שֶׁהוּא) אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אֲפִילוּ עֶר הָט זֵיי גֶעשְׁלָאגֶן מִיט אַדִינֶע רוּט קוּמְט אִים אוֹיךְ מִיתָה (לְכָךְ נֶאֱמַר בְּעֵץ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ) דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק אוֹיב עֶר הָט אִים גֶעשְׁלָאגֶען מִיט אַהָאלְץ וָוס מֶען קֶען דוּרְךְ אִים שְׁטַארְבֶּען (שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית) מֶען [...] קֶענֶן הַרְגְנֶן מִיט דֶעם הָאלְץ: (יט) וּבְפִגְעוֹ בוֹ). זָאגְט רַשִׁ"י (אֲפִילוּ בְּתוֹךְ עָרֵי מִקְלָט) אֲפִילוּ דֶער וָוס הָאט גֶעהַרְגֶת בְּמֵ[...] א"ז אַנְטְלָאפֶען אִין אֵיין שְׁטָאט פוּן דִי עָרֵי מִקְלָט אוּנ דֶער קָרוֹב פוּן דֶעם גֶעהַרְגֶתִין הָט גֶעטְרָאפֶן דֶעם רוֹצֵחַ אִין עָרֵי מִקְלָט מֶעג דֶער קָרוֹב אִים הַרְגֶנֶן אֲפִילוּ אִין דִיא עָרֵי מִקְלָט: (כ) וּבִצְדִיָּהּ. זָאגְט רַשִׁ"י (כְּתַרְגּוּמוֹ) וִוי דֶער תַּר[...] טַייטְשְׁט (בִּכְמָנָא, בְּמַאֲרָב) דֶר רוֹצֵחַ (רְאוּבֵן) הָט זִיךְ בֶּעהַאלְטֶען שִׁמְעוֹן זָאל אִים נִיט זֶעהֶן, אוּנ פוּן זַיין בַּהֶעלְטֶענִישׁ עָר גֶעווֹארְפֶן אַשְׁטֵיין אוֹיף שִׁמְעוֹן אוּנ הָט אִים גֶעהַרְגֶת: (כב) וּבְפֶתַע. מֵיינְט מֶען (בְּאוֹנֶס) עֶר אִיז גֶעוֶוען גֶענֵייט זָאל אִים הַרְגֶנֶן (וְתַרְגּוּמוֹ בִּתְכֵיף) דֶער תַּרְגּוּם טַייטְשְׁט בְּפֶתַע מֵיינְט מֶען מִיט גֶעשְׁווִינְדְקֵייט וַוייל עֶר אִיז גֶוֶוען גֶעאַיי[...]

רש"י

אים את עבדו או את אמתו בשבט יכול כל שהוא לכך נא[...] בעץ אשר ימות בו שיהא בו כדי להמית: (יט) בפגעו [...] אפי' בתוך ערי מקלט: (כ) בצדיה. כתרגומו בכמ[...] במארב: (כב) בפתע. באונס. ותרגומו בתכיף ס[...]

שפתי חכמים

והא כתיב באבן יד ופרש"י שיש בו מלא יד כלומר שיש בו כדי להמית וי"ל דבא ללמד שיהא בו כדי להמית במכה ואחר שיהא בו כדי להמית בזריקה דפעמים יש בו כדי להמית במכה ואין בו כדי להמית בזריקה ואם זרקו והמית בו ה"א דחייב קמ"ל דאינו חייב עד שיהא בו כדי להמית בזריקה וכזה יתורץ מה שכתב הרא"ם ולא ידעתי [...] ו לפי שנדבר כאן במזיד כמו שפירש רש"י לעיל ואם לא המית[...] ב"ד וגלה לערי מקלט שלא ברשות ב"ד ימית אותו אפילו ערי מקלט דאל"כ ל"ל בפגעו בו הא כבר כתיב גואל הדם י[...]

פירוש לתורת אלהים

אִיז וָוארֶן גְטֵייט רוֹצֵחַ הוּא אִיז עֶר אַרוֹצֵחַ מוֹת זָאל וֶוערֶן גְטֵייט דֶר רוֹצֵחַ: (יח) אוֹ בִּכְלִי אָדֶער מִיט אֵיין הִילְצֶערְנֶע כֵּלִי וָוס אִיז פוּן דֶעם אַפוּלִי הַאנְד אֲשֶׁר יָמוּת וָואס מֶען קָאן מִיט דֶעם שְׁטִיק הָאלְץ הַרְגֶענֶען אַמֶענְטְשׁ הָט עֶר גְשְׁלָאגֶן אִים אוּנ אִיז וָוארֶן גְטֵייט אִיז עֶר אַרוֹצֵחַ מוֹת זָאל מֶען דֶעם רוֹצֵחַ הַרְגֶנֶן: (יט) גוֹאֵל הַדָּם דֶער בְּלוּט פְרַיינְד הוּא יָמִית עֶר זָאל טֵייטֶן דֶעם רוֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ אִין זַיין טָאן בַּגֶעגְעֶנֶן אִין אִים הוּא יְמִתֶנּוּ זָאל עֶר אִים טֵייטֶן וואוּ עֶר וֶועט אִים בַּגֶעגְנֶן אֲפִילוּ אִין עָרֵי מִקְלָט מֶעג עֶר אִים הַרְגֶנֶן: (כ) וְאִם בְּשִׂנְאָה אוּנ אוּב עֶר וֶועט דוּרְךְ פַיינְטְשַׁאפְט אִים אַשְׁטוּפּ גֶעבֶּן אוֹ הִשְׁלִיךְ אָדֶער עֶר הָט אוֹיף א[...] גְוָוארְפֶן מִיט אַלָאקֶערוּנְג וַיָּמֹת אוּנ עֶר וֶועט וֶוע[...] גְטֵייט: (כא) אוֹ בְאֵיבָה אָדֶער מִיט פַיינְדְשַׁאפְט הָט [...] גְשְׁלָאגֶן אִים מִיט זַיין הַאנְד וַיָּמֹת אוּנ עֶר אִיז וָוא[...] גְטֵייט מוֹת זָאל עֶר וֶוערֶן גְטֵייט דֶר וָוס הָט גְשְׁלָא[...] זָאל וֶוערֶן גֶיטֵייט דֶר גַזְלָן רוֹצֵחַ הוּא עֶר אִיז אַרוֹ[...] גוֹאֵל הַדָּם יָמִית דֶער בְּלוּט פְרַיינְד זָאל טֵייטֶן דֶ[...] רוֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ אַז עֶר וֶועט אִים בַּגֶעגְעֶנֶן אֲפִילוּ [...] וֶועט אִים בַּגֶעגְנֶן אִין עָרֵי מִקְלָט זָאל עֶר אִים פָאוְ[...] הַרְגֶנֶן: (כב) וְאִם אוּנ אוּב בְּפֶתַע פְלוּצְלוּנְג דֶם הֵיי[...] בְּאוֹנֶס בְּלֹא אֵיבָה גָאר אָן פַיינְדְשַׁאפְט הָט עֶר א[...]

כְּלִי בְּלֹא צְדִיָּה: כג אוֹ בְכָל־אֶבֶן
אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיַּפֵּל
עָלָיו וַיָּמֹת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא
מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: כד וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה
בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל
הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה: כה וְהִצִּילוּ
הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם
וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר
מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ
עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח

אונקלוס

ן בְּלָא כְּמַן לֵהּ :
אוֹ בְכָל אַבְנָא דְהִיא
מִסַּת דִּי יְמוּת בַּהּ בְּלָא
זֵי וּרְמָא עֲלוֹהִי וְקַטְלֵהּ
הוּא לָא סָנֵי לֵהּ וְלָא
בַע בִּישְׁתֵּהּ : כד וִידוּנוּן
נִשְׁתָּא בֵּין מַחְיָא וּבֵין
אֵל דְּמָא עַל דִּינַיָּא
אִלֵּין : כה וִישֵׁיזְבוּן
נִשְׁתָּא יָת קָטוֹלָא מִיַּד
אֵל דְּמָא וִיתִיבוּן יָתֵהּ
נִשְׁתָּא לְקִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵהּ
י עֲרַק לְתַמָּן וְיִתֵּב בַּהּ
ד דִּימוּת כַּהֲנָא רַבָּא

ר"א בלא ראות נדרים פז פח קמא סו מכות
ט : ויפל עליו מכות ז : והוא לא אויב
דרין כט : ושפטו העדה פסחים יב ר"ה-טו
ברין ג סט קמא פז : והצילו העדה פסחים יב
ה כו סנהדרין ב ג סט מכות י : וישב בה
סנהדרין יח מכות יא יב :

בעל הטורים

ה' הדפו: (כג) ויפל. ג'. ויפל עליו וימות ויפל בקרב מחנהו ופל ה' אלהים תרדמה כדאיתא במדרש יותר מזה שהרג בהם שליו יי אכילה הרג בהם על ידי ירידה שירד ונפל על ראשם וזהו ויפל עליו וימות ויפל ה' אלהים תרדמה כדאיתא (במדרש) לצדיקים אוכלים תים מיד רשעים יורדים למטתן ומתנוגים והולכים עד שלשים יום וזהו ויפל ה' אלהים תרדמה שתרדמה נפלה עליהם ויפני פינת עולם : ה) עד מות הכהן הגדול. ג"פ כ"ג כפ' לומר אחד כהן גדול שנמשח ואחד מרובה בגדים ואחד כהן גדול שעבר כולם מסיבין הרוצח במיתתן :

רשב"ם

(כה) עד מות הכהן הגדול. לפי פשוטו כל ימי השופט הגדול דוגמת אסיריו לא פתח ביתה :

רש"י

מוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו : (כג) או בכל אבן שר ימות בה. הכהו ז: בלא ראות. שלא ראהו: ויפל ליו . (מכות יא) מכאן אמרו ההורג דרך ירידה ח גולה רך עלייה ט אינו גולה: (כה) עד מות הכהן הגדול. הוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח

בית יהודא

הָאט עֶר נִיט גֶעקֶענְט אַכְטוּנְג גֶעבֶּען אוֹיב אַמֶענְטְשׁ שְׁטֵייט נֶעבֶּען אִים (שֶׁהָיָה סָמוּךְ לוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ שָׁהוּת לְהִזָּהֵר עָלָיו) דֶר מֶענְטְשׁ (שִׁמְעוֹן) אִיז גֶעשְׁטַאנֶען נָאנְט נֶעבֶּן רְאוּבֵן, נָאר רְאוּבֵן הָט קֵיין צֵייט גֶעהַאט עֶר זָאל זִיךְ הִיטֶן דֶר שְׁטֵיין זָאל נִיט פַאלֶן אוֹיף שִׁמְעוֹן : (כג) (אוֹ בְּכָל אֶבֶן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ) . (הִכָּהוּ) אָדֶר עֶר הָט אִים גֶעשְׁלָאגֶן מִיט שְׁטֵיין וָוס מֶען קֶען הַרְגֶען מִיט אִים : (בְּלֹא רְאוֹת) : מֵיינְט מֶען (שֶׁלֹּא רָאָהוּ) עֶר הָאט אִים נִיט גֶעזֶעהְן : (וַיַּפֵּל עָלָיו) . זָאגְט רַשִׁ"י (מִכָּאן אָמְרוּ) פוּן דַאנֶען הָאבֶּן דִי רַבָּנָן גֶעזָאגְט (הַהוֹרֵג דֶּרֶךְ יְרִידָה גּוֹלֶה) אוֹיבּ אֵיינֶער הַרְגֶעט זַיין חַבֵר נִיט פְלֶענְדִיג, אַרָאפּ־פַאלֶענְדִיג, דְהַיְינוּ אֵיינֶער הָאט אַרָאפְּגֶעלָאזֶען אוֹיף דִיא עֶרְד אַשְׁוֶוערֶע זַאךְ מִיט אַשְׁטְרִיק, אוּנ שְׁטְרִיק אִיז צוּרִיסֶן גֶעוָוארֶן אוּנ דִי זַאךְ אִיז גֶעפַאלֶען אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אוּנ הָט אִים גֶעהַרְגֶעט, דַארְף עֶר פַארְטְרִיבֶּן וֶוערֶען אִין דִי עָרֵי מִקְלָט (דֶּרֶךְ עֲלִיָּה אֵינוֹ גוֹלֶה) אָבֶּר אַז עֶר הָט אַרוֹיף גֶעצוֹיגֶן אִין דֶר הַייךְ אַשְׁוֶוערֶע זַאךְ, מִיט שְׁטְרִיק, אוּנ דֶר שְׁטְרִיק הָט זִיךְ אָפּ גֶערִיסֶן אוּנ דִי זַאךְ אִיז גֶעפַאלֶען אוֹיף אַמֶענְטְשׁ אוּנ הָט אִים גֶעהַרְגֶעט, דַארְף נִיט פַּר טְרִיבֶּן וֶוערֶען אִין עָרֵי מִקְלָט : (כה) (וְעַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל) . זָאגְט רַשִׁ"י (שֶׁהוּא בָּא לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל

שפתי חכמים

ת הרולח : ז לפי שבזולת תוספת מלת הכהו יובן שבלא ראות דבק ם אשר ימות כלומר שלא ראה מיתתו ואין הדבר כן רק ר"ל שלא אה בהכאתו ועוד שבזולת זה התוספת יהיה המאמר או בכל אבן חסר נכרת כי היה צ"ל או הכהו בכל אבן דאי אהסליך דלעיל מיניה קאי אם כן או כל אבן מבעי"ל : ח כגון היה מעגל במעגלה ונפלה עליו והרגתו או שהיה משלשל בחבילתו ונפלה עליו או שהיה יורד בסולם וכו'! עליו והרגו הרי זה גולה : ט היה מושך למעלה במעגלה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה עולה

פירוש לתורת אלהים

שְׁטוּפּ גֶגֶעבֶּן אוֹ הִשְׁלִיךְ עָלָיו אָדֶר עֶר הָט אוֹף אִים וָוארְפֶן אַכֵלִי פוּן אַלֶע כֵּלִים בְּלֹא צְדִיָּה אָן אַלָאקֶרוּנְג ר הָט אוֹף אִים בְּשׁוֹגֵג אַוָוארְף גְטָאן : (כג) אוֹ בְּכָל בֶן אָדֶר עֶר הָאט אוֹף אִים גִיוָוארְפֶן אַשְׁטֵיין פוּן לִי שְׁטֵיינֶר וָוס מֶען קָאן דֶר מִיט טֵייטֶן בְּלֹא רְאוֹת אוּנ עֶר הָאט אִים נִיט גִיזֶעהֶן עֶר הָט נִיט בְּמֵזִיד וָוארְף גִיטָאן אוֹף אִים וַיַּפֵּל עָלָיו אוּנ דֶער שְׁטֵיין אִיז אַרוּף גְפַאלֶן אוֹף אִים וַיָּמוֹת אוּנ עֶר אִיז דֶר פוּן וָוארֶן גִיטֵייט וְהוּא אוּנ דֶר רוֹצֵחַ אִיז אִים גָאר קֵיין שׂוּם פַיינְט נִיט גְוֶועֶן וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ אוּנ עֶר הָט נִיט בַּגֶערְט זַיין שְׁלֶעכְץ : (כד) וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה זָאלֶן דִי עֵדָה מִשְׁפָּטֶן בֵּין הַמַּכֶּה צְווִישֶׁן דֶעם רוֹצֵחַ אוּנ צְווִישֶׁן דֶעם גוֹאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה אוֹיף דִיא מִשְׁפָּטִים : (כה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה זָאלֶן דִי עֵדָה מַצִיל זַיין דֶעם רוֹצֵחַ

מצות השם

תו) וְהֵשִׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין מֶענְטְשׁ הַרְגֶעט דֶעם אַנְדֶערְן אוּם גֶערְן אוּנ

אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ׃ כו וְאִם־יָצֹא
יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃ כז וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל
הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ

דִּי רַבִּי יָתֵהּ בִּמְ
קוּדְשָׁא׃ כו וְאִם
יִפּוֹק קָטוֹלָא יָת תְּ
קִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵהּ דִּי
לְתַמָּן׃ כז וְיִשְׁכַּח
גָּאֵל דְּמָא מִבָּרָא לִתְ
קִרְיַת שֵׁיזָבוּתֵהּ וְיִקְ
גָּאֵל דְּמָא יָת קָטוֹלָא

תו"א ואם יצא יצא הרוצח מכות יב : ורצח גאל הדם שם יב :

בית יהודא

וּלְהַאֲרִיךְ יְמֵיהֶם) דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל קוּמְט מַאכֶן רוּהֶען דִי שְׁכִינָה בַּיי יוּדִין אוּנ צוּ דֶרְלֶיינְגֶערֶן זֵייעֶר לֶעבֶּן (וְהָרוֹצֵחַ בָּא לְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה מִיִּשְׂרָאֵל) אוּנ דֶר רוֹצֵחַ קוּמְט אָפְּטָאן דִי שְׁכִינָה פוּן יוּדִין (וּמְקַצֵּר אֶת יְמֵי הַחַיִּים) אוּנ עֶר קִירְצְט אָפּ דִי טֶעג פוּן דִי לֶעבֶּעדִיגֶע (אֵינוֹ כְּדַאי שֶׁיְּהֵא לִפְנֵי כֹּהֵן גָּדוֹל) אִיז עֶר נִיט וֶוערְט עֶר זָאל זַיין פַר דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל, דְרִיבֶּר מוּז עֶר זַיין אִין עִיר מִקְלָט עֶר זָאל קֵיין מָאל זֶעהְן דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל, אָבֶּר אַז דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן, מֶעג עֶר קִימֶן אַהֵיים (דָּבָר אַחֵר) נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז (לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא תֶּאֱרַע תַּקָּלָה זוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּחַיָּיו) נוייל דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל הָט גֶעדַארְפְט בֶּעטֶן בַּיי הקב"ה עֶס זָאל נִיט טְרֶעפֶן בַּיי זַיין לֶעבֶּן אַיין יוּד זָאל הַרְגֶנֶן דֶעם אַנְדֶערֶן יוּד אֲפִילוּ נִיט

רש"י

בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים. כדאי שיהא לפני כהן גדול. ד"א לפי שהיה לו לכהן להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו: אשר מ... אותו בשמן הקדש. לפי פשוטו מן המקראות הק... הוא שלא פירש מי משחו ב אלא כמו אשר משחו המושח בשמן הקדש. ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לראיית ללמד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני אשר משח אותו וכי הוא משחו לכהן או הכהן משח אלא להביא את הנמשח בימיו שמחזירו במיתתו (מכות (כז) אין לו דם. (מכות ז) הרי הוא כהורג את

וְוִילֶענְדִיג, אוּנ עֶר הָט נִיט גֶעבֶּעטֶן, דְרִיבֶּר שְׁטַארְבְּט דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל פְרִיעֶר, פַר דֶעם רוֹצֵחַ : וַאֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ ... הַקֹּדֶשׁ. וָואס עֶר הָאט אִים גֶעזַאלְבְּט וּגֶעשְׁמִירְט) מִיט דִי הֵיילִיגֶע בּוֹימְאֵייל, זָאגְט רש"י (לְפִי פְּשׁוּטוֹ מִן הַמִּקְ... הַקְּצָרִים הוּא) נָאךְ דֶעם פְּרָאסְטֶן מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק, אִיז דֶר פָּסוּק פוּן דִי קוּרְצֶע פְּסוּקִים (שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ מִי מְשָׁחוֹ) דֶער ... הָט נִיט גֶעשְׁרִיבֶּן וֶוער הָאט אִים גֶעזַאלְבְּט (אֶלָּא כְּמוֹ אֲשֶׁר מְשָׁחוֹ הַמּוֹשֵׁחַ אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ) נָאר עֶס אִיז גְלֵייךְ וִוי ... פָּסוּק וָואלְט גֶעוֶוען גֶעשְׁרִיבֶּן נָאךְ אֵיין וָוארְט "הַמּוֹשֵׁחַ", עֶס הָאט אִים גֶעזַאלְבְּט "וֶוער עֶס הָאט אִים גֶעזַא... (וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּהוּ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת לִרְאַיַּית דָּבָר) אִין גְמָרָא מַכּוֹת לֶערְנֶען דִי רַבָּנָן דֶעם פָּסוּק צוּ אַבֶּעוַויְיזוּנְג צוּ אַזַאךְ (... שֶׁאִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל) דֶר פָּסוּק קוּמְט לֶערְנֶען אוֹיבּ דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן אֵיידֶר מֶען הָט גֶעפְּ... דֶעם דִין פוּן דֶעם רוֹצֵחַ עֶר זָאל פַּטְרִיבֶּען וֶוערֶען (וּמִנּוּ אַחֵר תַּחְתָּיו) אוּנ מֶען הָט גֶעמַאכְט אֵיין אַנְדֶער כֹּהֵן גָּדוֹל (וּ... מִכָּאן נִגְמַר דִּינוֹ) נָאכְדֶעם הָט בֵּית דִין גֶעפַּסְקֶנְט דֶעם דִין אוֹיף דֶעם רוֹצֵחַ עֶר זָאל פַּרְטְרֵיבֶּען וֶוערֶען (חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל ... וֶוען דֶר אַנְדֶערֶר כֹּהֵן גָּדוֹל וֶועט שְׁטַארְבֶּען, דַאמָאלְס וֶועט דֶר רוֹצֵחַ גֵּיין צוּרִיק אַהֵיים (שֶׁנֶּאֱמַר) וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט ... פָּסוּק אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ, וָוס עֶר הָט אִים גֶעזַאלְבְּט, וַוייסֶן מִיר נִיט וָואס דֶר פָּסוּק מֵיינְט (וְכִי הוּא מוֹשְׁחוֹ לְכֹהֵן) הָט דֶר רוֹצֵחַ גֶעזַאלְבְּט דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל (אוֹ הַכֹּהֵן מָשַׁח אוֹתוֹ) אָדֶר דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל הָט גֶעזַאלְבְּט דֶעם רוֹצֵחַ (אֶלָּא לְהָבִיא הַנִּמְשָׁח בְּיָמָיו שֶׁמַּחֲזִירוֹ בְּמִיתָתוֹ) נָאר דֶר פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז דֶער רוֹצֵחַ גֵּייט נָאר אַרוֹיס פוּן עָרֵי מִקְלָט אוֹיבּ עֶס גֶעשְׁטָארְבֶּן דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל וָוס אִיז גֶעזַאלְבְּט גֶעוָוארֶען אִין זַיין צַייט : (כז) וְאֵין לוֹ דָּם. מֶען מֵיינְט (הֲרֵי הוּא כְּהוֹרֵג...

שפתי חכמים

בסולם ונפל עליו והרגו ה"ז אינו גולה פי' משום דכל אלו דרך עלייה הם ולא היה לו ליזהר : י ר"ל דלטעם ראשון קשה מדכתיב עד מות הכהן הגדול מגיד לך הכתוב שרוצח יאריך ימים אחר שמת כהן הגדול

לפי שכ"ג ימות מהרה ולמה ומפרש לפי שהיה כו' ולפי ד"א קש... הכהן גדול נענש שמת על שלא התפלל למה ישוב הרוצח לביתו ... מות הכ"ג לכן פירש גם טעם ראשון : כ דקרא משמע דרוצח...

פירוש לתורת אלהים

מִיַּד פוּן דֶעם גוֹאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אוּנ דִיא עֵדָה זָאלֶן אִים מַאכִין וִוידֶר קֶערֶן אֶל עִיר מִקְלָטוֹ צוּ דֶר שְׁטָאט פוּן זַיין אַנְטְרִינוּנְג אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וָוס עֶר אִיז אַהִין אַנְטְלָאפֶן גֶוָוארֶן וְיָשַׁב אוּנ דֶר רוֹצֵח זָאל דָארְטֶן זִיצֶן בִּיז דֶר כֹּהֵן גָּדוֹל וֶועט שְׁטַארְבֶּן אֲשֶׁר וָוס מֶען הָט אִים גֶיזַאלְבְּט מִיט דֶעם הֵיילִיגֶען אֵייל [עיין רש"י] : (כו) וְאִם יָצֹא יֵצֵא הָרוֹצֵחַ אוּנ אוֹבּ דֶר רוֹצֵחַ וֶועט אַרוֹס

גֵּיין אֶת גְּבוּל פוּן דֶעם גִימַארְק עִיר מִקְלָטוֹ פוּן דֶ... שְׁטָאט פוּן זַיין אַנְטְרִינוּנְג אֲשֶׁר וָואס עֶר אִיז אַ... אַנְטְלָאפֶן גְוָוארֶן : (כז) וּמָצָא אוֹתוֹ גוֹאֵל הַדָּם אוּנ ... גוֹאֵל הַדָּם וֶועט אִים גְפִינֶען פוּן אוֹסֶן וֵוייניג פוּן ... שְׁטָאט וָוס עֶר אִיז אַהִין אַנְטְלָאפֶן גִיוָוארֶן וְרָצַח דֶר גוֹאֵל הַדָּם וֶועט טֵייטֶן דֶעם רוֹצֵחַ אֵין אִיז ... פַר הַאנְדֶן צוּ אִים קֵיין שׁוּלְד עֶס הֵייסְט גְלֵייךְ...

מצות השם

עֶר אִיז אַנְטְלוֹיפֶען אִין דִיא עָרֵי מִקְלָט דָאס הֵייסְט מֶען הָאט גֶעמַאכְט אַזֶעלְכֶע שְׁטֶעט וָואס אֵיינֶער הָאט גֶעהַרְגֶעט אַיין מֶענְטְשׁ אוּם גֶערֶען אִיז עֶר אַהִין אַנְטְלוֹיפֶען זָאל דָאס בֵּית דִין שִׁיקֶען נָאךְ אִים אוּנ מֶען זָאל דֶעם רוֹצֵחַ מִשְׁפָּטֶן צוּ הָאט עֶר נִיט אַמְשׁוּנֶה גֶעהַרְגֶעט דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ אַזוֹי

בַּאלְד אַז זֵייא זֶעהְן אַז עֶר הָאט מַאכִי אוּם גֶערֶען גֶעה... זָאלֶען זֵייא אִים צוּרִיק קֶערֶען אִין דִיא (עָרֵי מִקְלָט) אוּנ... זָאל דָארְט זִיצֶען בִּיז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל וֶועט שְׁטַארְבֶּען דִיא מִצְוָה גֵייט אָהְן אִין דֶער צַייט וֶוען יוּדִין הָ... גֶעקֶענְט דַן זַיין (דִינֵי נְפָשׁוֹת) :

דָּם׃ כח כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ׃ כט וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃
ל כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׃ לא וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר

אונקלוס

...ה דְמָא׃ כח אֲרֵי בְקִרְיַת ...זְבוּתֵהּ יְתֵב עַד דִימוּת ...הֲנָא רַבָּא וּבָתַר דִימוּת ...הֲנָא רַבָּא יְתוּב קָטוֹלָא ...אֲרַע אַחְסַנְתֵּהּ׃ כט וִיהוֹן ...דֵין לְכוֹן לִגְזֵרַת דִּין ...דָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ ...כָּל דְיִקְטוֹל נַפְשָׁא ...פּוּם סַהֲדִין יִקְטוֹל יָת ...טוֹלָא וְסָהִיד חַד לָא ...הֵד בֶּאֱנָשׁ לְמִקְטָל׃ ...וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן עַל

...״א כי בעיר מקלטו שם יח יב זבחים קיו: ואחרי מות הכהן הגדול מכות יא: ...כרלת שם יג: והיו אלה יבמות ו ...דרין לה מכות ז: כל מכה נפש סנהדרין טו:

רשב״ם

...) ולא תקחו כופר. לא יפטר בממון בברייתא דרבי אליעזר מדבר ...ה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו יצא כיצד לא תקחו כפר לנפש רוצח וגו׳ והלא הריגת רוצח בכלל כל העונשין ולמה יצאת ללמד על שאר עונשין ומה הוא מלמד עליהן לרוצח אין לוקחין כופר אבל לשן ועין ליד ורגל

רש״י

...ין לו דם: (כט) בכל מושבתיכם. למד שתהא ...הדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל: (ל) כל מכה נפש וגו׳. הבא להרגו מ... שהכה את הנפש: לפי עדים ירצח. שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו: (לא) ולא תקחו כפר. (כתובות לז) לא

בית יהודא

המת שאין לו דם) עס איז גלייך ווי ער וואלט געהרגת אגעשטארבענעם וואס ער הט קיין בלוט: (כט) ובכל מושבותיכם) . זאגט רש״י (למד שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל) דר פסוק לערנט אונז די גאנצע צייט וואס די סנהדרין זענן געוועזן אין ארץ ישראל, הט געדארפט זיין סנהדרין אין חוצה לארץ אויך:

...וכל מכה נפש וגו׳) . זאגט רש״י מען מיינט (הבא להרגו על שהכה את הנפש) ווען ראובן וויל הרגנען משה ווייל משה ...געהרגת יהודה (לפי עדים ירצח) זאל ער געהרגת ווערען דורך עדות (שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו) אויב מענטשן ...ן עדות אוף משה אז ער הט געהרגת יהודה ווילענדיג, אונ מען האט פריער אנגעזאגט צו משה ער זאל אכטונג ...בן ער זאל יהודה ניט הרגנען, אונ משה האט ניט געפאלגט אונ ער הט געהרגת יהודה, דאמאלס דארף מען ...גנן משה׳ן: (לא) ולא תקחו כופר) . מיינט מען (ולא יפטר בממון) ער זאל ניט פריי ווערען מיט געלט, אוב משה וויל

דעת זקנים מבעלי התוספות

...) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול. פשט כדי שלא ...ו העולם מרננין על הכהן הגדול כשיראו הרוצח יוצא חוץ ...יר מקלטו ואומרים ראי זה שהרג הנפש ואין כהן גדול עושה ...נקטה ועליו הדבר חל כדכתיב ובאת אל הכהן אשר יהיה ...מים ההם אבל כשמת הכהן הגדול אין לחוש על הכהן הבא ...ריו כי מה ירננו עליו אחרי שלא נעשה בימיו: (לא) ולא ...חו כפר. ואם ברח לערי מקלט מותר ללקחו משם ולהרגו שהרי אפילו אחז בקרנות המזבח אמר רחמנא מעם מזבחי ...חנו למות. וכן מצאנו ביואב שנא׳ וינס יואב אל אהל ה׳ ויחזק בקרנות המזבח אתה מוצא שהיה יואב חכם גדול וראש

שפתי חכמים

לכ״ג בסמן המסחה לכך נ״ל דמן המקראות כו׳: ל דכתיב בפרשת שופטים ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם כלומר בזמן שסנהדרי גדולה שבירושלים יושבין בלשכת הגזית כ״ד סנה״ל ובכל המקומות נוהגין: מ ר״ל הרולח על שהכה את הנפש: נ פי׳ והרי זה מקרא קלר כאלו אמר כל מכה נפש כלומר שהרג נפש אינו רשאי להורגו אלא

פירוש לתורת אלהים

...הרגית אטוטן מענש: (כח) כי בעיר מקלטו ישב ער ...ז נאר זיצן אין דר שטאט פון זיין אנטרינונג עד ...ת ביז דר כהן גדול שטארבט ואחרי מות אונ נאך ...עם טוט פון דעם כהן גדול מעג שוין דר רוצח ...ה ווידער קערין צוא זיין לאנד פון זיין ירושה: (כט) והיו אונ דיא דינים זאלין זיין צו אייך לחוקת ...איין גזעצטן משפט לדורותיכם צו אייערע גבירט בכל מושבותיכם אין אלע אייערע זיצונג [עיין רש״י]: (ל) כל איטליכער וואס קומט הרגנין אזו איין מענטשען מכה נפש וואס ער האט דער שלאגען אמענטשען לפי עדים נאך די רייד פון דיא עדות נאך ירצח זאל ער הרגנין דעם רוצח [עיין רש״י] ועד אחד אבער איין עדות זאל ניט זאגן אוף אמענטש למות צו טייטין אים: (לא) ולא אונ איר זאלט ניט

מצות

...א) ועד אחד וגו׳. דס איז די מצוה אז איין עדות ווס ער זאגט עדות אז איינער האט געהרגת דעם אנדערען קען ...נים אייף אים מלמד זכות זיין אבער ער זאל עפעס ...עכטס אויף אים זאגען נאר ער זאגט דם עדות אונ דאס ...ת דין זעהן שוין דעם משפט אונ דער דין גייט אן ווען די סנהדרין זענען געוועזן:

...ב) ולא תקחו וגו׳. דס איז די מצוה אז דר רוצח וואס ער האט מיט ווילען געהרגת איין מענטש וויל געבן אסאך געלט אז מען זאל אים ניט הרגנען טאר מען ניט נעמען אונ ווידער איז איין מצוה אז מען טאר ניט נעמען קיין געלט בייא ארוצח וואס ער האט אום גערען געהרגת איין מענטש אז מען זאל אים ניט פאר טרייבען אין (ערי מקלט) אריין טאר מען ניט אונ דיא מצוה גייט אהן ווען דיא סנהדרין זענען געוועזן:

לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת׃ לב וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן׃ לג וְלֹא־

אֱנָשׁ קָטוֹל דִי הוּא ד
לְמִקְטַל אֲרֵי אִתְקְטָ
יִתְקְטֵל׃ לב וְלָא תְקַבְּ
מָמוֹן לְמֵעֲרוֹק לְקִ
שֵׁיזָבוּתֵהּ לְמִתּוּב לְמִ
בְּאַרְעָא עַד דִימוּת כַּהֲ
לג וְלָא תְחַיְבוּן יָת אַרְ

תו"א אשר הוא כתובות לה קמא פג. סנהדרין י לו מכות ח : ולא תקחו כפר לנוס כתובות לו : לשוב לשבת
מכות יא : ולא תחניפו שבת לג :

בית יהודא

געבן געלט מען זאל אים ניט הרגנן, טאר מען ניט, נאר מען מוז אים הרגנן : (לב) וְלֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ. מען מיינט (לְמִי שֶׁנָּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג) ווען איינער איז אנטלאפן אין עיר מקלט נוייל ער האט געהרגעט אמענטש ניט ווילענדיג (אֵינוֹ נִפְטָר מִגָּלוּת בְּמָמוֹן) ווערט ער ניט פריי פון דעם גלות מיט געלט (לִיתֵּן כּוֹפֶר לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ בְּטֶרֶם יָמוּת הַכֹּהֵן) אויב ער וויל געבן געלט ער זאל מעגן צוריק גיין אין זיין שטאט פריער איידער דר כהן גדול וועט שטארבן, טאר מען ניט, נאר ער מוז זיין אין דעם עיר מקלט ביז צו די צייט ווען דר כהן גדול וועט שטארבן : וְלָנוּס. זאגט רש"י לָנוּס מיינט מען ניט צו דעם וואס דארף אנטלופן, נאר (כְּמוֹ לָנָס) עס איז גלייך ווי עס וואלט געשטאנען לָנָס, צו דעם אנטלאפענעם (כְּמוֹ) ווי עס שטייט אין פסוק שׁוּבֵי מִלְחָמָה, מיינט מען (שֶׁשָּׁבוּ מִן הַמִּלְחָמָה) זיי האבן צוריק געקערט פון די מלחמה (וְכֵן) אונ אזו שטייט אין פסוק נוּגֵי מִמּוֹעֵד, מיינט מען זיי זענען טרויעריג געווארען פון יום טוב אדער פון די צייט (וְכֵן) אונ אזו שטייט אין פסוק (כִּי מוּלִים הָיוּ) זיי זענען געמלת געווארען (וּכְאֲשֶׁר תֹּאמַר שׁוּב עַל מִי שֶׁשָּׁב כְּבָר) אזו ווי מען זאגט שוב אויף דעם וואס האט לאנג צוריק געקערט (וּמוֹל עַל שֶׁמָּל) אונ מול זאגט מען אויף דעם וואס האט זיך לאנג מלה געווען (כֵּן תֹּאמַר לָנוּס עַל מִי שֶׁנָּס כְּבָר) אזו זאגט מען לָנוּס אויף מענטש וואס איז לאנג אנטלאפן (וְקוֹרְהוּ נוּס) מען רופט אים נוּס (כְּלוֹמַר) נייל מען מיינט (מוּבְרָח) אנטלאפענער, רש"י (וְאִם תֹּאמַר) אויב דו וועסט וועלן זאגען וּלָנוּס מיינט מען לִבְרוֹחַ צו אנטלופן (וּתְפָרְשֵׁהוּ לֹא תִקְחוּ כוֹפֶר לְמִי לוֹ לִבְרוֹחַ לִפָּטְרוֹ מִן הַגָּלוּת) אונ דו וועסט זאגן מען מיינט איר זאלט ניט נעמען אויס לייז געלט ביי דעם מענטש וואס פארשולדיגט געווארן ער זאל מוזען אנטלויפען אין עיר מקלט, אונ פאר דעם געלט וועסטו אים בעפרייען אנטלופן, קען מען ניט אזו זאגן, ווארום (לֹא יָדַעְתִּי) איך ווייס ניט (אֵיךְ יֹאמַר) ווי אזו וועט דער פסוק זאגן לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ) ער זאל צוריק קערן זיצען אין זיין שטאט, ער איז דאך נאך אין זיין שטאט (הֲרֵי עֲדַיִין לֹא נָס) ער איז נאך ניט אנטלאפן (וּמֵהֵיכָן יָשׁוּב) פון וואנען וועט ער צוריק־קערען : (לג) וְלֹא תַחֲנִיפוּ. מיינט מען (וְלֹא תַרְשִׁיעוּ)

רש"י

יפטר ס בממון : (לב) ולא תקחו כפר לנוס אל
מקלטו. למי שנס אל עיר מקלטו שהרג בשוגג אינו
מגלות בממון ליתן כופר לשוב לשבת בארץ בטרם
הכהן : לנוס. כמו ע לנס (כשו"א וקמ"ץ) כמו (
ב) שובי מלחמה ששבו מן המלחמה וכן (צפניה ג)
ממועד וכן (יהושע ה) כי מולים היו כאשר תאמר שו
מי ששב כבר ומול על מי שמל כבר כן תאמר לנוס על מי
כבר וקורהו נוס כלומר מוברח. וא"ת לנוס לברוח ותפ
לא תקחו כופר למי שיש לו לברוח לפטרו מן הגלות לא יד
היאך יאמר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומ
ישוב : (לג) ולא תחניפו. ולא תרשיעו. כתרגומו ו

שפתי חכמים

אחר שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו : ס פי' ומקרא קלר הוא כאלו אמר לא תקחו כופר לנפש רולח אשר הוא רשע למות לפוטרו מן המיתה כי מות יומת ולפי שכתוב בפרשת משפטים ואם שור נגח וגומר והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת בידי שמים משמע כשם שחייב שורו מיתה כך הוא במיתה ואפ"ה כתיב אחריו אם כופר יושת עליו ונתן פדיון משמע אם חייב מיתה בשביל שורו יכול ליפטר בממון הו"א ה"ה אם חייב מיתה בשביל עצמו יכול ליפטר עצמו בממון : ע בשו"א תחת הלמ"ד ובקמ"ץ תחת הנו"ן פי' כשם שאין פדיון למיתה כך אין פדיון לגלות : פ מפני שלא יפול תנופה

דעת זקנים מבעלי התוספות

סנהדרין שנא' יושב בשבת תחכמוני ראש השלישי לא
יודע מעם מזבחי תקחני למות אלא אמר יואב הרוגי ב'
נקברין בקברי אבותיהם מוטב שאמות ואקבר בקברי
מיד וישב בניהו את המלך שלמה לאמר כה דבר יוא
ענני ויאמר עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו והסירותי א
עמשא חנם אשר שפך מעלי ומעל בית אבי. ולמה נהר
צוה דוד דכתיב ואתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן
ומה עשה לו אתה מוצא שבשעה שכתב דוד ליואב ת
אוריה החתי אל פני המלחמה וגו' ועשה כן ונהרג
נתקבצו כל ראשי החיילות על יואב להרגו שהיה ראש הג

שכן כתוב בספר שמואל ואת אוריה החתי כל אלה שלשים וששה והראה להם הכתב אשר שלח דוד וזהו אשר ע
יואב בן צרויה אשר גלה סודו ומיד כתוב בשמואל אחר כן ויהר אף ה' בעם ויסת את דוד למנות בישראל ופרש"י לש
ידעתי על מה חרה אפו. וי"ל שחרה אפו על אוריה שנהרג. ולהא ניחא שמונה בשמואל שלשים וששה גבורים
ובדברי הימים חשיב להו טפי אלא לפי שבס' שמואל כשהגיע לאוריה הפסיק הענין לומר שחרה לו ע"י כן ובדברי
השלים החשבון משל למלך שאמר לעבדיו כתבו לי באגרת כל הגבורים שלי וכל הגבורות שעשו ויעשו כן ויביאו לפניו
ויקראו אותה באזניו וכל א' וא' נזכר בשמו והיה שואל היכן הוא ומהו עושה עד שהגיעו לאחד שנהרג בפשיעה מחסרון עז
המלך והיכן הוא פלוני הגבור אמרו לו נהרג בדרך כך וכך מיד כעס המלך ונטל האגרת מידם וקרעה ואמר להם לפי
בפשעכם שלשה אני נוטל עליכם או ארעיב אתכם או תלכו למלחמה בארץ נכריה או אכה אתכם מכה רבה השיבו
נפלה נא ביד ארוני המלך כי רבים רחמיו. לאחר שלקו צוה לכתוב באגרת אחת כל הגבורים וכל גבורתם כך כיון שה
למנות הגבורים אשר לדוד והגיע לאוריה החתי שנהרג בפשיעת דוד הפסיק וכתב ויחר אף ה' ואמר לו הקב"ה לדוד של

פירוש לתורת אלהים

געמען אום לייזונג פאר דעם רוֹצֵחַ אֲשֶׁר וואס ער איז שולדיג דעם טוט כִּי מוֹת יוּמָת נייערט ער מוז גטייט ווערען : (לב) וְלֹא אונ איר זאלט ניט נעמען אוים לייזונג לָנוּס צו דעם וואס איז ווארען אנטלאפן אין עִיר מִקְלָט לָשׁוּב ער זאל זיך ווידר קערין לָשֶׁבֶת זיצין בָּאָרֶץ אין לאנד עַד מוֹת איידער דר כהן שטארבט : (לג) וְלֹא אונ איר זאלט ניט פאר שולד דם לאנד אֲשֶׁר וואס איר וואנט דרינען כִּי הַדָּם וו

תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ
כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ
וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ־
בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ׃ לד וְלֹא
תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי
אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
פ שביעי לו א וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת
לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ
לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי

אַתּוּן בַּהּ אֲרֵי דְמָא
א מְחַיֵּב יָת אַרְעָא
רְעָא לָא מִתְכַּפַּר עַל
זַכַּי דְאִתְּשַׁד בַּהּ
הֵן בִּדְם אַשְׁדֵהּ׃
לָא תְסָאֲבוּן יָת אַרְעָא
אַתּוּן יָתְבִין בַּהּ דִּי
נְתִּי שָׁרְיָא בְּגַוַּהּ אֲרֵי
א יְיָ דִּשְׁכִנְתֵּי שָׁרְיָא
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ א וְקָרִיבוּ
שֵׁי אֲבָהָתָא לְזַרְעִית
גִלְעָד בַּר מָכִיר בַּר
שֶׁה מִזַּרְעִית בְּנֵי יוֹסֵף
לִילוּ קֳדָם מֹשֶׁה וְקֳדָם
רְבְיָא רֵישֵׁי אֲבָהָתָא

א ולארץ לא כתובות לז סוטה מז כריתות
כו: ולא תטמא שבת נג שבועות ז:

רשב"ם

ולחבורה ושאר חבלות לוקחים כופר:
כי אם בדם שפכו. אני אומר שהוא נקוד
דין מלאפו"ם לפי פירושו כי אם בדם
האיש השופך את הדם:

בעל הטורים

יכופר. ד' הכא ואידך אם יכופר העון לכן בזאת יכופר עון יעקב בחסד ואמת יכופר עון שתשובה ויוה"כ תולין ומיתה ממרקת שנא' אם יכופר
עד תמותון לכן בזאת יכופר עון יעקב במה בחסד שנא' בחסד ואמת יכופר עון כדאמרינן רבה דעסיק בגמילות חסדים חיה שתין שנין:

רש"י

כון: (לד) אשר אני שוכן בתוכה. שלא תשכינו
י בטומאתה: כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

בית יהודא

זָאלְט נִיט זִינְדִיגֶן (כְּתַרְגוּמוֹ) ווִי דֶר תַּרְגוּם טַייטְשְׁט (וְלָא תְחַיְּבוּן) אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט פַר שׁוּלְדִיגֶן: (לד) וַאֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ. הקב"ה זָאגְט (שֶׁלֹּא תַּשְׁכִּינוּ אוֹתִי בְּטוּמְאָתָהּ)

זָאלְט מִיךְ נִיט מַאכֶן רוּעֶן אִין אִיר אוּמְרֵיינִקַייט: כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וָוארוּם אִיךְ גָאט רוּהֶ צְווִישֶׁן דִיא

דעת זקנים מבעלי התוספות

עליך או רעב שלש שנים או מלחמה או דבר ובדברי
ם כתיב או רעב שבע שנים בארצך ואמר דוד נפלה נא
ה' כי רבים רחמיו ובחר בדבר כי הוא שוה בעשירים ובעניים ובחלשים ובגבורים שאלו בחר ברעב היו ישראל אומרים בעשירו
בוטח ואלו בחר במלחמה היו אומרים בגבורים שלו הוא בוטח ולאחר שלקו נכתבו בדברי הימים כל מנין הגבורים משלם
פיה דקרא דלעיל כתיב אשר עשה לי יואב בן צרויה אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם
ענין זה לזה לפי שראו שצוה דוד ליואב להרוג את אוריה כסבורים שגם אלו צוה דוד להרגן לפי שהיה אבנר בן דודו של
ל ולפיכך עמד דוד וקלל את יואב ואמר אל יכרת מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם. ואז ידעו
אל כי לא מאת דוד היה להרוג את אבנר וצוה דוד לשלמה בנו להרוג את יואב ולא רצה הוא להרגו לפי שהיה בן אחותו
מר ואחיותיהם צרויה ואביגיל. ובשעה שבא בניהו להרגו אמר לו לך ואמור לשלמה אל תדוני בשני דינין אם תהרגני קבל
הקללות שקללני דוד אביך או הניחני בקללותיו מיד ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו. ואמר רב יהודה
קללות שקלל דוד את יואב נתקיימו בזרעו של דוד זב מרחבעם דכתיב והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה וכתיב כל
כב אשר ירכב עליו הזב. מצורע מעוזיהו דכתיב ויהי המלך עוזיה מצורע עד יום מותו. מחזיק בפלך מאסא דכתיב לעת
ו חלה את רגליו מלמד שאחזתו פדגרא. נופל בחרב מיאשיהו דכתיב ויורו המורים למלך יאשיהו ובמסכת תעניות מסיק
צו בו שלש מאות לונביאות של ברזל עד שנעשה כל גופו ככברה. חסר לחם מיהויכין שנאמר וארוחתו ארוחת תמיד
נתנה לו מאת המלך כל ימי חייו משלחנו של אויל מרודך:

שפתי חכמים

כדס בשלמא גבי ארץ שייך חנופה שפירוש ארץ הוא אנשי ארץ וכהס

פירוש לתורת אלהים

מֶען פַר גִיסְט אוּם שׁוּלְדִיג בְּלוּט דֶר מִיט פַר
דִינְגְט מֶען דָאס לַאנְד וְלָאָרֶץ אוּנ צוּ דֶעם לַאנְד
ט נִיט וֶוערֶן פַר גֶעבֶּן דָאס אוּם שׁוּלְדִיג בְּלוּט
שֻׁפַּךְ ווָאס עֶס אִיז וָוארֶן פַאר גָאסֶן דְרִינֶן כִּי אִם
נְרְט מִיט דֶעם בְּלוּט שׁוֹפְכוֹ פוּן זַיין פַר גִיסֶער
וֶועט אַנְדֶערְשׁ נִיט וֶוערֶן פַר גֶעבֶּן צוּם לַאנְד
יין מֶען הַרְגִית דֶעם רוֹצֵחַ: (לד) וְלֹא תְטַמֵּא אוּנ
זָאלְט נִיט פַר אוּם רֵיינִיגֶן דָם לַאנְד אֲשֶׁר ווָאס
אִיר זִיצְט דְרִינֶן אֲשֶׁר אֲנִי ווָאס אִיךְ רוּהֶע דְרִינֶען כִּי
וָוארוּם אִיךְ גָאט טוּ רוּעֶן צְווִישֶׁן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל:
(א) וַיִּקְרְבוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְנֶעהֶנְט רָאשֵׁי דִיא עֶלְצְטֶע
פוּן דִי עֶלְטֶרֶן לְמִשְׁפַּחַת פוּן דֶער מִשְׁפָּחָה פוּן דִיא
קִינְדֶר גִלְעָד בֶּן מָכִיר דֶר זוּהְן פוּן מָכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה ווָאס
עֶר אִיז דֶר זוּהְן פוּן מְנַשֶּׁה פוּן דֶעם שֵׁבֶט פוּן דִי
קִינְדֶר פוּן יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְרֶעט לִפְנֵי מֹשֶׁה
פַר מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים אוּנ פַר דִי נְשִׂיאִים רָאשֵׁי אָבוֹת

אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב וַיֹּאמְרוּ אֶת־
אֲדֹנִי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאדֹנִי
צֻוָּה בַיהוָה לָתֵת אֶת־נַחֲלַת
צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנֹתָיו׃ ג וְהָיוּ לְאֶחָד
מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
וְנִגְרְעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ
וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר
תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֹּרַל נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרֵעַ׃
ד וְאִם־יִהְיֶה הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה
אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה

אונקלוס

לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב וַאֲמַ
יָת רִבּוֹנִי פַּקִּיד יְיָ לְמִ
יָת אַרְעָא בְּאַחְסָנ
בְּעַדְבָא לִבְנֵי יִשְׂרָ
וְרִבּוֹנִי אִתְפַּקַּד בְּמֵימְ
דַיְיָ לְמִתַּן יָת אַחְסָ
צְלָפְחָד אָחוּנָא לִבְנָתֵ
ג וִיהֶוְיָן לְחַד מִבְּ
שִׁבְטַיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָ
לְנְשִׁין וְתִתְמְ
אַחְסַנְתְּהֶן מֵאַחְסָ
אֲבָהָתָנָא וְתִתּוֹסַף
אַחְסָנַת שִׁבְטַיָּא דִּי תְ
לְהוֹן וּמֵעֲדַב אַחְסַנְ
יִתְמְנָע׃ ד וְאִם יְהֵי יוֹ
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתּ
אַחְסַנְתְּהֶן עַל אַחְ
שִׁבְטָא דִּי תֶהֶוְיָן
וּמֵאַחְסָנַת שִׁבְ
דַּאֲבָהָתָנָא יָתְמְ

בית יהודא

ודין (אַף בִּזְמַן שֶׁהֵם טְמֵאִים שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם) אֲפִילוּ וָוען זֵיי זֶענֶן טָמֵא אִיז מַיין רוּהוּנג צְווִישְׁן זֵיי׃ (ג) וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה וגו׳. זָאגְט רש״י (שֶׁהֲרֵי בְּנָהּ יוֹרְשָׁהּ וְהַבֵּן מִתְיַחֵס עַל שֵׁבֶט אָבִיו) וָוארוּם אִיר זוּהְן וֶועט אִיר יַרְשֶׁנֶן אוּנ דֶר זוּהְן גֶעהֶר דָאךְ צוּם שֵׁבֶט פוּן זַיין פָּאטֶר׃ (ד) וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל. זָאגְט רש״י וַוייל עֶס שְׁטֵייט (וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל) אוֹב עֶס וֶועט זַיין יוֹבֵל, קֶען זַיין עֶס וֶועט נִיט זַיין יוֹבֵל? (מִכַּאן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר) פוּן דַאנֶען הָט רַבִּי יְהוּדָה גֶעזָאגְט (עָתִיד הַיּוֹבֵל שֶׁיִּפְסוֹק) עֶס וֶועט קוּמֶען אַצַייט וָוס דֶער יוֹבֵל וֶועט נִיט זַיין׃ וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל. (כְּלוֹמַר) אַזוֹי מֵיינְט מֶען (אֵין זוֹ שֶׁחוֹזֶרֶת בְּיוֹבֵל) דָס אִיז דָאךְ נִיט אַפַּארְקוֹיפְטֶע זַאךְ וָוס זָאל צוּרִיק קוּמֶען אִין יוֹבֵל (שֶׁהַיְרוּשָּׁה אֵינָהּ חוֹזֶרֶת) אַיְרוּשָׁ נִיט צוּרִיק אִין יוֹבֵל (וַאֲפִילוּ אִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לֹא תַחֲזוֹר הַנַּחֲלָה לְשִׁבְטוֹ) אֲפִילוּ וָוען עֶס וֶועט זַיין יוֹבֵל וֶועט אוֹיךְ נִי דִי נַחֲלָה צוּרִיק צוּם עֶרְשְׁטֶן שֵׁבֶט (וְנִמְצָא שֶׁנּוֹסְפָה הַנַּחֲלָה עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם) וֶועט דָאךְ דִיא נַחֲ

רש״י

אף בזמן שהם טמאים שכינה (שרויה) ביניהם: (ג) ו
על נחלת המטה. שהרי בנה יורשה והבן מתי
שבט אביו: (ד) ואם יהיה היובל. מכאן היה רבי
אומר עתיד צ היובל ק שיפסוק: ואם יהיה ה
כלומר אין זו מכירה שחוזרת ביובל שהירושה
חוזרת. ואפילו אם יהיה היובל לא תחזור הנחלה
ונמלא שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה

שפתי חכמים

שייך תנופה אבל גבי דם לא שייך לפרש הכי: צ רלה לתרץ שפירוש ואם אפילו שא״כ הוא סותר מה שפירש לעיל
למה כתיב ואם הל״ל וכי יהיה דואם משמע שספק הוא אם ואם הוא ספק אלא ואפילו זה מלשון רש״י הוא לא מפי
יהיה היובל ונמה שכתוב אחר זה ואפי׳ יהיה יובל אינו ר״ל אם: ק ר״ל שיחרב הבית ויתבטלו השמטות והי

פירוש לתורת אלהים

וָוס זֵיי זֶענֶען דִי הוֹפְט עֶלְטֶערִין לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל׃ (ב) וַיֹּאמְרוּ אוּנ זֵייא הָאבִּין גִיזָאגְט אֶת אֲדֹנִי מַיין הַאר צִוָּה יְיָ הָט גָאט גִיבָּאטֶן לָתֵת צוּ גֶעבִּין דָם לַאנְד אִין אֵיין יְרוּשָׁה בְּגוֹרָל דוּרְךְ אֵיין גוֹרָל צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וַאדוֹנִי אוּנ מַיין הַאר צֻוָּה בַיְיָ אִיז גָוארֶן גִיבָּאטִין פוּן גָאט לָתֵת צוּ גֶעבֶּען דִיא אַרְבּ פוּן אוּנְזֶער בְּרוּדֶער צְלָפְחָד לִבְנוֹתָיו צוּ זַיינֶע טֶעכְטֶער׃ (ג) וְהָיוּ אוּנ זֵיי וֶועלִין זַיין צוּ אֵיינִים פוּן דִי שְׁבָטִים פוּן יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים צוּ וַוייבֶּר וְנִגְרְעָה וֶועט וֶוערֶן גְמִינֶערְט זֵייעֶר אַרְבּ מִנַּחֲלַת פוּן דֶר אַרְ אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶרֶן וְנוֹסַף אוּנ עֶס וֶועט וֶוערִין גְ עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אוֹיף דֶער אַרְבּ פוּן דֶעם אֲשֶׁר וָוס זֵייא וֶועלִין זַיין צוּ זֵיי פַר וַוייבֶּר [פיין (ד) וְאִם יִהְיֶה אוּנ וֶוען דֶער יוֹבֵל וֶועט זַיין צ קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה אַזוֹ וֶועט זֵייעֶרֶע עֶרְבְּ גְמֶערְט וֶוערִין עַל נַחֲלַת צוּ דִי עֶרְבְּשַׁאפְט פוּ שֵׁבֶט וָוס זֵיי וֶועלִין זַיין צוּ זֵיי אוּנ פוּן דֶער מַטֵּה אֲבוֹתֵינוּ פוּן דֶעם שֵׁבֶט פוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְ

אבתינו יגרע נחלתן: ה ויצו משה
את בני ישראל על פי יהוה
לאמר כן מטה בני יוסף דברים:
ו זה הדבר אשר צוה יהוה לבנות
צלפחד לאמר לטוב בעיניהם
תהיינה לנשים אך למשפחת
מטה אביהם תהיינה לנשים:
ז ולא תסב נחלה לבני ישראל
ממטה אל מטה כי איש בנחלת
מטה אבתיו ידבקו בני ישראל:
ח וכל בת ירשת נחלה ממטות
בני ישראל לאחד ממשפחת
מטה אביה תהיה לאשה למען
יירשו בני ישראל איש נחלת
אבתיו: ט ולא תסב נחלה ממטה

אונקלוס

חסנתהן: ה ופקיד
שה ית בני ישראל על
מרא דיי למימר יאות
בטא דבני יוסף
מללין: ו דין פתגמא
פקיד יי לבנת צלפחד
מימר לדתקין בעיניהון
הוין לנשין ברם לזרעית
בטא דאבוהן תהוין
שין: ז ולא תסחר אחסנא
בני ישראל משבטא
שבטא ארי גבר
אחסנת שבטא
אבהתוהי ידבקון בני
ראל: ח וכל ברתא
רתת אחסנא משבטיא
בני ישראל לחד
זרעית שבטא דאבוהא
הי לאנתו בדיל דיירתון
ני ישראל גבר אחסנת
בהתוהי: ט ולא
סחר אחסנא משבטא

א כן מטה בני עקידה שער פד: זה
הדבר תענית ל: וכל בת בתרה קי קיח:
תסוב בתרה קיח: ממטה למטה סס קיג:

רשב"ם

לטוב בעיניהם. מן שבט שלהם לפי
הפשט: נשלם חומש הפקודים:

בעל הטורים

זה הדבר. בגימט' בדור זה שלא נהג אלא באותו הדור: (ז) תסב נחלה. בגימטריא זו היא בהסבת הבן לומר שהבן יורש את אביו:
(ט) ולא תסוב נחלה. בגימטריא זו היא הסבת בעל:

רש"י

) וכל בת יורשת נחלה. שלא היה בן לאביה:

בית יהודא

צלפחד'ס טעכטער געמערט ווערן אויף די נחלה פון דעם
שבט פון זייערע מאנען וואס זיי וועלן נעמען: (ח) וכל בת
שת נחלה. יעדר טאכטער וואס וועט ירשנן, פעלדער פון איר פאטער (שלא היה בן לאביה) נוייל איר פאטער האט קיין

פירוש לתורת אלהים

ע וועט ווערין גמינערט זייער ארב: (ה) ויצו האט
שה גיבאטין צו די קינדער ישראל על דורך גאטס
יד אזו צו זאגן כן רעכט מטה בני יוסף דר שבט פון
קינדער יוסף דוברים זיי טוען ריידן: (ו) זה הדבר
ם איז די זאך וואס גאט האט מיר גיבאטן לבנות
ן וועגן די טעכטער פון צלפחד לאמר אונ האט מיר
זו גזאגט לטוב צו דעם וואס ער וועט זייא וואל
פעלן אין זייערע אויגין תהיינה זאלין זיי זיין פאר
ייבר אך נייערט צו דער משפחה פון דעם שבט
ון זייער פאטער תהיינה זאלן זיי זיין פר ווייבר אבר
ו אמשפחה פון איין אנדר שבט טארן זייא ניט
ין פר נוייבר: (ז) ולא תסוב אונ עס זאל ניט אוועק
גיין איין ארב צו די קינדר ישראל ממטה פון איין
שבט צום אנדערין שבט כי איש נייערט איטליכר
מענטש אין דער ארב פון דעם שבט פון זיינע
עלטערן ידבקו זאלן זיך בהעפטן די קינדר ישראל:
(ח) וכל בת אונ איטליכע טאכטער יורשת וואס זיא
וועט ירשנן איין ארב פון דיא שבטים פון דיא
קינדער ישראל לאחד זאל זיא זיין צו איינם פון דר
משפחה פון איר פאטער לאשה צוא איין נוייב למען
דרום יירשו זיי זאלען ירשנין דיא קינדער ישראל
איטליכר מענטש זאל ירשנן דיא ארב פון זיינע
עלטערין: (ט) ולא תסוב אונ איר זאלט ניט מאכען
אוועק גיין איין ארב ממטה פון איין שבט צום

לְמַטֶּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ
יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ י כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנוֹת
צְלָפְחָד׃ מפטיר יא וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה
תִרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת
צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן לְנָשִׁים׃
יב מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף
הָיוּ לְנָשִׁים וַתְּהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה
מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן׃ יג אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת
מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ׃ חזק

לְשִׁבְטָא אָחֳרָנָא אֲ...
גְּבַר בְּאַחְסַנְתֵּהּ יִדַּבְ...
שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵ...
י כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּ...
צְלָפְחָד׃ יא וַהֲוָאָה מַחְ...
תִּרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְ...
וְנֹעָה בְּנַת צְלָפְחָד לִבְ...
אֲחֵי אֲבוּהֶן לִנְשִׁי...
יב מִזַּרְעִית בְּנֵי מְנַשֶּׁ...
בַר יוֹסֵף הֲוָאָה לִנְ...
וַהֲוָת אַחְסַנְתְּהֶן ...
שִׁבְטָא זַרְעִית אֲבוּהֶ...
יג אִלֵּין פִּקּוֹדַיָּא וְדִינַ...
דִּי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁ...
לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵ...
בְּמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב ...
יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ׃ חז...

תולדות אהרן

יד נקו מטות פס: ותהיינה מחלה ... פס קכ:

בעל הטורים

(יא) לבני דודיהן. בגימטריא לבגון ל...

קל"ב מחל"ה חול"ה סימן. ומפטירין שמעו דבר ה' בירמיה סימן ב':

סכום פסוקי דספר במדבר אלף ומאתים ושמנים ושמנה אפרח סי'. וחציו והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפר... ופרשיותיו עברה. י"ו בדד ינחנו סימן: וסדריו ל"ב. לב טהור ברא לי אלהים סימן: ופרקיו ל"ו. לו חכמו ישכ... זאת סי': מנין הפתוחות שתים ותשעים והסתומות ששים ושש סך הכל מאה וחמשים ושמנה פרשיו... אני חלקך ונחלתך סימן:

רש"י

(יא) מחלה תרצה וגו'. (ב"ב קכ) כאן מנאן ... גדולתן זו מזו בשנים ר ונשאו כסדר תולדותן ו... המקרא מנאן לפי חכמתן ש ומגיד ששקולות זו כ...

חסלת פרשת מסעי

בית יהודא

זיהן געהאט: (יא) ומחלה תרצה וגו'. זאגט רש"י (כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים) דא ציילט מען זיי נאך זייער אלטער, ווי זיי זענען געוועזן אלטער איינע פון די אנדערע מיט יארען (ונשאו כסדר תולדותן) זיי האבן גענומן מאנען נאך זייער אלטער, וועלכע עס איז געוועזן אלטער האט פריער חתונה געהאט (ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן) אונ אין אלע פסוקים ציילט מען זייא נאך זייער חכמה (ומגיד ששקולות זו כזו) דער פסוק זאגט אונז זיי זענען געוועזן גלייך אין חכמה, איינע ווי דיא אנדערע:

שפתי חכמים

ר דקשה ליה בפרשת פינחס חשיב תרלה לבסוף וכאן מנה אותה שניה ומתרץ כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים וכו' פי' משום שכאן כתיב ותהיינה לבני דודיהן לנשים שדרך נשואי האחיות להנשא כסדר תולדותיהן תחלה הבכירה ואחריה הצעירה על הסדר כדכתיב יעשה כן במקומנו וגו': יש בפרשת פינחס פירשתיו:

הסלת פרשת מסעי

פירוש לתורת אלהים

אַנְדֶרֶן שֵׁבֶט כִּי אִישׁ בַּייעֶרְט אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן דִיא שְׁבָטִים זָאל זִיךְ בַּאהֶעפְטִין אִין זַיין אַרְב: (י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַזוֹ ווִי גָאט הָאט גִיבָאטִין צוּ מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ אַזוֹ הָאבֶּען גִיטָאן דִיא טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד: (יא) וַתִּהְיֶינָה אוּנ זַייא זֶענִין גִיוֶוען מַחְלָה תִרְצָה וְחָגְלָה מַחְלָה תִּרְצָה חָגְלָה וּמִלְכָּה וְנוֹעָה דִי טֶעכְטֶער פוּן צְלָפְחָד לִבְנֵי דוֹדֵיהֶן צוּא דִיא קִינְדֶער פוּן זֵייעֶרֶע פֶעטֶער לְנָשִׁים צוּ ווייבֶּער: (יב) מִמִּשְׁפְּחוֹת פוּן דֶער מִשְׁפָּחָה פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן מְנַשֶּׁה וָואס עֶר ... גִיוֶוען דֶער זוּהְן פוּן יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים זֶענֶען זֵ... גִוֶוען פַאר ווייבֶּער וַתְּהִי אוּנ עֶס אִיז גִיוֶוען זַייע... אַרְב עַל מַטֵּה אוֹיף דֶער מִשְׁפָּחָה פוּן דֶעם שֵׁבֶ... פוּן זֵייעֶר פָאטֶער: (יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת דָאס זֶענִין דִ... מִצְוֹת אוּנ דִיא דִינִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָואס גָאט הָא... גִשָׁאפְט דוּרְךְ מֹשֶׁה אֶל צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוֹ... דֶעם פְּלַאץ פוּן מוֹאָב עַל בַּיי דֶעם יַרְדֵּן פוּן יְרֵח...

עו דבר־יהוה בית יעקב וכל־משפחות בית ישראל: כה ׀ אמר יהוה מה־
מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו: ולא
ו איה יהוה המעלה אתנו מארץ מצרים המוליך אתנו במדבר בארץ
ה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא־עבר בה איש ולא־ישב אדם שם:
יא אתכם אל־ארץ הכרמל לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את־ארצי
תי שמתם לתועבה: הכהנים לא אמרו איה יהוה ותפשי התורה לא ידעוני
עים פשעו בי והנביאים נבאו בבעל ואחרי לא־יועילו הלכו: לכן עד אריב
ם נאם־יהוה ואת־בני בניכם אריב: כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו
בוננו מאד וראו הן היתה כזאת: ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי
ר כבודו בלוא יועיל: שמו שמים על־זאת ושערו חרבו מאד נאם־יהוה: כי־
ם רעות עשה עמי אתי עזבו מקור ׀ מים חיים לחצב להם בארות בארת
רים אשר לא־יכלו המים: העבד ישראל אם־יליד בית הוא מדוע היה לבז
בס"פ: עליו ישאגו כפרים נתנו קולם וישיתו ארצו לשמה עריו נצתה נצתו קרי
י ישב: גם־בני־נף ותחפנ*ם ותחפנחס קרי ירעוך קדקד: הלוא־זאת תעשה־

פירוש ע"ט

ו דבר יי פר נעמט די רייד פון גאט איר הוז
גזינד פון יעקב אונ אלע משפחות פון דיא
ר ישראל: כה אמר יי אזו הט גאט גיזאגט וואס
ן גפונן אייערע עלטערן אין מיינע רייד אום
ט וום זיי האבן זיך דר ווייטערט פון מיר אונ זיי
ן נאך גיגאנגן נאך נארישקייט אונ זיי האבן
פר נארישט ולא אמרו אונ זיי האבן ניט גזאגט
איז דען אונזר גאט וום ער הט אוף גבראכט
פון דעם לאנד מצרים וום ער האט גיפירט
אין דר מדבר אין דעם לאנד פון דעם פלון
וויסטונג אין איין פר וויסט אונ אפינצטר לאנד
אזו אלאנד וום עס איז ניט דורך גפארן קיין
טש אונ עס איז ניט גזעסין אמענטש דארטין
א אתכם אונ איך האב גבראכט אייך צום לאנד
ישראל צו עסין אירע פירות אונ איר גוטקייט
ו אונ איר זייט גקומן אונ פר אום ריינגט מיין
ר אונ מיין ארב האט איר גיטאן צוא אום
דיקייט הכהנים די כהנים האבן ניט גזאגט וואו
גאט מיר זאלן זיך פר אים פארכטן ותופשי אונ
נהדרין זיי האבן מיך ניט גקענט והרועים אונ
אסטוכר דס מיינט מען די מלכים האבן אין
מורד גוועזן אונ דיא פאלשע נביאים האבן
אות גזאגט פון ע"ז בבעל אונ נאך אזעלכי וום זיי
ין ניט העלפען הלכו גייען זיי: לכן דרום וועל
מיך נאך קריגען מיט אייך איידר איך וועל
אייך ברענגן דס שלעכץ דס איז די רייד פון
אונ מיט אייערע קינדס קינדר וואס זיי וועלן
ווי אייערע ווערק וועל איך קריגין: כי ווארום
פארט איבר צו די אינזלן פון דעם פאלק כתים
שיקט צו דיא טאטערין צו זעהן זייער מנהג
פר שטייט זייער אונ זעהט אוב עס איז גוועזן

אזו ההימיר אוב עס הט פר ביטן אפאלק פון זיי זיין
גאט זיי זענין דאך ניט קיין גאט פון דעסט וועגין
האבן זיי פארט ניט פר ביטן זייא ועמי אונ מיין
פאלק זיי האבען פר ביטן כבודו זיין כבוד זייער
גאט וום זיי זענין דורך אים גיערליכט גווארען פר
אזו אגאט וום העלפט ניט: שומו פאר וואונדערט
אייך איר הימל אוף דעם וום ווייטער שטייט ושערו
אונ שטארימט חרבו מאד גלייך וויא איר וועט זייער
פר וויסט ווערין ווייל דס בהמ"ק וועט חרוב ווערן
דס איז די רייד פון גאט.זאגט דער פסוק אטעם פר
וום וועט דס אזו זיין כי ווארום צווייא ערלייא רעות
הט מיין פאלק גטאן ווארום אוב זיי וואלטן אפילו
פר ביטין זייער גאט פר אזו אגאט וום ער זאל מיט
מיר גלייך זיין וואלט אוך גיוועזן ארעה ווארום איך
האב זיי פיל גוטס גטאן אונ היינט האבין זייא נאך
אגרעסרע רעה גטאן אותי עזבו וום זיי האבען מיך
פאר לאזט וואס איך בין אקוואל פון קוועלידיגע
וואסר אלע צייט בין איך אויף זייא משפיע טובות
לחצוב להם זיי גייען אוים צו האקין צו זייא אום צוא
גראבין גריבר צו בראבינע: זאגט ירמיהו וויא פר
שטייסטו ניט פר וום גייט דיר ישראל אזו שלעכט
העבד ישראל איז דען ישראל אקנעכט אדער איז ער
דען אקינד פון דר הוז דינסט מויד ווארום איז ער
גווארען צו רוב עליו אוף אים דס מיינט מען אוף די
ישראל ישאגו טוען שרייען כפירים די לעמפרטן דס
מיינט מען די שטארקי פון מדי ובבל וישיתו אונ זיי
טוען זיין לאנד צוא וויסטניש עריו זייני שטעט זייא
זענין ווארען פאר ברענט אין פייער קיינר וואנט
דארט ניט גם בני נוף אפילו די מצרים וום איר הט
אוף זיי אבטחון אז זיי זאלען אייך זיין צו הילף זיי
וועלן צו ברעכין דיר דעם קאפ הלא פר וואר דאס

לך עזבך את־יהוה אלהיך בעת מולכך בדרך: ועתה מה־לך לדרך מצר
לשתות מי שחור ומה־לך לדרך אשור לשתות מי נהר: תיסרך רעתך ומשבות
תוכחך ודעי וראי כי־רע ומר קמץ בז"ק עזבך את־יהוה אלהיך ולא פחדתי אל
נאם־אדני יהוה צבאות: כי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי
אעבוד אעבור קרי כי על־כל־גבעה גבהה ותחת כל־עץ רענן את צעה זנה: ואנ
נטעתיך שורק כלה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה: כי אם־תכב
בנתר ותרבי־לך ברית נכתם עונך לפני נאם אדני יהוה: איך תאמרי לא נטמא
אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בגיא דעי מה עשית בכרה קלה משרכ
דרכיה: פרה | למד מדבר באות נפשו נפשה קרי שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה פ

משלי יוסף

ודעי וראי כי רע ומר עזבך את ה' אלהיך, דר נביא ירמיה זאגט צו די יודין איך ווייס אונ זעה, עס איז שלעכט אונ ביטר, למשל אדאקטאר קומט צו אקראנקן אונ פר שרייבט אים אמעדיצין ומעדיצינן זענן דא צוויי ערליי, אזיסער מעדיצין אונ אביטערער מעדיצין) אוב דר דאקטאר הט פר שריבן אזיסן מעדיצין אונ דר מעדיצין הט דעם מענטש געזונד געמאכט, הט דר קראנקר געהאט צוויי טובות, ווען ער הט דעם מעדיצין געטרונקן הט ער געהאט הנאה, די גרעסטע הנאה איז ווס ער איז פון דעם מעדיצין געזונד געווארן, אונ ווען אפילו ער איז פון דעם מעדיצין ניט געזונד געווארן, הט ער געהאט איין הנאה, ווען ער הט דעם זיסן מעדיצין געטרונקן. אבר אז דר דאקטאר פר שרייבט אביטערין מעדיצין, אוב דר מעדיצין הט געהאלפן ער איז געזונד געווארן, הט ער נאר געהאט איין רעה, ווס איז שלעכט געוועזן צו טרינקן דעם מעדיצין, אבר אז דר מעדיצין הט ניט געהאלפן אונ ער הט נאך קראנקר געמאכט, הט ער געהאט צוויי רעות, אביטערין מעדיצין געטרונקן אונ נאך קראנקר געווארן, וועןאיוד איז כרום אונ לערונט תורה אונ טוט מצות הט ער הנאה אוף די וועלט, דם זעהט ער, אונ ווייס ער וועט האבן הנאה אוף עולם הבא. אבר אז יודין האבן פארלאזען הקב"ה אונ לערנן ניט תורה אונ טוען ניט מצות. איז שלעכט אונ ביטר, עס איז שלעכט אוף די וועלט, דם זעהט ער אונ עס איז ביטר צום עולם הבא, דם ווייס ער, ווי עס שטייט אין די תורה אם בחקותי תלכו וגו', אויב יודין וועלן לערנן תורה אונ מצות טאן וועט גיין רעגן אין די צייט, מען וועט האבן אלע טובות אונ ווען ניט הט אוך די תורה געזאגט אין די פרשה והיה אם שמע אונ אין בחקותי אונ אין סדרה תבא:

פירוש ע"ט

הט דיר געמאכט דם שלעכץ ווס אוף דיר איז גק
הט דיר גורם גיוועזן די זינד ווס דו האסט פר לא
דיין גאט בעת אין דער צייט אז ער הט דיך גיפי
אין דעם גוטען אונ אין דעם רעכט פרטיגען וו
ועתה אונ אצונד וואס טוג צו דיר צוא דעם וועג
מצרים צו טרינקן די וואסער פון דעם טייך שי
דם איז דער נילוס וואס זיי האבען אין אים איינ
זכרים דער טרונקן ומה לך אונ וואס נוצט דיר ד
אז דוא זאלסט אין מיר מורד זיין דוא זאלסט
טריבען ווערין צו דעם לאנד אשור צו טרינקן
וואסער פון דעם טייך פון פרת: תיסרך רעתך
סוף וועט זיין אז דיין בייז וועט דיך שטראפען
דיין ווילדיקייט וועט שטראפין דיך ודעי אונ
אונ זעה אז עס איז שלעכט אונ ביטר ווס דו הא
פר לאזט צו דינען הקב"ה ולא פחדתי אונ מיין
איז ניט צוא דיר נאם וכו': כי דען פון אייביג
איך צו בראכין דיין יאך איך האב צו ריסין די
רימין ווס מען בינט צו די יאך ותאמרי אונ דו ה
גזאגט איך וועל ניט עובר זיין אוף דיינע רייד
איר הט ניט מקיים גוועזן אייער הבטחה נאר
אלע בערג אונ אונטער אלע צווייג האפ
ביימר האסטו דיך פאר שפרייט: ואנכי אונ
נטעתיך איך האב גפלאנצט דיך אצווייג פון א
וויין שטאק כלה גאר זרע קינדר פון אמת דם הי

איר קומט ארום פון צדיקים ואיך אונ ווי נהפכת דו ביסט ווארין פר קערט לי צו מיר סורי איר האט
גקערט פון מיר אדער סורי הגפן איין פר שטונקענער וויין שטאק נכריה אפרעמדר ווס וואקסט אין וו
איז ער דאך ניט גלייך צו דיא וויין שטאק וואס עס וואקסט אין וויין גארטן ביי אנדערע וויין שטא
אזוי זענט איר ישראל אויך ניט גלייך צוא די עלטערן וואס איר קומט ארום פון זייא: כי אם ת
אונ ווען דוא וועסט אפילו דיך שוין וואשען מיט קרייד ותרבי אונ דו וועסט מערען צו דיר בורית
נכתם וועט זיין גיפלעקט דיין זינד לפני פאר מיר: איך תאמרי וויא קענסטו זאגען איך בין ניט
גווארן אחרי הבעלים אונ נאך די אפ געטר פון בעל בין איך ניט גגאנגען ראי זעה דיין וועג ווס דו ב
גגאנגען אין זיי ווייס וואס דו האסט גטאן אנטקעגען בית פעור אונ אוך היינט האלסטו דיך אוך
דעם אייגענם וועג בכרה קלה אזוי ווי איונגע קעמיל אנקבה משרכת דרכיה וואס זיא שטארקט זיך אין
וועג פון איר יוגינט אן ווס זי הט ליב צו לופען הין אונ הער: פרה אזו ווי איין ווילד מול אייזל ווס
גוואנט צו זיין אין דער מדבר מיט איר גלוסטיגען ווילען שאפה טוט זיא איין שלינגען דיא לופט
עפינט דאס מול אונ וויל איין שלינגען דיא לופט אבער זיא קען דאס ניט איין שלינגען נאר דיא ל
קערט זיך אייביג אום צוא זיין ארט תאנתה איר טראבטיקייט דם הייסט אמין שלאנג ווארום

מְבַקְשֶׁיהָ לֹא יִיעָפוּ בְּחָדְשָׁהּ יִמְצָאוּנְהָ: מִנְעִי רַגְלֵךְ מִיָּחֵף וּגְרוֹנֵךְ וגרונך קרי מִצְּמְאָה
וַתֹּאמְרִי נוֹאָשׁ לוֹא כִּי־אָהַבְתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ: כְּבֹשֶׁת גַּנָּב כִּי יִמָּצֵא כֵּן הֹבִישׁוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם: אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ
יְלִדְתָּנִי ילדתנו קרי כִּי־פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ: וְאַיֵּה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ יָקוּמוּ אִם־יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעָתֶךָ כִּי מִסְפַּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ
יְהוּדָה: הֲלוֹא מֵעַתָּה קָרָאתִי יתיר יו"ד לִי אָבִי אַלּוּף נְעֻרַי אָתָּה:

פירוש ע"ט

טראכט שלינגט אוך אין דעם רוח מי ישיבנה ווער קען זיא ווידר קערן פון דער מדה מען קען זיא דער פון ניט אפ גוואגן אזוי זייט איר ישראל אוך מען קען אייך ניט אפ גוואגן פון אייער שלעכטן וועג אלע וואס בגערן זיא וואס זיי ווילן האבן דאס מול אייזל טוען זיי זיך ניט מידן צו האפען זיא ווארום זיי וועלן זיך אומזיסט מידן ווארום מען קען זיך דאך ניט האפן אונ ווס איז איר סוף אין איר חודש גרייכט מען זיא אזו אוך איר ישראל עס איז איין חודש פר האגדן אין יאר דס איז דער חודש אב אין דעם חודש קענען זיי גפאנגען ווערן: מנעי דיא נביאים האבן צו דיר גזאגט פר מייד דיינע פים פון בארוויסקייט פר מייד דיך פון צו זינדיגן כדי איר זאלט ניט מוזין גיין בארוויס אין גלות אונ דיין האלז פר מייד פון צו שטארבן פר דארשט אבר דו קערסט דיך ניט צו די רייד ותאמרי אונ דו זאגסט אוף דיא רייד פון דיא נביאים נואש איך זארג מיך ניט אוף די רייד פון די נביאים לא איך וויל ניט אזו מאן ווי איר זאגט מיר כי ביינערט איך האב ליב פרעמדע צו בהעפטן זיך מיט זיי אונ נאך זיי וועל איך גיין: כבושת אזוי וויא דער גנב ווערט פאר שעמט אז מען גפינט אים דס ערשטע מאל שעמט ער זיך מיין איידר אזעלכער ווס מען האט אים

פון לאנג גהאלטן פאר אגנב כן הובישו אזו וועלן פר שעמט ווערין דס הויז גזינד פון דיא ישראל ווארום זיי האבן זיך גהאלטין אז זיי דינין צו גאט אונ היינט ווערט גפונען אז זיי דינען כוכבים ומזלות. המה זיי דס פאלק ישראל וועט פר שעמט ווערן מלכיהם זייערע מלכים אונ זייערע האר אונ זייערע כהנים אונ זייערי פאלשע נביאים: אומרים זייא טוען זאגן צו דעם ווס איז גמאכט גווארן פון האלץ דו ביסט מיין פאטר ולאבן אונ צו דעם וואס איז גמאכט פון אשטיין זאגין זיי דוא האסט גיבארין מיך כי דען זיי האבן זיך אים גקערט צו מיר צו גאט מיט דעם אקען ולא פנים אונ ניט מיט דעם פנים ובעת אונ אין דער צייט אז עס קומט אוף זיי אצרה טוען זיי זאגן שטיי דו גאט אויף אונ העלף אונז. אונ איך גאט וועל דיר ענפערן: ואיה אלהיך אונ וואו איז דיינע אפ געטר וואס דו האסט גמאכט צו דיר לאזן זייא זיך פרובן אויף שטיין אוב זיי וועלן קענן העלפן דיר אין דיין שלעכטע צייט כי מספר אזוי וויא די צאל פון דיינע שטעט זענין דיינע אפ געטר יהודה: גאט הט גזאגט צו די ישראל הלוא הלוואי אצונד זאלסטו תשובה טאן קראת אונ דוא זאלסט מיך רופן דוא ביסט מיין פאטר אלוף נעורי אונ דער האר פון מיין יוגנט ביסטו:

הפטרת ערב ראש חודש שחל בשבת (בשמואל א סימן כ)

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָּׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֶל: וַאֲנִי
שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה: וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־
הַחִצִּים אִם־אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים | מִמְּךָ וָהֵנָּה קָחֶנּוּ וָבֹאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ
וְאֵין דָּבָר חַי־יְהוָה: וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים מִמְּךָ וָהָלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלַּחֲךָ
יְהוָה: וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאָתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: וַיִּסָּתֵר דָּוִד
בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־אל ק׳ הַלֶּחֶם לֶאֱכוֹל: וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ
כְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם
דָּוִד: וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־
לֹא טָהוֹר: וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם: וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל
נִשְׁאַל דָּוִד מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם: וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא

צִוָּה־לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־
בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא
יָדַעְתִּי כִּי־בֹחֵר אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ׃ כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־
יִשַׁי חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־
מָוֶת הוּא׃ וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה׃ וַיָּטֶל
שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־
דָּוִד׃ וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בָּחֳרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר
קָטֹן עִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֻץ מְצָא־נָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא־
יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבִרוֹ׃ וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה׃ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה
חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחִצִּי החצים ק׳ וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃ וְהַנַּעַר
לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר׃ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר
אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבֵיא הָעִיר׃ הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו
אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְּׁקוּ ׀ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד
הִגְדִּיל׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה
לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה ׀ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃

קריאה למפטיר בשבת וראש חודש

בשבת ור״ח מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא. ובספר שני קורין פרשה ש

במדבר כח ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ׃ עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ׃
וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃ וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד׃ וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר
וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי
הַשָּׁנָה׃ וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃

הפטרה לשבת וראש חודש (בישעיה סימן ס״ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי׃ וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט
אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי׃ שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה
מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
חָפֵצָה׃ גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלֻלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ׃ שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה
הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה
בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ׃ קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו׃
בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלָדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֵבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר׃ מִי־שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה
כָּאֵלֶּה הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־

יהָ׃ הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהֹוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ׃
מְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַםִ וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ׃
מַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ׃ כִּי־כֹה ׀
מַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד
נָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֳשָׁעוּ׃ כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן אָנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם וּבִירוּשָׁלַםִ
נֻחָמוּ׃ וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־
בָדָיו וְזָעַם אֶת־אֹיְבָיו׃ כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה
פּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ׃ כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה׃
מִתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַד בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר
חְדָּו יָסֻפוּ נְאֻם־יְהוָה׃ וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
הַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי׃ וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם ׀ פְּלֵיטִים אֶל־
גּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תֻּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
ת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם׃ וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם ׀
כָּל־הַגּוֹיִם ׀ מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבַכִּרְכָּרוֹת עַל
ר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַםִ אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית
הוָה׃ וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה׃ כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
הָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם׃
הָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֺת לְפָנַי אָמַר
הוָה׃ וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר׃ °אחת קרי

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

מנהג ספרדים אם חל ר"ח ביום ש"ק וביום א' להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפט"ת מחר חודש:

סדר הפרשיות חיבוריהן והפרדתן הבאות בחלק זה.

ובלק לעולם הם נפרדות מלבד כשחל שבועות ביום ששי ויום השבת קודם שאז הם מחוברות וכזה אין החילוק בין פשוטות למעוברות:

מטות ומסעי לעולם הם מחוברות בין בפשוטות בין במעוברות מלבד בהשני סימנים ואלו הם החא השב שאז הם נפרדות:

ושאר פרשיות הנהוגות להתחבר כל אחד על מקומו יבא בשלום:

אלו שמות הטעמים

פַּשְׁטָא מֻנַּח זַרְקָא מֻנַּח סֶגּוֹל מֻנַּח ׀ מֻנַּח רְבִיעִי
מַהְפַּךְ פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן זָקֵף־גָּדוֹל מֵרְכָא טִפְּחָא
מֻנַּח אֶתְנַחְתָּא פָּזֵר תְּלִישָׁא־קְטַנָּה תְּלִישָׁא־
גְדוֹלָה קַדְמָא וְאַזְלָא אַזְלָא־גֵרֵשׁ גֵּרְשַׁיִם דַּרְגָּא
תְּבִיר יְתִיב פְּסִיק ׀ סוֹף־פָּסוּק׃ שַׁלְשֶׁלֶת קַרְנֵי־
פָרָה מֵרְכָא־כְפוּלָה יֵרַח־בֶּן־יוֹמוֹ׃

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם.

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק׃

אומרים ההפטרה ואח״כ אומרים זה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק׃ נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו׃ רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מְשַׂמֵּחַ־צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ׃ שַׂמְּחֵנוּ יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ־לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מָגֵן דָּוִד׃ ע״כ בת״צ

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ־לָּנוּ יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת׃

עַל־הַכֹּל יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת׃

א וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר
בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי־בָנָיו ׀ מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב
וַיִּהְיוּ־שָׁם: ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ: ד וַיִּשְׂאוּ לָהֶם
נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים:
ה וַיָּמֻתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ: ו וַתָּקָם
הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה מוֹאָב כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־עַמּוֹ
לָתֵת לָהֶם לָחֶם: ז וַתֵּצֵא מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה־שָׁמָּה וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ וַתֵּלַכְנָה

ב"א ויהי בימי. מגילה י בתרא לא: מחלון. בתרא כס: וימת. סנהדרין כב: ערפה. סוטה מב: רות. ברכות ז. בתרא יד:

רש"י

(א) ויהי בימי שפוט השופטים. לפני מלוך מלך שאול א שהיו הדורות מתפרנסים על ידי שופטים ובימי אבצן היה שאמרו רבותינו אבצן זה בועז: וילך איש. עשיר גדול היה ופרנס הדור ב ויצא מא"י לחוץ לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים ג הבאים לדוחקו לכך נענש: (ב) אפרתים. חשובים וכן בן תוחו בן צוף אפרתי חשוב. בגינוס ד. ראה חשיבותם שהרי השיא עגלון מלך מואב את בתו למחלון דאמר מר רות בתו של עגלון היתה. ד"א אפרתים בית לחם קרויה אפרת: (ג) איש נעמי. למה נאמר מכאן אמרו אין איש מת ה אלא לאשתו (ואמר איש נעמי כלומר לפי שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא טפלה לו לכן פגעה בו מדת הדין ולא בה): (ה) גם שניהם. מהו גם בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם ואח"כ מתו ו גם הם: (ז) ותצא מן המקום. למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדי מואב ומהיכן תשוב

שפתי חכמים

א דק"ל למה לא הזכיר המלך לכ"פ לבני מלוך מלך וכו' ואח"כ קי"ל א"כ עדיין לא ידענו באיזו זמן היה ואיזו שופט היה בימים ההם לכ"פ ובימי אבצן היה ואחר כך ק"ל ומנא ידעינן שבימי אבצן הי' לכ"פ שאמרו רז"ל אבצן זה בועז ובועז היה מרא דעובדא. ורא"מ קלא מפרשים דק"ל לרש"י שפוט השופטים משמע שהדור שופטים את שופטיהם וקשה הלא אין דנין המלך לכ"פ לפני מלוך כו' וזה אינו מכמה טעמים וכו': ב מדקורהו סתם איש מורה על גדולתו לכן פי' עשיר: ג ה"פ שעינו צרה כו' והראיה שהרי לכך נענש דאלו מפני שיצא לח"ל והלא גדולי' מאלימלך אברהם יצחק ויעקב עשירים ממנו והלך זה למצרים וזה לפלשתים מפני הרעב ולמה נענש הוא אלא מפני שעינו צרה וכ"ה במדרש רות הנעלם. (אשכת ציון) ולרות עין לבד לא גרם דמ"מ היה מן הראוי לרחם עליהם בשביל זכות אבותם אבל עתה שהלכו לח"ל לא מהני להם זכות אבותם וז"ש רש"י לקמן ולא הועילה להם זכות אבותם כשיצאו מארץ לח"ל: ד אדון ומושל. וכ"פ בוי"ר פ"ב על ל' אפרתי אבגינוס: ה והורה לנו בזה שאם היה מת בשם טוב היה מת לדורו אבל עכשיו לא מת אלא לאשתו: ו במדרש

פירוש ע"ט

(א) וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים אונ עס וואר אין די טעג ווס דיא ריכטער האבן געמשפ'ט דיא אידן איז געווען אהונגער אין ארץ ישראל וַיֵּלֶךְ אִישׁ איז אוועק געגאנגען אמאן פון בית לחם יהודה לָגוּר צו וואגן אין די פעלדער פון מואב הוּא ער אונ זיין ווייב אונ זיינע צוויי קינדער: (ב) וְשֵׁם דער נאמן פון דעם מאן איז אלימלך, דר נאמן פון די פרוי נעמי דער נאמן פון זיינע צוויי קינדער מחלון וכליון אֶפְרָתִים זיי וואהרן פון בית לחם יהודה ווס ווערט גערופן אפרת זיי זיינען געקומן אין פעלד פון מואב אונ האבן זיך דארט באזעצט: (ג) וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אבער דער מאן פון נעמי איז געשטארבן איז זי געבליבן מיט אירע צוויי קינדער: (ד) וַיִּשְׂאוּ לָהֶם דיא קינדער האבען זיך גענומן פרויען פון מואב, איינע האט געהייסן ערפה, אונ דער נאמן פון דער צווייטע וואהר רות וַיֵּשְׁבוּ אונ זייא האבען דארט געוואנט אונגעפאר צעהן יאהר: (ה) וַיָּמוּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מחלון אונ כליון זיינען אויך געשטארבן וַתִּשָּׁאֵר איז נעמי איבר געבליבן אליין פון אירע צוויי זיהן אונ איר מאן: (ו) וַתָּקָם איז זיא אופגעשטאנן זיא מיט אירע שניר, אונ האט זיך אומגעקערט פון פעלד מואב ווען זיא האט געהערט אין די פעלד מואב אז גאט האט זיך דערמאנט אן זיין פאלק לָתֵת זיי צו זעטיגן מיט ברויט: (ז) וַתֵּצֵא איז זיא ארוס געגאנגען פון דעם ארט וואס זיא איז ביז יעצט געוועזן דארט מיט אירע צוויי שניר וַתֵּלַכְנָה אונ זיינען געגאנגען

מדרש חכמים

(א) (וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים) די גמרא זאגט וואו עס שטייט דס ווארט „וַיְהִי" איז איין צרה, אין דא איז געווען א צווייאיגע צרה, ערשטענס די שופטים פון יענעם דור זיינען געווען זינדיג אונ ווי איז דעם דור ווס זיינע ריכטער משפט'ען ניט ריכטיג ווי די חכמים זאגן דר דיין וואס משפט ניט ריכטיג ווערט גערופען מיט פינעף שענדליכע נעמן! עול, שנוי, משוקץ, חרם, תועבה אונ הקב"ה רופט איהם אויך מיט פינף שענדליכע נעמן: רע, מנאץ, מפר ברית, מכעיס, ממרה, אונ ער איז גורם צו פינף אומגליקן, ער פערוואונרייניקט דם לאנד וואו ער איז דיין, אונ ענטוויהעט (מחלל) גאט'ס נאמען, ער פארטרייבט די שכינה, ער גיט איבער די יודען צום שווערד אונ ער פערטרייבט זייא פון זייער לאנד; אונ צווייטענס וואהר איין הונגער. אונ ווי גרוס וואהר דר הונגר זאגט ר' הונא אין נאמן פון ר' דוסא אז מען הט געזייט צוויי אונ פערציג סאה איז געוואקסען איין אונ פערציג סאה: (וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה) איז געגאנגען א מאן פון בית לחם ווס געפינט זיך אין לאנד יהודה, אומעטום וואו עס שטייט „איש" ווייזט אז דר מאן איז אנ'אנגעזעהענר, א גרוסער, ווי עס שטייט אויף משה רבינו ע"ה וְהָאִישׁ משה, אלימלך איז געווען א גרוסער רייכר מאן נור וויל ער וואהר קארג אונ הט מורא געהאט אז ער ווט ברויכן געבן ארימע לייט אפילע תבואה איז ער אוועק פון ארץ ישראל. דר מדרש פרעגט מיר ווייסן דאך א דין אז עס איז ר"ל א מלחמה אדר א פעסט אין לאנד טאהר מאן ניט אוועק גיין פון דם לאנד, אבר אז עס איז א הונגער זאל מאן יא אוועק גיין טא פר וואס איז אלימלך געשטראפט געווארען? ענטפערט דר מדרש אלימלך איז געשטראפט געווארן וייל צוליב איהם זיינען די יודען געווארען דער

בַּדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ יְהוּדָה׃ ח וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה שֹּׁבְנָה אִשָּׁה
לְבֵית אִמָּהּ יַעֲשֶׂה יעש קרי יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים וְעִמָּדִי׃
ט יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאןָ מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה׃
י וַתֹּאמַרְנָה־לָּהּ כִּי־אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ׃ יא וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה
עִמִּי הַעוֹד־לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם לַאֲנָשִׁים׃ יב שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְןָ כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת
לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ־לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים׃ יג הֲלָהֵן ׀
תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ אַל בְּנֹתַי כִּי־מַר־לִי
מְאֹד מִכֶּם כִּי־יָצְאָה בִי יַד־יְהוָה׃ יד וַתִּשֶּׂנָה חסר א' קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה

תו"א ומצאנה. סוטה מב: הלהן. כתובה סג: ותשק. שבת קיג סוטה מב:

רש"י

אם לא תלך מן המקום שהיתה שם הלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם פנה זיוה פנה הדרה פנה שבחה של עיר וכן ז ויצא יעקב מבאר שבע: (יב) כי זקנתי מהיות לאיש. שאנשא לו ואוליד בנים ח ותנשאו להם שאינם אסורים לכם ואינכם אסורות להם משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ט שאינה זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קדושין בהן שנכריות היו ולא נתגיירו ועכשיו הן באות להתגייר כמו שנאמר כי אתך נשוב לעמך מעתה נהיה לעם אחד: כי אמרתי יש לי תקוה. כי אפי' אמר לי לבי י יש לי תקוה לינשא עוד וללדת בנים: גם הייתי הלילה לאיש. ויותר מכן אפי' הרתי הלילה זכרים: וגם ילדתי בנים. או אפי' כ כבר ילדתי בנים: (יג) הלהן תשברנה. בתמיה שמא להם תצפנה עד אשר יגדלו. לשון שברו על ה' אלהיו: תעגנה. לשון אסור וכלוא כמו עגונה ל ועמד בתוכה. ויש פותרין לשון פיגון. ולא יתכן שא"כ היה לו לינקד הנו"ן דגש מ או לכתוב שני נוני"ן: כי יצאה בי יד ה'. אמר רבי לוי כל מקום שנא'

שפתי חכמים

רבה איתא יתו סוכיהם חמוריהם גמליהם ולמה תפס רש"י הלי ליסנא ואפשר כי רש"י כיון למלת גם שהוא ר"ת גמליהם מקניהם. (אהבת ציון) וה"ל דגם קאי על אלימלך שמת תחל' דא"כ שניה' ל"ל הל"ל וימותו גם מחלון וכליון אלא דגם קאי על שניה' שבתחל' לקו שניה' בממונ' ואח"כ מתו גם שניה': ז וקש' דבוילא יעקב מביא ראי' מהכא וכה"ג הקשו התוס' בפ"ק דע"ז בד"ה אין שיחה אלא תפל' ע' בפי' ויל"א: ח ק"ל מה הסיבה אמריה להם בזה ומאי איכפת להו אם תהי' לאיש או לא לכ"פ שאנשא לו כו' ואח"כ ק"ל ואיך הותרו להם לינשא הלא אסורים להם לכ"פ שאינכם אסורות להם כו': ט ואע"פ שגם אסירים להם מפני שהיו אחים מן האם ולא מן האב שאינם ראוים ליבם חדא מינייהו נקט. (אהבת ציון) וא"ת למה לא הקשה רש"י לעיל על העוד לי בנים וגו' עוד הקשה לי אחד מן המשכילים והלא במד"ר איתא להיפך וז"ל העוד לי בני' במעי וגו' וכי יש אדם מייבם אשת אחיו שלא הי' בעולמו דמשמע משום זה א"א לינשא להם. ואמרתי לפום ריהטא דבזה יתורץ קושיא ראשונה דלהכי לא מפרש רש"י לעיל שיש לפרש כמו שפי' אותו המדרש העוד לי בנים וגו' ופירושו ואפי' היה לי בנים במעי והיו לכם לאנשים בתמיה שהרי אסורים כו' אבל בסיפו דכתיב כי זקנתי מהיות לאיש דא"א לפרש הכי לכ"פ שאינם אסורים וכו': י דק"ל מתחלה אמרה כי זקנתי מהיות לאיש ואח"כ סתרה דבריה ואמרה כי אמרתי יש לי תקוה לכ"פ כי אפי' אמר לי לבי כו' וכן ק"ל גם גבי וגם הייתי הלילה לאיש: כ ק"ל דהל"ל וגם אלד בנים לכ"פ או אפי' כבר ילדתי: ל פי' גבי חוני המעגל שהיה חופר חפירה ועמד בתוכה ומי שעומד בחפירה הוא אסור וכלוא בה: מ פי' כי הדגש מביא עוד נו"ן או לכתוב שתי נוני"ן פי' אות לשורש

פירוש ע"ט

מיט דעם וועג וואס פירט צום לאנד יהודה: (ח) ותאמר האט נעמי געזאגט צו אירע צוויי שניר לכנה גייט קערט אייך ווידער יעדערע צו די הויז פון איר מוטער יעש גאט זאל אייך באלוינען מיט גוטעס אזו ווי איר האט גוט בעהאנדעלט די טויטע אונ מיר: (ט) יתן גאט זאל אייך געבען אז איר זאלט געפינען רוהע יעדערע פון אייך אין דעם הויז פון איר צוקינפטיגען מאן ותשק להן נעמי האט זיי געקושט אבער רות אונ ערפה האבען שטארק געוויינט: (י) ותאמרנה לה אונ האבען איר געזאגט כי אתך נשוב לעמך גיין מיר וועלען מיט דיר צו זאמען זיך אומקערען צו דיין פאלק: (יא) ותאמר נעמי האט נעמי געזאגט קערט זיך אום אהיים מיינע טעכטער צו וואס זאלט איר מיט מיר רייזען? העוד האב איך דען נאך זין אין מיינע גידערים אז זיי זאלען קענען ווערען אמאל אייערע מאנען: (יב) שובנה קערט זיך אום מיינע טעכטער אהיים, דען איך בין שוין צו אלט צו נעמען אמאן אונ צו האבען קינדער כי אמרתי אונ ווען איך זאל אפילו רעכענען אז איך האב נאך אהאפנונג צו האבען קינדער גם הייתי הלילה לאיש ווען איך זאל אפילו דיא נאכט הייראטען אונ ווען איך וואלט נאך געהאט זין: (יג) הלהן תשברנה עד אשר יגדלו וועט איר דען אויף זייא ווארטען ביז זיי וועלען גרוס ווערען הלהן תעגנה וועט איר דען צו ליב זייא זיין פערבונדען ניט צו נעמען ביז יענער צייט קיין מאן אל בנותי טוט ניט אזו מיינע טעכטער דען צו ליב אייך וועט מיר נאך ביטערער ווערען כי דאס גאט'ס צארין האט זיך אויף מיר אויסגעגאסען: (יד) ותשאנה האבען זיי אויפגעהובען זייער שטימע אונ האבען ווידער שטארק געוויינט אונ ערפה האט

מדרש חכמים

שרעקען אונ שטארק געפאלען בייא זיך. מיר קענען עס ערקלערען מיט א משל עס איז א מאהל געוועזען א גרויסער מאן וועלכער וואהר אונגעהייער רייך. זיינע לאנדס לייטע פלעגען אימער זאגען ווען עס זאל אפילו אנקומען א הונגער יאהר האבען מיר ניט מורא צו האבען דען דיזער מאן וועט קענען אויסהאלטען דיא גאנצע לאנד מיט שפייז. מיט איינמאהל האט זיך געמאכט א הונגער זיינען די בעדינטע פון דעם מאן ארום מיט זעק אויף דעם תבואה־מארק קויפען מעהל, ווי די מענטשן האבען עס דערזעהען האבען זיי זיך שטארק דערשראקען אונ האבען געזאגט איינר צום צווייטען אזוי האלט עס מיט דעם מאן וואס מיר האבען גערעכענט אז ער וועט אונז קענען אויסהאלטען צעהען יאהר אונ יעצט גייען זיינע בעדינטע מיט זעק אויף דעם תבואה־מארק וואס וועט שוין זיין מיט אונז! דאס זעלבע וואהר מיט אלימלך, ווייל ער וואהר א רייכער אנגעזעהענער מאן אונ ער איז אנטלאפען אונ די יודען וואס האבען ניט געוואוסט אז צוליב

לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ׃ טו וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ אֶל־עַמָּהּ וְאֶל־אֱלֹהֶיהָ
שׁוּבִי אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ׃ טז וַתֹּאמֶר רוּת אַל־תִּפְגְּעִי־בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל־
אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי׃ יז בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי
אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ׃
יח וַתֵּרֶא כִּי־מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ׃ יט וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם

תו"א אל אשר. יבמות מז: ופרא כי. שם עב: ותהם כל. בפרא לא:

רש"י

יד ה' מכת דבר הוא ובנין אב לכולם הנה יד ה' הויה: (טו) הנה שבה יבמתך. זה טעמו למעלה תחת השי"ן לפי שהוא לשון עבר. ובבקר היא שבה טעמו למטה בבי"ת לפי שהוא לשון הווה וכן כל כיוצא בהם: (טז) אל תפגעי בי. אל תפצרי בי: כי אל אשר תלכי אלך. מכאן אמרו רבותינו ז"ל גר שבא להתגייר מודיעין לו מקצת עונשים שאם בא לחזור בו יחזור שמתוך דבריה של רות אתה למד מה שאמרה לה נעמי. אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת אמרה לה באשר תלכי אלך. אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה אמרה לה באשר תליני אלין. עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצות עמך עמי. אסור לנו עבודת כוכבים אלהיך אלהי. ארבע מיתות נמסרו לב"ד באשר תמותי אמות. שני קברים נמסרו לב"ד אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין אמרה לה ושם אקבר: (יז) כה יעשה ה' לי. כאשר התחיל להרע שילאה כי ידו להמית אישי ולירד מנכסי: וכה יוסיף. אם יפריד ביני וביניך כי אם המות: (יח) ותחדל לדבר אליה. מכאן אמרו אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו: (יט) ותלכנה שתיהם. אמר רבי אבהו בא וראה כמה חביבים הגרים

שפתי חכמים

ואתת לפעולה: נ ק"ל למה אמרה לה דוקא אלו וע"ק למה אמרה איסור תחומים ויחוד שהם מדרבנן אע"ג דאמרו בהחולץ מודיעים להם מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות מ"מ איסורי דרבנן לא מצינו ועוד כשאמרה לה התרי"ג מצות בכלל למה אמרה לה הפרט אף אם נאמר שאמרה דרך כלל מובדלים אנו בתרי"ג מצות ולא פרטה לה מכל מקום קשה למה פרטה דווקא אלו. ונראה לומר שהסיפור דברים כך היה ביניהם מתחלה אמרה אם תלך עמי ותרצה לפעמים לשוב אל בית אביך ואל ארץ מולדתך ואנו אסורים לילך בשבת חוץ לתחום אמרה לה באשר תלך אלך כלומר לא אלך בשבת הז אמרה לה אף אם תלך בה ל ולפעמים תתעכב בדרך וטרם ביאתך שמא יבא יום השבת ותשבות ביום השבת בשדה יחידה ואסור לנו להתייחד אמר' לה באשר תליני אלין אשמור את עצמי שלא אבא לידי יחוד או אמרה עכ"פ אם תלך תמיד שמא א"א שתזהר מכל המצות והחוקים שעמנו מובדלים משאר העמים בתרי"ג מצות אמרה עמך עמי ולא אלך תמיד או אמרה אף אם תלך פעם אחת בשנה ביום איד שלהם והוי כאלו תלך לעכו"ם אמרה אלהיך אלהי כלומר אף אם אלך לא אלך לשם עכו"ם או אמרה אף אם כוונתך לטובה אם תלך בכל שנה יהי' נראה כאלו לעכו"ם כוונתך וד' מיתות נמסרו לב"ד פי' והם דנים לפי מה שעינם רואות כמו דאמרינן הכל לפי ראות

פירוש ע"ט

זיך צוקוּשט מיט איר שׁוויגער (צום אָב שׁייד) נור רות איז מיט איר געבליבען: (טו) וַתֹּאמֶר האט נעמי געזאגט צוא רות דיין שׁוועגערין האט זיך שוין אומגעקערט צוּ איר פאלק אוּנ צוּ אירע געטער שׁוּבִי קער זיך אויך אום אהיים ווי דיין שׁוועגערין: (טז) וַתֹּאמֶר רות האט רות געזאגט זאלסט מיר ניט דרינגענד בעטען איך זאל דיר פערלאזען כִּי דען וואו דוּ וועסט גיין וועל איך אויך גיין אוּנ וואוּ דוּ וועסט נעכטיגען וועל איך אויך נעכטיגען, דיין פאלק איז מיין פאלק אוּנ דיין גאט איז מיין גאט: (יז) בַּאֲשֶׁר וואוּ דוּ וועסט שׁטארבען וועל איך אויך שׁטארבען וְשָׁם אֶקָּבֵר אוּנ דארטען וועל איך בעגראבען ווערען כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יֹסִיף איך שׁווער, אַז גאט זאל מיר אונענדליך שׁטראפען כִּי אוּב אפילוּ דער טוט וועט אוּנז אוּם שׁטאנדע זיין צוּא שׁיידען: (יח) וַתֵּרֶא נעמי האט געזעהן אַז זיא איז פעסט ענטשלאסען צוּ גיין מיט איר וַתֶּחְדַּל האט זיא אויפגעהערט מיט איר צוּ רעדין דערפוּן: (יט) וַתֵּלַכְנָה זיינען זיי ביידע געגאנגען ביז זיי זיינען אנגעקומען

מדרש חכמים

קארגקייט אנטלויפט ער האבען זיי זיך שׁטארק דערשׁראקען אוּנ זיינען געוואהרען גיפאלען ביי זיך דער פר איז ער געשׁטראפט געוואהרען:

(טז) (וַתֹּאמֶר רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי) רות האט געזאגט זאלסט מיר אופהערען שׁטארק בעטען איך זאל דיר פארלאזען אוּנ צוריק גיין דינען עבודה זרה, מגייר זיין וועל איך זאך סייא ווי סיי, נור איך וואלט בעסער וועלען דורך דיר ווי דורך אנ'אנדערע, זאגט די גמרא ווי נעמי האט דאס דערהערט האט זי איהר אנגעהובען ביסלאך וויים צוּ זאגען די דינים (דען אַז אַגר קומט זיך מגייר זיין הובט מאן איהם אן ביסלאך וויים צוּ זאגען די עונשים, האט ער חרטה, לאזט מאן איהם גיין, איז ער מסכים, זאגט מאן איהם ווייטער ביז'ן סוף) זיא האט איהר געזאגט, מיין טאכטער, מיר טארען שׁבת ניט גיין מעהר ווייא א תחום, מיר טארען ניט גיין אין די פרייליכע שׁענדליכע הייזער פוּן די געטצען דינער, האט רות געענטפערט (אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ) אין די ערטער וואו דוּ וועסט גיין וועל איך גיין; האט נעמי ווידער געזאגט, מיר טארען ניט זיין צוזאמען מיט אמאנספערזאן ווען ער איז ניט אונזער מאן על פי חופה וקדושין, ביוא אוּנז איז איינגעפירט אַז מיר טארען ניט נעכטיגען אין אַ שׁטוּב וואו עס איז ניטא קיין מזוזה האט רות געענטפערט (וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין) אין וום פר אַשׁטוּב דוּ וועסט נעכטיגען וועל איך אויך נעכטיגען; האט זי איהר ווייטער געזאגט אונזער פאלק איז אפגעזונדערט פוּן אַלע פעלקער, מיר האבען תרי"ג מצות, האט רות געענטפערט (עַמֵּךְ עַמִּי) אַלעס וואס דיין פאלק היט אפ, וועל איך אויך אפהיטען; האט נעמי ווידער געזאגט, מיר טארען ניט דינען קיין עבודה זרה, האט רות געענטפערט (וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי) דיין גאט איז מיין גאט; פיר פערשׁידענע טאדעס שׁטראפען איז ביי אוּנז דא: סקילה, שׂרפה, הרג וחנק, האט רות געענטפערט (בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת) מיט וום פאר אַ טוט דוּ וועסט שׁטארבען וועל איך שׁטארבען (איך וועל אַלע קרעפטען אנווענדען זאך ניט צוּ פארזינדיגען); האט נעמי ווידער געזאגט, מיר האבען צוויי בעערדיגונגס פלעטצער, איינעם פאר פערשׁטיינטע אוּנ פערברענטע. אוּנ איינעם פר געטוידטע דורך דעם שׁווערד אוּנ דורך דעם דערשׁטיקונג, האט רות געענטפערט (וְשָׁם אֶקָּבֵר) וואוּ דוּ וועסט בעגראבען ווערען וועל איך בעגראבען ווערען. אוּנ אוּם דוּ זאלסט מיר מעהר ניט אפשרעקען אוּנ אפהאלטען, שׁווער איך דיר אַז נור דער טוידט וועט אוּנז קענען פאנאנדערשׁיידען:

עַד־בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וַתֵּהֹם כָּל־הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָ
הֲזֹאת נָעֳמִי׃ כ וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל־תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי־הֵמַר שַׁדַּ
לִי מְאֹד׃ כא אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי יְהוָה לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמ
וַיהוָה עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי׃ כב וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָ
מִשְּׂדֵי מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים׃ ב א וּלְנָעֳמִי מִידַ
מודע קרי לְאִישָׁהּ אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹּעַז׃ ב וַתֹּאמֶר רוּ
הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל־נָעֳמִי אֵלְכָה־נָּא הַשָּׂדֶה וַאֲלַקֳטָה בַשִּׁבֳּלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא־חֵ
בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בִתִּי׃ ג וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶ
מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ׃ ד וְהִנֵּה־בֹעַז בָּא מִבֵּית לֶחֶ

תו"א ותלך ותבא. שבת קיג: והנה בועז. ברכות נד: ויאמר בועז. שבת סם: וכה תדבקין. שם: ס א' במקום ה'

שפתי חכמים

פיני הדין או אמרה כאשר תמותי אמות כלומר אני אמות בתוס ובייסור לבני ואם ידינוני לפי ראות עיניהם הטוב בעיניהם יעשו או אמרה ואף אחרי מותך שני קברים נמסרו או הסיבה ושם אקבר: ם דקשה לרש"י איך תהום העיר לכ"פ נעשית הומיה מהומיות בני אדם אשר בתוכה. ואח"כ ק"ל והיאך הזדמן לביאתה כל העיר. לכ"פ נתקבלו כו' ומ"ש לקבור אשתו של בועז דק"ל וכל זה למ"ל ומה בא הכ' להודיענו בזה שנתקבלו בואתו היום כל העיר אלא בא להודיענו שבו ביום מתה אשתו של בועז ואין הצדיק מת עד שבא אחר במקומו ובמסכת ב"ב פרש"י לאשמועינן אתא שהקב"ה מקדים רפואה למכה וים לו לאדם לבטוח בהקב"ה: ע פירוש כמו עגלות צב: פ אבל אין לפרש משום צרות עין כי אין לה רשות ליתן בלתי רשות בעלה וא"כ לא חטאה בזה ולמה נענשה אלא על שיצאת לח"ל וא"ת הרי היתר לילך לח"ל מפני הרעב כדלעיל י"ל היינו באים אבל באשה הבעל מחויב לפרנסה שם כי אין מוציאים האשה מא"י לח"ל אפי' מנוה רע לנוה טוב ואפ"ה יצאת לכך נענשה: צ דק"ל הל"ל בתחלת קציר ומנ"מ אם קציר שעורים אם קציר חטים. לכ"פ בקצירת העומר כו' פי' והעומר בא מן השעורים: ק הכי איתא בפרק המוכר את הספינה ופליג אמדרש

רש"י

לפני הקב"ה כיון שנתנה דעתה להתגייר השוה אותה הכת
לנעמי: ותהום כל העיר. נעשית הומיה כל העיר כו
ם נתקבלו לקבור אשתו של בועז שמתה בו ביום: הזא
נעמי. הה"א נקודה חטף מפני שהיא בתמיה הזאת נע
שרגילה לצאת בגלגים ע ובפרדים תמיהה חזיתם מה עלתה לה
אשר יצאתה לחוצה פ לארץ: (כא) מלאה הלכתי. בעו
ובנים. דבר אחר שהיתה מעוברת: ענה בי. העי
עלי שהרשעתי לפניו. ד"א ענה בי מדת הדין כמו (הוש
ה') וענה גאון ישראל: (כב) בתחלת קציר שערי
בקצירת העומר צ הכתוב מדבר: (א) מודע. קרוב
אחיו של אלימלך היה. אמרו רז"ל אלימלך ושלמון אבי בו
ופלוני אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינד
היו ולא הועילה ק להם זכות אבותם בצאתם מארץ לחו
לארץ: (ב) אלכה נא השדה. לאחד משדות אנשי העי
אחרי אחד מהם אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בי: ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיני
אחר מי אשר אמצא חן בעיניו: (ג) ותלך ותבוא ותלקט בשדה. מצינו במדרש רות עד לא הלכה את
שהוא אומר ותבוא ואחר ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעי
כדי לעשות סימנים וציונים שלא תטעה בשבילין ותדע לשוב: ויקר מקרה. לבא בחלקת השדה אשר לבועז

פירוש ע"ט

נאך בית לחם אונ עס וואר אז זיי זיינען אריין אין
שטאט ותהום האט די גאנצע שטאט געראשט אונ
יעדערער האט געפרעגט איז דס די רייכע נעמי:
(כ) ותאמר אליהן האט זיא זיי געזאגט איר זאלט מיר
ניט רופן נעמי (זיס) רופט מיך מרה (ביטער) דען
דר אלמאכטיגר האט מיין גורל שטארק פרביטערט:
(כא) אני מלאה הלכתי איך בין אוועק פול וריקם השיבני
יהוה אונ ליידיג האט מיך גאט אומגעקערט למה
וואראום רופט איר מיר נאך נעמי ווען גאט האט
מיר אזוי עלענד געמאכט אונ דר אלמאכטיגער
האט מיר אזוי פיל אומגליק צו געשיקט: (כב) ותשב
נעמי אזוי האבען זיך אומגעקערט נעמי מיט איר
שניר רות די מואביאטערן השבה וואס איז מיט
איר מיט געגאנגען פון די פעלדער פון מואב, והמה
באו אונ זיי זיינען גקומען קיין בית לחם אין אנהויב
פון גערשטען שניט:

(א) ולנעמי נעמי האט געהאט איר מאנ'ס אפריינד
איש גבור חיל*) אנ'איידעלען בידערמאן פ
אלימלך'ס פאמיליע וועלכען מאן האט גערופן בועז
(ב) ותאמר איינמאל האט די מואביטערן רות געזאג
צו נעמי'ן אלכה ערלויב מיר צו גיין אין איינע פ
די פעלדער צו זאמען צו קלייבן אביסעל זאנגן א
צו אהערן ביי וועלכן איך וועל געפינען גונסט א
וועט מיר ערלויבן ותאמר האט נעמי געענטפער
גיי מיין טאכטער: (ג) ותלך איז זיא אוועק אונ א
געקומען אויף אפעלד אונ האט צו זאמען געקליב
פון פלעגט אראפפאלין הינטער די שניטער ויקר ה
זיך גראדע געטראפן דם די פעלד וואו זיא האט
געקליבן האט געהערט צו בועז'ן וועלכר וואר פ
אלימלך'ס משפחה: (ד) והנה ערשט בועז איז פונק
געקומען פון בית לחם ויאמר אונ ער האט בעגריס
די שניטער, גאט איז מיט אייך ויאמרו האבין זיי

*) הערה דער ווארט „גבור חיל" געפינען מיר אין צוויי ארטען (א) אז צום ווארט „חיל" ווערט צוגעגעבען דער ווארט „גבור" (אזוי ווי צובש"פ נבו
החיל), דאן ווערט עס איבערגעזעצט „מאכטיגער קריגער", אונ מיט דעם נאמען ווערען בעצייכענט די קריגס לייט וועלכע פערשטיי
צופיהרען די מאכטיך פון קריג און שטעלען זיך מוטהיג, אהן פורכט, פאר דעם פיינד (ב) אז צום ווארט „חיל" ווערט צוגעגעבען דר ווארט „איש" אד
„אשת" דאן ווערט עס איבערגעזעצט, בידערמאן, מיט דעם נאמען ווערען בעצייכענט מענשען פרומע, און פאלקאמען ערליכע. דער ווארט גב
האט אויך אצווייאיגע בעדייטונג 1) אהעלד, אמענטש וואס האט קראפט, קערפערליכע צו גייסטליכע 2) אמענטש וואס שטיים הבנער פון אנדער
מיט גוטע אייגענשאפטען אדער מיט רייכקייט (פון שורש גבר) [א"ט].

מר לקוצרים יהוה עמכם ויאמרו לו יברכך יהוה: ה ויאמר בעז לנערו הנצב
הקוצרים למי הנערה הזאת: ו ויען הנער הנצב על־הקוצרים ויאמר נערה
אביה היא השבה עם־נעמי משדי מואב: ז ותאמר אלקטה־נא ואספתי
מרים אחרי הקוצרים ותבוא ותעמוד מאז הבקר ועד־עתה זה שבתה הבית
ט: ח ויאמר בעז אל־רות הלוא שמעת בתי אל־תלכי ללקט בשדה אחר
לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם־נערתי: ט עיניך בשדה אשר־יקצרון והלכת
יהן הלוא צויתי את־הנערים לבלתי נגעך וצמת והלכת אל־הכלים ושתית
שר ישאבון הנערים: י ותפל על־פניה ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע
אתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה: יא ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל
ר־עשית את־חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך
כי אל־עם אשר לא־ידעת תמול שלשום: יב ישלם יהוה פעלך ותהי משכרתך
מה מעם יהוה אלהי ישראל אשר־באת לחסות תחת־כנפיו: יג ותאמר אמצא־
בעיניך אדני כי נחמתני וכי דברת על־לב שפחתך ואנכי לא אהיה כאחת

א הגד הוגד לי כל. נדרים לז: ויאמר לה שבת קיג: ותשב מצד. חגיגה כב:

רש״י

למי הנערה הזאת. וכי דרכו של בועז לשאול ם אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה שתי שבלים לקטה ה אינה לקטה והיתה מלקטת עומדות מעומד ושוכבות ב כדי שלא תשחה: (ו) השבה עם נעמי. הטעם לה תחת השי״ן לפי שהוא לשון עבר ואינה לשון ת: (ז) ותאמר. בלבה: אלקטה נא. לקט השבלים: ואספתי בעמרים. שכחה של עמרים: (ט) וצמית כת אל הכלים. ואם תצמאי ר אל תכלמי מלכת ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים: (יג) לא אהיה

שפתי חכמים

רבה ומדרש רות הנעלם דסברי דלא נענש אלא מפני לרות אין כדפי׳ רש״י לעיל ורש״י אין כונתו פה לפרש למה נענש רק להביא ראיה שהיה קרוב והביא הא דרבותינו אמרו כו׳ ומדהוצרך להביא זה אז קשה ליה מאי קמ״ל כדפריך תלמודא התם ותי׳ ולא הועיל להם זכות כו׳ כדמסקי התם: ר דק״ל וכי ברור ליה שתלמא ולמה אמר

פירוש ע״ט

גענטפערט גאט זאל דיר בענטשן: (ה) ויאמר בועז געפרעגט זיין בעדינטן וואס גיט אכטונג די שניטער למי וועמען געהערט דיזע מעדכען *): ויען האט דער בעדינטער וואס איז איבער די שניטער געענטפערט נערה זיא איז א מואביטערן, זיא איז די וועלכע וואס איז צוריק געקומען פון מואב׳ס פעלדער מיט נעמי׳ן: (ז) ותאמר זיא האט געזאגט מיר) לאז מיר קלויבן וואס פאלט הינטער די שניטער און עס צו זאמען נעמען אין גארבען **) ותבא איך האב איר ערלויבט) האט זי זיך געשטעלט פריה מארגן ביז יעצט זה זיא האט זיך יעצט געזעצט אין הויז אביסעל אפרוהען: (ח) ויאמר האט בועז געזאגט רות׳ן הערסטו מיין טאכטער אל תלכי זאלסט ניט גיין קלייבען אין אנאנדער פעלד וגם דו ברויכסטו ניט פון דאנן אוועק צו גיין וכה נור דא קענסט זיך באהעפטן צוא מיינע יונגפרויען: (ט) עיניך ווי באלד דו וועסט נור זעהען דם מאן שניט ערגעץ אין פעלד, גיי זייא נאך הלוא איך האב שון אלע בעדינטע פארזאגט דם זיי זאלן דיר קיין שלעכט׳ס טאן וצמית און אז דו וועסט ווערן

דורשטיג זאלסטו פריי גיין צוא דיא געשיר און זאלסט טרינקען פון דעם וואס די בעדינטע שעפען אן: (י) ותפול רות איז געפאלן אופ׳ן געזיכט, און האט זיך געווארפין צו דר ערד און האט געזאגט מדוע מיט וואס האב איך דיזע גענאדע פערדינט להכירני אז דוא צייכענסט מיר אויס פון אלעמן ווערענד איך בין א פרעמדע: (יא) ויען האט איהר בועז געענטפערט כי הגד הגד לי איך טו עס, ווייל מאן האט מיר דערציילט פון דיר אלץ וואס דו האסט געטאן פר דיין שוויגער נאך דיין מאן׳ס טוט וויא דו האסט פארלאזן צו ליב איר דיין פאטער מוטער און דיין פאטער לאנד און ביסט איבערגעגאנגען צו א פאלק וועלכע דו האסט פריהער ניט געקענט: (יב) ישלם גאט וועט דיר פר דיזע מהאט בעצאלן פאלשטענדיג וועט דיר בעלונען דר עוויגער גאט פון דיא יודען אונטער וועלכען׳ס פליגלען דוא ביזט געקומען זוכען שוטץ: (יג) ותאמר האט זיא דארוף געענטפערט אמצא איך וואלט וועלן אוף חייטער אוך געפינען חן ביי דיר מיין הער דען דו האסט מיר געטרייסט און האסט דיין דינערן מוט געגעבן

הערה *) האט בועז׳ס אויפמערקזאמקייט ארויף געצויגען דערמיט וואס זי איז געגאנגען געקליידעט אנדערש ווי אלע שניטערינגס, דען זי איז געגאנגען געקליידעט אין איהר מואבית׳שען נאציאנאל קאסטיום און אויך איז זי געזעסען אין די היטע וואס וואר ניט ערלויבט לארם צו זיצען [עיין הראב״ע] (א״מ):

הערה **) כדעת הרב ר׳ יואל בריל ז״ל הוא בקשה רשות לאסוף את הלקט בעמרים כדי שיקל לה המעשה ולא יחשדוה שגנבה עמרים שלמים (א״מ):

שִׁפְחֹתֶךָ׃ יד וַיֹּאמֶר לָה בֹעַז לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּ
בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט־לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר׃ טו וַתָּ
לְלַקֵּט וַיְצַו בֹּעַז אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט וְלֹא תַכְלִימוּהָ׃ טז וְ
שֹׁל־תָּשֹׁלּוּ לָהּ מִן־הַצְּבָתִים וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְּטָה וְלֹא תִגְעֲרוּ־בָהּ׃ יז וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂ
עַד־הָעָרֶב וַתַּחְבֹּט אֵת אֲשֶׁר־לִקֵּטָה וַיְהִי כְּאֵיפָה שְׂעֹרִים׃ יח וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָ
וַתֵּרֶא חֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־לִקֵּטָה וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן־לָהּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹתִרָה מִשָּׂבְעָ
יט וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ אֵיפֹה לִקַּטְתְּ הַיּוֹם וְאָנָה עָשִׂית יְהִי מַכִּירֵךְ בָּרוּךְ וַתַּ
לַחֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־עָשְׂתָה עִמּוֹ וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בֹּ
כ וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלָּתָהּ בָּרוּךְ הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא־עָזַב חַסְדּוֹ אֶת־הַחַיִּים וְ
הַמֵּתִים וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ הוּא׃ כא וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲ
גַּם ׀ כִּי־אָמַר אֵלַי עִם־הַנְּעָרִים אֲשֶׁר־לִי תִּדְבָּקִין עַד אִם־כִּלּוּ אֵת כָּל־הַקָּ
אֲשֶׁר־לִי׃ כב וַתֹּאמֶר נָעֳמִי אֶל־רוּת כַּלָּתָהּ טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי עִם־נַעֲרוֹתָיו וְ
יִפְגְּעוּ־בָךְ בְּשָׂדֶה אַחֵר׃ כג וַתִּדְבַּק בְּנַעֲרוֹת בֹּעַז לְלַקֵּט עַד־כְּלוֹת קְצִיר־הַשְּׂעֹ

ס"ה רפה ׃ ס"ב מצמים

רש"י

כאחת שפחתך. איני חשובה כאחת מן השפחות
(יד) וטבלת פתך בחומץ. מכאן שהחומץ יפה ל
ויצבט לה קלי. ויושט לה ואין לו דמיון במקרא
בלשון משנה אחוריים ותוך וכית יש הלביטה: (טו) וגם

שפתי חכמים

ולמית ל׳ ודאי. לכ"פ ואם תלמאי: ש מסכה בחגיגה פ׳ אומר בקודש ופירים בית סיד מקום שאוחזין אותו בו ותופסו: ת דק"ל וכי סייך ילוה שישכחו אם יעשו בדעת אין קרויה שכחה לכ"פ עשו עצמיכם כו׳: א מסכה בעירובין בפרק המוצא תפילין:

תשלו. שכות תשכחו עשו עצמיכם ת כאילו אתם שוכחים תרגום של שגגה שלותא וכן על ה׳ ל. דבר אחר לשון
זיתך: צבתים. עמרים קטנים ויש דוגמתו בלשון משנה מלאן לבתים א או כריכות: (יט) יהי מכירך. בעל
שנאה ונתן לך פנים ללקוט בשדהו: (כ) את החיים ואת המתים. שזן ומפרנס את החיים ונטפל בצרכי המ

פירוש ע"ט

חאטש איך בין ניט ווערט וויא איינע פון דיינע שקלאפינען: (יד) ויאמר אז עס איז מיטאג שטונדע געקומען האט בועז צו איר געזאגט גשי הלום קום נעהענטער אונ עס מיט וטבלת קאנסט אויך דיין ברויט אין עסיג איינטונקען (ווס איז גוט אין היצן, דען עסיג קילט דיא בלוט) ותשב האט זיא זיך געזעצט לעבען דיא שניטער ויצבט מאן האט איר דערלאנגט מעהל פון געברענטע זאנגען זיא האט זיך אנגעגעסן אונ עס איז איהר נאך איבערגעבליבן: (טו) ותקם נאכדעם אז זיא איז ווידר אופגעשטאנען צו קלייבן זאנגען ויצו האט בועז פארזאגט זיינע בעדינטע מיט דיא ווערטער גם בין העמרים תלקט לאזט איר אויך צווישן די גארבן קלייבען אונ פארשעמט איר ניט דאריבר: (טז) וגם שול תשולו לה איר קענט זיך אויך פון אירענט וועגן פון די קלענערע גארבען מאכען פערגעסן אונ לאזט איר, עס צוזאמען קלייבען אונ קיינער זאל נאגן אוף איר אנצושרייען: (יז) ותלקט רות האט געקליבן אין פעלד ביז אבענד ותחבוט אונ אז זיא האט אוסגעדראשין די זאנגען וואס זיא האט צוזאמען געקליבען איז עס געווען באלד אמאס גערשטען: (יח) ותשא זיא האט עס צוזאמען גענומען אונ איז אוועק אין שטאט ותרא אלס די שוויגער האט בעקוקט וואס פר אסך זיא האט צוזאמען געקליבן ותוצא האט רות ארוס גענומען די איבעריגע וואס זיא האט איבער געלאזן פון עסן אז זיא איז שון געווען

זאט: (יט) ותאמר האט די שוויגער געזאגט איפה האסטו דם היינט געקליבן אונ וואו האסטו גע
יהי געבענשט זאל זיין דער וואס האט דיר פריינדליך אויפגענומען ותגד האט זיא די שווי
געזאגט ביי וועמען זיא האט געזאמעלט ותאמ
האט נאך צו געגעבן שם דר נאמען פון דעם מא
וועלכען איך האב היינט געקליבען איז ב
(כ) ותאמר האט נעמי געזאגט צוא איר שנור
געבענשט זאל ער זיין פון גאט, וועלכר פאר
ניט זיינע גוטעס ניט צו די לעבעדיגע ניט
טוטע ותאמר אונ נעמי האט ווייטער געזאגט (ו
וויסן) אז דר מאן איז אונז נאהענט מגואלנו ע
איינער פון אונזרע נאהענטסטע קרובים (וואס ד
אום לייזען דעם געשטארבענעם פרוי, ד"ה איר פר
צו נעמען): (כא) ותאמר האט רות איר דערציילט
ער האט מיר אויך געזאגט עם הנערים זאלסט
היילטן לעבען מיינע בעדינטע אזו לאנג ב
וועט זיך ניט ענדיגען דר גאנצר שניט ווע
געהערט צו מיר: (כב) ותאמר האט נעמי געזא
איר שנור רות טוב בתי עס איז אויך פאר דיר
מיין טאכטער, אז דו זאלסט שטענדיג זיין צ
מיט זיינע שניטערינען, אום מאן זאל דיר א
אנאנדר פעלד ניט שלעכט בעהאנדלען: (כג)
אזוי איז זי געווען צוזאמען מיט די שניטע
אונ האט געקליבן ביז עס האט זיך געענדיג

ר הַחִטִּים וַתֵּשֶׁב אֶת־חֲמוֹתָהּ׃ ג א וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ־
מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב־לָךְ׃ ב וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת־נַעֲרוֹתָיו
־הוּא זֹרֶה אֶת־גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה׃ ג וְרָחַצְתְּ ׀ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתִּי ושמת קרי שִׂמְלֹתַיִךְ°
ךְ וְיָרַדְתִּי וירדת קרי הַגֹּרֶן אַל־תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת׃ ד וִיהִי
בְשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב־שָׁם וּבָאת וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו וְשָׁכָבְתִּי
ת קרי וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין׃ ה וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי *** אלי
ולא כתיב אֶעֱשֶׂה׃ ו וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ׃ ז וַיֹּאכַל בֹּעַז
ת וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב׃
וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו׃ ט וַיֹּאמֶר
־אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל־אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה׃ י וַיֹּאמֶר
כָה אַתְּ לַיהוָה בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן־הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי־לֶכֶת אַחֲרֵי
הוּרִים אִם־דַּל וְאִם־עָשִׁיר׃ יא וְעַתָּה בִּתִּי אַל־תִּירְאִי כֹּל אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה־

א הנה הוא . חולין נה : ורחצת . שבת קיג : כל אשר . נדרים לז : ויהי בחצי . סנהדרין יט : °שמלתיך קרי

רש"י

מדעתנו. קרובנו: הנה הוא זרה. המוץ. וונטו"ר
: הלילה. שהיה הדור פרוץ בגנבה וגזל והיה ישן
ז לגמור גורנו : (ג) ורחצת. מטינוף עבודת
ים שלך : וסכת. אלו מצות : ושמת שמלותיך.
ם של ב שבת : וירדת הגורן. וירדתי כתיב זכותי ג
עמך : אל תודעי לאיש. לבועז : (ו) ותרד הגורן
ש. היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך
כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם
כשאני מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני
לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואח"כ קשטה את עצמה

שפתי חכמים

ב דק"ל וכי עלה על הדעת שתלך ערום ולמה הוצרכה לצוות על זה
לכ"פ בגדים של שבת : ג מה שלא ק"ל ג"כ גבי ושמתי כתיב שמלתך
כ' ושמלותיך קרי די"ל דלא הי' לה רק בגד א' של שבת כי עניים היתה
ואמרה לה חמותה ושמת שמלתך ובפלתי זאת אגרום שתזכה לשמלות
הרבה ותשים שמלותיך זהו ושמתי כלומר בעלתי שמלותיך אבל וירדתי
ק'. (אהבת ליון) הא דלא הקשה רש"י לעיל על ושמתי וכו'
י"ל דשמא התם פירושו באמת שנעמי הלבישה לרות יבאמת
שרות היתה לה בושת פנים ולא רצתה לעשות אלא בשביל נעמי
שגזרה עליה ולכן הכתיב הכל על נעמי ולכן נאמר ותאמר אליה כל
אשר תאמרי אעשה ולא שכוונתי אלי בשביל הנאתי אלא בשביל לקיים
דבריך ולכן אלי קרי ולא כתיב כים ספרי רש"י כל אשר תאמרי אלי
קרי ולא כתיב אמרה שמא יבא אחד מן הכלבים ויודע לך אעפ"כ

לאחר המותה : (ז) וייטב לבו . עסק בתורה : ותבא בלט . בנחת : (ח) ויחרד האיש . כסבור שד
בקש לזעוק והיא אחזתו ולפפתו בזרועותיה : וילפת . ויאחז כמו וילפת שמשון : והנה אשה . נתן ידו על ראשה
שהיא אשה : (ט) ופרשת כנפך . כנף בגדיך לכסותי בטליתך והוא לשון נישואין: כי גואל אתה . לגאול נחלת אישי
שנאמר ובא גואלו הקרוב אליו וגאל וגו' והמותי ואני צריכות למכור נחלתנו ועתה עליך לקנות קנה גם אותי עמה
שם שמת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלון: (י) מן הראשון . אשר עשית עם חמותך:

פירוש ע"ט

שטן שניט אונ דר ווייצן שניט וַתֵּשֶׁב האט זיא
זיך ווידער באזעצט ביי איר שוויגער :
תֹּאמֶר איינמאל זאגט נעמי צו איהר שנור ,
מיין טאכטער איך וואלט געגרן געזוכט פר דיר
ה ארט ווס זאל גוט זיין פאר דיר : (ב) וְעַתָּה
יעצט (האב איך מיר בעדעכנט אז) בועז אונזר
נד וואס דו האסט געקליבן צוזאמען מיט זיינע
פרויען הִנֵּה ער שווינגט (ווינט-שופעלט) היינט
נאכט זיין שייער געוערשטן : (ג) וְרָחַצְתְּ זאלסטו
איינזאלבן אונ אנטאן די בעסטע קליידר אונ
פ גיין אין שייער אַל תִּוָּדְעִי דו זאלסט זיך אבער
ווייזן דעם מאן (בועז'ן) ביז ער וועט ענדיגן
אונ טרינקען : (ד) וִיהִי אז ער וועט זיך לייגן
זאלסטו בעמערקין דעם ארט וואו ער הט
עלייגט , זאלסטו אהין גיין, אונ זאלסט איהם
עקן צו פיסן אונ זאלסט זיך אויך לייגן וְהוּא
וועט דיר שון זאגן וואס דו האסט צו טהאן :
תֹּאמֶר האט רות געענטפערט כֹּל איך וועל טאן
ווי דו האסט מיר געזאגט : (ו) וַתֵּרֶד אונ זיא
וועק אין שייער אונ הט געטאן אלץ אזו ווי

די שוויגער האט איר בעפולן : (ז) וַיֹּאכַל בועז הט
אפגעגעסן , אפגעטרונקן , אונ איז פריילאך געווארן
וַיָּבֹא אונ האט זיך אוועק געלייגט שלאפען אין
אווינקעל פון די גיטריידע וַתָּבֹא איז רות שטילערד
הייט צוגעגאנגען, אונ הט אים אפגעדעקט צו פוסן אונ
הט זיך אויך געלייגט : (ח) וַיְהִי אז עס איז געקומן
אין מיט'ן נאכט הט זיך דר מאן שטארק דערשראקן, דען ער הט זיך געפילט ארום גענומן
וְהִנֵּה ערשט , אפרווי ליגט ביי אים צו פוסן :
(ט) וַיֹּאמֶר האט ער געפרעגט ווער ביזטו ? וַתֹּאמֶר
הט זי געענטפערט , דס בין איך דיין דינגערין רות
וּפָרַשְׂתָּ איך בעט דיר דו זאלסט פארשפרייטן דיינע
פליגלן איבר דיין דינגערן (זאלסט מיר הייראטען)
דען דו ביסט דער אויסלייזער : (י) וַיֹּאמֶר האט ער
געזאגט דו ביסט געבענטשט פון גאט , מיין טאכטער,
דיזע פרומקייט דיינע שטייגט אריבר די ערשטע
(ווס דו האסט געטאן מיט דיין שוויגער) לְבִלְתִּי אז דו ווילסט
ניט נאכגיין נאך יונגע לייט , זיי מעגן ארעם אדר
רייך זיין (נאהר ווילסט נעמן אנ'אלטן מאן כדי דיין ערשטער
מאן זאל אנאמען האבן) : (יא) וְעַתָּה אונ יעצט מיין טאכטער

לָךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל־שַׁעַר עַמִּי כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ׃ יב וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי אם כתיב ולא קרי
גֹאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי׃ יג לִינִי ל׳ רבתי | הַלַּיְלָה וְהָיָה בַבֹּקֶר אִם־יִגְאָלֵךְ טוֹב
יִגְאָל וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי־יְהוָה שִׁכְבִי עַד־הַבֹּקֶר׃ יד וַתִּשְׁכַּב
מַרְגְּלוֹתָו מרגלותיו קרי עַד־הַבֹּקֶר וַתָּקָם בְּטֶרֶום יתירו״ו יַכִּיר אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אַל־
יִוָּדַע כִּי־בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן׃ טו וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר־עָלַיִךְ וְאֶחֳזִי־בָהּ
וַתֹּאחֶז בָּהּ וַיָּמָד שֵׁשׁ־שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֹא הָעִיר׃ טז וַתָּבוֹא אֶל־חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר
מִי־אַתְּ בִּתִּי וַתַּגֶּד־לָהּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לָהּ הָאִישׁ׃ יז וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ־הַשְּׂעֹרִים
הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר *** אלי קרי ולא כתיב אַל־תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל־חֲמוֹתֵךְ׃ יח וַתֹּאמֶר
שְׁבִי בִתִּי עַד אֲשֶׁר תֵּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי־אִם־כִּלָּה הַדָּבָר
הַיּוֹם׃ ד א וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהִנֵּה הַגֹּאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר דִּבֶּר־בֹּעַז וַיֹּאמֶר
סוּרָה שְׁבָה־פֹּה פְּלֹנִי אַלְמֹנִי וַיָּסַר וַיֵּשֵׁב׃ ב וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר

תו״א כי אמנם. נדרים לח : ᵒקמץ בז״ק

שפתי חכמים

עלי לייסב הדברים וכב״ר ויזדווג לי וכל״ל ויודע לך טעות הוא ופירוש אחד מן הכלבים דרך כנוי ליזדווג לי לפיכך לא טוב הדבר לבוש בגדי עלי ולכן אלי לא כ׳ אעפ״כ עלי לייסב פי׳ למלא פסר דבר לקיים נויי שלך לילך תחלה אל הגורן ואח״כ לבוש בגדי עלי לכך אלי קרי כלו׳ עלי לייסב: ד מ״ש אתה פנוי הוא דא״ל שאל״כ לא הייתי אומ׳ לך לעשו׳ כדי שאל תשכב עי״ה והרהר באשתך האחרת שזה איסור ה א כדאיתא בנדרים אבל אתה פנוי והיא פנוי׳. וכל זה הורה לנו לדקת בועז : ה וגם א״ל ו׳ קנין

רש״י

(יב) ועתה כי אמנם כי. אם כתיב ולא קרי כלומ[...] משמע ספק. ודאי יש גואל קרוב ממני. (ס״א כי א[...] משמע ספק והוא ודאי) אמר רבי יהושע בן לוי שלמ[...] ואלימלך וטוב אחים היו ומהו אחר לאחיכו לאלימלך לעול[...] קורא אדם את דודו אחיו כענין שנא׳ וישמע אברם כי נשב[...] אחיו והלא אברהם דודו היה כך היה בועז לאלימלך בן אח[...] קרובו של מהלון אבל טוב היה קרוב יותר: קרוב ממני. שהוא אח ואני בן אח : (יג) ליני הלילה. ליני בלא איש[...] חי ה׳. אמרה לו בדברים אתה מוציאני קפץ ונשבע לה שאינו מוציאה בדברים. ויש מרבותינו אמרו ליצרו נשב[...] שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי ד והיא פנויה בוא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין : (יד) ויאמר א[...] יודע. מוסב על ותקם בטרם יכיר הוא ורזה לקום כי אמר בלבו אין כבודי שיודע כי באה האשה הגורן: (טו) ש[...] שעורים. א״א לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זו ה אלא שש שעורים ממש ורמז לה שעתי[...] לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה׳ : (יח) כי אם כלה. האיש א[...] הדבר היום : (א) פלוני אלמוני. ולא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול : פלוני אלמוני. מתורגם בנביאים כ[...]

פירוש ע״ט

זאלסט ניט מורא האבען, דען אלץ וואס דו וועסט פערלאנגען, וועל איך ערפילען כִּי יוֹדֵעַ דען מיין גאנצע שטאט ווייס אז דו ביסט איין עהרענ־ווירדיגע פרוי : (יב) וְעַתָּה יעצט אבער ווען עס איז אוך ריכטיג אז איך בין אנ׳אויסלייזער, אבער עס איז פאראן אנאהענטערער אויסלייזער פון מיר : (יג) לִינִי אלזא איבערנעכטיג דא די נאכט אונ אין דר פרי וועט אזוי זיין, וועט דיר יענער נעהענטערער פערוואנדטער נעמען פאר א פרוי איז גוט, זאל ער עס טאן וְאִם נוּר אונב ער וועט דיר ניט וועלען נעמען פאר א פרוי, וועל איך עס טאן אונ איך שווער עס דיר ביים גאט שִׁכְבִי בלייב דא ליגען ביז פרימארגען : (יד) וַתִּשְׁכַּב איז זיא געלעגען ביי איהם צו פוסען ביז אין דר פרי וַתָּקָם זי איז אבער אופגעשטאנען אײדער איין מענטש דערקענט דעם אנדערן וַיֹּאמֶר דען ער האט ניט געוואלט אז אימיצער זאל וויסען אז א פרוי איז געוועזען אין שייער : (טו) וַיֹּאמֶר האט ער געזאגט שפרייט אוס די טוך וואס דו טראגסט אוף זיך אונ האלט איהר פעסט וַתֹּאחֶז האט זיא איהר פעסט אנגענומען וַיָּמָד האט ער איהר אפגעמאסטען זעקס מאס גערשטען וַיָּבֹא אונ איז אוועק אין שטאט :

(טז) וַתָּבֹא זי (רות) איז געקומען צו איהר שוויגע[...] וַתֹּאמֶר האט נעמי געפרעגט ווי האלט עס מיט דיר[...] מיין טאכטער ? וַתַּגֶּד האט זיא איהר דערציילט אל[...] וואס דער מאן האט איהר צוגעזאגט צו טאן פ[...] איהרעט וועגען : (יז) וַתֹּאמֶר אונ האט געזאגט אט[...] זעקס מאס גערשטען האט ער מיר אוך געגעבן[...] אָמַר דען ער האט מיר געזאגט דו זאלסט ניט קו[...] מיט ליידיגען צו דיין שוויגער : (יח) וַתֹּאמֶר האט ז[...] געזאגט, זיטץ רוהיג, מיין טאכטער, ביז דו וועס[...] ערפאהרען ווי די זאך וועט ווערן כִּי (איך בין זיכ[...] אז דער מאן וועט ניט רוהען ביז ער וועט נ[...] ברייגגען די זאך אין ארדנונג, אונ דם וועט גא[...] היינט געשעהען :

(א) וּבֹעַז בועז איז דער ווייל ארוף געגאנגען צ[...] טהויער *) אונ האט זיך דארטען געזעצט ו[...] ערשט דר נאהענטערער אויסלייזער פון וועלכ[...] בועז האט גערעדט גייט פארביי, האט ער אי[...] צוגערופען סוּרָה קום נאר אהער אונ זעטץ דיר פל[...] אלמוני ! וַיָּסַר איז דיזער צוגעגאנגען אונ האט [...] געזעצט : (ב) וַיִּקַּח דאן האט בועז גענומען צעה[...] מענטשען פון די עלצטע פון שטאט פון די סנהדר[...]

*) הערה פרציימען פלעגען די ריכטער (שופטים) זיך צוזאמענקלייבן ריכטען דאס פאלק ביים טהויער פון שטאט : (א״ם)

בו־פה וישבו: ג ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי
שבה משדה מואב: ד ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר קנה נגד הישבים ונגד
קני עמי אם־תגאל גאל ואם־לא יגאל הגידה לי ואדע ואדעה קרי כי אין זולתך
גאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל: ה ויאמר בעז ביום־קנותך השדה מיד
עמי ומאת רות המואביה אשת־המת קניתי קנית ק׳ להקים שם־המת על־נחלתו:
ויאמר הגאל לא אוכל לגאול־ יתיר ו׳ לי פן־אשחית את־נחלתי גאל־לך אתה
ת־גאלתי כי לא־אוכל לגאל: ז וזאת לפנים בישראל על־הגאולה ועל־
תמורה לקים כל־דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל:
ויאמר הגאל לבעז קנה־לך וישלף נעלו: ט ויאמר בעז לזקנים וכל־העם
דים אתם היום כי קניתי את־כל־אשר לאלימלך ואת כל־אשר לכליון ומחלון
יד נעמי: י וגם את־רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים

״א וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה. מלעיל מן ג׳ דה מה עכר פרשה פ״ת: יתן ה׳ את האשה. עקידה שער כח:

רש״י

סקמץ בז״ק

שפתי חכמים

מיר: פלוני. מכוסה ונעלם ל׳ כי יפלא. היפלא מה׳ דבר: למוני. אלמון מבלי שם (פ״א אלמוני שהיה אלמן מד״ת ...יה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והוא אמר פן אשחית את נחלתי): (ד) ואדעה כי אין זולתך. ...וב לגאול: (ה) ומאת רות המואביה. אתה צריך לקנות והיא אינה מתרצה אלא אם כן תשאנה: (ו) פן ...שחית את נחלתי. זרעי ו כמו נחלת ה׳ בנים לתת פגם בזרעי שנאמר לא יבא עמוני ומואבי וטעה בעמוני ולא ...מונית: (ז) על הגאולה. זו מכירה: התמורה. זו חליפין: שלף איש נעלו. זהו קנין כמו שאנו קונין ...סודר במקום נעל ורבותינו ז״ל נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה ובועז נתן לגואל ויש אומרים ...נין בכליו של מקנה וגואל נתן לבועז: וזאת התעודה בישראל. משפט העדות: (י) להקים שם המת על

או ו׳ לוגין דלא מייתי בגורן מדה פחותה מסאה כדפירש רש״י בפ׳ חלק: ו וכזה מיושב מאי קסבר למה היה בועז רוצה לקחתה אלא

פירוש ע״ט

...נ הט זייא געזאגט זעצט אייך אוך דא אנידער ...שבו האבן זיי זיך געזעצט: (ג) ויאמר יעצט האט ...ר זיך אפגערופען צום אוסלייזער חלקת די שטיק ...עלד וואס געהערט צו אונזער ברודער אלימלך וויל ...עמי פערקופען, וועלכע הט זיך אומגעקערט פון ...ואב׳ס פעלדר: (ד) ואני נור איך האב געזאגט איך ...על עס דיר פריהער צו וויסען טאן אז דו זאלסט ...ם קופען נגד אין דעם געגענוואַרט וואס זיצען דא ...נ אין דעם געגענוואַרט פון דיא עלטעסטע ...ארשטייער פון מיין פאלק אם תגאל ווילסטו עס ...ויסלייזען, לייז עס באלד אוס, נור אויב עס וועט ...ט אוסגעלייזט ווערן (דורך דיר) הגידה זאג מיר ...ך זאל עס וויסען דען קיין נעהענטערער אוסער ...יר, אחוץ מיר, איז ניטא; ויאמר האט יענער ...געגנטפערט איך וועל עס אויסלייזען: (ה) ויאמר ...ט בועז געזאגט (צום אוסלייזער) ביום אבער אין ...עם טאג וואס דו וועסט אפקופען דם פעלד פון ...עמי׳ן, מוזטו אוך אפקופען פון די מואביתערען ...ית איהר חלק *) וועלכע וועט עס אבער אנדערש ...ט פערקופען ביז דו וועסט ניט צוריק שטעלען ...עם נאמען פון דעם טויטען אוף זיין ארבן (ד״ה ביזדו ...עסט איהר ניט נעמען פר א פרוי): (ו) ויאמר האט דער ...וסלייזער געענטפערט, אויב אזוי, לא אוכל קען

איך עס ניט אוסלייזען, דען איך קען צוליב דעם פארדארבן מיין אייגענע נחלה גאל לייז דו אום וואס איך ברויך אוסצולייזען כי דען איך קען עס ניט אוסלייזען: (ז) וזאת אונ אזו איז געוועזען דער מנהג פארצייטען ביי די יודען אז איינער הט איבערגעגעבן זיין אוסלייזונג, אדער מאן הט זיך געביטען מיט אזאך, אדער מאן האט געדארפט וואס עס איז בעשטעטיגען שלף פלעגט איינער אראפ ציהען זיין שוך אונ פלעגט עס איבערגעבן דעם אנדער׳ן וזאת אונ דם פלעגט דינען פר אבעשטעטיגונג ביי אידן: (ח) ויאמר ווי דער אוסלייזר האט געזאגט, קוף עס דיר, הט ער גלייך אראפגעצוגן זיין שוך: (ט) ויאמר הט בועז געזאגט צו די עלצטע פארשטייהער אונ צו דעם גאנצן פאלק, איהר זייט היינט אלע עדות אז איך האב אפגעקופט אלץ וואס הט געהערט צו אלימלך׳ן אונ אלץ וואס הט געהערט צו כליון אונ מחלון מיד פון נעמי׳ם האנד: (י) וגם אויך דיא מואבית׳רין רות, מחלון׳ס געוועזענע פרוי האב איך זיך ערווארבען פר אווייב אום צו ערהאלטן דעם נאמן פון געשטארבענם אוף זיין ערבגוט ולא יכרת אונ עס זאל ניט פערלאשן ווערען דער נאמען פון געזייזארבענעם פון זיינע פערוואנדטע אונ פון טהויער פון זיין געבורטס׳שטאט *) עדים אוף דערוף

*) הערה דען רות׳ן האט געהערט איהר מאנס מחלון׳ס פעלד פאר איהר כתובה. (א״מ)

*) הערה עס קען זיין אז דארט פלעגט פארשריבען ווערען די נפשת, פון יעדען איינוואוינער אויף זיין גוט [נחלה] אום מאן זאל וויסען אין פאל אז איינער שטארבט אן קינדער אונ לאזט אפרוי ... איהר אויס לייזען, אויך אז איינער האט געמוזט פון ארויסקויפען זיין נחלה זאל מאן וויסען צום יובל ועמען צוריק ... צו געבען. (אזוי ווי יעצט די היפאטיקען). (א״מ)

שם־המת על־נחלתו ולא־יכרת שם־המת מעם אחיו ומשער מקומו עדי
אתם היום: יא ויאמרו כל־העם אשר־בשער והזקנים עדים יתן יהוה את
האשה הבאה אל־ביתך כרחל | וכלאה אשר בנו שתיהם את־בית ישרא
ועשה־חיל באפרתה וקרא־שם בבית לחם: יב ויהי ביתך כבית פרץ אשר
ילדה תמר ליהודה מן־הזרע אשר יתן יהוה לך מן־הנערה הזאת: יג ויקח בע
את־רות ותהי־לו לאשה ויבא אליה ויתן יהוה לה הריון ותלד בן
יד ותאמרנה הנשים אל־נעמי ברוך יהוה אשר לא השבית לך גאל היום ויקר
שמו בישראל: טו והיה לך למשיב נפש ולכלכל את־שיבתך כי כלתך אשר־אהבת
ילדתו אשר־היא טובה לך משבעה בנים: טז ותקח נעמי את־הילד ותשת
בחיקה ותהי־לו לאמנת: יז ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד־בן לנע
ותקראנה שמו עובד הוא אבי־ישי אבי דוד: יח ואלה תולדות פרץ פרץ הולי
את־חצרון: יט וחצרון הוליד את־רם ורם הוליד את־עמינדב: כ ועמינדב הוליד א
נחשון ונחשון הוליד את־שלמה: כא ושלמון הוליד את־בעז ובעז הוליד את־עובד
כב ועבד הוליד את־ישי וישי הוליד את־דוד: חזק

סקמץ בז״ק סקמץ בז״ק

סכום הפסוקים של ספר רות [illegible]אים והמכה. וסימנו ובעז הוליד את עובד: ופרקיו ארבעה והרמז א
בגבורות ה' וגו': והגיו ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי:

הו״א ויהי ביתך כבית פרץ. עקידה שם: ויתן ה' לה הריון. נדה לח: ותקראנה לו השכנות שם לאמר. סנהדרין יט:

שפתי חכמים

אמר אתה אין לך בנים אבל אני יש לי בנים וירא אני פן אשחית את נחלת ה' בנים: חסלת מגלת רות

רש״י

נחלתו. מתוך שאשתו יולדת ובאה בנחלה ומכנסת ומולי
חומריט ואת היתה אשת מחלון ושמו נזכר עליה: (יא) כרח
וכלאה. אע״פ שהיו משבט יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה: וק
שם. כלומר יגדל שמך: (יב) כבית פרץ. שיאצו ממנו: (יח) ואלה תולדות פרץ. לפי שייחס את דוד
שמה של רות המואביה חזר וייחסו על שם יהודה: חסלת מגלת רות

פירוש ע״ט

אלעם זייט איהר עדות: (יא) ויאמרו האבן געזאגט
אלע וואס זיינען געוועזן אין שטאט טהוער אויך די
פארשטייער עדים מיר זיינען עדות יתן אונ גאט זאל
געבן אז די פרוי וואס קומט יעצט אריין צו דיר אין
הויז זאל ווערן אזוי ווי רחל אונ לאה וועלכע האבן
ביידע אויפגעבויט דיא הויז פון ישראל ועשה אונ
זאלסט באגליקט ווערן אין אפרת אונ דיין נאמען
זאל פערברייטערט ווערן אין בית לחם: (יב) ויהי
דיין הויז זאל בליהען ווי די הויז פון פרץ, וועלכען
תמר הט געבארן יהודה'ן, דורך די קינדער וואס גאט
וועט דיר געבן פון דיזער יונג־פרוי: (יג) ויקח בועז
הט גענומען רות'ן פר א פרוי ויבא אונ האט איהר
ביי געוואונט אונ גאט האט איהר געזעגענט מיט
שוואנגער שאפט, אונ זיא האט געבארן אזון:
(יד) ותאמרנה האבען דיא פרויען געזאגט צו נעמי'ן
ברוך געלויבט איז גאט וואס האט ניט געמאכט
פערלירען דעם טאג קיין אויסלייזר צו דיר ויקרא
אונ זיין נאמען וועט בערימט ווערען אין ישראל:
(טו) והיה אונ ער וועט צו דיין געבייגטען מוט זיין
אנ'ערקוויקונג אונ דיין גרויען עלטער וועט ער
ערטרעגליך מאכען *), דען אים הט געבארן ד
שנור וועלכע האט דיר צערטליך געליבט
וואר פר דיר בעסער פון זיבען זין: (טז) ותקח
נעמי גענומען דעם קינד אונ הט אים אריינגעלי
אין שויס אונ איז געווארען זיין ערציהער
(יז) ותקראנה דיא נאכבארינס האבען דעם קי
אנאמען געגעבען, וועלכער הט געהאט דעם
ווי ילד בן לנעמי דער זון איז געבארען געווארען
ליב נעמי'ן ותקראנה דערפאר האבען זיי אים אנ
געגעבען עובד (דינער, פפלעגער) **), דער עו
איז געוועזען דער פאטער פון ישי, וועלכער איז גע
דער פאטער פון דוד: (יח) ואלה אונ דאס איז
געשלעכטס רעגיסטער (סדר הדורות) פון פ
פרץ האט געבארען חצרון: (יט) וחצרון אונ חצ
האט געבארען רם אונ רם הט געבארען עמינד
(כ) ועמינדב אונ עמינדב האט געבארען נחשון
נחשון הט געבארען שלמה: (כא) ושלמון אונ שלמ
הט געבארען בועז, אונ בועז הט געבארען עו
(כב) ועובד אונ עובד הט געבארען ישי, אונ
האט געבארען דוד:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

הערה *) כדעת הראב״ע (א״מ): **) כדעת ה„תורת חסד״ (א״מ):

סדר הנחת תפילין

מיד שיתעורר משנתו כדי שלא יחזור ויישן ירגיל א"ע להתבונן לפני מי הוא שוכב לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. כמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא וכו' ואילו היה שוכב לפני ב"ו היה מתחייב בנפשו וכו' וטוב להרגיל עצמו לומר מיד שיעור נוסח זה מודה וכו' ועי"ז יזכור את ה' הכלב עליו ויקים יות. ויאמר זה אף קודם נטילה לפי שאין בו שם:

מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת נשמתי בחמלה. רבה אמונתך:

קודם לבישת הטלית קטן אחר שנטל ידיו יאמר זה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ציצת:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתהא חשובה מצות ציצית לפניך כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה אמן סלה:

כשיבדוק הציצית מטלית גדול יאמר זה:

ברכי נפשי את יי יי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת: עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:

קודם עטיפת הטלית גדול יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מתעטף גופי בציצית כן תתעטף נשמתי ורמ"ח איברי ושס"ה גידי באור הציצית העולה תרי"ג וכשם שאני מתכסה בטלית בעולם הזה כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעולם הבא בגן עדן. ועל ידי מצות ציצית תנצל נפשי רוחי ונשמתי ותפלתי מן החיצונים והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. ותהא חשובה מצות ציצית לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה. אמן סלה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית:

ויכסה ראשו לטלית ויאמר מה יקר

מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: כי עמך מקור חיים באורך נראה אור: משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב:

קודם הנחת תפילין יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. הנני מכוין בהנחת תפילין לקיים מצות בוראי שצונו להניח תפילין ככתוב בתורתו וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך והם ארבע פרשיות אלו. שמע. והיה אם שמוע. קדש. והיה כי יביאך שיש בהם יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם ושנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכחותי כלם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו. ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים ארוכים ושפע קדש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועון כלל ושלא יפתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע ויניחנו לעבוד את יי כאשר עם לבבנו: ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא חשובה מצות הנחת תפילין לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלוים בה אמן סלה:

ויניח על יד שמאל וקודם הקשירה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין

יניח תפילין של ראש ויברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפלין:

ותיכף יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ומחכמתך אל עליון תאציל עלי ומבינתך תבינני. ובחסדך תגדיל עלי ובגבורתך תצמית אויבי וקמי. ושמן הטוב תריק על שבעה קני המנורה להשפיע טובך לבריותיך. פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

אח"כ כורך שלש כריכות על האצבע האמצעית ואומר

וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את יי:

ויאמר פרשה זו:

וידבר יי אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יי אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך יי אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג ליי: מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: והיה כי יבאך יי אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך: והעברת כל פטר רחם ליי וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליי: וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יי כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח ליי כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יי ממצרים:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: בבית אלהים נהלך ברגש:

תפלה קודם התפלה

מהרב החסיד המפורסם איש אלהי מו"ה אלימלך זצ"ל:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שומע קול שועת תירות ומאזין לקול תפלת עמו ישראל ברחמיו שתכין לבנו ותכונן מחשבותינו ותשגר תפלתנו בפינו ותקשיב אזנך לשמוע קול תפלת עבדיך המתחננים אליך בקול שועה ורוח נשברה. אתה אל רחום ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים תמחול תסלח ותכפר לנו ולכל עמך בית ישראל את כל מה שחטאנו עוינו והרשענו ופשענו לפניך. כי גלוי וידוע לפניך כי לא מרד ובמעל חלילה וחלילה מרינו את פיך ודברי תורתך ומצותיך כי אם מרוב היצר הבוער בקרבנו תמיד לא ינוח ולא שקוט עד אשר מביאנו אל תאות העולם השפל הזה ואל הבליו ומבלבל את מחשבותינו תמיד. אפילו בשעה שאנו עומדים להתפלל

נכון לומר זה קודם התפלה מתקוני זוהר:

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת מבני נשא ואנת

רוא דקשיר לון, ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מחבריה מאלין עשר, ספירן אתחשיב ליה כאילו אפריש בך. ואלין עשר ספירן. אינון אזלין כסדרן. חד אריך וחד קציר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא. וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קודש. מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב הנסתרות ליי אלהינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית ואיהו קרקפתא דתפלין מלגאו איהו שם נמ״ה כזה יו״ד ה״א וא״ו ה״א) דאיהו אורח אצילות. ואיהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמיא דמשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו: רבון עלמין אנת הוא עלת העלות וסבת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו. וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ודיוקנא מכל מה דלגאו ולבר. וברית שמיא וארעא ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וכוכביא ומזליא. ובארעא אילנין ודשאין וגנתא דעדן ועשבין וחיון ובעירין ועופין ונונין ובני נשא לאשתמודעא בהון עלאין ואיך יתנהגון בהון עילאין ותתאין ואיך אשתמודען עילאי מתתאי ולית דידע בך כלל. ובר מינך לית יחידא בעילאי ותתאי. ואנת אשתמודע עלת על כולא ואדון על כולא. וכל ספירא אית לה שם ידיעא ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיעא דאנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מניהו אשתארו כלהון שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא ולאחזאה לון איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא, דין איהו גבורה משפט עמודא דאמצעיתא צדק מלכותא קדישא מאזני צדק תרין סמכי קשוט הין צדק אות ברית קודש. כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל: ברוך יי לעולם אמן ואמן:

להתפלל לפניך ולבקש על נפשנו הוא מבלבל את מחשבותינו תמיד בתחבולותיו ואין אנו יכולים לעמוד נגדו כי נחלש שכלנו ומוחנו עד מאוד וכשל כח הסבל מרוב הצרות ומרוב טרדת הזמן לכן אתה אל רחום וחנון עשה עמנו כמו שהבטחתנו על ידי נאמן ביתך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם ואמרו חז״ל אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי כי כן דרכך להיטיב לרעים ולטובים כי גלוי וידוע לפניך אנקתנו וצערנו ושיחנו על אשר אין אנו יכולים לקרב עצמנו לעבודתך ולדבק לבנו בך באמת ובתמים אהה על נפשנו אוי עלינו מאוד אבינו שבשמים. ואתה תעורר נא רחמיך וחסדיך הגדולים והמרובים עלינו לגרש ולבער את יצרנו הרע מקרבנו ותגער בו שיסיר וילך מאתנו ואל יסית אותנו להדיחנו מעבודתך חלילה ואל יעלה בלבנו שום מחשבה רעה הן בהקיץ הן בחלום הלילה בפרט בעת שאנחנו עומדים בתפלה לפניך או בשעה שאנחנו לומדים תורתך ובשעה שאנחנו עוסקים במצותיך תהא מחשבתנו זכה צלולת וברורה וחזקת באמת בלבב שלם כרצונך הטוב עמנו. ותעורר לבבנו ולבב כל ישראל עמך ליחדך באמת ובאהבה לעבדך עבודה הישרה המקובלת לפני כסא כבודך ותקבע אמונתך בלבנו תמיד בלי הפסק. ותהא אמונתך קשורה בלבנו כיתד שלא תמוט. ותעביר מעלינו כל המסכים המבדילים בינינו לבינך אבינו שבשמים. ותצילנו מכל המכשולות וטעיות אל תעזבנו ואל תטשנו ואל תכלימנו ותהא עם פינו בעת הטיפנו ועם ידינו בעת מעבדנו ועם לבנו בעת מחשבותינו ותזכנו אבינו שבשמים אל מלא רחמים שנייחד את לבבנו ומחשבותינו ודבורנו ומעשינו וכל תנועותינו והרגשותינו הידועות לנו ושאינן ידועות לנו הנגלות והנסתרות שיהא הכל ביחוד אליך באמת ובתמים בלי שום מחשבת פסול חלילה וטהר לבנו וקדשנו וזרוק עלינו מים טהורים וטהרנו באהבתך ובתפלתך ותטע אהבתך ויראתך בלבנו תמיד בלי הפסק בכל עת ובכל זמן ובכל מקום בלכתנו ובשכבנו ובקומנו תבער תמיד רוח קדשך בקרבנו ונשען תמיד בך ובגדולתך ובאהבתך וביראתך ובתורתך שבכתב ושבעל פה הנגלה והנסתר ובמצותיך ליחד שמך הגבור והנורא ותשמרנו מן הפניות והגאות ומן הכעס והקפדנות והעצבות והרכילות ושאר מדות רעות ומכל דבר המפסיד עבודתך הקדושה והטהורה החביבה עלינו ותשפיע רוח קדשך עלינו שנהיה דבקים בך ושנשתוקק תמיד אליך יותר ויותר. וממדרגה למדרגה תעלנו שנזכה לבא למעלת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב וזכותם יעבוד לנו שתשמע בקול תפלתנו שנהיה תמיד נענים בעת שנתפלל אליך עלינו או על שום אחד מעמך ישראל על יחיד או על רבים ותשמח ותתפאר בנו ונעשה פרי למעלה ושורש למטה ואל תזכיר לנו חטאתינו ובפרט חטאת נעורינו כמאמר דוד המלך ע״ה חטאות נעורי ופשעי אל תזכור ותהפוך עונותינו ופשעינו לזכות ותשפיע עלינו מעולם התשובה תמיד הרהור לשוב אליך בלב שלם ולתקן את אשר פגמנו בשמותיך הקדושים והטהורים ותצילנו מקנאת איש מרעהו ולא תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבה ת[ן] בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם ושנדבר כ[ל] אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך ואל תעלה שום שנאה מאחד על חבירו חלילה ותחזק התקשרותנו באהבה אליך כאש[ר] גלוי וידוע לפניך שיהא הכל נחת רוח אליך וזה עיקר כוונתינו ואם אין לנו שכל לכוין את לבבנו אליך אתה תלמדנו אשר נד[ע] באמת כוונת רצונך הטוב ועל כל זאת מתחננים אנחנו לפניך אל מלא רחמים שתקבל את תפלתנו ברחמים וברצון אמן כן יהי רצון

ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך ירוץ עבדך כמו איל ישתחוה אל מול הדרך יערב לו ידידותך מנופ[ת] צוף וכל טעם:

הדור נאה זיו העולם נפשי חולת אהבתך אנא אל נא רפא נא לה בהראות לה נועם זיוך אז תתחזק ותתרפ[א] והיתה לה שמחת עולם:

ותיק יהמו נא רחמיך וחוסה נא על בן אהובך כי זה כמה נכסוף נכספתי לראות בתפארת עזך. אלה חמדה לב[י] וחוסה נא ואל תתעלם:

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך. תאיר ארץ מכבודך. נגילה ונשמחה בך. מהר אהוב כי בא מוע[ד] וחננו כימי עולם:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה.

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל: ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: יי אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך: ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני יי עושי: ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך:

אדון עולם אשר מלך. בטרם כל יציר נברא לעת נעשה בחפצו כל. אזי מלך שמו נקרא ואחרי ככלות הכל. לבדו ימלוך נורא: והוא היה והוא הוה. והוא יהיה בתפארה: והוא אחד ואי[ן] שני. להמשיל לו להחבירה: בלי ראשית בלי תכלית. ולו העוז והמשרה: והוא אלי וחי גאלי וצור חבלי בעת צרה: והוא נסי ומנוס לי. מנ[ת] כוסי ביום אקרא: בידו אפקיד רוחי. בעת איש[ן] ואעירה: ועם רוחי גויתי. יי לי ולא אירא:

יגדל אלהים חי וישתבח. נמצא ואין עת אל מציאותו: אחד ואין יחיד כיחודו. נעלם וגם אין סוף לאחדותו: אין לו דמות הגוף ואינו גוף. לא נערוך אליו קדשתו: קדמון לכל דבר אשר נברא. ראשון ואין ראשית לראשיתו: הנו אדון עולם לכל נוצר. יורה גדלתו ומלכותו: שפע נבואתו נתנו. אל אנשי סגלתו ותפארתו: לא קם בישראל כמשה עוד. נביא ומביט את תמונתו: תורת אמת נתן לעמו אל. על יד נביאו נאמן ביתו: לא יחליף האל ולא ימיר דתו. לעולמים לזולתו: צופה ויודע סתרינו. מביט לסוף דבר בקדמתו: גומל לאיש חסד כמפעלו. נותן לרשע רע כרשעתו: ישלח לקץ הימין משיחנו. לפדות מחכי קץ ישועתו: מתים יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת: ברוך אתה יי רופא כל בשר ומפליא לעשות:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה:

והערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו (וצאצאי צאצאינו) וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה: ברוך אתה יי המלמד תורה לעמו ישראל:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו: ברוך אתה יי נותן התורה:

וידבר יי אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם:

יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם:

אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא: ואלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים והשכמת בית המדרש שחרית וערבית והכנסת אורחים ובקור חולים והכנסת כלה ולוית המת ועיון תפלה והבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ותלמוד תורה כנגד כלם:

אלהי. נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי. ואתה עתיד לטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא: כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות: ברוך אתה יי המחזיר נשמות לפגרים מתים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני גוי:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני עבד:

בא"י אלהינו מלך העולם שלא עשני אשה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם פוקח עורים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מלביש ערמים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מתיר אסורים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם זוקף כפופים:

בא"י אלהינו מלך העולם רוקע הארץ על המים:

בא"י אלהינו מלך העולם אשר הכין מצעדי גבר:

בא"י אלהינו מלך העולם שעשה לי כל צרכי:

בא"י אלהינו מלך העולם אוזר ישראל בגבורה:

בא"י אלהינו מלך העולם עוטר ישראל בתפארה:

ב"א יי אלהינו מלך העולם הנותן ליעף כח:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי:

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון ואל תשלט בנו יצר הרע והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע ודבקנו ביצר טוב ובמעשים טובים וכוף את יצרנו להשתעבד לך ותננו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו ותגמלנו חסדים טובים: ברוך אתה יי הגומל חסדים טובים לעמו ישראל:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים. מאדם רע. מיצר רע. מחבר רע. ומשכן רע. ומפגע רע. מעין הרע מלשון הרע ממלשינות מעדות שקר משנאת הבריות מעלילה ממיתה משונה מחלים רעים ממקרים רעים ומשטן המשחית מדין קשה ומבעל דין קשה. בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית ומדינה של גיהנם:

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכר לנו יי אלהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ואת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך:

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך: וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי

עולה

עולה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק: ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם: ויקח אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה: ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו: ויקרא אליו מלאך יי מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו: ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה: ויקרא מלאך יי אל אברהם שנית מן השמים: ויאמר בי נשבעתי נאם יי כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך: כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי: וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע:

רבונו של עולם כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו יהוה אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך. וקיים לנו יי אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור. ונאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני יי אלהיהם. ונאמר וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יי. ונאמר ושב יי אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יי אלהיך ומשם יקחך. ונאמר והביאך יי אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבותיך. ונאמר על ידי נביאך יי חננו לך קוינו היה זרועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה. ונאמר ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע. ונאמר בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם. ונאמר מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא. ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם. (וכל חטאת עמך בית ישראל במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם. ונאמר) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. ונאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים:

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר:

רבון כל העולמים ואדוני האדונים. לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך. כי על רחמיך הרבים. מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה גבורתנו: מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשיהם (נ"א מעשינו) תהו וימי חייהם (נ"א חיינו) הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל:

לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא כבודך. וכל הגוים כאין נגדך. שנאמר הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו. הן איים כדק יטול:

אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אהבך שנשבעת לו בהר המוריה. זרע יצחק יחידו (נ"א עקדך) שנעקד על גבי המזבח. עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו. קראת את שמו ישראל וישרון:

לפיכך אנחנו חיבים להודות לך ולשבחך ולפארך ולברך ולקדש ולתן שבח והודיה לשמך. אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירשתנו: אשרינו כשאנחנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומיחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים פעמים באהבה

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

וקורין פרשה ראשונה על הסדר:

אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעולמך ובישועתך תרים ותגביה קרננו למעלה והושיענו בקרוב למען שמך: ברוך המקדש שמו ברבים:

אתה הוא יי אלהינו בשמים ובארץ ובשמי השמים העליונים אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים: קבץ נפוצות קויך מארבע כנפות הארץ: יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך עליון לכל ממלכות הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ. את הים ואת כל אשר בם. ומי בכל מעשה ידיך בעליונים (ובתחתונים) או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל. אבינו שבשמים חי וקים עשה עמנו צדקה וחסד בעבור שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו וקים לנו יי אלהינו מה שכתוב את הדבר שהבטחתנו על ידי צפניה חוזך כאמור בעת ההוא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר יי:

וידבר יי אל משה לאמר: ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם: בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה ליי: ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלינו ותמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל עונותינו ותסלח לנו על כל פשעינו ושיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ונקריב לפניך קרבן התמיד שיכפר בעדנו כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
הֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב
בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ כְּבָשִׂים
שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד
שֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:
שִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִית
ין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ
ר לַיְיָ: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת
קֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ
י אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת
מִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל
מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:
וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת
לְבֹנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ
ה קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ:
שָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת
הֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים
קֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה:
הַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה
טֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדֹרֹתֵיכֶם:

תָּנוּ רַבָּנָן פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת כֵּיצַד. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים
מָנֶה מָנִים הָיוּ בָהּ. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה כְּמִנְיַן
ת הַחַמָּה. מָנֶה לְכָל יוֹם פְּרַס בְּשַׁחֲרִית וּפְרַס בֵּין הָעַרְבַּיִם.
לֹשָׁה מָנִים יְתֵרִים שֶׁמֵּהֶם מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו
ם הַכִּפּוּרִים. וּמַחֲזִירָן לְמַכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְשׁוֹחֲקָן
ת יָפֶה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַקָּה מִן הַדַּקָּה. וְאַחַד עָשָׂר סַמָּנִים הָיוּ
. וְאֵלּוּ הֵן הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים
בְעִים מָנֶה. מֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה
ר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה
מוֹן תִּשְׁעָה. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין
תָא וְקַבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר
רִין עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא.
י נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן
דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף
וֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה כְּדֵי
פוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָּה
א בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה
לֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם
מִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר הָדֵק הֵיטֵב הֵיטֵב
ק מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֶה לַבְּשָׂמִים פִּטְּמָהּ לַחֲצָאִין כְּשֵׁרָה לִשְׁלִישׁ
רְבִיעַ לֹא שָׁמַעְנוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל אִם כְּמִדָּתָהּ
רָה לַחֲצָאִין וְאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

תַּנְיָא בַּר קַפָּרָא אוֹמֵר אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה
תָה בָאָה שֶׁל שִׁירַיִם לַחֲצָאִין: וְעוֹד תָּנֵי בַּר קַפָּרָא אִלּוּ
ה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבַשׁ. אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי
תָהּ. וְלָמָּה אֵין מְעָרְבִין בָּהּ דְּבַשׁ. מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה
כָּל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיְיָ:
ג״פ יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: ג״פ יְיָ
בָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: ג״פ יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם
רְאֵנוּ: אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: וְעָרְבָה
מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

אַבַּיֵּי הֲוָה מְסַדֵּר סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה מִשְּׁמָא דִגְמָרָא וְאַלִּבָּא דְאַבָּא שָׁאוּל. מַעֲרָכָה גְדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת. וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים וְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים קוֹדֵם לְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדֵם לַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת וַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לְדַם הַתָּמִיד וְדַם הַתָּמִיד קוֹדֵם לַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת וַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לִקְטֹרֶת וּקְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאֵבָרִים וְאֵבָרִים לְמִנְחָה וּמִנְחָה לַחֲבִתִּין וַחֲבִתִּין לִנְסָכִין וּנְסָכִין לְמוּסָפִין וּמוּסָפִין לְבָזִיכִין וּבָזִיכִין קוֹדְמִין לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבָּיִם שֶׁנֶּאֱמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים עָלֶיהָ הַשְׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם:

אָנָּא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה: אב״ג ית״ץ
קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא: קר״ע שט״ן
נָא גִבּוֹר דּוֹרְשֵׁי יִחוּדְךָ כְּבָבַת שָׁמְרֵם: נג״ד יכ״ש
בָּרְכֵם טַהֲרֵם רַחֲמֵם צִדְקָתְךָ תָּמִיד גָּמְלֵם: בט״ר צת״ג
חֲסִין קָדוֹשׁ בְּרוֹב טוּבְךָ נַהֵל עֲדָתֶךָ: חק״ב טנ״ע
יָחִיד גֵּאֶה לְעַמְּךָ פְּנֵה זוֹכְרֵי קְדֻשָּׁתֶךָ: יג״ל פז״ק
שַׁוְעָתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקָתֵנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת: שק״ו צי״ת
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

בשבת וביו״ט אין אומרים זה:

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו:

לשבת וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

לר״ח וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיְיָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיְיָ: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיְיָ עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל בֵּין הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכָּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב: פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכָּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב. אֵלּוּ וָאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדָּשֶׁן: חַטֹּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד אֵלּוּ הֵן חַטֹּאת הַצִּבּוּר שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת. כֵּיצַד עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב וּבָא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית. מִזְרָחִית צְפוֹנִית. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי.

ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים:

זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות. אשם גזלות. אשם מעילות. אשם שפחה חרופה. אשם נזיר. אשם מצורע. אשם תלוי. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת. ובלבד שיתן כנגד היסוד: שנה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי:

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן. מקל וחומר. ומגזרה שוה. מבנין אב מכתוב אחד. ומבנין אב משני כתובים. מכלל ופרט. ומפרט וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מכלל שהוא צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחד שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפרוש: דבר הלמד מענינו. ודבר הלמד מסופו: וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:

קדיש דרבנן

האדרת והאמונה לחי עולמים: הבינה והברכה לחי עולמים: הגאוה והגדולה לחי עולמים: הדעה והדבור לחי עולמים: ההוד וההדר לחי עולמים: הועד והותיקות לחי עולמים: הזך והזוהר לחי עולמים: החיל והחוסן לחי עולמים: הטכס והטוהר לחי עולמים: היחוד והיראה לחי עולמים: הכתר והכבוד לחי עולמים: הלקח והלבוב לחי עולמים: המלוכה והממשלה לחי עולמים: הנוי והנצח לחי עולמים: הסגוי והשגב לחי עולמים: העוז והענוה לחי עולמים: הפדות והפאר לחי עולמים: הצבי והצדק לחי עולמים: הקריאה והקדושה לחי עולמים: הרון והרוממות לחי עולמים: השיר והשבח לחי עולמים: התהלה והתפארת לחי עולמים:

הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו: התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי יי: דרשו יי ועזו בקשו פניו תמיד: זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיהו: זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו: הוא יי אלהינו בכל הארץ משפטיו: זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: אשר כרת את אברהם

ושבועתו ליצחק: ויעמידה ליעקב לחוק לישר[אל]
ברית עולם: לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכ[ם]
בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה: ויתהל[כו]
מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר: לא הניח לאי[ש]
לעשקם ויוכח עליהם מלכים: אל תגעו במשי[חי]
ובנביאי אל תרעו: שירו ליי כל הארץ בשרו מ[יום]
אל יום ישועתו: ספרו בגוים את כבודו בכל העמ[ים]
נפלאותיו: כי גדול יי ומהלל מאד ונורא הוא [על]
כל אלהים: כי כל אלהי העמים אלילים (כאן צ[ריך]
להפסיק) ויי שמים עשה: הוד והדר לפניו עוז וחד[וה]
במקומו: הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כב[וד]
ועוז: הבו ליי כבוד שמו שאו מנחה ובאו לפ[ניו]
השתחוו ליי בהדרת קודש: חילו מלפניו כל הא[רץ]
אף תכון תבל בל תמוט: ישמחו השמים ותגל הא[רץ]
ויאמרו בגוים יי מלך: ירעם הים ומלאו יעל[ץ]
השדה וכל אשר בו: אז ירננו עצי היער מלפני [יי]
כי בא לשפוט את הארץ: הודו ליי כי טוב כי לעו[לם]
חסדו: ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצי[לנו]
מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלת[ך]
ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאמ[רו]
כל העם אמן והלל ליי: רוממו יי אלהינו והשתח[וו]
להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתח[וו]
להר קדשו כי קדוש יי אלהינו: והוא רחום יכפר [עון]
ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמ[תו]
אתה יי לא תכלא רחמיך ממני חסדך ואמתך ת[מיד]
יצרוני: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המ[ה]
תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועזו בשחק[ים]
נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נתן [עוז]
ותעצמות לעם ברוך אלהים: אל נקמות יי [אל]
נקמות הופיע: הנשא שופט הארץ השב גמול [על]
גאים: ליי הישועה על עמך ברכתך סלה: יי צב[אות]
עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי צבאות א[שרי]
אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך יעננו ביום קר[אנו]
הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונש[אם]
עד העולם: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו ה[וא]
כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: [יהי]
חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הראנו יי חס[דך]
וישעך תתן לנו: קומה עזרתה לנו ופדנו ל[מען]
חסדך: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצ[רים]
הרחב פיך ואמלאהו: אשרי העם שככה לו א[שרי]
העם שיי אלהיו: ואני בחסדך בטחתי יגל [לבי]
בישועתך אשירה ליי כי גמל עלי:

מזמור שיר חנכת הבית לדוד: ארוממך יי כי ד[ליתני]
ולא שמחת איבי לי: יי אלהי שועתי אליך ונתרפאנ[י]
העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור: זמרו ליי חס[ידיו]
והודו לזכר קדשו: כי רגע באפו חיים ברצונו בערב
בכי ולבוקר רנה: ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעול[ם]
ברצונך העמדת להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל: [אליך]
יי אקרא ואל אדני אתחנן: מה בצע בדמי ברדתי אל [שחת]
היודך עפר היגיד אמתך: שמע יי וחנני יי היה עוז[ר לי]

הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה: למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך:

ב"פ יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד:

והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד:

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

בשבת ויו"ט והו"ר מתחילין למנצח מזמור לדוד השמים וכו':

למנצח בנגינות מזמור שיר: אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה: לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך: יודוך עמים אלהים יודוך עמים כולם: ישמחו וירננו לאמים כי תשפוט עמים מישור ולאמים בארץ תנחם סלה: יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם: ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו: יברכנו אלהים וייראו אותו כל אפסי ארץ:

הריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קב"ה ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקיים. ברוך עושה בראשית. ברוך מרחם על הארץ. ברוך מרחם על הבריות. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך חי לעד וקים לנצח. ברוך פודה ומציל. ברוך שמו. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל אב הרחמן המהולל בפה עמו משבח ומפאר בלשון חסידיו ועבדיו. ובשירי דוד עבדך נהללך יי אלהינו בשבחות ובזמרות ונגדלך ונשבחך ונפארך ונמליכך ונזכיר שמך מלכנו אלהינו. יחיד חי העולמים. מלך משבח ומפאר עדי עד שמו הגדול: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות:

א"א מזמור להודה לא בשבת ויו"ט ולא בע"פ ולא בחוה"מ פ"פ ולא בעי"כ לפי שאין תודה באה בימים אלו:

מזמור לתודה הריעו ליי כל הארץ: עבדו את יי בשמחה באו לפניו ברננה: דעו כי יי הוא האלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: באו שעריו בתודה חצרותיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: כי טוב יי לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו:

בחול מתחילין כאן יהי כבוד:

מזמורים אלו אומרים בשבת וביו"ט ובהושענא רבה:

למנצח מזמור לדוד: השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע: יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת: אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם: בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם: והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ ארח: מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו: תורת יי תמימה משיבת נפש עדות יי נאמנה מחכימת פתי: פקודי יי ישרים משמחי לב מצות יי ברה מאירת עינים: יראת יי טהורה עומדת לעד משפטי יי אמת צדקו יחדו: הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים: גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב: שגיאות מי יבין מנסתרות נקני: גם מזדים חשך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי:

רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: הודו ליי בכנור בנבל עשור זמרו לו: שירו לו שיר חדש היטיבו נגן בתרועה: כי ישר דבר יי וכל מעשהו באמונה: אהב צדקה ומשפט חסד יי מלאה הארץ: בדבר יי שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: כונס כנד מי הים נותן באוצרות תהומות: ייראו מיי כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל: כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד: יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: עצת יי לעולם תעמד מחשבות לבו לדור ודור: אשרי הגוי אשר יי אלהיו העם בחר לנחלה לו: משמים הביט יי ראה את כל בני האדם: ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם: אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח: שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט: הנה עין יי אל יראיו למיחלים לחסדו: להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך:

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך: אברכה את יי בכל עת תמיד תהלתו בפי: ביי תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו: גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו: דרשתי את יי וענני ומכל מגורותי הצילני: הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו: זה עני קרא ויי שמע ומכל צרותיו הושיעו: חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם: טעמו וראו כי טוב יי אשרי הגבר יחסה בו: יראו את יי קדשיו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודורשי יי לא יחסרו כל טוב: לכו בנים שמעו לי יראת יי אלמדכם: מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב: נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה: סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו: עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם: פני יי בעשי רע להכרית מארץ זכרם: צעקו ויי שמע ומכל צרותם הצילם: קרוב יי לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע: רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יי: שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה: תמותת רשע רעה ושנאי צדיק יאשמו: פודה יי נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו:

תפלה למשה איש האלהים אדני מעון אתה היית לנו בדור ודור: בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל: תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם: כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה: זרמתם שנה יהיו בבקר כחציר יחלוף: בבקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש: כי כלינו באפך ובחמתך נבהלנו: שתה עונותינו לנגדך עלמנו למאור פניך: כי כל ימינו פנו בעברתך כלינו שנינו כמו הגה: ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעפה: מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך: למנות ימינו כן הודע ונבא לבב חכמה: שובה יי עד מתי והנחם על עבדיך: שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו: שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה: יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם: ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן: אמר ליי מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו: כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות: באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה צנה וסוחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם: מדבר באפל יהלך מקטב ישוד צהרים: יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש: רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: כי אתה יי מחסי עליון שמת מעונך: לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך: על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך: על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין: כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי: יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו: ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי: אורך

מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו: הודיע יי ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו: זכ'
חסדו

חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: הריעו ליי כל הארץ פצחו ורננו וזמרו: זמרו ליי בכנור בכנור וקול זמרה בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יי: ירעם הים ומלואו תבל ויושבי בה: נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו: לפני יי כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים במישרים:

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם יי עשה שמים וארץ: אל יתן למוט רגלך אל ינום שומרך: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל: יי שומרך יי צלך על יד ימינך: יומם השמש לא יככה וירח בלילה: יי ישמרך מכל רע ישמור את נפשך: יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית יי נלך: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם יי: כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך:

שיר המעלות אליך נש..תי את עיני היושבי בשמים: הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים:

שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל: לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם: אזי חיים בלענו בחרות אפם בנו: אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו: אזי עבר על נפשנו המים הזידונים: ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם: נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יי עשה שמים וארץ:

הללויה הללו את שם יי הללו עבדי יי: שעומדים בבית יי בחצרות בית אלהינו: הללויה כי טוב יי זמרו לשמו כי נעים: כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו: כי אני ידעתי כי גדול יי ואדונינו מכל אלהים: כל אשר חפץ יי עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות: מעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו: שהכה בכורי מצרים מאדם עד בהמה: שלח אותות ומופתים בתוככי מצרים בפרעה ובכל עבדיו: שהכה גוים רבים והרג מלכים עצומים: לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען: ונתן ארצם נחלה נחלה לישראל עמו: יי שמך לעולם יי זכרך לדור ודור: כי ידין יי עמו ועל עבדיו יתנחם: עצבי הגוים כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא יאזינו אף אין יש רוח בפיהם: כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בוטח בהם: בית ישראל ברכו את יי בית אהרן ברכו את יי: בית הלוי ברכו את יי. יראי יי ברכו את יי: ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה:

הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו: הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו: לעשה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו: לעשה השמים בתבונה כי לעולם חסדו: לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו: לעשה אורים גדולים כי לעולם חסדו: את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו: את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו: למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו: ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו: ביד חזקה ובזרוע נטויה כי לעולם חסדו: לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו: והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו: ונער פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו: למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו: למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו: ויהרוג מלכים אדירים כי לעולם חסדו: לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו: ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו: ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו: נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו: שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו: ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו: נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו: הודו לאל השמים כי לעולם חסדו:

אומרים האדרת והאמונה ואח"כ ב"ש תמצא לעיל:

מזמור שיר ליום השבת: טוב להודות ליי ולזמר לשמך עליון: להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות: עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור: כי שמחתני יי בפעלך במעשי ידיך ארנן: מה גדלו מעשיך יי מאד עמקו מחשבותיך: איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת: בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד: ואתה מרום לעולם יי: כי הנה אויביך יי כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און: ותרם כראים קרני בלותי בשמן רענן: ותבט עיני בשורי בקמים עלי מרעים תשמענה אזני: צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה: שתולים בבית יי בחצרות אלהינו יפריחו: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו: להגיד כי ישר יי צורי ולא עולתה בו:

יי מלך גאות לבש לבש יי עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט: נכון כסאך מאז מעולם אתה: נשאו נהרות יי נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים: מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום יי: עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קדש יי לארך ימים:

יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: יי שמך לעולם יי זכרך לדור ודור: יי בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה: ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יי מלך: יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: יי מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו: יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: רבות מחשבות בלב איש ועצת יי היא תקום: עצת יי לעולם תעמוד מחשבות לבו לדור ודור: כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד: כי בחר יי בציון אוה למושב לו: כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו: כי לא יטוש יי עמו ונחלתו לא יעזוב: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו: תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד: גדול יי ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר: דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה: ועזוז נוראותיך יאמרו וגדלתך אספרנה: זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו: חנון ורחום יי ארך אפים וגדל חסד: טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו: יודוך יי כל מעשיך וחסידיך יברכוכה: כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו: להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו: מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור: סומך יי לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים: עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: צדיק יי בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו: קרוב יי לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת: רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם: שומר יי את כל אהביו ואת כל הרשעים ישמיד: תהלת יי ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

הללויה הללי נפשי את יי: אהללה יי בחיי אזמרה לאלהי בעודי: אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה: תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתונותיו: אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על יי אלהיו: עושה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בם השומר אמת לעולם: עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים יי מתיר אסורים: יי פוקח עורים יי זוקף כפופים יי אהב צדיקים: יי שומר את גרים יתום ואלמנה יעודד ודרך רשעים יעות: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

הללויה כי טוב זמרה אלהינו כי נעים נאוה תהלה: בונה ירושלים יי נדחי ישראל יכנס: הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם: מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא: גדול

ארונינו

...ינו ורב כח לתבונתו אין מספר: מעודד ענוים יי משפיל
...ים עדי ארץ: ענו ליי בתודה זמרו לאלהינו בכנור: המכסה
...ם בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר: נותן
...מה לחמה לבני עורב אשר יקראו: לא בגבורת הסוס יחפץ
...בשוקי האיש ירצה: רוצה יי את יראיו את המיחלים
...דו: שבחי ירושלים את יי הללי אלהיך ציון: כי חזק בריחי
...יך ברך בניך בקרבך: השם גבולך שלום חלב חטים
...יעך: השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו: הנותן
... כצמר כפור כאפר יפזר: משליך קרחו כפתים לפני קרתו
...יעמוד: ישלח דברו וימסם ישב רוחו יזלו מים: מגיד
...יו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל: לא עשה כן לכל גוי
...פטים בל ידעום הללויה:

...הללויה הללו את יי מן השמים הללוהו
...רומים: הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו:
...לוהו שמש וירח הללוהו כל כוכבי אור: הללוהו
...מי השמים והמים אשר מעל השמים: יהללו את
...ם יי כי הוא צוה ונבראו: ויעמידם לעד לעולם
...נתן ולא יעבור: הללו את יי מן הארץ תנינים
...ל תהומות: אש וברד שלג וקיטור רוח סערה
...שה דברו: ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל
...זים: החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף: מלכי
...ץ וכל לאמים שרים וכל שפטי ארץ: בחורים
...ם בתולות זקנים עם נערים: יהללו את שם
...כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים:
...ם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל
...ם קרבו הללויה:

הללויה שירו ליי שיר חדש תהלתו בקהל חסידים: ישמח
...אל בעושיו בני ציון יגילו במלכם: יהללו שמו במחול בתוף
...ה יזמרו לו: כי רוצה יי בעמו יפאר ענוים בישועה: יעלזו
...דים בכבוד ירננו על משכבותם: רוממות אל בגרונם וחרב
...יות בידם: לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים: לאסר
...כיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל: לעשות בהם משפט
...וב הדר הוא לכל חסידיו הללויה:

הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו
...ורתיו הללוהו כרוב גדלו: הללוהו בתקע שופר הללוהו
...בל וכנור: הללוהו בתוף ומחול הללוהו במנים ועגב:
...לוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמה
...הלל יה הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון
...כן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי
...ראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו
...ולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ויברך דויד את יי לעיני כל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה יי
...הי ישראל אבינו מעולם ועד עולם: לך יי הגדלה והגבורה
...תפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה
...מתנשא לכל לראש: והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל
...ל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל: ועתה אלהינו
...דים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: ויברכו שם כבודך
...רומם על כל ברכה ותהלה: אתה הוא יי לבדך אתה עשית
...ת השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים
...ל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים:
...תה הוא יי האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור
...שדים ושמת שמו אברהם. ומצאת את לבבו נאמן לפניך
...וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי
...אמורי והפרזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו ותקם את

דבריך כי צדיק אתה: ותרא את עני אבותינו במצרים
ואת זעקתם שמעת על ים סוף: ותתן אתת ומפתים
בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו: כי ידעת כי הזידו
עליהם ותעש לך שם כהיום הזה: והים בקעת לפניהם
ויעברו בתוך הים ביבשה: ואת רדפיהם השלכת
במצולת כמו אבן במים עזים:

ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים
וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: וירא
ישראל את היד הגדולה אשר עשה יי במצרים
וייראו העם את יי ויאמינו ביי ובמשה עבדו:

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי ויאמרו
לאמר אשירה ליי כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: עזי וזמרת
יה ויהי לי לישועה: זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו: יי
איש מלחמה יי שמו: מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר
שלשיו טבעו בים סוף: תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו
אבן: ימינך יי נאדרי בכח ימינך יי תרעץ אויב: וברב גאונך
תהרס קמיך תשלח חרנך יאכלמו כקש: וברוח אפיך נערמו
מים נצבו כמו נד נזלים קפאו תהמת בלב ים: אמר אויב
ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו
ידי: נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים: מי
כמכה באלים יי מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה
פלא: נטית ימינך תבלעמו ארץ: נחית בחסדך עם זו גאלת
נהלת בעזך אל נוה קדשך: שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישבי
פלשת: אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו
כל ישבי כנען: תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו
כאבן: עד יעבר עמך יי עד יעבר עם זו קנית: תבאמו ותטעמו
בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יי מקדש אדני כוננו ידיך:
יי ימלך לעלם ועד: יי ימלוך לעולם ועד: יי מלכותה קאם
לעלם ולעלמי עלמיא: כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים
וישב יי עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים:
כי ליי המלוכה ומשל בגוים: ועלו מושעים בהר ציון לשפט
את הר עשו והיתה ליי המלוכה: והיה יי למלך על כל הארץ
ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד:
ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול
והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו
ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עוז
וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה
ומלכות. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש
ומעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי אל
מלך גדול ומהלל בתשבחות אל ההודאות אדון
הנפלאות בורא כל הנשמות רבון כל המעשים
הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד אל חי העולמים: ח"ק

בעשי"ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים:

חזן ברכו את יי המבורך:

קו"ח ברוך יי המבורך לעולם ועד

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא
חשך עשה שלום ובורא את הכל:
המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש
בכל יום תמיד מעשה בראשית. מה רבו מעשיך יי כלם
בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו
מאז. המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי
עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו. אדון עזנו צור משגבנו.
מגן ישענו משגב בעדנו: אל ברוך גדול דעה. הכין ופעל
זהרי חמה. טוב יצר כבוד לשמו. מאורות נתן סביבות
עזו. פנות צבאיו קדושים רוממי שדי תמיד מספרים כבוד

אל וקדושתו. תתברך יי אלהינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שעשית (שיצרת) המה יפארוך סלה:

תתברך לנצח צורנו מלכנו וגואלנו בורא קדושים ישתבח שמך לעד מלכנו יוצר משרתים ואשר משרתיו כלם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה יחד בקול (בדברי) אלהים חיים ומלך עולם: כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים כלם קדושים וכלם עושים באימה וביראה רצון קונם. וכלם פותחים את פיהם בקדשה ובטהרה בשירה ובזמרה ומברכין ומשבחין ומפארין ומעריצין ומקדישין וממליכין:

את שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא. וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה. ונותנים באהבה רשות זה לזה. להקדיש ליוצרם בנחת רוח בשפה ברורה ובנעימה קדשה כלם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה:

קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו:

והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעמת שרפים. לעמתם משבחים ואומרים:

ברוך כבוד יי ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו למלך אל חי וקים זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו. כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות עושה חדשות בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות נורא תהלות אדון הנפלאות המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. כאמור לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו: והתקין מאורות משמחת עולמו אשר ברא: אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו: ברוך אתה יי יוצר המאורות:

אהבה רבה (אהבת עולם) אהבתנו יי אלהינו. חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו. אבינו מלכנו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם כן תחננו ותלמדנו: אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד: כי בשם קדשך הגדול הגבור והנורא בטחנו נגילה ונשמחה בישועתך: ורחמיך יי אלהינו וחסדיך הרבים אל יעזבונו נצח סלה ועד: מהר והבא עלינו ברכה ושלום מהרה מארבע כנפות כל הארץ. ושבור עלנו מעל צוארנו והוליכנו מהרה קוממיות לארצנו כי אל פועל ישועות אתה. ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול סלה באמת באהבה. להודות לך וליחדך באהבה ולאהבה את שמך: ברוך אתה יי הבוחר בעמו ישראל באהבה:

יחיד אומר אל מלך נאמן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך

היום על לבבך: ושננתם לבניך ודברת ב
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך
וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפות בין עינ
וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך:
והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה א
היום לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפש
ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותי
ויצהרך: ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: הש
לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחו
להם: וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מ
והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הט
אשר יי נותן לכם: ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפ
וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיני
ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך ב
ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:
למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נ
יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:
ויאמר יי אל משה לאמר: דבר אל בני ישר
ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדי
לדורותם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכל
והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את
מצות יי ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבב
ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: ל
תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשי
לאלהיכם: אני יי אלהיכם אשר הוצאתי את
מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יי אלהיכ
אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונ
ונעים ונורא ואדיר ומתקן ומקבל וטוב ויפה הדבר
עלינו לעולם ועד: אמת אלהי עולם מלכנו צור יעקב
ישענו לדור ודור הוא קים ושמו קים וכסאו נכון ומלכ
ואמונתו לעד קימת: ודבריו חיים וקימים נאמנים ונחמ
לעד ולעולמי עולמים. על אבותינו ועלינו על בנינו
ודורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך:
על הראשונים ועל האחרונים דבר טוב וקים לע
ועד אמת ואמונה חק ולא יעבור. אמת שאתה הו
אלהינו ואלהי אבותינו. מלכנו מלך אבותינו. גא
גואל אבותינו. יוצרנו צור ישועתנו. פודנו ומצ
מעולם הוא שמך. ואין לנו עוד אלהים זולתך סלה:
עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומוש
להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור: ברום ע
מושבך ומשפטיך וצדקתך עד אפסי ארץ: א
אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך י
על לבו: אמת אתה הוא אדון לעמך ומלך ג
לריב ריבם לאבות ובנים: אמת אתה הוא רא
ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין לנו מלך גו
ומושיע: אמת ממצרים גאלתנו יי אלהינו ומב
עבדים פדיתנו: כל בכוריהם הרגת ובכורך ישר
גאלת וים סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידי
העברת (עברו ים) ויכסו מים צריהם אחד מ
לא נותר: על זאת שבחו אהובים ורוממו לא
ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות ברכ
והודאות למלך אל חי וקים: רם ונשא גדול ונו
משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מ

מוציא אסירים ופודה ענוים ועוזר דלים (והעונה) ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו: תהלות לאל עליון גואלם ברוך הוא ומבורך שמו. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם:

מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקודש נורא תהלות עשה פלא:

שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. יי ימלוך לעולם ועד:

צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאמך יהודה וישראל: ובאמר גאלנו יי צבאות שמו קדוש ישראל: ברוך אתה יי גאל ישראל:

(במוסף ולמנחה כי שם יי אקרא הבו גודל לאלהינו:)

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה:

(ובעשי"ת) זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים:

מלך עוזר ומושיע ומגן: ברוך אתה יי מגן אברהם: אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב להושיע:

בקיץ מוריד הטל: בחורף משיב הרוח ומוריד הגשם:

מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ומקים אמונתו לישני עפר. מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך. מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה:

(בעשי"ת) מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו לחיים ברחמים:

ונאמן אתה להחיות מתים: ברוך אתה יי מחיה המתים:

בחזרת הש"ץ אומרים זה:

נקדישך ונעריצך כנעם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו: ובדברי קדשך כתוב לאמר: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה. כי אל מלך גדול וקדוש אתה: ברוך אתה יי האל הקדוש: (בעשי"ת המלך הקדוש):

אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה:

במו"ש ובמיו"ט אומרים זה:

אתה חוננתנו למדע תורתך. ותלמדנו לעשות בהם חקי רצונך. ותבדל יי אלהינו בין קודש לחול. בין אור לחושך. בין ישראל לעמים. בין יום השביעי לששת ימי המעשה: אבינו מלכנו החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון. ומדבקים ביראתך:

(ו) חננו מאתך חכמה בינה ודעת: ברוך אתה יי חונן הדעת:

השיבנו אבינו לתורתך. וקרבנו מלכנו לעבודתך. והחזירנו בתשובה שלמה לפניך: ברוך אתה יי הרוצה בתשובה:

סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכנו כי פשענו. כי אל טוב וסלח אתה: ברוך אתה יי חנון המרבה לסלוח:

ראה נא בענינו וריבה ריבנו וגאלנו גאולה שלמה מהרה למען שמך כי אל גואל חזק אתה. ברוך אתה יי גואל ישראל:

בתע"צ אומר הש"ץ כאן עננו:

רפאנו יי ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה והעלה (ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו) רפואה שלמה לכל מכותינו: כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה: ברוך אתה יי רופא חולי עמו ישראל:

ברך עלינו יי אלהינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן (בחורף טל ומטר ל)ברכה על פני האדמה. ושבענו מטובה. וברך שנתינו כשנים הטובות לברכה כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים: ברוך אתה יי מברך השנים:

תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו: ברוך אתה יי מקבץ נדחי עמו ישראל:

השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה. והסר ממנו יגון ואנחה ומלוך עלינו מהרה אתה יי לבדך בחסד וברחמים וצדקנו בצדק ובמשפט: ברוך אתה יי מלך אוהב צדקה ומשפט:

(בעשי"ת המלך המשפט):

ולמלשינים אל תהי תקוה. וכל הרשעה כרגע תאבד. וכל איביך מהרה יכרתו. והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכלם ותשפילם ותכניעם במהרה בימינו: ברוך אתה יי שובר איבים ומכניע זדים:

על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני שארית עמך בית ישראל ועל פליטת (בית) סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו יהמו נא רחמיך יי אלהינו ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמהם ולעולם לא נבוש כי בך בטחנו ועל חסדך הגדול באמת נשענו: ברוך אתה יי משען ומבטח לצדיקים:

ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כאשר דברת ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין:

לת"ב במנחה נחם ברוך אתה יי בונה ירושלים:

נחם יי אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים. ואת העיר האבלה והחרבה והבזויה והשוממה. האבלה מבלי בניה והחרבה ממעונותיה. והבזויה מכבודה. והשוממה מאין יושב. והיא יושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה. ויבלעוה לגיונות ויירשוה עובדי פסילים. ויטילו את עמך ישראל לחרב ויהרגו בזדון חסידי עליון. על כן ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה. לבי לבי על חלליהם. מעי מעי על חלליהם. כי אתה יי באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. כאמור ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: ברוך אתה יי מנחם ציון ובונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה: ברוך אתה יי מצמיח קרן ישועה:

אב הרחמן שמע קולנו יי אלהינו חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה. ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו חננו ועננו ושמע תפלתנו: בת"צ אומרים זה

עננו יי עננו ביום צום תעניתנו כי בצרה גדולה אנחנו. אל תפן אל רשענו ואל תסתר פניך ממנו ואל תתעלם מתחנתנו היה נא קרוב לשועתנו יהי נא חסדך לנחמנו טרם נקרא אליך עננו. כדבר

שנאמר

שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. כי אתה יי העונה בעת צרה. פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה:

ליחיד כי אתה וכו׳: והש״ץ כין גואל לרופא מסיים:

ברוך אתה יי. העונה לעמו ישראל בעת צרה:

קודם כי אתה שומע יתודה בהכנעה ובהכרון לב ויאמר:

אנא יי חטאתי עויתי ופשעתי לפניך והרע בעיניך עשיתי. רבונו של עולם עשה למען שמך הגדול ותכפר לי על כל עוני וחטאי ופשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מנעורי ועד היום הזה ותמלא כל השמות שפגמתי בשמך הגדול:

תפלה על הפרנסה:

אתה הוא יי האלהים הזן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי כנים הטריפני לחם חוקי והמציא לי ולכל בני ביתי מזונותי קודם שאצטרך להם בנחת ולא בצער בהתר ולא באסור לחיים ולשלום משפע ברכה והצלחה. ומשפע בריכה עליונה כדי שאוכל לעשות רצונך ולעסוק בתורתך ולקיים מצותיך ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם ויקוים בי מקרא שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

כי אתה שומע תפלת כל פה עמך ישראל ברחמים:

ברוך אתה יי שומע תפלה:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בר״ח ובחוה״מ אומרים זה:

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך. לפליטה לטובה. לחן ולחסד ולרחמים. לחיים ולשלום ביום

לסוכות	לפסח	לראש חודש
חג הסכות הזה:	חג המצות הזה:	ראש החודש הזה:

זכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים טובים. ובדבר ישועה ורחמים חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו. כי אליך עינינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים: ברוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון:

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד צורנו צור חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור. נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום

מודים דרבנן

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש. על שהחייתנו וקימתנו כן תחיינו ותקימנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודים לך. ברוך אל ההודאות:

עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת. ערב ובוקר וצהרים. הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך. כי מעולם קוינו לך:

בחנוכה ובפורים אומרים זה:

ועל הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לחנוכה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם. נקמת את נקמתם. מסרת גבורים ביד חלשים. ורבים ביד מעטים. וטמאים ביד טהורים. ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן

לפורים בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו והשבות לו גמולו בראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ (ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול):

כהיום הזה ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת (ימים אלו בהלל ובהודאה ועשית עמהם נס ופלא ונודה לשמך הגדול סלה) ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול:

ועל כלם יתברך ויתרומם ויתנשא תמיד שמך מלכנו תמיד לעולם ועד:

בעשי״ת וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך:

וכל החיים יודוך סלה ויהללו ויברכו את שמך הגדול באמת לעולם כי טוב האל ישועתנו ועזרתנו סלה האל הטוב: ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

לש״ץ או״א ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה על ידי משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור: יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

שים שלום טובה וברכה חיים חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו אבינו כלנו כאחד (יחד) באור פניך. כי באור פניך נתת לנו יי אלהינו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום וטוב יהיה בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך ברוב עוז ושלום: כספר ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

בעשי״ת בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה וגזרות טובות ישועות ונחמות נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום: ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

למעריב שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: כספר ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

אלהי. נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ואחרי מצותיך תרדוף נפשי וכל הקמים והחושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען קדשתך. עשה למען תורתך. למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך ועננו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו ואל תתעלם מתחנתנו שאין אנו עזי פנים וקשי עורף לומר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו אבל אנחנו ואבותינו חטאנו:

אשמנו. בגדנו. גזלנו. דברנו דופי: העוינו. והרשענו. זדנו. חמסנו. טפלנו שקר: יעצנו רע. כזבנו. לצנו. מרדנו. נאצנו. סררנו. עוינו. פשענו. צררנו. קשינו עורף: רשענו. שחתנו. תעבנו. תעינו. תעתענו: סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו. ואתה צדיק

על

י כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו :
אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת . ודרך
שובה הורית . גדלת רחמיך וחסדיך . תזכור היום ובכל יום
רע ידידיך . תפן אלינו ברחמים . כי אתה הוא בעל
רחמים : בתחנון ובתפלה פניך נקדם . כהודעת לענו
קדם : מחרון אפך שוב כמו בתורתך כתוב : ובצל כנפיך
חסה ונתלונן . כיום וירד יי בענן : תעבור על פשע ותמחה
שם . כיום ויתיצב עמו שם : תאזין שועתנו ותקשיב מנו
אמר . כיום ויקרא בשם יי : ושם נאמר :

ויעבור יי על פניו ויקרא :

יי יי אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת
צר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה :
סלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו :

רחום וחנון חטאתי לפניך יי מלא רחמים רחם עלי
קבל תחנוני : יי אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני :
נני יי כי אמלל אני רפאני יי כי נבהלו עצמי : ונפשי
בהלה מאד ואתה יי עד מתי : שובה יי חלצה נפשי
שיעני למען חסדך : כי אין במות זכרך בשאול מי יודה
ך : יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי
רשי אמסה : עששה מכעס עיני עתקה בכל צוררי : סורו
מני כל פועלי און כי שמע יי קול בכיי : שמע יי תחנתי
תפלתי יקח : יבשו ויבהלו מאד כל איבי ישבו יבשו רגע:

לתענית צבור ולעשרת ימי תשובה

בינו מלכנו חטאנו לפניך :
בינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה :
בינו מלכנו עשה עמנו למען שמך :
בינו מלכנו ברך (בעשי"ת חדש) עלינו שנה טובה :
בינו מלכנו בטל מעלינו כל גזרות קשות :
בינו מלכנו בטל מחשבות שונאינו :
בינו מלכנו הפר עצת אויבינו :
בינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו :
בינו מלכנו סתום פיות משטינינו ומקטריגנו :
נו כלה דבר וחרב ורעב ושבי ומשחית ועון מבני בריתך :
בינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך :
בינו מלכנו סלח ומחל לכל עונותינו :
בינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך :
בינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו :
בינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך :
בינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך :
בינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו :
בינו מלכנו זכרנו בזכרון טוב לפניך :
בעשי"ת במקום (זכרנו) אומרים (כתבנו) ולנעילה (חתמנו) :
בינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לחיים טובים :
בינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לגאולה וישועה :
בינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לפרנסה וכלכלה :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתתן לי ולבני
יתי ולכל הסמוכים על שולחני היום ובכל יום ויום מזונותינו
כבוד בזכות שמך הגדול (דיקרנוסא) הממונה על הפרנסה :
בינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לזכיות :
בינו מלכנו זכרנו (כתבנו בספר) לסליחה ומחילה :
בינו מלכנו הצמח לנו ישועה בקרוב :
בינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך :
בינו מלכנו הרם קרן משיחך :
בינו מלכנו מלא ידינו מברכותיך :
בינו מלכנו מלא אסמינו שבע :
בינו מלכנו שמע קולנו חוס ורחם עלינו :
בינו מלכנו קבל ברחמים וברצון את תפלתנו :
בינו מלכנו פתח שערי שמים לתפלתנו :
בינו מלכנו זכור כי עפר אנחנו :

אבינו מלכנו נא אל תשיבנו ריקם מלפניך :
אבינו מלכנו תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך :
אבינו מלכנו חמול עלינו ועל עוללינו וטפנו :
אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך :
אבינו מלכנו עשה למען טבוחים על יחודך :
אבינו מלכנו עשה למען באי באש ובמים על קדוש שמך :
אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך השפוך :
אבינו מלכנו עשה למענך אם לא למעננו :
אבינו מלכנו עשה למענך והושיענו :
אבינו מלכנו עשה למען רחמיך הרבים :
אבינו מלכנו עשה למען שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו :
אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו
צדקה וחסד והושיענו :

לשני וחמישי

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה
להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו : אתה יי לא
תכלא רחמיך ממנו חסדך ואמתך תמיד יצרונו :
הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם
קדשך להשתבח בתהלתך : אם עונות תשמר יה
אדני מי יעמוד : כי עמך הסליחה למען תורא :
לא כחטאינו תעשה לנו ולא כעונותינו תגמול
עלינו : אם עונינו ענו בנו יי עשה למען שמך :
זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה : יעננו יי
ביום צרה ישגבנו שם אלהי יעקב : יי הושיעה
המלך יעננו ביום קראנו : אבינו מלכנו חננו ועננו
כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה כרוב רחמיך
והושיענו למען שמך : אדונינו אלהינו שמע קול
תחנונינו וזכר לנו את ברית אבותינו והושיענו
למען שמך : ועתה אדני אלהינו אשר הוצאת
את עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש לך שם
כיום הזה חטאנו רשענו : אדני בכל צדקותיך
ישב נא אפך וחמתך מעירך ירושלים הר קדשך :
כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך
לחרפה לכל סביבותינו : ועתה שמע אלהינו אל
תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך
השמם למען אדני :

הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה שוממותינו
והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקותינו אנחנו
מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים אדני שמעה
אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי
כי שמך נקרא על עירך ועל עמך . אבינו אב הרחמן הראנו
אות לטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ יכירו
וידעו כל הגוים כי אתה יי אלהינו ועתה יי אבינו אתה
אנחנו החומר ואתה יוצרנו ומעשה ידך כלנו : הושיענו
למען שמך אבינו מלכנו צורנו וגואלנו : חוסה יי על עמך
ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בעמים
איה נא אלהיהם : ידענו יי כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדנו
אלא שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה : ידענו כי אין בנו
מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך : כרחם אב על בנים
כן תרחם יי עלינו והושיענו למען שמך : חמול על עמך
רחם על נחלתך חוסה נא כרוב רחמיך חננו מלכנו ועננו
כי לך יי הצדקה עושה נפלאות בכל עת :

הבט נא רחם נא והושיעה נא צאן מרעיתך
ואל ימשל בנו קצף כי לך יי הישועה . בך תוחלתנו

אלוה סליחות אנא סלח נא כי אל טוב וסלח אתה:

אנא מלך רחום וחנון זכור והבט לברית בין הבתרים ותראה לפניך עקדת יחיד ולמען ישראל אבינו אל תעזבנו אבינו ואל הטשנו מלכנו ואל תשכחנו יוצרנו ואל תעש עמנו כלה כחטאתינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה:

אין כמוך חנון ורחום יי אלהינו אין כמוך אל ארך אפים ורב חסד ואמת הושיענו ורחמנו ברחמיך הרבים מרעש ומרוגז הצילנו. זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו: שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכך לעשות חסד חנם בכל דור ודור. חוסה יי על עמך והצילנו מזעמך: והסר ממנו מכת המגפה וגזרה קשה כי אתה שומר ישראל: לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים מה נתאונן מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים: אנא יי הושיעה נא: אנא יי הצליחה נא: אנא יי עננו ביום קראנו: לך יי חכינו לך קוינו לך יי ניחל אל תחשה ותעננו כי נאמו גוים אבדה תקותם כל ברך לך תכרע וכל קומה לפניך לבד תשתחוה:

הפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים נבהלה נפשנו מרוב עצבוננו אל תשכחנו נצח קומה והושיענו. אל תשפוך חרונך עלינו כי אנחנו עמך בני בריתך: אל הביטה דל כבודנו בגוים ושקצונו כטומאת הנדה. עד מתי עזך בשבי ותפארתך ביד צר. עוררה גבורתך והושיענו למען שמך. אל ימעטו לפניך תלאותינו: מהר יקדמונו רחמיך בעת צרותינו לא למעננו אלא למענך פעל ואל תשחית את זכר שאריתנו. כי לך מיחלות עינינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה. וזכור עדותנו בכל יום תמיד אומרים פעמים באהבה. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

הבט משמים וראה. כי היינו לעג וקלס בגוים. נחשבנו כצאן לטבח יובל. להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

זרים אומרים אין תוחלת ותקוה. חון אום לשמך מקוה. טהור ישועתנו קרבה. יגענו ולא הונח לנו. רחמיך יכבשו את כעסך מעלינו:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

חוסה יי עלינו ברחמיך. ואל תתננו בידי אכזרים. למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם. למענך עשה עמנו חסד ואל תאחר:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

קולנו תשמע ותחון. ואל תטשנו ביד אויבינו למחות את שמנו. זכור אשר נשבעת לאבותינו. ככוכבי השמים ארבה את זרעכם. ועתה נשארנו מעט מהרבה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

בימים שאין אומרים והוא רחום מתחילין שומר ישראל:

שומר ישראל שמור שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל:

שומר גוי אחד שמור שארית עם אחד ואל יאבד גוי אחד המיחדים שמך יי אלהינו יי אחד:

שומר גוי קדוש שמור שארית עם קדוש ואל יאבד גוי קדוש המשלשים בשלוש קדשות לקדוש:

מתרצה ברחמים ומתפיס בתחנונים התרצה והתפיס לדור עני כי אין עוזר:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנ[ו] צדקה וחסד והושיענו:

ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד: עזרנו בשם יי עושה שמים וארץ: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: ברוגז רחם תזכור. ברוגז עקדה תזכור. ברוגז תמימות תזכור: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו. כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו: עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנ[ו] וכפר על חטאתינו למען שמך: ת"ק

בשני ובחמישי אומרים זה וצריך לאומרו בעמידה:

מ"א אל ארך אפים ורב חסד ואמת אל באפך תוכיחנו. חוסה יי על עמך והושיענו מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

מ"פ אל ארך אפים ומלא רחמים אל תסתר פניך ממנו חוסה יי על שארית ישראל עמך והצילנו מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

כשפותחין הארון צריכין לעמוד

בעת הוצאת ספר תורה אומרים זה:

ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה יי ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך: כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלים: ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו:

בריך שמיה דמרא עלמא. בריך כתרך ואתרך יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבל צלותנא ברחמין. יהא רעוא קדמך דתוריך לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי ודי לעמך ישראל. אנת הוא זן לכולא ומפרנס לכולא: אנת הוא שליט על כולא. אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא. אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה בכל עידן ועידן. לא על אנש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא. אלא באלהא דשמיא. דהוא אלהא קשוט ואורייתיה קשוט. ונביאוהי קשוט ומסגי למעבד טבון וקשוט. ביה אנא רחיץ. ולשמיה קדישא יקירא אנא אימר תושבחן. יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא ותשלים משאלין דלבאי. ולבא דכל עמך ישראל. לטב ולחיין ולשלם:

בשבת ויו"ט מתחיל הש"ץ כאן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

אחד הוא אלהינו גדול אדונינו קדוש (בר"ה ויו"כ ונורא) שמו:

בחול גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו:

קהל לך יי הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ[י] כל בשמים ובארץ: לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

בשבת ויום טוב אומרים זה:

על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא: כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל: צור העולמים אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות: היושב במרחבי מרום השוכן בשמי שמי קדם: קדושתו על החיות וקדושתו על כסא הכבוד: ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב: שירו לאלהים זמרו שמו סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: ונראהו ע[ין]

ציון בשובו אל נוהו ככתוב: כי עין בעין יראו בשוב יי ציון: ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים. וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים:

כשמגביהין הספר תורה אומרים זה:

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי יי ביד משה:

חזן **יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו:**

קהל הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה:

אומרים בשבת מזמור לדוד. ובחול ור"ח ויו"ט ושבת במנחה לדוד מזמור. כשמכניסין הס"ת להיכל אומרים זה:

ובנחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל: קומה יי למנוחתך אתה וארון עוזך: כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו: בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך: כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: השיבנו יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם: אשרי וכו'

למנצח מזמור לדוד: יענך יי ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב: ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך: יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה: יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא: נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול ימלא יי כל משאלותיך: עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו יענהו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו: אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יי אלהינו נזכיר: המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יי: ואני זאת בריתי אתם אמר יי רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי מעתה ועד עולם:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש בשמי מרומא עילאה בית שכינתיה קדיש על ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא יי צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה: ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי ממקומו: ונטלתני רוחא ושמעת בתרי קל זיע סגיא דמשבחין ואמרין בריך יקרא דיי מאתר בית שכינתיה: יי ימלוך לעולם ועד: יי מלכותיה קאם לעלם ולעלמי עלמיא: יי אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך: צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם: ברוך אדני יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה: יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שנשמור חקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא: למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך: ברוך הגבר אשר יבטח ביי והיה יי מבטחו: בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים: ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך יי: יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ:
חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים ליי:

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה:

יתגדל ויתקדש שמה רבא. בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה ויצמח פורקנה ויקרב נ"א קץ משיחה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקודשא בריך הוא. לעילא (בעשי"ת ולעילא מכל) מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן: קהל קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:

חזן תתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל קדם אבוהון די בשמיא ואמרו אמן: קהל יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם:

חזן יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: קהל עזרי מעם יי עשה שמים וארץ:

חזן עשה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

ביום שא"א תחנון א"א תפלה לדוד רק מתחילין בית יעקב וכו':

תפלה לדוד הטה יי אזנך ענני כי עני ואביון אני: שמרה נפשי כי חסיד אני הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך: חנני אדני כי אליך אקרא כל היום: שמח נפש עבדך כי אליך אדני נפשי אשא: כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך: האזינה יי תפלתי והקשיבה בקול תחנונותי: ביום צרתי אקראך כי תענני: אין כמוך באלהים אדני ואין כמעשיך: כל גוים אשר עשית יבואו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך: הורני יי דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך: אודך אדני אלהי בכל לבבי ואכבדה שמך לעולם: כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה: אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי ולא שמוך לנגדם: ואתה אדני אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת: פנה אלי וחנני תנה עזך לעבדך והושיעה לבן אמתך: עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבשו כי אתה יי עזרתני ונחמתני:

בית יעקב לכו ונלכה באור יי: כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם יי אלהינו לעולם ועד:

יהי יי אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו. להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו ולשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבותינו: ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יי קרובים אל יי אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו: למען דעת כל עמי הארץ כי יי הוא האלהים אין עוד:

שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל: לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם: אזי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: אזי המים שטפונו נחלה עבר על נפשנו: אזי עבר על נפשנו המים הזידונים: ברוך יי שלא נתננו טרף לשניהם: נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: עזרנו בשם יי עשה שמים וארץ:

יום

ליום ראשון

היום יום ראשון בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

לדוד מזמור ליי הארץ ומלואה תבל וישבי בה: כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה: מי יעלה בהר יי ומי יקום במקום קדשו: נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה: ישא ברכה מאת יי וצדקה מאלהי ישעו: זה דור דורשו מבקשי פניך יעקב סלה: שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד: מי זה מלך הכבוד יי עזוז וגבור יי גבור מלחמה: שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד: מי הוא זה מלך הכבוד יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה:

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה: ברוך יי מציון שכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ליום שני

היום יום שני בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

שיר מזמור לבני קרח: גדול יי ומהלל מאד ב
אלהינו הר קדשו: יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון יר
צפון קרית מלך רב: אלהים בארמנותיה נודע למשגב
הנה המלכים נועדו עברו יחדו: המה ראו כן תמהו נב
נחפזו: רעדה אחזתם שם חיל כיולדה: ברוח קדים ת
אניות תרשיש: כאשר שמענו כן ראינו בעיר יי צבאות ב
אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה: דמינו אלהים ח
בקרב היכלך: כשמך אלהים כן תהלתך על קצוי ארץ צ
מלאה ימינך: ישמח הר ציון תגלנה בנות יהודה ל
משפטיך: סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה: שיתו ל
לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון: כי
אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות: הושיענו וכ

ליום שלישי

היום יום שלישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט: עד מתי תשפטו עול ופני רשעים תשאו סלה: שפטו דל ויתום עני ורש הצדיקו: פלטו דל ואביון מיד רשעים הצילו: לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ: אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו: קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגוים: הושיענו וכו'

ליום רביעי

היום יום רביעי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

אל נקמות יי אל נקמות הופיע: הנשא שפט הא
השב גמול על גאים: עד מתי רשעים יי עד מתי רש
יעלזו: יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פעלי און: עמך
ידכאו ונחלתך יענו: אלמנה וגר יהרגו ויתומים ירצ
ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב: בינו בוערים ב
וכסילים מתי תשכילו: הנטע אזן הלא ישמע אם יוצר
הלא יביט: היסר גוים הלא יוכיח המלמד אדם דע
יי ידע מחשבות אדם כי המה הבל: אשרי הגבר א
תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת: כי לא יטש יי עמו ונחלתו לא יעזב: כי
צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב: מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און: לולי יי עזרתה לי כמעט ש
דומה נפשי: אם אמרתי מטה רגלי חסדך יי יסעדני: ברב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי: היחברך כסא ה
יוצר עמל עלי חק: יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו: ויהי יי לי למשגב ואלהי לצור מחסי: וישב עליהם את א
וברעתם יצמיתם יצמיתם יי אלהינו:
לכו נרננה ליי נריעה לצור ישענו: נקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו: כי אל גדול יי ומלך גדול על כל אלהים: הושיענו

ליום חמישי

היום יום חמישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: שאו זמרה ותנו תף כנור נעים עם נבל: תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע: הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעבורנה:
בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנך על מי מריבה סלה: שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי: לא יהיה
אל זר ולא תשתחוה לאל נכר: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: ולא שמע עמי לקולי וישראל
אבה לי: ואשלחהו בשרירות לבם ילכו במועצותיהם: לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו: כמעט אויביהם אכניע ו
צריהם אשיב ידי: משנאי יי יכחשו לו ויהי עתם לעולם: ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך: הושיענו וכו'

ליום ששי

היום יום ששי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

יי מלך גאות וכו' תמצא לעיל

ליום השבת

היום יום שבת קודש שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור שיר ליום השבת תמצא לעיל

מן ר"ח אלול עד אחר שמיני עצרת בבוקר ובערב בכל יום אומרים זה המזמור:

לדוד יי אורי וישעי ממי אירא יי מעוז חיי ממי אפחד: בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואיבי לי הנ
כשלו ונפלו: אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח: אחת שאלתי מאת יי אותה אב
שבתי בבית יי כל ימי חיי לחזות בנעם יי ולבקר בהיכלו: כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממנ
ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה ליי: שמע יי קולי אקרא וחנני וענ
לך אמר לבי בקשו פני את פניך יי אבקש: אל תסתר פניך ממני אל תט באף עבדך עזרתי היית אל תטשני ואל תע
אלהי ישעי: כי אבי ואמי עזבוני ויי יאספני: הורני יי דרכך ונחני בארח מישור למען שוררי: אל תתנני בנפש צ
כי קמו בי עדי שקר ויפח חמס: לולא האמנתי לראות בטוב יי בארץ חיים: קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי:

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה: הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא
רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהִיא וְאִם נָתַן
דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂ
הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָאָה
לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָ
הוּא בָא כְּדֵי לִשְׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וַהֲ
מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְ
מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:
תָּנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ כָּל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת בְּכָל יוֹם מֻבְטָ
לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ אַל תִּקְ
הֲלִיכוֹת אֶלָּא הֲלָכוֹת:
אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּ
שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ:
תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָ
מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵ
אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָ
יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יתגדל ויתקדש עד דאמירן בעלמא ואמר אמן :
על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי
תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באוריתא די באתרא הדין
ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא
ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די
בשמיא וארעא ואמרו אמן : יהא שלמא רבא וכו׳

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית
שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה
שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם : ואנחנו כורעים
ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא . שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ . ומושב יקרו בשמים
ממעל . ושכינת עזו בגבהי מרומים . הוא אלהינו אין עוד .
אמת מלכנו אפס זולתו ככתוב בתורתו . וידעת היום
והשבות אל לבבך כי יי הוא האלהים בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת אין עוד :
ועל כן נקוה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך
להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון . לתקן עולם
במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל
רשעי ארץ . יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך
תשבע כל לשון . לפניך יי אלהינו יכרעו ויפולו . ולכבוד
שמך יקר יתנו . ויקבלו כלם את עול מלכותך . ותמלוך עליהם
מהרה לעולם ועד : כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך
בכבוד : ככתוב בתורתך יי ימלוך לעולם ועד : ונאמר והיה יי
למלך על כל הארץ . ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד :
ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד : קדי
אל תירא מפחד פתאם ומשאת רשעים כי תבא . עצו
עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל . ועד זקנה אני הוא
ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט :

ששה זכירות

למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך :
רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים
אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם
לבניך ולבני בניך : יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בחרב :
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים :
אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף
ויגע ולא ירא אלהים : והיה בהניח יי אלהיך לך מכל איביך
מסביב בארץ אשר יי אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה
את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח : ימח שמו וזכרו
ונפח וטרו מלהזכירו :

ד) זכור אל תשכח את אשר הקצפת את יי אלהיך במדבר :
ה) זכור את אשר עשה יי אלהיך למרים בדרך בצאתכם
ממצרים :
ו) זכור את יום השבת לקדשו :

שלשה עשר עקרים

(א) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא
בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה
ויעשה לכל המעשים :
(ב) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא
יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים והוא לבדו אלהינו
היה הוה ויהיה :
(ג) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו
גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל :
(ד) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא
ראשון והוא אחרון :
(ה) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו
לבדו ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל :
(ו) אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי נביאים אמת :
(ז) אני מאמין באמונה שלמה שנבואת משה רבנו עליו
השלום היתה אמתית ושהוא היה אב לנביאים לקודמים
לפניו ולבאים אחריו :
(ח) אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה עתה
בידינו היא הנתונה למשה רבנו עליו השלום :
(ט) אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מחלפת
ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו :
(י) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו יודע
כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם שנאמר היוצר יחד
לבם המבין אל כל מעשיהם :
(יא) אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב
למי ששומר מצותיו ומעניש למי שעובר על מצותיו :
(יב) אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי
שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבא :
(יג) אני מאמין באמונה שלמה שתהיה תחית המתים
בעת שתעלה רצון מאת הבורא יתברך שמו ויתעלה זכרו
לעד ולנצח נצחים :
לישועתך קויתי יי . קויתי יי לישועתך . יי לישועתך קויתי :
לפורקנך סברית יי . סברית יי לפורקנך . יי לפורקנך סברית :

סדר קבלת שבת

מזמור אומרים קודם תפלת מנחה כל שבת :
קז הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו : יאמרו
גאולי יי אשר גאלם מיד צר : ומארצות קבצם
ממזרח וממערב מצפון ומים : תעו במדבר
בישימון דרך עיר מושב לא מצאו : רעבים גם
צמאים נפשם בהם תתעטף : ויצעקו אל יי בצר
להם ממצוקותיהם יצילם : וידריכם בדרך ישרה
ללכת אל עיר מושב : יודו ליי חסדו ונפלאותיו
לבני אדם : כי השביע נפש שוקקה ונפש רעבה
מלא טוב : יושבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל :
כי המרו אמרי אל ועצת עליון נאצו : ויכנע
בעמל לבם כשלו ואין עוזר : ויזעקו אל יי בצר
להם ממצוקותיהם יושיעם : יוציאם מחשך
וצלמות ומוסרותיהם ינתק : יודו ליי חסדו
ונפלאותיו לבני אדם : כי שבר דלתות נחשת
ובריחי ברזל גדע : אוילים מדרך פשעם
ומעונותיהם יתענו : כל אכל תתעב נפשם ויגיעו
עד שערי מות : ויזעקו אל יי בצר להם
ממצוקותיהם יושיעם : ישלח דברו וירפאם
וימלט משחיתותם : יודו ליי חסדו ונפלאותיו
לבני אדם : ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו
ברנה : יורדי הים באניות עשי מלאכה במים
רבים : המה ראו מעשי יי ונפלאותיו במצולה :
ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו : יעלו
שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג : יחוגו
וינועו כשכור וכל חכמתם תתבלע : ויצעקו אל
יי בצר להם וממצוקותיהם יוציאם : יקם סערה
לדממה ויחשו גליהם : וישמחו כי ישתקו וינחם

אֶל מְחוֹז חֶפְצָם: יוֹדוּ לַיָי חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
וִירוֹמְמוּהוּ בִּקְהַל עָם וּבְמוֹשַׁב זְקֵנִים יְהַלְלוּהוּ:
יָשֵׂם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמוֹצָאֵי מַיִם לְצִמָּאוֹן: אֶרֶץ
פְּרִי לִמְלֵחָה מֵרָעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ: יָשֵׂם מִדְבָּר לַאֲגַם
מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצָאֵי מָיִם: וַיּוֹשֶׁב שָׁם רְעֵבִים
וַיְכוֹנְנוּ עִיר מוֹשָׁב: וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְּעוּ כְרָמִים
וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה: וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהֶמְתָּם
לֹא יַמְעִיט: וַיִּמְעֲטוּ וַיָּשֹׁחוּ מֵעֹצֶר רָעָה וְיָגוֹן:
שֹׁפֵךְ בּוּז עַל נְדִיבִים וַיַּתְעֵם בְּתֹהוּ לֹא דָרֶךְ:
וַיְשַׂגֵּב אֶבְיוֹן מֵעוֹנִי וַיָּשֶׂם כַּצֹּאן מִשְׁפָּחוֹת: יִרְאוּ
יְשָׁרִים וְיִשְׂמָחוּ וְכָל עַוְלָה קָפְצָה פִּיהָ: מִי חָכָם
וְיִשְׁמָר אֵלֶּה וְיִתְבּוֹנְנוּ חַסְדֵי יְיָ:

ועפ"כ אומרים פתח אליהו. וידיד נפש. ומתפללין מנחה:

לְכוּ נְרַנְּנָה לַיָי נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ:
נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ
לוֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל
אֱלֹהִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת
הָרִים לוֹ: אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת
יָדָיו יָצָרוּ: בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה
לִפְנֵי יְיָ עֹשֵׂנוּ: כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם
מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ:
אַל תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה
בַּמִּדְבָּר: אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי
גַּם רָאוּ פָעֳלִי: אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט
בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא
יָדְעוּ דְרָכָי: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם
יְבֹאוּן אֶל מְנוּחָתִי:

שִׁירוּ לַיָי שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַיָי כָּל הָאָרֶץ:
שִׁירוּ לַיָי בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ:
סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: כִּי
גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים:
כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיָי שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד
וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: הָבוּ לַיָי
מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיָי כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיָי כְּבוֹד
שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְחַצְרוֹתָיו: הִשְׁתַּחֲווּ לַיָי
בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ: אִמְרוּ
בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים
בְּמֵישָׁרִים: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם
וּמְלֹאוֹ: יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל
עֲצֵי יָעַר: לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ
יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בֶּאֱמוּנָתוֹ:

יְיָ מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים: עָנָן
וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: אֵשׁ לְפָנָיו
תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו: הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה
וַתָּחֵל הָאָרֶץ: הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי יְיָ מִלִּפְנֵי
אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל

הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ: יֵבֹשׁוּ כָּל עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים
בָּאֱלִילִים הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים: שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח
צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְיָ: כִּי
אַתָּה יְיָ עֶלְיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל כָּל
אֱלֹהִים: אֹהֲבֵי יְיָ שִׂנְאוּ רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו
מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם: אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב
שִׂמְחָה: שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּיָי וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ:

מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיָי שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לּוֹ
יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ: הוֹדִיעַ יְיָ יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ:
זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: הָרִיעוּ לַיָי כָּל הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמֵּרוּ: זַמְּרוּ לַיָי
בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זִמְרָה: בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ יְהֹוָה: יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ
כָף יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ: לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט
תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בְּמֵישָׁרִים:

יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ:
יְיָ בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרָם הוּא עַל כָּל הָעַמִּים: יוֹדוּ שִׁמְךָ
גָּדוֹל וְנוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה
כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ:
רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים
אֶל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם: בְּעַמּוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם שָׁמְרוּ
עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ: יְיָ אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עֲנִיתָם אֵל
נֹשֵׂא הָיִיתָ לָהֶם וְנֹקֵם עַל עֲלִילוֹתָם: רוֹמְמוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיָי בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיָי כָּבוֹד
וָעֹז: הָבוּ לַיָי כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיָי בְּהַדְרַת
קֹדֶשׁ: קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל
מַיִם רַבִּים: קוֹל יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר: קוֹל יְיָ שֹׁבֵר
אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ
עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן רְאֵמִים: קוֹל יְיָ חֹצֵב
לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ:
קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר
כָּבוֹד: יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְיָ עֹז
לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: ואומרים אנא בכח

לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה. פְּנֵי שַׁבָּת
נְקַבְּלָה: לכה

שָׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד. הִשְׁמִיעָנוּ אֵל
הַמְיֻחָד. יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. לְשֵׁם
וּלְתִפְאֶרֶת וְלִתְהִלָּה: לכה

לִקְרַאת שַׁבָּת לְכוּ וְנֵלְכָה. כִּי הִיא מְקוֹר
הַבְּרָכָה. מֵרֹאשׁ מִקֶּדֶם נְסוּכָה. סוֹף
מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה: לכה

מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה. קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ
הַהֲפֵכָה. רַב לָךְ שֶׁבֶת בְּעֵמֶק הַבָּכָא.
וְהוּא יַחֲמוֹל עָלַיִךְ חֶמְלָה: לכה

הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי. לִבְשִׁי בִּגְדֵי

תפארתך עמי. על יד בן ישי בית הלחמי. קרבה אל נפשי גאלה: לכה

תעוררי התעוררי. כי בא אורך קומי אורי. עורי עורי שיר דברי. כבוד יי עליך נגלה: לכה

א תבשי ולא תכלמי. מה תשתוחחי ומה תהמי. בך יחסו עניי עמי. ונבנתה עיר על תלה: לכה

היו למשסה שאסיך. ורחקו כל מבלעיך. ישיש עליך אלהיך. כמשוש חתן על כלה: לכה

מין ושמאל תפרוצי. ואת יי תעריצי. על יד איש בן פרצי. ונשמחה ונגילה: לכה

בואי בשלום עטרת בעלה. גם ברנה (ו"ם ובשמחה) ובצהלה. תוך אמוני ם סגולה. בואי כלה בואי כלה. מר כלתם פ"ג בואי כלה שבת מלכתא: לכה

מזמור שיר ליום השבת וכו'. ק"י:

כגוונא דאינון מתיחדין לעילא (באחד) אוף הכי איהי עתדת לתתא ברזא דאחד למהוי עמהון לעילא חד לקבל קודשא בריך הוא אחד לעילא לא יתיב על כורסיא קריה עד דאיהי אתעבידת ברזא דאחד כגוונא דיליה מהוי אחד באחד והא אוקימנא רזא דיי אחד ושמו אחד: רזא דשבת איהי שבת דאתאחדת ברזא דאחד למשרי הרזא דאחד צלותא דמעלי שבתא דהא אתאחדת כורסיא קרא קדישא ברזא דאחד. ואתתקנת למשרי עלה מלכא ישא עלאה. כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת סברא אחרא. וכל דינין מתעברין מנה ואיהי אשתארת הורא דנהירו קדישא ואתעטרת בכמה עטרין לגבי מלכא דישא וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלהו ערקין תעברו מנה ולית שולטנא אחרא בכלהו עלמין ואנפהא ירין בנהירו עלאה ואתעטרת לתתא בעמא קדישא. להון מתעטרין בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא רכא לה בחדוה בנהירו דאנפין: (וברכו כו')

אם מתפלל ביחידות יאמר זה אחר בנהירו דאנפין:

וכומר ברכו את יי המבורך. את דיקא דא שבת דמעלי בתא. ברוך יי המבורך. דא אפיקו דברכאן ממקורא דחיי תר דנפיק מניה כל שקיו לאשקיאה לכולא ובגין דאיהו ורא ברזא דאת קימא קרינן ליה המבורך איהו מבועא ירא וכיון דמטאן התם הא כלהו לעולם ועד ודא איהו וך יי המבורך לעולם ועד:

קודם תפלת ערבית יאמר זה:

לשם יחוד קוב"ה וכו' הריני בא להתפלל תפלת ערבית תיקן יעקב אבינו ע"ה לתקן שרשה במקור עליון ויהי נועם וכו':

תפלת ערבית

בחול קודם והוא רחום יאמר זה:

שיר המעלות הנה ברכו את יי כל עבדי יי העומדים בבית בלילות: שאו ידיכם קודש וברכו את יי: יברכך יי מציון שה שמים וארץ: ג"פ יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב לה: ג"פ יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: ג"פ יי הושיעה מלך יעננו ביום קראנו: הושיעה את עמך וברך את נחלתך עם תשאם עד העולם: מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי בות עמו יגל יעקב ישמח ישראל: בשלום יחדיו אשכבה ואישן אתה יי לבדד לבטח תושיבני: יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה

עמי תפלה לאל חיי: ותשועת צדיקים מיי מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו בו. ח"ק:

בחול והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

בשבת ויו"ט מתחילין כאן

חזן ברכו את יי המבורך:

קו"ה ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח שערים ובתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו. בורא יום ולילה גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור. ומעביר יום ומביא לילה ומבדיל בין יום ובין לילה יי צבאות שמו: אל חי וקים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד: ברוך אתה יי המעריב ערבים:

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת. תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת. על כן יי אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד. כי הם חיינו ואורך ימינו. ובהם נהגה יומם ולילה: ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים: ברוך אתה יי אוהב עמו ישראל:

קריאת שמע תמצא בתפלת שחרית כמול עמוד 10:

אמת ואמונה כל זאת וקים עלינו כי הוא יי אלהינו ואין זולתו ואנחנו ישראל עמו הפודנו מיד מלכים מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים האל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל איבי נפשנו. העושה גדולות עד אין חקר נסים ונפלאות עד אין מספר. השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלנו. המדריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שנאינו. העושה לנו נסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם. המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם. המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו: ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם:

מי כמכה באלים יי מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא: מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו: יי ימלוך לעולם ועד: ונאמר כי פדה יי את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: ברוך אתה יי גאל ישראל:

השכיבנו יי אלהינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום. ופרוש עלינו סכת שלומך ותקננו בעצה טובה מלפניך. והושיענו מהרה למען שמך. והגן בעדנו. והסר מעלינו

אויב דבר וחרב ורעב ויגון. והסר שטן מלפנינו ומאחרינו. ובצל כנפיך תסתירנו. כי אל שומרנו ומצילנו אתה כי אל מלך חנון ורחום אתה. ושמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: ופרוש ברוך אתה יי שומר עמו ישראל לעד:

לשבת ופרוש עלינו סכת רחמים וחיים ושלום: ברוך אתה יי הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ח"ק

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון שכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן: יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: כי לא יטוש יי את עמו בעבור שמו הגדול: כי הואיל יי לעשות אתכם לו לעם וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יי הוא האלהים יי הוא האלהים: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: כל גוים אשר עשית יבאו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועשה נפלאות אתה אלהים לבדך: ואנחנו עמך וצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך: ברוך יי ביום. ברוך יי בלילה. ברוך יי בשכבנו. ברוך יי בקומנו: כי בידך נפשות החיים והמתים. אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש: בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יי אל אמת: אלהינו שבשמים יחד שמך וקים מלכותך תמיד ומלוך עלינו לעולם ועד:

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת באמור לציון מלך אלהיך. יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד כי אין לנו מלך אלא אתה: ברוך אתה יי המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל מעשיו: ח"ק שמו"ע של חול תמצא לעיל

שמו"ע עד האל הקדוש תמצא בדף ואו

אתה קדשת את יום השביעי לשמך. תכלית מעשה שמים וארץ. וברכתו מכל הימים. וקדשתו מכל הזמנים. וכן כתוב בתורתך:

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן (ושים) חלקנו בתורתך שבענו מטובך ישמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת. והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. (וישמחו בה ישראל אוהבי שמך) וינוחו בה כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת:

רצה ומודים וכו' תמצא בתפלת שחרית כמו:

הש"ץ אומר ויכלו ואח"כ מתחיל כאן:

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ:

יחיד מתחיל מגן אבות בדברו מחיה מתים במאמרו האל (בש"ת המלך) הקדוש שאין כמוהו המניח לעמו ביום שבת קדשו כי בם רצה להניח להם לפניו נעבוד ביראה ופחד ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות. אל (ורוב) ההודאות אדון השלום מקדש השבת ומברך שביעי ומניח בקדושה לעם מדושני עונג זכר למעשה בראשית: אלהינו וכו'. ק"ש

א"א במה מדליקין ביו"ט שחל בערב שבת. ובשבת חוה"מ. וכן יו"כ ויו"ט שחל בשבת א"א:

במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך. ולא בפתילת האידן. ולא בפתילת המדבר. ולא בירוקה שעל פני המים. לא בזפת. ולא בשעוה. ולא בשמן קיק. ולא בשמן שרפה. ולא באליה. ולא בחלב. נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבשל. וחכמים אומרים אחד מבשל ואחד שאינו מבשל אין מדליקין בו: (ב) אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שמשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: (ג) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהלים אלא פשתן: פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה. רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה. רבי עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה: (ד) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר. בשביל שתהא מנטפת. ואפילו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהיא כלי אחד: לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר: (ה) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור. כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חיב. רבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: (ו) על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן. על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר: (ז) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה. עשרתם ערבתם הדליקו את הנר. ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי. ואין מטבילין את הכלים. ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי. ומערבין. וטומנין את החמין:

תניא אמר רבי חנינא חייב אדם למשמש בגדיו בערב שבת עם חשכה שמא ישכח ויצא: אמר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך. אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאוהבי תורתך ואין

למו

למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

קדיש דרבנן. עלינו. ק״י. אדון עולם.

כשבא מבית הכנסת לביתו יאמר זה:

שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג״פ

בואכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג״פ

ברכוני לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג״פ

צאתכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג״פ

כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך:

יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

רבון כל העולמים אדון כל הנשמות אדון השלום מלך אביר מלך ברוך מלך גדול מלך דובר שלום מלך הדור מלך ותיק מלך זך מלך חי העולמים מלך טוב ומטיב מלך יחיד ומיוחד מלך כביר מלך לובש רחמים מלך מלכי המלכים מלך נשגב מלך סומך נופלים מלך עושה מעשה בראשית מלך פודה ומציל מלך צח ואדום מלך קדוש מלך רם ונשא מלך שומע תפלה מלך תמים דרכו: מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי ועם כל בריותיך בני בריתי. וברוכים הם מלאכיך הקדושים והטהורים שעושים רצונך: אדון השלום מלך שהשלום שלו ברכני בשלום ותפקיד אותי ואת כל בני ביתי וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום: מלך עליון על כל צבא מרום יוצרנו יוצר (כל מעשה) בראשית אחלה פניך המאירים שתזכה אותי ואת כל בני ביתי למצא חן ושכל טוב בעיניך ובעיני כל בני אדם וחוה ובעיני כל רואינו לעבודתך. (וסלח ומחל לנו ולזרענו על כל פשעינו וחטאתינו ועונותינו) וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה מתוך עושר וכבוד ומתוך מיעוט עונות והסר ממני ומכל בני ביתי ומכל עמך בית ישראל כל מיני חולי וכל מיני מדוה וכל מיני דלות ועניות ואביונות ותן בנו יצר טוב לעבדך באמת וביראה ובאהבה ונהיה מכבדים בעיניך ובעיני כל רואינו כי אתה הוא מלך הכבוד כי לך נאה כי לך יאה: אנא מלך מלכי המלכים צוה למלאכיך מלאכי השרת משרתי עליון שיפקדוני ברחמים ויברכוני בבואם לביתי ביום קדשנו כי הדלקתי נרותי והצעתי מטתי והחלפתי שמלותי לכבוד יום השבת ובאתי לביתך להפיל תחנתי לפניך שתעביר אנחתי ואעיד אשר בראת בששה ימים כל היצור ואשנה ואשלש עוד להעיד על כוסי בתוך שמחתי כאשר צויתני לזכרו ולהתענג ביתר נשמתי אשר נתת בי: בו אשבות כאשר צויתני לשרתך וכן אגיד גדלתך ברנה ושויתי יי לקראתי שתרחמני עוד בגלותי לגאלני לעורר לבי לאהבתך, ואז אשמור פקודיך וחקיך בלי עצב ואתפלל כדת כראוי וכנכון: מלאכי השלום בואכם לשלום ברכוני לשלום ואמרו ברוך לשלחני הערוך. וצאתכם לשלום מעתה ועד עולם אמן סלה:

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה: בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר: גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה: דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה: היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה: ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערתיה: זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם: חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה: טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה: ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך: כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון: לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים: מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה: נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ: סדין עשתה ותמכור וחגור נתנה לכנעני: עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון: פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה: צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל: קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה: שקר החן והבל היופי אשה יראת יי היא תתהלל: תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה:

תקוני שבת

זכור את יום השבת לקדשו. ר׳ יצחק פתח ואמר כתיב ויברך אלהים את יום השביעי. וכתיב במן ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. וכיון דלא משתכחי ביה מזונא מה ברכתא אשתכח ביה אלא הכי תני כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין ותנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה משום דהאי יומא מתברכין מניה כל שיתא יומין עילאין וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה בגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמן ברכאן לאתברכא כל שתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא רקניא ועל דא בעי לסדרא פתוריה בלילי דשבתא בנהמא ומזונא. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתכח שבעא ועינוגא בהאי יומא בעלמא. רבי אבא אמר לאזדמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא והאי יומא מליא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכלא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמנין מכד עייל שבתא בגין דיתברכון כלהו כחדא וע״ד בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובז״א ובחקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו ומאן דגרע סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא ב״נ סגי בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכד עייל שבתא ולא ישתכח פתוריה ריקניא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומין דשבתא ובהאי מלה אחזי ותלי מהימנותא לעילא: ר׳ שמעון אמר האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכריז עליה אז תתענג על ה׳ דא היא סעודתא חדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין והרכבתיך על במתי ארץ דא היא סעודתא תניינא לקבל חקלא דתפוחין קדישין והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא שלימו דאשתלים בזעיר אנפין ולקבלייהו בעי לאשלמא סעודתי ובעי לאתענגא בכולהו סעודתין ולמחדי בכל חד וחד מנייהו משום דאיהו מהימנותא שלימתא ובגין כך שבתא אתיקר מכל שאר זמנין וחגין משום דכלא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכלהו זמני וחגי. א״ר חייא בגין כך משום דאשתכח כלא ביה אידכר תלת זמנין דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי וישבות ביום השביעי ויברך אלהים את יום השביעי. ר׳ אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוי חדי בכל חד וחד והוה אמר דא איהו סעודתא קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכלהו. בסעודתא אחרא הוה אמר דא היא סעודתא דקב״ה וכן בכולהו סעודתי (והוי חדי בכל חד וחד) כד הוה אשלים סעודתיה אמר אשלימו סעודתי דמהימנותא. ר״ש הוה אמר הכי אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא. וכד הוה יתיב הוו מכריז עליה אז תתענג על ה׳ והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. א״ר אלעזר לאבוי אלין סעודתי היך מתתקנן אמר ליה ליליא דשבתא כתיב והרכבתיך על במתי ארץ. ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכלהו חקל תפוחין ומתברכא פתוריה דב״נ ונשמתא אתוספת והיא ליליא חדוה דמטרוניתא הוי ובעי בר נש למחדי בחדוותא ולמיכל סעודתא דמטרוניתא:

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדותא דמלכא קדישא. אתקינו סעודתא דמלכא דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתיין לסעדא בהדה:

חסו סמיר סמו סל ר׳ יצחק לוריא זלה״ה נקרנו :

אזמר בשבחין. למיעל גו פתחין. דבחקל תפוחין. דאינון קדישין :
נזמין לה השתא. בפתורא חדתא. ובמנרתא טבתא. דנהרא על רישין :
ימינא ושמאלא. וביניהו כלה. בקשוטין אזלא. ומנין ולבושין :
יחבק לה בעלה. וביסודא דילה. דעביד ניחא לה. יהא כתיש כתישין :
צוחין אף עקתין. בטילין ושביתין. ברם אנפין חדתין. ורוחין עם נפשין :
חדי סגי ייתי. ועל חדא תרתי. נהורא לה ימטי. וברכאן דנפישין :
קריבו שושבינין. עבידו תקונין. לאפשא זינין. ונונין עם רחשין :
למעבד נשמתין. ורוחין חדתין. בתרתין ובתלתין. ובתלתא שבשין :
ועטורין שבעין לה. ומלכא דלעילא. דיתעטר כולא. בקדיש קדישין :
רשימין וסתימין. בגו כל עלמין. ברם עתיק יומין. הלא בטיש בטישין :
יהא רעוא קמה. דישרי על עמה. דיתענג לשמה. במתיקין ודובשין :
אסדר לדרומא. מנרתא דסתימא. ושלחן עם נהמא. בצפונא ארשין :
בתמרא גו כסא. ומדאני אסא. לארוס וארוסה. להתתקפא חלשין :
נעטר לון כתרין. במלין יקירין. בשבעין עטורין. דעל גבי חמשין :
שכינתא תתעטר. בשית נהמי לסטר. בווין תתקטר. וזינין דכנישין :
שביתין ושביקין. מסאבין דרחיקין. חבילין דמעיקין. וכל זיני חרשין :

ויהא רעוא מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין טמירא דכל טמירין סתימא דכלא דיתמשך טלא עילאה מניה למליא רישיה דזעיר אנפין ולהטיל לחקל תפוחין קדישין בנהירו דאנפין ברעוא וחדותא דכלא ויתמשך מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין טמירא דכל טמירין סתימא דכלא רעותא ורחמי חנא וחסדא בנהירו עילאה ברעותא וחדוה עלי ועל כל בני ביתי ועל כל הנלוים עלי ועל כל בני ישראל עמיה ויפרקיננן מכל עקתין בישין דייתון לעלמא ויזמין ויתיהב לנא ולכל נפשתנא מזונא ופרנסתא טבתא בלי צרה ועקתא ממזלא דכל מזוני ביה תליא וישיזבינן מעינא בישא ומחרבא דמלאך המות ומדינה של גיהנם ויתי לנא ולכל נפשתנא חנא וחסדא וחיי אריכי ומזוני רויחי ורחמי מן קדמיה אמן. כן יהי רצון. אמן ואמן :

קידוש ליל שבת

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש על היין כדכתיב זכור ושמור זכרהו על היין :

בלחש וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בוֹקֶר :

יוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

על היין סַבְרִי מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָנוּ וְשַׁבַּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. (כִּי הוּא יוֹם) תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. (כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים). וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

זמירות ליל שבת

כָּל מְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי כָּרָאוּי לוֹ. כָּל שׁוֹמֵר שַׁבָּת כַּדָּת מֵחַלְּלוֹ. שְׂכָרוֹ הַרְבֵּה מְאֹד עַל פִּי פָעֳלוֹ. אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ: אוֹהֲבֵי יְיָ הַמְחַכִּים בְּבִנְיַן אֲרִיאֵל. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׂישׂוּ וְשִׂמְחוּ כִּמְקַבְּלֵי מַתַּן נַחֲלִיאֵל. גַּם שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וְאִמְרוּ לָאֵל. בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: דּוֹרְשֵׁי יְיָ זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבוֹ. הַמְאַחֲרִים לָצֵאת מִן הַשַּׁבָּת וּמְמַהֲרִים לָבֹא. שְׂמֵחִים לְשָׁמְרוֹ וּלְעָרֵב עֵרוּבוֹ. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה בְּמִצְוַת שַׁבָּת גְּרוּסָה. חֲרוּתָה לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּכַלָּה בֵּין רֵעוֹתֶיהָ מְשֻׁבָּצָה. טְהוֹרִים יִירָשׁוּהָ וִיקַדְּשׁוּהָ בְּמַאֲמַר כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: יוֹם קָדוֹשׁ הוּא מִבּוֹאוֹ וְעַד צֵאתוֹ. כָּל זֶרַע יַעֲקֹב יְכַבְּדוּהוּ כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ. לָנוּחַ בּוֹ וְלִשְׂמוֹחַ בְּתַעֲנוּג אָכוֹל וְשָׁתוֹ. כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: מְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ לְיוֹדְעֶיךָ אֵל קַנֹּא וְנוֹקֵם. נוֹטְרֵי לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי זָכוֹר וְשָׁמוֹר לְהָקֵם. שַׂמְּחֵם בְּבִנְיַן שָׁלֵם בְּאוֹר פָּנֶיךָ תַּבְהִיקֵם. יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם: עֲזוֹר לַשּׁוֹבְתִים בַּשְּׁבִיעִי בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר עוֹלָמִים. פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה סוֹעֲדִים בּוֹ לְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. צִדְקָתָם תַּצְהִיר כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַהֲבַת תָּמִים. יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים:

מְנוּחָה וְשִׂמְחָה אוֹר לַיְּהוּדִים. יוֹם שַׁבָּתוֹן יוֹם מַחֲמַדִּים. שׁוֹמְרָיו וְזוֹכְרָיו הֵמָּה מְעִידִים. כִּי לְשִׁשָּׁה כֹּל בְּרוּאִים וְעוֹמְדִים: שְׁמֵי שָׁמַיִם אֶרֶץ וְיַמִּים. כָּל צְבָא מָרוֹם גְּבוֹהִים וְרָמִים. תַּנִּין וְאָדָם וְחַיַּת רְאֵמִים. כִּי בְּיָהּ יְיָ צוּר עוֹלָמִים: הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר לְעַם סְגֻלָּתוֹ. שָׁמוֹר לְקַדְּשׁוֹ מִבּוֹאוֹ וְעַד צֵאתוֹ. שַׁבַּת קֹדֶשׁ יוֹם חֶמְדָּתוֹ. כִּי בוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל מְלַאכְתּוֹ: בְּמִצְוַת שַׁבָּת אֵל יַחֲלִיצָךְ. קוּם קְרָא אֵלָיו יָחִישׁ לְאַמְּצָךְ. נִשְׁמַת כָּל חַי וְגַם נַעֲרִיצָךְ. אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה כִּי כְבָר רָצָךְ: בְּמִשְׁנֶה לֶחֶם וְקִדּוּשׁ רַבָּה. בְּרוֹב מַטְעַמִּים וְרוּחַ נְדִיבָה. יִזְכּוּ לְרַב טוּב הַמִּתְעַנְּגִים בָּהּ. בְּבִיאַת גֹּאֵל לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא:

יָהּ רִבּוֹן עָלַם וְעָלְמַיָּא. אַנְתְּ הוּא מַלְכָּא מֶלֶךְ מַלְכַיָּא. עוֹבַד גְּבוּרְתֵּךְ וְתִמְהַיָּא. שְׁפַר קֳדָמָךְ לְהַחֲוָיָא: יה רבון

שְׁבָחִין אֲסַדֵּר צַפְרָא וְרַמְשָׁא. לָךְ אֱלָהָא קַדִּישָׁא דִּי בְרָא כָּל נַפְשָׁא. עִירִין קַדִּישִׁין וּבְנֵי אֱנָשָׁא. חֵיוַת בְּרָא וְעוֹפֵי שְׁמַיָּא: יה רבון

רַבְרְבִין עוֹבְדָךְ וְתַקִּיפִין. מָכִיךְ רָמַיָּא וְזָקִיף כְּפִיפִין. לוּ יִחְיֶה גְבַר שְׁנִין אַלְפִין. לָא יֵעוֹל גְּבוּרְתֵּךְ בְּחֻשְׁבְּנַיָּא: יה רבון

אֱלָהָא דִּי לֵיהּ יְקַר וּרְבוּתָא. פְּרוֹק יַת עָנָךְ מִפֻּם אַרְיָוָתָא. וְאַפֵּיק יַת עַמָּךְ מִגּוֹ גָּלוּתָא. עַמָּךְ דִּי בְחַרְתְּ מִכָּל אֻמַּיָּא: יה רבון

לְמִקְדָּשָׁךְ תּוּב וּלְקֹדֶשׁ קֻדְשִׁין. אֲתַר דִּי בֵיהּ יֶחֱדוּן רוּחִין וְנַפְשִׁין. וִיזַמְּרוּן לָךְ שִׁירִין וְרַחֲשִׁין. בִּירוּשְׁלֵם קַרְתָּא דְשׁוּפְרַיָּא: יה רבון

צוּר מִשֶּׁלּוֹ אָכַלְנוּ. בָּרְכוּ אֱמוּנַי. שָׂבַעְנוּ וְהוֹתַרְנוּ כִּדְבַר יְיָ: הַזָּן אֶת עוֹלָמוֹ. רוֹעֵנוּ אָבִינוּ. אָכַלְנוּ אֶת לַחְמוֹ וְיֵינוֹ

שתינו. על כן נודה לשמו ונהללו בפינו. אמרנו ועניני, אין קדוש כיי: צור בשיר וקול תודה. נברך לאלהינו. על ארץ חמדה טובה. שהנחיל לאבותינו. מזון וצידה, השביע לנפשנו. חסדו גבר עלינו ואמת יי: צור רחם בחסדך. על עמך צורנו. על ציון משכן כבודך זבול בית תפארתנו. בן דוד עבדך. יבא ויגאלנו, רוח אפינו משיח יי: צור יבנה המקדש עיר ציון תמלא. ושם נשיר שיר חדש. וברננה נעלה. הרחמן הנקדש. יתברך ויתעלה. על כוס יין מלא. כברכת יי: צור

שחרית לשבת

נשמת כל חי תברך את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל. ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע. פודה ומציל ומפרנס ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה. אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה. אלהי הראשונים והאחרונים. אלוה כל בריות. אדון כל תולדות. המהלל ברוב התשבחות. המנהג עולמו בחסד. ובריותיו ברחמים: ויי ער הנה לא ינום ולא יישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים. (מחיה מתים ורופא חולים פוקח עורים וזוקף כפופים) המשיח אלמים. ומתיר אסורים והסומך נופלים והזוקף כפופים. והמפענח נעלמים. ולך לבדך אנחנו מודים. ואלו פינו מלא שירה כים. ולשוננו רנה כהמון גליו. ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע. ועינינו מאירות כשמש וכירח. וידינו פרושות כנשרי שמים. ורגלינו קלות כאילות. אין אנחנו מספיקים להודות לך יי אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו. מלפנים ממצרים גאלתנו יי אלהינו. ומבית עבדים פדיתנו ברעב זנתנו. ובשבע כלכלתנו. מחרב הצלתנו. ומדבר מלטתנו. ומחלים רעים ורבים ונאמנים דליתנו. עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך יי אלהינו ואל תטשנו יי אלהינו לנצח. על כן אברים שפלגת בנו. ורוח ונשמה שנפחת באפינו. ולשון אשר שמת בפינו. הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד. כי כל פה לך יודה. וכל לשון לך תשבע. וכל עין לך תצפה. וכל ברך לך תכרע. וכל קומה לפניך תשתחוה. וכל הלבבות ייראוך. וכל קרב וכליות יזמרו לשמך. כדבר שכתוב כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו. שועת עניים אתה תשמע. צעקת הדל תקשיב ותושיע. מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערוך לך. האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ: נהללך ונשבחך ונפארך ונברך את שם קדשך כאמור. לדוד ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו:

האל בתעצומות עזך. הגדול בכבוד שמך. הגבור לנצח והנורא בנוראותיך: המלך היושב על כסא רם ונשא:

שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: בפי ישרים תתרומם. ובשפתי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתקדש. ובקרב קדושים תתהלל:

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור שכן חובת כל היצורים. לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ובכן ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עוז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל: ברוך אתה יי אל מלך גדול ומהלל בתשבחות. אל ההודאות אדון הנפלאות בורא כל הנשמות רבון כל המעשים הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד אל חי העולמים: ח"ק

בעשי"ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים

חזן ברכו את יי המבורך:

ק"ה ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל:

הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כיי: הכל ירוממוך סלה יוצר הכל. האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח. ובוקע חלוני רקיע. מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה. ומאיר לעולם כלו וליושביו. שברא במדת הרחמים: המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית: מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו מאז. המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו. אדון עזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אין ערוך לך ואין זולתך אפס בלתך ומי דומה לך: אין ערוך לך יי אלהינו בעולם הזה. ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא. אפס בלתך גואלנו לימות המשיח. ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:

אל אדון על כל המעשים. ברוך ומבורך בפי כל הנשמה. גדלו וטובו מלא עולם. דעת ותבונה סובבים הודו: המתגאה על חיות הקודש ונהדר בכבוד על המרכבה. זכות ומישור לפני כסאו. חסד ורחמים מלא כבודו: טובים מאורות שברא אלהינו. יצרם בדעת בבינה ובהשכל. כח וגבורה נתן בהם. להיות מושלים בקרב תבל: מלאים זיו ומפיקים נגה. נאה זיום בכל העולם. שמחים בצאתם וששים בבואם. עושים באימה רצון קונם פאר וכבוד נותנים לשמו. צהלה ורנה לזכר

מלכותו. קרא לשמש ויזרח אור. ראה והתקין צורת הלבנה: שבח נותנים לו כל צבא מרום. תפארת וגדלה. שרפים וחיות ואופני הקודש:

לאל אשר שבת מכל המעשים. ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת. זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת אל מכל מלאכתו ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי. לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יצוריו: שבח יקר וגדלה וכבוד יתנו לאל מלך יוצר כל. המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדשתו ביום שבת קודש: שמך יי אלהינו יתקדש וזכרך מלכנו יתפאר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת: תתברך מושיענו על כל שבח מעשה ידיך ועל מאורי אור שיצרת המה יפארוך סלה: תתברך עד האל הקדוש תמצא בתפלה של חול:

ישמח משה במתנת חלקו. כי עבד נאמן קראת לו. כליל תפארת בראשו נתת לו. בעמדו לפניך על הר סיני. ושני לחות אבנים הוריד בידו. וכתוב בהם שמירת שבת. וכן כתוב בתורתך:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

ולא נתתו יי אלהינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו׳ תמצא לעיל

בחזרת הש"ץ אומרים זה הקדושה:

נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קו"ח קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: חזן אז בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים קול מתנשאים לעמת שרפים לעמתם משבחים ואומרים: קו"ח ברוך כבוד יי ממקומו: חזן ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו מהרה כי מחכים אנחנו לך מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו לעולם ועד תשכון: תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך לדור ודור ולנצח נצחים. ועינינו תראינה מלכותך כדבר האמור בשירי עזך על ידי דוד משיח צדקך: קו"ח ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

הש"ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק"ש:

שיר של יום מזמור שיר ליום השבת:

אתה הראת לדעת כי יי הוא האלהים אין עוד מלבדו:

אין כמוך באלהים אדני ואין כמעשיך: מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור: יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: אב

הרחמים היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים: כי בך לבד בטחנו מלך אל רם ונשא אדון עולמים:

מוציאין ס"ת ואומרים ויהי בנסוע. בריך שמיה. על הכל. סמנה לעיל

מי שברך לעולה לתורה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את (פב"פ) בעבור שעלה לכבוד המקום לכבוד התורה ולכבוד השבת ובשכר זה הקב"ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן:

מי שברך ליולדת

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת (פב"פ) ואת בנה הנולד (ואת הילדה הנולדה) לה במזל טוב (ויקרא שמה בישראל פב"פ) בעבור שבעלה נדר לצדקה בשכר זה יגדלו (יגדלה) (לזכר לתורה ו) לחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן:

מי שברך לחולה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה הוא ירפא את החולה (החולנית) (פב"פ) בעבור (שפב"פ) נדר מתנה בעבורו (בעבורה) בשכר זה הקב"ה ימלא רחמים עליו (עליה) להחלימו (להחלימה) ולרפאותו (ולרפאותה) ולהחזיקו (ולהחזיקה) ולהחיותו (ולהחיותה) וישלח לו (לה) מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ"ח איבריו ושס"ה גידיו (לנקבה לכל איבריה ושס"ה גידיה) בתוך שאר חולי ישראל, רפואת הנפש ורפואת הגוף. שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: למרנן ורבנן חבורתא קדישתא. די בארעא דישראל ודי בבבל. לרישי כלי ולרישי גלותא ולרישי מתיבתא ולדיני דבבא. לכל תלמידיהון ולכל תלמידי תלמידיהון ולכל מאן דעסקין באוריתא. מלכא דעלמא יברך יתהון. יפיש חייהון ויסגא יומיהון ויתן ארכה לשניהון. ויתפרקון וישתזבון מן כל עקה ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדהון כל זמן ועדן. ונאמר אמן:

כשמתפלל בלא מנין לא יאמר יקום פורקן זה ולא מי שברך:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא. זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא: לכל קהלא קדישא הדין רברביא עם זעריא טפלא ונשיא. מלכא דעלמא יברך יתכון יפיש חייכון ויסגא יומיכון ויתן ארכה לשניכון. ותתפרקון ותשתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדכון כל זמן ועדן ונאמר אמן:

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקודש. הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם. ומי שמיחדים בתי כנסיות לתפלה. ומי שבאים בתוכם להתפלל. ומי שנותנים נר למאור ויין לקידוש ולהבדלה ופת לאורחים וצדקה לעניים. וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה. הקדוש ברוך הוא ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עונם. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

כשמברכין החודש אומרים זה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתחדש ‎[ע]לינו את החודש הזה לטובה ולברכה. ותתן לנו חיים ארוכים. ‎[ח]יים של שלום. חיים של טובה. חיים של ברכה. חיים ‎[ש]ל פרנסה. חיים של חילוץ עצמות. חיים שיש בהם יראת ‎[ש]מים ויראת חטא. חיים שאין בהם בושה וכלימה. חיים ‎[ש]ל עושר וכבוד. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת ‎[ש]מים. חיים שימלאו כל משאלות לבנו לטובה אמן סלה:

מי שעשה נסים לאבותינו. ונאל אותם ‎[מ]עבדות לחרות. הוא יגאל אותנו בקרוב. ‎[וי]קבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ. חברים ‎[כ]ל ישראל ונאמר אמן:

‎[ר]אש חודש (פלוני) ביום (פלוני) הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה:

יחדשהו הקדוש ברוך הוא עלינו ועל כל עמו בית ‎[י]שראל. לטובה ולברכה. לששון ולשמחה. לישועה ‎[ול]נחמה. לפרנסה ולכלכלה. לחיים ולשלום. לשמועות ‎[ט]ובות ולבשורות טובות. ולגשמים בעתם. ולרפואה ‎[ש]לימה. ולגאולה קרובה. ונאמר אמן:

אל מלא רחמים שוכן במרומים המצא מנוחה נכונה ‎[ע]ל כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע ‎[מ]זהירים את נשמת (פב"פ) שהלך לעולמו (לנקבה שהלכה ‎[ל]עולמה) בעבור שנדבו צדקה בעד הזכרת נשמתו (נשמתה) ‎[ל]כן בעל הרחמים יסתירהו (יסתירה) בסתר כנפיו לעולמים. ‎[וי]צרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה) ה' הוא נחלתו ‎[(]נחלתה) וינוח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן:

‎[ש]בת שמברכין החודש ור"ח ויום טוב וחנוכה ופורים וכשיש חתן בבית ‎[ה]כנסת וברית מילה אין אומרים אב הרחמים. ובימי הספירה אומרים אף כשמברכין החודש. וכן אומרים בבית האבל:

אב הרחמים שוכן מרומים. ברחמיו העצומים. הוא ‎[י]פקוד ברחמים החסידים והישרים והתמימים. קהלות הקודש ‎[ש]מסרו נפשם על קדושת השם הנאהבים והנעימים ‎[ב]חייהם ובמותם לא נפרדו. מנשרים קלו ומאריות גברו. ‎[ל]עשות רצון קונם וחפץ צורם: יזכרם אלהינו לטובה עם ‎[ש]אר צדיקי עולם. וינקום (לעינינו) נקמת דם עבדיו השפוך: ‎[כ]כתוב בתורת משה איש האלהים הרנינו גוים עמו כי דם ‎[ע]בדיו יקום. ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: ועל ידי ‎[ע]בדיך הנביאים כתוב לאמר ונקיתי דמם לא נקיתי ויי שוכן ‎[ב]ציון: ובכתבי הקודש נאמר למה יאמרו הגוים איה אלהיהם ‎[יו]דע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך: ואומר כי ‎[ד]ורש דמים אותם זכר לא שכח צעקת ענוים: ואומר ידין ‎[ב]גוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה: מנחל בדרך ‎[י]שתה על כן ירים ראש: אשרי וכו'

כשמברכין בה"ב יאמר הש"ץ זה.

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ‎[ו]שלמה הוא יברך את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית ‎[ש]ני וחמישי ושני בשכר זה הקב"ה ישמרהו ויצילהו מכל ‎[צ]רה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל ‎[מ]עשה ידיהם ויקבל תפלותיהם ויאזין שועותיהם עם כל ‎[י]שראל אחיהם ונאמר אמן:

‎[הש]"ץ אומר יהללו ומכניסין הספר תורה להיכל ובנוחה יאמר וכו'. ה"ק.

תפלת מוסף לשבת

‎[מ]תפללין שמו"ע עד האל הקדוש הנזכר לעיל. ואח"כ מתחילין כאן:

תכנת שבת רצית קרבנותיה צוית פרושיה עם סדורי נסכיה. מענגיה לעולם כבוד ינחלו. טועמיה חיים זכו. וגם האוהבים דבריה גדלה בחרו. אז מסיני נצטוו צווי פעליה כראוי: ותצונו יי אלהינו להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו: ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם. ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג. עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו'

בחזרת הש"ץ אומרים זה.

כתר יתנו לך יי אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה יחד כלם קדשה לך ישלשו. כדבר האמור על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: כבודו מלא עולם. משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו. לעמתם משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי ממקומו: ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו ויחון עם המיחדים שמו ערב ובוקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים: שמע ישראל יי אלהינו יי אחד: הוא אלהינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו והוא יושיענו ויגאלנו שנית וישמיענו ברחמיו לעיני כל חי לאמר הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלהים: אני יי אלהיכם: ובדברי קדשך כתוב לאמר: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

הש"ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק"ש.

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו:

אין כאלהינו. אין כאדונינו. אין כמלכנו. אין כמושיענו: מי כאלהינו. מי כאדונינו. מי כמלכנו. מי כמושיענו: נודה לאלהינו. נודה לאדונינו. נודה למלכנו. נודה למושיענו: ברוך אלהינו. ברוך אדונינו. ברוך מלכנו. ברוך מושיענו: אתה הוא אלהינו. אתה הוא אדונינו. אתה הוא מלכנו. אתה הוא מושיענו: אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים:

פטום הקטורת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה: הקושט שנים עשר וקלופה שלשה וקנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורין

עתיק. מלח סדומית רובע הקב כפה עשן כל שהוא. רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף בורית כרשינה למה היא באה כדי לשפות בה את הצפרן כדי שתהא נאה. יין קפריסין למה הוא בא כדי לשרות בו את הצפרן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד:

השיר שהלוים היו אומרים בבית המקדש: ביום הראשון היו אומרים ליי הארץ ומלואה תבל ויושבי בה: בשני היו אומרים גדול יי ומהלל מאוד בעיר אלהינו הר קדשו: בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט: ברביעי היו אומרים אל נקמות יי אל נקמות הופיע: בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: בששי היו אומרים יי מלך גאות לבש לבש יי עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט: בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך: אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

קדיש דרבנן. ואומרים עלינו. קדיש יתום:

שיר הכבוד

פותחין הארון

חזן אנעים זמירות ושירים אארוג. כי אליך נפשי תערוג:

קהל נפשי חמדה בצל ידך. לדעת כל רז סודך:

ח׳ מדי דברי בכבודך. הומה לבי אל דודיך:

ק׳ על כן אדבר בך נכבדות. ושמך אכבד בשירי ידידות:

ח׳ אספרה כבודך ולא ראיתיך. אדמך אכנך ולא ידעתיך:

ק׳ ביד נביאיך בסוד עבדיך. דמית הדר כבוד הודך:

ח׳ גדולתך וגבורתך. כנו לתוקף פעולתך:

ק׳ דמו אותך ולא כפי ישך. וישווך לפי מעשיך:

ח׳ המשילוך ברוב חזיונות. הנך אחד בכל דמיונות:

ק׳ ויחזו בך זקנה ובחרות. ושער ראשך בשיבה ושחרות:

ח׳ זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב. כאיש מלחמות ידיו לו רב:

ק׳ חבש כובע ישועה בראשו. הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

ח׳ טללי אורות ראשו נמלא. קווצותיו רסיסי לילה:

ק׳ יתפאר בי כי חפץ בי. והוא יהיה לי לעטרת צבי:

ח׳ כתם טהור פז דמות ראשו. וחק על מצח כבוד שם קדשו:

ק׳ לחן ולכבוד צבי תפארה. אמתו לו עטרה עטרה:

ח׳ מחלפות ראשו כבימי בחורות. קווצותיו תלתלים שחורות:

ק׳ נוה הצדק צבי תפארתו. יעלה נא על ראש שמחתו:

ח׳ סגלתו תהי נא בידו עטרת. וצניף מלוכה צבי תפארת:

ק׳ עמוסים נשאם עטרת ענדם. מאשר יקרו בעיניו כבדם:

ח׳ פארו עלי ופארי עליו. וקרוב אלי בקראי אליו:

ק׳ צח ואדום ללבושו אדום. פורה בדרכו בבואו מאדום:

ח׳ קשר תפלין הראה לעניו. תמונת יי לנגד עיניו:

ק׳ רוצה בעמו ענוים יפאר. יושב תהלות בם להתפאר:

ח׳ ראש דברך אמת קורא מראש. דור ודור עם דורשך דרוש:

ק׳ שית המון שירי נא עליך. ורנתי תקרב אליך:

ח׳ תהלתי תהי לראשך עטרת. ותפלתי תכון ק[...]

ק׳ תיקר שירת רש בעיניך. כשיר יושר על קרבנך:

ח׳ ברכתי תעלה לראש משביר. מחולל ומוליד צדיק [...]

ק׳ ובברכתי תנענע לי ראש. ואותה קח לך כבשמים ר[...]

ח׳ יערב נא שיחי עליך. כי נפשי תערוג אליך:

לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד [...] בשמים ובארץ לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: מי [...] גבורות יי ישמיע כל תהלתו:

סדר תקוני שבת

בסעודת שחרית יאמר זה המאמר מהזוהר המסוגל לנשמה. [...] מכבוד סעודה זו:

ביומא דשבתא בסעודתא תנינא כתיב אז תתענג [...] על ה׳ ודאי דההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא [...] עלמין בחדוותא ושלימו וחדוותא דעתיקא עבדינן [...] דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והא[...] נחלת יעקב אביך דא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בשל[...] וכולהו שיתא יומין מההיא שלימו מתברכין ובעי ב[...] למחדי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתא דאינון סע[...] מהימנותא שלימתא דזרעא קדישא דישראל די מהימנות[...] דלהון ולא דעמין עע״ג ובגין כך אמר ביני ובין בני יש[...] תא חזי בסעודתי אלין אשתמודעין ישראל דאינון בני [...] דאינון מהיכלא דמלכא. דאינון בני מהימנותא (עלאין) [...] דפגם חד סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ואחזי [...] דלאו מבני מלכא עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלכא [...] דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא. ויהבין עליה חומרא [...] מילין דינא דגיהנם וכו׳. ותא חזי בכולהו שאר זמנין וחג[...] בר נש למחדי ולמחדי למסכני ואי הוא חדי בלחודוי ולא [...] למסכני עונשיה סגי דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו ל[...] עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ואי [...] בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין עליה [...] כשאר זמנין וחגין דכתיב פרש חגיכם פרש חגיכם [...] ולא פרש שבתכם וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפש[...] שבת לא קאמר. ובגין כך כתיב ביני ובין בני ישראל ומשו[...] מהימנותא אשתכח בשבתא יהבין ליה לבר נש נשמתא [...] נשמתא עילאה נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא ד[...] ובג״כ אקרי שבת מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא [...] דאיהו שלים מכל סטרוי. אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ו[...] לבר נש דלא אשלים חדותא דמלכא קדישא ומאן ח[...] דיליה אלין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם [...] ויצחק ויעקב כלילן בהו. וכלהו חדו על חדו מהימנותא של[...] מכל סטרוי. תאנא בהדין יומא מתעטרין אבהן וכל בני[...] מה דלא הוה כן בכל שאר חגין וזמנין. בהדין יומא [...] דגיהנם נייחין בהדין יומא כל דינין אתכפיין ולא מתערין ב[...] בהדין יומא אורייתא מתעטרא בעטרין שלימין בהדין [...] חדוותא ותפנוקא אשתמע במאתן וחמשין עלמין. בי[...]

ואח״כ יאמר זה

אתקינו סעודתא דמהימנותא. של[...] חדותא דמלכא קדישא: אתקינו סעודתא דמל[...] דא היא סעודתא דעתיקא קדישא וחקל תפ[...] קדישין וזעיר אנפין אתין לסעדא בהדיה:

פיוט להאר״י ז״ל:

אסדר לסעודתא. בצפרא
דשבתא. ואזמין בה השתא.
עתיקא קדישא:

נהוריה ישרי בה. בקדושא
רבא. ובחמרא טבא.
דביה תחדי נפשא:

ישדר לן שופריה. ונחזי
ביקריה. ויחזי לן סתריה.
דאתאמר בלחישא:

יגלה לן טעמי. דבתריסר
נהמי. דאינון את בשמיה.
כפילא וקלישא:

צ[...] רורא דלעילא. דבי[...]
כלא. ויתרבי חילא.
עד רישא:

חדו חצדי חקלא. [...]
ובמלא. ומללו [...]
מתיקא כדובשא:

קדם רבון עלמין. [...]
סתימין. תגלון יפת[...]
ותיטרון חדושא:

לעטר פתורא [...]
יקירא. עמיקא [...]
וחמי טלתא אישא:

ואלין

ו אלין מליא. יהון לקרבנא. ותמן מאן שריא. הלא הוא שכינא:

ר בו יתיד יסגי. לצלא מן דרניה. ויסב בת זוגיה. דהות פרישא:

זה הזמר סימנו חיים יצחק

חי יי וברוך צורי. ביי תתהלל נפשי. כי יי יאיר נרי. בהלו נרו עלי ראשי:

יי רועי לא אחסר. על מי מנוחות ינהלני. נותן לחם לכל בשר. לחם חקי הטריפני:

יהי רצון מלפניך. אתה אלהי קדושי. תערוך לפני שלחנך. תדשן בשמן ראשי:

מי יתן מנוחתי. לפני אדון השלום. והיתה שלמה מטתי. החיים והשלום:

ישלח מלאכו לפני. ללותי לויה. בכוס ישועות אשא פני. מנת כוסי רויה:

צמאה נפשי אל יי. ימלא שובע אסמי. אל ההרים אשא עיני. כהלל ולא כשנואי:

חדות ימים ושנות עולמים עורה כבודי עורה. ועל ראשי יהיה תמיד. נר מצוה ואור תורה:

קומה יי למנוחתי. אתה וארון עזך. קח נא אל את ברכתי. והחזק מגן חוזך:

מזמור לדוד יי רועי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני: נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני: תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה: אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית יי לארך ימים:

אם תשיב משבת רגלך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יי דבר:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת ליי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי

על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו:

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

זמירות ליום השבת

ברוך אדני יום יום. יעמס לנו ישע ופדיום. ובשמו נגיל כל היום. ובישועתו נרים ראש עליון. כי הוא מעוז לדל ומחסה לאביון: שבטי יה לישראל עדות בצרתם לו צר בסבלות ובעבדות. בלבנת הספיר הראם עוז ידידות. ונגלה להעלותם מעומק בור ידות. כי עם יי החסד והרבה עמו פדות: מה יקר חסדו בצלו לגוננמו. בגלות בבלה שלח למענימו. להוריד בריחים נמנה ביניםו. ויתנם לרחמים לפני שוביםו. כי לא יטוש יי את עמו. בעבור הגדול שמו: עילם שת כסאו להציל ידידיו. להעביר משם מעוזי מורדיו. מעבור בשלח פדה את עבדיו. קרן לעמו ירים תהלה לכל חסידיו. כי אם הוגה ורחם כרחמיו וכרוב חסדיו: וצפיר העזים הגדיל עצומיו. וגם חזות ארבע עלו למרומיו. ובלבם דמו להשחית את רחמיו. על ידי כהניו מגר מתקוממיו. חסדי יי כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו: נסגרתי לאדום ביד רעי מדני. שבכל יום ויום ממלאים כרסם מעדני. עזרתו עמי לסמוך את אדני. ולא נטשתני כל ימי עדני. כי לא יזנח לעולם אדני: בבואו מאדום חמוץ בגדים. זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים. ויז נצחם מלבושיו להאדים. בכחו הגדול יבצור רוח נגידים. הגה ברוחו הקשה ביום קדים: ראותו כי כן אדומי העוצר. יחשוב לו בבצרה תקלוט כבצר. ומלאך כאדם בתוכה ינצר. ומזיד כשוגג במקלט יעצר. אהבו את יי כל חסידיו אמונים נוצר: יצוה צור חסדו קהלותיו לקבץ. מארבע רוחות עדיו להקבץ. ובהר מרום הרים אותנו להרבץ. ואתנו ישוב נדחים קובץ. ישיב לא נאמר כי אם ושב וקבץ: ברוך הוא אלהינו אשר טוב גמלנו. כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו. אלה וכאלה יוסף עמנו. להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו: ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו. להללו ולשבחו ולספר הודו. מכל אום גבר עלינו חסדו. לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו. נמליכו וניחדו: שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום. משמאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום. ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות על ישראל שלום. יועץ אל גבור אבי עד שר שלום:

ברוך אל עליון. אשר נתן מנוחה. לנפשנו פדיום משאת ואנחה. והוא ידרוש לציון עיר הנדחה. עד אנה תוגיון נפש נאנחה: השומר שבת הבן עם הבת. לאל ירצו כמנחה על מחבת: רוכב בערבות מלך עולמים. את עמו לשבות אזן בנעימים. במאכלי ערבות במיני מטעמים. במלבושי כבוד זבח משפחה: השומר ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל. מאת כל סוכה שוכן בערפל. נחלה לו יזכה בהר ובשפל. נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה: השומר כל שומר שבת כדת מחללו. הן הכשר חבת קודש גורלו. ואם יצא חובת היום אשרי לו. אל אל אדון מחוללו. מנחה היא שלוחה: השומר חמדת הימים קראו אלי צור. ואשרי לתמימים אם יהיה נצור. כתר הלומים על ראשם יצור. צור העולמים רוחו בם נחה: השומר זכור את יום השבת לקדשו. קרנו כי גבהה נזר על ראשו. על כן יתן האדם לנפשו. עונג וגם שמחה. בהם למשחה: השומר קודש היא לכם שבת המלכה. אל תוך בתיכם להניח ברכה. בכל מושבותיכם לא תעשו מלאכה. בניכם ובנותיכם עבד וגם שפחה: השומר

יום זה מכובד מכל ימים. כי בו שבת צור עולמים: ששת ימים תעשה מלאכתך. ויום השביעי לאלהיך. שבת לא תעשה בו מלאכה. כי כל עשה ששת ימים: יום זה ראשון הוא למקראי קודש. יום שבתון יום שבת קודש. על כן כל איש ביינו יקדש. על שתי לחם יבצעו תמימים: יום זה

אכול משמנים שתה ממתקים. כי אל יתן לכל בו דבקים. בגד ללבוש לחם חקים. בשר ודגים וכל מטעמים: יום זה לא תחסר כל בו ואכלת ושבעת. וברכת את יי אלהיך אשר אהבת. כי ברכך מכל העמים: יום זה השמים מספרים כבודו. וגם הארץ מלאה חסדו. ראו כי כל אלה עשתה ידו. כי הוא הצור פעלו תמים: יום זה

דרור יקרא לבן עם בת. וינצרכם כמו בבת. נעים שמכם ולא ישבת. שבו ונוחו ביום שבת: דרוש נוי ואולמי. ואות ישע עשה עמי. נטע שורק בתוך כרמי. שעה שועת בני עמי: דרוך פורה בתוך בצרה. וגם בבל אשר גברה. נתוץ צרי באף ועברה. שמע קולי ביום אקרא: אלהים תן במדבר הר. הדס שטה ברוש תדהר. ולמזהיר ולנזהר. שלומים תן כמי נהר: הדוך קמי אל קנא. במוג לבב ובמגנה. ונרחיב פה ונמלאנה. לשוננו לך רנה: דעה חכמה לנפשך. והיא כתר לראשך. נצור מצות קדושך. שמור שבת קדשך:

שבת היום ליי. מאד צהלו ברנני. וגם הרבו מעדני. אותו לשמור כמצות יי. שבת היום ליי: מעבור דרך וגבולים. מעשות היום פעלים. לאכול ולשתות בהלולים. זה היום עשה יי. שבת היום ליי: ואם תשמרנו יה ינצרך כבבת. אתה ובנך וגם הבת. וקראת עונג לשבת. אז תתענג על יי. שבת היום ליי: אכול משמנים ומעדנים. ומטעמים הרבה מינים. אגוזי פרך ורמונים. ואכלת ושבעת וברכת את יי. שבת היום ליי: לערוך בשולחן לחם חמודות. לעשות היום שלש סעודות. וברכת את השם הנכבד לברך ולהודות. שקדו ושמרו ועשו בני. שבת היום ליי:

יה רבון. צור משלו. תמצא בזמירות ליל שבת:

קודם בהמ"ז של כל סעודות שבת יטול ידיו במים אחרונים ויאמר:
יבי אסחי אנא. לגבי חד מנא. לסטרא חורינא דלית בה ממשא:

אזמן בתלתא. בכסא דברכתא. לעלת עלתא. עתיקא קדישא

מנחה לשבת

אומרים קרבנות. אשרי ובא לציון. ח"ק ואח"כ אומרים זה:

ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים בר
חסדך ענני באמת ישעך:

ומוציאין ס"ת וקורין ג' גברי ומתפללין שמו"ע עד האל הקדוש

אתה אחד ושמך אחד. ומי כעמך ישראל ג
אחד בארץ. תפארת גדלה. ועטרת ישועה יו
מנוחה וקדשה לעמך נתת: אברהם יגל. יצח
ירנן. יעקב ובניו ינוחו בו. מנוחת אהבה ונדבה
מנוחת אמת ואמונה. מנוחת שלום ושלוה והשק
ובטח. מנוחה שלמה שאתה רוצה בה: יכיר
בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם. ועל מנוחת
יקדישו את שמך:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנ
קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבע
מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבד
באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שב
קדשך. וינוחו בם כל ישראל מקדשי שמך: ברו
אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו'

אומרים צ"צ בשבת במנחה ואם חל ביום שאלו היה חול
היו אומרים תחנון א"א צ"צ אבל בבית האבל תוך שבעה אומר
אף שאין אומרים תחנון בחול:

ג צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת
ב וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדלו
אלהים מי כמוך: א צדקתך כהררי אל משפטי
תהום רבה אדם ובהמה תושיע יי: ק"ש. עלינו. ק

משבת בראשית עד שבת הגדול אומרים ברכי נפשי ושיר המעלות וקנין פרקי אב

למוצאי שבת

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש: יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך אורריך ארור ומברכיך ברוך: ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלהים לאברהם: מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים ורחם: ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרות צאנך על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך: ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך: והסיר יי ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך: המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את

הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברה
ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ: יי אלהיכ
הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב
יי אלהי אבותיכם יסף עליכם ככם אלף פעמי
ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה: ברו
אתה בבאך וברוך אתה בצאתך: ברוך טנא
ומשארתך: ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך ופר
בהמתך שגר אלפיך ועשתרות צאנך: יצו יי את
את הברכה באסמיך ובכל משלח ידיך וברכ
בארץ אשר יי אלהיך נותן לך: יפתח יי לך א
אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעת
ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואת
לא תלוה: כי יי אלהיך ברכך כאשר דבר ל
והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשל
בגוים רבים ובך לא ימשלו: אשריך ישראל מ
כמוך עם נושע ביי מגן עזרך ואשר חרב גאות
ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך:

מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה
כִּי גְאַלְתִּיךָ: רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְיָ הָרִיעוּ
יּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ
אַל יְיָ יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר: גֹּאֲלֵנוּ יְיָ
וֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:
יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּייָ תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ
תִכָּלְמוּ עַד עוֹלְמֵי עַד: וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ
לְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם
לִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב
אֵל אָנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ
לְעוֹלָם: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן
ים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי
דֶה יִמְחֲאוּ כָף: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא
חָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה:
אַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם
ם הַהוּא הוֹדוּ לַייָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים
לוֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת
ה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת
כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם
א הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ
וּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ:
בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְיָ: וְהָיָה אֱמוּנַת
ךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא
רוֹ: וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל וַייָ עִמּוֹ: פָּדָה
לוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר
ם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה
וֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפּוֹל
עֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה
דוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת: וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן
ּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן
מְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי
חוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: וְלֹא אָבָה
אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְּךָ
הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: אָז תִּשְׂמַח
לָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי
ם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם:
בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב
ר יְיָ וּרְפָאתִיו: וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ
לִישִׁים לְךָ דָוִד וְעִמְּךָ בֶן יִשַׁי שָׁלוֹם. שָׁלוֹם לְךָ
לוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִד וַיִּתְּנֵם
אשֵׁי הַגְּדוּד: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם
תְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ
יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא
לָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁם אַתָּה מוֹצֵא
תָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה. וְשָׁנוּי
יאִים. וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים:
כָּתוּב בַּתּוֹרָה כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים

וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר
לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ עֹשֶׂה
מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם
וְשִׂמְלָה: שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים דִּכְתִיב כִּי כֹה אָמַר רָם
וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת
דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב
נִדְכָּאִים: מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב שִׁירוּ לֵאלֹהִים
זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ
לְפָנָיו: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת
אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ: יְהִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ: וְאַתֶּם
הַדְּבֵקִים בַּייָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: כִּי נִחַם יְיָ
צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ
כְּגַן יְיָ שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה: יְיָ
חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו: יְגִיעַ
כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי
בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ
גָּבֶר יְרֵא יְיָ: יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָיִם כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל: עלינו ק׳י

סדר הבדלה

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד. כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ
וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה:
לַייָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב
לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יְיָ
הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה
וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר. כֵּן תִּהְיֶה לָּנוּ. כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: סברי וכו׳
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ
לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחוֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי
לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל:

הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל. חַטֹּאתֵינוּ הוּא יִמְחוֹל
זַרְעֵנוּ וְכַסְפֵּנוּ יַרְבֶּה כַּחוֹל. וְכַכּוֹכָבִים בַּלָּיְלָה: יוֹם
פָּנָה כְּצֵל תֹּמֶר. אֶקְרָא לָאֵל עָלַי גּוֹמֵר. אָמַר שׁוֹמֵר
אָתָא בֹקֶר וְגַם לָיְלָה: צִדְקָתְךָ כְּהַר תָּבוֹר. עַל
חֲטָאַי עָבוֹר תַּעֲבוֹר. כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבוֹר.
וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: חָלְפָה עוֹנַת מִנְחָתִי. מִי יִתֵּן
מְנוּחָתִי. יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי. אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה: קוֹלִי
בַּל יֻנְטַל. פְּתַח לִי שַׁעַר הַמְנֻטָּל. שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא
טָל. קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: הֵעָתֵר נוֹרָא וְאָיוֹם. אֲשַׁוֵּעַ
תְּנָה פִדְיוֹם. בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם. בְּאִישׁוֹן לָיְלָה:
קְרָאתִיךָ יָהּ הוֹשִׁיעֵנִי. אֹרַח חַיִּים תּוֹדִיעֵנִי. מִדַּלּוּת
תְּבַצְּעֵנִי. מִיּוֹם וְעַד לָיְלָה: טַהֵר טִנּוּף מַעֲשַׂי. פֶּן
יֹאמְרוּ מַכְעִיסַי. אַיֵּה נָא אֱלוֹהַּ עוֹשָׂי. הַנּוֹתֵן זְמִירוֹת
בַּלָּיְלָה: נַחְנוּ בְיָדְךָ כַּחֹמֶר. סְלַח נָא עַל קַל וָחֹמֶר.
יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר. וְלַיְלָה לְלָיְלָה. המבדיל:

במוצאי

במוצאי יום מנוחה. המצא לעמך רוחה. שלח תשבי לנאנחה. ונס יגון ואנחה: יאתה לך צורי. לקבץ עם מפוזרי. מיד גוי אכזרי. אשר כרה לי שוחה: עת דודים תעורר אל. למלט עם אשר שואל. ראות טובך בבא גואל. לשה פזורה נדחה: קרא ישע לעם נדבה. אל דגול מרבבה. יהי השבוע הבא. לישועה ולרוחה: בת ציון השכולה. אשר היא היום געולה. מהרה תהיה בעולה. כאם הבנים שמחה: מעינות אזי יזובון. ופדויי יי עוד ישובון. ומי ישע ישאבון. והצרה נשכחה: נחה עמך כאב רחמן. יצפצפו עם לא אלמן. דבר יי אשר נאמן. בהקימך הבטחה: ידידים פליטי חרץ. נגינתם יפצחו במרץ. בלי צוחה ובלי פרץ. אין יוצאת ואין צוחה: יהי החודש הזה. כנבואת אבי חוזה. וישמע בבית זה. קול ששון וקול שמחה: חזק ימלא משאלותינו. אמיץ יעשה בקשתנו. והוא ישלח במעשה ידינו. ברכה והצלחה: במוצאי יום גילה. שמך נורא עלילה. שלח תשבי לעם סגולה. רוח ששון והנחה: קול צהלה ורנה. שפתינו אז תרננה. אנא יי הושיעה נא. אנא יי הצליחה נא:

הרש ששוני אל נא והביא. את אליהו הנביא: אמץ וחזק רפיון ידי. ברך מלאכתי וכל מעבדי. גואלי זכור עניי ומרודי. דברך הטוב הקם לעודדי. הרץ ושלח ושמח לבבי. את אליהו הנביא: ועד והכן די ספוקי. זמן מזוני ולחם חקי. חלב חיל גוים חיש להניקי. טובך תשבע עוללי ויונקי. יבא משיחי לעיר מושבי. את אליהו הנביא: כונן לעם זו צורי צור לחבוש. לחם לאכול ובגד ללבוש. משנאי יחתו ירא ויבוש. נוה הר שעיר בקרוב תכבוש. ששוני יגדל בראות כביבי. את אליהו הנביא: עמון ומואב מהרה תכלה. פרותך לעמך בקרוב תגלה. ציון תמלא מעם אלה. קרית מלך רב אז נעלה. שכן תשכן בתוך עם צבי. את אליהו הנביא.

אמר יי ליעקב. אתע"י:
בחר יי ביעקב. אתע"י:
גאל יי את יעקב אתע"י:
דרך כוכב מיעקב. אתע"י:
הבאים ישרש יעקב. אתע"י:
וירד מיעקב. אתע"י:
זכר זאת ליעקב. אתע"י:
חדות ישועות יעקב. אתע"י:
טובו אהליך יעקב. אתע"י:
יורו משפטיך ליעקב. אתע"י:
כי לא נחש ביעקב. אתע"י:
לא הביט און ביעקב. אתע"י:
מי מנה עפר יעקב. אתע"י:
נשבע יי ליעקב. אתע"י:
סלח נא לעון יעקב. אתע"י:
עתה השב שבות יעקב. אתע"י:
פדה יי את יעקב. אתע"י:
צוה ישועות יעקב. אתע"י:
קול קול יעקב. אתע"י:
רני ושמחי ליעקב. אתע"י:
שב יי את שבות יעקב. אתע"י:
תתן אמת ליעקב אתע"י:

אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד: איש אשר קנא לשם האל. איש בשר שלום על יד יקותיאל. איש גש ויכפר על בני ישראל אליהו: איש דורות שנים עשר ראו עיניו. איש הנקרא בעל שער בסמניו. איש ואזור עור אזור במתניו. אליהו: איש זעף על עובדי חמנים. איש חש ונשבע מהיות גשמי מעונים. איש טל ומטר עצר שלש שנים. אליהו: איש יצא למצוא לנפשו נחת. איש כלכלוהו העורבים ולא מת לשחת. איש למענו נתברכו כד וצפחת. אליהו: איש מוסריו הקשיבו כמהים. איש נענה באש משמי גבוהים. איש סחו אחריו יי הוא האלהים. אליהו: איש עתיד להשתלח משמי ערבות. איש פקיד על כל בשורות טובות. איש ציר נאמן להשיב לב בנים על אבות. אליהו: איש קרא קנא קנאתי ליי בתפארה. איש רכב על סוסי אש בסערה. איש שלא טעם טעם מיתה וקבורה. אליהו: איש תשבי תצילנו מפי אריות. תבשרנו בשורות טובות. תשמחנו בנים על אבות. במוצאי שבתות. אליהו: איש תשבי על שמו נקרא. תצליחנו על ידו בתורה. תשמיענו מפיו בשורה טובה במהרה. תוציאנו מאפלה לאורה. אליהו: אשרי מי שראה פניו בחלום. אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום. יי יברך את עמו בשלום. אליהו:

ככתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יי הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם:

סדר הלל

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל:

הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: מי כיי אלהינו המגביהי לשבת: המשפילי לראות בשמים ובארץ: מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון: להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו: מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: הים ראה וינס הירדן יסוב לאחור: ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן: מה לך הים כי תנוס הירדן תסוב לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים:

בר"ח ובחוה"מ פסח דולג זה:

לא לנו יי לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך: למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם: ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון: ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם: כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בוטח בהם: ישראל בטח ביי עזרם ומגנם הוא: בית אהרן בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: יראי יי בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: ע"כ

יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יברך יראי יי הקטנים עם הגדולים: יוסף יי עליכם ועל בניכם: ברוכים אתם ליי עשה שמים וארץ: השמים שמים ליי והארץ נתן לבני אדם: לא המתים יהללויה ולא כל יורדי דומה: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

בר"ח ובחוה"מ פסח דולג זה:

אהבתי כי ישמע יי את קולי תחנוני: כי הטה אזנו לי ובימי אקרא: אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ובשם יי אקרא אנה יי מלטה נפשי: חנון יי וצדיק ואלהינו מרחם: שומר פתאים יי דלותי ולי יהושיע: שובי נפשי למנוחיכי כי יי גמל עליכי: כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחי: אתהלך לפני יי בארצות החיים: האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד: אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב: ע"כ

מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי: כוס ישועות אשא ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: יקר בעיני יי המותה לחסידיו: אנה יי כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי: לך אזבח זבח תודה ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: בחצרות בית יי בתוככי ירושלים הללויה:

הללו

את יְיָ כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר
הוּ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

ו לַייָ כִּי טוֹב	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
א יִשְׂרָאֵל	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
א בֵית אַהֲרֹן	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
א יִרְאֵי יְיָ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ: יְיָ לִי לֹא אִירָא מַה
דָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת
בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם
ם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם:
רִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה
פֹּל וַייָ עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל
ה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה
ה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר
מָוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה
שַּׁעַר לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי
: אודך אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן
הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מאת זֶה הַיּוֹם
נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

י הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא:
י הַצְלִיחָה נָא: אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא:

הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: ברוך אֵל יְיָ וַיָּאֶר
חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל אֵלִי אַתָּה
י אֲרוֹמְמֶךָּ: אלי הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הודו
ךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ
ירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם
אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

מוסף לראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש סמנ"ה כדף ואו

אשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמְּךָ נָתָתָּ. זְמַן כַּפָּרָה לְכָל
ם. בִּהְיוֹתָם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ זִבְחֵי רָצוֹן
חַטָּאת לְכַפֵּר בַּעֲדָם. זִכָּרוֹן לְכֻלָּם יִהְיוּ.
נַפְשָׁם מִיַּד שׂוֹנֵא. מִזְבֵּחַ חָדָשׁ בְּצִיּוֹן
עוֹלַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲלֶה עָלָיו. וּשְׂעִירֵי
שֶׂה בְרָצוֹן. וּבַעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִשְׂמַח
וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ הַנִּשְׁמָעִים בְּעִירֶךָ
ם לִפְנֵי מִזְבְּחֶךָ אַהֲבַת עוֹלָם תָּבִיא לָהֶם
אָבוֹת לַבָּנִים תִּזְכּוֹר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ
בִּגְבוּלֵנוּ): וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה
ים בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם: וְשָׁם
לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים
וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם. וְאֶת מוּסַף יוֹם רֹאשׁ
הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת
כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה
מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

שֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר
ל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִים:
תָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי
לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר
ידִים כְּהִלְכָתָם:

הֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ

הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה
וּלְנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים טוֹבִים
וּלְשָׁלוֹם. לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן. (בשנת העיבור
וּלְכַפָּרַת פָּשַׁע) וִיהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה סוֹף וְקֵץ לְכָל
צָרוֹתֵינוּ תְּחִלָּה וְרֹאשׁ לְפִדְיוֹן נַפְשֵׁנוּ. כִּי בְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת וְחֻקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם
קָבָעְתָּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

רצה ומודים וכו' סמנ"ה כדף ואו עמוד בית

מוסף לשבת ראש חודש

כמפללין שמו"ע עד האל הקדוש סמנ"ה כדף ה

אַתָּה יָצַרְתָּ עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם כִּלִּיתָ מְלַאכְתְּךָ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי (בָּחַרְתָּ בָּנוּ מִכָּל עָם) אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ
בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ
עָלֵינוּ קָרָאתָ: וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת
לִמְנוּחָה וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְכַפָּרָה. וּלְפִי שֶׁחָטָאנוּ
לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָרְבָה עִירֵנוּ וְשָׁמֵם בֵּית
מִקְדָּשֵׁנוּ וְגָלָה יְקָרֵנוּ וְנִטַּל כָּבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ וְאֵין
אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין (לְהַקְרִיב קָרְבָּן וְלֹא כֹהֵן שֶׁיְכַפֵּר
בַּעֲדֵנוּ) לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ בַּבַּיִת
הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד
שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ
בִּגְבוּלֵנוּ וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ
תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם: וְאֶת מוּסְפֵי
יוֹם הַשַּׁבָּת (הַמְּנוּחָה) הַזֶּה וְיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה.
נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ
שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ
מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת
הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: (זֶה קָרְבַּן שַׁבָּת וְקָרְבַּן הַיּוֹם כָּאָמוּר):

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם
וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִים:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי
תְמִידִים כְּהִלְכָתָם:

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג. עַם מְקַדְּשֵׁי
שְׁבִיעִי. כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ
וְקִדַּשְׁתּוֹ. חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ. זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה נָא בִמְנוּחָתֵנוּ
וְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה.
לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה
וּלְנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים טוֹבִים
וּלְשָׁלוֹם. לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן. (בשנת העיבור
וּלְכַפָּרַת פָּשַׁע). וִיהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה סוֹף וְקֵץ לְכָל
צָרוֹתֵינוּ. תְּחִלָּה וְרֹאשׁ לְפִדְיוֹן נַפְשֵׁנוּ. כִּי בְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת. וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ לָהֶם הוֹדָעְתָּ.
וְחֻקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם קָבָעְתָּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

רצה ומודים וכו', אין כאלהינו. עלינו. קדיש יתום. ארון עולם:

לוח המולדות

עם הקביעות וראשי חדשים משנת תרפ"ג עד שנת תרצ"ד:

הלוח הזה יחשב על שעות הזייגער. ולא על שעות המעל"ע. ולמשל אם נכתב ו' בבוקר 18. הפירוש הוא כך. שהמולד יהי' ביום ו' בבוקר 18 מינוט עם 17 חלקים על זייגער 7 קודם חצות. וכן אם נכתב בלילה ג"כ הפירוש על שעות הזייגער מהלילה. וכן כולם

תרפ"ג (זח"א)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ה'	43	11	1	ז
חשון ליל ש"ק	27	12	2	א ב
כסליו א' אח"צ	11	13	3	ג
טבת ליל ג'	55	14	3	ד
שבט ד' אח"צ	39	15	4	ה
אדר ליל ו'	23	16	5	ו ז
ניסן יום ש"ק	7	17	6	א
אייר ליל ב'	52	—	6	ב ג
סיון יום ג'	36	1	7	ד
תמוז ליל ה'	20	2	8	ה ו
אב יום ו'	4	3	9	ז
אלול ליל מוצש"ק	48	4	9	א ב

תרפ"ד (גכ"ז)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ג'	32	5	10	ג
חשון יום ד' ק"ח	16	6	11	ד ה
כסליו אור ליום ו'	—	7	12	ו
טבת יום ש"ק	44	8	12	ז א
שבט ליל ב'	28	9	1	ב
אדר א' יום ג' אח"צ	12	10	2	ג ד
אדר ב' ליל ה'	56	11	2	ה ו
ניסן יום ה' אח"צ	40	12	3	ז
אייר א' בשחר	24	13	4	א ב
סיון ב' לעת ערב	8	14	[illegible]	ג
תמוז ד' בבקר	52	15	5	ד ה
אב יום ה' לעת ערב	36	16	6	ו
אלול יום ש"ק בבקר	20	17	7	ז א

תרפ"ה (בש"ה)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ב'	5	—	8	ב
חשון יום ג'	49	1	8	ג ד
כסליו ליל ה'	33	2	9	ה ו
טבת יום ו'	17	3	10	ז א
שבט ליל מוצש"ק	1	4	11	ב
אדר יום ב'	45	5	11	ג ד
ניסן ליל ד'	29	6	12	ה
אייר יום ה'	13	7	1	ו ז
סיון ליל ש"ק	57	8	1	א
תמוז יום א'	41	9	2	ב ג
אב ליל ג'	25	10	3	ד
אלול יום ד' אח"צ	9	11	4	ה ו

תרפ"ו (זש"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ו	53	12	4	ז
חשון יום ש"ק	37	13	5	א ב
כסליו ליל ב'	21	14	6	ג ד
טבת יום ג'	5	15	7	ה ו
שבט ליל ה'	49	16	7	ז
אדר ליל ש"ק	33	17	8	א ב
ניסן יום א'	18	—	9	ג
אייר ליל ג'	2	1	10	ד ה
סיון יום ד'	46	2	10	ו
תמוז ליל ו'	30	3	11	ז א
אב יום ש"ק	14	4	12	ב
אלול ליל ב'	58	5	12	ג ד

תרפ"ז (הח"א)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ג,	42	6	1	ה
חשון ליל ה'	26	7	2	ז א
כסליו יום ד'	10	8	3	א
טבת ליל א'	54	9	3	ב
שבט יום ב'	38	10	4	ג
אדר א' ליל ד'	22	11	5	ד ה
אדר ב' יום ה'	6	12	6	ו ז
ניסן ליל ש"ק	50	13	6	א
אייר יום א'	34	14	7	ב ג
סיון ליל ג'	18	15	8	ד
תמוז יום ד'	2	6	9	ה ו
אב ליל ו'	46	17	9	ז
אלול יום ש"ק	31	—	10	א ב

תרפ"ח (גכ"ה)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ב'	15	1	11	ג
חשון ליל ד'	59	2	11	ד ה
כסליו יום ה'	43	3	12	ו
טבת ליל ש"ק	27	4	1	ז א
שבט יום א'	11	5	2	ב
אדר ליל ג'	55	6	2	ג ד
ניסן יום ד'	39	7	3	ה
אייר ליל ו'	23	8	4	ו ז
סיון יום ש"ק בערב	7	9	5	א
תמוז ב' בשחר	51	10	5	ב ג
אב יום ג' בערב	35	11	6	ד
אלול יום ה' בבוקר	19	12	7	ה ו

תרפ"ט (וש"ה)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ש"ק	3	13	8	ז
חשון יום א' בבוקר	47	14	8	א ב
כסליו ליל ג'	31	15	9	ג ד
טבת יום ד'	15	16	10	ה ו
שבט ליל ו'	59	17	10	ז
אדר א' יום ש"ק	44	—	11	א ב
אדר ב' ליל ב'	28	1	12	ג ד
ניסן יום ג'	12	2	1	ה
אייר ליל ה'	56	3	1	ו ז
סיון יום ו'	40	4	2	א
תמוז ליל מוצש"ק	24	5	3	ב ג
אב יום ב'	8	6	4	ד
אלול ליל ד'	52	7	4	ה ו

תר"צ (זח"א)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ה' בערב	36	8	5	ז
חשון ליל ש"ק	20	9	6	א ב
כסליו ליל ב' בערב	4	10	7	ג
טבת יום ג' בבוקר	48	11	7	ד
שבט ליל ה'	32	12	8	ה
אדר יום ו'	16	13	9	ו ז
ניסן ליל א'	—	14	10	א
אייר יום ב'	44	15	10	ב ג
סיון ליל ד'	28	16	11	ד
תמוז יום ה'	12	17	12	ה ו
אב ליל ש"ק	57	—	12	ז
אלול יום א'	41	1	1[illegible]	א ב

תרצ"א (גכ"ה)	מינוטן	חלקים
תשרי ליל ג'	25	2
חשון יום ד'	9	3
כסליו ליל ו'	53	4
טבת יום ש"ק בערב	37	5
שבט ליל ב'	21	6
אדר יום ג' בערב	5	7
ניסן ליל ה'	49	8
אייר ליל ש"ק בערב	33	9
סיון יום א' בבוקר	17	10
תמוז ליל ג' בערב	1	11
אב יום ד' בבוקר	45	12
אלול ליל ו'	29	13

תרצ"ב (וש"ה)	מינוטן	חלקים
תשרי יום ש"ק	13	14
חשון ליל ב'	57	15
כסליו יום ג'	41	16
טבת ליל ה'	25	17
שבט יום ו'	10	—
אדר א' ליל א'	54	1
אדר ב' יום ב'	38	2
ניסן ליל ש"ק	22	3
אייר יום ה' בערב	6	4
סיון ליל ש"ק בשחר	50	5
תמוז יום א' בערב	34	6
אב יום ג' בבוקר	18	7
אלול ליל ה' בערב	2	8

תרצ"ג (זש"ג)	מינוטן	חלקים
תשרי יום ו' בבוקר	46	9
חשון ליל א' בערב	30	10
כסליו יום ב'	14	11
טבת ליל ד'	58	12
שבט יום ה'	42	13
אדר ליל ש"ק	26	14
ניסן יום א'	10	15
אייר ליל ג'	54	16
סיון יום ד'	38	17
תמוז ליל ו'	23	—
אב יום ש"ק בערב	7	1
אלול ליל ב'	51	2

תרצ"ד (הכ"[illegible]	מינוטן	חלקים
תשרי יום ג' בערב	35	3
חשון ה' בשחר	19	4
כסליו ליל ש"ק	3	5
טבת יום א' בבוקר	47	6
שבט ליל ג' בערב	31	7
אדר יום ד' בבוקר	15	8
ניסן ליל ו'	59	9
אייר יום ש"ק	43	10
סיון ליל ב'	27	11
תמוז יום ג'	11	12
אב ליל ה'	55	13
אלול יום ו'	39	14